

**Universitat de les
Illes Balears**

**TESI DOCTORAL
2014**

**CORPUS DE FRASEOLOGIA DE LES ILLES
BALEARS: CLASSIFICACIÓ, DESCRIPCIÓ I
CONTEXTUALITZACIÓ**

BÀRBARA SAGRERA ANTICH

**Universitat de les
Illes Balears**

**TESI DOCTORAL
2014**

Programa de Doctorat d'Educació

**CORPUS DE FRASEOLOGIA DE LES ILLES BALEARS:
CLASSIFICACIÓ, DESCRIPCIÓ, CONTEXTUALITZACIÓ**

Volum I de IV

BÀRBARA SAGRERA ANTICH

Director/a: CATERINA VALRIU LLINÀS

Director/a: CATERINA VALRIU LLINÀS

Tutor/a: CATERINA VALRIU LLINÀS

Doctor/a per la Universitat de les Illes Balears

Índex

Introducció	3
Capítol 1. Aclariments terminològics	5
1.1. El concepte d'unitat fraseològica.....	5
1.2. Concepció folklòrica de les unitats fraseològiques.....	7
Resum.....	15
Capítol 2. Les fonts	16
2.1. Justificació.....	16
2.2. Les fonts i la configuració del nostre corpus.....	23
Resum.....	31
Capítol 3. Classificació de les UF documentades	33
3. 1. Unitats que constitueixen enunciats complets.....	33
3.1.1. Les parèmies.....	34
3.1.2. Els enunciats de valor específic.....	35
3.1.3. Les fórmules rutinàries.....	35
3.2. Unitats que no constitueixen enunciats complets.....	36
3.2.1. Locucions nominals.....	36
3.2.2. Locucions adjectives.....	37
3.2.3 Locucions adverbials.....	39
3.2.4 Locucions verbals.....	40
3.2.5 Locucions prepositives i conjuntives.....	40
Resum.....	41
Capítol 4. Aproximació a les unitats fraseològiques dels textos rondallístics	42
4.1. Anàlisi estructural i funcional.....	43
4.1.1. L'estructura externa de les unitats.....	43
4.1.2. Categoria sintàctica de les unitats i context gramatical.....	47
Resum.....	55
4.2. Anàlisi formal.....	56
Resum.....	61
4. 3. Anàlisi semàntica.....	62
Resum.....	71
4.4. Anàlisi pragmàtica.....	72
Resum.....	83
5. Conclusions	86
6. Abreviacions utilitzades	89
7. Corpus de Fraseologia de les Illes Balears	90
8. Annex	1232

9. Bibliografia.....	1239
-----------------------------	-------------

Introducció

Sempre he considerat que una de les idees més belles formulades entorn de l'estudi de les llengües és l'afirmació de Humbolt (Tusson 1994: 113) segons la qual cada llengua reflecteix una concepció del món particular i única. Així, segons l'autor, les diferències entre un sistema lingüístic i un altre no rauen únicament en aspectes morfològics o fonètics, sinó també en la manera com a través d'aquell codi la fesomia del grup humà hi queda dibuixada. La llengua, considerada així, és el resultat de la voluntat i la necessitat d'un grup social de fer-se un lloc en el món, de tenir-hi presència pròpia, i per això diem que és un element essencial de la cultura. Els lingüistes i estudiosos s'han de resignar a l'estudi i a l'anàlisi de la producció lingüística ja que els parlants, tinguin la condició social que tinguin, en tant que usuaris en són els autèntics amos. La llengua, ben lluny de ser un producte estàndard i regular de laboratori, és un sistema complex, mesell d'irregularitats fornides a partir de fets i vivències històriques particulars o compartides pels membres d'aquella comunitat.

Les unitats fraseològiques són un bon exemple il·lustrador de casos que no se sotmeten a lleis gramaticals regulars, i malgrat això conformen l'inventari d'una llengua ben igual que els fenòmens més ortodoxos. Aquestes unitats tenen un interès especial com a configuradores de la ideologia de la comunitat que les usa ja que és on les diferències entre les llengües es manifesten d'una manera més vehement.¹ Vicent Salvador (1995: 14), en referir-s'hi, ha parlat de «productes històrics amb adherències culturals». En aquest sentit, estudiar la fraseologia d'una determinada varietat lingüística suposa un apropament a la manera de fer i de pensar d'aquells que la mantenen viva i reforça la idea que cada llengua és un món.

La irregularitat a la qual acabam de referir-nos ha actuat, per una banda, com a reclam, i així les recopilacions d'erudits amb voluntat de documentar el bagatge fraseològic, considerat pintoresc, s'han succeït des d'època medieval fins a l'actualitat. Però, per altra banda, la dificultat de sistematització ha suposat un entrebanc a l'anàlisi lingüística rigorosa i per això, durant molt de temps, la fraseologia ha ocupat un lloc marginal en els estudis lingüístics. En la majoria de casos s'abordava el tema en estudis de lexicologia i no serà fins a la segona meitat del segle XX que apareixeran els primers estudis amb voluntat científica. Els anys 70 els lingüistes soviètics presenten aquesta disciplina lingüística com a independent, destinada a estudiar les combinacions de paraules més o menys fixes d'una llengua. A partir de llavors, i sobretot en les dues darreres dècades, apareixen aquí i allà estudis teòrics generals sobre fraseologia que permetran posar bases fermes i ajudaran a delimitar l'objecte d'estudi d'aquesta disciplina novella.²

El treball que iniciam no vol ser una altra reflexió teòrica sinó l'aplicació pràctica dels principis teòrics formulats pels especialistes en la matèria. El nostre objectiu és fer un treball descriptiu d'un corpus de fraseologia representativa del parlar de les Illes Balears. Creiem que un treball d'aquestes característiques ens permet contribuir d'alguna manera als estudis fraseològics en general perquè implica, per una banda, una aportació als estudis de llengua en tant que les unitats fraseològiques són producció lingüística, i per altra banda una aportació antropològica si en tenim en compte el valor testimonial.

Ens centram en una varietat diatòpica i oferim un corpus representatiu i prou extens —de cap manera es tracta d'un corpus definitiu ni complet— al qual podríem

¹ Entenem per ideologia el concepte utilitzat per Teun A. van Dijk a la seva obra *Ideología y discurso* (2003: 14): «las ideologías son las creencias fundamentales de un grupo y de sus miembros».

² Autors com Zuluaga (1980) o Corpas (2003) inclouen un estudi detallat de l'evolució de la fraseologia com a disciplina, especificant les aportacions concretes dels diferents estudiosos.

donar un valor purament testimonial, però l'anàlisi de les unitats des d'un punt de vista funcional i estructural pensam que el situa més enllà de treballs que s'estronquen en la tasca de recopilació indiscriminada de tot allò que hom considera pintoresc en el nostre parlar. I és que, no tot allò idiomàtic —en el sentit de particular— és fraseològic. Hem intentat teoritzar sobre una producció popular característica del parlar illenc, creada, usada i recreada pel poble, però mancada fins ara d'un estudi objectiu, el qual n'ha d'incrementar necessàriament el valor.

Capítol 1. Aclariments terminològics

Aquests aclariments terminològics són exigits perquè l'espai cronològic breu que ocupen els estudis fraseològics en la història dels estudis lingüístics té com a conseqüència la poca consolidació de la terminologia i l'abast dels conceptes usats. És per això que, encara ara, per parlar de qualsevol aspecte de fraseologia sembla obligat establir els criteris terminològics en base als quals s'ha de fer la reflexió pertinent. D'aquesta manera també justifiquem els criteris de selecció que han regit la tria de les unitats que conformen el corpus present.

1.1. El concepte d'unitat fraseològica.

Caldrà delimitar, primer de tot, el concepte d'Unitat Fraseològica (UF). Fem un cop d'ull a les aportacions d'alguns estudiosos de renom en la matèria:

En la difusa llista de trets que han estat considerats característics de les *unitats fraseològiques* (UF), la idiomacitat (entesa, en general, com una manca de composicionalitat semàntica) ocupa un lloc destacat, al costat de la irregularitat sintàctica, la fixació, el caràcter d'unitats repetides o prefabricades i també, sobretot des de la perspectiva d'estudis recents, l'assumpció de certes funcions pragmàtiques i discursives. (Salvador 2000: 19)

Las *unidades fraseológicas* (UFS) —objeto de estudio de la fraseología— son unidades léxicas formadas por más de dos palabras gráficas en su límite inferior, cuyo límite superior se sitúa en el nivel de la oración compuesta. Dichas unidades se caracterizan por su alta frecuencia de uso, y de coaparición de sus elementos integrantes; por su institucionalización, entendida en términos de fijación y especialización semántica; por su idiomacidad y variación potenciales; así como por el grado en el cual se dan todos estos aspectos en los distintos tipos. (Corpas 1996: 20)

La denominación unidad fraseológica hace referencia a una combinación fija de palabras que presentan algún grado de fijación y eventualmente la idiomacidad. La elección de dicho término, frente a otros como **expresión fija** o **frase hecha**, se debe a diversas razones, como su afinidad con la denominación de fraseología, su alta frecuencia de aparición en ciertos estudios lingüísticos o su mayor adecuación a la idiosincracia de dichas combinaciones; a nuestro modo de ver, se trata de unidades que se comportan como un lexema, aunque presentan la forma de una combinación de palabras, esto es, de un sintagma o de una estructura superior. Por otra parte, téngase en cuenta que, según la definición arriba expresada, las UFS no son esencialmente idiomáticas, sino primordialmente fijas. Esta aserción tiene ciertas repercusiones metodológicas, puesto que las combinaciones fijas de palabras únicamente fijas y no idiomáticas también se tratarán como UFS y, por tanto, como unidades pertenecientes a la fraseología. (Ruiz 1997:15)

Empleamos el término unidad fraseológica para designar toda combinación fija de palabras. (Zuluaga, 1980: 16)

En general, totes les definicions parlen de fixació com a característica essencial i per tant definidora del concepte, i es refereixen a la idiomacitat —entesa en tots els casos com la propietat que impedeix deduir el significat d'una unitat a partir dels elements que la constitueixen—, a la irregularitat sintàctica, al caràcter repetit, a l'alta freqüència d'ús, a la institucionalització, etc. com a propietats eventuais. Tots aquests trets, essencials o no, són posseïts de manera irregular, són propietats graduals.

Per explicar el fenomen de la gradualitat, Leonor Ruiz (1997) en un interessant estudi sobre fraseologia de l'espanyol aplica els conceptes de nucli i perifèria de l'escola lingüística de Praga tot considerant que l'element fràsic d'una llengua no és uniforme, sinó un contínuum. Aquests conceptes li serveixen per abordar la naturalesa de les UF i per analitzar la funció del fràsic dins el sistema general de la llengua. Així, des del punt de vista de la caracterització de les UF parla de casos prototípics (plenament fixats i de significat no deduïble a partir d'una lectura literal de les unitats que la formen), que ocuparien el nucli, i d'UF no prototípiques en tant que posseeixen les característiques definidores en menor grau. Aquestes se situarien a la perifèria i, lògicament, més aprop dels sintagmes lliures. Entre un extrem i l'altre hi ha una munió de casos que constitueixen una gradació, la baula entre dos extrems.³ Això explica també la dificultat d'establir límits clars entre el que és fraseològic i la sintaxi lliure.

És bo de veure, per tant, que molt sovint l'abast del fenomen fraseològic variarà d'un autor a un altre, depenent de si es consideren objecte d'estudi només les unitats que conformen el centre o, si per contra, també s'inclouen aquelles unitats que es troben a la perifèria. En aquest sentit, Leonor Ruiz ha parlat de concepcions amples i concepcions estretes:

En primer lugar, se ha de discernir entre dos concepciones distintas del hecho fraseológico: una concepción ancha y una concepción estrecha. Ya en 1957, S.I. Ozegov establece la existencia de dos fraseologías, conclusión a la que llega después de haber observado que no existía un criterio único de ordenación en la teoría soviética. La única característica común de las estructuras que acostumbra a englobarse bajo este término es su estabilidad o fijación. (1997: 55).

1.2. Concepció folklòrica de les unitats fraseològiques

Una anàlisi completa de les UF ha d'incloure, al nostre parer, dues dimensions que són complementàries: una dimensió lingüística i una dimensió pragmàtica.

Les definicions analitzades a l'apartat anterior donen compte del fenomen fraseològic com una manifestació més del propi sistema, una manifestació, tanmateix complexa, caracteritzada per la irregularitat. Les UF són constituïdes per grups fixos de dues o més paraules que presenten unitat semàntica però no gramatical. Mostren per això punts de contacte amb el lèxic i alhora amb la sintaxi. Des d'aquesta perspectiva es parla d'unitats «idiomàtiques» en el sentit que el significat no és deduïble a partir d'una lectura literal del significat dels seus components.⁴ I és que, certament, aquests components han passat de ser unitats significatives a ser unitats purament distintives⁵.

Es tracta de fragments de discurs que la repetició, durant un període determinat de temps, ha fixat com a tals amb una estructura establerta de manera arbitrària, no sotmesa

³ «De este modo, la fraseología parece definirse por su nula o escasa productividad y su falta de regularidad a nivel paradigmático. Teniendo esto en cuenta, se ha de colocar en una zona periférica o, mejor aún, en un lugar intermedio situado entre los centros de dos categorías, las unidades léxicas simples y los sintagmas o enunciados libres. Ello supone que se puede hablar de una gradación o continuo con fronteras bastante difusas de unas clases a otras. Sin embargo, tal vez lo más interesante no será mostrar cómo se sitúan en la periferia de esos dos núcleos, sino cómo se estructuran en torno a un núcleo propio, el de la fraseología, y cómo se conforma ese núcleo y sus clases periféricas.» (Ruiz 1997: 46)

⁴ El terme «idiomàtic» en l'àmbit de la fraseologia és usat en dues accepcions: una, amb el sentit de 'particular', i una altra, referida al significat de les unitats, com aquella propietat que impedeix deduir el significat de l'expressió a partir d'una lectura literal de llurs components. A causa d'aquesta dualitat en usar aquest terme sempre especificam quin dels dos sentits li donam.

⁵ Entenem per unitat distintiva aquella que no té pròpiament una significació, però que contribueix per presència o per absència a formar unitats d'ordre superior.

a cap regla de formació prèvia. Zuluaga ha precisat més el concepte i ha parlat de *reproducció*.⁶ Solen incloure per això arcaïsmes, construccions sintàctiques en desús, lèxic desconegut pels parlants actuals, deformacions formals importants, etc. Solen presentar una estructura idèntica i inamovible, sense oblidar però que, a causa de la gradualitat del fenomen, el grau de fixació presenta les irregularitats pròpies d'un procés diacrònic.

Tal i com assenyala Vicent Salvador a la definició citada, cal tenir en compte que a aquestes característiques se n'hi afegeixen unes altres que ultrapassen l'àmbit estrictament lingüístic i estructural perquè defineixen les UF en relació a l'ús. Llur comportament ens obliga en molts de casos a parlar de les UF com a una forma més de comunicació folklòrica.

L'estudiós Josep Maria Pujol (1989: 20-23) defineix el folklore com un tipus especial de comunicació:

Consisteix a dir les coses d'una manera diferent de com les diríem en una situació normal. Consisteix a dir-les d'una manera que podríem anomenar artística: cantant, en vers, acudint a metàfores o substituint els arguments de la lògica per narracions... Sempre que no utilitzem la comunicació en funció essencialment informativa, fem folklore.

Per la seva banda, Ignasi Roviró i Alemany (2007: 117) seguint les tesis de J.M. Pujol esmenta que les condicions necessàries perquè es produeixi la comunicació folklòrica són cinc:

1. Que no sigui merament informativa i estrictament objectiva.
2. Que sigui creada o recreada estèticament.
3. Que mostri traces de la competència del destinador i del destinatari en el camp de la comunicació folklòrica.
4. Que el text sigui utilitzat en petit grup.
5. Que la seva finalitat sigui superar un obstacle d'ordre material o immaterial.

Vegem, tot seguit, de quina manera es compleixen aquestes premisses en el material que analitzam.

La naturalesa no objectiva de les UF és un fet evident si partim de la base que la particular configuració d'una determinada unitat no és fruit de l'aplicació de cap sistema regular sinó un producte del consens no pactat en una determinada comunitat: ningú no sap explicar per què diem *No saber camí ni carrera* ('Desconèixer el camí per anar a un lloc determinat') i no **No saber camins ni carreres*.

La manca d'objectivitat es posa de manifest també en el fet que moltes d'aquestes expressions constitueixen metàfores, metonímies, comparacions o hipèrboles que, si bé no mostren l'originalitat de qui les diu perquè no les ha creades individualment, duen implícita la subjectivitat del grup que les dona vida. De fet, s'ha parlat sovint de la importància que té el discurs, i les UF no en són una excepció, en la formació de les ideologies (Peraire 2005: 43-55). La càrrega enciclopèdica que duen implícita també ho confirma.

⁶ «También las unidades fraseológicas se constituyen como tales por repetición en la historia, pero a diferencia de los tópicos, son repetidas en la misma forma. Por eso llamamos reproducción al tipo especial de repetición mediante el cual se constituyen, se fijan, las unidades fraseológicas» (Zuluaga 1980:76)

Tot i que el parlant les usa principalment inserides en textos en què no preval la voluntat estilística, i s'ha introduït un fragment de discurs repetit en el propi discurs espontani,⁷ són usades perquè aporten expressivitat i riquesa, i en aquest sentit no és una casualitat que una part important d'aquestes expressions siguin característiques de textos propis del registre col·loquial. No podem oblidar que la col·loquialitat s'associa a la creativitat. Això no vol dir, però, que aquelles que són aptes per als registres formals no puguin tenir aquestes mateixes característiques. Pensem, per exemple, en l'ús de les parèmies en els textos argumentatius.

La segona condició que s'ha esmentat és la recreació. Quan pensam en una rondalla o una llegenda, perquè tenen un text relativament mòbil, no ens costa gens admetre la recreació, però aquest fenomen com a tal va més enllà de les implicacions textuais, n'inclou també de contextuais: la situació, els interlocutors, l'època, etc. Cada acte de comunicació folklòrica és per això únic i irrepetible. La transmissió de la cultura popular es caracteritza per la repetició, però en realitat mai no repetim sinó que recream. En el cas de les UF, regulades per un procés de reproducció, pot semblar que els factors canviants de la recreació hi han de ser absents. Però els mecanismes que regulen el procés de formació i de pervivència de les UF desmenteixen aquesta primera impressió. La repetició idèntica d'un grup de paraules que originàriament responien a un acte de parla espontani d'un usuari concret, motivat per una determinada situació comunicativa, fa que se n'hagi perdut el referent real que inicialment el va motivar. Passa d'aquesta manera de ser un fragment de discurs particular i original, i per tant producte de la parla, a ser general i funcional, i per tant part de la llengua. D'aquesta manera, com la resta de manifestacions de la literatura oral, esdevenen anònims. Podem dir, doncs, que les unitats fraseològiques són doblement motivades en el sentit que, un cop fossilitzades, els parlants les usen en situacions comunicatives diverses (que responen a una segona motivació), al marge de la situació primigènica que les va originar (primera motivació). Aquest ampli ventall de contextos en què pot ser usada llavors, perquè s'ha convertit en funcional per un grup, fa que la considerem un producte artístic en el sentit que és viva, dinàmica, atemporal i cada vegada que la utilitzam, l'actualitzam, la recream.

La tercera característica, intrínseca a tot acte comunicatiu, pressuposa que qualsevol subjecte és capaç de descodificar un acte de comunicació folklòrica. En el cas de les UF la capacitat de descodificar-les no esdevé cap entrebanc pels subjectes del grup que la tenen assimilada com a part del bagatge lingüístic. Els membres que no formen part del grup podran descodificar-les o no depenent de l'habilitat lingüística amb què la natura els ha dotat, o depenent de si l'expressió té un significat clar o opac.⁸ Però, tant si en desxifren el significat com si no, la percebran com a tal en tant que la seva presència en el discurs suposa un trencament dels elements que regulen la tècnica

⁷ Prenem en consideració la distinció que fa Coseriu entre *discurs repetit* i *tècnica lliure de discurs*: «En el estado de lengua 'sincrónico' es necesario distinguir dos tipos de tradiciones: la *técnica libre* del discurso y el *discurso repetido*. La técnica libre abarca los elementos constitutivos de la lengua y las reglas 'actuales' relativas a su modificación y combinación, o sea, las 'palabras' y los instrumentos y procedimientos léxicos y gramaticales; el discurso repetido, en cambio, abarca todo aquello que, en el hablar de una comunidad, se repite en forma más o menos idéntica, como discurso ya hecho o combinación más o menos fija, como fragmento, por largo o breve que sea, de 'ya dicho'.» (Coseriu 1973: 297-298).

⁸ Entenem per 'significat clar' aquell en què significat i designació coincideixen. Expressions com *blanc com neu*, *brut com un porc* en són un bon exemple. Parlam de 'significat opac' quan és impossible deduir-ne la semàntica a partir d'una lectura literal dels components: *Treure faves d'olla*, *Fer tec*, *A punt de pastoria*.

del discurs lliure. S'ha introduït una veu diferent que fa que locutor i enunciadador no coincideixin.⁹ Aquest fet és especialment destacable a les parèmies, ja que molt sovint l'autoria s'atribueix explícitament a una altra persona: 'diuen', 'ja ho va dir aquell...'. Com la resta de manifestacions de la literatura oral, molt sovint posen de manifest l'ús de recursos o procediments que en faciliten la memorització: al·literacions (*de bot i bolei, cloquejar es cap, fer pica de porc,...*), la rima, (*de pressa, que s'olla vessa!, donar cresta per ballesta,...*). És per tot això que si un parlant vol incorporar-la al bagatge lingüístic personal o vol fer-ne ús amb èxit no sols n'haurà d'aprendre el significat, sinó també la forma i el camp d'aplicació.

Pel que fa a la quarta condició exposada, referida a les característiques de l'àmbit de producció de la comunicació folklòrica és evident que si tenim en compte que el folklore es vincula a l'oralitat, en difondre's tendeix a la diversificació territorial. Joan Cavallé (1985: 64) com a conclusió d'una anàlisi sobre el caràcter local de la cultura popular afirma que «els pobles *localitzen* una cultura comuna i la fan pròpia». Aquest fet és observable a múltiples manifestacions: rondalles i sobretot llegendes, cançons, danses, etc. i també es dona a nivell fraseològic. Les UF, pel fet de tenir l'origen en la parla, reflecteixen dialectalismes i estructures molt particulars d'una varietat lingüística. Aquest fet justifica i dona sentit als treballs folklòrics locals. Aquestes unitats formen part de la llengua, del codi que rebem com a herència. I l'herència cultural sol transmetre's en el si d'un grup, més o menys petit, capaç de mantenir el contacte directe entre els individus. Això explica, per tant, les diferències entre les diferents àrees dialectals i, fins i tot, a nuclis de població geogràficament propers. És el localisme propi de la cultura popular combinat amb l'universalisme.

El domini del bagatge fraseològic en el si d'una comunitat parlant en regula el grau de fixació. Així, la mobilitat del text és permesa mentre el sentit idiomàtic, en el sentit de particular, es mantengui. Llavors expressions com *Fort i no et moguis, Així gallet i tocs per sa cresta, A trenc d'auga o Blanc com sa paret* han assolit plenament la fixació i qualsevol canvi les allunya per complet del sentit particular que l'expressió té dins una comunitat. Frases com **Fort i no us mogueu, *Tocs per sa cresta i així gallet, *A trencs d'auga, *Blanc com una paret*, ja no serien reconegudes pels parlants com a unitats fraseològiques. D'altres, en canvi, permeten certes modificacions sense que per això el seu ús discursiu variï. Són canvis de temps, mode o persona verbal, canvis d'ordre dels elements, etc. És el cas d'expressions com: *Treure foc pels queixals, Posar-se ses cames an es coll...*

En determinats casos l'emissor pot elidir una part de l'expressió sense que l'acte comunicatiu fracassi. La unitat semàntica dels elements que la conformen fa que el fragment emès impliqui el tot: *Fer es negoci de na Peix frit (que el venia a quatre i el comprava a sis), Mal li tocàs lo que li tocà a na Maians (set carretades de nines i set d'infants)*. Aquest fenomen s'ha interpretat com un reflex de la complicitat entre emissor i receptor. En altres ocasions, a causa de la pèrdua del referent real originari, i de l'associació a determinades situacions, sobretot en aquelles en què l'ús programàtic és el que té més pes (salutacions, fórmules) presenten deformacions formals importants, com per exemple la documentada: *Com es vera revenjoli* en comptes de «Com és vera l'evangeli».

Finalment, s'ha parlat del tractament folklòric de la comunicació com a eina per superar una dificultat comunicativa. Crec que essencialment hem de veure en

⁹ El locutor és la persona que "parla" al text, la persona a qui s'atribueix la responsabilitat de l'acte de parla, que realitza l'enunciat, el *jo* discursiu. L'enunciadador: correspon a una veu, diferent de la del locutor, que parla al text en primera persona. (Cuenca 1996: 82)

aquest missatge el sentit útil, pràctic del missatge folklòric. El caràcter enciclopèdic¹⁰ de la fraseologia i l'ús en el si d'un grup més o menys reduït les fa altament rendibles des del punt de vista de la comunicació. Suposen una transgressió de les regles de textualitat lliure però no són mai objecte de reflexió metalingüística. Constitueixen un reforç de la intenció comunicativa i el receptor competent entén el que explica la unitat i el que implica.

Amb la intenció d'il·lustrar la divergent funcionalitat d'una unitat fraseològica i del seu equivalent homòfon literal hem creat els dos textos següents:

1.

Altra vegada havia tornat a fracassar, i tot era per culpa d'aquella incapacitat —que semblava innata— de tenir paciència. El negoci hauria estat rodó si jo hagués escoltat algú que em deia que esperàs a subornar el President després de les declaracions d'aquell inculpat que ningú no coneixia, que «hi hauria sorpreses» havia dit. Però, en aquell moment tot semblava tan clar que em vaig deixar guiar pels meus instints. Ara, he vist que aquest algú té nom i llinatges i que ha cantat un rosari de veritats que han deixat el president com un pedaç brut. Certament si hagués esperat les coses haurien anat d'una altra manera. He passat l'arada davant els bous, i ara ja no hi puc fer res.

2.

L'home sembla que havia perdut el capet de tot. La dona, que últimament s'havia adonat de les rareses del seu marit, un dia va decidir seguir-lo per veure quina la feia quan se n'anava a fer feina i es trobava sol sense que ningú li fes els comptes. Amagada darrere uns batzers va comprovar que les seves sospites, malauradament, s'havien convertit en una realitat en contemplar l'espectacle desolador que l'infel·lic protagonitzava. L'home s'havia disposat a llaurar i per fer-ho havia passat l'arada davant els bous i vengà bones llanderades a l'estri, que com és natural no feia menció de res, mentre els bous espipellaven la mica d'herba que trobaven els més descansats del món. Certament, es va dir la dona a ella mateixa, som l'esposa d'un foll.

En el primer text, l'expressió *Passar l'arada davant els bous* ('Anticipar-se') implica un tractament folklòric de la informació ja que l'emissor introdueix un text que presenta una dimensió metafòrica no literal. Es tracta d'una expressió que reflecteix un estadi social anterior (l'arada i els bous han desaparegut del paisatge agrari actual i han estat substituïts per màquines), però que continua sent funcional en una societat urbana perquè el sentit primigeni que la va motivar ha desaparegut i l'ha situada en un altre nivell que en permet la recreació infinita. L'emissor fa una valoració subjectiva que li permet concloure el desenvolupament d'una acció equivocada. I tot, amb la certesa que assolirà l'èxit comunicatiu perquè no ha fet res més que manllevar un element del patrimoni lingüístic compartit.

El segon text, en canvi, inclou un fragment de discurs que formalment coincideix amb la UF que apareix en el text 1. No té una dimensió figurada perquè descriu una realitat objectiva que s'esgota en ella mateixa. No aporta expressivitat al discurs ni és utilitzada per l'emissor com a suport per satisfer la seva voluntat comunicativa. No suposa per això un trencament de les regles de producció que regulen la tècnica lliure del discurs i per això no seria percebuda com a tal pel qui ignori que aquesta expressió pot tenir un significat diferent, no literal.

El conjunt de trets que acabam d'exposar presenten una visió diferent i més completa del fenomen fraseològic que supera el pla estrictament lingüístic. Posa de

¹⁰Una part dels coneixements que els interlocutors tenen en afrontar-se a la interpretació d'un text (oral o escrit) provenen de l'experiència col·lectiva prèvia i també fins a un cert punt de la individual, són els anomenats coneixements enciclopèdics o també enciclopèdia col·lectiva, o simplement, enciclopèdia. Aquests coneixements [...] depassen els significat estrictes dels mots i les oracions, actuen com a activadors que permeten comprendre certes informacions, fer prediccions o inferències. Són coneixements molt lligats a la cultura en què viu immers el receptor. (Cuenca 1996: 66)

relleu el vincle que existeix entre les unitats i el context de producció i recreació, elements essencials que en justifiquen l'existència i la pervivència. És prou clar que el que defineix i singularitza les UF de les unitats de sintaxi lliure no és la irregularitat formal que poden incloure sinó l'ús pragmaticodiscursiu que una comunitat en fa.

Aquest enfocament folklòric del fenomen fraseològic restringeix força el concepte mateix i ens obliga a fer-ne una revisió. Les definicions citades anteriorment permetien considerar fraseològic qualsevol grup fix de paraules (amb un mínim de dues unitats i un màxim que pot ser una estructura oracional simple o composta) que presenta eventualment la idiomacitat (entesa com a particularitat semàntica). Amb aquesta concepció es distingeixen tres categories en el sistema: les unitats lèxiques simples (els mots), els compostos i les UF. Segmentat així, és bo de veure que no tot allò fraseològic és comunicació folklòrica perquè els requisits esmentats que singularitzen aquest tipus de comunicació només afecten una part del que inclou aquest concepte. Observem a tall d'exemple les diferències que reflecteixen aquests grups, considerats tots per una concepció ampla de la fraseologia, com a exemples de fraseologismes: *A través de* (loc. prep.), *Fins i tot* (loc. conj.), *Bufada de vent* (col·locació), *Mans foradades* (loc. nominal), *Negre com el carbó* (loc. adjectiva), *Lladrar estels dins un bassot* (loc. verbal), *A crema roba* (loc. adverbial), *Canyella, que fa bon brou!* (enunciat de valor específic), *Bon dia* (fórmula rutinària) *De consells no en vagis fart i tu pren la millor part* (parèmia). L'heterogeneïtat és la característica rellevant del conjunt, i explica alhora les dificultats de classificació.

De la tipologia fraseològica assenyalada a tall d'exemple, les locucions prepositives, les locucions conjuntives, les col·locacions o recurrències i les fórmules rutinàries consideram que no són representatives de la comunicació folklòrica.

El terme *col·locació*, provinent de l'anglès *collocation*, designa un tipus d'unitat que no és inclòs sempre en els treballs sobre fraseologia ja que es troba a la perifèria. Segons Vicent Salvador (2000: 21) poden també anomenar-se *concurrències* i es tracta d'unitats que es caracteritzen per presentar restriccions combinatòries establertes per l'ús, i haver assolit una certa solidaritat fixada en la «norma» (aproximadament en el sentit de Coseriu).¹¹ De la mateixa manera Corpas (1996: 66), tot incloent aquest tipus de construccions en la seva classificació, diu:

Entendemos por colocación aquella propiedad de las lenguas por la que los hablantes tienden a producir ciertas combinaciones de palabras entre una gran cantidad de combinaciones teóricamente posibles.

I l'autora ho exemplifica amb expressions de l'espanyol com: *estallar una guerra, ignorancia supina, rebanada de pan, banco de peces, enemigo acérrimo...*

Ruiz, en canvi, diu:

Las lenguas desarrollan ciertas combinaciones sintagmáticas que no pueden llamarse fijas pero tampoco asociaciones libres. En la mayoría de los casos se establece entre sus componentes una relación de **solidaridad léxica** (Coseriu, 1967=1986) en la que un término determina a otro, ya sea mediante afinidad, selección o implicación. Así, *guiñar*

¹¹ «La norma de la lengua, en cambio, contiene todo aquello que, en el habla correspondiente a una lengua funcional, es tradicional, común y constante, aunque no necesariamente funcional: todo aquello que se dice (y se entiende) 'así y no de otro modo'. (...) Mientras que la norma contiene todo aquello que es realización tradicional, el sistema contiene sólo las oposiciones funcionales: aquello que, en una técnica idiomática, es distintivo y que, de ser diferente, tendría (no sería) ninguna función en la lengua funcional considerada y podría, eventualmente, llegar a ser irreconocible. Por consiguiente todos los rasgos que se comprueben como distintivos pertenecen al sistema. (Coseriu 1973: 316-327)

exige *ojo*, o *rubio exige pelo o cabello*. Las combinaciones *guiñar un ojo o cabello rubio* no pueden considerarse UFS en sentido estricto, porque responden a procedimientos diferentes, aunque, sin embargo, representan una frecuencia de aparición conjunta similar a la de aquéllas. Para estas combinaciones frecuentes, como también para otras donde la determinación no existe o es menor como *elefante africano* o *buque escuela*, se empleará el término **colocación**, traducción del acuñado por Firth (1957=1969), **collocation**. (1997: 87)

És cert que, com diu Corpas (1996: II), són unitats que formen part de la competència lingüística dels parlants i que quan aprenem una llengua s'han d'assimilar com les unitats simples de lèxic, però, en canvi, són formades per procediments sintàctics regulars, no presenten mai particularitats estilístiques o formals, no tenen un significat idiomàtic i no funcionen com a potenciadores de les funcions del llenguatge (sobretot de l'expressiva i l'apel·lativa). En definitiva, no suposen cap trencament en el desenvolupament del discurs espontani perquè no són discurs repetit i per això el receptor no la percep com a tal. I és que les diferències de les col·locacions respecte dels sintagmes lliures només es fan paleses a nivell de norma, en el sentit que les col·locacions es tradueixen en preferències de combinació i restriccions d'ús. Per tant no comparteixen les característiques semàntiques, ni les gramaticals ni les pragmàtiques que caracteritzen les unitats fraseològiques pròpiament dites, l'únic que potser comparteixen són les restriccions combinatòries —i molt sovint només de preferència— i que tanmateix en el cas de les UF són fruit de la diacronia de la llengua, en canvi en les col·locacions es tracta d'un fenomen sincrònic.

Les col·locacions, a diferència de les locucions, solen ser configuradores de terminologia. Les locucions poden també tenir un valor designatiu, així tant *bestiar boví* (col·locació) com *mosca morta* (locució nominal) tenen una funció denominativa. Però les col·locacions, pel fet de crear-se a partir d'unes regles de formació regulars (ben igual que els compostos), poden donar lloc a cadenes sintagmàtiques formades per un mateix lexema: *bestiar de cabretes*, *bestiar de cerra*, *bestiar de pèl*, etc., mentre que de regles de formació per a crear locucions que donin lloc a una sèrie com l'anterior, no n' existeixen. La diferència essencial és, però, que les col·locacions solen tenir un significat recte, no metafòric. Es relacionen per això amb usos específics del llenguatge i apareixen vinculades a registres especialitzats, concrets. Els exemples citats més amunt formarien part de la terminologia agrària i un parlant desconexedor de la matèria no en sabrà el significat. És més, com que no són expressions doblement motivades, en el sentit que es vinculen sempre a una mateixa realitat, si desapareix el camp concret d'aplicació també en desapareix el terme que el designa. En les locucions nominals, en canvi, encara que contenguin paraules en desús o que el seu origen es vinculi a una situació que ja no es dona, continuen sent funcionals perquè han assolit un significat diferent —metafòric— extrapolable a contextos diversos. Així, si es deixa de fer el producte en concret que designa la col·locació *biscuit menut* ('Aquell tipus de biscuit més comú, en el qual mesclen llavors d'anís i en fan dolces molt petites', DCVB), també desapareix l'expressió en tant que el significat és l'únic que justifica el significat. En canvi la locució nominal *xotet de cordeta* ('Persona que es deixa dur o influir massa per les altres, que no té voluntat pròpia', DCVB), com que és doblement motivada, sempre que sigui funcional continuarà viva, al marge del significat que es desprèn dels elements que formen l'expressió.

S'ha de tenir en compte que una mateixa expressió de vegades pot usar-se en sentit literal i en sentit figurat, pot ser per tant col·locació i locució nominal alhora, depenent del sentit que se li doni. Així, al significat descrit de l'expressió *xotet de cordeta* n'hi podríem afegir un altre: 'Xot que menen fermat amb una corda', DCVB. Usat amb aquest sentit seria una col·locació perquè té un significat recte.

Passa el mateix amb les anomenades col·locacions verbals del tipus *Asseure el molí* ('Aturar el moviment del molí pitjant a la trempa fins que les moles estiguen tan atacades que no puguem moldre', DCVB), *Donar la popa* ('Córrer una empopada', DCVB) o *Fer el terner* ('Fer tres, en el joc de truc', DCVB). Es tracta d'expressions que descriuen accions concretes, pròpies d'una activitat específica, s'han d'aprendre, i tot i que de vegades són construïdes sobre una metàfora no gaudeixen de la institucionalització pròpia de les UF.

En altres casos, trobam col·locacions que no són altra cosa que associacions que mostren un índex elevat de freqüència, a causa sovint de les exigències semàntiques de l'element que regeix el grup: *plorar amargament, felicitar efusivament, guardar silenci, gust amarg/ àcid/ dolç/ salat*, i no per exemple *plorar lleig, felicitar mortalment, menjar silenci, gust petit/ gran/ gruixat/ prim* etc. El parlant competent sabrà discriminar quines són adequades i quines no però, en cap cas, la inclusió d'aquestes combinacions serà percebuda com un element aliè al discurs. A diferència de les UF, les col·locacions són expressions no lexicalitzades plenament ni pel que fa a forma ni pel que fa a ús. Amb tot, expressions com *tornar canvi, guardar silenci, bufada de vent o sabó fluix* no seran objecte del nostre estudi ni tan sols incloses en el corpus.

Tampoc no hem considerat un altre tipus d'expressions anomenades per Ruiz «unitats sintagmàtiques verbals» caracteritzades per un major grau de fixació que les col·locacions però que tampoc no presenten mai idiomàticitat i estan subjectes a procediments de formació regulars. Es tracta d'expressions com: *fer ús, prendre nota, quedar a deure*, etc.¹²

Les locucions prepositives i les conjuntives, tradicionalment reconegudes com a unitats fraseològiques, han estat incloses en el corpus, però en tant que no són representatives de la comunicació folklòrica no seran objecte d'estudi en aquest treball. Així, el seu paper en el discurs queda relegat a una funció bàsicament connectiva, d'enllaç entre parts diferents d'un discurs: fragments, oracions o parts d'una oració. No negarem per tant que la seva forma de transmissió es vincula a un grup d'individus en contacte directe, però, tot i la subjectivitat formal que presenten, en el sentit de no sotmesa a cap precepte de formació regular, rarament contenen marques d'expressivitat a causa de la migradesa semàntica que mostren. Aquestes característiques són extensives també a les fórmules, l'ús de les quals apareix vinculat a situacions comunicatives preestablertes. Tot plegat lleva sentit a la recreació i no les fa aptes per resoldre una situació comunicativa a causa de l'escàs valor comunicatiu en el cas de les locucions prepositives i les conjuntives, i a la impossibilitat d'aparició de les fórmules en situacions que no siguin, en sentit estricte, les assignades socialment.

¹² «En un segundo nivel, se encontrarían las llamadas **unidades sintagmáticas verbales** (USVS). Debido a su configuración, mantienen una mayor cohesión entre sus formantes que las del grupo anterior. Son UFS que se caracterizan formalmente por las estructuras V+SN o V+Sprep: *hacer uso, tomar un baño, ponerse en tratamiento*. Funcionalmente, constituyen conglomerados donde el componente verbal ha perdido sus valores léxicos y soporta los morfológicos del conjunto. El componente nominal, en cambio, representa los valores léxicos de toda la unidad. Por ello, la mayor parte de estas USVS pueden ser conmutadas por un lexema simple procedente de la misma base que su componente nominal: *hacer uso*= "usar"; *tomar un baño*= "bañarse"; *ponerse en tratamiento*= "tratarse". En este sentido, el componente verbal constituye un verbo soporte. [...] Ello origina la creación de una serie de cadenas sintácticas que llevan a considerar el resultado sintagmático como altamente regular.

En cuanto a su grado de fraseologización, se trata por lo común de unidades no idiomáticas y en las que no resulta relevante, por consiguiente, la aplicación de rasgos como la motivación o el uso de topología en su formación. Por otra parte, su fijación es diferente según la unidad considerada.» (Ruiz 1997: 111)

A més de les locucions prepositives, les locucions conjuntives i les fórmules, hem exclòs de l'estudi l'anàlisi de les parèmies perquè hem considerat que existeixen avui estudis prou importants que deixen poques llacunes.¹³ Ens centrarem per tant en l'anàlisi de les locucions verbals, les locucions adverbials, les locucions adjectives, les locucions nominals i els enunciats amb valor específic que apareixen a les rondalles mallorquines. Per una part, hem concretat, doncs, l'anàlisi, a aquelles unitats fraseològiques representatives de la comunicació folklòrica en la mesura que, en ser usades, s'hi posen de manifest les condicions necessàries descrites per aquest tipus de comunicació. Per altra part, en relació a la totalitat d'unitats que conformen el corpus hem analitzat una part d'aquelles que hem localitzat inserides en un text ja que és en aquest context on es posa de manifest tota la potencialitat d'una expressió. Es vincula a un emissor, a un receptor, a una intenció comunicativa i a un espai. Hi és, doncs, recreada. Això ens ha permès fer-ne no només una anàlisi estructural sinó també pragmàtica.

Restringit així el material per analitzar, endemés de tenir una dimensió folklòrica i una dimensió textual, esdevé representant de la comunicació col·loquial perquè no hi ha dubte que els textos rondallístics, en els quals hem localitzat les UF, en són una mostra.

És important advertir que, així com hem observat que no tot el fràsic d'una llengua és exemple de comunicació folklòrica, tampoc no podem afirmar que sigui, en la seva totalitat, col·loquial. I és que, és cert que la creativitat que reclama el registre col·loquial el fa especialment idoni per a la incorporació d'unitats fraseològiques però també en trobam de neutres (*calaix de sastre*) o d'estil elevat (*Per activa i per passiva*), aptes per ser usades en registres formals. En tot cas, igual que amb el lèxic o amb la sintaxi, és la norma lingüística social la que regula l'adequada distribució. Aquest repartiment en el cas del català mostra irregularitats perquè a causa de la delicada situació sociolingüística que patim, els parlants no tenen clara consciència d'aquesta norma (Sancho 1999: 81-88).

¹³ Ens referim a l'extensa bibliografia sobre aquest tema d'estudiosos com Maria Conca o Josep Guia entre d'altres.

Resum

Els aclariments terminològics que inicien aquest capítol es fan imprescindibles a causa de la poca consolidació dels termes usats en l'àmbit de la fraseologia. Els teòrics especialistes posen de relleu que la característica essencial de les UF és la fixació. La idiomacitat —entesa com a opacitat semàntica— o la irregularitat sintàctica són trets que es presenten de manera eventual. Es parla d'UF prototípiques quan són plenament fixades i idiomàtiques, i d'UF perifèriques quan posseeixen els trets esmentats en menor grau.

Les unitats incloses en el corpus que oferim són grups més o menys fixos de dues paraules com a mínim (*Ànima de ca*), i un màxim d'una estructura oracional composta (*Set n'han entrades i set n'han de sortir*). El seu significat —clar o opac— ha adquirit un valor metafòric, no recte i per això les podem qualificar d'idiomàtiques entenent aquest terme com a sinònim de particular, convencional en una comunitat lingüística en la qual gaudeixen d'institucionalització. Estructuralment presenten un enunciat fixat de manera arbitrària i no sotmès a lleis de formació regulars. Aquestes consideracions han fet que no hi tinguin cabuda les anomenades col·locacions o recurrències, ni tampoc les unitats sintagmàtiques verbals.

Les unitats considerades fraseològiques són una mostra de discurs repetit i funcionalment es caracteritzen per inserir-se en fragments producte de la tècnica lliure. Això els confereix una funció discursiva particular bàsicament per dos motius: en primer lloc, perquè la seva presència és percebuda com un element aliè a la producció lingüística lliure; i en segon lloc perquè la majoria d'unitats en ser usades esdevenen representatives d'un acte de comunicació folklòrica. És, en aquest sentit, que interpretam la subjectivitat provinent de l'arbitrarietat estructural i, sobretot, del testimoni grupal que pregonen; la recreació de l'enunciat fraseològic esdevingut atemporal, i per això igualment efectiu des del punt de vista comunicatiu, al marge de la desaparició del context que inicialment el va originar; la necessitat de tenir assimilats tota una sèrie de coneixements compartits a nivell de grup per poder descodificar amb èxit una UF; la presència de dialectalismes i particularismes diatòpics que posen de relleu que són utilitzades en el si d'un grup reduït i, finalment, la rendibilitat comunicativa que manifesten. Cal advertir, però, que no podem considerar característica essencial de les UF el fet de ser representatives de la comunicació folklòrica perquè en aquelles unitats d'escassa vàlua semàntica, com és ara les loc. prepositives, les loc. conjuntives o les fórmules, parlar de recreació o de rendibilitat comunicativa no té sentit.

Les valoracions suara esmentades es refereixen a la dimensió funcional i pragmàtica de les unitats —imprescindible per a una anàlisi completa i en definitiva fonamental per delimitar el concepte mateix d'UF. Aquest caire, però, només és analitzable en aquelles unitats que apareixen contextualitzades. És per això, que encara que el corpus inclogui totes les unitats que participen de les característiques del particular concepte d'UF definit més amunt, l'anàlisi en si, l'hem restringit a una part de les unitats que hem pogut documentar inserides en una unitat textual superior, i encara més, únicament a les que esdevenen representatives de la comunicació folklòrica. La procedència dels textos garanteix, a més, que es tracta d'unitats pròpies de l'àmbit col·loquial.

Capítol 2. Les fonts

2.1. Justificació

El corpus present és constituït pel conjunt d'unitats fraseològiques —en tant que presenten les característiques suara esmentades— documentades a les obres següents:

- El *Cançoner Popular de Mallorca*, de Rafel Ginard Bauçà.
- El *Diccionari català-valencià-balear (DCVB)*, d'Antoni Maria Alcover i Francesc de B. Moll.
- Els 24 volums de rondalles recopilades per Antoni Maria Alcover.
- Les rondalles d'Eivissa i les de Formentera recopilades per Joan Castelló Guasch.
- Les rondalles de Mallorca recopilades per l'Arxiduc Lluís Salvador.
- Les rondalles de Menorca recopilades per Andreu Ferrer Ginard.
- Les rondalles de Menorca recopilades per Francesc Camps i Mercadal.

Hi ha la possibilitat que hom s'estranyi que per recopilar un material tan vinculat a l'oralitat hàgim utilitzat únicament fonts escrites. D'entrada la resposta és clara: per una banda gosam afirmar que un treball de camp realitzat a l'actualitat hauria donat un corpus quantitativament molt més limitat perquè l'empobriment del codi posa de manifest la caiguda en desús d'un bon nombre d'aquestes expressions, moltes d'elles substituïdes per equivalents castellanés. No és ara el moment d'analitzar les causes d'aquesta mancança però volem esmentar que, en un altre treball, en parlar de la funcionalitat discursiva de les parèmies varem argumentar i demostrar que, en cap cas, la desaparició de les unitats fraseològiques del nostre parlar ve justificada pel fet que aquestes reflecteixen estadis anteriors (Sagrera 2006).

Les obres seleccionades, en canvi, constitueixen un testimoni fidel del parlar genuí de la societat de final del segle XIX i començaments del XX. Són textos exempts d'impureses lingüístiques que resten al marge de la incorporació de castellanismes tan pròpia del costumisme de l'època. Es tracta en tots els casos d'obres dels autors de les quals són recopiladors. Posen per escrit, de manera més o menys fidel, el testimoni oral, una producció anònima confiada durant anys a la memòria, transmesa de pares a fills: històries, cançons i paraules. Moguts per la voluntat de salvar de l'oblit un material que davant els canvis socials i econòmics produïts a final del s. XIX i al llarg del s. XX es mostra susceptible d'un clar retrocés, i amb la intenció de deixar constància escrita d'una producció que encarna les essències més pures del grup social que el crea i recrea, apareixen aquest conjunt d'obres representatives del que els antropòlegs han anomenat *discurs folklòric*.

Els postulats d'aquest discurs, coetani i oposat al *discurs antropològic*, marquen el pensament espanyol vuitcentista. Andreu Ramis seguint les tesis de Joan Prat defineix així aquest corrent ideològic:

El segon discurs [el folklòric] s'interessa per l'home particular, tribal o ètnic. Té l'origen en el romanticisme i l'idealisme alemany, i més concretament en el si dels moviments regionalistes i nacionalistes que es desenvolupen a Galícia, al País Basc i a Catalunya al final del s. XIX i durant les tres primeres dècades del segle XX. Es fonamenta en una ideologia política conservadora, un nacionalisme essencialista i un cristianisme catòlic, apostòlic i romà. [...] pretén la recerca i la construcció simbòlica de la identitat essencialment basada en la tradició; es recolza sobre un plantejament més polític que no científic. (Ramis 2002: 5-6)

Aquesta és la base ideològica que sustenta el moviment cultural de la *Renaixença* a Catalunya, i que a Galícia rep el nom de *Rexurdimento* i al País Basc *Fuerismo Vasco*. A Mallorca, el fenomen va quedar reduït a la minoria intel·lectual entre la qual hi destaca la figura de Marià Aguiló i Fuster, la personalitat del qual fa ser decisiva en la producció de lletraferits del seu entorn, entre els quals també hi ha Mn. Antoni Maria Alcover (Guiscafrè 2008: 15-56).

El sistema de treball i l'objectiu que manifesten els autors de les obres consultades en descriure la tasca que duen a terme les fa emblemàtiques del plantejament teòric suara descrit, i en justifica la vàlua com a documents etnogràfics de primer ordre, la qual cosa implica també un paper rellevant com a testimonis lingüístics.

Així, Antoni Maria Alcover (1862-1932), en parlar de la seva tasca com a recopilador de rondalles diu clarament que l'Aplec no l'ha fet «amb cap fi *tècnich* ni *exclusivament científic*, sinó ab un fi *patriòtich*. No he volgut fer cap obra p'els *folkloristes*, sinó p'el *poble mallorquí*. He fet mon aplech per amor a les mateixes rondalles, per salvarles del naufragi, de la desaparició, de l'oblit que les amenassava». (reproduït per Massot 1985: 93).

Els informadors foren majoritàriament parlants analfabets: «tot gent sense lletres y que, si sabien llegir, era ben poch y no porien treure res en net de les seues lectures, que casi se reduien a zero. De manera que les rondalles que ells sabien, no les havien tretes de cap llibre, sinó de sentir-les contar a llurs vells... ». (reproduït per Massot 1985: 91).

Indubtablement la recreació, que de vegades s'ha retret a Alcover, no ha perjudicat per a res el valor de les rondalles com a testimoni lingüístic, ans el contrari l'ha augmentada en la mesura que l'autor hi va abocar el seu propi bagatge, format a la ruralia mallorquina més pura lingüísticament parlant, i reforçat per la formació erudita posterior:

Conforme que cal recollir cada rondalla tal com la conta cada contador; però després el collector ha de treure de totes aqueixes versions, diferents y discordants, la forma que consideri més feel i acostada al sentir del poble, la forma que reproduesca ab més exactitud el caràcter, la manera de veure y sentir les coses que té el poble dins el qual viu tal rondalla.

Per tot això, desde el principi vaig creure que no m'havia de subjectar en la publicació de les rondalles a tal servil transcripció, sinó que convenia y era necessari replegar tot quant me contassen y tal qual m'ho contassen y consignarho ab tota fidelitat y exactitud a les meues llibretes de notes, consignanthi fins y tot les frases de més relleu y les paraules especials que emprava el contador, a fi de què allò, comparant totes les versions que trobàs de la mateixa rondalla, me servís de base per la redacció definitiva.

Per poder fer això creguí que pertocava conèixer fonament els moviments i batechs de l'ànima mallorquina, estudiar acoradament el llenguatge del poble mallorquí, els mots i les frases de la seva preferència, tot allò característich y especial del conversar de Mallorca; l'estudi que me calia fer per l'obra del Diccionari que és estat l'ideal de la meua vida. Aqueixa fraseologia, que he viscuda sempre, que he sentida tostemp ab amor y veneració en boca de mos pares, de mos germans, parents, coneguts y benefactors, és l'expressió vitenca de l'ànima del meu poble y de tots els pobles de Mallorca, que ab el temps arribà a visitar sense deixarne un per nat senyal, y ab la gent dels quals he conviscut tota la meua vida d'ensà que era estudiant. (reproduït per Massot 1985: 92)

I encara afegeix que, sota el consell de Tomàs Fortesa, Miquel Costa i Llobera i Pere Orlandis va procurar evitar tot allò que no fos genuí:

Aqueys tres mestres y amichs estimadíssims me digueren i recomanaren que en totes les rondalles que escrigués, evitàs ab gran esment tots els mots, frases y modismes trets de llibres o que no fossen usuals entre els mallorquins analfabets, a fi de que tot quant jo

posàs a les rondalles, la gent del poble ho entengués y hi vés reproduït com dins un mirall son propi parlar, el mallorquí net y esporgat sense gens de mettàfera forastera. (reproduït per Massot 1985: 93)

Que la recreació duta a terme per Alcover no va perjudicar els textos definitius no sols es fa palès amb la intenció de l'autor que traspuen els textos citats, sinó també analitzant les plagues on Alcover prenia les notes dels informadors i a partir de les quals elaborava la versió definitiva. Sortosament, aquestes llibretes —concretament sis— encara es conserven. El 1996 Josep A. Grimalt i Jaume Guiscafrè inicien l'edició crítica de les rondalles mallorquines en la qual apareixen els textos de les llibretes i els de l'Aplec, ordenats i catalogats segons l'índex Arne-Thomson i amb la indicació dels motius segons el *Motif-Index* de Stith Thomson¹⁴. Els volums publicats d'aquesta obra ens han permès contrastar les dues versions i comprovar de quina manera Alcover va saber enriquir la versió definitiva. Aquest fet també justifica, doncs, que sigui aquesta la més valuosa i elaborada des del punt de vista lingüístic i, precisament per això, és aquesta la que hem utilitzat com a font i no la versió més esquemàtica de les plagues.

Pel que fa a l'obra del *Diccionari català-valencià-balear* (DCVB), tot i que es tracta d'una obra que ha de ser valorada en paràmetres essencialment filològics i pel que representa en el camp de la lexicologia un treball d'aquesta magnitud, no podem obviar-ne el valor antropològic. En aquest sentit, Andreu Ramis no dubta de considerar el DCVB una obra etnogràfica:

Un altre vessant, més desconegut, però igualment important, de l'obra etnogràfica d'Alcover són els articles lexicològics que es dilueixen dins la magnitud del *Diccionari català-valencià-balear*. Les locucions i refranys, com també les dades sobre cultura popular, amb una descripció detallada i l'ajut d'il·lustracions, constitueixen una important aportació al coneixement etnogràfic i de la cultura material. (2002: 15)

L'objectiu d'Alcover en aquesta obra s'eixampla, no vol satisfer només l'abrandament romàntic que traspuen els fragments que hem citat més amunt. En aquest cas s'hi afegeix la dèria de filòleg no només capaç de sotmetre a rigor científic tota una llengua com mai no ho havia fet ningú fins al moment, sinó també capaç d'organitzar tot un sistema complex i complet per dur-ho a terme. En relació a aquest aspecte, Dols conclou l'anàlisi del que anomena 'estratègia metodològica' afirmant que «L'Obra del Diccionari és una empresa de fonaments metodològics molt sòlids en la qual poca cosa es deixa a la improvisació». (Dols 2003: 302)

Pel que fa a l'abast de l'obra, les paraules d'Alcover extretes de la *Lletra de convit* són ben clares:

Volem reunir fins allà ont nos sia possible, el tresor meravellós; volem fer l'inventari, tot lo complet que sabrem, de la riquesa, de la opulència imponderable, estupenda, que en paraules, frases, adagis, modismes y formes té escampada y espargida la nostra llengua dins els nombrosos monuments escrits dels seus fills del sigle XI ensá, guardats dins biblioteques y arxius: riquesa y opulència qui brollen encara rabents, llampants, inestroncables, de la boca dels milers de milenars de gent qui pobla Catalunya espanyola y Catalunya francesa, les Illes Balears y l'antich regne de València. (*Lletra de convit...* 2001: 7)

I encara insisteix en la necessitat de recollir adagis i topònims com a fonts del llenguatge popular. Consulta per això fonts orals i fonts escrites antigues i modernes. La llengua oral, era recollida a través dels col·laboradors de les distintes contrades, que

¹⁴ Actualment, aquesta edició crítica de les Rondalles mallorquines continua fent-se però amb la nova edició Arne-Thomson (AT) Uther (ATU).

animats per l'entusiasme d'Alcover, es decidien a participar en la gran obra, i també pel mateix Alcover que amb les seves 'eixides filològiques' va recórrer la geografia catalana amb la incansable dèria de documentar mots.

Les fonts escrites són constituïdes per un corpus literari erudit o popular d'autors de diferents èpoques. Hem de suposar també que va ser molt important el traspàs d'informació d'altres diccionaris, no només pel fet de ser citats explícitament, sinó també pel fet que Alcover, tot i la voluntat de superació, no va menystenir mai l'obra dels seus predecessors. Un diccionari d'aquestes característiques era inexistent en aquest moment a cap àmbit dels Països Catalans, i d'això n'era ben conscient Alcover.¹⁵ Però en el context europeu, fruit dels avanços produïts en el camp de la filologia al llarg del s. XIX, havien aparegut algunes obres que serien referent per a Alcover i li servirien d'estímul.¹⁶

En essència però, tant la intenció de l'Alcover filòleg, de dur a terme una tasca d'aquesta envergadura, com la de l'Alcover recopilador de rondalles s'emmarquen, igual que la resta de la seva producció, en les essències del discurs folklòric. Ramis considera el *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana* (1906-1936) —principal via d'expressió de tots els esdeveniments relacionats amb el desenvolupament de l'obra— juntament amb l'*Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya* (1921), l'*Arxiu de Tradicions Populars* (1928) o l'alternativa autòctona de Ferrer i Ginard, el *Tresor dels Avis* (1922), com una mostra de la voluntat de dur a terme projectes diu d'«abast pancatalà», que vinculassin els diferents territoris de parla catalana.

En aquest sentit manifesta Corbera:

Tant a Mallorca com a Catalunya —sobretot a Catalunya— hi havia un context social i cultural predisposat a acollir amb entusiasme una proposta de tanta envergadura com era la formació del gran diccionari de tota llengua catalana, perquè per a molta gent l'obra del diccionari no havia de ser una obra purament de filologia, sinó sobretot una obra de ciutadania, una obra patriòtica. L'arreplega de la llengua es veia com l'arreplega de l'ànima catalana, de l'essència del país, dels fonaments de la pàtria, i com a tal l'entengueren i acceptaren la majoria dels col·laboradors. [...] De citacions de fragments en què l'obra del diccionari és qualificada de "patriòtica" en podem fer a balquena, [...] Més que fer un diccionari es tractava de fer *pàtria*, i així una obra en principi purament filològica es convertia en un revulsiu d'agitació ciutadana i objectiu cívic; era una eina més al servei del nacionalisme català creixent. Quan, finalment, el diccionari sortirà el 1926, serà Alcover mateix que n'afirmarà el caràcter d'«obra nacional». (Corbera 2006: 17)

El que ens interessa remarcar, però, és que en ambdues obres hi tenen una presència destacada expressions que, tal i com hem descrit més amunt, tenen una vinculació directa amb allò que configura les particularitats de la manera de parlar d'una determinada varietat lingüística, i per això mateix hi són presents: a les rondalles perquè

¹⁵ A l'obra *Panorama de la lexicografia catalana* de G. Colon i A. Soberanas es fa un repàs al context lexicogràfic del moment.

¹⁶ Jaume Corbera a la seva obra *Crònica de l'obra del Diccionari* (2006) dedica un apartat titulat «El context lexicogràfic europeu del s. XIX i dels inicis del s. XX» (pàg. 11) on fa referència a les iniciatives de caire lexicogràfic que sorgeixen a Europa i que servirien d'incentiu a Alcover: «Però fora dels Països Catalans el panorama lexicogràfic era bastant diferent i els avanços de la filologia del segle XIX havien donat ja alguns bons fruits. [...] La iniciativa de Mossèn Alcover, doncs, no sorgia dins el buit, sinó que era precedida de totes aquestes obres, algunes de les quals, almanco, [...] probablement coneixia gràcies a Forteza i a Aguiló. [...] A Alcover tots aquests projectes, els anteriors que coneixia i els que el segueixen, li serveixen d'estímul per a tirar la seva iniciativa endavant, i tot d'una estableix relació amb aquells que li són metodològicament més pròxims.» (pàg. 11-12).

singularitzen i acolorixen el discurs i al DCVB perquè, al cap i a la fi, són una manifestació lingüística més, al marge del valor etnogràfic afegit.

Les altres fonts consultades, tot i que no en tenim tanta informació, són fruit també d'una motivació semblant a la d'Alcover i testimonien per això mateix amb fidelitat una modalitat genuïna de la llengua.

L'obra de l'Arxiduc Lluís Salvador d'Àustria (1847-1915) és representativa de la literatura produïda per la visió que ofereix un personatge estranger davant una societat que ell situa fora de la història. Ramis afirma que:

Dins el mateix discurs folklòric, a les Illes ens trobam una altra vessant, extern o exòtic, que correspon als viatgers europeus interessats per cultures llunyanes, de les quals valoren les diferències respecte a la cultura centreeuropea; intenten copsar la intemporalitat i el primitivisme. (2002: 23)

L'Arxiduc, amb una voluntat descriptiva, retrata les essències de la societat illenca del moment. Recull una gran quantitat de dades que donen lloc als set volums que formen el *Die Balearem in Wort und Bild geschildert* (1869-1884). Hi tenen cabuda mostres de les manifestacions de la literatura popular, així hi ha una mostra de cançonística popular i una mostra de narrativa. És per això mateix que hem considerat aquestes rondalles un bon reflex de la societat illenca del moment i per tant també ho han de ser, per força, de la llengua. L'Arxiduc, igual que Alcover, es va basar en fonts orals, però a diferència d'aquell sembla que només es va valer d'una única versió. Malauradament no comptam amb els originals, la qual cosa concretaria el grau de recreació. L'interès lingüístic d'aquesta obra, sense voler-li llevar gens de vàlua, és molt inferior al del recull d'Alcover. Però en tant que es tracta d'un testimoni avalat pel sistema objectiu que sabem que va regir la tasca etnogràfica de l'Arxiduc, no l'hem volguda menystenir. Es tracta de cinquanta-quatre rondalles, més breus que les que apareixen a l'Aplec d'Alcover, que aporten una petita xifra d'unitats d'igual valor que les de les altres fonts.

A Menorca la recuperació del folklore es personalitzada principalment en Andreu Ferrer Ginard (1887-1975) i Francesc Camps i Mercadal (1852-1929). Interessat profundament per la recerca etnogràfica i el folklore aplicant sempre una metodologia estricta, Andreu Ferrer destaca en el panorama cultural de principis del s.XX. Destaca també com a periodista perquè al llarg de la seva trajectòria va fundar diverses publicacions periòdiques: a Artà, les revistes *Llevant* (1917-1930) i *Tresor dels avis* (1922-1930) i a Menorca, on va exercir de mestre a Es Migjorn Gran, fundà el periòdic *Llum Nova*. Aquestes publicacions són el mitjà per donar a conèixer el resultat de les seves investigacions, els estudis i la producció literària d'autors diversos i la pròpia. A més, en tant que hi participaven altres intel·lectuals de renom, articulen tot un corrent ideològic que sustentà la recuperació cultural illenca i el relacionà amb el moviment cultural del Principat.

La seva vinculació amb Menorca va ser altament productiva i va donar a conèixer gran quantitat de material etnogràfic d'aquesta illa. El 1914 inicià la col·lecció «Folklore Balear» en la qual aparegueren els reculls *Rondaies de Menorca* (1914), les *Cançonetes menorquines* (1922) i unes notes sobre *Aplicació del sistema decimal a la classificació del Folklore* (1924). També des de Menorca va participar en les missions de recerca del Cançoner Popular de Catalunya.¹⁷La motivació que du Ferrer a interessar-se per la producció popular és la mateixa que tenia Alcover:

¹⁷ De la informació sobre aquest tema que ens ofereixen els treballs de Massot i Muntaner sabem que la quantitat d'estudis que es varen dur a terme per part dels iniciadors del folklore a Catalunya (Milà i Fontanals, Marià Aguiló i molts d'altres), va fer sorgir la idea de reunir en una sola obra aquestes aportacions individuals per una banda i tota la producció lírica popular que es pogués documentar arreu de

Tot el caràcter mallorquí perdrem si no prenim una forta creuada a favor de la tradició dels nostros avantpassats, per la conservació i depuració del tresor de sabiesa popular qu'els nostros avis nos llegaren.

Així com van baixant a la tomba els nostros vells s'en duen un bon bagatge d'elements tradicionals que ja sols ells posseïen. ¡Deu sap els que han desaparegut per no haver-hi hagut qui se cuidás d'arreplegar-los quant estaven en ús.¹⁸

Pel que fa al sistema de recopilació també es basa en el treball de camp. Així es desprèn d'aquestes línies que reproduïm, adreçades als seus alumnes menorquins:

El treball que representa la transcripció d'aquestes *Rondaies* és molt poc. Voltros hi teniu la major part, perquè si bé no a totes, a moltes d'elles les heu captades a les vostres àvies, atents les heu escoltades i me les heu repetides a mi. Jo m'he limitat a transcriure-les tal com sortien de la vostra tendra boca i anotar-les. (Ferrer 1979: 11)

Alcover a les pàgines del *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana* va elogiar l'arreplega de Ferrer i en va destacar el que precisament és del nostre interès, el valor lingüístic que testimonien:

Diferents llibres havíem lletgits de menorquins en *menorquí*, però cap ens havia feta l'impressió que ens ha feta aquest d'En Ferrer. Pel nostre gust, los guanya a tots i d'un bon tros a tenir saba *menorquina*, a esser de l'agre *menorquí*, a reflectir tota l'ànima, tot l'enginy, tot el suc de cervell del poble *menorquí*, la seua manera de sentir i de veure i d'expressar les coses. Enlloc havíem vist el dialecte *menorquí* tan esponerós, tan polent, tan bellugadís, amb tanta de tòria i baldor de frases i mots i revolteries de llenguatge i de pensament. Per conèixer lo que és el *català de Menorca*, tota la seua corda i diapasó, tot el seu cabal vivent i vibrant dins l'ànima del poble, hi ha que llegir aquest volum de *Rondaies* d'en Ferrer. Fins avui és el monument més gentil que posseeix el *català de Menorca*, el dialecte *menorquí*.¹⁹

La tasca del folklorista menorquí Francesc Camps i Mercadal, conegut pel pseudònim *Francesc d'Albranca*, és també molt important: «el seu paper dins la història del folklore de Menorca té un lloc –entre mític i real- semblant al de Mn. Alcover a Mallorca» (Ramis 2002: 16). Destaca com a recopilador de material folklòric i com a articulista. Hi ha dos aspectes de la seva biografia que condicionen la seva labor: en primer lloc, la particular manera de viure la religió, tret que compartia amb Alcover:

Tots dos eren fermes catòlics que sustentaven la seua fe en els valors de la pagesia més tradicional. La seua condició de catòlics, més implícita en Camps que no pas

les terres catalanes. Esdevindria així una obra vasta i complexa que requeria un treball i un esforç conjunt per a ordenar-la i sistematitzar-la. D'aquesta manera l'any 1921, Rafel Patxot i Jubert proposà a l'Orfeó Català de Barcelona la magna *Obra del Cançoner Popular de Catalunya*, oferint en nom de la *Fundació Concepció Rabell i Cibils* tots els mitjans necessaris per a la seva realització. L'Orfeó assumí la responsabilitat de la direcció tècnica, però volgué assegurar-se la cooperació de músics, literats, etnògrafs i folkloristes de Barcelona i d'arreu de Catalunya, com també de les entitats a les quals aquesta obra podia interessar. Des de l'any 1922 i fins que la guerra paralitzà les tasques de l'obra, es realitzà l'exploració minuciosa i acurada de les terres de parla catalana. Les exploracions dels missioners foren molt completes. I no solament als centres importants de població, també pobles petits i llogarets foren visitats. Era una tasca lenta, però de bons resultats.

¹⁸ Andreu Ferrer Ginard [1922], *Tresor dels avis. Revista mensual d'etnografia, mitologia i folklore de Catalunya i Balears* publicada per Andreu Ferrer, Artà: Tip. Cat. De A. Ferrer Ginart, núm.1, gener, pàg. 2 i 3). Fragment d'un text citat per Ramis (2002: 57).

¹⁹ «Introducció» al segon volum de *Rondaies de Menorca*.

en Alcover, impregnava completament les seues vides, perquè tant l'un com l'altre hi exercien de catòlics en tot moment: quan feien de filòlegs, *d'homes de cultura*, de folkloristes o d'articulistes (sobretot en premsa catòlica i tradicionalista, sovint vinculada a partits conservadors) tant en les seues col·laboracions a la premsa illenca com a la del Principat (Arnau 2012: 260)

Tanmateix la relació de Camps i Alcover va més enllà de l'aspecte religiós i és una evidència que el canonge manacorí va influir molt en la configuració del perfil que avui coneixem de Francesc Camps (Arnau 2012: 259)

Emparant d'aquest conservadorisme catòlic amarat d'esperit romàntic, Camps va procurar recopilar tota manifestació que, a parer seu, representàs les essències de la societat més tradicional amenaçada pels primers signes de modernitat. Entre aquestes essències hi ha també el mitjà de transmissió: la llengua catalana de Menorca genuïna, no interferida.

D'aquesta manera és bo d'entendre, doncs, que la seva ocupació, era metge rural, sigui un segon aspecte biogràfic remarcable. I és que aquesta tasca li facilitava estar en contacte amb persones entre les quals la transmissió de la cultura oral era evident i podia recopilar el material de primera mà. És en aquest sentit, que la seva obra cabdal: *Folklore menorquí (de la pagesia)* (1918), constitueix una font de referència en l'elaboració del nostre Corpus pel model de llengua en què està escrit.

Joan Castelló Guasch (1911-1984) i Rafel Ginard Bauçà (1899-1974) desenvolupen la seva tasca en l'erm panorama cultural de la postguerra. La seva producció literària esdevé continuadora del discurs folklòric i per tant l'arregla de material continua tenint una voluntat de fidelitat i respecte cap a allò que al seu parer encarna de manera fidelíssima l'ànima del poble.

Joan Castelló, fortament influït per Isidor Macabich, ocupa un lloc rellevant en el folklore pitiús. Autor d'obres i articles que descriuen la manera tradicional de viure o de vestir-se dels eivissencs, la gastronomia i altres costums, és també recopilador de rondalles. Apareixen publicades en sis volums amb dates diferents: el 1953 apareix un primer recull amb dotze narracions amb el títol *Rondaies eivissenques*, el 1955 onze narracions més a *Rondaies d'Eivissa*, el 1961 *Rondaies i contes d'Eivissa* n'arregla catorze, el 1974 *Rondaies eivissenques de quan el Bon Jesús anava pel món* en recull vint-i-quatre i el 1977 les *Rondaies i contes de sa majora* i les *Rondaies de Formentera* que en contenen catorze cada una.

El valor dels textos creats o recreats per Castelló és inqüestionable: «Tot ho acaronava i ho cisellava amb una eina que coneixia íntimament i que dominava magistralment: el llenguatge» (Aguiló 2013: 16). I, referint-se explícitament al procés de recopilació i recreació de les narracions eivissenques Felip Cirer diu:

Tot el que deim de recreació de les rondalles de Castelló, sobre una estructura popular, amb tot el que pot significar de manca de fidelitat a l'original arreglat de viva veu, és compensada amb escriure pel valor que dóna a la narració, el coneixement de la llengua i dels costums eivissencs d'una persona tan lligada a la vida illenca. [...] Castelló aplega aquest material i el torna a elaborar de bell nou, amb la gràcia, el domini del diàleg, l'ambientació escaient i el gran coneixement que té del dialecte eivissenc (1993: XV-XVI).

La producció de Rafel Ginard Bauçà el consagra com el folklorista més important de la de la segona meitat del s. XX. Gran admirador d'Antoni Maria Alcover, Ginard destaca per la seva aportació a la lírica popular mallorquina. El *Cançoner Popular de Mallorca* recull més de vint mil cançons i més de cinquanta mil variants. De com va

néixer el cançoner, del sistema d'arregla del material, de la implicació del recopilador, etc. en tenim molta informació gràcies a l'assaig *El cançoner popular de Mallorca* que el propi Ginard va redactar (1981: 51). Aquesta obra havia de constituir el pròleg de l'obra, però Moll, que a part de redactar-ne el pròleg definitiu en va ser molt més que l'editor, va considerar que podia constituir una obra independent. A més d'aquesta obra, l'estudi de Pere Rosselló Bover (1999) sobre la vida i l'obra de Rafel Ginard és fonamental per conèixer-ne amb rigor la trajectòria.

L'«instint» és el que va motivar el jove Ginard a començar a anotar cançons. Un instint que en paraules de l'autor «deu ser una de les coses més serioses, profundes i orientadores». Un instint romàntic, alimentat per la fina sensibilitat de la seva persona, que enllaça amb la tradició folklòrica de principis de segle XX:

Aleshores estava molt lluny de sospitar que el folklore i, concretament, el cançonístic constituís, en conjunt, el dipòsit on, durant segles, s'havien anat sedimentant els pensaments, els sentiments, les creences, preocupacions, virtuts i xacres dels pobles, i que allò en fos la seva història viva, el seu insuperable poema. Per conèixer la vera història de l'ànima col·lectiva de Mallorca, no furgueu en els arxius plens de pols i arnes, sinó rabejau-vos, immergiu-vos en el folklore. Més, tot això, de bon principi, no entrava, ni remotament, en els meus càlculs. Sols ara ho veig clar: m'impulsaven únicament motius sentimentals. (1981: 51)

L'autor és conscient que aquesta producció es troba en clar retrocés: «el folklore cançonístic viu, d'ha d'estona, de reserves» (1981: 124).

Per a l'arregla de cançons es va servir exclusivament de la seva feina de camp i de la dels col·laboradors que tenia. Els passatges de l'assaig esmentat en què l'autor conta les estratègies que feia servir per aconseguir cançons i les anècdotes dels seus recorreguts per pobles i contrades de Mallorca provoquen la rialla al lector. Dos són els aspectes que hem de comentar del nostre interès pel Cançoner. En primer lloc, que, ben igual que les altres fonts consultades, transcriu de manera fidel una producció oral popular i per tant un model de llengua molt ric. I en segon lloc, perquè permet veure com la poesia oral també inclou fragments de discurs repetit per a construir el nou discurs literari.

Amb tot, el conjunt d'obres consultades garanteixen, sense excepció, la transcripció d'un model de llengua especialment ric per a l'anàlisi de les UF del nostre parlar. El tractament que reben les diferents UF localitzades en cada una de les fonts és semblant, però quantitativament molt irregular. Vegem en quina mesura i de quina manera hi apareixen.

2.2. Les fonts i la configuració del nostre corpus

La presència d'UF als textos rondallístics és fruit de la transcripció literal d'un model de llengua col·loquial característic de l'època en què foren recopilades. Això és sabut, com hem vist, pel testimoni dels recopiladors però també per les característiques mateixes dels textos en qüestió. Les unitats hi apareixen, doncs, en un context podríem dir 'real' en tant que apareixen inserides en el cos d'un text, mostrant tot el potencial comunicatiu que impliquen. Aquest fet és important ja que permet fer-ne una anàlisi funcional. Se'n pot observar la funció pragmaticodiscursiva, impossible de fer en unitats que es presenten aïllades. Mai no són objecte del més mínim comentari metalingüístic.

Pel que fa al Cançoner, hem de prendre en consideració que, tot i transcriure literalment una producció oral, amb les implicacions que té això a nivell lingüístic, la presència d'UF hi té un sentit peculiar que podria donar lloc a un altre treball. Es tractaria de veure com la poesia oral aprofita també el recurs de manllevar una producció que forma part del bagatge cultural i lingüístic del grup. Al cap i a la fi l'ús que se'n fa depèn, com en la resta de situacions, de la intenció comunicativa del creador (o fins i tot del

recreador). Es tracta d'utilitzar un fragment de discurs amb una càrrega expressiva important, que és part del bagatge lingüístic de la comunitat, per inserir-lo en una producció estètica superior:

*Vaig fer Pasco abans del Ram
amb sa meva enamorada,
i una carta m'ha enviada:
que, si no hi vaig, m'hi duran.* (Ginard 1966: I, 23)

De vegades reforça el missatge global de la cançó igual que quan és utilitzada fora del context poètic:

*Ses sopes i ses amors,
ses primeres són ses bones.
Jo me mir totes ses dones
i no en trob altra com vós.* (Ginard 1966: I, 94)

En altres ocasions, una expressió que constitueix un acte de parla autònom, com és una parèmia, apareix reelaborada estilísticament com a part d'una comparació:

*Diuen que l'aigo teniu
per contentar ma persona,
i vos ne pren com es 'bril,
que cada gota en val mil,
i la mostra i no la dóna.* (Ginard 1966: I, 57)

Pot tractar-se també d'una simple referència semàntica cosa que posa de relleu la càrrega enciclopèdica d'aquestes expressions. La cançó que reproduïm a continuació remet indubtablement a la parèmia *Badall no ment, o fam o talent o mal d'enamorament*:

*Jo creia que en festejar
ja no tenien talent,
i ara veig clarament
que, en tenir-vos de present,
no faç sinó badaiar.* (Ginard 1966: I, 61)

En aquesta altra apareix formulada la parèmia amb els canvis que l'estructura formal de la cançó exigeix:

*En Juan, pobre Juan,
ha feta una cessió;
n'està malalt d'amor,
i metges no el curaran.* (Ginard 1966: I, 103)

L'aportació del DCVB és quantitativament la més nombrosa. Hem de tenir en compte que, a més, quasi la totalitat d'unitats localitzades a les altres fonts també hi són incloses. La diferència essencial és que les unitats no hi apareixen contextualitzades perquè, encara que és freqüent la reproducció, a tall d'exemple, del fragment en el qual s'ha localitzat la unitat o bé un exemple creat pels autors, mai no és equiparable a l'ús que se'n fa en el cos d'un context més ampli, versemblant, com vol ser el de les rondalles. Una altra diferència important és que el conjunt de les unitats documentades no pertanyen a la mateixa llengua funcional perquè com ja hem indicat es varen consultar fonts molt

diverses: orals i escrites, erudites i populars, antigues i contemporànies. Reproduïm la llista d'obres que consten com a font de part de les unitats fraseològiques que integren el nostre corpus en un annex perquè no és ara el nostre objectiu analitzar les característiques de cada una d'aquestes obres ni tampoc el grau d'influència que exerciren en el Diccionari, però una mirada superficial confirma que tal i com havíem dit hi apareixen fonts escrites erudites clàssiques, fonts escrites populars, reculls de refranys i obres lexicogràfiques.

Volem observar, però, que en la llarga llista d'obres que reproduïm a l'annex, tot i que hi apareixen obres del propi Alcover, no hi apareix en canvi la *Mostra de Diccionari Mallorquí*.²⁰ Es tracta d'un treball que Alcover presentà a un certamen convocat per la revista *L'Ignorància* el 1882 i fou premiat amb mitja unça d'or. Consistia en un estudi del gènere dels mots *amor, color i dolor* i la transcripció d'unes 3.000 frases i modismes relacionats amb els verbs *anar, dur i fer*. Però el que més sorprèn és que tampoc no aparegui a la llarga llista d'obres citades a l'apartat «Bibliografia», inclosa en el vol.I del DCVB, a l'apartat *Explicació de les abreviatures amb què són citades les obres que s'han utilitzat en la redacció d'aquest Diccionari*. M. Perea ha duit a terme un estudi acurat d'aquesta *Mostra* i n'ha analitzat la influència en el DCVB (Perea 2001). L'estudiosa considera que la *Mostra*, pel que fa a la metodologia seguida és un 'prolegomen' del DCVB, en el sentit que també es val de fonts orals, de fonts escrites erudites i populars i de la transferència de dades de reculls anteriors. Però pel que fa al transvasament d'unitats o d'exemples de la *Mostra* al Diccionari sembla que va ser més aviat escàs: només un 31% de les UF hi han estat recollides i un 10% dels exemples que les contextualitzen. Hem de pensar que aquesta minsa repercussió fa que els autors del Diccionari obviassin de fer-ne la citació.

Les rondalles i el cançoner transcriuen un model de llengua vinculada al registre oral col·loquial. És més, es tracta de fonts qualificades ja d'entrada amb un gentilici (mallorquí, menorquí, eivissenc, de Mallorca) que les converteix, per l'objectiu del nostre treball, en íntegrament aprofitables. El buidatge de l'Alcover-Moll ha implicat, en canvi, l'establiment d'uns criteris de selecció previs. La dificultat s'imposava per dos caires: per una banda, valorar què havíem de considerar fraseològic i què no d'acord amb el nostre particular concepte d'unitat fraseològica; i en segon lloc quines d'aquestes unitats es podien incloure en un corpus que pretén ser característic de la modalitat dialectal balear.

La primera dificultat està estretament vinculada a les característiques estructurals del Diccionari i a la manera com hi apareixen les UF.²¹ Recordem, de passada i fent referència només als aspectes rellevants per a l'objectiu que volem assolir, com distribueix el DCVB la informació de cada una de les veus. En primer lloc apareix la veu en negreta seguida d'una informació gramatical que en descriu la categoria. En comptades ocasions entre aquests dos elements es fa referència a la fonètica dialectal d'aquella veu, al marge de la informació fonètica fixa que apareix al final de cada article, per exemple: **ALBARDA** (i dial. *aubarda*). *f.* Tot seguit es desenvolupa el cos de l'entrada o *secció general* que en descriu el significat, seguit normalment d'un exemple (o exemples) que el contextualitza. Aquesta secció general, depenent de la quantitat d'informació que ha d'incloure, se sol dividir en paràgrafs que assenyalen les diferents accepcions o usos

²⁰ Aquesta obra no va ser publicada fins el 2001 a cura de Maria Pilar Perea.

²¹ Aquest aspecte és descrit a l'article «Lexicologia i fraseologismes verbals: el *Diccionari català-valencià-balear*» a cura de Maria Bargalló, Olga Cubells i Jordi Ginebra. En manllevam la terminologia usada per referir-se a les diferents parts dels articles del Diccionari.

específics d'aquella veu. A continuació apareix la *secció de locucions* (LOC.), seguida de la *secció de refranys* (REF.), i de vegades aquestes apareixen juntes en una única secció encapçalada per l'abreviatura LOC. i REF. Tot seguit trobam, si n'hi ha, la *secció de cultura popular* (CULT. POP.) i en algun cas aquesta secció i la de REF. compareteixen apartat. Finalment la descripció fonètica (FON.), els intensius (INTENS.), els sinònims (SINÒN.) i l'etimologia (ETIM). De vegades la secció de cultura popular apareix abans de la de locucions i refranys. Hem d'advertir que rarament tots aquests apartats apareixen a cada una de les veus.

Vista aquesta organització sembla que les UF apareixen únicament en els apartats específics LOC. i REF. Però la realitat és ben diferent perquè també n'apareixen a la secció general i, de vegades, a la secció de cultura popular. Les unitats que apareixen a la secció de locucions i de refranys solen ser les que, d'acord amb les definició d'UF donada, constituïrien el nucli, el prototipus d'unitat. Això no implica però que les que es troben fora d'aquestes seccions se situïn forçosament a la perifèria. *Fer corda* ('Anar molt restret de ventre.') o *Esclovellar sa magrana* ('Dir coses que no convenia dir.') són exemples d'unitats que apareixen a les respectives seccions generals de 'corda' i 'esclovellar'. És més, sovint apareixen unitats a l'apartat LOC. que, a parer nostre, no divergeixen en res d'algunes de les que es troben a la secció general. Com a mostra podem observar l'accepció 2 de la veu 'paraula': 'Facultat d'expressar el pensament mitjançant el llenguatge articulat; l'exercici d'aquesta facultat'. Relacionades amb aquesta accepció apareixen un bon nombre d'unitats entre les quals hi ha *Tenir paraula*: 'Esser bon complidor d'allò que ha promès'. A continuació, a l'apartat LOC. d'aquesta mateixa veu apareix *No dir paraula* ('No parlar gens, no dir res'). No existeixen, entre una i altra expressió, diferències que justifiquin la pertinença a dues seccions diferents. Hem trobat alguns casos en què una mateixa expressió apareix a la secció general d'un article i a l'apartat LOC. d'un altre. Així, l'expressió *Dormir com un tronc* ('Dormir profundament') apareix a la secció general de 'dormir' i a la secció LOC. de 'tronc'.

El context d'aparició de les unitats incloses a la secció general és força variat. Hi ha casos en què l'expressió es vincula a una accepció metafòrica d'aquella veu, que és indicada amb l'abreviació *fig.* Així, la secció 2 del verb *esclovellar* se li atribueix un significat figuratiu: 'Xerrar, dir una cosa ben clar, i especialment allò que caldria tenir secret o que és difícil o perillós de dir' (Empordà, Bal.). A partir d'aquesta accepció s'ha format l'esmentada expressió (*Esclovellar sa magrana*). Hem d'advertir però, que no totes les unitats que apareixen en cursiva en una accepció marcada com a *fig.* han estat considerades. I és que hi ha casos que, en realitat, la particularitat semàntica de l'expressió prové exclusivament de la que atribueix el sentit metafòric a aquella paraula en qüestió. Així, *Passar corona* no l'hem inclosa ja que es tracta senzillament d'un ús particular de la paraula 'corona' —certament restringit— que significa: 'Rosari de set desenes (*corona seràfica*), i per ext., Rosari de quinze desenes, o una simple part de Rosari de cinc desenes (Mall.). *Passar o resar la corona*: resar el rosari.' La particularitat semàntica de la unitat no prové doncs de l'especial configuració en què apareixen els constituents de l'enunciat sinó, senzillament, de la paraula 'corona' com a sinònim de 'rosari'. Passa el mateix amb *Covar odi* que significa 'Mantenir l'odi secret fins que esclati.' Aquesta expressió apareix inclosa en l'accepció figurativa de 'covar' que significa: 'fig. Mantenir latent, com amagat, fins al moment de treure la cosa a llum.' No hem inclòs aquesta expressió perquè es tracta senzillament d'un ús metafòric del verb 'covar'.

De vegades apareixen expressions vinculades a accepcions no figuratives que presenten les característiques de les UF i les hem considerades. És el cas de *Girar el ventrell* que significa 'Produir una impressió de gran fàstic.' Apareix a l'accepció 2 del verb girar: 'Fer donar una volta posant baix allò que estava dalt o posant darrera el que

estava davant, o viceversa.’ De les unitats que s’inclouen en aquesta accepció, transcrites en cursiva, només hem posat les que s’apartaven del sentit recte. Així, a més de l’esmentada, també hem considerat *Girar el cervell*, en el sentit de ‘Fer perdre l’enteniment’. Però no hem considerat, per exemple ‘Girar el carro: trabucar-lo, fer-lo posar amb la part de dalt davall.’, ‘Girar la llengua: moure-la d’una manera determinada (per a dir una cosa en tal o tal forma)’ o ‘Girar una truita’ inclosa en el significat ‘Remoure allò que es cou, i principalment el que es fregeix, posant davall allò que estava damunt dins la paella o altre recipient, perquè es cogui d’una manera igual i regular’. Aquestes unitats no acceptades poden tenir ocasionalment una altra significació —metafòrica— que ens obliga a introduir-les. Així la veu ‘truita’ inclou a l’apartat LOC. l’expressió *Girar-se la truita* amb el significat de ‘Canviar radicalment una situació política, econòmica, etc.’. Aquesta sí que l’hem considerada.

De vegades aquesta doble significació —literal i metafòrica— és indicada. Es tracta sobretot de casos en què hi ha coincidència exacta, és a dir, d’unitat fraseològica i homòfon literal. En són exemples *Tapar la vista* que apareix descrit amb dos significats, un de literal, i un de figuratiu: ‘Tapar la vista: fer que no es pugui veure una cosa; fig., obcecar, fer que l’enteniment no compregui les coses.’ o *xot passador*: ‘El moltó que va davant la guarda, amb un picarol més gros, per guiar les ovelles; fig., capdavanter, persona que guia les altres (mall.)’. En aquest últim cas la primera accepció ens obligaria a parlar de col·locació i en canvi la segona de locució nominal.

Finalment encara hem d’esmentar casos en què una UF constitueix una accepció autònoma de la secció general. N’és un exemple l’expressió *Anar venut*, amb una cosa: ‘a) Anar-hi bruixat, estar-hi molt engrescat (bal.). «Quin homo! Es joc el du venut!»—b) Trobar-se desorientat, anar d’esma, sense veure bé el que convé fer (or.)’.

La dificultat en tots aquests casos és destriar de totes les unitats que apareixen transcrites en cursiva a la secció general, les que són unitats sintagmàtiques verbals o col·locacions de les que són, d’acord amb el nostre criteri, UF pròpiament dites. La distribució que en fa el Diccionari no ajuda gaire ja que presenta unes i altres de la mateixa manera transcrites en cursiva. Només en determinats casos trobam expressions de la secció general seguides de l’abreviació *fig.* Aquest és el cas de les expressions *Tapar els ulls*, *Tapar la boca* o *Anar cul arrere*. Els tres casos poden tenir una interpretació literal però no es descrita. Apareix únicament la que correspon al sentit figuratiu: ‘Tapar els ulls a algú: fig., fer que no vegi o no s’adoni d’alguna cosa.’; ‘Tapar la boca a algú: fig., obligar-lo a callar, sia per convicció, sia per força.’; ‘Anar cul arrere: fig. anar perdent diners, prestigi, força, etc.’

A la secció general també hi solen aparèixer les locucions prepositives, conjuntives i adverbials vinculades a un registre formal. És freqüent trobar-hi també fórmules. A l’apartat LOC., en canvi, hi solen aparèixer unitats fraseològiques vinculades al registre col·loquial. D’això no n’hem de deduir però que es pugui seguir un criteri de distribució funcional. A la secció general també hi apareixen moltes unitats pròpies del registre col·loquial: *sac de mentides* (‘Persona o cosa molt enganyadora.’) o *Mal compraràs!* (‘Es diu com expressió d’amenaça.’ (Ciutadella)). I a la secció LOC. també n’inclou que poden ser aptes per a un registre formal: *Anar-hi* [en qualche cosa] *un alerta major* (‘Esser cosa que demana molt de mirament o atenció (Mall.)’).

Les unitats que apareixen a la secció de refranys, transcrites en lletra rodona i entre cometes són parèmies i enunciats de valor específic. De parèmies també n’apareixen a la secció de cultura popular i amb molta freqüència tracten temàtiques locals o són referències meteorològiques (*Per l’Ascensió, no és metla ni ametló*; *Per Sant Antoni una passa de dimoni*). Comparteixen espai amb altres unitats de discurs repetit com són cançons, endevinalles, fórmules vinculades a jocs o a pràctiques curatives o religioses.

És bo de veure doncs que Alcover no tenia cap pretensió d'exhaustivitat quant a la classificació del material fraseològic, la seva intenció era documentar-lo en tant que en valorava el caire antropològic i era, al cap i a la fi, informació vinculada als usos d'una determinada veu. És per això que la tasca de discriminació o acceptació de les unitats que integren aquest corpus s'ha fet sempre d'acord amb la taxonomia que caracteritza el concepte d'UF establert.

Un cop fixats els límits de la barrera fraseològica ens enfrontàvem a la dificultat de destriar únicament les UF característiques de la modalitat dialectal illenca. Per dur a terme aquesta tasca ens han estat de gran ajuda les constants referències que apareixen al DCVB sobre la procedència de les unitats, ja sigui d'una manera directa, és a dir indicant-ne la població, o bé a través de les transcripcions fonètiques. D'aquesta manera, tots aquells casos acompanyats de l'abreviació Bal., Mall., Men. o Eiv. o de qualsevol topònim illenc han estat transcrits, mantenint sempre aquesta informació i respectant-ne els trets dialectals. Hauríem pogut aturar-nos en aquest estadi i certament el corpus no hauria quedat gens esquifit, però el fet de tenir la certesa que hi havia moltes d'unitats sense localitzar que formaven part del parlar illenc ens va obligar a valer-nos d'uns altres criteris. És per això que també hem inclòs aquelles unitats que tot i no anar acompanyades de la procedència geogràfica apareixien a les rondalles (mallorquines, menorquines o eivissenques), al cançoner o aquelles que contenien marques dialectals pròpies lèxiques o morfològiques. I hem exclòs aquelles que contenien elements propis d'una altra varietat dialectal o que cap de les veus principals que la formaven apareixien transcrites fonèticament en cap variant illenca.

Encara així, n'apareixien moltes, d'expressions, sense cap marca identificadora. En aquests casos, en tant que no es posava de relleu cap indicador significatiu per excloure-la han estat incloses entenent que poden constituir part del patrimoni lingüístic compartit. En conseqüència la tònica que ha dominat el buidatge ha estat més integradora que no excloent, tenint en compte que el conjunt de casos en què no s'indica sempre poden ser objecte d'un estudi futur més acurat que ajudi a confirmar-ne la procedència. En qualsevol cas, sempre mantenim, quan és indicada, la informació referida a l'origen geogràfic de l'expressió, i quan aquesta informació no s'avé a les diferents entrades del diccionari que documenten una expressió en concret també ho reproduïm. Així, l'expressió *Pensar en l'amor de les tres taronges* apareix a la veu 'amor' com a pròpia de Mallorca i Menorca i a la veu 'taronja' sense referència geogràfica. La indicació DCVB / DCVB, Mall., Men. reflecteix aquesta circumstància.

Hem mantingut la informació geogràfica quan n'apareixia, el significat i l'exemple que se'n donava acompanyat de la indicació de la font quan s'indicava. Quan se n'especifica l'origen, normalment, les marques dialectals de les diferents unitats són una característica destacada: *Estar com un peix dins s'aigo* (Bal.) ('Estar molt bé, amb gran comoditat'); *Estar com un peix dins es rostoi* (Mall.) ('Estar molt malament, amb incomoditat'); *Perdre es pa i es paneret* (Men.) ('Perdre el temps i el treball; esforçar-se inútilment'). Aquesta característica, però, tampoc no és sistemàtica perquè trobam casos atribuïts a l'àrea geogràfica de Mallorca que són transcrits amb article literari sabent que aquella expressió en concret s'usa freqüentment en article salat. Així ho posa de manifest l'expressió *Treure la carn de l'olla* a algú ('Prendre-li una cosa que es creia tenir ben segura (mall.)'). Apareix transcrita amb l'article literari i tot seguit es posa un exemple en què és usada amb article salat: «Quan te'n vas a festejar, | no te'n menis companyia, | que encara que germà sia, | sa carn de s'olla et traurà» (cançó pop. Mall.)'.

Quan no s'especifica l'origen de l'expressió apareixen sovint en un estil més neutre, no marcat pels trets dialectals, encara que sapiguem del cert que aquella expressió en ser usada en la variant illenca deixi entreveure marques dialectals. Així l'expressió

Necessitar una cosa com el pa ('Tenir-ne gran necessitat'), és utilitzada habitualment amb l'article salat i per tant hauria pogut ser transcrita com els exemples anteriors.

Cal remarcar també que una mateixa expressió sol aparèixer repetida a diverses parts del Diccionari, com a informació vinculada a les veus diferents que la integren. Així la unitat *Madò Manduixa, per anar enjoiada, de menjar s'afluixa* apareix a l'article de 'afluixar' i 'manduixa'. Curiosament tampoc no hi ha coincidència exacta entre les diferents definicions. Així a l'entrada de 'manduixa' diu: 'Es diu per aquelles dones que prefereixen adornar-se a alimentar-se (Mall.)' i a l'entrada de 'afluixar' diu: 'Ho diuen dels qui per anar ben vestits no mengem a voler (Mall.)'. Passa el mateix amb la unitat *Treure faves d'olla* que apareix a l'article de 'treure', al de 'fava' i al de 'olla' amb matisos de significat diferents. A l'article de 'treure' diu: 'Començar a refer-se d'una malaltia, d'un soscaire econòmic, etc.'; al de 'fava' diu 'Revifar-se, refer-se d'una malaltia, d'un estat ruïnós, d'un defecte greu, etc.' i al de 'olla' diu 'Començar a revenir, a posar-se bé un que ha estat malalt, i per ext., un que ha estat en mala situació econòmica (Mall.)'. En molts casos hem considerat pertinent reproduir les diferents explicacions atribuïdes a una mateixa unitat.

La irregularitat també es posa de manifest en haver de definir els límits de la unitat, en el sentit de delimitar què forma part de l'expressió pròpiament dita i què s'hi associa habitualment. Així l'article de 'pas' inclou, a la secció general *A pas de frare convidat* ('De pressa') i l'article de 'frare' inclou a l'apartat LOC. *Caminar o anar a pas de frare convidat* ('Anar de pressa'). Això naturalment dificulta la tasca de classificació.

Pel que fa a les irregularitats que afecten la descripció semàntica de les unitats, a part de l'observada arran de les diferències d'una mateixa unitat a diferents articles, hem de fer constar que de vegades una unitat és definida amb una altra. És el cas de l'expressió *De pa i figa* que és definida amb *De panfonteta* ('De per riure, de molt poca categoria' (Mall.)).

Finalment hem d'observar que les unitats presenten sovint informació sintàctica en el sentit que ens informen del règim de les unitats i de vegades fins i tot del subjecte. És una informació que apareix juntament amb l'expressió però en lletra rodona: *Donar sa patent* a algú ('Donar-li clarícia, explicar-li els motius de les pròpies obres.' (Mall.)); *Donar patent* de tal o tal cosa ('Donar títol, dir que algú o alguna cosa té tal o tal qualitat, generalment sense tenir autoritat per a dir-ho.') i, en alguna ocasió, entre claudàtors.

Quant a la transcripció de les unitats, la forma que constitueix l'entrada en l'inventari d'unitats només conserva els trets dialectals lèxics i de morfologia verbal però no la grafia. Així hem canviat *aigo, camia* o *metla* per *aigua, camisa* i *ametla*. Aquest canvi queda justificat per donar homogeneïtat al corpus que presentem ja que la transcripció de les marques dialectals no és una característica present a totes les unitats documentades al DCVB, encara que siguin atribuïdes específicament a qualche lloc de la geografia illenca. De vegades s'adopta en la transcripció una registre neutre exempt de marques dialectals de cap tipus. Tanmateix, quan hem fet canvis a la unitat que documenta el DCVB, a continuació, l'hem transcrita de manera fidel entre claudàtors: *L'aglà més fi, pel godí més roí* [*S'aglà més fi, p'es godí més fi*]. Aquesta informació s'obvia quan es tracta de les altres fonts —les rondalles i el cançoner— perquè en reproduir el fragment en què apareix la unitat, aquesta ja hi apareix transcrita sense cap modificació.

Moltes de les expressions del Corpus es poden relacionar entre elles de maneres diferents. Quan comparteixen una estructura sintàctica semblant, són formades pels mateixos elements, o almenys categories, i comparteixen un mateix significat les hem considerades variants, és el cas de *fer els ous en terra* i *fer els ous en terra com el sebel·lí*. Resta per fer la relació d'expressions que podríem anomenar afins, és a dir aquelles que tot i tenir una estructura i uns elements pràcticament idèntics no tenen el mateix significat.

És el cas de *tallar el vent* (anar a gran velocitat) i *tallar el vent a algú* (interrompre'l). I encara podríem establir un tercer lligam: el de la sinonímia. Expressions amb estructures diferents però útils per a expressar una mateixa idea: *Tants de caps, tants de barrets* i *Cada home té la seva màxima* expressen la mateixa idea. Agrupar les UF del corpus per les semblances semàntiques ha de resultar interessant des del punt de vista pragmàtic.

Un cop establerts els criteris que han regit la selecció de les unitats procedirem a descriure'n la classificació.

Resum

El conjunt d'obres que forneixen el corpus de fraseologia que presentem esdevenen representatives dels postulats de l'anomenat *discurs folklòric*. Llurs autors inicien una tasca de recopilació d'una producció literària popular que, a causa dels canvis socials i econòmics produïts a partir de la segona meitat del s. XIX, perilla desaparèixer. En volen deixar constància escrita perquè la consideren representant de l'ànima del poble que li dona vida. Aquesta voluntat romàntica es tradueix, entre molts d'altres aspectes, en un respecte cap a la modalitat lingüística que les vehicula, la qual cosa fa que hi aparegui una llengua fidel a la tradició més genuïna, mesella d'expressions i mots que en confirmen la riquesa. Indubtablement, aquest aspecte les ha fet especialment idònies per al nostre treball.

Les obres en qüestió són: els 24 volums de l'*Aplec de Rondaies Mallorquines d'En Jordi d'es Racó*; les *Rondayes de Mallorca*, de l'Arxiduc Lluís Salvador; les *Rondayes de Menorca* recopilades per Andreu Ferrer Ginard; les *Rondaies Eivissenques i les Rondaies de Formentera* recopilades per Joan Castelló Guasch; el *Diccionari Català-Valencià-Balear* d'Antoni Maria Alcover i Francesc de B. Moll i el *Cançoner Popular de Mallorca* de Rafel Ginard Bauçà. Del conjunt de peculiaritats lingüístiques idiomàtiques que documenten aquestes obres, únicament hem considerat aquelles que s'emmarcaven de manera estricta en els paràmetres del concepte d'UF establert en el capítol anterior. D'aquesta manera, la dificultat de localització de les unitats als textos rondallístics no ha anat més enllà de l'aplicació del criteri de selecció establert. A més, si tenim en compte que en aquest cas les unitats apareixen contextualitzades, en un àmbit de producció que simula la realitat, és bo de veure que les dificultats han estat mínimes. Pel que fa al *Cançoner*, molt sovint, la particularitat la imposen les freqüents modificacions dels enunciats. Aquests canvis estructurals responen a la voluntat del poeta oral d'augmentar l'atenció tot aportant un aire nou a la seva producció. En altres ocasions es tracta de modificacions exigides per l'estructura versal o la rima de la cançó.

La selecció de les unitats del DCVB ha esdevingut més complicada per diversos motius. En primer lloc per l'estructura mateixa del Diccionari i per la manera com s'hi distribueixen les unitats fraseològiques; en segon lloc, perquè les unitats no hi apareixen contextualitzades, i en cas d'aparèixer-hi, l'exemple es redueix a un fragment molt breu que no permet reconèixer el marc de la situació comunicativa; i, en tercer lloc perquè, a diferència de les altres fonts, hem hagut de destriar les que eren característiques d'una varietat dialectal illenca i quines no. Les unitats del DCVB incloses en aquest corpus són totes les que apareixen a la secció LOC. i REF. i algunes de les que es troben a la secció general i a la secció de CULT. POP. En aquest cas hem considerat aquelles que s'adequaven a la taxonomia descrita, la majoria de les quals apareixien qualificades amb el terme *fig.* (figuratiu). Hem bandejat, però, aquelles en les quals el valor figuratiu no provenia de l'especial combinació dels components de l'enunciat, sinó únicament del valor metafòric d'una de les possibles accepcions d'un dels termes. En aquells casos en què es documenta una significació literal i una de metafòrica només hem inclòs aquesta darrera.

Pel que fa a la tria d'unitats representatives de la varietat dialectal illenca hem convengut d'incloure aquelles unitats marcades com a pròpies d'algun indret de la geografia illenca; les que no duïen cap indicació de l'origen geogràfic però apareixien als textos rondallístics o al *Cançoner*; aquelles que contenien marques lèxiques o morfològiques del dialecte en qüestió; i, finalment, aquelles sense cap marca identificadora, considerant que constitueixen part del patrimoni lingüístic compartit.

Pel que fa als criteris de transcripció de les unitats val a dir que hem respectat el lèxic i la morfologia dialectal però no la grafia.

Capítol 3. Classificació de les UF documentades

El conjunt de característiques que defineixen el concepte d'UF ofereix la possibilitat de classificar-les a partir de criteris diversos. En aquest sentit, no difereix d'altres elements del sistema lingüístic com poden ser el concepte d'oració o el de mot. En qualsevol dels casos, ha estat sobradament demostrat que només una anàlisi des de perspectives diferents és capaç d'oferir una visió completa d'aquets conceptes com a tals, i tot això tenint en compte els casos perifèrics. La perspectiva estructural, la distribucional, la semàntica, la prosòdica i encara la pragmàtica ofereixen perspectives diferents d'una mateixa realitat. I, en el cas dels fraseologismes, encara podríem afegir altres criteris com és ara el del grau de fixació.

En un primer nivell hem classificat les UF del nostre corpus a partir d'un criteri distribucional, és a dir fent referència a la independència o subordinació de les unitats en ser inserides en un acte de parla. Corpas (1997: 50) seguint Zuluaga ha parlat de *criteri de l'enunciat*. Aquest autor (1980: 191) defineix un enunciat com «el producto lingüístico de un acto de habla, es la cadena de sonidos con sentido propio, emitida entre dos pausas, por un hablante». Un *enunciat* és doncs una unitat de comunicació mínima que pot ser representat estructuralment per una oració, un sintagma o una paraula. D'acord amb aquesta formulació podem distribuir les UF en dos blocs: aquelles que gaudeixen d'independència textual, constitueixen per si mateixes un enunciat i per tant no necessiten un context lingüístic immediat per constituir una expressió de sentit complet en la parla, i un segon grup format per aquelles que s'han d'incloure en aquest tipus de context, perquè exigeixen la presència d'altres elements oracionals, i per tant s'hi combinen, per funcionar.²²

3. 1. Unitats que constitueixen enunciats complets

Les unitats que presenten aquestes característiques ja hem dit que es caracteritzaven per ser funcionalment independents en tant que no mantenen cap tipus de relació a nivell sintagmàtic. Zuluaga (1980: VIII) observa que des del punt de vista pragmàtic, és a dir observant-ne la funcionalitat real, no totes les unitats que compleixen aquest requisit es comporten igual. Unes, les parèmies, tenen una significació més autònoma en tant que no estan tan subordinades al context comunicatiu que les emmarca. Unes altres, en canvi, es caracteritzen per la supeditació al context de producció que les recrea: són els enunciats de valor específic i les fórmules rutinàries.²³ Discrepam, en part, d'aquesta valoració perquè la consideram vertadera només parcialment. I és que, és cert

²² Zuluaga(1980: 169) distingeix entre context extralingüístic o pragmàtic, context lingüístic mediat (el text en el qual es troba una expressió) i context lingüístic immediat (les combinacions sintagmàtiques en què pot entrar una expressió).

²³ Manllevam aquest terme de Corpas (1997: IV). L'autora l'anomena així a imitació del terme *énoncé phrastique lexicalisé à valeur spécifique* d'Arnaud (1991:11). En aquesta obra l'autora proposa una classificació de l'univers fraseològic força acceptada pels especialistes en la matèria. Nosaltres l'hem adoptada només parcialment. Segons l'autora, l'univers fraseològic es divideix en: col·locacions (esfera I), locucions (esfera II) i enunciats fraseològics (esfera III). Aquesta tercera esfera la subdivideix en parèmies i fórmules rutinàries, i, encara, en un tercer nivell de classificació, les parèmies són dividides en refranys i enunciats de valor específic. Nosaltres, com ja hem justificat, no hem pres en consideració l'esfera I (col·locacions), i pel que fa a l'esfera III hem mantingut els termes però n'hem modificat parcialment l'abast. Així, deixam d'usar el terme 'refrany' i el substituïm per 'parèmia' de tal manera que en parlar d'unitats que constitueixen enunciats complets (esfera III de Corpas) parlarem de parèmies, enunciats de valor específic i fórmules rutinàries.

que només citant la parèmia *Gallina agostina, ponedora fina* en traiem un missatge, sense necessitat de situar-la en cap situació comunicativa real. Però hem d'advertir que la transparència semàntica de la unitat esmentada no es dóna sempre, i per això en parèmies que presenten una realitat abstracta com *Qui no vol pols, que no vagi a l'era* és absurd pensar que prescindint del context en podem extreure el sentit adequat, encara que no en vulguem fer una lectura literal —que seria errònia—, interpretar-la suposa establir una analogia entre el que denota la unitat en tant que fraseològica i una situació que la concreta. En aquest sentit, aquest tipus de parèmies, més abstractes, se situarien al costat dels enunciats de valor específic, caracteritzats per la necessitat d'aparèixer vinculats al context comunicatiu per interpretar-los. És bo de veure doncs que si per aquest caire no podem establir límits, tanmateix tornam comprovar, que el fenomen fraseològic és un *contínuum*.

Quina és, doncs, la característica que marca les diferències entre parèmies i el que hem anomenat enunciats de valor específic? Estam d'acord amb Corpas (1996: 137) que la diferència rau en el fet que les primeres tenen caràcter de veritat general mentre que els segons no.

Finalment hem de considerar un tercer tipus d'unitat que constitueix un enunciat complet i autònom: les fórmules rutinàries. Aquest qualificatiu 'rutinàries' indica que el seu ús es vincula a situacions estereotipades. Aquesta serà la diferència essencial respecte de parèmies i enunciats de valor específic.

Vegem tot seguit les característiques que els defineixen de manera més precisa.

3.1.1. Les parèmies (*par.*)

Dels termes que ens proposam descriure, tal vegada el que ocasiona menys controvèrsia és el de parèmia, anomenada també refrany, adagi o proverbi. La paremiologia és la disciplina lingüística que estudia aquest tipus d'unitat fraseològica. Maria Conca (Conca 2000: 50-51) observa que «les parèmies formen part del fràsic d'una llengua, en tant que configuren una subclasse d'unitat fraseològica (UF) que comparteixen alguns trets lingüístics amb la resta però en posseeixen d'altres d'específics, els quals justifiquen un estudi especialitzat. Tot i això, [...] es pot tenir una visió més completa del fenomen si s'analitzen les parèmies des d'una perspectiva fraseològica de conjunt.» Afegeix a més que les diferències entre locucions i parèmies superen el pla estrictament pragmàtic i discursiu, ja que també atenyen a aspectes sintàctics, fonèmics i semàntics.

G. Corpas (1997: IV) considera que són bàsicament cinc les característiques de les parèmies: la lexicalització i el caràcter anònim per una part, que són trets compartits amb la resta d'unitats fraseològiques i per tant són trets essencials; l'autonomia sintàctica i l'autonomia textual, que les diferencien de les locucions i per tant són trets compartits amb els enunciats fraseològics i les fórmules rutinàries; i, finalment, el valor de veritat general que els dóna l'estatus de categoria autònoma i les diferencia de qualsevol altre tipus d'unitat. A més d'aquets trets, encara hem d'afegir una sèrie de trets addicionals com poden ser el sentit metafòric, les particularitats fòniques, les anomalies sintàctiques o les estructures particulars, el caire didàctic o sentenciós, etc. Tots aquests aspectes tractats en conjunt configuren el concepte i les fa fàcilment localitzables en un text. Expressions com *Qui bé fa, bé trobarà* o *Una dona fa la casa i una dona la desfà*, exemplifiquen el tipus.

3.1.2. Els enunciats de valor específic (*en.*)

La naturalesa d'aquestes unitats ve marcada, com ja hem assenyalat, per constituir un enunciat complet sense transmetre una veritat general. La primera característica les allunya de les locucions verbals, mentre que la segona les diferencia de les parèmies. Vegem-ne un exemple:

¿Serà cosa que hagen tret cap encantament, o que los sia sortit cap negret, o que s'al·lot haja pegat qualque salt a part o banda? Aquí hi ha cosa davall es terròs.

‘Sa llampria meravellosa’

En aquest context de producció l'enunciat de valor específic *Haver-hi cosa davall es terròs* (‘Haver-hi cosa oculta, misteri, intriga’, DCVB) tot i que el nucli verbal es comporta, perquè és conjugable, com el d'una locució verbal, se'n diferencia perquè es tracta d'un enunciat complet que no manté cap tipus de relació sintagmàtica amb els elements del context lingüístic immediat. Ve condicionat, això sí, pel context lingüístic mediat i pel context extralingüístic, i a més, no té caràcter de veritat general. Això el diferencia per tant de les parèmies.

Els enunciat de valor específic amb un grau de lexicalització absolut com és ara *Altre bony m'ha eixit!*, *Aquesta et val!* o *A una altra porta en donen dos* mostren força punts de contacte amb les fórmules rutinàries, també plenament fixades. Apellem al valor expressiu dels enunciats esmentats per no considerar-los fórmules. I és que, pel que fa a aquest punt, el nostre criteri es fonamenta a considerar fórmules únicament aquelles UF que, a més de les característiques que formularem en el següent apartat, han perdut llur càrrega significativa i presenten força restriccions d'ús.

Incloem també com a enunciats de valor específic els anomenats *wellerismes*²⁴ i els dialogismes. El primer terme és constituït per unitats fraseològiques que provenen d'una citació fixada introduïda sovint pel verb ‘dir’: *S'ase diu an es porc orellut, i ell en tenia set canes* (‘Es diu referint-se al qui retreu als altres els defectes que ell mateix té’, DCVB).

Els dialogismes són enunciats formats per pregunta i resposta. Formen part del mateix enunciat i són emesos per un únic interlocutor: *Voleu engreixar s'ase? Donau-li palla* (DCVB).

3.1.3. Les fórmules rutinàries (*fór.*)

Com ja s'ha deixat entreveure, la característica essencial de les fórmules rutinàries és que el seu ús apareix estretament vinculat a situacions comunicatives molt concretes, és a dir que presenten fixació pragmàtica. La fórmula s'associa a un context, i el context la pressuposa. I és que són formes d'interacció social habituals i estereotipades i això les acosta més a la funció fàtica del llenguatge que no pas a la comunicativa o a l'expressiva. Formalment han assolit plenament la fixació. En són exemples: *Bon dia* i totes les variants, *Déu nos guard!*, *Bon vespre*, *Déu vos ajud!*, etc.

²⁴ És una denominació que prové del terme anglès *wellerism* format a partir del nom del personatge de Dickens anomenat Sam Weller. (Coseriu 1973: 301)

3.2. Unitats que no constitueixen enunciats complets

Les unitats que formen part d'aquest bloc, les locucions, presenten un grup força heterogeni ja que inclouen unitats de naturalesa diversa. Es caracteritzen perquè funcionen com a elements oracionals i per tant no constitueixen enunciats complets ni constitueixen actes de parla autònoms. Aquesta és la característica més important que les diferencia de les unitats de l'altre grup. Les hem classificat tenint en compte la funció oracional que exerceixen. Destriam així locucions nominals, adjectives, adverbials, verbals, prepositives i conjuntives.

3.2.1. Locucions nominals (*loc. nom.*)

Realitzen les mateixes funcions que un substantiu o que un sintagma nominal. En són exemples expressions del tipus: *Ànima freda*, *Mans foradades*, *Una bassa d'oli*, *Un zero a l'esquerra*, *Gent de l'ungla*. Algunes d'aquestes expressions mostren certes preferències de norma i així és freqüent trobar-ne que sempre van associades a un o dos verbs, sense que aquest formi part per això de l'enunciat fraseològic en concret. Així sempre és *Tenir/Ser un mans foradades*, *Ser un zero a l'esquerra*. Aquesta alta freqüència d'aparició lligada a un verb fa que puguem pensar que es tracta de locucions verbals, i, certament, és difícil en molts de casos encabir-les en un grup o un altre, perquè ni el mateix DCVB mostra coherència en aquest sentit i documenta *Mans foradades* per una banda, *Ser un mans foradades* a un altre lloc i *Tenir les mans foradades* a un altre. En aquests casos, lògicament, sempre hem fet que constituís l'entrada del corpus la forma més breu de les que hem documentat. A l'exemple concret que reproduïm hem donat preferència a la locució nominal. La resta d'expressions que s'hi relacionen figuren com a variants d'aquesta. Davant aquesta dificultat també ens ha estat de gran ajuda, en aquells casos que ha estat possible, consultar el context i observar la presència real de la unitat. És el cas de la locució nominal *un tap de pica*. El DCVB documenta *Fer-se un tap de pica* ('Mastegar-se molt la roba (Mall.)) però de l'exemple que apareix a les rondalles en deduïm que es tracta d'una locució nominal:

No s'hi mirà gens a malmenar es coixí de plomes, i lo endemà dematí el deixà tot amacarronat, com un tap de pica.

'Na Dent d'or'.

És important no confondre aquestes unitats amb els compostos ni tampoc amb les col·locacions nominals. Per diferenciar les locucions nominals dels compostos ens emparam en el criteri gràfic. Així, tot i algunes característiques compartides consideram compostos aquells grups de paraules que presenten unitat gràfica, mentre que en aquells casos en què no s'ha consumat l'aglutinació gràfica parlem de locucions o col·locacions: llepafils (compost); ciència ficció (col·locació), cap esflorat (locució nominal)

Zuluaga (1980) no parla de col·locacions, però en tractar les diferències entre locucions i compostos conclou afirmant que els compostos són signes regulars formats per procediments morfosintàctics i semàntics sistemàtics, en canvi, les locucions són signes irregulars aïllats de qualsevol paradigma de creació lèxica.

3.2.2. Locucions adjectives (*loc. adj.*)

Un altre subgrup el formen les locucions adjectives. Exerceixen sobretot funcions d'atribució i de predicació, igual que un adjectiu: *Agafat amb cans, Curt de gambals, Nou de trinca, Llarg de mans...* En molts casos es tracta de comparacions introduïdes amb l'adverbi 'com': *Vermell com la grana, Blanc com un glop de llet, Negre com un cul de pella*. En altres casos és la fórmula 'més...que': *Més llarg que un dia sense pa, Més satisfet que un ca amb un os...* També hi ha locucions adjectives formades per un sintagma prepositiu: *De pinyol vermell, De los cent mil diantres...*

El fet que compleixin funcions d'atribució i de predicació fa que de vegades costi no presentar-les com a locucions verbals ja que moltes d'elles apareixen quasi sempre associades al verb 'ser' o 'estar': (estar) *vermell com la grana*, (estar) *blanc com un glop de llet*, (ser) *blanc com la llet*, (estar) *negre com un cul de pella*, (ser) *més llarg que un dia sense pa*, (estar) *més satisfet que un ca amb un os*, etc. Igual que en el cas de les locucions nominals, l'anàlisi dels textos, quan ha estat possible, i el contrast dels diferents exemples documentats ens ha permès destriar el que forma part de l'enunciat fraseològic pròpiament dit del que és només una freqüència de norma. Així, l'expressió *Fet un Nero*, és documentada al DCVB com *Estar fet un Nero*, però els exemples següents il·lustren que encara que l'expressió indiqui un estat, el context pot prescindir del verb 'estar', la qual cosa li atorga la categoria de locució adjectiva i no verbal:

*No, ell ha d'esser ara mateix! Digué el Rei fet tot un Nero,
'Sa jaia Xeloc i sa jaia Bigalot'*

*El sen Tomeu, tot atxul.lat, se posà fet un Nero,
'Es canyamet, s'Ase i sa Serra-Porra'*

*S'eriçó estava fet un Nero; i se'n pensà una de bona;
'Sa raboa i s'eriçó'.*

Un altre exemple el trobam a la locució adjectiva *Fet/a un mar de llàgrimes*, el DCVB documenta *Estar fet un mar de llàgrimes* però l'observació dels següents exemples ens fa decantar per no incloure com a part de l'enunciat el verb 'estar':

*Va acabar per esclatar en plors i quedà feta un mar de llàgrimes.
'N'Estel d'or'*

Però arribà es dia que feia set, i l'homo crida sa dona dins sa cambra, i li diu, fet un mar de llàgrimes:

'Ses tres flors'

*I sa pobra viuda, feta un mar de llàgrimes, se n'hagué tornar a ca seua
'Una gírgola que dugué coa'*

*I com tornà en si, plora qui plora, feta un mar de llàgrimes.
'Sa flor de gericat i s'aucellet d'or'*

Aquest fenomen també és freqüent en les construccions comparatives. Així el DCVB documenta l'expressió *Trempat com un orgue* ('Locució que expressa un estat de salut i d'humor excel·lent') a l'entrada 'trempat', però a l'entrada 'orgue' documenta *Estar trempat com un orgue (o com uns orgues)* ('Estar molt bé, de bon humor, xalest.'). Davant aquesta disjuntiva, els contextos ens decanten per considerar definitivament l'expressió com a construcció adjectiva:

Se passava Na Catalineta es dies, ses setmanes, es mesos i ets anys dins es Murterar de rei de França, xalesta i trempada com uns orgues, sense res de malsofridura

‘Es murterar del rei de França’

I En Joan pellucava sa dobleta i s'espitxava més xalest que unes xeremies i més trempat que uns orgues.

‘En Joan des fabiolet’

I es fabiolet ja li ha copat cap a ca-seua més trempat que uns orgues, més xalest que unes castanyetes, amb més coratge que un regiment de soldats.

‘S’anellet’

La forma *Més trempat que un orgue* la consideram variant de l'esmentada.

3.2.3 Locucions adverbials (*loc. adv.*)

Aquelles locucions que exerceixen les funcions pròpies de l'adverbi les anomenam locucions adverbials i n'hem localitzades d'estructura diversa. Trobam sintagmes prepositius: *Amb un pam de morros, A les fosques, En via ninguna...* N'hi ha que tenen un adverbi com a nucli: *Ara per ara, Ara o suara*. D'altres són constituïdes per un sintagma nominal: *Cap baix, cul alt; Peus alts; S'any de sa neu...*

Igual que les locucions nominals i les adjectives també hi ha la tendència a incloure com a fraseològics elements que amb freqüència s'hi associen. Un cas il·lustratiu, en aquest sentit, és la unitat *Ala baixa*. El DCVB documenta *Anar ala baixa* ('Trist, malament de salut, de gust, de riquesa, de sort, etc.') però els exemples següents qüestionen que el verb 'anar' formi part de l'enunciat estrictament fixat:

Un dia que havia perdut tot es cabal i se'n tornava a ca-seua ben ala-baixa, li compareix un senyorot que duia mala ombra de tot,

'Sa comtessa sense braços'

I paraven una partida de corcerades, però anaven més ala baixa, i no movien tant d'estabeig.

'En Pere Poca-por'

I venien fent feina, però tots ben mostiis i ala baixa

'Sa llampria meravellosa'

Dels tres contextos només un s'associa al verb 'anar'. D'això interpretam que l'enunciat fixat i repetit és el SN *Ala baixa* admetent, això sí, que en aparèixer exigeix la presència d'un verb de moviment.

En tots els casos descrits, que afecten bàsicament les locucions nominals, les adjectives i les adverbials, no posam en dubte l'existència d'una vinculació estreta entre la unitat plenament lexicalitzada i el verb que el DCVB hi associa. I encara que en els exemples no hi aparegui, el pressuposam, l'associam a aquella unitat però en tant que per formular l'enunciat en podem prescindir no el podem considerar part de l'enunciat fraseològic en sentit estricte. Es tracta només d'una associació a nivell de norma.

3.2.4 Locucions verbals (*loc. v.*)

Es tracta d'unitats que contenen un verb en forma personal. Solen expressar processos i formen predicats amb complements o sense: *Treure faves d'olla, Mastegar fesols, Donar sa patent, Tremolar com una fulla de poll, Entrar per l'ull dret*. N'apareixen moltes també formulades en negatiu: *No anar de glans, No caber en pell, No deixar ponedor*.

Un altre grup de locucions verbals el constitueixen aquelles formades per més d'un sintagma dels quals un és verbal. Expressen un judici, una proposició, etc. Les anomenam locucions clausals i no es poden confondre amb les parèmies o amb els enunciats de valor específic ja que no poden formar un enunciat per si mateixes. En són exemples: *Estar, algú, més alís que un que ha venut a espera, Fer, algú, tant de paper com en Palou a sa Pobla, Pegar-se, algú, amb els talons per les anques...*

3.2.5 Locucions prepositives i conjuntives (*loc. prep. /loc. conj.*)

Els diferents tipus de locucions descrites fins ara tenen un valor semàntic, categorial. Les locucions prepositives i les conjuntives no tenen significat lèxic, serveixen bàsicament per establir relacions entre altres unitats lingüístiques. Exceptuant aquesta característica que les singularitza, contenen la resta de trets propis de les locucions.

Les locucions prepositives són constituïdes per sintagmes preposicionals. En elles, el nucli prepositiu i el terme presenten un estatus gramatical idèntic. Són formades per unitats fraseològiques susceptibles de constituir el nucli d'un sintagma prepositiu. No constitueixen sintagmes per si mateixes però comparteixen la resta de trets de les UF: *Amb tot, De per si...*

Les locucions conjuntives, igual que les prepositives presenten les característiques essencials de les UF però es diferencien de la resta perquè no formen sintagmes per si mateixes ni en poden ser el nucli. Poden ser coordinants o subordinants. *I, fins i tot; Per tal que...*

La classificació exposada s'ha fet de la manera més coherent possible per tal que sigui capaç de donar cabuda a totes les unitats documentades. Això, per tant, ni la qualifica ni la fa absoluta, intocable. Tanmateix, direm a favor seu que tot el que teoritza ha pogut ser constatat àmpliament gràcies a l'extensió del corpus.

Resum

En aquest capítol hem establert un sistema de classificació de les unitats fraseològiques que conformen el corpus. L'heterogeneïtat del conjunt és una característica remarcable i precisament sotmetre'l a classificació ajuda a sistematitzar-lo. Vegeu-la, tot seguit, esquemàticament descrita:

1. Unitats que constitueixen enunciats autònoms i tenen independència textual.
 - 1.1. **Les parèmies:** són unitats lexicalitzades i anònimes —com la resta d'UF—, presenten autonomia sintàctica i textual —com els enunciats de valor específic i les fórmules— però la característica essencial que les singularitza és el valor de veritat general que transmeten.
 - 1.2. **Els enunciats de valor específic:** comparteixen les mateixes característiques que les parèmies però a diferència d'aquelles no tenen valor de veritat general i per tant mostren una major dependència del context comunicatiu en el qual apareixen. Divergeixen de les fórmules rutinàries pel valor expressiu que transmeten.
 - 1.3. **Les fórmules:** les caracteritza la fixació pragmàtica, és a dir apareixen sempre vinculades a les mateixes situacions comunicatives.

2. Unitats que exigeixen la presència d'altres elements oracionals per ser usades i per tant no tenen independència textual.
 - 2.1. **Locucions nominals:** són unitats que realitzen les mateixes funcions que un substantiu o que un SN. Es diferencien dels compostos perquè no presenten unitat gràfica.
 - 2.2. **Locucions adjectives:** com els adjectius, qualifiquen i per això exerceixen funcions de predicació i d'atribució.
 - 2.3. **Locucions adverbials:** exerceixen les funcions pròpies d'un adverbi i exerceixen sovint de CC.

 - 2.4. **Locucions verbals:** contenen un verb en forma personal i constitueixen predicats amb complements o sense. Anomenam locucions clausals les que són constituïdes per més d'un sintagma.
 - 2.5. **Locucions prepositives i conjuntives:** tenen un valor bàsicament categorial i exerceixen una funció essencialment connectiva entre els diferents components oracionals.

Capítol 4. Aproximació a les unitats fraseològiques dels textos rondallístics

Hem assenyalat abans la importància d'analitzar el concepte d'UF des d'òptiques diferents per evitar-ne concepcions parcials o esbiaixades. Ens proposam, per això, aprofundir el nostre treball des d'una perspectiva estructural, funcional, formal, semàntica i pragmàtica. L'aportació de cadascuna d'elles esdevindrà essencial per a la configuració d'una visió completa i de conjunt del fenomen fraseològic i, a més, aportarà dades, que, en major o menor mesura, són pertinents per a la caracterització de les unitats del corpus illenc.

Des d'un punt de vista estructural analitzarem les categories sintàctiques que articulen les expressions; el criteri funcional ens permetrà analitzar el context gramatical dels diferents tipus d'unitats a partir del qual els podrem assignar una funció;²⁵ l'anàlisi formal o estilística vincularà les unitats amb la funció estètica del llenguatge; l'anàlisi semàntica permetrà mesurar-ne el grau d'idiomacitat; i l'anàlisi de la funció pragmàtica demostrarà com es despleguen efectivament els trets que singularitzen els fraseologismes.

Limitar l'anàlisi únicament a les unitats documentades als textos rondallístics i encara més a l'aplec mallorquí d'Alcover respon a criteris d'ordre diferent. En primer lloc, i com hem assenyalat, perquè en aquesta font les unitats hi apareixen vinculades a un context comunicatiu real, és a dir: a un context extralingüístic (que dóna compte de la dimensió social de la unitat) i a un context lingüístic mediat (vinculat a la tipologia textual en el qual s'insereix la unitat) per una banda, els quals han permès fer-ne l'anàlisi pragmàtica; i, per altra banda, al context lingüístic immediat que ha servit per fer-ne l'anàlisi funcional.²⁶ Les unitats documentades sense contextualitzar no poden ser mesurades des d'aquestes perspectives, la qual cosa implica deixar-ne de banda la vinculació social que, igual que qualsevol altre element del sistema lingüístic, els és pròpia. Indubtablement esdevendria una visió incompleta perquè, en el cas de les UF, les restriccions contextuais que duen implícites molt sovint n'expliquen el sentit.

En segon lloc, des d'un punt de vista estrictament quantitatiu, limitar el corpus ens ha fet la feina més tangible. El conjunt ha esdevingut més manejable, més a l'abast, però tanmateix complet, complex i representatiu —més de 1600 unitats el conformen. La casuística dels fenòmens esmentats ha tengut, per això, ample marge per consolidar-se en deduccions i conclusions fiables, provables com il·lustraran els exemples seleccionats.

En tercer lloc, totes les unitats d'aquest corpus pertanyen a la mateixa llengua funcional. Els textos que les inclouen són representatius, com ja hem indicat, del registre col·loquial, per això les unitats fraseològiques localitzades no fan més que constatar un tret prou remarcat com a propi d'aquest tipus de registre en general, alhora que defineixen els trets particulars de la varietat col·loquial illenca amb tot el que això implica culturalment.

²⁵ L'anàlisi del context gramatical dóna compte del comportament sintàctic d'una determinada unitat dins el marc oracional, és a dir de la funció sintàctica que hi exerceix. Es tracta d'una anàlisi més restrictiva que la que implica l'anàlisi del context lingüístic immediat, al qual ens hem referit en un altre apartat, i que donava compte de les 'exigències' d'una determinada unitat a nivell gramatical (context gramatical) i lèxic (context lèxic). Així, el context gramatical d'una expressió com *donar carabasses* ('Donar una negativa a una petició amorosa', DCVB) ens informa que aquesta unitat pot constituir el PV d'una oració, que és intransitiva perquè no necessita CD per funcionar, però sí que necessita un subjecte i un CI. El context lingüístic immediat ens hauria informat a més que aquest Subjecte i aquest CI han de ser de persona (context lèxic).

²⁶ Les unitats que apareixen al *Cançoner* també apareixen vinculades a un context però amb unes característiques particulars que mereixen un tractament a part.

4.1. Anàlisi estructural i funcional

4.1.1. L'estructura externa de les unitats

Sincrònicament, l'estructura dels sintagmes fraseològics, amb més o menys punts en comú amb l'estructura dels sintagmes lliures, és conseqüència de la fixació. La repetició idèntica d'un grup de paraules ens presenta fragments de discurs de característiques estructurals diverses. No hem de creure però, que la tònica general en aquest aspecte sigui la irregularitat. I és que hem de tenir en compte que encara que la fraseologia es trobi fora de la gramàtica nuclear d'una llengua, amb tot el que implica això d'excepcionalitat, tanmateix n'hi manlleua molts d'aspectes, entre els quals s'hi troben indubtablement les estructures sintàctiques.²⁷ Aquest fet explica les coincidències i les diferències a nivell dialectal. Així, els punts en comú entre els diferents 'perifèrics' que singularitzen les varietats d'una llengua serien part de la seva particular gramàtica nuclear.

Les irregularitats a nivell estructural dels fraseologismes, exceptuant els arcaïsmes, són molt sovint creacions estilístiques del llenguatge, figures retòriques que en aquest cas actuen sobre la sintaxi, la qual cosa els aporta el valor estètic del qual parlarem més endavant. Llavors, pel que fa a l'estructura, el que les caracteritza i les fa diferents dels sintagmes lliures són les restriccions de combinació a nivell intern.

La bibliografia consultada²⁸ coincideix a considerar que aquestes limitacions estructurals (de forma externa), —igual que les sintàctiques (de combinació en el marc oracional), i que les semàntiques (d'associació a un determinat context lèxic)—, que operen en els sintagmes lexicalitzats també són conseqüència de la fixació. Formen part, per això, del concepte mateix d'UF i apareixen amb major o menor grau depenent de la posició nuclear o perifèrica de la unitat respecte del prototipus. Centrats ara en l'estructura de les unitats vegem doncs alguns exemples il·lustradors de com es concreten aquestes característiques en les unitats del nostre corpus.

La impossibilitat de canviar l'ordre dels elements que integren els sintagmes lexicalitzats és freqüent. Aquesta característica es posa clarament de manifest en unitats formades per estructures que presenten elements coordinats en funció copulativa o disjuntiva: *Per pa i per sal* ('En gran abundància o amb molta freqüència', DCVB), no podem dir **Per sal i per pa*, o *Fugir de fam i de feina* ('Esser molt peresós, procurar no treballar', DCVB) no podem dir **Fugir de feina i de fam*. En els sintagmes lliures d'aquest tipus, les construccions amb conjuncions copulatives es caracteritzen per l'absoluta permissibilitat de fer canvis d'ordre sense que això tenguí conseqüències semàntiques de cap tipus. Naturalment, en fer aquesta afirmació tenim en compte que existeixen en qualsevol sintagma restriccions de combinació regulades per les regles de selecció implícites en qualsevol sistema. Així una frase com *En Miquel menja i xerra alhora* pot canviar l'ordre dels elements i dir *En Miquel xerra i menja alhora*, però en casos com *En Miquel va dir les darreres voluntats i morí*, no podem canviar l'ordre de les accions perquè resultaria una frase agramatical per les restriccions semàntiques dels

²⁷ «Debe tenerse en cuenta que la *gramática nuclear* deriva de la GU [Gramática Universal] por parametrización (esto es, por la fijación de los parámetros en el proceso de adquisición de una lengua en la infancia). Pero, evidentemente, el hablante no tiene una relación directa con la GU: las regularidades e irregularidades intralingüísticas no se establecen, pues, según la relación entre la GU y las gramáticas particulares (que es el ámbito de la tipología lingüística), sino entre la gramática nuclear y la periferia de una gramática particular. Lo que realmente nos interesa es que la llamada *periferia*, esto es, lo *mercado* (que no se sigue «por defecto»), no es totalmente arbitrario o contrario a los principios generales, como podría interpretarse, sino que está conectado a la gramática nuclear.» (Mendivil 1999: 27)

²⁸ Corpas (1986), Zuluaga (1980) i Sancho (1999).

elements que hi intervenen. Estructuralment és correcta però des del punt de vista del significat no. És, en aquest sentit, que podem observar en certs sintagmes lexicalitzats una combinació motivada, no arbitrària que al cap i a la fi ens recorda que es tracta d'una manifestació lingüística, vinculada per tant a un context de producció real i llavors avaluable des d'un punt de vista antropològic. És el cas de la parèmia *Un sol Déu i un sol marit*. En una societat on la religió tenia un paper tan important, no és gratuït que la referència a la divinitat aparegui com a primer element de la coordinació. Si aquest sintagmes fossin lliures segurament avui la restricció combinatòria de caire social que en regulava el nivell d'importància, i per tant l'ordre d'aparició, hauria desaparegut. Un cas semblant es dona a l'expressió *Sentir un so i voler ballar*. En aquest cas l'ordre dels elements fixats ve marcat pel que indiquen les accions que es descriuen. Des d'un punt de vista semàntic sembla lògic primer 'sentir' la música i llavors 'ballar'. Si aquest sintagma fos lliure, per una qüestió de lògica semàntica, també apareixeria en aquest ordre. Tanmateix, en aquest enunciat, com a molts d'altres, aquest grau de motivació referit a la disposició dels elements en una expressió lexicalitzada passa desapercebut a causa de l'elevat sentit metafòric que caracteritza tot l'enunciat.

Aquesta resistència al canvi d'ordre dels components que caracteritza les UF no és sempre tan intransigent i podem trobar casos, sobretot en locucions verbals, en què l'ordre habitual és alterat sense que això tenguí implicacions pragmàtiques. En els exemples següents l'objecte de la locució *Pegar un porro* ('Donar una gran sorpresa', DCVB) apareix tematitzat:

-Vaja quin porro que m'ha pegat aquesta pitxorina!, deia el Rei. Ell ara que té es tres vestits, no se deixa veure ni de cent llegos.

'Sa Muta'.

Com la veren i la sentiren, i tots tres se varen esser explicats, tocaren amb ses mans es porro que los havia pegat n'Espardanyeta.

'N'Espardanyeta'

Una altra conseqüència de la fixació és la pèrdua de la propietat de variació en aquells casos en què la sintaxi lliure establiria una oposició basada en aquest valor. I és que els sintagmes lexicalitzats han perdut el valor opositiu. Per això, en les UF, les categories gramaticals hi solen aparèixer fixades d'una determinada manera (gènere, nombre, persona, temps verbal, etc.) i modificar-les suposa sovint la pèrdua del sentit fraseològic de l'expressió. Pel que fa a les restriccions de temps verbal és freqüent que es doni en parèmies, en els enunciats de valor específic i en les fórmules. En aquest sentit, la inserció de la unitat fraseològica en qüestió, amb un temps verbal inamovible, podria semblar una violació de les regles de cohesió verbal, però com que es tracta d'un fragment de discurs repetit, i com a tal és aliè i no sotmès a les regles de cohesió verbal exigides per la tècnica lliure del discurs, l'ús és adequat. L'exemple següent així ho demostra:

*Aquí ses formigues alçaren totes es cap, i a fugir toquen! (i no *a fugir tocaren).Totes buidaren de damunt En Juanet.*

'En Juanet i es cavallet conseier'

De la mateixa manera pot succeir amb la persona gramatical:

*Una vegada se passetjaven tres o quatre bergantells que anaven de tres qui n'agafa quatre (i no *anaven de tres qui n'agafen quatre), cerca qui cerca qualque conveniència.*

'Llegendes i supersticions'

Les locucions verbals en canvi no solen presentar el temps verbal lexicalitzat i s'adapten al context:

-¿Teniu altra al.lota? Demana el Rei.

-No senyor, diu sa Mestra, mastegant fesols.

El Rei va conèixer que aquell no era un sí que no volien que fos sí.

‘N’Estel d’Or’

Tot eren rotlets d'homos i flotons de dones que rallaven, discutien, se pegaven tocs p'es cap; semblava que tots tornaven boigs.

‘Es soldat de Marina’

També el gènere i el nombre dels elements fixats en bloc presenten restriccions: *Beure's es cop com sa figuera* i no **Beure's es cop com ses figueres*. Pel que fa a la fixació de gènere és quasi sempre el masculí el que s'imposa. En aquest fet, també hi hem de veure una motivació d'origen cultural, de clar domini d'aquest sexe. Així tenim *Estar com un ferrer sense carbó* ('Estar aturat, sense poder treballar o fer les coses acostumades per manca-hi una persona o una cosa important', DCVB), *Com un bou* ('Molt gros', DCVB), *Així, gallet i tocs per sa cresta!* ('Es diu davant un fet absurd, excessiu', DCVB), *Fer de porcell curt* ('Presumir d'esser molt important o de fer molt de paper', DCVB), *Fer d'homo bo* ('Amigable, componedor', DCVB). Malgrat tot, trobam algunes modificacions lèxiques com és el cas de l'expressió *Com un rei* ('Estar molt bé, amb gran comoditat, amb abundància de benestar'), documentada al DCVB com *Estar com un rei*, que a les rondalles l'hem localitzada amb aquest mateix significat en femení:

I amb so meu infantó dins aquesta casona tan agudona, que hi ha de tot, i m'hi estic com una reina.

‘Na Rosa’

En general, tampoc no es pot prescindir de cap dels elements que integren la unitat, perquè signifiquen en bloc. Així **Fer ous en terra* té un significat ben allunyat de la UF *Fer els ous en terra* ('Fracassar, no obtenir allò que es volia (Mall.); morir-se (Men.), DCVB). Constitueixen una excepció aquells casos en què només formulant una part de l'expressió, el parlant competent, de manera inconscient, completa el fragment no formulat: dir *Mal li tocàs lo que tocà a na Maians* implica, sinó verbalment, mentalment completar l'expressió amb *set carretades de nines i set d'infants*. És cert però que hi ha casos en què aquesta segona part té una clara tendència a no usar-se i a perdre's. En aquests casos la part que es formula assumeix la significació completa i augmenta el grau d'abstracció perquè molt sovint la part que es deixa de formular constituïa l'explicació de la seqüència: així, en què consisteix *Fer el joc dels polissons* o *Fer el negoci de na Peix-frit* és explicat a les seqüències contigües, i no sempre formulades, *que fugen quan estan rodons* de la primera i *que el venia quatre i el comprava a sis* de la segona.

A més d'aquesta resistència a la supressió de components també se n'aprecia la resistència a incloure'n de nous. Aquest fet es dona sobretot en locucions nominals, adjectives i adverbials. Així *Engany de mitges* ('Engany que es comet en un contracte de compra-venda, consistent en la depreciació fraudulenta de l'objecte venut en menys de la meitat del seu preu real', DCVB), *Com un jonc de fulles* ('Mancat de tot', DCVB) o *Cap baix cul alt* ('En posició invertida', DCVB) no admeten la inserció de cap nou element per continuar exercint el significat metafòric que les caracteritza. Tanmateix hem de tornar esmentar casos que s'aparten de la tònica general perquè, en la majoria de locucions verbals, sí que és possible introduir altres elements. Sembla que es tracta de casos en què la fixació no s'ha assolit plenament i no hi ha cohesió absoluta entre els components.

Observem aquests exemples, en els quals l'element extern l'hem mantengut en cursiva, i vegem en quina mesura s'adapten a la realitat textual immediata.

... i , en tenir fam, sortia, i se n'anava allà on veia que havia de fer més matx, i tot ho arregussava...

'En Martí Tacó'.

Entre el verb i el CD de l'expressió *Fer matx* ('Destrossa, dany considerable', DCVB), hi apareix l'adverbi 'més' sense cap tipus de conseqüència a nivell pragmàtic.

Les unitats fraseològiques també presenten fixació transformativa i per això, en general, són ben pocs els casos que permeten canvis de categoria gramatical dels seus elements. Així per exemple l'expressió *Creumar oli*, en un afer ('Treballar-hi molt, estudiar-la atentament', DCVB) que surt en el següent fragment:

*Sobre tot, m'hi hauré d'asseure ben assegut, i hi hauré de cremar oli per llarg.(i de cap manera i hi hauré de fer *una cremada d'oli)*

'Es missatget petit',

De la mateixa manera la unitat *Lligar caps* al fragment:

*Pensa qui pensa en tot allò que li acabava de succeir, anà lligant caps, (i no *va fer una lligada de caps) i va veure que aquell de sa cova...*

'En Pere de sa vaca'

Amb tot, és bo de veure que les marques gramaticals dels constituents i l'estructura sintàctica han deixat de ser pertinents i per això s'ha parlat de nul valor opositiu de les unitats. Remarquem també, que la gradualitat del procés de fixació es posa de manifest d'una manera clara en el fet que cap de les característiques descrites no es dona sense excepcions.

4.1.2. Categoria sintàctica de les unitats i context gramatical

El valor categorial de les unitats fraseològiques consisteix en una manera de significar que pot exercir determinades funcions equivalents a les que exercirien altres categories gramaticals. Així, trobam unitats que signifiquen i es comporten com un verb, d'altres com un adjectiu, com un adverbi o com un nom. El qualificatiu: nominal, adverbial, adjectiva i verbal deixen entreveure aquesta idea. Les parèmies, els enunciats i les fórmules exerceixen funcions equivalents a la categoria oracional. La manera com

es relaciona en el marc de l'oració aquesta manera de significar, vehiculada a través d'una determinada estructura sintàctica, li assigna un paper, una funció. Analitzar les característiques amb què és exercida aquesta funció en cada cas, és donar compte del seu context gramatical. Com ja hem apuntat en iniciar aquest apartat, les restriccions que presenten les unitats a nivell gramatical són també conseqüència de la fixació.

Aquesta concepció de la categoria sintàctica de les unitats es posa de manifest en expressions la idea principal de les quals pot ser expressada a través d'estructures sintàctiques diferents. Els exemples que segueixen inclouen la unitat *¿Quin pebre li fa coure els ulls?* Aquesta expressió apareix al DCVB a l'entrada 'pebre' amb la forma *¿Quin pebre li fa coure els ulls?* i significat: 'Es diu al·ludint a algú que es preocupa o s'entremet en coses en què no hauria de posar-se'. La veu 'coure' documenta: *Quin pebre et fa coure els ulls?* amb significat: 'Es diu a una persona que es fica en coses que no li interessin i li poden ésser perjudicials si s'hi fica'; i la veu 'ull' inclou *Quin pebre (o Quina ceba) li fa coure ets ulls?* amb significat: 'Es demana això volent inquirir quina raó té algú per a ficar-se en un assumpte'. Els tres casos, amb matisos de significat diferents, apareixen formulats de manera interrogativa. Curiosament, només en un dels tres exemples que reproduïm apareix formulada d'aquesta manera.

Sa fia del Rei, perquè era un prebe allò que li feia coure ets uis de casta forta, arribà a obrir boca

'En Juanet i es set missatges'

Ell s'adormí com un sauló. Ara ella, ses darreres que tengué d'aclucar ets uis! Massa ell li covien amb so pebre de l'amor de les tres taronges!

'L'amor de les tres taronges'

I noltros tan beneits, anar-mos a posar en lo que no mos demanaven! ¿Quin pebre mos feia coure ets uis per haver-mos d'anar a prendre aquelles senaies per matgencar aquell femer porque aquella senyoreta no se soiàs?

'Es Mèl·loro Rosso'

Deixant de banda la manera de documentar l'expressió del DCVB, la manera de vehicular el concepte, repetit en els tres textos, hauria donat estructures sintàctiques diferents. Del primer exemple en podríem extreure una unitat com *Ser* quelcom *un pebre que fa coure els ulls* a algú, del segon *Coure amb so pebre* a algú, una cosa, i del tercer un enunciat molt semblant al del DCVB: *Quin pebre fa coure els ulls* a algú?

Un altre exemple il·lustratiu en aquest sentit és el cas de l'expressió documentada al DCVB *Tenir ses formigues en es cap d'es tió* ('Estar extremadament irritat'). Aquesta expressió en la majoria de casos es comporta com una locució verbal en tant que constitueix un predicat verbal i únicament necessita un subjecte per actualitzar-se:

Arribà sa granera d'aquella dona tan bona d'enfadar i que al punt [aquella dona] tenia ses formigues en es cap d'es tió.

'Es ciurons que tornaren minyons'

Es gigant ja tenia totes ses formigues en es cap d'es tió. Estava blau de ràbia.

'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'

Aquest subjecte però, no és, en cap cas, qui realitza l'acció, en realitat és qui la pateix perquè el predicat defineix un estat o una circumstància i no una acció. És aquest matís semàntic que, a parer nostre, explica que hàgim documentat 'la idea' que expressa la unitat, reproduint la mateixa imatge metafòrica que permet identificar-la com a sinònima, amb una estructura diferent, pròpia d'una locució adjectiva en funció predicativa:

*-Jo vos ne donaré, d'onso, i mig! Diu ell, amb totes ses formigues en es cap d'es tió.
'En Juanet de l'Onso'*

Casos com aquest es repeteixen al llarg dels textos. Es tracta d'expressions que no han assolit plenament la fixació però que impliquen un concepte plenament institucionalitzat, construït a partir d'uns elements que hi esdevenen essencials (en el primer cas 'pebre', 'coure' i 'ull' i en el segon una determinada imatge) i que excepcionalment es vehiculen a través d'estructures diferents.

Aquesta irregularitat, però, no deixa de ser l'excepció d'un comportament que tendeix a la regularitat: hem dit repetidament que les unitats fraseològiques solen presentar fixació formal, cada tipus es defineix per presentar un nombre més o menys limitat d'estructures sintàctiques i per exercir només una funció. Això justifica la descripció que tot seguit ens proposam oferir. És el resultat de l'observació d'aquesta regularitat. Presenta la relació d'estructures sintàctiques que de manera més freqüent es repeteixen a cada tipus i en descriu el context gramatical per justificar-ne la funció.

Enunciats de valor específic

Ja hem dit que es tracta d'unitats que presenten autonomia sintàctica, és a dir que no apareixen inserides en una estructura oracional superior. No té sentit, doncs, parlar de context gramatical, ni tan sols de context lingüístic immediat. Hauríem de parlar, en tot cas, del context verbal mediat, és a dir del tipus de text en el qual solen aparèixer aquests tipus d'enunciats i del context extralingüístic o pragmàtic.

Des del punt de vista estructural no solen presentar anomalies importants. És freqüent l'estructura oracional completa i plenament fixada: *A ca nostra tenim ses feines, A bon gat comanes es formatge!, Per vós són fetes ses monges d'Inca, No plourà d'aquest tro; Altre bony m'ha eixit!...*D'altres en canvi no presenten fixació absoluta: *Haver-hi altar fumat i missa de tres, Besar-se el cel amb la terra.*

Contenen sovint pronoms sense referent, la qual cosa els fa aptes per ser usats en situacions diverses: *Això no és viure, Això no va pus!, Ja ho val!, Ja el me comanaràs molt, Oli m'hi és caigut, A una altra porta en donen dos,...*

De vegades es tracta de frases descriptives: *El cul d'En Jaumet, que no sap seure ni estar dret* ('Es diu d'un infant o d'altra persona molt bellugadissa, que no està quieta mai', DCVB).

Els enunciats de valor específic tenen molt d'interès des del punt de vista pragmàtic en el sentit que l'alt grau d'abstracció que solen presentar els fa altament rendibles, i permet inserir-los en múltiples i diversos contextos.

Locucions nominals

Igual que els substantius, les locucions nominals, identifiquen una o més entitats o nocions. Les estructures de les locucions nominals documentades són:

- substantiu +adjectiu: *cap esflorat, fòtil mort.*
- substantiu+SP: *cap de fil, excuses de mal pagador.*
- substantiu+substantiu: *ast i olla, un tres i no res.*
- Inf+Inf: *bufar i fer ampolles.*

Les locucions nominals formen part d'una estructura oracional superior i exerceixen les mateixes funcions que un substantiu o un sintagma nominal, per exemple de CD:

I tothom hi deia sa seua. Sobretot ses dones, vos assegur que en duien, de fil a bollir,
 ‘La bona Reina i la mala cunyada’

Tothom encantat amb ell, perquè era lo més prasant per tot, no feia es perquè a nigu mai,
se feia s'escala d'encortinar de tots, no tenia mal dia mai,
 ‘La Mare Baleneta’

Trobam exemples en què una locució nominal constitueix el segon terme d'una comparació:

I així negú se n'era temut i tot era romàs com una bassa d'oli.
 ‘La Reina Catalineta’

No s'hi mirà gens a malmenar es coixí de plomes, i lo endemà dematí el deixà tot
amacarronat, com un tap de pica.
 ‘Na Dent d'or’

És molt freqüent que una mateixa locució aparegui sempre associada a un verb o a una preposició. És el cas de *Cas de casos*: (‘Cas extraordinari, conjunt de circumstàncies excepcionals’, DCVB) que apareix sempre precedit de la preposició ‘per’ amb la qual constitueix un sintagma preposicional en funció de complement circumstancial (CC):

Se treu unes corretges que tenia per un cas de casos, i agafa aquell bigarniu seu,
 ‘Gregori Papa’

Se'n va a ca un ferrer i li comana una barra de cent quintars, que li servís de venable per
un cas de casos.
 ‘En Joanet Manent’

Se'n va a la sacristia, agafa una llenderina de cànyom que tenia per un cas de casos,
 ‘Ses cames d'es retgidors de Porreres’

Amb molta freqüència apareixen associades al verb ‘ser’ i funcionen per tant com a atribut:

I no sabia dir que no a res que li demanassen, al punt va esser s'escala d'encortinar d'es
majordom.
 ‘S'infant que feia vuit’

Amb una paraula, tot era gent de l'ungla, que arregussaven tot quan porien.
 ‘Bruixes, bruixots i fullets’

Ell se deu creure que tot és bufar i fer ampolles.
 ‘En Pere d'es Forn’

Locucions adjectives

Tenen el valor categorial d'adjectiu i en conseqüència vehiculen un significat referit a una característica o a una qualitat. Moltes són de caire elatiu, és a dir presenten un valor intensificador equivalent al superlatiu absolut. Les estructures que presenten les unitats documentades són:

-Participi/adjectiu+SP: *tallat de lluna, agafat amb cans, aferrat amb saliva dijuna, curt de gambals.*

-Comparacions estereotipades amb 'com': *com un sucre, com un crestall.*

-Comparacions estereotipades amb 'més...que': *més content que un ca amb un os, més fresc que una cama-roja.*

-Sintagmes prepositius: *de pinyol vermell, de cap de brot.*

Existeixen també les construccions *el/la més* (adjectiu) *que els sol escalfa* i *el/la més* (adjectiu) *del món*. Es tracta d'estructures relatives fixades però amb caselles buides.

Des del punt de vista funcional exerceixen de complement nominal:

En Pere més content que un ca amb un os i amb sa bossa ben plena de diners, pega bot dalt sa somera

'En Joan des fabiolet'

de complement predicatiu:

Enfilat p'es rest, surt defora més xalest que unes castenyetes, més trempat que uns orgues i més alegre que un pasco:

'En Juanet Cameta-curta i ses tres capsetes'

o d'atribut:

Si En Pere és poiós, ja l'escataràs ben escatat, i es pois li fogiran. Ell és més viu que una centella, i això necessita un rei;

'Ses sabates de pell de poi'

Mentrestant, la mala Reina, segura, seguríssima de que Na Magraneta era morta i redemorta, estava més inflada que un calàpet, creent-se sa dona més garrida que hi havia baix de la capa de Déu.

'Na Magraneta'

El context gramatical en què pot aparèixer una locució adjectiva és força limitat i les vincula sovint als verbs *ser*, *estar* o *semblar* la qual cosa fa que sigui difícil destriar si el lligam de la unitat pròpiament dita i el verb és necessari o si per contra el significat de l'expressió no depèn de la presència del verb copulatiu.

Locucions adverbials

Les locucions adverbials s'identifiquen estructuralment i funcionalment amb el complement circumstancial (CC). L'estructura més freqüent és la de sintagma preposicional (SP). Es tracta per tant de sintagmes nominals d'estructures diverses o de substantius precedits de preposició. Aquestes són les estructures de SP més freqüents:

-Prep+subs.: *a balquena, a betzeŕ, a bolics, a crema-roba, a dreta i esquerra, a foc i a sang, a forfolons, a grapades.*

-Prep.+subs.+adj.: *a carta cabal, a mà esquerra, a pedres menudes.*

-Prep.+article det.+subs.: *a la força, a la babal-lana, a la biorxa, a la bombé, a la carrera...* Algunes, en comptes de l'article duen un quantificador: *amb quatre grapades, de cent llegos.*

-Prep.+article det.+subs.+SP: *amb ses mans damunt es cap, amb so cavall d'En Cama i sa mula d'En Taló, amb sos peus per davant.*

-Prep.+subs.+de+subs.: *a cau d'orella, a força de forces, a la flor del món, a hores d'ara, a prova de bomba, a punt de migdia, a trenc d'auca, amb capa de bon cristià.*

-Prep.+adj.+subs.: *a mitja veu, a mitges astes, a tota màquina, amb bones paraules, de males retranques.*

-Prep.+verb: *a té qui té, a crema roba...*

-Construccions amb nucli adverbial: *avui per avui*

-SN: *l'any tirurany, cap baix cul alt, s'any de sa neu, carrera oberta.*

Hem considerat locucions adverbials expressions com: *Cul batut i cara alegre* ('Anar-se'n mal satisfet, sense haver obtingut el que es desitjava o havent-ne sortit perjudicat', DCVB) o *Capell alt, braç sonant i orella fumant* ('Anar molt resolt, caminant molt de pressa i amb decisió, DCVB). En aquests casos es fa difícil destriar-les de les locucions adjectives ja que podríem interpretar que indiquen una qualitat. Però l'ús que se'n fa als textos on les hem documentades ens ha dut a incloure-les en aquest apartat:

I jo me n'hauré de tornar sense res an es fus, cul batut i cara alegre.
'En Juanet de l'Onso'

Capell alt, braç sonant i oreia fumant, entraren per sa porta de Sant Antoni,
'En Juanet i es set missatges'

Finalment també són molt freqüents les construccions amb caselles buides. Així amb valor reiteratiu, d'insistència, apareix la construcció formada per una forma verbal imperativa repetida amb un 'qui' o un 'que' intercalat:

I tornen enrengar totes, balla qui balla i canta qui canta:
'Bruixes, bruixots i fullets'

En troben un amb un arc i una grapada de fletxes, i en tenia un a s'arc, apunta qui apunta.
'En Juanet i es set missatges'

I ja se destiren de sa roba i, pa-plaf!, dins es safreig, i allà neda que neda com a peixos.
'El Rei de tres reinats'

D'aquesta construcció el DCVB diu: 'Uneix dues formes verbals que constitueixen una locució de valor imperatiu; poden estar totes dues en imperatiu de segona persona singular (*corre que corre*) o bé la primera en imperatiu i la segona en futur (*corre que correràs*). El sentit originari és d'imperatiu, però pràcticament tenen un valor intensificador de la narració i indiquen una acció continuada o reiterada.' Aquest és justament el valor que mostren els exemples reproduïts. Amb aquesta mateixa estructura han assumit plenament la lexicalització les formes *hala qui hala* ('Indica la repetició d'actes o la continuació ininterrompuda d'una acció', DCVB) i *daça qui venga* o *daça qui daça* ('Locucions adverbials que serveixen per a indicar l'acte de menjar, o de caminar seguit-seguit, i en general de fer qualsevol cosa sense interrupció', DCVB).

Amb aquest mateix valor intensificador i reiteratiu d'una acció trobam construccions de repetició d'un verb en gerundi: *botant botant, caçant caçant, jugant jugant*.

Un altre esquema sintàctic repetit és el de subs.+ve+subst.+va:

Es criats i criades, com veren caure aquell ruixat de pedres precioses, ja estigueren de grapes; i grapada ve grapada va, qui més en poria aplegar, més n'aplegava.
'N'Estel d'or'

Tots nou s'hi abocaren, li clavaren ungles i dents, i estirada ve i estirada va,

'Es tres germans i es nou gegants'

En tots aquests casos el que presenta lexicalització és l'estructura, la resta de components —tot i les restriccions de categoria gramatical, de temps o mode verbal— són lliures.

La funció que acompleixen les diferents estructures descrites es relaciona amb la funció de CC. Es tracta doncs d'una funció no exigida lèxicament pel verb. Solen aparèixer anteposats al subjecte però tenen llibertat posicional.

Són molts els exemples documentats en què una locució adverbial modifica tota una oració:

A força de forces li feien fer desiara sa mitja,
'La Princesa bella'

Sia es qui sia, per pobre que fos abans, a l'hora d'ara, amb lo que mos ha pres, per força ha de manejar es doblers a palades.

'Es tres germans i es nou gegants'

També és molt freqüent que apareguin com a complement d'un verb:

I anaven desbaratats de ventre, i li amollaven a la descosida allà on se trobaven.
'N'Elionoreta'

o d'un substantiu

Ses oliveres amen molt ses ventades fortes de març, que les fan fer olives a balquena, i unes olives d'allò més bufarell, que donen un oli de primera bona.

'Es dotze mesos i ses dues jaies'

De vegades determinen un adjectiu

Aquí es vengut qualcú a menar-la-se'n, qualche atrevit de marca,
'En Juanet Cameta-curta i ses tres capsetes'

És també freqüent la funció d'atribut:

En Juanet Cameta-curta, porque n'hi tenia una, però que feia un cap més viu que una centella, caminava més lleuger que una titina, i se veia massa que era de s'ui d'es vent i que taiava un cabei a l'aire.

'En Juanet Cameta-curta i ses tres capsetes'

i ja començava a fer comptes i a estar mal a pler.

'La Princesa Bella'

Locucions verbals

Es tracta d'unitats que presenten entre els seus components una forma verbal personal, portadora per tant de les determinacions de temps, de mode, de persona i de nombre requerides pel context en què s'actualitzarà. Podem diferenciar dos tipus de locucions verbals: aquelles constituïdes per un únic sintagma, commutables per una forma verbal simple com per exemple *Fer tec, Afinar la tela, Aficar bolenga*, etc.; i unes altres que estan formades per diversos sintagmes, dels quals, naturalment, almenys un és verbal: *Tenir el ball de sant Vit, Tirar el mal a la paret, No valer un dobler de mac en dia de bona fira*.

Pel que fa a les locucions del primer grup, és a dir commutables per una unitat simple, hem de distingir les que necessiten afegir algun complement extern per poder constituir un predicat verbal de les que no els en cal. Així, *Treure del fang* ('Treure'l d'una situació difícil', DCVB) necessita un CD de persona, o si més no animat:

En veure't estret, mentres pugues, vine a mi amb excuses de donar-me paia, i jo te treuré d'es mig d'es fang.

'En Ferrandí'

Picar la mosca ('Venir-li una idea o una passió sobtadament', DCVB) demana un CI:
*Llavò va reparar que allà on havia arrabassada sa fenoïassa hi havia un forat.
Ja ho crec que totd'una li picà sa mosca d'aficar-hi ets uis*

'La Princesa bella'

I *Fer poques puces* (no estar-hi gaire temps o anar-hi poques vegades, DCVB), sempre demana un CC de lloc:

Per això ses beies hi fan tan poques puces devers ses argelagues i gatoes.

'Ressonàncies de l'Antic Testament'

En canvi d'altres, com *Tocar soletes* ('Anar-se'n', DCVB) o *Eixamplar els potons* ('Morir-se', DCVB), no necessiten cap complement:

Ella el se posa dins sa butxaca, i toca soletes.

'Sa penitència de sa beata'

...però un després s'altre acabaren per caure, mesells de ferides, i eixamplaren es potons.

'Es tres germans i es nou gegants'

L'estructura sintàctica d'aquestes unitats presenta formes diferents:

-Verb+CD: *acabar es menuts, fer pell, treure s'estam, baixar bandera*, etc.

-Verb+CC: *anar a l'aire, tirar d'esquena, entrar per l'ull dret*, etc.

-Verb+comparació introduïda per 'com': *dormir com un tronc, créixer com una carabassera, flastomar com un carreter...*

-Verb copulatiu+atribut: *ser una primera, ser guixa, estar alís, estar blau...*

N'apareixen moltes formulades negativament: *no anar de peres; no perdre cala, no tenir una treseta...*

Pel que fa a les unitats formades per més d'un sintagma, en la majoria de casos únicament exigeixen un subjecte per constituir una oració gramatical completa:

En Juanet se posa ses comes an es coll i emprèn sa davallada d'aquella muntanya,

'La Reina banyuda'

Com es seus vassalls saberen qui era que havien cremat, tothom tirà sa casa per sa finestra: se varen fer tres dies de festa,

‘En Ferrandí’

És molt freqüent però que a més del subjecte també reclamin la presència d’un altre complement, un CD que precisi l’objecte o cosa de què parla el verb (*Enviar*, algú, *a fregir ous de lloca*):

-S’idò és -diu En Bernat- que amb lo cremada que està de mi, mos enviarà tots dos a fregir ous de lloca!.

‘El rei de tres reinats’

I amb molta més freqüència un CI sobre el qual recaigui o vagi destinada l’acció verbal, (*Menjar sopes damunt el cap*, a algú: superar-lo, esser-li molt superior, DCVB):

Que no volia per genre cap pelacanyes ni cap torrapipes ni cap babaluet assoleiat i afectat de faió, sinó que fos un estornell de pèl arreveixinat, llevent, desxondit, que pesàs es sol abans de sortir, que ningú li pogués menjar sopes damunt es cap,

‘Sa llampria meravellosa’

En algun cas presenten una estructura oracional completa però els manca tanmateix algun complement que només s’actualitza en ser usades en un context determinat. És el cas de les unitats: *Fer dos els ulls* o *Caure l’ànima als peus* que presenten un subjecte i un predicat, però necessiten un CI:

-Bernadet!- diu ella-. ¿Que somii o veig bellumes o ets uis me fan dos?

‘Dues germanes i un Bernadet’

Com sa fadrineta sentí allò, l’anima li va caure an es peus.

‘Es fii des pescador’

O de *Ballar el dimoni de capoll* que exigeix el pronom *hi* en funció de CC de lloc:

Assussuaixí rompia en llamps i pestes i gotes corals i demás enciam. El dimoni hi ballava de capoll.

‘Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d’homo roig’

Les estructures més repetides són:

-V+CD+CC: *llevar concert del vent, posar-se les cames al coll, treure’s el gat del sac, donar figues per llanternes, dur vent a sa flauta, acabar la festa en pau.*

-V+CC: *patir de la caixa de Sant Pere, pegar amb el cap per les parets, anar de tres qui n’agafa quatre, engegar amb caixes destrempades.*

-Verb + comparació introduïda per ‘més ...que’: *fer més renou que sa tramuntana, fer tant de paper com en Palou a sa Pobla, fugir com el dimoni de la creu, mentir com l’ànima de Judes.*

-Verb copulatiu + atribut +SP: *estar tocat de la caixa de Sant Pere, ser un tros de carn batiada...*

També n'apareixen moltes formulades negativament: *no cantar-ne pus galls ni gallines*, d'algú o d'alguna cosa; *no arribar-li a la sola de la sabata*, a algú; *No deixar res per verd*; *No donar raó a les barres*.

Resum

L'estructura sintàctica que presenten els diferents tipus d'unitats no constitueix el principal tret configurador de l'expressivitat que les sol caracteritzar. Exceptuant les construccions sintàctiques en desús, els arcaïsmes o les figures retòriques que poden afectar la sintaxi, l'interès de l'anàlisi de l'estructura rau a constatar que es tracta de sintagmes que, tot i tenir en la majoria de casos, una estructura d'aparença lliure, es resisteixen a admetre canvis que serien habituals en un sintagma lliure: impossibilitat de canviar l'ordre dels constituents, d'inserir-ne de nous o de suprimir-ne. Per la mateixa raó, les marques gramaticals en què apareixen les diferents categories manquen de valor opositiu. Cap d'aquestes característiques no és dóna sense excepcions, i és que, en l'anàlisi fraseològica, la gradualitat matisa sempre les formulacions teòriques absolutes.

La perspectiva funcional ha demostrat que les unitats es comporten com a autèntiques categories gramaticals simples. De fet, és d'aquesta analogia que n'ha derivat la denominació de cada un dels tipus (nominal, adjectiva, adverbial i verbal). Les locucions, inserides en unitats discursives superiors sota estructures sintàctiques diverses, delimiten les exigències i les restriccions de combinació amb la resta d'elements oracionals i, d'aquesta manera, teixeixen el propi context gramatical. La graella següent esquematitza les estructures sintàctiques que presenta cada tipus de manera més freqüent i les funcions sintàctiques que exerceixen:

CATEGORIA SINTÀCTICA DE LES UNITATS I CONTEXT GRAMATICAL						
	enunciat de valor específic	locució nominal	locució adjectiva	locució adverbial	Simple	locució verbal clausals
Estructures més freqüents	Estructura oracional completa	-subs.+adj. -subs.+SP -subs.+subs. -inf.+inf.	-part./adj.+SP -estructura comparativa amb 'com' -estructura comparativa amb 'més...que' -SP	-prep.+subs. -prep.+subs.+adj. -prep.+article det.+subs. -prep.+article det.+subs.+SP -prep.+subs.+de+subs. -prep.+adj.+subs. -prep.+verb. -S.adv. -SN -imperat.+que/qui+imperat. -genundi+gerundi -subs.+ve+subs.+va	-V+CD -V+CC -V+Comparació -V.cop.+atribut	-V+CD+CC -V+CD+CN/CC -V+Comp. -V. Cop+atribut+SP
Funcions sintàctiques documentades	Constitueixen un enunciat independent.	S, CD, atribut, segon terme d'una comparació.	CN, predicatiu, atribut.	CC, atribut.	-PV -amb un CD constitueix un PV. -amb un CI constitueix un PV. -amb un CC constitueix un PV.	-amb un S constitueixen una O. -amb un S i un CD constitueixen una O. -amb un S i un CI forma una O.

4.2. Anàlisi formal

Incloure un apartat d'anàlisi com aquest en un estudi de fraseologia respon a la voluntat de reivindicar-ne el valor estètic, de recordar que les UF també ocupen un lloc entre les diferents manifestacions de l'anomenada literatura popular. Es tracta com veurem d'un ús particular de la creació estètica, però defensam, perquè així se'n desprèn dels textos analitzats, que l'ús d'aquesta producció (popular, en tant que característica d'un grup social) que té com a base la paraula, no s'usa amb una finalitat purament comunicativa sinó també estètica o, si més no, expressiva. El parlant, certament, l'usa com a suport de la intenció que domina la seva intervenció (ja sigui narrativa, descriptiva, argumentativa, expositiva o instructiva), i si param esment als mecanismes de producció lingüística, sobretot als vinculats a l'oralitat, podem comprovar que es tracta d'una selecció mecànica, no reflexiva, sotmesa per això als mateixos condicionants que emmarquen la tria d'una determinada peça lèxica simple. La particularitat, doncs, a la qual ens hem referit suara —condició indispensable per considerar la fraseologia com a part de la literatura popular— no rau únicament en el fet que sigui una producció estètica fixada i repetida (també ho són les cançons, els romanços, les endevinalles, etc.) sinó en els mecanismes que en regulen l'ús.

Centrats en la manca de reflexió prèvia que hem associat a la incorporació d'una determinada unitat en el discurs, podríem pensar que el valor estètic de les UF s'ha perdut, que en usar-les el parlant no és conscient de la poeticitat que duen implícita, i, de fet, ben segur que l'usuari no sabia dir d'on prové el valor expressiu d'aquella unitat, ni per què en té, però, indubtablement, si sap usar-la adequadament és perquè en assimilar-ne la forma també n'ha assimilat el contingut. I ens referim així al significat denotatiu i al connotatiu i encara a les inferències que hagin pogut esdevenir inherents a la formulació d'aquell fraseologisme, independentment del marc contextual que les recrea.²⁹ Entre aquest complex semàntic associat a un significant, i interioritzat pel parlant, hi consten, indubtablement, trets com és ara l'expressivitat implícita de tal unitat, reflex d'un particular apropament a la realitat a través de la imaginació i, al cap i a la fi, el seu origen associat a la manipulació estètica del llenguatge.

Janer Manila en parlar de la funció pedagògica de la poesia (1986: 29) ha manifestat, a favor del plantejament que acabam d'exposar, que la poeticitat d'una imatge no està vinculada a l'originalitat, allò necessari és que sigui capaç d'aportar «una certa frescor» i insisteix: «la poeticitat de la imatge depèn rigorosament de l'ús que se'n faci, aquella «frescor» inesperadament adquirida, de la capacitat de despertar la sensibilitat d'evocar aquell sentiment de nou». Les UF tenen un caràcter sintètic perquè la seva càrrega comunicativa és molt superior al seu equivalent no fraseològic. Així si diem que algú 'Talla claus', tal unitat, sense entrar en detalls concrets, aporta matisos de significat molt més complexos que el seu equivalent 'estar irritat'. Aquesta diferència serà decisiva per a l'assignació del context pragmàtic de cada una.

El valor estètic de les UF no es manifesta de la mateixa manera en tots els casos. Un altre cop hem de remetre a la gradualitat d'aquesta propietat. Així hi ha unitats d'escàs o nul valor des del punt de vista literari, mentre que d'altres suposen casos prototípics de manual de retòrica. Tanmateix, no és un tret determinant sinó un tret que se suma i contribueix per això, a situar la unitat més a prop del nucli o de la perifèria. Es tracta d'una propietat que quan es fa present intensifica les diferències entre la unitat de discurs repetit que la posseeix i el discurs en el qual és inserida, producte de la tècnica lliure. La

²⁹ Payrató (2003: cap.VII) parla de tres tipus d'inferències: les implicacions, les pressuposicions i les implicatures. Es refereix amb aquests conceptes a tot allò que es comunica a través d'un missatge encara que no sigui de manera explícita i que esdevé fonamental per a la interpretació d'un enunciat.

veu de l'enunciador, ja sigui per l'especial configuració fònica de l'enunciat, per les peculiaritats sintàctiques o bé per la subversió de l'ordre lògic de les idees, es revelada sense embuts.

La referència que acabam de fer a les diverses maneres de copsar el sentit estètic del llenguatge ens obliga a parlar dels diferents camps d'actuació de les figures retòriques: poden afectar la forma externa dels mots, la sintaxi o la semàntica. De tots tres procediments n'apareixen mostres representatives al llarg del corpus.

Els estudis recents sobre fraseologia paren una especial atenció en els aspectes fonèmics de les UF i coincideixen a atorgar-los una funció mnemotècnica de primer ordre en tant que constitueixen un suport a la memòria. En aquest sentit, cal recordar que es tracta d'unitats vinculades a l'oralitat i per tant els mecanismes d'aquest tipus en són característics. Es tracta, doncs, d'unitats que per la seva sonoritat atreuen i són fàcils de memoritzar la qual cosa en facilita la perdurabilitat. La majoria d'aquests recursos fònics també s'han de valorar com a potents mecanismes de cohesió a nivell intern, i així Zuluaga (1980: cap. III) destaca la importància de procediments com l'al·literació o la similitudència per mantenir la vinculació entre els components i, per tant, per contribuir a fixar-los com un tot. Un cop d'ull als exemples següents confirma aquesta idea:

Al·literació: sense cap ni peus, de cap a cap, a carta cabal, a poc a poc, com aquell qui diu, de mala mort, a raig i roi, fer casa santa, fer es santo-baixo, fer figa, fer poc paper, fer pica de porc, fer tant de paper com en Palou a sa Pobla, fer poques puces, fugir de fam i de feina, més fat que fang, no cendre de son sedàs, no tenir posa ni conhort...

Similitudència: capell alt, braç sonant i orella fumant, un tres i no res, a l'hora d'ara, aquesta és teva aquesta és meva, de llevant i de ponent, fer parts i quarts, l'any tirurany, llevar concert des vent...

Rima: córrer de la Xeca a la Meca, de pressa que s'olla vessa, donar cresta per ballesta, fer es joc d'es polissons que fugen quan estan rodons, ja has cobrat Pep Torrat, no importar dir on és el Carme i el Sant Esperit...

Onomatopeia: fer tec-tec el cor; fer quec; fer tac-tac...

Paranomàsia: tenir bony o bua, de bot i bolei, haver-hi esclips i esclops, boca badada, encara és verd es juevert, fer de la garra pota, no saber camí ni carrera, fer en Pere sa perada, cas de casos...

Repetició de paraules: de viu en viu, de sol a sol, de part a part, de ple en ple, d'en gom en gom, de mig a mig, dia per dia, entre ceia i ceia, en tot i per tot, jugar es tot p'es tot, mot per mot, per por de sa por...

Disposicions rítmiques: cul batut i cara alegre; ser carn i unglà, vuits i nous i cartes que no lliguen, a dreta i esquerra, a foc i a sang, a part o banda, anar davant i darrere, a algú, anar de tres qui n'agafa quatre, barret en mà i peu enrere, basta i prou, cap baix cul alt, de carn i os, de llevant i de ponent, entre espasa i paret, fort i no et mोगues, home de pa i tros, ja t'agaf ja et tenc, no tenir espina ni os...

Gradació sil·làbica: fer de Pere Mateu, de tres u, ast i olla, en cos i ànima, fer hora per llego, fer mort i vida a un lloc, fer tresca-la-mena, l'any u, mal a pler, mal me toc pesta, nit i dia, no dir ase ni bèstia...

Pel que fa a les figures retòriques que afecten la sintaxi, tot i que és cert que no es poden desplegar tan obertament com en els enunciats parèmics, també se'n presenten:

El·lipsi o supressió de paraules sobreenteses pel context: Pagar la nova i la vella, fer-ne una d'ase i seca, menjar-se ses flors i deixar ses agostenques, fer-ne cent per un peçol...

Juxtaposició: Ja t'agaf, ja et tenc.

Concatenació: *Cor què vols, cor què desitges.*

Enumeració: *Tirar llamps forcats, pesta cernuda i gota coral; capell alt, braç sonant i orella fumant...*

Polisíndeton: *Heu de creure i pensar i pensar i creure.*

Inversió sintàctica: *Ja has cobrat, Pep Torrat; Encara és verd, es juevert; Per això plora s'al·lot...*

Una atenció especial mereixen les figures retòriques que actuen sobre el significat de les paraules. Vegem-ne alguns exemples:

Antonomàsia: *posar-se fet un Nero, estar fet un Llàtzer, plorar com una Magdalena...*

Comparació: *blanc com la neu, més fat que fang, negre com la móra; net com una plata; més pobre que un ropit...*

Metàfora: *tenir la Seu plena d'ous, tenir el paladar enrajolat, dur vent a sa flauta, fer el fetge per la boca, afinar es fil de ses neules; posar fil a l'agulla; fer els ous en terra, afluir es cordons d'es sarró; fer retxes dins s'aigo, no saber de quin llenyam fer la creu ...*

Sinestèsia: *esser blau es fester, menjar-se amb els ulls, aquesta sí que m'és blava!, estar dejú d'una informació...*

Metonímia: *no saber d'on surten ses misses, treure, a algú, sa carn de s'olla; no dir ase ni bèstia, guanyar-se el pa; fer feix de tota herba, fer quatre passes, fer-se l'amo de ses metles...*

Sinonímia: *de cop i resposta, no saber camí ni carrera.*

Antonímia: *a les bones o a les males, pagar la nova i la vella, nit i dia, ni en verd ni en sec.*

Complementarietat: *nit i dia, carn i os, carn i unglà.*

Moltes de les comparacions o metàfores són en realitat hipèrboles amb valor de superlatiu absolut, és a dir elatives: *Alt com una torre de molí, Brut com un porc, Més brut que un viró.*

Ironia: *a una altra porta en donen dos, fiar-se, de quelcom o d'algú, com d'unes cases que cauen, com mou un peu, s'altre ha posat rel.*

En la majoria de casos es tracta de procediments estilístics que impliquen un apropament de dos termes per identificar-los: s'associen, a través de la comparació (i la hipèrbole), s'identifiquen en el cas de la metàfora, la metonímia o la sinèdoque, i en el cas de la ironia es basen en el contrast. S'estableix una relació analògica en el cas de la comparació i la metàfora i una relació de contigüïtat en el cas de la metonímia i la sinèdoque.

De la metàfora, Janer Manila ha dit que «exerceix sempre una violència sobre la realitat» i afegeix que:

Entre els termes que configuren la metàfora hi ha un espai que els és comú, mentre l'altre pot semblar-nos des de la perspectiva lògica àdhuc extravagant i contradictori; però si aquest espai comú ens és necessari per fonamentar la identitat o la similitud dels termes, l'espai no comú, àdhuc extravagant i contradictori, és igualment indispensable; perquè és en aquest espai on es fonamenta l'originalitat de la imatge. (1986: 33)

Pel que fa a la metonímia o procés mitjançant el qual es produeix la substitució d'un terme per un altre segons una relació de causa i efecte, de continent per contingut, de lloc d'origen pel producte, de trets físics pels morals, etc. i la sinèdoque o acció d'anomenar el tot a través d'una part o la part a través del tot, és evident que encara que sembli que s'estableix una relació 'lògica' requereix, tanmateix, la capacitat de l'interlocutor per desxifrar el que realment oculta.

Tant en uns casos com els altres la subjectivitat és el que sustenta les relacions entre els elements que són objecte de comparació o d'identificació. Es tracta sempre d'establir una semblança, la qual es basa, al cap i a la fi, en una percepció, i les percepcions no són reals, la referencialitat hi és relativa. Janer Manila (1986: 39) ha dit que la metàfora que produïm és el testimoni de la nostra particular visió de la realitat. Si és així, les analogies o identificacions heretades en forma de fraseologisme que completen el nostre bagatge lingüístic reflecteixen també una visió particular, però en aquest cas no individual sinó col·lectiva. La nova realitat —metafòrica— a la qual remet l'expressió, construïda a partir de l'associació arbitrària pels ulls de l'extern, cobra sentit pel grup d'individus que tenen en comú les mateixes inquietuds, el mateix tarannà, en definitiva la mateixa cultura. La metàfora 'col·lectiva' actua doncs de la mateixa manera que la individual però a un altre nivell.

Les expressions que hem anat citant al llarg d'aquest treball exemplifiquen en major o menor mesura trets que en revelen el valor poètic. Així, la presència de recursos fònics no s'esgota en la pura funció mnemotècnica o cohesiva a nivell intern que en garanteix la fixació. Es tracta també d'un joc fònic, tan important en la configuració del text poètic i que posa de relleu el caire lúdic que pot adquirir el llenguatge. La funció cohesiva, a la qual ens referíem, d'al·literacions o similitudins com a suport a la fixació, és en realitat el mecanisme que fa cobrar a les diferents unitats que integren el text un lligam especialíssim, singular, que va més enllà de la voluntat purament informativa. De la mateixa manera succeeix amb les manipulacions a nivell sintàctic o amb els enunciats construïts a partir de procediments que exploten les possibilitats significatives del missatge. Certament es diu quelcom, però de manera artística, creativa. L'efecte que ens produeix una unitat d'aquest tipus no ens deixa impassibles, encara que no sigui original, ja sigui per l'especial disposició dels mots o bé per l'absurditat de conceptes o accions que s'hi relacionen. S'hi perceben, de manera més propera o més llunyana, les empremtes d'una construcció feta amb voluntat estètica, amb tota la càrrega subjectiva que això implica.

Aquesta activitat creadora de l'individu, amb el llenguatge com a primera matèria, ancestral i comuna a totes les cultures, demostra que, en realitat, la fantasia, la imaginació i el sentit lúdic a través del llenguatge no es restringeixen a l'àmbit de l'alta cultura, també són part de la nostra quotidianitat, i configuren la nostra manera de relacionar-nos i de percebre l'entorn. Les unitats fraseològiques esdevenen així testimoni d'aquesta riquíssima manera d'encarar-nos al nostre dia a dia.

Resum

La càrrega estètica que presenten moltes de les de les UF documentades es concreta en l'ús de recursos retòrics que actuen sobre la forma externa dels mots, sobre la sintaxi o sobre el significat. Dels aspectes fonèmics, hem de subratllar-ne la funció mnemotècnica

i el gust de l'individu de recrear-se en el joc del llenguatge. Pel que fa als procediments que actuen sobre el significat i la lògica semàntica, n'hem de destacar el valor com a testimonis d'una visió particular del grup. I això, perquè la relació identificadora de la metàfora, la metonímia o la sinècdoque; associativa de la comparació o la hipèrbole; o el contrast de la ironia posen en paral·lel dues realitats que duen implícita la subjectivitat del creador o de l'usuari. La fixació i la repetició de la imatge poètica que inclou la UF l'ha institucionalitzada i, certament li ha fet perdre originalitat, però això no actua en detriment de l'expressivitat, present cada vegada que és introduïda en un acte comunicatiu. La presència de traces poètiques en els fraseologismes no es dona sempre, però, en fer-se presents contribueixen a situar-los prop del prototipus.

4. 3. Anàlisi semàntica

Al llarg d'aquest treball ens hem referit, de passada, a aspectes que afecten el significat de les unitats. Això és deu naturalment a la impossibilitat de separar de manera absoluta les diferents perspectives d'anàlisi, i és que, unes i altres s'imbriquen perquè atenyen un mateix concepte. Des del punt de vista semàntic, les UF observades sincrònicament són

grups fixos de paraules que signifiquen en bloc. Tenen en comú amb el missatge poètic el fet de dir una cosa però significar-ne un altra per una banda, i per l'altra, el fet de ser construïdes, molt sovint, amb paraules de la llengua que han adoptat una correlació posicional determinada que amb molta freqüència consisteix en una combinació diguem-ne 'artística'. Aquesta segona característica, és a dir la combinació de les unitats amb voluntat estètica, ja hem esmentat que no es dona sempre, no és un requisit. Llavors també podríem demanar-nos per què el fet de significar quelcom diferent del que podem interpretar a partir d'una lectura literal de l'enunciat no es dona sistemàticament. En aquest cas, la distinció clar/opac ens permet parlar d'unitats amb significat més o menys transparent, com *Acabar primer es pa que sa talent* i unitats més difícils de descodificar, com *Dur sa post an es forn*.

Zuluaga (1980: 136) ha establert una classificació de les unitats basada en el grau d'idiomacitat —entesa com a opacitat— i així ha distingit aquelles unitats que són fixes però no idiomàtiques, és a dir de significat clar (*En un tancar i obrir d'ulls, Plorar com un infant de mamella, Créixer com una carabassera*); les semiidiomàtiques o amb significat no literal però tampoc no immotivat (*Tirar el mal a la paret, Fer retxes dins s'aigo*); i les idiomàtiques, és a dir aquelles en què els components han perdut la identitat i el valor gramatical (*Posar-se ses cames a es coll, Quedar amb un peu alt*). Aquest darrer grup encara el subdivideix en idiomàtiques mixtes, en les quals hi ha una part fixa i una part idiomàtica (*Trobar sabata de son peu, Assajar un vestit nou, Tenir la coa de palla*) i idiomàtiques amb estructura regular i possible existència d'homòfon literal (*Posar els peus plans, Rompre's ses banyes, Donar corda a s'estel*).

Abans de donar resposta definitiva a la qüestió plantejada en iniciar aquest apartat, sobre l'eventualitat de la idiomacitat, es fa necessari reflexionar una mica més sobre aquest fenomen. La bibliografia consultada atribueix la pèrdua de transparència significativa d'una expressió a causes diverses, de les quals les expressions del nostre corpus en constitueixen exemples il·lustradors. Així, podem constatar la presència d'unitats que contenen paraules que no formen part del vocabulari actual. És el que s'han anomenat 'mots diacrítics' o 'mots isolats', és a dir mots que no existeixen en el sistema sinó com a part d'una expressió.³⁰ Així, 'biorxa', 'betzef' o 'xisclera' només apareixen a les locucions adverbials: *A la biorxa* ('A la torta' (Mall., Men.) DCVB), *A betzef* ('En gran quantitat, abundantament' (Mall., Men., Eiv.), DCVB), *A la xisclera* ('A la torta (mall.)', DCVB). De vegades aquests mots isolats són arcaïsmes.

També trobam paraules pròpies d'una altra llengua històrica: *Dir es tu autem, Fer-ne una de pòpulo bàrbaro*, o paraules pròpies d'una altra llengua funcional, com és el cas de la paraula 'nadilla' ('Peça de ferro que forma com dues pales i va ficada en el centre de la mola sotana d'un molí fariner, de manera que les pales descansin sobre aqueixa mola i sostenen la mola de damunt', DCVB) d'un àmbit força especialitzat, que apareix a l'expressió *Com un molí que ha perdut sa nadia* ('A gran velocitat, sobretot en el treballar o en el parlar', DCVB). Apareixen sovint deformacions fòniques. N'és un exemple la paraula 'kirieleison' que apareix a l'expressió *Perdre es kirieleison*; es tracta d'una paraula creada a partir del passatge del començament de la missa en el qual el sacerdot repetia sis vegades *Kyrie eleison* i tres vegades *Christe eleison* (DCVB). Un altre exemple és la paraula 'trescalamena' que surt a l'expressió *Fer trescalamena*, consisteix, segons el DCVB, en una deformació del compost *Tresca la mena*, 'Recorre la mina'. De la mateixa manera és constituïda l'expressió *Fer para-para*. De vegades es tracta d'onomatopeïes, com *Fer tec-tec*.

³⁰ Zuluaga els anomena «mots diacrítics» i Veny «mots isolats».

En altres casos la causa de la idiomacitat són les irregularitats gramaticals: *De quatres*, *De cop descuit* o la presència d'elements metalingüístics o autodesignatius: *Posar emperons*, *Amb un de què*, *Fer es perquè*.

Són freqüents també les referències a fets històrics o culturals: *Enviar a Liorna*; *Anar d'Herodes a Pilat*. Val a dir que aquesta dimensió històrica i cultural explica que una determinada expressió clara i únicament fixa pugui arribar a esdevenir amb el temps opaca, i si no, pensem en el temps que li queda de ser clara a una expressió com *Plorar com una Magdalena*. Ben aviat, veurem com una informació tan òbvia per a nosaltres com qui era el personatge bíblic de Maria Magdalena és desconeguda, i l'expressió esdevindrà tan opaca com altres que contenen elements que avui són referents culturals malauradament perduts, com per exemple *Pintar Sant Cristòfol nan*. Trobam també casos de lexicalitzacions d'una paraula sufixada com és ara *Fer la vida del canot*, en la qual l'augmentatiu i/o despectiu 'canot' no és percebuda com a tal. En realitat tota l'expressió ha adquirit el valor negatiu d'un dels termes.

Tots aquests casos són significatius però quantitativament poc importants al costat del gran nombre d'unitats l'opacitat significativa de les quals prové del plantejament metafòric de l'enunciat, construïdes per tant sobre els esquemes descrits en l'apartat anterior. Es tracta de metàfores, metonímies o comparacions hiperbòliques fossilitzades.

Tornant, però, a la classificació suara esmentada de Zuluaga, i amb la intenció d'esbrinar la rellevància de la idiomacitat en el concepte d'UF, ens interessa remarcar que l'autor inclou com a fraseològiques unitats fixes però no idiomàtiques, això és, de significat clar. Aquest fet, ens permet confirmar que, efectivament, en podem deduir que el caràcter fraseològic de les unitats no depèn únicament del grau en què posseeixen aquesta propietat. Les unitats, tant si són de significat fàcilment deduïble com no, han esdevingut fraseològiques perquè el procés diacrònic a què han estat sotmeses ha tengut com a conseqüència, a més de la fixació estructural, la incorporació de nous trets semàntics addicionals provinents de les vicissituds d'aquella expressió i dels seus usuaris. Igual doncs que les unitats simples de lèxic, també s'han carregat de matisos i connotacions. En aquest sentit, podem dir que les UF s'han lexicalitzat i en aquest procés han adquirit una dimensió semàntica molt més complexa que l'allunya del significat estrictament denotatiu. Així, *Enviar*, algú, *allà on no hi plou* significa molt més que 'fer fora'; *Donar entenent que els ases volen* molt més que 'enganyar'; *De ronyó clos* molt més que 'bo', etc. Les unitats, siguin de significat clar o opac, tenen tota una càrrega semàntica addicional, particular i subjectiva, que els confereix el sentit idiomàtic que sí que esdevé tret essencial perquè l'entendem com a particular d'un grup d'individus que comparteixen una mateixa cultura. El concepte d'idiomacitat entès així, és configurat pel significat denotatiu i el connotatiu, i encara per les implicacions, pressuposicions i implicatures.³¹ Com que és posseït per qualsevol UF, és un tret essencial.

Corpas (1986: 119) identifica el significat denotatiu de les locucions com el nucli semàntic d'aquella unitat, el qual inclou la referència a la classe denotada i el propi significat lingüístic. Llavors distingeix entre aquelles unitats que presenten un significat denotatiu literal (serien les que Zuluaga ha qualificat de fixes però no idiomàtiques) i aquelles que tenen un significat denotatiu translàtic (les idiomàtiques i semiidiomàtiques de Zuluaga).

Pel que fa al significat connotatiu, present també a totes les unitats, és constituït, en canvi, pels components afectius i expressius. Són informacions valoratives,

³¹ «En la interpretació d'un enunciat és fonamental no només allò que es diu explícitament, sinó també tot allò que es comunica, encara que no es digui de manera explícita. Les implicacions, les pressuposicions i les implicatures entren en aquest àmbit, i són conceptes que s'han proposat per explicar com entenem els enunciats tenint en compte no solament el seu sentit literal.» (Payrató 2003: 87).

subjectives, codificades i per tant institucionalitzades juntament amb el significat denotatiu. Tant Corpas (1986: 125) com Sancho (1999: 81) es refereixen a quatre tipus de connotacions: les estilístiques, les geograficosocials, les historicoculturals i les expressives.

Les connotacions estilístiques fan referència a l'àmbit d'ús que correspon a una determinada expressió. Així trobam UF pròpies d'un registre elevat o formal, d'altres pròpies d'un registre neutre i aquelles adequades per a un registre baix o vulgar. Tanmateix, si tenim en compte la complexitat de l'enunciació i la dificultat per establir una classificació textual pura, entendrem fàcilment que la permeabilitat caracteritza també la distribució d'UF de cada un dels registres esmentats. Així, és fàcil trobar unitats que excepcionalment poden esdevenir aptes per a tots tres registres. D'altres en canvi apareixen fortament marcades i usar-les fora del context assignat suposaria una falta d'adequació greu.

Les unitats registrades als textos rondallístics, per les característiques intrínseques del textos, són d'estil neutre o baix. Si tenim en compte que l'ús de fraseologia és una característica força assenyalada com a determinant a l'hora de definir el tipus de registre, podríem plantejar-ho d'una altra manera i dir que la presència d'unitats fraseològiques als textos rondallístics és decisiva per qualificar el text de col·loquial. Plantejar-ho d'aquesta manera pot semblar exagerat, però en el nostre cas, el nombre d'unitats documentades és tan elevat que justificaria aquesta perspectiva.

Lluís Payrató (2003: 245) afirma que: «la varietat col·loquial o corrent és la fonamental, perquè actua com a nucli de tot el conjunt de varietats. La podem considerar, en molts d'aspectes, com la varietat no marcada [...] Així, és l'única varietat que trobem en totes les llengües (vives), i la que els parlants nadius (també en el cas de qualsevol llengua viva) adquirim en els primers anys de la nostra existència. [...] la varietat col·loquial es pot definir a partir de la caracterització següent dels quatre factors a què podem atribuir la diversitat de registres: 1) la *quotidianitat*, o caràcter temàtic general, no tècnic ni específic, pel que fa al camp; 2) l'oralitat *espontània*, pel que fa al mode o canal; 3) el caràcter *interactiu*, pel que fa al tenor o propòsit; 4) la *informalitat*, pel que fa al to.»

Al marge de la presència d'unitats fraseològiques, mesurant els textos amb els paràmetres referits per Payrató, és innegable que les rondalles pertanyen al registre col·loquial. Es tracta d'un text narratiu de tema no especialitzat que explica fets o accions que se situen en un desenvolupament temporal i causal. No es tracta d'un text oral, sinó escrit, però conté força traces d'oralitat. Per això mateix no podem parlar de codis paralingüístics complementaris tan freqüents en aquest tipus de registre però el caràcter interactiu és posa de manifest constantment a través de procediments diversos. Aquestes traces d'oralitat són, per una banda, reminiscències del text oral original, però també, i sobretot, exigències requerides pel que l'autor en va considerar el lector model: un destinatari no instruït i sovint analfabet, pensat doncs per esdevenir un 'oïdor'. Així és freqüent que el narrador apel·li el lector (o oïdor) amb la interrogació retòrica *¿Què me'n direu?, Poreu fer comptes o Poreu pensar:*

¿Què me'n direu? Ell la Reina, de sa rabiada, va esclatar en sang per baix i per dalt, i va colar la vida,

'Na Juana i la fada Mariana'

Poreu fer comptes com se degué posar es pobre gigant! Feia flamada: a sa cara li haurien pogut encendre un llucuet, es barram li tremolava com que hagués de fer es tro.

'Sa coeta de na Marieta'

Com se suposa, deixaren Na Catalineta fermada davall sa pastera. Poreu pensar si en devia tenir, de pena, de veure-se alla davall i tancada.

‘N’Estel d’or’

Són també molt abundants les seqüències en estil directe que reproduïen diàlegs que agilitzen i donen vivesa a l’acció. Pel que fa a les seqüències estrictament narratives una sintaxi senzilla basada en la coordinació i la juxtaposició és el que caracteritza el text.

Ens interessa destacar especialment com a tret del registre col·loquial —compartit ahora amb el registre literari— l’expressivitat manifestada a través d’un lèxic riquíssim, variat i precís, capaç de transmetre els matisos més subtils i les impressions emocionals més diverses. Aquesta mateixa funcionalitat hi exerceixen les UF. Per això mateix podem dir que les UF localitzades tenen les connotacions estilístiques pròpies d’aquest registre en tant que aporten l’expressivitat subjectiva que li és pròpia. Aquesta subjectivitat es deu a causes diferents: al caràcter intensificador (elatiu) que presenten moltes d’elles i que no fa més que acusar els extrems (*Esser de s’escuma de sa pesta*: ‘Esser molt dolent moralment’, DCVB; *Com un sol*: ‘Comparança que s’aplica a persona o cosa molt bella, o brillant, o dotada d’alguna qualitat extraordinària’, DCVB); des del punt de vista semàntic es transgredeixen sovint les regles de selecció contextual: *Lladrar estels dins un bassiot*; en d’altres s’explota l’ambivalència dels termes, llur personalitat pròpia adquirida que els permet suggerir, remetre, evocar. Així, en el nostre corpus el mot ‘pa’ no es limita a designar un aliment, d’acord amb la nostra tradició cultural ha passat a simbolitzar aliment en general i riquesa de mitjans, per això aplicat a persones esdevé un qualificatiu positiu: *Esser un tros de pa* és ‘Ser una bona persona’; hem documentat també casos del que s’ha anomenat *desautomatització*. Aquest fenomen consisteix a modificar l’enunciat de les UF amb una intenció estilística o expressiva.³² Concretament hem documentat casos en què es juga amb la interpretació literal de la unitat de tal manera que la idiomacitat és qüestionada. Es tracta d’un recurs que afavoreix l’expressivitat, com en el primer, el segon i el tercer exemple que reproduïm, o la comicitat, com és el cas del darrer exemple.

I jo et sortiré i te trauré de dins es fang, per enfonyada que hi estigues.

‘Na Juana i la fada Mariana’

En Pere aquí va veure que amb sa seva manera esburbada de conversar havia fet perada i mitja, i tot empegueït seguí es seu cap envant,

‘Es pas d’es xorric’

No foren tot berbes sa rabiada que va prendre!

Com l’orgue tornà estar trempat, cridà un pintor i es tres revetlers,

‘Tres germans desxondits’

-¿Per això tanta cosa? Diu la Reina, com el sent.

Jo també hi vaig, a fer-ho.

-¿Tú? Diu el Rei. Ho és verd, es jueverd!

-No, ell serà ben madur! Respon sa bajana.

‘Sa fia del Sol i de la Lluna’

³² Aquesta és la manera com Sancho (1999: 32) defineix el terme, però també ha estat tractat per Zuluaga (1980), Ruiz (2000) o Conca (1996) entre d’altres.

Finalment no podem deixar d'esmentar la subjectivitat que aporten les figures retòriques que actuen a nivell de significat a través de les quals es dóna carta blanca a la imaginació, a la creativitat. Tot plegat són procediments oposats a la recerca d'objectivitat pròpia de registres formals tècnics o especialitzats amb un grau de formalitat alt.

Hem d'assenyalar que no apareixen unitats amb connotacions vulgars o argòtiques ni escatològiques. En aquest sentit, les consideracions d'Alcover en el seu article 'Com he fet mon aplech de Rondayes Mallorquines' són ben clares:

S'enganaria de dalt abaix qualsevol qui del meu *Aplech* deduís que la literatura popular mallorquina és una excepció de les altres literatures populars, que sempre són mirall fidelíssim de la vida del poble en tots els aspectes nets y bruts, ab tots els seus candors y heroïsmes, però també ab totes les seues crueses, atreviments, carnalitats y altres desgavells de que no s'allibera cap poble. Es clar que no se n'és alliberat lo poble mallorquí y que la nostra literatura popular reflecteix lo que reflecteixen les altres, y que a certs endrets hi ha pasturatges a balquena p'els afectats de vert y que la carn hi va a lloure a les totes y que el dimoni hi balla de capoll en matèria d'envestides y atachs al sisè manament de la lley de Déu. Donchs bé, tot això va fora de mon aplech, perquè l'he fet així com la meua consciència de sacerdot m'ha dictat. Qui los vol publicar les rondalles deshonestes, que les publiqui, si té coratge de desafiar la justícia de Déu. Jo no tench tal coratge.

Aquest és el motiu per que dins mon *Aplech de Rondayes* no hi ha element pornogràfic que tant abunda dins totes les literatures populars de tots els pobles y de tots els sigles, ... (citad per Massot 1985: 93-94)

J. A. Grimalt ha parlat del tema de la censura a l'Aplec d'Alcover i afirma que «Seria un error pensar que els elements escabrosos manquen totalment a l'Aplec. Hi trobam continguts "maliciosos" d'índole diversa [...] Tot això dit amb gran delicadesa i netedat de llenguatge, sovint només insinuat.» (Grimalt / Guiscafrè 1996: 16)

Les connotacions geogràfiques són conseqüència del caràcter local propi de les manifestacions populars en general. Hem de tenir en compte que les UF són fragments de parla, creats o no amb voluntat estètica, que s'han fossilitzat, la qual cosa també ha dut implícita la presència de marques dialectals. El caràcter local dels textos rondallístics alcoverians no es limita a la presència d'un lèxic o d'una morfologia específica sinó que també reproduïxen tipogràficament les característiques de la fonètica popular i dialectal mallorquina. Les UF reben doncs aquest mateix tractament i en molts de casos en ser registrades al DCVB conserven aquests mateixos trets, sovint constituint l'única diferència respecte d'unitats equivalents però pròpies d'una altre dialecte. El següent fragment extret de l'apartat LOC. de la veu 'blanc' així ho mostra: *Fer veure lo blanc negre* (Mall., Men.), o *Fer vore lo negre blanc* (Vinaròs): 'Enganyar, fer veure les coses al revés o molt diferents d'així com són'.

Aquests són alguns dels trets dialectals que revelen l'origen geogràfic del text:

-La iodització es manifesta d'una manera ben clara: *passar per ui* (per ull), *arrabassar-se es cabeis* (per cabells).

-Presència de l'article derivat d'IPSU: *es, sa, es(ets), ses: córrer com es pensament, clavar sa vista, córrer ses vergades, donar entenent que ets ases volen*, i contraccions d'aquest article amb la preposició: *amb so dobler i s'alena, xerrar p'es colzos, costar d'es pebre, dur busques an es niu*. Apareixen tanmateix nombroses mostres d'ús de l'article literari: *fer-se l'amo de ses metles; enviar, algú, a l'altre món...* i sobretot a les locucions adverbials: *a la bombé, a la biorxa, a la fotranca, a la descosida, a la mala hora, a la vela, per art del dimoni,...*

-Velarització de la *l* en *u*: *a trenc d'auga, es més* (adjectiu) *que es sol escaufa*; o de la *o* en *u*: *carrera uberta*,

-La vocal –a final en els segments –gua, –qua passen a –ko i –go: *més content que un pasco, agontar ses tesses, amb un pam de llengo.*

-Diftong format per les vocals extremes *i, u* amb les semivocals corresponents: *fer-se un nuu a sa coa.*

-Caiguda de la vocal *a-* inicial: *a un (a)negat no li ve de cent canes d'aigo, alçar (a)xella; com mou un peu s'altre ha posat (a)rel, més estret que es (a)bril, una (a)metla que s'adreça.*

-Assimilacions vocàliques: *alçar es colzo, com es rotlo d'un erer, amb seny de bístia véia; confusió de les preposicions amb/en: amb un santiamèn; rotacisme: en veure es sant ja poreu (per podeu) veure es miracle.*

-Tancament de la *o* en *u* en casos en què va seguida d'una *i* o una *u* tòniques: *a la cuiïta (per collita) se veurà es fesol.*

-Formes 1a i 2a del plural del present d'indicatiu en –am, –au: formes del present de subjuntiu en –es, –en: *el Rei s'alegra d'una flor que li duguen, fort i no et mogues.; Que se'n vagen ets anells...*

-En general domina la forma plena dels pronoms febles: *mal me toc pesta, ses raons se sien acabades*, però les formes *me, te, ne* alternen com a variants lliures: *més empegueït que no sé que em diguen, aquesta et val, no en faràs altra*. La forma de 2a persona plural és sempre *vos: Déu vos guard*. Ús de *mos* en comptes d'*ens*: *Déu mos n'alliber, Al cel mos vegem tots plegats, Bon dia i bon any que Déu mos do.*

-Lèxic específic: *Per això plora s'al·lot!; Fer tant de paper com es cans a l'església; Tan ver com s'és dita missa avui; capell alt, braç sonant i orella fumant, Acabar primer es pa que sa talent, amb sos morros per sa terra, Afinar es fil de ses neules, Dur es calçons, No saber camí ni carrera.* Cal esmentar la presència de paraules com 'gat' o 'barret' que avui han estat substituïdes per 'moix' i 'capell': *Treure's es gat d'es sac, Anar barret en mà i peu enrera.*

Alguns castellanismes: *Més sèrio que una patata, Allà on no hi ha el rei i ets acreedors hi perden, Més dolent que lo que tiren, Quatre doblers de lo mateix; Més cremat que un cabo de reialistes, Més cremat que un diner de mistos; Tant li és queso com formatge.*

-Arcaïsmes:

Formes verbals: *Amb Déu siau, Tan ver com s'és dita missa avui, Aida't i t'aidaré.*

Article masculí singular *lo*: *Déu lo guard.*

Cal advertir que hi apareixen moltes paraules avui caigudes en desús i que podríem considerar que han esdevingut arcaïsmes. Però, per parlar amb exactitud d'arcaïsmes caldria fer una anàlisi més acurada de la vigència d'ús d'aquests mots i no és l'objectiu d'aquest treball.

Les connotacions històriques i culturals apareixen en aquelles locucions motivades per esdeveniments històrics, activitats culturalment compartides i de vegades anècdotes o citacions. Les unitats del nostre corpus contenen molts d'elements que les vinculen a una comunitat lingüística lligada al món agrari, en contacte amb la natura. Així, trobam comparacions o construccions metafòriques basades en fenòmens meteorològics (*Fer més renou que sa tramuntana, [garrit] com el sol, Esser més estret que l'abril*) o amb feines del camp (*Passar l'arada davant els bous, Que sap s'ase d'ensafranar si no ha menjat espiciat mai*). La presència d'animals o fruits també ho evidencia: *Vermell com un pebre/ una tomàtiga; Més sèrio que una patata, Més brut que un porc, Més falaguer que una titina, Esser com es ca i es gat, Més fresc que una cama-roja; No dir ase ni bèstia, Ser més caparrut que un forc d'alls, etc.*

La importància de la religió també es posa de manifest. Així trobam força referències al mon eclesiàstic: *Fer tant de paper com una bul·la vella; Fer tant de paper*

com es cans a l'església, No saber d'on surten ses misses; Ser nat d'avui i batejat d'ahir; No sé amb quin sant ha tengut bo; Córrer d'Herodes a Pilat; Esser fet de ses recoladures de Judes; referències al santoral: Estar més endeutat que sant Pere i sant Bernat, Anar-se'n a veure sant Pere. Hem d'esmentar també la referència a personatges concrets avui dia desconeguts: *Posar-se dins es sau d'en Foguet; Esser més beneït que En Pep de Na Santema; Fer es guany de Na Peix-frit que hi posava s'oli i el venia an es mateix preu que cruu; Més sèrio que el Pare Bestard!; Anar més eixancat que es batle d'Artà; Ja l'he feta, com En Parreta...* També a llocs: *Venir de ses Erasses, Anar de la Xeca i la Meca; Anar-se'n a penedir a Roma, A ca Liorna;* també trobam referències a supersticions: *Més pòlissa que un gat negre.*

Finalment hem de parlar de les anomenades connotacions expressives. Al llarg d'aquest treball ens hem referit repetidament a la suggestivitat de les UF i creiem que ha quedat sobradament demostrada. Ens hem referit també al caràcter elatiu a través del qual es manifesten extremadament els sentiments, les emocions i les contradiccions humanes. Com a reflex del sentiment humà que són, hem de parlar de diversos tipus de connotacions com es ara:

-connotacions negatives: *ballar s'encenai; batre es peus; deixar ses manades p'es rostro; dur es ca magre; dur vent a sa flauta,* etc.

-connotacions descortesos o ofensives: *a una altra porta en donen dos; assajar un vestit nou,* a algú; *banyar es nas de saliva,* a algú; *ara li fan es mànec; deixar en porret; donar carabassa,* etc.

-connotacions eufemístiques: *fer Pasqua abans del Ram; anar-se'n amb un dit a s'oreia i s'altre part davall s'espina,* etc.

-connotacions humorístiques: *agafar ses anques amb ses dues mans, amb passes de frare convidat, amb so cavall d'en cama i sa mula d'en taló, anar amb una anca rossegant,* etc.

-connotacions positives: *anar en candela; anar més viu que sa fam; desfer-se d'es trumfos; donar set voltes,* a algú, *donar una ditada de mel,* etc.

Hem assenyalat també que el significat de les UF inclou informació codificada de manera indirecta i solapada de la qual és responsable l'emissor i que es basa en el conjunt de coneixements previs compartits pels parlants d'una determinada comunitat lingüística, així com també les creences i modes d'actuació compartits per l'emissor i el receptor.

Payrató (2003: VII) defineix els factors que infereixen en qualsevol missatge, i diu literalment:

Quan algú profereix un enunciat, hi ha sempre un seguit d'altres enunciats que es comuniquen per la via de la implicació, i passen a ser una mena de rerefons compartit pels interlocutors.

Pel que fa a les pressuposicions diu:

Per fer l'anàlisi del producte lingüístic que elabora un parlant, cal tenir en compte no només el que diu, sinó també el que no diu: allò que dona per pressuposat [...] Les pressuposicions són a la ment de l'enunciador i sovint passen inadvertides, però això no vol dir que no resultin importants [...] La pressuposició pragmàtica s'entén justament com a conjunt d'informacions que l'emissor assumeix com a conegudes per ell mateix i per la resta d'interlocutors: és el món dels coneixements compartits.

I, finalment, es refereix a la implicatura

La implicatura és una inferència pragmàtica que fa possible que els emissors vehiculin i els receptors entenguin significats addicionals als que literalment transmeten els missatges, o sigui, uns significats que es comuniquen malgrat que pròpiament, almenys en termes lògics no es diuen.

Aquests aspectes són objecte d'estudi de la pragmàtica però si justament els incloem en aquest apartat és perquè en el cas de les UF han passat a formar part del significat habitual d'aquella expressió. Per tant la diferència essencial, en aquest aspecte, respecte dels enunciats lliures és que les primeres contenen unes inferències que han esdevingut fixes i que juntament amb el significat denotatiu i el connotatiu es fan presents i s'han de tenir en compte. Així una expressió com *Posar-se dins la pell d'algú* significa 'Ser ell mateix o trobar-se exactament en el seu cas' (DCVB), pressuposa que l'única manera de comprendre la situació en què es troba algú és posant-se al seu lloc. Tot i que no es digui expressament, aquest enunciat s'associa a un estat problemàtic la qual cosa fa que aquesta informació no explicitada constitueixi una implicatura. D'aquí que dur a terme l'acció descrita impliqui solidaritzar-se.

Aquestes inferències, diguem-ne fixes, que acompanyen l'enunciat fraseològic no hem de pensar que qüestionin la recreació de la qual hem parlat. És cert que hi ha UF, com les fórmules o les locucions prepositives o conjuntives que han assumit una funció pragmàtica concreta i limitada, però en els altres casos, sobretot en les locucions idiomàtiques molt sovint hi ha més llibertat, la qual cosa fa que puguin ser inserides en actes de comunicació d'intencionalitat diversa amb la consegüent aparició de les inferències d'aquella situació comunicativa concreta. Aprofundirem aquest aspecte en l'apartat següent.

Un cop analitzat com es construeix el significat d'una expressió volem encara fer referència a dos aspectes importants relacionats amb la semàntica de les expressions. Es tracta en primer lloc del que anomenam context lèxic. Aquest —juntament amb el context gramatical— forma el context lingüístic immediat d'una expressió i fa referència a les restriccions que imposa aquella unitat a nivell semàntic per combinar-se amb altres elements del discurs. Així, el context lèxic d'una unitat com *Pesar es sol abans de sortir* ha de ser constituït per lexemes que tinguin la qualitat +persona. És bo de veure doncs que aquest tipus de context s'assenyalarà en cada cas particular i esdevindrà en molts de casos decisiu per marcar les diferències d'un possible homòfon literal. Així, l'expressió *Passar ses conxes* amb un CI de persona i preferentment femení significa 'mantenir relacions sexuals' en canvi quan aquesta persona és absent i es combina amb una determinació de lloc significa senzillament 'llaurar'.

Un altre aspecte que volem assenyalar vinculat a la semàntica fraseològica és la possibilitat d'agrupar les diferents UF en camps lèxics, tal i com ho podem fer amb les unitats simples. El resultat d'aquesta acció ha de servir per donar compte d'aquells temes abordats fraseològicament de manera més recurrent, la qual cosa ens informarà de les inquietuds, les creences o el sistema de valors d'aquell grup. Aquesta n'és la relació:

-Mancança d'aliment, la fam: *acabar primer es pa que sa talent, fer dijunis per força, tenir sa pell de sa panxa aferrada a s'esquena, córrer rates per dins la panxa, posar-se a mitja panxa, dur rues an es gavatx...*

-Qualitat: *de pinyol vermell, fer rompre es dijuni a un sant, de ronyó clos...*

-Ràbia: *fer es tro, hauria esclafat un re amb ses dents, estar fet un Nero, estar blau; estar cremat; estar damunt sa parra, fer flamada, fer sabonereta; fer sa fel, tenir ses formigues en es cap d'es tió; treure foc pels queixals...*

-Qualificació positiva d'una persona, ja sigui per la bondat: *esser un tros de pa; per la vivor: tallar un cabell a l'aire, pesar es sol abans de sortir; fer es cap viu; o per la bellesa: fer enamorar pedres...*

-Qualificació negativa per la dolentia: *fet de les recoladures de Judes, més pòlissa que un gat negre; per manca d'intel·ligència: nat d'avui i batejat d'ahir, faltar, a algú, sa saó d'es bril, que és sa millor, faltar una aigo, patir de s'aigovés de davant; per falta*

de modèstia: *fer de Pere Mateu; fer de porcell curt; fer es boig; per manca d'higiene o de bellesa: fer oi an el rei porc; fet amb sa destral o amb so motllo de fer llamps...*

-En trobam que manifesten rebuig contra algú: *enviar a fregir ous de lloca, enviar a mal viatge, fer amples, fer es cuc de s'oreia malalt, fer la quantra, fer mal d'uis, fer menjar terra, a algú; fer morir verd; fer musclet, fer nassos; fer orelles de cònsul, fer pica de porc, fer un mal terç, a algú; fer veure d'es blanc negre, donar gat per llebre, pintar sant Cristòfol nan, donar cresta per ballesta, fer s'orbet ...*

-Accions recriminatòries: *fer casa santa, fer bord, fer corda, d'algú, fer es beneit per no pagar s'hostalatge, fer en Pere sa perada, fer es desmenjat amb talent, fer es santo-baixo, fer felló, fer la barbeta, fer lluna, fer matx, fer parts i quarts, fer rentar llana negra, fer sa garangola, fer sa gamena, fer sa fotja, fer sa llenya damunt, a algú, rentar sa cara, a algú, amb un pedaç eixut...*

-Bones accions: *fer entrar, algú, p'es cavat, fer la cort, ballar l'aigua davant, a algú, Donar una ditada de mel, fer ses paus, oferir més formatge que pa, pagar fins a doblar i malla, partir-se, una cosa, com a bons germans, servir es tafetà, fer ets entorns...*

-Accions inútils: *fer retxes dins s'aigo, lladrar estels dins un bassiot, no treure cap enlloc, un fet, una acció, no treure portal a carrer, posar un pegat a un banc...*

-N'hi ha moltes d'eufemístiques per referir-se a la mort: *eixamplar es potons, fer quèc, no cantar-ne pus galls ni gallines, d'algú, entregar l'ànima a Déu, fer benes, fer pell, fer es darrer badall, fer sa moca, anar-se'n a l'altre món, deixar ets ossos, en una empresa o en un afer, fer cuiro, acabar ets alens, colar la vida, batre es peus...*

-Matar: *fer s'abrer, fer un sarró, d'algú, llevar, algú, d'enmig, llevar d'es vent, enviar, algú, a l'altre món, enviar algú a veure sant Pere, fer benes, d'algú; fer un penjaroi, d'algú, fer un acop, d'algú; fer una coca, d'algú; fer unes xeremies, d'algú; Passar, algú o alguna cosa, a ses mines d'es sofre...*

-D'altres que reflecteixen un estat de manca o perill: *entre espasa i paret, a la biorxa, a la bombé, estar a ses tres pedretes, estar a l'estaqueta, estar al baix, estrènyer de passos, fer calada buida, fer dot, en una cosa, fer ets ous en terra, fer flaca, fer figa, fer mala fi, fer quetxa, fer sa prova d'es ruc, fer s'arròs per sa trompa, no tenir trast que parar...*

-Avarícia: *més estret que es bril, fer cent nus a un diner...*

-Esforç: *fer de la garra pota, fer es tot p'es tot, fer es fetge per sa boca, fer moneda falsa, fer s'espès, fer sa viona, fer s'uiastre esbrancat, fer tresca-la-mena, fins a tenir alè, fins al darrer claviller...*

-Estat de progrés, d'evolució: *a la vela, treure faves d'olla, fer hora per llego, estar bé de bossa, estar cabal, fer bon so, fer xeu, fer-se sa barba d'or...*

-L'acció de malparlar o simplement parlar molt: *esmolar sa garrova, xerrar p'es colzos, rallar com un cadellet de molí, fer la pretxa, fer sa grémola, fer-se llengos, d'una cosa; passar-se, algú, per sa garrova...*

-L'estat d'irritació: *estar blau, treure foc pels queixals, estar fet un Nero, hauria esclafat un re amb ses dents, estar cremat, estar damunt sa parra, fer es tro, fer flamada, fer potadetes, fer sabonereta, pegar amb so cap per ses parets, retxar ses espases...*

-Indiquen sorpresa: *estar amb sos cabells drets, estar ferit l'à, fer por, fer uns uis com un saler, fer un tomb es cor, quedar sense paraula...*

-Velocitat: *com un llamp, de quates, en un tancar i obrir d'ulls...*

-Acció imminent: *estar a la crema, al punt...*

-Embriaguesa: *gat com una sopa, escorxar es gat, estar biel, ficar es gat dins s'esquena a algú...*

Es tracta, en la majoria de casos, d'accions que impliquen valoracions subjectives: els termes triats per vehicular una determinada idea i molt sovint l'arquitectura dels enunciats no són gratuïts i les fa especialment idònies per ser incloses en actes il·locutius no referencials. És cert que a diferència de les parèmies no vehiculen veritats de caire general, però la dimensió avaladora, de presa de posició clara que s'hi percep és característica de les ideologies en general.

Resum

L'anàlisi semàntica revisa en què consisteix i com s'ha format el significat de les UF. La primera conclusió que en podem extreure és que la idiomacitat —entesa com la impossibilitat d'interpretar el significat d'una UF a partir d'una lectura literal dels seus constituents— no és una propietat essencial. Aquesta propietat, presentada de manera eventual, pot ser deguda a causes diverses: presència de mots diacrítics, arcaïsmes, paraules provinents d'una altra llengua, deformacions fòniques, irregularitats gramaticals, referències a fets històrics o culturals desconeguts, etc. Llavors, el que en realitat defineix la semàntica fraseològica, i per extensió el concepte d'UF, és la diversitat d'elements que conflueixen en un determinat enunciat a causa del seu ús repetit en una comunitat durant un període de temps més o menys llarg. D'aquesta manera, el significat d'una UF inclou el significat denotatiu, el significat connotatiu (tenint en compte els aspectes estilístics, geografo-socials, historicoculturals i expressius) i les inferències o informacions no explicitades. Aquesta complexitat semàntica present a qualsevol unitat —sigui de significat clar o opac— només és capaç de ser desxifrada pels parlants competents i és el que les qualifica d'idiomàtiques, en el sentit, però, de particulars d'una comunitat lingüística. Consegüentment, la distribució de les unitats en camps lèxics deixa entreveure quins són els temes considerats més importants per aquell grup i que per això hi han associat un gruix de discurs més important. En general, s'hi percep la valoració subjectiva de l'entorn i això deixa entreveure el pensament i la manera de ser de qui les usa.

4. 4. Anàlisi pragmàtica

Finalment, volem abordar la naturalesa de les UF amb relació al seu ús, al paper que exerceixen en ser inserides en el discurs i com i per què hi són introduïdes. Recorrem per això a la teoria dels actes de parla. Payrató (2003: VI) considera que el nucli de l'anomenada teoria és entendre el llenguatge com una part de l'acció o la conducta humana, considerant aleshores que parlar és *fer*. Cada acte de parla depèn d'unes condicions que determinen la seva adequació i la seva bona fi com a acte de comunicació propi d'una interacció verbal determinada. Llavors si parlem esment a les accions que un parlant fa quan posa en marxa el llenguatge, és a dir quan es produeix l'acte d'enunciació podem esmentar un acte locutiü que es troba vinculat al camp de la gramàtica i la semàntica perquè dóna compte de la pronunciació d'uns sons, de la tria d'un vocabulari i la seva combinació a partir de formes sintàctiques, etc.; un acte il·locutiü i un acte perlocutiü relacionats amb l'ús lingüístic, amb la pragmàtica. Així, l'acte il·locutiü entén l'enunciat com una acció humana: l'asseveració, el jurament, la demanda, etc. que fem en parlar, quan diem una cosa. Finalment l'acte perlocutiü és l'efecte que l'acció lingüística té en el receptor o destinatari: aquest es pot sentir, per exemple, ofès o lloat per les paraules (i accions) de l'emissor.

Corpas (1986: 226) aplica aquestes nocions a l'estudi de les UF i fins i tot a les locucions, de les quals adverteix que encara que aquest tipus d'UF no constitueixin enunciats complets i independents formen part d'enunciats que sí que constitueixen actes de parla. Considera doncs, que en les locucions l'acte il·locutiü, la intenció, consisteix en una valoració de l'estructura social dels participants en la comunicació, mentre que l'acte perlocutiü serien les conseqüències d'implicar aquesta jerarquia, així com la relació dels participants. Llavors assenyalava que les locucions tenen tres components: un de descriptiu, que comprèn l'estat de coses, les situacions o les accions descrites; un altre component valoratiu, en el qual l'estat de coses, les situacions o accions anteriors es jutgen de manera positiva o negativa i un darrer component instructiu que assenyalava el patró de conducta adequat en cada cas. Si analitzem des d'aquest punt de vista la unitat *Posar unguent de reblanir* podem constatar que té un component descriptiu que consisteix en què algú tracta amb severitat una altra persona per obligar-la a fer la voluntat d'una altra (DCVB); el component valoratiu manifesta que qui realitza l'acció jutja que tal persona no actua correctament o s'excedeix, i el component instructiu considera que una actitud que s'excedeix mereix encara una segona oportunitat, per això se li fa aquesta concessió.

És fàcil veure doncs que des del punt de vista pragmàtic les UF també es caracteritzen per la subjectivitat, per implicar judicis de valor i de comportament. Així ho reflecteixen els exemples següents. En aquest cas, forma part d'un acte il·locutiü directiu, que pretenen modificar la conducta del receptor:

Voltros feis s'orbet, paupau paupau, i, com ve s'estrènyer vos treu sa carn de s'olla i vos afona,

'N'Elionoreta'

En aquest altre exemple és inclosa en una acte il·locutiü compromissiu, que fa explícit el compromís del parlant pel que fa a l'acompliment de l'acció que anuncien:

-Senyor Doctor, vostè m'ha curada sa meua fia; diga què ha gonyat, i sa seua boca serà mesura.

'Es metge Guinyot'

Finalment reproduïm un exemple d'acte il·locutiü expressiu a través del qual es manifesta el sentiment i l'estat d'ànim del parlant:

-Bono! -pensà en si mateixa Na Marieta-. Ell ja hi tornam esser a bous! Ell ja tornam tenir Nadal amb cinc festes!

‘Sa coeta de Na Marieta’

L’anàlisi pragmàtica de les unitats pretén donar compte de quina manera despleguen la seva força il·locutiva, és a dir com les particularitats estructurals, semàntiques i formals de cada unitat són actualitzades en ser usades i com es concreten en cada cas. Conscients de la impossibilitat de tractar cada cas en particular ens disposam a fer una anàlisi completa de cinc UF per tal d’observar d’una manera pràctica els diferents aspectes que hem anat tractant de manera teòrica al llarg d’aquest treball. Hem seleccionat, per això, una unitat representativa del tipus enunciat de valor específic (*Encara és verd, es juevert!*), locució verbal (*Treure’s es gat d’es sac*), de locució nominal (*Excuses de mal pagador*), de locució adjectiva (*Més fresc que una cama-roja*) i de locució adverbial (*A força de forces*).

1. *Encara és verd, es juevert!*

Segons el DCVB, aquesta expressió, ‘Es diu per significar que una cosa està molt enrere, que caldrà que passi molt de temps per a esser viable’. Apareix seguida de la indicació ‘Mall.’ la qual cosa la vincula a la variant geogràfica mallorquina. L’hem documentada a la rondalles ‘Sa fia del Sol i de la Lluna’ (vol.II), ‘Una al·lota de pèl arreveixinat’ (vol.XI) i ‘En Juanet Carnisser’ (vol.XXI):

a)-*¿Per això tanta cosa? Diu la Reina, com el sent.*

Jo també hi vaig, a fer-ho.

-¿Tú? Diu el Rei. Ho és verd, es jueverd!

-No, ell serà ben madur! Respon sa bajana.

‘Sa fia del Sol i de la Lluna’

b)-*Amèn! -diu es capità-. Però encara és verd es jueverd! Es massa prest per parlar d’això.*

‘En Juanet Carnisser’

c)-*Senyor, diu aquell homonet, és massa verd es jueverd. Me dispens, però faça favor de no parlar-me’n pus.*

‘Una al·lota de pèl arreveixinat’

Abans d’analitzar cada un dels contextos que la defineixen en comentarem els aspectes estructurals, els formals i els semàntics. És evident que, en aquest cas, parlar del context funcional no té sentit, ja que es tracta d’un enunciat de valor específic i constitueix per tant un acte de parla autònom. No apareix vinculat per això a cap unitat sintàctica superior amb la qual cosa no s’ha configurat context lingüístic immediat (ni gramatical ni lèxic). Descartam, per altra banda, considerar-lo una parèmia perquè no vehicula una veritat de caràcter general.

Presenta una estructura oracional completa amb inversió, ja que el subjecte apareix posposat. Apareix una part completament fixada ‘verd es juevert’ mentre que l’altra pot ser substituïda per unitats de valor semblant. Així en el primer exemple «Ho és verd, es juevert» el pronom ‘ho’ referit a l’atribut que just després es fa present, i que per tant és redundant, no fa més que intensificar l’acció tal i com feia l’adverbi ‘encara’. En el tercer exemple apareix l’adverbi ‘massa’ amb idèntica funció. No és gratuït observar que justament la part fixa, que es repeteix sempre de manera idèntica, és la que conté

traces estilístiques fonèmiques. La similitud, concretada en la repetició d'una mateixa terminació (*vert, es juevert*), actua com a mecanisme de cohesió entre els components de l'enunciat de tal manera que exerceix una clara funció mnemotècnica. La sensació lúdica que transmet la simple dicció de l'enunciat l'acosta a la paranomàsia, provoca estranyesa al receptor, transmet una sensació nova a través de la sonoritat.

Des del punt de vista semàntic també contribueix a aquest efecte estètic el contrast entre la realitat objectiva i la que suggereix l'enunciat. El que es desprèn d'una lectura literal de l'enunciat és una redundància absurda, perquè lògicament el *julivert* sempre és de color verd. Es juga, a més a més, amb l'ambivalència dels termes. Així, 'verd' és un color, però analògicament ha passat a designar quelcom no madur i per tant normalment d'aquest color. Fer ús d'aquest enunciat per referir-se a una situació o a un estat de coses que teòricament es troben en procés d'optimitzar-se o d'arribar a un altre nivell serà en molts de casos una manera de donar falses esperances, perquè el *julivert* no serà mai d'un altre color. Aquesta implicatura no apareix sempre, perquè en els exemples *b* i *c* és diferent, i el que comunica qui diu l'enunciat és la intenció de dur a terme una acció alternativa a la que ha proposat l'interlocutor. Pel que fa a la resta d'inferències val a dir que l'enunciat implica que hi ha una acció en transcurs o a punt d'iniciar-se i pressuposa que per obtenir resultats satisfactoris s'ha d'esperar el moment oportú, òptim, sense forçar el curs dels esdeveniments. Aquesta formulació es vincula indubtablement a l'esdevenir del món natural.

D'una manera o d'una altra esdevé per tant una unitat opaca perquè no en podem deduir el significat a partir d'una lectura literal dels seus components. De fet el DCVB en definir-la ja manifesta aquest caire perquè, tal i com hem reproduït, no usa un terme equivalent, sinó un 'es diu'. La descripció semàntica de l'enunciat va en tots els casos més enllà del significat estrictament denotatiu de l'expressió —referit senzillament a un estat de coses que no ha arribat encara al final del seu procés.

Es tracta d'una UF amb connotacions estilístiques remarcables. Les connotacions geogràfiques s'hi manifesten d'una manera clara: ús de l'article salat i ús del dialectalisme 'juevert'. Aquestes marques dialectals tendran conseqüències des del punt de vista estilístic, en tant que no la faran apta per a situacions formals vinculades a registres caracteritzats per l'objectivitat. Aquests trets, juntament amb el plantejament irònic i lúdic de l'enunciat la faran especialment idònia per ser usada en registres col·loquials o familiars. Les connotacions històriques o culturals en aquest cas són pràcticament absents.

Pel que fa a les connotacions expressives estan íntimament relacionades amb la intenció comunicativa de l'emissor i com veurem tot seguit és ben clar que en el primer cas són despectives, i en els altres podríem dir ofensives. S'hi percep per tant l'enfocament emocional del parlant.

Si valoram la presència de la unitat en el text podem veure que en els tres casos constitueix un acte il·locutiu directiu perquè allò que pretén és modificar la conducta del receptor. Això du implícita la creació d'un acte perlocutiü, és a dir origina una reacció, un efecte sobre el receptor. En el primer cas el receptor (la reina) no es dóna per al·ludit la qual cosa constitueix un recurs per desacreditar-la. En els altres dos casos, en canvi, sí que és interpretat com a una evasiva, almenys temporal.

Es manifesten, doncs, els tres components semàntics assenyalats: el descriptiu, el valoratiu i l'instructiu. La unitat fa referència així a un estat de coses que per analogia té una semblança amb la situació que descriu el context. L'emissor valora, censura en aquest cas, el comportament, a parer seu equivocat, d'una altra persona i finalment dóna instruccions, en aquest cas d'ajornar o abandonar una iniciativa. Esdevé, per tant, una manera senzilla de resoldre una situació d'interacció complexa.

Les valoracions suara descrites han passat a formar part del significat de l'expressió i per això, un plantejament aparentment objectiu és utilitzat, a causa de les implicacions i pressuposicions, per fer valoracions subjectives al servei d'un ús cortès del llenguatge.

2. *Treure's es gat d'es sac*

Es tracta d'una unitat fraseològica del tipus locució verbal. Apareix documentada al DCVB a tres veus diferents: a l'entrada 'sac': *Treure's es gat d'es sac* ('Sortir de dubtes') seguit de la indicació 'bal.' (Balears); a l'entrada 'gat': *Treure's el gat del sac* ('Sortir de dubtes, arribar a saber amb certesa una cosa') sense indicació geogràfica; i a l'entrada 'treure': *Treure's es gat d'es sac* ('Adquirir la certesa d'una cosa sobre la qual es tenien dubtes'), sense indicació geogràfica. Apareixen doncs, diferències en la manera de transcriure l'enunciat i amb la manera de definir-lo. Tal i com apareix transcrit a l'entrada 'gat' sembla que és una unitat sense limitacions geogràfiques, documentable a qualsevol dialecte, però en canvi les altres dues reflecteixen els trets dialectals illencs. Així en el cas de 'sac' n'és especificada la procedència i, en el cas de 'treure', no s'especifica però va seguida d'un exemple de les *Contarelles*, recopilades pel propi Alcover.

L'hem localitzada a 12 rondalles diferents. Ve't aquí els fragments que les contenen:

a) *Per treure's es gat d'es sac, pren aquell caminói;*

'Es conseis del Rei Salomó'

b) *I qui no ho creu, que hi davall dins una gerra a mirar-ho, i se porà treure es gat d'es sac.*

'L'amo'n Biel Perxanc i la dona d'aigua'

c) *-¿ Qui seran ells? ¿ qui no seran? Pensava ell.*

Per treure-se es gat d'es sac, s'acosta a Sant Pere,

'El Bon Jesús i Sant Pere i l'amo d'es Tossals Verds'

d) *No ho acabava de creure, que em trobàs mai; però se'n volgué treure es gat d'es sac.*

'Ses dones bambes'

e) *i al punt ja torna sentir aquells alens d'ets altres vespres. Per treure's es gat d'es sac, encén es candelí i mira per tota sa cambra.*

'En Joanet i sa Donzella Desencantada'

f) *-Res, diu sa bruixa. En voler-te treure es gat d'es sac, vine a ca-meua en haver tocada la queda.*

'Bruixes, bruixots i fullets'

g) *-Lo que sent, senyoreta! Diuen ses criades. Venga, i vostè mateixa se porà treure es gat d'es sac!*

'Na Dent d'or'

h) *-Vltros sí que en feis -diu En Toni-. Sobretot anit mos porem treure es gat d'es sac.*

'Es quatre germans'

i) *Ara mateix el porem anar a fer venir, i Vossa Altesa mateixa se porà treure es gat d'es sac!*

‘Sa llampria meravellosa’

j) *No res- diu la Mort-, mos porem treure es gat d'es sac.*

‘En Pere de sa coca’

k) *me'n tenc d'anar a amagar-me dins aquella cova d'aquell arenal, per treure'm es gat d'es sac de tot això.*

‘La Mare Baleneta’

l) *I seré jo tan beneit que, tenint set criats i un majordom que no tenen altres feines que servir-me, no em trega es gat d'es sac sobre aqueixa taca blanquinosa de s'entrelluu,*

‘Es Mèl·lero Rosso’

m) *Res, demà me n'hi vaig jo, a treure'm es gat d'es sac.*

‘Una gírgola que dugué coa’

Els quatre primers són usats en seqüències narratives, mentre que els altres són introduïts en estil directe, en boca doncs d'un personatge. En cap cas no constitueix un enunciat independent, ni un acte de parla autònom. No presenta cap anomalia estructural important perquè constitueix un predicat funcionalment representat per un SV, amb un verb pronominal (*treure's*) amb capacitat de variació, seguit d'un CD (*es gat*) i d'un CC (*d'es sac*). És una locució verbal complexa el context gramatical de la qual únicament exigeix per actualitzar-se un subjecte, agent de l'acció. Pel que fa al context lèxic l'única restricció que s'imposa és que aquest subjecte ha de pertànyer a la classe lèxica +persona. Sembla que la fixació de l'enunciat està bastant consolidada ja que, excepte la variació de temps verbal, en cap dels exemples apareixen casos que la contradiguin: no apareixen elements inserits en l'enunciat, no hi ha canvi d'ordre dels elements, etc.

Des d'un punt de vista formal interessa remarcar que l'enunciat presenta característiques fòniques evidents. Altra vegada la part fixa conté la repetició de sons, talment com si d'una rima assonant es tractàs (*es gat d'es sac*), així argument i adjunt resten lligats fònicament, de manera que el *gat* reclama el *sac*, i el *sac* reclama el *gat*. A part d'aquest tret, també hem de recalcar que des del punt de vista del significat l'enunciat en si constitueix una metàfora. L'acció que descriu reclama saber establir una analogia entre l'enunciat metafòric i la situació real que l'actualitza. Tanmateix aquest vincle és impossible d'esbrinar perquè el significat de l'expressió no es pot deduir de la interpretació literal de l'enunciat. L'acció de treure a la llum quelcom ocult sembla ser l'única reminiscència d'una possible motivació.

Des del punt de vista del significat esdevé, per això, plenament opaca. Podríem admetre l'existència d'un possible homòfon literal si no fos per la presència d'aquest pronom, adherit sempre al verb, que actua com a datiu possessiu. Així una seqüència com **Treure es gat d'es sac* seria acceptable des del punt de vista semàntic, en canvi l'acció literal que descriu l'enunciat *Treure's es gat d'es sac* no té sentit. Ha desaparegut per tant qualsevol referència a la motivació que el va originar. Posseeix per tant un significat denotatiu traslatici. Les definicions que dona el DCVB es poden constatar clarament amb els exemples seleccionats: sortir de dubtes, aclarir quelcom, descobrir aspectes ocults, etc.

Pel que fa a les connotacions de tipus estilístic, hem de dir que no es tracta d'una unitat especialment marcada des d'aquest punt de vista. Tal vegada és l'acció metafòrica que ens descriu que ens decanta a considerar-la pròpia d'un registre neutre, tot i que els trets esmentats la farien igualment apta per un registre col·loquial, com es demostra en els exemples citats, o fins i tot per un registre més formal.

Les connotacions geogràfiques tenen un interès especial en aquesta unitat. De les tres veus que inclouen l'expressió dues d'elles la transcriuen amb les característiques pròpies del parlar illenc, i així, pròpiament s'indica en una d'elles (bal.). En una altra, en canvi, apareix transcrita fora trets dialectals de cap tipus, la qual cosa pot dur-nos a considerar que es tracta d'una unitat no marcada dialectalment o geogràficament i per tant documentable a qualsevol indret de l'àmbit lingüístic. Certament, no ens costa admetre que es patrimoni compartit i d'aquesta manera els trets dialectals reproduïts serien fruit de la localització de la unitat a un lloc concret. Es tracta d'un fenomen, al qual ja ens hem referit, i que per tant no mereix cap altre comentari. Però el que sí és significatiu, i enllaçaria amb les connotacions històriques o culturals, és que la paraula 'gat' avui, fora de casos com el que descrivim, ha caigut en desús, sobretot a Mallorca i Menorca on ha fet fortuna el terme 'moix'. Esdevé per això reflex d'un estadi anterior i constitueix una particularitat només explicable diacrònicament.

La unitat no està mancada d'expressivitat, en aquest cas suggereix quelcom positiu. Aquest caràcter es desprèn dels contextos analitzats, l'expressivitat de la unitat en els quals ve reforçada per les inferències que emmarquen la seva presència en el discurs. El component descriptiu en aquest cas fa referència al fet que algú es determina a resoldre una situació dubtosa, que provoca incertesa; el component valoratiu esdevé essencial en aquest cas ja que es tracta d'una acció avaluada com a positiva, sinònim de claredat en la manera de dir o de procedir (exemples *b, f, g, h, i, j*) o de valentia o deixondiment (exemples *a, c, d, e, k, l, m*); el component instructiu considera que emprendre aquesta acció és actuar correctament i en cap cas desaprova aquesta actuació per imprudent o il·lícita.

Treure's es gat d'es sac pressuposa que algú es troba en una situació no estable, d'incertesa o dubte perquè implica que s'oculta una part de la realitat. Que en tots els casos la unitat aparegui inserida en seqüències que constitueixen un acte il·locutiú compromissiu en el qual l'emissor mostra el seu compromís per resoldre una determinada situació ens obliga a deduir-ne una informació o implicatura no explicitada: qui du a terme l'acció no es resigna a la ignorància, amb la qual cosa es dona informació sobre aquest subjecte. Es tracta d'una informació positiva, sinònima de deixondiment o vigor. En els casos en què l'expressió és posada en boca del narrador la implicatura és diferent perquè interpretam que qui tengui necessitat de dur a terme tal acció demostra que no es refia del narrador, que és desconfiat. En qualsevol cas, emprendre l'acció que descriu l'enunciat és iniciar el camí cap a la solució. Pel que fa a l'acte perlocutiú és evident que en els casos assenyalats com a argument de suport a una acció o a un comportament (*b, f, g, h, i, j*) la presència de la unitat reforça en el receptor la credibilitat de l'acció. En els altres casos (*a, c, d, e, k, l, m*) en què l'expressió és posada en boca d'aquell que es disposa obertament a resoldre una situació de mancança, no fa més que destacar-ne les virtuts.

La unitat esdevé sempre un recurs al servei de l'emissor per fer més fàcil el que ha de comunicar: és argument en uns casos i en els altres manera de reforçar qualitats a través d'una acció.

3. *Excuses de mal pagador*

Hem documentat aquesta expressió a dues rondalles:

a) *-Com es vernadíssim! Que m'han envestit suara unes ganes de provar-me, que em roeguen. Amb qui es present, me voldria provar; i que me tiren d'una passa, si no guany!*
-Ell éts com un loco –diu es gigant-. Mira que te peguen unes idees!
-Unes idees que vos guany. I sinó, provem-mos, i se veurà.
-Fe't trons tu i es provar-se!
-¿Sabeu què són, això? Excuses de mal pagador.
-¿No veus que no et sent? –diu es gigant, més de mig empipat.
-Maldament no em sentísseu tant! –diu En Bernat-.Sobre tot, vos dic que sou una cuca molla, que sou manco que allò que put, si no vos voleu provar amb mi.
Es gigant ja tenia totes ses formigues en es cap d'es tió. Estava blau de ràbia.
-Vaja, idò, provem-mos; i com som gigant, que t'he d'escalivar.

‘Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig’

b) *S'eriçó estava fet un Nero; i se'n pensà una de bona.*
-Mira –diu a sa raboa- no som romàs associat amb aquesta prova que hem feta. Tu dius que som jo que m'he menjada sa mel; jo dic que éts tu. Déu del cel ja ho sap, qui és, i no en parlem pus. Ara per ara provem-mos a córrer, i es qui guanyarà, aixecarà ses quinze lliures de s'escarada.
-¿Tu corredor? –diu sa raboa-. Pot esser que ho sies, però no en tens ses traces.
-¿Saps què són això? -diu s'eriçó-. Excuses de mal pagador; por de perdre.
-Es teu mentider! –exclama ella-. Mos porem provar en voler!

‘Sa raboa i s'eriçó’

Apareix a la veu ‘pagador’ del DCVB, definida com a ‘pretextos sense fonament’. El valor designatiu que presenta aquesta unitat fa que funcionalment es comporti com un substantiu i la considerem locució nominal. No presenta restriccions combinatòries a nivell gramatical en el sentit que no exigeix com a condició la presència de cap categoria funcional concreta. Pel que fa al context lèxic val a dir que com que no especifica context gramatical, el context lèxic no demana arguments concrets, però, encara sense concretar, imposa la restricció de referir-se només a situacions o contextos, i mai a persones. L'estructura que presenta la unitat l'hem assenyalada com a característica d'aquest tipus i no presenta irregularitats, es tracta d'un substantiu seguit d'un SP en funció de complement de nom. Una combinació plenament fixada que no admet cap canvi, per això, doncs, sempre apareix en plural. Els dos casos en què l'hem documentada fa funció d'atribut i per tant vinculada al verb copulatiu ‘ser’, encara que sigui elidit.

Formalment, la singularitat de l'enunciat prové del sentit metafòric que ha adquirit. El significat de l'expressió no consisteix en una interpretació literal de l'enunciat però existeix un vincle clar entre aquest sentit literal i el figurat actual. El procés de gramaticalització al qual s'ha sotmès l'enunciat n'ha augmentat amb escriu el valor pragmàtic i el significat concret inicial ha esdevingut senzillament general. Li atribuïm, per això, un valor semiidiomàtic en tant que no és totalment immotivat. El significat denotatiu de l'expressió ha passat de ser els ‘pretextos’ d'un tipus concret a ser en general ‘pretextos sense fonament’.

En aquest pas de particular a general hi són decisives les connotacions culturals i les inferències, i només especificant aquesta circumstància s'entén el valor expressiu negatiu que ha adquirit l'enunciat. Socialment, la figura de la persona que no paga la feina feta és posada en entredit i valorada negativament, un mal pagador no té remissió i les raons que pugui al·legar esdevenen tanmateix pretextos, excuses doncs. Aquesta informació compartida pel grup esdevé un valor assumit i acceptat, de tal manera que interpretar correctament l'expressió pressuposa tenir plena consciència del que és un mal pagador. Per extensió, el que interpretam del context en què és usada, i constitueix la

implicatura, és que la persona a qui atribuïm l'acció no és de fiar. L'enunciat per altra part, implica que entre els interlocutors hi ha discrepàncies.

El component descriptiu de la unitat es refereix a un estat de coses concret però el component valoratiu jutja de manera negativa aquesta acció i el component instructiu assenyalava que aquest patró de conducta no és bo i s'ha de modificar.

Valorar una acció com a negativa és naturalment una interpretació subjectiva i és molt freqüent que existesqui la voluntat per part del parlant de canviar aquest estat de coses o si més no de recriminar-lo i no ser-ne víctima. Aquest és el cas dels dos contextos reproduïts els quals conformen un acte il·locutiú directiu en tant que pretenen modificar la conducta de l'interlocutor tot mostrant desconfiança cap a allò que diu o fa. L'acte perlocutiú que motiven provoca efectivament en el receptor un canvi de conducta: a l'exemple *a*) el gegant consent a provar-se quan inicialment s'hi havia oposat i en l'exemple *b*) es posa en entredit el que la rabosa afirma, amb la qual cosa aquesta consent de provar-se a córrer amb l'eriçó.

L'analogia que s'estableix entre el sentit literal de l'expressió i un nou estat de coses implica equiparar-lo a quelcom valorat negativament pel grup la qual cosa esdevé un argument de suport per l'emissor, el qual posa al seu servei part d'aquest coneixement enciclopèdic per avalar la seva particular percepció subjectiva.

4. Més fresc que una cama-roja

Es tracta d'una locució adjectiva de caire clarament elatiu ja que és equivalent a un superlatiu absolut. Presenta una estructura comparativa clàssica i repetida: *més*+adj.(primer terme de la comparació)+*que*+ SN (segon terme de la comparació). És documentada a la veu *cama-roja* del DCVB i descrita en aquests termes: 'Molt fresquet, amb gran tranquil·litat i en bon estat d'esperit', és seguida d'aquesta informació dialectal: Cast., Mall., Men. A la veu 'fresc', en canvi, és descrita d'aquesta altra manera: 'Molt fresc, gens marcit, molt ben conservat'. Als textos rondallístics l'hem poguda documentar en els següents contextos:

a) Figurai-vos lo de nou que els havia de venir, an es tres gigants, com arribaren fosca negra, i s'acostaren a sa taula i an es fogons, i notaren que els havien espipellat es moltons, i esvorellats es pans, i que faltaven un parei de cuierades a cada ribell i que s'aigo de ses gerres s'era feta avall. No se'n poria avenir.

Però qui pot haver estat s'atreuit que mos haia feta aquesta? –deien ells. Tanmateix se necessita tenir coratge i sa vida ben avorrida!

Ja són partits cerca qui cerca, per veure si afinarien es lladre, i no el porien afinar enlloc.

A la fi digueren:

-Si no és dins es llit nostro, mos n'haurem d'estrènyer es cap.

Se'n van dins sa cambra, i ja ho crec que l'hi trobaren, an en Pere, colgat i dormit com un peix.

-Ja el tenim! Ja el tenim! –digueren cridant i fent lulea.

En Pere tot amb u obri ets uis, i, com los se veu enrevoltats, diu més fresc que una cama-roja:

-I ara què cercam?

-Què cercam, demanes? –diuen aquells tres-. Ara ho sabràs!- diuen ells.

I ja hi estan abordats com a llocífers.

-Uei! –diu En Pere sense bategar-se-. Deixau-me fer, que no estic per moixonies!

Tenc son per vendre, i necessit dormir! Si voleu res, ja en parlarem demà.

'En Pere Poca-por'

b) -Bono, idò! diu s'àliga de Portugal. ¿Que li he de dir jo, senyor rei, a Vossa Reial Majestat? Aquest jovenet, per porer arribar an aqueix penyal, no té altre remei que

eixancar-se damunt sa meva esquena, i jo li poré dur; però això ha d'esser quan jo haja reposat, que serà d'aquí a set dies. [...]D'es cap de set dies, se presenta s'àliga de Portugal ben eixerhada i més fresca que una cama-rotja,

'Sa llampria meravellosa'

c) *-Vaja, idò, provem-mos; i com som gigant que t'he d'escalivar. Vaja! Perque veges sa poca por que et men, tu mateix digues a l'acte ane què mos hem de provar. Digue-ho; que si no ho dius, el dimoni te'n du.*

-No vos enfadeu! -respon En Bernat, més fresc que una cama-rotja-; que tendreu ses feines d'haver-vos de desenfadar. Ja ho diré, ja; i aviat!

'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'

d) *El Rei, la Reina, sa seua fia, tots els de la Cort, boca badada sempre, no li havien perduda mitja parauleta, i se'n feien creus de tot allò que havien sentit. Com los va haver espasat una mica s'esglai, tots varen caure a dir:*

-Però bé, ¿i d'es cap que en feres?

-Què s'havia de fer! -respon ell, més fresc que una cama-roja-. El me vaig posar damunt ses espatles, se confegí de tot,

'En Pere tort'

e) *No res, no res [diu sa jaieta]: lo que m'interessa és trompitxar, que ja hauria d'esser a Ciutat, no fos cosa que un altre me tragués sa carn de s'olla.*

¿I que fa ella? Tapa aquell forat amb pedres i terra, hi deixa sembrada sa fenoïassa de manera que no fos coneixedor que l'haguessen tocada ; li quedava mig panet, i el se menja amb una gana major; veu un pou sullà, pega una bona túbola d'aigo, se renta una mica; i més fresca que una cama-roja, tris-tras tris-tras, cap a Ciutat.

'La Princesa bella'

En tots aquests contextos funciona com a predicatiu, funció típica de l'adjectiu, i es refereix sempre a un subjecte +animat. El context gramatical doncs exigirà un S o un CD per predicar o bé un verb copulatiu per fer-li d'atribut. Pel que fa a les restriccions de significat que han de constituir el context lèxic ja hem esmentat la necessitat de ser +humà o ocasionalment amb les qualitats d'aquest tipus atribuïdes. L'enunciat esdevé plenament fixat ja que l'única variació que admet és el canvi de gènere o de nombre de l'adjectiu que exigeix la concordança amb l'element que qualifica, així a *b* i *e més fresca que...*

Formalment ja hem comentat que es tracta d'una comparació en la qual hi apareix el terme real i el terme al qual s'assimila. Es tracta, en aquest cas, d'un element del món agrari: una 'cama-roja' pot ser una hortalissa o bé un ocell. La informació que dona el DCVB sobre l'ocell, l'atribueix a Girona la qual cosa ens fa pensar que en el nostre cas es tracta de l'altre significat. Corroborava aquesta suposició el fet que la cama-roja és un tipus de menja tradicional del nostre entorn. Hi ha una clara motivació entre la realitat i el significat de l'enunciat, ja que l'hortalissa en qüestió són petits brots tendres que surten després de les pluges de tardor i del fred més intens de l'hivern. El significat de l'expressió però no es limita al que documenta la veu 'fresc' ('Molt fresc, gens marcit, molt ben conservat') o si més no, en els contextos analitzats s'acosta més al que documenta la veu 'cama-roja' ('Molt fresquet, amb gran tranquil·litat i en bon estat d'esperit'). Del significat literal que es descriu a la veu 'fresc' al figurat que apareix a la veu 'cama-roja' hi ha hagut un procés d'abstracció que ha fet que l'adjectiu 'fresc' passàs de ser un qualificatiu del món vegetal a ser un qualificatiu humà. Podríem pensar que, en algun cas, hi ha pogut haver interferència d'altres accepcions de l'adjectiu com la que significa 'Tranquil, que no s'immuta fàcilment', amb un valor que tendeix a ser despectiu. O tal vegada del significat 'Recent; acabat de fer, d'obtenir, de preparar; que conserva inalterades les seves

qualitats originàries; no marcit, no passat.’ En general, però, expressa una valoració positiva. Creiem per això, que es tracta d’una unitat semiidiomàtica en la qual s’hi estableix de manera clara la motivació que en va constituir la base. *Més fresc que una cama-roja* com a qualificatiu humà és sinònim de viu de potències (*a, c*); resistent: (*b*); enèrgic o decidit: (*d, e*). L’enunciat implica un hipotètic estat de manca. Aquest suposat estat de defalliment és desmentit amb l’ús de l’expressió, la presència de la qual no fa altra cosa que garantir la fortalesa moral o física de qui rep tal qualificatiu. Aquesta informació esdevé la implicatura ja que es comunica sense ser explicitada.

En aquest, cas les connotacions culturals i la vinculació de la comparació al món agrari són a la base, a l’origen de l’expressió (constitueixen les pressuposicions). Sense una perfecta coneixença d’aquest entorn seria impensable establir una analogia d’aquest tipus. Pel que fa a les connotacions geogràfiques es manifesta amb la presència de la *t* del mot ‘rotja’ per ‘roja’.

El component descriptiu de la unitat coincideix amb la definició donada a la veu ‘cama-roja’ mentre que el component valoratiu jutja positivament i el component instructiu l’avala.

Tots els exemples seleccionats constitueixen valoracions del narrador, es tracta per tant d’actes il·locutius expressius a través dels qual pretén crear un acte perlocutiu en el receptor que consisteix en desmentir falses hipòtesis sobre un determinat personatge: així, a l’exemple *a* en Pere és tan valent que ni la presència dels gegants li lleva la son, i *c* en Bernat té coratge de provar-se amb un gegant. A l’exemple *b* l’estat en què es presenta l’àguila no fa més que confirmar el compliment de la paraula donada. A *d* informa de la sinceritat d’en Pere i a *e* de la vivor i el caràcter decidit de la jaieta. A tots aquests casos, doncs, l’expressió és posada al servei d’aquesta voluntat expressiva del narrador per qualificar els personatges.

Les construccions elatives, com la que acabam d’analitzar són característiques del registre col·loquial i és que, el tret més rellevant és aquesta manera particular de valorar l’entorn.

5.A força de forces

Aquest exemple és representatiu del tipus locució adverbial. Documentat a la veu ‘força’ del DCVB: ‘Amb gran dificultat, vencent gran resistència.’

- a) *A força de forces li feien fer desiara sa mitja,*
‘La Princesa bella’
- b) *A força de forces los arriba a fer callar una mica, i diu:*
‘En Juanet de l’Onso’
- c) *Es carboner a força de forces comongué ses carabasses*
‘Ous de somera’
- d) *L’embraona, a força de forces l’arriba a posar dins sa fornal,*
‘Ecos de la vida de Jesús, Maria i Josep’
- e) *¿Què me’n direu? Ell a força de forces s’ho arriba a cabar.*
‘S’Hereu de la corona’
- f) *...i a força de forces pogué sortir, i li va estrènyer.*
‘Es set ceros’

g) *A la fi, a força de forces, es patró i es mariners arribaren a apacivar-les.*
‘La Mare Baleneta’

h) *En Pau, a força de forces, tan retgirat estava, l'omplí i torna dir cridant:*
‘En Juanet fii de viuda’

i) *A força de forces i de fer totes sa viona, a s'hora que sa fia del rei volia sa bossa,*
‘Dos fiis de viuda’

Des del punt de vista de l'estructura mereix poca atenció ja que el SP és l'estructura més freqüent d'aquest tipus d'unitat. Presenta fixació absoluta i no hem documentat cap cas que admeti modificar-la, inserir elements nous o bé eliminar part de l'enunciat. No presenta restriccions gramaticals ni lèxiques i es comporta com un CC, modifica, en la majoria de casos tota una oració i gaudeix de llibertat posicional en el si de l'oració.

Formalment esdevé un enunciat marcat per diversos aspectes que li atorguen valor estètic. Pel que fa als aspectes fonèmics destaca la repetició de sons o al·literació provocada en aquest cas per l'ús repetit de la paraula ‘força’. Aquesta repetició de paraules s'identifica amb el gust pel joc amb el llenguatge. Aquest sentit lúdic es fa present externament, quant a sonoritat, però també semànticament: la repetició intensifica el sentit de la paraula, en aquest cas li aporta literalment més ‘força’. El grau de dificultat que vol significar l'expressió es manifesta d'una manera plàstica amb la repetició insistent dels termes. Hi destaquen per això les connotacions expressives negatives que l'allunyen del significat denotatiu descrit a la veu ‘força’ del DCVB: ‘Amb gran dificultat, vencent gran resistència’. La situació descrita en tots els casos transcrits implica un estat de mancança que cal superar la qual cosa es tradueix en voluntat, ganes de superació per part de qui la pateix, i això esdevé un aspecte favorable d'aquest subjecte (implicatures). El component descriptiu assenyala doncs la dificultat present en un afer, el component valoratiu és positiu en tant que s'associa a un subjecte que pel fet de superar aquesta dificultat actua de manera correcta segons l'avaluació del component instructiu.

Ja hem indicat que les unitats d'aquest tipus no constitueixen actes de parla autònoms però en formen part. En aquest cas tots els exemples documentats formen part de seqüències narratives posades en boca del narrador. Esdevenen, però, part d'actes il·locutius expressius, en tant que l'emissor fa un judici de valor. L'acte perlocutiü no és comprovable però hipotèticament ajuda a perfilar el tarannà de qui supera l'obstacle. Esdevé llavors, com en el cas anterior, un recurs a l'abast del narrador per expressar una particular percepció.

Resum

L'anàlisi contextual de les UF n'estudia el comportament des d'un punt de vista pragmàtic. La característica més rellevant és indubtablement la diversitat d'elements lingüístics i extralingüístics que entren en joc en ser formulada. Únicament descodificant tota aquesta informació, no explicitada, serem capaços de copsar-ne el sentit últim i de fer-la vàlida per a les nostres interaccions comunicatives. La graella que reproduïm a

continuació ofereix de manera esquemàtica i sintètica el conjunt de factors que al llarg d'aquest capítol hem anat concretant a través dels exemples analitzats.

		Encara és verd, es juevert!	Treure's es gat d'es sac	Excuses de mal pagador	Més fresc que una cama-roja	A força de forces
Classificació		enunciat de valor específic	locució verbal	locució nominal	locució adjectiva	locució adverbial
Estructura		oració	SV: V+CD+CC	N+SP	Estructura comparativa: <i>més+adj.+que+SN</i>	SP
Context lingüístic immediat	Context gramatical	absent	Exigeix un subjecte i constitueix el PV.	No presenta exigències a nivell gramatical i funciona com a atribut	Exigeix un subjecte o un CD per predicar o un verb copulatiu per fer-li d'atribut.	Fa de CC
	Context lèxic	absent	El subjecte ha de ser +persona.	Només pot referir-se a situacions o contextos i no a persones.	El subjecte ha de ser +humà.	absent
Recursos retòrics		inversió sintàctica; similitud; paranomàsia; ironia	rima assonant; metàfora	metàfora	comparació	al·literació
Significat denotatiu		Estat de coses que no ha arribat encara al final del seu procés.	Sortir de dubtes, aclarir quelcom, descobrir aspectes ocults.	Pretextos sense fonament.	En bon estat, sense tenir alterades les facultats físiques o psíquiques.	Vencent gran resistència.
Significat connotatiu	connotacions estilístiques	registre col·loquial	registre neutre: col·loquial o mitjanament formal.	registre neutre: col·loquial o mitjanament formal.	registre col·loquial	registre neutre: col·loquial o mitjanament formal.
	connotacions geogràficsocials	article salat, dialectalisme lèxic ('juevert')	absents/ article salat	absents	dialectalismes: sonorització del la j en tj	absents
	connotacions historicoculturals	absents	Lèxic caigut en desús ('gat').	Socialment, la figura del mal pagador és posada en entredit i valorada negativament.	Importància del món agrari.	absents
	connotacions expressives	despectives/ofensives	positives	negatives	positives	negatives
Inferències	implicacions	Hi ha una acció en transcurs o a punt d'iniciar-se	Hi ha una part de la realitat oculta.	Discrepàncies entre els interlocutors.	Un hipotètic estat de manca.	Estat de manca.
	pressuposicions	Per obtenir bon resultat cal no precipitar-se i esperar el moment oportú.	Un estat de manca, de neguit.	La persona que no paga és socialment mal vista.	Conèixer les qualitats de l'esmentada planta.	Només amb l'esforç se superen les dificultats.
	implicatures	L'acció no es podrà dur a terme/ voluntat de l'emissor de fer una acció diferent a la proposada.	Curiositat/ desconfiança del subjecte.	La persona a qui s'atribueix el discurs designat amb aquesta expressió no és de fiar.	Qualificatiu +animats positius: resistència, energia, decisió, etc.	Voluntat de superació, esforç per superar dificultats.

Component	descriptiu	Estat de coses que, per analogia, té una semblança amb la situació que descriu el context.	Algú es determina a resoldre una situació incerta.	Situació de controvèrsia.	Estat de bona salut i tranquil·litat.	El grau d'esforç per superar una dificultat.
	valoratiu	Valoració negativa: es censura un comportament equivocacat.	Valoració positiva, sinònima de claredat o de valentia.	Valoració negativa.	Valoració positiva.	Valoració positiva.
	instructiu	Aconsella ajornar o deixar de banda una determinada acció.	Avala l'acció.	Incita a canviar el patró de conducta.	Avala l'acció.	Avala l'acció.
Acte il·locuti		directiu	compromissiu	directiu	expressiu	Expressiu
Acte perlocuti		Desacredita, ofèn / dóna una evasiva.	Dóna credibilitat/destaca virtuts (de qui realitza l'acció).	Provoca un canvi d'actitud en l'interlocutor./ Posa en entredit el que hom dóna per cert.	Caracteritza el subjecte qualificat: desmenteix falses hipòtesis.	Caracteritza el subjecte qualificat: destaca virtuts (de qui du a terme l'acció).

5. Conclusions

*...si els mots són com la pluja
la terra som tots plegats.*

Miquel Martí i Pol

Els diferents aspectes analitzats al llarg d'aquest treball demostren el paper rellevant de la fraseologia com a testimoni col·lectiu. Ningú no dubta que a través del discurs que anam creant deixam entreveure el nostre pensament, llavors, si tenim en compte que les UF són al cap i a la fi fragments de discurs, individuals en el seu origen, que el grup ha considerat aptes d'esdevenir representants de la veu col·lectiva, la càrrega subjectiva implícita que porten no fa més que refermar-se cada vegada que és repetida per fer de suport a la intenció comunicativa de qualsevol parlant. És bo de veure, per tant, que la llengua ens fa conscients de la nostra manera de ser i ens defineix. Quan, sent infants, materialitzam la facultat del llenguatge a través d'una llengua concreta, el tarannà de qui l'usa ens amara, l'entorn agafa la fesomia que percep el qui ens el presenta. Els fragments de discurs que a força de ser repetits es fossilitzen, transmeten, de generació en generació i de manera tàcita, normes de comportament i judicis de valor. Aquest fet és el que qualifica aquets grups fixos de paraules com a peculiars, idiosincràtics, en definitiva idiomàtics. La càrrega enciclopèdica que inclouen i tota la informació solapada de manera no explicitada, contenguin o no trets estilístics, les allunya del sentit literal que caracteritza el discurs lliure.

El conjunt d'UF que hem reunit, per l'extensió i procedència, esdevé representatiu de la fraseologia illenca. Es tracta d'un material fins ara dispers que en aparèixer reunit es fa evident, palpable, la qual cosa pensam que n'augmenta el valor senzillament perquè l'evidència. S'hi percep el localisme que caracteritza una producció feta en paràmetres dialectals, però alhora mostra que el nostre sistema lingüístic funciona com qualsevol altre, en el sentit que al marge de la producció lingüística emparada sota les lleis de la gramàtica nuclear, derivada de la gramàtica universal, es troba —com en totes les llengües— una producció lingüística accidental, en la qual hi tenen cabuda els fraseologismes. Les raons que justifiquen aquesta posició deriven de la naturalesa mateixa de les UF, dels trets que les defineixen: la irregularitat plana sobre el concepte i explica les dificultats a què s'ha d'enfrontar qualsevol intent de classificació. Aquest aspecte, però, juntament amb el valor antropològic esmentat les converteixen en un material especialment atractiu i les fa susceptibles de ser analitzades des de punts de vista diversos. Aquesta possibilitat es converteix en imperatiu si es pretén oferir una visió global i completa del fenomen. Això justifica l'anàlisi estructural, funcional, formal, semàntica i pragmàtica. Cada una d'elles aporta una informació parcial però imprescindible del conjunt i contribueix a perfilar —o a justificar— el concepte a partir del qual hem fet la selecció d'unitats.

La característica més important que presenten les UF des del punt de vista estructural és la resistència a qualsevol tipus de modificació. La fixació —present en grau diferent— fa que fragments de discurs amb aparença lliure siguin reacs a admetre la inclusió de nous elements, a fer canvis gramaticals o d'ordre, a la pronominalització o substitució, etc. Aquest fet fa que sigui freqüent la presència d'arcaïsmes, paraules poc usades o desconegudes o estructures sintàctiques en desús, la qual cosa revela estadis anteriors.

Pel que fa a la funció que exerceixen els diferents tipus d'unitats val a dir que aquelles que no constitueixen enunciats complets i independents —les locucions— en ser inserides en unitats sintàctiques superiors exerceixen funcions anàlogues a les de les

categories gramaticals tradicionals: de nom o substantiu, d'adjectiu, de verb o d'adverbi. Els enunciats de valor específic, perquè no apareixen inserits en una estructura sintàctica superior, no compleixen una funció sintàctica concreta, per això el seu valor s'ha de mesurar en relació al marc textual i pragmàtic. És important remarcar que les locucions solen anar associades a algun altre (o més d'un) element oracional amb una funció sintàctica determinada, això és, reclamen la presència, posem per cas, d'un CD, d'un CI, d'un CC o d'un subj, sense la presència del qual la unitat no té sentit. El perfil d'aquestes exigències és el que configura el que anomenem el context gramatical de la unitat. A més d'aquestes limitacions sintàctiques també se'n manifesten a nivell semàntic. Aquestes configuren el que anomenem context lèxic d'una unitat, el qual especifica els trets que han de tenir els elements que es combinen amb la unitat: +/-humà, +/-animat, etc. La informació descrita pel context gramatical i el context lèxic és imprescindible per usar amb èxit una UF. Si desconexem aquesta informació només en tenim un coneixement passiu i per tant serem incapaços d'incorporar-la al nostre discurs.

En referir-nos a l'arquitectura de les UF hem posat de relleu que de manera freqüent aquests grups fixos de paraules tenen una aparença lliure. Exceptuàvem, únicament, aquells casos que inclouen elements que revelaven estadis anteriors i que per això constituïen arcaïsmes (lèxics, morfològics o sintàctics). Cal, però, matisar que existeix un altre tipus de particularitat estructural relacionada, en aquest cas, amb la manipulació estètica del llenguatge. Moltes de les UF documentades són representatives en aquest sentit perquè contenen figures retòriques que afecten la sintaxi o la forma externa dels mots. La seva presència ve justificada per una banda, per la vinculació d'aquesta producció a l'oralitat ja que d'aquesta manera el joc fònic i la peculiaritat sintàctica afavoreixen la memorització d'una producció que a través de la repetició farà fortuna. Per altra banda, aquesta manipulació en funció estètica deixa entreveure el sentit lúdic, la tendència i el gust de l'individu a recrear-se en el joc amb les paraules. El valor estètic de les UF no es limita però al pla fonèmic i sintàctic, va més enllà i es manifesta també en el camp de la semàntica. Són molts els casos d'estructures que vehiculen metàfores, metonímies, sinèdoques, comparacions sovint hiperbòliques, o que contrasten realitats a través de la ironia. El fet que tots aquests casos es basin en una particular percepció associativa de dues realitats, en principi allunyades o oposades, constata la càrrega subjectiva a la qual ens hem referit. Amb tot és indubtable que els trets estilístics esmentats (sintàctics, fonèmics o semàntics) són un element clau de l'expressivitat de les unitats. Una expressivitat tanmateix mantinguda malgrat la pèrdua d'originalitat que pugui comportar la repetició.

Des d'una perspectiva semàntica hem de distingir dos tipus d'unitats: aquelles que tenen un significat difícilment deduïble a partir d'una lectura literal dels elements que formen l'enunciat —tenen una significació opaca. I aquelles que presenten un significat més transparent —tenen una significació clara. Tanmateix, en les UF, significat i designació difícilment coincideixen perquè tinguin significat opac o clar les característiques semàntiques addicionals provinents del significat connotatiu i de les inferències les allunyen d'un significat recte. La complexitat semàntica adquirida revela les vicissituds dels qui l'han mantinguda i recreada. És en aquest sentit que les considerem idiomàtiques.

L'anàlisi pragmàtica, imprescindible en qualsevol anàlisi actual, és fonamental per completar l'estudi i descriure amb precisió la taxonomia dels fraseologismes. Avui dia semblen superats els estudis lingüístics que de manera directa o indirecta no tenen en compte la dimensió social de la llengua. El codi és concebut com quelcom viu sotmès i condicionat a l'ús que els seus parlants en fan. El desenvolupament de la pragmàtica de cinc unitats representatives dels diferents tipus d'unitat analitzats ha actuat com a escenari

de representació dels trets assenyalats al llarg del treball de manera aïllada, i ha permès veure com es despleguen i s'entrellacen condicionant-se mútuament. La presència de les UF en el discurs, tant si constitueixen actes de parla autònoms (els enunciats de valor específic) com si no (les locucions), té un paper interactiu perquè per una banda, per les característiques intrínseques, aporten, contribueixen, ajuden a constituir un determinat acte de parla i, per altra banda, la seva presència normalment associada a actes de parla d'unes característiques concretes (directiu, expressiu, compromissiu) els aporta uns valors pragmàtics només capaços de ser rebuts pel fet de ser-hi incloses.

Amb tot, l'anàlisi pragmàtica ha permès comprovar, ara de manera deductiva, que la funció comunicativa que exerceixen les UF, o de la qual formen part, les acosta i les fa representatives de la comunicació folklòrica. Els requisits exigits per aquest tipus de comunicació es revelen sense embuts. En primer lloc, la subjectivitat estructural i formal descrita es completa ara amb l'aspecte valoratiu i instructiu que inclouen totes les unitats analitzades. La diversitat de situacions en què hem documentat una mateixa unitat constata que no es repeteix sinó que es recrea per servir de manera adequada a la demanda d'aquell context en particular: el motiu és el mateix, però la situació és nova i irrepetible.

Pel que fa a les traces de competència del destinador i del destinatari en el camp de la comunicació folklòrica, és evident que els diferents actes perlocutius assenyalats en cada cas demostren que l'acte de comunicació s'ha dut a terme amb èxit. I és que, el significat denotatiu que ha adquirit l'expressió, juntament amb l'ampli ventall de connotacions (estilístiques, geogràfiques, historicosocials i expressives) i les inferències, formen part de la competència lingüística dels interlocutors. Es tracta, doncs, d'informació compartida pels membres d'una mateixa comunitat lingüística, els quals tenen els mateixos valors, i en definitiva, els mateixos coneixements enciclopèdics. Aquestes creences, sense les quals seria impossible entendre's les adquirim des que naixem i al llarg de la nostra existència. És un coneixement que no es qüestiona i que accepten tots els membres potencialment competents d'una cultura.

Finalment, queda sobradament demostrat que l'ús d'UF contribueix a resoldre de manera efectiva situacions d'interacció lingüística que demanen l'ús d'un discurs una mica més treballat que l'espontani. Així, l'expressió, esdevé sempre un recurs al servei de l'emissor per facilitar-li allò que vol comunicar: donen evasives de manera diplomàtica, esdevenen un argument de suport, reforcen qualitats o defectes, arrodoneixen una opinió, resumeixen una idea, ajuden a arribar a una conclusió, etc.

Aquest potencial comunicatiu s'afegeix i completa el concepte d'UF. Són, per tant, tres les dimensions que conflueixen a definir-lo: des d'un punt de vista estrictament lingüístic es tracta de grups de paraules que la repetició ha fixat. Aquest procés de reproducció ha fet que la unitat hagi adquirit una càrrega semàntica addicional, particular i única que l'allunya d'un significat recte i l'ha convertida per això en idiomàtica. En aquest aspecte rau precisament l'interès antropològic i, finalment, ha quedat demostrada la rendibilitat comunicativa d'aquestes unitats la qual cosa li atorga un valor pragmàtic inqüestionable.

Per tot el que hem anat dient sembla una paradoxa que en una societat com l'actual en la qual cada vegada es dóna més importància a les habilitats comunicatives dels individus, en la mesura que siguin capaços de desenvolupar-se amb èxit en qualsevol àmbit comunicatiu es deixi perdre un recurs que s'ha demostrat tan eficaç com és l'ús d'UF. Si bé és cert que moltes d'elles són pròpies de l'àmbit col·loquial la situació tampoc no queda justificada, i és que mai com avui dia la col·loquialitat —sense fer valoracions al respecte— no havia ocupat tants d'àmbits. Però és una realitat que la presència d'UF en el nostre discurs és cada vegada més minsca. En aquest sentit, el català illenc que apareix

a les obres consultades com a font, totes elles de finals del s. XIX i principis del segle XX, contrasta amb l'actual. No dubtam que és competència dels dialectòlegs i dels sociolingüistes mesurar fins a quin punt es tracta d'un fenomen evolutiu normal, nosaltres només ens limitarem a observar que, a part de la poca presència d'unitats, es demostra que en molts de casos els parlants només en tenen un coneixement passiu, és a dir, són capaços de desxifrar-ne el significat però no forma part del seu bagatge lingüístic actiu; en altres ocasions, el desconeixement provoca comentaris metalíngüístics la qual cosa entrebanca el procés comunicatiu i té com a conseqüència que en actes comunicatius posteriors l'emissor que ha inclòs un fraseologisme en el seu discurs se n'estigui d'usarlo o contràriament l'usi amb una intenció diferent, com una manera de reclamar; en altres ocasions la unitat com a tal s'associa a una manera de parlar localista i pintoresca, pejorativa i no apta per conviure en un món desenvolupat com el nostre; i, finalment, també es dóna el cas que molts dels fraseologismes genuïns han estat substituïts per altres equivalents castellans.

La situació descrita té paral·lels i ens remet, malauradament, a la sort en què es troben altres elements del sistema, com és ara el lèxic, la sintaxi o la fonètica. Estam convençuts per això, que les causes tenen un origen social, relacionat amb l'estat de salut del català. Aquest treball resta ben lluny de ser una eina de recuperació lingüística, caldria indubtablement donar-li un altre caire, integrar-lo d'alguna manera en un pla estratègic que només els sociòlegs de la llengua són capaços de vehicular. Tanmateix davant la dimensió del corpus present no podem estar de vanagloriar-nos del tresor lingüístic que posseïm i per això mateix de reivindicar forces per evitar una pèrdua irreparable. Sabem cert que si una llengua es queda sense fraseologia no desapareix, però esdevé una llengua sense fesomia, neutra. Quan una comunitat lingüística és incapaç de mantenir el patrimoni lingüístic heretat dels seus antecessors, amb el que implica això d'actualització, vol dir que el grup ha perdut definitivament la identitat. La capacitat regeneradora no s'estroneja mentre sorgesquin esdeveniments, fets o hi hagi territori compartit que fomentin la creació de discurs. De tot plegat sembla que encara no ens en falta, cal vetlar, però, per la manera de vehicular-lo. Cerquem solucions genuïnes, abandonem els prejudicis i aprofitem el potencial comunicatiu fraseològic que ens singularitza i ens identifica.

6. Abreviacions utilitzades

Andreu Ferrer, <i>Rondaies de Menorca</i> .	Rond. Men.
Arxiduc Lluís Salvador, <i>Rundayes de Mallorca</i> .	Rond. Arx.
Cançoner Popular de Mallorca	CPM
Diccionari Català-Valencià-Balear	DCVB
Enunciat de valor específic	<i>en.</i>
Fórmula rutinària	<i>fór.</i>
Francesc Camps, <i>Folklore menorquí de la pagesia</i>	Folk. Men.
Joan Castelló, <i>Barruguets, Familiars i Follet</i> .	Rond. Eiv. Bar.
Joan Castelló, <i>Rondaies de Formentera</i>	Rond. Form.
Joan Castelló, <i>Rondaies Eivissenques</i>	Rond. Eiv.
Joan Castelló, <i>Rondaies Eivissenques de quan el Bon Jesús anava pel món</i> .	Rond. Eiv. Bon J.
Joan Castelló, <i>Rondaies i Contes d'Eivissa</i>	Rond. Eiv. Rond. i C.
Locució adjectiva	<i>loc. adj.</i>
Locució adverbial	<i>loc. adv.</i>
Locució conjuntiva	<i>loc. conj.</i>
Locució nominal	<i>loc. nom.</i>
Locució prepositiva	<i>loc. prep.</i>
Locució verbal	<i>loc. v.</i>
Parèmia	<i>par.</i>

7. Corpus de fraseologia de les illes balears

A aferra-pilla *loc.adv.* Lluitant i empentejant-se molts per apoderar-se de qualque cosa. *Es venedós ja han pres possessori es dia abans, aferrapilla des puestos y pedrissos.* Ignor. 40. DCVB, Mall.

A Alaior, mostren sa panxa per un guixó *par.* Ho diuen en els altres pobles de Menorca, per ridicularitzar els alaiorencs. DCVB, Men. **Variants: A Alaior són guixoners.** DCVB, Men.

A al·lot i mul, p'es cul *par.* Vol dir que els càstigs s'han d'aplicar per escalivar, no per fer mal. Amengual Dicc. DCVB.

A aquest pas *loc.adv.* Caminant o avançant amb aquest ritme. *A aquest pas en tenim per una estona,* Ignor. 17. DCVB.

A arrapa Toni *loc.adv.* A aferrapilla. DCVB.

A ase encarat, deixau-lo passar *en.* DCVB, Mall.

A ase magre, tot són mosques *par.* Es diu per significar que els pobres són víctimes de moltes molèsties. DCVB, Mall., Men. **Variants: A ase magre, mosques** *par.* Vol dir que el qui pateix de misèria sol esser víctima d'altres calamitats, o que aquestes solen anar als qui ja en sofreixen d'altres. DCVB.

A ase traïdor, un bon verdanc i un bon punyidor *par.* DCVB, Inca. **Variant: A ase traïdor, verdanc i punyidor** *par.* DCVB, Mall.

A bagassa i cavaller, tot quant fa li està bé *par.* DCVB, Mall.

A balquena *loc.adv.* En gran abundància. *M'ofereixen a balquena / de tot clima es fruits més richs* Aguiló poes.69. *Escampen flors a balquena / quan travessa la ciutat..* Alcover Cap al tard 32. DCVB.Rond. Mall.: *Ses oliveres amen molt ses ventades fortes de març, que les fan fer olives a balquena, i unes olives d'allò més bufarell, que donen un oli de primera bona. 'Es dotze mesos i ses dues jaies'*

A barato de... *loc.adv.* A canvi, en barata de.... *Sa pescada era tota p'es sabateró, barato de gordar-li sa caña,* Ignor. 13. DCVB, (Valls, Mall.),.

A barcella per garba *loc.adv.* Ho diuen del blat que ret molt, i per extensió ho diuen també de tota cosa que dóna profit. *El blat era retent a més de barcella per garba,* Pons Llar 38. DCVB, Mall.

A barranis *loc.adv.* A part forana o allunyada del centre. *Han tret es fossé de sa casa que habitava, per cert molt a barranis, casi a un extrem de la vila,* Roq. 6. DCVB

A barreig *loc.adv.* A aferrapilla; acte de tirar confits o altres coses perquè els al·lots els apleguin. DCVB, Men.

A be *loc.adv.* Eixancat damunt el coll i les espatles d'un altre. DCVB, Mall.

A bé o mal andar, de ta part l'escrivà *par.* Vol dir que en els plets no sol guanyar precisament el qui té raó, sinó el qui té amistat o influència dins la Cúria. DCVB, Mall.

A be-cameta *loc.adv.* Eixancat damunt el coll. *Duia es nin a be-cameta* (Lucmajor, Manacor, So'n Servera). DCVB, Mall. **Variants:** **A becametes**, DCVB.

A be-coll *loc.adv.* Eixancat damunt el coll i les espatles d'un altre. DCVB, Men.

A becoll *loc.adv.* Eixancat damunt el coll i les espatlles d'un altre (Men.). (.) *Se'l carregà a be-coll, ... i cap a Mahó s'ha dit, ...* Camps Folk., II, 225. DCVB, Mall

A bell feix *loc.adv.* A manera d'un feix; agafat amb els braços com s'agafa un feix. Sense temps de dir-li res, a bell feix l'he agafada y me l'he enduta, Genís Julita 40. DCVB.

A benefici d'inventari *loc.adv.* A reserva del resultat que doni l'inventari o examen d'una cosa admesa provisionalment. DCVB.

A betzef *loc.adv.* En gran quantitat, abundantament. DCVB, Mall., Men., Eiv. Rond. Mall.: *Tendré a betzef olivó, pèl de ca, floreta blanca; no m'acanyissaran, me'n podré anar per on tenga es cap girat. Només me faltará ronya per gratar.* 'La Pomarrina' **Variants:** **A betzeris**, DCVB, Sóller

A boca de sól·lera (o de sól·lera) *loc. adv.* A l'aguait, esperant atentament una cosa que ha de passar o s'ha d'esdevenir. «Tot es capvespre he estat a boca de sól·lera per veure't passar, i no has passat».

A boca de sól·lera (estar) *loc. adv.* Estar a la vetla, espiant o esperant un moment oportú. DCVB, Men.

A boca plena *loc. adv.* Públicament, en veu alta i sense amagar-se'n. *Sapiatz quels ditz tractadors dixeren et dien, boca oberta et per tot cert, que Pisa...*, doc. a. 1309 (Finke Acta Ar. 543). *Sensuraven y a boca plena maltrataven los Rts. Pres.*, Entrev. Eyv. 88 (any 1677). *Ho puch dir a boca plena*, Vilanova Obres, xi, 77. DCVB.

A boca tancada no entren mosques *par.* Indica els avantatges de parlar poc o de no dir res. DCVB. **Variants:** **A boca tancada, no hi entra mosca alada** *par.* Refrany que recomana discreció en el parlar. DCVB, Gomis Zool. 442.

A boig dar-li boig *par.* Saura Dicc. DCVB.

A boldros *loc. adv.* En gran nombre i impetuosament. DCVB, Men

A bolics *loc.adv.* Molts, en gran nombre a la vegada. Rond. Mall.: *N'hi anaven a bolics, a l'uf, a voltes formant flotons de vint, de trenta, de coranta.* 'La Princesa bella'

A bon bocí, bon glop de vi *par.* Vol dir que un bon dinar demana vi en abundància. DCVB, Mall.

A bon ca, bon os *par.* Vol dir que a bona feina correspon bona retribució. DCVB, Mall.

A bon fat i a mal fat, ajuda-t'hi la meitat *par.* Vol dir que l'esforç personal pot ser eficaç contra la fortuna adversa. DCVB.

A bon gat comanes es formatge *en.* Es diu referint-se a una cosa que queda a l'arbitri de qui vol abusar-ne o no pot usar-la bé. *Nosaltres desitjaríem que vós mos explicàsseu com és assò...—A bon gat encomanan aquest formatge! Sap que som curt de gamba's per aquest negoci!*, Penya Mos. iii, 216. DCVB. Rond. Mall.: *A bon gat comanà es formatge! La Reina no poria veure, amb uis que tengués, la reina jove, perquè venia de baixa mà.* 'La Reina Catalineta'

A bon gat encomanen es formatge! *loc.v.* Es diu referint-se a una cosa que queda a l'arbitri de qui vol abusar-ne o no pot usar-ne bé. DCVB, Mall., Men. .

A bon pas *loc.adv.* Amb relativa rapidesa. DCVB.

A bon sant t'encomanes! *en.* Es diu a algú per prevenir-lo que ha acudit a l'ajuto l'amistat de persona que més el pot perjudicar que ajudar. DCVB.

A bona gana, és inútil la salsa *par.* Significa que el que fa més saborós el menjar és la fam. Es refereix al que es conta de la vida de Sant Bernat, que menjà molt de temps els aliments adobats amb llard ranci sense adonar-se'n perquè els dejunis li feien trobar saborós tot el que menjava. DCVB.

A bona gana, pa amargant i vi agre *par.* DCVB.

A bona son no hi ha llit dur *par.* DCVB.

A bones aigües *loc.adv.* A bon preu, en bones condicions d'adquisició. DCVB, Mall. *Si jo en trobava, de blat, a bones aigos, en compraria.*

A borbollades *loc.adv.* A bordolls, precipitadament. DCVB.

A bóta buida, no hi ha que punyir *par.* Significa que no s'han de cercar les coses allà on no són, o que no s'ha de pretendre obtenir res de persona o cosa incapaç de donar-ho. DCVB, Mall.

A bou vell, picarol nou *par.* Significa que una persona un poc vella ha d'anar ben vestida per compensació. DCVB, Mall.

A bracet *loc.adv.* Anar dues persones amb l'avantbraç d'una descansant damunt l'avantbraç de l'altra. *Per axò a brasset tal volta | Anam tots dos per recurs*, Aguiló Poes. 125. *Ella passa | ... | fent brasset ab dues dames*, Picó Engl. 62. *A brasset de la meva mare, las escalas*, Oller Fig. país. 98. DCVB. **Variants: Fent bracet** DCVB. **De bracet** *Acompanyantla de bracet*, Cases A., Poes. ix. *Pujo, Sempre de brasset ab la pulidora*, Vilanova Obres, iv, 41. DCVB.

A budoixos *loc.adv.* A boldros, en gran quantitat i impetuosament. DCVB, Mall., Men.

A Bunyola, pa a butxaca *par.* Vol dir que el qui fa compte d'arribar tard a la posada, ha d'anar previngut. DCVB, Mall.

A ca magre, moltes puces *par.* DCVB, Mall., Men. [El DCVB ho documenta com a variant de ‘A ase magre mosques’]

A ca magre, tot són puces *par.* DCVB, Mall.

A ca nostra tenim ses feines *en.* Indica la conveniència d'abandonar un lloc determinat per anar cap a un altre de més segur. Rond. Mall.: *-No res diu ell a ca-nostra tenim ses feines, i a casar-nos abans de més remor.* ‘L'amor de les tres taronges’

A ca un penjat no hi anomenis sa corda *par.* Significa que cal esser discrets i no parlar de certes coses davant gent que se'n pot disgustar. DCVB, Mall. **Variants:** **A casa del penjat, no diguis davalla aquest penjoll** *par.* DCVB, Mall. **A sa casa d'es penjat no s'ha de parlar d'es dogal** *par.* DCVB, Men. **A casa de penjats, no parlis de penjolls** *par.* DCVB. **A casa de penjat no digueu Davallau aquest penjoll** *par.* DCVB. **A ca un penjat, no hi anomenis cordes** *par.* Recomana que no es facin al·lusions que puguin ofendre els qui les escolten. DCVB, Mall. **A casa d'un penjat no s'ha d'anomenar la forca** *par.* DCVB, Mall.

A ca vell, no hi ha cus cus *par.* Ho diuen a un que vol donar lliçons als qui són més vius i experimentats que no ell. DCVB, Mall. **Variants:** **¿A ca vell vols fer cus cus?** DCVB, Men.

A ca¿A ca vell vols fer cus cus? *par.* Expressió que es diu a un qui pretén seduir o enganyar qualcú molt experimentat. DCVB, Men.

A ca'n Gil, mengen sobrassada i estogen el fil *par.* Es refereix a aquells que per una banda fan economies ridícules i per l'altra despenen inconsideradament. DCVB.

A cada bugada perdem (o es perd) un llençol *par.* Es diu al·ludint a una successió de desgràcies o mals èxits. DCVB, Cat., Val., Bal.

A cada casa hi ha llum *par.* Significa que a totes les cases o famílies sol haver-hi qualche cosa que no va bé. DCVB, Mall.

A cada moment *loc.adv.* Amb gran freqüència o per graus molt freqüents, no interromputs. «A cada moment tenim revolucions i guerres». DCVB.

A cada pas *loc.adv.* A cada moment, amb gran freqüència. *A cada pas lo xucla un nou abisme*, Atlàntida introd. *Hi estableix a cada pas compar.ació*, Massó Croq. 10. DCVB

A cada passa *loc.adv.* Amb gran freqüència. DCVB.

A cada porc li ve el seu sant Martí *par.* Significa que a tothom li arriba la tongada de desgràcies o el moment d'haver de compensar amb dissorts les temporades que han tingut de felicitat. DCVB.

A cada punt *loc.adv.* A cada instant, amb gran freqüència. *A cada punt, tot un desfici neix*, Sagarra Equador 126. DCVB.

A cada sant, la seva candela *par.* Significa que cal distribuir les coses de manera equitativa. DCVB.

A cada u és permès defensar la seva roba *par.* Vol dir que sempre és lícit obrar en defensa pròpia. DCVB.

A cada u lo que sigui seu, i robar lo que es pugui *par.* Norma de conducta que es dona humorísticament, per al·lusió a la gent que té pocs escrúpols d'apropriar-se de coses d'altri. DCVB.

A cal d'oreia *loc.adv.* A cau d'orella. DCVB, Manacor, Lluçmajor. **Variants: A calç d'orella** *loc.adv.* A cau d'orella. *parlaren a calç d'orella*, Francesc de Via (ap. Aguiló Dicc.). DCVB. **A cau d'orella** *loc.adv.* Tocant mateix a l'orella, en veu molt baixa. *Casi bé us podeu confiar les vostres coses a cau d'orella*. Vilanova Obres, XI, 166. DCVB.

A cap de taula (estar) *loc. adv.* Seure en el lloc de més honor o distinció d'una taula. DCVB.

A caramull d'altri fa bon mesurar *par.* Vol dir que tothom és generós per donar coses que no són seves. DCVB, Mall.

A carreguetes *loc.adv.* A coll i be. DCVB, Eiv.

A carta cabal *loc.adv.* Completament, en tota l'extensió del mot. *Un homo de bé a carta cabal*, Penya Mos. iii, 185. DCVB. (Aquesta expressió és un castellanisme). Rond. Mall.: *Va dir que tornava desenganat de s'ofici de lladre i que estava resolt a eser un homo de bé tots es dies de sa seua vida. I ho va esser a carta cabal.* 'En Gostí lladre'

A casa d'En Mussol, sa dona fa lo que vol *par.* Es diu despectivament referint-se als homes que es deixen governar per les seves mullers. DCVB, Mall.

A casa d'En Poca-cosa, més que ell, comanda sa dona *par.* DCVB, Mall.

A casa de dona rica, ella va a la processó i ell repica *par.* Significa que en els matrimonis de dona rica amb home pobre, ella sempre vol comandar. DCVB, Men.

A casa de la bona ventura, qui no hi és, no hi ha fretura *par.* Es diu per manifestar indiferència per l'absència d'algú en un lloc on es suposava que assistiria. DCVB, Mall. **Variants: En es ball de Na Ventura, qui no hi és, no hi ha fretura,** *par.* DCVB.

A casa de moix negre, gallina blanca i gall ros mai falten valors *par.* DCVB, Mall.

A casa dels senyors, per criança un mos *par.* Significa que el qui és convidat d'un superior ha de menjar amb moderació. DCVB.

A casa i taula *loc.adv.* Donant habitació i aliment. *L'he tengut tres setmanes a casa i taula*. DCVB, Men.

A casa pobra, qui no hi du, no hi troba *par.* DCVB, Mall., Men. **Variants: A casa pobra, res hi sobra** *par.* DCVB.

A casa que hi ha moix negre, no hi falten doblers *par.* DCVB, Men.

A casa que no hi ha pa, de juliol hi fa fred *par.* DCVB, Men.

A casa rica, qui no hi du, no multiplica *par.* DCVB, Mall.

A cavall donat (o regalat) no li miris el pèl *par.* Significa que cal ésser benèvol en jutjar els defectes d'aquelles coses que no ens han costat res d'obtenir. DCVB. **Variants:**
A cavall donat, no li miris el dentat *par.* DCVB, or.

A cavall flastomat, el pèl li lluu *par.* Es refereix a aquelles persones que prosperen més quant més odiades són/ Es diu perquè sovint les persones a qui es vol més mal són les que viuen més temps i tenen més bona sort. DCVB, Mall. *Mas, a cavall que's flastomat lo pèl li lluu*, Somni J. Joan 543.

A cavall regalat no li miris es pèl *par.* DCVB, Mall., Men.

A cent anys, canya verda *par.* Ho diuen d'una persona o cosa vella que té alguna aparença de nou. DCVB, Men.

A cent anys, coteta verda *par...* Es diu parlant dels qui en la vellesa volen obrar com a joves. DCVB.

A ciència i paciència de qualcú *loc.adv.* Amb coneixença i consentiment d'ell. *Crits desafortats que... van donant... a ciència y paciència des serenos y municipals*, Ignor. 10. DCVB.

A Ciutadella, es cul no elsi cap dins sa barcella *par.* Ho diuen els dels altres pobles de Menorca. DCVB, Menorca.

A Ciutadella, qui no és mascle es femella *par.* DCVB.

A Ciutat que hi estiga qui hi és nat *par.* Es diu a la pagesia de Mallorca. DCVB, Mall.

A cluques *loc.adv.* A ulls clucs. DCVB, Mall.

A coneguda (de qualcú) *loc.adv.* A l'arbitri, a la manera de veure o d'apreciar; «A sa meva coneguda això no ens convé». *Que aquel [dany] sia emenat enfre XX dies a coneguda den R. de iosa*, doc. a. 1244 (Pujol Docs. 19). *Tota vegada que ben vist los serà a lur bona coneguda*, Ordin. Segur. Mar., in fine. *Sia tengut e hage dar sufficient caució a coneguda del senyor rey*, doc. a. 1390 (Capmany Mem. ii, 181). *Ningú no sie condemnat sens coneguda de jutge*, Drets sup 87. *Volent que lo rey casàs ses filles a coneguda sua*, Tomic Hist. 163. DCVB, Manacor.

A coneixença de qualcú *loc.adv.* A judici, a l'arbitri o apreciació de qualcú. *Son persones de algun mal vici, açò és a conexença dels cònsols*, Consolat, c. 9. *Segons lur bona conexença*, doc. a. 1380 (Col. Bof. xl, 182). *Haiats star a conexensa den Guillem de Salmons*, doc. a. 1408 (Miret Templers 452). DCVB.

A Consei se'n foten *par.* Es diu al ludint al poblet de Sant Lluís. DCVB, Men.

A Consei, el dimoni no hi trobà remei *par.* Es diu al·ludint a la vila de Consell. DCVB, Mall.

A continuació *loc.adv.* Tot seguit, sense solució de continuïtat.. DCVB *Certificant el comissionat, a continuació de la llicència, que se ly concedesca in scriptis*, doc. a. 1766 (Hist. Sóller, ii, 915). DCVB.

A contracor *loc.adv.* De mala gana, vencent un sentiment de repugnància. *Se rendia a contracor...Era la por, lo que l'obligava a cedir*, Girbal Pere llarch, 334. DCVB.

A contrapèl *loc.adv.* En direcció contrària a aquella en la qual el pèl està inclinat naturalment. DCVB.

A cop calent *loc.adv.* En els primers moments de rebut un cop, quan encara no fa gran mal; met., En els primers moments després d'un fet, abans que els qui n'han sofert les conseqüències reaccionin. *E les gents demantinent cuytaren-se de metre's dins la casa, e muntaren lasús los penons, e hagueren algun fet d'armes ab los de la vila, E combateren una estona, tant que oppinió era que si no fos vespre, colp calent, se'n foren entrades en la vila les nostres gents combatents*, Pere IV, Cròn. 190. DCVB.

A cop o de cop *loc.adv.* Prest, dins molt poc temps. «*Quan vendrà ta mare?—A cop vindrà; no es torbarà gaire*» (Mancor). «*De cop me n'hauré d'anar*» (Inca, Manacor). «*Un ramell de flors no és bo, | perquè de cop se mustia | jo te'n daré un, un dia, | que serà de lo meu cor*» (cançó pop. Manacor). DCVB, Mall.

A cop segur *loc.adv.* Amb seguretat d'obtenir bon èxit. DCVB.

A cops de pedra, o a pedra seca *loc.adv.* Llançant pedres contra algú o alguna cosa. *Cridaren Muyren! muyren! Axí que en tal punt començà aquest crit que ab pedra secha mataren tots aquells sarjants*, Muntaner Cròn., c. 43. DCVB.

A cor dolç *loc.adv.* Amb sinceritat, amb vertader impuls interior. *Deuotament a Déu pregau de cor ab gran deuoció*, Cançon. Nadal. *Ella l'hauria perdonat de tan bon cor!*, Querol Her. cab. 25. *Les obres de pietat que no es fan a cor dolç són encens per al dimoni*, Ruyra Pinya, ii,

A cos descobert o a cos perdut *loc.adv.* Sense abric, exposant-se als cops de l'enemic. DCVB.

A coves *loc.adv.* En gran abundància. DCVB.

A crema-roba *loc.adv.* Disparant una arma de foc molt prop del blanc, quasi tocant-lo. *L'hereu Collsubirà rebé de ple a ple, talment a cremaroba, una mortal perdigonada*, Lluís B. Nadal (Catalana II. 84).Rond. Mall.: *Ni si li haguessen pegada una arcabussada a crema-roba, an En Pau, no se'n seria duita una aculada com aquella.* 'En Joan des fabiolet'

A creu i recreu *loc.adv.* A tort i a través, per tots cantons. *Galans a dreta y esquerra, / galans a creu y recreu*, Collell Flor. 47. DCVB.

A cuita-corrents *loc.adv.* A corre-cuita. *Aleshores fou quan a cuyta-corrents se retregueren moltes coses en veu alta*, Víct. Cat., Cayres 186. *Que anessin a cercar un metge a cuyta-corrents, car si no, elles soles s'hi veurien negres*, Girbal Pere Llarch, 217. DCVB.

A darrera hora *loc.adv.* En el darrer moment, quan gairebé ja s'arriba tard. DCVB. *Vengueren a hora incogitada, e hora per hora lo Mestre, que Deus haja, lo socorregué*, Tirant, c. 84. **Variants:****Hora per hora** *loc.adv.* DCVB

A desagrat *loc.adv.* De manera desagradable. *Sempre la veritat nua..., a grat o desagrat, y succehesca lo que succehesca*, Ignor 8. DCVB.

A descàrrec o per descàrrec *loc.adv.* Per desfer-se de culpa o responsabilitat. DCVB.

A desmesura *loc.adv.* Excessivament. *El no poch devalar, a nós, per ço con era molt gros a desmesura e a maraueyla*, Jaume I, Cròn. 138. *Quinas proporcions creixian en desmesura*, Pons Auca 263. *Amb el visatge traspostat de la vetlla, amb tanta desmesura*, Víct. Cat., Vida 166. DCVB.

A despeses *loc.adv.* Pagant aquest el llait ocasionat. *E si no, seran penyorats a llurs despeses e messions*, doc. a. 1418 (Col. Bof. xli). *Los marquesos, comtes, nobles e cauallers... tant com en la ciutat aturaren, contínuament menjaren a despesa sua*, Tirant, c. 26. *Quals fades me fadaren que aquesta reyna de noblesa a ses pròpies despeses me lleuàs de la pols*, Curial, i, 23. *Atorgats a costes y despeses de dita ciutat*, Ordin. Univ. 1629, fol 11. *Fareu posar mà en adobar ditas cases y umplirles de neu a costas y despesas de los duenyos*, doc. a. 1696 (BSAL, viii, 338). DCVB. **Variants:** **A costes i despeses de qualcú**, DCVB. **A despesa**, DCVB.

A despit d'algú o d'alguna cosa *loc.adv.* Malgrat, contra la voluntat. *A despit d'ells llevaren l'almirall*, Muntaner Cròn., c. 159. *Hoc, a despit vostre, yo o he fet*, Sermons SVF, i, 178. *Aquesta a veles plenes passà per mig de totes les naus a llur despit*, Tirant, c. 90. *La Guelfa... pres càrrech de ajudarlo e a despit de la pobretat fer-lo home*, Curial, i, 5. *Per força trau l'aygua a tot son despit*, Proc. olives 1210. *Aquí los dits barons estigueren, a despit dels moros, fins la venguda de Carles Maynes*, Tomic Hist. 61. *Lo qual vent se'n portà Pierres y al seu llaut molt dintre la mar en despit seu*, Comalada Pierres Prov. 49. DCVB.

A destra i a sinestra *loc.adv.* A la dreta i a l'esquerra. *Los fills de Israel anaren per la mar, e estaua-los la mar a destra e a sinestra axí com a mur*, Serra Gèn. 70. *Tenen el cel cinc zones, / de les quals una és roenta sempre / de sol, per son caliu sempre torrada; / en sos extrems, a destra i a sinestra, / la cinyen altres dues*, Riber Geòrg. 18. DCVB.

A Déu misericòrdia *loc.adv.* Molt fort, sense mirament. «*Li ha pegat a Déu misericòrdia, i l'ha deixat fet un llàtzer*». DCVB, Inca.

A Déu siau for. Expressió usual per a acomiadar-se; *Partir-se de tan virtuosa senyora... sens dir-li adeu siau*, Tirant, c. 279. DCVB. **Variants:** **A Déu for.** *Jo li diré a Déu, jo'm despediré d'ell*, Lacavalleria Gazoph. Ay, *a Déu, ciutat de Vich*, cançó pop. (Pelay Briz Cans. iv, 23). DCVB.

A Déu sien dades *for.* Frase de cortesia amb què es contesta a un que ha dit Gràcies. DCVB.

A dir ver *loc.adv.* Si hem de dir la veritat. *A dir ver, el Betlem se perdia per massa pastors*, Rosselló Many. 207. DCVB. **Variants:** **Si va a dir ver** *loc.adv.* DCVB.

A doblar un *loc.adv.* A molt baix preu. DCVB.

A dona barbuda, de lluny la saluda *par.* DCVB.

A dona barbuda, de lluny se la saluda *par.* DCVB.

A dona de calçons, homo de potons *par.* Vol dir que l'home que es deixa dominar per sa muller, es pot comparar a una bèstia. DCVB, Santanyí DCVB, Mall.

A dona niga, da-li corda fins que riga *par.* DCVB.

A dona nyiga, da-li corda fins que riga *par.* Recomana no fer el contrari a una dona cridanera, sinó anar-li per les seves. DCVB, Es Capdellà. **Variant:**

A dret fil *loc.adv.* En la direcció del fil o fibra d'un teixit. «Tallar a dret fil»; «Cosir a dret fil»; etc.;—fig., en línia recta. *Extens viver de pollanclas plantadas a dret fil en cent caminals encatífats d'herbey*, Oller Vilaniu, 241 (ap. Balari Dicc.). DCVB.

A dret seny *loc.adv.* Amb consciència d'allò que es fa; intencionadament; cast. Adrede. *Les quals coses a dret seny no'm cur de dir*, Esteve Eleg. k 3 vo. DCVB.

A dreta ciència *loc.adv.* Conscientment i voluntària, amb plena intenció; expressament. *Aquela cosa en què seran enganats confermaran e auran per ferm ab certa sciència*, Cost. Tort. II, xiv, 8. *Dehim-uos e us manam de certa sciència que liurets...*, doc. a. 1360 (Bofarull Mar. 102). *No és poch, en tan duptós fet haver testimoni qui sens altre mijà depòs de certa sciència*, Metge Somni i. DCVB, Men.

A dreta i esquerra *loc.adv.* Per totes parts. En Miquelet darrere darrere, mira qui mira flors i flors a dreta i a esquerra, però ben alerta a allargar sa mà a cap!. 'Ses tres flors'

A dreta llei *loc.adv.* En bona llei, en justícia. És ell que s'haurà de bellugar a entornar-se'n.—A dreta llei, sí, Ruyra Parada 49. DCVB.

A dretcient *loc.adv.* A posta, amb plena consciència del que es fa. *E noresmenys recitant los defalliments de aquells que yo mal volia, a dretcient los deya per tal stil*, *Confessional*, h vo (ap. Aguiló Dicc.). *A dretcient vulh me pena seguir*, *Cançoner Vega*, A 85 (ap. Aguiló Dicc.). DCVB.

A dretes *loc.adv.* A posta, intencionadament. *El viudo... aixecà el cap lentament i mirà la morta feia més de vint anys que no se l'havia mirada així, a dretes, per impuls voluntari*, Víct. Cat., Ombr. 13. «Se va mullar a dretes i després deia que l'havien mullat els altres». DCVB.

A dures penes *loc.adv.* Amb gran dificultat. *A dures penes se pot dominar es tumulto*, Roq. 14. DCVB.

A encesa de llums *loc.adv.* A l'hora en què s'encenen els llums, a entrada de fosc. *A dins la llar s'escalfaven, | un vespre, a encesa de llums*, Costa Poes. 12. *Quan de ma finestra, a encesa de llums, | estenc la mirada per damunt Ciutat*, Alcover Cap al tard, 7. *A encesa de fanals entraven dins Ciutat*, Ignor. 30. DCVB, Mall.

A entrada de fosc *loc.adv.* Quan comença la nit. *A entrada de fosc del mateix dia atravesàrem l'estret de Bonifaci*, Verdguer Exc. 7. DCVB. **Variants: A boca de fosc** DCVB. **A entrada de fosc o Entrada de nit** *loc.adv.* Quan comença a fer-se nit. *Fins a entrada de fosc el ramat no va arribar*, Massó Croq. 101. DCVB. **A entrada de nit, o A boca de nit, o A boqueta de nit** (i més vulgar a boqueta nit o a poqueta nit) *loc.adv.* Quan comença a fosquejar, immediatament després de la posta del sol. DCVB.

A esclatabutzes *loc.adv.* 1. Amb grans esclafits de rialles. *Hem rigut a esclatabutzes*. 2. Molt de pressa, amb vivacitat fatigosa per arribar a temps a un lloc, a fer qualque cosa, etc. *Tot lo dia hem fet feina a esclatabutzes i no l'hem acabada tota*. DCVB, Mall.

A esclatacor *loc.adv.* Amb tota la força, molt de pressa. DCVB, Tortosa, Mallorca.

A esqueixa magraner *loc.adv.* Amb gran desavinença, especialment entre marit i muller. DCVB, Mall.

A esquena d'altri, o dels altres *loc.adv.* A costes i despeses d'altri. DCVB.

A esquena de bístia *loc.adv.* Portat damunt un animal de càrrega. *Unes pedreres per tirar pedres esquena de bèstia*, doc. a. 1577 (arx. parr. de Sta. Col. de Q.). *Es pelegrins seguiran anant a Lluch... a peu, a esquena de bístia, en carro*, Aurora 254. DCVB.

A estones o Per estones *loc.adv.* Amb alternàncies de cert espai de temps. *Anava la trista cantant per estones l'estranya cançó*, Costa Trad. fant. 7. Segueix a estones del riu febrós les clares ones, Canigó ix. DCVB.

A estones perdudes *loc.adv.* En els moments en què no hi ha una feina urgent. *M'entretenguí, a estones perdudes, a donar forma a un pensament difícilíssim*, Aguiló Fochs foll. 8. DCVB

A falta (d'una cosa) *loc.adv.* Per mancar-hi, per no tenir-ho. *A falta de vinblanch, pots emprar vinagre aclarit amb aygo*, Ignor. 63.

A falta de grives, bones són merles *par.* Vol dir que en les dificultats cal acceptar la solució menys dolenta, encara que no sigui la que un voldria. DCVB.

A fer lo que un pot, qualsevol ase hi va par. DCVB, Mall.

A festa major em convides *loc.v.* Es diu per expressar la satisfacció per la proposta que algú ens fa. DCVB

A fi de bé, o Amb bon fi *loc.adv.* Amb bona intenció. DCVB.

A fi de comptes *loc.adv.* Després de tot, quan tot s'ha considerat. DCVB.

A fi o A fi i efecte *loc.adv.* Conjuncions que indiquen el motiu de l'acció expressada per l'oració principal que uneixen. *Encara ha fet açò la natura a fi de la generació*, Albert G., Ques. 42. *I a fi de no esqueixarte lo cor...*, *la imatge n'esborrí*, Atlàntida iv. *La ànima racional és creada a fi que tostemps entena, am y recort Déu*, Metge Somni i. *Sia feta extractió altre rodolí a fi y effecte que sie feta la presentació a sa Magestat*, doc. a. 1584 (Priv. Vilafr. 96). DCVB.

A fibló d'abella, cera d'orella *par.* Aforisme de medicina popular. DCVB. **Variants:** **A fibló de vespa, cera d'orella** *par.* DCVB.

A flor d'aigua *loc.adv.* A la superfície de l'aigua. *Entre escuma a flor d'aygua un pal ovira*, Atlàntida, introd. DCVB.

A flor de *loc.adv.* A la superfície de (l'aigua, la terra, etc.). *Quedant enrevoltada de lliris a flor d'aigua*, Rosselló Many. 179. *Amb l'esquena perlejada de ruixims pipellejants i les comes a flor d'escuma*, Ruyra Pinya, i, 59. *Les cols... s'obrien a flor de sòl com poncelles colossals*, Víct. Cat., Cayres 167., DCVB. Rond. Mall.: *Es peixos, lluent i llambriners, treien es capet a flor d'aigo per contemplar-la més a pler*. 'Sa fia del Sol i de la Lluna' **Variants:** **A flor de llavis** DCVB. *Un xiulet que sonà va tallar-li la paraula a flor dels llavis*, Ruyra Pinya, ii, 38..

A flot *loc.adv.* Estar o posar (un vaixell, un cos qualsevol) de manera que reposi completament damunt una massa líquida. DCVB. **Variants:** **Estar a flot** *loc.v.* DCVB.

A foc i a sang *loc.adv.* De manera violenta, arrasadora. *Tot ho passava a foch y a sanch*, Penya Mos. iii, 100. DCVB. Rond. Mall.: *I xapada i altra a sa soca d'aquella flor, fins que ho hagué passat tot a foc i a sang*. 'Sa flor de gericat i s'aucellet d'or'

A fora portal *loc.adv.* Extramurs. DCVB, Men.

A fora rei *loc.adv.* A l'estranger. DCVB, Palma.

A força de forces *loc.adv.* Amb gran dificultat, vencent gran resistència. *Sa malalta a forsa de forses y de pregàries bevia un such color de fanch*, Roq. 24. DCVB. Rond. Mall.: *A força de forces li feien fer desiara sa mitja*. 'La Princesa bella' **Variants:** **A la força** *loc.adv.* Per necessitat, encara no volent DCVB. Rond. Mall.: *I prendre-les-hi, a la força si no volia de bon grat*. 'Es pou de sa lluna'

A força de *loc.adv.* A còpia de, per abundància o insistència d'una cosa DCVB. Rond. Mall.: *A força de cinglades, s'animalet pega bordada i arribà un punt que s'aigo casi el tapava*. 'Sant Vicenç Ferrer'.

A força de... *loc.adv.* A còpia de, per abundància o insistència d'una cosa. *Un zelós se fa avorrir a forsa de amar*, Lacavalleria Gazoph. *A forsa de diner ella ha guanyat son plet*, ibid. DCVB

A forfolons *loc.adv.* A borbolls, en gran quantitat. *Pareix que n'y en neixan a forfolons*, Aguiló Rond. de R., 4. *Entren i surten a forfolons*, Alcover Cont 88. DCVB, Mall. Rond.

Mall.: *I ja és partit a embuiar fil, rallant p'es colzos, no donant-se raó a ses barres, sortint-li ses paraules a forfolons.* ‘Sant Tomas i en Lluterós’ **Variants: A forfolos** *loc.adv.* A munts, a borbollons, en gran quantitat. DCVB, Felanitx.

A frec *loc.adv.* Molt acostat, a punt de fregar-la, de tenir-hi contacte. *Un que frech al rey se troba, Guimerà Poes. 238. Se'n venia a frec de porta, Barceló Poes. 83.* DCVB. **Variants: Frec a frec** *loc.adv.* *De colp remunta els núvols a frec a frec del llamp, Atlàntida vi. Acostant-se-li frech a frech com per pegar-li, Vilanova Obres, xi, 60. Quan frech a frech me passà, / mos peus a terra 's clavaren, Collell Flor. 86.* DCVB. **Frec no frec d'una cosa** *loc.adv.* *Quan movia els braços, frec no frec el vol de la manta, Pons Llar 54. Un fadrí vellardo frec-no-frec la quarantena, Galmés Flor 53.* DCVB.

A fugir toquen *loc.adv.* Es diu per incitar algú a marxar ràpidament, a accelerar l'acció. Rond. Mall.: *Aquí ses formigues alçaren totes es cap, i a fugir toquen! Totes buidaren de damunt En Juanet.* ‘En Juanet i es cavallet conseier’.

A gallina externa, tothom li diu xo par. Significa que a la gent externa solen tractar-la malament. DCVB, mall.

A gallina que no pon, torç-li el coll *par.* Indica que cal prescindir de les persones, animals o coses que en lloc de donar profit donen perjudici. DCVB.

A galop tirat *loc.adv.* A tot córrer, a galop. *Aquests a galop tirat dexaren tota la gent de peu atrás; Prengueren-se a córrer a galop tirat, ib. C. 162.* Tirant c. 271.

A gat vell vols dir mèu? *en.* Es diu a qui pretén enganyar o donar lliçons d'experiència al qui és més vell o més experimentat que ell. DCVB, Men.

A gat vell, no li diguis mix *par.* Indica que no cal donar lliçons de vida pràctica a les persones d'edat. DCVB.

A gat vell, rateta tendra *par.* Es diu referint-se a un vell que es casa amb una jove. DCVB. **Variants: A gat vell, ratolí tendre** *par.* Es diu referint-se a un home vell que es casa amb dona jove/ Significa que els vells solen voler casar-se amb noies joves. DCVB, Mall. **A gat vell, rata jove** DCVB, Men.

A gent bèstia, campana de fust *par.* Significa que els eixelebrats no admeten correccions. DCVB, Mall. **Variants: A gent orada, campana de fust** *par.* DCVB, Mall.

A gitanos i mercaders, no els fiis els teus diners *par.* DCVB.

A gola closa *loc.adv.* Sense parlar, o en veu baixa. *Se burxaven y s'injuriaven mútuament a gola closa, Víct. Cat., Sol. 139.* DCVB.

A gota gota, es fa gorg *par.* Vol dir que la insistència de forces petites arriba a produir efectes grans. DCVB.

A gran altrecada, paraula escapada *par.* Ho diuen en significança que en les discussions fortes solen dir-se paraules comprometedores i perjudicials per al qui les diu. Amengual Dicc. DCVB.

A gran escala loc. En grans proporcions. DCVB.

A gran mal, Déu ajuda par. DCVB, Gir., Barc., Men.

A grans mals, grans remeis par. Vol dir que quan les dificultats són molt grosses, cal adoptar solucions decisives encara que siguin costoses. DCVB.

a grapades loc.adv. Amb desesperació. Rond. Mall.: *A voltes s'arrabassaven es cabeis a grapades, a voltes se pegaven amb so cap per ses parets.* 'La princesa bella'

A grapades loc.adv. De qualsevol manera, sense mirament ni refinaments. *Aquesta feina feta a grapades no es pot admetre.*

A grossa bèstia, morral gros par. Significa que cal fer les coses en proporció al volum o importància del qui les ha de rebre. (Gomis Zool. 12). DCVB.

A home vell, mudau-lo d'aire i hi deixarà la pell par. Vol dir que les persones velles estan avesades a llur ambient i no se'n poden separar sense sofrir greu perjudici o perill de mort. DCVB.

A hora loc.adv. A temps oportú. DCVB.

A hores d'ara loc. adv. En el temps present. DCVB. **Variant: A l'hora d'ara** loc.adv. DCVB.

A hores desdigudes loc.adv. A hores desacostumades, en què no hi ha trànsit. *Passant per davant sa cova de Calafiguera, a hores desdigudes, tothom creia veure sa dianya de somereta blanca,* Camps Folkl. II, 112.

A hores petites loc.adv. A la matinada. DCVB.

A jornal vas, pobre seràs par. Vol dir que el qui viu només del jornal no pot estalviar gran cosa. DCVB.

A judici (de tal o tal persona) loc.adv. En opinió, segons la manera de veure. *A nostre judici era lo terreno de Gènova i Toscana.* López Rel. 50. DCVB.

A l'abandó loc.adv. Sense ajuda, sense esment, a cura d'altri. *"Ha deixat els seus infants a l'abandó" "tota aquella terra està a l'abandó".* DCVB.

A l'abric loc.adv. A lloc abrigat. DCVB. **Variants: Estar a l'abric (una nau),** DCVB. **Sense amic ni abric,** DCVB.

A l'Abril, el blat puja fil a fil; al Maig, puja com un faig par. Gomis Meteor. AGR. 112. DCVB.

A l'acte loc.adv. Tot seguit, immediatament. *Los cabells negres al acte ja's tornen blanchs.* Picó Engl. 47. DCVB. Rond. Mall.: *I tu a l'acte t'abordes amb ses dents a s'oreia esquerra d'aquell dimoni.* 'Es pou de sa lluna'

A l'agost, recull el most *par.* DCVB.

A l'aguait *loc.adv.* Vigilant per descobrir qualque cosa que s'espera. *Nosaltres caçam les llebres a l'aguait.* DCVB, Mall.Rond. Mall.: *Lo endemà, com tengué es berenar damunt sa taula, fa com que anar-se'n, i s'amaga, i se posa a l'aguait.* 'Sa muleta de plata'

A l'aire *loc. adv.* 1. Per amunt, sense tocar en terra. DCVB. 2. Sense resoldre - manera.Rond. Mall.: *Sa mala veia agafa una grapada de pols, la tira a l'aire, i per allà on va prendre sa pols.* 'Na Magraneta'; *I la cosa romangué així a l'aire perquè cap d'es tres fadrins volgué amollar.* 'Ses tres joies'

A l'aire o en l'aire *loc.adv.* Per amunt. Sense tocar en terra. *Tirar una mosquetada en l'ayre,* Lacavalleria Gazoph; *Ab lo plat de la balansa al ayre.* Vilanova, Obres xi, 147.

A l'altre cap de món *loc.adv.* A lloc molt llunyà. DCVB.

A l'amic del teu vi, no el vulgues per veí *par.* Farnés Parem. 225. DCVB.

A l'amic i al cavall, no cansar-lo; i si convé, rebentar-lo *par.* Labèrnia-S. Dicc. DCVB.

A l'amic prova'l primer, ans que l'hages de menester *par.* Cat., Val., Mall. DCVB.

A l'ampla *loc.adv.* Amb comoditat, sense estretors ni impediments. *Y més allà s'estén a l'ampla | la multitud del campament,* Costa Agre terra 124; *Jo m'ho mirava des terrat de ca-meua, a l'ample, sora truy,* Roq. 32. DCVB, Mall. **Variants:** **A les amples** *loc.adv.* *Perque molts de fiys... se desfassin de sos par.es..., mentres ells folguen a les amples,* Ignor. 22. **(Vestit) a l'ampla** *loc.adv.* Vestit de calçons amb bufes. *Un jai... vestit a l'ampla, amb capell gros de llana grisa,* DCVB, Mall.

A l'antiga *loc.adv.* A la manera del temps passat. *Vestides de pageses a l'antiga mallorquina.* Alcover Cont. 90. DCVB.

A l'antigüea *loc.adv.* A la manera antiga. *Vaig vestit a l'antigüea / amb so capell enflocat; / tot quant duc es manllevat / no trobau que és bona idea?* (Cançó pop. Mall.). DCVB.

A l'apostòlica *loc.adv.* A la llisa, sense aparat ni ostentació. Labèrnia Dicc. DCVB.

A l'arbre caigut, tots li fan llenya *par.* DCVB.

A l'arrisc a la ventura *loc.adv.* A la ventura, sense saber quina sort tindrà. DCVB, Palma, Manacor.

A l'ase i mala muller, bastonades ho han de fer *par.* DCVB, Cat., Val., Bal.

A l'ase manso li van prop, i del guit ne fuig tothom *par.* Gomis Zool. 45. DCVB.

A l'ase traïdor, verdanc i punyidor *par.* Marroig Refr. DCVB.

A l'aviada *loc.adv.* De manera ràpida. *Aquesta venguda meua és estat a l'aviada.* Petra. DCVB, Mall.

A l'avorrida *loc.adv.* Amb tedi, de mala gana. *M'han tirat i m'han ferit, / m'han fet viure a l'avorrida,* Cançó pop. Mall.; *Caminant a l'avorrida com si estassen ja embafats,* Ignor 25. DCVB, Mall.

1. **A l'empèl** *loc.adv.* En pèl, damunt cavalcadura, sense sella. Aguiló Dicc. DCVB.

A l'endarrereria *loc.adv.* A l'últim. DCVB.

A l'endeví *loc.adv.* A les palpentes, a les fosques. DCVB.

A l'enemic que escapa, pont de plata *par.* DCVB.

A l'enfornar *loc.adv.* En començar pròpiament una cosa; en el moment d'anar a realitzar-la. *M'estim més dir-vos-ho a l'enfornar,* Penya Mos. iii, 112. *Y com som estats a s'enfornar han arrufat sa coa,* Ignor. DCVB, Men.

A l'enfornar se fan els pans geperuts *par.* Vol dir que l'èxit de les empreses depèn de la manera com es comencen. DCVB.

A l'enfront *loc.adv.* Davant, amb la cara oposada (a qualcú, a qualque cosa). *Ells estan campats al enfront lo hu del altre,* Lacavalleria Gazoph. *Per lo castell del enfront | s'hi senten cants y rialles,* Picó Engl. 33. *Baix del muradal de penyes | de la poterna al enfront,* Costa Agre terra, 109. DCVB.

A l'engròs *loc.adv.* En gran quantitat (parlant de coses que es compren o venen). *Els negociants a l'engròs venien a comprar,* Ruyra Pinya, ii, 8. *Solament podien vendre el vi els habitants que ho fessen a l'engròs,* Scriptorium, juny 1926. DCVB.

A l'enrevés *loc.adv.* Al contrari, en sentit contrari. *Sa cara...la me feren mostrar tant que casi la me giraren a s'enrevés,* Maura Aygof. 20; *Tothom obra a l'enrevés,* Penya, Poes.100; *Du es capell a s'enrevés,* Roq. 11.

A l'enronda *loc.adv.* A la rodona, al voltant. *En tots els hostals, de quatre hores a l'enronda,* Pous Empord 104. DCVB.

A l'ensurada *loc.adv.* Surant a flor d'aigua. *Guarniments quasi sense plom, segueixen el corrent que regna i van gairebé a l'ensurada,* Ruyra Pinya, i, 36.

A l'esqueixada *loc.adv.* A l'esbiaixada, obliquament. DCVB.

A l'estaqueta *loc.adv.* En subjecció permanent, sense llibertat d'anar-se'n, de moure's. «M'han fet estar a l'estaqueta tot el dia» ho diu el qui s'ha vist obligat a treballar sense repòs o a estar tot el dia en un lloc sense poder-se'n allunyar. *Al cap d'una hora llarga de relloige de tenir-me associat a l'estaqueta y de fer-me fondre la paciència,* Penya Mos. iii, 117. *Per a donar una medicina cada dues hores... no calia que ningú s'estés a la estaqueta,* E. Girbal (Catalana, ix, 33). DCVB.

A l'estiu, la formiga surt del niu *par.* DCVB.

A l'estiu, tota cuca viu *par.* Vol dir que en l'estiu és relativament fàcil conservar la salut i procurar-se aliment. DCVB, Cat., Val., Bal. **Variant: A l'estiu tota cuca viu, per Sant Joan tot se fa gran** *par.* DCVB.

A l'hivern, bona sopa i vi calent *par.* DCVB.

A l'hivern, dia i solet; lluna i nit, quan no fa fred *par.* DCVB.

A l'home bajà, doneu-li un dit, i us pren la mà *loc. v.* Es refereix als indiscrets que abusen de la llibertat que se'ls concedeix. DCVB.

A l'home gelós, d'un mal feu-n'hi dos *par.* DCVB.

A l'home ric, no li toquis el vestit *par.* Significa que és perillós posar-se en desacord amb la gent rica. DCVB. **Variants: Al fill del ric, no li toquis el vestit** *par.* DCVB.

A l'home tonto i malfeiner, no li dones res que fer *par.* DCVB.

A l'home tot li està bé *par...* Vol dir que l'home té més llibertat que la dona per a obrar sense esser malmirat. DCVB.

A l'home vell, muda-li d'aire, i deixarà la pell *par.* Significa que les persones velles necessiten estar allà on han estat sempre. DCVB.

A l'home vell, no li posis gros farcell *par.* DCVB.

A l'home vell, no li posis gros farsell *par.* DCVB

A l'hora d'ara *loc.adv.* En el temps present. DCVB, Mall., Men.Rond. Mall.: *Sia es qui sia, per pobre que fos abans, a l'hora d'ara, amb lo que mos ha pres, per força ha de manejar es doblers a palades.* 'Es tres germans i es nou gegants'. *No seria capaç de suportar ses mirades de tanta gernació! A l'hora d'ara ja li hauria agafat baticor.* 'N'Estel dor' **Variants:**

A l'hort de l'onclo, roba i fes el sonso *par.* Grieria Tr. DCVB.

A l'hostal de l'Arrupit, ben pagat i mal servit *par.* Es diu referint-se als qui s'esforcen a fer anar avant una cosa i són mal corresposts. DCVB.

A l'hoste brut, menjar brut *par.* DCVB.

A l'igual *loc.adv.* En forma adequada, en proporció. *Jo no son tractat al igual de mos mèrits.* Lacavalleria Gazoph. DCVB.

A l'infinit *loc.adv.* Més enllà de tot límit assignable. DCVB.

A l'instant *loc.adv.* Dins de brevíssim temps. *El senyor no ha vingut, però a l'instant serà ací.* DCVB.

A l'orde del dia (estar) *loc. adv.* Estar de moda, ser d'actualitat, ser molt freqüent. *Es robos tornen estar a s'orde del dia*, Roq. 50. DCVB.

A l'uf *loc. adv.* En abundància, copiosament. DCVB. Rond. Mall.: *Hi havia a l'uf caps xapats, ceies que penjaven, nassos esclafats*. 'En Juanet de l'Onso'.

A l'ull malalt, da-li colzo *par.* DCVB, Mall.

A l'últim o Per últim *loc. adv.* Al capdavant, finalment. *Al últim vingué lo dia onze*, López Rel. 51. *I per últim penso en les vaques*, Massó Croq. 24. *El pare escoltava i aprovava, fins que, a l'últim,... se li va girar d'esquena*, Ruyra Parada 16. DCVB.

A l'uníson *loc. adv.* Produint la mateixa nota musical; fig. consordadament, amb acord de sentiments. DCVB.

A l'encontra *loc. adv.* Al revés. **Variants: Fes-ho a l'encontra** *loc. v.* Fes-ho al revés. DCVB.

A la babal.lana *loc. adv.* D'una manera infundada o irreflexiva, sense saber el que es fa. DCVB. Rond. Mall.: *I així una altra vegada estaràs més alerta a tirar hams a la babal.lana*. 'Es fii des pescador'. : a la biorxa, a la bombé, a la fotranca.

A la babal.là *loc. adv.* D'una manera infundada o irreflexiva. *Que fa es projectes i que los aprova de tantes obres a la babal.là*. Ignor.20; *Aniràs a la carrutxa si vas a la babal.lana*, Ballester Xèx. 44. DCVB, Mall., Men.

A la baldor *loc. adv.* En gran abundància. *De fruita n'hi ha a la baldor; De fruita n'hi ha a la baldor*, Ciutadella. DCVB.

A la banda *loc. adv.* En direcció lateral. *S'asseya amb sos brassos cayguts y es cap a la banda*, Maura Ayogf. 22. DCVB, Mall., Men.

A la barra dels ocells, n'hi posen de jóvens i de vells *par.* Aguiló Dicc. DCVB

A la bescunsa *loc. adv.* A la torta, sense mirament. (DCVB, Men.) .

A la bèstia en bàmbol (fer) *loc. adv.* Fer-la malament, de qualsevol manera, sense mirar-s'hi gens. DCVB, Ciutadella.

A la biorxa *loc. adv.* 1. A la torta "Mirar a la biorxa". *Tots caminant a la biorxa...y fogint així com porian*, Alcover Rond. II, 115; *Tres mirays penjants a la biorxa*, Roq.41. 2. Comsevulla, de mala manera, sense miraments. *Som anats massa a a biorxa y a la bordellesca, fentne cent per un passol*, Alcover Rond. II, 115. Rond. Mall.: *Sa dona li deia una cosa i ell ho feia tot capgirat, tot a la biorxa*. 'En Gornals'

A la boda (o a les noces) del fillol, qui no t'hi convida, no t'hi vol *par.* Es diu per excusar-se d'anar a un acte per al qual no s'ha estat convidat. DCVB.

A la bombé *loc. adv.* A la torta, de manera descuidada. *Aquest jove que ara passa, / mirau-lo que va de bé; / du ses sivelles de plata / i es cabeis a la bombé* (cançó pop. Mall.).

DCVB, Mall., Men.Rond. Mall.: *No hi sabia donar volta que ses proves que havia fetes an En Donzell, li fossen sortides tan esforriades i a la bombé. 'Na Dent d'or'*

A la bona de Déu *loc.adv.* De qualsevol manera, a l'abandó. DCVB.

A la bona de Déu *loc.adv.* Sense preocupacions ni esment, de qualsevol manera. «Tot ho feis a la bona de Déu, i surt el que surt!». *Les petites penes y les alegries meves se'm presenten a la memòria tan confoses que, tirant-ho a la bona de Déu, ne faig un capmàs*, Vilanova Obres, iii, 21. DCVB

A la bona mà, tant li basta una unça com un quintar *par.* Vol dir que la persona generosa sap accontentar tothom encara que tingui pocs mitjans. DCVB, Mall.

A la bordellesca *loc.adv.* De mala manera, desordenadament, sense mirament. *Molt m'agrada aqueix mussol / que canta a la bordellesca* (glosa pop.Mall.). DCVB, Mall.

A la borina *loc.adv.* A la torta, de mala manera. *Tot ho fas a la borina; Aquets ametlers estan sembrats a la borina* (Manacor). DCVB, Mall.

A la bossa del jugador no li cal lligador *par.* DCVB.

A la callada *loc.adv.* Silenciosament, sense dir res. *Ja estaven tots aquells homes halo halo, muntant a la callada la costa*, Oller Rur. urb. 162. DCVB.

A la carrera *loc.adv.* De pressa, sense desviacions ni destorbs. *Y es fa rich a la carrera*, Ignor. 15. *Consell de guerra, lo credo y les absoltes a la carrera*, Vilanova Obres, xi, 210. DCVB.Rond. Mall.: *Aquell polsim tan endimoniât que feia plorar ets uis a la carrera. 'N'Espirafocs'*

A la casa d'En Juglàs, tothom balla el contrapàs *par.* Vol dir que cadascú fa allò que veu fer, sobre tot en la infantesa. En Juglàs és segurament una deformació de el joglar. DCVB.

A la casa on es treballa, mai hi falta pa ni palla *par.* DCVB.

A la casa on no s'hi renya, no hi ha pa *par.* Significa que perquè els assumptes d'una família o comunitat vagin bé, cal que el qui mana tingui energia per a fer anar dret els altres. DCVB.

A la casa que no hi ha pa, tothom crida, tothom té raó *par.* DCVB.

A la clotella *loc.adv.* En gran abundància. *Afectat de la tasseta, bevia a la clotella*. Aguiló Rond. De R., 16. DCVB, Mall., Men.

A la collita se veurà el fesol *par.* Vol dir que a la fi de les empreses es veu el resultat, i no abans. DCVB, Mal. Rond. Mall.: *-Ja seràs el dimoni- deia son pare an En Bernat-, si tu tens tranc de pispar ets ous an aqueixa mèl-lera mentres coa i sense que ella se'n .-A la cuïta se veurà el fesol! -deia En Bernat. 'Un pare i quatre fiis'*

A la correguda *loc.adv.* Ràpidament, amb gran facilitat. Un petit ganivet... *l'havia esmolat tan finament que tallava un paper a la correguda, quasi sense violència*, Ruyra Parada 51. DCVB.

A la curta o la llarga *loc.adv.* Més prest o més tard. *No hey ha que duptar-ho a la llarga o a la curta, es xarop travessa d'una banda a s'altra*, Ignor. 6. DCVB

A la darrerria *loc.adv.* A la fi, en definitiva. DCVB.

A la declarada *loc.adv.* Clarament, sense amagatejons. DCVB.

A la defensiva *loc.adv.* En actitud i disposició de defensar-se. *"Posar-se a la defensiva"; "estar a la defensiva"*. DCVB.

A la descosida *loc.adv.* Sense gens de contensió. DCVB. *Tenen es ventrey girat de sentir parlar a la descosida*, Ignor, 3; *Li rebatrem s'enfilay de ximpleses y menes que amolla a la descosida*, Aurora 182; *En tant que ell reia a la descosida*, Pons Llar 72. DCVB.Rond. Mall.:*I anaven desbaratats de ventre, i li amollaven a la descosida allà on se trobaven*. N'Elionoreta.

A la desesperada *loc.adv.* Amb gran pressa o impaciència. *Treballam a la desesperada per acabar la feina el dia senyalat*. DCVB.

A la desfeta *loc.adv.* D'una manera impetuosa, incontinguda. *Si tornava ploure a la desfeta la Rambla s'amaràs un altre pich*, Ignor. 21. DCVB.

A la desprevinguda *loc.adv.* Desprevingudament. *Agafat a la desprevinguda, rodolà per terra*, Vict. Cat. Vida 28. DCVB.

A la destapada *loc.adv.* Declaradament, sense amagar-se. *Aquell vespre, a l'hora de retirar-se el jove, acompanyà s'estimada fins a ca ella, a la destapada, se'ns amagar-se'n gens*, Galmés Flor 65.DCVB, Mall., Men.

A la Déu-dóna *loc.adv.* De qualsevol manera, sense bon orde, sense previsió ni seny. *Això va molt a la Déu-dóna; En aquesta casa tot va a la Déu-dóna*. DCVB, Ciutadella.

A la doba *loc.adv.* En adob (par.lant de carn cuïta). És més correcta la grafia "A l'adoba", per esser aquesta par.aula derivada del verb adobar. DCVB.

A la dona ballar i a l'ase bramar, el diable els ho degué ensenyar *par.* DCVB.

A la dona has de jutjar en el beure i caminar *par.* DCVB.

A la dona i a la cabra, corda llarga *par.* DCVB, Mall.

A la dona i a la cabra, corda llarga *par.* DCVB, Mall.

A la dona i a la garsa, lo que diguis a la plaça *par.* Vol dir que les dones solen repetir allò que han sentit, com les garses que aprenen de repetir allò que senten. DCVB

A la dona i a la garsa, lo que diguis a la plaça *par.* Vol dir que les dones solen repetir allò que han sentit, com les garses que solen repetir allò que senten. DCVB.

A la falç *loc.adv.* A punt, a propòsit, a temps oportú. DCVB.

A la fi es canta la glòria *par.* Vol dir que el resultat bo o dolent de les empreses no es pot proclamar amb seguretat fins que estan acabades. DCVB.

A la fi *loc.adv.* Finalment. DCVB.Rond. Mall.: *A la fi no pogué pus i li amollà.* ‘N'Estel d'or’

A la fi, o Per fi *loc.adv.* Finalment, després de tot això. *A la fi lo clergue demana...*, Llull Felix, pt. i, c. 6. *Trobaren-ne més de XX qui foren cahudes, e a la per fi ells cridaren los falcons*, Flos medic. 135. *I a la fi, quan jo havia ja fet pensament d'aixecar-me, va sortir de polleguera*, Ruyra Parada 30. DCVB.

A la flor del món (estar) *loc.adv.* En plena joventut, en el millor moment. DCVB.Rond. Mall.: *Ell encara no va tenir aquella cameta i aquell caputxet, com s'aucell tornà un bell jove a la flor del món.* ‘S'Aucellet’

A la força, o Per força *loc.adv.* Per necessitat, encara no volent. *Altres gents hi van per força e ab gran temor*, Muntaner Cròn., c. 55. *Lo afligit rey hagué de exir per força de Londres*, Tirant, c. 5. *Fent-los seruar de castedat per força'l vot*, Somni J. Joan 2862. DCVB.

A la fotranca *loc.adv.* De mala manera, amb dificultats, DCVB. Rond. Mall.: *I caminant a la fotranca pren de d'allà a veure si trobaria per omplir-se es gavatx a part o banda.* ‘Es gigant de s'Ermita’.

A la fotrenca *loc.adv.* De qualsevol manera, a la torta, sense mirament. *Sempre feis ses coses a la fotrenca!* DCVB, Mall., Men.

A la francesa! *loc. adv.* A l'estil de França. *Portaua una madexa d'or, ligada a la francesa*, Tirant, c. 435. DCVB.

A la fresca *loc.adv.* 1. Lloc on la temperatura és d'una frescor agradable, DCVB. 2. Abans de sortir el sol. Expressió que ratifica el que algú acaba de dir. Rond. Mall.: *Que s'acost, i seurà a la fresca en aquesta ombra!* ‘Sa fia del Sol i de la Lluna’; *Romaneu amb mi anit, i dematí ja par.tireu a la fresca.* ‘En Joanet i sa Donzella Desencantada’; -; *Que vol dir? ¿L'heu mort?.-A la fresca! Només és estat una grapada.* ‘En Juanet de l'Onso’

A la funerala *loc.adv.* (Arma) que es porta amb la boca girada cap avall en senyal de dol; fig., malmès en tal manera que està capgirat o molt desviat de la posició normal. *Amb un cop de puny li he posat un ull a la funerala.* DCVB.

A la gardanxa *loc.adv.* A la biorxa, a la torta. DCVB, Mall.

A la garrumbeu *loc.adv.* A la torta. «Aquesta dona camina a la garrumbeu». DCVB, Manacor.

A la gotzó *loc. adv.* Estar ajupit amb els genolls doblegats i descansant el cos damunt les puntes dels peus. *Y ara drets, y ara asseguts, y ara a la gotzó.* Alcover Rond. I, 292; *A la gotzó, mitja dotzena de forçarruts,* Vidal Mem. 88. DCVB, Mall. **Variants:** **A la gotzoneta** *loc. adv.* DCVB, Mall.

A la gotzó *loc. adv.* En posició d'assegut, però sostenint-se només amb els peus. Rond. Mall.: *I anada d'ací i d'allà; i ara drets, i ara asseguts, i ara a la gotzó.* 'Sa raboa i s'eriçó'

A la graella *loc. adv.* Cuit damunt les graelles. *Menjaria carn, forsa carn, mitj crua, a la graella.* Pons Auca 283. DCVB.

A la grega *loc. adv.* De manera confusa, amb desordre. DCVB.

A la greu manera *loc. adv.* Malament, de qualsevol manera, sense mirar-s'hi. DCVB, Men.

A la impensada *loc. adv.* De manera imprevista. *No era pas possible, arribant de fosc i a la impensada, enviar-hi ningú,* Bertrana Herois 115. DCVB.

A la intempèrie *loc. adv.* A l'aire lliure, sense abric ni protecció contra els elements. *Dormint a la intempèrie, mal abrigat,* Vayreda Puny. 207. DCVB.

A la inversa *loc. adv.* En sentit oposat. *Fan a la inversa el joc de carnestoltes,* López - Picó Lleures 41. DCVB.

A la llego (veure's o conèixer-se una cosa) *loc. adv.* De molt lluny, amb gran facilitat DCVB. Rond. Mall.: *Se veia a la llego que s'haurien estimat més un quern de garrotades que haver-se de presentar. '¿Val més matinejar que a missa anar?'; I encara se coneixia a la llego que no era de sa mateixa mà.* 'Sa llampria meravellosa' **Variants:** **De cent llegües** Rond. Mall.: *-Vaja quin porro que m'ha pegat aquesta pitxorina!, deia el Rei. Ell ara que té es tres vestits, no se deixa veure ni de cent llegos. 'Sa Muta'; No n'havia vista cap mai, ni creia possible que se'n trobàs una altra que li arribàs de cent llegos. 'Sa fia del Sol i de la Lluna'*

A la llenya torta, busca-li la volta *par.* Significa que per a tractar amb gent de mal geni cal cercar-li el punt flac i aprofitar-se de les seves debilitats. DCVB.

A la lletra o Al peu de la lletra *loc. adv.* Exactament tal com està dit o escrit. *La letra diu so que la moral entén,* Llull Cont. 352, 5. *Són axí a la letra com has dit,* Metge Somni iii. *Vós preneu la cosa un poch massa al peu de la lletra,* Lacavalleria Gazoph. DCVB.

A la lleugera o de lleuger *loc. adv.* De manera fàcil i inconsiderada. *Aquesta faula vol dir que la enveja no's pot llevar de lleuger,* Faules Isòp. 27. *No m'entusiasmo a la lleugera,* Oller Rur. Urb. 103. DCVB.

A la lleva *loc. adv.* (nàut.) a simple força de mans, sense ajut de màquines amb facilitat, sense esforç. DCVB, Barc., Palma.

A la mala hora *loc.adv.* Molt tard, a una hora que surt de la normalitat. DCVB. Rond. Mall.: *Aleshores s'armà un ball d'allò més vitenc, i sa ballera fou un mal que se prengué ballaren fins a la mala hora. 'Sa fia del Sol i de la Lluna'*

A la mar gran el gran peix *par.* Indica que les coses cal cercar-les en llur ambient propi i proporcionat. Les coses que van juntes solen guardar proporció elles amb elles. DCVB. Rond. Mall.: *Per trobar-los, ja li va haver envelat cap a sa ciutat a on hi havia el Rei. Perque deia ell-A la mar gran el gran peix; allà s'hi escola tot, per allà passen totes ses notícies. 'Es patró Pere'*

A la mar gran hi ha el gran peix *par.* Vol dir que les coses cal cercar-les en llur ambient propi i proporcionat. DCVB.

A la marinera *loc.adv.* Estil i manera de la gent de mar. DCVB. **Variants:** **A la marinesca** *loc. adv.* *Unes sardines a sa marinesca*, Ruyra Pinya, II, 32. DCVB.

A la millor roba es fan les taques *par.* Indica sovint que les persones de més posició o jerarquia tenen més defectes que les de posició més modesta. DCVB.

A la moderna *loc.adv.* Segons ús o costum modern. *Y per anar al modern / lo que visten en hivern / emperoyen en estiu*, doc. A. 1546 (Alós Inv. 61). *Un fre de cauall fet a la moderna*, Cons. Casada 53. DCVB.

A la par *loc.adv.* Amb igualtat d'avançament. DCVB.

A la pollencina *loc.adv.* Cavalcant damunt una bístia en la forma que descriu Mn. Costa i Llobera. *Cualcar a la pollencina és anar montat sobre un ample sitial cobert de pells y cobert per dos covos, un a cada banda de l'albardà, sostinguts per les beasses.* Costa Agre terra 23. DCVB.

A la poltrona (estar) *loc. adv.* Estar assegut amb gran comoditat, mig ajagut, amb les cames molt allargades. DCVB, Mall., Men. **Variants:** **Seure a la poltrona** *loc. adv.* DCVB, Mall., Men.

A la porta *loc.adv.* Molt pròxim, a punt d'arribar o esdevenir-se. DCVB. **Variants:** **En porta.** *Tenim es còlera en porta.* Roq. 28. DCVB.

A la porta tancada, el diable se'n torna *loc. v.* Significa que si l'enemic troba resistència forta, sovint desisteix d'atacar. DCVB.

A la presó i al llit, es coneix el bon amic *par.* Significa que els bons amics els coneixem quan estem en l'adversitat, i principalment en estar malalts o captius. DCVB. **Variants:** **Al llit i a la presó, coneixeràs ton companyó** DCVB. .

A la processó d'Herbers, anaven quatre i arrengraven tres, i un altre que deia "A rengs, a rengs, cavallers! *en.* Es diu referint-se a un lloc on hi ha exés de persones ocupades sense necessitat. DCVB.

A la quadra *loc.adv.* En direcció perpendicular a la del vent. DCVB.

A la quinta punyeta *loc. adv.* Molt lluny. **Variants** **Viure a la quinta punyeta** *loc. v.* Viure molt lluny. DCVB.

A la regalada *loc. adv.* Amb tota comoditat, sense desplaers ni subjecció. DCVB. Rond. Mall.: *Seia es gegantàs amb sa maçota de cent quintars en ses mans, badant tanta flor d'ui i sense bategar-se gota, senya de que dormia a la regalada.* 'En Mercè-Mercè'

A la regalada *loc. adv.* Amb tota comoditat, sense desplaers ni subjecció. *Molts ja cassen a la regalada sense fer cas de sa lley*, Roq. 26.

A la revessa *loc. adv.* Al revés, en sentit contrari. "Tot me ve a la revessa" tot em ve contrari, al revés d'així com voldria. DCVB, Mall.

A la rodona *loc. adv.* En tot el voltant. *La pagesia era sola, sola en mig de montanyes, sense cap més casa una ora a la rodona*, Massó Croq. 172. DCVB.

A la ronsa *loc. adv.* Sense àncores o amarres i a mercè del vent; fig. De tort de tort i sense poder-se valer bé. *Y a la ronsa, daxo-daxo, / fent esses y tropessant*, Maura Aygof. 161. DCVB, Mall.

A la rossegueta *loc. adv.* De rossec. *Me despertà un renou de sabatilles que a la rossegueta se passetjaven de cap a cap*, Ignor. 56. DCVB, Mall.

A la salut de... *fór.* Fórmula amb què es brinda o ofereix una cosa de menjar o de beure. *Un got de vi...se'l pipà, com un bé de Déu, a la salut de tots*, Rond. De R. Val. 44

A la segura *loc. adv.* Segurament. *Una trunyella de cabeis que a la segura la mitat d'ells són postissos*, Roq. 26. DCVB.

A la Seu, si no hi pots ficar la cama, fica-hi el peu *par.* Significa que la carrera eclesiàstica és molt convenient. DCVB, Mall.

A la seva (meva, nostra, etc.) manera *loc. adv.* De la manera pròpia d'algú. *Prou que't bagarà!—pensava, interpretant el ditxo a sa manera*, DCVB.

A la sorda *loc. adv.* Sense fer remor, sense dir res, procurant passar inadvertit. *Entrant la companyia de nit, no se ha de disparar sens ocasió ni tocar la caixa, sinó entrar a la sorda*, Moradell Prel. 50. **Variant: A les sordes** *loc. adv.* Sense fer remor, sense dir res, procurant passar inadvertit. *El gat negre del veinat afinen que entrà a les sordes*, Caimari Edif. 41. DCVB. Rond. Mall.: *Tantes de veus arribaren an el rei, que aquest un dia se presenta a les sordes.* 'S'obre de música, sa font d'or i s'aucell que parla'. **Anar-se'n a les sordes** *loc. v.* Anar-se'n sense acomiadar-se. DCVB.

A la sotja o A les sotges *loc. adv.* En silenci; sense parlar ni fer soroll. *A les sotges som vinguda*, Ballester Xèx. DCVB, Men.

A la taula i al llit, la dreta al marit *par.* DCVB. **Variants: A la taula i al llit, la dreta és del marit** *par.* DCVB.

A la taula, santa paraula *par.* Significa que no cal que ens fem pregar o esperar quan ens criden a menjar o a dormir. DCVB.

A la terra dels cecs, el tort és rei *par.* Significa que un home de poc enteniment pot esser un personatge important si viu entre homes més curts que ell. DCVB. **Variants:** **A la terra dels cegos, el tort és rei** *par.* DCVB, (or., occ., val., bal.) **A la terra dels orbs, el qui té un ull, és rei** *par.* DCVB.

A la tortella *loc.adv.* A la torta. "Caminar a la tortella", "mirar a la tortella", etc. DCVB.

A la traça que *loc.adv.* A manera que, a mesura que. *Sa teua mare..., se va envellint força, i ¿què ha de voler sinó que tu prengus gambatge a sa traça que ella el vaju perdent?*, Ruyra Pinya, ii, 185. DCVB.

A la trontoll *loc.adv.* Trontollant, de tort de tort. *"Estava molt malferit, però a la trontoi pogué arribar a ca seva". "Mira aquell, que camina a la trontoi!"*. DCVB, Petra.

A la una *loc.adv.* A un temps, conjuntament, simultàniament. *Xerraven a la una*, Rosselló Many. 148. *An ets animals los dóna menjar a tots a la una*, Roq. 20. DCVB. Rond. Mall.: *-Això mateix, germaneta, respongueren aquelles a la una. 'La Princesa bella'*

A la una, a les dues, a les tres, sus! *fór.* 1. Manera de donar als corredors d'una cursa el senyal de començar a córrer. 2. Per extensió es diu abans de començar una acció que implica cert esforç. Rond. Mall.: *Es batle senya una retxa en terra, hi fa posar es peu de davant a sa fia del Rei i an En Juanet. -A la una, A les dues, a les tres, sus! Va dir es batle. 'En Juanet i es set missatges'; Es dos criats agafen sa muleta de plata, i a la una, a les dues, a les tres, sus! La tiren dins es riu, i tanquen sa finestra i sa cambra del Rei. 'Sa muleta de plata'*.

A la valenta *loc.adv.* Amb gran voluntat i esforç. *Per a fer-se respectar a la valenta*, Pous Empord. 114. *No s'ho pren gaire a la valenta*, Carner Bonh. 21. DCVB.

A la valentona *loc.adv.* A la valenta, coratjosament. *«Qui té un mal i s'hi dóna, / diuen que en té dos plegats; / jo los som arraconats / de tot a la valentona»* (cançó pop. Mall.). DCVB, Mall.

A la vegada *loc.adv.* Al mateix temps; a un temps. *Per manera que haia tost son dret et no haiaa tornar a nós a la vegada*, doc. a. 1378 (Miret Templers 426). *Los elàstichs que a la vegada que aguanten les alses par.eix que sostingan una panxeta de curva suau*, Vilanova Obres, iv, 17. *Llavores tots a la vegada, com per tocar-li el cor, li vàrem anomenar les nostres coneixenses*, Massó Croq. 174. DCVB.

A la vela *loc.adv.* . 1. Molt aviat, de pressa. DCVB. 2. En gran quantitat. 3. En bona disposició per avançar. Rond. Mall.: *Damunt es fogons, una olla plena de carn i arròs que bullia a la vela. 'Es ca d'En Bua i es moix d'En Pejuli'; Ell ses bresques ja ratgen a la vela! '¿Val més matinejar que a missa anar?'; I qualche llissa ben revenguda, i molls a la vela! I sa polissarda que no se donava raó a ses barres, i, per por de no esser-hi a temps, casi no roegava, 'Da titina i sa geneta'; Una hora abans d'enramar-se es sol, ja ho tenien tot llest i a la vela, tot lluent, flamant, net, ben net. 'Na Juana i la fada Mariana'*

A la vela *loc.adv.* Molt aviat, de pressa. *Sa casa se n'anava a la vela com una candela cap avall*, Aguiló C., Rond. de R. 13. *Ja sabem que fan brodar, a la vela, cobertors de taula*, Roq. 10. *Degotava sang a la vela*, Aurora 273. «¿On vas, tan a la vela?» = ¿on vas tan aviat? (Men.).DCVB.

A la vellesa, el dimoni sabater *par.* Es diu referint-se a algú que quan és vell treballa o actua en coses més aviat pròpies de joves. DCVB.

A la vinya del rector mai hi pedrega *par.* Es diu referint-se a persones que tenen molt de poder o mitjans per a defensar-se de les adversitats. DCVB.

A la vista *loc. adv.* *En lloc d'on pot esser vist. Albergam en la costa de la serra d'Almenara a uista d'Agremont*, Jaume I, Cròn. 45. *Axò se féu a la vista de tothom*, Lacavalleria Gazoph. **Variant:** *En vista loc.adv. Aquí sperà lo marit, que ja era en vista*, Villena Vita Chr., c. 2. *Entre les tres pretendentes que eren les úniques en vista*, Pons Com an. 207. DCVB.

A la viuda, tot li piula *par.* Significa que sovint les viudes tenen moltes ganes de tornar-se a casar. DCVB.

A la vora del riu, no hi facis el niu *par.* DCVB.

A la vora *loc.adv.* Prop. *La munió de rondalles de la vora del foch*, Aguiló Fochs foll. 8. *David... té a la vora la flor dels capitans*, Alcover Poem. Bíbl. 61. DCVB.

A la xamberga *loc.adv.* Amb la forma de la dita casaca. *Les librees... que's faran a la xamberga han de ser lises*, doc. a. 1692 (BSAL, iii, 175).

A la xisclera *loc.adv.* A la torta. A fi d'adressar qualche poc es viatge, que no vaja tan a la xisclera, Alcover Cont. 67. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *Havia nom Juanet, un poc geperut i que caminava a la xisclera.* 'En Juanet i es set missatges'

A laudates *loc.adv.* Molt tard, a darrera hora. *"Aquest sempre arriba a laudates"*. DCVB, Mall.

A les bodes, qui menys menja és la núvia *par.* Labèrnia-S. Dicc. DCVB.

A les bones *loc.adv.* Bonament, de grat, sense violència. *Si no la me donau a les bones, la me donareu a les males*, Penya Mos. iii, 230; *Ni a bones ni a males pogueren treure-li una sola paraula*, Víct. Cat., Ombr. 40. DCVB.Rond. Mall.: *Na Catalina és estada sempre així a les bones li poren fer fer qualsevol cosa, en poren fer corda, d'ella; ara a les males, res.* 'Es corpet d'es pou d'En Gatell' **Variants:** **En bones** *loc.adv.* DCVB. **De bones en bones** *loc.adv.* DCVB.

A les clares *loc.adv.* Sense punts obscurs. DCVB. Rond. Mall.: *Com li demanà a les clares si hi havia remei per ella sortir d'allà dins, es gigant feu una riaiassa.* 'Es fii des pescador'

A les contornades, d'una cosa *loc.adv.* Al volt d'una cosa, a la seva proximitat. *El dilluns a la una hora morí o a exas contornades*, Lumen Domus, I, 256 vo. (ap.Aguiló Dicc.). DCVB.

A les costes ens veurem! *en.* Es diu per indicar desconfiança en l'èxit final d'algú que actualment porta bon camí, però que en el moment de les dificultats corre perill de perdre's. DCVB, Mall.

A les deu, ves-te'n al llit si et lleu *par.* DCVB. **Variants: Tant si et lleu com si no et lleu, ves-te'n al llit a les deu** *par.* DCVB.

A les dures i a les madures (estar) *loc. v.* Estar disposat a afrontar totes les situacions, favorables o adverses. *Els amics han d'estar a les dures i a les madures*, Casp Proes. 97. DCVB.

A les fosques *loc.adv.* 1.Sense claror, sense poder-hi veure bé. DCVB. *Gran nit a les fosques en loch solitari*, Passi cobles 8; 2. fig., sense entendre allò que diuen o escriuen, o allò que ocorre. *Y axò està mitx a les fosques*, Vilanova Obres, xi, 36; *Jo estich del tot a les fosques en assò*, Lacavalleria Gazoph. DCVB.Rond. Mall.: *No senten una mosca, tot està a les fosques, no hi veuen dos dits lluny.* 'Es ca d'En Bua i es moix d'En Pejulí'

A les fosques se cacen les mosques *par.* DCVB.

A les fosques, fruita i dona, mai se tenen de llestar *par.* Refr. Rosselló, Ripoll, ap. Aguiló Dicc. DCVB.

A les mars perdudes *loc.adv.* fig., a un lloc molt llunyà o difícil d'arribar-hi. DCVB, Mall.

A les més veus (o Per més veus) *loc.adv.* Per majoria de vots. *Donen-se a consell de pròmens... tota hora a les més veus del consell*, Consolat, c. 41. *Sien tenguts elegir a les més veus quatre administradors*, doc. a. 1459 (Col. Bof. xli, 319). *Aquest elegir no va per més veus*, Proc. Olives 2191. DCVB.

A les noces del fillol, qui no t'hi convida, no t'hi vol *par.* Es diu referint-se a aquells qui es presenten en un lloc d'altri sense esser-hi convidats. DCVB.

A les palpentes o De palpentes *loc.adv.* A les fosques, sense veure-hi, però ajudant-se amb les mans per no caure, no topar. o no errar el camí. *Es negra nit i marxem a les palpentes*, Massó Croq. 195. *Vaig cercar de palpentes*, Ruyra par.ada 18. *Donchs feriré a les palpentes caygui qui caygui*, Vilanova Obres, xi, 260. DCVB.

A les penes punyalades, i got de vi més *par.* Significa que quan tenim disgusts convé distreure'ns amb festes i begudes. DCVB.

A les penes, punyalades *par.* Significa que cal menysprear les adversitats i dominar-les amb la força de l'ànim. Hi ha qui completa la frase dient «A les penes, punyalades, i bons tragos de vi bo». DCVB.

A les portes de la mort *loc.adv.* Molt pròxim a morir. En perill imminent de morir. DCVB.

A les primeres de canvi *loc.adv.* De tot d'una, al primer moment. *La pasta tova d'aquesta impressionant obrassa se m'ennuegà a les primeres de canvi i no pogué continuar.* Pla Pagesos 63. DCVB.

A les quaranta *loc.adv.* A una deshora, molt més tard del que pertoca. DCVB.

A les quinze *loc.adv.* Molt tard. DCVB.

A les seques *loc.adv.* Tot sol, sense acompanyament ni cosa que millori o faci més agradable. Galmés Flor 76. DCVB.

A les set setenes *loc.adv.* A gran distància o a preu molt alt (Men.). «*Tot va a les set setenes*» [=tot va molt car]. «*He hagut d'anar a les set setenes [=molt lluny] per trobar unes bones sabates*». DCVB, Men.

A les totes *loc.adv.* [CP]. En grau molt alt, amb gran intensitat o en gran quantitat. DCVB. Rond. Mall.: *Devers les dotze de la nit ses rates ja li corrien a les totes per dins sa panxa, i sa fam el despertà.* '¿Val més matinejar que a missa anar?'

A les totes *loc.adv.* En grau molt alt, amb gran intensitat o en gran quantitat. «Ja hi ha figures a les totes». Quant farà calor a les totes, *Penya Poes.* 52. Sa mare plorava a les totes, *Alcover Rond.* ii, 274. DCVB. Rond. Eiv.: *I en Llorenç llavonses es escapdellava a les totes.* 'Es Follet'

A les tres pedretes (estar, tenir) [A ses tres pedretes (estar, tenir)] *loc. v.* Sense mitjans, en una situació precària. Rond. Mall.: *En Bernat va aturar es cotxo davant ca son par.e, que estava a ses tres pedretes de tot, de fam i de misèria.* 'Es cavallet de set colors'. *D'on puga prendre punts sa meua fieta per desllatigar aquest dimoni d'endevinaia, que mos té a ses tres pedretes.* 'En Pere tort'

A les tres, mort o pres *par.* Vol dir que a la tercera temptativa cal aconseguir allò que es pretén o deixar-ho anar. DCVB.

A les tres, mort o pres *par.* Vol dir que a la tercera vegada ja no es pot triar, o ja no hi ha remei. DCVB.

A les ultres o Fins a les ultres *loc.adv.* Fins a l'extrem, sense restriccions. "*Ara ja anam a les ultres*". "*Sostendré fins ales ultresque aquest homo és innocent*". DCVB, Mall.

A Liorna, qui hi va no torna *par.* (DCVB, Bal.) .

A llei de... loc.. A manera de... DCVB Els calaixons dels claus encastats a la porta a lley d'aparadors, *Pons Auca* 7. DCVB.

A lloc on habiten porcs, no hi cerquis espigues *par.* Vol dir que és absurd cercar una cosa allà on no pot lògicament existir. DCVB, Men.

A lloure *loc.adv.* 1.En llibertat, sense subjecció. 2.Abandonat, sense vigilància; de qualsevol manera. 3.Solt, separat dels altres. 1.*Dins nostre alberch ab los scuders de cambra e no a lloure lo dit barber jaher serà stret*, Ordin. Palat. 75. *Hom femení / fet d'alfaní / e d'orelletes, / çucre, casquetes / e viciat, / tot mal criat, / fet a son loure*, Spill 1017. *Si no hagués pogut tafanejar a son lloure lo que hi havia darrera*, Girbal Pere Llarch 145. *Un ca que anava a lloure*, Roq. 5. *Quant a lloure bramulen les ventades*, Costa Poes. 44. *No les volia en gàbia, sinó a lloure*, Salvà Poes. 126. DCVB, Mall., Men. 2. *Que los súbdits sien fiats és gran dicha de la casa, perque per a llòurer que vayan les coses, tot compar.eix*, doc. segle XVII (Aguiló Dicc.). *A les sotges som vinguda, / deixant es rotam alloure*, Ballester Xèx. 3. *Una pregunta a lloure*, Ignor. 6. DCVB, Mall.**Variants: Deixar les coses a lloure** *loc.v.* Deixar-les de qualsevol manera, sense estovar-les, sense tenir-ne esment.**Anar a lloure** *loc.v.* DCVB, Mall. Anar solt, en llibertat; anar vestit a l'ampla, de manera incompleta, amb més comoditat que correcció.**Tenir es cap a lloure** *loc.v.* Estar molt distret, no tenir atenció a allò que es fa. DCVB, Men.

A loco i a cavaller tot li està bé par. (DCVB, Men.) .

A mà (fer) *loc.adv.* Amb les mans (per oposició amb «a màquina»). *Negú obrer... no gaus trer brach del motle ab mà, sinó ab regla*, doc. a. 1285 (RLR, iv, 362). *Déu per sa mà / dona formà*, Spill 10301. DCVB

A mà esquerra *loc.adv.* Al costat esquerre d'una cosa en relació al qui la mira o al qui en forma part. *El comte d'Ampúries e'ls del Temple anaren ferir als de les tendes, e en G. de Muntcada e en R. anaren ferir a la mà squerra*, Jaume I, Cròn. 64. *E a mà squerra, al entrant del dit port,... anam Nós ab quatre galeres*, Pere IV, Cròn. 135. *En lo banch de la par.t esquerra*, doc. a. 1387 (Col. Bof. viii, 245). *Apar.egueren-li dues fembres molt belles, la una a la mà dreta e l'altra a la esquerra*, Eximplis, i, 108. *He pres a l'esquerra per un camí*, Rosselló Many. 132. *Repartie cortesies a dreta y esquerra*, Guinot Capolls 84.**Variants: A la part esquerra** *loc.adv.* DCVB. **A l'esquerra** *loc.adv.* DCVB.

A mà o A la mà *loc.adv.* A l'abast o a la disposició. «La casa és petita i així ho tenim tot a la mà». DCVB

A mà revessa *loc.adv.* Amb la mà girada, amb el revers de la mà. *S'havia d'espolsar a mà revessa*, Ruyra Pinya, ii, 138. DCVB.

A maig murta, i a setembre fruita par. DCVB.

A mal de cagar no hi valen serves par. Es diu en sentit propi referint-se a una diarrea forta, que ni amb un astringent tan fort com les serves es guareix; i també en sentit moral volent significar que quan un vici està molt arrelat, no hi valen consells ni remeis que no siguin extremats.DCVB, Mall.**Variants: Mal de cagar no vol selves** , DCVB, Men

A mal despit *loc.adv.* Molt contra la voluntat. *Mas ell a mal despit seu se n'hach a tornar*, (Boades Feyts 428)

A mal que no té remei, lo millor és tenir-hi seny par. DCVB, Men.

A mal so *loc.adv.* De mala manera, molt enutjosament. *Podets pensar que a mal so los faeren despertar*, Muntaner Cròn., c. 51. DCVB.

A mal temps, bona cara *par.* DCVB.

A mala costum, dar-li fum *par.* Vol dir que cal combatre els mals costums fins a esvaïr-los. DCVB, Mall.

A mala mort, o De mala mort *loc.adv.* Per mort violenta. *Tots los veren en lurs dies morts a mala mort*, Eximenis Dones 28 (ap. Aguiló Dicc.). DCVB.

A mala nit, no lladra na Verdala *par.* Significa que cal ser previsors i no esperar que els altres ens avisin dels perills. DCVB, Mall.

A malalt que ha de viure, l'aigua li és medicina *par.* Vol dir que quan la malaltia no és mortal, qualsevol cosa fa profit al malalt / Significa que qualsevol cosa és sanitàosa si el cos està en bona disposició per a assimilar-la. DCVB, Men.

A males o A les males *loc.adv.* Contra voluntat, per força, violentament. DCVB.Rond. Mall.: *Si li anava a les bones, se n'emprenia; si li anava a les males, se posava més rebel.lo.* 'En Gostí lladre'.

A Mallorca tenc uns orgues *par.* Es diu irònicament quan algú parla d'una cosa llunyana com si la tingués disponible i la pogués aprofitar. DCVB, Men. **Variants: A Menorca tenc uns orgues que toquen per si mateix** *par.* DCVB, Mall. .

A manats *loc. adv.* En gran abundància. DCVB.

A manera *loc.adv.* a semblança, en la forma (de tal o tal cosa). DCVB. **Variant: A la manera, o Per manera (de tal o tal cosa)** *loc. adv.* *Aquesta comentació és ordenada a manera de civil heretat*, Cauliach Coll., pròl. *Un sudari a manera de tauallola*, Villena Vita Chr., c. 220. *Sia estat procehit per manera de somatent*, Ardits, i, 12 (a. 1391).

A manera que *loc.adv.* Progressivament i en relació amb una altra acció. *El cor se li desmaia a manera que s'acosta a la desitjada xicota*, Ruyra Pinya, i, 128. DCVB

A mans besades *loc.adv.* Amb molt de gust, donant-ne les gràcies.. DCVB *Uns Mecenes per als poetes y els artistes, otorgant-els-hi la seva protecció y amiatat a mans besades*, Ricard de Sureda (Catalana, vi, 2).

A mans juntes *loc. v.* Amb gran humilitat. DCVB.

A mans plenes *loc.adv.* Amb abundància, sense retreure's de donar. DCVB.

A mans plenes *loc.adv.* Amb gran abundància i generositat. *Del sac treu, a mans plenes, draps de color i joies d'or i argent*, Alcover Poem. Bíbl. 37. DCVB.

A martellada seca *loc.adv.* A cop sobtat i vigorós. *La sang li batia les tempes a martellada seca*. Catalana, I, 290. DCVB. **Variants: A garrotada seca; A escopetada seca**

A mata-degolla *loc. adv.* Sense perdonar ningú. DCVB. **Variant: A mata qui mata** *loc. adv.* DCVB.

A mata-degolla *loc. adv.* Matant i fent tot el mal possible. *Los soldats castellans van entrar-hi a mata-degolla*, (Cels Gomis (Geogr. Barc.377). DCVB.

A me *loc. adv.* L'he duit penjat a l'esquena amb els bracets passats pel meu coll. *Tot es camí he duit es nin a me*, DCVB, Mall. **Variants: A me-coll** *loc. adv.* A coll i be. DCVB, Mall.

A més d'això *loc. adv.* Equival a 'endemés'. *No li faltaven certs atractius, y a més d'axò tenia una manera de mirar molt expressiva*, Maura Aygof 7. DCVB.

A més no poder *loc. adv.* En grau extrem, en grandíssima manera. *El poble se siverí a més no poder*. Guinot Capolls. DCVB.

A mida *loc. adv.* A mesura (que ocorre tal o tal cosa). *Anà accentuant-se y creixent a mida que es féu home*, Pons Auca 24. DCVB.

A miquetes *loc. adv.* De poc en poc, a petites porcions. DCVB.

A missa i a ballar, com més s'hi va, més s'hi vol anar par. DCVB.

A mitges aigües de fer una cosa (estar) *loc. adv.* Estar inclinat a fer una cosa, sense acabar-se de resoldre. *Y a mitges aygües estigué de tornar a posar la llosa*, Víct. Cat., Cayres 118. DCVB.

A mitges astes *loc. adv.* D'una manera incompleta. DCVB, Mall. Men.Rond. Mall.: *Es senyor comença sa capella, però se'n cansà, i la deixà a mitges astes, i no hi ha feta feina pus*. 'Sant Vicenç Ferrer'; *La tornaven pentinar dalt es terrat amb sa pinteta de plata. Com estaven a mitges astes, s'entrega de bell nou aquell diantre d'esbart*. 'La Princesa bella'

A mitges costures (estar) *loc. adv.* Estar una cosa a mig fer, incompleta. *A vós què us hi ha que porte son plech / lo cloure'l contracte a miges costures?* Proc Olives 372. DCVB, Mall., Men.

A mitges *loc. adv.* Incompletament. *No ho fa pas a mitges*, Sagarra Comte 177. DCVB.

A mitges, no umplen sitges par. Significa que els negocis portats a mitges solen esser poc productius per als amitgers. DCVB, Mall

A mitja ració *loc. adv.* Passar amb la meitat de la quantitat normals dels aliments. DCVB.

A mitja requesta *loc. adv.* A la meitat d'una cosa, d'una acció; quan només s'ha realitzat incompletament una cosa. *Deixen-me apretar de contes a la gica... y una volta la tingam a mitja requesta... fàcilment la tornarem al solch*, Rond. de R. Val. 51. DCVB.

A mitja tarda, a mig matí *loc. adv.* L'hora que es considera com la meitat de la tarda, del matí, etc. *Dau-li'n fins a mig setembre*, Flos medic. 24 vo..DCVB.

A mitja veu (dir) *loc.adv.* En veu baixa, deixant-la sentir molt poc. DCVB.Rond. Mall.: *Com se creia tenir-l'hi tot, s'aucellet se posà a dir a mitja veu.* 'Es negret'

A mitja veu *loc.adv.* En veu baixa. DCVB.

A mitja veu o A sota veu *loc.adv.* En veu baixa, deixant-la sentir molt poc. DCVB.

A mitjan dinar, qui no té llesques se'n fa *par.* DCVB, Mall.

A mitjan dinar, qui no té pa, que se'n talli *par.* DCVB, Mall.

A molt menjar, molt penar *par.* DCVB.

A molt menjar, molt penar *par.* DCVB.

A Montserrat, ves-hi fadrí i torna casat *par.* DCVB.

A moro mort, gran llançada *par.* Vol dir que quan una cosa ja no té remei, no cal anar-hi amb contemplacions. DCVB.

A morts i a anats, records passats *par.* Vol dir que la gent no sol recordar-se ni dels difunts ni dels que estan lluny. DCVB.

A morts i anats, records passats *par.* Significa que generalment es fa poc cabal dels absents. DCVB

A munts *par.* En gran nombre, gran quantitat. *Apilen los cadàvers dels anegats a munts,* Atlàntida IX. DCVB.

A Nadal es jocs, a Pasco es focs *par.* Signifiquen que si per Nadal fa bon temps, per Pasqua sol fer fred o temps plujós, i vice-versa. DCVB, Mall.

A negra nit, o A les negres de nit, o A la nit negra, o A nit closa *loc.adv.* Quan ja és molt avançada la nit, quan ja fa molta fosca. *Ja gran nit aplegué a casa,* doc. segle XV (Aguiló Dicc.). *A ses negres de nit i a qualsevol hora,* Ruyra Parada 14. DCVB.

A ningú demanaràs els diners que guardaràs *par.* Vol dir que tot allò que s'estalvia es tindrà sempre disponible sense haver d'acudir als altres. DCVB.

A ningú li amarga un dolç *par.* Vol dir que tothom està content de rebre obsequis. DCVB. **Variants: Ningú de lo dolç s'amarga** DCVB.

A nit mala no lladren cans *par.* Jafuda, Dits, lx. DCVB

A norri *loc.adv.* Grafia incorrecte, per "en orri". *Entre rodes i espigons de carro que nadaven a norri,* Roq. 11. DCVB.

A nous fets, nous consells *par.* DCVB.

A ombra (estar) loc. adv. Estar tancat, en presó. DCVB. **Variants: A l'ombra loc. adv.** DCVB.

A on aniràs? A on aniràs, bou, que no llauris? en. Significa que cada persona troba la manera de viure i d'obrar que correspon a les seves condicions o capacitat. DCVB. **Variants: A on ? A on anirà el bou, que no llauri? en.** DCVB.

A on bota sa cabra, bota es cabrit par. DCVB, Santanyí.

A on el sol no tocarà, no vagis casa a plantar par. DCVB. **Variants: Allà on el sol no tocarà, casa ni hort no hi vagis a parar par.** DCVB.

A on hi ha gall no hi canten gallines par. DCVB, Mall., Men.

A on hi ha, sempre queda par. Vol dir que els valors positius no s'exhaureixen fàcilment. DCVB.

A on no hi ha cap, tot són coes par. Vol dir que allà on no hi ha qui regeix, les coses van malament. DCVB.

A on no hi ha cap, tot són cues par. Vol dir que allà on no hi ha autoritat efectiva, tothom vol comandar i en realitat domina l'anarquia. DCVB.

A on va ? A on va en Miquel? A on hi ha mel en. Vol dir que cadascú cerca allò que li és agradable o convenient. DCVB.

A on va el mal? A on n'hi ha més par. Significa que les desgràcies i els mals solen acumular-se damunt les mateixes persones. «*Mal sobre mal, i pedra per capçal*» té el mateix sentit de l'anterior. DCVB.

A onsevilla vages, d'es teus hi haja par. DCVB, Mall. **Variants: A on vagis, d'es teus n'hagis .** DCVB, Men.

A pagar i a morir, sempre hi ha temps par. Recomana no tenir pressa per a pagar. DCVB.

A pagès endarrerit, cap anyada li és bona par. Vol dir que el qui té molts de deutes, difícilment s'alça econòmicament per molt que guanyi. DCVB.

A pagès endeutat, un bon any li és fallat par. DCVB, Eiv. **Variants: A pagès endeutat, cada any li és fallat .** DCVB, Mall. .

A pagès i ase, no li mostris sa casa par. DCVB, Mall.

A pagès, qui primer hi és; a Ciutat, urbanitat par. (Griera Tr.). DCVB.

A palades loc. adv. En gran quantitat, en abundància. *Es doblers vos entraran a palades*, Roq. 23. DCVB.

A paletades *loc.adv.* A palades, en gran abundància. *Regnava el desenfrenament de l'or guanyat a paletades*, Puig Servitud 172. DCVB.

A pams *loc.adv.* A poc a poc i examinant detalladament les coses. *Ja ho veurà: parlem a pams, que jo no sóch desconsiderat*, Vilanova Obres, iv, 73. *Anem a pams—va saltar en Vadó*, Ruyra Pinya, ii, 65. DCVB.

A paracel *loc.adv.* Destacat sobre el cel. "*Els arbres del cim es veuen a paracel*". Aguiló Dicc. DCVB.

A pare guanyador, fill gastador *par.* DCVB.

A part (o de part, i ant. a una part) *loc.adv.* Separadament, de banda; separat dels altres o com a excepció. *En un libre lo qual tingue a part*, doc. a. 1459 (Col. Bof. xli, 329). *Vaja a bullir ab una olla de part*, Robert Coch 8 vo. *Lexant a part l'estil dels trobadors*, Ausiàs March, xxiii. *Dexant a part totes fauors*, Somni J. Joan 2174. *Tota temor a part posada*, Villena Vita Chr., c. 240. *Fa contra natura tot rey... qui, a part sa muller, va a altre fembra*, Scachs 17. Car prestament se fon retret a una part, Somni J. Joan 1278.

A part o banda *loc.adv.* A un lloc o altre, a qualche part. *Per estampà a part o banda es noms de tan eminents artistes*, Ignor. 2. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *L'homo, com venia de cada viatge, sempre li duia una cosa o altra de part o banda per donar-li gust*. 'Una pobileta i un Joanet'

A pas cuitat *loc.adv.* De pressa. Feu-lo pasayar a pas cuytat, no pas tempoc corrent ni al trot, Flos medic. 61 vo. DCVB.

A pas de baioneta *loc.adv.* A pas precipitat. DCVB.

A pas de bou *loc.adv.* A poc a poc, sense pressa. DCVB.

A pas de frare convidat *loc.adv.* De pressa. DCVB.

A pas de tortuga *loc.adv.* Molt a poc a poc/ Amb excessiva lentitud.. *Les tues letres son vengudes molt tardes o a pas de tartuga*, Esteve Eleg. K 4 vº. DCVB.

A pas o Al pas *loc.adv.* Amb el moviment ordinari, sense augmentar la velocitat normal del caminar. *E ab aytant mogueren-se los nostres a pas*, Jaume I, Cròn. 84. *La diligència... emprenia llavors al pas una penosa pujada*, Oller Vilaniu 14. DCVB.

A past *loc.adv.* En abundància, a qualsevol hora, a totes les menjades. DCVB. **Variants:**
A tot past. *loc. adv.*

A patolls *loc.adv.* A grups confusos, desordenats, amb moviment accelerat i violent. DCVB.

A pedres menudes (saber una informació) *loc.adv.* Amb tots els detalls. *Tots saben nostres coses a pedres menudes*, doc. a. 1559 (BSAL, iv, 220). *Vos ho contarà a pedres menudes*, Alcover Cont. 67. DCVB.Rond. Mall.: *No se'n sabia avenir, de que aquella fadrineta sabés tant a pedres menudes sa seua vida*. 'El rei de tres reinats'

A penes *loc.adv.* Gairebé no, amb dificultat. Tot just, tot seguit que. *Quaix a penes veig null home qui faça son dever*, Llull Blanq. 7. *Moriren molts... hòmens de peu a tan gran nombre que a penes trobaven qui'ls volgués soterrar*, Pere IV, Cròn. 42. *Monta tan alt que a penes lo pot hom veser*, Flos medic. 134 vo. *Los habitants de la vila no'n pagarien apenes res*, doc. a. 1624 (Segura Hist. Sta. Col. 239). *Y tremolosos d'espant, | a penes si es fan pregunta*, Costa Trad. 74. *El sol m'escalfa a penes*, Alcover Poem. Bíbl. 96. *E a penes n'ha passat una barcada, lexa-la a la riba*, Metge Somni iii. *Apenes avia jo oberta la porta, que ell és entrat*, Lacavalleria Gazoph. DCVB.

A pens *loc.adv.* De simple pensament, sense comprovació experimental. DCVB, Mall., Men. **Variants:** **De pens** *loc. adv.* DCVB, Mall., Men.. .

A perfellons *loc.adv.* En gran abundància. V. FORFOLLONS. DCVB, Manacor.

A perill, prompte, remei cuitat *par.* DCVB.

A pes d'or *loc.adv.* A preu molt alt, com si fos or venut a pes. *Vestits de seda y vellut / que a pes d'or fan dur d'Itàlia*. Picó Engl. 58. DCVB.

A pes d'or *loc.adv.* A un preu molt elevat. *Yo compraria allò a pes de or Auro contra appenso illud emerim*, Lacavalleria Gazoph. *Los vendria, si volgués, a pes d'or*, Verdaguer Flors Mar. 90. DCVB.

A pes de braços *loc.adv.* Sostenint una cosa amb la força dels braços, sense ajuda d'altre instrument. DCVB.

A pesar del febrer, ha de florir l'ametller *par.* Vall-Corp. DCVB.

A pescador i enamorat agrada, molt més que pescar, contar sa pescada *par.* Vol dir que els pescadors i els enamorats prenen gust de contar les seves aventures de pesca o d'amor. DCVB, Mall.

A petit aucell, petit niu *par.* ((Gomis Zool. 299). DCVB.

A Petra, el dimoni s'hi va retre *par.* Es diu per significar el caràcter íntegre i laboriós dels habitants de la vila de Petra. DCVB.

A peu de gat *loc.adv.* D'amagat, amb cautela, sense fer soroll. DCVB, Mall., Men.

A peu eixut *loc.adv.* Sense mullar-se els peus. DCVB.

A peu ferm *loc.adv.* Sense recular una passa. *Jo vos espero de peu ferm*, Te percupide hic praestolor, Lacavalleria Gazoph. DCVB.

A peu i a cavall *loc.adv.* Amb gran interès i persistència. DCVB.

A peu *loc.adv.* Caminant o sostenint-se damunt les cames pròpies, sens cavalcadura ni altre vehicle. *Cavalcava en un bell palafre; molts honrats hòmens la seguien a peu*, Llull Blanq. 19, 10. *Veu tan malament nafrat lo Rey, e staua a peu*, Tirant, c. 18. *D'ací fins en Roma yríeu a peu*, Brama llaur. 159. *Si anàs a peu, ja hi seria*, Penya Poes. 157.

A peu pla *loc.adv.* Al mateix nivell, sense pujades ni baixades./ A nivell del lloc per on es camina; sense haver de pujar ni davallar. *Podran arribar-hi a peu pla*, Roq. 3. DCVB.

A peus junts *loc.adv.* Absolutament, sense reserves; es diu especialment de l'acte de creure o d'obeir. DCVB.

A pi xic, no cal escala *par.* Significa que per a una cosa fàcil no cal fer grans preparatius. DCVB.

A pic de mai *loc.adv.* Molt estrets, atapeïts. DCVB, Men.

A pic de martell *loc.adv.* Donant cops amb el martell. DCVB.

A picada d'abella, cera d'orella *par.* DCVB.

A picades *loc.adv.* De manera cruel. Rond. Mall.: *Jesús, fietes meues! Va respondre aquí sa jaia; veiam si em menjareu a picades.* 'La Princesa bella'

A Pina, qui no hi du pa, no hi dina *par.* Vol dir que cal prevenir-se de portar menjar o altres materials allà on no hi ha seguretat de trobar les coses necessàries. DCVB, Sineu.

A pis *loc.adv.* A peu pla, en el mateix pla horitzontal. DCVB.

A pit descobert *loc.adv.* Sense protecció. DCVB.

A plaça, tot se ven *par.* Indica que totes les coses tenen aplicació al gust de qualcú. DCVB.

A plaer o A pler *loc.adv.* A gust, a comoditat, amb benestar. DCVB.

A ple dia *loc.adv.* Quan és ben de dia. DCVB.

A ple *loc. adv.* Plenament, d'una manera plena, completa. *Oyt a ple lo dit mestre*, Pere, doc. a. 1487 (Capmany Mem. ii, 296). *Lo qual porets vós instruir e informar a ple de la malaltia del dit rey*, doc. a. 1405 (Roca Medic. 167). DCVB.

A plena fosca *loc.adv.* Quan ja és ben fosc. DCVB.

A pler *loc.adv.* A gust, amb comoditat, amb benestar. DCVB. Rond. Mall.: *I es més a pler i satisfet del món.* 'En Gostí lladre'

A plom *loc.adv.* En línia vertical. *Així torres escalava /o cingles tallats a plom*, Costa Trad. 149. DCVB.

A poc a poc agafen sa mare *par.* Signifiquen que la lentitud i precaució sol esser útil per a moltes coses. DCVB, Bal. **Variants:** **A poc a poc, s'hi acosten** *par.* DCVB **A poc a poc, s'encén el foc** *par.* DCVB **A poc a poc, van lluny (o van enfora)** *par.* DCVB.

A poc a poc agafen sa mare *par.* Vol dir que a poc a poc i a les bones s'aconsegueixen les coses més difícils. / Vol dir que no convé precipitar-se per fer o aconseguir una cosa, sinó que amb moderació i constància tot arriba a obtenir-se DCVB, Men.

A poc a poc i en bones *loc.adv.* Amb gran precaució. DCVB, Men.

A poc a poc *loc.adv.* 1. Lentament. Modernament s'usen les combinacions reduïdes a poc poc (Mall.), poc a poc (molt general), i en un text del segle XVII trobam la forma poc poc. 2) locució amb què es tracta de frenar algú, de procurar que no faci o no digui coses excessives. 3) gradualment, seguint per tal camí o de tal manera. «M'has defraudat; jo em pensava que eres el més intel·ligent, i a poc a poc resultarà que ets un beneit». 1) *Sauiesa és lunyar-se de ses faldes a poch a poch*, Tirant, c. 340. *Anant a poch a poch tot pensós*, Esteve Eleg. *Picaràs tot açò en un morter a poch a poch*, Robert Coch 12. *Vaig anar resuscitant a poc a poc a la vida intellectual*, Ruyra Parada 5. També s'usava la fórmula son poc a poc quan el verb estava en tercera persona: *Lo Rey... no volgué que allí pus se torneïàs, ans son poch a poch ab les altres gents a la gran vila peruench*, Curial, iii, 107. *Los estats se volen graduar e muntar per escala poch a poch*, Curial, i, 6. *E anant poc poc guanyant la terra, faeren en aquella algunes poblacions*, Boades Feyts 6. *Va a poch poch, tan estufat*, Roq. 7. *Poc a poc se va endolcint*, Maragall Enllà 49. Mall. 2) *Axò no són bromes de fer. Jugar ab los homenots!—A poch a poc, senyora Munda! Jo no'n só, d'homenot!*, Vilanova Obres, xi, 41. 3) *Axí ve lo món a terra de poch en poch*, Eximenis Terç, c. 110. *Lexant les coses de poch en poch per negligència*, Villena Vita Chr., c. 221. *¿I a on treu cap posar es pensaments en tal al·lota?—¿Que tindràs raó tu, a poc a poc?*, Alcover Cont. 9. Mall., Men. **Variants:** 3: **De poc en poc** *loc. adv.* DCVB, Mall., Men. Rond. Mall.: 1. *Devallen a poc a poc fins a terra. 'Es pou de sa lluna'*. 2. *-Ja tenc per sopar., va dir. -A poc a poc, estimat! Va dir es ca. En tot cas seré jo que en sopar.é. Es coní és meu!* 'Es ca d'En Bua i es moix d'En Pejulí'

A poc a poc, s'encén el foc *par.* Vol dir que convé fer les coses amb calma i sense precipitació. DCVB.

A poc a poc, va el coix a missa *par.* Significa que les coses fetes sens presses arriben a bon terme. DCVB.

A poc a poc, van enfora *par.* DCVB, Mall, Men.

A poc a poc, van lluny (o arriben lluny) *par.* Vol dir que encara que obrin amb lentitud, si no s'aturen, arriben allà on cal arribar. DCVB.

A poc instant *loc.adv.* Al cap de poquíssim temps. *A poch instant los Reis foren prop del portal de la ciutat*. Tirant c. 330. DCVB.

A pocs doblers, poca música *par.* Significa que qui no paga bé, és mal servit. DCVB, Men.

A pols *loc.adv.* Amb el propi esforç, sense ajut o condescendència d'altri./ Amb la força de la mà, sense descansar el braç damunt cao suport. *Diuen que aixeca a pols les portadores de verema*. Ruyra Parada, 50. DCVB.

A porta tancada, el diable se'n torna par. Vol dir que les temptacions perden llur eficàcia si es troben amb una voluntat ferma i decidida de no caure-hi. DCVB.

A posta de sol *loc.adv.* A l'hora que el sol es pon. *Quiscun dia a ,posta de sol.* doc. A. 1653 Segura HSC 107. DCVB.

A posta *loc.adv.* Amb intenció formal. *A posta, ab propòsit deslliberat,* Lacavalleria Gazoph. DCVB. Rond. Mall.: *-No res, ¿voleu que vos planegem?-A posta som venguda!* 'Sa jaia Xeloc i sa jaia Bigalot'

A potó *loc.adv.* (fam.) a peu. *Tendrem carruatges apareyats per traginar a ca seua es que no se trobin a ca seva amb estat d'arribar-hi a potó,* Ignor. 35. DCVB, Mall.

A preu fet ho tindrè, mala feina te'n faré par. Significa que les feines encarregades a preu fet solen resultar defectuoses. DCVB. **Variants:** **A preu fet ho tindràs, mala feina me'n faràs.** DCVB.

A primera hora *loc.adv.* A hora relativament prompta. «*A primera hora del matí*», «*de la tarda*», etc. DCVB.

A primera vista *loc.adv.* Mirant una cosa per primera vegada. DCVB.

A propòsit *loc.adv.* Adequat a l'assumpte, al cas de què es tracta. *No se ha pogut dir res que fos més a propòsit,* Lacavalleria Gazoph. *Applicant los remeys que li aparexeran més a propòsit.* Ordin. Univ. 1629, 24. DCVB.

A propòsit, carabasses *loc.adv.* Es diu quan algú surt a parlar d'una cosa que no lliga gens amb el que deien abans. DCVB, Mall. **Variants:** **A propòsit, carabassa** *loc.adv.* Es diu irònicament al·ludint a algú que parla fora de propòsit, sortint de la qüestió. DCVB.

A prova de (tal o tal cosa) par. Capaç de resistir (tal o tal cosa). "*Això és fet a prova de bomba*" es diu d'una cosa molt sòlida. DCVB.

A prova de bomba *loc.adv.* Fort, sòlidament construït. DCVB. Rond. Mall.: *Es rots eren a omplir-los a tots es gavatx, que el tenien ben gran i a prova de bomba, i sempre estaven per enfornar.* 'Un que va fer es mort per no pagar es deutes'

A punt de (tal o tal cosa) *loc. adv.* 1. En disposició de fer una cosa, en el moment immediat a fer-la, en imminència de l'acció. *Estaven a punt de partir,* López Rel. 51. *Mostrau-vos a qui us enyora, | clavell a punt de florir,* Verdager Idilis. 2.; 2. Perfectament en la forma de tal o tal cosa. *Tots són dimonis, ab un grandió banyam... i peus forcats a punt de gall,* Alcover Rond. vi (2a ed.), 118.VI. DCVB. Rond. Mall.: *Cau malalt, se posa a punt de morir, i crida es notari per fer testament.* 'Tres germans peresosos'. Rond. Mall.: *És massa cruel això d'haver de vendre sa dona i ets infants a punt de bísties! ¿Que hi inculpa sa dona amb sos deutes de s'homo?* 'Sa llampria meravellosa'. **Variants:** **A punt de caramel** *loc. adv.* En el punt més alt. *Quan arribà el nou tinent, tenien la sang a punt de caramel,* Vidal Mem, 99. DCVB. **Anar a punt de Rei** *loc. v.* Anar vestit com un rei. DCVB. **A punt de solfa** *loc.adv.* Així com cal, en l'estat que pertoca. *Hai posat ets hams a punt de solfa,* Ruyra Pinya, ii, 214. DCVB. **Estar a punt de solfa** *loc.v.* Estar una cosa molt bé, així com cal, de la millor manera possible.

DCVB. **A punt de migdia** *loc.adv.* Just a migdia, s'entén que és en el moment en què el sol és més alt DCVB. Rond. Mall. *Hi ha una col tan grossa que dins el gust a punt de migdia fa tanta d'ombra.* 'En Juanet i es set missatges'. **A punt de pastora mia** *loc.adv.* En la millor disposició, en l'estat més perfecte, totalment preparat per a una cosa. Rond. Mall.: *N'Elionoreta va trescar per tot aquell palau i ho trobà tot a punt de pastora mia, que no hi faltava enlloc un amèn.* 'Es Mèl·loro Rosso' **Estar a punt de pastora mia** *loc.v.* En la millor disposició, en l'estat més perfecte, totalment preparat per a una cosa. *Sa capella està a punt de pastora mia,* Ignor. 3. DCVB, Mall. Men. / *Tot estava a punt de pastora mia y feya que aquella possessió par.esqués més un palau que una casa de camp,* Penya Mos. III, 27. DCVB. **Estar a punt de pagell** *loc.v.* Estar així com cal, conforme a la llei, al que està establert. DCVB, Mall. **A punt d'orgue** *loc.adv.* Així com cal, tot ben disposat. DCVB

A punta d' auba *loc. adv.* Quan comença a fer claror del dia però encara no es veu el sol. *Moriré a la mitja nit | antes de punteta d'alba,* Milà Rom. 173. DCVB. Rond. Mall.: *En Bernat no havia perduda par.aula; a punta d'auba crida es germans.* 'Es cavallet de set colors'. **Variants:** **A punta de sol** *loc.adv.* Quan surt el sol. DCVB. **A puntes de sol** *loc.adv.* Quan surt el sol. DCVB. **A punta de dia** *loc.adv.* Quan comença a fer claror del dia però encara no es veu el sol. *E fet lo matí, en la punta del dia,* Hist. Troy. 306. *Per cascun dia començant de la punta del dia fins al mig jorn,* Carbonell Ex. Joan II, c. 42. *Magalona semblava estela del cel quant hix a la punta del dia,* Comalada PP 36. *Quan obre, a punta d'alba, son hoste les par.pelles,* Canigó iv. *L'endemà a punta de sol | los renills d'un cavall negre | ressonen,* Collell Flor. 66. *Des de punta de dia, que al Santuari s'hi diuen misses,* Moreira Folkl. 273.; *L'Europa trontollà, | i despertada a punta de dia al terratrèmol, | d'esglai cruixint-li els ossos, no veia el món germà,* Atlàntida i. *Com rusc al trenc de dia la dansa se remou,* Canigó I. DCVB. **Al trenc del dia** *loc.adv.* DCVB

A punyats i ambostes (Fer o Menar-ho o Anar-hi) *loc. adv.* Fer o menar una cosa malament, sense remirar-s'hi. DCVB, Ciutadella.

A puta i cavaller, tot li està bé *par.* Vol dir que a les persones molt desvergonyides i a les de gran posició social, la societat els tolera coses que no tolera a les persones normals. DCVB.

A putifeina, mudau-li d'eina *par.* Significa que els maifeiners solen esser poc constants en una feina fixa i canvien sovint de treball. DCVB, Men.

A quaranta anys, deixa't de banys *par.* DCVB.

A quatre passes (estar) *loc. adv.* Estar-ne molt a prop. DCVB.

A quatre passes *loc.adv.* A molt poca distància. DCVB.

A quatre ulls *loc.adv.* Dues persones soles parlant, entrevistant-se. *Manifestant la necessitat de veure a aquest senyor en persona y a quatre ulls,* Oller Febre, i, 217 (citat per Aguiló Dicc.). DCVB.

A qui amb roba d'altri es vesteix, enmig del carrer el despullen *par.* Significa que els bens mal adquirits solen perdre's algun dia vergonyosament. DCVB.

A qui cau i s'aixeca, Déu l'ajuda *par.* Vol dir que els pecadors penedits obtenen l'auxili diví. DCVB. **Variants: Qui cau i s'alça, Déu l'ajuda** *par.* DCVB.

A qui cerca lo dels altres, el diable li pren lo seu *par.* DCVB.

A qui cou, va a cavall *par.* Vol dir que l'interessat directament en una cosa és el qui se n'ha de preocupar i ha de molestar-se el que calgui per fer anar bé l'assumpte. DCVB, Mall.

A qui Déu no dóna fills, el diable li dóna nebots *par.* DCVB.

A qui dina, no li diguis menja *par.* DCVB, Mall

A qui dóna i demana, el dimoni l'engana *par.* Es diu per blasmar els qui tornen apropiar-se allò que havien cedit. DCVB, Mall. **Variants: A qui dóna i pren, el dimoni l'estreny** DCVB, Men.

A qui donen a triar, li donen què rumiar *par.* Vol dir que quan ens donen facultat d'escollir, solen causar-nos reocupació per la por d'equivocar-nos en l'elecció. DCVB.

A qui es fa de mel, les mosques se'l mengen *par.* Vol dir que l'amabilitat o condescendència excessiva és causa que els altres abusin d'aquelles qualitats. DCVB.

A qui es mor de por, li fan la sepultura de cagallons *par.* Es diu per blasmar els covards. DCVB.

A qui es mor, l'enterren *par.* Significa que no cal preocupar-se d'aquelles persones o coses que han perdut la seva activitat o eficàcia. DCVB. **Variants: Qui és mort, que l'enterrin** DCVB. .

A qui es muda, Déu l'ajuda *par.* Expressa la suposició que mudar-se de casa sol esser profitós. DCVB;

A qui fa mal perdonaràs, i mal per mal mai tornaràs *par.* DCVB.

A qui hagi de donar dinar, no li planguis es berenar *par.* DCVB, Mall., Men.

A qui has de donar dinar, no li plagues el berenar *par.* DCVB, Mall.

A qui li has de donar sopar, no li planguis sa bereneta *par.* (DCVB, Men.) .

A qui menys li costa, aquell se l'emporta *par.* Vol dir que moltes vegades obté els beneficis aquell qui menys ha treballat o menys mèrits té. DCVB.

A qui muda, Déu l'ajuda *par.* Significa que cal canviar de procediments quan els que s'havien adoptat no van bé. DCVB; Refranç que aconsella mudar els mitjans quan una cosa no surt bé. Labèrnia-S. Dicc. DCVB.

A qui no costa, no dol *par.* DCVB.

A qui no em vol una malla, jo no l'estimo una palla *par.* DCVB.

A qui no es cansa de pregar, Déu li fa gràcia *par.* DCVB.

A qui no li ve de raça, o en fa poc, o en fa massa *par.* Significa que les persones poc educades solen pecar per un extrem o pel contrari. DCVB.

A qui no prega, Déu no l'ou *par.* Expressa la necessitat de l'oració. DCVB. **Variants:** **Boca que no parla, Déu no l'ou** DCVB.

A qui no té traces, el llop se'l menja *par.* DCVB. Gomis Zool. 220. DCVB.

A qui no vol brou, set escudelles *par.* Vol dir que a qui no vol una cosa li sol sobrevenir aquesta abundantament. DCVB, Mall. **Variant:** **A qui no vol brou, tassa plena** *par.* DCVB, Men.; **Si no vols brou, dues tasses** *par.* Es diu refrint-se a l'abundància d'una cosa que hauria estat preferible que no hi hagués estat. DCVB; **Si no vols brou, tassa i mitja** *par.* DCVB; **Si no vols brou, tres tasses** *par.* DCVB.

A qui no vol sella, Déu li do bast *par.* Significa que els qui menyspreen una cosa solen haver d'acceptar-ne una altra de pitjor. DCVB.

A qui no vol sella, Déu li dona bast *par.* Vol dir que els egoistes, per fugir de molèsties, a vegades cauen en altres molèsties més grosses. DCVB.

A qui poc gasta, poc li basta *par.* DCVB, Mall.

A qui pren i dona, el dimoni l'encona *par.* Es diu per blasmar aquells qui donen allò que han obtingut de mal just. DCVB, Mall..

A qui s'unta de mel, les mosques li corren darrera *par.* Significa que a les persones massa benèvols les exploten i n'abusen. DCVB.

A qui sempre et parla de Déu, no li fiïs lo teu; a qui no en parla mai, no li fiïs un fregai (o un carai) *par.* DCVB, Men.

A qui té fam, les pedres li semblen pa *par.* DCVB.

A qui té por, les mates semblen homes *par.* DCVB.

A qui temps espera, temps li falta *par.* Vol dir que el qui deixa les coses sense fer pensant tenir temps de fer-les, sol quedar enganat. DCVB.

A qui tria i s'enganya, Sant Pere l'escanya *par.* Blasma la curtedat de la persona que, podent triar, s'equivoca i pren la cosa menys bona. DCVB.

A qui va en gros, no li ve a un pa i un tros *par.* DCVB, Mall.

A quin sant? A quin sant? *en.* Es diu per manifestar estranyesa per allò que algú proposa. DCVB.

A quina hora *loc.adv.* Molt tard. DCVB, Men. **Variants:** **A la mala hora** *loc. adv.* ¿*Què hi fan a la mala hora pel puig de Galatzó...?*, Oliver Obres, i, 185. DCVB, Mall., Men.

A ració *loc.adv.* Amb limitació dels aliments o d'altres coses necessàries. DCVB.

A raig a raig *loc.adv.* Copiosament, en gran abundància. *I a raig a raig. Alcides de més a prop sent ploure / palets que servirien per moles de molí*, Atlàntida VI.; *Les Hespèrides...a on ploren encara plegades a bell raig*, Atlàntida X.; *Y els ulls li anaven a raig fet, cada llàgrima era aixís, com una pera*, Vilanova Obres, IV, 172. *Sa fira del Ram...ha crescut una cosa fora mida d'estufera, fantasia, fanfarria i raig i roi de diners*, Alcover Cont. 97. DCVB, Mall.

A rata sadolla, forment li amarga *par.* Significa que els qui tenen abundància de béns no estimen en el que val allò que posseeixen. DCVB.

A recer *loc.adv.* A l'abric, a lloc abrigat; cast. "al abrigo". *Al peu d'un cingle, a rasser [sic] de la tramontana* Bosch Rec. 27. *Fèiem la barraca...arracer [sic] de l'altra paret*, Rosselló Many. 57. DCVB.

A reculons *loc.adv.* A recules. DCVB.

A redols *loc.adv.* A porcions separades unes de les altres, sense continuïtat. *Dins la nit plena d'estrelles / qui s'apleguen a redols*, Riber Sol ixent 12.; *Rossinyol de primavera, /ja pots començar a cantar, / que he sentit dir que hi ha, / a redols qualque cirera*. Cançó Pop. Mall. DCVB. Rond. Mall.: *Na Catalineta, que no badà boca mai, fins que aquella se va esser desengavatxada i ja només esqueinava a redols*. 'Na Filet d'or'

A repèl *loc.adv.* Contra gust, amb repugnància. *La navaja i la pinta...li vingueren a repèl*, Pons Auca 177. *Si ell, a repèl de ses costums, hagués tingut el rampell d'aguantar la boca closa*, Víc. Cat. Ombr. 24. DCVB. **Variants:** **De repèl** *loc.adv.* *Li vindria de repèl lo enterrar-se en son poble*, Bosch Rec. 9; **A revés-pèl** *loc.adv.* A contracor, contra el gust. *Aquesta visita em ve molt a revés-pèl*. DCVB, Mall.

A reveure *for.* **Fórmula exclamativa de comiat afectuós.** *A reveure, ramellet de flors*, Roq. 26. DCVB. Rond. Mall.: *En Pere, sense dir-li per amor de Déu sia ni a reveure, parteix amb unes bones passes. 'Es tres germans i es nou gegants'*

A ric no deguis, i a pobre no prometis *par.* DCVB.

A rodolons *loc.adv.* Rodolant; fig. De mala manera, sense poder prosperar; *Vaig a rodolons, car adés són en un loch et adés en altre*, doc.a. 1310 (Aguiló Dicc.); *Les donzelles...que van a rodolons mostren ser tals*, Viudes Donz. 667; *Va a rodolons per terra el bell Ossiris*, Verdaguer Fug. 52. DCVB. **Variants:** **De rodolons** *loc. adv.* *Ara que ha caygut y va de rodolons*, Ignor., 8; *Van de rodolons en aquesta vida*. Penya Mos. III, 110. DCVB.

A rois *loc.adv.* En gran abundància, sense mesura. DCVB, Mall. **Variants:** **A roi seguit** *loc. adv.* DCVB, Mall; **A raig i roi** *loc.adv.* *Sa fira... ha crescut una cosa fora mida d'estufera, fantasia, fanfàrria i raig i roi de diners*, Alcover Cont. 97. DCVB, Mall.

A rompre *loc.adv.* Amb gran intensitat o persistència. *Assetsuaxí sonava a rompre, i assetsuaxí ben petit, ben petit*, Alcover Rond. I, 168. *Ballaven tots tres...a rompre, però seriosament.*, Galmés Flor. 70. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *I allà hauríeu vist es mestre repartir clotellades a rompre an aquell deixeble dalibrou.* 'Un pare i quatre fiis'

A sa merda res l'embruta, sinó sa palla menuda *par.* DCVB, Mall.

A salts i a bots *loc.adv.* Sense mirament. *No volgueu qu'en materia d'enseñansa vagen a salts y a bots*, Ignor. 21. DCVB.

A sang calenta *loc.adv.* A impuls de la passió, sense reflexionar. DCVB.

A sang freda *loc.adv.* Sense precipitacions passional, amb plena reflexió o amb visió clara. DCVB.

A sant Bernat, es jac cordat *par.* Vol dir que a les darreries d'agost ja comença a refrescar el temps. DCVB, Mall.

A Sant Joan, en estar aturades, compten *par.* Vol dir que el temps de la fumada o descans no és perdut. DCVB, Santanyí.

A Sant Joan, vénen i van *par.* Significa que el qui agredeix o injuria sol rebre també cops o injúries. DCVB, Mall.

A Sant Mateu, qui troba és seu *loc. v.* Ho diu qui troba una cosa d'altri, per justificar que se la guardi per a ell. DCVB.

A santa Agnès, una hora més (=21 gener) *par.* Referents a l'allargament i escurçament del dia mentre s'acosta l'estiu o l'hivern, hi ha aquests refranys. DCVB.

A Santa Clara fan funció *loc. v.* Vol dir "això és la pura veritat, sense amagar res.".DCVB, or.

A Santanyí, dolenta aigua i poc vi *par.* Es diu perquè el terme d'aqueixa vila no té bones fonts i té poca vinya. DCVB.

A sants i a minyons, no els prometis que no els dons *par.* Es diu per recomanar el compliment d'allò que s'ha promès als infants. / Significa que és perillós deixar de complir les promences sagrades, i molt molest no complir les que s'han fet als infants, perquè aquests no es descuiden de reclamar-ne el compliment. DCVB. **Variants:** **A sants i a minyons, no promets que no dons** *par.* DCVB.

A sàrries *loc.adv.* Molt, en gran manera. DCVB, Eiv. Formentera.

A savi, poques noves basten *par.* Indica que amb poques paraules ens podem fer entendre de les persones de seny. DCVB.

A semblança *loc.adv.* A manera, a imatge, com si sia tal o tal cosa. *Feya ho en manera de castigament, en semblança de pare qui castiga son fiyl*, Jaume I, Cròn. I; *Trasnuytaren e passaren Leyda en semblança que altres hòmens eren*, ibid. 13. *Quatre images de plom*

fèu fer...a semblansa de llums que s'apaguessin de sobte, Turmeda Diuis. 19; *A semblança de llums que s'apaguessin de sobte*, Pons Com an. 118. DCVB. **Variants: En semblança** DCVB.

A sen endret *loc.adv.* En la posició correcta. / Així com cal, encertadament. "No fas res a senendret" no fas res bé. "*Si fessis ses coses a senendret, no tindries aquests fracassos*". DCVB, Men. Rond. Mall.: *No res, encén es llum i mira'm dins sa boca, que per mi no m'hi has deixada cap peça a sen endret.* 'S'aigo ballant i es canariet parlant'

A ses bodes d'es fiol, qui no t'hi convida no te vol *par.* DCVB, Men. **Variants: A bodes i a fillol, qui no et convida no t'hi vol** *par.* Aladern Dicc. DCV

A ses tres se'n va sa joia *loc. v.* Es diu quan no havent aconseguit una cosa amb dues temptatives, un es proposa d'aconseguir-la infal·liblement amb la tercera provatura. DCVB, Men.

A setembre, el mal temps és de tembre *par.* DCVB.

A Sineu, veuen el gep dels altres i no veuen el seu *par.* Ho diuen en els altres pobles de Mallorca, aplicant als habitants de Sineu un defecte que solen tenir la major part dels homes. DCVB, Mall.

A so de tabals no s'agafen llebres *par.* Significa que cal esser prudents i discrets per a obtenir allò que ens proposem, procurant fer-ho sense violències ni soroll. / Significa que per aconseguir allò que un es proposa, cal no obrar de manera oposada al seu fi. DCVB.

A so de trompetes *loc. v.* Amb gran remor o publicitat. DCVB. **Variants: A so de tambors** *loc.v.* DCVB. **A so de campanes** *loc.v.* DCVB.

A sol alt *loc.adv.* Quan el sol ja apar.eix considerablement més amunt que l'horitzó. DCVB.

A sol i a vent *loc.adv.* Exposat a l'acció dels raigs solars i del vent; a l'aire lliure, a la intempèrie. *Les galeas estiguen... a sol e a vent*, doc. a. 1378 (Capmany Mem. ii, 151).

A sol i serena *loc. adv.* A la intempèrie, tant de dia com de nits. *¿Què hi fa que a sol y serena / passem ara nits y jorns?*, Collell Flor. 111. DCVB.

A sol i serena *loc.adv.* Exposat a l'acció dels raigs solars i de la humitat de la nit. a) *Stant are descuberta..., que lo sol y serena la corromp*, doc. a. 1632 (BSAL, viii, 414). b) *Mitja centúria de sols i serenes*, Víct. Cat., Ombr. 24. DCVB.

A sol ixent *loc.adv.* A la sortida del sol, o a la part per on surt el sol. DCVB.

A son aire o al seu bell aire *loc.adv.* A son beneplàcit, tranquilament. *Lo senyor rey de Sicilia recullí's al seu bell ayre*, Muntaner Cròn., c. 169.; *Lo banch era foradat... tant que ells hi podien a llur ayre metre la mà e lo bras*, Decam., *jorn. 8.a, nov. 5.* Decam., *jorn. 8.a, nov. 5.*

A suc de doblers *loc.adv.* A força de gastar, de despendre diners. *Primer mos feyen estar anys, y encara a such de doblers*, Ignor 62. DCVB, Mall.

A ta filla, mentres creix, dona-li el que mereix par. DCVB.

A talabaixons *loc.adv.* En gran quantitat DCVB. Rond. Mall.: *S'aigo queia a talabaixons, però aquella al-lotea no flaquejava mica.* 'Sant Vicenç Ferrer'

A tall (de tal o tal cosa) *loc.adv.* A manera, segons forma, a semblança de tal o tal cosa. «Portes el pentinat a tall de nena». «Aquest camina a tall de soldat». «Fas les coses a tall de boig». «Vas vestit a tall de senyor». *Caxes de Alba a tall de Monja*, Tar. preus. 101. *A tall d'illes surantes fenent sa immensitat*, Atlàntida vi. *No vull pas, a tall de filòsof, reduir a lleis la complicació de semblants fendòmens*, Caselles Mult.10. *Enfilar-se pels arbres i les antenes a tall d'esquirol*, Ruyra Pinya, ii, 16. *Les guardava dia y nit ab una escopeta vella a tall de trabuc*, Galmés Flor 13. DCVB.

A tall de vista *loc.adv.* A l'horitzó, a la major distància visible. «Mira aquella barca si és lluny; ell passa a tall de vista!» *Las montañas estigueren cubiertas [de neu] fins a tay de olivar*, doc. segle XVIII (Hist. Sóller, i, 153). *S'ompliria tot seguit tay de sa canonada*, Ignor. 2. DCVB, Eiv.

A tall de, o Tall de *loc.prep.* Fins a, a l'altura de (tal o tal cosa) «*L'aigua ens arribava a tall de coll*» (o «*tall del coll*») estàvem ficats dins l'aigua fins al coll. «*La madona va arromangada tall de colzos*» (mall., Men.). «*M'han acompanyat tall de ca-meva*» (=fins a casa meva). DCVB, mall., Men.

A tall o Al tall *loc.adv.* Al gust, a oportunitat. *David era fet al gust y al tall del cor de Déu*, (doc. a. 1592 (ap. Aguiló Dicc.))

A tant Déu *loc.adv.* En gran quantitat, a balquena. «*Me n'han fetes a tant Déu, de males passades!*». DCVB, Alaró

A tasca *loc.adv.* A preu fet, a tant per quantitat de feina feta. DCVB.

A taula i al llit, la dreta al marit par. DCVB.

A té qui té *loc.adv.* Cabals; tants a tants [...] Dos que s'han barallat i no ha guanyat ni un ni l'altre, estan a té qui té. DCVB, Artà. En gran abundància; amb gran intensitat; sense cessar, sense limitació. «*M'hai fartat a té qui té*»: he menjat molt, fins a no poder més (Benassal). «*Feim feina a té qui té*»: treballam intensament, sense aturar-nos (Mall.). *Fer arriesses a té qui té*, Roq. 14. *Menjar figues a té qui té*, Penya Mos. iii, 95. DCVB, Maestrat, Mall.Rond. Mall.: *Afinaren un sostre gran que hi havia, casi ple de paia, i tots quatre hi anaren a posar-hi ets ossos de pla, i aviat tots roncaren a té qui té.* 'En Joanet Manent'

A temps (Ser o Arribar) *loc.adv.* Ser o arribar a un acte, abans que aquest comenci o s'esdevingui. *Anem a la masia encara hi serem a temps pel retorn de les ramades*, Maragall Enllà 25. DCVB.

A terra de cecs, el tort és rei *par.* Significa que entre gent molt deficient, el qui té menys defectes obté tots els avantatges. DCVB.

A terra on vas, faràs el que veuràs *par.* Indica la conveniència d'adaptar-se als usos i costums del país on un s'estableix. DCVB.

A terra que vas, costum que trobes *par.* DCVB, Mall.

A terra que vas, usança que trobes *par.* Significa que cada país té els seus costums propis. DCVB.

A terres estrangeres, ses vaques maien es bous *par.* DCVB, Men. **Variants:** **A terres forasteres, ses vaques maien es bous** DCVB, Men.

A terres estranyes, les vaques coten els bous (o les vaques cornegen els bous) *par.* Significa que a països estranys es veuen com a normals moltes coses que en el nostre són completament anòmales. DCVB.

A terres estranyes, les vaques foten els bous *par.* Significa que a terres llunyanes o forasteres hi ha costums diferents dels nostres, i cal que ens hi adaptem. DCVB, Men.

A tir (estar) *loc. adv.* Estar a l'abast d'un tret; estar en lloc a on pot arribar el tret d'una arma. DCVB.

A toc d'oració, les minyones a racó *par.* DCVB.

A toc de campana *loc. adv.* DCVB, or. val. Bal.

A tombes *loc. adv.* A tombalons, fent girar una cosa una i altra vegada sobre ella mateixa..
() "*No puc alçar sa pedra. -Idò dula-te'n a tombes*". DCVB, Artà

A tongades *loc. adv.* A temporades, amb intermitències. *Vestit a tongades ab deixas del company y el de la curia*, Pons Auca 33. DCVB.

A tort i a dret (o a tort o a dret) *loc. adv.* Amb raó o sense, sense reparar en mitjans. *Ayda a ton germà a tort e a dret*, Jahuda Dits, c. 27. *Desijauen que a tort o dret fósseu extirpats de la faç de la terra*, Metge Somni ii. *Trapassejava a tort y a dret pera suplantar-la*, Pons Auca 84. DCVB.

A tortois *loc. adv.* A cacarrells, en gran nombre. *Déu en el món va posar/ xinxes, lladelles i pois/ i ses puces a tortois / per càstig del crestià*. Cançó pop. Mallorca. DCVB, Mall.

A tot arreu és bo el pa, mentres n'hi hagi *par.* DCVB.

A tot arreu se'n fan, de bolets, quan plou *par.* Significa que pertot succeeixen les mateixes coses, perquè els homes són gairebé iguals a tot arreu. DCVB.

A tot drap *loc. adv.* Amb gran velocitat, o amb gran abundància, sense restriccions. *Als cops... s'hi junten les cridòries, a tot drap, | del pulmó jovenívol sense estafa*, Sagarra Equador 125. DCVB.

A tot estirar *loc.adv.* Com a màxim, comptant a l'engròs. DCVB.

A tot trast *loc. adv.* Amb gran activitat o intensitat. *No fes escarafalls de menjar llagostes boscanes... Sant Joan se n'alimentava a tot trast*, Ruyra Flames 101. DCVB.

A tota (vela, marxa, brida) *loc.adv.* Seguit de nom sense cap determinatiu, s'usa en locucions modals, indicant un grau molt elevat o intens. *A llur fossa deixant-los volar a tota brida*, Atlàntida vi. **Variants: Amb tota puntualitat** *L'Ajuntament pagava als mestres amb tota puntualitat*, Martínez Folkl. i, 82. **A tot córrer**

A tota ultrança *loc.adv.* Amb el màxim de força de què és capaç un mecanisme. DCVB. Rond. Mall.: *En Tinyoset se posa damunt es cavall, i es cavall, de d'allà! Corrents a tota màquina.* 'En Tinyoset'

A tota ultrança *loc.adv.* Fos com fos, costàs el que costàs. DCVB. Rond. Mall.: *Com En Bernadet va tenir dotze anys, se va veure massa estret allà dins, i en volia sortir a tota ultrança.* 'S'infant que feia vuit'

A totes passades *loc.adv.* Absolutament, sense condicions, sense cedir gens. *Evast volc a totes passades que Aloma romangués ab lo çabater*, Lull Blanq. 13. *Na Renart... volch tractar a totes passades que l'aurifany fos rey*, Lull Felix, part vii, c. 3. *A totes passades la volgueren vestir*, Verdager Flors Mar. 6. *Un heroic combatent que vol de totes passades arribar a ésser triomfador*, Caselles Mult.154. *L'un i l'altre volien la raó a totes passades*, Ruyra Parada 89. DCVB. **Variants: De totes passades**

A tothom plau son cant i son infant *par.* (Maldà, ap. BDC, XVII, 86. DCVB).

A trasts *loc.adv.* D'un espai a un altre, a porcions. *Fonch acompanyat en dita processó de molta gent y de molts minyons y fadrines qui anaven davant après del crucifix cridant de trast en trast* *Senyor ver Déu, misericòrdia*, doc. a. 1529 (Ardits, iii, 405). *Els llargandaixos, bombas y banderas, s'hi destacavan per demunt, de trast en trast*, Pons Auca 96. DCVB. **Variants: De trast en trast**

A trenc del dia *loc.adv.* Quan romp el dia. *Com rusc al trenc de dia la dansa se remou*, Canigó i. DCVB. **Variants: A trenc d'alba** *loc. Adv.* *A l'endemà, ans de trenc d'alba, va sortir*, Massó Croq. 46. *Com cogullada que al trench de l'alba pren lo vol*, Llorente Versos, ii, 36. DCVB.

A tres quarts de quinze (estar) *loc. adv.* Anar molt errat de comptes. DCVB.

A tu ho dic, filla; entén-t'hi, nora *par.* Es diu quan es dóna una reprensió o avís a algú amb intenció que altri en tregui esmena. DCVB.

A tu ho dic, ma filla; entén-me, ma nora *par.* Es diu referint-se a coses que es diuen a un perquè els altres es donin per al.ludits. DCVB.

A tu t'ho dic filla, entén-me nora *par.* Es diu quan es fa un advertiment a una persona amb la intenció que serveixi per a una altra. DCVB, Mall.

A tu t'ho dic, ma filla; entén-ho, ma nora *par.* Es diu quan renyam o avisam qualcú amb la intenció que la reprensió o avís sia aprofitat per un altre. DCVB, Mal. Men., Val.

A tu t'ho dic, Pere, perquè m'entenguis Pau *par.* Significa que a vegades cal dir les coses d'una manera indirecta, fingint dir-les a un perquè en prengui la lliçó un altre. DCVB.

A tu t'ho dic, sogra; entén-t'hi, nora *par.* Es diu quan algú fa un advertiment o un reny a una persona amb la intenció que una altra persona ho prengu per a ella. DCVB.

A tudó sadoll, cireres li amarguen *par.* DCVB.

A tutiplè *loc.adv.* A dojo, en abundància. *Totas aquelles flaquesas de l'ànima que les xarrayres divulgavan a tutiplè*, Oller Fig. País. 77. *Mestresses i criades, tothom sirga a tutiplà*, Caselles Mult.27. DCVB.

A uf *loc.adv.* En abundància, copiosament. *És necessari... que menjan cada dia, a uf, a lo menos una panxada*, Fontanet Conró 46. *De sol a sol escrivint còpias a uf*, Aguiló C., Rond. de R. 6. *Tot los diu en popa a l'uf*, Alcover Cont. 33. DCVB, Mall. **Variants: A l'uf**

A ull *loc.adv.* Amb els propis ulls. *Vist lo dit dany ull a ull per mi e per llur companió*, doc. a. 1282 (BSAL, ix, 115). *Segons que vós... a ull hauets vist*, Codi Çagarriga 224. *Car tota gent a l'ull ho veu ja clar*, Masdovelles 145. DCVB. **Variants: A l'ull(i ant. ull a ull)**

A ull *loc.adv.* Sense comptar ni mesurar, només calculant per la vista en conjunt;. *Manaren... que 'ls ditz hòmens e balles agen a penre los ditz aybres ad uyl senes que no pusquen oscar altres aybres sino aquels que elegiran ad uyl*, doc. a. 1312 (RLR, xxix, 64). *"No gos taylor luces ne altre peix per vendre-lo a ull, si donchs no'l tallen per vendre-lo al pes acostumat*, doc. a. 1375 (arx. mun. de Barc.). «*He comprat una remesa de patates a bell ull*». DCVB. **Variants: A l'ull o A bell ull**

A ull *loc.adv.* Sota vigilància, amb guardes de vista. *Per major seguretat del dit senyor metran e romanran a ull en rehenes dos de lur companyia*, doc. a. 1413 (Col. Bof. xxxv, 256). DCVB.

A ull un *loc.adv.* A simple vista, sense servir-se d'ullera. DCVB.

A ulls clucs *loc.adv.* Amb gran confiança, sense temor d'errar o de perdre's. DCVB.

A ulls veients *loc.adv.* De manera visible. «*Aquest nen creix a ulls veients*». DCVB.

A un altre forn pasten *loc.v.* Es diu per negar a qualcú allò que demana./ Es diu per acomiadar algú indicant-li que no s'accedeix a allò que ell pretenia. DCVB, mall.

A un altre forn pasten, i fan es pa millor *par.* Es diu per engegar algú o negar-li allò que demana. DCVB, Mall.

A un assotant no li ve a una dixiplinada *par.* Ho diuen per indicar que, per aquells qui estan acostumats a una cosa, aqueta té una importància molt relativa. / Vol dir que un que

es troba en grans dificultats no es preocupa gaire d'un contratemps més que li pugui sobrevenir DCVB, Mall. **Variants: A un assotat, ja no li ve a una disciplinada** DCVB, Mall.

A un bon altar no hi calen adornos *par.* Refranys que signifiquen que una persona bella o agradable de natural, no s'abellix més si va més adornada. (Labèrnia-S. Dicc.) «*Un altar vell s'ha d'adornar, que un de nou ja ho està*» (Vallcorb). DCVB. **Variants: A un bon altar no li calen florerres** (Aladern Dicc.) DCVB.

A un embustero, quan diu ver, no el creuen *par.* DCVB, Men.

A un gat vell, no li diguis mix *par.* Significa que no cal donar lliçons a les persones experimentades. DCVB.

A un llest, un prest *par.* Es diu parlant d'un assumpte en què qualcú volia obrar amb excessiva vivor i enganyar els altres, i ha estat enganyat per un de més viu que ell. / Significa que en certs casos té més valor la promptitud que l'habilitat. DCVB. **Variants: Més val prest que llest** DCVB.

A un malfener, mudau-li de feina *par.* DCVB.

A un mentider, quan diu ver, no el creuen *par.* DCVB, Mall., Men.

A un negat dau-li aigua *par.* DCVB.

A un negat no li ve de cent canes d'aigo *par.* Dóna a entendre que algú que ja està perdut o que no pot resoldre les seves dificultats, tan se val que aquestes es facin més apremiants. DCVB. Rond. Mall.: *Ja estau cuit, idò! Diu s'hostaler. –Sí-diu En Pere-. A un negat no li ve de cent canes d'aigo!.. 'Es set plets'*

A un niu de puputs, n'hi ha de grossos i de menuts *par.* Vol dir que en tots els estaments hi ha diversitat de graus i de maneres de viure. DCVB, Men.

A un penjat li donen tres dies *par.* Es diu per protestar de l'excessiva pressa en què volen obligar a fer una cosa (un pagament, el compliment d'un contracte, etc.). DCVB.

A un penjat no li ve d'una estirada *par.* Vol dir que quan algú està perdut del tot, tant se val que acabin d'arruinar-lo o de matar-lo. DCVB.

A un penjat, donau-li s'empenta *par.* DCVB, Mallorca.

A un tomb de dau (estar) *loc. adv.* Estar a punt, en perill imminent. *Que miràs sa senyoria que fèya, que la terra estava a un tomb de dau de perdre's*, doc. A. 1637. Calend Bal. 1876, p. 110. DCVB

A un vell rossí, cal herba tendra *par.* Vol dir que als vells cal donar-los comoditats ; també es diu per justificar que un home vell es casi amb una dona jove. DCVB.

A una altra porta en donen dos *en.* Es diu per denegar a algú allò que demana, sia almoïna, sia un favor, etc. DCVB. Rond. Mall.: *-Qualque coseta per amor de Déu, oh*

jovenet!-A una altra porta en donen dos! -diu En Pau- Qui vol menjar, que faça feina, com en faig jo!.. 'En Joan des fabiolet'

A una part repiquen i a l'altra fan la festa par. Es diu referint-se a coses que haurien d'esdevenir-se plegades i s'esdevenen separadament. DCVB, Mall..

A una veu loc.adv. Dient la mateixa cosa acordadament tots els reunits. *Tots a una veu concordablement li contestaren*, Valter Gris. 4 vo. *Per tots foren dades les veus que ell primer parlàs*, Tirant, c. DCVB.

A unes balances, sa que duu més pes, alça s'altra par. vol dir que l'home més poderós domina el més dèbil. DCVB, Mall.

A un gla loc.adv. A pota de bístia. *En aquells bons temps de tragar a un gla pels camins de què ja havem parlat*, Salvador FB 67. DCVB.

A ús i costum loc.adv. D'acord amb les dites pràctiques habituals. *Entrò que... se sia fadigat... a vs et a custuma de sa cort*, doc. segle XIII (Anuari IEC, i, 293). *La qual covinença... porà esser contra lo general ús et costum e observància de Catalunya*, Commem. 145. *Só content... vostra requesta... a hus e a costum del reyalme de França acceptar*, Tirant, c. 71. *La enterrogà que li digués los costums y usos de aquella terra*, DCVB.

A València, el que va, pensa i pensarà par. Vol dir que el qui va a València en guarda un record inesborrable. DCVB.

A vegades loc. adv. Que indica la repetició moderada, no freqüent, de l'acció o de l'esdeveniment. *Hom vos adora a vegades vertaderament e a vegades falsament*, Llull Cont. 315, 13. *Si algunes uegades nos daua malauties*, Jaume I, Cròn. 1. *E a les vegades han primerament lo dit consell dels dits prohòmens*, Consolat, c. 10. *Se meten davant un gran e clar espill e a vegades dos*, Metge Somni iii. *Lo coit a vegades nou e a vegades aprofita*, Albert G., Ques. 44. *La remor dels meus peus despertava de vegades alarmants ressonàncies*, Ruyra Parada 24. DCVB. **Variants: A les vegades; De vegades; Algunes vegades.**

A vegades més val perdre que guanyar par. Significa que cal treure tot el partit possible de les pèrdues, que a vegades porten un guany superior al que s'esperava. DCVB. **Variants: Moltes vegades, perdent se guanya.** DCVB.

A vegades, té la paga qui no la mereix par. DCVB.

A veles plenes loc.v. Amb les veles inflades pel vent. *Y ab veles plenes feriren en lo hostol dels genovesos*, Pere IV, Cròn. 307. *Fugir a veles plenes de tals serenes encantadores*, Spill 8562. DCVB. **Variant: A vela plena**

A ventura loc.adv. Sense propòsit format, sense preveure el que succeirà. *Home foyl qui fa a ventura ço que fa*, Llull Cavall. 31. *M'agrada aquells paratges | tot sol anar trescant a la ventura*, Costa Poes. 2. DCVB. **Variant: A la ventura**

A veure venir (estar) loc. adv. Estar a l'aguait, vigilant, sense actuar fins que es consideri oportú segons el que ocorri. DCVB.

A veus plenes loc. adv. Amb coneixement de tothom. *Per tots los llochs de Sicília anava la veu, e aytant com la veu anava, aytants ne mataven*, Muntaner Cròn., c. 43. *Spar.giren veu que'n volien donar libertat*, Boades Feyts 9. *Pensant que potser aquelles veus no eren prou certes*, Oller Fig. país. 218. *Els últims esdeveniments que la veu pública esbombava*, Llor Jocs 22.

A vici loc. adv. A posta, intencionadament. «¿Que ho has fet a vici, o sense voler?». DCVB, Eiv.

A voler loc. adv. En abundància. DCVB.Rond. Mall.: *Tot quant es desitja. Oh si jo hi arribàs! Beuria a voler, i cobraria forces per passar envant. 'Sa comtessa sense braços'*

A voltes (i ant. a les voltes) loc. adv. A vegades. DCVB. *Deuria esser a les voltes lo contrari*, Albert G., Ques. 51. *Correran signes que a les voltes porten mutació de temps*, Molera Pron. 1533. *I a voltes diu que hi passa*, Canigó iv. *Un hi està a voltes temerós*, Massó Croq. 11. DCVB.

A...falta gent fór. Fórmula que es postposa a locucions indicadores de direcció cap a un lloc, per intensificar-ne l'expressió. «A jeure falta gent!»; «A estudiar falta gent!»; «Cap a casa falta gent!»; «En arribar, soparem, i a dormir falta gent!»; «Si no estàs malalt, aixeca't, i a escola falta gent». DCVB.

A's cap darrer loc. adv. Per últim, a la fi. «*A's cap darrer me va absoldre / i me va donar billet; / jo t'assegur cert, fraret, / que no em tornareu encloure*» (cançó pop. Mall.). DCVB, Mall.

A's maig, faves a sacs par. DCVB, Eiv.

A's juny sa fauç a's puny par. Indica que seguen pel mes de juny. Rond. Mall.: *Sa feina caporal d'es juny és es segar. I per això ja es diu A's juny, sa fauç a's puny. 'Es dotze mesos i dues jaies'*

A's juliol ses egos dalt s'era i es bous an es sol par. Rond. Mall.: *Ses egos són es bestiar més trempat per una batuda. I per això ja diu s'adagi A's juliol, ses egos a s'era i es bous an es sol, perque són ets animals que else prova més assoleiar-se. 'Es dotze mesos i dues jaies'*

A's temps d'una cucavela de puça loc. adv. Ràpidament. Rond. Mall.: *¿Que no veus que si te n'hi vas, a's temps d'una cucavela de puça ja t'hauran escabetxat?.* 'En Pere d'es forn'. **Variants:** **A's temps de dir una Ave Maria**, (i var.); *loc. adv.* En molt poc temps, en un moment DCVB. Rond. Mall. *Ell En Juanet dóna sa pera a la Princesa, que ja li pega clavada i altra, la s'empassola a's temps de dir una Ave Maria, sa banya li desapareix d'es cap.* 'En Juanet i sa fia del Rei'. **A's temps de dir un/tres/set parenostros loc. adv.** Rond. Mall.: *A's temps de dir tres parenostros ja foren a baix. 'S'Hermosura del món'; Què me'n direu? A's temps de dir set parenostros, sa paret estigué feta. 'Es castell d'iràs i no tornaràs'; A's temps de dir un parenostre romanía tota vestida. 'N'Elionoreta'; A's temps de dir Jesús loc. adv.* Rond. Mall.: *-Ja sé què faré.*

M'enfil per sa figuera, m'amoll per sa corda, m'eixanc damunt sa malfactora, i l'aufeg a's temps de dir Jesús. No hi ha vèl. 'Es quatre germans'.

A+Infinitiu+s'ha dit *loc.adv.* Reforç de frases imperatives DCVB.Rond. Mall.: *-Tira! Digue-m'ho!...tant com t'estim!... -Sí!... ja el me comanaràs molt, que jo t'ho diga! ¿Saps què has de fer? callar, que no estic per merendengues. A dormir s'ha dit!* 'L'amor de les tres taronges'

Abaixar bandera *loc. v.* Retre's el qui es baralla, donar-se per vençut (Mallorca). DCVB, Mall.

Abaixar el cap *loc. v.* Resignar-se, sotmetre's a una imposició DCVB.

Abaixar sa coa *loc. v.* Afluixar en una discussió i defugir-ne. DCVB.

Abaixar veles *loc. v.* Afluixar en una discussió, flaquejar, batre's en fuga DCVB.

Abandonar la plaça *loc. v.* Vendre gèneres a preu més baix que el que tenen en el mercat públic. DCVB.

Abans d'ahir *loc.adv.* El dia immediatament anterior a ahir. DCVB.

Abans d'hora *loc.adv.* Abans del temps oportú o prefixat. *Les galeres hagueren a partir ans d'ora*, Tirant, c. 391. Com flor collida abans d'hora, Colom Juven. 18. DCVB.

Abans d'obrir sa boca, ja li han vist ses dents *loc. v.* Es diu d'un qui no sap dissimular quan hauria de dissimular, de manera que tot d'una li veuen les intencions. DCVB, Men.

Abans d'una dida bèstia, una bèstia dida *par.* Griera Tr. DCVB.

Abans de fer i dir, mira què et pot pervenir *par.* DCVB.

Abans de fer una cosa, pren consell si és perillosa *par.* (Marroig Refr.). DCVB.

Abans de més remor *loc.adv.* Immediatament, sense esperar gens. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *No res diu ell a ca-nostra tenim ses feines, i a casar-nos abans de més remor.* 'L'amor de les tres taronges'**Variants: Abans de més raons** *loc.adv.*Rond.Mall.:*Que trii s'al.lota que més li agrad, i que se cas abans de més raons, que Déu ja diu aide't i t'aidaré.* 'Sa fia del Sol i de la Lluna'

Abans que et casis, pensa-hi cent vegades *par.* DCVB, Men.

Abat i ballester, mal per als moros *par.*

Abella, església o ovella, si vols riquesa *par.* Suposa que l'apicultura, el bestiar de llana i l'estat eclesiàstic són coses lucratives. DCVB.

Abocar amb so roi gruixat *loc. v.* Donar una cosa amb gran abundància, sense restriccions. *L'hauríem deixat fer que abocàs amb so roi gruixat*, Ignor. 24. DCVB, Mall.

Abrigar-se abans de ploure *loc. v.* Prevenir-se, preparar-se amb temps per evitar un mal. *Me'n pren com el qui s'abriga 7 abans de l'ennigulada / abans d'esservos-ne anada, / l'enyorança ja em castiga.* Cançó pop. Mall. DCVB.

Abrigar-se amb capa d'altri *loc. v.* alliberar-se de la responsabilitat d'un acte carregant-la a un altre. (Bal.). DCVB (Bal).

Abrigar-se amb capa d'altri *loc. v.* Dissimular els propis defalliments fent-ne recaure la responsabilitat damunt un altre. DCVB, Mall.

Abril fa el pecat, i el Març és acusat *par.* Farnés Parem. 27 DCVB.

Abril finat, hivern passat *par.* DCVB.

Abril i Maig acompassats componen tots els sembrats *par.* DCVB, Mall. **Variants:** **Abril i maig componen tots es sembrats** *par.* Indica que si entre els mesos d'abril i maig no hi ha canvis de temps això resulta molt positiu pels sembrats. Rond. Mall.: *Això és, s'esplet d'un any Abril i Maig/componen tots es sembrats.* 'Es dotze mesos i ses dues jaies'

Abril plover i maig ventós, fan l'any ric i profitós *par.* DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Això és, s'esplet d'un any. Abril i Maig/componen tots es sembrats./Aigos de Bril i de Maig roades/fan ses anyades./Abril plover i Maig ventos/fan s'any ric i profitós.* 'Es dotze mesos i ses dues jaies'

Abril, no et llevis ni un fil *par.* Tots aquests refranys aconsellen no llevar-se roba en l'Abril, perquè encara no n'és temps. DCVB, Mall. **Variants:** **Fins a setanta d'Abril no et lleves un fil** *par.* Un Mall. Dicc. DCVB; **Fins a quaranta d'Abril, no te llevis ni un fil** *par.* DCVB, Mall.

Abundós d'es pa de mon compare *loc.nom.* Nom que s'aplica als qui gasten sense mirament les coses d'altri. DCVB, Mall.

Acabada la Quaresma, acabat el bacallà *par.* Es diu referint-se a coses que depenen d'altres, i que acaben en acabar-se aquestes. DCVB.

Acaballa de banyut *loc.nom.* Mal acabatall. *A ajudar-te som vengut, / amor, i encara te queixes! / Som vengut perquè no fesses / acaballa de banyut.* (cançó pop. Mall.). DCVB.

Acabar com Camot *loc. v.* Acabar malament. Martí G. Dicc. DCVB.

Acabar com el rosari de l'Aurora *loc. v.* Acabar malament, amb baralles, amb amb ruïna, amb fracàs, etc.. DCVB.

Acabar de parir *loc. v.* Arribar-se a explicar, després de molt d'esforç o temps, una persona tímida, beneitona o tartamuda. Martí G. Dicc. DCVB.

Acabar el jornal *loc. v.* Acabar la feina del dia. DCVB.

Acabar el matrimoni *loc. v.* En el llenguatge vulgar, donar formalment el consentiment per a casar-se. DCVB, Mall. / La frase "acabar el matrimoni" (celebrar-lo) és viva a Mallorca. DCVB.

Acabar el quefilar *loc. v.* Acabar allò que s'està fent, per manca de materials; acabar els diners, o la feina, o la paraula. DCVB, Mall. **Variant: Acabar es que filar** *loc. v.* No saber-ne més d'alguna cosa. Figuera Dicc. DCVB.

Acabar els alens *loc. v.* Morir-se. *Si no voleu acabar ets alens, no hi aneu.*. Alcover Rond. i, 186. DCVB, Maestrat, Bal.

Acabar els torrons *loc. v.* Acabar les forces, els recursos, la resistència. "Si gastem tant, aviat acabarem els torrons". DCVB.

Acabar els tretzes *loc. v.* Acabar les discussions o les converses que semblaven interminables. *Acabant aixís els tretzes y nyics y nyacs d'un y altre*, Catllar, 7 juny 1921. DCVB.

Acabar es menuts *loc. v.* No saber què contestar a allò que diu el contrari, en tenir una discussió; acabar la matèria abans d'hora el qui parla en públic, i haver-se d'aturar; acabar la paciència i no poder aguantar pus una cosa. DCVB Mall. Rond. Mall.: *Es cap li bronía, no hi veia de cap bolla, va acabar es menuts de tot, tornà més blanca que la paret, torcé es coll, caigué de baticor...* 'En Pere tort'

Acabar es menuts *loc. v.* Rendir-se per manca de forces. Rond. Mall.: *A la fi acabà es menuts de tot, ses cames se segaren, i exhalà crit .-Ma mareta, no puc pus!* . 'Sa fia del Sol i de la Lluna'.

Acabar ets alens *loc. v.* Morir-se. DCVB. Rond. Mall.: *Això m'acluca es cor, el m'esclata, i crec que dins pocs dies hauré acabat ets alens.* 'Amics de barret i amics vers'

Acabar l'alè *loc. v.* Perdre la facultat d'alenar. *Lo Comte ab la boca axuta, | lo pit oprès y cansat, | acaba l'alè y les forses*, (Picó Engl. 43.).

Acabar la festa en pau *loc. v.* Fer que quelcom que s'ha iniciat bé també hi acabi. DCVB. *Beguem y no'n conversem pus, no fos cosa que no acabàssem sa festa en pau*, Ignor. 62. DCVB. Mall. Rond. Mall.: *Tots aquells que, quant més tenen, més volen, i no estan associats mai, que prenguen llum d'En Juanet de sa gerra, si volen acabar la festa amb pau.* 'En Juanet de sa gerra'.

Acabar la posta *loc. v.* No saber-ne més d'alguna cosa. Figuera Dicc. DCVB. : Acabar es que filar. Figuera Dicc. DCVB.

Acabar primer es pa que sa talent *loc. v.* No tenir mitjans suficients per a alimentar-se com cal. DCVB, Mall. **Variants: Acabar es pa primer que sa talent** *loc. v.* Passar fam, no tenir manera d'alimentar-se prou. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Això era una mare que tenia dotze fiis. No hi havia cap dia que no acabassen primer es pa que sa talent i vos assegur que se n'hi sentien córrer, de rates, per dins sa panxa, aquells dotxe bigarnius.* 'En Tinyoset'.

Acabar s'estam *loc. v.* Acabar els recursos o les forces. DCVB, Mall.

Acabar unes messes *loc. v.* Acabar una tanda de feines feixugues o de molta durada. DCVB, Mall.

Acabar-se un llinatge *loc. v.* Menjar excessivament. Rond. Mall.: *-Sí, ell lo que es diu tu, no importa que t'untés es queixals de vinagre... T'acabaries un llinatge.* 'L'amor de les tres taronges'

Acabat de dir, acabat d'ofedir *par.* Es diu per aquelles persones que fàcilment obliden el que ha passat, i especialment per les que obliden aviat els greuges. DCVB. / Es diu per aquells qui prometen i després no es recorden de complir el que han promès. DCVB.

Acala't i no faràs ombra *par.* Vol dir que qui s'humilia més del que convé, cau en la baixesa. DCVB, Mancor. **Variants: Qui massa s'acala, ho mostra** *par.* Un Mall. Dicc. DCVB.

Acalar es cap *loc. v.* Empegueir-se, avergonyir-se; obeir; declarar-se vençut. DCVB, Mall. **Variant: Acalar el front** *loc. v.* Humiliar-se o confessar-se vençut o culpable. DCVB.; **Acalar les ales** *loc. v.* Sotmetre's, perdre l'orgull o l'obstinació. Orient de Mall. DCVB/ Abatre's, humiliar-se. DCVB, Mall. **Acalar o Baixar les orelles** *loc. v.* Humiliar-se o cedir. DCVB.

Acampi qui pugui! *en.* Ho diuen quan ja no hi ha més mitjà de defensa que prendre en fuga. DCVB.

Acanyar de fam o de set *loc. v.* Fer-ne patir molta, fer morir de fam o de set. DCVB.

Ací i allà *loc.adv.* Indica una varietat de llocs indeterminats. *No deixis un plat ací i un altre allà* (Mall.). **Variants: Cama ací cama allà** *loc.adv.* Eixancat sobre una cosa. *Damunt la gran Piràmide, cama ací cama allà, | jo canto com cigala fins que l'hivern vindrà*, Guimerà Poes. 221. *Vejent son catre cama-assí cama-allà de la barana*, Pons Auca 151. **Anar per ací i per allà** *loc.v.* DCVB.

Aclarir la son, a algú *loc. v.* Fer-lo deixondir tupant-lo. Aladern Dicc. DCVB. : **Aclarir la tinya, a algú** *loc. v.* Pegar-li, tupar.-lo. DCVB.

Açò és sa fèl·lera fòr. Exclamació equivalent a "això mateix!, exacte!". *Ara la veig sa diferència de Na Francina a Na Clapada que no du llet ni cria.* -*Açò és sa fèl·lera.* A. Ruiz Pablo. Catalana, VI, 181. DCVB, Ciutadella.

Acollir en part *loc. v.* Fer algú participant d'una cosa, fer-n'hi part. *E en les oracions en los altres bens que farem vos acullim en part.*, Lull Blanq. 5. DCVB

Acompanyar amb sa vista *loc. v.* Mirar algú mentre s'allunya. *Ens acompanyava am les seves mirades*, Massó Croquis 58. DCVB.

Acompanyar amb una verga de bou *loc. v.* Pegar durament amb una verga de bou. Rond. Mall.: *Li varen dir ses mil llàstimes, li feren ses galtes vermeies de galtades, i l'acompanyaren fins devora ca-seua amb dues vergues de bou.* 'Un festetjador'

Aconsolar el ventre *loc. v.* Mitigar el mal de ventre. DCVB.

Acopar una barrina *loc. v.* Cloure un contracte (Mall.).

Acopar-li *loc. v.* Anar-se'n (Mall.).1.*En haver acabat aquest solc li acoparem cap a ses cases.* (Mall.) *Hala a jonyir mules i bous; les entravessen es sac de llevar dalt s'esquena, ... i ja li han acopat cap an es sementer.* Alcover Cont. 263. DCVB.

Acopar-se el cor *loc. v.* Desmaiar-se, debilitar-se molt, sentir una opressió en el pit. *Des pensarhi ses ales des cor s'acopen.* Alcover Cont. 306. DCVB. *Li va caure tan avall, ... que sentí ses ales des cor que s'acopen.* Alcover Rond. II, 271. DCVB. **Variants:** **Acopar-se les ales del cor** *loc.v.* Perdre el valor, la força d'esperit. DCVB. Rond. Mall.: *Aquí es llocarroner va comprendre que allò era el dimoni (¡Jesús Sant Antoni!). Sentí que ses ales des cor s'acopaven, torç es coll i cau en terra, esmortit. 'Bruixes, bruixots i fullets'.*

Acte seguit *loc.adv.* Immediatament. *S'alcalde concediria acte seguit es Como se pide.,* Roq. n. 44. DCVB.

Acuba't i moriràs sà *loc. v.* Ho diuen a un qui pretén d'esser graciós sense esser-ho (Manacor). DCVB.

Acurça llengua o allarga bossa *par.* Recomana parlar menys i obrar amb més generositat. DCVB, Men. **Variant:** **Acurçar la llengua a algú** *loc. v.* Obligar-lo a callar envers alguna cosa. *Yo que us acurse la vida per allarch d'alguna altra.,* Alegre Transf. 57. DCVB.

Acurçar les cames *loc. v.* Llevar a algú els mitjans per fer-se avant, de realitzar els seus desigs, etc...DCVB.

Adés i ara *loc.adv.* De tant en tant, a vegades (Mall.). *L'alta Bellesa ens crida, y ades-y-ara's veu / com llamp la Veritat.* Ma. Antònia Salvà (Catalana, II, 32). DCVB.

Adiós cinc sous *fór.* Expressió que s'usa familiarment per indicar que una cosa s'és perduda o acabada. (Mall.).DCVB.**Variants:** **Adiós set sous!** *fór.* DCVB, Mall.**Adiós sac de cols** *fór.* DCVB, Mall.

Administrador que viu en baldó, mor dins sa presó *par.* Un Mall. Dicc. DCVB. **Variants:** **Administrador viu bé i a morir en presó** *par.* Marroig *par.* DCVB.**Administradorets, mengen en plata i moren en grillets** *par.* Martí G. Dicc. DCVB.

Administrar, galdir i folgar, i malparar *par.* Tn Mall. DCVB

Adoba de boig, i colliràs de savi *par.* DCVB.

Adobant-se va Joana, i fila de mala gana *par.* DCVB.

Adormir-se en el Senyor *loc. v.* Morir en gràcia de Déu. DCVB. **Variants: Adormir-se en la mort** *loc. v.* morir-se. *Per que no m'adorma en la mort ignorant los pecats meus.* Villena Vita Chr., c. 46. DCVB.

Adormir-se les sangs a algú *loc. v.* Perdre energia vital. *Que ses sangs no se'ns adòrmun,* Ruyra Parada 35. DCVB.

Adormir-se parlant *loc. v.* Parlar amb massa calma, massa a poc a poc. *Y si uns y altres mos hi adormim.* Ignor, 70. DCVB

Advocat de causes perdudes *loc.nom. met. iròn.,* es diu del qui es fica o vol intervenir en allò que no li importa. DCVB.

Advocat de peu de marge *loc.nom.* Advocat curt d'enginy o de talent. DCVB.

Advocats i procuradors, a l'infern de dos en dos *par.* DCVB.

Afaitar les paraules *loc. v.* Adobar o suavitzar el llenguatge amb eufemismes. DCVB.

Afaitar per amor de Déu *loc. v.* Fer la barba amb raor dolent o fent molt de mal. Un Mall. Dicc. DCVB.

Afarta'm bé i digue'm moro *en.* Ho diuen del qui no fa cas de repressions ni avisos, sinó que fa el seu cap avant. DCVB. **Variants: Afarta'm i digue'm moro** *en.* Ho diuen per indicar indiferència davant els desaires o menyspreus mentre no vagin acompanyats de perjudicis materials. DCVB.

Afectat de faió (ser) *loc. v.* Fer sovint beneitures; Ser estúpid. DCVB, Manacor.

Afegir al feix *loc. v.* Incrementar una cosa amb noves aportacions (especialment una cosa dolenta, com agreujar una malaltia, posar més en perill un negoci, etc.). DCVB *Tants d'anys que la vida posa sempre afegint an es feix,* Roq. 9.

Afegir an es banyat *loc. v.* Recaure o sofrir recàrrec en una malaltia, minva de capital o altra dissort. DCVB, Mall. **Variants: Afegir an es feix** *loc. v.* Incrementar una cosa amb noves aportacions, especialment una cosa dolenta, com agreujar una malaltia, posar més en perill un negoci, etc. DCVB.Rond. Mall.: *Aquell homo, davant tal descàrrega, romangué sense polsos, i s'estimà més no dir res, per no afegir-hi an es feix.* 'Na Trincafaldetes' **Afegir llenya an es feix** *loc. v.* **Afegir branques an es feix** *loc.v.* DCVB, Mall.Rond. Mall.: *Sa mareta feia com que no sentir-lo, per no haver-s'hi d'enfadar massa i afegir llenya an es feix.* 'En Pere Beneit'

Afegir llenya al foc *loc. v.* Fomentar discòrdies, malifetes calamitats o altre mal. DCVB, Mall.

Afegir-hi *loc. v.* a) Agravar se en una malaltia. «*No surtis a's carrer, perquè estàs refredat i encara hi afegiràs*» (Men.).—b) Pegar a algú després que ja li han pegat (Balears). «*Mun pare i mu mare / són de Felanitx; / quan mun pare em pega, / mu mare m'hi afig*» (cançó pop. Mall.).

Afegir-se es bocí *loc. v.* Aturar-se la bocinada en la gargamella, sense poder acabar de passar ni tornar arrera. DCVB, Mall. **Variant: Afegir-se es mos** DCVB, Men.

Afema i entrecava, i tendràs bona anyada *par.* Vol dir que posant els mitjans oportuns, s'obté un bon resultat. Amengual Dicc. DCVB.

Aferrada p'es coll *loc. v.* Abraçada. *Sia qui sia es qu'haja tengut aquesta idea, li enviam una aferrada p'es coll.*, Roq.38. DCVB, Mall.

Aferrar [qualcú] allà on pot *loc. v.* Procurar per ell mateix amb tots els mitjans possibles, fins i tot perjudicant els altres. *No fan més que dir que jo som una trequetrec, una revel-lera que aferr allà on puc, i que no hi ha que fiarse'n gota.* Alcover Cont. 382. DCVB.

Aferrar com la ràbia *loc. v.* Esser molt aferradís. DCVB, Mall.

Aferrar d'ungla *loc. v.* Fer tot el possible per sostenir-se, per no caure. DCVB, Mall. *S'aferrava d'ungla per aquelles penyes*, *Penya Mos*. iii, 200.

Aferrar es gat o aferrar es xot *loc. v.* Embriagar-se. DCVB, Mall.

Aferrar es so *loc. v.* Adormir-se. 1.*En tota sa nit no he pogut aferrar es so.* 2 *Aferr ben depressa el meu primer sò*, *Penya Poes*. 112. 3. *Per pò d'aferrà es sò de sa dematinada.* Roq. 11. DCVB, Mall, Men. Rond. Mall. *S'ajeu així mateix, i allà espera qui espera que ses fies del Rei aferrassen es sò.* 'En Ferrandí'.

Aferrar-s'hi qualque cosa *loc. v.* Treure profit dels assumptes que un maneja o tracta. DCVB, Mall.

Aferrar-se (enganxar-se o apegar-se-li) a algú el llençol a les anques *loc. v.* No despertar-se d'hora, llevar-se tard per excés de son o per peresa. DCVB.

Aferrar-se a s'emblanquinat *loc. v.* Agafar-se amb qualsevol mitjà o pretext, aprofitar la més petita ocasió per a obtenir una cosa que es considera difícil. *Ets exemples no poden esser més exactes, però no hu volen entendre, y s'aferran amb s'emblanquinat, suposant que no era es públich.*, Ignor. 7. DCVB, Mall.

Aferrar-se a ses anelles de la Sala *loc. v.* Aprofitar-se dels avantatges de la Sala. *Ets homos destres s'aferraven a ses anelles de la Sala o procuravan tenir amichs en Cort*,... Ignor, 25. DCVB, Mall.

Aferrar-se a un emblanquinat *loc. v.* Apoderar-se de tot el que es pot agafar, per avarícia o desig desordenat de posseir (Mall., Men.). *Ell saps que és d'interessada sa meua sogra! S'aferraria a un emblanquinat.* DCVB, Mall. **Variants: Aferrar-se amb s'emblanquinat** *loc. v.* Agafar-se amb coses molt menudes insignificants. *Però no'u volen entendre, y s'aferran amb s'emblanquinat, suposant que no era en públich.* Ignor. 7. DCVB Mall, Men.

Aferrar-se amb un batzer *loc. v.* 1. Agafar-se amb qualsevol mitjà, per perillós que sia, a fi de sortir d'un mal estat. **Variant: Aferrar-se amb un ferro flamejant** *loc. v.* (Un

Mall.Dicc.), DCVB. 2.També significa ‘cercar incautament la protecció o l'amistat d'un qui és molt dolent o un enemic acèrrim’ Santanyí. DCVB.

Aferrar-se amb un pèl *loc. v.* Recórrer a pretextos o cabells que pareixen insignificants, per falta de millors. DCVB. **Variants:** **Aferrar-se amb un fil de taranta** *loc.v.* DCVB; **Aferrar-se amb un cabell** *loc.v.* DCVB **Aferrar-se amb un fil d'aranya** *loc.v.* DCVB.

Aferrar-se an es lloc més dolent com sa paparra *loc. v.* Tenir el mal gust de triar lo més dolent o de més poques qualitats. (Santanyí).DCVB.

Aferrar-se com un pop *loc. v.* Esser molt enganxadís, demanador o importú. DCVB, Bal.

Aferrar-se com una pegellida *loc. v.* Aferrar-se molt fort. *Més aferrat que una pegellida*, Alcover Rond. i, 138. DCVB.

Aferrar-se sa màrrega a s'esquena *loc. v.* Deixar-se vèncer de la son o de la vessa; jeure massa. DCVB, Mall.

Aferrat amb saliva dejuna *loc.adj.* Adherit d'una manera molt fluixa DCVB. Rond. Mall. *Ha pegat amb so cap a sa soca d'una figuera i s'ha rompuda aqueixa banya! Ni si l'hagués duita aferrada amb saliva dejuna!*. ‘Es set plets’

Aferrat o agafat amb saliva dejuna (estar) *loc. adv.* Estar aferrat molt fluix. DCVB.

Aficar bolenga *loc. v.* 1.Obstinar-se en una idea. Rond. Mall. *El rei era lo més encaradís, i que, en aficar bolenga, no hi havia qui el giràs.* En Juanet i es cavallet conseier’ 2.Dir una cosa amb gran exageració, sense raonar-la. *Li peguen de pens i afiquen bolenga, posant milions i milions*, Aurora 272. DCVB, Mall.

Aficar de ferrer *loc. v.* Aficar molt fort, de manera que després costi molt de desficar. (Un Mall. Dicc.) DCVB.

Aficar ganiveta a qualcú *loc. v.* Abusar d'ell, fent-li pagar massa, causant-li un perjudici considerable. DCVB, Mall.

Aficar sa banya *loc. v.* Entossudir-se, obstinar-se. DCVB, Mall.

Aficar-la *loc. v.* Agafar una idea forta. *La mare... l'aficà en que sa mare des seus néts encara duya massa grins.* Roq 1; *¡Que no haurian pogut dir plomes tan ben trempades, si l'haguessen aficada amb alabà es vi!*. Roq.15. DCVB, Mall.

Aficar-se el ca *loc. v.* Acometre, abordar-se.(Mall.). *Aficar es ca a ses oveies*, DCVB Artà, Manacor).

Aficar-se en romanços *loc. v.* Posar-se o intervenir algú en coses que no li importen o que són massa difícils de resoldre per ell. DCVB, Mall.

Afilar les dents *loc. v.* 1.Manifestar irritació i gana de mossegar (se diu especialment dels gossos). 2. Sentir que l'apetit s'excita molt en veure menjar. DCVB.

Afinar a pols *loc. v.* La mateixa operació que es fa a mà, sense ajuda de cap aparell o instrument, (Pons Ind.text.). DCVB.

Afinar els conillons a qualcú *loc. v.* Afinar-li la tela, veure-li les intencions que voldria dur amagades. DCVB, Mall.

Afinar es fil de ses neules *loc. v.* Endevinar el punt o detall de què depèn la solució d'un problema DCVB, Mall.Rond. Mall.:*Per veure si afinaria millor es fil d'aquelles neules, això és, d'aquell entrunyellat de coses que havien succeïdes a ca-seua...* 'La Reina Catalineta'.

Afinar la tela *loc. v.* Veure quina és la intenció oculta DCVB. Rond. Mall. *Quan foren en es torrent, En Tibo volia fer passar es Jaiet davant; i es Jai, que li afinà la tela, va dir amb ell mateix: -No m'hauràs per aquest caire! I féu aquesta raó. 'Es jai de sa barraqueta'. Variant: Veure la tela* *loc. v.* Rond. Mall.:*Com hi entrava, En Joanet era damunt es portal de ca seua i l'afina, i ja li va veure la tela. 'S'estudiant de sa cova de Salamanca'*.

Afinar metalls *loc. v.* Purificar-los al gresol, separant-ne les matèries estranyes. Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Afinar sa llivanya *loc. v.* Afinar-li el demble, allò que duu més o menys amagat. *Sa fia del rey...la s'escoltà bé, a s'endevinaya, y que hi posà es cinch sentits y més que n'hagués tenguts, per afinar-li sa llivanya i aglapir-la,* Alcover Rond. II, 138. DCVB. Rond. Mall.:*I hauré de cremar oli per llarg, per porer-los afinar es demble i sa llivanya, an aqueixes bones de preguntes. 'Es missatget petit'*

Afluixar els cordons *loc. v.* Treure diners, gastar. DCVB. **Variant: Afluixar es cordons d'es sarró** *loc. v.* Treure diners, gastar DCVB. Rond. Mall.:*I que sant Antoni s'acostava, i que ja era hora de començar a afluixar es cordons d'es sarró per pagar allà on devien. 'En Pere Beneit'*.

Afluixar la corda *loc.v.* Moderar el rigor. DCVB, Bal.

Afluixar la mosca *loc. v.* Pagar, treure diners sense ganes de gastar-los. DCVB.

Afonar-se de gent *loc. v.* Estar molt ple de gent, tant que no n'hi pugui caber més. *Sa plaça s'afonava de sa gentada que hi havia.* DCVB, Mall

Afranquir la cara *loc. v.* Manifestar les pròpies intencions. *E la senyora, escoltant ab molt plaer les raons de la sua amada donzella Hobediencia, afranquí-li la cara, mostrant que deliberaua contentar a ella,* Villena Vita Chr., c. 35. DCVB.

Afront de l'amo o d'es marit, no va per dit *par.* Vol dir que els servents no s'han de dar per ofesos del que els seus senyors els diguin, ni les mullers del que els diguin llurs marits. Amengual Dicc. DCVB. **Variant: Afronta de l'amo o del marit, no va per dit,** *par.* DCVB.

Afuar-se a un puat *loc. v.* Reaccionar violentament i sense aturar-se davant el perill. S'usa generalment en condicional. a)*Estan tan maleits, que s'abordarien a un puat.* b) *Lo*

mateix d'un ca afamegat...que arriba a estar rabiós de tot, que se tornaria a un puat Alcover Rond.II, 139. DCVB, Mall. **Variants:** **Abordar-se a un puat**, *loc.v.* DCVB.; **Tornar-se a un puat**, *loc.v.* DCVB.

Agafa (o cria, o cobra) fama, i posa't a jeure *par.* Significa que quan un ha adquirit fama en algun sentit, ja pot estar tranquil, perquè difícilment la perdrà. (DCVB, Cat., Bal.). **Variants:** **Cria fama, i posa't a jeure** *par.* DCVB. **Cobra fama, i posa't a jeure** *par.* DCVB.

Agafa bon nom, i cala't a jeure *par.* Significa que en haver-se guanyat anomenada, es pot obrar de manera ben contrària sense perdre la bona fama. DCVB.

Agafa-la! *loc.v.* Es diu per burlar-se del qui té alguna esperança sens fonament. (Un Mall. Dicc.) DCVB. **Variants:** **Agafa'l** *loc.v.* (Un Mall. Dicc.) DCVB.

Agafa'l, i llavores ja el plomaràs *par.* Es diu referint-se a una persona que conta com a pròpia o posseïda per ell una cosa que encara no té gens segura. DCVB, Mall.

Agafa't per aquí, que no cauràs! *en.* Ho diuen al qui es vol disculpar d'alguna cosa sense raó. DCVB, Cat., Mall.

Agafar (o aplegar) els trastets *loc. v.* Arreplegar les eines, estris o coses petites per anar-se'n. DCVB *Se fa horabaixenc...Aplega es trastets, agafa sa gerreta, i de d'allà cap a la vila*, Alcover Rond.I, 164. DCVB.

Agafar (qualque cosa) per s'ansa que crema *loc. v.* Entendre una cosa en mal sentit o contrari a la intenció del qui la fa o la diu. DCVB, Balears.

Agafar al vol *loc. v.* Agafar un animal o cosa mentre està en l'aire, sense esperar que s'aturi; fig., captar una idea, una intenció, etc., sense necessitar que aquesta es manifesti clarament. DCVB.

Agafar algú de la paraula *loc. v.* Aprofitar-se del que ha promès o dit, acceptar-ho en profit propi. DCVB.

Agafar amb tabac *loc. v.* Agafar algú en el moment de cometre un delictes o una falta. DCVB, Mall.

Agafar cor *loc.v.* Cobrar coratge. Hem d'agafar cor, féu en Ramon mirant a la Nor com si ja's temés que hi pendria cartes, Genís Mercè, 181 (ap. Balari Dicc.). DCVB.

Agafar d'avinentesa *loc. v.* Trobar casualment algú i aprofitar-se d'aquella ocasió per tractar amb ell qualque assumpte. DCVB.

Agafar de passada *loc. v.* Encontrar algú i aturar-lo per tractar amb ell alguna cosa.(Un Mall. Dicc.) DCVB. **Variants:** **Agafar de volta encontrada** *loc. v.* (Un Mall. Dicc.) DCVB.

Agafar del mot *loc. v.* Aprofitar una paraula o oferta que un altre ha dita, per poder-lo obligar a complir-la. DCVB, Mall., Men. **Variants: Agafar de la paraula** *loc.v.* DCVB, Mall., Men.

Agafar el gec *loc. v.* Disposar-se a anar-se'n. *Si agafo el gec, no em veuràs més.* DCVB.

Agafar el rave per les fulles *loc. v.* Voler fer quelcom d'una manera absurda, voler resoldre un assumpte des d'un unt de vista fals. DCVB.

Agafar el tren, el vapor, etc. *loc. v.* Posar-s'hi dins i agafar-lo com a vehicle. DCVB, Mall, Men.

Agafar els trastets *loc. v.* Anar-se'n de qualque lloc. DCVB, Empordà, Bal.

Agafar en pana *loc. v.* Agafar algú en el moment en què comet un delicte o transgressió. DCVB.

Agafar es nord *loc. v.* Embriagar-se. DCVB, Men.

Agafar es pallet i ses eines i anar-se'n par. Abandonar un lloc, un edifici, un càrrec, etc., amb caràcter definitiu. DCVB.

Agafar es peix per sa coa *loc. v.* Tenir bona sort, obtenir una cosa que no era fàcil d'obtenir. DCVB, Men.

Agafar es ràvec *loc. v.* Fer morros, irritar-se, enfadar-se. DCVB, Migjorn-Gran.

Agafar l'escala *loc. v.* Pujar-hi. DCVB, Mall, Men.

Agafar l'espasa per la punta *loc. v.* Prendre unes coses per unes altres; defensar coses injustes. DCVB.

Agafar l'ocasió pels cabells *loc. v.* Aprofitar una ocasió que rarament es presenta. DCVB.

Agafar la figa pel capoll *loc.v.* Prendre una cosa per una altra, o en un sentit diferent del que té. *No'n mancan may que agafan sa figa p'es capoll,* Ignor. 8. DCVB, Mall.

Agafar la mula *loc. v.* Irritar-se i plorar molt, de ràbia, un infant. DCVB.

Agafar la porta *loc. v.* Anar-se'n. DCVB, Mall, Men.

Agafar o aplegar un gat *loc. v.* Embriagar-se. DCVB.

Agafar o enganxar amb saliva dijuna *loc. v.* Adherir una cosa amb una altra d'una manera molt feixuga. DCVB.

Agafar o prendre al mot, o del mot *loc. v.* Exigir a algú que compleixi allò que ha ofert. (Lacavalleria Gazoph.) DCVB.

Agafar o prendre de o en a algú *loc. v.* Prendre'l amb malvolença, agafar-li tírria. "El mestre m'ha pres de ". *Los varen tant auorrir o pendre de que Sisenant... se li en va rebellar*, Boades Feyts 77.; *La tinch de , l'aygua.*, Vilanova Obres, xi, 11. DCVB.

Agafar o prendre el portant *loc. v.* Anar-se'n; cast. Tomar el portante. DCVB.

Agafar o prendre la porta *loc. v.* Anar-se'n d'un lloc, sobretot si és amb indignació o a contracor. DCVB

Agafar peix *loc. v.* Aconseguir allò que un es proposava; obtenir el resultat desitjat. DCVB.

Agafar puces *loc. v.* Emborratxar-se. DCVB.

Agafar qualcú pel coll *loc. v.* Agafar-lo enèrgicament, llevant-li tot el poder de defensar-se. DCVB.

Agafar qualcú sense església *loc. v.* Agafar-lo de manera que no es pot excusar o no pot fugir. DCVB.

Agafar sa mosca *loc. v.* Enrabiarse, irarse. Rond. Mall.: *No he mester que un dia li agaf sa mosca, i mos faça benes a tots! Tampoc no tenc sa vida avorrida.* 'En Pere Catorze'

Agafar ses anques amb ses dues mans *loc. v.* Anar a peu. Rond. Mall.: *Agafa ses anques amb ses dues mans i ja li ha envelat cap an aquell bosc.* 'Dues germanes i un Bernadet'

Agafar un llibre *loc. v.* Llegir-lo. DCVB, Mall, Men.

Agafar un xop *loc. v.* Prendre una gran mullena, mullar-se completament. DCVB, Mall.; Men. **Variant: Dur un bon xop** *loc.v.* Estar molt mullat. DCVB.

Agafar una cadira *loc. v.* Asseure-s'hi. DCVB, Mall, Men.

Agafar una cosa per sa coa *loc. v.* Conseguir-la amb gran dificultat o quasi per miracle. DCVB, Mall.

Agafar una pítima *loc. v.* Embriagar-se. DCVB.

Agafar unes bones mosques *loc. v.* Agafar una borratxera. [fig. Borratxera. Es diu principalment en plural]. DCVB, Men.

Agafar-se a un pèl *loc. v.* Aprofitar qualsevol pretext per fútil que sigui. DCVB.

Agafar-se com el gram *loc. v.* Ésser molt enganxadís, difícil de desllapissar. DCVB.

Agafar-se com una paparra *loc. v.* Ésser una persona molt enganxadissa o importuna. DCVB.

Agafar-se els dits *loc. v.* Sofrir un perjudici inesperat en el negoci, en el treball, etc. DCVB.

Agafar-se fort *loc. v.* Esforçar-se molt, recorrent a tots els remeis, per no decaure de son estat. DCVB.

Agafar, algú, de la paraula *loc. v.* Aprofitar-se del que algú ha promès o dit, acceptar-ho en profit propi. DCVB. Rond. Mall.: -¿*Que ho dius de de bo, Juanet -diu el rei-, que mos convides a tots? Mira que t'agafarem de la par.aula, i t'omplirem sa casa!*. 'En Juanet i sa fia del Rei'.

Agafar, qualque cosa, pels cabells *loc. v.* Donar-la per verosímil o probable, no essent-ho. DCVB.

Agafat a la seva *loc.adj.* Caparrut, que no escolta raons. DCVB.

Agafat amb cans (ser) *loc. v.* Ser molt salvatge, rústec o poc sociable. DCVB, Mall.

Agafat amb cans *loc.adj.* Rústic, salvatgenc, no gens avesat al tracte social. Beneit, curt d'enteniment DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Veiès no sebre fer passar sa canya d'emblanquinar per aquell portal! Sí que ho ha d'esser, agafat amb cans, amb un gambaner!*. 'Ses dones bambes'; **Variants: Agafat amb un gambaner** *loc.adj.* Rond. Mall.:*Que pareixeu agafat amb un gambaner! És que no sé com ja no vos he punxit en aqueix banyam meu!*. 'S'anellet'

Agafen més mosques amb una gota de mel que amb un barril de vinagre *par.* Vol dir que la suavitat de tracte és més eficaç que la severitat per a obtenir dels altres allò que volem. DCVB.

Agarrat a la seva *loc.v.* Tossut, caparrut. DCVB.

Agontar la mestra *loc. v.* Sofrir resignadament. Rond. Mall.: *I n'he de veure la fi, de tot això! Ja ho veurem què serà tot això, en esser cuít! Aquí he d'agontar la mestra enc que el dimoni en pas!* 'Es corpet d'es pou d'En Gatell'

Agontar ses tesses *loc. v.* Sostedir les pròpies opinions contra algú. Rond. Mall.: *No hi poria donar volta que aquell xabalet, que no sabien qui era ni d'on sortia, li hagués d'agontar ses tesses tan granat.* 'Es cavallet de set colors'. DCVB.

Agost i veremar, cada dia no es fa *par.* 1. Significa que les coses extraordinàries no s'han de prodigar. DCVB, Binissalem./ Marroig Refr. 2. Posa de manifest la importància de la verema. Rond. Mall.: *Ja sabeu lo que diu s'adagi Aigo d'agost fa mel i most. Agost i vermar, cada dia no es fa. I sobretot Galina agostina/ ponedora fina.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

Agost, a les set ja és fosc *loc. v.* Per expressar que a l'Agost les nits ja se són allargades. DCVB, Mall. **Variants: Per la Mare de Déu d'Agost, a les set ja és fosc.** DCVB, Men.

Agradar a un l'ofici de cucurulla *loc. v.* Esser un malfeiner. Es diu perquè les cucurulles només solen treballar un cop o dos cada any, en les processons de Setmana Santa i en les execucions. DCVB, Aladern Dicc.

Agradar tant (una cosa) com a un gat ses garrotades *loc. v.* No agradar gens. DCVB, Mall.

Aguanta i seràs cabo *loc.* Ho diuen en to de berba, per fer aguantar qualque cosa a un mosso o a un al·lot. DCVB.

Aguanta Roc, que l'avi combrega *loc.* DCVB, Men.

Aguanta, Lluc, que ta mare t'escanya *par.* Es diu referint-se a una persona que es veu obligada a sofrir amb resignació coses intolerables. DCVB, Men.

Aguantar [a qualcú] la metxa *loc. v.* Sosténir a algú la conversa o les berbes, sense disgustarse'n ni cedir. Martí G. Dicc. DCVB. **Variants: Aguantar [a qualcú] la conversa** *loc.v.* Martí G. Dicc. DCVB. **Aguantar [a qualcú] la tava** *loc.v.* Martí G. Dicc. DCVB.

Aguantar el bastó *loc. v.* Sofrir resignadament. DCVB, Ciutadella.

Aguantar la capa *loc. v.* Estar aturat i sense fer res, mentre el company festeja amb una noia. DCVB, Cat. Bal.

Aguantar la metxa *loc. v.* Sofrir resignadament una cosa molesta. *Jo que no tench es geni curt, allà agontava la metxa,*. Roq. 11. DCVB.

Aguantar la paret *loc.v.* Estalonar-se a la paret, carregar-hi el pes del cos. DCVB.

Aguantar la porra *loc. v.* Tenir paciència per suportar el que perjudica o molesta. Aladern Dicc. DCVB.

Aguantar o Servar ses tesses *loc. v.* Sosténir les pròpies opinions contra algú. DCVB.

Aguantar una capa *loc.v.* Haver d'escoltar una conversa desagradable sense poder-ne defugir. DCVB, Mall.

Aguantar-se amb el vent *loc. v.* Anar orsant i sense perdre notablement el barlovent, aguantant més o menys la vela segons les circumstàncies, però sempre en quantitat superior a la que segons ella es sol portar. DCVB.

Aguantar-se com un soldat vell *loc. v.* Mantenir-se ferm en una resolució. DCVB Cat., Bal.

Agut com una punta d'orinal (ser) *loc. adj.* No ser gens agut, no tenir gens de gràcia ni enginy. Labèrnia Dicc. DCVB.

Ahir bover, avui cavaller *par.* Es diu d'algú que ha passat d'un estat de pobresa a una posició social elevada. DCVB, Santanyí.

Ahir pastor, i avui senyor *par.* Es diu referint-se a canvis ràpids de fortuna. DCVB.

Ai Déu meu! *loc.* L'interjecció ai! S'usa en una multitud de locucions, acompanyada d'una paraula que completa l'expressió. Aquesta és una locució de dolor. DCVB.

Ai, mallol, quan seràs vinya par. Es diu referint-se a una cosa que és esperada i que probablement no arribarà mai. DCVB.

Ai, Senyor! Tanta roba i tan poc sabó! *loc.* Exclamació que se sol fer quan es parla de coses difícils o molestes. DCVB.

Aide't i t'aidaré par. Expressió que mostra la necessitat de posar cadascú de sa part l'esforç que necessita per aconseguir coses bones, i de no fiar-ho tot a la protecció de Déu. DCVB. Rond. Mall.: *Que trii s'al.lota que més li agrad, i que se cas abans de més raons, que Déu ja diu aide't i t'aidaré..* 'Sa fia del Sol i de la Lluna'

Aigo d'agost posa corc pertot par. Indica que les pluges de l'agost no són gens beneficioses. Rond. Mall.: *I si fa saó abans de la Mare de Déu morta sol esser molt mal sana per lo que diu s'adagi Aigo d'agost / posa corc pertot..* 'Es dotze mesos i dues jaies'

Aigo d'agost, mel i most par. DCVB, Martorell.

Aigo d'Agost, posa corc a tot par. DCVB, Marroig, Refr.

Aigo de bril, de fil a fil par. Indica que durant el mes d'abril plou d'una manera molt profitosa. Rond. Mall.: *Això és, s'esplet d'un any. Abril i Maig/componen tots es sembrats. Aigos de Bril i de Maig roades/ fan ses anyades. Abril plover i Maig ventós/ fan l'any ric i profitós. Aigo de Bril/ de fil a fil. Si trona de Bril/ ve bon estiu..* 'Es dotze mesos i dues jaies'

Aigo de burcany, dura tot l'any par. DCVB, Men.

Aigo de gener, umpl ses bótes i es graner par. DCVB, Men.

Aigo de Maig de raig a raig; d'Abril, de fil a fil par. DCVB, Mall. **Variant: Aigo de maig, de raig a raig par...** Fa referència a la conveniència que durant el mes de maig plogui repetidament, encara que no gaire fort, DCVB. Rond. Mall.: *-Es Maig! -diu sa jaieta-. Oh, quin mes més garrit! Maig humit / fa el pagès ric. Aigo de Maig, de raig a raig. Es mes de Maig/ a segar me'n vaig. Es ploure de Maig, anyada de garroves segura..* 'Es dotze mesos i dues jaies'

Aigo de maig, mal p'ets animals par. DCVB, Mall.

Aigo de maig, pesta an es bestiar par. DCVB, Men.

Aigo de Sant Magí, no dóna pa i lleva vi par. DCVB, Men.

Aigo de Sant Urbà lleva vi i no dóna pa par. Expressa com és de perjudicial la pluja en aquesta època. Rond. Mall.: *Si es molins de vent no fan una cortera de farina, és senyal de que serà mal any. I s'adagi diu Aigo de Sant Urbà (5 de setembre)/ lleva vi i no dóna pa.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

Aigo fresca fa bon ull *par.* DCVB, Mall., Men.

Aigo per Sant Urbà, lleva oli i vi i no dóna pa *par.* DCVB, Eiv.

Aigo se n'ho ha duit *loc. v. Ho diuen parlant d'una cosa que s'és abolida o ha desaparegut del tot.* DCVB, Mall.

Aigo, com a xots; i vi, a poc a poc *par.* Significa que poden beure molta d'aigua perquè no costa res, i convé beure poc vi perquè costa diners. DCVB, Santanyí.

Aigos d'abril i a maig roades, fan les anyades *par.* DCVB, Mall.

Aigua a coll (estar) *loc. adv.* Estar molt apurat, impotent per vèncer el perill o les dificultats. DCVB. **Variants: Amb aigua fins a coll (estar)** *loc. adv.* DCVB. **Amb l'aigua fins al coll (estar)** *loc. adv.* DCVB.

Aigua al gener, tot l'any va bé *par.* DCVB.

Aigua amunt *loc.* Seguint la direcció contrària a la de l'aigua del riu. DCVB.

Aigua avall *loc.* Seguint la mateixa direcció de l'aigua d'un riu. DCVB.

Aigua bullida allarga la vida *par.* DCVB, Cat. Bal.

Aigua cau, pluja segura *par.* DCVB, Mall.

Aigua d'agost fa mel i most *par.* DCVB, Bal.

Aigua d'agost, mel i most *par.* Indica que la pluja d'agost és beneficiosa. DCVB, Mall. Rond. Mall. *Ja sabeu lo que diu s'adagi Aigo d'agost fa mel i most. Agost i vermar, cada dia no es fa. I sobretot galina agostina/ponedora fina.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

Aigua d'agost, ni vi ni most *par.* DCVB.

Aigua d'estiu, xerriu-xerriu; aigua d'hivern, aigua d'infern *par.* BDC, XVIII. 218. DCVB.

Aigua de bambolla, tot lo món assadolla *par.* DCVB, Mall., Men.

Aigua de gener umpl ses bótes i es graner *par.* DCVB, Mall.

Aigua de gener, cada gota val un diner *par.* DCVB.

Aigua de juliol encén el sol *par.* Refranys que indiquen particularitats del sol en relació a la temporada o als mesos de l'any. DCVB.

Aigua de març, herba als sembrats *par.* DCVB.

Aigua de març, herba en els sembrats *par.* DCVB.

Aigua de pagès, pels pobres no val res *par.* Significa que la pluja prima però duradora és molt bona per al camp, però dolenta per als pobres que van a jornal a l'aire lliure. DCVB, Men.

Aigua de Sant Magí, no dóna pa i lleva vi *par.* DCVB, Men

Aigua de Sant Trimfà, lleva vi i no dóna pa *par.* DCVB, Men.

Aigua en febrer, bona pel sementer *par.* DCVB, Gomis Meteor. 108.

Aigua fresca fa bon vi *par.* Ho diuen els aiguaders.

Aigua i fems fan miracles *par.* DCVB, Gomis, Met. 133.

Aigua per Sant Joan, cap guany i molta fam *par.* DCVB, Mall.

Aigua per Sant Joan, cap guany i molta fam *par.* DCVB, Mall. **Variants: Aigua per Sant Joan, celler buit i molta fam** *par.* DCVB, Gomis Met. 116. **Sant Joan plovent, fa el vi dolent** *par.* DCVB.

Aigua prima *loc.nom.* Aigua escassa, pluja moderada. DCVB.

Aigua pura no té pecat *par.* DCVB, Men. DCVB.

Aigualir la festa a algú *loc.v.* Torbar-li l'alegria, donar-li un disgust enmig d'una satisfacció. DCVB.

Aigualir la festa *loc. v.* Torbar un plaer amb una interrupció desagradosa. *¿Però que no ho veus que m'aygaleix la festa?*, Oller Pil. Pr. 112. DCVB.

Aiguarent i vi, borratxo fi *par.* Miró Afor. 250. DCVB.

Aigües de febrer estalvien es femer *par.* DCVB, Mall.

Aixafar la guitarra a algú *loc. v.* Superar-lo o impedir-li de fer allò que projectava. Pascual Tirado (BSCC, VI, 231). DCVB

Aixarop de pàmpol *loc. nom.* El vi (es diu humorísticament). DCVB.

Aixarop de reblanir *loc. nom.* Ventim, tupada. DCVB, Mall.

Aixecar el colze *loc. v.* DCVB, Cat., Mall.

Aixecar es ventrell *loc. v.* Fer gana, esser apetitós (Eiv). «Aquestes sopes no m'han aixecat es ventrei». DCVB, Eiv.

Aixecar la llebre *loc. v.* Iniciar una qüestió que interessa molt tractar; fer fixar l'atenció en una cosa que estava oblidada o ignorada. DCVB, Cat.

Aixecar un eixam *loc. v.* Recuperar diners que estaven en depòsit o a interès. DCVB, Mall.

Aixecar-se primer que es llit *loc. v.* Quan un braveja que s'és aixecat molt dematí, li solen dir irònicament «Sí, primer que es llit», o bé «primer que sa màrfega» (Ciutadella). DCVB, Ciutadella. **Variants:** **Aixecar-se primer que sa màrfega** *loc. v.* DCVB, Ciutadella.

Aixexar o alçar de la pols *loc. v.* Alçar algú d'un estat baix, elevar-lo a una situació millor. *Quals fades me fadaren, que aquesta reyna de noblesa a ses pròpies despeses me lleuàs de la pols!* Curial I 23. DCVB

Així així *loc. adv.* Serveix per denotar mitjanja, no gaire bondat. *¿Com campa es malalt? -Així, així; ¿Has fet moltes gambes? -te diré, així, així.* (DCVB, Mall, Men) **Variants:** **Aixís, aixís.** *loc. adv.* *¿Saps sa lliçó? -Aixís, aixís.* DCVB, Eiv.

Així així *loc. adv.* Serveix per denotar mitjanja, no gaire bondat. «¿Com campa es malalt?—Així així» (Mall.). «¿Saps sa lliçó?—Aixís aixís» (Eiv.). «¿Has fetes moltes gambes?—Te diré així així» (Mall., Men.). *¿Com va anar el Faust?—Així així!, Roq. 2.* (DCVB, Mall., Men., Eiv.)

Així com així *loc. adv.* De qualsevol manera, sense gran atenció. «Aquestes coses no es fan així com així, no» DCVB, Bal.

Així com preguntaràs, tal resposta trobaràs *par.* DCVB.

Així és que *loc. conj.* Lligat amb la conj. que, serveix per introduir una conseqüència i és equivalent a «de manera que», «i per això». *Darà a ells tot compliment en així que nulla re no'n falrà* 1. Llull Cont. 16, 4; *E pres-li així que anch don P. G. no's poch leuar, Jaume I, Cròn. 15; Los monges demanaren merce al abat per frare Mario..., axí que guanyaren-li perdo del abat, 3. Eximplis, i, 28; Així és que al cap d'alguns anys la meva cartera era plena, 4. Ruyra Parada 5.* DCVB.

Així gallet, i tocs per sa cresta! *loc. v.* Es diu davant un fet estrany, excessiu. DCVB. Rond. Mall.: *Qui s'ha de voler casar amb un drac? ...I vol que sia guapa i de sang real! ... Així, gallet, i tocs per sa cresta!* 'Sa cama-rotgera'. : Sobretot, canyella que fa bon brou!; dau-li terra, an aquest cep!

Així i així *loc. adv.* Serveix per suplir una descripció o relació que s'omet per llarga o perquè ja la donen per sabuda. *Ella m'ha dit és vengut un homo així i així i m'ha dit tot això.* Roq. 41; *Li tocà es torn a una viudeta jove, y comensà -Jo som així i així; m'agrada tal cosa i som inimiga de tal.* Roq. 41. DCVB, Mall., Men.

Així les ensumen! *en.* Es diu com en senyal d'aprovació o satisfacció per un fracàs o mal resultat d'altri. La locució es completa a vegades dient "Així les ensumen, va dir Na Caraixa" o bé "Així les ensumen, i tenia es nas dins una femarada". DCVB, Mall. **Variants:** **Així les ensumen, va dir Na Caraixa** *en.* DCVB **Així les ensumen, i tenia es nas dins una femarada** *en.* DCVB

Així mateix *loc.adv.* 1. De la mateixa manera, tal com jo ho he fet, així mateix ho has de fer. *Tal com jo ho he fet, així mateix ho has de fer.*; 2. També. *Fou soterrat en lo dit monastir... e aximateix hi fou soterrada nostra mare*, Pere IV, Cròn. 30. *Methi de totes les salses fines, e methi aximateix lo cabrit*, Robert Coch, 1 v. *Dues fermalleres rovellades, Item dues celades aximateix rovellades*, inv. a. 1553 (Alós Inv. 36). *Girapiga val axí matex a restaurar la vista*, Flos medic. 126. 3. En el llenguatge actual de Mallorca i Menorca serveix per fer una afirmació d'un fet expressant al mateix temps una limitació de tal fet o l'existència de certes dificultats que s'oposaven que es realitzàs. *Sabia bé de lletgir, escriure, contes, cosir, brodar y altres feynes de dona, y aximatex dibuxava colca mica*, Penya Mos. iii, 27. *De vegades, aximetex, en les canades hi havia mica de maror*, Galmés Flor 27. *Ella així mateix se mira sa riquesa; però se mira molt més es cor y es seny de ses persones*, Alcover Cont. 4. X.; «¿Que així mateix hi ha haguda bona anyada?—Sí, així mateix». «¿Que hi havia molta de gent a sa funció?—Així mateix». DCVB, Mall., Men.

Així o així *loc.adv.* Expressió equivalent a "d'aquesta manera o d'una altra", "d'una manera o d'una altra". «*Tant m'estim així com allí*» (Men.). DCVB, Cat., Val., Bal. **Variants:** **així o allí** *loc.adv.* DCVB, Men. **així o així deçà** DCVB, Mall.

Així tiraven els guants al Rei *en.* Ho diuen a algú quan lliura una cosa de manera incorrecta, sense cortesia. DCVB.

Així, "gallet" i tocs per sa cresta *en.* Es diu per expressar extranyesa o contrarietat davant una cosa injusta o inesperada. / Es diu davant un fet absurd, excessiu. DCVB, Mall.

Així... com... *loc.adv.* Equival a 'tant... com...', 'no sols... sinó...' *E promeseren, axi la Senyoria com los ciutadans..., en per tots temps vsar d'aqueles costumes*, Cost. Tort., i, p. 9. *Que daran dret axí al maior com al menor*, Consolat, ii. *Seguint guerres axí en mar com en terra*, Tirant, c. 2. *Sabía axí conrar... com guerrejar*, Costa Agre terra 11. En documents vulgars i quan s'enumeren moltes coses, trobam a vegades suprimit el *com* del segon terme: *Totes les sues johes, axí de or, d'argent, perles e altres johes*, doc. a. 1468 (BSAL, x, 14).

Això encara! *loc.adv.* Exclamació de conformitat; cast. esto pase. Es una forma el·líptica de frases com «això encara passi», «això encara pot anar», etc. DCVB.

això era fór. Fórmula per iniciar la narració d'una rondalla. DCVB. Rond. Mall.: *Això era un rei i una reina que no tenien gens de bo amb sa comare, i n'estaven ben fellons! ¿Qui sap lo que haurien donat per un nin o una nina? 'Na Magraneta'*. **Variants:** **això era i no era; bon viatge faci la cadenera! Dos almuds per vosaltres que m'escoltau, i per mi una barcella** *fór.* Rond. Mall.: *Això era i no era; bon viatge faci la cadenera! Dos almuds per vosaltres que m'escoltau, i per mi una barcella. Idò heu de creure i pensar i pensar i creure que una vegada hi va haver una rateta que se'n va a rentar an es torrent es drapets d'un ratolí que havia tengut.* 'Sa rateta i s'avellaner' **Això era i no era, bon viatge faça la cadenera tres aumuds per voltros, i per mi una barcella** *fór* Rond. Mall.: *Això era i no era, bon viatge faça la cadenera tres aumuds per voltros, i per mi una barcella. Sortint de Manacor p'es camí de Tortoa, a la dreta, troben s'hort d'es Gabre, a on (quan ets animals par.laven com ara ses pedres)capllevava un hortolà que nomia Pere. 'S'Hortolà de S'Hort des Gabre'*. **Això era i no era bon viatge faci la cadenera. Per**

voltros que escoltau un amud! I per mi, una barcella *fór.* Rond. Mall.: *Això era i no era bon viatge faci la cadenera. Per voltros que escoltau un amud! I per mi, una barcella. Idò una vegada hi hagué un par.e que tenia tres fiis, En Pere, En Joan i En Bernat. Cop en sec un dia se va veure a ses portes de la mort. ‘Fruita fora temps figures flors per a Nadal’.* **Això eren** *fór.* Rond. Mall.: *Això eren tres germans, tan curts de tei que fins i tot no tenien tranc de dir cap paraula. ‘Tres germans beneits’.* **Això era i no era** *fór.* *Això era i no era una mare que tenia un xinxer d'al-lots. ‘En Toni Garriguel.lo’.* Rond. Mall. **Això era una vegada** *fór.* DCVB, Mall.

Això és això *loc.adv.* Expressa aprovació completa. DCVB, Mall. **Variants:** **Això és això, Aina meva.** DCVB, Mall.

Això és anar i venir, buidar i omplir *par.* Marroig Refr. DCVB.

Això és bo i no esmussa *en.* Es diu humorísticament en to d'admiració (Mall.). DCVB, Mall.

Això és l'àliga, ja no podríem trobar cosa millor *en.* Ésser immillorable, venir d'allò més bé per a qualque cosa. DCVB, Men.

Això és *loc.adv.* Locució per a introduir una frase explicativa o equivalent de l'anterior. DCVB. / Serveix per introduir una ampliació o formulació més explícita del que s'ha dit abans; *Baixàrem a St. Joan de l'Erm pel dret, això ès, pel camí, Verdaguer Exc. 17.* DCVB

Això és pa i això és peix *par.* Això és la veritat clara i neta, sense mistificacions. DCVB.

Això és sa cosa, cara de rosa! *en.* Es diu en to aprovatori o confirmatori del que un altre ha dit o d'allò que està succeint. DCVB, Mall.

Això és Santa Clara *en.* (DCVB, Bal.) .

Això és tan veritat com ara cauen nesples *loc.v.* Es diu d'una cosa que és mentida. DCVB.

Això és una altra música *par.* Es diu referint-se a una cosa que s'ha canviat, que resulta diferent d'allò que de moment semblava. DCVB.

Això és vianda de ton queixal *en.* Això és cosa del teu gust; es diu a una persona davant la qual es parla de coses grosseres amb beneplàcit seu. DCVB, Palma.

Això és xauxa *loc.v.* Això és una meravella de benestar. [Xauxa: nom d'un país imaginari on hi ha gran abundància de tot i tothom pot viure regaladament sense treballar]. DCVB.

Això hi ha, i bon pes *en.* Ho diuen per manifestar no saber res més que el que ja han contat. DCVB, Mall

Això ho fas perquè Déu no té senyor *par.* Ho fas sense poder-ho fer, només perquè Déu t'ho permet. DCVB, Mall.

Això i això *loc. nom.* s'empra en substitució d'una relació que ja s'ha feta abans i que es considera innecessari repetir. *Aniré a ca-seua i li diré això i això.* DCVB, Mall, Men.

Això i no res, tot és u *par.* Es diu humorísticament per indicar que una cosa és molt magra, insignificant, menyspreable. DCVB, or., occ., val., bal.

Això ja és vell *loc. nom.* Això ja és vell això ja se sap de molt de temps enrera. DCVB.

Això ja són altres cinc-centes *en.* Això és molt diferent, ja no és el mateix de què parlàvem.. DCVB, Mall. **Variants:** **Això són figues d'altre sostre** *par.* DCVB, Mal. **Figues d'altre paner** *loc. nom.* DCVB, Men.

Això li ho contes al moro Mussa. No sé si és el rector o el moro Mussa *loc.* Això contar-ho a qualsevol que et vulgui creure. No sé absolutament qui és. Mussa nom propi aràbic, que s'usa en l'expressió "el moro Mussa", que indica un personatge desconegut o imaginari;. DCVB.

Això no és això *en.* Expressa desaprovació. DCVB, Cat., Bal.

Això no és viure *en.* Es diu d'un estat o situació d'angúnia, d'excés de treballs, de preocupacions, etc. DCVB. Rond. Mall.: *Sa dona, un dia, acabada de veure tanta trifulga, va dir-Això no és viure! Per haver de tenir tantes de feines, ja valdria més que fossis tu rei, jo reina...* 'En Juanet de sa gerra'

Això no m'entra de cap manera *loc. v.* a) Això no ho entenc gens; això em repugna, no ho puc sofrir. *Com que no li entraven al cor ni li feien goig als ulls,* Pons Com an., 155. b) Aplicar-se eficaçment a un coneixement o afecte; aconseguir d'entendre, d'estimar una cosa o persona. «Aquest xicot no hi pot entrar, a aprendre de lletra!» «Es inútil no hi entro!» «No hi puc entrar de cap manera». DCVB.

Això no va pus *loc. adv.* Es diu per indicar que l'estat de coses ha de canviar. Rond. Mall.: *Tu, segons veig, me vols fer morir verda! Això no va pus!* 'L'amo de So Na Moixa'

Això no vols, això hauràs *par.* Significa que moltes vegades ens veiem obligats a fer o acceptar allò que ens repugna. DCVB.

Això revé, com la xuia de verro [**Això revé, com sa xuia de verro**] DCVB, Mall.

Això sí fór. fórmula per a indicar una rectificació o un aclariment./ serveix per introduir una fórmula adverbial explicativa de la proposició anterior *Y se tiren indirectes, / axò sí, riguent,* Penya Poes. 188. DCVB.

Això són altres cinc-centes *en* Es diu per manifestar que el que acaben de dir és diferent del que abns semblava, i que per tant fa modificar l'opinió que se'n tenia. DCVB, Mall.

Això són figues d'altre paner *en.* Es diu per significar «Això és una altra cosa, això és molt diferent del que pensàvem o del que dèieu». DCVB, or., occ., val., Men. mall. **Variants:** **Això són figues d'altre sostre** *en.* DCVB, Mall. .

Això ve d'allò *loc.adv.* Serveix per reafirmar la dependència causal entre un fet i un altre, després d'enunciar-los. DCVB, Mall.

Això vol molta sal *en.* Es diu d'una cosa que requereix molt d'esment o precaució. DCVB.

Això vols, això no hauràs *par.* DCVB.

Això, n'hi ha per tirar es barret a's foc i deixar-lo cremar *loc. v.* Tirar el barret al foc irritar-se molt per una contrarietat invencible. DCVB, Mall. Men.

Ajeure's a s'arada *loc. v.* retre's per falta de forces, tirar-se en terra amb sa càrrega. Un Mall. Diccionari. DCVB.

Ajeure's amb ses gallines *loc. v.* anar-se'n al llit molt dejorn. DCVB, Mall., Men.

Ajudant Déu (ant. Deus ajudant) *loc.adv.* Amb l'ajuda de Déu. *Puguen tractar e concordar, Deus ajudant, entre aquells pau,* (oc. a. 1405 (Col. Bof. xli))

Ajudar a portar la creu *loc. v.* Ajudar a qualcú a suportar els treballs i penalitats. *Ho faré de molt bona voluntat fins a portar-ne la creu al coll,* Tirant, c. 86. /«Jo no cant per bona veu / perquè Déu no la m'ha dada; / jo cant perquè no digueu / si duc pena o si duc creu / o si visc enamorada» (cançó pop. Mall.). DCVB.

Ajustar a qualcú el corbatí *loc. v.* Donar-li volta de garrot o penjar-lo a la forca. DCVB. **Variants:** **Apretar-li el corbatí** *loc. v.* DCVB.

Ajustar els comptes *loc. v.* Iròn. Castigar (és una expressió presa del castellà "Ajustar las cuentas". DCVB.

Ajustar els comptes *loc.v.* Determinar allò que cadascú deu i allò que li deuen; fig., castigar qualcú perquè vagi dret. Anar comptes fets anar resolt a fer allò que es té pensat. DCVB, Mall.

Ajustar es caps d'es dits *loc. v.* Donar una morma (Mall). DCVB, Mall. **Variants:** **Ajustar es garrot** *loc. v.* DCVB, Mall. .

Al bo *loc.adv.* Al punt culminant. *Ja som al bo de l'hivern.* DCVB, or.oc.

Al bon feiner, no li falta el menester *par.* DCVB.

Al bon servei, paga de rei *par.* DCVB.

Al bon temps, dar-li passada, i espera la nuvolada *par.* Vol dir que en temps de prosperitat cal prevenir-se per a la desgràcia venidora. DCVB.

Al bon vi, la meitat aigua *par.* DCVB.

Al cantar coneix l'home l'aucell, i al parlar lo cervell *par.* ((Gomis Zool. 293). DCVB.

Al cap d'avall *loc.adv.* a la fi. *Al cap d'avall dels nou mesos*, Pelay Cans. iv, 33. *Mos camins, al cap d'avall, se m'han tornat tenebrosos*, Maragall Enllà 43. DCVB.

Al cap darrer *loc. adv* finalment, com a conclusió. *As cap darrer arribàrem a sa Porta*, Roq.11. DCVB.

Al cap de cent anys, se cauen els murs i s'alcen els muladars *par.* Martí G. Dicc., DCVB.

Al cap i a la fi *loc.adv.* Després de tot, ben considerat tot. *Y a's cap y a la fi no són ferides mortals*, Aguiló Rond. de R. 4. DCVB

Al cap i a la fi *loc.adv.* En darrer terme, com a darrera conseqüència DCVB.Rond. Mall.; *Al cap i a la fi, sa jaia Xeloc s'hi presenta.* ‘Sa jaia Xeloc i sa jaia Bigalot’ *Si tu me guanyes, mos casarem, i es mal serà mort. Al cap i a la fi tu ets un homo de bé i desxondit.* ‘En Juanet i es set missatges’ **Variants:Al cap d'avall** *loc.adv.* DCVB. **Al cap i a l'últim** *loc.adv.* DCVB.

Al cel a parells, a l'infern a reguitzells *par.* Expressa una creença segons la qual són molt més els que es condemnen que els que se salven. DCVB.

Al cel lo vegem *fór.* Es diu piadosament en anomenar una persona difunta. DCVB.Rond. Mall.: *I justament Na Maria-Aina tengué son par.e mort, (...)Idò havies de dir al cel lo vegem.* ‘Un festetjador’. **Variants:Al cel sia ell i tots los morts** *fór.* DCVB.Rond. Mall.:*Se morí el pobret com un sant, al cel sia ell i tots es morts.* ‘El Rei En Jaume’ **Al cel mos vegem tots plegats. Amèn .fór.** Formula utilitzada per finalitzar una rondalla. *I se n'ho menà tot a ca'l Rei, que else rebé amb sos braços oberts; i visqueren i gaudiren una malafi d'anys fins que se moriren i els enterraren; i al cel mos vegem tots plegats. Amèn.* DCVB

Al cel no em volen, i a l'infern me pregunuen *par.* Es diu volent indicar que una mateixa persona obté mala acollida a un lloc i bona rebuda a un altre. DCVB.

Al cel sia! o Al cel lo vegem! *for.* Es diu piadosament en anomenar una persona difunta. DCVB.

Al cel, un Déu; a la terra, un rei; a la casa, una bossa *par.* Significa que convé molt la unificació de poders en el govern i en l'administració. DCVB, Men.

Al collir les figues ens veurem *par.* Es diu per expressar que el resultat de les empreses no es sap fins a la fi d'aquestes. DCVB.

Al color de rosa, l'amor s'hi posa *en.* Es diu per lloança dels vestits color de rosa. DCVB.

Al contrari, o pel contrari *loc.adv.* Al revés. *Aytant con ella és pus dolorosa, aytant plau més a nostre Senyor Déu, e per lo contrari, quant lo confessant ha de sos peccats menys desplaer, aytant és sa confessió pus irrisòria e contemptiva de Déu, Eximenis Conf 4. Lo seny de les dones tot sta en la bellesa, e per contrari, la bellesa dels hòmens en lo seny, Curial, ii, 44. La viuda, al contrari, per molt que s'aplana, | no té en lo seu*

cuyro sinó pèl agut, Viudes donz. 316. No vaig poder dormir-hi, no; al contrari, vaig restar amb un pam d'ulls oberts, Ruyra Parada 16. No s'havia consumit; al contrari, era més gran encara, Pons Auca 264. DCVB.

Al corrent (estar) loc. adv. Estar cabal fins al present;—fig., estar assabentat, tenir notícia cabal d'una cosa. Axí tothom està al corrent de lo que progressam, Ignor. 4. DCVB.

Al costat de casa maten porc par. Es diu referint-se a algú que, essent molt pobre, es vanta o presenta com a amic de gent molt poderosa. DCVB.

Al criat que servint-te està, no li degues res demà par. DCVB, Mall.

Al cul del sac es troben les engrunes par. Vol dir que a la fi es comproven les conseqüències de les errors comeses. DCVB / Significa que a la fi de les accions es veu llur resultat. DCVB, Cat., Val., Bal.)

Al darrer claviller (estar) loc. adv. Estar a les darreres, a punt d'acabar-se o arruinar-se. DCVB, Val.

Al dinar, menja poc; i al sopar, menys par. DCVB.

Al ferrer no li vages a vendre baldes par. Vol dir que és difícil enviar a qui és perit o pràctic en la matèria. Saura Dicc. DCVB.

Al fi de la mitja nit loc. adv. En punt de mitjanit. DCVB.

Al fi o En el fi loc. adv. En el punt just, exacte, sense inclinar-se més a una banda que a l'altra. () Crech yo que'n lo pes vendrà tant al fi, Proc. Olives 635. «Una fadrina ha d'estar | en el fi, com la balança | a tots ha de dar esperança | i de cap s'ha de fiar» (cançó pop. Mall.). «La balança està al fi». «Aquest rellotge no està al fi». DCVB.

Al foc de la guineu, qui no porta llenya no s'hi asseu par. Es refereix a aquelles empreses en què cal col·laborar, o si no, no se'n té profit. DCVB.

Al gener, cada ovella amb son corder; si no a la tripa, al braguer par. DCVB.

Al gener, l'oli és a l'oliver par. Perquè les olives ja són ben madures. DCVB.

Al germà, rica germana, i al marit la muller sana par. Indica les dues coses que poden fer prosperar un home fadrí i un casat. DCVB.

Al gust estragat, el dols li és amarg (o "li és salat") par. DCVB.

Al juliol, la força al coll par. DCVB.

Al juliol, no crema el gavell qui vol par. Tots aquests refranys es refereixen a l'estat de la vinya en aquest mes. DCVB.

Al juny, la falç al puny par. (DCVB, or., occ., bal.

Al juny, la pluja està lluny, i si plou, cada gota és com el puny par. DCVB.

Al jurament imprudent, no hi entrem par. DCVB.

Al llarg d'una cosa *loc.adv.* Resseguint-la d'un extrem a l'altre, o en sentit longitudinal. *Ens feren colocar a lo llarg d'aquell corredor*, Verdaguer Exc. 11. *Y derrera la morta li corria / a lo llarch de la nau*, Costa Trad. 88. DCVB

Al llit i a la taula, a la primera paraula par. Vol dir que no ens hem de fer pregar quan ens criden a menjar o a descansar. DCVB.

Al lloc de la guineu, qui se n'alça ja no hi seu par. Es diu al qui, havent deixat un lloc, quan hi torna el troba ocupat per un altre. DCVB.

Al llop dorment, no li entra res en dent par. Vol dir que el qui dorm massa, com que no treballa no menja. DCVB.

Al maig, cada dia un raig par. Significa que pel mes de maig convé que plougi repetidament, encara que no gaire fort. DCVB. **Variants: Pel maig, de raig a raig par.** DCVB.

Al maig, el blat puja com el faig par. DCVB.

Al maig, floreix el faig i canta el gaig par. DCVB.

Al mal feiner, cap eina (o cap feina) li va bé par. DCVB.

Al mal temps, bona cara par. DCVB.

Al mal, fes-li bona cara par. Vol dir que davant les adversitats cal conservar la presència d'ànim i l'humor. En el mateix sentit es diu «*Qui canta, els seus mals espanta*». DCVB.

Al malalt que ha de viure, s'aigua li és medicina par. DCVB, Mall.

Al malfeiner, cap arreu li li ve bé par. DCVB. **Variants: Al malfeiner, cap feina li sembla bé par.** DCVB.

Al manco o pel manco *loc.adv.* almenys. *Cada mes dos vegades per lo manco visiten les cases*, Const. Cat. 314. *Haja de tenir per lo manco trenta anys*, Ordin. Univ. 1596, pàg. 7. *Mas que romangam al manco a la mira*, Brama llaur. 192. DCVB.

Al marit amar-lo com a amic i tèmer-lo com a enemic par. DCVB. **Variants: Al marit, tractar-lo com a senyor i guarda-te'n com de traidor par.** DCVB.

Al mateix temps *loc.adv.* Conjuntament, sense diferència de temps; ensems. *Tots parlan en un mateix temps*, Lacavalleria Gazoph. *Una revista que ensenyàs y entretengués a un mateix temps*, Roq. 47. ; *Quina amor tan pura, tan santa, i al mateix temps tan forta!*, Alcover Cont. 12. *Li donen una soffra e brida tot en un temps*, Dieç Menesc. i, 3 vo. *A temps per un temps fix, limitat (en oposició a perpètuament)*. *Stigué feta qüestió qual valia més, o que els dits regidors de les ciutats fossen perpetuats o a temps; e definiren*

que a temps solament, Eximenis Dotzè, c. 401 (Aguiló Dicc.). **Variants:** **A un mateix temps** *loc.adv.* DCVB. **A un temps** *loc. adv.* DCVB.

Al metge, al confés i a l'advocat, diga'ls sempre la veritat *par.* DCVB.

Al meu concepte *loc.adv.* Segons la meua opinió, manera de veure. DCVB. **Variants:** **Al meu parèixer** *loc. adv.* Al meu entendre, segons em sembla. DCVB, Mall. **Al meu parer** *loc. adv.* Segons la meua opinió. *Que y deguessen dir cascú son parer*, Pere IV, Cròn. 188. *La mort no'ns fa tant mal, a mon parer*, Ausiàs March lxx. DCVB.

Al molí i al mercat, fes-hi anar el més avispat *par.* DCVB.

Al notari, bo o dolent, procura tenir-lo content *par.* Vol dir que el notari té en la seva mà afavorir o perjudicar els contractants o par.ents de contractants, modificant un poc les escriptures. DCVB.

Al pagès deu-li cols *par.* Significa que cal tractar la gent segons llur estament. Hi ha qui completa el refrany així «*A un pagès deu-li cols, i en temps de fang sabates grosses*». DCVB.

Al pèl o A pèl *loc.adv.* Al punt, a la mesura del desig; a propòsit, de manera escaient. *El Notariet..., que vinguera que no a pèl, en sos enredos y maranyes... posava les senderes de manera que trahia molt bons reals*, Rond. de R. Val. 80. DCVB.

Al peu de (tal o tal cosa) *loc.adv.* A la vora i a la part baixa de tal cosa o tal altra. *Al peu de aquell puig havia un gran boscatge*, Llull Felix, pt. i, c. 7. *Jo faré una gómena al peu de la torre*, Jaume I, Cròn. 72. *parint los fills dignes al peu de la creu*, Passi cobles 98. *Lo seu cors fou soterrat en la sglésia de Sant Joan de Letrà al peu del altar*, Tirant, c. 34. *Lo seti fo feyt de la regina solament per ella, e als peus d'ella fo feyt seti per la comtessa sa germana e per les altres comtesses*, Muntaner Cròn., c. 32. *Els torrents que bramen al peu de la timba*, Alcover Cap al tard 9. DCVB.

Al peu de la lletra *loc.adv.* Exactament, sense canviar res. () Traduirem al peu de la lletra es resumen del informe, Ignor. 12. DCVB.

Al ple migjorn *loc.adv.* A migdia. DCVB.

Al pobre vergonyant dona-li de quan en quan *par.* DCVB.

Al pobre, el sol se'l menja *par.* Significa que al pobre, no se l'escolta ningú. DCVB.

Al poll de juliol, cap o cul sempre li dol *par.* (Gomis Meteor. Agr. 119). DCVB.

Al principi *loc.adv.* Al primer temps o a la primera par.t d'una cosa.. DCVB Tots els exemples són de textos catalans. **Variants:** **En el principi** DCVB.

Al punt *loc.adv.* En un moment, ràpidament. / Al moment, tot seguit. *Al punt va estar la Terra/ plena de blanques encatifades d'herba menuda i fina*, Penya Mos, III, 63. DCVB. Rond. Mall.: *I se posa amb ses barres rac-a-rac rac-a-rac an aquella paret, i al punt li va*

haver fet un forat que hi podien passar tres homes. 'En Juanet i es set missatges.' S'ajagué, i al punt dormí més arreu que un sauló. 'S'Hermosura del món'

Al punt o En punt (de tal o tal hora) *loc.adv.* Exactament a tal hora. Hem arribat a la una en punt (o "al punt de la una"). *En punt de migdia*, Aguiló Poes. 87; *Al bell punt de la mitja nit*, Verdaguer Flors Mar. 8; *A dues hores en punt de la matinada ens trobaríem a la placeta*, Ruyra Parada 15. DCVB

Al que li pica, se rasca; i si no s'aguanta *par.* Es diu per manifestar despreocupació envers les reaccions més o menys desagradables que algú pot tenir davant una determinada conducta. DCVB. **Variants: Qui li piqui, que se rasqui** *par.* DCVB.

Al qui menja lo madur, feu-li rosegat lo dur *par.* Significa que cal acceptar les coses desagradables si volem tenir dret a les agradables. DCVB.

Al qui pren aigua de setge, no li farà mal el metge *par.* DCVB.

Al raset *loc.adv.* Ple fins a dalt la vora del recipient. DCVB./ Ple al ras, fins a dalt la vora del recipient DCVB, Mall., Men. *Ja tenen sa bomba de s'omplidor al raset*, Alcover Cont. 484Rond. Mall.: *Sa caixeta ja tornava esser plena al raset de dobles de vint de carassa. 'Sa maneta de plata'* **Variants: A la raset** *loc. adv.* *No les vui buides ni plenes, / sinó just a la raset; / voldria an es cadafet / dedins li sortissin venes.* Glosada d'en Planiol de Santa Eugínia, Mall. **A la raseta** *loc. adv.* *Trobà una cadufa a la raseta de doblers que una vella avara hi havia amagat.* Riber Miny. 17. DCVB, Mall. **A la rasina** *loc. adv.* DCVB, Pollença.

Al revés *loc. adv.* De manera contrària a la normal. *Tots los costums d'amor veig al revés.* Ausiàs March CII. DCVB. **Variants: Del revés** *Girant-se les ungles del revers.* Vict. Cat., Ombr. 44. DCVB.

Al ric pegaràs, i cridarà; al pobre pegaràs, i callarà *loc.v.* DCVB.

Al ric que cau, el sostenen; al pobre l'empenyen *par.* DCVB.

Al riu brut de torrentada, es peix hi fa xalada *par.* Vol dir que quan hi ha avalots o desordres, sempre hi ha qui s'aprofita i hi fa negoci. DCVB, Men.

Al sà i al pla *loc.adv.* De manera senzilla. DCVB.

Al saltador (estar) *loc. adv.* Estar a punt d'emprendre qualsevol cosa d'importància o de dificultat. DCVB.

Al sant que no li tinguis devoció, no li facis oració *par.* Vol dir que no cal esser hipòcrites, sinó obrar amb franquesa, sense fingir allò que no sentim. DCVB.

Al setembre, carabasses *par.* DCVB.

Al setembre, no fa cap arruga el ventre *par.* Miró Afor. 115. DCVB.

Al seu temps *loc.adv.* Al temps oportú. *Totes les coses tenen son temps*, Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Al sol *loc.adv.* A lloc on arriba la dita claror i calor directa. *Y'l caragol seu... que pren ab les baves les mosques al sol*, Proc. Olives 286. *Fitor del sol Solis vis*, Lacavalleria Gazoph. *Escalfats pel sol de migdia*, Casellas Sots 9. *La calrada del sol i del rubor*, Alcover Poem. Bíbl. 56. *Després d'haver-se amarat de sol*, Ruyra Parada 11. *Morí cantant al sol*, Verdager Idilis.

Al temps d'alçar Déu *loc. adv.* En molt poc temps. DCVB. **Variants:** **Al temps de dir Jesus** *loc. adv.* DCVB.

Al temps de dir un crec-en-un-Déu *loc.adv.* En un temps molt curt. *En Pau y en Pere van posar-se al peu de les boques que havien de vigilar. Al temps de dir un crech en un Déu, En Berenguera ja va sentir la fressa.* Josep Saderra (Catalana, I, 458). DCVB. **Variants:** **Al temps de dir un parenostre** *loc. adv.* En molt poc temps, en un minut. DCVB. **En un dient de parenostre** *loc. adv.* DCVB.

Al temps de la formiga, no hi ha amiga *par.* DCVB.

Al temps de la picor, tothom gratava *par.* Vol dir que les circumstàncies obliguen a fer moltes coses que no faríem si no ens hi veiéssim forçats. DCVB.

Al temps del puput, al matí moll i al vespre eixut *par.* DCVB.

Al teu senyor, paga-li els drets, i allunya't de les seves parets *par.* Recomana complir les obligacions amb els rics o revestits d'autoritat, però sense prendre-hi massa contacte o familiaritat. DCVB.

Al tip *loc.adv.* Tot ple, a caramull, estibat. *Es tramvies que anaven al tip*, Ignor. 69. DCVB, Mall.

Al torrapà, la fam el va matar *par.* Es diu referint-se a aquelles persones que no saben o no poden aprofitar-se de la bona situació en què es troben. DCVB.

Al través *loc. adv.* De manera que la seva llargària estigui en sentit perpendicular a la llargada d'una altra cosa o d'una direcció donada (es diu en contraposició a pel llarg o de llarg). «*De madrastrès a cunyades | no hi ha un dit de través; | si ses madrastrès són males, | ses cunyades ho són més*» (cançó pop. Mall.). *Un carro de parey que estava de través devant una taverna*, Roq. 11. *Uns quants grills de ceba retallats a través*, Pons Auca 123. **Variants:** **De través** *loc.adv.* *Ell viu a través per la forest venir dues dones*, Llull Blanq. 43. *Tota bala de quiyna que roba sia, qui vaja a través*, doc. a. 1288 (RLR, iv, 506). *Lo poder de la casa d'Aragó, qui és l'àguila, és-lo vengut al través e ha'ls tots devorats*, Muntaner Cròn., c. 284. *Fortment lo hauia ferit al través*, Hist. Troy. 181. *Apartem-nos al través en aquell altre mont*, Tirant, c. 328. *En la qual tassa fonch vista aygua clara en quantitat de mitj dit al través*, doc. a. 1466 (Hist. Sóller, i, 275). *Dos serons, la un per lonch, l'altre per través*, Cauliach Coll., ii, 2a, 3.

Al viu *loc.adv.* Amb gran vivesa o força d'expressió. «*M'han pintat ben al viu els perills d'aquest viatge*». DCVB.Rond. Mall.: *Meee! Feia es traidor, lo més al viu.* 'En Gostí lladre'

Ala baixa (anar) *loc. adj.* Trist, malament de salut, de gust, de riquesa, de sort, etc. DCVB. Rond. Mall.: *I venien fent feina, però tots ben mostiis i ala baixa* 'Sa llampria meravellosa' *Un dia que havia perdut tot es cabal i se'n tornava a ca-seua ben ala-baixa, li compareix un senyorot que duia mala ombra de tot* 'Sa comtessa sense braços'

Alaba aquell qui et dóna gust, i dóna gust a qui t'alaba par. Marroig, dicc. DCVB.

Alaba't ruc, que a vendre et duc *en.* Es diu per aquells qui són canagloriosos o qui es lloen a ells mateixos. DCVB./ S'aplica al qui, estant en perill de sofrir una gran pèrdua, encara es vol donar importància i bravejar. (DCVB, Val. Bal.) .

Alabat sia Déu *fór.* Es diu en entrar a una casa. És una salutació de gent antiga, que s'ha deformat fonèticament reduint-se a formes com alabatsideu, 'batsideu, 'tsideu (Ciutadella). DCVB, Men.**Alabat sia Déu!** *fór.* Exclamació que s'usa a) Com a salutació que es fan a la pagesia de Mallorca en trobar-se per un camí o terra persones desconegudes, i també en entrar a les cases de fora vila; i a Menorca s'usa encara en entrar a una casa, però no en trobar-se per fora. Al qui rep la salutació de «*Alabat sia Déu*», li toca contestar «*Per a sempre*» o «*per a sempre-sia alabat Déu*». b) Com a acció de gràcies a Déu per un benefici. c) Com a expressió de conformança enmig de les contrarietats.— d) Per reforçar un judici ponderatiu. *La Roqueta dona un cop d'jalabat sia Deu! a tots es periodistas*, Roq. 4; *Més avall trobá un bergantell que feya el seu mateix camí..., y armá aquesta conversa ab ell—Alabat sia Deu.—Pera sempre*. Penya Mos. iii, 91; *De la salut no'n tench rès que dir, ella marxa perfectament*". "*Vaja, alabat sia Deu*", Vilanova Obres, iv, 168. *Aquell no era mort dormia. No tindria mala llevada, alabat sia Deu!*. Víct. Cat., Ombr. 38.). DCVB.

Alabat sia Déu! *fór.* 1. Quan, comptant cert nombre d'objectes, arriben a deu, diuen «alabat sia Déu» i segueixen contant «onze, dotze...» (Barc., Valls, Organyà, Mall.). És un costum que es perd. DCVB, Barc., Valls, Organyà, Mall. 2. **Alabat sia Déu!** o **Beneït sia Déu!** *fór.* La resignació s'expressa principalment amb les locucions **Alabat sia Déu!** o **Beneït sia Déu!** DCVB.

Alabat sia Déu! Per a sempre sia alabat! *fór.* Salutació. Rond. Mall.: *D'es cap de set dies, troba un gigant.-Alabat sia Déu! Diu es fii del rei.-Per a sempre sia alabat! Diu es gigant. ¿I de què anam per aquí?* 'S'hereu de la corona'.

Alabat sia el Corpus, que cau en dijous *en.* Exclamació per exhortar irònicament a pendre amb paciència alguna desgràcia imaginària. Escrig-Ll. Dicc. DCVB.

Alabat sigui, madò Mercadala! *en.* Exclamació admirativa per ponderar una feta, generalment estrambòtica. DCVB, Men

Alabe't ruc, que a vendre et duc *en.* Es diu per aquells que són vanagloriosos o que es lloen a ells mateixos. DCVB. Rond. Mall.: *Anc que m'estiga lleig es dir-ho, perquè som germà seu i me porien dir "es veinats són a dur oli! I alabe't ruc, que a vendre et duc!* 'La Mare Baleneta'

Alabeu-vos naps, cols, que hi ha naps a l'olla *en.* Es diu per aquells que es vanaglorien de mèrits que corresponen a altres. DCVB.

Alçar (dur, portar, etc.) en pes *loc.v.* Alçar o dur una cosa suportant-la completament, sense deixar-la tocar a terra. *Hi hagué infinit poble que ab treball lo portaben quasi en pes,* Antiq. 2. DCVB.

Alçar (en pes) la gana, l'enveja, la ràbia o les ganes de fer quelcom *loc. v.* Posseir-ho en grau molt alt. Rond. Mall.: *Un dia que sa fam l'alçava, an es pobre vei, li vengué aqueixa idea.* 'Na Juana i la fada Mariana' *Ara sa madrastra i sa germanastra no ho porien sufrir, i s'enveja les roegava i les alçava en pes.* *Ets estudiants tots taiaven claus contra En Mig-dimoni i haurien esclafat un re amb ses dents de sa ràbia que tenien i que els alçava en pes.* *Na Juanota tenia unes ganes d'anar-hi, que l'alçaven, però no gosava dir-ho.* **Variants:** **Tenir, una fam, que alça** *loc. v.* Tenir una fam extremada; **Alçar en pes, l'enveja** *loc. v.* Tenir molta enveja; **Alçar en pes, la ràbia** *loc. v.* Estar completament irat; **Alçar en pes les ganes de fer una cosa determinada** *loc. v.* Tenir ganes de fer una cosa amb insistència.

Alçar (o aixecar) el Cristo *loc. v.* Cridar molt, amb indignació. DCVB.

Alçar algú sobre el pavès *loc. v.* Proclamar-lo sobirà o cap suprem d'un exèrcit, d'un partit, etc. DCVB.

Alçar bandera *loc. v.* Fer-se adalill o propagandista d'una idea o secta. *Cégo y ple d'atreviment va alsar bandera quantre Deu.* Penya Mos. iii, 51. DCVB.

Alçar el cap *loc. v.* 1. experimentar millorança en l'estat de salut o d'esperit, o en la posició econòmica; sortir d'un malestar greu. *Y s'hi cuien unes anyades que fan alsar es cap an es pagès de bona manera,* Alcover Cont. 13. DCVB, Cat. Bal. / 2. Anar-se'n decididament, empendre la marxa cap a un lloc determinat (Mall.). *Me va pegar l'humorada d'alsar el cap y partir cap a Valencia,* Penya Mos. iii, 112. DCVB, Mall. 3. Cobrar forces, vèncer una malaltia, tribulació o gran dificultat. DCVB. Rond. Mall.: *Aquell al-lot arribà a estar avorrit, i un dia alça es cap i ja és partit per dins un grandió bosc.* 'En Tià d'es forn d'En Mata-ronyes'. **Variants:** **Aixecar el cap** *loc.v.* DCVB.

Alçar el colzo *loc. v.* Beure massa, embriagar-se. *Per gats, o meules, o turques, o moxos, o per havê alsat massa es colzo,* Ignor. 35. DCVB. Rond. Mall.: *Tan afectat d'alçar es colzo i fer-se rues an es clotell, que, quan duia mitja meula, era que la duia sencera.* 'Mestre Jaume Figuereta'. Sinònim: fer-se rues an es clotell

Alçar el cor a Déu *loc. v.* Elevar l'esperit a Déu. DCVB.

Alçar el cul *loc. v.* Alçar un animal la part posterior del cos, principalment els cavalls i altres bèsties de càrrega quan estan irritats. *fig., donar una persona mostres d'irritació amb les paraules o amb el gest.* DCVB, Mall.

Alçar el pont a algú *loc. v.* Manifestar-se incompatible o barallat amb ell. *No sé què s'ha figurat, aquest! M'ha alçat es pont i no vol sebre res de mi.* DCVB, Eiv.

Alçar el ventrell *loc.v.* Causar gran estranyesa o preocupació. *Tot axò que me dius no t'ha d'alsar el ventrey, porque és bo de compondre*, 1.Penya Mos. iii, 16. *Corren tantes boles, qu'un ja hey està avesat y no li alsan es ventrey*. Ignor., 30. DCVB, Mall.

Alçar es carrer *loc.adv.* Avalotar, fer grans crits que alteren la gent que passa pel carrer. DCVB, Mall.

Alçar la casa a l'aire *loc. v.* Fer molts de crits, moure un escàndol dins una casa. DCVB, Mall., Men.

Alçar la cresta *loc. v.* Enorgullir-se. DCVB, Mall.

Alçar la grípia a algú *loc. v.* Restringir-li les possibilitats de guanyar o d'obtenir mitjans de vida. *Provà d'alsar-los sa grípia y de no donar-los diners quant n'hi donaven*, Roq. 32. DCVB.

Alçar la mà *loc. v.* Procurar remei eficaç. *Corre obligacio de alsar ma de la invasio que li amenassa*, Justif. Cat. arm., 21; *Que se servesca alsar la ma per tot lo temps de la sega, de que no vajen homens*. doc. a. 1636 (arx. mun. de Maó); *Y que, mes informat, alsaua la ma al dit mandato que de son orde se hauia fet*, doc. a. 1675 (Boll. Lul. vii, 16); *Devertiment ja no hi ha | en el món, que em faça riure; | ja tant m'és morir com viure | si Déu no hi alça la mà*. Cançó pop., Manacor, St. Llorenç des C. **Variant: Alçar-hi Déu la mà** *loc. v.* Fer cessar una calamitat. DCVB.

Alçar la mà *loc.v.* Fer senyal d'amenaça de pegar. DCVB.

Alçar la veu *loc. v.* fig., parlar amb energia i recriminant algú. DCVB.

Alçar la veu *loc. v.* Parlar amb més energia, amb irritació. DCVB, Bal.

Alçar les celles *loc. v.* Deixar anar la mala cara, deixar de mostrar irritació. DCVB, Mall.

Alçar o Adreçar les orelles *loc. v.* Posar-se a escoltar atentament. DCVB.

Alçar palleta *loc. v.* Ser molt voluminós o considerable. DCVB, Men.

Alçar pèl *loc. v.* Engreixar, refer-se de salut, de fortuna, de posició econòmica. DCVB, Manacor

Alçar polseguera *loc. v.* Moure discussions sorolloses o violentes. Aladern Dicc. DCVB.

Alçar terreta *loc. v.* Produir gran commoció súbita una cosa que es fa o es diu. *Li tiraven qualque flastomia que alsava terreta*, Aguiló C., Rond. De R. 16; *Los expediren un títol de mallorquins forasters que alsarà terreta y fumarà en pipa*, Ignor.5. DCVB, Mall. / Ser molt violent un parlament, discussió o altra manifestació del pensament. *Si no mudan prest d'opinió, los expedirem un títol de mallorquins forastés qu'alsarà terreta y fumarà en pipa*, Ignor. 5. DCVB, Mall., Men. Rond. Mall.: *Això era un rector que un dia es deixà caure un sermó contra es llibres dolents que alçava terreta*. 'Un que no badava'.

Alçar xella *loc.v.* Revenir, sortir bé d'una malaltia o d'una pèrdua de capital. *¿Què dimoni deu esser estat, que primer no porien alsar xella i hi corria tan poch xorrèstich per dins aqueixa casa, que set doblés no los feyen un sou, i ara campen tan polents?* Alcover Rond. viii, 7. *A pesar de tot, es Ferro-carril alsarà xella, perquè té elements de vida.* Ignor, 11. DCVB, Mall. Men. Rond. Mall.: *Es veïnats, envejosa que es sa gent i no poren sofrir que un alç xella, comencen a dir. 'En Pere tort'.* **Variant: No poder alçar xella** *loc. v.* *¿Que dimoni deu esser estat, que primer no porien alsar xella i hi corria tan poc xorrèstic...i ara campen tan polents?* Alcover Rond VII, 7. DCVB, Mall.

Alçar-ho a la par *loc. v.* Fer una barata cap per cap, sense tornes, o bé acabar una qüestió amistosament sense guanyar ni perdre cap dels disputants més que l'altre. *Sabs que't treu de més callar / i alsar-ho a la par., / i que tant perda un com l'altre,* Alcover Cont. 472. DCVB, Manacor.

Alçar-se a germans majors *loc. v.* Rebel·lar-se. Aladern Dicc. DCVB.

Alçar-se cobrador *loc. v.* Alçar-se de gall, insolentar-se. *Com més fan que l'avorresca, ell més s'alça cobrador,* Gloses de Na Catalina-Aina Comes, Manacor. DCVB, Mall.

Alçar-se de gall *loc. v.* Irritar-se i parlar amb intemperància i violència. DCVB, Men.

Alçar-se de puntes *loc. v.* per extensió: persistir, procurar amb molta insistència. DCVB, Mall.

Alçar-se de retalons *loc. v.* Posar-se en disposició enèrgica de resistència o de comandament. DCVB, Mall.

Alcudienc rabassut, de mala raça has vengut! *en.* Insult dels pollencins als alcudiençs. Aguiló Dicc. DCVB, Mall.

Alegrear la vista *loc. v.* Fer veure una cosa molt agradable. DCVB. / fixar intensament la mirada. DCVB.

Alegre (xalest, trempat, eixerit) com un passarell (estar) *loc. adv.* Estar molt alegre i trempat. DCVB.

Alegre com un pinsà *loc.adj.* Es diu d'una persona de caràcter molt alegre i rioler. DCVB.

Alegre com unes castanyoles *loc. adv.* DCVB.

Alegre, l'amo En Joan! *en.* Exclamació per encoratjar algú que està trist o desanimat. DCVB. Men.

Alegria amagada, candela apagada *par.* DCVB, Cat., Mall.

Alegria de batafaluga *loc.nom.* Alegria de poca durada. Segurament aquesta locució deu provenir de "alegria" en sentit de planta, car el "Sesamum" és semblant a la batafaluga. *Això ha sét alegria de batafaluga.* DCVB, Eiv.

Alegria secreta, alegria incompleta *par.* Farnés Parem, 138. DCVB.

Alegria, que es sostre es crema *en.* Locució que s'aplica als qui s'alegren d'una cosa que caldria lamentar. DCVB, Un Mall. Dicc.

Aleluia aleluia, qui no mata porc no menja xuia *par.* Pareix indicar per a molts que la verdadera alegria consistix en tindre assegurada la bona papanda»(Martí G., Tip. mod., i, 248); en realitat serveix per indicar que per aprofitar-se de les coses cal esser previsor i posar els mitjans. DCVB, Cat./ DCVB, Empordà, Men.

Alenar espès *loc. adv.* Pantaixar, donar mostres d'estar molt cansat. DCVB, Bal.

Alenar o respirar per la ferida *loc. v.* Manifestar o deixar entreveure un sentiment que es portava amagat. DCVB

Alenar pel cul (o pel nas o pel senyor onclo) d'un altre *loc. v.* Pensar o obrar subjectant se al pensament o a les ordes d'un altre. Du aquesta expressió el Dicc. Amengual. DCVB, Mall./ Parlar segons l'opinió d'ell, o al dictat d'ell. DCVB, Mall. / Alenar pel senyor onclo d'algú *loc. v.* Pensar o obrar subjectant-se servilment al pensament o a les ordes d'un altre. DCVB.

Alenar per baix *loc.v.* Fer una ventositat. Un Mall. Dicc. DCVB.

Alenar per la ferida *loc.v.* Parlar de picat, per la recordança d'una experiència amarga. DCVB.

Alerta mosques! *en.* Exclamació d'amenaça i advertiment. *Noltros som noltros, y alerta a mosques*, Ignor. 1. DCVB, Mall., Men. Rond. Mall.: *¿Què farem? És cosa de vetlar-li bé es ble, an aquesta revetlera! Uis espolsats, i alerta mosques!.* 'Es tres patrons'

Algun diable s'ha trencat el coll *en.* Es diu quan succeeix una cosa molt inesperada. DCVB. **Variants:** **Algun sant s'ha trencat el coll** *en.* Es diu quan passa alguna cosa considerada molt anormal.. DCVB.

Algun temps o un temps o un quant temps *loc.adv.* Durada indeterminada, ni llarga ni curta. *A cap de un temps morí's la germana*, Desclot Cròn., pròl b) Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Aliàs ell! *en.* Ho diuen irònicament quan algú afirma infundadament que una persona s'assembla a una altra. *Aquest homo sembla molt an En Pere.-Sí, ¡Alias ell!.* DCVB, Men

Alís (estar) *loc. adv.* Estar com a tristot, sense rialles ni gana de rallar gaire DCVB. Rond. Mall.: *I vos assegur que en tenien poques de riaies, i que hi anaven ben alisos.* 'Es Mèl·lero Rosso'

Allà baix *loc.adv.* A un lloc més baix que aquest. DCVB.

Allà baix *loc.adv.* A un lloc més baix que aquest. DCVB.

Allà dalt *loc.adv.* A un lloc més alt que aquest. *Sentiràs la xeremia | ... | que allà dalt vessa son plany*, Riber Sol ixent. *Y es d'allà dalt que vé l'elecci*, Alcover Poem. Bíbl. 36.

Allà deçà *loc.adv.* A l'altra banda. «Si passaves allà deçà, veuries lo que ara no veus»; *Per totes aquelles viñes d'allà d'assà la mar.* Ignor. 66. DCVB, Mall., Men. / A la part d'allà. *Les amollen per allà dessà,* Alcover Cont. 188. **Variants:** **Allà dellà** *loc.adv.* «Com allà dellà sereu, | que amb vós no podré rallar, | per les ones de la mar | comandacions rebreu» (cançó pop. d'Ariany). DCVB, Cat., Val. **Allà defora** *loc.adv.* Al lloc exterior i diferent d'aquí on està el qui par.la. Especialment a) Estant dins una casa, "allà defora" designa les habitacions més pròximes al carrer (Ciutadella). B) Estant dins la població, "allà defora" designa l'alqueria o el camp (Ciutadella). DCVB, Ciutadella.

Allà defora *loc.adv.* Al lloc exterior i diferent d'aquí on està el qui par.la. a) Estant dins una casa, allà defora designa les habitacions més pròximes al carrer (Ciutadella).—b) Estant dins la població, allà defora designa l'alqueria o el camp (Ciutadella). DCVB, Bal.

Allà dins *loc.adv.* Al lloc interior i diferent d'aquí on està el qui parla. DCVB.

Allà on arriba, no ha mester escala *loc. v.* Es diu referint-se a una persona afectada de robar. DCVB, Santanyí.

Allà on cagues, deixes es cagalló *par.* Es diu a la persona molt deixadota. DCVB, Men.

Allà on canten gallines i llauren vaques, mal any assegurat *par.* DCVB, Mall. **Variants:** **Allà on comanden dones i llauren vaques, mal any assegurat** *par.* DCVB, Mall.; **Allà on governen dones i llauren vaques, es mal any és segur** *par.* DCVB, Mall.

Allà on comanden dones i llauren vaques, es mal any és segur *par.* DCVB, Mall.

Allà on ell posarà es drap, jo hi passaré ses tisores *par.* Es diu per indicar una gran enemistat o antagonisme entre dues persones. DCVB, Men.

Allà on ets, fas sa festa *par.* Es diu pels qui no s'enyoren ni se troben externs fora de casa seva o del seu país, sinó que estan sempre de bon tremp a qualsevol banda siguin.. DCVB, Men

Allà on hi ha amor no hi ha pudor *par.* DCVB, Palma.

Allà on hi ha campanes, hi ha batalls *par.* Es diu principalment per significar que allà on hi ha homes hi ha maldat. DCVB, Val., Mall.

Allà on hi ha hagut, sempre hi queda *par.* Es diu al·ludint a persones que s'han estimat i després s'han desavingut, però que sempre conserven un fons d'afecte mutu. DCVB.

Allà on hi ha marit, hi ha Madrid *par.* DCVB.

Allà on hi ha pa, no hi fa mal estar *par.* DCVB.

Allà on hi ha patró no manden mariners *par.* Recomana respectar els drets de les jerarquies i dels títols de capacitat o d'autoritat. DCVB. Rond. Mall.: *-Cap an es port de sa cibolla blanca dic! -respon En Robert-. Allà ont hi ha patró, no manden mariners! 'Es port de sa cibolla blanca'.* **Variants:** **Allà on no hi ha patrons, no manden mariners**

par. Significa que en tot cal observar els drets de les jerarquies i dels títols de capacitat o d'autoritat. DCVB.

Allà on hi ha pèl, hi ha alegria *par.* DCVB.

Allà on hi ha pressa, feis-hi caramull *par.* DCVB, Mall

Allà on hi ha taca no hi ha forat *par.* Vol dir que un defecte no té importància si no n'hi ha de més grossos. DCVB.

Allà on hi ha teu i meu, al punt hi ha plet *par.* DCVB.

Allà on hi ha treballs, Déu hi és *par.* Vol dir que la providència de Déu proveeix a les necessitats de la gent atribulada. DCVB.

Allà on *loc.conj.* S'empra per introduir una frase indicadora d'una cosa que contrasta o es contradia amb el que s'ha dit abans o que s'ha de dir després. «*Se va menjar tot un plat de recapte, allà on en tot l'any no havia tastat res*» (Blancafort, Mall.). «*Allà on no has vingut quan te cridava, no tens dret a reclamar*» (Mall.).IV. DCVB, Mall.

Allà on manen tres, en sobren dos *par.* DCVB.

Allà on menja un, mengen dos *par.* Es diu per indicar que convidar algú a dinar no fa augmentar la despesa, sempre que no es facin extraordinaris. DCVB. **Variants:** **Allà on mengen dos, mengen tres** *par.* DCVB.

Allà on no hi ha devoció, no cal fer-hi sermó *par.* Es diu parlant de persones que no volen escoltar consells. DCVB.

Allà on no hi ha mal, no hi posen bena *par.* Significa que no cal ocultar les accions fetes amb bona intenció. DCVB, Mall. **Variants:** **Allà on no hi ha mal, no s'hi posen benes** *par.* DCVB, Mall.

Allà on no hi ha mida, ella mateixa s'hi posa *par.* Significa que si no es té mesura i moderació en les despeses, arriba que no es pot despendre més. DCVB.

Allà on no hi ha moix, ses rates van a lloure *par.* Vol dir que en no haver-hi autoritat, els súbdits en fan de les seves. DCVB, Mall. **Variants:** **Com es moix no hi és, ses rates rondon sa casa** *par.* DCVB, Men.

Allà on no hi ha pa, no hi ha pau *par.* Indica que la falta de les coses necessàries produeix dissensions i desordre a les famílies. DCVB. / Significa que l'escassetat d'aliment lleva la pau a les famílies. DCVB. **Variants:** **Allà on no hi ha pa, Déu no hi habita** *par.* Significa que sense esperit de caritat i de bona harmonia és difícil esser bons. DCVB.; **Allà on no hi ha pa, tot és renou** *par.* DCVB.

Allà on no hi ha sang, no es fan botifarrons *par.* Vol dir que si no hi ha parentesc, els altres motius d'acció tenen poca força. DCVB, mall., Men.

Allà on no hi ha, el Rei hi perd *par.* Significa que de gent pobra no se'n pot treure cap profit. DCVB./ Significa que si el deutor no té mitjans per a pagar, és inútil intentar obligar-lo al pagament. DCVB, Bal. **Variants: Allà on no hi ha, el Rei i ets acreedors hi perden** *par.* Quan no es tenen els mitjans per a fer una cosa, no hi ha ningú prou poderós per a fer-la DCVB. Rond. Mall.: *Perque veien que tanmateix no cobrarien, per allò de que allà on no hi ha, el Rei i ets acreedors hi perden.* ‘Un que va fer es mort per no pagar es deutes’

Allà on no hi ha, el rei hi perd *par.* Vol dir que si no es tenen els mitjans per a fer una cosa, no hi ha ningú prou poderós per a fer-la. DCVB, Mall.

Allà on no n'hi ha, que no n'hi cerquin *par.* Es diu al·ludint a la carència de béns o d'enteniment DCVB, Mall., Men.

Allà on pensen que no hi plou, no hi poden estar de goteres *par.* Significa que les aparences enganyen, i sobretot que moltes vegades els que semblen rics o feliços estan carregats de deutes o de desgràcies. DCVB.

Allà on s'alça sa cabra, s'alça sa cabrida *par.* DCVB, Mall.

Allà on sembla que no hi plou, no hi poden estar de goteres *par.* Vol dir que les aparences són enganyadores. DCVB.

Allà on va es bou, deixa sa trava *par.* Ho diuen de les persones poc curoses, que deixen coses fora de lloc. DCVB, Mall. **Variants: Allà on va s'ase, deixa sa trava** *par.* DCVB, Mall. Men.; **A on destraves s'ase, no hi deixis sa trava** *par.* DCVB. Men.

Allà on va es bou, va es picarol *par.* Ho diuen de dues persones molt amigues, que sempre van plegades. DCVB, Mall.

Allà on va la corda, va el poal *loc. v.* Es diu de dues persones que sempre van juntes, que són inseparables. DCVB, val., Men.

Allà on vages, dels teus n'hages (o "dels teus n'hi haja") *par.* Indica la conveniència de tenir amics o protectors en qualsevol moment i circumstància. DCVB.

Allà on vages, dels teus n'hages *par.* Significa que per a obrir-se camí en qualsevol situació de la vida convé trobar-hi bon costat de persones amigues. DCVB, Mall.

Allà on vas, fé com veuràs *par.* DCVB, Mall.

Allà va, que trona! *en.* Es diu per indicar que es fa una cosa precipitadament, sense pensar-la, exposant-se a tenir un mal resultat. DCVB.

Allà va! *fór.* Interj. per a expressar exageració (Men.). Per exemple, si un conta una cosa inverosímil o molt grossa, el qui l'escolta exclama *Allà va!* (Men.) A Ciutadella la pronúncia per *allà va* es confon amb a llevar per això és que, quan un exclama *allà va!*, el seu interlocutor sol contestar «*sense llevar ni posar!*». **Variants: Allà va! sense llevar ni posar!** *en.* DCVB, Menorca.

Allargar el coll a una cosa *loc. v.* Consentir-hi, resignar-s'hi per força. DCVB.

Allargar el destre *loc. v.* Apressar-se, estrènyer el pas. DCVB, Pòrtol.

Allargar els cordons (de la bossa) *loc. v.* Oferir diners. DCVB, Mall

Allargar es coll *loc. v.* Accedir, resignar-se a una cosa. DCVB, Mall. *I son pare i sa mare hi hagueren d'allargar es coll, a que es casàs amb En Tià. I va esser un matrimoni avengut; visqueren sempre a pler, com Josep i Maria. 'En Tià de Sa Real'*

Allargar es potons *loc. v.* Morir-se. *Pobre Geladet..., ja deu haver allargats es potons.* Alcover Cont. 314. DCVB, Mall. Rond Mall.: *I s'animalet, com poreu pensar, allarga es potons, i bona nit si't colgues!*. 'Es Mèl·lero Rosso'. **Variants: Eixamplar els potons** *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: *I bramulant una cosa feresta, fins que va perdre ses forces de tot, i de fam eixamplà els potons.* 'S'homo i es lleó'; **Estirar els potons** *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: *I los entrà un mal de ventre tan maleit, que no valgué menescal ni medicines lo endemà abans de s'auga estiraren es potons.* '¿Val més matinejar que a missa anar?'

Allargar la conversa *loc. v.* Fer-la durar més del temps regular. DCVB.

Allargar la lletania *loc. v.* Prolongar una enumeració o llista monòtona de coses. DCVB.

Allargar la passa *loc. v.* Anar de pressa. *Aquest canet que has menat, / no el trobes curt de gambals? / Si allarguen ets animals, / no en deu porer agafar cap!* (Cançó pop. Mallorca). DCVB, Mall.

Allargar la processó *loc. v.* Fer massa llarga una conversa, un procés, una activitat qualsevol. DCVB.

Allargar més el braç que la mànega *loc. v.* Despendre més del que es pot gastar, extralimitar-se. DCVB.

Allargar més el braç que la mànega *loc. v.* Fer més del que es pot fer o del que convé fer. DCVB, Bal.

Allargar més el peu que el llençol *loc. v.* Extralimitar-se. (Mall.). DCVB, Mall. **Variants: Allargar més els peus que el llençol** *loc. v.* Excedir-se en les despeses. DCVB, Mall., Men.; **Treure es peu d'es llençol** *loc. v.* DCVB, Bal.

Allargar més el peu que la sabata *loc. v.* Extralimitar-se, fer més del que es pot fer normalment. DCVB

Allargar o Estirar el pas *loc. v.* Fer les passes més llargues per tal d'arribar més prest amb menys moviments. DCVB.

Allargar o Parar la mà *loc. v.* Posar la mà plana i amb el palmell per amunt, demanant alguna cosa. DCVB.

Allargar sa processó *loc.v.* Perllongar, fer durar molt. DCVB, Mall. **Variants: Allargar sa lletania** *loc. v.* DCVB, Mall.**Allargar sa rondaia** *loc.v.* *Per no allargar sa rondaya,*

tampoch direm un mot d'aquells, Ignor. 9. DCVB, Mall., Men. **Allargar sa cançó** *loc.v.* DCVB, Men.

Allisar el pèl, a qualcú *loc. v.* Adular-lo. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Es gegant no estava per solfes, i allisant-li es pèl tan bé com va sebre, li arribà a dir. 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'*.

Allò que frigen *loc.nom.* El cervell. «*A tu et falta una cullerada d'allò que frigen*» (es diu a un que té poc seny). DCVB, Mall.

Allò que no agrada a la vista, no agrada a la boca *par.* Significa que els menjars han d'estar ben presentats perquè siguin plenament satisfactoris. DCVB.

Allò que no mata, engreixa *par.* Es diu per significar que tot és aprofitable per al cos mentre no sigui declaradament perjudicial. DCVB.

Allò que sembraràs, colliràs *par.* DCVB.

Allò que ve de gust, no mata *par.* Significa que les coses preses amb bona voluntat no són feixugues de fer. DCVB.

Al·lot de quinze anys, té gavatx i no té mans *par.* Vol dir que els al·lots d'aquesta edat mengen molt i treballen poc. Amengual Dicc. DCVB.

Al·lot pucer *loc.nom.* Infant petit, encara no arribat a la pubertat (Mall.). *Jo era al·lot puser qui no m'alsava de sa terra*, Aguiló C., Rond. De R. 5; *Quant era al·lot puser se feia encara a totes ses cases*. Alcover Cont. 67.

Al·lot sà, a un any ha de caminar i rallar *par.* DCVB, Men

Al·lota fenera, és guapa i bona sort *par.* Amengual Dicc. DCVB.

Al·lota que amb molts passa, a la fi no se casa *par.* Marroig Refr. DCVB.

Al·lots i polls mai estan sadolls *par.* Marroig Refr. DCVB.

Als dos minuts *loc.adv.* Al cap de poquíssim temps. *I an es dos minuts estira es potons*. Roq. 24. DCVB.

Als joves i pollins, poca llibertat i bons bocins *par.* DCVB.

Als malalts demanen si en volen' *par.* Així es contesta a qui pregunta "¿en vols?" de cosa bona de menjar. DCVB.

Als meus ulls *loc.adv.* A la meva manera de veure, al meu entendre. DCVB.

Als morts, millor que un, els porten dos *par.* Es diu referint-se a les malalties greus o inguaribles, en les quals els metges demanen consulta. DCVB.

Als mossos no els diguis massa, perquè et trauran de casa *par.* Significa que el patró no ha de deure favors als seus subordinats, perquè si els en deu, queda lligat a ells per obligacions oneroses. DCVB.

Als polls nats dins juliol, el cap los dol *par.* Marroig Refr. DCVB.

Als quatre vents *loc.adv.* En totes les direccions. DCVB.

Als sants els enramen *par.* Vol dir que cal fer obsequis a les persones que celebren una festa. DCVB, Mall.

Alt com un pi *loc.adj.* Es diu d'una persona molt alta. *Sent ella també una gica com un pi*, Rond. De R. Val. 53. DCVB. **Variants: Més alt que un pi** . DCVB. .

Alt com un Sant Pau *loc.adj.* Es diu d'una persona molt alta. DCVB.

Alt de cor (ser) *loc. adj.* Ser molt valent, no tenir por. *Les gents de Cathalunya e de Aragó viuen pus alts de cor com se veuen poblats axí a lur guisa; e nul hom no pot Ser bo d'armes si no és alt de cor*, Muntaner Cròn., c. 20. DCVB.

Alt de punt *loc.adj.* Molt intens. Molt gros. *Na Margalida se trastornà y tengué un estèrich de lo més alt de punt*, 1.Penya Mos. iii, 150; *Es gigantot que s'entregava ab unes bones passes i un pantaix molt alt de punt*, Alcover Rond. vi, 225. DCVB, Mall./ que assoleix un grau elevat d'intensitat. *Na Margalida se trastornà y tengué un estèrich de lo més alt de punt*, Penya Mos. III, 150; *Joyes artístiques d'un valor alt de punt*, Roq. 52. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *I s'armaren dins aquella cuina unes completes de nyic-i-nyec, lo més alt de punt*. 'S'infant que feia vuit'

Alt i prim, parent del mal any *par.* La forma primitiva i exacta d'aquest refrany és «llarg i prim, parent del mal any». DCVB.

Alt o llarg com un parpal *loc.adj.* Es diu d'una persona o cosa molt alta. DCVB.

Altes o baixes, a l'abril les Pasqües *par.* Es diu perquè generalment cada any cau pel mes d'abril la festa de Pasqua florida. DCVB.

Altra vegada *loc.adv.* De bell nou; repetint una acció. *Si... l'Olimp prop de sa cima veyés altra vegada lluytar deus y titans*, Canigó iv. DCVB. **Variants: Altra volta** *loc. adv.* De bell nou; repetint una acció. *Tantost altra volta los interroga*, Passi cobles 10. *Vaig agafar altra volta el pom*, Ruyra par.ada 20. DCVB. **Altre cop** *loc. adv.* De bell nou, repetint una acció. DCVB. **Altre pic** *loc. adv.* De bell nou; repetint una acció. DCVB, Mall. **Altra vegada!** *loc. adv.* DCVB, Men. **Altre pic, Toni Colau!** *loc. adv.* DCVB, Manacor.

Altre bony m'ha eixit! *en.* Exclamació d'impaciència que es fa quan torna repetir-se un fet molest o inoportú./ Es diu quan sobrevé una nova desgràcia o molèstia, quan ja estam cansats de patir-ne d'altres. *Dissapte qui vé, segons noticies, ha de sortí un periòdich nou, titulat S'Ase den Mora. ¡Altre boñ m'ha exit!*, Roq. 16. DCVB, Mall., Men. Rond. Mall.: *-Altre bony m'ha eixit! -digué ell quan el sentí, i el va veure que se'n venia tan atacat-'Es soldadet de sa motxilla'*. **Variants: Altre bony!** *en.* DCVB, Men.

Altre pic, Toni Colau! *en.* Es diu en to d'enuig al·ludint a una cosa que es repeteix molestosament. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Ja ho crec que aquell homo de mal aspecte s'hi torna presentar, i li diu -Altre pic, Toni Colau? Ell ja et tornam tenir damunt sa par.ra! Explica't un poc, veam què és que tens. 'Es fustet'. -Ses gerres se són rompudes. -Altre pic, Toni Colau! 'L'amor de les tres taronges'.*

Altre tal (ant. escrit també altretal o atretal) *loc.adv.* Igualment, de semblant manera. *Cascuna d'aquestes dos regines... hagueren gran generació de fills e de filles, e de l'infant en Jacme altre tal,* Muntaner Cròn., c. 6. DCVB.

Altre tal *loc.nom.* Una cosa igual. *Certa cosa es que de cors glorifficat no es en aquest mon son loch, ni de anima racional altre tal,* Llull Gentil 219. DCVB. **Variants:** **Altre tant** *loc.nom.* En igual quantitat. *A tres hores del dia e altres tantes de nit,* Pere IV, Cròn. 46. *Mitja dotzena d'espelmes encabides en els colls d'altres tantes ampolles de cervesa,* Pons Com an. 62. *Ell me costa tres vegades altre tant,* Lacavalleria Gazoph. DCVB

Altre tant *loc.adv.* Una quantitat igual, i, per extensió, una cosa igual. *Fareu la entrada de la vostra cambra y reracambra y guarda roba al costat dret, y dexareu altre tant alotjament al altra par.t per los amichs,* Agustí Secr. 150. *Retriavan els blanchs,... feyen altre tant amb els de color.* Pons Auca.

Altre temps *loc.adv.* En temps passat. *Vaitx ranca-séga, | ben diferent d'altre temps,* Penya Poes. 122.; *Bells somnis altre temps m'afalagaren.* Salvà Poes. 13.

Altre vendrà qui bo em farà par. DCVB, Mall.

Altre vendrà, qui de casa mos traurà par. Ho diuen parlant de qualcú que ha usurpat algun dret d'altri. DCVB.

Altre vindrà, que m'abonarà par. Ho diuen per indicar que una cosa encara serà més grossa algun dia. Saura Dicc. DCVB.

Alts i baixos, o pujos i baixos *loc.nom.* met. Sèrie de vicissituds molt vàries, en la vida o estats d'una persona o d'una col·lectivitat. *Descrigué sos esglays,... sos dalts y baixos, sos escrúpols,* Pons Auca 275. DCVB.

Alzar el colze *loc. v.* Beure massa, embriagar-se. DCVB.

Alzina que no floreix pel juny, tot l'any el porc ne gruny par. BDC, xix, 226. DCVB.

Amagar els braons *loc. v.* Fugir o retreure's de mostrar cara en una cosa comprometedora (mall.). DCVB, Mall. Rond. Mall.: *-Jo som estada, Sr. Rei, que ho he dit! Diu Na Catalineta. I no em desdic ni amag es braons. 'La Reina Catalineta'.*

Amagar les ungles, com els moixos *loc. v.* Dissimular la mala intenció o les males obres. DCVB, Mall.

Amantinar-se tres vegades *loc. v.* Barallar-se de paraula o d'obra. DCVB, Santanyí.

Amb ai, amb ai'' va dir s'andritxol *en*. Significa que cal prendre o fer les coses amb calma, sense precipitació. DCVB, Mall.

Amb això *loc.adv.* [pronunciat amb això a Cat. i Bal.] Mentrestant, en aquest entremig. *Amb això ja va havê tret pursos de s'estany.* Roq. 43. Roq. 43. DCVB. Rond. Mall.: *Amb això acudí la gent a veure què eren aquells crits.* 'S'infant que feia vuit'

Amb alegre companyia se sofreix la trista vida *par.* DCVB.

Amb aquell qui no té, el rei hi perd els drets *par.* significa que davant la pobresa no es pot esser exigent. DCVB. **Variants:** **Amb qui no té, el rei hi perd** *par.* DCVB. **A qui no té, el rei li fa franc** *par.* DCVB.

Amb aquest so l'enterram *en*. Es diu referint-se a una cosa que es prolonga sense arribar a una solució com cal. DCVB. Rond. Mall.: *Bé n'hi va fer de preguntes i de re-de-preguntes; però no li poguétreure més par.aula que aquesta(...)* *I amb aquest so l'enterram, vull dir, amb aquestes clarícies se n'hagué de tornar el Rei.* 'Sa fia del Sol i de la Lluna'

Amb bestiar jove no hi ha pèrdua mai *par.* Significa que els animals joves augmenten de preu, i que els treballadors joves donen més profit que els vells. DCVB, Mall.

Amb bon sol, bat el juliol *par.* Refranys que indiquen particularitats del sol en relació a la temporada o als mesos de l'any. DCVB.

Amb bon vent, tothom és bon mariner (o tothom navega) *par.* Significa que quan no hi ha dificultats, qualsevol pot fer el que vulgui. DCVB.

Amb bones paraules (excusar-se) *loc.adv.* Amablement. Rond. Mall.: *Bé el prega sa jaia perquè tasti tots aquells aguiats, però En Bernadet se n'excusa amb bones paraules.* 'En Bernadet i la Reina manllevada'

Amb bull i amb renou, s'olla cou *par.* Vol dir que les coses importants es fan amb manifestació sorollosa o més o menys apar. atosa. *L'amo, ab bull y ab renou | ja sabeu que s'olla cou, | y és segur que bé courà,* Benejam Foch y fum, acte iii. DCVB, Men.

Amb bull i renou, s'olla cou *par.* Vol dir que les coses importants volen certa agitació o pertorbació. DCVB, Men. / Vol dir que cal bellugar-se molt i esser actius perquè les coses que s'emprenen vagin per bon camí. DCVB, Men.

Amb capa de bon cristià (investir, dir) *loc.adv.* Amb apar. ença de bona persona DCVB. Rond. Mall.: *I aquella mellenga mala-pell ja l'invest amb capa de bona cristiana, allà on de par.t de dins no ho era gens* 'Sa flor de gericar i s'aucellet d'or'. - *Ave Maria Puríssima! Diu aquella mellenga, amb capa de bona cristiana, allà on no ho era gens. - Concebuda sens màcula! Diu Na Catalineta.* 'S'aigo ballant i es canariet parlant'.

Amb comodo *loc.adv.* Amb comodat, en bones condicions. DCVB, Mall

Amb cos i corda (o amb cos i cordes) *loc.adv.* Absolutament, sense reserves. *M'estim més dir-vos-ho a l'enfornar que si després de cuyt m'heu de aficar ab cos y corda dins un carabinal*, *Penya Mos.* iii, DCVB, Mall., Men.

Amb Déu siau for. Manera d'acomiar-se DCVB. Rond. Mall.: *Pren un bossot de dobles de vint i un cavall, i amb un areveure i amb Déu siau! Se despedí de son pare i de sa mare i de tothom. 'L'amor de les tres taronges'*

Amb dos bulls són cuites *loc. v.* Es diu d'una cosa que es fa molt aviat. DCVB, Mall.

Amb el cor damunt la mà *loc.adv.* Amb lleialtat i franquesa. DCVB.

Amb el menjar a la boca *loc. adv.* immediatament després de menjar, sense reposar. DCVB. **Variants:** **Amb el mos a la boca** *loc.adv.* Tot just acabat de menjar. DCVB.

Amb el pa a les mans, se moriria de fam *par.* Es diu d'una persona molt tímida o inhàbil per a guanyar-se la vida. DCVB.

Amb el peu esquerre (fer) *loc. adv.* Malament i amb mal resultat. *Ab peu esquerre has fetes totes les tues vils obres*, *Tirant*, c. 93. DCVB.

Amb el qui beu massa vi, negocia dematí *par.* DCVB, Mall.

Amb el seu mal vol conèixer el dels altres *par.* DCVB.

Amb el temps *loc.adv.* Després de transcórrer un cert espai de temps. *S'aset amb el temps va tornar una mula*, *Roq.* 22. DCVB.

Amb el temps tot se sap *par.* Les coses ocultes arriba que es descobreixen. DCVB.

Amb els cabells drets (estar, romandre) [Amb sos cabeis drets (estar, romandre)] *loc. adv.* Estar esglaiat, molt sorprès. *Sobre tot, a un homo el fan estar amb sos cabeys drets*, *Ignor.* 5. DCVB, Mall., Men. **Rond. Mall.:** *L'homo n'estava amb sos cabeis drets, d'aquelles proeses que es seus quatre fiis acabaven de fer, i en via ninguna era capaç de dir quina era sa de més mèrit, quina se'n duia la pauma. 'Un pare i quatre fiis' Ell recludaren abans de més raons, i sortiren de sa cambra, amb sos cabeis drets. 'En Pere Poca-por' El Rei li fa obrir es gavatx, i ja ho crec que hi va ser s'anell dedins. Tothom romangué amb sos cabells drets, i el Rei més que tots. 'En Pere Gri'; Com el veuen amb so botilet de llet de lleona, romanen amb sos cabeis drets; no se'n porien avenir. 'En Tinyoset' ; Rond. Eiv.: -Això no pot ser! -digué en Llorenç, amb sos cabeis drets i ses comes que li feien figa-. 'Es Follet' **Variants:** **Amb els cabells de punta (estar)** *loc. adv.* DCVB, Cat., Val., Bal. **Amb els cabells alts (quedar)** *loc. adv.* Rond. Mall.: *Es gigant, quan va veure que es bocí més gros no feia es comú d'una avellana, quedà amb sos cabeis alts. 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'**

Amb els dolents, bona cara i enfora *par.* Recomana defugir la intimitat i el tracte freqüent amb les persones que no són bones. DCVB, Mall.

Amb els estels *loc.adv.* Després de post el sol, quan ja és de nit. *A ran de mar sopar.ia / quant el sol fos post del tot / y ab los estels tornaria / a jeure en la possessió*, Penya Poes. 304. DCVB

Amb els peus (fer) *loc. adv.* Sense mirament i d'una manera molt defectuosa. DCVB.

Amb els ulls fora del cap o de la testa *loc.adv.* Amb els ulls molt oberts i sortints, efecte sobretot de l'espant. DCVB.

Amb es broc gros *loc.adv.* En abundància, sense plànyer el donar. DCVB, Men.

Amb es dit d'en Pere, remena sa caldera *par.* Es diu per aquells qui obtenen profit amb l'esforç dels altres. DCVB, Men.

Amb estrelles *loc.adv.* De nits quan ja s'ha post el sol o quan encara no és sortit. «M'he aixecat amb estrelles» m'he llevat abans de sortir el sol. DCVB.

Amb excusa d'En Pere, En Pau s'escalfa *loc. v.* Es diu al·ludint a aquells que qui cerquen el seu profit excusant-se amb altres. DCVB. **Variants:** **Amb excusa d'En Pau, En Pere s'escalfa** *par.* DCVB, Cat. Bal.

Amb fam o sense fam, a les dotze dinam *par.* Grieria Tr. DCVB

Amb fonament *loc.adv.* Amb motiu o raó suficient. *Planyia a la Rossa, a la que suposava, ab fonament, trastornada encara.* Pons Auca 179. DCVB.

Amb la boca oberta (estar) *loc. adv.* Estar bocabadat o ser curt d'enteniment. DCVB.

Amb la camisa de l'esquena (estar o quedar) *loc. adv.* Quedar sense res, en extrema pobresa. DCVB. **Variants:** **Sense camisa (estar o quedar)** *loc. adv.* Quedar desproveït de tot, en la misèria. DCVB.

Amb la mà esquerra *loc.adv.* Al revés d'així com havia de fer-se. DCVB.

Amb la mateixa seguida *loc.adv.* Tot seguit, sense interrupció. DCVB, Mall..

Amb la rialla a la boca *loc.adv.* Amb expressió molt alegre, amb gran afabilitat. DCVB.

Amb la roba que porta *loc.adv.* Sense cap element de previsió o de recanvi; sense res més que el vestit que es du posat. DCVB. **Variants:** **Amb la roba de l'esquena** *loc. adv.* DCVB.

Amb la vista, un no se'n du res *par.* Es diu referint-se a persones que baden molt, que els agrada molt mirar les coses amb desig però sense la possibilitat d'obtenir-les. DCVB.

Amb les alforges a les mans, hi ha qui es mor de fam *par.* Ho diuen del qui no sap aprofitar-se del que li convé i que està en son poder. DCVB.

Amb les mans al cap o damunt el cap *par.* Amb les mans buides, sense posseir res. DCVB.

Amb mala llet *loc. adv.* Amb malícia, amb intenció de fer mal. (Són expressions pròpies del llenguatge grosser). DCVB.

Amb males retranques *loc. adv.* De mala gana, amb senyals de desplaer DCVB. Rond. Mall.: *-Ara has de sonar tu, diu el Rei an es major -No tenc sonera, respon aquell amb males retranques.* ‘La flor romanial’. **Variants: De males retranques** *loc. adv.* DCVB. Rond. Mall.: *Hala cap an es drac! Digué, i es soldats, de males retranques ferm, par.tiren cap a ell.* ‘En Martí Tacó’

Amb molt *loc. adv.* *La dita roba no valrà ab molt tant com feya com ell vench*, Consolat c. 89. *No serà deguda ni de molt a sa meua carta*, Roq. 1.; *No és de molt tan dolorosa*, Verdaguer Exc.6. DCVB.

Amb molta salut el pugui espatllar! *en.* Es diu al qui estrena un vestit o calçat nou, expressant-li el desig de llarg temps de poder-lo portar amb salut. DCVB.

Amb oli a les piques, les cases són riques *par.* DCVB.

Amb pa i vi se passa el camí *par.* Vol dir que amb pa i amb vi ja es pot anar vivint. DCVB.

Amb pa, no es mor ningú de gana *par.* DCVB.

Amb paciència es guanya el cel *par.* DCVB.

Amb paciència i pa, treuen les roques *par.* Significa que la constància i els mitjans apropiats vencen els obstacles més forts. DCVB.

Amb paciència i saliva, un elefant ho va fer a una formiga *par.* Es diu irònicament per significar el poder del treball pacient per a obtenir resultats extraordinaris. DCVB.

Amb paciència, s'arriba a jutge d'Audiència *par.* Griera Tr. DCVB.

Amb panxa buida no hi ha alegria *par.* Marroig Refr. DCVB. / Significa que l'escassetesa d'alimentació lleva el goig i el bon humor. DCVB.

Amb passes de frare convidat (partir) *loc. adv.* Amb decisió. Rond. Mall.: *Ell ho va fer tenir ver. Lo endemà a punta d'auga ja és par.tit de d'allà cap a cal rei amb unes passes de frare convidat que no ho volgueu sebre.* ‘Ses sabates de pell de poi’.

Amb perdó *loc. adv.* També es diu simplement "perdó" per demanar indulgència per a un mancament involuntari. Villena Vita Chr., c. 246. DCVB.

Amb pes i mesura *loc. adv.* Pensant bé les coses prèviament. *Fer totes les coses ab pes y mesura* *Ex rationis amussi omnia dirigere*, Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Amb peu esquerre *loc. adv.* Amb mala sort o amb fins sinistres. *Ab peu esquerre has fetes totes les tues vils obres*, Tirant, c. 92. DCVB.

Amb prou feines *loc.adv.* A penes, tot just, escassament. *Deturava amb prou feines la balança del meu esperit*, Ruyra Parada 30. DCVB.

Amb punts i amb hores *loc.adv.* a estones, sense continuïtat. *Ab punts hi ab hores ab elles anau*, Proc. olives 1102. DCVB.

Amb quatre (o dues) gambades *loc.adv.* Amb quatre passes, en molt poc temps. *Dexo el pla ab quatre gambades*, Collell Flor. 108; *En quatre gambades vatx trobar-me devant la porta de casa*, Roq. 48. DCVB.

Amb quatre bots (ser a un lloc) *loc.adv.* Ràpidament, sense gaire esforç. DCVB. Rond. Mall.: *Es gigant al punt se'n tem, i amb quatre bots hi va esser*. 'Un geperut i un gigant'.
Variants: **Amb quatre llongos** (ser a un lloc) *loc.adv.* Rond. Mall.: *Amb quatre llongos hi va esser; i no vos dic res son par.e i sa mare, com el veren*. 'Es fii des pescador'

Amb quatre grapades *loc.v.* En un instant, en un temps molt curt. DCVB. Rond. Mall.: *Sa fia tenia unes mans beneïdes per aguiar, i amb quatre grapades tengué llestes ses sopes i sa gallina*. 'Una al·lota desxondida'

Amb raó *loc.adv.* Amb fonament, concordadament amb la veritat. DCVB.

Amb raó o sense raó, se'n va el pobre a la presó *par.* Significa que generalment surt perdent el qui té menys mitjans per a defensar-se. DCVB. / Indica que sovint les persones mancades de recursos o d'influència són condemnades encara que tinguin la raó. DCVB.
Variants: **Amb raó o sense raó, el pobre a la presó** *par.* DCVB.

Amb retop *loc.adv.* Parlant amb certa violència o amb aspror. *Més m'estimo que sies franca, que no m'ho diguis clar, exclamà el minyó amb retop, enquimerat i endolorit a la vegada*, Víct. Cat. Cayres 146. DCVB.

Amb sa coa a's mig de ses cames (anar-se'n) *loc.v.* Temorec, abatut per una gran decepció. Rond. Mall.: *En Pere se'n va haver d'anar com un ca atupat, amb sa coa a's mig de ses cames*. 'Un festejador'

Amb sa mateixa seguida *loc.adv.* Al mateix temps. DCVB. Rond. Mall.: *I se va beure tota s'aigo que hi havia, i amb sa mateixa seguida posa sa boca baix d'es brant i...* 'En Juanet i es set missatges'

Amb sa raó, perden *par.* Significa que sovint el qui té raó perd el plet. DCVB, Men.

Amb sabuda d'algú *loc.adv.* Tenir-ne ell coneixença. DCVB. **Variants:** **A sabuda** *loc.adv.* DCVB.

Amb sal i pebre *loc.adv.* Amb molta coentor i agudesesa. DCVB.

Amb seny de bístia véia (anar) *loc.adv.* Amb molta prudència, extremant les precaucions. DCVB. Rond. Mall.: *Convé no anar-hi tropell-tropell, sinó amb seny de bístia véia, i posar es peus plans per no pegar esquenada*. 'Es patró Pere'. *Com li varen haver demanat que fes sentència sobre es testament de son par.e, hi volgué anar amb seny de bístia veia*. 'Tres germans desxondits'

Amb seny de bístia vella *loc.adv.* Amb molta circumspecció. DCVB, Mall.

Amb ses dents estretes (posar-se) *loc.adv.* Amb tenacitat, agressivament. Rond. Mall.: *Ell el Rei s'hi hagué de posar amb ses dents estretes, i elles a la força i de males retranques ferm s'arabaren a sa boca de la Mare Baleneta.* 'La Mare Baleneta'.

Amb ses eines fan ses feines *par.* DCVB, Mall., Men.

Amb ses mans damunt es cap (sortir) *loc.adv.* Sense posseir res. DCVB. Rond. Mall.: *En Robert hagué de sortir de ca seua amb ses mans damunt es cap, poreu fer comptes amb a quin coret.* 'Es port de sa cibolla blanca'.

Amb ses traces i manyes *loc.adv.* Amb els seus enginys o habilitats. No va dir res, mes, ab ses trasses y manyes, va poguer lograr que... anessin ab ell, Vilanova Obres, iv, 41. DCVB.

Amb so cavall d'En Cama i sa mula d'En Taló (espitxar-se) *loc.adv.* A peu. Rond. Mall.: *I ja s'espitxen, camina caminaràs, i de d'allà, amb so cavall d'En Cama i sa mula d'En Taló.* 'La Bella Ventura o Es Ca Negre sense nas'.

Amb so dobler i s'alena (tornar-se'n) *loc.adv.* Sense haver aconseguit res. *I noltros hi anam per agranar-la i adesar-l'hi, i mos n'hem de tornar amb so dobler i s'alena, com aquell qui diu.* 'Gregori Papa'. : cul batut i cara alegre; amb un dit part davall s'espina i s'altre a s'oreia (anar-se'n).

Amb sos doblers armen culleres *par.* Vol dir que els diners faciliten l'adquisició de tota cosa. DCVB, Santanyí.

Amb sos doblers en sa mà, vaig allà on vull *par.* Vol dir que amb diners tot es pot obtenir. DCVB.

Amb sos dos doblers i s'alena *loc.adv.* Amb escassos mitjans, sense els recursos necessaris. «Voleu posar una indústria amb sos dos doblers i s'alena, i no fareu res». DCVB.

Amb sos morros per sa terra (anar) *loc.adv.* Ser molt vell i anar molt acalat. DCVB. Rond. Mall.: *I així li passaven es dies, ses setmanes, es mesos i ets anys. Com se'n va témer, va anar amb sos morros per sa terra.* 'Confessió d'un mariner'

Amb sos peus per davant (dur-se'n algú) *loc.adv.* Ser portat a enterrar DCVB. Rond. Mall.: *D'aquí mateix me n'haurien de dur amb sos peus per davant, cap a sa fossa.* 'Es missatget petit'

Amb sos seus ditets *loc.adv.* Amb el seu propi esforç i habilitat. DCVB, Mall.

Amb temps i palla d'ordi maduren les nesples *par.* Significa que les coses han de fer-se amb el temps suficient i amb les condicions oportunes. DCVB. **Variants:** **Amb temps i palla maduren les nesples** *par.* Significa que les coses no es fan bé si es fan massa de pressa. DCVB, Mall. / Es diu per desaconsellar la precipitació o excessiva pressa. DCVB.

/ Significa que les coses no s'han de fer precipitadament, sinó dedicant-hi tot el temps i els mitjans adequats. DCVB.; **Amb el temps, maduren els réms par.** DCVB, Mall.

Amb temps *loc.adv.* Mitjançant transkurs de temps; amb un espai de temps anticipat. *No m'aveu avisat enguany si trametreu egos; de och o de no, avisau-me'n en temps*, doc. a. 1506 (BSCC, x, 303)). DCVB.

Amb tot descans *loc.adv.* Amb completa tranquil·litat, sense preocupacions. *Viscam tots ab gran descans e plaers*, Cobles Roca DCVB.

Amb tot i això, o amb tot i amb això *loc.adv.* Serveix per introduir l'exposició d'un fet, després d'exposar un altre fet que era dificultós per aquell. () Jo n'estava ben agradat; i, amb tot i això, no em vaig pas decidir a imitar-la, Ruyra par.ada 25. DCVB.

Amb tota força *loc.adv.* Amb tot el poder que es pot aplicar. *La tua saviesa am e ador de totes les mies forces corporals e espirituals*, Lull Gentil 291. Evocà *En Claudi amb totes ses forces*, Pons Com an., DCVB. **Variants: Amb totes les forces** *loc. adv.* DCVB.

Amb tota l'ànima *loc.adv.* Amb tota l'energia. *En Xaneta i jo en protestàrem amb tota l'ànima*, Ruyra par.ada 15. DCVB. Rond. Mall.: *I ja és partit a inflar infla qui infla, fins que amolla an es buf amb tota l'ànima, i allà bufa qui bufa*. 'Llegendes i supersticions'.

Amb tota l'orde *par.* Amb totes les de la llei, de qualitat superior, sense mancar-hi res. *No negaràs que sigues un camali amb tota l'orde*, Roq. 8. *Idò conta que és una al·lota en tota l'orde*, Alcover Cont. DCVB

Amb tots els pèls i senyals *loc.adv.* Amb tots els detalls. DCVB.

Amb tots els quatre quartos (fer) *loc. adv.* Fer-la d'una manera completa, sense restriccions o atenuants. *Me varen preparar un par.any tan ben dissimulat, que hi vaig caure amb tots els meus quatre quartos.*DCVB.

Amb tres bots hi serem, o amb un bot hi serem *loc.adv.* Moviment ràpid cap a un lloc determinat. *A Ciutat ab quatre bots / tornaria altra vegada*. *Penya Poes.* 303. DCVB.

Amb un alçar Déu *loc.adv.* En un moment. DCVB, Inca.

Amb un braç arronsat (romandre) *loc.adv.* Endarrerit de diners, perjudicat. DCVB. Rond. Mall.: *I jo mentrestant pensaré com vos he de correspondre a ton par.e i a tu, perquè tampoc no has d'anar a creure que jo vulga romandre amb so braç arronçat*. 'Ses tres flors'.

Amb un de què *loc.adv.* Amb una condició. DCVB. Rond. Mall.: *Però heu d'esser vós mateix que la hi heu de llevar, amb un de què que, si n'hi taiau gens de més*. 'Sa mitja terça de carn'.

Amb un dit part davall s'espina i s'altre a s'oreia (anar-se'n) *loc.adv.* Anar-se'n fracassat i malsatisfet DCVB. Rond. Mall.: *Jo me n'afluix! Diu es serrador. I se'n va a ca-seua amb un dit par.t davall d'espina i s'altre a s'oreia...* 'Es set plets'.

Amb un instant loc.adv. En molt poc temps. DCVB. Rond. Mall.: *Es gigantot s'hi aborda, i zas! zas! Amb un instant va haver fet es val-Déu. 'S'aigo ballant i es canariet parlant'. Variants: A l'instant* loc. adv. DCVB. *I a l'instant los tengué tots amb un pam de llengo defora i aufegats. 'En Pere de la bona roba'.*

Amb un pam d'orella loc.adv. Escoltant amb gran atenció. DCVB.

Amb un pam de boca oberta loc.adv. Esglaiat, sia badocant, sia pres de gran admiració. DCVB.

Amb un pam de llengo defora (tenir algú) loc.adv. Mort. DCVB. Rond. Mall.: *I a l'instant los tengué tots amb un pam de llengo defora i aufegats. 'En Pere de la bona roba'. Variants: Amb un pam de llengo* (venir) loc.adv. *Amb grans mostres de cansament per un esforç DCVB. Rond. Mall.: Com el veu que se'n venia trot-trot, amb un pam de llengo defora, brollant de suor.*

Amb un pam de morros loc.adv. Molt enfadat, irat. DCVB. Rond. Mall.: *A's vespre Na Juanota s'entregà a ca-seua amb un pam de morros, sense cap fuada filada ni aspiada. 'N'Estel d'or'*

Amb un pam de nas loc.adv. Amb gran sentiment de decepció, de sorpresa. DCVB.

Amb un peu davant s'altre (anar-se'n) loc.adv. Sense perdre passa, sense aturar-se. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Se mou al punt una altra guerra, i el rei se n'hi hagué d'anar amb un peu davant s'altre per salvar sa nació. 'S'obre de música, sa font d'or i s'aucell que parla'.*

Amb un peu dedins i un defora (estar) loc. adv. Estar en una situació insegura, inestable o dubtosa. DCVB..

Amb un peu defora (estar) loc. adv. Estar a punt de sortir o d'esser expulsat. DCVB.

Amb un peu en l'aire (estar) loc. adv. Estar poc segur en un lloc, trobar-se en disposició d'anar-se'n, de partir de viatge. DCVB.

Amb un ropit, agafen una grua par. Significa que amb mitjans modestes es poden assolir efectes importants. DCVB.

Amb un santiamèn loc.adv. En molt poc temps. DCVB. Rond. Mall.: *Una li llevava una ploma i s'altra una altra; i amb un sant-i-amèn sa gallineta ja estigué plomada i esmocada. 'N'Elionoreta'. Variants: Dins un santiamèn* loc.adv. DCVB. Rond. Mall.: *Les hi du, i dins un santiamèn les hagué desnossades de tot, i diu ben rabent. 'L'amor de les tres taronges'*

Amb un tal, que loc.conj. amb tal que. *Y fessen així meteix una mica de refresch, ab un tal que ell només poria buydar una tassa, Alcover Rond. iii, 117. DCVB, mall.*

Amb una arpada loc.adv. En poc temps, de pressa, sense entretenir-se a fer-ho bé. DCVB, Manresa, Men. **Variants: Amb quatre arpades** loc.adv. «He dinat amb quatre arpades per venir d'hora» (Empordà, Bal.). DCVB.

Amb una caldera vella, se'n fa una de nova par. Significa que no cal tirar les coses velles, perquè ajuden a conservar les noves. DCVB.

Amb una correguda *loc.adv.* En pocs moments, anant de pressa. «Ves fins a l'apotecaria amb una correguda». «Amb una correguda hi som». DCVB

Amb una exhalació *loc.adv.* Dins de brevíssim temps. DCVB. Rond. Mall.: *Tiren es coní dins s'olla amb so brou, ho tornaren posar damunt es foc, i amb una exhalació va coure.* 'Es ca d'En Bua i es moix d'En Pejuli'.

Amb una grapada *loc.adv.* En un instant, en un temps molt curt. DCVB. **Variants: Amb dues (o quatre) grapades** *loc.adv.* *Nos vestíem amb una grapada.* (Rosselló Many. 56.). DCVB.

Amb una mà fa moixonies i amb l'altra rapa *loc. v.* Es diu referint-se als hipòcrites que fingeixen amor i procuren fer mal. DCVB. / Es diu d'un hipòcrita que fingeix amor i procura perjudicar. DCVB, Mall.

Amb una mà rapa, i amb s'altra amoixa *loc. v.* Ho diuen de qui té el geni variable o de qui és hipòcrita (Manacor). DCVB, Manacor.

Amb una mentida vol saber una veritat *loc. v.* Es diu d'una persona que diu una mentida per provocar en una altra la declaració d'una cosa vera. DCVB.

Amb una pedra fer dos tirs *loc. v.* Obtenir dos resultats amb una sola acció o temptativa. DCVB. **Variants: Amb una pedrada fer dos tirs** *loc. v.* Obtenir dos resultats al mateix temps, amb una sola gestió. DCVB, Mall.; **Amb una pedrada matar dos ocells** DCVB, Mall.

Amb vent ponent, no troba redossa sa gent par. Tots aquests refranys indiquen la mala fama que té el vent ponentí i en general les coses que vénen d'occident. DCVB, Men.

Amb veu de crida *loc.adv.* Per boca del pregoner. Publicament ab veu de crida feta principalment en aquesta ciutat, doc. a. 1379 (Capmany Mem. ii, 391). DCVB.

Amb vida *loc.adv.* Vivent. *Aquí no queda ningú ab vida,* Vilanova Obres, xi, 256. DCVB

Amb vinyes vora la carretera, majordones i dones d'hostal, no hi fiis massa ton cabal par. (Griera Tr.) . DCVB.

Amèn, que no es perdi per s'escolà en. Ho diuen per significar que estan conformes par. DCVB, Empordà, Mall.

Ametler abundós prop d'es camí, agre segur par. DCVB, Men. **Variants: Ametler abundós, agre segur par.** DCVB, Mall.

Ametler, no faces via, que gelarà qualche dia par. Marroig Refr. DCVB.

Amic d'En Pere, amic d'En Pau; però més amic de la veritat par. Farnés Parem. 233. DCVB.

Amic de barret *loc. nom.* Amic de lluny, que només ho demostra saludant, però que no té l'amistat forta. DCVB, Mall. **Variant: Amic de barretada** *loc. nom.* DCVB, Mall.; **Amic de bon dia** *loc. nom.* DCVB, Mall.; **Amic de bones tardes** *loc. nom.* DCVB, Mall.; **Amic de bona nit** *loc. nom.* DCVB, Mall.

Amic de Santa Creu (ser) *loc. v.* Ser avar, estimar massa els diners. Aguiló Dicc. DCVB.

Amic i cavall, si els canses, fas mal *par.* DCVB, Mall, Men.

Amic i trasto que no serveix, si es perd, no es perd res *par.* Vol dir que els amics, com els objectes, han d'esser útils, i si no, no cal tenir-ne. DCVB, Men. **Variants: Amic i trasto que no serveix, si els perds, no hi fa res** *par.* DCVB, Mall.; **Amic dolent i trasto vell, ja pots tirar-los al bordell** *par.* Farnés Parem. 249. DCVB; **Amic i trasto que no serveix, si es perd, no hi fa res** *par.* (DCVB, Men.); **Amic i vi, com més vell, més fi** *par.* DCVB, Mall.; **Amic lleial, i darrere, un pam de punyal** *par.* DCVB, Mall.; **Amic reconciliat, enemic doblat** *par.* DCVB, Cat., Val., Mall.; **Amic reconciliat, oratge de forat** *par.* Significa que un que era enemic i s'ha fet amic, sol esser més malvolent que un enemic persistent.. DCVB, Mall.

Amic per es jocs *loc. nom.* Amic per l'interés. DCVB, Mall. **Variants: Amic de tassetta** *loc. nom.* DCVB.

Amic sies de tothom, mai barallat amb ningú *par.* Marroig Refr. DCVB.

Amics i parents, pocs i de lluny *par.* Farnés par.em. 248. DCVB.

Amics pels jocs, i sa bossa no me la tocs *par.* DCVB, Mall.

Amigois amigois, i mentides a rois *par.* Significa que moltes amistats són falses, i que per fomentar-les o conservar-les, es fa molta comèdia i ficció. DCVB, Mall. / Vol dir que en les amistats fingides tots van a enganyar-se uns als altres (Mallorca). (DCVB, Mallorca).

Amistat ressuscitada, botxiner mort *par.* Vol dir que quan dos enemics se reconcilien, se sol descobrir el provocador de llur discòrdia. DCVB, Mall

Amollar a sa cadelleta *loc. v.* Posar-se a xerrar molt, sense aturall. DCVB, Mall.

Amollar fil a sa miloca *loc. v.* Fomentar la conversa, les il·lusions, els projectes, etc., de qualcú. DCVB. **Variants: Amollar fil** *loc. v.* DCVB. **Donar fil** *loc. v.* DCVB. **Donar fil a la grua** *loc. v.* DCVB.

Amollar-se de sa cotilla *loc. v.* Desemborsar diners. *Afluxau-vos es guardapits o es cordons de sa cotilla*, Roq. 27. DCVB. Mall.

Amor amb amor se paga *par.* DCVB.

Amor amb amor se paga *par.* Indica que les manifestacions de benvolença solen esser correspostes amb altres proves d'estimació. DCVB.

Amor bamba, jo per vós i vós per altri *par.* DCVB, Mall. **Variants: Amor de boig, vós per altre i jo per vós** *par.* Labèrnia-S. Dicc. DCVB.

Amor d'ase, coça i mossegada *par.* DCVB, Mall.

Amor de festes de carrer, es millor no val un dobler *par.* DCVB, Mall.

Amor de gendre, bugada sense cendra *par.* Vol dir que l'amor del gendre als seus sogres sol esser molt fluixa. DCVB.

Amor de germans, amor de cans *par.* Suposa que l'afecte entre germans no sol esser gaire profund. DCVB, Mall., Men.

Amor de lluny i fum d'estopa, tot és u *par.* Tirant, c. 4. DCVB.

Amor de monja i pet de frare, tot és aire *par.* DCVB.

Amor de mossons barretada de prop i arcabussada de lluny *par.* Camps Folk. Men. DCVB, Men.

Amor de senyor no és alou *par.* Refrany expressador de la inconstància de l'amor dels senyors. DCVB, Mall. **Variants: Amor de senyor no té alou; i si en té, no puja un grell d'ou** *par.* DCVB, Manacor.

Amor de senyor, aigua de paner *par.* Vol dir que els poderosos no volen tenir amor forta de ningú. DCVB, Men. **Variants: Amor de senyor, aigua en cistella** *par.* DCVB, Empordà, Manresa, Barc., Segarra, Urgell, Men. / DCVB, or., occ. Bal. **Amor en donzella, aigo en cistella** *par.* DCVB, Mall. **Amor de vella, aigua en cistella** *par.* Saura Dicc. DCVB. **Amor de noi i de vella, aigua en cistella** *par.* Labèrnia-S. Dicc. DCVB.

Amor dolent, fora de la vista, fora del pensament *par.* DCVB, Mall.

Amor no té preu, ni a plaça en venen *par.* DCVB, Mall.

Amor que prest és venguda, molt prest és perduda *par.* Labèrnia-S. Dicc. DCVB.

Amor, de pare o mare; que tot altre falla *par.* DCVB, Mall.

Amorettes de gener, per Pasqua muller, i per Nadal bolquer *par.* DCVB, Mall.

Amorós com una romeguera *par.* Es diu d'una persona adusta, poc amable. DCVB.

Amorrar-se la marota al coll *loc. v.* Tenir esofaguisme, histerisme. DCVB.

Amors, dolors i diners, no poden estar secrets *par.* DCVB.

An el qui cavalca, no li digues aferra't *par.* Recomana que no es fiquin a donar consells no demanats. DCVB, Artà. **Variants: An es qui qualca, no li digueu serva't** *par.* Es diu per indicar que no cal donar consells a algú que ja està bé. Rond. Mall.: *¿I què vas per aquí, si no és massa preguntar? -A veure si trobaré cap conveniència -Alerta a trobar-la*

a sa man-revés! -Deixau estar s'ànsia per mi! An es qui qualca, no li digueu serva't 'En Joanet i es gigant'.

An es bovo, li fan dur es covo *par.* Bovo Beneitot, curt d'enteniment. DCVB, Men.

An es qui va pel camí, no el poden fer tornar arrera *par.* DCVB, Mall.

An que el dimoni en pas *loc.adv.* Encara que tothom s'hi oposi, encara que hi hagi grans obsacles. *Amb una tirada la hi he d'arrabassar tota, anc que el dimoni en pas!*, Alcover Cont. 136. DCVB, Mall

Anar "tu pots i jo no puc" *loc. v.* Treballar col·lectivament i amb gran afany per acabar aviat. DCVB.

Anar (o anar-se'n) al diable *loc. v.* Perdre's, fer-se malbé, esser destruït. DCVB.

Anar (o anar-se'n) el cor a una cosa *loc.v.* Tenir-ne desig, voler-la amb vehemència. *Lo senyor rey era tant escalfat contra los sarrahins, que en res d'açò no li anava lo cor*, Muntaner Cròn., c. 55. DCVB.

Anar (o Córrer) més que el vent o com el vent *loc.v.* Anar a gran velocitat. DCVB.

Anar (o esser) just com un altar major a l'ofici d'es Patró *loc. v.* Anar molt endiumenjat. Amengual Dicc., DCVB.

Anar (o estar) enrera d'osques *loc.v.* Estar endarrerit de notícies, no estar al corrent del que caldria saber. DCVB, Mall.

Anar (o estar) fet un desastre *loc. v.* Anar (o estar) fet un desastre anar mal vestit, amb molt poca cura, d'una manera miserable. DCVB.

Anar (o estar) fora corda *loc. v.* Estar molt excitat passionalment (d'ira, alegria, entusiasme, etc.). DCVB.

Anar (o estar) sobre avís *loc. v.* Anar amb cautela, en atenció a haver rebut avís de coses que poden esdevenir-se. *Anau molt sobre avís, cançó del segle XVI.* Aguiló Canç. DCVB.

Anar (o obrar, o procedir) de bona fe *loc. v.* Obrar amb bona intenció. DCVB./ Mala intenció, propòsit secret d'enganyar. *Amparant-los contra la mala fe o l'audàcia dels qui s'apoderen del seu cabal*, Obrador Arq. lit. 101. DCVB.

Anar (o venir o córrer) bé el dau a qualcú *loc. v.* Venir-li bé la sort. DCVB.

Anar (passar, fugir, etc.) com un llampec *loc. v.* Anar molt veloçment. DCVB.

Anar +Inf. (anar ballador; anar cantador, etc.) fôr. Tenir ganes de ballar, de cantar, etc. *Sa par.tida guanyadora | tens, i no la'm vols donar; | com te deman per casar, | dius que no vas casadora.* Cançó pop. Mall. DCVB, Mall.

Anar a aigo *loc. v.* DCVB.

Anar a alambor *loc. v.* Desfer-se, perdre el compàs o l'equilibri. "*Es ball d'ets homos casats, /amb un quart va anar a Alambor*" (Cançó pop. Lluçmajor). DCVB.

Anar a algú amb flocs *loc. v.* Anar-li amb cançons, amb coses que no l'interessin. DCVB, Mall.

Anar a algú per les seves *loc. v.* Parlar o obrar segons la seva intenció o el seu gust. DCVB.

Anar a caçar xibeques *loc. v.* Anar en cerca de coses imaginàries; ficar-se en coses il·lusòries. DCVB. [La paraula "xibeca" diu que és pròpia de Menorca entre altres llocs.]

Anar a cavall *loc. v.* Anar damunt el dit animal. *Frare pot prestar... mula o cauayl o altre arnès*, doc. a. 1204, Miret Templers 546. *Cavall de preu de mil sols, dóna xx sols*, doc. a. 1252 (Capmany Mem. ii, 20). *Lo cavall val més que'l camell per córrer e lo camell val més que lo cavall per gran fex a portar*, Lull Cont. 326, 26. *Poran refrescar los cauals*, Jaume I, Cròn. 58. *Dels millors homes d'armes a peu e a cavall*, Desclot Cròn., c. 2. *Ab cent vuytanta hòmens a cavall e de peu*, Pere IV, Cròn. 36. *Una bela donsel a cavall*, Graal 1. *Los centaures... són figurats mig cavalls e mig hòmens silvestres*, Genebreda Consol. 218. *Se'n va anar en Bernat Oms / a cavall en mitj de plaça*, Picó Engl. DCVB.

Anar a cercar cinc sous quatre sous *loc. v.* Fixar-se en menuderies, en coses sense importància. DCVB, Mall.

Anar a cercar foc *loc. v.* Fer les visites molt ràpides, o anar molt de pressa. DCVB

Anar a cercar veroles *loc. v.* Anar d'un lloc a un altre sense tenir-hi feines, per passar el temps o per ficar-se allà on no caldria. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Una vegada en s'estiu, que se n'avenen a estirar-se se cames i a cercar veroles, cauen a passar per devora un safreig. 'Es cans i ses llebres'.*

Anar a cobrar i esser agafat per deutes *loc. v.* Fer una cosa amb la il·lusió de guanyar, i sortir-hi perdent. DCVB, Mall.

Anar a companatge *loc. v.* Estar llogat per treballar menjant d la vianda que dóna l'amo i del pa que porta el treballador. DCVB, Mall.

Anar a cornut sia el darrer *loc. v.* Fer una cosa amb gran pressa, procurant no esser el darrer de fer-la o acabar-la; (Aguiló Dicc.). DCVB.

Anar a fer malves *loc. v.* Morir-se. DCVB. [La transcripció fonètica just és de Mallorca, o es diu vauma, i de Menorca, on diuen mauva].

Anar a fer punyetes *loc. v.* Anar a raure a un lloc desagradable, allà on no es volia anar; fer mala fi, destruir-se una cosa, desaparèixer. *Amb aquest mal maneig teu, tot el negoci se n'anirà afer punyetes*. DCVB.

Anar a gusts *loc. v.* Esser una cosa discutible, no subjecta a un criteri tancat. "Tot va a gusts, com les indianes". DCVB

Anar a jòc de porra *loc. v.* Anar al llit molt dejorn. Aguiló Dicc. DCVB.

Anar a jornal *loc. v.* Treballar per una retribució a tant per dia. DCVB.

Anar a l'abundor *loc. v.* Tenir molta abundància, gastar pròdigament. DCVB Men.

Anar a l'aire *loc. v.* Anar molt mogut per una cosa agradable o que entusiasma. DCVB, Bal.

Anar a l'aire *loc. v.* Anar molt mogut per una cosa agradable, o que entusiasma. DCVB. Rond. Mall.: *Hi arribaren, i tothom los sortí a rebre, i, vénguen bones repicades! I tots es serverins a l'aire, que no sabien quin cap los anava davant.* 'Es cavallet de set colors'

Anar a l'encontra d'algú *loc. v.* Anar-lo a trobar, eixir-li a camí. DCVB.

Anar a l'esbarriada *loc. v.* Anar escampats, sense unió. DCVB.

Anar a l'estrep de qualcú *loc. v.* Estar sempre a punt de servir-lo. DCVB.

Anar a l'hora *loc. v.* fig., anar una cosa com cal, funcionar bé. DCVB.

Anar a l'hospital a cercar pedassos *loc. v.* Demanar a algú una cosa que ha de menester. DCVB, Mall. **Variants:** **Anar a l'hospital per pedaços** *loc. v.* Anar una persona poderosa a demanar subvenció o auxili a una altra que és més pobre. DCVB, Mall.

Anar a l'orsa o en orsa *loc. v.* fig., anar a la torta, de mala manera. *E assage tota ta forsa | e no't vaja lo cor en orsa | que leixs tes par.aules anar*, Fasset, v. 449. *No stich ab vós en un cubert jamás | de uós ben luny ell aurà fer de l'orça*, Lleonard de Sors (Cançon. Univ. 98). *Voluntat, vent Bellea anar al orça, | present li fa*, Scachs d'amor. «*Es convent anirà a l'orsa | que jo monja no seré; | ¿no sabeu que no està bé | fer una monja per força?*» (cançó pop. Mall.).

Anar a l'ungla *loc. v.* Anar a peu. DCVB, Mall.

Anar a la carrutxa *loc. v.* Anar a la perdició, fer mala fi (Men.). *Aniràs a la carrutxa / si vas a la babal·lana*, Ballester Xèx. DCVB, Men.

Anar a la deriva *loc. v.* Anar sense direcció segura, emportat pel vent o per un corrent; fi., anar sense govern, sense voluntat eficaç per a obrar com cal o com convé. DCVB.

Anar a la fresca *loc. v.* Anar vestit lleugerament. *Sembla la Habana allí per feynejar tothom va a la fresca, en mànega de camisa*, Vilanova Obres, II, 9. DCVB.

Anar a la guerra i casar no s'ha d'aconsellar par. DCVB, Santanyí. / DCVB, Mall.

Anar a la mà a algú *loc. v.* Impedir-lo d'actuar; aturar-li les activitats. DCVB.

Anar a la par *loc. v.* Trobar-se en la mateixa línia d'avançament dos o més que corren o caminen en la mateixa direcció, o que actuen en una mateixa tasca. *Ab quin cor puch star tenint los enemichs a la par*, Cobles passió. *Atlots, a la par Anam*, Penya Poes. 92. DCVB.

Anar a la prima *loc. v.* Pescar a darrera hora de la tarda fins a entrada de fosc. *Ja els sardinalers tornaven de prima*, Ruyra Pinya I, 58; *Els sardinalers...anaven a prima i passaven pel nostre costat*, ibid. II, 46. DCVB.

Anar a la quinta punyeta *loc. v.* Anar o enviar a una gran distància, a un lloc a on és penós d'arribar. DCVB. **Variants:** **Enviar a la quinta punyeta** *loc. v.* DCVB.

Anar a la saga d'algú *loc. v.* Anar-li darrera; anar en cerca d'una persona o cosa o de fer o obtenir quelcom. *Vaig a la saga de comprar un cotxe; No ixen es compradors en volent-ho, i tots van a sa saga d'aprofitar-se de ses necessitats des proisme*, Ruyra Pinya, II, 167. DCVB. **Variants:** **Anar en saga d'algú o d'alguna cosa** *loc. v.* *El clavetayre, que fou el primer d'enllestir, investigava el menjador... Las Tuyas, que és la que li anà en saga, aplaudia ses observacions*, Pons Auca 144. DCVB.

Anar a la segura *loc. v.* Obrar amb totes les garanties de bon resultat. *Per axò vull anar a la segura*, Vilanova Obres, XI, 98. DCVB.

Anar a la sepultura *loc. v.* Morir-se. DCVB.

Anar a la seva *loc. v.* Obrar decididament segons la pròpia intenció o conveniència. DCVB.

Anar a la sopa *loc. v.* Anar a menjar la sopa de caritat a la porta d'un convent. DCVB.

Anar a la traça a algú o d'algú *loc. v.* Anar-li darrera, seguir-lo, sia per agafar-lo, sia per acompanyar-lo. DCVB.

Anar a la vela *loc. v.* anar molt de pressa una embarcació, i fig., anar de pressa qualsevol cosa o persona. DCVB.

Anar a les males *loc. v.* Obrar per la violència. *Los ho donaria a les males*, Alcover Cont. 49. *¿No veieu que a ses males no sabríeu quin os desllorigar-li?*, Ruyra Pinya, ii, 50. DCVB.

Anar a les roques *loc. v.* Anar o fer anar a la perdició, a la ruïna. *Li interessa provar que aquell home els du a les roques*, Oller Pil. Pr.384. DCVB.

Anar a llegir aventures *loc. v.* Anar a distreure's, a passar l'estona en coses fútils. DCVB, Men.

Anar a llenya *loc. v.* Anar a fer llenya. DCVB.

Anar a lloguer *loc. v.* No habitar a casa pròpia, sinó pagant un preu pel dret d'habitar-la. DCVB.

Anar a mà de *loc. v.* Ser probable. *«Hi ha molts núvols; va a mà de ploure».* *«Si passes per aquí, vas a mà de caure»*(=et poses en perill de caure). DCVB. Rond. Mall.: *Sobre tot, ell no veig ningú p'enlloc, i si jo mateixa no m'aixec, vaig a mà d'estar estesa fins a la fi del món.* 'La Princesa bella'.

Anar a mà *loc. v.* Incórrer en perill, estar en probabilitat. *Aniria a mà de perdrerho tot, Penya Mos. iii, 13. Esperant els endarrerits qui anaven a ma de no acabar, Pons Llar 69.*
Variant: Anar a riscos *loc. v.* Se va a riscos d'alguna deixa. Pons Auca 30.

Anar a manlleu *loc. v.* Manllevar. *No tinguis por s'avi té un roc a sa faixa i no haurà d'anar a manlleu, Ruyra Pinya II, 64; Vas a Manlleu i poses fills al món? Tu sí que faràs la paret dreta!, Vict. Cat., Mare Bal. 121. DCVB.*

Anar a meca *loc. v.* Passar per alt, esser obligat. *S'aguiar anava a meca, / i com poc li agradava /s'agranar i s'espolsar, /ses teranyines penjaven. Glosada pop. Mallorca. DCVB, Mall.*

Anar a novies *loc. v.* Anar a noces. «*Pares i mares, vetlau / amb uis com a gots, ses fies, / o us faran anar a novies / més prest que no vos pensau*» (cançó pop. Men.).DCVB, Bal.

Anar a paleta *loc. v.* Anar a peu. DCVB, Eiv.

Anar a parar lluny *loc.v.* Tenir gran èxit i fer molta carrera. DCVB.

Anar a passos comptats *loc. v.* Obrar amb una lentitud mesurada, procurant no precipitar-se. *Sien tenguts tantost anar passos contats, Somni J. Joan 3003. DCVB*

Anar a peu *loc.v.* Tenir pocs diners; anar errat de comptes; no tenir idea clara de les coses pròpies. DCVB.

Anar a pic *loc. v.* Enfonsar-se, anar a fons una nau o altra embarcació. DCVB.

Anar a pico *loc. v.* Afonar-se un vaixell o altra embarcació. DCVB.

Anar a prendre seny *loc. v.* Anar a prendre cendra el primer dia de Quaresma. (Dues-Aigües). DCVB.

Anar a prova *loc. v.* Adquirir una cosa o executar una acció provisionalment, per manera d'assaig, a reserva de tornar arrera el contracte si no agrada o si no convé. DCVB.

Anar a qualcú com a un bou en es càrritx *loc. v.* Anar-li molt malament (Men.). Es diu això, perquè a l'hivern quan no hi ha pastura, amollen el bestiar en el bosc a viure de càrritx. DCVB, Men.

Anar a qualcú de dret en dret *loc. v.* par.lar-li sense miraments ni eufemismes. DCVB.

Anar a raig de càntir *loc. v.* Anar molt bé, sense dificultats. DCVB, or.

Anar a rebudes *loc. v.* Realitzar el dit acte de lliurament; fig. córrer mala sort, passar tribulacions o dificultats. Es diu en aquest sentit perquè en l'acte de les rebudes d'una possessió sempre hi sol haver raons i dificultats per a treure els comptes nets. *Sebastià si no mudes, /tu seràs mal de casar, /perque sempre fas anar /ses al·lotes a rebudes. DCVB, Mall.*

Anar a Roma i no veure el Papa *loc. v.* Anar a un lloc i tornar-ne sense haver vist les coses principals d'aquell lloc o sense haver realitzat l'objectiu principal del viatge. DCVB.

Anar a Roma per tot *loc. v.* Llançar-se decididament a una empresa difícil. DCVB.

Anar a rumbo *loc. v.* Anar bé, obrar així com cal. DCVB.

Anar a sa piqueta de sa sang *loc. v.* Anar inconscientment al lloc o situació més desatrosa, a la perdició. DCVB, Mall.

Anar a sac i destrai *loc. v.* Treballar molt intensament. DCVB. **Variants:** **Anar a sac i sogà** *loc. v.* DCVB.

Anar a salts i a bots *loc. v.* Procedir sense mesura o sense precaucions, precipitant-se, sense seguir l'orde normal. *No volgueu que en matèria d'ensenyansa vagen a salts i a bots*, Ignor. 21. DCVB.

Anar a ses penyes *loc. v.* Anar al fracàs, a la ruïna. DCVB, Men.

Anar a sopar amb Déu o amb Sant Pere *loc. v.* Morir-se (en llenguatge familiar i humorístic). DCVB.

Anar a tall d'espasa *loc. v.* Esser mort a espasades. *No volch que fembra ne infant ne morís negú, mas dels hòmens de XV anys ensús e de LX enjús n'anaren a tall*, Muntaner Cròn., c. 152; *Que no muyren tots a tall d'espasa*, Pere IV, Cròn. 65; *Ne va la casa | a tall de spasa*, Spill 8327.

Anar a tast *loc. v.* Vendre's una cosa amb dret del comprador a tastar-la abans de formalitzar la compra. *¿Que no va a tast? li deien ses dones.—Així mateix, deia en Pere, però no hi pegueu sa ditada massa grossa*, (Alcover Rond. ix, 30.)

Anar a temps *loc. v.* Observar el ritme en l'execució d'una obra musical. *Si sabés entrar a temps y a to*, Ignor. 48. DCVB.

Anar a terra *loc. v.* fig., perdre's, deixar d'existir, de tenir realització. Donchs tot anirà a terra.—Sí senyor, no hi haurà ball, Vilanova Obres, xi, 32. DCVB.

Anar a tondre i venir tos *loc. v.* Resultar enganyat perjudicat aquell qui intentava enganyar o perjudicar l'altre. DCVB.

Anar a torna jornals *loc. v.* Ajudar-se mútuament fent-se favors en correspondència, o perjudicar-se fent-se ofenses recíprocament. DCVB.

Anar a tornes *loc. v.* Fer una cosa envers d'algú amb la intenció d'esser correspost de semblant manera; obrar amb intenció de venjar-se d'algú. Los turchs... volien abans morir, sí que jamés no foren hòmens qui tant grans tornes faessen, Muntaner Cròn., c. 203. DCVB.

Anar a tota exàrcia *loc. v.* Anar una embarcació a tota vela. DCVB.

Anar a tota vela *loc. v.* Portar llargues totes les veles. DCVB.

Anar a través *loc. v.* Anar una embarcació cap a les roques, i fig., anar malament un negoci, una situació de salut, d'esperit, etc.. *Si a través la fusta va la roca*, Ausiàs March *civ. De través tot vos anirà*, DCVB.

Anar a vega *loc. v.* Anar al camp a fer-hi una menjada. DCVB, Men.

Anar a vela plena *loc. v.* Navegar amb vent suficient i a propòsit per a inflar les veles. DCVB.

Anar a vent *loc. v.* Navegar en la mateixa direcció del vent. DCVB, Mall.

Anar a vistes *loc. v.* Esser exposat a la contemplació de la gent. «No t'hi miris tant, en això que fas! Tanmateix no ha d'anar a vistes!». DCVB, Mall.

Anar a vistes *loc. v.* Ser exposat a la contemplació de la gent. DCVB. Rond. Mall.: *No, i sa meva fia deu anar a vistes! ¿Vol dir et penses que sa meva fia la veu qui vol? Per vós són fetes ses monges.* 'S'hereu de la corona'

Anar a's bordell *loc. v.* Anar en desorde, de mala manera. DCVB, Mall.

Anar aigo amunt com madò Bernada o com Na Ramanyola *loc. v.* Anar contra corrent, al revés dels altres. DCVB, Palma.

Anar així com Déu vol *loc. v.* Anar de qualsevol manera, sense orde ni esment de ningú. DCVB.

Anar així com sa mare l'ha fet *loc. v.* Anar tot nu. DCVB. **Variants:** **Anar així com sa mare el va parir** *loc. v.* DCVB.

Anar al baix *loc. v.* Anar o estar malament, en camí de perdre's. *A donar entendre que llur stament anava al bax e cahia de fet en terra*, Eximenis, XII del Crestià. *Aquest malalt està al baix*, Lacavalleria Gazoph. DCVB. **Variants:** **Estar al baix** *loc. v.* DCVB.

Anar al gra *loc. v.* Atendre a la part substancial d'un assumpte, prescindint de les coses secundàries. DCVB. Rond. Mall.: *Ja ho veus si t'he aglapit així mateix! Bono! Anem an es gra! Supòs que Na Bet comparagué a ca teua.* 'Es corpet d'es pou d'En Gatell'

Anar alegre *loc. v.* Un poc begut, sense estar embriac. DCVB. Variant: **Estar alegre** *loc. v.* DCVB.

Anar alís *loc. v.* Estar com a tristot, sense rialles, ni gana de rallar gaire. DCVB, Mall., Men., Eiv. **Variants:** **Estar alís** *loc. v.* DCVB, Mall.

Anar als talons d'algú *loc. v.* Perseguir-lo o seguir-lo de molt prop. *Ells anaven als talons de aquells Illos proxime sequebantur.* Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Anar amb avançada *loc. v.* Anar cap envant. *Amb aquesta avansada dels mesos secs o plujosos del any*, Serra Cal. Folk. 18. DCVB, Mall.

Anar amb bones o a les bones, a qualcú *loc. v.* Tractarlo amb mirament, sense violències. DCVB.

Anar amb dos jocs (o parells) de mànegues *loc. v.* Obrar amb astúcia, amb segona intenció. DCVB.

Anar amb draps curts *loc. v.* Tenir prou edat o coneixement per a regir-se i campar.-se tot sol. Un Mall. Dicc. DCVB.

Anar amb draps llargs *loc. v.* Estar molt poc avançat un negoci, una organització, etc. Un Mall. Dicc., DCVB.

Anar amb el cagalló al cul [Anar amb so cagaió an es cul] *loc. v.* Anar magre de diners, no prosperar. DCVB, Santanyí.

Anar amb el cap al vent [anar amb es cap a's vent] *loc. v.* No escoltar ningú, fer la pròpia voluntat sense admetre consells. DCVB, Men.

Anar amb el cap alt *loc. v.* Anar amb dignitat, sense avergonyir-se. *Jo puch anar pel mon ab lo cap ben alt*, Penya Mos. iii, 147. DCVB.

Anar amb el car a proa *loc. v.* Estar embriac. DCVB, Sta Eulària d'Eivissa.

Anar amb el cavall d'En Cama i la mula d'En Taló [anar amb so cavall d'En Cama i sa mula d'En Taló] *loc. v.* Anar a peu. DCVB, Mall. **Variants:** **Anar amb el cavall d'En Cama i amb el cotxo d'En taló** *loc. v.* DCVB; **Anar amb el cavall de Sant Francesc** *loc. v.* Anar a peu. DCVB, Cat., Val., Bal; **Anar amb el cavall d'En Punta [Anar amb so cavall d'En Punta]** *loc. v.* DCVB, Mall; **Anar amb el cotxo d'en Taló** *loc. v.* Anar a peu. DCVB, Mall; **Anar amb la mula d'En Taló [Anar amb sa mula d'En Taló]** *loc. v.* Anar a peu. DCVB, Mall.

Anar amb el coll dret o amb el coll alt *loc. v.* Anar amb molt d'orgull o amb la satisfacció de no haver-se d'avergonyir de res. DCVB.

Anar amb el cor damunt la mà (o a la mà) *loc. v.* Obrar amb sinceritat, sense dissimul ni secrets. *Jo sóc una pobra... però vaig amb el cor a la mà, tinc la meva dignitat i no vull que juguïn amb els meus sentiments*, Oller Pap. X. DCVB.

Anar amb el cul al cossi [Anar amb so cul en es cossi] *loc. v.* Anar sempre amb misèria. DCVB, Manacor

Anar amb el front alt *loc. v.* Anar cara alta, sense por, sense avergonyir-se. DCVB.

Anar amb el gat al coll *loc. v.* Estar embriac. DCVB.

Anar amb el trabuquet *loc. v.* Anar amb molt de mirament, amb cautela, fugint dels dos extrems. *Vés sempre amb es trabuquet / ni cosses, ni cortesies*, Ballester Xèx. DCVB, Men.

Anar amb embuts *loc. v.* Parlar sense sinceritat, desfressant la veritat. DCVB.

Anar amb ham *loc. v.* Anar amb segona intenció, no esser de confiança. DCVB.

Anar amb la closca al cul *loc. v.* Viure malament, passar misèria. DCVB, Manacor.

Anar amb la pluja a l'esquena i la roba mullada *par.* Sofrir totes les penalitats o molèsties. DCVB.

Anar amb les mans buides *loc. v.* Anar sense res, no posseir allò que s'esperava posseir. *s'en va en les mans buides*, Guinot Capolls 75.

Anar amb les orelles dretes *loc.v.* Estar molt atent a allò que es diu, a allò que passa. DCVB. **Variants:** **Anar orella dreta** *loc.v.* DCVB. **Anar orella alta** *loc.v.* DCVB

Anar amb les portetes obertes *loc. v.* Anar amb els pits descoberts una dona que alleta. DCVB.

Anar amb pell d'ovella *loc. v.* Amagar les males intencions amb aparença de bona voluntat. *Que pell de llop visten dauall pell d'ouelles*, Viudes donz. 484. DCVB.

Anar amb peus de plom *loc. v.* Obrar amb grans precaucions. DCVB.

Anar amb polissonada *loc. v.* Obrar amb mala intenció. DCVB. **Variants:** **Jugar amb polissonada** *loc. v.* *Qui festeja d'amagat / juga de polissonada / jo i vós prenda estimada, / quants de pics hi hem anat.* Cançó pop. Mall. DCVB.

Anar amb sa panxa ruada *loc. v.* Amb l'estómac buit, sense haver menjat res. Desnat. Rond. Mall.: *An aquella casa sempre acabaven primer es pa que sa talent, set doblers no los feien un sou, i vos assegur que hi anaven, amb sa panxa ben ruada.* 'Dues germanes i un Bernadet'

Anar amb sabates de feltre *loc. v.* Obrar amb molt de secret i cautela. DCVB.

Anar amb segona intenció *loc. v.* Obrar amb designis ocults. DCVB.

Anar amb segona *loc. v.* Obrar amb segona intenció dissimulant l'objectiu vertader "Tu sempre vas amb segona"; "Parlo ab segones,". Vilanova Obres, IV, 68. DCVB. Rond. Mall.: *I convençut de que En juanet anava amb segona, ja fonc par.tit a tirar-li pedres i pedres.* 'En Juanet fii de viuda'.

Anar amb seny de bístia vella *loc. adv.* Amb molt d'esment i atenció. *Llevava la pols que tenia el coll de la botella... fentho ab un seny de bistia vella*, Peña Mos. iii, 99. DCVB, Mall.

Anar amb sos morros per sa terra *loc. v.* Esser molt vell i anar molt acalat. DCVB.

Anar amb testets, a algú *loc. v.* Fer-li molt de cas, tenir-li moltes atencions, fer-li la bona. *Es necessari anar-los en testets y dar-los es paper, es tabach y es misto encès.* Ignor. 11. DCVB, Mall.

Anar amb un braç arronsat *loc. v.* Anar endarrerit de diners, no gastar-ne gaire. DCVB, Mall.

Anar amb un pam de llengua *loc. v.* Anar amb gran pressa. *El pare anava en un pam de llengua darrere d'encontrar un gendre que li fere bullir l'olla*, Rond. de R. Val. 26. DCVB.

Anar amb una anca arrossegant [Anar amb una anca rossegant] *loc. v.* Viure miserablement o amb escassetesa de recursos. DCVB./ Anar malament de salut o d'interessos (Mall.). *En aquella casa ja no hi va haver pus rusca ni anaren pus ab cap anca rossegant, sino que campaven polents de tot* Alcover Rond. viii, 6. DCVB, Mall.

Anar amb una anca rossegant *loc.v.* Anar malament de salut o d'interessos DCVB. Rond. Mall.:*Així és que en aquella casa ja no hi va haver pus rusca ni anaren pus amb cap anca rossegant.* ‘Sa llampria meravellosa’

Anar balda-balda *loc. v.* Anar voltant una altura coster coster. St. Joan de S. DCVB.

Anar bandera per quarter *loc. v.* Anar de qualsevol manera, no gaire bé (Mall.). DCVB, Mall

Anar barca davant nau *loc. v.* Gastar la soldada abans de cobrar-la. DCVB, Mall.

Anar barres altes *loc. v.* Anar disposat a par.lar o obrar enèrgicament. DCVB, Mall.

Anar bo *loc. v.* Estar en bona situació, tenir força (Mall.).

Anar braç per braç amb algú *loc. v.* *Hi'ls dos, braç per braç façam-li ofertes*, Proc. Olives 757. DCVB.

Anar calçat per aigua [Anar calçat per aigo] *loc. v.* Anar errat, tenir idees molt falses. DCVB. /Anar molt equivocac (Bal.). DCVB, Bal. / *Va calsat per aygo qui pretén que ses de sa Font de la Vila son del tot potables*, Ignor. 25. DCVB, Vendrell, Mallorca, Menorca. Rond. Mall.: *Ja hi van, calçats per aigo! S'és mester tenir-ne, de toix, per creure una tal mentida!* ‘Com és que Mahoma està a l'aire’.

Anar calent d'orella *loc. v.* Estar begut, mig embriac. DCVB, Mall.

Anar calent d'orella *loc. v.* Estar un poc begut, alegre del vi. DCVB.

Anar canyó avall *loc. v.* Engolir-se una cosa, passar pel canó de les sopes. DCVB.

Anar cap dret *loc. v.* Decidit, sense vacil.lar. DCVB. Rond. Mall.: *Com va veure sa seua bona, tira es suros i se n'hi anà cap dret...* ‘En Gostí lladre’.

Anar cara alta *loc. v.* Anar descobertament, sense amagar-se de la gent. *La Roqueta podrá sempre dí cara alta aquí y ahontsevuya*, Roq. 53. DCVB.

Anar carta tapada *loc. v.* Anar amb traïdoria, amb segona intenció. «*Cabal no pot anar es joc / si m'anau carta tapada; / si estau de mi enamorada, / jo de vós no hi estic poc*» (cançó pop. Mall.). DCVB, Mall.

Anar casadís *loc. v.* Tenir ganes de casar-se. DCVB.

Anar clemis *loc. v.* Anar clocpiu, sense forces, amb escassetat de vida (Men.). DCVB.

Anar cloc-piu *loc. v.* Malaltís, decaigut. DCVB.Rond. Mall.: **Variants: Anar coc-piu** *loc. v.* DCVB.

Anar coa alta *loc. v.* Estar disgustat, irritat, i demostrar-ho amb la cara o amb el gest. DCVB, Mall.

Anar coa baixa *loc. v.* Estar desanimat i poc satisfet de si mateix, per haver sofert un fracàs, un desengany, etc. DCVB, Mall., Men.

Anar coa dreta *loc. v.* Estar molt animat i satisfet d'ell mateix. Estar disgustat i manifestar irritació (Santanyí). DCVB, Mall.

Anar coca a caliu *loc. v.* Anar patint, viure amb misèria, amb estretors (Men.). DCVB, Men. **Variants: Anar coca-caliu** *loc. v.* Viure amb estretor, amb misèria (Bal.). *Si arribes a fer marrota, força anar cocacaliu.* Ballester Xèx. DCVB, Bal.

Anar coca a caliu *loc. v.* El fonament de la dita és que la coca cuïta al caliu sempre és alisa. DCVB, Men.

Anar com el pas dels ferrers *loc. v.* Anar darrera de tot. Es diu perquè en temps dels gremis, tenia cada un el seu pas que anava a la processó del Divendres Sant, i el gremi dels ferrers anava sempre el darrer de tots. DCVB.

Anar com el rei porc *loc. v.* Molt brut. *Sempre anava just el rei porc ara se posaria un vestit noi, i dins mitja hora era pitjor que un tap de pica.* Alcover Cont. 280. DCVB.

Anar com els escarabats *loc. v.* Anar arrera en lloc de progressar. DCVB.

Anar com un coet *loc. v.* Anar a gran velocitat. *Era que'n Gostí se'n anava com un coet d'una mata a s'latra,* Alcover Rond. II, 282. DCVB.

Anar com un trabuquet o com uns trabuquets *loc. v.* Anar molt bé una cosa, sense dificultats, així com cal. DCVB.

Anar com una aixeta *loc. v.* Tenir diarrea. DCVB, Mall., Men., Val.

Anar com una Índia *loc. v.* Anar molt bé, sense entrebancs. DCVB.

Anar com una rata emmetzinada *loc. v.* Anar-se'n molt de pressa. DCVB. **Variants: Fugir com una rata emmetzinada** *loc. v.* Fugir molt de pressa. DCVB.

Anar com una seda *loc. v.* Anar molt bé, sense dificultats, sense res desagradable. DCVB.

Anar com unes debanadores *loc. v.* Moure's velocement d'una part a l'altra. DCVB. *La mare de Eufracieta... traen les sarpes com una condenada, anava per aquella casa com unes debanadores, que pareixia un rabo de ayre*, Rond. de R. Val. 45. *Els maldecaps de sos negocis que el feien anar com unes debanadores, apaivagaren el bull de sa fantasia*, Pons Com an. 51. *El home, par.eix unes debanaores en mans de chicuelos*, Guinot Capolls 75. DCVB. **Variants: Semblar unes debanadores** *loc. v.* DCVB. **Anar com unes serrinoies** *loc. v.* Anar molt lleugera un màquina o altra cosa posada en moviment. DCVB, Alaró.

Anar contra algú *loc. v.* Obrar en oposició a qualcú. DCVB.

Anar contra la paradella *loc. v.* Anar contra corrent, obrar de manera contrària a l'ordre establert o a la manera normal d'obrar. DCVB, Mall.

Anar cou-cou, a qualcú *loc. v.* Anar-li sempre darrera, no abandonar-lo mai, sia per servir-lo, sia per protegir-lo, per protegir-se amb ell, per demanar-li coses, etc. *Quin infant més pesat! Ell sempre va cou cou darrere sa mare; Entraren dues atletes plenes de flochs i banderetes, amb un cigüenyo perhom en es costat, y sa mare baxeta y grassa y mal vestida que los anave cou cou a darrere*, Ignor 17; DCVB, Mall.

Anar cranc *loc. v.* Anar a la torta, de costat. DCVB, Bal.

Anar cuec-cuec *loc. v.* Anar mortal, anar molt dèbil. DCVB, Mall.

Anar cul a l'aire com ses papes-novies *loc.v.* Estar molt irritat. DCVB, Mall.

Anar cul arrera *loc. v.* (fig.) Anar perdent diners, prestigi, força, etc. «Aquesta casa, des de que se li ha mort el par.e, va cul arrera». DCVB. **Variants: Anar de cul enrera** *loc. v.* DCVB.

Anar curiós *loc. v.* Anar vestit amb decència i netedat. DCVB.

Anar curri-curri *loc. v.* Tenir diarrea. DCVB, Mall

Anar d'amagat *loc. v.* Obrar d'amagat. DCVB, Mall., Men.

Anar d'embons *loc. v.* Anar endiumenjat, vestit de festa. No és usual aquesta locució, però es troba en aquest passatge de l'entremès popular d'En Furiol i En Bufamessens «Jo de coll no me'n pos | per festes ni sermons; | i avui que vaig d'esporis, | tot vaig d'embons» (ap. Alcover Cont. 467). DCVB, Mall.

Anar d'en doi en doi *loc. v.* Anar andoiant, caminant sense necessitat. *Y d'en doy en doy s'eren allunyats un parey d'hores des seu poble*, Ignor. 38. DCVB.

Anar d'escorta *loc. v.* Anar de guarda, acompanyant alguna persona, emblema, bagatge, etc. DCVB.

Anar d'espai *loc. v.* Anar amb calma, a poc a poc. *Ell anava amb molt espay y amb molta calma*, Roq. 53. *Amb poch foch, sols que bulla, el remenaràs dues vegades molt d'espai*, Ignor. 63. DCVB, Men.)

Anar d'esquèndil *loc. v.* Tenir diarrea. DCVB, Men

Anar d'estiu *loc. v.* Anar vestit de roba prima. DCVB.

Anar d'etiqueta *loc. v.* Anar vestit d'etiqueta. DCVB.

Anar d'extrem a extrem *loc. v.* Obrar sobtadament, de manera contrària d'així com s'obrava abans. DCVB. **Variants:** **Passar d'un extrem a l'altre** *loc. v.* DCVB.

Anar d'Herodes a Pilat *loc. v.* Anar d'ací i d'allà repetidament. DCVB, Cat., Bal.

Anar d'Herodes a Pilat *loc. v.* Anar repetidament d'un lloc a l'altre, sense profit. DCVB. / Anar d'un lloc a un altre infructuosament o amb excessiva molèstia. DCVB

Anar d'oros *loc. v.* Caure, anar de rodolons. *Me'n som anat d'oros; Y el meu company ja havia caygut altra vegada d'oros*, Pons Colla 40. DCVB.

Anar dali dali *loc.v.* Caminar a poc a poc, però sense aturar-se gens. *Me n'anava dali-ladi / per sa costa d'en Rotger / per no pagar un dobler a s'hostal de Biniali*. Cançó pop. Mall. DCVB

Anar damunt davall *loc. v.* Anar en revolt, desgavellat. *Hòmens de mar / van lo segle sercant / e ab greus tranuytades / e ab males jornades / dassà deylà, demunt deuayll*, Libre Mariners. „*Sa casa va demunt devall*, Ignor. 71. DCVB

Anar damunt fulla *loc. v.* Estar en bona situació, anar vent en popa, prosperar. DCVB, Mall.

Anar dardell *loc. v.* Oscil·lar, anar de la banda una cosa que volta damunt un eix. Labèrnia-S Dicc. Anar molt fina una roda, una pèndula, etc. Aladern Dicc. DCVB.

Anar darrera (a algú) amb un pa calent *loc. v.* Tractar vanament de seguir-lo, d'assolir-lo, de saber on és o on va. «*Si jo puc sortir d'ací, ja em vindran darrera amb un pa calent!*». DCVB.

Anar darrera a algú amb un flabiol sonant *loc. v.* Perseguir-lo inútilment. DCVB.

Anar darrera a un malalt *loc. v.* Assistir-lo en la malaltia, cuidar-lo. *De s'atupada va jeure vuyt dies, y... va dir que havia pegat un batut..., lo qual no cregueren es qui li anaven darrera per curar-lo*, Roq. 20. DCVB.

Anar darrera algú *loc. v.* Cercar-lo i procurar comunicar-s'hi per obtenir-ne alguna cosa. Que ells no haguessen anar derrere aquells mercaders ne a pregar de qui aquella roba seria, Consolat, c. 98. DCVB.

Anar darrera *loc. v.* 1. Anar a la cerca, procurar. «*No em véngues ab perendengues, / que vaig darrera casar; / jo en sé d'una que va dar, / porque la fessen ballar, / ses sabates d'es diumenges*» (cançó pop., Mall.). 2. Cuidar, tenir esment (a qualcú malalt o que no es pot valer). «*No faces tant p'En Pere, que li hages d'anar darrera*» (refr. mall.). «*Qui vol tenir barquera, li ha d'anar darrera*» (refr. mall.). DCVB, Mall.

Anar darrera músiques *loc. v.* Ficar-se en qüestions embullades. DCVB.

Anar davall fulla *loc. v.* Anar pels recons, tenir desgràcia. DCVB, Mall.

Anar davant i darrera a qualcú *loc. v.* Cercar-lo molt o fer-s'hi trobadís per demanar-li amb insistència alguna cosa, per obtenir-ne profit, etc. DCVB, Mall., Men.Rond. Mall.: *Si amb aquesta no t'assacies, no em tornes venir pus davant ni darrera amb tal cabermoni!* ‘Na Dent d'or’

Anar de baixa *loc. v.* Anar minvant, decaure. *La flamarada comença d'anar de baixa* Vict. Cat., Sol 89; *Y cuida de no anar may a la baixa*, Penya Poes. 83. DCVB. **Variants:** **Anar a la baixa** *loc. v.* DCVB.

Anar de bècara girada *loc. v.* Anar fora corda, no saber quin cap li va davant (Mall.). DCVB, Mall.

Anar de bo a millor *loc. v.* Progressar millorant. *Lo seu viure de bé en millor fóra anat*, Curial, i, 10. DCVB

Anar de borina *loc. v.* Navegar amb el vent de costat. *Y de proa o de bolina / sempre navega ab lo vent*, Penya Poes. 187. DCVB. **Variants:** **Navegar de bolina** *loc. v.* DCVB.

Anar de bot de bot *loc. v.* Anar a salts. *Y vatme t' aquí trescant... de bot de bot, ple de breverols*, Ignor. 2. DCVB.

Anar de buit *loc. v.* Anar descarregat, no dur viatge. DCVB.

Anar de caire *loc. v.* Anar a la torta. *Una partida de gats caminant de cayres*, Ignor.23; *Qualque sempenta que el feya anar de cayres*, Roq.7. DCVB.

Anar de camí *loc. v.* Anar de viatge, passar per un lloc anant cap a un altre. DCVB.

Anar de casa *loc. v.* Anar les dones vestides de roba de feina per trafegar i endreçar la casa (Mall.). DCVB

Anar de cellers *loc. v.* Tavernejar. *I tot es seu quefer és / anar de cellers i jocs*, entremès mall. ap. Alcover cont. 470. DCVB.

Anar de copes *loc. v.* Caure d'abocons per terra. *Ab sa primera fitorada el fan anar de copes*, Alcover Rond. I, 149. DCVB, Mall. / Caure, redolar, anar per la terra (Glosari). Rond. Mall.: *I En Pere, asada ve i asada va! I soldats i més soldats, de copes i de folondres.* ‘En Pere Catorze’.

Anar de corberó *loc. v.* Anar a la torta (Mall.). *Tropessant i anant de corberó, arribàrem a s'auzinar*, Ignor. 143. DCVB, Mall.

Anar de costellam *loc. v.* Anar inclinat, de costat (Mall.). DCVB, Mall. **Variants:** **Anar de costellantes** *loc. v.* DCVB, Santanyí.

Anar de costelles *loc. v.* fig. Sortir malament d'una empresa. Fracassar. DCVB.

Anar de davall *loc. v.* Tenir diarrea. DCVB, Mall.

Anar de galop o al galop *loc. v.* Córrer de la dita manera. *E uenien trotan e de galop aytant com podien.* Jaume I Cròn. 29. DCVB.

Anar de gambirot *loc. v.* Caminar a la torta o amb passes desiguals, com qui va a caure (Mall., Men.). *Si et don una morma, aniràs de gambirot no sé fins quan; Y el picaré de tal trassa que anirà de gambirot* (Ap. Aguiló Dicc.). DCVB, Mall., Men.

Anar de gresca *loc. v.* Anar a passejar fent demostracions d'alegria, cantant, movent soroll, etc., Ruyra Parada, 53. DCVB.

Anar de junta *loc. v.* Anar plegats per a un fi comú. DCVB.

Anar de les seves *loc. v.* Anar lliurement pertot fent sa pròpia voluntat (Mall., Men.). DCVB.

Anar de lliures, sous i diners *loc. v.* Dedicar-se només a fer diners. DCVB.

Anar de mà en mà *loc. v.* Passar del poder d'un al d'un altre successivament. DCVB.

Anar de mal en pitjor *loc. v.* Anar pitjorant. *Aquest malalt, va de mal en pitjor,* Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Anar de mala joana *loc. v.* Anar malament, portar mal camí les coses, els assumptes. "Avui tot me va de mala joana". DCVB.

Anar de mala volta *loc. v.* Anar per mal camí, no obrar així com cal. DCVB, bal.

Anar de mancada *loc. v.* Disminuir, calmar-se. *L'aygua anava de mancada,* Penya Mos. III. 130; *Quan la remor va de mancada,* Costa Agre Terra 125. DCVB.

Anar de metges *loc. v.* Emprar els serveis professionals dels metges; estar malalt i en tractament mèdic. DCVB.

Anar de mitges mosques *loc. v.* Haver begut un poc més del que calia, sense arribar a emborratxar-se. DCVB, Ciutadella.

Anar de mosques *loc. v.* Anar alegret, estar begut. DCVB, Men.

Anar de nits *loc. v.* Trescar durant la nit. *Veritat va de dies, falsia va de nits,* Llull Mil Prov. 424. *Que de la cançó que deyen de nit / ab un «gran mercès» pagaven de dia,* Proc. olives 323.. DCVB

Anar de nits, com les òlibes *loc. v.* Sortir de nits, trescar a les fosques. DCVB.

Anar de parranda *loc. v.* Anar a divertir-se. *Afectats de la vida pandera y de anar de parranda fins a la gran hora de la nit.* Aguiló C., Rond de R. 13. DCVB.

Anar de passada *loc. v.* Anar o estar a un lloc tot passant cap a un altre indret, sense fer-hi aturada llarga. *De quina manera tractan es forasters que hey van de passada*, Ignor. 17. «*Ara m'agrada, com deis | que vos tenc s'amor guanyada; | seis, si no sou de passada; | i si ho sou, 'ximateix seis*» (cançó pop. Mall.). DCVB. **Variants:** **Estar de passada** *loc. v.* DCVB.

Anar de pet *loc. v.* Anar de bauxa. DCVB, Alaró.

Anar de pontifical *loc. v.* Anar molt ben vestit, en vestit de cerimònia. DCVB. **Variants:** **Estar de pontifical** *loc. v.* DCVB

Anar de pop *loc. v.* Voler participar en un afer. Rond. Mall.: *No ho crec, que n'hi haja cap, d'es meus amics, que vagen de pop, que em vulguen fer es favor!* 'Amics de barret i amics vers'

Anar de potadines *loc. v.* Anar de puntetes. DCVB, Esporles.

Anar de preguntes i respostes *loc. v.* Perdre el temps en discussions inútils. DCVB.

Anar de punta de punta *loc. v.* Caminar sostenint-se sobre les puntes dels peus. DCVB. **Variants:** **Anar de puntes** *loc. v.* DCVB.

Anar de puput *loc. v.* 1. Tenir diarrea. DCVB, Mall. 2. Obrar amb desgana, molt lentament. DCVB.

Anar de quatre *loc. v.* Anar molt de pressa. *Haver de córrer sempre de quatre!*; *Aquella malehida que fuig corrents de quatres* Aguiló Poes. 142. DCVB, Mall. **Variants:** **Anar de quatres** *loc. v.* DCVB, Mall.

Anar de racó *loc. v.* Estar abandonat, no esser tingut en consideració. *Ni em vull veure pels racons*. Penya Poes. 313. DCVB. **Variants:** **Anar pels racons** *loc. v.* DCVB.

Anar de ronda *loc. v.* Anar en la dita reunió; per ext. anar a passejar sense finalitat determinada que no sia la d'esplaiar-se o distreure's. DCVB.

Anar de rua *loc. v.* Trescar de nits per divertir-se o mantenir relacions amoroses; cast. Ir de parranda. DCVB.

Anar de rumba *loc. v.* Anar de rua, de nits. DCVB.

Anar de Son Mel·lo a Son Catello *loc. v.* Anar d'ací, d'allà, d'un lloc a l'altre sense tenir-hi feines. *Y tot lo sant dia delay delay de Son Metlo a Son catello*, Aguiló Rond. De R. 13. DCVB, Mall., Men.

Anar de tres qui n'agafa dues *loc. v.* Anar de les seves, cercar les conveniències amb mitjans poc lícits. *Un enamorat d'aquells que van de tres qui n'agafa dues*, Ignor. 12. DCVB. **Variants:** **Anar de tres qui n'agafa quatre** *loc. v.* Anar per mal camí, dur una vida moralment poc arreglada. (DCVB, Mall.). Rond. Mall.: *Una vegada se passetjaven tres o quatre bergantells que anaven de tres qui n'agafa quatre, cerca qui cerca qualque*

convenitència. ‘Llegendes i supersticions’; **Anar de tres dues, qui l'agafa es seua** *loc. v.* DCVB, Men.

Anar de tro *loc. v.* Divertir-se sorollosament o excessivament. DCVB.

Anar de trumfo *loc. v.* Anar de gresca, divertir-se ostentósament. DCVB, Men.

Anar de vega *loc. v.* 1. Anar de bauxa, divertir-se lliurement. «No hi ha dia més alegre | que un dissabte dematí, | perquè ja sap un fadrí | que es vespre ha d'anar de vega» (cançó pop. Mall.). *Conversaven de les que havien fetes anant de vega per la vila*, Rosselló Many. 218. 2. Anar calent sexualment un animal femella. DCVB, Mall.

Anar de ventre *loc. v.* Defecar. DCVB. **Variants:** **Fer de ventre** *loc. v.* DCVB. **Donar de ventre** *loc. v.* DCVB. **Buidar el ventre** *loc. v.* DCVB.

Anar de vint-i-un punt *loc. v.* Anar molt ben vestit o pulcre. DCVB, Mall.

Anar del braç *loc. v.* Anar de bracet. També es diu donar el braç. *La emperadriu no comportà que negú la portàs de braç sino Ypòlit*, Tirant, c. 249. *Ella e Curial qui del braç la tenia romangueren detràs*, Curial, i, 8. DCVB. **Variants:** **Anar de braç** *loc. v.* DCVB.

Anar del claviller de davant *loc. v.* Anar alt de punt. DCVB, Mall.

Anar delai-delai *loc. v.* Anar d'una banda a l'altra sense tenir-hi feines, sinó per passatemps o diversió. *Y tot lo sant dia delay-delay de Son Metlo a Son Catetlo cercant qui té ous de vuy*, Aguiló C., Rond. de R. 13. *Jo no dic que un se'n haja d'anar sempre delai delai de ca'n Metlo a ca'n Catetlo*, Alcover Cont. 417. DCVB, Mall.

Anar desbaratat de cap *loc. v.* Anar fora seny, anar amb la raó pertorbada. DCVB.

Anar dins s'olla de sa mel *loc. v.* Entrar a una manera de viure molt descansada o feliç. *Aquesta al-lota ha fet un mal casament; ella es pensava anar dins s'olla de sa mel*. DCVB, Mall.

Anar el carro pel pedregat *loc. v.* Anar un negoci per mal camí, estar en situació perillosa o difícil. *Ja feia estona que el carro anava pel pedregat*, Puig Servitud 156. DCVB.

Anar el diable prop a qualcú *loc. v.* Trobar-se qualcú en situació molt difícil o perillosa. DCVB.

Anar en canal a qualcú *loc. v.* Anar-li molt bé. *D'ençà que em vaig casar tot me va en canal*. DCVB, Manacor.

Anar en candela *loc. v.* Prosperant, afavorit per la sort. DCVB. / Anar a qualcú molt bé els seus negocis o altres assumptes, afavorir-lo la sort. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *L'he guanyada a sa tercera acció! No sé ambe quin sant dec haver tengut bo perquè tot m'anàs tan en candela!* ‘Una pobileta i un Joanet’. **Variants:** **Dir en candela** *loc. v.* *Com considera que tot li diu en candela, que no és possible viure més apler*, Alcover Cont.

36.DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Observe-ho tot lo que te dic i te coman, si vols que et diga tot en candela!* ‘En Mercè-Mercè’.

Anar en corrua *loc. v.* Anar junts, formant filera. *Els concurrents a la tauleta del guaro ja hi formaven en corrua*, Pons Com an., 63. DCVB. **Variants:** **Anar corrua feta** *loc. v.* *Els òmnibus d'estació, venien a corrua feta y devallaven volant*, Oller Rur. Urb. 174. DCVB

Anar en cosset de camisa *loc. v.* Anar sense cap peça de vestir damunt la camisa. *El me trobaren que prenia la fresca en cosset de camia i despitellat*, Alcover Rond.. I, 165. DCVB.

Anar en dansa *loc. v.* Estar en plena activitat. *Veureu guitarra i al·lotes anar endansa... Heu de sebre que sa guitarra féu tot es joc*, Alcover cont. 369. DCVB.

Anar en joia *loc. v.* Estar ple d'alegria, manifestar-la. *Tota la ciutat anava en joia*, Muntaner Cròn., c. 298. DCVB.

Anar en llibres de rei *loc. v.* Estar encausat o processat (Mall., ap. Aguiló Dicc.). DCVB, Mall.

Anar en orri *loc.adv.* Anar o estar de qualsevol manera, desordenadament, no gens bé. *Remenant arreu y etzivant-ho tot en orris*, Pons Auca 46. DCVB, Empordà, Vic, Tortosa, Bal. **Variants:** **Estar en orri** *loc.adv.* DCVB.

Anar en pèl *loc. v.* Tot nu, sense gens de roba damunt. DCVB. Rond. Mall.: *-jVaja si ho he conegut! -Diu En Pere. Figurai-vos que anava en pèl!..* ‘En Pere Beneit’

Anar en popa *loc. v.* Anar prosperant ràpidament. *Aquells qui an tot açò que volen en qui ve en popa lo bé e plaer de aquest món.* Canala Prov. 99. DCVB. **Variants:** **Dir en popa** *loc. v.* DCVB. **Anar vent en popa** *loc. v.* DCVB. **Dir vent en popa** *loc. v.* DCVB. **Anar vent en popa** *loc. v.* DCVB.

Anar en revolt *loc. v.* Estar molt excitat. DCVB, Mall., Men. **Variants:** **Dur en revolt** *loc. v.* *Lo que també duia altre temps sa gent molt enrevolt en sa corema*, Alcover Cont 67. DCVB

Anar en revolt *loc. v.* Anar o estar una cosa en gran agitació. *Aquella casa, abans tan quita i reposada, i ara tota en revolt i dins un marruell esglaiador*, Alcover Cont. 39. DCVB. **Variants:** **Estar en revolt** *loc. v.* DCVB.

Anar en vençó *loc. v.* Anar bé, anar endavant, progressar. «Per aquell camí tan costa avall anirem en vençó». DCVB, Men.

Anar entorn a qualcú *loc. v.* Estar-li a prop i seguir-lo allà on va, per demanar-li coses, tenir-ne esment, importunar-lo, fer-li la bona, etc.. DCVB.

Anar errat *loc. v.* Estar en error, pensar allò que no és. DCVB.

Anar espau-espau *loc. v.* Anar molt a poc a poc. *Música és art per la qual avem doctrina en cantar e a tocar esturments dretament, e tost e espau*, Llull Doctr. Puer. 74, 6. *E com beuia, beuia spau e lentament*, Llull Felix, pt. viii, c. 6. *Si'ls hòmens qui passaran per la carrera graponant e a espau*, Llull Gentil 279. *Si aquell ve a espau, e lo cavalcant li deu exir a espau; e si ve corrent, ischa-li a camí corrent*, Eximenis, XII del Crestià, c. 332 (ap. Aguiló Dicc.). *Passat lo dit riu, trobe'n hom un altre appellat Cochitus, qui va fort spau*, Metge Somni iii. *Quaranta batallades ab spau tocades*, doc. a. 1571 (Segura Hist. Sta. Col. 154). DCVB, Eiv.

Anar estret de diners *loc. v.* Tenir-ne pocs. *Yo estich vuy estret de diners certificats a ple de las estretas e flaques anyades*, (doc. A. 1507 (Boll. Lul. X, 306)). DCVB.

Anar fet un carriler *loc. v.* Anar poc net de roba. DCVB, Palma.

Anar fina una baldufa, una màquina, etc. *loc. v.* Funcionar amb lleugeresa i netedat, sense oscil·lacions brusques. DCVB.

Anar fluix de xarpes *loc. v.* Tenir diarrea. DCVB.

Anar fora barret *loc. v.* Anar molt excitat. DCVB, Mall. **Variants:** **Anar barret alt** *loc. v.* DCVB, Mall.

Anar fora corda *loc. adv.* Fora de seny, ple d'exaltament passional principalment ira, però també alegria, entusiasme, etc. DCVB. Rond. Mall.: *Això era un comte, molt gran senyor, però que p'es seu mal cap i per lo fora corda que anava, que no feia petjada dreta, acabà es clopinsos de tot, se va endeutar fins a sa rel d'es cabeis.* 'Es fustet'

Anar fora corda *loc. v.* Exaltar-se molt. Fora de seny, ple d'exaltament passional principalment ira, però també alegria, entusiasme, etc. *De cop entra una amiga seua alborotada y fora corda*, Roq. 35. *En Gostí anava fora corda com se veyia per aquells paratjes*, Alcover Rond. ii, 274. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Això era un comte, molt gran senyor, però que p'es seu mal cap i per lo fora corda que anava, que no feia petjada dreta, acabà es clopinsos de tot, se va endeutar fins a sa rel d'es cabeis.* 'Es fustet'

Anar fora fua *loc. v.* Anar destentat, fora de si, estar molt exaltat d'una passió, com alegria, impaciència, entusiasme. DCVB, Men.

Anar fort *loc. v.* Estar encès de desig genèsic. DCVB, Mall., Men.

Anar fuit de cap *loc. v.* Anar desbaratat de cap, tenir l'enteniment pertorbat (Mall.). DCVB, Mall. Rond. Mall.: *-Senyor rei! -diu s'hostaler segon-, que no el s'escolt, que va fuit de cap!..* 'Na Catalina'. **Variants:** **Anar fuit** *loc. v.* *Llorens, saps que vas de fuyt! Lo que és sa calor ehi va ben fuita*, Penya Poes. 310, DCVB, Mall. Rond. Mall.: *-Ca homo! Diu la Reina. Ja hi vas fuit! ¿I a on tens ets uis? ¿Que estàs biel? ¿A on treu cap pensar això?* 'Na Dent d'or'

Anar gros *loc. v.* Ésser ric, donar mostres d'abundància. DCVB.

Anar i venir *loc. v.* Moure's en direccions contràries. *Entre s'aná y vení y formiguetjà de tot un poble*, Roq. 7. *Com un vol de mosquits que van i vénen*. Ruyra Parada 16. DCVB.

Anar l'olla gran dins la petita (o dins la xica) *loc. v.* Resultar una festa extraordinària. DCVB.

Anar l'ull al bou a algú *loc. v.* Estar molt alerta, anar amb compte, vigilar-lo. DCVB, Mall. Men. *He anat l'uy al bou per veure d'afinar qui'm trepitja es meu cavat*, Camps Folkl. ii, 52,.

Anar la processó per dintre (o per dins) *loc. v.* Estar latent dins algú un sentiment, sobretot de por, de greus preocupacions que no es manifesten. DCVB.

Anar les coses a deu i a manco *loc. v.* Anar malament. DCVB, Mall.

Anar les sangs calentes (o remogudes) *loc. v.* Haver-hi molta excitació de passions. DCVB.

Anar llarg *loc. v.* Durar molt. *Això de vendre, sempre va llarg*, Ruyra Pinya, ii, 167. DCVB.

Anar llatí (del ventre) *loc. v.* Tenir diarrea, o almenys no patir d'estrenyament. DCVB.

Anar lluny d'osques *loc. v.* Anar molt errat, sofrir una gran equivocació. DCVB.

Anar magre *loc. v.* Passar-ho molt prim, viure amb gran estretor o insuficiència de mitjans. DCVB. **Variants:** **Ballar-la magra** *loc. v.* DCVB.

Anar magre, a Torroella *loc. v.* Haver-hi gran escassetesa. DCVB, Men.

Anar mal els ordis a algú *loc. v.* Anar-li les coses malament, haver tingut qualche infortuni o contratemps. DCVB.

Anar manco de seny *loc. v.* Esser boig, no tenir enteniment. DCVB, Palma.

Anar mans cuites *loc. v.* Anar de pressa per a fer les coses, treballar activament. DCVB, Mall.

Anar menjant i fregint *loc. v.* Gastar tot el que es guanya, sense estalviar ni endeutar-se. DCVB.

Anar més eixancat que es batle d'Artà *loc. v.* Anar molt estufat, ple de satisfacció (Mall.). DCVB, Mall.

Anar més entonat que un primatxer de la Seu *loc. v.* Tenir el posat arrogant. DCVB.

Anar més estirat que un cabo de gastadors *loc. v.* Anar molt tibet. DCVB.

Anar més estirat que un parpal *loc. v.* De posat altiu, per orgull, per gravetat afectada, etc. DCVB. **Variants:** **Anar més estirat que un sabre** *loc. v.*, DCVB. **Anar més estirat que un gall** *loc. v.*, DCVB. **Anar més estirat que un nas de porc** *loc. v.*, DCVB.

Anar més viu que sa fam *loc. v.* Procurar sortir en bon nom de les tasques que es duen a terme. Rond. Mall.: *No tenien on caure morts, de pobres que eren, però tots anaven més vius que sa fam...* ‘En Juanet i sa barca que anava per terra i per mar’

Anar molt deixat *loc. v.* Anar vestit sense netedat, sense gust, de qualsevol manera. *Se'ns presentà de nou a Concòrdia..., deixat, perdut, desfet*, Pons Com an. 106. «El Pep és molt deixat, sempre va de qualsevol manera». Una dona deixada anar una dona molt abandonada en el vestir. DCVB.

Anar molt revenxinat *loc. v.* Anar molt tibet, amb aspecte d'orgull. DCVB.

Anar morro per terra *loc. v.* Anar malament d'interessos, portar negocis per mal camí (Mall.). DCVB, Mall.

Anar o campar polent *loc. v.* Tenir abundància de riquesa. *Ara ja tenen sa seua part i campen tots ben polents*. Alcover Cont. 13. DCVB.

Anar o caure dins les arpes de qualcú *loc. v.* Caure en poder seu. *No s'en escapar.à de venir dins ses meues arpes*, Alcover Cont. 137. DCVB.

Anar o semblar com un gat xurriaquejat *loc. v.* Estar molt acovardit. DCVB.

Anar o Venir a menys *loc. v.* Decaure, passar a un estat inferior (de riquesa, de categoria, etc.). *Que nostre senyor Déu... leix caure ne perir ne venir a menys la tua ciutat*, Eximenis II Reg., c. 9. *Aquells confreres... qui vendran a menys e no hauran de què puxen sustentar lur vida*, doc. a. 1393 (Col. Bof. xli). DCVB

Anar o Venir amb xits i xites *loc. v.* Moure raons, dir coses per riure's d'algú, per provocar-lo a respondre (mall.).DCVB, Mall..

Anar o volar de flor en flor *loc. v.* Anar les abelles o altres insectes volant d'una flor a l'altra; fig., anar d'un lloc a l'altre en cerca de coses plaents. *Jo em sentí unes ales néixer / i volí de flor en flor*, Verdguer Idilis. DCVB

Anar orela de llebre *loc. v.* Estar mig embriac o esser fàcilment irritable. DCVB, Santanyí .

Anar panxa pansida *loc. v.* Amb l'estómac buit, sense haver menjat res, desenat. DCVB. Rond. Mall.: *En Bernat, es germà segon, cansat també d'anar panxa pansida, d'es cap d'uns quants dies alça es cap*.

Anar panxa prima *loc. v.* Estar escassament alimentat. DCVB.

Anar pas a pas *loc. v.* Anar a poc a poc, sense apressar-se. *Anam-nos-en pas a pas al camí que va a la vila*, Jaume I, Cròn. 66. *Pas a pas li va darrera*, Aguiló Poes. 31. DCVB.

Anar pel camí carreter *loc. v.* Complir bé les obligacions. DCVB, Mall.

Anar pel confiança *loc. v.* En l'argot dels malfactors, és cometre un robatori en connivència amb una persona que frequenta la casa de la víctima. *Fins arriben a calcular*

lo que poden robar... Es una ilusió que's fan ells. Sols és probable en el cas que el robo's fes pel confiança, Vallmitjana Crimin. 29. DCVB.

Anar pel món *loc. v.* Trescar, no estar fix en un lloc. DCVB.

Anar per avall *loc. v.* Minvar, sofrir disminució o depressió. DCVB.

Anar per bé *loc. v.* Estar en convalescència o en estat de millorança de la salut. *Ara el malaltet ja va per bé.* DCVB.

Anar per bon camí, o anar pel camí *loc. v.* Portar-se bé, obrar amb rectitud moral. DCVB.

Anar per fusta *loc. v.* Andar o ir por madera» (Nebrija Dict.). DCVB.

Anar per justícia *loc. v.* Dirigir-se al jutge demanant que actui com a tal. DCVB.

Anar per la drecera *loc. v.* Obrar de la manera més eficaç per a fer o aconseguir ràpidament allò que es vol. DCVB.

Anar per llana i tornar tos *loc. v.* Intentar enganyar els altres o lucrar-se damunt ells, però resultar enganyat. DCVB.

Anar per mal camí *loc. v.* Pensar o obrar sense raó. *Y no anaven per mal camí,* Pons Auca 87. DCVB **Variants:** **Anar fora de camí** *loc. v.* *Els estrangers mos duen gran ventatge amb so modo de presentá ses seues produccions. Y no van fora de camí,* Roq.10. DCVB

Anar per portes *loc. v.* Arruïnar-se, reduir-se a no res. *El crèdit de la casa, d'aquesta feta se'n va anar per portes.* Genís, Julita 37. DCVB.

Anar per s'adrecera *loc. v.* Adoptar un medi radical o més eficaç per resoldre qualche dificultat. DCVB.

Anar per ses foranes *loc. v.* Estar postergat, o arruïnat, o en mala situació (Mall.). DCVB. / Anar errat o mal informat (Artà). DCVB.

Anar per ses peces *loc. v.* Obrar amb tota llibertat, sense subjecció ni control d'altri. DCVB. **Variant:** **Anar per les seves peces** *loc. v.* DCVB

Anar per tanda *loc. v.* Obrar quan pertoca segons l'ordre establert. DCVB **Variants:** **Anar per tandes** *loc. v.* DCVB

Anar pet arregussat *loc. v.* Anar tot mès, exaltat, molt engrescat. DCVB, Manacor.

Anar peu de moix *loc. v.* Caminar cautelosament, procurant no fer soroll. DCVB, Mall.

Anar peu-rossec *loc. v.* Caminar rossegant els peus per causa de vellesa o debilitat. DCVB, Mall.

Anar pitjant *loc. v.* Anar rigorós, resultar difícil; es diu especialment de coses perseguides per il·legals. "Abans, prou que s'hi podia anar a fer llenya al bosc de Poblet, però d'ença que hi ha els civils, va molt pitjant". DCVB.

Anar piules fetes *loc. v.* Anar molt endiumenjat, molt arreglat de cara i de vestit. DCVB, Manacor.

Anar ple d'una cosa *loc. v.* Parlar-ne molt i amb insistència. *Ja feia dies que Vilaniu anava ple de l'episodi de la font*, Oller Vilaniu 294. *No vui que s'engreixun rient a ses nostres costes... Demà tot es poble n'aniria ple*, Ruyra Parada 33. DCVB.

Anar portes obertes *loc. v.* Mostrar-se de par.aula, molt generós, prometre molt. DCVB, Mall.

Anar prim de lloms *loc. v.* Anar magre, tenir pocs recursos o estar mal alimentat. DCVB, Mall. **Variants:** **Anar prim de panxa** *loc. v.* Anar mal alimentat. DCVB. **Anar prim de ventre** *loc. v.* No menjar prou per a la gana que té. DCVB.

Anar prim de panxa *loc. v.* Afamat, amb gana. DCVB. Rond. Mall.: *Un llop que anava prim de panxa ferm troba una euveia*.

Anar prim de roba *loc. v.* Dur poc vestit. DCVB, Mall.

Anar quart creixent *loc. v.* Anar envant, prosperant. DCVB. Rond. Mall.: *Com s'ho feien per anar tan quart creixent i llavò lo bons al·lots que eren*. 'S'obre de música, sa font d'or i s'aucell que parla'

Anar remogudes les sangs *loc. v.* Haver-hi molta excitació, sia filològica, sia anímica. *En acostar-se sa primavera , que ses sangs van molt remogudes*, Alcover Cont. 62. DCVB.

Anar rinxo-ranxo *loc. v.* Campar pobrament, amb dificultats. DCVB.

Anar ronser *loc. v.* Anar amb lentitud, sense la lleugeresa o activitat normal. *Que no anàs tanronsero com solia*, Ignor. 1. DCVB.

Anar s'arròs a grumallons [Anar s'arròs a grumaions] *loc. v.* Anar malament, dur mal camí un negoci o assumpte. DCVB, Mall., Men. /Anar de mala manera una empresa o altra cosa; començar a haver-hi dissensions o dificultats grosses, encara que més o menys dissimulades. "*Diuen que dins es partit republicà s'arròs va a grumallons*". DCVB.

Anar s'olla gran dins sa petita *loc. v.* Fer quelcom extraordinari, que surt de la normalitat. *I ja ho poreu creure que aquell dia a cal rei de França s'olla gran anà dins sa petita se feren unes noces que persones nades no n'havien vistes mai*. 'Es murterar del rei de França'

Anar sabata xoquí *loc. v.* Dur les sabates velles i sense passar-hi el peu completament. DCVB, Mall.

Anar sempre amb sos ases de coa curta *loc. v.* DCVB, Mall.

Anar sense rumb *loc. v.* Haver perdut l'orientació de la nau. *La nau que sens rumbo flota*, Llorente Versos 175. DCVB.

Anar serrina una baldufa *loc. v.* Ballar amb molta finor, amb serrí. DCVB, Artà.

Anar sogueu sogueu *loc. v.* Anar darrera algú, sense deixar de seguir-lo. *Sa veyeta, que li anava sogueu sogueu, li torna dir «Don Martín, escoltau per amor de Déu!»*, Alcover Rond. i, 62. DCVB.

Anar tapat *loc. v.* Anar errat, no adonar-se de la realitat. Rond. Mall.: *Jesús, jovenet, que vas de tapat! No t'ho cregues porer-t'hi posar, amb ells!* 'En Juanet de l'Onso'.

Anar taxat, com ses vuitenes *loc. v.* Anar escassa una cosa, no haver-n'hi per a tothom qui en vol. DCVB, Mall.

Anar terra-tros *loc. v.* Anar malament, sense poder-se fer amunt. *Tengueren males anyades; anaren un poc terra-tros, però aquella madona en va sebre sortir*, Alcover Cont. 57. DCVB, Mall

Anar tirada, una cosa *loc. v.* Anar a un preu tirat. DCVB.

Anar tirant de la rifeta *loc. v.* Anar campant o fer la viu-viu amb poc esforç, valent-se de mitjans fàcils. DCVB

Anar tirant *loc. v.* Subsistir sense perdre però sense progressar, o progressant molt poc. *Així vaig anar tirant com tants d'altres que pateixen del mateix mal*, Ruyra Parada 4. *Un francès..., un dels pionniers de la indústria tèxtil que anava tirant sense pena ni glòria*, Pla SB 28. DCVB.

Anar tort *loc. v.* Anar equivocat o esgarriat moralment. DCVB.

Anar ulls espolsats *loc. v.* Anar molt viu, no badar gens; estar molt alerta. DCVB, Mall.

Anar una quarta sobre vent *loc. v.* Anar alerta, estar previngut, vigilar el que pot sobrevenir. DCVB.

Anar veles desplegadas *loc. v.* Anar vent en popa, prosperar. DCVB. **Variants:** **Anar amb totes les veles al vent** *loc. v.* DCVB.

Anar vent en peu *loc. v.* Anar sempre envant, augmentar, prosperar. DCVB, Manacor.

Anar vent en popa *loc. v.* Anar molt bé, prosperar. DCVB.

Anar venut amb una cosa *loc. v.* Anar-hi bruixat, estar-hi molt engrescat. «*Quin homo! Es joc el du venut!*». DCVB, bal.

Anar viu *loc. v.* Anar alerta, amb compte, vetllant bé. DCVB.

Anar xot xot a qualcú *loc. v.* Anar-li darrera, seguir els seus passos sense desviar-se'n gens. DCVB, Mall., Men.

Anar-hi [en qualque cosa] un alerta major *loc. v.* Ésser cosa que demana molt de mirament o atenció (Mall.). DCVB, Mall.

Anar-hi a ulls clucs *loc. v.* Anar-hi amb absoluta confiança, sense aturar-se a considerar què es fa. *Com que jo m'empassol a uys clucs tot lo que vetx en lletres de motlo*, Roq.47; *Es creuen a cluchs uis lo primer que los predican*, Ignor. 40.DCVB.

Anar-hi amb l'espasa desembainada *loc. v.* Anar resoltament a un assumpte, a decidir un conflicte, una exigència, etc. DCVB.

Anar-hi la vida *loc. v.* Haver-hi perill greu de morir; ésser segura la mort si no es resol la situació en un determinat sentit. *Correm a portar lo recado, que ens hi va la vida si no el reben ells tan prompte com nosaltres*, Vilanova Obres, xi, 225. DCVB.

Anar-li així com es pèl li jeu, a algú *loc. v.* Fer-li la bona, procurar tenir-lo content i propici. DCVB, Mall., Men.

Anar-se' n un cap a Sant Pere i l'altre cap a Sant Pau *loc. v.* Dispersar-se, prendre cadascun en direccions diferents. DCVB. **Variants:** **Tirar un cap a Sant Pere i l'altre cap a Sant Pau** *loc. v.* DCVB.

Anar-se'n [a algú] les anguiles del cistell *loc. v.* Fugir-li inesperadament una cosa que tenia segura. DCVB.

Anar-se'n a algú la mà *loc. v.* Excedir-se algú en donar alguna cosa. DCVB. **Variants:** **Escapar la mà, a algú** *loc. v.* DCVB.

Anar-se'n a l'altre món *loc. v.* Morir. DCVB.

Anar-se'n a la carraca *loc. v.* Morir-se, or. DCVB.

Anar-se'n a la carrera *loc. v.* Morir-se o destruir-se de pressa, amb progrés perceptible del mal. DCVB, Bal. **Variants:** **Anar-se'n com una calça vella** *loc. v.* DCVB, Eiv. **Anar-se'n com que desfer calça** *loc. v.* DCVB, Mall. **Anar-se'n com una candela que crema en es blau** *loc. v.* DCVB, Mall.

Anar-se'n a la pífia *loc. v.* Malmetre's, anar-se'n a mal viatge, tenir un mal resultat. DCVB.

Anar-se'n a la posta *loc. v.* Estar pròxim a pondre's el sol. *El sol va a la posta*, Massó Croq. 51. DCVB.

Anar-se'n a Orà *loc. v.* Anar-se'n del cap, perdre l'enteniment. Es diu fent un joc de paraules entre Orà i orat. DCVB, Palma.

Anar-se'n a retir *loc. v.* Retirar-se a descansar. *Quan sortí de la sala per anar-se'n a retiro, era un homo nou*, Ignor 53.DCVB.

Anar-se'n a rodar *loc. v.* Morir-se o destruir-se. DCVB. **Variants:** **anar-se'n a can PiStraus** *loc. v.* DCVB **anar-se'n al cel** *loc. v.* DCVB

Anar-se'n a veure Sant Pere *loc. v.* Morir-se. DCVB, Mall. **Variants:** **Anar-se'n a sopar amb Sant Pere** *loc. v.* (DCVB, Men.).

Anar-se'n a Xauxa *loc. v.* iròn., morir-se. BDC, xvii, 117. DCVB.

Anar-se'n al calaix *loc. v.* Morir-se, arruinar-se, o en hgeneral perdre tota la força, restar inútil. DCVB.

Anar-se'n al cel *loc. v.* Morir-se. DCVB.

Anar-se'n al dimoni *loc. v.* Perdre's, fer-se malbé, esser destruït. «*En dos anys se n'ha anat al dimoni tota la seva fortuna*». DCVB.

Anar-se'n amb el morro eixut *loc. v.* Anar-se'n insatisfet, sense haver obtingut allò que es pretenia. DCVB

Anar-se'n amb la pau de Déu *loc. v.* Anar-se'n tranquilament, sense desgràcia ni dificultats. DCVB.

Anar-se'n amb ses mans damunt es cap *loc. v.* Resultar perjudicat. DCVB, Mall.

Anar-se'n amb un dit a l'orella i l'altre en el cul [Anar-se'n amb un dit en es cul i s'altre a s'oreia] *loc. v.* Anar-se'n fracassat i malsatisfet. DCVB./ Anar-se'n mal satisfet, haver rebut un gran desengany. CVB, Mall.

Anar-se'n ase i tornar ruc *loc. v.* Anar a cercar notícies i tornar sense haver-les adquirides o sense saber-les. DCVB, Mall.

Anar-se'n com la vista *loc. v.* Anar-se'n molt veloçment. DCVB.

Anar-se'n com un ca sanat de fresc *loc. v.* Anar-se'n desairat, encorregut o mal satisfet. DCVB, Mall.

Anar-se'n com un cavall a ala posta *loc. v.* Anar-se'n molt de pressa. DCVB.

Anar-se'n com un deufí *loc. v.* Anar-se'n molt aviat, molt lleuger (Mall.). DCVB, Mall.

Anar-se'n com un esquitxador *loc. v.* Anar-se'n molt de pressa, veloçment (Men.). DCVB, Men.

Anar-se'n com un estel *loc. v.* Anar-se'n molt lleuger i aviat. DCVB, Mall.

Anar-se'n cul batut i cara alegre *loc. v.* Anar-se'n mal satisfet, sense haver obtingut el que es desitjava o havent-ne sortit perjudicat. DCVB.

Anar-se'n d'ala *loc. v.* Anar-se'n corrents una perdiu que no pot fugir volant perquè està ferida d'ala (Mall.). DCVB, Mall.

Anar-se'n d'es cap *loc. v.* Tenir pertorbat l'enteniment. DCVB, Mall.

Anar-se'n d'un pam o venir d'un pam *loc. v.* Venir gairebé just, mancar-hi molt poc. "Se n'ha anat d'un pam com la bala no m'ha tocat a mi". DCVB.

Anar-se'n del món *loc. v.* Morir. DCVB.

Anar-se'n del punt de baix *loc. v.* Deixar anar ventositats. DCVB.

Anar-se'n el peu a algú *loc. v.* Perdre l'equilibri perquè el peu llenega o deixa de trobar suport. DCVB. Variants: **Faltar-li el peu** *loc. v.* DCVB.

Anar-se'n o fugir per la tangent *loc. v.* Escapolir-se amb un subterfugi. DCVB.

Anar-se'n qualcú d'es seu cap *loc. v.* Obrar amb tota llibertat, sense advertiments o consells d'altri. DCVB, Mall., Men.

Anar-se'n riu avall *loc. v.* Fer ull, arruïnar-se, destruir-se. DCVB.

Anar-se'n sense cap sagrament de res *loc. v.* Anar-se'n sense dur-se'n res. DCVB, Mall.

Anar-se'n tot amb pilotes i marxadors *loc. v.* Perdre's tota la utilitat d'una cosa en les despeses que cal fer per aconseguir-la. DCVB.

Anar-se'n tot en fum *loc. v.* Esvanir-se i quedar reduïda a no res una cosa que tenia molta aparença. DCVB. Variants: **Quedar tot en fum de botges** *loc. v.* DCVB.

Anar-se'n tot pel forat dels llavadors [Anar-se'n tot p'es forat d'es llavadors] *loc. v.* Perdre's o minvar molt una cosa. DCVB, Inca.

Anar-se'n tot per les bardisses [Anar-se'n tot per ses bardisses] *loc. v.* Perdre's els diners en despeses inútils. DCVB, Mall.

Anar-se'n, algú, per allà on un té el cap girat [Anar-se'n, algú, per allà on un té es cap girat] *loc. v.* Anar-se'n per allà on vol, per allà on desitja o li ve de gust sense trava de ningú. DCVB. Rond. Mall.: *I en tornar passar, vos amollarem i vos ne podreu anar per allà on tengueu es cap girat.* 'Sa jaia gri'.

Anar-se'n a l'altre món *loc.v.* Morir, DCVB. : allargar es potons (i var.); entregar l'ànima a Déu; fer cuiro; deixar sa pell (i var.); fer es darrer badall; fer sa moca; anar-se'n a veure Sant Pere; colar la vida; batre es peus; fer qüec.

Anar-se'n tot per l'olla [Anar-se'n tot per s'olla] *loc.v.* Es diu referint-se a un negoci o empresa en què els beneficis es perden per l'excés de despeses secundàries. DCVB, Men. Variants: **Aferrar-se tot per l'olla [Aferrar-se tot per s'olla]** *loc.v.* DCVB, Men.

Anar-se'n, algú, del seu cap [Anar-se'n, algú, d'es seu cap] *loc. v.* Obrar lliurement, molt sovint per a realitzar una mala acció, o una acció equivocada. Rond. Mall.: *Na Joanota, per porer-se'n anar d'es seu cap, en lloc de llogar-se.* 'Es set ceros'.

Anar, a algú, així com es pèl li jeu *loc. v.* Fer-li la bona, procurar tenir-lo content i propici DCVB. Rond. Mall.: *Però Na Catalineta li anava així com es pèl li jeia, l'hi feia tot així com ella volia, i sa veia no li podia dir res.* 'Na Catalina'

Anar, a qualcú, darrera amb un pa calent *loc. v.* Anar-li darrera inútilment. Quan un ha perdut una cosa per imprevisió o per excés d'ingenuïtat, i després tracta de recuperar-la, li diuen «Sí, ja li pots anar darrera amb un pa calent» o «amb un flabiol sonant». DCVB, Mall., Men. Rond. Mall.: *Però no cregueu que elles s'estigassen gens. Anau-los darrera amb un pa calent, a ses al·lotelles quelos agafa sa casera de casta forta!* 'Na Roseta'. -*No és passat ningú- diu sa dona-, en no ser un parei de corbs i voltors; i ja los correràs darrere amb un pa calent.* 'En Joanet i es gigant'.

Anar, una cosa, en orri *loc. v.* Emportar-se una cosa de mala manera, fer-la desaparèixer, destruir-la o espatllar-la. DCVB. Rond. Mall.: *I aquí tots es seus bons propòsits se n'anaren en orri, es seu seny quedà térbol.* 'Sa fia del Sol i de la Lluna'

Anc que el dimoni en pas *en.* Exclamació de jurament per asseverar allò que s'ha dit. DCVB. Rond. Mall.: *Jo mateix t'agafaré p'es carcabòs, i, enc que el dimoni en pas, t'he d'enviar a grufar dins es llot d'es cul de sa cisterna.* 'En Salom i es Batle'

Anè què! *loc.adv. dial. Mall.* Exclamació de gran intensitat, que indica el·lípticament, una cosa enorme, inexpressable. *Malayra el vestit hermós que me té esclava. Anè què! Jo en faré una de les meues!*, *Penya Mos. III, 108.* DCVB, Mall.

Angela; Àngela Maria! *fór.* Equivalent a "això mateix!", "ben clar!", "això és!", "just!". DCVB, Mall

Angelet de la banyadura *loc.nom.* Ho diuen a un infant o a un home que fa innocentades o que braveja de valent sense esser capç de res. DCVB, Mall.

Angelet morisc *loc. nom.* *Aquell home del terrat .../ Oh quin angelet morisc gordauvos / d'ell.* Coll. Dames. DCVB.

Ànima de botó *loc.nom.* Persona sense escrúpols. DCVB, Manacor.

Ànima de ca *loc.nom.* Persona impia, sense fe. DCVB, Men

Ànima de cadafet *loc.nom.* Persona de poca discreció i sensibilitat (Mall., Men.). DCVB, Mall., Men.

Ànima de cadafet. *loc.nom.* Persona beneiteta, de poc enteniment DCVB, Mall., Men.

Ànima de cagaferro *loc.nom.* Persona molt beneitota. ((Labèrnia-S. Diccionari). DCVB.

Ànima de cavall *loc. nom.* Persona que no té escrúpol de cometre crueldats. DCVB, Cat., Mall.

Ànima de Déu *loc. nom.* persona massa bona, que es deixa dominar massa. DCVB.

Ànima de mal repòs *loc.nom.* Persona inquieta. Aguiló Dicc. DCVB.

Ànima de pega *loc. nom.* Persona impia o de mals sentiments (Palma). DCVB, Palma.

Ànima en pena *loc.nom.* Persona melancòlica o afligida per no poder obtenir allò que desitja. DCVB, Mall.

Ànima freda *loc.nom.* Persona de poc esperit, pusil·làtime. DCVB. **Variants:** **Animeta freda** *loc.nom.* DCVB, Mall., Men. .

Ànima mea *loc.nom.* Persona pusil·làtime (Mall., Men.). DCVB, Mall. Men.

Ànima per ànima, ànima mia *en.* Ho diuen per indicar que, en el perill, cadascú ha de mirar per salvar-se ell abans que salvar els altres. DCVB, Men.

Ànima sola, ni canta ni plora *par.* Vol dir que el qui viu tot sol té poques emocions. DCVB.

Animal de quatre potes *loc.nom.* Home groller, que demostra poc enteniment o falta de sentit moral. *Aquestes rahonsestan tan fundades...qu'el joue, negantles, es brut animal.* Proc. Olives 1851. DCVB, Cat., Bal. **Variants:** **Animal de la cerra** *loc.nom.* DCVB, Mall. **Animal fora s'ànima** *loc.nom.* DCVB, Mall.

Animal moí, fuit o fi *loc.nom.* DCVB.

Aniria a la mar i no trobaria aigua *par.* Es diu del qui cerca i no troba una cosa que és fàcil de trobar. DCVB.

Anit passada *loc.adv.* Ahir vespre (Mall., Men.). *Que anit passada / en punt de dotze / cercaven faves / davall es llit.* Ignor. 1. DCVB, Mall., Men.

Anomenar peça *loc. v.* Dir el nom de la persona a qui s'al·ludeix. *No és de persones decents fer tals inculpacions sense anomenar pessa,* Aurora 227. DCVB

Anques de ferro *loc.nom.* Home que seu molt (Mall.). DCVB, Mall

Ans coc que abat *par.* Vol dir que convé que el qui comanda sia estat abs comandat i hagi fet el que ha de fer fer els altres. DCVB.

Antany érem busca, i enguany som burcany *loc. v.* DCVB, Men

Antany morí i enguany li toquen *par.* Ho diuen parlant d'una cosa que es fa quan ja és passat el temps oportú per fer-la (Manacor). DCVB. **Variants:** **Antany morien i ara toquen** *par.* Es diu referint-se als tocatardans. (DCVB, Men.). **Antany se morí es mul, i encara li put es cul** *par.* Es diu referint-se a conseqüències tardanes d'una cosa. DCVB, Mall.

Antes antes, va dir en Canyo *loc. v.* Ho diuen per recriminar a un que vol fer les coses quen ja n'és passada l'oportunitat. (Mall., Men.). DCVB, Mall., Men. .

Antes d'obrir sa boca, ja li han vist ses dents *par.* Ho diuen dels indiscrets, que no saben dissimular les coses que haurien de dissimular. DCVB, Men

Antes, antes, va dir En Canyot *par.* Es diu al·ludint als remeis que s'apliquen quan ja no és hora. DCVB, Mall., Men.

Any bo, el gra és palla; i any dolent, la palla és gra [Any bo, es gra és paia; i any dolent, sa paia és gra] *par.* Marroig Refr. DCVB.

Any comencem, la fi vegem *par.* DCVB.

Any comencem; la fi vegem *par.* Referent a la duració dels anys. Gomis, Met. p. 103. DCVB.

Any d'albons, any d'eixams i any de cavallons [Any d'aubons, any d'eixams i any de cavaions] *par.* L'any que hi ha aubons també hi ha eixams i cavallons. Rond. Mall.: *Ses saons de gener fan prendre força a ses porrasses, que així treuen bons aubons; i any d'aubons, any d'eixams i any de cavaions, diu s'adagi. 'Es dotze mesos i dues jaies'*

Any d'albons, any d'orons [Any d'aubons, any d'orons] *par.* Significa que en l'any que abunden els aubons, hi haurà bona anyada de grans. DCVB, Mall.

Any d'albons, any de cavallons *par.* DCVB, Mall.

Any d'aranyons, pocs garberons *par.* Es diu per la creença que quan hi ha molts aranyons fa un hivern molt rigorós. DCVB.

Any d'ovelles, any d'abelles *par.* Diuen que la producció de bestiar de llana i la de mel estan en relació directa. DCVB.

Any de beixest, any de faves *par.* DCVB, Men

Any de beixest, any de faves *par.* DCVB, Men.

Any de boirines, any de garbelles *par.* DCVB, Mall.

Any de boirines, any de garberes *par.* Marroig Refr. DCVB.

Any de carestia, garbell espès i sedàs de clarina *par.* Significa que cal fer poques porgues i menys segó, a fi que surti més pa. DCVB, Santanyí.

Any de carestia, garbell espès i sedàs de farina *par.* ((Marroig Refr.). DCVB.

Any de colada, any de gabellada *par.* Gomis Meteor. 128. DCVB.

Any de dargues, any de poques garbes *par.* Vol dir que l'any de molta neu no sol esser abundós de collita. DCVB.

Any de fred tardà, raïm sa vinya no farà *par.* DCVB, Men.

Any de fred, mal pel pobret *par.* DCVB.

Any de gelades, any de palades *par.* DCVB, Mall.

Any de llentrisca, any de rates *par.* DCVB, Men.

Any de magranes, any de blat *par.* DCVB, Men.

Any de malalts, guany de metges *par.* DCVB, Empordà, Mall.

Any de neu, any d'oliva *par.* DCVB, Men. **Variants:** **Any de neu, any d'olives** *par.* DCVB, Men.

Any de neu, any de Déu *par.* Expressa la creença vulgar que l'any abundant de neu la collita serà bona. DCVB.

Any de neveretes, any de gavelletes *par.* Vol dir que l'any en què neva molt, sol esser any de bona collita. Griera Tr. DCVB.

Any de palla, poca grana *par.* DCVB.

Any de peres, mal per les eres *par.* Significa que quan és bona anyada de fruita, és mala anyada de cereals. Gomis Meteor. 129. DCVB.

Any de pluja, grata't sa cuixa *par.* ((Marroig Refr.). DCVB.

Any de poc gra, garbell espès i sedàs clar *par.* Significa que cal fer poques porgues i menys segó, a fi que surti més pa. DCVB, Mall.

Any de poc vi, es tassó petit; i any de molt, es tassó gran *par.* DCVB, Mall

Any de ponent, any dolent *par.* Tots aquests refranys indiquen la mala fama que té el vent ponentí i en general les coses que vénen d'occident. Gomis Meteor. 67. DCVB.

Any de prunes, febres *par.* Miró Afor. 389. DCVB.

Any de prunyons, pocs cavallons [**Any de prunyons, pocs cavaions**] *par.* DCVB, Mall.

Any de puces, any de blat *par.* DCVB, Tremp, Menorca. **Variants:** **Any de puces, any de mill** *par.* DCVB.

Any de rosada, any de forment *par.* Gomis Meteor. 128. DCVB.

Any de sol, any d'alegria *par.* DCVB.

Any de traspàs, no et fies d'ell ni del de detràs *par.* Aladern Dicc. DCVB. **Variants:** **No et fies d'any de traspàs, ni del que li va detràs** *par.* Gomis Meteor. 107. DCVB.

Any de trenca, any d'oliva *par.* Significa que els anys que fa vent o neu , solen esser profitosos per a la producció d'olives. DCVB, Mall.

Any de trons, any de morts *par.* DCVB, Men.

Any del plor *loc.nom.* El primer any de viudesa. *La dita muller havia a pendre marit, finit l'any del plor*, Eximenis, Angels 57; *E dins lo any del plor, de aquells bens en totas cosas a la sua vida necessarias sie proveida*, Const. Cat. 354. Aguiló Dicc.

Any més, any menos, a una dona, no es coneix *par.* DCVB, Inca.

Any nou, vida nova *par.* Referent als anys d'edat. DCVB.

Any que granen ets aubons, grana es blat *par.* DCVB, Men.

Any serè, any de fred *par.* DCVB.

Anyell primarenc treu bona banya *par.* (DCVB Mall., Men) .

Anys i panys *loc.nom.* Temps molt llarg, d'anys. *Qui sap els anys i panys que corren per allà* Genís Julita 92.; *Hi ha pobles...que no s'han refet encara y que trigaran anys i panys a refer-se*, Bosch Rec. 279. DCVB.

Apartar o Llevar els alls d'algú o d'alguna cosa *loc. v.* Deixar de mirar-lo. DCVB[Sembla un error del DCVB]

Aparteu les criatures! *en.* Es diu burlant se de qui es creu esser alguna cosa (Borràs, BSCC, xiii, 259). DCVB

Aplanar sa cresta *loc. v.* Subjugar, fer obeir, retre la voluntat d'algú. (Men.). DCVB, Men.

Aplega d'afluixos, i altri en farà trucs i baldufes *par.* Ho diuen d'un avar que s'afluixa de tot per avençar, en profit dels hereus, que ho solen fer malbé. DCVB, Mall. / Ho diuen de qui replega riqueses a força de privacions i no en gaudeix ell, sinó sos hereus. Amengual Dicc. DCVB.

Aplega mans i besa, i ell volia mossegar *par.* Es refereix als qui lloen i obsequien per força o per interès les persones odiades. DCVB.

Aplegar (o arreplegar) els trastos *loc. v.* Prendre els objectes que cal emportar-se'n en partir. DCVB.

Aplegar veles *loc. v.* Derrenclir, desistir d'un intent per força. DCVB, Mall., Men.

Aplicar els cinc manaments *loc. v.* Pegar una bufetada. DCVB.

Aprendre de mocar-se *loc. v.* A un infant o jovencell que pretén de fer coses de persona major , li diuen que abans aprengui de mocar-se. DCVB.

Aprenent de Portugal, que encara no sap cosir i ja vol tallar *par.* Es diu de les persones que presumeixen de saber fer coses que estan per damunt de la seva capacitat. DCVB.

Apretar de passos *par.* Constrènyer qualcú a explicar la seva conducta, a demostrar raonadament ço que sosté, o en general a fer-li dir o fer coses que no vol o no pot fer. DCVB, Mall.

Apretar el pas *par.* Augmentar la celeritat del caminar. *Unes grosses gotes van fer-me apretar els passos*, Pons Com an., 176. DCVB.

Apretar les clavilles a qualcú *par.* Constrènyer-lo a demostrar ço que sosté o a declarar-se vençut. Escrig-Ll. Dicc. DCVB

Apretar les estopades a qualcú *loc. v.* Estrènyer-lo de passos, posar-lo en situació crítica rebatent els seus arguments o excuses. DCVB.

Aprimar es fil *loc. v.* Mirar massa prim en les coses, subtilitzar les qüestions. DCVB, Mall.

Aprofitar el temps *loc. v.* Despendre'l en coses útils. DCVB.

Aprofitar les caigudes [Aprofitar ses caigudes] *loc. v.* Aprofitar les ocasions així com es presenten. *Ja hauria de sebre aprofita ses caygudes* Roq. 4. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Un homo ha de fer es cap viu i treure es biaixos i aprofitar totes ses caigudes.* 'Sa jaia gri'

Aprofitar ses capes caigudes *loc. v.* Aprofitar les ocasions i les badades dels altres per treure'n profit. DCVB, Manacor.

Apuntar l'alba *loc. v.* *Desde que l'auga apuntava fins que'ls derrers desmais de llum s'havien aclucat*, Rosselló Many. 95. *Dematí es gall comença a cantar..., s'auga encare no punta*, Alcover Cont. 262

Apuntar la banya *loc. v.* Començar a sortir una cosa. Aladern Dicc. DCVB.

Aqueix mal, per a qui em vol mal *par.* Es diu en to de maledicció, volent que recaigui damunt els nostres enemics allò que s'ha anomenat com a mal. DCVB.

Aquell està sà, qui va p'es pla *par.* Significa que la felicitat consisteix principalment a no sofrir dificultats. DCVB, Mall.

Aquell per aquell *loc.nom.* Aquell mateix. *Com la majestat vostra sia aquella per aquella qui en lo cel es pronosticat yo us degua amar e servir.* Tirant, c. 234. DCVB.

Aquell temps, de la palla en feien fems i dels fems en feien palla *loc.adv.* Es diu replicant a algú que retreu «aquell temps», o sia, els temps passats. DCVB.

Aquella és la pàtria, on un bé s'ho passa *par.* Significa que l'home pren estimació a qualsevol lloc on trobi el viure fàcil i agradable. Esteve Eleg. A 8 vº. DCVB. **Variants:** **Allí és la pàtria hon lo viure delita** *par.* DCVB.

Aquest du guants! *en.* Es diu referint-se a algú que pretén esser molt o figurar molt. DCVB, Mall.

Aquest és de casa, com es forreiaten *en.* Es diu familiarment d'un que té molta entrada a una casa, encara que no és de la família. DCVB, Santanyí.

Aquest món és fet per a qui l'entén *par.* Vol dir que sols els aprofitats i poc escrupolosos solen arribar amunt en la vida. DCVB, Mall.

Aquest món és un bigalot, i aferra qui pot *par.* Significa que cadascú procura treure tot el profit possible de la seva situació en el món. DCVB.

Aquest tot ho aplega *par.* Ho diuen d'un qui va molt ufanós i braceja molt. (DCVB, Manacor).

Aquest vull, aquest no vull *loc.adv.* Es diu per expressar l'acció de triar. DCVB.

Aquesta coa no és d'aqueix vedell *par.* Es diu en veure que algú intenta desviar la conversa o entremesclar qüestions que no lliguen bé. DCVB. / Ho diuen d'una cosa que no diu bé amb una altra a la qual la volien aplicar. DCVB, Mall., Men.

Aquesta és bona i no embafa! *en.* Es diu en to admiratiu i referint-se a una cosa estranya i poc admissible i tolerable (Mall.). DCVB, Mall.

Aquesta és meua, aquesta és teua *en.* Expressa una baralla o discussió forta. (DCVB, Men.) / Indica alternància d'accions de dues o més persones que lluiten o que es proven a fer alguna cosa, ara avançant una, ara una altra. DCVB, Mall., Men. Rond. Mall.: *I totd'una partiren costa amunt. Aquesta és teua, aquesta és meua, enfilant-se per penyals i timbes.* 'S'Hermosura del món'

Aquesta et val *en.* Es diu quan algú diu o fa una cosa que el fa quedar bé o el salva d'una situació perillosa. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *-Aquesta et val, diu el Rei; i crida es segon.* 'Tres germans desxondits'.

Aquesta figa no és per a aquest paner *par.* Es diu d'una cosa que no lliga bé o no s'adapta a una altra. DCVB, Mall.

Aquesta sí que és fresca! *en.* Es diu referint-se a una cosa sorprenent, inesperada. DCVB. Rond. Mall.: *Jès! Diu En Massot. Aquesta sí que m'es fresca!. cap com aquesta!* 'En Gosti lladre'

Aquesta sí que m'és blava! *en.* Anar malament un negoci, ser imminent un mal resultat DCVB. Rond. Mall.: *¡Bon fosca! ¡bon fosca! Tornà dir l'Amo quan sentí allò. Altre bony m'ha eixit... ¡aquesta sí que m'és blava!* 'Ets amos de Son Sales, Son Saleta i Son Salí'.
Variants: **Aquesta sí que m'es bruta** *en.* DCVB. Rond. Mall.: *-Aquesta sí que m'és bruta! s'exclamen l'amo i s'hortolà. ¿I los mos venéreu, an ets ases?,-Com dos i dos fan quatre! Diu sa jaia.* 'Sa jaia gri'.

Aquesta taula té tal ventura, que qui no hi és, no hi fa fretura *par.* Vol dir que allà on han de participar diverses persones, la que no hi és queda fàcilment exclosa o postergada. DCVB. **Variants:** **A la taula d'En Bernat, qui no hi és, no hi és comptat** *par.* DCVB.

Aquí afaiten , i en es costat fan es repèl! *par.* Ho diuen per indicar que allò que un ha fet, un altre ho farà encara més que el primer. (Men.). DCVB, Men.

Aquí baix *loc.adv.* Aquí damunt; etc.. *Qui nos treurà de aquí dins?*. Ferrà Com. 17

Aquí deçà *loc.adv.* A la banda d'aquí. *Aquí infantons que ploran...; allà duen carbó o lleña...; aquí-dessà arriba un covo*, Ignor. 62. DCVB, Bal.

Aquí deçà *loc.adv.* A la part d'allí. DCVB. **Variants:** **Aquí dellà** *loc.adv.* *¿Que és molt lluny, Can Poll?—No, aquí dellà.* Sta. Eulària d'Eiv. DCVB, Eiv.

Aquí en dalt *loc.adv.* «Ets homos d'aquí'n dalt», ho diuen els del Pla als de la Muntanya. DCVB, Mall.

Aquí està al verb *en.* Aquí està tot o la part principal de la dificultat. DCVB.

Aquí està el dau! [Aquí està es dau!] *en.* Es diu volent indicar el punt principal o més interessant de la qüestió que es tracta (Mall.). DCVB, Mall.

Aquí està es re *en.* [Oració]. Es diu per indicar que s'ha trobat el perquè, el quid d'un problema o d'una situació. DCVB. Rond. Mall.: *-Poríem fugir. Però aquí està es rè en es decantar-la.* (a sa pedra). 'En Juanet de l'Onso'

Aquí està es rebosillo *en.* Expressió equivalent a "aquí està el busil·lis". (DCVB, Men.)

Aquí et vull veure, escopeta *en.* Es diu per significar que una situació és difícil i que es el moment de veure com es treuen les forces o recursos per a resoldre-la. DCVB.

Aquí fonc s'era d'Escorca *en.* Es diu per senyalar el lloc on existia altre temps una cosa que ha desaparegut o ha estat destruïda completament. Al·ludeix a l'era d'Escorca enfonsada amb els batedors i bísties, per càstig d'una greu irreverència, segons llegenda popular mallorquina cantada per Costa i Llobera en una de les seves «Tradicions i Fantasies». DCVB, Mall. / Es diu referint-se a edificis o construccions enrunades. DCVB, Mall.

Aquí som jo *en.* És una manera d'indicar la presència de quelcom que es fa notar per la seva qualitat, per la seva força. Rond. Mall.: *Trobava ara un tassó d'aigua com un gel, i suara un tassó de vi, d'aquell que diu aquí som jo.* 'Es fii des pescador'

Aquí vaig perdre, aquí he de rescabalar *en.* Significa que cal posar els mitjans adequats a allò que es vol aconseguir. DCVB. **Variants:** **Aquí vaig perdre la capa, aquí la busco** *en.* DCVB.

Aquí vos queda què adobar *en.* Ho diuen per indicar un dany mal de remeiar. Un Mall. Dicc. DCVB

Aquí... allà...; ací i allà; d'ací i d'allà *loc.adv.* Són locucions indicadores de una varietat de llocs indeterminats. *Aquí els titans lluytaven, allà ciutats florien, Atlàntida i., Atlàntida i.; No es ressentirien sempre ací i allà d'alguna feblesa?*, Ruyra Parada 6.; *Un vent de profecia corre sobre eixos monts d'ací i d'allà*, Maragall Enllà 22.; *Es girava d'ací d'allà, brandava el cap*, Ruyra Parada 30; *Graten y piquen d'aquí y d'allà*, Salvà Poes. 60.; .«*Tot lo dia corres per aquí i per allà i no fas feina*» (Mall., Men.). DCVB.

Ara ara *loc.adv.* Expressa temps passat molt pròxim al present. DCVB, Barc., Mall.

Ara balla sa baldufa *loc.v.* Equival a dir «ara se fa la cosa». Quan un demana «¿Han fet tal cosa?», si en aquell moment l'estan fent, responen «Ara balla sa baldufa» DCVB, Mall.

Ara diu pa, ara diu peix *loc. v.* Es diu d'un que canvia freqüentment de par.er, de manera de veure les coses. DCVB.

Ara és hora de tocar a temps! *en.* Es diu quan algú fa una cosa que hauria d'haver feta abans i que ara ja no és oportuna. DCVB.

Ara és hora, que el pastor dorm! *en.* Es diu per incitar a fer una cosa aprofitant la distracció o la tolerància dels qui haurien d'impedir-ho. DCVB.

Ara és hora, que el pet és fora! [**Ara és hora, que es pet ja és fora!**] *en.* Es diu referint-se a algú que vol adobar una cosa que ja no té remei. DCVB. Men. **Variants: Després que ha fet el pet, estreny el cul** *en.* DCVB. .

Ara és hora! *en.* Exclamació irònica amb què volem indicar que allò que ara esdevé ja hauria d'haver ocorregut fa estona, o que ja no és hora que ocorri. DCVB, Mall., Men. / Manera de completar una frase. Expressa rebuig cap a allò que es dirà. DCVB. Rond. Mall.: *-Però ¿i no pories esser capellànet? -Ara és hora de capellans! Tanta de feina per tan pocs.* 'EnGostí lladre'. **Variants: Ara és hora, madò Llorà!** *en.* DCVB, Men. **Ara és hora, Pere meu!** *en.* DCVB.

Ara i suara *loc.adv.* Ara i adès, diverses vegades. *Ben regats, ara i suara*, Ramis Clar. 8. DCVB

Ara li fan el mànec *en.* Es diu burlescament per significar que es dubta molt d'una cosa que altri afirma, o que es té la seguretat que no serà així com ell diu. DCVB. Rond. Mall.: *-¿Tu sortir d'aquí dins? Deia ell, fent capades i estabetxos. Ara li fan es mànec! Ja ho pots posar an es compte vei, ja! Primer se besarà el cel amb la terra, que tu no sortiràs! 'Es fii des pescador'*

Ara m'has dit Bernat *en.* Ho diu aquell a qui acaben de donar una explicació que no comprèn. DCVB, Mall.

Ara mateix *loc.adv.* Expressa temps molt pròxim al present. *¿no han passat ara mateix les maduxaires?*, Vilanova Obres, xi, 130.

Ara o suara *loc.adv.* En un temps o en un altre. DCVB, Men.

Ara per naps, ara per cols *en.* Ara per una cosa, ara per una altra. DCVB.

Ara que ets morter, para; en esser maça, ja picaràs *par.* Significa que els súbdits o els vençuts han de resignar-se a sofrir el govern dels altres. DCVB, Men.

Ara que ets morter, para; quan seràs maça, ja picaràs *par.* Vol dir que els aprenents i súbdits no han de voler estar coma mestres o com a senyors. DCVB, Men.

Ara que t'han ferrat, vols tirar coces *par.* Es diu pels qui protesten i criden quan allò de què es queixen ja no té remei ni ells han tractat de posar-n'hi. DCVB, Mall.

Ara que t'has; Ara que t'has sollat, plores? *en.* Es diu a algú que es queixa dels resultats de la seva manera voluntària d'obrar. DCVB, Mall.

Ara s'espassa...i en queixa a portadorades *par.* Es diu quan algú manifesta molt d'optimisme davant una situació extremadament dolenta o perillosa. DCVB.

Ara sí que ho serà, cotxo! *en.* Es diu quan es vol ponderar una cosa extraordinària. DCVB, Palma.

Ara sí que les m'has guanyades totes! *en.* Es diu irònicament per declarar-se convençut per allò que un altre diu, sense estar-ne. DCVB.

Ara surt l'ofici *en.* Exclamació humorística amb què s'indica que acaba de dir-se o fer se improvisament una cosa més o menys inoportuna. DCVB, Mall.

Ara..., ara... *loc.conj.* Denota alternació de diverses accions o circumstàncies. *Segons que la ocasió ha portats los llibres a mans mías, ara uns, ara altres*, Bruniquer Rúbr. i, 21. *Y ara caych, ara m'axech, | ara plor ara jamech, | me qued cent llegos enrera*, Peña Poes. 124. *Els gossos anavan endavant, ara ensumant, ara glapint*, Casellas Sots 10.

Arada llarga i llaurador granat *par.* DCVB, Mall. **Variants: Arada llarga de rella, i llaurador qui l'empenga** *par.* Marroig Dicc. DCVB.

Aranya ¿qui t'ha picat? L'aranya que hi ha al costat *en.* Ho diuen d'un dolent, que qualche vegada és víctima d'un altre dolent. Gomis Zool. 446. DCVB.

Aranya per terra, tapa la gotera *par.* Significa que quan les aranyes surten, és senyal de pluja. DCVB.

Arbre ben plantat, dóna bon resultat *par.* Labèrnia-S. Dicc. DCVB.

Arbre caigut en terra, tothom li fa guerra *par.* DCVB, Mall.

Arbre d'esplet, un any part l'altre *par.* Vol dir que l'arbre que un any fa molt de fruit, l'altre en fa poc o gens. Un Mall. Dicc. DCVB.

Arbre de bona casta, pren un pam i en paga quatre *par.* Un Mall. Dicc. DCVB / DCVB, Binissalem.

Arbre de Judes no fa pomes del Bon Jesús *par.* Marroig, Refr. DCVB.

Arbre en terra, tothom guerra *par.* DCVB, Men. **Variants: Arbre mort, tothom l'estella** *par.* Ho diuen parlant de gent desvalguda que els altres encara procuren despullar aprofitant-se de la seva indefensió. DCVB, Mall.

Arbre que floreix, pot donar fruit *par.* Vol dir que tota dona reglada pot infantar. DCVB.

Arbre sovint mudat, mai ben arrelat *par.* DCVB, Mall. / Un Mall. Dicc. DCVB.

Arbre vell i transplantat, primer mort que arrelat *par.* Significa que les persones velles necessiten estar allà on han estat sempre.

Arbre vell i transplantat, primer mort que arrelat *par.* Significa que les persones velles necessiten estar allà on han estat sempre. DCVB. / Vol dir que les plantes i les persones, quan són velles, no han de canviar de clima, perquè no arriben a adaptar-s'hi. DCVB.

Arbres vells, i bons amics, no en té qui en vol *par.* DCVB.

Arc de sant Martí el matí, passa avant en ton camí; arc de Sant Martí el capvespre lo endemà fan festa (o d'aigua demà farem festa) [Arc de sant Martí es matí, passa avant en ton camí; arc de Sant Martí es capvespre lo endemà fan festa (o d'aigua demà farem festa)] *par.* DCVB, Men.

Arc de Sant Martí es matí, o fa ploure o fa aclarir *par.* DCVB, Men.

Arc de St. Martí, atura es delobí *par.* Refranys per significar que els estats de violència o inutilitzen o exasperen. DCVB, Men.

Arc sempre armat, o fluix o tibat *par.* Refranys per significar que els estats de violència o inutilitzen o exasperen. DCVB.

Arc sempre estirat, arc esbraonat (Mall.) *par.* Refranys per significar que els estats de violència o inutilitzen o exasperen. DCVB, Mall.

Armar polca *loc. v. M'ha armat polca, m'he tret el xi i l'he peringada.* Vallmitjana, Crimin. 67. DCVB.

Armar-se o carregar-se de paciència *loc. v. Procurar tenir-ne molta.* DCVB.

Armat fins a les dents *loc.adj.* Que porta moltes armes. DCVB.

Arossegat la llengua [Rossegat la llengua] *loc. v. Parlar palpissot, amb la llengua grossa.* DCVB.

Arossegat les anques a un lloc [Rossegat ses anques a un lloc] *loc. v. Estar-hi molt de temps. Perque en tots aqueixs coranta anys de rossegat ses anques per dins es corter, vos assegurat que no m'ha llegut gaire dir rosaris ni parenostros. 'Es soldat de Marina'*

Arossegar ossos morts [Rossegar ossos morts] *loc. v.* Malparlar de gent difunta. DCVB. **Variants:** **Desenterrar ossos morts** *loc. v.* DCVB.

Arrabassar un ronyó a algú *loc. v.* Fer-li pagar molts diners o fer-li lliurar una cosa que li sap molt de greu amollar. DCVB.

Arrabassar-se els cabells [arrabassar-se es cabeis] *loc. v.* Manifestar desesperació. DCVB. Mall. Rond. Mall.: *Se pegava tocs p'es cap, s'arrabassava es cabeis un grapat amb cada mà, plorava com una Magdalena, i deia. 'Una pobileta i un Joanet'*

Arrabassar-se els cabells *loc. v.* Manifestar gran irritació o disgust. *Son pare s'arrebassava els cabells, sa mare plorava a doll fet*, Vict. Cat., Ombr. 56. DCVB.

Arrabassar-se mala cara *loc. v.* Tenir cara de gran irritació o de mal geni (Mall.). DCVB, Mall.

Arramba't a capa que té pèl *en.* DCVB, Mall.

Arrambatge de ventre *loc.nom.* Mal de ventre fort. DCVB, Eiv.

Arrancar a (o de) córrer, o apretar a córrer *loc. v.* Posar-se a córrer. *Li donà un recado a l'orella, y el mosso arrancà de corre*, Penya Mos. iii, 29. *S'arrencà a córrer a tall de soldat*, Ruyra par.ada 33. *Donaven ganes d'apretar a córrer*, Guinot Capolls 58. DCVB.

Arrancar el bull *loc. v.* Començar a bullir. DCVB. **Variants:** **Esclatar el bull** *loc. v.* *Com esclatarà lo bull esbromala be*, Robert Coch 28. DCVB. **Prendre el bull** *loc. v.* DCVB.

Arrancar el plor *loc. v.* Començar a plorar. DCVB.

Arrancar l'ànima [a qualcú] *loc. v.* matar o fer molt de mal a qualcú. Labèrnia Dicc. DCVB.

Arreglar es pallet *loc. v.* Preparar les coses per anar-se'n. DCVB, Men.

Arregussar ses voreres *loc. v.* Recollir amb el tiràs o amb el ram, la palla i gra cap al centre de l'era. DCVB, Porreres.

Arreplegador de segó i escampador de farina *loc. nom.* Es diu referint-se a algú que procura estalviar coses insignificants mentre en malgasta d'importants. DCVB.

Arreplegar (o palpar) la roba *loc. v.* Moviment que fan certs malalts greus, d'agafar els llençols o cobrellit i estirar-lo o palpar-lo insistentment; hi ha la creença que aquest gest és senyal de mort molt pròxima. DCVB.

Arri tatà! Fór Ho diuen a un home que diu grosseries. DCVB, Santanyí.

Arriar veles *loc. v.* Perdre energia, disminuir l'activitat, les exigències, les pretensions. DCVB. **Variants:** **Amainar veles** *loc.v.*

Arribar a aplec *loc. v.* Assolir l'estat que pertoca. *Cada glop d'aigo que bec / se nua a sa gargamella, /perquè s'amor ja n'és vella / i no és arribada a aplec.* Cançó pop. Manacor. DCVB, Mall.

Arribar a cullera *loc. v.* Arribar a la meta, assolir allò que es proposava. DCVB, Men.

Arribar a les escorredures *loc. v.* Fer tard, arribar quan ja s'acaba la funció. DCVB.
Variants: **Arribar als escorrims** *loc. v.* DCVB.

Arribar a les ètiques *loc. v.* Dur-lo a la mort lentament, per consumpció, a força de disgusts, etc. DCVB. Rond. Mall.: *Aquest dimoni d'En Pere m'ha d'arribar a les ètiques. Això és un dimoni.* 'En Pere Catorze'. **Variants:** **Dur a les ètiques** *loc. v.* Rond. Mall.: - *No hi ha remei, aqueix dimoni de dona m'ha de dur a les ètiques!* 'S'infant que feia vuit'

Arribar a les tres pedretes *loc. v.* Arribar a greu perill de mort. DCVB.

Arribar a misses dites *loc. v.* Arribar massa tard. DCVB./ DCVB, Cat., Bal

Arribar a port *loc. v.* Assolir un estat de seguretat, DCVB. Rond. Mall.: *¿i si, per no dur-li aqueixa bona de pera, s'infant que esperam no arriba a port?* 'Sa coeta de Na Marieta'. **Variant:** **Tenir a bon port** *loc. v.* Trobar-se en una situació de seguretat, fora de perill. Rond. Mall.: *Si no romperen en bots, crits i manballetes, fonc per por de no entrecuitar-se i no espenyar-ho tot, com ho tenien tot a bon port.*

Arribar a port *loc. v.* Assolir un estat de seguretat. DCVB.

Arribar a qualcú els esquitxos *loc. v.* Arribar-li els resultats, les conseqüències d'una cosa. *També a noltros mos arribaren ets esquitxos,* Ignor. 30. DCVB.

Arribar a s'enfront *loc. v.* Fins al final, fins a les seves darreres conseqüències. DCVB. Rond. Mall.: *El Rei bé l'estirava, que ho deixàs anar; però ella ho volgué arribar a s'enfront.* 'Sa fia del Sol i de la Lluna'.

Arribar a sabuda d'algú *loc. v.* Posar-se en coneixement seu. DCVB.

Arribar al cor *loc. v.* Commoure vivament. *Toca-la, noy, m'has arribat al cor,* Vilanova Obres, xi, 55. DCVB.

Arribar al cul o tocar el cul *loc. v.* Pegar per les anques. DCVB.

Arribar als anissos *loc. v.* Arribar a la mala hora, a les acaballes de la cerimònia on s'havia d'assistir. Aladern Dicc. DCVB.

Arribar amb sos traginers de Coanegra *loc. v.* Arribar massa tard. DCVB, Mall.

Arribar en es fum de ses candeles *loc. v.* Arribar a un lloc massa tard, quan ja és acabada o gairebé acabada la funció a la qual calia assistir. DCVB, Mall.

Arribar i moldre *loc. v.* Obtenir o executar amb gran rapidesa allò que podria haver-se retardat. DCVB.

Arribar i seure *loc. v.* Arribar tan oportunament que tot seguit s'obtingui el que es desitja. DCVB, Mall. **Variants: Arribar i empènyer** *loc. v.* DCVB, Men.

Arribar o Dur una cosa a s'enfront *loc. v.* Portar-la fins a les seves darreres conseqüències. *Tu sempre voldries, y ab rahó, arribar les coses fins a l'enfront*, *Penya Mos.* iii, 127. DCVB, Mall.

Arribar o Venir a les orelles d'algú *loc. v.* Arribar a la seva coneixença per haver-ho sentit a dir. *A les mies orelles és venguda la fama de una nova font*, *Alegre Transf.* 43.; *Paraules que arribaven a les seues orelles*, *Penya Mos.* iii, 207. DCVB.

Arribar que ja bevia *loc. v.* Arribar tard a una reunió. Ho diuen per al·lusió als qui arriben a missa quan el sacerdot ja sumeix, quan la missa ja no és vàlida. DCVB, Manacor.

Arribarem a tornar granots *loc. v.* Es quan plou excessivament. DCVB.

Arriassar es cabeis *loc. v.* Atemorir. *Rond. Mall.: I es renou que feia amb ses dents hauria arriassats es cabeis a qualsevol.* 'Es castell d'iràs i no tornaràs'

Arronsar o arrufar les espatlles *loc. v.* Alçar-les en senyal d'ignorància, indiferència, menyspreu, etc.. *Li pregaven... que deixés aquell mal viure i's casés d'una vegada; però ell arronsava les espatlles i deixava dir*, *Víct. Cat., Ombr.* 57. DCVB.

Arronyar (ronyar) un ciri *loc. v.* Aprimar-lo amb un vidre o ganivet per poder-lo fer passar dins el nas del canelobre (Palma). DCVB, Palma.

Arròs, Catalina, que la carn embafa! *par.* Ho diuen a qualcú que par.la d'un assumpte inoportú, per indicar-li que tracti una altra qüestió. DCVB.

Arrossegar pel llot *loc. v.* Difamar greument. *La vida reposada / se corromp en el llot de la indolència* *Alcover Poem. Bíbl.* 84. DCVB

Arrossegar-se com un cuc *loc. v.* Anar amb el cos rossegant per terra. DCVB

Arrufar el nas *loc. v.* Fer una contracció del nas en senyal de desplaer, desaprovació, menyspreu, etc. *¿No sents aire? -pregunta En Lluís a la Pepa, arrufanthi el nas* *Pons, Auca* 185. DCVB, Cat., Bal.

Arrufar o arrugar les celles *loc. v.* Contreure la part inferior del front en senyal de disgust o de preocupació. *Fins que Rahó dix, arrunçant les celles*, *Somni J. Joan* 2537.

Arrufar ses espatles *loc. v.* Fer un moviment d'espatles acostant-les al coll per expressar indiferència o por. (Mall., Men.). DCVB, Mall.

Arrufar-se com un poll *loc. v.* Encollir-se una persona arrupir-se, sotmetre's completament. DCVB, Mall. **Variants: Arrufar-se com un pollet** *loc. v.* Contreure's, arrupir-se molt. DCVB.

Arruixar ses mosques a algú *loc. v.* Tupar.-lo. DCVB, Mall.

Ase belitre *loc.nom.* Home de poc enteniment, però amb prou picardia per cercar les seves conveniències. DCVB, Mall.

Ase carregat de lletres *loc.nom.* Persona que sap molta lletra, però té poc sentit comú. DCVB.

Ase ensellat *loc.nom.* Home molt estúpid o grosser. DCVB **Variants: Ase amb quatre potes** DCVB, Mall., Men. **Tros d'ase** DCVB

Ase magre, ple de nafres *par.* DCVB.

Ase moí, o molt dolent o molt fi *par.* DCVB.

Ase nafrat, tot són mosques *par.* Vol dir que el pobre o malsortat sol rebre totes les injúries o esser víctima d'altres dissorts. DCVB.

Ase per ase, ase gros *par.* DCVB, Men.

Ase que em port, i no cavall que m'enderroc *par.* Vol dir que és millor una cosa modesta i útil, que una de moltes pretensions i perjudicial. DCVB.

Ase que no està avesat a dur albardà, sa tafarra prest l'ençata *par.* DCVB, Mall

Ase que va dins sembrat, de llenya surt carregat *par.* al·ludeix a aquells qui es fiquen en coses que no els pertanyen. DCVB, Mall.

Ase qui em duga, i no cavall que m'enduga *par.* DCVB, Mall.

Ase regalat, no li miris es pèl [Ase regalat, no li miris es pèl] *par.* DCVB, Eiv.

Ase sec, carregat de mosques *par.* Gomis Zool. 31. DCVB. **Variants: Ase magre, mosques**

Ase sia qui d'ase fia *par.* DCVB, Mall.

Ase vell, cabreste nou *par.* ho diuen d'un vell que es casa amb una jove. DCVB, Mall., Men.

Ases amb ases, s'entenen *par.* DCVB, Men.

Ases, dones i burres, llenya com pugues *par.* DCVB.

Assajar un vestit nou a algú *loc. v.* Tupar-lo, donar-li una pallissa. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Ella li pitja darrera, i encara li assatjà un vestit nou que el feu espolsar de casta forta.* 'L'amo de So Na Moixa'

Assajar un vestit nou *loc. v.* Donar una tupada, pegar fort a qualcú. (Mall.). DCVB, Mall.

Assecar-se el cervell [Secar-se el cervell] *loc. v.* Treballar intensament amb la intel·ligència. DCVB.

Assegurar els peus *loc. v.* Posar-los damunt un lloc o suport segur. DCVB.

Asseguts, els coixos no es coneixen *par.* Arx. Trad. I, 154. DCVB.

Assemblar-se com dues gotes d'aigua *loc. v.* Esser molt semblants dues coses o persones. DCVB.

Assemblar-se dues coses com un ou a una castanya [Semblar-se dues coses com un ou a una castanya] *loc. v.* No semblar-se gens. DCVB.

Assemblar-se tant (una cosa a una altra) com un ou a una castanya *loc. v.* No assemblar-se gens. DCVB, Mall., Men.

Ast i olla *loc.nom.* Festa grossa, de menjar bo i abundant. *Hi hagué un ast y olla de lo més alt de punt* Alcover Rond. I. 47. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Se casaren; el Rei tirà sa casa per sa finestra; hi hagué un ast i olla de lo més alt de punt*, 'Sa fia d'es carboneret'

Atacar les tiretes, a algú *loc. v.* Estrenyèr-lo, sotmetre'l o subjugar-lo. DCVB.

Atrapar a l'encesa *loc. v.* Agafar qualcú en el moment que comet un delict. DCVB.

Atrapar al jaç *loc. v.* Agafar descuidat. DCVB.

Aturar-se o parar en rodó *loc. v.* Aturar-se sobtadament, sense vacil·lacions. *Fa una reverència, es despedeix del públich y par.a en rodó*, Vilanova Obres, IV, 279. DCVB.

Aubes a tramuntanella, ses barques se'n van amb ella *par.* DCVB, Mall.

Aubes amb llevantons, cap a ses patrones duen es patrons *par.* Llevantons plural de llevantol vent suau de llevant. DCVB, Mall. / Vol dir que el vent de llevant a primera hora del matí sol obligar els pescadors a retirar-se de la pescada. DCVB, Mall.

Aucell de beguda *loc.nom.* Home molt fals i traïdor. ((Un Mall. Dicc.). DCVB.

Aucell de primera volada *loc.nom.* Persona que comença a actuar en la vida, que encara no té experiència. DCVB, Mall.

Aucell vell és mal d'engabiar *par.* DCVB, Mall. **Variants:** **Aucell vell no entra en gàbia** *par.* Torra Thes. DCVB.

Avalotar el galliner *loc. v.* Torbar la pau, moure soroll allà on hi havia tranquil·litat. DCVB.

Ave Maria Puríssima! *fór.* 1. Formula de salutació a la qual es respon amb l'expressió ["concebuda sens màcula"]; 2. Exclamació admirativa. *Ave Maria puríssima! Y és en Miqueló, aquet de terra*, Massó Croq. 165. DCVB. Rond. Mall.: *-Ave Maria Puríssima! Diu En Pere, de damunt es portal. -Concebuda sens màcula, li varen respondre.* 'Un

festetjador'. -*Ave Maria Puríssima! Digué tota rabenta. ¿No sabeu per què vénc? 'Sa jaia Xeloc i sa jaia Bigalot'*

Avemaria curta, sermó llarg *par.* Es diu referint-se a esdeveniments en què una part bona queda compensada per una altra de dolenta. DCVB.

Aviat és dit malalt, Déu t'ajut *par.* Que significa que és més fàcil predicar la resignació que practicar-la. DCVB./ Significa que és molt còmode dir paraules afectuoses sense donar remeis positius. DCVB./ Vol dir que el qui no està en tribulació és molt prompte per a aconsellar a l'atribulat mitjans o solucions teòriques i que en la pràctica són difícils o ineficaces. DCVB.

Avorrir-se o fastidiar-se com una ostra *loc. v.* Sentir un gran tedi. *Aquí ens passem els dies en un plan completament ostra,* Sagarra Vida II, 121. DCVB.

Avui en dia *loc.adv.* El dia d'avui, el temps actual. *Els joves d'avuy en dia,* Penya Poes. 249. DCVB.

Avui en dia *loc.adv.* En l'època present, en l'actualitat. *E hui en dia se corona de corona d'acer,* Tirant, c. 27. *Anant avuy en dia tan per terra es principi d'autoritat,* Aguiló Poes. V

Avui febrer, demà Candeler *par.* DCVB.

Avui fos, i demà festa! *loc. v.* Exclamació amb què es manifesta el desig que succeeixi allò que algú ha indicat com a possible. DCVB.

Avui mengem, demà ja ho veurem *par.* DCVB.

Avui mengem, demà ja ho veurem *par.* Es diu per indicar despreocupació envers les coses de demà. DCVB **Variants: Mengem i bevem, que a la mort ja hi arribarem par. Mengi jo i begui i jugui a la vasa, en acabar-me, tot s'acaba par.**

Avui per avui *loc.adv.* Per ara, en les circumstàncies presents. DCVB. Rond. Mall.: *Que em pens que el m'he gonyadet així mateix, avui per avui!* 'Es cavallet de set colors'

Avui per demà *loc.adv.* Qualsevol dia indeterminat que pugui succeir una cosa. *Avuy per demà que't trobis en lo compromís,* Vilanova Obres, xi, 64. DCVB.

Avui per demà *loc.adv.* Un dia o altre (indeterminat, referint-se a un cas que pot esdevenir). *Ja me'n tornaràs la resposta avuy per demà que't trobis en lo compromís,* Vilanova Obres, xi, 64..

Avui per mi, demà per tu *par.* Ho diuen parlant de la mort o d'altres casos desgraciats als quals tothom està exposat. DCVB, Cat., Bal. / Significa que els favors es poden tornar fàcilment, perquè sovint el qui ha fet un favor necessita que l'afavorit li'n faci a ell. DCVB.

Bada enfora, i cauràs prop *par.* DCVB, Mall.

Badall no ment o son o talent, o mal d'enamorament [Badai no ment o son o talent, o mal d'enamorament] *par.* Indica que quan algú fa badalls la causa pot ser la son, la fam o un estat d'enamorament. DCVB. Rond. Mall.: *I d'es cap d'una hora o dues es sogre se posa a fer badais i badais. En Juan aquí digué, amb ell mateix Badai no ment o son o talent o mal d'enamorament.* 'Es dos germans serverins' **Variants:** Badall mai ment son o talent, o senyal d'enamorament *par.* DCVB, Men. Badall no ment son o talent, mal d'enamorament, enyorança de l'ausent o fastidi del present, *par.* DCVB, Palma. Badall no ment son o talent, o passió d'ànima o enamorament, o descendeix d'un cor dolent, o li fa fàstic qui té present, *par.* DCVB, Inca.

Badar boca *loc. v.* Parlar. Usat sempre en frases interrogatives, negatives o condicionals DCVB. Rond. Mall.: *En Bernadet estava com a consirós, sense badar boca, i li diu.* 'La Mare Baleneta' **Variants:** Obrir sa boca *loc. v.* -*Senyoreta, ja hi som. Encara no havia oberta boca, com sa setrieta surt de dins es rebost, volant fins a s'endret de sa pella.* 'Sa fia d'es Sol i de sa Lluna'

Badar els ulls *loc. v.* Vigilar, estar atent a allò que pot sobrevenir. *S'Alcalde y es Tinents se servescan badà ets uys,* Roq. 28. DCVB

Badar es queixal *loc. v.* Riure estrepitosament. DCVB, Mall.

Badar la boca al vent [Badar sa boca an es vent] *loc. v.* Quedar desposseït del que es tenia o que s'esperava tenir. DCVB, Mall. / No tenir res que menjar estar mancat de recursos. DCVB, Mall.

Badar la boca *loc. v.* (Usat sempre en frases negatives, interrogatives o condicionals). *Com s'han de queixà si vostè no los dona temps de badà sa boca?,* Roq. 38. DCVB.

Badar les orelles *loc. v.* Posar molta atenció a allò que altri diu, als sorolls que es poden percebre. *Qui pot resistir el desig de sentir bategar tan aprop la vida sense caldre més que obrir els ulls i par.ar l'orella?,* Massó Croq. 12. DCVB **Variants:** Parar les orelles *loc. v.* DCVB. Parar l'orella *loc. v.* DCVB.

Badar primer la boca que els ulls *loc. v.* DCVB, Cat., Bal.

Badar primer la boca que els ulls *loc. v.* Tenir gana de menjar tot seguit que un es desperta; es diu principalment dels infants. DCVB.

Badar sa boca (o ses barres) an es vent *loc. v.* Patir molta fam. *Tots tenim ses barres badades an es vent, y no hi entra res.,* (Alcover Rond. i, 167. DCVB, Mall.)

Badar un pam de boca *loc. v.* Estar o quedar molt admirat, sorprès d'una cosa inesperada. *Estirà el coll, badà un palm de boca y romangué sense paraula,* Penya Mos. iii, 208. DCVB, Cat., Bal. **Variants:** Quedar amb la boca badada *loc. v.* DCVB.

Badar un pam de boca *loc. v.* Estar o quedar molt admirat, sorprès d'una cosa inesperada. DCVB. **Variants:** amb la boca badada, quedar *loc. adv.*

Badar uns ulls com a plats [Badar uns uis com a plats] *loc. v.* Separar les parpelles deixant veure molt el globus de l'ull, sia per veure millor una cosa, sia per expressar

admiració, esglai, sia per indicar vigilància, deixondiment d'esperit. DCVB. Rond. Mall.: *Al punt hi va esser devora, i li afina es set gegants, enrevoltats de sa soca, ajagudots, badant uns uis com a plats.* 'L'amor de les tres taronges' **Variants:** Badar uns ulls [badar uns uis] *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: *En Bernat arribà a ca seva ric i ple. Poreu fer comptes quins uis devien badar es seus germans.* 'Es quatre germans' Badar molta flor d'ull [Badar molta flor d'ui] *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: *Seia es gegantàs amb sa maçota de cent quintars en ses mans, badant tanta flor d'ui i sense bategar-se gota, senya de que dormia a la regalada.* 'En Mercè-Mercè' Badar uns ulls com uns platets [Badar uns uis com uns platets] *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: *-¿I que ets tu qui les m'ha fetes? Diu el Rei, badant uns uis com uns platets, girats cap a N'Espirafocs.* 'N'Espirafocs' Badar uns ulls com uns salers [Badar uns uis com uns salers] *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: *El rei, com la va veure tan galanxona i etxerevida, va badar uns uis com uns salers, i romangué abitlat.* 'Es set ceros'

Baix de davant, com la mula del rector (ser) [Ser baix de davant, com sa mula d'es rector (ser)] *loc.adj.* Ser mal guardador dels secrets (Men.). DCVB, Men.

Baix de la capa de Déu *loc. adv.* En tot el món. *No hi ha cap homo baix de la capa de Deu,* Penya Mos. iii, 116. DCVB. Rond. Mall.: *Mentrestant, la mala Reina, segura, seguríssima de que Na Magraneta era morta i re-demorta, estava més inflada que un calàpet, creent-se sa dona més garrida que hi havia baix de la capa de Déu.* 'Na Magraneta' **Variants:** Baix de la capa del sol *loc.adv.* En tot el món. *No ni havia altre baix de la capa del sol* Aguiló Rond. de R. 14. DCVB. Baix de la capa del cel *loc.adv.* DCVB.

Baix de *loc. adv.* 1. A la part inferior (d'una cosa). *Venia moltes nits sonar y cantar ab Adoardo baix de la finestra on ella dormia,* par.is e Viana 3. *No n'hi havia altre baix de la capa del sol,* Aguiló C., Rond. de R. 14. *Una donzella s'adormí baix d'un arbre,* Roq. 12. 2. Molt prop (d'una cosa). *Allà baix d'ella s'assegué la jove,* Costa Trad. 11. «Baix de ca-nostre hi ha un abre» (Men.). DCVB.

Baix de sostre *loc.adj.* Curt d'apetències o inquietuds espirituals. *El burgès del país, lleugerament antipàtic, ordenat, pràctic, realista, baix de sostre,* Pla Rus. 276. DCVB. / Mancat de grandesa d'idees; pobre de contingut mental o espiritual. DCVB.

Baix-baix *loc.adv.* En veu baixa. *Afegí baix-baix un des dexebles* Roq. 15.; *¡Dimoni d'home!—se deyen de baix en baix,* Caselles Sots 21. DCVB, Mall.

Baixar bandera *loc. v.* Cedir, cessar de resistir al que un altre mana o demana DCVB. Rond. Mall.: *Encara que s'hagués de deixar tair un tros de capa, maldement fos grosset, baixava bandera, i allargava es coll a perdre aquell porc.* 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'

Baixar bandera *loc. v.* Cedir, cessar de resistir al que un altre mana o demana. DCVB. **Variants:** Rendir bandera *loc. v.* DCVB. Abatre bandera *loc. v.* DCVB.

Baixar de punt *loc. v.* Disminuir d'intensitat. DCVB.

Baixar de to *loc. v.* Parlar amb menys arrogància que abans. DCVB.

Baixar els ulls *loc. v.* Dirigir la mirada cap avall. *Ladonchs ell baxà los ulls*, Metge Somni i. *Humilment abaixà los ulls en terra*, Comalada PP 8. *De vergonya acalant los ulls i testa*, Canigó ix. DCVB.

Baixar es cap *loc. v.* Resignar-se al parer o voler d'altri (DFF). Rond. Mall.: *El Rei no tengué altre remei que baixar es cap*. 'Un soldat que havia servit deu anys'

Baixar la cresta *loc. v.* Deposar l'orgull o les pretensions. DCVB, Mall.

Bala perduda *loc. nom.* met., persona de vida massa lliure i rebel a tota autoritat. DCVB.

Ball a ca-d'altri, i flaons a sa casa *par.* ho diuen per expressar que és més apreciable la utilitat que la solemnitat (Men.). (DCVB, Men.) .

Ballades per carnestoltes, batialles per tots-Sants *par.* Gomis Meteor. DCVB.

Ballar (o botar, o saltar) el cor *loc. v.* Estar extremadament alegre. DCVB.

Ballar a algú l'aigua davant *loc. v.* Fer-li la bona; adular-lo, procurar complaure'l. DCVB, Mall.

Ballar al so que toquen *loc. v.* Obrar d'acord amb les exigències d'altri o amb les circumstàncies. DCVB. **Variants:** **Ballar segons el so** *loc. v.* **Ballar segons el ball que toquen** *loc. v.*

Ballar amples o ballar estrets en un lloc *loc. v.* Cabre-hi amplament o amb estretors (Bal.). *N'hi havia que's quexavan de ballarhi un poc estrets*, Ignor. 59. DCVB, Bal.

Ballar com un pern de rifa *loc. v.* Ballar amb gran agilitat o rapidesa. DCVB, Bal. / Ballar amb gran velocitat. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *I tota sa gent que el sentirà, vulga o no vulga, se posarà a ballar com un pern de rifa, i ballarà tot es temps que tu el sonaràs.* En Joan des fabiolet'.

Ballar d'un peu *loc. v.* Estar molt content. DCVB, Men.

Ballar damunt la corda *loc. v.* Estar en perill de tenir un greu contratemps. DCVB, Mall.

Ballar de capoll *loc. v.* Passar contrarietats, haver de treballar molt per vèncer dificultats. DCVB, Mall. Men.

Ballar de capoll *loc. v.* Veure's obligat a intervenir molt activament en una cosa o posar tots els mitjans per vèncer dificultats (Mall., Men.). DCVB, Mall. Men.

Ballar el ball de sant Prim *loc. v.* Passar-les primes, no tenir de què menjar. DCVB.

Ballar el dimoni de capoll, a un lloc *loc. v.* Haver-hi un gran moviment, una activitat extraordinària o un seguit de dificultats. DCVB. Rond. Mall.: *Assussuaixí rompia en llamps i pestes i gotes corals i demás enciam. El dimoni hi ballava de capoll.* 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'.

Ballar els goigs de Sant Prim *loc. v.* Patir fam o escassetesa de coses necessàries. Quan vós sou aquí, a sa cuina hi canten ets àngels; i quan vós no hi sou, no diré pas que ballem es goigs de Sant Prim, *ibid.* 20. DCVB.

Ballar gruixat una baldufa *loc. v.* Ballar de manera desigual, botejant per en terra. DCVB, Mall.

Ballar l'aigua davant a algú *loc. v.* Procurar complaure'l, afalagar-lo. *Som un pobre estudiant | que no puc 'pendre de lletra; | vós ne sou causa, amoreta, | que em ballau l'aigo davant.* (Cançó pop. Manacor). DCVB, Barc. Mall.Rond. Mall.:*Era lo més potxós i amb ses seves sortides feia esclatar de riure tothom, i an el Rei li ballava l'aigua.* 'La Mare Baleneta'

Ballar més que el gegant de la ciutat *loc. v.* Esser molt ballador. DCVB.

Ballar per un peu o Ballar d'un peu, o en un peu *loc. v.* Manifestar gran satisfacció i goig d'una cosa. *No se li tancà nunca la porta..., ans bé, sempre que anava, tots ballaven en un peu,* Rond. de R. Val. 26. DCVB

Ballar s'encenall [Ballar s'encenai] *loc. v.* Ballar de capoll, passar molta tribulació o grans dificultats (Mall.). *En gostí va esser però qui ballà més, perquè li feren ballar s'encenai,* Alcover Cont. 323; *Si qualche fossé hagués sabut axò, a n'es Jayet li feya ballà s'encenay;* Ignor., 76. DCVB, Mall. / Rebre una tupada. DCVB, Mall.

Ballar s'encenall *loc. v.* Passar molta tribulació o grans dificultats. DCVB. Rond. Mall.:*Si qualche fosser ho sap, li feia ballar s'encenai an es Jaiet, perque la gent no es moria.* 'Es jai de sa barraqueta

Ballar segons el so, o al so que toquen *loc. v.* Obrar de manera diferent segons les circumstàncies. DCVB.

Ballar sempre amb la més lletja *loc. v.* Tenir mala sort, anar sempre perseguit de desgràcia. DCVB.

Ballar sobre un punxó *loc. v.* Ésser molt ballador. DCVB.

Ballar-hi el diable de capoll *loc. v.* Haver-hi molt de soroll o turbulències. DCVB, Mall.

Ballar-hi el dimoni de capoll (en una cosa) *loc. v.* Haver-hi un gran moviment, una activitat extraordinària o un seguit de dificultats. *O el dimoni hi ballarà de capoll, o han de sebre per què no m'han volgut donar ses clarícies,* Alcover Rond. II, 293. DCVB, Mall. / haver-hi un gran conflicte, desorde o discòrdia difícil de resoldre (Mall.). DCVB, Mall.

Banda fora *loc. adv.* A la part de defora, més enllà (Mall.). *Bandafora es pont trobava en Mono* Roq. 16, DCVB, Mall).

Bandera vella, honra de capità *par.]*. Indica que l'experiència aportada per l'antiguitat en una professió aporta prestigi. DCVB: Es diu per justificar l'ús de coses velles. Mall.,

Men.Rond. Mall.: *¿O no has sentit a dir tu que bandera véia honra de capità?. 'La Princesa Aineta'*

Banyadura es dia de Sant Bernat, tendra cuc es blat *par.* Camps Folk. DCVB.

Banyar (a algú) es nas de saliva *loc. v.* Guanyar-li, esser-li superior en alguna cosa. *No teniu que bravetjar, | menestrals, de coalcada, | perquè la nostra es estada | millor y mes singular | hòmens, donas y gent vella, | frares, capellans, miñons | publican que los mossos | vos han bañada l'orella, glosada de principis del segle XVII Alm. Isl. Bal. 1877, 114); Un astrónomo de s'Arracó, que no li bañan es nas de saliva tots, Roq. 37) , DCVB.**Variants:**Banyar a algú s'orella de saliva *loc. v.* DCVB, Mall.Banyar o Mullar l'orella a qualcú *loc. v.* Vèncer-lo, superar-lo en alguna competició. DCVB.*

Banyar, a algú, es nas de saliva *loc. v.* Vèncer-lo, superar-lo en alguna competició DCVB. Rond. Mall.:*Ho hauran d'esser, de pèl arveixinat i de s'ui d'es vent, per banyar-me es nas de saliva!. 'S'anellet' S'al·lota més garrida que es sol escaufa, que banya s'oreia de soliva a totes en punts de galania! 'Es port de sa cibolla blanca'*

Banyat fa blat, eixut fa brut *par.* DCVB, Men.

Banyes de cabra es capvespre, d'aigo en serem festa *par.* Ho diuen per al·lusió a l'arciris incomplet o banya de cabra, que és considerat senyal de pluja (Menorca). DCVB, Men

Banyut i paga es beure *loc.adj.* Ho diuen d'un qui, de més a més de la feina, encara ha de pagar (Men). DCVB, Men.

Baralla d'enamorats, refermament d'amors *par.* Significa que quan els enamorats es barallen, sol esser per a fer-se més amics després. DCVB, Mall.

Baralla de parents dura llarg temps *par.* Ho diuen parlant de les coses que succeeixen sense poder-se preveure ni evitar. DCVB, Men. / Sol esser així perquè generalment les baralles entre par.ents són per qüestió de diners i ningú vol amollar. DCVB, Mall.

Baralles de marit, de la taula al llit *par.* Significa que les renyines conjugals solen esser de poca durada. DCVB.

Baratar cap per cap *loc. v.* Canviar una cosa per una altra sense afegir ni llevar res. Rond. Mall.: *Escoltau, ¿voleu que baratem es viatge, cap per cap? 'Ous de somera'*

Barato i bé no van per un mateix carrer *par.* DCVB, Mall.

Barba ben remullada, barba mig afaitada *par.* Significa que per a afaitar fàcilment cal ensabonar bé. DCVB, Cat., Val., Mall.**Variants:**Barba ben remullada, és mig afaitada *par.* DCVB.

Barba d'apòstol *loc.nom.* Barba molt llarga (Mall.). *És panxut, ratat, moreno, / amb una barba d'apòstol, Aguiló poes. 148. DCVB, Mall.*

Barba de cabró, o lladre o pillo o traïdor *par.* DCVB.

Barba gelada *loc.nom.* Barba blanquinosa. DCVB.

Barber piadós fa la nafra pudenta *par.* DCVB, Palma.

Barca aturada no guanya nòlits *par.* Ho diuen per expressar els mals efectes de la inacció DCVB, Mall., Men. / DCVB, Cat., Mall. / Significa que el qui s'atura de treballar no obté guany. DCVB, Mall..Rond. Mall.: *No em queda altre remei que fer sa mateixa via d'ets altres dies que barca aturada no guanya nòlits i qui espera se desespera.* 'En Pere Poca-por'**Variants:**Barca aturada no guanya oli DCVB, Men.

Barca en terra mai s'escapa *par.* DCVB, Men.

Barca i bolitx *loc. v.* Tot el conjunt d'una cosa. (Mall.). DCVB, Mall.

Barca perduda, patró ric *par.* DCVB, Mall.

Barca, per qui la cualca *par.* Ho diuen per significar que el qui guanya més en una empresa és aquell qui la maneja directament. DCVB, Men.

Barcelona és bona si la bossa sona *par.* DCVB, Cat., Val., Bal.

Barco a la capa, mariner a l'hamaca *par.* DCVB.

Barra de boira *loc.nom.* Boirada que es veu a l'horitzó. DCVB, Mall.

Barra de cap i dona que plora *loc. v.* Ho diuen per significar dues coses fermes per a aturar un home. (DCVB, Men.

Barra fiblonera *loc.nom.* Nuvolada llarguera i negrenca com un fibló, que es posa com suspesa a la tramuntana. DCVB, Capdepera, Lluçmajor

Barranc, excusa de vellesa *par.* DCVB, Men.

Barres altes (anar) *loc.adv.* Disposat a parlar o obrar enèrgicament DCVB. Rond. Mall.:*En Joan li apunta amb s'escopeta barres altes.* 'Bruixes, bruixots i fullets'

Barres obertes (estar) *loc. adv.* Tenir la boca molt oberta; estar en disposició de renyar o maltractar algú. DCVB.

Barret de rialles *loc. nom.* Persona informal, que no la poden pendre amb serietat.. *Tot un senyor notari..., que, mirat per dins, és un barret de rialles i una fàbrica de trampes i mentides,* Ruyra Parada 146. DCVB, Ripoll, Empordà, Vic, Vallès, Barc., Valls, Tarr., Mall.

Barret de Sant Antoni *loc.nom.* Farciment que es fa de pa rallat, xulla i sobrassada capolada, alls capolats, tomàtiga, julivert, tarongí, moradux, ous, sal picada i espícies. DCVB, Mall.

Barret en mà i peu enrera *loc. v.* Anar amb molts de compliments i reverències. DCVB, Men.**Variants:**Barret envant peu enrera *loc. v.* «No et penses t'hagen d'anar | barret

envant, peu enrera; | jo me'n som per afluirar | de tu i de tots quants n'hi ha | qui governen a ca-teua» (cançó pop. Mall.). DCVB, Mall.

Barret en mà i peu enrere (anar) loc.adv. Anar amb molts de compliments i reverències. Rond. Mall.: *I tota sa gent de la cort hala a fer-li sa cortesia! I tothom li anava barret en mà i peu enrere.* 'Dos patrons i una patrona'

Basques males, quimeres poques par. Ho diuen per significar ignorància del perill, carència de sospites. Equival a expressions com "es darrers pensaments", "qui ho havia de pensar?" DCVB. Rond. Mall.: *N'hi donaren un altre just igual. Ell, basques males, quimeres poques, no es sospità de res.* 'Es canyamet, s'Ase i sa Serra-Porra'. **Variants: males quimeres poques par.** *Es gegant, males quimeres poques que allò no fos una pedra; ben segur de que ho era.* 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'. **Bella basca! fôr.** Expressa despreocupació DCVB. Ron. Mall.: *Bella basca si no surts pus! -diu En Salom-. Espera que t'enviem a demanar.* 'En Salom i es Batle'

Basques males, quimeres poques! en. Ho diuen per significar ignorància del perill, carència de sospites; equival a les expressions «es darrers pensaments!» o «¿qui s'havia de pensar?». *Havien notada certa fredor amb En Gostí; però basques males, quimeres poques,* Alcover Cont. 328. DCVB, Mall. **Variants: Males basques!** DCVB, Men.

Basta i prou loc.adv. Serveix per introduir una frase expressadora d'un motiu suficient (Mall.). *Aquelles del poble que, basta y prou los parlin ab sa llengua, ja s'alegren,* Ferrà Com. Poes. 3.; cançó pop. Manacor. DCVB. Mall.

Basta i prou loc.v. Serveix per introduir una frase expressadora d'un motiu suficient DCVB. Rond. Mall.: *Per força ho he de trobar saborós de tot, basta i prou venga de sa teua mà.* 'Sa fia del Sol i de la Lluna'

Basta que+verb en subjuntiu loc. v. Seguit de la conj. que i un verb en subjuntiu, serveix per expressar una temença o sospita que succeirà probablement una cosa. «*No voldria que mon pare ho sabés; ¡basta que ella l'hi diga!*» (Manacor, St. Llorenç DC). «*¡Basta que ara ho perdés!*» (Palma). «*Ara bastarà que no duguem sa clau!*»=és molt probable que no duguem la clau (Mallorca.). DCVB, manacor, Sant Llorenç DC, Palma.

Bastar cor loc. v. Tenir coratge DCVB. Rond. Mall.: *Com hi fonc devora que estava per tirar-los-hi, no li bastà cor.* 'La Reina Catalineta'. ¿*Com li havia de bastar cor de treure defora aquell angelet.* 'Sa comtessa sense braços'

Bastar el cor (o bastar cor) per a fer alguna cosa loc. v. Tenir valor o coratge suficient. *E si lauores les uolgués deffendre les pogra ben deffendre, que la ost li acorria; e no li bastà son cor que's metés bé sobre els,* Jaume I, Cròn. 156. DCVB

Bastar per caldera loc. v. Esser més que suficient, haver-n'hi prou i massa (d'una cosa poc agradable. Ignor.61

Bastonada de cego loc.nom. Cop pegat amb força i sense mirar on fer. *Y comensaren a ploure bastonades de cego.* Ignor. 26. DCVB.

Batiat ahir i nat avui (ser) loc. adj. Ser molt curt d'enteniment. DCVB, Men.

Batiat i mort loc. adj. Ho diuen d'una cosa feta massa de pressa i sense mirament. DCVB, Mall.

Batiat i mort loc. adj. Ho diuen d'una cosa feta massa de pressa i sense mirament. DCVB, Mall.

Batle de llogaret, que ho sia En Babaluet par. DCVB, Mall.

Batre (o picar) ferro fred o Treballar en ferro vell loc. v. Esforçar-se inútilment. DCVB.

Batre els peus loc. v. Morir-se. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *De manera que, llevat de desgràcies, n'hi queda poca, de vida; aviat batrà es peus.* ‘¿Val més matinejar que a missa anar?’

Batre els peus loc. v. Morir. *La Gica, que pensava batre els peus, y es vegué solta, comes y a fugir*, Rond. de R. Val. 30. DCVB, Mall.

Batre es compte loc. v. Sortir bé el compte, haver-hi coincidència de la quantitat real amb la calculada. «De guerreres en tenc dues; | remirada hauré d'anar! | M'arribaran a comptar | de ses faldetes ses rues; | jo les me faré menudes, | i es compte no else batrà» (cançó pop. Bunyola). DCVB, Bunyola.

Batre ferro fred loc. v. Esforçar-se inútilment. DCVB, Mall., Men.

Batre l'empedrat loc. v. Trescar molt pel carrer. *Voldria dir-li quatre par.aules; bé n'hi he acanat prou d'empedrats ab l'únich fi d'ensopegar-la*, Pons Auca 115. DCVB. / Perdre el temps rodant pels carrers. DCVB.

Batre per la palla loc. v. Treballar sense guany ni pèrdua, fer un negoci en què ni s'hi perd ni s'hi guanya. *Lo meu cor ve i es desmaia / com aquell qui compra i ven;/ garridoia, a mi me'n pren / com es qui bat per sa paia.* Cançó pop. Mall. DCVB.

Batre sempre a la una loc. v. Estar sempre a un mateix estat econòmic o social, sense millorar de posició. DCVB, Santanyí.

Bé amb Déu, i pa en butxaca par. DCVB, Men.

Bé amb Déu, i pa en butxaca par. Amb la preparació convenient per a resistir una calamitat o perill imminent. DCVB, Men.

Bé canta Marta quan està farta (o deprés de farta) par. Vol dir que quan un està bé i ha resolt tots els seus problemes principals, sol estar de bon tremp. *Quant és farta y plena...sens dubte veureu que bé canta Marta*, Proc. Olives 2055-56, DCVB. / Vol dir que qui no pot menjar no té humor ni ganes de treballar. *Quant es farta y plena... sens dupte veureu que be canta Marta*, Proc. Olives 2056. DCVB, Mall. **Variants: Muira Marta, muira farta**, DCVB, Mall., Val.

Bé cantes, mussol, si vas tot sol *par.* DCVB, Mall.

Bé de senyor no és alou *par.* Vol dir que l'estimació de la gent elevada sol esser poc constant. DCVB, Sineu.

Bé dejuna qui mal menja *par.* Vol dir que aquells qui per necessitat o pobresa estan mal alimentats, fan tanta mortificació com els qui dejunen voluntàriament. DCVB. **Variants:** Bé dejuna qui malmenja *par.* DCVB.

Bé és orb qui per garbell no hi veu *par.* Metge Somni iii, DCVB.

Bé està sa carn damunt ets ossos *par.* Ho diuen per lloança de les persones grasses. DCVB, Palma.

Bé está un ase amb un bast *par.* DCVB, Mall.

Bé ho troba, qui bé ho posa *par.* Significa que cal esser ordenats en posar les coses perquè les puguin trobar en necessitar-les. DCVB.

Bé va!; i ell redolava *en.* ho diuen referint-se a un optimisme infundat (Mall.). DCVB, Mall. **Variants:** Bé va; i ell redolava *par.* Es diu d'un qui sempre diu que va bé, encara que li vaja malament. DCVB, Mall.

Beata, si s'amor no ho desbarata *par.* (DCVB, Men.) .

Beato beato, i fa de les seves *par.* DCVB, Men.

Bell mal se'n fa! *en.* Es diu per indicar que no és estrany que algú obtingui alguna cosa, tenint tots els mitjans i recursos per a obtenir-la. DCVB.

Bella basca! *en.* Ho diuen per expressar despreocupació (Mall.). *Si ses viñes fan uy, ¡bella basca!*, Ignor. 8.DCVB, Mall. / Iròn. Expressió d'indiferència, per significar despreocupació respecte d'una cosa que podria semblar preocupadora. *Bella basca si no vénen / es fadrins a festejar! / sa ganància serà seua, / que no se n'hauran d'anar; / i d'altra par.t serà meua / que oli no hauré de cremar.* (cançó pop. Manacor. DCVB, Mall.)

Bella com una fada *loc.adj.* Es diu d'una dona molt bella. DCVB.

Ben mirat *loc. adv.*, Si es mira bé, si es considera així com cal. «Ben mirat, no hauríem de fer aquestes coses». DCVB.

Ben net *loc.adv.* Ben clar, evident. *Era ben net, donchs, que l'enviava don Ferrand*, Genís Julita 108. *Donchs jove, jo no hi estich. Ben net que no hi estem*, Vilanova Obres, xi, 108. DCVB.

Ben segur *fór.* Fórmula emfàtica d'afirmació. Vilanova, Obres, *-Ben net! -Ben clar! -Ben segur!*.XI, 236. DCVB.

Beneir Déu a qualcú *loc. v.* Afavorir-lo, otorgar-li la seva protecció. DCVB.

Beneit dobler que a casa torna *par.* Es diu quan algú recupera els diners que havia pagats o invertits en qualque cosa. DCVB. **Variants:** Ditxosos doblers que tornen a son amo *par.* DCVB.

Béns de pagès, béns de no res *par.* DCVB, Men.

Béns de pagès, béns de no res *par.* DCVB, Men.

Béns de pagès, béns de no res *par.* indica que la terra està sotmesa a oscil·lacions d'anys bons i dolents, i no té fermesa el seu valor. DCVB, Men.

Béns del comú, no són de ningú *par.* DCVB, Cat. Mall.

Béns mal adquirits, si passen als fills, no arriben als néts [Bens mal adquirits, si passen an es fills, no arriben an es néts] *par.* DCVB, Ciutadella./ DCVB, Men.

Berba vera, sal i pebre *par.* Significa que quan una cosa dita per riure resulta esser vera, augmenta molt el ridícul del seu protagonista. DCVB, Mall.

Berenats i dejuns no canten junts *par.* Vol dir que els afavorits de la fortuna veuen les coses de manera molt diferent de com les veuen els pobres. DCVB, Mall., Men.

Besa'm el cul! *en.* Expressió grossera amb què es manifesta a qualcú la disconformitat amb el que ha fet o dit. DCVB.

Besada amb pessics *loc.nom.* Bes que es dóna als infants al mateix temps que els donen un pessic fluix a cada galta. DCVB, Mall.

Besada d'ase no taca *par.* DCVB, Men.

Besar el cul a qualcú *loc. v.* Subjectar-s'hi servilment o adular-lo amb mires interessades. DCVB.

Besar els peus a algú *loc. v.* Adular-lo excessivament, humiliar-se davant ell. DCVB. / Fer-li grans demostracions d'humiliació o de gratitud. DCVB.

Besar els peus a algú *loc. v.* Fer-li grans demostracions d'humiliació o de gratitud.

Besar en terra *loc. v. fig.,* caure en terra. DCVB.

Besar en terra *loc. v.* Humiliar-se molt. DCVB, Mall.

Besar la corretja *loc. v.* Sotmetre's, deixar-se comandar. DCVB.

Besar la terra que algú trepitja *loc. v.* manifestar extremada reverència a aquella persona. DCVB.

Besar les trepitjades d'algú *loc. v.* Sentir vers ell una profunda gratitud o veneració. DCVB. **Variants:** Besar la terra d'allà on lleva els peus *loc. v.* DCVB.

Besar sa botella o sa castanya *loc. v.* Beure vi o altres sucus alcohòlics. DCVB, Palma.

Besar-se el cel amb la terra *loc. v.* Succeir la cosa més impossible, primer que allò que algú vol suposar que succeirà . *Primer es besarà el cel amb la terra, que tu no em faràs mudar»; Lladre he d'esser, en que se bes el cel ab la terra,* Alcover Rond. ii, 272. DCVB, Mall.

Besar-se el cel amb la terra *loc. v.* Succeir la cosa més impossible primer que allò que algú vol suposar que succeirà DCVB. Rond. Mall. *The promès que et faria es favor que em demanaries, i el te faré, enc que el cel se bes amb la terra.* 'N'Elionoreta'

Bescuit de la muntanya *loc. nom.* Garrofes; expressió del glosador mallorquí Tià de Sa-Real (segle XVIII). «*Los minyons eren de plànyer / veure la fam que patien; / ses pobres mares vivien / de bescuit de la muntanya*». DCVB, no lloc.

Bèstia bruta *loc.nom.* Persona de mals sentiments o molt grossera en son obrar. DCVB, (Cat., Val., Bal.

Bèstia que no cria, no porta amor a ningú *par.* Ho diuen en menyspreu dels xorcs. DCVB.

Bestiar aplegadís, tot són coces i mossegades *par.* Ho diuen per significar que la gent unida per interessos de moment, sense aglutinant moral superior, no sol tenir cordialitat ni unió forta.. DCVB, Mall.

Bestiar comptat, llop el se menja *par.* DCVB, Mall.

Bestiar de molts, el llop se'l menja *par.* Significa que les coses que es porten en societat o entre molts, no solen donar tant de rendiment com les que maneja un tot sol. DCVB. DCVB, Cat., Men.

Bestreure vol dir modorro *par.* DCVB, Mall.

Beu-te aquest ou mentres que l'altre es cou *par.* Es diu burlescament al qui ha rebut un cop o ha sofert un fracàs o decepció. DCVB.

Beure a bones fonts *loc. v.* Estudiar amb bons llibres o amb bons mestres. DCVB.

Beure a esclata-bufeta *loc. v.* Beure molt. Rond. Mall.: *I gloc-gloc tots dos, begueren a esclata-bufetes, tan acalorats venien.* 'Sa titina i sa geneta'

Beure a galet (o al galet) *loc. v. fig.,* enganyar-se fàcilment. DCVB.

Beure a l'ull *loc. v.* Beure sense mesura. DCVB, Men. **Variants:** Beure a la regalada *loc. v.* Beure al raig, sense posar els llavis al recipient d'on el líquid raja. *Lo beure ab botella, a la regalada, és lo que caracteriza lo ver català,* Bosch Rec. 176; Cerdà Angeleta 252; DCVB, Mall.

Beure a l'ull *loc.v.* Beure sense mesurar. DCVB, Men.

Beure a la canalada *loc. v.* Beure al galet i en abundància (Mall.). DCVB, Mall. **Variants:** Beure a la canaleta *loc. v.* DCVB, Lluçmajor.

Beure a tots els bassiots *loc. v.* Passar totes les tribulacions, ésser ferit de tota mena d'adversitats. DCVB, Manacor.

Beure algú pel seny *loc. v.* Tractar-lo de boig per haver fet alguna cosa anòmala. *M'han begut pel seny quan han sabut que no havia volgut vendre sa casa per aquest preu.* DCVB, Palma, Manacor.

Beure com un clot d'arena *loc. v.* Beure excessivament. DCVB, Mall. **Variants:** Beure a la clotella *loc. v.* DCVB, Mall. Beure més que un guaret *loc. v.* DCVB, Men. Beure més que un aubelló *loc. v.* Ésser molt bevedor (Mall.). Beure més que un clot d'arena *loc. v.* Ésser molt bevedor, fins a embriagar-se sovint. DCVB. Beure com un suís *loc. v.* DCVB, Mall. Beure com una esponja *loc. v.* DCVB, Mall. Beure més que una esponja *loc. v.* DCVB, Mall. Beure com un xot *loc. v.* DCVB, Mall.

Beure de fantasma *loc. v.* Manera de beure a galet, que consisteix a tirar-se el líquid al bell mig del front, i d'allà fer-lo anar pels dos costats de la cara fins a la boca, sense deixar-ne caure cap gota, perquè en aquest cas el qui fa de fantasma és tustat pels qui el vigilen. *Que begu de fantasma! -Bona, bona! Jo faré sa fantasma i em beuré tot es vi d'una tirada.* Ruyra Pinya, II, 3. DCVB.

Beure fresc *loc. v.* No sortir-ne amb la seva, no obtenir el resultat que s'esperava.. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *¿Teu, i que jo l'haja agafat? Diu es moix. ¡Ca, homo! ¡Ja hi beuràs, fresc.* 'Es ca d'En Bua i es moix d'En Pejulí'

Beure i no fumar és beure de ca *par.* DCVB, Men. **Variants:** Beure i no fumar és beure d'ase *par.* DCVB, Men.

Beure més que una mula *loc. v.* Beure molta d'aigua. DCVB.

Beure més vi que una mula aigua *loc. v.* Beure molt de vi. DCVB.

Beure molt i anar dret, és raret *par.* (DCVB, Mall., Men. **Variants:** Beure molt i anar dret, no pot ser *par.* DCVB, Cat., Mall.

Beure oli *loc. v.* Ésser víctima. «Ja ha begut oli» ho diuen d'un qui ha contret una malaltia contagiosa, d'un qui ha caigut d'un penyal, etc. DCVB.

Beure oli *loc. v.* Ésser víctima. DCVB. **Variants:** Ja ha begut oli *fór.* DCVB.

Beure's [una cosa] amb l'alè *loc. v.* Desitjar amb passió la possessió d'una cosa. Aladern Dicc. DCVB.

Beure's algú pel seny *loc. v.* Creure que ha perdut l'enteniment. *Tothom el se begué pel seny,* Penya Mos. iii, 162. DCVB, Mall.

Beure's amb sos ulls *loc. v.* Mirar una persona o cosa amb gran fixesa i desig. DCVB, Mall. **Variants:** Beure amb la vista *loc. v.* DCVB, Mall. Beure amb so mirar *loc. v.*

Sebastiana, En Tià / te fa perdre sa ventura, / i tu ets tan criatura / que el te beus amb so mirar. Cançó pop. Lluçmajor. DCVB, Mall.

Beure's el cop, o beure's es cop com sa figuera *loc. v.* Dissimular el mal efecte o impressió que s'ha rebut, aparentant no haver-ne esment o no fer-ne cabal. DCVB, Mall.

Beure's el seny *loc. v.* Perdre l'enteniment. *Parexia que s'havia begut es seny* Aguiló C., Rond. de R. 15. DCVB, Camp de Tarr., Mall.). **Variants:** **Beure's el cervell** *loc. v.* Perdre el seny. DCVB.

Beure's es coll, com ses cebes *loc. v.* A un qui beu molt, li diuen «Beu-te es coll, com ses cebes», per al·lusió a les cebes, que en posar pom se beuen el tronc. *Molts, antes de beure suchs nostros, provarán de beurerse es coll com ses sebes,* Roq. 18. DCVB, Mall. **Variants:** **Beure's es cop com sa figuera** *loc. v.* Rebre i sofrir calladament un cop advers, una renyada, una befa, una injustícia, etc. *Y ell se havia de beure es cop com sa figuera,* Aguiló Rond. de R. 12. *Es senyó callà y se begué es cop com sa figuera,* Ignor. 11. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *En Joan notà sa magror d'es nin i de sa mare i allò li ferí es cor; però se begué es cop com sa figuera.* 'En Joan Carboner' **Variants:** **Beure's es cop** *loc. v.* DCVB. Rond. Mall. *En Perxanc callà, se begué es cop, i va veure que no hi poria bovejar, amb aquell revetler.* 'L'amo'n Biel Perxanc i la dona' **Beure's es seny** *loc. v.* Perdre l'enteniment. DCVB. *I al punt compar. agué un rei turc que se féu massa amic de la casa, i mumare se begué es seny darrera aqueix turc.* 'En Mercè-Mercè' Rond. Mall.: **Beure's l'enteniment** *loc. v.* perdre l'enteniment. *Parexia que s'havia begut es seny,* Aguiló C., Rond. de R. 15. *Calla, poca-solta; talment sembla que t'hagis begut l'enteniment,* Vilanova Obres, iv, 35. DCVB.

Beveu, que l'aixeta raja *loc. v.* Ho diuen a algú per convidar-lo a beure. DCVB, Manacor.

Beveu, que l'aixeta raja *loc. v.* Ho diuen a algú per convidar-lo a beure. DCVB, Manacor.

Bístia que treuen d'es pas, abans d'hora se fa es jaç par. DCVB, Mall.

Bitlo-bitlo *loc. adv.* Expressa l'acte de fer una cosa tot seguit, sense interrupció. DCVB. Rond. Mall.: *I que te diga què és lo que li hem de dur dins un any i un dia, i le hi duren bitlo-bitlo i cost lo que cost.* 'Es Mèl-lero Rosso'

Blanc com la llet (ser) *loc. adj.* Molt blanc DCVB. Rond. Mall.: *Sa dona ja tengué s'infantó, una nineta blanca com la llet, rossa com un fil d'or, bella com el sol.* 'Sa coeta de Na Marieta' **Variants:** **blanc com sa paret (estar)** *loc. adj.* Molt pàl·lid, sobretot a conseqüència d'un retgiró. DCVB. Rond. Mall.: *Ja ho crec que m'afina s'andritxol amb sos cabeis que s'alçaven des cap, blanc com sa paret, més retgitat que un poll davant sa milana.* 'Sa coeta de Na Marieta'

Blanc com la neu *loc. adj.* Molt blanc. *Sos lliris blancs com la neu,* Verdaguer Idilis. DCVB. **Variants:** **Blanc com un glop de llet,** *loc. adj.* DCVB. **Blanc com un alum** *loc. adj.* DCVB. **Blanc com la satalia** *loc. adj.* DCVB. **Blanc com el paper d'escriure** *loc. adj.* DCVB. **Blanc com la tofa (o la tefa o la tefla)** *loc. adj.* Es diu d'una cosa molt blanca.

D'aquells colls emmidonats y blanchs com la teffa de la neu, Maura Aygof. 95.; Estovalles blanques com la tefla de la neu, Riber Miny.153. DCVB

Blanc com la paret *loc.adj.* Molt esblanqueït de cara. DCVB.

Blanc com un pa de xeixa *loc.adj.* Es diu d'una persona o cosa molt blanca. DCVB.**Variants:**Blanc com un terròs de neu *loc. v.* Es diu d'una persona o cosa molt blanca. DCVB, Mall.

Blanc i negre fa burell *par.* DCVB, or., occ.

Blanca gelada, hora mudada *par.* DCVB.

Blat ajagut aixeca el cap a l'amo [Blat ajagut aixeca es cap a l'amo] *par.* DCVB, Mall.**Variants**Blat ajagut alça l'amo *par.* DCVB, Men.Blat ajagut aixeca l'amo *par.* DCVB, Mall

Blat d'ase *loc.nom.* Ventim, sèrie de cops violents per fer mal (Mall.). DCVB, Mall.

Blat nat, mig encertat *par.* Gomis Met. 133.DCVB.

Blat tardà, ni palla ni gra *par.* DCVB.

Blau com la paumella *loc.adj.* Es diu d'una cosa molt blava, i principalment d'una persona amb la cara congestionada. *Feya es fetge per sa boca, tayava claus,tornà més blau que la paumella,* Alcover Rond II, 44. DCVB, Mall.**Variants:** Més blau que la paumella DCVB, Mall.

Bleda vol dir encantada i freda *par.* En el llenguatge de les plantes aplicat a les noies. ap. Aguiló Dicc. DCVB.

Bo és anar a visitar, però és millor a casa estar *par.* DCVB, or.

Bo és el pa que es deixa mossegar *par.* Significa que la gent té per bones aquelles persones que es deixen explotar. DCVB.

Bo és escoar s'ordi damunt es talec d'altri *par.* Es refereix als qui fan negoci aprofitant-se dels diners o de les aptacions d'altri. DCVB, Men.

Bo és tenir parents en Cort *par.* Convé tenir protectors en les altes esferes socials. DCVB.

Bo és viatjar, però millor és a casa estar *par.* DCVB.

Bo està el sant per a fer un miracle! *en.* Exclamació amb què s'indica que algú no està disposat o en condicions de fer allò que li demanen. DCVB.

Bo està es Rector per a uns quants bitllets! *en.* Es diu per indicar que no és el moment oportú per a allò que algú demana o vol fer.. DCVB, Mall.

Bo, poquet i sovintet, és al cos profitoset *par.* Precepte referent a l'alimentació. DCVB.

Bo;Bo està es rector per uns quants bitllets! *en.* Ho diuen d'un qui ja està molt amoïnàt i encara hi ha qui l'importuna més.. DCVB, Mall..

Bo+a+Inf.for. Apte; en estat o disposició (de fer allò que l'infinitiu indica).. (DCVB, Men.) «Aquesta gallina ja és bona a matar» (=ja està prou grassa per matar-la). «Tot això és bo a tirar» (=és inútil, no serveix); «Dius tants de batais, que no ets bo a sentir» (Men.). DCVB.

Bo+de+Inf.fór. Fàcil. «Això és molt bo de fer»; «És molt bo de dir, però és mal de fer»; *Un periòdich axí, no digueu que no fos bo de batià* Roq., n.o 0.; DCVB, Mall., Men.**Variants:**Ser bo de veure *loc. v.* DCVB. .

Boca badada (estar) *loc.adv.* Espantat, admirat, sorprès d'una cosa inesperada. DCVB.Rond. Mall.: *I En Simonet que hi predicava, i tothom que el s'escoltava, boca badada i sense pipellejar.* 'Sant Vicenç Ferrer'

Boca d'anfós *loc.nom.* Boca molt gran (ho diuen perquè l'anfós té la boca molt ampla). Mall, Men. DCVB, Mall., Men. / Noms satírics que s'apliquen a la boca excessivament gran.. (DCVB, Men.) **Variants:**Boca d'enfornador *loc.nom.* DCVB, Bal.Boca de rajada *loc.nom.* DCVB, Mall.Boca de forn *loc.nom.* DCVB, Bal. Boca de pa de real *loc.nom.* DCVB, Men.Boca de calaix *loc.nom* (DCVB, Men). .Boca com un calaix *loc.nom.* Boca molt gran. DCVB.Boca de rap *loc.nom.* Boca molt gran. DCVB.

Boca de foc *loc.nom.* Persona mal-llenguada, que flastoma molt. DCVB.**Variants:**Boca metzinada *loc. nom.* DCVB.

Boca de mel *loc.nom.* Persona que parla amb dolçor i afabilitat. DCVB.

Boca de sól·lera *loc.nom.* Posició dels llavis per beure, que consisteix a alçar-los de davant fent com un rotlo i deixant enmig un forat per on passa l'aigua. DCVB, Campos. **Variants:****Estar a boca de sól·lera** *loc.v.* Estar a la vetla, espiant o esperant un moment oportú. DCVB, Menorca. **A boca de sól·lera** *loc. adv.* A entrada de fosc, quan el sol s'acaba de pondre i s'estén la fosca de la nit. *Era ja a boca de fosch*, Oller Pil. Pr. 149. *Sortirem de Miravet a boca-fosch*, Mem. Assoc. Excurs. viii, 321. *Horabaixet se vest de metge..., a boca de sól·lera surt des matar*, Alcover Rond. x, 57. *Boca de fosca arribà a Son Ginebró*, Pons Llar 88. DCVB, Mall.

Boca molla *loc.nom.* Persona molt xerradora, que no sap guardar els secrets. DCVB.

Boca muda, mai és retuda *par.* DCVB, Men.

Boca que no parla, Déu no la ou *par.* DCVB, Empordà, Val., Mall., Men.

Boca què vols, cor què desitges *en.* Amb completa satisfacció de tots els desigs i amb totes les comoditats imaginables. DCVB.

Boca què vols, cor què desitges *loc.v.* Amb completa satisfacció de tots els desigs i amb totes les comoditats imaginables. DCVB

Boira pastura, aigua segura [Boira pastura, aigo segura] par. DCVB, Mall. **Variants:**Boira pastura, brusca segura par. Es diu perquè la boira baixa sol esser indicatiu de pluja. DCVB, Mall.

Boirada de canaló, al cap de tres dies saó; a vegades sí, a vegades no [Boirada de canaló, a's cap de tres dies saó; a vegades sí, a vegades no] par. Vol dir que la pluja i el vent, són les úniques coses que poden fer desaparèixer la boirada. Camps Folk. DCVB, Men.

Boirada, eixuta o banyada par. Vol dir que la pluja i el vent, són les úniques coses que poden fer desaparèixer la boirada. DCVB, Men.

Boires d'agost són saons de l'abril [Boires d'agost són saons d'es bril] par. Es diu per indicar que si fa boira el mes d'agost, per l'abril plou. DCVB. Rond. Mall.:*Es dies d'agost que fa boira, l'any qui ve davant, aquells mateixos dies d'abril sol ploure; i per això diuen que ses boires d'agost són saons d'es bril de l'any qui ve.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

Boires d'agost són saons de l'abril [Boires d'agost són saons d'es bril] par. Es diu per indicar que si fa boira el mes d'agost, per l'abril plou. Rond. Mall.:*Es dies d'agost que fa boira, l'any qui ve davant, aquells mateixos dies d'abril sol ploure; i per això diuen que ses boires d'agost són saons d'es bril de l'any qui ve.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

Boires d'agost són saons de l'abril [Boires d'agost són saons d'es bril] par. Es diu per indicar que si fa boira el mes d'agost, per l'abril plou. Rond. Mall.:*Es dies d'agost que fa boira, l'any qui ve davant, aquells mateixos dies d'abril sol ploure; i per això diuen que ses boires d'agost són saons d'es bril de l'any qui ve.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

Boires d'agost, aigos d'abril par. DCVB, Sineu. **Variants:**Boires d'Agost, aigos de Maig par. DCVB, Bunyola.

Boires de març, fred de maig par. DCVB, Mall.

Boires de març, fred en es maig par. DCVB, Mall.

Bolcar-s'hi, en una cosa loc. v. Donar-s'hi amb insistència embafadora o fatigosa (Mall.). DCVB, Mall.

Bolcar-se de riure loc. v. Riure molt fort i en contorsions exagerades. DCVB, Mall., Men.

Bollar-la loc. v. Cometre una gran errada, equivocar-se completament (Mall.). *De tant en tant en bollava qualcuna*, Aguiló C., Rond. De R. 12.; *¡Sí que l'ha bollada! Bon endevinador mos dus!*, Alcover Rond. I, 239. DCVB, Mall.

Bon any sigui, maldament mai plogui par. Vol dir que el que importa és que la cosa resulti bé, encara que els seus accidents i símptomes no sien bons (Men.). DCVB, Men.

Bon bolitxer i enamorat baladrer, solen posar una campana en es capcer par. DCVB, Mall.

Bon capell, fa bon frare *par.* DCVB, Men.

Bon compte donarem a l'amo! *par.* Ho diuen per expressar que es preveu un mal resultat. DCVB, Men.

Bon dia és el que plou, si no pedrega *par.* Indica que els esdeveniments considerats perjudicials han de considerar-se acceptables mentre no vinguin desgràcies més grosses. DCVB.

Bon dia i bon any que Déu mos do for. Manera de saludar usada durant el dia. DCVB.Rond. Mall.:*Se'n va en aquelles cases, troba l'amo damunt es portal, i ja l'ha escomès.-Alabat sia Déu!-Per a sempre sia alabat.-Bon dia i bon any que Déu mos do.-Bo serà si Déu ho vol. 'Es fii d'es pescador'* Variants: **Bon dia i bon any for.** Rond. Mall.:*Se n'hi entra, i ja diu-Bon dia i bon any!-Bon dia, aucellet! Diu es filador. 'S' Aucellet'.*

Bon dia i bon any que Déu mos do for. Manera de saludar usada durant el dia. DCVB.Rond. Mall.:*Se'n va en aquelles cases, troba l'amo damunt es portal, i ja l'ha escomès.-Alabat sia Déu!-Per a sempre sia alabat.-Bon dia i bon any que Déu mos do.-Bo serà si Déu ho vol. 'Es fii d'es pescador'* Variants: **Bon dia i bon any for.** DCVB.Rond. Mall.:*Se n'hi entra, i ja diu-Bon dia i bon any!-Bon dia, aucellet! Diu es filador. 'S' Aucellet'*

Bon dia! for. Fòrmula usual per a saludar durant les hores del matí. Hi ha Variants: **ampliades d'aquesta salutació, com «Bon dia i bona hora!»; «Bon dia i bon any!»; «Bon dia que Déu nos dó!»; «Déu nos dó un bon dia!».** DCVB.

Bon dilluns, bona setmana *par.* Diuen que el dilluns és molt bon dia per a començar remeis i novenes de caràcter curatiu, i es creu generalment que tots les coses començades en dilluns acaben bé. DCVB, Men.

Bon dinar, bon esperar fa *par.* Es diu al·ludint a una cosa molt bona o interessant, que no sap greu d'esperar-la si es té la seguretat d'obtenir-la. DCVB, Mall Variants: **Un bon dinar fa de bon esperar** *par* DCVB, or., occ.

Bon divendres, mal diumenge *par.* Significa que les alegries alternen amb les penes i tribulacions. DCVB, Men.

Bon gènit té sa moneia! *en.* Es diu referint-se a una persona molt irritable. DCVB, Palma.

Bon greixet, fa bon blanquet *par.* Vol dir que els grassos solen tenir la pell blanca. DCVB.

Bon guaret fa bon esplet *par.* Vol dir que la terra ha d'esser ben llaurada per a produir molt. DCVB

Bon guaret fa bon esplet *par.* Vol dir que per fer produir la terra l'han de llaurar profundament i no plànyer-li la feina. DCVB.

Bon humor *loc.nom.* Bona disposició de l'ànim; Bona disposició de l'ànim, delit. *Jo no estic ara en humor de cantar*, Lacavalleria Gazoph; *Primer te moriràs que te n'anirà el bon humor*, Guinot Capolls 65. DCVB.

Bon Jan qui dóna *par.* Significa que la gent sol considerar bon home aquell qui és generós, qui dóna molt. DCVB, Men.

Bon marit, la muller sana *par.* DCVB.

Bon nap, n'havem arrancat! *en* Es diu referint-se a un negoci o feina que no ha donat el profit que se n'esperava. DCVB.

Bon ou, bon poll *par.* Significa que un bon començament és un bon auguri. DCVB.

Bon parlar no costa res *par.* Recomana que es par.li decorosament i sense ofendre. DCVB.Rond. Mall.Parlar bé no costa massa *par.* DCVB. .

Bon peu i bona orella, senyal de bona bèstia *par.* Es diu humorísticament referint-se a persones que tenen les orelles i els peus grossos. DCVB.

Bon profit li faci! *for.* Es diu irònicament per manifestar que no tenim enveja d'una cosa bona que un altre frueix. DCVB.

Bon profit us faci *for.* Fórmula amb que saluden els que mengen o acaben de menjar, expressant-los el desig d'una acció beneficosa de l'aliment que prenen o han pres. DCVB.Variants:Bon profit *for.* DCVB. .

Bon prou vos faça *en.* Bon profit us faci. *Bon pro us faça Proficite aut proficiatis*, Esteve Eleg. c 3 vo. *O, bon prou vos face lo fill que teniu e'l ventre*, Sermons SVF, ii, 19. DCVB, Eiv.

Bon punt *loc.nom.* Bona oportunitat, bon moment. DCVB.

Bon punyat són tres mosques *par.* Es diu per demostrar menyspreu envers una cosa insignificant per la seva escassetat. DCVB.

Bon punyat són tres mosques! *en.* Es diu irònicament quan algú dóna o anomena com a important una quantitat que és massa petita. DCVB, Men.

Bon refetor fa bona oració *par.* DCVB, Men.

Bon repòs i bon remei *for.* Fórmula amb què s'expressa el desig de salvació eterna per als difunts. DCVB, Mall.

Bon senyal *loc.nom.* Indici favorable. DCVB.

Bon senyor, té bon pastor *par.* DCVB.

Bon sermó tindrem, si el predicador no s'escanya *par.* Es diu irònicament quan se sent tossir el qui ha de parlar en públic, o quan s'observa que el qui ha d'actuar fa mala cara. DCVB.

Bon tabac fa bona cendra *par.* Significa que els bons materials o els bons principis produeixen bons efectes. DCVB.

Bon tabac fumau, germà *par.* Es diu a un qui en demanar una cosa vol esser atès i servit tot d'una, tant si cau bé com no al qui l'ha d'atendre. DCVB, Mall.

Bon tabac! *fór.* Exclamació amb què saludam algú quan esternuda. DCVB, Men.

Bon vent de darrera, i bales de davant *loc.nom.* Ho diuen a un qui se'n va, després que ha feta prou nosa. DCVB, Santanyí.

Bon vent i barca nova! *loc.nom.* Ho diuen a un qui se'n va, per demostrar satisfacció per la seva absència. (DCVB, Cat.) .

Bon vent! *fór.* Es diu quan algú se'n va i volem expressar que no ens sap greu que se'n vagi. Aquesta locució té moltes **Variants:** Bon vent i oratge, i mar per córrer! *par.* Es diu al qui se'n va o se n'ha anat , per indicar-li que no es planyen de la seva absència. DCVB, Men. **Variants:** Bon vent i la barca nova *par.* DCVB, or. Bon vent i que no torni *par.* DCVB, mall. Bon vent, i que duri *par.* DCVB, mall. Bon vent, i foc al cul *par.* DCVB, Empordà, Garrotxa. Bon vent et pegue al cul, i en popa que no s'encalle *par.* DCVB, Vinaròs. Bon vent de darrera i brusca de davant, i cada passa de morros *par.* DCVB. Bon vent de darrera i brusca de davant, i cada passa de morros *par.* DCVB, Mall. . Bon vent, i que duri *par.* DCVB, mall. Bon vent i oratge, i mar per córrer *par.* DCVB, Men. Bon vent i la barca nova *par.* DCVB, or. Bon vent i que no torni *par.* DCVB, Mall.

Bon vespre que Déu mos do *for.* Manera de saludar usada quan fa fosca. **Rond. Mall.:** *Veren es Jai que aplegava quatre buscais per coure es sopar., i tengueren aquestes -Alabat sia Déu.-Per a sempre.-Bonvespre que Déu mos do.-Serà bo, si Déu ho vol.* 'Es jai de sa barraqueta'

Bon vespre que Déu mos do *fór.* Manera de saludar usada quan fa fosca. DCVB. **Rond. Mall.:** *Veren es Jai que aplegava quatre buscais per coure es sopar, i tengueren aquestes -Alabat sia Déu.-Per a sempre.-Bonvespre que Déu mos do.-Serà bo, si Déu ho vol.* 'Es jai de sa barraqueta'

Bon viatge! *fór.* expressió per a manifestar a algú desig de bona travessia quan parteix; iròn., es diu per manifestar satisfacció perquè se'n va algú que ens és molest. DCVB.

Bon vilà qui fa parell *par.* Es diu quan un caçador agafa dues peces de caça. DCVB, Manacor.

Bona ànima *loc.nom.* Persona de bons sentiments. *Preguntant va encontrar una bona ànima que sabia de lletra,* Penya Mos. iii, 94. DCVB.

Bona anyada si per Nadal és lluna plena *par.* DCVB, Sineu.

Bona casa, bona brasa *par.* DCVB.

Bona casa, bona brasa *par.* Vol dir que a les cases riques hi ha abundància de tot. DCVB, or., val., mall. **Variants:** A casa plena, tot va prompte i en balquena *par.* DCVB, Mall.

Bona és la dansa, i la casa es crema *par.* Adverteix que per l'esbargiment no es deuen abandonar les atencions principals. DCVB.

Bona és la sal, encara que cara *par.* Significa que una cosa útil sempre és bona encara que costi molt. DCVB.

Bona excusa té el malalt pixa al llit i diu que sua *par.* Es diu al·ludint als qui cerquen excusar-se amb arguments que no convencen. DCVB./ Es diu referint-se a algú que es vol justificar amb excuses falses. DCVB./ Es diu referint-se a algú que pretén explicar la seva conducta amb excuses apar.ents. DCVB. **Variants:** Bona excusa té el malalt, sinó que no li val *par.* DCVB.

Bona fama, falta tapa *par.* Significa que el qui té bona anomenada no sol ésser mal mirat si té algun defecte o si comet una errada. DCVB, Santanyí.

Bona feina no necessita nunci *par.* DCVB.

Bona finca! *en.* Exclamació irònica amb què s'al·ludeix a persona o cosa que no val res o que no se'n poden fiar. DCVB, Men.

Bona gent, bon temps *par.* Vol dir que la gent honesta sempre duu bon resultat. DCVB, Men.

Bona hora *fór.* Expressió que s'afegeix a les salutacions bon dia i bona nit. *Bona nit y bon' hora*, Vilanova Obres, xi, 52. DCVB.

Bona hora per morir-se el sogre *en.* Així es contesta, humorísticament, quan algú demana quina hora és. DCVB.

Bona nit *fór.* 1. Fórmula de salutació usada durant la nit, i sobretot quan s'acomiaden fins al dia següent. Rond. Mall.: *-S'hora que vulgues. Tu mateixa...-Idò en cantar sa cucuiada; i bona nit!*. 'Es gallet, s'anyellet, sa godineta i es drac' 2. La fórmula "Bona nit" seguida d'una altra *par.aula*, serveix per indicar la desaparició o pèrdua de la cosa que la dita *par.aula* indica. DCVB. Rond. Mall.: *An En Pere negú el volia llogar, perquè per qualsevol cosa s'embadalia, i ¡bona nit feina!*. 'En Pere Beneit' **Variants:** Bona nit si et colgues *fór.* DCVB. Rond. Mall.: *Los pren sa pinteta de dins ses mans; i per amunt i per amunt, i tots ets altres darrera, i...bona nit si't colgues! No en veren pus la pols.* 'La Princesa bella' Bona nit cent sous! *fór.* DCVB. Rond. Mall.: *L'assoleix, li torç es coll, la ploma la farceix; i, bona nit cent sous, ja no se'n resà pus, de la comare gallina.* 'La Pomarrina' Bona nit, pastora *fór.* DCVB. Rond. Mall.: *L'enretira tot'd'una, i noltros tancam, i bona nit, pastora! S'anell ja serà de la senyoreta marqueseta!* 'Una pobiletta i un Joanet'. 3. Indica la resolució d'un problema concret. DCVB. Rond. Mall.: *Amb quatre llongos serem a ca nostra, allà mos casam, i bona nit, pastora!*. 'Sa coeta de Na Marieta'

Bona nit i bona hora; vingui la mort quan sigui hora *par.* DCVB.

Bona nit si et colgues *en.* Vol dir «ja està acabat», «ja no n'hi ha pus». DCVB, Mall.
Variants: Bona nit caragol! *en.* DCVB. Rond. Eiv.: *Quan s'oli s'acaba, s'apaga sa llumeta; i quan s'apaga sa llumeta... bona nit, caragol!*. 'Es Follet' **Bona nit Catalina!** *en.* DCVB, Men. **Bona nit pastora!** *en.* DCVB. **Bona nit set sous!** *en.* Es diu per indicar que s'ha acabat, que no hi ha res més a fer, DCVB, Mall. **Bona nit si et colgues!** *en.* DCVB, Mall. **Bona nit!** *for.* fórmula de salutació usada durant la nit, i sobretot quan s'acomiaden fins al dia següent. Aquesta fórmula es completa de diferents maneres, com «Bona nit i bona hora», «Bona nit i moltes», «Bona nit que Déu nos dó»; DCVB.

Bona nit viola! *fór.* Es diu per donar per acabada una conversa, un assumpte, un problema, etc. DCVB.

Bona oblada! *en.* Es diu irònicament quan algú ha sofert un fracàs, un desengany, o s'ha obligat a fer allò que no hauria volgut. *Aquesta oblada se'n va dur, perquè essent es més jove, volgué esser es de davant*, Aurora 227. DCVB

Bona ombra *loc.nom.* Bon averany, aspecte rioler, optimista. *Pagès o ciutadà, té bona ombra mos ha duyt un animal*, Roq. DCVB

Bona paga hi hagi, que el treball no espanta *par.* Vol dir que s'està disposat a treballar fort mentre se'n trobi la compensació suficient. DCVB.

Bona planta i mals fets *en.* Es diu d'una persona o cosa que sembla bona i no ho és. DCVB.

Bona sogra o mala sogra, venturós qui no n'hi troba *par.* DCVB, Mall.

Bona ventura molt poc dura *par.* Indica que la felicitat sol esser de curta durada. DCVB.

Bona vista és Sóller, per un qui no hi veu! *par.* Significa que no podem apreciar la importància o valor d'una cosa si no la comprenem o coneixem de prop (Mall.). DCVB.

Bones esperances i males anyades *par.* Significa que l'enganyador sol emprar bones paraules i il·lusionar la gent per adur-la allà on ell vol. DCVB.

Bones paraules i dolents fets *par.* Es diu referint-se a les persones que acullen o despatxen la gent molt amablement, però obren sense contemplacions i procurant perjudicar-la. DCVB. **Variants:** Paraula d'ovella i fets de llop *par.* DCVB. Paraules de sant i obres de diable *par.* DCVB. Paraula dolenta ni obra bona *par.* DCVB.

Bones Pasqües (i dial. mall. bons Pascos) *for.* Felicitació en ocasió de les festes de Pasqua. *«Deixem lo dol, | cantem amb alegria, | i anirem a dar | los Pascos a Maria»* (cançó pop. Mall.). DCVB.

Bones tardes *for.* Fórmula de salutació que s'usa durant la dita part del dia. DCVB. Rond. Mall.: *Bones tardes tenga, senyor Rei!*. 'Sa fia del Sol i de la Lluna'

Bones tardes for. Fórmula de salutació que s'usa durant la dita par.t del dia. [Aquesta expressió s'inclou a l'entrada "Tarda" que es considera un castellanisme]. DCVB, or.,occ., val., bal.

Bones tardes fór. Fórmula de salutació que s'usa durant la dita part del dia DCVB. Rond. Mall.:*Bones tardes tenga, senyor Rei!*. 'Sa fia del Sol i de la Lluna'

Bones tardes fór. Fórmula de salutació que s'usa durant la dita part del dia. DCVB. Rond. Mall.:*Bones tardes tenga, senyor Rei!*. 'Sa fia del Sol i de la Lluna'

Bonic fermar de mula, i la fermava per la cua par. Es diu del qui fa una cosa malament creient fer-la bé. DCVB. **Variants:**Bonic fermar la mula! I la fermava per la cua *loc. v.* Es diu irònicament al·ludint a coses fetes al revés o molt diferentment d'així com pertoca fer-les. DCVB, Mall., Men.

Bonica la santa, però millor la presentalla par. Es diu referint-se a alguna cosa on predomina la part accessòria damunt la principal. DCVB.

Bons canonges, i mals capítols par. Es diu al·ludint als membres d'una corporació que manifesten en comú opinions diferents de les que manifesta cadascú d'ells en privat. DCVB.

Bons modos i doblers, fan els homos cavallers par. DCVB, Mall.

Bons siam noltros, que Déu mai falta par. DCVB, Mall.

Bons siem nosaltres, que Déu mai falta par. Significa que si obram bé sempre serà reconegut per Déu i per tant en podem treure un bon benefici. DCVB.Rond. Mall.:*Si que em va convenir, topar en aquella ciutat i aturar-me en aquella plaça i pagar es deutes d'aquell mort!...Bons siguem noltros, que Déu mai falta.* 'Sa llampria meravellosa'

Bons siem nosaltres, que Déu mai falta par. Significa que si obram bé sempre serà reconegut per Déu i per tant en podem treure un bon benefici. DCVB.Rond. Mall.: *Si que em va convenir, topar en aquella ciutat i aturar-me en aquella plaça i pagar es deutes d'aquell mort!...Bons siguem noltros, que Déu mai falta.* 'Sa llampria meravellosa' **Variants:**Bons siguem, que Déu mai falta par. DCVB, Mall. Déu té més a donar que no ha donat par. DCVB, Mall. Déu no desempara ningú par. DCVB, Mall.

Bons són consells, però millors són remeis par. Es diu per significar que la gent proposa fàcilment solucions, però poques vegades dona mitjans els mitjans per aplicar-les. DCVB.

Boqueta de pinyó *loc.nom.* Boca molt petita i bonica. DCVB. **Variants:**Boqueta com un pinyó *loc.nom* DCVB.

Bord i mula, cada dia en fa una; i el dia que no la fa, la guarda per l'endemà par. Vol dir que els nois bords i les mules solen tenir males intencions. DCVB. **Variants:**Bord i mula, tot jorn en fa una par. DCVB, Mall.

Borinar ses soletes *loc. v.* Anar més de pressa, estrènyer el pas. DCVB, Men.

Borró que neix dins s'Abril, no té temps de fer bon vi *par.* Marroig Refr. DCVB.

Borró que neix dins s'abril, no té tens de fer bon vi. *par.* DCVB, Mall.

Bossa de jugador, no ha menester tancador *par.* DCVB, Mall. **Variants:** Bossa de jugador, no té parador *par.* DCVB.

Bossa sense doblers, és ben per demés (Mall.) *par.* DCVB, Mall.

Bossa sense doblers, la pas p'es sés *par.* DCVB, Men.

Bóta dolenta no fa bon vi *par.* DCVB, Mall.

Botar totes ses bardisses *loc. v.* Anar envant arregussant tots els obstacles. DCVB, Mall.

Botir els uis [Botir ets uis] *loc. v.* Mirar una cosa o persona molt fixament, àvidament amb gran atenció, desig o sorpresa. DCVB. Rond. Mall.: -*Vaja idò! Diu es des blat, mira qui mira fito fito dins es ribell, que ets uis li cuidaven a botir.* 'Bruixes, bruixots i fullets'.

Botir ets uis *loc. v.* Mirar una cosa o persona molt fixament, àvidament amb gran atenció, desig o sorpresa. DCVB. Rond. Mall.: -*Vaja idò! Diu es des blat, mira qui mira fito fito dins es ribell, que ets uis li cuidaven a botir.* 'Bruixes, bruixots i fullets'

Botir ets uis *loc. v.* Mirar una cosa o persona molt fixament, àvidament amb gran atenció, desig o sorpresa. Rond. Mall.: -*Vaja idò! Diu es des blat, mira qui mira fito fito dins es ribell, que ets uis li cuidaven a botir.* 'Bruixes, bruixots i fullets'

Botons d'or i traus d'estopa *loc. nom.* Conjunt mal avingut d'una cosa bona amb una de dolenta.. DCVB, Manacor.

Bou desfermat, bé se llepa *par.* DCVB, Mall.

Bou que no llaura mon hort, vaja dret o vaja tort *par.* DCVB.

Bou sense cabrestell se llepa allà on vol *par.* DCVB. **Variants:** Bou sense cabrestol, se llepa allà on vol *par.* DCVB, Men. / DCVB, Santanyí

Bou vell llaura dret *par.* DCVB, Cat., Mall.

Bou vell, no embruta es beure *par.* Vol dir que la gent vella sol tenirt mirament en les coses que fa. DCVB, Men.

Braç sonant i orella fumant *loc. adv.* Anar molt resolt, caminant de pressa i amb decisió. Alcover Rond. x, 49.

Bram d'ase no puja al cel *par.* DCVB, Cat., Val., Bal. **Variants:** Bram d'ase no puja al cel, i si hi puja, no hi posa arrel *par.* Es diu referint-se a paraules estúpides o molestes. DCVB, Mall., Men.

Bramar per algú *loc. v.* Pensar sempre com ell o voler allò que ell vol (Palma). DCVB, Palma.

Bres emprat, arraconat *par.* DCVB, Palma.

Bromerol roig, senyal de goig *par.* Bromerol borinot, insecte del gènere. Aguiló Dicc. DCVB.

Brou de gallina torna la vida *par.* DCVB, Mall.

Brunyir les dents *loc. v.* Cruixir les dents. DCVB, Val., Men.

Brusquetes de gener, bon any mos ve *par.* DCVB.

Brut com un picaportes *loc. adj.* DCVB.

Brut com un porc *loc. adj.* Anar molt brut. DCVB. **Variants:** **Més brut que un porc** *loc. adj.* DCVB.

Brut com un porc *loc. adj.* Les principals fórmules de comparació per expressar la brutor, són brut com un porc, brut com una xinxa, més brut que una soll, brut com una barra de galliner, brut com una paella, més brut que una guilla, més brut que un fregall, brut com el drap de la cuina, etc. **Variants:** Brut com una xinxa *loc. adj.* DCVB. Més brut que una soll *loc. adj.* DCVB. Brut com una barra de galliner *loc. adj.* DCVB. Brut com una paella *loc. adj.* DCVB. Més brut que una guilla *loc. adj.* DCVB. Més brut que un fregall *loc. adj.* DCVB. Brut com el drap de la cuina *loc. adj.* DCVB. Brut com una aranya *loc. adj.* Molt brut (Mall.). DCVB, Mall.

Buc per buc, se casen a Lluc *par.* Ho diuen per significar que quan el novii és xerec, la novia sol esser per l'estil d'ell. DCVB, Santanyí. / Es diu al·ludint a la multitud de matrimonis que se celebren en el santuari de Lluc, i a les moltes parelles de recent-casats que van a visitar-lo. DCVB, Mall.

Bufant bufant, fan ampolles *par.* Vol dir que posant els mitjans i el treball que pertoca, s'obté allò que es vol (Men.). *Bufant bufant fan ampolles / i bòtils de bona sort; / quan l'amo ja serà mort, / En Jaume durà ses bolles* (cançó pop., Men.). DCVB, Men.

Bufar al brou [Bufar an es brou] *loc. v.* Dur esponera, estar en la flor del poder, de la salut o de la riquesa. DCVB. Rond. Mall.: *Però aquell al·lotó era tan princernut, bufava tant an es brou, que cap cosa d'aquelles li omplia es cor ni el deixava satisfet.* 'Una pobileta i un Joanet'.

Bufar al brou [Bufar an es brou]. Dur esponera, estar en la flor del poder, de la salut o de la riquesa. «*Fosses vengut quan tenia / devuit anys fins en denou / que jo bufava en es brou / i treia es vermei de s'ou / i es blanc no se'n temia*» (cançó pop. mall.). DCVB. / DCVB. Men. Rond. Mall.: *Però aquell al·lotó era tan princernut, bufava tant an es brou, que cap cosa d'aquelles li omplia es cor ni el deixava satisfet.* 'Una pobileta i un Joanet'.

Bufar an es brou *loc. v.* Dur esponera, estar en la flor del poder, de la salut o de la riquesa DCVB. Rond. Mall.: *Però aquell al·lotó era tan princernut, bufava tant an es brou, que cap cosa d'aquelles li omplia es cor ni el deixava satisfet.* ‘Una pobileta i un Joanet’. *I En Simonet que hi predicava, i tothom que el s'escoltava, boca badada i sense pipellejar.* ‘Sant Vicenç Ferrer’

Bufar i fer ampolles *loc. v.* Aconseguir una cosa amb facilitat. «Això no és bufar i fer ampolles» ho diuen d'una cosa difícil. DCVB. / Ser una cosa molt fàcil, aconseguir-la amb facilitat. DCVB. Rond. Mall.: *Ell se deu creure que tot és bufar i fer ampolles.* ‘En Pere d'es Forn’

Bufar i xuclar, no va a la par *par.* Vol dir que no és possible fer al mateix temps dues coses. DCVB, Mall.

Bufar més fort que la tramuntana *loc. v.* Bufar molt fort, i fig., tenir molta vanitat o presumpció. DCVB.

Bufar o burxar a l'orella d'algú *loc. v.* Parlar-li en veu baixa aconsellant-li alguna cosa d'amat. DCVB.

Bufar-hi el dimoni (en una cosa) *loc. v.* Sobrevenir circumstàncies inesperades que desbaraten el bon curs d'una cosa. DCVB, Mall.

Buidar el cervell *loc. v.* Marejar, torbar el cap de qualcú a força de soroll o de preocupacions. *Vostè se deverteix buydant es cervell an es vehinat,* Ignor 33. DCVB.

Buidar el gavatx [Buidar es gavatx] *loc. v.* Desengavatxar-se, dir coses que caldria tenir secretes. DCVB, Mall., Men. / Desfogar-se par.lant; dir tot el que es té desig de dir. DCVB, Mall.

Buidar el sac [Buidar es sac] *loc. v.* Evacuar el ventre. *Qui buidava es sac dins una olla, qui dins un test,* Rond. Eiv. 23. DCVB, Eiv.

Buidar el sac *loc. v.* Defecar; fig., descarregar la consciència confessant-se; esbravar-se dient coses que costaven de retenir. DCVB.

Buidar el sarró *loc. v.* Confessar-se, netejar-se de pecats. DCVB.

Buidar la bossa *loc. v.* Pagar gran quantitat de diners. *En Saragossa buidí la bossa,* Spill 3820, DCVB.

Buidar-se el cap *loc. v.* Preocupar.-se molt per recordar o descobrir una cosa. DCVB, Mall., Men. / Buidar-se el cap o rompre's el cap cavil·lar molt intensament i amb preocupació seriosa. DCVB. **Variants:** Rompre's el cap *loc. v.* DCVB. *I se buidaven es cap, prova qui prova, a veure si trobarien un remei per ella però el trobaven tant com sa coa d'es moix.* ‘La Princesa bella’

Buina de vedell no fuma tot lo dia *par.* DCVB, Mall.

Buit de compte *loc.adj.* Que té poca substància o poca cosa aprofitable. *Han passat mesos sense envià a L'Ignorancia cap des meus articletxos buyts de conte*, Ignor. 58. DCVB, Mall.

Bunyol de carreró *loc.nom.* Insult. Aguiló Dicc. DCVB.

Burla amb dany, no compleix l'any *par.* Vol dir que les burles molestes solen ser venjades. DCVB, Cat., Men.

Burlar-se de la professó *loc. v.* Riure's de tot, no prendre's res seriosament ni fer-ne cabal. DCVB. **Variants:** Burlar-se del mort i de qui el vetla *loc. v.* DCVB.

Burra amb pollí, no va dreta al molí *par.* DCVB.

Burro vell, ple de nafres *par.* DCVB. **Variants:** Caldera vella, bony o forat *par.* DCVB.

Busca qui et grati! *en.* Es diu per acomiadar algú que no ens vol escoltar quan l'anconsellam o no vol fer allò que consideram que li convé. DCVB.

Buscar bròquil *loc. v.* Amoïnar. DCVB.

Buscar el cos a qualcú *loc. v.* Provocar-lo. DCVB.

Buscar la boca a algú *loc. v.* Insultar-lo i provocar-lo. Aladern Dicc. DCVB.

Buscar la boca a lgú *loc. v.* Insultar-lo i provocar-lo. Aladern Dicc. DCVB.

Butxaca buida *loc.nom.* Carència de diners. DCVB.

Butxaca plena *par.* Abundor de cabal pecuniari. DCVB. **Variants:** Butxaca forta

Ca barret! *en.* La interjecció 'ca!' Expressa incredulitat o negació; cast. ¡ca!, ¡quia! Un llit de xicranda... pero una xicranda, filla! ca!... allò... una fulloleta que ni pera ferhi cigarros, Pons Auca 134. ¿Que ha cridat aqueix beneyt?—Ca! ha sortit tot content!, Vilanova Obres, xi, 24. A vegades s'usa en combinació amb altres mots, formant locucions com «ca, noi!», «ca, barret!», etc. També és freqüent que vaja precedit de la conjunció i («i ca!»).—La coincidència fonètica d'aquesta interjecció amb el substantiu ca (art. 1) ha donat origen a alguns jocs de paraules quan algú exclama ¡ca! per manifestar incredulitat, el seu interlocutor li replica ¡gos! (Cat.) o bé ¡cussa! (Men.) o ¡cussa per 'nar a caçar! (Ciutadella), o un ca és un gos! (val.). ¿De què s'ha mort?—D'anyorament.—¡Ca!—¡Goç! ¡Vès sinó!, M. Rocamora (Catalana, ii, 160). «Si pugés aquí dalt, cauràs.—¡Ca!—¡Cussa!» (Menorca). DCVB. Rond. Eiv.: - *Ca, barret! Per ara només venc de vesita...* 'Es Follet'

Ca de bou *loc.nom.* Receptor de contribucions o executor d'embargaments. DCVB, Mall.

Ca de noces *loc. v.* Home que sempre compareix a les festes i convits encara que no l'hi convidin. DCVB, Mall.

Ca Liorna (ser) *loc.adv.* Molt lluny. Rond. Mall.: *Com ho tengué resolt es moixos ja eren a ca Liorna.* ‘L'amo de So Na Moixa’

Ca nanell lladra d'enfora *par.* DCVB, Mall.

Ca que lladra, no mossega *par.* Significa que les persones que criden molt no solen fer gaire mal. DCVB, Mall., Men. / Vol dir que els qui criden molt i amenacen, no solen escometre. DCVB.

Ca que no ensuma s'ovella, carnisser segur *par.* DCVB, Mall.

Ca rabiós no coneix son amo *par.* Significa que l'animal exasperat és capaç de totes les violències. DCVB.

Ca sadoll, no caça *par.* Es diu per significar que després d'una menjada forta, un home no està per a treballar; o qui el que té abundància de béns no es pren la molèstia de donar-se al treball. DCVB, Mall. / DCVB, Inca.

Ca vell *loc.nom.* Home astut i molt experimentat. DCVB, Mall., Men.

Ca-Ca! -Cussa!- *en.* *Si pugés aquí dalt, cauràs. -¡Ca! -¡Cussa!.* DCVB, Men.

Ca, barret! *en.* Ho diuen per negar fe o assentiment a una cosa. DCVB, Cat., Mall.

Ca'n Cuina-alta *loc.nom.* Nom satíric que es dona a una casa de gent que vol semblar rica o fer veure que menja molt bé, essent pobra o mancada de l'aliment necessari. «*Es moixet de ca'n Cuina-alta / no s'aguanta de magror; / quan surt de dins un fogó, / pega bot i cau dins s'altre*» (cançó pop. Mall.). DCVB, Mall.

Cabell ros, cabell pollós *par.* DCVB. **Variants:** Cap ros, cap pollós *par.* DCVB, Mall.

Cabo de gastadors *loc.nom.* fig., persona molt alta, o corpulenta, o molt resolta, que es sap obrir pas dins les dificultats. DCVB, Mall.

Cabra avesada a saltar, salta i saltarà *par.* Significa que els costums inveterats són difícils de desarrelar. DCVB.

Cabra coixa, mai cura *par.* DCVB, Mall. **Variants:** Cabra coixa no viu sana *par.* DCVB, Mall.

Cabra que bela, el cabrit li falta *par.* Marroig Refr. DCVB.

Cabrit d'un any *loc.nom.* Persona que només es confessa una vegada cada any. DCVB, Mall.

Caçador de moixonets, guanya però menudets *par.* DCVB.

Caçador i pescador, sempre els fuig la més grossa *par.* Significa que els caçadors i pescadors solen ésser exagerats en contar les seves proeses, i solen dir que els va fugir l'animal més gros que havien vist. DCVB

Cacallets amb aiada *for.* **Cacallet** significat imaginari, que s'usa per contestar burlescament a un qui pregunata inoportunament sobre una cosa que li excita la curiositat. DCVB, Men.

Caçar a la cameta *loc. v.* Caçar perdius encalçant-les corrents fins a cansar-les. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *-Dins es juriol és es temps hàbil per caçar perdius a la cameta, això és, encalçant-les en fer es sol. 'Es dotze mesos i dues jaies'*

Caçar al vol *loc. v.* Entendre una cosa abans d'acabar-la de dir; veure la intenció d'algú. DCVB.

Caçar amb perdigons de plata *loc. v.* 1.Comprar la caça en el mercat, DCVB. 2.Esser molt ric i fer-ne ostentació (Mall) . DCVB, Mall.

Caçar en vedat *loc. v.* Ficar-se en assumptes d'altri. DCVB.

Caçar mosques *loc. v.* Passar el temps sense treballar o fent coses inútils. DCVB.

Caçar o pescar gambosins *loc. v.* 3. Animal imaginari a què fa referència la locució "caçar o pescar gambosins". . En Tomeu, tan curt de gambals que més de dues vedades havia estat ginyat pels altres a anar a caçar mòpies y a pescar gambosins, Penya Mos. III, 88. (Cf. La secció de CULT. POP. D'aquest article. DCVB, Vinaròs, Tortosa, Mallorca.

Caçar ralls *loc. v.* Cercar converses impertinents, murmuracions. DCVB, Mancor.

Cada amic té es seu xeric *par.* Ho diuen per significar que no s'ha de perdre l'amistat perquè es trobin defectes en els amics (Mall.). DCVB.

Cada ase s'enamora d'es seu bram *par.* DCVB, Mall., Men.

Cada aucellet s'alegra d'es seu cantet. *par.* DCVB, Mall.

Cada bo té sa seva clovella *par.* DCVB, Men.

Cada ca coneix son amo *par.* DCVB, Mall.

Cada campana fa es seu so *loc. v.* Ho diuen per indicar diversitat de par.ers, que les opinions estan molt dividides. DCVB, Men.

Cada casa és un món *par.* Significa que cada casa i fins i tot cada persona té les seves particularitats i secrets. DCVB. / Vol dir que cada família té els seus costums i la manera pròpia de veure les coses, i que no és prudent judicar les coses de casa d'altri segons el criteri dels externs. DCVB, or., occ., val., bal.**Variants:**Cada home és un món *par.* DCVB.

Cada cavaller parla de les seves armes *par.* DCVB, Mall.

Cada cosa a son temps, i a Nadal neules *par.* DCVB, Mall.**Variants:**Cada cosa a son temps, i els naps per l'Advent *par.* Significa que les coses s'han de fer en el temps oportú. Ruyra Parada 68. DCVB.

Cada cosa a son temps, i d'estiu cigales *par.* DCVB, Mall., Men. **Variants:** Cada cosa a son temps, i d'estiu réms *par.* DCVB, Mall. Cada cosa al seu temps *par.* Indica que les coses han de fer-se en el temps oportú. La frase se sol completar de diverses maneres, com «Cada cosa al seu temps, i de maig cireres», o «i d'estiu cigales», o «cols i naps pel mes d'advent», o «com les figues per l'agost». DCVB.

Cada cosa a son temps, i d'estiu cigales *par.* DCVB, Mall., Men. **Variants:** Cada cosa a son temps, i a Nadal neules *par.* DCVB, Mall.

Cada cosa per son temps, per a Pasco formatjades *par.* Es diu per recomanar que es facin les coses al temps oportú. DCVB, Men.

Cada cosa té el seu contrari [Cada cosa té es seu contrari] *par.* DCVB, Mall.

Cada cosa vol la seva cosa *par.* DCVB, Mall., Men.

Cada criatura, fa segons sa natura *par.* DCVB.

Cada dia és un any *par.* Es refereix a la importància del temps, per curt que sia, en certs casos. DCVB.

Cada dia no és Nadal *par.* Vol dir que els menjars i despeses extraordinàries han de reservar-se per als casos de solemnitat especial. DCVB.

Cada doblero, costa sa seva gota de suor *par.* DCVB, Men.

Cada escarabat se pensa esser rei *par.* Vol dir que la major part dels homes són orgullosos o plens de vanitat. DCVB, Mall.

Cada fava té son corc, i n'hi ha que en tenen dos *par.* Significa que totes les coses i persones tenen imperfeccions. DCVB.

Cada gall canta bé en son galliner *par.* DCVB.

Cada gall en el seu galliner canta molt bé *par.* DCVB.

Cada gelada al mes de març, una ploguda al mes de maig *par.* DCVB.

Cada gelada al mes de març, una ploguda al mes de maig *par.* DCVB.

Cada gota d'aigua té on caure *par.* Significa que tota cosa o persona, per insignificant que sembli, té la seva utilitat i una missió a complir. DCVB.

Cada home és un món *par.* Significa que cada persona té la seva manera d'esser i de pensar diferent de la dels altres. DCVB. **Variants:** Cada home, la seva màxima *par.* Vol dir que cada home pensa de manera diferent dels altres. DCVB, Men. Tants homes, tants parers *par.* DCVB.

Cada home, la seva màxima *par.* DCVB.

Cada llavoreta fa sa seva farineta *par.* DCVB, Maó.

Cada mercader alaba les seves gales *par.* DCVB, Mall. **Variants:** Cada mercader alaba les seves coses *par.* DCVB.

Cada mussol, canta en es seu redol *par.* Significa que cadascú s'ocupa del seu tros, del cercle dels seus interessos propis. DCVB, Manacor.

Cada oller alaba la seva olla, i més si la té esquerdada *par.* DCVB. **Variants:** Cada oller alaba les seves olles *par.* Vol dir que cadascú procura valoritzar les coses que li pertanyen, encara que sien dolentes; per això hi ha qui diu aquest refrany d'una manera més completa "Cada oller alaba la seva olla, i més si la porta esquerdada". DCVB.

Cada olleta té la seva cobertoreta (o "tapadoreta") *par.* Significa que tot home o dona pot arribar-se a casar en sortir-li la seva avinentesa. DCVB. / Vol dir que cada persona en té una altra amb qui lligar; es diu principalment de les parelles d'enamorats. DCVB, Mall., Men.

Cada ovella en té prou amb el seu anyell, i cada vaca amb el seu vedell *par.* Vol dir que cadascú té prou feina amb les seves coses i no cal que es fiqui en assumptes d'altri. DCVB

Cada ovella en té prou del seu anyell, i cada vaca del seu vedell *par.* Significa que cadascú té prou feina amb les coses pròpies. DCVB.

Cada ovella té el seu vell *par.* DCVB, Mall.

Cada paraula és una sentència *par.* Es diu d'una persona molt sensata, que pensa amb agudesia o profunditat. DCVB.

Cada paraula, dues mentides; Dotze paraules, tretze mentides *par.* Es diu referint-se al qui enraona molt, però diu poques veritats. DCVB.

Cada pedra al seu forat *par.* Significa que cada persona i cada cosa ha d'estar en el lloc o situació que li pertoca. DCVB.

Cada pesca vol una esca *par.* DCVB, Mall.

Cada peu troba la seva sabata *par.* Significa que cada persona troba el seu destí o resultats que el seu comportament determina. DCVB.

Cada prenyat porta son fat *par.* DCVB.

Cada rentó, un esborricó *par.* Es diu referint-se al cas de sofrir fracàs o pèrdues cada vegada que s'intenta fer una cosa. DCVB, Men.

Cada sastre fa el seu tall *par.* Significa que cada persona té una manera d'obrar. DCVB, Mall.

Cada sastre fa el seu tall, i qualcun en fa dos *par.* Significa que cada persona té la seva manera pròpia d'obrar. DCVB.

Cada terra fa sa guerra *par.* Vol dir que cada país té els seus costums diferents dels d'altres països. DCVB. / Vol dir que cada poble té la seva manera d'esser, els seus costums. DCVB. **Variants:** A terra que vas, usança que trobes

Cada u ca-seva i Déu per tot *par.* DCVB, Men.

Cada u és cada u *par.* Vol dir que cada persona té la seva manera d'esser i cal respectar-la. DCVB

Cada ú és com Déu l'ha fet, i de vegades més dolent *par.* DCVB.

Cada u és fill de les seves obres *par.* Vol dir que cadascú té la consideració que es mereix segons la manera de portar-se. DCVB.

Cada u es rasca allà on li pica *par.* Significa que l'home obra segons les circumstàncies o les necessitats del moment. DCVB.

Cada u està gelós de lo seu *par.* DCVB.

Cada u parla com és *par.* Significa que en la manera de parlar es coneix la manera d'esser de les persones. DCVB.

Cada u s'entén i balla tot sol *par.* DCVB, Men. **Variants:** Cada u s'entén, i matava el porc pel cul [Cada u s'entén, i matava es porc p'es cul] *par.* Es diu quan un fa una cosa malament i no vol escoltar els qui l'aconsellen. DCVB, Mall. Deixa fer qui fa, i matava el porc pel cul [Deixa fer qui fa, i matava es porc p'es cul] *par.* DCVB, Men.

Cada u s'entén *par.* Expressions per a indicar que cadascú sap per què fa les coses d'allò que entén, i que no cal que els altres les hi impugnin o critiquin. DCVB, Cat., Bal. **Variants:** Cadascú s'entén, i es sastre ho ajusta *par.* DCVB, Mall. Ja m'entén qui m'ha d'entendre *par.* DCVB, Mall. Cada u a ca-seva s'entén *par.* DCVB, Men.

Cada u son remei cerca *par.* DCVB, Mall.

Cada u té es seu os a roegar *par.* Vol dir que tothom té desgràcies o dificultats. DCVB, Men.

Cada u té una manera de pensar *par.* Significa que cal respectar els punts de vista de cadascú. DCVB. **Variants:** Cada u pensa a la seva manera *par.* DCVB.

Cada u tira l'aigua al seu molí i deixa sec el seu veí *par.* Significa que els homes són egoistes. DCVB.

Cada u, a ca seva, cuina i pasta així com vol *par.* DCVB, Mall.

Cada un va naixent, i la mort ens va empenyent *par.* DCVB.

Cada untura, mitja mula *par.* Vol dir que en voler curar una bística malalta, s'exposen a gastar en remeis més del que val l'animal. DCVB.

Cadascú que tenga lo que és seu *par.* Significa literalment que cada persona és just que tenguí el que li pertoca DCVB.Rond. Mall.: *Hala depressa a ca-teva, i a fer partions! Cadascú que tenga lo que és seu.* 'Un pastor i un missèr'

Cadascú a ca seva i ets assotants a ca'n Coll *par.* Ho diuen per recomenar que cadascú estigui en les seves coses i no s'ocupi de les d'altri. DCVB.Rond. Mall.: *Bé ja serem tot lo amics que volgueu, però jo a ca meua, vós a ca vostra, i ets assotants a Can Coll. I que no en dúieu més de fresques?* 'Es gallet, s'anyellet, sa godineta i es drac'.

Cadascú a ca seva, i ets assotants a Ca'n Coll *par.* Vol dir que per evitar conflictes, la cosa millor és que cadascú estigui a casa seva i no s'afiqui en assumptes d'altri. DCVB, Mall.

Cadascú a casa seva sap on s'hi plou *par.* Vol dir que cadascú sap els secrets de la pròpia casa o família. DCVB.

Cadascú cerca feina del seu ofici o del seu art *par.* Vol dir que tothom procura guanyar-se la vida, sia com sia. DCVB.

Cadascú comanda a ca seva *par.* DCVB, Mall., Men.

Cadascú es dol del seu mal *par.* DCVB. **Variants:** Tothom té mals, i cadascú se tem dels seus *par.* DCVB.

Cadascú és fill de les seves obres *par.* DCVB.

Cadascú es grata allà on li pruu *par.* DCVB.

Cadascú l'enfila a la seva manera *par.* DCVB.

Cadascú mira per ell, i Déu per tots *par.* Vol dir que cadascú ha de mirar pels interessos propis i no esperar que els altres en tinguin cura. DCVB.

Cadascú paga pel seu Sant *par.* Significa que cadascú obra segons la seva conveniència. DCVB.

Cadascú pel seu vent *par.* cadascú de la seva part. DCVB.

Cadascú per ell i Déu per tots *par.* DCVB, Cat., Val., Bal.

Cadascú per on les enfila *par.* Es diu per indicar la diversitat de par.ers, de maneres de veure les coses, que es troba sempre entre diferents persones. DCVB. **Variants:** Cadascú se l'enfila per on pot (o per on vol) *par.* DCVB.

Cadascú prega o capta pel seu sant *par.* Vol dir que cada persona s'esforça per obtenir el seu propi benefici o que s'ocupa d'allò que l'interessa directament. DCVB.

Cadascú procura per ell, i Déu per tots *par.* Significa que generalment les activitats del homes s'encaminen a satisfer els propis apetits o necessitats. DCVB.

Cadascú que passi es ram per ca-seva *par.* Significa que convé més examinar les pròpies accions que criticar les dels altres.. DCVB, Mall.

Cadascú que tengui lo que és seu, i el dimoni els dolents *par.* DCVB, Mall. **Variants:** Cadascú que tingui el que és seu *par.* Formulació vulgar del principi de justícia distributiva. DCVB.

Cadascú s'entén, i es sastre ho ajusta *par.* Vol dir que no cal criticar la manera d'obrar d'algú, encara que sembli estranya, perquè pot tenir motius especials per a adoptar-la. DCVB, Mall.

Cadascú sap quin pa l'assacia *par.* Vol dir que cadascú coneix el seu propi estat i la raó dels seus actes. *D'una llengo lluny, ja sabia quin pa l'assaciava y de quants de punts se calsava*, Maura, Aygoforts. DCVB, Mall., Men. / Cadascú sap allò que passa dins casa seva, allò que li convé. DCVB. Rond. Mall.: *Tampoc no crec haver dita cap heretgia ni haver fet tant de mal! Cadascú sap quin pa l'assacia.* . 'La Princesa bella' **Variants:** **Saber, algú, quin pa l'assacia** *loc. v.* Saber com estan els assumptes propis. DCVB.

Cadascú se'n va amb ses seves, i jo amb ses meves me'n vaig *par.* Ho diu el qui no vol renunciar a les seves opinions o a la seva conducta.. DCVB, Mall.

Cadascú viu amb s'art que pren *par.* DCVB, Mall

Cadascú viu amb s'art que pren *par.* Indica que cada persona es manté de l'ofici que ha après o que més li convé. Rond. Mall.: *-I tu, segons veig, poses tot es teu cabal amb ànimes.-Cadascú viu amb s'art que pren.* 'Es jai de sa barraqueta'

Cadascú, de lo seu, fa lo que vol *par.* DCVB.

Cadascú, del seu ofici *par.* Vol dir que convé que cadascú es dediqui a aquelles coses que entén, i no es fiqui en les que no entén. DCVB.

Cadireta de sant Miquel, qui se lleva no s'hi asseu fòr. Ho diuen quan algú s'ha alçat del seu seient i un altre l'hi ha pres. DCVB, Mall.

Cagar a les calces de qualcú [Cagar a ses calces de qualcú] *loc. v.* Fer-li una mala passada (Mall.). DCVB, Mall.

Cagar dins la ferrada [Cagar dins sa ferrada] *loc. v.* Fer una cosa desencertada, quedar malament. DCVB, Bal. / Fer malament una cosa estranya a les atribucions de qui la fa. DCVB, Ciutadella.

Cagar gras *loc. v.* Tenir riquesa o abundància d'alguna cosa i fer-ne ostentació. DCVB.

Cagar-la *loc. v.* Esguerrar una cosa, fer-la malbé involuntàriament, per falta d'habilitat; cast. cagar-la. DCVB.

Cagar-s'hi la mosca, en una cosa *loc. v.* Posar-s'hi grans dificultats; esguerrar-se un assumpte per intromissió de persones o coses pertorbadores. DCVB.

Cagar-se en algú o en alguna cosa *loc. v.* Menysprear-la insolentment; cast. cagarse. Aquesta accepció és la base de blasfèmies i grosseries («me cago en...»), que a voltes se suavitzen per eufemisme canviant el cago en caso («me caso en...») o substituint el nom sagrat objecte de la flastomia per un nom inofensiu («me cago en la mar salada», «me cago en dena», «me cago en Sivilla», etc.). DCVB.

Caic no caic, o si cau no cau *loc.adv.* En posició falsa, insegura, en perill de caure. *Teules que penjan caich no caich*, Roq. 41. DCVB

Caigui qui caigui *loc.v.* Sense contemplacions ni respecte. *Donchs feriré a les palpentes, caygui qui caygui*, Vilanova Obres, xi, 260. DCVB.

Caire foguer *loc.nom.* Aspecte principal de l'activitat de qualcú. *Ab la respectiva potencia o aptitut personal, qualsevol sia el seu cayre foguer*, Obrador Arq. lit. 14. DCVB, Mall.

Cal prendre el temps com ve i les gents com són *par.* DCVB.

Calaix de sastre *loc.nom.* Persona que sap moltes coses i diverses, o que té habilitat per a tot. DCVB.

Calçar just (a qualcú) *loc. v.* Tenir-lo molt subjecte i reduït a impotència. *L'haguésseu vista haver-les ab missatges i mercaders, de quina manera les calsava just. Ell no l'enganaven ni d'una maia*, Alcover Cont. 52. DCVB, Mall.

Calçar molts (o pocs) punts *loc. v.* Ésser algú molt (o poc) entès, avantatjat, en alguna matèria. DCVB.

Caldera vella, bony o forat *par.* DCVB, Cat., Bal. / Es diu per significar que les persones velles sempre tenen deficiències de salut. DCVB, pir-or., or., occ., val., bal.

Calent com un torró *loc.adj.* Es diu d'una cosa ben calfada. DCVB.

Calla i callaré; si no, diràs i diré *par.* DCVB, Mall.

Callar com un mort *loc. v.* No dir absolutament res. *Jo et prometo callar com un mort*, Ruyra Parada 58. DCVB.

Callar i sotjar *loc.v.* No protestar ni dir res davant les injustícies, les injúries, etc.. *Ha de callar y sotjar com un banyut*, Ignor 34.

Cama d'all *loc.nom.* Qui té les cames molt primes. (Aladern Dicc.). DCVB.

Cames ajudeu-me fórr. Que s'empra per expressar intensivament la pressa amb què algú fuig. *Anava a saltar del meu roc per arrencar-me a fugir cames ajudeu-me*, Ruyra Parada 56. DCVB, Cat.

Cames amigues! *fór*. Es diu per denotar l'acte de fugir precipitadament. Rond. Mall.: *I tots dos, com uns llonzins, cametes amigues! Cap a ca seua.* 'Es lladre fadrí i es lladre casat' **Variants:** Cametes me valguen *fór*. DCVB. *Despertà En Juanet, ompliren sa carabasseta, i cap a Ciutat tots dos, cametes me valguen.* 'En Juanet i es set missatges' Cametes amigues *fór*. Es diu per denotar l'acte de fugir precipitadament. DCVB, Mall. Cametes treisme d'aquí! *fór*. DCVB, Men.

Cames de rei, llebres agafen *par*. DCVB, Mall.

Camí de roses *loc.nom*. Camí o vida plaent. *En ses jovintuts...tot eren camins de roses.* Alcover Cont. 49. DCVB.

Camia d'En Cotna pitrella bona i faldars a Liorna *par*. Es diu d'aquell que va ben vestit exteriorment i molt retut per davall, o de tota cosa que té apar.ença de bona i en realitat és xereca. DCVB, Mall.

Camina caminaràs *for*. Caminant sense interrupció llarga distància. *Camina caminaràs, el Bon Jesús va veure en terra.* Ignor, 2. DCVB, Mall., Men. / Construcció que indica l'acte de caminar sense interrupció llarga distància DCVB. Rond. Mall.: *Camina caminaràs i cap envant te faràs, d'es cap de tres dies arribaren an es castell del rei Tortuga.* 'Es Mèl·loro rosso' *Camina caminaràs, d'es cap de set dies arriba a un comellar fondo.* 'S'infant que feia vuit'

Caminant caminant s'hi acosten *par*. Es diu per recomanar la constància en el cercar o en l'anar a un lloc llunyà. DCVB, Mall., Men.

Caminant caminant van a Roma *par*. DCVB, Mall.

Caminar amb sos peus girats per ses botigues *loc. v*. Anar amb els peus dirigits de punta cap als costats. DCVB.

Caminar com els crancs *loc. v*. Anar cap arrera en lloc de progressar. DCVB.

Caminar o anar a pas de frare convidat *loc. v*. Anar de pressa. DCVB.

Campi qui pugui *en*. Es diu per indicar que no hi ha resistència possible ni altre remei que fugir. DCVB, or.

Camps a través *loc.adv*. Travessant llocs despoblats i fora de camí. DCVB.

Candelera clara, fred hi ha encara; Candelera espessa, guarda't sa cabeça *par*. DCVB, Men

Candelera espessa, guarda't sa cabeça *par*. DCVB, Men.

Cansat de dur el jou (estar) *loc. adv*. Estar cansat d'estar en opressió. DCVB.

Cansat de dur varques (estar) *loc. adv*. Estar tip de sofrir una cosa o persona molesta (Mall.). DCVB, Mall

Cantant cantant, les penes se'n van par. DCVB.

Cantant les veritats es perden les amistats par. DCVB.

Cantar (refilar, etc.) com un rossinyol *loc. v.* Cantar molt bé. *Acompanyen el Rd. Sr. Vicari tot un estol d'al·lotea cantant com a rossinyols*, Alcover Cont. 215. DCVB

Cantar amb la mà *loc. v.* Tenir molta sagacitat o picardia. DCVB, Escrig-Ll. Dicc.

Cantar com un canari *loc. v.* Cantar amb molt de delit. *Es nostros serenos...cada vespre cantan com a canaris*, Roq. 3. DCVB, Mall.

Cantar com un passerell *loc. v.* Cantar molt i bé. DCVB.

Cantar com un rossinyol *loc. v.* 1. Cantar com a mostra de satisfacció, de tranquil·litat. 2. Cantar molt bé. DCVB. Rond. Mall.: 1. *I se'n venia amb so mul i sa somada, tot xalest, cantant com un rossinyol.* '¿Val més matinejar que a missa anar?' 2. *I s'al·lotó que cantava com un rossinyol.* 'Bruixes, bruixots i fullets'

Cantar de pla *loc. v.* Confessar la veritat. DCVB.

Cantar el Credo *loc. v.* Esser una cosa extremada, especialment en l'aspecte perjudicial. «Te posaran una multa que cantarà el credo». «Li donaven cada tupada que cantava el credo». A Menorca es diu també tocar el credo, amb el mateix significat. DCVB.

Cantar els goigs de Sant Mateu *loc. v.* Gastar el dels altres per estalviar el seu fer ús abusiu de les coses d'altri per no gastar les pròpies. DCVB.

Cantar els goigs de Sant Prim *loc. v.* Passar-ho molt prim, tenir molt pocs recursos per a viure. DCVB, or.

Cantar l'espanyola el ventre *loc. v.* Deixar-se sentir la fam, tenir fam. Aguiló Dicc. DCVB.

Cantar la cartilla a qualcú *loc. v.* Cantar-li les veritats clares. DCVB, or.

Cantar les quaranta *loc. v.* Cantar les veritats, renyar. DCVB.

Cantar o Ballar els goigs de Sant Prim *loc. v.* Patir fam. DCVB.

Cantar pavaes *loc. v.* Estar ocios. DCVB.

Cantar sa lliçó clara a algú *loc. v.* Dir-li les veritats clarament. DCVB, Men.

Cantar victòria *loc. v.* Gloriar-se d'haver oblingut el que es desitjava. DCVB.

Cantar-hi ets àngels, en una cosa o a un lloc *loc. v.* Ser molt bona, superior (DCVB. Rond. Mall.: *Que vénc de part d'ella a dur-li una escudelleta de brouet de gallineta; un brouet, senyoret, que ets angelets hi canten.* 'N'Elionoreta'

Cantar-les *loc. v.* Parlar molt clar per censurar, reprendre o ofendre algú, sense anar-hi amb pal·liatius. *Prou les hi vaig cantar com li calia, | i ell de tot s'anà fent el desentès*, Sagarra Caçador 141. DCVB. **Variants:** **cantar-les clares** *loc. v.* DCVB. **cantar la lliçó clara** *loc. v.* DCVB. **cantar Santa Clara** *loc. v.* DCVB. **cantar-ne quatre** *loc. v.* DCVB. **cantar les quaranta** *loc. v.* DCVB. **cantar la cartilla** *loc. v.* DCVB. **cantar la canya** *loc. v.* DCVB. **cantar clar** *loc. v.* DCVB. **cantar una lletra** *loc. v.* DCVB.

Canten actes i menten barbes *par.* Aguiló C., Rond. De R. DCVB. **Variants:** **Cantin papers i mentin barbes** *par.* Ho diuen per significar que els documents escrits tenen més valor que les paraules orals. DCVB. Mall., Men.

Canviar la pesseta *loc. v.* Humor, vomitar. *No los fugien es colorets de ses galtes mentres canviaven sa pesseta*, Ignor. 61. DCVB.

Canviar o Mudar de camisa *loc. v.* Canviar d'opinió, de par.tit o de conducta, segons les conveniències.

Canyó de ses sopes *loc.nom.* L'esòfag. DCVB, Mall.

Cap a (lloc) falta gent! *loc.adv.* Manera d'intensificar l'acció d'anar a un lloc determinat. Rond. Mall.: *Amb una grapada descarrega ses carabasses, engirgola ses dues sàrries de carbó damunt s'aset, i cap a Sa Pobla falta gent, més xalest que unes castenyetes.* 'Ous de somera' **Variants:** **Cap a (lloc) s'ha dit!** *loc. adv.* Rond. Eiv.: *Enganxà sa mula an es carro, tot d'una d'haver dinat, i cap a la Vila s'ha dit!*. 'Es Follet'

Cap al tard *loc.adv.* Cap a l'acabament del dia, quan s'acosta la fosca de la nit. *Desde'ls cims a son entorn | cap al tart la vista escampa*, Picó Engl. 26.; *Serà allà cap a la una del matí*, Guinot Capolls 67. DCVB.

Cap baix cul alt (posar) *loc.adv.* En posició invertida. Rond. Mall.: *I posar cap-baix cul -alt ses olles coleres de sa mel, per veure si encara arribaria a qualque cosa.* 'L'amor de les tres taronges'

Cap blanc fa respecte *par.* DCVB, Men.

Cap com aquesta *fór.* Es diu per expressar sorpresa DCVB. Rond. Mall.: *-Cap com aquesta! Ell ja tornam tenir en dansa En Poca-Roba i En Rusca!*. 'Es soldat de Marina'

Cap com un tabal *loc.nom.* Cap marejat o adolorit. DCVB.

Cap d'any i llegany, mal any *par.* Vol dir que si el primer dia de l'any hi ha lleganys en el cel, sol esser mal any per a l'agricultura. DCVB.

Cap d'any *loc.nom.* DCVB.

Cap d'apòstol *loc.nom.* Cap gros, pelat o amb barba molt llarga. Aladern Dicc. DCVB.

Cap de bandolina *loc.nom.* Caporal d'un aplec de malfactors o de gent renouera (Mall.). *Jo som cap de bandolina / y no hei ha res que m'espant*, Ignor. 23. DCVB.

Cap de fil *loc.nom.* Principi d'una sèrie de cavil·lacions o raonaments DCVB. Rond. Mall.: *¿Quin possible és que en trega aguyer, d'aquest cap de fil tan envitricollat.* 'En Pere tort'**Variants:**Prendre un cap de fil *loc.v.*Rond. Mall.:Es batle i es missatges varen prendre aquest cap de fil, i en digueren, de bajanades. 'En Salom i es Batle' Acabar es cap de fil *loc. v.* Acabar el discurs, acabar de parlar. En Pere aquí acabà es seu cap de fil. El Rei, la Reina, la seua fia, tots els de la Cort, boca badada sempre, no li havien perduda mitja parauleta... Començar un cap de fil *loc. v.* Iniciar la narració d'uns fets determinats. DCVB.Rond. Mall.:*El pugem a la forca, i d'allà dalt demanà una gràcia, sa gràcia de poder contar es com i es perque havia taiat es cap de s'infant. El Rei la hi concedí, i començà aquest cap de fil.*Acabar es que-filar *loc. v.* Acabar allò que s'està fent, per manca de material, acabar els diners, o la feina, o la paraula. DCVB. *¿O vos pensau que no acab mai es que-filar? ¿Com no ho heu vist aqueixs dies passats, que es meu xorrèstic era un tres i no res?*

Cap de gri *loc.nom.* Cap buit, persona de poc seny.. DCVB, Mall.

Cap de Rafel *loc.nom.* Cap buit, de poc seny. DCVB, Mall.

Cap de ruc *loc.nom.* Cap buit o enteniment molt curt. DCVB.

Cap de suro *loc.nom.* Caparrut, tossut. DCVB.

Cap de trons *loc.nom.* Cap avalotat, de poc seny. DCVB.

Cap de turc *loc.nom.* Persona o cosa contra la qual actua tothom. *Ella era el cap de turc contra el qual es dirigien els dards,* Pons Com an. 167. DCVB

Cap esflorat *loc.nom.* Cap de trons, cervell desbaratat; persona que pensa i obra irracionalment. DCVB, Mall.

Cap fred i peus calents, que marxi el metge corrents *par.* Es diu per significar que tenir el cap calent i els peus freds és senyal de malaltia greu, i tenir el cap fred i els peus calents és senyal que el malalt es guarirà. DCVB.

Cap geperut veu el seu gep *par.* Vol dir que ningú sol veure els propis defectes. DCVB, Men.

Cap gros, o molt savi o molt talòs *par.* DCVB. [apar.eix a l'entrada "talòs" i no apareix transcrita en cap dialecte balear].

Cap pelat, tothom hi té part *par.* Ho diuen els nois donant un cop al cap del noi que s'ha fet tallar els cabells. DCVB, or.

Cap ros, cap pollós *par.* DCVB.

Cap sabater calça bé *par.* Es diu perquè molt sovint la persona que té abundància d'una cosa perquè hi treballa o hi negocia, és el qui menys en frueix. DCVB.**Variants:**El sabater du les sabates més foradades *par.* DCVB. Ningú va més mal calçat que el sabater *par.* DCVB.El sabater és el qui va més mal calçat *par.* DCVB.El sabater du les sabates més

dolentes *par.* DCVB. El sabater du les sabates més velles *par.* DCVB. El sabater du les sabates més roïns *par.* DCVB.

Cap sense barret, tothom hi té dret *par.* DCVB, Men.

Cap sense barret, tothom hi té dret *par.* DCVB, or. bal.

Cap sense cervell *loc.nom.* Persona de poc enteniment que no reflexiona. DCVB, or. **Variants:** Cervell moll *loc.nom.* DCVB. Cervell de gat *loc.nom.* DCVB, or. Poc-cervell *loc.nom.* DCVB, or.

Cap sense cervell no ha menester capell *par.* Es diu humorísticament als qui van sempre amb el cap descobert. DCVB, or. Bal. / DCVB, Mall., Men.

Cap treu, cap maga *loc. adv.* A l'aguait, traient el cap cautelosament i amagant-lo per por de ser vist. *Guaytava cap-treu cap-maga un llum*, Galmés Flor 99. DCVB, St. Llorenç.

Capa esquincada no guarda de fred *par.* DCVB.

Capejar el temporal *loc. v.* Resistir amb molt d'esforç les tribulacions, dificultats o adversitats sense rendir-se. DCVB.

Capell alt, braç sonant i oreia fumant *loc.adv.* Anar molt resolt, caminant molt de pressa i amb decisió. DCVB. Rond. Mall.: *Capell alt, braç sonant i oreia fumant, entraren per sa porta de Sant Antoni.* 'En Juanet i es set missatges'.

Capell envant i peu enrera *loc.adv.* Amb moltes mostres exteriors de cortesia. DCVB, Mall. **Variants:** Peu envant i cul enrera *loc.adv.* DCVB, Men.

Capellà de missa i olla *loc. v.* Sacerdot de pocs estudis i sense càrrec de responsabilitat. DCVB.

Capgirar les paraules *loc. v.* Repetir-les sense fidelitat o atribuïnt-los un sentit que no tenen. DCVB.

Captar figures *loc. v.* Acte d'anar els al·lots de casa en casa el dissabte del Ram a demanar figures seques, cantant cançons al·lusives (Mall.). DCVB, Mall.

Car com a foc *loc. adj.* Ser molt car, de preu excessivament elevat. DCVB.

Cara (o posat) de jutge *loc.nom.* Cara o gest molt sever, com de persona irritada o rigorosa. *En to de reny y posats de jutge*, Pons Com an. 86. DCVB.

Cara a cara, o cara per cara *loc.adv.* En presència d'algú, dirigint-se cap dret a ell present. *Volem-vos dir aquestes paraules per ell, que el no us vol dir cara a cara*, Jaume I, Cròn. 140. «*Dos guerrers cara per cara | estan per a pegar-se*» (cançó pop. Mall.). DCVB.

Cara alta *loc.adv.* Sense empegueir-se ni amagar-se de fer una cosa. *Voltros, mal que mal, tothom sap qui sou, y vos presentau cara alta y descuberta.* Ignor. 20. DCVB, Mall.

Cara d'angelot *loc.nom.* La que no té expressió, que indica curtor d'enteniment. DCVB, Mall.

Cara d'aspi *loc.nom.* Cara magra i llarga (Mall.). DCVB, Mall.

Cara d'ovella i arpes de llop *loc.nom.* Ho diuen dels hipòcrites. DCVB, Mall., Men.

Cara d'ovella i arpes de llop *par.* Es diu dels hipòcrites. DCVB, Men.

Cara de Barrabàs *loc.nom.* Cara que expressa irritació. DCVB, *Sa meua dona algun dia / fa cara de Barrabàs; / amb so renom d'es sedàs / me pens que se compondria..*

Cara de Caifàs (arrabassar) *loc.nom.* Cara de dolent. DCVB.Rond. Mall.: *Un esgotzí, que arrabassava una cara de Caifàs lo més an el viu.* 'Es port de sa cibolla blanca'

Cara de fogasseta *loc.nom.* Cara rodona (Men.). DCVB, Men.

Cara de forat tort *loc.nom.* La que té la fisonomia estranya i defectuosa. DCVB, Mall.

Cara de nineta de Manacor *loc.nom.* La que és rodoneta, vermella i com envernissada. DCVB, Palma.

Cara de nyonya *loc.nom.* La que té les celles molt damunt els ulls. DCVB, Mall.

Cara de pa de ral *loc.nom.* Cara ampla o rodona. DCVB.

Cara de Pasco (fer/tenir) *loc.nom.* Cara molt contenta. Rond. Mall.: *Troben En Manent dalt es portal amb una bona cara de Pasco.* 'En Joanet Manent'

Cara de pocs amics *loc.nom.* Cara seriosa, indicadora de mal geni. DCVB.

Cara de Puríssima *loc.nom.* La que és molt bella de línies i modesta d'expressió. DCVB, Mall.

Cara de rais *loc.nom.* Cara ferrenya, d'irritació o malvolença. *Es mestre ruà ses ceyes y me posà una cara de rays,* Ignor, 45. DCVB, Mall.

Cara de rap *loc.nom.* Cara molt ferrenya, indicadora d'irritació.. DCVB, Mall., Men.

Cara de rosa *loc.nom.* Cara bonica i d'aspecte juvenívol i sanítós. DCVB.

Cara de santificètur *loc.nom.* La que expressa falsa devoció, religiositat hipòcrita. DCVB, Mall.

Cara de suro *loc.nom.* Cara sense vergonya. *En tomeu...se presentà molt trempat, ab cara de suro y sa rialleta a sa boca,* Penya Mos. III, 135. DCVB.

Cara de ventre de calàpot *loc.nom.* La de color verdós o molt esblanqueït. DCVB, Mall.

Cara de vernís *loc.nom.* Cara forrada, desvergonyida.. DCVB, Mall.

Cara de vinagre *loc.nom.* Cara seriosa i d'irritació. DCVB

Cara fresca *loc.nom.* La que està afaitada i lluenta. DCVB, Mall.

Cara llantiosa, cara hermosa *par.* DCVB.

Cara per cara *loc.adv.* En presència d'algú, dirigint-se cap dret a ell present. Es diu per indicar que una cosa està davant l'altra DCVB. Rond. Mall.:*Entrà, i el feren seure a's mig, cara per cara del Rei.* 'L'Abat de La Real'

Cara pigosa, cara hermosa *par.* DCVB, Mall.

Carabassa i ceba *en.* Vol dir que en el menjar no es varia gens ni es surt del costum de sempre. DCVB, Mall.

Caragol primerenc treu bona banya *par.* DCVB, Mall.

Carbó de tamarell, guardau-vos d'ell *par.* DCVB, Men.

Cardar la llana a algú *loc. v.* Reprendre'l fort o pegar-li. DCVB. / Donar-li una carda, una repressió segura. DCVB.

Caritat i amor, no volen tambor *par.* DCVB.

Carn fa carn i vi fa sang *par.* DCVB, or., occ., val., bal.

Carn fa carn, i peix no fa peix *par.* (DCVB, Men.) .

Carn fa carn, i vi fa sang *par.* Dites amb què els bevedors de vi justifiquen aquesta preferència. DCVB. **Variants:** El vi fa sang, i l'aigua fang *par.* DCVB.

Carn i unglà (ser) *loc. adj.* Ser molt amics, tenir gran intimitat, anar sempre junts. DCVB.

Carn que creix no té aturai *par.* Es diu parlant dels infants molt bellugadissos. DCVB, Mall. **Variants:** Carn que creix, no pot estar aturada. DCVB, Men.

Carn que creix, no té aturall *par.* Ho diuen al·ludint a la gran mobilitat dels infants. DCVB, Manacor.

Carn vella fa bon brou *par.* DCVB, Men.

Càrrega de gust, no pesa *par.* DCVB. **Variants:** Càrrega que plau, no pesa *par.* Vol dir que les coses que es fan amb gust no resulten fatigoses ni molestes. DCVB. Viatge que plau, no pesa *par.* DCVB.

Carrega-t'ho al coll! *en.* Es diu parlant d'un qui ha deixat un càrrec o negoci sense retre comptes de la manera com l'ha administrat, ans deixant als venidors tot el maldecap de l'assumpte. DCVB.

Carregar a algú el mort *loc. v.* Carregar-li la responsabilitat o els inconvenients d'una cosa. *Ara et vindràs a exclamar i tiraràs el mort damunt dels que hem patit*, Oller Febre, ii, 276. DCVB.

Carregar de veles *loc. v.* Defensar-se a ultrança, esforçar la voluntat. *Y si massa us importa, carregau de veles vós, contrastant vostra fortuna*, Cons, casada 182. DCVB.

Carregar el gegant sobre algú *loc. v.* Carregar-li el feix més gros de la feina, de les tribulacions, etc.. *No'm perdonà ni hagué pietat, e scampà en terra les mies entramenes, y sobre la mia ferida* Cordial 41. DCVB.

Carregar els neulers a algú *loc. v.* Fer-lo objecte de les burles dels altres, o carregar-li la responsabilitat de coses en què no ha pres part. És costum per Nadal i pels Innocents i en matar el porc, enviar el més innocentot a cercar objectes de nom imaginari, que resulten molt feixucs, i d'això se'n diu carregar els neulers. (or.). DCVB.

Carregar en el feix *loc. v.* Contreure una malaltia greu o perillosa. DCVB.

Carregar la consciència de qualcú *loc. v.* Carregar-li la responsabilitat íntima d'un mal. DCVB.

Carregar la mà *loc. v.* Excedir-se en posar quelcom o en castigar. DCVB.

Carregar les cabres, a qualcú *loc. v.* Fer caure damunt ell la culpa o responsabilitat. DCVB. **Variants:** Carregar el mort a qualcú *loc. v.* DCVB.

Carregar-se la creu del Sant matrimoni *loc. v.* Casar-se. DCVB. *Es presentaven a ca'l Rei per fer proeses, però disposats tots a carragar-se la creu del sant matrimoni amb la senyora princesa. 'Sa llampria meravellosa'*

Carregat de cançons (estar) *loc.adv.* Donar moltes excuses o raons futils. DCVB, or.

Carregat de raó (anar) *loc. adv.* Pensar o obrar amb completa conformitat amb la veritat o la justícia. DCVB.

Carrer banyat, calaix eixut *par.* Volen dir que quan plou, la gent s'absté tant com pot d'anar a comprar. DCVB, Vinaròs, Val., Men. / Vol dir que en ploure, els venedors venen poc. DCVB. **Variants:** Carrer mullat, calaix eixut *par.* DCVB.

Carrer mullat, calaix eixut *par.* Vol dir que en ploure, els botiguers venen poc. DCVB.

Carrera dreta o carrera oberta *loc.adv.* Tot dret i de pressa, sense vacil·lacions ni returades. *Vers ell anàs carrera dreta*, Ausiàs March. *En veu devallar tres carrera uberta*, Alcover Rond. ii, 275. DCVB. Rond. Mall.: *No res idò, me'n torn a sa sitja, va dir ell; i gira en coa, i jde d'allà carrera uberta! Fins que fonc a penyes, i llavò amb quatre llongos se tirà a sa sitja.* 'Sant Vicenç Ferrer'

Carreró fet *loc.adv.* En corrua llarga (Mall.). *Y es qui es qui estan dessustats de tot se'n van a Algé carreró fet* Ignor 15.; *Ca meua era carreró fet*, Aguiló Rond. De R. 6. DCVB, Mall.

Carrers molls, calaixos eixuts *par.* Perquè en dia de pluja escassegen els compradors. DCVB.

Carros de rei, llebres agafen *par.* Vol dir que el qui té en les seves mans els ressorts de la riquesa i de la força, arriba a dominar. DCVB, Mall., Men.

Carta en terra va a la guerra *par.* Ho diuen per significar que quan un jugador ha tirat una carta no té dret a retirar-la del joc. DCVB, Men.

Carta escrita, passatge espera *par.* Vol dir que les coses començades o posades així com cal per a ser emprades, requereixen ésser posades en servei. DCVB, Mall.

Cartes, daus, dones i vi fan tornar el ric mesquí *par.* DCVB. Mall.

Cas de casos *loc.nom.* Cas extraordinari, conjunt de circumstàncies excepcionals. DCVB, Mall., Men. «Sempre convé estalviar i fer un reconet per un cas de casos». No'n solen transitar, de carros per dins la vila, en no ésser a un cas de casos ha d'ésser una cosa necessària de tot, que en transitin, Alcover Cont. 162. DCVB.

Cas de consciència *loc.nom.* Acció que és de bondat moral molt dubtosa. *En lur ànima consciència lur remordia e los accusava dels peccats en què huien perseuerat*, Lull Gentil 298. *Nengun plet lo qual segons ma bona consciència injust me parrà, no rebré*, Consolat, c. 43. *Se confessà moltes vegades... e denejà molt bé sa consciència*, Muntaner Cròn., c. 143. *Diffenesquen segons lus par.rà, encarregant sobre açò lurs consciències*, doc. a. 1390 (Col. Bof. viii, 329). *A mi era legut creure aquell que ma consciència me dictàs ésser vertader*, Metge Somni ii. *És un encens olorós que li adorm la consciència*, Alcover Poem. bíbl. 46. DCVB.

Cas pensat *loc.nom.* Tornar resposta al cap d'estona, quan ja n'és passada la saó. «Això seria cas pensat, anar-hi ara a dir-lo-hi» (Manacor). DCVB, Mall.

Casa adobada, la mort de l'hereu *par.* Vol dir que sovint quan hem sortit de dificultats greus i comencem a estar bé, ens ve una desgràcia més grossa que destrueix allò que havíem obtingut amb tant esforç. DCVB.

Casa avinada, és mig apanada *par.* Aguiló Dicc. DCVB.

Casa composta, la mort a la porta *par.* Vol dir que moltes vegades, en haver fet una casa nova o en haver-la arreglada al nostre gust, ens morim sense temps de gaudir-ne. DCVB.

Casa d'oronetes, molta sort i amoretes *par.* Diuen que l'oroneta porta bona sort a la casa on fa el seu niu. Gomis Zool. 308. DCVB.

Casa de caguerris *loc.nom.* Casa on es dóna poca paga i mal tracte (Mall.). DCVB, Mall.

Casa de dues portes és mala de tancar *par.* DCVB, Mall.

Casa de dues portes fa de mal guardar *par.* DCVB.

Casa de moltes bosses, totes buides *par.* DCVB, Men.

Casa de moltes minyones, tot es gasta per les bodes *par.* DCVB. Or.

Casa el teu fill quan voldràs, i la teva filla quan podràs *par.* Vol dir que és més fàcil de casar un home que una dona. DCVB.

Casa honrada és ben guardada *par.* DCVB, or.

Casa mia, per pobre que sia *par.* Refrany que significa que la csa pròpia és preferible a qualsevol altr lloc per bo que sigui. DCVB, Mall., Men.

Casa obrada, vinya plantada *par.* compara el fet de tenir casa pròpia amb el de tenir una vinya a punt de produir. DCVB.

Casa per estar i terra per conrar *par.* Sentències que expressen allò que es necessita per a viure bé i tranquil. DCVB, Mall. **Variants:** Casa per estar i terra fins a la mar *par.* DCVB. Casa per ton estar i dona que sapi filar *par.* Són les coses necessàries perquè un home estigui ben cuidat. DCVB, Mall.

Casa per ton jeure, vinya per ton beure, i terra tota la que tu puguis veure *par.* Recomana que es tingui en propietat la casa d'habitatge, la vinya per al propi consum de vi i una extensió de terra que es pugui governar per un mateix. DCVB.

Casa que no s'hi renya, prest s'espenya *par.* Significa que perquè les coses vagin bé, cal que els superiors siguin exigents amb els súbdits. DCVB, Mall.

Casa sense pa, infern segur *par.* DCVB, Men.

Casa tancada fa veïnat bo *par.* Significa que el qui està tancat dins casa seva és un veí que no molesta ningú. DCVB, Mall.

Casa ton fill quan voldràs, i la filla quan podràs *par.* DCVB, Mall.

Casa't i et diran vós *par.* DCVB, Mall., Men.

Casa't Pere que el mal any t'espera *par.* Es diu per significar que els treballs d'un casat sempre són considerables. DCVB, or., occ.

Casa't, i et diran vós *par.* Es diu per indicar irònicament que en casar-se s'adquireix una certa categoria però també es troben molts d'inconvenients; la frase es funda en el fet que a Mallorca era usual tractar de tu els fadrins i de vós els casats. DCVB, Mall.

Casament i mortalla, del cel davalla *par.* Significa que el casament i la manera de morir no depenen de la voluntat dels homes. DCVB.

Casament per interès, ja mai acertat és par. Saura Dicc. DCVB.

Casar a gust, i vestir a la moda par. Indica les condicions per a esser ben casat i anar ben vestit. DCVB.

Casar i morir, una vegada i prou par Ho diuen les viudes que no van casadores. DCVB.

Cascar-la loc. v. Masturbar-se. DCVB, Mall., Men.

Cases fetes de robar, les faràs enderrocar par. Vol dir que els bens mal adquirits solen tenir mala fi. DCVB, or., occ.

Castanyes per Nadal, saben bé i es parteixen mal par. DCVB, or.

Castells més alts han derrocat par. Vol dir que tothom, per amunt que estigui, pot arribar a veure's en la misèria o en la impotència. DCVB, Mall. **Variants:** Castells més grossos han dembarrancat par. DCVB, Lluçmajor.

Castiga'n un, i n'escalivaràs cent i un par. DCVB, Mall.

Català, si no l'ha feta, la farà par. DCVB, (Val., Mall., Men.

Caure [a qualcú] l'ànima als peus loc. v. Produir-li un gran espant o desengany. DCVB, Cat., Bal.

Caure a algú la gota mortal loc. v. Produir-li una impressió de sorpresa desagradable, de por d'un perill que no s'esperava, etc.. *L'home que oixgué allò, li va caure la gota mortal de ple a ple*, Rond. de R. Val., 84. DCVB.

Caure a la fauç loc. v. Escaure's bé, venir la bona ocasió d'una cosa. DCVB, Mall.

Caure a la rasa loc. v. Caure en un engany. *Vet aquí un altre que ha caygut a la rasa*, Vilanova Obres, IV, 64. DCVB.

Caure a la ratera loc. v. Deixar-se agafar a un lloc o situació d'on és difícil sortir. DCVB.

Caure a plom loc. v. Caure en sentit vertical. *Dins los merlets cau a plom*, Costa Agre terra 103. DCVB.

Caure a qualcú la cara de vergonya loc. v. Estar molt avergonyit. DCVB, or., occ., bal.

Caure a terra loc. v. Caure, deixar de sostenir-se dempeus o a nivell més alt que el sòl.. DCVB Molts ne anaren a terra, Paris e Viana 5. **Variants:** **Caure en terra** **Anar-se'n a terra**

Caure al pou loc. v. Tenir una gran desgràcia o passar grans dificultats. DCVB.

Caure aplomat o emplomat loc. v. Caure verticalment, sense fer biaix. *El sol cau aplomat* (al ple de migdia). DCVB.

Caure avall (a qualcú) una cosa *loc. v.* Caure-li malament, disgustar-lo. *Li va caure tan avall a la pobreta tot axò, que sentí ses ales des cor que s'acopaven*, Alcover Rond. ii, 271. DCVB, Mallorca, Men.Rond. Mall.:Oh que li va caure d'avall, allò, an En Juanet! Oh quina pena que li agafà tan grossa!... Es seu coret com que hagués d'esclafir. 'Es fii des pescador'

Caure avinent *loc. v.* Venir bé. DCVB, Eiv.

Caure bé *loc. v.* 1.Esser útil. *Me cauran molt bé per posà aquí*, Ignor. 20. DCVB./ Ésser agradable. *Digau perque és sabaté | i mai vos ha caigut bé*, Benejam FyF, acte i. DCVB. / Esser còmode, avinent. Qualsevol dia que vos cayga bé, Roq. 39. DCVB. **Variants:**Caure bé (una cosa de menjar) *loc. v.* Fer bon profit a la digestió. *Lo que poria menjar o lo que no li cauria bé*, Roq. 8. DCVB.Caure bé (una peça d'indumentària) *loc. v.* Venir ben adaptat al cos, de manera que faci impressió agradable a la vista. *Eixa corona a ninguna altra caurà tan bé*, Llorente Versos 127. *Per veure si aquests guants me cauen bé*, Ignor. 43. DCVB.

Caure cairats de punta *loc. v.* Presenatar-se grans dificultats. DCVB.

Caure com a calabruix *loc. v.* Caure molt espès, en gran quantitat. *Quin bruit de sagetes que cauen com calabruix*, Canigó VIII; *Cauen com a calabruix damunt aquest paper*, Alcover Cont. 11. DCVB.

Caure com el bunyol dins la mel *loc. v.* Caure molt bé una cosa (Mall.). DCVB, Mall.

Caure com el bunyol dins la mel *loc. v.* Caure molt bé una cosa. DCVB, Mall.

Caure com un sac *loc. v.* Caure feixugament, sense defensar-se del cop. DCVB.

Caure com un sac *loc. v.* Caure feixugament, sense protegir-se contra el cop. DCVB.

Caure com una bomba *loc. v.* Produir gran emoció o consternació. DCVB.

Caure d'es retalet *loc. v.* Caure en desgràcia, perdre la simpatia de qualcú. DCVB, Men.

Caure d'esquena *loc. v.* Caure (una persona o animal) cap enrera. DCVB.

Caure damunt les espatlles de qualcú *loc. v.* Resultar en perjudici de qualcú. DCVB.

Caure de bocadents *loc. v.* Caure per davant ferint amb la cara en terra. DCVB.

Caure de bon ull a algú *loc. v.* Agradar molt des del primer moment, resultar agradable, simpàtic. DCVB.**Variants:** **Ballar en l'ull** *loc. v.* **Caure a l'ull** *loc. v.* **Entrar per l'ull dret** *loc. v.*

Caure de cap *loc. v.* Caure amb el cap per avall o ferint a terra amb el cap. DCVB.

Caure de corrons *loc. v.* Caure de costat o d'esquena, topant amb la renyonada. DCVB.

Caure de costellam *loc. v.* Caure de costat. DCVB.

Caure de cul *loc. v.* Caure cap arrera fins a posar el cul en terra. *Cayent y tot la Pona de cul a terra al refermar la estrevada*, Pons Auca 46. DCVB. **Variants:** Caure d'anques a terra *loc. v.* Caure una persona sense perdre la posició vertical de l'ossa i quedant assegut en terra. DCVB.

Caure de genolls *loc. v.* Dir bajanades o grosseries. «En pega qualcuna amb sos dos genolls» es diu d'un qui sol dir o fer grosseries (Sineu). DCVB, Mall.

Caure de l'ase *loc. v.* Sortir d'un error, convèncer-se algú que anava equivocacat. DCVB, Cat., Mall.

Caure de l'escambell *loc. v.* Perdre el predomini o els avantatges que es tenien. Especialment, perdre una noia el dret d'herència o de pubillatge pel naixement d'un germà. DCVB, or., occ.

Caure de l'ull *loc. v.* Deixar d'esser estimat; començar a ser objecte de malvolença. *Y la justicia ja los havia pres d'uy*, Aguiló C., Rond. de R. 15. *¿Per què m'han pres a l'uy?*, Roq. 14..

Caure de la gràcia *loc. v.* Cessar d'esser grat a algú. DCVB. Rond. Mall.: **A l'inquisidor li va caure en gràcia aquella sortida.** 'En Tià de Sa Real'

Caure de les mans (un llibre, un escrit) *loc. v.* Resultar fastigós o tediós. «*Aquest llibre cau de les mans, és ensopidor*». DCVB

Caure de memòria *loc. v.* Caure cap enrera pegant en terra amb la part posterior del cap.. DCVB, Mall.

Caure de morros *loc. v.* Caure cap avant, pegant amb la cara a terra. DCVB.

Caure de nassos, o Pegar de nassos *loc. v.* Envestir-se de cara. *Vaig anar a par.ar de nassos a una balconera*, Ruyra par.ada 20. DCVB.

Caure de panxa *loc. v.* Caure per davant. DCVB.

Caure de peus (o de potes) com els gats *loc. v.* tenir molt bona sort, obtenir bon resultat. DCVB. **Variants:** Caure de peus, com es moixos *loc. v.* Caure i no fer-se mal, o bé tenir una sort extraordinària. DCVB. Caure de potes, com els gats *loc. v.* Esser molt sortat, eixir bé dels perills. DCVB.

Caure de peus *loc. v.* Arribar oportunament o tenir sort en una cosa insegura o difícil. DCVB.

Caure de peus *loc. v.* Caure amb els peus per avall, tocant en terra amb els peus. DCVB.

Caure de s'ase *loc. v.* Adonar-se, a la fi, d'una cosa que no es comprenia. *Es dia que ets electós de Palma cauran de s'ase*, Ignor. 31. DCVB, Mall.

Caure de son *loc. v.* Tenir ganes irresistibles de dormir. DCVB. **Variants:** Ser mort de son *loc. v.* DCVB. .

Caure de son pes *loc. v.* Esser molt conforme a la raó, esser una conclusió molt lògica. DCVB.

Caure de toc *loc. v.* Caure en gràcia, fer riure de gust. DCVB, Mall., Men. Rond. Mall.: *I los contà lo que li acabava de succeir amb so sastre del rei Marsil. An aquells senyors allò else va caure de toc, i cuidaren esclatar de riaies que else vengueren.* ‘Es missatget petit’

Caure del llit *loc. v.* DCVB; mall.

Caure del niu *loc. v.* Ésser molt ingenu o fàcil d'enganyar. DCVB.

Caure dins les ungles d'algú *loc. v.* Caure dins el seu poder, venir a dependre d'ell. DCVB.

Caure el cor dins sa panxa *loc. v.* Desaparèixer a qualcú el coratge. DCVB, Men. Rond. Mall.: Caure el cor o fondre's el cor a qualcú *loc. v.* Sentir-se molt dèbil, defallir. En el mateix sentit es diu tenir el cor prim (Mall.), tenir mal de cor (Cat., Bal.), venir el cor a un fil (Bal.). DCVB «El cor me cau,estic mort de fam». «Cara de rosa encarnada, | ¿voleu prendre lo que us don? | que tenc es cor que se fon | de tenir sa mà allargada» (cançó pop. Mall.). **Variants:** Tenir el cor prim *loc. v.* DCVB, Mall. Tenir mal de cor *loc. v.* *En havent dinat tots los estudiants li cauen en basca sota la taula, de mal de cor,* Vilanova Obres, xi, 152. DCVB, Cat., Bal. Venir el cor a un fil *loc. v.* DCVB, Bal.

Caure en gràcia *loc. v.* Esser grat a algú. DCVB.

Caure en grat, o caure a l'ull, o caure de bon ull *loc. v.* Agradar, atreure la simpatia. *Li caygué tan en grat e feu-ne tal riälla,* Tirant, c. 248. *Dieu que les viudes... no us poden complaure ni us cauen en grat,* Viudes donz. 199. *Un fallaire li ha caigut a l'ull,* Canigó i. *Veié ben prompte que havia caigut de bon ull a la patrona,* Oller Pap., c. 2. DCVB.

Caure en la mesada del bisbe *loc. v.* Recordar allò que ens havia passat per alt.. (Cast., ap. BSCC, XIII, 428. DCVB.

Caure en una cosa *loc. v.* Adonar-se'n, adquirir-ne noció o recordança. *No hey havia caygut; Sebastianeta, tens rahó,* Ignor. 74. *En aquell punt caigueren en una cosa no havien sentit un lladruc de gos,* Víct. Cat., Ombr. 53. *L'amo no va anar a caure que fossin pastilles de sucre,* Ruiz Nov. 138. DCVB.

Caure l'ànima (a qualcú) *loc. v.* Deixar-se sentir molt la fam o la debilitat. *Tench s'ànima que'm cau,* Ignor. 61. DCVB. **Variants:** Caure l'ànima als peus, a algú *loc. v.* Produir-se-li un gran defalliment per una sorpresa desagradable o una temor súbita. *An en Jordi l'ànima li caygué an els peus quant sentí axò, y perdé totes les esperances que havia concebudes,* Penya Mos. iii, 23. DCVB. Rond. Mall.: *Tots es fadrinel·los que tenien ganes de sa fia del Rei, com sentiren ses dictes, l'ànima else va caure an es peus.* ‘En Juanet fii de viuda’ Caure les ales del cor (a qualcú) *loc. v.* Esvair-se tota la il·lusió, sofrir un desengany molt gros. DCVB.

Caure la bava (a qualcú) *loc. v.* Estar ple de satisfacció. *Un altre nebot l'amoxarà ab un terringo, li caurà la bava an el jay betsol*, Penya Mos. iii, 13. DCVB. / Manifestar-se en sa cara la seva gran satisfacció. *Vedells de llet, bens, xais que li'n queia la bava* Bergue Fables 138. DCVB.Rond. Mall.:*Dins una estoneta, més més que un ca amb un os, i amb sa bava que li queia, a's mig de sos companyons.* 'SHortolà de S'Hort des Gabre'**Variants:**Estar tot baves *loc. v.* *Estava tot baves ab ell*, Penya Mos. iii, 199. DCVB, Mall.Caure ses baves a algú *loc. v.* DCVB. .

Caure la cara de vergonya (a qualcú) *loc. v.* Estar molt avergonyit. *Mos cau sa cara de vergonya*, Ignor. 55. DCVB.

Caure les ales del cor (a qualcú) *loc. v.* a) Sorpendre's desagradablement d'una cosa inesperada.—b) Perdre el coratge, desanimar-se davant una adversitat. DCVB.

Caure malament (una cosa de menjar) *loc. v.* Fer mal profit, perjudicar el cos. *Un panxó de prunes no sol caure malament*, Ignor. 17. DCVB.

Caure malament (una peça d'indumentària) *loc. v.* Venir mal adaptada al cos. DCVB.

Caure malament o caure avall, o caure tort, o caure agre *loc. v.* Esser desagradable, donar disgust. DCVB. / Esser incòmode, malavinent. DCVB.

Caure o venir com un bunyol dins sa mel *loc. v.* Escaure's amb gran oportunitat. DCVB.Rond.*I aleshores en duia sis o set braces, i li varen caure com un bunyol dins sa mel.* 'Sa llapassa n'és bon lloc, emperò n'és moratiu'

Caure quarteres de blat *loc. v.* Ploure oportunament, en bona saó per als sembrats. DCVB.

Caure rodó *loc. v.* Caure completament i sense oscil·lacions; caure feixugament. *Ja cauen morts en redó.* Penya Mos. III, 110. DCVB.

Caure tort a algú, una cosa *loc. v.* Caure-li malament, disgustar-lo. DCVB.

Caure tort *loc. v.* Ser desagradable, donar disgust DCVB. *Però com va veure que En pere s'era emparat de tot lo de ca seua sense deixar res per ell, li va caure molt tort.* 'Es set plets'.

Caure-hi com sa mosca dins la mel (o dins es brou) *loc. v.* Caure de ple dins un perill, inadvertidament, com una mosca quan es deixa enganxar per la mel.. DCVB, Mall.

Caure-hi de potes *loc. v.* Caure en un engany, deixar-se enganyar completament. DCVB.**Variants:** Caure-hi de quatre potes *loc. v.* DCVB. . / Caure-hi amb les quatre potes *loc. v.* Caure en un engany, deixar-se enganyar completament. DCVB.

Caure-hi, com sa mosca en es brou *loc. v.* Esser víctima d'una imprevisió. *Jo ey som caygut, com sa mosca en es brou*, Aguiló C., Rond. de R. 7. DCVB, Mall.

Caure, a algú, la cara de vergonya [Caure, a algú, sa cara de vergonya] *loc. v.* [or.]. Estar molt avergonyit DCVB.Rond. Mall.: *El Rei i tota la Cort romanen amb un peu alt*,

amb sos cabeis drets; ara la Reina i sa dida quedaren de pedra, tornaren de mil colors, sa cara els queia de vergonya. ‘La Mare Baleneta’

Caure, algú, tan llarg com és *loc. v.* Caure una persona o animal fins a quedar en posició completament horitzontal. DCVB. *Com sa fadrineta veu allò, sa pena l'estrangola, torç es coll, i cau tan llarga com era, lo mateix de morta.* ‘En Juanet de l’Onso’

Caure, d’una cosa, com a calabruix *loc. v.* Caure molt espès, en gran quantitat DCVB. Rond. Mall.: *I ¡ventim an es moros! que queien com a calabruix.* ‘El Rei En Jaume’

Cavall blanc *loc.nom.* Persona desgraciada, que sempre té mala sort i li toca rebre els mals cops. *La festa... varen pagar-la lo pobre Bartomeu y'l cavall blanch d'en Rafel,* Querol Her. 99. DCVB.

Cavall de batalla *loc.nom.* La part principal d'una empresa, allà on hi ha més dificultats o més motiu de lluïment. DCVB.

Cavall de bona barra *loc.nom.* Persona que s'acomoda a tota cosa, sia bona o no ho sia tant, especialment en qüestió de menjar. DCVB.

Cavall de mitja carrera *loc.nom.* Persona que comença una empresa amb molta decisió i empena, però prest acaba l'energia i decau de la seva activitat. DCVB, Mall. **Variants:** Cavall d'investida *loc.nom* DCVB, Men.

Cavall flastomat, pèl li lluu *par.* Es diu de les persones que fan nosa i viuen molt de temps; especialment, dels vells que tenen hereus que els desitgen la mort. DCVB, Mall.

Cavall que té bona boca *loc.nom.* Cavall que menja qualsevol pastura, Lacavalleria Gazoph.

Cavall qui engalta, no arriba a sa cullera *par.* Se refereix als cavalls que prenen part en les festes cavalleresques de Sant Joan, de Ciutadella, en les quals el premi dels guanyadors de les corregudes consistia en una cullera d'argent. DCVB, Men. **Variants:** Cavall qui engalta, no entra per judicadors *par.* DCVB, Men.

Cavar fondo *loc. v.* Profunditzar molt les qüestions. DCVB.

Ceba de cap d'any, fa bon averany *par.* Ho diuen per al·lusió al costum de tallar dotze trossets de ceba i posar un gra de sal damunt cada un, en la nit de cap d'any, per afinar quins seran els mesos plujosos o secs de l'any venidor. Labèrnia-S. Dicc. DCVB.

Ceba! Qui cou més que s'ai! *en.* Manera de respondre burlescament a algú que s'ha fet mal i diu "ai!". És un joc de paraules que s'aprofita de l'homonímia de la interjecció ai! amb l'ai=all DCVB. Rond. Mall.: *-Ai? Diu es busqueret. Ceba! ceba! Qui cou més que s'ai!....* ‘Es voltor i es busqueret’

Cel atavellat, dintre tres dies banyat *par.* DCVB, Men. **Variants:** Cel tavellat, llevants *par.* DCVB, Mall. Cel tavellat, dins tres dies eixut o banyat *par.* DCVB, Mall.

Cel de cotó, llevat bufador *par.* Són diferents indicacions de presagis del vent de llevat. cf. Sanchis Vents 45. DCVB.

Cel rogent, pluja o vent *par.* DCVB.

Cel tavellat, dins tres dies banyat *par.* DCVB, Mall.Variants Cel tavellat, dins tres dies eixut o banyat *par.* DCVB, Men.

Cel tavellat, llevants *par.* DCVB, Mall.

Cel vermell, senyal de vent *par.* DCVB, Men.

Cellar faves *loc. v. (met.)* Tenir tremolor de dents quan fa molt de fred. *Hi havia tres pams de neu; prenguérem cobro dins una cova, i tots cejàvem faves.* DCVB.

Cendre sempre amb el mateix sedàs *loc. v.* Parlar sempre de la mateixa cosa. DCVB, Palma.

Cent anys de guerra, i no un de pelea *par.* Aconsella que encara que es faci la guerra, es procuri evitar els perills d'una batalla. Labèrnia-S. Dicc. DCVB.

Cent anys fa que és mort el mul, i encara el cul li put *par.* Vol dir que les males accions tenen resultats molt duradors. DCVB. **Variants:** Antany se morí es mul, i encara li put es cul *par.* Martí G. Dicc. DCVB. Cent anys ha que es mort el ruc, i encara el cul li put *par.* Es diu referint-se a males conseqüències de coses passades. DCVB.

Cent en boca, i guarda la bossa *par.* Recomana que tractin bé la gent i la facin passar amb promeses, però sense donar-li gaire diners. DCVB.

Cent i tants *loc.* Cent i alguns més. *En aqueixos sexanta y tants anys que ell ha viscut,* Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Cent llegües de mal camí, i altres tantes de voltera *loc.nom.* Gran cúmul de dificultats. DCVB.

Cent lliures de carabassa no fan una unça de greix *par.* DCVB.

Cent pensaments, no paguen un deute *par.* Es diu als qui pensen molt per sortir d'alguna dificultat. *Hala, hala! No hi penseu més, que cent pensaments no paguen un deute!.* DCVB, Eiv. **Variants:** Cent quimeres, no paquen un deute *par.* Significa que preocupar-se fortament per les coses, no dona cap solució pràctica. DCVB.

Cent quintars de carabassa no fan una unça de greix *par.* Es diu d'aquelles coses que fan molt d'embalum i tenen poca substància o són inútils. DCVB, Mall. **Variants:** Dos plats de carabassa no fan un dit de sèu *par.* DCVB, Men.

Cent sastres, cent teixidors i cent moliners, tres-cents lladres *par.* Suposa que aquests tres oficis es presten a furtar als clients, sia talladures, sia trossos de teixit, sia farina. DCVB.

Cera, tela i fustany, gran tenda i poc guany *par.* DCVB.

Cera, tela i fustany, gran tenda i poc guany *par.* DCVB.

Cerca pau i fuig de guerra, perquè talla més que serra *par.* DCVB, Saura Dicc.

Cerca sempre bon doctor i millor confessor *par.* DCVB.

Cercant, cercant (demanant, demanant'') troben Roma *par.* Significa que esforçant-se i demanant informació, s'arriba allà on es vol. DCVB.

Cercar (o buscar) les pessigolles a algú *loc. v.* Provocar-lo, excitar-lo. *No'm cerquis ses pessigoyes perquè és fàcil que et mostr es tirapeu.* Roq. 33. DCVB.

Cercar buranyes *loc. v.* Inquirir maliciosament notícies de qualcú, amb intenció de descobrir els seus defectes. DCVB, Mall.

Cercar caragols sense roada *loc. v.* Cercar o intentar coses que no es poden obtenir. DCVB, Mall.

Cercar cinc peus a un moltó *loc. v.* Cercar coses impossibles, tenir esperances il·lusòries, pretenir coses absurdes. *Lo cinquè peu del moltó ab gran cura / yo he cercat, e no té sinó quatre,* Ausias March. DCVB, Mall. **Variants:** Cercar cinc peus al gat *loc. v.* Pretendre coses impossibles. DCVB. Cercar pretextos o raons imaginàries, absurdes. *Lo cinquè peu del moltó ab gran cura / yo he cercat, e no'n té sinó quatre,* Ausiàs March cxvii. DCVB.

Cercar el cos, a algú *loc. v.* Provocar-lo. DCVB. Rond. Mall.: *Aviat va conèixer que li cercaven el cos, que lo que ells volien, sebre què feia ella.* 'La Princesa Aineta'

Cercar els adreços *loc. v.* Procurar gastar poc, cercar les economies (Mall.). DCVB, Mall.

Cercar fressa *loc. v.* Cercar raons, procurar bregues. DCVB.

Cercar les esquelles quan han perdut els bous *loc. v.* Voler posar remei i cercar coses secundàries quan s'han deixat perdre les fonamentals. DCVB.

Cercar les puces a algú *loc. v.* Molestar-lo, impacientar-lo. DCVB.

Cercar llet de grua *loc. v.* DCVB, Men.

Cercar lo que no té *loc. v.* Provocar, procurar-se el propi mal. DCVB, Mall., Men.

Cercar Na Maria per sa cuina [Cercar Na Maria per sa cuina] *loc. v.* Ficar-se en coses en què no caldria ficar-se. «*Què has d'anar a cercar Na Maria per sa cuina!*». DCVB, Mall., Men. / Pretendre coses poc raonables. DCVB, Mall., Men. .

Cercar Na Maria per sa cuina *loc. v.* Cercar coses que no hi ha o que no interessin al qui les cerca; ficar-se en coses d'altri. DCVB, Mall., Men.

Cercar nuu en el jonc *loc. v.* Esser massa exigent o primmirat. *Aquells qui cerquen pèl en l'ou e nuu en lo jonc*, Curial, II, 78. DCVB.

Cercar qui té ous d'avui *loc. v.* Demanar de noves, ficar-se en coses on no caldria ficar-se. *De Son Metlo a Son Catetlo cercant qui té ous de vuy*, Aguiló Rond. de R. 13. DCVB, Mall.

Cercar ronya en el cove *loc. v.* Cercar pretextos o motius per a barallar-se. DCVB.

Cercar ses còssigues a qualcú [Cercar ses còssigues a qualcú] *loc. v.* Provocar-lo. També es diu cercar busques. DCVB, Men.

Cercar un conill dins un bosc *loc. v.* Cercar una cosa molt mala de trobar. DCVB, Mall., Men.

Cercar una agulla dins un paller *loc. v.* Cercar una cosa molt difícil de trobar. DCVB.

Cernut amb sa barrera (ser) *loc. adj.* Ser molt comunot, sense refinament (Mall.). *noltros de fora-vila som cernuts amb sa barrera"* DCVB, Mall.

Cervell d'aigua *loc.nom.* Persona de poc enteniment que no reflexiona. DCVB, bal. **Variants:** Cervell de canari DCVB, Mall.

Cinc sous de lo mateix *loc. adv.* Igual. Rond. Eiv.: *-Si me'n vaig a comprar nous, hauré de tirar ses esclovetes –pensà-. Si són ametlles, cinc sous de lo mateix.* 'Sa Rateta Polideta'

Ciudadella, terra bella *par.* DCVB.

Ciutats com Barcelona, dins Espanya no n'hi ha *par.* DCVB.

Clamar al cel *loc. v.* Esser abominable, una injustícia grossa. DCVB.

Clapir o esquerdar-se o clarejar de fam *loc. v.* Tenir molta fam. *Él dejunà XL dies XL nultz, que anc no beg ne mengà, et en après sí ag fam*, Hom. Org. 5 vo. *Fassen penitència e sostenguen fam, set, calt, fret*, Lull Gentil 27. *Se pot esdevenir... que algun rich de peccúnia muyra de fam*, Egidi Romà, ll. i, pt. 1a, c. 7. *On lo pobret era guardat de fam i fred*, Canigó ix. DCVB.

Clar com l'aigua, o més clar que l'aigua *loc.adj.* Molt clar, que es deixa entendre molt bé. DCVB

Clar i llampant *loc.adv.* Amb tota claredat. DCVB.

Clar o net o llis com un mirall *loc.adj.* Es diu d'una cosa molt neta i clara. DCVB.

Clarejar com un cuc de filar *loc. v.* Estar molt prim. *Yo tinch de estar per a cuentos y falòries, clarejant com un cuch de filar, y tenint els budells buits*, Rond. de R. val. 45. DCVB.

Clarejar les orelles a algú *loc. v.* Esser transparents de tanta magror. DCVB.

Clars, com els campanars per les vinyes (ser) *loc. adj.* Ser molt escassos i poc freqüents. DCVB, or.

Clatell d'estelles *loc.nom.* Llanut, fanàtic. (Aladern Dicc.). DCVB.

Clavar el clau per la cabota *loc. v.* Intentar obtenir una cosa, a força de tenacitat i tossuderia, venent amb violència els obstacles que s'hi oposen. DCVB.

Clavar els ulls en algú o en alguna cosa *loc. v.* fixar-hi intensament la vista. DCVB.

Clavar l'ungla o Clavar les ungles o Ficar les ungles *loc. v.* Cobrar més del que cal. DCVB.

Clavar la mirada *loc. v.* Dirigir intensament la vista. DCVB.

Clavar la vista o els ulls en una cosa *loc. v.* Fixar-hi la vista, posar-se a mirar fixament.. (1. *Els uys clavava demunt s'aygo*, Aguiló Poes. 9; *Quan frech a frech me passà, mos peus a terra es clavaren*, Collell Flor. 86; *Be la vista li clavaren*, Costa Agre terra 61; *Clava'ls ull a la Pepa més enrogida que un préssech*, Pons Auca 263. DCVB.

Clavar queixalada a una cosa *loc. v.* Menjar-la i fig., entendre-la. *¿Coneix d'aquest escriptor la "Història dels Girondins"?* *¿Hi ha pogut clavar queixalada?*. Pla Pagesos 63. DCVB

Clavar sa vista *loc. v.* Fixar intensament la mirada. DCVB.Rond. Mall.: *No parava de plorar, amb sa vista clavada dins sa capseta.* 'La Princesa bella'

Clenxa perduda *loc.nom.* Preparatiu infructuós. DCVB, Mall

Cloquejar el cap *loc. v.* Batre el cap, funcionar l'enteniment amb desordre a causa de l'excés de treball, del mareig, del soroll excessiu, etc. *Amb tants de crits me feis cloquejar es cap; Li era entrat un trastorn més que regular, i es cap que li cloquetjava a la vela*, Alcover Cont. 134. DCVB, Mall.Rond. Mall.; *Pilat, com sent aqueixes comandacions, roman encara més confús; no hi veia de cap bolla, es cap li cloquejava i se pensava tornar boig.* 'Ecos de la vida de Jesús, Maria i Josep'.

Cloure o Tancar els ulls a algú *loc. v.* Assistir-lo en el moment de la seva mort. DCVB.

Coa baixa (anar) *loc.adv.* Desanimat i poc satisfet de si mateix, per haver sofert un fracàs, un desengany, etc. Rond. Mall.: *Deixà En Bernat amb la par.aula a la boca, i se n'anà coa baixa, pensant entre si mateix.* 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'

Cobra fama i posa't a jeure *par.* Vol dir que quan un home ha adquirit anomenada ja no cal que faci diligència.. DCVB, Mall., Men.

Cobrar la paraula *loc. v.* Adquirir de bell nou la facultat de par.lar. DCVB.

Cobrar o pagar fins a doblar i malla *loc. v.* Cobrar o pagar íntegrament, fins al darrer cèntim. DCVB.

Coent com el pebre *loc.adj.* Molt picant. DCVB.

Coix assegut es coneix que és coix *par.* DCVB, Men.

Coixejar del mateix peu *loc. v.* Tenir el mateix o els mateixos defectes. DCVB.

Col fa llet *par.* Aquest refrany sol completar-se irònicament dient "Col fa llet...a ca es veïnat". DCVB, Men. **Variants:** Col fa llet...a ca es veïnat *par.* (DCVB, Men.). .

Col i carabassa, tota la casa en passa *par.* Es diu perquè en cuinar col o carabassa fa molta olor (Men.). DCVB, Men

Col i dona, tot l'any és bona *par.* Significa que en temps de molta calor és malsà menjar caragols i col i tenir comerç sexual; però hi ha qui contesta amb aquest altre refrany «Col i dona, tot l'any és bona». DCVB.

Colar la vida *loc. v.* Morir-se, especialment per ferida. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *Hagueren de fogir més que de pressa per no colar la vida dins ses ungles d'es gigant.* 'Sa coeta de Na Marieta'

Colgar-les totes *loc. v.* Passar fora de casa la major part de la nit. DCVB, Mall.

Colgar-se amb les gallines *loc. v.* Anar-se'n al llit molt dejorn. DCVB.

Colgar-se amb un mateix llum *loc. v.* Esser molt amics o esser de la mateixa casta, tenir les mateixes qualitats bones o dolentes. DCVB, Mall., Men. .

Coll de grívia *loc.nom.* Coll molt prim. DCVB, Men.

Collir a la rasa *loc. v.* Agafar, sorprendre en una malifeta. Aguiló Dicc. DCVB.

Collir les paraules d'algú *loc. v.* Prestar-hi molta atenció, adonar-se bé de llur sentit. DCVB.

Col·locar un disc *loc. v.* (modernament) Dir coses apreses de memòria o que es repeteixen sovint, com un disc de gramòfon. *Al cap de cinc minuts de par.lar amb algú, ella ja fa venir bé la conversa per col·locar el disc de la nostra passada grandesa,* Soldevila Fanny 16. DCVB.

Colom sadoll no vol guixes *par.* DCVB, Mall. **Variants:** A colom sadoll, peres li amarguen *par.* (text del s. XV). DCVB. .

Colom sadoll, les cireres li amarguen *par.* DCVB, Mall.

Color d'ala de mosca *loc.nom.* Color fosch perdut, aclarit pel pas del temps. DCVB. / Color indefinida, bruta, de coses i especialment peces de roba que han perdut la color de quan eren noves.. DCVB, or., occ., val., bal.

Color de verd d'espera folrat de passatemp *loc.nom.* Es diu per entretenir les il·lusions d'un infant que demana un vestit nou, una joguina, etc.; la mare li diu que «l'hi comprarà de color de verd d'espera folrat de passatemp». DCVB.

Com a foc (ser quelcom o algú) *loc.adv.* Fàcilment irritable. DCVB. *Perquè tenc un genió com a foc, i sols que m'apunten, ja hi abord s'espaseta, i llavò me fa massa destrossa.* 'En Pere d'es Forn'

Com a formigues *loc.adv.* En gran nombre. DCVB.

Com a llampons *loc. adv.* Amb gran rapidesa. DCVB. Rond. Mall.: *Homonets i donetes de colzada trompitjar, cuidant a estellar-se, com a llampons.* 'Na Juana i la fada Mariana' **Variants: Com cent mil diables** *loc. adv.* Rond. Mall.: *Deixà fugir aquells quatre malanats, que fugiren com cent mil diables.* 'En Martí Tacó' **Com un coet** *loc.adv.* Rond. Mall.: *I ja li ha envelat per aquella drecera, com un coet; i, si feria cap mac, rebotia bronint just una bala.* 'S'estudiant de sa cova de Salamanca' **Com una bala.** *loc.adv.* Rond. Mall.: *I Na Juana despedint-se amb mil cortesies de la Reina d'es Castell, ja és par.tida com una bala de d'allà.* 'La fada Morgana' **Just la bala** *loc. adv.* Rond. Mall.: *Partiren, i hala qui hala per amunt i de d'allà, just la bala.* 'Sa fia del Sol i de la Lluna' **Just una fletxa** *loc. adv.* Rond. Mall.: *Es moix, just una fletxa, s'afica p'es mig de ses cames de sa gent.* 'En Pere de la bona roba' **Just un llampó** *loc. adv.* Rond. Mall.: *Les hi treu, l'amolla dins s'aigo, i es peixet, per endins i per endins, just un llampó.* 'En Ferrandí' **Com un llambre** *loc. adv.* Rond. Mall.: *Si era el Rei es mirador, fugia de sa finestra com un llambre, perquè n'estava massa empegueïda.* 'Sa flor de gercial i s'aucellet d'or' **Com cent mil llamps** *loc. adv.* Rond. Mall.: *I ja li ha estret com cent mil llamps cap a sa barca, i es ca darrera ell, tant com en poria treure.* 'En Pere de la bona roba' **Com a llonzins** *loc. adv.* Rond. Mall.: *I fugiren com a llonzins, pegant-se amb sos talons a ses anques, i cametes me valguen si m'agafau!.* 'Es Mèl·lero Rosso' **Com a llamps** *loc. adv.* Rond. Mall.: *Com es cans no el s'escoltaven gens, sinó que se n'anaven com a llamps.* 'En Pere Beneit' **Com un llamp** *loc. adv.* Rond. Mall.: *Es coní afina una soca d'uiastre que feia com una lloriguera, i s'hi afica com un llamp,* 'Es ca d'En Bua i es moix d'En Pejuli' **Com la bala** *loc. adv.* Rond. Mall.: *Sa llebre s'alça; i de d'allà com la bala.* 'En Juanet i es set missatges' **Com la vista** *loc. adv.* Rond. Mall.: *N'Espardanyeta fogí com la vista cap a ca seua.* 'N'Espardanyeta' **Com a llucifers** *loc.adv.* Amb gran fúria, rapidesa, activitat. *Aquí es criats i criades del Rei s'afuen tots com a llucifers an aquell cirerer.* DCVB.

Com a mosques *loc.adv.* En gran quantitat. «Morien com a mosques». «Els soldats queien com a mosques». DCVB.

Com a papes *loc.adv.* Amb gran comoditat i benestar. DCVB. *Com un papa* *loc.adv.* DCVB.

Com a pinxes (estar) *loc. adv.* Estar molt estrets, moltes persones en un lloc petit. DCVB, Men. **Variants: Anar estrets com a pinxes** *loc. adv.* DCVB, Men.

Com a pluja *loc.adv.* En gran quantitat, com si ploqués. *Que els ocellets caiguessin com a pluja sobre el nostre ram,* Ruyra Parada 35. DCVB. **Variants: Com a pluja menuda** *loc.adv.* En gran quantitat, com si ploqués. DCVB. *Com a rabiós* *loc.adv.* Amb gran

manifestació d'irritació DCVB. *Quant arribà an es caçadors ja feia fosca negra, i los trobà que el cercaven com a rabiosos. 'Sa fia del Sol i de la Lluna'.*

Com així? *loc.adv.* Es diu per demanar explicació d'una cosa que fa estrany. *Y com axí tants de dies senza dexarte veure per allà?*, Roq. 45. DCVB

Com així; Com així? *fór.* S'empra per expressar l'estranyesa o admiració que produeix el veure o sentir una cosa no esperada. DCVB.

Com així; Com així? *loc.adv.* S'empra per expressar l'estranyesa o admiració que produeix el veure o sentir una cosa no esperada. DCVB.

Com alre no *loc.adv.* Locució adverbial, viva a Menorca, equivalent a les castellanés "cuando no", "cuando menos". -Troba que no podré venir en tot el matí. -Vines es capvespre, com alre no. (Ciutadella). DCVB, Men.

Com altra cosa *loc.adv.* En grau màxim. *¿Y en Ramonet?... ¿Trempat? vaig preguntar. Trempat com altra cosa, gràcies a Déu, Genís Reyneta del Cadí, 50. ap. Balari Dicc. DCVB*

com aquell qui diu *loc.adv.* En certa manera, sota cert aspecte DCVB. Rond. Mall.: *Allà s'amagaren totes dues ben amagades, ben arrufades, sense bategar-se gens, sense alenar, com aquell qui diu. 'La Princesa bella'*

Com ara diguem *loc.adv.* Com per exemple o per una suposició. *Si la voldràs menjar en altra manera, com ara digam bullida, Robert Coch 36 vo. DCVB.*

Com ara plouen carabasses *loc.v.* Es diu per manifestar que el que s'ha dit és mentida. DCVB.

Com ara plouen figues *loc.adv.* Es diu per indicar que es considera impossible o improbable allò que un altre diu. DCVB./ Es diu per significar que no es farà o no serà una cosa així com altri suposa. DCVB.

Com cal *loc.adv.* Així com pertoca, de la manera més justa. DCVB.

Com dos i dos fan quatre (ser, fer una cosa) *loc. adv.* D'una manera segura, indubtable, convincent i contundent. DCVB.Rond. Mall.: *Si Vossa Paternitat me diu que surta a aguantar ses tesses an aqueix heretge, sortiré com dos i dos fan quatre; i amb s'ajuda de Déu confii sortir-ne amb bon nom. 'Sant Tomàs i En Lluteros'* **Variants:** Com dos i tres són cinc *loc.adv.* Amb tota seguretat. DCVB.

Com dos i dos fan quatre *loc. adv.* Amb gran claredat, amb tota evidència. DCVB.

Com el ca i el gat (ser) [Ser com es ca i es gat (ser)] *loc. v.* Estar barallant-se contínuament, ser molt enemics. DCVB, Mall., Men.

Com el cor de Sant Jordi (estar) *loc. adv.* Estar a pler, en completa pau espiritual. DCVB, Eiv.

Com el diable, o més que el diable, o més que un diable i mig *loc.adv.* Fórmules comparatives hiperbòliques equivalents a ‘moltíssim’, ‘en gran manera’. «Aquest sac pesa més que el diable!» «Ens ha costat més que el diable (o més que un diable i mig) pujar a la muntanya». DCVB.

Com el porc a l'estaca (estar) *loc. adv.* Estar en molt bona situació, fruit de tots els avantatges o privilegis. DCVB.

Com el puny *loc.adv.* De la grandària de la mà closa. *Pedra grossa com lo puny Pugillaris lapis*, Lacavalleria Gazoph.; *Nous d'India són axí grossas com lo puny* Conex. Spic. 26. DCVB. / hiperb.: molt gros o molt petit en comparació a la grossària normal. "Una ametlla com el puny" una ametlla molt grossa. "Una casa com el puny" una casa molt petita. DCVB.

Com els perdigons a les guatlles *loc.adv.* De la manera més perjudicial. "Així te fes profit com els perdigons a les guatlles!" es diu a un que ha robat alguna cosa o que n'ha fet mal ús. DCVB.

Com és ara *loc.conj.* Serveix per presentar un exemple o un cas concret de lo que s'ha afirmat d'una manera general. DCVB, Mall., Men.

Com és ara? *fór.* Es diu per demanar exemple del que s'afirma (Mall.) o per demanar més explicació d'una cosa que no es comprèn bé (Men.). *Com és ara?. Voleu dir que n'hi ha molta d'aygo?—Si n'hi ha! Cent mil millons de vegades més que lo que vos pugueu imaginar.—Comesara! Tateix n'hi deu haver més que en el safareix de Son Lletuga?*, Penya Mos. iii, 92. DCVB, Mall., Men.

Com es ca i es gat (estar) *loc. adv.* Barallant-se contínuament, en discòrdia. Rond. Mall.: *Això era i no era una vila de moros i cristians, que sempre estaven com es ca i es gat.* ‘Es moro i es cristià’

Com és l'ama, així ens mana *par.* Es diu referint-se al bon o mal govern d'alguna cosa, causat per les bones o males condicions del governant. DCVB.

Com és l'home, tal és l'obra *par.* Significa que la capacitat de les persones es demostra amb llurs obres. DCVB. **Variants:** Les obres treuen (o desempenyen) el mestre *par.* DCVB.

Com es puny (ser) *loc.adj.* Hiperbòlicament., molt gros o molt petit en comparació a la grossària normal DCVB. Rond. Mall.: *I ets lladres enrevoltats d'un ribell d'arròs amb unes taiades de carn dedins com es puny.* ‘En Gostí lladre’ *I eren unes figues com es puny, totes brufades de roada i amb uns clivells!* ‘Una mala boca i una mala llengua’

Com és vel·la llissa *loc.adv.* Deformació eufèmica de "missa" que s'usa en l'expressió mallorquina "Com és vel·la llissa!", en lloc de "Com és vera la missa". Cf. Alcover Rond. II, 293. DCVB, mall. **Variants:** Com és vera la missa! *fór.* pl. Flastomies (Mall.). Aquest significat prové de l'exclamació «Com és vera la missa!», considerada com a flastomia entre el poble mallorquí. DCVB, Mall. / fórmula de jurament molt usual a Mallorca. També es diu Com és vel·la vera creu (o reduït, Com és vel·la vera!). «Sempre teniude motiu | de dir Com és vel·la vera! | Quan sa mentida és sencera, | vós encara hi afegiu»

(cançó pop. Mall.) DCVB, Mall. Com és vel-la missa! *fór.* DCVB. Com és vetla revenjoli! *for.* Usada a Manacor, Santanyí i altres pobles de Mallorca. La deformació de l'"evangeli" en "revenjoli" és deguda a l'analogia de "revenjar". DCVB, Manacor, Santanyí.

Com escupir aquí enmig! *for.* fórmula asseverativa amb què es dóna com a indubtable que succeirà o es farà una cosa. «*Que trobes que gosaran a dir-mos res?—Ja ho crec! Com escopir aquí enmig!*» Ciutadella. DCVB, Men.

Com estam de; Com estam de doblers fets? *loc.v.* Es demana en to humorístic per dir ¿com va la vida?, ¿com estàs? DCVB.

Com estam?—Pocs diners i molta fam *en.* Manera pessimista de contestar a la pregunta amable de «com estam?». DCVB, Eiv. **Variants:** Com estam? «Paca pastura i molta fam» *en.* DCVB, Men.

Com ets ases bramen, ets homos callen *par.* Vol dir que quan un xerraire o ignorant par.la sense solta, els homos discrets callen (Mall.). DCVB, Mall.

Com ha d'ésser! *fór.* Exclamació de resignació davant allò que no podem evitar. DCVB.

Com hi ha Déu! *fór.* El nom de Déu figura en nombroses fórmules de jurament destinades a afirmar enèrgicament la certesa d'allò que hom diu. DCVB. **Variants:** **Com hi ha un Déu al cel!** *fór.* DCVB **A fe de Déu** *fór.* DCVB **Voto a Déu!; Viva Déu!** *fór.* DCVB

Com hi ha món! *fór.* Exclamació a manera de jurament per a afirmar enèrgicament una cosa. DCVB.

Com hi ha parres *fór.* Fórmula asseverativa amb que corroborem la veritat d'allò que afirmam. DCVB.

Com Josep i Maria (estar) *loc. adv.* Viure feliços en el matrimoni. DCVB.

Com les sardines al barril (estar) *loc. adv.* Estar molt estrets, massa gent dins un lloc petit. DCVB.

Com marit i muller (estar) *loc. adv.* Estar molt units per l'efecte. DCVB. **Variants:** **Com marit i muller (estar)** *loc. adv.* DCVB.

Com más brama s'ase, més camina *par.* DCVB, Men.

Com més (anar) més cons. En evolució constant, en augment DCVB. *Bé li pegaven i li deien ¡fora! Però ell, com més anava, més fort i més clar deia. 'N'Estel d'or'.*

Com més alts estan, més bon esclat peguen *par.* DCVB, Mall. **Variants:** Com més amunt volen, més fort peguen s'esclat *par.* DCVB, Mall. Com més amunt puguen, de més alt cauen *par.* DCVB, Mall.

Com més amics, més clars *par.* DCVB, Cat., Val., Bal. / DCVB, Mall., Men. **Variants:** Com més amics, mes clars, i l'amistat més dura *par.* Aladern Dicc.

Com més anem, manco valem *par.* DCVB.

Com més anys, més afanys *par.* Referent als anys d'edat. DCVB, Men.

Com més bé esteim, més hi volem estar *par.* DCVB, Men.

Com més costa, més val *par.* Vol dir que quant més esforç o sacrificis ocasiona l'obtenció d'una cosa, més l'apreciam. DCVB, Mall., Men.

Com més dormen, més son tenen *par.* DCVB, Mall.

Com més dormen, més son tenen *par.* Es diu referint-se a persones que dormen molt. DCVB.

Com més espardenyes, més n'espennes *par.* Es diu quan un vol tapar una malifeta i quant més s'esforça per tapar-la més culpable apareix. DCVB, Santanyí.

Com més fan, manco en tenen *par.* Vol dir que sovint el qui té més mèrits és el més mal pagat. DCVB, Mall. **Variants:** Qui més fa, manco n'ha *par.* DCVB, Men.

Com més frissen, més tropissen *par.* DCVB, Men.

Com més grans, més ases *par.* DCVB, Mall., Men.

Com més grans, més bèsties *par.* DCVB, Mall.

Com més gros és el clau, més forat fa *par.* DCVB.

Com més gros és es bo, més grossa és sa clovella *par.* DCVB, Men.

Com més gros, més mos *par.* Significa que les coses han de ser de dimensions proporcionades al qui les ha de rebre. DCVB.

Com més mar, més peix *par.* Ho diu el qui se sent valent i optimista davant les grans dificultats. DCVB. **Variants:** Com més mar, més vela *par.* Es diu referint-se a algú que no fa cas de les dificultats, sinó que segueix el seu camí despreocupadament. DCVB, Men. **Variants:** Com més va, més vela *par.* DCVB, Mall.

Com més menuda és la nou, més soroll mou *par.* Es diu referint-se a persones o coses de poca importància però que donen molt que fer o que parlar. DCVB.

Com més n'hi ha, manco pesa *par.* Es diu dels forats, sobretot dels de la roba. DCVB, Mall., Men. .

Com més parents, més calents *par.* Significa que sovint els par.ents ens porten més mala voluntat que els externs. DCVB, Men.

Com més petit, més atrevit *par.* DCVB.

Com més petita (o dolenta) és la nou, més remor (o soroll) mou *par.* Es diu referint-se a aquelles persones que xerren i criden més que les altres, sense tenir autoritat ni capacitat per a par.lar. DCVB.

Com més petita és la nou, més soroll mou *par.* DCVB. .

Com més pocs enemics, millor *par.* DCVB.

Com més pocs són, més poc s'entenen *par.* DCVB.

Com més poques barbes, manco vergonya *par.* Es diu referint-se a nois o jovencells desvergonyits. DCVB, Men./ DCVB, (Cat., Val., Men.)

Com més por té el ca, més lladra *par.* DCVB.

Com més prop de l'església, més prop de l'infern *par.* Es diu perquè els qui freqüenten l'església arriben a perdre el respecte a les coses sagrades. DCVB.

Com més prop de l'església, més prop del diable *par.* Es diu perquè a totes les esglésies sol haver-hi alguna figura del dimoni, sia amb la imatge de Sant Miquel, sia amb la de la Verge Immaculada. DCVB.

Com més prop de la missa, més prop del diable *par.* DCVB, Griera Tr.

Com més rallen, més s'entenen, per petit que ho diguen *par.* Significa que per a posar-se d'acord convé parlar llargament dels assumptes. DCVB, Mall.

Com més serem, més riurem *par.* Es diu en convidar algú a agrgar-se a una colla. DCVB.

Com més són manco s'entenen *par.* Es diu per indicar que sempre costa més posar-se d'acord un grup nombrós de gent. Rond. Mall.: -*No, l'amo diu En pere-. ¿No heu sentit dir mai que com més són, manco s'entenen?*. 'En Pere de sa vaca'

Com més són més s'emboliquen *par.* Significa que quan s'aplega molta gent per discutir o resoldre un assumpte, no es solen arribar a posar d'acord. DCVB.

Com més són, manco s'enyoren *par.* Es diu referint-se a un aplec de gent en què no és cap inconvenient que l'estol sigui nombrós. DCVB./ DCVB Mall. Men. **Variants:** Com més serem, més riurem *par.* DCVB. .

Com més tard arriben, més prest surten *par.* DCVB, Men.

Com més va *loc.adv.* Com més temps passa. (1. *E com mes anaua, lo amor mes li augmentaua* Paris e Viana 2; *Com mes anaua, mes crexia en mal obrar*, Vent. Pel. 33; *Y jo, com més anava, més trista y consirosa*, Roq. 22; *Com més va, més mandra't torna*; Pons Auca 72.

Com més vells, més ases *par.* Es diu quan alguna persona gran fa ximpleries o diu disbarats. DCVB

Com més xerren més s'embullen *par.* DCVB.

Com mos trobam de doblers fets? *en.* Es demana en to humorístic per dir ¿com va la vida?, ¿com estàs? DCVB. Rond. Mall.: -*Bon dia tenga, Senyor Rei! -diu ella. -¿I com mos trobam, Francineta, de doblers fets?-diu el Rei.* ‘Sa flor de gericat i s'aucellet d'or’.

Com mou un peu, s'altre ha posat rel *loc.v.* Ho diuen d'un que camina massa a poc a poc. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Que aquesta senyora parava tot es carrer, i se n'anava tan poc a poc que, com movia un peu, s'altre ja havia posada rel, i tothom li passava p'es costat.* ‘Es set plets’

Com no en tenen de roges en mengem d'aubacors *par.* Ho diuen per expressar que, en no poder aprofitar coses bones per falta de mitjans, han d'aprofitar les que no són tan bones. DCVB, Sineu.

Com que sien es tresets *loc. adv.* Indica que una cosa va molt escassa o que se'n compra poc perquè va molt cara. Ap. Aguiló Dicc. DCVB, Mall.

Com que tenga xeixa venal *loc. adv.* Es diu d'un que duu el capell tirat cap enrera i amb l'ala molt alçada. DCVB, Sineu.

Com qui està en el cel (estar) *loc. adv.* Estar molt bé, amb molta comoditat, sense molèsties. DCVB.

Com qui li deguin i no el paguin *loc. adv.* Es diu d'una persona que sempre fa mala cara, com si estés indignat o de mal humor (Men.). DCVB, Man.

Com qui no diu res *loc.v.* Expressió per a fer fixar l'atenció en la importància de la quantitat, categoria, etc., que acabam de manifestar. «Ha guanyat tres-centes mil pessetes, com qui no diu res». «Han assistit a la festa el bisbe i el governador, com qui no diu res». DCVB.

Com qui no n'és *loc. adv.* Fingint ignorància o indiferència. *Per axò heu d'anar, com qui no esserne res, an es camí de ronda,* Roq. 10. DCVB, Mall. **Variants:** *Com qui no esserne* *loc. adv.* DCVB, Mall. *Com qui no n'és res* *loc. adv.* Fingint indiferència. *Y jo, com qui no n'és res, me vaig girar per veure aquell gomboy,* Roq. DCVB, Mall.

Com qui no vol la cosa *loc. adv.* Fent el desentès, fingint falta d'interès. DCVB.

Com qui vagin a escarada *loc. adv.* Treballant amb gran intensitat, sense distreure's. DCVB, Mall., Men.

Com qui vetla un mort (Ser o Estar) *loc. adv.* Estar molt silenciosos i amb gran serietat. DCVB, Mall

Com s'ase no pot, sa somera ajuda un poc *par.* DCVB, Manacor.

Com s'escolà de Petra, que encenia porros per candeles *loc. adv.* Es diu als qui per precipitació fan una cosa per una altra. DCVB.

Com ses parts són oïdes, se fa sa sentència par. Es diu per indicar que per a jutjar bé una cosa cal conèixer-ne bé les circumstàncies sense deixar-se guiar per una sola informació interessada. Rond. Mall.: *Es greu que a ella li sabia era que son pare no l'hagués volguda escoltar ni hagués volgut apurar ses coses i dur-les a s'enfront i que no hagués observat allò de com ses parts són oïdes, se fa sa sentència.* 'Na Catalina'.

Com si diguéssim, o Que diguéssim loc.adv. Es diu per indicar una gran analogia o semblança, quasi identitat entre un i altre concepte. *Avançaven les dues ales de núvols... mes tot seguit escorrien son caudal, com si diguéssim acabaven ses municions, i s'anaven esvanint,* Verdguer Exc. 66.; *Mes tan a prop, tan a propet! a l'altra banda d'embà!, com si diguéssim dins mateix de sa casa!,* Pons Com an.,81. DCVB.

Com si em diguessis Llúcia loc.adv. Equival a "no ho entenc" o a "no sé de qui em par.les". DCVB.

Com si em passessis una gatosa per l'esquena loc.adv. Es diu d'una persona o cosa que dóna molt poc gust.DCVB.

Com si ho veiés! for. Exclamació per a donar com a segur allò que s'acaba de dir. DCVB.288

Com si li tirassen palles de Menorca (ser quelcom a algú) loc.adv. Sense cap preocupació pel que succeeix; com si no ocorregués res del que calgui tenir esment. *Me feya tanta mella com si em tirssen payas de Menorca,* Aguiló C. Rond. De Rond. 6.; *Preniu-ho com si vos tirassen palles de Menorca,* Penya Mos. III, 112. .DCVB. / Sense cap eficàcia, sense fer gens d'impressió. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *El se cuidà a menjar, de noms que li digué; però ell la s'escoltà tant com si li haguessin tirades paies de Menorca.* 'En Pere d'es Forn'

Com si res fos estat loc.v. Amb indiferència DCVB.Rond. Mall.: *Aquell tenia sa sang de peix, i el deixà en banda, com si res fos estat.* '¿Val més matinejar que a missa anar?'

Com si res fos loc.adv. Indica la inadaptació entre un fet i un altre; sense eficàcia o sense resultat. DCVB**Variants:** *Com si res loc.adv.* *Joanoya!-tornà ab més forsa encara, y també com si res, la veu se li perdia....* Josep Maria Folch i Torres. Jocs Fl. 1904, 140.DCVB.*Com si tal cosa loc.adv.* Tranquilament, sense concedir importància a un fet. *Un homo agafa una barra de ferro flametjant y l'aguanta amb sa mà, com si tal cosa,* Roq. 11. DCVB.

Com si tirassin palles de Menorca loc. v. Sense cap eficàcia, sense fer gens d'impressió.. DCVB, Mall.

Com tenen es cap batut, se posen sa cervellera par. DCVB, Mall.

Com tenen es cap batut, se posen sa cervellera par. *Ses dones de la Ribera | canten es tuttururut; | com tenen es cap batut, | se posen sa cervellera.* Cançó pop. Mall. DCVB, Mall.

Com un bou (ser) loc.adv. Molt gros DCVB. Rond. Mall.:*-Una cosa cent voltes pitjor! Respon l'amo hi surt un porc singlar com un bou, que no deixa res per verd.* 'Es fii des

pescador' **Variants:** com un vedell *loc.adv.* Rond. Mall.: *I torna un ca llebrer com un vedell.* 'Es fii des pescador'

Com un campanar (ser) *loc. adj.* Molt alt. DCVB. Rond. Mall.: *Es caramull de llenya ja era alt fem, i li pegaren foc. Al punt va fer una flamada com un campanar.* 'S'Hermosura del món' **Variants:** Com una torre de molí *loc. adj.* Molt alt. DCVB.

Com un cop de puny *loc.adv.* Es diu per dir que una cosa és molt petita. *No passava d'un cop de puny, mes, encara que escapficat, de tot hi havia,* Pons Auca 21. DCVB.

Com un crestai *loc.adv.* Molt net i transparent. DCVB. Rond. Mall.: *Li surt un homonet vei, amb un tassó d'aigo com un crestai, més fresca que la neu, de sa font de Na Ropit.* 'El Rei En Jaume'

Com un desesperat *loc.adv.* Amb gran pressa o impaciència, amb grans extrems. *Lo manco fa vuit dies que te cerch com una desesperada,* Roq. 23; *S'anyellet bela com un desesperat,* Alcover Cont. 101; *Podrem córrer pels carrers de Roma com uns desesperats,* Penya Mos. III, 191. DCVB.

Com un dimoni *loc.adv.* Amb gran fúria, rapidesa, activitat. *Tots eren com a dimonis / contra vós mon Redemptor,* Alcover Cont. 105. *Aquellas tacas de petroli... de las més estranyas formas, allargant-se, retorcent-se, embestint-se com a dimonis,* Pons Auca 243. DCVB **Variants:** **Com a dimonis** *loc.adv.* DCVB.

Com un dimoni *loc.adv.* Amb una gran velocitat. «L'auto se n'anava com cent mil dimonis». «Vaig fugir com un dimoni». DCVB. **Variants:** Com cent mil dimonis *loc.adv.* DCVB.

Com un fanal (estar) *loc. adv.* Estar molt dèbil o marejat. DCVB, Men. **Variants:** **Com un fanal esventat** *loc. adv.* DCVB.

Com un ferrer sense carbó (estar) *loc. adv.* Estar indecís sense saber què fer, per la falta d'una persona o cosa necessària o enyorada (Mall., Men.). DCVB. / Estar aturat, sense poder treballar, o fer les coses acostumades per mancar-hi una persona o una cosa important. DCVB.

Com un ferrer sense carbó (estar) *loc.adv.* Estar indecís, sense saber què fer, per la falta d'una persona o cosa necessària o enyorada. DCVB. Rond. Mall.: *Tots ets habitants d'aquelles casetes se sentien córrer ses rates per dins sa panxa, vull dir que la tenien massa buida i desenfeinada, com un ferrer sense carbó.* 'N'Aineta, fia de Rei'

Com un fil d'or *loc.adv.* Es diu d'un cabell molt ros. DCVB.

Com un gat entre brases *loc.adv.* Molt de pressa, sense entretenir-se. DCVB.

Com un jonc de fulles (deixar, estar,) *loc.adv.* Mancat de tot DCVB. Rond. Mall.: *Figurau-vos quina rebuda m'han de fer veient que m'hi entreg pelat, com un jonc de fuies, allà on ells és segur que estan més per rebre que per donar, i perquè un altre les faça sa somereta a ells.* 'Es soldat de Marina'-*M'és anada amb traidoria,* diu En

Juanet, i m'ha deixat com un jonc de fuies. 'La Reina banyuda' Ja ho he donat tot; ja estic com un jonc de fuies! 'Es soldadet de sa motxilla'.

Com un llamp *loc.adv.* Amb gran velocitat. *Los uns ne passaran axí tost con a lamp, Lull Gentil 276. Que una cosa pogués córrer com a lamp e que's mogués del mig loc del món e anàs tro a l'estrem del firmament, Lull Cont. 4, 1. S'enfuriaven en llur carrera, desenfrenant-s'hi com a llamps, Pons Com an. 159. DCVB. Variants: com trenta llamps loc.adv. DCVB. com trenta mil llamps loc.adv. DCVB. com cent mil llamps loc.adv. DCVB. com un llamp serè loc.adv. DCVB.*

Com un llatze (estar) *loc.adj.* En un estat molt lamentable, sobretot ple de ferides o contusions DCVB. Rond. Mall.: *Tengueren peus, comes i cuixes com un llatze, de tantes pues que s'eren aficades. 'L'amor de les tres taronges'* Variants: **Fet un llatze** *loc.adj.* Rond. Mall.: *Sa seua roba se va fer benes, i es seu cosset, podeu pensar, quedà fet un llatze, tot cops blaus, peladures i escarrinxades. 'N'Espar.danyeta'*

Com un Llätzer o un sant Llätzer *par.* En estat molt lamentable, sobretot ple de ferides o contusions. *Es pobre atlot va romandre fet un Llatze, Roq. 32; Alcover Rond. I, 70. DCVB.*

Com un llonzí *loc.adv.* Amb gran lleugeresa, molt veloçment. *Pren escala per avall com un llonzí, i bota damunt sa cadira de mans, Alcover Rond. VI, 295. DCVB, Mall. Com a llonzins loc.adv. Se'n van anar corrents com a llonzins, DCVB, Mall.*

Com un molí que ha perduda sa nadia (ser) *loc.adv.* Anar a gran velocitat, sobretot en el treballar o en el parlar. *Va esser com un molí que pert sa nadia, Alcover Cont. 7. DCVB. Mall. Rond. Mall.: Ell aquelles ànimes ja varen haver agafades aquelles aixades, càvecs i senaies, i foren com a molins que han perduda sa nadia, de tant que... 'El Bon Jesús i Sant Pere i l'amo d'es Tossals Verds'*

Com un musquet (estar) *loc. adv.* Estar alegre. Ferrer Dicc. DCVB.

Com un negre *loc.adv.* Treballar intensament DCVB. Rond. Mall.: *¿I que és just que tu hages de palanquejar aquí com un negre amb sos cards, i jo me n'haja d'anar de ses... 'Sa raboa i s'eriçó'*

Com un ou un sou *loc.adv.* Molt car, a un preu excessiu. DCVB.

Com un pa de cera (estar) *loc. adv.* Estar molt esblanqueït o groc, de color malaltís. DCVB.

Com un patriarca *loc. adv.* Variants: **Viure com un patriarca** *loc. v.* Viure amb gran placidesa i sense preocupacions. *Campant com un patriarca, Aguiló Rond de R. 16.; Y vivien com uns patriarques, Guinot Capolls 60. DCVB.*

Com un pedrer (estar) *loc. adj.* Estar molt robust i fort. DCVB, Mall.

Com un peix dins el rostoll (estar) [Com un peix dins es rostoi] (estar) *loc. adv.* Estar molt malament, amb incomoditat. DCVB, Mall.

Com un peix dins l'aigua (estar) [Com un peix dins s'aigo (estar)] *loc. adj.* Estar molt bé, amb gran comoditat. DCVB, Bal.

Com un peltre (estar) *loc.adj.* Estar molt gras. DCVB, Men.**Variants:Gras com un peltre (estar)** *loc.adj.* DCVB. **Més gras que un peltre (estar)** *loc.adj.* DCVB.

Com un pern de rifa (estar o anar) *loc. adv.* Anar molt endiumenjat. *Es dia de sa Patrona ja estarà com un pern de rifa*, Pons Llar, 42. DCVB, Mall.

Com un picat d'aranya *loc.adv.* Amb irritació o acometivitat. *Se posa tot furiós, com un picat d'aranya, abordant-se a tothom*, Alcover Cont. 130. DCVB, Mall.

Com un picat d'aranya *loc.adv.* Molt irritat, manifestant violentament la seva irritació. *Se posà tot furiós, com un picat d'aranya*, Alcover Cont. 130. DCVB, Mall.

Com un pinyol de cirera (sortir) *loc.adv.* Amb vivesa, amb mostra d'irritació o de gran decisió DCVB. Rond. Mall.: *-Catalineta, que no m'estimes? Ella responia, sortint com un pinyol de cirera -Sí, mon pare. 'Es fustet'*

Com un pom d'or *loc.adv.* Es diu d'una persona de figura bella i graciosa. DCVB.**Variants:Com un pom de flors** *loc.adv.* Es diu de les persones molt boniques o esveltes. *Té una filla com un pom de flors*, Vilanova Obres, IV, 127. DCVB.

Com un príncep *loc.adv.* D'una manera altament rica, esplèndida, abundant, generosa. *Ens han tractat com a prínceps.El nostre amic s'ha portat com un príncep.* DCVB.

Com un rei (estar) *loc.adv* Estar molt bé, amb gran comoditat, amb abundància de benestar. DCVB.

Com un relloge (estar o anar) *loc. adv.* Estar o funcionar molt bé; es diu referint-se a la salut, a una màquina, a una organització, etc. DCVB.

Com un sí senyor *loc.adv.* Sense vacil·lació. *«A les nou te n'aniràs a escola com un sí senyor».* *Campaven polents de tot, i En Juanet i sa mare estaven com uns sí-senyors.*, (Alcover Rond. VIII, 6. DCVB, Mall., Men.

Com un sol *loc.adj.* Comparança que s'aplica a persona o cosa molt bella, o brillant, o dotada d'alguna qualitat extraordinària. *Clara co'l sol, Lleonard de Sors* (Cançon. Univ. 131). *Jo reina d'amor seria | dins un castell com un sol*, Costa Trad. 33. DCVB.

Com un sucre *loc.adv.* Molt bo. DCVB. Rond. Mall.: *I aquelles serps totes hi afiquen es cap, i allà glec-glec-glec, engolint-se aquella lleteta, que la trobaven com un sucre.* 'Es negret'**Variants:** Com a sucre *loc.adv.* Rond. Mall.:*El Rei s'hi acosta, i sa fadrineta n'hi dóna un, de peix; el Rei el tasta i el troba com a sucre.* 'La Mare Baleneta'

Com un toro *loc.adv.* Es diu d'una persona molt robusta. DCVB.

Com un xerafi *loc.adv.* Molt bell, graciós. *El Bon Jesús los envià una nineta com un xerafi.* 'Sa muleta de plata'

Com una bala *loc.adv.* Anar amb gran velocitat. *Y tots corren com a bales*, Salvà Poes. 60. **Variants:****Com la bala** *loc. adv.* *Corre, més que depressa! Brun com la bala!* Alcover Rond. ii, 285 **Com a bales** *loc.adv.* DCVB.

Com una bassa d'oli (Ser o Estar) *loc. adj.* Estar la mar (i fig. altra cosa) molt calmada, en completa tranquil·litat. *Una plaça que tota la vida ha sigut una bassa d'oli*, Vilanova Obres, xi, 52. DCVB.

Com una casa *loc.adv.* Molt gran. *Un desbarat més gros que unes cases*, Peña Mos. III, 36. *Un cuento que riguent riguent contenia una veritat com unes cases*, Roq. 46. DCVB, Mall. **Variants:** **Com unes cases** *loc.adv.* DCVB, Mall.

Com una centella, o com centelles *loc.adv.* Molt veloçment, amb gran rapidesa. *S'enfonzaven com centelles los amichs del capitost*, Aguiló Fochs foll. 92. *Ha engegat una sageta que fent un xiulet de mort, passant com una centella*, Collell Flor. 68. DCVB

Com una copeta d'or *loc.adv.* Es diu d'un lloc o objecte extremadament net. DCVB.

Com una festa de carrer *loc.adv.* (iròn.) De mala manera, en molt mal estat (Men.) «*Si t'agaf, et posaré unes anques com una festa de carrer!*» «*S'al·lot ha caigut dins es fang, i s'ha posat es vestit com una festa de carrer*». DCVB, Men.

Com una gírgola dins un camp (estar) *loc. adv.* Estar en gran soledat. DCVB, Mall.

Com una llançadora *loc. adv.* Repetidament. Rond. Mall.: *Cuidant a esgargamellar-se, anant i venint com una llançadora, no s'turava de cridar.* 'Es port de sa cibolla blanca' (). **Variants:****Travessadís com una llançadora** *loc. adj.* Molt deixondit i actiu, bellugadís. *Es més jove de tots, que era travessadís com una llansadora*, Aurora 227. DCVB. Rond. Mall.: *Es més jove de tots, que era travessadís com una llançadora i poc afectat ferm d'esser es darrer enlloc.* 'Ecos de la vida de Jesús, Maria i Josep'

Com una lledània (estar) *loc. adv.* Estar un arbre molt carregat de fruita. DCVB, Mall.

Com una lleona *loc.adv.* Amb ràbia, amb violència. Rond. Mall.: *I com una lleona ja s'hi va esser afuada, i tocs i esclafits!* 'Ets amos de Son Sales, Son Saleta i Son Salí' 'Bruixes, bruixots i fullets' **Variants:** **Fet un lleó** *loc.adv.* Rond. Mall.: *I aquell cavall bots i aixecs i eguins, fet un lleó.* 'Ecos de la vida de Jesús, Maria i Josep' **Com un lleó** *loc.adv.* Rond. Mall.: *Quan se veren enrevoltats de tanta tropa, cuidaven a fer es tro de ràbia i s'hi abordaren com a lleons.* 'Es tres germans i es nou gegants'

Com una mantega *loc.adv.* Es diu dels menjars ben assaonats, tendres i saborosos. Aguiló Dicc. DCVB.

Com una plata *loc.adv.* Molt net. DCVB.

Com una puça *loc.adv.* Es diu d'una cosa molt petita. DCVB.

Com una reina (estar) *loc.adv.* Estar molt bé, còmodament. Rond. Mall.: *I amb so meu infantó dins aquesta casona tan agudona, que hi ha de tot, i m'hi estic com una reina.* 'Na Rosa' **Variants:****Com un sí senyor (menjar, beure)** *loc.adv.* Rond. Mall.: *I se posa a*

donar-se bona vida, menjant i bevent com un sí senyor, i ja no es recordà pus d'es seus germans. 'Es cavallet de set colors' Com un Papa (estar) *loc.adv.* Rond. Mall.: *En Bernat dins aquell jardí i palau del rei Orquès estava com un papa.* 'El rei de tres reinats' Com un patriarca (estar) *loc.adv.* Rond. Mall.: *-Sobretot, arribà a dir ell, jo faç hora per llego; estic com un patriarca.* 'En Juanet de l'Onso'

Com una rosella *loc.adv.* Comparança aplicada a una cosa molt vermella. *De llabis del color de la rosella*, Cases A., Poes.212.; *S'enrogí com una rosella*, Pons Auca 322; *Les galtes com la roella*, Salvà Poes. 82; *La jove...encesca com una roella*, Pons Llar 30. DCVB.

Com una tela de sedàs (estar) *loc. adv.* Estar una roba molt gastada, molt vella. DCVB.

Com una titina (passar) *loc.adv.* Es diu d'un animal o persona que va amb molta lleugeresa DCVB. Rond. Mall.: *-Passa! Li diu es torrent. Na Catalina passa com una titina, i de d'allà.* 'Es negret' **Variants:** Més lleuger que una titina (caminar) *loc.adv.* Rond. Mall.: *En Juanet Cameta-curta, perquè n'hi tenia una, però que feia un cap més viu que una centella, caminava més lleuger que una titina, i se veia massa que era de s'ui d'es vent i que taiava un cabei a l'aire.* 'En Juanet Cameta-curta i ses tres capsetes'

Com una torre de molí (gros) *loc.adv.* Es diu que és com una torre una persona alta i robusta DCVB. Rond. Mall.: *Cop en sec se presenta un gigantarro com una torre de molí.* 'En Juanet Cameta-curta i ses tres capsetes'.

Com una torre *loc.adv.* Es diu que és com una torre una persona alta i robusta . *La Rossa...¿fa temps que no l'ha vista? Una torre, fill*, Pons Auca 163. DCVB.

Com unes cases (gros) *loc.adj.* Molt gran. Rond. Mall.: *Se diu es macolí d'es gigant, una rocassa com unes cases.* 'Encantaments, tresors, gegants, negrets i por' **Variants:** **Com una torre de molí**

Com va, vol dir quan me pagues par. Això es respon humorísticament al qui ens pregunta «Com va?». DCVB, Men.

Comanar el formatge a bon gat *loc. v.* Encarregar o confiar una cosa a persona que no és de fiar, que probablement farà mal ús de la concessió. DCVB, Mall., Men.

Comanar es formatge an es gat *loc. v.* Comanar la custòdia o execució d'una cosa a una persona mancada de condicions o que serveix més per a fer-la malbé que per a complir la comanda. DCVB, Mall., Men.

Comanda qui no té cames, no camina *par.* DCVB.

Combatre cos per cos *loc. v.* Pot denotar oposició, situació enfront i en correspondència amb una altra cosa. *E yo'ls combatré cors per cors*, Curial, I, 12. DCVB.

Combregar a la cuina *loc. v.* Deixar-se enganyar ingènuament, ésser excessivament crèdul. DCVB.

Combregar amb rodes de molí *loc. v.* Enganyar grosserament, amb coses inversemblants. Ruyra Parada 169. DCVB. **Variants:** Combregar qualcú amb rodes de molí *loc. v.* Fer-li creure coses inversemblants. DCVB, or., occ., val., bal.

Començar el punt *loc. v.* Començar les vacances. DCVB.

Començar la casa per la teulada *loc. v.* Fer les coses al revés, començant-les per allà on caldria acabar-les. DCVB.

Comerciant i porc, no es sap lo que té fins que és mort *par.* DCVB, Men.

Companya dissort, troba amic fort *par.* DCVB, Mall

Compàs i viuràs *par.* Recomana moderació. DCVB, Mall. / Significa que per a viure molt cal tenir regit i evitar tots els excessos. DCVB.Rond. Mall.: *Lo que cercaven era engatar-lo; però ell, sempre responia Compàs i viuràs! S'ase i tot ho coneix com li basta, ¿i noltros no ho coneixerem?* 'En Pere tort'

Completes de nyic i nyec *loc.nom.* Discussió forta, baralla de par.aules. *Seguiren aquestes completes de nyic i nyec fins que es blonco tragué defora en Gostí,* Alcover Cont. 341. DCVB, Mall.

Complir amb la parròquia *loc. v.* Complir el precepte pasqual. *Donar la comunió an es qui surten de la parròquia,* Alcover Cont. 66. DCVB, Mall. **Variants:** Sortir de la parròquia *loc. v.* DCVB.

Complir la penitència *loc. v.* Executar els actes d'expiació prescrits pel confessor. DCVB.

Complir lo seu cor *loc. v.* Fer la seva voluntat o intenció. *Ara han lo seu cor complit puig mort l'an a gran vilania,* Cobles de la Passió, ap. Aguiló Dicc. DCVB.

Complir o Mantenir la paraula *loc. v.* Complir allò que s'ha promès. DCVB.

Complir per altre *loc. v.* Fer una cosa en substitució d'altri qui no la pot fer. DCVB.

Compondre amb afaits *loc. v.* Adornar les mercaderies per vendre-les més cares. (Un Mall. Dicc. DCVB.

Compr ar barato *loc. v.* Compr ar les coses massa facilment sense reflexionar llur possibilitat. Aguiló Dicc. DCVB.

Compr ar en garba *loc. v.* Compr ar en gros, sense triar, així com ve. Aguiló Dicc. DCVB.

Compr ar gat en sac *loc. v.* Adquirir una cosa sense conèixer-la. *Tothom se quart de comprar gat en sach ne de comprar so que no sap,* Eximenis Dones 25 vo (ap. Aguiló Dicc.). DCVB.

Comptar a cents i a milers com els rajolers *loc. v.* Exagerar les coses. DCVB.

Comptar a cents i a mils, com els teulers *loc. v.* Fer ostentació exagerada de riquesa; comptar grandeses de la pròpia potència econòmica d'una persona que realment en té poca. DCVB. **Variants:** Comptar com els teulers, a cents i a milers *loc. v.* DCVB. .

Comptar amb els dits *loc. v.* Determinar una quantitat designant ordenadament els nombres per la sèrie natural ascendent servint-se dels dits de la mà. DCVB.

Comptar els mossos *loc. v.* Observar el que un altre menja, amb esperit de crítica per creure que menja més del que pertoca. DCVB.

Comptar els passos a algú *loc. v.* Vigilar-lo, tenir-lo en observació. DCVB.

Comptar les hores per a una cosa *loc. v.* Esperar delerosament que arribi. DCVB.

Comptar les mossegades *loc. v.* Fixar-se en el que algú menja i procurar que mengi menys. DCVB, Sineu.

Comptar sense l'hoste *loc. v.* Oblidar-se d'una circumstància que pot alterar el resultat de les previsions fetes. DCVB.

Comptat i debatut, o dat i debatut *loc.adv.* Comptat tot i fets els descomptes oportuns. *A cinch rals las camisas! La dotzena, home!... Dat y debatut, ni'l jornal d'un presidari,* Pons Auca 176. *El Sr. Mariano... vivia entre amargueses. Comptat i debatut devia, amb els interessos, una fortuna al comú,* Roig Flama 129. (La forma antiga d'aquesta locució era comptat i abatut V. abatut. DCVB. **Variants:** Comptat i rebutat, o comptat i debatut (ant., comptat i abatut) *loc.adv.* Ben calculat tot, comptant els guanys y les pèrdues. «*Ben comptat i rebutat, me surt més a compte anar a viure al meu poble*» (Empordà, Camp de Tarr.). *Si ho sabies que, contat i rebutat, me quedo sense cap quarto,* Vilanova Obres, xi, 112. *La fórmula originària és comptat i abatut, és a dir, 'sumat i restat'. Aquell git deu esser comptat e abatut de aquella roba qui romasa serà,* Consolat, c. 89. DCVB.

Comptes clars fan bons amics *par.* Vol dir que convé parlar clar de les condicions abans de fer tracte. DCVB, Mall., Men.

Comptes clars i diners pocs *par.* Es refereix als qui donen compte aparentment net però els diners comptants no compareixen. DCVB.

Comptes curts allarguen s'amistat *par.* Vol dir que l'anar a retreure deutes antics sol dur baralles. DCVB, Men.

Comptes de cap, no en surten la mitat *par.* DCVB, Men.

Comptes llargs i mort present *par.* Vol dir que un home pot fer comptes per al pervenir, però sempre tenint present que està exposat a morir. DCVB, Men.

Comptes són comptes *par.* Vol dir que no sempre els comptes expressen la veritat. DCVB, Men.

Comptes vells, baralles noves *par.* DCVB, Cat., Val., Bal.

Comunir el temps *loc. v.* Conjurar la tempesta amb oracions i exorcismes. (Comunir el temps) .

Concedir la paraula *loc. v.* Donar la dita autorització. DCVB.

Conèixer [qualcú o qualque cosa] més que el mal temps *loc. v.* Conèixer-lo bé, i tenint-ne mal concepte. DCVB. **Variants:** Conèixer [qualcú o qualque cosa] més que el mal diner DCVB. Conèixer [qualcú o qualque cosa] més que un mal any doble DCVB. Rond. Mall.: *Jo qui conec és un tal Sen Guinyot, més conegut de tothom que es mal temps; però no sé que sia cap metge ni que en faça olor!* ‘Es metge Guinyot’

Conèixer algú més que la ruca *loc. v.* Conèixer-lo molt bé. DCVB.

Conèixer d'enfora ses mates llentriscleres *loc. v.* Esser molt perspicaç. DCVB, Mall. **Variants:** Conèixer ses mates que fan llentiscle *loc. v.* Esser molt perspicaç o experimentat, conèixer el que és bo i el que és dolent. DCVB, Mall., Men.

Conèixer de vista *loc. v.* Conèixer una persona només per haver-la vista, sense haver-la tractada. DCVB.

Conèixer el flac d'algú *loc. v.* Conèixer el seu vici dominant i saber-lo aprofitar. *Un amich seu coral, que li conexia es flach y li passava totes ses menes*, Roq. 30. DCVB.

Conèixer el panyo *loc. v.* Conèixer bé un assumpte, les persones, les circumstàncies d'una cosa. DCVB

Conèixer els coixos d'asseguts *loc. v.* Conèixer bé els homes i llur caràcter i defectes, fins i tot quan els dissimulen. DCVB, Mall. **Variants:** Conèixer els coixos davall la flassada *loc. v.* DCVB, Eiv.

Conèixer la fusta *loc. v.* Saber amb qui es tracta, conèixer les qualitats o els defectes dels altres. DCVB.

Conèixer la plaça *loc. v.* Tenir notícia segura dels preus i articles de comerç d'una població. DCVB.

Conèixer la tela a algú *loc. v.* Veure-li les intencions secretes i enganyoses. DCVB, Mall.

Conèixer o entendre la flor *loc. v.* Adonar-se de les intencions d'altri. *Al punt que li entengueren sa flor y li varen veure sa tela*, Aguiló Rond. de R. 12. DCVB.

Conèixer se mates que fan llentiscle *loc. v.* Esser molt perspicaç o experimentat, conèixer el que és bo i el que és dolent. DCVB, Mall., Men.

Confessa't bé i t'absoldran bé *par.* Marroig Refr. DCVB.

Confiar (a qualcú) un depòsit *loc. v.* Confiar a un bon mestre l'educació dels fills. DCVB.

Confiar un secret *loc. v.* Comunicar-lo amb confiança. *No sé... en qual poder tan cara e tan gran penyora com és aquest secret pusca confiar*, Curial, iii, 55. *Casi bé us podeu confiar les vostres coses a cau d'orella*, Vilanova Obres, xi, 106. *Y'l càrrech d'enganxador d'anuncis, que li confiavan algunas casas navieras*, Pons Auca 161. DCVB.

Conforme al pardal, la gàbia *par.* Denota que convé adaptar les coses a l'ús o a les proporcions degudes. DCVB.

Conforme sembrareu, collireu *par.* DCVB.

Congriar-se el sembrat *loc. v.* Contaminar-se d'animalons nocius que s'hi crien. DCVB, Mall.

conill de cau *loc.nom.* Persona covarda. DCVB, Mall.

Conill de corral *loc.nom.* Persona cansadissa, que per poc estrai que faci ja es fatiga. DCVB, Lluçmajor.

Conill de guix *loc.nom.* Persona que no té idees pròpies, que es deixa dur del criteri d'altri, que sempre fa amèn amèn. DCVB, Mall.

Consciència morta, justícia torta *par.* DCVB, Men.

Consei sense remei, cague-hi *par.* Es diu per significar que la gent proposa fàcilment solucions, però poques vegades dóna mitjans els mitjans per aplicar-les. DCVB, Men.

Consell sense remei, riu-te d'ell *par.* Es diu per significar que la gent proposa fàcilment solucions, però poques vegades dóna mitjans els mitjans per aplicar-les. DCVB.

Conservar-se com una rosa en remull *loc. v.* Conservar-se molt bé una persona, encara que tingui molta edat. DCVB.

Considera, ànima devota *fór.* Exclamació que es fa en to admiratiu per cridar l'atenció i consideració de la gent sobre una cosa estranya o absurda. Aquesta expressió prové de la frase "considera, ànima devota..." amb què comencen moltes de les meditacions del Via-Crucis. DCVB, Mall., Men.

Consol de molts, consol de belitres *par.* DCVB, Man.

Constar en blanc i en negre *loc.v.* Estar provat i documentat abundantment. *Ha de constar en blanc y en negre y ab paper de pago*, Vilanova Obres, xi, 64. DCVB.

Conta-ho a la mare, o Que ho conti a la mare *loc.adv.* Es diu referint-se al qui conta coses que creiem falses. DCVB.

Contar la neta d'una cosa *loc. v.* Fer-ne relació exacta, dir ne la veritat detallada. *Men. Ja que pretens esser gran, / jo te'n contaré la neta*, Penya Poes. 263. DCVB, Mall.

Contar més pa que peix *loc. v.* Narrar una cosa amb exageració, fent-la més grossa del que és en realitat. DCVB.

Contar misèries *loc. v.* Recitar les pròpies desgràcies reals o fingides, per moure als altres a compassió. DCVB.

Contar per menut *loc. v.* Contar amb tots els detalls, sense deixar res. *Dolça Festa mia, comença'm a comptar per menut totes les coses que vist des que par.tist d'ací*, Curial, ii, 72. DCVB. **Variants:** *Contar fil per randa* *loc. v.* DCVB. . / *Contar punt per agulla* *loc. v.* *Tot els ho vullch contar punt per agulla, a ús y costum de bon llaurador*, Rond. de R. val. 49. DCVB. *Contar punt per punt* *loc. v.* DCVB.

Contar una cosa a l'engròs *loc. v.* Contar-la damunt damunt, sense referir-se als detalls. DCVB.

Contar-la, o contar-ho *loc. v.* Conservar la vida, sortir amb vida d'un perill. D'un que està malalt de mort, es diu «No la contarà», o «No ho contarà». «Ja farà prou si ho conta». DCVB.

Contar, a algú, Santa Clara *loc. v.* Contar-li la pura veritat DCVB. Rond. Mall.: *Però no tengueren altre remei que presentar-s'hi i contar-li Santa Clara*. 'Es nas de dos pams' **Variants:** *Dir quelcom, clar com Santa Clara gloriosa* *loc. v.* Molt clar, sense embulls. Abans que vós no m'ho demaneu, jo vos ho diré clar com Santa Clara gloriosa.

Contau-m'ho a mi ...! *loc.v.* Ho diu el qui per pròpia experiència sap massa d'un assumpte, quan un altre li'n vol donar notícia. DCVB, Mall., Men.

Contemplar (o Pensar en) l'amor de les tres taronges *loc. v.* Estar distret, divagar pensant en coses fantàstiques o inútils. DCVB.

Content com unes Pasqües, o més content que un Pasco *loc.adj.* Molt content, ple de satisfacció. *Aquest homo se'n tornarà a Ciutat més content que un Pasco*, *Penya Mos.* iii, 187. *Vull que d'aquí a pocs dies aquest ninet estigui com unes Pasqües*, *Ruyra Flames* 99. DCVB, mall., Men.

Content jo, content tothom *par.* Expressen satisfacció amb la pròpia sort i despreocupació del que els altres en pensen. DCVB, Cat., Bal.

Content l'amo, pagat el mosso *par.* Labèrnia-S. Dicc. DCVB.

Content l'amo, pagat el mosso *par.* Significa que quan una feina surt a gust del qui comanda, els subalterns han de romandre satisfets. DCVB.

Contes vells, baralles noves *par.* DCVB, Mall., Men.

Contra cor *loc.adv.* Contra el voler o la inclinació de qualcú. *Aytals hòmens van al fet de les armes contra lur cor*, *Eximenis*, XII Crestià, c. 225. DCVB.

Contra força no hi ha resistència *par.* DCVB.

Contra la mort no hi ha res *par.* DCVB. **Variants:** Quan el mal és de mort, les medecines són metzines *par.* DCVB. Contra el mal de la mort no hi valen metges *par.* DCVB. Quan arriba la mort, no hi ha remei en cap hort *par.* DCVB. Contra el mal de la mort, no hi ha res fort *par.* DCVB.

Contra natura *loc.nom.* En sentit invers al curs natural. *En continent que eyls volgren començar a moure questions la un contra l'altre*, Llull Gentil 12. *Per noblea de linatge és ennoblit lo cor contra malvestat e engan*, Llull Blanq., c. 1. *A vós ha donada manera com siats forts contra temptacions*, Llull Felix, pt. i, c. 1. *No hi havia sarrahí negú ne altre qui's moguéis contra rahó, que tantost ell no'l punís*, Muntaner Cròn. c. 15. *Deliurà David de la mà de Saül... e del poble qui s'era levat contra ell*, Pere IV, Cròn. 21. *Se humiliu davant nostre Senyor Déu, contra lo qual ha peccat*, Eximenis Conf. 3. *Simplament l'om contra natura pecca | en tot peccat, puy a rahó repugna; | de tot en tot a sa natura és contra, | com en peccar trespassa d'om los térmens*, Ausiàs March, civ. *Aquí hauia arbres contra los deffalliments dels hòmens*, Serra Gèn. 7. *Fruyters aquí afreneylats | eren per gran espessura | e feyen, contra natura, | calt d'iuern, frescor d'estiu*, Turmeda Diuis. *Los reyes dels grech se foren ajustats per anar contra Troya*, DCVB.

Conversa tan baix, que ni es collaret el sent *loc. v.* Ho diuen d'un qui par.la molt petit. DCVB, Mall.

Conversa tirada *loc. v.* Conversant seguit seguit. DCVB.

Conversar pels colzes [Conversar p'es colzos] *loc. v.* Parlar molt. DCVB. Rond. Mall.: *Sa primaria, sa fadrineta conversava p'es colzos de tot lo que veien p'es camí.* 'En Juanet i es cavallet conseier' **Variants:** Rallar pels colzes [Rallar p'es colzos] *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: *I com En Bernat es caire més foguer que tenia era esmolar sa garrova, vull dir, rallar p'es colzos, ses fies del rei s'hi veren amb feines.* 'Fruita fora temps figues per a Nadal' xerrar pels colzes [Xerrar p'es colzos] *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: *Es missèr i es pastor se'n van tots xalests, es missèr xerrant p'es colzos, i es pastor boca esmolar sa garrova; rallar com un cadellet de molí.* 'Un pastor i un missèr'

Conversar tot sol *loc. v.* Parlar monologant, especialment per desvari o manca d'enteniment. met., Parlar amb pretensió de fer tot sol allò que no es pot fer sense el concurs d'altri. DCVB, Mall.

Convidar a beure *loc. v.* DCVB.

Cop d'ull *loc. v.* Mirada ràpida. DCVB.

Cop de bossa no és mortal *par.* DCVB, Mall.

Cop en fals o cop en va *loc.nom.* El que es dóna malament, sense ferir allà on s'intentava fer-ho. DCVB.

Cop en sec *loc.adv.* Súbitament DCVB. Rond. Mall.: *Quan Na Catalineta hagué ballat una bona estona amb el Rei, parteix cop en sec.* 'N'Estel d'or'

Cop en sec *loc.nom.* De sobte, inesperadament. DCVB. / Fig. De sobte, de manera ràpida i brusca. DCVB, Mall.

Cor de geneta *loc.nom.* Cor cruel i traïdor. *Podeu entrar-hi / sens mi , cors de geneta que set de sanch teniu,*.Costa Trad. 186. DCVB.

Cor de suro *loc.nom.* Cor insensible. DCVB.

Cor ingrat, mal any el mat *par.* DCVB.**Variants:** Cor ingrat, llamp lo mat *par.* DCVB.

Cor net i cap dret *loc. adv.* Amb la consciència neta i la seguretat de no poder esser blasmat amb raó. DCVB.

Cor què vols, cor què desitges *loc.adv.* Amb satisfacció de tots els desigs, de tots els gusts. DCVB.**Variants:** Boca què vols, cor què desitges *loc.adv.* Amb completa satisfacció dels desitjos i amb tota la comoditat imaginable. *Fill únic de pare i mare, el portaren cor que vols, cor que desitges, mentres fou petitet,* Víct. Cat., Ombr. 52. DCVB.

Corbs amb corbs, no es piquen *par.* Vol dir que els dolents no solen fer mal als altres dolents, sinó que tots ells en fan a la gent bona. DCVB, Val., Mall.Corda i poal *loc.nom.* Dues persones molt íntimes, inseparables. *Axò de tení un tio tan corda-y-poal amb sa noblesa,* Roq. 38. *Eren Pere el Guapo y Cento el Guarà, com si diguésem carn i un gla, la corda i el poal... els més amichs del Món,* Rond. de R. Val. 67. DCVB, Mall.**Variants:** Sa corda i es poal *loc.nom.* DCVB, Men.

Cordar-se (o lligar-se, o calçar-se) bé les espartenyas *loc. v.* Prevenir-se bé, preparar-se degudament per a una empresa difícil. DCVB.

Cornut i paga el beure *par.* Es diu referint-se al qui, a més de sortir perjudicat moralment, ha de pagar les despeses d'allò que el perjudica. DCVB.

Cornut, i pagar el beure *par.* Cornut, i pagar el beure. DCVB.

Còrpora de bon temps *loc. v.* Persona que tot li cau bé i li fa profit (Mall.). DCVB, Mall.

Corre i no et mogues *par.* Es diu per a blasmar el qui mana al mateix temps coses contradictòries. DCVB, Mall.

Corre que correràs *loc. v.* Corrent sense aturar se. *Corre més que correràs, de sa mare s'allunyaven,* Ferrà Com. Poes. 15. DCVB.

Corre, que ta mare petetja! *en.* Ho diuen per riure's d'un qui fa massa escarafalls i dóna importància excessiva a coses que no en tenen. DCVB, Men.

Corregir la plana a algú *loc. v.* Pretendre rectificar el que fa o diu. DCVB.**Variants:** Esmenar la plana a algú *loc. v.* DCVB.

Córrer arbre sec *loc. v. fig.,* passar moltes tribulacions. *En Pontons per semblant guia / arbre sech ne va corrent,* Cobles tristor. DCVB.

Córrer com el vent *loc. v.* Córrer a gran velocitat. DCVB. **Variants:** córrer com un llamp *loc. v.* DCVB.

Córrer com es pensament *loc. v.* Ser una cosa extremadament veloç. DCVB. Rond. Mall.: *I el dimoni no tengué altre remei que tornar-se eixancar dalt es cavall que corria com es pensament.* ‘Na Blancaflor’

Córrer com un diable, o anar com ànima que se'n porta el diable *loc. v.* Anar amb molta velocitat. DCVB.

Córrer com una daina *loc. v.* Anar amb gran lleugeresa. DCVB.

Córrer com una fura *loc. v.* Anar molt lleugera una criatura que comença a caminar. DCVB.

Córrer d'un mateix sus *loc. v.* Passar les mateixes peripècies, esser companys de glòries i de tribulacions. DCVB, Mall.

Córrer de mul *loc. v.* Anar sense saber per on. *No s'i pot res fer tro demà a vespre... car tot ho arrariam et no fariem sino córrer de mul,* doc. a. 1403 (Col. Bof. xxxv, 95). DCVB.

Córrer es pollastre *loc. v.* Prendre part en unes corregudes el premi de les quals és un pollastre. *Missions gos que...en es cós me guanyaria a córrer es pollastre.* Pons Llar 42, DCVB.

Córrer fortuna *loc. v.* Passar (mal temps, especialment a la mar). *De fortuna bé n'ha correguda,* Alcover Cont. 55. DCVB.

Córrer l'as de bastos *loc. v.* Voler pegar bastonades. Aladern Dicc. DCVB.

Córrer la brama *loc. v.* Espargar-se una notícia. DCVB. **Variants:** Córrer una bombarda *loc. v.* DCVB.

Córrer la carta gallega *loc. v.* Trescar molt i passar moltes peripècies. *Li tornen fer contar tota sa carta gallega y tragèdia que havia correguda,* Alcover Rond. x, 15. DCVB, Mall.

Córrer la gandaina *loc. v.* Anar d'ací i d'allà, trescar molt, generalment sense necessitat. DCVB, Mall.

Córrer la gandaina *loc. v.* Trescar d'un lloc a l'altre, anar per ací per allà, generalment per mal fi o per coses de poc profit (Mall.). *Es lladres eren a córrer la gandayna, y N'Agraciat s'assoleyava,* Alcover Rond. i, 183. *Es joves acalorats y retuts de tant de corre la gandayna,* Ignor. 50. DCVB. Rond. Mall.: *Preniu un cavall i un bossot de dobles de vint, i a córrer la gandaina manca gent!* ‘La Princesa Aineta’

Córrer la vila *loc. v.* fig. passar moltes tribulacions i penalitats, especialment per culpa d'altri. DCVB, Men.

Còrrer la vila *loc. v. fig.*, passar moltes calamitats o tribulacions. *Tot catiu qui serà pres en terra volent fugir ab qualsevol vaxells... córrega la vila ab assots*, doc. a. 1461 (BSAL, xxii, 151). *Que corrague ab veu d'allasses la vila a assots*, Coll. Dames 985. «Aquests al-lots no són aguantadors! Me fan córrer la vila!» (Men.). DCVB.

Córrer les ampolletes [**Córrer ses ampolletes**] *loc. v.* Passar fretura, necessitat. *No haguenthi vi..., fins i tot ses ànimes del purgatori correrian ses ampolletes*, Roq. 15. DCVB, Mall. / Passar tribulacions, veure's en dificultats males de vèncer (Mall.). *Adiós bona par.t d'es sufragis!...fins y tot ses ànimes del Purgatori corrien ses ampolletes*, Roq. 15. DCVB, Mall. **Variants:** Córrer males ampolletes *loc. v.* DCVB.

Córrer males aigos o per males aigos *loc. v.* Passar males hores, estar en perill o en tribulació.. . *En Pep y jo correm per males aygos*, Roq. 26. *I es teu, quines aigos corr?*, Alcover Cont. 16. DCVB, Mall.

Córrer mals vents *loc. v.* Circular males notícies, haver-hi males impressions. DCVB.

Córrer més que el pensament *loc. v.* Esser una cosa extremadament veloç. DCVB.

Córrer més que frare convidat *loc. v.* Córrer molt. DCVB.

Córrer més que una llebre *loc. v.* Anar molt lleuger, córrer molt veloçment. DCVB. **Variants:** Esser més lleuger que una llebre *loc. v.* DCVB.

Córrer món *loc. v.* [Oració]. Cercar ventura. DCVB. Rond. Mall.: *I En Pau ja li va haver estret a córrer món, a veure si trobaria a par.t o banda aquelles tres fies del Rei que s'eren perdudes i ningú en sabia mè ni perdiu.* 'Es pou de sa lluna'

Córrer o Escampar.-se la veu *loc. v.* Estendre's la notícia o fama. DCVB. Córrer o passar es deu de rifa *loc. v.* Passar molta pena, estar subjecte a moltes tribulacions. *Ai, me fas passar es deu de rifa!; Pobre moix, ets al·lots li fan córrer es deu de rifa!* (Ciutadella). DCVB, Men.

Córrer per un estil, o per un mateix estil *loc. v.* Anar de la mateixa o semblant manera. «¿Com està ton pare?—Està per l'estil» per l'estil d'abans, de la mateixa o semblant manera que abans. DCVB.

Córrer pressa *loc. v.* Esser urgent. DCVB, Cat., Val., Bal.

Córrer rates pel ventre (o per dins la panxa) *loc. v.* Sentir-se la fam. DCVB.

Córrer sa carta gallega *loc. v.* Trescar molt i passar moltes peripècies DCVB. Rond. Mall.: *Llavò sí que s'hi posà, amb sos cabeis drets, En Bernadet de veure sa carta gallega que aquella fadrineta havia passada.* 'Sa coeta de Na Marieta'

Córrer set llegos per un beure *loc. v.* Haver de fer molt de camí o treball per obtenir un resultat insignificant. DCVB, Mall.

Córrer tant com en poden treure *loc. v.* Córrer a tota velocitat. DCVB.

Córrer un temps *loc. v.* córrer un temporal, passar una tempestat. DCVB.

Córrer una planeta *loc. v.* Córrer una sort, sofrir tal o tal destí, bo o dolent. «Començàreu joveneta / a fer penar los fadrins; / a l'infern de més endins / serà la vostra planeta» (cançó pop. Mall.). *La meva planeta és aquesta*, Vílanova Obres, iv, 144. *Maleïda sigu sa meua planeta!*, Ruyra par.ada 32. *Era bruix el comte Mal...*, i *llegia a les estrelles la planeta de tothom*, Colom Tres Tar. 22. DCVB.

Córrer-la *loc. v.* Passar tribulacions (malalties, persecucions, disgusts, perills). «*Aquest hivern tots l'hem correguda*»= tots hem estat malalts. «*Amb aquests infants tan malcriats, es pobres animals la corren*» (Mall., Men.). *Es xotet la corre / p'es carrés fermat*, Ignor. 41. (En aquest sentit, córrer-la ve de locucions com córrer la vila o córrer fortuna). DCVB, Mall., Men.

Cortesia de boca, val molt e poc costa *par.* Balari Dicc. DCVB.

Cos que vols, cos que desitges *loc.adv.* Amb satisfacció de tots els desigs, de tots els gusts. Rond. Mall.:*An es tres germans i sa mare sols los mancava ronya per gratar; cos que vols, cos que desitges, tot else deia vent en popa.* 'En Juanet fii de viuda'

Cosa de poc delit *loc. nom.* DCVB.

Cosa de poc delit *loc.nom.* Cosa de poca importància. *He robat qualche cosa. -¿És cosa poca? -Sí, és cosa de poc delit*" (Palma). DCVB.

Cosa de poc estam *loc.nom.* Cosa de poca valor, que no mereix consideració. DCVB, Mall.

Cosa dolenta, fora del ventre *par.* Vol dir que cal eliminar les coses que ens han indigestat, i fig., que cal dir les coses que sentim la necessitat de declarar. DCVB.

Cosa mai vista *loc.nom.* Gran novetat, succés extraordinari. *Feyan funció de tal glòria / que era una cosa may vista / y admiració dels estranys*, Penya Poes. 288. DCVB.

Cosa manada, no es feta si no és vigilada *par.* DCVB.

Cosa pagada, cosa oblidada *par.* Es diu en sentit propi, perquè les feines pagades per endavant solen esser executades tard i malament. DCVB.

Cosa per cosa, o de cosa en cosa *loc.adv.* Detalladament, una cosa després de l'altra i sense deixar-ne cap. *Jo t'ho contaré tot cosa per cosa perquè et facis bé càrrec de l'assumpte.* DCVB.

Cosa privada, cosa desitjada. *par.* DCVB.

Coses justes, Déu les vol *par.* DCVB.

Costa avall, tota merda corre *par.* Es diu referint-se a les persones o empreses que van molt avant perquè les circumstàncies són favorables. DCVB.

Costa més esser dolents que esser bons *par.* DCVB, Mall.

Costa més mantenir un vici que donar carrera a un infant *par.* DCVB, Mall.

Costar d'es pebre *loc. v.* Ser dificultosa una empresa. DCVB. Rond. Mall.: *Sobretot, no ho crec que torn ell! Li costarà d'es pebre trobar sa font de Xorrigo!*. 'El rei sabi'

Costar de la ceba *loc. v.* Costar car. *Es perillós pendre'n mudes, si un no vol que li cost de sa ceba*, Alcover Cont., 1a ed., 213. DCVB, Mall..

Costar del pebre *loc. v.* Costar molt, esser molt car. *D'hont me trobava ben afeytat era de sa bossa, perque la funció m'havia costat del pebre*, Penya Mos. iii, 114. *Qui vulga obtenir-lo después, li costarà des pebre*, Ignor. 1. DCVB, Mall.

Costar Déu i ajuda *loc. v.* Costar molta pena o treball, esser molt difícil. DCVB.

Costar el pebre *loc. v.* Costar molt, esser molt car. *Costa'm bé'l pebre*, Spill 4962. DCVB. **Variants:** Costar del pebre *M'havia costat del pebre*, Penya Mos. III, 116. DCVB.

Costar els ous a ral *loc. v.* Costar massa, resultar molt cara una cosa. DCVB.

Costar es bec de ses ungles *loc. v.* Costar molt (Men.). DCVB, Men.

Costar es bec de ses ungles *loc. v.* Costar molt. DCVB, Men.

Costar es bec de ses ungles *par.* Costar molt, presentar grans dificultats. DCVB, Mall.

Costar la pell dels diumenges i dels dies feiners [costar sa pell d'es diumenges i d'es dies feiners] *loc. v.* Costar la vida. Rond. Mall.: *No hi torns pus! Que t'hi trobaran, i mos costarà sa pell d'es diumenges i d'es dies feiners!* 'S'infant que feia vuit'

Costar la vida *loc. v.* Esser causa que algú mori. DCVB.

Costar més que l'obra de la Seu *loc. v.* Costar molt de temps, esforços i diners. DCVB, Barc., Val., Mall.

Costar més que si l'haguessin donat a dida *loc. v.* Resultar molt costós, ocasionar moltes despeses o sacrificis. «Ja em pots estar agraït, que em costes més que si t'hagués donat a dida!». DCVB, Mall. / DCVB, Mall., Men.

Costar moltes corregudes un assumpte *par.* Esser causa de moltes anades i vingudes. DCVB.

Costar un ronyó *loc. v.* Costar molt car. DCVB.

Costar un ull, o un ull de la cara *loc. v.* Costar un sentit; costar un ronyó esser molt car, costar molts diners. DCVB.

Costar, una cosa, un greu de l'ànima *loc.adv.* Indica que una determinada cosa o fet dol molt intimament . DCVB. Rond. Mall.: *I encara que los costàs un greu de l'ànima, no porien deixar de regonèixer que...* 'N'Estel d'or'

Costat per costat *loc.nom.* Es diu de dues o més persones, coses, col.locades o situades una a la dreta o a l'esquerra d'una altra sense res entremig. DCVB. Rond. Mall.: *Amb un bot s'hi posà damunt; i, costat per costat del Rei, partiren.* 'Sa fia del Sol i de la Lluna'.

Costi el que costi *loc. adv.* A tot cost, per molt que costi. DCVB **Variants:** cost lo que cost *loc. adv.* DCVB. cost que costàs (ant.) *loc. adv.* *May res los fall / cost que costàs / un mart al nas dels gebelins / per vint florins, Spill 8331.* DCVB.

Costum és altra natura *par.* Vol dir que els costums arriben a convertir se en necessitats. DCVB. **Variants:** Costum és una segona naturalesa *par.* DCVB.

Costum fa veure foc o llum lo que és fum *par.* Saura Dicc. DCVB, no lloc

Costums i diners fan els homes cavallers *par.* Vol dir que la noblesa prové en part de les accions meritòries i en part de la riquesa. DCVB.

Costums rompen lleis *par.* Vol dir que els costums arrelats solen prevaler damunt la legislació sobrevinguda. DCVB, Mall., Men.

Cotxe i cotxadura, i ordi per sa mula *par.* Es diu par.lant de gent molt ambiciosa i exigent, que demana massa. DCVB.

Coure com a ràbia *loc. v.* Ésser molt coent. DCVB, Mall.

Covar com el foc de pinyol *loc. v.* Tenir reguardades les passions, especialment l'odi, però ben vives encara que amagades. es diu perquè el foc de pinyol d'oliva sempre sembla que està apagat, i per dins està ben encès. DCVB, Mall.

CPM: *Ai, Maria, si venies / anit an es meu costat! / Jo et daria de bon grat / tot quant me demanaries* (Vol. I, 7)

CPM: *Amor, de vuit en vuit dies / tocau comparació, / i diumenge en farà quinze / que no us he vist, bona amor* (Vol. I, 10)

CPM: *Aquest enamorament, / saps que el pagaràs de car! / Arribaràs a acabar / primer es pa que sa talent.* (Vol. I, 18)

CPM: *Bona amor, ausent de vós, / duc cadena amb dues vies; / voldria tos aquests dies / passassen de dos en dos.* (Vol. I, 25)

CPM: *Diumenge, encara que ploga, / me'n tenc d'anar a Lluçmajor; / si no puc veure s'amor, / faré mal d'uis an es sogre.* (Vol. I, 82)

CPM: *Jaume vui, Jaume reclam; / Jaume recorda't de mi; / en sentir anomenar Jaume, / ja estic com un xerafi.* (Vol. I, 127)

CPM: *Juan, si m'estava bé, / a veure't seria anada / com una desbaratada / fent es loco p'es carrer.* (Vol. I, 152)

CPM: *Lo meu bé, des que ets enfora, / jo no convers en ningú. / Cada pic que pens en tu, / tenc mal de cor més d'una hora.* (Vol. I, 154)

CPM: *Quan vaig entrar dins Ciutat, / corromput de fesomia, / la gent que me coneixia: / -Jaume Granot, ¿què és estat? / -Tenc pesar d'haver deixat / aquell cosset tan amat / de na Juana Maria.* (Vol. I, 203)

CPM: *Que vos heu llogat d'enfora! / Clares vegades vendreu. / Solament que en mi penseu, / cada vuit dies, una hora!* (Vol. I, 208)

CPM: *Ses darreres que tenia / si era molt lluny Ciutat! / Des que hi tenc s'enamorat, / hi pens de nit i de dia.* (Vol. I, 233)

CPM: *Si estic desterrat a Aubenya / de pensament som aquí. / Estimada heu de tenir / es cor més fort que una penya.* (Vol. I, 243)

CPM: *Amor, de vuit en vuit dies, / carta teva esperaré, / i si tu no me n'envies, / ja serà que no aprecies / sa persona qui et vol bé.* (Vol. I, 279)

CPM: *Carta, ves-te'n aviada, / i en arribar diguès: / -He deixat son cor encès / i encara fa flamada.* (Vol. I, 295)

CPM: *Carta ves-te'n i no esperes / ningú que tenga es pas curt; / fé es joc des cavall que surt / en es Born a fer carreres.* (Vol. I, 298)

CPM: *¿Com he de venir a veurè't / sense camí ni carrera? / Mateu, alegria meva, / amb ses cartes conformè't.* (Vol. I, 300)

CPM: *Es cantó de l'hospital / el passes com un falcó, / i en esser en es cantó / gira't an es Puig Major / i entra en es segon portal / i saluda en general / a tota sa reunió / i dins ses mans de s'amor / entregues es memorial.* (Vol. I, 312)

CPM: *Vaig fer Pasco abans del Ram / amb sa meva enamorada, / i una carta m'ha enviada: / que, si no hi vaig, m'hi duran.* (Vol. I, 333)

CPM: *Dóna fil a sa miloca, / i si fa vent volarà. / ¿Saps qui m'has de comanar / molt? Na Catalina Roca.* (Vol. I, 346)

CPM: *Un temps sa veinada em deia: / "En tal te comana molt". / I ara s'ha girat es solc, / cada qual per ell peleia.* (Vol. I, 384)

CPM: *Diuen que "murta, amor fuita", / i jo dic que és vertadera. / He passat per sa murtera / i un brot de murta t'he duita.* (Vol. I, 421)

CPM: *Qui té olles, prest té tests. / A mi em dóna què pensar: / en es ramell va posar / confits, dolces i rollets.* (Vol. I, 458)

CPM: *-Adiós, flor d'hermosaura, / abraçada amb l'interés. / Ja no mos veurem mai més / en no ser a la sepultura. / Déu te do tanta ventura / com desig per mi mateix. / - Ja no vaig per l'interés; / ja n'estic desenganada. / Me convé estar casada / amb so que m'estima més.* (Vol. I, 488)

CPM: *De dijous que ve a vuit dies / es soldats se n'han d'anar, / i ses meves alegries / el Rei les posseirà.* (Vol. I, 529)

CPM: *Estimada d'es meus uis, / ¿em vols dir per què em deixares / i a Sóller te n'anares / sense dir "ase" ni "mul"? (Vol. I, 544)*

CPM: *Quan veig que te n'has d'anar / i no t'he de veure pus, / de prim compte et vui mirar / sa randeta d'es cambuix.* (Vol. I, 576)

CPM: *Bartomeu, a gota a gota / per tu escamparé la sang; / quan l'hauré escampada tota, / Tomeu, per tu no la planc.* (Vol. I, 608)

CPM: *Bella basca em fa s'estiu / si no fos per sa calor; / i jo, per sa teva amor, / de mort tornaria viu.* (Vol. I, 609)

CPM: *Damunt la pedra del vas / amb lletres d'or vaig escriure: / Jo som morta per amor, / i qui té amor no pot viure.* (Vol. I, 626)

CPM: *Diuen que sa pena mata, / però jo no ho dic així; / que, si sa pena matava, / ja m'hauria mort a mi.* (Vol. I, 637)

CPM: *Jo em pensava tornar loca / quan s'estimat badaià; / llavò vaig considerar / que una perhom mos ne toca.* (Vol. I, 667)

CPM: *Mal de ventre tenc p'es ventre / i mal de cap tenc p'es cap; / si no em dau En Montserrat, / me moriré de repente. (Vol. I, 682)*

CPM: *Molts diuen que aigo passada, / garrida, molí no en mol; / vós sou la que em dau consol / fins a la mort, estimada. (Vol. I, 686)*

CPM: *Pastora desagraïda / i jo pastor desdixat: / basta i prou que em tens lligat, / i encara me lledes vida! (Vol. I, 697)*

CPM: *Quan estaré amb la candela / en la mà, per a morir, / encara us voldré servir. / La mar, com més té, més vela. (Vol. I, 704)*

CPM: *Ses festes de Pasco són / molt tristes per mi, enguany: / s'és mort en Joan Catany, / i a poc a poc ma carn se fon. (Vol. I, 718)*

CPM: *Ten paciència, Miquel! / Fins a la mort hi ha vida! / No deixis na Margalida / en no ser per Déu del cel. (Vol. I, 747)*

CPM: *Aineta, saps que t'estim! / I pens en tu més vegades! / Jo et daria més besades / que passes no he donades / en el món des que camín. (Vol. I, 784)*

CPM: *A Planici em llogaria / per missatge o jornalier; / per estar prop de mon bé / feina de franc jo faria. (Vol. I, 805)*

CPM: *A sa muntanya hi ha neu / i s'oratge que li toca. / An es costat de s'al·lota / hi fa un estar de Déu. (Vol. I, 812)*

CPM: *Bon dia, sol resplendent! / Que ho diria de vegades! / Vos daria més besades / que un molí no fa rodades / un dia de molt de vent. (Vol. I, 829)*

CPM: *Com més te mir, més te veig; / com més te veig, més m'agrades. / Jo et daria més besades / que un molí no fa rodades / dia de vent de llebeig. (Vol. I, 849)*

CPM: *De bell dia i tot tenc por; / veiau de nit què he de fer! / Voldria tornar noguer / o branca de cirerer / per fer ombra an el teu cor. (Vol. I, 870)*

CPM: *D'es trebai surt es profit, / he sentit dir de vegades; / però jo amb ses uiades, / garrida, m'he devertit. (Vol. I, 878)*

CPM: *Diuen que l'aigo teniu / per contentar ma persona, / i vos ne pren com es 'bril, / que cada gota en val mil, / i la mostra i no la dóna. (Vol. I, 889)*

CPM: *En teniu i no me'n dau; / per això vos diré "crica", / perquè vós, a mica a mica, / tot lo món acontentau. (Vol. I, 912)*

CPM: *Estimat meu, fins aquí / hem anat busca qui busca; / voldria ser bala justa / per porer-me migpartir. (Vol. I, 943)*

CPM: *Es vent sa roada espolsa; / jo ho conec amb sos alens; / s'estimada, jo me pens / que és com un sucre, de dolça. (Vol. I, 950)*

CPM: *Garrida, el qui fuig de Déu / camina i corr debades. / Moltes dones he mirades; / emperò no n'he trobades / que sien an es gust meu; / demés aquest cosset teu, / encara que faça neu, / dóna febre a llamarades. (Vol. I, 959)*

CPM: *Jo som estat a Orient / i a Sa Pobla qualque estona; / l'amo En Francesc Alzamora / volia alcançar una jove / d'aquelles de s'ui d'es vent. (Vol. I, 1007)*

CPM: *Magdalena, tu em degolles; / ta mare ja ho feia així; / no sé si has sentit dir / que es tests semblen a ses olles. (Vol. I, 1054)*

CPM: *Molts de pics he sentit dir / que la mar brava s'amansa; / mentres vós sieu fadri / no perdré la confiança. (Vol. I, 1075)*

CPM: *No hi ha penes més sobrades, / ni cadenes, ni grillons; / vaig prometre, perque torns, / estimat, de genoions / anar a Lluc dues vegades. (Vol. I, 1083)*

CPM: *P'En Juan me tiraria / dins un forn de calç encès; / si trobau que això poc és. / sang del meu cor li daria. (Vol. I, 1104)*

CPM: *Pos sa mà a's foc i no em crem; / tot n'és causa voler bé. / Cossiòl i clavaller, / jo tot ho guard p'En Guiem. (Vol. I, 1116)*

CPM: *¿Que estaves empegueïda / de venir an es meu costat? / Me n'anava més inflat, / més content i alabat / que un infant que va amb sa dida.* (Vol. I, 1124)

CPM: *S'aigo freca fa bon ui / i s'enteniment reposa. / Al·lota, cara de rosa, / si tu em vols, jo també et vui.* (Vol. I, 1144)

CPM: *Sa qui menja comes-rotges / somia s'enamorat; / i jo, que no n'he menjades, / 'ximateix l'he somiat.* (Vol. I, 1161)

CPM: *Sebastiana, en Tià / t'ha fet perdre sa ventura, / i tu ets tan criatura / que el te beus amb so mirar.* (Vol. I, 1165)

CPM: *S'enamorat li diu: -Rosa, / deixa'm tocar es collaret. / -No creguis que faces tec; / no esperis de mi tal cosa.* (Vol. I, 1170)

CPM: *Si bastiment hi havia / que fadrines se'n dugués / vestides de mariners, / Jo sa de davant seria; / tota la mar trescaria / de cap a cap, sols que us ves.* (Vol. I, 1186)

CPM: *Si me pensàs alcançar / sa teva amor, Margalida, / de jonoions aniria / de Lluc fins an es Fangar.* (Vol. I, 1208)

CPM: *Una paraula, poc costa; / i vós no la'm voleu dir. / Jo voldria ser es mantí, / mon bé, de l'arada vostra.* (Vol. I, 1255)

CPM: *Un fadrí la s'imagina: / o l'avénc o no l'avénc; / no l'espanta aigo ni vent / ni trons ni llamps ni brusquina.* (Vol. I, 1261)

CPM: *Un temps desitjava fer / un fiol amb s'estimat, / i ara que ja ho he lograt, / més clares vegades ve.* (Vol. I, 1269)

CPM: *Vós sempre ho deis, an això: / "Ja vendrà dia de paga"; / i la millor terra vaga / a on sembraria jo.* (Vol. I, 1305)

CPM: *Cara de Pasco teniu, / i encara més alegre. / Com es sol amb vós se pega, / les majors parts arrendiu.* (Vol. I, 1366)

CPM: *El dia que vàreu néixer / feia la diada clara; / per això teniu la cara / blanca com a pa de xeixa.* (Vol. I, 1403)

CPM: *Garrida, per mirar-vós / no necessitau mirai, / perquè teniu ses colors / tan sanes com un gra d'ai.* (Vol. I, 1435)

CPM: *Guapa sou com un fil d'or, / amb una color que mata. / Vós sou la jove més guapa / d'es terme de Manacor.* (Vol. I, 1442)

CPM: *Jugant a estira i amolla / em vaig espanyar dos dits. / Quins dos joves tan polits! / Com farien bona colla!* (Vol. I, 1463)

CPM: *Maria, tota sou flor, / blanca com llet recolada, / com una rosa del cor / florida a sa matinada.* (Vol. I, 1492)

CPM: *Sant Josep dóna la maina / a un sementer de blat. / Quin cos tan agraciat / és aqueix teu Juana-Aina!* (Vol. I, 1552)

CPM: *Ses sopes i ses amors, / ses primeres són ses bones. / Jo me mir totes ses dones / i no en trob altra com vós.* (Vol. I, 1561)

CPM: *Si no se cansa sa ploma, / sa veritat te diré; / garrida de cas Roser, / de poc ençà dus la doma; / jo et faria una corona / de branques de magraner.* (Vol. I, 1568)

CPM: *Vós teniu unes colors / tan sanes com un gra d'ai. / No haveu menester mirai, / garrida, per mirar-vós.* (Vol. I, 1626)

CPM: *Cara de sol resplendent, / prenda volguda i amada! / Cap altra jove he trobada / com sa que tenc de present. / Ni menj ni bec amb talent / ni amb mos sentits hi sent. / Déu conserv s'enteniment / a persona enamorada!* (Vol. I, 1664)

CPM: *Com m'havies d'enganar, / que em parlaves d'amorós! / Has fet es joc d'es traidors, / que, con los han fet favors, / llavò no ho volen pagar. / Déu del cel m'assistirà, / perquè sé que és piadós, / i a tu te castigarà / perquè vares destrossar / un arbre tan preciós.* (Vol. I, 1675)

CPM: *Dins un foc abrasador / hi ha lo meu cor qui crema; / vós encara hi posau llenya, / branques i qualque tió.* (Vol. I, 1699)pàg. 56 corpus

CPM: *En Juan, pobre Juan, / ha feta una cessió; / n'està malalt per amor, / i metges no el curaran.* (Vol. I, 1709)

CPM: *Es cantar vol alegria, / i jo cant i tenc tristor; / no hi ha pena ni dolor / que dins el meu cor no sia.* (Vol. I, 1717)

CPM: *Es qui sembra a terra allena, / perd es temps i sa llavor; / jo, qui n'he sembrat amor, / no coiré sinó pena*(Vol. I, 1726)

CPM: *Garrida, si vos feis monja, / En Juan deixarà el món: / n'hi prendrà com la taronja, / que sucant sucant se fon.* (Vol. I, 1747)

CPM: *Jo ja estic aconhortada, / estimat, que no em voleu. / M'heu carregada una creu / de catorze pams d'alçada.* (Vol. I, 1771)

CPM: *Jo n'estic tan tota sola / com la gígola en el camp: / per divertir-me, jo cant, / i la meva vista plora.* (Vol. I, 1775)

CPM: *Jo no faç cas que em turmentes, / perquè em puc rescabalar: / si jo t'arrib a alcançar, / jo te n'he de fer passar / de fredes i de calentes!* (Vol. I, 1777)

CPM: *Jo voldria que el me vesses, / al-lota, an es meu cor, dic: / és més negre que la nit, / i piedat ne tenguesses.* (Vol. I, 1785)

CPM: *M'han tirat per injuria / que som groga de color. / Estimat, això és s'amor / que em turmenta nit i dia.* (Vol. I, 1799)

CPM: *Pots esser, mirai d'augment, / sa pauma d'es meu martiri. / Mon cor se fon com un ciri / que està encès a s'ui d'es vent.* (Vol. I, 1837)

CPM: *Quan pens en tu, de vegades, / no berén ni sop ni din, / i s'amor, a carretades, / a ca teva la tragín.* (Vol. I, 1848)

CPM: *Qui canta, sos mals espanta, / i qui plora, los augmenta; / per això cantaré jo / i pensaré en vós sempre.* (Vol. I, 1862)

CPM: *Qui de llibertat viu pobre, / bé pot dir que sent dolor. / An es llibre de l'amor / no el sap sinó qui s'hi troba.* (Vol. I, 1863)

CPM: *Sa nina que més estim / és rossa com un fil d'or, / però ella és tan ingrata / que dóna pena a mon cor.* (Vol. I, 1873)

CPM: *Ses casades me consolen: / diuen: "Es teu ja vendrà". / Val més un tord en sa mà / que mil cinc-cents que volen.* (Vol. I, 1883)

CPM: *Ses venes de lo cor meu / s'aprimen com una veta. / Jo som aquella animeta / perduda per compte teu.* (Vol. I, 1886)

CPM: *Abantes de fer es fiol, / es compare bé em volia, / i ara, de cada dia, / com més va, manco me vol.* (Vol. I, 1942)

CPM: *Adiós, amor perduda! / Lo que és estat, siga estat. / Venturosa la que muda / primer que s'enamorat!* (Vol. I, 1946)

CPM: *Al qui passa mal de ventre, / donau-li fonoï verdós. / Jo ja li he dit adiós, / a s'al-lota, per a sempre.* (Vol. I, 1950)

CPM: *Bona amor, a mi me n'ha pres / com la fruita primerenca, / que amb una gelada es trenca, / s'esvouva i no queda res.* (Vol. I, 1966)

CPM: *Com es vent era a la flauta, / 'guesses remenat es dits! / Un temps érem tan amics, / i ara te'n vas amb una altra!* (Vol. I, 1977)

CPM: *De paraules, un torrent / en teniu, per qui voleu; / i a mi, apar que em faceu / es desmenjat amb talent.* (Vol. I, 1987)

CPM: *De persona som aquí; / de pensament, Déu ho sap! / Déu ajuda a l'enganat, / i m'ajudarà a mi.* (Vol. I, 1988)

CPM: *De rallar amb tu he acabat, / ramellet, i no em sap greu. / Demana'm si tenc res teu, / i tu dóna'm lo que és meu, / i lo que és estat, sia estat!* (Vol. I, 1989)

CPM: *En es carrer de Sant Jaume / hi tenia un foc colgat, / i ara ja l'he mudat / an es carrer nou del Carme.* (Vol. I, 2012)

CPM: *Es festejar he acabat / amb tu, i no me sap greu. / Tu ara dona'm lo que és meu, / i lo que és estat, sia estat!* (Vol. I, 2021)

CPM: *Ets com la fuia de l'om, / que, en tocar-la es vent, se gira; / Margalida Montseriva, / tens es cap que et va a l'entorn.* (Vol. I, 2029)

CPM: *Fadrí, no fiis de fadrina / si en el món vols viure a pler, / perquè té lo seu voler / com un fil de teranyina.* (Vol. I, 2030)

CPM: *Fent es lloro, fent es lloro, / un mes la vaig festejar. / Jo només hi vaig anar / en temps de figues de moro.* (Vol. I, 2031)

CPM: *Jo em veig venir sa ruixada. / Amor, ¿que la'm pegareu? / Emperò no la'm fareu / que no la m'haja pensada!* (Vol. I, 2046)

CPM: *Jo estava a la flor del món / quan s'estimat me deixà. / Si no hi ha temps que no torn, / sé que aquest no tornarà.* (Vol. I, 2047)

CPM: *Jo tenia un foc colgat / que sempre s'aigo bullia, / i s'amor sempre creixia, / i mai l'havia mudat. / Sense aigo l'has apagat. / M'anaves amb traidoria: / vares dir que com poria / prendre, no hagués amollat.* (Vol. I, 2061)

CPM: *Juan, tu véns a ruixades; / te'n pren com es calabruix: / me pensava, de vegades, / que no tornaries pus.* (Vol. I, 2068)

CPM: *Maria-Aina, Maira-Aina, / ¿saps en Guiem què m'ha dit? / Que et troba com un confit / de dolça, i no t'ha tastada. / Com prou pena haurà passada, / un altre en tendrà es profit.* (Vol. I, 2076)

CPM: *Me diuen: -Beneit, no muds / fins que la veuràs casada!- / ¿Que no sabeu, estimada, / que sa corda més gruixada / que aguantava s'envelada / ja té tres cordells romputs?* (Vol. I, 2077)

CPM: *Quina amor tan infundada / que mos teníem jo i vós! / I ara, en encontrar-mós, / acalam es cap, tots dos, / i no mos miram de cara.* (Vol. I, 2115)

CPM: *Si s'estimat m'ha deixada / per una de més valor, / jo no li don culpa, no, / perquè cada u és senyor / de fer lo que més li agrada.* (Vol. I, 2161)

CPM: *Sou com la fuia de l'om, / que, sense fer vent, va i ve. / Estimat, no us deixaré / per tots quants n'hi ha en el món.* (Vol. I, 2169)

CPM: *Un dia em digueres "si" / i lo endemà m'engegares / sense deixar-me tenir / s'alegria d'es coní / ni es consol de ses donades.* (Vol. I, 2185)

CPM: *Un temps en aquest cantó / hi tenia foc colgat, / i ara ja l'he mudat / a un altre lloc millor.* (Vol. I, 2195)

CPM: *Un temps, en veure'm, ja reies; / i ara, ¿com tant has mudat? / ¿Em vols dir sa veritat? / Amor, ¿de què me fas ceies?* (Vol. I, 2198)

CPM: *-Un temps érem tan amics, / i ara te'n vas amb un altre! / -Quan es vent era a sa flauta, / ¿guesses remenat es dits!* (Vol. I, 2199)

CPM: *Un temps me daves qualque ou / quan bé em volies, 'moreta; / i ara em dones pa amb fonteta / fet amb vinagre tot sol.* (Vol. I, 2203)

CPM: *Diuen que ta mare et renya / cada pic que véns aquí. / ¿Saps de què et vui advertir? / Que es renyar tot sol no espenya.* (Vol. I, 2270)

CPM: *Es migdia, per dinar, / s'acostuma posar taula. / Es bé que vui an en Jaume, / ningú el me farà mudar.* (Vol. I, 2280)

CPM: *No mudeu es pensaments / per coses que us hagen dites, / que dins les capsas petites / hi ha los més bons unguents* (Vol. I, 2318)

CPM: *Oh ramallet vertader! / En tu tenc la confiança: / si el qui no se cansa, alcança, / segur que t'alcançaré.* (Vol. I, 2327)

CPM: *Ramallet de s'ui d'es vent, / que t'ho he dit de vegades! / Te daira més besades / que un molí no fa rodades / diada de molt de vent.* (Vol. I, 2346)

CPM: *Sa teva festa, Esperança, / molts d'anys la puguem honrar, / i es teu estimat dirà / que es qui no se cansa, alcança.* (Vol. I, 2356)

CPM: *Si la vostra gent s'empenya / que vós no ralleu amb mi / i teniu gust de venir, / a mal lloc faran sa llenya!* (Vol. I, 2364)

CPM: *Si s'estimat se fa frare / i no em diu de quines ordes, / jo em faré monja a les sordes / d'es convent de Santa Clara.* (Vol. I, 2367)

CPM: *Solen dir d'opinió, / si s'enamorat no es cansa, / que darrera una maror / sol venir una bonança.* (Vol. I, 2375)

CPM: *Tan fortes tenc ses amors, / les tenc i no mudaré / fins que a ca vostra vendré / per fer mort i vida amb vós. / Si no ho volen los majors / que em comanden, fugiré. / Tot serà causa aquell bé / que mos teníem jo i vós.* (Vol. I, 2379)

CPM: *¿Voldrieu-me dir, Maria, / ja que sou tan entenent, / com és que vos tenc present / tant de nit com de bell dia?* (Vol. I, 2399)

CPM: *Digue'm si em vols o no em vols; / no estigues empegueïda: / val més un bon "no", garrida, / que un "si" mastegant fèsols.* (Vol. I, 2444)

CPM: *En es cap de Formentor / hi agafen calamars grossos; / al·lota, sa teva amor / m'arriba an es moll d'ets ossos.* (Vol. I, 2454)

CPM: *A Algaida es festejadors / damunt sa caixa s'asseuen / i a Randa cadira treuen, / los tracten com a senyors.* (Vol. I, 2536)

CPM: *Al·lotes, feis-vos ses piules, / rentau-vos sa cara bé, / que ha vengut un mariner / que un pelleringo que té / val més de cinc-centes lliures.* (Vol. I, 2562)

CPM: *Amic meu, debades corres; corre, que jo et 'gafaré. / Ja ha molt de temps que sé / que dos que se volen bé, / davant sa gent se fan morros.* (Vol. I, 2572)

CPM: *Aquests homos petitons / són qui m'alegren a mi. / Molta volta he sentit dir, / "Gran església, pocs perdons!* (Vol. I, 2601)

CPM: *Ets homonets petitons / són qui m'agraden a mi; / molts de pics he sentit dir: / "Gran església, pocs perdons".* (Vol. I, 2885)

CPM: *A sa plaça de Sencelles / una joveneta hi ha. / Faria enamorar pedres. / Què ha de fer un cos humà!* (Vol. I, 2622)

CPM: *A Son Puig tenc s'alegria / i a Son Font sa tristor, / i a Son Cotoner s'amor / que em fa penar nit i dia.* (Vol. I, 2626)

CPM: *Ballen com a perns de rifa / i fan brunzir ses faldetes, / i es qui sent ses castenyetes, tot d'una d'amor se grifa.* (Vol. I, 2634)

CPM: *Bella basca em fa s'estiu / si no fos per sa calor! / Bella basca em fa s'amor / si no em fes estar catiu!* (Vol. I, 2638)

CPM: *De mal no surt sinó mal: / Ja ho va dir el sen Julià. / En començar a festejar, / la fadrina ha de badar / cent uis, com un gat d'hostal.* (Vol. I, 2726)

CPM: *Diuen que l'aigo embassada / aclareix el blat espès. / Tot es mal de ventre és / si hi convers qualque vegada.* (Vol. I, 2753)

CPM: *Dóna fil a sa miloca, / i, si fa vent, volarà; / i diuen que es metge Roca / festeja i no es vol casar.* (Vol. I, 2755)

CPM: *Dos enamorats puntosos / que se volen molt de bé, / quan s'enquantren p'es carrer / davant sa gent, se fan morros.* (Vol. I, 2757)

CPM: *En arribar, li diré: / -Ses oreies, ¿t'han siulat? / Sempre de tu hem rallat; / no de mal sinó de bé* (Vol. I, 2781)

CPM: *En entrar, "Bon dia tenga", / li hem de parlar cortès, / "jo vénc per aquesta prenda, / senyora, que la serveix".* (Vol. I, 2788)

CPM: *En Remirat se pentina / es cabeis de dos en dos / per aquell clavell hermós / que hi ha a ca Na Caramina.* (Vol. I, 2809)

CPM: *Es carreró de Son Puig / és tan lllis com una pauma; / en sentir anomenar Jaume, / sa tristor que tenc me fuig.* (Vol. I, 2832)

CPM: *Es fadrins que no festegen, / que són de coneixedors! / Es diumenges se passegen / encollats de dos en dos.* (Vol. I, 2846)

CPM: *Es festejar d'amagat / és un festejar de pena: / això és com un foc colgat / que davall sa cendra crema.* (Vol. I, 2849)

CPM: *Estimat, no hi ha més cera: / tala com som, me present; / es mal d' enamorament / el tenc entre ceia i ceia.* (Vol. I, 2874)

CPM: *Fent sa fotja, fent sa fotja, / vaig arribar an es portell. / Per festejar a can Novell, / Juan, n'has de dur rellotge.* (Vol. I, 2903)

CPM: *Festejant li diu s'al·lota: / -No en vui altre sinó tu.- / Sabeu quin atac se'n du, / i no en fa part a ningú! / De content que se'n va, és loco.* (Vol. I, 2905)

CPM: *Festejar de lluny no treu, / i a mi mai m'ha agradat, / sinó costat per costat / porer-li trepitjar es peu.* (Vol. I, 2907)

CPM: *Festejar, no festejar, / veure-lè, no veure-lè, / passar pena o passar pler, / molta diferència hi ha.* (Vol. I, 2908)

CPM: *Fosses vengut quan tenia / devuit anys fins en denou! / Saps que bufava an es brou! / Jop treia es vermei de s'ou / i es blanc sols no se'n temia.* (Vol. I, 2911)

CPM: *Francineta d'es meu cor, / tu ets sa meva poncella, / més viva que una centella, / i per mi vals un tresor.* (Vol. I, 2912)

CPM: *'Guesses vengut, estimat, / quan jo tenia tres sisos. / Saps que hi passaven de lllisos / es tords, per dins es filats!* (Vol. I,

CPM: *Hermosa és la flor de murta, / oh puríssim ramell meu! / ¡Me vols dir quin sant t'ha duita, / que vui esser devot seu?* (Vol. I, 2929)

CPM: *Homo petit no fa vasa, / i si és gran, dóna consol; / mu mare diu que no vol / cap glosador a sa casa.* (Vol. I, 2933)

CPM: *Ja ho val, ja ho val, massa ho val, / ja té, no té, massa té; / s'estimat m'han dit que té / cortanes dins un celler: / dos dies bons i un de mal.* (Vol. I, 2936)

CPM: *-Ja n'han tocada la queda, / i tu no te n'ets anat. / -Que toquin queda i requeda! / Jo no em moc d'es teu costat.* (Vol. I, 2938)

CPM: *Ja no hi ha temps que no torn, / però aquest no tornarà: / ja no em veuran festejar / de bon gust en aquest món.* (Vol. I, 2939)

CPM: *Ja sé que estàs en tortoi / sa meva amor si m'augmenta: / el qui tendrà mal de ventre / haurà de passejar sempre / un paneret de fonoi.* (Vol. I, 2944)

CPM: *Ja sé que la gent dirà / que em vaig enamorar jove: / qui posa llevat i tova, / té esperança de pastar.* (Vol. I, 2945)

CPM: *Ja toquen la retirada / a los pobres festejants. / Mal li caiguessen ses mans / al qui la corda ha tocada!* (Vol. I, 2947)

CPM: *Jaume vui, Jaume reclam; / Jaume, recorda't de mi, / en sentir anomenar Jaume / ja estic com un xerafi.* (Vol. I, 2948)

CPM: *Jo festeig a S'Erissal / una guilant joveneta; / en arribar pos forqueta / com un paraier a s'hostal.* (Vol. I, 2971)

CPM: *Jo festeig i no festeig / i només don mala vida: / en veure al·lota garrida / jo faç es meu malaveig.* (Vol. I, 2973)

CPM: *Jo festejava a Sa Coma, / però no m'hi vaig casar, / perque he arribat a afinar / que un abre vei tot és goma.* (Vol. I, 2978)

CPM: *Jo no sé què dar-te més / que donar-te ma persona; / que el qui té un cos i el dóna / ja no està obligat a més.* (Vol. I, 3006)

CPM: *Olla petita, prest vessa: / aquest mal, de sempre ha usat. / Jo no m'havia enterat / que aquesta de Son Daurat / d'homs tengués tanta pressa!* (Vol. I, 3182)

CPM: *¿Que no estàs empegueïda, / tan gran i no festejar? / ¿I ara cap fadrí hi ha / que et diga "com va la vida".* (Vol. I, 3225)

CPM: *Quinze dies he estat jo / sense rallar amb ella gens. / Si hagués estat altre temps, / pens si hauria fet es tro!* (Vol. I, 3235)

CPM: *Qui s'aixeca dematí, / fa via anant a poc a poc. / Ara ja hem encès es foc... / ¿Comprends tu lo que vui dir?* (Vol. I, 3236)

CPM: *Roseta de cap de brot, / ditxós qui t'alcançarà! / Si és mestre, deixa'l anar, / perque un conrador ho treu tot.*(Vol. I,

CPM: *S'al·lota en parlar m'acora / i me fa estar sospitós. / Que de vespres jo i vós / vetlam fins a la mala hora!* (Vol. I, 3253)

Cranc, per què vas tort? -Perquè mon pare hi anava par. Vol dir que els fills solen seguir l'exemple de llurs pares. DCVB, Santanyí.

Credo, i no llampetja! *for.* Credo! interjecció piadosa, a manera de jaculatòria, que s'usa en veure un llampec (Men.);—per ext., s'usa la mateixa expressió quan es sent dir una cosa molt poc creïble o molt extraordinària; i a vegades es completa l'exclamació dient «Credo, i no llampetja!» (Ciutadella). DCVB.

Creixent els infants, creixen els treballs par. DCVB.

Créixer com el gram *loc. v.* Créixer molt de pressa. DCVB.

Créixer com la mala herba *loc. v.* Créixer o propagar-se molt. DCVB.

Créixer com un diner de fil *loc. v.* Créixer molt de pressa DCVB. *I aquella paret creixia com un diner de fil.* 'Es dimonis boiets de Mainou'

Créixer com un diner de fil *loc. v.* DCVB, Mall.

Créixer com una carabassera *loc. v.* Créixer molt i ràpidament. DCVB / DCVB, Mall. / DCVB, Cat., Val., Bal.Rond. Mall.:*Li posen Pere, i aquell infant creixia com una carabassera i posava costats ferm.* 'En Pere Catorze'

Créixer o venir la saliva a algú *loc. v.* Venir-li gran desig d'una cosa, o gran gust de sentir-la, de pensar-hi, etc. *Però si a vós, legint estes noves, / vos creix la saliuu o poch o no res,* (Proc. Olives, 450. DCVB.

Créixer per avall com els raves *loc. v.* Es diu d'una cosa o persona que està en decadència, que en lloc de créixer s'arrufa. DCVB, Mall.

Créixer per baix *loc. v.* Tornar geperut. DCVB, Mall.

Creumar en es verd (o d'es verd) o en es blau *loc. v.* Estar a les acaballes, especialment un termini. *Sapiau que aquelles 23 fetxas, com aquell que diu, ja creuman des vert,* Roq. 21. *Es diu per al·lusió al cul verd o blau que tenen certes candeles.* DCVB, Mall., Men.

Creumar en estàtua *loc. v.* Creumar la imatge d'un reu per no haver pogut agafar-lo. DCVB.

Creumar farina a algú *loc. v.* Enganyar lo, abusar de la seva credulitat. DCVB.

Creumar la sang (o les sangs) a qualcú *loc. v.* Irritar-lo molt, fer-li perdre la paciència. *No hey ha res que més mos crem sa sanch qu'es mestres Paupes Caragols*, Ignor. 37. *Aquesta dona'm crema les sanchs y un dia jo faria un desfessit*, Vayreda Sanch Nova 24. DCVB.

Creumar oli en una cosa *loc. v.* Treballar-hi molt, estudiar-la atentament. *Es temps que queda 'm curteja | és hora de cremar oli, | d'esplugar llibres que s'arnan*, Aguiló Poes. 168. *Es que és sa primera vegada... Tot vol cremar-hi oli d'exa-m'hi pegar ab temps, y veuràs tu*, Alcover Rond. ii, 167. DCVB. / Estudiar-la, sobre tot pràcticament. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Sobre tot, m'hi hauré d'asseure ben assegut, i hi hauré de cremar oli per llarg. 'Es missatget petit'*

Creumar un ciri a Sant Miquel i un altre al dimoni *loc. v.* Alternar els actes de devoció amb els de dissipació. DCVB.

Creumar-se els dits *loc. v.* Sofrir perjudici en lloc d'obtenir benefici. DCVB, Mall., Men.

Creumar-se els ulls *loc. v.* Treballar intensament i llargament en una cosa que cal mirar fixament, escrivint, cosint, brodant, etc. DCVB. **Variants:** Treure's els ulls *loc. v.* DCVB.

Creumar-se les celles *loc. v.* Estudiar amb gran atenció i fatiga una cosa difícil. / Aplicar-se amb molta atenció i treball a estudiar una cosa. *Qui u sab açò millor que nosaltres qui... nos cremam les celles studiant en esta fahena?*, Villena Vita Chr., c. 138.; *M'havia aficionat a la metafísica, i per ella em cremava les celles*, Ruyra par.ada 81. *Voltros estudiants no vos cremeu ses ceies*, Ignor. 29. DCVB.

Creumar-se ses ceies, en un afer *loc. v.* Estudiar amb gran atenció i fatiga una cosa difícil DCVB. Rond. Mall.: *Es metges bé giraven fuies, i se cremaven ses ceies, estudia qui estudia. 'La Princesa bella'*

Creu de Cristo! *fór.* Exclamacions piadoses d'admiració, d'impaciència, etc. DCVB. **Variants:** Jesús de la Creu! *fór.* DCVB.

Creu es mestre, per ase que sigui *par.* Ho diuen per recomanar atenció i obediència envers el qui té a son càrrec la direcció d'un negoci . DCVB, Men.

Creuar-se de braços *loc. v.* Posar-se amb els braços entravessats, en creu; cast. Cruzar-se de brazos; -fig. posar-se inactiu, deixar de treballar o de fer el que absns es feia. *Decantà el cap, aclucà els ulls, s'ho creuà de braços i es despedí*, Pons Com an. 146. *Y'ls mons en l'espai se creuaren de braços*, Guimerà Poes. 141. DCVB.

Creure a ulls clucs *loc. v.* Creure absolutament, sense reserves ni discussió. DCVB.

Creure de flux o de lleuger *par.* Creure fàcilment, sense prou fonament. *Lo senyor rey era molt sospitós et no crehia de leuger alguna cosa*, doc. a. 1414 (Col. Bof. xxxvi, 206). DCVB.

Creure que ses llebres un any són mascles i s'altre femelles *loc. v.* Esser molt curt d'enteniment o molt ingenu i d'una excessiva credulitat. DCVB, Mall.

Cria fama i posa't a jeure *par.* Vol dir que en haver-se format un prestigi, aquest es conserva molt de temps, malgrat que el qui en gaudeix no mereixi conservar-lo. DCVB.

Criar carn o criar popes *loc. v.* Engreixar, posar-se més gras. DCVB.

Criar crosta *loc. v.* Posar-se crostosa la terra o altre material. DCVB.

Criar panxa *loc. v.* Engreixar, tornar més voluminós de ventre. *Si't trobessis com jo, ja t'asseguro que no criaries aquesta panxa que cries*, C. Roure (Catalana, i, 479). *Perquè'l varen fer president del sarau, cria un orgull*, Vilanova Obres, xi, 11. *L'amo en Xech... finalment va criar confiança ab es barco y s'hi va trobar tan segur com a ca-seva*, A. Ruiz Pablo (Catalana, vi, 17). DCVB.

Criat amb molletes de pa *loc. adj.* Estar criat amb excessiva mollesa, amb moltes comoditats. DCVB.

Creumar-se els ulls *loc. v.* Treballar intensament i llargament en una cosa que cal mirar fixament, escrivint, cosint, brodant, etc. DCVB. **Variants:** Treure's els ulls *loc. v.* DCVB.

Creumar-se les celles *loc. v.* Estudiar amb gran atenció i fatiga una cosa difícil. / Aplicar-se amb molta atenció i treball a estudiar una cosa. *Qui u sab açò millor que nosaltres qui... nos cremam les celles student en esta fahena?*, Villena Vita Chr., c. 138.; *M'havia aficionat a la metafísica, i per ella em cremava les celles*, Ruyra par.ada 81. *Voltros estudiants no vos cremeu ses ceies*, Ignor. 29. DCVB.

Creumar-se ses ceies, en un afer *loc. v.* Estudiar amb gran atenció i fatiga una cosa difícil DCVB.Rond. Mall.: *Es metges bé giraven fuies, i se cremaven ses ceies, estudia qui estudia.* 'La Princesa bella'

Creu de Cristo! *fór.* Exclamacions piadoses d'admiració, d'impaciència, etc. DCVB. **Variants:** Jesús de la Creu! *fór.* DCVB.

Creu es mestre, per ase que sigui *par.* Ho diuen per recomanar atenció i obediència envers el qui té a son càrrec la direcció d'un negoci . DCVB, Men.

Creuar-se de braços *loc. v.* Posar-se amb els braços entravessats, en creu; cast. Cruzar-se de brazos; -fig. posar-se inactiu, deixar de treballar o de fer el que absns es feia. *Decantà el cap, aclucà els ulls, s'ho creuà de braços i es despedí*, Pons Com an. 146. *Y'ls mons en l'espay se creuaren de braços*, Guimerà Poes. 141. DCVB.

Creure a ulls clucs *loc. v.* Creure absolutament, sense reserves ni discussió. DCVB.

Creure de flux o de lleuger *par.* Creure fàcilment, sense prou fonament. *Lo senyor rey era molt sospitós et no crehia de leuger alguna cosa*, doc. a. 1414 (Col. Bof. xxxvi, 206). DCVB.

Creure que ses llebres un any són mascles i s'altre femelles *loc. v.* Esser molt curt d'enteniment o molt ingenu i d'una excessiva credulitat. DCVB, Mall.

Cria fama i posa't a jeure *par.* Vol dir que en haver-se format un prestigi, aquest es conserva molt de temps, malgrat que el qui en gaudeix no mereixi conservar-lo. DCVB.

Criar carn o criar popes *loc. v.* Engreixar, posar-se més gras. DCVB.

Criar crosta *loc. v.* Posar-se crostosa la terra o altre material. DCVB.

Criar panxa *loc. v.* Engreixar, tornar més voluminós de ventre. *Si't trobessis com jo, ja t'asseguro que no criaries aquesta panxa que cries*, C. Roure (Catalana, i, 479). *Perquè'l varen fer president del sarau, cria un orgull*, Vilanova Obres, xi, 11. *L'amo en Xech... finalment va criar confiança ab es barco y s'hi va trobar tan segur com a ca-seva*, A. Ruiz Pablo (Catalana, vi, 17). DCVB.

Criat amb molletes de pa *loc. adj.* Estar criat amb excessiva mollesa, amb moltes comoditats. DCVB.

Creumar-se els ulls *loc. v.* Treballar intensament i llargament en una cosa que cal mirar fixament, escrivint, cosint, brodant, etc. DCVB. **Variants:** Treure's els ulls *loc. v.* DCVB.

Creumar-se les celles *loc. v.* Estudiar amb gran atenció i fatiga una cosa difícil. / Aplicar-se amb molta atenció i treball a estudiar una cosa. *Qui u sab açò millor que nosaltres qui... nos cremam les celles student en esta fahena?*, Villena Vita Chr., c. 138.; *M'havia aficionat a la metafísica, i per ella em cremava les celles*, Ruyra par.ada 81. *Voltros estudiants no vos cremeu ses ceyes*, Ignor. 29. DCVB.

Creumar-se ses ceies, en un afer *loc. v.* Estudiar amb gran atenció i fatiga una cosa difícil DCVB.Rond. Mall.: *Es metges bé giraven fuies, i se cremaven ses ceies, estudia qui estudia.* 'La Princesa bella'

Creu de Cristo! *fór.* Exclamacions piadoses d'admiració, d'impaciència, etc. DCVB. **Variants:** Jesús de la Creu! *fór.* DCVB.

Creu es mestre, per ase que sigui *par.* Ho diuen per recomanar atenció i obediència envers el qui té a son càrrec la direcció d'un negoci . DCVB, Men.

Creuar-se de braços *loc. v.* Posar-se amb els braços entravessats, en creu; cast. Cruzar-se de brazos; -fig. posar-se inactiu, deixar de treballar o de fer el que absns es feia. *Decantà el cap, aclucà els ulls, s'ho creuà de braços i es despedí*, Pons Com an. 146. *Y'ls mons en l'espay se creuaren de braços*, Guimerà Poes. 141. DCVB.

Creure a ulls clucs *loc. v.* Creure absolutament, sense reserves ni discussió. DCVB.

Creure de flux o de lleuger *par.* Creure fàcilment, sense prou fonament. *Lo senyor rey era molt sospitós et no crehia de leuger alguna cosa*, doc. a. 1414 (Col. Bof. xxxvi, 206). DCVB.

Creure que ses llebres un any són mascles i s'altre femelles *loc. v.* Esser molt curt d'enteniment o molt ingenu i d'una excessiva credulitat. DCVB, Mall.

Cria fama i posa't a jeure *par.* Vol dir que en haver-se format un prestigi, aquest es conserva molt de temps, malgrat que el qui en gaudeix no mereixi conservar-lo. DCVB.

Criar carn o criar popes *loc. v.* Engreixar, posar-se més gras. DCVB.

Criar crosta *loc. v.* Posar-se crostosa la terra o altre material. DCVB.

Criar panxa *loc. v.* Engreixar, tornar més voluminós de ventre. *Si't trobessis com jo, ja t'asseguro que no criaries aquesta panxa que cries*, C. Roure (Catalana, i, 479). *Perquè'l varen fer president del sarau, cria un orgull*, Vilanova Obres, xi, 11. *L'amo en Xech... finalment va criar confiança ab es barco y s'hi va trobar tan segur com a ca-seva*, A. Ruiz Pablo (Catalana, vi, 17). DCVB.

Criat amb molletes de pa *loc. adj.* Estar criat amb excessiva mollesa, amb moltes comoditats. DCVB.

Criatura de Déu, o criatura del Senyor *loc.nom.* Nom que es dóna a la persona gran que obra puerilment. DCVB.

Criatura grossa, mal any per a la mare *par.* Vol dir que un infant voluminós porta dificultats per al par.t i per a l'alletament. DCVB.

Criatures i gallines, són raons de les veïnes *par.* Vol dir que moltes baralles entre veïnes provenen de malifetes d'infants o d'intromissions de les gallines. DCVB.

Criatures naixem i criatures tornem *par.* Vol dir que en arribar a la vellesa es perden les forces intel·lectuals com si es tornés a la infantesa. També s'expressa aquesta idea amb el proverbi «*L'home és dues vegades criatura*». DCVB.

Criau corbs, i us trauran els ulls *par.* Es diu contra els desagraïts. DCVB, Val., Mall., Eiv. / Es diu al·ludint als homes desagraïts, que corresponen amb injúries als beneficis rebuts. DCVB. **Variants:** Qui corbs cria, ets ulls li treuen *par.* DCVB, Men.

Crida vi, i ven vinagre *par.* Es diu dels qui prediquen una cosa i practiquen l'altra ben diferent. DCVB.

Cridar algú viu o mort *loc. v.* Ordenar la seva detenció o presentació, sia en vida, sia després de matar-lo. DCVB.

Cridar com un loco *loc. v.* [Oració]. Cridar molt, com si s'hagués perdut es control. Rond. Mall.: Oh quin bramul que pegaren, i quin bot! -No la mos ha feta que no la mos hàgem pensada! Diuen, cridant com a locos. 'L'amor de les tres taronges'

Cridar Déu i ajuda *loc. v.* Demanar auxili amb una gran insistència. *Va cridar quart y ajuda y va haver de venir el cabo*, L'Avenç, 1890, 271 (ap. Aguiló Dicc.). DCVB. **Variants:** cridar quart i ajuda *loc. v.* DCVB.

Cridar qualcú mort o viu *loc. v.* Anunciar que es donarà premi a qui l'agafi o el presenti, amb facultat de matar-lo si resisteix. *Qualsevols adelats y bandetjats, encara que sian cridats morts o vius, qui voldran anar per soldats en esta lleva, los guia y asegura*, doc. a. 1638 (Hist. Sóller, i, 566). DCVB.

Cridar ses milanes *loc. v.* Sonar malament el fabiol el pastor que comença a aprendre'n. DCVB, Mall.

Crides perquè t'empenyen *par.* Es diu d'aquell qui es considera al·ludit per una frase dita en sentit general. DCVB, Men.

Crieu fills, crieu corbs *par.* Vol dir que molts de fills no agraeixen els sacrificis dels pares. DCVB.

Crieu fills, crieu porcs *par.* Significa que sovint els fills són desagrats envers els pares. DCVB.

Crieu fills, i criareu corbs *par.* Vol dir que els fills moltes vegades són ingrats amb els seus pares. DCVB. **Variant:** Crieu fills, i criareu porcs *par.* DCVB.

Cristià per força, no plau a Déu *par.* Vol dir que els bons cristians ho han d'esser per convicció i no per imposició. DCVB.

Cruixir o petar les dents *loc. v.* Batre les unes contra les altres per tremolor de fred, de por o altra convulsió. DCVB.

Cruixir-se de riure *loc. v.* Riure molt i amb grans contorsions. DCVB.

Cuc de gener umpl es graner *par.* DCVB, Mall., Men.

Cuc de gener, umpl es graner *par.* Ho diuen en la creença que els cucs del blat, sobretot els cucs d'arrel, en certes condicions són favorables a la creixença del cereal. cf. Rokseth Cult. cér. 171. DCVB, Mall.

Cuc, cuc, que no em trobes! *loc. v.* S'exclama per significar que la realitat és distinta del que altri pensa. *Ell se figurava... que m'havia de traure de casetes y que yo me callaria com en Missa... Cuch, cuch, que no'm trobes!*, Rond. de R. val. 35. DCVB

Cuida't de ca d'altri, que ja es cuidaran de ca teva *par.* DCVB, Men.

Cuidar el físic *loc. v.* Tenir cura d'embellir-se o d'agençar-se de manera agradable. *Li parlava de son físic*, Pons Com an. 151. DCVB.

Cuina petita fa sa casa gran *par.* Vol dir que la moderació en el menjar és un principi de prosperitat de les famílies. DCVB, Mall.

Cul batut i cara alegre (quedar, anar-se'n, tornar) loc.adv. Ho diuen del qui ha quedat molt enganyat en els seus supòsits o esperances. /Mal satisfet, sense haver obtingut el que es desitjava o havent-ne sortit perjudicat. *Y molts de pichs en tornavan culbatuts i cara alegre*, Roq. DCVB, Mall., Men. **Variants:**Rond. Mall.:*I jo me n'hauré de tornar sense res an es fus, cul batut i cara*, 'En Juanet de l'Onso'

Cul batut i cara alegre loc.v. Ho diuen del qui ha quedat molt enganyat en els seus supòsits o esperances. DCVB, Mall., Men.

Cul de sabater loc.nom. Cul molt voluminos. DCVB.**Variants:****Cul de canonge loc.nom.** DCVB.**Cul de bugadera loc.nom.** DCVB.

Cul de tremuja loc.nom. Persona que té el cos prim i les anques grosses. DCVB.

Cura més la dieta que la llanceta par. Vol dir que és més eficaç per a guarir moltes malalties l'abstenció d'aliment que les sagnies. DCVB.

Curar un mal amb saliva dejuna loc. v. Curar-lo amb remeis insignificants. DCVB. / Guarir-se molt fàcilment. DCVB.

Curar-se en salut loc. v. Prevenir-se contra un perill quan encara és remot. DCVB. / Prevenir-se amb temps contra perills possibles, però encara no imminents. *Pot servir-nos de profitós exemple... per a curar-nos en salut y no forjar-nos massa ilusions*, Obrador Arq. lit. 113. DCVB.

Curar-se o anar-se'n amb aigua beneita loc. v. Esser una cosa molt fàcil de curar o de posar-hi remei. *Tot s'en pot anar amb aygo beneyta*, Aguiló C., Rond. de R., 4. DCVB.

Curar-se sa nafra amb tal o tal quantitat loc. v. Sortir del pas, obtenir una cosa per tal o tal suma de diners. *Y amb mitja pesseta vos curareu sa nafra*, Aguiló C., Rond. de R. 4. DCVB, Mall..

Curar-se sa nafra, amb tal o tal quantitat loc. v. Obtenir una cosa pagant tal o tal suma. Aguiló C., Rond de R. 4. DCVB.

Curt de gambals (ser) loc.nom. Curt d'enteniment. DCVB. Rond. Mall.:*-Es mort era curtet de gambals*. 'Sa llampra meravellosa'

Curta sarment, verema llarga par. DCVB.

D'abocons loc.adv. De bocaterrosa, de cara a terra. DCVB.

D'Abril a Maig, surt es raig par. Fa referència al fet que en aquest temps ja comença a fer bonança. DCVB.Rond. Mall.:*I també diu s'adagi D'Abril i maig/surt es raig*. 'Es dotze mesos i ses dues jaies'

D'Abril cada gota val per mil par. L'abril és un dels mesos més crítics per a l'agricultura; sol esser poc plujós, i les seves aigües són molt profitoses. DCVB (Bal).

D'Abril en bon matí, hi fa bon dormir par. Marroig Refr. DCVB.

D'Abril i Maig, surt es raig *par.* DCVB, Mall.

D'acord *fór.* Avingudament, amb comunitat de pensament. *En aquella ocasió's comprenian tant, obravan tant d'acort*, Pons Auca, 130 DCVB. **Variants:** Estar d'acord *loc. v.* DCVB. Anar d'acord *loc. v.* DCVB.

D'agafar les culleres, n'hi ha de moltes maneres *par.* Al·ludeix a la diversitat de procediments de fer una cosa. DCVB.

D'aigua passada, molí no en mol *par.* Significa que les coses passades o que no tenen remei no han de retreure's. DCVB. / Vol dir que de les coses passades no cal recordar-se'n o parlar-ne més, perquè no tenen remei. Hi ha altres maneres d'expressar la mateixa idea «D'aigua passada, molí no mol»; «En temporal passat, ses barques no s'hi perden» (Men.). DCVB. **Variants:** D'aigo passada, molí no mol *par.* DCVB, Mall.

D'això plora la criatura *loc.adv.* Es diu per indicar que allò de què es par·la és la causa de les queixes o de les preocupacions. A Mallorca es diu Per això plora s'al·lot! DCVB. **Variants:** Per això plora s'al·lot! *loc.adv.* DCVB, Mall. .

D'allà *loc.adv.* 1. A l'altra banda, més lluny. «He d'anar d'allà camí per dur el càvec» (Ciutadella). «Hem anat fins d'allà sa paret» (ibíd.). 2. (aplicat al temps) Més envant; després. «Ja serà d'allà Nadal quan vindrem» (Ciutadella). «A Albenya segaven ordi | un mes d'allà Sant Juan; | com veien es camp tan gran | cridaven misericordi» (cançó popular Mall.).

D'allà on no hi ha, no en pot rajar *par.* Significa que és inútil esperar resultats d'una cosa o persona que no té mitjans per a produir-los. DCVB.

D'allí ha de venir *en.* Ho diuen per significar que una cosa és molt insegura o tardarà molt a venir. DCVB, Mall., Men.

D'allí on no hi ha, les rates fugen *par.* Vol dir que tothom s'allunya dels llocs o empreses on no hi ha res a guanyar. DCVB.

D'allò d'allò *loc.adv.* Del més bo o excel·lent. «Aquesta mel és d'allò d'allò» (Empordà, Mall., Men.). *Quatre o cinch individus... que passetjan un xot d'allò d'allò.* Roq. 15. DCVB, Cat., Bal.

D'allò millor *loc.adv.* De la classe més bona (Mall., Men.). DCVB, Mall., Men.

D'allò que els ulls no veuen, el cor no se'n dol *par.* DCVB.

D'al·lot *loc. adv.* Des de la infantesa *Mos coneixem d'al·lots.* DCVB, Mall., Men.

D'amagat *loc.adv.* D'una manera amagada. DCVB. **Variants:** Fer s'amagataia *loc. v.* DCVB, Mall. D'amagatejons *loc.adv.* *may m'ha agradat anar d'amagatejons ni vestirme de despulles d'altri*, Alcover Rond. I, p. VIII. DCVB. D'amagatons *loc.adv.* *Voltros anau d'amagatons.* DCVB, Men. D'amagatotis *loc.adv.* *Els amors de sa filla... encara anaven d'amagatotis.* Vilanova Obres IV, 25.).

D'amors, el primer; de llunes, la de gener *par.* DCVB. **Variants:** La lluna de gener, l'amor prevé *par.* DCVB

D'anar de bon matí, ningú s'ha de penedir *par.* DCVB.

D'andoi andoi *loc.adv.* Trescant d'aquí i d'allà, sense profit. (Eiv.). DCVB, Eiv.

D'antic *loc.adv.* De molta estona ençà. *Los vé de molt antich an es tavernés es batià es vi.* Roq. 17. DCVB.

D'aquella pols vénen aquests fangs *par.* Vol dir que les causes dolentes produeixen dolents efectes. DCVB. **Variants:** D'aquella pols, surt aquest fang *par.* Vol dir que si es posen les causes, han de sortir-ne els efectes. DCVB. D'aquelles d'aquelles *loc.adv.* De la classe millor, del més bo DCVB. *Allà hauríeu sentida una tonada d'aquelles d'aquelles!.* 'Sa jaia Xeloc i sa jaia Bigalot' **Variants:** D'aquells, d'aquells *loc.adv.* De la classe millor. *Tenc un automòbil, d'aquells d'aquells...* (Ciutadella). DCVB, Mall., Men.

D'aquest mal ens haguéssim de plànyer! *en.* Es diu per expressar el desig que ens succeeixi allò de què es parla. DCVB.

D'aquí allà *loc.adv.* Expressa la distància entre dos llocs, i emfàticament indica una gran magnitud. *Un animalot molt gros... | ab un barram de aquí a allà | y una llengua serpentina,* *Penya Poes* 291. DCVB.

D'aquí per allí *loc.adv.* D'una part a una altra. (Labèrnia Dicc.). DCVB.

D'ara endavant *loc.adv.* A partir d'ara. *Un quart més endavant retornava al patíbul,* *Pons Com an.,* 34. *Més endavant ens vegérem ab cor per instituir una nova ensenyança,* *Obrador Arq. lit.* 69. DCVB. **Variants:** D'avui endavant *loc.adv.* DCVB.

D'arrel *loc.adv.* En tota la integritat, fins al més endins. *Al tronch de l'arbre se nua y caragola, | a cada revivalla fentlo cruixir d'arrel,* *Atlàntida ii; En son interior, quelcom s'esqueixa, | arrabassat de rel,* *Alcover Poem. bíbl.* 68. DCVB. **Variants:** De soca rel *loc.adv.* *Aquella meva pensa... s'assorollà de soca a rel,* *Ruyra par.* DCVB. De sol a rel *loc.adv.* *Es pla d'un edifici que puji nou de sol a rel,* *Ignor.* 6. DCVB.

D'ases, tant n'hi ha amb lletra com sense *par.* Vol dir que no són sols els ignorants, sinó també els lletraferits, els qui cometen errades grosses i demostren tenir poc sentit comú. DCVB.

D'avantatge *loc.adv.* (ant) A més d'això, endemés. *Primerament los tolien tot offici; d'avantatge, encara, que és pus fort, no'ls lexaven preycar al poble,* *Arn. Vil. i,* 204. DCVB.

D'avorrit a avorrit *loc.adv.* Vencent la natural repugnància per necessitat. *Per tant ells d'auorrit a auorrit s'en varen resoldre,* *Boades Feyts,* 208. DCVB.

D'avui a demà *loc.adv.* En un espai de poc temps (es diu al·ludint a un canvi molt profund i ràpid). DCVB.

D'eima *loc.adv.* Sense veure-hi o sense fixar l'atenció. *En Belluguins repetia d'eyma el siulet tremolós*, Galmés Flor 21. DCVB, Bal.**Variants:** Pegar-li d'eima *loc. v.* Obrar d'esma, sense consciència d'allò que es fa o es diu. DCVB.Pegar d'eima *loc. v.* Pegar de cap, caure i pegar amb la part posterior del crani. DCVB, Mall.Tenir eima *loc. v.* Esser assenyat, reflexiu; anar amb compte en fer les coses. «*Aquest infant té molta d'eima, per a ésser tan petit!*»; *Que respecte inspiraven els antichs regidors! | Eren los de més esme, los més vells y millors*, Llorente Versos, i, 128. *par..arà amb l'esma perduda | dins cova desconeguda*, Costa Trad. DCVB.Anar-hi o fer-ho d'esma *loc. v.* Tenir gran facilitat per a una cosa, saber-la fer a correu i sense fixar-s'hi. DCVB.

D'en gros en gros *loc.adv.* De manera sumària, sense gaire mirament. DCVB.

D'enemic reconciliat i de vent que passa per un forat, no te'n fiis *par.*DCVB.

D'enfora se coneixen les mates llentriscleres *par.* Vol dir que el caràcter de les persones es manifesta aviat per llur manera d'obrar. DCVB.

D'enfora, d'enfora *loc.adv.* Amb subtileza, sense anar directament al gra. Rond. Mall.:*Li mou conversa, i d'enfora d'enfora le hi va dur, a par.lar-ne.* 'Es fii des pescador'

D'ensiams *loc.adv.* Des que (Men). *D'ensiams me som casat,/ dues coses n'he avençades:/ dalt sa cambra no hi tenc blat/ i en es llit tenc pixerades.* Men. *D'ensiams ets vingut, no dius més que disbarats, ; D'ensiams se'n va anar mon par.a, tot va malament,* DCVB.

D'es cap de *loc.adv.* Passat un temps indeterminat però de poca durada. DCVB. Rond. Mall.:*D'es cap d'un any, es nobles se presentaren an el Rei, i li digueren.* 'Sa fia del Sol i de la Lluna'

D'escaire *loc.adv.* Obliquament. *Los espessos rajolins anaven cayent, seguits i acompassats, are a plom, ara d'escayre*, Pons Colla 20. DCVB.

D'escallimpantes *loc.adv.* Tot just superficialment i de biaix. *Els seus ulls fugien de trobar-se amb els meus; va llucar-me d'escallimpantes i se n'anà*, Ruyra Pinya, 84, II; *Vaig atansar-m'hi d'escallimpantes*, Ruyra Parada 129; *Va ajupir la faç i va veure d'escallimpantes que baixava un jovenet*, Roig Flama 149. DCVB.

D'escaló en escaló pugem l'escala *par.* Vol dir que les coses han de fer-se per garus i no a grans investides sobtades. DCVB.

D'esser bruteta a neteta, no hi ha més que mitja horeta *par.* DCVB, Mall.

D'estiu i d'hivern *loc.adv.* Durant l'estiu i durant l'hivern. DCVB.

D'estropada *loc.adv.* Sobtadament. *La tramuntana havia caigut i el garbí...entrà d'estropada sacsejant ses veles i arrossegant la nau* Ruyra Pinya, II, 58. DCVB.

D'Herodes a Pilat (córrer) *loc.adv.* Anar repetidament d'un lloc a l'altre sense profit. DCVB.Rond. Mall.: *Bé corregeren es nobles d'Herodes a Pilat i de Pilat a Herodes,*

bé gremoletjaren, però enlloc feren tec; i varen haver de tornar de buit, cansats i morts, es dia que feia tres. 'Sa cama-rotgera'

D'home a home va zero *par.* Vol dir que tanta personalitat té un home com un altre, malgrat la diferència de categories i posicions socials. DCVB.

D'home que no parla i de gos que no lladri, no te'n fïis *par.* DCVB.

D'homes és errar; de bèsties perseverar en l'error *par.* DCVB.

D'homes valents, les fosses en són plenes *par.* Significa que no cal refiar-se massa de l'èxit dels qui presumeixen de valents, perquè sovint són vençuts o no resulten tan valents com deien. DCVB. **Variants:** **Els valents també cauen** *par.* DCVB.

D'homos covards no n'han escrit res *par.* DCVB, Mall.

D'hora *loc. adv.* Dematí, aviat, a una hora relativament poc avançada. *Aquest any han començat d'hora, Ruyra par.ada 13. En tal dia basta / semblar d'hora un claveller, Salvà Poes. 55.* DCVB.

D'hostal que s'hi roba, tothom se'n fa enfora *par.* Significa que tothom defuig el tracte amb la gent que té fama de poc escrupulosa en quant al respecte de la propietat d'altri. DCVB, Santanyí.

D'improvís *loc. adv.* De sobte i inesperadament, sense preparació. *Com an-lo pres de improvís Me imparatum accupavit, Lacavalleria Gazoph.* DCVB.

D'intent *loc. adv.* A posta, intencionadament. *Això ho han fet d'intent, per molestar-nos.* DCVB.

D'olives i de glans, tant ne cullen els petits com els grans *par.* DCVB. **Variants:** **D'olives i de glans, tantes en cullen els petits com els grans** *par.* Es diu per justificar o explicar que en la feina de collir olives intervinguin famílies senceres, inclosos els infants. DCVB.

D'on menys es pensa, salta (o s'alça) la llebre *par.* Significa que sempre podem esperar esdeveniments imprevists. DCVB.

D'on no n'hi ha, no en pot rajar *par.* Es diu referint-se a riqueses o a l'enteniment. DCVB.

D'onsevulla véngui el vent, de la dona sies parent [D'onsevulla véngui es vent, de sa dona sies parent] *par.* Vol dir que, per a tenir poder o influència dins una casa o damunt el cap d'una casa, convé ésser parent o tenir bo amb la seva muller. DCVB, Mall. **Variants:** Bo o dolent, de sa dona sies parent. *par.* DCVB, Men.

D'un a un *loc. adv.* D'una manera successiva sense ajuntar-se mai més d'una persona o cosa. *E les triaves / bé d'una en una, Spill 6987. E tots de hu en hu besaren la mà a sa senyoria, Villena Vita Chr., c. 50. Digau... los noms d'aquells, de hu en hu, Somni J. Joan 418. Seguint-se després los collegiats de un en un, doc. a. 1688 (Col. Bof. xli, 399). Als*

més braus, d'en un en un los veu caure, Picó Engl. 28. *Parleu d'un a un, o si no, no ens entendrem*, Vilanova Obres, xi, 248. *Una a una, com verges a la dansa, / entren lliscant les barques en el mar*, Maragall Enllà 9. *Pugen les bísties d'en una en una*, Salvà Poes. 144. *Era entrat en V lices de camp clos hu per hu*, Tirant, c. 2. *Los anomenava un per un*, Roq. 32.—c) ant. Precedit de l'article la amb la forma masculina un o u (per dissimilació de lo). *Bé sé que, si bon cavaller ne enfortit ha en Espanya, vós sots la hu*, Desclot Cròn., c. 167. *Dels tres fills féu hereu la hu de ço que havia en Alemanyà*, Muntaner Cròn., c. 32. *Dos asts de ferro, la hu és trancat*, doc. a. 1523 (Alós Inv. 35). DCVB. **Variants:** **D'un en un** *loc.adv.* DCVB. **Un per un** *loc.adv.* DCVB.

D'un arbre caigut, tothom en fa estelles *par.* DCVB, Mall.

D'un bon tros *loc.adv.* Amb gran diferència DCVB. Rond. Mall.: *I se va fer tant i tant, que aviat quantrapassà, però d'un bon tros, totes ses dones d'aquell temps.* 'Na Magraneta'

D'un dia a l'altre *loc.adv.* Contínuament (es diu del qui espera, del qui fa esperar, etc.). DCVB.

D'un gran mal en surt un gran bé *par.* DCVB.

D'un gran pecador, un gran sant *par.* Es diu referint-se als qui després de portar mala vida s'han convertit i han assolit la santedat. DCVB.

D'un lladre petit, se'n fa un de gros *par.* Es diu prevenint-se davant els nois que comencen robant coses petites, però que solen arribar a robar-ne de grosses. DCVB, Mall.

D'un lledó fa un sermó *loc. v.* Es diu d'aquells qui exageren molt les coses. DCVB, Mall. **Variants:** **D'un lledó fer un sermó** *loc. v.* Treure conclusions exagerades d'uns principis insignificants. DCVB.

D'un mal pas, sortir-ne prompte *par.* Significa que en les situacions difícils convé tenir molta decisió per a afrontar-les, i així resulten menys perilloses. DCVB. **Variants:** **Un mal pas, passar-lo prest** *par.* DCVB.

D'un moment a l'altre *loc.adv.* Molt aviat, en temps molt pròxim. «El pare no ha vingut, però l'esperem d'un moment a l'altre». DCVB

D'un pet fer-ne cent esquerdes *loc. v.* Fer grans escarafalls o donar gran importància a una cosa insignificant. DCVB.

D'un petit sant fan una gran festa *par.* Es diu d'algú que fa molt de soroll o dona molta importància a coses que no en tenen. DCVB, Men.

D'un plet, lo més dolent, és que d'un en surten cent *par.* DCVB.

D'un tall lluny *loc.adv.* D'un tros lluny, de certa distància. *D'un tall lluny van veure un ase mort*, Caseponce Man. 123. DCVB.

D'un tirat *loc.adv.* D'una tirada, seguit, sense interrupció. DCVB.

D'un vent i de l'altre [D'un vent i de s'altre] *loc.adv.* Per totes parts. DCVB. Rond. Mall.: *Comença a aficar-se de bon de veres dins es botí de sa gent, i, colzades d'un vent i de s'altre, no s'aturava de dir.* 'La Princesa bella **Variants:**D'un vent o altre *loc.adv.* D'una manera o altra. DCVB.Rond. Mall.: *-Res! D'un vent o altre, el mos haurem de llevar de davant, an aquest dimoni d'homo.*

D'una banda *loc.adv.* En cert aspecte considerat per oposició amb un altre. (*Sa mà de Deu, que, si d'una banda los atabuixa, de s'altra los agombola,* Alcover Cont. 40) **Variants:**Per una banda *loc.adv.* DCVB.

D'una espina neix una rosa *par.* Significa que moltes vegades, de pares dolents surten fills bons. DCVB, Mall.

D'una espira, un gran foc *par.* De petites causes, grans efectes. DCVB, Mall.

D'una filla no en poden fer dos gendres *par.* Vol dir que amb una sola cosa no es pot contentar dues persones. DCVB, Mall.

D'una gran renyina, ve una gran amistat *par.* Significa que després de barallar-se fort, sobretot els parents o veïns solen ésser més amics que abans. DCVB.

D'una hora lluny *loc.adv.* De molt lluny. DCVB, Mall.

D'una palla fa un paller *loc. v.* Es diu del qui exagera les coses i dóna gran importància a circumstàncies petites. DCVB.

D'una part *loc. adv.* D'un costat, sota un aspecte. DCVB. **Variants:**Per una part *loc. adv.* DCVB.

D'una pedra en fa un claper *loc. v.* Es diu del qui exagera les coses o els atribueix una importància que no tenen. DCVB, Mall. **Variants:**D'una pedra fer un claper *loc. v.* Exagerar les coses, donar excessiva importància a coses petites. DCVB, Mall.

D'una revolada *loc.adv.* Amb un moviment ràpid i violent. *Va obrir ab una revolada la porta,* Genís Julita, 61; *La pastora...va obrir d'una rebolada el tropell de bèsties,* Caseponce Contes vallespir. 5. DCVB. **Variants:** Amb una revolada *loc.adv.* DCVB..

D'una vegada *loc.adv.* En una sola acció, de cop, sense repetir l'acte. *Anem, d'una vegada!*, Vilanova Obres, xi, 204. *I, trencant ton encís d'una vegada..., me n'he baixat corrents,* Maragall Enllà 15. DCVB.

D'una xilla ve una baralla, i d'un pet una gran rialla *par.* Significa que sovint una cosa insignificant produeix efectes considerables, i una cosa més grossa no té conseqüències. DCVB, Mall., Men.

D'upa *loc.adv.* D'importància, d'alta categoria social. *Desitjós de distreure's i estrènyer amistats amb la gent d'upa,* Oller Febre, ii, 111. *El protegien personatges d'upa,* Caselles Mult.16. *Ell presenta un ballet, un ballet d'upa,* Espriu Lab. 75. DCVB.

D'ací i d'allà *loc.adv.* Indica una varietat de llocs indeterminats. DCVB. Rond. Mall.: *Es jutge se posa a preguntar es pastor, i pregunta d'ací i pregunta d'allà.* 'Un pastor i un missèr'

D'en gom en gom *loc.adv.* Completament ple. DCVB.Rond. Mall.: *Al punt sa gran sala va esser plena d'en gom en gom de soldats.* 'S'anellet'

D'on veniu; D'on veniu?—Cinc sous me costa *en.* Es diu referint-se a algú que contesta fora de propòsit. DCVB.

D'un vent i de s'altre *loc.adv.* Per totes parts. Rond. Mall.: *Comença a aficar-se de bon de veres dins es botí de sa gent, i, colzades d'un vent i de s'altre, no s'aturava de dir.* 'La Princesa bella'

Daça que daça *loc.adv.* Locucions adverbials que serveixen per a indicar l'acte de menjar, o de caminar seguit-seguit, i en general de fer qualsevol cosa sense interrupció. *Un cavallet negre...s'aborda a sa ferratge, i dassa qui dassa, com un afamegat,* Alcover Rond. VI, 3.; *Aquells calapetons, ja hu crec, tots dassa dassa bons budoixos d'aquella terreta, i vos assegur que le hi trobaven ben saborosa, que se'n llepaven es morros,* Alcover Rond. VI, 67. DCVB. **Variants:** **Daça que venga** *loc.adv.* *Ja està abordat an es plat d'arròs! I dassa que venga! Bones bocinades!* Alcover Rond. VI, 215. DCVB, Mall. **Tira que daça** *loc.adv.* DCVB, Mall. **Daça qui serva** *loc.adv.* DCVB, Manacor.

daça qui daça fôr. Indica l'acte de menjar. Rond. Mall.: *Se n'hi fa set pans, hi aboca ses faves; i daça qui daça bons budoixos!* 'L'amor de les tres taronges'. **Variants:** **daça qui venga fôr.** Rond. Mall.: *I li pegava amb ses mans per falta de cuiera. I dassa qui venga! Bones bocinades!* 'S'anellet'

Dades i rebudes *loc.nom.* Imputacions i rèpliques entre persones que discuteixen. DCVB, Men.

Damunt damunt *loc.adv.* Per la superfície d'una cosa, sense enfondir-hi gens. DCVB.

Damunt davall *loc.adv.* En posició invertida, contrària a la normal. DCVB.

Damunt figues, beu aigua i no te'n rigues [Damunt figues, beu aigo i no te'n rigues] *par.* DCVB, Mall./ DCVB, Santanyí.

Damunt sa parra (estar) *loc. adv.* Enfadat. Rond. Mall.: *Ja ho crec que aquell homo de mal aspecte s'hi torna presentar, i li diu -Altre pic, Toni Colau? Ell ja et tornam tenir damunt sa parra! Explica't un poc, veam què és que tens.* 'Es fustet'

Damunt un ou, pon la gallina *par.* Vol dir que les empreses han de començar modestament i créixer amb el temps. DCVB.

Dar batalla *loc. v.* Moure's contra l'enemic i combatre'l. *Posat dins la lliça per dar la batalla* Passi cobles, 9.; *La nostra galea...estech per dar-li batalla,* Damunt figues, beu aigua i no te'n rigues, Ardits, I, 30. DCVB.

Dar camí *loc. v.* Derribar, o sia, canviar la proa d'una barca, per mitjà de la canya del timó i del velam, fent que la direcció del rumb faci un angle cada vegada més obert amb la del vent. DCVB, Mall.

Dar les mans *loc. v.* Consentir, venir bé en alguna cosa. Lacavalleria Gazoph. DCVB. / Rendir-se, confessar-se vençut. *Jo vos dono les mans en assò, me confesso vençut per vós en assò*, Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Dar què fer al diable *loc. v.* Fer males accions. DCVB.

Dar-se volta *loc. v.* Desesperar-se o impacientar-se molt. DCVB, Eiv.

Darrera el mort vénen les antorxes [Darrera es mort vénen ses antorxes] *par.* Ho diuen per indicar que les coses s'han de fer amb l'orde que pertoca, sense precipitacions (Mall.). *Després des mort vendrà ses antorxes* Alcover Cont. 17. DCVB, Mall.

Darrera el Rei, figures li fan *par.* Significa que els personatges importants són reverenciats a la cara però menyspreats d'amagat d'ells. DCVB, Mall., Men.

Darrera el rei, figures li fan *par.* Significa que fins i tot les persones de més autoritat no són respectades quan no estan en situació de poder castigar. DCVB, Mall., Men.

Darrera es bo ve sa clovella *par.* DCVB, Men.

Darrera la creu hi ha el diable *par.* Té un significat semblant a l'anterior. DCVB.

Darrera la creu, hi ha el diable *par.* DCVB.

Darrera la porta hi ha un fus, acabat amèn Jesús *fór.* Fórmula amb què s'acaben les rondalles infantils. DCVB, Barc., Men.

Darrera s'emperò, no hi ha res de bo *par.* Vol dir que moltes vegades les objeccions que es fan són merament negatives i no aporten cap solució. DCVB, Men.

Darrera s'estufera vénen els troncs secs *par.* Vol dir que després de molta ostentació vanitosa es sol declarar la misèria. DCVB.

Darrera sa gent, no et moquis amb el dit, que davant t'hi mocràs qualche pic [Darrera sa gent, no te moquis amb so dit, que davant t'hi mocràs qualche pic] *par.* Significa que els costums adquirits són difícils de dissimular. DCVB, Mall.

Darrera un però, no hi ha res de bo *par.* Es diu també per indicar la ineficàcia o la dolentia de l'oposició sistemàtica. DCVB, Men.

Darrera un replegador, ve un escampador *par.* Significa que els hereus d'un home estalviador solen ésser dilapidadors d'allò que aquell ha arplegat. DCVB.

Darrere ses flors vénen ses agostenques *par.* Ho diuen per significar que després de les coses bones en solen venir de dolentes. DCVB, Mall.

Darrere un bon casar, ve un bon cagar *par.* DCVB, Men.

Dau-li es dit, veiam si mossega! *en.* Es diu d'algú que es tractat de beneït o innocentot sense esser-ho gens. DCVB, Mall., Men.

Dau-li terra, an aquest cep! *en.* Es diu excitant a contestar a una cosa difícil, o bé expressant que quant més algú xerra, menys crèdit se li dóna (mall.). DCVB, Mall. -*Ah idò! dau-li terra, an aquest cep! Ara ho veurem qui serà es xeroi!*. 'En Pere tort'

Daurar la pínola *loc. v.* Dissimular la gravetat d'una cosa per fer-la més acceptable. DCVB.

Davall davall *loc.adv.* Fig. Dissimuladament, d'amagat. *El foc covava davall davall, i a la fi prengué de bell nou l'incendi; Els partits polítics conspiren davall davall contra el Govern.* DCVB.

Davall els hàbits hi ha un home *par.* DCVB.

Davall es llençol (estar) *loc. adv.* Dormir. Rond. Mall.:*Se'n va a cal Rei, troba tancat i tothom davall es llençol.* 'Es tres germans i es nou gegants'

Davall la capa de Déu *loc.adv.* En tot el món. *E no ha uuy deiús Déu tan delitós logar con és la ciutat de Ualència,* Jaume I, Cròn. 123. DCVB.

Davallar de la mula *loc. v.* Abaixar-se, deixar-se anar l'orgull. DCVB, Mall.

Davallar per s'adrecera *loc. v.* Caure d'un lloc alt. DCVB.

Davallat o plogut del cel *loc.adj.* Arribat amb gran oportunitat. DCVB.

Davant davant *loc.adv.* Movent-se una persona o cosa davant una altra i en la mateixa direcció d'aquesta. *Jesús par.lava dolçament / mig recolzat en una barca; / ... / la multitud, davant davant, / des de les roques la seguia,* Oliver Obres, i, 90. DCVB.

Davant Déu i tot lo món *loc.adv.* Davant tothom, públicament, sense amagar-se. DCVB.

Davant per davant *loc.adv.* Donant-se la cara una persona o cosa amb l'altra. *S'homo que estava davant per davant ella,* Roq. 35. «*Les nostres cases estan davant per davant*». DCVB

De bades *loc.adv.* En va, sense profit. *Fayen despendre lo lur en bades,* Jaume I, Cròn. 288.; *Doncs en bades seria creada fe en home,* Lull Cont. 288, 24.; *Com axí havien fet venir aquí lo rey d'Aragó de bades,* Desclot Cròn., c. 142.; *E yo't dich que ells no ho han dit de bades,* Metge Somni iii; *Vana y de bades es tal usança,* Spill 9830.). DCVB. Rond. Mall.:*No porien deixar de regonèixer que, si aquella dama desconeguda tornava, i no fugia de sa manera que fins llavò havia sabut fugir, elles no hi tendrien res que fer a ca'l Rei, s'hi serien deixades veure i ballat de bades.* 'N'Estel d'or'

De baixa mà *loc.adv.* De la classe ínfima de la societat. DCVB.

De bat a bat *loc.adv.* Obert completament (un portal o finestra). *Evitar de dir... de bat en bat* Pau regles, 286.; *De bat a bat obri la porta*, Llorente Versos 38; *Com fèrrea porta obri de bat a bat al mar*, Atlàntida IV; *Pega un cop a ses portes, i aquestes s'obrin d'en bat en bat*, Alcover Cont. 80. DCVB. **Variants:** De bat en bat *loc.adv.* DCVB.

De bell de dia *loc.adv.* Quan ja és dia clar. *Al bell de dia / irà honrada*, Spill 2230. *Dos gats devertint es públich, de bell de dia, devés sa porta de Sant Antoni*, Roq. DCVB, Mall.) **Variants:** Al pic del dia *loc.adv.* DCVB. Al fil del dia *loc.adv.* Quan és de dia ben clar. DCVB. Al mig del dia *loc.adv.* *Ell féu axò al mitg del dia, o en presència de tothom*, Lacavalleria Gazoph. DCVB.

De bell de dia *loc.adv.* Quan ja és dia clar. DCVB, Mall.

De bell fresc *loc.adv.* De bell nou; novament. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *De dins una gàbia on hi havia es dos coniets comprats de bell fresc, en va treure un, com d'amagat. 'S'Hortolà de S'Hort des Gabre'*.

De bell nou *loc.adv.* Altra vegada, ben de nou. *No sols se dexan de fer y sembrar morers de bell nou, que encara arrabassan los qui de vell stan sembrats* doc. a. 1609 (Hist. Sóller, i, 144); *A més li plàcia fer cruixir de bell nou la corriola*, Alcover Poem. Bíbl. 32. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *L'homo amb so retgiró d'es dimonis havia fet dins es calçons; i amb so que li entrà de bell nou, hi va fer més. '¿Val més matinejar que a missa anar?'*

De bestreta *loc.adv.* Per endavant. DCVB, Cat. Val. **Variants:** A la bestreta *loc.adv.* DCVB.

De blat i de palla, com més n'hi ha més se'n gasta *par.* DCVB.

De bo *loc. adv.* De ver, amb serietat. *Tots los batuts del meu cor / se senten de molt enfora, / esperant d'en hora en hora / que me respogueu de bo.* Cançó pop. Mallorquina. *En Gostí va veure qu'anava de bo, y posà punt en boca*, Alcover Rond. ii, 276.; *Y ara, ¿que va de bo?* Vilanova Obres, xi, 85. *Saben fer la caritat de bo de bo y sense soroll*, Oller Fig. país. 104. DCVB. DCVB. Rond. Mall.: *En Gostí va veure que anava de bo, i posà punt en boca abans de més raons. 'En Gostí lladre'*.

De boca *loc.adv.* Verbalment. DCVB. *-Veniú , mentres pogueu -va dir ell, de boca, perquè de cor s'estimava més que no hi anàs. 'Es segador i sa beata'*

De bon cep planta la vinya, i de bona mare la filla *par.* Vol dir que l'exemple i els consells de la mare són importants per a l'educació de les filles. DCVB.

De bon de veres *loc.adv.* En veritat i seriosament, no per joc ni per burla. DCVB. Rond. Mall.: *Comença a aficar-se de bon de veres dins es botí de sa gent, i, colzades d'un vent i de s'altre, no s'aturava de dir. 'La Princesa bella'*.

De bon fat i de mal fat que la mia mare m'ha comanat i un punt més, que lo que ara diré que sia ver i veritat *for.* Fórmula que usen les fades o bruixes per a realitzar els seus encantaments. DCVB. Rond. Mall.: *D'això estàs embarassat? -diu ella -Massa que hi estic! -exclama ell.-Idò mira -diu ella-. Del bon fat i del mal fat, que la mia mare m'ha comanat i un punt més, que lo que ara diré, que sia ver i veritat. 'Es castell d'iràs*

i no tornaràs' Variants: **Del bon fat i del mal fat, que la mia mare m'ha comanat, i un punt més lo que ara diré, que sia ver i veritat for.** DCVB.Rond. Mall.: *-Del bon fat i del mal fat, que la mia mare m'ha comanat, i un punt més lo que ara diré, que sia ver i veritat que En Bernadet, en tenir setze anys, no puga estar ni sossegar que l'amor de les tres taronges no vaja a cercar. 'L'amor de les tres taronges'*

De bon grat *loc.adv.* Amb gust, per impuls de la voluntat. DCVB.Rond. Mall.: *I prendre-les-hi, a la força si no volia de bon grat. 'Es pou de sa lluna'*

De bon just *loc.adv.* De dret, conforme a justícia. DCVB.

De bon llinatge ve el nostre ase, que amb les dents es grata el cul *par.* Es diu per censurar aquells que es donen molta importància, però amb les obres demostren llur grosseria. DCVB, Men.

De bon llinatge vinc ase era el meu avi *par.* Es diu referint-se a algú que presumeix d'alta estirp Labèrnia Dicc. DCVB.

De bon manament *loc.adv.* De bons costums i molta docilitat. *Les dones aquelles...vehent-lo tan benigne e de tan bon manament, servien-se d'ell molt* Villena Vita Chr., c. 93.; Roq. 33. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *Què me'n direu? Ell aquell colomet va esser de tan bon manament, que se deixà fermar p'es...* 'En Bernadet i la Reina manllevada'

De bon matí *loc.adv.* A les primeres hores del matí. *Foren tantost de bon matí allí presents* Somni J. Joan 2663; *S'aixecava de bon matí com els aucells de bosc.* Ruyra Pinya, I, 156. DCVB.

De bon past *loc.adv.* De bona mena, de bon caràcter, fàcil de tractar. DCVB, Mall.

De bon prou (ser) *loc. adv.* Que sap treure profit de les coses; especialment aprofitar bé l'aliment, engreixar-se'n. DCVB. Rond. Mall.: *I heu de creure i pensar i pensar i creure que aquell minyonet sortí tan aprofitat i de bon prou, que el veien créixer; creixia com una carabassera, i sempre ben sà.* 'Gregori Papa'

De bon tros *loc.adv.* Amb gran diferència. *Li deyen «sa Millonària», encara que no ho fos ni de tros,* Benejam Ciut. 10. *Es pedàs no basta ni d'un bon tros,* Aurora 227. DCVB.

De bon veure *loc.adv.* D'aspecte agradable. DCVB.

De bona gana *loc.adv.* Amb gust, amb repòs de la voluntat. *Feu de bona gana lo que vós tindríeu de fer per forsa,* Lacavalleria Gazoph. *Ningú hi ha ab qui jo estiga de millor gana que ab vós,* ibid. *De bona gana va perdonar a tots,* doc. a. 1648 (Hist. Sóller, ii, 606). *Per què de tan gran gana se va riure?*, Isop Faules 6. *Un do que els concedeix de bona gana,* Canigó i. DCVB.

De bona gràcia *loc.adv.* Amb gràcia, amb qualitat plaent. *Les calses brodades qui eren molt vistoses e de bona gràcia obrades,* Tirant, c. 249. DCVB.

De bona llei *loc.adv.* De bona qualitat, així com cal segons la llei. *Ni pintura ni vernís que no sigui de bona lley*, Benejam Ciudad. i. DCVB.

De bona pasta (ser) *loc.adv.* De bon natural, ser de bon geni, fàcil de tractar. *Però aquell dintre d'al·lot, amb tot i ésser de tan bona pasta, li agradava capbuitejar aiximateix desiara.* 'Es missatget petit'. DCVB.

De bona talla *loc.adv.* Més alt que baix. DCVB. **Variants:** De bones talles *loc.adv.* DCVB.

De bondeveres *loc.adv.* 1. De ver, sense ficció (Mall.) *Ab lo xot de bondevers y bandereta d'estam*, Penya Poes. 250; 2. Amb intensitat. *Feia fret de bondeveres*, Roq.9. DCVB, Mall.

De bones intencions, l'infern n'és ple *par.* Vol dir que no basta tenir bona voluntat, sinó que cal fer bones obres. DCVB.

De bons nedadors, és salvar la roba *par.* Significa que l'home ha de ser previsor i atendre no sols a les coses principals sinó també a les ecundàries. DCVB.

De bons propòsits, l'infern és ple *par.* Significa que la bona voluntat no és suficient si no és eficaç, si no es compleix allò que es proposa de fer. DCVB.

De bons sopars, n'estan plens els fossars *par.* DCVB.

De borra de Maig no me n'empatx *par.* Fa referència a la poca qualitat de la floració que les oliveres fan durant el mes de maig. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Sa borra que ses oliveres treuen dins es maig, no arriba a aplec casi mai; i per això diu s'adagi De borra de maig no me n'empatx.* 'Es dotze mesos i dues jaies'.

De bot i bolei *loc. adv.* De repent, inesperadament (Mall.). *Quant de bot y boley li ve tal pedrada* Roq. 43; *.Que de bot y boley se posa a pretní una atlota molt lletja*, Ignor. 23. ; *Per afeytar de bot y boley tots els homos plegats*, Penya Mos. iii, 121. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *No se'n poria avenir que de cop i bolei li comparegués aquell minyó com un ciuró.* 'Es ciurons que tornaren minyons'. **Variants:** De cop i bolei *loc. adv.* DCVB.

De breu en breu *loc.adv.* Cada estoneta. E dats-lin de breu en breu o a tart, Animals caçar 17. DCVB.

De buit (venir) *loc.adv.* Descarregat, sense res. DCVB. Rond. Mall.: *-¿i que és estat? Diu En Juanet. Que també véns de buit? -I tant de buit! Res pus que fosca he vist.* 'En Joanet de l'Onso'

De çà i de llà (escrit també deçà i dellà) *loc.adv.* D'un costat i de l'altre. *Dos lladres, un de sa e l'altre de llà*, Evang. Palau. DCVB.

De ca'l general *loc.adv.* De la millor classe, de primera. *"Ens van donar un dinar de ca'l general"* un dinar esplèndid. *"Li vaig moure un escàndol de ca'l General"* un escàndol molt gros, terrible. *"Hi havia una gentada de ca'l General"* una generació immensa. DCVB.

De cada deu nou *loc.adv.* En gran quantitat, gairebé tots. «*Els homes, de cada deu nou, són desconfiats*». DCVB.

De caire (estar) *loc. adv.* Estar col·locat descansant damunt el costat més estret. DCVB.

De calabruix, tothom en fuig *par.* DCVB.

De calent en calent se pela *par.* Vol dir que les coses s'han de fer prest, abans que no en passi l'oportunitat. «*Que riga la gent, i jo que vaja calent*». DCVB, or., occ., val., bal.

De callar, un mai se'n repenedeix *par.* DCVB, Men.

De Can Mel·lo a Can Catel·lo *loc. adv.* D'ací i d'allà, d'una par.t a l'altra repetidament. *Y tot lo sant dia delay delay de son Metlo a son Catetlo*, Aguiló C., Rond. de R. 13. *Jo no dic que un se n'haja d'anar sempre delai delai de ca'n Mel-lo a ca'n Catel-lo*, Alcover Cont. DCVB, Mall., Men.

De cap a cap *loc.adv.* Del principi fins a la fi DCVB. *Aquells qui duien, senten humit damunt s'espatla, i veuen que cauen degotissos de cap a cap.* '¿Val més matinejar que a missa anar?'

De cap a peus *loc.adv.* Completament, sense minves. *L'erras de cap a peus*, Penya Mos. iii, 36. DCVB.

De cap a peus *loc.adv.* De dalt a baix, en tota l'extensió. *Los cauallers an anar tots armats del cap tro sus als peus*, Flos medic. 14. *De cap a peus s'esborrona*, Picó Engl. 47. DCVB. *Sabeu que hi estava d'embabaiat, contemplant-la de cap a peus! Ell no pipellejaja casi casi.* 'S'Herмосura del món'

De cap de brot *loc.adv.* De la millor classe, dels més eminents (en bé o en mal). Es diu per analogia de la fruita de cap de brot, que és millor que l'altra fruita del mateix arbre. *Collien a ferotges abraçades les delicades flors del cap de brot*, Verdaguer Nerto 78. DCVB. Rond. Mall.: *Quin bergant que és aquest! Ell mos és sortit de cap de brot! ¿Que farem? ¿Que mos ne donarà a tots amb una ...* 'En Gostí lladre'

De cap de dent (venir quelcom) *loc.adv.* Amb cert rebuig. *I En Mercè-Mercè, que venia tant de cap de dent an el rei.* 'En Mercè-Mercè'

De cap i de nou *loc.adv.* Des del principi. DCVB.

De cap *loc.adv.* Mentalment, de memòria, de pensament. DCVB. *Duia es compte de cap.* 'Sa comtessa sense braços'

De cap manera *loc.adv.* Amb negació absoluta. *E per neguna manera no i uingam*, doc. a. 1244 Pujol Docs., 19. DCVB.

De cara i ulls *loc.adv.* De molt de seny i digne de respecte. «Un home de cara i ulls». DCVB.

De carn i os *loc.adv.* Vivent, no imaginari ni difunt, ni sobrenatural. *Que darrera en Revenjoli hi ha un homo de carn i os* Aurora 228. DCVB.Rond. Mall.: *En Pere se va creure que aquella figura era una persona de carn i os, i li diu. 'En Pere Beneit' Era de que un fadrinel-lo com ell no se miràs mai cap al-lota, com si no fos d'aqueix món ni de carn i os com ets altres. 'Dos patrons i una patrona'* **Variants:** Tornar de carn i os *loc.* v. Tornar viure. Rond. Mall.: *Tu no et mouràs d'aquí que es meu amic no sia tornat de carn i os.*

De carrera *loc.adv.* Seguit, sense interrupció «*Van passar tres trens de carrera*». «*Se li van morir quatre fills de carrera*». DCVB

De casar i sembrar, ningú consells pot donar *par.* DCVB, Val, Men.

De casar-se jove i aixecar-se dematí ningú se'n penet *par.* DCVB, Mall.

De casar-se jove i aixecar-se dematí, ningú se'n penet *par.* DCVB, Mall.

De casta forta *loc.adv.* En grau molt alt, amb molta intensitat. *Ja me posaria terra a s'escudella de casta forta*, Alcover Cont. 3. DCVB.Rond. Mall.: *Na Joana que tenia una casera rabiosa, i En Pere que també se desxondí de casta forta. 'En Pere de sa xuia'*

De cent negats, un salvat *par.* Es diu referint-se a una empresa o acció en què molts pocs han sortit guanyant. DCVB.

De cera (ser) *loc. adj.* Estar molt groc, de color malaltís. *Tots estan grochs, tots denarits, tots desganats, tots una cera!*, Oller Rur. urb. 103. DCVB

De cinc quaters *loc.adv.* Es diu d'una persona o animal molt voluminós. *Havia determinat triar una atlota; vatx fer com ets atlots quant van a sa Porta de Sant Antoni a triar una anyella amb sos par.es la vatx triar de cinch cortés, grossa, grassa, ben plantada*, Maura Aygof. 8. DCVB, Mall

De clau passat (ser) *loc. adj.* Ser molt evident o molt fàcil, de gran simplicitat. DCVB.

De coa a coixí *loc.adv.* Totalment, d'una banda a l'altra. DCVB, Un Mall. Dicc.

De coll fred (persona) *loc.adv.* De poca sang, mancat d'energia (Mall.). DCVB, Mall.

De comandacions eixutes, els gats se n'escanyen *par.* Vol dir que la simple recordança, encara que sigui afectuosa, no dóna profit si no va acompanyada d'un auxili positiu (Mall). DCVB, Mall.

De comandacions eixutes, es gat se n'escanya *par.* Vol dir que els compliments que no van acompanyats de donatiu fan poc profit. DCVB, Mall.

De comú acord *loc.adv.* Amb acord pres igualment per dues o més persones. DCVB.

De concert *loc.adv.* D'acord, de mútua conformitat. *Son restats de concert dit Batlle i Jurats y Consell* doc. a. 1618 (Segura HSC, 237). DCVB.

De consells no en vages fart, i tu pren la millor part *par.* Significa que sempre és bo que et donin consell, perquè sempre és bo escoltar l'opinió dels altres i després fer-ne l'ús que hom creu convenient. Rond. Mall.: *¿Vols un consell meu, Magdalena? De consells no en vages fart, i tu pren la millor part-diu Na Magdalena, 'Es patró Pere'*

De consells no en vagis fart, i tu pren la millor part *par.* Vol dir que convé escoltar el consell dels altres, encara que no per força s'ha de seguir. DCVB, Mall.

De continu *loc.adv.* Contínuament, sense interrupció. *Tenia ab si a la contínua més de trenta de cavalls*, Pere Pasqual Obres, i, *Deliberà offerir la vida sua al seruíci meu stant de contínu en lo temple*, Villena Vita Chr., c. 268. *Portant de continu lo dart embagat*, Proc. olives 312. *Desde es moment que'm vaig posar a conversar de contínua amb N'Antonina*, Alcover Cont. 371.; *Amor de contínuu vos ha fet la guerra*, Passi cobles 84. *Som stats a mirar la vostra galera, la qual a la contínua sta fassida de dones*, doc. a. 1419 (Bofarull Mar. 93). *Deliberà offerir la vida sua al seruíci meu stant de contínu en lo temple*, Villena Vita Chr., c. 268. *Al qual yo de bon grat daria la terça part de mon regne e que aturàs a la contínua en ma companyia*, Tirant, c. 27. *Portant de continu lo dart embagat*, Proc. olives 312. *Desde es moment que'm vaig posar a conversar de contínua amb N'Antonina*, Alcover Cont. 371. DCVB.

De conveniència *loc.adv.* Per profit egoista. DCVB.

De cop descuit *loc.adv.* Sobtadament, inesperadament. DCVB. Mall. Rond. Mall.: *Ja sé que faré, diu a la fi. Me'n vaig a ca'l Rei; de cop-descuit li prenc sa mula millor d'es cotxo.* 'En Pere Gri' **Variants:** De cop i boleí *loc.adv.* DCVB. Mall. Rond. Mall.: *Que m'ho perdon si som tornada entrar aquí dins de cop i boleí!*. 'Na Francineta' De cop *loc.adv.* DCVB. Tot de cop *loc.adv.* DCVB. D'un cop *loc.adv.* De sobte, inesperadament. DCVB. De cop i volta *loc.adv.* *I de cop i volta la meua voluntat va desplegar-se poderosa*, Ruyra Parada 21. DCVB. De cop i resposta *loc.adv.* DCVB, Mall., Men.. .

De cop i volta *loc.adv.* De sobte. *Vaig saber per un propi, i de cop i volta, la mort d'un íntim amic meu*, Pons Com an. 61.

De cor amarg, mai boca dolça *par...* Les penes fones no es poden ocultar. (Saura Dicc.). DCVB.

De cor *loc.adv.* Amb sinceritat, francament DCVB. Rond. Mall.: *Demà mateix serà! -diu aquell criat, de boca, no de cor.* 'El rei de tres reinats' **Variants:** De tot cor *loc.adv.* DCVB. Rond. Mall.: *-T'agraesc de tot cor s'ofèriment, però no el puc acceptar.* 'Na Dent d'or' De bon cor *loc.adv.* DCVB.

De corbeu *loc.adv.* A la torta i recolzat. *Seure de corbeu és molt lleig. No estiguis de corbeu.* DCVB, Mall., Men. Rond. Mall.: *Sopen; es missatges, un després de s'altre, se'n van a jeure, i ell se posa de corbeu dalt un pedrís de sa cuina.* 'S'estudiant de sa cova de Salamanca' **Variants:** De gorbeu DCVB, Mall., Men.

De correguda *loc. adv.* 1. Apressadament, sense temps d'aturar-s'hi. *Fondre's en llàgrimes, dexar-se caure de correguda al sofà...* *Tal fou lo quadro*, Vilanova Obres, iv, 243. I.; 2. Amb gran facilitat. «*Això, jo ho sé fer de correguda*»; *A l'hora d'ara no hi ha gat ni rata que no'l llegesca de correguda*, Ignor. 5.; 3. Consecutivament, sense

interrupció.«Ha vingut dues nits de correguda» (=dues nits seguides). *Mentres ella va de correguda cap a sa casa*, Alcover Poem. Bíbl. 34.; *Feia dies que no més fumava de correguda*, Pons Llar 30. DCVB.**Variants:**De correntes *loc.adv.* De pressa, amb gran facilitat. *Això ho sé llegir de correntes*. DCVB, Mall.

De correguda *loc.adv.* Apressadament, sense temps d'aturar-s'hi. DCVB.Rond. Mall.*Ara an en Lau li venia tan just tan just anar-hi es diumenges, de correguda, i casi mai hi era a temps.* ‘¿Val més matinejar que a missa anar?’.

De cos present *loc.adv.* fig., una persona en mala situació davant els altres, en estat de gran desprestigi. *En Nadaletxo se posa ell metex de cos present, anant a retreure un des càstics merescudíssims que es seus superiors li varen haver d'imposar*, Aurora 262. DCVB.

De costellantes *loc.adv.* De caire. DCVB.

De d'allà *loc.adv.* Caminant, fent via. *Y ho dona a ses comes de bell nou, y de d'allà!*, Alcover Rond. ii, 2. ; *Y ja li han envelat per avall tots dos, i de d'allà*, id. ibíd., iii, 207.; *La tapa ben tapada i ja li ha estret de d'allà cap a ca'l Rey*, id. ibíd., vi, 102. DCVB.

De dalt a baix *loc.adv.* De cap a peus, d'un extrem fins a l'altre. *Mirant-se a la Mundeta de dalt a baix*, Vilanova Obres, xi, 44. *Ple d'innoble floridura | que enllegeix vostra figura | de dalt a baix de la creu*, Riber Sol ixent 20. . *La casa crux d'alt a baix* Picó Engl. 40. DCVB. *Es senyorot la se mira de dalt a baix, la veu que no para de resar.* ‘Sa comtessa sense braços’. **Variants:**De cap a peus *loc.adv.* DCVB.

De deçà *loc.adv.* Cap ací. *Jo venia de deçà i ell se n'anava de d'allà*, DCVB, Mall.

De desagraïts, n'està ple el món *par.* DCVB.

De descuit *loc. adv.* DCVB.**Variants:**Per descuit *loc. adv.* Per oblit, per inadvertència. «He deixat el moneder, de descuit, damunt la taula». DCVB.

De detrás, al rei li fan banyes *par.* DCVB.

De deu (vegades, dies, pics) nou *loc. adv.* La gran majoria, quasi tots. *De deu pichs nou, veureu com pert sa xerrera*, Roq. 6.DCVB. Rond. Mall.:*Que, de deu vegades nou es qui fa es deutes és s'homo, i no sa dona.* ‘Sa llampria meravellosa’; *I de deu dies nou tornava així com se n'era anat.* ‘Es fii des pescador’.

De dia i de nit *loc.adv.* Durant el dia i durant la nit. DCVB.

De dia va madona i de nits crema s'oli *par.* Es diu referint-se al qui de dia no treballa i després ha de treballar a la nit. DCVB, Mall., Men.

De dia va madona, i de nits crema s'oli *par.* Es diu de les persones que perden el temps de dia i han de treballar de nits. DCVB, Men., Eiv. DCVB, Mall., Men.

De diners i de bondat, la meitat de la meitat *par.* Vol dir que no cal creure sinó una part del que es conta sobre riquesa i qualitats d'altri. DCVB.

De diners i de bondat, la meitat de la meitat *par.* Vol dir que ordinàriament són exagerades les ponderacions que la gent fa de la riquesa i de les qualitats morals d'altri. DCVB.

De dir-ho a fer-ho, no hi ha comparació *par.* Significa que molts diuen que faran i faran, i no fan res. DCVB, Mall.

De doblar u *loc.adv.* De no res, que no val res. *¿Què hi teniu que dir ab axò, escriptoretxo de doblar u?*, Aurora 226. DCVB, Mall.

De dolent arbre no esperis bon fruit *par.* DCVB.

De dolent arbre, dolent fruit *par.* DCVB, Mall.

De dona i mula, treure'n lo que es puga *par.* DCVB, Eiv.

De dos mals, el més petit *par.* Vol dir que si no podem defugir d'una cosa dolenta, sempre convé agafar-nos amb la que ho sigui menys. DCVB.

De dos tornalls *loc.adv.* De dues sèries o fet amb dues direccions. *Un baday solfetjat y un estirament de dos tornays*, Ignor 6. DCVB, Mall.

De dret en dret *loc.adv.* Cara a cara, sense interposició d'altra cosa. *E el, per temor que'l colp no fos tan gran si l'esperàs de dret en dret, lexà's caure del caual*, Jaume I, Cròn. 26. *Si los meus ulls no poden estar de dret en dret contra la resplendor del sol*, Lull Cont. 123. *Los ulls veen més e poden mills usar de la vertut visiva com no guarden de fit a fit en lo sol que no fan com guarden de dret en dret en lo sol*, Lull Cont. 352, 15. *Com la sfera del sol dóna en par.adís terrenal que reuerbera en la ciutat e regne de València, perquè li sta de dret en dret*, Tirant, c. 315. DCVB.

De dret *loc.adv.* En direcció recta. DCVB **Variants:** **Cap dret** *loc.adv.* *A Ciutat anau cap dret*, Aguiló Poes. 105. DCVB. **Tot dret** *loc.adv.* *Set donzeyles en la via / viu tot dret vers mi venir*, Turmeda Diuis. 4. *Se hisqué de la ciutat e anà-se'n tot dret a la tenda del Emperador*, Tomic Hist. 79.; *Aquest camí va tot dret a la ciutat*, Lacavalleria Gazoph.

De facto *loc.adv.* En efecte, efectivament. Com de facto no hi manca res. Maura Aygof. 99. DCVB, Mall.

De fam i feina, tothom en fuig *par.* DCVB, Men.

De fer bé, mai te'n penediràs *par.* DCVB, Cat. Men.

De fer bé, mai te'n penediràs *par.* DCVB, Cat., Men.

De fer bé, mal ne pervé *par.* DCVB. **Variants:** **De fer bé, tot mal en pervé** *par.* DCVB, Men.

De fer es beneit no fan pagar res *par.* Ho diuen per significar que no és inoportú fingir ignorància quan el no fer-ho obligaria a intervenir en un assunte enutjós. DCVB, Mall.

De ferro *loc.adv.* Molt dur. DCVB.Rond. Mall.: *Les retxava així mateix i los llevava qualque llenca, perquè tenia un barram de ferro.* ‘En Pere d'es Forn’.

De fit, o de fit a fit (o fit a fit, i ant. de fit en fit) *loc adv.* Fixament, amb la vista fixa. *Los ulls veen més... com no guarden de fit en fit en lo sol que no fan com guarden de dret en dret en lo sol*, Llull Cont. 352, 15. *Totes elles... mirant de fit la sua presència, reposauen en delit no recomptable*, Villena Vita Chr., c. 200. *Y de fit a fit la fita y aguarda*, Brama llaur. 229. *Levat en alt e de fit sguardí*, Febrer Inf. iv, 5. *I ab tristos bels, mirant-me de fit a fit, s'entenen*, Atlàntida vi. *Mirí de fit l'estela que's fonia*, Collell Flor 9. *Se posa a mirar-lo-se fit a fit*, Alcover Rond. ii, 277. *En Roc se la mirava de fit a fit*, Massó Croq. 80. DCVB.

De flor de gener no n'umplen paner *par.* Es diu referint-se al fet que la flor primerenca no sol produir fruits. (Mall., referint-se a la flor d'ametller o de favera). DCVB, Mall. **Variants:** De flors d'ametller dins es gener, no n'umplen paners *par.* Marroig Refr.). DCVB. *De sa flor que ets ametllers treuen dins es gener, surten tan poques metles, que diu s'adagi De flors de gener / no n'umplen es paner.* ‘Es dotze mesos i dues jaies’

De fluix *loc.adv.* Sense reflexió, per lleugeresa. DCVB.

De foc *loc.adv.* Molt potent. DCVB.Rond. Mall.: *Perque tenia una barra de foc, i s'hauria acabat un llinatge.* ‘Es fii des pescador’

De folondres *loc.adv.* De costat. *Vengué a un través de cabell el que el barber y jo pegàssem de folondres y anàssem de redolons*, Penya Mos. III, 118; *Aquell malanat... va caure de folondres més de mig mort*, Alcover Rond I, 69; Rosselló Many, 147. DCVB.Rond. Mall.: *Aquell animallet romangué tot espatarrellat; pega un par.ei de llongos i cau de folondres.* ‘En Bernadet i la Reina manllevada’

De fora vindrà qui de casa ens traurà *par.* Es diu referint-se als qui suplanten els posseïdors o habitants lligítims. DCVB.

De franc *loc.adv.* Gratuïtament, sense pagar. DCVB.Rond. Mall.: *I s'hosteler lo hi deixà jeure de franc, per l'amor de Déu.* ‘Es soldat de Marina’

De fresc *loc.adv.* De poc temps, recent. *Casadeta de fresc, naturalment*, Pons Com an., 13. *Ovelles toses de fresc*, Massó Croq. 61. DCVB.Rond. Mall.: *Això era un rei i una reina, casats de fresc, que tengueren un infant.* ‘S'hereu de la corona’

De fruita, poca *par.* Es deia, i ara no es diu tant, per expressar la creença que la fruita és poc convenient al cos i que convé menjar-ne poca. DCVB.

De gana *loc.adv.* En bona disposició de salut i d'humor. *Yo no estich de gana, jo estich un poch indispost, jo no tinch perfeta salut*, Lacavalleria Gazoph. «*Dalt s'era de Galiana / diuen que hi fa bon estar; / també hi fa bon festejar / si la jove està de gana*» (cançó pop. Mall.). DCVB.

De gat a gat, no hi ha més que arpades *par.* Es diu referint-se a dues persones o coses entre les quals es creu que hi ha poca diferència.. DCVB, Mall., Men.

De gat a gat, no hi ha més que arpades *par.* Es diu referint-se a dues persones o coses entre les quals es creu que hi ha poca diferència. DCVB. -*Voleu que vos diga, que de gat a gat no hi deu haver més que arpades! Sobre tot, no ho vull esser, missèr!*. 'En Gostí lladre'

De gata morta no vulgueu treure gatons vius *par.* DCVB.

De gavatx i de porc, no te'n fiis fins que és mort *par.* DCVB.

De geners n'hi ha hagut molts de bons; de febrers, no gaires *par.* DCVB.

De genollons *loc.adv.* Amb els genolls suportant el pes del cos. *Us demana plorant...de jenollons, les mans juntes*, Lull Cont. 54, 28.; *Vos clam mercè de genollons*, Lull Sta. Mar. 31; *Fent-li present d'un ceptre de vori a genollons*, Atlàntida X. ; *Lo haraut... acostà's a la donzella, la qual staua de genolls, les mans e ulls deués lo cel*, Curial, ii, 19. *Y de genolls posant-se davant la santa imatge*, Collell Flor. 40. DCVB. **Variants:**A genolls *loc.adv.* Amb els genolls doblegats i sostenint-se damunt ells. *Ell se n'anà a Curial e mes-se a genolls dauant ell per parlar*, Curial, i, 18. DCVB.

De gom a gom *loc.adv.* Completament ple. *Evitar de dir... de gom en gom*, Pou Regles 276. *Amb una aygo a portadoras que es carrers venian de gom en gom*, Aguiló Rond. de R. 25. *Vós que rubliu de gom a gom l'espay*, Verdaguer Idilis.; *S'esqueia plena de gent de gom a gom*, Pons Com an. 62.; *Sa gent acudí, y mentres estava de gom en gom davant es portal...*, Roq. 16. *La casa estava plena de gom en gom*, Alcover Cont. 41. DCVB **Variants:**De gom en gom *loc.adv.* DCVB.

De gorbeu *loc.adv.* A la torta, de corbeu. Sempre estàs de gorbeu!. DCVB, Ciutadella. **Variants:**De gurbeu *loc.adv.* De drets i d'ajupits, de gurbeu y de coxo-colzo. Roq. 32. ; *De gurbeus i escarabit, / just boix de punta torçada*, Ballester Xèx. DCVB, Men.

De gorra *loc.adv.* A despeses d'altri. "Viure de gorra", "Entrar en el teatre de gorra". DCVB.

De gota en gota *loc.adv.* A gotes, a petites quantitats. DCVB.

De gota en gota s'omple la bota *par.* Significa que l'acció lenta però insistent arriba a tenir gran eficàcia. DCVB. **Variants:**De mica en mica, s'omple la pica *par.* DCVB. .De gota en gota s'omple la bóta *par.* Aforismes que signifiquen que la constància en l'estalvi de petites quantitats arriba a fer estalviar cabals grossos. DCVB. Gota a gota se fa gorg *par.* DCVB. De gota en gota corre el riu *par.* DCVB. Moltes gotes fan bassal *par.* DCVB. Moltes gotes de cera fan un ciri pasqual *par.* DCVB. Moltes gotes fan un ciri *par.* DCVB.

De gràcia *loc. adv.* Gratuïtament, sense interès per la compensació; com a favor. DCVB *En gràcia e mercè vos demane que'm perdoneu*, Tirant, c. 14. *De gràcia te done totes les verdures*, Isop Faules 9. DCVB.

De gran avantatge *loc.adv.* Amb gran excés, amb abundància. *Havia mesa gran cantitat de moneda e prestada sobre castells e altres rendes de barons, los quals de gran avantatge li*, Decam. ii. DCVB

De gran pujada, gran baixada *par.* DCVB.

De gran sort *loc.adv.* De gran format, de la mesura major. *Tot hom generalment qui volrà fer draps de la gran sort a la florentina..., de pinte XXVIè, XXVIIIè..., XXXVIè o de mayor nombre..., doc. a. 1424 (RLR, iv, 370). Y jo més content que un ca amb un os, que no tocave de peus en terra ni m'haurian tapat amb una flassada de la gran sort,* Aguiló Rond. de R. 5. DCVB. **Variants:** De la gran sort *loc.adv.* DCVB.

De gran, fan petit *par.* Es diu per justificar que una cosa sigui més gran del que caldria. DCVB.

De grans amors, grans pudors *par.* DCVB, Mall

De grapes *loc.adv.* Amb els dos peus i les dues mans tocant en terra. *Com taups furgant ressurten del cau a quatre grapes.* Atlàntida, IX; *Per ses seues especials circumstàncies deuria caminar de grapes.* Ignor. 58. DCVB. **Variants:** **De quatre grapes** *loc.adv.* DCVB. .Rond. Mall.: *Es criats i criades, com veren caure aquell ruixat de pedres precioses, ja estigueren de grapes; i grapada ve grapada va, qui més en poria aplegar, més n'aplegava. 'N'Estel d'or'; Rond. Eiv.: I amb això, sense sebre d'on li venia ni d'on no, me li ensivellen batcollada que per poc el tiren de morros. I darrera aquella una altra que el fé anar de grapes... 'Es Follet'*

De grat o per força *loc.adv.* Tant si es vol com si no es vol. *Aleshores vaig haver de comprendre, si us plau per força, com això del talent és una cosa de Déu dóna,* Ruyra *par.ada 4.* DCVB.

De grufes *loc.adv.* De morros. DCVB, Mall. **Variants:** Caure de grufes *loc.adv.* DCVB. *Que et farien anar de grufes tota la vida.* DCVB. Anar de grufes *loc.adv.* DCVB.

De gum a gum *loc.adv.* Completament. "*Vetlarem de gum a gum tota sa nit*"=*durant tota la nit.*" DCVB, Eiv.

De Joan a Joan hi ha camp gran *par.* Vol dir que hi ha gran diferència d'un home a un altre, en assumpte de saber, de bondat, etc. DCVB, Mall.

De jorn *loc.adv.* De bon matí, a hora relativament primarenca del matí. Sembla que actualment ja s'escriu junt per la qual cosa no ho considerariem UDR. DCVB.

De Joseps, Joans i ases, n'hi ha per totes les cases *par.* Es diu per la gran abundància que hi ha de persones que porten aquests noms. DCVB. / DCVB, Men

De joves en mor qualcun (o en moren molts), i de vell no en queda cap *par.* Vol dir que tots hem de morir, i que principalment els vells hi estan exposats. DCVB. **Variants:** De vell enllà, no es pot pasar *par.* DCVB. Per no veure's vell, hi ha pena de la vida *par.* DCVB. De joves se'n mor qualcun; de vells, no en queda ningun *par.* DCVB, Mall..

De l'abundància del cor parla la boca *par.* Sentència d'origen bíblic, usual a totes les comarques entre gent lletraferida. DCVB.

De l'abundància del cor parla la boca *par.* Significa que espontàniament solem dir aquelles coses que ens impressionen o que ens preocupen. DCVB.

De l'any de la picor *loc.adv.* De temps molt antic. DCVB.

De l'home que de tu fia, fia-te'n, que és cortesia. *par.* DCVB.

De l'home vell, si és ric, tothom és parent i amic *par.* DCVB.

De l'home vell, si és ric, tothom és parent o amic *par.* DCVB.

De l'hora *loc.adv.* Recentment, de poc temps ençà. *Aquelles camies que par.exian planxades de l'hora*, Penya Mos. iii, 30. *Un periòdich fresch de l'hora*, Roq. 21. DCVB.Rond. Mall.: *I ¿què fa ell? Agafa un ribell, l'umpl d'aigo treta de l'hora d'un pou de vena, se treu una ampolleta verda que tenia ben estojada.* 'En Tià de Sa Real'

De l'olla (ser) *loc. v.* Ser de la colla dels qui manen o dels qui tenen influència. DCVB.

De l'orde *loc.adv.* S'usa entre pagesos mallorquins com a adjectivació despectiva, en locucions com «de Pepet de l'orde!» (cf. Aurora n.o 262). Potser ve de la denominació de l'orde, que s'aplicava a certes classes de teles en el segle XVIII. *Ribans dits del orde llisos de tir quinse canes la pessa*, Tar. preus 63. DCVB.

De l'ou al sou, del sou al bou, i del bou a la forca *par.* Indica que la delinqüència comença per delictes petits i va augmentant de gravetat fins a la pèrdua total. DCVB.

De l'u *loc.adv.* De molt bona classe, de primera. *Ho podeu preguntar a sa vostra pubila... Que fila prim!... La teniu ensenyada d'allò de l'u*, Ruyra Pinya, ii, 57. DCVB.

De l'ull del vent *loc.adv.* Molt llest o hàbil. DCVB, Mall.

De l'ungla (ser) *loc. v.* Ser lladre. DCVB.

De l'ungla (ser) *loc.adv.* [CP]. Amb propensió a robar. Rond. Mall.: *Sa fama era que aquell amo era tan taianassos i tan amic de l'ungla, que quasi tot quant es tenia era robat.* 'Un que va fer es mort per no pagar es deutes'. *Amb una paraula, tot era gent de l'ungla, que arregussaven tot quan porien.* 'Bruixes, bruixots i fullets'

De l'a fins a la b (contar) *loc.adv.* Tot, sense deixar res. *Pica de talons sa bugadera cap an es compte, i al punt ja l'aglapeix i li conta de l'a fins a la b tot quant sa pobileta li havia comanat que li...* 'Es missatget petit'

De l'escuma de la pesta [De s'escuma de sa pesta] (ser) *loc.adv.* Dolentíssim, extremadament dolent. DCVB. *En Juan i En Toni sortiren de s'escuma de sa pesta; duien un dimoni a cada cabei.* 'En Ferrandí'. **Variants: De s'escuma del dimoni** (ser) *loc.adv.* Rond. Mall.: *Creguda de que hi havia de trobar mal-bociners i etsisadores i desetsisadores ben entemeriades i de s'escuma del dimoni.* 'Bruixes, bruixots i fullets'

De l'ui del vent (ser) [De s'ui d'es vent] *loc.adv.* Molt llest o hábil. DCVB.Rond. Mall.: *I tengueren una partida d'infants ben condrets i xerevel·los i de s'ui d'es vent. 'En Joanet i sa Donzella Desencantada'.*

De la banda (anar-se'n) *loc.adv.* De costat, tort. DCVB. *I en fugí així com pogue, anant-se'n de la banda de la banda i ranquetjant. 'Es Mèl·lero Rosso'.*

De la cria esguerrada (ser) *loc. v.* No ser-hi tot, estar mancat d'enteniment. DCVB.

De la desgràcia de Judes, Sant Macià en tengué ventura *par.* Es diu referint-se a algú que ha trobat la seva bona sort en la mala sort d'un altre. DCVB, Mall. / DCVB. **Variants:** De la dissort de Judes, Sant Macià entengué ventura *par.* DCVB, Mall.

De la flor de gener, ningú n'omple el graner *par.* (Mall., referint-se a la flor d'ametller o de favera). (DCVB, Mall.) .

De la guapesa, no se'n tira cap tros a l'olla *par.* DCVB.

De la mala dona te'n guardaràs, i de la bona no te'n fiaràs *par.* DCVB.

De la mar el bon peixó, i de la terra el bon moltó *par.* Significa que la carn de moltó és molt saborosa. DCVB. / Es refereix als productes considerats millors com a mengívols, de la terra i de la mar. DCVB.

De la mar i d'es caparrot, ningú treu lo que vol, sinó lo que pot *par.* DCVB, Mall..

De la neteta a la bruteta, no hi ha més que mitja horeta *par.* Vol dir que costa poc servir la netedat. DCVB, mall.

De la pell del diable (ser) *loc. v.* Ser molt dolent o entremaliat. *Trabucant y matutero, era de la pell del diable, y dels que plogueren y no feren fanch,* Rond. de R. Val. 21. DCVB. **Variants:** **De la pell de Barrabàs (ser)** *loc. adj.* DCVB. **De la pell de Judes (ser)** *loc. adj.* DCVB. **De les retalladures de Judes (ser)** *loc. adj.* Ser molt dolent moralment, insuportable. DCVB.

De la pròpia collita (ser) *loc. adj.* Ser producte propi, no après o copiat d'altri. DCVB.

De la saó que... *loc.adv.* Des del temps que.... DCVB.

De la seva pell es faran les tiretes *en.* Vol dir que el resultat d'una empresa o acció recaurà damunt el qui en té la culpa. DCVB. **Variants:** De la pell en fan corretjades *en.* DCVB, Cat., Bal. De la teva pell faràs cordons! *en.* Es diu a qui no vol escoltar els consells que li donen pel seu bé (Eiv.). DCVB, Eiv. Del teu pa faràs sopes *en.* DCVB, Mall.

De la taula al llit, i del llit a la taula *loc. v.* Es diu del qui sols viu per menjar i dormir. DCVB.

De la terra *loc.adv.* Del país mateix on una cosa es troba; no foraster o estranger. *Bala de V o VI draps de la terra,* Leuda Coll. 1249. *Disputar... si lo li de Alexandria és pus prim que aquell de la terra,* Corbatxo 51. *Terra Santa (i ant. la Santa Terra d'Ultramar)*

el país de Palestina, on visqué i morí Jesucrist. Los sarraïns tenen la Sancta Terra d'oltra mar, Llull Blanq. 77. Tornà après en la Terra Santa, par.15 e Viana 25. DCVB.

De les bones casasses surten les bones bestiasses *par.* Ho diuen en menyspreu dels rics. DCVB.

De les bones viandes no se'n cal enfitar *par.* Vol dir que no convé abusar de les coses bones, perquè també fan mal. DCVB.

De les herbes molles se'n torquen el cul [De ses herbes molles se'n torquen es cul] *par.* Vol dir que de les persones massa condescendents i bondadoses se'n sol abusar. DCVB, Mall.

De les herbes molles se'n torquen el cul *par.* Es diu referint-se a les persones massa benignes, de les quals se sol abusar. DCVB.

De les raons d'uns, altres ne viuen *par.* Significa que les baralles o discussions són profitoses per a advocats i altres persones que hi intervenen a par.t dels litigants. DCVB.

De les retalladures de Judes (ser) loc. adj. DCVB, Mall. **Variants: De ses igualadures de Judes (ser) loc. adj.** DCVB. **De la pell de Judes (ser) loc. adj.** DCVB, Mall.

De les rialles, vénen les ploralles *par.* Vol dir que després d'una gran alegria sol venir un motiu de tristor. DCVB.

De les sobres, es fan les obres *par.* Significa que cal no dedicar a obres sinó allò que no necessitem per a les coses de cada dia. DCVB.

De lladre a lladró quaranta dies de perdó *par.* Vol dir que robar a lladres no és pecat, ans és obra meritòria. DCVB.

De lladre d'un ou, lladre d'un bou *par.* Es diu prevenint-se envers els nois que comencen robant coses petites, però que volen arribar a ribar-ne de grosses. DCVB, Mall.

De lladre i de gat vell, no en vulguis ni la pell *par.* Gomis Zool. 114. DCVB.

De llàgrimes de dona i coixera de ca, no hi ha que fiar *par.* DCVB, Bal.

De llarg a llarg *loc.adv.* En tota l'extensió, d'un extrem a l'altre. *Ella comptà tota la trayció de larch a larch, Pere IV, Cròn. 18. Sobre'l nouè dix esser ver, de larch a larch, Somni J. Joan 1393. De llarg a llarg l'estenen en la fossa, Canigó ix.* DCVB.

De llarg *loc.adv.* Vorejant i sense deturar-se. DCVB.

De llegums i moniatos, no te'n fiïs que fan flatos *par.* DCVB.

De llevant i de ponent *loc.adv.* De totes direccions, de les par.ts més oposades. Exiren de ponent e de llevant los serrahiins, Desclot Cròn., c. 39. Adés en leuant y adés en ponent, Proc. olives 1622. DCVB. *En Bernat duia molta conversera, i li treia an es criat mil capítols de llevant i de ponent.* 'El rei de tres reinats' **Variants:** Del llevant i del ponent

[D'es llevant i d'es ponent] *loc.adv.* Rond. Mall.: *I ja és partit a preguntar-lo d'es llevant i d'es ponent; però no en varen porer treure altra sentència.* 'S'infant que feia vuit' Surta del llevant surta del ponent [Surta d'es llevant surta d'es ponent] *loc.adv.* De totes maneres; sia com sia; sens falta. DCVB.Rond. Mall.: *No teniu que predicar-me me som passat això p'es cap, i ho he d'arribar a s'enfront, surta d'es llevant, surta d'es ponent.*

De llevant o de ponent, de la dona sies parent *par.* Significa que la dona té preponderància dins la casa, i que els qui estan en bones relacions amb ella solen tenir avantatges. DCVB, Cat., Val., Bal. / Indiquen la conveniència d'esser parent per part de la dona per a tenir veu i vot dins la família. DCVB. **Variants:** Benvolent o malvolent, de la dona siguis parent *par.* DCVB. Allí on estigues, parent de la dona sigues *par.* DCVB

De llibres i de gàbies, no se'n tornen gaires *par.* DCVB.

De llibres i paraigües, no se'n tornen gaires *par.* DCVB.

De llinatge en venim *loc.adv.* Es diu al·ludint a una persona que té certs defectes que ja li vénen de família. DCVB.

De lloc de persinanes, no te'n vénguin ganes *par.* Significa que una passió on hi ha casa de residència del propietari, no sol esser gaire còmoda per al pagès. DCVB, Men.

De lluny se veu la vila, i de prop la gent *par.* Significa que per a conèixer bé les persones cal tractar-les de prop i amb intimitat. DCVB.

De lo dolent, lo precís *par.* Vol dir que de les coses que no són bones cal admetre'n tot just allò que sigui indispensable. DCVB, Mall.

De lo que costa poc, donar-ne molt *par.* DCVB, Men.

De los cent mil diantres *loc.adv.* Molt potent, de gran intensitat. Rond. Mall.: *I ets altres bous que també se posaren a bramular, armant un rebumbori de los cent mil dimonis, que alçaren tot es poble.* 'En Pere Beneit'

De madastra (ser quelcom) *loc.adv.* Dolent, fet amb mala intenció. Rond. Mall.: *I s'altra amb una bona llesca de pa, que vos assegura que no era de madastra.* 'Es corpet d'es pou d'En Gatell'

De mal cep, no pot sortir bon sarment *par.* DCVB.

De mal d'amor els metges no en curen *par.* DCVB./ DCVB, Men.

De mal d'ase ningú en cura *par.* DCVB.

De mal d'ase, ningú en cura *par.* DCVB, Men./ DCVB, Mall.

De mal de costat, als vuit dies, o bo o enterrat *par.* DCVB.

De mal de manies, els metges no en curen *par.* DCVB.

De Mal just *loc.adv.* DCVB.

De mal just *loc.adv.* Injustament, contra justícia. *No posseir res de mal just ne desigar riqueses*, Sermons SVF, i, 71. (Hi ha qui usa la grafia de bon jus, de mal jus, en lloc de just, per la creença no improbable que tals expressions tenen més a veure amb el llatí ius ‘dret’ que amb just. *Però era de bon jus atacar-lo ans que ell ens menacés?*, Ruyra par.ada 51. DCVB.

De mal no en surt sinó mal *par.* DCVB.

De mal pagador, gra o palla *par.* Significa que dels deutors malpagadors cal cobrar-se sigui com sigui, fins i tot amb coses que normalment no es consideren de valor. DCVB. **Variants:** De mal pagador, encara que sigui en palla *par.* DCVB. .

De mal veure *loc.adv.* De mal aspecte, desagradable a la vista. DCVB.

De mal, no n'hi ha cap de bo *par.* Es diu responent a algú que vol llevar importància a un mal. També es diu «El mal ja té mal nom». Ampliant aquest concepte humorísticament, es sol dir «Tots els mals són dolents, fora la malvasia»; o bé «De mals, sols hi ha bons la malvasia, el malindro i el malocotó» (Manresa, Barc.). DCVB.

De mala arrel (ser quelcom) *loc.adv.* Dolent, de mals instints. DCVB. *-¿Aquelles faves? Respon es coc. Encara me par.eix que hi ha d'esser; però ¿qué no sabeu que van esser de tan mala arrel que no volgueren coure. ‘En Gostí lladre’ M'enganaria que tot no siguen enveges i passions de mala rel! ‘Ecos de la vida de Jesús, Maria i Josep’*

De mala gana *loc.adv.* En mala disposició de salut o d'humor. *Perque stava de mala gana lo dit senyor lochtinent no apportà bordó en lo tàlem*, doc. a. 1563 (Ardits, v, 10). *Dona Contesina de Queralt stave de mala gana*, doc. a. 1572 (Segura Hist. Sta. Col. 209). DCVB.

De mala gràcia *loc adv.* Sense qualitat plaent. *Aquelles gents rústiques e de mala gràcia*, Villena Vita Chr., c. 92. DCVB.

De mala llavor, mai surt bon fruit *par.* DCVB.

De mala llet (ser) *loc. adj.* tenir mal geni i mala intenció. DCVB.

De mala mà, mal gra *par.* Significa que els regals corresponen a la mesquinesa o generositat de qui els fa. DCVB.

De mala manera *loc.adv.* Fortament i malament. *S'afecte que jo tenia a sa meua dona s'anava refredant de mala manera*, Roq. 44. DCVB.Rond. Mall.:*Com es moixos la guipen, tiren sa candela an el dimoni, i ja han pegat llongo cap a sa rata, que al punt la sentiren giscar de mala manera. ‘Ressonàncies de l'Antic Testament’*

De mala mort *loc.adv.* D'ínfima qualitat. *Diu que axò era un procuradoretxo de mala mort*, Aguiló C., Rond. de R. 9. *Un llogaret de mala mort*, Penya Mos. iii, 117. DCVB. *I el feien rodar a una sínia a punt de bístia de mala mort. ‘Ressonàncies de l'Antic Testament’*

De mala nota (persona, casa) *loc. v.* Persona, casa, etc., considerada dolenta moralment. DCVB.

De malagraïts l'infern n'és ple *par.* DCVB.

De males recranques *loc.adv.* Amb expressió de mal humor, de mala voluntat per a qualque cosa. DCVB, Mall. / De mala gana, amb senyals de desplaer. DCVB, Mall. **Variants:** Amb males recranques *loc.adv.* DCVB. .

De mancomú *loc.adv.* Mancomunadament [no hi ha ni transcripció fonètica]. DCVB.

De mandró *loc.adv.* Amb tota la força del braç alçat. Escrig -LL. Dicc. DCVB.

De mànega ampla *loc.adv.* De pocs escrúpols. DCVB.

De mànega estreta *loc.adv.* De molta rigidesa moral. DCVB.

De manera que sí! *loc.adv.* o el·lípticament, De manera! és clar, naturalment! (Mall.). «¿Vendràs a sa festa?—De manera!» (Manacor). DCVB, Mall.

De manifest *loc.adv.* Mostrat clarament. *Entretant qu'el tingan de manifest* doc. A. 1421 (Hist. Sóller, I, 387); *Fins a posar de manifest sas abscondidas bellesas*, Pons Auca 73. DCVB.

De mans i de peus *loc.adv.* Intensament; de fort i de ferm. DCVB.

De marca (ser) *loc. v.* Ser una cosa excel·lent, de les primeres en el seu gènere; es diu també irònicament en sentit pejoratiu. *Eren uns estornells de marca*, Aguiló Rond de R. 15. DCVB.

De marca *loc.adv.* De molta intensitat, de les primeres en el seu gènere; irònicament s'usa en sentit pejoratiu DCVB. Rond. Mall.:*-Ara és hora de berbes! Diu es pobler, que era un penjat de marcai més polissó que ses genetes. 'Ous de somera' Aquí es vengut qualcú a menar-la-se'n, qualque atrevit de marca. 'En Juanet Cameta-curta i ses tres capsetes'*

De marits i mullers ne van plens els carrers *par.* Es diu per indicar que quan mor un fill és insubstituïble, però quan mor el marit o la muller se'n pot trobar un altre. DCVB. **Variants:** De marits i mullers sempre en passen pels carrers *par.* DCVB.

De martell *loc.adv.* Obrat a cops de martell. *Unes lletres d'or de martell en què's legia*. París e Viana 4. DCVB. **Variants:** A martell *loc.adv.* DCVB. .

De massa abundor, ni bossa ni sarró [De massa abondó [abundor], ni bossa ni sarró] *par.* Refrany que aconsella l'estalvi. DCVB, Mall. / Significa que l'abundància excessiva fa que s'oblidin els hàbits d'estalvi i que es perdi allò que semblava que no s'havia d'acabar mai. DCVB.

De massa *loc.adv.* De més, d'excés. DCVB. Rond. Mall.:*Li guanyaria de massa a córrer. 'En Juanet i es set missatges'*

De matí *loc.adv.* Durant el matí. DCVB. / A les primeres hores del matí. DCVB. *Adés o matí quan haurem menjat*, Jaume I , Cròn 68.; *Leva's matí e ab Josep tenc son camí*, Bíblia Sev. 198; *En l'endemà matí que serà la sancta festa*, doc.a.1373 (Col. Bof. XL, 166); *Tots dies de matí e vespre era palatiç o batalla*, Pere IV, Cròn. 50.

De mec de mec *loc.adv.* Mig d'amagat, ocultant-se sigil·losament. DCVB, Ciutadella.

De mel *loc.adv.* Molt bo, molt agradable. Rond. Mall.:*És tot lo negre que vulgueu; però creis-me que té un cor de mel i que hi fa un viure d'àngels.* 'El Príncep Corb'

De memòria *loc.adv.* Per virtut de la dita facultat; sense tenir a la vista allò que s'ha de reproduir par.lant, escrivint, dibuixant, etc. *Com que àdhuc de memòria li anava escarnint les accions*, Pons Com. An. 18. DCVB.

De mentides i veritats, la meitat de la meitat *par.* DCVB. .

De menut se cria l'arbre dret *par.* Vol dir que l'educació de les persones ha de començar en la infància (Borràs, BSCC, xiv, 94). DCVB.

De més a més *loc.adv.* Endemés, en afegitó. *Se cuydà de corregir s'inscripció, y de més a més su baix hey fé posar aquesta altra*, Roq. 22. *Si a més de tot lo que he dit...*, Peña Poes. 88. DCVB. **Variants:** A més *loc.adv.* DCVB. A més a més *loc.adv.* DCVB. .

De més bons se'n moren i de més malalts se'n curen *par.* DCVB, Men. / Significa que no sempre les apar.ences de gravetat són segures. DCVB.

De més braus n'han tornejat *par.* Ho diuen de qualcú que braveja molt. (Inca). DCVB, Inca.

De més caloma *loc.adv.* De més transcendència (Men.). Hi havia entre es senyós un gèneru específich de més caloma...Mos referim an es fis segons, Benejam Ciut. 29. DCVB, Men.

De més verdes en maduren *par.* Significa que passen coses més estranyes que aquella de què es parla; que no és gens impossible. DCVB.

De metge, poeta i boig, tots ne tenim un poc *par.* DCVB. **Variants:** De metge, boig i poeta, tots en tenim una miqueta *par.* DCVB.

De mica en mica *loc.adv.* De poc en poc. DCVB.

De mica en mica s'omple la pica *par.* Vol dir que fent les coses a poc a poc s'arriba a acabar-les. DCVB.

De mig a mig *loc.adv.* Completament, en tota l'extensió. *Sa fantasma quedà xapada de mig a mig*, Roq. 18. DCVB. *Amb una veueta prima, dolça, taiant i aficadissa com sa fuia d'un raor.(...) Tant ho va Ser, que xapà es cor de la mala reina de mig a...* 'Na Magraneta'

De mig pèl *loc.adv.* De qualitat mitjana; es diu de persones o coses que apar.enten esser millors del que realment són. DCVB.

De mig temps *loc.adv.* De mitja edat, a mitjan punt de la durada normal. DCVB.

De mitges talles *loc.adv.* D'alçada o grossària mitjancera, ni alt ni baix. DCVB.

De mitja hora lluny *loc.adv.* Manera d'expressar una distància a través d'un determinat temps. Rond. Mall.: *I an aquell que li escapaven uns remeulos que el devien sentir de mitja hora* '¿Val més matinejar que a missa anar?'

De mitja hora passar *loc.adv.* De poca categoria, de pan-fonteta. *Estava seny a perdre per un menestralet de mitj' hora passar*, Aguiló C., Rond. de R. 15. DCVB, Mall.

De mitja hora passar *loc.adv.* De poca importància, de classe inferior. *Sa petita estava seny a perdre per un menestralet de mitj' hora passar*, Aguiló C., Rond. de R. 15. *An els barbers de mitja hora passats*, Penya Mos. iii, 114. DCVB, Mall. **Variants:** De mitja hora passat *loc.adv.* DCVB, Mall. .

De moliner barataràs, i de lladre no escaparàs *par.* DCVB, Men. / Signifiquen que l'ofici de moliner és propens als robatoris, sia llevant farina als clients, sia canviant-los la bona per dolenta. DCVB, or., occ., val., bal. **Variants:** De moliner mudaràs i de lladre no sortiràs *par.* Significa que és difícil de trobar una persona que manegi amb absoluta honradesa els interessos d'altri. DCVB, Mall., Men. De moliner mudaràs , però lo mateix trobaràs *par.* DCVB, Pollença. De moliner mudareu, però de lladre no sortireu *par.* DCVB, Mall. De moliner mudaràs, de lladre no curaràs (o no sortiràs) *par.* DCVB, Men.

De molt *loc. adv.* De molt lluny, amb gran diferència

De moment *loc.adv.* D'antuvi, als primers instants. *De moment no va comprendre on era*, Ruyra Parada 76. DCVB.

De morros! *loc.adv.* Exclamació de malvolença que es fa quan algú ensopega per imprudència.. DCVB. **Variants:** Als morros! *loc.adv.* DCVB. .

De mort *loc.adv.* Que produeix la mort; hiperbòlicament, Que produeix greu trastorn. *Va produir aquell terror de mort*, Rosselló Many. 32.; *Me fé avorrir de mort a la senyora Catalina*, Maura Aygof. 15. DCVB. Rond. Mall.: *Sa criada pren un retgiró de mort, i fuig corrents, sense tapar. sa caixa.* 'Na Magraneta'

De músic, metge i poeta, tothom en té etiqueta *par.* DCVB.

De Nadal a sant Julià, tretze dies hi ha *par.* Gomis Met. Agr. 126. DCVB.

De nadantes *loc.adv.* Nedant. *Fugint de nadantes en temps que galeres ne fustes de eenmichs haie en la present illa.*,.doc. a. 1451. BSAL, XXI, 351. DCVB.

De net a net *loc.adv.* Clarament, sense revolteries. *En Temme es cregué escomès de net a net, i, obrint-li pas, fugí esgarriat*, Ruyra Pinya, ii, 211. DCVB.

De nit tots el gats són negres (o pardos) *par.* Vol dir que a les fosques tothom és igual o semblant, tant si és bell com si és lleig, tant si és bo com si és dolent. DCVB.

De nou en nou *loc.adv.* Quan encara no està gastat per l'ús. *S'hi esbaldregaren trossos de paret de nou en nou*, Roq. 44. DCVB.

De nou *loc. adv.* Novament, per segona vegada; una altra vegada. *Com algun poch hagués callat, tornaava de nou a plorar*, Curial, iii, 44.; *Puxen fer e ordenar capítols de nou*, doc. a. 1499. BSAL, vii, 156. DCVB. **Variants:** *De bell nou loc. adv. De bell nou m'i torne hi'm vull offerir*, Proc. Olives 762. *Veü açò i l'encoberten de nou tenebres fosques*, Atlàntida vi. *Fer cruixir de bell nou la corriola*, Alcover Poem. Bíbl. 32. DCVB.

De nou *loc.adv.* Recentment, de poc temps ençà. *Tu prendràs l'olla e guarda que no sia stanyada de nou*, Robert Coch 45 vo. DCVB.

De nyigui-nyogui *loc.adv.* De mala qualitat, de matèria fluixa, sense solidesa. DCVB.

De pa comprat, no en menja el gat (o no en menja el gos ni el gat) *par.* Vol dir que les coses que han de comprar-se no solen prodigar-se. DCVB. **Variants:** *De pa comprat, no en viu el gat (o no en menja el gat) par.* Vol dir que les coses valuoses no són per a la gent baixa. DCVB, Mall.

De pa i rave (ser) *loc. adj.* Ser de poca valor o importància. DCVB.

De pa i rave *loc.adv.* De poca importància o de poca valor. DCVB.

De pacotilla *loc.adv.* De poc valor, de baixa qualitat. *Es llitets fets de pacotilla*, Ignor. 57. DCVB.

De pagella major *loc.adv.* fig. de marca major, de gran manera (Mall.). *Teníem un temps d'alabar a Déu; una turbonada de ponent y mestre de pagella major; un temporal desfermat*, Penya Mos. III, 112. DCVB, Mall.

De pan de moix *loc.adv.* 3.Pan. Deformació dialectal de la preposició "per", usada en les locucions "de pan riure" (=de per riure), de pan de ver (=de veritat), de pan de moix (=per jugar). DCVB. **Variants:** *De pan de ver loc.adv.* 3.Pan. Deformació dialectal de la preposició "per", usada en les locucions "de pan riure" (=de per riure), de pan de ver (=de veritat), de pan de moix (=per jugar). DCVB. *De panriure loc.adv.* "No t'enfadis, que t'ho he dit de panriure". DCVB, Men.

De panfonteta *loc.adv.* De per riure, de molt poca categoria. *Misser de panfonteta!*, Maura Aygof. 176. DCVB. **Variants:** *De pampunteta loc.adv.* DCVB, Men. Rond. Mall.: *Ell segons veig devíeu tenir uns porquers de pan-fonteta! Respon En Juanet.* 'Es fii des pescador'

De pans i de rams, n'hi ha de moltes maneres *par.* Es diu per indicar que certes coses es presten a fer-ne moltes o poques, segons la grossària major o menor que se'ls dóna. DCVB, Mall. **Variants:** *De pans i fuades, en fan tants com volen par.* Vol dir que hi ha coses que es poden exagerar o minvar a voluntat del qui les maneja o les conta. DCVB, Mall. *De pans i fogasses, en fan tants com volen par.* DCVB, Men.

De panxa enlaire (estar) *loc. adv.* Estar ociós, ajagut sense fer res. DCVB.

De paraula *loc.adv.* Oralment (per oposició a «per escrit»). *Li prometeren de paraula de metra-ho en concell*, Ardits, i, 18. *Axí de paraula com ab escriptura*, Metge Somni i. *No y és rebuda per scrit ni de paraula*, Consolat, c. 9. DCVB.

De pare sant, el diable fill *par.* Vol dir que sovint de bons pares surten fills dolents. DCVB.

De part a part *loc.adv.* D'un extrem fins a l'altre. Pertot DCVB.Rond. Mall.: *Amb so tutup se desfermen, i de part a part d'es camí tot anà blat.* '¿Val més matinejar que a missa anar?'

De part a part *loc.adv.* D'una banda fins a l'altra. *Passar de part a part lo cos ab una espasa*, Lacavalleria Gazoph. *Sembla un remolí quan passa / la plana de part a part*, Picó Engl. 43. *Y en mig d'es front, de part a part, hi tench un trench*, Ignor. 42. a) pl. (ant.) Regió, comarca. *Especialment en aquestes parts hon ara som venguts*, Muntaner Cròn., c. 52. *Lo senyor rey En Jaume vench de les parts de Aragó*, Pere IV, Cròn. 30. *Als cristians qui són en les parts de Barbaria*, doc. a. 1390 (Ardits, i, 3). *Los hòmens qui habiten en les parts septentrionals*, Albert G., Ques. 59. DCVB.

De part de (tal o tal persona) *loc.adv.* En nom de, per comissió o encàrrec de tal o tal. Que nós de part d'el ne pregàssem uós, doc. segle XIII (Pujol Docs.). Fo adornat de part del batle, doc. a. 1283 (RLR, iv, 360). Us prech... de part del dit senyor rey, Muntaner Cròn., c. 19. Fo feta crida per la ciutat de part del senyor Duch, Ardits, i, 12 (a. 1391). DCVB.

De pas *loc.adv.* De passada, sense aturar-se llargament a un lloc, a un assumpte, etc. *Era un ocell de pas, un especialista estranger que corria el món*, Pons Com. an. 102. *Dit sia de pas*, Rosselló Many. 67. DCVB.

De passada *loc.adv.* Tot passant; en passar per un lloc, sense fer-hi aturada llarga;. *L'oncle Pere... sortia de casa puntualment, i de passada me prenia a mi*, Riber Miny. 83. DCVB.

De pasta de caramel·lo (ser) *loc. v.* Ser molt delicat (Mall.). DCVB, Mall.

De pasta de cerussa o de pasta de siulet (ser) *loc. adj.* Ser molt dèbil, fràgil. DCVB, Men.

De pasta de congret (ser) *loc. adj.* Ser una persona molt blana, fluixa, mancada de vigor. DCVB.

De patent *loc.adv.* D'alta qualitat. *S'atlot s'embuya y rep una pallissa de patent* Ignor. 6. *Te dic que hi haurà un sarauet de patent.*, Vilanova Obres, XI, 12. DCVB.

De pe a pa *loc.adv.* Amb tots els detalls. *Pensaré en tot lo que va passar, m'ho confegiré de pe a pa, y després t'ho contaré ab pèls y senyals*, Vict. Cat., Film (Catalana, I, 144). DCVB.

De pe a pa *loc.adv.* Amb tots els detalls. *Que conegui de pe a pa tots els secrets*, Oller Fig. pais. 84. DCVB.

De pecats d'ignorància, l'infern en té ganància *par.* DCVB.

De pega *loc.adv.* De per riure, de mal èxit. *No n'acertarem ni pocas ni gayres, don Joseph? Quins cassadors de pega!*, Bosch Rec. 142. DCVB.

De pell d'altri, llarga corretja (a qualcú) *par.* Vol dir que no cal esser mesquí quan un altre pega. DCVB.

De pensament *loc.adv.* Mentalment, sense obrar externament. *Ja fem pecat y traïció de pensament als nostros amos*, Vilanova Obres, xi, 226. DCVB.

De pensaments fer obres *loc. v.* Atribuir realitat a coses que només existeixen en la imaginació. DCVB

De per si *loc.adv.* Separadament. *Especificant cada sort de per si Tar.* Preus 128. DCVB.

De pet de rave, bufa de col, mula que fa uí i dona que parla en llatí, libera me Dòmine *par.* DCVB, Mall.

De peti *loc.adv.* De poc valor, de poca importància. "Hem fet un dinar de peti"; "Això són mobles de peti". DCVB, Palma.

De petit se cria s'arbre dret *par.* S'aplica a significar que cal corregir els fefectes dels homes en la seva infantesa, que és quan són més bons de fer anar drets. DCVB, Men.

De petites *loc.adv.* En veu baixa, qua a penes se sent. DCVB, Mall., Men.

De peu de gat (caminar, anar) *loc.adv.* D'amagat, amb cautela, sense fer soroll DCVB. Rond. Mall.: *T'hi acostes de peu de gat de peu de gat, que ella no es despertí.* 'En Mercè-Mercè'

De peu puntes *loc.adv.* De puntetes, caminant sobre les puntes dels peus. DCVB, Mall. **Variants:** De peu en puntes *loc.adv.* *Vina de peu puntes i entra al menjador*, Barceló Poes. 21. DCVB, Men De peu de puntes *loc.adv.* DCVB.

De peus *loc.adv.* Tot seguit, immediatament. «*Hi vaig de peus*» *hi vaig tot d'una Què fa ací aquesta metzinera, de diables invocadora? Com la poden comportar?... e no la degollen de peus!*, Tirant, c. DCVB. / En posició vertical, per contraposició a assegut o ajagut. DCVB. Rond. Mall.: *Quan ningú hi vaja sempre em té a mi de peus* 'S'infant que feia vuit' En peus *loc. adv.* DCVB. D'en peus *loc.adv.* DCVB.

De pic de martell *loc.adv.* D'allò més saborós o vivaç. «*Tota sa nit va estar ell / aferrat per ses faldetes, / i li deia par.auletetes / totes de pic de martell*» (cançó pop. Lluçmajor). DCVB, Mall.

De picapunt (fer) *loc. adv.* Fer-la per ressentiment o per donar enuig a un altre. DCVB, Palma.

De pinte en ample (obrir) *loc.adv.* Ben obert, esbadellat. *Va obrir de pinte en ample de Gibraltar lo freu*, Atlàntida VII. *Hey ha una caxa molt gran uberta de pint' en ample*,

Ignor. 32. *Sa dona...obrí sa porta de pint en ample*. Rond. Eiv. 74. DCVB, Cat., Bal.**Variants: Obrir de pint en ample** *loc. v.* Obrir completament DCVB. Rond. Mall.:*Saps que se n'hauria d'esser anada! Però no, tot està obert de pint-en-ample, just com ses altres vegades.* ‘Sa fia d’es Sol i de sa Lluna’

De pinyol vermell (ser quelcom) [De pinyol vermei] *loc. adv.* De gran qualitat, extremadament bo. *Un sermó d'aquells de pinyol vermei*, Alcover Cont. 70. DCVB. Rond. Mall.:*Aquell predicador en tengué prou, i lo endemà se va deixar caure un sermó de pinyol vermei.* ‘En Tià de Sa Real’**Variants:De pinyol dolç** *loc.adv* *Es coremer s'hi sol deixar caure un sermó d'aquells de pinyol vermei* Alcover Cont. 70. DCVB, Men.

De pla, *loc.adv.* Completament, sense restricció. *Que de pla en pla farà dret al dit mercader sobre la dita roba*, Consolat, c. 27. *Vos serà de continent restituit de pla en pla*, doc. a. 1393 (Est. Univ. xiv, 350). DCVB.**Variants:De pla en pla** *loc.adv.* DCVB.

De plam en plam *loc.adv.* Completament, d'un cap a l'altre.*Dues filas a la aixida qui correguen tots los campas y xabrons tant quant té le aixida de plam en plam ab capitell de corneta*, doc.a. 1570. Hist.Sóller, II, 189. DCVB

De planta *loc.adv.* De nou enterament, des dels fonaments. DCVB.**Variants: De nova planta** *loc.adv.* DCVB. .

De ple en ple *loc.adv.* Directament i sense obstacles. *E fom tan prop del castell que bé y tiraren los balesters de ple en ple*, Jaume I, Cròn. 194. DCVB. **Variants:De ple a ple** *loc.adv.* *Perquè de ple a ple pugui ésser compresa*, Caselles Mult.44. DCVB. **De ple** *loc.adv.* *Lo giyn... ferrà de ple a torre del esperó e de lonc en lonc tot lo castell*, doc. segle XIV (Catalana, ix, 28). *La tramontana los pega de ple*, Rosselló Many. 142. *El sol batia de ple sobre la terra*, Víct. Cat., Ombr. 63. *Ja hi som de ple, a ses messes des vermar*, Roq. 37. DCVB.Rond. Mall.:*I li entaferra encenai devers es barram, i l'aplega de ple en ple.* ‘S'aigo ballant i es canariet parlant’

De poc pa no poden fer moltes sopes *par.* Vol dir que amb escassetesa de materials, no es pot tenir una producció abundant. DCVB.

De poc parlar i llevar dematí, mai te n'hauràs de penedir *par.* DCVB.

De poeta i d'orat, tot lo món n'està tocat *par.* DCVB.

De ponent, ni aigua ni gent *par.* Tots aquests refranys indiquen la mala fama que té el vent ponentí i en general les coses que vénen d'occident. DCVB.

De ponent, ni vent ni gent *par.* Tots aquests refranys indiquen la mala fama que té el vent ponentí i en general les coses que vénen d'occident. DCVB.

De popa a proa *loc.adv.* En la direcció o sentit longitudinal d'un vaixell o embarcació; fig. enterament, en tota l'extensió. DCVB.

De por i de fred, com més se'n té, més se n'admet *par.* Significa que la por i el fred augmenten si no s'hi posa remei. DCVB.

De porc i de senyor n'han de venir de casta *par.* Significa que els nascuts o criats en un ambient de vulgaritat, no és freqüent que surtin obres de generositat. DCVB, Mall., Men. **Variants: De porc i de senyor, se'n ve de mena** *par.* DCVB. **De porc, de lladre i de senyor, se n'ha de venir de mena** *par.* Rubí, ap. Catalana, I, 401. DCVB.

De porta en porta *loc.adv.* D'una casa a l'altra, sobretot per captar o demanar alguna cosa. *Surten a demanar almoyna de porta en porta.* Ignor 22. DCVB.

De portes enfora *loc.adv.* Des de fora, sense conèixer íntimament l'assumpte. DCVB.

De portes enfora, és una cosa, i quan s'és a dins, és una altra *par.* Es diu de les persones, institucions, empreses, etc., que tenen una manera aparent d'esser, ben distinta de com són en realitat. DCVB.

De precís *loc.adv.* Necessàriament. *Notables perjuyts que de precís han de resultar.* Actes Cap. Seu Mall., a.1741, fol 540 vº. DCVB.

De pressa *loc.adv.* Ràpidament. *E veu que tots los moros se n'anauen de pressa la via de la mar,* Tirant, c. 92. *Ah, que de pressa ha passat el bon temps!*, Ruyra *par.ada* 11. DCVB. Rond. Mall.: *I li veien es morrets que se remenaven ben de pressa.* 'Sa comtessa sense braços' **Variants: Més que de pressa** *loc.adv.* DCVB. Rond. Mall.: *I l'amo s'esquitxa més que de pressa, i ella darrera ell.* 'L'amo de So Na Moixa'

De pressa, que s'olla vessa! *loc.adv.* Es diu familiarment per incitar algú a obrar ràpidament. DCVB, Mall. / Es diu per instar a anar aviat, a activar molt una cosa. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *-Uà, cavallet meu! -se posa a cridar En Juanet-. Uà, petit! De pressa, que s'olla vessa! Treu tot s'estam, per amor de Déu* **Variants: De presseta, i bona lletra** *par.* Es diu per incitar algú a fer les coses ràpidament i bé. DCVB.

De prim compte (mirar) *loc.adv.* Detingudament, posant esment a tots els detalls. DCVB. Rond. Mall.: *N'agaf un amb sa mà, me pos a mirar-la'm de prim compte per afinar-li totes ses perfeccions.* 'Es missatget petit'

De primera *loc.adv.* De primera classe, de la classe millor, d'allò més bé. *Castes de bastons i de primera van estimades la gossa en sis lliures,* Tar. Preus 48. ; *Esteu de primera, carets* Ruyra Parada 31. DCVB. Rond. Mall.: *Na Catalineta li cercà una herbada fora mida, i sa vedelleta va pegar una panxada de primera.* 'N'Estel d'or'.

De primera mà *loc.adv.* Del primer posseïdor. *Les viandes de primera mà són les més saboroses,* Pla Pagesos 60. DCVB. / Directament del lloc o principi originari. DCVB.

De primera volada *loc.adv.* Molt jove o inexpert. *Si les ninetes de la primera volada responen tan bé,* Ruyra Flames 241. DCVB.

De prometre, no en fa mal el ventre *par.* Significa que prometre no perjudica, si el qui promet no compleix la promesa. DCVB.

De prop *loc.adv.* Seriosament. *Demà en parlarem de prop.* 'En Juanet i es set missatges'

De prop o de lluny, Corpus pel juny *par.* DCVB.

De propi puny *loc.adv.* De mà pròpia. *Ha escrit la carta de propi puny.* DCVB.

De propina *loc.adv.* De més a més, com a afegitó. DCVB.

De propòsit *loc.adv.* Expressament, ajustadament a l'assumpte. *Yo no'm cur de scriure axí longament aquests fets...trametent-ne els legidors a Titus Lívius e a Políbius e als altres qui'n scrigueren de propòsit.* Boades Feyts 15, DCVB.

De punt a punt *loc.adv.* De cosa en cosa, minuciosament, sense deixar cap detall. *Posant en memorial axí com a ystorial totes les coses punt per punt qui's són seguides,* doc. A. 1479 Col. Bof. XXVII, 139. DCVB. **Variants:** **Punt per punt** *loc.adv.* DCVB. **Punt per agulla** *loc.adv.* DCVB.

De puntes (caminar) *loc.adv.* Caminar sostenint-se sobre les puntes dels peus. Per extensió silenciosament. DCVB. Rond. Mall.: *-En sortir es Deiols, heu d'estar aixecats vos acostau de puntes de puntes a tots es llits, fora es meu.* 'En Ferrandí'

De puntetes *loc. adv.* DCVB.

De puny estret (ser) *loc. adj.* Ser avar. *La mare és del puny estret,* Ruyra Parada 177. DCVB.

De qualche cosa surt la mentida *par.* Vol dir que en les mentides hi ha sovint un fonament de veritat. DCVB.

De qualsevol manera *loc.adv.* Descuidadament, sense mirar-s'hi; més malament que bé. *Tot ho deixeu de qualsevol manera.* DCVB.

De quan en quan *loc.adv.* De tant en tant, de vegades; cast. De vez en cuando. *Vos ne diré algunes de quant, en quant* Boades Feyts, 23; *Se solen fer lleves de quant en quant,* Penya Mos III, 186. DCVB.

De quartanes, no en toquen campanes *par.* Significa que les quartanes no són malaltia mortal. DCVB, Men.

De quatres (anar) *loc.adv.* Molt de pressa. DCVB. Rond. Mall.: *Es cavall ja és partit de quatres, i llongo i altre llongo.* 'Es castell d'iràs i no tornaràs'

De qui sols creu a bastó, no n'esperis res de bo *par.* Saura Dicc. DCVB.

De quin pa fas rosegons! *par.* Es diu al qui malgasta o menysprea coses dignes d'estimació. DCVB

De quines? De quines egos ve? *en.* ¿d'on procedeix? Es diu *par.* ant de persones de les quals s'ignora la procedència o nissaga. *Y ningú sabia de quines egos venia,* Aguiló Rond. De R. 12. *Jo vench de molt bones egos,* Ignor. 28. DCVB, Mall.

De quinze i falta *loc.adv.* Expressa el gran avantatge que una cosa porta a una altra. DCVB.

De rallar i de ploure, mai s'hi ha posat que no se n'hagi deixat par. Vol dir que les murmuracions arriben a cessar quan l'objecte de la murmuració perd actualitat. DCVB, Lluçmajor.

De rampellada *loc.adv.* En un moment, ràpidament, sense detenir-se DCVB. *I no se veien casi mai, i, en veure-se, era de rampellada.* 'Dos qui duien conversa enrera'

De rastell *loc.adv.* De cantell, no horitzontal. *Poseu les pedres de rastel.* DCVB, Mall., Men.

De rebaubeig *loc.adv.* Venturer, escadusserament, sense proposar-s'ho. "Aquí li duc aquesta tomàtiga que ha sortit de rebaubeig"; D'amagat, de sotamà, fora de l'ús normal. (Lluçmajor) "Això m'ho han duit de rebaubeig" DCVB, Manacor.

De rebot *loc.adv.* Amb un segon moviment produït per l'impuls d'un altre. fig. aprofitant una altra circumstància o acció. *Anava a veure el par.e i de rebot he entrat a casa teva.* Exemples de Ruyra Parada 33, i Martí G, Tip. Mod. II, 255.DCVB.Rond. Mall.:*Se plantà a una pesquera a on ses ones només arribaven de rebot.* 'Es fii des pescador'.

De reglament *loc.adv.* D'acord amb els preceptes normals o amb el costum establert. *Ses cartes acaben totes ab ses alabanses de reglament.* Roq. 18; *Ni es recordà de correspondre a l'enternida salutació de reglament,* Pons Com an. 87. DCVB.

De regull *loc.adv.* De reüll. *Aquest mira de regull.* DCVB, Eiv.

De rei *loc.adv.* Es diu de coses molt bones o bé molt legals, ajustades a la llei, a les ordes de l'autoritat. DCVB.

De reis (ser quelcom) *loc.adv.* Molt bo, de gran qualitat. *Asseguts allà a s'ombra d'un noguer, amb una fresqueta, que hi feia un estar de reis.; Amb això topen un grandióis uiastre, que feia una ombra de reis.* DCVB.

De rel *loc.adv.* Íntegrament, fins al més endins. DCVB. Rond. Mall.: *I aquí es nassarrot se n'anà de rel, i el passejaren estret amb ses tenaiotes.* '¿Val més matinejar que a missa anar?' **Variants:**

De reng *loc.adv.* De tira, de renglera. "He estat al llit cinc dies de reng". DCVB.

De resultes *loc.adv.* Com a resultat, a conseqüència. *Axò deu esser de resultes de tant d'habitar amb tu.* Roq. 4. DCVB.

De retop *loc.adv.* De rebot, com a conseqüència d'una primera topada; fig. en conseqüència d'una altra cosa. *Ai, l'argelaga ens ha romàs ben nua, / com li cau la floreta de retop* Sagarra Comte 199.; *Es fa antipàtica i de retop em compromet a mi,* Soldevila Fanny 16. DCVB.

De retorn *loc.adv.* De tornada, en retornar. DCVB.

De retxa *loc.adv.* De gran vàlua, de primera classe. *Aquest art...és verjo de tenir un escriptor de retxa que haja reduït a principis ses moltes regles,...* Penya Mos. III, 115. DCVB.

De reüll *loc.adv.* De cua d'ull; fig., amb recel o antipatia; cast. De reajo. *El pare solia gaitar de reüll amb un mirar que enfosquia l'aire*, Ruyra Pinya, II, 9; *A un que li agradés La Bohème, ja ens el miràvem de reüll*, Puig Servitud 15. DCVB.

De rialles vénen ploralles *par.* DCVB. **Variants** **Les rialles duen ploralles** *par.* Després de les rialles, vénen les ploralles DCVB. **De grans rialles, vénen grans ploralles** *par.* DCVB.

De rica taula, les engrunes *par.* Vol dir que de les cose bones, la porció més insignificant té valor. DCVB.

De rigor *loc.adv.* De necessitat, inexcusable, ineludible. *"En aquesta festa són de rigor els vestits obscurs"*. DCVB.

De riquesa i santedat, la meitat de la meitat *par.* Significa que quan es parla d'abundància de diners o de gran bondat d'algú, sempre se sol exagerar. DCVB. **Variants: De riqueses i bondat, la meitat de la meitat** *par.* Significa que en ponderar la riquesa o les qualitats d'algú, sempre se sol exagerar. DCVB.

De robada *loc.adv.* Emportar-se una cosa al vol. *Cada llavor té el seu cotó / que el vent emporta dins la prada / tot escampant-lo, de robada*, Colom Nerto 139. DCVB.

De ronyó clos *loc.adv.* De gran força o valor, de gran qualitat. *Això és una carrera de renyó clos!*. Alcover Rond. II, 270. DCVB./ De molta energia o consistència. *Es pagès, que evia ser de ronyó clos*, Ignor 73. DCVB, Mall., Men. -*¿I que ja me tornes dur brou, gran pitxorina? -I d'aquell més de renyó clos! -diu Na Trec-a-trec-*. 'N'Elionoreta'

De ròssec *loc.adv.* Arrossegant; "a rastras". *No te'n duguis el paraigua de rossec, que el faràs malbé*. DCVB, Mall., Men.

De s'ull d'es vent (ser) *loc. adj.* Ser molt viu, deixondit, hàbil. «*S'al·lot que tendrà Na Mola / ha d'esser de s'ui d'es vent / sabrà tocar castanyola / i qualsevol esturment*» (cançó pop. Mall.). DCVB, Mall.

De sa casta de cala-tota (ser) *loc adj.* Ser molt bravejador. Un Mall. Dicc. DCVB.

De sa feina surt es profit *par.* DCVB, Mall., Men. .

De sa feina surt es profit *par.* Elogi a la feina. Rond. Mall.: *Escoltà es veiet era pererós i s'aixecava grandia, i tornà diligent i s'avesà a matinejar. I deixau-vos d'històries de sa feina surt es profit*. 'Ets amos de Son Sales, Son Saleta i Son Salí'

De sa s'escuma de sa pesta (ser) *loc. adj.* Ser moralment molt dolent. DCVB, Mall.

De sa seva pell faran cordons *par.* Es diu referint-se a un que obra imprudentment, per significar que ell mateix sofrirà les conseqüències dels seus actes. DCVB, Eiv.

De Sant Joan a Nadal, mig any cabal *par.* *Teniu fets estudis y cabal conexença de tot quant atany a Catalunya, Obrador Arq. lit. 20. DCVB.*

De Sant Joan de juny a Sant Joan de Nadal, mig any per igual *par.* DCVB.

De santa Llúcia a Nadal, dotze dies de cabal *par.* DCVB.

De Santa Llúcia a Nadal, tretze dies per igual *par.* Es diu perquè la festa de Santa Llúcia és el tretze de desembre, o sia, tretze dies abans de Nadal. DCVB.

De sastre mudaràs, però de lladre no escaparàs *par.* DCVB.

De segona mà *loc.adv.* No directament, sinó per intermedi d'algú o d'alguna cosa. *Li havia costat noucentes lliures de segona mà.* Penya Mos, III, 198. DCVB.

De segona mà *loc.adv.* Per mitjà d'un segon posseïdor. DCVB.

De seguida *loc.adv.* Ininterrompudament. *Als primers del mes de Jané ploqué 5 dies de seguida* Crònica Guerra d'Indep. del Penedès. DCVB. / Tot seguit, sense tardar. *Es ficà al llit de seguida* Pons Auca 310; *Sols un poquet i hi seríem de seguida;* Maragall Enllà, 46. DCVB.

De segur *loc.adv.* Amb seguretat, certament. *No tan bé com a vostè, de segur,* Pons Auca 80; *Ben segur debien voler dir lo mateix* Vilanova Obres, IV, 9.; *Abraçada que de segur no fora la primera,* Massó Croq. 35. DCVB.

De si mateix (o per si mateix) *loc.adv.* Per la pròpia virtut o força, sense ajut d'altri. *Cauler veyl qui no's pot defendre per si matex* doc. segle XIII (Anuari IEC, i, 291); *Les campanes... sens nenguna força, per si mateixes tocaren,* Decam. i, 154.; *La malaltia és curable de si mateixa,* Cauliach Coll., pròl.; *Lo que per si fer no gosa,* Costa Agre terra 48. DCVB.

De sobines *loc.adv.* Amb l'esquena a sota; boca per amunt. "El xiquet ha caigut de sobines" ha caigut d'esquena". "No jagueu de sobines, que us eixugareu ets esperits" (Mall.). *L'aucell transfigura la forma de volar en l'àer com se gira en subines envés lo cel,* Lluill Cont. 304, 7; *Jahien los hòmens de sobines e cap cubert,* Marsili Cròn., c. 17.; *Lo malalte... que jaga en sobines e que tenga el cap en alt,* Desclot Cròn., c. 163.; *Sempre caech en sobines,* Alcoatí 38 vo; *Es gran alcauota | e sap una gran flota | de les fembres mesquines | qui jahen de sobines,* *Mariners. Lo caualler molt spauentat caygué de subines en terrat,* Eximplis, ii, 112.; *Lo pacient sia posat de sobines,* Cauliach Coll., pròl.; *L'un de sobines dorm,* Alcover Poem. Bíbl. 62. DCVB, Tortosa, País Valencià, Mallorca. Rond. Mall.: *Es gigant romangué una bona es tona de sobines mig estormeiat, fins que s'arribà a aixecar així com pogué. 'Es gigant de s'Ermita'.*

De sobra *loc.adv.* Excessiu, que passa del que és necessari; inútil per excessiu. *La addició del focil quasi és de sobra* Cauliach Coll., i, 2a, 4.; *Riqueses, en tenc de sobra,* Aguiló Poes. 39.; *En tindrà de sobres per pagar,* Roq. 19. DCVB.

De sobretaula *loc.adv.* Durant el dit temps i estant a taula. *Tant com en Roma aturen, menjarem ensems...Estant un dia de sobretaula, vengueren a parlar del rey*

d'Anglaterra, Tirant, c.60; *Are mateix, tot sopant o de sobretaula, pots proposar-li la cosa*, Ruyra Pinya, II, 185. DCVB.

De sobte *loc.adv.* D'improvís, sense ser esperat. *Qui pot ferir de sobte, fereix dos cops*, Canigó V; *No sé com és la terra mallorquina, / que el foraster de sobte hi posa rel*, Alcover Cal al tard 109; *De sobte va sonar una remor sinistra*, Ruyra Parada 27. DCVB.

De soca i arrel *loc.adv.* En la part més íntima i fonamental. *Desfent-se el mur de de pedra, de soca a arrel tremola*, Atlàntida VIII. DCVB. **Variants:** **De soca a arrel** *loc.adv.* *Amb la sotragada...s'assorollà de soca a rel*. Ruyra Parada 4. DCVB.

De sol a rel *loc. adv.* *Si no mudes de sol-arrel, no et venga de nou! Amb un garrot te rompré una espatla*. DCVB.

De sòl a rel *loc.adv.* Des dels fonaments, completament. *Cremà's tot lo Trench de sol y de rael* Antiq. 74; *Si no mudes de sòl a rel, amb un garrot te rompré una espatla*, Alcover Rond.II, 268. DCVB, Mall.

De sol a sol *loc.adv* Des que surt el sol fins que es pon. DCVB.Rond. Mall.: *Així ho féu aquell homonet, cava qui cava i ¡venga a fer síquia i més síquia aquells tres dies, de sol a sol!* 'Ressonàncies de l'Antic Testament'

De sol a sol *loc.adv.* Des que surt el sol fins que es pon. *Sperats un bell dia e recullits-vos en lo nom de Déu, car de sol a sol vos hauran*, doc. a. 1385 (Soldevila PG 425). *Cinch cauallers que cascun dia stauen de sol a sol ab lo rey e com venia la nit tornauen-se'n en lur camp*, Tirant, c. 306. DCVB.

De solei *loc.adv.* De poca vàlua, de per riure (aplicat als mots "savi", "doctor", "advocat", i altres anàlegs d'aquests. *Un delineant doctor de soley*, Roq. 31; *Un missèr de soley*, Ignor. 73. DCVB.

De solemnitat *loc.adv.* En grau molt alt (parlant de qualitats dolentes, com "pobre", "ignorant", etc). "Pobre de solemnitat" el qui no posseeix absolutament res. *An aquests ignorants de solemnidat* Ignor. 13. DCVB.

De sotamà *loc.adv.* D'amagat d'algú en un assumpte que l'afecta o que l'interessa. *Ja he fet estimar sa terra per sotamà* Roq, 6. *Feien dur de sotamà regalets als professors*, Llor Jocs 55. DCVB.

De sucre *loc.adv.* Delicat, massa fi, mancat de vigor. *Hom femení | fet d'afaní | e d'orelletes, | çucre, casquetes*, Spill 1014; *Oi que no em tens malícia, noi de sucre?*, Ruyra Parada 31. DCVB.

De tal pèl *loc.adv.* De tal manera, amb tal aspecte. *Yo us veig de tal pèl, que encara esta nit jugaríets a punyades qual de vosaltres l'auria. Ladonchs una vella... dix—Amiga..., yo no sé de quiyn pèl nos vets, mas yo veig a vós de tal que no'l perdrets de vista*, Curial, ii, 14. DCVB.

De tant en quant *loc.adv.* De quan en quan, a vegades. *De tant en quant anunciava an en Lluís lo que feyan*, Pons Auca 112. DCVB.

De tant en tant *loc.adv.* Algunes vegades, a intervals. *S'havia d'aturar de tant en tant per a revenir-se*, Ruyra Parada 29. DCVB

De tard o de primer, Carnestoltes pel febrer *par.* DCVB, or.

De temps en temps *loc.adv.* De tant en tant, algunes vegades, a intervals. *De temps en temps escomouen / l'ayre negre, campanades*, Penya Poes. 343. DCVB.

De teulades en amunt *loc.adv.* Des d'un punt de vista sobrenatural. (De teulades en amunt) . DCVB.

De teulades en avall *loc.adv.* Des d'un punt de vista temporal i humà. DCVB.

De tot a tretze *loc.adv.* De poca importància o vàlua. DCVB, Mall.

De tot en tot *loc.adv.* De totes maneres, absolutament. *Que jo reeba amor vostra per tal que de tot en tot sia obedient als vostres manaments*, Lull Cont. 31, 6. *Pus a él plach, bé deu plaure a nós e a mi de tot en tot pel par. entesch que he ab uós*, Jaume I, Cròn. 51. *No vas ajudar al teu singular amich... que de tot en tot los moros li volien tolre la vida*, Tirant, c. 334. DCVB

De tot fer feix *loc. v.* Aprofitar-ho tot, no deixar res. També es diu «Tota herba li fa 'feix», o «Tota llenya li fa feix» tot li agrada, tot ho aprofita. DCVB. **Variants:** **Tota herba li fa 'feix** *par.* DCVB. **Tota llenya li fa feix** *par.* DCVB. **Fer feix de tota llenya** *par.* DCVB.

De tot hi ha a la vinya del Senyor *par.* Significa que pertot hi ha bo i dolent, fins i tot en els llocs i ambients més sants. DCVB.

De tot *loc.adv.* Totalment, per complet. Rond. Mall.: *Però que sa fia ho havia de fer de tot, però de tot, i encara li venia tan just, tan just es seguir.* 'Sa fia del Sol i de la Lluna'

De tot se'n ralla tres dies *par.* Significa que de les coses se'n par.la només quan només quan són novetat, i després la gent se n'oblida. DCVB, Men.

De tota llivanya *loc.adv.* De tota mena. *Noltros que estam a favor d'ets ignorants de tota llivanya*, Ignor. 52. DCVB, Mall.

De tota pedra fa paret *loc. v.* Es diu del qui ho aprofita tot, que no deixa perdre res. DCVB.

De totes maneres *loc.adv.* Sigui com sigui, a totes passades. *Es un en totes maneres, sens que en eyl no ha trinitat ne pluralitat*, Lull Gentil 233. *El reconeixia de totes maneres*, Pons Com an. 18. DCVB.

De tots mals tenim novena *loc. v.* Es diu per manifestar que de per tots cantons surten desgràcies o dificultats. DCVB.

De Tots Sants a Sant Andreu, vent o pluja, fred o neu *par.* DCVB.

De Tots-Sants a Nadal, perd la fornera son cabal *par.* Gomis, Met. Agr. 127. DCVB.

De Tots-Sants a St. Andreu, vent o pluja, o fred o neu *par.* Gomis Meteor. 83. DCVB.

De través (i ant. a través) *loc.adv.* Obliquament, en direcció falsa o desviada de la normal. *Celerats jutges... ab ficcions | e fals procés | dada a través | plahent sentència*, Spill 5955. DCVB. **Variants:** **Mirar de través** *loc. v.* DCVB.

De través per barlovent *loc. adv.* Es diu del vent que bufa en direcció perpendicular a la quilla del costat de barlovent. DCVB, Mall.

De treballar, no hi ha cap ase gras *par.* Vol dir que el treball, sobretot si és excessiu, perjudica la salut. DCVB.

De tres parts una *loc.adv.* Una tercera part. *Fins que sia consumida de tres par.ts la una*, Agustí, Secr. 40. DCVB. **Variants:** **De tres u** *loc.adv.* De tres parts una. DCVB. Rond. Mall.: *I feien bullir aquella aigo fins que s'hauria minvat de tres u. 'Es cavallet de set colors'*

De tres...fer un quern *loc. v.* Falsificar la quantitat d'allò que es ven, donant-ne menys del que pertoca. *Aquells venedors...que de tres amel·les fan un quern*, Camps Folk. II, 21. DCVB.

De tu a tu *loc.adv.* Conversa feta privadament, entre dues persones soles. *Açò assuavirà un poc aquest tu a tu que et faig*, Casp Proses 100. DCVB.

De turmellons *loc.adv.* Caminant de tort de tort, amb perill de perdre l'equilibri. *Per no caure, s'aferra amb ell, i mig de turmellons se'n van anar tots dos un bon tros*, Ruiz Nov. 82. DCVB, Men.

De valent *loc.adv.* Molt, amb gran intensitat. «Ara sí que plou de valent!» «Si voleu aprovar el curs, cal que estúdieu de valent». DCVB

De vell enllà, no es pot passar *par.* DCVB.

De ver *loc.adv.* En veritat i seriosament, no per joc ni burla. *Se fahien per los de la dita ciutat molts e diverses jochs (los quals cuydaren tornar a de veres per rahon d'una pocha nafra que fon feta en hun hom de la vila)*, Epist. Pere 95. *Que no u acostume, segons haueu dit, | burlant ni de ueres posar-la'm al lit*, Proc. Olives 775. *Saps que hi està, d'enamorada!—¿De ver?—I ben de ver, que és!*, Alcover Cont. 5. *He malavetjat estimarte de bon de veres*, ibid. 30. *Coneixent que no anava de veres*, Pons Auca 72. *No som estat mai cassador de bon de veres*, Rosselló Many. 56. DCVB. **Variants:** **De veres** **De bon de veres**

De verdes i de madures *loc.adv.* De tota mena, fins de les més estranyes. *N'he vistes de verdes i madures*, Ignor, 2.; *En passaven de verdes i madures*, Aguiló Rond. de R. 14; *El dimoni se barayà amb una dona; se'n digueren de verdes y madures* Roq. 31. DCVB.

De veure *loc.adv.* Digne d'esser vist. «Han fet un monument que és molt de veure». «Aquest palau és cosa de veure». DCVB.

De vint-i-un botó *loc.adv.* Molt ben vestit, amb indumentària de festa. *Banquerel, de vint-i-un botó, amb una gran casaca blava* Pla Rus. 206. DCVB.

De viu en viu *loc.adv.* En vida, abans que sigui mort. DCVB.Rond. Mall.: *Per extensió cruament. Amb una xuclada ja n'hi hauria hagut prou per empassar-lo-me de viu en viu!* ‘En Juanet Cameta-curta i ses tres capsetes’

De viu en viu *loc.adv.* En vida, abans que sigui mort. «Als heretges els cremaven de viu en viu». *És tan mala ànima que soterra els gats de viu en viu*, Ruyra Parada 50. DCVB.

De viva veu *loc.adv.* De paraula, no per escrit. DCVB.

Debanar fil *loc. v.* Produir una cosa amb continuïtat i rapidesa. DCVB. / Tenir un pensament de manera obsessiva. Rond. Mall.: I no ho vulgueu sebre aquell capet seu si se degué posar a debanar fil de bona manera. ‘Gregori Papa’

Declarar la guerra *loc. v.* Fem la suposició que la França i l'Espanya se tenen declarada la guerra. Massó Croq. 197. DCVB.

Defensar la butxaca o la pesseta *loc. v.* Procurar no gastar o no deixar de guanyar una cosa que es pot obtenir (Mall.). *No ho deym per agraïment ni defensam sa butxaca*, Roq.5; *Aquest, tan jove com el veus, defensa un jornal de dotze pessetes*, DCVB, Mall.

Defensar o guardar la seva capa *loc. v.* Defensar els drets propis. DCVB.

Deixa dir, que de Déu digueren *par.* Es diu per recomanar que no es faci cabal de les injúries i calúmnies. DCVB.**Variants:** **Més digueren de Déu** *par.* DCVB.

Deixa fer el mestre, per ase que sigui *par.* Recomana obediència o confiança en l'acció de les persones experimentades. DCVB, Cat., Bal.

Deixa fer qui sap *par.* Es diu per recomanar que no posin objeccions o no pretenguin donar lliçons al més sabut o experimentat. A vegades es diu irònicament completant la frase així "Deixa fer qui sap...i matava el porc pel cul". DCVB.**Variants:** **Deixa fer qui sap...i matava el porc pel cul** *en.* DCVB, Mall., Men

Deixa pixar el matxo *en.* Es diu per recomanar que deixin fer els altres, que no s'interposin quan algú fa una cosa. DCVB.

Deixa'm estar en terra, que la mar em mareja *par.* ho diu el qui no vol que el fiquin en complicacions. DCVB.

Deixa'm fer l'ànima quieta *loc. v.* Ho diuen per demanar que els deixin tranquils. DCVB, Eiv.

Deixar a algú amb la mel a la boca *loc. v.* Privar-lo d'acabar d'assaborir o fruitar una cosa que li era molt agradable. DCVB.

Deixar algú a la lluna de València *loc. v.* Deixar o quedar burlat, frustrades les esperances que tenia. Aquesta locució s'explica perquè en pondre's el sol tancaven les

portes de València, i els qui arribaven tard havien de passar la nit fora de la muralla. DCVB. **Variants: Quedar a la lluna de València** *par.* DCVB.

Deixar algú al setí *loc. v.* Matar-lo sobtadament. DCVB. *En deixava dues dotzenes en es siti*, Alcover Cont. 304. DCVB.

Deixar algú amb la paraula a la boca *loc. v.* Anar-se'n sense acabar d'escoltar allò que diu. DCVB.

Deixar algú amb un pam de nas *loc. v.* Deixar-lo ple d'esglai, admirat. DCVB.

Deixar algú enmig del carrer *loc. v.* Deixar-lo desposseït de tot. DCVB, Mall., Men.

Deixar algú sense paraula *loc. v.* Deixar-lo suspès d'admiració. DCVB.

Deixar algú sense polsos *loc. v.* Deixar-lo esglaiat. DCVB.

Deixar anar *loc. v.* Deixar de retenir una cosa. *Dexa anar aquestes supersticions de paraules* Vida St. Anthiogo, 10.; *Parex talment que dexa anà s'aroma d'aquella amor*, Roq., prosp.; *Deixa anar aquesta temor*, Alcover Cont., 7. DCVB.

Deixar anar una espècie *loc. v.* Enunciar una idea, anomenar una cosa. DCVB.

Deixar blau algú *loc. v.* Produir-li gran sorpresa, deixar-lo parat d'admiració. *Però la veritat es que jo'm vaig quedar blau*, Oller Rur. Urb. 20. DCVB.

Deixar bona boca *loc. v.* Deixar una impressió agradable. DCVB, Mallorca, Menorca.

Deixar caure els cinc ossos *loc. v.* Pegar una galtada. DCVB.

Deixar caure *loc. v.* Amollar veritats amargues, recriminacions, etc. «*Quan hem estat tots sols n'hi he deixat caure unes quantes*». DCVB.

Deixar córrer la ploma *loc. v.* Escriure llarg i sense mirar-s'hi gaire. DCVB.

Deixar córrer una cosa *loc. v.* Deixar-la anar, prescindir-ne, no preocupar.-se'n. *Dexa-ho córrer, era broma*, Vilanova Obres, xi, 18. *Què haig de fer? Prench lloch o ho deixem corre?*, Pons Auca 93. *Tinc ganes de passejar, de deixar córrer tot el que no sigui delícia de viure*, Carner Bonh. 89. DCVB.Rond. Mall.: *I per això negú se posava amb ells, los feien amples i los deixaven córrer*. 'Sa fia i sa fiastra d'es moliner'

Deixar de bades algú *loc. v.* Deixar-lo boca oberta, sense res del que esperava. DCVB, Men

Deixar de compte una cosa *loc. v.* No pagar-la, deixar-la insatisfeta. DCVB.

Deixar de petja algú o alguna cosa *loc. v.* Cessar d'ocupar.-se'n, d'anar-li prop, de treballar per aconseguir-lo, per dominar-lo, per obtenir-ne quelcom. *La Beatriu no el deixava de petja*, Pons Auca 92. *Però jo no deixo mai de petge [sic] la idea*, Carner Bonh. 174. *No li convenia deixar de petja la seva recent conquesta*, Llor Jocs 109. DCVB.

Deixar el caminar pel córrer [Deixar es caminar pes córrer] *loc. v.* Accelerar el pas, caminar molt de pressa DCVB. Rond. Mall.: *I es qui porien escapar., deixaven es caminar p'es córrer, pegant-se amb sos talons per ses anques.* ‘En Pere Catorze’

Deixar el caminar pel córrer *loc. v.* Accelerar el pas, caminar molt de pressa. DCVB.

Deixar els bens amb el llop *loc. v.* Confiar persones o coses a l'esment d'algú que n'és enemic o que procurarà perjudicar-les. DCVB, Men.

Deixar els llibres *loc. v.* Abandonar els estudis. DCVB.

Deixar els ossos en algun lloc o en alguna empresa *loc. v.* Morir-hi o arruinar-s'hi. DCVB.

Deixar en banda *loc. v.* Abandonar, menysprear, deixar de prestar atenció. DCVB. Rond. Mall.: *I lo que va fer s'aliardo, va esser deixar en banda En Juanet, porque trobava que aquest l'havia* ‘Sa llampria meravellosa’

Deixar en es siti *loc. v.* Safalcar algú. DCVB. Rond. Mall.: *I per desxondits que fossen, a tots sa fia del rei los deixava en es siti, i ses tisores d'es criats n'havien de fer, de feina, per llarg.* ‘En Pere tort’

Deixar en pau *loc. v.* Deixar tranquil, cessar de molestar o importunar. DCVB. Rond. Mall.: *-Tu mateix treu-ne ses cinquanta lliures, i ja li ha copat cap a Sant Llorenç.* ‘En Pere de sa vaca’

Deixar en porret *loc. v.* Deixar algú sobtadament, sense permetre-li acabar de parlar o de fer una cosa, o sense donar-li explicacions. DCVB. *Les deixà en porret; tenia dos doblers, se'n va a comprar un panet per passar es camí.* ‘La Princesa bella’

Deixar endevinar (deixar entreveure, etc.) *loc. v.* No bastar a impedir que s'entrevegi una cosa. *Certa positura general que dexava endevinar que quant fos acabada de fer, seria dona de pit,* Maura Aygof. 7. DCVB.

Deixar ets ossos, en una empresa, en un afer *loc. v.* Morir-se. DCVB. Rond. Mall.: *O la me'n duc de sa torre, o jo hi deix ets ossos!.* ‘Sa coeta de Na Marieta’

Deixar fer s'ànsia per un altre *loc. v.* Desentendre's d'una cosa (Mall.). DCVB.

Deixar la pell *loc. v.* Morir-se. DCVB.

Deixar les carreres velles per les novelles *loc. v.* Deixar els costums o les maneres tradicionals per adoptar-ne de nous. *Salomó ja deya que no dexássem ses carreres velles per ses novelles,* Ignor. 40. DCVB

Deixar o penjar els hàbits *loc. v.* Abandonar la carrera eclesiàstica. DCVB.

Deixar o posar qualcú com un pregadéu *loc. v.* Deixar-lo o posar-lo en molt mal estat, tucat o nafrat, que fa compassió. DCVB, Men.

Deixar passar el temps (les hores, els dies, etc.) *loc. v.* Passar-lo sense obrar en un sentit determinat. *Passar-lo sense obrar en un sentit determinat. | allí, en aquell banc de la paciència, vaig deixar passar el temps com una riuada de dolor.* Ruyra Parada 17. DCVB.

Deixar per verd *loc. v.* Fer quedar una cosa que es considera inoportú de prendre. *Hey ha certes coses que convé dexar-les per vert,* Roq. 49. DCVB.

Deixar qualcú en camieta *loc. v.* Despullar-lo, robar-l'hi tot. DCVB, Mall.

Deixar qualque cosa per casta *loc. v.* Deixar-ne perquè es pugui reproduir. DCVB.

Deixar quelcom de les mans *loc. v.* Cessar d'ocupar.-se'n. DCVB.

Deixar quelcom dins el tinter *loc. v.* Deixar d'escriure-ho o de dir-ho; fer-ne cas omís. *Ges per aiçò no vull jaquir | en lo tinter ço que ausirets,* Metge Fort. 57. *Si yo pogués lexar en lo tinter aquest acte, certes no sulcaria lo paper ne'l tenyiria ab aquesta tinta,* Curial, iii, 29. *Hey ha tant que advertir, que dexarem gran part dins es tinter,* Roq. 44. DCVB.

Deixar sa clau en es pany *loc. v.* Anar-se'n un llogater d'una casa o d'una possessió sense pagar la renda. DCVB, Mall.

Deixar sa pell *loc. v.* Morir-se. DCVB. *I ja saps tu que es qui es puga riure de mi sense deixar-hi sa pell, encara ha de néixer.* 'Es Mèl·lero Rosso **Variants: Fer sa pell** *loc. v.* DCVB.Rond. Mall.: *Si no n'haguéssim de donar compte a Déu, aquí mateix vos feim sa pell!* 'Sa jaia gri'

Deixar sec, algú *loc. v.* Mancat de vida. DCVB. Rond. Mall.: *Li apunta bé an es front, li tira s'ou, s'ou l'ensivella entre ceia i ceia, s'esclafa, i el deixa sec no tirà cap coça.* 'Es fii des pescador'

Deixar ses manades p'es rostoi [deixar ses manades p'es rostoi] *loc. v.* Deixar lo bo i convenient per a atendre a les coses inferiors o desconvenients. DCVB, Mall., Men. Rond. Mall.: *No res, jo dinaré, i ja plorarem llavò, panxa plena... Que tampoc no convé deixar les manades p'es rostoi.* 'Es filats'

Deixar sobre la taula *loc. v.* Suspendre temporalment l'examen o la discussió d'un assumpte, diferint-lo fins a una altra reunió. DCVB.

Deixar talaies *loc. v.* Deixar els dits troncs sense segar-los. DCVB. **Variants: Deixar banderes** *loc. v.* DCVB.

Deixar una persona o cosa en pla confés *loc. v.* Deixar-la en banda, abandonar-la. DCVB, Mall.

Deixar-hi el cuiro *loc. v.* Morir-se. DCVB, Cat. Bal. **Variants: Fer cuiro** *loc. v.* *Bé plorà aquella al·lota..., en tirà malaltia, i per poc més fa cuiro,* Alcover Cont. 328. DCVB, Mall.

Deixar-hi l'ossa *loc. v.* Sofrir grans pèrdues de salut , de diners, etc., en alguna obra, feina, empresa. DCVB.

Deixar-hi la carcanada *loc. v.* DCVB, or.

Deixar-hi la pell *loc. v.* Morir. *Per poch que't descuydes hey dexas sa pell*, Ignor. 37. DCVB.

Deixar-se caure a algun lloc *loc. v.* Comparèixer, acudir-hi. *Cada vetlla que'm dexava caure en aquella tertúlia*, Oller Rur. urb. 21. *Tots els homes s'havien deixat caure a la plaça*, Pous Empord. 69. DCVB.

Deixar-se caure a un lloc *loc. v.* Anar-hi, aturar-s'hi deliberadament. *Pera deixar-se caure al café tot passejant*, Pons Auca 89. DCVB.

Deixar-se caure *loc. v.* Anar voluntàriament cap avall pel seu propi pes. *Dexant-se caure damunt un sof Janet*, Ignor. 57.; *Es deixa caure d'anques en terra*, Ruyra Parada 32. DCVB.

Deixar-se comportar, una núvia *loc. v.* Permetre-la, deixar-la fer. DCVB, Mall.

Deixar-se comprendre *loc. v.* Donar-se a comprendre, parlar prou clar per a esser compès. *Mas yo tampoch vull oblidar-me que yo'm dexe bé comprendre*, Cons. casada 197. DCVB.

Deixar-se córrer a un lloc *loc. v.* Anar-hi corrents *Lo senyor rey qui vaé la sua gent en aytal pressa, dexà's córrer sobre los enamichs*, Muntaner Cròn., c. 134. . DCVB.

Deixar-se cualcar *loc. v.* Tolerar el comandament d'un altre sense rebel·lar-se. DCVB, Mall., Men.

Deixar-se d'històries *loc. v.* Prescindir de coses secundàries. DCVB.

Deixar-se d'orgues *loc. v.* Deixar anar beneitures, coses futils, petiteses. *Deixa't d'orgues, beneit, que a ell no li ve d'aquí*. Santamaria Narr. 137. DCVB.

Deixar-se dir una cosa *loc. v.* Gosar de dir-la, prendre's la llibertat de dir-la. *Ab furor inestimable ab l'espasa en la mà volgué cerquar totes les cambres, deixant-se dir que ara fos rata o home, de matar-lo sense mercè ninguna*, Tirant, c. 226. DCVB.

Deixar-se dur (o portar) d'una passió, d'un impuls interior o exterior *loc. v.* Obrar per la força d'aquella passió, d'aquell impuls. DCVB.

Deixar-se dur de la (o del) corrent *loc. v.* Obrar en consonància amb les opinions o costums predominants. DCVB.

Deixar-se enganyar *loc. v.* Esser fàcil a creure el que li diuen, esser massa crèdul. DCVB. *Que's pensa que só com aquestes bledes que's dexan ensibornar ab quatre magarrufes?*, Vilanova Obres, xi, 136.

Deixar-se ensibornar *loc. v.*

Deixar-se entabanar *loc. v.*

Deixar-se la cullera a presidi *loc. v.* Sortir-ne amb possibilitats de reincidir i tornar-hi anar a raure. DCVB.

Deixar-se passar les rodes per damunt *loc. v.* Deixar-se governar per un altre. *Me deixí passar les rodes per damunt, fa de mi tot lo que vol*, Rond. De R. Val. 33.DCVB.

Deixar-se sentir *loc. v.* Produir prou modificació en l'ambient perquè el sentin. «*Aquesta setmana s'ha deixat sentir un poc el fred*». DCVB.

Deixar-se taiar un tros de capa *loc. v.* Transigir, cedir una part dels drets propis. DCVB. Rond. Mall.:*Encara que s'hagués de deixar taiar un tros de capa, aldament fos grosset, baixava bandera, i allargava es coll a perdre aquell porc.* 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'

Deixar-se tallar la capa *loc. v.* Transigir, cedir una part dels drets propis. DCVB, or. **Variants:** **Deixar-se tallar un pam de sa capa** *loc. v.* DCVB, Mall. **Deixar-se tallar un tros de capa** *loc. v.* Tolerar que li causin un perjudici, en evitació de mals majors. DCVB, Mall.

Deixar-se tondre *loc. v.* Ser enganyat. Rond. Mall.:*Perque una altra vegada estiguem més alerta i no mos deixem tondre d'una jaia com vós.* 'Sa jaia gri'

Deixar-se veure *loc. v.* Presentar-se a qualcú, visitar-lo, anar allà on ell és. *En venir a Ciutat, dexau-vos veure*, Roq. 1. *¿Y com axí tants de dies senza dexar-te veure per allà?*, Roq. 45. DCVB.

Deixar, algú, amb sa paraula a sa boca *loc. v.* Suspès d'admiració, sense saber què dir DCVB. Rond. Mall.:*Dóna-li per amor de Déu una espipellada d'aquest pa i formatge que dus. No lleu, digué En Pere. L'he mester per mi. I, deixant -la amb sa paraula a sa boca, se'n va.* 'Es tres germans i es nou gegants'

Deixau estar s'ànsia per mi *loc. v.* Manera de dir a algú que es desentengui d'afers que no l'incumbeixen DCVB.Rond. Mall.: *-I que vols que s'animalot també t'engolesca a tu? -diuen aquells. -Deixau estar s'ànsia per mi! -diu En Bernadet.* 'Dues germanes i un Bernadet'

Deixau fer el qui sap par. Vol dir que cal no retreure defectes en el treball que fan els qui hi entenen. Aquests refranys es completen humorísticament en aquesta forma «Deixau fer qui sap; i matava es porc p'es cul» (Mall., Men.). DCVB, Mall. **Variants:** **Deixa fer qui sap par.** (DCVB, Men.).

Dejú, no consulta bé ningú par. Vol dir que el qui no té de què menjar no sol donar consells raonables. Torra Dicc. DCVB.

Dejunar després de fart *loc. v.* Aparentar mortificacions que en realitat no són tals, perquè es compensen amb altres actes amb què es regala el cos. DCVB. **Variants:** **Dejunar després d'haver dinat** *loc. v.* DCVB.

Del bon cultiu, el pagès ne viu *par.* Gomis Meteor.130. DCVB.

Del bon drap, els pedaços són bons *par.* DCVB.

Del bon estiu, el pagès viu *par.* BDC, XVIII, 218. DCVB.

Del coll tort *loc.adv.* Hipòcrita, que fingeix devoció. *Haguí creença / tot son comport / fos del coll tort*, Spill 4120. *Hypòcrites del coll tort... guardau no us entren en l'hort*, Cons. casat 171. DCVB.

Del color del Rei se tinyen els vassalls *par.* Vol dir que els súbdits procuren imitar servilment els seus superiors. DCVB.

Del cuiro en fan les tiretes *par.* Vol dir que tenint la base de producció d'una cosa es pot tenir aquesta, o que tenint lo principal es pot tenir lo accessori. DCVB.

Del dia *loc.adv.* D'avui, o del temps present. «Ous del dia» ous postos avui mateix. DCVB.

Del diable, o dels diables, o de mil diables, o de tots els diables *loc.adv.* Adjectivacions que indiquen una cosa descomunal, molt grossa, generalment en sentit pejoratiu. Comensan a resar una lletania de cent mil diables, Ignor. 23. DCVB.

Del dimoni (ser una cosa) *loc. adv.* Molt dolent. Rond. Mall.:*Sobre tot, vetlau-li bé es ble, que té uns arrambatges del dimoni.* 'En Pere de la bona roba'

Del llop, un pèl *par.* Vol dir que dels gasives cal prendre'n qualsevol cosa que donin. DCVB.

Del mal que fan els llops, molt se n'alegren els corbs *par.* Vol dir que les calamitats són profitoses als dolents. DCVB.

Del marduix, l'amor en fuig *par.* DCVB.

Del mateix fust (ser) *loc. adj.* Ser dues persones o coses molt semblants, de la mateixa mena. DCVB.

Del monyo fins als talons o fins als tapins *loc.adv.* Des del cap fins als peus. DCVB.

Del morro tort (ser) *loc. v.* Tenir mal geni. DCVB.

Del pa de mon compare, bon cantell a mon fillol *par.* Vol dir que tothom sol esser generós a donar les coses d'altri. DCVB, Mall.

Del pa de mon compare, bon cantell a mon fiol *par.* Vol dir que tothom sol esser més generós en tractar-se de donar coses d'altri. *Qui puix bon cantell del pa del compar.e donar s'acostuma*, Proc. Olives 765, DCVB.

Del pa de mon compare, bon tros a mon fillol *par.* Vol dir que dels bens d'altri no solem mostrar-nos avars, ans els despenem generosament. *Que puix bon cantell del pa del compare / donar s'acostuma tostemp al fillol.* Proc. Olives 766. DCVB.

Del poc faràs lo que voldràs *par.* Significa que quan els infants són petits, se'ls pot educar i dirigir millor que quan són més grandets. DCVB.

Del porc, fins la coa és bona *par.* Ho diu replicant algú que ha estat tractat de porc. DCVB.

Del primer al darrer *loc.adv.* Tots sense excepció. DCVB.

Del que cap dins un sac, no cal embrutar-ne dos *par.* Significa que convé mantenir secretes les coses que manifestant-se poden perjudicar una tercera persona. DCVB.

Del que els ulls no veuen, el cor no se'n dol *par.* Vol dir que les desgràcies no presenciades impressionen molt menys que les que hom veu personalment. DCVB. **Variants: Lo que no veuen ulls, cor no en dol** *par.* DCVB. **Ulls que no veuen, cor que no plora** *par.* DCVB **Del que has de menester per tu, no en facis part a ningú** *par.* Es diu contra l'excés de generositat. DCVB.

Del que es paga amb diners, no hi ha res car *par.* Indica que no cal retreure's de gastar quan amb els diners es pot satisfer un gust o un capritx. DCVB.

Del que llancen molts rics, pobres n'anirien tips *par.* DCVB.

Del que sobra, es fa la festa *par.* Es diu per recomanar que no es consumeixi o despengui tot, a fi d'aprofitar allò que quedi. DCVB.

Del que tenim, no ens falta res [De lo que tenim, no mos falta res] *par.* Es diu irònicament per manifestar l'escassetesa que es pateix d'una cosa. DCVB, Men.

Del relliu de mon compare, bon cantell a mon fiol *par.* Significa que és fàcil esser generós donant coses d'altri. DCVB.

Del ric el remei; del vell el consell *par.* DCVB.

Del seu pa farà sopes *loc. v.* ell mateix en tocarà les conseqüències; es diu del qui es llança a fer una cosa perillosa o inconvenient, que li pot portar mals resultats. DCVB.

Del seu pler ve el meu dolor *par.* Significa que allò que és bo per a un, és dolent per a un altre. DCVB.

Del tardà, ni palla ni gra *par.* Significa que si semblen tard, cullen poc. DCVB.

Del temps de la coronella (ser) *loc. v.* Ser molt antic. Aguiló Dicc. DCVB.

Del temps *loc.adv.* Actual, modern. *Tres spases, la una del temps, les altres antigues,* doc. a. 1439 (arx. par.r. de Sta. Col. de Q.). DCVB.

Del temps que na Marta filava *loc.adv.* De temps molt remot. "Temps era temps, que Na Marta filava". DCVB, Mall. **Variants: Quin temps era aquell, que Na Marta filava!** *en.* DCVB, Men.

Del teu cap faràs osques [D'es teu cap faràs osques] *en.* Es diu a algú en el sentit de carregar-li les conseqüències dels seus propis actes. DCVB, Men.

Del teu cuiro en faran les tiretes *loc. v.* Es diu a qualcú per manifestar-li que ell mateix serà qui sofrirà les conseqüències dels seus actes per no voler escoltar consells. DCVB.

Del teu drap faràs calces [D'es teu drap faràs calces] *en.* Ho diuen per indicar a qualcú que contreu la responsabilitat del resultat dels seus actes (Men.). DCVB, Men. / Es diu a qualcú per indicar-li que ell mateix sofrirà les conseqüències d'allò que vol fer. En el mateix sentit es diu «D'es teu pa faràs sopes!». DCVB, Men. **Variants: Del teu pa faràs sopes! [D'es teu pa faràs sopes!]** *en.* Es diu a algú per indicar que té llibertat per a obrar, però que ell sofrirà les conseqüències de la seva manera d'actuar, DCVB. / DCVB, Mall., MenRond. Mall.: *Sobre tot, diu aquell, tu ja ets desmamat, ja no has menester menar per sa mà, i d'es teu pa faràs sopes.* 'Es cavallet de set colors' **Del teu pa faràs llesques [D'es teu pa faràs llesques]** *en.* DCVB. Rond. Mall.: *-Bono idò, diu sa bugadera Ara mateix me n'hi vaig a donar-li sa relació, i d'es seu pa farà llesques!.* 'Es missatget petit'

Del teu pa faràs sopes *loc.v.* Es diu a algú per indicar que té llibertat per a obrar, però que ell sofrirà les conseqüències de la seva manera d'actuar. DCVB. **Variants: Del seu pa farà sopes**

Del tot o De tot *loc.adv.* Enterament. *Si aquella roba se perdrà del tot*, Consolat, c. 89. *Alscunes* vegades removents de tot o mudant, Ordin. Palat. 9. Net e sens colpa est de tot, Metge Somni ii. Està del tot renovat, Penya Poes. 139. *A l' hora baxa de tot*, Penya Mos. iii, 22. DCVB.

Del treball (o De la feina) surt el profit *par.* DCVB.

Del vell el consell, i del jove el remei *par.* DCVB. **Variants: Del vell el consell, i del ric el remei** *par.* DCVB. **Si vols prendre bon consell, pren-lo sempre d'home vell** *par.* DCVB.

Del vell el consell, i del ric el remei *par.* DCVB.

Del ventre de la seva mare, ningú en neix ensenyat *par.* DCVB.

Delicada sou, sibil·la, i menjau pa de civada *par.* Es diu per ridicularitzar les pretensions de finura d'una persona poc fina. DCVB, Mall.

Delicat com una unglà d'ase (ser) *loc. v.* Ser groller, gens delicat. (Gomis Zool. 18). DCVB.

Delicat com una unglà d'ase, o Més delicat que unglà d'ase *loc.adj.* Es diu d'una persona excessivament delicada, que es queixa sense prou motiu. DCVB.

Dels amics, es treuen els profits *par.* DCVB.

Dels bons s'acaba la mena [Dels bons s'acaba sa mena] par. DCVB.

Dels bons s'acaba la mena par. DCVB, Men.

Dels budells d'un, podrien penjar l'altre [D'es budells d'un, podrien penjar s'altre] en. Es diu referint-se a dues persones igualment dolentes. DCVB, Mall.

Dels dolors dels renyons en surten minyons par. Es refereix als dolors del par.t. DCVB.

Dels glans florits pel juny, tot l'any el porc en gruny par. DCVB.

Dels parents se'n vol dir, però no sentir-ne dir par. Significa que ens sap greu sentir malparlar des nostres parents, encara que hi estiguem barallats. DCVB.

Dels pecats dels pares, els fills ne van geperuts par. Vol dir que la bondat dels fills pateix del mal exemple o de les males accions de llurs pares. DCVB.

Dels pensaments fer obres loc. v. Donar com a real allò que un s'imagina com a possible.. DCVB, Mall.

Dels que es casen als cinquanta, pocs n'arriben als seixanta par. DCVB, or.

Dels que mengen, qualcun n'acampa [D'es que mengen, qualcun n'acampa] par. DCVB, Eiv.

Dels qui fugen, algun se n'escapa par. Vol dir que la fuga sempre ofereix qualche probabilitat d'alliberar-se del perill. DCVB.

Demà m'afaitaràs! en. Ho diuen per indicar que no s'està disposat a fer el que l'altre proposa. (Barc., Empordà, Mall.). DCVB, Barc., Empordà, Mall.

Demanant demanant troben Roma par. Indica que el qui s'afanya per aconseguir una cosa, veu complerts els seus desigs. *Així com demanant demanant troben Roma, lo mateix En Pere trobà l'infern.* 'En Pere Catorze' **Variants: Cercant cercant troben Roma par.** DCVB. **Demanant demanant van a Roma par.** Vol dir que a força de preguntar s'arriba allà on se vol arribar. DCVB. Rond. Mall.: *-Idò a veure si en trobam cap, que cercant cercant troben Roma.* 'En Juanet de l'Onso'

Demana cinc sous, quatre sous loc. v. Interessar-se per coses sense importància. Rond. Mall.: *Resolgueren, sa primera vegada que passant ells, el tornassen a veure damunt es portal, d'aturar-se a demanar-li cinc sous quatre sous.* 'En Juanet i sa fía del Rei'

Demana de noves loc. v. 1. Escometre, moure conversa, iniciar una relació. 2. Moure raons, provocar baralles DCVB. Rond. Mall.: *Hi havia la princesa d'Orient, que tenia es reinat més gran del món i també era fadrina, i donava carabassa a tots es qui li demanaven de noves.* 'En Ferrandí'. *Jo no em pos amb ningú, ara qui em demana de noves, troba sabata de son peu.* 'En Juanet de l'Onso'

Demana de noves loc. v. Importunar qualcú fent-li o dient-li coses molestes. DCVB, Mall., Men.

Demandar justícia *loc. v.* Demandar que s'obri d'acord amb el dret i la raó. DCVB.

Demandar la lluna *loc. v.* demandar coses impossibles o excessives. DCVB.

Demandar la mà d'una noia *loc. v.* Demandar-la per a casar-s'hi. DCVB.

Demandar la paraula *loc. v.* Demandar autorització per a parlar en una assemblea. DCVB.

Demandar més que el Govern *par.* Demandar molt i amb insistència. DCVB.

Demandar portal *loc. v.* Demandar entrada a una casa per a festejar. DCVB, Mall.

Demandar raó *loc. v.* Demandar explicacions d'una cosa. DCVB.

Demandar tanda *loc. v.* Demandar per a participar en una activitat que s'exerceix en moments successius i alternant-hi diverses persones. DCVB.

Demandar un ambaixador els seus passaports *loc. v.* Rompre les relacions diplomàtiques amb l'estat davant el qual estava acreditat. DCVB.

Dematí dematí *loc.adv.* Molt dematí, a primera hora del matí. *Anar-se'n dematí dematí an es camp*, Alcover Cont. 43. DCVB. **Variants: De bon dematí** *loc.adv.* DCVB. *¿Quin señal que corres y vas pe's camp tan de bon dematí?*, Roq. 12. DCVB.

Des del ventre de la seva mare *loc.adv.* Des que va néixer. DCVB.

Des que el món és món *par.* Des de sempre, de temps immemorial. *Passen per la font per hont han passat sempre després que món és món*, doc. a. 1567 (Hist. Sóller, ii, 33); *Que des que crech lo món és món | may ohí tal*, Somni J. Joan 420. DCVB.

Desaparèixer com s'ànima de Robert *loc. v.* Desaparèixer sobtadament i misteriosament. *Dit tot això, aquelles ombres descompar.eixien com s'ànima de Robert*, Alcover Rond. X, 29. DCVB, Mall.)

Desavenir-se els budells *loc. v.* Produir-se revessesques per efecte d'una mala digestió. *Tenc sa panxa que em fa mal/ i es budells que es desavenen; / i es verros d'Es Mercadal / no sé què malany pretenen* Cançó pop. Men. DCVB, Mall. Men.

Desbaratar sa potranca *loc. v.* Fer impossible una cosa que s'havia coordinat o preparat. *Es retgidós que venturosament desbarataren sa potranca*, Ignor. 32. DCVB, Mall., Men. **Variants: Desbaratar la voga** *loc. v.* DCVB. *I Vossa Altesa cada vegada ha tengut tranc de desbaratar-los sa potranca, i no ho han pogut aclarir.* 'Es Mèl·lero Rosso' **Desfer sa potranca** *loc. v.* DCVB, Mall. .

Descabdellar fil *loc. v.* Xerrar molt, sense interrupció. *En Geroni va esser l'homo de la vetlada. Bé en va descabdellar de fil! Sortiren tots els...* Oliver Obres, V, 209. DCVB.

Descansar en pau *loc. v.* Esser mort en gràcia de Déu. DCVB.

Descantellar una pesseta *loc. v.* Gastar-ne una part, deixar-la incompleta. "Per a pagar tres reals, he hagut de descantellar un bitllet de cinquanta pessetes.". DCVB.

Descenyir-se de riure *loc. v.* Esclatar-se de rialles, riure amb grans contorsions. Labèrnia Dicc- DCVB.

Descobrir el marro *loc. v.* Descobrir allò que algú portava ocult. DCVB.

Descobrir la veta d'algú *loc. v.* Descobrir-ne les intencions o les inclinacions.

Descobrir món *loc. v.* Recórrer terres per veure coses noves i adquirir coneixença dels diferents països *M'en vaig a descobrir món,...* Alcover Rond I, 129. DCVB.

Descomparèixer com l'ànima de Robert [Descomparèixer com s'ànima de Robert] *loc. v.* Desaparèixer sobtadament i misteriosament. DCVB. *Na Francina anava a cercar-li un par.ei de coses, però no li fonc a temps, perquè es corpet li descomparagué com s'ànima de Robert.* 'Es corpet d'es pou d'En Gatell'. **Variants: Descomparèixer com a fum de formatjada** *loc. v.* Fugir com la pols. DCVB.

Descotnar-se de belar *loc. v.* Belar molt fort, plorar a grans crits. DCVB, Eiv.

Desembolicar el ram *loc. v.* Resoldre la qüestió, les dificultats. *Sabia embuyar un ram que ningú n'era capaç de treure'n cap ni trellat,* Aguiló Rond. Rond. De R. 19; *Serà fàcil...que sàpia desentrunyellar aquest ram.* Penya Mos. III, 219. DCVB, Mall.

Desembre finat, any acabat *par.* DCVB.

Desenterrar cossos morts *loc. v.* Murmurar de gent difunta. DCVB.

Desenterrar morts *loc. v.* Parlar inoportunament de coses passades i oblidades. DCVB.

Desfer es trenc *loc. v.* Desbaratar la potranca. DCVB, Alaró.

Desfer-se (o Fondre's) com la sal en l'aigua *loc. v.* Perdre's, desapar.èixer en poc temps. DCVB.

Desfer-se com una calça *loc. v.* Perdre's, esvaïr-se una cosa gradualment i sense interrupció, com una calça de fil en estirar-li un cap. *L'hisenda, qu'es desfeia com una calça.* Pons Llar 15. DCVB.

Desfer-se d'es trumfos *loc. v.* Desempallegar-se de les dificultats, superar-les. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *I ell era el diantre per sebre-se desfer d'es trumfos com tot un homo,* 'Un pare i quatre fiis'

Desfer-se d'una cosa com pern de ventura *loc. v.* Sortir bé d'una situació difícil. DCVB, Mall. "Mos n'hem desfet com un pern de ventura".

Desgraciada de guarda que no se guarda a si mateixa *par.* DCVB, Mall.

Desnegrar la casta d'una cosa *loc. v.* Destruir completament la raça, fer-la desapar.èixer. DCVB.

Desparar un altar per parar-ne un altre *par.* Desatendre una cosa per prestar atenció excessiva a una altra. DCVB.

Despedir-se a la francesa *loc. v.* Anar-se'n sense avisar, sense saludar els qui queden. *Me'n vaig anar per las mevas despedint-me a la francesa.* Genis Quadros 14. DCVB. **Variants:** **Anar-se'n a la francesa** *loc. v.* Anar-se'n sense prendre comiat. *Pensàvem que t'avies mort a la francesa,* Vict, Cat., Ombr. 66. DCVB.

Despertar caceres que dormen *loc. v.* Suggestir idees pertorbadores (Mall.). DCVB, Mall.

Despertar els adormits *loc. v.* Renovar alguna idea, fer memòria perquè algú faci allò en que ja no pensava. Un Mall. Dicc. DCVB.

Després d'haver begut, el més sec ja no és eixut *par.* Significa que el beure begudes alcohòliques destrava la llengua i fa dir coses que d'altra manera no es dirien. DCVB.

Després d'una feina en ve una altra *par.* DCVB.

Després d'una festa major, una sopa amb oli *par.* Significa que en haver menjat massa els dies de gran festa, convé menjar poc per tornar el ventrell a la normalitat digestiva. DCVB.

Després d'una misèria, ve una abundància *par.* DCVB.

Després de caiguda la pedregada, toquen a temps *par.* Es diu per aquells que no prenen les precaucions necessàries per evitar un perill fins que el perill ja és arribat. DCVB. **Variants:** **Quan la pedregada és caiguda, no és hora de tocar a temps** *par.* DCVB. .

Després de Déu, la menjua *par.* Significa que devem la vida a Déu, i la conservació de la vida a l'aliment que prenem. DCVB, Men.

Després de fortuna, bon temps fa *par.* DCVB.

Després de la gelada, ve la nevada *par.* DCVB.

Després de la lluna de mel ve la lluna de fel *par.* Significa que després d'una temporada de benestar o de bons èxits sol venir-ne una de depressió o de fracassos. DCVB.

Després de menjar, reposar *par.* DCVB.

Després de mort, ni vinya ni hort *par.* Significa que les coses han de fer-se en temps oportú, i no quan ja no hi són a temps. DCVB.

Després de mort, ni vinya ni hort *par.* Vol dir que en morir no ens en portem cap dels béns d'aquest món. DCVB.

Després del gran vent, corre el gran torrent *par.* Vol dir que després del vent sol venir la pluja. DCVB.

Després del treball ve el descans *par.* DCVB.

Després del vent, ve el torrent *par.* Significa que després d'un esdeveniment es produeixen els que en són conseqüència. DCVB.

Després dels afanys vénen els guanys *par.* DCVB.

Després dels trons, ve la pluja *par.* DCVB.

Després que fonc mort Pasqual, li portaren l'orinal *par.* Es diu referint-se als auxilis prestats fora de temps o quan ja no són útils. DCVB.

Despullar un altar per vestir-ne un altre *loc. v.* Afavorir qualcú en detriment d'altri. DCVB, Mall., Men.

Despullar un altar per vestir-ne un altre *loc. v.* Atendre una cosa desatenent-ne una altra. DCVB.

Despullar un sant per vestir-ne un altre *loc. v.* Privar algú o alguna cosa d'allò que li pertany, per tal d'aplicar-ho a alguna altra persona o cosa. DCVB./ Beneficiar algú causant perjudici a un altre. DCVB.

Destapar un forat per tapar-ne un altre *loc. v.* Cobrir una necessitat creant-ne una altra. DCVB.

Destapar-se es cul per tapar-se es cap *loc. v.* Esforçar-se a quedar bé i a brillar en un aspecte, a canvi de mostrar-se poca cosa o miserable en altres aspectes. DCVB, Mall.

Desteixir-se de riure *loc. v.* Esclatar-se de rialles; riure amb grans contorsions. DCVB.

Destorbar festes o destorbar jornals *loc. v.* Fer nosa interrompent inoportunament allò que altres fan. DCVB.

Destruir les claus de Sant Pere *loc. v.* Destruir-ho tot, malgastar tota la hisenda. DCVB, Mall., Men.

Destruir un llinatge *loc. v.* Gastar excessivament. DCVB, Mall.

Destruiria la duana *loc. v.* Ho diuen d'una persona molt malgastadora (Mall.). DCVB, Mall.

Destruiries un llinatge! *loc. v.* Es diu a un que és molt gastador. DCVB.

Déu (o tal sant) us conservi (tal cosa) *fór.* Fórmula de cortesia per expressar desig que l'interlocutor continuï gaudint de l'actual benefici. *Si jo tingués uns ulls com vostè, cregui'm me'ls estalviaria,—Santa Llúcia els hi conservi!*, Pons Auca 80. *Déu vos conservi s'humor*, Roq. 6. DCVB.

Déu ajuda a los seus *par.* DCVB, Mall.

Déu ajut i els nostres! *fór.* Frases que serveixen per a manifestar la impossibilitat de preveure una cosa. «Quan aniràs a París?—Déu ajut i els nostres quan hi aniré!» o bé «Déu sap quan hi aniré!». DCVB. **Variants:** **Déu sap!** *fór.* DCVB. .

Déu castiga i no amenaça *par.* Camps, Folk. Men. DCVB.

Déu castiga i no amenaça, i espera l'ocasió [Déu castiga i no amenaça, i espera s'ocasió] *par.* DCVB, Men.

Déu castiga sense bastó (o sense canya) *par.* DCVB. **Variants:** **Déu castiga sense canya** *par.* DCVB. **Déu pega sense garrot** *par.* DCVB, Men. **Déu no castiga de bastó** *par.* DCVB, Mall. **Déu no paga de bastó** *par.* Vol dir que Déu no s'oblida de premiar les bones accions (Mall.). DCVB, Mall. **Déu no paga de bastó, sinó que espera sa saó** *par.* Vol dir que Déu té moltes maneres de castigar els qui no fan bones obres. DCVB, Mall.

Déu cura, i el metge cobra *par.* DCVB.

Déu diu ajuda't i t'ajudaré *par.* Refranys que ensenyen la necessitat de posar cadascú de sa part l'esforç que necessita per aconseguir coses bones, i de no fiar-ho tot a la protecció graciosa de Déu. DCVB, Cat., Bal. **Variants:** **Ajuda't, i Déu t'ajudarà** *par.* DCVB, Men.

Déu dó manna! *fór.* Es diu exclamativament davant una gran abundància de coses. DCVB, Men.

Déu do manna! *fór.* Exclamació amb que expressam admiració per l'abundància extraordinària d'alguna cosa. DCVB, Men.

Déu dóna el fred segons la roba *par.* Significa que la providència no permet que les dificultats siguin superiors als mitjans de què es disposa per a vèncer-les. DCVB. / Vol dir que la divina providència no envia a l'home treballs superiors a les seves forces per a resistir-los. DCVB. / Vol dir que la Providència sap coordinar les necessitats dels homes amb llur capacitat per a satisfer-les. DCVB. **Variants:** **Déu dóna la roba segons el fred** *par.* DCVB. .

Déu dóna el mal i el remei cabal *par.* DCVB. **Variants:** **Déu, qui dóna la plaga, dóna la medicina** *par.* DCVB. **Déu, que dóna la llaga, dóna el bàlsam** *par.* DCVB.

Déu dóna el mal i el remei cabal *par.* DCVB.

Déu dóna faves a qui no té queixals *par.* Es diu volent significar que moltes vegades els mitjans per a fer una cosa estan en mans de qui no els pot aprofitar. DCVB, Cat., Val., Bal. **Variants:** **Déu dóna faves a qui no té barram** *par.* DCVB, Mall. .

Déu dóna faves a qui no té queixals *par.* Significa que sovint les bones ocasions vénen a persones que no poden aprofitar-les. DCVB. / Es diu en veure que té medis de fer certa cosa una persona que tanmateix no els usarà. En el mateix sentit es diu «Déu dóna garrofes a qui no les pot rosegar», i «Déu dóna les nous a qui no les sap trencar» (Miró

Afor. 215). DCVB. **Variants: Déu dóna pa a qui no té queixals** *par.* DCVB. **Déu dóna garrofes a qui no les pot rosegar** *par.* DCVB. **Déu dóna les nous a qui no les sap trencar** *par.* Vol dir que la sort afavoreix gent que no sap fer bon ús dels seus beneficis. DCVB. **Déu dóna pa a qui no té talent** *par.* Indica que sovint la bona sort recau damunt les persones que ja són prou riques o prou felices. DCVB.

Déu el perdoni *fór.* Es diu per indicar que no volem venjar-nos de l'ofensa que altri ens ha feta. DCVB. **Variants: Déu no li ho prengui en compte** *fór.* DCVB.

Déu els cria i ells s'ajunten *par.* Es diu al·ludint a l'atracció recíproca que senten les persones de les mateixes qualitats morals. *Gimo... era el major bergant, que mantenia la farina. D'açò li caïa la bava a la giquèla... perquè Déu los cria, y ells s'ajunten,* Rond. de R. Val. 28. DCVB.

Déu ens agafa sense córrer *par.* DCVB, Mall.

Déu ens dó bon dia (o bona nit) *for.* Salutació a la qual es correspon dient **Bon dia (o nit) que Déu nos dó.** DCVB.

Déu ens doni una bona mort quan siga hora *loc. v.* Es diu quan parlen de difunts, i especialment de morts repentines o desgraciades. DCVB.

Déu ens fa a tots, o Déu mos ha fet a tots i es geperut de ses Tereses *loc. v.* Es diu en to de commiseració com per disculpar les equivocacions o escassetesa d'enteniment de qualcú. DCVB, Mall.

Déu ens guard aquest senyor, per por de pitjor *par.* DCVB.

Déu ens guard d'espardenya que es torna sabata *par.* Es diu per al·lusió als nous rics o als qui es veuen enlairats sense mèrits propis. DCVB, Eiv.

Déu ens guard de mula que fa hii, i de dona que sap llatí *par.* DCVB.

Déu ens guardi l'enteniment més que la vida *par.* DCVB.

Déu ens lliuri d'un mal veí, i d'un aprenent de violí *par.* Es diu perquè un que aprèn de tocar el violí dóna molta molèstia als veïns amb els grinyols que fa fer a l'instrument. DCVB. **Variants: No hi ha més mal veí que un aprenent de violí** *par.* DCVB.

Déu és just *par.* Signifiquen que la justícia divina es fa sentir ja en aquesta vida. DCVB. **Variants: Déu és dret** *par.* DCVB.

Déu està allà on estava *par.* Vol dir que la providència de Déu sempre actua. DCVB, Men. **Variants: Déu no muda dóna, lleva i ajuda** *par.* DCVB, Mall.

Déu et guard *for.* Manera d'expressar el desig de bona sort o de veure protegit algú amb la providència en els seus propòsits. Es diu en saludar o acomiadar algú DCVB. **Com sa veieta la va veure partir, no pogué estar que no li donàs una aferrada p'es coll i una besada.-Déu te guard, fieta meua, li digué. Ara p'es camí, sentiràs bramar un ase i cantar un gall. En bramar s'ase, no te girs darrera; en cantar es gall...**

‘N’Estel d’or’Variants: Déu lo guard *fór.* Rond. Mall.: *Lo mateix que si se fos acostada per poder-li dir de més aprop Déu lo guard, Senyor Rei.* ‘Sa fia del Sol i de la Lluna’ **Déu li do molts d’anys de vida** *fór.* Fórmula per a desitjar bon auguri. Rond. Mall.: *Com a Vossa Reial majestat, Déu li do molts d’anys de vida, li sia arribada s’hora.* ‘Sa fia del Sol i de la Lluna’

Déu hi faci més que nosaltres *fór.* Ho diem quan hem posat de la nostra part tot l’esforç que hem pogut per a fer o obtenir una cosa. DCVB.

Déu ho facés i menjariem dàtils *en.* Es diu humorísticament per indicar desig de veure realitzada una cosa que un altre ha anomenat o citat com a possible (Mall.) És un joc de paraules fundat en l’ús jocós de la forma facés per fes (Déu ho facés=Déu ho fes) i en l’homonímia de fassers, plural del nom mallorquí de la palmera datilera. DCVB, Mall

Déu ho faci (Déu faci que...fór. Invocacions a Déu perquè disposi els esdeveniments així com els desitjam. DCVB. **Variants: Déu ho vulgui (Déu vulgui que...)** *fór.* DCVB. **Déu ens en faci la gràcia** *fór.* DCVB. **Déu ho faci, qui pot** *fór.* DCVB. **Plagui a Déu (o Plagués a Déu)** *fór.* DCVB.

Déu ho sap! *fór.* Per afirmar la certesa d’una cosa que la gent no sap o no pot comprendre o evaluar. DCVB. **Variants: Bé ho sap Déu!** *fór.* DCVB. **Sols Déu del cel ho sap!** *fór.* DCVB.

Déu ho vol, ¿com ha d’esser? *for.* Locucions que expressen la conformitat amb la voluntat divina. DCVB. **Variants: Déu ho fa i Ell sap per què** *fór.* DCVB. **Déu ho fa i no pot errar** *fór.* DCVB. **Ho hem de prendre així com Déu ho envia** *fór.* DCVB. **Com Déu sigui servit** *fór.* DCVB.

Déu i cordó, digué En Mascaró *par.* DCVB, Palma.

Deu i talla! *fór.* Tall o senyal que es fa a un bastó, per cada deu mesures plenes d’una collita (Men.) o d’una càrrega de carbó o d’altra cosa (Mall.), per a poder comptar fàcilment el conjunt. "Deu i talla! expressió amb que el mesurador avisa l’assenyalador perquè faci la seva indicadora d’haver omplert deu mesures. DCVB.

Déu l’assistesqui (per la part més convenient)! *en.* Per a invocar l’assistència divina en favor d’un que està malalt, o que és absent, o en general que duptam de la seva bona sort, hi ha aquestes fórmules. DCVB. **Variants: Déu l’ajudi!** *fór.* DCVB. **Déu l’empar.i!** *fór.* DCVB. **Déu li ajudi allà on estigui!** *fór.* DCVB. **Déu li sigui bona ajuda!** *fór.* DCVB. **Déu l’assistesqui allà on és!** *fór.* DCVB.

Déu l’hagi perdigonat *fór.* *Ja és mort qui va fer la Seu / Déu l’hagi perdigonat; / un homo, quan està gat, / aonseuia s’asseu.* Cançó pop. Mall. DCVB, Empordà, Mall.

Déu l’hagi perdonat! *for.* En anomenar una persona difunta, és costum afegir al nom alguna invocació a l’ajut diví, com és ara. *La noia... no té pare ni mare; Déu els hagi perdonats,* Oller Papallona, DCVB. **Variants: Déu el tingui allà on vulgui!** *fór.* DCVB. **Déu lo tingui en el cel!** *fór.* DCVB. **Déu el tingui a la glòria!** *fór.* DCVB. **Déu l’hagi!** *fór.* DCVB. **Déu lo tingui!** *fór.* DCVB.

Déu l'haja perdonada *for.* Invocació a l'ajut diví que s'usa en anomenar una persona difunta DCVB.Rond. Mall.: *A la fi digué que no planejassen pus, i va batre es peus. Déu l'haja perdonada. Amèn.*

Déu l'hi pagui! *fór.* Un captaire que rep almoïna, i en general una persona que rep un favor, sol donar les gràcies dient amb un matís lleument humorístic, se sol completar la frase dient «*Déu vos ho pag, Ell que té bona bossa*» DCVB, Mall.**Variants: Déu vos ho pag!** *fór.* DCVB, Mall.**Déu li pag la caritat!** *fór.* DCVB, Mall.**Déu l'hi augmenti!** *fór.* DCVB, Mall.**Déu mantingui els guanyadors i els benefactors!** *fór.* DCVB, Mall.**Déu vos ho pag, Ell que té bona bossa** *fór.* DCVB, Mall. .

Déu li do la maina *fór.* Frase que es diu després d'ererar, mentres fan la creu damunt el blat com per donar-li la benedicció. DCVB, Mall.

Déu li doni bona posa i bon remei *for.* **Fórmula de condol.** DCVB.

Déu lo perdó, o Déu l'haja perdonat *par.* Fórmules pietoses que s'usen en anomenar algun difunt. *Lo pare—que Déu perdó—la guardava*, Vilanova Obres, xi, 117.; *Tenia (Déu l'haja perdonada) una senyora que es podia posar dins una escaparata*, Vilanova Obres, iv, 129. DCVB.

Déu m'alliber de bèsties a lloc estret *par.* DCVB, Mall.

Déu me dó gent que m'entengui! *par.* Es diu expressant satisfacció per haver trobat una persona comprensiva, o disgust per no haver-la trobada. DCVB.

Déu me guard de l'home de bé, que del dolent jo em guardaré *par.* DCVB.

Déu me perdó *fór.* Fórmules amb què expressem el desig de no caure en desgràcia de Déu per alguna cosa que considerem mal feta. *Cosa que, si Déu me perdó...*, Somni J. Joan 342. *Als qui lluytant moriren, Déu los perdó*, Orlandis Poes. 27.**Variant: Déu lo perdó** *fór.*

Déu me'n guard! *for.* Invocacions a Déu perquè allunyi de nosaltres alguna contrarietat. DCVB.**Variants: Déu me'n regard!** *for.* DCVB.**Déu me'n regard i l'Àngel de la Guarda!** *for.* DCVB.**Déu me'n lliure!** *for.* DCVB.**Déu me n'alliber!** *for.* DCVB.**Déu no ho permeti!** *for.* DCVB.**Déu no ho vulgui!** *for.* DCVB.**Déu m'ho aparti ben lluny!** *for.* DCVB.**Deu mos n'alliberi** *for.* Ho diuen parlant d'una cosa dolenta (Mall., Men.). DCVB, Mall.**Déu n'alliber tota persona nada** *for.* DCVB, Mall. **Déu n'alliber tota criatura** *for.* DCVB, Mall.

Déu mos do barat de bé Ho diuen per demanar a Déu coses convenients. St.Joan d'Eiv. DCVB, Eiv.

Déu mos do la maina *for.* La parula “maina” es refereix a “Manna”. L'expressió significa "Déu ens do la benedicció." DCVB.Rond. Mall.: *-Bé mos va, gràcies a Déu! Deïen. Ell ja en tenim tres! Déu mos do la maina!*

Déu mos guard, d'ovella pigarda *par.* Indica una prevenció contra les persones pigalloses. DCVB, Men.

Déu mos n'alliber for. Invocació a Déu perquè allunyi de nosaltres alguna contrarietat. DCVB.

Déu mos ne guard, i que no mos n'estoig! fór. Es diu després de sentir contar una desgràcia, malaltia, gran tribulació, etc. DCVB, Mall.

Déu n'assaciï qui en té ganes! fór. Es diu referint-se a una cosa que plau a alguns i que es considera més aviat un mal que un bé. DCVB.

Deu n'han entrades, deu n'han de sortir en. Es diu per aquells qui són molt capar.ruts, que en agafar una idea no afluixen ni es deixen convèncer (Mall.). DCVB, Mall.

Déu n'hi dó for. Significa pròpiament 'Déu li'n doni', i en aquest sentit propi s'usa quan un captaire demana «un bocí de pa que Déu n'hi dó», o quan una mare renya el vailet perquè fa cofis i mofis «amb el pa, que Déu n'hi dó». Secundàriament, però amb gran freqüència, s'usa com a exclamació ponderativa, emfàtica, per a expressar la grandària o importància d'una cosa o l'admiració que ens produeix; així es diu «Déu n'hi dó! quines filles tens tan boniques!» «Aquest pagès ha fet un capitalet que Déu n'hi dó!»; «Diu que té vuit fills? Déu n'hi dó!» (=ja és prou). «Déu n'hi dó de les tragèdies que va passar amb els seus sogres!» (=varen esser grans les tragèdies que...). «Amb una llengua que tenia el seu par.e, que Déu n'hi dó!» (=era una llengua terrible). DCVB.

Déu no crià s'homo fins que tingué de què viure par. DCVB, Mall.

Déu no desempara ningú; bons siguem noltros par. Es diu per a confortar en les tribulacions, recordant que la providència divina assisteix els qui s'ho mereixen. DCVB, Mall.

Déu no em mati ni cap boig! loc. v. Es diu per assegurar que es farà allò que s'ha promès o encarregat, si Déu o una força major no s'hi oposa. DCVB.

Déu no et faci mai tan ric, que no coneguis ton amic par. DCVB.

Déu no ha errat ni pot errar par. DCVB.

Déu no ho dóna tot ni ho lleva tot par. DCVB, Mall., Men.

Déu no m'ajut si... for.. Fórmula de jurament. *E dix Deu no m'aiut si sé qual mes prest socorrega*, Tirant, c. 275. DCVB.

Déu no m'ho tenga en retret ni en vanaglòria for. Es diu després d'haver dit una cosa que pot semblar lloança de si mateix. DCVB. Rond. Mall.: *Mirau-la-vos, veureu que ho és, de torta. Que em taien es colleret si no és més torta que una tafarra, i més que ses banyes d'En Barrufet, si m'apurau un poc. Sobre tot, Déu no m'ho tenga en retret ni en vanaglòria.*

Déu no m'ho tingui en retret for. Es diu després d'haver dit una cosa que pot semblar lloança de si mateix. DCVB. Variants: Déu no m'ho tingui en retret ni en vanaglòria

for. Es diu com a fórmula d'excusa quan el qui parla diu una cosa que sembla lloança de si mateix. DCVB. Déu no em castigui *for*. DCVB.

Déu nos do paciència *for*. Exclamació amb què ens consolem quan ens sentim impotents per a evitar la tribulació, l'ofensa, l'adversitat. DCVB.

Déu nos guard (o No et fiïs) d'aigua que no corri, i de gat que no mioli *par*. Es diu per recomanar cautela envers els homes que no parlen gaire. DCVB.

Déu nos guard de boigs en lloc estret *par*. DCVB.

Déu nos guard nostre senyor, per por de pitjor *par*. Es diu referint-se a un mal o desgràcia que es considera tolerable en quant n'evita o substitueix un de més greu. DCVB.

Déu nos guard...! *for*. Exclamació per a introduir l'expressió d'una cosa que consideram molt dolenta. DCVB.

Déu paga i no diu com *par*. DCVB.

Déu paga i no promet *par*. Significa que Déu remunera els homes segons els mèrits en l'ocasió oportuna. DCVB. **Variants:** **El Bon Jesús no paga cada dissabte, però paga cada any *par*.** DCVB. **Nostre Senyor no menja ni beu, i paga a aquell que li deu *par*.** DCVB. **Déu paga i no promet *par*.** DCVB. **Déu paga i no diu com *par*.** DCVB.

Déu parla pel just *par*. Vol dir que la providència no abandona els qui sofreixen les injustícies dels homes. DCVB.

Déu parla pels qui no parlen (o pels qui no rallen) *par*. Significa que els calumniats o acusats injustament no necessiten excusar-se. DCVB. **Variants:** **Déu parla pels qui no rallen**

Déu parla per qui calla *par*. DCVB, Mall.

Déu perdó els passats per dolents que sien *par*. Significa que cal respectar la memòria dels difunts. DCVB.

Déu pot més que tots els diables *par*. DCVB.

Déu proveirà de mitges!; i no tenia cames *en*. Es diu al·ludint al qui espera coses que no podrà aprofitar. DCVB.

Déu proveirà *en*. Expressa la confiança absoluta en la providència divina. DCVB. /Per a indicar que deixam en mans de Déu les coses que han de succeir. DCVB. **Variants:** **Déu dirà! *en*.** DCVB.

Déu proveirà per calces (o per mitges), i no tenia cames *par*. Es diu censurant els qui consideren molt necessària una cosa que en realitat no necessiten per a res. DCVB.

Déu proveirà, i la panxa patirà *par*. Es refereix als qui es refien massa de la providència sense posar-hi res de propi. DCVB.

Déu sap què fa, i no pot errar *par.* DCVB, Mall.

Déu sap! *fór.* Fórmules per a introduir una frase expressadora de cosa molt insegura. *Déu sap si ens veurem mai més!* DCVB. **Variants: Qui sap!** *fór.* *Qui sap si tornarem!; Qui sap quan se les hagueren dextat anar,* Vilanova Obres, IV, 10; *Ja qui sap on seríem,* Ruyra par.ada, 15. DCVB.

Déu sobre tot *par.* Es diu per significar que damunt totes les previsions humanes hi ha el poder de Déu. DCVB.

Déu t'assisteixi! *fór.* Quan algú va a emprendre una cosa difícil o d'èxit dubtós, és costum saludar-lo amb alguna frase de les moltes que serveixen per a expressar-li el desig de bona sort o de veure'l protegit per la providència en els seus propòsits. Les principals d'aquestes frases són. DCVB. **Variants: Déu te beneeixi!** *fór.* DCVB. **Déu t'encamini!** *fór.* DCVB. **Déu te guii!** *fór.* DCVB. **Déu te guii per bon camí!** *fór.* DCVB. **Déu te guii i l'àngel bo!** *fór.* DCVB. **Déu te doni bona sort!** *fór.* DCVB. **Déu te la dó bona!** *fór.* DCVB. **Déu et tingui de la seva mà!** *fór.* DCVB. **Déu te sia bona ajuda!** *fór.* DCVB.

Déu té el braç llarg, i abasta per tot *par.* DCVB.

Déu te faci bo! *fór.* Totes aquestes locucions s'usen també irònicament aplicades a persones que demostrin esser curtes d'enteniment o anar equivocades, i en aquests casos són també freqüents aquestes altres invocacions. DCVB. **Variants: Déu te faça bo, que de gran ja n'ets proud!** *fór.* DCVB. **Déu te torni de sol a casa!** *fór.* DCVB. **Déu te faci ençà i enllà, i seràs per tot!** *fór.* DCVB. **Déu te'l torni, si l'has perdut!** *fór.* DCVB. **No n'hi ha més que Déu n'hi ha posat!** *fór.* DCVB.

Déu te faci sant (o sant i bo) *fór.* Fórmula de benedicció que es pronuncia quan algú besa mans a un familiar, o quan fa un esternut. DCVB. **Variants: Déu te faci un sant** *fór.* Es diu com a benedicció als fills, néts, deixebles o altres subordinats quan saluden un superior besant-li la mà. També es diu en to de commiseració per indicar a qualcú que va errat. DCVB.

Déu te mati! *fór.* Fórmula humorística de salutació, que s'usa especialment quan un altre esternuda. La frase es sol completar així «Déu te mati i els diables et plorin». DCVB, *pir-or., or., bal.*

Déu té més a partir que no ha partit *par.* Significa que Déu és remunerador i totpoderós per a premiar i castigar. DCVB.

Déu te'n dó, que ta mare pasta! *loc.adv.* Es diu per acomiadar un captaire sense donar-li almoïna. DCVB, Men.

Déu tot ho pot *par.* DCVB.

Déu vol el cor de les persones *par.* Vol dir que les accions agradables a Déu són les que es fan amb bona intenció. DCVB.

Déu vos ajud *for*. Fórmula per acomiadar un captaire sense dar-li almoina o per aconsolar un malalt o dissortat. DCVB, Mall., Men.

Déu vos en dó! *for*. Per acomiadar un captaire sense fer-li caritat, li diuen ‘Déu vos en dó!’. DCVB. Variants: Déu li doni remei! *for*. DCVB. Déu li faci bé i la Mare de Déu! *for*. DCVB.

Déu vos guard (a vós, a vosaltres) *for*. Fórmules de salutació. DCVB.

Déu vos guard d'un penyal baix, i de petita sempenta *par*. DCVB, Mall.

Déu vos guard de penyal baix, i de petita sempenta *par*. Significa que sovint les persones de poca representació són més perilloses que les millor situades. DCVB, Mall.

Déu vos ho pag i el pare sant Francesc, que és paga de frare i no costa res *par*. Es diu irònicament en limitar-se a donar les gràcies per un treball o servei que podria remunerar-se millor. DCVB.

Déu vos pac es favor *for*. Manera d'agrair el que algú ha fet. DCVB

Déu vulga (o vulgui) *for*. Fórmula per a introduir l'expressió d'un desig. *Déu vulga que no es perdi tan bella usança*, Rosselló Many. 87. DCVB.

Deure la vida a algú *loc. v*. Haver estat salvat per ell de la mort. DCVB.

Deus meus!, va dir David *en*. Es diu en to de queixa quelcom humorística (Mall, Men) La gent sol completar la frase dient "Deus meus!" digué David quan va tenir sa dona dins es llit "Si no la treis, la mat a coces" (Men.). DCVB, Mall., Men.

Deute escantat, deute pagat *par*. DCVB, Men.

Dia de bou, tot és bou; dia de porc, tot és xuia *par*. DCVB, Mall.

Dia de Sant Vicenç espanyol, bona anyada de blat, si fa bon sol *par*. Refranys que indiquen particularitats del sol en relació a la temporada o als mesos de l'any. DCVB. / DCVB, Men.

Dia de xeremies *loc.nom*. Dia de festa grossa. DCVB, Mall..

Dia i nit, o nit i dia *loc.adv*. En tot temps, durant el dia i durant la nit, sens cessar. *Per açò dia e nit no fan mas engenrar e corrompre*, Lull Gentil 75. *Les inquietuts de les quals són ells atormentats nit y dia*, Lacavalleria Gazoph. DCVB. / Sempre, contínuament, tant de nits com de dia. *Vós vehets que lo cel és mouible e va entorn dia e nit a la terra*, Lull Gentil 19. DCVB.

Dia llarg, peix curt *par*. Vol dir que a l'estiu, quan els dies són llargs, no convé menjar gaire peix. DCVB, Men.

Dia nuvolós, enganya el peresós *par*. DCVB.

Dia per dia *loc.adv.* Comptat exactament sense un dia de més ni de menys DCVB. Rond. Mall.: -¿I què vos donen, aqueixs tres molins, de bufar? -diu En Juanet?. -Nou sous, dia per dia -diu aquell. 'En Juanet i sa barca que anava per terra i per mar'

Dia per dia *loc.adv.* Comptat exactament sense un dia de més ni de menys. *Ell hi arribà un mes després que fou par.tit, dia per dia*, Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Dia per dia *loc.adv.* Exactament amb el nombre de dies que correspon. *Fa tres anys, dia per dia, que va morir el meu germà*, DCVB.

Diada de port i cova *loc.nom.* Dia de temporal, entre els mariners, o dia de pluja de gregal o de tramuntana, entre els pagesos. DCVB, Santanyí.

Diada de vent, posa't a un arrecés i estaràs calent *par.* Recomana ser previsors amb les coses i no exposar-se als perills. Rond. Mall.: *I ara creu-me sies el qui sies que llegeixes o escoltes, diada de vent posa't a un arrecés i estaràs calent* 'Tres germans desxondits'.

Diamant brut o diamant en brut *loc.nom.* -fig., persona o cosa bona en si, però rústica o inculta exteriorment. DCVB.

Dient les veritats, es perden les amistats *par.* DCVB.

Diga-li atxe, o Diga-li sombrero diga-li barret *loc. v.* Es diu al qui vol distingir amb diferents noms coses que són idèntiques. DCVB.

Diga-li peus de fotja, esquena d'ego *loc. v.* Es diu referint-se a un que, després de retreure-li a la cara les seves faltes, fa sa mòpia com si no anàs per ell. DCVB, Santanyí.

Digau-la, ma filla, que creguedora sia *par.* Es diu a qualcú quan ha dit una cosa inversemblant. DCVB, Mall., Men. **Digues mal dels francesos!** *loc.adv.* Vol dir que el qui té defectes no ha de bescantar els dels altres. DCVB **Variants: No cal dir mal dels francesos** *loc.adv.* DCVB.

Digues-me ambe qui vas, i et diré qui ets *par.* DCVB, Mall. **Variants: Digue'm ambe qui vas i te diré tu qui ets** *par.* DCVB, Men.

Diguin el que vulguin *loc. v.* Es diu manifestant menyspreu del que puguin dir els murmuradors o els contradictors. DCVB. **Variants: Digues lo que vulguis** *loc. v.* DCVB. **Digau lo que voldreu** *loc. v.* DCVB.

Dijuni fa qui mal dina *par.* DCVB, Men.

Dinar o sopar de fardeja *loc. v.* Menjar farda, varietat d'hortalisses, com carabasses, cebes, patates, bledes, cols, etc. Es diu a Muntanya segons Aguiló Dicc. DCVB.

Diner aturat, gent que fa nosa *par.* Es diu contra la immobilització de capitals. DCVB.

Diner no fa dona ni dona fa diner *par.* DCVB, Mall.

Diners al comptat, troben soldats *par.* Significa que amb diners s'aconsegueixen coses difícils. DCVB.

Diners fan bé, diners fan mal, diners fan l'home infernal *par.* DCVB.

Diners fan cuineres *par.* Vol dir que els menjars exquisits no s'obtenen sinó amb molta despesa. DCVB, Mall.

Diners fan més diners *par.* DCVB, Cat., Bal.

Diners i bogeria no es poden amagar *par.* DCVB.

Diners i fills, com més pocs, menys perills *par.* DCVB./ Saura Dicc. DCVB.

Diners i oradura, no és cosa segura *par.* DCVB.

Dins cobil·lis *loc. v.* 1. Dins el llit, o dins un recinte petit i clos (Mall., Men.). *Són les deu i tu, com si tal cosa dins cobitlis* Roq. 33.; 2. Dins la presó. Men. DCVB, Men.

Dins els pots petits hi ha els bons unguents *par.* Es diu referint-se a una persona o cosa que sembla massa petita. DCVB, Mall. **Variants: Dins els pots petits hi ha la bona confitura** *par.* Es diu per ponderar les excel·lències d'una persona o cosa petita. DCVB, or., occ. **Dins els pots petits hi ha les bones confitures** *par.* Es diu en lloança de les persones o coses menudes. DCVB. **Dins els pots petits hi ha ses medicines millors** *par.* DCVB, Mall.

Dins es Bril cada gota val per mil *par.* Es diu perquè les pluges que es produeixen durant aquest mes són molt profitoses però generalment són escasses. DCVB. *Amb una paraula tots sabem que dins es Bril cada gota val per mil.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

Dins es Bril, no et lleus ni un fil *par.* Indica que per l'abril tot i que sembli que ja fa calor no convé llevar-se gens de roba. DCVB. Rond. Mall.: *I llavò hi ha aqueixa partida d'adagis: No és tan dolç l'Abril florit que no mos gel qualche pic. Si refreda es Bril dolç és es més dolent de tots. Quan es març fa d'Abril, / es Bril fa de Març. Dins es Bril no et lleus ni un fil.* 'Es dotze mesos i dues jaies' **Variants: Fins a setanta d'Abril, no te llevis un fil** *par.* I qualcun que encara pitja més es tascó i diu Rond. Mall.: *Fins a setanta d'Abril, no te llevis un fil.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

Dins es gener ja floreix s'ametler *par.* Indica que els mes de gener els ametllers comencen a florir. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Dins es Gener ja floreix s'ametler ses beies en treuen menjua per elles casi tot l'any.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

Dins es Març, pigues i barts *par.* Fa referència al fet que el sol de març no és beneficiós per a la salut. Rond. Mall.: *Dins es març sol fer un temps molt malambrós. I per això ja diu s'adagi Dins es Març, qui no té sabates, que vaja descalç, i qui en té, que se calç bé. Dins es març, pigues i barts.* 'Es dotze mesos i dues jaies' **Dins es Març, qui no té sabates, que vaja descalç, i qui en té, que se calç bé** *par.* Descripció de la meteorologia típica de març.. (Es dotze mesos i dues jaies) Rond. Mall.: *Dins es març sol fer un temps molt malambrós. I per això ja diu s'adagi Dins es Març, qui no té sabates, que vaja*

descalç, i qui en té, que se calç bé. Dins es març, pigues i barts. 'Es dotze mesos i dues jaies'

Dins es teu sau no n'hi ha d'altre *loc.adv.* Es diu irònicament a aquell qui braveja i es pensa que no hi ha ningú com ell. DCVB, Men.

Dins poc temps *loc.adv.* Expressa un temps indeterminat, però d'una durada curta. Rond. Mall.: *Dins poc temps se mou una guerra. 'La flor romanial'*

Dir "Jo som en Jordi" *loc. v.* Prendre aires de superioritat. *Parei que diu jo som en Jordi*, Aguiló Poes. 174. DCVB.

Dir al pa pa, i al peix peix *loc. v.* Dir les coses així com són, parlar clar. DCVB.

Dir amèn *loc. v.* Dir que sí a tot, sense discussió. DCVB.

Dir coses (a un malalt o ferit) *loc. v.* Ajudar-li a morir cristianament. «*Està molt malament; es capellà ja li diu coses*». DCVB, Mall.

Dir el cor una cosa *loc. v.* Avisar-ne prèviament, per pressentiment. *Lo cor me diu que vindrà dia en que tot s'apariarà*, Briz Lo Coronel d'Anjou, 70 (ap. Balari Dicc.). «El cor ja m'ho deia!» «El cor no ment», o «El cor no enganya» es diu per expressar el valor dels pressentiments. DCVB.

Dir els quatre mots de la veritat *loc. v.* Dir a algú la veritat sense encobrir res, sobretot de coses que no són agradables al qui les sent. DCVB.

Dir els salms al revés *loc. v.* Flastomar o rondinar iradament. *Donchs par la clar; encara em faràs dir los salms al revés*, Vilanova Obres, IV, 43, DCVB.

Dir els salms *loc. v.* Resar els salms penitencials un captaire per guanyar-se l'almoïna. DCVB.

Dir en penitència tal o tal oració *loc. v.* Recitar les oracions que el confés ha manades al penitent. DCVB.

Dir es tu autem *loc. v.* Donar tota la informació sobre un fet sorprenent o estrany. Rond. Mall.: *Es sabateró se'n va a ca seua a dir a ses seues fies tot es tu autem. 'La bona Reina i la mala cunyada'*

Dir fastigs *loc. v.* Dir paraules insultants. *Se aplegà molta gent dient-li molts fastigs*, Ardits, IV, 314. DCVB.

Dir gràcies d'una cosa *loc. v.* Refusar-la, deixar de servir-se'n. «D'això, jo en dic gràcies» això no ho accepto, me n'afluixo. DCVB, Mall., Men.

Dir horrors de qualcú *loc. v.* Dir-ne coses molt greus, terriblement injurioses. DCVB.

Dir i fer *loc. v.* Obrar amb molta resolució o rapidesa; fer tot d'una allò que s'ha pensat. DCVB.

Dir la lliçó del balcó *loc. v.* Insultar o dir impropis a la cara d'algú. DCVB.

Dir la mala pèssima d'algú *loc. v.* Dir-ne molt de mal, malfamar-lo. DCVB.

Variants:Dir la mala pèssima d'algú *loc. v.* Dir-ne molt de mal, malparlar-ne molt. *Anaven orugats y deyen la pèssima d'es retgidors que ara comanden*, Ignor 17. DCVB, Mall.

Dir la prima d'una cosa *loc. v.* Dir-ne tot el que se'n pot saber, declarar-ho tot. *De tot, la prima et diré*,.Penya Poes. 264. DCVB.

Dir les coses a les clares *loc. v.* *Deya ben a les clares que prest descarregaria l'arruxat*, Penya Mos. III, 126. DCVB.**Variants:Dir les coses a lo clar** *loc. v.* *Si un mort pogués parlar, | quan lo treuen de ca seva | podria dir a lo clar | Adiós, riquesa meva*, Santandreu Mort Jud. 74. DCVB.**Dir les coses a la clara** *loc. v.* DCVB.**Dir les coses per clar** *loc. v.* *Ningú sabia el cas per clar*, Penya Mos. III, 134. DCVB.

Dir les mil pestes a algú o d'algú *loc. v.* Insultar-lo sense moderació o dir mal d'algú desenfrenadament. DCVB.

Dir lo que fa al cas *loc. v.* Dir tot allò que cal dir, encara que sigui desagradable. *Deixau-me'l estar que vengui, | que, com ell motiu no tengui, | li diré lo que fa al cas*, Benejam FyF, acte i. DCVB

Dir mentides a caramulls *loc. v.* Dir moltes mentides. DCVB, Mall.

Dir més disbarats que paraules *loc. v.* Parlar d'una manera molt fora de propòsit, dient moltes coses absurdes. DCVB.

Dir més mentides que una llebre no fa salts *loc. v.* Ésser molt mentider. DCVB.

Dir o fer les laus *loc. v.* Fer la lloança, el parlament en elogi d'algú, d'alguna cosa. *Lo dit stendart..., ffo portat...en lo cadaffal...e dient los naus per En Barthomeu Sola*, Ardits, I, 30 (a. 1392); *Foren fetes les laus segons és acostumat*, íbid. 394 (a. 1439)). DCVB.

Dir o Parlar a l'orella d'algú *loc. v.* Parlar-li inclinant-se molt prop de l'orella perquè només ell senti allò que li volen dir. DCVB.

Dir o parlar entre dents *loc. v.* Parlar obrint molt poc la boca, de manera poc intel·ligible, generalment per estar irritat, disgustat, molt preocupat, etc. *Botzinant entre dents amb l'obsessió de témer que trobaríem el par.any ocupat*, Ruyra Parada 30. DCVB.

Dir per dir *loc. v.* Dir coses sense fonament, només pel gust de parlar. DCVB.

Dir pestes d'algú *loc. v.* Dir-ne coses molt dolentes, malparlar-ne extremadament. DCVB.

Dir peu de porc a algú *loc. v.* Insultar-lo molt. DCVB, Mall.

Dir quatre coses ben dites *loc. v.* Cantar les veritats, donar una reprensió. DCVB.

Dir quatre paraules *loc. v.* Fer un parlament curt. DCVB.

Dir ses mil llàstimes a algú *loc. v.* Dir-li moltes paraules ofensives. *Y que s'havien dites ses mil llàstimes*, Ignor. 53.DCVB.

Dir ses mil llàstimes, a algú *loc. v.* Dir-li moltes paraules ofensives. DCVB. Rond. Mall.:*Quan el sentiren s'afuaren a ell; i li varen dir ses mil llàstimes.* 'Un festetjador'

Dir sí pare *loc. v.* Estar una dona en disposició de casar-se. DCVB.

Dir tan aviat cеста com ballesta *loc. v.* Variar sovint de manera de pensar, no tenir ferma d'opinions. DCVB.

Dir tan prest arri com xo *loc. v.* Contradir-se sovint. DCVB, Cat. Men.

Dir tempestats *loc. v.* Dir coses molt violentes, injurioses. DCVB.

Dir tot el que ve a la llengua *loc. v.* Dir tot allò que es té ganes de dir, sense reprimir-se gens. DCVB.

Dir tot lo que ve a la boca *loc. v.* Dir tot allò que un pensa, sense mirar si convé dir-ho o si no convé. DCVB.

Dir una cosa a una altra tant com un Sant Cristo amb dues pistoles *loc. v.* Esser una cosa completament desdient de l'altra, no lligar-hi bé en cap manera. *Ses caretes que dieun tan poc amb sa Corema com un joc de pistoles amb un Sant Cristo*, Alcover Cont. DCVB, Val., Mall.

Dir una cosa davant davant *loc. v.* Dir-la anticipadament, per fer saber una cosa en temps oportú. *Si aquest carabassot teu no s'assanta, t'ho dich devant!..., ab un garrot te rompré una espatla*, Alcover, Rond. ii, 268. DCVB, Mall.

Dir una cosa en penitència *loc. v.* Dir-ho sota secret de confessió. *Deya aquest frare que aquell que aquesta visió hauia vista lo hi hauia vist en penitència*, Jaume I, Cràn. 389. DCVB.

Dir una cosa en rodó *loc. v.* Dir-la decididament, sense vacil·lar ni pal·liar-la. *M'han dit que no en rodó*. DCVB

Dir una cosa per riure *loc. v.* Dir-la sense creure-la i sense intenció de fer-la creure. «No ho creguis, si ho he dit per riure!». DCVB, Mall., Men. .

Dir ver *loc. v.* 1. Parlar segons veritat «*Si dius que no m'has volguda, / jo diré que no dius ver; / venies a cercar-me, / i jo no m'era perduda*» (cançó pop. Mall.). DCVB. 2. Anar bé, funcionar així com cal. «*Ses comes no me diuen ver; tan just puc caminar*». DCVB, Mall.

Dir-hi de prim *loc. v.* Esser molt entès en tal o tal matèria. DCVB.

Dir-hi la seva *loc. v.* Intervenir en un assumpte manifestant la seva opinió. DCVB.

Dir-ho a sa dona és dir-ho a tothom *par.* *Vols que sàpien ton elet? Digue'l a dona en secret.* DCVB, Mall.

Dir-la bona *loc. v.* Dir quelcom que causa una gran reacció, paraules excessives o que poden tenir conseqüències. Rond. Mall.: *Bona la va haver dita el Rei! Com la gent sentí aquell so, tothom volgué ballar, perquè trobaven que ho pagava provar-ho.* ‘La Princesa bella’

Dir-ne a algú quatre de fresques *loc. v.* Dir-li les veritats desagradables a la cara. DCVB.

Dir-ne a mesures d'un sac *loc. v.* Dir moltes coses i molt enèrgiques o violentes. DCVB.

Dir-ne cent per un diner a qualcú *loc. v.* Dir-li mil penjaments, insultar-lo. DCVB.

Dir-ne de coentes *loc. v.* Dir molts de penjaments o insults, atacar amb paraules molt ofensives. *Mentres qu'es Prior li va dar un axabuch que la posava an es banch d'es negres y ni en va dir per a salar,* Aguiló Rond. de R. 23. *An En Lerroux n'hi digueren de verdes i de madures i d'aquelles que no estan a sa llibreta,* Aurora 226. *Si n'hai dita alguna de coenta, teniu, ja me'n netejo sa boca,* Ruyra Parada 31. DCVB. **Variants: Dir-ne de verdes i de madures** *loc. v.* DCVB. **Dir-ne per a salar** *loc. v.* DCVB. **Dir-ne de tot color** *loc. v.* DCVB. **Fer-ne de verdes i de madures** *loc. v.* Dir o fer coses de tota mena, sense mirar prim, sense reprimir-se. DCVB.

Dir-ne per salar *loc. v.* En gran quantitat i de gran envergadura. DCVB. Rond. Mall.: *Bé n'hi digueren per salar, però ella no s'aturava mai d'enforinyar i de fer-se envant.*

Dir-ne quatre de fresques *loc. v.* Dir les veritats, parlar en to d'acusació i de reny. DCVB. Rond. Mall.: *An aquella al·lota li vengueren ganes de dir-los-ne quatre de fresques; però callà per vergonya.* ‘En Tià de Sa Real’

Dir-ne tres a un brot *loc. v.* Dir en poc espai de temps poques mentides, flastomies o altres coses incorrectes. DCVB, Manacor.

Dir-ne una de freda i una de calenta *loc. v.* Dir coses contradictòries. DCVB; Mall., Men.

Dir-se'n a mesures d'un sac *loc. v.* Dir-se les paraules més ofensives. DCVB.

Dir, a algú, el nom del porc *loc. v.* Insultar-lo molt. DCVB. Rond. Mall.: *Los donà una bona espolsada i los digué es nom d'es porc perquè havien permès que se'n rigués d'ells.* ‘Una gírgola que dugué coa’

Dir, una cosa, a sa paret *loc. v.* Parlar a algú sense que posi atenció, sense que allò que es diu tenguí cap conseqüència. DCVB. Rond. Mall.: *T'hem de casar- li digueren. -Bé digué ell, i va fer tan poca menció com si ho haguessen dit a sa paret.* ‘Es castell d'iràs i no tornaràs’

Dirigir la fàbrica (d'una església, d'un teatre, etc.) *loc. v.* Dirigir la construcció d'un edifici. DCVB.

Dirigir la paraula *loc. v.* Adreçar-se a algú parlant-li. DCVB.

Disposar o arreglar les seves coses *loc. v.* Disposar-se per a la mort, fent testament, posant-se bé amb Déu, etc. DCVB.

Disputes de sogra i nora porten l'infern abans d'hora *par.* DCVB, Bal.

Dissabte, dia de recapte *par.* (Griera Tr.). DCVB.

Dissabte, faves en recapte *par.* DCVB.

Dissabte, la vella pasta *par.* Locucions referents al dissabte i que formen part de recitats sobre tots els dies de la setmana. DCVB. **Variants: El dissabte, cuina i pasta** *par.* DCVB. **Es dissabte, sa madona cuina i pasta** *par.* DCVB. **Es dissabte, sa jaia pasta** *par.* DCVB. **El dissabte, tot ho aapte** *par.* DCVB.

Dit i fet *loc.adv.* Indica la promptitud amb què es fa una cosa tot just pensada o decidida. *Tan aviat fet com dit*, Lacavalleria Gazoph. A Mallorca es diu, inversament, Fet i dit. DCVB. **Variants: Fet i dit** *loc.adv.* DCVB, Mall.

Dit i fet, com es casament de na Beta (ser) *loc. adj.* Ser una cosa resolta i executada molt de pressa. DCVB, Men.

Dit i fet, com es casament de Na Beta *par.* Es diu al·ludint a una cosa feta de pressa i sense pensar-hi gaire. DCVB, Men.

Dits, dits! va dir s'organista *par.* Es diu al·ludint o dirigint-se a un qui vol fer una cosa sense saber-ne, malgrat de tenir a la seva disposició els elements necessaris. DCVB, Mall. **Variants: Dits, dits! deia el senyor Biel de l'orgue** *par.* DCVB. **Dits, dits, que vent no en falta!** *par.* DCVB.

Dits!, Dits! Va dir es manxaire *loc. v.* Es diu referint-se a algú que s'excusa de la seva inhabilitat amb raons vanes. DCVB, Mall.

Ditxós qui pot fer el joc tot sol *par.* Significa que és millor obrar sense control ni companyies importunes. DCVB.

Ditxós sou que guarda una pesseta! *par.* Es diu referint se a un mal petit que n'evita un de gros. DCVB, mall.

Ditxosos doblers que tornen a son amo *par.* Es diu quan algú recupera els diners que havia pagats o invertits en qualque cosa. DCVB. **Variants: Beneit dobler que a casa torna** *par.* DCVB.

Diu el bisbe de Comenja qui no treballa, no menja *par.* DCVB.

Diu l'olla a la paella fes-te enllà, no m'emmaskaris *par.* Vol dir que generalment els que ens critiquen pateixen dels mateixos defectes que censuren. DCVB.

Diuen i dic *loc.v.* Es diu per indicar que allò que manifestam no ho hem vist, sinó que ho hem sentit a dir, i per tant, no responem de la seva veracitat. També es diu en el mateix to de reserva “Tant hi dic com hi sé”. DCVB, Mall.

Diuen les dones del Born que per la boca s'escalfa el forn *par.* Vol dir que la murmuració encén i aviva les passions i rancors. DCVB.

Diumenge, es jai tot s'ho menja *par.* DCVB, Mall.

Diumenge, tot se menja *par.* DCVB, Mall., Men.

Doblegar es coll a una cosa *loc. v.* Resignar-s'hi, prendre-la amb conformitat. *Si es qui s'han d'empessolar ses receptes hey dobleguen es coll*, Ignor 17. DCVB.

Doblegar l'esquena *loc. v.* Fer moltes cortesies. DCVB, Mall.

Doblers ¿a on anau?—A on n'hi ha més! *en.* Vol dir que els qui tenen molts de diners, tenen més facilitat per a guanyar-ne que els qui en tenen pocs. DCVB.

Doblers d'altri i brou de peix, no fan greix *par.* Significa que el peix té poca substància alimentícia. DCVB, Mall., Men.

Doblers en bossa i mel en boca *par.* Vol dir que per a guanyar-se les simpaties dels altres no hi ha cosa millor que tenir diners i amabilitat de tracte. DCVB.

Doblers i paraules *loc.nom.* Es diu contestant evasivament al qui demana què ha costat una cosa. DCVB.

Doblers que no són suats no fan profit *loc. v.* Indica que quel com adquirit sense esforç no es valorat. Rond, Mall.: *No feien cas de tudar-los, que és lo que sol succeir de cent vegades noranta-nou doblers que no són suats no fan profit.* ‘Dues germanes i un Bernadet’

Doctors té la Santa Mare Església *par.* Frase treta del catecisme de la doctrina cristiana, que es sol aplicar a aquelles persones que volen fer coses que no entenen, sense voler-se aconsellar amb els qui són més entesos que ells. DCVB, Mall., Men.

Dofins a fora, peix a terra *par.* Vol dir que la presència dels dofins fa arrambar el peix a la costa. Catalana, II. 36. DCVB.

Dol amb pa, és bo de passar *par.* DCVB, Men.

Dol de conco i tia, només dura un dia *par.* DCVB, Artà.

Dolç a sa boca, amarg an es cos *par.* Vol dir que les coses molt dolces són indigestes. DCVB, Men.

Dolç com sucre o com un sucre, o més dolç que sucre *loc.adj.* Es diu d'una cosa molt dolça. DCVB. **Variants: Com un sucre** *loc.adj.* DCVB. **Més dolç que sucre** *loc.adj.* DCVB.

Dolç o tractívol com una gatosa *loc.adj.* Es diu irònicament d'una persona esquerra, ofensiva, intractable. DCVB.

Dolent com la tinya *loc. v.* Es diu de persona o cosa molt dolenta. DCVB. **Variants:** **Més dolent que la tinya** *loc. v.* DCVB.

Dolent feiner, de lluny veu venir el cavaller *par.* Vol dir que el mal feiner es distreu amb qualsevol cosa que vegi pel camí. DCVB.

Dolor de dona morta, dura fins a la porta *par.* DCVB, Mall.

Dolor de dona morta, fins a la porta *par.* Suposa que la mort de la muller no es plany sinó molt poc temps. DCVB.

Dolor de viudo *loc.nom.* El dolor que un sent en pegar un cop amb el colze; es diu així perquè és un dolor intens però de poca durada. DCVB, Mall.

Dolors i diners no poden restar secrets *par.* Vol dir que la riquesa i les grans crisis de l'esperit aviat es manifesten. DCVB.

Dona bonica i marit gelós, mai no tenen repòs *par.* BDC, XVII, 105. DCVB.

Dona de ton estament, i faràs bon estament *par.* DCVB.

Dona dolenta, ja és mig del diable (o ja és mig diable) *par.* DCVB.

Dona empenyada, en es set mesos, arreuada *par.* DCVB, Men

Dona endreçada, panera preparada *par.* DCVB, Men.

Dona espinzellada, dona que agrada *par.* Vol dir que les dones ben afaitades, encara que siguin lletges, arriben a no semblar-ho. DCVB, Mall.

Dona finestrera, dona malfenera *par.* DCVB, Mall.

Dona garda, fuada llarga; dona macarrona, fuada redona *par.* DCVB, Men.

Dona gastada, al cap de mes és prenyada *par.* DCVB.

Dona i tela, no la miris amb candela *par.* Significa que per saber bé com és una dona o una roba, cal veure-les amb la claror del dia. DCVB, Cat., Val., Bal. **Variants:** **Dona i vestit, no els mireu en sa nit** *par.* Significa que l'aspecte de les dones i dels vestits varia segons que es mirin amb claror natural o amb llum artificial. DCVB, Men.

Dona jove i home vell, criatures a garbell *par.* DCVB.

Dona jove i home vell, criatures a gavell *par.* DCVB.

Dona jove, mirall de merda *par.* Perquè les dones joves solen tenir infants i es veuen obligades a fer-los nets sovint. DCVB.

Dona lletja, ben guardada *par.* DCVB, Mall.

Dona mesestrala, mitja senyora és comptada *par.* DCVB.

Dona morta, diners a la porta *par.* Vol dir que el qui ha quedat viudo sol trobar bones ocasions de tornar-se casar i adquirir diners. DCVB.

Dona nana i petarrella, a cent anys sembla novella *par.* Significa que les dones petites solen conservar-se d'aspecte més jove que les grans. DCVB.

Dona nana petarrella, a cent anys serà novella *par.* Es diu referint-se a persones petites, que solen esser fortarrones i viure més que les corpulentes. DCVB, Mall. **Variants:** **Ovelleta petarrella, de cent anys pareix novella** *par.* DCVB, Eiv.

Dona no fa nosa, si sap o duu qualque cosa *par.* DCVB, Mall.

Dona peluda, valenta i aguda *par.* DCVB, Mall.

Dona que menja p'es carrer, perd sa dot *par.* DCVB, Men.

Dona que molt bada, acaba tard la fusada *par.* Es diu pels qui es distreuen en les feines, i aquestes no els resulten retents. DCVB.

Dona que no menja amb vós, després menjarà per dos *par.* DCVB, Mall.

Dona sense menester, que no surti al carrer *par.* DCVB.

Dona, de lluny; i bou, de prop *par.* DCVB, Mall.

Dona, menjua i vestits, no els miris en sa nit *par.* DCVB, Mall., Men.

Dóna'm picassa i et donaré oli *par.* Diuen que ho diu l'olivera, per significar que aquest arbre ha d'esporgar-se molt perquè doni tot el fruit que pot donar. DCVB.

Dóna'm una passa d'avantatge, i vení'm darrera *par.* Es diu per indicar que el qui obté o comença una cosa abans que els altres, té molt guanyat. DCVB, Men.

Donar (a algú) sabata o sabateta de son peu *loc. v.* Donar-li allò que es mereix o allò que ell mateix es procura amb el seu comportament. *Guardau que bé us darem çabates a vostres peus* Somni J. Joan 2360; *Ell es pensava...posar-me les cabres en lo corral..., com si jo no sabera tornar-li les pilotes al joch y donar-li sabateta de son peu.* Rond. De R. Val. 34. DCVB.

Donar (i ant. retre) raó *loc. v.* Donar informació d'un fet, d'una conducta, d'un compte. *Que'ls maïorals del ayn passat reten compte et rahó en presència d'alcuns prohòmens,* doc. a. 1329 (Col. Bof. xl, 69). *Serà solàs meu en lo die del temorós juhi en lo qual he a retre rahó de les culpes e negligències mies,* Canals Carta, c. 74. *No ten solament has a donar compte e rahó a nostre Senyor Déus de la tua ànima,* Eximplis, i, 6. *Si altra vegada se atrevia a semblant maldat, ne donaria rahó a son marit,* doc. a. 1666 (Aguiló Dicc.).

Els traginers hagueren de donar raó al germà d'en Quimet d'aquella contrarietat, Bertrana Herois 32. DCVB.

Donar (o posar) sabó *loc. v.* Fer elogis interessats d'algú per obtenir-ne beneficis. DCVB.

Donar (o prendre) gat per llebre *loc. v.* Donar o prendre una cosa per una altra. *Qui vol dona viuda, no pren gat per llebre, Viudes donz. 193. Com només l'escoltaven un escabotell de badolins i bobians, les pogué donar gat per llebre, Aurora, 226. DCVB.*

Donar (o vendre) gat per llebre *loc. v.* Enganyar, fer creure o prendre una cosa per una altra. *Com només l'escoltaven un escabotell de badolins i bobians, les pogué donar gat per llebre, Aurora 226. DCVB.*

Donar (vendre, fer veure, etc) garsa per perdiu, o garses per perdius (o per coloms) *loc. v.* Enganyar, donant una cosa per una altra. DCVB.

Donar a algú la porta pels nassos *loc. v.* Tancar-li la porta sense deixar-lo entrar. *Més d'una vegada ella li havia tancat la porta pels nassos, Massó Croq. 157. Yo no sé els viatges que tinc fets a casa, y sempre la porta pels nassos!, Guinot Capolls 90. DCVB.*

Donar a algú les portes pels ulls *loc. v.* Negar-se a rebre'l, a donar-li entrada. DCVB.

Donar a dida *loc. v.* Enviar a mal viatge, acomiadar amb menyspreu. DCVB. **Variants:** **Engegar a dida** *loc. v.* *No facis cas d'aquest; engega'l a dida. DCVB.*

Donar a llum *loc. v.* —fig., publicar. DCVB.

Donar a qualcú blat d'ase *loc. v.* Donar-li garrotades. DCVB, Santanyí.

Donar a qualcú els embàlits [Donar a qualcú ets embàlits] *loc. v.* Acomiadar-lo sense cerimònies, dir-li que no torni o donar per acabada la discussió. *"Ja li he dat ets embàlits". (Santanyí). DCVB, Santanyí.*

Donar a rebre *loc. v.* Tornar al propietari les terres que s'han tingut arrendades. Fig., fam., morir-se. DCVB, Mall.

Donar abast *loc. v.* Donar sortida a un treball o feina, proveir d'una cosa en prou quantitat per satisfer la demanda que en fan. DCVB.

Donar ales (a algú) *loc. v.* Donar-li coratge, animar-lo o estimular-lo directament o indirecta a fer una cosa (generalment dolenta). *Sa mare, d'amagat de son par.e, los donava tot quant volian, lo qual era donarlos ales y fomentá ses seues males arts, Roq. 32. DCVB.*

Donar alto *loc. v.* Manar a l'algú que s'aturi. *Som escapàs de darlos l'alto y regonexerlos. Roq. 10. DCVB.*

Donar ànima *loc. v.* Batejar. DCVB, Sineu.

Donar bon o mal compte de la seva persona *loc. v.* Correspondre bé o malament a la confiança que li han tingut. DCVB.

Donar bones paraules *loc. v.* Acollir o despatxar algú amb paraules amables, però sense intenció de fer res per afavorir-lo. DCVB.

Donar braç a algú *loc. v.* Donar-li coratge o permetre-li excessiva llibertat. DCVB, Mall.

Donar calamandri *loc. v.* Renyar o tupar fort. DCVB, Mall.

Donar callada per resposta *loc. v.* No contestar. DCVB.

Donar caluixos *loc. v.* Tupar., donar llenya. DCVB.

Donar cap *loc. v.* Despatxar o dirigir les feines o proveir a les necessitats. DCVB. *Antany casàrem una fia, i despuisahir se morí, al cel sia ella i tots los morts; i sa dona hi era, ja ho veu, per donar cap, 'Sa fia d'es carboneret'* 228 **Donar cap** *loc. v.* Despatxar o dirigir les feines o proveir a les necessitats. *La ciutat de Gerona veient que null cap sen donaua a tan gran dampnatge e perdicio, sen tenia per perduda,* Boades Feyts 420.; *He de menesté madona que don cap a ses feynes,* Roq. 28. DCVB.

Donar capiterro *loc. v.* Declarar-lo equivocat; dir que va molt errat (Mall.). *No vos canseu, que vos daran capiterro y creuran que deys un erro,* *Penya Poes.* 100. DCVB, Mall.

Donar capot (a algú) *loc. v.* 1.No permetre-li fer cap vasa en el joc de cartes. DCVB. 2. No esperar-lo per menjar; posar-se a menjar sense ell, si no hi arriba d'hora. DCVB, Empordà, Bal.

Donar carabassa *loc. v.* Donar una negativa a una petició amorosa. DCVB.Rond. Mall.: *N'Elionoreta no n'esperava cap de bona del rei Tortuga. Massa veia que n'hi faria qualcuna d'ase i seca, per haver-li donat carabassa.* 'Es Mèl·lero Rosso'

Donar carn d'espata *loc. v.* Mostrar ressentiment, menysprear. DCVB./ «Vós me donau carn d'espata, | careta de vin blanc dolç; | allà a s'hostal de sa Pols | es saig penyorava es batle» (cançó pop. Mall.).DCVB, Mall.Rond. Mall.: *A la fi en troba una, d'al·lotella, que no li feu mal so; però que com li digueren que duia es ca tan magre i que no tenia trast que parar, la dona començà a donar-li carn d'espata; no el se volia mirar.* 'Un calatravinetxo'

Donar cassola *loc. v.* Vèncer qualcú en una disputa o qüestió (Sineu). DCVB, Sineu.

Donar cervell de gat a algú *loc. v.* Enamorar-lo fortament, donar-li desig exagerat (or.). DCVB, or.

Donar clau *loc. v.* 1.Menjar. DCVB./ 2.Donar-li molèstia insistint en una cosa que li desagradava (Mall.). *Ta mare no s'atura de dar-me clau y de dir-me tant sovint que vatx amb males companyies,* Roq. 6. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *I es gigant ja és partit a donar clau an aquella garbera de pa, i daça qui daça.* 'S'hereu de la corona'

Donar coba *loc. v.* Xerrar molt i falsament, sia per adular, per enganyar, etc. DCVB.

Donar cobro *loc. v.* Donar hostatge, refugi. DCVB.

Donar color al drap *loc. v.* acolorir una cosa, dissimular, cobrir les aparències. No li entraven de les dens en adins, y si algunes voltes li fea el rendibú, era per dar color al drap y pera que no's moguera un infern en la caseta, Rond. de R. Val. 27. DCVB.

Donar coneixement d'una cosa *loc. v.* Donar-ne notícia. DCVB.

Donar cops a l'esquena *loc. v.* Afalagar, fer la bona. *L'acompanyes a l'escala | ab la boca de mel plena | y copets demunt l'esquena*, Penya Poes. 23. DCVB, Mall.

Donar coqueta *loc. v.* Donar a menjar una pasta verinosa (Men.). (DCVB, Men.) .

Donar cor *loc. v.* Donar valor, fer perdre la por. DCVB.

Donar coratge *loc. v.* Inspirar valor, confiança en si mateix. DCVB.

Donar corda a qualcú *loc. v.* Provocar-lo a xerrar, incitar-lo, donar-li ocasió de parlar molt. D'un que enraona molt de pressa, diuen que «sembla que li donin corda». *Ploraven de riure y D. Sebastià donava corda a l'amo y li deya...*, A. Ruiz Pablo (Catalana, vi, 182). DCVB.

Donar corda a s'estel *loc. v.* Donar facilitats o permís a qualcú de fer el que vol. DCVB. Rond. Mall.:*Fugia tant de sa conversa que el Rei li donava, en lloc de donar-li corda a s'estel, com ho haurien fet elles.* 'Sa flor de gericall i s'aucellet d'or'**Variants:Donau-li fil a s'estel!** . Es diu per expressar que el que s'acaba de dir és excessiu. Rond. Mall.:*I ¿què demanau? –Una casa gran, amb balcons i persianes, cambres espaioses i mobles bons! Diu En Juanet. -Donau-li fil a s'estel! Diu Sant Pere.* 'En Juanet de sa gerra'

Donar cresta per ballesta *loc. v.* Enganyar. DCVB, Palma./ Donar a entendre una cosa per altra. DCVB.Rond. Mall.:*A mi ni vós ni l'amo m'heu de rentar sa cara amb un pedaç eixut, ni m'heu de dar cresta per ballesta.* 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'

Donar creu *loc. v.* Donar pena contínua, donar molèstia de manera persistent. «*Ves-te'n i no tornis, que tot lo dia em dónes creu*». DCVB, Mall., Men. Rond. Mall.:*Que En Bernadet sempre va de berbes i que és afectat de fer trampes i de donar pitja i creu a sa gent.* 'La Mare Baleneta'.

Donar de la banda *loc. v.* Tombar-se la barca cap a un costat. DCVB, Mall.

Donar de parer *loc. v.* Semblar, donar la impressió, fer l'efecte de tal o tal cosa. «*Passava per un carrer | quan una jove cantava, | i a mi de par.er em dava | que era es rossinyol que estava | posat en es romeguer*» (cançó pop. Mall.). *E donàli de par.er que ves entrar per la porta del retret una donzella*, Tirant, c. 6. *Grandíssima seria la gràcia... si sol d'ella podia hauer una vista, car me dóna de par.er que en tal cars li passaria gran part de la fellonia*, Tirant, c. 227. DCVB.

Donar del cap per les parets *loc. v.* Eixir fora de son seny a força de gran irritació o disgust. *Veü lo duch de Macedonia qui anaua plorant e arrancantse los cabells del seu cap... e dant del cap per les parets*, Tirant, c. 472. DCVB.

Donar del peu a alguna cosa *loc. v.* Renunciar-hi, menysprear-la. *Yo com absent / del món vivint, / aquell jaquint / aconhortat, / d'ell apar.tat / dant-hi del peu*, Spill 165. DCVB.

Donar dels muscles *loc. v.* Pegar cops d'espatlla. *Los dos ensems donaren dels muscles a la porta tan fort com pogueren*, Tirant, c. 195. DCVB.

Donar Déu la manna *loc. v.* Concedir Déu abundància prodigiosa. DCVB.

Donar dos doblers de notícies d'una cosa *loc. v.* Donar-ne una mica de notícia, informar sumàriament qualcú sobre aquella cosa. DCVB.

Donar el bes de Judes *loc. v.* Manifestar amor falsa, anar amb traïció. *De forma que tals besades / són semblants a les de Judes*,.Cons. Casat 60. DCVB.

Donar el bon prou *loc. v.* Donar l'enhorabona. *Per donar lo bon prou del matrimoni*, doc. a. 1548 (Segura HSC 172). *El dia que em vaig casar, / tothom me donà el bé prou*, Cançó pop. del segle XVIII (ap. Aguiló Dicc.). DCVB.

Donar el cor un salt *loc. v.* fer un batec agitat per haver rebut una impressió forta. *Un paper havia entrat com sageta per sota la porta. El cor li donà un salt. S'aixecà corrents i aplegà el paper*, Oller Pap. DCVB.

Donar el menjar als peixos *loc. v.* Vomitar pel mareig el qui va embarcat. DCVB.

Donar el menjar als peixos *loc. v.* Vomitar per mareig, anant per la mar. DCVB.

Donar el pa i desenforar a mitges *loc. v.* Donar a algú grans facilitats per a prosperar, per a reeixir. DCVB.

Donar el passaport o els passaports a algú *loc. v.* Acomiadar-lo, dir-li que se'n vagi. DCVB.

Donar el peu a algú *loc. v.* Ajudar-li, donar-li manera de pujar i prosperar. DCVB.

Donar el sí *loc. v.* Contestar afirmativament, favorablement a allò que algú demana. Es diu principalment del mot amb què una noia o dona manifesta l'acceptació de relacions amoroses. cançó pop. (ap. Serra Calend. folkl. 25). DCVB.

Donar el sus *loc. v.* Fer la senyal perquè algú comenci a córrer, a treballar, a actuar. DCVB.

Donar el to a una societat, a una empresa *loc. v.* Fer-la aparèixer en tal o tal grau d'elevació, de criteri, etc. DCVB.

Donar el vent per escampat, a algú *loc. v.* No fer-ne cas, acomiadar-lo amb evasives. DCVB, Mall.

Donar els despatxos a qualcú *loc. v.* Despedir-lo, donar-li comiat, i especialment, expulsar-lo. *La noya es posava a plorar encara no sentia a dir a sa mare que volia donar los despatxos al seu pretendent, Vilanova Obres IV, 37.; Estava empleat amb nou duros cada mes, y li donaren es despatxos per inútil, Ignor 19.* DCVB.

Donar els despídos *loc. v.* Donar comiat, dir a qualcú que se'n vagi, que deixi el càrrec que té. DCVB.

Donar els ossos a algú *loc. v.* Donar-li la par.t més dolenta, allò que no serveix per a res. DCVB.

Donar els perdigons *loc. v.* Enganyar, donar gat per llebre. DCVB.

Donar empena, (qualcú a qualque cosa) *loc. v.* Pegar, atacar. DCVB, Mall.

Donar en mà *loc. v.* Lliurar una cosa directament al seu destinatari. DCVB.

Donar encantais *loc. v.* Fetillar. DCVB, Mallorca.

Donar encens *loc. v.* Lloar exageradament, adular. DCVB.

Donar enfrís *loc. v.* Enfrís nosa, cosa enutjosa (Artà, Capdepera). Donar enfrís molestar donar enuig. "Ets un enfrís" es diu a una persona molestosa, que dóna malestar. DCVB.

Donar entenent figures per llanternes *loc. v.* Fer creure coses falses; donar entenent una cosa per una altra. DCVB, Mall., Men. **Variants: Donar entenent que la Mare de Déu nom Joana** *loc. v.* DCVB.

Donar entenent que ets ases volen *loc. v.* Fer creure coses absurdes. DCVB. Rond. Mall.: *Qualsevol li poria donar entenent que ets ases volaven i que la Mare de Déu havia nom Juana. 'L'amo de So Na Moixa'. Variants: Fer creure que ets ases volen* *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: *Afectat de faió, més beneit que En pep de Na Sen no sabia mai quin dia havia menjat pa, i li porien donar entenent que la Mare de Déu havia nom Joana, que Sant Cristòfol era nan i que ets ases volaven. 'En Pere de sa xuia'.*

Donar entenent que la Mare de Déu nom Joana *loc. v.* Fer creure coses absurdes. DCVB. Rond. Mall.: *Afectat de faió, més beneit que En pep de Na Sen no sabia mai quin dia havia menjat pa, i li porien donar entenent que la Mare de Déu havia nom Joana, que Sant Cristòfol era nan i que ets ases volaven. 'En Pere de sa xuia'* **Variants: Fer creure que la Mare de Déu nom Joana** *loc. v.* *I ha de ser a força de dur-lo enganyat i de donar-li figures per llenternes, i gat per llebre, i fer-li veure es blanc negre, i donar-li entenent que la Mare de Déu havia nom Juana. 'En Pere de sa coca'*

Donar enzes a qualcú *loc. v.* Incitar-lo a fer una cosa. Un Mall. Dicc. DCVB.

Donar es brou *loc. v.* Guanyar, vèncer qualcú en el joc, en una lluita, etc. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *Vaja, lo que es diu aquesta vegada mos donareu es brou, però de quina manera!* ‘N'Elionoreta’

Donar es crestat a qualcú *loc. v.* Matar-lo, llevar-lo d'enmig. Un Mall. Dicc. DCVB.

Donar es vent (o es joc) per escampat *loc. v.* Deixar anar, no fer cas, no escoltar les insinuacions o propostes de qualcú. «*Si viudo et vol, Catalina, / da-li es vent per escampat; / clavell que altri ha olorat, / ja no té s'olor tan fina*» (cançó pop. Mall.). *Posau les meues paraules en corantena..., donau el joch per escampat y preniu-ho com si vos tirassen palles de Menorca*, *Penya Mos. iii, 112.* DCVB, Mall.

Donar es vent per escampat *loc. v.* No fer-ne cas, acomiadar-lo amb evasives DCVB.Rond. Mall.: *An es jardiner li vengueren de nou aquelles preguntes de sa cunyada del rei i cregué que li convenia donar-li es vent per escampat.* ‘La bona Reina i la mala cunyada’

Donar esca *loc. v.* Donar ocasió, incitar a fer una cosa. (Roq. 32Penya Mos.III, 146Maura Aygof. 153.Oller Fig.pais. 86DCVB, no lloc) El mal camí podia tornar-se a la llarga una esca de les passions i vicis desordenats, Les poques ocasions d'estar ab la dona llevaven motius i esca de renou, Lo que antes era prenda d'aliança y ara és esca de renous Los treballadors forasters poc trigaren a moure rahons!; l'esca del pecat era el majordom en persona. **Variants: Donar esca al dimoni** *loc. v.* Obrar malament, fer malifetes. DCVB, Mall.

Donar figures per llanternes *loc. v.* Donar o fer creure una cosa per una altra, enganyar. «Tu em vols donar entenent figures per llanternes». DCVB, Mall., Men. **Variants: Donar figures per bigues** *loc. v.* DCVB, Manacor. *I ha d'esser a força de dur-lo enganyat i de donar-li figures per llenternes, i gat per llebre, i fer-li veure es blanc negre, i donar-li entenent que la Mare de Déu havia nom Juana.* ‘En Pere de sa coca’

Donar fil a l'estel *loc. v.* Donar facilitats o permís a qualcú de fer el que vol. DCVB, Mall.

Donar fins les entranyes *loc. v.* Esser molt generós, donar molt. DCVB.

Donar fleca (a una cosa) *loc. v.* Menjar-se una cosa. DCVB, Mall.

Donar foc a un animal *loc. v.* Aplicar-li un ferro roent amb fins curatius. DCVB.

Donar fum en lloc de donar llum *loc. v.* Donar mal exemple el qui hauria de donar-ne de bo. *Que prenguen de vós, en loch de lum, fum*, Proc. olives 224. DCVB

Donar fura *loc. v.* Fer-la entrar dins un cau o sota un claper en persecució d'un conill. DCVB.

Donar gano a les regnes *loc. v.* Afluixar-les. DCVB.

Donar gano *loc. v.* Gano. Capacitat de moure's o allunyar-se una cosa que està subjecta amb un lligam més o menys llarg (Mall.). "Donar gano" afluixar la corda o fil que subjecta una persona o cosa, a fi que aquesta es pugui moure o allunyar més. DCVB.

Donar gat per llebre *loc. v.* Enganyar. DCVB. *I ha d'esser a força de dur-lo enganyat i de donar-li figues per llenternes, i gat per llebre, i fer-li veure es blanc negre, i donar-li entenent que la Mare de Déu havia nom Juana.* 'En Pere de sa coca'

Donar grangei *loc. v.* Donar esplai, deixar gaudir de repòs. DCVB.

Donar greix al dimoni *loc. v.* Donar gust als dolents o als enemics; obrar amb benefici d'altri i sense profit propi. DCVB.

Donar greix al dimoni *loc. v.* Fer males obres. DCVB, Cat., Val., Bal.

Donar greix *loc. v.* Donar gran gust. *No vull que comenci a donar greix al vehinat* Vilanova Obres IV, 12. DCVB.

Donar guerra a algú *loc. v.* Oposar-se-li, produir-li grans contrarietats. DCVB.

Donar guerrer *loc. v.* Admetre a festejar un altre enamorat o enamorada sense acomiadar el o la que ja es tenia. *"S'al·lota m'ha dat guerrer, / jo li donaré guerrera; / molts de pics per causa seva , / me'n vaig a colgar endarrer"*. Cançó pop. Mall. DCVB. *En Felet Cormena festejava Na Bet de So'n Gatzella, però Na Bet li donà guerrer, s'estimà més un altre.* 'Bruixes, bruixots i fullets'.

Donar l'aigua per amor de Déu *loc. v.* Ploure molt. DCVB.

Donar la bancalada *loc. v.* Donar empenta a un que posen a la forca, perquè quedi penjat. Aguiló Dicc. DCVB.

Donar la carn i la sang *loc. v.* Sacrificar-se molt en benefici d'altri. DCVB, Mall.

Donar la darrera mà a una cosa *loc. v.* Acabar-la, completar-la. DCVB.

Donar la darrera pinzellada a una cosa *loc. v.* Donar-li els darrers tocs, completar-la. DCVB.

Donar la mà *loc. v.* Prestar ajut en una activitat. DCVB.

Donar la palma a algú *loc. v.* Reconèixer-lo com a vencedor o superior als altres; concedir-li els honors de la victòria. DCVB.

Donar la porta o les portes per la cara *loc. v.* Tancar la porta a algú, no deixar-lo entrar, negar-li el pas. *Ell me ha dat la porta per los ulls, ell me ha tancat la porta*, Lacavalleria Gazoph; *Si jo m'ho sé pensar, li tiro la porta pels bigotis*, Genis Mercè, 49. DCVB. **Variants:** **Donar la porta o les portes pels ulls** *loc. v.* **Donar la porta o les portes pels nassos** *loc. v.* **Donar la porta o les portes pels morros** *loc. v.* **Donar la porta o les portes pels bigotis.** *loc. v.*

Donar la sang de les venes per algú o per alguna cosa *loc. v.* Fer els sacrificis més grans. DCVB.

Donar la vaca *loc. v.* Agafar una persona pels braços, entre dos o més, i fer-li pegar culades a terra. DCVB.

Donar la vida per algú o per quelcom *loc. v.* Consentir a morir per salvar una persona o cosa. DCVB.

Donar les dotze *loc. v.* Esser esplèndid, suculent, que desperta l'apeteit. *Ja sent una flayre d'ensaymada calenta que dóna les dotze* Roq. 11.DCVB.

Donar les fites netes [Donar ses fites netes] *loc. v.* Donar-ne notícia clara i detallada. *Dissabte qui ve vos ne podrem donar ses fites netes*, Roq. 19. DCVB, Mall., Men.Rond. Mall.:*Com aquella princesa sentí En Juanet que li donava unes fites tan netes, va romandre amb sos cabéis drets, se'n feia creus, no se'n poria avenir.* 'En Juanet Cameta-curta i ses tres capsetes' **Variants:** **Donar ses fites clares** *loc. v.* Rond. Mall.:*A veure si m'ho deis tot d'una, què ha de ser de mon fii! Donau-me'n ses fites clares.* 'Mestre Antoni Llampina'

Donar les gràcies *loc. v.* Expressar gratitud. DCVB. *Feren grans gràcias a nostre seinor*, Hom. Org. 4.; *Que fes gràcies a Déu dels treballs en què's vehia*, Lull Felix, pt. i, c. 10. *Fou feta la professó per retre gràcies a Nostre Sr. Déu*, doc. a. 1429 (Ardits, i, 265). *Haueu a donar gràcies de tanta honor*, Paris e Viana 9. DCVB.

Donar les popes al dimoni i els ossos a Déu *loc. v.* Tenir una joventut dissoluta i una vellesa de devoció, més o menys fingida. DCVB.

Donar les portes pels ulls [donar ses portes p'ets uis] *loc. v.* Tancar la porta a algú, no deixar-lo entrar, negar-li el pas DCVB. Rond. Mall.:*Com no tenien on caure morts i per lo mateix negú d'aquella ciutat no en volia sebre res i tothom los feia amples i les donaven ses portes p'ets uis a onsevuia s'arrambassen.* 'Es Duc'

Donar llargues mànegues *loc. v.* Donar amples facultats. DCVB.

Donar llargues mans *loc. v.* Concedir ampla llibertat. DCVB.

Donar llenya *loc. v.* Pegar. DCVB. Rond. Mall.:*Com a lleones s'hi abordaren, i li varen dar llenya fins que tengueren alè.* 'N'Estel d'or' **Variants:** **Donar més llenya que a un ase de llenyater** *loc. v.* Rond. Mall.:*L'encalçà un bon tros, i li donà més llenya que a un ase de llenyater.* 'L'amo de So Na Moixa'

Donar llum *loc. v.* Donar exemple. DCVB.

Donar mal de ventre *loc. v.* Donar preocupacions fortes. DCVB.

Donar mal dol *loc. v.* Entristir els altres amb l'espectacle de la pròpia tristor, o donant males notícies, o contant coses tristes. «Sempre m'has de dar mal dol!» (Palma). DCVB, Mall.

Donar mal temps *loc. v.* Molestar, tractar malament. DCVB.

Donar mala vida a algú *loc. v.* Donar-li molèsties, treballs, mals tractes. DCVB.

Donar mala vida *loc. v.* Donar molèsties, treballs, mals tractes. Importunar. DCVB.Rond. Mall.: *Idò conten que el dimoni sempre hi anava a fer-li es mil jutipiris per donar-li mala vida.* ‘Ecos de la vida de Jesús, Maria i Josep’

Donar manera *loc. v.* Procurar eficaçment. *Jo daré manera com no haja mal,* Isop Faules 3. DCVB

Donar més corda *loc. v.* Exasperar el qui està irritat. DCVB.

Donar més formatge que pa *loc. v.* Donar molts avantatges, oferir condicions molt favorables al qui rep l'oferta. DCVB, Men.

Donar més llenya que a un ase de tragí *loc. v.* Tupar molt fort. DCVB, Eiv.

Donar noves *loc. v.* Donar informació. DCVB.Rond. Mall.: *¿I voltros no me'n donaríeu noves, d'aquesta bona de por?.* ‘En Pere Poca-por’

Donar o clavar pota *loc. v.* Donar una negativa o una sorpresa desagradable. DCVB, or., occ.

Donar o fer cremor *loc. v.* Irritar, fer cremar qualcú d'indignació. DCVB.

Donar o girar les espatlles *loc. v.* Girar l'esquena per fugir. *Dona'm de parer que no tinga rahó lo caualler de honor en donar les spatles com és vençut,* Tirant, c. 273. *Ja eren quaix vençuts los grechs e girauen les espatlles,* Hist. Troy. 166. DCVB.

Donar o llançar veus *loc. v.* Fer estendre una notícia perquè arribi a coneixement de molts. DCVB.

Donar o Pegar de tall *loc. v.* Pegar cop amb una arma o eina de manera que talli. *Tirant... mès mans a la petita acha... e donà a un moro en mig del cap, de tall, que fins als pits lo fené,* DCVB.

Donar o pegar una coça al cul *loc. v.* Tractar de mala manera, i especialment pagar amb ingratitud els favors rebuts. *Aquests subjectes que per davall mà vos unplen es cap de grins..., y en haver lograt es seus propòsits vos pegan una cossa a's cul,* Ignor. 64. DCVB.

Donar o Prestar orella *loc. v.* Escoltar favorablement. *Al qual consell lo dit rey de Sicília donà orella,* Pere IV, Cròn. 388. *No dons orella al qui porta noves,* Canals Carta, c. 34. *Prestar la orella als maldients,* Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Donar pa i peres *loc. v.* Donar un cop a algú sense fer-li gaire mal. DCVB.

Donar paraula *loc. v.* Prometre seriosament. Comprometre's verbalment. DCVB. Rond. Mall.: *-¡A poc a poc revetlera! Diu sa titina. Jo, en donar paraula, no hi falt.* ‘Sa titina i sa geneta’

Donar paraula *loc. v.* Prometre seriosament. DCVB.

Donar part a la nit *loc. v.* Anar-se'n a dormir, al llit. *E com açò hagren feyt, fo vespre, e donaren part a la nuyt*, Muntaner Cròn., c. 67. *Aprés que en lo palau cascú hagué dada part a la nit e en lo primer son tots reposauen*, Tirant, c. 262. *Com ell hac ordonat ço que lo cendemà hauien a ffer, si donà par.t a la nit e gità's en son lit*, Jacob Xalabin 13 vo. DCVB./ DCVB, Mall.

Donar part *loc. v.* Cedir a algú una porció d'una cosa que es distribueix. DCVB. **Variants:** **Fer part** *loc. v.* DCVB.

Donar part *loc. v.* Donar avís, especialment a una persona revestida d'autoritat. *E don io part a uós que uós veiets en aquella cosa*, doc. segle XIII (Pujol Docs. 27). *Donaré part an el batle*, Penya Mos. iii, DCVB.

Donar part *loc. v.* Donar avís, especialment a una persona revestida d'autoritat. DCVB. Rond. Mall.: *Es senyor va romandre amb sos cabeis drets, i digué. 'Es jai de sa barraqueta'*

Donar partit a algú *loc. v.* Concedir-li possibilitat d'esser lliure; no castigar-lo. *Després de haver-ne sentenciat molts, se mogué pràctica de donar desterro o par.tit a los damés*, doc. a. 1666. Hist. Sóller, i. DCVB

Donar passada (i ant. passades) a una cosa *loc. v.* Deixar-la passar, no preocupar-se'n, no atribular-s'hi. *Scoltant lo virtuós prohóm, donà passada als anujosos pensaments*, Lançalot, b 1 vo (ap. Aguiló Dicc.). *Lo nét de Cadino dant passada als treballs per lo bosch no conegut ab passos incerts errant*, Alegre Transf. 22. *Los dolors morals no'l comprometian gayre, y era tan ajudat pera donar passada al mal temps, que si s'esqueyan ocasions per a divertir-se, no's planyia y les aprofitava*, Vilanova Obres, iv, 94. *Ja comens a dar passada a sa meua tribulació*, Roq. 22. DCVB.

Donar pastura a tall *loc. v.* Pasturar animals sense deixar-los a lloure, sinó assenyalant la ració o extensió que cada vegada poden pasturar. *Poren enterar-se de si s'oguer... dexa floretjar es bossins de pastura senyalats o si les fa companetjar a tay*, Aurora 267. DCVB, mall.

Donar patent de tal o tal cosa *loc. v.* Donar títol, dir que algú o alguna cosa té tal o tal qualitat, generalment sense tenir autoritat per a dir-ho. DCVB.

Donar pendoles *loc. v.* Fer inclinar un vaixell sobre un costat tot el que sia necessari per a poder netejar o fer adobs a la par.t inferior del buc, deixada fora de l'aigua. DCVB, Palma.

Donar per beure *loc. v.* DCVB.

Donar pitja *loc. v.* Importunar amb peticions o observacions insistents. *No em dones pitja de que en Toni és massa garrut y no té es batxiller?*, Roq. 8. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Que En Bernadet sempre va de berbes i que és afectat de fer trampes i de donar pitja i creu a sa gent. 'La Mare Baleneta.'*

Donar portal a algú *loc. v.* Admetre'l deixar-lo entrar a la casa. Perquè som un pobre nonens, ni a ca seua m'admetrien may per genre, ni ella em donaria mai portal, *Penya Mos. III, 125. DCVB.*

Donar possessió d'una cosa *loc. v.* Fer que una persona la posseeixi. *Si serà haver de donar possessió de alguna propietat a la par.t que haurà obtenguda la sentència, Pragm. Aud. Mall. 31. Yo Yo met-lo en possessió ab aquest meu capell, Desclot Cròn., c. 136. Però no'ns metria en possessió de la terra, Pere IV, Cròn. Pere IV, Cròn; Havian posat en possessió al procurador del cònsol, Rúbr. Bruniquer, v, 205; Ell, un cop en possessió de la idea, es va permetre el luxe de frenar la sol·licitud, Sagarra Vida, i, 259. DCVB.*

Donar possessori *loc. v.* Donar possessió. *Es venedors ja han pres possessori es dia abans...des puestos i pedrissos, Alcover Cont. 97. DCVB.*

Donar quarter *loc. v.* Oferir tracte humà als vençuts quan es donen retent les armes. DCVB.

Donar què entendre *loc. v.* Donar preocupacions, o una forta renyada, o una tupada, és a dir, donar què fer en qualsevol sentit. DCVB, Mall., Men.

Donar què pastar *loc. v.* Passar el temps fora de casa, xafardejant, murmurant. DCVB, Mall.

Donar què pensar *loc. v.* Preocupar, donar motiu d'intranquil·litat. DCVB.

Donar que sentir *loc. v.* Donar motiu de queixa o de disgust. DCVB. **Variants:** **Donar un què sentir** *loc. v.* DCVB.

Donar qui va *loc. v.* Dirigir la par.aula a algú en passar, per saludar-lo, per demanar-li noves, etc. "Ha passat es meu cosí i no m'ha dat qui va" no m'ha saludat, no m'ha dit res (Ciudadella). *Ha passat es meu cosí i no m'ha dat qui va. DCVB, Men.*

Donar quintar *loc. v.* Rodar fins que el quintar s'alça de terra. DCVB.

Donar raó a algú, a alguna cosa *loc. v.* Donar-hi l'abast, esser suficient per a treure's del davant algú, alguna cosa. *Cauallers virtuosos ab ànimo sforçat teniu en lo vostre Imperi qui basten al present dar rahó als enemions, Tirant, c. 223. Com aquells tres veren sa porcella rostida, ja hi estan abordats..., y no se donaven raó a ses barres, Alcover Rond. ii, 295. DCVB.*

Donar raó d'una cosa *loc. v.* Donar-ne motiu. *Lo partir-me de ta casa no'm dol, e sí fa lo llunyar-me de ta persona, la qual he amada e am de tot mon cor, hauent-me'n tu donada rahó, Curial, i, 12. DCVB.*

Donar remei al mal fet *loc. v.* Voler posar remei a una cosa que ja no en té. DCVB.

Donar renyina *loc. v.* Donar molèstia a algú insistentment amb queixes o reprensions. DCVB.

Donar rollet *loc. v.* Fer sofrir un desengany, defraudar. DCVB, Mall. -*Mal llamp sa guiterra! Ja és sa fia del rei que m'ha donat rollet! M'haurà baratada sa meua amb sa seua.* ‘Dos fiis de viuda’

Donar rumb *loc. v.* Fixar l'oficial de gàrdia al timoner el rumb que la nau ha de seguir. DCVB.

Donar s'empenta *loc. v.* Donar l'impuls decisiu o l'ajuda definitiva a qualcú perquè faci una cosa. «*Com passau p'es meu carrer, / com que passeu demagat; / no tremoleu, estimat, / que no vos aturaré / sa sempenta vos daré / perquè passeu aviat*» (cançó pop. Mall.). DCVB, Men. **Variants:** **Donar sa sempenta** DCVB, Mall.

Donar sa caça de parada *loc. v.* Assenyalar el gos la caça fent una returada i alçant el peu. DCVB, Mall.

Donar sa patent *loc. v.* Donar clarícia, explicar els motius de les pròpies obres. Rond. Mall.: *Com vaig entrar amo d'aquesta casa, passava gent per ací, i a tothom havia de donar sa patent de tot quant veien en aquesta casa.* ‘Es conseis del Rei Salomó’

Donar sa patent *loc. v.* Donar-li clarícia, explicar-li el motiu de les pròpies obres. ¿*Que t'he de donar sa patent, beula?*, Alcover Cont. 278. DCVB, Mall.

Donar saba a algú *loc. v.* Estimular-lo, impulsar-lo a dir alguna cosa. DCVB, Mall.

Donar sac per blat *loc. v.* Vendre o donar o fer entendre una cosa per una altra. DCVB.

Donar Sant Miquel a les figueres *loc. v.* Collir-ne totes les figues per tal de no haver-hi de tornar. DCVB, Sant Llorenç d'es C.

Donar senyals de vida *loc. v.* Manifestar-se com a viva una persona, un animal, una cosa. DCVB.

Donar set potades en el ventrell, a algú *loc. v.* Esser-li molt antipàtic, produir-li fàstic. DCVB, Mall.

Donar set voltes (o quinze voltes) a algú *loc. v.* Superar-lo amb gran diferència. DCVB.

Donar set voltes, a algú *loc. v.* Superar-lo amb gran intel·ligència. DCVB. *Sa fia del Rei donava set voltes a tots.* ‘En Juanet i es set missatges’

Donar tant de gust com un mal de ventre *loc. v.* Esser molt desagradable. *Li donava tant de gust com un mal de ventre*, Querol Her. cab. 63. DCVB.

Donar tàperes a algú *loc. v.* Vèncer-lo, guanyar-li en una competició. DCVB, Mall.

Donar tasca a algú *loc. v.* Assenyalar-li el treball que ha de fer. DCVB.

Donar tast d'una cosa *loc. v.* Donar-la a tastar. DCVB.

Donar temps al temps *loc. v.* Deixar que les dificultats es resolguin per elles mateixes, pel simple passament de temps. DCVB.

Donar temps al temps *loc. v.* Deixar que les dificultats es resolguin per elles mateixes, pel simple passament de temps DCVB. *Vossa Reial Majestat lo que pot fer, perllongar sa cosa amb una excusa o s'altre, donar temps an es temps, a veure si mentrestant, d'es llevant o d'es ponent trobam cap portell per sortir-ne amb bon nom.* ‘Ses sabates de pell de poi’

Donar tronc *loc. v.* Pegar, tupar. DCVB, Mall.

Donar tunda a algú *loc. v.* Avisar-lo, renyar-lo, donar-li queixes, amb insistència. *Han donat tunda sobre assunto d'aygo,* Ignor. 4. DCVB, Mall.

Donar un aferratai *loc. v.* Safalcar. Rond. Mall.:*Son pare, apurat de tot, va resoldre posar tots ets emperons que pogués an es casament. En Juanet i es set missatjes li donaren un aferratai; perquè no hi havia qui los anàs entorn.* ‘En Juanet i es set missatges’

Donar un cal d'oreia *loc. v.* Donar un cop de mà a l'orella. DCVB, Palma.

Donar un camí *loc. v.* Donar una solució. Rond. Mall.:*I per això és que li compar.esc dins aqueix bosc, per donar-li un camí a fi que puga arribar an aqueix enfront.* ‘Es Mèl·lero Rosso’

Donar un cop de mà *loc. v.* Ajudar a una feina, a una acció. DCVB.

Donar un cop de sabre *loc. v.* Demanar diners en préstec. DCVB.

Donar un cop de sac *loc. v.* Donar una reprensió, o fer una cosa precipitadament, sense meditar-la. DCVB.

Donar un cop de vista *loc. v.* Mirar ràpidament una cosa o persona. DCVB.

Donar un disgust *loc. v.* Causar un gran desplaer; donar un greu perjudici. DCVB.

Donar un espectacle *loc. v.* Iròn. Exhibir-se d'una manera deplorable o ridícula, que crida l'atenció desfavorablement. *Retiri's i no doni espectacles ni escàndols,* Oller Febre, II, 266. DCVB.

Donar un feix de llenya *loc. v.* Donar una tupada forta. DCVB.

Donar un rave *loc. v.* Donar una carabassa, una negativa. DCVB.

Donar un sotamà *loc. v.* Obsequiar algú d'amagat per subornar-lo. *Donà un sota mà al jutge Judicem pecunia corrumpere.* Torra Dicc. 400. DCVB.

Donar un tirant a la roda *loc. v.* Ajustar el cèrcol a les corbes de la roda del carro quan la roda ha minvat i el cèrcol li ve balder. DCVB.

Donar una bona casaca *loc. v.* Donar molt de treball, obligar a treballar molt. DCVB.

Donar una catxamorra *loc. v.* Fer un desaire molt fort. DCVB.

Donar una cosa amb comptagotes *loc. v.* Donar-la a petites quantitats i amb intermitències. DCVB.

Donar una cosa com a pa beneit *loc. v.* Donar-la abundantament, a tothom qui en vol. DCVB, Men.

Donar una cosa com a pa beneit *loc. v.* Donar-la abundantament, a tothom qui en vol. DCVB, Menorca.

Donar una cosa per un diner *loc. v.* Considerar-la insignificant, no atribuir-li cap importància. *Tota quanta pahor hauets, dix Melchior, poríets donar per un diner, car yo us promet en ma fe que no hauets rahó de hauer pahor*, Curial, i, 41. DCVB

Donar una cosa per una malla *loc. v.* Donar-ho per qualsevol cosa, no concedir-li cap valor. *Aleshores haguera dat / el meu cor per una maia; / l'amo, jo no crec que hi vaia / darrera aquella talaia, / en no ser per bandejat*. Cançó pop. Mall. DCVB.

Donar una ditada de mel a algú *loc. v.* Afalagar-lo amb bones par.aules, amb elogis. *No perd s'ocasió de donar ditades de mel an es llibertinatge*, Ignor. 41.DCVB.

Donar una ditada de mel *loc. v.* Afalagar amb bones par.aules, amb elogis. DCVB. Rond. Mall.: *-¿ho trobes, tu? Diu ella, tota satisfeta d'aquella ditada de mel, que la trobà saborosa de tot. 'S'aigo ballant i es canariet parlant'*

Donar una fregada d'orelles *loc. v.* Estirar les orelles. DCVB.

Donar una gla per fer cagar un roure *loc. v.* Fer una petita despesa o un sacrifici no gaire feixuc per obtenir beneficis que compensen sobradament la despesa o el sacrifici. DCVB.

Donar una gota de fel *loc. v.* Dir o fer cosa amargosa, desagradable. DCVB.

Donar una gota de mel *loc. v.* Afalagar, dir coses agradables. DCVB.

Donar una maneta *loc. v.* Ajudar en la feina o les despeses. DCVB.Rond. Mall.:*Donar una maneta an es desgraciats li agradava una cosa de no dir. 'Seneca i Lutero'*

Donar una margenada *loc. v. fig.* Atupar, aferrollar. DCVB, Manacor

Donar una salut d'aigua *loc. v.* Donar-ne una quantitat mínima, la indispensable perquè el qui la rep no es mori de set. *Voldria veure't esquerdat de set i no et donaria una salut d'aigua*. Ruyra Pinya, II, 35.DCVB.

Donar vela *loc. v.* Augmentar la superfície d'exposició de la vela al vent. DCVB.

Donar vida a algú, a alguna cosa *loc. v.* Infondre-li força, vigoria, fer que es pugui sostenir. DCVB.

Donar volta de garrot *loc. v.* Executar una mort per estrangolació mitjançant la pressió d'una anella que s'estreny en rodar un pern. *Donaren volta de garrot a un tal Moro*, doc. a. 1666 (Hist. Sóller, i, 560).DCVB.

Donar-ho a ses cames *loc. v.* Fugir. *Quant veren es municipal, heu daren a ses cames* Roq.12. DCVB. Rond. Mall.:*Ells ho donen a ses cames, però ella los pitja a darrera, i amb cada cebaiol los feia fer mitja volta.* ‘Es canyamet, s'Ase i sa Serra-Porra’

Donar-li (a qualcú) per la corrent *loc. v.* Parlar-li de coses que li agraden i fer-lo parlar; donar-li corda. DCVB.

Donar-li voltes *loc. v.* Meditar o cercar la solució d'un problema, d'una qüestió. DCVB.

Donar-n'hi a qualcú amb una cullereta *loc. v.* Ser-li molt superior en coneixements d'un ram determinat. *Mentres puga aprofitar el temps estodiant l'ofici ab un mestre tan entès com vós... que me'n pot donar ab una cuyereta*, *Penya Mos.* iii, 44. DCVB, Val., Mall., Men.DCVB. Rond. Mall.:*Quin bergant que és aquest! Ell mos és sortit de cap de brot! ¿Que farem? ¿Que mos ne donarà a tots amb una cuiereta?* ‘En Gostí lladre’

Donar-ne onze, per acabar a dotze *loc. v.* Donar un avantatge molt gran. DCVB.

Donar-ne pel cap i pels peus *loc. v.* Donar molta molèstia, no cessar d'amoïnar. DCVB.

Donar-ne tretze per dotzena *loc. v.* Tenir pèrdues per haver fet malament els càlculs. DCVB, Manacor.

Donar-ne una de freda i una de calenta *loc. v.* Dir ara una cosa i suara la contrària. DCVB.

Donar-se a a la volatina *loc. v.* Trobar-se en situació molt difícil. DCVB, Sa Pobla.

Donar-se a pactes *loc. v.* Transigir, avenir-se a un acord fent concessions. DCVB.

Donar-se a perros *loc. v.* Estar enrabiat de veure una cosa a la qual no es pot posar remei. *M'hauria dat a perros!* Roq. 11. DCVB, Mall.

Donar-se aire a una cosa *loc. v.* Donar-s'hi, deixar-s'hi dur, obrar amb llibertat. *Eximenis Dones* 125 v.o. DCVB.

Donar-se al diable o a tots els diables *loc. v.* Estar molt irritat i manifestar-ho amb flastomies i renecs. DCVB.

Donar-se al moro *loc. v.* Exasperar-se, manifestar desesperació. DCVB.

Donar-se bon temps *loc. v.* Viure alegrement, divertir-se. *Tant com les cames los pusqueren portar llavoraren e es donaren bon temps*, *Decam.* ii, 187. DCVB.

Donar-se bona vida *loc. v.* Procurar viure agradablement. DCVB.Rond. Mall.: *Com estigué cabal i ho tengué tot pagat, l'homo se donà a la bona vida, i se passejava tot lo dia, ben vestit i ben tractat com un sí-senyor.* ‘Sa maneta de plata’

Donar-se cera *loc. v.* Donar-se importància, presumir molt. «*Se dóna molta cera perquè ha tret la rifa*». DCVB

Donar-se cops pels pits *loc. v.* Fer actes exteriors de compunció o de devoció. DCVB.

Donar-se el bec *loc. v.* Aplicar-se mútuament la punta del bec dos ocells, sobretot un colom i una coloma; fig., besar-se a la boca dos enamorats. DCVB.

Donar-se en greuge *loc. adv.* Donant-se greuge dels orgullosos e dels desconexents, Muntaner Cròn. DCVB. **Variants:** **Prendre en greuge** *loc. adv* DCVB. .

Donar-se mal cor *loc. v.* Afligir-se, anguniar-se. *E axí, muller, no us donets mal cor, que tots los fets del Messias tots són vera alegria de cor*, Pere Pasqual, Obres, i, 59. DCVB.

Donar-se per content *loc. v.* Considerar-se satisfet. *Feren una escriptureta mentres se daven per contents i satisfets ab lo que havien rebut*, Alcover Cont. 46. *En Miquel és un bon atlot que sab fer contents es parroquians*, Ignor. 20. DCVB.

Donar-se per entès *loc. v.* Respondre congruentment, demostrar haver entès allò que es demana. DCVB.

Donar-se to *loc. v.* Donar-se importància davant la gent. *Llavò volgueren dar-se lo de senyors*, Roq. 36. DCVB.

Donar-se to *loc. v.* Donar-se importància davant la gent. *Llavò volgueren dar-se lo de senyors*, Roq. 36. DCVB.

Donar-se un bon mai, d'una cosa *loc. v.* Afartar-se'n. DCVB, Mall.

Donar-se vint-i-un pler *loc. v.* Procurar-se totes les comoditats. *En Quim vingué a aquesta vall de llàgrimes per a estar-hi quiet... donar-se vintiun pler, y al mal temps fer-li passada*, Vilanova Obres, iv, 239. DCVB.

Donaria un dit de la mà (o el millor dit de la mà dreta) per tal cosa *loc. v.* Es diu per mostrar-se disposat a qualsevol sacrifici per a la obtenció d'una cosa. «*Na Pelada pagaria / es dit més gros de sa mà, / que no tornassin cantar / cançons de sa seva fia*» (cançó pop. Mall.). DCVB.

Donau-les-me agudes i les vos tornaré santes *par.* Ho diuen per indicar que sols de les persones discretes es pot treure vertader profit. DCVB, Palma.

Donau-li el dit, veiam si mossega! *loc. v.* Es diu al-ludint a un que és tractat injustament de curt d'enteniment. *La bona de la Gica, que no li ficaria ningú el dit en la boca, y era viva com lo pensament*, Rond. de R. Val. 26. *No teniu que posar-li el dit dins la boca per veure si mossega*, Penya Mos. iii, 16. DCVB.

Donau-me diners, que consells no umplen *par.* DCVB, Mall.

Dónes consells, i en vols per tu *par.* DCVB, Mall.

Dones i ases, perjudici de cases *par.* Gomis, Zool. 34. DCVB.

Dones per mar no hi poden anar *loc. v.* Assenyala la conveniència que les dones no naveguin. DCVB. / Es refereix a la duresa de la vida marinera. DCVB.Rond. Mall.: *¿Però que no ho sap, que "viatge amb dones, mal temps assegurat"? ¿Qui no ho sap, que "dones per mar no hi poren anar"? 'Es patró Pere'*

Dones, poques i bones *par.* DCVB, Mall., Men. **Variants:** **Dona, una i bona** *loc. v.* DCVB, Men.

Dormir a l'aguait *loc. v.* Despertar-se tard, o descuidar-se d'allò que cal fer.

Dormir a l'hostal de l'Estrella *loc. v.* Dormir al descobert. DCVB.

Dormir a sa palla *loc. v.* Esser ba doc, no veure els perills o les enganalles que es preparen. DCVB, Empordà, Mall.

Dormir amb els ulls oberts *loc. v.* Vigilar molt, estar molt atent a no deixar-se sorprendre. DCVB.

Dormir amb molta finor *loc. v.* Dormir profundament i reposada. DCVB, Men.

Dormir arreu *loc. v.* Dormir fort. DCVB, Mall.

Dormir com el guix *loc. v.* Esser molt dormidor, o dormir molt fort. DCVB. **Variants:** **Dormir més que el guix** *loc. v.* DCVB.

Dormir com les llebres *loc. v.* Dormir molt lleugerament, esser molt fàcil de despertar. Diuen que les llebres dormen amb els ulls oberts. DCVB.

Dormir com un mort *loc. v.* Dormir molt profundament. DCVB.

Dormir com un peix *loc. v.* Dormir profundament, amb un so molt tranquil. DCVB.Rond. Mall.: *Ja ho crec que dormí com un peix tan cansat com estava 'Es cavallet de set colors'* **Variants:** **Dormir com un peix dins s'aigo** *loc. v.* *S'ajocà a sa redorsa d'una paret i hi passà sa nit dormint com un peix dins s'aigo.* 'Es nas de dos pams' **Dormir com un angeló** *loc. v.* *L'obri i m'hi veu aquell minyonet, bell com un sol, adormidet com un angeló.* 'Gregori Papa'

Dormir com un soc *loc. v.* Dormir molt profundament. DCVB.

Dormir com un tió *loc. v.* Dormir profundament. DCVB.Rond. Mall.: *Es moro vetla primer, i sentí, quan el Rei ja dormia com un tió, una àliga...*

Dormir com un tronc *loc. v.* Dormir profundament. DCVB.

Dormir com un xot *loc. v.* Dormir arreu, molt profundament. DCVB, Men.

Dormir com una marmota *loc. v.* Dormir profundament i massa estona. DCVB.

Dormir com una pedra *loc. v.* Dormir molt profundament. DCVB.

Dormir com una rabassa *loc. v.* Dormir molt profundament. DCVB.

Dormir de sobines *loc. v.* Dormir descansant damunt l'esquena. Jauen a la vorera tres soldats, | l'un de sobines dorm, Alcover Poem. Bíbl. 62. DCVB.

Dormir fort *loc. v.* Dormir profundament, amb gran dificultat per a despertar-se. *Com se'n calàs / una gran tassa, | ell begué'n massa, | lo fort dormir / fou tost morir*, Spill 1553. DCVB.

Dormir l'ossa *loc. v.* Dormir molt profundament, estar gairebé com a mort. DCVB, Mall. **Variants: Mal dormisses l'ossa!** DCVB, Mall.

Dormir la mona *loc. v.* Dormir a conseqüència de l'embriaguesa. *Perquè dormiu la son feixuga de la terra?*, Riber Sol ixent. *A causa d'una mala nit, mig dormida a becaines, mig vetllada entre crits*, Ruyra Flames 37..

Dormir la sesta *loc. v.* Fer migdiada, dormir durant les hores immediates al dinar. *No s'oïa més que l'apagada bronidissa dels insectes com lleu rugall de la natura dormint la sesta*, Galmés Flor 20. DCVB.

Dormir segur *loc. v.* Estar tranquil, no tenir por del que pugui esdevenir. DCVB. **Variants: Dormir descansat** *loc. v.* *Dormiu descansada, ja tindrà billet*, Ignor. 10. DCVB.

Dormir sota sostre *loc. v.* Dormir a cobert. DCVB.

Dos (o tres) doblers de lo mateix *loc.nom.* Aproximadament lo mateix que s'ha dit abans. *«Tu no creus aquestes notícies, i jo faç dos doblers de lo mateix»* (=jo tampoc no les crec). *Tota Mallorca està tapada de neu; y Menorca, també; y Ervissa, dos doblés de lo mateix*, Roq. 7. *Els sigüents dies vaitx trescar altres salons... y per tot me passà tres doblers de lo mateix*, Penya Mos. iii, 114. DCVB.

Dos aucells a una espiga no lliga *par.* Vol dir que no va bé que dos comandin al mateix temps en el mateix lloc. DCVB, Men. / DCVB, Mall. Men. **Variants: Dos pardals en una espiga fan mala lliga** *par.* Significa que no sol anar bé que dos joves festegin una mateixa noia. DCVB.

Dos galls a un galliner no canten bé *par.* DCVB.

Dos Peres i un Joan fan un ase gran *par.* Al·ludeix a l'opinió vulgar que els Peres són ases, i que de Joans també n'hi ha molts que ho són. DCVB, Mall. **Variants: Dos Peres i un Bernat, fan un ase acabat** *par.* DCVB, Men.

Dos reis a casa pobra, un hi sobra *par.* Vol dir que no va bé que una corporació o societat estigui governada per més d'una persona. DCVB.

Dos vins fan quaranta *par.* Es diu a la persona que beu vi més d'una vegada; és un joc de paraules a base dels plurals homònims vins (de vi) i vints (de vint). DCVB.

Dos vints fan quaranta *par.* Significa que sumant algunes quantitats petites, se n'obté una de grossa. DCVB.

Dragar (o empassar-se, o enviar-se) saliva *loc. v.* Abstenir-se de par.lar quan un en sent la necessitat, sobretot per a queixar-se o protestar. DCVB.

Dreçar les orelles a algú, a alguna cosa *loc. v.* Posar atenció a escoltar allò que diuen, allò que es deixa sentir. *E yo drecí les orelles vers ell*, Metge Somni iii. DCVB.

Dret com un ciri *loc.adj.* Molt recte, sense torteres. DCVB.

Dret com un fus *loc.adj.* Comparances populars per a indicar una cosa molt recta. DCVB. /Molt ert, dret (tant en sentit material com moral). DCVB.Rond. Mall.:*Anava a complir-se s'hora, i En Fenoi just una estàtua, dret com un fus, fent s'uiatre an es cantell de s'abisme.* 'Es salt d'En Fenoi'**Variants:****Dret com un parpal** *loc.adj.* DCVB.**Dret com un ciri** *loc.adj.* DCVB. **Més dret que un fus** *loc.adj.* DCVB. **Dret com un pi** *loc.adj.* Molt dret, sense torceres. DCVB.

Dret i fet *loc.adj.* Completament format i desenvolupat. *Pep de Quelo... sempre se li antoixà un bobo de Còria y un ase dret y fet*, Rond. de R. Val. 86. DCVB.

Dret i igual *loc.adj.* Es diu de les criatures sanes i ben formades, sense pretensió de dir que siguin belles. *Y si no n'hi ha de senyoretas tan maques com la seva filla!—Que no s'ha burlat de ningú avuy? Per axò, és dreতা igual, gràcies a Déu*, Vilanova Obres, iv, 15. DCVB.

Dreta via *loc.adv.* Directament, sense volteres ni aturades. *Si algun mercader... vendrà... en Barut..., ab que no venga dreতা via de Barcelona*, doc. a. 1386 (Capmany Mem. ii, 76). DCVB.

Duen molt de pòndol *loc. v.* Es diu d'una família o gent que porta molt de maneig, que fa ostentació de riquesa, de poder. DCVB.

Dues ànimes dins un cos *loc. nom.* Dues persones molt amigues, inseparables. *Eren Pere el Guapo y Cento del Guarà, com si diguérem carn y unglà, la corda y el poal, dos cosos en una ànima... els més amichs del Mon*, Rond. de R. val. 66. DCVB, Mall.

Dur (o portar) banyes *loc. v.* Esser víctima d'infidelitat de l'esposa. DCVB.

Dur (o portar) molts de fums *loc. v.* Esser molt vanitós, estar massa pagat de si mateix. DCVB.

Dur (o rebre) més llenya que un ase de guixer *par.* Rebre una tupada forta. DCVB, Mall.

Dur (portar) a l'esquena o damunt l'esquena *loc. v.* Portar al seu càrrec, damunt la seva responsabilitat o despeses. «Fa deu mesos que et duc a l'esquena» fa deu mesos que tinc cura de tu, que et mantinc, que pago les teves despeses. DCVB.

Dur [una cosa] ansa per ansa *loc. v.* Dur-la entre dos, agafant l'un una ansa i l'altre l'altra. DCVB.

Dur a braç *loc. v.* Dur una persona, especialment un infant, damunt un braç. *Però, que la trobava pesanta, aquell a criatura! | aver-la de dur a braç!..* Massó Croquis 159. DCVB. **Variants:** **Al braç** *La joveneta esposa al bras porta un infant,* Ruiz Poes. 41. Ruiz Poes. 41. DCVB.

Dur a carregador *loc. v.* Dur una cosa al punt en què es pot aprofitar. *Esperem que s'element oficial se desteixin per dur a carregador dues o tres dotzenes d'expositós,* Roq, 22. DCVB.

Dur a la broca *loc.v.* (iròn.) Xerrera, abundor de paraules, verbositat (Cat., Men.). *No's troba una sola persona que no vulga ser aymant de sa patria, y no obstant, las més de las vegadas és sols brou de llengua,* Butll. Assoc. Exc. Cat. 1889, 40. DCVB, Cat. Men.

Dur a la pica de sa sang [Dur a sa pica de sa sang] *loc. v.* Portar algú a la mort o a la perdició. DCVB, Mall.

Dur a piló *loc. v.* Portar algú a la mort o a la perdició. DCVB. Rond. Mall.: *-No hi ha remei aqueixa dona meva m'ha de dur a piló! Vaja quina casada que he feta!.* 'Na Trincafaldetes'

Dur a través algú o alguna cosa *loc. v.* Dur-la per mal camí, a perill de perdició. «*Es capellans són qui duen | ses fadrines a través; | se passegen p'es carrers | amb ses sivelles que lluen*» (cançó pop. Mall.). DCVB.

Dur aferrades les busques del niu [dur aferrades ses busques d'es niu] *loc. v.* Ser encara un infant DCVB. Rond. Mall.: *¿I si són petits encara, com aqueixs que hi ha ara aquí enmig, que encara duen aferrades ses busques d'es niu?* 'Sa llampria meravellosa'

Dur algú a l'ull o dins els ulls *loc. v.* Tenir-li malvolença, no poder-lo sofrir. DCVB.

Dur algú a la barra *loc. v.* Dur-lo al tribunal (Mall., Men.). Fa referència a la barra que hi sol haver davant la taula dels jutges per impedir que s'hi acostin. DCVB, Mall., Men.

Dur algú a la fossa *loc. v.* Fer-lo morir, ésser causa de la seva mort prematura. *Almanco callasses, ingrati! Vols dur-mos a sa fossa amb sa deshonra per mortai!* Pons Llar 101. DCVB.

Dur algú a sentir el sermó *loc. v.* Induir-lo hàbilment a fer allò que espontàniament per propi gust no hauria fet. DCVB.

Dur algú amb rams i palmes *loc. v.* Tenir-li moltes atencions, tractar-lo amb extraordinari mirament, fent-li moltes festes. DCVB.

Dur algú de broc *loc. v.* Tractar-lo amb aspresa. ap. Aguiló Dicc. DCVB, Mall.

Dur algú dins sa corretja *loc. v.* Comandar d'ell. DCVB, Mall.

Dur algú en alt *loc. v.* Tenir algú molt respectat, obsequiar-lo molt. Escrig-Ll. Dicc. DCVB.

Dur algú pels cabells *par.* Sentir repugnància envers ell, no tenir-li gens de simpatia. DCVB, Mall.

Dur algú per l'orella o per una orella *loc. v.* Obligar-lo a anar a un lloc o a fer alguna cosa contra la seva voluntat. DCVB.

Dur bitllet i passaport per tot *loc. v.* Transitar lliurement per un lloc i fer-hi el que vol, sense estar-hi revestit d'autoritat. DCVB.

Dur bona velada *loc. v.* Portar bon vent. Ferrer Dicc. DCVB.

Dur busques al niu [dur busques an es niu] *loc. v.* Portar queviures o mitjans econòmics a la casa. DCVB.Rond. Mall.: *Llavò es maldecaps foren per Na Joana, perquè En pere no se cuidava de dur busques an es niu estava sempre embabaiat, pensant en l'amor de les tres taronges.* 'En Pere de sa xuia'

Dur busques en es niu *loc. v.* Aportar mitjans de vida a la casa. *Y se fa trossos per du busques an es niu,* Ignor. 25. DCVB, Mall., Men.

Dur cascavells en el cap *loc. v.* Anar esvalotat, tenir idees estranyes o esvalotades, ésser poc reflexiu. DCVB, or. Men.

Dur coa, un assumpte *loc. v.* [oració]. Anar per llarg, tenir més conseqüències de les que es pensava. Rond. Mall.: *Però sa veritat és que solen començar així ses amors fortes que llavò duen tanta coa.* 'En Juanet Carnisser'

Dur com la pedra *loc.adj.* Es diu d'una cosa excessivament dura. DCVB.

Dur com un ou de mona *loc. adj.* Dur d'enteniment, que difícilment comprèn les coses. DCVB.

Dur com una post *loc. adj.* Es diu d'una cosa molt dura. DCVB.

Dur creixença *loc. v.* Estar en creixement. DCVB.

Dur d'orella (ser) *loc. adj.* Tenir l'oïda poc sensible, sordejar. DCVB.

Dur de mollera *loc.adj.* Dur d'enteniment o tenaç de voluntat. DCVB.

Dur de toscar (ser) *loc. adj.* Ser difícil de tractar, de convèncer. DCVB.

Dur el cap calent amb alguna cosa *loc. v.* Dur el cap calent amb alguna cosa. DCVB.

Dur el cap curt *loc. v.* Sofrir la part més dolenta, sobre tot ésser la víctima de les pesadures dels altres. DCVB, Mall.

Dur el feix tort *loc. v.* Anar descarrerat moralment, portar-se malament. «*Si pensàvem en la mort / una estona cada dia, / cap cristià no hi hauria / que dugués es feix tan tort*» (cançó pop. Mall.). DCVB.

Dur el gep a l'esquena, d'una cosa *loc. v.* Sofrir-ne les conseqüències. *Jo les asseguro que en duran per molt de temps es gep a s'esquena*, Alcover Cont. 304. DCVB.

Dur el pont *loc. v.* Estar de moda, esser el campió, el denominador. DCVB, Men.

Dur el terol *loc. v.* Agafar els primers graus de la borratxera, segons Aguiló Dicc. DCVB, Mall.

Dur el ventre aferrat a l'esquena *loc. v.* Estar molt magre o tenir molta fam. DCVB, Mall.

Dur el viatge tort *loc. v.* Anar malament, servir mala conducta. DCVB.

Dur els calçons *loc. v.* Tenir el domini dins una família o altra col·lectivitat (Mall., Men.). DCVB, Mall.

Dur els esperons ben esmolats *loc. v.* Estar molt preparat per a la lluita, discussió, venciment de les dificultats, etc. DCVB.

Dur els papers mullats *loc. v.* Estar fluix de documentació, d'arguments. DCVB. **Variants:** **Dur els papers banyats** *loc. v.* DCVB./ DCVB, Mall., Men. **Dur els papers molls** *loc. v.* DCVB. **Dur els papers roats** *loc. v.* No expressar-se bé o no coordinar bé les idees, els arguments; no saber dir les coses així com cal. DCVB. Mall.

Dur els punts alts *loc. v.* Esser molt presumit o dur molt d'orgull. DCVB, Mall.

Dur en braços o a pes de braços *loc. v.* Dur una cosa o persona sostenint son pes amb els braços. *Y mentres en brassos la se'n duyan*. Roq. 44. DCVB.

Dur En Galanga *loc. v.* Dur el frare, tornar de la caçada sense haver caçat res. DCVB, Manacor.

Dur en paumes d'or *loc. v.* Tractar amb grans demostracions d'efecte. DCVB. Rond. Mall.: *I li posaren a ses seues ordes set criats i set criades, que la duien en paumes d'or, no la deixaven tocar amb sos peus en terra, li ballaven l'aigo davant. 'Ses tres flors'* **Variants:** **Rebre amb paumes d'or** *loc. v.* Tractar amb grans demostracions d'efecte. *Que amb sa senyora i sa fia el reberen amb paumes d'or, desteixinat-se per obsequiar-lo tant com sabien*. DCVB.

Dur en vençó *loc. v.* Tenir algú en malvolença. *El m'havian pres en vensó y el me duyan per la búxola*, Aguiló C., Rond. de R. 12. *Si una bruixa d'aquestes pren en vensó una pressona, és capaç de donar mal-bossí*, Alcover Cont. 306. DCVB, Mall.

Dur es ca magre *loc. v.* Anar prim de llocs, manifestar misèria o curtor d'enteniment, o escassetesa de recursos de qualsevol mena sien. DCVB, Mall. /Ser pobre. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *A la fi en troba una, d'al·lotella, que no li feu mal so; però que com li*

digueren que duia es ca tan magre i que no tenia trast que parar, la dona començà a donar-li carn d'espatla; no el se volia mirar. 'Un calatravinetxo'

Dur es calçons *loc. v.* Tenir el domini dins una família o altra col·lectivitat. DCVB.Rond. Mall.:*Sa madona havia de dur es calçons, i s'havia de cuidar de tot. 'L'amo de So Na Moixa'*

Dur es cap calent, en una afer *loc. v.* Dur-hi una idea molt forta, estar-hi engrescat DCVB.. () *Ja sabeu que Noè plantà la vinya, i hi duia es cap tan calent que no sabia estar que no fes síquies. 'Ressonàncies de l'Antic Testament'*

Dur es cap tapat *loc. v.* Estar obcecat. DCVB, Mall.

Dur es capell alt *loc. v.* Anar amb orgull.Rond. Mall.:*I vos assegur que hi anaven, envidats, i que le hi duien, alt, an es capell. 'En Juanet de l'Onso'*

Dur es casador encès *loc. v.* Tenir ganes rabioses de casar-se. *Alerta jovensans, posau es casador a bon lloch, Roq. 30. DCVB, Mall.*

Dur es compte de Salomó *loc. v.* Observar el moviment dels astres, per a endevinar allò que ha de succeir. Vilaf. de B. DCVB.

Dur es covo *loc. v.* Esser objecte de burles feixugues a causa d'esser curt d'enteniment o excessivament ingenu. «*Ès com un infant, tot s'ho creu, i li fan dur es covo*» (Ciudadella). DCVB, Men.

Dur es dilluns *loc. v.* Tenir la peresa pròpia del dilluns; no tenir ganes de treballar. DCVB, Mall., Men.

Dur es frare *loc. v.* Tornar de caçar sense haver agafat cap animal. DCVB, Mall.Rond. Mall.:*Era molt afectat de pescar; però sempre duia es frare, vull dir, no tocava escata mai. 'Es dos bessons'*

Dur es mal fort en una cosa *loc. v.* Dur-hi gran idea, una afició excessiva. «*En Jaume du es mal fort en so pescar*» DCVB, Mall.

Dur es nord *loc. v.* Estar embriac. DCVB, Maó.

Dur es puputs alts *loc. v.* Anar molt pentinat i endiumenjat. *Una criada amb sos puputs ben alts, Roq. 26. DCVB.*

Dur espècie a qualcú *loc. v.* Tenir-hi una idea fixa, dur-li tírria. DCVB.

Dur feix d'algú o d'alguna cosa *loc. v.* Estar-ne carregat, passar-ne pena. DCVB.

Dur fil a bullir *loc. v.* Parlar molt. DCVB. *I tothom i deia sa seua. Sobretot ses dones, vos assegur que en duien, de fil a bollir. 'La bona Reina i la mala cunyada'*

Dur grius *loc. v.* Estar molt il·lusionat, dur moltes pretensions. DCVB, Men.

Dur la balla *loc. v.* Dur la direcció d'una cosa on intervenen molts; esser el que obra d'una manera principal en una empresa col·lectiva (Mall.). *Perque té quatre terrossos, / per tot pretén dur la balla / i de sa coua es fa rotlo.* Aguiló Poes. 149. DCVB, Mall.

Dur la bruixa *loc. v.* Estar morrotós, irritat, sense motiu raonable. DCVB, Mall. **Variants:** **Tenir ses bruixes** *loc. v.* DCVB, Men.

Dur la doma *loc. v.* Esser el principal, el més considerat o respectat. DCVB, Mall. **Variants:** **Dur-se'n la doma** DCVB, Mall.

Dur la farandola en una cosa *loc. v.* Dur-hi molta idea, treballar-hi amb molt d'interès o entusiasme. DCVB, Man.

Dur la llet als morros [Dur sa llet an es morros] *loc. v.* Ser molt tendre, massa jove. DCVB. Rond. Mall.: *¿I ara aquest misseret de cocou que encara du sa llet an es morros, s'ha de presentar a son par.e amb aquesta gran barcada d'obra.* 'Ses tres flors'

Dur la mare malalta *loc. v.* Dur es ca magre, anar prim de recursos. DCVB, Mall.

Dur la post al forn [Dur sa post a's forn] *loc. v.* Carregar-se amb la responsabilitat o amb les conseqüències dolentes d'una cosa. DCVB, Mall., Men. / Patir les conseqüències negatives d'un fet DCVB. Rond. Mall.: *Vos ho dic p'es vostro bé si no vos tapau ses oreies i ets uis amb un mocador fermat ben estret, estigau segur que ses oreies vos esclataran en sang i ets uis vos botiran. Sobre tot, sereu vós que en dureu sa post an es forn.* 'Un geperut i un gigant'

Dur la quimera forta en una cosa *loc. v.* Portar una idea molt fixa. DCVB.

Dur la turba *loc. v.* Estar desficiós o en desequilibri anímic. «*Tota sa Setmana Santa / duen la turba es jueus; / no la duran parents meus, / en no ser per qualque enquatre*» (cançó pop. de Lluçmajor). *En Figuera, aquests dies passats, duya la turba,* Roq. 13. *Sa nostra Redacció avuy ja du la turba,* Ignor. 28. DCVB, Mall.

Dur la voga *loc. v.* dur el maneig o direcció. «El meu fill ja du la voga de tot el negoci». DCVB, Mall.

Dur les cucales [Dur ses cucales] *loc. v.* Anar obcegat o esser ignorant, mancat d'experiència (Men.). *Que no sabeu que festeig? -Sí un que et fa dur ses cucales,* Benejam FyF, acte II. DCVB, Men.

Dur mal rumbo *loc. v.* Portar mala direcció, obrar de manera inconvenient. *Tot lo d'aquesta vall de llàgrimes segueix el mateix rumbo,* Penya Mos. III, 15; *Com si el viatge de son esperit, en mudar de rumb, exigís al cos una virada,* Oller Vilaniu 227; *Ah, si el seu mateix rumb / fos el de la meva ànima captiva!,* Torres Poes. 93.

Dur mala ombra *loc. v.* Tenir mal aspecte, mostrar-se de mal averany, repulsiu. *P'es qui passetjan sa mala ombra d'una lenta,* Roq. 7. *No tots tenien la mala ombra d'aquell jay,* Rosselló Many. 35. «*Es fum se'n va i no torna; / així te n'anasses tu! / No t'enyorarà ningú, / perque ets homo de mala ombra*» (cançó pop. Mall.) DCVB.

Dur mala ombra *loc. v.* Tenir mal aspecte, mostrar-se de mal averany, repulsiu. DCVB. Rond. Mall.: *Troba damunt es portal un homo que duia mala ombra i s'arrabassava una cara de polissó i de mala-ànima que feia feredat.* 'Na Blancaflor'

Dur mena feta *loc. v.* Dur un assumpte ja tractat o resolt abans. *Voltros duis mena feta*, Aguiló Rond. De R. 29. DCVB, Mall.

Dur més corretja que Sant Agustí *loc. v.* Ésser molt paupa, fer les coses amb gran lentitud. DCVB, Mall.

Dur més merda que un bou *loc. v.* Estar carregat de pretensions. DCVB, Mall.

Dur migranya dins el cos, d'una cosa *loc. v.* Tenir gran disgust d'aquesta cosa. *Y en duya una migranya dins es cos*, Aguiló C., Rond. De R. 15. DCVB, Mall.

Dur mitja brusca *loc. v.* Estar un poc embriagat. DCVB, Mall.

Dur molt d'orde *loc. v. fig.* Dur molt d'orde portar molt de maneig, molts negocis, assumptes, treballs entre mans (Manacor). DCVB, Manacor.

Dur molt de duò *loc. v.* Donar-se importància, presentar-se amb molta solemnitat i pretensions. DCVB, Esporles

Dur molt de duò *loc. v.* Donar-se importància, presentar-se amb molta solemnitat o pretensions (Esporles).

Dur molt de fum de formatjada *loc. v.* Dur moltes pretensions, estar molt envanit. També es diu dur més fums que Na Torrella (Llucmajor). DCVB, Men. **Variants:** **Dur més fums que Na Torrella** *loc. v.* DCVB, Llucmajor.

Dur molt de gavatx o un bon gavatx de tal o tal persona o cosa *loc. v.* Estar-ne molt tip, cansat, indignat. *En duc un gavatx, de tu, que no t'ho pots figurar.* DCVB, Mall.

Dur molt de greix fuit *loc. v.* Estar molt magre. DCVB, Sineu.

Dur molt de vent a la flauta *loc. v.* Estar molt animat o dur moltes pretensions. *Sabia donar sabó i tothom deia que duia molt de vent a la flauta*, Pla Coses 61. DCVB, Mall. / Ésser molt orgullós o presumit. DCVB, Mall., Men.

Dur molt de ventre d'algú *loc. v.* Estar-ne molt cansat o disgustat. DCVB.

Dur molta escalfor *loc. v.* Anar molt calent, Tenir excitat l'apetit sexual. DCVB, Mall., Men. **Variants:** **Dur molta fortor** *loc. v.* Estar molt encès d'apetit sexual (Mall.). DCVB, Mall.

Dur molta pell morta *loc. v.* Ésser molt amic de bromes, de fer jocs i burles. DCVB, Mall.

Dur molta teia *loc. v.* (Teia. Fig. Grosseria d'enteniment o d'esperit. Mall.) Ésser molt grosser. *"Jo me n'anava a dur teia, / i arrera vaig tornar, / perquè vaig considerar / que*

en es teu front se n'hi feia". Cançó pop. Mall. ; *"No és tota en es pi sa teia; / qualcun altre també en du; / no et pensis que homos com tu / me facin tornar vermeia"* Canço pop. Mall. DCVB, Mall.

Dur molts de picarols *loc. v.* Portar adorns excessius. DCVB.

Dur o portar a bon port *loc. v.* Fer arribar a un estat segur, treure de perill. *Es metge que du a bon port es malalts.* Roq. 38; *Li costaria dur a bon port sa determinació.* Pons Llar 61. DCVB.

Dur o Portar algú dins la mà *loc. v.* Fer-ne allò que es vol, tenir-lo dominat. DCVB.

Dur o portar algú panxa per amunt *loc. v.* Portar-lo a soterrar. DCVB.

Dur o portar la batuta *loc. v.* Portar la direcció d'una empresa col·lectiva. *Es qui duga sa batuta d'aquesta empresa,* Roq. 38. DCVB

Dur o portar la proa damunt, a algú *loc. v.* Procurar insistentment molestar-lo o perjudicar-lo. DCVB.

Dur o portar mal plet *loc. v.* Sostenir una lluita o contesta en males condicions, amb dificultat per a guanyar. *"L'amo diu a sa madona/ Per enguany tenim mal plet;/ ell seguen poc i mal fet/i volen sa taula bona!".* Cançó pop.Mallorca. DCVB.

Dur o portar més llenya que un ase de tragner *loc. v.* Rebre moltes tupades. DCVB, Bal.

Dur o portar quatre ulls *loc. v.* Portar ulleres. DCVB.

Dur o Portar una cosa escrita en el front *loc. v.* Demostrar-la amb el gest. DCVB.

Dur o tenir sa llet en es morros *loc. v.* Esser molt tendre, massa jove. DCVB, Mall., Men.

Dur per la broca *loc. v.* Prendre algú per víctima o objecte de persecució, de tírria o de burla continuada. *Qui de voltros es capás de sufrí que el dugan per la broca, l'anomenin, l'estamenetjin y el mermulin,* Ignor. 25. DCVB, Mall.**Variants: Pendre per la broca** DCVB, Mall.**Dur a la broca** DCVB, Mall.

Dur picardia davall el nas *loc. v.* Saber dissimular bé la vivor, la picardia. DCVB.

Dur poc xiu *loc. v.* Portar poca cosa de profit (Pollença). D'un que ha passat el plat per fer una capta i ha arreplegat pocs diners, diuen «Du molt poc xiu». DCVB, Pollença.

Dur qualcú a cobil·lis *loc. v.* Dur-lo a la presó. DCVB, Men.

Dur qualcú a la carrutxa *loc. v.* Dur-lo a perdició (Men.). DCVB, Men

Dur qualcú a la forca *loc. v.* Portar a mala fi. «Aquest vici t'ha de dur a la forca». DCVB.

Dur qualcú a les ètiques *loc. v.* Dur-lo a la mort lentament, per consumpció, a força de disgusts, etc. *M'ha de dur a les ètiques!*; Alcover Rond. I,172. DCVB.

Dur qualcú p'es cavat *loc. v.* Menar-lo per camí dreturer, fer-lo obrar bé. *Deixe'l, si no el pots dur p'es cavat.* Benejam FyF, acte I. DCVB, Men.

Dur qualcú per l'empena *loc. v.* Dur-lo contra, esser-li contrari. DCVB, Petra.

Dur rues al gavatx [Dur rues an es gavatx] *loc. v.* Dur el ventre buit. DCVB, Manacor.Rond. Mall.:*I no vos dic res si en duia, de rusca i de rues en es gavatx.* 'Es soldadet de sa motxilla'

Dur s'aigo an es seu cap-rec [Dur s'aigo an es seu cap-rec] *loc. v.* Atreure cap a si el profit d'alguna cosa. DCVB, Mall

Dur s'arròs ben denejat *loc. v.* Estar ben preparat per a comparèixer davant un tribunal, davant Déu, etc. (Mall.). DCVB, Mall.

Dur s'escopeta curta *loc. v.* Tenir pocs recursos. DCVB, Mall.

Dur s'estament *loc. v.* Portar el vestit de gala. DCVB, Mall.

Dur sa clenxa amb dos sementers *loc. v.* Anar molt estufat, dur moltes pretensions. DCVB, Mall.

Dur sa llanterna apagada *loc. v.* Esser curt de gambals. DCVB, Mall.

Dur sa llengua esmolada *loc. v.* Estar per a xerrar molt. DCVB, Mall.

Dur sa mosca *loc. v.* Dur un disgust inquietador. DCVB. *Ara si duia sa mosca, i volia un arrap, deia.* 'Es fii des pescador'

Dur sa taverna oberta *loc. v.* Dur la bragueta desembotonada. DCVB, Alaró.

Dur ses corretjades *loc. v.* Esser el caporal, comandar. *La major part d'homos polítichs del dia ballan segons es so que los toca es qui du ses corretjades,* Ignor. 33. DCVB, Mall.

Dur ses embigades *loc. v.* Dur moltes joies damunt. DCVB, Mall.

Dur ses esquelles *loc. v.* Portar la direcció, tenir el domini. DCVB, Mall.

Dur ses ombres mortes *loc. v.* Anar macilent, tenir aspecte de malalt o de desenganyat, no tenir delit. DCVB, Mall.

Dur ses ombres mortes *loc. v.* Anar malicent, tenir aspecte de malalt o de desenganyat, no tenir delit. DCVB.Rond. Mall.:*En Pere i En Rafel colombraren En Biel que se'n venia de cal rei amb ses ombres molt mortes i duia pintat a sa cara que li era anat malament.* 'Ses sabates de pell de poi'

Dur ses pòlisses banyades *loc. v.* Anar errat o mal informat. DCVB, Men.

Dur set canons per banda *loc. v.* Ésser (una dona, una noia, etc.) molt vistosa, moure's i par.lar amb fràcia i gallardia.. DCVB, Mall.

Dur son (fam, etc.) endarrer *loc. v.* Anar endarrerit de son, de menjar, etc. "*Bona art és el tafoner / si tota sa nit dormia, / però de sa nit fa dia, / sempre duu son endarrer*". Cançó pop. Mall. DCVB.

Dur tanta carn com un pinsà *loc. v.* Estar molt magre. DCVB, Mall.

Dur un ase dins es cap *loc. v.* Tenir una idea molt exagerada del propi valer, o esser massa optimista en les empreses pròpies (Mall.). DCVB, Mall.

Dur un bon sadoll *loc. v.* Estar ben tip de menjar. Especialment a) Mamada suficient per a atipar. un infant, sobretot si l'hi dóna una dona que no és sa mare. *Un sadoll d'una veïna, un sadoll d'un altra, l'infant havia sigut criat com de captiri*, Ruyra Pinya, II, 148. DCVB.

Dur un bon sarró *loc. v.* Portar una bona previsió. DCVB, Men.

Dur un dimoni a cada cabell [Dur un dimoni a cada cabeí] *loc. v.* Ser molt turbulent i entremeliat DCVB. Rond. Mall.: *En Juan i En Toni sortiren de s'escuma de sa pesta; duien un dimoni a cada cabeí*. 'En Ferrandí'

Dur un dimoni a cada cabell *loc. v.* Estar algú molt rabiós (Mall.). Esser molt turbulent i entremaliat (Men.). DCVB, Mall., Men.

Dur una bena davant els ulls *loc. v.* Estar obcecat, no comprendre allò que és evident. DCVB.

Dur una bona saliva *loc. v.* Dur una bona enrabiada. *Cada u tornà a ca seua amb una bona saliva*. Rond Eiv. 109. DCVB, Eiv.

Dur una bona somada *loc. v.* Portar sobre si un càrrec molt gros de feina, d'obligacions, de responsabilitats. DCVB.

Dur una cosa pel socarrat [Dur una cosa p'es socarrat] *loc. v.* Dur-la entre cella i cella, tenir-hi una obsessió, un entestament. DCVB, Mall., Men.

Dur una cosa per fantasia *loc. v.* Fer-la amb el prurit de demostrar habilitat, valentia, gosadia, etc. DCVB, Mall.

Dur una finestra tancada *loc. v.* Tenir un ull buit o inútil. DCVB.

Dur vent a la flauta *loc. v.* Dur moltes pretensions DCVB. Rond. Mall.: *Don Martín aquell dia se passejava més inflat que un lleu amb ceba, i vos assegur que en duia, de vent a sa flauta*. 'En Martí Tacó'

Dur ventre, d'alguna cosa *loc. v.* Estar-ne molt cansat o disgustat. DCVB. Rond. Mall.: *Si l'amo no l'hagués privada de dir-los res si los trobava aturats, los s'hauria menjats, tant de ventre en duia*. 'El Bon Jesús i Sant pere i en Bruixa'

Dur xaloc *loc. v.* Tenir vessa, molta peresa (Artà). DCVB, Artà.

Dur xam amb una cosa *loc. v.* Dur-hi molta d'idea, tenir-hi gran interès. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *Hi xalava, amb sa feina, i ja no duia xam amb altra cosa.* ‘Dos patrons i una patrona’

Dur xètiga *loc. v.* Trobar-se en un estat de gran flaquesa produïda per malaltia crònica. DCVB. () Rond. Mall.: *Casat En Felet Cormena, amb aquesta Margalidaina, no fonc gaire llarg; començà a dur xètida i xètiga; no se fiava de metges.* ‘Bruixes, bruixots i fullets’

Dur-la de qualcú *loc. v.* Estar-ne irritat o tenir ganes de molestar-lo. *Es capellans la duen d'ell des que va neixe*, Roq. 42. DCVB.

Dur-la pensada *loc. v.* Haver pensat abans allò que cal fer. DCVB.

Dur-la reguardada *loc. v.* Tenir rancor, intenció de venjar-se. DCVB, Mall.

Dur-les-se o dur-se-la *loc. v.* Tenir-se enemistat o rivalitat dues o més persones. DCVB.

Dur-li (a algú) es ruc en es porxo *loc. v.* Arreglar-li els comptes, fer-li la guitza, sotmetre'l. *Però la lletra menuda/ en sap la prima, de modo/ que no són molts els qui pugan menar-li es ruc an es porxo*, Aguiló Poes. 150. DCVB, Mall.

Dur-los ben refilets *loc. v.* Esser molt resolt, tenir molta energia o força de voluntat. DCVB, Mall.

Dur-ne de fresques *loc. v.* Dur notícies noves. DCVB.Rond. Mall.: *Si no en dus més de fresques, te'n pots tornar per allà on ets vengut.* ‘Un festetjador’

Dur-ne palla vella d'una cosa *loc. v.* Estar-ne molt vansat o tenir ganes de par.lar-ne i sortir-ne d'una vegada. DCVB, Manacor.

Dur-ne un panxó (d'una cosa) *loc. v.* Estar-ne tip, molt cansat. DCVB, Mall.

Dur-ne una de moguda *loc. v.* Tenir el projecte o la intenció de fer qualche cosa. *Descapdelle't un poc, veiam quina la dus moguda*, Alcover Cont. 29. DCVB

Dur-se bandera negra *loc. v.* Esser molt enemics, tractar-se com a contraris acèrrims. DCVB, Mall.

Dur-se bandera negra un amb un altre *loc. v.* Dur-se molt per la punta, tenir-se mútuament enemistat. DCVB, Mallorca.

Dur-se bandera vermella *loc. v.* Esser rivals, no voler-se retre un per l'altre. DCVB, Mall.

Dur-se'n (qualcú) s'aumud p'es cap *loc. v.* Sortir perjudicat d'un negoci o d'una acció de la qual s'esperava treure profit (Mall.). DCVB.

Dur-se'n el dimoni, una persona *loc. v.* Estar molt irritat, mogut de gran ira. DCVB. Rond. Mall. *Perque com les saupam tantes de gallines, en veure fressa nostra, el dimoni les se'n du.* ‘Sa titina i sa geneta’

Dur-se'n les tornes *loc. v.* Rebre un dany com a paga o correspondència del que ha fet ell. *Encara s'en duya ses tornes*, Aguiló C., Rond. de R. 13. DCVB

Dur-se'n molts de cops de lliura *loc. v.* Sofrir moltes contrarietats que fan adquirir experiència profitosa. DCVB, mall.

Dur-se'n s'aumud p'es cap *loc. v.* Sortir perjudicat d'un negoci o d'una acció de la qual s'esperava treure profit. DCVB. Rond. Mall.: *Preniu-ne llum, al·lotes que això lletgiu, de Na Catalineta i Na Catalinota, si no voleu dur-vos-ne s'aumut p'es cap!*. ‘Sa fia i sa fiatric d'es moliner’

Dur-se'n ses tornes *loc. v.* Rebre un dany com a paga o correspondència del que ha fet algú altre DCVB. Rond. Mall.: *Ara si an aquesta bleada li pega per estar molt dins es pou, ets ous se refredaran, i bona nit llocada, i jo encara seré qui se'n durà ses tornes.* ‘L'amo de So Na Moixa’

Dur-se'n un brou *loc. v.* Sorpresa desagradable, acte de sorprendre qualcú amb un resultat diferent del que ell esperava o desitjava (Mall.). «Ell pensava que dins es paner hi havia caragols, i hi trobà macolins! Quin brou!» o «Quin brou que se'n dugué!» «Vaja un brou que m'has donat!». DCVB, Mall.

Dur-se'n un pagell *loc. v.* Sofrir un desengany, una pèrdua o perjudici que no s'esperava (Mall.). DCVB, Mall.

Dur-se'n una enclosa *loc. v.* Sofrir una estreta entre coses molt acostades. DCVB, Mall.

Dur-se'n una mermulada *loc. v.* Esser objecte de molta murmuració. DCVB, Mall., Men.

Dur-se'n una oblada *loc. v.* Perboc, esdeveniment advers, cosa mal reeixida. DCVB. Rond. Mall.: *¿Ah idò? Aquesta oblada se'n va dur perquè, essent es més jove, volgué esser es de...* ‘Ecos de la vida de Jesús, Maria i Josep’

Dur-se'n-ho la mala trampa *loc. v.* Perdre's els béns per causa dels deutes, dels plets, etc. *Si quan són hòmens veuen que la mala trampa s'endu açò..., que sàpien que'l qui fuig de Déu corre debaés*, Guinot Capolls 77. DCVB.

Dur-se'n es bessó *loc. v.* Obtenir la part millor d'una cosa. DCVB. Rond. Mall.: *Dirà que sí; i ell, que no ha fet res més que menjar i beure, se'n durà tot es muiat, tot es bessó, i noltros que ho hem fet tot, mos haurem de pegar un cop a la barra!*. ‘Ses tres flors’ **Variants:** **Dur-se'n es muiat** *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: *Dirà que sí; i ell, que no ha fet res més que menjar i beure, se'n durà tot es muiat, tot es bessó, i noltros que ho hem fet tot, mos haurem de pegar un cop a la barra!* ‘Ses tres flors’

Dur-se'n la pauma *loc. v.* Guanyar, obtenir victòria o avantatge, damunt els altres. DCVB. Rond. Mall.: *L'homo n'estava amb sos cabeis drets, d'aquelles proeses que es*

seus quatre fiis acabaven de fer, i en via ninguna era capaç de dir quina era sa de més mèrit, quina se'n duia la pauma. 'Un pare i quatre fiis'

Dur-se'n les títeres el dimoni [Dur-se'n ses títeres el dimoni] *loc. v.* Haver-hi una gran brega o desordre, un desveri, un estat de coses on ningú s'entén. DCVB.Rond. Mall.: *En Cameta-curta va dir an el Rei que estigués descansat, que o el dimoni se'n duria ses títeres o ell li trobaria sa fia major. 'En Juanet Cameta-curta i ses tres capsetes'*

Dur-se'n, algú, a l'altre món *loc. v.* Matar. Rond. Mall.: *I, si no la'm deixàveu anar a veure, un pur desaire me'n duria a l'altre món.'* Una pobleta i un Joanet' **Variants:** **Enviar, algú, a l'altre món** *loc. v.* Rond. Mall.: *Perque en tenien massa por de que, així com les havia fetes ses promeses, noles fes ses ateses, i les enviàs a l'altre món més que de pressa. 'Ses tres flors'* **Anar-se'n a l'altre món** *loc. v.* Morir. Rond. Mall.: *I amb aquesta veritat me'n voldria anar a l'altre món...*

Dur-se'n, algú, a veure Sant Pere *loc. v.* Matar. Rond. Mall.: *Però aviat una malaltia se'n dugué son pare a veure Sant Pere. 'Sa llampria meravellosa'* **Variants:** **Enviar, algú, a veure Sant Pere** *loc. v.* Matar. Rond. Mall.: *No en vull de malfenerandes ni de perfandes, dins ca-meua! I no hi bovetges amb Na Rossa, que no te tir qualche coça, que et baldi i t'envii a veure St. Pere!. 'Na Juana i la fada Mariana'* **Anar-se'n a veure Sant Pere** *loc. v.* Morir-se. Rond. Mall.: *I dins quatre dies va estar escabetxat se n'anà a veure Sant Pere.*

Dur, una idea, entre cella i cella [Dur, una idea, entre ceia i ceia] *loc. v.* Ficar-se o tenir una idea fixa sobre una cosa DCVB.Rond. Mall.: *La Reina aquí va notar que el Rei tenia cosa, que en duia qualcuna entre ceia i ceia, i ja s'exclama. 'La Mare Baleneta'*

Durar anys i panys *loc. v.* Esser una cosa de llarga durada. DCVB. **Variants:** **Durar més que un dia sense pa** *loc. v.* DCVB. **Durar més que mànecs de cullera** *loc. v.* DCVB. **Durar més que les obres de la Seu** *loc. v.* DCVB.

Durar d'un Sant Jaume a l'altre par. Durar només una estona. Serra Calend. Folk. 201. DCVB.

Durar de Nadal a Sant Esteve *loc. v.* No durar gens, esser molt curt. Es diu perquè el dia de Santa Esteve, és el que segueix immediatament al de Nadal. DCVB.

Durar el pa de noccs *loc. v.* Durar la lluna de mel, la felicitat del primer temps del matrimoni. *Ella 's cuydà / tot temps duràs / lo gay solàs / e pa de noccs, Spill 1161.* DCVB.

Durar més que foc de pinyol *loc. v.* Ésser de molta durada. Es diu per al·lusió a la caliuera formada per les glevs de la pasta d'oliva que es cremen per fer bullir l'aigua de la caldera en la tafona, i que és foc que dura viu molts de dies si el tenen acaramullat. DCVB, Mall.

Durar més que mànecs de cullera *loc. v.* Viure o conservar-se molt de temps. DCVB.Rond. Mall.: *El dimoni else se'n duia, de veure que aquells que tenien tan mal-apter, duraven més que mànecs de cuera. 'El Bon Jesús i Sant Pere i l'amo d'es Tossals Verds'*

Durar tres dies, com la mort del porc *loc. v.* Esser un dolor de poca durada. DCVB.

Durarà vida de cristians *loc. v.* Es diu d'una cosa molt duradora. DCVB, Mall.

Eixam de maig, jo me'n vaig *par.* Vol dir que un eixam d'abelles que surt del rusc dins el mes de maig, ja és tardà i no es vol aturar dins una casera nova, sinó que fuig. DCVB, Mall.

Eixamplar el cor *loc. v.* Alliberar de la por o de l'opressió d'esperit. *Allò me axampla lo cor, allò me dóna gran contento*, Lacavalleria Gazoph; *Donar,dóna alegria;/ donar, axampla el cor.* Salvà Poesia. DCVB.

Eixamplar els potons *loc. v.* Morir-se. *Malalts, tal volta curables que pronte estirarien es potons*, Roq. 15.DCVB, Mall.**Variants:Estirar es potons** *loc. v.* *Malalts, tal volta curables que pronte estirarien es potons*, Roq. 15). DCVB.

Eixamplar-se el cor *loc. v.* Sentir-se alliberar de l'angúnia i inundar de gran benestar. *Com se m'eixampla el cor!* Ruyra Parada 25. DCVB.

Eixarcola bé els sembrats i els veuràs multiplicats *par.* DCVB, Men.

Eixir o sortir del cor (una cosa) *loc. v.* Ser feta amb sinceritat, provenir d'impuls vertader interior. DCVB.

Eixordar el cel *loc. v.* Fer força crits i lamentacions en veu alta. (Un Mall Dicc.). DCVB.

Eixuga't que sues *en.* Es diu a un que ha dit una cosa que tothom sap, que no cal dir-la perquè es donava per sabuda. DCVB.

Eixut com una pellissa (estar) *loc. adv.* Sense cap diner. Rond. Mall.:*Fins que va haver pagats tots es deutes d'aquell mort; i foren tants, que el deixaren més eixut que una pellissa.* 'Es port de sa cibolla blanca'

El bé és de qui se'l guanya *par.* DCVB, Mall.

El bé és del qui el guanya [Es bé és d'es qui el guanya] *par.* Significa que els beneficis d'una cosa són d'aquell que ha obrat correctament. DCVB.*Més forta estava a no casar-se amb negú més que amb so "Mèl·lero Rosso", que era qui li havia tornada sa salut i sa vida; perquè lo que deia ella -Es bé és d'es qui el guanya.* 'Es Mèl·lero Rosso'

El bé i el mal, en Ser passat és igual [Es bé i es mal, en Ser passat és igual] *par.* DCVB, Mall.

El bé i el mal, la salut a la cara el trau *par.* Vol dir que la salut es manifesta amb el bon aspecte del qui la té. DCVB.

El bé i el mal, quan ha passat, és igual *par.* DCVB.

El bé no és conegut fins que és perdut *par.* DCVB, Cat., Mall., Men.

El bé, buscar-lo; i el mal, esperar-lo *par.* Vol dir que cal procurar el bé i estar previnguts per al mal que ens ve sense cercar-lo. DCVB./ Vol dir que sense el propi esforç no obtindrem la benaurança, i en canvi ens visitarà la tribulació sense procurar-la. DCVB, Men.

El ben parlat és ben mirat *par.* Indica els avantatges del parlar correcte i decorós. DCVB.

El bo (o el lleial) no viu més que fins que el traïdor vol *par.* Significa que contra la gent sense escrúpols fa de mal lluitar, perquè apellen a qualsevol mitjà per a desfer-se de l'adversari. DCVB.**Variants:El bo no viu més que fins que el dolent vol** *par.* *No viu més lo bo de quant lo traydor vol,* Isop Faules. DCVB.

El bon camí no és marrada *par.* [marrada voltera, desviació del camí dret; camí que no va dret a un lloc.] DCVB.

El bon cobrador fa el bon pagador *par.* Significa que per Ser puntual en els pagaments cal fer també puntualment les cobrances. DCVB.**Variants:El mal pagador fa el mal cobrador** *par.* DCVB.

El bon foc fa el bon coc *par.* DCVB.

El Bon Jesús no ho dóna tot ni ho lleva tot *par.* Es diu per indicar que les penes i tribulacions i els defectes solen tenir compensació en alegries i bones qualitats. DCVB, Mall., Men.

El bon mariner, mirant la lluna ja sap son quefer *par.* DCVB.

El bon menjar fa estar gras *par.* DCVB.

El bon nap, per l'agost ha de ser nat *par.* DCVB.**Variants:El bon nap, per sant Jaume ha de ser nat** *par.* DCVB. **El bon nap, per sant Llorenç ha de ser nat** *par.* DCVB.

El bon pa fa bones sopes *par.* Significa que amb bons elements es poden fer coses bones. DCVB.**Variants:Del pa blanc se fan les sopes** *par.* DCVB.

El bon pagador, de la bossa d'altri és senyor *par.* Significa que el bon pagador sempre té crèdit i troba qui li fia. DCVB.

El bon parlar, resta amb el qui el fa [Es bon parlar, resta amb es qui el fa] *par.* DCVB, Men.

El bon pastor, sense escorxar ton *par.* Significa que l'home entès fa les coses del seu ram així com cal, i l'inexpert les fa malbé. DCVB, Mall.

El bon pastor, ton, i no escorxa *par.* Significa que les coses s'han de fer bé i amb suavitat. DCVB.

El bon patró, fa el bon mariner *par.* Vol dir que la bondat del superior influeix damunt la dels seus subordinats. DCVB.

El bon pilar serveix la casa *par.* Significa que perquè una cosa duri, ha de tenir bons fonaments. DCVB.

El bon soldat fa el bon patró *par.* Vol dir que la manera de portar-se d'una persona envers d'una altra determina el comportament d'aquesta envers d'aquella. DCVB. / Significa que la bondat dels subordinats influeix damunt la dels superiors. DCVB.

El bon soldat no recula *par.* Es diu per recomanar coratge, davant les dificultats. DCVB.

El bon vi fa bon llatí *par.* Es diu perquè en beure vi se sol destravar la llengua i se sol enraonar molt. *La final conclusió de les millors bevedores, és que vin no val res si no par.la latí*, Metge Somni III. DCVB.

El bon vi no ha menester ram *par.* Significa que les coses bones no necessiten que se'n faci propaganda. DCVB.

El bon vi no necessita ram *par.* Significa que les coses bones no necessiten propaganda. DCVB. **Variants: El bon vi no ha menester ram** *par.* DCVB.

El bou per la banya i l'home per la paraula *par.* Ho diuen per significar que l'home qui parla sense discreció és agafat per allò que diu. DCVB. / Vol dir que l'home s'ha de considerar fermat per la seva paraula tant com el bou per la banya. DCVB.

El bou vell, muda'l d'aire, i deixarà la pell [Es bou vell, muda'l d'aire, i deixarà sa pell] *par.* (DCVB, Men.) .

El bovo tot ho sap fer, fins al temps del menester *par.* Vol dir que els ignorants solen presumir de saber molt, però fracassen quan arriba l'ocasió de demostrar-ho. DCVB.

El bovo tot ho sap fer, fins que s'ha de menester [Es bovo tot ho sap fer, fins que s'ha de menester] *par.* DCVB, Val., Men.

El braç dret d'algú *loc.v.* La persona que li ajuda més eficaçment, que li és un auxiliar necessari. *Tengué l'avinentesa de trobar el laboriós Aribau, que va esserli l'home, el bras dret,...* Obrador Arq. lit. 96. DCVB.

El braç dret, de qualcú (ser) *loc. adj.* Ser el seu principal col·laborador, el qui li dona ajuda més eficaç. *Aquest amo tenia un infant que ja havia complit devuit anys y era el seu bras dret per conrar aquelles terres*, Penya Mos. iii, 235. DCVB.

El braç, al pit; i la cama, al llit *par.* Vol dir que les lesions del braç es curen portant-lo en cabrestell, i les de la cama estant-se al llit. DCVB.

El burot de la rifa (ser) *loc. adj.* Ser una persona molt bellugadissa o informal (Mall.) DCVB, Mall.

El burro i l'ignorant són fills de consigermans *par.* DCVB.

El ca de s'hortolà, que no roega s'os ni el deixa roegar (ser com) en. DCVB, Mall.

El callar és com a sucre par. DCVB, Mall.

El cap blanc i el seny a cercar [Es cap blanc i es seny a cercar] par. Es diu d'un qui arriba a vell sense haver tingut seny mai. DCVB, Mall.

El cap de brot (ser) loc. adj. Ser el millor o més excel·lent dins el sue gènere. *D'aqueix superbo colós és una branca, / ell és lo cap de brot.* Canigó IV. DCVB. **Variants: De cap de brot (ser) loc. adj.** DCVB.

El cap del néixer i les anques del créixer par. Marroig Refr. DCVB.

El cap és de l'homo [Es cap és de s'homo] par. Vol dir que l'home ha de regir la casa. DCVB, Mall.

El caragol surt quan plou, i l homo quan fa sol par. DCVB, Mall.

El carrer és fet pel qui no sap caminar par. DCVB.

El cavall desenfrenat mira'l de lluny i amagat par. DCVB.

El cel no és fet pels ases par. Vol dir que les coses excel·lents s'han de donar a qui se les mereix. DCVB, Men. **Variants: El cel no és fet per posar-hi palla par.** DCVB, Mall.

El cel no ha de menester estalons en. Ho diuen als segadors que s'aixequen per descansar interrompent la feina. DCVB, Mall.

El codony madurarà, i el pèl li fugirà [Es codony madurarà, i es pèl li fugirà] par. Es diu d'una persona jove, que no té el seny complit per la seva poca edat, però que qualque dia el cobrarà. DCVB, Mall.

El colom, menja plata i caga plom par. Vol dir que els coloms costen molt de mantenir i no produeixen beneficis proporcionats a les despeses de llur manteniment. També es diu «menja or i caga plom». DCVB.

El comerciant i el porc, no se sap que es té fins que és mort par. Es refereix a les sorpreses que donen els homes de negocis, que sovint semblen estar en magnífica situació econòmica quan estan endeutats fins a les celles, cosa que es veu i descobreix si el negociant es mor en plena activitat mercantil. DCVB.

El conill és de qui el mou; la llebre, de qui l'agafa par. DCVB, Mall.

El consol del malalt és el metge par. DCVB.

El cor net i el cap dret par. Significa que cal obrar segons la consciència i no tenir por de les adversitats, de la calúmnia, etc. DCVB./ Es diu per recomanar puresa d'intencions.. (DCVB, Cat., Val., Bal.

El cor no enganya par. Vol dir que els pressentiments solen Ser indicis segurs. DCVB.

El cor no és traïdor [Es cor no és traïdor] par. Es diu per donar entenent que els pressentiments solen indicar coses veres. DCVB, Cat., Val., Bal.

El corb diu a la garsa comare, molt negra sou par. Es diu d'aquells qui imputen als altres els mateixos vicis que ells tenen. DCVB.

El cornut és el darrer que ho sap par. Refranys que signifiquen que moltes vegades el darrer que s'adona d'un fet és el qui hauria d'adonar-se'n primer, per la transcendència que té per a ell. DCVB. **Variants: El cornut i l'apariat és el darrer que ho sap par.** DCVB.

El creure és criança [Es creure és criança] par. Es diu per significar que l'obediència és senyal de bona educació. DCVB, Mall., Men. Rond. Mall.: -; *El Rei ho vol així? Idò així ho farem; que es creure és criança, m'ensenyaren mun pare i mu mare.* 'En Pere Catorze'

El cul d'En Jaumet, que no sap seure ni estar dret loc.nom. Es diu d'un infant o d'altra persona molt bellugadissa, que no està quieta mai. DCVB.

El darrer mot del credo (ser) loc. adj. Ser el de més poca importància. *En Belluguins...era el darrer mot del credo,* Galmés Flor, 11. DCVB.

El darrer mot del Credo loc.nom. La persona o cosa ínfima, de menys importància. *En Belluguins..., el més insignificant de la quadrilla, el darrer mot del Credo, un attot petit y magre,* Galmés Flor. DCVB, Mall, Men.

El darrer pensament que he tingut! loc. v. Es diu per indicar que d'allò de què es parla no se n'ha tingut ni la més remota idea. DCVB.

El darrer que ho sap és el banyut par. Vol dir que quan algú és enganyat, no se'n sol adonar fins que tothom ja en té notícia. DCVB.

El darrer qui ho sap és el banyut [Es darrer qui ho sap és es banyut] par. DCVB, Mall.

El delicat d'En Tendre, que el vent de l'aspi l'encaderna par. Es diu referint-se a persones excessivament delicades. DCVB. **Variants: El delicat d'En Tendre, que pujant al llit se va esmollar par.** DCVB. .

El delicat de ca'n Pomar (Ser o semblar) [es delicat de ca'n Pomar (Ser o semblar)] loc. adj. Ser excessivament delicat, gemegador per poca cosa, fàcil d'emmalaltir-se. DCVB, Men.

El demanar és cortesia, i el donar és voluntat [Es demanar és cortesia, i es donar és voluntat] par. DCVB, Mall.

El deuen afaitar amb so raor de dobler! par. Ho diuen de qualcú qui gemega o se queixa molt espantosament. (Mall.). DCVB, Mall.

El dia de la Mare de Déu de març s'emprenyen les oliveres par. DCVB.

El dia del Corpus, tothom parla llatí par. DCVB.

El dia nuvolós, enganya el peresós *par.* Significa que si el matí està ennuvolat, el qui ha d'aixecar-se dematí s'aixeca tard perquè es pensa que encara no és hora de llevar-se. DCVB.

El diable no té pa, i arma ca *par.* DCVB, Mall.

El diable sap molt, perquè és vell *par.* Vol dir que la vellesa és la font principal dels coneixements pràctics. DCVB. **Variants: El diable, quan és vell, sap més per experiència que per consell** *par.* DCVB. **El dimoni sap més per vell que per Ser dimoni** *par.* Vol dir que la llarga vida és la font principal dels coneixements pràctics. DCVB.

El diable són bolles! *par.* Exclamació admirativa freqüent entre gent vella. DCVB, Men.

El diable són dones! *par.* DCVB, Men.

El diable, quan és vell, es fa ermità *par.* DCVB, Cat., Val., Bal. **Variants: El diable, quan fons vell se feu ermità** *par.* Es diu al·ludint a persones depravades que en la vellesa es donen a les pràctiques pietoses. DCVB, Mall. **El diable, quan va Ser vell (o "quan no va tenir res que fer"), es feu ferrer** *par.* Es diu referint-se a una persona que essent ja empesa d'edat, muda d'ofici o es posa a treballar en coses que no havia tocadés mai. DCVB, Men.

El dimoni fa olles, però no fa cobertores *par.* Es diu perquè el qui comet un delictes no sol pensar a eliminar tots els detalls que el poden descobrir, i algun d'aquestes és causa de la ruïna del malfactor. DCVB, Mall. **Variants: El dimoni sap fer olletes, però no sap fer cobertoretetes** *par.* Vol dir que la malvolença organitza coses, però moltes vegades no arriba aportar-les a bon terme perquè li falla qualche detall. DCVB, Mall.

El dimoni hi para taverna *loc. v.* Es diu d'un lloc o d'una cosa on hi ha un gran desgavell. DCVB, Mall.

El dimoni mai dorm *par.* DCVB, Men.

El dimoni mai dorm *par.* DCVB, Men.

El dimoni no és tan lleig com el pinten *par.* Es diu al·ludint a una persona que molts consideren com a dolenta. DCVB.

El dimoni que ho entengui! *en.* Es diu davant una inconseqüència d'algú. DCVB.

El dimoni sempre ajuda als seus *par.* Es diu al·ludint als dolents que prosperen. DCVB.

El dimoni tapa i destapa *par.* Vol dir que en les males accions sempre sol haver-hi un interès a encobrir-les i un altre a publicar-les. DCVB, Mall.

El dimoni tot l'any espigola, i els darrers dies fa ses segades *par.* DCVB, Men.

El dimoni, quan no té res que fer, amb sa coa mata mosques *par.* Es diu al·ludint als peresosos que no prenen mai una ocupació seriosa i s'entretenen en frivolitats. DCVB, Mall., Val.

El dissabte, tot m'ho gaste *par.* DCVB.

El dolor és mal traïdor *par.* Es refereix al la dolor reumàtica, que sovint reapareix quan ja sembla guarida. DCVB.

El far no pensa en el dejú *par.* Vol dir que el que es troba bé i proveït del que necessita, no sol preocupar-se del qui n'està mancat. DCVB. **Variants: El fart no coneix el dejú** *par.* DCVB. **Qui està fart, no té ànsia del dejú** *par.* DCVB. **El fart no es recorda del dejú** *par.* DCVB. **Un ventre fart, no en coneix un de dejú** *par.* DCVB.

El farem jeure amb sos talons darrera *loc. v.* Es diu en to d'amenaça humorística referint-se a qualcú que ha disgustat un infant, i aquest roman tot satisfet de saber que li imposaran al seu ofensor aquell càstig tan terrible. DCVB, Mall.

El febrer té bon alè *par.* DCVB.

El febrer treu els ordis del bolquer [Es febrer treu ets ordis d'es bolquer] *par.* Indica que durant el mes de febrer els sembrats creixen. DCVB. Rond. Mall.: *Si hi ha moltes brusques de febrer, ses faves són bones. Es febrer treu ets ordis d'es bolquer.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

El febrer, avergonyit, es tapa la cara i surt de nit *par.* DCVB.

El ferrer Banyera, ferrant va perdre l'ofici. [Es ferrer Banyera, ferrant va perdre s'ofici] *par.* Es diu referint-se a qualcú que en lloc de progressar en la seva professió o en els estudis, més tost s'hi endarrereix. DCVB, Eiv.

El ferro, quan és calent, se dobra molt fàcilment *par.* DCVB. **Variants: El ferro, quan és calent, se doblega fàcilment** *par.* DCVB.

El fi final servir a Déu i no fer mal *par.* DCVB.

El fil i l'agulla manté la vestidura *par.* Vol dir que els adobs que es fan als vestits fan que aquests siguin de molta durada. DCVB.

El fill de la cabra, sempre ha d'esser cabrit *par.* DCVB.

El fill del gat, a lo millor treu les ungles *par.* DCVB.

El fill que sembla a son pare, fa honor a sa mare *par.* DCVB.

El fill que sos pares bat, ja l'infern se té guanyat *par.* DCVB.

El floc ha de dir amb les castanyetes [Es floc ha de dir amb ses castanyetes] *par.* Vol dir que dues coses que han d'anar juntes, convé que sien ben adients o adequades una a

l'altra. DCVB, Mall. **Variants: Dir el foc amb les castanyoles** [Dir es foc amb ses castanyoles] *par.* DCVB, Mall.

El foc de casa no crema (o no escalfa) *par.* Vol dir que a les coses del nostre maneig quotidià no els donem valor o importància. DCVB.

El foc és mitja vida *par.* Vol dir que el foc és de les coses més necessàries, tant per a la calefacció com per a l'alimentació. DCVB.

El foc té superior, però l'aigua no *par.* Ho diuen els porucs d'embarcar-se. DCVB. **Variants: El foc té senyor, però l'aigua no té aturador** *par.* DCVB.

El foc, el betlem i la mar sempre tenen què mirar *par.* DCVB, Mall.

El frare no canta *en.* Ho diuen per significar falta de diners. DCVB, Mall.

El fred d'octubre mata l'oruga *par.* DCVB.

El fred de març entra dins les banyes dels bous [Es fred de març entra dins ses banyes d'es bous] *par.* DCVB, Men.

El fred és enemic del pit *par.* DCVB.

El fred, ses rates no se'l mengen [Es fred, ses rates no se'l mengen] *par.* DCVB.

El fum i la mala cara treuen la gent de casa *par.* DCVB.

El fum va a els polits *par.* Es diu irònicament al qui es queixa d'esser molestat pel fum. DCVB, Men.

El gat no treu les arpes fins que les ha de menester *par.* Gomis Zool. 108. DCVB.

El gat, sense voler, esgarrapa *par.* DCVB.

El gener de cap o de coa té [Es gener de cap o de coa té] *par.* [Oració]. Es diu per significar que el mes de gener no és un mes bo per a l'agricultura. Rond. Mall.: *Per sa mala anyada que mos espera. Ja sabem que es Gener, de cap o de coa té.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

El girar de gener, fa l'home cavaller *par.* Fa fruitar molt la terra. Art del pagès, 47. DCVB.

El gram es mor tot sol, si es llaura per la lluna vella de juliol [Es gram es mor tot sol, si es llaura per sa lluna veia de juliol] *par.* BDC, xviii, 250. DCVB, Bal.

El gram s'amorgona tot sol *par.* Vol dir que els mals exemples i en general les coses dolentes creixen per si soles, sense que se les fomenti. DCVB, Men.

El gregal i el xaloc, porten fred i porten foc *par.* DCVB.

El guisat, o d'en calent o rescalfat *par.* DCVB.

El jeure és parent del dormir *par.* DCVB, Men.

El jornal d'un menestral, entra per la porta i surt pel finestral *par.* DCVB. **Variants:** **El jornal, entra per la porta i se'n va pel funeral** *par.* Vol dir que el jornal es gasta fàcilment en les coses de menjar. DCVB.

El juliol, no miris la vinya, que et causarà dol [Es juliol, no miris sa vinya, que et causarà dol] *par.* Tots aquests refranys es refereixen a l'estat de la vinya en aquest mes. DCVB, Lluçmajor.

El juny fred mata l'esplet *par.* DCVB, Mall.

El lladre mai té repòs *par.* DCVB.

El llegir fa perdre l'escriure [Es llegir fa perdre s'escriure] *par.* Es diu per indicar que no és possible dedicar-se intensament a una ocupació sense llevar intensitat a les altres. DCVB, Mall., Men. **Variants:** **Massa escriure fa perdre el llegir** [Massa escriure fa perdre es llegir]. DCVB, Men.

El fred és enemic del pit *par.* DCVB.

El fred, ses rates no se'l mengen [Es fred, ses rates no se'l mengen] *par.* DCVB.

El fum i la mala cara treuen la gent de casa *par.* DCVB.

El fum va a els polits *par.* Es diu irònicament al qui es queixa d'esser molestat pel fum. DCVB, Men.

El gat no treu les arpes fins que les ha de menester *par.* Gomis Zool. 108. DCVB.

El gat, sense voler, esgarrapa *par.* DCVB.

El gener de cap o de coa té [Es gener de cap o de coa té] *par.* [Oració]. Es diu per significar que el mes de gener no és un mes bo per a l'agricultura. Rond. Mall.: *Per sa mala anyada que mos espera. Ja sabem que es Gener, de cap o de coa té.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

El girar de gener, fa l'home cavaller *par.* Fa fruitar molt la terra. Art del pagès, 47. DCVB.

El gram es mor tot sol, si es llaura per la lluna vella de juliol [Es gram es mor tot sol, si es llaura per sa lluna veia de juliol] *par.* BDC, xviii, 250. DCVB, Bal.

El gram s'amorgona tot sol *par.* Vol dir que els mals exemples i en general les coses dolentes creixen per si soles, sense que se les fomenti. DCVB, Men.

El gregal i el xaloc, porten fred i porten foc *par.* DCVB.

El guisat, o d'en calent o rescalfat *par.* DCVB.

El jeure és parent del dormir *par.* DCVB, Men.

El jornal d'un menestral, entra per la porta i surt pel finestral *par.* DCVB. **Variants:** **El jornal, entra per la porta i se'n va pel funeral** *par.* Vol dir que el jornal es gasta fàcilment en les coses de menjar. DCVB.

El juliol, no miris la vinya, que et causarà dol [Es juliol, no miris sa vinya, que et causarà dol] *par.* Tots aquests refranys es refereixen a l'estat de la vinya en aquest mes. DCVB, Lluçmajor.

El juny fred mata l'esplet *par.* DCVB, Mall.

El lladre mai té repòs *par.* DCVB.

El llegir fa perdre l'escriure [Es llegir fa perdre s'escriure] *par.* Es diu per indicar que no és possible dedicar-se intensament a una ocupació sense llevar intensitat a les altres. DCVB, Mall., Men. **Variants:** **Massa escriure fa perdre el llegir** [Massa escriure fa perdre es llegir]. DCVB, Men.

El fred és enemic del pit *par.* DCVB.

El fred, ses rates no se'l mengen [Es fred, ses rates no se'l mengen] *par.* DCVB.

El fum i la mala cara treuen la gent de casa *par.* DCVB.

El fum va a els polits *par.* Es diu irònicament al qui es queixa d'esser molestat pel fum. DCVB, Men.

El gat no treu les arpes fins que les ha de menester *par.* Gomis Zool. 108. DCVB.

El gat, sense voler, esgarrapa *par.* DCVB.

El gener de cap o de coa té [Es gener de cap o de coa té] *par.* [Oració]. Es diu per significar que el mes de gener no és un mes bo per a l'agricultura. Rond. Mall.: *Per sa mala anyada que mos espera. Ja sabem que es Gener, de cap o de coa té.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

El girar de gener, fa l'home cavaller *par.* Fa fruitar molt la terra. Art del pagès, 47. DCVB.

El gram es mor tot sol, si es llaura per la lluna vella de juliol [Es gram es mor tot sol, si es llaura per sa lluna veia de juliol] *par.* BDC, xviii, 250. DCVB, Bal.

El gram s'amorgona tot sol *par.* Vol dir que els mals exemples i en general les coses dolentes creixen per si soles, sense que se les fomenti. DCVB, Men.

El gregal i el xaloc, porten fred i porten foc *par.* DCVB.

El guisat, o d'en calent o rescalfat *par.* DCVB.

El jeure és parent del dormir *par.* DCVB, Men.

El jornal d'un menestral, entra per la porta i surt pel finestral *par.* DCVB. **Variants:** **El jornal, entra per la porta i se'n va pel funeral** *par.* Vol dir que el jornal es gasta fàcilment en les coses de menjar. DCVB.

El juliol, no miris la vinya, que et causarà dol [Es juliol, no miris sa vinya, que et causarà dol] *par.* Tots aquests refranys es refereixen a l'estat de la vinya en aquest mes. DCVB, Lluçmajor.

El juny fred mata l'esplet *par.* DCVB, Mall.

El lladre mai té repòs *par.* DCVB.

El llegir fa perdre l'escriure [Es llegir fa perdre s'escriure] *par.* Es diu per indicar que no és possible dedicar-se intensament a una ocupació sense llevar intensitat a les altres. DCVB, Mall., Men. **Variants:** **Massa escriure fa perdre el llegir** [Massa escriure fa perdre es llegir]. DCVB, Men.

El fred és enemic del pit *par.* DCVB.

El fred, ses rates no se'l mengen [Es fred, ses rates no se'l mengen] *par.* DCVB.

El fum i la mala cara treuen la gent de casa *par.* DCVB.

El fum va a els polits *par.* Es diu irònicament al qui es queixa d'esser molestat pel fum. DCVB, Men.

El gat no treu les arpes fins que les ha de menester *par.* Gomis Zool. 108. DCVB.

El gat, sense voler, esgarrapa *par.* DCVB.

El gener de cap o de coa té [Es gener de cap o de coa té] *par.* [Oració]. Es diu per significar que el mes de gener no és un mes bo per a l'agricultura. Rond. Mall.: *Per sa mala anyada que mos espera. Ja sabem que es Gener, de cap o de coa té.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

El girar de gener, fa l'home cavaller *par.* Fa fruitar molt la terra. Art del pagès, 47. DCVB.

El gram es mor tot sol, si es llaura per la lluna vella de juliol [Es gram es mor tot sol, si es llaura per sa lluna veia de juliol] *par.* BDC, xviii, 250. DCVB, Bal.

El gram s'amorgona tot sol *par.* Vol dir que els mals exemples i en general les coses dolentes creixen per si soles, sense que se les fomenti. DCVB, Men.

El gregal i el xaloc, porten fred i porten foc *par.* DCVB.

El guisat, o d'en calent o rescalfat *par.* DCVB.

El jeure és parent del dormir *par.* DCVB, Men.

El jornal d'un menestral, entra per la porta i surt pel finestral *par.* DCVB. **Variants:** **El jornal, entra per la porta i se'n va pel funeral** *par.* Vol dir que el jornal es gasta fàcilment en les coses de menjar. DCVB.

El juliol, no miris la vinya, que et causarà dol [Es juliol, no miris sa vinya, que et causarà dol] *par.* Tots aquests refranys es refereixen a l'estat de la vinya en aquest mes. DCVB, Lluçmajor.

El juny fred mata l'esplet *par.* DCVB, Mall.

El lladre mai té repòs *par.* DCVB.

El llegir fa perdre l'escriure [Es llegir fa perdre s'escriure] *par.* Es diu per indicar que no és possible dedicar-se intensament a una ocupació sense llevar intensitat a les altres. DCVB, Mall., Men. **Variants:** **Massa escriure fa perdre el llegir** [Massa escriure fa perdre es llegir]. DCVB, Men.

El llegir fa perdre l'escriure *par.* Vol dir que una cosa destorba o atura l'altra; es diu referint-se a algú que, per dedicar-se a una cosa, n'abandona una altra de més important o convenient. DCVB.

El lleial viu fins que el traïdor vol *par.* Significa que els bons estan a mercè dels dolents, els quals no tenen escrúpol d'anihilar aquells o de perjudicar-los greument. DCVB.

El llevant la mou, la tramuntana la plou *par.* DCVB.

El llevat, fa sortir la dona del forat [Es llevat, fa sortir sa dona d'es forat] *par.* Vol dir que les activitats de l'home estan sotmeses a les circumstàncies, als esdeveniments, que poden precipitar-les o determinar-les d'una manera o altra. DCVB.

El lli ben filat, dóna drap doblat *par.* DCVB.

El llit calent fa la taula freda [Es llit calent fa sa taula freda] *par.* Vol dir que els qui dormen massa no guanyen prou per a mantenir-se. DCVB, Mall.

El llit xucla *par.* Significa que a certs malalts l'estar al llit els debilita i els capfica més. DCVB. **Variants:** **El llit menja** *par.* DCVB. **El llit tira** *par.* DCVB.

El lloc de la nafra, no el cobre garnició *par.* DCVB.

El llop muda les dents, però no els pensaments *par.* Significa que la gent malèvola canvia d'aspecte i de procediments, però no deixa les males intencions. DCVB.

El llop muda les dents, però no els pensaments *par.* Vol dir que la gent dolenta pot canviar d'aspecte, de posició social, etc., però no sol perdre els seus mals instints. DCVB.

El llop sempre va a caçar lluny del lloc on sol estar *par.* Vol dir que el malfactor procura actuar a llocs on no el coneguin. DCVB.

El major mal dels mals, és haver-les amb animals *par.* DCVB, Mall.

El mal cobrador, fa el mal pagador *par.* Vol dir que quan el qui té drets es descuida d'exercir-los, el qui té deures amb aquell també es deixa se complir-los. DCVB.

El mal comprador menja dolenta vianda *par.* DCVB.

El mal de cap, el menjar el bat *par.* DCVB.

El mal de cap, el menjar el bat *par.* Significa que de vegades es té mal de cap perquè es necessita aliment. DCVB.

El mal de cap, el ventre ho sap *par.* Vol dir que el mal de cap pot provenir d'indigestió. DCVB.

El mal de les persones, no el senten les bèsties *par.* Es diu quan algú es mostra insensible davant el mal d'altri. DCVB.

El mal de les rates, el fan les unes i el paguen les altres *par.* Es refereix als casos en què els innocents sofreixen les conseqüències de les accions dels malfactors. DCVB. Exemple de les Rondalles Valencianes. **Variants: El mal de les rates, el fan uns i ho paguen altres** *par.* «Uns fan el mal, i altres ho paguen». DCVB.

El mal de ventre, el cagar el trempa *par.* Indica que l'evacuació és el millor remei contra les indigestions. DCVB.

El mal de ventre, el menjar el tempra *par.* DCVB.

El mal del cap, prompte mort o curat *par.* DCVB, or.

El mal és mes del que diuen *par.* DCVB. **Variants: En la terra que no és bona, molt més mal hi ha del que sona** *par.* DCVB.

El mal es riu de l'ungüent *par.* Es diu de les coses que, en lloc de millorar, pitjoren malgrat els remeis que hi apliquen. DCVB.

El mal no afaita ningú *par.* Es diu referint-se a qualcú qui està debilitat o envellit per les penes o malalties. Men. DCVB, Men.

El mal pagador sol Ser bon cobrador *par.* Vol dir que hi ha mal pagadors que són exactes i exigents per a cobrar els seus drets. DCVB.

El mal sempre va en augment *par.* DCVB.

El mal ve a arroves i se'n va a unces *par.* DCVB, Cat., Val., Bal.

El mal ve a quintars i se'n va a unces *par.* Signifiquen que el mal sobrevé sobtadament o molt de pressa i s'extingeix difícilment i a poc a poc. DCVB. **Variants:Es bé redola i es mal vola** *par.* DCVB, Mall. **El mal ve a bótes i se'n va a gotes** *par.* DCVB, Mall. **El mal ve volant i se'n va a peu coix** *par.* DCVB, Mall.

El mal, per a tots és mal *par.* DCVB.

El mal, s'ha de treure ben alt *par.* Vol dir que convé declarar francament el mal que se sent, perquè s'hi puguin aplicar les medicines apropiades. DCVB.

El mantell de les fadrines fa murmurar les veïnes *par.* DCVB.

El març marceja *par.* Vol dir que pel mes de març el temps sol ser variable, que no se'n poden fiar, perquè tan bon punt fa sol com plou o fa una ventada. DCVB. **Variants:Bord bordeja i març marceja** *par.* DCVB. **El març marceja i la gent bogeja** *par.* DCVB. **Març marceja, abril bogeja i bord bordeja** *par.* DCVB. **No hi ha març que no marcegi, ni bord que no bordegi, ni fill d'ase que no brami** *par.* DCVB. **Març que no marceja, tot l'any li porta enveja** *par.* DCVB. **Si el març no marceja ni l'abril abrilreja, tot l'any bogeja** *par.* DCVB. .

El mariner i son vaixell, tenen la mateixa pell *par.* Vol dir que quan perilla una nau, també perillen els tripulants. DCVB, Mall.

El marit a la muller, que li tingui el menester; i la muller al marit, que li tingui net el llit *par.* DCVB.

El massa pentinar espanya sa cabellera [Es massa pentinar espanya sa cabellera] *par.* DCVB, Mall.

El mateix home, els mateixos pecats *par.* Significa que tothom pateix, més o menys, dels mateixos defectes morals. DCVB.

El matinar, tres cose fa ric i sa i bon cristià. *par.* DCVB.

El matrimoni no fóra res, si al cap de l'any no fossin tres *par.* DCVB.

El meló vol vi bo, i el caragol diu que també en vol *par.* Miró Afor. 240. DCVB.

El menester fa fer *par.* Vol dir que la necessitat obliga a treballar. DCVB.

El menjar és casta *par.* Vol dir que el menjar molt fa créixer i enfortir el cos (Mall.). DCVB, Mall.

El mercader a la plaça i el el menestral a sa casa *par.* DCVB.

El mercader i el porc, no se sap el que té fins que és mort *par.* DCVB. **Variants:Mercant i porc, no se sap que té fins que es mort** *par.* DCVB, Men.

El merèixer fa obtenir *par.* DCVB.

El més (adjectiu) que el sol escalfa [es més (adjectiu) que es sol escaufa] *loc. adj.* Manera d'indicar la possessió d'una determinada qualitat en grau molt alt DCVB. Rond. Mall.: *Aquell homo era es més polissó que es sol escaufava, i sa madona per lo mateix.* 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig' *N'Aineta, com més creixia i se feia més dona, més augmentava sa seva gentilesa i gaiardia, i aviat fons s'al.lota més bella que es sol escaufava.* 'Sa muleta de plata' *Sa més grossera, malfenta i gropelluda que haguessen vista mai, i al mateix temps sa més entonada i sa més superbiosa que el sol escaufava.* 'N'Estel d'or'. **Variants: El més (adjectiu) del món [es més (adjectiu) del món]** *loc. adv.* Rond. Mall.: *I sa serp el deixa passar sa més lleial del món, tot dient-li.* 'L'amor de les tres taronges'; *I ell sona qui sona es fabiol, es més descansat del món* 'Es fii des pescador'; *Però ella, sa més fresca del món, i com si li haguessin tirades paies de Menorca.* 'En Ferrandí'

El mes de gener és com el bon cavaller *par.* Vol dir que no sol ser variable; que tal com comença, acaba. DCVB.

El mes de maig a segar me'n vaig [es mes de maig a segar me'n vaig] *par.* Indica que la sega es fa durant el mes de maig. Rond. Mall.: *-Es Maig! -diu sa jaieta-. Oh, quin mes més garrit! Maig humit/ fa el pagès ric. Aigo de Maig, de raig a raig. Es mes de Maig/ a segar me'n vaig. Es ploure de Maig, anyada de garroves segura.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

El més dolent pas, és el de la porta *par.* Significa que per anar de viatge o començar una empresa important, la cosa més difícil és l'acte inicial. DCVB.

El més dolent se'n duu la tallada millor [És més dolent se'n duu sa taiada millor] *par.* DCVB, Mall.

El més mal pas és el de la porta *par.* Vol dir que per a sortir d'una mala situació, la part més difícil és el començament, el decidir-se. DCVB. **Variants: No hi ha pas més mal que el del portal** *par.* DCVB.

El més pintat *loc. adj.* El més llest o experimentat. *Sempre en tenia alguna de pensada per fer sa xacota damunt es més pintat,* Rond Riv. 62. DCVB.

El més... que el sol escalfa *loc. adj.* El més... de tot el món. *Tenia una fia... sa més grossera... y en el mateix temps sa més entonada y superbiosa que es sol escaufava,* Alcover Rond. i, 72. DCVB.

El mestral és sa granera del cel [Es mestral és sa granera del cel] *par.* Es diu perquè aquest vent espargeix els núvols. DCVB, Mall.

El mestral, dorm a ca-seva [Es mestral, dorm a ca-seva] *par.* Significa que el mestral sol posar-se en venir la nit. DCVB, Men.

El militar a la guerra i el pagès a la terra *par.* DCVB.

El millor remei és el que cura *par.* Significa que no cal apreciar les coses per la seva fama o prestigi, sinó per la seva utilitat pràctica. DCVB. **Variants: El millor remei és el**

que prova par. Vol dir que els medicaments, per acreditats que estiguin, no són bons si no fan realment profit. DCVB.

El millor dels daus és no jugar-los par. Vol dir que la pràctica més prudent és defugir les ocasions i perills. DCVB.

El millor formatge té cucs par. Significa que els homes, per bons que siguin, sempre tenen algun defecte. DCVB.

El millor pa és el de casa par. Indica que l'aliment més profitós és el que es pren en la intimitat i calma de la casa pròpia. DCVB.

El millor parent és tenir un duro a la butxaca par. DCVB, Cat., Bal.

El millor te, és te de llençol [Es millor te, és te de llençol] par. Significa que generalment la millor manera de curar una malaltia és estar dins el llit. DCVB, Men.

El miracle de Mahoma, que es va ajeure al sol i es va despertar a l'ombra par. Es diu referint-se a una cosa que algú vol presentar com a extraordinària i no en té res. DCVB.

El missatge s'ha concagat [Es missatge s'ha concagat] en. Es diu del qui ha complert malament un encàrrec (Mall.). DCVB.

El moliner sempre parla de moles par. Es diu referint-se a algú que té propensió a parlar d'un mateix assumpte. DCVB.

El moliner tira l'aigua cap al seu molí par. Significa que cadascú procura la seva conveniència. DCVB.

El moll ha d'esser pescat, torrat i menjat [Es moll ha d'esser pescat, torrat i menjat] par. Vol dir que aquest peix s'ha de menjar pescat de fresc i preferentment cuit a la brasa (Mall.). DCVB, Mall.

El món és un bigalot i aferra allà on pot par. DCVB, Mall. **Variants: El món és un bigalot i aferra qui pot par.** DCVB, Mall.

El món fa rodes par. Vol dir que les coses del món són molt canviabls. DCVB.

El món i la bolla loc.nom. Tothom, una gran generació. *Sa figura agegantada del par.e Etern... aguantant en sa mà sa bolla del món*, Rosselló Valldem. 14. DCVB, Mall., Men.

El món no és fet en un dia par. Es diu per significar que tot treball vol el seu temps i no es pot fer precipitadament. DCVB, Mall., Men. **Variants: El món no va Ser fet en un dia par.** Significa que les coses han de fer-se amb el temps degut, i no precipitadament. DCVB.

El mossènyer Barbeta loc.nom. El dimoni. DCVB, Men.

El mosso peresós, per un pas ne dóna dos par. Vol dir que per peresa de fer les coses sol haver-hi necessitat de treballar més que si s'hagués estat diligent. DCVB.

El mosso que és ben criat, calla si no és preguntat *par.* DCVB.

El mosso que està pagat, sempre té el braç trencat *par.* Significa que quan s'ha pagat per endavant, el treballador no sol fer gaire la diligència per al treball. DCVB.

El mosso vol Ser mestre *par.* Es diu pels qui pretenen de saber més del que realment saben fer. DCVB.

El muní de l'escolà , cantant ve i cantant se'n va [Es muní de s'escolà , cantant ve i cantant se'n va] *loc. nom.* Ferrer Dicc. DCVB.

El negoci d'En Robert amb les cabres *loc.nom.* Negoci dolent, de mal resultat comercial. Es diu que en tal Robert donava dues cabres blanques per una de negra o viceversa. DCVB.

El negoci de Na Peix- frit *loc.nom.* Mal negoci. Conten que Na Peix- frit compreva el peix a dotze, el fregia i després el venia a sis. DCVB, Mall., Men.

El negre l'embarassa [Es negre l'embarassa] *en.* Es diu d'un que no sap llegir, o que en sap molt poc. Pons Com an., 177. DCVB.

El negre l'embarassa *en.* Es diu d'algú que no sap llegir. DCVB.

El néixer i el morir, per son punt han de venir *par.* Vol dir que el dia de la naixença i el de la mort no estan subjectes a la previsió excata dels homes. DCVB.

El net de la penyora [Es net de sa penyora] *loc.nom.* La part substancial, més important d'una cosa. La solució del problema, l'aclariment del misteri. *Es net de sa penyora y es busil·lis està en no sortir may de sa parada de ses sebas*, Aguiló Rond. de R. 5.; *Vos dich el net de la penyora*, Peña Mos. III, 111. .DCVB./ DCVB, Mall.

El nom de Maria aigua m'envia *par.* Es diu perquè la festa del Nom de Maria (12 de setembre) s'escau al principi de l'època de les pluges (Mallorca). DCVB, Mall.

El nom no fa la cosa *par.* Significa que el nom que es doni a una cosa és secundari, que el que importa és la realitat en si. DCVB.

El pa de casa no satisfà *par.* Signifiquen que els infants solen trobar més agradable el menjar de casa d'altri que el de la pròpia. DCVB. **Variants: El pa de casa no fa** *par.* DCVB.

El pa de fleca, el cor asseca *par.* DCVB.

El pa moll, embossa el coll [Es pa moll, embossa es coll] *par.* Es diu per consolar els qui no poden menjar sinó pa dur. DCVB, Mall.

El pa no camina, però fa caminar *par.* Es diu referint-se al reforç que representa per al qui va de camí l'alimentació que pren. DCVB.

El pa no cansa *par.* Es diu perquè a totes les menjades es menja pa i no se sent mai fatiga de menjar-ne. DCVB.

El pa, de blat; i el vi, de raïm *par.* Expressa la condició perquè el pa i el vi siguin així com cal. DCVB.

El pa, que Déu n'hi do *par.* Expressions devotes que s'usen en anomenar el pa. DCVB. **Variants:** **El pa, Déu mos ne do** *par.* DCVB.

El pa, ullat; i el formatge, serrat *par.* Significa que el pa millor és el que té ulls, i el formatge millor és el clos, compacte. DCVB.

El pagès a la terra, i el militar a la guerra *par.* Significa que cadascú ha de dedicar-se a allò que entén i té per mà. DCVB.

El pagès que té diner, mai se passi a cavaller *par.* Vol dir que el camperol, encara que sigui ric, no ha de presumir de senyor. DCVB.

El pagès sempre ha d'estar prop dels que fa treballar *par.* DCVB.

El pagès, si no treballa, no té res *par.* DCVB.

El paper aguanta tot el que hi posen [Es paper aguanta tot lo que hi posen] *par.* Es diu referint-se als periòdics, que publiquen qualsevol cosa encara que sigui inversemblant. DCVB, Mall.

El pare no és nat, i el fill salta pel terrat *par.* Endevinalla que es refereix al fum, i que s'usa com a refrany referint-se als que disposen mentalment de coses que no tenen la seguretat d'arribar a posseir. DCVB

El parir entendreix, i el mamar envelleix *par.* Es diu referint-se a les dones que pateixen de mal de pits durant la lactància. DCVB. **Variants:** **El parir és un lliri, i el criar és un martiri** *par.* DCVB.

El parir i el morir, pel seu curs han de venir *par.* Significa que el par.t és una cosa que no es pot precipitar. DCVB.

El pastor de Llodrà, com més anà, més ase tornà [Es pastor de Llodrà, com més anà, més ase tornà] *par.* Ho diuen d'algú que, en lloc de corregir-se, torna més xerec (Manacor). DCVB, Manacor.

El patró Bisquerra deia embarca embarca, i jo quedaré en terra [Es patró Bisquerra deia embarca embarca, i jo quedaré en terra] *par.* Ho diuen d'aquells qui indueixen els altres a fer feina o a mostrar cara, i ells romanen inactius o amagats. DCVB, Mall.

El pecat de la vaca, el paga el vedell *par.* Vol dir que sovint són castigats els innocents en lloc dels culpables. DCVB.

El pecat pesa més que el plom [Es pecat pesa més que es plom] *par.* Indica que el pes del remordiment és molt feixuc. DCVB. Rond. Mall.: *Ja veien ells que tots se'n*

guardarien com de caure, de destapar.-se; però, com es pecat pesa més que es plom, i si fins lo que no es fa se sap quant i més lo que es fa, per d'amagat que es faça. 'Ses tres flors'

El pecat pesa més que el plom *par.* Significa que la consciència de les coses mal fetes no deixa viure a pler el qui les ha comeses. DCVB.

El pecat se pot dir, però el pecador no *par.* Indica que es poden contar coses mal fetes, però no és caritatiu ni correcte anomenar el culpable. DCVB.

El pedaç d'En Castell, si ell m'embruta a jo, jo l'embrut a ell [Es pedaç d'En Castell, si ell m'embruta a jo, jo l'embrut a ell] *par.* Es diu d'aquelles persones que censuren els altres per defectes que elles mateixes tenen. DCVB, Men.

El peix gros se menja el menut *par.* Significa que els poderosos sempre dominen damunt els pobres o dèbils. DCVB. **Variants: El peix gros se menja el petit** *par.* DCVB.

El peix no s'agafa a pedrades [Es peix no s'agafa a pedrades] *par.* Significa que per a aconseguir dels altres allò que volem, cal tractar-los amb amabilitat i no de qualsevol manera. DCVB, Mall., Men. **Variants: El peix no s'agafa a bastonades [Es peix no s'agafa a bastonades]** *par.* DCVB.

El peix, arròs i meló, volen el vi felló *par.* Això és, el vi rabiós, molt fort. DCVB.

El peix, arròs i pebrot, demanen el vi ben fort *par.* DCVB.

El peix, cremant; i la carn belant *par.* Significa que el peix, per a Ser saborós, ha de menjar-se acabat de coure, i la carn ha de menjar-se poc cuita. DCVB, Mall.

El peix, neix en l'aigua i mor en vi *par.* Vol dir que el peix sol menjar-se acompanyat de vi. DCVB.

El peix, per la boca mor *par.* Al·ludeix als qui són indiscrets en el parlar. DCVB. **Variants: Molts moren per la boca, com els peixos** *par.* DCVB.

El penitent no diu res, i el pare Marc predica *par.* Es diu referint-se a les persones que es preocupen dels assumptes d'altri més que els mateixos interessats. DCVB.

El pensament no està mai aturat *par.* DCVB, Mall.

El pensar no és saber [Es pensar no és sebre] *par.* Ho diuen quan algú s'excusa d'una cosa mal feta dient que no s'ho pensava, o que es pensava que era d'una altra manera. DCVB, Mall., Men.

El peresós, tot temps és freturós *par.* DCVB. **Variants: El peresós, tot temps és venturós** *par.* DCVB.

El pern del món *loc.nom.* L'eix al voltant del qual roda l'esfera de l'univers, segons la concepció antiga i vulgar. *Que romperà en lo dia darrer lo pern del món*, Atlàntida IV. DCVB.

El pes no enganya ningú *par.* Significa que pesant una cosa s'esvaeixen els dubtes sobre si hi ha o no la quantitat deguda. També es diu «El pes i la mesura desenganyen la criatura». DCVB.

El pescador d'ham, a casa seva hi sol dur fam [Es pescador d'ham, a casa seva hi sol dur fam] *par.* Tots aquests aforismes signifiquen que el pescar amb canya i en general sense ormeig gros, és feina que dóna poc producte. DCVB, Men. **Variants: Pescador de canyeta, du prima la panxeta** *par.* DCVB, Men. **Pescador de llinya, és tard quan dina** *par.* DCVB. **Pescador de canya i moliner de vent no ha mester notari per fer testament** *par.* DCVB. **Pescador de canya i moliner de vent, damunt s'ungla fa testament** *par.* DCVB, Mall. **Pescador de canya, sol pedre més que no guanya** *par.* (DCVB, Cat., Val., Bal.).

El plor de l'hereu, rialla dissimulada *par.* DCVB.

El pobre honrat, de tots és apreciat *par.* DCVB.

El pobre té menys enemics que el ric *par.* DCVB.

El poc eixarcolar dóna poca espiga al segar [Es poc eixarcolar dóna poca espiga an es segar] *par.* Vol dir que el qui no treballa des del principi, no troba a la fi el profit que caldria. DCVB, Men.

El poc mal espanta, i el molt amansa *par.* Significa que a vegades ens acovardim més davant els contratemps petits que davant els majors, perquè aquests fan reaccionar l'esperit més vigorosament. DCVB.

El poc menjar, és sa, però no engreixa *par.* DCVB.

El poder apodera *par.* Significa que la riquesa és un mitjà per a adquirir més riquesa. DCVB.

El poll ben covat, és mig criat *par.* DCVB.

El poll ressuscitat pica més que cap *par.* Significa que els que eren pobres i s'han enriquit, o els que eren poca cosa i han pujat molt de grau, solen Ser vanitosos, presumits i molt exigents envers els altres. DCVB. **Variants: Poll ressuscitat, pica més que els altres** *par.* DCVB. **De poll ressuscitat, viu-ne sempre retirat** *par.* DCVB. **Déu te guardi de poll ressuscitat** *par.* DCVB. **Déu ens guardi de poll reviscolat** *par.* DCVB. **Guardau-vos de poll que entra en costura** *par.* DCVB, Mall. **Guardau-vos de poll que entra en pastura** *par.* DCVB.

El ponent va deixar morir sa mare de talent *par.* Tots aquests refranys indiquen la mala fama que té el vent ponentí i en general les coses que vénen d'occident. DCVB.

El pop mor a la colàrsega [Es pop mor a sa colàrsega] *par.* DCVB, Men.

El pop se torna a les cames [Es pop se torna a ses cames] *par.* Significa que una persona posada en necessitat apel·la a recursos heroics i gairebé absurds per salvar-se. DCVB,

Mall. Variants: El pop sempre mor a la colàrsega [Es pop sempre mor a sa colàrsega] *par.* DCVB, Men.

El porc dóna morrades fins que és mort *par.* Es diu referint-se a una persona grossera. DCVB.

El porc més roí menja el millor aglà *par.* Es refereix al repar.timent injuns dels bens al món. DCVB.

El preu fa la venda [Es preu fa la venda] *par.* Significa que l'elevació major o menor del preu determina la disminució o l'augment de compradors. DCVB, Men.

El preu fa la venda *par.* Significa que les coses tenen més o menys pressa de demanadors segons que siguin més o menys assequible. DCVB.

El preu no fa la bondat *par.* Significa que una cosa pot tenir un preu alt sense tenir prou qualitat per a justificar-lo. DCVB.

El primer càstig és el de la llengua [Es primer càstig és es de sa llengua] *par.* Vol dir que no convé xerrar massa, perquè les indiscrecions sempre perjudiquen el qui les comet. (Men.). DCVB, Men.

El primer pensament, mai ment *par.* Vol dir que moltes vegades resulta malament una cosa per haver modificat el seu projecte o la seva execució. DCVB.

El primer que trenca la flor, se'n porta l'olor *par.* Indica que el qui arriba primer té avantatges sobre els altres. DCVB.

El primer, tot ho té, si les rates no l'hi pillen; i si l'hi pillen, res té [Es primer, tot ho té, si ses rates no l'hi pillen; i si l'hi pillen, res té.] *par.* DCVB, Binissalem

El prometre no fa pobre *par.* Indica que molta gent promet fàcilment coses per gana de complaure o d'exhibir-se encara que sigui difícil o problemàtic complir les promeses fetes. DCVB.

El punt dels homes, la bossa el paga [Es punt d'ets homos, sa bossa el paga] *par.* Significa que l'amor propi fa fer coses en perjudici del mateix qui les fa. DCVB, Men.

El que és bo per al fetge, és dolent per a la melsa *par.* Es diu referint-se a una solució que afavoreix una cosa però en perjudica una altra. DCVB.

El que menja mon veí, poc profit em farà a mi *par.* DCVB.

El que n'és de mena, mai s'esmena *par.* DCVB.

El que no és a una part, és a l'altra *par.* Significa que una cosa en compensa una altra. DCVB.

El que no vols per tu, no ho vulguis per ningú *par.* DCVB.

El que sents fórr. Es diu per corroborar allò que s'ha afirmat, quan l'interlocutor preguntat "¿Què dius ara?".DCVB.

El que sobra és panyo *loc. v.* Es diu per indicar que d'una cosa determinada hi ha abundància o excés, que no en mancarà. DCVB.

El que uns no volen, altres ho prenen *par.* DCVB.

El què-diran *loc.nom.* *L'opinió d'altri en quant critica o fiscalitza els nostres actes..* DCVB *Mes avuy p'el que diran tots feym uy, Penya Poes. 314.* DCVB.

El Què-diran, es va morir de fam; i el Què diré es va campar bé [Es Què-diran, se va morir de fam; i es Què diré se va campar. bé]par. DCVB, Mall.

El qui balla pel febrer, poca feina té per fer *par.* BDC, xviii, 222. DCVB.

El qui és estat i no és, com si no hagués estat res *par.* DCVB.

El qui es pensa saber massa, té el cap de carabassa *par.* DCVB.

El qui fa de valent, ho paga *par.* Indica que si un obra temeràriament, sol tenir-ne un mal resultat. DCVB.

El qui ha fet el mal, que el pagui *par.* DCVB.

El qui molt treballa, poc menja *par.* DCVB.

El qui molta gent manté, Déu sap el treball que té *par.* DCVB.

El qui no s'aconhorta, és perquè no vol *par.* DCVB.**Variants:Qui no s'aconsola és perquè no vol** *par.* DCVB. .

El qui no té sort, no cal que matinegi *par.* DCVB.

El qui paga lo que deu, fa cabal per son hereu *par.* DCVB, Mall.

El qui tanca i obre casa, sap lo que hi ha *par.* Significa que les interioritats de les famílies les saben els qui en formen part. DCVB.

El qui té una hora bona, no les té totes dolentes *par.* DCVB, Mall.

El real guanyat per Sant Joan, és real i mig per Nadal *par.* Significa que la diligència fa augmentar de valor el producte del treball. DCVB.

El rector fa els parroquians *par.* Significa que els dirigents influeixen amb llur conducta i exemple damunt els dirigits. DCVB.

El rector no es recorda de quan era escolà *par.* Significa que les persones arribades a certa categoria pretenen que els inferiors obrin de manera diferent d'així com obraven elles quan eren de més poca edat o de menor significació. DCVB.**Variants:El rector no**

es recorda de quan era vicari *par.* Es diu pels qui quan són grans o posats en un càrrec elevat mostren poca tolerància amb els defectes o debilitats dels nois o dels súbdits, com si ells no haguessin tingut les mateixes. DCVB, or., occ.

El refiat queda penjat *par.* Significa que els massa confiats solen acabar malament. DCVB. **Variants:** **Els refiats queden penjats** *par.* DCVB.

El rei dona cames per córrer *par.* Recomana fugir per tal d'evitar els perills. DCVB, Mall.

El rei li guarda els porcs! *loc. v.* Es diu irònicament referint-se a algú molt orgullós. DCVB.

El Rei no li és bon criat *par.* Es diu també d'una persona molt orgullosa o plena de vanitat. DCVB. **Variants:** **El rei no li és bon mosso** *par.* Ruyra Parada 3. DCVB.

El rei s'alegra d'una flor que li duguen *par.* Significa que a tothom li agrada que l'afalaguin i el tractin bé. DCVB. **Rond. Mall.:** *-Senyor rei, sempre he sentit dir que el rei s'alegra d'una flor que li duguen. 'Ses figues i es fii petit'*

El rei s'alegra d'una flor, i en haver-la olorada, la tira *par.* Significa que a tothom li agrada que l'afalaguin i el tractin bé. DCVB, Mall.

El rei s'alegra d'una flor, i quan l'ha ensumada, la tira *par.* Es diu per significar que els grans personatges així mateix prenen en consideració els obsequis, encara que aquests siguin humils. (Mall.). DCVB, Mall.

El ric sempre té raó *par.* DCVB.

El riure és de qui guanya *par.* Significa que els èxits inicials o intermedis no tenen valor si no s'aconsegueix l'èxit final. DCVB, Men.

El roig, amb el pèl que té, bé pot ser home de bé *par.* Sentències populars que expressen la idea que les persones de pèl roig solen tenir mal caràcter. Però hi ha una contrapartida en aquest refrany. DCVB.

El rosari en el coll i el diable en el cos *par.* Es diu referint-se als hipòcrites que fingeixen religiositat essent dolents. DCVB. **Variants:** **El rosari en el coll, i el diable en el cor** *par.* Va contra els hipòcrites. DCVB.

El rossinyol, gàbia no vol *par.* Es diu perquè aquest ocell no resisteix la captivitat. DCVB.

El rovell d'ou (ser) *loc. adj.* Ser la cosa o la part millor. *Una pàtria tenia, rovell d'ou de la terra,* Atlàntida vi. DCVB

El ruc porta picarol, i la somera també en vol *par.* Es diu referint-se als envejosos. DCVB.

El ruc porta picarol, la somera també en vol *par.* Significa que molta gent sent enveja i ganes d'imitar els de posició més elevada. DCVB.

El ruc, per fam, es menja el gram *par.* Vol dir que la necessitat fa fer coses que voluntàriament no faríem. DCVB.

El sà posa en regla el malalt *par.* Significa que el qui està sà sol donar fàcilment al qui està malalt consells que no són fàcils de seguir. DCVB.

El saber no ocupa lloc *par.* Es diu per indicar que mai fa nosa l'augment de coneixements. DCVB.

El saber no ocupa lloc, i el no saber embarassa [Es sebre no ocupa lloc, i es no sebre embarassa] *par.* Es diu per indicar que sempre va bé l'augment de coneixements DCVB. Rond. Mall.: *Me convé a caramull prendre un ofici; es sebre no ocupa lloc, i es no sebre embarassa.* 'Es missatget petit'

El sac dels cops (ser) *loc. adj.* Ser la víctima, el qui es carrega les molèsties o la malevolença dels altres. DCVB.

El sant de més lluny fa més miracles *par.* Significa que solen Ser tingudes en més estima les persones forasteres que les de la terra pròpia. DCVB.

El sastre Campins, cosia de franc i hi posava el fil *en.* Es diu parlant de qui treballa sense guanyar-hi res i encara hi és a refer. Serra notes geogr. Folk. DCVB.

El sastre paga pel teixidor [Es sastre paga p'es teixidor] *par.* Indica que en aquest món són castigats sovint els innocents en lloc dels culpables. DCVB, Mall., Men.

El sastre paga pel teixidor *par.* Es diu quan paguen justs per pecadors. DCVB.

El savi sap que no sap; el ximple, tot ho té al cap *par.* Significa que els savis solen Ser modestos i els ignorants solen ser presumptuosos. DCVB.

El savi, mai obre el llavi *par.* Indica que el silenci és senyal de prudència, i el massa parlar és indicatiu de poc seny. DCVB. **Variants: De savis és callar i de bàmbols és xerrar** *par.* DCVB.

El secret de N'Ametller, que el sap un de cada carrer *en.* Cosa que es suposa o es presenta com a secreta i que en realitat és coneguda de molta gent. DCVB. **Variants: El secret de l'ametlló, jo el puc saber i tu no** *en.* DCVB.

El sembrar i el casar, a Déu l'han de comanar [Es sembrar i es casar, a Déu l'han de comanar] *par.* DCVB, Mall.

El sembrar i el casar, a Déu l'has de comanar *par.* Indica que el resultat de la sembra i el del matrimoni són coses imprevisibles. DCVB, Mall.

El senyor Lluc de la Meca *loc.nom.* Personatge que era antigament molt popular a Mallorca, i portava una vara com a distintiu del seu ofici de cap de guaites. cf. Aguiló Dicc.; Penya Poes. 291. DCVB.

El sol cura tot dol *par.* Es diu per indicar que el sol és un element important per a la salut. DCVB. **Variants: El sol purifica les plantes** *par.* DCVB.

El sol de març crema la cara *par.* Refranys que indiquen particularitats del sol en relació a la temporada o als mesos de l'any. DCVB. **Variants: El sol de març es coneix set anys a la cara** *par.* Es diu perquè la gent creu que el sol del mes de març fa sortir molts grans o pigues a la cara. DCVB, or., occ.

El sol de març estella el cap dels burros *par.* DCVB, or., occ.

El sol de març, estella el cap als ases *par.* DCVB.

El sol dels gitanos o de Montalbà *loc.nom.* Nom humorístic que es dona a la lluna. DCVB.

El sol és flassada dels pobres *par.* DCVB.

El sol surt per a tothom *par.* Vol dir que tots els homes són igual davant Déu i davant la justícia. DCVB. **Variants: Quan surt el sol, surt per tothom** *par.* DCVB.

El temporal, ni en ta casa ni en l'hostal *par.* DCVB.

El temps és or *par.* Significa que convé aprofitar bé el temps perquè val molt. DCVB.

El temps passa per a tothom *par.* Significa que ningú pot defugir els efectes del temps i sobretot la decadència de la vellesa. DCVB.

El temps que manxen no toquen l'orgue *par.* Vol dir que no es poden fer bé dues coses al mateix temps. DCVB, Mall.

El temps tot ho cura *par.* Vol dir que els dolors i disgusts arriben a mitigar-se i oblidar-se per passament de temps. DCVB. **Variants: El temps tot ho muda** *par.* Les coses humanes canvien d'una època a una altra. DCVB.

El tirar fa enamorar, segons les pedres d'on vénen *par.* Vol dir que una acció pot tenir conseqüències molt diverses segons les circumstàncies. DCVB.

El treball d'En Galvana és buscar cap de setmana *par.* Es diu referint-se als malfeiners. DCVB.

El treball és virtut, però a mi em put *par.* Significa que generalment tothom alaba el treball però són pocs els qui prenguin gust de treballar. DCVB.

El treballar és virtut, si es té salut *par.* DCVB.

El vell, al darrer amo enganya *par.* Significa que no convé llogar persones velles ni animals vells. (Vila-real, ap. BSCC, xiv, 450). DCVB.

El vell, tot és pell *par.* «Quant més vell, més pell». DCVB.

El vent de gener, porta l'oliva a l'oliver *par.* DCVB.

El vent de l'aspi el constipa [Es vent de s'aspi el constipa] *loc. adj.* Ho diuen d'un que és molt delicat i bo d'emmalaltir. (DCVB, Palma) .

El ventre no s'entén de raons (o no mira raons) *par.* Vol dir que la fam té exigències molt peremptòries. DCVB.

El ventre no vol obeir *loc. v.* El ventre no digereix bé. DCVB.

El ventre porta les cames *par.* Significa que per a tenir força i poder caminar i treballar, cal menjar prou. DCVB.

El vestit fa el partit [Es vestit fa es partit] *par.* significa que l'exquisidesa en el vestir ajuda molt a atreure's la simpatia i consideració de la gent. DCVB, Mall.

El vi de casa no emborratxa *par.* DCVB.

El vi entra dolcet i surt amarguet *par.* Significa que l'embriaguesa porta molèsties. DCVB.

El vi és el brou dels pobres *par.* DCVB.

El vi és la llet dels vells *par.* Suposa que el vi dóna força als vells, com la llet en dóna als infants. DCVB.

El vi fa dormir *par.* DCVB. **Variants: El vi crida la son** *par.* DCVB.

El vi fa sang, i l'aigua fa fang *par.* DCVB.

El vi se'n va per les juntes *par.* Vol dir que les juntes i associacions solen acabar malament. DCVB.

El vi vol coixí *par.* Significa que abans de beure vi, convé menjar quelcom. DCVB.

El vi, vell; i la dona, jove *par.* DCVB.

El viatge del peresós, que per un camí en fa dos (o que per un pas ne dóna dos) *par.* Es diu d'aquell qui porta massa càrrega per evitar-se un segon viatge, i en definitiva en surt perjudicat perquè la càrrega li cau o li fa mal per l'excés d'esforç. DCVB.

El vici, duu al precipici *par.* DCVB.

El vinagre fa mal al vi *par.* Significa que les coses dolentes tanmateix tenen alguna acceptació i lleven clients a les coses bones. DCVB.

Ell i qui l'ha cuinat *loc.nom.* Es diu en les imprecacions iroses i contra algú (Mall.). *Que se'n vagi allà on no hi plou ella i qui l'ha cuinada.; Em faç trons de tu i de qui t'ha cuinat.* DCVB, Mall.

Ell que ho vésem, va dir es cego *loc.v.* Es una manera d'intensificar l'interès que un té per veure una cosa. Es diu per expressar desig que succeeixi el que un altre diu. DCVB. Mall., Men.Rond. Mall.: *-parlem clars ¿qué mos hem de casar o què? -Ell que ho vésem, va dir es cego! Respongué cada una.* 'El senyor Jordi des Pont'

Ell s'ho talla i ell s'ho cus *par.* Es diu d'una persona que guanya tot el que es pot guanyar, sense donar gens de guany als altres. DCVB.

Ell;Ell ja crema en es blau! *en.* La part inferior d'una candela, que sol ésser pintada de blau o de vermell. Ho diuen d'una cosa que està a les acaballes. DCVB, Mall.

Ells ho entenen, va dir En Moll *par.* Es diu referint-se a persones que obren de manera estranya, però volent significar que ells saben per què ho fan. Dient En Moll en aquest refrany es fa al·lusió a l'antic cronista mallorquí Antoni Moll DCVB, Mall.

Ells s'entenen! *en.* Es diu al·ludint a persones que obren de manera misteriosa o anormal, però sabent ells per què ho fan. DCVB.

Els aglans són castanyes de Mallorca, que només en menja la gent porca *par.* Dita popular. DCVB, Mall

Els al·lots rallen quan les gallines pixen [Ets al·lots rallen quan ses gallines pixen] *par.* Ho diuen als nins que es fiquen en la conversa dels grans (Men.). DCVB, Men.

Els al·lots són un eco [Ets al·lots són un eco] *par.* Vol dir que els al·lots xerren allò que han sentit a dir a la gent gran. DCVB, Mall.

Els al·lots, en alçar el cap, alcen els peus [Ets al·lots, en alçar es cap, alcen es peus] *par.* Ho diuen per expressar la facilitat amb què els infants cauen (Men.). DCVB, Men.

Els al·lots, si els donen un dit, prenen tota la mà [Ets al·lots, si los donen un dit, prenen tota sa mà] *par.* DCVB, Mall.

Els amics i els doblons, són per a les ocasions *par.* DCVB.

Els anys hi són [Ets anys hi són] *en.* Ho diuen per explicar malures o accidents propis de la vellesa, Men. DCVB, Men.

Els anys no hi són *en.* Ho diuen per excusar qualcú que fa beneitures per falta d'edat (Cat., Bal.). DCVB, Cat., Bal.

Els anys passen com es fum *par.* Referent a la duració dels anys. DCVB, Men.

Els anys verds *loc.nom.* Els anys de la joventut. DCVB.

Els arriscats són els sortats *par.* DCVB, Mall.

Els beneïts es moriren l'any de la neu [Els beneïts se moriren s'any de sa neu] *par.* Ho diu aquell que veu que el volen enganyar, per indicar que no es deixarà enganyar. DCVB, Mall.

Els berenats no coneixen els dejuns [Es berenats no coneixen es dejuns] *par.* Vol dir que els rics no solen fer cas de les necessitats dels pobres (Mall.). DCVB, Mall. **Variants:** **Un berenat no coneix un dejú *par.*** DCVB, Mall. Rond. Mall.: *En Joan se serà mort o la fa tan curta com noltros o ja no hi pensa si ha tenguda sort, per allò de que es berenats no coneixen es dijuns.* ‘Tres fiis de viuda’

Els bons se'n van, i els dolents queden *par.* DCVB, Cat., Val., Bal.

Els bous joves aprenen de llaurar dels vells *par.* DCVB, Mall.

Els budells es desavenen, que són tots uns; ¿i no s'ha de desavenir els qui estan plegats? [Es budells es desavenen, que són tots uns; ¿i no s'ha de desavenir es qui estan plegats?] *en.* DCVB, Mall.

Els camps per Sant Miquel, esperen aigua del cel *par.* DCVB.

Els cans vells maten la caça *par.* Indica que l'eficàcia de les empreses depèn moltes vegades de l'experiència del qui les porta entre mans. DCVB.

Els cansats fan la feina *en.* Vol dir que sempre es carrega el treball damunt els més actius i qui tenen més coses a fer. DCVB.

Els caragols i els peïxos, neixen amb aigua i moren amb vi *par.* Vol dir que el dinar de caragols i de peïx demana vi. DCVB, Mall.

Els caragols tornen a mesura *par.* DCVB, Men.

Els carros no coneixen l'amo *loc. v.* Vol dir que els han d'estar alerta que no encloguin o no passin per damunt el qui els mena. DCVB, Manacor.

Els cegos no distingeixen de colors *par.* Vol dir que els que no són entesos en una cosa no en poden judicar bé. DCVB.

Els confiats van a l'infern *par.* DCVB, Mall

Els costums arrenen més que els roures. *par.* DCVB.

Els darrers no guanyen oca, i si en guanyen, és molt poca *par.* Vol dir que el qui arriba darrer té molts desavantatges. DCVB.

Els desocupats sempre saben quina hora és *par.* DCVB.

Els dinats no coneixen els dejuns *par.* Vol dir que els qui estan bé no es recorden dels qui pateixen necessitat. DCVB, Mall.

Els diners dels capellans, cantant vénen i cantant se'n van *par.* Significa que els béns adquirits sense esforç solen perdre's aviat. DCVB. **Variants: Els doblers dels capellans, cantant cantant se'n vénen i cantant cantant se'n van** *par.* DCVB.

Els diners i les raons, són per a les ocasions *par.* DCVB. **Variants: Qui no vol tenir raons, prevé les ocasions** *par.* DCVB.

Els dits de la mà no són tots iguals *par.* DCVB.

Els dits de la mà no són tots iguals *par.* Es diu per significar que en tot hi ha desigualtats i diferències. DCVB.

Els doblers li tornen carbons *loc. v.* Es diu d'un que no sap guardar ni emprar bé els diners, que els malgasta, que no li donen profit. DCVB.

Els embans, a les cases, hi estan molt bé *par.* Vol dir que dins una família cal respectar els assumptes particulars de cadascú. DCVB.

Els enamorats surten quan sa fadrina és vella *par.* Es diu per les solucions tardanes, que es presenten quan la cosa no té remei. DCVB, Men.

Els escúpols de Fra Gargai, qui per no dir fotre deia carai *par.* Es diu dels escúpols hipòcrites de persones que manifesten repugnància a certes coses i no en tenen per a fer-ne de més dolentes (Men.). DCVB, Men.

Els extrems es toquen *par.* Vol dir que entre dues coses oposades sol haver-hi certes semblances, especialment en llurs efectes. DCVB.

Els ferreres escriuen amb les armolles [Es ferreres escriuen amb ses armolles] *par.* Es diu volent significar que els ferrers fan pagar més que no val, car les armolles tenen dues cames, i escrivint-hi fan duen retxes en lloc d'una. DCVB.

Els fills dels fills, són dues vegades fills *par.* DCVB.

Els frares de Sant Francesc, quan no tenen doblers, fan obra *par.* Es diu perquè, segons opinió vulgar, quan una orde religiosa emprèn de fer obra, sol trobar-hi pretext per a organitzar una capta abundant que li resol el problema de la manca de diners. DCVB.

Els golosos es cremen els morros *par.* DCVB, Men. **Variants: Els golosos es cremen i els llépols bufen** *par.* [Es golosos se cremen i es llépols bufen] DCVB, Mall.

Els grans sempre van davant, per coixos que siguin *par.* Es diu referint-se als hereus, que tenen privilegis i avantatges damunt els germans encara que no ho mereixin. DCVB.

Els homes es miden del nas en amunt *par.* Vol dir que allò que dóna valor a un home és el seu enteniment. DCVB.

Els homos no es miden a canes *par.* DCVB, Mall.

Els jurats nous, treuen els vells *par.* Significa que les persones i coses novelles tenen més energia que les antigues i vénen a substituir-les inexorablement. DCVB, Mall.

Els justs ho paguen pels pecadors *par.* DCVB.

Els lladres de casa són els més dolents *par.* DCVB, Men.

Els menuts d'en Curdo *loc.nom.* Els dimonions. *I sa seua animeta negra de pecat a on havia de definir? ...A ses calderes més fondes dets menuts d'en Curdo.* Ruyra *par.ada* 41. DCVB.

Els més valents cauen de cul *par.* Significa que per molta capacitat que es tingui, sempre hi ha el perill d'un fracàs. DCVB.

Els metges són com els lladres surten quan un menys s'ho pensa *par.* Es diu perquè els metges no solen tenir hora fixa per a anar a cada malalt, perquè llurs ocupacions varien cada dia segons l'estat dels diversos pacients. DCVB.

Els moixos fan les dones endreçades [Es moixos fan ses dones endreçades] *par.* Es diu perquè si les dones no posen esment a guardar o estojar bé les coses de menjar, els moixos se n'apoderen. DCVB, Mall.

Els molins no molen *loc. v.* Es diu per indicar que fa molt poc vent. DCVB, Mall.

Els morts deixen, i els vius regeixen *par.* Significa que la darrera voluntat és més o menys respectada segons la bona voluntat i escrupolositat dels sobrevivents encarregats de complir-la. DCVB.

Els morts obrin els ulls als vius *par.* Vol dir que els vius s'aprofiten de l'experiència dels difunts. DCVB.

Els Morts passats, grans estojats *par.* DCVB, Mall.

Els músics per a cantar, han de menester pregar; i en haver començat, no se'n saben deixar *par.* DCVB, Bal.

Els nois parlen quan les gallines pixen *par.* Significa que els menuts no han de ficar-se en la conversa de les persones grans. DCVB.

Els pardals novells també piquen *par.* Vol dir que no sempre l'eficàcia de les obres depèn de l'experiència, sinó que hi ha gent apta per a obrar ja des de la joventut. DCVB.

Els parents, així com són; els amic, cercau-los bons *par.* DCVB, Mall.

Els peixos s'agafen amb ham; els homes, amb reclam *par.* Gomis Zool. 407. DCVB.

Els petits comanden els grans *par.* Significa que els infants menuts priven els par.es de la llibertat d'acció. DCVB.

Els peus de l'hortolà no perjudiquen l'horta *par.* Vol dir que els entesos en una matèria poden intervenir-hi sense fer-hi mal. DCVB.

Els porcs només fan una furgada *par.* Es diu referint-se als qui volen donar abast a diferents feines o empreses. DCVB, Men.

Els punts de Santa Anna quatre fan cana *par.* Es diu referint-se a les cose mal cosides. DCVB.

Els punts, a la roba *par.* Significa que no convé fer les coses per punt o amor propi, sinó amb reflexió i prudència. DCVB. **Variants: Els punts estan bé a la roba, i encara si estan ben donats** *par.* DCVB. **Els punts, deixa'ls per a les dones** *par.* DCVB. **Els punts, deixa'ls per a les mitges** *par.* DCVB.

Els revells tornen ullastres *par.* Significa que els infants i joves es fan homes i canvien de manera de pensar, de potència, etc. DCVB, Mall., Men.

Els rics moren de fam, i els pobres ofegats *par.* DCVB, Men.

Els sants de gener porten capa i barret *par.* DCVB.

Els savis compren, i els boigs rompen *par.* Significa que l'activitat dels prudents és constructiva, mentre que la dels poc entenimentats no construeix res, sinó que destrueix. DCVB.

Els tests semblen a les olles [Es tests semblen a ses olles] *par.* Es diu per explicar que algú sigui semblant a son pare o a sa mare sia en l'aspecte físic, sia en les qualitats intel·lectuals o morals DCVB. Rond. Mall.: *Sa mare, una altra rata! Que em tirin d'una passa si ella també no és una rata! Perque veiam! Sempre he sentit a dir que es tests semblen a ses olles!*. 'La Princesa Aineta'

Els tests semblen a les olles *par.* Significa que els fills solen heretar les qualitats dels pares. DCVB. / Es diu per explicar que algú sigui semblant a son pare o a sa mare, sia en l'aspecte físic, sia en les qualitats intel·lectuals i morals. DCVB.

Els tords volen baixos *loc. v.* Significa que hi ha escassetat de mitjans econòmics. DCVB, Mall.

Els torrents van a la mar *par.* Vol dir que la riquesa sol acumular-se allà on ja n'hi ha d'abans. DCVB. **Variants: L'aigua, a la mar va** *par.* DCVB.

Els tractes són així com els fan *par.* Vol dir que en fer un tracte o conveni, es poden establir les condicions que es vulguin, encara que semblin estranyes o poc avingudes. DCVB.

Els treballs, a ningú engreixen (o "Els treballs no engreixen ningú") *par.* Es diu per explicar que algú estigui mancat de salut a conseqüència de tenir massa feines, preocupacions o desgràcies. DCVB.

Els ulls de l'amo engreixen el cavall *par.* Significa que la vigilància de l'amo d'una empresa fa que aquesta prosperi. DCVB.

Els ulls del cavaller engreixen el cavall [Ets uis d'es cavaller engreixen es cavall] *par.* Vol dir que en tots els negocis és bona cosa la presència de l'amo. DCVB, Men.

Els últims moments *loc.nom.* El temps breu més immediat a la mort. DCVB.

Els uns neixen amb una flor al cul, els altres amb una banya *par.* Significa que uns són sortats i altres sempre dissortats. DCVB.

Els valents també cauen *par.* Significa que no cal refiar-se massa de l'èxit dels qui presumeixen de valents, perquè sovint són vençuts o no resulten tan valents com deien. DCVB. **Variants: Els valents (o «els més valents») cauen de cul.** DCVB.

Els veïnats són a dur oli [Es veïnats són a dur oli] *en.* Es diu irònicament quan algú s'alaba a ell mateix; es vol indicar que s'alaba perquè no hi ha els veïns que el puguin alabar. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *Anc que m'estiga lleig es dir-ho, perquè som germà seu i me porien dir "es veinats són a dur oli! I alabe't ruc, que a vendre et duc!.* 'La Mare Baleneta'

Els veïnats són a dur oli *en.* Es diu irònicament quan algú s'elogia a ell mateix indiscretament. *Diu ella—No és tot triar una al·lota de primera, no, i ja hu veurem!—Es veinats són a dur oli, diu ell,* Alcover Cont. 29. DCVB, Mall.

Els vells i els forn, per la boca s'encalenteixen *par.* Vol dir que els vells necessiten aliment per a estar a pler. DCVB./ Ho diuen referint-se a la necessitat de menjar. DCVB, Mall.

Els vells perden es dormir i cobren es grunyar *par.* DCVB, Mall.

Em menjaria un llibant *loc.v.* Es diu per significar que es té molta fam. ["Llibant" és una corda gruixuda, com la que s'empra en la corriola d'un pou, per a pujar materials a les bastides de construcció, per a estirar una embarcació cap a terra, etc.]. DCVB, Palma.

Em vols besar? Em vols besar es tafetà? *en.* Expressió ofensiva que es diu a algú que ens molesta, que ens importuna. DCVB, Mall.

Embarcar aigua *loc.v.* Entrar la mar per l'orla d'una embarcació. DCVB.

Embarcar els altres i quedar en terra *loc. v.* Fer ficar els altres en una empresa perillosa i guardar-se d'entrar-hi el qui els hi fica. DCVB.

Embarcar oli *loc. v.* Fer coses grosses, extraordinàries. DCVB, Sa Pobla.

Embolica que fa fort! *en.* Es diu al·ludint a una persona que complica les coses amb mentides o que diu molts de disbarats. DCVB, or., occ.

Embolicar la voga o la troca *loc. v.* Complicar les coses, de paraula o amb accions; enganyar amb par.aules. *Advocats rai! El que volen és embolicar la troca,* Benejam FyF,

a. I, esc. 2a.; *Que vingúes un capsigrany / a embolicar-te la voga / fent veure que t'estimàs*, Llor Jocs, 157. DCVB, Mall., Men.

Embrutar la pesquera a algú *loc. v.* Produir-li dificultats, posar-lo en perill de conflictes. *Mon pare veu que va tant per ses seves que no li embruta sa pesquera mai en res, i hu mira tot com si fos seu* Alcover Cont. 359; *Fer la pretxa a ses nits d'hivern sense embrutar sa pesquera ni fer mal ters a ningú*, Ignor. 19. DCVB, Mall.Rond. Mall.: -*Sobre tot, diu En Juanet, ho haurà d'esser, de pèl arveixinat i n'hurà de tenir de reguinyols, es qui mos embrut sa pesquera a noltros quatre i mos menj sopes damunt es cap!*. 'En Juanet de l'Onso'

Embrutar paper *loc. v.* 1. Escriure (especialment per assumptes litigiosos). *La justícia...posà mà a la ploma, comensà a embrutar paper y a prendre declaracions*,.Penya Mos. III. 134. 2. Escriure molt sense substància ni profit. DCVB.

Embrutar-se les mans *loc. v.* Fer-se reu d'un delict. DCVB./ Vendre's o cometre una mala acció per guanyar diner. DCVB.

Embuïar fil *loc. v.* 1. Promoure o manejar assumptes complicats, i procurar que es compliquin més. 2. Xerrar molt. DCVB. Rond. Mall.: 1. *Aquell mariner se posa a embuïar fil; i, per tapar es crim que havien comès, s'inventà una partida de coses*. 'Ses tres flors'2. *El Rei Salomó estava tot embambat mirant-les-se i sentint-les embuïar fil amb tota gràcia*. 'Ressonàncies de l'Antic Testament'**Variants: Embolicar fil** *loc. v.* Rond. Mall.:*Ja en va fer es polissó de revolteries i n'embolicà de fil perque no la prengué*s. 'En Juanet de l'Onso'

Embullar el ram *loc. v.* Embolicar la qüestió. DCVB.

Embullar fil *loc. v.* Promoure o manejar assumptes complicats, i procurar que es compliquin més. «Els advocats embullen molt de fil». DCVB. / Xerrar molt, especialment de coses que no són veres o amb intenció d'enganyar. DCVB, Mall. Men.

Emparar sa lletra *loc. v.* Impedir que passi avant l'autorització d'un matrimoni, presentant-hi impediments legals. *Mena sa carrera neta / i no te'n penediràs, / i com novia seràs / no t'empararan sa lletra*. Cançó pop. Mall. DCVB, Mall.

Empatar conversa o xerrada *loc. v.* Entaular conversa, posar-se a xerrar. *Hauria empatat la xerrada amb els guàrdies*, Rosselló Many 48; *Madò Bet empata sa xerrada amb s'andritxola*, Roq. 23. DCVB, Mall.

Empatar la vasa *loc. v.* Esser-li superior o igual en vàlua, en poder, etc. *Quant jo convers, tothom calla.../ ni a Cort ni damunt es Moll, / ningú m'empasta sa vasa*, Ignor. 23.DCVB.**Variants:Empatar-les** *loc. v.* DCVB.

Empelt a abre vell, no aferra par. DCVB, Men.

Empilar es cànyom *loc.v.* Posar en piles el cànem. DCVB, Mall.

Empinar la botella *loc. v.* Embriagar-se. *A tothora empina es bòtil*, Aguiló Poes. 172. DCVB.**Variants:Empinar el colze** *loc. v.* DCVB. .

Emplomar el sol *loc. v.* Deixar caure el sol, la pluja; rebre els raigs del sol o la pluja sense abrigar-se'n. *Y es mestre i es fadrí emplomant es sol*, Ignor. 9. DCVB, Mall., Men.

Emprendre el camí *loc. v.* Començar a caminar, emprendre el viatge. *Ell se disposa a emprendre son camí*. Alcover Poem.Bibl. 30. DCVB.

En absolut *loc.adv.* De manera absoluta, total (en frases negatives, de cap manera). DCVB.

En abundància *loc.adv.* Abundosament, en gran quantitat. DCVB.

En acabament *loc.adv.* En acabar, en conclusió. DCVB.

En acabar els diners, jo i tu i ningú més *par.* DCVB, Men.

En acabat *loc.adv.* Després. DCVB.

En altra manera *loc.adv.* No essent així. *Que creats en Deu, car en altra manera no porets entendre....*, Lull Felix, pt. i, cap. 1. DCVB.

En altre temps, o Un temps, o Temps enrera *loc.adv.* En el temps passat. *Eixa mar... en altre temps d'alegres Hespèrides fou hort*, Atlàntida i.; *Vivia un temps una dama*, Penya Poes. 264.; *Temps enrera, no hi havia / fites, par.tions ni tanques*, Alcover, Poem. Bíbl. 13. DCVB.

En aquell instant *loc.adv.* En aquell temps mateix. *En aquell instant Nunyo López de Tahust...protestà al dit infant*, Pere IV, Cròn. 87. DCVB. **Variants:****En aquell moment** *loc.adv.* En aquell temps precís (de què es parla). *En aquell moment no me sentia inspirat*, Maura Aygof. 14. DCVB.

En aquell temps *loc.adv.* En el temps d'allò de què es parla. *Lo papa en aquell temps menjave pa e olives*, Sermo St. Pere.; *En aquell temps sentí d'Amor delit*, Ausiàs March xci. DCVB. Rond. Mall.:*En aquell temps que hi havia un rei que par.ava faves, i li queien ses baves a dins un ribell*. 'Es jai de sa barraqueta'

En aquella saó *loc.adv.* En aquell temps. DCVB.

En aquest moment *loc.adv.* Al present. DCVB.

En aquest món mesquí, quan tenim pa, no tenim vi *par.* DCVB.

En aquestes *loc.adv.* En aquest moment, aleshores. *Y en aquestes, el rellotge de la parròquia esbomba brunzidores deu campanades*, Ruyra par.ada 17. DCVB.

En aquestes noces parteixen aquest bescuit *par.* Ho diuen parlant d'un succés desagradable, per significar que per les circumstàncies era natural que ocorregués (Mall.). DCVB, Mall. / Es diu referint-se a les conseqüències, generalment desagradables, d'haver-se ficat en un lloc o en una situació perillosa. DCVB, Mall.

En banda *loc.adv.* De sobte, repentinament. DCVB, Mall., en llenguatge mariner.

En barata de parenostres *loc.adv.* A un preu molt baix, gairebé regalat. DCVB.

En boca de discret, lo públic és secret *par.* DCVB, Cat., Men.

En bon diumenge *loc.adv.* Usat en locucions adverbials, equival a ‘completament’, ‘en la plenitud’, ‘en grau elevat’.DCVB. En la plenitud festosa del diumenge. DCVB

En bona hora ho digui *loc.v.* Fórmula per a expressar satisfacció i bon auguri per una cosa que s'afirma. «*Sa meva nina, en bona hora ho digui, no ha estat malalta mai*». DCVB, Mall.

En bona hora *loc.adv.* Amb bon auguri. *Es nat un minyó. Se respon Molt en bona hora*, Lacavalleria Gazoph. (Actualment es diu en hora bona quan es tracta de felicitar). *Tornatsvos-en en bona hora*, Pere IV, Cròn. 113. DCVB

En bona mar, tothom és bon mariner *par.* Es refereix als qui obren bé mentres les circumstàncies els són favorables. DCVB.

En bones mans *loc.adv.* En poder de gent bona. DCVB. **Variants: En bones mans està el pandero!** *en.* Es diu per indicar que un assumpte està en bones mans, o, irònic., en males mans. DCVB. / Es diu per indicar que es considera molt apta una persona per a l'assumpte que li han encarregat; es diu sovint irònicament, referint-se a una persona considerada inepta o mal intencionada. DCVB.

En breu *loc.adv.* Dins poc temps. *Deus nos dara temps en breu perque porets passar*, Jaume I, Cròn. 56.; *Que en breu venga temps en que's complexca*, Llull Felix, pt. vii.; *Promet-vos que jo compliré vostre desig en breu*, Valter Gris. DCVB.

En caixa oberta, el just hi peca *par.* Significa que la temptació fa caure fins i tot els més íntegres. DCVB.

En Camieta *loc.adv.* Amb el cos sense altra roba que la camisa. DCVB, Mall., Men.

En candela *loc.adv.* En posició vertical. Es diu entre mariners i mestres d'aixa per designar la posició completament vertical d'un arbre de barca, que no s'inclina gens (Palma). DCVB, Mall. **Variants: Dret en candela** *loc.adv.* *Venia dret en candela de ses sacerdotisses de Vesta* Ignor., 3. DCVB, Mall.

En cantar es puput, matí banyat i capvespre eixut *par.* DCVB, Men.

En cantar la cucuiada [En cantar sa cucuiada] *loc.adv.* Es diu a algú quan no se li vol dir el moment en què s'ha de fer una cosa. Rond. Mall.: *-S'hora que vulgues. Tu mateixa... -Idò en cantar sa cucuida, i bona* ‘Es gallet, s'anyellet, sa godineta i es drac’

En cantar, es coneix l'ocell, i en parlar, el cervell *par.* DCVB.

En cap buit, molt d'orgull i poc suc *par.* DCVB.

En cap llei *loc.adv.* De cap manera. DCVB. **Variants: De cap llei** *loc.adv.* DCVB

En casa que no hi ha pa, de juliol hi fa fred *par.* DCVB.

En comparació de *loc.adv.* Relativament. *Val més, sens tota comparació, que tots los àngels*, Lull Felix, pt. i, c. 10. *E lla fo la festa sens comparació, la major qui anch hi fos feyta*, Muntaner Cròn., c. 176. *Molt més am aquella sens comparatió alguna*, Metge Somni iii. *Axò no és res, en compar.ació de lo meu*. Roq 5. *Lo seu entusiasme no tenia comparació*, Vilanova Obres, iv, 99. DCVB.

En compte o en comptes (d'una cosa) *loc.adv.* En lloc de tal cosa. *Una persona posa el seu esmero a obsequiarvos, y vosaltres en comptes d'ampararlo y ferli bona rebuda..., me l'esquiveu*, Vilanova Obres, xi, 131. *En compte de dormir, va a apar.ellà el fanal*, Ramis Clar. 105. DCVB.

En comú *loc.adv.* Plegats, conjuntament. *E puys que menjen tots en comú*, doc. a. 1400 (Col. Bof. xli); *De las peregrinacions que fan en comú centenars de persones*, Genís Quadros 157. DCVB.

En concepte de *loc.adv.* Com a (tal cosa). «M'han donat cinquanta pessetes en concepte de gratificació». DCVB

En conclusió *loc.adv.* En suma, en fi, com a conseqüència. DCVB.

En conseqüència *loc.adv.* (adv.) Per consegüent, per tant. DCVB. **Variants:** **A conseqüència** *loc.adv.* Com a resultat, a causa, en virtut. *En conseqüentia [sic] del dit en la precedent ordinatió*, Ordin. Univ. 1596, fol 82. *La Felissa, a conseqüència de disputas ab son rellogat, es trobà un dia ab lo pis mitj buyt*, Pons Auca 30. DCVB.

En contrari *loc.adv.* En contra, per oposició. *No contrastant costum ne hús en contrari obtingut*, doc. a. 1337 (Priv. Ordin. Valls Pir. 233). *Jo allegaré algunes rahons en contrari*, Lacavalleria Gazoph. DCVB.

En corporació *loc.adv.* En conjunt de membres d'una associació. *Van a ses processons en corporació*, Serra Calend. Folk. 43. *Sempre que haviem de sortir en corporació es feien precedir d'un home...amb una llarga espasa*, Alcover Cont. 197. DCVB.

En cos de camisa *loc.adv.* Amb la camisa descoberta, sense peces exteriors de vestit. *Prenia la fresca en cossat de camia y despitellat*, Alcover Rond. i, 165. DCVB.

En cos i ànima *loc.adv.* Completament, amb decisió absoluta. DCVB.

En cos i ànima *loc.adv.* Totalment, sense reserves. DCVB.

En cos i ànima *loc.adv.* Totalment, sense reserves. DCVB. Rond. Mall.: *I de sa rabiada que va prendre va batre es peus, i el dimoni el se'n va dur en cos i ànima*. 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'

En cós, anau-hi vós *loc. adv.* Marroig Refr. DCVB.

En cru *loc.adv.* Sense atenuants. *Dormint en cru sobre l'empostissat del llit*, Vilanova Obres, vii, 60. *No hai pogut mencos de... declarar te es meu pecat, i te l'hai declarat a*

ses crués, per sa seua cara més lletja, Ruyra Pinya, ii, 198. DCVB. **Variants:** **A les crués** *loc.adv.* DCVB.

En dària *loc.adv.* En dubte, sense saber quin camí prendre. DCVB, Men., ap. Griera Tr.

En dejú *loc.adv.* Sense haver menjat res des del començament del dia. *Per massa menjar fa hom indigestió... e en dejú trebaya home*, Llull Doctr. Puer. 60, 5. *Ara no puch aprofitar cap pessa teua, porque les t'has de posà en dejú si hey vols entrar dins*, Maura Aygof. DCVB.

En demanar no sies molest; demana poc, clar i prest *par.* Dicc. Saura. DCVB.

En demanar, demana molt *par.* Vol dir que convé demanar més del que es necessita, perquè generalment aquell a qui es demana sol concedir menys d'allò que li han demanat. (DCVB, Men.)

En descàrrec de la consciència *loc.adv.* Per llevar-se l'escrúpol de consciència. *Perquè, sènyer, a descàrrech, vos pregam que per lo portador...doc.* A. 1405 (arx. Mun. Igualada); *No podem emperò..., per nostron descàrrech, dexar de donar-ne avis, doc.* A. 1542 (Hist. Sóller, II, 57). DCVB.

En descuit *loc.adv.* Sobtadament i aprofitant-se de la despreocupació o manca de sospita d'altri. *Per nulla manera no's pensaven que aquí prenguésem terra, pus que axí eren venguts en descuyt*, Pere IV, Cròn. 160. *D'opinió falssa pren lo seu esser; | prenla'n descuyt, no és lo qui's pensava*, Auzias March, civ. *Y de cop descuyt li esvergavan qualche multa*, Aguiló C., Rond. de R. 12. *Li afica de cop descuit s'altre gra de calop*, Alcover Cont. 136. DCVB. **Variants:** **De cop descuit** *loc.adv.* DCVB.

En detall *loc.adv.* A la menuda, a petites quantitats (Tractant-se de compres i vendes). *Sóc un comerciant petit, només venc en detall.* DCVB. **Variants:** **Al detall** *loc.adv.* DCVB.

En dia que... *loc.adv.* Equivalent a 'quan'. «En dia que et surti una ocasió de vendre la casa, ven-la». DCVB.

En diagonal *loc.adv.* En direcció obliqua d'un vèrtex a un altre no immediat. *Els verdums... baixaven en diagonal cap a l'arbret*, Ruyra Parada 61. DCVB.

En dir les veritats, es perden les amistats [En dir ses veritats, ses perden ses amistats] *par.* DCVB, Mall., Men.

En dir-la, dir-la grossa *par.* DCVB, Men.

En donar un dit, et prenen tota la mà (o tot el braç) *loc. v.* Vol dir que les persones insaciables s'aprofiten de les petites concessions per a atribuir-se'n de més grosses. DCVB.

En dret d'una cosa *loc.adv.* En direcció recta d'una cosa. *La viuda hagué dos spills grans, lo hu posà alt en la finestra, l'altre posà baix en dret de Tirant y en dret de l'altre, e tot ço que's mostraua en lo de dalt tot resplandia en lo baix, la una luna del spill staua en*

dret de l'altra, Tirant, c. 268. Un crucifici / de fust obrat, / assitiat / en la par.et, / quant fou en dret, / visiblement / lo cap movent / lo saludà, Spill 5702. DCVB.

En el cel roquetes, a la terra bassetes *par.* DCVB, Men.

En el gran mar, el gran peix *par.* Vol dir que tenint abundància d'una cosa, es pot repar.tir o reduir a voluntat i adaptant-la a les necessitats, mentres que tenint-ne poca no es pot aprofitar en el grau que es desitgi. DCVB./ Significa que les coses que van juntes solen guardar proporció elles amb elles. DCVB, Mall.

En el llevant neixen dies [En es llevant neixen dies] *par.* Es diu per indicar que sobra temps per a fer una cosa, que no hi ha urgència. DCVB, Mall.

En el llit i a la presó, coneixeràs ton companyó *par.* Vol dir que és principalment en les tribulacions que es mostren els bons amics. DCVB, Mall

En el llit s'hi moren; ditxós qui hi pot morir *par.* Vol dir que és millor morir de mort natural que violentament. DCVB.

En el llit, si no dormen els ullets, descansen els ossets *par.* Significa que el qui està dins el llit, encara que no dormi, hi troba repòs. DCVB.

En el llit, tot l'any és primavera *par.* Significa que estant al llit no es coneixen els canvis de temperatura. DCVB./ Es diu per indicar que dins el llit s'està molt bé, no se sent el fred. DCVB.

En el mes d'abril, no te'n llevis un fil *par.* Significa que per l'abril encara no fa temps de llevar-se roba. DCVB.

En el molí, qui primer hi és, primer engrana [En es molí, qui primer hi és, primer engrana] *par.* Significa que el qui arriba abans que els altres té bon avantatge damunt ells. DCVB, Mall.

En el món, tot té fi *par.* DCVB.

En el néixer i el morir, tots som iguals *par.* DCVB.

En els teus afanys no et fies dels manyans [En sos teus afanys no te fies d'es manyans] *par.* Marroig Dicc. DCVB.

En enfornar es fan els pans geperuts *par.* Significa que moltes coses surten malament perquè de bon principi no han estat ben portades.. (Cf. Aquest refrany en un document de l'a. 1493, ap.. Archivo, VII, 93. DCVB.

En es gener sec, ses oveies crien és vell, i en es juliol, s'anyell *par.* DCVB, Mall.

En es gener ses ovelles crien es vell, i en es juliol s'anyell *par.* DCVB, Mall.

En es gener, muda es darrer ametler *par.* DCVB, Mall

En es trempat per Ser bo, hi ha d'haver un poc de vinagre *par.* Es diu referint-se als superiors, que, per bon geni que tenguen, adeshiara han de ser severes. DCVB, Manacor.

En escrit *loc.adv.* En document, per mitjà d'un escrit. DCVB. **Variants: Per escrit** *loc.adv.* DCVB.

En estar boni bé, deixar ho estar *par.* Recomana la moderació en les aspiracions. DCVB, Men.

En estirar massa sa corda, se romp *par.* Significa que no convé extremar el rigor, perquè dóna efectes contraproductius. DCVB, Mall.

En excés *loc.adv.* De manera que ultrapassa els límits normals o deguts. *Aver goig massa, o amor per excés, pot axí soptosament com a lamp ociure*, Scachs 80; *Vós éreu bella per excés, e increyble era la vostra pulcritut*, Villena Vita Chr.c. 200. DCVB. **Variants: Per excés** *loc.adv.* DCVB.

En extrem *loc.adv.* En el grau màxim, en grandíssima manera. *Y a mi en estrem, mossènyer, me pesa*, Proc. olives 217. DCVB **Variants: Per extrem** *loc.adv.* *En las altres parts abundàntia tots per strem*, Molera Pron. 1533. *Posat que hauia un any tenia grat per estrem de Viana*, Paris e Viana 2. DCVB.

En faldaret *loc.adv.* Despullat o amb molt poca roba (Men). DCVB, Men.

En falta (d'algú) *loc.adv.* En absència, per no esser-hi. *En falta del dit reverendíssim bisbe*, Ordin. Univ. 1629, fol 19. DCVB.

En fer s'escudella, es veu sa triadella *par.* DCVB.

En florir es presseguer i en sa fruita madurar, es dia està a la par *par.* DCVB, Men.

En gran manera *loc.adv.* Molt, amb gran intensitat. *Plorava molt en gran manera*, Lull Blanq. 1. *Jo encomanaré mon fill a aquell de bona manera*, Lacavalleria Gazoph. DCVB **Variants: De bona manera** *loc.adv.* DCVB. **Sobre manera** *loc.adv.* DCVB.

En gregal, ni peix ni pardal *par.* Significa que aquest vent no és favorable ni a la pesca ni a la caça. DCVB.

En gros *loc.adv.* En gran quantitat, en conjunt, sense atendre al detall. *Auran venut lo peyx en gros*, Cost. Tort. 409. *Venen en gros / sou per tres malles / ses vitualles*, Spill 7504. *Volem fer en petit lo que sols se pot fer en gros*, Roq. 46. DCVB.

En haver acabat, haurem fet *par.* Vol dir que el qui despèn massa, s'exposa a romandre sense recursos. DCVB.

En haver cagat, plora *par.* Es diu d'algú que es lamenta tardanament d'haver fet males obres. DCVB.

En haver de ser desdixat, tot és fallat *par.* Vol dir que per als dissortats no hi ha cosa que no vagi malament. DCVB, Mall.

En haver mesurat, saben quantes han fetes *par.* Significa que no es poden predir els resultats d'una cosa mentre aquesta no estigui plenament acomplida. DCVB, Men.

En haver-hi pa i bona cara, ja basta *par.* Expressa les condicions considerades necessàries per a complaure suficientment un hoste. DCVB.

En juliol, pobres dels qui estan al sol *par.* Refranys que indiquen particularitats del sol en relació a la temporada o als mesos de l'any. DCVB.

En l'aire *loc.adv.* En va, inútilment. *Tirar una mosquetada en l'ayre*, .Lacavalleria Gazoph2. *Ab lo plat de la balansa al ayre*, Vilanova, Obres xi, 147.

En l'endemig *loc.adv.* Enmig, entre diverses coses. *En son niu d'àguila on domina / en l'endemig del tro i del llamp*, Colom Nerto, 51. DCVB.

En l'entretant *loc.adv.* Mentrestant, durant aquest temps. *En l'entretant / Joseph Baró*, Spill 14212.; *Y en l'entretant yo sentí dir*, Somni J. Joan 788. DCVB **Variants:** **A l'entretant** *loc.adv.* *Acabat lo rahonament, los vells se despedeixen, y en lo entretant va lo síndich al rey*, Rubr. Bruniquer, I, 62.; *Y que al entretant traguen les dones*, .doc. a. 1640 (Segura Hist. Sta. Col. 251)). DCVB.

En l'esdevenidor *loc.adv.* En el temps que ha de venir. *No puscats en esdevenidor fer algunes transportacions ne alienacions*. Arx. Cor. Ar., reg. 1560, fol 69. DCVB.

En l'estiu (o d'estiu) tota cuca viu *par.* DCVB, Cat., Men. **Variants:** **En l'estiu, tothom viu** *par.* DCVB, Mall.

En la caixa de l'avar, lo dimoni fa son jaç *par.* Dicc. Saura. DCVB.

En la casa on se treballa, no hi manca pa ni palla *par.* DCVB.

En la joventut treballs, i en la vellesa badalls *par.* DCVB.

En là *loc.adv.* 1. En l'aire, sense sostenir-se amb res (mall., Men.) *Li sortí / plena de glòria i en là / la Beata Sor Catalina* Penya Poes. 138. DCVB, mall., men . 2.fig. En suspens, sense avançar. *"Han acabat es diners i ses obres han quedat en là"*. DCVB, Mall., Eiv.

En la millor roba cauen les taques *par.* Vol dir que sovint les desgràcies cauen sobre les persones més dignes. DCVB. **Variants:** **En les millors casaques hi ha les pitjors taques** *par.* DCVB. **Sempre cau la taca damunt la roba bona** *par.* DCVB.

En la vida *loc adv.* No mai, en cap ocasió. *«Això que tu vols, jo no ho faria en la vida»*. DCVB.

En les bodes, qui menys menja és la núvia *par.* Significa que generalment el qui té més dret a una cosa és el qui en fa menys ús. DCVB.

En les obres i en la fe, se coneix qui amor te té *par.* DCVB / DCVB, Mall.

En línia recta *loc.adv.* 1. Rectament, sense tòrcer res; pel camí més curt. *E així que tots els elements ordenen per dreta línia coses elementades*, Lull Arbore Sc. II, 105. 2. Camí moral, conducta, manera d'obrar. DCVB. **Variants:** **Seguir la línia recta** *loc. v.* DCVB.

En llàgrimes de dona i coixera de ca, no hi ha que fiar *par.* DCVB, Mall.

En lloc de donar llum, donen fum *loc. v.* Es diu referint-se als qui pel seu càrrec o dignitat haurien de donar bons exemples i els donen dolents. DCVB.

En lo espès, Déu hi és; en lo clar, encara hi ha d'anar *par.* Vol dir que en els plets obscurs, en què es cerca la raó, Déu ajuda a descobrir-la, però quan la raó és clara i se pledeja per enfosquir-la, Déu abandona els homes (Men.). DCVB, Men.

En mala hora *loc.v.* Amb mal auguri. *Mort en mala hora | de mort honrada*, Spill 6360. *Anau en mala hora o en mal viatge*, Lacavalleria Gazoph. *Anau-se'n en hora mala*, Picó Engl. 39. DCVB. **Variants:** **En hora mala** *loc.v.* DCVB.

En malaltia i en presó coneixeràs ton companyó *par.* Vol dir que l'amistat es comprova en les adversitats. DCVB.

En Mateu Gentil fent la bèstia viu *par.* DCVB, Mall.

En miniatura *loc.adv.* Petit. Ruyra Pinya, II, 139. DCVB.

En no agradar, no casar *par.* *Ho diuen per indicar la intenció de no forçar ningú a fer o rebre una cosa contra gust* (Mall.). DCVB, Mall., Men.

En nom de Déu *loc.adv.* Es diu en començar una feina. («En nom de Déu i començ» és la fórmula amb què els glosadors populars comencen les seves gloses, Mall.), en acomiadar qualcú («Ves en nom de Déu»; «Ves-te'n en nom de Déu i de bé»; etc.). **Variants:** **En nom de Déu!** *loc.adv.* Com a exclamació de satisfacció quan s'obté allò que es desitjava o per què es treballava («En nom de Déu, que has vingut!»; «En Pep ja no està malalt.—En nom de Déu!»). DCVB.Rond. Mall.: *-En nom de Déu que En Toni Garriguel·lo ha arribat a engreixar!* 'En Toni Garriguel·lo'

En nom del cel *loc.adv.* Fórmula intensiva amb què es reforça un verb de petició (demanar, pregar, etc.), per indicar la vehemència del prec. DCVB. **Variants:** **En nom de Déu** *loc.adv.* DCVB. **En nom de tots els sants** *loc.adv.* DCVB.

En orri *loc.adv.* En gran massa, en abundància, sense mesura. *Y tot p'ets amics anava tirat i en orri*, Roq. 52. DCVB, Mall. **Variants:** **En orris** *loc.adv.* *Baldament s'ho endugués tot en orris!* Ruyra Parada 77. DCVB. **En òrriu** *loc.adv.* *Dos martells manegats que van en òrriu*, doc. A. 1467. Aguiló Dicc. DCVB

En pagar l'arrendament, sempre hi ha hagut mala anyada *par.* Significa que sempre es troben pretextos per a no complir les obligacions quan n'és el moment. DCVB.

En pana *loc.adv.* Que no té peu, que no parteix de baix. DCVB, Men. **Variants:** **Nivulats en pana** *loc.adv.* Núvols que no tenen peu i no fan ploure. DCVB, Migjorn-Gran.

En parlar de mi, no ric par. Vol dir que és fàcil fer burla dels altres o despreocupar.-se de llurs dissorts, però que en tocar-nos a nosaltres la desgràcia o la burla, ens posam seriosos. DCVB, Mall. / Es diu referint-se a aquells qui perjudiquen els altres però no volen que ningú els molesti ni els al·ludeixi despectivament. DCVB, Mall.

En part del món *loc.v.* En cap lloc. Enlloc del món podria trobar tants corders com a Blanes, Ruyra Flames 124. DCVB. **Variants: En lloc del món**

En Pau, en Pere i en Berenguera *loc.nom.* Es diu per indicar tres persones indeterminades, com quan en castellà es diu Fulano, Zutano y Mengano. DCVB.

En pèl *loc.adv.* Tot nu, sense gens de roba damunt. *A los que dihuen que no té un fil de roba que posar-se, responch que en pèl lo vullch*, Rond. de R. Val. 55. DCVB.

En perdre la vista, cobren es paupar *par.* DCVB, Petra, Manacor.

En persona i en béns *loc.adv.* En el cos i en les propietats materials. *Puxen Ser punides e castigades en persones e béns*, Doc. A. 1393 (Col. Bof. XLI). DCVB.

En persona *loc.adv.* En presència real del cos. *Volguí en persona anar-lo a socórrer*, Alegre Tranf. 140.; *Per tot lo món residís en persona / passant turment major que tots los martres*, Roiç de Corella (Trobes V. Maria 100); *Ell mateix, és vingut en persona*, Lacavalleria Gazoph. DCVB. Rond. Mall.: *I aviat hi va Ser dedins, i davant la Princesa en persona*. ‘La Princesa bella’

En pes *loc.adv.* En conjunt total, completament; tots sense mancar-n'hi un. *El cert és... que el veïnat en pes li hauria donat la camisa*, Oller Pap. ii, *La Diputació hi va tota en pes*, Alcover Cont. 170. *La fama de gandula i llaminera que el poble en pes li atribuïa*, Pous Nosa 23. DCVB. **Variants: En pes** (alçar) *loc.adv.* Alçar o dur una cosa sense deixar-la tocar en terra. DCVB. Rond. Mall.: *Abraona sa torre d'es molí li pega estreta, li pega estreta, l'alça en pes*. ‘En Juanet i es set missatges’

En petit *loc.adv.* En poca quantitat o amb poca importància. *Volen fer en petit lo que sols és possible fer en gros*, Roq. 46; *Si se tractàs d'una cosa reduïda y en petit*, Ignor 42. DCVB.

En peu (estar) *loc.adv.* Preparat, disposat especialment per a combatre. DCVB. Rond. Mall.: *El Rei li dóna tota sa tropa que tenia en peu, i amb ella ja es partit cap a ca-seua*. ‘Es tres germans i es nou gegants’

En peu de guerra *loc.adv.* Preparat per a entrar en guerra. Una estona a peu i una altra caminant irònd., per significar que es va sempre a peu. DCVB.

En pinganelles *loc.adv.* En equilibri inestable, a punt de caure. DCVB, val., eiv.

En pipenda *loc.adv.* De camí, de passada, en oportunitat. DCVB, Eiv.

En planconfés *loc.adv.* En una situació d'abandó, d'indefensió, d'impotència contra les dificultats. *Us n'heu anat i m'heu deixat en plan confés*. DCVB, Men.

En plena nit *loc.adv.* Quan és ben de nit. DCVB.

En pols *loc.adv.* Reduït a par.ticules nombroses molt petites. *Per 10 mijeres cals en pols a 16 diners mijera*, doc. S.XVI (Miret Templers 580). DCVB.

En popa, ses carabasses redolen *par.* Vol dir que havent-hi circumstàncies favorables, qualsevol pot anar avant encara que no tingui mèrits ni habilitat. DCVB, Mall.

En poques paraules *loc.adv.* De la manera més breu que es pot dir. DCVB. **Variants: En una paraula** *loc.adv.* DCVB.

En porreta *loc.adv.* fig. Mancat de tot; en plena misèria. *Guanyats de mal esperit, prest se queden en porreta*, Ballester Xèx. DCVB, Men.

En potència *loc.adv.* Possible, en capacitat per a existir, per a Ser tal o tal cosa. DCVB.

En previsió de *loc.adv.* Per preveure. *En lluis y la Pepeta, aliant-se mentalment, en previsió d'un incert pervindre* Pons Auca, 178. DCVB.

En principi *loc.adv.* En la part substancial, en essència, sense fixar-se en la forma i detalls. DCVB.

En punt *loc.adv.* Exactament a l'hora. DCVB. Rond. Mall.: *A les dotze en punt sent petjades, se posa a l'aguait.* 'Es cavallet de set colors'

En qualitat de (tal o tal cosa) *loc.adv.* Com a tal o tal cosa, d'acord amb la condició que es posseeix. *Ara no parlo en qualitat de metge, sinó d'amic.* DCVB.

En quatre queixalades *loc.adv.* Amb poca estona de menjar. *En quatre queixalades s'ha menjat tot el pollastre.* DCVB.

En Què-diran se morí de fam, i en Què-diré se campa molt bé *par.* Indica que és perjudicial preocupar-se massa del que diu la gent, i és saludable mirar més la pròpia conveniència que el parer dels altres. DCVB, Palma.

En Quediran se va morir de fam, i en Quediré es va campar bé *par.* Significa que no cal fer cabal del que diuen els altres, sinó de l'opinió pròpia. DCVB, Mall.

En quin tren; En quin tren has arribat? *en.* Es diu irònicament a la persona que demostra no estar informada d'allò que hauria de saber o que tothom sap. DCVB.

En rauja *loc.adv.* En abundància, amb bona marxa, sense entrebancs. *Ses gotes d'oli anaven en rauja*, Ignor 10.; *Tota la casa anava en rauja*, Maura Aygof.; *Y la consulta continuà anant en rauge*, Oliver Obres, II, 41. DCVB, mall. Men.

En Regalat es va morir i va deixar sa clau en es pany *par.* Significa que hi ha molt poca gent que regali les coses de què pot treure profit. DCVB, Mall.

En relació a *loc.adv.* En quant es refereix o té lligam amb tal o tal cosa. *Per l'interès que pugui tenir en relació a la meva persona*, Ruyra Parada 7. DCVB.

En remui (posar) loc.adv. Dins un líquid. *Damunt una represa sa ribelleta amb dos uis de persona en remui.* ‘En Bernadet i la Reina manllevada’

En retorn loc.adv. En compensació. *He enviat a Sor Maria Ignàcia me germane dues enseimades; ella en retorn ha enviat dos robiols de dues solas,* doc. A. 1784 (BSAL, XXIV, 38. DCVB **Variants: Per retorn loc. adv.** *Ara el Papa per bon retorn també n'ha concedides.* Roq. 12.

En revolt loc.adv. Anar o estar una cosa en gran agitació. DCVB. Rond. Mall.: *Sortiren per places i carrers, i posaren tota la ciutat en revolt.* ‘En Juanet i es set missatges’

En rigor loc.adv. Obrant o pensant amb tota exactitud. DCVB. **Variants: A tot rigor loc.adv.** *A tot rigor, lo jutge no pot imposar-me sinó una multa.*, Lacavalleria Gazoph. DCVB.

En rodó loc.adv. En tota l'extensió del perímetre d'una cosa, d'una persona. DCVB.

En rudes loc.adv. En absolut, rodonament. *Li vaig dir que no en rudes,* Penya Mos. III, 113. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Per no pegar a penyes o no romandre encallats dins cap arenal. En rudes, cap d'aquells milenars de peixos va sebre res de cap penyal.* ‘Sa llampria meravellosa’

En sec loc.adv. De sobte, de manera ràpida i brusca. DCVB. *Se badà de dalt a baix, i morta en sec, com bé poreu suposar.* ‘Na Blancaflor’

En secret loc.adv. De manera que només ho sàpiga aquella persona o persones a qui es vol comunicar. *E'l missatge fo un chrestia que'ns enuià, ab qui ell parlà en gran secret,* Jaume I, Cròn. 373.; *Los altres castells... que'ls tengués en secrets,* Muntaner, Cròn., c. 281. DCVB.

En Ser de dia deixa el llit, i tindràs salut i delit par. DCVB.

En ser dia, deixa el llit tindràs salut i delit par. Dicc. Saura. DCVB.

En Ser maça, ja picaràs par. Es diu a un qui demostra ganes de comandar sense tenir autoritat legal. DCVB, Mall./ Es diu als qui volen comandar sense tenir atribucions per a fer-ho. DCVB.

En Si'n-vol es va morir de fam par. Es diu irònicament quan algú ofereix una cosa dient «si en vol...» però sense intenció de donar-la. DCVB.

En Si'n-vols se va morir de fam par. Es diu quan algú ofereix una cosa per pur compliment, dient «si en vols...». DCVB.

En so casar i en so sembrar, a Déu s'han de comanar par. Significa que per dur a terme aquestes empreses tan importants cal invocar l'ajut de Déu. DCVB. Rond. Mall.: *Idò jo n'hi deman altres set per pensar bé sa resposta, porque sempre he sentit dir a mon par.e i ma mare que "en so casar i en so sembrar, a Déu s'han de comanar".* ‘Es Mèl-lero Rosso’

En so juriol, guanya més es qui està a s'ombra que es qui està en es sol *par.* DCVB, Eiv.

En soleta de mitja *loc.adv.* Sense sabates, calçat només amb mitges o mitjons. *En Claudi, en soleta de mitja, donà un tomb al'ample llit*, Pons Com an. 18. DCVB

En son cor *loc.adv.* Interiorment, sense manifestació externa. *Lo damunt dit infant En Jaume, yrat e dolent en son cor, hagué oyr la missa ab la infanta*, Pere IV, Cròn. 32. *Per que's vulla que sia, yo m'o tindré dins mon cor, però si gosau dir yo no sia millor caualler que vós, yo us offir batalla*, Tirant, c. 100. *A ella li desplaqué molt e dins son cor ne hagué gran desplaer*, Tomic Hist. 94. *Sens badar boca conversa dins son cor*, Picó Engl. 40. DCVB. **Variants:** **Dins son cor** *loc. adv.* DCVB.

En son dia *loc.adv.* Quan serà temps oportú. DCVB. **Variants:** **Al seu dia** *loc.adv.* DCVB.

En substància *loc.adv.* Sumàriament, en resum. *En substància, no més tens que posar quatre banderetes*. Vilanova Obres, XI, 16. DCVB.

En tal manera *loc. conj.* De conseqüència. *En tal manera que'ls principis ne sien glorificats*, Arnau de Vilanova (ap. Menéndez Pelayo Heter. i, apènd.). DCVB. **Variants:** **De manera que** *loc. conj.* *De manera que de allí al devant no podia aver plaher ni repòs*, Comalada Pierres Prov. 16. DCVB.

En temporal passat, les barques no s'hi perden [**En temporal passat, ses barques no s'hi perden**] *par.* Vol dir que de les coses passades no cal recordar-se'n o parlar-ne més, perquè no tenen remei. Hi ha altres maneres d'expressar la mateixa idea «D'aigua passada, molí no mol»; «En temporal passat, ses barques no s'hi perden» (Men.). DCVB, Men.

En temps de belluga, campi qui puga *par.* Quan hi ha desordes o commocions, la llei moral sol relaxar-se. DCVB.

En temps de Berenguella *loc.adv.* En temps antic. Aguiló Dicc. DCVB.

En temps de cireres, temps d'escorballs *par.* DCVB, Men.

En temps de delobí, els escarabats neden [**En temps de delobí, ets escarabats neden**] *par.* Vol dir que en circumstàncies molt anormals cadascú s'enginya així com pot i fa coses impròpies del seu estat. DCVB, Men

En temps de fam no hi ha pa dur *par.* Vol dir que quan hi ha escassetat d'una cosa, s'accepta aquesta encara que resulti poc acceptable. DCVB./ Significa que la necessitat ens fa admetre coses que en circumstàncies normals rebutjaríem. DCVB. **Variants:** **En temps de fam, els ases mengen gram** *par.* DCVB.

En temps de fam, els burros mengen gram *par.* Significa que la necessitat fa fer coses que repugnen. DCVB. **Variants:** **L'ase, per la fam, menja el gram** *par.* DCVB.

En temps de farsa, el corb diu negra a la garsa *par.* Gomis Zool. 338. DCVB.

En temps de farsa, el corb diu negra a la garsa *par.* (Gomis Zool. 338). DCVB.

En temps de faves, es al·lots no diuen què mana [En temps de faves, ets al·lots no diuen què mana] *par.* Vol dir que en el bon temps els criats no volen estar subjectes, volen prendre els seus esplais. DCVB, Mall.

En temps de figues, no hi ha amigues; en temps de réms, no hi ha parents *par.* DCVB, Men.

En temps de fred, més val una capa que un barret *par.* DCVB, or. Occ. **Variants: En temps de fred, més val una gorra que un barret** *par.* Vol dir que cal cercar les coses útils amb preferència a les de luxe. DCVB. **En temps de fred, val més beca que barret** *par.* Camps Folk. Men. DCVB.

En temps de la gatella *loc.adv.* En temps molt antic. DCVB, Mall.

En temps de melons, pocs sermons *par.* Es refereix a les funcions o solemnitats que es fan en l'estiu, que solen molestar si no són curtes. DCVB, Vinaròs, Mall.

En temps de pau compren armes *par.* Recomana ser previsors i preparar les coses abans de necessitar-les amb urgència. DCVB, Mall. Men. / Vol dir que quan una mercaderia abunda molt, és l'hora propícia per a fer-ne provisió. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *-Això està a sobre! Sobretot, en temps de pau comprou armes jo em vull preparar per un si-acàs.* 'Es gallet, s'anyellet, sa godineta i es drac' **Variants: En temps de pau fan armes** *par.* DCVB.

En temps del cucut, al dematí mullat i a la tarda eixut *par.* DCVB.

En temps primer *loc.adv.* Antigament, fa molt de temps. DCVB.

En tenir es cap batut se posen sa cervellera *par.* Es diu dels qui no preveuen els perills, sinó que procuren guardar-se'n quan ja hi han caigut. DCVB, Mall. Men.

En terra caiga i mal no faça *fór.* Fórmula conjuratòria que es diu per persones rústiques i supersticioses tot seguit que han anomenat el càncer, perquè hi ha la creença vulgar que el fet d'anomenar aquesta malaltia fa que la contreguin si no es conjura amb aquella frase. DCVB. / Imprecació que es diu vulgarment entre gent supersticiosa en anomenar el càncer, perquè hi ha la creença que la persona que anomena aquesta malaltia la contreu. DCVB, Mall

En terra *loc.adv.* Sobre la superfície de la terra DCVB. Rond. Mall.: *I no en deixava caure una gota en terra.* 'En Juanet i es set missatges'

En terra plana *loc.adv.* A lloc pla, sense pujar ni baixar; a nivell del paviment. DCVB.

En terra, a la mar i a tota banda, tortuga que té cranc, es cranc comanda *par.* DCVB, Palma de M.

En terres estranyes, les vaques coten els bous *par.* Vol dir que trobant-se fora de casa seva, fins i tot el més fort està en relació d'inferioritat. DCVB.

En Tomeu, veu es gep d'altri i no se veu es seu *par.* Marroig *par.* DCVB.

En tot cap hi ha dolor *par.* Miró Afor, 378. DCVB.

En tot cas *loc.adv.* Sense excusa; passi el que passi. *Lo rey... tremès-li chartes fort spesses, que ell en tot cas se partís de aquells processos*, Pere IV, Cròn. 30. *Phelip los tramès altra vegada a dir que en tot cas del món ell los preguava e manava que anassen al rey*, Tirant, c. 96. DCVB.

En tot el mes de març, no et llevis ni un pedaç *par.* Perquè encara fa fredor. DCVB.

En tot ha de mesclar es seu tovalló *loc. v.* En tot s'ha de ficar; es diu de qui es posa en coses que no li pertoenen. DCVB, Men.

En tot hi ha d'haver mesura *par.* Recomana la moderació en tot. DCVB.

En tot hi ha maldat, manco en sa llet..., que hi posen aigua *par.* DCVB, Men. **Variants:** **En tot hi ha trampa, menys en el vi, que hi posen aigua** *par.* Es diu irònicament per indicar que l'engany es troba en totes les coses sense excepció. DCVB.

En tot i per tot *loc.adv.* Absolutament, sense exceptuar res. En son procés més diffusament està continuat, al qual en tot e per tot nos referim, doc. a. 1505 (Col. Bof. xxviii, 211). «Pots comptar amb mi en tot i per tot». DCVB. Rond. Mall.: *La mare abadessa n'hi donà; i allà dins una cel·la, seguint en tot i per tot la vida de comunitat, 'Sa muleta de plata'*

En tot mal, Déu hi ajuda *par.* Refranys que expressen la força de la Providència en les coses humanes. DCVB, Mall. **Variants:** **En tots mals, Déu ajuda** *par.* DCVB. **En gran mal, Déu ajuda** *par.* DCVB.

En tot temps el peresós ha sigut menesterós *par.* Grieria Tr. DCVB.

En tot vol tenir part el dimoni *par.* DCVB, Mall.

En tota dissort hi ha un conhort *par.* DCVB, Men.

En tota manera del món *par.* A totes passades, per totes les maneres possibles. *Consella que us façats fort en tota manera del món sobre la mar*, doc. a. 1376 (BSAL, ii, 52). DCVB.

En tota regla *loc.adv.* De casta forta o amb gran intensitat. *Un atach m'has dat amb tota regla*, Aguiló poes. 188. DCVB.

En tots conceptes, o per tots conceptes *loc.adv.* En tots sentits, segons tots els punts de vista. *Que en tots conceptes sien preferibles*, Ignor. 8. *Serveixen admirablement per fer bé en molts de conceptes*, Alcover Cont. 155. *En aquell estat interessant i respectable per tots conceptes*, Pons Com an., 46.

En tòtum *loc.adv.* Totalment, completament. DCVB, Empordà, Mall.

En trasquiló *loc.adv.* En retgiró, en gran intranquil·litat. «Amb aquestes malalties que ara hi ha, un sempre està en trasquiló». «S'avia està molta estona a venir; ja em comença a tenir en trasquiló» (Ciutadella). Tenint an aquella gent en constant trasquiló, Benejam Ciutad. 49. DCVB, Men.

En tropell *loc.adv.* En moviment precipitat i desordenat. DCVB. **Variants: De tropell** *loc.adv.* DCVB.

En un butx *loc.adv.* En un cop, en una envestida. *Pensam de ferir tots ensemps en un butx*, Muntaner Cròn. C. 220. DCVB.

En un clucar d'ulls *loc. v.* En un moment. Cf. Hist. Troy. 220. DCVB.

En un credo *loc.adv.* En molt breu temps. *Ma mareta, fassem via. | ... | Es temps d'un credo estich llesta*, Aguiló Poes. 107. | *Com que s'ho trobarà tot ben amanit, s'enllestirà en un credo*, Pons Com an., 19. *Idò ara és sortida sols no ha un credo*, Ignor. 31. DCVB. **Variants: Al temps d'un credo** *loc.adv.* DCVB.

En un dia gira el món, i la dona en un segon par. Al·ludeix a la pretesa volubilitat de les dones. DCVB, Men.

En un dir Jesús *loc.adv.* En un moment. *Tot axò s'acudí a la Prim en un Jesús*, Oller Pil. Prim 146. DCVB.

En un girar d'ulls *loc.adv.* En un moment. DCVB.

En un instant (de tal o tal cosa) *loc.adv.* En el temps precís, en el mateix moment de fer-se, d'esdevenir. *La qual és ajustada a la matèria primera en lo instant de la generació de l'home.*, Egidi Romà, ll.I, pt. 1a, c.11. DCVB.

En un minut *loc.adv.* En un temps molt breu. DCVB. **Variants: En dos minuts** *loc.adv.* DCVB.

En un moment *loc. adv.* En un temps mínim, en un espai de temps molt breu. *En un moment li ocorregueren a la memòria diverses coses*, Curial, i, 12. *En un moment vaig ésser a l'escala*, Ruyra Parada 21. DCVB.

En un munt *loc.adv.* Tot plegat. DCVB.

En un no res *loc.adv.* En un moment, en molt poc temps. DCVB.

En un promís *loc.adv.* En un moment, en temps molt breu. *Sa somereta pren es demble, i amb un promís el dugué an es pati de Binigafull*, Camps Folk. II, 109. DCVB, Men.

En un punt *loc.adv.* En un instant. *Curial en un punt tramès per l'escuder e per la donzella.*, Curial, II, 26. DCVB.

En un respir *loc.adv.* En un moment, en molt poc temps. *Obrí la portella de l'auto i en un respir es perdé carrer amunt*, Roig Flama, 34. DCVB.

En un salt *loc.adv.* Molt ràpidament, amb poc esforç per a anar a un lloc. DCVB. **Variants: En quatre salts** *loc.adv.* DCVB. **En dos salts** *loc.adv.* DCVB.

En un sant-i-amèn *loc.adv.* En un instant, en un temps molt curt. *S'espaseta mos hi durà en un santiamén*, Maura Aygof. 122; *La tonada va ser apresada en un sant-i-amèn*, Caselles Mult. 136. *Lo que 'ha promès a mi de paraula, ab un sant y amen pot dexarho dins un testament*. Penya Mos. iii, 13. DCVB / DCVB, Mall. Men. **Variants: En un amèn** *loc.adv.* *Sol un amen no hagron pogut dir axí tost, com ells foren asvanits*, Febrer Inf. xvi, 88. DCVB.

En un santiamén

En un tancar i obrir d'ulls *loc.adv.* En un moment. *Yo són esperit, qui en tancar e en obrir l'ull vaig de Orient a Occident*, Metge Somni iii. DCVB.

En un tot *loc.adv.* Completament, sense minva ni excepció. *Cumplir en un tot la voluntat de Déu*, Penya Mos. iii, 92. DCVB.

En un vol *loc.adv.* Molt ràpidament, fent molta via. DCVB, Mall.

En una avemaria *loc.adv.* En molt poc temps, en un moment. DCVB. **Variants: Al temps de dir una avemaria** *loc.adv.* DCVB.

En una *loc.adv.* Conjuntament i d'acord. *Serà en esta pau en una ab nós*, Jaume I, Cròn. 50. *Tots en una concordants o la maior partida*, Consolat, c. 1. *Stant los apòstols tots ajustats en una*, Villena Vita Chr., c. 249. *Que anassen tots en una al entrant de la ciutat*, ibid. c. 225. *Lo filosof y lo mercader concordaren los dos en una, que diguessen...*, Isop Faules 7. DCVB

En una parpallada *loc.adv.* Molt ràpidament, en un instant. DCVB.

En una tringolada *loc.adv.* En un instant (Cañís 126). DCVB.

En va *loc.adv.* Inútilment, sense efecte. *Si lo cor no és atent en la oració, en va treballa la lengua*, Villena Vita Chr., c. 46. *Mos prechs eren en va*, Vilanova Obres, iv, 255. *Els criats en va cercaren*, Rosselló Many. 97. DCVB.

En venir s'estrènyer *loc. v.* En venir el moment crític, l'hora del perill. *Y en venir s'estreñe s'en duya s'aumut p'es cap*, Aguiló Rond. de R. 12. *La senyora Tomassa, quan va Ser a l'estrènyer, li faltà cor y romangué a ca seua*, Oliver Obres, v, 205. DCVB, Mall.

En veritat *loc.adv.* Amb adequació entre allò que es diu i allò que realment és. *E sàpies per veritat que'l rey d'Aragó ajusta ses osts*, Desclot Cròn., c. 2. *A la veritat, me tem de perills de ma persona*, Valter Gris. 9 vo. *Com en veritat, senyor, axí és estat*, doc. a. 1393 (Col. Bof. xli, 25). *Prech-te que si ab veritat est estat a mi acusat, te guarts d'ací auant no cayes en tal follia*, Curial, i, 12. «T'ho dic de veritat» t'ho dic tal com és o com ho penso. La veritat, m'inclino a pensar-ho així, DCVB. **Variants: Per veritat** *loc.adv.* DCVB. **A la veritat** *loc.adv.* DCVB. **De veritat** *loc.adv.* DCVB.

En veu alta *loc.adv.* Deixant sentir intensament la veu. *E cridaren en altes veus*, Muntaner Cròn., c. 58. *Faem cantar ab altes veus*, Pere IV, Cròn. 135. *Dix altes veus axí*, Scachs 21. *Que amollen a veus altes ets atlots pussers en públich*, Ignor. 1. DCVB. **Variants:** **A veus altes** *loc.adv.* DCVB. **Altes veus** *loc.adv.* DCVB.

En veu baixa *loc.adv.* Deixant sentir molt poc la veu. *Al girar dix baix que Tirant no u hohí*, Tirant, c. 221; *o no convinch ab vós en assò, li digué ella mitg baix*, Lacavalleria Gazoph.; *Responia més baix el cor*, Víct. Cat., Ombr. 10. DCVB.

En veure el sant, ja poden veure el miracle *par.* Es diu per aquelles persones que amb llur aspecte ja donen a conèixer llur caràcter i llurs defectes. DCVB. Rond. Mall.: *I ¿qué voleu que faça una mica de ratolina com és ella? Perquè en veure es sant, ja poreu veure es miracles!* ‘La Princesa Aineta’

En via ninguna *loc.adv.* De cap manera, en absolut. *Però en via ninguna li afinava a sa gallina ses juntes*, Ignor. 73. DCVB. *I en troba dos que eren romasos sembrats dins un encallador, i un acabava de sortir i aidava s'altre, però no el poria treure en via ninguna.* ‘En Pere de sa butza’ **Variants:** **Per via ninguna** *loc. adv.* Rond. Mall.: *No les se poria treure des cap per via nenguna.* ‘Es poal florit’

En vida *loc.adv.* Durant la vida. *Yo qui tant he amat a son par.e en vida, tanbé lo dech amar en la mort*, Tirant, c. 21. DCVB.

En virtut de santa obediència *loc. v.* Per obligació ineludible, fundada en el vot d'obediència. *Requirim i en virtut de santa obediència manam*, (doc. A. 1747 (Hist. Sóller, II, 959). DCVB.

En vista de (tal o tal cosa) *loc.adv.* Considerant, en atenció (a tal o tal cosa). DCVB.

En voga *loc.adv.* De moda, en l'ús i acceptació general. *Anem a veure es que ara estan més en boga*, Ignor. 57. *Tocava el fandango, tan en boga durant aquella època*, Serra Calend. folk. 337. DCVB.

En voleu més; En voleu més de Na Lluca? *en.* Es diu quan ja s'ha fet una enumeració un poc llarga, com volent indicar que encara es podrien retreure més coses. DCVB, Mall.

En vols ¿En vols (o en voleu), de (tal o tal cosa)? *en.* Es diu per indicar que n'hi ha gran abundància. «Vingueren els nois, i en voleu, de crits i rialles!» «Em va caure la botella, i en vols de vi escampat per terra!» DCVB.

Ençà i enllà *loc.adv.* Per una part i altra; a bandes sí i altres no. *Arcades de cristall se succeeixen, | altres deixant-ne veure ençà i enllà*, Canigó iii. *D'arruixadora els núvols li serveixen | per espargir la pluja ençà i enllà*, Verdaguer Idilis. *Vaig espipellant qualche gra ensà y enllà*, Rosselló Many. 103. *Paraula ençà, paraula enllà*, Ruyra Parada 44. *Los aucells volen ençà y enllà*, Lacavalleria Gazoph. *He perdut tot lo jorn anant ençà y enllà*, Esteve Eleg. *Per espargir la pluja ençà i enllà*, Verdaguer Idilis. *Una munió de fulles groguenques escrites ençà y enllà*, Collell Flor. ix. DCVB.

Encamar els alls [a qualcú] *loc. v.* Enganar-lo. (Aladern Dicc.). No m'has d'encamar los alls. DCVB.

Encara alena! *en.* Ho diuen per indicar que no s'és esvaïda una cosa que algú pretenia d'esvair (Mall.). DCVB, Mall.

Encara Déu no és mort *par.* Significa que encara hi ha esperança, encara que humanament dèbil. DCVB.

Encara encara *loc.adv.* Expressa concessió d'una cosa com a preferible a una altra, però no com a totalment admissible. *Es vuyts y nous encara encara; però lo demás no treu romana*, Roq. 32. DCVB.

Encara és verd es juevert! *en.* Es diu per significar que una cosa està molt enrere, que caldrà que passi molt de temps per ser viable. DCVB.Rond. Mall.: *-Amèn! -diu es capità-. Però encara és verd es jueverd! Es massa prest per parlar d'això.* 'En Juanet Carnisser' **Variants: Ho és verd, es juevert!** *en.* Rond. Mall.: *-¿Per això tanta cosa? Diu la Reina, com el sent. Jo també hi vaig, a fer-ho. -¿Tú? Diu el Rei. Ho és verd, es jueverd!- No, ell serà ben madur! Respon sa bajana.* 'Sa fia des Sol i de la Lluna'

Encara fuma *loc. v.* Es diu d'una cosa passada però que encara se'n té viu el record o se'n sofreixen les conseqüències. DCVB.

Encara hi ha draps per a mànegues *loc. v.* Es diu per significar que encara queda cosa a fer, i per cert ben difícil. DCVB.

Encara hi ha molt que eixermar *loc. v.* Vol dir que una cosa encara no està preparada suficientment. DCVB, Mall.

Encara neixen dies *loc.adv.* Es diu per significar que encara queda temps per a fer o esdevenir allò de què es parla. DCVB.

Encara no és mort Nostre Senyor *en.* Es diu per donar coratge a algú que ha perdut l'esperança. DCVB.

Encara no li suen les ungles *en.* Es diu per indicar que algú es pensa haver vençut les dificultats quan encara li'n romanen de grosses a vèncer. DCVB. **Variants: Encara li ha de suar el cap del nas** *en.* DCVB. **Encara li ha de suar el cul** *en.* DCVB.

Encara no s'ha colgat *en.* Es diu per significar que encara no s'ha perdut tota l'esperança o la possibilitat d'una cosa. DCVB, Mall.

Encara no veu es bast, i ja sua *en* Ho diuen d'un putifeina. DCVB, Men.

Encara que el món se giri o s'enfonsi *for.* Fórmula per a expressar enèrgicament una decisió irrevocable. *Si està destinat que na Magdalena ha d'esser la teua dona, heu serà y foris, maldament el món se gir, Penya Mos. iii, 22.* DCVB.

Encara que es vesteixi de seda, la mona, mona se queda *par.* Es diu per aquells que van ben vestits però són mancats de seny, d'educació, etc. DCVB.

Encara que molt és, quan hauré fet ses parts quedaré sense res *par.* Vol dir que les coses que es reparteixen entre molts solen resultar insignificants. DCVB, Men.

Encara que passin mil anys, es descobreixen els enganys par. DCVB.

Encara són verdes *loc. v.* Encara no és el moment, encara no és possible. *Tothom desitjaria, avui, tenir cotxes com aquests, però encara són molt verdes*, Pla Pagesos 32. DCVB.

Encara són vius si no són morts, i al cel mos vegem tots plegats. Amèn for. Formula que s'utilitza per finalitzar una narració rondallística. Marca el sentit inversemblant de la narració. **Rond. Mall.:** *I visqueren una mala fi d'anys contents i alegres; i encara són vius si no són morts. I al cel mos vegem tots plegats. Amèn.* 'En Juanet Cameta-curta i ses tres capsetes' **Variants:** **I encara són vius si no són morts for.** **Rond. Mall.:** *Se casaren, i varen viure amb pau i concòrdia anys i més anys, i encara són vius si no són morts. I qui no ho crega, que ho vaja a cercar.* 'Sa bossa buida i es canyom'

Encarnat i blau *loc. adj.* Conflicte o conjunt de coses desordenades. *Y tot lo dia ey havia encarnat y blau*, Aguiló C., Rond. de R. 14. DCVB, Mall., Men.

Encarnat i blau *loc. nom.* Desori; confusió produïda especialment per desavinences o baralles. *"Hi ha hagut encarnat i blau"*. DCVB, Mall., Men. / Conflicte o conjunt de coses desordenades. *Y tot lo dia ey havia encarnat y blau*, Aguiló C., Rond. de R. 14. DCVB, Mall., Men.

Encendre la sang a algú *loc. v.* Ferlo airar, irritar-lo. *Se li aurien encés les sangs am lo que l'ostaler li va dir*, Massó Croq. 46. *Una disputa que mos encendria sa sanch*, Roq. 29. a) fig. *L'esperit sant prech que mon cor ençena*, Arnau March (Cançon. Univ. 325). DCVB.

Encendre un llum a Déu i un altre al dimoni *loc. v.* Ser hipòcrita, fer obres bones i dolentes al mateix temps. DCVB.

Encendre una candela a Sant Miquel i una al dimoni *loc. v.* Alternar les bones obres amb les dolentes. DCVB.

Encendre's com l'esca *loc. v.* Ésser molt fàcil d'encendre. DCVB.

Encendre's la sang *loc. v.* Remoure's intensament una passió, sobretot d'ira o d'amor desordenat.. *Sens pensar, les sanchs me bullen*, Coll. Dames 264.; *Se li haurien ences les sangs am lo que l'hostaler li va dir*, Massó Croq. 46; *Tench la sanch que em bull*, Peña Mos. III, 125. DCVB. **Variants:** **Bullir la sang** *loc. v.* DCVB. . **Bullir les sangs** *loc. v.* DCVB. .

Encertar el bot *loc. v.* Tenir bon èxit en una cosa perillosa o que era de resultat dubtós. *La mort es certa i incerta, / vuy di, ès segur que vendrà...* / *Lo que importa és està alerta / si es bot volem acertar*, Santandreu M. J. DCVB.

Encertar o endevinar la tecla *loc. v.* Encertar la solució d'una dificultat. DCVB.

Encès com un llucet *loc. adj.* Molt irritat o sufocat (de vergonya, de passió). DCVB. **Variants:** **Més encès que un llucet** *loc. adj.* DCVB.

Encetar per un ou, no ho val *par.* Vol dir que no cal començar una feina si és massa insignificant. DCVB, Men.

Encomanar-se a bon sant *loc. v.* Posar-se en mans o sota la direcció o confiança d'un home dolent. «A bon sant t'encomanes!». DCVB.

Enconcar-se d'espatlles *loc. v.* Arrufar les espatlles en senyal d'indiferència. *Y amb un ¿què m'és a mi?, mos enconcam d'espatlles,* Roq. 53; *Jo vaig prendre redòs a un recó enconcant-me d'espatlles,* Ignor 32. DCVB.

Encreuar-se de braços *loc. v.* Posar-se mans aplegades, sense fer res. *En Manel y la Pepeta, aparellats encara , s'encreuaren de brassos.* Pons Auca 66. DCVB.

Endavant les atxes! *en.* Ho diuen per excitar a prosseguir una cosa. DCVB.Rond. Mall.:*No res, arriba a dir s'al·lotella; si tan encarat hi està, endavant ses atxes!.. 'S'aigo ballant i es canariet parlant'*

Endolcir el cor *loc. v.* Fer sentir efectes (de tristor, amor, pena, etc.). *Jatsia la gran temor que tinch als turments qu'm fan endolcir lo cor,* Cobles Roca. DCVB.

Endolcir-se dormint *loc. adv.* Condormir-se agradablement (Menorca). DCVB, Menorca.

Endreçar els passos *loc. v.* Dirigir-se, avançar cap a un cert lloc. *Al sepulcre del benaventurat sant, l'oncle y lo nebot los deuots passos endreçaren,* Pereç St. Vicent 62. DCVB.

Endur-se amb els ulls una cosa *loc. v.* Tenir-ne gran desig, mirar-la amb ganes d'obtenir-la. DCVB. **Variants:** **Anar-se'n els ulls darrera una cosa** *loc. v.* DCVB

Endur-se'n o emportar-se'n la palma *loc. v.* Guanyar, obtenir victòria o l'avantatge damunt els altres. *No és estrany que ella s'emporte la palma y siga la que més agrade,* Guinyot Capolls 86. DCVB.

Enfilat l'agulla *loc. v.* Encetar un de conversació. *Ni l'un ni l'altre sabian com allargar la conversa... ella, probant d'enfilat l'agulla y no conseguint-ho,* Vilanova Obres, ix, 45. DCVB.

Enfilat o prendre per la punta una cosa o una persona *loc. v.* Prendre-la amb mania, com una obsessió. DCVB.

Enfilat-la per la punta *loc. v.* prendre les coses malament, al revés d'així com cal. DCVB.

Enfilat-se com una carabassera *loc.v.* Créixer molt i ràpidament; fer-se amunt molt de pressa; irritar-se fàcilment. DCVB.

Enfilat-se com una mongetera *loc. v.* Pujar molt ràpidament. DCVB.

Enfosquir la veu *loc. v.* Fer la veu fosca, en to baix i amb articulacions laxes. *M'ofego! - esclafia de sobte ab enfosquida veu.* Pons Auca 306. DCVB.

Enganar com un xina *loc. v.* Enganyar amb dolentia. Rond. Mall.:*-Lo que vull dir, diu sa bruixa, que t'engana com un xina.* 'Bruixes, bruixots i fullets'

Engany a mitges, no passa par. DCVB, Men.

Engany de mitges [Engan de mitges] *loc. v.* Acte de creure's una persona enganada per una altra. *No li fa por | venda 's retracte | per lo fals acte | ab dol que fan, | ni per engan | de miges dit, Spill 6921. Fer-me comparèixer dins les Monges per demanar-me revisió d'albarans o engany de mitjes, Penya Mos. iii, 112. DCVB. / Engany que es comet en un contracte de compra-venda, consistent en la depreciació fraudulenta de l'objecte venut en menys de la meitat del seu preu real. No li fa por | venda's retracte | per lo fals acte, | ab dol que fan, ni per engan | de miges dit, Spill 6920. Ferme córrer de la Xeca a la Meca... per demanar-me revisió d'albarans o engany de mitges, Penya Mos. iii, 112. Per ext., es diu engan de mitges unengan o error total, d'una persona que es pensava una cosa i resulta. Esser tot el contrari o cosa molt diferent. DCVB.Rond. Mall.:*M'havien promès per cosa certa que aquí dins en sortia cadavespre, i ara resulta que sou voltros que sortiu i no ella! Quin engan de mitges!. 'En Pere Poca-por' I es novii digué que allà hi havia engan a mitges i que donava per no fet es casament. 'Sa fia i sa fiatra d'es moliner'**

Engegar algú a parlar amb els gegants *loc. v.* Enviar-lo a mal viatge per beneit o poca solta. DCVB.

Engegar amb caixes destrempades *loc. v.* Fer fora de mala manera, amb amenaces o insults DCVB. Rond. Mall.:*Los se cuidà a menjar, an aquells dos criats; els va dir que no servien per res, i llavò los tirà més llamps i pestes que mots no hi ha a matines, fins que los engegà amb caixes destrempades. 'Es Mèl·lero Rosso'***Variants:Treure defora amb caixes destrempades** *loc. v.* DCVB.Rond. Mall.:*El Rei no trega defora amb caixes destrempades tant mi senyora com En Bernadet, com a mi!. 'N'Elionoreta'*

Engolir-se amb la vista una persona o cosa *loc. v.* Mirar-la molt fixament, amb gran atenció. *Primavera de ma vida, | t'ha engolit l'eternitat,* Collell Flor. 20. DCVB

Engreixa més sa calma que sa taula *par.* DCVB, Mall.

Engreixar amb els treballs *loc. v.* Estar millor de salut o d'esperit, tenint preocupacions i treballs que estant tranquil i desvogat. *En lo que passarell sia / a dita de mos guerrers, / vos vull servir així mateix / sens molta de fellonia; / i així veureu, vida mia, / que jo amb sos trebais engreix.* Cançó pop. Manacor. DCVB, Mall.

Engreixar es porc que no han de matar *loc. v.* Fer una feina de la qual no ha d'obtenir-se profit. DCVB, Inca.

Engronsar-se com un cascavell *loc. v.* Tenir molt de moviment de vaivé (Mall.). DCVB, Mall.

Enlloc del món *loc.adv.* A cap lloc absolutament. DCVB.

Enraonar pels colzes *loc. v.* Xerrar, parlar massa. Especialment a) Parlar incorrectament o sense solta (Mallorca). *Per molt que enrahon, noltros mos proposam no tornar-li resposta*, Ignor 24. DCVB.

Enredar-se com les cireres *loc. v.* Embullar-se en la baralla, especialment les dones, i complicar cada cop més la renyina. DCVB.

Enrogir-se o Tornar vermell fins a les orelles *loc. v.* Envermellir-se molt de vergonya, de confusió. DCVB.

Ens sentiran els sords *en.* Ho diem per indicar que cridarem molt. *Anem callant, perquè si me se'n puja el fum al nas, encara ens oiran els sorts*, Rond. De Rond. Val. 41. DCVB

Ensenya més el món que pare i mare *par.* Expressa el valor de l'experiència damunt els consells. DCVB, Eiv.

Ensenyar de viure *loc. v.* Ensenyar la manera de tenir vida còmoda, de no tenir fracassos, de no deixar-se enganyar o supeditar, etc. DCVB.

Ensenyar l'orella *loc. v.* Revelar involuntàriament una intenció amagada. DCVB.

Ensuna prim, i bastarà per tots *par.* Es diu davant coses de menjar escasses, que curtegen massa (Mall.). DCVB, Mall.

Entendre (o prendre) el satre pel teixidor [Entendre (o prendre) es satre p'es teixidor] *par.* Entendre una cosa per una altra. DCVB, Men.

Entendre el so *loc. v.* Comprendre la intenció. DCVB.

Entendre l'a per la be *loc. v.* Entendre una cosa per una altra, equivocar-se en la interpretació d'allò que es sent a dir. DCVB. **Variants: Entendre cols per caragols** *loc. v.* DCVB.

Entendre-ho tot com un peix pel cul [Entendre-ho tot com un peix p'es cul] *loc. v.* Entendre malament les coses, Ser mal entenent. DCVB, Men.

Enterrar-se en vida *loc. v.* Recloure's i defugir el tracte amb la gent. DCVB.

Entrar a corral *loc. v.* Entrar en raó, deixar-se convèncer o accedir al qui altre demana. *Aquest homo no vol entrar a corral; És molt caparrut, per molt que prediquis, no el faràs entrar a corral.* DCVB, Mall.

Entrar a missa com els gossos *loc. v.* Entrar-hi sense senyar-se ni fer altra demostració de reverència. DCVB.

Entrar a qualcú per l'ull dret *loc. v.* Caure-li en gràcia, venir-li de gust. DCVB.

Entrar amb bon peu *loc. v.* Començar bé un negoci o empresa. DCVB.

Entrar amb olivetes *loc. v.* Començar a tractar un qüestió, a intervenir en un assumpte; iniciar gestions o actuació en un sentit determinat. DCVB, Mall. *S'al·lota tot d'una no l'escoltava, però aviat ja entrà amb olivetes amb sa jaia.* 'Un calatravinetxo'

Entrar dins el moll dels ossos *loc. v.* Penetrar fins al més íntim; es diu especialment del fred molt fort. *El cavaller, amb el fret en el moll dels ossos,* Rosselló Many. 230. DCVB.

Entrar el sol al cap *loc. v.* Produir una congestió o ardor excessiva en el cervell l'acció directa del sol. DCVB.

Entrar en batalla *loc. v.* Començar a intervenir a un combat. *Les set regines se foren guarnides e apar.ellades d'entrar en la batalla,* Lull Cont. 354, 12. *Reconegam tota nostra gent qual serà disposta per entrar en batalla.* Tirant c. 318. DCVB.

Entrar en consell *loc. v.* Posar-se a la raó, deliberar, admetre discussió. DCVB.

Entrar en el cel a pesar de Déu *loc. v.* Ser caparrut, fer allò que es vol, siguin quines siguin les dificultats. DCVB.

Entrar en gana *loc. v.* Començar a tenir apetit. DCVB.

Entrar en possessió *loc. v.* Començar a posseir-la. *Anaren al comtat... per entrar en pcessió d'aquell,* doc. a. 1409 (Ardits, i, 162); *Per anar pendra la possessió del castell de Vespella,* doc. a. 1390 (Ardits, i, 6). **Variants: Prendre possessió d'una cosa**

Entrar en si *loc. v.* Reflexionar seriosament i fer propòsit d'esmena. DCVB.

Entrar en sivella *loc. v.* Començar a obrar dòcilment, a fer bondat. DCVB, Mall.

Entrar en solc *loc. v.* Començar a obrar bé. DCVB.

Entrar l'embat *loc. v.* Començar a bufar. *De la mar en la vorera...ales deu, quan l'embat entra, / m'asseuria dins el bot,* Penya Poes. 304.; *Quant ve que el sol ha balcat / entra l'embat de marina / tan xalest per qui camina,* Salvà Poes. 51. DCVB.

Entrar o donar a sac *loc. v.* Barrejar una casa o població. *Fan crida los enemichs dient Ser donats los béns a sacho,* Esteve Eleg. 14vº. DCVB.

Entrar per l'ull dret *loc. v.* Caure en gràcia, Ser agradable a qualcú. *Jo quant vetx un homo fener, estich satisfet d'ell tu m'ho pareixes, y per aquest motiu comensas a entrar-me per l'ull dret,* Penya Mos. DCVB /Agradar molt des del primer moment, resultar agradable, simpàtic. DCVB.Rond. Mall.:*Que surten, quan else ve per s'ui dret, d'una d'aqueixes muntanyes de Son Jordi.* 'Es cavallet de set colors'

Entrar per la porta gran *loc. v.* Ingressar a un lloc o en un càrrec amb tots els honors, per mèrit o dret propi. DCVB.*El presenta a sa senyora que tot d'una ja li entrà per s'ui dret aquell jovenot.* 'Gregori Papa'

Entrar per una orella i sortir per l'altra *loc. v.* Ser escoltat sense atenció. DCVB.

Entrar pertot, com es pet del dimoni *loc. v.* Ficar-se pertot sense mirament. DCVB, Palma.

Entrar-ne pocs en lliura *loc. v.* Ser una persona o cosa de molta vàlua o que es troba rarament. DCVB.

Entre abril i maig, cerca p'es gavatx *par.* DCVB, Mall.

Entre amics i soldats, compliments són excusats *par.* Significa que entre gent d'una mateixa categoria no calen cerimònies. DCVB.

Entre amics no hi calen tovalles *par.* Significa que entre gent de confiança no cal fer cerimònies. DCVB, Mall. **Variants: Entre amics i soldats, compliments excusats** *par.* DCVB.

Entre barca i nau *loc. adv.* Perço n'i ha tantes que corren fortuna, | hi's pot per ells dir "entre barqua y nau", | car, perser tallats de molt mala lluna, | si'ls liga Sent Pere dispensa-y Sent Pau,.Proc. Olives 1582. DCVB.

Entre bastidors *loc. adv.* La part del teatre immediata a l'escenari i invisible al públic; - met., el conjunt d'intimitats que passen dins una societat. *Passan an es Congrès y surt tota sa xismografia política y d'entre bastidós*, Roq.46.

Entre carn i cuiro *loc. adv.* Dins el cos, però molt prop de la superfície. DCVB.

Entre ciència *loc. adv.* Conscientment i voluntària, amb plena intenció, expressament. - *Hala, a jeure manca gent! Fora cremar oli entre ciència, que va massa car!* 'Es dos germans serverins'

Entre col i col hi ha qualche bleda *par.* Es diu referint-se a coses que interrompen una sèrie d'altres coses homogènies, llevant-ne la monotonia. DCVB, Mall. **Variants: Entre col i col, qualche lletuga** *par.* DCVB, Mall., Men.

Entre cul i cleta es fica una néta *par.* Ho diuen quan algú intervé inoportunament en les coses d'un altre. DCVB.

Entre cul i cleta, es fica una néta *par.* Significa que en qualsevol ocasió pot apar.èixer una dificultat. DCVB.

Entre dents *loc. adv.* Agafat entre les dues fileres de dents; fig., sense deixar entendre bé les paraules. *En Xaneta romangué dret, botzinant entre dents*, Ruyra Parada 30. DCVB.

Entre dia *loc. adv.* Durant el dia, i especialment fora de migdia i de les primeres i darreres hores de claror. «No convé que els infants mengin entre dia, perquè després no tenen gana de dinar o de sopar.». *Bona gent, si us airau entre dia, al vespre vaja fora la ira*, *Sermons SVF*, i, 223. DCVB

Entre dos amics *loc. adv.* A preu baix, a preu d'amic (Mall.). DCVB, Mall.

Entre dos queixals, en lloc de dits, posa-hi didals *par.* Significa que cal guardar-se d'intervenir en baralles de dues persones poderoses. DCVB, Men.

Entre dues clarors *loc.adv.* Quan el sol ja és post i comença a fosquejar. DCVB, Maestrat, Mall.

Entre dues fosques *loc.adv.* A entrada de nit, quan comença a fosquejar. DCVB, Men.

Entre dues moles, no hi posis les mans *par.* Significa que cal evitar d'interposar-se entre dos enemics poderosos. DCVB. **Variants: Entre moles no t'hi pos (o no m'hi pos) perquè molen fins a l'os** *par.* DCVB.

Entre el dia i la nit, no hi ha paret *par.* Vol dir que quan cal fer una cosa important o urgent, no hem de mirar si el temps és més o menys oportú, sinó que cal fer-la aprofitant tots els moments. DCVB.

Entre el rector i l'escolà diuen la missa *par.* Vol dir que amb l'ajuda modesta d'una persona de poca significació es poden fer coses importants. DCVB.

Entre el rector i l'escolà, diuen la missa *par.* Significa que les persones que tenen activitats semblants també solen tenir semblants tendències o caràcter. DCVB.

Entre els lladres no es perd res *par.* Vol dir que, com que tots estan acostumats a robar, tot ho aprofiten. Es diu familiarment i en to humorístic quan es troba inesperadament allò que havien cercat debades. DCVB.

Entre espasa i paret (estar) *loc.adv.* Entre dos perills o dificultats de sentit contrari, que amenacen de dues parts diferents. DCVB. *Estava el pobre entre s'espasa i sa par.et si prenia per un vent, mal; si prenia per s'altre, mal també.* 'Es port de sa cibolla blanca'

Entre home i dona, el diable hi balla enmig *par.* Significa que és perillós el tracte íntim entre persones de diferent sexe. DCVB.

Entre i entre *loc.adv.* Amb intermitències. *Y per entre y entre també hi rondetjan balsàmiques emanacions,* Roq. 10. DCVB, Mall., Men.

Entre l'alfals i la garbera, està la fam vertadera *par.* DCVB.

Entre l'any *loc.adv.* En el transcurs ordinari de l'any, fora de les festivitats grosses. *Y aquests, entre l'any, alguna vegada / si passen carrera per un bell delit.* Proc. Olives 361. DCVB.

Entre l'espasa i la paret *loc.adv.* En situació difícil, entre dos perills. DCVB.

Entre l'espasa i la paret *loc.adv.* Entre dos perills o dificultats de sentit contrari, que amenacen de dues parts diferents. DCVB.

Entre la falç i la gavella, està la fam verdadera *par.* Significa que la temporadeta que passa entre el segar i el batre sol Ser d'escassetat de menjar per al pagès, perquè encara

no pot aprofitar la nova collita i moltes vegades ja té gairebé exhaurida la de l'any anterior. DCVB.

Entre la pell i l'arbre hi cal pas posar lo dit *par.* Significa que és imprudent situar-se entre dues forces oposades. DCVB.

Entre la vida i la mort *loc.adv.* En perill imminent de morir. DCVB.

Entre les Pasqües vénen les basques *par.* Significa que entre Pasqua i Cinquagesma hi ha tan poc recapte en el camp, que les dones no saben com fer-ho per a mudar el menjar. DCVB.

Entre lladres, la capa al coll *par.* Es diu recomanant vigilància en els llocs on hi ha gent perillosa. DCVB./ Vol dir que entre gent dolenta, els mateixos companys han d'anar recelosos. DCVB.**Variants:Entre lladres, sa roba al coll** *par.* Es diu per recomanar previsió i vigilància entre gent sospitosa. DCVB, Mall.

Entre mals companys i ortigues, mal caçat no t'hi estigues *par.* DCVB.

Entre mariners no se paguen nòlits *par.* Vol dir que entre companys de professió no es cobren els honoraris propis d'aquesta. DCVB, Mall.

Entre marit i muller, no t'hi posis ni per bé *par.* Griera Tr.DCVB.

Entre migdia i vespres *loc.adv.* El temps que transcorre entre les dotze del dia i les dues de la tarda. DCVB, Artà, Ciutadella.

Entre molts peregrinants, tant caminen els coixos com els sans *par.* DCVB.

Entre morts i ferits, tres carros buits *par.* vol dir que l'assumpte de què es parla no té importància, o que les amenaces que es fan no es solen complir. DCVB.**Variants: Un mort, quatre ferits i les butxaques plenes** *par.* DCVB.

Entre parents i germans, no vulguis ficar les mans *par.* Recomana no ficar-se en les baralles de parents, perquè aquests se solen reconciliar i després tots són contraris de l'extern que s'hi ha ficat. DCVB.

Entre parents, pocs compliments *par.* DCVB.

Entre pares i germans, no hi vulguis ficar les mans *par.* Significa que no convé mesclar-se en assumptes familiars. DCVB. / Recomana no ficar-se en baralles de parents, perquè aquests es solen avenir fàcilment i en canvi l'extern que hi intervé sol perdre l'amistat de les dues parts. DCVB.

Entre pitos i flautes *loc.adv.* Entre una circumstància i una altra. DCVB.

Entre poc i massa hi ha mesura *par.* Recomana la moderació en tot. DCVB. *¿I això és manera d'estirar? -diu es frare-. Entre poc i massa hi ha mesura!.* 'Es set plets'

Entre poc i massa la mesura passa par. Recomana la moderació en tot. DCVB. /Significa que cal defugir els extrems oposats. DCVB. **Variants: Entre poc i massa, hi ha mesura par.** DCVB. .

Entre Sant Joan i Sant Pere, no posis batuda a l'era par. DCVB.

Entre si loc.adv. Dintre d'ell mateix, sense exterioritzar-ho. *Planyien sa juuentut, | mas cascú entre si dehia | Muyra el vil desconegut*, Cobles Roca 3. DCVB.

Entre sogra i nora, ni el dimoni es posa par. DCVB.

Entre tant loc.adv. Entre tant (escrit també entretant), mentres tant (mentrestant) o en tant durant aquest temps. *Molt serà gran dapnatge si vós entra tant moriets*, Graal 54. *Elles sos tractes entre tant clohen*, Spill 555. *En tant, del Rose vora les aigües apedreguen a l'hèroe*, Atlàntida i. *Y alenau mentres tant*, Penya Poes. 40. DCVB.

Entre Tots -Sants i Nadal, ni boires ni mestral par. DCVB, Mall.

Entre un misser i un ase, se sap tot par. DCVB, Men.

Entregar es llençol loc. v. Anar-se'n o ser engegat un missatge d'una possessió. DCVB, Mallorca.

Entregar l'ànima a Déu loc. v. Morir-se. DCVB. *Gira ets uis an el cel, los clou, torç es coll, i entregà l'ànima a Déu a's mig des plors i descabdell de sa dona i d'ets infants.* 'En Tià de Sa Real' **Variants: Donar l'ànima a Déu loc. v.** Rond. Mall.: *L'havien haguda de colgar, i com que hagués de donar l'ànima a Déu.* 'En Pere de sa xuia'

Entregar la guàrdia loc. v. Deixar encarregada la vigilància a la guàrdia que entra. DCVB.

Entrepuissant aprenen de caminar par. DCVB, Eiv.

Entretant, mestre Joan escriviu en. Es diu com a resum d'una cosa que s'ha anat recontant i sobre la qual ja no es sap què més dir ni què fer. DCVB, Men **Variants: En substància, mestre Joan escriviu en.** DCVB, Men.

Entretenir la fam loc. v. Rosegar o menjussar allò que es pot, per no sentir tant la fam. *Noltros parlant de coses fredes entretendrem sa calor*, Roq. 29. *Li plavia sempre festejar alguna noia, sense mai tirar res endavant; ab el sol intent d'entretenir els seus divuit anys*, Massó Croq. 72. DCVB.

Entretenir la voga loc. v. Passar l'estona, fer qualque cosa només per no estar aturat. *Vaja un altre cuento, per passar el rato y entretenir la voga*, Penya Mos. iii, 111. *Vaja un altre cuento per passar el rato y entretenir la boga*, Penya Mos. DCVB, Mall.

Envelar-se de cap loc. v. Caure de cap. *De ses quatre dones que hi havia, a dues els hi va agafar mal de cor, una altra per sortir se va envelar de cap, y s'altra feya uns guiscos qui semblava que es muria*, A. Ruiz Pablo (Catalana, VI, 135). DCVB.

Investir de boig *loc. v.* Acometre una empresa sense reflexió ni prudència (labèrnia S. Dicc.). DCVB.

Enviar a passeig *loc. v.* Enviar a mal viatge, engegar amb mala forma. DCVB.

Enviar a fer punyemes *loc. v.* Enviar-lo a mal viatge, desitjar-li mala sort DCVB. Rond. Mall.: *Però ell no la s'escoltà, tirant-li un esplet d'asperges i de flastomies, enviant-la a fer punyemes.* 'Una gírgola que dugué coa'

Enviar a filar *loc. v.* Enviar a mal viatge, allà on no hi plou; deixar de tractar-se amb algú. Roq. 13. DCVB.

Enviar a fregir ous de lloca *loc. v.* Enviar a mal viatge, engegar de mala manera. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *Sobretot, la reina jove un dia se revest de coratge, i li tira s'escandalosa, enviant-lo a fregir ous de lloca.* 'Na Catalina'

Enviar a l'altre món *loc. v.* Matar. DCVB.

Enviar a la guitza o a fer guitzes *loc. v.* Enviar a pastar fang, acomiadar de mala manera. *Enviem-lo a fer guitzes a eixe pacho*, Ensisam 158. «Ves a la guitza!». DCVB, val., eiv.

Enviar a la pífia *loc. v.* Enviar algú a mal viatge, engegar-lo iradament. DCVB.

Enviar a Liorna *loc. v.* Enviar a filar, a mal viatge. DCVB, Mall., Men.

Enviar a mal viatge *loc. v.* Engegar algú, expulsar-lo de mala manera, maleint-lo (mall.). DCVB.Rond. Mall.: *El Rei davant aquell pas tan ferest, no en va tair pus envià Na Juanota a mal viatge, i tornà arrere a cercar...* 'N'Estel d'or'

Enviar a mal viatge *loc. v.* Acomiadar despectivament. DCVB.

Enviar a passejar *loc. v.* Enviar a mal viatge; acomiadar de mala manera. DCVB.

Enviar al canyer *loc. v.* Enviar a malviatge. DCVB, Artà, Lluçmajor.

Enviar al carall *loc. v.* Enviar a mal viatge. DCVB, or., occ., val. Bal.

Enviar al diable *loc. v.* Enviar a mal viatge una persona o cosa; desitjar-li tota mala ventura o desentendre's d'ella. DCVB.

Enviar al dimoni qualcú o qualche cosa *loc. v.* Enviar-la a mal viatge, acomiadar-la amb males formes. «Ve-te'n al dimoni!». DCVB.

Enviar algú a fer pessigolles als gegants *loc. v.* Engagar-lo a dida, per molest o inoportú. DCVB.

Enviar algú a fer punyetes *loc. v.* Enviar-lo a mal viatge, desitjar-li mala sort; engegar-lo de mala manera. *Veste'n a fer punyetes!*. DCVB

Enviar algú a ses torretes *loc. v.* Enviar-lo a mal viatge. DCVB, Mall.

Enviar algú allà on no hi plou *loc. v.* Enviar-lo a mal viatge, desistir-se'n, no voler-ne saber res. DCVB

Enviar el servei a l'hospital, no fa bon amo *par.* Es diu al·ludint a aquells patrons qui paguen malament llurs obrers o servidors. DCVB.

Enviar o passar a ses mines d'es sofre *loc. v.* Esvair algú o alguna cosa, fer-lo desaparèixer, aniquilar-lo. *Ai de sa societat si no tira quest vici a sa par.et, si no el passa a ses mines d'es sofre!*, Alcover Cont. 586. DCVB.

Enviar-se saliva *loc. v.* Veure's obligat a sofrir i callar per respecte o per por. DCVB.

Enviar, algú, allà on no hi plou *loc. v.* Enviar-lo a mal viatge, desistir-se'n, no voler-ne saber res. Rond. Mall.:*-Ai de bo! Diu Sant Pere. Sobre tot, si el Bon Jesús no fos es qui és, ja vos hauria enviats allà on no hi plou...* 'EnJuanet de sa gerra'

Enviat de la lluna *loc.adj.* Home estrany de figura o de geni. DCVB.

Errar el cop *loc. v.* Donar un cop en fals. DCVB, Mall.

Errar el tir *loc. v.* No abastar o no encertar l'objectiu al qual es volia dirigir el tret. DCVB.

Errar el tret *loc. v.* Enganyar-se en un judici, apreciació, propòsit, etc. DCVB.

Errar per error, val més primerenc que tardà *par.* Es diu volent significar que no val la pena de pensar gaire en una cosa, sinó que convé decidir-se i veure que en surt. DCVB, Men.

Errat de comptes *loc. adj.* Il·lús, que veu les coses de manera molt diferent d'així com són realment. DCVB. **Variants: Pobre errat de comptes** *loc. adj.* DCVB.

Erro de compte no fa pagament *par.* Significa que el qui per equivocació ha pagat més del que pertocava, té dret a la devolució de l'excés que ha pagat. DCVB, Mall., Men. **Variants: Erro de compte sempre se troba** *par.* DCVB, Mall.

És a dir *loc.adv.* Es diu per explicar o aclarir un concepte. També pot usar-se iniciant la conversa, però en to d'aclariment o explicació d'allò que es pensava interiorment; així, si un veu un amic seu vestit de soldat, li dirà «Es a dir, que fas el servei militar!». *La verdadera buniquesa, és a dir, la virtut, té afalachs que no poden explicarse*, Lacavalleria Gazoph. *Casada, y tres cops! —Es dir, que s'ha reganxat*, Vilanova Obres, xi, 86. DCVB.

Es ban d'Artà *loc.nom.* Una tupada (Mall.). "¿Saps que mereixes? Es ban d'Artà. DCVB, Mall

Es barallen les donetes, i es treuen les braguetes [Se barallen ses donetes, i se treuen ses braguetes] *par.* DCVB, Mall.

Es barret de Sant Antoni *loc.nom.* Remei que s'intenta aplicar a tots els mals. Un Mall. Dicc. DCVB.

Es bast te roda! *en.* Ho diuen a un qui comença a par.lar incongruentment, per advertir-lo que està en perill de caure en una situació poc airosa. DCVB, Men. **Variants: Rodar el bast, a algú** *loc. v.* Ho diuen a algú quan fa coses que no hauria de fer o quan parla inconsideradament. DCVB.

Es bé i es mal, no estan sempre girats a un portal [Es bé i es mal, no estan sempre girats a un portal] *par.* DCVB, Manacor.

Es bestiar va alegre; aviat plourà [Es bestiar va alegre; aviat plourà] *par.* Ho diuen parlant de gent que fa molta gresca. DCVB, Mall.

És bo es pa d'es jai, si no s'acabava mai [És bo es pa d'es jai, si no s'acabava mai] *par.* Es diu referint-se a la despreocupació amb què els infants i jovenalla mengen i beuen sense fer feina ni saber d'on surtten els recursos. DCVB, Mall.

És bo l'hostal, si l'hostalera val *par.* DCVB.

Es bord se menja es bo *par.* Vol dir que els dolents corrompen els bons. DCVB, Men.

Es bou diu cornut a s'ase [Es bou diu cornut a s'ase] *par.* Es diu per blasmar aquells que murmuren d'altri imputant-li defectes que ells també tenen. DCVB, Men.

Es coneixen els bons amics, a la presó i en es llit [Se coneixen es bons amics, a sa presó i en es llit] *par.* DCVB, Mall. **Variants: A la presó i en el llit es coneixen els amics** [A sa presó i en es llit se coneixen ets amics] *par.* DCVB, Eiv.

Es consol de ses donades *loc.nom.* Cançó pop.Mallorquina. DCVB.

Es cos ho pren *en.* Es diu par.lant d'una cosa en què es troba gran satisfacció o esplai. DCVB, Mall. **Variants: Es cos ho troba** *en.* DCVB, Men.

Es cranc diu -Camina dret!-Faç com feis, -diu es cranquet *par.* Vol dir que els fills solen seguir l'exemple de llurs pares. DCVB, Palma.

Es darrer badall, es darrer dobler *par.* Ho diuen els afectats de gastar molt i no preocupar-se del que ha de venir. DCVB, Mall.

Es dia que no em fi sa clenxa, vengué Mossènyer *par.* Es diu referint-se a un esdeveniment que ocorre quan menys l'esperaven. DCVB, Eiv.

Es dilluns les egües no baten [Es dilluns les egos no baten] *par.* Es diu al·ludint a aquelles persones que el dilluns no estan per a treballar perquè han passat el diumenge ballant, jugant o bevent. DCVB, Santanyí.

És doblada la maldat que es fa amb senyal d'amistat *par.* Labèrnia-S. Dicc. DCVB.

Es doctor, com més vell, millor *par.* Significa que l'experiència és una de les millors qualitats que pot tenir un metge per a encertar en els seus diagnòstics i pronòstics. DCVB, Men.

Es doctors tenen mala arpa *par.* Ho diuen per significar que els metges solen fer mal en fer les cures (Men.). DCVB, Men

Es dol no treu ànimes [Es dol no treu ànimes] *par.* Es diu per justificar la suspensió de les manifestacions de dol, la promptitud amb què es deixa de portar vestit negre per un difunt. DCVB, Mall.

Es dolent fuig i ningú l'encalça [Es dolent fuig i ningú l'encalça] *par.* DCVB, Mall.

Es fa més en un minut que en deu hores *par.* Significa que a vegades en un curt espai de temps succeeixen coses que poques vegades s'esdevenen. DCVB.

Es fa tot el que Déu vol [Se fa tot el que Déu vol] *par.* DCVB.

Es fred, ses rates no se'l mengen *par.* Vol dir que tots els hiverns fa fred, encara que a vegades vingui amb algun retard. DCVB, Men.

Es gat no hi és sinó per es formatge *par.* Vol dir que el qui fa un esforç o treball, generalment el fa per la recompensa o profit que n'espera. DCVB, Mall.,Men.

Es grifa En Joanot, perquè vol i no pot [Se grifa En Joanot, perquè vol i no pot] *par.* Es diu d'algú que es consumeix de desig impotent. DCVB.

Es llevant mai és xorc *par.* Vol dir que sempre produeix pluja. DCVB, Men.

Es ma i sa teta *loc.nom.* Dos que sempre van plegats.[ma Tet, noi que serva un infant menut (Lucmajor)]. DCVB, Mall.**El mal d'En Rabassa petit mal i grossa lligassa** [Es mal d'En Rabassa petit mal i grossa lligassa] *par.* Es diu referint-se a una cosa desproporcionada. DCVB, Eiv.

Es menjaria ferros de fogons [Se menjaria ferros de fogons] *loc. v.* Es diu de qui és molt menjador. DCVB, Mall.

Es menjaria les claus de sant Pere *loc. adj.* Fórmules hiperbòliques que s'apliquen al qui és molt menjador o destructor de propietats, malgastador, etc. DCVB.**Variants:Es menjaria els blens dels llums** *loc. adj.* DCVB.**Es menjaria els ferros dels fogons** *loc. adj.* DCVB.**Es menjaria el llevant i el ponent** *loc. adj.* DCVB.**Es menjaria el sol abans de sortir** *loc. adj.* DCVB.**Es menjaria un bou amb les banyes** *loc. adj.* DCVB.**Es menjaria les barres de son avi** *loc. adj.* DCVB.**Es menjaria les cames d'un bres** *loc. adj.* DCVB.**Es menjaria un llinatge** *loc. adj.* DCVB.**Es menjaria les barres del tàlem** *loc. adj.* DCVB.**Es menjaria un albat de vuit dies** *loc. adj.* DCVB.**Es menjaria Poblet i Santes Creus** *loc. adj.* DCVB.**Es menjaria Ifac i Montgó** *loc. adj.* Es diu d'una persona molt menjadora. DCVB.

Es menjaria un llevant [Se menjaria un llevant] *loc. v.* Es diu d'una persona o animal molt menjador. DCVB, Mall.

És més bo d'agafar un mentider que un coix *par.* Significa que el mentider incorre fàcilment en contradicció i es descobreix la seva falsedat. DCVB, bal.

Es més dolent, l'estimen *par.* DCVB, Mall.

És molt delicat el drap de la cuina! *loc. v.* Es diu irònicament al·ludint als qui volen simular una finor que no tenen. DCVB.

Es peix, millor que amb sa mà, amb so cap l'has d'agafar *par.* Vol dir que els pescadors han de tenir enginy i tècnica per a fer bona pesca. DCVB, Mall.

És pitjor el remei que la malaltia *par.* Es diu d'una solució que resulta més dolenta que el problema que es voldria resoldre. DCVB.

Es puig de Randa du barret [Es puig de Randa du barret] *par.* Es diu quan damunt el dit puig es posa una boira, considerada senyal segur de pluja. DCVB, Sineu.

Es punt d'ets homos, sa bossa el paga *par.* Vol dir que per a mantenir l'orgull cal despendre molts de diners. DCVB, Men.

És salut tot el que Déu vol [És salut tot lo que Déu vol] *par.* Significa que les coses estan subjectes a la providència, i a vegades les que semblen nocives resulten inofensives perquè Déu no permet que facin mal. DCVB.

És tard i vol ploure *en.* Es diu per excitar els altres a moure's, a obrar, a desplegar activitat. DCVB

Es temps que manxen no toquen l'orgue [Es temps que manxen no toquen l'orgue] *par.* Vol dir que no es poden fer bé dues feines al mateix temps. DCVB, Mall.

És un bon home, però d'aquí no passa *par.* Es diu referint-se a una persona bona, però mancada de talent o d'habilitat. DCVB.

És un home un poc així *loc. adj.* S'empra per manifestar una qualitat o situació que el qui par.la no pot arribar a definir o qualificar amb exactitud. Ordinàriament se sol acompanyar aquesta locució amb qualche gest expressiu que faça ben intel·ligible la intenció del qui par.la i supleixi a la vaguetat de l'adverbi. *Lo sastre està així, diplomàtico ab los veterans.* ((cit. per Spitzer Auf. Synt. Stil. 43). DCVB, Cat., Bal.

És un llonguet sense molla *loc. adj.* Ho diuen d'una noia alta i prima. DCVB.

És ver fór. Fórmula concessiva amb què reconeixem la certesa d'allò que s'afirma. Es ver que yo t'am, Curial, i, 8. *Tenia bones qualitats, és ver... Però fora d'això, ¿qui era en Belluguins...?*, Galmés. DCVB.

És verd, encara, es figó! *par.* Ho diuen per significar que encara està enrera una cosa d'esser o succeir així com algú suposa (Mall.). DCVB, Mall.

Ebullar el marro *loc. v.* Impedir a algú de fer allò que allò que ja havia iniciat. *En veure's esguerrat el marro aquella nit*, Santamaria Narr. 52. DCVB. **Variants: Esguerrar el marro** *loc. v.* DCVB. **Destorbar el marro** *loc. v.* DCVB.

Esca de renou *loc.nom.* Causa de perturbacions de l'orde. DCVB.

Esca del primer pic *loc.nom.* Persona molt irritable. DCVB.

Escac i mac fòr. El DCVB atribueix aquesta expressió únicament a l'àmbit del joc "L'escac que es dóna de tal manera que no hi ha salvació possible per al rei amenaçat". DCVB.

Escainar i no fer ou *loc. v.* Cridar o enraonar molt sense resultats pràctics. DCVB.

Escaldar i vendre *loc. v.* Moure's molt sense profit; començar diferents treballs i no acabar-los. *Ha passat la vida escaldant i venent.* Aguiló Dicc. DCVB.

Escalfar el forn *loc. v.* Menjar, alimentar-se. DCVB.

Escalfar les orelles a algú *loc. v.* Igual que estirar-li les orelles. DCVB.

Escalfar-se el cap *loc.v.* Fatigar-se molt pensant, meditant una cosa difícil. DCVB. **Variants:** **Escalfar-se el cervell** *loc.v.* DCVB. **Escalfar-se la cabolla** *loc.v.* DCVB. **Escalfar-se el carabassot** *loc.v.* DCVB.

Escalfar-se la llengua *loc. v.* Parlar extensament. DCVB.

Escampar la boira *loc. v.* Trescar per esbargir-se. *Per sortir... per anarsen a escampar. la boyra,* E. Girbal. Catalana, ix, 26. DCVB, or., occ.

Escampar la vista *loc. v.* Mirar cap a coses llunyanes. DCVB.

Escampar murta *loc. v.* Estendre murta tirant-la per en terra com a ornament en dies de processó o festa d'algun sant; fig., Fer propaganda... «*Jo no som tan ignorant / com vós vos caleu pensar / com mu mare em desmamà, / mon par.e ja em va passar / per mosso amb un escolà / perquè sabés escampar. / sa murta segons es Sant*» (cançó pop. Mall.). DCVB, Mall.

Escapar un punt *loc. v.* 1. Deixar un punt sense lligar, en fer calça o altre treball d'agulla. 2. Fig., cometre una falta, deixar de complir l'obligació. *Si et vols quedar de missatge, t'hi pots quedar ara mateix, però t'advertesc que si escapas un punt, per petit que sia, donaré par.t an es batle,* Penya Mos. III, 185. DCVB.

Escapar una paraula, a algú *loc. v.* Pronunciar-la indiscretament o per impremeditació. DCVB.

Escapar-li a qualcú una espècie *loc. v.* Sortir-li de la boca inadvertidament unes paraules que desperten determinada idea. DCVB, Mall.

Escapçar bé *loc. v.* Treure bon profit d'allò que es fa; tenir-hi bona sort. DCVB.

Escapçar la missa *loc. v.* Fig. Arribar-hi tard, de manera que queda sense oir el primer tros, o anar-se'n abans d'acabar-la, de manera que queda sense oir la part final de la missa. DCVB.

Escarrassar-se com un lladre *loc. v.* Fer feina excessiva. DCVB. **Variants:** **Fer feina com un lladre** *loc. v.* DCVB.

Esclafaria un re amb les dents [Esclafaria un re amb ses dents] *loc. v.* Es diu del qui dóna mostres d'estar molt irritat. *Se veu que ets escriviedors de "El Ideal" estan que fan flamada i que esclafarien un re amb ses dents contra En Revenjoli, Aurora 259.* DCVB, Mall.

Esclat de riure o de rialles *loc. nom.* Esclafit de rialles, rialla sorollosa. *A bell esclat ells reien, Canigó VII.; Vaja un esclat de riayes que férem a sa Porta.* Ignor. 42. DCVB. **Variants:** **Esclat de rialles** *loc. nom.* DCVB.

Esclatar de riure *loc. v.* Posar-se sorollosament a riure DCVB. Rond. Mall.: *Mentres tant, es ca, es moix, es gall i es xot s'esclataven de riure de veure aquell pas.* 'Es ca d'En Bua i es moix d'En Pejuli'

Esclatar el bony [Esclatar es bony] *loc. v.* Fer-se públic allò que estava ocult, o ocórrer un trasbals violent. *Ell ja no escolta rahons, | deixa les contemplacions | y s'enfila dalt la par.ra | recorda que du es calsons, | y esclata la botifarra,* Penya Poes. 314. DCVB, Mall. **Variants:** **Esclatar la botifarra [Esclatar sa botifarra]** *loc. v.* DCVB.

Esclatar la botifarra *loc. v.* Fer explosió la còlera o irritació. *Deixa les contemplacions | y s'enfila dalt la par.ra; | recorda que du els calsons | y esclata la botifarra.* Penya Poes. 314. DCVB, Mall.

Esclatar-se el nas *loc. v.* Produir una hemorràgia nasal. DCVB.

Esclau de la seva paraula (ser) *loc. adj.* Ser molt escrupolós en el compliment de les promeses. DCVB.

Esclips i esclops *loc. nom.* Discussions sorolloses i baralles. *Hey hagué paraulotes gruxades y esclips y esclops y sempentes, Roq. 16; Tot són esclips i esclops, flastomies i renou, Alcover Cont. 569.* DCVB, Mall.

Esclovellar sa magrana [Esclovellar sa magrana] *loc. v.* Dir coses que no convenia dir. DCVB, Mall.

Escoar dragons *loc. v.* a) Fer moltes proeses, o dir que n'ha fetes. b) Murmurar, malparlar (Manacor). *Nou sous gos que de tu, sols que 't toc, fas cent esclats! | —Es dragons que tu has escoats, | són molt pocs! | —I tants n'has escoats tu? | Tots quants me'n són venguts davant!,* entremès mallorquí (ap. Alcover Cont. 471). DCVB, Mall..

Escolà d'amèn *loc. nom.* Persona que no té criteri propi o llibertat per manifestar-lo, i que diu o fa allò que diu o mana un altre. (Mall, Men.). DCVB, Mall. Men. / Persona mancada d'idees pròpies o que accepta servilment els altres. *Deya que no eran més qu'uns escolans d'amèn, Aguiló Rond. De R., 191; Si crida no replicar-li, / ans dir-li que raó té; / per fi, sereu escolans / que a tot responeu amèn.* Ros Rom.90. DCVB, Cat. Val. Bal.

Escolta bé la raó que et dóna ton companyó *par.* DCVB.

Escoltant vaig perdre un plet *par.* Ho diu un a qui diuen «escoltau!» per parlar-li de cosa que no l'interessa o que li desagrada. DCVB.

Escoltar amb un pam d'orella *loc.v.* Escoltar amb gran atenció. DCVB. **Variants: Escoltar amb tanta orella** *loc. v.* DCVB.

Escoltar com qui sent ploure *loc. v.* No fer cas dels avisos o reprensions. DCVB. **Variants: Escoltar una cosa com qui sent ploure** *loc. v.* No escoltar-la. DCVB
Sentir una cosa com qui sent ploure *loc. v.* Sentir-la sense fer-ne cas. DCVB

Escoltar sa cloenda *loc. v.* Escoltar d'amagat una conversa secreta. DCVB, Mall.

Escoltar una cosa xiulant *loc. v.* Escoltar-la sense fer-ne cas. DCVB.

Escoltat m'haguessis, entès m'hauries *par.* DCVB, Mall.

Escoltau i oireu *fór.* Es diu en anar a començar una contarella o parlament dirigit a molts. DCVB, Mall.

Escopir al baci *loc. v.* Pagar resignadament; treure diners a contra-cor o per una cosa en què no es feia comptes d'haver de pagar. *Y a la despedida, per rembre les noues, / haueu escopir per força al bací,* Proc. olives 1124. DCVB, Mall. **Variants: Escopir a la bacina** [Escopir a sa bacina] *loc. v.* DCVB.

Escopir al cel *loc. v.* Fer una cosa amb irritació i esperit de venjança i sortir-ne perjudicat el mateix que la fa. DCVB.

Escopir davant a qualcú *loc. v.* Considerar-se igual o superior. *Ja tendria que fer es cafè per escupir davant an es vi,* Roq. 15. DCVB, Mall.

Escopir en el rotlle *loc. v.* Ficar-se en la conversa dels altres. DCVB.

Escopir en el rotllo *loc. v.* Ficar-se inoportunament en la conversa o en les qüestions d'altri. DCVB.

Escopir fora de la trona [Escopir fora de sa trona] *loc. v.* Extralimitar-se; sortir de la qüestió o de les pròpies atribucions. *Tal volta no escupiria fora de sa trona sa ciència que s'aficàs ab axò?,* Aurora 226. DCVB, Mall.

Escopir sang en bací d'or *loc. v.* Ser desgraciat encara que es posseeixin totes les comoditats. *Que va a la joue que'l vell la s'afille? / que tot quant pot fer, pegat és al banch, / y és, quant li pot dar, per molt que l'abille, / bací d'or en què escupa la sanch,* Proc. olives 1244. DCVB.

Escopir sang *loc. v.* Jactar-se de noblesa de llinatge. DCVB.

Escopir-se damunt i no conèixer-ho *loc. v.* Desacreditar-se a si mateix o a sos parents parlant inconsideradament i sense adonar-se del mal que es fa. DCVB, Mall.

Escopir-se damunt *loc. v.* Perjudicar-se amb les pròpies injustícies o males accions. «No digues mal de negú, / que no t'escupes damunt» (cançó pop. Mall.). DCVB, Mall.

Escorxar el gat *loc. v.* Fer la dormida conseqüent a l'embriaguesa. DCVB.

Escorxar es moix *loc. v.* Espassar-se una gatera dormint DCVB. Rond. Mall.:*Ets oliers, dins es llit, sa dematinada, com hagueren escorxat es moix, tracten d'aixecar-se per anar a desfermar ets odres i fer s'abrir an En Mig-dimoni.* 'En Toni Mig-dimoni i ets Estudiants de sa Cova de Sineu'

Escorxar un gat *loc. v.* Passar una borratxera dormint. *A s'acte d'escorxar sa monea, no era altra cosa Noè que un fisiòlogo, Roq. 15. Los va conduhir a Caputxins per fer-los escorxar es meu, Ignor. 28. Cassa meules per escorxar-les el dilluns, Penya Mos. DCVB, Mall., Men.***Variants:Escorxar un gat** *loc. v.* DCVB.**Escorxar una moneia** *loc. v.* DCVB.**Escorxar una meula** *loc. v.* DCVB.**Escorxar un meu** *loc. v.* DCVB.**Escorxar una gatera** *loc. v.* DCVB.**Escorxar es mèu** [Escorxar es mèu] *par.* Espassar-se la borratxera dormint. *Los va conduhir a Caputxins per fer-los escorxar es mèu..Ignor, 28. 'Mèu' fig. Borratxera (Mall., Men). DCVB.*

Escorxar una terciàna, un constipat o altra malaltia *loc. v.* Passar els dies perillosos o crítics d'una malaltia. «*He escorxat una malaltiassa que amb un poc més me'n vaig a veure sant Pere*». DCVB, Mall., Men.

Escriure a la mar *loc. v.* Despendre temps o esforç inútilment. DCVB.**Variants:Escriure a l'arena** *loc. v.* DCVB.**Escriure a la sorra** *loc. v.* DCVB.

Escriure amb les armolles [Escriure amb ses armolles] *loc. v.* Escriure amb molta mala lletra o amb moltes d'errades (Manacor). DCVB,Man.

Escriure amb sang *loc. v.* Escriure amb gran dolor o amb estil molt feridor. DCVB.**Variants:Escriure amb lletres de sang** *loc. v.* DCVB.

Escriure quatre ratlles *loc. v.* Escriure alguna cosa aprofitant l'espai que queda entre dues ratlles superposades. DCVB.

Escriure, tothom en sap; per llegir es veuren ets homos *par.* DCVB, Men

Escrúpol de Fra Gargall *loc.nom.* Escrúpol fingit o exagerat sobre una cosa petita, en contraposició amb la carència d'escrúpols envers les coses importants. DCVB.**Variants:Això són escrúpols de Fra Gargall, que, per no dir fotre deia carall en.** Escrúpols ridículs perquè no tenen fonament. (Ciutadella). DCVB, Mall., Men. / Es diu al·ludint a escrúpols exagerats envers les coses insignificants i per par.t d'una persona que en coses més importants no és gens escrupulosa. DCVB, Men.

Escrúpol de monja *loc.nom.* Escrúpol excessiu i pueril. DCVB.**Variants:Escrúpols de monja, suc de taronja** *par.* Es diu per menyspreu dels escrúpols excessius o puerils. DCVB.

Escudella que no has de menjar, deixa-la cremar *par.* Vol dir que convé no ficar-se en assumptes que no ens atanyen. DCVB, Mall.

Escurar la butxaca a qualcú *loc. v.* Prendre-li tots els diners. DCVB.

Escurar les dents *loc. v.* Furgar-les amb un objecte prim per treure'n les partícules d'aliment i altres impureses. DCVB.

Escurar les engrunes del sac *loc. v.* Gastar tots els diners disponibles. *La pobra mare va escurar les engrunes del sac fins a la misèria.* Massó Croq. 82. DCVB.

Escurçar el pas *loc. v.* Fer les passes més curtes. DCVB.

Esdevé l'honra a qui no la mereix par. DCVB.

Esfondrar troncs *loc. v.* Predicar molt, tenir molta eloqüència un orador sagrat. Aguiló C., Rond. De R. 13 (Mall.) DCVB.

Esmenar l'aigua *loc. v.* Donar un plus d'aigua el dia de regar per haver-ne faltat un altre dia. Alcover, ap. Aguiló Dicc. DCVB.

Esmolar (esmolarse) sa garrova *loc. v.* Xerrar molt, sobretot murmurant. *Comensà també a hever-hi altra vegada motiu per arrolar la garrova.; Esmolen sa garrova conversa qui conversa,* Alcover Cont. 54. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *I com En Bernat es caire més foguer que tenia era esmolar sa garrova, vull dir, rallar p'es colzos, ses fies del rei s'hi veren amb feines.* 'Fruita fora temps figues per a Nadal' **Variants: Esmolar es queixal** *loc. v.* Xerrar molt i sense necessitat. DCVB, Mall. **Esmolar-se la llengua** *loc. v.* Xerrar molt i sense necessitat. DCVB, Mall.

Esmolar les dents *loc. v.* Preparar-se per a menjar molt o per a barallar-se fort. DCVB.

Esmolar-se les ungles *loc. v.* Esforçar-se molt, escarrassar-se. *Les paquetayres de sal... esmolant-s'hi las unglas y no pecant de maymona, portaren una pesseta a casa,* Pons Auca 284. DCVB.

Esmortir-se de riure *loc. v.* Riure extremadament. *Aquell malintencionat s'esmortia de riure,* Ignor 26. DCVB.

Esmussar les dents *loc. v.* Produir una impressió desagradable com d'esgarrifança, generalment per efecte d'un soroll estrident o pel contacte d'aliments aspres. DCVB. **Variants: Esgarrifar les dents Fer guiscar les dents Fer les dents llargues**

Espantar la caça *loc. v.* Cridar imprudentment l'atenció de l'adversari que estava descuidat. DCVB.

Espanyar-se un braç *loc. v.* Trencar-se'l o dislocar-se'l. DCVB.

Espanyar-se una persona *loc. v.* Tornar més lletja o més dolenta. DCVB.

Espassar com a fum de formatjada *loc. v.* Desaparèixer sobtadament, de manera inesperada i sense fer més remor. Rond. Mall.: *Li fugí d'es cap s'idea de venjar-se, i com a fum de formatjada li va espassar sa malícia.* 'S'Hortolà de S'Hort des Gabre'

Espassar-se el mal de ventre *loc. v.* Esbravar-se la ràbia. DCVB, Mall.

Espassar-se sa juguera *loc. v.* Llevar-se les ganes de jugar, sia jugant molt, sia reprimint-se de jugar. DCVB, Mall. **Variants: Espassar-se les ganes, d'una cosa** [Espassar-se ses ganes d'una cosa] *loc. v.* DCVB.

Espera es festejador [Espera es festejador] *en.* Es diu d'una fadrina que s'ha empollastrit molt i està neguitosa esperant quelcom. DCVB, Mall

Espera i aguarda *loc.adv.* Esperant molta estona amb impaciència. «Jo a les deu ja era allà, i espera i aguarda, ell no ha vingut fins a les onze». DCVB, Tarr., Men. / *Tot lo dia he estat espera i aguarda.* DCVB, Mall., Men., Maestrat.

Espera, t'aixicaré *loc. v.* Ho diuen per riure's del qui ha caigut. DCVB, Men.

Esperança, cor de pansa *par.* DCVB, Men.

Esperances i promeses, mal fundades o no ateses *par.* DCVB.

Esperant el bé, passam el mal *par.* Vol dir que amb l'esperança de millorar, són suportables les tribulacions. DCVB.

Esperar [qualque cosa] com el sant adveniment *loc. v.* Esperar-la amb amb fervor, amb impaciència, amb desig. DCVB. **Variants: Esperar algú o alguna cosa com qui espera el Messies** *loc. v.* Esperar algú o alguna cosa amb gran il·lusió. DCVB. **Esperar amb candaletes** *loc. v.* Esperar una persona o cosa amb gran desig, amb impaciència. DCVB.

Esperar a collet o en es coll *loc. v.* *Esperar el caçador que acudeixin els tords al coll de caçar; fig., esperar en lloc retirat o oportú per a venjar-se. Que no en feya cas...? Donchs l'esperaria a collet y ja veurien ell y l'altra gent si el beneyt del sacristà tenia fibra o no en tenia, Nadal Ben. porq. 105.* DCVB.

Esperar algú amb unes bones mordales *loc. v.* Esperar-lo amb esperit agressiu. DCVB, Mall.

Esperar com un gat sa rata *loc. v.* Esperar amb molta atenció i vigilant el moment oportú per dur a terme una acció. *Se posen a l'aguait esperant, com un gat sa rata, que s'obriessen per ells aficar-s'hi, 'La bona Reina i la mala cunyada'* **Variants: Vetlar com un gat sa rata** *loc. v.* Observar algú en silenci i molt atent, sovint amb intenció de fer-li algun dany. Rond. Mall.: *El sen Tomeu el vetlava com un gat sa rata, i se n'hi va corrents. Tapa a cada cap de caera i es corb no li pogué fugir. 'Es canyamet, s'Ase i sa Serra-Porra'*

Esperar d'asseguts *loc. v.* Esperar sense confiança d'obtenir o que arribi allò per què s'espera. DCVB, Mall.

Esperar el sant adveniment *loc. v.* Esperar una cosa amb gran desig i impaciència. *Tots estaven esperant-los com si esperaren el perdó,* Rond. de R. Val. 42. *Cada setmana tots esperàvam ab candeletes lo dijous a la tarda,* M. Genís (Jocs Fl. 1876, pàg. 303). DCVB. **Variants: Esperar el mannà** *loc. v.* DCVB. **Esperar la vinguda de l'Esperit**

Sant *loc. v.* DCVB. **Esperar com les ànimes el bé** *loc. v.* DCVB. **Esperar com si esperassin el perdó** *loc. v.* DCVB.

Esperar l'hora *loc. v.* Estar una dona pròxima a parir. DCVB.

Esperar que mudi es joc, esperança d'albercoc *par.* DCVB, Mall./ Marroig, Refr. mall.). DCVB

Esperar sa gla *loc. v.* Esperar obtenir una cosa sense fonament per a tal esperança. DCVB, Mall.

Esperar una cosa amb un pam de dents *loc. v.* Esperar-la amb gran desig. DCVB.

Esperar, algú o alguna cosa, com el sant adveniment *loc. v.* Esperar quelcom amb fervor, amb impaciència, amb desig. DCVB. *I allà, està qui està, esperant el sant adveniment.* ‘Sa flor de gericall i s'aucellet d'or’

Esperem el mal temps amb la panxa plena *par.* Vol dir que davant les possibles adversitats a venir, convé estar previnguts amb una bona alimentació. DCVB.

Espirit de contradicció *loc.nom.* Esperit inclinat a contradir. *Un esperit de contradicció home que contradiu a tot,* Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Espès i menut *loc.adj.* Sovint, amb gran freqüència. *Jo bé'm cuydava de ruar-me el front, pipelletjar espès y menut y moure les orelles,* Penya Mos. iii, 118.; *Sabia més los furs d'Aragó, car souén e menut los jutjaua* Jaume I. Cròn. 168. DCVB./ DCVB, bal.

Espesses vegades *loc. v.* Molt sovint, amb freqüència. *Es necessari que l'infant menge espesses vegades,* Albert G., Ques. 6 vo. DCVB. **Variants: Espesses voltes** *loc. v.* DCVB. *Per aquells turons hi havia poc xorrèstic, i el pobre patia fam espesses vegades.* ‘Es gigant de s'Ermita’

Espiar l'ocasió *loc. v.* Procurar de trobar una oportunitat. DCVB.

Espiar la costa *loc. v.* Observar o contemplar amb curiositat.. DCVB, Mall.

Espillar s'escola *loc. v.* Deixar d'anar a escola (Men.). DCVB, Men.

Espinyar-se els morros *loc. v.* Fer-se la guitza, quedar sense poder-se espessar el desig d'una cosa, sense poder-la obtenir. *Ha fet tart se n'espinyarà els bigotis* Pons Auca 81. DCVB. **Variants: Espinyar-se els bigotis** *loc. v.* DCVB.

Espirejar els ulls *loc. v.* Brillar amb vigor extraordinària o amb lluentor de plor. *A Andratx i Calvià/ses aigos fresques són poques, / però hi ha unes al-lotes / que ets uis fan espiretjar.* DCVB. Rond. Mall.: -¿Massa bo, i clareja d'aldà que és? *Clamà aquella, amb sos uis que li espirejaven de ràbia.* ‘Es filats’

Esplugar-se tots amb un llum *loc. v.* Ser de la mateixa mena, fer bona companya, sobretot per a obrar coses dolentes. *Eran uns estornells de marca y s'esplugaven tots amb*

un llum, Aguiló Rond. de R., 15. DCVB. **Variants: Colgar-se tots amb un llum** *loc. v.* DCVB.

Espolsar les mosques a algú *loc. v.* Tupar.-lo, donar-li ventim. DCVB. **Variants: Arruixar les mosques a algú** *loc. v.* DCVB.

Espolsar sa farina a qualcú *loc. v.* Donar una tupada, pegar. «*Ves alerta, moliner, | que amb un tronc de lledoner | que no t'espols sa farina*» (cançó pop. Mall.). *Espolsant sa murta per escrit y de paraula*, Ignor. 28. DCVB, Mall. **Variants: Espolsar sa murta a qualcú** *loc. v.* Tupar.-lo. DCVB, Mall. **Espolsar sa roada a algú** *loc. v.* Pegar-li, agredir-lo a cops. DCVB, Mall.

Espolsar-se els bavarons *loc. v.* Deixondir-se, espassar-se la vessa. DCVB, Santanyí.

Espolsar-se es cagalló [Espolsar-se es cagaió] *loc. v.* Caminar remenosament, movent el cos d'una banda a l'altra, per afectació o per costum (Mall.). DCVB, Mall.

Espuntar-se es peix *loc. v.* Deixar d'acudir a l'esca. DCVB, Manacor.

Esqueixar la grua *loc. v.* Espatllar la festa, llevar el plaer als altres. *Ganes que tenies de remolejar i esqueixar sa grua*, Ruyra Pinya, i, 55. *Y si l'endemà calia esquexaria la grua, passés lo que passés*, DCVB.

Esquena dreta *loc. adv.* Sense treballar. «Criar-se esquena dreta». «Viure esquena dreta». *Era més conegut que En Boira... y vivia esquena dreta a la barba d'altri*, Aguiló, Rond. de R. 12. DCVB .

Esquit de sèmola *loc. nom.* Persona molt petita, insignificant. DCVB, Eiv.

Esquivar les mosques *loc. v.* Lliurar-se de gent inoportuna. DCVB Exemples de textos medievals.

Esser a bous *loc. v.* arribar a barallar-se o a discutir fortament, o en general al punt crític d'una cosa. *Ventura que m'en he temut prest, porque sinó, ja érem a bous*, Roq. 15. DCVB, Mall.

Esser blava *loc. v.* Esser un pas molt extraordinari. «*¡Aquesta sí que és blava!*» «*La m'ha feta blava*». DCVB, Mall.

Esser capaç de calar foc a una ciutat, i no esser capaç d'apagar una estella *loc. v.* Es diu referint-se als qui promouen grans conflictes i després no saben resoldre'ls. DCVB.

Esser clar com l'aigua *loc. v.* Esser molt clar i evident. DCVB. **Variants: Esser més clar que l'aigua**

Esser com ets ases d'Artà, que en veure es bast ja suen *loc. v.* Esser molt malfener, no voler treballar. DCVB, Mall.

Esser com s'espasa d'En Roldan, que era feta amb punts i hores *loc. v.* Esser una persona o cosa molt lenta, d'operació difícil. DCVB, Men.

Esser de les Ànimes *loc. v.* Esser una mica beneïtot. DCVB, Mall.

Esser de parer *loc. v.* Opinar, esser d'opinió. *So en parer que vós teniu major plaer*, Lull Blanq. 4. *Só de parer que més val al Rey mort... que no esser Rey auergonyit*, Tirant, c. 15. *Jo fóra de parer que te n'anesses desseguida*, Vilanova Obres, xi, 71. *Sóc de parer d'amagar-nos*, Ruyra Parada. DCVB.

Esser diners segurs *loc. v.* Esser una cosa molt clara o segura, no presentar perills ni problemes. DCVB. **Variants: Esser diners comptats**

Esser el nostre pa de cada dia *loc. v.* Esser una cosa habitual, que es repeteix sovint. DCVB.

Esser faves comptades *loc. v.* esser una cosa molt segura, no poder fallar, no tenir rèplica. DCVB, Cat., Val., Bal.

Esser fora del cas *loc. v.* Esser inoportú. *No estaria fora del cas celebrar la meua vinticinquena poètica*, Collell Flor. viii. DCVB.

Esser fred com es nas d'un ca *loc. v.* Esser molt fred. DCVB, Mall.

Esser llarg de dits *loc. v.* Tenir costum de robar o propensió a fer-ho. DCVB.

Esser més alegre que un dia sense pa *loc. v.* Esser malhumorós. DCVB, Santanyí.

Esser més alt que les criatures *loc. v.* Esser una persona molt alta. DCVB, Mall.

Esser més conegut que En Boira *loc. v.* Esser molt popular, conegut de tothom. (*¡Si's mes conegut qu'en Boyra!*), Aguiló Poes. 148. DCVB, Mall.

Esser més dur que una banya *loc. v.* Esser excessivament dur. DCVB, Mall.

Esser més llarg que la Quaresma *loc. v.* Esser una cosa molt llarga. DCVB. **Variants: Esser més llarg que la Pàssia** *loc. v.* DCVB. **Esser més llarg que un diner de fil** *loc. v.* DCVB. **Esser més llarg que un dia sense pa** *loc. v.* DCVB.

Esser més mort que viu *loc. v.* Estar a punt de morir, tenir escassa vitalitat. DCVB.

Esser més tort que ses banyes d'En Barrufet *loc. v.* Esser molt tort. DCVB, Mall.

Esser o parèixer una gallina banyada *loc. v.* esser tímid, curt de coratge. DCVB, Mall.

Esser pitjor que taca d'oli *loc. v.* Esser una desgràcia o un mal difícil de remeiar. DCVB.

Esser prim de barra *loc. v.* Esser poc menjador. DCVB, Mall.

Esser sec com un bacallà *loc. v.* Esser molt sec o magre. DCVB

Esser tot cor *loc. v.* Esser molt sensible; tenir notable predomini de la sensibilitat damunt la raó. *La donzella, tota cor, massa als jovenets escolta*, Poncelles mall. 6. DCVB.

Esser tot orelles *loc. v.* Escoltar molt atentament. DCVB.

Esser un ase de feina *loc. v.* Treballar excessivament. DCVB, Mall., Men. **Variants: fer feina com un ase.**

Esser un bot damunt sa butza *loc. v.* esser una cosa molt molesta o desagradable. *Els es estat un bot demunt sa butza*, Aurora 252. DCVB, Mall.

Esser una persona com Déu l'ha feta *loc. v.* De significat anàleg a la locució anterior.[=Es diu en to de commiseració com per disculpar les equivocacions o escassetesa d'enteniment de qualcú. *La Emília que era més ingènua, o si's vol, més com Déu la havia feta*, Vidal, Rosada d'estiu 169 (ap. Balari Dicc.). DCVB.

Esser una trista gràcia *loc. v.* Esser una cosa desagradable. *Però mir que és una trista gràcia rebentar*, Roq. 43. DCVB.

Està bé sa cuina baix, i es menjador davall s'escala *par.* Expressions que s'usen per a dir amb certa expressió d'impaciència que està bé allò que un altre diu, que hi estem conformes, que no en parlem més. DCVB. **Variants: Bé està sa cuina baix, i Na Maria-Aina davant es fogons** *par.* DCVB, Mall.

Està el pagès entre advocats com el pagell entre dos gats *par.* DCVB.

Està el pagès entre dos advocats com un pagell entre dos gats *par.* Significa que el pagès que porta plets sol esser víctima, per la seva ignorància, de la malícia de l'advocat contrari i del propi. DCVB.

Està fet de (mi, de tu, d'ell...) *loc. adv.* Arribar una persona a un final tràgic, a una situació de desgràcia irremeiable. Morir. Rond. Mall.: *-Està fet de mi! Deia es gran carabassenc. I me'n meresc més, per bèstia, per ase!*. 'Es soldat de Marina'

Està lluny de veïns *loc. v.* DCVB.

està qui està fòr. Indica l'acte d'esperar. Rond. Mall.: *Se'n va dins sa botiga, plaf! S'asseu damunt ets ous; i està qui està, esperant que sa lloca cridàs.* 'L'amo de So Na Moixa'.

Està segur el qui repica *en.* Es diu referint-se a aquells que estan situats a lloc privilegiat, on no han de témer els perills a què els altres estan exposats. DCVB.

Estada de franc, estada de sang *par.* Significa que les concessions gratuïtes solen implicar serveis personals de compensació. DCVB.

Estalvia el mesquí, i no sap per a qui *par.* DCVB.

Estalviador de la cendra i escampador de la farina *loc.nom.* Es diu al·ludint als qui administren malament els seus cabals, fent economies en coses insignificants i malgasten les de més importància. Torra Dicc. DCVB.

Estam estam, i no llana *en.* Estar encaparrotat en una idea fixa. DCVB, Men. **Variants: Estam estam...i filava estopa** *en.* Es diu per rectificar a qualcú que atribueix a altres una acció en què ell també ha pres part, o una qualitat de què ell participa. DCVB, Mall. DCVB.

Estampar, a algú, els cinc dits a la cara *loc. v.* Pegar-li una bufetada. *Li havia d'estampar els cinc dits a la cara*, Ruyra Parada 17. DCVB. **Variants: Marcar, a algú, els cinc dits a la cara** *loc. v.* DCVB. **Plantar els cinc apòstols** *loc. v.* DCVB, Men. **Omplir la cara de dits** *loc. v.* DCVB.

Estar (d'algú o d'alguna cosa) fins a les rels dels cabells *loc. v.* Estar-ne molt cansat. DCVB, Mall.

Estar (d'una persona o cosa) fins a les celles *loc. v.* Estar-ne molt cansat, tenir-ne gran enuig. DCVB. **Variants: Estar (d'una persona o cosa) fins al coll** *loc. v.* Estar-ne tip, molt cansat, a punt d'acabar la paciència. DCVB, Mall.

Estar (o posar-se) en mig, com el dijous *loc. v.* Estar o posar-se enmig d'un lloc de trànsit, on es fa nosa. DCVB.

Estar (posar-se, etc.) sobre si *loc. v.* Serè, ferm de pensament i de voluntat. DCVB.

Estar a carta amb algú *loc. v.* Tenir contracte de treball fet amb ell. *Si algun fadri estant a carta ab algun mestre se'n vulla exir*, doc. a. 1486 (BSAL, xxiii, 376). DCVB.

Estar a causiment d'algú *loc. v.* Estar a la seva disposició, sota la seva voluntat. *E qui contrafarà estarà a causiment del senyor*, doc. a. 1283 (RLR, iv, 360). *Qui aquest manament passarà estarà a causiment del senyor*, doc. a. 1304 (RLR, vii, 43). *A promès star a causiment del senyor rey*, doc. a. 1309 (RLR, viii, 70). DCVB.

Estar a l'esclaveta *loc. adv.* Estar lligat per una subjecció molesta al treball, al domini d'algú, etc. (Men). DCVB, Men.

Estar a l'espectativa *loc. adv.* Estar esperant que esdevingui una cosa. *Fits en ell els ulls en atenta expectativa*, 249 Caselles Mult.64.; *Es posaven a l'espectativa davant de l'heroi*, Oller Vilaniu. DCVB..

Estar a l'estaca *loc. v.* Estar en molta subjecció, sense llibertat. DCVB. **Variants: Estar a l'estaqueta** *loc. v.* En subjecció permanent, sense llibertat d'anar-se'n, de moure's. DCVB. Rond. Mall.: *I Na Francineta que era sa darrera, i ses altres dues la duien molt en vençó, la tractaven a barrades, la feien estar sempre a l'estaqueta dins sa cuina.* 'Na Francineta'

Estar a l'estora [Estar a s'estora] *loc. adv.* Estar sense diners. DCVB, Mall.

Estar a l'ull (o als ulls) de Déu *loc. adv.* Estar a punt de morir. DCVB.

Estar a l'última pregunta *loc. adv.* Estar en una situació econòmica extremadament dolenta. DCVB. **Variants: Estar a la tercera pregunta** *loc. adv.* DCVB. **Estar a la quarta pregunta** *loc. adv.* DCVB.

Estar a la colla *loc. adv.* Estar llest, a punt de dur a terme una empresa, un treball, etc. DCVB, Ciutadella.

Estar a la crema *loc. v.* Estar molt prop, a punt de caure, de complir-se, de succeir (Mall., Men.). *Aquell trapacé/.../ que par.la de tres per cent / y es plasso qu'està a la crema de sa Setmana Santa i de ses festes de Pasco*, Ignor, 1; *Ja som sa Setmana de Passió, a la crema de sa Setmana Santa i de ses festes de Pasco*, Alcover Cont. 71.; DCVB, Mall., Men.Rond. Mall.: *-Com a passar, diuen aquells dos, no passa; però està ja a la crema de tot. 'La Princesa Aineta'*

Estar a la porta *loc. adv.* Estar a la vora, molt prop. *Pus part mar vos ha Déu dat conquerir, que a lo que està a la porta de de vostre regne que u conquerats*, Jaume I, Cròn. 128.DCVB.

Estar a la que salta *loc. adv.* Estar atent per a aprofitar qualsevol ocasió. DCVB.

Estar a la quinta pregunta *loc. adv.* Estar en perill de mort o en greu dificultat. DCVB.

Estar a la raó *loc. adv.* Voler entendre la veritat o reconèixer la justícia d'una cosa. DCVB.

Estar a la saltadora *loc. adv.* Estar a punt d'emprendre una acció decisiva. *Que mirava pel profit dels pobres vells que estaven ya a la saltadora*. Rond. De R. Val. 54. DCVB.

Estar a les onze *loc. adv.* Estar mal posat. *"Duus es capell a les onze"* el dus a la torta *"Tens el cap a les onze"* ets molt descuidat, no tens el cap bé. DCVB.

Estar a les set aigües *loc. adv.* Estar molt lluny, ser molt inassequible. DCVB, Mall.

Estar a pa i aigua *loc. v.* No prendre altre aliment que pa i aigua, sia per càstig imposat, sia per penitència voluntària. *Si pagar no'ls pot, stara L jorns a pa e a aygua*, doc. a. 1377 (BABL, i, 410). *Darli abstinencia e afflicció de vigilies, de dejunis en pa e aygua*. Sermo St. Pere 129.).

Estar a partir-se un pinyó *loc. adv.* Ser molt amics, tenir gran intimitat. DCVB.

Estar a pler *loc. v.* Estar a gust, sentir-se bé, còmodament. *No és possible viure més a pler*, Alcover Cont. 36. DCVB.

Estar a raons *loc. adv.* Enraonar, conversar. DCVB. **Variants:** **Estar amb raons** *loc. adv.* DCVB.

Estar a sa feruma [**Estar a sa feruma**] *loc. adv.* Estar ensumant i esperant una ocasió. DCVB, Men.

Estar a sa gla *loc. adv.* Tenir aliment abundant o un càrrec molt lucratiu. DCVB, Mall.

Estar a ses darreres [**Estar a ses darreres**] *loc. adv.* Estar en l'agonia. DCVB.

Estar a son compte una cosa *loc. adv.* Estar bé, així com cal. *Los defectes y negligències que veurà y totes les coses si no estan a son compta, crega y entenga que són obres de un fill de Adam*, Caldés, «Doctrina», 6 (ap. Aguiló Dicc.). DCVB.

Estar a tot *loc. adv.* Estar disposat a tots els esdeveniments, a lluitar contra tota adversitat. *O bus, o barro, que jo ja estich a tot*, Penya Mos. iii, 127. DCVB.

Estar a tota esdevinença *loc. adv.* Estar disposat a afrontar totes les conseqüències. Aguiló Dicc. DCVB.

Estar a una vista *loc. adv.* Estar molt lluny, tant que a penes es pot veure. DCVB, Men.

Estar a veure venir *loc. v.* Esperar amb paciència o amb calma els esdeveniments. DCVB.

Estar abraguerat *loc. adv.* Ho solen dir irònicament de qualcú a qui ha succeït qualque cas advers. DCVB.

Estar aigua a peó *loc. adv.* Estar en situació difícil. BSCC, XV, 426. DCVB.

Estar al baix *loc. adv.* Sense força, en camí de perdre's. DCVB. Rond. Mall.: *La senyora Reina estava estesa damunt un llit, al baix de tot, que par.eixia que anava a donar l'ànima a Déu.* 'Es metge Guinyot'

Estar al cap d'una cosa *loc. adv.* Tenir-ne bon esment, prestar-hi atenció. *Com tenim per cert Vs. ms. de nostra desgracia ne estan molt al cap* doc. a. 1584. Boll. Lul. ii, 226. DCVB.

Estar al verb *loc. adv.* Estar al cas. DCVB.

Estar als peus d'algú *loc. adv.* Estar-li sotmès completament, estar en el seu poder o sota el seu manament absolut. *Done'm encara vijares que tots los altres me degen star als peus e que yo sia senyor de tots*, Eximenis Dones 223 vo (Aguiló Dicc.); *He vist a la innocència, del negre crim als peus*, Atlàntida iii. DCVB.

Estar als últims *loc. adv.* Estar a punt d'esdevenir-se una cosa; estar a punt de morir. DCVB.

Estar amb les ales alçades (d'algú o de qualque cosa) *loc. v.* tenir gran curiositat de saber el que qualcú farà, estar-ne intrigat. *Tot lo mon estava ab les ales alçades daquest senyor, què faria*, (Muntaner Crón., c. 47.). DCVB.

Estar amb unes *loc. v.* Estar en una creença, en una idea determinada. «*Estic amb unes que ha de ploure*» tinc la idea que plourà (Santanyí). DCVB, Mall.

Estar bé amb sos amics *loc. adv.* Estar gras i bo. Labèrnia Dicc. DCVB.

Estar bé de bossa *loc. adv.* Trobar-se bé econòmicament. Rond. Mall.: *Es gall ben dematí ja va haver acabada sa son; crida es moix, es ca i es xot, i bé de panxa i millor de bossa, se'n tornaren.* 'Es ca d'En Bua i es moix d'En Pejulí'

Estar bé *loc. v.* Estar en bona sanitat; estar en bona situació econòmica, ser ric. DCVB.

Estar bé, com En Pepis dalt la força *en.* Iròn., estar malament. DCVB, Mall.

Estar bé, com un puput dins un claper *en.* No estar gaire bé. Quan diuen a algú "Tu estàs molt bé", ell sol contestar "Sí, com un puput dins un claper", volent significar que ell no troba que estigui gens bé. DCVB.

Estar bé, una cosa, com el nas davant la cara *en.* Estar molt bé una cosa a una altra, o a una persona. DCVB.

Estar begut *loc. adv.* Torbat per l'excés de begudes alcohòliques. *¡Carbassot, tu estàs mirlis!... Carbassot, tu estàs begut!*, Casellas Sots 92. DCVB, Cat. Bal.

Estar ben armat *loc. adv.* Iròn. Estar en mala sirtuació. DCVB, Men.

Estar ben posats *loc. v.* Iròn. , estar en mala situació. *Si li fan es sord ets amans de s'art, ja estaran ben posats*, Ignor, 23. DCVB, Mall.

Estar biel *loc. adv.* Torbat per l'excés de beguda alcohòlica. DCVB. () –Rond. Mall.: *Ca homo! Diu la Reina. Ja hi vas fuit! ¿I a on tens ets uis? ¿Que estàs biel? ¿A on treu cap pensar això?. ‘Na Dent d'or’.*

Estar blanc com la paret, o més blanc que la paret *loc. v.* Estar molt pàl·lid, sobretot a conseqüència d'un retgiró. DCVB.

Estar blau *loc. adv.* Rabiós. DCVB.Rond. Mall.: *Es gigant ja tenia totes ses formigues en es cap d'es tió. Estava blau de ràbia.* ‘Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig’

Estar cabal *loc. v.* Tenir pagat o cobrat el deute DCVB.Rond. Mall.: *Mentres siau missatges meus, sa feina que feis és meva; i, en haver-vos pagada sa soldada, estam cabals.* ‘En Juanet i es set missatges’

Estar cama a l'eixà *loc. adv.* Estar amb una cama damunt l'altra. DCVB, Mall.

Estar cama alta *loc. v.* Viure sense treballar. *Com eran senyós..., vivian cama alta, perque sa feyna'ls hi feya nosa*, Benejam Ciut. 29. DCVB, Men.

Estar cansat com un ase *loc. v.* Estar molt cansat. DCVB, Mall., Men.

Estar carregat de solfes *loc. v.* Tenir idees, projectes, intencions desballestades, poc raonables, inútils. *No importen tantes solfes*, Ignor. 9. *Ara em ve vostè amb aquestes solfes*, Ruiz Nov. *Vaig pregar-los que no em sortissin amb gaires solfes*, Santamaria Vida 194. DCVB.

Estar clar (qualcú) *loc. v.* Estar bé de l'enteniment, tenir-lo despert, no enterbolit per malaltia, embriaguesa o altre accident. *Em pesa de tot mon cor des temps que clar he estat; no hi ha res com morir gat*, Roq. 51. *Es malalt encara està clar*, Alcover Cont. 38. DCVB.

Estar com el gat i el gos *loc. v.* DCVB.

Estar com el gat i la rata *loc. v.* DCVB.

Estar com En Pepis dalt la forca *loc. adv.* Estar en mala situació, en perill. DCVB, Mall.

Estar com es ca i es gat *loc. v.* DCVB.

Estar com gat i gos *loc. v.* Estar barallats o mal avinguts. DCVB.

Estar com gats i gossos *loc. v.* DCVB.

Estar com una ametla [Estar com una metla] *loc. adj.* Estar o tornar gras, ple de carn (Palma). DCVB, Palma. **Variants: Posar-se com una ametla [Posar-se com una metla]** *loc. adj.* DCVB.

Estar com una cabra *loc. adj.* Estar ben foll. DCVB. **Variants: Estar més loco que una cabra** *loc. adj.* DCVB.

Estar com una regadora *loc. adj.* Estar en un estat molt avançat de bogeria. DCVB.

Estar confitat d'algú o d'alguna cosa *loc. adv.* Estar-ne tip, cansat fins al capdamunt. DCVB.

Estar content i pagat *loc. adv.* locucions que serveixen per a expressar que un té gran alegria. Menys intensiva és la locució estar content i pagat. (Val., Bal). DCVB, Val., Bal.

Estar cremat *loc. adj.* Irritat, alterat per gran indignació. DCVB. Rond. Mall.: *Es ca, com veu allò, cremat de tot diu.* ‘Es ca d'En Bua i es moix d'En Pejuli’ **Variants: Més cremat una espardenya** *loc. adj.* Rond. Mall.: *Es senyor, més cremat que una espardenya i fent flamada, ja va ser partit cap a s'hort per fer-ne una d'ase i seca.* ‘S'Hortolà de S'Hort des Gabre’ **Més cremat que un cabo de reialistes (estar)** *loc. adj.* Rond. Mall.: *Però no em diries com ets tan ase? Diu es batle, més cremat que un cabo de realistes.* ‘En Salom i es Batle’ **Més cremat que un diner de mistos (estar)** *loc. adj.* Rond. Mall.: *La Mort, tot d'una que pogué escapar-se, cametes me valguen! A donar part an el dimoni, que estava més cremat que un diner de mistos.* ‘Es jai de sa barraqueta’; *I per no veure tal brutedat desenfreïda, i el rei que cridà, més cremat que un diner de mistos* ‘N'Elionoreta’ **Més cremat que una moneia (estar)** *loc. adj.* Rond. Mall.: *-¿No us he dit jo que ha d'esser per menjar mon par.e? Diu s'homonet, més cremat que una monea, rebotint de dins s'oreia de s'ase.* ‘S'homonet com un gri’

Estar cuit *loc. adv.* Estar llest, estar mal agafat, no tenir sortida. *Si jugant a escacs et prenen les dues torres, ja estàs cuit!*. DCVB, Mall.

Estar curat d'espants *loc. adj.* Ser coratjós, tenir experiència dels perills. DCVB.

Estar d'alba [Estar d'auga] *loc. adv.* Estar de bon humor (Mallorca). DCVB, Mall.

Estar d'enhorabona *loc. adv.* Merèixer felicitació; fig., estar embarassada. DCVB, Men.

Estar d'orgues *loc. adv.* Estar de broma, de bon humor. *Vós, Pau, esteu de moltes orgues.* Ruyra Pinya II, 58. DCVB.

Estar d'una persona o cosa fins a la coroneta *loc. adv.* Estar-ne molt cansat, molt enutjat. *Aquesta criatura me té fins a sa coroneta.* DCVB, Cat., Val., Bal. **Variants:** **Estar d'una persona o cosa fins damunt sa coroneta** *loc. adv.* DCVB, Cat., Val., Bal.

Estar dalt la roda *loc. adv.* Estar en molt bona posició econòmica o social. *Es temps que te veuran opulent y dalt sa roda,* Roq. 39. DCVB.

Estar de bamba *loc. adv.* Guanyar sovint en un joc o rifa, estar de sort. Aladern Dicc. DCVB. **Variants:** **Tenir bamba** *loc. adv.* DCVB.

Estar de bones carns *loc. adj.* Estar gras. Rond. Mall.: *Venga a donar-li més recapte perquè engreixàs molt per porer-lo-se empassar en estar de bones carns.* En Toni Garriguel·lo'

Estar de cul *loc. adv.* Estar assegut en terra. DCVB.

Estar de filis *loc. adv.* 1. Estar inspirat (humorísticament). 2. Estar de bon humor, disposat a burles o a fer bona acollida, *Per estar més de filis y aclarirme ses potències,* Roq., 20. *Conegué per la tibantó de sa cara que no estava de filis,* Pons Auca 123. DCVB.

Estar de gaita *loc. adv.* Estar alegre, de bon humor. DCVB, Mall.

Estar de galena *loc. adv.* Estar de gaita, de bon humor. DCVB, Artà.

Estar de gauba *loc. adv.* Tenir gaubança, estar xalest. DCVB, Palma.

Estar de mal signe *loc. adv.* Estar de mala lluna, de mal humor. DCVB.

Estar de mala lluna *loc. adv.* Bona (o mala) lluna bon o mal humor transitori. Estar de mal humor. DCVB. **Variants:** **Dur la mala lluna** *loc. adv.* DCVB. **Tenir la mala lluna** *loc. adv.* DCVB.

Estar de mala veta *loc. adv.* Estar de mal humor, no tenir ganes de dir res. DCVB.

Estar de mala volta *loc. adv.* Estar de mal humor. *Diumenge me vaig axecar de mala volta,* Ignor. 65. DCVB, Mall.

Estar de mitja anca *loc. v.* seure a mitges, amb molt poc contacte amb el seient. DCVB, Mall.

Estar de parada *loc. adv.* Estar esperant, a l'aguait. DCVB.

Estar de partida *loc. adv.* Estar en disposició de partir, d'anar-se'n. *Ell està de partida, ell està per a partir.* Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Estar de plantó *loc. adv.* 1. Estar dret complint un servei o consigna militar. 2. Estar aturat dempeus. *Hey sol haver un municipal de plantó,* Roq.12. DCVB.

Estar de setmana *loc. adv.* Estar ocupat en l'exercici d'un càrrec durant la setmana que li pertoca estar-hi, amb dret a esser-hi rellevat per un company de treball en acabar aquella setmana. DCVB.

Estar de tertúlia *loc. v.* Estar conversant en reunió. DCVB. *Duia, com dos altres joves amb qui estava de tertúlia, copalta d'ales planes*, Oller Febre, ii, 142.

Estar de vena *loc. adv.* Estar inspirat, trobar-se en un moment de facilitat per a pensar, dir coses importants o gracioses. DCVB.

Estar de veta *loc. adv.* Estar de bon humor i tenir ganes de parlar. DCVB.

Estar deixat de la mà de Déu *loc. adv.* Obrar sense seny, desordenadament, sense probabilitats de fer res de profit. DCVB.

Estar desenganyat del món *loc. adv.* Estar convençut de la buidor o inconsistència dels plaers del món. DCVB.

Estar dijú, d'una informació *loc. v.* No estar informat d'una determinada notícia o informació DCVB. Rond. Mall.: *Me sabríeu dir per on tenc de prendre per trobar-los? - N'estic tan en dijú com vos mateix -diu s'ermitanet-*. 'En Joanet i sa Donzella Desencantada'

Estar dins el fang *loc. adv.* Estar embolicat, dins un conflicte o mala situació. DCVB.

Estar dins l'ou ple [Estar dins s'ou ple] *loc. adv.* Estar en possessió de tot el que es pot esperar de tenir. DCVB, Lluçmajor.

Estar dins la falda de sa mare *loc. adv.* Haver corregut poc món, tenir poca experiència. DCVB. **Variants: No haver sortit de ses faldes de sa mare** *loc. adv.* DCVB. .

Estar dins la pell d'algú *loc. adv.* Ser ell mateix o trobar-se exactament en el seu cas. «*Si jo estigués dins la teva pell, faria les coses molt diferents de com tu les fas*». *No voldria estar dins la seua pell*, Penya Mos. iii, 133. DCVB.

Estar dins Lonja *loc. adv.* Estar a tot plaer, dins l'abundància. DCVB, Mall.

Estar dins un foc *loc. adv.* Estar molt mal a pler, tenir molta impaciència per la incertesa o per la frissera. DCVB, Mall., Men.

Estar dins un foc *loc. adv.* Estar molt mal a pler, tenir molta impaciència per la incertesa o per la frissera. DCVB. Rond. Mall.: *Aquella dona arribà a estar dins un foc. Se'n va a tocar an es veïnats; al punt hi hagué mig poble alt*. 'En Pere de sa xuia'

Estar donat a la mala trampa *loc. adv.* Estar furiós, fora-senyat. Martí G. Dicc. DCVB.

Estar en blanc *loc. adv.* Estar sense notícies, sense saber res. DCVB, Mall., Men.

Estar en boca *loc. adv.* Tenir ganes de menjar. Rond. Mall.: *El tastaren tots fora la Reina i sa dida, que digueren que no estaven en boca; ara ets altres el trobaren de primera de primera.* 'La Mare Baleneta'

Estar en cadenes *loc. adv. met.* Cosa que té qualcú captiu o subjecte (en sentit moral) *Ix de la cadena, frare meu; paga lo carceler*, Curial, III, 13; *Les dones coses leges deixen que no deixarien si la cadena de vergonya no les tenia*, Edigi Romà, II, 2, pt. 1a, c.18; *M'heu lligat ab la cadena, la cadena de l'amor*, Verdaguer Idilis.

Estar en caixa *loc. v.* Estar bé de salut. *Avui no estic en caixa*. Aguiló Dicc. DCVB.

Estar en capella *loc. adv.* Estar un reu instal·lat en la capella de la presó, per rebre els auxilis espirituals, durant les devuit hores anteriors a l'execució DCVB. Rond. Mall.: *Sobretot, ell aquelles dues dones se n'entren allà on es pobre sentenciat estava en capella.* 'Dos patrons i una patrona' **Variants: Posar en capella** *loc. v.* Rond. Mall.: *Mentres tant, el posen en capella, i aquí ja deixà ses flastomies i asperges, i es seus uis tornaren dues fonts.* 'En Pere Gri'

Estar en contenta *loc. v.* [contenta] Contenció, baralla, disputa. És paraula documentada en provençal antic (cf. Levy, Prov. Suppl. Wb.), i n'és una deixalla en català la frase *estar en contenta*, sentida a Pollença (Mall.) a un qui, parlant d'un capellà que en dir la missa no feia tanta via com els altres, digué «*Per això no li agrada estar en contenta amb ningú quan la diu*» (és a dir, li agrada dir-la tot sol). DCVB, Pollença.

Estar en crisi *loc. adv.* Estar en una fase perillosa, decisiva. *Vaig trobar-la a ella molt freda...Era cosa clara qu'estàvam en crisis*, Maura Aygofort, 17; *Estrafeia tan traçudament ses més íntimes impressions, que ningú s'adonava de sa tremebunda crisi*, Pons Com an., 35. DCVB.

Estar en devisa *loc. adv.* Estar en dubte, indecís. DCVB, Eiv.

Estar en dos cors *loc. adv.* Estar perplex, indecís entre dos determinis a prendre. *E estant axí en dos cors si partiríem o no, finalment aquella nit anam a Figueres*, Pere IV, Cròn. 184. DCVB.

Estar en el banc de la paciència *loc. adv.* Estar en un lloc o situació en què no podem fer altra cosa que tenir paciència. I allí, en aquell banc de la paciència, escolta que escoltaràs, Ruyra Parada 17. DCVB.

Estar en el banc de la paciència *loc. v.* Estar en una situació enutjosa que es prolonga sense remei. *Y allí, en aquell banc de la paciència..., vaig deixar passar el temps com una riuada de dolor*, Ruyra Parada 17.

Estar en el darrer contrapunt *loc. adv.* Estar a les acaballes (de la vida, de la riquesa, etc.). *Els vells estaven en el darrer contrapunt, eren dues desferres a punt d'aclofar-se per a sempre*, Víct. Cat., Ombr. 58. DCVB.

Estar en el darreret [**Estar en es darreret**] *loc. adv.* Estar a les caballes, a punt d'acabar-se. *S'altre tom està en es darreret, qüestió de pocs dies*, M. Obrador (arx. Obra del diccionari). DCVB, Mall.

Estar en el Jesús *loc. adv.* Estar a les beceroles, al principi d'una cosa que s'ha d'aprendre. DCVB.

Estar en el seu judici *loc. adv.* Tenir el seny complit. DCVB.

Estar en el tercer cel o en el quart cel *loc. adv.* Estar badocant, sense prestar atenció a allò que caldria prestar-n'hi. DCVB. **Variants:** **Estar en el quart cel** *loc. adv.* DCVB.

Estar en els llims *loc. adv.* Estar sense notícies, mancat d'informació, sense poder actuar ni resoldre res. *Si jo he arribar tard a veure-hi clar, tu encara estàs als llims.*, Llor Hist. 76. DCVB.

Estar en els seus tretze (o en els seus tretzes) *loc. adv.* Entossudir-se a mantenir una opinió o propòsit. *Estava sempre en los tretze de que heu era*, Penya Mos. iii, 209. *Ell... continuà els seus tretze sense perdre la calma*, Vayreda Puny. 91. *Que no l'exasperessen ab sos tretzes*, Pons Auca 197. DCVB.

Estar en galeres *loc. adv.* Estar en gran tribulació, haver de sofrir molt. Figuera Dicc. DCVB

Estar en grec *loc. adv.* Estar escrit de manera que no s'entén, o que algú no ho entén. DCVB.

Estar en guàrdia *loc. adv.* Posar-se a vigilar per no deixar-se enganyar o sorprendre per algú. *El xiu-xiu de las donas la féu posar en guàrdia*, Pons Auca 259. DCVB.

Estar en guaret *loc. adv.* Estar el camp llaurat i sense sembrar. DCVB.

Estar en là com sa jaia Miquela *loc. adv.* Sense acció, aturat. DCVB. Rond. Mall.: *Que li seria vengut de bé que es sol, abans de pondre-se, fos quedat en-là com sa jaia Miquela. 'Sa fia del Sol i de la Lluna'*

Estar en la mà o en les mans d'algú *loc. adv.* Estar en el seu poder. *Que açò era en sa mà e que no romandria en nós*, Jaume I, Cròn. 152. *Deslliurà lo poble d'Israel de les mans de Pharaó*, Muntaner Cròn., c. 54. *Fo ventura d'ells que vench en mà dels genovesos*, Muntaner Cròn., c. 286. *Certes joyes qui són en poder e mà d'algunes persones de Leyda*, doc. a. 1404 (Anuari IEC, v, 562). *Despullant tots quants en les sues mans venien*, Eximplis, i, 3. *S'administració del bé comú estiga en mans de gent desmanyotada*, Roq. 17. DCVB.

Estar en là, com Mahoma *loc. adv.* Estar en l'aire. DCVB, Men. / La locució "estar enlà com Mahoma" ens fa pensar que "enlà" podria venir de "en Alà", i "estar enlà" significaria originàriament "estar en Déu". La gent explica la dita locució dient que Mahoma, dins el seu sepulcre, s'aguanta en l'aire, gràcies a una combinació d'imants. DCVB. **Variants:** **Estar en là com sa jaia Miquela** *loc. adv.* DCVB, mall., eiv.

Estar en mal cor *loc. adv.* Estar afligit, anguniós. *Per ara no sé què dir, emperò perquè no stigau en mal cor de cosa ninguna, faré aquesta [letra]*, doc. a. 1507 (Boll. Lul. x, 315). DCVB.

Estar en mig, com el dijous *loc. adv.* Estar en lloc central i fent nosa. DCVB, Mall., Men. .

Estar en paus, o en pau *loc. adv.* Estar cabals, considerar-se satisfet i compensat respecte d'un altre. *Donchs estem en paus*, Vilanova Obres, xi, 42. DCVB.

Estar en peu *loc. v.* Existir, mantenir-se. «La dificultat està encara en peu». *Lo exèrcit enemich està encara en peu* *Integrae sunt adhuc hostium copiae, Lacavalleria Gazoph.* DCVB

Estar en posa *loc. adv.* Estar quiet, sense agitar-se. DCVB.

Estar en premsa *loc. adv. fig.* Estar oprimat, en patiment, angúnia. DCVB.

Estar en taula *loc. adv.* Seure a la taula, sobretot per a menjar. DCVB.

Estar en turons *loc. adv.* Estar amb ànsia, amb angoixa. ap. Aguiló Dicc. DCVB, Mall.

Estar en via *loc. adv.* Estar encaminat, en curs de funcionament, en acció. DCVB, Santanyí.

Estar enredat amb l'escota del foc *loc. adv.* Ser poc traçut, entrebancar-se amb dificultats insignificants. Aguiló Dicc. DCVB.

Estar entre cul i paret *loc. adv.* Estar a un lloc molt estret, on difícilment es poden moure. DCVB.

Estar entre dues moles *loc. adv.* Estar en una situació difícil d'esquivar per haver-hi perill de cada costat. DCVB.

Estar entre els peus dels cavalls *loc. adv.* Estar molt abatut i menyspreat. DCVB.

Estar estacat *loc. adv.* Estar subjecte a un lloc, a una feina; no poder-se'n moure (Mall.). DCVB, Mall.

Estar fatal *loc. adv.* Estar molt malament. DCVB "Has dit la lliço d'una manera fatal".

Estar ferit l'à *loc. v.* Perplex davant una cosa extraordinària o admirable DCVB. Rond. Mall.:*El rei estava tot ferit l'a, mirant-la-se. No se n'havia vista cap mai que li agradàs tant, d'un bon tros.* 'Es fustet'.

Estar fet a ginyola *loc. adv.* Estar ben fet, així com cal. DCVB, Mall

Estar fet un gatzol *loc. adv.* Estar molt brut. DCVB, Eiv.

Estar fet un pop *loc. adv. fig.* Completament mullat ; xop (Men). "*He vingut sense paraigua i he arribat ben pop*"; "*He arribat a casa nostra fet un pop*" "*Sa fieta ha caigut dins es safreig i n'ha sortit ben popa*" (Ciutadella). *Tornàrem a Roses mullats com pops.*..Bosc Rec. 257. DCVB.**Variants:Remull com un pop** *loc. adj.* DCVB.

Estar fi *loc. adv.* Trobar-se bé (de salut, de negocis, etc.). «*Avui no estic gaire fi*» estic indispost, no estic gaire bé. DCVB. **Variants:** **Anar fi** *loc. adv.* DCVB.

Estar ficat dintre de la ratera *loc. adv.* Estar dins la presó o altre lloc d'on és difícil sortir. DCVB.

Estar fins a la nou del coll *loc. adv.* Estar enmig de grans dificultats. DCVB.

Estar fins al coll *loc. adv.* Estar una dona embarassada molt prop del part. DCVB, Mall.

Estar fins als ulls, d'una cosa [estar fins an ets uis] *loc. adv.* Estar-ne cansat, extremadament fastiguejat. DCVB. *Sa dona aviat n'estigué fins an ets uis, de tant de malaveig, i digué ben resolta an En Juanet.* 'En Juanet de sa gerra'

Estar fort com una estaca en segó o dins un aumut de segó *loc. v.* Estar molt fluix. «*Tan forta és sa meva amor | que en tu, Joan, he posada, | com una estaca aficada | dins un aumut de segó*» (cançó pop. Mall.). DCVB.

Estar fort *loc. adv.* Estar aixecat, en disposició d'obrar, de treballar. «*A les cinc i mitja ja estava fort*». DCVB, Eiv.

Estar franc *loc. adv.* Estar lliure de feina, no tenir guàrdia. DCVB. **Variants:** **Tenir franc** *loc. adv.* DCVB.

Estar gras com una post *loc. v.* iròn., estar molt magre. DCVB.

Estar gros el temps *loc. adv.* Estar a punt de ploure. DCVB.

Estar la lluna al ple *loc. v.* Estar un boig en el seu major furor, o obrar algú com un boig. DCVB.

Estar la lluna endret del sol *loc. v.* Estar de bones un llunàtic. DCVB.

Estar llest *loc. adv.* Perdut sense remei. DCVB. Rond. Mall.: *No hi ha remei! Estic llest! Ja no en faré altra! Més me'n merec, per bistia.* '¿Val més matinejar que a missa anar?'

Estar macalià *loc. adv.* Estar tèrbol, de mal humor o amb el cap ple de confusió. *Tant que sa dona per pa y per sal li deya que estava macalià,* Aguiló Rond. De R. 30. DCVB, mall.

Estar mata'm o et mataré *loc. adv.* Estar a matar, molt enemistat. DCVB.

Estar més alís que un pa d'ordi *loc. adv.* Estar més alís que un que ha venut a espera. DCVB, Manacor. **Variants:** **Estar més alís que un que ha venut a espera** *loc. adv.* Estar més alís que un que ha venut a espera. DCVB, Mall.

Estar més avesat a una cosa que ses ovelles a tondre *loc. adv.* Estar-hi molt acostumat (Mall.). DCVB, Mall.

Estar més content que un ca amb un os *loc. v.* Estar molt satisfet de la possessió d'una cosa. (DCVB, Mall., Men.) .

Estar més maleit que una bardissa *loc. v.* Estar molt irritat. (DCVB, Men.) .

Estar més retgirat que un cuc *loc. v.* Estar molt esporuguit, tenir una gran por. DCVB, Mall., Men. **Variants: Retgirat com un cuc.** DCVB.

Estar mordala dreta *loc. adv.* Estar atent i preparat per a agafar algú o alguna cosa, per a agradir, etc. DCVB.

Estar nafrat *loc. adv.* Resultar-ne ferit, perjudicat. DCVB, Mall., Men. **Variants: Sortir nafrat d'una cosa** *loc. adv.* DCVB, Mall., Men.

Estar o Anar més enfora que ses Cabrelles d'es Sol *loc.v.* DCVB, Mall., Men. .

Estar o Anar sota d'algú *loc. adv.* Estar-li sotmès, dependre'n. "Si jo no estigués sota mon pare, tendria més sous" (Eiv.) "Això d'haver d'anar sota d'un germà major, no va bé" (Mall., Men.). DCVB, Bal.

Estar peça *loc. adj.* Estar convalescent, molt millorat d'una malaltia. DCVB.

Estar penjat a l'orella d'algú *loc. adv.* Estar-li sempre molt acostat demanant-li coses. DCVB.

Estar per a rebre *loc. adv.* Estar en disposició de ser visitat. DCVB.

Estar per aquesta creu de Déu *loc. adv.* Quedar sense diners, sense mitjans de vida. DCVB.

Estar per damunt els núvols *loc. adv.* Estar a un preu inassequible. DCVB.

Estar prim com una canya *loc. v.* Estar molt magre. DCVB.

Estar prim *loc. adj.* Estar poc alimentat, sentir defallior per escassetesa d'aliment. DCVB.

Estar rodó el cel *loc. adv.* Estar núvol, en tota l'extensió que es veu. DCVB, Mall.

Estar sempre amb un peu alt *loc. adv.* Estar intranquil o en estat d'alarma. DCVB, Men.

Estar sense serva *loc. adv.* Estar sense govern, sense poder navegar o obrar així com cal. DCVB.

Estar seny a perdre *loc. adv.* 1. Estimar algú de manera molt intensa, estar molt per ella. 2. Estar enamorat extremadament. DCVB. Rond. Mall.: *I son pare i sa mare estaven seny a perdre per ella, com és natural. 'Sa coeta de Na Marieta' Totd'una va dir sí, i al punt en va estar enamorada de tot, seny a perdre per ell. 'En Tià de Sa Real'*

Estar set estats davall terra *loc. adv.* Estar molt endins. DCVB.

Estar si és cesta si és ballesta *loc. adv.* Disputar obstinadament una cosa. DCVB.

Estar sobre un llit de roses *loc. adv.* Estar en una situació molt plaent, deliciosa. DCVB.

Estar sol com un pregadéu de rostoll *loc. adv.* Estar o anar tot sol, o estar sense parents. DCVB.

Estar sota la fèrula d'algú *loc. adv.* *La meua mare seguia atorrollada sota la fèrula de l'oncle*, Puig Servitud 21. DCVB.

Estar sota la palamenta d'algú *loc. adv.* Estar a mercè, sota el domini d'algú. DCVB.

Estar tan bé com dues pistoles a un santerist *loc. adv.* Estar una cosa molt malament amb una altra, ser inconciliables. DCVB.

Estar tan lluny (o més lluny) que de Ginebra *loc. adv.* Estar molt allunyat d'una cosa. *Sa meua harpa ja no vibra / y d'ella estich més lluny que de Ginebra*. Aguiló Poes. 179. DCVB.

Estar tol·lo tol·lo *loc. adv.* Parlar amb insistència de la mateixa cosa. DCVB, Palma, Felanitx.

Estar tot baves *loc. adv.* Molt content, satisfet. Rond. Mall.: *I son par.e i sa mare, ja ho crec, estaven tot baves amb aquell minyó com un ciuró*. 'Es ciurons que tornaren minyons'

Estar tot fideus *loc. adv.* Estar ple de satisfacció, mostrar excés de complacència. DCVB, Mall.

Estar tot remogut *loc. adv.* Sentir-se regirar el ventre, tenir nàusees. DCVB.

Estar tot sol com un ca *loc. adv.* Estar en completa soledat, allunyat del tracte social. DCVB, Bal.
Variants: Estar tot sol, com un mussol *loc. adv.* Estar en completa soledat. DCVB.

Estar treu cap treu maga *loc. adv.* Estar a l'aguait, mirant i procurant no ser vist. DCVB, Mall., Men.

Estar una cosa com un quarter *loc. adv.* Estar molt bruta o desordenada. DCVB, Mall.

Estar una cosa sense closca *loc. adv.* Estar a mig fer, inacabada. DCVB, Palma.

Estar-li escrit (a qualcú) un vestit, una cosa que duu posada *loc. adv.* Estar-li molt bé, molt ajustat, adient. "*Es vestit nou t'està escrit*" (Santanyí). DCVB, Mall.

Estar-ne més tip (d'una cosa) que Tarragona de peix *loc. adv.* Estar-ne molt cansat, fastiguejat. DCVB.

Estar-ne ple (d'una cosa) com una llebre de pèl *loc. adv.* Estar-ne molt carregat o molt fart. DCVB, Mall.

Estàs malalt? Que et facin el llit a l'hospital *en.* Es diu humorísticament al qui diu que està malalt o fingeix malaltejar. DCVB.

Estendre's o Escampar.-se com una taca d'oli *loc. v.* Estendre's molt i de pressa. DCVB.

Estigues bé amb Déu, i riu-te dels sants *par.* Signifiquen que cal obrar segons la voluntat de Déu encara que no sembli concordar amb la de la gent que es considera bona. DCVB.

Estimar algú com les nines dels ulls *loc. v.* Tenir-li gran estimació. *Jo vos vull bé com a les nines de mos ulls*, Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Estimar més un dobler que un sant *loc. adj.* Ser molt avar. DCVB.

Estimar-se tant dir esta com ballesta *loc. adj.* No ser formal, no tenir paraula (Men). DCVB, Men.

Estimar-se tant si cau com si penja *loc. v.* Sentir indiferència envers de qualcú o de qualque cosa, no preocupar.-se'n. «*Jo ja no vui dir res més; tant m'estim si cau com si penja*». DCVB, Mall., Men..

Estimat de ses cols-floris *loc.nom.* Es diu humorísticament a algú, per riure's d'ell. Rond. Mall.:*Quan tengué es feixet fet, que ja estava per copar.-li cap a ca seua, tac!, compar.eix es senyor d'aquell bosc. –Escolta, estimat de ses cols-floris! -diu es senyor-. ¿I de qui tenies orde de dur-te'n aqueix feix?.* 'Dues germanes i un Bernadet'

Estira i arronsa *loc.nom.* Discussió o conversa en què alternen idees oposades. *Tot pensant ab la estira y arronsa del altre dia*, Pons Auca 256. DCVB. **Variants: Estira-i-amolla (o estira-amolla)** *loc.nom.* Acte d'estirar i afliuixar alternativament. DCVB, Mall., Men.

Estirant, se romp *par.* DCVB.: *Tant estiren la corda, que a la fi es romp*

Estirar algú pel jaquet [Estirar algú p'es jaquet] *loc. v.* Pregar-lo insistentment. «*Tu n'ets galant jovenet, | cap dificultat hi ha; | però no et pots avanar | que t'haja anat a estirar | cap vegada p'es jaquet*» (cançó pop. Manacor). DCVB, Mall.

Estirar els correigs a qualcú *loc. v.* Menar-lo estret, no deixar-li fer tot el que vol. DCVB, Mall.

Estirar els correigs *loc. v.* Fer moltes economies, reduir les despeses. DCVB.

Estirar es correig *loc. v.* Disminuir les despeses, fer economies (Mall.). DCVB.

Estirar l'orella al gat *loc. v.* Jugar a cartes. DCVB.

Estirar la brilla o les regnes a qualcú *loc. v.* Tenir-lo subjecte, no deixar-lo amb massa llibertat. DCVB.

Estirar la corda *loc. v.* Extremar el rigor. DCVB, Cat., Val., Bal.

Estirar la llengua a qualcú *loc. v.* Fer-lo parlar provocant-lo hàbilment a dir coses que sense aquella provocació no diria. DCVB.

Estirar la pata o els potons *loc. v.* Morir. DCVB.

Estirar les cames *loc. v.* Passejar-se. DCVB.Rond. Mall.:*Amb això, tac! Arriba En Guinyot, que venia de fer una volta per estirar-se una mica ses cames; i bé ho poreu creure que li vengué de nou ferm aquell cotxo de quatre mules. 'Es metge Guinyot'.*

Estirar les orelles a algú *loc. v.* Donar-li una correcció, renyar-lo o pegar-li per càstig. DCVB.

Estirar més el braç que la mànega *loc. v.* Fer ostentació d'una riquesa o posició social falsa. DCVB.

Estirar més els peus que el llençol o que la flassada *loc. v.* Extralimitar-se. DCVB.

Estirar ses garres *loc. v.* Batre els peus, pernabatre. DCVB, Sóller.

Estirar-se els cabells *loc. v.* Manifestar desesperació o gran disgust. DCVB.

Estirar-se els galindons *loc. v.* Caminar de pressa. *Qui la vol veure s'ha d'estirar es galindons per anar-hi*, Alcover Cont. 11. DCVB.

Estirar-se els renclins *loc. v.* Barallar-se. DCVB, Men. **Variants: Estirar-se les grenyes** *loc. v.* Barallar-se. *Milacre siria que de bon dematí no anásseu sarpa la grenya*, Moreira Folk. 19. DCVB. **Variants: Anar a sarpa la grenya** *loc. v.* DCVB. **Estirar-se o arrancar-se es monyo** *loc. v.* Barallar-se les dones. DCVB, Bal.

Estirar-se o remenar els galindons *loc. v.* Caminar aviat, bellugar-se molt per anar a un lloc, per obtenir una cosa, etc. *S'al-lota, que està dins ca-seua, i qui la vol veure, s'ha d'estirar es galindons per anar-hi*, Alcover Cont. 11. *Es criats y criades ja han pitjat darrera es cotxo..., y vos assegur que los hi remanaven ben aviats an es galindons*, Alcover Rond. ii, 86. DCVB, Mall.

Estisoretas has de dir *en.* Indica l'obstinació d'algú a sostenir una cosa contra raó. DCVB, Men.

Estrenar una dona *loc. v.* Desflorar-la. DCVB.

Estrènyer de passos *loc. v.* Posar en una situació en què no hi ha sortida; obligar a cedir, a declarar una cosa. *Es matex Florit, quant l'hem estret de passos, mos ho ha contat*, Roq. 20.; *Es senyor va estrènyer de passos es majordom*, Roq. 37. *Volen apretar de passos ses fadrines*, Ignor. 10. DCVB. Rond. Mall.:*Estrengué de passos sa Mestra; i la dona no va tenir més remei que fer sortir de davall sa pastera Na Catalineta. 'N'Estel d'or'.*

Estrènyer el cul després d'haver fet el pet *loc. v.* Prendre precaucions quan ja ha estat fet el mal. DCVB

Estrènyer les clavilles a qualcú *loc. v.* Restringir-li la llibertat, menar-lo estret. DCVB.

Estrènyer ses dents *loc. v.* Callar, no parlar quan en realitat se'n tenen moltes de ganes. Callar, no parlar quan en realitat se'n tenen moltes de ganes. Rond, Mall.: *Que n'hi hauria dites de flastomies, que n'hi hauria dites de paraulotes lletges; però tornà estrènyer ses dents, se mossegà sa llengo, no digué res!*. 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'

Estrènyer-se el cap *loc. v.* Afluixar-se d'una cosa, veure's obligat a prescindir-ne. *Me pisparen es rellotge i me n'he hagut d'estrènyer es cap. «Volien Ser hereus, però es va morir sense testar, i se n'han hagut d'estrènyer es cap».* DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Tot lo que em pot succeir és que vossa Reial Majestat me safalc i que me n'haja d'estrènyer es cap de sa seua fia i de sa corona.* 'Es cavallet de set colors'

Estrets com arengades (estar) *loc. adv.* Estar molt atapeïts. DCVB, Cat. Mall. **Variants: Estrets com les arengades dins el barril (estar)** *loc. adv.* DCVB.

Estudia, que el Papa és vell *par.* Es diu per excitar els nois a estudiar. DCVB, Mall., Men.

Estudiant de la sopa *loc. nom.* Estudiant que anava a la sopa. DCVB.

Estufa pegell, que l'oli va car *en.* Es diu referint-se a les dones que estufaven les faldes arplegant aire i asseient-se sobtadament. DCVB.

Et conec herbeta, periol et dius *en.* Es diu per indicar que es veu la intenció o engany que algú porta DCVB. Rond. Mall.: *A on no en posaràs tu cap tros serà dins l'infern, si sa confessió és bona. Ja et conec herbeta! Periol te dius!*. 'En Salom i es Batle'.

Et donaré un sis que pareixerà un dotze *en.* Es diu per amenaçar algú de pegar-li fort. DCVB, Mall.

Ets adagis vénen darrera ets evangelis *par.* En quant a dir ver i a endevinar. DCVB, Mall.

Ets ais sempre treuen *en.* DCVB, Manacor.

Ets molt banc *en.* Molt ignorant o curt d'enteniment. DCVB, Mall.

Ets un bon escolà *en.* Persona astuta. "Quin escolà", "Ets un bon escolà". DCVB.

Ets;Es teu aubercoc! *loc. adv.* Expressió que s'empra humorísticament per desmentir qualcú amb resolució (Mall.). Equival a la frase mallorquina «es teu beneit», ja que aubercoc significa 'beneit, bàmbol'. (BDLIC, xiv, 262). DCVB.

Evanit o estufat com un pago *loc. adj.* Molt ple de vanitat. DCVB.

Exacte com un rellotge (ser) *loc. adv.* Ser molt exacte o puntual. DCVB.

Excuses de cercar foc, vénc a veure't, Catalina *en.* Es diu d'un qui fingeix una intenció i en té una altra. DCVB, Mall.

Excuses de mal pagador *loc.nom.* Pretextos sense fonament. DCVB.Rond. Mall.: -¿Saps què són això? -diu s'eriçó-. *Excuses de mal pagador; por de perdre.* 'Sa raboa i s'eriçó'

Explicar-se com un galldindi *loc. adv.* Parlar desencertadament. DCVB.

Explicar-se com un llibre *loc. adv.* Parlar molt bé, amb molt d'encert. DCVB.**Variants:Explicar-se com un canari** *loc. adv.* DCVB.

Fa mal ballar amb el ventre buit *par.* Indica que si estam mal alimentats no podem tenir bon humor ni delit de treballar. DCVB.**Variants:Fa mal ballar amb sa panxa buida** *par.* ho diuen per significar que l'alimentació s'ha d'anteposar al luxe. DCVB, Men.

Fa mal cantar amb el ventre buit [Fa mal cantar amb so ventre buit] DCVB, Mall.

Fa més guaret una lliura de llendera que un sac de faves *par.* Vol dir que perquè les bísties llaurin així com pertoca, cal fer us de les corretjades. DCVB, Mall.

Fa més qui vol, que no qui pot *par.* DCVB.**Variants:Fa més qui vol, que qui pot** *par.* DCVB.

Fa més temor una mala llengua que una pedregada en sec *par.* DCVB.

Fa més un que sap, que cent que cerquen *par.* Ross., Mall., DCVB.

Fa més una gota de mel que una bóta de vinagre *par.* DCVB.

Fa més via un que escampa que deu que repleguen *par.* Vol dir que és molt més fàcil gastar que aplegar diners. DCVB, Mall.

Fa qui pot; menja qui té *par.* DCVB.

Fa una fosca que talment la poden llescar *loc. adv.* Es diu quan fa una fosca molt espessa. DCVB, Eiv.

Fa-i-calla *loc.nom.* Persona que obra calladament, que treballa sense comunicar les seves intencions. *Aquest és un fa-i-calles; no sabràs mai de quants de punts se calça* DCVB, Mall.

Fabricador de mentides *loc.nom.* Qui inventa mentides. DCVB.

Faci's el miracle, i que el faci el diable *par.* Es diu per expressar desig que succeeixi una cosa sia com sia, encara que vingui per mitjans irregulars. DCVB.

Fadrina mirandaina, es vent d'esventai l'encadarna *par.* DCVB, Mall

Fadrina qui s'afaita es vespre, o és putifeina, o a l'endemà és festa *par.* DCVB, Men.

Fals o mentider com l'ànima de Judes (ser) *loc. adj.* Ser molt fals, traïdor o mentider. DCVB, Mall.

Falsa primavera, engana es bestiar *par.* Es refereix al bon temps prematur. DCVB, Mall.

Falsejar el cos *loc. v.* Retirar-se llestament per evitar un cop de l'adversari; fig., Evitar les dificultats o compromisos retirant-se hàbilment. DCVB.

Falsejar la vista *loc. v.* Desviar la vista d'algú o d'alguna cosa, fer de no veure'l, evitar-ne la mirada. DCVB, Mall.

Faltar a la veritat *loc. v.* Dir quelcom que no concorda amb la realitat. DCVB.

Faltar gaire *loc. v.* Faltar molt. «*Un temps me pensava esser / gendre d'En Miquel de N'Aina; / jo no vaig estar per gaire / porque no em varen voler*» (cançó pop. Mall.).
Variants:**Anar a gaire** *loc. v.* *E no anà a gayre que li trameteren ab barques X bous e XX moltons*, Muntaner Cròn., c. 85. *No se n'ha faltat gayre que ell no caygués poch se n'ha faltat que ell no caygués*, Lacavalleria Gazoph. DCVB.**Estar per gaire** *loc. v.* DCVB.

Faltar un pèl *loc. v.* faltar-hi molt poc a una cosa o per a arribar a una cosa. DCVB.

Faltar-hi l'esquena d'un ganivet *loc. adv.* Faltar-hi molt poc, venir molt prim. DCVB.**Variants:****Faltar-hi un recaç de ganivet** *loc. adv.* DCVB..

Faltar, a qualcú, l'aigua de l'abril [Faltar [a qualcú] s'aigo d'es Bril] *loc. v.* Faltar-li enteniment, ser ximplet i beneitó (Bal.). *Només tenia un fty. En Pere, que li faltava una saó, y sa des bril, que és sa millor*, Alcover,Rond. III, 160. DCVB.**Variants:****Faltar la saó de l'abril, que és la millor** [Faltar sa saó d'es bril, que és sa millor] *loc. v.* Mancar-li un poc d'enteniment, no tenir el seny complet. DCVB. Mall., Men.Rond. Mall.:*En pere, que li faltava una saó, i sa d'es bril que és sa millor.* 'En Pere d'es forn'**Faltar una saó** *loc. v.* DCVBRond. Mall.:*Ser gendre del Senyor Rei! Ell no s'hi posa per poc! O està gat, o li falta una saó!*. 'En Juanet i sa fia del Rei' **Faltar, a algú, l'aigua del granar** [Faltar, a algú, s'aigo d'es granar] *loc. v.* Faltar-li un poc de seny; esser una mica curt de gambals. DCVB, mall., Men.**Faltar, a algú, una aigua** [Faltar a algú una aigo] *loc. v.* Faltar-li enteniment, esser curt de gambals. *Hey ha qualcú que li manca una bona aygo*, Ignor. 73.; *An es ciutadans los falta una aygo de bona criansa*. Roq. 43. DCVB, Mall., MenRond. Mall.:*Repara aquelles carabassotes, i roman tot embambat(...) no va sebre què eren. Per paga li faltava una aigo.* 'Ous de somera'**Faltar, a algú, una brusca** *loc. v.* Faltar-li enteniment, no tenir el seny complert. Es diu per al·lusió als sembrats, els quals a vegades estan a punt de granar i no els falta més que una mica de pluja (una brusca).. (DCVB, **Faltar-li brusques** *loc. v.* *A tu't manquen brusques / per poder granar*, Penya Poes. 18. DCVB, Mall.**Faltar a algú, es pern millor** *loc. v.* Mancar-li seny. DCVB, Men.**Faltar a qualcú un bull** *loc. v.* Mancar-li un poc d'enteniment, no tenir el seny complet. «*Li falta una aigua, com als blats tardans*». *Nos ha agafat unas manias, que sembla que li falti un bull*, Pons Colla 200. DCVB.**Faltar-li un bull, com a les guixes** *loc. v.* Faltar-li una mica d'enteniment, estar tocat del bolet. DCVB **Faltar o mancar una rosca, a algú** *loc. v.* Mancar-li una mica l'enteniment. DCVB.**Faltar un ble** *loc. v.* Faltar enteniment. DCVB, Mall.**Faltar-n'hi a qualcú una cullerada** *loc. v.* Mancar-li bona

cosa d'enteniment, de suc de cervell. «*Val més ser cap d'arengada | que no coa de pagell; | al·lota, an es teu cervell | n'hi falta una cullerada*» (cançó pop. mall.). DCVB, Mall., Men. **Faltar-ne un tros, a algú loc.** v. Mancar-li una part d'enteniment. DCVB.

Fam i esperar, fan desesperar *par.* DCVB.

Fam i guerra, lluny de nostra terra *par.* DCVB.

Fam que s'espera matar, no és fam *par.* Significa que no cal donar importància a les tribulacions si es tenen esperances de vèncer-les. DCVB.

Fama perduda, aigua beguda *par.* Vol dir que la bona anomenada és difícil de recobrar, una volta perduda. DCVB, Mall.

Fang i calç tapen molts mals *par.* Que la bona roba dissimula moltes faltes, tant físiques com morals. DCVB.

Farta'm bé, i diga'm moro *en.* Es diu del qui no fa cas de reprensions ni invectives, sinó que porta envant els seus propòsits mentre no li llevin el menjar. DCVB.

Farts i dejuns no mengen (o no canten) junts *par.* Vol dir que els rics i els pobres no veuen les coses de la mateixa manera. DCVB, Men.

Fas mal? Espera altre tant *par.* DCVB.

Fat o salat, ben menjat sia *par.* Es diu per manifestar indiferència envers la sabor del menjar, mentres aquest sia sanítós i faci profit. DCVB.

Favor que te faç, favor que me deus *par.* Vol dir que cal correspondre als favors que ens han fets. DCVB, Mall.

Favors retrets, malhaja qui me'ls ha fets *par.* Va contra aquells qui es volen veure excessivament corresposts o agraïts pels qui han rebut favor d'ells. DCVB.

Fé bé i no ho digues *par.* DCVB, Mall. **Variants:** **Fé bé, i no miris si té** *par.* DCVB, Men.

Fé el que et dic, i no facis lo que jo faç *par.* DCVB, Mall. **Variants:** **Fes lo que bé et dic, i no lo que mal faig** *par.* DCVB, Mall.

Fe favors a bèsties i et pagaran a coces *par.* DCVB, Men.

Fé lo que l'amo vol, i li diràs tu *par.* DCVB.

Fe'm sa barba, i et faré sa sabonera *par.* DCVB, Mall.

Fé't de les Ànimes! *en.* Ho diuen per enviar qualcú allà on no hi plou (Mall.). DCVB, Mall.

Fe't enfora, que la mar em mareja *en*. Ho diuen a un que ve a fer-nos bromes importunes. DCVB, Mall.

Fe't si et vols fer *en*. Es diu per declarar la indiferència envers d'algú o d'alguna cosa, o per abandonar-ho i no voler-ne saber res. DCVB.

Febrer abeurat, mig any assegurat *par*. DCVB, Mall.

Febrer el curt, si entra dolent, pitjor en surt *par*. ((BDC, xviii, 219). DCVB.

Febrer plujós, cara de gos *par*. (BDC, xviii, 219). DCVB.

Febrer plujós, ordi granós *par*. DCVB.

Febrer, treu els ordis del bolquer *par*. DCVB.

Febreret abeurat, mig any assegurat *par*. Indica que les pluges de febrer són molt profitoses. Rond. Mall.: *I sobretot, s'adagi ja ho diu Febreret abeurat, mig any assegurat*. 'Es dotze mesos i dues jaies'.

Febreret curt, amb vint-i-vuit dies en surt *par*. DCVB, Men.

Febreret curt, pitjor que turc *par*. DCVB, Cat., Val., Bal. **Variants: Febreret curt més fred que un turc** DCVB, Men.

Febreret curt, pitjor que turc *par*. Indica que el mes de febrer, tot i ser curt, sol ser dur.) Si mal nom té es Gener, pitjor el té es Febrer. Rond. Mall.: *Ja ho diu s'adagi Febreret curt, / pitjor que turc!*. I altres diuen *Febrer curt, / més brau que un turc*. 'Es dotze mesos i dues jaies' **Variants: Febrer curt, més brau que un turc**

Febres de gener, guanys del fosser *par*. DCVB.

Febres de maig, salut per a tot l'any *par*. Significa que de les grans renyines solen venir grans amistats o un refermament de l'amistat que abans hi havia. DCVB./ (Gomis Met. Agr. 114). DCVB.

Feina a escarada, feina enganada *par*. DCVB, Men.

Feina a escarada, feina enganada *par*. Es diu perquè les feines fetes a preu fet solen ésser defectuoses, perquè en fer-les es procura acabar prest més que entretenir-se a fer-les bé. DCVB, Men.

Feina a esclatar, i menjar a rebentar *par*. Ho diuen els qui són amics de treballar però també de menjar molt. DCVB, Mall. **Variants: Feina a rebentar, i menjar a esclatar** *par*. Vol dir que és necessari treballar molt, però també alimentar-se molt per a tenir forces per al treball. DCVB, Mall. **Feina fins a rebentar, i menjar fins a esclatar, i qui té pena, plorar** *par*. DCVB, Men.

Feina començada és mig acabada *par*. DCVB.

Feina d'embarc *loc. nom.* Feina grollera, que es fa sense mirament. *A fi que no hey entrin ses obres de pacotilla ni sa feyna d'embarc,* Ignor 63. DCVB.

Feina de batalla *loc. nom.* Feina feta sense finor ni miraments. DCVB.

Feina feta de nits, fa vergonya de dia *par.* DCVB, Men.

Feina feta en diumenge, el dimoni la se menja *par.* DCVB, Mall., Men.

Feina feta té bon aire *par.* Signifiquen que convé fer les feines prest, sense esperar que el temps curtegi, i és la manera que surtin bé i que el qui les ha fetes estigui descansat. DCVB, Men. **Variants: Feina feta té bon tranc** *par.* Significa que convé avançar la feina i fer-la més aviat avui que demà. DCVB, Mall.

Feina feta, sous espera *par.* Significa que el qui treballa té dret a la retribució. DCVB, Eiv.

Feina fuig, i pa vine *par.* DCVB, Mall.

Feina fuig, i ranxo vine *par.* Aforismes aplicats als peresosos. DCVB, Men.

Feis-vos trons! *en.* Expressió per enviar algú a mal viatge, per a acomiadar-lo de mala manera DCVB. *A la fi, he dit Feis-vos trons! I som fuita.* ‘Sa raboa i s'erició’

Feix damunt feix *loc. adv.* Acumulant-se una dissort o un disbarat amb altres; una cosa damunt l'altra. DCVB.

Felet, no et dons! *en.* Es diu per encoratjar qualcú a no cedir, a no deixar-se vèncer o convèncer (Mall.). La frase es completa així "Felet no et dons, que en el cel hi ha perdons!" Diuen que prové d'una cremadissa de jueus, on hi havia qui incitava amb aquelles paraules un dels condemnats que no volgués abjurar (Mall.). DCVB, Mall. **Variants: Felet no et dons, que en el cel hi ha perdons!** *en.* DCVB.

Feliç el sant que té un bon predicador! *par.* Es diu per aquelles persones que tenen més bona propoganda que mèrits. DCVB, Men.

Femer mal podrit, no és de gran profit *par.* Marroig Refr. DCVB.

Fent i desfent, es fa l'aprenent *par.* DCVB, Mall.

Fer (o Fer venir) salivera *loc. v.* Produir gran pruija de desig. *Quin goig feien els ulls i quina salivera arran de llavis!* Caselles Mult. 26; *Estava pensant una cosa ben bonica, una cosa que fa pla salivera,* Ruyra Pinya, I, 41. DCVB. **Variants: Fer venir salivera** *loc. v.* DCVB.

Fer a algú sa llenya damunt *loc. v.* Tractar-lo de manera injusta i molesta. *Si un homo se dexàs escarnir, se dexàs insultar y fer sa llenya demunt,* Roq. 38. DCVB, Mall., Men.

Fer a algú un gipó sense costures *loc. v.* Pegar-li. DCVB.

Fer a tots els vents *loc. v.* Menjar amb excés. DCVB.

Fer acte de presència *loc. v.* Assistir breument i per pura fórmula a una reunió, cerimònia, etc. DCVB.

Fer afers *loc. v.* Procurar treballar per aconseguir alguna cosa. *Deguen treballar en fer auenjr los qui hauràn haguda la questió...e aquí fassen lur affers de ferlos amichs*, doc.a. 1496 (Boll.Llul. VIII,236). DCVB.

Fer aigua de bambolla *loc. adv.* Ploure fort, fent bombolles l'aigua quan arriba en terra. *Jo voldria que ploqués / i fes aigo de bambolla, / que ses taronges de Sóller aquí totes les dugués.* (cançó popular de Mallorca). DCVB, Bal.

Fer aigua *loc. v. fig.*, fracassar una persona o una empresa. *Si aquella nau o leny ferà aygua per lo pla*, Consolat, c. 66. DCVB./ —met., anar malament una empresa, córrer perill. *Li desitjam que no fassa aygo*. Ignor. 58. DCVB

Fer alatxa alatxa *loc. v.* Fer el beneït però aprofitar-se (Manacor). DCVB, Manacor.

Fer algú de la seva part *loc. v.* Conquistar-lo a favor seu, incorporar-lo al seu partit. DCVB.

Fer al·lero *loc. v.* Fer gatzara (Eiv.). *Sabeu que en feien, d'al·lero i cridarel·lal*, Rond Eiv. 74. DCVB.

Fer almoïna (o caritat) a la Seu *loc. v.* Fer un donatiu una persona a una altra que té més béns que aquella. DCVB, Mall.

Fer alt (a algú) *loc. v.* Fer molta d'impressió. *No li ha fet gens d'alt*. DCVB, Palma, Manacor.

Fer alto *loc. v.* Atendre a una cosa, pensar-hi amb detenció (Mall.). *Aquests pronostichs ja estan manats retirà! Ningú hey fa alto, llevar de quatre pagesos*, Roq, 21. DCVB.

Fer altra cara *loc. v.* Estar en més bon estat que abans. DCVB, Mall., Men.

Fer amb una pedra dos tirs *loc. v.* Obtenir dos resultats amb una sola gestió. *Fer de una pedra dos trets, ab una pedra matar dos pardals*, Lacavalleria Gazoph. DCVB
Variants:*Amb una pedra matar dos ocells* *loc. v.* DCVB.

Fer amèn amèn *loc. v.* Assentir, realment o fingida, a tot el que un altre diu (Men.). (DCVB, Men.) .

Fer amics i diners *loc. v.* Guanyar honra i profit. DCVB, Mall.

Fer amics *loc. v.* Pendre o rependre l'amistat amb qualcú (Bal.). DCVB. **Variants:***Fer amic* *loc. v.* DCVB.

Fer amistat [a qualcú] *loc. v.* Fer favor. *Feume aquesta amistat*, Lacavalleria Gazoph; *Per voler fer amistat al fundidor no succehís lo que diu nostre refrany "Qui son enemich*

plany, en ses mans mor". Barra Artill. 32. DCVB./ Establir efecte mutu (Mall., Men.). *Jo no sé com ho faria / per porer posar amistat; / li enviaré un brossat / i li brindaré sa fia.* Cançó popular Ciutadella. DCVB. Mall., Men.) **Variants:Posar amistat** *loc. v.* DCVB.

Fer amor de son cos *loc. v.* Lliurar-se a l'amor sensual. *Un caualler demanà a una bona filla de castedat que li faés amor de son cors,* Llull Felix, pt. i, c. 2. DCVB.

Fer amples *loc. v.* 1. Menysprear. 2. Donar pas. Rond. Mall.:1. *-Ma mare, això és Na Catalineta, deia Na Juanota, d'es racó a on s'havia haguda de posar, perquè tothom li feia amples, com la veien tan gropalluda. 'N'Estel d'or'2. Entraren per sa porta de Sant Antoni, i la gent los feia amples, i no s'aturaven de mirar-los-se. 'En Juanet i es set missatges'*

Fer anar algú com una pilota *loc. v.* Fer-lo anar d'una banda a una altra inconsideradament. DCVB. **Variants:Jugar-lo a la pilota** *loc. v.* DCVB.

Fer anar esquiu *loc. v.* Fer fugir, llevar la confiança. DCVB.

Fer anar *loc. v.* Moure-les intensament. DCVB. **Variants:Fer jugar les mans** *loc. v.* DCVB.

Fer anar o tirar l'aigua al seu molí *loc. v.* Obrar cercant la pròpia conveniència. DCVB.

Fer andanes *loc. v.* No fer res de profit, passar el temps sense treballar. (Mall.). (DCVB, Mall.) **Variants:Anar-se'n d'andanes** *loc. v.* DCVB.

Fer anques enrere *loc. v.* Negar-se a complir una promesa, tornar arrere d'uns pactes. DCVB, Mall. **Variants: Tirar ses anques enrere**

Fer anques *loc. v.* Prestar-se un animal que el cavalquin o l'ensellin (Men.); met., prestar-se una persona que li facin qualche cosa que no li convé (Men.). *No hauria encara fet anques deixantme posar sa sella.*,Benejam FyF, acte 1, esc. 3a. DCVB, Men.

Fer antives *loc. v.* Fer ple les aigües en un canal, sèquia o regadora. Maestre Voc. DCVB.

Fer anys *loc. v.* Complir anys d'edat o d'ençà d'un esdeveniment. DCVB.

Fer aranya *loc. v.* Anar a caçar i no agafar res.. (DCVB (Bunyola)) .

Fer arrèstic *loc. v.* Contradir, combatre enèrgicament i amb arguments allò que un altre ha dit (Men). DCVB, Men.

Fer asperges *loc. v.* Fer fugir la gent o els animals (Mall.). DCVB, Mall.

Fer assos *loc. v.* Sortir una cosa malament o contra intenció. (Labèrnia Dicc.).DCVB.

Fer assunto *loc. v.* Repugnar (Mall.). *No em doneu carxofes, que em fan assunto.* DCVB, Mall.

Fer avall una cosa *loc. v.* Fer-la minvar molt. DCVB, (Mall., Men.)

Fer avinent *loc. v.* Advertir, fer present una cosa. *Per fer-vos avinent que us estimo tindria que manllevar paraules.* Vilanova, Obres XI, 255.; *L'amo en Tomeu desiara los feya avinent sa seua falta.*,Roq. 32.). DCVB, Cat., Mall.

Fer bacó *loc. v.* Fer ull, morir-se. DCVB, Campos, Sineu.

Fer badalls i creuetes *loc. v.* Estar en dejú (Labèrnia Dicc.). DCVB.

Fer ballar els gegants abans de Corpus *loc. v.* Fer una cosa estranya o fora de lloc, inoportuna. DCVB.

Fer ballar la figureta *loc. v.* Fer posar en ridícul. *La Josette feia ballar la figureta a l'altre, i jo la feia ballar a tots dos,* Santamaria Vida 82. DCVB.

Fer ballar la xixirinxina a algú *loc. v.* Pegar-li o fer-li passar pena; (Labèrnia, Saura Diccs.). DCVB.

Fer ballar un mort *loc. v.* Treure a ballar una noia que va feixuga i balla malament. DCVB.

Fer barca *loc. v.* Unir-se dos o més jugadors per jugar junts contra altres i partir-se els guanys o pèrdues (ibid.). DCVB.

Fer barraca els ulls *loc. v.* Tancar-se de son. DCVB, Manacor.

Fer barraques el blat *loc. v.* Haver-hi en un camp de blat espigues inclinades que s'estalonen amb altres d'inclinades en direcció contrària, formant com dos aiguavessos. DCVB, Mall.

Fer barres *loc. v.* Resistir-se a fer una cosa que un altre vol. DCVB, Mall.Rond. Mall.:*El dimoni envest es riu de foc, i no hi féu barres perquè es foc és es seu pa de cada dia.* 'Na Blancaflor'

Fer barrina *loc. v.* Cloure un contracte. *¿Quin jornal donau? -Una pesseta. -Feta està sa barrina,* Ignor. 9: *La't comr, ha dit ell. La't vench, he dit jo; i hem feta barrina,* Alcover Rond. I, 179; *Me'n demanaren vintidues pessetes, y férem barrina per devuit;* Rosselló Many. 202. DCVB.Rond. Mall.:*-¿Que et vols llogar amb mi?-Si ens avenim d'es preu.- Què has de guanyar?-Cinquanta lliures i un vestit.-Feta està sa barrina.* 'En Juanet i es set missatges'**Variants:****Pegar barrina** *loc. v.* *S'hi acosta, l'escomet, se peguen barrina, la fan i se posa tot d'una d'aprenent d'armer.* 'Un pare i quatre fiis'

Fer batre algú *loc. v.* Provar-li la paciència, fer-li passar pena d'esperit. *No voldria aquest mosquit que cada instant te fa batre.* Benejam FyF, acte i, esc. 1.a. DCVB, Men.**Variants:****Fer batre les foranes, a algú** [Fer batre ses foranes a algú] *loc. v.* Tenir-lo en un estat d'inferioritat, carregant-li les feines més feixugues o deixant-li els beneficis més magres. DCVB, Mall

Fer batre *loc. v.* Fer donar voltes a una bístia cavallina per cansar-la. DCVB, Mall.

Fer batre ses foranes, a algú *loc. v.* Tenir-lo en un estat d'inferioritat, carregant-li les feines més feixugues o deixant-li els beneficis més magres DCVB. Rond. Mall.:*Però ja no tenien tant de coratge, i deien entre si mateixes -Si aquella torna, no hi ha apellació, mos farà batre per ses foranes.* 'Es fustet'

Fer bé *loc. v.* Obrar bé, donar profit, fer favor. *Bondat és ço per raó de la qual bo fa bé,* Llull Sta. Mar. 15. DCVB.

Fer bel·ladina *loc. v.* Acció pròpia de gent de poc seny o de pocs escrúpols (Mall.). *No he anat mai de bel·ladines,* Ignor. 76; *Tan aprop de fer pagar es capità totes ses bel·ladines que havia fetes en sa vida,* Alcover Rond. X, 69. DCVB, Mall.

Fer bellumes *loc. v.* Fer nosa, insistentment (Mall., Men.). DCVB, Mall..Rond. Mall.:*No hi haurà negú que te faça es perque ni que te don gens de sudà, ni que te faça bellumes de res.* 'Una gírgola que dugué coa'

Fer benes *loc. v.* Matar algú, destruir quelcom, espanyar DCVB. Rond. Mall.:*Gran polissó! Gran noningú! Aquí et mat! No en fas altra! A mossegades t'he de fer benes! 'Es canyamet, s'Ase i sa Serra-Porra' Sa seua roba se va fer benes, i es seu cosset, podeu pensar, quedà fet un llatze, tot cops blaus, peladures i escarrinxades.* 'N'Espar.danyeta'.

Fer benes una cosa o persona *loc. v.* Trossejar-la. *Y l'ideal quimèrich fet benes ara penja,* Oliver, Obres, i, 75.DCVB, Mall.

Fer benes una cosa o persona *loc. v.* Trossejar-la. *Y l'ideal quimèrich fet benes ara penja,* Oliver Obres, i, 75. DCVB, Mall.

Fer bèrguins *loc. v.* Fer tractes. DCVB, Maó.

Fer beseta *loc. v.* 1. Fer prop, estar a punt d'arribar a una cosa o d'encertar-la (Mall.). 2.(seguit d'un verb en infinitiu) Tenir probabilitat (Mall.). DCVB, Mall.2."*Ton pare farà beseta venir*"=és probable, supòs que ton par.e vindrà (Lubí, Lluçmajor, Manacor). DCVB.

Fer bessó *loc. v.* Encetar les ametles i separar el bessó de la clovella. DCVB, Mall.

Fer beure a galet *loc. v.* Enganyar algú amb facilitat. *En Carlets, o tenia poca trassa per beure a galet, o fos que estés preocupat, que 's mullà tot el devant de la camisa,* Vilanova Obres, iv, 9. DCVB.

Fer blanc *loc. v.* Encertar el dit punt. a) met. Punt o objecte al qual es dirigeix la intenció. Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Fer blau algú *loc. v.* Donar-li una tupada forta. DCVB, Mall.

Fer blau, algú *loc. v.* Donar-li una tupada forta. *Deixa'l fer a compte meu! Ja veuré jo sa mare, que el farà blau, jo t'ho assegur per cosa certa.* DCVB

Fer bo amb algú *loc. v.* Tenir-hi relacions de bona amistat. DCVB. / Iniciar relacions de bona amistat per treure'n un profit. DCVB. Rond. Mall.: *¡Haurem de veure si feies bo amb un altre!.. 'Es pou de sa lluna'*

Fer bo *loc. v.* a) Obrar o funcionar amb perfecció. b) Obtenir el resultat que pertoca o que es desitja. *«Aquest raor no fa bo, està oscat».* *«Avui els comedians han fet molt bo».* DCVB, Mall., Men.

Fer boca a algú *loc. v.* Fer-li gana d'una cosa, induir-lo a fer o pendre una cosa presentant-l'hi com a molt bona. *Arribaren a empenyar el Vicari y tot, per fer fer boca an en Jordi,* *Penya Mos. iii, 25.* DCVB, Mall.

Fer boca a algú *loc. v.* Fer-li gana d'una cosa, induir-lo a fer o pendre una cosa presentant-l'hi com a molt bona. *Arribaren a empenyar el Vicari y tot, per fer fer boca an en Jordi,* *Penya Mos. iii, 25.* DCVB, Mall.

Fer bola *loc. v.* Guanyar totes les bases, en certs jocs de cartes. DCVB.

Fer bolles *loc. v.* Treure amb un cop de bolla les que hi havia dins un rotlo. DCVB, Sencelles.

Fer bon (o mal) estar *loc. v.* Estar-s'hi bé o malament en un lloc. DCVB.

Fer bon cantet *loc. v.* Parlar en sentit favorable. DCVB, Mall.

Fer bon cap de taula *loc. v.* Menjar molt, amb bon apetit. DCVB.

Fer bon catxo *loc. v.* Fer-la bona, fer una cosa que no convenia o no es desitjava. *Hem fet bon catxo!.* DCVB

Fer bon jornal *loc. v.* Fer molta feina en un dia. DCVB.

Fer bon paper *loc. v.* Actuar així com cal. -fig. Funció que algú aconsegueix; captament d'algú en tal o tal circumstància. DCVB. **Variants:** **Fer paper** *loc. v.* DCVB. **Fer mal paper** *loc. v.* DCVB.

Fer bon pes *loc. v.* Donar un poc més del que pertoca segons el pes just. *Faci'm bon pes,* *Vilanova Obres, xi, 150.* DCVB.

Fer bon profit *loc. v.* Donar benefici. DCVB.

Fer bon so *loc. v.* Causar bona impressió. Rond. Mall.: *N'arribà a trobar una de beneita que li féu bon so; se casaren.* 'Es reim del rei moro amb set pams de morro'.

Fer bona (o mala) figura *loc. v.* Tenir bon o mal aspecte, ésser agradable o decorós de veure, o ésser desagradable, indecorós. DCVB.

Fer bona casada o mala casada *loc. v.* Encertar o esguerrar el casament.. DCVB, Mall., Men.

Fer bona farina *loc. v.* Portar-se bé, obrar així com cal. També es diu fer la farina blanca. DCVB. **Variants:** **Fer la farina blanca** *loc. v.* DCVB.

Fer bona fusada *loc. v.* Fer bona feina, treballar de manera retent. DCVB, Men.

Fer bona la seva paraula *loc. v.* Complir-la fidelment. DCVB.

Fer bona lletra *loc. v.* Menjar amb gana, fer bon paper a la taula de menjar. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *S'asseuen a taula, i tots vos assegur que feien bona lletra, i vénghen bones tímboles de vi.* 'En Pere de sa vaca'

Fer bona lliçó *loc. v.* Fer bondat. DCVB, Men.

Fer bona pesada *loc. v.* Manejar la balança de manera que caigui a favor del comprador, és a dir que baixi més el plat de la mercaderia que el dels pesos. DCVB.

Fer bona planta *loc. v.* Tenir bon aspecte, cridar l'atenció per la seva bona presència. *No desitja fer planta* Aguiló Poes. 156.; *No feia tanta planta com ara* Alcover Cont. 42; *Quina garrida al-lota! Y quina planta que feia!*. Pons Llar. 50. DCVB. **Variants:** **Fer planta** *loc. v.* DCVB.

Fer bona taula *loc. v.* Menjar esplèndidament. DCVB.

Fer bondat *loc. v.* Portar-se bé, complir les obligacions. *El sen Cardell estudia / a un llibre mascarar; / per cada hora de bondat / en du cent de picardia.* (cançó pop. Manacor). DCVB

Fer bons averanys, a algú, una cosa *loc. v.* Semblar bona, inspirar confiança. Rond. Mall.: *D'aquelles quatre rotlanes tan grogues i tan xerevel·les que li feien uns bons averanys que no eren de dir.* 'Una pobleta i un Joanet' **Variants:** **Fer mals averanys, a algú, una cosa** *loc. v.* Inspirar recels o aversió. *Però cap d'ells s'atreví a demanar-li quants d'anys tenia ni a fer-li cap jutipiri ni pessigoia, perquè else feia mals averanys.* DCVB.

Fer bord *loc. v.* Deixar algú sense l'herència que teòricament li pertoca. Rond. Mall.: *S'havia de casar amb un que tengués també una dent d'or, i si no, que la feia borda.* 'Na Dent d'or'

Fer bordó de guitarra (un cap de corda) *loc. v.* Estar tan atesat que amenaça de rompre (Palma). DCVB, Palma.

Fer botifarra *loc. v.* Fer llarg, extralimitar-se. DCVB, Mall.

Fer botifarres de la sang d'algú *loc. v.* Matar-lo, aniquilar-lo (dit en to humorístic o de gran exageració). DCVB.

Fer bragues *loc. v.* Estar molt gras. *Està que fa bragues* (Sineu). DCVB, Mall.

Fer bresca i ventallola *loc. v.* Anar en popa, prosperar, progressar ràpidament. DCVB, Men.

Fer brusquina de caragols *loc. v.* Ploure molt prim. DCVB, Mall.

Fer bullir l'enteniment *loc. v.* Fer destralejar, treure de polleguera. DCVB.

Fer bunyols sense forat *loc. v.* Fer les coses malament. DCVB, Mall.

Fer burgia *loc. v.* Esbombar, fer córrer una notícia. Labèrnia Dicc. DCVB.

Fer busca *loc. v.* Deixar d'anar a escola o a un altre lloc on calia anar. DCVB, Binissalem.

Fer busques *loc. v.* Treure sorts entre alguns per jugar o repartir-se alguna cosa, guanyant aquells a qui toca busca llarga o curta, segons quins sien els pactes. DCVB, Empordà, Mall., Men. **Variants:** **Treure busques** *loc. v.* DCVB, Empordà, Mall., Men.

Fer ca seua *loc. v.* Fer diners, guanyar-se bé la vida i estalviar. DCVB, Mall.

Fer cabal de qualcú o de qualche cosa *loc. v.* Fer-ne cas, prestar-li atenció o concedir-li importància. *Mas poch o negun cabal li'n fahia en Ramon Folch*, Boades Feyts 361.; *No se fa de la virtut lo cabal que's deu*, Lacavalleria Gazoph; *Fent cabal de faules velles que no creuen ni els infants*, Aguiló Fochs foll. 110. DCVB, Cat., Val., Bal.

Fer cabal *loc. v.* Obtenir guany, fer bona carrera. «Tu has fet molt poc cabal». DCVB, Mall.

Fer cabotades *loc. v.* Fer becaines. DCVB.

Fer cabra coixa *loc. v.* Obrar malament, fer allò que no s'hauria de fer. *Si p'el cas arrib a fer cabra coixa de festetjá ab En Tomàs*, Penya Poes. 266. DCVB, Mall.

Fer cabra i ovella *loc. v.* Seguir al mateix temps dos partits contraris, o fer traïció.. *S'estudiant li ha fet cabra i euveia no vol seguir i foris*, Alcover Cont.336. DCVB, Mall.

Fer cagar l'ham *loc. v.* Obligar a fer una cosa a desgrat del qui la fa. DCVB.

Fer cala buida *loc. v.* No trobar allò que se cercava. *He fet cala buida som anat a la Sala i he trobat tancat*. DCVB, Mall. **Variants:** **Fer calada buida** *loc. v.* No trobar allò que se cercava. DCVB, Mall., Men. Rond. Mall.: *I no les ne presentaven cap que les ne retiràs gens sempre feien calada buida; no la porien trobar, a sa mata llentisclera*. 'Es port de sa cibolla blanca'

Fer callet *loc. v.* *Veus aquell que a sa romana. /quant pesa li fa callet /y a'n es comprados engana?* Ignor 15.

Fer cama coixa *loc. v.* Flaquejar, faltar a un compromís, deixar de complir. DCVB, Mall. **Variants:** **Fer cama menga** *loc. v.* Faltar a un compromís, deixar d'assistir allà on s'havia promès d'anar. *Fer cama coixa o fer cama menga*. DCVB, Mall./ Fer flaca, retre's, retirar-se d'una competició.. *No som jo homo qui massa cama menga* Aguiló Rond. De R. 25. DCVB, Mall.

Fer cambra i cuina *loc. v.* Esser molt amics, anar molt units. DCVB, (Mall.)

Fer cames *loc. v.* Moure's, fer gestions per obtenir alguna cosa. *Hey ha gent que ja es belluga y que fa cames*, Roq.45. DCVB. /DCVB, Mall., Men.Rond. Mall.:*I totd'una feren cames per aclarir En Jaume per on parava*. 'Dos guerrers'

Fer cameta *loc. v.* Posar en contacte la cama amb la d'un altre, per fer-se senyes secretament, per acaronar-se, etc. (Palma). DCVB, Palma.

Fer camí *loc. v.* Avançar. DCVB. Rond. Mall.: *Ja se n'hi anaven, ben afuades; vos assegur que en feien, de camí!*. 'Sa fia del Sol i de la Lluna'

Fer camí *loc. v.* Fer via en certa direcció. DCVB.

Fer camp i campiró *loc. v.* Tenir baralles o discussions violentes i sorolloses. DCVB, Men.

Fer canal (els ulls) *loc. v.* Rajar, treure moltes llàgrimes. DCVB, Mall.

Fer cançons d'una cosa *loc. v.* Riure-se'n (Mall.). DCVB, Mall.

Fer cantar com les cigales *loc. v.* Obligar a declarar una cosa. Aladern Dicc. DCVB.

Fer cantar la rana a qualcú *loc. v.* Fer-lo plorar, fer-li mal fins que plora. DCVB, Palma.

Fer canya flaca *loc. v.* Retre's, no poder seguir els altres, quedar endarrera. DCVB, Mall.

Fer capirú *loc. v.* Capgirar-se, caure de cap. *Y alerta tu / no fassem tots capirú*, Penya, Poes. 94. DCVB, or. Bal.

Fer capmaga *loc. v.* Anar com a d'amagat. DCVB, Sóller.

Fer cappela *loc. v.* Ferir el rèbol amb la tella abans de tocar en terra. DCVB.

Fer cara de divendres *loc. v.* Fer mala cara, trista o demacrada. DCVB.

Fer cara de pomes agres *loc. v.* Fer mala cara, d'irritació, de mal humor. *Surtia a rebre'ls la Felissa amb cara de pomes agres*, Vayreda Sanch nova, 30. DCVB.

Fer cara de prunes agres *loc. v.* Fer cara trista o de mal humor. DCVB.

Fer cara de serrador de baix *loc. adv.* Fer mala cara, tenir aspecte d'irritat, de disgustat (mall.) Es diu per al·lusió al serrador que en serrar de cadastre treballa des de baix, que és el lloc on el treball resulta més feixuc. DCVB, Mall.

Fer cara ferrenya *loc. v.* Fer mala cara, mirar severament. DCVB.

Fer caramell *loc. v.* Fugir les cabres en còrrua llarga, en forma de processó (Mall.). DCVB, Mall.

Fer caramull (un recipient) *loc. v.* Estar ple amb excés (Mall., Men.). *S'olla està ben a caramull de faves*. DCVB.

Fer caritat al diable *loc. v.* Donar a qui no ho necessita allò que pot fer falta al mateix que ho dóna. DCVB.

Fer carn *loc. v.* Matar animals o persones. «Aquest ca ha fet carn» es diu d'un ca que entra a una guarda d'ovelles o d'altres animals i en mata alguns no tant per menjar com per esbravar la feresa. Hi faeren tanta de carn que aço fo una gran maravella, Muntaner Cròn., c. 64. DCVB, Mall.

Fer carrera *loc. v.* Obtenir bon resultat, especialment en els negocis; prosperar. DCVB. Rond. Mall.: *-Me pareix, diu aquell, que amb aqueixa llei que vós duis, no fareu gaire carrera ni cases amb arc.* 'Sa llampria meravellosa'

Fer carrera *loc. v.* Obtenir bon resultat, especialment en els negocis; prosperar. «Faràs tanta de carrera | com s'ase d'En Ballester, | que amb un any i mig va fer | un viatge a Son Servera» (cançó pop.). DCVB

Fer cas d'una cosa o persona *loc. v.* Prestar-li atenció, mostrar-li aprecí, concedir-li importància.. DCVB *E no façau cas si ella se n' alta*, Proc. olives 381. *Mossèn Pau Comelles era home que se'n fa molt de cas*, doc. a. 1537 (BSAL, x, 47). *Sense fer cas dels dardells que'ls francesos li despren*, Picó Engl. 33. *El noi no'n feia cap cas*, Massó Croq. 58. DCVB.

Fer casa santa (de qualche cosa) *loc. v.* Apoderar-se totalment d'una cosa, desposseir-ne completament el seu antic posseïdor. *Es mal de tot això és que, si avuy només mos han petgellats una mica, un altre dia no en fassen casa-santa de tot quant tenim...* Alcover Rond. X, 77. DCVB, Mall.

Fer casa santa *loc. v.* Apoderar-se totalment d'una cosa, desposseir-ne totalment el seu antic posseïdor. DCVB. Rond. Mall.: *Si avui només mos han petgellats una mica, un altre dia no en facen casa-santa, de tot quant tenim.* 'El rei de tres reinats'

Fer cases amb arc *loc. v.* Prosperar, fer carrera (Mall.). *Amb tot y axò, may feu cases amb arc* Aguiló Rond. De R. 11. DCVB, Mall. **Variants:** **Fer casta** *loc. v.* Procrear. DCVB.

Fer catòlic, algú *loc. v.* Convèncer-lo. DCVB. Rond. Mall.: *I si amb tot això no el podem fer catòlic, direm an el Rei que el deix anar.* 'La Mare Baleneta'.

Fer caure de cul *loc. v.* Esser espatarrant, produir gran impressió. DCVB.

Fer caure les ales del cor (a qualcú) *loc. v.* Fer perdre la confiança. DCVB.

Fer causa comuna amb qualcú *loc. v.* Adherir-se a la causa que ell defensa. DCVB.

Fer cèdula al dimoni *loc. v.* Firmar-li un paper amb sang pròpia, oferint-li l'ànima a canvi de qualche favor. DCVB, Mall.

Fer ceió *loc. v.* Fer molta via, anar de pressa. *Ell te'n vas que fas ceió.* DCVB, Eiv.

Fer celles *loc. v.* Fer cara irada, expressar irritació amb el posat de la cara. *Que un jutge administrant justícia conversi poch y fassa ceyes*, Ignor. 23. DCVB, Mall., Men., Eiv.

Fer cent nuus a un diner *loc. v.* Ser molt avar. DCVB.Rond. Mall.:*Feia cent nuus a un diner, aquell senyor; i, en arrambar-s'hi cap pobret.* ‘Na Rosa’**Variants:Fer cent nuus a un dobler** *loc. v.* Tenir els diners molt estrets; pensar-hi molt abans de gastar-los. DCVB, Mall.Rond. Mall.:*D'un que és molt estret, que a un dobler fa cent nuus perque no li escap, i que s'estima més un dobler que un Sant, diuen Es més estret que es Bril.* ‘Es dotze mesos i dues jaies’

Fer cima a una cosa *loc. v.* Entrar-li, fer-li coneixedor el com o qualsevol altra acció. DCVB.

Fer claus, o fer un clau *loc. v.* Fer el puny amb una mà, i amb l'altra pegar-li de pla, com a gest de sorpresa. DCVB, Mall.

Fer com aquell qui no se n'adona *loc. v.* Fer els ulls grossos, fingir ignorància. DCVB.

Fer com el patró Aranya, que embarcava tothom i ell quedava en terra *loc. v.* Induir els altres a empreses perilloses o poc convenients, sense donar l'exemple d'intervenir-hi. DCVB.

Fer com els de Sanaiija, que es posen sota la pluja *loc. v.* Anar sense paraigua mentres plou. DCVB.

Fer com els polissons, que fugen quan estan redons *loc. v.* Es diu quan algú que ha estat convidat a menjar s'acomiada del qui l'ha convidat. DCVB, Mall.

Fer com la pudor, que pertot se fica *loc. v.* Esser molt aficadís, anar d'ací d'allà contínuament, deixar-se veure molt i per molts llocs. DCVB.

Fer combregar amb rodes de molí *loc. v.* Fer creure coses absurdes. DCVB.

Fer companatge a un treballador *loc. v.* Es diu quan la casa que el lloga li dona la vianda per acompanyar el pa que ell porta. DCVB.

Fer companatge *loc. v.* Menjar coses amb pa amb la proporció convenient. DCVB, Mall., Men.

Fer compares i comares *loc. v.* Fer compostures il·legals, obrar amb favoritisme o parcialitat. *Si veyen que nos faéssem compar.es ne comares, ne'ns profitàssem dels béns de la comunitat..., darnoshien per traydors e matarnoshien*, Eximenis II Reg., c. 55. DCVB, or., occ., val., bal.

Fer conillons el pit (a qualcú) *loc. v.* Batre-li el cor fortament i amb alegria. DCVB, Mall.

Fer content algú *loc. v.* Satisfer-lo, donar-li tot el que desitja (en una cosa determinada). DCVB.

Fer contrafur a la raó *loc. v.* Cometre absurditats, obrar contra la recta raó. DCVB.

Fer contrast *loc. v.* Oposar-se, posar obstacle. *Anam aquel dia a Berbegal que no trobam contrast en la carrera*, Jaume I, Cròn. 14. *A aquella no li és fet contrast seguons los contrastes de les sensualitats*, Lull Cont. 167, 24. *Al matí seran tots ací, que us cuyden pendre sens contrast*, Desclot Cròn., c. 49. *Que los cònsols del ofici... puxen de nits e de dia entrar franchament sens tot embarch e contrast de qualsevol persona, en totes e sengles adobaries*, doc. a. 1373 (arx. mun. de Barc.). *E qui als dits cònsols en açò farà o darà algun contrast o embarch..., pagarà per ban cascuna vegada XX sols*, id. ibid. *Els gots se n'entraren per l'imperi, que no'ls ne posqueren faer contrast*, Boades Feys 49. *A cascuna temptació... son axí espantats y aterrats que sens nengun contrast se lançen tantost en mans dels seus perseguïdors*, Villena Vita Chr., c. 6. DCVB.

Fer cor agre *loc. v.* Desplaure, disgustar fundament. DCVB.

Fer cor fort *loc. v.* Esforçar-se a cobrar coratge. *Germana y marit se rellevaven davant la malalta ben sovint per córrer a vessar les llàgrimes retingudes i entrar de nou fent el cor fort a parlar amb forçada rialleta de les excel·lències del nen*, Oller Pap. xvii. DCVB.

Fer corda de pa *loc. v.* Obligar qualcú a força de beneficis a seguir en tot el qui els fa. DCVB, Mall.

Fer corda *loc. v.* Pretendre o demanar una cosa oferint diners o altres dons. DCVB, Mall. / Estirar-se o prolongar-se una cosa més del normal. DCVB **Variants:** **Fer corda, de qualcú** *loc. v.* Dominar-lo completament, fer-li fer qualsevol cosa, obtenir-ne el màxim profit. Rond. Mall.: *Na Catalina és estada sempre així a les bones li poren fer fer qualsevol cosa, en poren fer corda, d'ella; ara a les males, res, 'Es corpet d'es pou d'En Gatell'*

Fer corda sa paia *loc. v.* No vinclar-se sota el trill per estar humida. DCVB, Mall.

Fer corda un malalt *loc. v.* Allargar la malaltia. DCVB, Alaró.

Fer cordes *loc. v.* Anar molt restret del ventre.. DCVB, Mall.

Fer corral *loc. v.* Faltar a escola els estudiants. Un Mall.Dicc. DCVB.

Fer córrer (una notícia) *loc. v.* Divulgar, fer circular. *¿Que diu que la Layeta's casa ab un tal Ciril·lo?—Axís ho fan córrer*, Vilanova Obres, xi, 68. DCVB

Fer córrer la garona *loc. v.* Dir que una cosa ha costat més del que realment costa, i embutxacar-se la diferència. DCVB.

Fer córrer la vila a qualcú *loc. v.* Fer-li passar molta pena, donar-li molts treballs, posar-li moltes dificultats. *Un beneyt a ne qui ets atlots d'aquell temps li feyan corre la vila*, Benejam Ciutat. 119. DCVB.

Fer córrer o anar les estisores *loc. v.* Murmurar. *S'entaularen conversas, anà cundint la estisora especialment entre les convidades*, Pons Auca 148. DCVB.

Fer córrer ses pomes (a qualcú) *loc. v.* Fer-li passar pena, atribular-lo. DCVB, Mall.

Fer cortesia *loc. v.* Esperar amb paraules o gests la gran estima en què es té una persona. DCVB. **Variants:Retre cortesia** *loc. v.* DCVB.

Fer cos present *loc. v.* Assistir a una reunió sense intervenir-hi activament. DCVB.

Fer covanya *loc. v.* Cavar davall davall; cavar o minar la terra per cercar carbó de terra. Un Mall. Dicc. DCVB.

Fer creixença d'ase *loc. v.* Esser molt eixerit o bonic en la infantesa i tornar lleig o pesat en fer-se gran. Labèrnia-S. Dicc. DCVB.

Fer creu *loc. v.* Passar ratlla per damunt un compte ja cobrat; anotar la cancel·lació d'un deute DCVB.Rond. Mall.:*-Mira, te faré creu a un any d'es sis que me deus, i només seran cinc.* 'S'Hortolà de S'Hort des Gabre'

Fer creu o fer la creu a una cosa *loc. v.* Acomiadar-se'n per sempre, formar el propòsit de no acostar-s'hi mai més. *Y quin art és lo xiringar! | per fer-hi creu, | yo us jur, per lo fill de Déu, | ans me matria,* Coll. Dames 515. *Va sortir l'amo En Xec de ca don Sebastià..., se va girar per mirar-se aquella casa, y fent-li mentalment sa creu, va remugar Una y prou!, A. Ruiz Pablo (Catalana, vi, 184). Serà sa darrera vegada que m'embolic amb senyorets. Hi faig sa creu. Tots sou de pastetes,* Ruyra Parada 30. *Va agafar el noieta... i, encarant-lo amb la mar... va dir—Té, mira-la, sa nostra desgràcia! Fes-hi sa creu per un mai més,* Ruyra Pinya, i, 88. «*Jo no passaré rosaris, | estimat, perquè torneu; | allà on vàreu fer creu | també hi poreu fer calvaris*» (cançó pop. Mall.). DCVB.

Fer creuetes *loc. v.* Estar sense menjar, patir molta gana. (Val., Mall.). DCVB.

Fer creure que la Mare de Déu es diu (o ha nom) Joana *loc. v.* Fer creure coses absurdes. DCVB. **Variants:Fer creure que la Mare de Déu nomia Joana** *loc. v.* Fer creure coses absurdes. DCVB, Mall. **Fer creure que els bancs ballen** *loc. v.* DCVB, Mall. **Fer creure la a per la b** *loc. v.* Enganyar, fer creure una cosa per una altra. DCVB

Fer creure que la Mare de Déu nomia (o havia nom) Joana *loc. v.* Fer creure coses absurdes. DCVB, mall., Men.

Fer crides d'una cosa *loc. v.* Publicar una cosa que caldria tenir oculta. DCVB. **Variants:Fer una crida d'una cosa** *loc. v.* DCVB.

Fer cristiana la roba *loc. v.* Fer-la neta, llevar-li la brutor. DCVB.

Fer cucurulla *loc. v.* 1.Fer figa, fallar. 2. Fer campana, deixar d'assistir allà on calia anar, com a escola, a una reunió on s'estava convocat, etc. DCVB.

Fer cuec *loc. v.* Fer figa, fallar, no aconseguir, no aconseguir l'objecte proposat. DCVB, Men.

Fer cuiro *loc. v.* Morir-se DCVB. Rond. Mall.: *Com més anava, més se fonia, i se veia ben clar que sa seva fi havia d'esser romandre amb sa pell i ets ossos i llavò fer cuiro.* 'La Princesa bella'

Fer culimelis *loc. v.* Anar sempre junts, fer vida de gran unió. DCVB, Maó.

Fer curiós o posar curiós *loc. v.* Fer net, endreçar, adesar. DCVB, Val., Eiv.

Fer curt *loc. v.* Arribar un poc tard. DCVB. Rond. Mall.: *-Coratge! Encara hi seré a temps! Animetes santes del Purgatori, que no faça curt!*. 'La Princesa bella'

Fer curt *loc. v.* Calcular més per baix del nombre vertader. *«Has dit que la dona té trenta-dos anys, i has fet curt en té trenta-sis»*. DCVB. / Arribar un poc tard. *Volia lo omnipotent pare [Júpiter] cloure la boca d'ella parlant, a que féu curt*, Alegre Transf. 23. DCVB. **Variants:** **Fer curt qualcú** *loc. v.* Fer-lo irritar, fer-li perdre la paciència. DCVB, Mall.

Fer d'homo bo *loc. v.* Amigable, componedor DCVB. Rond. Mall.: *Xot, diu es moix, ¿véns amb noltros, que duim aquest coní a plet, i me faràs d'homo bo?.* 'Es ca d'En Bua i es moix d'En Pejulí'

Fer d'un cabell una corda garrotera *loc. v.* Exagerar les coses, donar gran importància a coses insignificants. DCVB, Felanitx.

Fer de barba *loc. v.* En les comèdies, fer el paper de vell o de persona formal. DCVB.

Fer de botifarra *loc. v.* Bravejar de noblesa de sang o de parentiu amb gent grossa. DCVB, Mall.

Fer de cos (o del cos), Donar del cos, Anar de(l) cos *loc. v.* Defecar. [El DCVB ho posa a l'apartat *loc.*]. *Te'n vas davant la reina, fas com que vuler dunar del cos*, Alcover Rond. iv, 11. DCVB.

Fer de culfaristol *loc. v.* Fer el beneit, deixar-se comandar, fer resignadament allò que els altres volen. DCVB, Men.

Fer de dona vella *loc. v.* Vigilar el jovent d'ambdós sexes per evitar que es propassin, sia en festejar, sia en el treball col·lectiu (Mallorca, Men.). *Si fos amiga nostra, no't dich res! mos podria fer de dona veyà*, Ignor. 12. DCVB, Mall., Men.

Fer de la boca cul *loc. v.* Faltar a la paraula donada. *Bé se la poden traure del cap, que així faré de la boca cul, com ara plohuen gínjols*, Rond. de R. val. 20. DCVB, (Val., Mall., Men.).

Fer de la garra pota *loc. v.* Fer tot el que es pot, tots els esforços possibles per aconseguir una cosa. *Pertot han batallat, pertot han fet de la guerra pota, però pertot...les han derrotat*, Aurora 272. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Es moros tot d'una així mateix pararen clot, i feren de la garra pota per aguantar sa sembatuda*, 'En Pere Poca-por'

Fer de la necessitat virtut *loc. v.* Fer voluntàriament allò que de totes maneres s'hauria de fer obligatòriament. *Jo faré de necessitat virtut, és a dir, jo faré de bona ana lo que jo seria obligat de fer per necessitat*, Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Fer de la nit dia *loc. v.* Treballar durant la nit, o fer de nits allò que normalment es fa de dia. DCVB.

Fer de mestre *loc. v.* Donar del cos, exonerar el ventre. (Eiv. entre la gent vella). DCVB

Fer de pare-mestre *loc. v.* Donar-se molta importància, figurar-se saber molt i fer-ne ostentació. DCVB, Mall.

Fer de Pere Mateu *loc. v.* Obrar o intervenir en una empresa o assumpte presumptuosament, amb pretensions de dirigir, sense estar-hi capacitat o sense tenir-ne atribucions DCVB.Rond. Mall.: *Així los ne pren an es qui volen fer tant de Pere Mateu que allà on manco s'ho esperen troben sabata de son peu.* 'Es voltor i es busqueret'

Fer de Pere Mateu *loc. v.* Obrar o intervenir en una empresa o assumpte presumptuosament, amb pretensions de dirigir, sense estar-hi capacitat o sense tenir-ne atribucions. DCVB, Mall., Men. / Voler comandar o figurar més del que pertoca. *Y d'aquell curt que derrera / li fa de Pere Mateu*, Penya Poes. 206. DCVB, Mall., Men.

Fer de pocell curt *loc. v.* Presumir de ser molt important o de fer molt de paper DCVB.Rond. Mall.:*Això era un que bravetjava de cames primes, sempre feia de porcell curt i passava un gust fora mida de porer-se riure de qualche capellà.* 'Un qui trobà sabata de son peu'

Fer de porcell curt *loc. v.* Presumir d'esser molt important o de fer molt de paper. *N'hi donaran, de fer de porcell curt i de venir-me a retreure tant si li vaig dir que anàs a robar!*. Alcover Rond. I, 172. DCVB, Mall.

Fer de qualcú corda de baldufa *loc. v.* Fer-ne qualsevol cosa, tractar-lo de qualsevol manera, dominar-lo completament. DCVB, Mall., Men.

Fer de qualcú una coca *loc. v.* Fer-ne un esclat, esclafar-lo, deixar-lo inútil. *De tu en faran una coca*, Penya Poes. 9. DCVB.

Fer del blanc groc *loc. v.* Fer veure una cosa per l'altra, enganyar. *Ja dona al món no em farà del blanc groc*, Jordi de St. Jordi xii. *Concordassen ab la última rahó per no mostrar voler fer del negre groch*, Tirant, c. 195. DCVB.**Variants:****Fer del negre groc** *loc. v.* DCVB.

Fer del cap coa [Fer d'es cap coa] *loc. v.* Fer fetes de superior el qui no en té autoritat, o viceversa. DCVB, Mall.

Fer del cel garbell *loc. v.* Donar entenent una cosa per altra. *Son alscuns que axí han per mà lo lagotejar que a tothom fan del cel garbell*, Eximenis Terç 373 (ap. Balari Dicc.). DCVB.

Fer del cel paella *loc. v.* *Que no s'enganen la un a l'altre ne's diguen falcies, ne s'embassinen, ne's fassen del cel paella*, Eximenis Dones 47 (ap. Aguiló Dicc.). *Jugant ab les viudes, mester és parella, | podent, ab la verge, del cel fer paella*, Viudes donz. 408.— i). DCVB

Fer del cos (i per eufem., simplement fer) *loc. v.* Defecar. DCVB.

Fer del ditarro *loc. v.* Prendre quelcom, apoderar-se'n indegudament. *No em faces del ditarro!*. DCVB, Eiv.

Fer del dret envés *loc. v.* Desfigurar o falsejar la veritat, fer veure allò que no és. *Que, defenent bon dret, o mal si mester és, | sàpia fer del dret envés*, Somni J. Joan 744. DCVB.

Fer denou de rebatuda *loc. v.* Tenir molt bona sort, obtenir més del que es podia esperar. Es diu perquè el total de punts que es poden fer amb els tres daus són 18, de manera que fer 19 no pot ésser sinó un miracle. DCVB, Men.

Fer denteta *loc. v.* Fer venir gran desig de menjar o posseir una cosa. «*Quina denteta li fan els torrons a aquest minyó!*» «*Quan veig aquests jardins tan bonics, me fan denteta*».. *A nosaltres no cal dir si'ns feya denteta mirar tant de bé de Déu*, J. Aladern (Catalana, ii, 244). *Tantes nits d'haver-la tinguda a l'encalç de la mà, fent-li denteta com fruyta assahonada que no's pot abastar*, Girbal Pere Llarch, 151. *Aquella carn estofada... a tot un Rey aragonès... li vingué denteta per gustar-la*, Vilanova Obres, ix, 83. DCVB.

Fer dents *loc. v.* Fer molta gana, desig, enveja. DCVB.

Fer desbatejar qualcú *loc. v.* Fer-li perdre el senderi. Aguiló Dicc. DCVB.

Fer diego *loc. v.* Sortir a caçar i tornar sense haver caçat res. Aguiló Dicc. DCVB.

Fer difunt, qualcú *loc. v.* Matar-lo. *Mira, que si t'agaf, te faç difunt*. DCVB, Mall.

Fer dijunis per força *loc. v.* Patir fam. DCVB. *En Bernat se cansà també de fer dijunis per força. Un dia alça es cap, i ja és partit. 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'*

Fer dimecres *loc. v.* Embriagar-se; ho diuen perquè aquest dia és el mercat i solen anar a beure després de cloure els tractes. DCVB, Sineu.

Fer dinerets de safrà o d'altres espícies *loc. v.* Posar el safrà o espícies dins paperets per vendre-ho a la menuda. (Mall.). DCVB, Mall.

Fer dir els salms al revés *loc. v.* Fer-los recitar al revés amb la intenció de trobar una cosa robada; hi ha qui creu que aquesta pràctica fa comparèixer allò que ha desaparegut per robatori. DCVB.

Fer dissabte o Acabar dissabte *loc. v.* Acabar la feina en dia anterior a una festa. «*Que ja has fet dissabte?*—*No, encara me queden dues hores de feina*». «*Demà vespre, que és dissabte, | farem dissabte dejorn, | i anirem a festejar | an es rellotge d'Es Born*». (cançó pop. Mall.). DCVB, Mall., Men.

Fer ditet *loc. v.* Donar una ditada a la balança per fer caure el plat abans d'hora i donar el pes minvat. *Mes si fan el ditet en lo pes y la mesura és curta, no mos pot eixir bé may el conte*, Martí G., Tip. mod./ Masturbar ficant el dit dins la vulva. DCVB, Val., Mall., Men.

Fer divuit *loc. v.* Encertar o obtenir una cosa difícil; tenir una gran sort (Men.). Es diu per al·lusió al joc de daus, en el qual el 18 és el nombre màxim que es pot obtenir. DCVB, Men.

Fer dobler *loc. v.* Anar diferents dones a filar i passar la vetllada plegades a una casa, aportant cadascuna un dobler per ajudar a la despesa d'oli que es feia en la reunió (Mall.). DCVB, Mall.

Fer dolses *loc. v.* Treure pastells, o peces planeres de poc gruix, amb un xerrac o amb un aixol. DCVB, Mall.

Fer donar el peix a sou *loc. v.* Posar les peres a quarto, obligar a fer bondat. DCVB.

Fer dos, els ulls *loc. v.* Tenir una impressió visual falsa. DCVB. Rond. Mall.: -*Bernadet!* -*diu ella.* ¿*Que somii o veig bellumes o ets uis me fan dos?*. 'Dues germanes i un Bernadet'

Fer dot en una cosa *loc. v.* Perdre-hi més que no s'hi guanya, posar-hi més del que treu (Mall.). *Negú anava d'all per no fer-hi dot*, Alcover Rond. IX, 29. DCVB, Mall.

Fer dot, en una cosa *loc. v.* Perdre-hi més que no s'hi guanya, posar-hi més del que treu DCVB. Rond. Mall.: *I qui se'n duia ses tornes era l'amo o sa madona que l'havien llogat; per això negú anava d'ell, per no fer-hi dot.* 'En Pere Beneit'

Fer dues cares, o tenir dues cares *loc. v.* No esser sincer, fingir dues maneres de pensar oposades. *Pero que'm jutgeu amich de dos cares*, Proc. Olives 1533. DCVB.

Fer dues tires de petjades *loc. v.* Estar mig embriac, caminar a la torta. DCVB, Mall.

Fer dues tresetes de lo mateix *loc. v.* Fer exactament el mateix que ha fet una altre. DCVB.

Fer el bategot [Fer es bategot] *loc. v.* Fer estiraments agitats (Mall.). *Un gras que nadava amb carabasses y feia es bategot perquè no'n sabia*, Ignor, 11. DCVB/ *Jo fas de mariner... -Ja m'agradaria aquest ofici. -No crech que vos agradàs gayre. Sabeu que d'aviat faríeu el badagot!*. Penya Mos. III, 91. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *S'hi acosta i fonc un vell marí que feia es bategot damunt s'arena, i per cap vent del món poria arribar a s'aigo.* 'En Pere d'es Forn' *Se'n vendrà es diluvi, no la tendré llesta, i tots farem es bategot!*. 'Ressonàncies de l'Antic Testament'

Fer el beneit (o el desentès) per no pagar l'hostalatge [Fer es beneit (o es desentès) per no pagar s'hostalatge] *loc. v.* Fingir no haver-se adonat d'allò que un altre ha dit, o d'allò que ha succeït, per no haver-ne de sofrir conseqüències o donar explicacions. DCVB, Mall., Men. Rond. Mall.: *Pareixia una gallina orba, un benimoni, un beneit; però només ho era per pagar s'hostalatge.* 'En Pere tort' -*Ho són, ben prendores, totes tres!* -*deia En Bernadet, fent es beneit.* 'Es castell d'iràs i no tornaràs'

Fer el beneit *loc. v.* Obrar com un beneit, fer beneitures. *La tendra donzella souintment debana y tostemp fa'l mut*, Viudes donz. 314. DCVB.

Fer el boig [Fer es boig] *loc. v.* Actuar com una persona poc intel·ligent mancada de vivor. DCVB.Rond. Mall.: *-Viva! Viva! Deia s'alcatràs, botant i fent es boig*. 'En Gostí lladre'

Fer el bot *loc. v.* Inflar els llavis i fer els gests precursors del plor. DCVB, (or., occ.).

Fer el ca eriçoner [Fer es ca eriçoner] *loc. v.* Ensumar molt, anar cercant afanosament.. DCVB, Mall..

Fer el caldo (o brou) gras a algú *loc. v.* Donar-li profit o gust inconscientment. DCVB.

Fer el cap viu [Fer es cap viu] *loc. v.* Anar alerta, vetllar bé, mirar i pensar bé les coses DCVB.Rond. Mall.: *Vivia d'herbes i de sa fruita boscana que poria pellucar fent es cap viu i traguent-ho de sa son i de sa vessa*. 'Sa Rondaia de Son Roig'

Fer el cap viu o l'ull viu *loc. v.* Anar alerta, vetllar bé, mirar i pensar bé les coses. DCVB.

Fer el carretó [Fer es carretó] *loc. v.* Córrer rodolant d'ajaguts en terra, a la manera dels carretons de batre (Mall). DCVB, Mall.

Fer el centurió *loc.v.* Anar i venir un enamorat pel carrer de la seva noia. Aguiló Dicc. DCVB.

Fer el cepolí *loc. v.* Fer la torniola. DCVB, Pollença.

Fer el compte a qualcú *loc. v.* Engegar-lo, donar-li comiat. DCVB.

Fer el compte de la vella *loc. v.* Treure comptes deficients o rudimentàriament. DCVB./ Comptar o fer càlculs per mitjans indirectes, prescindint de les regles normals de l'aritmètica. DCVB.

Fer el cor fort *loc. v.* Sobreposarse a les adversitats o perills amb la força de la voluntat. *En Ramon Folch va faer molt lo cor fort*, Boades Feyts 365. *Profundament afectada pel que havia passat, procurava debades fer cor fort i ofegar el sentiment*, Oller Pap., c. 8. DCVB.

Fer el cuc de l'orella malalt *loc. v.* Cansar algú sempre de sentir la mateixa cosa. DCVB.

Fer el cuc de l'orella malalt [Fer es cuc de s'oreia malalt] *loc. v.* Marejar o cansar qualcú de sentir les mateixes paraules, la mateixa cançó, etc. DCVB. Rond. Mall.: *-Què tant de resar! Diu des cap d'una estona. Ja m'has fet es cuc de s'oreia malalt!*. 'Sa comtessa sense braços'**Variants:Florir el cuc de l'orella** [Florir es cuc de s'oreia] *loc. v.* Rond. Mall.:*I sempre floria es cuc de s'oreia d'aquella doneta dient -No em toqueu es barretino! Ai si el me tocàveu!*. 'S'al·lot d'es barretino'

Fer el cuec [Fer es cuec] *loc. v.* Fer les darreres, morir-se. *Quan arribà es metge, es malalt ja havia fet es cuec ; Y per poch no va fer es cueh* Aguiló Rond. De R. 15; *Una*

mala fi de ciutadans ja havien resolt anar-se'n a fer es cuech a terra esterna, Roq.2; *Baldament guisquis i grepis, / fent els cuecs per acaballa*, Ballester Xèx. DCVB, Mall.
Variants:**Fer els cuecs** *loc. v.* DCVB, Men.

Fer el darrer badall *loc. v.* Morir-se. *De por y esgarrifansa fent lo darrer badall, Atlàntida i. Atlàntida i.* DCVB.**Variants:****Fer els darrers badalls** *loc. v.* DCVB.**Fer els tres badalls** *loc. v.* DCVB.

Fer el desentès *loc. v.* Fingir no adonar-se'n del que diuen, fer com aquell qui no ho sent, no donar-se per al·ludit. *Sempre fent sa desentesa fugires del meu costat*, Roq. 13. DCVB.

Fer el desmenjat amb talent [Fer es desmenjat amb talent] *loc. v.* Fingir no voler una cosa de la que realment es té desig. DCVB, mall., Men.Rond. Mall.:*Totd'una l'escometeren de barrina, i ella los féu es desmenjat amb talent.* 'Sa jaia gri'.

Fer el desmenjat *loc. v.* Fingir inapetència d'allò que vertaderament es desitja. DCVB.**Variants:****Fer es desmenjat amb talent** *loc. v.* DCVB, Mall.

Fer el dilluns [Fer es dilluns] *loc. v.* No fer feina el dilluns o el dia següent d'una festa (Mall.). Es costum de "fer es dilluns" principalment entre els sabaters i els espardanyers.. DCVB, Mall.

Fer el dissimulat *loc. v.* Dissimular. DCVB.

Fer el dos de basto [Fer es dos de basto] *loc. v.* Morir-se. DCVB, Mall.

Fer el fadrinatge *loc. v.* Divertir-se com solen fer els fadrins. *Totes les robes de son fadrinatge*, doc. a. 1697 (arx. par.r. De Pont d'Armentera). *Sortir-hi totes les fadrines de la casa i moltes que ja havien deixat el fadrinatge*, Vict. Cat., Ombr. 55. DCVB.

Fer el farcellet *loc. v.* Preparar per a anar-se'n sobretot un servent, operari, etc. quan ha estat acomiadat o a punt d'esser acomiadat del lloc on treballa. DCVB.

Fer el fasos o el fas damunt qualcú *loc. v.* Fer-li la llenya damunt, tupar.-lo. *Los atzufava el senyor onclo amb un bon fas de llenya*, Aguiló Rond de R. 13. DCVB.

Fer el feix damunt a qualcú *loc.v.* Abusar de la seva bondat o condescendència, aprofitar se'n excessivament. DCVB.

Fer el fet (una cosa) *loc. v.* Servir, ser útil, ser convenient. «¿Te serveix aquesta capsa?— És un poc petita, però ja em fa es fet» (Men.). DCVB, Men.

Fer el fetge per la boca [Fer es fetge per sa boca] *loc. v.* Fer un esforç molt gros, sigui pel motiu que sigui. DCVB. Rond. Mall.:*Podeu pensar com va romandre es gegant! Feia es fetge per sa boca, taiava claus, tornà més blau que la paumella, se tirà en terra.* 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'

Fer el forat tort a algú *loc. v.* Deixar-lo malpar.at, causar-li perjudici, fallar-li, no complir-li el que se li havia promès. DCVB.

Fer el fornell [Fer es fornell] *loc. v.* Posar pinyol encès a la boca de la fornal o foganya, carregada de pinyol que s'encén pel contacte amb el que hi posen encès. DCVB, Bunyola, Mancor.

Fer el gallet *loc. v.* Fer ostentació de poder. *Bravetjas, fas es gallet*. Ignor. 10. DCVB.

Fer el gegant *loc. v.* Fer el taujà, el badoc. DCVB.

Fer el guany de Na Peixfrit *en.* Fer un mal negoci, tenir més despeses que ingressos. Un bon florí datz-lo-vos per hun diner jaquès..., cert ara ffetz lo guany de na peix frit, Jordi de Sant Jordi (Cançon. Univ. 39). DCVB.

Fer el Joan de Tarragona *loc. v.* Fer el sord. DCVB.

Fer el joc a algú *loc. v.* Anar-li a favor indirectament, facilitar-li la consecució dels seus propòsits. DCVB.

Fer el joc d'algú *loc. v.* Fer com ell, imitar-lo. «¿El cel vols guanyar ballant, / festejant de nit i dia? / Fé es joc de Santa Llucia, / que el va guanyar dejunant» (cançó pop. Mall.). «Oh soleiet, no m'engans; / no faces es joc d'ahir, / que no podia sortir / de fosca de dins Son Camps» (cançó pop. Mall.). DCVB, Mall.

Fer el joc dels polissons, que fugen en estar rodons [Fer es joc d'es polissons, que fugen en estar rodons] *loc. v.* Fer com els polissons. DCVB. **Variants:** **Fer el joc dels polissons, que fugen quan estan rodons** [Fer es joc d'es polissons, que fugen quan estan rodons] *loc. v.* Anar-se'n d'una casa tot d'una que han acabat de menjar gratuïtament DCVB. / DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Es convidats feren es joc d'es polissons fugiren com estigueren rodons.* 'Sa rateta'

Fer el lero [Fer es lero] *loc. v.* Fer atzagallades, coses de poc seny. DCVB, Men.

Fer el lleó [Fer es lleó] *loc. v.* Vomitar. DCVB, Palma.

Fer el lloro [Fer es lloro] *loc. v.* Estar en el balcó. DCVB, Palma.

Fer el mico *loc. v.* Fer un paper ridícul, de coses grotesques. DCVB.

Fer el miracle de l'ase *loc. v.* Fer una cosa corrent atribuint-li qualitats extraordinàries que no té. DCVB, Men.

Fer el molinet [Fer es molinet] *loc. v.* Moure's molt, bellugar-se contínuament, anar d'ací i d'allà. DCVB, Mall.

Fer el moro [Fer es moro] *loc. v.* Estar inactiu davant els atropells o injúries. *Mos vendran sa camia de demunt si continuam sotjant y fent es moro*, Ignor. 58. DCVB.

Fer el moro *loc. v.* Fer d'espantall, especialment de les criatures. DCVB.

Fer el mort *loc. v.* Sostenir-se surant un nedador en posició supina damunt l'aigua. DCVB.

Fer el nai-nai [Fer es nai-nai] *loc. v.* Ronsejar, passar el temps sense fer res de profit o esperant alguna cosa que no arriba a venir. *He estat tot es matí, fent es nai-nai.* DCVB, Ciutadella.

Fer el negoci d'En Robert amb les cabres, que per una de negre en donava dues de blanques *en.* Fer un mal negoci. DCVB.

Fer el negoci de Na Peix-frit, que el venia a quatre i el comprava a sis *loc. v.* Fer un mal negoci, perdre-hi més del que s'hi guanya. *Cert ara fets lo guany de Na Peix-frit, Jordi de Sant Jordi, xv.* DCVB. **Variants:** **Fer el negoci de Na Peix-Frit que comprava a dotze i venia a sis** *loc. v.* Fer un mal negoci, amb pèrdua manifesta. DCVB, Mall., Men. **La ganància de Na Peix-Frit (o del peix fregit), que el venia a quatre i el pagava a sis** *loc. nom.* Es diu referint-se a un negoci ruïnós. DCVB. **Fer es guany de Na Peix-frit que hi posava s'oli i el venia an es mateix preu que cruu** *loc. v.* Fer un mal negoci, perdre-hi més del que s'hi guanya DCVB. Rond. Mall.: *I es guany que noltros hi porem fer, per bé que mos espirrem, és com es de Na Peix-frit, que hi posava s'oli i el venia an es mateix preu que cruu.* ‘¿Val més matinejar que a missa anar?’

Fer el noviciat, d'una cosa *loc. v.* Fer-ne l'aprenentatge. DCVB.

Fer el pa ros [Fer es pa ros] *loc. v.* Dur un assumpte malament, per mal camí. DCVB, Men.

Fer el pagès *loc. v.* Fer el desentès, l'ignorant, per evitar-se molèsties o compromisos. DCVB.

Fer el paneret *loc. v.* Prepar.ar la roba per un infant que ha de néixer. DCVB.

Fer el paper de tal o tal cosa *loc. v.* Fingir-se tal o tal cosa, obrar com si ho fos. *Fou moda entre la canalla del poble jugar a fer la tomia, i sempre el xicot més valent volia quedar-se per a ell el paper del pec,* Víct. Cat., Ombr. 47. DCVB. Rond. Mall.: *I tothom tenia sa vista clavada damunt En Juanet, que sabia fer es paper de lo millor, i semblava que hi havia dinat sempre, amb el Rei.* ‘En Juanet i sa fia del Rei’ **Variants:** **Fer el paper de mussol, o de beneit** *par.* Obrar com si fos curt d'enteniment. DCVB. **Fer el paper del borinot** *loc. v.* Fer veure que no entenem allò que ens diuen; fer el desentès. DCVB, Mall. **Fer el paper fred** *loc. v.* Fingir indiferència. *Quant ella s'esforsava a fer-li el paper més fret,* Genís Mercè 42. DCVB. **Fer el paperot** *loc. v.* Fer comèdia, fingir una cosa per obtenir un profit. DCVB. **Fer el seu paper** *loc. v.* Complir algú la funció que li han comanada, sobretot si conté quelcom de ficció, d'engany. *Estava també disposada a fer el seu paper,* Valor Rond. 44. DCVB.

Fer el paquet *loc. v.* Fer el seu negoci. DCVB.

Fer el parament *loc. v.* Prepar.ar els mobles i roba per a casar-se. DCVB.

Fer el parlament [Fer es parlament] *loc. v.* Demanar una noia per a casar. Entre actors, relació llarga en prosa o en vers. DCVB, Mall.

Fer el penjat i l'enagista [Fer es penjat i s'enagista] *loc. v.* Fer dos papers contraposats. *Elles dues, que són amigues corals i saben fer es penjat i s'enagista*, Alcover cont. 284. DCVB./ DCVB, Mall.

Fer el perquè [Fer es perquè] *loc. v.* Donar motiu d'enuig DCVB.Rond. Mall.: *Tothom encantat amb ell, perquè era lo més prasant per tot, no feia es perquè a nigú mai, se feia s'escala d'encortinar de tots, no tenia mal dia.* 'La Mare Baleneta'

Fer el perquè a algú *loc. v.* Donar-li motiu d'enuig. DCVB.

Fer el pes *loc. v.* Ser complet, satisfactori, tenir totes les qualitats convenients. DCVB.

Fer el plant *loc. v.* Queixar-se amb plors i crits de dolor. *Però deixem fer es plant an En Miquel*, Alcover Cont. 11. DCVB.

Fer el ploricó *loc. v.* Exposar les pròpies misèries o necessitats per inspirar compassió. DCVB.

Fer el pont de plata *loc. v.* Facilitar a algú la superació de les dificultats que troba. DCVB.

Fer el porc *loc. v.* Obrar de manera indecent. DCVB.

Fer el primer pas *loc. v.* Començar una tasca, una acció. *No hi haurà joia que em requi, ni pas que no doni, per procurar-li conhort*, Ruyra Pinya, ii, 131. DCVB.

Fer el quartet *loc. v.* Beure aiguardent els pagesos a la taverna, el matí, abans de començar el treball. DCVB.

Fer el quern [Fer es quern] *loc. v.* 1. Avenir-la, encertar una cosa. "*Ell és qui ha fet es quern*" Ell és qui ha encertat. DCVB, Mall. 2. Comandar, portar la direcció d'una cosa. DCVB, Santanyí.

Fer el repèl *loc. v. fig.* Completar una acció, generalment en perjudici d'algú. DCVB, Mall., Men.

Fer el ronser *loc. v.* Retardar-se en la feina, en el moviment, en l'acció; moure's amb indecisió. *Havia ullada una de las bergantelles de la vetla y ab excuses de sa germana, hi feya el ronsero cada vespre*, Galmés Flor 154. DCVB.

Fer el rostoi cabal [Fer es rostoi cabal] *loc. v.* Segar d'una manera simètrica, deixant el rostoll d'una manera uniforme; fig. obrar amb equitat, sense fer desigualtat en el tracte. *La Mort és d'un natural, / sempre va per davall roba; / no respecta ric ni pobre, / sempre fa es rostoi cabal.* Cançó Pop. Mall. DCVB, Mall.

Fer el salt a algú *loc. v.* Defraudar-lo no compareixent a la cita donada, no complint el compromís contret, i sobretot sotsposant-lo a un altre enganyosament. *La dansarina li havia fet el salt amb un xicot de Cadiç*, Sagarra Vida, II, 237. DCVB.

Fer el santo-baixo [Fer es santo-baixo] *loc. v.* Fingir santedat o virtut, obrar amb gran humilitat o modèstia fingida. Aguiló Poes. 151. DCVB.Rond. Mall.:*-Ja és estada una bona passada, aquesta! Deia, fent sa llagrimeta-. I el dimoni feia es santo baixo!* ‘Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d’homo roig’

Fer el sargai margai [Fer es sargai margai] *loc. v.* Fer el desmenjat amb talent; voler una cosa i o acabar de voler-la. DCVB, Men.

Fer el sedasset *loc. v.* Anar i venir reiteradament d'un lloc a un altre. "La Francisca ha llogat una minyona per a fer el sedasset" (=per a fer els enviats, la compra, etc.). DCVB, or., occ., bal.

Fer el sereno *loc. v.* No dormir a la nit; estar desvetllat. DCVB.

Fer el seu agost *loc. v.* Fer un bon negoci. *Un llenyater o un feixinaire no podia pas fer-hi gaire el seu agost.* Ruyra Parada 36. DCVB.

Fer el seu cap envant *loc. v.* Fer la pròpia voluntat sense escoltar raons. *Al entretant feia son cap envant seguint sa seua calesa,* Aguiló Rond. de R., 15. DCVB.

Fer el seu cap envant *loc. v.* Obrar segons la pròpia voluntat, sense seguir els consells d'altri. DCVB.

Fer el seu poder *loc. v.* Fer tot el que es pot. El complement d'aquesta locució s'introduïa amb el verb en infinitiu precedit de la preposició "de" o de la preposició "en" o amb el verb en subjuntiu precedit de la conjunció "que". *Cascú hom qui res val, deu fer son poder de saber,* Eximenis Dotzè, c. 185 (Aguiló Dicc.). *Sciens e devots hòmens... han fet lur poder de donar entendre... què és esperit o ànima,* Metge Somni i. *Lo caualler fa son poder de conservar lo cavall,* Tirant, c. 35. *Yo he fet tot mon poder en conèxer-lo,* Tirant, c. 96. *Com Sextus fahés son poder ab Lucrècia que la inclinàs a consentiment,* Scachs 21. DCVB

Fer el so i ballar [Fer es so i ballar] *loc. v.* Fer dos papers oposats o molt diversos; demanar una cosa i contestar-hi ell mateix. DCVB, Mall., Men.

Fer el sol malalt *loc. v.* Fer el sol dèbil, que brilla o escalfa poc. DCVB.

Fer el solpàs [Fer es solpàs] *loc. v.* Aturar-se de passada en algun lloc, fer una visita curta. DCVB, Men.

Fer el sonso *loc. v.* Fer el desentès o el beneit. *Si lo sonso anau fent com qui no hi veu, !tindreu tot quant podreu imaginar,* Rector de Vallfogona. (ap. Aguiló Dicc.) DCVB.

Fer el sord *loc. v.* Fingir no oir, o obrar sense atendre allò que altri diu. *Un no sap si s'espera perquè el timbre no sona o perquè els servents fan el sord,* Roig Flama 9. DCVB.

Fer el sorna *loc. v.* Fer el desentès, obrar lentament o no obrar gens, com si no se sapigués que cal obrar. DCVB.

Fer el suec *loc. v.* Fer el desentès. DCVB.

Fer el tast, en les matances del porc *loc. v.* Tastar la mescla de carn, sang, etc., per veure si està bé de sal, de pebre o d'altres ingredients. DCVB.

Fer el tato *loc. v.* Fer el badoc, badocar. *Fer el tato per la fira*, Aguiló Dicc. DCVB.

Fer el Toni *loc. v.* Fer el beneit o el desentès. DCVB.

Fer el tonto per no pagar el pont *loc. v.* Fingir ignorància o ingenuïtat per evitar-se molèsties. DCVB.

Fer el tot pel tot [Fer es tot p'es tot] *loc. v.* Fer tot quant sigui possible. *Jo hi jugaré es tot p'es tot; hi faré tot quant sabré.* 'La Mare Baleneta'

Fer el tro [Fer es tro] *loc. v.* Fer gran excés de plors, de crits, de demostracions de ràbia, etc.. *Quant se veuen enrevoltats de tanta tropa, cuydaren a fer es tro de ràbia*, Alcover Rond. i, 142. DCVB. Rond. Mall.: *Quan se veren enrevoltats de tanta tropa, cuidaven a fer es tro de ràbia i s'hi abordaren com a lleons. 'Es tres germans i es nou gegants' I aquell aucelló cuidava a fer es tro, canta qui te canta i ralla qui te ralla. 'S'aigo ballant i es canariet parlant'*

Fer el tupí a algú *loc. v.* Matar-lo. DCVB.

Fer el val-Déu [Fer es val-Déu] *loc. v.* Donar quelcom per acabat. DCVB. *I espipellada ve i espipellada va, aviat va haver fet es val-Déu; no en quedà ni un granet d'aquell blat. 'En Bernadet i la Reina manllevada'*

Fer els alems o fer el darrers alems [Fer ets alems o fer es darrers alems] *loc. v.* 1. Morir-se. *En Joan ja fa ets alems* (Manacor) 2. Apagar-se un llum. *Aquest llum ja fa es darrers alems* (ibid.) 3. Perdre l'activitat per manca de forces. *Sa baldufa ja fa ets alems* (fa les darreres forces). DCVB.

Fer els alens espessos *loc. v.* Estar molt cansat de treball o moviment corporal excessiu. DCVB, Bal.

Fer els comptes a qualcú *loc. v.* Ficar-se amb ell, voler-lo governar o aconsellar indiscretament (Mall.). DCVB, Mall..

Fer els darrerets *loc. v.* Estar a punt de morir (Mall.). *Quan vaig arribar, ella ja feia els darrerets*, DCVB, Bunyola, Orient. **Variants:** **Fer els darrers** *loc. v.* Estar morint-se. DCVB, Mall., Men. **Fer les darreres** *loc. v.* DCVB, Mall., Men.

Fer els deu reals justs *loc. v.* Aconseguir completament una cosa; iròn., fracassar completament. DCVB, Mall.

Fer els elems *loc. v.* Morir-se. *Tench por que el meu barco / no fassa els elems*, Penya Poes. 39; *Les costums que avui badayen y fan els elèms y van a morir per a sempre*, Oliver Obres, V, 198. (V. ALEM). DCVB, Mall.

Fer els entorns a qualcú *loc. v.* Fer-li la bona, anar-li davant i darrera per obtenir-ne qualque cosa. «*S'estimat me fa ets entorns / per aquí davant qui passa. / Tonto, que et penses que faça / pregàries a Déu que torns?*» (cançó pop. mall.). DCVB, Mall.

Fer els entorns, a algú [Fer ets entorns, a algú] *loc. v.* Fer-li la bona, anar-li davant i darrera per obtenir-ne qualque cosa DCVB.Rond. Mall.:*Arribà que no hi havia nigú que ho provàs de fer-li ets entorns a sa bona de por.* 'Es llum de la terra'

Fer els orbets [Fer ets orbets] *loc. v.* Palpar, anar massa a poc a poc. "*No faceu ets orbets, si voleu acabar d'hora*". DCVB, Santanyí. / Morir-se. DCVB, Manacor, Vilafranca de B.

Fer els ous en terra [Fer ets ous en terra] *loc. v.* Fracassar, no obtenir allò que es volia DCVB, mall.Rond, Mall.:*És sa millor brodadora que es sia vista mai allà on ella posa ses mans, que no hi vaja una altra a posar-les-hi, perquè farà ets ous en terra.* 'Es port de sa cibolla blanca'**Variants:Fer els ous en terra com el sebel.lí** [Fer ets ous en terra com es sebel.lí] *loc. v.* DCVB.Rond. Mall.:*S'hi presenten molts de prínceps i grans senyors, es més valents que es passejaven; però tots, com prou havien avançat, arribaven a fer ets ous en terra com es sebel.lins.* 'En Pere d'es Forn'

Fer els ous en terra *loc. v.* 1. Fracassar, no obtenir allò que es volia (Mall.). *Mes per haver-la s'atura / si li topa un quantretemps, / y fa sempre els ous en terra / ab totes les seues lleys,* Penya Poes. 187. DCVB; Mall. 2. Morir-se (Men.). *Aquella dona... perdia ses colors, emmagria que feya feredat, y tothom deya que faria ets ous en terra,* Ruiz Pablo (Catalana, vi, 15). DCVB, Men.

Fer els pans amples *loc. v.* Obrar amb esplendidesa, no mirar prim en les despeses.. DCVB, Mall.

Fer els primers passos *loc. v.* Començar a caminar, sobretot un infant petit que en comença a aprendre. DCVB.

Fer els quissons [Fer es quissons] *loc. v.* Parir la gossa (Bal.); fig. , Fer bombolles la llet quan comença a bullir per a fer el brosat.(Mall.). DCVB, Bal.

Fer els tres alens [Fer es tres alens] *loc. v.* 1.Estar molt cansat (Mall.). 2. Morir-se (Mall.). DCVB, Mall.

Fer els tres culs *loc. v.* Morir-se (Men.); arruïnar-se; en general, acabar-se, consumir-se en qualsevol sentit (Men.). DCVB, Men.

Fer els ulls grossos *loc. v.* Fingir no veure allò que altri fa i que caldria evitar. DCVB.

Fer els ulls verds a algú *loc. v.* Fer enveja. DCVB, Palma de Mall.

Fer els untons *loc. v.* Fer donatius o obsequis per subornar algú. DCVB, Mall.

Fer embuts *loc. v.* Parlar d'una manera confusa o incompleta. DCVB.

Fer empari *loc. v.* Fer societat, anar a mitges (Griera Tr., sense indicació de procedència). DCVB.

Fer empassar la píndola a algú *loc. v.* Fer-li creure una falsetat, una cosa absurda. DCVB.

Fer En Joan-gentil (o de Joan-gebtíl) *loc. v.* Fer el desentès o el beneit. *Qui per fer de Joan-gentil s'exposa a vint anys de rusca*, Roq. 21. DCVB, mall.

Fer en Pere sa perada *loc. v.* Fer, algú, una estupidesa, quelcom sense sentit. Rond. Mall.: *I totd'una ja li entrà sa por de que en Pere no hagués feta sa "perada"*. 'En Pere Beneit'

Fer enamorar pedres *loc. v.* Esser extraordinàriament simpàtic i fer-se estimar de tothom. DCVB, Mall.

Fer enamorar pedres *loc. v.* Ser extraordinàriament simpàtic i fer-se estimar de tothom DCVB.Rond. Mall.: *Na Catalineta amb aquella careta tan bella i riolera que hauria fet enamorar pedres, quant i més fadrinets casadors com En Bernadet*. 'Es fii del Rei Murteral de França'

Fer encreent *loc. v.* Fer creure. *Li fa encreent que altres han fet maiors peccats que ell* Epitus, 6 ap. Aguiló Dicc. DCVB.

Fer ensalivar *loc. v.* Ser molt apatitós, despertar la gana. *Quin sopar ens han donat! Ens han portat un plat d'arròs que feia ensalivar!"*. *Una llesca de pa que feia ensalivar de debò*, Oller Febre, I, 263. DCVB.

Fer entrada de cavall i parada de rossí *loc. v.* Començar les empreses amb molta empenta i cansar-se'n molt prest. DCVB.**Variants:****Fer entrada de cavall sicilià** *loc. v.* DCVB.

Fer entrar algú p'es cavat *loc. v.* Menar-lo per camí dreturer, fer-lo obrar bé DCVB. Rond. Mall.: *-Envia'l-me un dia d'aquests, veiam si el faré entrar p'es cavat*. 'En Gostí lladre'

Fer entrar en verera *loc. v.* Fer obrar algú així com cal o així com volem que obri. *Conseguí ferlo entrar en verera*, Roq. 3. DCVB, Mall.

Fer entrar pel cavat [Fer entrar p'es cavat] *loc. v.* Fer anar pel camí dreturer. DCVB, Mall.

Fer entrar pels ulls *loc. v.* Fer comprendre una cosa amb evidència. DCVB.**Variants:****Ficar pels ulls**

Fer època *loc. v.* Esser una cosa molt notable, que se'n par.la durant llarg temps. DCVB.**Variants:****Formar època** *loc. v.* DCVB.

Fer es ball des poll *loc. v.* Neguitejar-se, estar molt nerviós, tenir frisança. DCVB, Men.

Fer es beneit per no pagar s'hostalatge *loc. v.* Fingir-se ignorant d'una cosa per treure'n profit. DCVB, Mall., Men.

Fer es brou bo a qualcú *loc. v.* Ajudar-lo a aconseguir son propòsit. *No's comprendria, que's Govern se prestás a fer es joc i es brou bo an es revolucionaris*, Aurora 276. DCVB, Manacor.

Fer es caragoler *loc. v.* Anar darrera qualcú insistentment per obtenir-ne alguna cosa (Palma). (DCVB, Palma) .

Fer es darrer alè *loc. v.* Morir-se. DCVB, Mall

Fer es darrer badai *loc. v.* Morir-se DCVB.Rond. Mall.: *I encara no l'hagueren acabada de sacramentar, com féu es darrer badai i cap a veure sant Pere!* 'Es Duc'

Fer es fiol *loc. v.* Actuar de padrí en el bateig. DCVB. Rond. Mall.:*En es batiar-lo foren ses raons, perque no trobaven ningú que volgués fer es fiol.* 'En Pere Gri'

Fer es gorrió [Fer es gorrió] *loc. v.* Deixar anar entre els llavis estrets i allargats un so sibilant semblant al piular d'un gorrió o al soroll d'una besada; solen fer-ho els jovencells en veure passar una noia.. DCVB, Mall.

Fer es paner a caramull a qualcú [Fer es paner a caramull a qualcú] *loc. v.* Acabar-li la paciència o fer-li perdre la serenitat. DCVB, Mall.

Fer es polsos a algú [Fer es polsos a algú] *loc. v.* Prendre-li avantatge, guanyar-li, vèncer-lo. *Si no estudies molt, en Joan te farà es polsos* (=et passarà davant, sabrà més que tu). DCVB, Men.

Fer es tol·lo tol·lo *loc. v.* Tol·lar, espïar. DCVB, Eiv.

Fer esclovellar qualcú *loc. v.* Fer-li preguntes hàbils que l'obliguen a dir coses que més li valdria callar. *Tenia tot son esment posat a lo que escloveyaven y xerraven quatre pipiolis xàxeres*, Penya Mos. iii, 114. *Hi ha molt que dir y que escloveyar*, Ignor. 10. DCVB, Mall., Men.

Fer espatlla *loc. v.* Protegir, ajudar contra els perills o contrarietats. *Vós no empendríeu axò si no sentíeu que vos fehian espatlles*, Lacavalleria Gazoph. DCVB. **Variants: Donar espatlla** *loc. v.* DCVB. **Posar espatlla** *loc. v.* DCVB.

Fer espatlleta *loc. v.* 1. Prestar l'espatlla a qualcú perquè pugui pujar-hi i fer-se més amunt (Mall); 2. Menysprear, mirar amb orgull (Mall.). DCVB, Mall.

Fer espècie d'una cosa *loc. v.* Fer-ne memòria, reconstruir-ne la idea que estava oblidada; fer-ne menció. «*Jo esperava que em parlàs del seu projecte, però no em féu espècie de res*». DCVB, Mall.

Fer espès i menut *loc. v.* Fer molta mímica per xerrar, o parlar molt de pressa, amb abundància de paraules. DCVB, Men.

Fer espessor o espessors *loc. v.* Parlar animadament, de pressa i amb mímica, amb excitació. DCVB, Men.

Fer esqueneta (o Fer d'esqueneta) *loc. v.* Parar l'esquena perquè un altre hi pugui damunt i pugui arribar a un lloc alt; fig., ajudar a qualcú perquè assoleixi els seus propòsits o venci les dificultats. «Els mateixos que li havien fet esqueneta, l'han ensorrat».. *Apar. que a l'assalt pujant-hi, s'hi fessen esqueneta | escardalencs dimonis, rebuig del negre cau, Atlàntida i..*[El terme esqueneta és propi de Mall.]. DCVB

Fer esquiu un objecte *loc. v.* Fer-lo desaparèixer, apoderar-se'n. "*¿No li vol deixar una pesseta? -No que tenc por que la me faci esquiva..* DCVB, Eiv.

Fer estelles *loc. v.* Barallar-se, rompre les relacions amistoses. *Encara no deu haver desoblidat Na Marieta...—I quant ell se'n anà a Ciutat, que no feren estelles?—Què havien de fer, dona!, Alcover Cont. 319. DCVB, Mall.Rond, Mall.:Però per no fer estelles tan prest i espenyar-ho tot, se va retenir. 'En Gostí lladre'*

Fer estiba *loc. v.* Omplir i deixar associat, un aliment, per la seva força alimentícia. S'arròs fa estiba amb un bon plat d'arròs, no importa menjar res més. DCVB, Mall., Men.

Fer estona o haver-hi estona *loc. v.* Haver passat llarg temps. *Estona havia que pel bosc rodava, Canigó ix.; Jo ja feya estona que estava gelat, Maura Aygof. 31. DCVB.*

Fer fallida *loc. v.* Declarar-se en suspensió de pagaments. DCVB.

Fer falta (a qualcú, a algun lloc) *loc. v.* Ser necessari, haver-hi d'esser. *No fan gens de falta a negú, Alcover Cont. 62. Jo no'm puch destorbar gens | perquè a sa sitja faç falta, Ferrà Com. Poes. 16. DCVB.*

Fer farratge *loc. v.* Collir herba per al bestiar. *Impedir al enemich de anar a fer farratge hostem pabulatione prohibere. Lacavalleria Gazoph. DCVB.*

Fer fàstic *loc. v.* Produir sentiment de repugnància. DCVB.

Fer fava *loc. v.* Exagerar molt, fer una cosa massa grossa. DCVB, Mall., Men.

Fer feina com un negre *loc. v.* Treballar molt i fatigosament. DCVB.

Fer feina o Treballar com un negre *loc.v.* Treballar intensament. *Que vomite yo fel, treballant com un negre, Rond. de R. 28. Son pare feya feyna com un negre, Roq. 32. DCVB.*

Fer feix de tota herba *loc. v.* Aprofitar-ho tot. DCVB. Rond. Mall.:*Que d'aviat me n'hauré desfet, d'aquests trumfos! A mi tota herba me fa feix. 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'*

Fer feix de tota herba *loc. v.* Aprofitar-ho tot. «Tota herba li fa feix» es diu d'un qui no deixa res per verd. DCVB.

Fer felets *loc. v.* Fer moviments puerils i mostrar coses insignificants per cridar l'atenció o molestar qualcú (Mall.). *El senyor Lluch... feya postissures, bel·landines y falets a les nines*, Penya Poes. 292. *Se passava una hora devant es miray fent felets y pintantse*, Ignor. 70. DCVB, Mall.

Fer feliç algú *loc. v.* Donar-li la felicitat. "No em fa feliç" es diu d'una cosa que no ens satisfà gaire. *Aquesta manera de pescar no em fa feliç*, Ignor 9. DCVB.

Fer felló *loc. v.* Ofendre algú. Rond. Mall.: *Me farà felló, senyor Rei, si me'n lleva cap, de parei ni d'arada*. 'En Pere Catorze'

Fer fendi *loc. v.* Fallar, cedir; enfonsar-se, anar-se'n per avall. «*Aquell negoci ha anat malament; tot ha fet fendi*» (Mall.). *A s'empit no faixis fendi, | que massa brivada engana*, Ballester Xèx. *S'embolicà aqueix bo de cabeyet... y es cabeyet va fer fendi a sa rel mateixa (=se rompé a l'arrel mateixa) y el se'n va dur embarriolat*, Alcover Rond. x, 166. DCVB, Bal.

Fer fer arri aquí arri allà, a algú *loc. v.* Fer-li fer allò que l'altre vol. *Sa mare, acostumada a fer-li fer sempre arri aquí arri allà i a no sentir mai una parauleta* de Rond. Eiv. 90. DCVB, Eiv.

Fer fer la raó *loc. v.* Obligar a posar-se a la raó, a obeir, a sotmetre's al qui té autoritat. DCVB.

Fer fer rotlle a algú *loc. v.* Fer eixamples, obligar la gent a separar-se, a fer lloc. *Com veu que madona de'n Aytal e de'n Aytal li fan gran rotlo, ella en molt breu espay de temps dirà so que's fa*, Corbatxo 67. DCVB.

Fer fer rotlle *loc. v.* Fer eixamples, obligar la gent a separar-se, a fer lloc. *Vahent que dit capità se feya fer rotlo de la seua alfange, lo envestí*, doc.a. 1561 (Hist. Sóller, II, 761). DCVB.

Fer feruma *loc. v.* Deixar entreveure allò que es vol portar secret. DCVB, Ciutadella.

Fer festers *loc. v.* Exhibir-se de manera massa pretensiosa, volent-la pintar. DCVB.

Fer fèt *loc. v.* Encertar amb una bolla la d'un altre jugador. DCVB, Mall., Men.

Fer figa *loc. v.* Fallar, sortir malament, no donar el resultat que calia esperar. «*L'escopeta m'ha fet figa*» (=no ha sortit el tret). *Armen atra brega, atan terrible, que si no hagueren fet figa alguns trabuchs, s'agueren mort com a mosques*, Rond. de R. Val. 71. DCVB.

Fer figa *loc. v.* Flaquejar, fer falla súbita per manca de força DCVB. Rond. Mall.: *En Pere sentí que es cap li rodava i que ses cames li feien figa. Se va haver d'asseure*. 'En Pere de sa coca'

Fer figa *loc. v.* Flaquejar, fer falla súbita per manca de força, per un moviment fals, etc. «*Les cames me fan figa*». *Ses balladores, que no són de bronzo, senten ses cametes que les fan figa*, Ignor. 60. DCVB.

Fer figueres *loc. v.* No treballar mentre els altres treballen. DCVB.

Fer figueta *loc. v.* En el joc de bolles, matar-ne dues amb un toc, o sia, fer carombola. DCVB, Artà.

Fer figura *loc. v.* Fer paper, ésser molt visible, deixar-se veure més que els altres. DCVB.

Fer fil blanc fil negre *loc. v.* Oposar una resistència tímida o passiva; no estar ben disposat a una cosa, però no estar tampoc decidit a la contrària. DCVB.

Fer filigranes *loc. v.* Treballar amb gran exquisidesa, molt delicadament. DCVB.

Fer fira *loc. v.* Fer tracte, entendre's, obtenir la compra, venda o barat d'una cosa. «Avui no he pogut fer fira, perquè em demanaven massa diners». Per ext., Arribar a un acord o obtenir alguna cosa per tracte, encara que no sigui de caràcter comercial. *Un dia la empench a soles y li faig Te convindria pas marit a tu? Y desseguida vam fer fira, sens estricolejar gayre*, Víct. Cat., Sol. 49. DCVB, or., occ., val., bal.

Fer flaca *loc. v.* Fallir, mancar, deixar de fer allò que es devia o que es tenia el propòsit de fer DCVB. Rond. Mall.: *Li agafà un tremolor per tot el cos; volia fugir, però ses comes li feren flaca, i se va haver d'asseure a un banc que hi havia allà devora*. 'Na Magraneta'

Fer flaca *loc. v.* Fallir, mancar, deixar de fer allò que es devia o que es tenia el propòsit de fer. *Es qui duen el Bon Jesús..., i darrera ells quatre capellans en camis per dur-lo si aquells fan flaca*, Alcover Cont. DCVB, Mall.

Fer flamada *loc. v.* Cremar-se amb gran foc; destruir-se, fer-se malbé completament; fig. estar molt irritat, encès de ràbia. *Se'n anirà a fer flamada dins infern*, Alcover Cont. 130. *Mestre Bitsego feya flamada y treya foch p'es caxals*, Roq. 14. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *I ho trobaren tot encès, que es llums se tocaven pertot, i aquell grandió casol com que hagués de fer flamada*. 'Sa fia del Sol i de la Lluna' *I En Massot que li corria darrera fent flamada, taiant claus, flastomant a rompre*. 'En Gostí lladre' **Variants: Fer flamaradeta** *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: *Amb això compareix es porc singlar, i ja estan embotonats, fent flamaradeta de ràbia un i s'altre*. 'En Joanet i sa Donzella Desencantada' **Fer flamadeta** *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: *¿I com estam aquí? Diu ell, fent flamadeta*. 'En Gostí lladre'

Fer flist *loc. v.* Morir-se.. (Apareix el mot en la codolada d'En Serrallonga, a. 1634, segons Aguiló Dicc.). DCVB.

Fer foc *loc. v.* Moure's intensament, desplegar gran activitat per a un fi determinat. DCVB.

Fer fondre la paciència a algú *loc. v.* Fer-li perdre la paciència, consumir-lo de neguit. *Al cap d'una hora llarga de rellotge de tenir-me associat y a l'estaqueta y de fer-me fondre la paciència*, Penya Mos. iii, DCVB.

Fer franc algú *loc. v.* Donar-li llibertat, fer-lo lliure. *Si tu'ls lligues bé que negú no's puga soltar jo't promet de fer-te franch e posar-te en segur*. Tirant c. 92. DCVB.

Fer França i Espanya *loc. v.* Barallar-se, desfer l'amistat. *Aquells que sempre anaven junts, ja han fer França i Espanya.* DCVB, Men.

Fer frases *loc. v.* Parlar pretensiosament, procurant cridar l'atenció amb paradoxes o idees contraposades. DCVB.

Fer fresca *loc. v.* Esser el temps moderadament fred. DCVB.

Fer fretura *loc. v.* Fer falta, esser necessari. *Ab que aquella exàrcia qui en la ribera serà no faés fretura a aquells de qui serà, Senyor, ¿quina fretura/me fan vostres anells?.* Consolat, c. 208. Costa Trad. 45. DCVB.

Fer front a algú, a alguna cosa *loc. v.* Oposar-s'hi, resistir-hi. DCVB.

Fer fugir els bous amb sa coa dreta *loc. v.* DCVB, Mall.

Fer furor *loc. v.* (neol.) Causar gran entusiasme, tenir èxit sorollós. DCVB.

Fer gabella *loc. v.* Fer bona companyia amb algú, avenir-s'hi bé, entendre-s'hi. «*Aquest és un moixot; no fa gabella amb ningú*». «*Aquests dos fan bona gabella; sempre van plegats*». *Pus que tots jorns no usats fer gabella | ab la qui us vol vers mi mal consellar,* Antoni Valmanya (canç. París f. 109, ap. Misc. Fabra 155). *En Miquel... és un galant jove, d'aquells de pel arreveixinat; faran bona gabella amb N'Aina-Maria,* DCVB, Mall.

Fer gala *loc. v.* Fer-ne ostentació, exhibir-la amb satisfacció. DCVB.

Fer gama-gama *loc. v.* Menjar. DCVB, Mall.

Fer gambades *loc. v.* Trescar molt, córrer la gandaina, passejar per divertiment. «*Madò Bet i madò Mir | totes dues són cunyades; | ja en farien de gambades | si tenien ambe qui!*» (cançó pop. Mall.). *Sí que en farem de gambades per aquests comellars!,* Alcover Rond. ii, 274. DCVB.

Fer gambes *loc. v.* Pescar aquests crustacis per emprar-los com a esca (Men.);—fig., Festejussar, parlar un enamorat amb una al·lota sense donar encara caràcter oficial a llurs relacions (Men.). *Tot lo decapvespre he estat | fent gambes amb na Maria,* Benejam FyF, acte i.. DCVB, Men.

Fer ganxos *loc. v.* Practicar els primers elements de l'escriptura. DCVB.

Fer garbera *loc. v.* Joc d'infants consistent en tirar-se uns damunt els altres formant un munt. DCVB, Alaró.

Fer gargolins *loc. v.* Gargaritzar, vulgarment es diu "Fer es gargolins". "Gargolí" gargarisme (Mall., Men.). DCVB..

Fer garjola *loc. v.* Fer gresca. Aguiló Dicc. DCVB.

Fer garrova *loc. v.* Menjar massa i caure malament a l'estómac. DCVB, Mall.

Fer gastos una cosa *loc. v.* Fer mal, donar molèstia. *Aquesta me fa gastos* (Santanyí). DCVB, Mall.

Fer gitera *loc. v.* Causar malestar a una altra persona a causa de la realització d'una acció determinada que molesta. Rond. Mall.: *Hauries de veure si calles, que ja m'has feta gitera! Tan boig ets tu com aquells dos que t'han donada sa raó! ¿Val més matinejar que a missa anar?*

Fer gloses *loc. v.* Estar despert encara a hora molt avançada de la nit. DCVB, Palma.

Fer goig *loc. v.* Agradar, esser desitjable; esser bonic, agradable de veure, de contemplar. *Avorreix totes coses que res de vanitats ne dalits de aquest món no li fan goig*, Carbonell Ex. Joan II, c. 30. *I el fruit ja vermelleja fent goig entre les joies*, Atlàntida ii. *Era atlota que feya gotx*, Galmés Flor 10. «*Mira aquestes cireres, quin goig fan!*» «*Això no em fa gens de goig*» això no m'agrada gens, em sembla que no ha d'anar bé. *Unes històries que a mi 'm davan ben poch goig*, Roq. 11. DCVB.

Fer gongues a algú *loc. v.* Fer-li esqueneta, deixar-lo enfilar damunt l'esquena o espatlles perquè pugui arribar a un lloc elevat. DCVB, Sóller, Fornalutx.

Fer gorgera *loc. v.* No fer feina, passar el temps sense treballar. DCVB, Santa Margalida.

Fer gràcia d'una cosa *loc. v.* Fer-ne donació, regalar-la. *Los dits prínceps començaren a fer gràcies de viles e castells a tots aquells qui passats eren en son servey*, Turell Rec. 129. *De ses viles i sos ramats só hereva; | si els vols, jo te'n faig gràcia*, Atlàntida i. DCVB.

Fer gràcia *loc. v.* Esser una cosa curiosa i simpàtica, atractiva. DCVB.

Fer gran dia *loc. v.* Arribar tard. «*Em pensava arribar d'hora, i he fet gran dia*». DCVB.

Fer grandeses *loc. v.* Fer ostentació de poder, de riquesa, etc despendre excessivament. DCVB.

Fer grans extrems *loc. v.* Manifestar exageradament els sentiments. *Fent uns extrems i exclamacions*, López Rel. 54. DCVB.

Fer grifar algú *loc. v.* Fer-li perdre la paciència, fer-li passar moltes rabiades. DCVB, Men.

Fer gros *loc. v.* Exagerar per bé o per mal les qualitats d'un fet o d'una acció, d'un objecte, d'una persona o cosa. Rond. Mall.: *Oh que ho és, de garrida! Oh que ho és, de bella dona! Gros mos ho havien fet, però encara no havien dit la mitat de lo que és ella!* 'Sa fia del Sol i de la Lluna'

Fer grossa festa de petit sant *loc. v.* Donar molta d'importància a coses insignificants. DCVB.

Fer hora per llego *loc. v.* Prosperar molt DCVB. Rond. Mall.:*Amb aquelles dues dides es dos infantons feren hora per llego engreixaren, cresqueren una cosa de no dir. 'La bona Reina i la mala cunyada'*

Fer hora per llegua *loc. v.* Fer molt de camí, progressar ràpidament. *Mas crech que porà a legua per hora / anar a son pas encara molt bé*, Proc. olives 255. DCVB.

Fer hostals *loc. v.* Aturar-se sovint.. DCVB, Mall.

Fer i callar *loc. v.* Obrar calladament vencent els obstacles sense soroll ni violències. També es diu callar i fer la seva. *Es d'aquells que fan y callan; / envant sempre; y maldement / par.eix que fa poca via, / tota la feyna li ret.*,Penya Poes. 186. DCVB.

Fer i desfer, feina del diable *loc. v.* Es diu per censurar els qui, per no haver pensat bé el que calia fer, han de desfer-ho i refer-ho després. DCVB.**Variants:****Fer i desfer** *loc. v.* Obrar amb llibertat completa, sense discussió. DCVB.

Fer jaç *loc. v.* Abundar molt. DCVB.**Variants:****Fer jaç, d'alguna cosa** *loc. v.* Tenir-la o gastar-la en abundància. DCVB.

Fer jaquesos *loc. v.* Fer pallassades, fer de divertit amb poca gràcia. DCVB, Lluçmajor.

Fer juda *loc. v.* Ajudar a pujar, fer esqueneta. DCVB, Sóller.

Fer jueus *loc. v.* Resistir-se a fer una cosa; negar-se a les impositcions d'altri. DCVB, Mall.

Fer l'abrer a un animal *loc. v.* Matar-lo. Per extensió ho diuen també referint-se a persones, sia quina sia la manera de matar-les; i metafòricament significa "capturar, vèncer, impedir de fer alguna cosa". *Fins ara es carnicés havian fet l'abré an es xots...y an es puplich*, Roq. 12; *Me'n volia anar ia quest costipat m'ha fet l'abrer*, DCVB, Mall.

Fer l'Advent (el sembrat) *loc. v.* Sofrir retard en la naixença, a causa d'haver estat sembrat massa tard i haver-li sobrevingut el fred més prest del que convenia (Mall.). Aquesta expressió es refereix al temps en què es fa aqueix retard, que és entre les primeres fredorades i Nadal. DCVB, Mall.

Fer l'aleta *loc. v.* En sentit figurat significa fer la bona, anar a qualcú davant i darrera amb bones paraules i ballar-li l'aigua davant, a fi d'obtenir-ne qualche cosa; més especialment un home festejar una dona, fer-li mostres d'amor. Els exemples no són de Bal. *Ja un verdum feia l'aleta sobre el ram*, Ruiria Parada 63.; *Valga'm Déu, quina polleta / que n'és sortida a ballar! / quants de pollastres hi ha / qui li farien l'aleta*. Cançó pop. Men. DCVB.

Fer l'anada del fum *loc. v.* Anar-se'n per a no tornar. «*Mal fessis s'anada d'es fum, que se n va i no torna!*». DCVB.

Fer l'anada per la vinguda *loc. v.* Tornar de buit o sense haver aconseguit allò que havien anat a fer / Fer calada buida, fer gestions que no donen profit DCVB.

Fer l'àngel *loc. v.* Fer el beneit de conveniència (Martí G. Dicc.). DCVB.

Fer l'arbre *loc. v.* a) Posar-se amb les mans en terra i tot el cos descansant verticalment damunt elles, amb les cames cap amunt. (Men.) b) Fer tot el possible per aconseguir una cosa (Men). *En Toniet fa l'arbre per menjar confits.* DCVB, Men. **Variants:** **Fer l'arbre de la cama** *loc. v.* DCVB, Men.

Fer l'arpeta *loc. v.* Robar. DCVB, Men.

Fer l'arròs per la trompa [Fer s'arròs per sa trompa] *loc. v.* Fracassar, ser vençut, no aconseguir allò que es proposava. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *Negú es estat capaç de treure'm de ca's gigant ni de tair-li es caparrot!(...) Tots feren s'arròs per sa trompa!.* 'En Juanet Cameta-curta i ses tres capsetes'

Fer l'article *loc. v.* Fer l'elogi interessat d'una cosa, o fer-ne propaganda. DCVB.

Fer l'ase *loc. v.* Fer estupideses. *Ni feien s'ase els atlots en sortí de s'acadèmia,* Roq. 40. DCVB.

Fer l'endavallament *loc. v.* Fer caure moltes coses o una cosa apartosament. *No t'enfilis dalt sa taula que faràs l'endavallament!.* DCVB, Men.

Fer l'enze *loc. v.* Fer l'orni, el beneit. DCVB.

Fer l'hora *loc. v.* Dormir una estona després de dinar. DCVB, Mall.

Fer l'orbet [Fer s'orbet] *loc. v.* Fer el desentès, el beneit, fingir de no veure allò que li mostren o de no sentir el que li diuen. DCVB. / *Si en teniu ganes, no fassau pus s'orbet,* Alcover Rond. II, 72. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *Voltros feis s'orbet, paupau paupau, i, com ve s'estrènyer vos treu sa carn de s'olla i vos afona.* 'N'Elionoreta'

Fer l'orella cucarella *loc. v.* Fer el cuc de l'orella malalt, cansar molt de sentir dir sempre allò mateix. *Me n'ha fet s'oreia cucarella de tant de sentir-lo-hi contar.* DCVB, Manacor.

Fer l'orella sorda *loc. v.* Fer el sord, fingir que no sent allò que li diuen, fer com si no ho sentís. DCVB. **Variants:** **Fer orelles sordes** **Fer orelles de cònsol** **Fer orelles de marxant** **Fer orelles de mercader**

Fer l'ossa *loc. v.* Tenir gran diarrea o grans pèrdues orgàniques, buidar-se molt. DCVB, Mall.

Fer l'ou *loc. v.* Ajuntar els caps de tots els dits d'una mà. **Jo no puc fer l'ou tinc les mans balbes,** Ruyra par.ada 13. DCVB.

Fer l'ou *loc. v.* Defecar. DCVB, Men.

Fer l'ull *loc. v.* Aclucar un ull tenint obert l'altre, cosa que se sol fer com a senyal a algú, per indicar-li alguna cosa sense parlar. DCVB.

Fer l'ull viu *loc. v.* Estar molt atent, vigilant. DCVB. **Variants: Anar ulls espolsats Anar amb set ulls i set orelles** (eiv.)

Fer l'ungla *loc. v.* Robar. DCVB. **Variants: Fer córrer l'ungla** *loc. v.* DCVB

Fer l'ullastre esbrancat [Fer s'uiastre esbrancat] *loc. v.* DCVB, Mall. **Variants: Fer l'ullastre** *loc. v.* DCVB, Men.

Fer la babalua [Fer sa babalua] *loc. v.* Estar a l'aguait o esperant qualche cosa sense fer-ho coneixedor, fingint indiferència. DCVB, Ciutadella.

Fer la balança [Fer sa balança] *loc. v.* Oscil·lar, moure's alternativament d'una banda i de l'altra (Mall.). DCVB, Mall.

Fer la ballaruga *loc. v.* Ballar. *Y els teus primors fent la ballaruga*, Roger Pera, 11. DCVB.

Fer la barba *loc. v.* 1. afaitar, raure la barba. 2. met., Enganyar amb astúcia. *Pagar lo barber per fer les barbes al prior... e beneficiats*, doc. a. 1436 (Miret Templers 454).

Fer la barbega a algú *loc. v.* Enganyar-lo amb manyagaries fingides. Amengual Dicc. DCVB.

Fer la barbeta a algú *loc. v.* 1. Pegar-li amb la mà davall la barba per fer-li petar les dents; (Labèrnia Dicc.); met. Guanyar-li, avantatjar-lo, deixar-lo enrera en els estudis o en altra empresa (Men.). «*Estudia molt, que si no, ets altres te faran la barbeta*» (Ciutadella). 2. Fer-li la bona per obtenir-ne favors. Tocan la barbeta als frares per que 'ls fassin caritat, Bertran Cansons, 278. *No necessita cap crítich que li fassa sa barbeta*, Roq. 47. DCVB.

Fer la bisca [Fer sa bisca] *loc. v.* Mirar de través. DCVB, Mall.

Fer la bona a algú *loc. v.* Procurar acostentar-lo, fer-se-li agradable per treure'n profit. *Lo milló seria que fes la bona a s'Administradó de correus*, Ignor. 22. DCVB, Mall., Men.

Fer la bona, a algú *loc. v.* Procurar acostentar-lo, fer-se-li agradable per treure'n profit DCVB. Rond. Mall.: *I tant a ella com a son par.e tothom procurava fer-los la bona i vetlar-los bé es ble, per allò que diuen Guardau-vos d'un poi entrat en costura.* 'La bona Reina i la mala cunyada'

Fer la cabellera a algú [Fer sa cabellera a algú] *loc. v.* Adular-lo, fer-li la bona. DCVB, Mall.

Fer la capa *loc. v.* Presidir una processó, anant darrera amb capa pluvial. DCVB.

Fer la cercavila *loc. v.* Passejar sense objecte, andoiar. Aguiló Dicc. DCVB.

Fer la clenxa a qualcú [Fer sa clenxa a qualcú] *loc. v.* Adular-lo. DCVB, Mall.

Fer la clucaina *loc. v.* Clucar els ulls, morir-se. Aguiló Dicc. DCVB.

Fer la cogullada *loc. v.* Capbussar-se. Aguiló Dicc. DCVB.

Fer la contenta (a un creditor) *loc. v.* Pagar-lo, refer-lo del que ha bestret o deixat en préstec. *Que als dits creadors no és stada feta alguna contenta de les dites pensions*, doc. a. 1451 (Boll. Lul. ix, 227).; *Per quant nostre desig és attendre e complir lo que prometem e salvar nostre crèdit, venim deliberats fer la contenta als qui siam tenguts..., qui en tanta necessitat nos accorregueren*, doc. a. 1473 (arx. mun. Igualada). DCVB.

Fer la cornamula *loc. v.* Importunar demanant o queixant-se contínuament. *Jesús quin cornamula que ets*. DCVB, Palma.

Fer la corretgeta a un arbre *loc. v.* Llevar-li en rodó un tros d'escorça. DCVB.

Fer la cort a qualcú *loc. v.* Obsequiar-lo cerimoniosament, fer-li molta reverència o mostrar-li gran afany de complaure'l. fig. *Que una atlota visca grassa / quant ha fet els vint y dos / si no té cap jove hermós / qu'un poquet de cort li fassa*, *Penya Poes*. 178. DCVB.

Fer la cort *loc. v.* Obsequiar cerimoniosament, fer-li molta reverència o mostrar-li gran afany de complaure DCVB. Rond. Mall.: *Amb aquell estol de fadrinets i fadrinetes que les feien la cort i les ballaven l'aigo davant*. 'El rei sabí'

Fer la creu a algú *loc. v.* Casar-lo, unir-lo en matrimoni cristià. *Aquesta corporació del clero, que quan se determinen a despatxar-te y a fer-te la creu, ja pots proclamar que t'han enllestit per tota la temporada no hi ha ningú que te la descarregui*, *Vilanova Obres*, xi, 64. DCVB.

Fer la despesa a qualcú *loc. v.* Pagar l'import d'allò que consumeix. DCVB.

Fer la dormilega *loc. v.* Dormir fora de les hores normals de descans (Mall.). DCVB, Mall.

Fer la farina blana [Fer sa farina blana] *loc. v.* Baixar la veu, ablanir-se; obeir o sotmetre's per por. DCVB. Rond. Mall.: *Com va veure que el dimoni no s'atxillava gaire i que feia sa farina blana, cobra coratge*. 'Una madona que enganà el dimoni'

Fer la farina blana *loc. v.* Baixar la veu, ablanir-se; obeir o sotmetre's per por. «*De totd'una em va donar un mal arrambatge; però quan va veure que jo l'amenaçava, va fer la farina blana*». *Pregaren lo cardenal que ell fos mijancer entr'ells e lo rey de França; ...que ya feyen lo rey de França e ell pus blana farinaque no solien fer*, *Muntaner Cròn.*, c. 126. *Gebellí que ja tenia la mà al coltell... féu lavors la farina blana e respòs-li axí Odà, germà car*, *Eximenis Terç*, c. 121. DCVB.

Fer la feina d'En Jafà (o d'En Jaufà, o d'En Jofà), qui fa i desfà *loc. v.* Es diu d'aquells qui desfan o deixen sense efecte allò en què abans han treballat. DCVB.

Fer la fel [Fer sa fel] *loc. v.* Estar molt irritat DCVB. Rond. Mall.: *I allà sa mòpia del Rei-Tortuga que feia sa fel de ràbia i de mal a pler que estava, que no sabia on s'havia de posar, i que hauria esclafat amb ses dents no un re, sinó tots quants de rens li fossen venguts davant*. 'Es Mèl·lero Rosso'

Fer la fel *loc. v.* Estar molt irritat. DCVB, Mall. **Variants:** **Fer la fel pels ulls** [Fer sa fel pels ulls] *loc. v.* *Cortines i cobricel / a dins sa cambra hi havia; / es criats feien sa fel / de sa ràbia que tenien.* DCVB, Mall. **Treure el fel per la boca** [Treure es fel per sa boca] *loc. v.* DCVB, Men.

Fer la figa *loc. v.* Posar un dit damunt el dit llarg de l'altra mà. *Fer la figa medium ostendere unguem digito super imposito,* Esteve Eleg. DCVB.

Fer la firma en el braser *loc. v.* Escampa amb la paleta el foc quan s'està acabant. Aguiló Dicc. DCVB.

Fer la forçosa a algú *loc. v.* Forçar-lo a fer el que no vol. DCVB.

Fer la fotja [**Fer sa fotja**] *loc. v.* Estar silenciós o aparentment inactiu, apar.entar indiferència.. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *En Martí nostro, fent sa fotja, fa tot quant vol. Tu calles i fas sa fotja per què no contestes quan te demanen?. I li crida s'atenció una cosa fora mida aquell jovenet que feia tanta sa fotja per baix d'es balcó. 'Ses tres flors'*

Fer la garanja *loc. v.* Fer la vessa, estar sense fer gens de feina (Men.). *Tot lo dia fas la garanja.* DCVB, Men.

Fer la garra parda [**Fer sa garra parda**] *loc. v.* Fingir hipòcritament no ser-ne, no saber res d'una cosa. Figuera Dicc. DCVB.

Fer la garseta a qualcú *loc. v.* a) Elogiar-lo excessivament, adular-lo (Mallorca); b) Fer-li la guitza; superar-lo, impedir-li de fer el que voldria. (Mall.). DCVB, Mall.

Fer la gata moixa *loc. v.* Esser hipòcrita, fingir bondat o devoció. *Ma filla...no tinga que pensar que fent la gata moixa m'a de dar a entendre blanc per negre,* Rond. De R. Val. 32. DCVB, bal., val. **Variants:** **Fer la moixa morta** *loc. v.* DCVB, bal.

Fer la gerra *loc. v.* Posar-se amb els colzes separ.ats del cos i amb les mans agafant la cinta. DCVB. **Variants:** **Fer nanses de gerra** *loc. v.* DCVB.

Fer la gràcia *loc. v.* Fer el favor (de tal o tal cosa). *Feu-me la gràcia de pendre una somereta,* Villena Vita Chr., c. 83. *Almenys feu-me gràcia que yo vaja ab vós,* Tirant, c. 3. DCVB.

Fer la guiterra *loc. v.* Gratar-se insistentment. DCVB.

Fer la guitza a algú *loc. v.* Contrariar-lo, produir-li molèstia, causar-li una contrarietat. *Y els he fet la guitza a tots,* Oller Bogeria 94. *Mos insinuaven trapaces per fer la guitza an es mestre,* Ruiz Pablo (Catalana, i, 411). *Lo foc fa la guitza al combustible; l'aigua fa la guitza al foc, i a l'aigua li fan la guitza los taberners y els boticaris,* Moreira Folk. 234. DCVB.

Fer la llançadora *loc. v.* Anar i venir repetidament. *Anava i venia d'un cap de pis a l'altre com una llançadora,* Pons Com an., 138. DCVB. **Variants:** **Com una llançadora** *loc. adv.* DCVB.

Fer la llesca *loc. v.* Fer la guitza, contrariar; destorbar de reeixir. DCVB.

Fer la mà enrera *loc. v.* Fer senyal de no voler donar res. DCVB.

Fer la Mare de Déu d'Agost *loc. v.* Colgar-se o estar colgat. Escrig-Ll. Dicc. DCVB.

Fer la mateixa funció *loc. v.* Tornar a fer una cosa, repetir una acció (generalment poc acceptable). DCVB.

Fer la mitja [Fer sa mitja] *loc. v.* Mig-riure, somriure. *Es confés fent sa mitja li respon,* Roq. 13. *Els patges feien la mitja,* Alcover Cap al tard 117. DCVB, Mall.Rond. Mall.:*Na Catalineta fa un poc sa mitja, i totd'una es sol surt, s'aigo s'espasa, i sa colometa diu. 'La Mare Baleneta'*

Fer la mitja castanyola [Fer sa mitja castanyola] *loc. v.* Fer la mitja rialla, somriure. DCVB, Alaró.

Fer la mitja rialla *loc. v.* Somriure. A Mallorca es diu el·lípticament "fer sa mitja". *Els patges feien la mitja / al portal on jugaven a daus,* Alcover Cap al tard, 117. *El pare feia també una mitja rialla.* Massó Croq. 185. DCVB. **Variants:** **Fer sa mitja** *loc. v.* DCVB, Mall.

Fer la moixama a algú *loc. v.* Amoixar-lo amb mires interessades, fent-li molt la bona. DCVB, Orient de Mallorca.

Fer la pala a algú *loc. v.* Fer-li la bona. *Sa cunyada em fa la pala / quan m'enquantra p'es carrer, / i jo encara sols no sé / es seu germà si m'agrada.* Cançó pop. Lluçmajor. DCVB, Mall.

Fer la pamparruana *loc. v.* Estar ocios, i anar d'ací d'allà, vagabundejar. DCVB. **Variants:** **Tocar-se la pamparruana** *loc. v.* DCVB.

Fer la pàrdola *loc. v.* No fer bonda. DCVB, Mall.

Fer la part d'algú *loc. v.* Ser-ne partidari, ajudar-lo. DCVB.

Fer la partera *loc. v.* Fer el malalt, fer-se cuidar molt com si estigués malalt. DCVB. **Variants:** **Semblar una partera** *loc. v.* DCVB.

Fer la paupa [Fer sa paupa] *loc. v.* Obrar amb excessiva lentitud. *Comanantlos que no fessen molt sa paupa,* Ignor 30. DCVB, Mall.

Fer la pega [Fer sa pega] *loc. v.* No poder més, haver fet el darrer esforç. DCVB, Men.

Fer la pell a algú *loc. v.* Matar-lo, i en hipèrb., fer-lo fracassar, enganyar-lo, vèncer-lo. DCVB.

Fer la pendòrria [Fer sa pendòrria] *loc. v.* Estar sense fer feina. Ferrer Dicc. DCVB, Men.

Fer la pipa *loc. v.* Xuclar-se els dits. DCVB.

Fer la plaça *loc. v.* Visitar els centres comercials o industrials d'una població, sia per vendre-hi gèneres, sia per comprar-n'hi. DCVB.

Fer la ploraieta [Fer sa ploraieta] *loc. v.* Plorar un poc. DCVB, Mall. **Variants:** **Fer sa plorallina** *loc. v.* DCVB, Mall.

Fer la pòlissa [Fer sa pòlissa] *loc. v.* Mancar deliberadament al lloc o a la feina on hi ha obligació d'anar. DCVB. Rond. Mall.: *El posà a ses escoles; però ell no n'era gens devot molts de dies feia sa pòlissa o hi anava tard.* 'En Gostí lladre'

Fer la pols a algú *loc. v.* Avantatjar-lo, passar-li davant, ser-li superior. *Ja que no has volgut fer la pols a les senyores de Roses..., potser a València gastaràs més coratge,* Ruyra Pinya, li, 21. DCVB.

Fer la pretxa *loc. v.* Conversar, parlar sense necessitat, només per passar el temps DCVB. Rond. Mall.: *En Bernadet va romandre; passaren la corona, sopar.en, feren la pretxa fins que sa son los guanyà de tot.* 'Es castell d'iràs i no tornaràs'

Fer la prima dels calamars *loc. v.* Sortir a pescar-los a darrera hora del capvespre, o devers les tres de la matinada, o de nits quan fa lluna. DCVB, Lluçmajor.

Fer la prova del ruc [Fer sa prova d'es ruc] *loc. v.* Fracassar en un intent. DCVB, Mall.

Fer la punyeta a algú *loc. v.* Fastiguejar-lo, molestar-lo , sobretot impedit-li de fer el que volia. DCVB

Fer la pupoa [Fer sa pupoa] *loc. v.* Moure's lentament i sense fer res de profit. DCVB, Men.

Fer la quantra *loc. v.* Anar contra l'opinió d'altri o dels seus intents DCVB. Rond. Mall.: *Es criats com el veren tan encabotat, el deixaren anar. Es maonès anà ben alerta a fer-li quantra.* 'Sa fia d'es carboneret'

Fer la quinqueta [Fer sa quinqueta] *loc. v.* Fer la guitza, Men. *Si que m'ha fet sa quinqueta jo mateix!*. Ruiz Nov. 134. DCVB, Men.

Fer la rapota *loc. v.* Rampinyar. Labèrnia-S. Dicc. DCVB.

Fer la rata (o la rateta) *loc. v.* Produir reflectiments amb un mirall o altre objecte lluent posat a l'acció dels raigs de sol, per enlluernar qualcú. DCVB, or., occ., val.

Fer la ravaleta [Fer sa ravaleta] *loc. v.* Conversar de diversos temes o sense determinat, per passar el temps, per entretenir-se; cast.hacer tertulia. DCVB, Ciutadella.

Fer la ronsa *loc. v.* Entretenir-se o endarrerir-se en l'execució d'una cosa, procurant no fer-la o esperant que altri la faci. *Ell debades fa la ronsa,* Ignor. 3. DCVB, Mall.

Fer la rosca a algú *loc. v.* Fer-li la bona, procurar tenir-lo content per obtenir-ne beneficis. Querol Hercab. 197. DCVB.

Fer la santíssima a algú *loc. v.* Fer-li la guitza, contrariar-lo molt. *Semblava que ara ho fes expressament d'escriure fora de to, per fer la santíssima al director primer.* (Puig Servitud, 112. DCVB.

Fer la seva *loc. v.* Obrar amb independència, encara que sigui en perjudici d'altri. DCVB.

Fer la seva pacotilla *loc. v.* Fer el seu negoci particular, especialment traient profit d'un càrrec. DCVB.

Fer la terrola *loc. v.* En el joc de juli, fer un salt i acotar-se, i repetir-ho fins que es perd. DCVB, Manacor.

Fer la tómbola *loc. v.* Ajeure's per dormir o reposar. DCVB, Mall. Torna fer la tómbola, y dorm qui dorm, Alcover Rond. I, 164. DCVB.

Fer la torniola *loc. v.* Fer la ronda per entretenir-se o per alguna finalitat. *El voltor... fent la torniola s'acosta a sa presó,* Alcover Poem. Bíbl. 21.; *En Tomeu... comensà a fer la torniola a l'amo perquè fos ell y no altri el portador del present,* Penya Mos. iii, 88. DCVB.

Fer la torniola *loc. v.* Perdre temps a un lloc sense necessitat. DCVB. Rond. Mall.: *¿Tot això saps, i encara fas sa torniola dins es niu?* 'Es corb de Ses Puntes'

Fer la torta [Fer sa torta] *loc. v.* Clucar un ull. DCVB, Mall.

Fer la truniona [Fer sa truniona] *loc. v.* Fer la torniola. DCVB, Alqueria Blanca.

Fer la tuta [Fer sa tuta] *loc. v.* Fer el beneit, fingir no sentir o no entendre les coses. Relaxar-se una mica d'allò que s'està fent. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Es gat fa un poc sa tuta, i, com se'n tem, es cans ja li són damunt.* 'Sa raboa i es gat'

Fer la varca *loc. v.* Fer la guitza, fer una mala passada amb astúcia (Men.). DCVB, Men.

Fer la vessa *loc. v.* Estar sense treballar ni fer res de bo. DCVB, Men.

Fer la vetla [Fer sa vetla] *loc. v.* Passar la nit o una part de la nit sense dormir, sia guardant quelcom, sia treballant, sia parlant, etc. DCVB. Rond. Mall.: *-Idò roman! -diu s'ermità- farem sa vetla plegats.* 'Es castell d'iràs i no tornaràs'

Fer la vida a algú *loc. v.* Mantenir-lo, donar-li menjar suficient per al seu sosteniment. «¿Què guanyes, fent de criat?—Vuit-centes pessetes i la vida». Sens paga alguna que no hagen del dit espital, com ja hagen la vida en aquell, doc. a. 1475 (BSAL, vii, 204). Ha convengut anar mendicant cercant lur vida en altre loch, doc. a. 1485 (BSAL, x, 9). DCVB.

Fer la vida del canot *loc. v.* Viure en l'ociositat. Fer vida amplota, de menjar molt i no fer feina. DCVB./ DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Això era un fadrí vei, tan poc afectat de feina*

com un ca de garrotades, però que es pedaç no li bastava per poder fer la vida del canot.
'En Juanet de l'Onso'.

Fer la viona [Fer sa viona] *loc. v.* Fer molta via, caminar o obrar ràpidament, fer tot quant sigui possible per aconseguir una cosa (Mall.); És paraula molt usada per Mn. Alcover però amb la forma incorrecta aviona. *Tothom va fer tant s'aviona...*, Alcover Rond. i, 270. *Allà hauríeu vista fer s'aviona a tota aquella gent*, ibid. v, 87. DCVB, Mall.Rond. Mall.:*I donà tanta pressa i tothom va fer tant sa viona, que dins tres dies tot estigué a punt de pastora mia.* 'N'Espar.danyeta'

Fer la viu-viu *loc. v.* Anar tirant, passar la vida amb dificultats, així com un pot. *El pobre xicot feia la viu-viu en un despatx comercial*, Caselles Mult.166. *Sa véia feia la viu-viu encara*, Rosselló Valldem. 49. *Feien la viu-viu, valetudinaris prematurs, grans invàlids*, Espriu Lab. 180. DCVB. [Apareix transcrita fonèticament tota l'expressió en balear]

Fer la volta del pago *loc. v.* Mirar-se més a ell mateix que als altres. «*Qui murmura, més valdria / la volta del pago fes; / amb ell mateix trobaria / tant que murmurar, o més*» (cançó pop. Mall.). DCVB.

Fer la xorbella *loc. v.* Fer ullons, mirar amb els ulls mig clucs. DCVB. Rond. Mall.:*Sa moixa estava amb sos uis mig clucs fent la xorbella.* 'Sa moixa i s'àliga'**Variants:Fer xorbella** *loc. v.* DCVB, Campos.**Fer s'orbella** *loc. v.* Mirar amb els ulls mig clucs. DCVB, Petra.

Fer les amors *loc. v.* Posar-se en relacions amoroses un home amb una dona. DCVB.

Fer les ateses *loc. v.* Executar un càstig després de prometre o prevenir que seria rebut DCVB. Rond. Mall.:*Perque en tenien massa por de que, així com les havia fetes ses promeses, no les fes ses ateses, i les enviàs a l'altre món més que de pressa.* 'Ses tres flors'

Fer les busques endins a algú [Fer les busques endins a algú] *loc. v.* Apurar-lo molt, posar-lo en perill imminent. DCVB, Mall.

Fer les calces a un i les sabates a un altre [Fer ses calces a un i ses sabates a un altre] *loc. v.* Voler contentar o atendre a dues coses oposades (Mall.). DCVB, Mall.

Fer les cartes [Fer ses cartes] *loc. v.* comandar, esser l'amo. DCVB, Mall.

Fer les corades de riure [Fer ses corades de riure] *loc. v.* Esbutzar-se de riure, riure amb grans contorsions (Mall.). *Y com veyà que s'arròs anava a grumayons y tants d'esclips i esclops, feya ses corades de riure*, Aguiló C., Rond. De R. 27. DCVB, Mall.

Fer les coses a la brutenca *loc. v.* Fer les coses grosserament, sense mirar-s'hi.. DCVB, Men.

Fer les cossigolles endins [Fer ses cossigoies endins] *loc. v.* Posar en perill o estretor. DCVB.

Fer les darreres [Fer ses darreres] *loc. v.* Estar a punt de morir-se. Agonitzar. DCVB. Rond. Mall.: *En Ferrandí davallà, i veu que és un aucellet embarrassat dins un aritjal i que ja feia ses darreres.* ‘En Ferrandí’

Fer les deu *loc. v.* Prendre un refrigeri a mitjan matí els treballadors del camp. DCVB, Bonansa, Capdella, Mall., Eiv.

Fer les enzes a qualcú *loc. v.* Fer-li ganes d'una cosa mostrant-la-hi, excitar-lo, provocar-lo. DCVB, Manacor.

Fer les feines [Fer ses feines] *loc. v.* Defecar. DCVB, Bal.

Fer les foranes [Fer ses foranes] *loc. v.* Collir aqueixes olives més allunyades de la soca. *Sa forana no la vull / perquè està plena d'espines; / que la facin ses Tonines / o sinó ses Catalines, / qui no n'han feta cap, 'vull.* DCVB, Mall.

Fer les galtes vermelles, a algú [Fer ses galtes vermelles, a algú] *loc. v.* Pegar tocs a les galtes fins a fer-les ben vermelles. DCVB. *Li varen dir ses mil llàstimes, li feren ses galtes vermeies de galtades.* ‘Un festetjador’

Fer les joventuts [Fer ses joventuts] *loc. v.* Fer vida alegre i de diversió, pròpia de gent jove. DCVB.

Fer les llesques per curt *loc. v.* Campar prim, tenir poc de què menjar. DCVB, Mall..

Fer les lletres grosses [Fer ses lletres grosses] *loc. v.* Portar una administració de manera irregular, procurant treure'n profit per mitjans il·legals. DCVB, Mall.

Fer les necessitats *loc. v.* Defecar o orinar. DCVB.

Fer les ontes [Fer ses ontes] *loc. v.* Riure's d'algú. DCVB. Rond. Mall.: *¡Ara ja estic a pler! ¡Ja no em tornarà fer pus ses ontes damunt es meu cirerer, ni em cantarà pus cançons.* ‘S'Aucellet’

Fer les onze *loc. v.* Menjar i beure un poc, devers les onze del matí, per arribar millor a l'hora de dinar, sobretot els treballadors del camp. DCVB.

Fer les paus [Fer ses paus] *loc. v.* Posar-se en pau, declarar-se amics. DCVB. Rond. Mall.: *I no surtes per res d'aquesta alcova fins que jo haja par.lat a mon par.e i el tenga ginyat a fer ses paus.* Es tres mantells d'or’

Fer les paus *loc. v.* Posar-se en pau, declarar-se amics; fig., declarar-se satisfet algú per haver venjat o compensat una ofensa d'altri. *Vàrem fer les paus,* Ruyra Parada 31. DCVB.

Fer les pessigolles endins a algú *loc. v.* Atacar-lo fort, posar-lo en una situació perillosa o difícil. *Los feyen ses pessigoyes ben endins,* Alcover Rond. I, 142. DCVB, Mall.

Fer les porgueres grasses [Fer ses porgueres grasses] *loc. v.* Menysprear o deixar com a inútil molta cosa que seria de profit. DCVB, Mall., Men.

Fer les porgueres grasses *loc. v.* Deixar perdre coses útils. DCVB.

Fer les ultres a algú *loc. v.* Fer-li els comptes, plantar-li cara. DCVB, Mall.

Fer llarg *loc. v.* Obrar o parlar massa; exagerar l'acció o l'expressió DCVB. Rond. Mall.:*S'altre només tenia por de fer llarg, i va estrènyer ses dents amb tota sa força i va acopar es morros.* ‘Dos qui duien conversa enrera’

Fer llarg *loc. v.* Obrar o parlar massa; exagerar l'acció o l'expressió. *Li donaren una ablanida, que se pensavan haver fet llarch*, Alcover Rond. i, 146. DCVB.

Fer llargueses *loc. v.* Despendre molt, sense restricció; fer ostentació de liberalitat. DCVB.

Fer llegir de monja *loc. v.* Llegir malament, una cosa per una altra, tergiversant.. DCVB, Mall.

Fer llegua per hora *loc. v.* Anar molt de pressa, avançar veloçment, tant en sentit local com immaterial. *Mas crech que porè a legua per hora / anar a son pas encara molt bé.* Proc. Olives, 255. DCVB. **Variants:** **Fer hora per llegua** *loc. v.* DCVB, Mall. .

Fer llibre nou *loc. v.* Canviar de vida, de conducta. DCVB.

Fer llinatge a part *loc. v.* Fer lliga a part, separar-se dels seus parents o dels qui haurien de ser els seus companys. DCVB.

Fer llobada *loc. v.* fig. Deixar d'assistir a un lloc a on s'acostuma d'anar; faltar-hi. DCVB.

Fer lluernes *loc. v.* Emetre claror per reflexió del sol en un mirall. DCVB.

Fer llum *loc. v.* iròn. Tapar la claror a un altre; fer nosa, sobretot amb una vigilància importuna. DCVB **Variants:** **Fer llum** *loc. v.* intervenir com a cooperador en una cosa il·lícita o poc decorosa (pròpiament en les relacions sexuals d'altri). DCVB. **¿Que has fet llum?** *en.* Quan algú conta coses reprovables com fetes per altres i amb tal seguretat que sembla que ho hagi vist, li pregunten «¿Que has fet llum?». DCVB.

Fer llumenetes els ulls a algú *loc. v.* Brillar els ulls per efecte d'haver begut massa. DCVB.

Fer lluna *loc. v.* Treure de casa un objecte o objectes de valor, com fruits, collita en general, i vendre-ho d'amagat del cap de casa. DCVB. Rond. Mall.:*-¿I si ets infants, diu aquell, en són causa, d'es deutes, que fan lluna i no deixen pèl a raure a son par.e i el deixen an es pobre par.e com un jonc de fuies?.* ‘Sa llampra meravellosa’

Fer lluna o Fer llunes *loc. v.* Treure de casa un objecte o objectes de valor, com fruits, collita en general, i vendre-ho d'amagat del cap de casa. Especialment a) Anar a robar fruita dels arbres (Valldemossa). *Lo cabaler que va curt de quartos i fa una lluna de blat a son pare o de oli a sa mare, lo poble el n'absol*, Serra Calend. folkl. 19. (Ll., Urgell, Segarra, Ribera d'Ebre, Mall.). DCVB

Fer llurro *loc. v.* Treballar debades, no aconseguir allò que un se proposa. ap. Aguiló Dicc. DCVB.

Fer lo gros o Fer del gros *loc. v.* Mostrar enuig o menyspreu envers algú. *Moltes vegades avé que passen maior pena per los enamorats a qui fan lo gros, que no ells, si bé 's cuyden esser desamats*, Curial, DCVB.

Fer mà de moix *loc. v.* Robar (Mall); Palpar d'amagat, sobretot per fins luxuriosos (Men.). DCVB, Mall., Men.

Fer mac s'era *loc. v.* Barrejar-se petits còdols amb el blat que s'hi bat, per trobar-se en mal estat el sòl de l'era. Mall. Ap. Rokseth Cult. 166. DCVB.

Fer mal cantet *loc. v.* Parlar en sentit desfavorable. DCVB, Mall.

Fer mal d'uis *loc. v.* Fer malpensar o provocar disgust, indignació DCVB.Rond. Mall.: *Na Marió i sa mare, totes satisfetes perquè En Bernadet ja no les faria pus nosa ni pus mal d'uis.* 'La Mare Baleneta'

Fer mal d'ulls *loc. v.* Fer malpensar o provocar disgust, indignació. DCVB.

Fer mal de son cos *loc. v.* Lliurar-se a les amors il·lícites. DCVB.

Fer mal de son prou *loc. v.* Fer mal ús. *No era possible que elles tinguessen tan bones robes sinó avent fet mal de son prou de ses persones*, doc. a. 1597 (Aguiló Dicc.). *Que tal per sancera pensau souint rebre, | que ja sta rompuda fent mal de son prou*, Viudes donz. 197. DCVB.

Fer mal joc a algú *loc. v.* Fer-li mala passada, anar-li amb mala intenció. *Arion coneixent lo mal joch que li volien fer*, Faules Isòp. 173. DCVB.

Fer mal paper *loc. v.* Actuar així com caldria no actuar, obrar malament. DCVB.

Fer mal profit *loc. v.* No donar benefici o fer més mal que bé. *Encara que'ls faça après mal profit*, Proc. Olives 363. DCVB.

Fer mal so *loc. v.* Manifestar-se desfavorable a allò que altri demana o proposa. DCVB.

Fer mala farina *loc. v.* Portar-se malament. DCVB.

Fer mala fi *loc. v.* Acabar malament. DCVB.Rond. Mall.: *El Rei i la Reina s'aferren per ell, perquè se creien que havia feta mala fi amb aquell par.ei de dies de no veure'l blanc ni negre ni sebre per on parava.* 'Una gírgola que dugué coa'

Fer mala lletra *loc. v.* Equivocar-se, incórrer en error en parlar. DCVB.

Fer mala planta *loc. v.* Tenir un aspecte desagradable o insignificant. DCVB. **Variants:** **Fer poca planta** *loc. v.* DCVB.

Fer mala sang *loc. v.* Irritar molt, produir un fort sentiment de repulsió. DCVB.

Fer mala via *loc. v.* Ennuegar-se. *Si no et gos espipellar / és per no fer mala via*, Vidal Mirall, 108. DCVB, Mall.

Fer malbé les coses a dreta ciència *loc. v.* Malmetre-les conscientment, premeditadament, amb coneixença del mal que es fa. DCVB, Ciutadella.

Fer malbé *loc. v.* Espatllar, deteriorar fins a fer inservible o gairebé destruït. *Una espantosa inundació ha fet malbé centenars de corterades*, Ignor , 20. DCVB.

Fer males criances *loc. v.* Fer accions dolentes (Menorca). *Aquests al·lots, no fan més que males criances!* (Ciutadella). DCVB.

Fer mals averanys *loc. v.* Inspirar recels o aversió. *La forca los feya mals averanys a tots.* Aguiló C., Rond. de Rond. 15. DCVB, Empordà, Mall.

Fer mamar els conillons *loc. v.* Agafar entre el dit polze i el pulgar de la pròpia mà el braó d'una persona, i agafant just la pell, fer remenar els dits. DCVB, Palma.

Fer mans i mànegues *loc. v.* esforçar-se molt, fer tot el possible. DCVB.

Fer mans i mànegues *loc. v.* Fer tot el possible, esforçar-se a aconseguir una cosa. *Calia doncs, fer mans i mànegues tot seguit, per a proporcionar-se els desagradables ingredients de la medicina*, Ruyra Flames 107. DCVB.

Fer marcades *loc. v.* Assenyalar les plantes que han d'esser aterrades per aclarir la sureda o per carbonar. DCVB.

Fer marro clos *loc. v.* Arreglar totalment, portar a bon terme una cosa. *En Toni -tro que ja es pensava haver fet marro clos y que ja tenia la Seu plena d'ous*, Aguiló Rond. De R. 30. DCVB, Mall.

Fer matinada *loc. v.* Dormir fins tard al matí. *Tal vegada un frare sorprès fent matinada*, Ruyra Flames 46. DCVB.

Fer matx *loc. v.* Destrossa, dany considerable. Rond. Mall.: *I, en tenir fam, sortia, i se n'anava allà on veia que havia de fer més matx, i tot ho arregussava.* 'En Martí Tacó'

Fer matx, com en paretjal [Farà matx, com en paretjal (DCVB)] *loc. v.* Es diu d'una persona o cosa que amenaça de fer destrossa, de causar perjudicis grossos. DCVB.

Fer mem-mem *loc. v.* Mamar. DCVB, Mall.

Fer menar es ca a beure, a algú *loc. v.* Fer-li fer una feina baixa. DCVB, Mall.

Fer menjar ceba o fer rosegar ceba *loc. v.* Fer enrabiatar, donar càstig a qualcú. DCVB.

Fer menjar pols (o terra) a algú *loc. v.* Vèncer-lo, enderrocar-lo. DCVB. Rond. Mall.: *El dimoni el se'n duia, com veia que un frare li havia feta menjar tanta terra.* 'Seneca i Lutero'

Fer menjaries *loc. v.* Menjades abundants (Menorca). Ferrer Dicc. DCVB. **Variants:**

Fer mentir algú *loc. v.* Fer-lo mentider, sostenir o demostrar que menteix. *Vós creyeu axò, emperò jo vos faré mentir*, Lacavalleria Gazoph; *Si digués que la pèrdia que ha sofert no m'ha afligit, mentiria*, Ruyra Flames 17. DCVB.

Fer més badalls que rots *loc. v.* (Urgell, Segarra, Vallès, Eiv.). DCVB.

Fer més calent que un all *loc. v.* Encalentir a colps; tupar (Escrig-Ll. Dicc.). DCVB.

Fer més feina que un patró pelut *loc. v.* Treballar intensament. DCVB.

Fer més mal (o més por) que una pedregada *loc. v.* Esser una cosa molt perjudicial o molt temible. DCVB.

Fer més mal que l'eruga *loc. v.* Ser molt danyós, donar molt de perjudici. DCVB. **Variants:** **Fer més mal que la pedra** *loc. v.* Causar grans perjudicis. DCVB. **Fer més mal que pedra seca** *loc. v.* DCVB. **Fer més mal que les orugues** *loc. v.* DCVB. **Fer més mal que una pedregada** *loc. v.* DCVB. **Fer més mal que la justícia** *loc. v.* DCVB.

Fer més nosa que una busca dins un ull *loc. v.* Esser molt molest, fer molta de nosa. DCVB, Mall.

Fer més nosa que una busca dins un ull *loc. v.* Ser molt molest, fer molta nosa. DCVB.

Fer més preguntes que la doctrina *loc. v.* Preguntar insistentment. DCVB.

Fer més que no li manen, com es missatge d'En Puça *loc. v.* Es diu del qui s'extralimita de les seves atribucions. DCVB, Men.

Fer més renou que es mestral *loc. v.* Moure molt de soroll. DCVB, Mall. **Variants:** **Fer més renou que un regiment de soldats** *loc. v.* DCVB. **Fer més renou que sa Tramuntana** *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: *Se'n tornen a sa madona, i li diuen, fent més renou que sa tramuntana.* 'Es dimonis boiets de Mainou'

Fer més renou que un sac de nous buides *loc. v.* Parlar molt i seguit, i sobretot parlar amb èmfasi o indignació. DCVB, Mall.

Fer més upa *loc. v.* Adquirir més importància, aparèixer com de més categoria. *Amb nom estranger perquè fa més upa*, Pons Com an. 104. DCVB.

Fer mirall la mar *loc. v.* Formar-se clapas clares en la superfície de la mar en desfer-se l'escuma de les ones, de manera que es veuen bé els peixos que nedan per sota l'aigua. DCVB, Mall.

Fer misteris *loc. v.* Parlar amb veu baixa i amb precaució perquè allò que es diu no arribi a orelles de tothom. *Contaven el fet amb cert mister*, Rosselló Many, 49. *Un rotlet de quatre o cinch sobreposats xerrava amb misteri dins s'entradeta*, Ignor. 57. ; *No sóc pas home de misteris, i tot lo meu va al mig del camí ral*, Vayreda Puny. 126. DCVB.

Fer mistos *loc. v.* Entre jugadors de billar, fer una percussió deficient del tac sobre la bola, sia per poca habilitat del jugador, sia per excessiva o deficient càrrega de guix a la punta del tac. DCVB.

Fer moixama *loc. v.* Obtenir resultat, fer feina retent. "*Tres o quatre colidores d'oliva fan molt poca moixama*" no cullen gaire quantitat (Pastoritx); "*Si no mos aixecam dematí, farem poca moixama*". DCVB, Valldemossa

Fer molt camí *loc. v.* Recórrer molta distància. DCVB.

Fer molt de duò *loc. v.* Fer coses extraordinàries en celebració de quelcom. DCVB.

Fer molt poca gràcia *loc. v.* No tenir gens de cosa agradable, esser repulsiu, molest. DCVB. **Variants:** **No fer gens de gràcia** *loc. v.* DCVB.

Fer moltes bufes amb poc vent *loc. v.* Presumir molt sense motiu. DCVB, Mall.

Fer moltes esquerdes *loc. v.* Fer molts de crits per poca cosa. DCVB, Men.

Fer moltes reverenciadures *loc. v.* [Reverència excessiva, exagerada (Artà)]. Tractar-lo amb manifestacions exagerades de respecte. DCVB. **Variants:** **Cercar les reverenciadures, a algú** [Cercar ses reverenciadures, a algú] DCVB.

Fer molts d'alens *loc. v.* Alenar espès per cansament corporal (Mall.). DCVB, Mall. **Variants:** **Fer més alens que un ca de caça** *loc. v.* DCVB, Mall.

Fer món nou *loc. v.* Anel·lar les coses existents per introduir-ne de noves. DCVB.

Fer moneda falsa [Faria moneda falsa] *loc. v.* Faria qualsevol cosa, arribaria a qualsevol extrem per obtenir quelcom. DCVB.

Fer moneda falsa *loc. v.* Fer qualsevol cosa, arribar a qualsevol extrem per obtenir quelcom DCVB. Rond. Mall.: *I això que la Reina Francineta era lo més bona al·lota, que no feia mal més que an es pa, i tothom de la Cort, fora la Reina veia, n'estava encantat, i a tots les hauria pogut fer fer moneda.* 'Sa flor de gericall i s'aucellet d'or'

Fer morir màrtir *loc. v.* Donar a algú molt mala vida, fer-lo sofrir molt. DCVB, Mall., Men. **Variants:** **Fer morir verd** *loc. v.* DCVB, Mall., Men. Rond. Mall.: *-Fii meu, tu em faràs morir verda! ¿Com no ho veus que mos tens acabats a tots amb aqueixes toixarrudeses teves?.* 'Na Dent d'or'

Fer morir verd *loc. v.* Donar molta mala vida. DCVB.

Fer mort i vida a un lloc *loc. v.* Estar-hi constantment. DCVB.

Fer mort i vida a un lloc *loc. v.* Estar-hi constantment. DCVB. Rond. Mall.: *El féu quedar a la casa, i ben begut i ben menjat hi féu mort i vida.* 'Sa Rondaia de Son Roig' **Variants:** **Fer vida i mort a un lloc** *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: *-Mira, aquí és ca teua, hi pots fer vida i mort. Si vols esser company de caça.* 'Dues germanes i un Bernadet'

Fer mòssa a un plat d'arròs *loc. v.* Llevar-ne molt, menjar-ne molt. DCVB, Eiv.

Fer mudar la pell a algú *loc. v.* Fer-lo patir molt. DCVB.

Fer musclet a algú *loc. v.* Girar-li el muscle, mostrar-li aversió, mala gana de tractar-hi (Mall.). DCVB, Mall.

Fer musclet *loc. v.* Girar-li el muscle, demostrar-li aversió, mala gana de tractar-hi DCVB.Rond. Mall.: *Ell sa carbonera no féu pus musclet a Na Catalina ni la tengué pus gens mal a pler.* ‘Sa guixeta tota sola’

Fer nassos *loc. v.* Mostrar-hi repugnància, no voler-la, refusar-la *Peguen una túbola de vin blanc... i vos assegur que no n'hi ha cap que hi fassa nassos ni que l'escupa*, Alcover Cont. 534.DCVB. Rond. Mall.: *No podien triar gaire, perquè ses dones de per allà així mateix hi feien nassos a haver-se d'embarcar; però acabaren per allargar-hi es coll.* ‘Es reim del rei moro amb set pams de morro’.

Fer nedar el porc *loc. v.* Fer dues cares per no quedar malament amb una altra persona, o fer embulls per sortir d'un assumpte o situació difícil. DCVB, Mall.

Fer net *loc. v.* Acabar les existències de diners o d'altra cosa. DCVB.

Fer nit *loc. v.* Passar la nit.. «Farem nit a Manresa». *Havent eixit... amb ànimo d'anar a fer nit en la torre*, Maldà Col·legi 93. DCVB.

Fer niu de tota brossa *loc. v.* Aprofitar-ho tot, saber fer economies. DCVB.

Fer Nofre *loc. v.* Fer beneit, considerar curt d'enteniment (Sineu). *Veiam si me faràs Nofre!*. DCVB

Fer noni *loc. v.* Dormir. DCVB, Ciutadella. **Variants:** **Fer noni- noni** *loc. v.* DCVB, Men.

Fer nonó *loc. v.* Dormir en el llenguatge infantil. DCVB, Mall.

Fer nosa *loc. v.* Obstruir, dificultar o privar algú o alguna cosa d'obrar, de funcionar, d'estar a pler. *Coses que facin nosa en la ribera*, doc. a. 1340 (BABL, xi, 397). *Indissoluble amor que han a lurs fillastres o a altres qui'ls fassen nosa*, Metge Somni iii. *Tot lo restant del món li fa gran nosa*, Ausiàs March l. *Hi que no'ls fa nosa la tos ni'l ruguall*, Proc. Olives 1218. *Cayga donchs tot quant fa nosa*, Aguiló Fochs foll. 120. DCVB.

Fer nota *loc. v.* (ant.) deixar-se veure, esser fàcilment visible. *Que les escales...se lleven y se posen en altre par.t...ahont fassen menos nosa i ambaràs*,.doc. a . 1692 (Hist. Sóller, II. 873). DCVB.

Fer nyama-nyama *loc. v.* Menjar. DCVB. **Variants:** **Fer nyami-nyami** *loc. v.* DCVB, Men. **Fer nyema-nyema** *loc. v.* DCVB, Mall. .

Fer nyap *loc. v.* Agafar una cosa sobtadament i amb certa violència (Mall., en el llenguatge infantil). (DCVB, Mall) .

Fer nyec *loc. v.* Morir-se. BDC, XVII, 117. DCVB.

Fer nyunyú *loc. v.* Turmentar, fastidiar. Ferrer Dicc. DCVB.

Fer o dir una cosa a les barbes o a la barba de qualcú *loc. v.* Fer-ho o dir-ho en la seva presència, sense amagar-se'n. *Vos no teniau de dirlos aquestes injuries a llur barba*, Lacavalleria Gazoph. *A les barbes de Mahoma beuen a doll lo vin-blanch*, Costa Agre terra 31. *Y li va esprémer el suc de l'alegria | a la barba mateix de tots els sants*, Sagarra Comte 310. DCVB.

Fer o donar bona mesura *loc. v.* Donar més que la mesura excata. *Es taverner mos fa mala mesura*, [ens dóna menys del que cap dins la mesura].Ignor 8. DCVB.

Fer o donar la part del lleó *loc. v.* Donar d'una cosa la part millor o més grossa, fent partions injustes. DCVB.

Fer o donar mala espina *loc. v.* Produir un recel, una sospita o pressentiment dolent. *Lo únich que los feya mala espina era el veure que eran deu o dotse nebots, y podria fer-ne un de content y els altres quedar-se en là*, Penya Mos. iii, 12. DCVB.

Fer o formar l'arbre *loc. v.* Determinar alguna cosa dins l'enteniment, després d'examinar ses circumstàncies. Un Mall. Dicc. DCVB.

Fer o Pegar una gorra a algú *loc. v.* Adquirir o gaudir una cosa a despeses d'ell. DCVB.

Fer o Posar negre algú *loc. v.* Pegar-li molt fort, deixar-lo assenyalat de cops. DCVB.

Fer o Tenir la seva via *loc. v.* Seguir el seu camí, avançar en la direcció proposada. *Tench sa via vers València*, Pere IV, Cròn. 30. DCVB.

Fer o Tirar la planeta *loc. v.* Predir-li el seu pervenir, el seu destí. DCVB. **Variants:** **Llegir la planeta a algú** *loc. v.* DCVB.

Fer o treure la verinada *loc. v.* Desfogar-se, alleugerir-se tossint, escopint, cridant, etc.. *Senten sa tossina escardada des sabateró que fa lo que pot per arrancar sa fleuma y fer sa verinada*, Ignor. 15. *Escupint an es carrer, a fi de treure sa verinada*, Maura Aygof. 49. DCVB, Mall.

Fer obra o Fer obres *loc. v.* Treballar en la construcció o reparació d'un edifici. DCVB.

Fer ofertes de bastó *loc. v.* Amençar algú de donar-li una pallissa. Rond. Mall.: *L'aferrollava de mala manera i li feia ofertes de bastó*. 'Na Rosa' **Variants:** **Fer ofertes de verdanc** *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: *Però no s'estorbaren molt a donar-li pa amb fel i moltes ofertes de verdanc*. 'N'Estel d'or'

Fer oi al rei Porc *loc. v.* Ser una cosa molt bruta, que fa nàusees. Ser extremadament oiós i brut DCVB, Mall.Rond. Mall.:*Petit, esguerrat, que no fa ombra, comunot, que faria oi an el rei-porc.* ‘N’Elionoreta’

Fer oli amb dues bigues *loc. v.* Fer gran negoci o treballar amb gran profit. DCVB, Manacor.

Fer olla comuna *loc. v.* Anar molt avinguts, estar en bona intel·ligència dues o més persones. DCVB, Mall.

Fer olor (de tal o tal cosa) *loc.adv.* Tenir-ne aparença, esser-ne indicatiu. *Un contarri acèrrim de tot quant fa olor d’Alenània*, Roq. 31.; *Vessant des de l’altura / l’olor de Crist als quatre vents del món*, Costa Trad. 153. DCVB.

Fer olor de cussó *loc. v.* Fer olor de brut, d’enfitat (es diu especialment dels infants). DCVB, Palma.

Fer olor de set cuinats *loc. v.* Fer olor de suarda, de brutor. DCVB, Mall.

Fer ombra a algú *loc. v.* Enfosquir els seus mèrits, fama, etc., amb els propis. DCVB.

Fer oreies de cònsul *loc. v.* No fer cabal del que altri diu DCVB. Rond. Mall.:*-Ell tu pareix que em fas oreies de cònsul i que et vols riure de mi!* ‘Ses dones bambes’

Fer orelles de cònsol *loc. v.* No fer cabal del que altri diu. *No no agrad an es públich, que fassa orelles de cònsol*,.Aguiló Poes. 148. DCVB, Mall.

Fer orelleta *loc. v.* Alçar les orelles un animal en senyal d’alarma, de sorpresa, d’advertiment d’un perill. *Un lladruc d’en Ramell que es posà dret fent oreieta*, Ramon Valldem. 84. DCVB.**Variants:** **Fer orelletes** *loc. v.* Estar intranquil per la sospita o temor d’un perill imminent. DCVB, Men

Fer orellina *loc. v.* Posar una animal les orelles dretes i acostades l’una a l’altra , en senyal d’alarma o d’irritació. *No t’acostis a sa mula que fa oreïna*. DCVB, Mall.

Fer osca *loc. v.* Fer impressió, produir efecte. *Es seus sermons no feyen osca a cap des seus fiys*, Roq. 32. DCVB.

Fer osques *loc. v.* Minvar el patrimoni, vendre’n una part, desprendre’s de finques o altres béns. DCVB

Fer osques, per comptes d’amolar *loc. v.* Tornar arrera o perdre, en lloc d’anar envant o guanyar (Llofriu). DCVB, Llofriu.

Fer paga d’una cosa o amb una cosa *loc. v.* Comptar-hi, refiar-se’n. *E no’ns dons nostres béns, ab los quals dretament no pots fer paga*, Scip. E An. 61. DCVB.

Fer palla d’ordi *loc. v.* Pegar a la muller. DCVB, Sineu.

Fer pam-pam *loc. v.* Pegar, tupar (en llenguatge infantil). DCVB.

Fer papa *loc. v.* Menjar. DCVB, Men.

Fer paper *loc. v.* Distingir-se, lluir-se, tenir molta importància davant la gent. Quin de noltros farà en el món més bon paper, Roq. 13. DCVB

Fer papers *loc. v.* Fingir, dir o simular el contrari d'allò que en realitat se sent. DCVB, Mall.

Fer papi *loc. v.* Menjar. DCVB, Men.

Fer para-para, d'una cosa *loc. v.* Donar-li molta importància. DCVB.Rond. Mall.: *I ses que hi feien més para-para damunt això eren Na Biatriu i Na Florentina, que no rallaven d'altra cosa en tot lo sant dia.* 'Na Francineta'.

Fer parada *loc. v.* Aturar-se. DCVB.

Fer paret *loc. v.* Tenir molta substància, força alímentícia. «Un bon plat d'arròs fa molta par.et». «Mil duros fan paret» fan alçar el cap, donen força econòmica. DCVB, Mall.

Fer parlar *loc. v.* Provocar comentaris, esser ocasió d'enraonaments de la gent, esser objecte de murmuració o de lloances. DCVB. **Variants: Donar que parlar** *loc. v.* DCVB.

Fer parlar dels seus pèls *loc. v.* Donar molt que parlar, fer moltes malvestats. Aguiló Dicc. DCVB.

Fer parts i quarts *loc. v.* Tenir accepció de persones, obrar injustament, donant a uns més i a altres menys del que pertoca. DCVB.Rond. Mall.: *-No- diu En Pere-, perquè feis parts i quarts a uns los voleu an el cel, i als altres no.* 'En Pere de sa coca' **Variants: Fer pams i quarts** *loc.v.* (Avui deformat en Fer parts i quarts). Fer mesura desigual per a cada un, tenir accepció de persones, mancar a la justícia. DCVB.

Fer parts *loc. v.* Distribuir una cosa donant a cadascú la porció que li correspon. DCVB.

Fer Pasqua abans del Ram *loc. v.* Anticipar les coses; especialment, tenir comerç carnal abans del matrimoni. DCVB. / Tenir relacions sexuals abans del matrimoni. (DCVB, Mall., Men) .

Fer passar algú amb raons *loc. v.* Entretenir-lo parlant, sobretot amb excuses o evasives.. *Sent Anthoni comensà a par.lar amb lo ballester de moltes rahons, tant que lo ballester se anujaua, Eximplis, i, 8. Dexa les rahons de les dames, Tirant, c. 72. Phelip era tan vergonyós... que escassament gosaua parlar, e com ella lo posaua en rahons e ell a algunes no y sabia respondre, Tirant, c. 86. Lo duch se pres a rahons ab la senyora del castell e ab la viuda reposada, recitant-los les batalles que hauia hagudes, Tirant, c. 145. Ella conegué que la emperadriu staua a rahons ab Ipòlit demanant-li del mal de Tirant, Tirant, c. 233. Hey compar.egué un homo... que li gastà semblants rahons—L'amo'n Bartomeu, salut. ¿No'm conexe?... , Penya. DCVB*

Fer passar les penes de l'infern *loc. v.* Donar molta molèstia, fer passar gran tribulació. DCVB.

Fer passar per l'ombra *loc. v.* Fer un negoci procurant que un altre que hi té dret no se n'adoni i en romanguí exclòs. DCVB.

Fer passar qualcú per un cós d'agulla *loc. v.* Fer passar a algú moltes dificultats. DCVB. / Fer passar per lloc estret, oprimir o fer patir molt. DCVB. / Menar-lo molt estret (de menjar, de diners, de facultat d'obrar, etc.), fer-li fer coses tant si vol com si no vol. DCVB, (Cat., Val., Bal.)

Fer passos *loc. v.* Fer gestions, obrar en cerca d'obtenir un resultat. *Un senyor notari de fora havia fet passos... per saber si volia tornar-se a casar*, Plana Sta. Mar. 185. DCVB.

Fer pastetes *loc. v.* Fig. afluir, cedir; posar-se en connivència amb els contraris. DCVB.

Fer peça *loc. v.* Ser útil, fer servei; interessar per un fi determinat. *Dins d'aquell humil vestit de vellut negre, que hauria fet pessa a qualsevol estudiant de nostres seminaris*, Genís Julita 121. *Ja en trobarem un altre que ens faci més peça*, Espriu Lab. 124. DCVB.Rond. Mall.: *I si les t'endevina i te fa sa peça, poreu passar l'obra avant*. 'Es missatget petit'**Fer pedreig** *loc. v.* "Enlazar y asegurar la trabazón en una obra de mampostería con piedras colocadas a tizón". Escrig-Ll.Dicc. DCVB.

Fer peixos *loc. v.* Llançar una pedra gairebé horitzontalment damunt la superfície de la mar fent que faci salts successius damunt l'aigua. DCVB, Sóller.

Fer pel bec [Fer p'es bec] *loc. v.* Guanyar just el necessari per viure. DCVB, Men.

Fer pell *loc. v.* Morir-se. Rond. Mall.: *Li pegà la futri i dins quatre dies va haver fet pell, i l'enterraren*. 'Sa Muta'

Fer pell *loc. v.* Morir-se. DCVB, Mall.

Fer pellissa *loc. v.* Esser la llana tan atapeïda que el matalasser té dificultat per aclarir-la. DCVB, Manacor.

Fer Pep *loc. v.* Ser una cosa estúpida pròpia de gent curta d'enteniment. *Fa Pep anar a demanar favors a un que saps que no et pot veure*. DCVB

Fer per l'olla *loc. v.* Guanyar pro per a alimentar-se o per a alimentar la família. DCVB. **Variants:** **Fer bullir l'olla** *loc. v.* DCVB. .

Fer perdre el tascó *loc. v.* Fer perdre el seny. DCVB.

Fer perdre sa babalua a algú *loc. v.* Fer-li perdre el nord, llevar-li l'ús del raonament. DCVB, Ciutadella.

Fer perols *loc. v.* Passar el temps parlant sense necessitat o de coses insubstancials. DCVB, Mall.

Fer pessigolles a algú *loc. v.* Despertar-li un desig o curiositat vivíssima. DCVB.

Fer pesta *loc. v.* Fer dolenties, malcriadeses, molt de soroll o destroça. DCVB, Eiv.

Fer peu o Trobar peu (quan es camina dins l'aigua) *loc. v.* Trobar suport en el fons. DCVB.

Fer pica de porc *loc. v.* Abusar d'algú, tractar una persona o cosa sense gens de mirament ni respecte. *Axò era fer-ne pica de porch*, Ignor 59. DCVB, Mall., Men.DCVB. Rond. Mall.:*Idò diuen que ses bruixes, altre temps, com anaven tant pel món, que en feien pica de porc.* 'Bruixes, bruixots i fullets'

Fer picatalons *loc. v.* Apagar a cops de peu un fogueró que els al·lots han fet, i fer-los enfadar dient "Pica talons, pica talons". DCVB, Palma.

Fer pífia *loc. v.* Sortir malament, tenir un mal resultat. DCVB.

Fer pinya *loc. v.* No agafar cap animal un caçador. Aguiló Dicc. DCVB.

Fer pistecu *loc. v.* Donar una bufetada (Ciutadella, en llenguatge molt familiar).. (DCVB, Men.)

Fer pits i llonzes *loc. v.* Fer còfies i mòfies. DCVB.

Fer pix-pix *loc. v.* Orinar (en llenguatge infantil). DCVB.

Fer plaça *loc. v.* Estar a la plaça per vendre-hi coses. DCVB.

Fer plaer a algú *loc. v.* Donar-li satisfacció, fent-li un favor, obsequi o altra cosa agradable. *Havem desig de fer plaer e honor a vosaltres*, doc. a. 1315 (Capmany Mem. ii, 76). *Havia molts de plaers feyts*, Muntaner Cròn., c. 199. *Ha de fer voluntàriament plaers a sos vehins*, Agustí Secr. 8. DCVB.

Fer planta *loc. v.* Tenir bon aspecte, cridar l'atenció per la seva bona presència DCVB. Rond. Mall.:*I ademés, tan galanxona, ben taiada i garrida com era, no vos dic res si en feia de planta.* 'Sa cama-rotgera'

Fer plat d'una cosa a algú *loc. v.* Oferir-la-li, procurar-l'hi. *Vos fas plat de la tercera enhorabona que dóna a la població*, doc. a. 1763, Aguiló Dicc. DCVB.

Fer plat o gran plat d'una cosa *loc. v.* Concedir gran importància a aquella cosa, par.lar-ne molt. *Lo protonotari qui'ns fa gran plat del deuta que per criansa de edat de nou anys té ab mon pare*, doc. a. 1559. (BSAL, iv, 220). DCVB.

Fer platets a algú *loc. v.* Donar-li notícies que probablement li han d'agradar, o fer alguna cosa per afalagar-lo. *No fos cosa que llavò diguessen que també La Roqueta de tot axò n'hi ha volgut fer un platet*, A.Roq.8; *Aquella mala ànima d'En Malchos, per fer un platet an es seu senyor*, Alcover Cont. 129. DCVB, Mall.B. **Variants:** **Fer un platet a algú** *loc. v.* DCVB.

Fer pleta d'una cosa *loc. v.* Fer-la malbé, tractar-la de qualsevol manera, sense mirament; destruir-la. *Feyen pleta de tot, y tot eren compar.es i comares*, Aguiló Rond. De R. 11. DCVB, Mall.

Fer plomes a un ocell *loc. v.* Ferir-lo superficialment, de manera que deixa anar plomes, però no cau. *Encara que li han fet plomes , no l'han pogut tombar mai.*, Vayreda Puny. 156. DCVB.

Fer ploraietes *loc. v.* Plorar o queixar-se sense escarafalls, però amb insistència. DCVB, Men.

Fer plorar pedres *loc. v.* hiperb., Commoure profundament tothom. DCVB./ Ser una cosa molt patètica o emocionant. DCVB.

Fer Poblet i Santes Creus *loc. v.* Fer tot el possible per obtenir alguna cosa. DCVB.

Fer poc camí *loc. v.* Recórrer poca distància. DCVB.

Fer poc paper *loc. v.* No distingir-se gens, no ser considerat com a persona o cosa de vàlua DCVB. Rond. Mall.:*-Sa dona troba que feim poc paper; i demana que em faceu a mi metge, a ella metgessa i ets al·lots metjons.* 'En Juanet de sa gerra' **Fer tant de paper com En Palou a Sa Pobla** *loc. v.* DCVB.Rond. Mall.:*Jo me n'he d'estar dins aquesta pleta perdut, fent tant de paper com En Palou a Sa Pobla, sense que ningú sàpia si som en el món.* 'La Pomarrina' **Fer tant de paper com una bul·la veia** *loc. v.* DCVB.Rond. Mall.:*I, en esser d'hora, se n'anava a menjar i jeure en es castell de la Reina, sense que aquesta li manàs cap feina, i feia tant de paper com una bul·la veia.* 'Es tres patrons'

Fer poca via *loc. v.* Anar a poc a poc. *Aquí on pareix que el temps ja no fa via*, Costa Poes. 25. *Rebotint de via que feia*, Alcover Cont. 10. DCVB.

Fer poi *loc. v.* Fer peresa, venir a contracor. DCVB, Mall.

Fer pola *loc. v.* No agafar res en la caçada, principalment en la caça de tords. "Pola" és una paraula diacrítica. DCVB, Muntanya de Mallorca.

Fer polits *loc. v.* Fer tintines, començar un nen a guantar-se dret i provar de caminar. "Es boix ja fa polits" l'infant ja comença a caminar. DCVB, Eiv.

Fer pols una cosa *loc.v.* Destruir-la, reduir-la a no res. DCVB.

Fer poques puces a un lloc *loc. v.* No estar-hi gaire temps, o anar-hi poques vegades DCVB, Mall.Rond, Mall.:*¿Que vos heu figurat que hi he de fer moltes de puces, per aquí?* 'Es mig poll' **Fer por** *loc. v.* Ser una cosa extraordinària, sorprenent per alguna qualitat molt excessiva, per la seva magnitud desorbitada, etc. *Tenen uns caramull de dobles de vint de carassa que fan por*, Alcover Rond. I 136; *A l'horta n'hi ha uns roserars que fan por*, Pous JF. 74. DCVB, Bal.DCVB..Rond. Mall.:*Allò és s'amagatai de nou gegants, i hi tenen uns caramulls de dobles de vint de carassa que fan por.* 'Es tres germans i es nou gegants'

Fer porgueres *loc. v.* Esser molt triat, mirar-se molt en l'acceptació de les coses, seleccionar molt. DCVB, Mall.

Fer porteta *loc. v.* Fer rotllet davant la porta, enraonar els veïns, xafardejar. DCVB.

Fer potadetes *loc. v.* Donar cops de peu i fer altres demostracions exagerades de ràbia o de desesperació. *Ploraran y faran potadetes*, Ignor. 12. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *Lo endemà ets altres fiis del rei ploraren tot lo dia, feien potadetes i se tiraven en terra. 'La flor romanial'*

Fer propi d'una cosa *loc. v.* Apoderar-se'n, disposar-se com de cosa pròpia. *Com lo dit mosser Johan de Muntbuy fes propi de una dona de la dita vila muller d'En Bisbal*, (doc.a. 1440 (arx.mun. d'Igualada).DCVB, Mall.

Fer proses a algú *loc. v.* Parlar-li agrament, dir-li les veritats desagradables. DCVB.

Fer prosebos *loc. v.* Xerrar amb pretensions estúpides. DCVB, Lluçmajor.

Fer prova *loc. v.* Donar bon resultat, anar bé, resultar bo. DCVB. **Variants:** **Fer bona prova** *loc. v.* DCVB.

Fer puces *loc. v.* Trigar, entretenir-se massa, obrar amb lentitud. *¿No havies de robar sa batlessa? Hala, du-la-te'n! Espedeix! No fasses massa puces!*, Alcover Rond. I, 176. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *Ja era hora-baixa, i el Rei va veure que no hi poria fer gaire puces per allà 'Sa fia del Sol i de la Lluna'*

Fer pudor a algú, tal o tal cosa *loc. v. fig.* Ofendre'l, molestar-lo, fer-li fàstic. DCVB.

Fer pudor de tal o tal cosa *loc. v. fig.* Tenir semblança o donar indicis de ser tal o tal cosa. DCVB.

Fer punt d'una cosa *loc. v.* Sentir-se'n orgullós, considerar-ho una honra. DCVB.

Fer punt *loc. v.* Cessar una activitat. Especialment a) Fer vacances; prendre el descans temporal dels estudis. *En dia que sa verema està de ple, acabada y fa punt tota altra feina*, Roq. 40. DCVB.

Fer punt rodó *loc. v.* No passar avant, cessar en sec de parlar. DCVB.

Fer puntes a algú *loc. v.* Poder competir amb ell, ser-li gairebé igual. *Que puntes li puga fer / al donsainer de Gandia*, Badenes Cants Rib. 81. DCVB.

Fer puput *loc. v.* Produir peresa. *Em fa puput haver d'anar a escola. «Perendenga, perendenga, | ja t'ho pories pensar: | qui té puput en sa feina, | com té talent, no té pa»* (cançó pop. Mall.). *«L'any coranta vaig segar | devora una jovençana; | mai la vaig sentir cantar, | sinó que sempre va anar | de puput i mala gana»* (cançó de segar, Mall.). DCVB

Fer qualche cosa a ulls clucs *loc. v.* Anar-hi o fer-la amb absoluta confiança, sense aturar-se a considerar què es fa. DCVB.

Fer quaranta hores d'algú *loc. v.* Fer-ne befa. DCVB, Mall.

Fer quatre passes *loc. v.* Passejar un poc. *Li passà p'es cap anar a fer quatre passes p'es comellar*, Roq. 12. DCVB.Rond. Mall.: *I conten que una vegada un gigant pollastrell*

davallà a fer quatre passes per baix de Sant Salvador. 'Encantaments, tresors, gegants, negrets i por'

Fer qüec *loc. v.* (familiarment i irònicament) Morir-se. *Estaria ben exposat a fer qüech sense temps d'anar a cercar confés ni sagraments.* Alcover Rond. X, 59. DCVB./ DCVB, Manacor.Rond. Mall.:*Per aquí mos trobam lluny de remeis, i estaria ben exposat a fer qüec sense temps d'anar a cercar confés ni sagraments!.* 'En Pere de sa vaca'

Fer quetxa *loc. v.* Fallar, no obrar així com cal, fracassar. "S'escopeta m'ha fet quetxa". *Sa campanya d'iniquidat que començà, ha feta quetxa,* Aurora 260. DCVB / DCVB, Mall.Rond. Mall.:*Ja no se n'hi presentà cap, de metge, perquè tots l'havien vist i havien feta quetxa.* 'En Tinyoset'

Fer rabasses *loc. v.* Fer extrems per aconseguir una cosa. ap.Griera Tres. DCVB, Migjorn Gran.

Fer racó *loc. v.* Estalviar moneda. *Sabia trobar manera de fer un recó ab les petites cullites arribant al cap de l'any a bastar-li per a pagar l'arrendament,* Maria Domènech (Catalana VI, 171). DCVB.

Fer raig i roi *loc. v.* Excedir-se. Sobrepassar el límit de la normalitat. Rond. Mall.:*Se posà a fer vida de senyor, i feia raig i roi per allà on passava.* 'En Martí Tacó'
Variants:**A rois** *loc.adv.* Rond. Mall.:*Perque n'hi venien de riaies, a rois, com veia aquella partida de feristees.* 'El Príncep Corb'
Roi seguit *loc. adv.* Rond. Mall.: *I sang que los rajava roi seguit.* 'L'amor de les tres taronges'
A raig i roi *loc.adv.* Copiosament, en gran abundància. DCVB.. Rond. Mall.:*Pareix que St. Vicenç feia miracles a raig i roi, per pa i per sal.* ''

Fer ralet ralet *loc. v.* Posar la punta del dit índex sobre el palmell de la maneta d'un infant i fer-lo voltar de manera que li fa pessigolles , mentre li diuen "Ralet, ralet, paga (o par.a) dineret. DCVB.

Fer raons *loc. v.* Fer observacions, manifestar opinió o reflexions. *Rahons de consolació que lo Comte fa a la Comtessa,* Tirant, c. 4. *En açò no'm façau rahons, que no les vos admetria,* Tirant, c. 420. *Dues sirventes qui guarden / no gosen fer-ne raons,* Costa, Agre terra 104. DCVB.

Fer recranques *loc. v.* Manifestar disgust o certa resistència per haver de fer una cosa desplaent. DCVB, Ciutadella.

Fer rendivú *loc. v.* Fer compliments i demostracions excessives de respecte o d'afalac; cast. "hacer rendivú". *Si alguna volta li fea el rendibú, era pera...que no's moguere un infern,* Rond. De R. Val. 27; *S'és posat en tal prosospopeya que par.eix que tothom li ha de fer rendibú,* Aguiló Rond. De R. 26. DCVB.

Fer rentar llana negra *loc. v.* Fer-li passar molta pena o treball. DCVB. / DCVB, Mall.Rond. Mall.:*S'altra Reina que ara tenia, més espinosa que un puat de pentinador i que an el Rei li feia rentar llana negra.* 'S'infant que feia vuit'

Fer retxa *loc. v.* Fer gran paper, tenir gran prestigi, prosperar molt. *Jo vos asseguro que farà retxa*, Ignor 5. DCVB. **Variants:** **Fer sa retxa amunt** *loc. v.* *Arribà a fer sa retxa amunt si no s'espenya*, Roq. 44. DCVB. **Fer molta retxa** *loc. v.* DCVB.

Fer retxes dins l'aigua [Fer retxes dins s'aigo] *loc. v.* Treballar o esforçar-se inútilment. DCVB./ Esforçar-se en va (Mall., Men.). DCVB, Mall. Rond. Mall.: *-Ni riurà mai! Deien, tot esmussos, es qui sortien. -Tot es fer retxes dins s'aigo!-sentien per un vent.-Tot es lladrar estels dins un bassiot!-sentien per un altre vent!*. 'La princesa bella'

Fer revolts *loc. v.* Fer esforços per aconseguir una cosa. DCVB, Mall.

Fer rípio-ràpio *loc. v.* Robar. *Ficar-se-li algun mosso a la cuina i fer-li rípio-ràpio d'alguna costella de moltó*, Maldà Col·legi 135. DCVB.

Fer riure un mort *loc. v.* Ser molt graciós, fer riure tothom amb els seus acudits. DCVB.

Fer rompre es dijuni a un sant *loc. v.* Temptar a fer una cosa, incitar. DCVB. Rond. Mall.: *Vaja quins cinc pagells, quins cinc molls! No ponder gens haurien fet rompre un dijuni a un sant, si es sants no fossen tan forts an es dejunar*. 'Sa fia del Sol i de la Lluna'

Fer rosegat una cosa a algú *loc. v.* Declarar-s'hi sense eufemismes, fer-l'hi sentir. DCVB.

Fer rotlet el molí *loc. v.* Rodar molt aviat, de manera que gairebé no es destrien les antenes. DCVB, Santanyí.

Fer rotlle a part *loc. v.* Aplegar-se amb altres companys diferents d'un grup determinat. DCVB.

Fer rotlle *loc. v.* Fer-se escoltar o respectar, tenir prestigi. DCVB.

Fer rotlos dins s'aigo *loc. v.* Esforçar-se inútilment, fer coses vanes. *Això és fer rotlos dins s'aigo*. DCVB, Mall.

Fer s'abrir *loc. v.* Matar. DCVB. Rond. Mall.: *-Ah polissona més que polissona! Ara vos tenim! Aquest pic vos feim s'abrir! Aquesta vegada no vos n'escapau!*. 'Sa jaia gri'

Fer s'afanat *loc. v.* Fer via en una feina (Man.). DCVB, Manacor.

Fer s'aumud *loc. v.* Defecar. (DCVB, Palma).

Fer s'endavallament *loc. v.* Ficar els claus a la darrera panada que es fa. DCVB, Inca.

Fer s'entripotxo *loc. v.* Fer nosa, estar bocabadat sense fer res. DCVB, Eiv.

Fer s'escaire per un diner *loc. v.* Fer coses penoses, excessives, per un guany molt inferior, per avarícia. DCVB, Mall.

Fer s'esclafit *loc. v.* Esclatar, rebentar-se; fig., casar-se (Mall.). *Tothom nota que estan com idròpicas y han de fer s'esclafit*, Fontanet Conró 34. *Lo que s'ha d'empenyorar, que*

se venga! que's fassa s'esclafit, verbo matrimoni!, Aurora 253. DCVB.Rond. Mall.:Selietgen dia per ses noces, fan tot es preparatiu per la cosa, i es dia selietjat se fa s'esclafit, vull dir, se casen. 'Un fii de viuda'

Fer s'escudella *loc. v.* Comandar, fer la pròpia voluntat, disposar autoritàriament. «*Jo no tenc de menester | que altri em faça s'escudella; | jo em som enamorat d'ella | i no em faran mudar es bé*» (cançó pop. mall.). «*Rabassó de vinya vella, | mala sort t'hagi d'endur; | que una bruta com ets tu | m'hagi de fer s'escudella!*» (cançó pop. Men.). DCVB, Mall., Men.

Fer s'estoneta *loc. v.* Fer una aturada i descans enmig de la feina. DCVB, Mall.

Fer s'estoriós *loc. v.* Fer menys preu d'alguna cosa. DCVB, Sineu.

Fer s'uiastre esbrancat *loc. v.* Fer tot el que es pot, esforçar-se a fer coses gairabé impossibles per aconseguir quelcom DCVB. Rond. Mall.:*No tenia cap fii, i hauria fet s'uiastre esbrancat damunt sa creueta des campaner per tenir-ne un. 'Sa comtessa sense braços'*

Fer s'espès *loc. v.* Fer tot el possible per aconseguir l'assoliment d'una acció. Rond. Mall.:*Es drac desiara li arribava a sa roba i per ses anques, però no el poria aturar, perquè En Tacó feia s'espès tot quant poria. 'En Martí Tacó'*

Fer sa ballaruga [Fer sa ballaruga] *loc. v.* Moure's àgilment, bellugant-se. Rond. Mall.:*I allà hauriéu vists una agüiers d'una braça, i es fus que cuidava estellar-se fent sa ballaruga. 'N'Aineta, fia de Rei'*

Fer sa bandua *loc. v.* Anar d'una banda a l'altra, ociosament i sense profit (Mall.). *Més valdria que en lloch d'anar-te'n a fer sa bandua pe' sa font...fesses feyna molta y bona. Roq. 16. DCVB, Mall.*

Fer sa barca (un ocell) *loc. v.* Estar en l'aire sense aletejar, sia aturat, sia en moviment. *Sa milana... pegà un gisco esquerdat, i, fent sa barca, fugí cap an els penyals més alts, RossellóValldem. 32. DCVB, Mall.*

Fer sa barca (un ocell) *loc. v.* Estar en l'aire sense aletejar, sia aturat, sia en moviment DCVB. Rond. Mall.:*I aquella colometa par.t damunt ella fent sa barca ales esteses. 'La Mare Baleneta'*

Fer sa boca dolça a algú [Fer sa boca dolça a algú] *loc. v.* Donar-li coses dolces;—met., afalagar lo amb paraules agradables. DCVB, Mall.

Fer sa cigala [Fer sa cigala] *loc. v.* Xerrar molt i amoïnosaament. Un Mall. Dicc. DCVB.

Fer sa gamena [Fer sa gamena] *loc. v.* Gamena (eufemisme). Fer la guitza, contrariar, donar un disgust (Manacor). *M'han fet sa gamena, perquè no m'han deixat vendre es blat més car des preu de taxa. DCVB, Manacor.Rond. Mall.: -Mal llamp sa polissona i es qui fuig amb ella! Que se facen sa gamena! Me n'afluix d'ells i de qui prega per ells! 'Una gírgola que dugué coa'*

Fer sa garangola [Fer sa garangola] *loc. v.* Anar entorn a algú, tractar-lo amablement i amb habilitat per induir-lo a fer allò que es vol d'ell. DCVB. / *Que vengan a fer-mos sa garangola; Y sempre ey ha torrons per fer-las sa garangola*, Aguiló Rond. De R., 5.; *Que vengan a fer-mos sa garangola*, Ignor 48.; DCVB, Mall., Men.Rond. Mall.: *Ja ho crec que se revestí de coratge, i ja es par.tida a veure si faria sa garangola an es gigant, si li faria amollar es remei que hi pogués haver per ella sortir mai d'allà dins. 'Es fii des pescador'*

Fer sa gata farinosa [Fer sa gata farinosa] *loc. v.* Amoixar un gat. DCVB, Eiv.

Fer sa grémola [Fer sa grémola] *loc. v.* Gemegar o par.lar contínuament, sobretot demanant; pidolar. *Tu pegues sense ànima! deya ella, y plora que plora, y crits y espants.—¿Què tant de fer sa grémola? digué l'amo*, Alcover Rond. iv, 154. *Tant l'arribà a pregar i tant li va fer sa grémola, que sa patrona... consent d'anar a veure sa barca des patró*, Alcover Rond. vi, 310. DCVB, Mall.

Fer sa grémola *loc. v.* Gemegar o parlar contínuament, sobretot demanant DCVB. Rond. Mall.: *Un dia que En Pere li havia feta sa grémola fort perque el deixàs fugir, el se'n mena a caçar. 'En Pere Gri'*

Fer sa llagosta [Fer la llagosta] *loc. v.* Ajeure's i estar sense treballar. DCVB, Men.

Fer sa llagrimeta [Fer sa llagrimeta] *loc. v.* Començar a plorar, llagrimejar DCVB. Rond. Mall.: *S'al·lotó, com ho sentí, allò li va esser un clau dins es cor, i se'n va fent sa llagrimeta a sa mare i li diu. 'Gregori Papa'*

Fer sa llanterna [Fer sa llanterna] *loc. v.* Passejar sense objecte determinat. *L'amo En Xech qui s'axecava dematí..., ales vuyt estava cansat de fer sa llanterna*, A. Ruiz Pablo (Catalana VI, 158). DCVB, Men.

Fer sa llemuga [Fer sa llemuga] *loc. v.* Anar endarrerit, romandre enrera dels altres en una feina. DCVB.

Fer sa llenya damunt, a algú *loc. v.* Tractar-lo de manera injusta i molesta DCVB. Rond. Mall.: *Es Jutge, que era un sant homo i sobretot un defensor d'es malanats i desvalguts quan veia que altres los volien fer sa llenya damunt. 'Es set plets'*

Fer sa llosca [Fer sa llosca] *loc. v.* Anar a treballar amb poca claror, sense veure-hi bé. DCVB, Mall.

Fer sa marmota a algú [Fer sa marmota a algú] *loc. v.* Fer-li gestos i senyes. DCVB, Mall.

Fer sa moca *loc. v.* Morir-se.Rond. Mall.: *Lo poc que tastà ho va haver d'escopir, que cuidà a fer sa moca. 'S'anellet'*

Fer sa prova d'es ruc *loc. v.* Fracassar en un intent. DCVB.Rond. Mall.: *De manera que fins aquí hem feta sa prova d'es ruc; i ara veurem lo que succeirà. 'La Princesa Aineta'*

Fer sa somada damunt, a algú [Fer sa somada damunt, a algú] *loc. v.* Carregar-li la feina, les molèsties, les burles; abusar-ne. DCVB, Mall.

Fer sa somereta a algú [Fer sa somereta a algú] *loc. v.* Ajudar-li en les dificultats, fer-li esuqnet. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *I que llavò es qui han fet es favor de deixar, es qui han feta sa somereta, s'haien de pegar un cop per la barra?*. 'Es port de sa cibolla blanca'

Fer sabedor d'una cosa *loc. v.* Fer saber, donar-ne notícia. *Si vénen a casar-se aquí, conto que me'n faràs sabedor*, Vilanova Obres, XI, 97. DCVB.

Fer sabonera per sa boca [Fer sabonera per la boca] *loc. v.* Manifestar gran irritació. DCVB. **Variants:** **Fer sabonereta** *loc. v.* Manifestar gran irritació. *Publicant un articletxo, tayant claus, fent sabonereta contra en Revenjoli*, Aurora 260. DCVB, Mall.

Fer sabonereta *loc. v.* Manifestar gran irritació DCVB. Rond. Mall.: *I tirava coces, i feia sabonereta, cridant i flastomant, fins qua arribà a dir*. 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'

Fer sac i sogà, d'algú *loc. v.* Abusar d'algú, fer-ne befa o aprofitar-se'n massa. DCVB.

Fer saco o sacos *loc. v.* Robar coses de la pròpia casa, per exemple, prenent la dona els diners de la butxaca del marit mentre aquest dorm. DCVB, Mall.

Fer sanctus a algú *loc. v.* Humiliar-s'hi adulant-lo servilment. DCVB.

Fer Sant Bru *loc. v.* Pagar una cosa entre tots. DCVB, Men.

Fer santa Afluixa *loc. v.* Afluixar-se, abstenir-se de qualque cosa. DCVB

Fer saragall dels doblers *loc. v.* Llançar els diners, gastar-ne molts. DCVB, Mall.

Fer sauvatge, una cosa *loc. v.* [oració]. Fer-la desaparèixer prenent-la furtivament DCVB. Rond. Mall.: *A la Reina li descompar.eix un anell tot d'or i diamants, s'anell de ses noviances. Tres criats le hi havien fet sauvatge*. 'En Pere Gri'

Fer senyor d'una cosa a algú *loc. v.* Donar a algú el poder de disposar d'aquella cosa. «*Sa meva amor no l'he dada | ni n'he fet ningú senyor; | jo la guard p'En Salvador | de s'Hort d'En Prim, que m'agrada*» (cançó pop. Mall.). DCVB.

Fer serva *loc. v.* Reservar-se; estar sense tenir infants un temps més o menys llarg (Men.). «*Els primers anys van tenir es fiets molt espessos, però ara fan serva*». DCVB, Men.

Fer ses pessigolles endins, a algú [Fer ses pessigolles endins, a algú] *loc. v.* Atacar-lo fort, posar-lo en una situació perillosa o difícil. DCVB. Rond. Mall.: *I amb ses llances i ses espases los devertien de casta forta, i los feien ses pessigoies ben endins*. 'Es tres germans i es nou gegants'

Fer ses xeremies *loc. v.* Fer la plorinyaia, gemegar insistentment. DCVB, Santanyí.

Fer set i mig *loc. v.* Encertar, esser ben sortat en una cosa. DCVB, Men.

Fer setze *loc. v.* Mocar-se amb els dits i llançar el moc. DCVB.

Fer sobres *loc. v.* Enutjar, fer nosa, molestar, sobretot per la violència que es produeix. "Aquest viatge me fa sobres" aquest pes que duc, és massa feixuc, em molesta. DCVB, Mall.

Fer solfes *loc. v.* Actuar amb lentitud, enredar-se. Rond. Mall.: *Fent aquestes solfes s'acostava s'acostava a ca-seua.* 'Es fii des pescador'

Fer somada *loc. v.* Tallar llenya i carregar-la damunt les bísties. *Un llenyater que se n'anàs an es bosc a fer somada,* Alcover Rond. VII, 109. DCVB, Mall.

Fer son prou *loc. v.* Procurar-se profit, obtenir guany. *L'ome savi fa son prou totes ores que és temptat,* Lull Cont. 71, 9. *Pus los mercaders guanyen e fan lur prou,* Consolat, c. 85. *Per ço que alguns puxen guanyar et fer son prou,* doc. a. 1341 (BABL, xi, 412). *No fer de son prou no prosperar, no fer res de bo. Si t'o comptava, de gran temps no faries de ton prou, tant te complanyeries e te'n doleries,* Pere Pasqual, Obres, i, 7. *Jamés, tant com ells ne sien fora, aquest monestir no farà de son prou,* Eximplis, i, 291. DCVB.

Fer sopes *loc. v.* Pronunciar les ss amb so de z castellana. DCVB.

Fer soroll *loc. v.* Fer molta impressió, fer par.lar molt de si. DCVB.

Fer sorres *loc. v.* Fer mala cara, ruar el front; fer celles. Ferrer Dicc. DCVB.

Fer sortir cabells blancs *loc. v.* Fer passar molta pena, provar la paciència. DCVB, Mall., Men.

Fer sortir de mala petja *loc. v.* Treure de dificultats. DCVB.Rond. Mall.: *A veure si n'hi haurà cap que mos trega de sa mala petja on estam enrocats.* 'L'Abat de La Real'

Fer sortir el fetge a algú *loc. v.* Irritar-lo molt, fer-li perdre la paciència. *Amb ses seues diablures li feya sortir es fetge,* Roq. 5. DCVB.

Fer surar sa barca *loc. v.* Fer subsistir una cosa que estava en gran perill. DCVB, Mall.

Fer tac-tac *loc. v.* (En el llenguatge infantil) pefar, tupar. DCVB.

Fer tafarra *loc. v.* Esser una cosa excessiva, desmesurada, que desdiu del conjunt. DCVB, Mall.

Fer tant de paper com en Palou a Sa Pobla *loc. v.* No fer gens de paper, esser desconegut o menyspreat (Mall.). *Mirau aquell trapacer / qui feya tant de paper / com en Palou a Sa Pobla.* Ignor. 1. DCVB, Mall. **Variants:** **Fer tant de paper com una bul·la vella** *loc. v.* No distingir-se gens, no esser considerat com a persona o cosa de vàlua. DCVB, Mall. **Fer tant de paper com la granera** [Fer tant de paper com sa granera] *loc. v.* No fer-ne gens, tenir molt poca importància. DCVB, Mall. **Fer tant de paper com un ca enmig de l'església** *loc. v.* No fer gens de paper, no merèixer gens de consideració de la gent. DCVB, Ciutadella.

Fer tant de paper com una bul·la vella *loc. v.* No fer gens de paper, no esser considerat bo per res. *Tothom el va deixar plantat qui feya tant de paper com una bul·la veyà*, Aguiló C., Rond. de R. 12. DCVB, Mall.

Fer tard *loc. v.* Arribar tard a un lloc o exercir una activitat després del temps oportú o normal. *Hem fet tard! Ens han pispat es parany,..* DCVB

Fer tarumba *loc. v.* Anar de gresca, fer soroll festós, diversió sorollosa. DCVB. **Variants:** **Anar de tarumba** *loc. v.* DCVB.

Fer tas-tà *loc. v.* Provar d'agauntar-se dret i de caminar un infant petit que encara no sap caminar bé; per extensió es diu d'una persona vella o malalta que camina amb inseguretat. DCVB, Mall., Men. **Variants:** **Fer tatà** *loc. v.* DCVB, Eiv.

Fer tastar l'anguila de bou [Fer tastar s'anguila de bou] *loc. v.* Pegar. DCVB. Rond. Mall.: *I an es mateix temps que deia això no parava de fer-li tastar s'anguila de bou, i ben espès que li bestreia.* 'En Toni Mig-dimoni i ets Estudiants de sa Cova de Sineu'

Fer tat *loc. v.* Guaitar o deixar veure de sobte la cara que es tenia amagada, sobretot per jugar amb infants. *Fe com qui es tapa els ulls..., s'apar.tà un xic més, fent tat al seu oncle*, Oller Febre, I, 259. DCVB.

Fer taula rasa d'una cosa *loc. v.* Considerar nul tot el que ha estat fet anteriorment. DCVB.

Fer tec *loc. v. fig.* Tenir èxit, aconseguir allò que es proposava. *Ja veig que no faràs tech*, Peña Poes. 258; *No crech que fassem tech*, Alcover Rond. I, 179; *"A sa meva amor vaig dir / -Deixa'm tocar es collaret.-/ Me va dir -No faràs tec, / no espers tal cosa de mi".* Cançó pop. Mall. DCVB. Rond. Mall.: *M'enganaria molt que fesses tec, allà on han feta fetxida tots ets altres que ho han volgut provar.* 'En Juanet Cameta-curta i ses tres capsetes'

Fer tec-tec el cor *loc. v.* Bategar agitadament el cor a conseqüència d'una por intensa o d'una emoció forta. «El cor me fa tec-tec» (i humorísticament, «es tec-tec me fa cor», Mall., Men.). DCVB.

Fer tec-tec, el cor *loc. v.* Tenir una emoció forta. Rond. Mall.: *N'estava amb sos cabeis drets i es cor li feia tec-tec.* 'En Juanet i es cavallet conseier'

Fer temps *loc. v. absol.*, entretenir-se en alguna cosa secundària esperant un esdeveniment, el moment d'obrar més intensament, etc. «*He fet molt de temps a França*». DCVB.

Fer tenir ver *loc. v.* Complir allò que s'havia promès. DCVB.

Fer téntol *loc. v.* Suspendre o interrompre un joc. El DCVB especifica que és entre infants. DCVB, Alaró.

Fer tertúlia *loc. v.* Entretenir-se conversant, sobretot per passatemps. *Vostè no en fa gaire, de tertúlia, aquí fora*, Puig Servitud 108. DCVB.

Fer testament *loc. v.* Estar un llum a punt d'apagar-se- Es diu perquè sovint els homes recusen de fer testament fins que es troben pròxims a la mort. DCVB, Mall.

Fer teuladeta *loc. v.* Formant un angle díedre. *Duya un mocador formant teuladeta*, Galmés Flor 21. DCVB, val., mall.

Fer tiretes *loc. v.* "tindre ascos, "dar arcadas"" (Labèrnia-S. Dicc.). DCVB Fer tiretes en lo mar, o tenir ois Nauseo, eructo. Torra Dicc. DCVB.

Fer tiretes, d'algú *loc. v.* Destrossar-lo; fig. fer-ne sàtira cruel, crítica despietada. *Que l'homenatge esdevinguí un acte contra l'homenatjat consistent a fer-ne tiretes, cosa lletja*, Pla Rus. 151. DCVB.

Fer tómbola *loc. v.* Tombar-se per dormir o per reposar. DCVB, Mall.

Fer tornar [algú] deu anys jove *loc. v.* Fer rejuvenir per l'alegria o per la salut. *Deu anys joves son tornats de s'alegria*. Alcover Cont. 133. DCVB.

Fer tornar algú verd com s'olivó [Fer tornar algú verd com s'olivó] *loc. v.* Donar-li molta mala vida, fer-li passar moltes tribulacions. DCVB, Manacor. **Variants:** **Fer tornar verds els pèls, a algú** *loc. v.* Fer-lo patir molt o donar-li moltes preocupacions.. El cas ere pera tornar verds els pèls de l'alcalde més pentinat, Guinot Capolls 31. DCVB. **Fer tornar els ulls verds, a algú** *loc. v.* Molestar-lo extremadament, donar-li molt mala vida. DCVB. **Fer tornar lloro** (deformació de llor) *loc. v.* Esser una cosa plena de dificultats, causar gran treball o molèstia.["llor" vol dir de color fosc]. Aguiló Dicc. DCVB

Fer tornar coa d'all [qualcú] *loc. v.* Molestar molt, fer passar molta pena d'esperit. DCVB, Mall.

Fer tornes a algú *loc. v.* Tornar-s'hi, correspondre amb mal al mal que ens ha fet. DCVB.

Fer tots el papers de l'auca *loc.v.* Canviar de manera d'obrar totes les vegades que es considera oportú de fer-ho. DCVB. **Variants:** **Fer mil papers** *loc.v.* DCVB.

Fer tots una olla *loc. v.* Cuinar juntes dues o més famílies. DCVB.

Fer treballs [Fer trebais] *loc. v.* Defecar els infants. ap. Figuera Dicc. DCVB, Mall.

Fer trémola *loc. v.* Tremolar. DCVB, Eiv. **Variants:** **Fer tremolissa** *loc. v.* DCVB, Eiv.

Fer tremolar *loc. v.* Fer por, esser una cosa enorme, excessiva, de gran magnitud. DCVB.

Fer trenc *loc. v.* Fer la tombada o crisi una malaltia, declarar-se la milloria. DCVB, Manacor.

Fer tresca-la-mena *loc. v.* Malveig, esforços intensos i repetits, agitació de treball DCVB. Rond. Mall.: *¿qué hem de deixar sa feina i presentar-mos a cada possessió, que mos deixin tastar es vi? -No importa fer tanta tresca-la-mena, diu En Tià. 'En Tià de Sa Real'*

Fer trinques *loc. v.* Trencar cosa. DCVB.

Fer tro *loc. v.* Fer soroll, fer-se notar molt, atreure molt l'atenció de la gent. *Ja sé que vàreu anar a les carreres... i fins que hi vàreu fer tro*, Oller Febre, ii, 33. DCVB.

Fer tronar i ploure *loc. v.* Fer anar la gent en renou, produir gran excitació entre la gent. *Aquell xicot... valia tots els diners del món; de segur que un cop acabada la carrera faria tronar i ploure*. Oller Pap.VII. DCVB.

Fer trons amb els dits *loc. v.* Produir sons secs en tòrcer-se els dits. a) eufem., Pet, ventositat sorollosa. DCVB.

Fer trucs i baldufes *loc. v.* Fer algú allò que vol, no tenir les seves accions supeditades a ningú. DCVB, Mall. *Si bé té es seus remeys, no pot fer tampoch truchs y baldufes de lo que li costa sa seua suó*, Ignor. 16. DCVB, Mall.

Fer truita *loc. v.* No anar a escola. DCVB, Eiv.

fer uiots *loc. v.* Mirar amb mal ull, amb recel DCVB.Rond. Mall.:*Se casen, s'embarquen, i es mariners feren uiots ferm, com veren aquella al-lota*. 'Es port de sa cibolla blanca'

Fer uis *loc. v.* Separar molt les parpelles deixant veure molt el globus de l'ull, sia per veure millor una cosa, sia per expressar admiració, esglai, sia per indicar vigilància, deixondiment d'esperit DCVB. Rond. Mall.:*El rei, com sentia tot això, començava a fer uis ferm i n'estava amb sos cabeis drets*. 'El rei de tres reinats'**Variants: Obrir uns uis com uns salers** *loc. v.* Rond. Mall.:*-Vol dir va esser es canet? -diu es gigant, obrint uns uis com uns salers*. 'Sa coeta de Na Marieta'**Obrir uns uis com a platets** *loc. v.* Rond. Mall.:*-Mil lliures! -diu aquella veinada, obrint uns uis com uns platets*. 'Dos patrons i una patrona'**badar uns uis com uns salers** *loc. v.* Rond. Mall.:*I se colga dins aquell llit, però sense gota de son. La tenia més avall que ses soles d'es peus. Badant uns uis com uns salers, espera qui espera que es gall cantàs*. 'En Bernadet i la Reina manllorada'*El rei, com la va veure tan galanxona i etxerevida, va badar uns uis com uns salers, i romangué abitlat* 'Es set ceros'**Fer uns uis com uns salers** *loc. v.* Rond. Mall.:*-Oh quina al-lota més bufarella que deu esser! -s'exclamà En Bernadet, fent uns uis com uns salers*. 'Es castell d'iràs i no tornaràs'

Fer ull [Fer ui] *loc. v.* Defallir, perdre el coneixement. Esfondrar-se, espenyar-se, fer-se malbé, perdre-ho tot (Glosari). / Desfer-se, destruir-se completament. *Me contestà que no tenia res perquè tot lo seu havia fet ull com una candela que crema cap avall*, Penya Mos. iii, 237. DCVB, Mall.Rond. Mall.:*I tothom no pogué estar que no esclafís de riure, i cuidaven a fer ui de riaies*. 'Sa fia d'es carboneret'

Fer ullons *loc. v.* Tenir els ulls mig tancats per la son, el cansament, etc. DCVB.

Fer ullots *loc. v.* Mirar amb els ulls molt oberts o amb gran fixesa. DCVB, Mall.**Variants:Fer ulls** *loc. v.* separ.ar les par.pelles deixant veure molt el globus de l'ull, sia per veure millor una cosa, sia per expressar admiració, esglai, sia per indicar vigilància, deixondiment d'esperit. *És bo que hajes l'uyl obert sobre tots instants*, Eximenis Terç (ap. Nonell Anàl. Fon. 62). *Obriu los hulls si lo saber no us basta*, Trobes

V. Maria [122]. DCVB. **Variants: Obrir els ulls** *loc. v.* DCVB. **Badar els ulls** *loc. v.* DCVB.

Fer un abat [d'algú o de qualque cosa] *loc. v.* Destruir, fer desaparèixer, aplicat a coses, 'llevar l'existència'; aplicat a persones 'matar' «*Es lladres l'agafaren i en feren un abat*» «*Prengué un pa i en va fer un abat*» (se l'acabà). DCVB.

Fer un acop, d'algú o d'alguna cosa *loc. v.* Esfondrar-lo, engrunar-lo, destruir-lo. *Es lladres que es figuraven que aquest pich En Massot n'hauria fet un acop [d'En Gostí] y que no el veurien pus..., com el veren, ...se feyen creus.* Alcover Rond. II 282. 8. DCVB. Rond. Mall.: *Lo millor serà posar-lo en mans d'aquell gigant amic nostre i comanar-li que en faça un acop, i en sortirem d'una vegada.* 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'

Fer un aixafegó *loc. v.* Indigestar-se un nin, fer-se un pilot en el ventre per excés de menjar. Aladern Dicc. DCVB.

Fer un alè *loc. v.* Descansar, reposar d'una fatiga, intranquil·litat o malestar (Mall., Men.). *He feinejat massa; deixau-me fer un alè; Som al estiu. ¡Quin alè...!, Salvà Poes.* 68. DCVB, Mall. Men. Rond. Mall.: *Ho feren així i la Reina los va creure, i va fer un alè ben gros.* 'Na Magraneta'

Fer un alem *loc. v.* Aturar-se una curta estona, de caminar o treballar, per menjar un poc i cobrar forces (Men.). *Feixem un alèm, diuen els segadors* (Migjorn-Gran). DCVB, Men.

Fer un arromango *loc. v.* Prendre una decisió enèrgica. *Ja seria hora de que En Rafel fes un arromango i posàs ses fites an es seu lloc.* Rond, Eiv. 90. DCVB, Eiv.

Fer un aubat, de qualcú *loc. v.* Veure'l morir, esser-li sobrevivent. DCVB, Porreres.

Fer un batut de qualque cosa *loc. v.* Tirar-la violentament, fer-li pegar un esclat (Mall.). DCVB, Mall.

Fer un bon cap de taula *loc. v.* Menjar molt. DCVB. Rond. Mall.: *El rei convidà a dinar tota la ciutat; tothom va fer un bon cap de taula, menjaren fins que no se pogueren atxafegar.* 'Ses tres flors'

Fer un bon negoci *loc. v.* Sortir guanyant en un afer. DCVB.

Fer un bou *loc. v.* Fer una cosa grossa, extraordinària. DCVB, Mall.

Fer un braç i un cor amb un altre *loc. v.* Anar units en l'opinió i en l'obrar. *Que en aquest cas la ciutat de Barcelona faça un braç e un cor ab la dita ciutat de València,* doc. a. 1391 (Menéndez Pelayo, Heter. i, 785). DCVB.

Fer un cap nou o fer dos caps a qualcú *loc. v.* Tupar-lo fort, trencar-li el cap. Es diu principalment en expressions d'amenaça «*Mira que et faré un cap nou!*» «*Si t'atrapo, et faré dos caps.*» DCVB.

Fer un cendrer de qualcú *loc. v.* Matar-lo. DCVB, Manacor.

Fer un combat de plorar *loc. v.* Plorar d'una manera sorollosa, excessiva. DCVB.

Fer un cos *loc. v.* Unir-se per aconseguir quelcom DCVB. Rond. Mall.: *Que anàs ajuda an es petits, que capturàs es dolents, i que mos fes fer un cos cuantra tots es nostros inimics?* ‘Sa fia del Sol i de la Lluna’

Fer un cossi mossi *loc. v.* Compondre ordenadament coses disperses. *Aytal deu tostemp parlar derrer los altres... per tal que d'açò que los altres han dit se puxa ajudar e faça de tot un coci moci ben ordenat qui aparega obra sua e nouella, jatsia que tot sia ja dit per los altres*, Eximenis II Reg. c. 49. DCVB.

Fer un dia (o un temps) de reis *loc. v.* Fer un dia, un temps, d'allò més bell, més soleiós, més agradable. DCVB.

Fer un dia com una ametla *loc. v.* Fer el dia curt. DCVB, Mall.

Fer un escolt a qualcú *loc. v.* Parlar-li secretament o amb reserva. Mascaretos que giscan y altres qui fan un escolt, Ignor. 34. Sa mare la rebé en es replà amb tants d'escolts y encensura que trastornà aquella al·lota, Ignor. 57. Un escolt a l'orella li va fer, Costa Trad. fant. 85. Es Bisco féu un escolt an En Capar.rut, Galmés Flor 38. DCVB.

Fer un estar d'àngels *loc. v.* Fer molt bon estar. DCVB.Rond. Mall.: *I los troba que fumaven ben asseguts davall un uiastre, a on feia un estar d'àngels.* ‘En Tià de Sa Real’
Variants:**Fer un viure d'àngels** *loc. v.* DCVB.Rond. Mall.: *És tot lo negre que vulgueu; però creis-me que té un cor de mel i que hi fa un viure d'àngels.* ‘El Príncep Corb’

Fer un estar de reis, a un lloc *loc. v.* Fer-hi molt bon estar, ésser un lloc deliciós. DCVB.

Fer un excés *loc. v.* Fer grans crits o escarafalls, demostracions d'un apassionament excessiu. DCVB.**Variants:****Fer excessos** *loc. v.* DCVB.

Fer un fred o un aire que talla *loc. v.* Fer un fred o vent molt fi, que produeix o sembla que produeix talls al cos humà que hi està exposat. *Comença a fer-hi fosqueta y una fredor de neu qui talla les mans y la cara*, Rosselló Many. 27. DCVB.

Fer un fred que talla *loc. v.* Locucions per a expressar hiperbòlicament un fred molt intens. DCVB.**Variants:****Fer un fred que pela** *loc. v.* DCVB.**Fer un fred que trepana** *loc. v.* DCVB.**Fer un fred que rau** *loc. v.* DCVB.**Fer un fred que glaça** *loc. v.* DCVB.**Fer un fred que glaça la cua dels gossos** *loc. v.* DCVB.**Fer un fred que glaça el pensament** *loc. v.* DCVB.

Fer un gran pas *loc. v.* Fer un progrés considerable. DCVB.

Fer un lli *loc. v.* Sembrar el blat tan espès que el cereal resulta massa compacte; sembrar els cereals amb l'espessor pròpia dels sembrats de lli. DCVB, Sencelles, Eiv.

Fer un mal cuinat *loc. v.* Cometre una acció molt estúpida i dolenta. DCVB.

Fer un mal negoci *loc. v.* Sortir perdent en un afer. DCVB.

Fer un mal partit a algú *loc. v.* Fer-li una mala passada, tractar-lo deslleialment. *No fera semblant partit a mon pare*, Proc. Olives 772. *Ell li trama un mal partit*, Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Fer un mal terç, a algú *loc. v.* Fer-li una mala passada, una injustícia, un perjudici injust DCVB. Rond. Mall.: *Però sense malpensar-se finis-finis de la Reina, que li fes cap mal terç*. ‘La fada Morgana’.

Fer un memorial a algú *loc. v.* Fer-li recordar alguna cosa. DCVB.

Fer un mos *loc. v.* Menjar un poc de cosa. DCVB. **Variants:** **Pegar un mos** *loc. v.* DCVB.

Fer un mot o quatre mots de lletra *loc. v.* Escriure una carta curta. DCVB.

Fer un mul *loc. v.* Fer una cosa insignificant amb la pretensió de fer una gran cosa. DCVB, Mall.

Fer un nus a la cua a algú, a alguna cosa *loc. v.* No poder-hi arribar, no poder-ho obtenir. *Si arribo a sortir d'aquesta casa, que em facin un nus a la cua!*. DCVB / Deixar fugir qualcú o perdre's alguna cosa per falta d'activitat en el qui l'havia d'aturar. «Ja li pots fer un nu a la cua!» ho diuen al qui ha deixat perdre una oportunitat, escapar alguna cosa que posseïa, etc. DCVB.

Fer un pa com unes hòsties *loc. v.* Fer una cosa malament, esguerrar-la, fracassar-hi completament. DCVB.

Fer un paner *loc. v.* Enviar un obsequi consistent en fruita o altra cosa col·locada dins un paner. DCVB, Mall.

Fer un parlament a algú *loc. v.* Parlar-li, dirigir-se a ell per demanar-li o indicar-li alguna cosa. *A fer un parlament an es comandament de municipals*, Ignor. 3. DCVB, Mall.

Fer un pas enrera *loc. v.* Perdre algun terreny, una part del progrés que s'havia fet. DCVB..

Fer un pas fals *loc. v.* Cometre una falta o un error. DCVB.

Fer un penjaroi, d'algú *loc. v.* Penjar-lo, fer-lo morir per estrangulació a una forca DCVB. Rond. Mall.: *Qui és estat, que ho diga, si no vol que en faça un penjaroi, d'ell*. ‘Na Magraneta’

Fer un penjoll d'algú *loc. v.* Penjar-lo, fer-lo morir per estrangulació a una forca. *Els presos...tots creien que farien coll de figa, o algo més...poro estigué tan llunt de que feren penjolls d'ells, com de ser yo Pare Sant*, Rond de R. Val. 78. DCVB.

Fer un pet com una gla *loc. v.* Morir-se o arruïnar-se sobtadament, sofrir una desfeta ràpida. DCVB.

Fer un pixo *loc. v.* Orinar. DCVB, Mall., Ciutadella.

Fer un pou *loc. v.* Estar dues o més persones par.lant llarga estona a peu dret en un mateix lloc. DCVB.

Fer un roi *loc. v.* Orinar. *Tots es qui empran aquelles ruines per fer-hi roys*, Ignor. 38. DCVB, mall.

Fer un salt de gegant *loc. v.* Progressar molt i ràpidament. DCVB.

Fer un salt el cor, a algú *loc. v.* Sentir-se fortament impressionat de por, de sorpresa, d'angúnia. DCVB

Fer un sol de justícia *loc.v.* Fer un sol molt fort. DCVB. **Variants:** **Fer un sol que bofega** *loc.v.* DCVB. **Fer un sol que estavella** *loc.v.* DCVB. **Fer un sol que esquerda les pedres** *loc.v.* DCVB. **Fer un sol que crema es cul a ses llebres** *loc.v.* DCVB. **Fer un sol que torra es cul a ses llebres** *loc.v.* DCVB.

Fer un terç o un mal terç a algú *loc. v.* Fer-li una mala passada, una injustícia, causar-li un perjudici injust. «*M'has fet un mal terç*». *Mentres no toques res... ni fasses mal terç a ningú, pots estar per aquí*, *Penya Mos.* iii, 43. DCVB.

Fer un tip de llop *loc. v.* Fer-se un gran tip, omplir-se amb gran excés. DCVB. **Variants:** **Fer un tip i mig** *loc. v.* DCVB. **Fer un tip de la bala** *loc. v.* DCVB.

Fer un tomb el cor *loc. v.* Fer un batec o moviment de sobresalt. DCVB. *Com va veure sa seva dona i sa llampria, es cor li donà un tomb i va rompre en plors.* 'Sa llampria meravellosa'

Fer una beca *loc. v.* Fer una becaina. Begur , ap. Aguiló Gicc. DCVB.

Fer una busquereta *loc. v.* Passar un bastonet ensalivat i encendrat, pels morros dels qui s'adormen en passar la corona. DCVB, Manacor.

Fer una coca, d'algú *loc. v.* Esclafar, destrossar. DCVB. Rond. Mall.: *Unes portes de bronzo, que sempre s'obrin i se tanques, s'obrin i se tanques, s'obrin i se tanquen ben aviades i amb tanta força, que en farien una coca, de s'atrevit que s'atansàs a passar.* 'L'amor de les tres taronges'

Fer una cosa a empentes *loc. v.* Fer-la de qualsevol manera, sense mirar-s'hi gaire. DCVB, Val., Men.

Fer una cosa a la bèstia en bàmbol *loc. v.* Fer-la malament, de qualsevol manera, sense mirar-s'hi gens. DCVB, Ciutadella.

Fer una cosa amb els cinc sentits *loc. v.* Fer-la amb gran esment, amb la més gran atenció. DCVB *Puc assegurar-vos... que he posat els meus cinc sentits en aquesta obreta, treballant-la tan bé com he sabut*, Ruyra Parada 7.

Fer una cosa com els burros *loc. v.* Fer-la en gran abundància. DCVB. **Variants:** **Llançar una cosa com els burros** *loc. v.* DCVB. **Ventar una cosa com els burros** *loc. v.* DCVB. **Amollar una cosa com els burros** *loc. v.* DCVB.

Fer una cota mal tallada *loc. v.* Resoldre un litigi amb una transacció en certa manera perjudicial, però que evita les molèsties de continuar el plet. Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Fer una encorralada *loc. v.* Enrevoltar una partida de persones o animals per privar-los de fugir i poder-los agafar (Men.). Enrevoltar una partida de pesrsones o animals per privar-los de fugir i poder-los agafar (Men.). DCVB, Men.

Fer una entrada de cavall sicilià *loc. v.* Empredre una cosa o entrar a un lloc amb gran ostentació de poder, de seguretat. DCVB.

Fer una escena *loc. v.* Donar un espectacle, fer alguna cosa que crida molt l'atenció. DCVB.

Fer una fila *loc. v.* Reunir-se les dones filaneres, per filar totes plegades i passar la vetllada entretingudes conversant, DCVB, Eiv.

Fer una fosca com una gola de llop *loc. v.* Esser completament fosc, que no s'hi veu gens. DCVB. **Variants:** **Fer una fosca que la poden tallar** *loc. v.* DCVB.

Fer una fosca que la poden tallar *loc. v.* Esser completament fosc, que no s'hi veu gens. DCVB. **Variant:** **Fer una fosca com una gola de llop**

Fer una gran jugada *loc. v.* Jugar una gran quantitat i guanyar-la. DCVB.

Fer una mala jugada *loc. v.* Jugar de manera que es perd; jugar de manera fraudulenta. DCVB.

Fer una passada per un lloc *loc. v.* Passar-hi. DCVB.

Fer una reverència *loc. v.* (vulg.) Fer una genuflexió. DCVB.

Fer una robada *loc. v.* Agafar un peix que passava casualment per davant l'ham. DCVB, Mall.

Fer una vega *loc. v.* Fer una bauxa, passar gust. DCVB. Rond. Mall.: *I el se'n dugueren a sa mare, que l'esperava que vengués amb sa carn sense ossos neta, per fer una vega d'aquelles d'aquelles.* 'En Pere de sa butza'

Fer una vega *loc. v.* Fer una sortida al camp i una menjada a l'aire lliure; la mateixa menjada. *Per lo gasto de una vega feren los honors Batle, Regidors, Rector y altres senyors*, doc. a. 1728 (Hist. Sóller, ii, 480). *Per demà anar a fer vega*, *Penya Poes.* 109. *Teníem aquesta sagaia per afegir a sa vega que hem fet*, Rond. Eiv. 65.—. DCVB, mall., Men., eiv.

Fer una volta de campana *loc. v.* Fer una volta completa sobre si mateix. DCVB.

Fer unes xeremies, d'algú *loc. v.* Matar-lo DCVB. Rond. Mall.: *-Si per desgràcia se refà i ve, Déu no ho permeta, en fa unes xeremies, d'es meu cuiro no me n'escap.* 'En Joanet i es gigant'.

Fer upa *loc. v.* Alçar-se o alçar una cosa o persona fent força; es diu principalment d'alçar o fer pujar un infant petit. DCVB.

Fer vasa *loc. v.* Tenir molta d'importància als ulls de la gent. DCVB. *Sense ningú que em mir ni em delit, allà a on n'hi ha tants i tants que en fan vasa, i no són per posar-se amb mi i tothom los va barret en mà peu enrere, i tot perquè sempre los veuen p'es mig. 'La Pomarrina'.*

Fer vega *loc. v.* Deixar d'anar a escola per anar a jugar o a divertir-se. *A s'escola continuament feyan vega, Aguiló C., Rond. de R. 13. DCVB, Mall.*

Fer vela *loc. v.* Anar-se'n aviat. *Si la voleu salvar, enduis-vos-la a Barcelona... No, i feis vela, si hi voleu arribar a temps, Ruiz Nov. 77. DCVB, Men.*

Fer venir el ventre al coll *loc. v.* Molestar molt, fins a fer perdre la serenitat. DCVB, Eiv.

Fer vent *loc. v.* Ser ben perceptible el dit moviment de l'aire. DCVB.

Fer ventre *loc. v.* Tenir el ventre gros per prenyat. DCVB.

Fer ventrell *loc. v.* Fer gana. DCVB.

Fer veta *loc. v.* Fer via, obrar amb rapidesa; anar de pressa. Prosperar. *Arriba a sebre que [els lladres] se n'eren anats dins ses muntanyes... y que feyen veta per llarch devers ses possessions, Alcover Rond. x, 65. DCVB, bal.Rond. Mall.: Això era un homo que tenia sa dona molt capar.ruda, i ell que no feia veta tampoc. 'Una qui no volia pastar' Se n'eren anats dins ses muntanyes d'Andratx i que feien veta per llarg devers ses possessions de per allà. 'En Pere de sa vaca'*

Fer veure carena a algú *loc. v.* Atropellar-lo o confondre'l amb raons i arguments (Mall.). DCVB, Mall.

Fer veure del blanc negre [Fer veure d'es blanc negre;] *loc. v.* Enganyar, fer veure les coses al revés o molt diferents d'així com són. DCVB. **Variants:** **Fer veure lo blanc negre** *loc. v.* DCVB, Mall., Men.Rond. Mall.: *Aquell missatge nou les ballava l'aigo davant, les feia veure d'es blanc negre; i al punt estigueren seny a perdre per ell. 'Tres estudiants de la sopa'*

Fer veure estels de bell de dia *loc. v.* Rond. Mall.: *No hi ha remei: es qui estan posats per donar conseqüències, s'hi ha de mirar en so donar-los, si no volen que los surta qualche floronco com manco s'ho pensaran, que los faça veure estels de bell de dia. Qui sembra cards, cui espines. 'Un pastor i un misser'*

Fer veure figures per llanternes *loc. v.* Fer veure una cosa en lloc d'una altra, induir a error. DCVB. **Variants:** **Donar entenent figures per llanternes** *loc. v.* DCVB. **Donar figures per llanternes** *loc. v.* *Que vos heu figurat donar-mos figures per llanternes?.* Roq. 33. DCVB.

Fer veure la lleona *loc. v.* Fer veure una cosa per una altra; enganyar, persuadir d'una cosa falsa. DCVB.

Fer veure la lluna dins un cove *loc. v.* Enganyar, fer veure coses que no són veres. DCVB.

Fer veure la padrina *loc. v.* Fer molt de mal, causar dolor físic intens. [Cult. Pop. A vegades la gent gran enganya els infants dient-los que "els farà veure la padrina" i per això els agafa per les orelles o per les galtes i els alça en pes, cosa dolorosa i perillosa que ha donat origen a la locució "fer veure la padrina" en el sentit de 'causar dolor intens'. *Per més que m'hagis fet veure la padrina*, Girbal Pere Llarch 159. DCVB.

Fer veure lo blanc negre *loc. v.* DCVB, Mall., Men.

Fer veure *loc. v.* Té el significat de 'demostrar, fer que resulti evident', i també el de 'fingir, mostrar com a vertader allò que no ho és'. DCVB.

Fer veure Sant Cristòfol nan *loc. v.* Pretendre fer creure allò que no és veritat, voler donar entenent una cosa per una altra DCVB. Rond. Mall.:*Afectat de faió, més beneit que En Pep de Na Sen no sabia mai quin dia havia menjat pa, i li porien donar entenent que la Mare de Déu havia nom Joana, que Sant Cristòfol era nan i que ets ases volaven.* 'En Pere de sa xuia'**Variants: Pintar Sant Cristòfol nan** *loc. v.* Rond. Mall.:*Sa guarda s'és presentada tota sola aquí, i per meua la tenc, i ben meua! I no té, Sr.Rector, que venir-me a pintar St.Cristòfol nan, allà on sabem que era gegant.* 'En Pere Beneit'

Fer via *loc. v.* Anar de pressa. DCVB.

Fer vida de ca *loc. v.* Viure sense treballar i donant gust al cos. DCVB, Mall.

Fer vida de porc *loc. v.* Viure dins la brutícia o de manera contrària a la moral. DCVB.

Fer vida de senyor *loc. v.* Fer una vida ociosa. Rond. Mall.:*El Rei el carregà de dobles de vint. Tan gros era es viatge, que li vengué ben just arribar a ca-seua. Se posà a fer vida de senyor.* 'En Martí Tacó'**Variant: Fer vida de burguès, menjar, jeure i no fer res.**

Fer volta *loc. v.* Recórrer les cases d'un poble fent capta per les necessitats de l'església (Mall.). DCVB, Mall.

Fer xangleta d'algú o d'alguna cosa *loc. v.* Riure-se'n, burlar-se'n. *Tot hom feya xangleta de ells*, Aguiló C., Rond. de R 30. *Ell en fan xangleta pertot!*, Alcover Cont. 299. *Posant cara de pasmat en tota la xangleta borriolenca*, J. Pascual Tirado (Alm. Val. 1927, p. 24). DCVB.

Fer xeu *loc. v.* Créixer o prosperar fins a l'estat complet o normal de creixença, de prosperitat. «*Dins aquesta terra ses figues no hi fan xeu*». «*Si estau tan endeutats, no fareu xeu*». «*Si no estudies, faràs poc xeu*». DCVB, Mall.Rond. Mall.:*Es nostro senyor va fer tant de xeu amb aquesta maneta de plata!*. 'Sa maneta de plata'

Fer xico-xico *loc. v.* Tenir còpula carnal. DCVB, Alaró.

Fer xum-xum. *loc. v.* Conversar insistentment, sobretot murmurant (Palma de Mall.). DCVB, Palma de Mall.

Fer-hi [a un lloc] un estar d'àngels *loc. v.* Fer-hi molt bon estar .DCVB, Cat., Bal.

Fer-hi adot [en qualque cosa] *loc. v.* Quedar perjudicat en el maneig dels interessos d'altri. Amengual Dicc. DCVB.

Fer-hi un estar de Déu *loc. v.* Fer-hi molt bon estar. «*Dalt sa murada hi ha neu / i bon oratge que hi toca; / an es costat de s'al·lota / hi fa un estar de Déu*» (cançó pop. Men.). DCVB. **Variants:** **Fer un estar d'àngels** *loc. v.* DCVB.

Fer-l'hi ser (a algú) *loc. v.* Fer-lo treballar força, o fer-lo pagar molt, o en general fer que una cosa li costi esforç o molèstia. «*Avui m'hi han fet esser! Tot el matí he estat treballant*». DCVB.

Fer-la curta *loc. v.* Patir estretors en tots els sentits. DCVB.Rond. Mall.: *No tenir recursos per viure folgadamente. En Joan se serà mort o la fa tan curta com noltros o ja no hi pensa si ha tenguda sort, per allò de que es berenats no coneixen es dijuns. 'Tres fiis de viuda'*

Fer-la d'ase, i seca *loc. v.* Fer una cosa malament i encara amb agravants. DCVB, Mall.

Fer-la *loc. v.* Cometre una acció dolenta o incorrecta, i que més o menys ja era d'esperar «No me l'ha feta que no me l'hagi pensada!» «Ja l'has feta!». DCVB, Mall., Men., Val.Rond. Mall.: *Sí que tens raó! Deia ella; però l'he feta! L'he feta i la pagaré! Més me'n meresc.. 'Es negret'* **Variants:** **Fer-la bona** *loc. v.* DCVB.Rond. Mall.: *Ara no me recorda així com ha dit aquell Sant de Déu que hu'via de dir... ¡Bona l'hem feta!...* 'Sant Vicenç Ferrer' **Fer-la grossa, o Fer-ne una de grossa** *loc. v.* Fer un disbarat o una malifeta important. *Vostè m'ho diu, o n'hi faig una de grossa*, Oller Pap vii. DCVB **Fer-la d'ase, i seca** *loc. v.* Fer un gran disbarat o una cosa molt irracional. DCVB. / DCVB, Mall. **La (m)'ha feta** *en.* DCVB.Rond. Mall.: *-¡Ja és aquell dimoni de jai, que la m'ha feta! Diu totd'una. 'Es jai de sa lluna'* **L'hem feta com En Parreta** *en.* DCVB. / Cometre una error grossa i sense remei.. *Si es casen, l'han feta com en Parreta*, Alcover Cont. 31.; *Ara sí que l'heu feta com en Parreta*, Roq, 26. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *En Toni arriba a badar ets uis, se veu la Reina davant i exclama -L'he feta, com En Parreta! Sa barca perduda i jo atabacat per tota la vida!. 'Es tres patrons', -Sobretot, l'hem feta com En Parreta. I gordau-vos d'un "ja està fet"!.* 'Es Mèl·lero Rosso' (). . / **No la (m)'ha feta que no la m'hagi pensada** *en.* DCVB.Rond. Mall.: *I més se malpensà com va veure que passava un quart i un altre i una hora i una altra, fins que arriba a dir -No la mos ha feta que no la mos hàgem pensada! Diuen, cridant com a locos. 'L'amor de les tres taronges'* **Fer-ne cent per un peçol** *loc. adv.* Fer moltes malifetes o males passades DCVB./ *Y los ne feya cent per un passol y més mal que sas orugas*, Aguiló Rond. de R. 14. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *Demà ha de fer cremar un tal Ferrandí, alhaca ferm, que n'ha fetes cent per un passol a tots es que se són posats amb ell. 'En Farrandí'* **Fer-ne una** *loc. v.* Usat en la forma femenina, 'una', significa una cosa indeterminada, substituint un mot com feta, dita, idea, etc. Fer una mala acció DCVB.Rond. Mall.: *Ja són es nou gegants que se'n vénen a fer-me'n una.* **Fer-ne una com un cove** *loc. v.* Fer un desbarat, fer impensadament una cosa que pot tenir grans conseqüències i desagradables. *Ena què!... Anava a dir-ne una com un covol!*, Penya Mos. iii, 124. DCVB, Cat., Bal. **Fer-ne**

(de malifetes) per salar *loc. v.* Fer-ne moltes, esser un malfactor o viciós habitual. DCVB, Mall., Eiv.**Fer-ne de les seves** *loc. v.* Obrar inconsideradament, fer accions de poca correcció moral. *Va pensar fer-n'hi una de ses seues*, Ignor. 51. DCVB. **Variants:** **Anar de les seves** *loc. v.* DCVB.**Fer-ne una de les seves** *loc. v.* Fer accions pròpies del qui les fa, però que surten fora de la normalitat o de la correcció. «Mira que tens unes unes, que sembla mentida» (Men.). *Ves quina una!*, Roq. 39. DCVB, Men.

Fer-li llum el dimoni (a qualcú) *loc. v.* Venir-li bé la sort, tenir molt bon èxit en les seves coses, com si tingués una protecció extranatural. DCVB./ DCVB, Mall.

Fer-li procés la cara, a algú *loc. v.* Expressar la cara la manera d'esser de qualcú. «Aquest home no és de fiança; la cara li fa procés». DCVB.

Fer-ne (d'algú) el Bon Jesús *loc. v.* Abusar-ne per excés de bondat d'ell. *Ay, Senyor! Per massa home de bé, tothom ne fa el bon Jesús*, Vilanova Obres, xi, 182. DCVB.

Fer-ne sopes, d'algú *loc. v.* Abusar-ne, tractar-lo malament. DCVB.

Fer-ne tres dies (d'una cosa) *loc. v.* Parlar-ne molt, donar-li més importància que no té. «De no-res en fan tres dies» (Ciutadella). DCVB, Men.*Era un penjat de marca, afectat de farses i de fer tres dies de tot.* 'L'amo'n Biel Perxanc i la dona d'aigua'

Fer-ne un claper (d'alguna cosa) *loc. v.* Derruir-la i destruir-la. DCVB, Mall.

Fer-ne un odre, de qualcú *loc. v.* Matar-lo, escorxar-lo. DCVB, Mall. **Variants:** **Fer-ne un sarró, d'algú** *loc. v.* Matar-lo violentament, agredint-lo. DCVB, Mall.

Fer-ne un sarró, d'algú *loc. v.* Matar-lo violentament, agredint-lo DCVB. Rond. Mall.: *Estaven ben segurs que ells aclaririen tan poc com aquells qui era aquella gran pitxorina de senyoreta i s'altra gent que habitaven tal palau, i que llavò el Rei-Tortuga en faria un sarró de tots quatre.* 'Es Mèl·lero Rosso'

Fer-ne un tap de pica, d'algú *loc. v.* Tupar-lo fort. DCVB, Mall.

Fer-ne una trompeta d'una cosa *loc. v.* Divulgar-la entre molta gent. DCVB.

Fer-se afanat (d'alguna cosa) *loc. v.* Fer-la amb gran treball i repugnància, contra gust (Amengual Dicc.). DCVB.

Fer-se amo de qualque cosa *loc. v.* Apoderar-se'n. DCVB.

Fer-se anques enrere *loc. v.* Negar-se a complir una promesa, tornar arrere d'uns pactes. Rond. Mall.: *Moltes n'escometeren, però com sentien de drac, totes feien anques enrere.* 'Sa cama-rotgera'

Fer-se avall una nau *loc. v.* ant.esser tirada a la mar per començar a navegar. DCVB, doc. a. 1391.

Fer-se avorrir dels cans *loc. v.* Tenir molt mal geni, fer-se odiós. DCVB, Palma.

Fer-se bandigo *loc. v.* Fer-se escàpol, deixar d'anar a un lloc on hi havia obligació o costum d'anar. DCVB, Mall.

Fer-se bons averanys d'una cosa *loc. v.* Avancar-se'n, manifestar-ne satisfacció (Capdepera). DCVB, Capdepera.

Fer-se creus d'una cosa *loc. v.* Estar-ne molt admirat, considerar-ho quasi inversemblant. «*M'he quedat fent creus de lo que he vist*». *Quan ho vaig veure pels meus propis ulls jo me'n vaig fer creus*, P. Aldavert (Catalana, i, 435). *Jo me'n faig creus y per més que rumio no arribo a endevinar*, Oller Reny. 36. *Es lladres..., com el veren ab s'altre anyell en es coll, se feyen creus y no sabien com dintre poria esser allò*, DCVB

Fer-se creus, d'un fet o succés *loc. v.* Estar-ne molt admirat, considerar-ho quasi inversemblant DCVB. Rond. Mall.:*Com es vespre sa Mestre va veure ses set fuades de fil que li entregà Na Catalineta i sa vedella tan rodona, es feia creus i no se'n poria avenir*. 'N'Estel d'or'.

Fer-se curt *loc. v.* Perdre la paciència. *No vull aguantar les vostres trapasseries o impertinències, que be podria estrevenir-se que arribàsseu a fer-me curt... o a traure'm de solch y de botador*, Penya Mos. iii, DCVB, Mall.Rond. Mall.:*S'homo s'arriba a fer curt, i li diu -Vaja, dona, si parles!, que Cristo par.lava i estava a la creu!*. 'Sa fia i sa fiaira d'es moliner'

Fer-se d'or *loc. v.* Fer-se molt ric. DCVB.

Fer-se dernes una cosa *loc. v.* Derna cadascun dels trossos petits en què es divideix una cosa en rompre's (Mallorca). *Miracles dels ingenis nodrits per dolça pau, / fent dernes tot ho deixa calcigant-ho la Guerra*, Maura Aygof. 61. DCVB, Mall.

Fer-se dificultós, qualcú, de fer una cosa *loc. v.* Retreure-se'n, procurar de no fer-la. *No es feyan dificultosus per alternar en se gent d'ofici*. Benejam Ciutat. 43. DCVB.

Fer-se dir sí senyor *loc. v.* Ser molt orgullós, i també ser molt respectat. DCVB.

Fer-se dolent *loc. v.* Negar-se a fer o a donar una cosa podent-la concedir DCVB. Rond. Mall.:*Me pareix que aqueixa gent han de tenir bon cor, i no s'han de fer dolents per una coca!*. 'El Bon Jesús, sant Pere i sa coca'

Fer-se el bagul *loc. v.* Preparar-se la roba i el necessari per anar-se'n. DCVB.

Fer-se el canyó net [Fer-se es canyó net] *loc. v.* Beure una túbola. DCVB, Mall.Rond. Mall.:*Com jo ho veig!... Jo mateixa haver-me fet es dogal venint-me'n tota sola, com una beneita!...* 'Sa cama-rotgera'

Fer-se el dogal *loc. v.* Dur-se ell mateix a perdre, privar-se de la llibertat o de la felicitat, portar-se a la desgràcia. «*El qui tot sol s'enamora, / ell mateix se fa es dogal*» (cançó pop. Mall.). DCVB.

Fer-se els morros lluents *loc. v.* Menjar molt i succulent. DCVB.

Fer-se els polsos *loc. v.* Pentinar-se, arreglar-se el cap. *Si passes per s'auzinar, /no tomis ets aglans dolços; val més que et facis es polsos, / que es vespre en Pere vindrà.* DCVB, Men.

Fer-se es puputs *loc. v.* Pentinar-se. *És fàcil que cobrin gust en so vestir y fer-se es puputs,* Ignor. 21. DCVB.

Fer-se es rotlo de sa coa (d'una cosa) *loc. v.* Fer-ne el que volen, obrar amb completa llibertat, sense contemplacions. DCVB, Mall., Men.

Fer-se es rotlo de sa coa *loc. v.* Obrar amb completa llibertat, sense contemplacions DCVB.Rond. Mall.:*I un fadrí qui tengués un dimoni boiet a son manar, se poria fer es rotlo de sa coa i ningú hi volia peres.* 'Encantaments, tresors, gegants, negrets i por'

Fer-se es rotlo de sa coa *loc. v.* Fer la seva voluntat sense limitacions. DCVB, bal.

Fer-se estrany *loc. v.* Apartar-se del tracte, de les relacions amb algú. DCVB.

Fer-se extern *loc. v.* No deixar-se tractar gaire. DCVB.

Fer-se fonedís *loc. v.* Desapar.èixer. *Fent-se fonedissa per sa nímia estatura, havia pogut arribar allí sense ser vista,* Oller Bogeria 184. *L'acusà d'haver-li fet fonedissa una caixa d'eines de dibuix,* Llor Hist, 30. DCVB.

Fer-se grandia *loc. v.* Entrat el dia, quan el sol ja és ben alt. Tard, però sempre dins el matí. DCVB. *Se fa grandia, i es missatge, veent que no hi havia senya de berenar,* 'L'amo'n Biel Perxanc i la dona d'aigua'

Fer-se gros d'una cosa *loc. v.* Fer-ne ostentació. DCVB.

Fer-se l'amo de ses ametles *loc. v.* Apoderar-se de qualque cosa o dominar-la. DCVB, Mall. Men.

Fer-se l'amo de ses metles *loc. v.* Apoderar-se d'alguna cosa o dominar-la. DCVB. Rond. Mall.:*I a l'amo teu, ¿qui n'hi ha dada, d'orde, per fer-se aquí dins l'amo de ses metles? -diu es frare.* 'En Joanet Manent'

Fer-se l'interessant *loc. v.* Procurar despertar interès amb postures o accions estudiades, artificioses. *¿A qui no agrada inspirar simpatia i fer-se s'interessant?.* Roq. 46. DCVB.

Fer-se la barba d'or [Fer-se sa barba d'or] *loc. v.* Guanyar molt en un negoci. *Amb sas seuas magarrufas se feya sa barba d'or,* Aguiló Rond. De R. 16. DCVB, Mall.Rond. Mall.:*Perquè cercant aqueixa herba en poria dur a tots es qui no hi veuen, que a qualsevol preu la hi pendrien. Creis-me que se faria sa barba d'or.* 'Es puig de Santa Cirga'

Fer-se la llevassa [Fer-se sa llevassa] *loc. v.* Fer-se la clenxa les dones. *May en mi's veurà mudansa, / sempre Píramo som vostra / des cap fins a sa llevassa,* Guillem Roca, ap. Bover Bibl. II, 278. DCVB, Sineu.

Fer-se la part *loc. v.* Prendre algú la porció que li toca d'un conjunt. *El pare se féu la part omplint-se el plat a curull*, Ruyra Pinya, ii, 29. DCVB.

Fer-se la punyeta *loc. v.* Fastiguejar-se, tenir disgust de no poder aconseguir allò que es volia. DCVB.

Fer-se les piules [Fer-se ses piules] *loc. v.* Pentinar-se i compondre's el cap, la cara o el vestit, posar-se bell. DCVB, Mall.

Fer-se les sopes [Fer-se ses sopes] *loc. v.* Viure, habitar. «Ara em faig ses sopes devers Alaró» (=ara visc a Alaró). *Cap m'ha sabut dir per hont te fas ses sopes*, Roq. 23. DCVB, Mall.Rond. Mall.:*Comanen a un criat que segueca es quest an aquell fadrinel·lo, fins a aclarir d'on surt, a on se fa ses sopes i de quants de punts se calça*. 'Ses tres flors'

Fer-se llengües, d'algú [Fer-se llengües, d'algú] *loc. v.* Fer grans lloances d'aquella persona o cosa. DCVB. **Variants:****No deixar-se llengua** *loc. v.* DCVB**No bastar llengües** *loc. v.* DCVB.Rond. Mall.:*Aquell senyor no se'n poria avenir, i pertot se'n feia llengos d'es bon servici que li feia aquell jovenet*. 'Gregori Papa'

Fer-se llepadits d'una cosa *loc. v.* fig. demostració de gran plaer, d'haver trobada molt gustosa una cosa. *No és d'admirar que a Fransa en fassan llepadits [de les taronges]*, Roq. 45.; *Es fondista li tragué una perdiu rostida; rebona la degué trobar es francès, que se'n feu llepadits*, Camps Folk. II, 18. DCVB.

Fer-se noviis *loc. v.* Començar a festejar, prometre's. DCVB.

Fer-se o Donar-se un maig (d'una cosa) *loc. v.* Prendre'n un panxó, afartar-se'n. *S'ha de donar un mai [sic] de cantar, que no són tot berbes*, Alcover Cont. 206. DCVB.

Fer-se pregar *loc. v.* No fer una cosa fins que ens l'han demanada molt i repetidament. *Ells hi vénen sense fer-se pregar*, Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Fer-se prendre *loc. v.* Rebaixar-se molt. S'usa sobretot en exclamacions iroses com «Fe't prendre!», «Et vols fer prendre!», per enviar algú a mal viatge (Mall.).¿Què en voleu, d'aquestes? |—Vint-i-quatre sous, |—¿Vos voleu fer prendre? No en valen denou!, Penya Poes. 108. DCVB, Mall.**Variants:****Fe't prendre!** *en.* DCVB.**Et vols fer prendre!** *en.* DCVB.¿**Vos voleu fer prendre?** *en.* DCVB.

Fer-se roba *loc. v.* Enriquir-se. Amb sa guerra, n'hi ha molts que s'han feta roba. DCVB, Santanyí

Fer-se rues al clatell [Fer-se rues en es clotell] *loc. v.* Beure líquids alcohòlics (Mall.); *Afica't a un cafetí | y an el clotell fe-t'hi rues*, Penya Poes. DCVB, Mall.Rond. Mall.:*Tan afectat d'alçar es colzo i fer-se rues an es clotell, que, quan duia mitja meula, era que la duia sencera*. 'Mestre Jaume Figuereta'

Fer-se s'ensegonada a ell mateix *loc. v.* Lloar-se a si mateix. DCVB.

Fer-se s'escudella *loc. v.* Fer-se la mesura, donar-se la norma d'una cosa. *Què en vols?—Lo que'm voldreu donar. Hala! Voltros mateixos vos fareu l'escudella, que lo que jo cerch és fer parroquians*, Penya Mos. iii, 113. DCVB.

Fer-se sa barba d'or *loc. v.* Guanyar molt en un negoci. *Amb ses seues magarrufes se feya sa barba d'or*, Aguiló C., Rond. de R., 16. DCVB, Mall.

Fer-se tard *loc. v.* Passar el temps fins a un grau en què ja es considera inoportú o fora del normal. *Amb això ja s'era fet tart*, Alcover Cont. 31. DCVB.

Fer-se tres (o quinze) unces d'una cosa *loc. v.* No fer-ne cabal, no interessar-s'hi, mostrar-s'hi indiferent. DCVB, Men.

Fer-se tres unces d'una cosa *loc. v.* No preocupar.-se'n, no importar-li gens, esser-li tot igual. *Pero ell se'n regalava y se'n feya tres unzas de tots*, Aguiló C., Rond. de R. 16. DCVB, Mall. **Variants:** **Fer-se quinze unces, d'una cosa** *loc. v.* DCVB, Men.

Fer-se trons d'una cosa *loc. v.* Afluixar-se'n, no preocupar.-se'n, no voler-ne saber res. *Se'n fa trons de que li digan tuno*, Aguiló Poes. 155. DCVB, bal.

Fer-se trons, d'algú, o d'alguna cosa *loc. v.* Afluixar-se'n, no preocupar.-se'n, no voler-ne saber res DCVB. Rond. Mall.: *Es lladres que sentiren allò, peguen bot, i, fent-se trons d'es doblers i de...* 'Es ca d'En Bua i es moix d'En Pejulí' **Variants:** **Fer-se trons d'algú o d'alguna cosa, i del qui prega per ell** [Fer-se trons d'algú o d'alguna cosa, i des qui prega per ell] *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: *Fent-se trons d'En Lau i de qui pregava per ell. Amb una exalació no en veren la pols. '¿Val més matinejar que a missa anar?' Que es faça trons!* *en.* Exclamació per a enviar algú a mal viatge, per a acomiadar-lo de mala manera. Rond. Mall.: *-Que es faça trons! Anem, i ja mos agafarà si vol, que tampoc no hem de caure morts aquí esperant-lo..*

Fer-se trossos *loc. v.* Esforçar-se molt. DCVB, Mall.

Fer-se un escot, d'una cosa *loc. v.* Prendre panxó, afartar-se. *M'he fet un escot d'estudiar*. Aguiló Dicc. DCVB.

Fer-se un nus a la cua, d'una cosa *loc. v.* No fer-ne cas, no preocupar-se'n gens. DCVB. *Fé-te'n un nuu a sa coa, fiet, d'esser es major!* 'La flor romanial' *Cadascú és així com Déu l'ha fet. Tu vine, i fes-te'n un nuu a sa coa, de lo que puga dir sa gent.* 'Es fustet'

Fer-se un pam de greix *loc. v.* Divertir-se molt, sentir gran satisfacció. DCVB.

Fer-se un tap de pica *loc. v.* Mastegar-se molt la roba. DCVB. Rond. Mall.: *No s'hi mirà gens a malmenar es coixí de plomes, i lo endemà dematí el deixà tot amacarronat, com un tap de pica.* 'Na Dent d'or'

Fer-se un timpà *loc. v.* Fer-se un tip; menjar o beure molt (Labèrnia-S. Dicc.). DCVB.

Fer-se un tip de quelcom *loc. v.* Fer quelcom fins a assaciar-se'n o cansar-se'n. «M'he fet un tip d'esperar-te». *Li ha costat un tip de plorar*, Vilanova Obres, iv, 15. *Si em casés amb tu m'hauria de fer un tip de treballar a la vellesa*, Vict. Cat., Mare Bal. 115. DCVB.

Fer-se una coca *loc. v.* Esclafar-se, deformar-se per causa d'un cop violent. DCVB. **Variants: Quedar com una coca** *loc. v.* DCVB.

Fer-se una cosa a palletes *loc. v.* Treure sorts amb palletes sobre una cosa. DCVB. **Variants: Jugar a palletes** *loc. v.* DCVB.

Fer-se una moca de riure *loc. v.* Riure excessivament. DCVB.

Fer-se una truita *loc. v.* Esclafar-se per efecte d'un gran cop, topada o caiguda. DCVB.

Fer-se varques (d'una cosa) *loc. v.* Fer-ne el que es vulga, tenir-hi domini absolut. (Men.). DCVB, Men.

Fer-se veure *loc. v.* Procurar cridar l'atenció; obrar amb presumpció, per exhibir-se. DCVB.

Fer-se'n (d'una cosa) un nuu a la cua *loc. v.* Fer-se'n un sou, no preocupar-se'n, no donar-li importància. DCVB.

Fer-se'n dos doblers, d'una cosa *loc. v.* No fer-ne cabal, no preocupar-se'n. DCVB «*Són tres o quatre guerrers | que van contra mi tot sol; | però, si s'al·lota em vol, | de tots me'n faç dos doblers*» (cançó pop. Mall.). DCVB.

Fer-se'n el tupí *loc. v.* Perdre-hi la vida. DCVB.

Fer-se'n set pedres o deu pedres *loc. v.* Passar-ho molt malament, travessar gran perill o arribar a perdre-ho tot (els béns, la vida, etc.). *Tu, pirata, te'n faràs deu pedres*, Vilanova Obres, xi, 45. DCVB.

Fer, algú, el seu cap envant [Fer, algú, es seu cap envant] *loc. v.* Obrar segons la pròpia voluntat, sense seguir els consells d'altri. DCVB. Rond. Mall.: *Sobre tot, voltros feis es vostro cap envant, i jo hi faré es meu.* 'En Gostí lladre'

Fer, algú, la seva via [Fer, algú, sa seva via] *loc. v.* Seguir el seu camí, avançar en la direcció proposada. DCVB. *I si m'heu de menester pus, digau-ho.-No germanet; poreu fer sa vostra via.* 'Es fii d'es pescador'

Ferir a l'estella *loc. v.* Encertar, ferir en el blanc. DCVB, Mall.

Ferir algú a l'os de la cama [Ferir algú a s'os de sa cama] *loc. v.* Disgustar-lo molt, o encertar-li les seves intencions ocultes o allò que li sap més greu. DCVB, Mall., Men.

Ferir en el viu *loc. v.* Encertar a qualcú els seus sentiments, pensaments íntims, intencions amagades, etc. DCVB.

Ferir una vegada al clau i tres a l'enclusa *loc. v.* Tenir més equivocacions que encerts. «Tan aviat pica al clau com a l'enclusa». *Mas, com n'e dat una en l'anclusa y altra en lo clau*, Somni J. Joan 563. *Ara perden lo fil y dempués tornan-lo a trobar... una 'l clau y tres en la ferradura*, Guinot Capolls 18. DCVB.

Ferit d'ala *loc.adj.* Culpable o tocat d'algun defecte o malaltia anomenat anteriorment. Parlant, per ex., de jugadors, diuen «Aquest o aquell és ferit d'ala», o sia, és jugador. DCVB, Mall.

Ferma l'ase allà on son amo vol *par.* Recomana obediència i no discutir les ordres que ens donen. DCVB, Barc., Men.

Fermar curt qualcú *loc. v.* Subjectar-lo, llevar-li la llibertat, procurar que pugui obrar poc. *Noltros homos les hem fermades curt*, Ignor. 34. DCVB, Mall.

Fermar els cans amb sobrassades *loc. v.* Despendre sense mirar prim, anar sobrat de diners. «Tu rai, que pots fermar els gossos amb llonganisses!». DCVB, Mall.

Ferrar les sabates, els esclops *loc. v.* Ficar-los els claus a la sola. DCVB.

Ferrar una roda de carro *loc. v.* Posar-li el cercol de ferro. DCVB.

Ferrejar una bístia *loc. v.* Posar les ferradures a un animal. Ferrer Dicc. DCVB.

Ferrejar una porta *loc. v.* Posar els ferratges i guarniments de ferro a una porta. DCVB.

Ferrer, ferrer, fes ton afer *en.* Recomana que cadascú s'ocupi d'allò que entén o és son ofici, sense ficar-se en el que no coneix. DCVB. **Variants:** **Ferrer, ferrer, fes ton menester** *en.* DCVB. **Ferrer, ferrer, ves a ton quefer** *en.* DCVB.

Fes bé el temps que viuràs, perquè això te'n portaràs *par.* DCVB, Mall.

Fes bé i no facis mal, i altre sermó no cal *par.* Es el resum més sintètic de les normes de moralitat. DCVB. **Variants:** **Fes bé i no facis mal, que altra cosa no et cal** *par.* DCVB.

Fes bé i no miris a qui *par.* DCVB, Mall., Men. **Variants:** **Fé bé, i no miris si té** *par.* DCVB, Men. Rond. Mall.: *¿I quan s'és vist que a un li hagi dit malament per haver obrat bé? ¿No mos diu s'adagi "fés bé i no miris ane qui"?. 'Sa llampria meravellosa'*

Fes bé i treballa i no dormis a la palla *par.* DCVB.

Fes com es nas, i demà ho trobaràs *par.* DCVB, Mall.

Fes el que el teu senyor diu, i amb ell menjaràs perdiu *par.* DCVB.

Fes el que et dic, i no facis el que jo faig *par.* DCVB. **Variants:** **Fes lo que bé et dic, i no lo que mal faig** *par.* DCVB.

Fes favors a bèsties, te'ls pagaran a coces *par.* Es diu referint-se als desagrats. DCVB.

Fes-li gastos *en.* Exclamació de to resignant que es fa com per indicar que no depèn de la nostra voluntat o poder el posar remei a allò que se'ns presenta com a deficient, mancat, lamentable, etc. DCVB. **Variants:** **Ves-li a fer gastos** *en.* DCVB.

Fes-te la llesca *en.* Ves a mal viatge. *Els fills fan bastant la llesca*, Santamaria Vida 123. DCVB.

Fes, fes, gat, que tot ho pagaràs plegat *par.* Es diu per amenaçar qualcú amb el càstig corresponent a les seves malifetes. DCVB.

Festa en dijous, carn en divendres *par.* DCVB, Mall.

Festa trasladada, festa esgarrada *par.* Vol dir que les festes que es passen d'una diada a l'altra solen anar malament i esser poc celebrades. DCVB.

Festejar al cuantre *loc. v.* Tenir l'al·lota un enamorat a cada costat i parlar una estona amb un i una estona amb l'altre. DCVB, Eiv.

Festejar no és casar *par.* Es diu referint-se a una cosa que no és definitiva ni compromet seriosament. DCVB.

Festes li fa, i no s'hi casarà *par.* Se diu dels aduldors o dels qui volen conquistar amb bones paraules la voluntat de qualcú. DCVB, Men.

Festes passades, coques menjades *par.* Vol dir que en haver passat l'ocasió de fer o obtenir una cosa, ja no cal pensar-hi més, ja és inútil intentar-la. DCVB, Mall.

Festes passades, coques menjades, roba bruta, bossa buida *par.* Vol dir que les festes porten moltes despeses i poc profit (Mall., Men.). DCVB, Mall., Men.

Fet a prova de bomba (ser) *loc. v.* Ser molt fort o sòlidament construït. DCVB, Mall.

Fet amb la destrat grossa i manejada dels manobres (ser) [Ser fet amb sa destrat grossa i manejada d'es manobres(ser)] *loc. adj.* Ser molt grosser. DCVB, Mall..

Fet amb sa destrat (ser) *loc.adj.* Molt lleig, molt grosser DCVB.Rond. Mall.: *¿Ho veis si ho era, fet amb sa destrat i embastat amb s'aixa?*. 'Ets al·lots de So'n Porc'
Variants:Fet amb sa destrat grossa (ser). *loc.adj.* Rond. Mall.:*Dir que pareixia feta amb sa destrat grossa i que només l'havien mig embastada, és dir massa poc. Per dir-ho així com era, pareixia feta amb so motlo de fer llamps.* 'L'amor de les tres taronges'

Fet amb un motlo de fer llamps (ser). *loc.adj.* Molt lleig, molt grosser. DCVB. Rond. Mall.:*Dir que pareixia feta amb sa destrat grossa i que només l'havien mig embastada, és dir massa poc. Per dir-ho així com era, par.eixia feta amb so motlo de fer llamps.* 'L'amor de les tres taronges'

Fet de munició (ser) *loc. adj.* Ser de mala construcció, fet de pressa o sense mirament. DCVB.

Fet de pasta de coca bamba (ser) *loc. adj.* Ser excessivament blan, sense energia.. DCVB, Mall.

Fet el tracte, fet l'engany *par.* Suposa que en fer-se un tracte, sempre hi ha alguna condició posada maliciosament per un dels contractants per tal d'enganyar l'altre. DCVB.

Fet i deixat estar *loc.adj.* Fet de qualsevol manera, sense mirament. DCVB.

Fet i dit *loc.adv.* Indica la promptitud amb què es fa una cosa tot just pensada o decidida DCVB. *Fet i dit, aquells criats se'n van, m'apleguen es mig-poll.* 'Es mig poll' **Variants: Dit i fet** *loc. adv.* DCVB. *-No hi ha més remei que enviar a demanar Don Martín Tacón. Ell que és tan valent, ell que matà s'altre que mat aquest. Dit i fet, envia un par.ei de criats a cercar-lo.* 'En Martí Tacó'; Rond. Eiv.: *I dit i fet.* 'Es Follet'

Fet i fet *loc.adv.* Al cap i a la fi, després de tot, ben mirat. *Fet i fet, l'ensopiment només està en nosaltres,* Carner Bonh. 28. DCVB.

Fet i pastat *loc.adj.* Molt semblant, gairebé idèntic. «Aquest noi és son pare fet i pastat». DCVB.

Fet un mar de llàgrimes (estar) *loc.v.* Plorar abundantament DCVB. Rond. Mall.: *La Reina véia se va regonèixer plena de culpa, demanà perdó, feta una mar de llàgrimes.* 'S'aigo ballant i es canariet par.lant'.

Fet un Nero (estar) *loc. adv.* Estar irritadíssim, mostrar-se molt furiós. DCVB, Mall., Men.

Fet un Nero (estar) *loc.adj.* Estar irritadíssim, mostrar-se molt furiós. DCVB. Rond. Mall.: *I En Lau, fet un Nero, crits i flastomies i potades damunt es capell.* '¿Val més matinejar que a missa anar?' **Variants: Posar-se fet un Nero** *loc. v.* Rond. Mall.: *Davant una tal endamesa se va posar fet un Nero, que hauria esclafat un re amb ses dents.* 'S'Hortolà de S'Hort des Gabre'

Fet un toro (estar) *loc. adv.* Estar molt irritat. DCVB. **Variants: Més encès que un toro (estar)** *loc. adv.* DCVB.

Fet una establa (estar) *loc. adj.* Ser un lloc molt brut. DCVB. **Variants: Ser com una establa** *loc. adj.* DCVB.

Fet una fúria (estar) *loc. adv.* Estar molt irritat. *Les senyores Mònica i Verònica, despitades, s'havien canviat en veritables fúries,* Pons Com an. 208. *Una fúria, una dona irresistible | saltà a l'arena a protegir l'infant,* Costa Trad. fant. 123. DCVB .

Fet una llàstima (estar) *loc. adv.* Estar molt deteriorat o en estat deplorable. DCVB.

Fet una llecadora (estar) *loc. adv.* Estar molt cruixit, molt cansat. *He fet una malavetjada, que tenc es cos fet una llecadora.* DCVB, Eiv.

Fet una mar de llàgrimes (estar) *loc. adv.* Plorar abundantament. DCVB.

Fet una pelleringa(estar) *loc.adv.* Estar molt magre. DCVB.

Fet una sopa (estar) *loc. adv.* fig., estar molt embriac. DCVB. **Variants: Com una sopa** *loc. adv.* DCVB.

Fet una tonyina (estar) loc. adv. Ser molt pesat, molest (Martí G. Dicc.). DCVB.

Feta la gàbia es mor l'aucell par. DCVB.

Feta la llei, feta la trampa par. Significa que les disposicions legals sempre solen tenir algun defecte que permet de transgredir-les impunement. DCVB.

Feu plers a bèsties, i us tiraran coces par. Es diu referint-se als desagraïts. DCVB.

Fi com una seda loc.adj. Es diu d'una cosa molt fina. DCVB. **Variants:** **Més fi que seda loc.adj.** DCVB.

Fia-te'n! o Fia'n! o Fiau-vos-ne!, (segons el tractament de la persona a qui es parla) fór. Exclamació que expressa sospita forta o gran probabilitat que succeeixi allò que acaba d'indicar-se. *Que la se deu haver feta lletgir a qualche gitana, a sa planeta? diu ell.— Fia-te'n!, diu aquella,* Alcover Cont. 288. DCVB, bal.

Fia'n d'En Cotna! en. Exclamació de desconfiança. «Jo crec que el dentista no et farà mal.—Que no? Fia'n, d'En Cotna!» (Ciutadella). DCVB, Men.

Fiança fas, tu ho pagaràs par. DCVB.

Fiar-se'n tant (de qualcú o de qualche cosa) com d'unes cases que cauen loc. v. No tenir-hi gens de confiança, no fiar-se'n gens. DCVB./ Ser quelcom que inspira recels o aversió. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *I fugí més que de pressa des pla de St. Jordi, no aturant-se fins an es Puig de Bonany de Petra, fent-se trons d'aquelles dues pitxorines des Pla de St. Joordi, fiant-se'n tan poc com d'unes cases que cauen.* 'Bruixes, bruixots i fullets' *Sa mare sempre filava; però ella anava tan alerta a arrambar-se a sa filoa com unes cases que cauen*

Fiau-vos-ne, de monges negres! loc.v. Es diu referint-se a persones beates o aparentment religioses, que fan accions indignes de llur virtut. DCVB, Mall.

Ficar (a algú) els dits a la boca loc. v. Fer-lo parlar, induir-lo a declarar alguna cosa. DCVB.

Ficar a algú es gat dins s'esquena loc. v. Embriagar-lo. DCVB, Mall.

Ficar algú dins el fang loc. v. Posar-lo en una situació difícil o perillosa. DCVB.

Ficar algú en tant de lloc com un diner loc. v. Apurar amb reconvençions inoportunes o exagerades. Martí G. Dicc. DCVB

Ficar algú en un trot loc.v. Posar-lo en una activitat excessiva, en un afer superior a les seves forces. DCVB.

Ficar el gat dins l'esquena a algú [Ficar es gat dins s'esquena a algú] loc. v. Embriagar-lo. DCVB.Rond. Mall.: *Ell no foren capaços d'aficar-le-hi, an es gat, dins s'esquena; i no és que no fessen tots es possibles.* 'En Pere tort'

Ficar el genoll *loc. v.* Doblegar-lo i agenollar-se. (DCVB, no lloc. *E ab los genols ficats reebé son Creador* Jaume I, Cròn. 63; *E ell tantost, al venir, que'ns fo pres, ficà lo genol en terra* Pere IV, Cròn. 215; *La sua molt amada donzella. ficà lo genoll dauant sa senyoria.*, Villena Vita Chr., c. 8) 1. DCVB.

Ficar el nas *loc. v.* Tafanejar, posar-se a mirar, a inquirir, intervenir indiscretament. *No dexava passar un ball ni reunió que ella no hey aficàs es nas*, Ignor. 70. DCVB.

Ficar els peus a la galleda *loc. v.* Cometre un error o sofrir un fracàs. DCVB.

Ficar en llibres de cavalleries *loc. v.* Ficar en coses que no importen al qui s'hi fica. / Posar en coses inconvenients o perilloses. «*No em vinguis amb llibres de cavalleries!*» *Joanet, entra dins. ¿Quí't fa ficar en llibres de cavalleria?*, Vilanova Obres, xi, 170. DCVB.

Ficar la banya [Ficar sa banya] *loc. v.* Aficar-se en un afer inoportunament, fer anar malament una cosa que duia bon camí. DCVB.Rond. Mall.:*Sa mareta bé el pregà i el sermonà que no se n'anàs; però ell havia aficada sa banya, i tot fonc debades.* 'Tres fiis de viuda'

Ficar la banya *loc. v.* Obstinar-se, agafar una idea i no voler-se convèncer del contrari. «En posar sa banya dins es forat, no hi ha qui l'hi tregui» (Men.); «En aficar sa banya, primer se romp [que no la treu]» (Mall.). DCVB, Cat., Bal.

Ficar la cullerada *loc. v.* Intervenir en la conversa dels altres sense esser demanat o sense oportunitat. *Algú... es figura que ha de fer una gran cosa en ficar la cullerada, censurant la y reprenint-la*, Rond. de R. Val. 18. *Ja hi ficava sa cullerada l'ex-familiar del senyor bisbe*, Pons Com an., 207. *A la força, res,—digué la Colassa; que rabiava per ficar la culleraa*, Morales, Id. 30. DCVB, Cat., Val., Bal. **Variants:Donar cullerada** *loc. v.* DCVB.**Posar-hi la seva cullerada** *loc. v.* DCVB.

Ficar la pota *loc. v.* Intervenir en alguna cosa desencertadament, fent o dient una bestiesa; un despropòsit. DCVB.

Ficar la tisora *loc. v.* Murmurar, par.lar dels defectes d'altri. DCVB.**Variants:Passar les estisores** *loc. v.* DCVB.

Ficar mà a una dona *loc. v.* Palpar-la amb dissimul. DCVB.

Ficar-hi la cullera *loc. v.* Intervenir a una discussió o conversa sense esser-hi demanat. DCVB.

Ficar-s'hi l'oruga *loc. v.* Espatllar-se una cosa; desfer-se una concòrdia. DCVB.

Ficar-se allà on no el demanen *loc. v.* Posar-se en coses que no li importen. DCVB.

Ficar-se dins d'un ventre de peix *loc. v.* Amagar-se de manera que sia difícil de trobar. Martí G. Dicc. DCVB

Ficar-se en daus *loc. v.* Posar-se en coses en què valdria més no posar-se. DCVB.

Ficar-se en històries *loc. v.* Posar-se en històries que resulten dificultoses o destorbadores. DCVB.

Ficar-se la llengua al cul *loc. v.* Veure's obligat a callar. DCVB. **Variants:** **Ficar-se la llengua a la butxaca** *loc. v.* DCVB.

Ficar-se molta cosa a la còrpora *loc. v.* Menjar molt. DCVB.

Ficar-se una cosa entre cella i cella *loc. v.* Ficar-se o tenir una idea fixa damunt una cosa. DCVB. *A sa mare se li va aficar entre ceya y ceya axò d'aquest número, Roq. 19. Per escriure un articlet que tench entre ceya y ceya, Ignor. 18.* DCVB. **Variants:** **Tenir una cosa entre cella i cella** *loc. v.* DCVB.

Ficar-se, algú, allà on no el demanen *loc. v.* Posar-se en coses que no li importen DCVB. *-Tu deixa anar això, diu es capità, i no te fiquis allà on no et demanen.* 'En Gostí lladre'

Ficat'ho al cul *loc. v.* Es diu per demostrar grosserament el menyspreu per una cosa que un altre ofereix. DCVB. **Variants:** **Que s'ho fiqui al cul** *loc. v.* DCVB

Figa badada, bona torrentada *par.* És perquè si les figues es baden, plou molt. DCVB, Mall.

Figa blanqueta i mossa d'hostal, paupant se maduren i no elsi fan mal *par.* DCVB, Men. **Variants:** **Figa verdal i mossa d'hostal, palpant se madura** *par.* DCVB. **Figa verdal i mossa d'hostal, palpant se maduren** *par.* Significa que les mosses d'hostal solen esser molt desimboltes. DCVB, or., occ., val., mall.

Figó que no és nat per Sant Pere, no li aneu darrera *par.* Es diu perquè els figons que per Sant Pere no són nats, ja no maduren. DCVB, Manacor.

Figuera, de ton avi; vinya, de tu mateix *par.* DCVB, Mall.

Fil a tòrcer *loc. nom.* Assumptes minuciosos, que entretenen llargament. «Sempre duis fil a tòrcer!»; «Aquests dos duen un fil a bullir que no són tot berbes». DCVB, Mall. **Variants:** **Fil a bullir** *loc. nom.*

Fil per randa *loc. adv.* Amb tots els detalls, sense deixar res. *M'imposà, fil per randa, de l'amorós misteri, Pons Com an. 50.; Les va contar fil per randa tot lo que li havia succeït, Rosselló Many. 237.* DCVB, Cat. Bal.Rond. Mall.: *Sa dona prengué la paraula i la hi contà tot, fil per randa, an el senyor doctor, sense deixar titla, demanant-li per amor de Déu i Maria Santíssimeta que li curàs aquell homonet seu.* 'Ous de somera'.

Fila Brigida, i aniràs vestida *par.* DCVB, Men

Filar més que ses aranyes *loc. v.* Filar molt, tenir molta facilitat per comprendre el sentit ocult de les coses o per suposar-lo. DCVB, Inca.

Filar prim *loc. v.* Ser molt remirat, considerar molt els detalls, fixar-se minuciosament en totes les circumstàncies. Discórrer subtilment. DCVB.

Fill de pare ballador, tot lo dia salta *par.* Vol dir que els fills solen tenir gustos semblants als dels pares. DCVB.

Fill de viuda, mal criat segur *par.* DCVB / DCVB, Men.

Fill ets, pare seràs; tal faràs, tal trobaràs *par.* Es diu referint-se als ingrats, que ve un dia que també han de sofrir les ingratituds dels seus. DCVB.

Fill sense dolor, mare sense amor *par.* DCVB.

Fills i pollets, se'n salven poquets *par.* Al·ludeix a la gran mortalitat infantil que altre temps era cosa corrent. DCVB.

Fills sense dolor, mare sense amor *par.* Suposa que els fills que no han costat gaire de parir o de criar no són tan estimats com els que han costat dolors i tribulacions. DCVB.

Finestrera o veinadera, maixanta averanys darrera *par.* Amengual Dicc. DCVB.

Finis-finis *loc.adv.* Finalment, el darrer resultat. DCVB.. Rond. Mall.: *I les punyia qualche poc amb ses banyes, però finis finis no les feia gaire mal.* ‘En Tià de Sa Real’

Fins a l'últim *loc.adv.* Fins a la fi. *Us acompanyeran fins al últim de la vida vostra,* Villena Vita Chr., c. 20. DCVB.

Fins a la fi del món *loc.adv.* Molt de temps; per a sempre. DCVB. *Sobre tot, ell no veig ningú p'enlloc, i si jo mateixa no m'aixec, vaig a mà d'estar estesa fins a la fi del món.* ‘La Princesa bella’

Fins a la mort *loc.adv.* Amb constància perpètua, perseverant fins a la fi. DCVB.

Fins a la mort, tot és vida *par.* Indica la conveniència de viure tan bé com es pugui, sense pensar en la mort. DCVB. **Variants: Una hora de vida, és bona** *par.* DCVB.

Fins a la rel dels cabells *loc.adv.* Fins al més endins. *Saps que estic d'enamorada, | Joan, i tu no ho coneix! | La teua amor m'és entrada | fins a s'arrel d'es cabeis.* Cançó pop. mall. Rond. Mall.: *Que en romangué enamorat fins a la rel d'es cabeis com la va veure tan bella dona.* ‘Sa coeta de Na Marieta’

Fins a les ungles del peu *loc.adv.* Totalment, fins a l'extrem. *E sien malayts tots los teus membres, de la vertiç del cap tro a la unglà del peu,* Cost. Tort. IX, xxx. DCVB.

Fins a mitjanit és avui *par.* Ho diuen aquells a qui es reprèn perquè no fan via en el treball. DCVB, Mall.

Fins a quaranta d'abril no te llevis ni un fil *par.* Vol dir que fins ben entrada la primavera no convé llevar-se roba, perquè el temps encara és fresc. DCVB.

Fins a s'enfront *loc.adv.* D'una manera extremada. Un capellà amic meu, lulista fins a s'enfront, Roq. 29. DCVB, Mall.

Fins a ses rels d'es cabeis *loc. v.* Estic, de tu, fins a ses rels d'es cabeis" ho diuen per manifestar que acaben la paciència.

Fins a tenir alè *loc.adv.* Amb tota la intensitat, fins a les últimes conseqüències. Rond. Mall.: *I toc ve i toc va, tum-tutum-tum-tum-tutum; i pegaren fins que tengueren alè.* 'Es jai de sa barraqueta'

Fins a Tots-Sants, de dos en dos grans; de Tots-Sants en enllà, de gra en gra *par.* Significa que els raïms escassegen molt a partir del novembre. DCVB.

Fins al cel *loc.adv.* Fins al grau més alt. *Cosa abominable e escandalosa fins al cel... Crim és aquest, és cert fins al cel,* Eximenis Dones 157 (ap. Aguiló Dicc.). «¿Fins a on m'estimes? / Fins al cel» (ho solen dir els infants). DCVB.

Fins al darrer claviller *loc.adv.* Completament. DCVB.Rond. Mall.: *Ademés d'esser tan bamba, aquella mellenga era malfenera fins an es darrer clavier.* 'Ses dones bambes'

Fins al moll dels ossos *loc.adv.* Fins a l'últim extrem, al màxim. «*Ens hem mullat fins al moll dels ossos.*» «*Estàs enamorat fins al moll dels ossos.*» *La fredor va ficar-se'm fins als ossos,* Cases A., Poes. 53. *El sentiment del meu jo esfereït m'invadí fins al moll dels ossos,* Ruyra Pinya, ii, 76. *Ja el malehia fins al moll dels ossos,* Pons Auca 207. *Com era guilopo asta els molls dels ossos,* Rond. de R. Val. 64. DCVB

Fins aquí hem arribat! *loc.adv.* Ho diu el qui està cansat de tenir contemplacions a un altre i vol començar a fer-li contrari. DCVB, Empordà, Mall.

Fins el pecar vol sort *par.* Griera Tr. DCVB.

Fins els coloms tenen fel *par.* Vol dir que tothom és capaç de fer alguna cosa amb malvolença. DCVB. **Variants:** **Fins les palomes tenen fel** *par.* Significa que fins i tot les persones més pacífiques arriben a irritar-se. DCVB.

Fins i tot a l'infern, és bo tenir amics *par.* DCVB.

Fins i tot *loc.conj.* Conjunció que introdueix un terme que s'inclou en una enumeració com a cosa extraordinària o que era d'esperar que s'hi inclogués. DCVB.

Fins i tot *loc.conj.* Expressió que emfatitza una afirmació (DL).Rond. Mall.: *-Escolt; amb una oreia sent lo que diuen fins i tot es condemnats de l'infern i amb s'altra ets àngels del cel.* 'En Juanet i es set missatges' **Variants:** **i, fins i tot** *loc. conj.* Expressió que emfatitza una afirmació. Rond. Mall.: *Havia conegut quan arribaven a Xorrigo, quan En Juanet omplia sa carabasseta, i fins i tot es glec-glec que féu s'aigo quan sa fia del Rei la hi buidà.* 'En Juanet i es set missatges'

Fins les criatures ho saben *loc.adj.* Es diu al·ludint a una cosa que és sabuda de tothom. DCVB.

Fins on m'estimes?—Fins al cel! *en.* Així respon un infant per significar que estima molt al qui l'hi pregunta. Si humorísticament vol significar que l'estima poc, en demanar-li

«Fins on m'estimes?» respon «Fins a Llançà», fent un joc de paraules entre els homònims Llançà i llançar (Palafrugell). DCVB.

Fins passada la llet nova, no es pot dur l'infant a prova *par.* Significa que un infant no té gaire seguretat de viure mentres no hagi passat alguns dies. BDC, XVII, 86. DCVB.

Fins que han encoblat, hi ha esperances de caça *par.* Es diu quan s'acaba el temps disponible per a fer una cosa, i el qui la fa encara no perd el coratge de dur-la a terme. DCVB, Manacor.

Firar-se malament *loc. v.* Fer mala compra, adquirir cosa a més preu del que va realment. DCVB.

Firmar en blanc *loc. v.* Posar el propi nom en un paper en blanc, perquè altri hi posi el nom convingut o el que li plagui. Fig. *Corroborar amb qualche signe exterior allò que es podria certificar per escrit.* Pons Com. An. 96. DCVB.

Fit a fit *loc.adv.* Fixament, amb la vista fixa, amb atenció. DCVB. Rond. Mall.: *I se cuidà a treure ets uis mirant-la-se fit a fit.* 'N'Estel d'or'

Flastomar com un carreter *loc. v.* Flastomar molt. DCVB. Rond. Mall.: *I la reina "manllevada" feta un dimoni, cridant i flastomant com un carreter contra En Bernadet.* 'En Bernadet i la Reina manllevada' **Variants: Aspergiar com un carreter** *loc. v.* Rond. Mall.: *I allà les hauríeu vistes, aquelles dues males ànimes, flastomant i aspergiant com a carreters! Quines boques d'infern! 'S'aucellet de ses tres llengos'* **Renegar com un carreter** *loc. v.* Rond. Mall.: *Fins que aquell mal homo se n'anà fent flamada, tirant llamps i pestes, aspergiant i renegant com un carreter.* 'Sa llampria meravellosa'

Flocs i banderetes *loc.nom.* Abundància d'adorns i coses inútils. DCVB, Mall.

Flocs i castanyetes umplen sa terra d'herbetes *par.* Vol dit que els excessos amb bons vestirs i divertiments són causa que no és treball el que caldria, i per tant, que les famílies decaiguin. DCVB, Mall.

Flor de febrer umpl es paner *par.* DCVB, Mall.

Flor de gener no umpl es paner *par.* Vol dir que si l'ametller floreix massa primerenc, la flor cau i no fa fruit. DCVB, Men.

Florejar es sementer *loc. v.* Cercar dins un sementer les pedres útils per a fer paret, quan s'han acabat les que tenien disponibles per a aquesta construcció. DCVB, Mall.

Florejar un bosc *loc. v.* Fer-hi una explotació tocant sols els millors arbres o els més apropiats per a una determinada aplicació, i no els altres. DCVB.

Florir ses orelles a algú *loc. v.* Cansar-lo de sentir la mateixa cosa. Y com a bons mallorquins mos hauran de florir ses oreyes, Ignor. 1. DCVB, Mall.

Florir-se el pa a la boca d'algú *loc. v.* Guardar-se bé el secret. DCVB.

Florirà, però no granarà *par.* Es diu d'algu o d'alguna cosa que es difícil que acabi bé. DCVB.

Flors de gener no umplen un paner *par.* DCVB, Mall.

Flors i violes *loc.nom.* Coses intrascendents, sense importància. DCVB.

Fluix com la baieta (ser) *loc. adj.* Ser fluix de voluntat, inconstant. Labèrnia Dicc. DCVB.

Fluix de morro (ser) *loc. adj.* Ser massa xerraire, indiscret. DCVB.

Foc colgat *loc. nom.* Cosa oculta, però activa (com idees, sentiments, projectes, etc.). DCVB.

Foc colgat, crema més que es destapat *par.* DCVB, Mall.

Foc d'oliver, foc de cavaller *par.* Significa que la llenya d'oliver és molt bona per a cremar. DCVB.

Fondre el gel *loc. v.* Esvair la indiferència, la insensibilitat. DCVB.

Fondre els béns, la riquesa, els diners *loc. v.* Gastar-los tots, perdre'ls completament. *No sols fonia lo seu propi, sinó lo de sa dona*, Alcover Cont. 598. *Una lluita de xifres amb què neixen i es fonen les fortunes a les pissarres de Borsa*, Plana Sta. Mar. 60. «*Aquest fondria ses mines de Califòrnia*» es diu d'un que és molt gastador (Eiv.). DCVB. **Variants:** **Aquest fondria ses mines de Califòrnia** *en.* Es diu d'un que és molt gastador (Eiv.). DCVB.

Fondre greix *loc. v.* Passar quimera per alguna cosa. DCVB. **Variants:** **Fondre el greix** *loc. v.* Escarrassar-se. *Per què et penses que fonch lo greix cada dissapte?*, Pons Quadros 81. DCVB.

Fondre suc de cervell en una cosa *loc. v.* Mirar-s'hi molt. Rond. Mall.: *I segueix sa tasca d'enllestir-se, que és una tasca que ses dones mai la prenen curta i hi fonen tant de suc de cervell i tant de temps.* 'El Príncep Corb'

Fondre's a (dins) la boca *loc. v.* Esser un menjar molt tendre i fàcil d'empassar. *Dexa'm la ganiveta que l'encetarem; té, noya, pren, que axò se fon a la boca*, Vilanova Obres, iv, 35. DCVB.

Fondre's com una candela cap per avall *loc. v.* Esvair-se o amagrir-se ràpidament. *Sa casa se'n anava a la vela com una candela cap avall*, Aguiló C., Rond. de R. 14. DCVB. **Variants:** **Anar-se'n com una candela cap per avall** *loc. v.* DCVB.

Fondre's com una candela *loc. v.* Consumir-se ràpidament. DCVB.

Fonoll i ruda fan la vista aguda *par.* Es diu perquè s'apliquen decoccions de ruda per a guarir les inflamacions dels ulls. DCVB, Men.

Fora corda *loc.adj.* Fora de seny, ple d'exaltament passional (principalment d'ira, però també d'alegria, entusiasme, etc.). DCVB.

Fora de la vista, fora del pensament *par.* Es refereix a les persones que obliden fàcilment els seus amics o les coses que podrien interessar-les. DCVB.

Fora de propòsit *loc.adv.* Sense adequació o concordança amb l'assumpte. DCVB.

Fora de si *loc.adv.* Fora del seu seny, molt exaltat de passió. *Joseph... staua quasi fora si mateix, ab continuat escampament de làgrimes*, Villena Vita Chr., c. 63; *Es comte, fora de si, / s'amaga dins un torrent*, Aguiló Poes. 59. DCVB.

Fora de test (estar) *loc. adv.* Estar extraordinàriament excitat, irritat, mancat de serenor. DCVB.

Fora del sembrat! *fór.* Exclamació amb que engeguen un que ha entrat allà on no li era permès entrar. DCVB.

Fora fora *loc.adv.* *Vorejant la part exterior.. Aná fora fora*, doc. segle XVI. Alm. Isl. Bal. 1878, pàg. 63. DCVB, Mall., Men.

Fora Mallorca *loc.adv.* Expressió amb què els mallorquins indiquen tota terra separada de la seva per la mar. *Les han de dur de fora Mallorca*, Alcover Cont. 99. *Per fora Mallorca*, Peña Poes.171. DCVB, Mall.

Fora mans! *fór.* Es diu per evitar que algú toqui alguna cosa delicada. DCVB.

Fora mida *loc.adv.* En gran quantitat o proporció; moltíssim. *Oh, qui pogués d'aqueix amor sens mida / transcriure algunes pàgines*, Verdaguer Idilis. *Dins gran foch havent flama sens mida*, Trobes V. Maria 118. *Ho ponderà una cosa fora mida*, Roq. 20. *Hi assistiren es general..., s'alcalde y una gentada fora mida*, Ignor. 22. DCVB. **Variants:** **Sense mida** *loc.adv.* DCVB.

Fora mida *loc.adv.* En gran quantitat o proporció. DCVB. Rond. Mall.: *Una blatera que pegava p'es pits i a redols tapava ets homos, amb una espigada fora mida.* 'Una al.lota desxondida'

Fora temps *loc.adv.* Quan no és oportú. *Geni d'aquells que s'enfaden fora de temps*, Vilanova Obres, xi, 6. DCVB. **Variants:** **Fora de temps** *loc.adv.* DCVB.

Força fa trotar, i a vegades córrer *par.* Vol dir que davant la necessitat tothom s'esforça tot el que pot. DCVB.

Forçar la màquina *loc. v.* Portar a un grau excessiu, a fer un esforç excessiu. *Forçant la resignació, va tornar agafar el petit*, Massó Croq. 161. DCVB.

Forçar la marxa *loc. v.* Fer-la més ràpida del que és normal. a) refl., ant. Esforçar-se. *Tot hom se deu forçar que us ajud*, Desclot Cròn., c.; *Alguns altres qui's forçaven a complaure a la dita reyna*, Pere IV, Cròn. 62. DCVB.

Forjar mentides *loc. v.* Déu perdon an es qui sense pensar-ho han forjada tal mentida, Ignor 22. DCVB.

Formar un platicó *loc. v.* Fer un rotllet i una xerradeta, segons Aguiló Dicc. DCVB, Mall.

Forrar-se de poca vergonya *loc. v.* Prescindir dels sentiments de vergonya per a poder aconseguir alguna cosa. DCVB.

Fort com un all bruixat *loc.adj.* iròn., dèbil. (Labèrnia Dicc.). DCVB.

Fort com un roure *loc.adj.* Es diu d'una persona o cosa molt sòlida o vigorosa. DCVB. **Variants: Fort com ferro** *loc. adj.* Molt fort o dur. DCVB. **Fort com una alzina** *loc.adj.* Ho diuen d'una persona molt forta, comparant-la a la llenya de l'alzina, que és d'una gran duresa. DCVB. **Fort com una rabassa** *loc.adj.* Es diu d'una persona o cosa molt forta o dura. DCVB. **Més fort que un roure** *loc.adj.* DCVB. **Més fort que una rabassa** *loc.adj.* DCVB.

Fort com una estaca en segó (estar) *loc. adv.* Estar poc fort, patir de fluixedat. DCVB, Eiv.

Fort de morro (ser) *loc. adj.* Ser enèrgic i inflexible, de geni difícil de tòrcer. *Arribà a ser tan fort de morro que ningú li podia torse sa orella*, Aguiló Rond. De R. 15. DCVB. **Variants: De morro fort (ser)** *loc. adj.* *Vaja, no sigiuis d'es morro fort deixa'm posar es cap a sa teua falda*, Ruyra Pinya, I, 50. DCVB.

Fort de morro *loc.adj.* fig., tenaç, tossut, que no canvia fàcilment d'opinió o de propòsits. *Arribà a ser tant fort de morro, que ningú li podia torse sa oreya*, Aguiló Rond. de R. 15. DCVB.

Fort en els oros (ser) [Ser fort en ets oros] *loc. adj.* Tenir fermesa, constància, tenacitat DCVB. Rond. Mall.: *Però, com més anava, més fort era en ets oros, vull dir, en es pescar*.. 'Confessió d'un mariner'

Fort en ets oros (ser) *loc. adj.* Tenir fermesa, constància, tenacitat. *Ja u podeu dir que heu som, fort an ets oros*, Roq. 42. DCVB, mall.

Fort i espès, i a ses barres *par.* Ho diuen per recomanar a algú que pegui fort i a ferir bé. DCVB, Men.

Fort i ferm *loc.adv.* Amb ferma decisió, sense rectificar. DCVB. **Variants: De fort i de ferm** *loc.adv.* Amb fermesa. *I fort i ferm oposa la seva a llur empena*, Atlàntida iii. *Fort com un bronzo o com un roure molt sà i ple de vigor*. DCVB. **Fort i no et moguis** *loc.adv.* *Y fort y no't moguis, la pega contra una institució que no conex*, Ignor 24. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Se'n va a sa taleca, se treu es berenar, i fort i no et mogues, va voler que el Bon Jesús el prengués*. 'Sa bossa buida i es canyom'.

Forta és la roca, però és més fort qui l'enderroca *par.* DCVB.

Fortuna d'avui, orgull de demà *par.* DCVB.

Fosc com una gola de llop *loc.adj.* Molt fosc, que no s'hi veu gens. DCVB. **Variants:** **Més fosc que una gola de llop** *loc.adj.* DCVB. **Negre com gola de llop** *loc.adj.* Molt tenebrós *La nit era negra com gola de llop*, Massó Croq. 75. DCVB.

Fosca d'auga! *for.* Manera de demostrar sorpresa davant quelcom que és o bé evident o bé desconegut. DCVB. **Rond. Mall.:** *-Germà, i això què són? -Fosca d'auga! Que no ho veis què són? Mulons!, Mulons?-diu En Pere, badant uns uis com uns salers-. ¿I fan muletetes?. 'En Pere de sa Xuia'*

Fot qui fot, i viva el rei *en.* Vol dir que el vencedor fa el que vol. DCVB, Men.

Fote't' que deia la lloca als polls *en.* Expressió per a indicar que una cosa s'ha fet sense mirament, sense preocupar-se pel perjudici que podia donar. DCVB.

Fotre's de cap *loc. v.* Caure de cap. DCVB.

Frares, monges i polls, mai estan sodolls *par.* DCVB, Mall.

Fred com un gel *loc. v.* Extremadament fred. *L'esperit tenia més fret que lo gel*, Passi cobles, 20. DCVB.

Fred d'abril, du pa i vi *par.* DCVB.

Fred d'Abril, no faltará pa ni vi *par.* Gomis Meteor. Agr. 112. DCVB.

Fred segur, no mata ningú *par.* DCVB.

Fred, si no el fa davant, el fa darrera *par.* Vol dir que tots els hiverns fa fred, encara que a vegades vingui amb algun retard. DCVB, Men.

Freds en darrer, pedregades en primer *par.* Gomis Met. Agr. 84. DCVB.

Fregar pel nas, a algú, una cosa *loc. v.* Presentar-l'hi, fer-l'hi present tant si vol com no. DCVB. **Variants:** **Fregar pels morros, a algú, una cosa** *loc. v.* Oferir-la amb molta insistència, importunament. DCVB, Mall., Men. .

Fresc com una cama-roja *loc. v.* Molt fresc, gens marcit, molt ben conservat. DCVB. **Variants:** **Fresc com una rosa** *loc. v.* Comparança que s'aplica a una cosa molt fresca, a una persona molt sana, eixerida, plena de bon humor. DCVB. **Fresc com un espàrec** *loc. v.* DCVB.

Front a front *loc.adv.* Fent cara contra algú. DCVB.

Fruita tocada, fruita menjada *par.* DCVB.

Fugir a l'escampada *loc. v.* Totes les gents de pau fugiren a l'escampada, Vict. Cat. Cayres 267. DCVB

Fugir com la pols *loc. v.* Desaparèixer. **Rond. Mall.:** *Estesos estaven, no volgueren sebre qui l'havia encaçada, i fogiren com la pols.* 'En Pere Poca-por'

Fugir com un dimoni *loc. v.* Comparances populars per a expressar la gran rapidesa amb què es fuig. DCVB. **Variants:** **Fugir com un ca bastonejat** *loc. v.* DCVB. **Fugir com una rata emmetzinada** *loc. v.* DCVB. **Fugir com un mal esperit** *loc. v.* DCVB. **Fugir com un llamp** *loc. v.* DCVB.

Fugir com una rata *loc. v.* Fugir amb covardia. DCVB. Rond. Mall.: *-El dimoni! El dimoni...! Jesús, sant Antoni! -digueren tots, i fogiren com a rates. 'S'estudiant de sa cova de Salamanca'*

Fugir d'estudi *loc. v.* Fugir de la qüestió, defugir d'un assumpte que es considera poc convenient. DCVB.

Fugir de fam i de feina *loc. v.* Esser molt peresós, procurar no treballar. / Esser molt malfeiner i amic de comoditats. DCVB.

Fugir de fam i de feina *loc. v.* Ser molt peresós, procurar no treballar DCVB. Rond. Mall.: *Això era un taconer que fugia de fam i de feina, i s'estimava més quatre festes seguides que un dia fener. 'En Martí Tacó'*

Fugir de les mans *loc. v.* Sortir del poder d'algú. DCVB.

Fugir del foc i caure a les brases *loc. v.* Alliberar-se d'un perill o d'una situació difícil per a caure en una altra de pitjor. DCVB. **Variants:** **Fugir del foc i caure dins les brases** *loc. v.* Sortir d'un perill per caure dins un altre de pitjor. *Per fugí des foch cau dins ses brases, Ignor. 31.* DCVB. **Sortir del foc i caure a les brases** *loc. v.* DCVB.

Fugir la llengua, a algú *loc. v.* Escapar.-se-li paraules indiscretas. DCVB. **Variants:** **Anar-se'n la llengua, a algú** *loc. v.* DCVB.

Fugir la son *loc. v.* Treure les ganes de dormir. DCVB.

Fugir per novia *loc. v.* Segrestar una noia per casar-s'hi sense el consentiment patern. Ap. Aguiló Dicc. DCVB, Pollença.

Fugir una cosa del cap, o de la memòria *loc. v.* Deixar de recordar-se. DCVB. **Variants:** **Fugir una cosa de la memòria** *loc. v.* DCVB.

Fugir, d'algú o d'alguna cosa, com el dimoni de la creu *loc. v.* Fugir de pressa a causa de la por DCVB. Rond. Mall.: *Tots en som anyívols, de sa por, i en fogim com el dimoni de la creu. 'En Pere Poca-por'*

Fugir, de qualcú o d'alguna cosa, com el dimoni de la creu *loc. v.* Tenir-ne gran por, fugir-ne més que de pressa. DCVB. **Variants:** **Fugir, de qualcú o de qualque cosa, com del mal diner** *loc. v.* *Ets amichs fugiran de tu com des mal diné, Roq. 39.* DCVB, Mall.

Fuig de vent acanalat i d'amic reconciliat *par.* DCVB.

Fuig de vent acanalat i d'amic reconciliat *par.* DCVB.

Fuja de la mar qui no sap nedar *par.* DCVB, Mall.

Full per full *loc.adv.* Tots els fulls successivament. *La doctrina? Tota la sap, full per full.* J. Careta, Jocs Fl. 1876, pàg. 289. DCVB.

Fumar amb pipa *loc. v.* Esser molt gros, o intens, o extraordinari per qualsevol concepte. DCVB, Mall., Men.

Fumar del dels altres *loc. v.* Divertir-se a costa d'altri. *No era que fos dolent, però li agradava molt fumar des des altres,* Rond. Eiv. 62. *Los expedirem un títol de mallorquins forasters que alsarà terreta y fumarà en pipa,* Ignor. 5. DCVB.

Fumar les claus de Sant Pere *loc. v.* Esser molt fumador. DCVB, Mall., Men.

Fumar les galtes a algú *loc. v.* Avergonyir-se molt, sentir-se-les enceses de vergonya. DCVB.

Furgar el foc *loc. v.* Remenar-lo amb un burjó. DCVB.

Fusada menuda, a cabdell ajuda *par.* Vol dir que les coses que semblen insignificants sempre són una ajuda per a fer el munt gros. DCVB.

Gàbia nova, ocell mort *loc. v.* Es diu per aquells casos en què, havent construït una casa nova, el propietari es mor. DCVB.

Gaiato i senaieta, i viure esquena dreta *par.* Es diu al·ludint als captaires que podrien treballar, però prefereixen captar com a feina més descansada. DCVB, Mall.

Gallina agostina, ponedora fina *par.* Fa referència al fet que les gallines nascudes durant el mes d'agost són bones ponedores. Rond. Mall.: *Ja sabeu lo que diu s'adagi Aigo d'agost fa mel i most. I sobretot Galina agostina ponedora fina* 'Es dotze mesos i dues jaies' **Agost i vermar, cada dia no es fa** *par.* DCVB.

Gallina petita no pot fer gros ou *par.* DCVB, Mall.

Gallina veia fa bon brou *par.* Indica que un animal per ser de qualitat ha de ser granat. DCVB /DCVB, Mall., Men. .Rond. Mall.: *L'has de triar de bones carns i veia, perque ja es sap gallina veia fa bon brou* 'N'Elionoreta'

Gallina, vaca, moltor, és olla de senyor *par.* DCVB.

Garnar i no aixecar es fems, és perdre es temps *par.* DCVB, Men.

Garnera nova, garna net *par.* Vol dir que les coses noves de trinca solen anar bé (Men.). DCVB, Men.

Garrit com el sol (ser) *loc.adj.* Molt bell. DCVB. Això era una viuda que només tenia una fia, que havia nom Catalineta, garrida com el sol, desxondida com una centella. 'Sa Muta'

Garrotada (o dentegada, o galtada, etc.) va, garrotada ve *loc.adv.* Es diu per indicar la successió molt reiterada de cops o d'altres coses que es donen, s'envien, etc. El Feiu...

s'abraonà a la porta, i dentegada va, dentegada ve, fins que varen espuntar-se-li els ullals, Víct. Cat., Ombr. 50. DCVB.

Garrover sembrat del teu avi; vinya sembrada de tu mateix *par.* DCVB, Mall.

Gastar cera *loc. v.* Tenir molta catxassa. Aladern Dicc. DCVB.

Gastar molt en or berberi *loc. v.* Fer ostentació de riquesa sense tenir-ne. DCVB.

Gastar molta polaina *loc. v.* Fatxendejar. DCVB.

Gastar pólvora en salves *loc. v.* Aplicar mitjans inútils o inoportuns. DCVB.

Gastar raons *loc. v.* Parlar molt i difusament. DCVB.

Gastar saliva *loc. v.* Parlar. *Ell no gastava gaire saliva demanava preu i deixava dir,* Ruyra Pinya, II, 8. DCVB.

Gastar salut *loc. v.* Tenir-ne, estar bé del cos. *No gastava salut,* Massó Croq. 72. DCVB.

Gat alabau, la cua li cau *par.* Es diu per befa als bravejadors. DCVB. **Variants:** **Gat alabau** *loc.nom.* Persona que braveja molt o que sempre fa elogi d'ell mateix. DCVB.

Gat amb guants no agafa rates *par.* Significa que val més obrar amb energia que amb excessives contemplacions. DCVB.

Gat amb guants no agafa rates *par.* Vol dir que el qui és massa donat a la pròpia comoditat i no vol molestar-se a fer un esforç, no sol fer gaire cosa de bo. DCVB, Mall., Men. **Variants:** **Gat fogoner no agafa rates.** DCVB, Mall.

Gat amb vint ungles *loc.nom.* Un lladre. DCVB, bal. **Variants:** **Gat de vint ungles** *loc.nom.* Lladre. DCVB.

Gat apostòlic *loc.nom.* Home il·lús (Mall., Men.). DCVB, Mall., Men.

Gat com una sopa *loc. adj.* Molt embriac. *Se retiraven des derré cafetíes dos derrés gats de sa població,* Roq. 11. *Que estàs gata o ets tornada botxa?*, Alcover Rond. vii, 13. DCVB. **Variants:** **Més gat que una sopa** *loc. adj.* DCVB.

Gat com una sopa (estar) *loc. adv.* Estar molt embriagat. DCVB. Rond. Mall.: *I l'amo els aixaropà de bon vi; i, com se'n temeren, estigueren gats com una sopa.* 'En Toni Migdimoni i ets Estudiants de sa Cova de Sineu'

Gat de mar *loc.nom.* Noi aprenent de mariner. DCVB. **Variants:** **Gat de barco** *loc.nom.* DCVB. **Gat de nau** *loc.nom.* DCVB.

Gat en sac, i vi en carabassa *par.* DCVB, Men.

Gat escaldat, aigo freda tem *par.* DCVB, Mall.

Gat escaldat, aigua freda tem *par.* Significa que els escarmentats solen ésser previsors de perills. *Saps que lo gat / poch escaldat / tem l'aygua tèbea*, Spill 6586. DCVB, Bal. **Variants:** **Gat escaldat, amb aigua freda en té prou** *par.* DCVB, Men. **A gat escaldat, aigo freda li basta** *par.* DCVB, Men. Rond. Mall.: *De s'atupada va haver de jeure vuit dies, i li espassaren de tot ses ganes de tornar a festejar, i , en veure casa d'al.lotes, voltava. Gat escaldat, d'aigo freda tem.* 'Un festetjador'

Gat escorxat *loc.nom.* Persona molt magra. DCVB.

Gat i conill, tot és d'un pèl *par.* Es diu referint-se a dues persones o coses que són semblants o igualment dolentes. DCVB. **Variants:** **Gat i conill, tots són del mateix pèl** *par.* Es diu al·ludint a dos que van a una i que es protegeixen mútuament. DCVB.

Gat manso, ve que esgarrapa *par.* Vol dir que tothom tendeix a fer aquelles coses que són pròpies del seu caràcter o instint. DCVB.

Gat maulador, mal caçador *par.* Vol dir que els qui enraonen o criden molt, no solen fer gaire bona feina. DCVB, Cat., Maestrat, Bal. **Variants:** **Gat maulador, poc caçador** *par.* DCVB. **Gat maulador és poc ratador** *par.* DCVB, Men. **Gat que miola, no caça** *par.* Gomis Zool. 111. DCVB. **Gat miolador, mai serà bon ratador** *par.* DCVB.

Gat mèu *loc.nom.* Qui obra sense fer-ho coneixedor, dissimulant, fingint humilitat o insignificància. DCVB, Men.

Gat sobre (o damunt) balcó, no vol companyó *par.* Vol dir que al qui comanda no li agrada tenir participants en el domini. DCVB, Cat., Mall. **Variants:** **Lo gat en lo balcó, companyero no vol** *par.* Martí G. Dicc. DCVB.

Gat vell i la cua verda *loc. v.* Es diu dels vells qui volen fer coses de jove. DCVB.

Gat vell *loc.nom.* Persona molt experimentada que no es deixa enganyar o desorientar fàcilment. DCVB, or., occ., val., bal.

Gatera de son *loc.nom.* Son molt forta, irresistible.

Gats amb gats mai s'esgarrapen *par.* Significa que els qui porten un mateix gènere de vida solen ajudar-se mútuament. DCVB.

Gats i rates no fan lliga *par.* Significa que els qui tenen intencions contraposades no poden estar d'acord. DCVB.

Gelada sense sol, pluja mou *par.* Tots aquests refranys tenen un significat meteorològic de relació entre el sol i alguns fenòmens atmosfèrics. DCVB.

Gelar la sang *loc. v.* Produir gran por o depressió moral. DCVB.

Gelós i mariner, bona desgràcia té *par.* DCVB.

Gener abeurat, febrer gelat *par.* DCVB, Mall.

Gener amarat, mig any assegurat *par.* Indica que les pluges de gener són especialment profitoses. DCVB. Rond. Mall.: *I sobretot, ses polles de gener, ja ponen en es paier. I gener amarat, mig any assegurat* ‘Es dotze mesos i dues jaies’

Gener eixut, tot l'any put *par.* Indica que si durant el mes de gener no plou és molt perjudicial pel resultat de les collites anuals. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *P'es mesos que han de venir, i per lo mateix, de mal any segur p'es sembrats i p'es bestiar. Ja ho diu s'adagi Gener eixut, tot l'any put.* ‘Es dotze mesos i dues jaies’

Gener fa el pecat, i març és acusat *par.* Vol dir que el mal temps que fa pel març és conseqüència de les fredorades del gener. DCVB.

Gener mullat, bo pel camp i mal pel ramat *par.* DCVB.

Gener plujós, graner polsós *par.* Significa que la pluja de gener afavoreix la collita. DCVB.

Gener, fred o temperat, passa'l ben arropat *par.* DCVB.

Gener, generot, m'has morta l'oveia i l'esquellot *par.* Refranys al·lusius a les dificultats que els mesos hivernals oposen a la cria del bestiar de llana. DCVB, Pollença.

Gènit i figura, fins a la sepultura *par.* DCVB.

Gens ni mica *loc.adv.* Absolutament gens. *No s'en havia fet gens ni mica, de mal,* Rosselló Many. 41. DCVB.

Gens ni mica *loc.adv.* Ni en el més mínim. DCVB.

Gent aguda mai fa nosa *par.* DCVB, Mall.

Gent amb gent, i el dimoni amb son parent *par.* Es diu per indicar que cadascú ha d'ajuntar-se amb els de la seva classe, categoria, opinió, etc. DCVB, Mall.

Gent de l'arpa *loc.nom.* Gent que roba (Empordà, Bal.). DCVB, (Empordà, Bal.). **Variants:** **Gent de l'urpa** *loc.nom.* Lladres. *Eix pa de cel que en terra te guarda una florida d'amor, si traure'l d'urpes tiràniques te plau,* Atlàntida i. *Un sis aranzelari... que defensés el treball contra les urpes de l'estranger,* Caselles Mult.73. DCVB.

Gent de l'ungla *loc.nom.* Els lladres. DCVB.

Gent de la blusa *loc.nom.* Gent de treball, que no són senyors. *Jo'n coneixia un que qu'havia sigut de la brusa,* Vilanova Obres, IV, 34. DCVB, Barc., Men.

Gent de mar, gent de forca *par.* DCVB, Mall.

Gent de poblet, gent de barret *par.* DCVB.

Gent novella, de no-res se meravella *par.* Es diu referint-se als infants. DCVB, Mall.

Gent sens ulls, gerretet que bota *par.* Ho diu el qui veu que els altres el consideren beneït sense ell tenir-ne un pèl. DCVB, Sineu.

Genteta de portalet baix *loc.nom.* Gent d'ínfima classe. *Y no podia sufrir sa genteta de portalet baix,* Aguiló Rond. De R, 12. DCVB.

Germans germanegen i cunyats cunyadegen *par.* Refrany que significa que els germans solen esser bons i ajudar-se mútuament, però que els cunyats generalment no es porten estimació. DCVB, Mall.

Germans i cunyats, amics i barallats *par.* DCVB.

Germans, quan són petits; quan són grans, cosingermans; i quan són casats, no es tanyen res *par.* Vol dir que l'estimació entre germans va perdent intensitat amb el temps i els canvis familiars. DCVB, Men.

Gira a l'encontra *loc. v.* Gira en direcció contrària. DCVB.

Girada de peu *loc. v.* Acte de tòrcer-se un peu. DCVB.

Girant clar, aigua prop *par.* Diuen que si en el girant de la lluna el cel està clar, és senyal que prest plourà. DCVB, Manacor.

Girar a algú la cara *loc. v.* Pegar-li un cop violent amb la mà.. *So capàs de girarli la cara d'un revés,* Vilanova Obres, iv, 12. DCVB.

Girar algú com una mitja *loc. v.* Fer-lo canviar radicalment de manera d'esser o de pensar. *La nena... no sé el que li passa, se m'ha girat com una mitja,* Víct. Cat., Mare Bal. 32. DCVB.

Girar cap en coa *loc. v.* Girar-se per fugir (Mall., Men.). DCVB, Mall., Men.

Girar com una mitja *loc. v.* girar o canviar radicalment, totalment. Havia canviat com una mitja, Pons Auca 118. DCVB **Variants: Canviar com una mitja** *loc. v.* DCVB

Girar cua *loc. v.* Anar-se'n sobtadament. DCVB. **Variants: Girar en coa** *loc. v.* Tornar arrere, deixar de passar avant en un assumpte. DCVB. Rond. Mall.: *Enfadada de tot, s'aborda a ell amb ses corretges, i l'amo ja ha girat en coa, i vos assegur que en tenia poca de peresa de remenar es galindons. 'L'Amo se So Na Moixa'* **Girar cap en coa** *loc. v.* DCVB.

Girar el caire a la pedra [Girar es caire a sa pedra] *loc. v.* Canviar les coses, prendre un sentit diferent, canviar d'opinió. Rond. Mall.: *Fins llavò havia tengut tant poc bo amb sa comare, cop en sec gira es caire a sa pedra, i sa comare li posa dins es braços un infantó. 'En Juanet Carnisser'* **Variants: Mudar es caire de sa pedra** [Mudar es caire de sa pedra] *loc. v.* Rond. Mall.: *En Manent va veure la mar bruta, i mudà es caire de sa pedra. No contestà an En Bigots-afilats, sinó que s'exclamà. 'En Joanet Manent'*

Girar el cervell *loc. v.* Fer perdre l'enteniment. DCVB. **Variants: Girar el seny** *loc. v.* DCVB.

Girar el cul a qualcú o a qualque cosa *loc. v.* Girar-s'hi d'esquena per menyspreu, per desatenció, etc. DCVB

Girar el ventre *loc. v.* Fer oi, produir ganes de vomitar. DCVB. **Variants:** **Girar el ventrell** *loc. v.* Produir una impressió de gran fàstic. Aquexes mansballetes mos han girat es ventrey, Roq. 36. DCVB. **Girar els budells** *loc. v.* DCVB.

Girar el ventrell, a algú *loc. v.* Fer oi, fàstic. DCVB, Mall.

Girar els peus per ses botigues *loc. v.* Caminar amb els peus girats per defora (Mall.). DCVB, Mall.

Girar els ulls en blanc *loc. v.* Dirigir la vista cap amunt sense alçar el cap. *Sos ulls lo jove estreny o gira en blanch*, Costa Agre terra 128. DCVB.

Girar en cua o girar cua *loc. v.* Girar l'esquena per a anar-se'n; fig., tornar arrera, deixar de passar avant en un assumpte. DCVB. *Li pregunt si me pot donar jornal. Me contesta que no; y en lloch de girar en coua me vatx quedar plantat devant ell*, Penya Mos. iii, 43. *Girem cua i... bona nit viola!*, Ruyra Parada 33. DCVB.

Girar en redó *loc. v.* Girar fent mitja volta. *Jóvens gentils... los carrers lauren, | mouen cantons, | girant redons*, Spill 200. *Girant la mirada en rodó com qui cerca quelcom*, Vayreda Puny. 232. *Nos féu girar en redó més que depressa*, Rosselló Many. 49. «*Vós, Mare de Déu del Mont, | gireu-vos tota rodona: | veureu la plana de Vic, | la meitat de Barcelona*» (cançó pop., ap. Butll. C. Exc. Cat. xi, 192); *Perque ella giri en redó y estoji lo que antes era prenda d'alianza*, Maura Aygof. 153. DCVB. Rond. Mall.: *Però sa polisseta gira en redó, pren escala, i amb quatre bots ja és abaix*. 'N'Espardanyeta'

Girar es barram *loc. v.* Pegar galtada forta. *No li vatx girà es barram per no embrutarme sa mà*, Roq. 53. DCVB, Mall.

Girar full *loc. v.* Posar-se a considerar una cosa sota un aspecte diferent; canviar de manera de veure un assumpte. *Y la Emília girant full, l'embestia per altra banda*, Pons Auca 156. DCVB.

Girar l'andana [Girar s'andana] *loc. v.* Girar l'esquena, negar atenció a qualcú. En lloc d'escoltar es meu consell, me girà s'andana (Mall.). DCVB, Mall.

Girar l'espatlla o les espatlles a qualcú *loc. v.* Abandonar-lo, no voler-lo escoltar ni prestar-li ajut. Perquè no puga girar les spatles al peccador, Eximenis Conf. 28. «*Aigo vos demanam, aigo, | Senyora, i vós mos dau vent | mos heu girat ses espatles | i feis com qui no mos sent*» (cançó pop. Mall.). DCVB, Mall.

Girar l'esquena *loc. v.* a)fig., prescindir-ne, fer acció de no conèixer o de no voler atendre a algú. b)fig., anar-se'n, absentar-se. c)fig., menysprear, abandonar, desentendre's d'algú o d'alguna cosa. «*En girar l'esquena el mestre, els nois no fan bondat*». *No són sinó'ls pobles decadents... els qui giren l'esquena a lo passat*, Obrador Arq. lit. DCVB. **Girar la casaca** *loc. v.* Canviar de partit o d'opinió segons les conveniències. DCVB.

Girar l'esquena [Girar s'esquena] *loc. v.* Menysprear, deixar de banda. DCVB. Rond. Mall.: *¿No ho veus tu si seim o si estam dretes? Digué Na Maria-Aina, i li girà s'esquena, i partiren totes dues.* 'Un festetjador'

Girar la llengua *loc. v.* Adaptar-la a la pronúncia de determinats sons, par.aules, etc. DCVB.

Girar les barres al vent [Girar ses barres an es vent] *loc. v.* No menjar res. DCVB. Rond. Mall.: *De manera que aquell dia no en tastaren cap, de floreta; varen haver de girar ses barres an es vent.* 'En Juanet i sa fia del Rei' **Variants: Badar les barres al vent** [Badar ses barres an es vent] *loc. v.* Rond. Mall.: *I jo haja de badar ses barres an es vent si no me vull abordar a quatre faves mal cuites.* 'En Gostí lladre'

Girar o tòrcer el solc *loc. v.* Canviar de manera de parlar o d'obrar. "Un temps sa veïnada em deia / "En tal te comanamolt", / i ara s'ha girat es solc, / cadascú per ell pelea" Cançó pop. Mallorca; *Mes vull contar / lur crueldat / e pravitat, / per incident / lo solch torcent,* Spill 9270. DCVB.

Girar veles *loc. v.* Desistir d'allò que un pretenia. DCVB. **Variants: Plegar veles** *loc. v.* DCVB

Girar-se a qualcú el Sant d'esquena *loc. v.* Canviar-se-li la sort, sobrevenir-li la desgràcia. DCVB.

Girar-se cap allà on ve el vent *loc. v.* Passar-se al partit que guanya. DCVB.

Girar-se el vent *loc. v.* Canviar de direcció. DCVB.

Girar-se en tornai *loc. v.* Canviar la situació radicalment, posar-se la cosa al revés d'així com estava abans. DCVB, Men.

Girar-se es vent en contra d'algú *loc. v.* Anar-li malament les coses. Rond. Mall.: *-Massa bé m'hi vaig campar -diu aquell-. Lo que tenc ànsia que es vent no se gir quantra noltros i no mos ne duguem s'aumut p'es cap!.* 'En Toni Mig-dimoni i ets Estudiants de sa Cova de Sineu'

Girar-se l'esquena com els fesols *loc. v.* Mirar-se de mal ull, estar barallats. DCVB, Mall.

Girar-se l'oració per passiva *loc. v.* Evolucionar els esdeveniments de manera que prenguin un camí contrari al que seguien abans. *L'oració es torna per passiva,* Oller Febre, II, 110. DCVB.

Girar-se la casaca o la camisa *loc. v.* Passar-se al partit oposat. DCVB.

Girar-se la garba (o les garbes) a algú *loc. v.* Girar-se-li la sort, deixar d'esser sortat i caure en la desgràcia. DCVB.

Girar-se la truita *loc. v.* Canviar radicalment una situació política, econòmica, etc.. *No és excessiu pensar que hauria donat tot un cop d'Estat, girant d'una vegada la truita,*

Vidal Mirall 44. *Des d'aquell dia se va girar la truita tothom tornà a fer-li jochs y festes*, Penya Mos. iii, 18. DCVB. **Variants: Girar-se la garba** *loc. v.* Canviar completament la situació, especialment referint-se a partits o situacions col·lectives. «*El dia que es giri la truita, tots els qui ara comanden aniran a la presó*». DCVBRond. Mall.: *Llavò deixava aquella, i en perseguia una altra, i se girava sa truita. Sa perseguida, ¡bons crits i corregudes! I ses altres, ¡bones riaies!*. ‘En Tià de Sa Real’.

Gitar ceba marina *loc. v.* Gitar fel, estar irritat. «*Es seus parents estan que giten ceba marina*». DCVB, Eiv.

Gota a gota fa forat *par.* Vol dir que a força de constància les petites forces arriben a produir efectes grans. DCVB.

Gra a gra, sa cortera se fa par. DCVB, Mall.

Gra de mill en boca d'ase *loc.nom.* Es diu d'una cosa molt escassa en proporció a qui ha de consumir-la o fer-ne ús. DCVB.

Gràcies a Déu *for.* 1. Es diu com a complement d'una frase en què s'ha dit una cosa favorable, i també exclamativament per expressar la satisfacció per haver esdevingut allò que es desitjava. *Així mateix teniu molts de béns y senyories, gràcies a Déu*, Comalada Pierres Prov. 8; 2 Locució per a expressar la gratitud envers la Providència per una cosa. «Tots estam bons, gràcies a Déu». DCVB. **Variants: Gràcies a Déu que... Gràcies a Déu que no est de tot deseparat**, Genebreda Cons. 55. *Gràcies a Déu que ets comparegut—, me va dir*, Ruyra Parada 25. Rond. Mall.: *-Ara s'és acabat es meu encantament, gràcies a Déu!*. ‘Es fii des pescador’

Gràcies a Déu, que la mare pasta! *par.* Es diu quan arriba a esdevenir o a obtenir-se una cosa que es desitjava i que no s'esperava gaire que arribàs. DCVB.

Gràcies del plat, que la vianda és meva *par.* Es diu referint-se a una cosa que algú cedeix com si fos seva, i que és més pròpiament d'aquell a qui és cedida. DCVB.

Gràcies? Paga de frare! *en.* Ho diu el qui rep les gràcies si considera que més que un mot de gràcies caldria donar-li alguna retribució. Altres diuen «Gràcies? Un ca se'n va morir, de gràcies!» (Men.). DCVB, Mall. **Variants: Gràcies? Un ca se'n va morir, de gràcies!** *en.* DCVB, Men.

Gran com un Sant Cristòfol *loc.adj.* Persona molt gran, més alta de la mida normal. Es diu perquè segons tradició, Sant Cristòfol era d'alçada gegantina. DCVB.

Gran dia *loc.adv.* Ben entrat el matí, quan el sol ja fa estona que dóna claror. *Essent un dia jo partit | desde Pauia | un bon dissapte ja gran dia, | el sol ben alt*, Vent. Pel. 3. *Era ja gran dia quant ell partí*, Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Gran és mon gendre; bo fos ell! *par.* Es diu referint-se a algú que sembla persona de seny o de bona conducta, i no n'és. DCVB.

Gran església i pocs perdons *loc.adj.* Es diu d'una persona o cosa de gran volum, però de poca vàlua. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *-¡No veus que si davall, diu es voltor, i et pos*

una arpa damunt, no et veuran pus? -Ara li fan es mànec! Diu es busqueret. Gran església i pocs perdons! -Ara li fan es mànec! Diu es voltor. 'Es voltor i es busqueret'

Granera nova agrana net par. Vol dir que les coses noves solen funcionar bé. DCVB, mall., Men. **Variants: Granera nova arreu par.** Vol dir que les coses que no s'han gastat per l'ús, solen fer bona feina. DCVB.

Granereta del món *loc.nom.* Nom que es dóna al vent mestral, perquè diuen que agrana tot el que troba, sobretot els núvols. DCVB, Lluçmajor.

Granota fica't al cove (ser quelcom) *loc.adv.* Cosa molt fàcil d'obtenir o de fer, al·ludint al sis de pescar granotes que s'executa posant un cove al doll de l'aigua i esporuguint les granotes, que fan un salt i es fiquen dins el cove. *Això és "granota fica't al cove".* DCVB.

Gras com un canonge (estar) *loc.adj.* Estar molt gras i sa de color. DCVB.

Gras com un oró (estar) *loc. adj.* Estar molt gras. DCVB, Alaró.

Gras com un porc (estar) *loc. adj.* Estar molt gras. DCVB. **Variants: Més gras que un porc** *loc. adj.* DCVB.

Gras com un tudó *loc.adj.* Es diu d'una persona o animal molt gras. DCVB. **Variants: Més gras que un tudó** *loc.adj.* DCVB.

Gras que peta (estar) *loc. adj.* Comparances que s'apliquen vulgarment a la persona molt grassa. DCVB. **Variants: Gras com una pera (estar)** *loc. adj.* DCVB. **Gras com un porc (estar)** *loc. adj.* DCVB. **Gras com un toixó (estar)** *loc. adj.* DCVB. **Gras com una tonya (estar)** *loc. adj.* DCVB.

Gratar i menjar, tot és començar par. Vol dir que certes coses són de tal naturalesa, que una volta iniciades ja no es poden deixar fàcilment. DCVB.

Gratar la bossa o la butxaca a algú *loc. v.* Obligar-lo a fer despeses; refl., despendre diners. «Si he volgut tenir un bon pis, he hagut de gratar-me la butxaca». DCVB. **Variants: Gratar la butxaca a algú** *loc. v.* DCVB.

Gratar la tinya a algú *loc. v.* Maltractar-lo, escalivar-lo. *Vengut és qui us gratarà la tinya*, Curial, ii, 85. DCVB.

Gratar la tinya a algú *loc. v.* Pegar-li, castigar-lo, fer-li mal. *Gran desig havets haiüt de fer nostre dan, mes yo'm pens que Déu vos en bastarà, que vengut és qui us gratarà la tinya*, Curial, ii, 85. DCVB. **Variants: Tocar la tinya a algú** *loc. v.* DCVB.

Gratar-se es formatge *loc. v.* Esprémer-se el cervell. *Y el m'he tret del cap a forsa de gratar-me el formatje*, Penya Mos. iii, 111. DCVB

Gratar-se la butxaca *loc. v.* Fer despesa, treure diners. *Si d'aquí voleu exir / us heu de gratar la butxaca*, Bertran Cans. 152. DCVB.

Gratar-se la panxa *loc. v.* Estar ociós, inactiu. DCVB.Rond. Mall.: *Voltros que avui no heu fet més que gratar-vos sa panxa, 'En Gostí lladre'*

Gregal la mou, llevant la plou *par.* Significa que el vent gregal sol esser precursor de pluja. DCVB.

Gregal mallorquí, tramuntana a Maó *par.* DCVB, Mall.

Gregal matiner, gregal trapacer *par.* BDC, xviii, 229. DCVB.

Gregal, mar picada i sola banyada *par.* DCVB, Mall.

Grescos frescos *loc.nom.* Nom d'un menjar imaginari, amb que es contesta irònicament al que pregunta de què han de dinar o de sopar. *Què hi ha avui per dinar? –Grescos frescos.* DCVB, Mall.

Groc com el safrà (estar) *loc. adj.* Es diu d'una persona o cosa molt groga. DCVB. **Variants: Més groc que el safrà (estar)** *loc. adj.* DCVB.

Groc com la cera *loc.adj.* Molt groc. DCVB. **Variants: Groc com un pa de cera** *loc.adj.* Molt esgrogueït. DCVB. **Groc com sagí** *loc.adj.* DCVB. **Groc com safrà** *loc.adj.* DCVB. **Groc com un ciri** *loc.adj.* Molt esgrogueït. DCVB.

Gros com un gegant *loc.adj.* Molt gros DCVB. *S'obrin ses portes, i surten tretze homos tan grandolassos que par.eixien gegants, i se'n van de d'allà. 'Na Magraneta'*

Grumejador de vorera i casat un poc tronera, cerquen mar de sabonera *par.* DCVB, Mall

Guaitar a bona finestra *loc. v.* Estar a punt d'heretar o d'obtenir un càrrec lucratiu. DCVB.

Guanyar el dimoni només de banyes, a algú *loc. v.* Es diu d'algú molt dolent DCVB.Rond. Mall.: *El desfermaren i li digueren que no es tornàs fiar pus mai de jaies, perquè n'hi ha qualcuna que el dimoni només li guanya de banyes. 'Sa jaia gri'*

Guanyar el plet *loc. v. fig.* Sortir vencedor en una disputa o contesa. DCVB.

Guanyar l'acció *loc. v. Met.* Guanyar a algú, passar-li davant i vèncer-lo en qualque cosa. Tots trobam que tu has guanyada s'acció; tu has feta sa proesa més grossa, Alcover Rond. vi, 251. DCVB.

Guanyar la ceba *loc. v.* Esser el darrer dels guanyadors en un concurs o juguesca (Es diu per al·lusió al cós o carrera a peu de la cordera, perquè al primer corredor que arriba li donen una cordera, al segon un parell de pollastres, i al terç i darrer premiat li donen una ceba). DCVB.

Guanyar pel bec [Guanyar p'es bec] *loc. v.* Fer feina per la manutenció.Rond. Mall.: - *Escoltau, germà, que és venal aqueixa pintura que feis?-Prou! Prou! -diu es pintor-. ¿Veiam per què la faria si no fos per vendre i gonyar p'es bec?.* 'Una pobiletta i un Joanet'

Guanyar per mà *loc. v.* Passar davant a algú, arribar primer que ell i impedir-li de fer allò que volia. DCVB.

Guanyar un tros de pa *loc. v.* Guanyar allò que basta per a viure. DCVB.

Guanyar una cosa amb la punta de l'espasa *loc. v.* Obtenir-la amb el propi esforç, pels propis mèrits. DCVB.

Guanyar-hi bé l'estona *loc. v.* Obtenir bon profit d'un negoci. DCVB.

Guanyar-los dolços *loc. v.* Guanyar els diners sense gaire esforç. DCVB, Mall., Men.

Guanyar-se el pa [Guanyar-se es pa] *loc. v.* Fer la feina que pertoca a cadascú. DCVB.Rond. Mall.: *Tots cabien davall un erer; no n'hi havia cap qui es guanyàs es pa.* 'Es canyamet, s'Ase i sa Serra-Porra'

Guanyar-se es cor d'una persona [Guanyar-se es cor d'una persona] *loc. v.* Ser molt bona persona i apreciat de tothom. DCVB.Rond. Mall.: *I se guanyaven per sa seva bondat es cor de totes ses persones amb qui conferien.* 'La Mare Baleneta'

Guanyar-se la vida *loc. v.* Guanyar prou per a viure. *Dexi'm anar a guanyar la vida honradament*, Vilanova Obres, xi, 205. DCVB.

Guanyar-se les queixalades *loc. v.* Guanyar-se la vida, guanyar per menjar. DCVB.

Guapa hostalera, la bossa alleugera *par.* Es diu per la l'atracció que exerceix damunt els clients la dona bonica que els serveix. DCVB, Mall.

Guapa sense espinzellar, fa enamorar *par.* DCVB, Mall.

Guarda'm tu, i et guardaré jo *par.* Es refereix al respecte mutu. DCVB.

Guarda't d'aigua que no corr *par.* DCVB, Mall.

Guarda't d'aigua que no corre i de dona que no resa *par.* DCVB, Mall.

Guarda't d'aigua que no corre, perquè, en córrer, fa sargall *par.* DCVB, Men.

Guarda't d'aigua que no corre, que, quan corre, fa sargai *par.* Es diu referint-se a les persones pacífiques, que quan s'arriben a irritar, són molt temibles. DCVB, Men.

Guarda't d'errar! *loc. v.* Exclamació que serveix per a indicar incredulitat respecte a allò que s'ha dit o que es diu després; equival a «No t'ho pensis! No ho creguis!». DCVB, Men.

Guarda't d'home mal barbat i d'oratge de forat *par.* Es diu referint-se a una persona malcarada. DCVB, Mall., Men.

Guarda't d'home mal barbat i de vent acanalat *par.* DCVB. **Variants:** **Guarda't d'homo mal barbat i d'oratge de forat** *par.* DCVB, Men. **Guarda't d'home malcarat**

i de vent acanalat *par.* DCVB. **Guarda't d'home malparlat, i de vent acanalat** *par.* Griera Tr. DCVB.

Guarda't d'un ja està fet *en.*

Guarda't d'un ja està fet *par.* Es diu al·ludint a coses que ja no tenen remei. DCVB.

Guarda't de fadrina que s'afaita es vespre *par.* DCVB, Men. **Variants: Guardau-vos de fadrina qui s'afaita es vespre** *par.* DCVB, Men.

Guarda't de pedra rodona, de ca que no lladra i d'home roig *par.* Sentències populars que expressen la idea que les persones de pèl roig solen tenir mal caràcter. DCVB.

Guarda't de torrent que no fa remor *par.* Significa que moltes persones eixutes, silencioses, solen portar mala intenció o mal geni. DCVB, Mall.

Guarda't del diable quan resa *par.* DCVB, Men.

Guarda't del qui sempre et fa riure *par.* Significa que els bons par.es i amics ens fan un favor quan ens diuen o fan coses que ens desagraden, mentre que els mals amics solen procurar afalagar-nos per fer-nos mal. DCVB.

Guardar (o tenir) consideracions *loc. v.* Tractar amb atenció, sense menyspreu. DCVB.

Guardar algú de mentir *loc. v.* Confirmar allò que ell ha dit; impedir que sia tingut per mentider. DCVB.

Guardar de mals pensaments *loc. v.* Esser molt lleig. Rond. Mall.: *I ses avengudes i condretes d'ànima resultava que no eren miradores de cos, guardaven de mals pensaments.* 'Es missatget petit'

Guardar les distàncies *loc. v.* Evitar la familiaritat o el contacte excessiu amb persones de rang diferent. DCVB.

Guardar les espatlles a algú *loc. v.* Protegir lo, fer-li costat. *Jo só massa atrevit... Sort de que darrera meu hi ha qui'm guarda les espatlles,* Oller Notes 230. DCVB.

Guardar o servir les espatlles a qualcú *loc. v.* Protegir-lo, esser-li favorable i defensor. DCVB.

Guardar sa gla *loc. v.* Passar el temps xerrant. DCVB, Mall.

Guardar-se (d'una cosa) com de caure *loc. v.* Guardar-se'n amb molt d'esment. *Tornar-lo! Ell me'n gordaré com de caure!*, Alcover Rond. i, 174. DCVB. Rond. Mall.: *I per més ganes que li venien d'acostar-s'hi o de cridar per sebre qui era aquell qui dormia tan descansat, se'n guardà com de caure, per por de sa por.* 'Es fii des pescador'

Guardar-se d'una cosa com de caure, o com d'escaldar-se *loc. v.* Tenir molt d'esment a evitar-la. DCVB.

Guardar-se una poma per a la set *loc. v.* Estojar, reservar alguna cosa per a quan es presenti un cas de necessitat. DCVB.

Guardau-vos d'aigua que no corre *par.* Vol dir que les persones molt calmades solen ésser perilloses quan arriben a irritar-se. Hi ha qui completa el refrany així «Guarda't d'aigua que no corre; que en córrer, fa sargai»

Guardau-vos d'ulls petits, que tot ho veuen [Guardau-vos d'uis petits, que tot ho veuen] *par.* Indica que els infants solen adonar-se de moltes coses que veuen sense que els grans se n'adonin. DCVB.Rond. Mall.:*Un diantre d'al·lot de barca d'es patró Pere que afina dins sa barca d'es patró Rafel sa patrona Magdalena, per allò que solen dir "Guardau-vos d'uis petits, que tot ho veuen!". 'Es patró Pere'* **Variants:No us fieu d'ulls menuts** [No us fieu d'uis menuts] *par.* -¿Que seria cosa que En Bernadet mos acuàs? - Fia-te'n! Diu la reina. Aquell ja diu "No vos fieu d'uis petits. 'En Mercè-Mercè'

Guardau-vos d'un ja està fet *loc. v.* Es diu al·ludint a coses que no tenen remei DCVB. Rond. Mall.:*Si ja he feta sa porcada de carregar-me amb aqueixa mala pell sa creu del Sant Matrimoni? Guardau-vos d'un ja està fet, que és un llamp que ja ha feta cendra! A veure de quin cap feim estelles!.. 'Na Trincafaldetes'*

Guardau-vos de ca que no lladra *par.* DCVB, Mall., Men.

Guardau-vos de dona que parla llatí i de mula que fa iii *par.* DCVB, Mall., Men.

Guardau-vos de fadrina que s'enamora de coll i corbata *par.* DCVB, Men.

Guardau-vos de pedra rodona *par.* Es diu perquè una pedra rodona sempre és un perill de caure per als transeünts. DCVB, Mall. **Variants:Pedra rodona i ca nanell, guardau-vos d'ell** *par.* DCVB, Mall.

Guardau-vos de poll entrat en costura [Guardau-vos de poi entrat en costura] *par.* Es diu per l'estupidesa dels nous rics i d'aquells que en poc temps i sense mèrits propis han passat d'una situació miserable a un estat d'opulència o prosperitat. DCVB, Mall.Rond. Mall.:*I tant a ella com a son par.e tothom procurava fer-los la bona i vetlarlos bé es ble, per allò que diuen Guardau-vos d'un poi entrat en costura. 'La bona Reina i la mala cunyada'*

Guardau-vos de qui fa rallar de malalt i està bo *par.* Recomana guardar-se de les persones hipòcrites o que acostumen a fingir. DCVB, Men.

Guaret de rella *loc.nom.* Tros de gauret que llauren moltes vegades per destruir les arrels i males herbes, sense sembrar-hi res. DCVB, Mall.

Guaret primerenc ajuda l'amo *par.* DCVB, Men.

Guerra sense quarter *loc.nom.* Lluita en la qual el guanyador no vol cap tracte amb el vençut. DCVB.

Guerra, cacera i amors, per cada gust, mil dolors *par.* DCVB. **Variants:** Guerra, cacera i amors, per cada plaer cent dolors *par.* DCVB. Guerra, caceres i amors, per cada pler mil dolors *par.* Labèrnia-S. Dicc. DCVB.

Guiterra malsona si li falta corda *par.* Es diu referint-se a un guisat que no resulta saborós per haver-li plangut els ingredients (mall.). DCVB.

Guix i calç, tapen molts de mals *par.* Vol dir que moltes malalties queden sense guarir, i oblidades dins la fossa. DCVB.

Guixa de mal coure *loc.nom.* Persona difícil de vèncer o d'enganyar. DCVB.

Gust secret, pa eixut *par.* Significa que el qui té un plaer desitja comunicar-lo als altres. DCVB.

Gustos, plors i pensaments, són diferents *par.* DCVB.

Ha festejat per sa finestra *loc. v.* Es diu d'un qui està escanyat o afònic. DCVB, Mall.

Ha mamat davall es llantoner *loc. v.* Es diu d'un beneïtot. Devia ser considerat com a signe de beneïtura posar-se sota el llantoner, del qual degotava oli. Rokseth Cult. Cér. 54. DCVB, Mall.

Ha mamat sa llet debades *loc. v.* Es diu d'un que no s'assembla o no té estimació a la dona que li donà el pit i li feu de mare. DCVB.

Ha passat un àngel *en.* Quan a una reunió de gent succeeix que enmig de la conversa hi ha un moment que tothom calla sense previ acord de callar, diuen que en aquell moment ha passat un àngel (Palma de Mall.). DCVB, Palma.

Habit no fa monja, ni mussa canonge *par.* Vol dir que cal no fiar-se de les aparences. DCVB, Mall.

Hala petit! *fór.* Exclamació per a animar algú a fer una cosa que costa esforç. DCVB, Mall., Men.

Hala qui hala *fór.* Indica la repetició d'actes o la continuació ininterropuda d'una acció. Rond. Mall.: *I En Juanet i es demás missatges, hala qui hala cap a Manacor.* 'En Juanet i es set missatges'.

Has de mester alar i cofar *loc. v.* Ho diuen a un aturat, inútil, que no sap fer res del que li pertoca. DCVB, Man.

Hauria esclafat un re amb ses dents *loc. adj.* Es diu d'una persona molt irritada. *Se'n vengué més atxul·lat i amb una maliciada que hauria esclafat un re amb ses dents,* Alcover Cont. 342. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Davant una tal endamesa se va posar fet un Nero, que hauria esclafat un re amb ses dents.* 'S'Hortolà de S'Hort des Gabre'

Haver a cames *loc. v.* Aconseguir, agafar algú que es volia escapolar. *No l'he pogut haver a cames.* DCVB, Cat., Mall., Men.

Haver acabat de veure una cosa *loc. v.* Haver-la perduda definitivament. DCVB.

Haver après de modos a porqueres *loc. v.* Esser grosser, mancat de pocs modals. DCVB.

Haver bufat el dimoni en un assumpte o en un lloc *loc. v.* Es diu quan en un assumpte apareixen coses negatives, fruit de la influència d'una persona dolenta. DCVB.Rond. Mall.:*Quan el rei i la reina veren allò, compregueren que el dimoni havia bufat.* ‘Na Rosa’

Haver d'anar a ficar el cap a l'olla *loc. v.* Esser xorcs, no tenir fills. Es diu al·ludint a la visita que els matrimonis que desitgen successió solen fer al santuari de Núria per ficar el cap a l'olla o cavitat que hi ha i que diuen que té la virtut de fer cessar l'esterilitat de les dones. DCVB.

Haver d'estudiar davall terra *loc. v.* Necessitar gran preparació per a comprendre o fer una cosa. DCVB, Mall.

Haver de menester Déu i ajuda *loc. v.* Haver de fer grans esforços. DCVB.

Haver de menester les herbes de Sant Joan *loc. v.* Necessitar molt de temps per a fer o obtenir una cosa. Diuen que per a guarir els talls cal untar-los amb oli d'herbes de Sant Joan, les quals han de collir-se el dia mateix de Sant Joan abans de sortir el sol i després posar-les en una ampolla d'oli i tenir-les-hi quaranta dies a sol i serena. Aquesta lentitud d'elaboració explica el sentit de la frase «haver de menester les herbes de Sant Joan». DCVB, Mall, Men.

Haver de menester més temps que un caragol per anar a Lluc *loc. v.* Esser molt lent per a caminar o per a treballar o fer qualsevol cosa. DCVB, Mall.

Haver de menester santmiquelanadal *loc. v.* Necessitar molt de temps. DCVB, Men.Rond. Mall.:*Però estava tot mesclat amb pols i macolins, i eren necessàries totes ses herbes de Sant Juan per netejar-ho.* ‘¿Val més matinejar que a missa anar?’

Haver de menjar moltes sopes *loc. v.* Haver de treballar o esforçar-se durant molt de temps per arribar a saber o tenir una cosa. DCVB, Mall., Men. Rond. Mall.:*-No m'hauràs, no, per aqueix vent! Saps que n'has de menjar de sopes, per safalcar-me!*. ‘S'aucellet de ses tres llengos’

Haver de mester les àncores o necessitar les àncores *loc. v.* Emprar molt de temps per fer una cosa que es podria fer aviat (Men.). DCVB, Men.

Haver de mester menar per sa mà *loc. v.* Ser inexpert. Rond. Mall.:*No hi tenim res que fer, noltros amb ell; hem mester menar per sa mà, mos dóna set voltes.* ‘Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig’

Haver de mester set doblers per fer un sou *loc. v.* Es diu d'un que malgasta els diners i no en té mai prou. DCVB. **Variants: Set doblers no li fan un sou** *loc. v.* DCVB.

Haver de treure algú amb un cabasset al sol *loc. v.* Es diu d'una persona envellida, malaltissa o molt tímida. DCVB. **Variants:** **Haver de treure algú a pendre el sol amb un garbell** *loc. v.* DCVB.

Haver fet atots *loc. v.* Haver donat de si tot el que podia donar; estar en plena decadència o en la impotència. DCVB.

Haver mamat davant *loc. v.* Es diu d'aquell que sempre és preferit i porta avantatge damunt els altres. DCVB, Mall.

Haver mamat llet de cabra *loc. v.* Esser molt àgil per a anar per llocs poc accessibles. DCVB, Mall.

Haver menjat a set hostals i begut a set tavernes *loc. v.* Haver corregut molt de món i tenir molta experiència. DCVB.

Haver menjat en set hostals i begut en deu tavernes *loc. v.* Haver corregut molt, tenir llarga experiència. DCVB.

Haver nascut amb bona lluna *loc. v.* DCVB.

Haver nascut amb el llobrígol per amunt *loc. v.* DCVB.

Haver nascut amb estrella *loc. v.* DCVB.

Haver nascut amb la flor al cul *loc. v.* DCVB.

Haver nascut amb mala estrella *loc. v.* Esser malsortat. DCVB. **Variants:** **Haver nascut en divendres** *Hai d'haver nascut en divendres, en es dia més curt de s'any*, Ruyra Parada 32. DCVB.

Haver nascut de peus *loc. v.* Esser molt sortat, tenir bona sort en tot. DCVB.

Haver nascut tard *loc. v.* Tenir poca experiència. DCVB.

Haver o agafar qualcú de cap de dit *loc. v.* Prendre'l en odi, cobrar-li antipatia i rancor. DCVB.

Haver raó d'una cosa *loc. v.* Dedicar-hi atenció, considerar-la, parlar-ne. *Sa Caixa de Ahorros mos ha enviada sa seua última Memòria; n'haurem rahó amb tot espay un altre dia*, Roq. 12. DCVB, Mall.

Haver tret la merda del cul d'algú *loc. v.* Haver-lo criat o agombolat quan era petit. DCVB.

Haver vist nàixer algú *loc. v.* Esser molt més vell que ell, guanyar-li d'alguns anys o també esser-li molt acostat, tenir-li confiança i una certa autoritat damunt. DCVB.

Haver-hi (d'una cosa) per a un pa i beure *loc. v.* Haver-n'hi molt poca. DCVB.

Haver-hi altar fumat i missa de tres *loc. v.* Haver-hi gran festa, solemnitat grossa; irònicament, haver-hi grans baralles o conflictes. DCVB, Mall., Men. Rond. Mall.: *Ella que no és possible que n'hi haja una altra de més recapitolejadora; i cada dia hi ha altar fumat i missa de tres.* ‘S'Hortolà de S'Hort des Gabre’

Haver-hi altar fumat i missa de tres *loc. v.* Haver-hi una gran festa o solemnitat; iròn., haver-hi molt de rebumbori, baralla o altra feta sorollosa. DCVB, Mall. i Men.

Haver-hi arròs *loc. v.* Arròs cúmul de dificultats o complicacions (Mall.). Per exemple, quan la mar està molt remoguda, diuen «En el golf hi ha molt d'arròs». Un que té molta feina per enllestir, diu «Mira si n'hi ha, d'arròs». DCVB.

Haver-hi bon gruix d'una cosa *loc. v.* Haver-n'hi gran quantitat, a porcions sobreposades, formant un gruix ben gruixut. DCVB.

Haver-hi bon toc *loc. v.* Estar la terra en bon estat d'humitat per al conreu; haver-hi bona saó. DCVB, Mall.

Haver-hi camp per córrer *loc. v.* Haver-hi espai per anar avant, per desplegar activitats. *Així la gent que no sap lletra... tenen molt de camp per córrer tota la setmana,* Alcover Cont. 92. DCVB, Mall., Men.

Haver-hi com d'un mort a un viu *loc. v.* Haver-hi gran diferència entre una cosa o persona i una altra. DCVB.

Haver-hi corregudes *loc. v.* Córrer la gent per un cas d'urgència (alarma, malaltia, persecució, por, etc.). DCVB.

Haver-hi cosa davall el terròs *loc. v.* Haver-hi cosa oculta, misteri, intriga. «Qualque cosa hi ha davall es terròs» alguna causa oculta deu haver-hi. *Y un ja ve a mompendre lo que hi pot haver devall es terròs,* Ignor. 5. DCVB, bal.Rond. Mall.: *¿Serà cosa que hagen tret cap encantament, o que los sia sortit cap negret, o que s'al·lot haja pegat qualque salt a par.t o banda? Aquí hi ha cosa davall es terròs.* ‘Sa llampria Meravellosa’ **Variants:** **Haver-hi cosa** *loc. v.* Rond. Mall.: *-Al.lots digué an ets altres. Aquí hi ha cosa. No és possible que l'amo nostro buid sa carabasseta.* ‘En Juanet i es set missatges’

Haver-hi cruixits de camella *loc. v.* Haver-hi gran oposició o lluita. DCVB, Mall.

Haver-hi el dimoni per enmig *loc. v.* Haver-hi una gran brega o desordre, un desveri, un estat de coses on ningú s'entén. «Jo t'he de guanyar, encara que el dimoni en passi» (o «encara que el dimoni hi balli de capoll»). DCVB. **Variants:** **Endur-se les títeres el dimoni** *loc. v.* DCVB. **Parar-hi taverna el dimoni** *loc. v.* DCVB. **Passar-ne el dimoni** *loc. v.* DCVB. **Ballar-hi el dimoni de capoll** *loc. v.* DCVB.

Haver-hi Eloi a ca'n Poma *loc. v.* Haver-hi ast i olla, una gran solemnitat o festa grossa (Mall.). DCVB, Mall.

Haver-hi embat *loc. v.* Haver-hi dificultats o perill, o en general qualsevol cosa anormal (Man.). "*Creu que hi ha embat, en aquella casa! Cada dia se barallen*". DCVB, Ciutadella.

Haver-hi esclips i esclops *loc. v.* Haver-hi discussions sorolloses, baralles. DCVB. -*Jo només le hi deia, diu En Pere, perquè llavors no hi hagi esclips i esclops, com bellament podria succeir.* 'En Pere Catorze'

Haver-hi França i Espanya *loc. v.* Haver-hi gran discòrdia, una lluita o discussió sorollosa.. DCVB, Mall., Men.

Haver-hi gat en sac *loc. v.* Haver-hi misteri, cosa que es dissimula molt. DCVB. **Variants:** **Haver-hi gat tancat** *loc. v.* Haver-hi una cosa desconeguda, un misteri, quelcom que no es comprèn. *Voldria saber si ha anat a ca'n Solà; si no hi ha anat, aquí hi ha un gat tancat... Jo hu sabré, Bosch de la Trinxeria* (ap. Balari Dicc.). DCVB.

Haver-hi mar de sards *loc. v.* Haver-hi conflicte gros, grans dificultats, baralles, etc. DCVB.

Haver-hi matines *loc. v.* fig. haver de matinejar. "Demà hi ha matines" o "és dia de matines". *Els obrers preferiren acotjar-se dejorn perquè a l'endemà hi havia matines*, Vict. Cat., Film. Catalana, I, 420). DCVB.

Haver-hi més de dos doblers de raons *loc. v.* Haver-hi discussió, desacord per a la resolució d'una cosa. DCVB.

Haver-hi més de dos doblers de raons *loc. v.* Haver-hi discussió, desacord per a la resolució d'una cosa DCVB. Rond. Mall.:*Ell per dur-me'n Na Magra, hi haurà d'haver més de dos doblers de raons.* 'En Pere de sa coca'

Haver-hi molt plom d'aigua *loc. v.* Haver-hi molt de fons, molta massa d'aigua en sentit vertical. DCVB

Haver-hi molta gent i poques persones *par.* Haver-hi en un lloc molta gent que un no coneix. DCVB, Palma.

Haver-hi molta llana per tondre *loc. v.* Haver-hi moltes coses a fer, o molta gent beneïta. DCVB, Mall.

Haver-hi molta o poca caloma *loc. v.* Haver-hi molta o poca llargària de cadena de l'àncora dins la mar. DCVB.

Haver-hi moros a la costa *loc. v.* Haver-hi perill o indicis d'una cosa imminent. DCVB.

Haver-hi novetat *loc. v.* Succeir coses dignes de menció. La dona del pastor està a punt de parir; esperen que avui o demà hi haurà novetat. DCVB.

Haver-hi paper blanc *loc. v.* Haver-hi infants o persones innocents davant les quals no convé dir certes coses perquè podrien escandalitzar-se o anar-ho a contar inoportunament. DCVB.

Haver-hi paret enmig *loc. v.* Haver-hi diferència de regit, de manera d'obrar, entre un lloc i un altre. DCVB, Mall.

Haver-hi pesta de salut *loc. v.* No haver-hi malalties, ésser un temps o un lloc molt sa./ Haver-hi una salut general, molt estesa, que resulta en perjudici de certes professions com metges i apotecaris DCVB.

Haver-hi poca llana i pels esbarzers *loc. v.* Haver-hi poc d'una cosa, i encara dolenta o que es fa malbé. DCVB

Haver-hi preguntes i respostes *loc. v.* Haver-hi discussions, desavinences. DCVB.

Haver-hi que tondre *loc. v.* Haver-hi feina o negoci a fer. DCVB, Mall.

Haver-hi ram o troca per aclarir *loc. v.* Haver-hi moltes qüestions o dificultats a resoldre. DCVB, Mall.

Haver-hi res a pelar *loc. v.* Haver-hi alguna cosa de profit a fer, a guanyar. «*Anem-nos-en, que aquí no hi ha res a pelar*». *Tot seguit sabia si hi havia allí res pera pelar*, Casellas Sots 10. DCVB.

Haver-hi roba estesa *loc. v.* Haver-hi gent que escolta, especialment infants, que després podrien repetir allò que han sentit. DCVB, Empordà, Bal.

Haver-hi roba estesa *loc. v.* Haver-hi present algú, davant qui no convé parlar d'alguna cosa; sobretot infants innocents o gent incauta que podria repetir allò que sentís. DCVB.

Haver-hi set deus d'una cosa *loc. v.* Tenir-ne o haver-n'hi en gran abundància DCVB.Rond. Mall.:*L'homo era fadrí; i d'al·lotes, n'hi havia tretes set deus, però era molt primcernut.* 'Es fustet'

Haver-hi tanta diferència com d'un mort a un viu *loc. v.* Haver-hi una gran diferència. DCVB.

Haver-hi tanta diferència com d'un mort a un viu, o com de la nit al dia *loc. v.* Ésser dues coses molt diferents. DCVB.

Haver-hi torròns *loc. v.* Haver-hi dificultats serioses. *Sempre hi ha torròns per fer-les sa garangola*, Aguiló C. Rond. de R.5. DCVB, mall

Haver-hi tu per tu *loc. v.* Haver-hi discussió forta, gairebé violenta. *Era un no-ningú; / feia tractos, los negava, / i allà on ell se posava, / sempre hi havia tu per tu*, Alcover Cont. 469. DCVB, Mall., Men.

Haver-hi un "viva el Rei" *loc. v.* Haver-hi baralles, desordre, escàndol. DCVB, Mall.Rond. Mall.:*-Idò anit passada vaig embossar sa font de Santa margalida de Felanitx, que tot es poble en beu. Com avui dematí sa gent se n'és temuda, hi ha hagut un "viva el rei. ¿Val més matinejar que a missa anar?*).

Haver-hi un canet de trenta mil dimonis *loc. v.* Haver-hi gran baralla o desorde entre molta gent. DCVB.

Haver-hi un manna o un mannà d'una cosa *loc. v.* Haver-n'hi una abundància extraordinària. "*Fa tres dies que plou quina manna d'aigua!*" (o "*quina maina*", o "*quin mannà*" o "*quin mainà!*"). DCVB

Haver-hi un negre d'ungla *loc. v.* Haver-hi una diferència petitíssima, insignificant. *De savi a boig hi va un negre d'ungla*, Ruyra Parada 172. DCVB. **Variants: Anar-hi un negre d'ungla** *loc. v.* DCVB.

Haver-hi un tros de pa a guanyar *loc. v.* Haver-hi manera de fer negoci o de guanyar bons diners. DCVB.

Haver-hi vaca *loc. v.* En una casa, comandar-hi la dona. Conten que en un poble decidiren regalar un cavall a l'home de cada casa on comandàs l'home, i una vaca al de la casa on comandàs la dona; i pertot deien «Vaca!» quan venia el moment d'haver de lliurar l'animal. DCVB, Mall.

Haver-la feta *loc. v.* Haver acabat de tenir domini o forces o de poder actuar lliurement. «*Saps que em va dir un de Petra, / un dia, anant a Ciutat? / Que un homo, en esser casat, / en quatre dies l'ha feta*» (cançó pop. Mall.). DCVB, Mall.

Haver-n'hi (d'alguna cosa) més que mots a matines *loc. v.* Haver-n'hi en gran nombre. DCVB, Mall.

Haver-n'hi (d'una cosa) per estona *loc. v.* Durar molt. DCVB.

Haver-n'hi (o Fer-ne, o Trobar-ne, etc.) més que la llei de Déu no mana *par.* Haver-n'hi, fer-ne, etc., en gran abundància, excessivament. DCVB.

Haver-n'hi bon bocí, d'una persona o cosa *loc. v.* Esser molt gran. DCVB.

Haver-n'hi més que mosques *loc. v.* Haver-n'hi en gran nombre, incomptable. DCVB.

Haver-n'hi per a tirar el barret (o la barretina) al foc *loc. v.* Haver-hi motiu per a irritar-se molt, per a reaccionar amb violència. DCVB.

Haver-n'hi per al pare i per a la mare *par.* Haver-n'hi gran quantitat, excessiva. DCVB.

Haver-n'hi per llogar cadiretes *loc. v.* Esser una cosa molt curiosa o inaudita, que hi ha motiu per admirar-se'n. *En dia que cantarem plegats tots quatre, podran llogarhi cadiretes*, Roq. 33. DCVB; Mall.

Haver-n'hi per llogar-hi cadiretes *loc. v.* Haver-hi motiu de gran diversió o entreteniment. *Y en dia que cantarem tots quatre plegats, podran llogar-hi cadiretes*, Roq. 33. DCVB, Mall.

Haver-n'hi per vida d'hereus *loc. v.* Esser una cosa molt sòlida, que té probabilitat de durar molts d'anys. DCVB.

Haver-n'hi per vida d'hereus *loc. v.* Haver-n'hi per a molts d'anys, ésser una cosa molt sòlida i duradora. DCVB. **Variants: Tenir-ne per vida d'hereus** *loc. v.* DCVB.

Haver-n'hi set sostres, d'una cosa *loc. v.* Haver-n'hi una gran quantitat. DCVB.

Haver-n'hi tan poc com mosques blanques *loc. v.* No haver-n'hi gens. DCVB.

Haver-n'hi tants (d'alguna cosa) com cavalls verds *loc. v.* No haver-n'hi cap. «*D'al·lots com tu n'hi hauria d'haver tants com cavalls verds*». DCVB, Mall.

Haver-n'hi ulls mireu *loc. v.* Haver-n'hi gran quantitat i varietat i formant bell espectacle. DCVB.

Haver-n'hi un feix a lligar *loc. v.* Trobar-se molt embarassat o en perill. DCVB. **Variants: Veure-se'n un feix** *loc. v.* DCVB. **Tenir-ne un bon feix** *loc. v.* DCVB.

Haver-n'hi un feix, d'algú o d'alguna cosa *loc. v.* Ésser una persona o cosa molt sobrada, mala de sofrir. DCVB.

Haver-n'hi , d'alguna cosa, més que mots a matines *loc. v.* Haver-n'hi en gran nombre DCVB. Rond. Mall.: *Los se cuidà a menjar, an aquells dos criats; els va dir que no servien per res, i llavò los tirà més llamps i pestes que mots no hi ha a matines, fins que los engegà amb caixes destrempades.* 'Es Mèl·lero Rosso'

Haver-se de mester la creu i els gonfanons *loc. v.* Ésser necessaris tots els recursos i esforços. DCVB.

He nat pobre i me trob vestit, encara he adquirit *par.* Es diu per manifestar resignació davant el fet de no haver obtingut gran negoci ni progressat com s'hauria volgut. DCVB. **Variants: Desnú vaig néixer, desnú me trob, ni perd ni cobr** *par.* DCVB, Mall.

Herba de setge, no li cal metge *par.* Es diu per les aplicacions medicinals de les vàries espècies d'escrofulària, útils per a guarir les nafres i en infusió per als mals d'estómac i de l'apar.ell urinari. DCVB.

Hereu de les vinyes ermes *loc.nom.* Noms despectius que s'apliquen a un hereu pobre amb pretensions de ric. DCVB. **Variants: Hereu penjat per un peu** *loc.nom.* DCVB. **Hereu de béns si se'n guanya** *loc.nom.* DCVB. **Hereu del Mas-cremat i de la Torre-baixinera** *loc.nom.* DCVB.

Heu de pensar que... for. Fórmula per a introduir una frase narrativa. **Hi ha una fórmula més complicada, que és «Heu de pensar i creure i creure i pensar»,** molt usada en les rondalles (Mall.). *Idò heu de pensar que quant he estat a sa porta... he pres per dins es camp,* Roq. 53. DCVB. **Variants: Heu de pensar i creure i creure i pensar fór.** DCVB, Mall.

Hi faria de manobre *loc. adv.* Ho diem per significar que ens agradaríem de bona gana a un grup de gent que va a fer una fontada, a veure un espectacle, etc. DCVB.

Hi ha estalvis que foraden les estovalles *par.* Significa que a vegades, per voler estalviar, s'hi surt perdent. DCVB.

Hi ha estona que no t'has; Hi ha estona que no t'has confessat? *en.* Ho diu una persona a una altra que li ha trepitjat molt fort un peu. DCVB.

Hi ha gent i gent *loc.adv.* Es diu per indicar que hi ha classes, que no tothom es pot considerar de la mateixa categoria. DCVB.

Hi ha gent que, amb el pa en les mans, es mor de fam *par.* Ho diuen al·ludint a les persones que no saben valer-se i treure profit de les circumstàncies favorables. DCVB.

Hi ha mals que no volen críts *par.* Significa que de certes desgràcies convé més no parlar-ne que publicar-les. DCVB.

Hi ha més boig pel carrer que a Sant Boi *par.* Miró Afor. 320. DCVB.

Hi ha més dies que llonganisses *loc.adv.* Es diu per indicar que hi ha molt de temps disponible o sobrer. DCVB.

Hi ha més dies que llonganisses *par.* Es diu per significar que encara queda temps per a fer una cosa de llarga execució. DCVB, or., occ., val., bal. **Variants: Hi ha més setmanes que sobrassades** *par.* Dita equivalent a "Hi ha més dies que llonganisses". DCVB.

Hi ha més metges que malalts *par.* Es diu quan hi ha més sol·licitants d'una cosa que maneres de concedir-la. DCVB.

Hi ha metges i matxos *par.* Joc de paraules per a indicar que de metges n'hi ha de bons i de dolents. DCVB.

Hi ha molta tela *loc. v.* Hi ha molta matèria, molts d'assumptes, molt de treball. DCVB.
Hi ha moltes maneres de matar puces *par.* Vol dir que hi ha moltes maneres de fer les coses, i que no cal limitar-se a fer-les sempre igual. DCVB. Rond. Mall.: *-Homo- diu es senyor-, hi ha moltes maneres de matar puces. Tu val-te d'es teus enginys per llevar-lo d'es mig sense que t'hi afinin!* 'En Juanet Carnisser'

Hi ha moltes maneres de matar puces *par.* Vol dir que les coses es poden fer de diferents maneres i donar el mateix resultat. DCVB.

Hi ha molts d'ases en el mercat que s'assemblen *par.* DCVB.

Hi ha molts d'ases en es mercat que s'assemblen *par.* Ho diuen per disculpar una falta d'algú, volent dir que molts altres la cometem. DCVB, Mall. **Variants: Molts d'ases s'assemblen, i no són tots d'un amo** *par.* DCVB. Men. **Hi ha molts d'ases que es semblen** *par.* DCVB. Men.

Hi ha molts de gats i poc formatge *loc. v.* Es diu d'un lloc on hi ha molta gent a mantenir i poc recapte per a assaciar-la. DCVB, Mall.

Hi ha ulls que s'enamoren de llaganyes *par.* Significa que hi ha homes bells que s'enamoren de dona lletja, i vice-versa. DCVB.

Hi ha ulls que s'enamoren de lleganyes *loc. v.* Es diu dels qui, podent triar una cosa bona o bella, s'agafen amb una de lletja o dolenta. *Ulls hi ha que salten de leganya*, Metge Somni III. DCVB, Cat., Mall., Men.

Hisenda de borratxo, para a la taverna *par.* DCVB.

Hisenda que es mal guanyada, no tindrà molta durada *par.* DCVB.

Hivern fredós, estiu calorós *par.* DCVB.

Hivern plujós, estiu abundós *par.* DCVB.

Ho diu i no ho fa *par.* Es diu parlant d'un qui amenaça però no compleix les amenaces. DCVB, Men.

Home casat, home cagat *par.* DCVB, or. Bal.

Home de dos vents *loc. nom.* Home que fa dues cares, que fingeix una cosa davant algú i una altra davant els de l'altra banda. DCVB.

Home de ganivet, no val un pet *par.* Es diu en menyspreu dels qui acostmen de portar armes. DCVB.

Home de gran afer o de grans afers *loc. nom.* Personatge de molta significació o categoria. *Molts hòmens de grans afers són venguts en ton poder*, Muntaner Cròn., c.1. DCVB.

Home de molts oficis, de pocs servicis *par.* Significa que el qui es dedica a moltes feines diferents, no sol tenir habilitat suficient en cap d'elles. DCVB. **Variants: Home de molts oficis, mestre de res** *par.* DCVB.

Home de molts oficis, pobre segur *par.* Vol dir que el qui es dedica a moltes professions o feines diferents, no sol treure gaire profit del seu treball. DCVB.

Home de pèl en pit *loc. nom.* Home de molt de coratge i energia. DCVB. **Variants: Home de molís pèls** **Home de pèl arreveixinat** *loc. nom.* DCVB. **Esser de pèl arreveixinat** *loc. v.* Esser molt valent. *Ell és un galant jove, d'aquells de pèl arreveixinat*. Alcover Cont. 13. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *-Sobre tot, diu En Juanet, ho haurà d'esser, de pèl arreveixinat i n'hurà de tenir de reguinyols, es qui mos embrut sa pesquera a noltros quatre i mos menj sopes damunt es cap!.. 'En Juanet de l'Onso'.*

Home de pobre afer *loc. nom.* Home de baixa mà, de poca significació social. *Un valent ho de pobre offer, qui per sa valentia muntà en poch de temps a més que nul hom*. Muntaner Cròn., c.193. DCVB.

Home de tro *loc. nom.* Home que fa molt de soroll, que fa pariar molt d'ell. DCVB.

Home de vi, home de res *par.* vol dir que un home que beu massa vi, sol esser poc seriós. DCVB.

Home desdit, no val un ardit *par.* DCVB, Cat. Bal.

Home enamorat, home empenyat *par.* DCVB.

Home fart, porteu-lo a jeure *par.* Vol dir que després de menjar molt, no poden fer feina bé. DCVB **Variants:Home fart, Déu li dó bon son** *par.* DCVB.

Home gruixut *loc. nom.* Home grosser, d'enteniment curt. DCVB.

Home modest i callat, té mig camí guanyat *par.* Griera Tr. DCVB.

Home mort no parla *par.* Es diu per significar que d'un difunt es pot parlar malament sense por que ell contesti ni es defensi. DCVB.

Home pelut, o és molt savi o molt ruc *par.* DCVB.

Home pelut, valent i agut *par.* DCVB. **Variants:Dona peluda, valenta i aguda** *par.* DCVB. .

Home petit, carregat de postures *par.* Es diu perquè els homes menuts solen esser exigents i estranys de caràcter. DCVB. **Variants:Home petit carregat de romanços** *par.* DCVB. **Home petit carregat de punyetes** *par.* Es diu perquè els homes massa baixets solen tenir molt viu el complex de llur estatura i per reacció solen esser difícils de tractar. A Mallorca també es diu "Petit i punyeta, com es blat d'Aubarca". DCVB.

Home petit, llengua llarga *par.* Significa que els homes menuts solen ser agressius i xerraires. També es diu "Com més petit, més atrevit" i "Com més petita és la nou, més soroll mou". DCVB.

Home petit, llengua llarga *par.* Significa que els homes petits solen xerrar molt DCVB. Rond. Mall.:*Era un petitó, i d'ell més que de cap altre se poria dir allò de " homo petit, llengo llarga".* 'Un que va fer es mort per no pagar es deutes' **Variant: Poble petit, llengo llarga** *par.* Significa que en els pobles petits és freqüent la murmuració. DCVB, Mall.

Home pobre no pot criar gos *par.* Significa que quan hi ha escassetesa no es poden tenir coses innecessàries i costoses. DCVB. **Variants:A la casa pobre, el gos hi sobra** *par.* DCVB.

Home pobre, carregat de traces *par.* Significa que el pobre sol enginyar-se molt més que el qui no té les seves necessitats. DCVB. **Variants:Home pobre, ple de manyes** *par.* Vol dir que els homes pobres solen enginyar-se més que els qui tenen més mitjans de viure. DCVB. **Home pobre, tot són traces** *par.* DCVB.

Home previngut, val per dos *par.* DCVB. **Variants:Home previngut, no és vençut** *par.* DCVB. **Un previngut, val per deu** *par.* DCVB.

Home qui pledeja, pobre segur *par.* DCVB.

Home ric, mal enemic *par.* DCVB.

Home roig i gos pelut, de cap mal és plangut *par.* Sentències populars que expressen la idea que les persones de pèl roig solen tenir mal caràcter. DCVB.

Home roig i gos pelut, primer és mort que no és plangut *par.* Es diu per la fama de mal geni que tenen els homes de pèl roig. DCVB. **Variants: Home roig i gos pelut, primer mort que conegut** *par.* Sentències populars que expressen la idea que les persones de pèl roig solen tenir mal caràcter. DCVB.

Home roig, no et faci goig *par.* (i hi ha qui afegeix "Si te'n fa no et durarà). DCVB. **Variants: Home roig, no et faci goig, si te'n fa no et durarà**

Home roig, o és molt savi o és molt boig *par.* Indica que els de cabell roig solen ésser extremosos i mancats de moderació. DCVB.

Home tort i gos pelut, primer mort que conegut *par.* Vol suposar que els homes bornis són indesitjables o perillosos. DCVB.

Home valent i bon vi, aviat se'n veu la fi *par.* Vol dir que els qui presumeixen de valents sovint són arrauxats momentanis, que aviat perden el coratge. DCVB. **Variants: Home valent i bóta de vi bo, poc dura** (o «s'acaben prest») DCVB.

Home valent i bóta de bon vi promte s'acaben *par.* DCVB, Mall. **Variants: Home valent i bóta de vi, aviat s'acaben** *par.* DCVB.

Home vell, cada dia un mal novell *par.* DCVB.

Homo de pa i tros *loc. adv.* Home robust. *Un altre senyor de mitja edat, homo de pa y tros, ab tres pams d'espata,* *Penya Mos. iii, 112.* DCVB. Rond. Mall.: *Si aquell qui dormia no té sort de despertar-se totd'una i d'esser un homo de pa i tros, que retgirava es veure'l només.* '¿Val més matinejar que a missa anar?'

Homo de paraula (ser) *loc. nom.* Bon complidor d'allò que s'ha promès. DCVB. Rond. Mall.: *-Prou Miquelet, prou! Mos basta haver tocat amb ses mans que tu ets un homo de paraula.* 'Ses tres flors'

Homo enamorat, mans foradades *par.* DCVB, Mall.

Homo i al·lot hi ha, que no valen es dotze doblers d'es batiar *par.* DCVB, Men.

Homo poquet, en haver dinat té fred *par.* Es diu perquè l'home pusil·lànim no es sap treure el fred feinejant o desplegant alguna activitat. DCVB, Mall.

Honra al bo perquè t'honri, i al dolent, perquè no et desonri *par.* DCVB.

Honra al dolent, que el bo tot sol s'honra *par.* DCVB.

Honra i profit, no caben en un sac *par.* DCVB.

Honra la roba a la caixa, i ella t'honrarà a la plaça *par.* Indica que si som endreçats e el maneig de la roba, ella ens farà quedar bé en portar-la, perquè no tornarà vella. DCVB.

Hora baixa cauen els tords *par.* Significa que cal esperar el moment oportú perquè s'esdevinguin les coses així com pertoca. DCVB.

Hortolans i moliners mai no esguerren la collita *par.* Significa que són dos oficis molt productius. DCVB.

Hostalera i bona mossa, ai del cos i de la bossa! *par.* DCVB.

Hoste de molts de dies, cansa *par.* DCVB. **Variants: Hostes i peix menut, al cap de tres dies ja put** *par.* DCVB.

Hostes vindran que de casa ens trauran *par.* Es diu quan els senyors legítims d'una cosa són foragitats per gent adventícia i que té menys drets que aquells. DCVB. **Variants: Uns hostes treuen ses altres** *par.* DCVB, Men. **Hostes vingueren que de casa ens tragueren** *par.* DCVB. **Variants: Hostes vindran, que de casa ens trauran** *par.* DCVB. **Hostes vingueren i de casa ens tragueren** *par.* DCVB, Bal.

I a mi, ¿què em contes? *fór.* Es diu al qui va a queixar-se a un altre que no es considera obligat a escoltar-lo. DCVB.

I això que *loc.adv.* serveix per introduir l'advertència d'un fet que hauria pogut impedir o dificultar el fet que és estat exposat abans, i serveix per expressar millor la importància d'aquest. *May a entrar-hi s'ha atrevit | el bestiar gros ni petit... | y axò que dos anys enrera | no hi havia la barrera*, Penya Poes. 141, DCVB.

I això? I això? *loc.adv.* Serveix per demanar la raó d'una cosa que no es comprèn. DCVB.

I altres herbes *loc.nom.* I altres coses (indeterminades, però generalment en to despectiu). *En amollar an es xot, tot eran botas y carretells y altres herbas*, Aguiló Rond. de R. 16. *Axò era es casino, cafè, fonda y altres herbes*, Roq. 41. DCVB.

I ara ¿I ara?... *fór.* Expressa estranyesa. Quan un exclama ¿i ara?, el seu interlocutor li respon «¡suara!». *¿Que ès vostè la compromesa?—Y ara, ¿que va de bo?*, Vilanova Obres, xi, 85. DCVB, Mall. **Variants: ¿I ara?...Suara!** DCVB, Mall. .

I ara? -Suara! *en.* Resposta emfàtica, d'irritació o d'impaciència, que es fa a un que demana "¿I ara?". *Ells respongueren -¿I ara?-Suara! -tornà dir ell*, Alcover Cont. 294. DCVB, Mall.

I encara són vius si no són morts *for.* Forma d'acabar una narració rondallística. Marca el sentit inversemblant de la narració. Rond. Mall.: *Reinaren ells dos una mala fi d'anys amb molta de pau i concòrdia i alegria dels seus vassalls; i encara són vius, si no són morts.* 'En Martí Tacó' **Variants: I visqueren fins que se moriren, i al cel mos vegem tots plegats. Amèn** *fór.* Rond. Mall.: *I visqueren fins que se moriren, i al cel mos vegem tots plegats. Amèn.* 'Es Mèl·lero Rosso' **I, si no són morts, són vius, i al cel mos vegem tots plegats. Amèn** *fór.* Rond. Mall.: *En veure'l voltava, per no esser-hi de més. I, si no són morts són vius, i al cel mos vegem tots plegats. Amèn.* 'Un geperut i

un gigant' **I si no són morts són vius; i si no són vius són morts. I al cel mos vegem tots plegats.** Amèn. *fór.* Rond. Mall.: *I venguen unes bones nocces, i festes i sarau per llarg. I si no són morts, són vius; i si no són vius, són morts. I al cel mos vegem tots plegats.* Amèn. 'Una al.lota desxondida' **I encara són vius si no són morts, i al cel mos vegem tots plegats. Amèn** *fór.* Rond. Mall.: *I visqueren una mala fi d'anys contents i alegres; i encara són vius si no són morts. I al cel mos vegem tots plegats.* Amèn. 'En Juanet Cameta-curta i ses tres capsetes' **I encara són vius si no són morts** *fór.* Rond. Mall.: *Se casaren, i varen viure amb pau i concòrdia anys i més anys, i encara són vius si no són morts. I qui no ho crega, que ho vaja a cercar.* 'Sa bossa buida i es canyom' **I, qui no ho creu, que ho vaja a cercar.**

I es darrer mot diu butxaca par. Ho diuen parlant d'una cosa que acaba inesperadament, que decepciona en el seu resultat. DCVB, Men.

I foris *fór.* Exclamació usada per a declarar resolta definitivament una qüestió, sobre la qual no cal insistir ni posar dubtes. DCVB. Rond. Mall.: *No té remei, s'alicorn vol esser tant com el Bon Jesús, i foris.* 'Ressonàncies de l'Antic Testament'

I foris! *fór.* Exclamació usada per a declarar resolta definitivament una qüestió sobre la qual no cal insistir ni posar dubtes. «*No ho vull, i foris!*» «*Endavant, i foris!*» «*No'n som, y foris,* Aguiló Poes. 171. *Me'n vaig y foris,* Alcover Rond. i, 164. *Resolució i foris! Valia més produir un soroll curt,* Ruyra Parada 20. DCVB, Ribes, Empordà, Olot, Gir. Mall.

I heu de creure i pensar for. Fórmula usada per a introduir una oració narrativa, freqüent en els textos rondallístics DCVB. Rond. Mall.: *I heu de creure i pensar que aquell fabiolet, sonant sonant se posà a dir.* 'La flor romanial' Variants: **I heu de creure i pensar i pensar i creure** *fór.* Rond. Mall.: *I heu de creure i pensar i pensar i creure que En Bernadet ja li va haver acopat cap allà.* 'Es pou de sa lluna' Variant: **Ha de pensar i creure i creure i pensar** *fór.* Rond. Mall.: *-No res idò, diu aquell, ja diré qualque cosa. Idò senyor batle, ha de pensar i creure i creure i pensar que un dia...* 'Tres germans peresosos'

I jo me'n vaig venir amb un capellet de vidre, i ets al·lots p'es camí, maquets i maquets, i no me'n deixaren bocí for. Fórmula de tancament d'una rondalla. Rond. Mall.: *I jo me'n vaig venir amb un capellet de vidre, i ets al·lots p'es camí, maquets i maquets, i no me'n deixaren bocí.* 'Tres germans sortats'

I que faci ui el món! *fór.* Exclamació que s'usa per indicar que les conseqüències que pugui tenir una acció no importen. Rond. Mall.: *-Això no va pus! Ses tres peces de roba hem de vendre, i que faça ui el món.* 'En Pere de la bona roba'

I s'acaba! *fór.* Exclamació ponderativa que serveix per evitar l'adducció de noves proves confirmatives del qual s'ha dit. *És caparrut, i s'acaba!*. DCVB, Mall.

I tal! *loc.conj.* Interjecció afirmativa, corroborativa d'una cosa que altri ha dit. *Oh, y tal! Tan petit y encara sollicitat!* Vilanova Obres, xi, 77. *Sí que estàs mal, Benet!—Y tal si ho estich, Quico!* Conrad Roure (Catalana, i, 479). DCVB.

I tant! *fór.* Exclamació per a corroborar allò que un altre acaba de dir. *Aquesta casa és massa petita.—I tant! Ja no hi cabem!*. DCVB **I tot** *fór.* Que indica una cosa extremada,

considerada com un excés, inclosa en una enumeració en la qual normalment podria o deuria no figurar; equival a 'fins', inclús'; Hi ha la variant intensiva 'fins i tot' «*Han vingut a veure'm els canonges, i el bisbe i tot*». «*Vaig estar molt malalt; em varen extremunciar i tot*». *Arribaren a empenyar el vicari y tot per fer fer boca an en Jordi*, *Penya Mos.* iii, 25. *Ses murades de Ciutat amb tapareres y tot*, *Roq.* 5. *Li vaig posar pla, que de cantó y tot se li veyen les dues bandes de galtes*, *Vilanova Obres*, xi, 97. *L'amo vol venre la brava i tot*, *Massó Croq.* 31. *Juràrem i tot que seríem exactes com un rellotge*, *Ruyra Parada* 15. DCVB.

I tot *loc.conj.* Emfatitza una afirmació. DCVB. *Rond. Mall.:Que aquesta barraca, per porcellins i tot, és comuna, quant i més per cristians.* 'En Juanet de sa gerra'

I tu, Pere, ¿saps els salms? *en.* Dita amb què s'increpa algú que reprèn en els altres els mateixos defectes que ell té. DCVB.

I, qui no ho creu, que ho vaja a cercar for. Manera de finalitzar una narració rondallística. *I així visqueren, fins...que se moriren. I, qui no ho creu, que ho vaja a cercar.* 'Es consells del Rei Salomó'

Ignorància indeguda no té disculpa *par.* DCVB.

Importar un pito (o tres pitos) *loc. v.* Tenir un interès o una importància mínima, no interessar gens. DCVB.

Imprimir caràcter *loc. v.* Marcar amb caràcter indeleble. DCVB.

Incapaç de sacraments *loc.adj.* Es diu de la persona molt curta d'enteniment. DCVB.

Infant i ca, coneix qui bé li fa *par.* DCVB, *Mall., Men.* **Variants:** **Infant i ca van, allà on bé li fan** *par.* DCVB, *Eiv.*

Infant i mallol, s'avancen d'un any si es vol *par.* Significa que creixen molt. DCVB.

Infant i orat diu la veritat *par.* DCVB. **Variants:** **Infants i orats, diuen les veritats** *par.* DCVB. **Infants, locos i gats, diuen les veritats** *par.* DCVB.

Infant i pasta, al juliol se glaça *par.* Vol dir que convé portar els nins ben abrigats i que la pasta de fer el pa no s'ha de deixar descoberta mentre està tovent. DCVB.

Infant i pasta, en l'estiu se gasta *par.* Significa que els infants solen amagrir-se en temps d'estiu. DCVB. **Variants:** **L'infant i la pasta, al juliol se glaça** *par.* DCVB.

Infant i peix, dins l'aigua creix *par.* Es diu referint-se als nens menuts, que solen estar mullats sovint. DCVB / DCVB, *Mall., Men.*

Infant i peix, dins l'aigua creix *par.* Vol dir que els infants petits sempre solen anar mullats. DCVB.

Infant i poll, mai està sadoll *par.* DCVB.

Infant o al·lot d'es carrer *loc.nom.* Infant de casa pobre o abandonat. DCVB, Palma

Infant que no plora, no mama *par.* DCVB.

Infant que sembla a son pare, honra sa mare *par.* Es diu per justificar o explicar les qualitats i tendències d'algú que les té per herència. DCVB / DCVB, Men.

Infant sense ossa, duu la mare a la fossa *par.* Vol dir que els avorts són perillosos per a la mare. DCVB, Men.

Infants i doblers, mai n'hi ha de més *par.* DCVB.

Infants i orats diuen les veritats *par.* DCVB.

Infants petits, treballs petits; infants grans, treballs grans *par.* DCVB.

Inflar-se el nas *loc. v.* Irritar-se, irar-se. DCVB. **Variant: Pujar la mosca al nas, a algú** *loc.v.* DCVB.

Inflat com un botet *loc.adj.* Molt inflat o gras (Mall.). DCVB, Mall.

Injúria d'amo o de marit, fes com no haver-lo sentit *par.* Griera Tr. DCVB.

Ira de Déu *fór.* Interjecció que expressa irritació; sol suavitzar-se amb una denominació eufèmica, dient-se "ira de Bet". DCVB. **Variants: Ira de Bet** *fór.* DCVB.

Ironia de la sort o del destí *loc.nom.* Esdeveniment contrari al que era d'esperar. *Una terrible ironia del destí*, Vict. Cat , Ombr. 97. DCVB.

Iva tot mal esquiva *par.* Es diu perquè aquesta planta és considerada com a molt medicinal , especialment per a combatre el paludisme. DCVB.

Ja començam! *en.* Es diu en to de recança quan les coses comencen a no anar bé. DCVB, Bal.

Ja el me comanaràs molt! *en.* Es diu per expressar incredulitat o disconformitat amb el que un altre ha dit. DCVB. *-Tira! Digue-m'ho!...tant com t'estim!... -Sí!... ja el me comanaràs molt, que jo t'ho diga! ¿Saps què has de fer? callar, que no estic per merendengues. A dormir s'ha dit!. L'amor de les tres taronges' **Variants: Ja em comanaràs molt tothom** *en.* Es diu per expressar incredulitat o disconformitat amb el que un altre ha dit. DCVB, Mall.*

Ja el té! *loc.v.* Es diu d'un gos que ha agafat una peça de caça, d'un perseguidor que ha agafat el perseguit. DCVB.

Ja és de raó! *en.* exclamació amb què s'accepta sense reserves allò que un altre diu. DCVB, Mall., Men.

Ja és mort qui va fer la Seu *en.* Es diu per indicar que no cal par.lar més d'una cosa , que ja no té remei o solució. DCVB, Mall.

Ja és partit En Catalí! *en.* Ho diuen quan algú se'n va inesperadament o sense permís o d'una manera que crida l'atenció. DCVB, Mall.

Ja es pot encomanar a Déu! *en.* Es diu d'algú que consideram en perill imminent de mort o d'un gran dany. «*Si arriba a succeir això, ja et pots encomanar a Déu*». DCVB.

Ja és prou! *par.* És molt estrany. «*Sí que és prou, que la mare no hagi vingut!*». DCVB.

Ja és tord, ja és mèrlera *en.* Es diu per expressar l'acció de barallar-se o discutir violentament. DCVB, Mall. **Variants:** **Si és tord, si és mèrlera** *en.* DCVB, Mall.

Ja està fet Sineu, amb so campanar enmig! *en.* Es diu referint-se a una cosa que s'ha fet o s'ha esdevingut de manera poc acceptable. DCVB, Mall.

Ja esteim bé, dins sa mata! *en.* Equival a "ja estem ben arreglats"; "estem ben malament". DCVB, Men.

Ja et conec herbeta poriol te dius *par.* Es diu per indicar que es veu la intenció o engany que algú porta. DCVB, Mall. / DCVB, Mall., Men. **Variants:** **Ja et conec, herbeta poliol te dius** *par.* Es diu per manifestar que s'ha descobert les males intencions o la mala condició d'una persona.. DCVB, Mall. **Ja et conec, herbeta, que et diues marduix!** *par.* Es diu per indicar a algú que li hem descobert les intencions. DCVB.

Ja fa braguer, prompte farà es xot *loc. v.* Ho diuen d'una cosa que ja està molt avançada (Eiv.). DCVB, Eiv.

Ja ha begut oli *loc.v.* Ja està perdut, ja ha caigut en el perill. DCVB.

Ja ha rebut! *en.* Es diu d'algú per indicar que ha sofert un dany físic o moral. DCVB.

Ja han fugit els pardals del niu *en.* Es diu per indicar que ja ha passat l'oportunitat o l'ocasió d'aconseguir alguna cosa. DCVB.

Ja has cagat, Toni; demà estaràs bo *en.* Ho diuen a un que ha fet una cosa malament per ineptitud o per ignorància (Manacor). DCVB, Manacor.

Ja has cobrat, Pep Torrat *loc.v.* Ho diuen a un a qui ha succeït algun fracàs o contratemps que ell no esperava. DCVB.Rond. Mall.: *-La m'han de pagar en par.tides - diu ell.-Idò ja has cobrat, Pep Torrat! -diu sa mare.* 'En Pere de sa vaca'

Ja has cobrat, Pep Torrat! *en.* Ho diuen a un a qui ha succeït algun fracàs o contratemps que ell no esperava. DCVB, Mall.

Ja hi som! *en.* Exclamació de disgust o d'impaciència davant una cosa que ocorre desagradablement. DCVB. **Variants:**

Ja hi tornam esser! *en.* Es diu, en el mateix to i sentit de l'anterior, davant un succés desagradable que es repeteix. DCVB.

Ja ho contaràs (o ho contarà) a la tia [Ja ho contaràs (o ho contarà) a sa tia] *en.* Es diu per indicar que no creu allò que un altre diu. DCVB.

Ja ho contaràs a sa padrina *loc. v.* Ho diu el qui no creu allò que un altre li conta. DCVB, Mall.

Ja ho crec! *en.* Exclamació per a intensificar l'afirmació d'una cosa. «*Ja ho crec que t'agradaria venir al teatre!*». DCVB.

Ja ho crec! *loc.v.* Exclamació per a intensificar l'afirmació d'una cosa DCVB.Rond. Mall.:*Ja ho crec que le hi posà a tot això dins sa butxaca i ben amagat. 'Es fii des pescador'.*

Ja ho diràs! *en.* Exclamació d'impaciència que s'usa quan un espera que un altre contesti o faci qualche cosa, i aquell no obra ni contesta. DCVB.**Variants:Ja ho direu!** *en.* DCVB.**Ja ho diran!** *en.* DCVB.

Ja ho duràs a estampar a Lluc! *en.* Es diu referit-se a una cosa impossible o inassolible. DCVB, Manacor.

Ja ho pagarà es flassader! *en.* Es diu volent indicar que no volem saber res d'un assumpte difícil o perillós, i que ja l'aclarirà el qui l'ha embullat. DCVB, Maria de la Salut.

Ja ho saps *en.* Fórmula per a fixar fortament l'atenció sobre allò que es va a dir. *Ja ho sapes cuyda't be dels cortos*, Girbal Pere Llarch 38. DCVB**Variants:Ja ho sabeu** *en.* DCVB. **Ja ho sap** *en.* DCVB.

Ja ho val! *en.* Exclamació que expressa que no ens sabem avenir d'una cosa que ens ha succeït, que contemplam, o que ha succeït a algú DCVB. / Exclamació usadíssima a Mallorca per a expressar que no ens sabem avenir d'una cosa que ens ha succeït, que contemplam, que ha ocorregut a algú. DCVB, Mall..Rond. Mall.:*-Ja ho val, amb aquest encapirronament que has pres d'aqueixes roses d'aqueixs rosers!*. N'Elionoreta.

Ja ho veurem En Gelat a on s'ajaurà *en.* Es diu per expressar incertesa o desconfiança respecte del resultat d'allò que s'està fent o que s'ha de fer. *Es qui van cada dia a fer volteta p'es Moll no s'en poden avenir de veure amollar en terra tants de cilindros... Meèm mèm, a la fi, En Gelat ahont s'ajaurà*, Ignor. 55. DCVB, Mall., Men.Rond. Mall.:*No res, per ara estic bé. Ja ho veurem, a on s'ajaurà En Gelat!*. 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'

Ja ho veurem *en.* Es diu per indicar indecisió, inseguretad d'allò que es farà o s'esdevindrà. DCVB.

Ja ho veurem vol dir no en fiis par. Es diu en resposta a algú que no es vol comprometre i acaba de dir «Ja ho veurem». DCVB. / DCVB, Men.

Ja ho veurem! O mort, o espantat! *en.* Es diu quan es pren una resolució desesperada o perillosa, en l'èxit de la qual es té poca confiança. DCVB, Mall.

Ja l'hem feta com Na Beta *en.* DCVB, Men. **Variants: Ja l'hem feta, com En Parreta** *en.* Es diu en adonar-se que s'ha fet una cosa equivocada i que ja no té remei. DCVB, Mall.

Ja l'hem parida morta! *en.* Es diu quan una cosa surt malament, quan es té un fracàs o una decepció. DCVB.

Ja me'n guardaràs un ou! *en.* Es diu per indicar incredulitat respecte a allò que s'acaba de dir. DCVB.

Ja n'has fet de maror! *en.* Es diu a un que ha fet moltes amenaces sorolloses. DCVB, Eiv.

Ja no en faré altra *en.* Hom ho expressa en un moment en què es creu haver arribat al final de la vida. DCVB. Rond. Mall.: *Ses barres li prengueren es trot, i se pos'a a cridar està fet de mi! ...ja no en faré altra.* 'Es fii des pescador'

Ja no som jo *en.* Ho diu una persona vella, indicant que ja no es pot valer o que ja no té les forces que tenia abans. DCVB.

Ja pagar amb la cara *loc. v.* Esser molt malcarat, molt seriós; tenir aspecte de no anar de bromes. *Era un home que ab la cara ja pagava,* Genís Julita 72. DCVB.

Ja pot cridar ous a vendre! *en.* Es diu d'algú que pot demanar auxili o fer una petició sense resultat. DCVB.

Ja pots lladrear, mentre no em mosseguis *en.* Es diu referint-se als qui xerren i criden molt, però no actuen. DCVB.

Ja pots siular si l'ase no vol beure *en.* Vol dir que per molt que manem o recomanem de fer quelcom, no serem escoltats si el qui ho ha de fer no en té intenció. DCVB, Cat., Men. **Variants: Set no van bastar per fer beure un ase** *en.* DCVB.

Ja que no es pot girar contra el ruc, es gira contra l'albarda *en.* Es diu referint-se a un qui descarrega la seva ira damunt un innocent per impossibilitat o por de venjar-se del vertader culpable. DCVB.

Ja sabeu com les engalta *loc. v.* Es diu d'un qui diu les coses sense eufemismes ni respectes. *Vostè ja sap com les engalta aquest senyor quan l'apassionament el desenfrena,* DCVB.

Ja series bo, per un combregar de pressa! *par.* Ho diuen als calmats, que fan les coses amb massa pausa. DCVB, Mall.

Ja són partits *loc. v.* Es diu per indicar que alguns ja se'n són anats, ja estan en camí (Mall.). "Ja podeu esser partits, ja us ne podeu anar". DCVB, Mall.

Ja t'aclariran es peçol *en.* Ja t'aclariran els comptes, ja t'arreglaran, te castigaran.. DCVB, Mall.

Ja t'agaf, ja et tenc *en.* Ho diuen per expressar la promptitud amb què fan una cosa i la imminència d'aconseguir-la. DCVB. Rond. Mall.: *I s'altre cavall amb so fii del Rei, darrera ells! Ja't'gaf, ja't tenc!*. 'Na Dent d'or'

Ja t'ho diran de misses! *en.* Es diu per amenaçar algú amb càstigs futurs per la seva mala conducta o inobediència. DCVB.

Ja té es seus anys *loc.adj.* Ho diuen d'un que ja és de molta edat (Men.). DCVB, Men.

Ja te n'aniràs a penedir a Roma *en.* Es diu en to d'avís o amenaça a algú que vol fer la seva voluntat sense escoltar consell, ni mirar si el que vol fer és lícit o no. DCVB, Mall.

Ja té! va dir En Trompa *en.* Es diu com a exclamació davant un esdeveniment sobtat, inesperat o impressionant (Mall.). La frase es completa sovint amb una segona part, de to satíric o despectiu, resultant així «Ja té!» va dir En Trompa, i tenia sa cama de s'ase (o bé i tenia es nas dins una merda de porc). DCVB, Mall.

Ja te'n menjaries, de pans petits, pagant un altre! *en.* Es diu referint-se a les persones que despenen molt amb diners d'altri. DCVB.

Ja tenim la Seu plena d'ous *loc. v.* Es diu irònicament per indicar la vanitat o inèficàcia d'allò que algú considerava com una gran cosa. DCVB, Mall.

Ja tiren! *for.* Es diu per indicar que algú ha dit una cosa amb segona intenció o amb idea d'ofendre o de renyar indirectament. DCVB.

Ja veurem com acabaran ses misses! *en.* Es diu referint-se a un procés o cosa de què no es veu quin final tindrà. DCVB, Mall.

Ja veurem què serà en esser cuit! *en.* Ho diuen per manifestar la incertesa sobre el resultat que pugui tenir una cosa DCVB / DCVB, Mall. Rond. Mall.: *I n'he de veure la fi, de tot això! Ja ho veurem què serà tot això, en esser cuit! Aquí he d'agondar la mestra enc que el dimoni en pas.* 'Es corpet d'es pou d'En Gatell'

Ja vindrà la festa del nostre carrer! *par.* Es diu en to d'amenaça, com dient «ja ens veurem, ja vindrà l'ocasió de venjar-me!». DCVB.

Ja-jà *loc. v.* Persona excessivament tranquil·la, que no frissa mai. *Sa meva dona és una ja-jà.* DCVB, Mall.

Jaure al jaç *loc. v.* Estar descuidat. DCVB.

Jaure en alt, un tresor val *par.* Significa que és molt convenient tenir el dormitori a un pis alt, i no a planta baixa. DCVB.

Jesús creueta *for.* Expressió usada per a fer un jurament. Rond. Mall.: *Sí que t'ho duré!... no tengues ànsia, t'ho duré!... com som homo!... t'ho jur! Jesús creueta!* 'Es fii des pescador'

Jesús de la Creu! *for.* Exclamacions piadoses d'admiració, d'impaciència, etc. DCVB. **Variants:** Creu de Cristo! *for.* DCVB.

Jesús! ¡Sant Antoni! *for.* Exclamació interjectiva que expressa admiració, por, impaciència, etc. DCVB. **Rond. Mall.:** *Exhala un crit d'esglai, dient -Jesús Sant Antoni! Estam perduts si mos agafen!.* 'Na Dent d'or'

Jeure amb sos talons darrere *loc. v.* Es diu als infants i representa humorísticament un càstig imaginari. DCVB. *I de ràbia, el feu jeure amb sos talons darrera. I encara hi jeu, si no s'és aixecat.* 'En Pere de sa butza'

Jeure com un porc *loc. v.* Jeure molt a l'ampla, sense miraments o sense pensar en el treball. DCVB.

Jeure el gat dins es fogons [Jeure es gat dins es fogons] *loc. v.* Estar els fogons sense foc; no coure's menjar. «A Ciutat hi ha mossons / que duen guants tot lo dia, / i en venir devers migdia / es gat jeu dins es fogons» (cançó pop. Mall.). DCVB, Mall.

Jeure o dormir a la palla *loc. v. fig.* Estar descuidat, badar, ignorant el perill. «Ja ho seràs, ja no ho seràs / sa madona d'Alcoraia; / si no vols jeure a sa paia, / ja jeuràs a matalàs» (cançó pop. Mall.). «¿Que et penses que dormo a la palla?»: ¿que et penses que sóc beneit? *Aquestes senyores no s'adormen pas a la palla, remouen cel i terra,* Pla Pagesos 60.

Jo a s'ermassada, tu a sa femada *en.* [La paraula "ermassada" és documentada, segons el DCVB, a Campos, Petra, Santanyí, Lloret de VA] . DCVB

Jo a sa goretada, tu a sa femada *par.* DCVB, Mall.

Jo bona bèstia va davant *en.* Ho diuen al qui anomena algunes persones i es posa a ell davant. DCVB, Mall.

Jo com tu, i tu com jo el diable ho va fer, això *par.* Es diu parlant de dos que van plegats i són igualment dolents. DCVB, Mall.

Jo et toc! *en.* Exclamació amb què s'expressa satisfacció per la bona sort o pel feliç èxit d'un altre. DCVB. **Variants:** Que et toc! *en.* DCVB.

Jo ja m'entenc *en.* Es diu per significar que es tenen motius personals i ocults per a fer una cosa que als altres els sembla injustificada. DCVB, Mall., Men.

Jo no som jo *loc.adj.* Manera vulgar de declarar-se innocent, de dir algú que no ha comès allò que li imputen. DCVB, Mall.

Jo no som llamp! *en.* Ho diu el qui no vol fer les coses tan de pressa com els altres voldrien que les fes. DCVB, Men.

Jo que tenc es dit bo, merda p'es metge! [Jo que tenc es dit bo, merda p'es metge!] *par.* Es diu referint-se a la indiferència o despreocupació amb què mira les coses aquell que està ben situat. DCVB, Men.

Jo t'afic i Déu t'aferr *fór*. Ho solen dir les fadrines quan sembren qualche claveller o altra planta. (Mall.). *Jo t'afic i Déu t'aferr, amb unes branques fins al cel*. DCVB, Mall. **Variants: Jo t'afic i Déu t'aferr amb unes branques fins al cel** *fór*. DCVB (Mall.)

Joan de la vinya gran *loc.nom*. Cosa que es diu mig afectuosament mig burlescament als qui són de nom Joan, sobretot als infants. DCVB, Men.

Joc de mans, joc de bobians *par*. Es diu per recriminar els qui juguen a lluitar, i que solen acabar lluitant seriosament. DCVB, Palma. **Variants: Jocs de mans, jocs de vilans** *par*. Es diu per recriminar els qui s'entretenen en jocs de força corporal, que solen acabar malament. DCVB.

Joc de sort, joc de badoc *par*. Vol dir que en els jocs d'atzar, sempre solen perdre els babaus. DCVB.

Jocs de foc, jocs de boig *par*. Es diu recomanant de no jugar amb el foc. DCVB.

Jocs feixucs no duren sempre *par*. Vol dir que les coses violentes solen acabar prest i malament. DCVB, Mall.

Jornal de vila *loc.nom*. Dia de feina que es fa per contribuir a les càrregues del comú. DCVB.

Jornal petit, n'aconsegueix un de gros *par*. DCVB.

Jornals que es tornen *loc.nom*. Favors o ofenses que algun dia són correspostos.. DCVB, Mall.

Joseps, Joans i ases, n'hi ha per totes les cases *par*. DCVB.

Jou que plau, no pesa *par*. DCVB.

Jove llambrinera, cansada sense espera *par*. Recomana que es casin joves aquelles dones que s'agraden de festejar amb aquell i amb aquell altre. DCVB, Santanyí./ DCVB, Mall.

Jovenets, ben tractats i ben estrets *par*. DCVB, Mall.

Jug bé, i em ¿Jug bé, i em treis d'es rotlo? *en*. Es diu referint-se a aquells qui, tot i reconeixent que algú obra així com cal, no l'admeten o no el deixen participar en allò a què té dret. DCVB, Mall.

Jugador del Papa o jugador de mitja hora passar *loc. nom*. Jugador que no sap jugar gaire. DCVB.

Jugant jugant *loc.adv*. Amb gran facilitat, sense esforç. DCVB.

Jugar a algú una mala partida *loc. v*. Obrar amb deslleialtat envers ell. DCVB.

Jugar a cartes vistes *loc. v.* Obrar amb tota franquesa, sense dissimular; obrar amb tota seguretat en un assumpte del qual es coneixen tots els detalls i secrets. DCVB.

Jugar a tant se me'n dóna *loc. v.* Obrar amb negligència. DCVB.

Jugar algú a cap o creu *loc. v.* Fer-ne molta burla. DCVB.

Jugar amb dos jocs de cartes, o amb dues baralles *loc. v.* Obrar ambiguaument, amb segona intenció. DCVB.

Jugar amb foc *loc. v.* Posar-se imprudentment en perill. DCVB.

Jugar amb segona de canvi *loc. v.* Anar amb segona intenció; no esser prou sincer. DCVB.

Jugar bé el paper *loc. v.* Fingir bé, obrar amb astúcia. DCVB. **Variants:** Fer bé el paper *loc. v.* DCVB.

Jugar brut *loc. v.* —fig., anar malament un negoci, esser imminent un mal resultat (Mall.). DCVB, Mall.Rond. Mall.: *Es missatget petit, veient que allò jugava massa brut, ho donà a ses cames.* ‘Es missatget petit’

Jugar de pan de moix *loc. v.* Jugar en la condició que si perden, no han de pagar, o sia, jugar per pur entreteniment i no per interès. *Una vegada, emperò, li agafà de bo una malaltia de pan de ver,* Camps Folk. II, 12. DCVB, Men.

Jugar el tot pel tot [Jugar es tot p'es tot] *loc. v.* S'és mester jugar-hi es tot per tot, perquè si ara tornam perdre, ja no tirarem cap coça. DCVB.Rond. Mall.: *Esforçar-se fins a l'extrem per aconseguir una cosa, per vèncer les dificultats, etc.* ‘La Princesa Aineta’

Jugar el tot pel tot *loc. v.* Esforçar-se fins a l'extrem per aconseguir una cosa, per vèncer les dificultats, etc. DCVB.

Jugar l'equívoc *loc. v.* Usar paraules que es poden prendre en diferents sentits. DCVB.

Jugar la darrera carta *loc. v.* Emprar els remeis extrems; fer tot el que es pot. DCVB.

Jugar la veu *loc. v.* Cantar molt bé i amb gran domini dels recursos fònics. DCVB. **Variants:** Galejar la veu *loc. v.* DCVB.

Jugar les claus de Sant Pere *loc. v.* Jugar-ho tot, esser un jugador incorregible. DCVB. **Variants:** Jugaria ses claus de Sant Pere *loc. v.* Es diu d'un que és extremadament jugador. DCVB.

Jugar qualcú a la pilota *loc. v.* Manejar-lo de qualsevol manera, fer-ne allò que es vol. DCVB.

Jugar una mala partida a algú *loc. v.* Fer-li una mala passada, enganyar-lo, trair-lo. DCVB.

Jugar-se el sol abans de néixer *loc. v.* Arriscar tot el que es té i el que es pot tenir. DCVB.

Jugar-se la pell *loc. v.* Jugar-se la vida. DCVB.

Jugar-se la vida *loc. v.* Posar-se o estar en perill greu de morir. DCVB.

Jugar-se-les amb qualsevol *loc. v.* Estar disposat a provar-se amb qualsevol, a afrontar tots els perills. DCVB.

Juliol sense rosada, du la pluja amenaçada *par.* DCVB.

Julivert vol dir capverd *par.* En el llenguatge de les plantes aplicat a les noies. ap. Aguiló Dicc. DCVB.

Junta de granots per falta d'aigo *loc. nom.* Nom satíric que es dona a tota reunió a la qual es concedeix poca o nul·la utilitat. DCVB / DCVB, Mall.

Juny plujós, graner polsós *par.* DCVB.

Junyir les espatles *loc. v.* Fig. Subjectar, posar en servitud; sotmetre (a un domini, a la raó, etc.) *Els amorosos servents es trobaven cada hora més junyits a l'imperi.*, Caselles Mult. 105. DCVB.

Jurament mal, ni lliga ni mal *par.* DCVB.

Juraments d'enamorat, no els creu cap home sensat *par.* DCVB.

Jurar per la barba *loc. v.* ant. fórmula de jurament o asseveració. *Per la mia barba, jo'm venjaré d'ell.*, Faules Isòp. 43. DCVB.

Juriol, sega amb bon sol *par.* DCVB, Mall.

Just ets En Prem! *en.* Prem persona que molesta amb el seu gemegar o demanar insistent. DCVB, Men.

Justa la fusta! *en.* Exclamació amb què s'expressa aprovació o conformitat absoluta amb allò que altri diu. DCVB.

Jutge de mala consciència, no pot fer bona sentència *par.* DCVB, Mall. **Variants:** **Jutge que no té consciència, mai farà bona sentència** *par.* DCVB.

L'abat de les colfloris [L'abat de ses colfloris] *loc. nom.* Persona que pretén d'esser molt i no és res o no fan cas d'ell. DCVB, Mall.

L'abella amarga no pot treure la mel dolça *par.* Ho diuen parlant d'una persona malmirrosa i poc tractable, per explicar qualche mal pas que hagi fet. DCVB.

L'abundància mata la fam *par.* Vol dir que generalment hi ha prou menjar per a tothom. DCVB. **Variants:** **L'abundor mata la fam** *par.* Farnés, Parem. 50. DCVB

L'aglà més fi, pel godí més roí [S'aglà més fi, p'es godí més roí] par. Vol dir que les riqueses, fortuna i honors estan sovint en mans de gent que no ho mereix. DCVB, Mall.

L'agostenc i el molló, com més petit millor [S'agostenc i es molló, com més petit millor] par. Es refereix al peix anomenat agostenc . DCVB, Mall.

L'agraviat mai dorm par. DCVB.

L'àguila no caça mosques par. Vol dir que els de gran posició no es rebaixen a tractar amb gent que consideren baixa. DCVB.

L'aigua al gener omple el graner par. DCVB.

L'aigua cau allà on és més avall [S'aigua cau allà on és més avall] par. Vol dir que la justícia dels homes sol caure damunt els pobres i sempre sol trobar excusa pels rics.. DCVB, Ciutadella.**Variants:L'aigua sempre cau allà on és més baix [S'aigua sempre cau allà on és més baix] par.** Ho diuen per significar que la culpa de molts se sol carregar al més pobre o al qui té més pocs mitjans de defensa. DCVB, Mall.

L'aigua de mar i el creure, són de mal beure par. Es refereix a la molèstia que sol causar l'obediència. DCVB, Mall.

L'aigua fa granots [L'aigo fa granots] par. Ho diuen els bevedors d'alcohol que els ofereixen aigua per a beure. DCVB.

L'aigua fa net [S'aigo fa net] par. Quan renyen un infant perquè s'embruta, ell contesta «L'aiga fa net i el sol eixuga». DCVB, Mall.

L'aigua i el foc, només juguen a un joc par. Significa que són dos elements perillosos i difícils de vèncer. DCVB, Men.

L'aigua i el foc, només juguen a un joc [S'aigo i es foc, només juguen a un joc] par. DCVB, Men.

L'aigua no es perd tota per un lloc [S'aigo no se perd tota per un lloc] par. Ho diuen per significar que generalment la culpa no és d'un tot sol, sinó de les dues parts. DCVB, Mall.

L'aigua pels bous par. Es diu en menyspreu de l'aigua els afectats de vi. DCVB, Cat., Bal. / DCVB, Cat., Mall.**Variants:L'aigua fa granotes par.** DCVB, Penedès.

L'aigua per Sant Urbà (26 de maig), lleva vi i no dóna pa [S'aigo per Sant Urbà (26 de maig), lleva vi i no dóna pa] par. DCVB, Mall.

L'aigua per Sant Urbà, lleva vi i no dóna pa par. DCVB, Mall.

L'aigua s'escola a la part més baixa [S'aigo s'escola a sa part més baixa] par. DCVB, Mall.

L'aigua va allà on n'hi ha molta *par.* Ho diuen parlant de gent que, essent ja rica, adquireix més riquesa per herència o per cas fortuït. DCVB, Mall.

L'aigua, a la mar va *par.* Vol dir que la riquesa sol acumular-se allà on ja n'hi ha d'abans. DCVB.

L'alegria allarga la vida [S'alegria allarga sa vida] *par.* DCVB, Mall.

L'alegria del conill [S'alegria d'es coní] *loc.nom.* Alegria de poca durada, Mall. *Un dia em digueres sí / i lo endemà m'enganares, / sense deixar-me tenir / s'alegria d'es coní / ni es consol de ses donades.* Cançó pop. Mall. DCVB, Mall.)

L'alegria dels pobres, dura poca estona *par.* Farnés, Parem.142.

L'alfa i l'omega *loc.nom.* El principi i la fi. DCVB

L'àliga no caça mosques *loc. v.* Ho diuen per indicar que cadascú s'ha d'ocú *par.* en coses proporcionades a la seva vàlua. DCVB, Men.

L'al·lot troba en el pit lo que sa mare té a l'esperit [S'al·lot troba en es pit lo que sa mare té a s'esperit] *par.* Ho diuen per indicar que les emocions de la dona que alleta repercuteixen en l'aliment que dóna a l'infant. DCVB, Men.

L'almoïna que es fa secreta, és accepta per ben feta *par.* Farnés Parem. DCVB.

L'altra diassa [S'altra diassa] *loc.adv.* Fa alguns dies. DCVB, Mall.

L'altre any [S'altre any] *loc.adv.* Fa dos anys (Mall., Men.) *Si quel'altr'any amenà de Sicilia un macip,* doc. a. 1314, Miret Bech, I, 44. DCVB, Mall., Men.

L'altre any *loc.nom.* En primer, antigament. DCVB, Es Llombards.

L'altre dia de pagès *loc.adv.* Fa molts de dies, fa bastant de temps. *L'altre dia de pagès / era una bastida vella,* Penya Poes. 136. DCVB.

L'altre dia *loc.nom.* Fa alguns dies. *Ocorrech l'altre dia una ystoria,* Valter Gris. 2. DCVB.

L'ambició fa perdre l'home *par.* Farnés Parem. 212. DCVB.

L'ambició no té repòs *par.* Saura Dicc. DCVB.

L'amic, a la cara *par.* DCVB, Mall.

L'amistat a una banda i els interessos a l'altra [S'amistat a una banda i ets interessos a s'altra] *par.* DCVB, Men. **Variants:** **L'amistat a una part i els doblers a l'altra [L'amistat a una part i es doblers a s'altra]** *par.* DCVB, Mall.

L'amo de ses metles (ser) *loc. adj.* DCVB, Mall., Men. **Variants:** **L'amo d'es rabassell (ser)** *loc. adj.* DCVB, Men. **Fer-se l'amo de ses metles** *loc. v.* DCVB, Mall., Men. **Fer-se**

L'amo d'es rabassell *loc. v.* Tenir o pendre el poder absolut sobre qualche cosa o sobre qualche gent. DCVB, Men.

L'amo del ball *loc.nom.* El qui comanda i fa sa voluntat damunt els altres. DCVB, Mall.

L'amo En Bufa *loc.nom.* Home afectat de fer ostentació d'autoritat. DCVB, Mall.**Variants: Fer de l'amo En Bufa** *loc.v.* (Amengual Dicc.). DCVB.

L'amo fa el mosso i el mosso fa l'amo *par.* Vol dir que la manera de ser del superior sol influir damunt el súbdit, i viceversa . DCVB.

L'amo fa el mosso, i el mosso fa l'amo *par.* Saura Dicc. DCVB.

L'amo mai ret *par.* Significa que el capdavanter d'una empresa no ha de cedir mai, s'ha de sostenir fins al darrer moment. DCVB, Mall.

L'amo mai ret *par.* Significa que el capdavanter d'una empresa no ha de cedir mai, s'ha de sostenir fins al darrer moment DCVB. Rond. Mall.: *Es missatges no les m'obrin, an aqueixes barreres. Ara veurem si les obriré jo. Sobretot, l'amo mai ret.* 'En Joanet Manent'

L'amo nou tot ho remou *par.* Significa que els qui exerceixen autoritat des de poc temps, solen voler redreçar l'administració amb disposicions noves. DCVB.

L'amor de Déu basta per tothom *par.* DCVB, Men.

L'amor fa molt, l'argent fa tot *par.* Saura Dicc. DCVB.

L'anada del fum *loc.nom.* Anada sense retorn. 1.Ha fet s'anada d'es fum, que mai més torna (Men.)2. *L'anada d'es fum faceu; / si gent vostra no us trobàs, /m'engana que jo passàs / rosaris perquè torneu.* (Cançó pop., Mall.). DCVB, Cat. Bal.

L'any de la desgràcia [S'any de sa desgràcia] *loc.adv.* L'any 1558, en què els turcs combateren i barrejaren Ciutadella (Men.). DCVB, Men.

L'any de la neu [s'any de sa neu] *loc.adv.* Moment remot, indeterminat. / Fa molt de temps, molts d'anys. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *A So'n Porc, possessió de Manacor, de sa banda d'Artà, molt abans de s'any de sa neu, hi havia un parei d'al·lots tan sauvatges.* 'Ets al·lots de So'n Porc'**Variants:L'any u** *loc.adv.* DCVB.**L'any tirurany** *loc.adv.* DCVB.

L'any passat *loc.adv.* L'any immediatament anterior al present. DCVB.

L'any que carreguen bé les porrasses, any d'ametlles *par.* Gomis Meteor. 129. DCVB.

L'any qui ve *loc.adv.* L'any immediatament posterior al present. DCVB.

L'any sant *loc.adv.* L'any que no és vingut o no vindrà mai. DCVB, Mall.

L'any tirurany *loc.adv.* Un temps indeterminat, però molt antic DCVB. *Devers l'any tirurany hi havia a Pollença un fadrinardo mal casadís. L'amo'n Biel Perxanc i la dona d'aigua* **Variants:** **L'any u** *loc. adv.* Temps molt antic, antiguea immemorial. *Y ves vestit a l'any u*, Penya Poes. 79. DCVB. Rond. Mall.: *Això era una jaia de l'any u, carn fuita, barra bifa, barra de foc, més pòlissa que ses genetes.* 'Sa jaia gri' **L'any de la neu** [L'any de sa neu] *loc. adv.* DCVB.

L'any u *loc.adv.* Temps molt antic; antiguea immemorial. *Vés vestit a l'any ú* Penya Poes. 79. *Això era una jaya de l'any u. ... més pòlissa que ses genetes.*, Alcover Rond. ix, 1) . DCVB, Mall., Men. **Variants:** **L'any tirurany** *loc.adv.* (*Allà van les taules del any tirurany*, Penya Poes. 230. DCVB, Mall. **L'any de Na Maria Castanya** *loc.adv.* DCVB, Cast., Bal. **S'any de sa picor** *loc.adv.* Men.

L'any vinent o l'any venidor *loc.adv.* L'any immediatament posterior a aquell de què es parla. DCVB, Cat., Bal.

L'arbre quan és tendre és bo de doblegar *par.* Es diu per significar que els infants petits són més fàcils de corregir que els joves ja grans i que els adults. DCVB, Men.

L'arc de Sant Martí, si surt el matí, fe ton camí, si surt el capvespre, no vages a festa [S'arc de Sant Martí, si surt es matí, fe ton camí, si surt es capvespre, no vages a festa] *par.* DCVB, Mall. **Variants:**

L'arc de Sant Martí, si surt el matí, fe ton camí, si surt el capvespre, treu el cap a sa finestra [S'arc de Sant Martí, si surt es matí, fe ton camí, si surt es capvespre, treu es cap a sa finestra] *par.* DCVB, Mall.

L'arròs fa el cap gros [S'arròs fa es cap gros] *par.* DCVB, (Mall., Men.

L'art del pagès no és guitarrer *par.* DCVB, Mall.

L'art, al qui l'ha; i a les dones el filar *par.* Vol dir que convé escoltar el par.er dels entesos en cada ram. DCVB.

L'ase (o el burro) ja serà mort de rialles *loc. adv.* Significa que ja haurà passat massa temps quan es faci tal o tal cosa. DCVB.

L'ase d'En Mora, de tot s'enamora *loc. adj.* Es diu de les persones que s'entusiasmen avui amb una cosa, demà amb una altra, i que sempre s'engresquen en coses noves. Cat., Bal. DCVB, Cat., Bal.

L'ase del carritjar duu la llenya i no s'escalfa [S'ase d'es carritjar duu sa llenya i no s'escaufa] *par.* Es diu per aquells qui repleguen avarudament i no s'aprofiten dels seus béns, que seran a profit d'altri. DCVB, Mall.

L'ase diu al porc orellut, i ell en tenia set canes [S'ase diu an es porc orellut, i ell en tenia set canes] *par.* DCVB, Mall. **Variants:** **L'ase diu orellut al porc, per falta d'orelles** [S'ase diu orellut an es porc, per falta d'orelles] *par.* Es diu referint-se a aquells que recriminen els altres per defectes que ells també tenen. DCVB, Mall., Men. .

L'ase diu orellut al porc, per falta d'orelles *par.* Es diu referint-se al qui retreu als altres els defectes que ell mateix té. DCVB.

L'ase és ase, i coneix quan en té prou [S'ase és ase, i coneix quan en té prou] *par.* Ho diuen per recriminar els qui fan excessos de menjar o beure. DCVB.Rond. Mall.:*Lo que cercaven era engatar-lo; però ell, sempre responia -Compàs i viuràs! S'ase i tot ho coneix com li basta, ¿i noltros no ho coneixerem?.* 'En Pere tort'

L'ase no és vell mai [S'ase no és vell mai] *par.* Ho diuen perquè els ases a tota edat són forts i mals de manejar (Mall.). DCVB, Mall.

L'ase, de tant de punxir-lo, arriba a tirar coces [S'ase, de tant de punxir-lo, arriba a tirar coces] *par.* DCVB, Men.

L'avar i el porc, no aprofita fins que és mort *par.* DCVB.

L'avarícia romp el sac *par.* Significa que sovint l'excés de desig de guany resulta perjudicial al mateix avarut. DCVB.

L'avi guanya i el nét s'escanya *par.* Significa que en general els descendents perden allò que llurs avantpassats han guanyat. DCVB.

L'edat avançada no és per a l'aixada *par.* DCVB.

L'eina fa sa feina [S'eina fa sa feina] *par.* DCVB, Men.

L'empeltar millora l'arbre *par.* DCVB.

L'enciam per menjar-ne de cent a celis ja m'agrada; cada dia, no *par.* DCVB.

L'enclusa i el mall sempre forgen junts *par.* Griera Tr. DCVB.

L'enteniment és la millor eina de la casa *par.* DCVB.

L'enveja no fa estar gras *par.* Vol dir que no per tenir enveja dels altres obtenim els bens que ells gaudeixen. DCVB.

L'erisipela, o mata o pela *par.* DCVB, or. occ.

L'errada del metge, la llosa la tapa [S'errada d'es metge, sa llosa la tapa] *par.* DCVB, Men. **Variants:** **L'errada del metge, la sepultura la cobreix [S'errada d'es metge, sa sepultura la cobreix]** *par.* DCVB, Men.

L'escala d'encortinar (ser) [L'escala d'encortinar (ser)] *loc. nom.* Ser el qui es carrega tota la feina, la seva i la dels altres; ser molt servicial o dòcil per a treballar en benefici d'altri. DCVB, Mall., Men.

L'escala d'encortinar (ser) *loc. adj.* Carregar-se totes les feines o molèsties. *L'atlot de barca...és l'escala d'encortinar de tots els mariners, per no voler dir no a ningú, som s'escala d'encortinar de tothom..*Penya Mos. III, 198; DCVB, Mall., Men.

L'escarabat a son fill li diu perla *par.* Gomis Zool. 457. DCVB.

L'escòrpora, la sogra i les cunyades, tenen pues emmetzinades [S'escòrpora, sa sogra i ses cunyades, tenen pues emmetzinades] *par.* DCVB, Mall.

L'escuma de la pesta (ser) *loc.adj.* Ser dolentíssim, extremadament dolent. *Es petit era una taravella de s'escuma de sa pesta.* Aguiló Rond. De R. 14. DCVB.

L'espina, quan neix, ja pica *par.* Es diu referint-se a infants precoços en el bé o en el mal. *Pot hom dir l'exemple que's diu a Catalunya que spina com punxar deu, aguda neix.* Muntaner Cròn., c. 95. / Vol dir que el geni de les persones ja es manifesta des de la primera infantesa. DCVB. **Variants: Deia la vella Perica l'espina quan neix ja pica** *par.* DCVB. **L'espina que punxar deu, aguda neix** *par.* DCVB. **L'espina, quan neix, ja pica** *par.* DCVB. **L'espina, quan neix, ja pica tant si és grossa com si és xica** *par.* DCVB.

L'estar bé cansa *par.* Significa que el benestar implica monotonia i arriba a cansar. DCVB. Rond. Mall.: *En Juanet s'arribà a cansar, d'estar bé; perquè ja ho diu s'adagi "s'estar bé cansa.* 'En Juanet i sa fia del Rei'

L'estopa, enfora del foc [S'estopa, enfora d'es foc] *par.* Recomana l'allunyament de les coses de contacte perillós, i especialment de les persones de diferent sexe (Men.). DCVB, Men.

L'estopa, prop del foc, s'encén *par.* Vol dir que l'excessiva familiaritat entre home i dona sol portar conseqüències perilloses. DCVB. **Variants: Prop del foc, la pega regala** *par.* DCVB. **Qui està prop del foc, va a mà de cremar-se** *par.* DCVB.

L'excepció confirma la regla *par.* DCVB.

L'exemple dels majors fa bons o mals els menors *par.* DCVB.

L'experiència és mare de la ciència *par.* DCVB, Cat., Val., Bal.

L'experiència fa el mestre *par.* DCVB, Men.

L'hàbit no fa el monjo *par.* DCVB.

L'hermosura és flor que no dura *par.* DCVB.

L'hi agafarien amb una llosa *par.* Es diu d'algú que pren gran gust en una cosa, de manera que no se'n sap privar ni encara que hi vegi perill. DCVB, Mall.

L'hi agafarien amb una llosa *loc.v.* Es diu d'algú que pren gran gust en una cosa, de manera que no se'n sap privar ni encara que hi vegi perill DCVB. Rond. Mall.: *No donant-se raó a ses barres, d'aviat que roegava. -Sobretot, m'hi agafarien amb una llosa, amb una menja com això!.. 'S'anellet'*

L'hivern enrajolat i l'estiu empedrat *par.* DCVB.

L'home besa mans que voldria veure tallades (o cremades) *par.* DCVB.

L'home fa la casa, i la casa fa l'home *par.* DCVB, or.

L'home fa la dona, i la dona fa l'home *par.* Significa que el tracte mutu determina la manera d'obrar i la felicitat dels matrimonis. DCVB.

L'home mor del mal de què ha por *par.* Vol dir que sovint caiem en aquella desgràcia que més procuràvem evitar. DCVB.

L'home proposa i Déu disposa *par.* Significa que els projectes dels homes són sovint anul·lats o molt modificats per circumstàncies imprevistes. DCVB, Mall.

L'home que fa el valent, és l'últim al sometent *par.* Es diu referint-se als qui bravegen molt quan no hi ha perill. DCVB.

L'home que fa el valent, és l'últim al sometent *par.* Es diu referint-se a aquells qui bravegen molt de lluny, però en el moment de perill es retreuen. DCVB.

L'home que no sap sumar, mai sabrà multiplicar *par.* DCVB.

L'home que tracta amb amigues, mai li faltaran fatigues *par.* DCVB.

L'home que vol bona caça, vagi a comprar-la a la plaça *par.* Vol dir que és més segur comprar els animals que esperar que els cacin. DCVB.

L'home ric, no té parent ni amic *par.* Perquè sol esser molt egoista. DCVB.

L'home sigui de rabassa, mentres la vida et faça *par.* Recomana a les dones que es casin amb home acabalat encara que sigui rústic. DCVB.

L'home val tant com sap *par.* DCVB.

L'home val tant com té *par.* Suposa que la vàlua de la persona correspon als béns que posseeix. DCVB.

L'home vol la traïció, però no el traïdor *par.* Vol dir que la gent accepta el fet d'una acció deslleial quan li convé, però no accepta mai l'amistat del qui l'ha comesa. DCVB.

L'home, quan vol; i la dona, quan pot *par.* Al·ludeix a les possibilitats de contreure matrimoni. DCVB.

L'homenet, quan ha menjat, té fred *par.* Saura Dicc. DCVB.

L'homo es té per la dita, i el bou pel banyam [S'homo es té per sa dita, i es bou p'es banyam] *par.* Vol dir que el compliment de la paraula és el que caracteritza l'home formal. DCVB, Mall.

L'homo nou, tot ho remou *par.* Significa que el qui entra nou en un càrrec directiu sol voler introduir moltes modificacions en el règim d'aquell. DCVB.

L'hort petit, i la hisenda gran *par.* DCVB.

L'hospital Santa Creu, tal hi va qui no s'ho creu *par.* Es diu referint-se als qui van empobrint-se sense adonar-se'n. DCVB.

L'hostaler a la porta, poca gent a dins *par.* Vol dir que quan el cap d'una empresa està desenfeinat, no sol anar gaire bé el negoci. DCVB.

L'hoste i el pei menut, al cap de tres dies put *par.* *Hostes e peix, a tres dies poden*, Curial, I, 27. DCVB. **Variants:** **L'hoste i el peix menut, al cap de tres dies, put** *par.* Significa que el qui rep hospitalitat a una casa ha de procurar no passar-hi gaire dies, perquè prest arriba a molestar. *Partits d'ací, car hostes e peix a tres dies poden*, Curial, i, 27. DCVB

L'indiot de Biniforani, sense plomes s'estufava [S'indiot de Biniforani, sense plomes s'estufava] *par.* Es diu al·ludint a un qui es presenta amb gran ostentació sense tenir riquesa ni mitjans per a tal cosa. DCVB, Mall.

L'infant i l'orat, diuen la veritat *par.* Significa que els infants i els mancats d'enteniment, en llur inconsciència, diuen coses veres que els assenyats no gosen dir. DCVB. **Variants:** **Infants i orats, diuen les veritats** *par.* DCVB.

L'infant i la pasta, al juliol se glaça *par.* DCVB.

L'infern és ple de desagraïts *par.* DCVB.

L'interès és mala bèstia *par.* Vol dir que el desig de guany fa fer moltes malvestats. DCVB.

L'interès és mala bèstia [S'interès és mala bèstia] *par.* Significa que la cobdícia ofega els sentiments de moralitat. DCVB, Mall.

L'ocasió fa el lladre *par.* Vol dir que molts delinqueixen per la força de les circumstàncies més aviat que pel mal caràcter. DCVB.

L'ocasió la pinten calba *par.* Es diu perquè generalment les ocasions de fer una cosa molt profitosa es presenten poques vegades i convé aprofitar-les. DCVB, Mall. **Variants:** **L'ocasió té un pèl; estirè'l** [L'ocasió té un pèl; estira'l] *par.* DCVB, Mall.

L'ociós, rara volta és virtuós *par.* DCVB.

L'ociositat és la mare de tots els vicis *par.* DCVB.

L'octubre fred mata el cuquet *par.* DCVB.

L'octubre fred, mor el cuquet *par.* DCVB.

L'ofici del burgès menjar i beure i no fer res [L'ofici del burguès menjar i beure i no fer res] *par.* Es diu de les persones que viuen o volen viure sense treballar. DCVB.

L'oli sempre va damunt *par.* Significa que en definitiva arriba sempre a saber-se la veritat dels fets. DCVB. **Variants: La veritat sura com l'oli** *par.* DCVB. **La veritat fa com l'oli, que sempre sura** *par.* DCVB.

L'oliver fes-li mal i et darà bé *par.* Vol dir que cal esporgar molt els olivers. DCVB.

L'oliver, de ton padrí; de ton pare, el castanyer; i el morer de tu mateix *par.* DCVB.

L'oliver, qui el planta no se'n veu re *par.* Es diu perquè l'oliver triga molts d'anys a estar en disposició de fruitar. DCVB.

L'olla manté el cos i la casa *par.* Significa que l'alimentació és el fonament de tot. DCVB.

L'onzè, no destorbaràs *par.* Es diu a manera de manament addicional als del decàleg, per indicar que és cosa de gran importància procurar no fer nosa. DCVB.

L'or no ha de menester daurar *par.* Vol dir que les coses bones de si, no necessiten adornos ni millorances externes. DCVB / DCVB, Mall

L'or, com més fi és, més es doblega *par.* Vol dir que les persones entenimentades han de ser flexibles i tolerants. DCVB.

L'oració tocada, la mossa retirada *par.* Vol dir que les noies han d'estar retirades del carrer quan ve la nit. DCVB.

L'orat, per la pena és ensenyat (és assenyat) *par.* Significa que les oradures es corregeixen a garrotades. DCVB. **Variants: A gent orada (o a orelles orades), campana de fust** *par.* DCVB.

L'ordi de lluny engreixa [S'ordi de lluny engreixa] *par.* DCVB. -*Sí- diu sa carnissera; però ja sap que diu s'adagi "S'ordi de lluny engreixa."* En Juanet Carnisser'

L'orenga, tot mal trenca *par.* Es diu perquè aquesta planta és usada en medicina popular contra moletes afeccions, com la infalmadura, l'anurèsia, la fluixedat nerviosa, etc. (cf. Agustí Secr. 35 vº). DCVB.

L'orgull no és bo per a res *par.* DCVB.

L'ou d'un menestral val un real *par.* DCVB.

L'ou demana sal *par.* Significa que un assumpte o negoci està molt prop d'arribar a compliment o perfecció./ Significa que els ous fregits, per a esser gustosos, han de tenir un punt de salat DCVB. **Variants: L'ou sense sal no fa bé ni mal** *par.* DCVB.

L'ou petit, el poll eixerit *par.* Expressa la creença que dels ous petits surten els pollets amb més vitalitat. DCVB.

L'ovella del pastor mai mor *par.* Significa que sol estar ben defensada aquella cosa que interessa personalment al qui comanda. DCVB.

L'ovella més dolenta caga dins la ferrada [S'ovella més dolenta caga dins sa ferrada] *par.* Vol dir que la persona més insignificant o de més baixa qualitat sol esser la més agosarada. DCVB, Mall.

L'ovella, amb llop no fa parella *par.* Vol dir que les persones cerquen la companyia de llurs semblants, no dels qui els repugnen. DCVB.

L'últim que es perd és l'esperança *par.* Significa que mai s'ha de deixar d'esperar que vengui o succeixi allò que un desitja o considera bo. Rond. Mall.: *I el Rei i la Reina, amb un coret com una lletia i perdudes casi totes ses esperances, que és lo darrer que se perd, 'La Princesa bella'*

L'un l'hi fa, l'altre l'hi té, i l'altre li mira si li va bé *par.* Es diu per censurar que en una cosa que pot fer una sola persona hi intervinguin moltes. DCVB.

L'un tira del jou, l'altre de l'espadella *en.* Es diu de dues persones que pensen o obren en gran desacord. DCVB.

L'has sentit; L'has sentit a aquest rossinyol? *en.* Es diu referint-se a algú que acaba de dir una cosa estranya o de gran interès. DCVB, Mall.

L'ocasió fa pecar [S'ocasió fa pecar] *par.* Significa que en determinades circumstàncies tothom està exposat a obrar malament. Rond. Mall.: *Una al·lota tan pobra com era aquella i que havia de córrer tant per mantenir sa mare. S'ocasió fa pecar, homo!.* 'Dos patrons i una patrona'

La bassa gran *loc.v.* La mar. DCVB.

La bona criança fa la sang bona *par.* Vol dir que el bon comportament constitueix més noblesa que la noblesa de llinatge. DCVB.

La bona salsa, cou *par.* Es diu per indicar que una medicina mala de prendre o dolorosa és més eficaç que la dolça o agradable. DCVB.

La bona vida, a tothom prova *par.* DCVB.

La bota de Sant Ferriol, que n'hi surt tant com se'n vol *en.* DCVB.

La bugada de na Xesca, si no és calenta ja és fresca [Sa bugada de na Xesca, si no és calenta ja és fresca] *par.* Ho diuen parlant de bugades o neteges mal fetes. DCVB, Mall. **Variants:** **La cabra més dolenta caga dins la ferrada [Sa cabra més dolenta caga dins sa ferrada]** *par.* DCVB, Mall. **La cabra més ronyosa caga dins la ferrada [Sa cabra més ronyosa caga dins sa ferrada]** *par.* Vol dir que els més ignorants o més indignes són els més atrevits. DCVB, Mall., Men. **La càgola més petita caga dins la ferrada [Sa càgola més petita caga dins sa ferrada]** DCVB, Men. **Sa càgola més petita caga dins sa ferrada [Sa càgola més petita caga dins sa ferrada]** *loc. v.* Càgola: al·lot petit i amb pretensions de gran (Mall., Men.). DCVB, Ciutadella.

La cabra avesada a saltar, salta i saltarà *par.* Ho diuen per significar que els hàbits inveterats són mals de fer perdre. DCVB, Cat., Val., Bal.

La cadelleta de Búger, per voler dinar a dos llocs, quedà dejuna [Sa cadelleta de Búger, per voler dinar a dos llocs, quedà dejuna] par. Ho diuen parlant de qui , per voler obtenir massa cosa, no obté res. DCVB, Mall.

La calor d'En Ramis, que suava de gener par. Es diu referint-se a algú que diu que té calor durant l'hivern. DCVB, Mall., Men.

La calor d'En Ramis, que suava de gener [Sa calor d'En Ramis, que suava de gener] loc. v. Es diu d'un que és excessivament calorós. / Es diu referint-se a algú que demostra tenir calor quan tothom té fred. DCVB, Mall., Men.

La cama al llit, i el braç al pit par. Vol dir que les ferides o malalties de la cama han de curar-se estant al llit, i les del braç portant-lo en repòs i sostingut damunt els pits. DCVB.

La campana no entra en missa, però a tots avisa par. Es refereix als qui donen consells que ells no practiquen. DCVB.

La capa, tot ho tapa par. Es diu perquè amb la roba d'abric es poden ocultar els defectes de vestit que hi estan davall. DCVB.

La cara és mirall del cor par. Es diu perquè en la cara es solen manifestar les passions. DCVB.

La caritat ben ordenada comença per si mateix (o per un mateix) par. *Car la caritat ques ben ordonada / tenir deu principi tostemps d'om mateix*, Proc. Olives 1565. DCVB.

La carn belant, i el peix cremant par. Ho diuen per significar que la carn per ser bona ha de cruejar i el peix ha de ser ben cuit. DCVB, Mall.

La carn belant, i el peix cremant [Sa carn belant, i es peix cremant] par. Vol dir que la carn ha d'esser cruenca i el peix ben cuit. DCVB, Mall.

La carn de verro revé [Sa carn de verro revé] par. DCVB, Men. **Variants:**

La carn fa carn, i el peix fa cadarn [Sa carn fa carn, i es peix fa cadarn] (Mall.) par. Es diu d'una persona que té un mal o un altre. DCVB, Mall.

La carrera de jugador, fa cap a la presó par. DCVB.

La casa de l'honrat, no té portes par. DCVB, or.

La casa en què governa la muller, no sol anar bé par. DCVB, or.

La casa on se treballa, mai hi falta pa ni palla par. DCVB, or.

La casa que no hi ha pau, moltes nits no es tanca en clau par. DCVB, or., occ.

La casa que no té pau, moltes nits no es tanca amb clau par. Significa que allà on hi ha discòrdies sol haver-hi desorde. DCVB.

La casa, en cantó; i la vinya, en racó *par.* Vol dir que la casa situada a cantonada és convenient perquè té més sol i ventilació, i la vinya arraconada o lluny de camí està menys exposada a furts. DCVB, Or., occ., val.

La ceba ha de sentir les campanes *par.* Precepte agrícola que significa que, en plantar la ceba, l'han de colgar molt poc. DCVB.

La cendra ja ha fet el lleixiu *loc. v.* Es diu per indicar que una persona ja és massa vella per a determinades funcions, o que ja és massa tard per a fer una cosa. DCVB.

La clau és la pau *par.* Indica que convé prendre totes les precaucions i no refiar-se de la bona fe. DCVB.

La coa fa l'aucell [Sa coa fa s'aucell] *par.* Es diu per significar que l'ornament i en general la bona aparença exterior dóna interès i importància a la persona o cosa adornada. DCVB, Mall., Men., eiv.

La coca i el cocó, tot surt del mateix pastó [Sa coca i es cocó, tot surt d'es mateix pastó] *par.* Es diu quan són molts els que despenen de la mateixa bossa. DCVB, Mall. **Sa com un all** *loc. adj.* Es diu d'una persona molt sana, que té molt bona salut. DCVB.CPM: Garrida, *per mirar-vós / no necessitau irai, / perquè teniu ses colors/ tan sanes com un gra d'ai* **Variants: Sa com un gra d'all** *loc. adj.* *Es nins estan alegres y sans com un gra d'ay.* Ignor.13 DCVB.Rond. Mall.: *Un al·lotell galanxó, desxondit, sà com un gra d'ai, agosarat, que no l'espantava vent ni aigo.* 'En Pere Poca-por' CPM: Garrida, *per mirar-vós / no necessitau irai, / perquè teniu ses colors/ tan sanes com un gra d'ai.* (Vol.I) **Més sa que un gra d'all (estar)** *loc. adj.* Estar molt sa, tenir aspecte de molta sanitat. DCVB, Mall.

La companyia li tregui els ulls *par.* Es diu per despit d'aquell que, entrant a un lloc on hi ha varies persones, en saluda només una sense fer cabal de les altres. DCVB.

La consciència era verda i la se menjà un ase [Sa consciència era verda i la se menjà un ase] *par.* DCVB, Mall.

La constància mata la fam *par.* DCVB. **Variants: La constància tot ho venç** *par.* DCVB.

La corda sempre es romp per allà on és més flaca [Sa corda sempre es romp per allà on és més flaca] *par.* Vol dir que quan pledegen un dèbil i un poderós, sempre sol perdre el dèbil, encara que tingui la raó. DCVB, Men.

La costum fa llei *par.* Vol dir que la consuetud és una norma jurídica forta. DCVB.

La creu del matrimoni *loc.nom.* Conjunt de tribulacions annexes a l'estat matrimonial. DCVB.

La creu en els dits, i el diable en els pits *loc. v.* Al·ludeix als hipòcrites. DCVB, Men.

La creu en els pits, i el diable en els dits *par.* Es diu pels hipòcrites qui fan ostentació de religiositat sense tenir vertadera fe o sense fer obres pròpies de cristià. DCVB,

Men. **Variants: Sa creu en es pit i el diable en el cor** [Sa creu en es pit i el diable en el cor] *par.* DCVB, Mall.

La cua és de més mal escorxar *par.* Ho diuen quan s'han resolt totes les dificultats fora les darreres, que són les més serioses. DCVB.

La cuina tancada i el moix dins [Sa cuina tancada i es moix dins] *par.* Es diu del qui pretén d'esser curós essent deixadot i oblidadís. DCVB, Mall. **Variants: Sa cuina tancada i sa moixa aficada** [Sa cuina tancada i sa moixa aficada] *par.* DCVB, Men.

La cullera fa el brou [Sa cullera fa es brou] *par.* DCVB, Mall., Men.

La culpa és fadrina, no ha trobat partit [Sa culpa és fadrina, no ha trobat partit] *par.* DCVB, Mall. **Variants: La culpa és lletja** [Sa culpa és lletja] *par.* Significa que ningú vol que li atribueixen la culpa de les coses dolentes o desgraciades.. DCVB, Mall., Men.

La culpa és negra *par.* Significa que ningú vol que li donin la culpa de les malvestats o fracassos. DCVB.

La culpa la té el manxaire *par.* Es diu pels qui carreguen les culpes pròpies damunt l'esquena dels seus subordinats. Diuen que un organista inhàbil, quan li retreien les seves desafinacions, deia que la culpa era del manxaire. DCVB, Men.

La darrera falcada, dins la garba; i la darrera garba, dalt l'ormeig [Sa darrera falcada, dins sa garba; i sa darrera garba, dalt s'ormeig] *par.* DCVB, Men.

La darrera paraula del credo (ser) *loc. adj.* Ser el darrer, el menys important d'una comunitat o aplec. DCVB.

La darrera puça que el pica [Sa darrera puça que el pica] *loc. nom.* Es diu d'una cosa que no preocupa gens. /L'últim pensament que hom pot tenir. *Es ram de flocs y banderetes era sa darrera pussa que mos havia picat*, Ignor. 5. DCVB, Mall. *Ell arribà es dia de Nadal, i es cans d'es vicari, ses darreres que varen haver tengudes, d'anar-se'n a pagar aquelles sobrassades que havien saupades d'es rebost de ca'n Pere! Bons estaven ells! Sa darrera puça que los picava!.* 'En Pere Beneit'

La darrera puça que pica algú *en.* Ser una cosa la darrera en què pensa; no preocupar-lo gens. DCVB.

La desgràcia fa conèixer els amics *par.* DCVB.

La diligència és mare de la bona ventura *par.* Vol dir que l'activitat i promptitud ajuda molt al bon èxit de les sol·licituds. DCVB, Cat., Val., Bal.

La ditxa li corre pels talons [Sa ditxa li corre pels talons] *loc. v.* Es diu d'una persona molt sortada, qua sembla que la bona sort la persgueix. DCVB, Men.

La dolor mossega de traïdor *par.* Es refereix al dolor reumàtic. DCVB.

La dona amb qui et casaràs, fes que sia del teu braç *par.* DCVB, Cat., Val., Bal.

La dona ben casada, no té sogra ni cunyada *par.* DCVB.

La dona bona i lleial és un tresor principal (o sens igual) *par.* DCVB.

La dona d'una d'un menestral, mitja senyora val *par.* DCVB.

La dona del cec ¿per qui es posa afaits? [Sa dona d'es cego ¿per qui es posa afaits?] *par.* Censura l'adorn excessiu de les dones si l'empren per agradar a altres que no sien llurs marits. DCVB.

La dona i el pop, tots dos, ben ablanits, són millors [Sa dona i es pop, tots dos, ben ablanits, són millors] *par.* Suposa que convé *tupar.* la dona.. DCVB, Mall.

La dona lletja, l'or la fa bonica *par.* DCVB.

La dona que és ben casada, no té sogra ni cunyada *par.* Vol dir que una dona casada no sol esser feliç si té sogra o cunyades que visquin amb ella. DCVB, Cat., Val., Mall.

La dona que es posa unguents a la cara, perd les dents *par.* DCVB.

La dona que va a la llana, mai tindrà la testa vana *par.* Significa que les dones treballadores solen esser assenyades i honestes. DCVB.

La dona té sa dot a sa cara [Sa dona té sa dot a sa cara] *par.* DCVB, Men.

La donzella recatada, a la feina i retirada *par.* Vol dir que la fadrina honesta trobarà bona ventura sense impacientar-se. DCVB.

La donzella retirada serà la més ben casada *par.* DCVB.

La donzella, flor de meravella *par.* Vol dir que així com la flor de meravella oberta de matinada, a penes li ha tocat el sol ja es mostia, així també una fadrina és tan delicada, que en començar a sortir al mig, perd bona part del seu mèrit i valor. DCVB, Mall.

La fam fa discórrer *par.* DCVB, Mall.

La fam fa eixir el llop del bosc *par.* Indica que la necessitat fa fer coses que normalment són desagradables de fer. DCVB.

La fam m'alça en pes *loc. v.* Ho diu un que pateix una gran fam. DCVB.

La fam no mira companatge *par.* DCVB.

La fam no té llei *par.* DCVB.

La fam no té llei [Sa fam no té llei] *par.* Indica que per fam es poden dur a terme accions imprevistes encara que surtin de la normalitat. Rond. Mall.: *Si havia presa aquella perdiu,*

capó i gall d'indi de dins ses olles, ben presos estaven, perquè sa fam no té llei i no hi ha res de lleig que cadascú se basqueig p'es bec. 'S'infant que feia vuit'

La fe aplanava les muntanyes *par.* Significa que la fe venç totes les dificultats. DCVB.

La fe és lo que cura *par.* Significa que en moltes malalties té més influència curativa la fe i confiança del malalt que la naturalesa dels medicaments. DCVB.

La fe sense obres és morta *par.* *Retrau mon senyor sent Jacme, que fe sens obres morta és,* Jaume I, Cròn. 1. DCVB.

La febre aplaca el lleó *par.* Significa que la malaltia pot retre l'home més fort. DCVB.

La febre contínua és la que mata *par.* Vol dir que en les coses àrdues, l'obstinació i perseverància és el que fa obtenir allò que es desitja. DCVB.

La feina és salut, però a mi em put [Sa feina és salut, però a mi em put] *par.* DCVB, Mall., Men.

La feina és santa i assanta *par.* DCVB, Mall, Men.

La feina és santa, i assanta [Sa feina és santa, i assanta] *par.* DCVB, Mall., Men.

La fi del món *loc. v.* L'extrem del món, el lloc més allunyat. «Me n'aniria a la fi del món per fugir de la guerra». DCVB.

La figa encara no és madura [Sa figa encara no és madura] *loc. v.* es diu per significar que encara no és temps de fer allò que algú proposa. DCVB, Mall.

La figa i la dona, quan torç el coll és bona *par.* DCVB.

La figa i la dona, quan torç el coll és bona *par.* DCVB.

La figa, si és bona, no és cara *par.* DCVB.

La filla de Pere el Tendre, que el vent de l'àspia l'encaderna *par.* Es diu d'una persona extremadament delicada. DCVB.

La forca és feta pel desdixat *par.* Vol dir que molta gent fa mala fi més per dissort que per maldat. DCVB. / DCVB, Mall.

La fornera no té ulls darrera [Sa fornera no té ulls darrera] *par.* Vol dir que som nosaltres mateixos que ens hem de guardar dels perills, així com de la pala de la fornera. DCVB, Men.

La fortuna és dels atrevits *par.* DCVB.

La fortuna no és de qui la busca, sinó de qui la troba *par.* DCVB.

La fortuna no és de qui la cerca, sinó de qui la troba *par.* DCVB, Men.

La gallina no ha post l'ou, i ja té l'oli a la paella *par.* Es diu del qui comença una cosa abans d'esser-ne el temps oportú. DCVB.

La gerra amb tant d'anar a dur aigua, arriba que hi cau [Sa gerra amb tant d'anar a dur aigua, arriba que hi cau] *par.* Vol dir que els reincidents en fets delictius o perillosos arriben a ésser castigats o a caure en el perill. DCVB, Men.

La gota forada la pedra *par.* Vol dir que la persistència en el treball arriba a vèncer les dificultats més serioses. DCVB.

La gràcia de Déu arriba per tot *par.* DCVB. **Variants: Per a tothom basta la gràcia de Déu** *par.* DCVB.

La ignorància és arribada, i li han feta gran entrada *par.* DCVB.

La ignorància és atrevida *par.* DCVB.

La ignorància no excusa de pecat *par.* DCVB.

La joventut tot ho atropella *par.* Vol dir que els joves tenen energia per avèncer totes les dificultats. DCVB. **Variants: La joventut tot ho venç** *par.* DCVB.

La Justícia mai se cansa *par.* Significa que totes les malifetes arriben a ser castigades, encara que de vegades triguï a venir el càstig. DCVB.

La llana negra no se tiny *par.* DCVB.

La llaurada quan fa fred, ajuda a fer bon esplet [Sa llaurada quan fa fred, ajuda a fer bon esplet] *par.* DCVB, Mall.

La llebre és de qui l'alça, i el conill, de qui l'alcança *par.* Es diu referint-se a coses en què el mèrit és del promotor, mentres que en altres és del realitzador. DCVB.

La llei de Déu no vol trampa *par.* Recomana anar amb bona fe i sinceritat en totes les obres. DCVB.

La llei de l'embut l'estret per a tu, l'ample per a mi *par.* DCVB.

La llei de l'embut *loc. nom.* La llei que s'aplica injustament, fent-la complir als pobres o als mancats d'influència i deixant de complir-la els rics o influents. "La llei de l'embut lo ample per a mi, lo estret per a tu". DCVB. **Variants: La llei de l'embut lo ample per a mi, lo estret per a tu** *par.* DCVB.

La llengo beneeix i sa llengo maleeix [Sa llengo beneeix i sa llengo maleeix] *par.* DCVB, Men.

La llengo està bé dins la boca [Sa llengo està bé dins sa boca] *par.* Vol dir que sol convenir més callar que par.lar.. DCVB, Mall., Men.

La llengua beneeix i la llengua maleeix *par.* Es diu al·ludint al qui desjecta persones que abans havia lloat. DCVB, Men.

La llengua és el més dolç i el més agre [Sa llengo és lo més dolç i lo més agre] *par.* Vol dir que parlant es pot fer molt de bé i molt de mal. DCVB, Mall.

La llengua és el mirall del ventre *par.* Aforisme mèdic. DCVB.

La llengua li ha fet mal *loc. v.* Es diu d'un qui ha parlat indiscretament, dient coses que li convenia més no dir. DCVB.

La llet és boja *par.* Es diu referint-se a l'amor que solen posar les dides als infants alletats per elles. DCVB.

La llet no surt dels ossos sinó dels trossos *par.* Expressa que les dones que alleten han d'alimentar-se bé per a poder lactar suficientment. DCVB.

La llet no surt dels ossos, sinó dels mossos *par.* Indica que l'abundància de llet en les dones sol provenir d'abundància de menjar. DCVB.

La llet no vol vi; i qui se la beu, sí *par.* DCVB, Men.

La llet surt dels mossos, i no dels ossos *par.* Vol dir que perquè les dones portin llet abundant cal que s'alimentin bé. DCVB.

La lletra, pel cul entra *par.* Aforismes propis de l'antiga pedagogia que obligava els nois a aplicar-se a l'estudi a força de cops. DCVB. **Variants: La lletra entra per les anques** *par.* DCVB. **La lletra, amb sang entra** *par.* DCVB.

La llosa té [Sa llosa té] *loc. v.* Es diu de la llosa que està tibada damunt un ocell agafat (Mall.). DCVB.

La lluna a la nit, i els ous del dia *par.* Es diu humorísticament quan es parla d'ous estantissos. DCVB.

La lluna de gener és la més clara de l'any *par.* DCVB.

La lluna de gener, l'amor prevé *par.* DCVB. **Variants: D'amors, el primer; de llunes, la de gener** *par.* DCVB

La lluna se l'ha begut *loc. v.* Es diu d'una cosa desapareguda sense deixar rastre. DCVB.

La lluna setembrina, set llunes endevina *par.* DCVB.

La mà dreta (d'algú) (ser) *loc. adj.* Ser el seu principal auxiliar. DCVB.

La mà, al pit; la cama, al llit *par.* Al·ludeix a la manera que es considera millor per a guarir els mals d'aquells membres. DCVB.

La madona ralla i formatja [Sa madona ralla i formatja] *par.* Vol dir que el qui comana es pot prendre llibertats que els altres no tenen. DCVB, Men.

La madona si vol tenir bon corral, mati la gallina millor per Nadal [Sa madona si vol tenir bon corral, mati sa gallina millor per Nadal] *par.* DCVB, Men.

La mala herba sempre creix *par.* DCVB.

La malaltia del milà, que es menjaria un pa [Sa malaltia d'es milà, que se menjaria un pa] *par.* Es diu irònicament dels qui fingeixen estar desganats. DCVB, Alaró.

La maldat dels pares, si no la paguen els fills, la paguen els néts *par.* DCVB, Men.

La malícia és com la llet, que en bullir, vessa [Sa malícia és com sa llet, que en bullir, vessa] *par.* DCVB, Men.

La mar com més té més brama *par.* Ho diuen dels cobdiciosos insaciabls. DCVB.

La mar és una femella que no vol amollar qui es colga amb ella *par.* Es refereix a la mar com a devoradora de naufrags. DCVB, Mall.

La mar fa forat i tapa *par.* Posa de manifest la perillositat de la mar. Rond. Mall.: *Com he trobat que aquell camí era massa blan i que perillava anar-mos-ne a fons tots dos, perquè molt bé sabeu vós que la mar fa forat i tapa, peg tirada a sa brilla.* 'Tres fiis de viuda'

La mar fa forat i tapa *par.* Ho diuen els temorecs d'anar per la mar. DCVB.

La mar no es mou sense vent *par.* Vol dir que cada efecte té la seva causa, i especialment que quan es diu una cosa sol tenir algun fonament. DCVB.

La mar no es mou sense vent *par.* Vol dir que quan circula una notícia insistentment, cal suposar que hi ha quelcom de veritat. DCVB, Men. **Variants: Quan els cans lladren, qualche cosa hi ha** *par.* DCVB.

La Mare de Déu d'agost, a les set ja és fosc *par.* DCVB, Mall., Men.

La mare no vol que begui vi, i ell hi fa sopes [Sa mare no vol que begui vi, i ell hi fa sopes] *par.* Es diu referint-se a les persones que fan fraus per no complir la llei. DCVB.

La mare no vol que begui vi, i ell hi fa sopes [Sa mare no vol que begui vi, i ell hi fa sopes] *par.* ho diuen per un qui, privat de fer una cosa, en fa una altra d'equivalent. DCVB, Men.

La mare pasta *loc. v.* Es diu quan algú ha dit un despropòsit o ha fet una pregunta importuna. DCVB.

La mare, tot ho tapa *par.* DCVB.

La marrada torna a casa *par.* DCVB.

La mateixa dona, els mateixos pecats *par.* DCVB, Val., Mall.

La mateixa feina ensenya *par.* Vol dir que practicant les coses s'aprèn de fer-les bé. DCVB.

La mateixa mà que renta la cara, calça el peu *par.* Significa que una mateixa persona o cosa pot servir per a funcions ben diferents. DCVB.

La mel no és feta per a la boca de l'ase *par.* Vol dir que les coses exquisides o molt enlairades no poden ésser assaborides o compreses per persones grosseres o incultes. DCVB.

La mel se la mengen perquè és dolça *par.* Significa que les persones amables de tracte són estimades de tothom. DCVB.

La menta, de tot mal renta *par.* DCVB.

La menta, l'amor augmenta *par.* DCVB.

La merda del patró no put *par.* Vol dir que els qui estan constituïts en autoritat poden cometre faltes i no són castigats o represos. DCVB.

La merda, com més la remenen, més put *par.* Es refereix als assumptes enutjosos o inconvenients, que s'agreugen més si se'n parla. DCVB.

La merda, com més la remenen, més put [Sa merda, com més la remenen, més put] *par.* Significa que les coses desagradables convé no tractar-les gaire. DCVB, Mall., Men.

La més mala osca és la del mateix fus *par.* Significa que els contraris més perillosos solen ésser els de la mateixa professió o de la mateixa col·lectivitat. DCVB.

La meva terra és la que em dóna pa *par.* Expressa que l'home es troba bé allà on es guanya bé la vida. DCVB.

La meva terra és la que em dóna pa *par.* Ho diu el qui es troba bé a qualsevol lloc mentre hi trobi manera de viure bé. DCVB.

La millor casada, és la que no té ni sogra ni cunyada *par.* DCVB.

La millor fiança és tenir la bossa per ansa *par.* DCVB.

La millor ha de quedar sempre per dir *par.* Significa que en les discussions convé sempre guardar arguments decisius per a darrera hora. DCVB.

La millor paraula és la que està per dir (o és la que es calla) *par.* Significa que és millor callar que parlar massa. DCVB.

La millor sort i ventura, és tenir renda segura *par.* DCVB.

La millor sort i ventura, és tenir renda segura *par.* DCVB.

La minyona no s'enuig, que la ventura mai li fuig *par.* Significa que encara que passin anys, les noies no han de perdre l'esperança de trobar par.tit per a casar-se. DCVB.

La misèria i la tinya, sempre arriben tot plegat *par.* DCVB.

La missa, que la digui el rector *par.* Significa que cada cosa ha de fer-la el qui hi entén. DCVB.

La moneia du barret! [Sa moneia du barret!] *en.* Es diu quan algú està molt irritat i no escolta raons. DCVB, Mall.

La moneia per bé que la vesten sempre és moneia [Sa moneia per bé que la vesten sempre és moneia] *par.* Es refereix a les persones de condició baixa, que, per molt que prenguin aspecte senyorívol o luxós, sempre deixen entreveure llur grosseria. DCVB.

La monja ho encén, i el frare ho apaga [Sa monja ho encén, i es frare ho apaga] *par.* Es refereix a el calor forta de l'estiu, que sol començar per Santa Margarida -la monja-i decaure per Sant Bernat -el frare-(Mallorca). Aquesta és la interpretació general i vulgar; però sembla que originàriament "sa monja" no es referia a Santa Margarida (que no era monja), sinó a Santa Clara.-. DCVB, Mall. / Es diu referint-se a la diada de Santa Margarida (20 de juliol), que sol esser el començament de les calors caniculars, i a sant Bernat (20 d'agost), frare, que sol indicar el descens de la temperatura estival. DCVB, Mall.**Variants:La monja l'encén i el frare l'apaga** [Sa monja l'encén i el frare l'apaga] *par.* DCVB, Mall.Es diu referint-se a la diada de Santa Margarida (20 de juliol), que sol esser el començament de les calors caniculars, i a sant Bernat (20 d'agost), frare, que sol indicar el descens de la temperatura estival. DCVB, Mall.

La mort de l'ase és la festa dels cans *par.* Gomis Zool. DCVB.

La mort és certa, i l'hora és incerta *par.* DCVB.

La mort és filla d'Igualada no fa torta ni marrada *par.* DCVB.

La mort és un desengany de la vida *par.* Significa que la consideració de la mort ens convenç de la fragilitat i insignificància de la vida. DCVB.

La mort i la vida, Déu la té *par.* Vol dir que no sabem quan ni com morirem. / Es diu per indicar la necessitat d'estar previnguts i tenir les coses arreglades per a un cas de mort sobtada. DCVB.

La mort mai té culpa *par.* Significa que, al dir de la gent, la mort de qualsevol persona s'atribueix a una causa immediata (accident, malaltia, etc.), i no al precepte ineludible de morir. També es diu, en el mateix sentit «Mort, no vinguis que excusa no tinguis». DCVB.

La mort no perdona ningú *par.* DCVB.**Variants: De la mort ningú s'escapa, encara que sia Papa.** DCVB.

La mosca fuig de l'olla que bull *par.* Vol dir que els perills visibles fan fugir la gent. DCVB.

La mula més fiada va matar l'amo *par.* Es diu parlant de gent traïdora o d'hipòcrites que en el moment més impensat enganyen. DCVB.

La muller de la perdiu tan aviat plora com riu *par.* Es diu referint-se a algú que és variable d'opinions o de reaccions sentimentals. DCVB.

La necessitat és la mare de la indústria *par.* Vol dir que quan ens veiem constrets per la necessitat a fer una cosa, ens enginyem per a fer-la. DCVB.

La necessitat no té llei *par.* Significa que el qui es veu constret per la necessitat a fer una cosa, la fa, encara que li estigui prohibida. DCVB.

La necessitat no té llei *par.* Vol dir que el qui es troba en conflicte greu no sol atendre al que la llei mana. DCVB.

La netedat és mitja vida *par.* DCVB. **Variants: Ser mitja vida** *par.* Esser una cosa molt sana o molt convenient. DCVB. **La netedat sosté la sanitat** *par.* DCVB.

La neu al febrer, marxa com un gos llebrer *par.* DCVB.

La neu al gener, s'hi asseu com un cavaller *par.* DCVB.

La nina dels ulls d'algú (ser) *loc. adj.* Ser el seu predilecte. *En Martinet, la nina dels seus ulls.*, Massó Croq. 98. DCVB.

La nit de la Cena, la lluna plena *par.* DCVB.

La panxa no nol noves *par.* Indica que quan estem desnodrits no escoltem raons ni paraules de conhort. DCVB. **Variants: La panxa no escolta músiques** *par.* DCVB. **La panxa porta les cames** *par.* Vol dir que per a sostenir-se i sentir-se fort, cal alimentar-se suficientment. DCVB.

La paraula abans de tot *par.* Significa que l'home, per a merèixer respecte, ha de mantenir sempre la seva paraula. DCVB. **Variants: La paraula és l'home** *par.* DCVB. **La paraula fa l'home** *par.* Significa que l'home, per a ésser respectat, ha d'ésser bon complidor de les seves promeses. DCVB. **El bou per la banya, i l'home per la paraula** *par.* DCVB.

La parra borda, tot ho fa agràs *par.* Significa que ningú no pot fer ni donar res d'allò que no posseeix o no sap. DCVB.

La pàtria del savi, és el món *par.* Vol dir que els homes d'esperit molt ample i cultivat saben adaptar-se als ambients de tots els països. DCVB.

La pàtria sempre tira *par.* Significa que la terra de la nostra naixença sempre ens sol atreure. DCVB.

La pau, Déu la vol *par.* Significa que convé molt estar en pau. DCVB.

La pedra picada és la més estimada *par.* Ho diuen per aconsolar-se els qui han quedat gravats de la pigota. DCVB.

La pedra picada és la més estimada *par.* Ho diuen per defensar-se les persones gravades de pigota, quan veuen que es burlen d'elles. DCVB.

La pedra quan surt de la mà no sap a on va *par.* Significa que el qui llança pedres o altres projectils no pot estar segur si farà mal o no. DCVB.

La pedra que cau del cel, no mira a qui toca *par.* Significa que els fenòmens atmosfèrics afecten tothom sense distinció. DCVB.

La pedregada no s'endú l'anyada, però pobre del qui l'ha parada *par.* Significa que les pedregades són molt perjudicials per a les collites, encara que moltes vegades els seus efectes destructors són limitats a una porció de terreny no gaire gran. DCVB, Men.

La pell d'En Tudelis [Sa pell d'En Tudelis] (ser) *loc. nom.* Ser una cosa a la qual tothom participa encara que no hi tingui dret. DCVB, Palma.

La pell ja és del llop [Sa pell ja és d'es llop] *en.* Es diu quan una cosa ja està en un punt en què no es pot tornar arrere. DCVB, Mall.Rond. Mall.:*Ja estaven cansats de tantes provatures, i ja ho volien deixar anar, quan arribaren davant ca sa Mestra .-¿Que entram aquí? Demanaren es criats.-No res, diu el Rei; entrem-hi; que sa pell ja és d'es llop.* 'N'Estel d'or'

La pella diu a l'olla mascarella [Sa pella diu a s'olla mascarella] *par.* Es diu referint-se als qui critiquen defectes d'altri que ells també tenen. [Mascarell adj. Tacat de màscara (Mall.)]. DCVB. **Variants: Diu l'olla a la paella fuig d'aquí i no m'enmascaris** *par.* DCVB.

La pera i la dona, la que calla és bona *par.* Significa que la pera millor és la que és sucosa i blana. DCVB.

La perdiu cansada, és més delicada *par.* Significa que la perdiu és més saborosa si el caçador l'ha feta volar o córrer molt. DCVB.

La perdiu, per lo pic mor *par.* Significa que les persones que xeren massa , solen sortir-ne perjudicades. DCVB.

La peresa és mare (o parenta) de la pobresa *par.* DCVB.

La perfídia mata la caça *par.* Significa que la constància arriba a obtenir tots els propòsits. DCVB.

La persona que molt muda, sempre la veuràs perduda *par.* Significa que és molt perjudicial canviar sovint de residència o de professió. DCVB.

La persona que té cria, sempre guanya, nit i dia *par.* DCVB.

La peuada de l'amo no fa mal al sembrat [Sa peuada de l'amo no fa mal an es sembrat] *par.* DCVB, Men.

La picada d'escorpí amb mel s'ha de guarir *par.* Vol dir que els ressentiments causats per accions o dites malèvoles s'esborren a força de suavitat i bon tracte. DCVB.

La picardia governa [Sa picardia governa] *par.* Significa que està molt estesa la mala intenció i l'engany. DCVB.

La picardia no el deixa créixer *loc. v.* Es diu d'una criatura molt dolenta o entremaliada i que creix poc. DCVB.

La pigota no vol guapa cap al·lota [Sa pigota no vol guapa cap al·lota] *par.* Significa que la pigota desfigura la cara de les noies per belles que siguin. DCVB, Men.

La pluja de gener omple la bóta i el graner *par.* DCVB, or.

La poma de la discòrdia *loc. nom.* Causa immediata d'una desavinença. *Amb s'intenció més santa del món, "L'Àncora" ha volgut tirar dins sa redacció de "La Roqueta" sa poma de la discòrdia,* Roq. 6. DCVB.

La por d'aprop, no és res si la volen veure [sa por d'aprop, no és res si la volen veure] *par.* Indica que hi ha moltes coses que ens semblen perilloses però que ben considerades són inofensives DCVB. Rond. Mall.: *-No hi aneu, los deien, que vos faran córrer ses vergades. Així los ne pren a tots es que hi van.-Sa por, de prop, no és res, si la volen veure, deia En Juanet. 'En Juanet i es set missatges'* **Variants:**

La por guarda la vinya *par.* Significa que per a evitar desgràcies cal prevenir-ne els perills. DCVB.

La por no és res, en haver-la vista [Sa por no és res, en haver-la vista] *par.* Vol dir que hi ha moltes coses que ens semblen perilloses però que ben considerades són inofensives. DCVB.

La porfídia mata la caça *par.* Significa que les coses difícils no s'aconsegueixen sinó a força de constància. DCVB.

La pràctica fa el mestre [Sa pràctica fa es mestre] *par.* Significa que els coneixements teòrics no basten per a donar categoria de mestre, sinó que l'experiència i l'ús de les coses apreses és el que completa la formació professional. DCVB.

La primera bístia va davant [Sa primera bístia va davant] *par.* Ho diuen per riure's del qui s'anomena en primer terme. DCVB, Palma.

La primera bístia va davant [Sa primera bístia va davant] *par.* Ho diuen per riure's del qui s'anomena en primer terme. DCVB, Palma.

La primera flor s'emporta l'olor *par.* Significa que la primera dona sol esser la més estimada. DCVB.

La primera intenció és la millor *par.* Vol dir que el primer determini sol ésser encertat, i si es muda no sol anar bé. DCVB.

La primera vegada dormen amb la mare [Sa primera vegada dormen amb sa mare] *par.* vol dir que una vegada ens podem enganyar o equivocar, però que ja estem escalivats i no tornarem a caure en l'equivocació o en l'engany. DCVB, Men.

La primera, el Rei, perdona; la segona, catxamona; la tercera, coll a terra *par.* Significa que es pot ésser benèvol amb una primera falta, però la reincidència demana un càstig. DCVB.

La primera, pastora; la segona, senyora *par.* Significa que els homes que es tornen a casar solen tractar molt millor la segona muller que la primera. DCVB.

La processó és llarga i el ciri curt *par.* Es diu per indicar que els mitjans escassegen i les necessitats són grans. DCVB.

La Quaresma ventosa i la Pasqua plujosa, fan l'era granellosa *par.* Es refereixen als resultats, per a la collita, de les condicions meteorològiques del temps de Quaresma. DCVB.

La que no fila en tot l'any, fila el dia de tot l'any *par.* DCVB.

La que no vol treballar, no pot fer sinó gastar *par.* DCVB.

La que té bon marit, a la cara ho porta escrit *par.* DCVB.

La raboa, el que no diu amb el cap, ho diu amb la coa [Sa raboa, lo que no diu amb so cap, ho diu amb sa coa] *par.* Es diu referint-se a les persones que manifesten amb fets les coses que no volen expressar amb paraules. DCVB, Mall.

La raó del pont de Lleida paga i calla *en.* Es diu referint-se a una arbitrietat de les autoritats contra la qual és inútil protestar. DCVB.

La raó no vol força *par.* Significa que davant l'evidència de la raó no valen resistències. DCVB.

La raó que valgui per un negre *par.* Vol dir que cal reconèixer la raó en quiscvulla que la tingui, sense fer accepció de persones ni atendre a influències o subornaments. DCVB. **Variants: La raó que valgui per un moro** *par.* DCVB. **La raó, per qui la té** *par.* DCVB.

La raó, que valgui per a un negre *par.* Significa que cal reconèixer la raó encara que el qui la té sigui de categoria o condició molt inferior. DCVB.

La rata que no té més que un forat, prest se la menja el gat *par.* Indica l'inconvenient de tenir una sola manera de defensar-se dels perills o de les adversitats. DCVB.

La recaiguda és pitjor que la malaltia *par.* DCVB.

La regla manté el convent *par.* Significa que la moderació sosté les persones i les coses, evitant-ne la destrucció o malgastament. DCVB.

La regla manté el cos i la butxaca *par.* Significa que la moderació sosté les persones i les coses, evitant-ne la destrucció o malgastament. DCVB.

La roba fa es preu [Sa roba fa es preu] *par.* Significa que la qualitat d'una cosa determina el seu valor. DCVB, Mall., Men.Rond. Mall.: *Vés corrents a demanar-li què en vol i que la'm deix veure, veiam si m'agrada. Perquè ja es sap que sa roba fa es preu* 'Una pobiletta i un Joanet'

La roba fa l'home *par.* Vol dir que la presentació exterior de persones i coses influeix damunt el concepte que se'n forma. DCVB.

La roba vella guarda la nova *par.* Vol dir que portant roba nova els dies feiners, es preserva la nova per als dies solemnes. DCVB. **Variants: Amb una caldera vella, se'n fa una de nova** *par.* DCVB. **La roba vella no dura** *par.* Vol dir que les coses velles donen poc profit. DCVB, Men.

La romana no en treu més [Sa romana no en treu més] *loc. v.* Es diu per indicar que d'una cosa no hi ha més disponibilitats. DCVB, Men.

La salut es pinta a la cara *par.* Vol dir que la salut es manifesta amb el bon aspecte del qui la té. DCVB.

La sang bona no torna aigua [Sa sang bona no torna aigo] *par.* Significa que els par.ents encara que a vegades tinguin dissensions, sempre tendeixen a reconciliar-se i defensar-se mútuament. DCVB, Mall., Men.

La sang de la sogra i la nora, la remenaren set anys i no es mesclà [Sa sang de sa sogra i sa nora, la remenaren set anys i no es mesclà] *par.* Vol dir que les sogres i les nores són irreconciliables. DCVB, Mall.

La sang tira *par.* Indica que la consanguinitat estableix lligams molt fermes. DCVB.

La sang viva fa oblidar la morta *par.* Indica que el dolor per la mort de les persones estimades es mitiga per l'amor de les que sobreviuen. DCVB.

La sang vol dir i no vol oir *par.* Significa que qualsevol par.la malament dels seus parents, però ningú pot sofrir que els altris par.lin malament dels mateixos. DCVB, bal.

La sang, sense foc, bull *par.* Significa que els estats passionals es produeixen fàcilment. DCVB. **Variants: La sang bull sense foc** *par.* DCVB.

La senyora que treballa, no gasta diner ni malla *par.* DCVB.

La setmana de sant Llorenç molt torradora i poc ventadora *par.* DCVB.

La Setmana dels Barbuts *loc. adv.* És la setmana en què cauen les dites festivitats. DCVB.

La setmana dels tres dijous *loc. nom.* Es diu humorísticament per indicar un temps que no ha de venir mai. DCVB. **Variants: La setmana dels set diumenges** *loc. nom.* DCVB. **La setmana que no farà vent** *loc. nom.* DCVB.

La Seu no espera parròquies *par.* Vol dir que els superiors no han d'esperar els inferiors quan aquests arriben tard. DCVB.

La sobrecàrrega mata les bèsties *par.* DCVB.

La sogra no es recorda de quan era nora *par.* Es diu referint-se a les persones que quan tenen càrrec d'autoritat són massa exigents amb llurs subordinats. DCVB.

La sogra, ni de sucre és bona *par.* DCVB. **Variants: Una sogra feren de sucre, i encara amargava** *par.* DCVB. **Una sogra que feren de sucre, encara el cap del nas li amargava** *par.* DCVB. .

La son no espera llit, ni la talent companyia *par.* Significa que les necessitats físiques urgents, no es poden deixar de satisfer. DCVB.

La sort i la companyia, fan fer bona o mala via *par.* DCVB.

La sort no és de qui la busca (o de qui la cerca), sinó de qui la troba *par.* Significa que la bona o mala sort és cosa independent de l'actuació de qui la té. DCVB.

La sort, no sabem si és davant o si és darrera *par.* DCVB.

La taca no hi sigui; que la pols, bufant se'n va *par.* Significa que quan corre una notícia deshonrosa per a algú, el que interessa és que el fet sigui fals. DCVB.

La tancava amb clau N'Arnau, i ella tenia altra clau *par.* es diu referint-se als qui es pensen tenir segures les persones o coses, i són enganyats per algú que és més enginyós que ells. DCVB.

La taula i el bon marit a la cara es porta escrit *par.* Significa que en l'aspecte d'una persona es coneix si menja bé i si es ben tractada pels qui viuen amb ella. DCVB.

La taula que no té pa, fa plorar; i la taula que no té vi, fa patir *par.* DCVB.

La taula sense sal, no és ben parada *par.* Es diu per indicar que la sal té un gran valor com a condiment. DCVB.

La terra el crida *loc.adj.* Es diu d'una persona que està molt malament de salut o molt decrepita. DCVB.

La teva coa! [Sa teva coa!] *en.* Expressions que s'empren familiarment per a negar en rodó allò que un altre diu. DCVB, Mall.

La traça mata la caça *par.* Significa que amb habilitat s'aconsegueixen bons resultats. DCVB.

La tramuntana no té abric i home pobre no té amic *par.* Significa que el vent de tramuntana és molt fred i impetuós. DCVB.

La tramuntana, el camp enravana [Sa tramuntana, el camp enravana] *par.* Es diu perquè a Menorca el vent de tramuntana és molt fort i fred, perjudicial per als sembrats. DCVB, Maó.

La truja somiava faves perquè en tenia talent [Sa truja somiava faves perquè en tenia talent] *par.* Es diu per indicar que sovint creiem factible allò de què tenim desig o que voldríem que es realitzés. DCVB.

La unió fa la força *par.* DCVB.

La ventura de la barca en sent jove, treballar; i a la vellesa, cremar *par.* Aladern Dicc. DCVB.

La ventura no és de qui la cerca, sinó de qui la troba [Sa ventura no és de qui la cerca, sinó de qui la troba] *par.* vol dir que la sort afavoreix sovint els qui no procuren tenir-la. DCVB, Men. **Variants:** **Més val ventura que ser fill de rei** *par.* Mall.

La vergonya fa ronya (o cria ronya) *par.* Significa que la vergonya sol ser causa que deixem d'aprofitar bones ocasions d'enriquir-nos o d'obtenir altres beneficis materials. DCVB.

La vergonya i l'honra, a la dona que la perd, mai li torna *par.* DCVB.

La vestidura fa la figura *par.* Significa que la manera de vestir influeix en la impressió de bona o dolenta que una persona produeix. DCVB.

La vida de l'home dura no res *par.* DCVB, Mall.

La vida és curta, la mort és certa *par.* DCVB.

La vida i la mort, Déu la té *par.* Significa que l'hora de la mort és incerta i ens pot sobreviure a qualsevol moment. DCVB.

La vida i miracles *loc.nom.* La narració dels fets prodigiosos d'un sant; iròn., la narració dels fets delictius o poc edificants d'una persona. DCVB.

La vinya de Sant Jotxim, molta planta i poc raïm *par.* Es diu referint-se a persones o coses que tenen molt bona apar.ença però en realitat són poc útils. DCVB.

La Xeca i la Meca *loc. nom.* Molts de llocs diferents. DCVB, Mall., Men. **La Xeca i la Meca** *loc. nom.* Molts de llocs diferents. DCVB, Mall., Men. **Variants:** **Anar de la Seca a la Meca** *loc. v.* Anar d'ací d'allà, caminar o viatjar molt. DCVB. **Anar de la Xeca a la Meca** *loc. v.* Anar d'un lloc a l'altre amb més esforç que profit. *Tu que has trescat la Xeca y Meca*, Aguiló Poes. 187. DCVB. **Anar de Seca en Meca** *loc. v.* DCVB.; **Cercar de la Xeca a la Meca** *loc.v.* Rond. Mall.: *Per això cuidà caure mort cercant-lo i cerca qui cerca de la Xeca a la Meca.* 'Es murterar del rei de França' **Córrer de la Xeca a la Meca** *loc. v.* Per totes parts. Rond. Mall.: *Mentrestant s'onclo moro d'En Juanet no s'aturava de*

córrer de la Xeca a la Meca a veure si trobaria En Juanet per espampolar-li sa llampria, d'es llevant o d'es ponent. 'Sa llampria meravellosa'; **Córrer la Seca i la Meca i la Vall d'Andorra** *loc. v. Lo mon cercant / e traspasant / per Ceca i Meca, / la Vila seca / e vall d'Andorra. Spill 6136. DCVB;* **Córrer la Seca i la Meca** *loc. v. Viatjar molt, trescar per moltes bandes. DCVB, Men./ Anar d'un lloc a un altre, caminar molt, fer llargs viatges. Traspasant / per Ceca y Meca, / la Vila Seca / e Vall d'Andorra Spill 6137.; Tu que has trescat la Xeca y Meca, Aguiló Poes. 187. DCVB.;* **Seguir la Seca i la Meca i la Vall d'Andorra** *loc. v. DCVB;* **Seguir la Seca i la Meca i la Vall d'Andorra** *loc. v. DCVB;* **Trescar la Seca i la Meca** *loc. v. DCVB;* **Trescar la Seca i la Meca** *loc. v. DCVB.* *Anar de la Seca a la Meca loc. v. DCVB;* **Veure la Xeca i la Meca** *loc. v. Veure moltes coses de llocs diferents i distants. Y s'era fet un ppiripando que havia vist la xeca y la meca. Aguiló Rond. De R. 15. DCVB, Mall.*

Les abelles no coneixen son amo [Ses abelles no coneixen son amo] *par. Es diu perquè les abelles ataquen a picades a qualsevol persona, encara que sigui l'picultor. DCVB, Men.*

Les afaitades són dones de dia, i de nits són mones *par. DCVB.*

Les afaitades, de dia són dones y de nit són mones *par. Vol dir que les dones que es pinten i afaiten molt, quan ve la nit i es lleven els afaitaments queden reduïdes a molt poca cosa. DCVB.*

Les amitges no omplen sitges [Ses amitges no umplen sitges] *par. Marroig Dicc. DCVB.*

Les ànsies de l'ase mataren a Mossènyer [Ses ànsies de s's'ase mataren a Mossènyer] *par. Vol dir que a vegades les preocupacions o esment aplicat a coses insignificants porten resultats en perjudici de persones o coses importants. DCVB, Eiv.*

Les ànsies del vicari mataren el rector *par. DCVB.*

Les armes són jornaleres *par. Lacavalleria Dicc. DCVB.*

Les bledes les donen als condemnats, per més pena *par. DCVB.*

Les bones paraules fan menjar els malalts *par. Significa que amb mots amables s'aconsegueix convèncer la gent i obtenir-ne moltes coses. DCVB.*

Les bones paraules fan menjar els malalts *par. Significa que tractant la gent suaument i amb amabilitat se n'obté allò que es vol. DCVB.*

Les burles fan com les processons, que entren d'allà on surten *par. DCVB, or., occ.*

Les càbules de l'ase torben el traginer [Ses càbules de s'ase torben es traginer] *par. Vol dir que les preocupacions per coses d'altri fan destendre les coses pròpies i més importants. DCVB.*

Les coses atropellades, no surten encertades [Ses coses atropellades, no surten encertades] *par. Marroig Refr. DCVB.*

Les coses ben pensades, ixen ben encertades *par.* DCVB.

Les coses d'aquest món, verdes i madures són *par.* Indica que la vida és plena d'alternàncies o variacions. / Vol dir que les coses del món són inconstants i mudables. DCVB.

Les coses fetes per força, surten malament *par.* DCVB.

Les coses justes Déu les vol *par.* DCVB, Cat., Bal.

Les criatures diuen lo que senten dir *par.* Vol dir que cal estar alerta en parlar de coses delicades davant infants. DCVB.

Les criatures fan lo que veuen fer als grans *par.* DCVB.

Les criatures sempre tenen un budell buit *par.* Vol dir que sempre estan dispostes a menjar. DCVB

Les criatures sense ossos tiren les mares als fossos *par.* Es diu pel gran perill que els parts prematurs tenen per a les mares. DCVB.

Les criatures, tot mullant-se creixen *par.* Es diu al·ludint a la freqüència amb què els infants petits es compixen. DCVB.

Les darreres que té (tenia, tendrà) [Ses darreres que té (tenia, tendrà)] *loc. nom.* Les darreres idees, ni pensar-hi. *Jo rallava amb na Toninayna, ben content y descansat, y ses darreres que tenia en res nat del món, quant axuxí me vetx compar.exe una bubota, Roq. 18; «Estimat meu, ses darreres | eren que tu m'olvidasses, | i ara amb ses teves trasses | m'has mesclades ses porgueres»* (cançó pop. Mall.). DCVB. Rond. Mall.: *Es polissó se n'anà tot xalest, i ses darreres que tengué de presentar-se an es misser a donar-li les gràcies 'Un misser atabacat'.*

Les desgràcies vénen quan manco ens ho pensam *par.* DCVB.

Les dones joves fan els al·lots grassos [Ses dones joves fan ets al·lots grassos] *par.* DCVB, Mall.

Les dones que van de nits, són gats o mals esperits *par.* DCVB.

Les dones tenen set vides, com els gats; i les monges, nou *par.* Miró Afor. Méd. 457. DCVB.

Les dones tenen set vides, com els gats; i les monges, nou *par.* DCVB.

Les dones, a casa com els gats; i els homes, al carrer com els gossos *par.* Gomis Zool. 113. DCVB.

Les errades d'es doctors, la sepultura les tapa [Ses errades d'es doctors, sa sepultura les tapa] *par.* DCVB, Men.

Les errades d'es metges sa terra les cobreix [Ses errades d'es metges sa terra les cobreix] par. DCVB, Mall.

Les errades del metge, la terra les tapa par. Es refereix a la impunitat en què queden les defuncions ocasionades per les equivocacions dels metges. DCVB. **Variants: Lo que el metge erra, cobri la terra par.** DCVB.

Les errades no les fan les muntanyes, sinó els homes par. Es diu per excusar una equivocació. DCVB.

Les errades no les fan ses muntanyes [Ses errades no les fan ses muntanyes] par. Significa que no tots els homes són errables, i es diu per excusar algú d'una fallida que hagi tingut. DCVB, Men.

Les estrelles s'assemblen als troncs par. Significa que els fills solen semblar als pares. DCVB.

Les feines no estan penjades [Ses feines no estan penjades] loc. v. Es diu en defensa de les persones baixes, volent significar que per a treballar no es necessita gran alçada de cos.. DCVB, Mall.

Les festes majors causen (o porten) dolors par. Es diu perquè en les festes majors es sol abusar del menjar o del beure, i el cos se'n ressent. DCVB.

Les festes, per a alguns, són pestes par. DCVB.

Les figures i les amors, les primeres són les millors [Ses figures i ses amors, ses primeres són ses millors] par. DCVB, Mall.

Les figures volen aigua; les peres i meló, vi felló par. DCVB.

Les gallines ponen pel bec [Les gallines ponen p'es bec] par. Ho diuen per significar que les gallines més ponedores són les que mengen més. DCVB, Mall., Men.

Les ganex l'hi fan dir (o l'hi fan creure) loc. v. Es diu referint-se a un qui dona com a feta una cosa que no existeix sinó en el seu desig. DCVB.

Les gavardines i el cassots no tiren d'un mateix coll [Ses gavardines i es cassots no tiren d'un mateix coll] par. [Gavardina fig. Senyor; individu de la noblesa o de l'alta burgesia (es deia a Mallorca en el segle XIX)]; Es deia per significar que els burgesos i els menestrals i gent treballadora no podien avenir-se d'idees. DCVB, Manacor.

Les males notícies, el vent les porta par. Significa que les notícies desagradables sempre solen arribar al qui menys voldria saber-les. DCVB.

Les mates tenen ulls i les parets tenen orelles par. Es diu per indicar que quan menys ens ho pensem, hi ha qui ens veu o ens escolta. DCVB. **Variants: Sempre hi ha ulls que miren i orelles que escolten par.** DCVB.

Les misses surten de la sacristia *par.* Vol dir que les coses han d'explicar-se per llurs causes naturals, i no cercar-hi explicacions misterioses. DCVB.

Les mitges només són bones per a les cames *par.* (Griera Tr.). DCVB.

Les modes fan tornar els rics pobres *par.* DCVB.

Les modes són la perdició de les cases *par.* DCVB.

Les moneies fan lo que veuen fer, però no ho fan bé [Ses moneies fan lo que veuen fer, però no ho fan bé] *par.* Es diu referint-se als imitadors servils. DCVB.

Les mosques van a la mel *par.* Vol dir que la gent cerca que la tractin bé i que li donin profit. DCVB.

Les oblades de batuda, no les agafen dins el llit [Ses oblades de batuda, no les agafen dins es llit] *par.* Ho diuen els pescadors menorquins, perquè la pesca de les oblades, que es fa "de batuda" i en nits fosques, no els permet de dormir en tota la nit. DCVB, Men.

Les obres desempenyen el mestre [Ses obres desempenyen es mestre] *par.* Vol dir que la vàlua de les persones s coneix per llurs obres. (Mall.).DCVB, Mall.

Les obres fan el mestre *par.* Vol dir que el mèrit de les persones es coneix per llurs obres i no per llurs paraules. DCVB. **Variants: Les obres desempenyen el mestre** *par.* DCVB.

Les obres, comprar les fetes *par.* Es diu perquè els treballs de construcció són molt costosos, i convé més comprar les cases fetes que edificar-les. DCVB.

Les obres, de les sobres *par.* Vol dir que no convé emprendre obres de construcció si no es tenen diners sobrants. DCVB. **Variants: Obra, de lo que sobra** *par.* DCVB.

Les olives i les dones, a fora casa són les bones [Ses olives i ses dones, a fora casa són ses bones] *par.* DCVB, Binissalem.

Les olives, per Sant Joan, són com a grans de sal; i per Sant Pere, són com a grans de pebre *par.* DCVB.

Les parets hi senten *loc. v.* Significa que darrera les parets o altres coses que dificulten la vista, sol haver-hi algú que escolta i recull allò que diem confiadament. *Senyor, no façau, dix lo Philosoph, que a veguades les par.ets tenen orelles*, Tirant, c. 97. DCVB. **Variants: Les mates tenen ulls i les parets tenen orelles** *par.* DCVB. **Les parets no tenen orelles, però n'hi ha detràs d'elles** *par.* DCVB.

Les parets tenen orelles *par.* Significa que de darrera les par.ets és fàcil sentir allò que algú diu, sense que aquest se n'adoni. DCVB.

Les pedres sempre van als pedregars *par.* Significa que la sort en l'adquisició de diners sol afavorir aquells qui ja en tenen molts. DCVB.

Les penes no maten, però estropeen [Ses penes no maten, però estropeen] *par.* Significa que els sofriments fan decaure el cos i l'esperit. DCVB, Men.

Les persones es troben, que les muntanyes no *par.* Vol dir que el qui ha estat perjudicat per algú, arriba a tenir ocasió de venjar-se. DCVB. **Variants: Són els homes que es troben, i no les muntanyes** *par.* DCVB.

Les quimeres, no les curen els doctors *par.* DCVB.

Les raons són com les cireres *par.* Significa que una discussió en provoca una altra, i que en començar a barallar-se no es pot preveure fins que durarà la baralla. DCVB.

Les renyines entre marit i muller, només arriben fins a la porta del carrer *par.* Vol dir que les baralles o discussions entre marit i muller solen esser de poca durada. DCVB.

Les sopes i les amors, les primeres són les millors *par.* Vol dir que la primera amor és més fonda que les altres. DCVB. **Variants: Les primeres amors són les millors** *par.* DCVB, Mall.

Les tantes *loc.adv.* Una hora molt avançada, molt tard. *En Nonat vagà per Girona fins a les tantes.* Víct. Cat., Film. Catalana, i, 241. DCVB.

Les témpores de Sant Tomàs, de la serra no cauràs si dejunades les has *par.* DCVB.

Les terres donen tot temps, si no los manca aigua i fems *par.* Són altres sentències populars en elogi de l'eficàcia dels fems en agricultura. DCVB, Mall.

Les tres alegries de l'home són quan se casa, quan mata el porc, i quan la dona se li mor *par.* Farnés Parem. 143 DCVB.

Les tresetes li tornen duros [Ses tresetes li tornen duros] *loc. adj.* Es diu d'una persona que prospera molt en els seus negocis. DCVB.

Les vaques grasses *loc.nom.* L'època o temporada de prosperitat. DCVB.

Les vaques magres *loc.nom.* L'època o temporada de misèria. Es refereix al passatge bíblic on es conta dels set anys de fertilitat i els set anys d'esterilitat vaticinats per Josep a Faraó. DCVB.

Les veritats són amargues *par.* DCVB. **Variants: Les veritats amarguen molt** *par.* DCVB.

Li poden fiar doblers sense comptar *loc. v.* Es diu d'una persona molt honrada, que mereix tota confiança. DCVB.

Lladrar a estels dins un bassiot *loc. v.* Esforçar-se inútilment. DCVB, Mall.

Lladrar a la lluna *loc. v.* Cridar o protestar inútilment. DCVB.

Lladrar d'enfora, com els cans nanells *loc. v.* Parlar en to amenaçador quan no hi ha perill que l'adversari repliqui. DCVB, Mall.

Lladrar estels dins un bassiot *loc. v.* Esforçar-se inútilment DCVB. Rond. Mall.: *Bé en va fer de revolteries el Rei, però tot va esser lladrar estels dins un bassiot, perquè sa viudeta se n'anà com la bala a ca-seua.* 'Na Roseta'

Lladre que roba a belitre, no se n'ha de confessar *par.* Es diu quan es parla d'algú que ha robat o defraudat a una persona dolenta. DCVB.

Llàgrimes i vestit de dol, no treuen una ànima del purgatori *par.* Significa que cal sobreposar-nos al dolor per la mort dels nostres parents i amics, considerant que les manifestacions excessives de pena no tenen cap utilitat. DCVB, Mall.

Llamp a llevant, vent a ponent *par.* DCVB.

Llampecs i serè, sí que suaré *par.* DCVB.

Llana negra no se tiny *par.* Significa que una persona o cosa molt dolenta no es modifica perquè se li descobreixi un defecte més.. DCVB, Mall., Men.

Llançar grapats de llot *loc. v.* Llançar injúries afrontoses, calúmnies. DCVB.

Llançar-se (o tirar-se, ant. gitar-se) als peus d'algú *loc. v.* Agenollar-se o ajeure's davant ell per suplicar-lo. *Tot esbalait se gità a sos peus*, Llull Felix, pt. i, c. 2. *Paris se agenollà als peus del dalfí*, Paris e Viana 31. *La persona qui's confessa de star agenollada als peus del confessor*, Eximenis Conf. 6. DCVB.

Llarg d'ungles (ser) *loc. adj.* Ser lladre, tenir propensió a robar. DCVB. **Variants: Tenir les ungles llargues** *loc. adj.* DCVB. **Llarg de mans (ser)** *loc. adj.* DCVB. **Tenir les mans llargues** *loc. adj.* DCVB.

Llarg de conversa (ser) *loc. adj.* Parlar molt, no acabar mai de parlar. DCVB.

Llarg de corretja (ser) *loc. adj.* Ser pacient, saber-se dominar. *Jo que no som molt llarch de corretja, aviat vaig tenir ses formigues en es cap d'es tió*, Ignor, 25. DCVB, Mall.

Llarg de dits, o d'ungles *loc. adj.* Lladre, afectat de robar. DCVB.

Llarg de mans *loc. nom.* Treballador, actiu. DCVB.

Llarg i prim, parent del mal any (ser) *loc. adj.* Ser molt magre i llarguerut. DCVB.

Llarg mal, cansa el metge i el malalt *par.* DCVB.

Llarga malaltia, parenta de la mort *par.* DCVB.

Llargues raons escurcen la nit *par.* Significa que una conversa llarga i seguida distreu de la feina i de les preocupacions. DCVB.

Llaura amb gelada i tindràs bona anyada *par.* DCVB.

Llaura amb gelada, i tindràs bona anyada *par.* DCVB.

Llaura fondo i posa fems, i deixa córrer el temps *par.* Vol dir que cal posar en les empreses tot l'esforç que es pugui i confiar en la sort o en les circumstàncies per a completar el bon resultat. DCVB.**Variants:****Llaura ben fondo, que pa tindràs** *par.* DCVB.

Llaurar en arena *loc. v.* Moltes coses, senyor, hi poria dir; mas bé coneix que a la fi en arena hauria llaurat. Metge Somni, I. DCVB.**Variants:****Edificar sobre arena** *loc. v.* DCVB. **Sembrar a l'arena** *loc. v.* DCVB.

Llaurar fondo no és per a tothom *par.* Significa que les obres grans o acurades no poden fer-les sinó les persones capacitades. DCVB.

Llaurat de vaques i cavat de dones, mal treballat i ben pitjat *par.* Marroig Refr. DCVB.**Variants:****Llaurat de vaques i cavat de dones, mal treballat i ben trepitjat** *par. v.* Gomis Met. Agr. 131. DCVB

Llauri qui no llaurà, que el mes de maig entrà *par.* BDC, xviii, 259. DCVB.

Llebeig vesprer, llevant matiner *par.* DCVB.

Llebeig, aigua veig *par.* Es diu perquè el vent de llebeig és considerat indicador de pluja. DCVB, val., mall., Men.**Variants:****Llebeig, aigua veig, aigua no veig** *par.* DCVB, Eiv.

Llebre que buida, de mirar davant no es cuida (Mall.) *par.* DCVB, Mall.

Llegir de corrents *loc. v.* Llegir de pressa, amb gran facilitat. DCVB, Men.

Llegir entre línies *loc. v.* Entendre allò que un escrit no diu però que ho deixa entreveure. DCVB.**Variants:****Llegir entre ratlles** *loc. v.* fig. Entendre allò que es vol dir, però que no es diu clarament en un escrit. DCVB.

Lleig com un dimoni (ser) *loc. adj.* En general el mot dimoni serveix de terme de comparació en tractar-se de qualitats dolentes. DCVB.**Variants:****Ser més lleig que el dimoni (ser)** *loc. adj.* DCVB.**Caparrut com un dimoni (ser)** *loc. adj.* DCVB.

Lleig com un pop *loc. adj.* Es diu d'una persona molt lletja. DCVB.

Lleig com una brega de moixos (ser) *loc. adj.* Ser extremadament lleig. DCVB.**Variants:****Lleig com una nit de trons (ser)** *loc. adj.* DCVB.**Lleig com una nit de trons i llamps (ser)** *loc. adj.* Ser molt lletja una persona o cosa. Haver-hi com de la nit al dia haver-hi gran diferència o dessemblança entre dues coses o persones. DCVB.**Lleig com un dimoni (ser)** *loc. adj.* DCVB.**Lleig com un drac (ser)** *loc. adj.* DCVB.**Lleig com un mal esperit (ser)** *loc. adj.* DCVB.**Lleig com un pecat (ser)** *loc. adj.* DCVB.**Lleig com una mala cosa (ser)** *loc. adj.* Ser molt lleig. DCVB.**Lleig com una por (ser)** *loc. adj.* Ser una persona molt lletja. DCVB, Mall.**Més lleig que la quaresma (ser)** *loc. adj.* DCVB.**Més lleig que es portal de sa presó (ser)** *loc. adj.* Ser

una cosa molt lletja. DCVB, Mall.**Més lleig que un deute (ser) loc. adj.** DCVB.**Més lleig que una baralla de moixos (ser) loc. adj.** DCVB.**Més lleig que una nit de trons i llamps (ser) loc. adj.** Ser una persona molt lletja. DCVB.

Lleig en faixa, bell en plaça loc.adj. Significa que els que d'infants són lletjos, quan són grans solen esser bells. DCVB, Mall.**Variants:Polít en faixa, lleig a sa plaça par.** DCVB, Men.**Lleig en faixa, guapo en plaça par.** Expressa una creença popular, que els quo d'infants són bonics, de grans són lletjos, i viceversa.. DCVB, Mall..

Llençol apedaçat, serveix com nou par. DCVB.

Llengua d'escorpí loc.nom. Llengua verinosa, maldient o calumniadora. DCVB.

Llengua de pedaç loc.nom. Llengua balbufenca, que par.la embullat, com la dels infants molt petits. DCVB,Mall., Men.

Llenya d'alzina, vi de sarment, oli d'oliva i pa de forment par. Anomena coses de la millor qualitat. DCVB.

Llenya seca no fa fum par. DCVB.

Llenya vella fa bon foc par. DCVB, Men.

Llepa amb la boca i mossega amb la cua par. Es diu al·ludint als qui fan la bona però porten males intencions i procuren fer mal amagadament. DCVB.

Llepant llepant, puja el llibant par. Significa que amb calma i sense presses arriba a obtenir-se allò que es vol. DCVB.

Llepar el cul loc. v. Adular servilment. DCVB.**Variants:Llepar la cresta loc. v.** Fer la bona a un qui reparteix favors, per tal d'obtenir-ne. DCVB.**Llepar-se els dits loc. v.** Sentir-ne gran plaer, trobar-la molt gustosa. *Ha fet un negoci que te'n lleparàs es dits.* Ignor. 74. *Un dinar de peix i bacallar d'allò més saborós, que tothom se'n llepa els dits,* Alcover Cont. 70. *El sinyó Vicent se chuplava 'ls dits si'ls dies de festa li donaven per darreries qualsevol llepolia,* Guinot Capolls 15. DCVB.**Variants:Llepar els llavis, d'una cosa loc. v.** DCVB.**Llepar els bigotis, d'una cosa loc. v.** DCVB.**Xuplar-se els morros d'una cosa loc. v.** Fer-se'n un llepadits, trobar-la molt gustosa DCVB.

Lletres i armes noblesa alcancen par. Vol dir que els homes de carrera i els militars donen bon to a una família. DCVB.

Lleuger com la mosca dins la mel (ser) loc. v. Ser feixuc, no tenir res de lleugeresa. DCVB.

Lleuger com una daina loc.adj. Molt àgil o veloç. DCVB.**Variants:Lleuger com una mostela loc.adj.** DCVB.**Lleuger com una palla loc.adj.** De molt poc pes. DCVB.**Lleuger com una titina loc.adj.** Es diu d'un animal o persona que va amb molta lleugeresa. DCVB, Mall. Ciutadella i Eivissa**Variants:Més lleuger que una titina loc.adj.** DCVB.

Lleva-ho del car, posa-ho a la pena, tot és antena *par.* DCVB, or., val.

Lleva't d'aquí, si no ets fill de frare *loc. v.* Es diu a algú quan es posa davant i fa ombra o nosa. DCVB, Mall., Men.

Lleva't d'enmig, si no ets fill de frare *par.* Es diu humorísticament per fer apar.tar algú que fa nosa. DCVB, Men.

Llevant bufador, pluja en abundor *par.* DCVB.

Llevant d'hivern, volta a ponent *par.* DCVB.

Llevant de matinada, aigua assegurada *par.* Es diu perquè el vent de llevant sol portar pluja. DCVB.

Llevant i xaloc, tres dies és poc *par.* Són dos vents que solen durar. DCVB, Mall., Men.

Llevant, aigua davant *par.* DCVB, Men.

Llevar [a algú] deu anys de damunt *loc. v.* DCVB.

Llevar a algú la paraula de la boca *loc. v.* Passar-li davant en el parlar, dient allò que ell començava o anava a dir. DCVB.

Llevar a un sant per donar a un altre *loc. v.* Desatendre una cosa en benefici d'una altra no més important. DCVB.

Llevar concert d'es vent *loc. v.* Menjar DCVB. Rond. Mall.: *No som com vós, que no sou bo a res a res; ara, per llevar concert d'es vent, en voleu amb qui alena.* 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'.

Llevar d'enmig o Llevar d'es vent *loc. v.* Matar. DCVB, Mall. **Variants:** **Llevar d'es vent** *loc. v.* Suprimir definitivament, fer desaparèixer, matar. DCVB, Mall.

Llevar d'es vent *loc. v.* Fer desaparèixer, matar DCVB. Rond. Mall.: *Tanta de betzèrria n'arribaren a dur que resolgueren llevar-la d'es vent, però tirant sa pedra i amagant sa mà.* 'Sa Rondaia de Son Roig'

Llevar de sa boca *loc. v.* Privar-se del menjar per alimentar-ne un altre DCVB. Rond. Mall.: *Mos tens a noltros, que no et deixarem ni et mancarà res! Primer mos ho llevarem de sa boca!* 'La Bella Ventura o Es Ca Negre sense nas'

Llevar fames i honres *loc. v.* Murmurar acerbament. *Sense sospitar que no havien fet més que llevar fames i honres,* Ignor 38. DCVB

Llevar la capa, a algú *loc. v.* Despullar-lo de tot, pendre li tot quant té. DCVB.

Llevar la careta, a algú *loc. v.* Descobrir i declarar les seves intencions que duia amagades. DCVB.

Llevar la menjadora, a algú *loc. v.* Privar-lo de la seva font d'ingressos. DCVB.

Llevar la pell, a algú [Llevar sa pell a algú] *loc. v.* Malparlar d'ell. DCVB.Rond. Mall.: *En veure negú que camp bé, darrera el criticaran i li llevaran sa pell per un tres i no-res.* 'Sa llampria meravellosa'

Llevar la pell, a algú *loc. v.* Desposseir-lo de tot; fig., malparlar-ne, posar-lo malament. *Ja hi floca llevant sa pell a tothom que du sotana!*, Roq. 36. DCVB.

Llevar mà d'una cosa *loc. v.* Desistir-ne, deixar-la anar. *Que derengassen après d'ells e que no'ls levassen mà de sus tro que fossen uenguts a mort*, Jaume I, Cròn. 424. DCVB

Llevar una cosa del cap [llevar una cosa, d'es cap] *loc. v.* Fer desaparèixer una idea de qualcú. DCVB.Rond. Mall.: *Jovenet, per amor de Déu, lleva-t'ho d'es cap! Fuig abans de pus remor!*. 'En Juanet de l'Onso'

Llevar vela *loc. v.* Reduir-ne la superfície d'exposició al vent. DCVB.

Llevar-se el mos de la boca per donar-lo a algú *loc. v.* Privar-se del menjar per alimentar un altre. DCVB.

Llevar-se el mos de la boca per donar-lo a algú *loc. v.* Privar-se del menjar per alimentar un altre. DCVB.

Llevar-se la careta *loc. v.* Deixar anar el dissimul, declarar les intencions que es duïen amagades. *Passarà l'any, es llevarà la careta, i "Adéu Artur!"*, Pons Com an. 168. DCVB.

Llevar-se la màscara *loc. v.* Cessar de fingir, d'obrar amb dissimul. Roq. 7. DCVB.

Llevar-se les lleganyes *loc. v.* Posar-se a considerar o a considerar bé les coses. *Llevau-vos bé ses lleganyes y mirau*, Ignor 49. DCVB.

Llevar-se s'abrigall *loc. v.* Descobrir la intenció que duïen amagada. Amengual Dicc DCVB.

Llevar-se ses busques de davant [Llevar-se ses busques de davant] *loc. v.* Procurar alliberar-se de treballs o molèsties. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *Va esser tan grossa sa renyada, que aquells homos, per llevar-se ses busques de davant i perque el rei no les ne fes una de grossa.* 'Na Roseta'

Llevar, a algú, la pell del cul *loc. v.* Donar-li una pallissa. DCVB. **Variants:** **Treure, a algú, la pell del cul** *loc. v.* DCVB.

Llevar, algú, d'enmig *loc. v.* Matar-lo. Rond. Mall.: *-És el reverend dimoni aquest fotimó! Se fa precis usar de tots es remeis per llevar-lo d'es mig.* 'En Mercè-Mercè'

Llibertí desenganyat, és frare molt acertat *par.* Saura Dicc. DCVB.

Llibres i vins, els més antics *par.* DCVB.

Lliga bé es primer manat, si vols fer bona falcada *par.* Recomana prudència en el començament d'una empresa o d'un negoci. DCVB, Men.

Lliga l'ase a on l'amo vol *par.* Recomana que s'obeeixin sempre les indicacions dels superiors, com a norma per a estar bé amb ells i treure'n profit. DCVB.

Lligar (fermar, estacar, nugar) els gossos (o els cans) amb llonganisses *loc. v.* Nedar dins l'abundància. *Temps era temps que per Mallorca fermaven els cans amb llonganisses.* DCVB. **Variants:** **Fermar els gossos (o els cans) amb llonganisses** *loc. v.* DCVB. **Estacar els gossos (o els cans) amb llonganisses** *loc. v.* DCVB. **Nugar els gossos (o els cans) amb llonganisses** *loc. v.* DCVB.

Lligar (o fermar) com un Crist *loc. v.* Lligar algú de mans, deixant-lo indefens. *En veure que se l'enduïen fermat de braços com un Crist, Rambla avall,* Pons Com an., 133. DCVB. **Variants:** **Fermar com un Crist** *loc. v.* DCVB.

Lligar caps *loc. v.* Establir relació entre diferents fets i deduir-ne conseqüències. DCVB. **Lligar caps** *loc. v.* Establir relació entre diferents fets i deduir-ne conseqüències DCVB. Rond. Mall.: *Pensa qui pensa en tot allò que li acabava de succeir, anà lligant caps, i va veure que aquell de sa cova.* 'En Pere de sa vaca'

Lligar coes a les coes [Lligar coes a ses coes] *loc. v.* Convenir-se dues o més persones per a qualque fi. Un Mall. Dicc. DCVB.

Lligar curt qualcú *loc. v.* Reprimir-lo, deixar-li poca llibertat o pocs recursos. *Estagica... no hia com lligar-la ben curteta, fer-li passar la quarentena,* Rond. de R. val. 40. *Ses dones... devegades fan llarc; y se comprèn noltros homos les hem fermades curt,* Ignor. 34. DCVB. **Variants:** **Fermar curt qualcú** *loc. v.* DCVB.

Lligar les mans a qualcú *loc. v.* Impedir-lo de fer el seu voler. DCVB. **Variants:** **Fermar les mans a qualcú** *loc. v.* DCVB.

Lligat (o fermat) de peus i mans (estar) *loc. adv.* Estar impossibilitat d'obrar, privat de llibertat per a fer alguna cosa. DCVB.

Llima sorda *loc. nom. fig.,* persona que fa mal sense fer-ho coneixedor, o que procura aconseguir el seu objecte sense soroll, imperceptiblement. DCVB.

Llit calent, bossa freda *par.* Vol dir que els qui es lleven tard del llit, no solen guanyar prou per a viure. DCVB, Men.

Llit ni presó, no adoben lladre ni polissó *par.* DCVB, Mall.

Llop amb pell d'ovella *loc. nom.* Persona hipòcrita. *Aquests són semblants a llop vistent la pell de la ovella,* Lull Cont. 107. DCVB. **Variants:** **Llop amb pell d'ovella, mai porta esquella** *par.* Indica que el qui va amb segona intenció procura no fer soroll o no fer-se massa visible. DCVB.

Llops amb llops no es mosseguen *par.* Significa que les persones unides per interessos comuns solen procurar de no fer-se mal mútuament. DCVB.

Llops amb llops, no es mosseguen *par.* Vol dir que les persones del mateix ofici o que tenen interessos comuns no es solen perjudicar gaire. DCVB.

Lloro mut *loc.nom.* Persona taciturna. DCVB.

Llubí, és prop d'allà i lluny d'ací *par.* Ho diuen humorísticament els habitants de la banda de Santanyí. DCVB, Mall.

Lluïa, llúia, i no era d'or *par.* Vol dir que no és bo tot el que sembla bo. DCVB, Men.

Lluir com un tall d'espasa *loc. v.* Esser molt lluent. DCVB, Eiv.

Lluir el pèl a algú *loc. v.* Anar-li molt bé els negocis, nedar dins l'abundància. / Veure-s'hi la millorança que ha assolida, sia de salut, sia de fortuna. DCVB.

Llum en el sol, fa poca claror *par.* Vol dir que els pobres devora els rics solen fer poca vasa (Artà). DCVB, Artà.

Lluna ajaguda, mariner dret; lluna dreta, mariner ajagut *par.* DCVB, Cat., Mall.

Lluna ajaguda, pescador al llit *par.* Significa que segons la fase de la lluna no sol haver-hi gaire peix a pescar. DCVB.

Lluna amb estrella, no et fïis d'ella *par.* Es refereix a quan la lluna porta rotlle i dins el rotlle es veu una estrella, que sol esser senyal de mal temps. DCVB.

Lluna creixent muda la gent *par.* Les dones concedeixen importància a la fase de la lluna en què neix un infant, per a saber de quin sexe serà el que neixi en el part venidor de la mateixa mare si la naixença s'esdevé en quart creixent, la venidora serà de sexe distint d'aquella. DCVB. **Variants: Lluna minvant, llinatge semblant** *par.* Es diu quan la naixença d'un infant ocorre en quart minvant, l'altre part serà del mateix sexe d'aquella. DCVB.

Lluna d'octubre, set ne descubre *par.* Significa que, segons creença vulgar, el temps que fa en la primera lluna d'octubre seguirà predominant en set llunes successives. Moreira Folkl. 143, DCVB.

Lluna de gener, l'amor prevé *par.* DCVB.

Lluna de gener, lluna raïmera *par.* DCVB.

Lluna lluent, sequedat o vent *par.* (BDC, xviii, 251). DCVB.

Lluna marinera, aigua al darrera *par.* DCVB.

Lluna morta, aigua a la porta *par.* El DCVB no explica el significat però segons *Tots els refranys catalans* d'Anna Parés 'lluna morta' vol dir emboirada. DCVB

Lluna morta, llevant a sa porta *par.* DCVB, Men.

Lluna nova de febrer, primer diumenge de quaresma *par.* DCVB.

Lluna nova, ves-hi amb un cove; lluna vella, ves-hi amb una cistella *par.* BDC, xviii, 249. DCVB.

Lluna rogent, pluja o vent *par.* DCVB.

Lluna setembrals és la més clara de l'any *par.* DCVB.

Lluna tapada, boira o ruixada *par.* DCVB.

Lluna voltada, pluja o ventada *par.* Es refereix al rotlle que envolta la lluna. DCVB.

Lluny d'osques *loc.adv.* Lluny de la veritat, de l'acord. *Saps que hi vas, de lluny d'osques!*, Alcover Cont. 433. *En Rodon va molt lluny d'osques*, Oller Vilaniu 13. «*No farem pas tractes, perquè som massa lluny d'osques*». DCVB. **Variants: Enrera d'osques** *loc. adv.* *Tan enrera d'osques vos trobau*, Penya Mos. iii, 91. DCVB. **Fuit d'osques** *loc. adv.* DCVB. **Errar-se d'osques** *loc. adv.* *Sí que m'errava d'osques!*, Ruyra Flames 222. DCVB.

Lluny de la vista, lluny del pensament *par.* Es refereix als qui no es recorden dels amics. DCVB.

Lo de baix fa perdre lo de dalt *par.* Vol dir que la luxúria fa perdre l'enteniment. DCVB, Cat., Bal.

Lo dit, dit *loc.adv.* Expressa fermesa de decisió, voluntat de mantenir allò que s'ha dit. DCVB.

Lo ferrer de Perelló, quan té ferro, no té carbó *par.* Es diu referint-se als casos en que es podria fer una cosa si es disposés d'un element que en aquell moment no es té a mà. DCVB.

Lo llessamí, al qui no té amor n'hi fa venir, i al qui en té, l'hi fa reverdir *par.* DCVB, Men.

Lo mal adquirit fa perdre lo ben adquirit *par.* DCVB, Men.

Lo mateix en terra que a la mar, les pesqueres són males de trobar *par.* DCVB, Mall.

Lo meu, meu; i lo teu, dels dos *par.* Es diu per reprendre l'excés d'ambició o golafreteria. DCVB.

Lo minyó, quan perd son par.e, allunyau-lo de sa mare *par.* Es diu perquè els infants sense par.e solen ésser criats per la mare amb massa contemplacions i surten dolents. DCVB.

Lo nou plau, i lo vell cansa *par.* DCVB.

Lo passat, passat *par.* Vol dir que de les coses passades no cal recordar-se'n o par.lar-ne més, perquè no tenen remei. Hi ha altres maneres d'expressar la mateixa idea «D'aigua passada, molí no molí»; «En temporal passat, ses barques no s'hi perden» (Men.). DCVB. **Variants:** **D'aigua passada, molí no molí** *par.* DCVB. **En temporal passat, ses barques no s'hi perden** *par.* DCVB.

Lo perdut, ben perdut sia *par.* Es diu per indicar resignació davant les pèrdues. DCVB.

Lo poc agrada, i lo molt enfada *par.* Significa que en tot convé tenir moderació. DCVB.

Lo poc espanteja i lo molt amaseja *par.* refr. Ap.Aguiló Dicc. DCVB

Lo promès sia atès *par.* Sentència que significa la necessitat de complir les promeses DCVB. Rond. Mall.: *-Prou, que m'agradaria! -diu la Princesa-. I sobretot, lo promès sia atès.* 'En Juanet i sa fia del Rei'

Lo que a uns mata, a altres sana *par.* Vol dir que el que és bo per a uns, és dolent per als altres, i viceversa. DCVB.

Lo que altre sua, poc me dura *par.* Vol dir que el qui hereta béns guanyats d'un altre, no sol tenir gaire mirament a despendre'ls. DCVB.

Lo que basta per tres, basta per quatre *par.* DCVB, Men.

Lo que de nit se fa, de dia es veu *par.* Significa que les coses que es fan amagadament, arriben a descobrir-se. DCVB.

Lo que Déu fa, bèsties no ho han de judicar *par.* Vol dir que no hem de voler criticar les coses que vénen disposades del cel. DCVB.

Lo que Déu guarda, el diable no ho toca *par.* DCVB, Men.

Lo que Déu guarda, el dimoni no ho toca *par.* DCVB, Mall., Men.

Lo que Déu guarda, el dimoni no ho toca *par.* DCVB. **Variants:** **Lo que Déu guarda, no perilla** *par.* DCVB, Mall. .

Lo que Déu no vol, els sants no poden *par.* DCVB.

Lo que Déu té promès, mai falta *par.* DCVB.

Lo que dura és barat *par.* DCVB.

Lo que el boig fa a la darrerria, fa el savi a la primeria *par.* Miró Afor. 321. DCVB.

Lo que els grans no gosen, els petits ho diran *par.* DCVB, Mall.

Lo que empara es fred, empara sa calor *par.* Es diu significant que el portar molta roba en temps de calor pot esser causa que aquest no es deixi sentir tant. DCVB, Men.

Lo que en la joventut se malgasta, en la vellesa fa falta *par.* DCVB.

Lo que és bo pel cos no és bo per l'ànima [Lo que és bo p'es cos no és bo per s'ànima] *par.* DCVB, Men.

Lo que és bo per al fetge, és dolent per a la melsa *par.* Es diu parlant de remeis o solucions que esmenen una cosa però n'agregen una altra. DCVB.

Lo que es compra a fiar, després costa de pagar *par.* DCVB.

Lo que és del comú, no és de ningú *par.* DCVB, Maestrat, Mall., Men.

Lo que és estat, sia estat *par.* Es diu per expressar la decisió de renunciar a una cosa passada, de no pensar-hi més, de donar-la per liquidada. DCVB.Rond. Mall.: *Sabeu que val de més que el tirem dins s'olla, i el mos menjarem tots plegats; i lo que és estat, sia estat!*. 'Es ca d'En Bua i es moix d'En Pejulí'

Lo que es guanya en molts de mercats, es perd a una fira *par.* DCVB.

Lo que és mal guanyat, el diable s'ho emporta *par.* Vol dir que les coses obtingudes injustament no fan profit, sinó que perjudiquen. DCVB.**Variants:** **Lo mal guanyat fa perdre lo ben guanyat** *par.* DCVB.

Lo que és moda, no incomoda *par.* Vol dir que hi ha persones, i sobretot dones, que sols per anar de moda s'aconhorten de portar coses incòmodes. DCVB.

Lo que és seu dar-le-hi *par.* Es diu per concedir o regonèixer una qualitat bona d'algú o d'alguna cosa que en té altres de dolentes. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *-Aqueix homo parla bé deia tothom. Lo que és seu, donar-le-hi..* 'En Juanet i es set missatges'

Lo que està damunt sa terra, no es pot amagar *par.* DCVB, Mall.

Lo que guarda del fred, guarda de la calor *par.* DCVB.

Lo que has de menester per a tu, no ho donis a ningú *par.* DCVB.

Lo que mal ve, no fa hereter *par.* Indica que els béns mal adquirits no solen fer profit gaire temps. DCVB, Mall.

Lo que menja el meu veí, poc profit em fa a mi *par.* DCVB.

Lo que no agrada als ulls, no agrada a la boca *par.* Significa que la bona presentació o aparença externa d'una persona o cosa influeix molt en l'elecció o en el judici que n'han de formar. DCVB.

Lo que no és a un cap és a l'altre *par.* La falta d'una cosa es compensa amb l'excés d'una altra. DCVB.Rond. Mall.: *És ver que estic totsol, (...) però menj i bec com es primer senyor, i lo que no és a un cap és a s'altre.* 'Es fii des pescador'

Lo que no és bo per l'eixam, tampoc no ho és per l'abella *par.* DCVB, Mall.

Lo que no és bo per un, és bo per un altre *par.* DCVB, Men.

Lo que no es cou per mi, que es cremi *par.* Es diu per manifestar indiferència completa envers aquelles coses que no ens afecten directament. DCVB, Mall.

Lo que no es fa, es diu, quant i més lo que es fa! *par.* [oració]. En aquest cas es diu aquest refrany per confirmar que és impossible amagar una cosa que s'ha fet malament, perquè tot s'arriba a saber DCVB. Rond. Mall.:Ja veien ells que tots se'n guardarien com de caure, de destapar.-se; però, com es pecat pesa més que es plom, i si fins lo que no es fa se sap quant i més lo que es fa, per d'amagat que es faça. 'Ses tres flors'

Lo que no es fa, queda per fer *par.* DCVB.

Lo que no es paga amb diners, es paga amb dinades *par.* DCVB, Cat., Val., Bal.

Lo que no es paga amb mesades, es paga amb dinades *par.* Vol dir que d'una manera o d'una altra cal agrair positivament els beneficis. DCVB, Mall.

Lo que no es paga en llàgrimes, es paga en sospirs *par.* Significa que les coses tenen compensació, si no d'una manera cabal i exacta, d'una manera aproximada. DCVB.

Lo que no es paga, es queda a deure *par.* Indica que cal considerar-se obligat sempre que no s'han complits els compromisos. DCVB.

Lo que no floreix, no pot granar *par.* Vol dir que una dona no reglada no pot infantar. DCVB.

Lo que no fon en lo meu any, no fon en lo meu dany *par.* Martí G. Dicc. DCVB.

Lo que no hags de menjar, deixa-ho cremar *par.* Recomana no ficar-se en coses d'altri. DCVB. **Variants:** Olla que no he de menjar, la deix cremar *par.* DCVB.

Lo que no hi ha en el món, no hi és aumón *par.* DCVB, Men.

Lo que no mata, engreixa *par.* Es diu parlant de persones poc escrupuloses en el menjar, que mengen qualsevol cosa i els fa profit. DCVB.

Lo que no passa en un any, passa en un instant *par.* significa que les coses poden esdevenir-se quan menys ho esperem. DCVB. **Variants:** Lo que no passa en cent anys, passa en un dia *par.* DCVB. .

Lo que no pots ben provar, no ho vulles pledejar *par.* DCVB.

Lo que no s'enduen els lladrons, es troba pels reconcs *par.* DCVB, Men.

Lo que no s'haja de menjar la Justícia, mengem-nos-ho nosaltres *par.* Vol dir que convé més arreglar les discussions a les bones que portar-les al jutge. DCVB.

Lo que no succeeix en cent anys, succeeix en un instant *par.* Vol dir que les coses més casuals i impensades poden ocórrer en qualsevol moment. DCVB, Men

Lo que no vols per tu, no ho vulguis per ningú *par...* Recomana fer el bé DCVB. Rond. Mall.:*Ja estàs llest; te'n pots anar. Sa penitència que te don és que "lo que no vols per tu, no ho viues per negú. 'Es poal florit'.*

Lo que no vulguis que es sàpiga, no ho diguis *par.* DCVB.

Lo que plau al llop, plau a la lloba *par.* Es diu referint-se a l'harmonia o concordança de gusts i inclinacions entre dues persones, especialment per a fer mal. DCVB, or., occ., val., bal.

Lo que poc costa, poc dol *par.* DCVB.

Lo que poc costa, poc dol *par.* DCVB.

Lo que pots fer avui, no ho esperes fer demà *par.* DCVB, Mall.

Lo que pots fer tu, no ho encomanis a ningú *par.* DCVB, Mall.

Lo que resta, fa la festa *par.* vol dir que per a una festa complerta cal no mirar prim en les despeses i demostrar abundància. DCVB, Men.

Lo que s'aprèn an es bres, sempre hi és [Lo que s'aprèn an es bres, sempre hi és] *par.* DCVB, Men.

Lo que s'aprèn en els draps, se deixa amb sa mortalla *par.* Vol dir que les coses apreses en la primera infància no es solen oblidar o desarrelar. DCVB, Mall. **Variants: Qui ho pren amb els draps, amb la mortalla ho deixa** *par.* DCVB, Mall.

Lo que s'ha d'empenyar que se vengui *par.* Es diu per indicar la conveniència d'enllestir un assumpte sense aturar-se a mitjan lloc DCVB. **Variants: Lo que s'ha d'empenyar que se vengui** *par.* Indica que val més prendre mesures radicals i definitives que anar amb compostures insuficients. DCVB. *-No res -diu En Joan-, ara mateix me n'hi vaig! Lo que s'ha d'empenyar, que se vengui!.* 'En Joanet i sa Donzella Desencantada'

Lo que s'ha de fer, com més aviat, millor *par.* DCVB, Mall..

Lo que s'ha de fer, que es faci *par.* DCVB, Men. **Lo que s'ha de vendre, no ho cal empenyar** *par.* DCVB.

Lo que s'usa no s'excusa *par.* Significa que si seguim el costum general no ens podem blasmar. DCVB. **Variants: Lo que s'usa no té excusa** *par.* DCVB, Mall., Men.

Lo que sa bossa perd, es cos ho guanya *par.* DCVB, Mall.

Lo que un altre ha estrenat, a mi poc m'ha durat *par.* Es diu per significar que no pot ser de durada allò que un usa quan altres ja ho han emprat. DCVB.

Lo ros, és agradós *par.* DCVB, bal.

Lo teu és meu i lo meu m'ho vull *par.* Es diu per reprendre l'excés d'ambició o golafreria. DCVB.

Loca per loca, vénguen doblers *par.* Es refereix al qui es casa amb una dona histèrica o neuròtica, però rica. DCVB, Men.

Loco és qui per a ell no sap *par.* Es refereix als qui no tenen sentit pràctic per aguardar-se dels perills osalvar-se ells mateixos. DCVB.

Loco o nin, així com jeu ho diu *par.* Vol dir que els boigs i els infants solen dir les coses tal com són, sense ficció ni desfiguració. DCVB.

Locos amb locos s'avenen *par.* DCVB.

M'afluixaria de prendre per no triar *loc. v.* Ho diuen quan ens trobam davant diverses coses de les quals no veiem quina és la que ens convé. DCVB.

M'estimaria més que se garberes fessen llum *loc. v.* Es diu per expressar desig que tal o tal cosa no succeixi. DCVB, Manacor.

M'hi agafarien amb un ham! *en.* Es diu referint-se a una cosa que agrada molt, que atreu extraordinàriament. DCVB.

M'hi va el coll *en.* M'hi exposo la vida. DCVB, Cat., Bal.

Mà armada *loc.adv.* Amb força d'armes. *Los portugueses se levaren mà armada e vengueren contra ell.* Genebreda Cons. 100.DCVB.

Mà de bidoix *loc.nom.* Mà mànxola, sense habilitat, que deixa caure les coses. DCVB, Ciutadella.

Ma mare, digueu-l'hi antes que no vos ho diga *par.* Es diu quan disputen dues persones acusant-se de defectes que tenen totes dues. DCVB, Mall.

Madastra, en feren una de sucre i va ser agra *par.* Tot això es diu per indicar que les madastres solen ser dolentes per als fills de llurs marits. DCVB, Mall.

Madastra, mare aspra, ni de cera ni de pasta *par.* Tot això es diu per indicar que les madastres solen ser dolentes per als fills de llurs marits. DCVB, Mall.

Madò Maduixa, per anar enjoiada, de menjar s'afluixa. *loc.nom.* Ho diuen dels qui per anar ben vestits no mengen a voler. /Es diu per aquelles dones que prefereixen adornar-se a alimentar-se. DCVB, Mall.

Magre com un gaig *loc.adj.* Molt magre, mancat completament de greix. DCVB. **Variants:** **Magre com una canavera** *loc.adj.* DCVB. **Magre com un rupit** *loc.adj.* Es diu d'una persona molt magra. DCVB. **Magre com un secany** *loc.adj.* Es diu d'una persona o bístia molt magra. DCVB, Men. **Magre o sec com un lluquet** *loc.adj.* Es diu de persona o animal molt magre. DCVB.

Magre com un violí *loc.adj.* es diu d'una persona o animal molt magre. DCVB.**Variants:Flac com un violí** *loc.adj.* DCVB.

Magre o sec com un gaig (estar) *loc. adj.* Estar molt magre. DCVB.

Mai del món *loc.adv.* En cap temps, de cap manera. *May del món ve a conclusió*, Aguiló Fochs foll. 40. DCVB.**Variants:Mai de la vida** *loc.adv.* *May tindrà fam ni set; may de la vida*, Guimerà Jesús de Naz. 96. DCVB.**Mai de Déu** *loc.adv.* DCVB.**Mai dels mais** *loc.adv.* També trobem usat mai dels mais, tal vegada traducció del castellà jamás de los jamases. *A més de no fer-li may dels mays* *En Nonat lo més petit cas a la seva filla*, Víct. Cat., Film (Catalana, ii, 67). DCVB.

Mai desensella *loc. v.* Es diu d'una persona que no deixa mai una cosa que té de vici. DCVB, Mall.

Mai el peresós tindrà pa ni vi per a demà (o "per a sopar.") *par.* DCVB.

Mai el troben amb el peu descalç *loc. adj.* Es diu d'un que sempre està previngut, que mai el troben descuidat davant els esdeveniments (Mall.). DCVB, Mall.

Mai és mala anyada per tothom *par.* DCVB, Men.

Mai és tard quan arriba *par.* Es diu per replicar a algú que ha dit que ja és tard. DCVB.**Variants:No és tard mentres toquen hores** *par.* DCVB.**Mai és tard quan Déu ajuda** *par.* DCVB.

Mai facis res que no hi hagi pensat tres vegades *par.* Significa que convé ser previsors i no actuar precipitadament. Rond. Mall.:*Entrega ses mil lliures que li quedaven, i Salomó diu -Idò mira mai faces res que no hi hages pensat tres vegades.* 'Es conséis del Rei Salomó'

Mai fóra tan perdut l'ase *loc. adv.* Ho diuen referint-se a un cas advers però atenuat. Labèrnia Dicc. DCVB.

Mai ha passat febrer sense vestir s'ametler *par.* DCVB, Mall.

Mai hauria de morir la vella *par.* Significa que mentre vivim sabem o veiem coses noves. DCVB.

Mai m'han tret que no hagi ballat *par.* ho diuen per manifestar que estan resolts a fer qualsevol cosa (Menorca). DCVB, Men.

Mai manco, i sempre més *par.* Es diu expressant satisfacció i optimisme davant els resultats d'un collita, etc.. DCVB.

Mai més *loc.adv.* En cap altre temps o cap altra vegada. *Si may més hagués sortit*, Verdager Idilis. *No'n menjaré may més*, Vilanova Obres, xi, 115.. DCVB**Variants:Mai pus** *loc.adv.* *May pus hagué bisbe*, Boades Feyts 155.DCVB.**Pus mai** *loc.adv.* *Mai pus veuràs lo teu fringaire*, Saisset Cansós, 14DCVB.

Mai moren batles *par.* Indica que els càrrecs de dignitat no solen romandre vacants gaire temps. DCVB, Mall.

Mai no! *fór.* Exclamació per a contestar afirmativament i intensiva a allò que un altre pregunta o suposa. DCVB, Men.

Mai per mai *loc.adv.* Mai del món, cap vegada. *Mai per mai t'havia vist / i de sobte et coneixia*, Salvà Ret. 111. *Si may per may se sabés alguna cosa d' ell*, Genís Julita 37. *May per may féu tantes roses cap roser*, Riber Sol. DCVB.

Mai plou a gust de tots *par.* Vol dir que en tota cosa generalment estan dividides les opinions. DCVB. **Variants: Per ploure, venint-hi bé tothom, no plouria mai** *par.* DCVB.

Mai s'ajunten fins que no es semblen *par.* Ho diuen en veure que dues persones que tenen els mateixos defectes, se fan molt. DCVB, Men. **Variants: Mai s'apleguen fins que se semblen** *par.* DCVB, Mall. **Mai s'aplega un corb amb una cadenera** *par.* DCVB, Mall.

Mai s'ha de perdre per demanar *par.* Volen dir que les coses cal demanar-les a llur propietari, per insignificants que siguin. DCVB, Men.

Mai se moga qui bé està; qui mal cerca, el trobarà *par.* DCVB, Mall.

Mai se sap si és gros el nap, fins que ha descobert el cap *par.* DCVB.

Mai segones intencions fan bones conversacions *par.* Significa que el qui parla amb frases ambigües o de doble sentit sol provocar malevolences o discussions. DCVB.

Mai te sabrà greu haver callat *par.* DCVB, Mall..

Mai vist *loc.adj.* Que no s'ha pogut veure mai. *Mans tan gentils, àbils y destres / may se són vistes*, Viudes Donz. 690. *Ell se faran coses mai vistes*, Alcover Cont. 22. DCVB.

Mai, per una pastera, sa torre d'es senyals posà bandera *par.* DCVB, Mall.

Maig hortolà, palla i poc gra *par.* vol dir que si plou molt pel maig, perjudica la collita dels cereals. DCVB.

Maig humit fa el pagès ric *par.* Fa referència al fet que les pluges de maig són molt beneficioses pel camp DCVB.Rond. Mall.: *-Es Maig! -diu sa jaieta-. Oh, quin mes més garrit! Maig humit / fa el pagès ric./Aigo de Maig, de raig a raig./Es mes de Maig/ a segar me'n vaig.* 'Es dotze mesos i ses dues jaies'

Maig ventós i juny calent, fan bon vi i bon forment *par.* DCVB.

Maig, a segar vaig *par.* DCVB.

Mal a plaer *loc.nom.* A disgust, amb incomoditat DCVB.Rond. Mall.: *I se posa trist i més trist, i mal a pler, i no tenia posa ni conhort enlloc.* 'L'amor de les tres taronges' Era molt

etxerevida i tenia mel a sa boca per tothom. Ara es de ca seua la tenien molt mal a pler i no los feia més que nosa. 'Es dotze mesos i dues jaies' Idò trobà un que passetjava una vedella perque no sabia què s'havia de fer i la tenia ben mal a pler. 'En Pere Beneit'

Mal a pler *loc.adv.* A disgust, amb incomoditat. *Dins casa esterna / mal a pler sempre hi està*, Guiraud Poes. 28. *Tot consirós y mal a pler*, Alcover Rond. ii, 293. DCVB.

Mal al pit, peu al llit *par.* Significa que les malalties del pit han de curar-se amb molt de repòs. DCVB.

Mal any, mai ho és per tothom *par.* DCVB, Men.

Mal any, mal guany *par.* DCVB.

Mal averany *loc.nom.* Persona dolenta, que no inspira confiança o que és molt malgeniosa. DCVB, Men.

Mal beguëssis senet! *en.* Es diu iradament a un que beu massa. DCVB, Eiv.

Mal bestriu *loc.nom.* Persona dolenta. DCVB, St. Antoni d'Eiv.

Mal caigui mort! *fór.* Fórmula de jurament o imprecació d'impaciència, d'asseveració. DCVB.

Mal camí passar-lo prest *par.* Significa que les dificultats o tasques problemàtiques com més prest es resolen millor. / Es diu per estimular a fer una cosa que desagrada però que no es pot eludir. DCVB.Rond. Mall.: *No han d'esser ses par.aules, sinó ses obres, que m'han de treure de dins es fang. Qui té es ball, balla, i foris. Mal camí passarlo prest.* 'En Martí Tacó' **Variants:**

Mal camí passar-lo prest, —i passava el rosari a son pare *par.* Es diu referint-se als qui obren precipitadament en coses serioses i delicades. DCVB, Mall.

Mal compraràs! *loc.adv.* Es diu com a expressió d'amenaça. DCVB, Ciutadella.

Mal conegut, mig curat *par.* DCVB.

Mal criat, bon criador *par.* Es diu d'aquells par.es que són o han estat llibertins, però que són intolerants amb les faltes dels seus fills (Mall.). DCVB, Mall.

Mal d'altri, rialles són *par.* Ho diuen per significar que les desgràcies del proïsme solen ser poc compartides. DCVB, Mall., Men.

Mal d'esclovellar (ser) *loc. adj.* Ser difícil de convé[è]ncer, o de vé[è]ncer, o de tractar. DCVB, Mall., Men.

Mal damunt mal i pedra per capçal *par.* Es diu parlant d'una acumulació de mals (Mall.). DCVB, Mall.

Mal de cap, prompte mort o curat *par.* DCVB.

Mal de molts, conhort de bèsties *par.* Es diu per aquells que es consolen de llurs mals o defectes considerant que n'hi ha molts que el pateixen. DCVB, Mall., Men. **Variants: Mal de molts, conhort de boigs (o de bèsties, o de tabolls, o de pocs)** *par.* Es diu quan algú pretén aconhortar-se dels seus mals dient que molts els pateixen. DCVB. **Mal de molts, conhort de bèsties** *par.* DCVB. **Mal de molts, conhort de tabolls** *par.* DCVB. **Mal de molts, conhort de pocs** *par.* DCVB.

Mal de queixal és molt mal; mal de dent és més dolent *par.* DCVB.

Mal de queixal inflat, mal de queixal curat *par.* DCVB.

Mal de ric, mal de crit *par.* vol dir que els rics solen donar més importància que els pobres a les malalties i accidents. DCVB.

Mal de vell no té remei *par.* DCVB, Men.

Mal enformatjat *loc. adj.* Disciplent, malagradós, de mal humor. DCVB.

Mal envidat *loc. adj.* Difícil, embullat. "Es joc està mal envidat" la cosa està malament, perillosa, difícil. *Un dels moros, veient el joc mal envidat, fugí cap a la costa,* Camps Folkl. II, 99. DCVB.

Mal fet...és un geperut *en.* Això es diu contestant irònicament a un qui diu que tal o tal cosa està mal feta. DCVB.

Mal li hagués pegat un llamp *for.* Forma de maledicció que es llança contra algú. **Rond. Mall.:I ho és estat, aqueix dimoni, que m'ha mossegat! Mal li hagués pegat un llamp! Ai, dic!.** 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig' **Variants: Mal llamp ses abelles** *fór.* Es tracta d'una maledicció. DCVB. **Rond. Mall.:I tiren es fusell an el dimoni, i ho donen a ses cames, cridant -Mal llamp ses beies!** 'Es mig poll' **Mal li toc pesta cernuda, que no fa pont i toca pertot!** *for.* Fórmula de maledicció mallorquina. DCVB, Mall. **Mal me toc pesta** *fór.* Forma de maledicció. DCVB. **Rond. Mall.:Oh, mal no hi hagués pensat mai a enviar aqueix alicorn d'En Pere a dur llenya d'es comellar d'es lleons! Mal me toc pesta si le hi torn** 'En Pere Catorze' **Mal te toqui gota coral** *fór.* Gota coral és epilèpsia. D'aquesta imprecació se'n deriva el significat especial de "imprecació d'odi contra qualcú, desitjant-li la malaltia epilèptica. *Y se posà a tirar-li llamps y pestes y gotes corals, y totes ses coses més dolentes que puguen venir a criatures,* Alcover Rond. II, 52. DCVB, Mall. **Mal menjasses un botavant!** *fór.* Ho diuen al ca o al gat que se'n du menjar robat. Mall., segons Aguiló Dicc. DCVB.

Mal punt *loc.adv.* Mal moment, ocasió inoportuna. *A tan bon punt arriben el senyor i l'amo,* Pons Llar 40. DCVB.

Mal que no millora, sempre pitjora *par.* DCVB.

Mal senyal *loc.nom.* Indici desfavorable. *Tench açò en mal senyal,* Serra Gèn. 44. DCVB.

Mal senyal posar-se afaits *par.* Vol dir que els afaits solen usar-se perquè encobreixen defectes. Un Mall. Dicc. DCVB.

Mal serà que... *fór.* Es diu per introduir una proposició que expressa un fet com a possible i temible, però que es pot evitar. «Provarem de donar-li sulfamides, i mal serà que no li facin efecte». «Mal serà que no aprovem cap assignatura». DCVB.

Mal si fan, mal si no fan *par.* es diu quan algú és censurat per haver fet una cosa de bona fe, i ho seria també si no l'hagués feta. DCVB. **Variants: Mal si cornen, i mal si no cornen** *par.* Ho diu aquell qui fent una cosa ha desagradat als altres, i fent la contrària també. DCVB, Men. **Mal si dinen, mal si no dinen** *par.* Es diu al·ludint a coses contràries que són totes inadmissibles o blasmades. DCVB, Mall

Mal sobre mal, i pedra per capçal *par.* Significa que les desgràcies i els mals solen acumular-se damunt les mateixes persones. «Mal sobre mal, i pedra per capçal» té el mateix sentit de l'anterior. DCVB.

Mal sortat *loc.nom.* Desgraciat. DCVB.

Mal trenc *loc.nom.* Mal costum, mal jaient. Aguiló Dicc. DCVB.

Mal usar (o mal obrar) no pot durar *par.* Vol dir que fer males obres sol acabar malament i ben aviat. DCVB.

Mal va el malalt que fa hereu el metge *par.* Vol dir que en tal cas, el metge procurarà no curar-lo. DCVB.

Mal va el malalt, que fa hereu el metge *par.* Vol dir que els interessos vitals no han de posar-se en mans de gent a qui pugui convenir vulnerar-los. DCVB.

Mal va qui neix i no creix *par.* A males penes amb prou feines, a penes. *E a males penes pogueren-ne traure la roba e'ls cauals*, Jaume I, Cròn. 154. DCVB.

Mal va qui no pensa per l'endemà *par.* DCVB.

Mal va qui no s'adoba *par.* DCVB.

Mal viatge! *loc.nom.* Expressió per maleir algú o alguna cosa. *Mal viatge es no haver-hi pogut anar!*, Roq. 34. *Mal viatge el qui fa panses, com no ho fa tot vi!*, Riber Miny. 85. DCVB.

Mal vingués girat, com ets odres *loc.v.* Es diu d'un que es fa esperar massa, que no arriba a venir mai, o que, al contrari, ve contra el gust del qui espera. DCVB. Rond. Mall.: *Maledicció contra algú que es desitja que sigui perjudicat. Mal fos vengut girat com ets odres, En Roig, quan vengué a fer-me s'encarrec!..* 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig' **Variants: Tornar girat com ets odres** *loc. v.* Rond. Mall.: *-I si prova de tornar, que no trob es camí! Deien altres.-I si el troba, que torn girat com ets odres!* 'En Juanet de l'Onso'.

Mal vingués girat, com ets odres! *en.* Es diu d'un que es fa esperar massa, que no arriba a venir mai, o que, al contrari, ve contra el gust del qui l'espera. DCVB, Mall.

Mala ànima *loc.nom.* Persona de mals sentiments. *Hi hagué males ànimes que hi traginaren esclaus,* Aurora 228. DCVB

Mala closca *loc. v.* Persona dolenta, despreciable, de la qual no es pot esperar res de bo. DCVB, Palma.

Mala de guardar és la que no es sap guardar *par.* Es refereix principalment a les dones o noies que no defugen les ocasions de caure o pervertir-se. DCVB.

Mala gent, mala processó *par.* Es diu referint-se a una activitat col·lectiva en què intervé gent inepta o malintencionada. DCVB. **Variants: Gent dolenta no fa mala processó** *par.* DCVB.

Mala herba mai mor *par.* Es diu referint-se a les persones dolentes que solen viure molt. Hi ha qui completa la frase dient «Mala herba mai mor, i el bestiar no la menja». DCVB.

Mala herba mai mor *par.* Es diu referint-se a alguna persona dolenta o que molesta, i significa que generalment aquesta mena de gent solen durar molt de temps. DCVB.

Mala herba prest s'arrela *par.* DCVB.

Mala llana té es porc, que tot són cerres *par.* Es diu parlant de qualcú o de qualque cosa que presenta mals símptomes, i per tant no se'n pot esperar gaire cosa bona (Mall., Men.). DCVB, Mall., Men. **Variants: Mala llana té es porc, per haver-la de filar!** DCVB, Mall.

Mala nit i parir filla *par.* Es diu referint-se a un negoci o assumpte que, després de costar penes i treballs, encara surt malament. DCVB, Men. **Variants: Mala nit i parir mossa** *par.* Es diu quan després de molts treballs, una cosa no surt així com es desitjava. Es relaciona amb "Part llarg, i encara filla". DCVB. **Mala nit i parir filla** *par.* DCVB.

Mala notícia, sempre és vera *par.* Sentència pessimista, segons la qual, les coses dolentes que s'anuncien no solen ésser desmentides. DCVB.

Mala ombra *loc.adj.* Mal averany, mal aspecte o influència dolenta. *Per la mala ombra dels arrians,* Boades Feyts 62. DCVB, Mall..

Mala ortiga, sempre espiga *par.* Significa que les coses dolentes es solen propagar fàcilment. DCVB.

Mala peça *loc.nom.* Persona poc recomanable, de qui no es poden fiar. *Eren si fa no fa tan bones peces com jo,* Genís Julita 78. *Miri, bona pessa, li haig de dir una cosa,* Vilanova Obres, iv, DCVB. **Variants: Quina peça!** *loc.nom.* DCVB. **Quina peça, si fos d'or!** *loc.nom.* DCVB. **Bona peça!** *iròn. loc.nom.* DCVB.

Mala pècora *loc.nom.* Persona dolenta o extremadament estúpida, que amb les seves obres perjudica els altres. Es diu principalment d'una dona dolenta. DCVB, Empordà, Mall.

Mala pesta! *loc.nom.* Nom insultant que es dóna a una persona o cosa considerada com a molt dolenta. *Encara ab paya te'n véns, / mala pesta de missatge* AguilóPoes. 139./ Exclamació d'irritació i maledicció. DCVB.

Mala-rel *loc.nom.* Persona dolenta, de mals instints. *Aquest homo és un mala-rel.* DCVB, Palma.

Malaguanyat pa que es menja! *en.* Es diu referint-se a un malfeiner. DCVB.

Malalt de morir, no hi valen metges *par.* Vol dir que quan la malaltia no és mortal, qualsevol cosa fa profit al malalt. DCVB.

Malalt que arreplega la roba, senyal que s'ha de morir *par.* DCVB.

Malalt vol salut *par.* Significa que el qui està malalt cerca tots els remeis per a guarir-se. DCVB.

Malaltia de ric, malaltia de crit *par.* Es diu perquè els rics solen ser més poc soferts que els pobres per a suportar les molèsties i dolors. DCVB.

Malaltia de ric, un diner de mal, cinc sous d'emplaste *par.* Significa que els qui tenen diners solen esser exagerats en l'adopció de remeis per a llurs sofrances. DCVB.

Malaltia llarga, parenta de la mort *par.* DCVB.

Malaltia ni presó, no adoba cap brivó *par.* DCVB.

Malalts d'amor, metges no en curen *par.* DCVB.

Malanat de pagès que els missatges l'alaben *par.* significa que si els subordinats estan satisfets de llur patró, sol esser senyal que és massa bo i mancat d'energia, i que ells fan el que volen. DCVB, Men.

Malcuitor, sempre és tirós *par.* Vol dir que les persones o coses d'un determinat caràcter sempre conserven el rastre d'aquest, per molts de canvis que facin. DCVB.

Maldecaps amb pa, fan de bon passar *par.* DCVB.

Maldecaps amb pa, fan de bon passar *par.* Vol dir que les adversitats són mitigades si el qui les passa no està subjecte als inconvenients de la pobresa. DCVB. **Variants:** **Paciència amb pa, és bona de passar** *par.* DCVB.

Maleir els ossos d'algu *loc. v.* Estar-ne molt ressentit. DCVB.

Maleït siga! *en.* Exclamació d'impaciència, d'enuig davant una contrarietat. *Maleïdes sigui sa tremolor des meus dits,* Ruyra Parada 38. DCVB.

Maleïts amb faixa, bons amb capa *par.* Vol dir que els qui de nins són irritables, de grans solen ésser de bon genial. DCVB, Mall.

Males paraules *loc.nom.* Flastomies. DCVB.

Malfet és un geperut *en.* Manera de contestar quan algú diu "això està mal fet" i responen amb l'expressió documentada. DCVB.

Malícia no té regit *par.* DCVB, Mall.

Mallorca, terra porca *par.* Ho diuen els menorquins, que fins fa pocs anys, tenien poques relacions i poc amistoses amb Mallorca. DCVB, Men.

Mals mariners, bon vaixell *par.* DCVB.

Mamar a sa mamella de davant *loc. v.* Ésser el preferit, l'aventatjat. Es diu perquè la mamella de davant, de les ovelles, sol dur més llet. DCVB, Mall.

Mamar els conillons *loc. v.* Estrènyer el braç d'algú amb el dit polze i l'índex i fer anar i venir aquets dos dits per produir-li un dolor. DCVB, Mall.

Mamar i plorar *loc. v.* Allò que fan els qui accepten beneficis però queixant-se que no siguin més grossos del que són. DCVB.

Mamar una cosa amb la llet *loc. v.* Aprendre-la des de la infantesa. DCVB.

Mamar-se el dit *loc. v.* Ésser excessivament ingenu o curt d'enteniment. *Ja no't mamas el dit, sabs?*, Pons Auca 75.. DCVB. **Variants:** **Aquest no es mama el dit** *loc. adj.* DCVB.

Mamella de monja (ser) *loc. adj.* Ser una cosa de qualitat superior, d'allò millor. DCVB.

Manades fetes (anar) *loc.adj.* Content, satisfet, ben decidit a fer una cosa (Glosari). Rond. Mall.: *Arriba es dia que Lluterós havia saliejat, i s'entrega an es convent tot ufanós i manades fetes.* 'Sant Tomàs i En Lluterós'

Manau feines *en.* És una manera d'indicar que una persona s'ofereix a servir a una altra. DCVB. Rond. Mall.: *Una mala fada mos havia fadats, i sols mos podia desfadar una donzella fia de rei com tu. Ara mana-mos feines, que tots estam a ton manar.* 'La Princesa bella'

Mancar una roda a algú *loc. v.* Mancar-li un xic de seny. DCVB.

Mànegues amples *loc.nom.* Llibertat molt ampla, sense restriccions o amb pocs escrúpols. DCVB. **Variants:** **Ésser de mànegues amples** **Donar amples mànegues.** DCVB, Mall.

Manejar els diners a palades [Manejar es diners a palades] *loc. v.* Tenir-ne gran quantitat. Rond. Mall.: *Si volia un quern d'unces, en tenia quatre, manetjava es diners a palades, i només tenia un fii.* 'Amics de barret i amics vers' **Variants:** **Manejar es doblers**

a palades *loc. v.* DCVB.Rond. Mall.:*Sia es qui sia, per pobre que fos abans, a l'hora d'ara, amb lo que mos ha pres, per força ha de manejar es doblers a palades.* ‘Es tres germans i es nou gegants’

Manejar, quecom, a coces *loc. v.* Amb menyspreu i grosseries. DCVB. Rond. Mall.:*Tan llevent i que manejava es diners a coces, com si no en tengués més que no en volia.* ‘Sa maneta de plata’

Mania de grandeses *loc.nom.* Mania de semblar o ser gran senyor, d'ostentar autoritat. DCVB.

Mans beneites *loc.nom.* Mans balbes, insensibles per excés de fred o per paràlisi. DCVB, Mall.

Mans bèsties *loc.nom.* Mans balbes, paralitzades de fred. DCVB, Men.

Mans d'aranya *loc.nom.* Mans fluixes i de poca força. Martí G. Dicc. DCVB.

Mans de pàmpol *loc.nom.* Mans balbes, que deixen caure fàcilment les coses que sostenen; *adj.*, persona que deixa caure sovint allò que aguanta amb les mans. (Men). DCVB, Men.

Mans fentes (estar) *loc. adv.* Estar sense fer res, sense treballar. *Estar-se mans fentes no és sanitó*s, Aguiló Poes. 168; *Y qu'ets homos més feners / a mans fentes s'assoleyin*, Ignor, 9.DCVB, mall.

Mans fentes (estar) *loc.nom.* Sense fer res, sense treballar DCVB. Rond. Mall.:*Troba un parei de criats mans fentes i fent la pretxa a sa carrera.* ‘Na Dent d’or’

Mans fentes *loc.nom.* inactiu, sense treballar. DCVB.**Variants:****Mans fentes** *loc. nom.* DCVB.**Mans plegades** *loc. nom.* DCVB.**Amb les mans a la butxaca** *loc. nom.* DCVB.

Mans foradades *loc. nom.* Persona massa liberal, que dóna o gasta més del que convé. *Generosa per temperament, mà foradada pel maternal exemple*, Caselles Mult.104. DCVB.**Variants:****Mà foradada** *loc. nom.* DCVB.**Tenir les mans foradades** *loc. adj.* Esser molt malgastador. DCVB.

Mans fredes, cor calent *par.* DCVB, Men.

Mans netes i comptes clars *loc.nom.* Amb lleialtat i franquesa en un negoci. DCVB.

Mans-fentes (estar) *loc. adj.* Inactiu, sense fer res. *Passar una estona mans-fentes.*, Galmés Flor 121. DCVB, Mall.

Mantell o capa, tot ho tapa *par.* DCVB.

Mantenir-se a la capa *loc. v.* Esperar pacientment, per pròpia conveniència. DCVB.

Mantenir-se amb petges una cosa *loc. v.* Tenir poca seguretat, estar en perill de caure. DCVB.

Manxar i tocar l'orgue *loc. v.* Fer dues coses de profit al mateix temps. DCVB.

Mar blanca, pluja amanta *par.* DCVB.

Mar passada, amor desoblidada *par.* Desoblidar (vulgar) per oblidar. DCVB, Men.

Mar passada, amor desoblidada *par.* Es diu referint-se als qui, en haver-se absentat dels amics o familiars, se n'obliden o no els envien noves. DCVB.

Març marceja *par.* Pel mes de març el temps sol ser variable, que no se'n poden fiar, perquè tan bon punt fa sol com plou o fa una ventada. DCVB. Rond. Mall.: *Es tan dolent es Març, que diuen per denotar-ho Març marceja.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

Març marcer, sol carasser *par.* Refranys que indiquen particularitats del sol en relació a la temporada o als mesos de l'any. DCVB.

Març marçot, mata la vella a la vora del foc *par.* Dita que té son origen en una tradició, segons la qual un pastor es volgué riure del mes de març, quan aquest ja estava a les acaballes, i li digué «Març marçot, no m'has pogut matar cap ovella ni cap anyellot»; i el març respongué «Calla, que amb dos que me'n queden i dos que en manllevaré a l'abril, encara te'n mataré més de mil»; i va manllevar dos dies a l'abril, i en aquells quatre dies provocà un temps de fred tan cru que es moriren una mala fi d'ovelles i anyells. (V. Rondalla dels dies emmanlevats, art. dia). DCVB. **Variants: Març marçot, tira la vella al clot, i la jove si pot** *par.* DCVB. **Març marçot mata l'ovella i l'anyellot i la vella a la vora del foc** *par.* DCVB. **Març marçot, mata la vella i la jove si pot** *par.* DCVB.

Març ventós i abril plujós fan esser el pagès orgullós *par.* DCVB. **Variants: Març ventós i abril plujós fan el juny florit i hermós** *par.* DCVB. **Març ventós i abril plujós treuen el maig gojós** *par.* DCVB.

Març ventós i abril plujós *par.* Posa de manifest que pel mes de març sol fer vent i a l'abril, en canvi, sol ploure. Rond. Mall.: *I per acabar març ventós i abril plujós.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

Març, pigues i barbs *par.* Ho diuen perquè en el mes de març sol haver-hi erupcions cutànies. DCVB, Mall., Men.

Marcar el pas *loc. v.* Fer els moviments de cames propis del caminar, però sense avançar. *Els arregladors... marcant acompassadament el pas,* Ruyra Parada 136. DCVB.

Marduix escapçat, l'amor al costat *par.* DCVB.

Mare enfillada no mor enfitada *par.* vol dir que l'abundància de fills impedeix a la mare alimentar-se bé o viure amb tranquil·litat. DCVB. **Variants: Mare que té fills massa, mai mor grassa** *par.* DCVB.

Mare i fia, caben dins sa mateixa camia *par.* Es diu d'una mare i una filla que tenen els mateixos defectes. DCVB, Men.

Mare piadosa, cria la filla melindrosa *par.* DCVB.

Mare que té fills massa, mai mor grassa *par.* Vol dir que l'abundància de fills impedeix a la mare alimentar-se bé o viure amb tranquil·litat. DCVB. **Variant: Mare enfillada no mor enfitada** *par...*

Marella fa fill travella *par.* Aguiló Dicc. DCVB.

Maria de Déu! *fór.* Exclamació. *Sí, sancta Maria, senyor, dix la comtessa,* Tirant c.5. DCVB. **Variants: Maria Santíssima!** *fór.* DCVB.

Maria, pense-hi, que en esser casada no hi ha remei *par.* Es diu per recomanar que es tingui previsió en els assumptes greus. DCVB, Mall. **Variants: Marieta, pense-hi, que en esser casats no hi ha remei** *par.* DCVB, Men.

Maridatge pel febrer, hereu a l'onzè *par.* DCVB.

Marinada forta, pluja a la porta *par.* BDC, XVIII, 264. DCVB.

Mariner d'aigua do dolça *loc.nom.* Mariner poc pràctic en la navegació. Ruyra Pinya, II, 40. DCVB. **Variants: Mariner de terra endins** *loc.nom.* DCVB. .

Marit i muller caben dins una olla *par.* Vol dir que els qui van ben avinguts, s'arreglen i són feliços amb qualsevol cosa. DCVB.

Marit i muller, a la vellesa s'han de menester *par.* DCVB.

Marit vull; al punt el vull; si no, no el vull *par.* Es diu referint-se al qui és massa exigent en demanar una cosa sense mirar si és possible obtenir-la tot seguit. DCVB, Mall.

Mart vell (ser) *loc. adj.* Tenir molta experiència. *Jo ja som mart vell y no vaig de perendengues* Penya Poes. III, 112. DCVB.

Marxant nou, compra a real i ven a sou *par.* Vol dir que la inexperiència dels comerciants novells els fa fer mals negocis. DCVB.

Marxant que perd, no pot riure *par.* DCVB.

Marxant que riu i perd, no té el seny gaire complert *par.* DCVB.

Massa bo, vol dir ruc *par.* Vol dir que les persones massa benèvoles arriben a resultar beneïtones. DCVB.

Massa delicat per a l'infern (ser) *loc. adj.* Ser molt gemegador, queixar-se sense prou motiu. DCVB.

Massa gàbia, per a aquest aucell *par.* DCVB.

Massa guany, espanya sa bossa *par.* DCVB, Mall.

Massa menjar dolç, escagassa *par.* DCVB, Inca.

Massa oli a la plata, cou al coll i a la butxaca *par.* Es diu perquè l'abundància d'oli en els guisats i amanits resulta molt cara. DCVB.

Mastegar fesols *loc. v.* Parlar entre dents, sense dir les coses clares. *Si en parlan, heu fan com qui mastega fasols*, Roq. 43. *Diu quatre par.aules mastegant fesols*, Ignor. 32. DCVB, Mall. **Variants:** **Mastegar blens o blede**s *loc. v.* DCVB, Eiv. **Mastegar fusos** *loc. v.* *M'hauran de perdonar...*,—*va dir l'amo mastegant fusos*, A. Ruiz Pablo (Catalana, vi, 179). DCVB, Men.Rond. Mall.:—*¿Teniu altra al-lota? Demana el Rei.*—*No senyor, diu sa Mestra, mastegant fesols. El Rei va conèixer que aquell no era un sí que no volien que fos sí.* 'N'Estel d'or'

Mastegar una llengua *loc. v.* Parlar-la defectuosament. DCVB.

Mata el porc pel gener, si vols que es conservi bé *par.* Amades Astr. 223. DCVB.

Mata més gent la taula que la guerra *par.* significa que els excessos de menjar són causa de greus malalties. DCVB.

Mata més una ploma que cent canons *par.* Vol dir que la diplomàcia o la dialèctica poden esser més fortes i eficaces que la violència. DCVB.

Mata, amor ingrata *par.* Es diu perquè la mata simbolitza la inconstància.. DCVB, Mall.

Matar aranyes *loc. v.* Passar el temps sense fer feina. DCVB, Mall.

Matar de fam *loc. v.* Fer patir molta fam. DCVB.

Matar dos ocells amb un tret *loc. v.* Aconseguir dos objectius amb una sola gestió. DCVB. **Variants:** **Matar dos pardals d'un tret** *loc. v.* DCVB. **Matar dos pardals amb una pedra** *loc. v.* DCVB.

Matar el cuc de l'orella *loc. v.* Molestar molt amb la insistència d'una cosa que es repeteix. *Vos dich que n'hi hauria per fer es cuch de s'oreya malalt an es sords y tot*, Ignor. 1. DCVB, Mall. **Fer es cuc de s'orella malalt** *loc. v.* DCVB.

Matar el cuc *loc. v.* Menjar o beure un poc en dejú, abans de l'hora normal d'esmorzar. *Tres pagesos que tots tres havian mort es cuch a s'aturada*, Roq. 11. *Que no'm donaries alguna cosa per a matar el cuc?*, Víct. Cat., Ombr. DCVB, Cat., Val., Bal. **Variants:** **Trencar el cuc** *loc. v.* DCVB.

Matar el porc en divendres, a algú [Matar es porc en divendres, a algú] *loc. v.* Fer-li una feta inconvenient per a ell, desbaratar-li els seus projectes, fer-li una mala passada.. DCVB, Mall.

Matar hores *loc. v.* Passar el temps sense fer res de bo; perdre el temps. DCVB.

Matar la gana *loc. v.* Menjar un poc mentres s'espera una menjada més abundant. DCVB.

Matar la vaca per desmamar el vedell *loc. v.* Destruir la causa per suprimir l'efecte. DCVB.

Matar o apagar la pols *loc. v.* Deixar caure aigua en terra de manera que aturi la pols d'alçar-se. *Ha fet un ruixat que tot just ha arribat a matar la pols.* DCVB.

Matar o Morir com a xinxes *loc. v.* matar o morir en gran quantitat. *La gica... així com veu que's mataven com a jinjes, li agarrà una pataleta,* Rond. de R. Val. 73. DCVB.

Matar un poll *loc. v.* Pegar-li damunt el cap. DCVB. **Variants:** **Matar polls a algú** *loc. v.* DCVB.

Matar-se les puces plegats *loc. v.* Tenir dues persones una amistat molt íntima o freqüentar-se molt. DCVB, Mall.

Matí de boira, tarda de sol *par.* DCVB.

Matí de boira, tarda de sol *par.* DCVB.

Matiner de gener, gastador d'oli *par.* DCVB.

Me fa mil honres, i a mi cinc-centes me basten *loc. v.* Es diu quan se sap que algú par.la malament d'altri en absència o quan s'agraeix un compliment hipòcrita. *ap. Aguiló Dicc.* DCVB, Mall.

Me som untat i no he begut oli *en.* Es diu quan s'han sofert els perills o molèsties d'una empresa sense arribar-ne a assolir els beneficis. DCVB.

Medecina d'un dia, no fa via *par.* Significa que els medicaments s'han de prendre amb insistència perquè siguin eficaços. DCVB, Mall.

Medecina de defora no fa mal *par.* Suposa que els medicaments d'aplicació externa no poden perjudicar. DCVB, Men.

Mel en la boca, i guarda la bossa *par.* Recomana que es tracti amb amabilitat els qui demanen diners o favors, però sense esser massa condescendents o concedir-los-ho. DCVB.

Mel i mató (ser) *loc. adj.* Ser una cosa deliciosa. DCVB. **Variants:** **Mel i mantega (ser)** *loc. adj.* DCVB.

Meló i casament, fer-hi un pensament *par.* Vol dir que el resultat d'un matrimoni és tan incert com el gust d'un meló que encara no ha encetat. DCVB, Mall.

Meló i casament, o l'err o l'avenc *par.* Vol dir que el meló i el matrimoni són coses de les quals no se sap si són bones o dolentes fins que les han provades. DCVB, Mall. **Variants:** **Es meló i es casament, solen enganar sa gent** *par.* DCVB, Men.

Melons i criades, cerca'ls, no els comanes *par.* Vol dir que els melons i les criades són coses molt difícils d'encetar. DCVB, Mall.

Menar algú a barrades o a cops, etc *loc. v.* Maltractar-lo contínuament. DCVB.

Menar algú a la sota *loc. v.* Comportar-se amb ell de mala manera, molestar-lo.. DCVB, Mall.

Menar algú de prop *loc. v.* Tenir-ne cura rigorosa, vigilar-lo, no fiar-se'n. DCVB.

Menar algú per noves *loc. v.* Entretenir amb conversa. L'escrit deya que retengués l'enfant e'l menàs per noves tant que migdia fos passat, Fill Senescal 123. DCVB.

Menar associat, un bosc *loc. v.* No deixar-lo créixer, tallar-li les soques abans que cresquin (Mall.). DCVB, Mall.**Variants:****Dur associat, algú** *loc. v.* *Quant el tengué ben associat li va tayà ses arpes* Roq. 36. *Al cap d'una hora... de tenirme associat y a l'estaqueta i de ferme fondre la paciència*, *Penya Mos. III, 117.*). 1. DCVB.

Menar es ca magre *loc. v.* Anar prim, mancat d'aliment o de recursos. DCVB, Mall.

Menar es molí alt *loc. v.* DCVB, Mall.

Menar es molí alt *loc. v.* Treballar amb pressa excessiva. *Aquest nom mos obliga a no menà es mulí tan alt, a llaurà dret. a no fé feyna d'embarch.*, Roq. DCVB.

Menar l'ui al bou *loc. v.* Estar alerta, vigilar. DCVB. Rond. Mall.: *Si un no els està ben alerta, si un no else mena l'ui al bou, i no else vetla bé es ble, com se'n tem les ha perduts de vista.* 'Es soldat de Marina'

Menar qualcú pel cabestre *loc. v.* Menar-lo subjecte, no donar-li gaire llibertat per evitar que surti de la llei o de la rectitud moral. (Mall.). DCVB, Mall.

Menar-la *loc. v.* Estar embriac o pres de malaltia. «Ja la mena!». DCVB.

Mengem i beguem, que a la mort ja arribarem *par.* Recomana aprofitar bé la vida, ja que la mort és segura. DCVB.**Variants:****Mengi jo i begui i jugui a la vasa, en acabar-me, tot s'acaba** *par.* DCVB.**Mengi jo i begui i jugui a la vasa, en acabar-me, tot s'acaba** *par.* Es diu per indicar despreocupació envers les coses de demà. DCVB.

Menja bé i caga fort, i no tinguis por de la mort *par.* DCVB.

Menja el pa variat, i beu el vi usat *par.* Significa que convé beure sempre la mateixa classe de vi. DCVB.**Variants:****El vi usat, i el pa, mudat** *par.* DCVB.

Menja panses (o cues de pansa), i hi pensaràs *loc. v.* Es diu al qui ha de recordar-se d'una cosa i no està segur de no oblidar-se'n. DCVB.

Menja, beu i estoja es doblers *par.* Màxima de l'egoisme perfecte. DCVB, Men.

Menja, gat, que tot ho pagaràs plegat *par.* Es diu al·ludint als qui estan en el poder o en l'abundància, però exposats a decaure. DCVB.**Variants:****Menja, menja, gat, sardina, que ja et picarà l'espina** *par.* Significa que el qui s'aprofita de les coses agradables també ha de sofrir les conseqüències desagradables. DCVB.

Menjada feta, amistat desfeta *par.* Griera Tr. DCVB.

Menjar a cremadent *loc. v.* Menjar precipitadament, encara que la vianda cremi. DCVB.

Menjar a gust, i vestir a l'ús *par.* Recomana que es mengin coses agradables i que es portin vestits de moda. DCVB.

Menjar a qualcú una espatlla *loc. v.* Menjar o viure a despeses d'ell. Figuera Dicc. DCVB.

Menjar amb dos plats *loc. v.* Tenir dues intencions. DCVB.

Menjar amb el ulls o amb la vista *loc. v.* Mirar àvidament *Així que tenia lleure d'alçar el cap, ja estava menjant-se-la amb els ulls*, Ruyra Pinya, i, 43. DCVB

Menjar amb els ulls o amb la vista *loc. v.* Tenir gana o desgana de menjar segons la bona o mala presentació de les viandes. DCVB. *Com diu que n'hi ha que mengen per la vista!*, Pons Auca 145.

Menjar amb gust, i vestir a l'ús *par.* Norma per a viure bé. DCVB.

Menjar amb rebuig *loc. v.* Menjar de mala gana, sense apetit. "Això me fa rebuig" això em repugna. DCVB.

Menjar amb un mos o amb dos mossos *loc. v.* Menjar ràpidament, sense passar temps, mastegant. DCVB.

Menjar com un conill *loc. v.* Menjar molt i de pressa. DCVB.

Menjar com un llop *loc. v.* Menjar excessivament. DCVB. **Variants: Menjar com un bou** *loc. v.* Menjar molt. DCVB. **Menjar com un trabuc** *loc. v.* Esser molt menjador, menjar excessivament. DCVB.

Menjar com un pinsà, o com un ocellet, o com un pardalet *loc. v.* Menjar poc. DCVB.

Menjar com una titina *loc. v.* Menjar molt poc. DCVB.

Menjar de balles *loc. v.* Imposició que feien els senyors damunt els pagesos, de significació poc clara, i que fou abolit pel rei Ferran V en la famosa sentència arbitral de l'any 1486. *Ni tampoc los dits senyors pugan compellir los pagesos a vsos appellats cussura, enterca alberga, menjar de balles, pernas de carnsalada*, Pragm. Cat. 130. DCVB.

Menjar de cap de dent *loc. v.* Menjar a poc a poc i sense gana. DCVB.

Menjar de cap de dent *loc. v.* Menjar amb poca gana, masticant a poc a poc i sense delit. DCVB.

Menjar de gust *loc. v.* Prendre plaer en el menjar. *Reia més i més de gust*, Vict. Cat. Ombr. 46. DCVB.

Menjar de la mateixa olla *loc. v.* Estar bons i sans tots els d'una casa. DCVB.

Menjar el pa d'algú *loc. v.* Esser el seu criat o empleat, estar a sou d'ell. DCVB.

Menjar el pa de l'ase *loc. v.* Guanyar-se la vida servint, fent de criat. DCVB.

Menjar el pa fins a les crostes *loc. v.* Esser vell però guanyar-se la vida, no viure a despeses dels joves. DCVB.

Menjar faió *loc. v.* Esser beneit, estúpid. DCVB. Rond. Mall.: *Criat dins ses erasses, i que menjava faió per llarg. L'amo de So Na Moixa' Però vaja quins papalomeos que sóu! Ell com que hàgeu menjat faió! 'En Pere Poca-por'* **Variants: Afectat de faió (ser)** *loc. adj.* Rond. Mall.: *Que no volia per genre cap pelacanyes ni cap torrapipes ni cap babaluet assoleiat i afectat de faió, sinó que fos un estornell de pèl arreveixinat, llevent, desxondit, que pesàs es sol abans de sortir, que ningú li pogués menjar sopes damunt es cap. 'Sa llampria meravellosa'* **Semblar, algú, que ha menjat faió** *loc. v.* Semblar beneit, esser estúpid. *Ell com que hàjau menjat fayó!*, Alcover Rond. II, 103. DCVB, Mall.

Menjar fideus *loc. v.* Esser molt xerraire. DCVB.

Menjar fins a tocar-s'ho amb so dit *loc. v.* Menjar fins a afartar-se excessivament. DCVB. *I menja qui menja peres, fins que les tocà amb so dit. 'Es jai de sa barraqueta'*

Menjar fins que s'ho toquen amb el dit *loc. v.* Menjar excessivament, fins a omplir-se massa. DCVB.

Menjar hi hagi al colomar, que coloms no en mancaran *par.* Vol dir que sempre es troben sirvents i gent addicta si la paguen bé. Gomis Zool. 242. DCVB.

Menjar i beure, sentat; i dormir, de costat *par.* DCVB.

Menjar i gratar, tot és començar *par.* DCVB.

Menjar i jeure, vida de porc *par.* Es diu per recriminar els qui no pensen més que en la vida còmoda. DCVB.

Menjar i treballar és vida de bon cristià *par.* DCVB.

Menjar la sopa boba *loc. v.* Menjar sense treballar per a guanyar-se l'aliment. DCVB. **Variants: Menjar la sopa boba** *loc. v.* Menjar sense treballar per guanyar-s'ho. DCVB.

Menjar les figues de verd en verd *loc. v.* Menjar-les quan encara els manca molt per a madurar. DCVB.

Menjar massa salat o coent, emmalalteix la gent *par.* DCVB.

Menjar menys que un pardal *loc. v.* Menjar molt poc. DCVB.

Menjar més que un mal lleig, o que un mal gra *loc. v.* Menjar massa. DCVB.

Menjar molt i bo, drecera per la mort *par.* DCVB.

Menjar molt i pair bé, no pot ser *par.* Vol dir que els excessos solen dur males conseqüències. DCVB.

Menjar o afartar-se com un porc *loc. v.* Menjar excessivament o de manera indecorosa. DCVB. **Variants:** **Afartar-se com un porc** *loc. v.* DCVB. **Un porc malfart (ser)** *loc. nom.* DCVB.

Menjar pa de cony *loc. v.* Viure dels diners guanyats amb comerç carnal de la dona, de la filla, etc.. DCVB.

Menjar pa de noccs *loc. v.* El primer temps que segueix al casament. DCVB. Rond. Mall.: *A on se passava sa vida sa mare d'En Joanet amb so negret, que encara menjaven pa de noccs.* 'El rei sabi'

Menjar pa i arengades *loc. v.* Menjar pobrament. Aladern Dicc. DCVB.

Menjar pa i trinxet *loc. v.* Menjar pa tot sol, sense companatge. DCVB, Mall.

Menjar pa que no gisca *loc. v.* Menjar a despeses d'altri, o tenir paga de l'Estat, de la comunitat. DCVB, Mall. **Variants:** **Menjar pa que canta** *loc. v.* DCVB, Mall..

Menjar pels ulls *loc. v.* Dspertar-se l'apetit per allò que es veu, per la presentació més que per la substància que té. DCVB.

Menjar poc i pair bé *par.* Es diu per recomanar que es fugi de les exageracions o entusiasmes excessius. DCVB.

Menjar prim *loc. v.* Menjar escassament o de poca substància. DCVB.

Menjar sopes dalt es cap a algú *loc. v.* Superar-lo, ser-li molt superior DCVB. Rond. Mall.: *Ja ho crec poc, que voltros me tragueu res a mi ni que me mengeu mai sopes dalt es cap, per dematí que vos aixequieu!* 'La Princesa Aineta'

Menjar terra *loc. v.* Esser mort. DCVB.

Menjar terra o Podrir terra *loc. v.* Esser mort. «Els teus oncles ja mengen terra». DCVB.

Menjar tots d'una mateixa olla *loc. v.* Estar sans tots els d'una casa, no haver-n'hi cap que no mengi com els altres. DCVB, Mall.

Menjar tots en un plat *loc. v.* Esser molt amics. DCVB. **Variants:** **Menjar tots en el mateix plat** *par.* Esser molt amics. DCVB.

Menjar una cosa amb la vista *loc. v.* Tenir-ne gran desig. DCVB.

Menjar una cosa amb quatre grapades *loc. v.* Fer-la molt aviat. DCVB.

Menjar-se (o beure's) el fetge d'algú *loc. v.* Prendre-li o voler-li prendre els béns, o tenir-ne molta enveja. *Beuien-me los fetges e quant he*, Coll. dames 660. DCVB.

Menjar-se (o tirar-se) la partida *loc. v.* Adonar-se d'una cosa, preveure-la o comprendre-la malgrat que estigués dissimulada. *Na Margalida, que es va tirar sa par.tida tot d'una, quedà freda*, Rond Eiv. 94. DCVB.

Menjar-se a besades, algú *loc. v.* Acaronar-lo extremosament. *Jo estimava tant sa meua dona, que la m'hauria menjada a besades*, Ignor. 72. DCVB. **Variants: Menjar-se a petons, algú** *loc. v.* DCVB. **Menjar-se a besos, algú** *loc. v.* Era cosa de menjar-se-la a besos, Llorente Versos 242. DCVB. **Menjar-se a festes, algú** *loc. v.* Veure una criatura, fos de qui fos, y menjar-se-la a festes, era tot una cosa, Pons. DCVB.

Menjar-se algú a picades *loc. v.* Renyar-lo molt i donar-li mala vida. DCVB.

Menjar-se algú de viu en viu *loc. v.* Consumir-ne les forces, la salut, el patrimoni, etc. DCVB.

Menjar-se algú pels peus, o pels garrons, o de viu en viu *loc. v.* Causar-li gran despesa, consumir els seus recursos. DCVB.

Menjar-se amb els ulls quelcom o algú *loc. v.* Mirar una cosa o persona molt fixament, àvidament, amb gran atenció o desig. DCVB.

Menjar-se cru qualcú *loc. v.* Matar-lo, aniquilar-lo (es diu hiperbòlicament). *En sortint me'l menjo cru*, Vilanova Obres, xi, 250. *Y en duya una migraña dins es cos, qui el se menjava cru*, Aguiló Rond. de R. DCVB

Menjar-se el pa fins a les crostes *loc. v.* Aprofitar bé els pocs recursos de què es pot disposar. DCVB.

Menjar-se el pa molt amargant *loc. v.* Guanyar-se la vida penosament, amb molt de treball. DCVB.

Menjar-se els colzos *loc. v.* No tenir de què menjar, ésser extremadament pobre. DCVB, Mall.

Menjar-se els ferros dels fogons *loc. v.* Menjar molt i de tota mena de cosa; tenir gran fam. DCVB, Mall.

Menjar-se els fetges d'algú *loc. v.* Tenir-li un odi mortal. DCVB.

Menjar-se l'ham *loc. v.* Creure's una cosa falsa, deixar-se enganyar. DCVB.

Menjar-se la partida *loc. v.* Endevinar allò que hi ha ocult, comprendre una cosa que estava amagada. DCVB.

Menjar-se les flors i deixar les agostenques [Menjar-se ses flors i deixar ses agostenques] *loc. v.* Pendre la part bona i deixar la dolenta. (Mall.). *¡Bona som jo per fer fer sa somereta a ningú, y per menjarme ses flors y no voler ses agostenques* Alcover

Rond. i, 288. DCVB. Rond. Mall.: *Ja he sabut massa d'es companyó; i bona som jo per fer fer sa somereta a ningú, i per menjar-me ses flors i no voler ses agostenques!*. ‘Sa raboa i s'eriçó’

Menjar-se les paraules *loc. v.* Ometre'n algunes en parlar o en escriure, per defecte de pronúncia o d'atenció, per ofuscació, etc. DCVB.

Menjar-se les ungles *loc. v.* Patir fam, no menjar a bastament. / Viure en extrema misèria *Que'ns avem menjades les ungles enguany*, doc. a. 1508 (BSAL, x, 316). DCVB, Mall..

Menjar-se lo que es treu del ventre *loc. v.* Patir fam i haver de menjar qualsevol cosa. DCVB.

Menjar-se un llinatge *loc. v.* Menjar excessivament. *Una gana capaç d'engolir-se un llinatge* Galmés Flor, 50. DCVB, Mall.

Menjar-se una cosa com a murtons de floquet *loc. v.* Menjar-la amb avidesa, amb molt de gust. *Y sap que s'engolixen qualsevol mentida com a murtons de floquet*. Aurora 227. DCVB, Mall.

Menjar-se uns amb els altres *loc. v.* Estar en gran discòrdia. DCVB.

Menjar-se, quelcom, amb sos uis *loc. v.* Tenir-ne gran desig. DCVB. Rond. Mall.: *Sobretot el Rei que se plantà davant ella, i la se mirava tan arreu, que com que la s'hagués de menjar amb sos uis*. N'Estel d'or. **Variants:** **Menjar-se amb sa vista** *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: *Aquest se posa mira qui mira sa pintura, com si la s'hagués de menjar amb sa vista, fins que diu a son pare*. ‘Una pobileta i un Joanet’

Menjar, servir; i dormir, en llit *par.* Indica les condicions perquè el menjar i el dormir siguin perfectament agradables. DCVB.

Menjaria moles de molí *loc. v.* Es diu del qui menja molt. DCVB.

Menjaria ses claus de Sant Pere *loc. v.* Es diu d'un que menja excessivament. DCVB.

Menstrat, a ton cabal *par.* DCVB.

Menta, dona calenta *par.* DCVB, Men.

Mentida pura, pecat etern; qui diu mentides, se'n va a l'infern *par.* Es diu com a protesta contra algú diu una mentida evident. DCVB, Men.

Mentir (algú) tan alt com és *loc. v.* És una manera d'exagerar el fet que algú ment. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *-Parlem clars. Aquesta dona m'ha dit que éreu fiis seus. -Ment tan alta com és! Digueren aquells dos*. ‘Sa jaia gri’

Mentir com l'ànima de Judes *loc. v.* Mentir malèvolament. Ser molt fals, traïdor o mentider (Mall.). DCVB, Mall. Rond. Mall.: *-Uep! Aqueixs homos menten com l'ànima de Judes; si haguessen dit ver, se serien avenguts, perquè sa veritat no és més que una*. ‘Ses tres flors’ *Es tres polissons negaven com l'ànima de Judes, jurant o perjurant que era així*

com ells deien. ‘En Juanet de l’Onso’2. **Variants: Negar com l'ànima de Judes** *loc. v.* Rond. Mall.: *Es tres polissons negaven com l'ànima de Judes, jurant o perjurant que era així com ells deien.* ‘En Juanet de l’Onso’

Mentir pel coll *loc. v.* Mentir descaradament, enormement. DCVB. **Variants: Mentir per la nou del coll** *loc. v.* Dir grans mentides. DCVB.

Mentir per la barba *loc. v. ant.,* mentir descaradament. *Tot altre hom... qui diga açò ment per la barba,* Pere IV, Cròn. 268.

Mentre cria la dida, bona vida; quan la criatura és criada, ni dida ni dinada *par.* Griera Tr. DCVB.

Mentre dura, vida i dolçura *par.* Vol dir que cal donar-se bona vida, mentre sia possible. DCVB, Mall.

Mentre hi ha vida, hi ha esperança *par.* DCVB.

Mentre hi ha vida, hi ha esperança *par.* Vol dir que mentres no som morts, podem trobar solució a les dificultats. DCVB.

Mentre hi hagi calçons, que no paguin folgons *par.* DCVB, Men.

Mentre hi haja llaunes, es faran embuts *par.* Vol dir que mentre hi hagi homes es faran coses capritxoses o genials. DCVB, Eiv.

Mentres corden no nuen *par.* Vol dir que no es poden fer dues feines a la vegada. DCVB, Mall. **Variants: Mentres nuen, no fan corda** *par.* Vol dir que no es poden fer dues feines al mateix temps. DCVB, Mall.

Mentres el ca pixa, la llebre fuig *par.* Es refereix a la inconveniència d'aturar-se en un negoci quan el tenen ben encaminat. DCVB.

Mentres el gener passa, deixa la caça *par.* DCVB.

Mentres és cald, se pela *par.* Vol dir que les coses s'han de fer prest, abans que no passi l'oportunitat. (Cat. Men.). DCVB, Cat. Men.

Mentres esperen no hi ha que frissar *par.* Ho contesta aquell a qui han dit que faci via perquè l'esperen. DCVB, Mall.

Mentres filen, no debanen *par.* Vol dir que no es poden fer al mateix temps dues feines. DCVB, Mall., Men.

Mentres filen, no debanen *par.* Vol dir que no es poden fer bé dues feines al mateix temps. DCVB, Men.

Mentres hi hagi ases, aniré a cavall *par.* Gomis Zool. 22. DCVB.

Mentres hi haurà campanes, hi haurà dones mundanes *par.* DCVB, Men.

Mentres hi haurà món, hi haurà què dir *par.* Significa que molta gent malparla dels seus parents, però no tolera que altri en malparli. DCVB, Mall., Men.

Mercat de Calaf *loc.nom.* Nom que es dóna a un lloc on hi ha molt de soroll o moviment de gent. Genís Julita 99.

Merda d'ase no put *par.* DCVB, Mall. **Variants: Merda de vedell no put tot lo dia** *par.* Vol dir que totes les coses arriben a perdre virulència o intensitat amb el pas del temps. DCVB, Mall. **Variants: Merda de vedell no fuma tot lo dia** *par.* Vol dir que no cal atribuir a les coses més importància que la que tenen. DCVB, Men.

Merèixer cremar i ventar les cendres *loc. v.* Esser molt dolent moralment. DCVB, Mall.

Merèixer una estàtua *loc. v.* Esser molt honrat o molt digne d'elogi. DCVB.

Més adormit que un sauló *loc. v.* Es diu d'una persona o animal que dorm molt profundament. DCVB, Mall.

Més afectat d'homos que un gat de formatge (ser) *loc.adj.* Comparació que posa de manifest el gust de menjar una determinada cosa, concretament els homes. Rond. Mall.: *Hi ha una serp de set caps, més afectada d'homos que un gat de formatge, i que los se passaria sencers? 'L'amor de les tres taronges'*

Mes aferrat que una pegellida (estar) *loc.adv.* Fortament adherit. DCVB. Rond. Mall.: *Però En Juanet, més aferrat que una pegellida, no caigué mai. 'Es tres germans i es nou gegants'*

Més aficadís que un ca de bou (ser) *loc. adj.* Comparança popular. Marroig Dicc. DCVB.

Més aficadís que un ca de bou (ser) *loc.adj.* Molt aficadís, tallant. DCVB. Rond. Mall.: *Tot reblit de pues(...), ben afuades que eren i ben llargues. Feien cara de més aficadisses que un ca de bou. 'L'amor de les tres taronges'*

Més agre (o més amarg) que fel (ser) *loc. adj.* Ser molt amargant. DCVB.

Més alegre que una nit de trons i llamps (ser) *loc. adj.* Ser malcarat i de mal geni. DCVB, Mall.

Més alegre que unes xeremies *loc. adv.* Molt alegre (Mall.). *Vatmos-t'aqui entre voltros de bell nou, més contents qu'un Pasco, sans com un gra d'ay, y més alegres qu'unas xeremies.*, Roq., prosp. DCVB, Mall.

Més alt que la forca (ser) *loc. adj.* Ser una persona molt alta. DCVB, Mall.

Més alt que un paller *loc.adj.* Es diu d'una persona molt alta. DCVB.

Més amarg que la fel *loc. adj.* Comparança per significar molta amargor. DCVB, Cat. Val. Bal. **Variants: Més amarg que retrama** *loc. adj.* DCVB, Eiv.

Més antic (o més vell) que el pastar (ser) *loc. adj.* Ser molt vell, molt antic. *Vos assegureu que es vi és més antich que es pastar*, Roq. 15. DCVB.

Més antic que l'anar a peu *loc. adj.* DCVB, Cat., Val. Bal. **Variants:** **Més antic que es pastar** *loc. adj.* DCVB, Bal.

Més ase que en Taleca (ser) *loc. adj.* En Taleca o en Pere Taleca és el nom d'un personatge de comèdia popular, que es pren com a símbol de la beneitura. S'aplica a una persona molt curta d'enteniment. DCVB. / Ser molt estúpid. DCVB, Mall., Men. **Variants:** **Més ase que en Pere Taleca (ser)** *loc. adj.* DCVB.

Més aviat s'agafa un mentider que un coix *par.* DCVB, Mall.

Més aviat se sap el mal que el bé *par.* DCVB, Mall.

Més bell que un sol (ser) *loc. adj.* Comparança que s'aplica a persona o cosa molt bella, o lluent, o dotada d'alguna qualitat extraordinària. DCVB. *Guaita per una finestra una fadrineta d'una quinzena d'anys, més bella que un sol, fila qui fila.* 'S'infant que feia vuit' **Variants:** **Com un sol (ser)** *loc. adj.* DCVB. Rond. Mall.: *Com veren es vaixell de vidre, que resplendia com un sol, tota la ciutat s'abocà en es moll.* 'En Ferrandí'

Més beneit que dat a fer (ser) *loc. adj.* DCVB, Mall. **Variants:** **Més beneit que en Pere Taleca (ser)** *loc. adj.* Ser molt curt d'enteniment. DCVB, Mall. **Més beneit que En Pep de Na San (ser)** *loc. adj.* DCVB, Mall. **Més beneit que es pa de municipi (ser)** *loc. adj.* Ser molt curt d'enteniment. DCVB, Mall. **Més beneit que una espardenya (ser)** *loc. adj.* Ser molt curt d'enteniment. DCVB, Mall.

Més beneit que En Pep de Na san (ser) *loc. adj.* Molt curt d'enteniment. DCVB. Rond. Mall.: *Afectat de faió, més beneit que En pep de Na Sen no sabia mai quin dia havia menjat pa, i li porien donar entenenent que la Mare de Déu havia nom Joana, que Sant Cristòfol era nan i que ets ases volaven.* 'En Pere de sa xuia' **Variants:** **Més beneit que pa de municipi (ser)** *loc. adj.* Molt beneït. DCVB. Rond. Mall.: *-Bono! ¿Com he de sortir jo a discutir amb negú, si no sé per què me seny amb sa man dreta? Si som més beneit que es pa de municipi!.* 'Es moro i es ...'

Més beneit que una sabata *loc. adj.* Es diu d'una persona molt curta d'enteniment. DCVB. **Variants:** **Més ase que una sabata** *loc. adj.* DCVB. **Més ruc que una sabata** *loc. adj.* DCVB.

Més blan (o més moll) que una figa flor *loc. v.* Molt fluix, o delicat, o mancat d'energia. *Tornant-se més blanets que les figues sechols (figues de color de dolsayna, molt primerenques y bones*, Caps y sent. 22. DCVB

Més blan que un cotó (estar) *loc. adv.* Estar molt amansit, sense irritació. DCVB, Mall.

Més blan que un cotó (estar) *loc. adv.* Estar molt amansit, sense irritació DCVB. Rond. Mall.: *Damunt les onze se'n vénen En Juanet i ets altres dos, i me troben N'Escardapenyas més blan que un cotó, tot copejat.* 'En Juanet de l'Onso'

Més blanc que la llet, o que un glop de llet *loc. adj.* Molt blanc. DCVB.

Més blanc que un paper d'escriure *loc.adj.* Es diu d'una cosa molt blanca. DCVB.

Més brut que l'orella d'un confés (ser) *loc. adj.* Ser molt brut. DCVB, Mall.

Més brut que un viró *loc.adv.* Es diu d'una persona o animal que va molt brut. DCVB.

Més brut que una garba de faves (Ser o Estar) *loc. adj.* Es diu d'una persona o cosa molt bruta. DCVB, Mall.

Més cabeçut que un forc d'alls (ser) *loc. adj.* Ser molt caparrut. DCVB, Mall.

Més caçador que l'escopeta (ser) [Ser més caçador que s'escopeta (ser)] Ser molt afectat de caçar. *loc. adj.* DCVB, Mall.

Més caga un bou que cent orenetes *par.* Vol dir que fa més feina o té més eficàcia una persona o cosa gran i poderosa que moltes de petites o dèbils. DCVB, Cat., Mall., Eiv.

Més calent que un forn (ser) *loc. adj.* Ser un lloc extremadament calent. DCVB.

Més callat que ses campanes (ser) *loc. adj.* Ser massa xerrador. DCVB.

Més caparrut que un forc d'alls (ser) [Més caparrut que un forc d'ais] *loc.adj.* Molt caparrut. DCVB. Rond. Mall.: *-Jo vos ho diré -diu aquell botador-. Aquesta dona meua és així com Déu l'ha feta, més caparruda que un forc d'ais.* 'Ses dones bambes'
Variants:**Més cabeçut que un forc d'ais (ser)** *loc.adj* Molt caparrut. Rond. Mall.:*Això era un pescador de canya, més retut que un ase de sínia que el prenen p'es cuiro, més magre que unes banastres, i més cabeçut que un forc d'ais.* 'En Ferrandí'

Més caparrut que una mula (ser) *loc. adj.* Ser molt tenaç o difícil de convèncer. DCVB.

Més capbuit que un rafel (ser) *loc. adj.* Tenir molt poc enteniment. DCVB.

Més carregat d'infants que un ase vell de mosques (anar) *loc.adv.* Es diu d'algú que té molts de fills. DCVB.Rond. Mall.:*Això era un homo de Son Servera, que havia nom el sen Tomeu, més pobre que un gri i més carregat d'infants que un ase vei de mosques.* 'Es canyamet, s'Ase i sa Serra-Porra'

Més clar que l'aigua (ser) *loc. adj.* Ser evident, o parlar amb molta franquesa, sense pal·liatius. DCVB

Més clar que l'aigua (ser) [Més clar que s'aigo] *loc.adj.* Que es deixa entendre molt bé DCVB. Rond. Mall.:*Tothom xerra, i diuen que es més clar que s'aigo que una al.lotat trobada dins una mata a un bosc no pot esser més que una polissona.* 'Sa comtessa sense braços'

Més clos que una castanya (ser) *loc. v.* Ser molt tancat, molt mal d'obrir (Mall.). DCVB, Mall

Més complit que una mànega de frare (ser) *loc. adj.* DCVB, Eiv.

Més conegut que en Boira (ser) loc. adj. Ser molt conegut de la gent. DCVB, Mall.

Més conegut que es mal diner (ser) loc. adj. Ser molt conegut. DCVB, Mall.

Més content que un ca amb un os (estar) loc. adj. Estar molt satisfet, contentíssim de posseir una cosa. DCVB. **Variants:** **Més content que un Pasco (estar) loc. adj.** DCVB, Mall., Men.. **Més content que si hagués d'anar a noces (estar) loc. adj.** DCVB, Mall.

Més content que un ca amb un os (estar) loc. adj. Estar molt satisfet de la possessió d'una cosa. DCVB. Rond. Mall.: *En Pere més content que un ca amb un os i amb sa bossa ben plena de diners, pega bot dalt sa somera.* 'En Joan des fabiolet' **Variants:** **Més content que un Pasco (estar) loc. adj.** Rond. Mall.: *Quan va esser a baix, troba sa barrequeta que havia demanada; i, més content que un pasco, s'hi muda amb sa dona i ets infants.* 'En Juanet de sa gerra'. **Més xalest que un pasco (estar) loc. adj.** DCVB. Rond. Mall.: *I los dóna ses quinze lliures; i més xalests que un Pasco se'n van a fer ses acabaies, a menjar-se sa jerreta de mel.* 'Sa raboa i s'eriçó' **Més mès que un ca amb un os (estar) loc. adj.** DCVB. Rond. Mall.: *Dins una estoneta, més mès que un ca amb un os, i amb sa bava que li queia, a's mig de sos companyons.* 'S'Hortolà de S'Hort des Gabre' **Més satisfet que un ca amb un os (estar) loc. adj.** Rond. Mall.: *Rond. Mall.: Sempre la tenien davant es mirai, contemplantse a si mateixa; i desiara que deia - Mirai, ¿som bella? - Sí, senyora Reina! Deia es mirai. (...) I la dona quedava més satisfeta que un ca amb un os.* 'Na Magraneta'

Més content que un gat amb dues rates loc. v. Es diu d'una persona que manifesta gran satisfacció. DCVB.

Més content que un gat amb una rata loc. adj. Molt satisfet. DCVB. **Variants:** **Més content que un gat amb dues rates loc. adj.** DCVB **Més content que un gat amb un lleu loc. adj.** DCVB

Més corre una gota de sang que un riu d'aigua par. Significa que l'amor entre parents sol esser més poderós que moltes altres passions. DCVB.

Més costa mal viure que ben viure par. Significa que l'ordre i la reglamentació, encara que portin alguna molèstia, en definitiva resulten més còmodes que l'excés i el desordre. DCVB.

Més costa un vici que dos infants par. DCVB, Mall.

Més covard que un conill (ser) loc. adj. Ser molt covard.. DCVB, Mall.

Més cremat que un cabo de reialistes loc. adj. Molt irritat, encès d'ira. (Mall.). DCVB, Mall. **Variants:** **Més cremat que una espardenya loc. adj.** Molt irritat, encès d'ira. DCVB, Mall.

Més cremat que un misto (estar) loc. adv. Estar molt irritat, furiós. DCVB, Mall. **Variants:** **Més cremat que un dobler de mistos (estar) loc. adv.** DCVB. **Més cremat que un cabo de realistes (estar) loc. adv.** DCVB. Cat., Val., Bal.

Més cuitor que les guixes (ser) [Més cuitor que ses guixes (ser)] *loc.adj.* Persona molt frisoosa, impacient, que vol fer o vol que es facin les coses molt de pressa. DCVB. Rond. Mall.:*Una altra vegada s'hi miraran més en so comprar! Ell són més cuitors que ses guixes!*. 'S'estudiant de sa cova de Salamanca'

Més curt que el dia de Sant Tomàs (ser) *loc. adj.* Ser molt curt, i especialment ser-ho d'enteniment. DCVB.**Variants:****Més curt que una mànega de guardapits (ser)** *loc. adj.* Ser molt curt, especialment d'enteniment. DCVB, Mall.

Mes de gener, mes malfener *par.* DCVB, Mall.

Mes de març, pigards *par.* DCVB, Sóller.

Mes de quatre *loc.adv.* Molts. DCVB.

Més delicat que una unglà d'ase (ser) *loc. adj.* Es diu irònicament d'una persona o cosa que no té gens de finor. DCVB.

Més dolç que la mel (ser) *loc. adj.* Ser una cosa molt dolça i agradable. DCVB.

Més dolç que la mel (ser) *loc.adj.* De qualitat superior, agradable, molt saborós DCVB. Rond. Mall.:*Fins i tot sa sang tenia més dolça que la mel!*.N'Espardanyeta'

Més dolent (o més maleït) que la pesta (ser) *loc. adj.* Ser molt dolent, molt maleït, etc. DCVB.

Més dolent que allò que tiren (ser) *loc. adj.* Ser una persona molt dolenta. DCVB. / Hi ha una multitud de comparances populars en què es diu 'Ser més dolent que (o tan dolent com) tal o tal cosa'. DCVB, Mall., Men.**Variants:****Més dolent que una geneta (ser)** *loc. adj.* DCVB, Mall.**Més dolent que sa carn de xinxa (ser)** *loc. adj.* DCVB, Men.**Més dolent que s'auguent de sa pesta (ser)** *loc. adj.* DCVB, Men.**Més dolent que carn de xinxa (ser)** *loc. adj.* Ser molt dolent. DCVB, Mall.**Més dolent que es saïm ranci (ser)** *loc. adj.* Ser molt dolent. DCVB, Mall.**Més dolent que Judes (ser)** *loc.adj.* Ser molt dolent moralment, o, parlant d'infants, molt entremaliat. (DCVB, Mall) .

Més dolent que carn de xinxa *loc.adj.* Es diu d'una cosa o persona molt dolenta. *Arribaren a ser pitjors que carn de xinxa*, Aguiló C., Rond. de R. 13. DCVB, Mall..**Variants:****Més dolent que lo que tiren (ser)** *loc.adj.* Sense cap caire bo. DCVB.Rond. Mall.:*Anava pel món un tal Lluteros, un heretge més polissardo que ses genetes, més dolent que lo que tiren i que el dimoni només li gonyava de banyes.* 'Sant Tomàs i En Lluteros'.**Més xerec que lo que tiren (ser)** *loc. adj* DCVB.Rond. Mall.:*En no esser que tals persones fossen més xereques que lo que tiren o fetes de ses retaiadures de Judes, que sempre sol haver-n'hi qualcuna que el dimoni només li guanya de banyes.* 'La Mare Baleneta'

Més dret que una candela (anar) *loc.adj.* Molt dret, completament recte. DCVB, Mall., Men.

Més dur que una roca *loc.adj.* Es diu d'una cosa o persona molt dura. DCVB.

Més dura l'obra que el mestre que la fa par. DCVB.

Més eixancat que es batle d'Artà (anar) *loc. adv.* Orgullós, ple de satisfacció DCVB. Rond. Mall.: *I aquell caramull de feixos ja és par.tit, tot sol, tira tira cap an es forn de sa viuda, amb En Pere damunt, més eixancat que es batle d'Artà.* 'En Pere d'es Forn'

Més eixerit (o més trempat o més fresc) que un pèsol *loc.adj.* Es diu d'una persona o animal que mostra molta vivesa, molt deixondit. DCVB. **Variants:** **Més trempat que un pèsol** *loc. adj.* DCVB. **Més fresc que un pèsol** *loc. adj.* DCVB.

Més eixut que es bril (ser) *loc.adj.* Totalment eixut, sense gens d'humitat. Avar DCVB. Rond. Mall.: *Amb una gerra perhom per dur-se'n aigo, i se troben es pou més eixut que es 'bril, i ja li diuen.* 'Es tit i sa tita' **Més estret que es Brill (ser)** *loc.adj.* D'un que és molt estret, que a un dobler fa cent nuus perque no li escap, i que s'estima més un dobler que un Sant, diuen 'Es més estret que es Brill'. DCVB.

Més embolicat que una madeixa *loc.adv.* Es diu d'una cosa molt embullada. DCVB.[El DCVB, no transcriu aquesta paraula com a pròpia de Balears)

Més embuiós que una colla d'escrivans (ser) *loc. adj* Que té tendència a fer les coses el més complicades possible i amb males intencions. Rond. Mall.: *Pere de nom, fii d'una pobra viuda, més traïdor que un gat negre, més embuiós que una colla d'escrivans, tort d'un ui.* 'En Pere tort'

Més embustero que en Maians (ser) *loc. adj.* Ser molt mentider. DCVB, Mall. **Variants:** **Més embustero que En Moreu (ser)** *loc. adj.* DCVB, Mall.

Més empegueït que no sé què em diga (estar) *loc.adj.* Molt empegueït. DCVB. Rond. Mall.: *Se'n tornen a ca'l Rei, més empegueïts que no sé què em diga, i contaren es pas.* 'N'Estel d'or' **Variants:** **Més empegueït que el rei porc (estar)** *loc. adj.* Molt avergonyit. Rond. Mall.: *L'homo quedà més empegueït que el rei porc. Hauria esclafat un re amb ses dents. Si hagués tengut es corb allà, s'hi hauria tornat amb ses ungles.* 'Es canyamet, s'Ase i sa Serra-Porra'

Més encès que un bou (estar) *loc. adv.* Estar molt irritat o congestionat. DCVB, Mall.

Més encès que un lleu *loc. adj.* Molt acalorat per haver fet un gran esforç. DCVB, Mall.

Més encès que un misto *loc. adj.* Extremadament irritat. DCVB, Mall. **Variants:** **Més encès que una moneia** *loc. adj.* DCVB, Mall. **Més encès que un lluquet** *loc. adj.* DCVB, Mall. **Més encès que Fra Rigo** *loc. adj.* DCVB, Mall. **Més encès que un pebre de cirereta (estar)** *loc.adj.* Molt vermell. DCVB. **Més enfadat o més cremat que un cabo de reialistes** *loc.adj.* Molt irritat. *Estava més enfadat que un cabo de realistes,* Ignor 76. DCVB. Rond. Mall.: *En trobaren un qui bufava cap an es Molinar; més encès que un pebre de cirereta.* 'En Juanet i es set missatges'

Més endeutat que Sant Pere i Sant Bernat (estar) *loc. adj.* Carregat de deutes DCVB. Rond. Mall.: *Això era un homo més endeutat que Sant pere i Sant Bernat, que no hi veia de cap bolla ni sabia quin cap li anava davant.* 'Un que va fer es mort per no pagar es deutes'

Més endeutat que Sant Pere i Sant Bernat (estar) *loc. adv.* Estar molt carregat de deutes. DCVB, Mall. **Variants: Estar més endeutat que Sant Pere i Sant Feliu (estar)** *loc. adv.* Estar carregat de deutes. DCVB, Mall. .

Més endins són ses cebes *loc.v.* Ho diuen contestant burlescament a un qui s'ha fet mal i diu «ai!». És un joc de paraules que s'aprofita de l'homonímia de la interjecció ai! amb l'ai=all. DCVB, Mall.

Més enravenat que un cuiro d'ego (estar) *loc. adj.* Estar molt tibant o endurit. DCVB, Mall.

Més enredat que un poll *loc.adv.* Molt arrupit, mancat d'energia. DCVB, Mall.

Més entonat que un fesol (anar) *loc.adv.* Molt content i orgullós. DCVB.Rond. Mall.: *I amb to de triumf i més entonat que un fesol, digué.. 'S'Hortolà de S'Hort des Gabre'*

Més es trau llepant que mossegant *par.* Vol dir que convé més anar a les bones que a les males. DCVB.

Més escampat que s'olivar de Canet *loc.adj.* Molt dispers o dividit. *Tenc s'amô més escampada / que s'olivâ de Canet, Pons Llar 81.* DCVB, Mall.

Més espès que es cabells del cap (estar) [Més espès que es cabeis d'es cap (estar)]. *loc.adv.* Es diu de quelcom molt abundant i que es troba dins un espai reduït. DCVB. () *I al punt tot allò va esser ple d'animals i més animals; i estaven més espessos que es cabeis d'es cap. 'Sa llampria meravellosa'* **Variants: Més atapit que es cabeis des cap (estar)** [Més atapit que es cabeis des cap (estar)] *loc. adv.* Rond. Mall.: *¿Què me'n direu? Ell aquell garrot a l'acte quedà florit, però florit de tot, amb unes flors més atapides que es cabeis des cap* 'Ressonàncies de l'Antic Testament'

Més espès que un ramell de pomissó (estar) *loc. adv.* Estar molt atapeïda una cosa. DCVB, Artà.

Més estret que l'abril (ser) [Més estret que es Bril (ser)] *loc. adj.* Ser molt avar (Mall.). DCVB, Mall. / Ser molt avarut o referint-se a l'escassetesa de pluges en el mes d'abril. DCVB.

Més estret que una fulla de pi (ser) *loc. adj.* Ser molt avar. DCVB.

Més estufat que un indiot *loc.adj.* Molt vanitós. DCVB.

Més fa el qui vol que el qui pot *par.* DCVB.

Més fa llàstima d'amic que llança d'enemic *par.* Vol dir que la suavitat té més força que l'amenaça. Amengual Dicc. DCVB.

Més fàcil és trobar una ombra que un vestit *par.* Vol dir que les qualitats naturals són gratuïtes i s'obtenen sense esforç, mentre que els béns fabricats dels homes són més difícils d'adquirir. DCVB.

Més fàcil que beure's un ou (ser) *loc. adj.* Ser una cosa molt fàcil. *Ja saben que és més fàcil que beure's un ou, perdre el concepte*, Rond. de R. Val. 61. DCVB.

Més falaguer que un pern de rifa *loc.adv.* Anar molt lleuger i àgil, amb tota llibertat. *Es vell-marí pega unes quantes remades, més falaguer que un pern de rifa..* ‘En Pere d'es Forn’ **Variants:** **Més falaguer que una espira** *loc.adv.* *Encara no havia acabades aquestes comandacions, com se'n presenta un altre de bell fresc, més falaguer que una espira* ‘¿Val més matinejar que a missa anar?’ **Més falaguer que un estel** *loc. adv.* Anar-se'n molt lleuger i aviat. *N'Aineta p'ets foradins d'ets uis de sa muleta se'n tem, i surt d'allà dins més falaguera que un estel i torna saupar es berenar an el Rei.* ‘Sa muleta de plata’ **Com un estel** *loc.adv.* Amb gran lleugeresa.. Rond. Mall.: *S'aucellet pega enfuïta cap a un finestró obert, ja és defora, i per amunt per amunt com un estel, i ben aviat el perderen de vista* ‘**Més fat que fang (ser)** *loc.adv.* Mancat completament de sal o de condiment agradable DCVB. Rond. Mall.: *Jo l'hi diré per què és que no tast res perquè tot quant me duen és més fat que fang, i no ho puc fer passar.* ‘Es fustet’.

Més fals que Mahoma (ser) *loc. adj.* Ser molt hipòcrita i malevolent. DCVB. **Variants:** **Més fals que Judes (ser)** *loc. adj.* DCVB. **Més fals que l'ànima de Judes (ser)** *loc. adj.* DCVB.

Més fat que fang (ser) *loc. adj.* Ser molt fat, mancat completament de sal o de condiment agradable. DCVB, Mall.

Més fi que l'Escot (ser) *loc. adj.* Ser molt sagaç, viu d'enteniment. DCVB, Val., Mall. **Variants:** **Més fi que l'or portuguès (ser)** *loc. adj.* Molt llest, molt viu d'enteniment DCVB, Eiv.

Més fort, o dur que una penya *loc.adj.* Es diu d'una cosa molt dura. DCVB.

Més fred que neu (ser) *loc.adj.* Hi ha moltes comparacions per a expressar hiperbòlicament que una cosa és freda. DCVB. **Variants:** **Més fred que gel** *loc.adj.* DCVB. **Més fred que una serp** *loc.adj.* DCVB. **Més fred que el nas d'un ca** *loc.adj.* DCVB. **Més fred que la cadena del pou** *loc.adj.* DCVB. **Més fred que marbre** *loc.adj.* DCVB. **Tan fred com gel** *loc.adj.* DCVB. **Tan fred com una serp** *loc.adj.* DCVB. **Tan fred com el nas d'un ca** *loc.adj.* DCVB. **Tan fred com la cadena del pou** *loc.adj.* DCVB. **Tan fred com marbre.** *loc.adj.* DCVB. Rond. Mall.: *Li surt un homonet vei, amb un tassó d'aigo com un crestai, més fresca que la neu, de sa font de Na Ropit.* ‘El Rei En Jaume’

Més fred que una cama-roja (ser) *loc.adv.* Sense coure. Rond. Mall.: *-; Hala, anau-la a veure sa carn, veiam si ho és, cuïta, o què!! Anaren a veure-la, i la trobatren més enravanada que un cuiro i més freda que una cama-roja..* / **Més fresc que una cama-roja (estar)** *loc.adv.* Amb gran tranquil·litat i amb bon estat d'esperit. *L'homo venia més frec que una cama-rotja, y procurá posá pau y tranquilisá aquella gent*, Roq. 6. DCVB, Cast., Mall., Men. Rond. Mall.: *En Pere tot amb u obri ets uis, i, com los se veu enrevoltats, diu més fresc que una cama-rotja.*

Més gat que les parres (estar) *loc. adv.* Estar molt embriac. DCVB.

Més gelós que un mico (ser) *loc. adj.* Ser molt gelós. DCVB.

Més gormand que la paella (ser) loc. adj. Ser molt gormand; es diu perquè la paella sempre sol tenir dins ella coses saboroses. DCVB.

Més hi veuen quatre ulls que dos par. Es diu per justificar la intervenció de dues o més persones en un examen, revisió, estudi d'un assumpte, etc. DCVB. **Variants: Sempre hi veuen més dos que un par.** DCVB.

Més hi veuen quatre ulls que no dos par. Vol dir que és més probable encertar una cosa amb intervenció i opinió de dues persones que d'una tota sola. DCVB.

Més inflat que un calàpet (estar) loc. adv. Estar molt enorgullit, molt satisfet de si mateix. *La mala reyna... estava mes inflada que un calàpet, creentse sa dona mes guapa,* Alcover Rond. i, 104. DCVB.

Més inflat que un calàpet (estar) loc. adj. Enorgullit, molt satisfet de si mateix DCVB. Rond. Mall.: *Mentrestant, la mala Reina, segura, seguríssima de que Na Magraneta era morta i re-demorta, estava més inflada que un calàpet, creent-se sa dona més garrida que hi havia baix de la capa de Déu.* 'Na Magraneta'. **Variants: Més inflat que un lleu amb ceba (anar) loc. adj.** Estar molt orgullós. Molt ufanós, mostrant gran orgull o satisfacció. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *En Pere amb això se vest de metge i ja és partit a passetjar-se per davant cal rei, més inflat que un lleu amb ceba.* 'Dos fiis de viuda' **Més estufat que un lleu amb ceba (anar) loc. adj.** Rond. Mall.: *I ja és partit de d'allà, ben peus alts i més estufat que un lleu amb ceba.*

Més inflat que una lloca (estar) loc. adj. Estar molt estufat, molt ensuperbit o envanit. DCVB. **Variants: Més inflat que un lleu amb ceba (estar) loc. adj.** DCVB.

Més jugador que les cartes (ser) [Ser més jugador que ses cartes (ser)] loc. adj. Ser molt afectat de jugar. DCVB, Mall. **Variants: Més jugador que un cabrit (ser) loc. adj.** DCVB, Mall.

Més jugador que ses cartes (ser) loc. adj. Afectat de jugar DCVB. Rond. Mall.: *Això era un comte més jugador que ses cartes.* 'Sa comtessa sense braços'

Més lladre que el prendre (ser) loc. adj. Ser molt lladre. DCVB. **Variants: Més lladre que En Moreu (ser) loc. adj.** Moreu era el llinatge d'un famós lladre i bandejat, tal vegada aquell de qui es parla en Ardits, IV, 131. ("XVII delats presos, ço és lo Moreu cisteller y sos companyons"); i a Mallorca es conserva aquesta expressió. DCVB, Mall. **Més lladre que En Parragó (ser) loc. adj.** Ser molt lladre. DCVB, Mall. **Més lladre que una garsa (ser) loc. adj.** Tenir molt despert l'instint del furt. DCVB.

Més llarg que la pàssia loc. v. Es diu d'una cosa molt llarga. DCVB, Men.

Més llarg que la quaresma (ser) loc. adj. Ser una cosa molt llarga o de molta durada. DCVB. **Variants: Més llarg que un cós (ser) loc. adj.** No acabar-se mai (Mall.). DCVB, Mall. **Més llarg que un dia sense pa (ser) loc. adj.** Ser molt llarg, inacabable. DCVB. **Més llarg que un dijuni (ser) loc. adj.** Ser una cosa excessivament llarga. DCVB, Mall. **Més llarg que un divendres sense pa (ser) loc. adj.** Ser molt llarg i mal de passar. DCVB. **Més llarg que un filicomís (ser) loc. adj.** Ser molt llarg (un camí, una narració, etc.). DCVB. **Més llarg que una processó loc. adj.** Ser una cosa molt llarga. DCVB.

Més llarg que la vida perdurable *loc.adj.*. Es diu d'una cosa que dura massa. DCVB.

Més llarg que un diner de fil *loc.adj.* Excessivament llarg. DCVB.

Més llarga la sardana que el contrapàs (ser) *loc. adj.* Tenir més volum la part accessòria que la principal. DCVB.

Més lleig que el pecat (ser) *loc.adj.* D'una lletjor extrema. DCVB.Rond. Mall.:*Na Margalida i Na Francisca eren més lletges que el pecat, fins an el punt de que s'amagaven de sa gent.* 'Sa Rondaia de Son Roig'. **Variants:** **Més lleig que una brega de moixos (ser)** *loc.adj.* Rond. Mall.:*Hi havia una Joana més lletja que una brega de moixos, però més viva de potències que una centella.* 'En Pere de sa xuia'

Més llépol que les serps *loc.adj.* Es diu d'una persona molt llépola. DCVB, Mall.Rond. Mall.:*Passen un parei de fadrinots que venien d'un ball, més llépols que les serps* '¿Val més matinejar que a missa anar?' **Variants:**

Més llépol que un gat negre (ser) *loc.adj.* Rond. Mall.:*Aquells estudiants n'eren més llépols que un gat negre, i varen dir.* 'Tres estudiants de la sopa'

Més llis que el call de la mà (ser) *loc. adj.* Aquesta expressió no apareix al DCVB com a tal però se'n posa un exemple, del qual n'he deduït l'expressió «Aquest paper és més llis que es call de sa mà» (Mall., Men.). DCVB, Mall. Men.

Més llis que es call de sa mà (ser) *loc.adj.* Completament pla. DCVB.*I tot romangué replanat i llis com es call de sa mà.* 'Una madona que enganà el dimoni'

Més lluny que les Cabrelles del sol *loc. v.* Ho diuen per expressar la gran distància que hi ha entre dues coses molt allunyades (Mall.) La dita es funda en el fet que, quan el sol és post, les cabrelles surten per la banda de llevant, o sia per la part més allunyada d'allà on es troba el sol. DCVB, Mall.

Més m'estim ceba al cervell que no pas bleada al clatell *par.* Vol dir que és preferible una dèria a una maldat. DCVB.

Més m'estim mal de cap que mal de braços *par.* ho diuen els qui no volen fer feina manual. DCVB. **Variants:** **Més m'estim maldecaps, que mal de braços** *par.* Ho diuen els qui no volen fer treballs manuals. DCVB.

Més magre que unes banastres (estar) *loc. adj.* Estar molt magre. Marroig Dicc. DCVB.

Més magre que unes banastres (estar) *loc. adj.* Estar molt magre. DCVB. Rond. Mall.:*Això era un pescador de canya, més retut que un ase de sínia que el prenen p'es cuiro, més magre que unes banastres, i més cabeçut que un forc d'ais.* 'En Ferrandí'

Més mata una mala llengua que una mala llaga *par.* DCVB.

Més me meresc *en.* Manera d'inculpar.-se. DCVB.Rond. Mall.: *-Vetaquí a on m'ha duit es no anar a missa! Som una besti! Més ne meresc! ¿Val més matinejar que a missa anar?).*

Més més pòlissa que un gat negre (ser) loc. adj. Ser molt astut. DCVB. **Variants:** **Més pilló que un gat negre (ser) loc. adj.** DCVB. **Més més traïdor que un gat negre (ser) loc. adj.** DCVB. **Més pòlissa que ses genetes (ser) loc. adj.** Ser molt viu d'enteniment (Mall.). DCVB, Mall..

Més mort que viu (estar) loc. adv. Mancat de vitalitat, sia per fam, sia per por, sia per dolor. Rond. Mall.: *Pogué arribar an es llit, i s'hi estengué més mort que viu.* 'Es fii des pescador'

Més mosques s'agafen amb una gota de mel que amb una bóta de fel par. Significa que és més eficaç la suavitat de tracte que la violència. DCVB.

Més ne digueren a Cristo en. Ho diuen els qui han estat ofesos de par.aula, volent significar que ho prenen amb resignació. DCVB, Mall.

Més ne moren de farts que de fam par. Vol dir que el menjar massa és molt perjudicial. DCVB.

Més oiós que un viró (ser) loc. adj. Es diu d'una persona o animal que va molt brut DCVB. Rond. Mall.: *Més que es mal que han fet a sa seua animeta, que roman més bruta que un porc i més oiosa que un viró.* 'Na Trincafaldetes'

Més papista que el papa (ser) loc. adj. Creure o defensar una cosa amb més fervor que el propi capdavanter o interessat principal. DCVB.

Més pelat que un cul de gerra loc. adj. Es diu d'una cosa molt pelada, sia en sentit material, sia en el metafòric. DCVB. **Variants:** **Més pelat que un jonc loc. adj.** DCVB. **Més pelat que es call de sa mà loc. adj.** DCVB. **Més pelat que un cul de criatura loc. adj.** DCVB. **Més pelat que una rata loc. adj.** Molt pobre. DCVB, Mall. **Més pelat que Sant Marc loc. adj.** DCVB, Mall.

Més pensa un necessitat que cent advocats par. Significa que el qui es veu constret per la necessitat de fer una cosa, s'enginya molt per sortir-ne bé. DCVB.

Més pensa un necessitat que cent advocats par. Significa que el qui es veu constret per la necessitat de fer una cosa, s'enginya molt per sortir-ne bé. DCVB.

Més perd l'avariciós que l'abundós par. DCVB, Mall., Men.

Més pesa la ploma que l'eixada par. Significa que el treball intel·lectual és més fatigós que el manual. DCVB, Mall.

Més ple que un tord d'olivó (estar) loc. adv. Estar molt bé de panxa, haver menjat molt. DCVB, Palma.

Més ple que unes xeremies loc. adj. Es diu d'una persona o animal que ha menjat molt. DCVB, Mall.

Més pobre que un gri (ser) *loc. adj.* DCVB. Rond. Mall.:*Això era un homo de Son Servera, que havia nom el sen Tomeu, més pobre que un gri i més carregat d'infants que un ase vei de mosques. 'Es canyamet, s'Ase i sa Serra-Porra'*

Més pobre que un ropit (ser) *loc.adj* Es diu d'una persona molt pobre. DCVB. Rond. Mall.:*Això era un homo que li deien En Salom, més pobre que un ropit i més afavorit d'al-lots que un ase magre de mosques; però era més viu que una centella, i taiava un cabei a l'aire. 'En Salom i es Batle' Eren més pobres que es ropit, i se vivien de ses flors d'un abre que n'estava tot carregat. 'La Reina banyuda'* **Variants:**

Més pòlissa que ses genetes (ser) *loc.adj.* Molt viu, que no es deixa enganyar o que sap enganyar els altres DCVB.Rond. Mall.:*S'abordaren a uns cirerers que trobaren, carregats de cireres, que los guardava un negret més pòlissa que ses genetes. 'Es negret'* **Variants:****Més polissó que ses genetes (ser)** *loc.adj.* DCVB.Rond. Mall.:*-Ara és hora de berbes! Diu es pobler, que era un penjat de marca i més polissó que ses genetes. 'Ous de somera'* **Més pòlissa que una serp (ser)** *loc. adv.* Molt dolent. Rond. Mall.:*El rei no havia donat mai un què xerrar; però, un dia, cop en sec una pollastrella més pòlissa que una serp, però molt garrida. 'En Bernadet i la Reina manllevada'* **Més polissó que un gat negre (ser)** *loc.adj.* Molt astut. Rond. Mall.:*No vos ne fieu, de Na Cara d'ase ni de Na Trec-a-trec, que són més polissones que un gat negre! M'engana que no mos tornin donar es perboc!. 'N'Elionoreta'* **Més pòlissa que un gat negre (ser)** *loc.adj.* -*Trob que és més pòlissa que un gat negre! -diu ella. 'El rei de tres reinats'* **Més traïdor que un gat negre (ser)** *loc.adj.* Es diu d'una persona o bèstia molt traïdora. Rond. Mall.:*Pere de nom, fii d'una pobra viuda, més traïdor que un gat negre, més embuiós que una colla d'escrivans, tort d'un ui. "*

Més pot Déu que el dimoni *par.* totes aquestes sentències indiquen que convé més acudir directament al superior principal que servir-se d'intermediaris per a demanar-li alguna cosa. DCVB, Mall. **Variants:****Déu pot més que tots els diables** *par.* DCVB. **Més pot Déu que tots els dimonis de l'infern** *par.* DCVB. **Més pot Déu que tots els sants** *par.* DCVB, Men.

Més prest avui que demà *par.* Al més aviat possible. *Idò més prest avui que demà donem-nos totes les mans.*,.Aurora, 226. DCVB.

Més prim que s'any d'es tresets *loc. adj.* Es diu d'una cosa molt magra o escassa. DCVB, Mall.

Més prim que un bri d'espart (ser) *loc. adj.* Ser molt magre. DCVB, Mall.

Més prim que un sendar (ser) *loc. adj.* Ser una cosa molt prima, finíssima. *Una casulla...forrada de sendar groch*, doc.a. 1446 (hist. Sóller, II, 786); *Ab son mantonet del Jesús forrat de cendar vert barrat*, doc.a. 1450 (ibid. 784). DCVB, Mall. **Variants:****Més prim que un emblanquinat (ser)** *loc. adj.* Ser una cosa molt prima. DCVB, Mall.

Més prim que una filosa *loc. adj.* Molt prim. DCVB, Mall.

Més prompte que la vista *loc.adj.* Es diu d'una cosa o persona molt ràpida. DCVB.

Més prop estan mes dents que mos parents *par.* Volen dir que cal mirar pel nostre propi benestar abans que pel dels nostres parents. DCVB. **Variants:Primer són ses meves dents que mos parents** *par.* DCVB, Men.**Tan prop tinc les dents, que no em recordo dels parents** *par.* Es refereixen als que obren amb egoisme, sense pensar en els altres.. DCVB, Mall.**Tens tan prop les dents, que no et recordes dels parents** *par.* DCVB.

Més prop són ses dents que es parents *par.* Es refereixen als que obren amb egoisme, sense pensar en els altres.. DCVB, Mall.

Més puja el renou, que les nous *par.* Es diu d'una cosa que té més aparença que valor real. DCVB

Més que de pressa *loc.adv.* Amb gran pressa. S'usa sovint en plural. «*No em doneu tantes presses!*»«*No em vinguis amb presses!*». *El temporal s'acostava més que de pressa*, *Penya Mos.* iii, 126. *Per què tantes presses, mestre tabalot?*; Ruyra Parada 49. *L'Amor no li dóna presses*, *Salvà Poes.* 65. DCVB, Mall..

Més que més *loc.adv.* Sobretot, amb més motiu. *Lo marit... si'l pols té flach, ... no l'han per res, e més que més si les complau com fan lo sclau lo tracten*, *Spill* 520. *Vulla par.lar comunament, e més que més grosserament a vegades*, *Eximenis I Crestià (Ribelles, Biblgr. i, 206)*. *Lo qual pensament fo molt ben rebut dels aragonesos, los quals sempre són stats fortment amadors de lurs reys naturals, més que més quant varen veure la gran supèrbia e altivitat d'en Pere Atares, Boades Feyts*, 230. DCVB.

Més rar que les endianes (ser) [Més raro que ses endianes (ser)] *loc. adj.* Ser una cosa o persona molt estranya. DCVB, Mall.

Més retgirat que un conill (estar) *loc. adv.* Estar molt acovardit. DCVB, Mall.

Més retgirat que un cuc *loc.adv.* Expressions per a designar algú que està molt retgirat. Molt esporuguit, amb por. DCVB.Rond. Mall.:*Tots es frares feien anques enrere, un amb una excusa, s'altre amb una altra excusa, tots més retgirats que un cuc.* 'Sant Tomàs i En Lluteros.' **Més retgirat que un conill** *loc.adv.* *Només faltava es d'es gran banyam, qui tremolava com una fuia de poll, i estava més retgirat que un coní.* '¿Val més matinejar que a missa anar?' DCVB. **Més retgirat que un dragó** *loc.adv.* DCVB.**Més retgirat que un poll** *loc.adv.* DCVB.Rond. Mall.:*Se n'hi va, més regirat que un poll, i ells totd'una li diuen.* 'Es fii des pescador' **Més retgirat que un poll davant sa milana (estar)** *loc.adj* Rond. Mall.:*Ja ho crec que m'afina s'andritxol amb sos cabeis que s'alçaven des cap, blanc com sa par.et, més retgitat que un poll davant sa milana.* 'Es fii des pescador'

Més retut que un ase de sínia que el prenen pel cuiro (estar) [Més retut que un ase de sínia que el prenen p'es cuiro (estar)] *loc.adj* Acabat, decaigut, amb poca vitalitat.Rond. Mall.:*Això era un pescador de canya, més retut que un ase de sínia que el prenen p'es cuiro, més magre que unes banastres, i més cabeçut que un forc d'ais.* 'En Ferrandí'

Més rodó com un poll (estar) [Més rodó com un poi (estar)] *loc.adj.* [oració]. Molt ple i mancat d'agilitat. DCVB.Rond. Mall.:*Se passà llavò ses flors que romanien, i toca el corn de d'allà, més redó que un poi i ben xarpat.* 'La Reina banyuda'. **Variants:Més rodó que un gínjol** *loc. adj.* Molt rodó, molt gras. DCVB, Mall.

Més ros que un fil d'or (ser) loc.adj. Comparança hiperbòlica per a designar una persona de color ros molt clar. *Nasqué una noia més rossa que un fil d'or*, Verdaguer Idilis. DCVB. **Variants: Ros com un fil d'or (ser) loc.adj.** Comparança hiperbòlica per a designar una persona de color ros molt clar DCVB. Rond. Mall.: *An es nou mesos a cal rei hi hagué gent novella un infantó, ros com un fil d'or*. 'S'obre de música, sa font d'or i s'aucell que parla' **Ros com un pa d'or (ser) loc.adj.** Rond. Mall.: *I li sortien un cabells rossos com un pa d'or*. 'En Tinyoset'

Més ros que un fil d'or loc.adj. Molt ros. *Nasqué una noia / més rossa que un fil d'or*, Verdaguer Idilis. DCVB. **Variants: Ros com un fil d'or DCVB.**

Més ruc que una sopa (ser) loc. adj. Ser molt dur d'enteniment. DCVB. **Variants: Més ruc que un paner (ser) loc. adj.** DCVB.

Més s'esdevé en un dia que en un any par. DCVB, Mall..

Més saben dos que un par. Significa que sovint una persona modesta i de poca instrucció pot orientar un home instruït o experimentat. DCVB.

Més saborós que sucre loc.adv. Rond. Mall.: *Se'n va dins es sostre, gira una mica de paia, me guipa En Pere el punx a un burjó, el rosteix lo mateix de sa porcella de Nadal, i el va trobar més saborós que sucre*. 'En Joanet i es gigant'

Més salat que ca (ser) loc. adj.. Ser excessivament salat. DCVB, Mall.

Més sap un ase a ca-seva, que cent savis a casa d'altri par. DCVB, Mall.

Més sapigut que l'avemaria (ser) loc. adj. Ser una cosa molt sabuda de tothom Aladern Dicc. DCVB.

Més savi que Salomó loc. adj. Es diu hiperbòlicament parlant d'una persona de molta ciència; irònicament, es diu de la persona que presum de ciència sense tenir-ne. DCVB.

Més se fa amb amor que amb l'espasa par. DCVB, Mall.

Més se'n moren de farts, que de fam par. DCVB. **Variants: Ningú es mor de fam, i sí de fart par.** DCVB.

Més se'n moren de joves que de vells par. DCVB, Mall.

Més sec (o eixut) que l'ídol loc.adj. Extremadament sec o magre. *Estava més eixut que l'ídol*, Alcover Cont 597. DCVB, mall.

Més sec o eixut que una esponja (ser) loc. adj. Ser molt eixut. *Per ser més exut qu'exutes esponges / mester és que vaien a pas molt suau*, Proc. Oliv. 1613. DCVB. **Variants: Més sec que carn de sebel·lí (ser) loc. adj.** Ser molt sec. DCVB, Mall. **Més sec que un bruc (ser) loc. adj.** Ser excessivament sec. DCVB, Men.

Més sec que carn de sebel·lí loc. adj. Es diu d'una cosa excessivament seca. DCVB, Mall.

Més sec que l'ídol *loc.adj.* Es diu d'una cosa molt eixuta. Extremadament sec o magre DCVB. **Variants:** **Més sec que el bruc** *loc.adj.* DCVBRond. Mall.: *Sa cama-rotjera era una veieta bifa, més seca que l'ídol, que sabia el dimoni aont se colgava, i tenia més paraules que un breviari.* Sa cama-rotjera'

Més sec que un aspi *loc.adj.* Molt sec. DCVB, Mall.

Més sèrio que el Pare Bestard *loc.adj.* Es diu familiarment i humorísticament d'una persona d'aspecte molt seriós. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *Quan l'amo se va veure davant aquells dos subjectes, endevinant que duien cosa, més sèrio que el pare Bestard, diu. 'Es segador i sa beata'* **Variants:** **Més sèrio que una patata (estar)** *loc.adj.* Es diu d'una persona que està molt seriosa.. DCVB, Mall., Men.Rond. Mall.: *-Bon vespre, senyor Satanàs! - Ola, estornell! Respon aquest, més sèrio que una patata; ¿què mos du de bo?. '¿Val més matinejar que a missa anar?'* **Més sèrio que un dobler d'espícies** *loc.adv.* Es diu familiarment i humorísticament d'una persona d'aspecte molt seriós. DCVB, Men.

Més són els amenaçats que els nafrats *par.* Significa que les amenaces no solen esser mai tan terribles com volen aparèixer. DCVB.

Més sord que un terròs *loc.adj.* Es diu d'una persona molt sorda. DCVB.

Més tirós que l'aiguacuit *loc. adj.* Es diu d'una cosa molt tirosa. DCVB, Mall. **Variants:** **Més tirós que carn de ca** *loc. adj.* DCVB.

Més tort que la Justícia (ser) *loc. adj.* Ser molt tort. DCVB, Mall.

Més tort que sa justícia (ser) *loc.adj.* Molt tort. DCVB. Rond. Mall.: *Sí que ho són, ben tortes, aquestes soquetes! Més tortes que sa justícia!* 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'. **Variants:** **Més tort que una tafarra (ser)** *loc. adj.* Mirau-la-vos, veureu que ho és, de torta. DCVB. *Que em taien es colleret si no és més torta que una tafarra, i més que ses banyes d'En Barrufet, si m'apurau un poc. Sobre tot, Déu no m'ho tengaen retret ni en vanaglòria.* 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig' (). **Més tort que un cep** *loc.adj.* Es diu d'una cosa molt torta. DCVB. **Més tort que un ganxo** *loc.adj.* Es diu d'una cosa molt torta. DCVB.

Més totxo que un peüic (ser) *loc. adj.* Ser molt curt d'enteniment. DCVB.

Més traïdor que Judes *loc.adj.* Es diu d'una persona o bèstia molt traïdora. DCVB. **Variants:** **Més traïdor que un matxo** *loc.adj.* DCVB. **Més traïdor que una guineu** *loc.adj.* DCVB. **Més traïdor que una geneta** *loc.adj.* DCVB. **Més traïdor que un gat negre** *loc.adj.* DCVB.

Més trempat que un orgue (estar) *loc.adv.* Content, de bon humor, xalest. DCVB. Rond. Mall.: *Se passava Na Catalineta es dies, ses setmanes, es mesos i ets anys dins es Murterar de rei de França, xalesta i trempada com uns orgues, sense res de malsofridura.* 'Es murterar del rei de França' **Variants:** **Més trempat que uns orgues (estar)** *loc. adv.* I es fabiolet ja li ha copat cap a ca-seua més trempat que uns orgues, més xalest que unes castanyetes, amb més coratge que un regiment de soldats. 'S'anellet'

Més trist que un monestir (ser) *loc. adj.* Ser una cosa molt trista (Mall.). *Una cosa més trista que un monestir*, Alcover Cont. 56. DCVB, Mall.

Més tupat que un pop (estar) *loc.adv.* Estar molt cansat. DCVB.

Més val al·lots que malalties *par.* Es diu per a conhort d'algú que considera excessiu el nombre de fills. DCVB, Mall.

Més val amb bona amor menjar un roegó, que capons i gallines amb renyines *par.* DCVB, Mall.

Més val amo de poc que mosso de molt *par.* DCVB. **Variants:** **Més val esser un petit amo que un valent mosso** *par.* DCVB. .

Més val bon vent que força de rems *par.* Vol dir que és millor tenir sort que esforçar-se. DCVB.

Més val bona fam que bon recapte *par.* Significa que el qui està afamegat sol trobar bo qualsevol menjar. DCVB.

Més val bondat que diners *par.* DCVB.

Més val botifarró ple que botifarra buida *par.* DCVB, Mall.

Més val cara roja que cor negre *par.* Sentències populars que expressen la idea que les persones de pèl roig solen tenir mal caràcter. Però hi ha una contrapartida en aquest refrany. DCVB.

Més val carn dura que sémola clara *par.* DCVB.

Més val caure en gràcia que esser graciós *par.* Significa que sovint és millor saber-se fer simpàtic que tenir vertaders mèrits. DCVB.

Mes val compostura magra que sentència grassa *par.* Significa que convé més arreglar les divergències a les bones guanyant-hi poc més que a les males guanyant-hi molt.. DCVB, Mall.

Més val comptar els estels que les bigues *par.* Vol dir que el qui està acusat o és perseguit per qualque malifeta, farà millor si fuig que si espera que l'agafin. DCVB, Mall.

Més val comptar les estrelles que les bigues *par.* vol dir que el qui és perseguit o ha comès un delictes, farà millor si fuig que si es deixa agafar. DCVB.

Més val coratge que força *par.* Significa que la gosadia sol tenir més resultat que el simple mèrit. DCVB, Men.

Més val creure-ho que anar-ho a veure (o que anar-ho a cercar) *par.* Ho diu aquell qui es sent indiferent envers allò que li afirmen, i no vol preocupar.-se de comprovar-ho ni de negar-ho. DCVB.

Més val desig que fastig *par.* Vol dir que convé més acabar-se allò que s'ha cuinat i quedar amb gana, que menjar-ne massa i sentir-se'n cansat. DCVB, Eiv.

Més val Déu ajudar, que matinejar *par.* DCVB.

Més val dona que diners *par.* Vol dir que una bona dona de casa val més que una bona dot. DCVB, Mall.

Més val enginy que força *par.* DCVB.

Més val enveja que pietat *par.* Significa que convé més esser envejat que plangut, perquè en el primer cas és senyal de benestar o bona sort, i en el segon ho és de desgràcia. DCVB.

Més val esser moro ric que cristià pobre *par.* DCVB.

Més val esser pardal de bosc que de gàbia *par.* Significa que convé més la llibertat que la subjecció. DCVB.

Més val esser ric pagès que pobre burguès *par.* DCVB, Mall.

Més val esser un ric pagès que un pobre marquès *par.* DCVB.

Més val fama que diners *par.* Significa que convé més tenir crèdit que riquesa material. DCVB.

Més val fer que manar *par.* DCVB.

Més val fer-ho, que manar-ho *par.* Significa que generalment és millor fer les coses un mateix que donar-les a fer. DCVB.

Més val gana que mal de ventre *par.* DCVB.

Més val guardar lo que un té, que esperar lo que no té *par.* DCVB, Mall.

Més val honra que diners *par.* DCVB.

Més val infants que malalties *par.* DCVB.

Més val l'arbre que les flors *par.* Vol dir que cal concedir més importància a la substància que als accidents. DCVB.

Més val manya que diners *par.* DCVB.

Més val manya, que força *par.* DCVB.

Més val matar un home que posar un mal costum *par.* Significa que els mals costums són molt perjudicials i difícils de desarrelar. DCVB.

Més val matinejar que a missa anar *par.* DCVB.

Més val mendicar que a la força gambejar *par.* Significa que és millor esser pobre que fer mala fi per furts o altres delictes. DCVB.

Més val néixer amb estrella que esser agraciat *par.* DCVB, Mall.

Més val pa eixut amb amor, que gallines amb rancor *par.* Marroig Refr. DCVB.

Més val pagar que agrair *par.* DCVB.

Més val pagar que pregar *par.* Indica que un queda més tranquil pagant el valor d'una cosa que rebent-la graciosament i havent-la d'agrair. DCVB. **Variants:** **Més val pagar que agrair** *par.* DCVB.

Més val pagar que pregar *par.* Vol dir que convé més adquirir les coses al preu que sia, que haver-les de demanar com a favor. DCVB.

Més val pedaç que forat *par.* Significa que convé més posar un remei migrat que deixar el mal així com estava. DCVB.

Més val perdre un dit que tota sa mà *par.* DCVB, Mall.

Més val petit i ardit, que gran i ase *par.* Es diu en lloança de les persones petites però actives i resoltes. DCVB.

Més val poc i bo que molt i dolent *par.* DCVB.

Més val prevenir que curar *par.* DCVB, Cat., Val., Bal. **Variants:** **Més val sa qui guarda que sa qui cura** *par.* DCVB, Mall. .

Més val que en sobri que no que en falti *par.* DCVB.

Més val riure que fer riure *par.* Es diu per justificar algú que riu molt o que es burla d'alguna cosa. DCVB, bal. **Variants:** **Més val riure que dar que riure** *par.* DCVB, bal.

Més val s'arbre que ses flors *par.* DCVB, Mall.

Més val sa qui guarda que sa qui cura *par.* Recomana prevenir. Rond. Mall.: - *¿Idò, per què duis aquest venable? -Per fer xicotines an es qui me'n vulga fer a mi. ¿Que no sabeu vós que val més sa qui guarda que sa qui cura?.* 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'

Més val saber que haver (o "que tenir") *par.* Significa que la ciència és un tresor millor que la riquesa material. DCVB.

Més val sentència de metge que de jutge (o que de botxí) *par.* Significa que és preferible perdre la salut o la vida a perdre l'ànima o l'honor. DCVB.

Més val sentència de metge que de jutge *par.* Vol dir que són molts els malalts que se salven quan el metge ha pronosticat que moririen , però són pocs els que se salvin quan un jutge els ha condemnats. DCVB.

Més val ser amo que criat *par.* Labèrnia-S. Dicc. DCVB.

Més val ser cap d'arengada que coa de pagell *par.* Vol dir que convé més tenir poder i autoritat dins un domini petit que esser comandat dins un domini gros. DCVB, Mall. / DCVB, or. Occ., bal. **Variants: Val més ser cap de sardina que coa d'anfós** *par.* DCVB, Men.

Més val seure que mal ballar *par.* Marroig Refr. DCVB.

Més val suar que tossir (o que estossegar, o que estornudar, o que tremolar) *par.* Significa que convé més patir un poc de calor que desabrigar-se quan hi ha perill de refredats. DCVB.

Més val tard que no mai *par.* Es diu quan sentim que algú es queixa que una cosa s'ha fet massa tard. DCVB.

Més val tenir que penedir *par.* Significa que convé més acceptar una cosa que ens proposen, que deixar-la anar i enyorar-la després. DCVB.

Més val tort que mort *par.* Indica que cal resignar-se a un mal petit per evitar-ne de més gros. DCVB.

Més val tort, que cec *par.* Es diu per excusar algú dels defectes que li atribueixen, considerant que en podria tenir de més grossos. DCVB.

Més val traça que manya (o Més val traça que força) *par.* DCVB. **Variants: Més val traça que força** *par.* DCVB.

Més val un ai que cent gemecs *par.* DCVB.

Més val un boig conegut que un savi per conèixer *par.* Significa que una persona tinguda per assenyada pot donar-nos sorpreses desagradables si no la tenim experimentada. DCVB.

Més val un bon amic que un parent ric *par.* DCVB, Mall. **Variants: Més val un bon amic que cent parents** *par.* DCVB, Mall. **Més valen amics en plaça que diners en caixa** *par.* Escrig-Ll. Dicc. DCVB. **Els amics triau-los bons; perque els parents, Déu los dóna** [Ets amics triau-los bons; perque es parents, Déu los dóna] *par.* DCVB, Mall. **A l'amic el pots triar; el parent, te l'han de dar** [A s'amic el pots triar; es par.ent, te l'han de dar] *par.* DCVB, Men. **No tindràs parent millor que un amic que et tenga amor** *par.* DCVB, Mall. **Es parents, així com són; ets amics triau-los bons** *par.* DCVB, Mall. **Més val un bon amic que parent ni cosí** *par.* DCVB, Mall. **Més val un bon amic que cent parents** *par.* DCVB, Mall. **No tindràs parent millor que un amic que et tingui amor** *par.* DCVB.

Més val un bon no que un sí mastegant fesols *par.* Vol dir que és preferible una negativa franca que una concessió feta amb recança. DCVB, Mall.

Més val un bon vagar que una bona rectoria *par.* Significa que els malfeiners prefereixen estar ociosos a tenir un càrrec lucratiu però que els porti feina. DCVB.

Més val un content que molts descontents *par.* Es diu quan, en lloc de compartir una cosa entre molts, als quals no tocaria més que una part insuficient, la donen tota a un. DCVB.

Més val un dit en es front que una quarterada a l'Horta *par.* Vol dir que és més valuosa la intel·ligència o la saviesa que les riqueses materials. DCVB, Mall.

Més val un dolent ajust que el millor plet *par.* DCVB.

Més val un forat a la roba que una arruga a la panxa *par.* Significa que cal atendre més a la bona alimentació que al bell vestir. DCVB.

Més val un gust que cent lliures *par.* Ho diuen per justificar una acció que es fa per gust, encara que sembli o resulti perjudicial. DCVB.

Més val un mal cavalcar que un bon anar a peu *par.* DCVB, Mall.

Més val un moixó a la mà, que una àguila volar *par.* DCVB. **Variants:** **Més val un ocell a la mà que dos a volar** *par.* Significa que cal estimar més les coses segures, encara que no siguin tan bones, que les insegures. DCVB. **Més val un pardal en la mà, que una perdiu en l'aire** *par.* Vol dir que cal donar més importància a les coses petites però segures, que a les grans però insegures. DCVB. **Val més una perdiu a la mà que dues volant** *par.* DCVB.

Més val un pam que una cana *par.* Significa que convé més una cosa petita i bona que una de gran i dolenta. DCVB. **Variants:** **Pam ne val cana** *par.* DCVB.

Més val un pren, que dos te daré *par.* Vol dir que és preferible rebre una cosa a tenir-ne només la promesa. DCVB.

Més val un té, que dos te daré *par.* Vol dir que és preferible rebre una cosa petita que la promesa d'una de més grossa o millor. DCVB.

Més val un tord amb sa ma que mil i cinc-cents que volen *par.* Vol dir que és millor tenir una cosa segura que moltes de possibles. DCVB, Mall.

Més val una errada de vell que una acertada de jove *par.* Significa que l'experiència dóna als vells molts de recursos, que els joves, per llur imprevisió, no tenen. Un Mall. Dicc. DCVB.

Més val una gota de saber que un mar de fortuna *par.* DCVB.

Més val ventura que ser fill de rei *par.* vol dir que la sort afavoreix sovint els qui no procuren tenir-la. DCVB, Mall. **Variants:** **Sa ventura no és de qui la cerca, sinó de qui la troba** *par.* DCVB, Men.

Més val verd per a l'amo (o per a mi) que madur per a un altre *par.* Significa que convé collir els fruits del nostre hort sense esperar la completa maduresa, perquè ens exposaríem que altri els collís abans que nosaltres. DCVB.

Més val vergonya en la cara, que dolor en el cor *par.* Vol dir que la vergonya ens atura de cometre accions de què després ens hàgim de penedir. DCVB.

Mes valen les agranades de ma casa, que tot lo de la teua *par.* Ho diuen per ponderar i fer grossa la superioritat d'una família damunt una altra. Martí G. Dicc. DCVB.

Més valen molts pocs que pocs molts *par.* DCVB.

Més variable que el temps *loc.adj.* Es diu de persona o cosa molt variable. DCVB. **Variants:** **Més variable que la lluna de gener** *loc.adj.* DCVB.

Més variable que el vent *loc.adj.* Es diu d'una persona que canvia molt d'idees o de gust. DCVB.

Més variable que la fulla de l'om *loc. adj.* Ser una persona molt mudable, molt poc constant. DCVB, Mall. **Variants:** **Com la fulla de l'om, que d'allà on ve el vent, se gira (ser)** *loc. adj.* DCVB, Mall.

Més vell (o més antic) que Noè (ser) *loc. adj.* Ser molt vell o molt antic. DCVB.

Més vell que el mal pa (ser) *loc. adj.* Ser molt antic. DCVB.

Més vell que el pastar (ser) [Més vei que es pastar (ser)] *loc.adj.* Es diu d'una persona o cosa que té molts d'anys. DCVB. Rond. Mall.: *I que em tirin d'una passa si em trobau res damunt, més que just aquesta robeta, més veia que es pastar i que no val un dobler de mac en dia de bona fira!*. 'Es soldat de Marina' **Més vell que Adam** *loc.adj.* Es diu d'una persona o cosa molt vella. DCVB. **Variants:** **Més vell que les gallines menjar sense dents** *loc. adj.* DCVB. **Més vell que el pixar en terra** *loc. adj.* DCVB. **Més vell que l'arròs a l'olla** *loc. adj.* DCVB. **Més vell que l'escopir en terra** *loc. adj.* DCVB. **Més vell que el cagar ajupit** *loc. adj.* DCVB. **Més vell que la picor** *loc. adj.* DCVB. **Més vell que el camí de la font** *loc. adj.* DCVB. **Més vell que els camins** *loc. adj.* DCVB. **Més vell que el mal pa** *loc. adj.* DCVB. **Més vell que l'arna** *loc. adj.* DCVB. **Més vell que l'anar a peu** *loc. adj.* DCVB. **Més vell que Matusalem** *loc. adj.* DCVB. **Més vell que la tinya** *loc. adj.* DCVB.

Més vell que el pixar en terra (ser) *loc. adj.* Ser una cosa molt antiga. DCVB, Mall.

Més vell que l'anar a peu *loc. adj.* Ser una cosa molt antiga. DCVB.

Més vell que l'escopir *loc. adj.* Ser una cosa molt antiga o passada de moda. La frase es sol completar dient «Es més vell que s'escopir en terra». DCVB, Mall. **Variants:** **Es més vell que s'escopir en terra** *loc. adj.* DCVB.

Més verd que la porrassa *loc.adj.* Es diu d'una cosa molt verda. *Conta qualche ditxo verd com la porrassa.* Aguiló poes. 162. DCVB, Mall.

Més vermell que un indiot *loc.adj.* Molt encès de color. DCVB.

Més veuen quatre ulls que dos *par.* Es diu quan algú vol examinar allò que un altre ja ha examinat. DCVB.

Més viu (o pòlissa, o traïdor, o dolent) que una geneta *loc. adj.* Es diu d'una persona molt viva, que no es deixa enganyar o que sap enganyar els altres (Mall.). *Eran més dolents que una geneta*, Aguiló Poes. 164. DCVB, Mall.

Més viu el qui piula que el qui xiula *par.* Significa que sovint viuen més temps les persones delicades que les més vigoroses. DCVB. **Variants: Més prest mor el qui xiula que el qui piula** *par.* Significa que sovint viuen més temps els malaltissos que els sans perquè aquells prenen més precaucions. DCVB.

Més viu que una centella *loc. adj.* Es diu d'una persona o animal molt entenet, de gran capacitat de comprensió. DCVB. **Variants: Més viu que una vespa** *loc. adj.* DCVB. **Més viu que una mostela** *loc. adj.* DCVB. **Més viu que la tinya** *loc. adj.* DCVB. **Més viu que la fam** *loc. adj.* DCVB. **Més viu que una serp** *loc. adj.* DCVB.

Més viu que una mostela *loc. adj.* Es diu d'una persona molt deixondida i viva de potències. Ruyra Parada 47. DCVB.

Més xalest que un canari *loc. adj.* Molt alegre i delitós. DCVB, Man.

Més xalest que un reietó *loc. adj.* Es diu d'una persona molt eixerida. Content, de bon humor. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Lo endemà dematí, l'amo el crida, i li sortí tot d'una vestit de dins es sostre, i més xalest que un reietó.* 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig' **Variants: Més xalest que una novia** *loc. adj.* DCVB. Rond. Mall.: *En Xesc n'omplí una taleca ben gran, i més xalest que una novia toca soletes cap a ca-seva.* '¿Val més matinejar que a missa anar?' **Més xalest que unes castenyetes** *loc. adj.* DCVB. Rond. Mall.: *I l'homo sempre més trempat que un orgue i més xalest que unes castenyetes, sempre anant de berbes i tirant potxes i floretes.* 'S'infant que feia vuit' (). . / **Més xalest que una titina** *loc. adj.* DCVB. Rond. Mall.: *En Bernat hi entra, més xalest que una titina, i capell envant peu enrera, diu.* 'Es cavallet de set colors'

Més xalest que una novia *loc. adj.* Estar molt alegre. DCVB, Mall.

Més ximple que un xot *loc. adj.* Es diu d'una persona o animal molt ximple, pacífic. DCVB.

Mesclar cols amb caagols *loc. v.* Fer confusió, mesclar coses que haurien d'anar separades. DCVB, Mall. **Variants: Mesclar ous amb caragols** *loc. v.* DCVB, Men.

Mesclar ous amb caragols *loc. v.* Mesclar coses heterogènies, idees discordants; involucrar unes coses amb unes altres. DCVB, Mall., Men. **Variants: Mesclar cols amb caragols** *loc. v.* Mesclar coses que no lliguen bé. DCVB, Mall.

Mesclar ses salives en un afer [Mesclar ses salives en un afer] *loc. v.* Implicar-s'hi, prendre-hi part. DCVB. *I com el sentiren a ell, que també hi mesclava ses salives, les va caure tort ferm.* 'Sa bossa buida i es cànyom'

Mestre de tot, oficial de no-res *par.* Es diu referint-se als qui saben un poc de moltes coses, però no en saben cap de bé. DCVB.

Mestre manco, fadrí groller *par.* Es diu contra el mal exemple dels superiors. DCVB.

Mestre manyà, de franc i tot és car *par.* Significa que els ignorants o mancats d'habilitat no convenen a ningú. DCVB, Men.

Mesura dura, a despit de mala ventura *par.* Significa que la moderació allibera de molts de perills. DCVB.

Mesura el savi quan l'orat deixa la quartera *par.* Significa que l'home prudent fa les coses més prest que el qui no té bon cap. DCVB. **Variants: El que el boig fa a la darrerria, ho fa el savi a la primeria** *par.* DCVB.

Metge (o barber) piadós, nafra pudenta *par.* Significa que la compassió del metge refractari a aplicar remeis dolorosos fa emmaleir la ferida o malaltia. DCVB.

Metge aconducat, mor de gana o rebenat *par.* DCVB.

Metge i llevadora, han d'anar a gust de la senyora *par.* DCVB.

Metge piadós, nafra pudenta *par.* DCVB.

Metge vell i cirurgià jove *par.* Significa que és molt estimable l'experiència del metge i el bon pols del cirurgià. Altres ho completen dient «Metge vell, cirurgià jove i apotecari coix», volent significar que l'apotecari no ha de trescar d'ací d'allà, sinó que convé que estigui dins casa seva. DCVB. **Variants: Metge vell, cirurgià jove i apotecari coix** *par.* DCVB. **Ni metge jove ni barber vell** *par.* DCVB.

Midar sa paret *loc. v.* Caure de dalt la paret. DCVB, Mall., Men.

Mig a mig, o Mig per mig *loc.adv.* Una meitat de cada manera. *No gos fer mescla en la xexa d'Urgell ne d'Aragó d'altre gra sinó de xexa d'Ampurdà faent la mescla mig per mig*, doc. a. 1375 (arx. mun. de Barc.). *Diem e declaram que les dites par.ts mig a mig per demà tot dia paguen DL florins d'or*, doc. a. 1391 (arx. de Gir.). *E partiren mig per mig lurs béns*, Eximplis, i, 32. DCVB.

Mig conill *loc.nom.* Mossó, senyor de la classe mitjana. «*Els mitjos conills gasten més diners que els senyors grossos*». DCVB, Ciutadella.

Mig cuit mig cru, menja-t'ho tu *par.* DCVB.

Mig en plata i mig en quartos *loc.adv.* Es diu d'una cosa que és bona parcialment, però dolenta per altra banda. DCVB.

Mig figa i mig raïm *loc. adv.* En un estat d'indecisió entre bo i dolent, entre un estat o un altre, entre fer una cosa o no fer-la, etc. «*Estic mig figa i mig raïm no sé si he de sortir o si he de quedar*». «*El malalt està mig figa i mig raïm ni bé ni malament*». DCVB.

Mig figa mig raïm *loc. adv.* Així, així, ni bé ni malament. *Son pare tot lo dia mitj figa i mitj rém.*, Aguiló Rond de R. 13DCVB, or., bal.

Mig mig *loc.adv.* No del tot, ni d'una manera ni de l'altra. «*¿Com estàs? Mig mig*» (=ni bé ni malament). DCVB, bal. **Variants: Mitjo mitjo** *loc.adv.*

Mig món se'n riu de l'altre mig *par.* Indica que la murmuració i la burla mútua és un mal general. DCVB.

Mig mort (estar) *loc. adv.* Estar molt mancat de vitalitat, sia per fam, sia per por, per dolor, etc. *Magdalena que staua més morta que viua prenia esforç per ajudar a la Senyora*, Villena Vita, Chr., c. 214. DCVB **Variants: Més mort que viu (estar)** *loc. adv.* DCVB.

Migjorn a l'hivern, purna d'infern *par.* Gomis Met. Agric. 68. DCVB.

Migjorn a la posta, mestral que s'acosta [**Migjorn a sa posta, mestral que s'acosta**] *par.* DCVB, Mall.

Migjorn brut i tramontana neta, prest tendrem aigueta *par.* DCVB, Men.

Migjorn d'hivern, pluja d'infern *par.* BDC, XVIII, 265. DCVB.

Migjorn, en arribar me'n torn *par.* Ho solen dir els pescadors de canya perquè és vent dolent per a la pesca. DCVB, Mall.

Migjorn, pa en es forn *par.* Ho diuen perquè el vent de migjorn sol portar pluja.. DCVB, Mall.

Militars i paisans no es donen les mans *par.* Griera Tr. DCVB.

Millor si és xeixa! *en.* Es diu per expressar la satisfacció que causa una cosa ben feta o molt convenient. DCVB, Manacor.

Miquel, Miquel, no tens abelles i vens mel *en.* Ho diuen parlant d'un qui ven o dona coses qui no poden ser ben adquirides. Es diu a algú que no té bens però fa ostentació de riquesa aparent. DCVB.

Mira el que fas, i no te'n penediràs *par.* Recomana pensar bé les coses abans de resoldre-les. DCVB.

Mira envant, i no cauràs enrera *par.* Sentència que recomana esser previsors. DCVB. **Variants: Mira envant, si no vols caure enrera** *par.* Aconsella esser previsors. DCVB, Mall. **Mira lluny, i cauràs a prop** *par.* Es diu referint-se als qui pensen només en llur fi i no es fixen en les circumstàncies i dificultats de cada moment. DCVB. **Qui mira endavant, no cau darrera** *par.* DCVB. **Qui no mira endavant, endarrera sol caure** *par.* DCVB. **Qui endavant no mira, endarrera cau** *par.* DCVB. **Qui no mira envant, cau enrera** *par.* DCVB.

Mira i aguaita (estar) *loc. adv.* Estar a la vetla, amb curiositat o amb interès. DCVB.

Mira panxa i no miris cara *par.* Es diu referint-se als qui no es consideren deshonorats mentres els compensin amb aliments o diners. DCVB.

Mira que si t'arrib, et faré cantar *en.* DCVB, Men.

Mira qui parla, lo que parla i amb qui parla *en.* DCVB.

Mira quina hora t'ho dic *en.* Expressió que acompanya una observació o una condició. Rond. Mall.: *Però lo que es diu casar-te amb mi, si no treus sa fornada de pa sense pala, mira quina hora t'ho dic, no t'hi casaràs.* 'En Ferrandí'

Mira si sues *en.* Es diu a algú irònicament quan li senten dir una vulgaritat o una cosa molt desbaratada. DCVB, Mall.

Mira-li la cara, i veuràs quina llet dóna [Mira-li sa cara, i veuràs quina llet dóna] *par.* Es diu d'un home dolent i malcarat. DCVB, Men.

Miracle de Mahoma! *en.* Exclamació humorística que es fa per celebrar una cosa ben feta o un èxit d'algú que acostuma equivocar-se o fracassar. DCVB.

Mirall des meus ulls [Mirai des meus uis] *loc. nom.* Nom afectuós que es dóna a persones molt estimades. *Dissabte sa meva nina / dirà Mon par.e, ¿què em duis? / -Oh mirall de los meus uis! / te duc una terrolina.* Cançó pop. Mall. DCVB. Rond. Mall.: *N'Aineta se mirava aquell raol, tota acongoixada de veure sa fam que patia aquell mirai d'es seus uis, sa ninona, i es dos jaiets.* 'N'Aineta, fia de Rei'

Mirar (o veure) la facècia *loc. v.* Mirar o veure passivament allò que s'esdevé. *Què feis aquí? -No res, miram la facècia.* DCVB, Mall.

Mirar a l'hort i a la vinya *loc. v.* Mirar de través, esser guerxo. DCVB.

Mirar a la xorbella *loc. v.* Mirar amb la vista escampada, sense fixar-la. DCVB, Pollença.

Mirar al plat i a les tallades *loc. v.* Tenir esment a dues coses al mateix temps. DCVB.

Mirar algú per damunt l'espatlla o per dalt del muscle *loc. v.* Mirar-lo amb supèrbia, com a un ésser inferior. *Mirant la gent per demunt s'espatla,* Roq. 10. DCVB
Variants: **Mirar algú per dalt del muscle** *loc. v.* DCVB

Mirar amb bon ull [Mirar amb bon ui] *loc. v.* Mirar algú o alguna cosa amb complaença, amb simpatia. DCVB. Rond. Mall.: *Aquell canet de ca sa Mestra, que no trobava negú dins aquella casa que el se miràs amb bon ui.* 'N'Estel d'or'

Mirar amb mal ull [Mirar amb mal ui] *loc. v.* Mirar amb menyspreu, amb rebuig. DCVB. Rond. Mall.: *Ella el se mirava amb mal ui.* 'S'infant que feia vuit' **Variants:** **Mirar de mal ui** *loc. v.* Tenir malevolença a qualcú, estar-ne disgustat. DCVB. Rond. Mall.: *I com tothom per amor d'això m'ha de mirar de mal ui, estic ben resolt d'anar-me'n d'aqueixa casa.*

Mirar amb quatre ulls una cosa *loc. v.* mirar-la amb gran fixesa i atenció. DCVB. **Variants:** **Treure's els ulls mirant una cosa** *par.* DCVB.

Mirar com un esperitat *loc. v.* Mirar amb els ulls molt esgaliats i expressant gran excitació. DCVB. **Variants:** **Mirar amb ulls esperitats** *loc. v.* DCVB.

Mirar contra el Govern *loc. v.* Mirar a la torta, esser guerx. DCVB. **Variants: Mirar contra Déu** *loc. v.* DCVB.

Mirar darrera la porta *loc. v.* Prendre moltes precaucions, considerar atentament les conseqüències d'allò que un pensa fer. DCVB.

Mirar de bon ull *loc. v.* mirar algú o alguna cosa amb complaença, amb simpatia. *Jamay no't volrrà bé ne't guardarà de bon uyll*, Eximenis Terç, c. 125. DCVB. **Variants: Mirar amb bons ulls**

Mirar de caire *loc. v.* Mirar obliquament. *Y de cayre al fadrí aguayta trobantlo ben plantadet*, Collell Flor. 49. DCVB.

Mirar de cara *loc. v.* Tractar-lo amb la tranquil·litat i normalitat del qui no l'ha ofès. *No em mireu mai més sa cara*, Ruyra Parada 31.; *No em tornarà mirar de cara*, Roq. 6. DCVB. **Variants: Mirar la cara a algú** *loc. v.* DCVB.

Mirar de coa d'ui [**Mirar de coa d'ui**] *loc. v.* Mirar amb les ninetes dels ulls girades a un costat. Mirar de costat, movent la pupil·la cap a un costat de l'ull. Sol implicar mirar amb certa aversió o desconfiança. DCVB. Rond. Mall.: *-Ell fas uiots ferm! -diu En Bernat, mirant-la-se de coa d'ui-*. 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig' **Mirar de reüll** *loc. v.* Dirigir la mirada obliquament. DCVB.

Mirar de mal ull *loc. v.* Tenir malvolença a qualcú, estar-ne disgustat. *Ell me mira de mal ull*, Lacavalleria Gazoph. *Un atlot brut, espellissat..., si els municipals el troban, el miran de mal ull*, Penya Mos. iii, 167. DCVB. **Variants: Mirar amb mals ulls** *loc. v.* Tenir malvolença, mirar algú o alguna cosa amb aversió. *Ans me mirà / fort de mal ull*, Spill 1093. *Aquell hom, ab tot los miràs de mai ull..., atorgà'ls la posada*, Villena Vita Chr., c. 88. *Com la gent se'l mirava una mica de mal ull, se n'anà*, Víct. Cat., Film (Catalana, i, DCVB.

Mirar de prim compte *loc. v.* Mirar amb molta atenció. Observar amb molta atenció DCVB. Rond. Mall.: *N'agaf un amb sa mà, me pos a mirar-la'm de prim compte per afinar-li totes ses perfeccions*. 'Es missatget petit'.

Mirar de primor *loc. v.* Mirar amb gran atenció, subtilment, mirar prim. *Quan jo era petitó, / que em menaven per sa mà, / ja em començanem a mirar / ses al·lotes, de primor*. Cançó pop. Mallorca. DCVB, Mall.

Mirar de quin cap fan estelles *loc. v.* Arbitrar mitjans per escapar d'un perill o per vèncer les dificultats del moment. DCVB, Men. Rond. Mall.: *I heu de creure i pensar i pensar i creure que, com es soldadet de Marina estava pensant de quin cap faria estelles, havent acabats es menuts de tot*. 'Es soldat de Marina' **Variants: Veure de quin cap fan estelles** *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: *Sinó que se passava es temps fila qui fila aquell cervell seu per veure de quin cap faria estelles i per on pendria*. 'Dos patrons i una patrona' **Mirar de quin cap fan estelles** *loc. v.* Arbitrar mitjans per escapar d'un perill o per vèncer les dificultats del moment. *Ja pots veure de quin cap feim estelles*, Alcover Rond. ii, 268. DCVB, Mall.

Mirar de quin costat ve el vent *loc. v.* Observar el curs dels esdeveniments per conformar-hi la conducta. DCVB.

Mirar el bou de la barrera [Mirar es bou de sa barrera] *loc. v.* Ser prudent, no manifestar-se, mantenir-se distant. *Totd'una li volia respondre tirant-li s'escandalosa; però llavò se perpensà i va creure que convenia més mirar es bou de sa barrera per ell prendre sa seva.* 'La Mare Baleneta'

Mirar el plat i les tallades *loc. v.* Prestar atenció a dos aspectes diferents d'un assumpte; tenir dues intencions. «Sembla que mira el plat i mira les tallades» es diu d'una persona que fa veure que atén a una cosa i posa més atenció a una altra. DCVB.

Mirar els altres per damunt les espatlles *loc. v.* Mirar-los amb menyspreu; esser molt orgullós i pagat de si mateix. DCVB.

Mirar en l'hort i a la vinya *par.* Mirar guerxo. DCVB.

Mirar envant per no caure enrera *loc. v.* Preveure les coses de lluny per evitar sorpreses. DCVB, Mall., Men.

Mirar fixo *loc. v.* Mirar fixament. DCVB.

Mirar i no tocar, no se mastega *par.* Es diu per manar o recomanar que no toquin alguna cosa. DCVB, Mall.

Mirar i no tocar, usança de Barcelona *par.* DCVB, Men.

Mirar la feta *loc. v.* Estar passivament observant el que fan els altres. DCVB.Rond. Mall.:*Justament trobà Na Maria-Aina que li curaven un bony que li era sortit en es clotell -Ave Maria Puríssima! Digué, i entrà. -Concebuda sens màcula! Li contestaren.-Molts i grossos! Digué ell, mirant-se la feta.* 'Un festetjador'. **Variants: Veure la feta** *loc. v.* Rond. Mall.:*-Bruï per defora i rel per dedins! Digué En Pere totd'una que entrà i va haver vista la feta.* 'Un festetjador'

Mirar les teranyines *loc. v.* Estar molt distret, badocant. DCVB.

Mirar lluny *loc. v.* Esser molt previsor. DCVB.

Mirar on posen s'espigolat *par.* Mirar bé el que es fa, prendre precaucions. *Es necessari que mir ahont posa s'espigolat, y abans de donar carrera a un bergant sàpiga que això no li ha d'esser com qui tirar es doblers dins un avench,* Ignor 16. DCVB, Mall.

Mirar prim *loc. v.* Jutjar o obrar amb circumspecció. Fixar-se en detalls petits, esser escrupolós en el treball, en l'observació, en les despeses, en el parlar, etc.. *No creya que mirasses tan prim,* Penya Mos. iii, 126. *A casa no es mira prim,* Vilanova Obres, xi, 105. *Si ara haguéssim de mirar tan prim,* Ignor. 4. *Entre homes no es mira prim, però hi ha una senyora a bordo,* Ruyra Pinya, ii, 30. *Feien tan poc cas de mostrar ses comes! Aquelles jovençanes... hagueren pogut mirar un poc més prim,* Ruiz Nov. 112. *Tenies uns dits de tallabosses / i quan picaves no miraves prim,* Sagarra Comte 292. DCVB.Rond.

Mall.: -Toca! -diu s'eriçó-. Ves-hi ben descansada! Jo no mir tan prim, tampoc. I sobretot, jo em podria trobar en el mateix cas. 'Sa raboa i s'eriçó'

Mirar si és mart o geneta *loc. v.* Tractar de saber en net alguna cosa. DCVB, Eiv.

Mirar una cosa amb rebuig *loc. v.* Mirar-la amb aversió, amb repugnància.. DCVB, Mall.

Mirar-se com els fesols *loc. v.* Mirar-se de mal ull, tenir-se aversió una persona amb una altra. Estar barallats o tenir-se malvolença mútuament. Es diu perquè els fesols tenen l'ullet o cara que forma concavitat, de manera que sempre solen quedar d'esquena un respecte de l'altre, sense donar-se la cara mai.. DCVB, Mall.

Mirar-se dins el mirall de tal o tal persona *loc. v.* Prendre'n exemple. *Bo exempli e mirall lur havia tramès*, Llull Blanq. 20. *Mirall de dolor só feta a totes les gents*, Villena Vita Chr., c. 226. *Que fou, abans que bisbe, mirall de cavallers*, Canigó i. DCVB.

Mirar-se el seu gep *loc. v.* Considerar els propis defectes. DCVB.

Mirar-se una cosa del terrat enfora *loc. v.* Mirar-la amb indiferència, no fer-ne cas. DCVB.

Mirau els vostres afanys, i deixau estar los estranys [Mirau es vostros afanys, i deixau estar los estranys] *par.* Marroig Dicc. DCVB.

Misèria fa misèria *par.* Vol dir que el qui és molt pobre, no sol fer sinó augmentar la pròpia pobresa amb els assumptes que emprèn , perquè no té recursos per a portar-los avant. DCVB.

Mitges costures *loc.nom.* La meitat del treball de cosir un vestit o una peça de roba. *Que sian tenguts de dar e pagar miges custures que n'auran haüdes*, (doc. A. 1437 (Boll. Lul. XXII, 367)). DCVB.

Mitja al garró no fa senyor *par.* DCVB.

Mitja poma *loc.nom.* Home efeminat. DCVB, Mall.

Mocar-se amb la mànega *loc. v.* Esser curt d'enteniment o mancat de destresa. *No penses que yo amb les mànegues me moque*, Tirant c. 392. DCVB. **Variants:****Mocar-se amb el colze** *loc. v.* *Ell se moca ab lo colso, no vulgau jochs ab ell*, Lacavalleria Gazoph. DCVB.Rond. Mall.: *I que no sabeu que jo, d'ets homos, en faç lo que vull...? ¿O vos figuràveu que jo em mocava amb sa mànega, i que em requintaria amb so mostrar-los just de lletra i comptes?* 'S'estudiant de sa cova de Salamanca'

Moda, la que m'acomoda *par.* Ho diu el qui no es subjecta als capricis de la moda. DCVB.

Modos, cullera! Que el qui pren no en té gaires *en.* Es diu quan un que menja pren el menjar de manera incorrecta. DCVB.

Moixons arramadats, neu pels serrats *par.* Griera Tr., XI, 10. DCVB.

Moldre sempre a un sou *loc. v.* No progressar, estar sempre en la mateixa situació DCVB, Mall.Rond. Mall.: -¿I devers ca nostra -diu En Pau- que també molen a un sou, com sempre? -Sí, homo -diu En Pere. 'Es pas d'es xoric'.

Molí sense nadia *loc.nom.* Fig. xerraire, que enraona contínuament. DCVB, Mall.

Moliner de vent, no menja quan té talent *par.* Vol dir que l'ofici de moliner de vent és poc productiu o almenys té una desigualtat de producció segons que el temps sia ventós o no. DCVB, Men.

Moll o eixut, sembraràs per sant Lluç *par.* DCVB. **Variants: Per sant Lluç, sembra, pagès, moll o eixut** *par.* DCVB.

Molt atrapat (estar) *loc. adv.* Estar en mala situació, en perill de pèrdua total (de salut, de diners, etc. DCVB.

Molt de mirar i poc tocar *par.* Es diu als qui volen posar les mans a coses delicades. DCVB. **Variants: Mirar i no tocar, usança de Barcelona** *par.* DCVB, Men.

Molt fa qui va i ve, però més qui casa manté *par.* DCVB.

Molt i bé, no van pel mateix carrer *par.* Significa que és absurd voler fer molta cosa de pressa i que surti així com cal. DCVB, Mall. **Variants: Molt i bé, no van per un mateix carrer** *par.* DCVB, Mall. **Molt me mereix mon fill quan neix i quan guareix** *par.* Significa que les mares tenen més esment a agombolar els fills menuts i malalts. DCVB.

Molt molt *loc. adv.* En grandíssima manera, en grau superlatiu. DCVB.

Molt parlar, nou; i molt gratar, cou *par.* Significa que par.lar molt sol esser nociu per a algú. Nou significa 'fa mal' (és del verb noure); però la gent d'ara, desconeixent el significat d'aquest verb, ha modificat el refrany dient «Lo molt par.lar, mou, i el molt gratar, cou». DCVB.

Molt saben els soldats, però més els llicenciats *par.* DCVB.

Molt sap la mona, i més qui l'agafa *par.* Significa que no ens hem d'avanar de saber més que un altre. DCVB.

Molt soroll de boixets, i poques puntes *par.* Es diu d'una cosa de molta aparença i poca utilitat. DCVB. **Variants: Molt soroll i poques nous** *par.* Es refereix a persones o coses que tenen molta aparença i poca importància. DCVB.

Molt treball i poc cabal *par.* Es diu d'una empresa que costa molt d'esforç i no és remuneradora. DCVB.

Molta diligència i poca consciència fan un home ric *par.* DCVB.

Molta feruma i res dins es plat *loc. v.* Es diu referint-se a una cosa que sembla de gran importància i en realitat no en té. DCVB, Men.

Molta fressa i poca endreça *par.* Es diu del qui fa molta feina, almenys aparentment, per una cosa de resultats nuls o insignificants. DCVB, or. occ.

Molta gent fa molta feina, sinó que beuen *par.* Vol dir que molts diuen que treballen, però en realitat perden molt de temps amb distraccions. DCVB, Men.

Molta mosca i mosquit, cel enterbolit *par.* Es diu perquè la presència de mosquits és considerada com a senyal de pluja. DCVB.

Molta orella té l'ase, i no sap de lletra *par.* Significa que no cal jutjar de les qualitats morals o intel·lectuals d'una persona pel seu aspecte o condicions externes. DCVB.

Molta paciència, i encara no basta *par.* Es diu al·ludint a coses dolentes, malalties, desavinences, tribulacions. DCVB, Men.

Molta palla i poc gra *loc.adv.* Cosa de moltes paraules o de molta aparença i poca substància. DCVB.

Molta pluja abans de Nadal, mitja pedregada val *par.* Significa que les pluges abundants en l'advent són dolentes per als sembrats. DCVB.

Molta pressa i poca endreça *par.* Es diu referint-se als qui, per anar massa de pressa, deixen les coses a mig fer. DCVB.

Molta ufana i poca grana *par.* Es diu d'una cosa ostentosa però que té poca substància. DCVB. **Variants:** **Molta ufana i poca llana** *par.* DCVB.

Moltes escurcen la nit *par.* Vol dir que les discussions fan perdre molt de temps i lleven el descans. DCVB. **Variants:** **Llargues raons escurcen la nit** *par.* DCVB.

Moltes bufes i pocs trons *loc. v.* Molt de renou i escàs resultat, o moltes paraules i pocs fets. DCVB, Men.

Moltes candeles fan un ciri gros *par.* DCVB, Men. **Variants:** **Moltes candeles fan un ciri pasqual** *par.* Significa que moltes coses petites arriben a fer-ne una de grossa. DCVB. **Moltes gotetes fan un ciri pasqual** *par.* Vol dir que les coses petites, repetides amb constància, arriben a esser molt importants.. DCVB, Mall. **Moltes gotes de cera fan un ciri** *par.* DCVB. or.

Moltes coses es perden per no demanar-ho; i altres, per demanar-les, diuen que no *par.* DCVB, Men.

Moltes filles i males vinyes, desfan l'alberg *par.* Palladi 153. DCVB. **Variants:** **Moltes filles, males veïnes i velles vinyes destrueixen la casa** *par.* DCVB.

Moltes miques fan un tros (o fan un munt) *par.* Indica que a força de petits esforços o aportacions s'arriba a obtenir qualche cosa considerable. DCVB.

Moltes miques fan un tros *par.* Molts de pocs fan un molt. DCVB.

Moltes mosques maten un ase *par.* Significa que a força de gran nombre, els éssers petits arriben a dominar els grans. DCVB.

Moltes mosques maten un ase *par.* Vol dir que el gran nombre o insistència dels enemics poden anorrear la resistència de qualsevol. DCVB, Mall., Men.

Moltes palles fan un paller *par.* Significa que moltes coses petites arriben a fer un conjunt gran i poderós. DCVB.

Moltes paraules i poques obres *loc. v.* Fa referència a les persones que prometen o ofereixen molt però no obren de manera adequada a llurs promeses o oferiments. DCVB.

Moltes perfertes i poques ofertes *par.* Es diu referint-se a aquells qui prometen molt i donen poc. / Es refereix a gent que fa moltes promeses i no les compleix. DCVB.

Variants: Moltes promeses i poques ateses *par.* Es diu referint-se a persones que prometen molt però no compleixen les promeses. DCVB.

Moltes pluges al gener, mala anyada solen fer *par.* Serra Cal. Folk. 21. DCVB, Mall.

Moltes raons acurcen el dia *par.* DCVB, Mall.

Moltes vegades s'està el peix al plat, per falta de gat *par.* Significa que sovint les persones obren bé perquè no tenen ocasió d'obrar malament. DCVB.

Moltó escuat, que anà per llana i tornà trasquilat *par.* Gomis Zool. 153. DCVB.

Molts componedors, descomponen la núvia *par.* Vol dir que els assumptes manejats per molta gent solen anar malament./ Expressa la dificultat que hi ha de sortir bé una cosa si són molts que la manifassegen. DCVB.

Molts d'amens arriben al cel (o puguen al cel) *par.* Vol dir que a força de pregàries s'arriba a obtenir allò que es demana. DCVB, Cat., Mall.

Molts de cuiners bruts, no fan es brou bo *par.* DCVB, Men.

Molts de dies bons fan un any dolent *par.* Vol dir que l'excés de dies de sol i de no ploure perjudiquen l'anyada. DCVB, Mall., Men.

Molts de pocs fan un molt *par.* Significa que no cal menysprear les coses perquè siguin petites o escasses, perquè ajuntant-ne d'aquestes es pot obtenir una quantitat considerable. DCVB.

Molts el miren i pocs el coneixen *par.* Significa que l'aspecte i maneres exteriors no basten per a jutjar bé una persona. DCVB.

Molts germans en un consell, lo blanc fan tornar vermell *par.* Vol dir que quan hi ha molts interessats en una cosa, la fan prevaler. DCVB.

Molts pilots perden un barco *par.* Significa que no va ben governat un poble o una empresa si són molts els qui comanden. DCVB.

Molts se n'entren llepant i se'n surten (o "se n'ixen") mossegant *par.* Es diu referint-se als qui es posen en un assumpte amb una intenció aparentment pacífica i acaben irritant-se. DCVB.

Molts se'n van a l'hospital per no veure el seu cabal *par.* Vol dir que per negligència en l'administració dels propis béns, moltes persones tornen pobres. DCVB.

Molts se'n van a l'hospital per no veure son cabal *par.* DCVB, Mall.

Molts te fan ara amoretes, que de ta pell farien tiretes *par.* Marroig, Refr. DCVB.

Món de mones *loc. nom.* Nom despectiu que es dona al món per indicar les tribulacions i els enganys que s hi esdevenen. DCVB.

Mon fill manxa *par.* Es diu per burlar-se del qui vanta d'una cosa en la qual no té sinó una part insignificant. Conten que , lloant molts una peça que un músic havia tocat a l'orgue, va respondre una dona tota satisfeta "Mon fill manxa!". DCVB, Mall.

Món monot, que promet molt i ateny poc *par.* Es diu per significar que aquest món és lloc de tribulació i d'enganys. DCVB, Men.

Mon pare és forner i jo em muir de fam *par.* DCVB, Mall.

Monges i polls, mai són sadolls *par.* DCVB, Vic, Mall.

Monja de Sant Agustí, dos caps damunt es coixí *par.* Es diu referint-se a alguna noia que diu que vol esser monja, però que en realitat no té vocació. DCVB. **Variants: Monja de Sant Magí , dos caps damunt es coixí** *par.* DCVB. **Monja de Sant Agustí, dos caps en un coixí** *par.* Ho diuen del qui no vol esser religiós, sinó que prefereix el matrimoni. DCVB.

Monyo alt i molt taló, demostren poca raó *par.* Griera Tr. DCVB.

Moraduix vol dir cap flux *par.* En el llenguatge de les plantes aplicat a les noies. ap. Aguiló Dicc. DCVB. **Variants: Moraduix, cap flux** *par.* DCVB.

Moreno com un gla *loc. adj.* Molt bru. DCVB, Mall.

Mori Marta, i mori farta *par.* Es refereix a aquells que es procuren tots els gustos encara que n'hagin de sortir perjudicats. DCVB.

Morir a les ètiques *loc. v.* Morir tísic, consumit. DCVB.

Morir al llit *loc. v.* Morir de mort natural. DCVB.

Morir com a rates *loc. v.* Morir en gran nombre; haver-hi gran mortaldat. DCVB.

Morir com un ca *loc. v.* Morir sense rebre els sagraments. DCVB.

Morir com un poll *loc. v.* Morir quietament, sense convulsions ni estretor. DCVB, Mall.
Variants:**Morir com un pollet** *loc. v.* Morir sense convulsions ni gemecs. *Ja t'ho deia el metge que se't moriria aixís. Com un pollet!*. Pons Auca 313. DCVB.

Morir com xinxes *loc. v.* Morir en gran nombre. DCVB.**Variants:****Morir com mosques** *loc. v.* DCVB.

Morir cristianament *loc. v.* Morir després de rebre els auxilis espirituals de la religió cristiana. DCVB.

Morir en olor de santedat *loc. v.* Morir amb fama o amb indicis de sant. *Diuen que és mort amb olor de santedat*, Roq. 51. DCVB.

Morir sense dir Jesús *loc. v.* Morir ràpidament, sense agonia, sense temps de sofrir. DCVB.

Morir-se amb la creu dels albat *loc. v.* Morir-se fadrí. DCVB, Val. Bal.**Variants:****Anar-se'n amb la creu dels albat** *loc. v.* DCVB.**Quedar amb la creu dels albat** *loc. v.* DCVB

Morir-se com un ca *loc. v.* Morir abandonat, sense assistència o sense auxilis espirituals. DCVB, Bal.

Morir-se d'enveja *loc. v.* Tenir molta enveja. DCVB.**Variants:****Menjar-se l'enveja, a qualcú** *loc. v.* DCVB.

Morir-se de fam *loc. v.* Morir per falta d'aliment; hiperb., patir fam extremada, estar mancat de les coses necessàries per a viure. DCVB.**Variants:** *Na Magraneta estava encara damunt es pi, morta de fam, tastenejava.* 'Na Magraneta'

Morir-se de finor *loc. v.* Morir per consumpció i sense sofriment perceptible. DCVB, Men.

Morir-se de por *loc. v.* Tenir molta por. DCVB.**Variants:****Concagar-se de por** *loc. v.* DCVB.

Morir-se el vent *loc. v.* Cessar de deixar-se sentir. DCVB.

Morirà amb la boca oberta *en.* Es diu d'una persona molt avara. DCVB.

Moro fi, ni menjar porc ni beure vi *par.* DCVB.

Moro mana a moro *par.* Es diu referint-se a un subaltern que traspasa a un altre allò que el superior li havia manat a ell. DCVB.

Moros se'n duen Na Catalina i ella no plora? És perquè és mora *par.* Es diu referint-se a algú que no protesta d'allò que sembla perjudicar-lo, però que tal vegada en el fons li és un benefici. DCVB, Mall.

Moros vells no aprenen llengües [Moros vells, no aprenen llengos] par. Significa que les persones de certa edat ja no estan en disposició d'aprendre coses noves, com hi estan els joves. DCVB, Mall.

Morro a morro *loc.adv.* Cara a cara. *No m'avergonyeix de tractar morro a morro amb es mateix rei.*, Ruyra Pinya, II, 55. DCVB.

Morros i mala cara, treuen sa gent de casa par. DCVB.

Morros prims, llépol segur par. Sentència que dóna a entendre que les persones molt delicades i remirades en el menjar i en altres coses solen ser llépoles. DCVB. Rond. Mall.: *Perque vaig repar.ar que tots tenien uns morros prims prims; i és senya que no ment morros prims, llépol segur.* 'En Pere tort'

Mort de xorc, mort de porc par. Significa que, en morir-se un xorc, els hereus solen estar contents com a unes matances. DCVB, Mall.

Mort el gos, morta la ràbia par. Expressen que desapareix l'efecte en haver llevat la causa. DCVB.

Mort en Jordi, ja no hi ha més ordi par. Vol dir que en esser morts, totes les coses ens són diferents i mancades de profit. DCVB.

Mort i venda, tot ho trenca par. Vol dir que la mort i la venda són irrevocables. DCVB.

Mort jo, mort tothom par. Expressa la despreocupació respecte a la sort dels altres. DCVB. **Variants: Mort jo, els altres que es componguin par.** DCVB.

Morta la cuca, mort el verí par. Indica que, suprimint la causa, desapareix l'efecte. DCVB, Cat., Val., Bal. Rond. Mall. *En Miquelet era mort, però ben mort; i morta la cuca, mort el verí.* 'Ses tres flors' **Variants: Morta l'aranya, mort el verí par.** DCVB, Inca. **Mort es ca, morta sa ràbia par.** DCVB, Men.

Mos menjat, no guanya amistat par. Vol dir que quan ja s'ha gaudit dels beneficis o favors d'algú, no solen recordar-se'n ni correspondre-hi. DCVB.

Mosca morta *loc. nom.* Persona que obra calladament, que sembla inofensiva i és capaç de fer molta cosa. DCVB. **Variants: Mosca balba** *loc. nom.* DCVB.

Mossa d'hostal i figa verdal palpant se maduren par. DCVB, Mall.

Mossa de cap desimbolt, mai espera bona sort par. DCVB.

Mossa de faldada, és la més cara par. Griera Tr. DCVB.

Mossegar l'ham *loc. v.* Deixar-se enganyar. DCVB.

Mossegar-se els morros *loc. v.* Reprimir-se les ganes de parlar o de riure; estar desitjos de dir paraules aspres, i haver-se'n de reprimir. *Amb quimera, mossegant-se el llavi,* Canigó I. DCVB. **Variants: Mossegar-se la llengua** *loc. v.* Reprimir-se de parlar,

abstenir-se'n malgrat les ganes. *Pareixia que no eren lletraferits y que no es mossegaven gayre sa llengo*, Ignor. 17. DCVB.Rond. Mall.: *Que n'hi hauria dites de flastomies, que n'hi hauria dites de paraulotes lletges; però tornà estrènyer ses dents, se mossegà sa llengo, no digué res!*. 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig' **Mossegar-se els llavis** *loc. v.* DCVB.

Mossegar-se els punys *loc. v.* 1. Estar molt impacient o afamegat. 2. Penedir-se iradament d'haver fet o d'haver deixat de fer una cosa, quan ja no té remei. DCVB. **Variants: Rosegar-se el punys** *loc. v.* Penedir-se iradament d'haver fet o d'haver deixat de fer una cosa, quan ja no té remei. DCVB.

Mosso mana mosso *par.* Es diu referint-se al qui, havent rebut l'encàrrec de fer una cosa, el transmet a un altre perquè la faci en lloc d'ell.. DCVB, Mall., Men.

Mosso que en el treball va al foc , no el tingui sinó un badoc *par.* Significa que el treballador que cerca molt la seva comoditat sol donar poc rendiment. DCVB.

Mossos vingueren que de casa ens tragueren *par.* Es diu pels qui amb habilitat o desvergonya s'ensenyoreixen de les coses d'altri. DCVB.

Mostra llenyagosa, fornada dubtosa *par.* Ho diuen els ollers referint-se a la greixonera de mostra com a indicatiu de la qualitat de la fornada. DCVB, Mall.

Mostrar cara *loc. v.* Presentar-se i assumir la responsabilitat d'una cosa, per si o per altri. *Vaig quedar en què l'endemà mostraria cara*, Maura Aygof. 19. DCVB. **Variants: Treure la cara** *loc. v.* Presentar-se com a responsable o fiador. *Jo com a nebot trech sa cara per ell*, Roq. 9. *Si hem de judicar p'es greu que los sap es mostrà cara*, Roq. 39. DCVB

Mostrar el cul *loc. v.* Anar mal vestit, mostrant la carn; fig., quedar malament davant la gent, sia demostrant grosseria, sia fent fallida econòmica, etc. DCVB.

Mostrar els escàtils [Mostrar ets escàtils] *loc. v.* Donar mostres de fortalesa, d'esser temible. (Mall.). DCVB, Mall.

Mostrar la filàrsega [Mostrar sa filàrsega] *loc. v.* Fer un mal paper, cometre una falta molt visible. *Pels peus del llençol no treure, la filàrsega mostrava* Ballester Xèx. DCVB, Men. **Variants: Mostrar la filassa [Mostrar sa filassa]** *loc. v.* Fer un mal paper, donar a conèixer públicament la seva inèpcia o deficiència. *Quant més enllestides van, més mostren sa filassa*, Roq. 4. DCVB.

Mostrar les arpes [Mostrar ses arpes] *loc. v.* Unglejar com per joc, però manifestant els instints de feresa. *Com un moix fa afalagadures, però sempre mostra ses arpes*, Pons Llar 105. DCVB, Mall., Men.

Mostrar les dents a algú *loc. v.* Amençar-lo, demostrar-li intenció de resisitir o d'agredir-lo. DCVB, Cat., Val., Men.

Mostrar les dents a qualcú *loc. v.* a) Fer-li mala cara o renyar-lo, adoptar amb ell una actitud agressiva o d'amenaça. *Si yo en molta noramala li haguera mostrat les dents des del principi, no'm tindria ara el peu sobre la gola*, Rond. de R. val. 33. b) A Mallorca, en

canvi, mostrar ses dents significa també ésser benigne amb qualcú, tractar-lo amb benevolència i deixar-se dominar d'ell. b) *Y si és necessari anar prop de ellas, y fer-las cullir arreu, y no mostrar-los ses dents*, Fontanet Conró 35. DCVB.

Mostrar les dents *loc. v.* Obrir la boca els gossos o altres animals, deixant veure les dents en actitud d'amenaça. *Lo goç... los bous no'ls deixava menjar..., lladrant y mostrant ses dents ab gran fellonia*, Faules Isòp. 27. DCVB.

Mostrar les ferradures *loc. v.* Ésser cocejadora una bèstia cavallina o un ase. DCVB. **Variants: Ensenyar les ferradures** *loc. v.* DCVB.

Mostrar les ungles *loc. v.* Donar proves de valor, de decisió, de voler-se defensar o de voler atacar. DCVB. **Mostrar la pota** *loc. v.* Ensenyar l'orella, fer o dir alguna cosa que revela un defecte o mala qualitat del qui obra o parla. DCVB. **Variants: Treure la pota** *loc. v.* DCVB.

Mostrar sa clavia *loc. v.* riure. *Es qui no més compran L'Ignorància per mostrar se clavies*, Ignor, 47. DCVB, Palma

Mostrar ses dents a algú *loc. v.* Cedir, transigir davant ell o mostrar-li benevolència. *Ets atlots, amb una betcollada, són bons de fer entrar en sivella mentres no los mostrin ses dents*, Maura Aygof. 49. DCVB, Mall.

Mostrar, a algú, el portal *loc. v.* Dir-li que se'n vagi. DCVB. **Variants: Mostrar la porta, a algú** *loc. v.* Manar-li que se'n vagi. DCVB. **Fer passar la porta, a algú** *loc. v.* DCVB.

Mot a mot *loc.adv.* De paraula en paraula, sense deixar cap mot. *Curial anà a casa de Melchior e mot per mot ço que la Güelfa dit li hauia li descobrí*, Curial, I, 8. *Comptà-li lo somni mot a mot*, Ibid.I, 26. DCVB. **Variants: Mot per mot** *loc.adv.* Completament, sense deixar res. DCVB. Rond. Mall.: *I ho contà tot fil per randa i mot per mot. 'No la tragué proveïda'*

Moure caceres *loc. v.* Provocar disputes (Mall.). DCVB, Mall

Moure caces que dormen *loc. v.* Fer que algú pensi en una cosa que tenia oblidada o en què no havia parat esment, i que pot modificar els seus propòsits o manera d'obrar. (Mall.). DCVB, Mall.

Moure conversa *loc. v.* Iniciar-la. DCVB.

Moure de fer, una cosa *loc. v.* Proposar de fer-la, iniciar-la. *Ja mouen de fer formiguers*, Alcover Cont. 352. DCVB, Mall., Men.

Moure la llebre *loc. v.* Promoure una qüestió, la difusió d'una notícia, etc.; ésser l'iniciador d'una cosa. *Lo que noltros hem volgut fer és moure sa llebre*, Roq. 8. DCVB.

Moure les cames *loc. v.* Bellugar-se molt, anar molt de pressa. DCVB. **Variants: Moure els galindons** *loc. v.* DCVB.

Moure o armar un sacramental *loc. v.* Moure un escàndol, un esvalot. *S'armava un sacramental que les parets tremolaven*, Pous Empord. 107. DCVB.

Moure pols *loc. v.* Causar enrenou, dissensions, controvèrsia. DCVB.

Moure tesses *loc. v.* Moure discussió. *Encara se volgué alsar a majors y servir-li sas tesses*, Aguiló C., Rond. de R. 19. *Ell n'hi havia mogudes teses y n'hagueren raó*, Galmés Flor 137. *Tres vells marins tenien tesses solemnials sobre la manera millor d'aguiar llagosta*, S. Galmés (Jocs Fl. 1923, p. 113). «*Senyor, dau-me tesses fines, / discurs i bons fonaments / per glosar es deu manaments / que han d'observar ses fadrines*» (glosada mallorquina). DCVB, Mall.

Moure un conill [Moure un coní] *loc. v.* Fer que l'animal surti del seu amagatall i comenci a córrer. DCVB. Rond. Mall.: *I encara no ho va haver dit, com zas! Mou un coní; i ja li ha pitjat darrera*. 'Es ca d'En Bua i es moix d'En Pejulí'

Moure'n moltes i agafar-ne poques *loc. v.* Començar moltes feines i no acabar-les.. DCVB, Mall.

Moure's una tempestat *loc. v.* Iniciar-se una tempestat. DCVB.

Mu mare ja me'n cantava es vou-verivou *loc. v.* Ho diuen quan algú presenta com a cosa nova o poc sabuda allò que ja se sap de molta estona abans. DCVB, Mall.

Muda el llop ses dents, però no els seus pensaments *par.* Significa que el temperament i el geni de les persones no canvien amb l'edat. DCVB.

Mudant-se el temps, es muden els pensaments *par.* Vol dir que les circumstàncies, en canviar, aconsellen el canvi de parer i de projectes. DCVB.

Mudar d'hostalatge *loc. v.* Canviar de conducta. DCVB, Men.

Mudar de cantet *loc. v.* Contradir-se en la manera de parlar, dir a estones una cosa i a estones la contrària. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Com ell sentí de presó, mudà de cantet, i se va treure aquesta*. 'Tres germans peresosos'

Mudar de color *loc. v.* Canviar el color natural de la cara per efecte d'una forta alteració física o moral. DCVB.

Mudar de conversa *loc. v.* Canviar l'assumpte de la conversació. DCVB.

Mudar de mà o de mans una cosa *loc. v.* Canviar de posseïdor. DCVB.

Mudar de pèl *loc. v.* Canviar de condició, de manera d'esser o de pensar. DCVB.

Mudar de so *loc. v.* Canviar de manera d'expressar-se o d'obrar. DCVB.

Mudar de verd en blau *loc. v.* Canviar profundament el caràcter d'una persona o cosa. DCVB, Mall., Men. Rond. Mall.: *I aquella parra amb sos tres grans madurs tan fora temps, va mudar de verd en blau, i digué*. 'Ecos de la vida de Jesús, Maria i Josep'

Mudar el caire de la pedra [Mudar es caire de sa pedra] *loc. v.* Mudar d'opinió. DCVB, Mall.

Mudar l'aigua al canari *loc. v.* Orinar. DCVB, Mall., Val.

Mudar l'intent *loc. v.* Canviar d'intenció. *Voldria que el qui n'és causa / que vós l'intent heu mudat / estigués tants d'anys penjat / com a sa porta una baula.* Cançó pop. Mall. DCVB, Mall.

Mudar la pell *loc. v.* Canviar de manera d'esser i de procedir. DCVB.

Mudar o canviar de tecla *loc. v.* Canviar d'assumpte, de qüestió, de matèria a tractar. DCVB.

Mudar-se de casa *loc. v.* Anar a viure a una altra casa. DCVB.

Mudar-se els daus *loc. v.* Canviar l'estat de les coses, les circumstàncies. DCVB.

Mula guita, de tothom sospita *par.* DCVB. **Variants:** **Mula guita, ven-la prest** *par.* DCVB.

Mula i dona, garrot la fa bona *par.* Suposa que l'única manera de dominar les mules i les dones, és pegant-los. DCVB, Mall., Men. -*¡Erri, Murta! Erri dic! Deia es traginer, i... ni si ho hagués dit a un banc! -¡Bon re-cap de llissa!...Mula i dona, garrot la fa bona! S'esclamà es traginer.* 'Ets amos de Son Sales, Son Saleta i Son Salí'

Mula moïna, o molt bona, o molt roïna *par.* DCVB. **Variants:** **Mula moïna, o molt falsa o molt fina** *par.* DCVB.

Mula que no veu civada, la sella la té matada *par.* Significa que l'animal que no menja prou, sol patir de nafres i altres malures. DCVB.

Mula que no vol sella, Déu li dóna albarca *loc. v.* Es diu referint-se a aquells que, per no voler patir cap incomoditat, han de sofrir-ne de més grosses que les que defugien. DCVB.

Mullar a algú el nas de saliva *loc. v.* Esser-li superior en capacitat, superar-lo. *No hi ha cap homo...que en matèries d'aquest art me puga mullar el nas de saliva,* Penya Mos. III, 116. DCVB, mall.

Mullar a algú el nas de saliva *loc. v.* Provocar-lo a combatre, a disputar. *Ja que tant pretén, mullu-li el nas de saliva y veurem qui guanyarà el plet,* Maura Aygof. 104. DCVB, Mall.

Mullar-hi la coca [Mullar-hi sa coca] *loc. v.* Tenir participació en un negoci o empresa. DCVB.

Mullar-se com un gat *loc. v.* Mullar-se intensament. DCVB.

Muller que no menja amb vós, després menja més que dos *par.* És un avís als marits que no fan cas de la desgana de llurs mullers. DCVB.

Munyir la vaca *loc. v.* Treure tot el profit possible d'una cosa. DCVB.

Murta, l'amor és fuita *par.* El d'aquest refrany es troba en diferents cançons populars. El tema d'aquest refrany es troba en diferents cançons populars: «*Has anat a sa murtera / i murta no me n'has duita; / diuen que murta, amor fuita, / i jo la tenc vertadera*» (Bunyola). «*Vetaquí un brot de murta / collit de la meva mà / per veure si et tornarà / aquella amor que t'ha fuita*» (Manacor). DCVB, Mall., Men.

Music pagat no fa bon so *par.* Vol dir que quan un ha cobrat endavant de la feina, o no la fa, o la fa malament. DCVB. **Variants:** **Music pagat, fa mal so** *par.* Vol dir que el qui cobra endavant sol treballar poc o de mala gana. DCVB, Men. **Cosa pagada, cosa oblidada** *par.* DCVB. **Qui paga endavant, és mal servit** *par.* DCVB. **Qui paga endavant, paga dues vegades** *par.* DCVB.

N'hi ha per a enfitar-se! *en.* Es diu irònicament al·ludint al menjar escàs que es presenta. DCVB, Men. **Variants:** **No m'enfitaré!** DCVB, Men.

N'hi ha que l'aigua els engreixa [N'hi ha que s'aigo els engreixa] *par.* DCVB, Mall.

N'hi ha, de xerxa *en.* Es diu per indicar que hi ha gran quantitat de coses que embalumen, que fan nosa o donen feina. DCVB, Men.

Na Joana no és més que una, i no en pot fer dues en un pic *par.* Es diu quan a qualcú li manen més feines de les que pot fer. DCVB, Mall.

Nadal amb lluna plena, anyada plena *par.* DCVB, Sóller.

Nadal amb lluna, cent ovelles no fan per una *par.* DCVB, Men.

Nadal en dijous, penja s'arada i ven es bous *par.* Expressa la creença vulgar que si cau Nadal en dijous, la collita serà escassa. DCVB, Men.

Nadal en dijous, ven-te l'arada i ven-te els bous *par.* Ho diuen perquè el Nadal en dijous és considerat de mal averany i creuen preferible no sembrar Amades, BDC xviii, 131. DCVB.

Nadal en dimecres sembla cards i feixes *par.* BDC, XVIII, 133. DCVB.

Nadal never, omple el graner *par.* DCVB.

Nadal sense lluna, cent ovelles tornen una *par.* DCVB.

Nadal sense lluna, mal any segur *par.* DCVB, Mall.

Nafres hi ha que no es curen *par.* DCVB.

Nap de Déu! *fór.* Exclamació, eufemisme, per "cap de Déu". DCVB.

Naps i cols, ventre, si en vols; col i naps, ventre, ja ho saps *par.* Es diu referint-se a la repetició monòtona dels mateixos menjars. DCVB.

Nas a nas *loc.adv.* A tocar, cara per cara. *Vaig pegar una giravolta sobtada i vàreig topar.-me nas a nas amb la riallera carota d'en Payús, Ruyra Parada 11.* DCVB.
Variants: **De nassos** *loc.adv.* DCVB.

Nat d'avui i batiat d'ahir (Ser o Semblar) *loc. adj.* Ser beneïtot, curt d'enteniment. DCVB, Mall., Men.

Nat i batejat, Nostre Senyor no te n'hagués emportat! *par.* Es diu per a indicar a qualcú que li hauria convingut morir essent infant. DCVB.

Navegar amb qualsevol vent *loc. v.* Anar avant, persistir en el seu propòsit malgrat de les dificultats. DCVB.

Navegar entre dues aigües *loc. v.* No declarar-se a favor d'un partit ni d'un altre, mantenir-se neutral. DCVB.
Navegar o anar contra corrent *loc. adv.* Anar en direcció contrària a la del moviment de l'aigua;—fig., obrar contra l'opinió o els costums predominants. DCVB.

Necessitar mà de metge *loc. v.* Necessitar adob, arranjament. «Aquesta teulada necessita mà de metge; té moltes teules rompudes». DCVB.

Necessitar una cosa com el pa que menja *loc. v.* Tenir-ne gran necessitat. Necessites una dona com el pa que menges!—li digué la Tuyas, Pons Auca 27. DCVB

Necessitar una cosa com el pa, o com el pa que es menja *loc. v.* Tenir-ne gran necessitat. *Necessites una dona com el pa que menges!—li digué la Tuyas, Pons Auca 27.* DCVB

Necessitar una cosa com es pa [Necessitar una cosa com es pa] *loc. v.* Tenir-ne gran necessitat. DCVB. Rond. Mall.: *I és bo de veure que barca aturada no guanya nòlits; i jo ho he mester com es pa de cada dia.* 'En Pere de sa vaca' **Variants:** **Necessitar una cosa com es pa de cada dia** [Necessitar una cosa com es pa de cada dia] *loc. v.* DCVB. *Veiam si duràs una somada de llenya, que l'hem mester com es pa de cada dia.* 'En Pere d'es Forn' **Ser, quelcom, es pa de cada dia** *loc. v.* Ser una cosa habitual, que es repeteix sovint. DCVB. Rond. Mall.: *El dimoni invest es riu de foc, i no hi féu barres perquè es foc és es seu pa de cada dia.* 'Na Blancaflor'

Nedar com un peix de plom *loc. v.* No saber nedar gens. DCVB.

Nedar com un peix *loc. v.* Saber nedar molt bé DCVB. Rond. Mall.: *I ja se destiren de sa roba i, pa-plaf!, dins es safareig, i allà neda que neda com a peixos.* 'El rei de tres reinats' **Variants:** **Nedar com un dofí** *loc. v.* Nedar molt bé, amb gran lleugeresa i habilitat. DCVB, Mall.

Nedar com un peix *loc. v.* Saber nedar molt bé. DCVB.

Nedar contra corrent *loc. v.* Obrar en desacord amb el costum, amb l'ús acceptat, amb les conveniències. DCVB.

Nedar entre dues aigües *loc. v.* Estar indecís;—obrar de dues maneres a fi d'aconterar dues classes oposades de persones. DCVB.

Nedar entre dues aigües *loc. v.* Obrar hàbilment, sense deixar-se emportar o dominar d'un partit ni de l'altre. / Procedir amb segona intenció, simulant obrar de dues maneres o d'una manera diferent de la vertadera. DCVB.

Nedar i guardar la roba *loc. v.* Fer una cosa difícil o perillosa sense deixar de prevenir i evitar de caure en el perill. DCVB.

Nedar sense carabasses *loc. v.* Esser molt deixondit, no necessitar ajuda ni consell d'altri. DCVB.

Negar a algú l'aigua i el foc [Negar a algú s'aigo i es foc] *loc. v.* Negar-li tot auxili i procurar llevar-li totes les defenses. DCVB, Mall.

Negar l'alioli *loc. v.* Fer malbé una cosa, una empresa; fracassar No heu dit més que una paraula; i si no la vireu a temps, hauríeu ben negat l'alioli, Ruyra Pinya, II, 30. DCVB.

Negar son cors *loc. v.* Negar al marit el deute conjugal (es deia en el segle XVI, segons Aguiló Dicc.). DCVB.

Negar-se dins un bassiot *loc. v.* Apurar se per cosa poca, no saber vèncer les petites dificultats. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Mai m'ho hauria cregut, que fosseu tan aturats! Ell, segons veig, vos negau dins un bassiot!*. 'En Pere Poca-por' **Variants: Negar-se dins un cossioli** *loc. v.* Deixar-se vèncer per dificultats petites (Mall.). DCVB, Mall. **Negar-se dins un got d'aigua** *loc. v.* No saber deseixir-se de dificultats insignificants. DCVB, Men. **Negar-se en poca aigua** *loc. v.* Trobar-se embarassat per dificultats que no tenen importància; no saber-ne sortir. DCVB, Men.

Negoci rodó *par.* El que és molt avantatjós, completament favorable. DCVB.

Negocis amb parents, resulten dolents *par.* DCVB.

Negra nit *loc. adv.* Molt tard, molt avançada la nit. *Quan l'huracà amb ses ales remou lo negre abisme, Atlàntida i. Com més va, més negra nit*, Verdager Idilis. *Tant és fosca i negra la cambra, Massó Croq. 40. A par.ar arbret a negres de nit*, Ruyra Parada 28. DCVB. **Variants: A la nit negra** *loc. adv.* DCVB **A les negres de nit** *loc. adv.* DCVB

Negre com a carbó (ser) *loc. adj.* Ser negre o de color molt fosc. DCVB.

Negre com gola de llop *loc. adj.* Es diu de la nit molt fosca, o d'un recinte totalment obscur. DCVB, Mall.

Negre com la móra (ser) *loc. adj.* Molt negre. DCVB. *Lo endemà s'anell de Na Franciana i es de Na Margalida foren negres com la móra.* 'Na Marieta i es gegant' **Variants: Negre com el pecat** *loc. adj.* DCVB. **Negre com fum de gerrer** *loc. adj.*

DCVB.**Negre com gola de llop** *loc.adj.* DCVB.**Negre com la pega** *loc.adj.* DCVB.**Negre com la pega** *loc.adj.* Es diu d'una persona o cosa molt negra. DCVB.**Negre com l'atzabeja** *loc.adj.* DCVB.**Negre com un carbó (ser)** *loc.adj.* Rond. Mall.:*La bona sort que el trobàs, a s'anell d'or, però ai!, tot negre com un carbó.* ‘Tres germanes i un gegant’ **Negre com un fumall** *loc. adj.* Es diu d'una cosa molt negra, i especialment de les persones de color molt fosc. DCVB, Mall., Men. **Negre com un fumall** *loc.adj.* DCVB.**Negre com un tió** *loc.adj.* DCVB.**Negres com móres** *loc. adj.* DCVB.

Negre com un corb *loc.adj.* Es diu d'una cosa molt negra, i principalment de les persones. DCVB.**Variants: més negre que un corb** *loc. adj.* DCVB.

Negre com un corpató (ser) *loc. adj.* Ser molt negre, estar molt torrat del sol. DCVB, Men.

Néixer amb bon signe *loc. v.* Néixer sota la influència benigna o maligna dels astres. *En mal signe Infelicibus auspiciis*, Esteve Eleg.; *Amb bon signe avuy me'n vaig*, Roq. 41.; *Conexia els bons i els mals signes*, Rosselló Many. 34. DCVB.**Variants:Néixer amb mal signe** *loc. v.* *En mal signe Infelicibus auspiciis*, Esteve Eleg. DCVB

Néixer amb estrella *loc. v.* Néixer amb bona sort. DCVB.

Néixer amb una flor en el cul *loc. v.* Esser molt sortat. DCVB.

Net com les flors *loc.adj.* Molt net. DCVB, Mall.

Net com un calze *loc.adj.* Les principals fórmules comparatives per a expressar una cosa molt neta, són net com un calze, o com una patena, o com una plata, o com un lliri, o com un vorí, o com un vivori. DCVB.**Variants: Més net que una patena** *loc.adj.* DCVB. **Net com un lliri** *loc.adj.* DCVB. **Net com un vivori** *loc.adj.* DCVB. **Net com un vorí** *loc.adj.* DCVB. **Net com una copeta d'or** *loc.adj.* Molt net (especialment parlant de cases, habitacions, etc.) (Riber Sol ixent 7.) DCVB. **Net com una patena** *loc.adj.* DCVB. Rond. Eiv.: *I com que sa rateta era molt polideta i sempre anava neteta com una patena...* ‘Sa Rateta Polideta’ **Net com una patena** *loc.adj.* Es diu d'una cosa molt neta. DCVB.**Net com una plata** *loc.adj.* DCVB.

Net com una plata (estar) *loc. adj.* Extremadament net DCVB.Rond. Mall.:*Es posà a sa bugada i va romandre més net que una plata.* ‘En Trompetet’**Variants: Net com una copa de plata (estar)** *loc. adj.* Rond. Mall.:*¿I on vos ne sou venguts a fer-mos malbé aquest femer de sa cloa i a soiar-mos aqueixa carrera, que mos costa tant i tant de menar neta com una copa de plata?* ‘Es Mèl·lero Rosso’ **Com una plata (estar)** *loc. adj.* Rond. Mall.:*Agafa sa guinaveteta i es garbellat amb sos budellets, que, de tant de rossegar per dins es riu, s'eren fets més nets que la plata.* ‘N'Estel d'or’ **Net com unes flors (estar)** *loc. adj.* Rond. Mall.:*Fins i tot se torcava es morros amb so torcaboques, que sempre el tenia net com unes flors.* ‘Es murterar del rei de França’

Net de butxaca *loc.adv.* Que no té diners. DCVB.**Variants:Escurat de butxaca** *loc. adv.* DCVB

Net de clatell *loc.adj.* Llest, eixerit, viu de potències. *Só molt neta de clatell*, Vilanova Obres, iv, 13. DCVB.

Net de pols i palla *loc.adj.* Producte líquid, net, descomptades les despeses. DCVB.

Net i clar *loc.adv.* Clarament, de manera evident, sense ambigüitat. DCVB. **Variants: Clar i net** *loc.adv.* DCVB.

Net i esporgat *loc. adj.* En net, sense minves, descomptades les despeses o tares. DCVB. **Variants: Net de pols i palla** *loc.adj.* DCVB.

Net i esporgat *loc.adv.* En net, sense minves. *Li resultarien nets y esporgats mil durets cada any*, Ignor. 36. DCVB, Mall.

Net i net *loc.adv.* Amb equilibri de comptes, amb igualtat d'ingressos i de sortides. DCVB, Mall.

Netejar o descarregar la consciència *loc. v.* Deslliurar-la del pecat per la confessió. DCVB.

Neu a la muntanya, pescador arracona la canya *par.* Significa que en fer neu i molt de fred no és bon temps per a pescar (Mall.). DCVB, Mall.

Neu a la serra, pescador canya a terra *par.* Significa que en fer neu i molt de fred no és bon temps per a pescar (Mall.). DCVB, Mall.

Neu al gener, tot l'any va bé *par.* DCVB.

Neu gelada al més de març, pluja forta al mes de maig *par.* BDC, XVIII, 266. DCVB.

Nevar a l'agost *loc.v.* Posar cabells blancs abans d'esser vell. DCVB.

Ni a consciències ni a bosses, no els facis els comptes *par.* DCVB, Mall.

Ni a l'hospital ni a la presó s'adoba cap brivó *par.* Indica que en aquells llocs no solen anar-hi a raure els espavilats, sinó els qui per beneïts es deixen agafar o no saben fer per la vida. DCVB.

Ni a martellades *loc.adv.* Ni amb tots els esforços. *No los podem fer entrar sa lletra dins es cervell ni a martellades*, Roq. 29. DCVB.

Ni a tirs *loc.adv.* De cap manera. *Ningú l'atura a dins Ciutat ni a tirs*, Ignor. 15. DCVB.

Ni a tret de vista *loc.adv.* Ni de gran distància. DCVB, Eiv.

Ni amb candeleta *loc.adv.* Expressa la gran dificultat que hi ha per trobar una cosa. *Ni en candeleta trobarien un altre Viçantet de les seues prendes*, Morales Id. 31. DCVB.

Ni amo per força, ni mosso per força *par.* Vol dir que les coses han de fer-se sense violència ni força excessiva. Labèrnia-S. Dicc. DCVB.

Ni Carnestoltes sense lluna, ni fira sense puta, ni ramat sense ovella de cria perduda *par.* BDC, xix, 223. DCVB.

Ni casa cantonera, ni dona balconera *par.* Vol dir que les dones que surten molt al balcó fan poca feina dins de casa seva. DCVB.

Ni casa prop de convent, ni vinya prop de torrent *par.* Ho diuen perquè si està prop de convent, la casa serà solitària o ombrívola o molestada de campaneig; i si està prop de torrent, s'exposa que la torrentada l'arregussi. DCVB, Mall.

Ni costums tenen disculpa, ni l'edat pot tenir culpa *par.* DCVB.

Ni Cristo fór. Ningú absolutament (dit amb èmfasi i generalment amb irritació; sempre irrespectuosament). *Ni Cristo passa per aquí sense pagà dret*, Roq. 30. «No sortiré d'ací ni per Crist!». DCVB

Ni de berbes ni de veres, amb la Justícia no hi vulguis peres *par.* DCVB, Mall.

Ni de burles ni de veres, amb ton senyor no vulguis partir peres *par.* DCVB.

Ni de burles, ni de veres, amb ton senyor no vulguis peres *par.* Significa que en les baralles o disputes amb el superior o amb el poderós, aquest surt sempre guanyador. DCVB, Mall., Men.

Ni de mides *loc.adv.* Ni amb gran diferència. «Aquest corredor no arriba a l'altre, ni de mides». DCVB, Mall.

Ni dissabte sense sol, ni vellarda sense afaits, ni jove sens vol-i-dol *par.* S'aplica a certs fets que esdevenen per costum, necessitat o llei natural. DCVB.

Ni dona desvergonyida ni planta pel març florida *par.* Vol dir que aquestes dues coses són dolentes. DCVB.

Ni dona prop d'homos, ni estopa prop de foc *par.* DCVB; Mall.

Ni dona verratot ni homo femellota *par.* Vol dir que no són acceptables ni les dones masclines ni els homes efeminats. [verratot és el despectiu de verro]. DCVB, Mall.

Ni els morts ni els absents tenen amics ni parents *par.* Vol dir que la gent no sol recordar-se ni dels difunts ni dels que estan lluny. DCVB.

Ni en tenir fam panxada, ni en tenir set tamborinada *par.* DCVB, Mall.

Ni en verd ni en sec (no veure) *loc. adv.* De cap manera. DCVB.Rond. Mall.:*Jo no em deixaré veure per aquí en verd ni en sec fins es dia que ses dictes saliejaran.* 'En Juanet fii de viuda'

Ni és al·lot ni al·lota, ni nin ni nina, ni cavaller a porta *par.* Ho diuen d'un que no és bo per res. Amengual Dicc. DCVB.

Ni formatge sense ronya, ni donzella sense vergonya *par.* Vol dir que la cotna manté el formatge, i la vergonya defensa les donzelles. DCVB.

Ni fornada de flaons, ni hort de melicotons *par.* Es diu perquè la pasterada de flaons és poc profitosa i els melicotons son fruita perillosa i poc duradora. DCVB, Santanyí.

Ni ganes! *fór.* Exclamació per indicar que no tenim gens de voluntat d'una cosa. DCVB.

Ni grat ni gràcies *en.* No ho agraeixo gens. DCVB.

Ni hivern sense capa, ni estiu sense carabassa *par.* DCVB.

Ni home tiple, i dona baixó *par.* Significa que no solen ésser recomanables els homes de veu molt aguda ni les dones de veu profunda. DCVB.

Ni la mare que el parí *en.* Ningú absolutament. *No crech que el pogués conèixer ni sa mare que el parí.*, Aguiló Poes. 21.DCVB.

Ni mà en caixa ni ull en carta *loc. v.* Indica que cal fugir de les temptacions, perquè l'ocasió fa caure. DCVB.

Ni mai! *fór.* Exclamació de menyspreu i d'impaciència amb què es contesta a una negativa, com si diguéssim «Tant se val! Tant de bo!». DCVB.

Ni males armes ni males manyes *par.* Significa que cal atacar i defensar-se amb tota la força i mitjans que sien possibles, però sense usar males arts. Labèrnia Dicc. DCVB.

Ni més ni menys *loc.adv.* Exactament, sense excés ni falla. *La mesura de la par.aula en cascuna cosa sia segons aquella requer, ne més ne menys*, Egidi Romà, ll. i, pt. 1a, c. 1. DCVB.

Ni més ni pus *loc.adv.* Exactament, sense diferència. *Ni més ni pus aquí comanda es poble*, Roq. 41. DCVB, Mall.

Ni metge jove ni barber vell *par.* [significa que és molt estimable l'experiència del metge i el bon pols del cirurgià. Altres ho completen dient «Metge vell, cirurgià jove i apotecari coix», volent significar que l'apotecari no ha de trescar d'ací d'allà, sinó que convé que estigui dins casa seva.] DCVB, Mall.

Ni morts ni absents tenen amics ni parents *par.* DCVB.

Ni mossa d'hostal, ni vinya prop de camí ral *par.* DCVB.

Ni obra bona, ni paraula mala *par.* Es diu referint-se a aquells qui prometen molt i no compleixen les promeses. DCVB.

Ni pensar-hi! *loc.adv.* Formula enèrgica per a negar una cosa. DCVB.

Ni per aquestes! *loc.adv.* Expressa la ineficàcia d'un esforç o d'un remei. DCVB.

Ni per calor deixis la capa, ni per fred la carabassa *par.* DCVB. **Variants:** **Ni per calor ni per fred, no et llevis la capa ni el barret** *par.* DCVB. **Ni per fred ni per calor, no deixis la capa ni el sarró** *par.* Indica que cal preveure els canvis de circumstàncies que poden fer necessàries coses que de moment semblen supèrflues. DCVB.

Ni per la vida *loc.adv.* De cap manera. «*No es troba res a comprar ni per la vida*». DCVB

Ni per pensament! *fór.* Fórmula de negació equivalent a «de cap manera, ni de lluny». DCVB.

Ni per untar-se les dents *loc.adv.* Es diu d'una cosa de menjar que resulta molt insuficient. *Ni t'ha dat una vellana | perquè t'untassis ses dents*, Benejam FyF, acte i, esc. 1.a. *Y a sa taula just untar-se un budell*, Benejam Ciutat. 29. DCVB. **Variants:** **Ni per untar un budell** *loc.adv.* DCVB.

Ni poc ni molt *loc.adv.* Gens ni mica. *No'l lexaren entrardenant nós...ni poch ni molt* Jaume I, Cròn. 22. DCVB. **Variants:** **Ni poc ni gaire** *loc.adv.* No gens, absolutament gens. DCVB. **Ni poc ni gens** *loc.adv.* *E no's mogué poch ni molt*, Tirant, c. 395. *L'ofici venturós d'imaginaire, | no el conec, trist de mi!, ni poc ni gaire*, Verdaguer Idilis. DCVB.

Ni ruc de tragner, ni filla d'hostaler *par.* DCVB.

Ni ruc de tragner, ni filla d'hostaler *par.* Expressa la poca confiança que s'hi pot tenir. DCVB.

Ni somiar-ho *en.* Es diu per indicar la impossibilitat d'allò de què es parla. DCVB.

Ni tan garrida que mati, ni tan lletja que espanti *par.* Es diu recomanant de triar una dona discretament bella. DCVB, Mall.

Ni taula sense pa, ni exèrcit sense capità *par.* Es diu en el sentit propi. DCVB. **Variants:** **La taula que no té pa, fa plorar; la taula que no té vi, fa patir** *par.* DCVB. .

Ni tot el pa en coques, ni tot el vi en bótes *par.* Vol dir que no convé invertir tots els cabals en coses que es consumeixen fàcilment. DCVB.

Ni traça ni maça *loc.adv.* ni figura ni aparença. Escrig-Ll. Dicc. DCVB.

Ni un (o ningú, cap, etc.) per senyal *loc.adv.* Absolutament ningú, cap. «D'esclata-sangs, no n'he vist ni un per senyal» (o «per nat senyal»). *Voleu que yo us faça tots aquells bous fugir, que no n'i aturarà* Tirant, c. 324.; *No en deixaren una per nat senyal*, Aguiló C., Rond. de R. 3.; *Els nostres ulls no en trobaven una sola per senyal*, Salvà Ret. 25. DCVB, bal. **Variants:** **Ni un per nat senyal** *loc.adv.* DCVB.

Ni un gra d'anís *loc.adv.* Ni poc ni gens. Aladern, Dicc. DCVB.

Ni un que és un *loc.v.* Absolutament cap. No n'han capturat cap ni un que és un, Roq. 4. DCVB, Mall.

Ni un salubre *loc.adv.* Ni la més petita cosa. *Tot quant duc, hu he mester per mi, i me'n guardaré com de caure de donar-vos un salubre de res*, Aurora 268. DCVB, Palma, Manacor.

Ni un sant remei *loc.adv.* Ni en la més petita quantitat; ni gens del que es necessita *No tenim pa, ni vi, ni un sant remei*. DCVB, Bal.Rond. Mall.:*Una cosa li vull dir que no tenc una creu per fer-li sa caixada, ni un sant remei*. ‘La bona Reina i la mala cunyada’. **Variants:****Ni un remei de Déu** *loc.adv.* DCVB.

Ni vinya prop de torrent ni casa prop de convent *par.* Al·ludeix a la freqüència amb que les comunitats monàstiques sol·liciten ajut. DCVB.

Ni vol ni dol *loc.v.* Es diu d'aquell qui està sempre indecís, sense saber si ha de fer o deixar de fer una cosa. DCVB.

Nigul geperut, va net i du brut *par.* DCVB, Mall.

Nin de uè *loc. nom.* Infant de bolquers. *Anirà dedicat an ets infants de uè*, Ignor.22. DCVB, Mall. **Variants:****Fiet de uè** *loc. nom.* DCVB, Men)

Ningú coneix el mal, sinó qui és per a fer-lo *par.* Vol dir que els més malpensats i suspicaços solen esser els malintencionats. DCVB, Men.

Ningú desjecta una cosa sinó qui la vol per ell *par.* Es diu perquè el qui vol obtenir una cosa procura dir-ne mal perquè un altre no l'hi sostregui. DCVB, Mall.

Ningú diu mal d'una cosa, sinó qui la vol per a ell *par.* DCVB, Men. **Variants:****Qui diu mal de s'ase, aquell el compra** *par.* DCVB, Men.

Ningú diu mal de s'ase, sinó qui el vol comprar *par.* DCVB, Men.

Ningú es mor fins que Déu ho vol *par.* Significa que las persones o coses sempre presenten una esperança de salvació, per malament que es trobin. DCVB. **Variants:****Qui no s'ha de morir, l'aigua el cura** *par.* DCVB **Qui no s'ha de morir, tot ho passa** *par.* DCVB **Ningú es mor mentre no sia arribada l'hora** *par.* DCVB **Mor el mortal, i no mor el malalt** *par.* DCVB

Ningú és profeta en la seva terra *par.* Significa que generalment els homes que valen no solen veure reconeguts els seus mèrits entre els seus compatriotes. DCVB.

Ningú et diu fe't enllà ni fe't ençà *loc. v.* Ningú et demana de noves, ningú et provoca. DCVB, Mall.

Ningú fa res de franc *par.* DCVB.

Ningú fa ses gloses més avengudes que s'enamorat *par.* Vol dir que perquè una empresa vagi bé, convé que hi intervingui principalment el qui hi té més interès. DCVB, Mall.Rond. Mall.:*I sobretot, Marió, "negú fa ses gloses més avengudes que s'enamorat*. ‘La Mare Baleneta’.

Ningú nat del món *loc.adv.* Absolutament ningú. No's destriava negú nat del món, Galmés Flor 27. DCVB.

Ningú nat del món *loc.adv.* Cap persona. DCVB.Rond. Mall.:*Corre de pressa a tirar-l'hi! I fora dir res a negú nat del món! Si no l'hi tires a l'acte, te feim malbé!*. 'S'aucellet de ses tres llengos'.

Ningú neix ensenyat *par.* Es diu per excusar algú quan s'equivoca o no acaba de fer les coses bé per insuficiència d'aprenentatge (Mall., Men.). DCVB, Mall., Men.

Ningú neix mestre *par.* Significa que ningú sap fer les coses sens estudiar-les o esforçar-se a aprendre-les. DCVB.

Ningú parla de merda més qui el qui n'està untat *par.* Es diu referint-se als qui critiquen algú sobre defectes que ells mateixos tenen. DCVB.

Ningú pensa mal sinó el qui en fa *par.* Significa que els qui obren malament solen esser malpensats i creure que els altres també fan mal. DCVB.**Variants: Qui mal fa, mal pensa** *par.* DCVB.**Ningú coneix el mal sinó qui és per a fer-lo** *par.* DCVB.

Ningú pot dir d'aquesta aigua no beuré *par.* DCVB,Cat., Val., Bal.

Ningú pot donar lo que no té *par.* Es refereix a qualsevol classe de béns materials o espirituals, indicant que només els pot exhibir o usar aquell que els posseeix. DCVB.**Variants: Qui no en té, no en pot donar** *par.* DCVB.

Ningú pot fer més un sermó de l'infern que un condemnat *par.* Significa que l'experiència és la font més segura dels coneixements. DCVB.

Ningú pot ser jutge en causa pròpia *par.* DCVB.

Ningú pot servir a dos senyors *par.* DCVB, Tirant,c.123.**Variants: Qui a dos amos vol servir, a un o altre ha de fallir** *par.* DCVB, Tirant c. 123.**Qui a molts serveix, no serveix a ningú** *par.* DCVB, Tirant c. 123.

Ningú roba res que mengi *par.* Significa que poques vegades són robades aquelles coses que han d'ocasionar despeses al qui les posseeix. DCVB.

Ningú s'entén sense parlar *par.* DCVB, Men.

Ningú sap es mal de s'olla més que sa cullera que la remena [**Ningú sap es mal de s'olla més que sa cullera que la remena**] *par.* Significa que les intimitats de les coses, negocis, etc no les coneix ningú millor que els qui hi intervenen directament (Mall., Men.). DCVB, Mall., Men. / DCVB, Bal.**Variants: Ningú sap que hi ha dins l'olla més que la cullera que la remena** [Ningú sap que hi ha dins s'olla més que sa cuiera que la remena] *par.* Es diu referint-se a un assumpte tèrbol o misteriós, sols conegut dels qui el manegen íntimament. DCVB, Mall., Men. **Ningú sap el mal de l'olla més que la cullera** [Ningú sap es mal de s'olla més que sa cuiera] *par.* DCVB, Mall., Men.

Ningú sap més es mal de s'olla que sa cuiera *loc. v.* Es diu referint-se a un assumpte tèrbol o misteriós sols conegut dels qui el manegen íntimament DCVB. Rond. Mall.: *I tu ¿que et creus que no et convengués més també venir amb mi? És ver que ningú sap més es mal de s'olla que sa cuiera.* ‘Es gallet, s'anyellet, sa godineta i es drac’

Ningú se mor de fam, i molts de farts *par.* Vol dir que és més perillós per a la salut l'excés de menjar que el dejunar. DCVB. **Variants: Més ne moren de farts que de fam** *par.* DCVB.

Ningú tira pedres al seu terrat *par.* Vol dir que ningú es perjudica conscientment a ell mateix. DCVB.

Ningú va més mal calçat que els sabaters *par.* (DCVB, Men.) .

Ningú vol ser vell, i tothom hi vol arribar *par.* Vol dir que a ningú li agrada que li diguin vell, però tothom vol viure prou per a arribar a la vellesa. DCVB.

Nit de juliol pluja no vol *par.* DCVB.

Nit i dia *loc.adv.* Sempre, contínuament, tant de nit com de dia DCVB. Rond. Mall.:Allà estava nit i dia, fora de l'estona que l'amollaven per fer-li fer ses feines de la casa. ‘N'Estel d'or’. **Variants: Dia i nit** *loc.adv.* Rond. Mall.: *I li varen encendre tretze antorxes que cremassen dia i nit.* ‘Na Magraneta’ (). .

No estar de lluna *loc. v.* No estar de bon humor; estar poc disposat a acollir bé persones o coses. *Segons de quina lluna el trobéssiu*, Vilanova Obres, ix, 190. *Avui té mala lluna*, Ruyra Pinya, i, 162. *Avui estic de bona lluna i no he vingut per escoltar sermons*, Llor Hist. 68. DCVB

No acabaràs es pa ni sa bona cara *loc. v.* Es diu a algú en convidar-lo a dinar, a passar alguns dies junts, etc. DCVB, Mall.

No admetre raons *loc. v.* No voler escoltar o seguir les consideracions, els consells, els arguments d'algú. DCVB. **Variants: No escoltar raons** *loc. v.* DCVB. **No entendre's de raons** *loc. v.* DCVB.

No adormir-se el guix a la galleda *loc. v.* Esser aquest molt deixondit, no passar-li *par.* alt les coses que li cal atendre. DCVB.

No adormir-se el guix a la gaveta d'algú *loc. v.* No passar-li per alt les coses, asser actiu, diligent, vigilant. DCVB.

No agradar, a algú, es frit *loc. v.* Inspirar una determinada situació recels o aversió. Rond. Mall.: *A mestre Nadal aquell frit no li agradà gaire, i com tota la ciutat dormí, pega espolsada i romp es fils i ses cadenetes.* ‘Mestre Nadal de sa placeta del Socós’

No aixecar una paia de terra *loc. v.* No fer gens de feina. DCVB. Rond. Mall.: *Li digué que no volia que aixecàs una paia d'en terra, i passà orde que tothom el tractàs com a senyor.* ‘En Ferrandí’

No alçar el ventrell d'algú *loc. v.* No fer-li impressió, no preocupar-lo. «Això no m'alça es ventrell» d'això no en faig cas. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *Ara si es donzell, no li alçarà gens es ventrei que es cans trespoletgin es lli.* 'Na Dent d'or'

No alçar una palla d'en terra *loc. v.* No fer gens de feina. DCVB.

No alçar una palleta d'en terra *loc. v.* No fer gens de feina. DCVB.

No alenar per ver *loc. v.* Esser molt mentider. DCVB. **Variants: No dir paraula vera**

No anar a lloc *loc. v.* No estar bé del cap, anar fora de si. *Ell no sap lo que li passa, / com aquell que no va a lloc, Benjam FyF, acte iii.* DCVB, Men.

No anar al llit sense sopar *loc. v.* Estar en bona posició econòmica, no estar mancat de recursos. DCVB.

No anar amb allò *loc. v.* No pensar-hi, no tenir l'atenció posada a una cosa (Mall., Men.). *Jo no anava amb allò; i en veure aquella bubota, me vaig retgirar molt,* DCVB, Mall. Men.

No anar de brou *loc. v.* Desistir d'una cosa o no voler-hi intervenir per por d'un mal resultat; donar se per vençut. DCVB, Mall.

No anar de glans *loc. v.* No voler-se ficar en un negoci o assumpte, generalment per por de fracassar-hi. DCVB, mall. *El rei cercà com un rabiós tota la ciutat a veure si n'hi hauria cap, d'al·lota que anàs d'aglans.* 'Sa cama-rotgera' **Variants: No anar de peres** *loc. v.* No estar per a bromes pesades, per a intervenir en alguna cosa que es considera inconvenient o perillosa DCVB.Rond. Mall.: *I de llavò ençà, un qui no va de res, diu que no va de peres.* 'Es jai de sa barraqueta'

No anar de merques *loc. v.* No anar de res, no estar per brocs.. DCVB, Mall.

No anar de peres *loc. v.* No estar per a bromes pesades, per a intervenir en alguna cosa que es considera inconvenient o perillosa. DCVB, Mall., Men.

No anar de res *loc. v.* No estar disposat a fer o a acceptar tal o tal cosa. DCVB.

No anar de solfes *loc. v.* No estar disposat a atendre a coses insignificants o que no interessin. DCVB. **Variants: No estar per a solfes** *loc. v.* DCVB.

No anar enlloc *loc. v.* No tenir objecte, no esser eficaç. DCVB, Mall.

No anar enlloc *loc. v.* No tenir utilitat, no donar resultat (Cat., Mall.). DCVB, Cat., Mall.

No anar envers Déu *loc. v.* No obrar amb bon fi, tenir males intencions. DCVB, Mall.

No anar tot sol *loc. v.* Estar embriac o un poc begut. (Aquesta mateixa expressió a l'Empordà té un altre significat). DCVB, Bal.

No anar-se'n a penedir a Roma *loc. v.* DCVB.

No anar-se'n a penedir a Roma *loc. v.* Ser castigat immediatament. DCVB. Rond. Mall.:*Si no me deis ver, jo vos assegur que no vos n'anireu a penedir a Roma!*. ‘Dos patrons i una patrona’

No anem darrere s'ase sinó amb un garrot *par.* DCVB, Mall.

No aparèixer, algú, ni blanc ni negre *loc. v.* No veure'l de cap manera. DCVB.Rond. Mall.:*Espera un poc a veure si hi compar.eixeria, i res, ni blanc ni negre.* ‘Es consells del Rei Salomó’**Variants:No comparèixer, algú, blanc ni negre** *loc. v.* DCVB.Rond. Mall.:*Veient que En Joanet ni En Miquelet no compar.eixien, blancs ni negres.* ‘S'obre de música, sa font d'or i s'auzell que parla’

No aprofita lo que es menja, sinó lo que es paeix *par.* DCVB.

No arribar (a algú) a les soles de les sabates *loc. v.* Esser-li molt inferior. *Es deixaren dir que...Eufracieta no li arribava a la sola de la sabata, perquè ells pixaven més alt que ella,* Rond. De R. Val. 92. DCVB.

No arribar a algú als talons *loc. v.* No arribar-li ni de lluny, esser-li molt inferior. DCVB.

No arribar an es retaló, a algú *loc. v.* No arribar-li ni de lluny; esser-li molt inferior. DCVB, Men.

No arribar els cordons per a alguna cosa *loc. v.* No tenir prou diners per a fer-la o adquirir-la. DCVB.

No arribar es Cristo a ses monges *loc. v.* No esser suficient; venir curt. DCVB, Mall**Variants: No arribar sa perdiu an es mitjà** *loc. v.* DCVB

No arribar-hi ni de cent llegües *loc. v.* Romandre molt lluny d'allà on es volia arribar o d'allò que es volia obtenir. DCVB.**Variants:Quedar cent llegües enrera** *loc. v.* DCVB.

No arribar-li ni a la sola de la sabata, a algú *loc. v.* Esser-li molt inferior. DCVB.

No arribar, a algú, ni a les soles dels peus *loc. v.* Ser-li molt inferior. DCVB.Rond. Mall.:*I que mai vos poria arribar a voltros ni a ses soles d'es peus! I ja ho veis si vos hi arribà.* ‘La Princesa Aineta’.

No badar barres *loc. v.* Callar, no dir cap paraula. DCVB, Mall.

No basta pa ni pasta *loc. v.* Es diu d'una casa o comunitat on es despèn molt, i encara que es guanyi molt no arriba a bastar DCVB, Mall..

No bastar cor (a algú) *loc. v.* No tenir prou coratge «No li basta cor a anar-se'n»=no té valor per anar-se'n ¿Jo dir-li tot això a mon pare? No em basta cor»=no tenc valor per dir-l'hi. *E si lauores les uolgués deffendre les pogra ben deffendre, que la ost li acorria; e no li bastà son cor que's metés bé sobre els,* Jaume I, Cròn. 156. DCVB, Mall.

No bastar cor (a algú) *loc. v.* No tenir prou coratge. No li basta cor a anar-se'n»=no té valor per anar-se'n .¿Jo dir-li tot això a mon par.e? No em basta cor»=no tenc valor per dir-l'hi. DCVB, Mall.

No bastar es pedaç *loc. v.* No haver-hi prou recursos; esser més grans les despeses que els ingressos. DCVB, Mall.

No bastar pa ni pasta *loc. v.* No haver-hi prou quantitat de menjar o de diners per donar abast a la fam. DCVB, Mall.

No bastar pa ni pasta *loc. v.* No haver-hi prou quantitat de menjar o de diners per donar abast a la fam. DCVB, Mall.

No bastar per fer coure l'olla [No bastar per fer coure s'olla] *loc. v.* No esser una cosa profitosa, que doni rendiment material. DCVB, Men.

No bastar per un queixal *loc. v.* Esser insuficient una cosa de menjar DCVB. **Variants:** **No bastar per untar un queixal** *loc. v.* DCVB.

No caber (dins el cap) *loc. v.* No esser comprensible. *No li cabia, no s'ho podia afigurar que fos aixis*, Pons Auca 34. DCVB.

No caber de peus en un lloc *loc. v.* Estar-hi molt estrets. En l'emparat no cabíem de peus, Guinot Capolls 54. DCVB.

No caber en pell [No quebre en pell] *loc. v.* Estar molt gras. DCVB, Mall.

No caber en pell *loc. v.* Estar molt gras; fig., estar ple de satisfacció. DCVB.

No caber una cosa dins el cap *loc. v.* No esser comprensible. DCVB.

No cabre el cor en el pit *loc. v.* Estar intensament emocionat. DCVB.

No cabre en pell *loc. v.* Estar molt gras. DCVB. Rond. Mall.: *Arribà a estar tan gras, que no cabia en pell, com que hagués d'esquerdar* 'En Toni Garriguel·lo'

No cabre en si mateix *loc. v.* No poder-se contenir, estar a punt de manifestar idees, sentiments, etc., que cal no expressar *Bruno havia axí gran voluntat de riure que no cabia en si mateix, mas pur se abstenia*, Decam., jorn. 8.a, nov. 9a. DCVB. **Variants:** **No cabre-hi** *loc. v.* Estar molt neguitós o impacient. *Jo estava que no hi cabia. El senyor Sebastià ja no hi cabia, dins es cotxet*, Ruiz Gana 97. DCVB.

No cabre-hi, o no cabre dins la pell *loc. v.* Estar molt satisfet i fer-ne demostració. *Tots ne foren molt alegres que no cabien de plaer*, Boades Feyts 128.; *Aquella dona no hi deu quebre de gaubansa*, Alcover Cont. 58. DCVB.

No cal dir "mal profit li faci" *par.* Es diu referint-se a algú de qui es considera que té ben guanyat allò de què gaudeix. DCVB.

No cal fiar-se de ningú que tingui nas a la cara *par.* Vol dir que no ens podem confiar de ningú. DCVB.

No caldre esperons per a córrer *par.* Esser molt actiu. DCVB.

No callar per Meco *loc. v.* No callar per ningú. [Meco ningú, cap persona (Mall.)]. *Sempre s'aguantà pel sant espinach y no amollava a Meco*, Rond de R. 12.; *Si hi hagués com primer una patrulla de capes que no perdonava a Meco*, Ignor. 10.; *Àrbitre serà llavors de fer la seua santa voluntat y de no tenir considercaions a Meco*, Penya Mos. III, 127. Aguiló DCVB.

No cantar-ne gall ni gallina, d'algú o d'alguna cosa *loc. v.* Haver-se acabat i no quedar-ne gens ni mica. / No parlar-se'n més, ser cosa passada i oblidada. DCVB. Rond. Mall.: *El rei no en va tair pus treu ets uis a la Reina i la par.eda amb s'infant, i ja no en cantaren pus galls ni gallines.* 'S'infant que feia vuit'

No caure de la post [No caure de sa post] *loc. v.* No esser cosa urgent. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Vaja, haureu d'esperar que hàgem dita missa! Supòs que tampoc no vos deu caure de sa post!.* 'Na Dent d'or'

No caure en sac foradat *par.* No esser desatesa una cosa, no deixar d'esser tinguda en compte. DCVB.

No caure en terra (una paraula o cosa que s'ha dit) *loc. v.* No desaprofitar-se. *No romandrà en nós que aquesta par.aula que tocats no caga en terra*, Marsili Crón., c. 2. DCVB. Rond. Mall.: *-Mal fos amb el dimoni me casaria, amb tal que tingués una dent d'or! Aquelles par.aules no caigueren en terra. En Barrufet la sentí, i ja ho crec que pren sa forma d'un fadrinel-lo.* 'Na Dent d'or'

No cendre de son sedàs *loc. v.* No tenir serenitat, estar molt trastornat, sia d'excés de goig, sia de temor. (Manacor). DCVB, Manacor. / DCVB, Bal.) Rond. Mall.: *Aquell capet de Na Catalineta se posà com una olla de caragols, no sabia quin cap li anava davant, no cernia de son sedàs.* 'Una gírgola que dugué coa'

No cercar o no voler saber qui l'ha encaçada *loc. v.* No preocupar-se més d'una cosa, defugir-ne, no voler-ne saber res. DCVB, Mall.

No collir una palla d'en terra *loc. v.* No fer gens de feina. DCVB. **Variants:** **No collir una palla del sòl** *loc. v.* DCVB.

No comencem! *en.* Es diu en to de recança quan les coses comencen a no anar bé. DCVB, Cat., Val., Bal.

No comencis sa garbera que no hagi passat Sant Pere *par.* DCVB, Mall.

No comparèixer ni en ombra ni en pols *loc. v.* Haver desaparegut sense deixar vestigi. DCVB.

No compondre res (una cosa amb una altra) *loc. v.* No significar res, no esser comparable una cosa a una altre. *Què compon la Torre de l'Oro a's costat de ses nostres de la Seu?* Roq. 16. DCVB.

No comptis massa llarg, que som pobres *par.* Es diu per fer veure a algú que se li ha vist el propòsit d'enganyar; com si diguéssim "No em contis tantes mentides, home!". DCVB.

No conèixer el Rei més que per la moneda *loc. v.* Esser incapaç de fer un favor si no és per la paga. DCVB.

No conèixer més campanes que les de la mateixa parròquia *par.* Tenir els coneixements molt limitats a un orde de coses determinat. *Veritat és que un no coneix més campanes que les de la mateixa par.ròquia*, Pons Com an. 173. DCVB.

No confessar-se amb qui no ha d'absoldre *loc. v.* No declarar les coses a aquell a qui no importen. DCVB, Santanyí.

No conversis amb ses paletes! *loc. v.* Es diu als picapedrers que s'aturen de fer feina per a gesticular o xerrar DCVB, Manacor.

No corre tant un cavall com una mala nova *par.* DCVB, Men.

No córrer tant un cavall com una mala nova *par.* (DCVB, Men.) .

No costar sinó es prendre *loc. v.* Esser gratuït, no costar res. DCVB, Mall.

No coure el menjar, a qualcú *loc. v.* No estar satisfet, no estar a pler.. DCVB, Mall. A molts de voltros es menjà no vos cou fins enquerí quins són es pares de la Roqueta, Roq. 0. DCVB.

No creure en Déu ni en Santa Maria *loc. v.* Esser molt incrèdul en matèria religiosa. DCVB, Mall., Men.

No criar tenanyines *loc. v.* No estar aturat mai, esser molt actiu. DCVB.

No cridis massa! *loc.v.* Es diu a aquell qui insinua una cosa com a possible, per indicar-li que no sols és possible, sinó que és un fet. «Gastant d'aquesta manera, aquesta família se n'anirà per terra. DCVB.

no debe descuidarse el que tiene enemigos astutos i poderosos>>(Martí G. Dicc.), DCVB.

No deixar (a algú) bo pels gats *loc. v.* Maltractar-lo, deixar-lo malfamat. DCVB.

No deixar a algú fil eixut *loc. v.* No deixar-li part sana, murmurar-lo sense pietat, descobrir-ne tots els defectes. Encara l'han de portar entre llengües sens deixar-li fil eixut, Rond. de R. Val. 7. DCVB.

No deixar a fretura *loc. v.* No deixar algú mancat de res. Un Mall. Dicc. DCVB.

No deixar alenar (algú) *loc. v.* Molestar algú amb treball, preguntes o altres coses enutjoses i contínues. DCVB.

No deixar algú a sol ni a ombra *loc. v.* No separar-se'n mai, anar-li sempre darrera. DCVB.

No deixar canya dreta *loc. v.* Destruir-ho tot, no perdonar res.. DCVB, Men.

No deixar cap titlla *loc. v.* No mancar-hi res, ni la cosa més insignificant. DCVB.

No deixar clau en paret, o portar-se'n fins i tot els claus de les parets *loc. v.* Endur-se'n tot el que hi ha, no deixar res. *E s'emportaren juxta'ls matalaffets dels lits sens deixar clau en par.et*, doc. a. 1391 (Archivo, v, 119). *Robaren... robes bous bèsties e totes altres coses tro als claus de les par.ets*, doc. a. 1413 (Col. Bof. xxxv, 139). DCVB

No deixar criar farigola en un camí *loc. v.* Transitar-hi molt. DCVB.

No deixar d'ull *loc. v.* No perdre de vista algú o alguna cosa. DCVB.

No deixar de petge *loc. v.* No cessar de seguir qualcú, no perdre notícia de la seva situació. *La vella negra, plantada al altre cap de taula, no'm deixa d'ull, me mira tota intrigada*, Oller Fig. país. 26. *I dissimulant-ho l'una a l'altra no van deixar-lo de petge*, Pons Com an., 200. DCVB.

No deixar estaca en forat *loc. v.* No deixar res condret, destruir-ho o emportar-se'n-ho tot. *Van trencar les portes del monestir e barregaren e robaren la sglésia e totes quantes coses hi hac, que hanch no y lexaren stacha, que tot se'n portaren ab si*, Desclot Cròn., c. 138. DCVB. DCVB, Mall.

No deixar florir una cosa *loc. v.* Gastar-la aviat. DCVB.

No deixar ni pàmpol ni borró *par.* No deixar res, endur-se'n-ho tot. DCVB, Pòrtol.

No deixar o No quedar pedra damunt pedra *loc. v.* No deixar o no restar cap element de construcció sencer; deixar o quedar completament destruït. DCVB. **Variants:**

No deixar part sana a algú *loc. v.* Deixar-lo molt malparat, sobretot per la murmuració. DCVB.

No deixar pedra per moure *loc. v.* No deixar de posar cap mitjà o de fer cap esforç per obtenir una cosa. DCVB.

No deixar pèl a raure *loc. v.* No deixar res per verd, endur-se'n-ho tot, prendre-ho tot a algú, no deixar-li res. Aguiló Rond. De R. DCVB, Mall. Men.

No deixar pèl a raure *loc. v.* No deixar res, aprofitar-ho tot o fer arribar la seva acció pertot, sia per profit, sia per destruir-ho. DCVB. Rond. Mall.: -¿I si ets infants, diu aquell, en són causa, d'es deutes, que fan lluna i no deixen pèl a raure a son par.e i el deixen an es pobre par.e com un jonc de fuies? 'Sa llampria meravellosa'

No deixar perdre res *loc. v.* Aprofitar-ho tot. DCVB.

No deixar polsar algú *loc. v.* No deixar-lo alenar; matar-lo immediatament; fer-lo treballar sense interrupció. DCVB, Mall.

No deixar ponedor *loc. v.* No deixar res, endur-se'n-ho tot. DCVB, Mall.

No deixar ponedor *loc. v.* No deixar res, endur-se'n-ho tot. DCVB. Rond. Mall.: *I dassa qui dassa sopes, que trobaven com un sucre; l'hi feren fer an aquella greixonera, vull dir, no deixaren ponedor; les s'acabaren, i més n'hi hagués hagudes.* 'En Joanet Manent' **Variants: No deixar pèl a raure** *loc. v.* **No deixar, ningú, per llavor** *loc. v.* **No deixar res per verd**

No deixar ram verd *loc. v.* No deixar res, passar pertot ben arreu; tractar un assumpte a fons, sense deixar detall. DCVB.

No deixar res per socarrar *loc. v.* Anar arreu, sense deixar res per fer. DCVB, Mall.

No deixar res per verd *loc. v.* Endur-se'n-ho o destruir-ho tot, sense deixar res. DCVB. / Agafar-ho tot, no fer excepcions. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *-Una cosa cent voltes pitjor! Respon l'amo hi surt un porc singlar com un bou, que no deixa res per verd.* 'Es fii des pescador'

No deixar rifa ni rafa *loc. v.* Destruir-ho o endur-se'n-ho tot. doc. A. 1634. Aguiló Dicc. DCVB.

No deixar tocar algú de peus a terra *loc. v.* Tractar-lo extremadament bé, no permetre que tingui cap disgust ni incomoditat. DCVB.

No deixar tocar de peus a terra *loc. v.* Tractar molt bé algú, no deixar-li arribar cap molèstia i procurar-li tots els gus. DCVB.

No deixar tocar, algú, amb sos peus en terra *loc. v.* Tractar-lo molt bé DCVB. Rond. Mall.: *Ja no la tengueren mal a pler pus, sinó tot al contrari no la deixaven tocar amb sos peus en terra, i tot era dir-li.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

No deixar viure *loc. v.* Molestar molt, impedir de viure tranquils. DCVB.

No deixar viure una persona *loc. v.* Molestar-la contínuament. DCVB.

No deixar-se amotinar *loc. v.* *Volgué aixecar els ulls enlaire i per això no es dixà amotinar per l'anàlisi, la lògica i els fonaments científics del que feia.* Pla Rus. 54 DCVB.

No deixar, ningú, per llavor *loc. v.* No deixar absolutament res. DCVB. *Perque ja es sap o prest o tard, la mort a tots mos aplega, no en deixa cap per llavor.* 'Sa fia del Sol i de la Lluna'; *A tots los te'n dus; no en deixes cap per llavor.* 'En Pere de sa coca'.

No deixes les carreres velles per ses novelles [No deixes ses carreres veies per ses novelles] *par.* Recomana no deixar els costums o les maneres tradicionals per adoptar-ne

de nous. DCVB. / DCVB, Mall., Men.Rond. Mall.:*-Idò, va dir Salomó, no deixis mai ses carreres veies per ses novelles..* ‘Es consells del Rei Salomó’

No deixis l'amic vell, que el jove no serà com ell *par.* DCVB.

No deixis la carretera per la drecera *par.* DCVB, Cat., Men.

No deixis les carreres velles per les novelles *par.* Recomana no canviar fàcilment de conducta. DCVB.**Variants:****No deixis les sendes velles per les novelles** *par.* DCVB.

No deixis una perdiu per un ropit *par.* Es diu per recomanar més atenció a les coses importants que a les secundàries. DCVB.

No demanis peres al pi [No demanis peres an es pi] *par.* DCVB, Men. /Recomana que no es pretengui obtenir coses de les persones que no les posseeixen. DCVB, Men.

No descobris ton secret a ningú, i seràs discret *par.* DCVB.

No despenjar de gaire alt *loc. v.* Esser curt d'enteniment. "No despenja de més alt que d'allà on arriba". Es diu d'una persona molt curteta d'intel·ligència. DCVB.

No despintar-se a qualcú una persona *loc. v.* No perdre'n el record, no esborrar-se-li la recordança. *May més se li despintava cosa de què tingués es ment, per nímia que fos,* Vict. Cat., Film (Catalana, I, 143). DCVB

No deure un diner a ningú *loc. v.* Estar cabal amb tothom, viure dels seus béns, sense haver de manllevar. DCVB.

No deure un diner a ningú *par.* Estar en sòlida posició econòmica, no tenir deutes. DCVB.

No diguem mal d'aquest senyor, que no ens en vingui un de pitjor *par.* DCVB.

No digues casadeta, fins després de sa creueta *par.* Vol dir que molts de projectes matrimonials es desbaraten abans de la benedicció. DCVB, Santanyí. / DCVB, Mall.

No digues mal de ta mare, que afrontes ton pare *par.* DCVB.

No digues mal del dia que passat no sia *par.* Vol dir que mentres hi ha temps disponible, hi ha esperança de fer coses bones o d'assolir allò que es desitja. DCVB.**Variants:****No diguis bé ni mal de dia que passat no sia** *par.* Indica que mentres queda temps a passar, es pot esperar un bon resultat. DCVB.Rond. Mall.:*I no és venguda a mi, que fa tant de temps que la cerc!* Però no passem s'arada davant es bous, i no diguem bé ni mal del dia fins que passat sia. ‘En Pere Poca-por’**No diguis mal del dia fins que passat sia** *par.* - *Ma mare, feis-me favor de callar, que no es pot dir mal del dia fins que passat sia.* ‘En Pere de sa vaca’

No diguis blat que no diguis sac, i encara fermat *par.* DCVB, Men.**Variants:****No diguis blat que no sigui dins el sac, i encara ben lligat** *par.* Vol dir que no cal confiar d'aquelles coses que encara han de venir. DCVB.

No diguis d'aquest pa no menjaré *par.* Es diu per recomanar que no afirmem una cosa que no sabem si podrem sostenir o complir. DCVB.

No diguis hivern passat que sant Jordi no sigui estat *par.* Vol dir que fins després de la festa de sant Jordi, que s'escau al 23 d'abril, el temps sol esser fred. DCVB.

No diguis mai d'aquesta aigua no beuré *par.* DCVB, Cat., Val., Bal.

No diguis mal de ta mare, que afrontaràs ton pare *par.* DCVB.

No diguis molt bé del ruc, fins que no el tenguis conegut *par.* Significa que no cal fer elogis molt forts d'una persona fins que la tenim ben experimentada. DCVB.

No dir aquesta boca és meva *loc. v.* No dir res d'allò que s'hauria de dir o que algú espera que es diga. DCVB.

No dir aquesta boca és meva *loc. v.* No dir res d'allò que s'hauria de dir o que algú espera que es diga. DCVB, Mall.

No dir ase ni bèstia *loc. v.* *¡Jo anarme'n axuxí, sense dir ase ni bestia!*. *Penya Mos.* iii, 215. DCVB. **Variants: No dir bèstia, què fas?** *en.* No parlar quan caldria parlar. DCVB.

No dir ase ni bèstia *loc. v.* Callar, normalment quan caldria parlar DCVB. *Rond. Mall.:* *¿I això és manera d'entrar dins una casa, sense dir ni ase ni bèstia? Un poc de política és bona!* 'En Juanet de l'Onso'

No dir ase ni bèstia *loc. v.* No dir res, callar en un assumpte en què caldria parlar *Penya Mos.* iii, 215. DCVB, Cat., Bal.

No dir ase ni bèstia *loc. v.* No saludar o no avisar els altres d'allò que caldria avisar-los. «Te n'has anat sense dir ase ni bèstia». DCVB. *¡Jo anarme'n axuxí, sense dir ase ni bestia!*. *Penya Mos.* iii, 215).

No dir bèstia, què fas? *loc. v.* No parlar quan caldria parlar. DCVB.

No dir ca què fas ni cavaller a porta *loc. v.* No saludar o no avisar d'allò que caldria avisar. DCVB, Sóller.

No dir fat ni salat *loc. v.* No dir res, reservar-se la seva opinió, deixar de manifestar el propi pensament o sentiment. DCVB, Mall., Men.

No dir paraula *loc. v.* No parlar gens, no dir res. DCVB.

No dir una cosa per l'altra *loc. v.* Dir sempre la veritat. «Estigui segur que no l'enganjo no som d'aquells qui diuen una cosa per s'altra». *No li dich una cosa per altra*, Vilanova Obres, xi, 148. DCVB, Mall., Men.

No dir una paraula més alta que l'altra *loc. v.* No dir-ne cap de desentonada, incorrecta o desatenta. DCVB.

No dir-hi res *loc. v.* Reservar-se l'opinió, no manifestar-la. DCVB.

No dóna ni la merda que caga *loc. v.* Es diu d'un que és molt avar. DCVB.

No donar cap mal de cap *loc. v.* No preocupar gens. DCVB.

No donar d'una cosa dos doblers en dia de bona fira *loc. v.* Menysprear-la, considerar que no val res. DCVB.

No donar el bec a tòrcer *loc. v.* No cedir. *La Pepeta no donava'l bech a torcer*, Oller Rur. Urb. 104. DCVB

No donar tanda *loc. v.* Parlar molt i sense deixar parlar els altres. *Aquell libre legissen a les festes e als altres dies segons que a cascuna dona venria per tanda e per orde*, Llull Blanq. 25, 5. *Açò se faya per tandes*, Jaume I, Cròn. 312. *Lo bon rey lesús, venguda sa tanda, humil responent axí li par.là*, Passi cobles 36. *Com a aquest albanès venia la tanda de la sua guayta...*, *convidaua a tots aquells qui eren de la sua guayta*, Tirant, c. 300. *Vàgien eguals ab tanda concordable*, *Scachs d'amor. Sense esperar la sort a qui primer tocava la tanda del cantar*, Alegre Transf. 44. *Y dat fi al menjar, atorgaren tanda al repòs de lurs membres*, Alegre Transf. 75. *No siga cosa que'm diguen... que par.le per les hillades y que no done tanda als atres*, Rond. de R. Val. 81. *Tingué de mortificar los vehins, jugant un dia per les entrades, altre en les escaletes, y axís per tanda els amohinava a tots*, Vilanova Obres, iv, 85. *Demaven tanda per enrahonar ab mi*, Vilanova Obres, xi, 14. *Quan de baixà al món ve la nostra tanda*, Carner Ofrena 203. DCVB.

No donar tomb *loc. v.* Anar molt a poc a poc. *Se'n venia que no donava tomb*. DCVB, Santanyí.

No donar un diner d'una cosa o d'una persona *loc. v.* Considerar-la perduda. «Vaig estar molt malalt; si m'haguessis vist, no n'hauries donat un diner, de la meva pell». DCVB.

No donar un dit de vela *loc. v.* No cedir gens, no desistir. DCVB, Men.

No donar-li una pipada de tabac, a algú, d'una cosa *loc. v.* No importar-li res, esser-li indiferent. *Adeu -siau, respongué ell secament, no donant-li una pipada de tabac que el tinguessin per boig o bé per savi*, Verdaguer Rond. 15. DCVB.

No donar-se raó *loc. v.* No donar a l'abast. DCVB. Rond. Mall.: *Ja era davant ses portes de bronzo, que no se donaven raó a obrir-se i tancar-se*. 'L'amor de les tres taronges'; *I hala, fila que fila! Que no se donaven raó a ses mans, just molins que han perduda sa nadia*. 'Na Juana i la fada Mariana' **Variants: No donar raó a ses barres** [No donar raó a ses barres] Parlar o menjar molt, sense interrupció. DCVB, Mall. *Afina un ermitanet dalt un recingle, fent oració, passa par.enostros, Avemaries, Salves i Credos. No donava raó a ses barres, aquell mesquinet*. 'Com aquells tres veren sa porcella rostida, ja hi estan abordats, i venga talabant i altre talabant, i no se donaven raó a ses barres. Aviat pagà la festa es vi.

No donaria una pansa a Déu, o a Cristó *loc. v.* Es diu d'una persona molt avara.. DCVB, Mall.

No donguis l'hivern per acabat, que la lluna d'abril no hagi passat *par.* DCVB.

No dorm sempre que té son *loc. v.* Es diu d'algú que té moltes preocupacions. DCVB.

No dorm totes les hores que té son *loc. v.* Es diu del qui té preocupacions serioses. DCVB.

No dur altre nat *loc. v.* No dur altra idea o dèria. *Aquesta criatura no du altre nat més que jugar.* DCVB, Manacor.

No dur mala fe *loc. v.* Ser bona persona. DCVB. Rond. Mall.: *Es senyor de s'hort era un benimoni que no duia gens de mal fel.* 'S'Hortolà de S'Hort des Gabre'

No dur o no portar seguida *loc. v.* No portar camí d'arribar a cap bon resultat. "Això que fas, no du cap seguida". DCVB.

No dur un fil de roba eixut *loc. v.* Estar molt remull. *Les dues galeres entraren a Macina salvament e segura... mas no hi hach nul hom qui hagués sobre si un fil exut,* Muntaner Cròn., c. 196. DCVB.

No dur un fil de roba *loc. v.* Estar o quedar despullat, tot nu. DCVB. **Variants:** **Anar o quedar sense un fil de roba** *par.* DCVB.

No durar una roada *loc. v.* Durar molt poc. DCVB, Mall.

No durar una roada *loc. v.* Durar molt poc. DCVB. Rond. Mall.: *Però mos convé treuremos ses sabates, que, si les mos banyam, no mos duraran una roada.* 'Es cans i ses llebres'

No eixugar per sol que faci *loc. v.* No reeixir en res, tenir mala sort o mal resultat en tot allò que s'emprèn. DCVB.

No el penjaran per falla de llengua *par.* Es diu d'una persona molt xerradora i que té molta retòrica, viva i convincent. DCVB.

No el voldria per augment de ronya *par.* Es diu referint-se a algú que és molt dolent o que ens és antipàtic. DCVB, Manacor.

No em cabrà mai davall es meu barret *loc. v.* Ho diuen d'una persona que avorreixen. DCVB, Manacor.

No em deixarà mentir *loc. v.* Acreditarà això que he dit, demostrarà que és ver. DCVB.

No em desagrada l'orina; i pixava sang *par.* Es diu referint-se a algú que no fa cabal de símptomes greus. DCVB.

No em diria un àngel; No em diria un àngel què he de fer? *en.* Ho diuen en estar endidalats no sabent què fer. DCVB, Mall., Men.

No empatxar-se de raons *loc. v.* No voler saber les causes o motius d'un fet concret per evitar preocupacions. Rond. Mall.: *Le hi he donat perquè no fesses s'injustícia de prendre-li sa pollina! diu la Reina. -No m'empatx de raons! Diu el Rei. L'has donat i no el pories donar.* 'Sa fia d'es carboneret'

No en faràs altra *en.* Es diu en to amenaçador al qui ha comès qualque malvestat DCVB. Rond. Mall.: *No hi torns a fer tal endamesa! Que si t'hi troben, no en faràs altra a tots dos mos mataran!.* 'S'infant que feia vuit'

No en fem massa, com aquell de pregar a Déu! *par.* Es diu referint-se al qui abusa de

No en parlem *en.* Es diu referint-se a una cosa que es considera massa sabuda o evident, o de la qual és preferible no dir res. *De s'administració de justícia no en par.lem,* Aurora 226. *No par.lem des pobres ignorants que no en sabran de cap casta,* Ignor. 5. *No me'n par.leu!,* Pons Auca 231. DCVB. **Variants:** **No en parlem pus** *en.* DCVB, Mall. **No en parlem més** *en.* DCVB, Mall. *-No res, no en par.lem pus! Vetací sa mitat d'es tros de pa que em queda!.* 'Es soldat de Marina'

No en passen cada dia *en.* Es diu referint-se a la necessitat d'economia dels pagesos, considerant que no hi ha més que una collita cada any. DCVB.

No en treuen tant d'una roca per molt que piquin *loc. v.* Es diu referint-se a una cosa que dóna poc guany, però que sempre és més profitosa que una altra que no produeix res. DCVB, bal.

No en vol, no en vol, i se'n menjaria set plats i lleparia l'olla *en.* Es diu referint-se a algú que fingeix no voler una cosa de la qual té moltes ganes. DCVB. **Variants:** **No en vull, no en vull, ompliu-me'n sa capulla** *par..* Es diu al·ludint als qui fan el desmenjat amb talent, o sia, que fingeixen no tenir ganes d'allò que realment desitgen. DCVB, Mall., Men. **No en vull, no en vull, posau-me'n dins sa taleca** *par..* DCVB. **No en vull, no en vull, dins sa mànega** *par..* Es diu referint-se als qui refusen per cortesia o empegeïment coses que realment desitgen. DCVB.

No en vull, que són verdes *en.* Es diu referint-se a algú que fingeix no interessar-se per una cosa quan en realitat no la pot obtenir. DCVB. **Variants:** **Quan la guilla no en pot haver, diu que són verdes** *par.* DCVB.

No enganar ni d'una malla *loc. v.* No enganar o no errar-se ni en una quantitat mínima. *No l'enganaven ni d'una maia,* Alcover Cont. 52. DCVB. **Variants:** **No equivocar-se ni d'una malla** *loc. v.* DCVB.

No ens girarem darrera *en.* Es diu per indicar la gran rapidesa amb què ocorre una cosa, que no dóna temps ni de girar-se. *Gens no's manen | per llurs jurats; | no's són girats, | ja'ls fan bef baf,* Spill 7477. *Mes de juny (no mos girarem darrera y ja hi serem),* Roq. 21. DCVB. **Variants:** **No ens haurem girat** *en.* DCVB.

No ens hem de matar per viure *par.* Significa que no convé excedir-nos en l'esforç i treball per replegar diners. DCVB, Men.

No ensopegar en palles *loc. v.* No fer cas de coses petites, no entretenir-se amb coses accidentals. DCVB.

No entendre una paraula *loc. v.* No entendre gens allò que se sent dir o es llegeix. DCVB.

No entendre-hi pilota *loc. v.* No entendre-hi gens, no saber-ne res. DCVB.

No entendre'l ni pel cap ni per la coa (a qualcú) *loc. v.* No haver-hi manera d'entendre'l; ésser una persona estranya, mala de comprendre. DCVB, Bal.

No entrar per ses astes *loc. v.* No anar dret, no tenir raó. *Que són uns apassionats, que no entren pe' ses astes*, Aurora 274. DCVB, Mall.

No enviar-ho a dir *loc. v.* Dir les coses tot dret i clarament, sense eufemismes ni pal·liatius. DCVB.

No enviar-se'n cap *loc. v.* No aturar-se cap paraula, no reprimir-se de dir tot el que cal. «*Jo no me n'envii cap dic tot lo que sent*». DCVB, Mall.

No és amic ni benvolent qui t'alaba perquè et ven *par.* Labèrnia-S. Dicc. DCVB.

No és aquesta la mare dels ous *en.* Significa que no és allò la causa, l'explicació d'una cosa. DCVB.

No és ben casat qui no ha estat a Montserrat *par.* DCVB.

No és bo lo que és bo, sinó lo que agrada *par.* DCVB, Mall.

No és bon català qui no pixa quan veu pixar *par.* Es diu humorísticament quan, aturant-se algú a orinar pel camp, els seus companys senten la mateixa necessitat d'evacuar l'orina. DCVB.

No és bon maig, que el ruc no tremoli a l'estable *par.* Significa que pel maig no convé que el temps sigui gaire calent. DCVB.

No és bord qui als seus sembla *par.* Es diu per justificar o explicar les qualitats i tendències d'algú que les té per herència. DCVB. **Variants:** **No és bord, qui retira als seus** *par.* DCVB. **No és mal qui retira als seus** *par.* DCVB.

No és cada dia festa *par.* Es diu per indicar que no sempre és oportú fer allò que s'ha fet una vegada. DCVB. **Variants:** **Cada dia no és festa** *par.* DCVB.

No és cada dia Pasqua *par.* Significa que no sempre ens afavoreix la sort ni hem de pretendre fer cada dia grans negocis. DCVB.

No és cert tot lo que es diu *par.* DCVB, Cat. Bal. **Variants:** **No tot el que es diu, és ver** *par.* DCVB, Men.

No és colgat qui mala nit ha d'haver par. Es diu de qualcú que no ha rebut el càstig merescut, però que el rebrà més prest o més tard.. DCVB, Mall.

No es coneix es bé i salut fins que s'ha perdut [No es coneix es bé i salut fins que s'ha perdut] par. Manera de fer l'elogi de la salut. Marroig Refr. DCVB.

No és drap del seu teler loc. adj. Es diu per significar que una cosa no és sortida de l'enginy o enteniment del qui la diu o fingeix haver-la feta. DCVB. **Variants: No esser panyo de la seva botiga loc. adj.** Esser plagiari. DCVB.

No es fa bona olla amb aigua sola par. Indica que les coses bones han de tenir tots els ingredients que pertoca. DCVB.

No es fa res per no res par. DCVB.

No es fa tot en una hora par. Indica que les coses necessiten temps per a fer-se així com cal. DCVB.

No es ferratge per a aquest ase loc. v. Es diu d'una cosa que és massa refinada per al qui ha d'emprar-la, o que no li està adequada. DCVB, Men.

No és igual manjar que tocar l'orgue par. Significa que no és igual manar que esser manat, o que són molt diferents dues coses que algú vol presentar com a semblants. DCVB.

No és mal sastre el qui coneix el panyo par. Indica que no podem menysprear aquella persona que sap el seu ofici o que se sap defensar amb l'habilitat que té. DCVB, Cat., Val., Mall.

No és mala la mata que en surten dos conills par. Es diu referint-se a alguna cosa de la qual provenen dos profits o dues sorts. DCVB.

No és meua l'era; hi bati qui vol par. Ho diuen per expressar indiferència i abstenció d'intervenir en una qüestió. DCVB, Sineu.

No és meua l'era; hi bati qui vol par. Ho diuen per expressar indiferència i abstenció d'intervenir en una qüestió (Sineu). DCVB, Sineu.

No és mort qui encara alena par. Es diu per significar que encara no s'ha perdut completament l'esperança d'una cosa. DCVB.

No es mou fulla que Déu no vulla par. DCVB.

No es mou la fulla, que Déu no ho vulla par. DCVB.

No es mou ni es mena loc. adv. es diu d'una cosa o persona completament immòbil, que no fa cap moviment. *Que'l cors del home qui torna tot en legea e en pudor e no's mou ni's mena, enans està en semblansa de cosa despoderada e corrompuda*, Llull Cont. 103, 20. DCVB.

No es mou ni es mena *loc. v.* Es diu d'una persona o animal completament immòbil. "No em puc moure ni menar" ho diu el qui té els membres entumits, que no els pot remenar (Empordà). DCVB.

No és or tot lo que lluu *par.* Significa que no tot allò que sembla bo, és efectivament bo. DCVB.

No és pas amb aigua clara, que s'engreixen els porcs *par.* Significa que per engreixar cal alimentar-se de coses substancials. DCVB.

No es pot ballar d'empentes *par.* ho diuen d'una cosa que presenta moltes dificultats. Labèrnia Dicc. DCVB

No es pot dir mal del dia fins que passat sia *par.* DCVB.

No es pot dir oliva que no sigui collida *par.* DCVB, Mall.

No es pot esser pobre per cap preu *par.* Vol dir que la pobresa presenta tots els inconvenients, no compensables amb res. DCVB. **Variants: No es pot esser pobre per cap diner** *par.* DCVB. **De pobre no se'n pot esser sinó per força** *par.* DCVB

No es pot matar tot lo que és gras *par.* Significa que no és prudent obrar amb massa exigències i subjecció a la llei, sinó que cal fer els ulls grossos i concedir certa llibertat. DCVB.

No es pot repicar i anar a la processó *par.* Significa que no es poden tenir al mateix temps tots els avantatges, ni es poden fer simultàniament dues coses incompatibles. DCVB.

No es rendí Troia en un dia *par.* Es diu per recomanar calma o per justificar que una cosa es faci amb algun retard. DCVB.

No és res, i li penjava el nas *par.* Es diu quan algú fingeix que no dóna importància a coses que en tenen molta. DCVB. **Variants: No és res, no és res; es cervell li veuen** *par.* Es diu quan algú pretén llevar importància a una cosa que té vertadera gravetat. DCVB, Mall. **No és cosa de perill, se li veu el cervell** *par.* DCVB, or.

No és res! i li penjava el nas *par.* Es diu quan algú vol llevar importància a una cosa que té manifesta gravetat. DCVB, Eiv.

No és tan brau el lleó com el pinten *par.* Es diu referint-se a algú considerat com a molt dolent o temible. DCVB.

No és tan dolç l'abril florit, que no mos gel qualche pic *par.* Indica que tot i que el més d'abril sembla que el bon temps ja ha arribat, encara hi ha perill de gelades. Marroig refr. DCVBRond. Mall.: *I llavò hi ha aqueixa partida d'adagis. No és tan dolç l'Abril florit/ que no mos gel qualche pic.* 'Es dotze mesos i ses dues jaies'

No és tan dolent l'ase que no meresca un bast nou [No és tan dolent s'ase que no meresca un bast nou] *par.* Ho diu algú quan li proposen de casar-se amb una persona viuda. DCVB, Mall.

No és tan lleig el dimoni com el pinten *par.* DCVB, Mall., Val.

No es té més que el que s'estalvia *par.* significa que el qui no procura guardar el que posseeix, ve un dia que no té res. DCVB.

No es tot arribar i empènyer *loc.v.* Es diu d'una cosa que no és tan fàcil com altri es creu (Mall., Men.). DCVB, Mall., Men.Rond. Mall.:**No és tot bufar i fer ampolles** *loc. v.* Ho diuen per significar que una cosa és difícil (Cat., Bal.). DCVB, Cat., Bal.**Variants:**Com que bufar i fer ampolles. *Y jo beneyt, pensant que escriure un article era com que bufar y fer ampolles, agaf sa ploma, Ignor. 47.* DCVB.

No és tot u, cremar o donar ventoses *par.* Es diu per indicar que cal distingir entre una cosa moderada i la mateixa cosa feta amb exageració o excés. DCVB.

No és tot u, haver menjat o estar dejú *par.* Es diu per a indicar la gran diferència que hi ha entre una cosa i una altra. DCVB.

No es treu l'espina amb els dits *loc. v.* Significa que cal fer les coses amb delicadesa. DCVB.

No escalfar-hi *loc. v.* Durar poc en un càrrec, no tenir temps d'escalfar-hi el seient. DCVB.

No escalivar-se d'una cosa *loc. v.* No assegurar que no la faran. "En aquest món no mos podem escalivar de res" (Ciutadella). DCVB, Men.)

No escoltar raons *loc. v.* No seguir els avisos i consells, fer la pròpia voluntat sense atendre a la raó. *fig.* Deixar-se dur (d'un impuls interior, d'un sentiment, etc.). *Jo hauria feta una santa cosa d'escoltar-me lo que'm deya un amich, Roq. 21. No se'ls escolti, senyor Arcalde, Vilanova Obres, xi, 50. El gran Creador, escoltant la veu de son cor misericordiós, resolgué aplicar un remey, Penya Mos. iii, 84.* DCVB .**Variants:****No voler escoltar ningú** *loc. v.* DCVB.

No escopir es pinyol *loc. v.* No tenir cap dificultat per a una cosa; fer-la molt naturalment, sense esfoç. DCVB, Mall.**Variants:****No escupir una cosa** *loc. v.* No refusar-la; menjar-se-la o prendre-la plaentment. *Li han pegadet fort a sa freixura..., no n'hi ha cap que hi fassa nassos ni que l'escupa, sinó que tots se'n llepen es morros, Alcover Cont. 534.* DCVB, Mall.

No escopir, qualcú, mentres parla *loc. v.* No aturar-se de xerrar, no deixar intervenir els altres en la conversa. DCVB.

No esperis bé, si de sa dona no et pervé *par.* DCVB, Men.

No espremis tant la taronja que quedi sense suc *par.* Significa que cal no abusar en la utilització de coses o persones, perquè l'excés pot fer-les inútils. DCVB.

No esser a dir *loc. adv.* No poder-se dir, no esser lògic o just dir-ho. *Per esser entrat una vegada en taverna, no és a dir que jo sia un borratxo*, Lacavalleria Gazoph. *Qui ha fet una falta, no és a dir que sempre ne fasse*, *ibid.* —Com aquell qui diu en certa manera, sota cert aspecte. *Y a la fi, com aquell qui diu, va esser el vicari el qui amb una creu va adobá l'esfondrament del cotxo*, *Penya Mos.* iii, 33. DCVB.

No esser acabador *loc. v.* Resultar excessivament llarg. *Això no és acabador* (Ciutadella). DCVB, Bal.

No esser aclaridor *loc. v.* Frase molt freqüent a Mallorca i Menorca, per indicar que hi ha un gros embull, una qüestió molt mala d'aclarir o resoldre. *Hi ha un embull que no és aclaridor. Feien un crits que no era aclaridor.* DCVB.

No esser ase ni aubardà *loc. v.* No esser ni una cosa ni altra, no arribar a res. DCVB, Mall.

No esser bo (o no servir) per a Déu ni per al diable *loc. v.* No servir per a res. *Dir que hù no és de Déu ni del diable, és dir mentira, porque ha de ser precisament de hu o de altre*, *Rond. de R. Val.* 6. DCVB.

No esser bo (o no servir) per covar ni per pondre *loc. adj.* No servir per a res, esser una persona aturada, inepta, sense habilitat. *El nebot era un pobre ome que no servia per a pondre ni per a covar*, *Víct. Cat., Ombr.* 95. DCVB, or., occ., val., bal. **Variants:** **No esser bo ni per pondre ni per covar** *loc. v.* No servir per res. *El nebot era un pobre home que no servia per a pondre ni per a covar.* *Victor Català., Ombr.* 95. DCVB.

No esser bo més que per a menjar pa, o que per a podrir pa *loc. v.* No servir per a res. DCVB. **Variants:** **No esser bo més que per a podrir pa** *loc. v.* DCVB.

No esser bo pel pla ni per la muntanya *loc. v.* No esser bo per a res. DCVB.

No esser bo per a sella ni per a albarda *loc. v.* No servir per a res. DCVB.

No esser bo per mar ni per terra *loc. v.* esser molt dolent o inservible. DCVB.

No esser bons doblers a qualcú, una cosa *loc. v.* No agradar-li, no fer-li gens de goig. DCVB.

No esser cap frare llec *loc. v.* Esser savi, molt lletrut. DCVB, Men.

No esser carn ni peix *loc. v.* No esser ni una cosa ni l'altra, no tenir partit pres. DCVB.

No esser combregador *loc. v.* Esser molt xerec, no esser acceptable com a bo (Mall.). *“Amb aquest al·lot no farem res de bo no és combregador”, “Aquestes figues no són combregadores”.* DCVB, Mall.

No esser cosa bona *loc. v.* Esser molt dolent moralment. *«Deixa'l estar; si no ha sigut mai cosa bona!».* DCVB

No esser d'aquest món *loc. v.* Esser extremadament decrepit. *No puch alzar lo cap, e ja l'altre món me fa requesta*, Tirant, c. 276. *Aparicions de l'altre món... això sí que m'espantaria*, Ruyra Parada 15. DCVB. / Estar distret o allunyat de les coses temporals, de les preocupacions socials. DCVB. **Variants: Esser més de l'altre món que d'aquest loc. v.** DCVB.

No esser de dir *loc. v.* Esser molt extraordinari, que gairebé no es pot expressar. Una cosa de no dir una cosa extraordinària. «*Ens hem divertit una cosa de no dir*» ens hem divertit extraordinàriament. *Fon tanta la alegria que no és de poderse dir*, Paris e Viana 30. *Em vaig trobar desorientat d'una manera que no es pot dir*, Ruyra Parada 19. *Això li donava una alegria de no dir*, Pons Llar 35. DCVB.

No esser de fusta *loc.adj.* No esser insensible. DCVB.

No esser del mateix past *loc. adj.* No esser del mateix caràcter, no tenir la mateixa manera de esser. DCVB, Mall.

No esser el rei bon mosso, a algú *loc. adj.* No semblar-li res digne o superior a ell. Es diu d'una persona molt vanitosa. *Que ja el rei no m'era bon mosso*, Ruyra Parada 3. DCVB.

No esser mai ase ni albardà *loc. adj.* No arribar a res, no assolir cap èxit en cap sentit (Mall.). DCVB, Mall.

No esser ni carn ni peix *loc. adj.* No tenir idees o conviccions ben definides; no esser ni d'una opinió o partit ni de l'altre. DCVB.

No esser ni ram ni forca *loc. adj.* No esser res de profit, esser inservible. DCVB, Mall.

No esser ningú *loc. adj.* No tenir autoritat ni categoria estimable; esser insignificant. DCVB.

No esser pagat amb diners, o No poder-se comprar amb diners *loc. adj.* Esser una cosa molt bona i que poques vegades es troba. «*Lo que hai trobat a Gandesa | no hu trobo en cap puesto més, | trobo un amor en les noies | que no's pot comprar amb diners*» (cançó pop., ap. Serres Poes. Gand. 70). DCVB.

No esser parents ni herents *loc. adj.* No tenir gens de parentesc. *¿Què li importava que parents i herents ne trobassin o no?.* Girbal Pere Llarh, 256. DCVB.

No esser pic de fava *loc. adj.* DCVB, Manacor.

No esser poc ni gaire *loc. adj.* Esser una cosa extraordinària, excessiva, inaudita. «*Ell no és poc ni gaire, haver de fer feina tot lo dia sense guanyar prou per menjar!*». DCVB, Men.

No esser res de l'altre món *loc. adj.* No esser res extraordinari. DCVB.

No esser res *loc. v.* No tenir importància, no influir en res. «Per ventura lo Senyor | obrirà qualque portell; | una serp muda sa pell, | no és res que jo mud s'amor» (cançó pop. Mall.). DCVB.

No esser roba de cossari *loc. adj.* No esser cosa de poca valor, esser una cosa diogna de bon tracte. DCVB, Mall.

No esser sant de la devoció d'algú *loc. adj.* No esser-li simpàtic. DCVB.

No esser suc ni salsa *loc. adj.* No tenir gens de gràcia, no estar gens bé una cosa. DCVB.

No esser taca de jueu *loc. adj.* No esser una cosa massa dolenta o sense remei. DCVB.

No esser-hi tot *loc. adj.* Estar mancat d'enteniment. DCVB.

No esser-hi tot *loc. v.* no tenir el seny complert. *Ens farà pensar que no hi és tot, i perdoni*, Oller Reny. 17. DCVB.

No esser, quelcom, ordi per a aquest ase *loc. adj.* No esser una cosa adequada a una altra o a una determinada persona. DCVB, Men.

No estan bé dos pobres a una porta *par.* Vol dir que no convé que hi hagi molts de pretendents per a una sola cosa. DCVB.

No estan en els anys tots els enganys *par.* DCVB.

No estar a la cartilla una cosa [No estar a sa cartilla una cosa] *loc. adj.* Esser desacostumada, fora de lloc, inadmissible. DCVB, Mall.

No estar a la doctrina *loc. adj.* Esser una cosa anòmala, no esser justa, no esser conforme a la llei o norma. *Fa distincions, entre gent sagrada y profana, que no estan a sa doctrina*, Roq. 5. DCVB.

No estar cristià *loc. adv.* No trobar-se bé de salut. DCVB.

No estar d'humor *loc. adv.* No tenir delit. *Tenia humor ...y el vaig perdre*. Aguiló Poes. 170. DCVB.

No estar en casa ni cobert *loc. adv.* Anar sempre pel carrer, andoiant d'ací i d'allà (Mall.). *Sens veure casa ni cubert*, Vent. Pel. 4. *Estava a la porta del rich, a qualque cubert o caseta*, Semons SVF, I, 266. DCVB, Mall. / Aturar-se molt poc dins ca seva; anar sempre per fora. Un Mall. Dicc. DCVB. **Variants:** **No estar ni en casa ni en fogar** *loc. adv.* Dur una vida erràtica, no tenir permanència en un lloc determinat (Mall.). DCVB, Mall.

No estar en mar ni en terra *loc. v.* Estar indecís o inactiu, sense fer una cosa ni l'altra. DCVB, Mall.

No estar en son seny *loc. adv.* No tenir expedit l'ús de les facultats mentals. DCVB.

No estar gras d'estaca *loc. v.* Estar gras per molt menjar, per bona alimentació. DCVB, Manacor.

No estar llatí *loc. adv.* No estar bé de salut, tenir certa indisposició. *Fa dos dies que no estic gaire llatina.* DCVB -¿*Què teniu? Li digué; ¿qué no estau llatí?"-No gaire no sé què m'ha agafat. Tenc calfreds, i me n'hauré d'anar a...* 'Es fii d'es pescador'

No estar molt catòlic *loc. adv.* No estar gaire bé. *Allí pres una cyguda de la qual se guastà lo braç, de que encara no resta catòlich..* doc. A. 1494. Archivo, VII, 127. DCVB, or., occ., val., bal.

No estar per a firmar *loc. adv.* Figuera Dicc. DCVB. **Variants:** **No estar per a orgues** *loc. adv.* No estar d'humor, no anar de bromes o de coses insubstancials. *Marxava o s'assentava al cap de la taula volguent menjar, que no estava per orgues.* J. Berga Boada. Catalana II. 61. DCVB. **Variants:** **No estar per a trots** *loc. adv.* No estar en condicions de resistir certs esforços, certes activitats penoses. DCVB. **No estar per brocs** *loc. adv.* No estar disposat a allò que altri proposa, o que les circumstàncies porten. *A dins Santa Clara casi m'has fet empeguehir, y jo no estic per aquestes,* Roq. 44. *No estic per comèdies responeu, o no em mireu mai més sa cara,* Ruyra Parada 31.. DCVB. **No estar per cançons** *loc. adv.* DCVB. **No estar per romanços** *loc. adv.* DCVB. **No estar per coverbos** *loc. adv.* No estar de bon humor per admetre converses lleugeres. DCVB. **No estar per figues** *loc. adv.* No estar de bon humor, no admetre berbes. DCVB, Men. **No estar per ronxes** *loc. adv.* No estar disposat a sofrir impertinències o molèsties de gent importuna. *¿No veus que no està per ronxes?.* Maura Aygof. 156. DCVB. **No estar per solfes** *loc. adv.* No estar disposat a atendre a coses insignificants o que no interessin. DCVB. Rond. Mall.: *Es gegant no estava per solfes, i allisant-li es pèl tan bé com va sebre, li arribà a dir.* 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig' **Variants:** **No estar per merendengues** *loc. adv.* Rond. Mall.: *-Tira! Digue-m'ho!...tant com t'estim!... -Sí!... ja el me comanaràs molt, que jo t'ho diga! ¿Saps què has de fer? Callar, que no estic per merendengues. A dormir s'ha dit!.* 'L' amor de les tres taronges'

No estar tant la nau a la penya *loc. adv.* No esser tan urgent, una cosa, com algú vol suposar. DCVB.

No estar tocat de mans *loc. adv.* Esser nou i no gens deteriorat. DCVB.

No estigues sol, jo t'ho dic, amb muller de ton amic *par.* Marroig Refr. DCVB.

No estudiar palada *loc. v.* No estudiar gens. *Era molt curt de gambals y en sa vida havia estodiat palada,* Aguiló C. , Rond de R.9. DCVB.

No et confessis amb qui no et pot absoldre *par.* Marroig Refr. DCVB

No et farà mal de ventre *loc.v.* Es diu a algú per indicar-li que no obtindrà allò que desitja. DCVB.

No et farà mal! *en.* Es diu al qui insinua la possibilitat de succeir una cosa que li agradaria, i se li vol indicar que no succeirà, que no tindrà aquell gust. DCVB.

No et fiis de beat, que té ungles de gat *par.* Es diu referint-se als hipòcrites, als que fingeixen una bondat que no tenen. DCVB. **Variants: Ungles de gat i cara de beat** *loc.adj* DCVB.

No et fiis de cel gravat ni de cul escagassat *par.* DCVB, Eiv.

No et fiis de dona que es pentini de nits *par.* DCVB.

No et fiis de ningú que tengui es nas enmig de sa cara *par.* Vol dir que no ens podem fiar de ningú. DCVB, Mall.

No et pintes per a això *par.* Es diu a algú per indicar-li que no està preparat per a fer o per a rebre tal o tal cosa. DCVB.

No et posis amb qui pot més que tu *par.* Recomana mesurar les forces pròpies i les de l'adversari abans de posar-se en lluita. DCVB.

No et rigues de mon dol, que quan es meu serà vell, es teu serà nou *par.* DCVB, Mall. **Variants: No et faci goig mon dol, que quan es meu serà vell, es teu serà nou** *par.* DCVB, Men.

No et valdrà Sant Pere *en.* Expressió que s'usa per amenaçar amb la mort a algú. Rond. Mall.: *No et valdrà Sant Pere, no! Ja et tenc sa sentència feta!... No en robaràs pus, de dinars! 'Es canyamet, s'Ase i sa Serra-Porra'*

No fa ni fot *loc. v.* No serveix, no fa ni bé ni mal, no té personalitat ni vàlua de cap mena. DCVB. **Variants: No fa ni fila** *loc. v.* DCVB.

No fa poc qui sembla als seus *par.* Es diu per justificar o explicar les qualitats i tendències d'algú que les té per herència. DCVB.

No fa profit el que es menja, sinó el que es paeix *par.* DCVB.

No fa sinó una feina, i encara mal feta *par.* Es diu d'aquells qui no treballen, i el dia que s'hi posen fan estropicis. DCVB.

No faces plorar el qui has d'aconhortar *par.* Un Mall. Dicc. DCVB.

No faceu res davant al·lots *par.* Ho diuen per expressar que els al·lots es fixen molt en les coses que veuen fer i prenen fàcilment els mals exemples. DCVB, Mall.

No facis, i no diran *par.* Es diu a aquells qui es queixen que la gent parla malament d'ells, però no es preocupen de llevar les ocasions de murmurar. DCVB, Men.

No faltar cap gra a sa dobla *loc. v.* No faltar a una cosa res del que pertoca haver-hi. *L'Ofici des Divendres Sant... se fa... amb una solemnitat fora mida, fins a no faltar-hi cap gra a sa dobla*, Alcover Cont. 185. DCVB, Mall. **Variants: No faltar-hi una coma** *loc. v.* Esser una cosa perfecta, no mancar-hi res. DCVB. **No faltar-hi una jota** *loc. v.* No mancar-hi res, cap detall. DCVB. **No faltará qui toc matines** *par.* Es diu per significar que sempre hi haurà algú que xerri o manifesti allò que caldria tenir amagat. DCVB,

Mall. Variants: No mancarà qui toc matines *loc. v.* Es diu per indicar que no quedarà desatès un treball, un assumpte DCVB. Rond. Mall.: *-No hàieu por! Diu sa pobila. No mancarà qui toc matines! Ja vos ho diré, ses proves que vull veure d'ell.* 'Es missatget petit'

No faltat cap gra a sa dobla *loc. v.* No mancar res a una festa, treball o altra cosa; haver-hi tot el que és necessari i convenient. DCVB. Rond. Mall.: *La reina veia donà ses ordes que eren del cas per enrengar la cosa a fi de romandre bé i que no hi mancàs cap gra a sa dobla; feren roba a Na Roseta.* 'Na Rosa'

No faltat un amèn *loc. v.* No mancar res a una festa, treball o altra cosa; haver-hi tot el que és necessari i convenient. DCVB. Rond. Mall.: *Es buc era de vidre de mil colors, ets abres eren d'or, ses vergues de plata, velam i cordam de seda. No hi faltava un amèn.* 'En Ferrandí'

No faltat, a algú, més que ronya per gratar *loc. v.* No faltat-li res, estar en bona situació, ben proveït de tot el que necessita. DCVB, Mall., Men. **Variants: No mancar, a algú, més que ronya per gratar** *loc. v.* No mancar-li res, estar en molt bona posició, posseir tot allò que desitja. *En Juanet i sa mare estaven com uns sí-senyors i només les mancava ronya per gratar.* Alcover Rond. VIII, 6. DCVB

No faltaria més! *en.* Es diu exclamativament per indicar rebutjament d'una suposició. DCVB.

No farà cases amb arc *en./ loc. adj* Ho diuen d'un qui no té bon maneig per avançar ni per arribar a res d'importància (Mall.). DCVB, Mall. Rond. Mall.: *-Me pareix, diu aquell, que amb aqueixa llei que vós duis, no fareu gaire carrera ni cases amb arc.* 'Sa llampria meravellosa'

No farà mai tres pams de corona *loc. v.* Es diu parlant d'una persona prima. (Aguiló Dicc.). DCVB.

No farà merda bona en vuit dies *loc. adj.* Es diu d'un que ha sofert un retgiró o un desengany gros, que l'ha afectat molt. DCVB.

No farà Petra *loc. adj.* Es diu d'una persona que es considerada curteta d'enteniment o d'iniciatives, incapaç de fer coses gaire importants. DCVB, Mall.

No faria un favor ni a un gat *loc. adj.* Es diu d'una persona molt egoista o poc amable. DCVB.

No fer alt ni baix *loc. v.* No alterar-se, no fer cas d'una cosa. (Escrig-Ll., Martí G.). DCVB.

No fer cas d'un pa ni d'un penjoi *loc. v.* No mirar prim en la despesa, gastar sense mirament. DCVB, Men.

No fer cas d'una cosa *loc. v.* No preocupar.-se'n, no passar-ne gens de maldecap. *Encara qu'hagués de pagar dos duros cada mes, no me'n faria cas,* Roq. 42. *Jo no fas cas d'estar a un reconet,* Penya Mos. iii, 225. «No voldria haver de veure | que altri de tu comandàs;

/ de ta mare no faç cas, / perque ets seua i l'has de creure» (cançó pop. Mall.). No sols es diu fer cas de qualcú, sinó també fer cas a qualcú, posant en datiu el nom de la persona a la qual se concedeix l'atenció o la importància *Qualca jove que estigués jelós d'ell per haver vist el cas que li feren aquell vespre*, *Penya Mos.* iii, 134. DCVB, Mall., Men.

No fer comú *loc. adj.* Ser molt baix, molt més petit del que pertoca. DCVB. Rond. Mall.: *I me troba un corpet, una mica de corb que casi no feia comú.* 'Es corpet d'es pou d'En Gatell'

No fer cosa bona *loc. v.* Obrar sempre malament, amb mala intenció. DCVB.

No fer dolç ni salat *loc. adv.* Fer les coses d'una manera equilibrada, ni molt bé, ni malament. DCVB.

No fer dos mots a una cosa *loc. adv.* No posar-hi cap objecció. DCVB, Mall.

No fer fred ni calor *loc. adv.* No causar cap impressió, no interessar. DCVB.

No fer l'alçada de tres ous *loc. adv.* Esser molt petit. DCVB, Manacor.

No fer llobada *loc. v.* Fer les coses d'un a manera completa, molt arreu, sense deixar res. DCVB.

No fer mal a un mosquit *loc. v.* Esser molt bo o inofensiu. DCVB. **Variants:** **No fer mal ni al pa** *loc. v.* DCVB. **No fer mal més que al pa** [No fer mal més que an es pa] *loc. v.* Ser molt bona persona. DCVB. *I això que la Reina Francineta era lo més bona al·lota, que no feia mal més que an es pa, i tothom de la Cort, fora la Reina veia, n'estava encantat, i a tots les hauria pogut fer fer moneda falsa.* 'Sa flor de gericall i s'aucellet d'or'

No fer mal ni a's pa *loc. v.* Esser molt bona persona, incapaç de fer mal a ningú. DCVB, Bal.

No fer menció *loc. v.* No fer cap moviment o gest que indiqui haver-se commogut o adonat de res. *Los cels feren menció / de tan gran atreviment*, glosada de Catalina-Aina Comas (Mall.). DCVB.

No fer més que menjar i jeure *loc. v.* Viure sense treballar gens. DCVB.

No fer moltes porgueres *loc. v.* No gastar gaire, esser remirat en les despeses. DCVB, Mall.

No fer ni deixar fer *loc. v.* No resoldre una dificultat o no fer una feina ni permetre que altri la faci o la resolgui. DCVB.

No fer nyec *loc. v.* No agafar res en caçar. "Avui no hem fet nyec". DCVB

No fer ombra *loc. v.* Estar molt magre, escanyolit. DCVB, Mall. **Variants:** **No fer ombra a sa terra** [No fer ombra a la terra] *loc. v.* DCVB, Mall.

No fer ombra *loc. v.* Estar molt magre, escanyolit. DCVB. Rond. Mall.: *Era un magrel·lo, just amb sa pell i ets ossos, que casi no feia ombra, dins ets hàbits del P. Abat, tan cepat i gruixadot. 'L'Abat de La Real'.*

No fer passa drete *loc. v.* Esser molt dolent moralment. DCVB, Mall. **Variants:** **No fer petjada bona** *loc. v.* Obrar molt malament, no fer res de bo. *No feya petjada bona y los ne feya cent per un passol*, Aguiló Rond. De R. 14. DCVB, Mall. **No fer petjada drete** *loc. v.* Obrar molt malament, no fer res de bo. DCVB. *Això era un comte, molt gran senyor, però que p'es seu mal cap i per lo fora corda que anava, que no feia petjada drete, acabà es clopinsos de tot, se va endeutar fins a sa rel d'es cabeis. 'Es fustet'; .-No Juanet, deia son pare, ja val més que em muira jo, que no he feta petjada drete mai. 'Es fii des pescador'*

No fer s'alçada d'un ca assegut *loc. v.* Esser molt menut. DCVB, Palma.

No fer sentit *loc. v.* No significar res. *Un escrit sense punts ni comes no fa sentit*, Ignor. 50. DCVB.

No fer tracte bo *loc. v.* No fer res ben fet, obrar amb malícia, amb intenció perversa.. DCVB, Mall. **Variants:** **No fer tracte dret** *loc. v.* DCVB, Mall.

No fer tres/dos mots, a una cosa *loc. v.* No posar-hi cap objecció. DCVB. *Es soldadet no hi fa tres mots. Pren es bobiot cap a n aquella guarda, se presenta davant es pastor. 'Es soldat de Marina'; .-Tots el podreu veure, deia En Ferrandí; però vull que la senyora Princesa sia sa primera. Si ella no ve davant, no hi arribareu; tendreu es morro curt. La princesa ho sap, i no hi fa dos mots. 'En Ferrandí'*

No fer una cosa per cap diner del món *loc. v.* Estar decidit a no fer-la sota cap condició per bona que sigui. *Per cap diner del món auria canbiat*, Massó Croq. 43. DCVB, Mall., Men.

No fer una gamba *loc. v.* No fer res de bo, fer molt poca feina. «Quan va a jornal, En Tomeu, no fa una gamba» (Santanyí). DCVB, Mall.

No fer-ne cap de drete *loc. v.* No fer res bé, res així com cal. DCVB.

No fer-ne de bona *loc. v.* No fer més que malifetes. *Ets atlots no en feyan tros, afectats de la vida pandera*, Aguiló Rond. de R. 13. DCVB. **Variants:**

No fer-ne tros *loc. v.* *Ets atlots no en feyan tros, afectats de la vida pandera*, Aguiló C., Rond. de R. 13. DCVB

No fer-ne una de condreta *loc. v.* No fer res bé (Mall.). DCVB, Mall.

No fer-se coca *loc. v.* No esser amics, no fer-se els obsequis acostumats entre la gent amiga. DCVB, Mall.

No fer-se davall es gerrer *loc. v.* No criar-se fàcilment, esser difícil de surar. *Es porcs els han decuidar molt ell no es fan davall es gerrer, no!.* DCVB, Mall.

No fiar-se de l'ombra [No fiar-se de s'ombra] *loc. v.* Esser molt desconfiat. DCVB, Mall., Men.

No ficar-se en dibuixos *loc. v.* No intervenir o deixar-se complicar en assumptes perillosos i de poc profit. DCVB.

No ficar-se en raons *loc. v.* No admetre conversa, no voler parlar amb algú o d'alguna cosa. DCVB.

No fiis a cap home ton cabal, que amb ell no hi mengis un quartà de sal *par.* Aguiló Dicc. DCVB.

No filar (un amb un altre) *loc. v.* No lligar bé, no avenir-se. DCVB.

No firmis carta que no llegesquis, ni beguis aigua que no vegis *par.* DCVB, Mall.

No flairar a flors i violes *loc. v.* Fer mala olor. DCVB.

No fos cosa que *loc. prep.* En previsió (i evitació). *Demanant-la per novia primer que l'altre no ho fés, no fos cosa que l'interés d'un partit més rich y el caminar devant fossen causa de traure-li la carn de l'olla*, Penya Mos. iii, 21. *No convé precipitar-se amb so projecte de reconstrucció, no fos cosa que l'esgarrassen*, Roq. 43. DCVB.

No fotem! *en.* Es diu en to d'alarma o prevenció davant un possible perill, engany, error, etc. DCVB.

No fuig qui a casa torna *par.* Significa que no es pot considerar boig o anormal aquell qui sap trobar allò que li convé. DCVB, Eiv.

No fundarà cap missa d'onze *loc. v.* Es diu del qui malgasta molt o no sap estalviar. DCVB.

No gosar [qualcú] dir que l'ànima sigui seva *loc. v.* No gosar parlar ni en bé ni en mal. Labèrnia Dicc. DCVB.

No guanyar l'aigua que es beu *loc. v.* No fer la feina que cal, esser malfeiner o molt aturat. DCVB.

No guanyar per (tal o tal cosa) *loc. v.* Sofrir amb gran freqüència tal o tal cosa. «*No guanyem per a retgirones*». «*No guanyarem per a sabates*» (haurem de comprar-ne molt sovint). DCVB.

No guanyar per a sabates *loc. v.* Haver de caminar molt. DCVB.

No guanyar-li el dimoni més que de banyes *loc. v.* Esser una persona molt temible per les seves condicions extraordinàries (de gosadia, de força, d'habilitat, etc.). «*Està-li alerta an aquest, que el dimoni només li guanya de banyes!*». DCVB, Mall.

No guanyar-se el pa que es menja *loc. v.* no treballar prou per a guanyar-se la vida. DCVB.

No guardar (o no tenir) dret ni envés *loc. v.* No mirar res, no tenir contemplacions. *Lo apetit natural qui us força que no guardau dret ni enués*, Tirant, c. 156. *Que no tenim dret ni enués*, Cobles formenters, segle XVI. DCVB.

No guardar pont ni palanca *loc. v.* No tenir mirament, no aturar-se davant cap obstacle. *Lo dit senyor infant no hi guardava pont ni palanca, que lla hon era lo pus estret feyt d'armes...*, *lla era ell tota vegada*, Muntaner Cròn., c. 14. (En el diccionari Labèrnia trobam la locució no guardar font ni palau, que evidentment és una deformació de no guardar pont ni palanca). DCVB

No guisa la bona mossa, sinó la bona bossa *par.* Vol dir que per a guisar menges gustoses és molt important l'abundància i bona qualitat dels ingredients. DCVB, Eiv.

No ha inventat la pólvora *loc. v.* Es diu d'una persona de poc enginy. DCVB. **Variants:** **Aquest no inventarà la pólvora** *en.* DCVB.

No ha pagat la modista *loc. v.* Es diu d'una senyora que porta un vestit en el qual encara es veuen embastes. DCVB.

No ha romput cap plat fes *loc. v.* Es diu irònicament del qui ha fet un mal. DCVB, Mall.

No hauràs bé, si d'un altre no et pervé *par.* DCVB.

No haver a cames *loc. v.* No poder assolir, vèncer o caminar. DCVB. Rond. Mall.: *Mentres ella vaja amb aquest cavallet, me sembla que no l'haurà a cames!*. 'Na Dent d'or'

No haver acabat mai es gep *loc. v.* No haver hagut de treballar mai. DCVB, Mall.

No haver d'anar a Roma per la penitència *loc. v.* Esser castigat per si mateix, sense haver-ho d'esser per altri; esser castigat immediatament. DCVB. **Variants:**

No haver de menester caminador *loc. v.* No necessitar consells ni orientacions; saber-se arreglar sol. DCVB.

No haver de menester escuradents *loc. v.* No haver menjat res. Rond. Mall.: *Això eren uns quants estudiants de la sopa que un dia que no havien hagut de mester escura-dents, perque no els era passat res p'es canyó.* 'Estudiants de la sopa'

No haver de menester esperons per córrer *loc. v.* Esser molt llest i fort d'esperit, no necessitar estímuls per anar avant. DCVB, Mall.

No haver de mester envinagrat (per a menjar) *loc. v.* Tenir molta gana. DCVB. **Variants:** **No haver de mester untar els queixals e vinagre per a menjar** *loc. v.* No estar gens desganat, sinó al contrari, tenir molta gana de menjar. DCVB, Mall.. - *Sí, ell lo que es diu tu, no importa que t'untés es queixals de vinagre... T'acabaries un llinatge.* 'L'amor de les tres taronges'

No haver estat a Monti-Sion *loc. v.* Tenir el costum de deixar oberta la porta que s'havia trobat tancada. "Aquest no ha estat a Monti-Sion", es diu en to de reprensió. DCVB, Palma.

No haver menester padrins *loc. v.* Elogiar-se un mateix, no esperar els elogis d'altri. DCVB.

No haver menjat mai amb estovalles *loc. v.* Haver estat pobre sempre. DCVB, Mall.

No haver nascut per a tal o tal cosa *loc. v.* No esser bo per a tal cosa, no tenir condicions o aptituds. DCVB.

No haver passat per la duana *loc. v.* Esser una cosa il·legal, de contraban. DCVB.

No haver sortit de l'ou *loc. v.* Esser molt jove i mancat d'experiència. DCVB. **Variants: Tenir encara l'ou al cul** *loc. v.* DCVB.

No haver sortit de la closca *loc. v.* Esser molt innocent o ignorant de les coses del món. DCVB.

No haver tastat la gràcia de Déu [No haver tastat sa gràcia de Déu] *loc. v.* No haver menjat absolutament res. Rond. Mall.: *Mira que fa vint-i-quatre hores que no hem tastadeta sa gràcia de Déu ni jo ni aqueix angelet.* 'En Joan des fabiolet'

No haver vist el món per un forat *par.* No tenir gens d'experiència. DCVB.

No haver vist mai ases volar *loc. v.* Esser esglaiadís, admirar-se de coses senzilles. DCVB, Empordà, Organyà, Mall., Men.

No haver-hi "sperite-tuò" *loc. v.* No haver-hi dubte, remei. DCVB. Rond. Mall.: *Ja és segur que si no arribam a fugir, aquell eixam de criats i criades mos esbenaven! No hi hauria hagut "sperite-tuò"!*. 'Es Mèl·lero Rosso'

No haver-hi (per a qualcú) més Déu ni Santa Maria *par.* No haver-hi res més estimat. DCVB, Mall.

No haver-hi amic pobre *loc. v.* Gastar molt en benefici d'altri. DCVB, Mall.

No haver-hi clarícia *loc. v.* No esser aclaridor, haver-hi gran desordre, no entendre's. DCVB, Bal.

No haver-hi entrada ni eixida, a una casa, per a tal o tal persona *loc. v.* No haver-hi res tancat, esser gent de molta confiança a la casa (Bunyola). DCVB, Bunyola.

No haver-hi espirtu-tuò *loc. v.* No haver-hi remei, no haver-hi altra solució. *Aquí no hi ha esperite tuò mos hem de casar y s'ha acabat*, Alcover Rond. I, 15. DCVB, Mall.

No haver-hi grans cinc sous de diferència *loc. v.* Esser dues coses molt semblants, no haver-hi diferència sensible. DCVB.

No haver-hi homo per algú *loc. v.* Ser el millor, no haver-hi ningú millor que ell. Rond. Mall.: *Tan esforcegat, que no hi havia homo per ell una hora al redó. Era allò de no tenir sa força mesurada.* ‘En Joanet Manent’

No haver-hi manera *loc. v.* No esser possible. DCVB.

No haver-hi més dona *loc. v.* No tenir més poder, força o coratge una dona per a seguir fent una cosa difícil o penosa. «He menjat prou; no hi ha més dona» (=no som capaç de menjar més). DCVB, Mall.

No haver-hi ni una mosca *loc. v.* No haver-hi ningú. DCVB.

No haver-hi obres a fer *loc. v.* No haver-hi remei, no poder-s'hi fer res. DCVB.

No haver-hi on posar un pam *loc. v.* *Quanta gent hi ha en es Pla!... No hi ha sols ahon posar un pam!*, Benejam FyF, acte ii, esc. 4a. DCVB.

No haver-hi orde de fer tal o tal cosa *loc. v.* No haver-hi manera de fer-la, esser impossible. DCVB, Santanyí.

No haver-hi orde ni concert *loc. v.* Estar molt desordenat. *D'ençà de llavors, ja no puc posar ordre ni concert en els meus records.*, Ruyra, Parada 63. DCVB.

No haver-hi pa ni vi ni crostes *loc. v.* Estar una casa desproveïda de subsistències. DCVB.

No haver-hi pa partit entre dues o més persones *loc. v.* Haver-hi gran amistat. DCVB.

No haver-hi pa partit *loc. v.* No haver-hi discòrdia, haver-hi acord complet. *Entre voce-mercè y jo no hey ha pa partit*, Roq. 38. DCVB.

No haver-hi pala ni forca ni lloc on ventar *par.* No haver-hi res, estar mancat de bens, de fortuna, d'ofici i de manera de viure. DCVB, Mall.

No haver-hi pany que servi *loc. v.* No haver-hi res que vagi bé; haver-hi molt de desordre o immoralitat. *No ey havia pany qui servàs en aquella casa.*, Aguiló C., Rond. De R. 13. DCVB, bal.

No haver-hi pany que servi ni romana que tregui *loc. v.* No haver-hi ordre ni concert, estar tot desgavellat. *No ey havia pany qui servàs en aquella casa.*, Aguiló C. Rond de R. DCVB, Mall., Men.

No haver-hi que dir "tornau" *en.* Es diu per indicar que allò que acabam de dir és indubtable, que no cal discutir-ho. DCVB. Rond. Mall.: *Sa fia del Rei donava set voltes a tots, i no hi havia que dir tornau.* ‘En Juanet i es set missatges’.

No haver-hi rei ni roc *loc. v.* No haver-hi orde ni concert; esser molt desordenat un lloc, un conjunt de gent, etc. Es diu per referència al "rei" o al "roc" o torre del joc d'escacs. DCVB.

No haver-hi rei ni roc *loc. v.* No haver-hi regit, no existir l'autoritat, l'orde, a tal o tal DCVB.

No haver-hi res que pelar *loc. v.* Haver-hi alguna cosa de profit a fer, a guanyar. Rond. Mall.: *Perquè sempre s'és vist que allà on no hi ha res que pelar, hi fan poca pressa, i tothom en fuig com el dimoni de la creu.* 'Es Duc'.

No haver-hi tant per tant *loc. v.* No haver-hi causa suficient per a allò que es diu o es fa. *Mirau vós matexa si hi ha tant per tant*, Roq. 33. DCVB. Rond. Mall.: *Trobaven que no hi havia tant per tant, i era que no sabien lo que hi havia davall es terròs, i es mariners ho sabien massa.* 'Ses tres flors'.

No haver-hi terra per En Jordi *loc. v.* No haver-hi res a fer amb una persona, perquè segueix el seu gust o el seu capritx sense escoltar raons. DCVB, Men.

No haver-hi tu ni vossa mercè *loc. v.* No haver-hi distinció de jerarquies o accepció de persones. *Fassa es propòsit... de no reparar en tu ni vossa mercè, y tenir sa honrada franquesa de dir la pura veritat*, Roq. 0. DCVB.

No haver-hi tu ni vossa mercè *loc. v.* No haver-hi res a fer, esser una cosa decidida inepel·lablement. DCVB.

No haver-hi tupins *loc. v.* No haver-hi diners. DCVB, Mall.

No haver-hi un dit de través d'una cosa a una altra *loc. v.* No haver-hi gens o quasi gens de diferència; esser gairebé iguals. DCVB «*De madrastrès a cunyades / no hi ha un dit de través; / si ses madrastrès són males, / ses cunyades ho són més*» (cançó pop. Mall.). **Variant: No haver-hi un través de dit d'una cosa a una altra** *loc. v.*

No haver-hi un moix *loc. v.* No haver-hi ningú, estar un lloc desert. DCVB.

No haver-hi un pam de net *loc. v.* Estar tot pertorbat moralment, no haver-hi qui obri bé. *Anem, anem, no hi ha qui obri bé*, Ruyra Parada 146. DCVB.

No haver-hi, ni raça ni pols d'una persona o cosa *par.* No haver-n'hi o no trobar-ne senyal, semblar que no existeix. DCVB.

No haver-n'hi (d'una cosa) per dents encebar *loc. v.* Haver-n'hi molt poc, una quantitat insignificant. DCVB.

No haver-n'hi (No deixar-ne, etc) per nat senyal *par.* No haver-n'hi o no deixar-ne gens, ni una mica. Aguiló C., Rond. De R. 3. DCVB **Variants:** Rond. Mall.: *Hi entra i no hi veu cap enfilai de botifarrons, ni un per nat senyal.* 'S'estudiant de sa cova de Salamanca' *Si hi hauria cap claper o cap abre per amagar-l'hi, i no en colombrà un per nat senyal aquell camp era més llis que es call de sa mà.* 'El dimoni atabacat' *Dins quatre dies feren casa santa de totes i no en deixaren una per nat senyal.*

No haver-n'hi un mos perhom *loc. v.* Haver-n'hi poca quantitat d'una cosa que ha de repartir-se entre molts. DCVB.

No haver-se'n vistes de més verdes *loc. v.* No haver-se trobat mai en tals circumstàncies, en tal perill, en tals dificultats. DCVB.

No he grufat mai que no haja tret es cereiό *loc. v.* Expressió per dir que sempre n'ha sortit amb la seva, que mai no ha fracassat en els seus intents. DCVB, Lluçmajor, Montuiri, Sant Joan de S., Vilafranca de Bonay.

No heu vist mai un frare darrera sa porta! *en.* Vol dir que no han vist les coses tristes i les misèries que veien antigament. DCVB, Mall.

No hi bovetgeu amb Na Rossa que no vos tir qualche coça *loc. v.* Es diu per recomanar a algú que no es fiqui en segons quins assumptes perquè en pot sortir perjudicat. Rond. Mall.: *Amb un altre cop de puny perhom, vos pas per ui sa post d'es pits, però ben passada per ui! ¿sabeu? I no hi bovetgeu amb Na Rossa, que no vos tir qualche coça!* 'En Pere Catorze'

No hi bufis, que fredes són *loc. v.* Ho diuen a un qui intenta fer una cosa que altri ja ha fet primer. DCVB, Santanyí.

No hi faràs cap pet *loc. v.* Es diu a algú per indicar-li que no aconseguirà allò que es proposa. DCVB.

No hi ha Abril sense espigues *par.* Marroig Refr. DCVB.

No hi ha abril sense espigues *par.* Indica que aquest mes ja s'inicia la recollida d'algun cereal. DCVB. *I sobretot, ja ho diu s'altre adagi No hi ha Abril sense espigues.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

No hi ha adredera sense pena *par.* Indica que sense esforç no se pot aconseguir en poc temps el que es vol. Amengual Dicc. DCVB.

No hi ha barber mut ni sastre somogut *par.* DCVB, Men.

No hi ha barber mut, ni músic que no sia somogut *par.* Aladern Dicc. DCVB.

No hi ha bístia sense vici *par.* DCVB, Mall. **Variants: Qui vol bístia sense vici, que vaja a peu refrany** *par.* DCVB, Mall.

No hi ha bon gener que no deixi les basses plenes pel febrer *par.* DCVB.

No hi ha cap ase que no torni loco *par.* DCVB, Men.

No hi ha cap boig (o cap gat) que s'apedregui les seves teulades *par.* Significa que els homes, per bojós que siguin, procurin no perjudicar-se a ells mateixos. DCVB.

No hi ha cap boig que apedrec sa seva teulada *par.* DCVB, Mall., Men. **Variants: No hi ha cap boig que es tiri terra a la vista** *par.* Aladern Dicc. DCVB. **No hi ha cap boig que pedregui ses seves teulades** *par.* DCVB, Mall., Men. **No hi ha cap loco que apedrec sa seva teulada** *par.* DCVB, Mall. **No hi ha cap loco que apedregui sa seva teulada** *par.* DCVB, Mall., Men. .

No hi ha cap casament pobre ni cap mort rica *par.* DCVB, Cat., Val., Bal.

No hi ha cap casament sense flors, ni cap mort sense plors *par.* DCVB.

No hi ha cap olleta que no tengui la seva cobertoreta *par.* DCVB. **Variants:** **No hi ha olla ni olleta, que no trobi la seva cobertoreta** *par.* Significa que qualsevol pot arribar a casar-se si s'ho proposa. DCVB. **No hi ha olla ni ollot, que no trobi el seu cobertorot** *par.* DCVB. **No hi ha cap tupí sense tapadora** *par.* Significa que tothom pot trobar ocasió de casar-se. DCVB.

No hi ha cap pa que no costi una coca *par.* Indica que tota obra o adquisició reclama una despesa més o menys gran, perquè no es fa res desinteressadament. DCVB.

No hi ha cap persona que no en tingui una altra *par.* Significa que tothom necessita la protecció o la benevolença d'algú altre per a prosperar DCVB.

No hi ha cap pujada sense baixada *par.* DCVB.

No hi ha capavall que no tengui el seu capamunt *par.* Indica que totes les coses tenen aspectes positius i negatius. Rond. Mall.: *I festa i altra festa, i sarau i altre sarau! Però, com no hi ha capavall que no tengui el seu capamunt, començaren a venir ses feines i mal-de-caps.* 'En Juanet de sa gerra'

No hi ha carn sense ossos *par.* Vol dir que totes les coses, per bones que sien, tenen qualque cosa no tan bona. DCVB, Mall.

No hi ha casament pobre ni mort rica *par.* DCVB, Mall.

No hi ha cavall que no torn rossí *par.* Significa que el qui és fort perquè és jove, no cal que se'n vanaglorii, perquè vindrà dia que perdrà el vigor. DCVB, Mall.

No hi ha cavall que no tropessi *par.* DCVB, Mall.

No hi ha com viure, per a veure coses *par.* Vol dir que sempre ocorren coses que ens semblen noves. DCVB. **Variants:** **Visquem, i coses veurem** *par.* DCVB.

No hi ha cosa que xerri més que les lletres *par.* significa que una cosa en estar escrita pot arribar a tothom. DCVB.

No hi ha desgràcia sense ventura *par.* DCVB.

No hi ha desgràcia sense ventura *par.* Vol dir que en totes les desgràcies sol haver-hi alguna circumstància atenuant o que serveix de consol. DCVB.

No hi ha despedida sense plors *par.* DCVB, Mall.

No hi ha dissabte sense sol ni viuda sense dol *par.* DCVB. **Variants:** **No hi ha dissabte sense sol ni viudeta sense dol** *par.* DCVB. **No hi ha dissabte sense sol, ni viuda sense dol (o sense consol), ni partera sens dolor, ni donzella sense amor** *par.* DCVB.

No hi ha dona lletja ni dobler dolent *par.* DCVB, Mall.

No hi ha escarabat que no se pensi ser rei *par.* DCVB, Mall.

No hi ha fira sense garbes *par.* Es diu perquè a Mallorca les primeres fires són dins el maig, quan ja seguen ordís. DCVB, Mall.

No hi ha gust que no cansi *par.* DCVB.

No hi ha gust sense disgust *par.* DCVB. **Variants: Qui vol un gust, ha de tenir un disgust** *par.* DCVB. **Darrere un gust, ve un disgust** *par.* DCVB.

No hi ha home sense home *par.* Vol dir que ningú pot presumir de pujar o fer carrera sense auxili ni cooperació d'altres. DCVB.

No hi ha hostes sense costes *par.* Significa que tenir gent convidada és cosa costosa. DCVB.

No hi ha joc sense trampa *par.* Vol dir que els jocs solen tenir algun defecte que permet d'obrar fraudulentament. DCVB.

No hi ha jou que li aferr *loc. v.* Ho diuen d'algú que no és constant, sinó que muda sovint de treball perquè no té gens de feineria. DCVB (Santanyí).

No hi ha llinatge que no tengui el seu bagatge *par.* Significa que totes les famílies tenen qualque taca o defecte. DCVB, Men. **Variants: No hi ha llinatge que no tengui es seu companatge** *par.* DCVB, Men.

No hi ha mal que duri cent anys, ni cos que no el pugui resistir *par.* DCVB.

No hi ha mal que per bé no vingui *par.* DCVB. **Variants: No hi ha mal per a un que no sia bé per a altres** *par.* DCVB.

No hi ha març que no marcegi ni bord que no bordegi, ni fill d'ase que no brami *par.* Gomis Zool. DCVB. **Variants: No hi ha març que no marcegi ni bord que no bordegi** *par.* DCVB.

No hi ha març que no marcegi, ni estiu que no pedregui *par.* DCVB.

No hi ha març sense neu *par.* Fa referència a la inestabilitat metereològica d'aquest mes. Rond. Mall.: *I també diu s'adagi No hi ha març sense neu, que per mi no en deu fer gaire de bé. 'Es dotze mesos i ses dues jaies'*

No hi ha mel sense fel *par.* DCVB.

No hi ha meló sense taca *par.* Significa que en tota cosa hi ha desperfectes. DCVB. **Variants: Qui vulga mula sense taca, que vaja a peu** *par.* DCVB.

No hi ha mercaderia que no tengui el seu dia [No hi ha mercaderia que no tengui es seu dia] *par.* DCVB, Men.

No hi ha més bon menjar que la gana *par.* DCVB.

No hi ha més cera que la que crema *loc. v.* Es diu per significar que no hi ha res més, que ja s'ha expressat tot el que hi ha. DCVB, or., occ., val., bal.

No hi ha més cera que la que crema *par.* Es diu quan ja estan actuant tots els recursos i no cal esperar-ne més. DCVB, Cat., Val., Bal.

No hi ha més doctor que un mateix *par.* Vol dir que en certes malalties és millor regir-se el malalt per la pròpia experiència que per les opinions i prescripcions dels metges. DCVB.

No hi ha més mal pas que es d'es portal *par.* Vol dir que per a començar un viatge o una empresa, la dificultat més gran és la partida. DCVB, Mall.

No hi ha més mal ric que el qui ha estat pobre *par.* DCVB.

No hi ha més mal veí que un aprenent de violí *par.* Significa que els aprenents de violí, amb els sons desafinats i estridents que treuen de l'instrument, donen grans molèsties als veïns. DCVB.

No hi ha més mala clavilla que la del mateix llenyam *par.* DCVB, or., occ., val., bal.

No hi ha més mala creu que sa d'es mateix llenyam *par.* Vol dir que la creu més feixuga és la de dins la mateixa família, per esser insuperable i obligatòria. DCVB, Mall.

No hi ha més mala guerra que conrar la mala terra *par.* DCVB, Mall.

No hi ha més mala Quaresma que de Pasqua a Cinquagesma *par.* Significa que entre Pasqua i Cinquagesma hi ha tan poc recapte en el camp, que les dones no saben com fer-ho per a mudar el menjar. DCVB.

No hi ha millor mestre que la necessitat *par.* DCVB.

No hi ha millor salsa que la de Sant Bernat *par.* Significa que el que fa més saborós el menjar és la fam. Es refereix al que es conta de la vida de Sant Bernat, que menjà molt de temps els aliments adobats amb llard ranci sense adonar-se'n perquè els dejunis li feien trobar saborós tot el que menjava. DCVB.

No hi ha millor truc que Déu t'ajut *par.* Vol dir que una persona sortada no necessita esforçar-se per campar. DCVB.

No hi ha moll sense os *par.* Vol dir que no hi ha cosa, per bona que sigui, que no tingui els seus defectes o inconvenients. DCVB.

No hi ha mort sense atxaca, ni llinatge sense taca *par.* És una ampliació del refrany anterior. DCVB, Mall. **Variants:** **No hi ha mort sense rialla ni casament sense plor** *par.* Vol dir que en els casos més trists hi ha qui s'alegra, i en els més joiosos hi ha qui s'entristeix. DCVB.

No hi ha olleta que no tenga sa seva cobertoreta *loc. v.* Indica que tot home o dona pot arribar a casar-se en sortir-li la seva avinentesa DCVB.Rond. Mall.: *¿I que no ha sentit dir Vossa Reial Majestat que no hi ha olleta que no tenga sa seva cobertoreta?..* ‘En Mercè-Mercè’

No hi ha ombra bona ni paret dolenta *par.* DCVB.

No hi ha os que no cost *par.* DCVB, Men.

No hi ha pa sense crosta *par.* Significa que no hi ha cap cosa bona que no tingui alguna part dolenta. DCVB.

No hi ha pany, quan la clau és d'or *par.* Significa que la riquesa no troba portes tancades. DCVB.

No hi ha paraula ben dita que no sigui mal compresa *par.* Vol dir que els qui senten dir una cosa, sovint l'entenen o la interpreten malament. DCVB.

No hi ha Pasqua florida, que no hi hagi griva fugida *par.* Gomis Zool. 340. DCVBVariants:**No hi ha peix sense espina, ni carn sense ossos** *par.* Significa que en totes les coses hi ha defectes. DCVB.

No hi ha pitjor abat, que el qui monjo ha estat *par.* DCVB.

No hi ha pitjor burla que la que és vera *par.* DCVB.

No hi ha pitjor cego que no voler-hi veure *par.* DCVB, Mall.

No hi ha pitjor clavilla que la del mateix llenyam *par.* Vol dir que els homos lligats per llaços de parentesc, de professió, etc., solen estar sovint endesacord o en pugna. DCVB, Mall.

No hi ha pitjor enemic que tenir un mal amic *par.* DCVB, Mall.

No hi ha pitjor llinatge que el d'ase *par.* DCVB, Mall.

No hi ha pitjor sord que el qui no vol oir (o que el qui no hi vol sentir) *par.* DCVB.

No hi ha pitjor veí que la terra prop del camí *par.* Vol dir que el qui té terra vora del camí, està exposat a les incursions i llatrocinis dels qui passen. DCVB.

No hi ha pler que no cost *par.* DCVB, Mall.

No hi ha poc que no bast, ni molt que no es gast *par.* DCVB, Mall.Variants:**No hi ha poc que no basti, ni molt que no es gast** *par.* Cons. casada 74. DCVB

No hi ha prou estopes per tapar males boques *par.* DCVB.

No hi ha prou per robar, per als lladres que hi ha *par.* Vol dir que el nombre de gent aficionada a apropiarse les coses d'altri és molt gran. DCVB.

No hi ha que dir tornau *en.* Es diu per indicar que allò que acaben de dir és indubtable, que no cal discutir-ho (Mall.). DCVB, Mall.

No hi ha qui ho entengui *en.* Exclamació per a indicar que una cosa és inexplicable. DCVB. **Variants:El dimoni que ho entengui** *en.* DCVB. **No hi ha quinze anys lletjos** *par.* Significa que les noies molt joves tenen atractiu encara que no siguin boniques. DCVB.

No hi ha refrany que menti *par.* DCVB.

No hi ha regla sense excepció *par.* DCVB.

No hi ha res bo sinó lo que agrada *par.* Marroig Refr. DCVB.

No hi ha res com la salut *par.* Són diverses maneres de fer l'elogi de la salut. DCVB.

No hi ha res de nou *par.* Es diu per indicar que no ha canviat recentment la situació, i sobretot que no hi ha hagut esdeveniments desagradables. *Què és açò, Curial? Ha-y res de nou?*, Curial, i, 24. *Què tenim de nou?*, Vilanova Obres, iv, 65. DCVB.

No hi ha res escrit sobre això *loc. v.* Es diu quan algú afirma com a certa una cosa que és prou dubtosa. DCVB.

No hi ha res malgastat que un dia no sigui desitjat *par.* DCVB.

No hi ha res més escalivat que sa llengo [**No hi ha res més escalivat que sa llengo**] *par.* Indica que és molt perillós parlar de coses a fer o a venir, i en general deixar-se dur del prurit de parlar. DCVB.

No hi ha rosa sense espines *par.* Significa que no hi ha felicitat completa o que no hi ha cap cosa perfecta. DCVB.

No hi ha rosa sense espines *par.* Vol dir que tota cosa bona té el seu aspecte dolent o menys bo. DCVB.

No hi ha sant que hi pari *loc. v.* Es diu d'un lloc que hi fa de mal estar. DCVB. **Variants:No hi ha sant que hi habiti** *loc. v.* DCVB.

No hi ha temps que no torn *par.* Significa que els usos i costums desapareixen, però al cap de cert temps es tornen introduir. DCVB. **Variants:No hi ha temps que no torni** *par.* Indica que al cap de cert temps es repeteixen les circumstàncies anteriors i determinen esdeveniments semblants als que ja havien ocorregut. DCVB.

No hi ha un pam de net *par.* Vol dir que hi ha molta corrupció o maldat. DCVB.

No hi ha vèl *en.* No hi ha altre remei, no hi ha dubte. *El m'has d'arribar a pendre no hi ha vel*, Alcover Cont. 16. *No hi ha vel En Massot l'atzufa*, Alcover Rond. ii, 278. DCVB, Mall. **Variants:No hi ha més vèl** *par.* DCVB, Mall. **No hi hauria res mal dit, si no fos mal comprès** *par.* Significa que moltes vegades s'atribueix al que altri diu una malícia que en la seva intenció no tenia. DCVB, Men.

No hi ha vèl *loc.v.* No haver-hi cap punt obscur DCVB.Rond. Mall.:*Si En Bernadet no té sort de penjar es mirai a sa soca de s'ametler, no hi hauria hagut vel; es "cavallet" se seria enfilat per sa soca, i amb un brúfol el se seria enviat, i bona nit Bernadet!.. 'En Bernadet i la Reina manllevada'*

No hi pot haver dos maigs en un any *par.* Vol dir que en la vida no hi ha més que una juvenesa, i que en haver passat, no torna. DCVB.

No ho crec, pare, que vós sigueu frare *loc. v.* Es diu per a negar el crèdit a allò que altri diu.. DCVB, Mall.**Variants: No ho crec, pare, que vós sigueu Déu.** DCVB, Mall.

No ho creuré fins que ho veuré *loc. v.* Es diu per expressar incredulitat. DCVB, Mall.**Variants:No ho vull creure fins que ho vegi** *en.* DCVB, Men.

No ho creuré maldament m'ho prediquin dalt set troncs *en.* Es diu per expressar completa incredulitat respecte d'una cosa. DCVB, Mall.**Variants:No m'ho faran creure tots els homos del món** *en.* DCVB, Mall.

No ho deixarà sinó amb la mortalla *loc. v.* Es diu d'un vici, hàbit, etc., que es té molt arrelat. DCVB.

No ho duria a fira *en.* Es diu referint-se a una cosa de la qual no estem gens segurs. «*Que creus que hi haurà guerra?—Crec que no arribarà a haver-n'hi, però no ho duria a fira*». DCVB, Mall.

No ho duria a Lluc *en.* Es diu referint-se a una cosa que es considera molt dubtosa. DCVB.**Variants:No ho duria a estampar a Lluc** *en.* DCVB.

No ho faces, i no ho diran *par.* Vol dir que per a no tenir mala fama, el millor és no obrar de manera que justifiqui la murmuració. DCVB, Mall.**Variants: Lo que no es fa, es diu, quant i més lo que es fa!** *par.* DCVB, Men.

No ho paga el parlar-ne [No ho paga es parlar-ne] *en.* Una cosa de poca importància. *No sies tan poruga, que no hi ha tant per tant tampoc! Ell no ho paga es parlar-ne, per un parei de plomes! 'Es rossinyol i sa rossinyola'*

No ho podem tenir tot, s'estopa i es cul calent *en.* Vol dir que no podem ser completament feliços o tenir tots els avantatges. DCVB, Mall.

No ho vulguis saber *loc.v.* Manera de respondre a una pregunta per indicar que no es vol respondre o donar explicacions.Rond. Mall.:*¿I com ets entrat?-No ho vulguis sebre, diu ell lo que és cert que som aquí. 'Es fii des pescador'*

No importar dir on és el Carme ni el Sant Esperit *loc. v.* Indica que no és necessari donar explicacions de fets que són evidents. DCVB. Rond. Mall.: *El Rei la volia, porque deia que , essent nada dins s'estable a on no hi havia altra bístia seua més que es cavall, per força l'havia d'haver feta es cavall. -Però, si hi havia s'ego d'es maonès! Li deien. - No m'empatx de raons, deia ell. No m'heu de dir voltros a on és el Carme ni el Sant Esperit. 'Sa fia d'es carboneret'*

No jeure al sostre o a la palla [**No jeure en es sostre o a sa paia**] *loc. v.* No esser beneit, no esser fàcil d'enganar. DCVB, Mall.

No juguem a ties! *en.* No siguem informals, no fem coses de criatures. Es diu en to d'alarma o d'amenaça davant una informalitat, una exigència, una arbitriarietat, un perill. DCVB, Mall. **Variants:** **No juguem!** *en.* DCVB. **No juguem a ties, que es conco no ho vol!** *en.* DCVB, Mall.

No l'espanta vent ni aigua *loc. v.* Es diu d'una persona molt valenta. DCVB.

No li cauran les teulades damunt *en.* Es diu d'una persona que es passeja molt, que està poc temps dins casa seva. DCVB.

No li fiaria un dobler de safrà *en.* Es diu d'una persona de qui no es poden fiar gaire. DCVB, Mall. **Variants:** **No li fiaria faves crues** *en.* DCVB.

No li poden tapar es cul amb set flassades *en.* Es diu d'una persona molt vanitosa o orgullosa, que menysprea les atencions que se li tenen. DCVB, Mall. **No llevar els ulls de damunt, a algú** [**No llevar ets uis de damunt, a agú**] *loc. v.* No cessar de mirar algú o alguna cosa. DCVB. Rond. Mall.: *I sobre tot amb son pare i sa mare que no li llevaven ets uis de damunt i cuidaven a perdre es seny amb ella. 'Sa fia del Sol i de la Lluna'*

No li taparien el cul amb set flassades *loc. v.* Es diu d'una persona molt vana, molt satisfeta d'ella mateixa. DCVB, Mall.

No llevar mà d'una cosa *loc. v.* No deixar de treballar-hi. *Que no se lev mà del fort fins sia acabat*, doc. a. 1574 (Hist. Sóller, ii, 209). DCVB

No llevar ni una coma *loc. v.* No llevar res d'un escrit o d'un parlament, expressar-lo tal com estava concebut. DCVB.

No lligar ni deslligar *loc. v.* No resoldre res, no treure de cap dificultat. DCVB.

No mancar a algú més que ronya per gratar *loc. v.* No mancar-li res, estar en molt bona posició, posseir tot allò que desitja. *En Juanet i sa mare estaven com uns sí-senyors i només les mancava ronya per gratar.*, Alcover Rond. VIII, 6. DCVB

No mancar, a algú, més que ronya per gratar *loc. v.* Estar en molt bona posició, posseir tot allò que hom desitja DCVB. Rond. Mall.: *Campaven polents de tot, i En Juanet i sa mare estaven com uns sí-senyors, només els mancava ronya per gratar. 'Sa llampria meravellosa'*.

No mata el mal, que mata l'hora *par.* Es diu referint-se a un qui ha estat en perill imminent de morir i no s'ha mort, o bé a un qui s'ha mort quan semblava que no hi havia causa suficient per a morir. DCVB. **Variants:** **No mata mal, sinó la voluntat de Déu** *par.* DCVB. **No mata pena ni mal, sinó lo que és mortal** *par.* DCVB, Men.

No mata *en.* Es diu d'una cosa que no és excessiva, tant en bon sentit com en mal sentit. «¿Es molt bonica la xicota?—Psé, no mata» (o «no mata ni espanta»). DCVB. **Variants:** **No mata ni espanta** *en.* DCVB.

No matar moros *loc. v.* No esser gran cosa, no tenir res de notable. DCVB.

No me l'ha feta que no me l'hagi pensada *loc. v.* Es diu d'un que ens ha enganyat però que ja ens havia donat motius per a sospitar d'ell. DCVB, Mall., Men.

No me la portaràs al molí! *loc. v.* Es diu amenaçant algú, volent significar que no quedarà sense càstig. DCVB.

No me n'he vistes mai de més fresques *loc. v.* Ho diu el qui es troba en una situació estranya, nova per a ell, de la qual veu difícil sortir. DCVB, Mall.

No menjant sinó d'un plat, tindràs bon ventrell, Bernat *par.* Vol dir que el menjar moderat és una cosa bona per a la salut. DCVB.

No menjar boc *loc. adj.* No esser curt d'enteniment (Mall.). . "¿Que et penses que he menjat boc?" (Manacor). DCVB, Mall.

No menjar ni deixar menjar *loc. v.* No aprofitar les coses ni permetre que altres se n'aprofitin. DCVB.

No menjar pa *loc. v.* No esser gravós. Es diu «no menja pa» referint-se a una cosa que algú voldria llençar o deixar de conservar, i que l'altre considera que pot esser útil algun dia, i per tant, vist que no consumeix res, convé conservar-la. DCVB.

No menjar per haver menjat, no és culpa ni pecat *par.* DCVB.

No menjar per no cagar *loc. v.* Esser extremadament avar. DCVB.

No mesclar les salives *loc. v.* No freqüentar-se o no tenir relacions amistoses amb algú. DCVB.

No mirar cap ni cara *loc. v.* No guardar consideracions, obrar enèrgicament. DCVB, Mall., Men.

No mirar de cara *loc. v.* No saludar ni tenir tractes amb algú, per enemistat. DCVB.

No mirar quin Deu ho ha creat *loc. v.* Tractar les coses malament, sense respectar res. DCVB.

No miris es do, sinó es bon amor *par.* Es diu per significar que cal apreciar la bona voluntat del donador més que la vàlua d'allò que es dona. DCVB, Mall.

No mocar-se amb els dits *loc. v.* No obrar amb mesquinesa; gastar molt. DCVB. **Variants:** **No mocar-se amb mitja mànega** *loc. v.* Esser deixondit, no badar, no esser fàcil d'enganyar. DCVB.

No mor pollí per cop de sa mare, ni infant per ferida de son pare *par.* DCVB.

No morir de llet d'ametlles *loc. v.* Morir violentament; fer mala fi. DCVB. **Variant: No morirà de suc d'ametlles!** *loc. v.* Ho diuen, amenaçant, de qui té mal cor amb els altres. (Aladern Dicc.). DCVB.

No morirà de llet d'ametlles *loc. v.* Es diu d'una persona que porta mala vida i que probablement morirà de mort violenta. DCVB. **Variants:**

No morirà en cap capçal de llit *loc. v.* DCVB.

No mostres als fills amor, perquè no et causen dolor *par.* Marroig Refr. DCVB.

No mostris mai el forat dels diners que has amagat *par.* DCVB.

No moure cap peu *loc. v.* No prendre's gens de llibertat DCVB.) *No mouré cap peu que no tenga altra contestació teua.* 'Sa comtessa sense braços'

No moure peu ni cama *loc. v.* No bellugar-se, mantenir-se immòbil. *L'home no mogué peu ni cama,* Víct. Cat., Ombr. 38. DCVB.

No moure un peu *loc. v.* No fer gens de feina o esforç. DCVB.

No moure un peu *loc. v.* No prendre's gens de llibertat. DCVB.

No moure's de cau *loc. v.* No sortir de casa. DCVB.

No mudar punt ni coma *loc. v.* Mantenir una cosa intacta, sense canviar-hi res. DCVB.

No n'eixugarem per sol que faci *en..* Es diu per indicar que una persona o cosa no té remei ni solució. DCVB.

No n'hi ha més de fetes *en.* Això és tot, no cal cercar altra solució. DCVB.

No necessitam consells, sinó remeis *par.* DCVB, Men.

No pagar consum (de les mentides) *loc. v.* Esser molt mentider, no mirar prim en faltar a la veritat. DCVB, Mall.

No pagar deume *loc. v.* Dir moltes mentides, no remirar-se gens a dir la veritat (Mall., Men.). La frase completa és "*No paga deume de ses mentides que diu*". DCVB, Mall., Men. .

No pagar el tir *loc. v.* No valer la pena de gastar-hi o d'ocupar-se'n. DCVB.

No pagar el tret *loc. v.* No pagar la pena, no valer l'esforç que hi dediquen. DCVB.

No pagar les cerques *loc. v.* Esser de poc valor una cosa que s'ha perdut. DCVB, Mall.

No pagar les cerques *loc. v.* No valer la pena d'esser cercat. DCVB, Mall.

No parar dol d'una cosa *par.* No tenir-ne gens de disgust. *Y mirau, poch se m'endona; / d'això no en pararé dol*, Benejam F y F, acte iii, esc. 3a. DCVB, Men.

No parar-se en barres *loc. v.* No aturar-se per res, obrar amb total desconsideració. DCVB.

No parlis amb qui tot ho diu, ni riguis amb qui de tot se'n riu *par.* DCVB.

No parpallejar *loc. v.* Mirar amb insistència i fixesa. DCVB. **Variants:** **Mirar sense parpallejar** *loc. v.* *Estaven seriosos i miraven sense parpallejar*, Ruyra Pinya II, 99. DCVB.

No passar a algú des canyó avall *loc. v.* No fer-li gaire impressió, no preocupar-lo. DCVB, Manacor

No passar de les dents, o No entrar de dents endins *loc. v.* Repugnar, no agradar, no esser admès amb gust. *La Gica... no volgué casar-se en ell, perquè, encara que li aguantava la meja, no li entrava de dents en adins*, Rond. de R. val. 27. DCVB. **Variants:** **No entrar de dents endins** *loc. v.* DCVB.

No passar el temps per, a algú *loc. v.* No semblar que torni vell; tenir l'aspecte més juvenívol del que l'edat faria esperar DCVB.

No passar fred ni calor per una cosa *loc. v.* Estar indiferent. DCVB.

No passar pel coll (una cosa) *loc. v.* Esser antipàtica, caure molt tort. DCVB. **Variants:** **No passar una cosa del coll avall** *loc. v.* No preocupar gens, no esser considerada gens important. DCVB, Mall.

No passar pel pensament *loc. v.* No tenir la idea. DCVB.

No passar-li una cosa del nas a la boca *loc. v.* No fer-li impressió, no esser escoltat. DCVB, Mall.

No pegar-ne ni una en el clau *loc. v.* No encertar cap vegada. DCVB.

No pendre candela a un enterro *loc. v.* No arriscar-se a intervenir en un assumpte que no importa. DCVB, Mall.

No pensar cosa bona *loc. v.* Pensar malament sobre una qüestió. Rond. Mall.: *Però aquelles dues se temen d'ell; no se'n pensaren cosa bona, i ja hi estan afuades com a lleones.* 'Bruixes, bruixots i fullets'

No pensar en demà *loc. v.* Viure amb despreocupació del que pot succeir, sense prevenir-se per a les coses a venir. DCVB.

No pensar en Santa Bàrbara fins que trona *loc. v.* No preocupar-se de les coses venidores, no preveure els perills. DCVB.

No pensar-se'n cap de bona loc. v. Obrar sovint en perjudici de la gent, no obrar bé. DCVB.

No pensis (o no penseu) que... *fór.* Fórmula per a introduir una oració negativa. *En maior loch no penseu yo m'estenga*, Corella Obres 410. *Mas gens no penseu yo cerque baralles*, Proc. Olives 865. *No pensets stiguessen sense faer res*, Boades Feyts 114. DCVB.

No per tu, sinó pel pa, remena la cua el ca par. Significa que els homes solen obrar per interès propi i no per afecte al proïsme. DCVB.

No perdonar Meco loc. v. No perdonar ningú. DCVB.

No perdonar-la ni al seu pare par. No tenir miraments amb ningú. DCVB.

No perdre cala loc. v. No perdre cap ocasió, aprofitar íntegrament el temps DCVB.Rond. Mall.:*Pren sa filoa i es fus, i hala fila qui fila, sense perdre cala mai.* 'Sa fia del Sol i de la Lluna'

No perdre cala loc. v. No perdre cap ocasió, aprofitar íntegrament el temps (Mall.). *Cantant cantant no pert cala.* Ignor. 7. DCVB. **Variants:** **No perdre calada loc.** v. DCVB, Men.

No perdre més que les mans loc. v. No perdre en un negoci altra cosa que la feina personal. DCVB.

No perdre punt loc. v. Obrar activament sense perdre gens de temps, sense interrompre el treball. *Axi l'he tractat d'empenyes, caygudes, / escarns y bufets, sense perdre may punt*, Passi cobles 53. DCVB.

No pesar serrines loc. v. Pesar poquíssim, no notar-se que pesi res. *Tot i que a aquesta loc. No s'especifica el lloc, de la paraula "serrina" se'n diu Serradures o partícules molt menudes* (Mall.). DCVB..

No pesar una palla loc. v. Esser molt lleuger. DCVB.

No piular loc. v. No parlar gens, no dir res. *"No et vull sentir piular". Un calçasses que no gosava a parlar d'esporguit*, Pous Nosa 23; *El vigilant cerca un redós segur i allí s'aclofa i no piula més.* Espriu Anys 127. DCVB

No plora el penjat (o el penitent) i plora el teatí loc. v. Es diu referint-se a algú que es mostra més adolorit o afectat que la mateixa víctima. DCVB.

No plou, per qui anar-se'n vol par. Indica que el qui té voluntat de fer una cosa no es deixa vèncer per les dificultats. DCVB.

No plourà d'aquest tro en. Es diu per manifestar incredulitat respecte d'allò que algú acaba de donar com a segur. DCVB. *Idò bada un poc, i per ventura te'n duràs qualche oblada...* -*Ca, homo! No plourà d'aquest tro...* *Ell lo que es diu tu sempre veus moros a la costa.* 'S'estudiant de sa cova de Salamanca'

No poder amb ell mateix *loc. v.* No aguantar-se, no tenir forces per sostenir-se.
Variants:**No poder amb la seva** *loc. v.* *Y cansó va y cansó ve ...hasta que no podien amb la seua ànima.* Guinot Capolls 54. DCVB.

No poder anar entorn, a algú *loc. v.* No poder tenir-hi tractes ni relació. Rond. Mall.: *No hi havia qui los anàs entorn.* 'En Juanet i es set missatges'
Variants:**No poder anar davant ni darrera, a algú** *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: *A s'esclava no hi havia qui li anàs davant ni darrera.* 'L'amor de les tres taronges'
Ser, algú, mal d'anar entorn *loc. adj.* *Eren dimonis boiets, que solen esser uns caps esflorats, molt mals d'anar entorn.* 'Bruixes, bruixots i fullets'

No poder anar ni amb currioles *loc. v.* Anar malament, estar en mala situació i sense remei probable. DCVB, Cat., Mall., Men.

No poder anar ni amb rodes *loc. v.* Estar molt malament, funcionar de mala manera. DCVB.

No poder arrancar es trot *loc. v.* Estar molt dèbil de tan magre. DCVB, Sineu.

No poder avenir-se'n *loc. v.* Persuadir-se, adquirir certesa i plena consciència d'una cosa que causa gran admiració. *Com es vespre sa Mestre va veure ses set fuades de fil que li entregà Na Catalineta i sa vedella tan rodona, es feia creus i no se'n poria avenir.* 'N'Estel d'or'

No poder dir "pruna" *loc. v.* No poder reprendre alè, de tan fatigat o de tan tip DCVB. Rond. Mall.: *Però es qui hi pegà més fort, va esser es soldadet de Marina, que menjà fins que pogué dir pruna, i li agafà una son rabiosa.* 'Es soldat de Marina'

No poder dir "pruna" *loc. v.* No poder reprendre alè, de tan fatigat o de tan tip. *Es missatges... estan que no poren dir pruna de sa freixura que han enforada,* Alcover Cont. 534. *Estich que no puch dir pruna,* Penya Mos. iii, 201. DCVB, Mall., Men. **Variants:**

No poder dir fava *loc. v.* Estar extremadament abatut o descoratjat, no poder alçar la veu. DCVB.

No poder doblegar l'os de l'esquena *loc. v.* DCVB.

No poder donar passada a una cosa *loc. v.* No poder-s'hi resignar o no poder oblidar-la DCVB. Rond. Mall.: *Negú li sabia contestar, i l'homo naturalment no hi poria donar passada, i se pensava tornar boig.* 'Sa maneta de plata'

No poder donar passada a una cosa *loc. v.* No poder-s'hi resignar o no poder oblidar-la. *El mal no tenia remey, però jo no hi podia donar passada,* Rosselló Many. 65. DCVB, Mall., Men.

No poder encobeir algú o alguna cosa *loc. v.* No poder sofrir algú, alguna cosa; no poder-s'hi avenir. DCVB, Men.

No poder escopir davant, a qualcú *loc. v.* No poder-s'hi enfrontar a causa del seu orgull o potència. *Y ella se posà tans de grins en es cap, que no li podian escopir davant*, Aguiló Rond. de R. 17. DCVB, Mall.

No poder fer andes *loc. v.* No tenir força per a res. *Ell casi casi no puc fer andes*, Rond. Eiv. 62. Rond. Eiv. 62. DCVB, Eiv.

No poder fer cul de gallina *loc. v.* Esser un miserable i no poder fer res per distingir-se o sortir de la misèria. DCVB, Manacor.

No poder fer sang a algú *loc. v.* No poder-lo enganyar o no poder-ne treure el profit que se n'esperava. DCVB.

No poder fer un pas *loc. v.* No poder avançar, no poder prosseguir l'acció començada. DCVB.

No poder fer upa *loc. v.* No poder pujar més, o no poder caminar, per cansament excessiu, per massa càrrega, etc. *Quant arribà an es vinyet de Binianfús, no podent ja fer upa, per descansar un poc, deposità son pare*, Camps Folkl. ii, 25. DCVB, Mall., Men.

No poder haver algú a cames *loc. v.* No poder-lo assolir, vèncer o dominar (Men., Eiv.). «*Sí que m'has ben hagut!*» ho diu el qui veu que s'ha deixat enganyar o perjudicar per un altre. DCVB.

No poder menjar faves torrades *loc. v.* Estar molt mancat de recursos. DCVB.

No poder menys de fer tal o tal cosa *loc. v.* Haver de fer-la forçosament. *No puc menys de fer aquesta comparació*, Ruyra Parada 24. DCVB.

No poder més *loc. v.* Fer tot allò de què s'és capaç. *Tan breu t'ho diré que no poré pus*, Metge Somni III; *La mirava, la mirava / fins que ella no pogué més*, Maragall Enllà 19.; *Més son cor jovenívol no pot més*, Atlàntida Introd. DCVB.

No poder prendre el plom a algú *loc. v.* No poder-li fer els comptes, no poder-lo entendre, no saber de quants de punts se calça. DCVB.

No poder prendre fermetat (en algú o en alguna cosa) *loc. v.* No poder-se'n refiar, no poder-s'hi fundar seriosament (Mall.). DCVB, Mall.

No poder prendre patró d'algú o d'alguna cosa *loc. v.* No poder-ne treure res en net com a norma. *Mes no se'n podia treure patró de les paraules*, Genís Julita, 117. DCVB,

No poder prendre preu a un fet o succés *loc. v.* No poder-se'n avenir, no poder-s'hi acostumar, no donar-li la seva conformitat DCVB. Rond. Mall.: *Com el rei tornà de la guerra i li tornaren dir que s'altre infant també s'era mort de desgràcia dins dos o tres dies d'esser nat, l'homo no hi sabia prendre preu.* 'S'obre de música, sa font d'or i s'aucell que parla'

No poder signar, algú *loc. v.* No poder-lo tocar perquè és molt delicat, irascible. DCVB.

No poder sofrir algú *loc. v.* Veure'l amb molt de disgust, no poder-hi conviure. DCVB.

No poder tragar algú o alguna cosa *loc. v.* No poder-la suportar, tenir-hi repugnància, irritar-se'n. *Ses antipaties entre persones que unes a altres no se poren tragar*, Maura Aygof. 75. DCVB.

No poder treure el cap al carrer *par.* Esser molt perseguit de creditors o malmirat de la gent en general. DCVB.

No poder treure o arrancar un mot, a algú *loc. v.* DCVB.

No poder treure o arrancar un mot, a algú *loc. v.* No poder-lo fer parlar. DCVB.

No poder veure algú *loc. v.* Tenir-li gran aversió. També es diu, més expressivament, no poder veure de cap ull o no poder veure ni pintat (o ni en pintura). *Els pagesos no poden veure, ni en pintura, el clergat*, Pla Pagesos 48. DCVB

No poder veure algú o alguna cosa ni pintat *loc. v.* Tenir-li molt d'odi o repugnància. DCVB. **Variants:** **No poder veure algú o alguna cosa ni pintat en paret** *loc. v.* DCVB. **No poder veure ni en pintura algú o alguna cosa** *loc. v.* Tenir-li gran odi. DCVB.

No poder-hi ficar una agulla (a qualche lloc) *loc. v.* Estar molt ple de gent.. *Quina gernació, Deu meu! No hi poren aficar una agulla!*. DCVB, no lloc. Pons Llar, 49.

No poder-se fer trossos *loc. v.* No poder esser pertot o no poder atendre moltes coses al plegat. DCVB.

No poder-se girar *loc. v.* Estar perplex sense saber com donar abast a la feina, o com atendre a les despeses, o com sortir de les dificultats. DCVB. **Variants:** **No saber per on girar-se** *loc. v.* DCVB.

No poder-se treure una cosa del cap *loc. v.* No poder-se'n oblidar, no deixar de pensar-hi. DCVB. Rond. Mall.: *Tant l'emperador com l'emperatriu no havien tenguda alegria pus, i no se porien treure d'es cap ni d'es cor aquell fiet seu.* 'La Bella Ventura o Es Ca Negre sense nas'

No poder-se valer *loc. v.* Estar impossibilitat físicament d'obrar. *La vella madona no's pot valer*, Costa Agre Terra 36. DCVB

No posar els peus en un lloc *loc. v.* No anar-hi mai. *D'ençà del casament de la noia no hagués tornat a posar-hi els peus*, Pous Nosa 191. DCVB.

No posar-ne cap tros a dins s'olla, d'una determinada cosa *loc. v.* No treure'n cap profit material DCVB. Rond. Mall.: *-A missa anar, m'heu dit! Exclama aquell, tot escarrufat. Ja en posareu un tros dins s'olla, de sa missa!* '¿Val més matinejar que a missa anar?'

No posis ram a on no hi ha taverna *par.* Es diu referint-se als qui fingeixen coses que no tenen, o donen més importància a la part externa que a la substancial. DCVB.

No pot dir cap mariner d'aquest aigua no beuré *par.* DCVB.

No pot esser més curt que no tenir coa *par.* Ho diu aquell qui, encara que considera un assumpte com a perdut, s'arrisca a resoldre'l favorablement. DCVB, Sineu.

No prear un botó *loc. v. (ant.)* no donar gens de valor; considerar mancat de vàlua. Uy més no la preu un botó, Passió, s. XIV, v. 1581. DCVB.

No prear un guant (alguna cosa) *loc. v.* No estimar-la gens, no donar-li gens d'importància. *Vostra rayzó ges no la preu un guan,* Masdovelles 52. DCVB

No pujar un gra d'all *loc. v.* Esser una cosa insignificant (Men.). DCVB, Men.

No pujar un grell d'ou *loc. v.* Esser una cosa insignificant. *Amor de senyor no té alou, i si en té, no puja un grell d'ou.* DCVB, Mall.

No pujar un grell de nou *loc. v.* Tenir una importància mínima, no valer la pena d'esser comptat. DCVB. **Variants:** **No pujar un grell d'ou** *loc. v.* DCVB.

No pujar un negre d'ungla *loc. v.* Tenir molt poca importància o esser molt escàs, insignificant. DCVB.

No pujarà a galliner *loc. v.* Es diu d'un pollet malaltís i d'un infant dèbil. DCVB, Mall.

No quedar a algú sang a les butxaques *loc. v.* Quedar en gran depressió moral . *La gica...entrà tan assustada...com si li hagueren eixit ànimes y no li haguera quedat sanch en la bajoca,* Rond. de R. Val.39. DCVB.

No quedarà per llavor *loc. v.* Es diu referint-se a algú, volent indicar que morirà com els altres, que no sobreviurà. DCVB.

No recordar-se de Santa Bàrbara fins que trona *loc. v.* No acudir a algú per res mentres no l'hagen de mester; no esser previsosr, deixar per al moment crític la preocupació de posar els mitjans per alliberar-se d'algun mal. DCVB.

No res (idò) *loc.adv.* Exclamació per a declarar-se disposat a no parlar més o a no pensar més sobre un assumpte. Rond. Mall.: *-Ja hi hauries d'esser! Diu sa madona.-No res idò, diu es mig-poll, ara mateix m'hi espitx. Amb Déu siau! -Idò, que Déu te guard de perill! Diu sa madona. 'Es mig poll'.*

No res, no res *loc.adv.* Es diu per indicar un treball o procés en què, sesnse adonar-se'n, s'arriba a fer quelcom d'importància. DCVB.

No res, no res, mon marit penjat *par.* Es diu referint-se a coses greus a les quals algú dóna poca importància. DCVB.

No res! *en.* Exclamació per a declarar-se disposat a no parlar més o a no parlar més o a no pensar més sobre un assumpte. *Ella s'exclamà -Res, me n'hi vaig jo a veure n'hi faç cap,* Aurora 271. DCVB.

No s'aguanta a mig temps ni a barres altes *loc. v.* Ho diuen d'un de qui no es poden fiar, que avui diu una cosa i demà una altra (Mall.). DCVB.

No s'apleguen fins que no s'assemblen *par.* Les persones que van juntes o viuen juntes és perquè tenen coses en comú, normalment es diu per referir-se a coses negatives. Rond. Mall.:*Tan polissona deus esser tu com ella, perquè no s'apleguen fins que no s'assemblen.* 'N'Elionoreta'

No s'aprèn la doctrina parlant amb la Caterina *loc. v.* vol dir que les coses s'han de fer amb l'atenció deguda. DCVB.

No s'engreixen els porcs amb aigua clara *par.* Vol dir que per a obtenir resultats remuneradors es necessari fer despesa en la remuneració. DCVB.

No s'espanyarà *en.* Ho diuen d'un qui no fa brot de feina o en fa molt poca. DCVB.

No s'ha de deixar de sembrar per por dels aucells *par.* Vol dir que cal fer el que pertoca, sense aturar-se davant possibles dificultats. Gomis Zool. 294. DCVB.

No s'ha de matar tot lo que és gras *par.* Vol dir que no cal esser massa sever. DCVB.

No s'hi farà sang *loc. v.* Es diu d'una baralla o incident que sembla molt greu però probablement no portarà conseqüències tràgiques. DCVB. **Variants: La sang no arribarà a la mar** *loc. v.* DCVB.

No s'ho emportaran pas les rates *par.* Es diu d'una cosa que es considera que està ben segura, que no es perdrà. DCVB.

No saber a on aficar-se *loc. v.* Estar molt resignat, no veure manera de fugir. DCVB.

No saber a on aficar-se'l, a algú *loc. v.* Estimar-lo entranyablement. Labèrnia S. Dicc. DCVB.

No saber a quin sant encomanar-se *loc. v.* Estar perplex, no saber què fer. DCVB.

No saber algú què es diu *par.* No raonar bé, estar privat de l'ús normal de la raó, estar trastornat. «El qui digui això, no sap què es diu». «Estic tan nerviós, que no sé el que em dic». Dexe'm ferte un petó, que no sé lo que'm dich, Vilanova Obres, xi, 229. DCVB.

No saber brot, d'una cosa *loc. v.* No saber-ne gens. DCVB. **Variants: No saber pelada, d'una cosa** *loc. v.* DCVB.

No saber camí ni carrera *loc. v.* Desconèixer el camí per anar a un lloc determinat. DCVB, Empordà, Mall. Rond. Mall.:*N'Agraciat va haver tocadés soletes, sense sebre camí ni carrera.* 'N'Agraciat' **Variant: Sense camí ni carrera, fer quelcom** *loc. adv.* Capficat, sense saber què fer. Capficat, sense saber què fer.

No saber d'on surten les misses *par.* No saber de quina font surten els recursos per a fer alguna cosa costosa. DCVB. Rond. Mall.:*Arribà a ses oreies del rei d'aqueixs tres germanets que estaven an aquell jardí i vivien com uns senyors i negú sabia d'on sortien*

ses misses, això és, d'on treien es doblers. 'S'obre de música, sa font d'or i s'auzell que parla'.

No saber de la missa la mitat [**No saber de la missa la mitat**] *loc. v.* Ignorar la part principal d'un assumpte. DCVB.

No saber de quin llenyam fer la creu *loc. v.* No tenir els mitjans necessaris per a fer una cosa.. DCVB, Mall.

No saber de quin llenyam fer la creu *loc. v.* No saber d'on obtenir mitjans DCVB. Rond. Mall.:*I allà hauríeu vist un homo apurat i endidalat, que no sabia de quin llenyam fer sa creu. 'Sa mitja terça de carn'. Variants: Veure de quin llenyam feim la creu loc. v. Rond. Mall.:I es seu palau i un d'es criats, i ni sabem per on! ¿De quin cap hem de fer estelles? ¿de quin llenyam feim sa creu? ¿Cap a on hem de prendre per anar-los a cercar? 'Sa maneta de plata'*

No saber de quin món s'és *loc. v.* Quedar com a aïllat de tot allò perceptible als sentits a causa de sorpresa o admiració. Rond. Mall.:*Ja la s'hi mirava arreu, En Juanet! Estava tot embadalit, tot empantanat; no sabia de quin món era. 'Es fii des pescador'*

No saber de quin pa fer sopes *loc. v.* Estar perplex, no saber què fer per resoldre una dificultat. DCVB.

No saber dir dos *loc. v.* Esser molt ignorant o curt d'enteniment. DCVB. **Variants: No saber quin dia menja pa** *loc. v.* DCVB. **No saber quants de dits té a la mà** *loc. v.* DCVB.

No saber donar volta a un fet *loc. v.* No trobar-hi explicació lògica, sorprendre's molt. Rond. Mall.:*Es fii del Rei, com va veure aquella feta, n'estava amb sos cabeis drets; no se'n podia avenir; no hi sabia donar volta a tot allò. 'Na Dent d'or'. Variants: Donar voltes a un fet loc. v. Meditar o cercar la solució d'un problema, d'una qüestió. Rond. Mall.:Ningú se'n poria avenir, i tots es serverins en tenien un mal de ventre de com poria esser allò, que no hi sabien donar volta, i estaven ben mal a pler. 'Es canyamet, s'Ase i sa Serra-Porra'*

No saber fer més que mal, com les rates *loc. v.* Es diu d'una persona malvolent, que obra en perjudici dels altres. DCVB.

No saber fer una "o" amb un got *loc. v.* Esser molt ignorant, o mancat d'habilitat. DCVB. **Variants: No saber fer una O amb un cul de got (o de tassó)** *loc. v.* Esser molt ignorant o desmanyotat, no saber fer res. *Si vols esser mitx senyó, / una oficina't convé, / en que una O no sàpies fé / més que ab lo cul d'un tassó*, Penya Poes. 76. DCVB. **No saber fregir un ou** *loc. v.* Esser molt ignorant en matèria culinària. DCVB. **No saber la doctrina** *loc. v.* Ignorar les coses més elementals, esser molt ignorant. DCVB. **No saber la plana del Jesús** *loc. v.* Esser molt ignorant. DCVB. **No saber ni el Jesús** *loc. v.* Esser molt ignorant. DCVB. **No saber ni la a** *loc. v.* Ser molt ignorant DCVB. **No saber per què se senyen amb la mà dreta** *loc. v.* Ser molt curt d'enteniment. Rond. Mall.:*-Bono! ¿Com he de sortir jo a discutir amb negú, si no sé per què me seny amb sa man dreta? Si som més beneit que es pa de munició!. 'Es moro i es cristià'*

No saber fer una O amb un got *loc. v.* Esser molt ignorant o desmanyotat. DCVB.

No saber mè ni perdiu, d'algú o d'alguna cosa *loc. v.* No saber-ne res més. *D'aquestes vuyt-centes pissetes no se n'ha sabut pus mè ni perdiu*, Aurora 226. DCVB, Mall. **Variants:** **No saber ni palla ni pols, d'algú o d'alguna cosa** *loc. v.* No saber-ne res, no tenir cap notícia. DCVB. **No saber noves ni galiotes (d'algú o d'alguna cosa)** *loc. v.* No tenir-ne cap notícia, no saber per on para. DCVB, Mall.

No saber on girar es barram *loc. v.* Tenir fam, no tenir res que menjar. *Feien un cap ben viu, però que no sabien on havien de girar es barram*. 'S'anellet'

No saber on tenen la mà dreta, o quina és la mà dreta *loc. v.* Estar desorientats, esser molt ignorants. *Ni sab lo Digestis ni qual és man dreta*, Viudes donz. 224. *Quant no saben ahont tenen sa mà dreta per planxar un rebosillo*, Ignor. 21. DCVB.

No saber palada, d'una cosa *loc. v.* No saber-ne res, ni gens. DCVB, Mall.

No saber per on prendre *loc. v.* No saber quina decisió adoptar. Rond. Mall.: *El Rei estava apurat de tot no sabia per on prendre* 'En Juanet de l'Onso'.

No saber pipada, d'una cosa *loc. v.* No saber-ne res, esser-ne completament ignorant. DCVB, Mall.

No saber quants de dits té a la mà *loc. v.* Esser molt ignorant o molt curt d'enteniment. DCVB.

No saber què es demana *loc. v.* No saber un el que diu o el que vol, estar torbat d'enteniment. «*Calla, que no saps què et demanes!*». DCVB, Men.

No saber què es fa *loc. v.* Estar molt equivocat o obcecat. DCVB. **Variants:** **No saber què es pesca** *loc. v.* DCVB. **No saber què es magenca** *loc. v.* «*Calla, que no saps què et magenques!*». *Com no saben lo que's magenquen, nigú els escolta*, Martí G., Tip. mod. ii, 127. DCVB. **No saber què es diu** *loc. v.* DCVB.

No saber què es magenca *loc. v.* No saber què es diu, parlar o obrar destentadament. (DCVB, Val., Mall., Men.)

No saber què fer de sa seva ossa *loc. v.* Estar inactiu i fastidiat per la mateixa inacció. DCVB, Men. **Variants:** **No saber què fer del seu cos** *loc. v.* Estar ociós o indecís. DCVB, Mall. **No saber quin cap li va davant** *loc. v.* Estar desorientat, no saber per on prendre o què fer. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Tot mostii, mújol i confús, que se veia que no sabia quin cap li anava davant*. 'Es carboner i sa fia'

No saber quin dia menja pa *loc. v.* Estar molt fora de la realitat, no saber de què va. DCVB. Rond. Mall.: *Afectat de faió, més beneit que En pep de Na Sen no sabia mai quin dia havia menjat pa, i li porien donar entenent que la Mare de Déu havia nom Joana, que Sant Cristòfol era nan i que...* 'En Pere de sa xuia'

No saber quina llonga ha de tirar *loc. v.* "M'he posat a cantar, perquè no sabia quina llonga havia de tirar". DCVB, Eiv.

No saber tenir res en el ventrell *loc. v.* No saber guardar un secret. DCVB.

No saber torn ni volta d'una cosa *loc. v.* No saber-la resoldre, no saber on és , com és, com s'ha de fer, etc. DCVB, Men.

No saber una jota *loc. v.* Esser molt ignorant. DCVB.

No saber-ho ni les pedres *loc. v.* Esser una cosa molt secreta. DCVB.

No saber-se mocar *loc. v.* Esser molt aturat, no saber fer res de profit. DCVB. **Variants:** **No saber-se senyar** *loc. v.* Esser molt curt d'enteniment. DCVB.

No saber-se treure la pasta dels dits *loc. v.* No saber fer res. Borges Bl. DCVB.

No saber, d'algú, mè ni perdiu *loc. v.* No saber-ne absolutament res DCVB.Rond. Mall.: *I la fa dur a tancar dins un castell que tenia dins unes muntanyes a les mars perdudes, a fi de que no se'n sabés pus mè ni perdiu.* 'En Bernadet i la Reina manllevada'

No saber, qualcú, on ha de fermar s'ase *loc. v.* No saber què ha de fer, estar desvagat sense poder-se entretenir. DCVB, Mall.

No saber, qualcú, on han de fermar s'ase *loc. v.* No saber què ha de fer, estar desvagat sense poder-se entretenir. DCVB.Rond. Mall.: *-L'amo -digué d'es cap d'una estona-, a veure quina la feim ara! A on hem de fermar s'ase?* 'En Joanet i es gigant'

No sap a Déu pregar qui per mar no va par. Significa que els perills dels viatges marítims obliguen a invocar l'auxili de Déu. DCVB. **Variants:** **El qui a Déu vulga pregar, que s'embarqui per la mar par.** DCVB. **Si a Déu vols pregar, fica't en la mar par.** DCVB

No sap caminar, i vol córrer *loc. v.* Es diu d'un qui no sap fer les coses fàcils i vol fer les difícils. DCVB, Men.

No sap caminar, i vol córrer *loc. v.* ho diuen d'aquells que volen fer coses difícils sense tenir preparació suficient ni per a les fàcils. DCVB, Men.

No sap parlar, i vol llatinejar *loc. v.* Es diu del qui pretén de parlar de coses elevades, essent de molt poca cultura. DCVB.

No sap si empaita (o si es mena) llebre o conill *loc. v.* Es diu de qui no sap de què va, que és inconstant, variable en les seves opinions o propòsits. DCVB.

No se li pot ficar un pinyó al cul *loc. v.* Es diu d'una persona molt orgullosa o satisfeta d'ella mateixa. DCVB.

No se poden fiar de cap, tots se colguen amb un llum *en.* DCVB, Men.

No sé quin Déu me deté! *en.* Ho diu el qui està molt irritat i no es decideix a aplicar un càstig o a fer valer la seva força. DCVB.

No sé quin sant em deté *loc. v.* Es diu amb irritació i al mateix temps amb contensió, per indicar que es reprimeix l'impuls d'agredir o obrar violentament. DCVB.

No sé quin sant m'ha ajudat *loc. v.* Es diu per manifestar estranyesa davant el bon resultat que s'ha obtingut d'una cosa perillosa o difícil. DCVB. **Variants:** **No sé quin sant m'ha volgut bé** *loc. v.* DCVB. **No sé amb quin sant he tingut bo** *loc. v.* DCVB.

No se sap de qui són els matxos, fins que el traginer és mort *par.* Significa que sovint no se sap com estan els negocis d'una persona fins que aquesta desapareix, i aleshores surten els deutes i altres embolics. DCVB.

No se'n resà pus, d'un assumpte, d'una persona, etc. *loc.v.* No se'n va parlar pus. Rond. Mall.: *Li diu si ha fet allò que li havia comanat; ella contesta que sí, i ja no se'n resà pus, de tal...* 'Sa flor de gericat i s'aucellet d'or'

No sebre llegir més que amb un breviari *loc. v.* No saber fer les coses més que d'una manera. *Y no saben llegir sino amb un breviari.* Aguiló Rond. De R. 11. DCVB, Mall., Men.

No sebre me ni perdiu (d'algú, d'alguna cosa) *loc. v.* No saber-ne res, no saber per on para. *D'aquestes vuit-centes pessetes no se n'han sabut pus ni mè ni perdiu...* Aurora 226. DCVB, Mall.

No sempre serà un temps *par.* No serà sempre igual; les circumstàncies mudaran. DCVB.

No sentir pena ni glòria *loc. v.* Esser insensible, no reaccionar davant els esdeveniments favorables o adversos. Es diu per al·lusió als infants dels llimbs, dels quals diu el catecisme que «no senten pena ni glòria». DCVB.

No sentir-se una mosca *loc. v.* Haver-hi silenci absolut. Rond. Mall.: *Troba sa casa buida, no veu Na Margalida-Aina enlloc, no sent una mosca, afina sa caldera damunt es foc, s'hi acosta.* 'En Toni Garriguel.lo'

No sentir-se una mosca *par.* Haver-hi un silenci absolut. DCVB.

No ser bo pel pla ni per la muntanya [No ser bo p'es pla ni per sa muntanya] *loc. v.* No ser bo per a res. DCVB. Rond. Mall.: *Se'n va a donar part an es batle contra l'amo que no era sofridor, ni servia p'es pla ni per sa muntanya.* 'L'amo de So Na Moixa'

No ser bo per mar ni per terra *loc. v.* Esser molt dolent (mall.). DCVB.

No ser bons doblers a algú, una cosa *loc. v.* DCVB.

No ser bons doblers a algú, una cosa *loc. v.* No agradar-li, no fer-li gens de goig DCVB. *A ella no li foren bons doblers, aquella sortida; però se begué es cop, com sa figuera.* 'Una al·lota que en va sebre'

No ser cosa bona *loc. v.* Ser molt dolent moralment. DCVB. Rond. Mall.: *-M'engana s'exclama, que sien cosa bona aquests odres.* 'Es tres germans i es nou gegants'

No ser d'aquest món *loc. v.* Estar distret o allunyat de les coses temporals, de les preocupacions socials. DCVB.Rond. Mall.: *I ja ho crec que hi va esser dins es llit s'altre jai, que ja no era d'aquest món!*. 'Tres jovenets'

No ser de dir *loc. v.* Ser molt extraordinari, que gairabé no es pot expressar DCVB. *Tothom else menava una por que no era de dir, i no hi havia perill de que negú sense orde seua s'atrevis a acostar-s'hi.* 'En Pere Poca-por.

No ser pagat amb diners *loc. v.* Ser una cosa molt bona i que poques vegades es troba DCVB. *Sabeu que és de descansat tenir s'aigo en casa! No és pagat amb diners. -Fosca d'auga!- diu es gigant-, quin estornell!* 'En Joanet i es gigant'

No ser tot berbes *loc. v.* Es diu per donar importància i relleu a una cosa. Rond. Mall.: - *No dona. És que has de pensar i creure, fieta meva, que duc un canyamet, que no són tot berbes sa virtut que té.* 'Es canyamet, s'Ase i sa Serra-Porra'

No serà pèl ni busca par. Es diu d'un infant o d'un animallet que es cria molt raquític i sense fer la creixença que pertoca. DCVB, Santanyí.

No serà tant com diuen *loc. v.* Significa que creiem exagerat allò que algú dóna com a notícia segura. DCVB.

No serà tant! *loc.v.* Es diu quan algú fa una afirmació exagerada. DCVB, Mall.

No seràs rangu ni picarol mai *en.* Es diu a una persona inútil, incapaç de fer res de profit. DCVB, Mall.

No servir ni per a treure sa lloca a pixar *loc. v.* No servir per a res, esser una persona completament inútil. DCVB, Eiv.

No servir ni per taps d'escopeta *loc. v.* No servir per a res. DCVB.

No servir per a llop ni per a ovella *loc. v.* No esser útil per a res. DCVB.

No servir per a unguent de ronya *loc. v.* Esser una persona inútil, no servir per a res.. DCVB, Mall.

No servir per fotre ni per fer llum *par.* Esser una persona inútil, mancada totalment d'aptituds. DCVB, Men.

No seure en aquest banc [ant.] *loc. v.* No esser d'aquesta classe (de què s'ha parlat abans). *Senyora, dix Tirant, empero aquest no seu en aqueix banch que vos dieu, Tirant, c. 86.* DCVB

No sies estora! *en.* Es diu en to de repremsió, volent dir "No sies baina, no facis malifetes". DCVB, Mall.

No siguem pobres i tontos *par.* Ho diem per manifestar que no estam disposats a deixar-nos enganyar. DCVB.

No siguis Prem *loc. v.* Prem persona que molesta amb el seu gemegar o demanar insistent. DCVB, Men.

No sobra ni manca *loc. adv.* Es diu d'allò que és ben just, ben mesurat. DCVB.

No som fill d'En Pep Torne-hi *en.* Ho diu algú per indicar que no està disposat a repetir les coses que ha dites. DCVB, Mall. **Variants: No som fill de torner** *en.* Ho diu irònicament o impacient aquell a qui fan repetir una cosa que ja ha dita. És una frase fundada en el joc de paraules entre "torner" i el verb "tornar" ("a dir"). DCVB.

No som la jaqueta d'en Mates *en.* DCVB, Sineu.

No són els anys que fan vell *par.* Significa que sovint les persones envelleixen més pels disgusts que per l'edat. DCVB. **Variants: No són ets anys, qui fan vell** [No són ets anys, qui fan vell] *par.* Ho diuen de qualcú qui s'és envellit pels disgusts (Men.). DCVB, Men.

No són homes tots els qui pixen a la paret *par.* Significa que no tots els qui semblen persones formals ho són en realitat. DCVB, Mall.

No són les muntanyes que s'entren, són els homos [No són ses muntanyes que s'entren, són ets homos] *par.* Adverteix que les persones tornen a relacionar-se i no sempre de la mateixa manera. DCVB, Mall.

No són ses muntanyes qui s'entren [No són ses muntanyes qui s'entren] *par.* Vol dir que els homes es troben un dia o altre i es poden tornar els beneficis o els greuges. DCVB, Bal.

No són ungles de Sant! *en.* es diu referint se a una cosa que algú tracta amb molt de mirament i que ens sembla que no val la pena. DCVB.

No sortir bé s'aceró *loc. v.* Sortir malament una cosa; no rereixir, no donar el resultat que s'esperava. Un Mall. Dicc. DCVB.

No sortir de sa parada de ses cebes *loc. v.* No sortir d'allà mateix, parlar sempre de la mateixa cosa, no canviar d'assumpte. DCVB, Mall.

No sortir de sa parada de ses cebes *loc. v.* No sortir del mateix assumpte, de la mateixa manera de viure o d'obrar. *Es busi·lis està en no sortir de sa parada de sas cebas* Aguiló C., Rond de R. 5. DCVB, Mall.

No sortir de sac buit (allò que algú diu) *loc. v.* No esser dit perquè sí, sinó amb fonament. DCVB, Eiv.

No sortir del beabà *loc. v.* No progressar, no sortir del mateix estat encara que s'esforcin per sortir-ne. DCVB, Mall., Men.

No sua el penjat, i sua qui l'exhorta *par.* Es diu referint-se als qui es preocupen dels problemes d'altri més que els mateixos interessats. DCVB.

No t'alabis de fer mal, perquè és un vici infernal *par.* Marroig Refr. Mall. DCVB.

No t'engegaré, però faré que te'n vagis par. Es diu al·ludint a un qui fa a un altre la vida impossible sense declarar-se enemic seu. DCVB, Mall.

No t'espanyis tant *en.* Es diu a un qui manifesta gran irritació o nerviositat. DCVB.

No t'estim. No m'han de vendre *en.* Si a qualcú li diuen “No t'estim”, ell contesta “No m'han de vendre!”, per indicar que tant se li'n dóna (Palma). En aquesta frase es relaciona el significat de ‘amar’ amb el de ‘determinar el preu’. DCVB, Palma.

No t’ha senyat ¿No t’has senyat, avui? *en.* Es demana a algú per indicar-li que està obrant malament, desencertadament. *Lexats-me, car vós no conexets lo caualler qui'm conduu, e per ventura no us senyàs huy com vos llevàs,* Curial, ii, 11. DCVB.

No tair-ne pus [No tair-ne pus] *loc. v.* Fer directament una acció sense més preàmbul. *I, com veu s'endemesa que sa mare li havia tornada fer, de tirar es fruit de bendició de Na Catalineta, no en taià pus agafa sa mare i la posa dins s'olla d'un castell. ‘S'aigo ballant i es canariet parlant’*

No tallar ni punxar *loc. v.* No servir per a res. DCVB.

No tallar-ne tros *loc. v.* No fer res de bo; fer males obres. DCVB, Mall.

No té abric! *loc. v.* Ho diuen d'un qui no té barrera, que és molt polissó i no hi ha qui l'aturi de fer de les seves. DCVB, Mall.

No té ni trau *loc. v.* Es diu d'una cosa que no ve al cas, que no té relació amb la qüestió. DCVB.

No té pa ni vi, i convida el veí *par.* Es diu de la persona que no té prou menjar o diners per a ella i convida o dóna del seu a altra gent. DCVB.

No té pa, i vol criar ca *par.* Es diu dels qui pretenen fer grans coses i no tenen recursos per a fer-les. DCVB.

No te posis allà on no et demanen *par.* Recomana no implicar-se en assumptes aliens. Rond. Mall.: *-Idò veus, diu Salomó no te posis mai allà on no et demanen.* ‘Es consells del Rei Salomó’

No té veïns *loc. v.* Es diu irònicament d'una persona que s'alaba a ella mateixa, que no espera els elogis d'altri. DCVB. **Variants:**

No té vinya i ven raïms *loc. v.* Es diu de qui fa despeses desproporcionades al seu cabal. DCVB.

No te'n riguis que hi pots caure *par.* Significa que no convé fer burla dels defectes o de les desgràcies d'altri, perquè tots hi estam exposats.. DCVB, Mall..

No tèmer o no menar por a Meco *loc. v.* No tenir por de ningú. DCVB.

No tenc de mester aquests aguait *loc. v.* Ho diu un que renyen sense tenir culpa. DCVB. Palma.

No tenguis por..., que jo tremol *en.* Es diu humorísticament a algú per recomanar-li que no tingui por, però reconeixent que hi ha motius per a tenir-ne. DCVB, Men.

No tenir (o no haver-hi, o No trobar, d'una cosa) ni per un remei *loc. v.* No tenir-ne o haver-n'hi gens ni mica. DCVB.

No tenir aferall *loc. v.* 1. No poder recórrer a cap mitjà per aconseguir qualque cosa. 2. No presentar cap defecte pel qual puguin inculpar. *Tu no tens aferratay*, Jordi, Roq. 3. DCVB.

No tenir agafall *loc. v.* No poder ésser admès, no tenir cap caire bo, ésser molt dolent, Mall. DCVB, Mall.

No tenir aguant *loc. v.* Ésser insofrible. DCVB, Bal.

No tenir altra cavalcadura que sa d'es cavall de Sant Francesc *loc. v.* Anar a peu DCVB. Rond. Mall.: *I a Xorrigo m'ha dit que, si anava amb ell, me deixava colcar, i no du més colcadura que sa d'es cavall de Sant Francesc!* 'Una al.lota desxondida'

No tenir altre Déu *loc. v.* No tenir res més estimat. DCVB. Rond. Mall.: *Això era un pescador d'Andratx que no tenia altre Déu més que es pescar.* 'Es fii des pescador'

No tenir amic ni parent *loc. v.* Ésser dur de cor, no sentir-se del mal d'altri (Mall.). DCVB..

No tenir amics ni parents *par.* Estar molt sol, no tenir ningú disposat a ajudar, a protegir. DCVB. **Variants:** **No tenir parent ni benvolent** *par.* DCVB.

No tenir amo (quelcom) *loc. v.* estar abandonat, sense esment del qui se n'hauria de cuidar. DCVB, Mall., Men.

No tenir ànima *loc. v.* Tenir molt pervertit el sentit moral. DCVB.

No tenir art ni part en una cosa *loc. v.* No intervenir-hi gens, no ésser-ne responsable. *Diu que's jesuites no tenien art ni part ab so crim d'en Costel*, Aurora 182 **Variants:** **No tenir part ni quart, en una cosa** *loc. v.*

No tenir aturador *loc. adv.* No aturar-se davant cap obstacle. *Quant m'encenc no tinc fre ni aturador*. Maragall Obres, I, 136; *En qüestió de beguda, ni l'un ni l'altre no tenien aturador*, Virós, 285. DCVB. **Variants:** **No tenir aturall** *loc. adv.* No cessar gens en el moviment. *Aquella gentada que riu y no té aturay y bull allà dins*, Roq.3.; *Es seu cosset, no tenia aturay, y era just una espira de foch*, Alcover Rond. II, 267; *Per les plomes estufades s'afiquen [els pollets] sensa aturay*, Salvà Poes. 61. DCVB. Rond. Mall.: *Com es seu cosset no tenia aturai i era just una espira de foc, punyia ets altres.* 'En Gostí lladre'

No tenir bardissa *loc. v.* Esser molt agosarat, no aturar-se per cap dificultat. DCVB, Mall.

No tenir barrera *loc. v.* No tenir fre, obrar ardidament sense por de res. DCVB.

No tenir bo amb sa comare *loc. v.* No poder tenir fills DCVB. Rond. Mall.:*Aquell homonet feia anys que era casat i fins llàvò sa seva dona no havia tengut gens de bo amb sa comare.* ‘Gregori Papa’

No tenir boca *loc. v.* Esser molt callat o no queixar-se mai. DCVB.

No tenir boca per negar res *loc. v.* Esser massa condescendent, no esser capaç de negar res. DCVB. **Variants:** **No tenir boca per dir no** *loc. v.* DCVB.

No tenir boca per negar res, o per dir no *loc. v.* Esser massa condescendent, no esser capaç de negar res. DCVB.

No tenir boca per parlar o per contestar *loc. v.* Estar en gran confusió o vergonya, no saber què dir. DCVB.

No tenir cap caire foguer *loc. v.* No despuntar en res, no tenir cap qualitat remarcable. DCVB.

No tenir cap feina a un lloc *loc. v.* No tenir-hi res a fer, no esser oportú d'anar-hi.. DCVB *Que hi éreu vos cuant el mataren?—No hi era, ni hi tenia cap feyna,* Penya Mos. iii, 131. DCVB.

No tenir cap ni peus *loc. v.* Esser una cosa absurda, no tenir cap raó on recolzar-se. DCVB. **Variants:** **No tenir cap ni coa** *loc. v.* DCVB.

No tenir cap ni sementer *loc. adj.* No tenir seny. (DCVB, (or., occ., val. bal.)) .

No tenir cara ni ulls *loc. v.* Estar molt fet malbé. *Sa seua hacienda ja no tenia cara ni uys,* Roq. 37. DCVB.

No tenir cara per fer una cosa *loc. v.* No gosar a fer-la, per vergonya o timidesa. *Jo no crec que tenguen cara d'entrar an es rotlo,* Pons Llar, 52. «¿Amb quina cara m'he de presentar a l'amo?». DCVB

No tenir casa ni barraqueta *loc. v.* Esser molt pobre, no tenir de què viure ni on habitar. DCVB, Men.

No tenir casa ni fogar *loc. v.* No tenir casa pròpia, esser molt pobre, no poder-se soplujar o refugiar. DCVB, Mall., Men. **Variants:** **Estar sense casa ni fogar** *loc. v.* DCVB.

No tenir clovella *loc. v.* Esser tot bo, no tenir res dolent. DCVB, Mall.

No tenir comparació *loc. v.* Esser molt diferent una cosa d'una altra, no poder-s'hi comparar. DCVB. **Variants:** **Sens comparació** *loc. v.* DCVB. **Sens tota comparació** *loc. v.* DCVB.

No tenir consciència *loc. v.* No tenir escrúpols, obrar malament per mal instint. DCVB.

No tenir consol *loc. v.* Esser una cosa extremadament dolenta i lamentable. *Això no té consol, fer malbé la riquesa d'aquesta manera.* DCVB, Mall.

No tenir cor *loc. v.* Esser dur de sentiments, poc o gens sensible a l'amor o a la pietat. DCVB.

No tenir crisma *loc. v.* No tenir seny. DCVB.

No tenir demble ni garrot *loc. v.* No tenir traça per a res, esser inútil per a tota feina. DCVB, Mall.

No tenir dos dits de front, o de seny *loc. v.* Esser molt curt d'enteniment o obrar de manera molt irracional. DCVB. **Variants:** **No tenir dos dits de seny** *loc. v.* DCVB.

No tenir el seny complit *loc. v.* Tenir l'enteniment escàs o pertorbat. DCVB, Mall., Men.

No tenir empena *loc. v.* Estar molt magre o prim. *Que està de magre aquesta dona! Ell no té empena!* DCVB, Mall.

No tenir encaro *loc. v.* No tenir rèplica. *És una veritat que no té encaro la que vostè ha dit,* Vilanova, Obres IV, 72. DCVB.

No tenir entranyes (o entranya) *loc. v.* No tenir compassió, tenir mals sentiments. *Aquest amich, que baix la capa de bon homo tenia molt males entranyes,* Penya Mos. iii, 235. *Els prohoms de la crítica tenen ull de falcó y entranya dura,* Obrador Arq. lit. 112. *Qui vulla fer-ho no tindrà entranyes,* Cases A., Poes. 60. «La política no té entranyes». DCVB.

No tenir espina ni os *loc. v.* Esser una cosa indubtable, que no admet discussió perquè és evident. DCVB. *No serà per ell! Serà per noltros! És una cosa que no té espina ni ós!* 'La Princesa Aineta'

No tenir espines en els peus *loc. v.* Esser molt actiu a complir els encàrrecs, a bellugar-se per obtenir quelcom. DCVB.

No tenir fel *loc. v.* Esser molt benèvol, no tenir cap mal sentiment. DCVB, Mall., Men.

No tenir foc, ni llum, ni lloc a on ventar *loc. v.* Estar mancat dels mobles o atuellis necessaris. DCVB, Mall.

No tenir fre a la llengua *loc. v.* Parlar agosaradament, sense moderació. DCVB.

No tenir fre *loc. v.* No reprimir-se, seguir avalotadament els propis impulsos. DCVB.

No tenir fusta de sant, o de marit, etc. *loc. v.* No tenir qualitats per a esser sant, per a casar se, etc. DCVB.

No tenir govern *loc. v.* No saber administrar, no tenir capacitat per al maneig d'una empresa, d'uns interessos, etc. *Aquesta casa ha vingut a la ruïna perquè la mestressa no tenia govern.* DCVB.

No tenir hora segura *loc. v.* Estar en perill. DCVB, Men.

No tenir la força mesurada *loc. v.* Ser molt forçarrut. DCVB, Mall.

No tenir la llengua arrendada *loc. v.* Parlar amb llibertat, sense sotmetre's a imposicions d'altri. DCVB.

No tenir la llengua travada *loc. v.* ésser propens a parlar sense dissimuls ni eufemismes. DCVB. **Variants: No tenir rucs (o pèls) a la llengua**

No tenir llengua *loc. v.* No dir res absolutament. DCVB.

No tenir mal dia mai *loc. v.* Estar sempre alegre, no tenir cap dia de tristor. DCVB. *Amb En Juanet, perquè era s'homo més desxondit, més compartívol i més considerat que se pogués trobar, i llavò que no tenia mal dia.* 'En Juanet i es set missatges'

No tenir mal ni dol *loc. v.* Ésser ben sencer i semblar nou. D'un vestit usat, però ben conservat, diuen «No té mal ni dol» (Palma) DCVB, Mall.

No tenir mala hora mai *loc. v.* Estar sempre de bon humor. DCVB.

No tenir manyana *loc. v.* No tenir mala hora mai, estar sempre de bon humor. DCVB, Santanyí.

No tenir més que els cinc dits de la mà per a treballar *loc. v.* Ésser molt pobre, no tenir altres béns que l'habilitat per al treball. DCVB.

No tenir més que els set pams (o els nou pams) de terra en el fossar *loc. v.* No tenir cap riquesa ni propietat; ésser molt pobre. DCVB.

No tenir més que la crisma *loc. v.* Ésser molt magre, no tenir gaire còrpora. *Son pare se'l carregà a be-coll; es veiet no tenia més que la crisma i no pesava gaira,* Camps Folkl. ii, 25. DCVB, Men.

No tenir més que la pell i els ossos *par.* Estar extremadament magre. DCVB. **Variants: Estar amb la pell i els ossos** *par.* DCVB.

No tenir més remei *loc. v.* No tenir altra solució. Rond. Mall.: *La princesa no tengué més remei que començar.* 'En Juanet i es set missatges'

No tenir moca ni budell *loc. v.* Ésser prim de panxa. DCVB, Men.

No tenir muni *loc. v.* No tenir diners. [Muni (anglicisme). Moneda, diners. DCVB, Men.

No tenir nas a la cara *loc. v.* Ésser molt mal fet. DCVB.

No tenir nas *loc. v.* Esser extremadament petit, inaprofitable de tan petit. DCVB.

No tenir ni cara per senyar-se *loc. v.* Estar extremadament magre. DCVB.

No tenir ningú que digui fe't envant ni fe't enrera *loc. v.* No tenir ningú que ens doni ordres o consells. DCVB.

No tenir nom *loc. v.* Esser una cosa tan insòlita per la seva maldat, que no se troba nom adequat per a designar-la com mereix. DCVB.

No tenir ofici ni benefici *loc. v.* No tenir una manera fixa de treballar, de guanyar-se la vida. Vilanova Obres XI, 179. DCVB.

No tenir ofici ni benefici *loc. v.* No tenir una professió o manera fixa de guanyar-se la vida. *Aquexa colla de gent sensa ofici ni benefici*, Vilanova Obres XI, 177. DCVB.

No tenir on caure mort *loc. v.* Esser molt pobre, no posseir res. *Tu ets un trist missatge que no tens a on caure mort*, Alcover Cont. 9. DCVB.

No tenir on caure mort *loc. v.* Ser molt pobre, estar completament mancat de béns de fortuna DCVB. Rond. Mall.: *Poca cosa vos poré donar, perquè no tenc a on caure mort, però mos par.tirem tot quant duc.* 'Es pou de sa lluna'

No tenir on girar els ulls *loc. v.* No tenir protecció, no saber com defensar-se. DCVB.

No tenir paladar *loc. v.* Tenir molt escàs el sentit del gust. DCVB. **Variants: Tenir el paladar empedregat** *loc. v.* DCVB.

No tenir pam ni quart *loc. v.* No tenir cap ni centener , no tenir senderi. DCVB.

No tenir pany ni clau a la llengua *loc. v.* Esser xerraire, no saber guardar un secret, no reprimir-se de parlar excessivament. DCVB.

No tenir paraules *loc. v.* No poder-la expressar perquè és excessivament gran, indescriptible. DCVB.

No tenir parents ni herents *loc. v.* No tenir gens de família. DCVB.

No tenir part sana *loc. v.* No fer bondat, esser molt dolent. DCVB, Mall.

No tenir pàtria *loc. v.* Esser cosmopolita, considerar-se ciutadà de qualsevol país. DCVB.

No tenir peça al teler *loc. v.* No tenir feina, no tenir en què ocupar.-se. DCVB.

No tenir pèls a la llengua *loc. v.* No esser tímid en el parlar; tenir per costum dir les coses clares i sense temor. *No tindre pèls en la llengua és comú a tots; y així és simplicitat voler-ho dir tan solament d'aquells que són desvergonyits*, Rond. de R. Val. 6. DCVB

No tenir pensament bo *loc. v.* Esser una persona (i sobretot un infant) de males iniciatives, que només pensa i fa coses dolentes. DCVB.

No tenir per a menjar *loc. v.* Estar en extrema pobresa, mancat de les coses més necessàries. DCVB.

No tenir per on agafar *loc. v.* Esser molt dolent o inútil. DCVB.

No tenir per on agafar *loc. v.* Esser molt lleig, brut o dolent.(Mall.). *Se queden uns sauvatges que no tenen per on agafar*, Aurora 255. DCVB, Mall.

No tenir perdedor *loc. v.* No poder-se extraviar. DCVB.

No tenir perdó de Déu, una cosa *loc. v.* Ser injusta. Rond. Mall.:*S'aficà dins es cap que no tendria perdó de Déu si, amb sos doblers que duia i que havia tenguts tan bons de guanyar, no la treia d'aquell endarivell tan ferest.* 'Es port de sa cibolla blanca'

No tenir por de frares ni de grameneres *loc. v.* Esser molt agosarat./ Estar ben segur d'ell mateix i de la raó que l'assisteix. DCVB, Mall.

No tenir posa *loc. v.* No poder descansar, estar sempre en moviment o en neguit. *Ets al·lots...són com s'argent viu, sense posa ni aturai, i se punyen, i se fan sa traveta, i van i vénen i s'encalsen*, Alcover Cont. 400. DCVB.

No tenir posa ni conhort *loc. v.* Estar molt deficiós, no poder reposar DCVB. Rond. Mall.:*-Senyor Rei, deien es criats, és que no tenim posa ni conhort si no besam!* 'Es Mèl·lero Rosso'

No tenir posa ni conhort *loc. v.* No poder reposar un malalt, un ferit; no cessar de patir. DCVB, Mall.

No tenir posa ni conhort, un malalt *loc. v.* Estar molt deficiós, no poder reposar (Mall.). DCVB, Mall.

No tenir prou mans *loc. v.* No donar abast a la feina. DCVB.

No tenir punt *loc. v.* No tenir vergonya. DCVB.

No tenir qualcú pel cap ni per la coa [No tenir qualcú p'es cap ni per sa coa] *loc. v.* no tenir-lo mai disponible, no poder-se'n servir mai perquè no està present o procura defugir-ne. DCVB, Mall., Men.

No tenir què alenar *loc. v.* No saber què s'ha de contestar (Un Mall. Dicc.). DCVB.

No tenir rampa a les cames *loc. v.* Esser molt diligent, bellugar-se molt. DCVB.

No tenir rei ni roc *loc. v.* No tenir respecte a ningú, no reconèixer superior. *Me les apostaré en qualsevol y sufocaré el més estirat, que per a mi no hi a galls ni Rey ni roc* Rond. R. Val. 34. DCVB.

No tenir rei que el governi ni Papa que l'excomuni *loc. v.* No tenir por de ningú, no estar subjecte a cap superior. DCVB.

No tenir res a fer, en una qüestió determinada *loc. v.* No tenir cap possibilitat de sortir ben parat en un afer. DCVB. Rond. Mall.: *No porien deixar de regonèixer que, si aquella dama desconeguda tornava, i no fugia de sa manera que fins llavò havia sabut fugir, elles no hi tendrien res que fer a ca'l Rei, s'hi serien deixades veure i ballat de bades.* 'N'Estel d'or'

No tenir res al fus [No tenir res an es fus (Mall.) / No tenir res a's fus (Men.)] *loc. v.* No tenir res avançat, no haver fet res del que calia fer. DCVB, Mall., Men. Rond. Mall.: *Ja era a sa costa de Son Comelles i encara no tenia res en es fus.* 'La Princesa bella'

No tenir res seu *loc. v.* Esser molt generós, donar molt als altres. DCVB.

No tenir retenidor *loc. v.* No saber-se retenir, no tenir espera. DCVB.

No tenir retop *loc. adv.* No tenir rèplica possible, esser incontestable. Oller Vilaniu, 60. DCVB.

No tenir rues a la llengua [No tenir rues a sa llengua] *loc. adj.* Esser franc i agosarat en dir les coses, sobretot dient a algú les veritats que no li plau de sentir. DCVB, Mall., Men. **Variants:** **No tenir rues** *loc. adj.* DCVB.

No tenir rues *loc. v.* Ser franc i agosarat en dir les coses, sobretot dient a algú les veritats que no li plau de sentir. DCVB. Rond. Mall.: *Es Batle va veure que aquell patró tenia poques rues i que era més capaç de fer ses coses que no de dir-les.* 'La Mare Baleneta'.

No tenir ruques *loc. v.* DCVB, Mall.

No tenir sabater que l'alabi *loc. adj.* Es diu d'aquell que s'alaba a ell mateix. DCVB.

No tenir sang a l'ull [No tenir sang a l'ui] *loc. v.* No tenir compassió DCVB. Rond. Mall.: *-No tenc altre remei que anar a cercar En Joan, a veure si tindrà gens de sang an els uis i si se voldrà compatir d'aquest angelet i de sa que l'ha d'alletar.* 'En Joan Carboner'

No tenir sang a l'ull *loc. v.* No tenir pietat, obrar sense misericòrdia. DCVB.

No tenir sang *loc. adj.* Esser excessivament flemàtic, no indignar-se per res. DCVB. **Variants:** **Tenir sang de peix** *loc. adj.* DCVB. **Tenir sang d'aigua** *loc. adj.* DCVB. **Tenir sang d'orxata** *loc. adj.* DCVB. **Tenir sang de nap** *loc. adj.* DCVB.

No tenir seguida *loc. v.* Obrar desraonablement. DCVB. **Variants:**

No tenir sentit *loc. v.* Esser una cosa desraonable. DCVB.

No tenir sinó l'ossa *loc. v.* Estar molt magre. DCVB. **Variants:** **No tenir més que la pell i l'ossa** *loc. v.* DCVB.

No tenir solta *loc. v.* No tenir cap ni peus, no esser gens raonable. DCVB. **Variants: No tenir solta ni volta** *loc. v.* Esser una cosa irracional. DCVB.

No tenir suc ni bruc *loc. v.* No tenir substància o gràcia. *Les noves baluernes, sense suc ni bruc, desproveïdes totalment d'intimitat*, Pla Carrer 35. DCVB.

No tenir tel a la llengua *loc. v.* No tenir restriccions en el parlar; dir tot allò que un pensa. DCVB.

No tenir temps ni d'anar a pixar *loc. v.* Estar molt enfeinat. DCVB.

No tenir to ni so ni cavallera porta *loc. v.* No tenir raó d'esser, no tenir cap ni peus.. DCVB, Mall.

No tenir trast que parar *loc. v.* Ser molt pobre, no tenir recursos per a viure còmodament DCVB. Rond. Mall.: *A la fi en troba una, d'al·lotella, que no li feu mal so; però que com li digueren que duia es ca tan magre i que no tenia trast que parar, la dona començà a donar-li carn d'espatla; no el se volia mirar.* 'Un calatravinetxo'

No tenir trast que parar *par.* Esser molt pobre, no tenir recursos per a viure còmodament. *Es tords ne passaven tan baixos que arribaren a no tenir trast que parar*, Aguiló C., Rond. de R. 14. DCVB, Mall..

No tenir tretze ni catorze *loc. v.* Esser una persona informal o una cosa desordenada. «*Això és una casa que no té tretze ni catorze*». DCVB, val., eiv.)

No tenir trot ni galop *loc. v.* No tenir seny, esser insensat. DCVB, Mall.

No tenir tudossa *loc. v.* No tenir seny. DCVB, Men.

No tenir uis amb què pugui veure, algú *loc. v.* No poder-lo sofrir, tenir-li gran malevolença. DCVB. Rond. Mall.: *An aquells bandues de mariners, contra En Miquelet, que ja no el porien veure amb uis que tenguessen.* 'Ses tres flors' **Variants: No poder veure algú amb uis que tengués** *loc. v.* A bon gat comanà es formatge! La Reina no poria veure, amb uis que tengués, la reina jove, perque venia de baixa mà. 'La Reina Catalineta' **No poder veure algú ni pintat** *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: *No porien sofrir que ell hagués d'esser es major; i arribaren que no el porien veure ni pintat.* 'En

No tenir ulls amb què pugui veure algú *loc. v.* No poder-lo sofrir, tenir-li gran malvolença. *Avorri a mon sposat, que no tenia ulls ab què'l pogués veure*, Tirant, c. 307. DCVB.

No tenir un amor de Déu *loc. v.* Esser molt pobre. Aladern Dicc. DCVB.

No tenir un bocí de pa *loc. v.* Esser molt pobre. DCVB.

No tenir un cèntim *loc. v.* No tenir gens de diners, esser molt pobre. DCVB.

No tenir un dit (o dos dits) de front *loc. v.* Esser molt curt d'enteniment. DCVB.

No tenir un dobler *loc. v.* Esser molt pobre, no tenir gens de béns de fortuna. DCVB.

No tenir un dobler per fer cantar un cego *loc. v.* Esser molt pobre. DCVB, Mall., Men.

No tenir un dobler per fer cantar una òliba *loc. v.* Esser extremadament pobre, no tenir un cèntim. DCVB.

No tenir un fes-te enllà amb ningú *loc. v.* No tenir cap desavinença ni discussió, estar en acord complet. DCVB.

No tenir un pa a la post *loc. v.* Esser extremadament pobre, mancat de mitjans de subsistència. DCVB. **Variants:** **No tenir pa que menjar** *loc.v.* DCVB.

No tenir un pa a la post *loc. v.* Esser molt pobre, no tenir un cèntim. DCVB.

No tenir un pam de terra *loc. v.* No tenir gens de possessions o bens seents. DCVB.

No tenir un pam de teulada *loc. v.* No tenir casa. DCVB, Mall.

No tenir un pèl de beneit (de poruc, etc.) *loc. v.* No tenir-ne res, estar completament lliure de tal o tal defecte. *Y no tench pèl de poruch*, Ignor. 46. *¿No saps que no en tinc pèl, de criatura?*, Sagarra Comte, 212. DCVB.

No tenir un xavo *loc. v.* No tenir un cèntim, esser molt pobre. DCVB.

No tenir una creu de Déu *loc.v.* *Vos prec... me trametau prestament diners, perquè no hi ha algú qui tinga creu*, doc. a. 1462 (Col. Bof. xxii, 261). *Es cavaller havia vengut a manco; era massa creguda sa devallada perquè algú li fiàs una creu*, Camps Folk. ii, 23. DCVB. **Variants:** **No tenir més que la creu del front** *loc.v.* DCVB. **No tenir una creueta** *loc. v.* Creueta moneda d'ínfim valor (Mall., Men). S'usa en frases negatives. *Son pare, encara qu'era generós y lliberal, no li dexà tocar una creueta per res*,.Roq. 37. DCVB, Mall., Men. **Variants:** **Estar sense una creueta** *loc.v.* DCVB. **No tenir una malla** *loc. v.* Esser extremadament pobre. DCVB. **No tenir una pela** *loc. v.* No tenir diners, esser molt pobre. DCVB. **No tenir una treseta** *loc. v.* Esser extremadament pobre. DCVB.

No tenir una creu *loc. v.* No tenir res, ser molt pobre econòmicament DCVB. Rond. Mall.: *-¿Què tal? Diu En Tià. ¿No t'estimaves més estar bona sense una creu, que malalta amb so sòtil ple de blat? 'En Tià de Sa Real'* **Variants:** **Quedar sense una creu** *loc. v.* Rond. Mall.: *Un dia que, era quedat sense una creu, li compareix un personatge d'un aspecte molt ferest. 'Es castell d'iràs i no tornaràs'*

No tenir ventre ni entranyes *loc. v.* Esser molt prim, magre de cos. DCVB.

No tenir ventre ni moca *loc. v.* Estar molt magre. DCVB, Mall.

No tenir veu *loc. v.* Tenir la veu molt dèbil o desafinada, que no permet cantar DCVB.

No tenir-ho acabador *loc. v.* Allargar massa una feina, conversa o altra cosa. *Ell en posar-te a xerrar, no ho tens acabador* (Ciutadella). DCVB.

No tenir-les totes *loc. v.* No estar segur, no tenir tranquil·litat sobre una cosa a venir. DCVB *Aquells pastors, que no les tenen totes, | per distreure's comencen a fer foc*, Sagarra Comte 213.

No tenir-les totes *loc. v.* No estar tranquil, estar amb por o recel. *Com Tirant los veu venir, no les tingué totes*, Tirant, c. 173. DCVB.

No tenir-les totes segures *loc. v.* No estar lliure de temor DCVB. *El rei ja no les tenia totes segures. Confiava així mateix de sa tercera pregunta, que creia impossible d'endevinar.* 'L'Abat de La Real'

No tenir-les totes segures *loc. v.* No estar lliure de temor. DCVB.

No tenir-lo pel cap ni per la coa (a qualcú) [No tenir-lo p'es cap ni per sa coa (a qualcú)] *loc. v.* No poder-lo veure o no poder disposar d'ell, perquè sempre està absent o dedicat a altres coses. DCVB, Mall., Men.

No tindràs bé si d'altre no et ve par. DCVB, Men.

No tindràs bé si d'altre no et ve par. DCVB, Men.

No tinguis por, que jo tremolo *en.* Es diu referint-se als qui procuren donar coratge als altres estant ells en tant o més perill en tant o més perill que aquells. DCVB.

No tirar cap coça *loc. v.* No poder fer res. Rond. Mall.: *-Estam perduts! pensava entre si mateix. No tir cap coça!* 'S'hereu de la corona'

No tirar mala pedrada *loc. v.* No anar gaire errat, no estar molt lluny de la veritat.. *No tirava mala pedrada, no, ...com li deia que no es farien gaire temps sa coa plegades*. Alcover Cont. 22. DCVB, Mall.

No tirar-ne (o posar-ne) cap tros a l'olla de quelcom *loc. v.* No treure'n cap profit material de tal o tal cosa. DCVB.

No tocar a les dents *loc. v.* Haver-hi molt poc menjar. DCVB. **Variants:** **No haver-n'hi per una dent** *loc. v.* DCVB. **No tenir-ne per mitja dent** *loc. v.* DCVB.

No tocar a Mallorca *loc. v.* Dir disbarats, estar lluny de la raó. Vaja, no digues això, que no toques a Mallorca. DCVB, Mall.

No tocar dalt ni baix *loc. v.* No bastar per a res, ésser molt insuficient. «*A una família de dotze, com som noltros, tres kilos de pa no ens toquen dalt ni baix*». DCVB, Mall., Men.

No tocar dalt ni baix, a qualcú *loc. v.* No bastar-li per a res. DCVB.

No tocar de peus a terra *loc. v.* No adonar-se de la realitat. DCVB.

No tocar els cabells damunt el cap *loc. v.* Estar molt retgirat o temorec. Un Mall. Dicc. DCVB.

No tocar en el mall ni en l'enclusa *loc. v.* No endevinar mai. DCVB.

No tocar enlloc *loc. v.* No encertar; pensar o dir despropòsits. DCVB.

No tocar la roba damunt, a algú *loc. v.* Estar aquest en gran angoixa o temor. DCVB.

No tocar pilota *loc. v.* No endevinar gens, parlar desencertadament. DCVB.

No tocar un fil de roba, a algú *loc. v.* No prendre res, no robar ni una engruna, no posar les mans damunt algú. *Si'm tocara atre un fil de roba, tota ma vida viuria en este escrúpol*, Rond. de R. Val. 58. *En Llorens va prometre que seria honrat, que no robaria pus ni li tocaria cap fil de roba*, Penya Mos. iii, 186. DCVB. **Variants:****No tocar un pèl de roba a algú** *loc. v.* No fer-li mal ni ofendre'l gens. DCVB.

No tocar un pito *loc. v.* No intervenir per a res en un assumpte. DCVB.

No tocar voreres *loc. v.* Esser engolit sense esser rosegat. DCVB, Mall., Men.

No tocar voreres, el menjar *loc. v.* Ser engolit sense rosegat DCVB. *Rond. Mall.:- Venguen ses cuixes d'ase, digué com encara tenia sa boca plena de sa darrera cuierada de faves. Les hi du, i casi no li tocaren voreres. 'L'amor de les tres taronges'*

No tornar *loc. v.* No refer-se d'una anomalia vital, no recobrar l'alè. «Rèiem tant, que no tornàvem» no podíem reprendre el respir, de tant com rèiem. DCVB.

No tornar mot *loc. v.* No tornar resposta. *E com son germà lo y hagué dit, lo rey no li tornà mot*, Flos Sanctòrum, a. 1494 (ap. Aguiló Dicc). DCVB.

No tot es paga amb diners *loc.adv.* DCVB.

No tot lo que es diu són misses *par.* Significa que no cal creure com a veritats tot el que diuen. DCVB.

No totes les mates fan llentiscla *par.* Significa que no tothom obra de la mateixa manera. DCVB.

No totes les olives cauen a la borrassa *par.* Vol dir que no sempre es té bona sort, ni sempre es té desgràcia. DCVB.

No totes les pagues cauen per Sant Joan; també en cauen per Nadal *par.* Significa que no sempre el càstig o venjança ve aviat, sinó que arriba tard o d'hora. DCVB.

No totes ses nous són plenes [No totes ses nous són plenes] *par.* Significa que no sempre les empreses surten bé, sinó que cal comptar amb alguns fracassos. DCVB, Mall.

No tothom pot seure en es banc des batle *par.* DCVB, Mall.

No tothom qui du gorra és el mosso de la torre *par.* Vol dir que a vegades l'aparença exterior no dóna idea de la realitat. DCVB.

No tots els dies són iguals *par.* DCVB, bal.

No tots els gusts són iguals; per això tot se ven *par.* (DCVB, Men.) .

No tots els ous surten polles *par.* Vol dir que no totes les coses surten encertades o sense desavantatges. DCVB, Eiv.

No tots els qui porten xurriaques són carreters *par.* Significa que les aparences enganyen. DCVB.

No tots els qui tenen son poden dormir *par.* Significa que no sempre s'aconsegueix allò que es desitja. DCVB.

No tots els ulls ploren en un dia *par.* vol dir que sempre hi ha diversitat de sentiments i de situacions entre moltes persones. DCVB.

No tots poden estar enmig de sa plaça *par.* Significa que no tothom pot prosperar. DCVB, Men.

No trencar-se cap os (en tal o tal cosa) *loc. v.* No cansar-s'hi, no fer-hi gaire feina. DCVB.

No treure cap (o portal) a carrer *loc. v.* No tenir sentit, no esser raonable. DCVB.

No treure cap a carrer *loc. v.* No venir al cas, no tenir fonament racional. *Trop que no sortiria cap en lloc es casarme*, Roq.27. DCVB, Mall.. **Variants:No treure cap enlloc, un fet, una acció** No venir al cas, no tenir fonament racional. *loc. v.* DCVB. *Aquella flastomiada no avançava una passa i que allò no treia cap enlloc. I ¿què fa ell? ‘N’Elionoreta’* **Variants:A on treu cap?** *en.* DCVB.**No treure cap** *loc. v.* DCVB. **Treure cap enlloc, un fet, una acció** *loc. v.* DCVB.Rond. Mall. *¿qué estàs moix? ¿A on treu cap, voler sa carrera de lladre?. ‘En Gostí lladre’*

No treure fesomia *loc. v.* Tenir la cara demudada, no fer la cara normal. *La veu tan transtornada que no treia fesomia*, Alcover c.Ont. 133. DCVB, Mall.

No treure o llevar els ulls de damunt *loc. v.* No cessar de mirar algú o alguna cosa. *Quant vos puch veure may vos partesch l'ull*, Cobles Juliana (Cançon. Aguiló). *Ell no'm treu los ulls de sobre*, Vilanova Obres, xi, 147. DCVB

No treure pes *loc. v.* Pesar poc, estar molt magre. DCVB.

No treure portal a carrer *loc. v.* Esser una cosa absurda, irracional, o completament inútil. DCVB, Mall.

No treure portal a carrer *loc. v.* Ser una cosa absurda, irracional, o completament inútil DCVB. Rond. Mall.: *¡Tira! ¡no el me defenses, que no treu portal a carrer!* ‘Una al.lota desxondida’ **Variant:No treure cap enlloc** (i var.)

No treure romana *loc. v.* Esser molt lleuger, pesar molt poc. DCVB, Mall.

No treure trellat *loc. v.* No poder aclarir aquella cosa , no poder-ne obtenir la clarícia, l'explicació cercada. *Acudint de bon'hora als rics archius...a treuren trellat dels més interessants manuscrits que recondien*, Obrador Arq. lit 81. DCVB, bal., val. **Variants:** **No treure cap ni trellat** *loc. v.* Sabia embuyar un ram que ningú n'era capàs de treure'n cap ni trellat, Aguiló C., Rond. De R. 9. DCVB, Mall

No treure-s'ho tossint *loc. v.* No aconseguir alliberar-se d'algú o d'alguna cosa, sinó amb gran esforç. DCVB. Rond. Mall.: *Missions gos a qualsevol, que no n'hi ha dita cap, a sa fia del rei, d'endevinaia com aquesta. Me par.eix que no la se traurà tossint.* 'En Pere tort'

No treure-s'ho tossint *loc. v.* No aconseguir alliberar-se d'algú o d'alguna cosa sinó amb gran esforç. «*Si aquest subjecte entra dins ca-teva, no te'l trauràs tossint*».. DCVB, bal.

No treure'n altre nat *loc. v.* No treure'n cap solució, cap remei. Rond. Mall.: *I com prou se varen haver escobletjats sense que el Sr.Rector en pogués treure altre nat d'En Pere sinó que es bous eren seus.* 'En Pere Beneit'

No treure'n fusada *loc. v.* No treure'n res en net, no aclarir res. DCVB. **Variants:** **No treure'n fus ni fusada (d'una cosa)** *loc. v.* DCVB.

No treure's les paraules de la boca *loc. v.* Parlar amb la boca molt estreta o murmurant, sense dir les coses clares. DCVB.

No trobar aigua a la mar *loc. v.* Tenir poca traça per a trobar les coses cercant-les. *"Anessis a la mar, no hi trobaries aigua"*. DCVB. / No trobar, per curtor o falta d'enginy, una cosa que està a la vista. DCVB, Barc., Bal.

No trobar algú mort ni viu *loc. v.* No trobar o no aparèixer algú en cap manera. *No'l trobaren mort ne viu*, Desclot Cròn., c. 2. DCVB. **Variants:** **No comparèixer mort ni viu** *loc. v.* DCVB. .

No trobar-se una cosa entre les mans *loc. v.* Esser extremadament petita. DCVB.

No us fieu d'ulls menuts *par.* Significa que els infants solen adonar-se de moltes coses que veuen sense que els grans se n'adonin. DCVB.

No us fieu de barques de canya *par.* Es diu per aconsellar prudent recel envers de qualcú o de qualque cosa. DCVB.

No us poseu amb bísties, que us tiraran coces *par.* DCVB, Mall..

No va tort qui als seus sembla *par.* Es diu per justificar o explicar les qualitats i tendències d'algú que les té per herència. DCVB.

No vages de nit si et guardes, perquè mai tindràs prou guardes *par.* DCVB.

No vagi per dit (o No ha d'anar per dit) *loc. v.* Ha d'esser com si no s'hagués dit; això és, no es pot afirmar amb certesa (mall.). DCVB, Mall

No vaig de més aguait *loc. v.* Vol dir "no vaig de més romanços o coses sense importància". DCVB, Santanyí.

No val a badar *loc.v.* DCVB, Cat., Bal.

No valer els budells d'un gat *loc. adj.* Esser insignificant, no valer res. DCVB. **Variants:** **No valer els budells d'un ca mort** *loc. adj.* DCVB. **No valer els dotze doblers del batiar** *loc. adj.* DCVB. **No valer les baves d'un penjat** [No valer ses baves d'un penjat] *loc. adj.* No valer res, esser una cosa inútil, insignificant. *No valia ses baves d'un penjat*, Alcover Cont. 128. DCVB, Mall. **No valer les baves d'un penjat** *loc. adj.* DCVB. **No valer les coes d'un penjat** [No valer ses coes d'un penjat] *loc. adj.* *Res m'acudia que valgués ses coues d'un penjat*, Ignor 25. DCVB, Mall. **No valer les palles d'allà on jeu** *loc. adj.* DCVB. **No valer les palles d'allà on jeu** *loc. adj.* No valer res, esser una persona inútil, incapaç de fer res de bo. DCVB. **No valer tres doblers** *loc. v.* Esser una cosa mancada de valor, no valer res. *No trob cap criada / que valga un doblé*, Aurora 227. DCVB. **No valer tres pitos** *loc. adj.* DCVB. **No valer un botó** *loc. adj.* No tenir cap valor. DCVB. **No valer un caragol** *loc. adj.* No valer res, esser inútil. DCVB, Mall. **No valer un clau** *loc. adj.* *Puix los contrapesos no valen hun clau*, Proc. Olives 1616—DCVB. **No valer un comí** *loc. adj.* No valer res, esser dolent. DCVB. **No valer un dobler de mac** *loc. v.* No tenir cap valor, esser completament inservible.. DCVB, Mall. **No valer un dobler** *loc. adj.* Esser una cosa menyspreable, no tenir cap valor. DCVB. **No valer un gafet** *loc. v.* No valer res, esser una cosa inútil o mancada de vàlua. DCVB. Rond. Mall.: *Tirant plans i més plans, però tots esguerrats, que es millor no valia un gafet ni una guya escossada*. 'Sa fia del Sol i de la Lluna' **No valer un gra de mill** *loc. adj.* *No val un gra de mill*, Ausiàs March, CVI. DCVB. **No valer un jaquès** *loc. adj.* No valer res, esser inútil. *Ton mon sfors ja no val un jequès*, Masdovelles 107. DCVB. **No valer un nap** *loc. v.* No valer res, esser una cosa, de mínim valor. DCVB. **No valer un nap torrat** *loc. v.* No valer res, esser una cosa, de mínim valor. DCVB. **No valer un pito** *loc. adj.* No valer res, esser una cosa inútil o insignificant. DCVB. **No valer un xítzero** *loc. adj.* No valer res, esser una cosa de molt poc valor. DCVB, Santanyí. **No valer una bleada** *loc. adj.* No valer res, esser molt xerec. *Comparats amb ellas no valen una bleada*, Ignor. 78. DCVB. **No valer una burba** *loc. adj.* No valer res. 'Burba' moneda antiga moresca de poc valor. DCVB, Men. **No valer una escopinada** *loc. adj.* No valer res. DCVB. **No valer una escorça** *loc. adj.* (ant.) Valer molt poc o no valer res. *Perque no say ne vey res al present / qui'm puxa dar en valor d'una scorca*, Cançon. Jordi de Sant Jordi (Univ.37). DCVB. **No valer una gangaia** *loc. adj.* No valer res (Mall.). DCVB, Mall. **No valer una malla** *loc. adj.* Esser una cosa inútil, mancada de tota valor. DCVB. **No valer una palleta** *loc. adj.* No valer res, esser completament inútil. DCVB. **No valer una pipada de tabac** *loc. adj.* DCVB. **No valer una pipada de tabac** *loc. adj.* El que m'ha dit el meu germà no val una pipada de tabac, Oller Febre, II, 174. DCVB. **No valer una tireta** *loc. adj.* No valer res. DCVB. **No valer, algú, les paies d'allà on jeu** [No valer, algú, ses paies d'allà on jeu] *loc. adj.* No valer res, ser una persona inútil, incapaç de fer res de bo DCVB. Rond. Mall.: *-¿Sabeu què sou voltros pelegrins? Uns polissons. No valeu ses paies d'allà on jeis*. 'En Ferrandí'

No valer tant com l'espant (o el retgiró) que ha donat *loc. v.* Es diu d'una persona o cosa que ha produït un gran esglai. DCVB.

No valer un badall de gat *loc. v.* No valer res. DCVB, Mall.

No valer un cuc *loc. v.* No valer res, ésser inútil o insignificant. DCVB, Mall.

No valer un dobler de mac en dia de bona fira *loc. v.* No valer absolutament res DCVB. Rond. Mall.: *I que em tirin d'una passa si em trobau res damunt, més que just aquesta robeta, més veia que es pastar i que no val un dobler de mac en dia de bona fira!* 'Es soldat de Marina'

No valer un xavo *loc. v.* No valer res, ésser una cosa o persona inútil, menyspreable. DCVB.

No ve d'aquí *en.* Es diu per indicar que allò que s'ha dit abans no té importància, no pot impedir una altra cosa. DCVB. **Variants:** **No ve d'això** *en.* *No hem pas de renyir si ha de venir d'això!*, Pons Auca 132. DCVB.

No venir a un raig *loc. v.* No tenir importància el nombre o quantitat d'una cosa, no tenir limitacions. *Aquí no mos ve a un raig / de mala fama*, Ignor 48. DCVB, Mall.

No venir a una pesseta (o d'una pesseta) més o menys *loc. v.* No dependre del fet que costi una pesseta més. DCVB. *Deix fer, senyora, que per vostè no vendrà a una pesseta*, Roq. 23.

No venir d'un pam *loc. v.* No haver-hi necessitat de mirar prim, de mesurar exactament les coses. DCVB.

No venir-li a un pa de llesques *loc. v.* No venir-li de més o menys, anar en gros (Manacor). DCVB, Manacor.

No veure (algú o alguna cosa) ni blanc ni negre *loc. v.* No veure'l gens. *Ningú havia vist en Geroni ni blanc ni negre*, Alcover Rond. i, 169. DCVB, Mall., Men.Rond. Mall.: *Però ja no else va veure lluir ni blancs ni negres.* 'Es cavallet de set colors' **Variants:** **No veure algú o alguna cosa ni en verd ni en sec** *loc. v.* No veure'l o no veure-ho enlloc, de cap manera. DCVB, Mall.

No veure el moment (de fer o veure fer una cosa) *loc. v.* Desitjar-ne l'execució prompta. DCVB.

No veure el pèl a algú *loc. v.* No veure aquella persona en molt de temps, o en el temps oportú, quan calia que es deixés veure. DCVB.

No veure l'hora (d'una cosa) *loc. v.* Tenir-ne gran desig. *Ni veig la hora que me'n sia llexat*, Eximenis Conf. 22. DCVB. **Variants:** **No veure l'hora i el punt de fer una cosa** *loc. v.* Tenir-ne gran desig. DCVB.

No veure la pols, d'algú *loc. v.* No veure'l enlloc. DCVB. Rond. Mall.: *Fent-se trons d'En Lau i de qui pregava per ell. Amb una exalació no en veren la pols. ¿Val més matinejar que a missa anar?.* **Variants:** **No quedar ni la pols d'algú o d'alguna cosa** *loc. v.* No quedar-ne absolutament cap resta, res. DCVB. *I de sa mala bruixa no en quedà ni la pols. En Barrufet en va fer festa.* 'Es dos bessons'

No veure la punta (d'una cosa) loc. v. No veure la gràcia o la finalitat d'una cosa. *Tot açò són cabòries d'aquelles que no he tingut mai i que no veig la punta*, Casp Proses 103. DCVB.

No veure nèccia (d'algú, d'alguna cosa) loc. v. No veure'n cap, no veure'n gens.. DCVB, Mall.

No veure ni sol ni lluna loc. v. Esser cec, i fig., estar tancat, estojat sense sortir per res. *Li tolch la vista... e asdavanch aytal que no veé sol ni luna*, Graal 63. *Aquesta botella... posa-la en el recó de més endins del rebostet, y que allà estiga quieta per ara sense veure sol ni lluna*, Penya Mos. iii, 98. DCVB

No veure sol ni lluna loc. v. Estar tancat, estojat, sense sortir per res DCVB. Rond. Mall.: *Agafa sa mare i la posa dins s'olla d'un castell perquè no vés sol ni lluna pus i s'hi podrís*. 'S'aigo ballant i es canariet parlant'

No veure-hi a escopir loc. adv. Fer molta fosca, no veure-hi gens. DCVB. Rond. Mall.: *Romangué a les fosques, que no hi veien per escopir en terra, i an aquella fosca la porien tair a espasades*. 'En Juanet i sa barca que anava per terra i per mar'

No veure-hi a escopir loc. v. Fer molta fosca, no veure-hi gens. «Era fosca negra; no hi veien a escopir». DCVB, Mall.

No veure-hi a tret de bufetada loc. adj. Esser molt curt de vista, no veure-hi gens o gairebé gens. DCVB.

No veure-hi de cap bolla loc.v. Tenir la vista o la comprensió ofuscada per un estat d'excitació moral o física. *Cuant en Tomeu sentia aquestes comendacions no hi vey a de cap bolla, estava blanc*. Penya Mos. iii, 128. DCVB, Mall., Men.Rond. Mall.: *Es gegants, que no hi veien de cap bolla ni sabien què es feien ni per on caminaven, s'afiquen dins aquell camp*. 'L'amor de les tres taronges'

No veure-hi de cap ull loc. adv. Estar obcecat per una gran passió, sia d'alegria, sia d'amor, sia d'irritació. DCVB.

No veure-hi de la llargària del nas loc. v. Esser molt curt de vista o d'enteniment. DCVB.

No veure-hi dos dits lluny loc. v. 1. Esser molt curt d'enteniment. 2. No veure-hi gens a causa de la fosca. DCVB.Rond. Mall.: *No senten una mosca, tot està a les fosques, no hi veuen dos dits lluny*. 'Es ca d'En Bua i es moix d'En Pejulí'**Variants:No veure-hi més lluny del nas loc. v.** Esser molt curt de vista, i fig., esser molt curt d'enteniment. DCVB.**No veure-hi una passa lluny loc..** Esser molt curt de vista o d'enteniment. DCVB.

No veure-hi loc. v. Estar ofuscat per una gran passió, preocupació, sensació de perill, etc. «Estic que no hi veig, de feines». «Aquesta gent no hi veu de deutes». «Està tan enamorat que no hi veu de cap ull». DCVB.**Variants: No veure-hi de cap ull loc. v.** DCVB.**No veure-hi de cap bolla loc. v.** DCVB.

No veure'l en terres de Menorca *par.* No veure'l enlloc. Es diu referint-se a alguna cosa o persona que ha desaparegut i no es veu enlloc. DCVB, Men.

No veure'n altre nat *loc. v.* No veure'n d'altre mena, no veure coses d'altra manera. *D'això no en veurem altre nat; així ho hem trobat, i així ho deixarem* (Manacor). DCVB, Mall.

No veure'n altre nat, d'algun afer *loc. v.* No treure'n res, cap altra cosa. DCVB.. Rond. Mall.: *-Però bé- diu sa godineta-, ¿i que en veurem altre nat, mentres siguem en aquest món?. 'Es gallet, s'anyellet, sa godineta i es drac'*

No veure'n la pols, d'algú o d'alguna cosa *loc. v.* No veure gens aquella persona o cosa. DCVB.

No veure's blanc ni negre *loc. v.* No veure's gens, haver desaparegut. DCVB. **Variants:**
No veure's en forat ni en finestra No veure's ni en palla ni en pols

No veure's en forat ni en finestra *loc. v.* No veure's enlloc; no deixar-se veure gens. DCVB.

No veure's ses ceies *loc. adv.* Tenir molta ràbia, estar molt irat. DCVB, Mall.

No visquis sols per menjar; menja sols per a passar *par.* DCVB. **Variants:** **S'ha de menjar per viure, i no viure per a menjar** *par.* DCVB. **Sols s'ha de menjar per gana i beure per set** *par.* DCVB.

No viure *loc. v.* No tenir repòs, tenir molts neguits, preocupacions, etc. DCVB.

No voler algú ni amb pa ni amb sal *loc. v.* No voler-ne saber res, tenir-li gran aversió. DCVB. **Variants:** **No voler, algú o alguna cosa, ni cuit ni cru** *loc. v.* No voler-lo de cap manera. DCVB. **No voler, algú o alguna cosa, ni carregat d'or** *loc. v.* No voler-lo a cap preu, considerar-lo indesitjable. DCVB. **No voler, algú o alguna cosa, ni coronat d'or** *loc. v.* No voler-lo de cap manera. DCVB. **No voler, algú o alguna cosa, ni pesat d'or** *loc. v.* DCVB.

No voler embrutar-se la sang *loc. v.* No voler-se lligar o emparentar amb gent que no la tingui neta. DCVB.

No voler entrar a gabelles *loc. v.* No voler escoltar raons. DCVB, Mall.

No voler peres amb algú *loc. v.* No voler-hi tractes o baralles per por de sortir-ne perjudicat. *Amb es senyor, l'amo En Xec no hi volia peres*, Ruiz Nov. 76. DCVB, Mall., Men.

No voler pessigolles *loc. v.* No estar per a bromes ni per a provocacions. DCVB.

No voler qualcú ni cuit ni cru *loc. v.* No voler-lo de cap manera. *«Per mon compte pots anar / vestida de filempua; / jo no et vui cuita ni crua / ni tampoc per festetjar»* (cançó pop. Mall.). DCVB, Mall.

No voler quedar per llavor *loc. v.* No voler quedar destès o oblidat, no voler deixar de participar en una cosa. *El pare...volgué assomar-se a la finestra...La muller, que no's volia quedar pera llavor, volgué també ficar-se a on no la demanaven*, Rond. De R. Val. 74. DCVB.

No voler saber qui l'ha engronsada *loc. v.* Desentendre's d'una cosa, no voler-ne saber res més. *Y sense voler sebre qui l'havia engronsada, mos posàrem a córrer*, Roq. 20. DCVB, Mall.

No voler saber res *loc. v.* No admetre raons ni explicacions. DCVB.

No voler saber res, d'algú o d'alguna cosa *loc. v.* No voler-hi intervenir o participar. DCVB.

No voler sinó pinyons pelats *loc. v.* Esser molt primcernut, no voler sinó les coses millors. DCVB.

No voler-hi part ni llegítima en una cosa *loc. v.* No voler-hi intervenir o no voler-ne participar. gens. DCVB, Manacor.

No voler-ho en verd ni en sec *loc. v.* No voler-ho de cap manera. DCVB, Mall.

No voler-se donar per un altre a fer bona lletra *loc. v.* Ser molt superior. Rond. Mall.: *Qui més via poria fer, daça qui daça, i bons budoixos. No n'hi havia cap qui es volgués donar per s'altre a fer bona lletra. 'Un ronyós, un poiós i un mocós?'*

No vos dic res *loc.conj.* És una manera d'intensificar la realització de l'acció que tot seguit es descriu. DCVB. Rond. Mall.: *No vos dic res el Rei com devia estar, i es crits de visca!, i es bots i ses mamballetes. 'Sa fia del Sol i de la Lluna'*

No vulguis mai argüir amb qui no sap resumir *par.* Marroig Dicc. DCVB.

No vull fresses *loc. v.* No vull veure per casa meva, gent de poca serietat, com pretendents volanders, etc. (Mall.). DCVB.

Noia balconera, se cansa d'esser soltera *par.* Aladern dicc, DCVB.

Només es recorden de Santa Bàrbara quan trona *par.* Significa que generalment no acudim a Déu o a la benevolència dels homes sinó quan ens trobam estrets o en perill. DCVB.

Només estima sa seva còrpora *loc. adj.* Es diu d'un qui només mira el benefici propi, que és molt egoista (Mall.). DCVB, Mall.

Només manca posar-lo en un altar *loc. adj.* Ho diuen d'una persona que és molt alabada de virtuosa. Martí G. Dicc. DCVB. **Variants:** **Tan sols falta posar-lo en un altar** *loc. adj.* Escrig-Ll. Dicc., DCVB.

Nora que no té sogra ni cunyada, se pot dir que no és casada *par.* DCVB, Men.

Nòs amb Nòs *loc.adv.* Entre nosaltres, en família, en pla de gran confiança. *Vuràs nòs amb nòs, com els de Cadaqués*, Pons Auca 27. DCVB.

Nostre Senyor té un bastó que pega sense remor *loc. v.* Significa que Déu castiga els dolents, sovint per procediments ordinaris, sense aparença sobrenatural. DCVB.

Notari i home de bé, no pot ser *par.* DCVB. **Variants: Notaris i advocats, a l'infern tots plegats** *par.* Indiquen que la professió de notari, d'advocat o de procurador és molt exposada a caure en temptacions de corrupció. DCVB. **Notaris i advocats, a l'infern a cabassats** *par.* DCVB. **Notaris i procuradors, a l'infern de dos en dos** *par.* Indiquen que la professió de notari, d'advocat o de procurador és molt exposada a caure en temptacions de corrupció. DCVB.

Nou de trinca *loc.adj.* Completament nou, acabat de fer. *Un catre de fusta campit de vert, nou de trinca, com eixit dels encants*, Pons Auca 31. DCVB. Rond. Mall.: *Es senyor moro li dona ses sabates noves de trinca, i fa amb elles lo que li havia dit es senyor*, 'Es puig de Santa Cirga' **Nou i dona, la que calla és bona** *par.* DCVB.

Nous reis, noves lleis *par.* Significa que quan entra gent nova a comandar, sol imposar preceptes nous. DCVB.

Novembre humit te farà ric *par.* DCVB, Sóller.

Núvols a muntanya, aigua segura (o "pluja segura") *par.* DCVB.

Núvols en creu, vent a la porta *par.* DCVB.

Nyecar-s'ho tot *loc. v.* Menjar-s'ho tot. Ferrer Dicc. DCVB.

O aferrarà, o secany farà *par.* Es diu quan s'empren una cosa de resultat dubtós, que tant pot anar bé com malament. DCVB, Men.

O bur o barra *loc. adv.* O una cosa o l'altra. Ho diuen per exigir decisió; o ho acceptes o fora (Mall.). DCVB, Mall. **Variants: O bus o barra** *loc. adv.* *O bus, o barro, que jo ja estic a tot. / O burro o barra.* Penya Mos. III, 127. DCVB, Men.

O dobler, o ou *loc. adv.* Es diu a qualcú qui es voldria aprofitar de dos beneficis o avantatges i no li és possible disposar més que d'un. DCVB.

O fusta o redolta *loc.adv.* Es diu per significar que cal prendre una decisió, resoldre una disjuntiva. DCVB.

O fusta o redolta *loc.v.* Es diu per a exigir o proposar enèrgicament una decisió, sia en un sentit, sia en sentit contrari. DCVB.

O gram o canyota *loc.adv.* Es diu per expressar la necessitat de prendre una resolució definitiva escollint una cosa entre dues. DCVB.

O munyir o llevar s'après *par.* Vol dir que en iniciar una empresa, cal dur-la bé i amb activitat o és millor prescindir-ne. DCVB, Santanyí.

O panxa o arròs *par.* Es diu per indicar que dues coses que es proposen són incompatibles, i que cal triar-ne una o una altra. DCVB, Men.

O tots moros, o tots cristians *par.* Significa que la justícia ha d'esser igual per a tothom. / Es diu contra les distribucions injustes i en general contra tota excepció de persones. DCVB.

Obeir el ventrell *loc. v.* Retenir el menjar, no expulsar-lo. DCVB.

Obra començada, mig acabada *par.* Significa que quan una cosa ja s'ha començat, hi ha grans probabilitats que es porti a terme. DCVB.

Obra de comú, obra de ningú *par.* Vol dir que les obres comunals no solen esser ateses amb interès, perquè ningú se'n considera propietari. DCVB.

Obra feta, diner espera *par.* Significa que el qui ha treballat, sol voler cobrar tot seguit que ha acabat la seva feina. DCVB.

Obrar bé, i deixar fer Déu *par.* DCVB, Mall. **Variants: Bons siguem, que Déu mai falta Déu no desempara ningú Déu té més a donar que no ha donat**

Obrar bé, que Déu és Déu *par.* DCVB. **Variants: Obra bé, i deixa fer Déu** *par.* DCVB.

Obrar contra raó *loc. v.* Obrar en desacord amb la veritat o la justícia. DCVB.

Obrar contra raó *loc. v.* obrar en disconformitat amb els dictats de la recta raó. DCVB.

Obrir algú els ulls *loc. v.* Separar les parpelles de manera que quedi visible el globus de l'ull i que aquest sigui capaç de rebre la impressió visiva; fig., estar previngut i molt atent; fig., descobrir allò que s'ignorava. DCVB, *Obri, gentil, los ulls de ta pensa, e esguarda con la via...*, Llull Gentil 279. *Si l'ome era en gràcia...*, *obriria los ulls e conxeria e veuria los infinits mals que ha encorreguts*, Villena Vita Chr., c. 7. *Fon forçat al gentilom que's despertàs, e obrint los ulls, se veu dauant un hermità*, Tirant, c. 28. *La flor del loto obre els ulls / per veure a Jesús quan passa*, Verdaguer Idilis. DCVB.

Obrir algú la boca *loc. v.* Separar les mandíbules de manera que quedi visible l'interior de la boca, sia per a menjar, sia per a parlar, etc.; fig., posar-se a parlar. DCVB. Los hòmens honests, cant menjen, no obren la bocha, Eximenis Terç, c. 11. Com deu fer hom hobre la boca al falcó o al ocell, Anim. caçar 8 vo. Donchs obre la boca ab veu piadosa, Passi cobles 130. De modo que ets actors no importarà que òbriguen sa boca **Variants: Obrir la boca, a algú** *loc. v.* Separar-li les mandíbules perquè quedi visible l'interior de la boca; fig., fer-lo parlar. *Plàcia a vós, Sènyer, que ubrats nostra boca a dar laors de vós*, Llull Cont. 1, 30. *Obra la sua boca sel qui obrí la boca de Zacaries*, Sants ross. 43 vo. DCVB.

Obrir de bat a bat *loc. v.* Obrir completament DCVB. Rond. Mall.: *Vetla qui vetla ses bataiades de les dotze, com se sent sa primera obri de bat a bat sa finestra de sa cambra.* 'La Bella Ventura o Es Ca Negre sense nas'

Obrir de porta en ample *loc. v.* Esbatanar, obrir en tota l'amplitud. *No romp ses relacions amb sa família, però està obert de porta en ample tot lo dia a parents y esterns.* Ignor. 24. DCVB.

Obrir el cor, a qualcú *loc. v.* Manifestar-li els secrets o intimitats pròpies. *Ell li obrí enterament son cor pera aconsolar-se,* Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Obrir els ulls *loc. v.* Veure o comprendre allò que abans no vèiem per ignorància, per engany, per obcecació, etc. DCVB. **Variants:** **Badar els ulls** *loc. v.* DCVB. **Fer obrir els ulls, a algú** *loc. v.* Fer que algú vegi o compregui allò que no veia o sabia. DCVB.

Obrir els ulls a algú *loc. v.* Separar-li les parpelles perquè l'ull pugui rebre impressions vivises; dotar algú de la facultat de veure; fer-li conèixer allò que ignorava. *Null temps no'n fo altro trobat qui obrís los ulls a hom qui fos nat cech,* Serra Gèn. 181. *Preneu lo hocell e hobriu-li l'ull,* Anim. caçar 50 vo. DCVB.

Obrir els ulls a la llum *loc. v.* Néixer. DCVB.

Obrir en canal *loc. v.* Obrir un animal o persona a tall de ganivet en tota la llargària del cos. DCVB.

Obrir l'orella o les orelles *loc. v.* Escoltar atentament. Per sò obri les orelles; ací parla l'asperit fortificant, Corbatxo 24. *Obri donchs les orelles, dix ell, y atén bé a ço que't diré,* Metge Somni i. DCVB.

Obrir la gana *loc. v.* Produir apetit de menjar. *Un passetx d'aquests obre sa gana,* Roq. 1. DCVB. **Variants:** **Fer gana** *loc. v.*

Obrir un pam d'ulls *loc. v.* Donar mostres de gran esglai, d'admiració, o bé anar molt viu, vigilant o actiu. DCVB. **Variants:** **Obrir uns ulls d'un pam** *loc. v.*

Obrir una aigua *loc. v.* Començar una barca a fer aigua. DCVB.

Obrir uns ulls com a llanternes *loc. v.* Badar molt els ulls d'admiració. DCVB, Men.

Obrir-se camí *loc. v.* Obtenir manera de vèncer les dificultats, de conseguir una finalitat. DCVB.

Ocell de bec ample, menja poc i molt escampa *par..* Grieria Tr. xi, 10. DCVB.

Ocell vell, mal d'engabiar *par..* Vol dir que la gent vella sol tenir prou experiència per a no deixar-se enganyar. DCVB, Mall.

Ocellet, no facis niu prop de frare, forn ni riu *par.* DCVB.

Ofegar-se en poca aigua *loc. v.* Retre's o considerar-se impotent davant dificultats petites. DCVB. **Variants:** **Ofegar-se en el test de les gallines** *loc. v.* DCVB. **Ofegar-se dins un got d'aigua** *loc. v.* DCVB.

Oferir més formatge que pa *loc. v.* Donar molts avantatges, oferir condicions molt favorables al qui rep l'oferta. DCVB. Rond. Mall.: *-Mestre -digué En Ferrandí-, vós parlau massa bé, i m'oferiu més formatge que pa, com aquell qui diu.* 'Una pobiletta i un Joanet'

Ofici de burgès menjar i beure i no fer res *par.* DCVB, Cat., Bal.

Oir de comptes algú *loc. v.* En sentit figurat, és exigir-li explicacions, fer que expliqui la seva conducta (Mall.). *Aleshores oí de comptes es baleu i li va dir que, per compondre tota aquella cosa, havia de casar n'Antonina,* Alcover Cont. 603. DCVB, Mall.

Oli d'oliva, tot mal escaliva *par.* DCVB, Men., Eiv. **Variants: Oli d'oliva, tot mal esquiva** *par.* Es diu per indicar les grans propietats medicinals que s'atribueixen a l'oli d'oliva. DCVB. **Oli d'oliva, tot mal esquiva (o de tot mal priva)** *par.* DCVB. **Oli m'hi és caigut** *en.* Es diu en trobar-se en una desgràcia o esdeveniment molt dolorós o de gran perill. DCVB. Rond. Mall.: *Sols de colombrar-lo, s'esquena i ses anques li fiblaven, i deia -Oli m'hi és caigut.* 'Gregori Papa' **Variants: Oli m'hi ha caigut** *en.* Es diu quan s'ha caigut en una desgràcia o esdeveniment molt dolorós o de gran perill. *Y llavors dèyeu oli m'hi ha caigut!, y el mestre us ensenyava pràctica y llamentablement lo que és y significa la interjección, seguida d'unes quantes bastonades,* A. Ruiz Pablo. DCVB

Oli, vi i amic, és millor com més antic *par.* DCVB.

Oliva, una és or, dues plata, i la tercera mata *par.* Vol dir que les olives bones són molt gustoses, però indigestes. DCVB.

Olivera de ton avi, i figuera de ton pare, i vinya de tu mateix *par.* (Palladi 153). DCVB.

Olivera que està prop de camí, ni tu faràs oli, ni jo faré vi *par.* Es diu perquè els arbres situats prop del camí solen ésser assaltats pels anants i vinents. DCVB.

Olivera, amor vertadera *par.* Es diu referint-se al simbolisme que s'atribueix als brots d'olivera. DCVB, Mall.

Olla de molts, no bull *par.* Significa que una cosa que pertany a diferents persones no sol estar ben atesa, perquè no hi tenen prou interès. DCVB, Mall.

Olla grassa, testament magre *par.* Vol dir que el qui menja molt i bo, no pot estalviar gaire diners. DCVB.

Olla petita, prest vessa *par.* Es diu perquè les coses insuficients resulten inoportunes o inútils. DCVB **Variants: Olla petita, prest bull** *par.* DCVB. **Olla petita, aviat sobreix** *par.* Vol dir que les persones petites solen ser molt irritables. DCVB.

Olla que no has de menjar, deixa-la cremar *par.* Vol dir que no cal preocupar-se d'aquelles coses que no ens afecten directament o que no ens han de donar ni benefici ni perjudici. DCVB, Men.

Olla sense sal, com si no menjassis *par.* Es diu per indicar que la sal té un gran valor com a condiment. DCVB.

Olla vetllada, mai bull *par.* Vol dir que les coses que esperem amb afany, solen trigar a venir. DCVB, Mall.

Olleta de peni, amb una brasa de carbó bull *par.* 1. Significa que les coses petites o modestes són fàcils de mantenir. 2. Les persones irritables, per no res s'exalten. DCVB, Men.

Omple'm la panxa i digues-me moro *par.* Es diu referint-se als qui no es consideren deshonorats mentres els compensin amb aliments o diners. DCVB.

Omplir a algú el cap de passarells *loc. v.* Fer-li concebre moltes il·lusions. DCVB.

Omplir el cap de cascavells *loc. v.* Posar dins el cap d'algú moltes esperances falagueres per induir-lo a fer una cosa (or.). DCVB, or.

Omplir el cor *loc. v.* Donar plena satisfacció als desitjos o afeccions d'una persona. DCVB.

Omplir el sac *loc. v.* Atipar-se, omplir-se la panxa. DCVB. **Variants:** **Omplir-se el butzol** [Omplir-se es butzol] *loc. v.* Menjar. DCVB, Men. **Omplir el ventre** *loc. v.* Alimentar prou, assaciar. *Sa pobrea que roba allà ahont pot per omplir-se sa panxa*. Ignor 13. DCVB. **Omplir la panxa** *loc. v.* DCVB.

Omplir es cor *loc. v.* Donar plena satisfacció als desitjos o afeccions d'una persona DCVB. Rond. Mall.: *Però aquell al·lotó era tan princernut, bufava tant an es brou, que cap cosa d'aquelles li omplia es cor ni el deixava satisfet*. 'Una pobleta i un Joanet'.

Omplir es gavatx *loc. v.* Alimentar. *Aquesta partida d'esbartés que s'umplen sa bossa y es gavatx demunt ses seues costelles*. Roq. 42. DCVB, Mall. **Variants:** **Omplir es saquet** *loc. v.* Atipar-se, menjar molt. DCVB, Mall.

Omplir la cara de dits *loc. v.* Donar-li una bufetada. *Però an es mateix temps li he vist omplir sa cara de dits a un curro forasté que posà sa llengó demunt la Sanch*, G. Maura (Ignor. 3). DCVB

Omplir la grípia a algú *loc. v.* Proveir-lo de menjar o de mitjans econòmics suficients per a la vida. DCVB.

Omplir la mesura *loc. v.* Arribar a l'extrem, al màxim. DCVB.

Omplir la pipa a algú *loc. v.* Molestar-lo fins a fer-li perdre la paciència. DCVB.

Omplir un barret de rialles *loc. v.* Riure molt. DCVB, Palma.

Omplir-se la boca d'aigua *loc. v.* Sentir desig molt intens de menjar o beure una cosa molt agradable al gust. DCVB. **Variants:** **fer-se la boca aigua** *loc. v.* DCVB **Créixer la saliva a la boca** *loc. v.* DCVB.

Omplir-se la boca d'aigua *loc. v.* Sentir desig molt intens de menjar o beure una cosa molt agradable al gust. DCVB. **Variants:Créixer la saliva a la boca** *loc. v.* DCVB. **Fer-se la boca aigua** *loc. v.* DCVB.

Omplir-se la boca, parlant d'algú *loc. v.* Extremar-ne les lloances. DCVB. **Variants:Fer-se la boca gran** *loc. v.* DCVB. **Tenir més boca, parlant d'algú** *loc. v.* DCVB.

Omplir-se la panxa *loc. v.* Alimentar-se suficientment. *Sa patulea que gràcies a sa bona voluntat del Bon Jesús s'omplí sa panxa*, Ignor. 38. DCVB.

Omplir, a algú, la cara de dits *loc. v.* Donar-li un fard de bufetades. DCVB, Mall., Men.

On arriben els dits, arriben les mans *par.* Vol dir que si es sap fer una cosa petita se'n pot fer també una de més grossa. DCVB.

On fas es ¿On fas es carbó? *en.* Vol dir, "¿en què passes el temps?". DCVB, Sa Pobla.

On hi ha la persona, hi ha el perill *par.* Vol dir que en qualsevol lloc o situació podem esser víctimes d'un accident. DCVB.

On hi ha menjar, no em puc enyorar *par.* Significa que les tribulacions resulten mitigades si no ens manca l'aliment. DCVB.

On hi ha músics, no hi falten músiques *par.* Es diu referint-se al caràcter renouer i baralladís que solen tenir els músics. DCVB, Men.

On hi ha pare, no val compare *par.* Significa que l'amor patern és superior a tots els altres. DCVB. **Variants:Sobre pare, no hi ha compare** *par.* DCVB.

On hi ha setge, no entra el metge *par.* DCVB.

On no entra sa xapeta, no hi entra sa fauç *par.* Vol dir que si el camp no es duu ben net de males herbes, no arriba a produir. DCVB, Mall.

On no hi ha Justícia, no hi ha Déu *par.* DCVB, Men.

On no hi ha malícia, no hi ha pecat *par.* DCVB.

Oració curta puja el cel *par.* Es diu per recomanar que no es pregui amb oracions llargues. DCVB.

Oració de ca, al cel no va *par.* Significa que l'oració feta malament, sense devoció, no té cap eficàcia. DCVB.

Oració per força, no plau a Déu *par.* Vol dir que les vocacions han de ser sinceres i no imposades per l'autoritat o per la por del què-diran. DCVB.

Orde més contraorde, desorde *par.* DCVB.

Orella de llebre (estar) *loc. adv.* Estar escoltant amb molta atenció i recel. DCVB, Mall. **Variants: Orella dreta (estar)** *loc. adv.* Estar escoltant molt atentament. DCVB.

Orelles de pàmpol *loc. nom.* Orelles molt amples i divergents del crani. DCVB.

Orina clara, figures al metge *par.* Significa que si l'orina és clara, senyal que el malalt ja s'ha guarit. DCVB.

Orina d'or, el frare al cor *par.* Significa que si l'orina és clara, senyal que el malalt ja s'ha guarit. DCVB.

Oronell terror, pedra o aigua ve *par.* Es diu perquè quan les oronelles volen baixes, es considerat com a senyal de pluja o de calamarsa. DCVB.

Oros i moros *loc. nom.* Coses de gran valor imaginàriament exagerat. DCVB.

Oros són trumfos *par.* Significa que els diners són els qui governen el món. DCVB.

Ovella amb pigota, gos vell i pastor casat, fora del ramat *par.* Significa que el bon govern del ramat exigeix que les ovelles siguin sanes, el gos jove i els pastors deslligats d'obligacions familiars. DCVB.

Ovella de molts, el llop se la menja *par.* Significa que allò que pertany a diverses persones no sol ésser prou estimat ni defensat com caldria. DCVB. **Variants: Ovella sense pastor, el llop se la menja** *par.* DCVB. **Ovella magra, anyell gras** *par.* Vol suposar que les ovelles magres donen els anyells més grassos. DCVB.

Ovella petarrella, a cent anys sembla novella *par.* Es diu referint-se a les persones menudes, que semblen més joves que no són. DCVB.

Ovella que bela, perd el bocí *par.* Significa que el qui crida o parla molt quan és hora d'obrar o de recollir beneficis, sol romandre sense aquests. DCVB, Mall. **Variants: Ovella que bela, perd es remuc** DCVB.

Ovella que bela, perd el mos *par.* DCVB. **Variants: Ovella que bela, perd es bocí** *par.* Ho diuen d'aquells que xerren en lloc de menjar. DCVB, Mall. **Ovella que bela perd el remuc** [Ovella que bela perd es remuc]. DCVB, Men.

Ovella que està farta, de la cua fa manta *par.* Significa que el qui està ben alimentat, s'acomoda per a dormir fàcilment. DCVB.

Ovella ronyosa embruta el ramat *par.* Indica els perills del mal exemple. DCVB. **Variants: Ovella ronyosa, empesta el ramat** *par.* DCVB. **Ovella sense pastor, recapte pel llop** *par.* Vol dir que les coses mal guardades solen caure en mans dels lladregots. DCVB.

Ovelles comptades, el llop se les menja *par.* Vol dir que a vegades el posar massa esment a comptar i guardar les coses és contraproductiu. DCVB.

Ovelles i abelles, a lloc teu les veies *par.* Es diu perquè el qui té ovelles i abelles no sol estar mancat d'altres coses útils i productives.. DCVB, Mall..

Pa a taleca *loc.nom.* Portant el menjar damunt (per a anar d'excursió, a menjar fora casa). DCVB. **Variants: Pa a butxaca** *loc. nom.* DCVB.

Pa clos, formatge ullat *par.* Aforismes contradictoris referents a la bondat del pa i del formatge. DCVB, Men.

Pa de blat, passa trempat *par.* Dita que expressa la principal característica d'aquesta classe de pa quant a llur ús alimentici. DCVB.

Pa de fajol, s'atura al coll *par.* Dita que expressa la principal característica d'aquesta classe de pa quant a llur ús alimentici. DCVB.

Pa de fava, mai s'acaba *par.* Dita que expressa la principal característica d'aquesta classe de pa quant a llur ús alimentici. DCVB.

Pa de madrastra *loc.nom.* Pa tallat a llesques molt primes. DCVB.

Pa de mill, se'n va a bocins *par.* Dita que expressa la principal característica d'aquesta classe de pa quant a llur ús alimentici. DCVB.

Pa de noces *loc. nom.* El pa que es menja el dia de les noces; fig. el primer temps que segueix al casament. *Ans que'l pa de les noces no serà menjat, los mil florins no seran guastats*, Semons SVF, II, 84. DCVB.

Pa de pinyons, se'n va a borrallons *par.* Dita que expressa la principal característica d'aquesta classe de pa quant a llur ús alimentici. DCVB.

Pa de veïna és medecina *par.* Vol dir que sovint les coses de casa d'altri ens semblen millors que les nostres. DCVB. **Variants: Pa del veïnat, a formatge sap** *par.* DCVB.

Pa del veïnat, a formatge sap *par.* Vol dir que és agradable fer ús de les coses d'altri. DCVB.

Pa dur, passa tot amb u *par.* Dita que expressa la principal característica d'aquesta classe de pa quant a llur ús alimentici. DCVB. **Variants: Pa dur, passa tu, passa tu** *par.* DCVB.

Pa i aigua, vida de desterrat *par.* Es diu referint-se al qui no té altra alimentació que pa i aigua, sia per pobresa, sia per malaltia. DCVB.

Pa i vi, un any teu i l'altre del veí *par.* Significa que les collites d'un any a l'altre són desiguals, fins i tot en terrenys molt pròxims. DCVB.

Pa llescat, sense vergonya és menjat *par.* DCVB.

Pa llescat, sense vergonya és menjat *par.* DCVB.

Pa moll, embossa es coll *par.* Vol dir que no convé encetar la pasterada de calent en calent, perquè ben aviat hi ha un pa maco. DCVB, Mall., Men.

Pa pesat i vi mesurat, aviat és acabat *par.* Ho diuen els pagesos, perquè no miren prim en el consum de les coses que cullen en terra pròpia, perquè no les han de comprar. DCVB.

Pa que no he de menjar, no faç cas que es floresca *par.* No em ficaré en allò que no m'importa. DCVB, Mall.

Pa sense segó, digau-li midó *par.* Dita que expressa la principal característica d'aquesta classe de pa quant a llur ús alimentari. DCVB.

Pa, de dos; vi, de tres; i dona, cada mes *par.* Significa que per a arribar a la vellesa convé menjar pa de dos dies, beure vi de tres anys i usar amb dona una vegada cada mes. DCVB.

Pa, pa, i no besades *par.* Ho diuen a un qui vol demostrar molta estimació, però només de paraula, sense sacrificar-se ni donar cosa profitosa. DCVB, Mall., Men.

Pa, vi i bona cara *par.* DCVB.

Paciència amb pa, és bona de passar *par.* Significa que les adversitats són relativament resistibles si el qui les sofreix té mitjans de fortuna suficients. DCVB, Men.

Paciència i non grunyatis, deia el gat a la rata *par.* Es diu referint-se a algú que es lamenta de desgràcies que no tenen remei. / Es diu irònicament per aconsellar paciència DCVB.

Pactes rompen lleis *par.* Significa que en matèria contractual allò que s'ha pactat ha de prevaler damunt la llei o disposicions preestablertes. DCVB.

Pactes són pactes *par.* Es diu per indicar que les coses acordades han de complir-se indefectiblement. DCVB.

Pactes són pactes *par.* Indica que les coses acordades han de complir-se indefectiblement. DCVB. Rond. Mall.: -*Senyor Rei, digué En Juanet, totd'una que el va veure. Pactes són pactes; he guanyat a sa seua fia, m'he de casar amb ella.* 'En Juanet i es set missatges'

Paga el que deus, i sabràs el que tens *par.* Recomana suprimir els deutes per a poder fruit dels cabals propis. DCVB. **Variants: Qui paga lo que deu, tot lo que resta és seu** *par.* DCVB.

Paga, que és gata! *loc. v.* Es diu per indicar a algú que s'ha equivocat o que ha dit una inexactitud. DCVB.

Pagant i agraint *loc. adv.* Pagant una cosa bé i de bon grat (Bal.). *Li diu pagant y agrahint, me voldries acursà es calçons?*, Ignor. 14. DCVB, Bal.

Pagant i agraint *loc.adv.* Satisfent amb gust el valor d'una cosa. *Pagant y agrahtint me voldries acursar es calsons*, Ignor. 14. DCVB, Mall.

Pagant, Sant Pere canta *par.* Significa que tot se fa pels diners. DCVB.

Pagar a coces *loc. v.* Esser desagraït, correspondre als beneficis amb ingratituds. DCVB.

Pagar amb la mateixa moneda *loc. v.* Correspondre condignament a la benvolença o a la malvolença d'algú. DCVB.

Pagar de la seva butxaca *loc. v.* Pagar dels diners propis. DCVB.

Pagar el mossatge [Pagar es mossatge] *loc. v.* Sofrir les incomoditats i errades pròpies d'un aprenent. DCVB, Mall., Men.

Pagar el pato *loc. v.* Sofrir una pena inevitable o immerescuda. DCVB.

Pagar els justs pels pecadors *loc. v.* Sofrir els innocents el càstig o les conseqüències de les males accions d'altri. DCVB.

Pagar els plats trencats (o romputs) *loc. v.* Sofrir les conseqüències de les malifetes o de les errors d'altri. DCVB.

Pagar en bona moneda *loc. v.* Obrar amb esplendidesa, donar completa satisfacció. DCVB. **Variants:** **Pagar en la mateixa moneda** *loc. v.* Tractar algú de la mateixa manera que ell ens ha tractat. DCVB.

Pagar endavant o per endavant *loc. v.* Pagar una cosa abans de rebre-la. *Li exigeix un pagaré amb doble firma y un dotze o quinze per cent pagat per endevant*, Ignor. 32. DCVB.

Pagar fins a dobler i maia *loc. v.* Fins al darrer cèntim DCVB. Rond. Mall.: *Quant ets altres dos anyells no compareguen, aquí som jo per pagar-los fins a dobler i maia.* 'En Gostí lladre' **Variants:** **Restituir fins a dobler i maia** *loc. v.* Rond. Mall.: *Era ben ver que havien robat tot quant havien pogut, però que tot ho restituirien fins a dobler i maia.* 'Bruixes, bruixots i fullets'

Pagar i pregar *loc. v.* Obtenir una cosa a costa del seu preu i de molts d'esforços o precés per adquirir-la. DCVB.

Pagar l'andanada *loc. v.* Aladern Dicc. DCVB.

Pagar l'aprenentatge *loc. v.* Sofrir pèrdues o contrarietats imprevistes, per falta d'experiència, al principi d'un treball o empresa. DCVB, Barc., Bal.

Pagar la festa *loc. v.* Esser la víctima de la diversió dels altres. *Fa el cap viu perquè sap que li toca pagar la festa*, *Penya Mos.* iii, 199. *Qui pagarà la festa també seran ses llebres*, *Alcover Cont.* 24. DCVB. Rond. Mall.: *Poreu fer comptes què degué dir i què degué fer sa mare, quan la se va veure davant amb aquell creixull part damunt ses ceies. Totes dues cuidaren tornar bòtxes, i qui pagà la festa va esser Na Catalineta.* 'N'Estel

d'or'. **Variants: Pagar la salsa, o Pagar el pato, o Pagar els plats romputs** *loc. v.* Sofrir les conseqüències sense tenir culpa. *En Cinto avuy pagarà la salsa*, Saisset Fables 17. DCVB. **Pagar el pato** *loc. v.* DCVB. **Pagar els plats romputs** *loc. v.* DCVB. **Pagar la funció** *loc. v.* Esser la víctima, pagar les culpes d'altri. *En Tomaset y jo pagàvam sempre la funció*, Genís Quadros 39. DCVB.

Pagar la nova i la vella *loc. v.* Sofrir d'una vegada el càstig de diverses malifetes. DCVB.

Pagar la patent *loc. v.* Sortir perjudicat algú per la seva inexperiència la primera vegada que fa una cosa. DCVB.

Pagar o fer el gasto *loc. v.* Pagar les despeses, allò que val una cosa que es consumeix o es fabrica; fig. obrar, fer la part principal d'un treball, d'un espectacle, etc. *Que hey haurà dues corrides de toros y que faran es gasto en Lagartijo i en Mazzantini*, Roq. 24. DCVB.

Pagar per les setenes *loc. v.* Pagar el sèptuple d'una suma determinada; fig., sofrir un càstig molt superior a la culpa comesa. *Pagat ho ha per les setenes Septupli poenam subivit*, Torra Dicc. 568; *Que havia de fer sentència d'ella y que la y havien de pagar per les setenes*, Rond. de R. Val. 79.; *Hagué de pagar una setena d'humiliacions per cada goig que havia assaborit*, Ruyra Parada 4. DCVB.

Pagar per una cosa *par.* Estar disposat a sacrificar-se per obtenir aquella cosa. *Hi ha amiga de N'Aina-Maria que pagaria de porer plorar amb sos seus uis*, Alcover Cont. 23. DCVB. **Variants: Pagar bons doblers** *par.* DCVB. **Pagar la nova i la vella** [Pagar sa nova i sa veia] *loc. v.* Sofrir d'una vegada el càstig de diverses malifetes. DCVB. Rond. Mall.: *-Gran lladre! Deia ell. Ara et tenc, gran polissó! Ara em pagaràs sa nova i sa veia!* 'Es canyamet, s'Ase i sa Serra-Porra'

Pagar un dobler damunt l'altre [Pagar un dobler damunt s'altre] *loc. v.* Pagar sense minves ni perllongues. DCVB, Mall.

Pagar-la cara *loc. v.* Resultar molt perjudicat per una cosa. DCVB. **Variants: Pagar-ho al doble** *loc. v.* DCVB. **Pagar-la per la setena** *loc. v.* DCVB.

Pagar-se del tros (o del mateix tros) *loc. v.* Cobrar-se un deute retenint-se diners o gèneres que es manegen, pertanyents al deutor. DCVB.

Pagar-se del tros mateix *loc. v.* Reservar-se algú, dels diners d'altri que maneja, allò que li pertany o que li deuen. DCVB. **Variants: Pagar-se del mateix tros** *loc. v.* DCVB. **Pagar-se del tros** *loc. v.* DCVB.

Pagat d'ell mateix *loc. v.* Orgullós, excessivament convençut de la pròpia vàlua. *En quant a o moral era un homo pagat d'ell mateu*, Ignor. 56. DCVB.

Pagès endarrerit, no té anyada bona *par.* DCVB, Mall.

Pagès lluner, mai féu bon paller *par.* Es refereix als pagesos que miren massa prim en les teories referents a la influència de la lluna sobre l'agricultura. Torra Dicc. DCVB. **Variants: Pagès lluner, no omple la bóta ni el graner** *par.* DCVB. **Pagès lluner no fa**

graner, car mira la lluna i descuida el femer *par.* DCVB. **Pagès lluner, no fa paller** *par.* DCVB.

Pagès nou, fa gran renou *par.* Es diu perquè l'amo nou d'una possessió sol voler fer moltes coses i fa fer molta feina als seus missatges. DCVB, Mall. **Variants: Pagès novell, guardau-vos d'ell** *par.* DCVB.

Pagès novell, guardau-vos d'ell *par.* DCVB, Mall.

Pagès que molt caça, deixa caure la casa *par.* DCVB. **Variants: El pagès que para llaços, no camina per bons passos** *par.* DCVB.

Pagès que té cria, guanya de nit i de dia *par.* DCVB.

Pairia macs de torrent *en.* "Mac de torrent" pedra llisa i rodonenca, palet de riera. D'un que té el ventrell fort, diuen que "pairia macs de torrent". DCVB, Mall.

Paladar de ric i butxaca de pobre *loc. v.* Bon gust, refinament, però sense mitjans econòmics per a satisfer-lo. DCVB.

Paller vell, aviat s'encén *par.* DCVB.

Pàl·lid com un mort *loc.adj.* Extraordinàriament pàl·lid. DCVB.

Palpar el pany *loc. v.* Provar, assajar, fer provatures per aclarir una cosa confusa. DCVB, Mall.

Palpar el pany *loc. v.* Provar, assajar, fer provatures per aclarir una cosa confusa. DCVB, Mall. **Variants: Palpa-li el pany** [Paupa-li es pany] *en.* Es diu per indicar que la persona de qui es parla no és tan beneïta com algú vol suposar. DCVB, Mall.

Pam a pam *loc.adv.* Amb gran lentitud o minuciositat. *Les serres catalanes / que pam a pam cobràreu, mai més trepitjareu*, Col·lel Flor 3.; *Maldament tresqueu els recones de pam a pam*, Penya Mos. III, 126. DCVB. **Variants: Pam per pam** *loc.adv.* DCVB. **De pam a pam** *loc.adv.* DCVB.

Pancuit, panxa plena i ventre buit *par.* Es diu perquè aquesta sopa té poca solidesa alimentícia. DCVB, Men.

Panteixar com unes manxes de ferrer *loc. v.* Respirar fent renou a causa de la fatiga. Rond. Mall.: *En trobaren un qui bufava cap an es Molinar (...), i amb uns pits tan estufats i un pantaix tan fort que era lo mateix d'unes manxes d'un ferrer.* 'En Juanet i es set missatges'

Panxa buida fa malícia *par.* Significa que l'escassetesa d'alimentació lleva el goig i el bon humor. DCVB. **Variants: Amb panxa buida no hi ha alegria** *par.* DCVB.

Panxa en l'aire *loc.adv.* Amb la panxa descoberta o alçada. «*Ses dones són el dimoni / en parlar-los de casar / ell s'afluxien de menjar / solament per poder anar / per la vila panxa en glòria*» (cançó pop. Mall.). DCVB **Variants: Panxa en glòria** *loc.adv.*

DCVB.**Panxa per amunt** *loc.adv.* Amb la panxa dirigida cap amunt; en posició de sobines. DCVB.

Panxa per avall *loc.adv.* De panxa, de bocaterrosa. DCVB.

Panxa plena fa bullici *par.* Significa que el ventre massa carregat sol produir trastorns a la salut. DCVB.

Panxa plena i llençol net *par.* Amb alimentació i habitació de franc. DCVB, Mall.

Panxada de voltor *loc.nom.* Menjada excessiva, difícil de digerir (mall.). Es diu perquè els voltors solen patir fam, perquè no sempre troben animals morts, i quan en troben, mengen amb excés, i la panxada els dura per una partida de dies. DCVB, Mall.**Pany i clau, i barra travessera a la porta** *par.* DCVB, Men.**Papa, caca i nona** *loc.nom.* Es diu que només serveix per a fer papa, caca i nona, una persona malfeinera, que està ociosa o és inútil per al treball. DCVB, Men.

Papers mullats *loc.nom.* Documents insuficients o que no estan en la forma deguda. DCVB.**Variants:Papers banyats** *loc.nom.* DCVB.

Parar cara *loc. v.* Mostrar-se disposat a combatre o disputar amb algú que provoca a la lluita. DCVB.

Parar casa *loc. v.* Moblar-la i posar-la en condicions d'esser habitada còmodament (Mall., Men.). DCVB, Mall.

Parar clot a algú *par.* Plantar-li cara, resistir-li, oposar-s'hi. DCVB, Mall.

Parar clot *loc. v.* Fer llarga aturada a un lloc. DCVB, Mall. 2. Fixar l'atenció en una cosa. DCVB, Mancor.

Parar clot, a qualcú *loc. v.* Resistir-li, oposar-se a la seva agressió. (Manacor). DCVB, Manacor.Rond. Mall.-*En tenir sa trompitaina plena, sortirem -diuen es cabrit i sa segaia, parant clot an es* 'Es vinyòvol de Ca'n Roig i es cabrit i sa segaia'

Parar compte *loc. v.* Posar atenció, obrar atentament.. *Lleuau-li lo drapet del unguent, e parau mentes si veureu que la dita buanyeta...*, *Anim. caçar 40 vo. Mas para sment / com té l'esguart enamorat, Leonard de Sors* (Cançon. Univ. 127). *Els escassos veïns que va topar no li paraven esment*, Massó Croq. 151. DCVB.**Variants:Parar esment o ment** *loc. v.* DCVB.

Parar crossa *loc. v.* Aturar-se a un lloc per temps relativament llarg; -per ext., establir-se, domiciliar-se a un lloc determinat. DCVB.

Parar l'esquena *loc. v.* Disposar-se a sofrir resignadament. DCVB.

Parar l'orella *loc. v.* Disposar les orelles per a escoltar amb atenció. *Qui pot resistir el desig de sentir bategar tant aprop la vida, sense caldre més que obrir els ulls i parar l'orella?*, Massó Croq. 12. DCVB.

Parar les costelles *loc. v.* Disposar-se a rebre una tupada. DCVB.

Parar les espatlles *loc. v.* Parar els cops, deixar-se tupar o perjudicar. DCVB.

Parar taula als escarabats *loc. v.* Anar amb el pany de darrera de la camisa fora dels calçons. DCVB, Campos de Mall.

Parar taverna el dimoni a un lloc *loc. v.* Es diu d'un lloc o d'una cosa on hi ha gran desgavell. DCVB. *I encara s'entenen manco mestres amb mestres i manobres amb manobres, que armaven uns rebumboris que el dimoni hi parava taverna.* 'Ressonàncies de l'Antic Testament'

Parar tot en atzabó *loc. v.* Resoldre's en no res una cosa que pareixia de grans conseqüències. Amengual Dicc. DCVB.

Parar-se ell mateix sa llosa *loc. v.* Dur-se un mateix a un fracàs, per imprudència o indiscreció. DCVB, Mall.

Paraula a paraula *loc.adv.* Exactament i sense deixar cap mot. *E dix tot lo capítol primer paraula a paraula*, doc. a. 1325 (Finke Acta Ar. 806). DCVB. **Variants: Paraula per paraula** *loc.adv.* DCVB.

Paraula d'home *loc.nom.* Es diu per reforçar una promesa formal. DCVB.

Paraula d'honor *loc.nom.* Prometença formal, que no es pot trencar sense deshonra. DCVB.

Paraula de casament *loc.nom.* La que es dona i s'accepta recíprocament de contraure'l, i per la qual queden obligats els qui la donen. DCVB. **Variants: Paraula de matrimoni** *loc.nom.* DCVB.

Paraula de mercader *loc.nom.* Es diu irònicament referint-se a algú que promet una cosa i no és de fiar. DCVB. **Variants: Paraula de sastre** *loc.nom.* DCVB.

Paraula de rei no pot mentir *par.* Significa que les persones revestides d'autoritat estan més obligades que els altres a complir el que han promès. DCVB.

Paraula de Rei no pot mentir *par.* Significa que un cap d'Estat ha de mantenir escrupulosament la paraula DCVB. Rond. Mall.: *-paraula de Rei no pot mentir ¿En Pere ha acabada sa guerra? En Pere s'ha de casar amb sa meva fia.* 'En Pere d'es Forn'

Paraula sortida, no torna arrera *par.* Vol dir que quan s'ha dit una cosa ja no es poden evitar les seves conseqüències. DCVB. **Variants: Paraula dita, boca cosida** *par.* DCVB. **Paraula i pedra solta, no tenen volta** *par.* DCVB.

Paraules grosses o gruixades *loc.nom.* Mots ofensius o poc fins. DCVB.

Paraules gruixudes *loc.nom.* Paraules obscenes o molt ofensives. DCVB.

Paraules i plomes, el vent se les enduu (o se les emporta) par. Significa que les paraules pronunciades però no escrites poden oblidar-se, o negar-se quan convingui, i per tant, no tenen força suficient. DCVB.

Pardal acaçat, ja no és engabiat par. Vol dir que els vells i experimentats són difícils d'enganyar. DCVB

Pardal assoleiat loc.nom. El mot pardal ha pres un sentit completament obscè a Mallorca, on l'ocell *Passer domesticus* és anomenat gorrió o teulader; el mot pardal és usadíssim, però considerat molt grosser, tant per a designar persones molt astutes o egoistes (anomenades també pardals assoleiats) com persones grosseres o curtes d'enteniment, com també a manera d'interjecció Es pardal! Aquesta exclamació ha sofert moltes deformacions eufèmiques com es perdius, es panets, es beneits, es per diumenge, etc. DCVB, Mall.

Pare lleu, mare freixura, què tal serà sa criatura! en. Es diu referint-se a algú que té les mateixes qualitats i sobretot els mateixos defectes que tenen els seus pares. DCVB, eiv.

Pare pobre no té fills par. Vol dir que els fills no solen ajudar gaire a son pare, si aquest no té béns de fortuna. DCVB.

Pare replegador, fill escampador par. Vol dir que després que un ha replegat diners a força de treball, els seus fills solen despendre'ls fàcilment en diversions (Mall.). DCVB, Mall.

Paredar a filada correguda loc. v. Muntar una paret a tires de pedres de cap a cap (Mall.). DCVB, Mall.

Pareix que el rei li guarda els porcs loc. adj. Es diu d'una persona molt superba o vanitosa. DCVB. **Variants: Pareix que el rei li guarda les vaques loc. adj.** DCVB.

Pareix que ha vist ànimes loc. adj. Ho diuen d'una persona demacrada (Mall.). DCVB, Mall.

Pareix que ve de ses nou (set) cases loc. v. Es diu d'una persona que fa ostentació de riquesa o d'alt llinatge, sense esser-ho (Mall.). DCVB, Mall.

Parèixer de s'any de sa neu loc. v. Esser molt innocentot, babau o rústic. DCVB, Mall.

Parèixer nat d'avui i batejat d'ahir loc. v. Molt ingenu. DCVB. Rond. Mall.: -*De gran bereiola! -diu la reina-. Ell pareix nada d'avui i batiada d'ahir!..* 'Ses sabates de pell de poi'

Parèixer o semblar una mala cosa loc. v. Tenir una figura grotesca o repulsiva. DCVB.

Parèixer un comissari loc. v. Tenir cara ferrenya, expressar irritació o ostentació d'autoritat. DCVB, Mall.

Parèixer un còmit de galera loc. v. Esser molt autoritari. DCVB, Eiv.

Parèixer un dimoni condemnat *loc. v.* Estar fortament excitat per una passió d'ira. DCVB.

Parèixer un diner de fil, o Esser més llarg que un diner de fil *loc. v.* Esser excessivament llarg. *Axí mataríam el temps de la travessia qu'anava a mà d'esser més llarga qu'un diner de fil*, *Penya Mos.* iii, 113. DCVB.

Parèixer un tap d'arjub *loc. v.* Tenir un aspecte poc gentil, fer poca planta (Manacor). DCVB, Manacor.

Parèixer un verinal *loc. v.* Esser molt viu, deixondit, resolt. DCVB, Eiv.

Parèixer una canya de treure nius *loc. adj.* DCVB, Mall.

Parenostre de llençol, ni val ni nou *par.* Significa que les oracions dites en el llit, quan ja ens ve la son, no són vàlides, encara que tampoc no són nocives. DCVB.

Parents i herents *loc.nom.* Herent el qui posseeix alguna cosa per herència. S'usa gairebé únicament en la locució "parents i herents". DCVB.

Parents i trastos vells, ben pocs o sense ells *par.* DCVB.

Parides i formatjades són cosetes reservades *par.* Ferrer Dicc. DCVB. **Parla, que Crist parlava, i estava en creu!** *en.* Es diu per invitar perentòriament algú a dir allò que volem que digui. DCVB, Mall.Rond. Mall.: -*Vaja, parla! -diu sa raboa-, que Cristo parlava i estava a la creu.... 'Es llop i s'euveia'*

Parlant en plata *loc. v.* Parlant clar, sense eufemismes o dissimuls. DCVB.

Parlant, els homes s'entenen *par.* Significa que moltes vegades els assumptes es compliquen perquè no hi ha prou franquesa o perquè no es diuen clarament les coses. DCVB. **Variants: Ningú s'entén sense parlar** *par.* DCVB. **Boca que no parla, Déu no la ou** *par.* DCVB.

Parlar (xerrar o conversar) de monja *loc. adv.* Parlar amb paraules incompletes i en veu baixa (Mall.). DCVB, Mall.

Parlar a l'orella *loc. v.* Parlar amb qualcú aplicant-li la boca a l'orella. DCVB. **Variants: A cau d'orella** *loc. adv.* DCVB.

Parlar a propòsit *loc. v.* Parlar ajustadament a l'assumpte. *No parlau a propòsit nihil dicit, quod ad rem pertineat.* Torra Dicc. DCVB.

Parlar al cor, o a l'ànima *loc. v.* Impressionar fortament l'esperit. DCVB.

Parlar amb dos sentits *loc. v.* Parlar de manera ambigua. DCVB.

Parlar amb el cor a la mà *loc. v.* Parlar amb franquesa, sense voler enganyar. DCVB.

Parlar amb el diable *loc. v.* Esser molt astut i saber coses que és meravella que es sàpiguen. DCVB.

Parlar amb els ulls *loc. v.* Tenir els ulls molt vius, molt expressius. DCVB. **Variants: Tenir uns ulls que parlen** *loc. adj.* DCVB.

Parlar amb envestides *loc. v.* Parlar tartamut, returant-se un poc i reprenent el parlar. DCVB, Mall. Men.

Parlar amb les mans *loc. adv.* Manotejar molt en parlar; deixar de treballar per enraonar. DCVB.

Parlar amb memorials *loc. adv.* Parlar per escrit o amb gran cerimònia per coses en què no caldria tanta solemnitat. DCVB.

Parlar amb mitges paraules *loc. adv.* Dir les coses d'una manera incompleta o amb mots de sentit figurat, per evitar que algú ho entengui. DCVB.

Parlar amb significances *loc. adv.* Usar un llenguatge figurat, dient una cosa per fer-ne entendre una altra. DCVB, Mall., Men.

Parlar baix, o petit, o de petites *loc. adv.* Parlar en veu baixa. DCVB.

Parlar bé no costa res *par.* DCVB, Mall., Men. **Variants: Parlar bé no costa res... i havia dit brut a son pare** *par.* Ho diuen per aquells qui prediquen allò que no practiquen.. DCVB, Mall.

Parlar bé poc costa *par.* Recomanar que es parli decorosament i sense ofendre DCVB. Rond. Mall.: *Lo que no pertoca gens és que a mon mestre li torneu dir "Poca-Roba", (...)* *I sobretot, parlar bé, poc costa!.. 'Es soldat de Marina'*

Parlar boca a boca *loc. adv.* Parlar directament. *Lo amat meu Moyses, al qual yo parle boca a boca*, Villena Vita Chr., c. 194. DCVB.

Parlar boca a boca *loc. v.* Parlar directament. *Lo amat meu Moyses, al qual yo parle boca a boca*, Villena Vita Chr., c. 194.

Parlar clar i net *loc. v.* Parlar sense reserves ni pal·liatius. *Tota s'història diu ben clar i llampant que es bé més gros... és es Cristianisme*, Aurora 226. DCVB, Cat., Bal. **Variants: Parlar clar i català** *loc. v.* DCVB, bal.

Parlar com un àngel *loc. v.* Parlar molt bé, amb tota la raó. (Bal.).. *Parlas com un àngel, / tot és veritat*,.Penya Poes. 18. DCVB.

Parlar com un home *loc. v.* Parlar molt bé, amb molta raó o en forma molt bella. DCVB. **Variants: Parlar com un àngel** *loc. v.* DCVB. **Parlar com un llibre** *loc. v.* Parlar molt doctament DCVB. **Parlar com un sant** *loc. v.* DCVB.

Parlar cristià *loc. v.* Parlar clar, així com parlen els altres normalment, o parlar de manera decorosa. DCVB.

Parlar d'ovella i mossegar de llop *loc. v.* Es diu dels hipòcrites, que fingeixen amor i procuren fer mal. DCVB. **Variants: Cap d'ovella i garres de llop** *loc. nom.* DCVB.

Parlar de biaix *loc. v.* Desviar la conversa. *Pera exirse del mal pas, ell volgué parlar de biaix, o de altre cosa*, Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Parlar de cap de llengua *loc. v.* Parlar botillós. DCVB.

Parlar de cap de nas *loc. v.* Parlar amb forta nasalitat. DCVB.

Parlar de dogal a casa del penjat *loc. v.* Parlar inoportunament de coses que han de disgustar o posar en recel el qui les senti. DCVB.

Parlar de nas *loc. v.* Parlar deixant sortir l'aire pel nas, amb timbre nasal. DCVB. **Variants: Parlar de cap de nas** *loc. v.* *La Vicària...ab una veu prima i de cap de nas, li digué*, Penya Mos, 208. DCVB.

Parlar de sa neu d'antany *loc. v.* Parlar de coses ja passades que no interessin. *Just com si li parlassen de sa neu d'antany*, Aguiló Rond de R. 15. DCVB, Mall.

Parlar en grec *loc. v.* Parlar de manera que no s'entén. DCVB.

Parlar en pla (o parlar pla) *loc. v.* Parlar en romanç catalanesc; es diu encara a Menorca, on parlar en pla és parlar en el llenguatge menorquí. *Hagren un moro qui sabia parlar pla*, Muntaner Cròn., c. 85. *Aqueles coses que'ls avocats... en pla et en romanç diran e preposaran en pleyt*, Cost. Tort. II, vii, 2. *El text de dit privilegi és traduït de latí en pla*, doc. a. 1401 (BSAL, ix, 273). *Lo qui's volie bategar, havie apendre lo Credo menor, en pla o en latí*, Sermons SVF, i, 104. *Noves rimades... al pla texides de l'algemia e parleria dels de Paterna*, Spill 886. *De pla clarament, sense dissimul. En Miquelet, que no bravetjava de valent, digué de pla que li havia sortida por*, Roq. 18. DCVB.

Parlar en plata *loc. v.* Parlar clar, sense embuts ni eufemismes. DCVB. Rond. Mall.: *Mos presentarem an el Rei-Tortuga, i li direm en plata lo que mos ha passat.. 'Es Mèl·lero Rosso'*

Parlar entre dents *loc. v.* Parlar sense obrir la boca i pronunciant incompletament les paraules. DCVB.

Parlar estil·lat *loc. v.* Veu molt clara. *Una llengo més estil·lada que la d'un canari* Penya Mos III, 215.; *Per paga L'Ignorància se descapdella tan clar i tan estil·lat*, Ignor. 5. DCVB.

Parlar flamenc *loc. v.* Parlar de manera intel·ligible. *No t'entenc. -Ell jo no parl flamenc!.* DCVB, Mall.

Parlar foraster (o en foraster) *loc. v.* Parlar en castellà. *Creuen que dóna més llustre parlar y entendre es forasté*, Roq. 24. *Seguiren parlant en foraster amb mon pare*, Rosselló Many. 46.

Parlar fort *loc. v.* Parlar en veu alta, forta. *parla fort y en foresté..., de lo que no tens bravetja*, Penya Poes. 73. DCVB.

Parlar franc *loc. v. fig.* No dubtós, exempt de barreja, no adulterat. DCVB.

Parlar granat *loc. v.* Parlar amb energia i en to agressiu. DCVB.

Parlar gras *loc. v.* Dir paraules indecoroses. DCVB.

Parlar gras *loc. v.* Parlar amb massa llibertat, amb llenguatge obscè. DCVB.

Parlar gruixat *loc. v.* Parlar amb paraules grosseres. *Xerraven gruixat ferm*, Alcover Cont. 18. DCVB.

Parlar llatí *loc. v.* Estar embriac. DCVB. **Variants:** **Parlar en castellà** *loc. v.* Estar embriac. DCVB.

Parlar més (de tal o tal cosa) que de la presa d'Orà *loc. v.* Parlar-ne molt. DCVB, Eiv.

Parlar més que fetge en brasa *loc. v.* Xerrar contínuament. DCVB.

Parlar més que fetge en brases *loc. v. ant.* Parlar excessivament. *Dos llengües teniu ab que parlau mes que fetge en brases*, Cons. Casada 160. DCVB.

Parlar pels colzes *loc. v.* Xerrar molt. DCVB.

Parlar tot sol *loc. v.* Pronunciar paraules sense dirigir-les a ningú; fer coses de boig. DCVB.

Parlar-se amb els ulls *loc. v.* Fer-se entendre amb la mirada. —*A mi em plauen les cançons.* — *I amb els ulls n'hi demanava*, Maragall Enllà 19. DCVB

Parlau d'un dolent, vet-l'aquí present *en.* Es diu quan, en el moment de parlar de qualcú, compareix ell casualment. DCVB, Mall., Men. **Variants:** **Parlau d'un dolent, vetloaquí present** *par.* DCVB, Mall., Men. **Parlau de Déu, i serà amb voltros** *par.* Es diu quan en el moment de parlar d'una persona, es presenta ella o la veim pasar casualment. DCVB, Mall. **Variants:** **Parlam de Déu, Déu és amb noltros** *par.* DCVB, Men.

Parlem a pams, i no a canes *par.* Significa que cal no precipitar les coses ni dir-les abans d'hora. DCVB.

Part al gener, el metge hi perd, i hi guanya el fosser. *par.* Griera Tr. DCVB.

Part llarg i encara filla *par.* Es diu d'una cosa que costa molt d'esforç i encara surt malament. DCVB, Men.

Partera de gener, ni hereu ni cabaler *par.* DCVB.

Partera suada, partera curada *par.* Significa que a les parteres els convé molt suar. DCVB.

Partim com a bons germans tot per a mi, res per a tu *par.* Es diu referint-se als que tot ho volen per a ells. DCVB.

Partir com a bons germans tot per jo, i res per tes mans *par.* DCVB, Men.

Partir o trencar el cor o travessar el cor *loc. v.* Commoure molt de pena o pietat. *Tot era menergia, llagrimetes y sospirs que se li partia el cor a hú,* Rond. de R. Val. 39. DCVB.

Partir palletes *loc. v.* Fer amistat, entendre's, anar ben d'acord. DCVB.

Partir peres o partir palles *loc. v.* Barallar-se, deixar de ser amics o de tractar-se. DCVB.

Partir un cabell a l'aire *loc. v.* Esser molt deixondit, molt viu d'enteniment. DCVB. **Variants: Partir un pèl a l'aire** *loc. v.*

Partir-se el pa i la sal *loc. v.* Fer demostracions de gran i duradora amistat. *Vingau a mi, poetes, y com en altre temps, /el pa i la sal partint-ne, juntant les mans amigues, /i parlem dels nostres avis,* Llorente Versos 84. DCVB.

Partir-se s'escudellam *loc. v.* Desavenir-se, barallar-se. *Un forner...malcasat que sempre tenia gravia am sa dona i que cada setmana es partien s'escudellam.,* Camps Fökl. II, 116. DCVB, Men

Partir-se, una cosa, com a bons germans *loc. v.* Repartir-s'ho justament, com si fos per amor. DCVB. Rond. Mall.: *Però no res, acosta't i mos ho partirem com a bons germans.* 'Es soldadet de sa motxilla' **Partit pres** *loc.nom.* Decisió presa per endavant. DCVB.

Parts contentes, fora jutges *par.* Significa que quan els interessats estan d'acord, no cal que els altres hi intervinguin. DCVB.

Pasco marcenc, fam o pesta primarenc *par.* Indica que si s'escau la festa de Pasqua primarenca, o sia, en el mes de març, hi ha mala anyada o és any de desgràcies. DCVB. *Tot ho fa anar de través. Diu s'adagi Pasco marcenc, fam o pesta primarenc.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

Pasco marcenc, fam o pesta primerenc *par.* Vol dir que si s'escau la festa de Pasqua primerenca, o sia, en el mes de març, hi ha mala anyada o és any de desgràcies, segons creença popular. DCVB, Mall.

Pasqua plujosa, anyada granosa *par.* Significa que la pluja d'abril, temps de Pasqua, és molt important per a la bona collita. DCVB.

Passa a passa *loc.adv.* A poc a poc però sense aturar-se. *Si hagués de seguir passa a passa tota sa seua carrera, seria cosa d'escriure un tom,* Maura Aygof. 48. DCVB.

Passa avant, descobriràs! *en.* Es diu en to de reconvençió a aquells qui no volen deixar el camí que han pres, la conducta que han adoptada, ni escoltar consell de qui els vol bé. (Mall., Men.). DCVB, Mall., Men.

Passa de gegant *loc.nom.* fig. progrés gran i ràpid. DCVB. **Passa fora!** *fór.* Exclamació per a expulsar qualcú. Es diu més sovint «Passa fora, ca pelut». DCVB, Mall. **Variants:**

Passa fora, ca pelut! *fór.* Ho diuen per engegar qualcú de mala manera. DCVB, Mall.

Passa, com els jutges a l'infern! [Passa, com es jutges a l'infern!] *loc. v.* Es diu per comminar humorísticament algú a passar. DCVB, Mall.

Passant el mal, esperam el bé *par.* Signifiquen que els mals es resisteixen amb l'esperança d'arribar al benestar. DCVB. **Variants: Esperant el bé, passam el mal** *par.* DCVB.

Passant i adorant *loc.adv.* Per denotar que algun ofici o treball dóna poc profit. Labèrnia, Un Mall. Diccs. DCVB.

Passar a algú la mà per la cara *loc. v.* Esser-li superior, tenir més habilitat que ell. *Cap patró ni pilot us passa la mà per la cara, en aquestes mars*, Ruyra Pinya, ii, 41. DCVB.

Passar a algú la mà per la cara *loc. v.* Esser-li superior, vèncer-lo en capacitat. *Cap patró ni pilot no us passa la mà per la cara en aquestes mars*, Ruyra Pinya, ii, 41. DCVB.

Passar a algú per la fantasia una cosa *loc. v.* Passar-li per la imaginació. *Si solament per la fantasia us passa de voler-lo per marit*, Tirant, c. 212. *M'inspirava arruixaments de fantasia i desitjos de cantar*, Ruyra Parada 82. DCVB

Passar a gual *loc. v.* Travessar un riu caminant, sense necessitat de nedar. *Es riu caudalós e que en pocas parts se passa a gual*,.Pujades, 3. (Ap. Aguiló Dicc.). DCVB.

Passar a la trampa *loc. v.* Malmetre, fer malbé. DCVB.

Passar algú a ses mines d'es sofre *loc. v.* Destruir-lo, matar-lo, fer-lo desaparèixer. *Ai de sa societat si no tira aqueix vici a sa paret! si no el passa a ses mines des sofre!*, Alcover Cont. 586. DCVB, Mall.

Passar alt *loc. v.* No esser assequible, no estar una cosa a l'abast del qui la desitja. Labèrnia-S. Dicc. DCVB.

Passar avant *loc. v.* Continuar, prosseguir DCVB. Rond. Mall.: -*Cavallers diu es gall, jo no hi veig, ja; no pas més envant.* 'Es ca d'En Bua i es moix d'En Pejulí'

Passar avant *loc. v.* Moure's en direcció a avant, progressar, seguir un camí emprès. *No gosava passar avant*, Ruyra Parada 30. *E com los embaxadors passaran, veuran l'arnès luyr*, Tirant, c. 14. *Veuen tètrics fantasmes passar en reguitzell*, Atlàntida iii. DCVB.

Passar avant o endavant *loc. v.* Continuar, prosseguir. *Capítol segon qui passa auant los feyts dels cartaginesos*, Boades Feyts 9. *Van a cercar sa xeringa per passar feyna*

endavant, Roq. 46. *Si s'aferra amb aquestes no passaré envant es matrimoni*, Roq. 26. DCVB.

Passar bou per bèstia grossa *loc. v.* Obrar sense mirament, sense aturar-se amb detalls. DCVB.

Passar calderes *loc. v.* *Y ja que tot lo mon deuoren aytals placers, yo'ls faré passar calderes*, Coll. Dames 978. *Vos que los punts y calderes de l'amor haureu passat*, Flor d'enam. 87. DCVB.

Passar cama *loc. v.* Fer acte de domini, imposar la seva voluntat. «Si li deixes passar cama, estàs perdut». DCVB, Mall.

Passar camí *loc. v.* Fer via, obrar ràpidament. DCVB. **Variants:** **Passar via** *loc. v.* DCVB.

Passar carta *loc. v.* Girar full, passar a tractar d'un altre assumpte. DCVB.

Passar com un llambre *loc. v.* Passar molt de pressa, veloçment. DCVB, Santanyí.

Passar d'aquesta vida o Passar a millor vida *loc. v.* Morir. *Si esdevindrà que aquell confrare pas d'aquesta vida, que X confreres vetlen lo cors*, doc. a. 1329 (Col. Bof. xl, 67). DCVB.

Passar d'hora *loc. v.* Esser més tard del temps oportú. *Estava casi cert que passava d'hora*, Roq. 11. DCVB

Passar d'hora *loc. v.* Ser més tard del temps oportú DCVB. Rond. Mall.: *Ai! Deia es de dins. ¿Que ja és hora? -Passa d'hora, deia En Juanet. 'Es tres germans i es nou gegants'*

Passar de la ratlla *loc. v.* Excedir-se, no subjectar-se als límits del dret. DCVB.

Passar de llarg *loc. v.* *Sobre una tomba tancada | hi solem passar de llarch*, Collell Flor. 61. DCVB.

Passar de llis *loc. v.* Passar sense aturar-se. DCVB. Rond. Mall.: *Tothom el deixava passar de llis*. En Pere de la bona roba

Passar de llis o de llarg *loc. v.* Passar sense aturar-se. DCVB.

Passar de mida o Passar la mida *loc. v.* Esser excessiu. DCVB.

Passar de sa retxa *loc. v.* Passar de la ratlla, excedir-se. DCVB, Mall., Men.

Passar del temps *loc. v.* No haver nat encara quan ja és l'època normal de la naixença. DCVB.

Passar el gat per l'esquena *loc. v.* Escalivar, castigar. *Que hom los pas lo gat per l'esquena, ço és, que hom de llurs follies los ponescha*, Eximenis, Terç del Crestià, 46 (ap. Aguiló Dicc.). DCVB.

Passar el món per un cós d'agulla *loc. v.* Fer coses grosses, fent-hi intervenir imperiosament molta gent. DCVB.

Passar el rosari *loc. v.* fig., humor., menjar raïm de gra en gra. DCVB.

Passar el temps (o despendre el temps) *loc. v.* Aplicar-lo a alguna activitat, entretenir-se. *Mentre ells vullen en veritat e en dretura metre e despendre son temps*, Muntaner Cròn., c. 1. *Alguns passaven tot el temps jugant diners an el canonet*, Galmés Flor 8. DCVB.

Passar els ulls per una cosa *loc. v.* Mirar-la. *Suplicant a V. S. que se servesca de passar los ulls per ella*, doc. a. 1678 (Hist. Grem. ii). DCVB. **Variants:** **Passar-se una cosa pels ulls** *loc. v.* DCVB.

Passar es fonell per sa caera *loc. v.* Espenyar-ho tot, obrar inconsideradament, sense mirar el dany que es fa. DCVB, Mall.

Passar es ram per dins ca-seva *loc. v.* Examinar les pròpies accions o el propi estat, en lloc de ficar-se en coses d'altri. *Y ara passem es ram per dins ca-nostra*, Ignor 38. DCVB, Mall.

Passar l'aclaridor *loc. v.* Murmurar, criticar. *Enamorats, balls y modes, per tot passaren s'aclaridor*, Ignor. 38. DCVB.

Passar l'arada davant els bous [Passar s'arada davant es bous] *loc. v.* Alterar l'orde natural de les coses, precipitar-se. DCVB, mall., Men.

Passar l'arada davant els bous *loc. v.* Invertir l'ordre de les coses, fent massa prest allò que s'hauria de fer més tard. DCVB, Mall., Men.

Passar l'estona *loc. v.* Passar el temps sense treballar o en esplais. DCVB. **Variants:** **Matar l'estona** *loc. v.* DCVB.

Passar la geneta *loc. v.* ['Geneta' o 'gineta': sistema de cavalcar i d'anar armat el cavaller amb armes lleugeres i amb corretges curtes per als esperons.] *Aquests al·lots em fan passar la geneta*. DCVB, Men.

Passar la joventut (o les joventuts) en tal o tal lloc *loc. v.* Estar-hi el temps de jove. DCVB.

Passar la mà per la cara, a algú *loc. v.* Guanyar-li, avantatjar-lo, esser-li superior. DCVB.

Passar la nit en blanc *loc. v.* Passar-la sense dormir. DCVB.

Passar la nit en blanc *loc. v.* Passar-la sense dormir. *Passava les nits en blanch*, Salvà Poes. 25. DCVB. **Variants:** **Passar la nit en clar** *loc. v.* DCVB. **Fer nit blanca** *loc. v.* DCVB

Passar la porta *loc. v.* Anar-se'n d'un lloc, sobretot per comiat o imposició d'altri. DCVB. **Variants: Prendre la porta** *loc. v.* DCVB. **Agafar el camí de la porta** *loc. v.* DCVB.

Passar la rasadora *loc. v.* Fer justícia estricta, donar a tots el que els correspon sense tenir preferències. DCVB, Mall.

Passar la trista vida *loc. v.* Transcórrer l'existència de manera desagradable, molesta, mancada d'alegria. DCVB.

Passar la vida *loc. v.* Deixar transcórrer el temps de la pròpia existència. DCVB.

Passar la vista per una cosa *loc. v.* Mirar una cosa, sotmetre-la a inspecció. *Passau-li sa vista per damunt*, Ignor. 61. *Passar a sang i a foc, o a foc i a sang matar i cremar arreu. Tot ho passaven a foch y a sanch*, Penya Mos. iii, 100. DCVB.

Passar les coses a la trampa *loc. v.* Fer-les malbé, despendre-les insensatament, malgastar-les. DCVB.

Passar les endèries *loc. v.* Passar grans dificultats o tribulacions (Men.). *El pobre Paco, qui era de bona barra, passava les endèries i feia una cara d'estremonciat*, Ruiz Pablo, Nov. 62. DCVB, Men.

Passar les lloses [Passar ses lloses] *loc. v.* Recórrer els paranys de lloses per recollir la caça agafada, parar les lloses tibades i posar menja nova a les que no en tenen. DCVB, Mall.

Passar les penes del purgatori *loc. v.* Passar molta pena i tribulacions. DCVB. **Variants: Passar el purgatori en aquest món** *loc. v.* DCVB. **Passar el purgatori en vida** *loc. v.* DCVB.

Passar mala nit i poc peix *loc. v.* Fer grans esforços per obtenir un resultat migrat. DCVB.

Passar més fam que els soldats de Tarragona *loc. v.* Patir molta fam o gran escassetesa de coses necessàries. DCVB, Bal.

Passar pel puat *loc. v.* Transigir, cedir, deixar comandar un altre.. *Aytals hòmens deu hom estar ferm de cara e no soferir-los res en anques, car si'ls passats una vegada pel puat, a gran temps lo val*, Eiximenis Terç, c.121. DCVB.

Passar pena *loc. v.* Sofrir, patir angoixa moral, dolor; per ext., sofrir dolor físic; fig., estar una cosa en situació inestable o perillosa, en perill de caure, de rompre's, de fer-se malbé. DCVB, Mall., Men.

Passar per aigua, alguna cosa *loc. v.* met., fer una cos de pressa i malament. DCVB.

Passar per alt (una cosa a algú) *loc. v.* Passar inadvertida o esser oblidada al temps en què calia posar-hi atenció. DCVB.

Passar per alt *loc. v.* Oblidar una cosa el temps que calia posar-hi atenció / Passar inadvertit quelcom, no esser notat. DCVB.Rond. Mall.:*Tot li passava per alt fora es berenar, es dinar i es sopar Per no fer-hi falta i llevar concert d'es vent, amb volia amb qui alenava.* 'En Pere de sa xuia'

Passar per damunt *loc. v.* Transgredir, fer cas omís d'un dret d'altri, etc. DCVB.

Passar per l'adreçador *loc. v.* Sotmetre's a les exigències del qui comanda. DCVB.

Passar per l'àngel *loc. v.* Passar per alt, esser oblidat o suprimit. Coromines Presons 29. DCVB.

Passar per la filera *loc. v.* Passar males hores, sofrir moltes penalitats. Balari Dicc. DCVB.

Passar per la garrova [Passar per sa garrova] *loc. v.* Esser acceptat sense repugnància. *Dues coses hey ha que no són fetes per noltros ni mos han pogut passar may per sa garrova.* Roq. 40. DCVB, Mall.**Passar per ull** [Passar per ui] *loc. v.* Esfondrar; intr. esfondrar-se: «*No peguis tan fort a la porta, que la passaràs per ull!*» «*La casa ha passat per ull*». *Viles y llogarets que ara no són més que clapers de ruïnes, cases passades per uy,* Ignor. 20. *Es Marsellès ens ha passat per ui,* Ruyra Pinya, ii, 111. *És tal l'abandó, que no me vindria de nou que la casa passàs per ull,* Vidal Mem. 35. DCVB. Rond. Mall.:*Amb un altre cop de puny perhom, vos pas per ui sa post d'es pits, però ben passada per ui! ¿sabeu? I no hi bovetgeu amb Na Rossa, que no vos tir qualque coça* 'En Pere Catorze'

Passar per la pedra *loc. v.* fig., amonestar severament; fig., obligar algú a fer qualque cosa vencent la seva resistència. DCVB.

Passar per les baquetes *loc. v.* Antic càstig militar que consistia a passar el delinqüent per entre dues files de soldats que el tupaven amb baquetes o bastons així que el tenien avinent; -met., passar per situacions difícils i angunioses; -met., esser molt murmurat. DCVB.

Passar per lloc estret *loc. v.* Passar un perill gros, una adversitat (Mall.). DCVB, Mall.**Passar per maia** *loc. v.* Escapar, filtrar-se sense deixar-se agafar. DCVB.Rond. Mall.:*Seria una llàstima que mos hagués de passar per maia aquest altre. Corre més que de pressa a saupar-le-hi!* 'En Gostí lladre'

Passar per malla *loc. v.* Escapar, filtrar-se sense deixar-se agafar. *Perque no los passàs res per maya,* Peña Mos. III, 217; *Els pollets...són menuts, passen per maya,* Salvà Poes. 61. DCVB, Mall.

Passar per malla *loc. v.* No esser agafat o advertit. *Podria esser que vostès haguessen de badar bones oreyes perque no los passàs res per maya,* Peña Mos. iii, 217. DCVB, Mall.

Passar per moltes mans *loc. v.* Estar una cosa sotmesa a la intervenció de moltes persones. DCVB.

Passar plaça d'una cosa *loc. v.* Esser tingut com a posseïdor d'aquella cosa (qualitat), com de valentia, de saviesa, etc. DCVB.

Passar qualcú per la forqueta *loc. v.* Passar entre diferents enemics que el tupen o el molesten. DCVB, Porreres.

Passar ratlla *loc. v. fig.* Deixar de pensar en una cosa o de parlar-ne, obrar com si tal cosa no hagués estat feta o dita. DCVB.

Passar s'arada davant es bous *loc. v.* Avançar-se a realitzar una acció o un fet sense que sigui el moment oportú DCVB. Rond. Mall.: *I no és venguda a mi, que fa tant de temps que la cerc! Però no passem s'arada davant es bous, i no diguem bé ni mal del dia fins que passat sia.* 'En Pere Poca-por'

Passar sa mà per damunt s'esquena, a algú *loc. v.* Afalagar-lo, fer-li la bona. DCVB, Mall.

Passar una cosa per la vista *loc. v.* Mirar-la, inspeccionar-la. *Vaig voler fer sa digestió passant-me un períodich per la vista,* Ignor. 65. *Prendran poch gust de passar-se p'ets uys aquell ensiam,* Roq. DCVB

Passar una idea pel cap *loc. v.* Ocórrer a algú una idea. *M'he passat per s'escudeller de contar d'una pobila,* Alcover Cont. 1. DCVB.

Passar una maneta *loc. v.* Donar una reprensió, renyar. *"Li he de passar una bona maneta". ¿Què fa aquesta dona? Senyor Sisó, passa-li una maneta* Vilanova Obres XI, 47. DCVB.

Passar una nit de cans *loc. v.* Passar molt mala nit. DCVB, Eiv.

Passar una ració de fam *loc. v.* Haver de passar un dia o una estona llarga sense alimentar-se o amb alimentació insuficient. DCVB.

Passar una vida de moros *loc. v.* Passar vida molt amarga. DCVB.

Passar-ho prim *loc. v.* Patir fam o escassetesa de coses necessàries. *Per ses esglésies que campen prim i per tots aquells que acaben primer es pa que sa talent,* Alcover Cont. 155. *Aquell pobre xicot... que sempre se l'havia passada prima,* Ruyra Pinya, ii, *Quan vós sou aquí, a sa cuina hi canten ets àngels; i quan vós no hi sou, no diré pas que ballem es goigs de Sant Prim,* ibid. 20. **Variants: Passar-la prima** *loc. v.* DCVB. **Campar prim** *loc. v.* DCVB. **Ballar els goigs de Sant Prim** *loc. v.* DCVB.

Passar-ho prim *loc. v.* Patir fam o escassetesa de coses necessàries. DCVB. **Variants: Passar-la prima** *loc. v.* *Aquell pobre xicot... que sempre se l'havia passada prima,* Ruyra Pinya, ii, 141. DCVB. **Passar-la magra** *loc. v.* Patir escassetesa de mitjans. *Em penso que la passen magra,* Espriu Lab. 17. [Tot i que el DCVB transcriu aquest exemple no documenta aquesta expressió] **Campar prim** *loc. v.* *Per ses esglésies que campen prim i per tots aquells que acaben primer es pa que sa talent,* Alcover Cont. 155 DCVB.

Passar-ho tot a foc i a sang *loc. v.* Tractar la gent o les coses d'una manera destructora, sense pietat, sense respectar res. DCVB.

Passar-la o ballar-la grassa *loc. v.* Viure molt bé, amb gran abundància. *La ballàvem tan grassa que tots els periodistes de Barcelona envejaven... una plaça de redactor a La Llanterna*, Puig Servitud 88. DCVB

Passar-li per la vena, a algú *loc. v.* Passar-li pel cap, venir-li l'acudit (de tal o tal cosa). DCVB.

Passar-ne els taps, d'algú o d'alguna cosa *loc. v.* Acabar-ho completament, fer-ho desaparèixer, matar-lo. *Les presses que es donaven a passar-ne els taps dels pocs trabucaires que queien amb vida en les nostres mans*, Vayreda Puny. 204. DCVB.

Passar-s'ho amb s'alè *loc. v.* Menjar apressadament. Un Mall. Dicc. DCVB.

Passar-s'ho tot per s'anell *loc. v.* Menjar molt, no deixar res. DCVB, Manacor.

Passar-se algú per davall es braç *loc. v.* Despreciar-lo, fer-se un sou d'ell. DCVB, Mall.

Passar-se algú per sa garrova *loc. v.* Malparlar-ne, murmurar-ne. DCVB. Rond. Mall.: *A on tothom se passava el Rei per sa garrova per lo mal casadís que los sortia. 'Sa Muta'*

Passar-se cerdà *loc. v.* Faltar a una promesa. Aguiló Dicc. DCVB.

Passar-se mestre en alguna cosa *loc. v.* Arriscar-se a fer-la per pròpia iniciativa, sense demanar permís o consell al qui havia de donar-lo. DCVB.

Passar-se pel cap *loc. v.* Agafar una idea, ficar-se al cap. *Se passà pel cap acabar de sotmetre els infeels qui quedaven encara*, Rosselló Many. 38. *Per què vos ho heu passat p'es carabassot?*, Aurora 226. DCVB. **Variants: Passar-se per la carabassa** *loc. v.* DCVB. **Passar-se per l'escudeller** [Passar-se per l'escudeller] *loc. v.* Passar-se pel cap, tenir la idea de fer una cosa. *M'he passat per s'escudeller de contar d'una pobila*, Alcover Cont. 1. DCVB, Mall.

Passar-se per la garrova algú o alguna cosa [Passar-se per sa garrova algú o alguna cosa] *loc. v.* Parlar-ne insistentment, murmurar-ne. *Tot s'ho passen per sa garrova*, Aguiló C., Rond. de R. 7. DCVB.

Passar-se una cosa pel cap [Passar-se una cosa p'es cap] *loc. v.* Agafar una idea fixa. Entossudir-se en una cosa DCVB. *No teniu que predicar-me me som passat això p'es cap, i ho he d'arribar a s'enfront, surta d'es llevant, surta d'es ponent. 'En Pere Poca-por'*

Passar-se, a qualcú o qualque cosa, per la garrova [Passar-se, a qualcú o qualque cosa, per sa garrova] *loc. v.* Passar-se'l per la llengua, parlar-ne, murmurar-ne. *Y tot s'ho passen per sa garrova*, Aguiló Rond. de R. 7. *Es veinats començaren a estarne mal a pler i a passar-los-se per sa garrova*, Alcover Rond. viii, 7. DCVB, Mall.

Passar-se, una cosa, com a murtons de floquet *loc. v.* Menjar-la amb avidesa, amb molt de gust. DCVB. Rond. Mall.: *Els ho he aguiat tan bé com he sabut. La s'han passada com a murtons de floquet; i ara, redons com un tudó.* ‘Es set germans cabotans’

Passar-se, una idea, per s'escudeller *loc. v.* Passar-se pel cap, tenir la idea de fer una cosa DCVB. Rond. Mall.: *I de s'escola a ca-seua, li passà per s'escudeller de fer-li sa llenya damunt, i també d'un tros enfora se posa a cridar-li.* ‘Gregori Papa’ **Variant: passar-se una cosa p'es cap**

Passar, algú o alguna cosa, a ses mines d'es sofre *loc. v.* Esvair algú o alguna cosa, fer-lo desaparèixer, aniquilar-lo. DCVB. Rond. Mall.: *Deia que no donaven passa dreta i que tots mereixien passar a ses mines d'es sofre.* ‘Es reim del rei moro amb set pams de morro’ **Variants: Passar/tirar, algú o alguna cosa, al dimoni** [Passar/tirar, algú o alguna cosa, an el dimoni] *loc. v.* *An es qui li servaven es tafetà i li feien la cort, a un li escapollà es nas, a s'altre li passà es barram an el dimoni.* ‘Es canyamet, s'Ase i sa Serra-Porra’ *Com es moixos la guipen, tiren sa candela an el dimoni, i ja han pegat llongo cap a sa rata, que al punt la sentiren giscar de mala manera.* ‘Ressonàncies de l'Antic Testament’ *En Pere Catorze, mos passarà an el dimoni tots es bous de sa guarda.* ‘En Pere Catorze’

Passar, una cosa, en adagi *loc. v.* Vol dir que s'és fet mot públic o conegut de tothom. *Això ja ha passat en adagi,* Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Passat el sant, passada la festa *par.* Significa que en haver passat el dia o l'oportunitat de no treballar, cal tornar al treball. DCVB.

Passat Tots Sants [1 de novembre], els dies són germans *par.* DCVB.

Passejar el carrer a una noia *loc. v.* Passar sovint per davant casa seva per procurar festejar-la. DCVB.

Passejar el vestit o la mudada *loc. v.* Exhibir-se amb un vestit nou. DCVB.

Passejar Na Saura *loc. v.* Perdre el temps anant d'ací i d'allà. DCVB, Men. **Variants: Passejar na Jòrnia** *loc. v.* Perdre el temps anat d'ací d'allà. DCVB, Men.

Passejar o córrer la mantellina *loc. v.* Passar el temps en visites inútils. [El motiu d'inclusió d'aquesta unitat és que inclou la descripció fonètica del català oriental i del menorquí]. DCVB.

Passen les amors i queden les dolors *par.* DCVB.

Passerell d'ombra *loc.nom.* Persona molt astuta. DCVB, Men.

Passes comptades *loc.adv.* Sense aturar-se ni desviar-se. *Perque mos ne tornem a passes contades a s'edat media o mitjana,* Roq. 43. DCVB.

Passi-ho bé for. **Fórmula de comiat.** *Ell ho passa un poch millor,* Lacavalleria Gazoph. *Maldament les passi tristes, / moltes passades he vistes,* **Penya Poes. 69.** *Considerau si les hi passarà, alegres, amb En Miquel i un sarronet d'unces,* **Alcover Cont. 23.** DCVB.

Passos comptats *loc.adv.* D'una manera lenta i mesurada, però segura. *Sien tenguts tantost anar, passos contats*, Somni J. Joan 3003. *Vendran a passes contants* [sic], Penya Poes. 80. *La claror de l'auba se'n venia a passes contades*, Penya Mos. iii, 129. **Variants:**
A passes comptades

Pastar amb pa dur *loc. v.* Esser ric, estar dins l'abundància. Es diu perquè el qui pasta quan encara li queda pa de la pastada anterior (pa dur), és senyal que li sobra farina. DCVB, Mall.

Pastar amb poca farina *loc. v.* Negociar o viure amb escassetesa de mitjans econòmics, haver-se d'arreglar amb pocs diners. DCVB.

Pastar-s'ho i cuinar-s'ho *loc. v.* Obrar amb completa llibertat, arbitràriament, sense aconsellar-se. «*No en vull saber res, perquè ells s'ho pasten i ells s'ho cuinen*». DCVB.

Pastors en reunió, mort de llop o de moltó *par.* DCVB.

Patir carta remesa *loc. v.* Patir tot seguit, sense dilació. DCVB, Pòrtol.

Patir de la melsa *loc. v.* Estar prenyada una fadrina. DCVB.

Patir de s'aigovés de davant [Patir de s'aigovés de davant] *loc. v.* Ser beneït, aturat. Rond. Mall.:*No vos cregueu que em vulga casar amb cap beneït ni que patisca de s'aigovés de davant ni que estiga tocat de sa caixa de Sant Pere.* 'Es missatget petit'

Patir per morir *loc. v.* Passar molta pena o treball sense resultats que compensin. DCVB.

Pecat amagat és mig perdonat *par.* DCVB.

Pecat—Pecat de gola, restitució pel cul *par.* Aforisme mèdic per a indicar que les indigestions es guareixen amb purga. DCVB.

Pedra de toc *loc.nom.* Cosa que serveix per a comprovar la bondat o malesa de quelcom o de qualcú. *Quant hom vol provar qualsevol or de quants quirats és, ha hom una pedra negra la qual és appellada en latí lapis par.ologicus e en vulgar és appellada pedra de toch, e és negra, e frega-la hom ab nou e fa's pus negra e pren hom lo or que vol hom prouar e frega'l hom en la dita pedra negra fins que lo dit or lexa sa color bé empremtada en la dita pedra, e après frega hom de les dites toques en aquella pedra matexa e regonex hom ab qual de les toques se reffà o ressembla de color lo dit or*, doc. a. 1417 (BDC, xxiv, 118). DCVB.

Pedra movedissa (o rodoladissa) no posa molsa *par.* Significa que les persones que canvien sovint de residència o de treball, no solen prosperar gaire. DCVB.

Pedra per pedra *loc.adv.* (construint o destruint) paulatinament i de peça en peça. Treballant en refer pedra per pedra lo casal de la Pàtria, Collell Flor. xxxiv. DCVB.

Pedra que rodola, no cria molsa *par.* Significa que el qui va pel món sense consell ni guia, no troba ningú ni res que el protegeixi. DCVB.

Pedra redona i ca nanell, guardau-vos d'ell *par.* DCVB, Mall.

Pedra rodoladissa, no posa molsa *par.* Es diu referint-se a les persones molt bellugadisses o viatjadores. DCVB.

Pedrada a cap d'altri, no dol *par.* Significa que generalment tenim poca pena o ens preocupam poc dels mals del proïsme. DCVB.

Pedrada a l'os de la cama [Pedrada a s'os de sa cama] *loc.nom.* Cosa que cau molt malament, que produeix molt de disgust (Mall.). *Més val axò que una pedrada a s'os de sa cama* Roq. 40. DCVB, Mall.

Pegar (o donar) una investida *loc. v.* Créixer considerablement. *Aquests infants han donat una bona investida* (han crescut molt). DCVB.

Pegar a la mandró *loc. v.* Tirar la pilota voltant el braç de la part de sota.. DCVB, Mall.

Pegar al mig del piló *loc. v.* Endevinar, encertar el tret, la idea, etc. DCVB.

Pegar al nas *loc. v.* Arribar a l'olfacte. Ja m'ha pegat en los nassos l'oloreta del suquet, DCVB.

Pegar als ulls *loc. v.* Presentar-se sobtadament a la vista. DCVB.

Pegar amb el cap per les parets *loc. v.* Fer grans demostracions d'ira, de despit, de desesperació. *Mordia-se les mans, e gitaue's en terra, e donaua del cap en les parets,* Eximplis, i, 33. DCVB.

Pegar amb la mà, és pegar a mitges *par.* Ho diuen els partidaris de pegar amb bastó o altre instrument dur. DCVB.

Pegar amb sa corda grossa *loc. v.* Donar un gran disgust. DCVB, Mall.

Pegar amb sa maçota *loc. v.* Ho diuen quan algú s'excedeix en fer una festa, un obsequi, etc.. DCVB, Mall.

Pegar amb so cap per ses parets *loc. v.* Eixir fora de son seny a força de gran irritació o disgust DCVB.Rond. Mall.:*-Pobra fieta meva! ¿com te deus trobar a l'hora d'ara? Deien el Rei i la Reina, pegant amb so cap per ses par.ets, com a boigs.* 'En Juanet Cameta-curta i ses tres capsetes'

Pegar bastonada de cego *loc. v.* Dir una cosa que no es sap, sense meditar-la. DCVB.

Pegar bé o malament *loc. v.* Esser o no adient, escaient, produir bona o mala impressió una cosa aplicada a una altra. *Es coll hey pega de lo més bé demunt ses vestes vermeyes,* Roq. 15. DCVB.

Pegar bordada *loc. v.* Emprendre el camí cap a un lloc determinat (Mall., Men.). DCVB, Mall., Men.

Pegar coça an es llençols [Pegar coça an es llençols] *loc. v.* Aixecar-se. Rond. Mall.: *I fins lo endemà a punta d'auba no tornà obrir ets uis. Pega coça an es llençol, se vest amb tot es seu espai.* 'Una gírgola que dugué coa'

Pegar coça *loc. v.* Tractar amb gran menyspreu. DCVB.

Pegar damunt braç *loc. v.* Pegar a la pilota amb el braç alçat. DCVB, Mall., Men.

Pegar darrere a algú *loc. v.* Posar-se a seguir-lo, a anar-li darrera. DCVB.

Pegar davall braç *loc. v.* Pegar a la pilota amb el braç penjant cap avall.[...] *met.,* Dir una cosa exagerada o inversemblant (Men.). DCVB, Mall., Men.

Pegar de cap com els bolls *loc. v.* Sofrir una equivocació grossa, cometre una falta de previsió. DCVB, Mall.

Pegar de cap *loc. v.* Caure de cap o *topar.* amb el cap a una cosa; *fig.,* obrar precipitadament i perjudicant-se. DCVB.

Pegar de cap *loc. v.* Obrar precipitadament, sense meditar les coses abans de fer-les. DCVB, Mall.

Pegar el salt [Pegar es salt] *loc. v.* Robar. Rond. Mall.: *Que a's moment que som sortit per necessaris, m'hauran pegat es salt! Mal les toc rampa a ses cames i a ses dents, si hi tornen.* 'S'infant que feia vuit'

Pegar en l'ull a algú *loc. v.* Agradar-li molt, fer-li goig, esser-li grat. *Lo dit infant plagué molt al ull,* Pere IV, Cròn. 390. *A totes elles els ballava l'aigua als ulls, i el veinat en pes li hauria donat la camisa,* Oller Pap. ii. DCVB. **Variants:** **Ballar l'aigua als ulls de qualcú**

Pegar esquenada *loc. v.* Tenir un mal resultat, ben diferent del que s'esperava, com és ara en un d'aquests casos trobar tancat allà on un anava de visita; no trobar la persona que es volia visitar; arribar a un espectacle o funció quan ja s'ha acabat; trobar-se que no compareix a una cita la persona amb qui estàvem citats; i especialment, trobar la promesa festejant amb un altre. «*Anit passada es seguí / (no es segueix gaire vegades) / que va pegar un fadrí / tot sol dues esquenades*» (cançó pop. Mall.). DCVB, Mall..

Pegar foc *loc. v.* Calar foc, comunicar foc a una cosa. Pegaven foch a ses figurotes representants de Judas, Ignor. 41. DCVB.

Pegar grapada *loc. v.* Agafar una cosa de qualsevol manera, sense miraments ni refinaments. Rond. Mall.: *Tot amb u , peguen grapada a sa fia del Rei.* 'En Juanet i es set missatges'

Pegar la mosca [Pegar sa mosca] *loc. v.* Venir-li la idea de fer una cosa. DCVB. Rond. Mall.: *N'hi va haver un altre, tan carronya com aquells dos primers, que li pega sa mosca d'insultar En Gregori.* 'Gregori Papa'

Pegar les boquejades *loc. v.* Estar a les acaballes. *Corregudes les amonestacions i pegant les boquejades el terme canònic*, Pasqual Tirado (BSCC, VIII, 249.) DCVB.

Pegar o donar un entretoch, a qualcú *loc. v.* Fer-li una insinuació. *Se devia enviar a sa exca dos cavallers per dar-li rahó y escusar la ciutat, y també se li das algun entretoch del pont*, doc. a. 1586 (Ardits, v, 443). *Una vehina més arriscada que les altres s'atreví a tirar-ne qualque entretoch a la senyora Pelegrina*, Víct. Cat., Cayres 192. DCVB.

Pegar per fer, una cosa determinada *loc. v.* Dedicar-se a tal o tal cosa, aplicar-hi l'atenció o l'activitat. *N'Aina Maria..., si li peguen per garrida, galanxona i ben taiada..., no n'hi ha cap que li arrib*, Alcover Cont. 3. *Ay Déu, si peguen per ses ciutadanes!*, Ignor. 6. DCVB. Rond. Mall.: *Això era un al·lotellot, fii d'una pobra viuda, que li pegà per fer-se soldat*. 'Es soldadet de sa motxilla'

Pegar per les parets *loc. v.* Anar de gambirot, a la torta, topant amb les coses del voltant. DCVB.

Pegar un aguait *loc. v.* Dirigir-se, encaminar-se cap a un lloc determinat. DCVB. Rond. Mall.: *-No res; voltros esperau-me, i jo aniré a pegar un aguait*. 'Es ca d'En Bua i es moix d'En Pejulí'

Pegar un esclafit *loc. v.* Rebentar-se, esclatar. DCVB, Mall., Val.

Pegar un pinyol *loc. v.* Conèixer carnalment. DCVB, Mall.

Pegar un porro *loc. v.* Donar una gran sorpresa. DCVB. Rond. Mall.: *-Vaja quin porro que m'ha pegat aquesta pitxorina!, deia el Rei. Ell ara que té es tres vestits, no se deixa veure ni de cent llegos*. 'Sa Muta' **Variants: Dur-se'n un porro** *loc. v.* Rond. Mall.: *Hi romandrien ben atxul·lats es lladres que ara m'investissen! Quin porro que s'endurien!*. 'Es soldat de Marina'

Pegar un porro *loc. v.* Donar una gran sorpresa. *Encara no s'ha trobat s'enginy de posar es porro an es catalans*, Roq.20. DCVB. **Variants: Donar un porro** *loc. v.* DCVB. **Posar un porro** *loc. v.* DCVB.

Pegar una bocinada *loc. v.* Menjar. Rond. Mall.: *Aturem-nos a un hostal d'aquests i pegarem una bocinada*. 'En Juanet i es set missatges'

Pegar una espipellada *loc. v.* Menjar un poc, una petita porció d'aliment. *Pegaré una espipellada*, Alcover Rond. I, 100. DCVB, Mall.

Pegar una mirada *loc. v.* Donar una ullada, mirar no gaire detingudament. DCVB.

Pegar una panxada de voltor *loc. v.* Una menjada excessiva tota d'un cop, després de no haver menjat durant bastant de temps. DCVB. Rond. Mall.: *Una hostalera los enllestí dinar amb quatre grapades, i pegaren tots lo que es diu una panxada de voltor*. 'En Juanet i es set missatges'

Pegar-li o pegar-la pels descosits *loc. v.* Parlar indiscriminadament sense la contensió deguda. DCVB, or. Occ.

Pegar-li prim *loc. v.* Prendre'n poc d'una cosa (aliment, feina, etc.). DCVB, Mall.

Pegar-li prim *loc. v.* Prendre'n poc, d'una cosa (aliment, feina, etc.). DCVB, Mall. Rond. Mall.: *-Que no s'ofenga, senyora avieta! Jo es vespres li he de pegar prim.* 'En Bernadet i la Reina manllevada' **Variants: Prendre prim** *loc. v.* Rond. Mall.: *Amb aquesta sabatera m'he de casar, i qui no li agradi, haurà de prendre prim.* 'La bona Reina i la mala cunyada' **Qui no li agrada que prengui prim** *par.* Expressa la intenció d'executar alguna cosa, maldament a una altre li sàpiga greu DCVB. ¿T'agrada es frit? Si no t'agrada, pren prim, i no et farà mal.

Pegar-se amb els talons per les anques (o pel cul) *loc. v.* Córrer a gran velocitat, sobretot per fugir. DCVB. Rond. Mall.: *I ell que se pegava amb sos talons per ses anques; i hala petits, aquesta és teva, aquesta és meva!*. ¿Val més matinejar que a missa anar?)

Pegar-se de barrina *loc. v.* Provar de posar-se d'acord per a fer un contracte, sobretot de compra-venda. DCVB, Mall. **Variants: Tirar-se de barrina** *loc. v.* DCVB

Pegar-se tocs p'es pits *loc. v.* Fer actes exteriors de compunció o de devoció DCVB. *I allà hauríeu vists murers i mureres plora qui plora i pegant-se tocs p'es pits, penedint-se de bon de veres.* 'Sant Vicenç Ferrer'

Pegar-se tocs pel cap [Pegar-se tocs p'es cap]. *loc. v.* Penedir-se molt amargament d'una cosa; desesperar-se davant un fet inevitable. DCVB. Rond. Mall.: *En Xesc se pegava tocs p'es cap, i no hi poria donar volta que tres homes de respecte haguessen pogut dir amb dret seny que valia més matinejar que a missa* '¿Val més matinejar que a missa anar?'

Pegar-se un cop a la barra *loc. v.* Haver-se d'afluixar d'una cosa, no poder-la obtenir. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *I el dimoni s'hagué de pegar un cop a la barra* 'Ecos de la vida de Jesús, Maria i Josep'. **Variants: Pegar-se un cop per la barra.** *loc. v.* *I En Felet s'hagué de pegar un cop a la barra; però en volgué prendre revenja.* 'Bruixes, bruixots i fullets' **Pegar-se un toc a la barra** *loc. v.* Rond. Mall.: *I com ses criades hi anaven per adesar-li sa cambreta i fer-hi dissabte, trobaven tancat i s'havien de pegar un toc a la barra.* 'Gregori Papa' (). **Pegar-se un cop al front [Pegar-se un cop an es front]** *loc. v.* Gest que es fa per indicar que a algú se li ha acudit una bona idea. DCVB. *I pensa qui pensa, fins que se pega un cop en es front exclamant.* 'En Juanet i es cavallet conseier' **Pegar-se un toc an es front [Pegar-se un toc an es front]** *loc. v.* Rond. Mall.: *Tots es mariners digueren que no, fins que es patró se pega un toc an es front, dient.* 'Es murterar del rei de França' ().

Pegar-se un toc als morros *loc. v.* Veure's obligat a renunciar a allò que es desitjava obtenir. DCVB.

Pegaria set culades damunt un puat nou *loc. v.* Faria grans demostracions d'alegria. Es diu per expressar la gran satisfacció que es tindria d'obtenir una cosa determinada. *Si em feien batle, pegaria set culades damunt un puat nou.* DCVB, Mall.

Pegat a un banc *loc. nom.* Cosa inútil ineficaç per manca d'adaptació. *Que tot quant pot fer / pegat és al banch*, Proc. Olives 1242.; *Aplicar-li melicines [supòs que és un error i hauria de ser "medecines" pera poder-lo retornar era lo mateix que un pegat a un banc*, Rond de R. Val. 71. DCVB.

Peix fa mal a peix *par.* Significa que els d'un mateix ofici solen perjudicar-se mútuament. DCVB.

Peix que llambreja, se riu de qui el grumeja *par.* DCVB, Mall.

Peix que put, tira'l al mar *par.* Vol dir que les coses dolentes o molestes han de llançar-se o retirar-se de l'ús. DCVB.

Peix, arròs i meló, volen el vi felló *par.* Expressions que indiquen que amb aquelles menges cal beure vi fort. DCVB. **Variants: Arròs, peix i pebrot, volen el vi ben fort** *par.* DCVB. **El meló, vol vi bo; i el caragol, diu que també en vol** *par.* DCVB.

Pèl a pèl *loc.adv.* Cap per cap, sense fer tornes en un canvi. DCVB. **Variants: Pèl per pèl**

Pel cap prim *loc.prep.* Al menys, comptant el mínim. «*Hi havia molta gent, pel cap prim hi havia cinc-centes persones*». *Hey devia haver, pes cap prim, més de trenta persones*, Roq.7. DCVB. **Variants: Pel cap baix** *loc.prep.* DCVB. **Pel cap curt** *loc.prep.* DCVB. .

Pel cul entra la lletra *par.* sentència de l'antiga pedagogia, fundada en l'ús dels càstigs corporals per a ensenyar de llegir. DCVB.

Pèl de mamella *loc.nom.* Mamitis, malaltia produïda per obstrucció dels conductes de la llet en les femelles que alleten. DCVB, val., bal.

Pel febrer maridatge, per Nadal didatge *par.* DCVB.

Pel febrer, abriga't (o tapa't) bé *par.* DCVB.

Pel febrer, és jornalер *par.* Significa que el cantar ajuda a fer la feina. DCVB, Men.

Pel febrer, fes ton afer *par.* Gomis Meteor. 108. DCVB.

Pel febrer, jornal enter *par.* Vol dir que el dia ja s'ha allargat considerablement. DCVB. **Variants: Al febrer, ja és jornalер** *par.* DCVB.

Pel febrer, un dia al sol i un altre al braser *par.* BDC, xviii, 219. DCVB.

Pel febrer, un dia al sol i un altre al braser *par.* Refranys que indiquen particularitats del sol en relació a la temporada o als mesos de l'any.

Pel fil es treu el cabdell *par.* Vol dir que pels efectes visibles d'una cosa es dedueix la causa o la naturalesa d'aquella. DCVB.

Pel fruit se coneixen els arbres *par.* Vol dir que són les obres i no les paraules, les que demostren la manera d'esser de les persones. DCVB.

Pel gener ni gànguil ni llebrer, ni falcó perdiguer *par.* DCVB.

Pel gener, catarro, mocs i caliver *par.* DCVB.

Pel gener, dins la cuina estic bé [P'es gener, dins sa cuina estic bé] *par.* DCVB, Mall.

Pel gener, el berenar dins el celler [P'es gener, es berenar dins es celler] *par.* DCVB, Mall.

Pel gener, el guaret començaré [P'es gener, es guaret començaré] *par.* DCVB, Manacor.

Pel gener, els tords dins el paner *par.* DCVB.

Pel gener, em pos darrere el claper [P'es gener, me pos darrera es claper] *par.* DCVB, Manacor.

Pel gener, hi perd el metge i guanya el fosser *par.* DCVB.

Pel gener, les llevadores es fan el setmaner *par.* Significa que pel gener sol haver-hi moltes naixences i les llevadores guanyen molt. DCVB.

Pel gener, les llevadores fan el setmaner *par.* DCVB.

Pel juliol, el cap ne dol *par.* Miró Afor. 113. DCVB.

Pel juliol, els temporals a la posta del sol, i per l'agost, a l'entrada de fosc *par.* DCVB.

Pel juliol, les egos dalt l'era i els bous al sol [P'es juliol, ses egos dalt s'era i es bous an es sol] *par.* DCVB, Mall. **Variants:** **Pel juliol, les garbes a l'era i els bous al sol [P'es juliol, ses garbes a s'era i es bous an es sol] *par.*** DCVB, Men.

Pel juliol, les mules a redol *par.* Gomis Zool. 163. DCVB.

Pel juliol, ni dona ni col *par.* Significa que en temps de molta calor és malsà menjar caragols i col i tenir comerç sexual; però hi ha qui contesta amb aquest altre refrany «Col i dona, tot l'any és bona». DCVB, or.

Pel juliol, ni porc ni sol *par.* DCVB.

Pel juny el bou no es juny al jou *par.* DCVB.

Pel juny, la falç al puny *loc. v.* es diu perquè el mes de juny és el propi de la segada. DCVB.

Pel maig, floreix el faig i canta el gaig *par.* BDC, xviii, 258. DCVB.

Pel maig, murta; i pel setembre, fruita [P'es maig, murta; i p'es setembre, fruita] *par.* DCVB, Mall.

Pel març, el marduix treu el nas *par.* DCVB.

Pel març, el sol rega i l'aigua crema *par.* Refranys que indiquen particularitats del sol en relació a la temporada o als mesos de l'any. DCVB.

Pel març, la cabra a l'arç, l'ovella a la pastura i el bou al ribàs *par.* BDC, xviii, 263. DCVB.

Pel març, ni una llebre trobaràs *par.* DCVB.

Pel març, pigues i barbs *par.* DCVB.

Pel març, qui no té sabates, que vagi descalç (o pot anar descalç) *par.* I solen afegir «I qui en té, que es calci bé». DCVB, Mall.

Pel març, sembra figueres, si les vols feneres *par.* DCVB, Mall.

Pel març, treu el cap el llangardaix *par.* DCVB.

Pel mes de gener no hi ha cap gos coniller *par.* Es diu perquè el mes de gener és mal temps per a la cacera. DCVB.

Pel mes de gener, dóna la volta al galliner *par.* DCVB.

Pel mes de gener, ni gànguil ni llebrer, ni falcó perdiguer *par.* Sanchis Cal. 19. DCVB.

Pel mes de juliol, a l'era hi fa un bon sol [Pel mes de juriol, a s'era hi fa un bon sol] *par.* DCVB, Mall.

Pel novembre, cava i sembra *par.* DCVB.

Pel pa, balla el ca *par.* Indiquen que els serveis i afalagadures solen fer-se per l'interès de la retribució. DCVB. **Variants:Es ca, remenant sa coa es guanya es pa** *par.* DCVB, Men. **No per tu, sinó pel pa, remena la cua el ca** *par.* DCVB.

Pel pare i per la mare *loc.adv.* En gran quantitat, en abundància. *Comentaris, se'n van fer pel pare y per la mare..., y suposicions... oh!, Querol Her. cab. 297.* DCVB.

Pèl per pèl *loc.adv.* Amb tot detall, mirant totes les minúcies d'una cosa. «Tot s'ho ha mirat pèl per pèl». DCVB.

Pel qui està net de pecat, sols vull ser apedregat *par.* DCVB, Artà.

Pèl roig, no et faci goig *par.* DCVB.

Pel Roser, tot ve *par.* Significa que per la festa del Roser de maig totes les collites estan a punt d'arribar a esplet. DCVB, Mall. *Rond. Mall.:I hi fan es Mes de Maria, que agrada tant i tant a la Purissimeta. Per això diuen.*

Pel segar del mes de maig *loc.adv.* Mai, en cap ocasió. "Això serà pel segar del mes de maig" això no succeirà mai. DCVB.

Pela aquest préssec! *en.* Es diu per manifestar a qualcú la satisfacció amb què se sap que li han donat una sorpresa, un perboc. DCVB.

Pelar-se de fred *loc. v.* Sentir molt intensament el fred. *El cotxero, abaix, es deu estar pelant de fred*, Oller Febre, ii, 257. DCVB.

Pelar-se ses celles *loc. v.* Demostrar gran enuig o irritació. DCVB, Mall.

Pelat com una roca *loc.adj.* Es diu d'una persona molt pobra. DCVB.

Pellucar notícies *loc. v.* Procurar arreplegar-ne d'un i d'un altre. DCVB.

Pels colzos! *en.* Expressions que es diuen per manifestar al qui fa un encàrrec la decisió de no complir-lo, o al qui fa una afirmació, la incredulitat en allò que afirma. Per exemple, una mare diu a la seva filla «Nena, ves a la font»; i ella respon «Pel colzo!», volent dir que no hi vol anar. DCVB, Men.

Pels reis, el temps creix i el fred neix *par.* Es diu perquè per la festa dels Reis ja es comença a allargar el dia. DCVB. **Variants:** **Pels Reis, un pas de vell** *par.* DCVB. **Pels Reis, ase és qui no ho coneix** *par.* DCVB. **Pels Reis, una passa de véis** *par.* DCVB, Men.

Pels seus punys *loc.adv.* Per les seves pròpies forces. DCVB.

Pendre (qualcú) per allà on té es cap girat *loc. v.* Anar-se'n per allà on vol, sense trava de ningú. DCVB, Mall.

Pendre aigua [Pendre aigo] *loc. v.* Fugir embarcat. DCVB, Mall.

Pendre alè *loc. v.* Vèncer la dificultat d'alènar, reprendre la respiració. DCVB. **Variants:** **Tornar alè** *loc. v.* *Tota la cara tenia mullada de suor e era tan cansat que no podia tornar alè, ne per consegüent parlar*, Curial, i, 22. DCVB. **Trencar alè** *loc. v.* *Madò Bet no podia trencà alè, se va asseure totduna*, Roq. 23. **Cobrar alé** *loc. v.* *E lleuà's la ventalla del elm per cobrar alè e refrescar algun poch*, Curial, ii, 7. DCVB

Pendre ales *loc. v.* Pendre gosadia o massa llibertat, per l'excessiva condescendència del qui l'hauria de restringir. DCVB, Cat., Bal. **Variants:** **cobrar ales**

Pendre bavorades *loc. v.* Posar-se el baf d'una bullidura medicamentosa per efectes curatius. DCVB, Mall., Men.

Pendre carn *loc. v.* Pendre cos, créixer i pendre forma una cosa. *El atrevit pensament se manifestà, prengué carn*, Guinot Capolls 19. DCVB.

Pendre les cartes *loc. v.* Pendre la paraula, intervenir en una conversa. *Y prenguent ell les cartes comensà a contarme coses*, Penya Mos. iii, 113.—. DCVB

Pendre sa figa p'es capoll *loc. v.* Pendre les coses en mal sentit, donar-se'n per ofesos (Mall.). *No'n mancan mai qu'agafen sa figa p'es capoll*, Ignor. 8. DCVB, Mall.

Pendre, una cosa, per s'ansa que crema [Pendre, una cosa, per s'ansa que crema] *loc. v.* Pendre-ho tort. DCVB, Mall., Men. **Variants:** **Pendre una cosa per la part que crema** *loc. v.* Prendre-la malament, en mal sentit, com a ofensiva. DCVB.

Penes amb pa, fan de bon passar *par.* Significa que si es disposa de mitjans econòmics es poden combatre millor les adversitats. DCVB.

Penjar el miracle a algú *loc. v.* Imputar-li un fet delictiu o reprobable. *Ara veig qui és ell qui el va matar. També fa estona que jo li he penjat aquest miracle.* Penya Mos III, 151. DCVB.

Penjar els hàbits a la figuera *loc. v.* Deixar de seguir la carrera eclesiàstica. DCVB. **Variants:** **Penjar els hàbits** *loc. v.* DCVB. **Penjar els llibres a la figuera** *loc. v.* DCVB.

Penjar l'ànima [a qualcú] *loc. v.* «Tenc l'ànima que em penja» (Men.). DCVB, Cat., Bal. **Variants:** **Caure l'ànima** *loc. v.* DCVB.

Penjar les barres al sostre *loc. v.* Tenir molta fam. DCVB.

Penjar prim *loc. v.* Venir molt just, estar a punt d'ocórrer una cosa. DCVB.

Penjar-se a l'orella d'algú *loc. v.* Demanar-li coses amb gran insistència, importunant-lo. DCVB.

Pensa bé de tothom, i no et fiis de ningú *par.* Subtil distinció entre la teoria i la pràctica en quant al tracte del proïsme. DCVB, Men.

Pensa en les neus d'antany, si cauran enguany *par.* Significa que les coses succeïdes han de servir de lliçó als homes previsors. DCVB. **Variants:** **Pensar en les neus d'antany, per si cauran enguany** *par.* Pensar en coses fora de temps. DCVB, Cat., Bal.

Pensa mal i no erraràs *par.* Suposa que tothom obra per egoisme o amb mala intenció. DCVB.

Pensa mal i obra bé *par.* Recomana no fiar-se de ningú, però obrar de manera que es puguin fiar de nosaltres. DCVB/DCVB, Inca.

Pensant en la glòria, perden sa memòria *par.* Es diu referint-se als qui es distreuen amb coses sentimentals i s'obliden de les pràctiques i necessàries. DCVB.

Pensant haver-les amb En Pere, és estat amb en Pau *par.* Es diu referint-se al qui anava enganyat envers de les probabilitats de guanyar o d'obtenir allò que es proposava. DCVB, Mall.

Pensant senyar-se, treure's els ulls *loc. v.* Arribar a un mal resultat quan es pensava obtenir un benefici. *Pensant-vos senyar, a vós traheu l'ull, Proc. Olives 478. Creguent senyar-me, m'he tret els ulls,* Penya Mos. iii, 192. DCVB.

Pensar amb els peus *loc. v.* Pensar d'una manera molt rudimentària o no pensar gens. DCVB.

Pensar en l'amor de les tres taronges *loc. v.* Estar distret, divagar pensant en coses fantàstiques o inútils. DCVB. / DCVB, Mall., Men. Rond. Mall.: *I ell quedà assegut a's*

mig de la casa, tot embabaiat, pensant en l'amor de les tres taronges, 'L'amo de So Na Moixa'

Pensar en les musaranyes *loc. v.* Estar distret. DCVB.

Pensar només que en la seva còrpora *loc. v.* Esser molt egoista i menjador, no pensar més que a menjar i en el propi benestar. DCVB, Barc., Mall., Men.

Pensar-se esser es brau de l'obra *loc. v.* Tenir pretensions d'esser l'amo o el més notable (Inca). DCVB, Inca.

Pensar-se haver fet un ou amb dos vermells *loc. v.* Creure's haver fet una gran cosa. DCVB, Men.

Pensar-se que una cosa són flocs i violes *loc. v.* Pensar-se que és molt fàcil, que no té dificultat (Mall.). DCVB, Mall.

Pensar-se tenir doblers a Son Alou *loc. v.* Pensar-se poder gastar molt (Pòrtol). DCVB, Pòrtol.

Pensar-se tenir un gat per la cua *loc. v.* Pensar-se haver fet una gran cosa o estar en situació molt avantatjosa. *D'aquell tot lo món se riga | ... | y ell pensa tenir un gat per la cua*, Proc. Olives 512. DCVB.

Pensar-se tenir un lleó per la coa [Pensar-se tenir un lleó per sa coa] *loc. v.* Creure's tenir una cosa molt bona, important o valuosa. DCVB, Men.

Pensar-se tocar amb un dit el cel *loc. v.* Creure's esser molt o posseir gran cosa. DCVB.

Pensar-se tocar el cel amb un dit *loc. v.* Estar molt orgullós de qualque cosa, pensar-se esser molt. DCVB.

Pensar-se treure'n una mula curta (d'allò que es ven) *loc. v.* Tenir grans pretensions en el preu que es demana d'una cosa. DCVB.

Pensar-se-les totes *loc. v.* Esser molt previsor. DCVB.

Pensar-se'n una *loc. v.* Acudir a la ment la idea de dur a terme una acció determinada que pot ser bona o dolenta. Rond. Mall.: *En aquest cas, i en general, sol ser dolenta. En Toni, quan los sent, se'n pensa una de bona i los ho enfloca. 'Es quatre germans'*

Pensat i fet *loc.adv.* Realitzat sense preparació o amb molt poca. També es diu 'Dit i fet'. DCVB.

Pensava cobrar i l'agafaren per deutes *par.* Es diu d'aquell a qui succeeix el contrari del que ell esperava. DCVB, Mall.

Pensen els enamorats que tothom té els ulls tancats *par.* DCVB.

Per (amunt, avall) s'ha dit *loc.adv.* Manera d'intensificar l'acció d'anar en una determinada direcció. Rond. Mall.: *Fermaren un cap a una de ses puntes més gruixades que feia sa torre a lo més amunt de tot; i per avall s'ha dit.* 'Es fii des pescador'

Per a esser un mal casat, val més quedar-se fadrí *par.* DCVB, Mall.

Per a fer bon joc, tenir molt i gastar poc *par.* DCVB.

Per a fer córrer el bocí, el millor remei és el vi *par.* DCVB.

Per a guanyar, has de tenir raó, l'has de saber demanar, i te l'han de voler donar *par.* DCVB, Men.

Per a l'home ocupat no hi ha dia llarg *par.* DCVB.

Per a la seva ruïna nasqueren ales a la formiga *par.* DCVB. **Variants: Com Déus vol mal a la formiga, nodrex-li ales Jahuda** *par.* Dits, c. 67. DCVB.

Per a mi, com si fos mort *en.* Es diu per expressar una total indiferència respecte d'algú. DCVB.

Per a Nadal s'indiot, i per a Pasco es xot *par.* es refereix als plats forts típics d'aquestes dues festes. DCVB, Mall.

Per a qui no té sembrat, Agost és Març *par.* Saura Dicc. DCVB.

Per a qui no té sembrats, agost és març *par.* Vol dir que el qui no posseeix terres de sembradura no pot tenir collita. DCVB.

Per a saber, s'ha de cremar oli *par.* Significa que per a adquirir coneixements cal estudiar i treballar força. DCVB.

Per a treballar i no guanyar, val més descansar *par.* DCVB.

Per a treballar, deixa't cridar *par.* DCVB.

Per a tu són els guants, però et vénen grans *par.* Es diu a qualcú per fer-li saber que no obtindrà allò que espera. DCVB.

Per a un bon orde cal un bon desorde *par.* Vol dir que quan les coses estan molt desordenades s'imposa l'orde forçosament. DCVB.

Per a un guanyar, l'altre ha de perdre *par.* Vol dir que els qui s'enriqueixen solen fer-ho damunt l'empobriment dels altres. DCVB.

Per a valent, ell, que li pega la dona *par.* Es diu par.lant d'un que presumeix de valent sense esser-ho. DCVB.

Per acabar de cloure la nou [Per acabar de cloure sa nou] *loc. adv.* Per acabar d'arreglar l'assumpte. *Per acabar de cloure sa nou, un dia vengué a un través de cabey s'haver-hi un dia de judici*, Aguiló Rond de R. 15. DCVB, Mall.

Per activa i per passiva *loc. adv.* En totes les formes possibles. DCVB.

Per afegitó *loc. adv.* A més del que s'ha dit, per completar-ho, per més acabar-ho. *Tenia un molí de vent, ab sept o vuyt quarterades de terra, y per afegitó era ben considerat..* Galmés Flor 53. DCVB.

Per això els diuen doctors [als metges] perquè dubten *par.* Es diu per indicar la poca seguretat dels diagnòstics dels metges. La frase s'explica pel joc de paraules produït per la pronúncia especial menorquina, en què doctor es pronuncia 'duttó' i 'dubtar' és pronunciat 'duttá', de manera que semblen paraules de la mateixa. DCVB, Men.

Per això *loc. prep.* 1. Expressa causalitat. *Sap qu'ès homo de confiansa, y per axò se val d'ell*, *Penya Poes.* 188. *Ja ha reparat que V. no la veyà; per axò m'ha cridat*, Oller, Pil. Pr. 219. 2. 'Per això', causal, acompanyant una preposició negativa, equival a «malgrat això». *No penses que perque ara no'n pusses portar tants com ne voldries, que gens per axò aquesta caixa no't vedarà lo pendre'n altra vegada*, Curial, i, 6. *Donchs tu sabrás que't mataré. | —Ni per axò res no'n faré*, Cobles cav. past. *La Marieta la posà al corrent de les darreres novetats; l'ayre del carreter, per 'xò, no sortia*, Girbal Oratjol, 119. 3. 'Per això': serveix també per introduir un contrast amb el que s'ha dit abans, rectificat-ho. *¡Y si no n'hi ha de senyoretas tan maques com la seua filla! —¿Que no s'ha burlat de ningú avuy? Per axò, és dreta igual, gràcies a Déu*, Vilanova Obres, iv, 15 *¿Y'ls paperets? —¿Descargolats tots dos! Per 'xò, 'm sembla que l'un ho està una mica més que l'altre*, Pons Auca 103. DCVB.

Per això plora l'al·lot [Per això plora s'al·lot] *en.* Ho diuen per expressar que el que un altre diu és justament el que interessa i de què es tracta. DCVB. Mall. Rond. Mall.: -¿Voleu sortir de fam i de feina? -Per això plora s'al·lot, diuen ells.. 'Es cavallet de set colors'

Per ajudar a caure algú, no caiguis tu *par.* Significa que el qui procura fer mal als altres, es posa en perill de fer-se mal a ell mateix. DCVB.

Per allà on passes es dematí hi has de poder passar es capvespre *par.* Recomana obrar bé en tot moment. Rond. Mall.: -Ve-te-n'hi, fill meu; però fe bonda, Pere! Per allà on passis es dematí, hi has de porer passar es capvespre. 'En Pere de sa vaca'

Per allò de *loc. conj.* No hi volia anar, però hi som anat per allò de que no diguin (Mall., Men.). DCVB, Cat., Bal.

Per als lladres no hi ha res tancat *par.* vol dir que el qui vol fer mal, sol trobar moltes maneres de fer-ne. DCVB, Men.

Per altra part *loc. prep.* 1. Equival a «endemés» i serveix per enunciar una nova causa que reforça la que ja s'ha anomenada. 2. Serveix per enunciar una cosa que s'oposa a la que ja s'ha enunciat. *Per altra part, com que no m'havia calçat les botes per por de fer soroll*, Ruyra Parada 17. **Variants:** **D'altra part** *loc. prep.* *D'altra part, sa corona que aquest any me duya era molt més grossa*, Roq. 44. DCVB.

Per altre vent *loc.adv.* Per altra banda, en altre lloc, d'altra manera. DCVB, Mall.Rond. Mall.:*No hi poria consentir a haver-li de deixar aquella fieta des seu cor; però no pogué passar per altre vent.* 'Sa comtessa sense braços'

Per amor de Déu *fór.* Per caritat, en virtut de la germanor que tenim tots com a fills de Déu. *Si alguna cosa de la dita peccúnia sobrerà, aquella sia donada per amor de Déu a algun confrare*, doc. a. 1329. Col. Bof. xl, 67. ; «Donaven s'aigo per amor de Déu», vol dir que plovia molt fort (Empordà, Mall., Men.). DCVB. **Variants: Per amor de Déu sia!** *fór.* Ho diuen per donar les gràcies (Mall.). El qui rep les gràcies, contesta: «Tot sia per Ell». DCVB. **Fer una cosa per amor de Déu** *loc. v* Fer-la de franc per atenció a la pobresa del qui l'hauria de pagar. «*Se l'han enduit per amor de Déu*», ho diuen d'un mort a qui han fet l'enterrament per caritat (Men.). DCVB

Per amor de Déu *fór.*Rond. Mall.:*-Don Martín, escoltau, per amor de Déu! ¡No hi som per mi! Hi som per vós, Don Martín!* 'En Martí Tacó' **Variants: Per amor de Déu i Maria Santíssima** *fór.*Rond. Mall.: *-Germanet, digué es llenyater, ¿no m'aidaríeu a treure aquest ase, per amor de Déu i Maria santíssima.* 'En Juanet de l'Onso' **Per amor de Jesucrist** *fór.*Rond. Mall.:*Lleva-t'ho, per amor de Jesucrist!* 'Sa fia del Sol i de la Lluna'

Per amor de Déu sia; si favor m'heu fet, més me'n mereixia *par.* Es diu al·ludint als qui no es mostren mai satisfets o agraïts pels favors que reben. DCVB, Mall.**Per amor de** *fór.* Per atenció a..., per causa de.... *Que per amor et per precs de nos*, DCVB. doc. segle XIII (Pujol, Doc.). DCVB.

Per amor del bou, llepa el llop el jou *par.* Vol dir que de vegades es fan coses desagradables per obtenir-ne algun profit. DCVB.

Per amor que *loc.conj.* Per tal que, a fi que. *E pica hom safrà he mescle'n hom ab los hous per amor que sia pus bell,«Per amor de Déu, no ho faces!»* (Mall.). Flos medic., 230 v.DCVB.

Per amunt! *fór.* Ho diuen imperativament per manar a algú que se'n vagi (Mall., Men.). DCVB.

Per anar a missa i donar civada, no es perd jornada *par.* Significa que per complir les obligacions quan n'és hora, no es destorben les altres coses. DCVB.

Per aquí es despiqui *loc.adv.* Es diu expressant desig que qualcú faci realment allò que s'anuncia com a probable. DCVB, Mall., Men.

Per aquí grata-hi! *en.* Es diu quan algú encerta a indicar allò que és la qüestió principal o més interessant.DCVB.

Per aquí la m'has d'inflar *en.* Ho diuen quan algú remou indiscretament una qüestió que molesta els altres. DCVB.

Per ara *loc.adv.* En les circumstàncies presents. DCVB, Cat., Val., Bal.**Variants:Ara per ara** *loc.adv.* DCVB.**Ara com ara** *loc.adv.* DCVB.

Per argenços *loc.adv.* En quantitats molt petites. Escrig- Ll. Dicc. DCVB.

Per arrabassar, la lluna sempre és bona [Per arrabassar, sa lluna sempre és bona] *par.* DCVB.

Per art del dimoni *loc.adv.* Per un malefici, cosa feta per intervenció diabòlica DCVB.Rond. Mall.:*-Sabeu- va dir- que es polissó, per art del dimoni mentres noltros pescàvem.* 'En Salom i es Batle'

Per Ascensió, no és metla ni ametló *par.* DCVB, Mall., Men.

Per ase que sigui, punxí'l, i pigarà coces *par.* DCVB, Men.

Per avall *loc.* a) En direcció a nivell més baix. *El penjaren... amb el cap per avall*, Rosselló Many. 131. b) També significa 'en direcció a nivell més baix' quan va precedit d'un substantiu, indicador de la classe de lloc que es recorre en la dita direcció. *E per la ribera avall venguem-nos attendar prop un loch*, Pere IV, Cròn. 174. *Exí sanch e aygua, e corrent per la lança auall*, Villena Vita Chr., c. 210. *Ella fon presa, e nuha mesa dins una bota,... lo riu avall la acabuçaren e la lançaren*, Spill 1424. *Penyals del cim rodolen, rost avall freixes cruixen, Atlàntida i. Y quan eren mústichs, els llansava torrentó avall*, Víct. Cat., Cayres 140.

Per avall, tots els sants ajuden *par.* DCVB, Mall.

Per barba *loc.adv.* Per cada persona. *Gotllas, perdius, colomins y per barba algun pollastre*, Milà Rom. 376. DCVB.

Per bona que sigui la nora, millor qui no en troba *par.* DCVB.

Per cada mosquit que es mata, n'hi van cent a l'enterro *par.* Gomis Zool 473. DCVB.

Per calor no deixis la capa, ni per fred la carabassa *par.* DCVB, or. Occ.

Per cap estil *loc.adv.* De cap manera. *Per cap estil del món sabia endevinar aon se trobava*, Rosselló Many. 230. DCVB.Rond. Mall.: *No pot esser per cap estil!* 'Tres germanes i un gegant'**Variants:Per cap vent del món** *loc.adv.* DCVBRond. Mall.:*-Però ¿ho saps cert, ben cert, diu En Juanet, que per cap vent del món és possible que tu surtes d'aquí dins?* 'Es fii d'es pescador'**Per tots els vents** [Per tots es vents] *loc.adv.* Per totes parts. **Per cap vent del món** *loc.adv.* De cap manera. *No s'hi poren adondar per cap vent del món*, Alcover Cont. 32. DCVB, Mall.

Per cara d'algú *loc.adv.* Per consideració a ell. *Fonch causa que... per cara del senyor no l'engigàs*, Penya Mos. iii, 96. *Per la teva cara'm sacrifico*, Vilanova Obres, xi, 72. DCVB.

Per cas *loc.adv.* Per casualitat. *Han de ser, si per cas, les més exposades*. Genís Julita 135. DCVB.

Per casar filles donzelles, no venguis moltos ni ovelles *par.* DCVB.

Per castigar la muller, molt gran causa hi ha d'haver *par.* DCVB, or.

Per cert *loc.conj.* Certament, sens dubte. *Que per cert més semblava cosa divina que humana*, Comalada PP 5. DCVB.

Per cincogema, ametla plena *par.* DCVB, Mall..

Per ço *loc.adv.* Locució adverbial, té valor causal, equivalent a 'per això', 'per aquesta causa'. DCVB.

Per comptes d'amolar, fem osques *par.* Es diu referint-se al qui en lloc de guanyar, té pèrdues, o que en lloc d'adobar una cosa, l'espatlla. DCVB.

Per conèixer una persona, s'hi ha de menjar un quintar (o set barcelles) de sal *par.* Significa que no podem conèixer bé una persona fins que l'hem tractada molt de temps. DCVB.

Per conversar no han de menester llum *par.* DCVB, Mall.

Per cor (de fer una cosa) *loc.adv.* Amb intenció, per tal de fer una cosa. *Que lo dit bestiar hic pas per cor e uolentat de menar-lo en altre loch*, doc. a. 1372 (arx. mun. de Barc.). *La dita senyora dins lo dit monestir on se romàs per cor de fer-se monja*, doc. a. 1460 (Col. Bof. xxvi, 28). *Com Rotlan fou deuant la ciutat ell se attendà aqui per cor de hauer la ciutat*, Tomic Hist. 68. DCVB.

Per davallar, no hi ha ningú vell *par.* DCVB, Men. **Variants: Per davallar, tots els sants ajuden** *par.* DCVB, Mall.

Per davant la gara-gara, i per darrera la punyalada *par.* Es diu referint-se als hipòcrites malèvols. DCVB.

Per de prompte *loc.adv.* De moment, per començar. *Per de prompte una gran creu / damunt la cova se veu*. Penya Poes. 141. DCVB.

Per dejunar no s'ha mort ningú; per molt minjar, molts *par.* Tortosa, Bayerri Refr. i, 420. DCVB.

Per dematí que t'aixequis, sempre n'hi ha primers que tu *par.* DCVB, Mall.

Per desmamar es vedell, matau sa mare *par.* Significa que per a evitar els efectes no hi ha res millor que suprimir la causa (Mall.). DCVB, Mall.

Per Déu o Per amor de Déu *fór.* *Salvau-lo... per Déu! feis via*, Aguiló Poes. 9. *Però home, escolta, per Déu!*, Oller Fig. pais. 211. DCVB

Per excel·lència *loc.adv.* En grau molt eminent. *Ella és tota bella per excellència, e màcula a aquella no's pot per res acostar*, Villena Vita Ch., c 200. DCVB.

Per falta d'altre (o de bons), mon pare fonc batlle (o alcalde) *par.* Es diu par.lant d'algú que ocupa un càrrec o fa una feina sense tenir la capacitat convenient, només perquè no

hi ha ningú més que ho faci. DCVB. **Variants: Per falta d'altre, mon pare fou batlle par.** Es refereix al fet d'ocupar. algú càrrecs que no mereix o per als quals no és prou apte, però que no tenen ningú més que els pugui o els vulgui ocupar. DCVB. **Per falta de bons, mon pare fonc batle par.** DCVB, Mall.

Per falta de garbaions xupen bonisses par. [oració]. Indica que davant la mancança d'una cosa s'han de conformar amb una de qualitat inferior. Rond. Mall.: *Un i altra s'aluiaren, los va venir a la memòria que per falta de garbaions xupen bonisses.* 'En Pere de sa xuia' **Variants: Per falta de garballons roeguen ses paumes par.** DCVB, Santanyí. **Per falta de garballons xupen bonisses par.** DCVB, Manacor. **Per falta de garballons, xuclen bonisses par.** DCVB, Manacor.

Per fas loc.adv. Amb raó o sense raó, amb qualsevol pretext o acasí, *Y per fas y per nefas hagin de sentir sa cantarella que s'han entrodreit*, Ignor 50. DCVB. **Variants: Per nefas loc.adv.** DCVB.

Per fas o per nefas loc.adv. *Y per fas y per nefas hagin de sentir sa cantarella que s'ha introduhit*, Ignor. 54. *Per fas o per nefas no en trobava cap al seu gust*, Ruyra Parada 151. DCVB.

Per fat i fat que la mia mare m'ha comanat i un punt més, que lo que ara diré, que sia ver i veritat for. Fórmula que usen les fades o bruixes per a realitzar els seus encantaments DCVB. Rond. Mall.: *Aquella véia era fada, i més maleïda que foc, i totd'una digué-Per fat i fat, que la mia mare m'ha comanat i un punt més, que lo que ara diré, que sia ver i veritat.* 'S'Hermosura del món'

Per fer adrecera, no deixis sa carretera par. Recomana l'ús dels mitjans més regulars i segurs, encara que sien més lents. Amengual Dicc. DCVB.

Per fer un bé, no tregues es cap en es carrer par. (DCVB, Palma) .

Per foc i muller, no surtis d'es carrer par. Vol dir que aquestes dues coses han de cercar-se molt prop de casa. DCVB, Men.

Per fondo que es faci el foc, el fum sempre respira par. Significa que les accions dels homes, per ocultes que estiguin, arriben a esser conegudes. DCVB.

Per força els pengem par. Es diu referint-se a coses que un es veu obligat a fer sense tenir-ne ganes. DCVB. **Variants: Per força van en galeres par.** Es diu contestant al qui diu que una cosa ha de fer-se per força, inevitablement. DCVB, Men. **Per força, els moros van a missa par.** Significa que davant la violència o força major, tota resistència és inútil. DCVB. **Per força va el moro a missa par.** DCVB.

Per força loc.adv. Obligadament. DCVB. Rond. Mall.: *-No hi ha apellació; sa calderassa, per força ha d'esser més gran que sa colassa.* 'En Juanet i es set missatges'

Per força va el moro a missa par. Vol dir que les circumstàncies obliguen a fer coses que de cap manera faríem per propi impuls. DCVB.

Per força, no plau a Déu *par.* Significa que els actes meritoris, especialment els de religió, perden llur mèrit davant Déu si es fan per pressió dels homes. DCVB.

Per fortuna *loc.adv.* Sortosament, per bona sort. DCVB.

Per gener, a entrecavar començaré *par.* DCVB.

Per graus *loc.adv.* De manera progressiva, passant per diferents estats successius.. *La visió se vigoritzà per graus*, Ruyra Parada 83. DCVB.

Per hom *loc.adv.* DCVB.

Per igual *loc.adv.* De la mateixa manera; en la mateixa forma o proporció. *Nós e lo dit rey de Mallorques en un equal*, Pere IV, Cròn. 105. *Les coses als altres no poch dolces, a mi en equal de fel amarguen*. Corella Obres 155. DCVB. **Variants:** **Per un igual** *loc.adv.* *Dampnats seran per igual los usurers*, Vent. Pel. 11. *Pobres e richs han per equal tots semblant mal*, Spill 9001. *Es favor que m'havien fet d'axamplar-me ses solapes per un igual*, Roq. 51. DCVB.

Per igual que sies, guarda cortesies *par.* DCVB.

Per instants *loc.adv.* Ràpidament. *La mar aclaria per instants ses faxes argentades*, Ignor. 44. DCVB.

Per l'advent naps i cols a trencadent *par.* DCVB.

Per l'Agost, figues i most *par.* Per indicar les produccions i feines agrícoles del mes d'Agost. Farnés Parem. 87, DCVB. **Variants:** **Per s'Agost, ni vi ni most** *par.* DCVB (Men. **Aigo d'Agost, mel i most** *par.* Camps Folkl. I. DCVB. **Aigo d'Agost fa mel i most** *par.* Marroig Refr. DCVB.

Per l'amor, lo romaní; al qui no en té li'n fa venir, i a qui en té, l'hi fa fugir *par.* DCVB, Men.

Per l'Ascensió, el llop degolla un moltó *par.* DCVB.

Per l'Ascensió, no és metla ni ametló *par.* DCVB, (Mall., Men.

Per l'Ascensió, tira es mantó i pren es ventó *par.* Ho diuen perquè per l'Ascensió ja comença a fer el temps calent. DCVB, Men.

Per l'enamorat, no hi ha dona lletja *par.* DCVB.

Per l'estil *loc.adv.* A manera, a semblança (de tal o tal cosa) DCVB. Rond. Mall.: *I ho he de veure si te'n prendrà per l'estil de N'Arrabassapins!..* 'En Juanet de l'Onso'

Per l'estil *loc.adv.* A manera, a semblança (de tal o tal cosa). *Mirau per quin estil ara es consums tornaran pujar*, Ignor. 64. *Una Parada d'encant per l'estil de les de Bellcaire*, Pons Com an., 50. DCVB.

Per l'ungla es coneix el lleó *par.* S'aplica a la identificació de persones o coses per llur estil o manera d'obrar, comparant-les al lleó, el qual es coneix per les urpes. DCVB.

Per la boca es calfa el forn *par.* Vol dir que la salut i robustesa d'una persona o animal depèn de la bona alimentació. DCVB./ (DCVB, Cat., Mall. **Variants: Els vells i els forns, per la boca s'encalenteixen** *par.* DCVB, Mall.

Per la boca mor el peix *par.* Vol dir que la indiscreció en el par.lar és causa de perdició. DCVB.

Per la Candelera, el sol ja passa per la ribera (o ja baixa per la carretera) *par.* Refranys que indiquen particularitats del sol en relació a la temporada o als mesos de l'any. DCVB.

Per la Candelera, es fred o és davant o és darrera *par.* DCVB, Men. **Variants: Per la Candelera, gran fred o gran nevera** *par.* BDC, XVIII, 266. DCVB.

Per la Candelera, l'ou arrera *par.* Significa que pel febrer els ous baixen de preu, perquè comencen a abundar. DCVB. **Variants: Per la Candelera, els ous a carrera** *par.* DCVB.

Per la Candelera, posa el bou a la farratgera *par.* DCVB.

Per la Candelera, si no plou al davant, plou al darrera *par.* DCVB.

Per la Candelera, una hora entera (=2 de febrer) *par.* Referents a l'allargament i escurçament del dia mentre s'acosta l'estiu o l'hivern, hi ha aquests refranys. DCVB.

Per la corda es troba el ruc *par.* Significa que pels vestigis es troba el lladre o es resol un problema. DCVB.

Per la creu, tothom hi veu *par.* Vol dir que pels diners tothom s'enginya. DCVB.

Per la drecera no deixis la carretera *par.* Refranys que recomanen que es segueixin els camins usats i ben coneguts, en lloc de cercar dreceres dubtoses. DCVB. **Variants: Si vols fer drecera, no deixis la carretera** *par.* DCVB. **No deixis la carretera per la drecera** *par.* DCVB. **Drecera, drecera, si no haig de tornar enrera** *par.* Griera Tr. DCVB.

Per la gràcia de Déu *loc.adv.* Per favor o auxili divinal. DCVB. *En Pere per la gràcia de Déu rei d'Aragó, Capit. Llorens, 1211.*

Per la Mare de Déu de març, la múrgula treu el nas *par.* DCVB.

Per la tremenda *loc.adv.* A les males, amb gran irritació. DCVB Volia resoldre per la tremenda tots els conflictes, Pons Llar 66. DCVB.

Per la vera cresta! *fór.* Exclamació vulgar d'admiració, d'impaciència, etc. (Mall.). En aquestes interjeccions, l'element "cresta" és una deformació eufèmica de "creu"; com si diguéssim "Per la vera creu!". DCVB, Mall.. **Variants: Com és vel·la cresta!** *fór.* DCVB, Mall. **Re-cresta!** *fór.* DCVB, Mall.

Per la vida, es perd la vida *par.* Es diu censurant les persones que per guanyar molt s'esforcen excessivament fins a perjudicar-se la salut. DCVB.

Per les finestres no vull perdre el castell [**Per ses finestres no vull perdre es castell**] *par.* DCVB, Men.

Per llarg *loc.adv.* Llargament; en gran abundància. *Que se n'eren anats per dins ses muntanyes... y que feyen veta per llarch*, Alcover Rond. x, 65. DCVB.Rond. Mall.:*Vos assegur que n'hi havia d'al·lotes, per llarg.* 'N'Estel d'or'

Per llarg o per curt *loc.adv.* Prest o tard.Rond. Mall.:*No hi ha que posar-hi dubtes, perquè ja es sap per llarg o per curt, mos ne toca una perhom, i no tenim que branquejar.* 'Sa fia del Sol i de la Lluna'

Per lo que avui ha d'acabar, res hi val lo de demà *par.* DCVB.

Per lo que puga ser *loc.adv.* En previsió d'allò que pugui succeir. DCVB.Rond. Mall.:*I llavò li posaré un bon grapat d'estopa, una candela i un trinxetó, per lo que puga esser.* 'Es fii des pescador'

Per los presents *loc.adv.* (dial. mall.) Actualment, en el temps actual. *Moltes altres coses les quals de present no'm cur de recitar*, Valter Gris. 15 vo. *Dexant al present les altres disputes*, Proc. Olives 1001. *No és cars, a present, de parlar de tals afers*, Tirant, c. 219. *Com en present sobre mi pareix*, Ausiàs March xvii. *De modo que mos trobam, per los presents, devés mitjan lloch*, Roq. 33. *Jo fins als presents no més passava gust de mirar ma mare*, Alcover Cont. 19. DCVB, Mall.**Variants:De present** *loc. adv.* DCVB. **Al present** *loc. adv.* DCVB.

Per ma fe *loc. adv.* Fórmules de jurament o d'afirmació rotunda i emfàtica, equivalents a «en tota veritat». *Per ma fe, moltes de vegades he desijat que us pogués veher*, Desclot Cròn., c. 1. *Hoy, per ma fe no plor per res*, Spill 2146. DCVB.**Variants:A fe** *loc. adv.* *Y a fe que la Laia el coneixia bé prou*, Pons Com an., 99. DCVB.**Per ma fe** *loc. adv.* *Per la mia fe, puix al meu germà lo infant plau que vos atureu, ací serà la vostra posada*, Tirant, c. 97. DCVB.**A fe** *loc. adv.* . *Es seus numerosos amichs, y a fe que en tenia molts*, Roq. 52. *Bé diu, a fe, un'altra dix*, Somni J. Joan 705.; *Venint a resultar unes tres paraules per mes, que és, a fe de neu, ben poca cosa*, Catalana, vii, no 141. DCVB.**A bona fe** *loc. adv.* *Dixeren a bona fe que nós parlam ab ell*, Serra Gèn. 342; *En bona fe pensau vos que jo puga sufrir axò?*, Lacavalleria Gazoph. DCVB.**A fe de Déu** *loc. adv.* DCVB.**A fe de neu** (forma vulgar) *loc. adv.* DCVB.**A fe de cristià** *loc. adv.* DCVB.

Per ma vida! *loc.adv.* Exclamació equivalent a un jurament. *Un altra dix «Senyora, per ma vida!»*, Somni J. Joan 452. DCVB.

Per mal casar, val més a ca-seva estar *par.* DCVB, Mall.

Per mala dona, cap guarda és bona *par.* DCVB, Mall.

Per mala dona, cap guarda és bona *par.* Significa que, si la dona té instint i voluntat de fer mal, en farà, per molt que la vigilin i la prediquin. DCVB, Mall.

Per manejar una barca com Déu mana, no basta esser nat a sa Drassana par. Ho diuen per significar que és necessari l'estudi, encara que es posseeixin bones disposicions naturals (Palma). DCVB, Palma.

Per mar o per terra loc.adv. Navegant o caminant. *Li hauien promès que... la tornassen a son pare, per mar o per terra*, Jaume I, Cròn. 2. *Seguint guerres axí en mar com en terra*, Tirant, c. 2. DCVB.

Per massa pa no hi ha mal any par. Significa que l'abundància d'una cosa bona no és excessiva ni perjudicial. DCVB, Mall. Men.

Per massa pa no hi ha mal any par. L'abundància d'una cosa bona no és excessiva ni perjudicial DCVB. Rond. Mall.: *¿Vols catorze pareis de bous i catorze arades? Pren-los, que per massa pa no hi ha mal any* 'En Pere Catorze'

Per menut loc.adv. Detalladament, sense deixar res. DCVB. **Variants: Per peces (o pedres) menudes loc.adv.** DCVB. **A menut loc.adv.** DCVB. **De menut a menut loc.adv.** DCVB.

Per mi no puc, i per mes veïnes filo par. Es diu referint-se al qui treballa a favor d'altri i no té cura dels seus negocis propis. DCVB.

Per milloria, la meva casa deixaria par. Significa que tothom sol estar disposat a nar-se'n del lloc on resideix, si té la seguretat de millorar amb el canvi. DCVB.

Per miracles, madò Bis, que venia es peix a quatre i el comprava a sis par. DCVB, Mall.

Per missa i xivada no es perd jornada par. DCVB, Men.

Per molt que loc.conj. Per bé que, encara que. *Y per molt qu'ls enviaren a cridar, may volgueren venir*, Antiq. 25. DCVB.

Per moments loc.adv. Contínuament, sense interrupció. *Y per moments par.lava com en somnis*, Costa Poes. 51. DCVB.

Per Nadal maduren les nesples par. DCVB.

Per Nadal s'indiot; i per a Pasqua, es xot par. DCVB, Mall.

Per Nadal, cada ovella al seu corral par. Significa que les festes de Nadal tothom procura estar amb la família, i els qui en viuen enfora solen anar-hi a passar aquells dies. DCVB.

Per Nadal, el porc en sal par. DCVB.

Per Nadal, fred com cal par. Vol dir que pel temps de Nadal és propi que faci fred. DCVB.

Per Nadal, qui res no estrena, res no val *par.* Es diu perquè les festes de Nadal solen ésser l'ocasió de treure vestit nou. DCVB.

Per Nadal, una passa (o un pas) de pardal *par.* Vol dir que per Nadal, el dia comença a allargar-se una mica. DCVB, Men.

Per no embrutar-se la mà *loc. v.* Per menyspreu, per no rebaixar-se. *No li vayx girar es barram per no embrutar-me sa mà*, Roq. 53. DCVB.

Per no sentir-lo pus *loc.adv.* Per fer callar una persona sobre una qüestió o un prec determinat. Rond. Mall.: *Es gigant, per no sentir-la pus, com veu que es falcó torna passar, li pega grapada, l'agafa.* 'Es fii des pescador'

Per no veure's vell, hi ha pena de la vida *par.* DCVB.

Per oir missa, no se perd jornal *par.* Vol dir que el temps dedicat a les pràctiques religioses del diumenge, no perjudica el rendiment del treball. DCVB, Mall.

Per on aniràs, faràs com veuràs *par.* Significa que cal adaptar-se als usos i costums del lloc on un es troba. «*Allà on vages, com veges faces*». DCVB. **Variants:** **Allà on vages, com veges faces** *par.* DCVB.

Per pa i per sal *loc.adv.* En gran abundància.. *Allà envien a presili i maten per pa i per sal.* Aurora, 276. DCVB, mall., Men. Rond. Mall.: *Pareix que St. Vicenç feia miracles a raig i roi, per pa i per sal.* 'Sant Vicenç Ferrer' **Variants:**

Per paga *loc.adv.* Per afegitó, endemés. *Per paga hi deu haver tres hores que es sol és post,* Alcover Cont. 10; *Pensant que ja eren les dues des capvespre, perquè per paga era un dia calitjós y no podia calcular s'hora per es sol,* A. Ruiz Pablo (Catalana, VI, 179). DCVB. Rond. Mall.: *Per paga sa cunyada donava cap per tot i se cuidava de tot, i an el rei li ballava l'aigo davant, i el rei tot satisfet.* 'La bona Reina i la mala cunyada'

Per part de *loc.adv.* En allò que pertoca o atany. *Cascú per sa part feya moltes raons,* Lull Blanq. 3. *Per ma part hi poso el visto bueno,* Vilanova Obres, xi, 100. *Era una almoina ben involuntària per la nostra part,* Ruyra Pinya, ii, 87. DCVB. **Variants:** **-Ja ho crec ell lo que es diu sa feina, per part teua la poriem estancar en voler.** 'En Gostí lladre'

Per partida doble *loc.adv.* Doblement. *És lo mateix que dur desgràcia per par.tida doble.* Roq. 18. DCVB.

Per parts *loc.adv.* Procedint d'una part a una altra fins a arribar al conjunt o compost total. DCVB. **Variants:** **Part per part** *loc. adv.* DCVB. **A parts a parts** *loc. adv.* *El qui hagi observat amb un comptafils alguns insectes a parts a parts,* Ruyra Parada 145.

Per Pasqua al recer, per Nadal al carrer *par.* Significa que si per la primavera fa fred, per Nadal probablement farà bon temps. DCVB.

Per Pasqua i per Nadal, cada ovella al seu corral *par.* Vol dir que per aquestes dues festes tothom sol procurar trobar-se a casa seva, fent vida familiar. DCVB.

Per Pasqua i per Nadal, qui no estrena, res no val par. Significa que aquestes festes són propícies a despendre molt i a treure coses noves. DCVB.

Per peces menudes *loc.adv.* Detalladament, minuciosament. *Ja m'ho han contat tot per pessets menudes*, Vilanova Obres, xi, 54. DCVB.

Per peresa de llescar, el peresós no menja pa par. DCVB.

Per pitjor *loc.adv.* En més alt grau. *Mon avi ja posseïa / aquest do de glosador, / i mon par.e per pitjor*, Tambó Gloses 53. DCVB.

Per pitos o per flautes *loc.adv.* Per qualsevol causa. DCVB.

Per poc *loc.adv.* Gairebé, mancant-hi poc. «Ves més amb compte, que de poc caus». *Quant los juheus veren la honor que lo saig li hac feta, ab poch no li faeren vilanies*, Pere Pasqual, i, 94. *Per poch no esclatà de dolor*, Muntaner Cròn., c. 32. *Axí que per poch no morim de pahor*, Serra Gèn. 240. *E a poch no sclatava*, doc. segle XIV (Aguiló Dicc.). *Un gran peix... lo qual environà adés una nau adés altra, queper poch no les trebucava totes*, Reis Bret. 225. *Com los altres frares oiren ço que lo bon hom dix, per poc no moriren de riure*, Decam. i, 122. DCVB. **Variants: De poc** *loc.adv.* DCVB.

Per por de mal any, no deixis de sembrar par. Significa que la temor dels perills possibles no ha d'infondre pessimisme ni aturar d'obrar. DCVB. **Variants: Qui per por dels ocells no sembra, no cull par.** DCVB.

Per por de mosques *loc.adv.* En previsió de perills possibles. DCVB, Mall. **Variants: Per por de la por** [Per por de sa por] *loc.adv.* DCVB.

Per por de mosques *loc.adv.* Per por de qualque cosa imprevista. DCVB, Mall.

Per por de no ser-hi a temps *loc.adv.* Fer una cosa amb pressa o abans del temps oportú. Rond. Mall. *I qualque llissa ben revenguda, i molls a la vela! I sa polissarda que no se donava raó a ses barres, i, per por de no esser-hi a temps, casi no roegava.* 'Sa titina i sa geneta' **Variants: Per no ser-hi de més** *loc.adv.* I En Pere que per no esser-hi de més, ho donà a ses cames cridant. 'En Pere Beneit' **Per por de no ser-hi de més** *loc.adv.* Per temor de patir algun dany. Rond. Mall.: *En Toniell-lo estava amb sos cabeis drets sentint i veent allò; per por de no esser-hi de més, se posa ses dobles de vint dins sa butxaca, i, demostrant-se molt agrait, toca el corn, i de d'allà..*

Per por de sa por *loc.adv.* En previsió de perills possibles. DCVB. Rond. Mall.: *De sa vegada que es mirai li havia dit que Na Magraneta ho era més, de ràbia i per por de sa por, no li havia tornat fer cap* 'Na Magraneta'

Per primera *loc.adv.* Primerament. DCVB.

Per punt (fer una cosa) *loc. adv.* Fer-la per amor propi, per tossuderia. *Les dones duen poch punt en son vestir y solen usar robes honestes y de color fosch*, Penya Mos. III, 194. DCVB.

Per punts *loc.adv.* Per instants, sense interrupció. *Sentint-me per punts decaure*, Verdaguer Flors Calv.32. DCVB.

Per quatre *loc.adv.* En gran quantitat, molt més del que correspon a una sola persona. *"Aquest menja per quatre" "Xerres per quatre, ja estic cansat de sentir-te"*. DCVB.

Per quatre xavos *loc.adv.* Per pocs diners. *No us deixeu enlluernar per quatre xavos*, Lluís Rec. 30. DCVB

Per què? Per Santa Xeixa *en.* Santa Xeixa nom de santa imaginària, que s'usa en la locució «per Santa Xeixa» contestant a una pregunta «¿per què?» considerada inoportuna (Palma de Mall., Establiments). «¿Per què toquen ara ses campanes?—Per Santa Xeixa». «¿Per què voleu sortir abans d'hora?—Per Santa Xeixa» (o sia, per cap raó, o per una raó que no t'importa saber).

Per quines cinc-centes *loc.adv.* Per quin motiu, per quina raó. A Catalunya i Menorca es diu "per quins cinc sous?". DCVB, Mall.Rond. Mall.: *-I ¿per quinescinc-centes, diu s'ermità an En juanet, te'n véns ara a demanar-me tot això.* 'Sa llampria meravellosa'

Per quins cinc sous? *loc.adv.* Per explicar l'origen d'aquesta expressió, cal tenir en compte que antigament es deia cinc sous per significar 'una quantitat petita, insignificant' (cfr. *De mi fill seu | lexà tudriu, | no curadriu, | car no calia | cinch sous valia | lo meu legat*, Spill 850); i per tant, «per quins cinc sous» equival a 'per quina misèria, per quina futesa'. També cal tenir present que la quantitat de cinc sous era sovint la que es pagava de ban per faltes petites, d'ingrés a confraries, etc. *Qualsevulla persona del dit ofici que en la dita almoyna voldrà esser o entrar, que en la sua entrada do et pach a la dita almoyna cinch sòlidos*, doc. a. 1380 (Col. Bof. xl, 189). *Consell haueu dat a qui no'l demana | per ffur d'aquest regne, cinch sous li deueu*, Proc. olives 234. *Lavors lo dit sent Julià donà cinch sous al mal sperit per la bona nova que li havia aportada*, Vida de St. Julià, 319 (ap. Aguiló Dicc.). *Digau, marit | cinch cavalcans, | preats, galans, | espluga bous, | per quins cinch sous | los acolliu?*, Spill 1936. DCVB, or., occ., val., Men.

Per quins cinc¿Per quins cinc sous? *en.* Manera emfàtica de demanar per quina causa o raó, referint-se a una cosa rara, irregular o injustificada. Aquesta locució ve d'un ús medieval que condemnava a pagar cinc sous aquella persona que donava un consell no demanat o que es ficava allà on no el demanaven. *Consell haueu dat a qui no'l demana; | per ffur d'aquest regne, cinch sous li deveu*, Proc. Olives 234. DCVB.

Per raó de *loc.prep.* Per causa de. *Són a mi obligades per raó de fermanza que féreu*, doc. a. 1248 (Pujol Docs. 20). *Tot mercader paga a son hoste reua dreta per raó de peliceria*, Reua Perp. 1284. DCVB.

Per regla general *loc.adv.* Generalment, fora de casos especials. DCVB.

Per res del món *loc. adv.* De cap manera. *Lo que sí li digué que aquell no volia anar per res del món an aquell de ses someres que llauraven totes soles*. DCVB

Per res del món *loc.adv.* Per cap estil, en cap manera. *Per cap diner del món hauria canbiat*, Massó Croq. 43. DCVB. **Variants:Per cap diner del món** *loc.adv.* DCVB.

Per res, no es dóna res *par.* DCVB.

Per riure l'ensellaren i encara hi va *par.* Es diu reconvenint qualcú que diu que fa una cosa per riure, quan aquella cosa mereix esser feta o tractada seriosament. DCVB, Mall., Men.

Per sa casa mira poc el qui juga o mira el joc *par.* Vol dir que el joc fa perdre temps i patrimoni. DCVB.

Per sa crosta, es pa se demostra *par.* Vol dir que per l'aspecte exterior es pot deduir la manera d'esser de les persones i coses. (Mall.). DCVB, Mall.

Per sa pellerenca *loc.adv.* Sense restricció, sense dubte, absolutament (en el llenguatge molt vulgar de Manacor). Això és lo que han mester ets anticlericals, i per aquest motiu, los ho donam pe'sa pellerenca, Aurora, 253. DCVB, Manacor.

Per sa ruïna, li nasqueren ales a la formiga *par.* Refrany que significa que l'elevació excessiva ocasiona a molts la ruïna. DCVB.

Per sa seva carussa *loc.adv.* Pels seus propis mèrits, per la seva vell cara. Un Mall. Dicc. DCVB.

Per saber s'ha de cremar oli *par.* Vol dir que per a saber bé les coses, cal esforçar-se a estudiar-les. DCVB. **Variants: Si vols saber gira fulls** *par.* DCVB.

Per sant Andreu, pluja o neu, o fred molt greu *par.* DCVB.

Per Sant Andreu, reïra de Déu *par.* Es diu perquè per aquella festa (30 de novembre) ja comença a fer fred ben fort. DCVB.

Per Sant Andreu, un mes breu *par.* Vol dir que de la diada de sant Andreu a la de Nadal hi ha un mes escàs. DCVB, Mall., Men.

Per Sant Antoni ja es comença a fer el Toni; i per Sant Sebastià ja es comença a bojejar *par.* Significa que a mitjan gener ja comença a fer mal temps i cap al dia 20 encara en fa més. DCVB.

Per Sant Antoni, fa un fred del dimoni; per Sant Julià, cuida a matar *par.* Gomis Meteor. 83. DCVB.

Per Sant Antoni, una passa de dimoni *par.* Vol dir que el dia creix una passa de dimoni, mentre que per Nadal ha crescut «una passa de pardal». DCVB, Men.

Per sant Bernabé tot perdigot va bé *par.* Ho diuen els caçadors. DCVB.

Per Sant Climent, el fred reganya la dent *par.* és al 21 de novembre. DCVB.

Per Sant Esteve, un pas de llebre *par.* Al·ludeix hiperbòlicament a l'allargament del dia (Sant Esteve és el 26 de desembre). DCVB.

Per Sant Feliu, l'avellana surt del niu *par.* DCVB.

Per Sant Francesc, agafa els tords amb vesc *par.* DCVB.

Per sant Francesc, ses magranes *par.* Vol dir que a principis d'octubre les magranes són madures. DCVB, Mall.

Per sant Jaume i santa Ana, pinta el raïm i la magrana *par.* DCVB.

Per sant Jaume, assoleia la pauma *par.* Es refereix a la festa de sant Jaume (25 de juliol). DCVB, Mall. / DCVB, Sóller.

Per sant Jaume, la madona entrega la clau de la cambra [Per sant Jaume, sa madona entrega sa clau de sa cambra] *par.* DCVB, Men.

Per sant Jaume, raïm en taula *par.* DCVB, Mall., Men.

Per Sant Joan, agafa el volant *par.* DCVB. **Variants: Sembraràs quan voldràs, però per Sant Joan segaràs** *par.* DCVB. **Per Sant Joan, el blat fora del camp** *par.* DCVB. **Per Sant Joan, el blat fora del camp** *par.* DCVB. **Sembraràs quan voldràs, però per Sant Joan segaràs** *par.* DCVB. **Per Sant Joan, agafa el volant** *par.* DCVB. **Per Sant Joan, les garbes al camp** *par.* DCVB. **Per Sant Joan, les garbes al camp; per Sant Pere, les garbes a l'era** *par.* DCVB.

Per Sant Joan, una passa de gegant *par.* Al·ludeix a la creixença del dia cap al mes de juny. DCVB.

Per sant Jordi, cava ton ordi, que per sant Marc ja faràs tard *par.* DCVB. **Variants: Per sant Jordi, espiga l'ordi; per sant Marc, espiga el blat** *par.* DCVB. **Per sant Jordi, garbes d'ordi** *par.* DCVB, Mall.

Per sant Jordi, garbes d'ordi *par.* Indica que per la festa de Sant Jordi, dia 23 d'abril ja se sega aquest cereal. Rond. Mall.: *Dins es Bril n'hi ha que ja seguen s'ordi, i per això diu s'adagi per Sant Jordi, garbes d'ordi.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

Per Sant Josep, el pàmpol al cep *par.* DCVB.

Per sant Julià, un pas de ca *par.* Es diu perquè per aquella festa (7 de gener) el dia ja comença a créixer. DCVB.

Per sant Llobí, la pluja ja és aquí *par.* DCVB.

Per sant Llop, oli pertot *par.* DCVB.

Per Sant Llorenç, figues a querns *par.* Significa que per Sant Llorenç (10 d'agost) les figues agostenques ja estan en el punt de maduresa. DCVB, Mall., Men.

Per sant Lluc, mata es porc i tapa es cuc *par.* DCVB, Men.

Per sant Lluç, nesples apelluc *par.* Refrany referent a la diada de sant Lluç (18 d'octubre). Es diu perquè per la festa de sant Lluç és l'època bona per a collir les nesples. DCVB, Mall.Rond. Mall.:*Per s'octubre maduren ses magranes ses agres, ses aubars i ses dolces; maduren ses nesples, i per això diuen Per Sant Lluç, nesples apelluc.* 'Es dotze mesos i dues jaies'**Variants:Per sant Lluç, nesples espluc** *par.* DCVB, Men.

Per Sant Macià es puput ve i es tord se'n va *par.* DCVB, Men.

Per Sant Macià l'oronella ve i es tord se'n va *par.* Es diu referint-se a la data de la festa d'aquest sant, que és al 25 de febrer, en què ja s'acosta la primavera DCVB.Rond. Mall.:*S'embarquen per Sant Miquel i tornen per Sant Macià. Per això se diu A Sant Macià, l'oronella ve i el tord se'n va.* 'Ecos de la vida de Jesús, Maria i Josep'

Per sant Macià posa la cuca a remullar *par.* Gomis Met. Agr. 109. DCVB.

Per sant Macià, l'oronella ve i el tord se'n va *par.* Es diu referint-se a la data de la festa d'aquest sant, que és el 25 de febrer, en què ja s'acosta la primavera. DCVB, Mall.**Variants:Per sant Macià l'oroneta ve i el tord se'n va** *par.* DCVB.

Per Sant Magí, bona festa i bon bocí *par.* DCVB, Inca.

Per sant Marc, el llop ja és nat *par.* DCVB.

Per sant Marc, posa la cuca a remullar *par.* DCVB.

Per sant Martí la vella tasta el vi *par.* DCVB.**Variants:Per Sant Martí, la velleta beu bon vi** *par.* Es diu també pel fet de començar a beure vi novell per aquell temps. DCVB.**Per sant Martí, enceta la bóta del vi** *par.* DCVB.**Per sant Martí, l'aigua al molí i tasta el vi** *par.* DCVB.**Per sant Martí, mata el porc i enceta el vi** *par.* DCVB.**Per sant Martí tapa la bóta del bon vi** *par.* DCVB.**Per sant Martí, tapa ton vi** *par.* DCVB.

Per Sant Martí, escura la bóta del bon vi *par.* Es diu perquè per Sant Martí (en el novembre) cal posar dins les bótes el vi novell. DCVB.

Per sant Martí, la neu al pi; si no hi és al vespre, hi és al matí; per sant Andreu, pertot arreu *par.* DCVB.

Per sant Martí, la pinya cau del pi *par.* DCVB.

Per sant Martí, la pluja és ací *par.* DCVB.

Per Sant Mateu, el raïm meu i el meló teu *par.* Gomis Met. Agr. 122. DCVB.

Per Sant Mateu, sembraràs lo blat teu, i si no en tens, ves a Manlleu *par.* DCVB.

Per sant Mateu, verma tot Déu *par.* DCVB, Mall.

Per sant Mateu, vigila el cau la guineu *par.* Griera Tr. DCVB.

Per sant Maties, tan llarga és la nit com el dia *par.* DCVB.

Per sant Maties, tant de nits com de dies *par.* DCVB. **Variants:**

Per sant Miquel el berenar se'n puja al cel; per Sant Macià se'n torna baixar *par.* Es diu perquè després del setembre els pagesos ja no poden treballar fins tard en el camp, i per això sopen aviat i poden suprimir la berena o menjada de la tarda. DCVB.

Per Sant Miquel, la migdiada se'n puja al cel *par.* DCVB.

Per Sant Miquel, santmiquelada; en veure figa, bona pedrada *par.* DCVB, Mall.

Per sant Pau, una hora hi cau (=25 gener) *par.* Referents a l'allargament i escurçament del dia mentre s'acosta l'estiu o l'hivern, hi ha aquests refranys. DCVB.

Per sant Pau, una hora hi cau *par.* Significa que devers la fi de gener, en què cau la festa de sant Pau ermità, el dia ja s'ha allargat una hora. DCVB.

Per sant Pere enrevolten la figuera [Per sant Pere enrevolten sa figuera] *par.* Es diu perquè a final del mes de juny, és temps de collir figues DCVB. Rond. Mall.: *Dins es Juny també hi ha sa festa de Sant Pere, qui és qui mos ha d'obrir ses portes de cel. Per Sant Pere, enrevolten sa figuera, perque ja comença a haver-hi figues flors. 'Es dotze mesos i dues jaies'*

Per Sant Pere i Sant Joan, la calor va en gran *par.* DCVB. **Variants: Sant Joan i Sant Pere, adéu primavera**

Per Sant Pere juny arrera *par.* Es diu perquè la festa de sant Pere apòstol s'escau el dia 29 de juny. DCVB.

Per Sant Pere, enrevolten sa figuera [Per Sant Pere, enrevolten sa figuera] *loc. v.* Es diu perquè comença per Sant Pere a haver-hi figues flors. DCVB, Mall. **Variants: Per sant Pere festegen sa figuera** *par.* DCVB, Men.

Per Sant Pere, les garbes a l'era *par.* Es refereix a l'època bona per a segar i batre. DCVB.

Per sant Pere, una hora endarrera (=29 de juny). *par.* Referents a l'allargament i escurçament del dia mentre s'acosta l'estiu o l'hivern, hi ha aquests refranys. DCVB.

Per sant Romà, la neu al pla *par.* DCVB.

Per Sant Salvador, fica't la capa, pastor *par.* Es diu perquè en venir el mes d'agost a les regions muntanyoses ja sol començar a fer fred. DCVB.

Per Sant Sebastià, els favons a secar *par.* DCVB.

Per Sant Sebastià, un fred que no es pot aguantar *par.* DCVB.

Per Sant Sebastià, un pas de marrà *par.* Es refereix a la creixença del dia entre Nadal i la festa de Sant Sebastià. DCVB. **Variants: Per Sant Sebastià un pas de milà** *par.* DCVB. **Per Sant Sebastià, una hora s'allarga** *par.* DCVB. **Per Sant Sebastià, una hora s'avança ja** *par.* Gomis Meteor. 107. DCVB. **Per sant Sebastià, una hora s'avança ja** (=20 de gener) *par.* Referents a l'allargament i escurçament del dia mentre s'acosta l'estiu o l'hivern, hi ha aquests refranys. DCVB. **Per Sant Sever, fesols a fer (o faves a fer)** *par.* DCVB.

Per Sant simó, mor la mosca i el moscò *par.* DCVB.

Per sant Tomàs agafa sa porcella per es nas *par.* Es diu perquè per la diada de Sant Tomàs apòstol (21 de desembre) comença a ser l'època de matar els porcs. Rond. Mall.: *I que en direm de dia vint-i-u, que és sa Festa de Sant Tomàs, que agafen sa porcella p'es nas, per fer-li s'abrer i deixar-la a punt de 'Es dotze mesos i dues jaies'*

Per Sant Tomàs, a qui no portí llenya, li cremaran el nas *par.* Significa que per aquella data convé prevenir-se contra el fred. DCVB. **Variants: Per sant Tomàs, comença s'hivernàs** *par.* DCVB. **Per Sant Tomàs, el fred al nas** *par.* És el 21 de desembre. DCVB.

Per sant Tomàs, agafa el porc pel nas *par.* Significa que per sant Tomàs, en la segona quinzena de desembre, ja és ben hora de matar el porc. DCVB. **Variants: Per Sant Tomàs, estira el porc pel nas** *par.* Es diu perquè per la diada de Sant Tomàs apòstol (21 de desembre) comença a ésser hora de matar els porcs. DCVB.

Per Sant Tomàs, témpores davant i témpores detràs *par.* [Temps de dejuni al començament de cadascuna de les quatre estacions de l'any, que abans es feia en tres dies de la mateixa setmana (dimecres, divendres i dissabte)]. DCVB.

Per Sant Urbà, quaranta dies plourà *par.* Dites que es refereixen a la diada de Sant Urbà, que escau el 25 de maig i expressen la inoportunitat de la pluja en aquell temps. DCVB. **Variants: Sant Urbà, lleva vi i no dóna pa** *par.* DCVB.

Per Sant Vicenç, el sol toca pels torrents *par.* Refranys que indiquen particularitats del sol en relació a la temporada o als mesos de l'any. DCVB.

Per Santa Àgueda planta l'aufàbrega, que per Santa Margalida ja serà florida *par.* BDC, XVIII, 229. DCVB.

Per Santa Catalina, un mes refina *par.* Es diu perquè de la festa de Santa Caterina (25 de novembre) fins a la de Nadal, hi ha un mes ben just. DCVB, Men.

Per santa Caterina, l'oli és a l'oliva *par.* Significa que per la festa de santa Caterina (25 de novembre) és bon temps per a collir les olives. DCVB. **Variants: Per santa Caterina, plega l'oliva** *par.* DCVB.

Per Santa Caterina, un mes refina *par.* Se diu perquè del dia de Sta. Caterina al dia de Nadal hi ha un mes just. Joan Amades posa aquest refrany «Per Santa Caterina un mes es fina» (BDC, xviii, 109) i diu que es refereix a la festa de Santa Caterina de Sena, que és a 30 d'abril; però sembla més probable que aquest refrany sia una variant del que hem

citat de Mallorca i Menorca («Per Santa Caterina un mes refina») i que es refereixi, com aquest, a la festa de Santa Caterina d'Alexandria. DCVB, Mall., Men.

Per Santa Creu, faves i pèsols a tot arreu *par.* DCVB.

Per Santa Elionor comença sa figa flor *par.* DCVB, Sóller.

Per santa Llúcia , llarga és la nit i curt es dia *par.* Refrany referent a la durada del dia en l'època de la festa de Santa Llúcia. DCVB, Mall. **Variants:Per santa Llúcia , s'allarga sa nit i s'acurça es dia** DCVB, Mall. **Variants:Per Santa Llúcia, [11 de desembre] minva la nit i creix lo dia** *par.* DCVB, Men. **Per santa Llúcia, minva la nit i creix lo dia** *par.* Hi ha altres refranys, evidentment inexactes, que atribueixen a aquella data un augment de la durada del dia , la qual cosa no ocorre fins a alguns dies més tard. Camps Folk. Men. DCVB, Men.

Per Santa Magdalena, a la plena *par.* Es refereix a la maduresa de les figues. DCVB, Men.

Per santa Magdalena, raïm a la plena *par.* Es refereix als fruits que maduren devers la festa de Santa Magdalena (22 de juliol). DCVB, Men.

Per Santa Margaliga garrova tenyida *par.* DCVB, Mall.

Per santa Maria, hora i mitja més de dia (=2 de febrer) *par.* Referents a l'allargament i escurçament del dia mentre s'acosta l'estiu o l'hivern, hi ha aquests refranys. DCVB.

Per santa Teresa, sembra a tesa *par.* Es diu perquè aquella festa és e temps apropiat per a sembrar els cereals. DCVB. **Variants:Per Santa Teresa, ton blat estesa** *par.* DCVB.

Per servir-lo (servir-los, servir-la, etc.) for. Fórmula de respecte que se sol usar després de manifestar a algú el propi nom, o contestant a la pregunta «Com estàs?» «Com heu passau?»—*Bé, per servir-les, Ignor. 53. Digui ¿que potser és estudiant?—Sí senyora, per servir-la, VÍlanova Obres, iv.,.* DCVB.

Per sí o per no *loc.nom.* Per un cas que s'esdevingui tal o tal cosa; per precaució del que pugui succeir. DCVB.

Per sis *loc.adv.* En virtut de principis preconcebuts. *Noltros no censuram per sis,* Roq. 15. DCVB.

Per sort *loc.adv.* Per casualitat feliç. *Tirant hi arribà ab tot lo seu stol e per sort la galera de Spèrcius no s'encontrà ab l'estol de...* Tirant, c. 395. DCVB.

Per sos pecats, la cabra porta els genolls pelats *par.* Es diu referint-se a aquells qui són desgraciats per haver-s'ho cercat ells mateixos amb les seves imprudències. DCVB.

Per sota mà *loc.adv.* Ocultament, en secret. *Los mercaders faran vendre la nau a sots mà,* Consolat, c. 140. DCVB. **Variants:Per davall mà** *loc.adv.* DCVB.

Per St. Andreu sembra el blat teu *par.* Marroig, Refr. DCVB.

Per St. Andreu, tres setmanes, un mes breu *par.* Vol dir que hi falta prop d'un mes per a Nadal. DCVB, Men.

Per St. Bernat, tapa-li es cap *par.* DCVB, Mall.

Per St. Blai, sembra l'ai [Per St.Blai, sembra l'ai] *par.* DCVB, Empordà, Men.

Per taula *loc.adv.* fig. indirectament. DCVB.

Per temps *loc.adv.* En temps passat (si el verb està en pretèrit), o en temps futur (si el verb està en futur). *Sia interpretat... per los consellers de la Ciutat e dels Cònsols de la mar qui ara són e per temps seran* doc. a. 1315 (Capmany Mem. ii, 80); *Manament dels jurats qui ara són o per temps seran*, doc. a. 1382 (Revest Ens. 60).; *No estava feta a sentir passes... per aquell carrer seu que per temps havia estat el fossar*, Riber Miny. 73. DCVB.Rond. Mall.:*S'acosten a dues muntanyes, que pareixia que per temps era estada una tota sola.* 'Es fii des pescador'

Per tercianes, no toquen campanes *par.* Significa que aquestes febres no són malalties mortals. DCVB.**Variants:****Tercianes i quartanes, no fan tocar les campanes** *par.* DCVB.

Per terra *loc.adv.* Indicant el mateix que a terra, però de manera més indeterminada. *Per figures que hom fa en terra ab pedretes*, Lull Cont. 330, 6. *Per terra'l lançaren ligant-li les mans*, Passi cobles. DCVB

Per tos fill ben heretar, no vulguis l'infern guanyar *par.* DCVB.

Per tot el món és país *par.* Significa que per tot es pot viure bé. DCVB.

Per tot hi ha cent (o set) llegües de mal camí *par.* Vol dir que en totes les coses sol haver-hi moltes dificultats. A Mallorca es completa el refrany dient "Per tot hi ha set llegos de mal camí i altres tantes de voltera" (o "i una de torta", a Menorca). DCVB.**Variants:****Per tot hi ha set llegos de mal camí i altres tantes de voltera** *par.* DCVB, Mall. **Per tot hi ha set llegos de mal camí i una de torta** *par.* DCVB, Men.

Per Tots Sants, capes i mocadors grans *par.* Es refereix al fred i humitats que comença a fer intensament en venir el novembre. DCVB.**Variants:****Per Tots Sants, castanyes i mocadors amb banyes** *par.* DCVB.

Per Tots Sants, murtons i aglans, cames-seques i esclata-sangs *par.* DCVB, Men.

Per Tots-Sants, arboces i glans, llençiscla madura i esclata-sangs *par.* Es refereixen a productes de la temporada de Tots-Sants. DCVB.

Per Tots-Sants, caçador, aplega els rams *par.* Significa que pel novembre ja no és hora de caçar. DCVB./ DCVB, Men

Per treure un home de casa seva, en necessiten quatre *par.* DCVB.

Per un "vetaquí" *loc.adv.* Per una cosa de no res, sense importància. DCVB, Palma.

Per un afluix *loc. adv.* Per necessitat, per falta d'altre remei. (Mall.). *Guardam aqueixs doblers per un afluix* [per un cas de necessitat] (Mall). *He hagut de sortir per un afluix* [per necessitat urgent]. *Hi som anada per un afluix* [per necessitat, perquè l'altre no hi és anat] (Fornalutx). DCVB, Mall., Fornalutx.

Per un cas de casos *loc. adv.* Cas extraordinari, conjunt de circumstàncies excepcionals DCVB. Rond. Mall.: *I enrengaren un jaç per Na Catalina dins una mica d'aubergjó que tenien an aquella casa per un cas de casos.* 'Saguixeta tota sola' **Variant: Per un si acàs** (i var.)

Per un clau se perd una ferradura *par.* Vol dir que de vegades un detall que sembla insignificant produeix conseqüències considerables. DCVB.

Per un fes-te enllà *loc. adv.* Per un no-res. *Y mou gran roydo per un fest'enllà*, Viudes donz. 293. DCVB.

Per un frare no es perd el convent *par.* Vol dir que per la defecció d'un no es desfà una comunitat o corporació. DCVB.

Per un gira'm aquest ase *loc. adv.* Per un motiu insignificant. DCVB.

Per un grell d'ou, mous un renou *loc. v.* Es diu al qui mou avalot o fa molts escarafalls per coses de no-res. DCVB, Mall.

Per un gust *loc. adv.* Per fer una concessió, per un plaer. DCVB. Rond. Mall.: *Provau-ho, provau-ho per un gust!....* 'Es fii des pescador'

Per un nap no es deixa de cuinar l'olla *par.* Significa que per un detall petit no ha de fracassar una empresa. DCVB. **Variants: Per un nap més o menys, no deixa de coure's l'olla** *par.* DCVB.

Per un pecador se perd una nau *par.* Significa que pel mal comportament o pels defectes d'una persona es posa en perill la comunitat o conjunt de què forma part. DCVB.

Per un pecador, pateix tota una nau *par.* Significa que per la malvestat o imprudència d'un individu, pot malparar tota la comunitat. DCVB, Mall.

Per un poll no es perd la lloca *par.* Vol dir que per una sola persona no va bé ni malament una institució; que no hi ha ningú necessari. DCVB.

Per un porc, no cal tenir estaca *par.* Es diu per menys prear una cosa que es considera massa petita o insignificant. DCVB.

Per un punt l'abat perdé la mula *par.* Es diu per indicar que per una causa petita es poden sofrir perjudicis grans. DCVB.

Per un punt l'abat va perdre la mula *par.* Vol dir que per no donar importància a un detall petit poden resultar conseqüències greus. DCVB, Mall. **Variants: Per un punt el penjaren** *par.* DCVB.

Per un seguit *loc.adv.* Amb regularitat, sense interrupció. DCVB.

Per un si acàs *loc.adv.* Locució que s'empra per indicar previsió d'una possible contingència. DCVB. Rond. Mall.: *Jas aquesta sabateta meva, tota d'or, i aquesta mitja pera, també tota d'or. Guarda-ho bé per un si acàs.* 'En Juanet de l'Onso' **Variants: Per si a cas** *loc.adv.* Rond. Mall.: *-Jau duis-lo an el Rei, i que en faça es bres per si a cas.* 'Sa fía d'es carboneret'

Per un si-acàs *loc.adv.* Locució que s'empra per indicar previsió d'una possible contingència. *Cerc que no plourà, però duré es paraigua per un si-acàs.* (Mall., Men.). DCVB, Mall., Men.

Per un tros de pa *loc.adv.* Per no-res, per un preu molt baix. DCVB.

Per un voler de Déu *for.* Fórmula per a expressar una gran casualitat o gairebé un prodigi. «Per un voler de Déu t'has salvat». «Ha estat un voler de Déu que no m'hagi mort!». DCVB. **Variants: Ha estat un voler de Déu**

Per una festa no rompís sa testa *par.* Es diu per recomanar que no es facin excessos de menjar o de despeses en ocasió d'una festa. DCVB, Mall.

Per una festa, se romperen sa testa *par.* Significa que sovint per fer ostentació s'arruïnen. DCVB.

Per una orella entra i per l'altra surt *loc. adv.* Es diu referint-se a algú que no presta atenció a allò que li diuen. DCVB. **Variants: Per una orella m'entra i per l'altra m'ix** *loc.adv.* Vol dir que no es fa cas del que els altres diuen. DCVB, Mall.

Per ventura *loc.adv.* Per casualitat, per una circumstància impensada; potser, tal vegada; *Per açò, per ventura si jo hauria fill qui fos rey après ma mort, e aquell rey era mal acostumat..., faria molt de mal,* Llull Felix, pt. i, c. 7. *Car en lloch n'hauria a par.lar, per ventura, que'n torbaria la mia matèria,* Muntaner Cròn., c. 19. *Diràs per ventura hoc,* Metge Somni iii. *E si per uentura verí mortal beuran, no'ls farà algun dapnatge,* Psaltiri. *Enganyat del propi desig i per ventura encoratjat de la condescendència aparent d'aquella noia.* DCVB.

Per vici (Fer una cosa) *loc. adv.* Per costum, gairebé sense intenció de fer-ho. *S'escurava contínuament el coll per vici, perquè en definitiva no hi tenia res,* Sagarra Vida, i, 83. DCVB.

Per viure no ens hem de matar *par.* vol dir que l'excés de treball per guanyar-se la vida resulta en perjudici del mateix viure. DCVB. **Variants: No hem de morir per viure** *par.* DCVB.

Per vós són fetes se monges d'Inca *loc.v.* Es diu a algú per indicar-li que allò que espera aconseguir fàcilment, és més difícil del que es creu DCVB. Rond. Mall.: *-Saps que hi vas, d'errat!...No res, per càstig digue-m'ho ara. -Per vós són fetes ses monges d'Inca!..* 'L'amor de les tres taronges'

Per vós són fetes ses monges d'Inca! *en.* Es diu a algú per indicar-li que allò que espera aconseguir fàcilment, és més difícil del que es creu.. DCVB, Mall.

Pera, préssec i meló, volen el vi felló *par.* Significa que aquestes fruites demanen que es begui vi. DCVB.

Perdonau-me aquesta, que demà us ne faré una de més crespa *par.* Es diu referint-se a un que s'aprofita de la benevolència dels altres per a abusar-ne. DCVB.

Perdoni, o Perdoneu, o Que perdonin *fór.* Fórmula amb què es demana disculpa o llicència per una acció o dita que es considera incorrecta. *Perdoni, però si té la beguda a casa, està clar que no s'ha de moure,* Vilanova Obres, xi, 35. DCVB.

Perdre (o deixar) les manades pel rostoi [Perdre (o deixar) ses manades p'es rostoi] *loc. v.* Descurar les coses importants per atendre a minúcies o coses secundàries. DCVB, Mall.

Perdre amb bones cartes *loc. v.* No arribar a aconseguir una cosa, malgrat de tenir mitjans lícits i suficients per obtenir-la. DCVB.

Perdre carregament i barca, o perdre barca i bolitx *loc. v.* Perdre-ho tot. DCVB, Mall.

Perdre correu i corredor *loc. v.* Quedar sense obtenir una cosa després d'haver enviat algú a cercar-la i un altre a cercar el qui havia estat enviat primer. DCVB

Perdre de vista algú o alguna cosa *loc. v.* Deixar de veure aquella persona o cosa. DCVB.

Perdre de vista *loc. v.* [oració]. Deixar de veure o de ser vist. DCVB.Rond. Mall.: *I al punt la varen haver perduda de vista.* 'La Mare Baleneta' *Es geperut botí a l'aire com un coet, i per amunt i per amunt. Se n'anà a perdre de vista* 'Un geperut i un gigant'

Perdre dents i queixals en una cosa *loc. v.* Passar-hi molt de temps, adquirir-ne experiència. DCVB.

Perdre el bel [Perdre es bel] *loc. v.* Escanyar-se de tent de cridar (Men.). *Es conductor ve perdre es bèl y va agafar al amo per sa solapa.* A. Ruiz (Catalana VI, 134. DCVB.

Perdre el cambuix [Perdre es cambuix] *loc. v.* Perdre el seny, adelerar-se o deixar-se dur d'una idea fixa. (Men.). DCVB, Men.

Perdre el cantet *loc. v.* Deixar de tenir ganes de cantar, i metafòricament, ganes de par.lar, de discutir. DCVB.

Perdre el conill [perdre es coní] *loc. v.* Perdre la noció d'allò que es deia o que s'anava a dir; perdre el fil de la conversa. DCVB, Mall., Men. Rond. Mall.: *Es gegant, com sentí es rossinyol, va perdre es coní, i no sabia què havia de respondre.* 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig' **Variants:Perdre el quest [Perdre es quest]** *loc. v.* Perdre el fil de la conversa, del discurs, del raonament. DCVB, Mall., Men.

Perdre el judici *loc. v.* Perdre el seny. DCVB.

Perdre el memorial *loc. v.* Oblidar una cosa, perdre'n la noció. DCVB.

Perdre el món de vista *loc. v.* Desmaiar-se, perdre els sentits. DCVB *Va perdre el món de vista, caigué estesa com un tronc, i sang i més sang.* ‘Sa fia del Sol i de la Lluna’

Perdre el món de vista *loc. v.* Perdre els sentits, desmaiar-se. DCVB.

Perdre el nord *loc. v.* Perdre l'orientació, deixar de veure clar el que cal fer. DCVB.

Perdre el pa i el paneret [Perdre es pa i es paneret] *loc. v.* Perdre el temps i el treball; esforçar-se inútilment. «*He perdut es pa i es paneret cercant carn sense os, i he hagut de tornar de buit*» (Ciutadella). DCVB, Men.

Perdre el pa *loc. v.* Perdre la col·locació o manera de guanyar-se la vida. DCVB.

Perdre el plom *loc. v.* Desviar-se de la direcció o posició vertical. DCVB.

Perdre el plor *loc. v.* No poder expiar l'aire absorbit en plorar, com fan sovint els infants petits. DCVB. **Variants: No poder tornar el plor** *loc. v.* DCVB.

Perdre el refús [Perdre es refús] *loc. v.* Amagrir-se un animal. *Es qui han pres es refús, es qui duen es ca magre*, Roq. 29. DCVB, Mall.

Perdre el seny *loc. v.* Perdre la facultat de raonar. *Ne pendria la mort o una malaltia on perdria lo seny*, doc. a. 1506 (BSAL, x, 305). DCVB.

Perdre el temps i la llavor [Perdre es temps i sa llavor] *loc. v.* No fer res de profit, passar el temps sense aprofitar-se'n per coses útils. DCVB, mall., Men.

Perdre el temps *loc. v.* Desaprofitar-lo, no fer allò que caldria o es podria fer. *Com anant axí perden temps que pescarien* (doc. a. 1393 (Col. Bof. xli, 81). DCVB.

Perdre el viatge per a sempre [Perdre es viatge per a sempre] *loc. v.* Perdre una oportunitat que mai més no es tindrà. DCVB. Rond. Mall.: *Ell, sense fer un desbarat que li costàs perdre es viatge per a sempre, no se poria casar.* ‘Sa fia del Sol i de la Lluna’

Perdre els daus *loc. v.* Perdre l'enteniment. DCVB.

Perdre els estreps [perdre ets estreps] *loc. v.* Perdre la paciència o el control de si mateix. DCVB. *A voltros dones vos ne pren així! En parlar-vos de casar, perdeu ets estreps i sa tramuntana de vista!..* ‘Na Dent d'or’

Perdre els estreps *loc. v.* Perdre la paciència o el control de si mateix. DCVB

Perdre els mistos *loc. v.* Quedar confús, sense paraula, sense saber què dir. DCVB.

Perdre els sentits *loc. v.* Desmaiar-se, perdre la sensibilitat. DCVB.

Perdre es cantet [Perdre es cantet] *loc. v.* Perdre el delit, les ganes de cantar o de bravejar. DCVB.Rond. Mall.: -¿*Que éts tornat sord o has perdut es cantet, gran noningú? Diu es gros* ‘¿Val més matinejar que a missa anar?’

Perdre es corbam [perdre es corbam] *loc. v.* 1. Perdre-ho tot, quedar desposseït de tot el que es tenia (Mall.) 2. Perdre l'equilibri mental (mall.). *Hem perdut es corbam cercant sa clau, i no l'hem arribada a trobar.* DCVB, Mall. -*Vaja quina passada que és aquesta! -s'exclamaven-. N'hi ha per perdre es corbam!*. ‘En Pere Poca-por’ **Variants: Perdre el Kirieleison** [Perdre es Kirieleison] *loc. v.* Perdre l'orientació o el bon ús de les facultats mentals. [A l'entrada "kyries" diu Pasatge del començament de la missa en el qual el sacerdot repeteix sis vegades Kyrie eleison i tres vegades Christe eleison] DCVB.Rond. Mall.: *Com En Juanet la sentí, cuidà perdre es quirieleison; i ella com el sentí a ell, lo mateix.* ‘Sa llampria meravellosa’ **Perdre el nord** [Perdre es nord] *loc. v.* Eixir fora de son seny. DCVB.Rond. Mall.: *Allò venia tant de nou an es contraris, que aviat perderen es nord i començaren a donar-ho a ses cames per no esser-hi de més..* ‘En Tià d'es forn d'En Mata-ronyes’ **Perdre el re** [Perdre es re] *loc. v.* Perdre l'orientació, el bon seny. *S'àvia ja ha perdut es re.* DCVB, Ciutadella. **Perdre l'enteniment** *loc. v.* Tornar boig, perdre l'ús de la raó. *Ell ha perdut lo enteniment, ell ha tornat boig,* Lacavalleria Gazoph. *Calla, poca solta; talment sembla que t'hagis begut l'enteniment,* Vilanova Obres, iv, 35. DCVB. **Trabucar l'enteniment** *loc. v.* DCVB. **Beure's l'enteniment** *loc. v.* DCVB. **Perdre l'oremus** *loc. v.* Desorientar-se, perdre la memòria o l'esment d'allò que s'ha de dir o fer. *L'olaguer, que no hi havia etat de temps, quan vegé allò perdé l'oremus,* Oller Esc. Pobr. 106. *M'he pensat que no em tenies llei de voluntat, y he perdut l'oremus,* Victor Cat., Cayres 148. DCVB. **Perdre la bruiçola** *loc. v.* Perdre l'orientació, perdre el seny. DCVB. **Perdre la carta de navegar** *loc. v.* Perdre el nord, romandre desorientat. DCVB. **Perdre la testa** *loc. v.* Perdre el seny. *Misteri fon tan alt que testa flaca no'l ha iamay entès,* Trobes V. Maria [134]. *Home de dura testa y avesat de menyspresar los déus,* Alegre Transf. 71. *L'abim l'atreia; perdia la testa,* Massó Croq. 80. «*Del món ses testes més fines / m'han enviat un paper, / que no em cas fins l'any qui ve, / que daran, per un dobler, / vint-i-cinc querns de fadrines*» (cançó pop. Mall.). DCVB. **Perdre la tramuntana de vista** [Perdre sa tramuntana de vista] *loc. v.* Perdre el nord, l'orientació; perdre els sentits, desmaiar-se. (mall.). DCVB, Mall.Rond. Mall.: *Però s'idea només de que hi hagués d'haver una altra dona més garrida que ella, maldament fos sa seua fia, la treia d'es solc, i li feia perdre sa tramuntana de vista, i cridar com una desesperada.* ‘Na Magraneta’ **Perdre la xaveta** *loc. v.* Perdre el seny (en llenguatge familiar). *Es cristians perden sa xaveta y fan tota casta de loqueries y desbarats,* Roq. 9. DCVB.

Perdre l'alè *loc. v.* Perdre el coratge. *Pero se topen llavonses amb N'Aina-Maria, i perden s'alè de tot,* Alcover Cont. 40. DCVB.

Perdre l'aleluà *loc. v.* Perdre el món de vista, perdre els sentits o el coneixement DCVB.Rond. Mall.: *Com es cossaris me prengueren, vaig perdre l'aluiar.* ‘Es port de sa cibolla blanca’ **Variants: Perdre l'aluiar** *loc. v.* (grafia defectuosa d'aleluà.) Perdre el món de vista, perdre els sentits o el coneixement (Manacor). *Com es cossaris me prengueren vaig perdre l'aluyar, y...ni sé per hont vengueren ni hont me trob.* Alcover Rond. II, 76. DCVB.

Perdre l'embocadura *loc. v.* Perdre aquella habilitat, sia per l'edat, sia per falta d'exercici. Pous JF 68. DCVB.

Perdre l'enravenada [Perdre s'enravenada] *loc. v.* Perdre l'impuls, l'entusiasme (Mall.). DCVB, Mall.

Perdre l'esma *loc. v.* Perdre la raó, el seny; tornar-se boig. DCVB.

Perdre l'ase i les magranes [Perdre s'à i ses magranes] *loc. v.* Perdre el temps i la feina, no fer res de profit. *I ells dos, tota la santa nit perdian s'ase i ses magranes festejant p'es balcó,* Aguiló Rond. De R. 17. DCVB, Mall.Rond. Mall.: -*Jès! Sa viuda, que ha posades beies! No n'hi mancava d'altra per malcriar es seu fii! Hi perdrà s'ase i ses magranes!- 'En Pere tort'*

Perdre la carn a pessics *loc. v.* Amagrir-se molt de pressa. DCVB.

Perdre la llengua *loc. v.* Perdre les ganes o el delit de parlar. DCVB. **Variants:** **Perdre la paraula** *loc. v.* Perdre la facultat de parlar. DCVB.

Perdre la sang i l'ossa *loc. v.* Perdre molt, tenir pèrdues molt grosses. DCVB, Mall.

Perdre la serva *loc. v.* Perdre l'equilibri, estar exposat a caure. DCVB.

Perdre la trossereta [Perdre sa trossereta] *loc. v.* Anar-se'n. *Es vespres, acabat es jornal, prenia sa trossereta, i cap allà s'ha dit,* Camps Folk. II, 112. DCVB, Men. **Perdre ses colors** [Perdre ses colors] *loc. v.* Esblanqueir-se a causa d'un disgust. DCVB.Rond.Mall.: *Com se veren amb aquell companatge dalt es cap perderen ses colors, ses cames los feren figa, ses barres los prengueren es trot.* 'La Reina banyuda' **Perdre les rialles** [Perdre ses riaies] *loc. v.* Agafar por, tenir gran temor. DCVB.Rond. Mall.: *Quan sa jaia sentí allò, va perdre ses riaies de tot.* 'S'Hermosura del món'

Perdre la vida *loc. v.* Morir. DCVB.

Perdre les rialles *loc. v.* Agafar por, tenir gran temor. DCVB.

Perdre o Acabar el motlle d'una cosa *loc. v.* Perdre'n la manera, la mena. *D'aquests homes tan honrats ja se n'ha perdut el motlle..* Roq. 0. DCVB.

Perdre passes *loc. v.* Caminar o actuar vanament, sense profit. DCVB.Rond. Mall.: *I cimada i altra cimada an es dos bous, que se n'avenen daixo-daixo, però sense perdre passa, cap an es comellar d'es lleons! 'En Pere Catorze'*

Perdre peu (quan es camina dins l'aigua) *loc. v.* Deixar de tocar el fons amb el peu. DCVB.

Perdre s'aleluia *loc. v.* Perdre el seny, el record d'una cosa (cf. la frase «perdre l'oremus»); deixar de tenir esment o cura de totes coses per dedicar-se totalment a una (Men.). «*Darrera sa música hi perd s'aleluia*»; «*arribaràs a perdre s'aleluia, amb tant d'estudiar*» (Ciutadella). **Variants:** **Perde'leluia** DCVB, Mall.

Perdre s'ase i ses magranes *loc. v.* Perdre el temps, passar-lo inútilment. *Y ells dos tota la santa nit perdien s'ase y ses magranes festejant p'es balcó*, Aguiló C., Rond. de R. 13. DCVB, Mall., Men.

Perdre terra *loc. v.* Alçar-se sobre el paviment per efecte d'una força elevadora. a) Generalment, en aquest significat la paraula terra s'usa precedit de preposició. 'a terra' o 'en terra', indicant situació o moviment fins al contacte amb el paviment. DCVB.

Perdre un paner *loc. v.* Equivocar-se, dir o perdre una cosa per una altra. DCVB, Mall.

Perdre-ho tot, bous i esquelles *par.* Tenir pèrdua total, no salvar res. DCVB.

Perdre's com l'ànima de Judes *loc. v.* Portar camí de perdició moral. DCVB.

Perdre's de vista *loc. v.* Deixar d'esser vist, desaparèixer. DCVB.

Perdre's de vista *loc. v.* Esser molt llest, extremadament viu d'enteniment. DCVB.

Perdre's en bonança *loc. v.* Fracassar en coses que no tenen dificultat. (Men.). DCVB, Men.

Perdre's la nèccia d'una cosa *loc. v.* Extingir-se totalment. DCVB.

Perdut per perdut, da-li per perdut *par.* DCVB.

Perdut per perdut, m'agafo allà on puc *par.* DCVB.

Perdut per u, perdut per cent *par.* Vol dir que la quantia de la pèrdua és relativa i poc important; que el que importa és no perdre. DCVB. **Variants:** «Perdut per mil, perdut per mil i cinc-centes». DCVB.

Peresa porta pobresa *par.* DCVB.

Perquè el carro marxi, cal untar les rodes *par.* Significa que per obtenir alguna cosa cal donar diners o fer presents. DCVB.

Perquè ho sàpigues for. Fórmula emfàtica per a manifestar a algú una cosa que suposen que ignora completament. *Donchs, perquè ho sàpigues, fa quinze dies que tenc compromesa la balladora*, Vilanova Obres, XI, 15. DCVB. **Variants:** Perquè ho sàpiga for. DCVB.

Perque perque for. Per raons de delicadesa, de compassió, de consideració excessiva. *Si no fos perque perque, encara t'ompliria sa cara de dits*, Galmés Flor 41. DCVB, Mall., Men.

Perquè sí *loc.adv.* Sense raó sòlida; sense fonament. DCVB.

Persona de confiança *loc.nom.* Merèixer la dita seguretat d'altri. DCVB.

Persona sorda, mal pensada *par.* Significa que sovint els sords, no podent entendre allò que es diu al seu voltant, creuen que malparlen d'ells. DCVB.

Pertot hi ha treballs *par.* Significa que totes les coses requereixen esforç, o que pertot hi ha gent atribulada. DCVB. **Variants: Tot val el seu treball** *par.* DCVB.

Pes d'apotecari i d'argenter, ni el dimoni l'entengué *par.* DCVB.

Pesar a algú més el cap que el cul *loc. v.* Estar embriac. DCVB, Mall.

Pesar com ferro *loc. v.* Esser molt feixuc, tenir molt de pes. DCVB. **Variants: Pesar com el plom** *loc. v.* DCVB. **Feixuc com a plom** *loc. adj.* Es diu d'una cosa molt feixuga. DCVB. **Pesat com a plom** *loc. adj.* DCVB. **Pesar més que un ase mort** *loc. v.* DCVB.

Pesar el sol abans de sortir *loc. adj.* Ésser molt llest, molt deixondit d'enteniment (Mall.). DCVB, Mall. Rond. Mall. *Que no volia per genre cap pelacanyes ni cap torrapipes ni cap babaluet assoleiat i afectat de faió, sinó que fos un estornell de pèl arreveixinat, llevent, desxondit, que pesàs es sol abans de sortir, que ningú li pogués menjar sopes damunt es cap.* 'Sa llampria meravellosa' **Variants: De pèl arreveixinat (ser)** *loc. adv.* DCVB.

Pesar més poc que una taleca d'actes *loc. adj.* Comparança pop., Mallorca. DCVB, Mall. Rond. Mall. *Es pecat d'haver-la robada an En Bernat li pesava més que plom, fins que un dia, per sortir-ne d'una vegada 'Sa maneta de plata'*

Pesar molt el greix a algú *loc. v.* Estar algú excessivament gras. DCVB.

Pescador de canya i moliner de vent, no els cal notari per fer testament *par.* Vol dir que els qui exerceixen aquests dos oficis solen esser molt pobres. DCVB, or., mall. **Variants: Pescador de canya i moliner de vent, damunt s'ungla fa testament** *par.* DCVB, Mall. **Pescador de canya, perd més que no guanya** *par.* DCVB.

Pescador i caçador, o fam o fred o calor *par.* Vol dir que els pescadors i caçadors passen moltes penalitats en l'exercici de llurs professions. DCVB.

Pescador que pesca un peix, pescador és *par.* Significa que el qui aconsegueix una par.t d'allò que volia obtenir, ja no es pot dir fracassat. DCVB.

Pescant crancs o caçant rates, mariner posa't sabates *par.* DCVB, Mall.

Pescar la lluna amb un cove *loc. v.* Cercar una cosa impossible d'obtenir. DCVB.

Pescat o salvat, lo que treus de la mar, t'ho has ben guanyat *par.* DCVB, Mall.

Pessic de monja *loc. nom.* Pessic molt fort, encara que agafant poca carn i procurant dissimular-lo. DCVB, Mall.

Pesta cernuda *loc. nom.* Una cosa extremadament dolenta. DCVB, Mall. **Variants: Mal li toc pesta cernuda, que no fa pont i toca pertot!** *fór.* Fórmula de maledicció mallorquina. DCVB, Mall.

Petit a petit *loc.adv.* A poc a poc, lentament. *Lenteniment se moch a entendre e la memòria a membrar; e en així, petit a petit..., se esdeuench que lo mercader cobrà son seny.* Llull Fèlix, pt. V,c.3.DCVB, Manacor

Petit com un barret (ser) *loc. adj.* Ser molt petit. DCVB, Santanyí.

Petit com un ropit *loc.adj.* Es diu de persones i sobretot de coses molt petites. DCVB.**Variants:****Petit com un aglà** *loc.adj.* DCVB.**Petit com un nap** *loc.adj.* DCVB.**Petit com un tap de cossi** *loc.adj.* DCVB.**Petit com una punta d'agulla** *loc.adj.* DCVB.**Petit com un esclop** *loc.adj.* DCVB.**Petit com una fusada** *loc.adj.* DCVB,

Petit com una pruna (ser) *loc. adj.* Es diu d'una cosa que és més petita del que normalment hauria d'esser (tractant-se d'ous, pomes o altres objectes que pertoqueu ser més grossos que les prunes). DCVB.

Petit feix, en llarg camí creix *par.* DCVB, or., occ., val., bal.

Petit feix, en llarg camí creix *par.* Significa que una cosa molesta es pot suportar si dura poc , però no si dura molt. DCVB, Men., Eiv.

Petit per a patge (ser) *loc. adj.* Estar mancat de capacitat, de condicions *par.* a un treball, per a un càrrec, etc. DCVB.

Petit per ardiaca (ser) *loc. adj.* No tenir prou mèrits o capacitat per exercir un càrrec o per fer qualche cosa important. Labèrnia Dicc. DCVB.

Petita brasa crema una casa *par.* DCVB.

Petjada de pagès, no fa mal a res *par.* Es refereix als sembrats, que no sofreixen dany si un pagès hi passa per damunt, perquè sap on ha de posar els peus. DCVB, Mall.

Peu peu *loc.adv.* Caminant amb calma, sense presses. *Ala peu-peu, trasca cameta,* Alm. Ross. Cat. 1922, p. 23. DCVB, Ross., Men

Peu pla *loc.adv.* Sense dificultats. DCVBRond. Mall. *I poguerem sortir peu pla...* 'En Pere Catorze' *Com es dimoni de sa portassa havia deixat obert, pogué passar peu pla, i cametes me valguen cap a* 'En Juanet i es set missatges'

Peus alts *loc.adv.* Molt decidit i satisfet. DCVBRond. Mall.: *I l'amo i s'hortolà, tots generosos i ben peus alts, ja foren par.tits davant davant es sergent.* 'Sa jaia gri'. **Variants:** **Anar peus alts** *loc. v.* Anar amb resolució, sense vacil·lar. *Ja hu crec que En Miquel ehi va, peus alts...* *No està molt enfora de ses novianses,* Alcover Cont. 24. DCVB.**Amb passes de frare convidat (partir)** *loc.adv.* DCVB.**Anar-se'n amb un peu davant s'altre** *loc. v.* DCVB.**Anar cap dret** *loc. v.* DCVB.

Peus avesats a saltar, no saben caminar *par.* Significa que els costums inveterats són difícils de desarrelar. DCVB.**Variants:****Peus avesats a saltar, no saben segurs estar** *par.* DCVB.**Peus calents, cap fresc, ventre lleuger i cos net** *par.* Resum de les regles principals per a conservar la salut. DCVB.**Peus d'apòstol** *loc.nom.* Peus molt grossos.

DCVB, Mall. **Variants:** **Peus de fas** *loc.nom.* DCVB, Men. **Peus de pinya** *loc.nom.*
DCVB

Peus de l'amo, fems a la terra *par.* Significa que la presència de l'amo ajuda molt a fer prosperar el negoci. DCVB.

Peus freds i cap calent, que vingui el metge corrents *par.* Es diu per significar que tenir el cap calent i els peus freds és senyal de malaltia greu, i tenir el cap fred i els peus calents és senyal que el malalt es guarirà. DCVB. **Variants:** **Cap fred i peus calents, que marxi el metge corrents** *par.* DCVB. **Cap fred i peus calents, que marxi el metge corrents** *par.* DCVB. **Cap fred i peus calents, que marxi el metge corrents** *par.* DCVB.

Picada d'aranya, la mortaia *par.* Marroig Refr. DCVB.

Picada d'escorçó, no hi és a temps l'extremunció *par.* DCVB, or. occ.

Picar a algú la mosca, o l'abella *loc. v.* Venir-li una idea o una passió sobtadament. DCVB. **Variants:** **Picar a algú l'abella** *loc. v.* DCVB

Picar a pondre *loc. v.* Fer-se l'aleta els enamorats pròxims a casar-se. Aguiló Dicc. DCVB.

Picar al clau *loc. v.* Ferir, endevinar, encertar bé una cosa, la solució d'un assumpte, la interpretació, etc. DCVB.

Picar de taló *loc. v.* Anar-se'n decididament cap a un lloc. *Feren salt de la mata... y tinatana tinatana picaren de taló com uns pobrets*, Rond. de R. Val. 78. *Li donà tot es pa y formatge que duya, y pica de talons ben aviat*, Alcover Rod. i, 137. DCVB. **Variants:** **Picar de talons** *loc. v.* Posar-se a caminar resoltament. DCVB. Rond. Mall.: *No ho haguessis dit! Diu aquell. Au! Piquen de talons, i de d'allà.* 'Es ca d'En Bua i es moix d'En Pejulí'

Picar els dits *loc. v.* fig. produir un perjudici. *Els vells som com les criatures no ens corregim encara que ens piquin els dits*, Vayreda Sanch nova 6. DCVB

Picar ferro fred *loc. v.* Parlar o obrar sense resultat. DCVB.

Picar fondo *loc. v.* Esser molt entès, conèixer profundament una matèria. DCVB.

Picar l'ullet *loc. v.* Fer l'ullet. *Aquesta darrera frase, la digué... picant-me imperceptiblement l'ullet*, Pla Carrer 25. DCVB.

Picar la cresta a algú *loc. v.* Castigar-lo, escarmentar-lo. DCVB.

Picar més que un mall *loc. v.* Importunar, molestar amb la insistència excessiva. DCVB.

Picar o Batre de peus *loc. v.* Estar molt irritat i nerviós per una cosa adversa. DCVB.

Picar per alt *loc. v.* Tenir pretensions excessives. *Pot picar tan alt com vulgui*, Vilanova Obres, iv, 52. DCVB. **Variants:** **Picar molt amunt** *loc. v.* DCVB.

Picar soleta o prendre soleta (o soletes) *loc. v.* Anar-se'n de pressa. *Ells tocaren soletes, esvaint-se com focs follets*, Galmés Flor 57. DCVB.

Picar-se d'es joc *loc. v.* Continuar una situació iniciada absurdament, només perquè tengui efectes a algú altri i no per interès personal. Rond. Mall.: *I ¿sabeu quina la va fer? Tancar-se per monja dins un convent. I com En Jaume ho sap, se pica d'es joc i se fa ermità.* 'Dos guerrers'

Picar-se les crestes *loc. v.* Contrapuntar-se i dir-se paraules obsessives. Barallar-se, desavenir-se violentament. DCVB.

Pillar la baldufa [Pillar sa baldufa] *loc. v.* Agafar-la d'en terra, mentres balla. DCVB, Muro.

Pintar la cigonya *loc. v.* Tractar d'enganyar, de fer veure allò que no és; fer ostentació o presumir de qualitats imaginàries. DCVB.

Pintar Sant Cristòfol nan *loc. v.* Pretendre de fer creure allò que no és ver; voler donar entenent una cosa per una altra. *Aquella Tortosa que no hauria consentit a cap viu de fora que li hagués vengut a pintar Sant Cristòfol nano*, Moreia Folk. 239. DCVB, Mall., Men.

Pintar un set a sa cara *loc. v.* Ferir o senyalar violentament la cara de qualcú. DCVB, Mall.

Pintar-se sol (o tot sol, o a soles) per a una cosa *loc. v.* Saber-la fer bé, no necessitar ningú. *Se pintava sol per dexar en mig d'es carrer una pesseta*, Roq.; 51. *Mestre melcion / per forjar sabates / se pinta tot sol*. Penya Poes. 118. DCVB.

Pintar-se-les molt fresques *loc. v.* Il·lusionar-se amb una cosa figurant-se que se n'obtindrà un resultat molt feliç. DCVB.

Pit a pit *loc.adv.* Cara a cara, sense intermediaris, sense separació entre dos que lluiten o discuteixen. DCVB.

Pitjar darrere, a algú *loc. v.* Posar-se a encalçar-lo o seguir-lo. DCVB. *Mou un coní; i ja li ha pitjat darrera, i nyip-nyep! Nyip-nyep!*. 'Es ca d'En Bua i es moix d'En Pejuli'.

Pitjar el cercol [Pitjar es cercol] *loc. v.* Esser molt exigent, obrar amb energia. *Pitja es cercol.* -*El pitjaré*, Benejam FyF, acte I. DCVB, Men. **Variants:** **Pitjar es tascó** *loc. v.* Insistir en un assumpte. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Es poblers trobaren que ho feia massa gros, que ponderava massa, que else pitjava massa es cercol*. 'Sant Vicenç Ferrer' Rond. Mall.: *I s'aucellet que ho coneixia, que en Miquelet començava a dubtar, i llavaores sí que pitjava es tascó*. 'S'aucellet de ses tres llengos'

Pitjar el tascó a algú *loc. v.* Estrènyer-lo, tractar-lo severament, esser-li molt exigent. DCVB.

Pitjor és home desllenguat que cavall desenfrenat *par.* DCVB.

Pitjor és un desllenguat que un cavall desenfrenat *par.* DCVB.

Pitjor que pitjor *loc.adv.* Amb més gravetat encara. Amb el mateix sentit es diu "Pitjor està que no estava". *Com vols esser bo per anar per ciutat? -Mai he vist el món ni per un forat. -Pitjor que pitjor!*, Penya Mos. III. 88. DCVB. **Variants:** **Pitjor està que no estava!** *en.* DCVB. .

Pixa més un bou que cent oronelles *par.* Vol dir que una persona poderosa fa més ella tota sola que moltes persones dèbils. DCVB, Eiv.

Pixar fora del test *loc. v.* Sortir de la qüestió, respondre fora de propòsit. DCVB.

Pixar-se a sa trava *loc. v.* Començar a gallejar, a tenir pretensions d'home. DCVB, Eiv.

Pixar-se de riure *loc. v.* Riure inconteniblement. DCVB.

Planetes que hem de córrer! *en.* Exclamació per indicar que tal o tal esdeveniment és efecte d'un destí o sort ineludible. *Planetes que un homo ha de córrer!*, Ignor. 7. A vegades es diu el·lípticament *Planetes!*. DCVB, Mall.

Planta sovint trasplantada, no posa arrels *par.* DCVB.

Plantar arbres per sa llobina *loc. v.* Plantar-los en quadrats, de manera que facin filera en tots sentits. DCVB, Valldemossa.

Plantar faves *loc. v.* Coixejar. DCVB.

Plantar una feina *loc. v.* Abandonar-la i no preocupar.-se'n més. DCVB.

Plantar-se als vint anys *loc. v.* Aturar-se als vint anys, dir o fingir que no en té més de vint. DCVB.

Plantar-se el temps *loc. v.* Estar alguns dies fent bon temps, sense variacions atmosfèriques. DCVB.

Plànyer els diners *loc. v.* Procurar gastar-ne pocs. DCVB.

Plat del dia *loc.nom.* Assumpte d'actualitat, que és objecte predominant de les converses. DCVB.

Ple com un ou *loc.adj.* Molt ple, ocupat completament. DCVB. **Variants:** **Més ple que un ou** *loc. adj.* Es diu d'una cosa, local, etc., que està molt ple. DCVB. **Ple com un re** *loc.adj.* Es diu d'una persona o animal molt gras. DCVB.

Ple com una botifarra (estar) *loc. adj.* Estar molt replè. *Raplé coum una boutifarra* Saisset Barrej. 8. DCVB.

Ple d'algu o d'alguna cosa (estar) *loc. adv.* Estar-ne cansat, tip fins a l'extrem. DCVB.

Plegar el ram *loc. v.* Deixar d'exercir un ofici, d'ocupar.-se en una cosa, de procurar dur avant un indret. DCVB.

Pler amb cua, no és pler *par.* Vol dir que no convé engrescar-se amb coses plaents però que porten conseqüències desagradables. DCVB.

Plet de testimonis, plet de dimonis *par.* Significa que la prova testifical sovint és contraproductiu per al qui la demana. DCVB.

Ploma de cap d'ala *loc. v.* Persona molt viva, o que excel·leix, se'n du l'avantatge damunt els altres. També diuen «esser de cap d'ala», «un teòleg de cap d'ala», etc.. *Un qu'es ploma, y de cap d'ala, / s'en puja a buydá es gavatx, Ignor, 12. Escriptors de cap d'ala del nord d'Europa, Aguiló Fochs foll. 7. Los guerrers de cap d'ala cauen de quatre en quatre; / lo rebuig, com espigues de blat, de cent en cent, Atlàntida, iii.)*

Ploma de cap d'ala *loc.nom.* Persona eminent o molt recomanable per les seves qualitats. DCVB.

Plomada de notari, ferida fonda *par.* Saura Dicc. DCVB.

Plorant i rient, creix (o se fa) la gent *par.* Significa que la vida és un seguit d'alternatives alegres i tristes. DCVB.

Plorar a llàgrima viva *loc. v.* Plorar molt. DCVB. **Variants: Plorar amb vives llàgrimes** *loc. v.* DCVB. **Plorar a llàgrima viva** *loc. v.* DCVB. **Plorar com un infant** *loc. v.* DCVB. **Plorar com una Magdalena** *loc. v.* DCVB.

Plorar amb un ull *loc. v.* Plorar amb pena fingida. DCVB. **Plorar com a nins petits** *loc. v.* Plorar abundantment. DCVB. Rond. Mall.: *Com el senten que entra, se posen a cridar, plorant com a nins petits. 'Es canyamet, s'Ase i sa Serra-Porra'-Don Martinet!, misericòrdia! Misericòrdia, Don Martinet! Li deien es soldats, plorant com a nins petits 'En Martí Tacó'* **Variants: Plorar com una Magdalena** *loc. v.* Plorar abundantment. DCVB. Rond. Mall.: *I s'hagué d'asseure, rompent en plors com una Magdalena, i cridant amb un xinglot molt alt de punt. 'La Reina Catalineta'* **Estar feta una Magdalena** *loc. v.* DCVB. **Plorar com un infant de mamella** *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: *I aquells mariners, plorant com infants de mamella, confessaren que havien tenguda aquella mala hora de tirar a la mar En Miquelet. 'Ses tres flors'.* **Plorar com un infant** *loc. v.* DCVB. **Plorar com una criatura** *loc. v.* Plorar fort, sense dissimular-ho. DCVB. Rond. Mall.: *La regonegué, i plorant com a nins petits s'abraçaren. 'Una al·lota de pèl arreveixinat'.* **Plorar d'alegria com un nin petit** *loc. v.* Plorar abundantment de felicitat. Rond. Mall.: *S'aferraren per ell, plorant d'alegria com a nins petits. 'Es fii des pescador'* **Plorar gotes de sang** *loc. v.* Plorar o lamentar amb gran aflicció. *Lo meu cor plora gotes de sanch, Tirant, c. 342.* DCVB.

Plou quan Déu vol *par.* Expressa la idea de la providència i omnipotència de Déu. DCVB. **Variants: Quan Déu vol, s'enuvola i plou** *par.* DCVB. **Quan Déu vol, de tot vent plou** *par.* DCVB **Quan Déu vol, sense núvol plou** *par.* DCVB. .

Ploure a bots i a barrals *loc. v.* Ploure amb gran intensitat. DCVB, or., occ.

Ploure a bots i barrals *loc.v.* Ploure amb gran intensitat. DCVB. **Variants: Ploure a bota canal** *loc.v.* DCVB. **Ploure a cànters, o a portadores** *loc.v.* DCVB. **Ploure a portadores** *loc.v.* DCVB. **Ploure a cimals** *loc. v.* Ploure abundantment. DCVB, Tarr.,

Benassal, Eiv.**Ploure a cimerols** *loc. v.* Ploure molt fort. DCVB, Eivissa.**Ploure a portadores** *loc. v.* Ploure amb gran intensitat. DCVB, Mall.**Ploure a xamals** *loc. v.* Ploure molt copiosament (Maó). *Que gemeguen perque plou / Aigua xamals boni's dia*, Ballester Xèx. DCVB, Maó.

Ploure damunt banyat *loc. v.* Afegir-se alguna cosa allà on ja n'hi ha molta, per exemple succeir una desgràcia a un qui n'ha sofertes fa poc temps. DCVB, Mall

Ploure de març, dóna faves i lleva blat *par.* Es diu perquè les pluges de març afavoreixen molt la crecscuda dels favars. DCVB, Manacor.

Ploure gotes com es call de sa mà *loc. v.* Es diu quan plou a gotes molt grosses (Men.). DCVB, Men

Pluges per sant Joan, lleven vi i no donen pa *par.* DCVB.

Pluja abombollada, pluja de durada *par.* DCVB.

Pluja al pla, neu a la muntanya *par.* DCVB.

Pluja d'abril i sol de tardor, solen fer l'any bo i millor *par.* DCVB.

Pluja d'abril, cada gota en val mil *par.* DCVB.

Pluja d'estiu i plor de bagassa, prompte passa *par.* DCVB. **Variants: Pluja d'estiu i plor de bagassa, aviat passa** *par.* DCVB.

Pluja d'hivern, dia d'infern *par.* DCVB.

Pluja de febrer no entra al terror *par.* DCVB.

Pluja de gener omple la bóta i el graner *par.* DCVB.

Pluja de juliol omple el cossiòl *par.* DCVB.

Pluja de maig, collita segura *par.* DCVB.

Pluja de Sant Llorenç sempre arriba a temps *par.* DCVB.

Pluja de vespre, sol a la finestra *par.* DCVB.

Pluja menuda, enganya pastors; quan ve el vespre els ha mullats tots *par.* Significa que quan plou lleugerament no solem defensar-nos de la pluja, i a força de ploviscar arriba a mullar molt. DCVB.

Pluja pel gener, blat a la sitja i vi al celler *par.* DCVB.

Pobre com un rupit *loc. adj.* Es diu duna persona molt pobra. DCVB. **Variants: Més pobre que un rupit** *loc. adj.* DCVB. **Pobre com una rata** *loc. adj.* Es diu d'una persona

molt pobre. DCVB. **Pelat com una rata** *loc.adj.* DCVB. **Més pobre que una rata** *loc.adj.* DCVB. **Pobre com una rata d'església** *loc.adj.* DCVB.

Pobre i pelat com un picaportes *par.* DCVB.

Pobre i vell, mal llinatge *par.* DCVB, Bal.

Pobre importú, treu de qualcú *par.* Vol dir que la insistència en el demanar sol esser eficaç. DCVB. **Variants: Pobre importú, de dos ne treu u** *par.* DCVB. **Pobre importú, sempre treu d'algú** *par.* DCVB.

Pobres de pobres, va dir Sant Pere *par.* Significa que damunt els pobres s'acumulen les desgràcies. DCVB.

Pobresa fa pobresa *par.* DCVB.

Pobresa no és vilesa *par.* DCVB.

Pobrets i alegrets *loc.adj.* Ho diuen per expressar la resignació amb la pobresa honrada. *Fosses d'aquells homos / modestos y condrets / que passen la vida / pobrets i alegrets,* Ignor. 37. DCVB, Cat. Bal.

Poc concert a una casa, esca de renou *par.* Vol dir que en haver-hi pocs diners o pocs aliments, és difícil que hi hagi pau. DCVB, Mall.

Poc hi ha, poc hi direm *par.* Es diu quan hi ha molt poca diferència entre dues coses de les qual es parla. DCVB.

Poc més o menys *loc.adv.* Més o menys, amb poca diferència. *Ell està allunyat de una jornada, poch més o menos,* Lacavalleria Gazoph. *Hi pren En Badia..., poch més o menys, segons què blat val,* CCLX, doc. a. 1315 (Col. Bof. xxxix, 70). *Resten totes dins llur botja vint dies poch més o manco,* Agustí Secr. 191. DCVB. **Variants: Poc més poc manco** *loc.adv.* DCVB. **Poc ça poc lla** *loc.adv.* DCVB.

Poc o molt *loc.adv.* Es diu com a afirmació restringida, indicant una quantitat incerta. «¿Teniu blat?—Poc o molt, bé en tenim». DCVB.

Poc pa i florit, i roegat de rata *par.* Es diu referint-se a una cosa escassa i dolenta o feta malbé. DCVB, Mall., Men. **Variants: Poc, corcat i roegat de rata** *par.* Es diu d'una cosa que, a més d'esser escassa, és dolenta (Mall.). (DCVB, Mall.)

Poc parlar és saviesa *par.* DCVB.

Poc parlar i molt obrar *par.* DCVB.

Poc profit, ajuda; i poc mal, danya *par.* Significa que les coses petites també tenen importància i poden produir efectes considerables. DCVB.

Poc punt *loc.nom.* Poca vergonya. DCVB.

Poc raïm i molt pampolam *loc.adv.* Es diu d'una cosa que té més aparença que solidesa de contingut. DCVB.

Poc se me'n dona que mu mare fos flequera, si s'ha morta de fam *par.* Es diu referint-se als títols i honors sense retribució o sense mitjans econòmics. DCVB, Men.

Poc temps o breu temps (o curt temps) *loc.adv.* Durada i successió curta. Mi fo vijares que veés lo rey... qui poch temps havia que era passat d'esta vida, Metge Somni i. DCVB.

Poc vent i marriuxell, no umplen covó ni ribell *par.* Es refereix a l'escassetesa de pesca.[marruiuell mar un poc moguda sense arribar a ser maror]. DCVB, Mall.

Poca fel, corromp molta mel *par.* Significa que les coses dolentes, encara que en petita proporció, poden endolentir les bones. DCVB, Mall.

Poca terra val diners *par.* Es diu quan amb un poc de despesa s'obté un resultat equivalent a una despesa major. DCVB.

Pocs diners, poca música *par.* Vol dir que les coses importants no es poden fer sense despesa. DCVB. **Variants:** «Pocs diners, pocs Sants Antonis» DCVB.

Pocs i mal avinguts *loc.adj.* Es refereix a les persones que són en poc nombre i estan desunides per divergència d'opinions. DCVB.

Podar de gener i sembrar per febrer, casi sempre convé *par.* DCVB, Men.

Podar tard i sembrar prest, posa es fruit de manifest *par.* DCVB, Men.

Poder anar a missa sense rosaris *loc. v.* Poder defensar-se sol, no necessitar ajut de ningú. DCVB.

Poder apodera *par.* Vol dir que el qui té poder o riquesa, amb aquell poder o riquesa en pot adquirir molt més. DCVB, Mall

Poder comptar una cosa amb els dits de la mà *loc. v.* Haver-n'hi molt poc de tal cosa, poder-se comptar amb pocs nombres. DCVB.

Poder donar a algú quinze i falta *loc. v.* Esser-li molt superior, molt més entès. DCVB.

Poder encendre un llucet a sa cara d'algú *loc. v.* Estar aquest molt vermell de cara, sia de vergonya, sia d'irritació. *Li haurien pogut encendre un llucet a asa cara*, Alcover Rond. I, 178. DCVB, Mall. *Rond. Mall.:Torna cridar sa senyora, amb una cara més vermeia, que hi hauria pogut encendre un llucet. 'Es quatre germans'*

Poder esser fill (d'algú) *loc. adj.* Esser molt més jove que ell. *En dies y en obres vos pot esser fill*, Proc. olives 232. DCVB.

Poder fiar or batut, a algú *loc. v.* Poder-se-li confiar qualsevol cosa, esser persona digna de tota confiança. DCVB.

Poder llogar cadiretes *loc. v.* Ser una cosa molt curiosa o inaudita, que hi ha motiu per admirar-se'n DCVB. Rond. Mall.: *I no en parlem dels qui replegaven materials, que movien uns encarnats i blaus i unes completes de nyic-i-nyec, que hi porien llogar cadiretes, i pareixia que tot havia de fer 'Ressonàncies de l'Antic Testament'*
Variants: Haver-n'hi per llogar cadiretes *loc. v.* Esser una cosa molt curiosa o inaudita, que hi ha motiu per admirar-se'n. *En dia que cantarem plegats tots quatre, podran llogarhi cadiretes*, Roq. 33. DCVB; Mall.

Poder morir amb una ferrada de vidre (a algú) *loc. v.* Poder-ne fer el que volen, perquè és massa bo. DCVB, Manacor.

Poder plorar amb els ulls d'algú *loc. v.* Esser tan sortat com ell. «Qui pogués plorar amb els teus ulls!» es diu manifestant enveja d'algú i desig d'esser com ell. *Hi ha amiga de N'Aina Maria que pagaria no sé què de porer plorar amb sos seus uis*, Alcover Cont. 23. DCVB
Variants: Qui pogués plorar amb els teus ulls! *en.* DCVB

Poder posar una cosa en aigo-sal *loc. v.* Es diu irònicament per fer referència a una cosa que ja no ens és útil. Rond. Mall.: *O me dus demà mateix an aqueixa hora Na Bet, sa fia segona, o sa bossa que te vaig donar, que es boblers no s'acaben mai, romandrà buida, i la poràs posar amb aigo-sal. 'Es corpet d'es pou d'En Gatell'*

Poder tair sa fosca a espasades *loc. v.* Ser la fosca molt intensa, no veure-hi gens DCVB. Rond. Mall.: *I no veren dins sa cova més que fosca, tan espessa que la porien tair a espasades. 'Bruixes, bruixots i fullets' Just amb sa robeta que duia damunt, amb una fosca que la podien tair a espasades, amb un serení que feia ses pessigoies endins. 'La Bella Ventura o Es Ca Negre sense nas'*
Variants: Fer una fosca que la poden tair *loc. v.*

Poder tallar la fosca *loc. v.* Esser la fosca molt intensa, no veure-hi gens. DCVB.

Poder tallar un líquid *loc. v.* hiperb., esser un líquid molt dens, molt carregat. *Aquest glopet de brou... sabeu que és de bo! Ell el poden tayar ab una guinaveta,...* Penya Mos. iii, 201. DCVB.

Poder tirar un acte, del que diu algú *loc. v.* Vol dir que allò que diu és ben ver, o que mereix molta d'atenció. *Ja en pots tirar un acte, del que et dic.* DCVB.

Poder vendre enmig de la plaça *loc. v.* Poder obrar cara alta, sense por d'esser confús o avergonyit. DCVB.

Poder-hi córrer les rates a un lloc *loc. v.* Haver-hi molt poca gent. DCVB.

Poder-hi pujar de peus *loc. v.* Poder refiar-se o tenir absoluta certesa d'una cosa. DCVB.

Poder-hi sucra pa *loc. v.* Esser una cosa molt interessant o divertida; es diu principalment referint-se a esdeveniments graciosos o de gran interès per al públic. DCVB.

Poder-li dir un parenostre (a una persona o cosa) *loc. v.* Poder-se'n acomiadar perquè està perduda, trencada, morta. DCVB.

Poder-se comptar amb els dits *loc. v.* Esser molt pocs. DCVB.

Poder-se embolicar amb una fulla de pi *loc. v.* Esser una cosa molt petita, escassa o insignificant. DCVB.

Podeu fer comptes *fór.* Manera d'introduir una frase, apel·lant el lector. Rond. Mall.: *Podeu fer comptes, aquell soldadet si hi degué romandre astorat i fora de si.*
Variants: Podeu pensar [Poreu pensar] *fór.* *Com se suposa, deixaren Na Catalineta fermada davall sa pastera. Poreu pensar si en devia tenir, de pena, de veure-se allà davall i tancada.* 'N'Estel d'or'

Podrir el cuc de l'orella [Podrir es cuc de s'oreia] *loc. v.* Marejar o cansar qualcú de sentir les mateixes paraules, la mateixa cançó, etc. *Tant arribaren a fer-me es cuc de s'oreia malalt, tantes coses me prometien, que arribaren a torbar-me es cap,* Alcover Cont. 338. *Vos dich que n'hi hauria per fer es cuch de s'oreya malalt an es sords y tot,* DCVB, Men. **Variants: Fer el cuc de l'orella malalt** [Fer es cuc de s'oreia malalt] *loc. v.* DCVB, Mall.

Poeta pobre, no fa bon vers *par.* DCVB.

Poll de juliol, porta dol *par.* Es diu perquè en el juliol, per l'excés de calor, els pollets es crien delicats i se'n solen morir molts. DCVB. **Variants: Polls de juliol, els cap els dol** *par.* DCVB. **Polls de juliol, el cap o el cul sempre els dol** *par.* DCVB. Rond. Mall.: *I què en direm d'es polls de juliol, que també else diuen juriolers van molt coc-piu, amb ses ales amollades, i per això else diuen que duen capa. I ja diu s'adagi Poll de juliol, sempre du dol..* 'Es dotze mesos i dues jaies'

Poll entrat en costura *loc.nom.* Persona pujada de no-res i que pretén d'esser molt i de comandar els altres. També es diu encara que incorrectament "Poi entrat en pastura". *S'alcalde de barrio era un poy entrat en costura.* Aguiló Rond. de R. 28. DCVB, Mall., Men.

Poll mort de fam [Poi mort de fam] *loc.nom.* Home miserable. DCVB, Mall.

Poll resuscitat *loc.nom.* Persona que de pobra s'ha fet rica i ha criat molt l'orgull o presumpció. DCVB. **Variants: Poll reviscolat** *loc.nom.* DCVB.

Poll reviscolat, pica més que cap *par.* Es diu referint-se als homes que de pobres han tornat rics, perquè solen esser més orgullosos que els que ja nasqueren rics. DCVB.

Pollastre de gener, cada ploma val un diner *par.* Es diu perquè en el gener els pollastres van escassos, i per tant, es paguen cars. DCVB.

Polles de gener, ponen al paller *par.* DCVB, Mall.

Polles de gener, ponen en es paier *par.* Rond. Mall.: *I sobretot, ses polles de gener, ja ponen en es paier. I gener amarat, mig any assegurat.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

Pollós pollós, amb el cap davall l'aigua [Pollós pollós, amb so cap davall s'aigo] *par.* Es diu al·ludint a una persona pertinaç, que fins i tot quan es veu perduda encara vol

mantenir la seva actitud. Es refereix a la contarella d'un que insultava un altre dient-li "pollós", i per no sentir-li dir res més, el ficaren amb el cap sota l'aigua, i estant així i tot, no podent dir aquella paraula, treia una mà i posava els dits en la posició pròpia per a matar un poll. DCVB, Mall.

Polls amb polls, fan llémenes *par.* Significa que el tracte massa íntim de vàries persones sol esser perillós o de mals resultats. DCVB.

Polls de gener, cada ploma val un diner *par.* Es diu perquè com que fa tant de fred, se'n moren molts. DCVB.**Pondre's el sol amb capa** *loc. v.* Núvols negres que el matí o l'horabaixa solen estar posats damunt l'horitzó, i que pronostiquen pluja. DCVB, Artà, Santanyí.

Pondre's el sol *loc. v.* Ocultar-se o estar a puut d'ocultar-se darrera l'horitzó. DCVB.

Ponent en terra banyada, pluja una altra vegada *par.* (BDC, XVIII, 289) .

Ponent la mou, i llevant la plou *par.* Significa que el ponent sol portar la tronada i el llevant la sol resoldre en pluja. DCVB.

Pont dels ases *loc.nom.* Dificultat que es troba en alguna ciència, on s'encallen molts. DCVB.

Poques metzines no maten *par.* Es diu per llevar importància a una cosa que es considera nociva , però que per la seva poca quantitat no pot fer mal. DCVB.

Poques paraules i ben dites *par.* Es diu referint-se al qui parla de manera clara i contundent i sense dir res que no sigui necessari o oportú. DCVB.

Poquet a poquet *loc.adv.* A poc a poc, lentament. *Havia canviat poch a poquet ses formes*, Pons Auca 16. DCVB.**Variants:Poc a poquet** *loc.adv.* DCVB.**Poquet i sovinet fa el vi profitoset** *par.* DCVB.

Porc a mitges mai es gras *par.* Significa que els negocis que es porten a mitges, no solen donar prou benefici a cap dels dos participants. DCVB.

Porc estugós, no pot morir gras *par.* Significa que l'excés d'escrúpols no és bo per a la salut.. DCVB, Mall.

Porc fiat (o comprat a espera), tot l'any gruny *par.* Vol dir que els deutes donen moltes preocupacions al deutor. DCVB.

Porc i dona, tot l'any és bona *par.* DCVB, Mall.

Porc i porquer *loc.nom.* Tothom en general, sense distinció. *Això, porc i porquer ho porta.* DCVB.

Portar a terme feliç *loc. v.* Fer una cosa d'una manera completament satisfactòria. Vilanova Obres, XI, 250. DCVB.

Portar algú a la traça *loc. v.* Portar-lo al darrera. *Que paregué fos caçador que ve de caça / que despeats porta a la traça infinits goços*, Somni J. Joan 1463. *No pogueren seguir perque se'ls anaven a la trassa vuyt o nou hòmens*, Entrev. Eyv. 39. DCVB.

Portar algú a les costelles o damunt les costelles *loc. v.* Sosténir-lo, mantenir-lo o pagar les despeses del seu manteniment. DCVB.

Portar alguna cosa escrita a la cara *loc. v.* portar-la expressada en les faccions, color o altres detalls de la cara. *«El noi està molt malalt; ho porta escrit a la cara»*. DCVB.

Portar bon o mal sobrescrit *loc. v.* Anar ben o mal recomanat. DCVB.

Portar el nas ple *loc. v.* Tenir-lo molt abundós de moc. DCVB.

Portar el paraigües *loc. v.* Estar calentó de beure massa vi. DCVB.

Portar els papers ben arreglats *loc. v.* Portar la documentació així com cal, disposar dels arguments eficaços per a defensar el propi raonament. DCVB. **Variants:** **Dur els papers ben estirats** *loc. v.* DCVB.

Portar en revolta *loc. v.* Mantenir en agitació, en avalot. *Aquest polític porta en revolta tot el poble*. DCVB.

Portar l'orella dreta *loc. v.* Esser molt viu, despert d'esperit. DCVB.

Portar la bondat (la innocència, la maldat) impresa a la cara *loc. v.* Mostrar en la cara els senyals de la bondat o maldat de l'ànim. *S'innocència en es seu front impresa..* DCVB.

Portar la creu *loc. v.* Tenir la responsabilitat d'un assumpte. *Homos com tu he de mester per aidar-me a portar la creu*. 'Es Duc'

Portar la lliura *loc. v.* Esser l'objecte de les burles o en general dels abusos dels altres. DCVB.

Portar la nau a port *loc. v.* Menar a bona fi un afer o empresa difícil. DCVB.

Portar les espadenyes ben cordades *loc. v.* Fer molta i bona feina, o estar ben previngut per als treballs i dificultats que es presentin. DCVB.

Portar llagots *loc. v.* Contar notícies malicioses. *No em vingueu a portar llagots!.. Fien més d'una cativa qu'ls port lagots o'ls furt ço que pot*. Metge Somni IV; DCVB, Mall., Eiv.

Portar mal nord *loc. v.* Dur mal camí, mala conducta moral, anar mal encaminat. DCVB.

Portar més claus que el batlle de la Seu *loc. v.* Anar carregat de claus (Amades Seu 68). DCVB.

Portar molts de rams de fil dins el cap *loc. v.* Portar moltes cabòries o moltes idees o preocupacions. DCVB, Eiv.

Portar o Dur algú a la sepultura *loc. v.* Causar-li la mort. DCVB.

Portar o dur algú amb palmes, o amb palmes d'or *loc. v.* Obsequiar-lo molt, tractar-lo amb frans demostracions d'afecte. *M'hagueren adorada e levada en palmes* Metge Somni III.; *Tant me som alegrat jo / com dins sa casa he entrat; tant cunyada com cunyat/ me duien amb palmes d'or.* Cançó pop. Mall. DCVB.

Portar o dur seguida (de tal o tal cosa) *loc. v.* Dur camí, tendir a tal o tal cosa. "Això que t'han dit du seguida de ser veritat". "Este blat porta bona seguida" aquest blat porta bon camí, sembla que donarà bona collita. DCVB.

Portar o tenir les coses al dia *loc. v.* Tenir-les corrents, sense retrassos. «Nosaltres portem la comptabilitat al dia». DCVB.

Portar o Tenir una cosa entre mans *loc. v.* Estar-hi treballant. DCVB.

Portar qualcú al coll *loc. v.* Mantenir-lo, subvenir a les seves despeses. DCVB.

Portar tota la paperada *loc. v.* Portar tots els documents d'un expedient, d'un contracte. DCVB.

Portar un pa sota el braç *loc. v.* Néixer a casa rica. DCVB.

Portar una bona pítima *loc. v.* Estar molt embriac. DCVB.

Portar una cosa a aplec de bé *loc. v.* Dur-la a bon terme, a l'estat que li pertoca. Aladern. Dicc. DCVB.

Portar una cosa a punta d'espasa *loc. v.* Portar-la amb tot el rigor, sense concessions. DCVB.

Portar una cosa entre mans *loc. v.* Estar fent-la, treballant-hi, tenint-ne esment. DCVB.

Portar venut algú *loc. v.* Portar-lo enganyat. DCVB.

Portar xocolata a l'hort *loc. v.* Portar-hi fems. DCVB, Emp.; Men.

Portar-ho a la punta de l'espasa *loc. v.* Portar-ho al peu de la lletra. DCVB.

Portar-ho tot com uns trabuquets *loc. v.* Portar-ho tot ben ordenat, fer que funcioni molt bé. DCVB.

Portar-ne més en el cap que en els peus *loc. v.* Estar embriac. DCVB.

Portar-se'n algú o alguns a la corretja *loc. v.* Vèncer-los, dominar-los. *Frare, ell vos donarà la mà ab vostra enveja. -De tals, vint a la correia me'n vull portar,* Francesc de la Via, ap. Aguiló Dicc. DCVB.

Poruc com una llebre *loc.adj.* Es diu d'una persona o animal molt poruc. DCVB. **Variants:** **Més poruc que una llebre** *loc.adj.* DCVB.

Posa-hi es bast! *loc. v.* Quan un diu que certa cosa no li basta, el qui el n'ha proveït o no li'n vol donar més, diu «Idò, posa-hi es bast». DCVB, Palma, Men.

Posar (algú o alguna cosa) com nou *loc. v.* Tupar.-lo o manejar-lo de mala manera; fer-lo malbé. DCVB.

Posar (donar o ficar) ditada *loc. v.* Donar la seva opinió o intervenir, sia com sia, en un assumpte, sense tenir-ne necessitat ni esser oportuna la intervenció. DCVB.

Posar a algú el cul com un tomàquet *loc. v.* Pegar-li fort per les anques. *Se n'ha d'anar més roja que una tomata*, Guinot Capolls 86; *Diga-m'ho, ara, que em tractes de ximple; que et poso la cara com un tomàtech*, Vilanova Obres, XI, 21. DCVB.

Posar a algú el pa a les mans *loc. v.* donar-li mitjans o ocasió per a guanyar-se la vida. DCVB.

Posar a algú el peu al coll (o a la gola) *loc. v.* Posar-lo en el cas d'haver de retre's o d'acceptar les condicions que l'altre li vulgui imposar. DCVB.

Posar a algú un cap com un tabal *loc. v.* Marejar-lo enraonant o cridant molt. DCVB. **Variants:** Fer, a algú, un cap com un tabal *loc. v.* DCVB.

Posar a flot *loc. v.* DCVB.

Posar a la retxa [Posar a sa retxa] *loc. v.* Posar o fer estar algú dins la llei, a les ordres. DCVB. **Variants:** Fer estar a la retxa [Fer estar a la retxa] *loc. v.* DCVB.

Posar a la vergonya *loc. v.* Exposar algú a esser malvist i escarnit; fer estar un reu a la vista del públic perquè li servís de vergonya i escarment. *Una cadena de ferre ab sa argolla... per a posar a la vergonya los malfactós*, doc. a. 1533 . Miret Templers 579. DCVB.

Posar a ombra *loc. v.* Ficar en presó. DCVB.

Posar a qualcú la llengua damunt *loc. v.* Malparlar d'ell, malfamar-lo. DCVB, Bal.

Posar a qualcú una cadena al coll *loc. v.* Imposar-s'hi per la força, constrènyer-lo, obligar-lo. DCVB.

Posar a ració *loc. v.* Assenyalar una quantitat limitada d'aliments o de coses necessàries. DCVB.

Posar al món *loc. v.* Engendrar o parir; donar naixença. DCVB.

Posar algú com un guant *loc. v.* Ablanir-lo, fer-li perdre la irritació o la rebel·lia.. *En lloch de acaronar-la... la possà pera pelar y com un guant*, Rond de R. val. 39. DCVB

Posar algú com un pedaç brut *loc. v.* Malfamar-lo (Mall., Men.). DCVB.

Posar algú com un tap de lloc-comú *loc. v.* Malfamar-lo. DCVB, Mall.

Posar algú en raons *loc. v.* Moure-li conversa, interpelar-lo per enraonar. DCVB.

Posar algú o alguna cosa com un pobre de sopes *loc. v.* Posar-lo en molt mal estat, deixar-lo molt malmès. DCVB.

Posar arreles *loc. v.* En sentit figurat, fixar-se fortament qualsevol cosa (a un lloc, en l'esperit, etc.). *Dins son cor hi havia nada una sospita... y aquella nit veyá que aquella hi posava rels fondes*,.Penya Mos. iii, 141. DCVB.

Posar batlle en una casa *loc. v.* Tenir-hi domini o gran influència. Aguiló Dicc. DCVB.

Posar bé les senderes *loc. v.* Posar tots els mitjans per aconseguir una cosa. DCVB.

Posar bé *loc. v.* Fer que una cosa estigui bé, en bona situació. DCVB.

Posar bon barram *loc. v.* Fer mala cara, mostrar irritació o disgust. DCVB, Palma.

Posar com un llevat tou *loc. v.* Posar malament qualcú, sia tupant-lo, sia malfamant-lo o perjudicant-lo de qualsevol manera (Men.). Refrescar es llevat renovar la memòria o la coneixença d'alguna cosa. DCVB.

Posar com un pop *loc. v.* Tupar fort, deixar algú ben ablanit a cops. DCVB.

Posar costats *loc. v.* Engreixar. DCVB.Rond. Mall.: *Li posen Pere, i aquell infant creixia com una carabassera i posava costats ferm.* 'En Pere Catorze'

Posar cuiro *loc. v.* Adquirir despreocupació a força de sofrir perills, adversitats, etc.. DCVB, Mall., Men. **Variants:Posar cuiros** *loc. v.* Tirar les pells dins una tina d'aigua clara perquè hi estiguin quatre o cinc dies en maceració. DCVB.

Posar damunt els niguls *loc. v.* Elogiar excessivament. *I llavò que no trobava negú que no n'hi fes unes alabances fora mida; tots la hi posaven part damunt es niguls.* DCVB.

Posar diners a una carta *loc. v.* Jugar-los-hi. DCVB.

Posar diners en un negoci *loc. v.* Aportar-hi una quantitat de diners per portar-lo avant o participar-hi. *Maldament sa terra des veynat hey posi ses bestretes,* Ignor, 21. DCVB.

Posar dita en un assumpte *loc. v.* Dir-hi la seva, manifestar la pròpia opinió. Es diu especialment del qui intervé a dictaminar en una qüestió sense que l'hi demanassin. «Sempre hi has de posar sa dita!». DCVB, Mall.

Posar dita *loc. v.* Dir quina quantitat vol pagar per una cosa que es ven a l'encant. *Sospesarien galls y gallines... y après d'un buf al plomall per acabar son greix y visurar sa tendror, hi posarien dita,* Pons Auca 213. DCVB.

Posar draps calents a una cosa *loc. v.* Fer-hi ocultació d'allò que no convé que es sàpiga; suavitzar una cosa procurant que no se'n par.li, que no se n'adonin.. *El notari... s'hagué de deixar munyir... y posaren draps calents y es tirà terra per damunt,* Rond. de R. Val. 84. DCVB.

Posar dret *loc. v.* Fer que una cosa estigui dreta. DCVB.

Posar el cap dins l'almud [Posar el cap dins s'almud] *loc. v.* Entossudir-se (Mall.). DCVB, Mall.

Posar el coll davall el jou [Posar es coll davall el jou] *loc. v.* Casar-se. DCVB. *Per ginyar cap dona a posar amb ells es coll davall es jou.* 'Es reim del rei moro amb set pams de morro' **Variants: Posar es coll davall es jou del sant matrimoni.** *loc. v.* *No anava gens de posar es coll davall es jou del sant matrimoni; i no era que no servàs es llum ben dret i que no se pogués passejar cara alta per onsevuia.* 'En Ferrandí' ().

Posar el cossi dins l'almut [Posar es cossi dins s'aumut] *loc. v.* Posar les coses fora del lloc que els pertoca; interpretar malament una cosa, no endevinar. DCVB, Manacor.

Posar el cuiro en remull *loc. v.* Prendre un bany. DCVB, Mall.

Posar el dogal a qualcú *loc. v.* Desposseir-lo de la llibertat, obligar-lo contra la seva voluntat. *D'Amor és la deessa / lo jutge nostre / e yo tinch por que no's demostre / molt parcial / y que no'ns pose lo dogal / ab rahons bones,* Somni J. Joan 1707. DCVB

Posar el pegat abans del floronco *par.* Esser excessivament previsor. DCVB.

Posar el peu a rotllo, o tenir el peu a rotllo *loc. v.* Limitar-se, contenir-se, estar dins una determinada mesura o línia de conducta. *Ja em vindrà el temps de posar el peu a rotllo,* Llor Jocs 70. DCVB.

Posar el peu davant, a algú *loc. v.* Avantatjar-lo, esser-li superior. *No y ach caualler negú ne altre que li pogués metre lo peu deuant, volgués de torneig o de força de trempament o de què's volgués,* Jacob Xalabin 7. DCVB.

Posar els cinc sentits en una cosa *loc. v.* Posar-hi gran atenció. DCVB.

Posar els dits a la boca (o dins la boca) a qualcú *loc. v.* Provocar-lo astutament a parlar, a dir allò que no voldria dir. DCVB.

Posar els dits a la boca d'algú *loc. v.* Provocar-lo a parlar. DCVB.

Posar els fusells en feix *loc. v.* Posar-los formant amb ells una espècie de piràmide recolzant la boca de cadascun en les dels altres. DCVB.

Posar els ossos de pla *loc. v.* Anar-se'n al llit. DCVB, Mall. **Variants: Posar els ossos a bon lloc** *loc. v.* DCVB, Mall.

Posar els peus plans o Anar amb peus de plom *loc. v.* Obrar amb gran precaució. DCVB. Rond. Mall.: *Convé no anar-hi tropell-tropell, sinó amb seny de bístia véia, i posar es peus plans per no pegar esquenada.* 'Es patró Pere'

Posar els ulls en o damunt una persona o cosa *loc. v.* Dirigir-li la vista, fixar-hi la mirada. DCVB.

Posar els ulls en una cosa *loc. v.* Mirar-la, fixar hi l'atenció. DCVB.

Posar emperons *loc. v.* Posar dificultats. *Son pare , apurat de tot va resoldre posar tots ets emperons que pogués an es casament. 'En Juanet i es set missatges'*

Posar en clar *loc. v.* Adquirir o donar coneixença completa d'una cosa. DCVB.

Posar en consell una cosa *loc. v.* Fer-la pública perquè tothom la sàpiga (Aladern Dicc.). DCVB.

Posar en creu de mar *loc. v.* Posar damunt els núvols, elogiar sense mesura. *S'era fet s'escala d'encortinar de tots es missèrs, qui l'havien pres per fill d'ànima y l'havien posat en creu de mar, qui el me tenien dalt la roda, Aguiló C., Rond. de R. 10.* DCVB.

Posar en dubte una cosa *loc. v.* Dubtar que sigui vera. *Ningú de voltros posarà en dubte ses meues paraules, Roq. 53.* DCVB.

Posar en el cor *loc. v.* Inspirar, posar en voluntat. *Que cascun se tenga per tengut de fer lexa en son testament segons Déu li metrà en son cor, doc. a. 1394 (Col. Bof. xli).* DCVB.
Posar mal prou en una cosa *loc. v.* Posar-hi malvestat, fer-ho anar malament. *Ateneren-ho mal e lleig, per què Déus mès mal prou en tots los feyts, Muntaner Cròn., c. 236. Per tal que entre tu e aquell posassen mal prou, Eximenis Angels 87 vo (ap. Aguiló Dicc.).* DCVB.

Posar en el llibre dels negres *loc. v.* Difamar. DCVB, Men.

Posar en el llibre verd *loc. v.* Prendre nota d'algú per a tenir-lo present, especialment amb mal fi. DCVB.

Posar en escabetx *loc. v.* Fig. Suspendre o guardar una cosa per a millor ocasió o fins altra orde. DCVB

Posar en escrit *loc. v.* Escriure una cosa. *Que lo joch dels scachs... degués posar en escrit, Scachs 7. No cal res posar per scriptura ab què lo nòlit se mostre e sia clar per cartes, Consolat, c. 27.* **Variants: Posar per escrit** *loc. v.*

Posar en fresc *loc. v.* Fer que una cosa es refresqui. DCVB.

Posar en obra o per obra una cosa *loc. v.* Obrar la, executar-la, fer que passi a esser una realitat. Aguiló Poes. 81. DCVB.

Posar en orde una cosa *loc. v.* Ordenar-la, posar-la així com cal. *Conegueren que no era de les sues, e posaren-se en orde del que pogueren, Tirant, c. 90.* DCVB.
Posar en raó *loc. v.* Assossegat els qui disputen o es barallen, de manera que cadascun accepti allò que hi ha de just en les pretensions de l'adversari. DCVB.

Posar en quarantena *loc. v.* Posar o tenir una cosa en dubte, en observació per comprovar si és vertadera, autèntica, digna de fe. *Allò del somni...calia posar-ho en quarentena, Ruyra Parada, 144.* DCVB. **Variants: Tenir en quarantena** *loc. v.* DCVB.

Posar en quarentena [Posar en corantena] *loc. v.* [oració]. Posar o tenir una cosa amb dubte, en observació per comprovar si és vertadera, autèntica, digna de fe. DCVB. Rond. Mall.: *En Pere i En Joan no foren tan bons d'emblanquinar, i ho posaren en corantena, i les digueren, an aquelles pastanagues.* 'N'Elionoreta'

Posar en relleu *loc. v.* Fer ressortir una cosa, fer que sia ben perceptible. DCVB. **Variants:** **Posar de relleu** *loc. v.* DCVB.

Posar en sal una cosa *loc. v.* Deixar-la reposar, deixar d'ocupar.-se'n. DCVB.

Posar en solfa *loc. v.* fig., comentar jocosament una cosa o persona, fer-ne burla. DCVB.

Posar en vent *loc. v.* Orientar les veles segons la direcció del vent. DCVB. **Variants:** **Vent de popa** DCVB.

Posar es bast *loc. v.* Fer que una cosa determinada sigui suficient DCVB. Rond. Mall.: *¿I què fa ell? Els posa es bast i una gran sàrria perhom damunt* 'En Pere Catorze'

Posar es cap com una ferrada, a algú *loc. v.* Carregar-li el cap, marejar-lo. DCVB. Rond. Mall.: *I aquelles dues males ànimes li posaren un cap com una ferrada contra aquella al·lota, dient-li que era una tal i* 'Na Catalina' **Variants:**

Posar es cap com una olla de caragols, a algú *loc. v.* DCVB.

Posar es gerret a algú *loc. v.* Enganyar-lo. Figuera Dicc. DCVB.

Posar es peu an es coll, a algú [Posar es peu an es coll, a algú] *loc. v.* Posar-lo en el cas d'haver de retre's o d'acceptar les condicions que l'altre li vulgui imposar. DCVB. Rond. Mall.: *Vaja quines idees que teniu! Així mateix és voldre-los posar es peu an es coll.* 'Amics de barret i amics vers' *Convé no anar-hi tropell-tropell, sinó amb seny de bístia véia, i posar es peus plans per no pegar esquenada.* 'Es patró Pere'

Posar estany o estanya *loc. v.* Tupar.-lo o tupar.-la. *Mira, que si hi vénc, te posaré estanya!* (Porreres). DCVB, Mall.

Posar fil a l'agulla [Posar fil a l'aguia] *loc. v.* [oració]. Començar un treball. Començar una obra, fer-ne els treballs o gestions preliminars. *De posar fil a sa guya ja'm cau es plas,* Aguiló Poes. 167. DCVB. Rond, Mall.: *Sa sastressa posa fil a l'aguya, i hagué de mester set mesos de feina de nit i de dia, per enllestir tal vestit.* 'Sa Muta'

Posar fita *loc. v.* Aturar-se, deixar d'anar avant. DCVB, Mall.

Posar forqueta *loc. v.* fig. aturar-se, cessar de fer una cosa, de par.lar, de treballar, etc. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Ja tenim lo que cercàvem! Va dir es cavallet. Ara ja porem posar forqueta.* 'Na Dent d'or'

Posar fre (a algú, a alguna cosa) *loc. v.* Procurar aturar-lo o moderar-lo. DCVB.

Posar greix *loc. v.* Sentir gran satisfacció. *Hi posava un greix escoltant-se-la.* Pons Auca, 133. DCVB.

Posar hams *loc. v.* Fer les gestions preparatòries per a obtenir alguna cosa. DCVB. **Variants:** **Tirar hams a la mar** *loc. v.* DCVB.

Posar l'aixeta al cul *loc. v.* enganyar-lo o posar-lo en greu compromís. DCVB, Aladern Dicc.

Posar la carn a la boca del llop, o Portar cap al llop *loc. v.* Posar algú en el lloc o situació de més perill. DCVB.

Posar la falç a l'esplet d'un altre [Posar sa falç a s'esplet d'un altre] *loc. v.* Ferrer Parpal Dicc. DCVB.

Posar la grapa sobre algú *loc. v.* Apoderar-se'n violentament, agafar-lo. DCVB.

Posar la mà damunt algú *loc. v.* Posar mà contra algú, o Posar la mà damunt algú apoderar-se'n, prendre'l, detenir-lo. *Abans que ningú li pogués posar les mans demunt*, Penya Mos. iii, 231. DCVB.

Posar la mà damunt, a algú [Posar sa mà damunt, a algú] *loc. v.* Apoderar-se'n, prendre'l, detenir-lo. DCVB. Rond. Mall.: *¿Sabeu que em par.eixeu? Formigues. Si vos posava ses mans damunt, no vos veurien pus.* ‘En Martí Tacó’

Posar la mel a la boca i no deixar-la tastar *loc. v.* Despertar en algú les ganes d'una cosa i no permetre que en frueixi. DCVB.

Posar la mira en una cosa *loc. v.* Fixar-hi l'atenció i posar-hi els mitjans per atènyer-la. DCVB.

Posar la primera pedra *loc. v.* Col·locar la primera peça de construcció d'un edifici, monument, etc.;—fig., posar les bases d'una organització o empresa. DCVB.

Posar la proa damunt algú *loc. v.* Proposar-se perjudicar-lo. *Mal és... que comencem a posar la proa demunt un homo y a atribuir-li certes coses*, Penya Mos. III, 185. DCVB.

Posar les forques per davant *loc. v.* Exposar inconvenients, dificultats, destorbs que encara han de presentar-se, per tal de negar o impedir una cosa. DCVB.

Posar les mans al foc *loc. v.* Assegurar fermament la certesa d'una cosa. «Posaria les mans al foc i no em cremaria» es diu per donar entenent la seguretat absoluta que es té d'allò que s'afirma. Prové del temps en què es feien els judicis de Déu, fent agafar un objecte roent i considerant innocent el qui agafant-lo no es cremava. DCVB.

Posar les mans fins als colzes en una cosa *loc. v.* Adquirir-ne coneixença certa, tocar-ho amb les mans. *Hi volria posar les mans fins als colzes en sentir e saber la sua pràctica, stat e condició quina sia*, Tirant, c. 86. DCVB.

Posar les molles al sac *loc. v.* Humiliar-se, avenir-se a fer el que altri mana, sense protestar. DCVB.

Posar les peres a quarto, a algú *loc. v.* Fer-lo entrar per les vies de la legalitat o de l'obediència, castigant-lo o amenaçant-lo. DCVB, or. mall. **Variants: Posar les peres a quatre a algú** *loc. v.* DCVB, val., Men. Fer-lo anar per la llei, obligar-lo a obrar rectament o conforme al que està manat. *Ja els hi posarà les peres a quarto*, Vilanova Obres, xi, 199. DCVB, Mall., Men.

Posar les ungles damunt algú o alguna cosa *loc. v.* Apoderar-se'n violentament o enganyosament. *Es governants anticlericals que posen ses ungles demunt es béns de l'Església*, Aurora, 226.

Posar llenya al foc *loc. v.* Augmentar les discòrdies, afegir motius de baralla o de dissensió. DCVB. **Variants: Atiar el foc** *loc. v.* DCVB.

Posar llevat *loc. v.* Mesclar farina amb el llevat perquè tovi; fig. preparar una cosa degudament per un fi (per exemple, fecundar una femella, fer les gestions necessàries per a la solució d'un negoci, etc. DCVB.

Posar llis algú *loc. v.* Apallissar-lo, tupar.-lo fort. Aguiló Dicc. DCVB.

Posar mà (en un calaix, en una taula, etc.) *loc. v.* «Obri el calaix, i tot d'una que posis mà trobaràs un llibre». DCVB.

Posar mà a l'espasa *loc. v.* Agafar l'espasa. *Posar la mà a l'espasa Gladium stringere* Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Posar mà a l'obra *loc. v.* Metre mans, aplicar-se a una activitat. DCVB.

Posar mà a la bossa, a la cartera *loc. v.* Agafar la cartera o la bossa per treure'n diners i pagar. *Posau la mà a la bossa y pagau*. Torra Dicc. DCVB.

Posar mà a ploma *loc. v.* Posar-se a escriure. DCVB. **Variants: Prendre la ploma** *loc. v.* DCVB.

Posar mà a una cosa *loc. v.* Aplicar-s'hi, començar a fer-la. *Que en continent se pos mà en fer dita contraséquia*. (doc. a. 1632 (BSAL, viii, 414). DCVB.

Posar mà contra algú *loc. v.* Apoderar-se'n, prendre'l, detenir-lo. *Tots dies era ab vosaltres ensenyant en lo temple, e no posàs mà contra mi que'm retenguéssets*. Serra Gèn. 210. DCVB

Posar messions *loc. v.* Fer una juguesca. *Posar messes o messions en joch Deponere nuces, nummos, globulos, etc. Posar meses en altra cosa Sacramento contendere, sponsionem facere*, Torra Dicc.; *Pos messions que n'hi ha de reines, arreu arreu, que no són com N'Aina-Maria*, Alcover Cont. 12.

Posar miques *loc. v.* Menjar. Rond. Mall.: *Acaben de dinar, es set criats i ses set criades se'n van dins sa cuina a posar miques ells p'es seu compte*. Es Mèl·lero Rosso.

Posar nom *loc. v.* Fer que una persona o cosa tingui tal o tal nom. *Si'l nom li posau segons fa lo fruyt*, Proc. Olives 1635.; *Mana nostre senyor Déu li poseu nom Maria*, Villena Vita Chr., c. 2. DCVB.

Posar o Donar peu a terra *loc. v.* Baixar del cavall. *Fer reverència... sense dar peu a terra, ans a cavall*, doc. a. 1480 (Ardits, iii, 14). DCVB.

Posar o encendre foc *loc. v.* Provocar o causar discòrdies, desavinences, rancors. DCVB.

Posar o jugar messions *loc. v.* Fer una juguesca. *Pos messions que n'hi ha de reines arreu arreu*, Alcover Cont. 12. DCVB.

Posar oli a un llum *loc. v.* Ser un gran remei, eficaç i ràpid. DCVB.Rond. Mall.: *Perque, en veure'l-se davant, Na Susaina se componia totd'una era com que posar oli a un llum. 'Bruixes, bruixots i fullets'*

Posar palla a l'esquella *loc. v.* Fer callar un que xerrava, aturar-li la xerrameca. DCVB.

Posar palleta a algú *loc. v.* Tenir-li malevolença, mirar-lo de mal ull. DCVB.**Variants:****Tenir palleta a algú** *loc. v.* DCVB.

Posar panxa *loc. v.* Engreixar-se, adquirir volum de ventre. DCVB.

Posar pau *loc. v.* Fer cessar les baralles. DCVB.**Variants:****Posar en pau** *loc. v.* DCVB.

Posar pedra en el marge *loc. v.* Fer una observació aguda i oportuna. DCVB.

Posar peu fiter *loc. v.* fig, disposar-se a no cedir. *Volien fer-me dir que sí, però em vaig posar peu fiter i no en sortiren amb la seva*. DCVB, Mall.

Posar peus davall taula *loc. v.* Posar-se a menjar. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *Com el Rei p'es dinar havia convidada tota sa ciutat, i aquells mariners eren afectats ferm de posar peus davall taula, i més si era sa taula del rei. 'Ses tres flors'*

Posar peus en paret *loc. v.* Obstinar-se, posar-se enèrgic en una decisió. DCVB.

Posar pla o llis *loc. v.* Fer que una cosa estigui plana o llisa. DCVB.

Posar plaça *loc. v.* Posar comerç, començar a vendre. DCVB, Men.

Posar preu *loc. v.* Assenyalar el preu que una cosa ha de tenir. DCVB.

Posar punt *loc. v.* Fer una pausa definitiva, donant per acabat un par.lament, un escrit. DCVB.**Variants:****Fer punt** *loc. v.* DCVB.

Posar qualcú als peus dels cavalls [Posar qualcú an els peus dels cavalls] *loc. v.* Malfamar-lo, posar-li mala anomenada. DCVB, Mall.

Posar qualcú com un Cristó *loc. v.* Posar-lo en estat deplorable a força de cops o ferides. DCVB, Mall.

Posar qualcú com un pedaç brut *loc. v.* Malfamar-lo, dir-li o dir-ne grans penjaments. DCVB.

Posar qualcú damunt la creueta del campanar [Posar qualcú damunt sa creueta d'es campanar] *loc. v.* Posar-lo per damunt els núvols, elogiar-lo molt (Mall., Men.) DCVB, Mall., Men.

Posar quatre ratlles *loc. v.* Escriure una carta breu. *Amb quatre colps de clava los bolca i los destroça*, Atlàntida I; *Si no fos per quatre bones persones que me tenen llàstima*, Penya Mos. III, 41. DCVB. **Variants:** **Escriure quatre ratlles** *loc. v.* DCVB. **Posar quatre mots de lletra** *loc. v.* DCVB. **Escriure quatre mots de lletra** *loc. v.* DCVB.

Posar sa llengo damunt, a algú *loc. v.* Malparlar d'ell, malfamar-lo. Rond. Mall.: *Ja estic redencansada de que sa gent m'haja de posar sa llengo damunt, essent-ne ben neta, com en som.* 'Sa comtessa sense braços'

Posar sobre avís *loc. v.* Fer estar alerta. *Allò'ls posà sobre avís*, Vict. Cat., Ombr. 23. DCVB.

Posar sobre la taula *loc. v.* Suscitar una qüestió a considerar o a resoldre. DCVB.

Posar taula *loc. v.* Preparar la taula amb els estris convenients per a menjar. *Posà taula y tregué un formatge sencer*, Ignor, 44. DCVB.

Posar terra a l'escudella, a algú [Posar terra a s'escudella a algú] *loc. v.* Crear-li dificultats, fer-li difícil d'obtenir allò que voldria. DCVB, Mall.

Posar terra a l'escudella, a algú [Posar terra a s'escudella, a algú] *loc. v.* Crear-li dificultats, fer-li difícil d'obtenir, allò que voldria. DCVB. Rond. Mall.: *-Ja t'assegur -diu s'eriçó- que aquestes veïnades i cosines mos posen terra a s'escudella fort!* 'Sa raboa i s'eriçó'

Posar terra a s'escudella a qualcú *loc. v.* Posar-li dificultats, molestar-lo amb entrebancs. *Ja me posaria terra a s'escudella de casta forta*, Alcover Cont. 3. DCVB, Mall.

Posar terra per enmig *loc. v.* Fugir, anar-se'n procurant anar molt lluny. *El soci... abusà dels seus poders, hi posà terra entremig i no va deixar dit on se n'anava*, Leonart Cov. 22. DCVB.

Posar tot el seny en una cosa *loc. v.* Posar-hi tota l'atenció. DCVB.

Posar un barret, a algú *loc. v.* Dir coses d'ell que no són veritat. DCVB. Rond. Mall.: *¿Però qui dimoni m'ha fet a mi endevinador? En devia tenir poques, de feines, es qui m'ha posat aquest barret davant el Rei!*. 'En Pere Gri'

Posar un bon pedaç a una cosa *loc. v.* Adobar-la, arreglar-la, posar-la en més bon estat. DCVB.

Posar un corbatí a qualcú *loc. v.* Posar una persona en grans dificultats, en perill, per obligar-lo a qualque cosa que no voldria fer (Mall.). *Més bé saben estrenye es corbatí a un secrestat es pixatinteros y es bergantells qui traginan processos y ets esgotzins, que voltros*, Maura Aygof. 173. DCVB, Mall.)

Posar un gipó a qualcú *loc. v.* Donar-li una tupada. DCVB.

Posar un gra de sal a una cosa *loc. v.* Posar-hi una mica de gràcia, d'ironia, d'agudesia satírica. DCVB.

Posar un pam de greix *loc. v.* Complaire's molt amb una cosa. DCVB.

Posar un pegat a un banc *loc. v.* Fer quelcom inútil, ineficaç per manca d'inadaptació. DCVB.Rond. Mall.:*Li ordenà una purga i unes cuierades; però tot va esser com que posar un pegat a un banc. 'Bruixes, bruixots i fullets'*

Posar un piset a una dona *loc. v.* Establir-la en un pis per fer-li visites i tenir-hi relacions il·lícites. DCVB, Mall.

Posar un tap a la boca, a algú *loc. v.* Fer-lo callar per força. DCVB.

Posar un tapaboques a algú *loc. v.* Obligar-lo a callar, sia amb arguments, sia per amenaces o per força. DCVB.

Posar una cosa als peus d'algú *loc. v.* Oferir-l'hi en homenatge. DCVB.

Posar una cosa davant els ulls d'algú *loc. v.* Fer-li comprendre aquella cosa, convèncer-lo'n. DCVB.

Posar una cosa en doble *loc. v.* Doblegar-la, posant una porció d'ella damunt l'altra. DCVB.

Posar una cosa en el compte vell *loc. v.* Deixar-la anar, prescindir-ne. DCVB, Mall.Rond. Mall.:*No te'n descuits ni ho posis an es compte vei si vols estar bé!.. 'Sa coeta de Na Marieta'*

Posar una cosa en el llibre dels perduts *loc. v.* Donar-la per perduda, o per incobrable. DCVB.

Posar una cosa en planta *loc. v.* Posar-la en pràctica, en execució. *Sols ha faltat temps per posar en planta el trectament y demás honors*, doc.segle XVII (BSAL, VIII, 300); *S'oferí a posar en planta aquella idea*, Ignor.22. DCVB.

Posar una cosa en tela de judici *loc. v.* Considerar-la discutible, negar-li aquiescència. Ordin. Univ. 1629, f. 158. DCVB.

Posar una pistola als pits, a algú *loc. v.* Coaccionar-lo, posar-lo en una situació de neccessitat ineludible de fer alguna cosa. *Arribà el promès... com qui els posa una pistola al pit, aménassa ab desdir-se si no el deixan entrar de seguida*, Oller Fig. país 177. DCVB.

Posar una segona firma *loc. v.* Escriure el seu nom al costat del d'un altre al peu d'un document, per donar fiança o garantia de compliment d'un contracte que l'altre fa. DCVB.

Posar unes bones dents d'una cosa *loc. v.* Irritar-se'n molt, prendre'n molta malícia. DCVB, Mall. «*He ballat amb En Toni; Na Bel en posarà unes bones dents*».

Posar unguent de reblanir [Posar augment de reblanir] *loc. v.* Tractar amb severitat algú per obligar-lo a cedir, a fer la voluntat d'un altre. *Li vaig dir de casar-mos... y sa gran polissona me digué que primer la farien bocins... Jo, per posar-hi augment de reblanir, la fas tancar dins aqueixa barraca y just li duen pa y aygo en càstich de sa seua caparrudesa*, Alcover Rond. x, 5. DCVB, Mall.

Posar unguent de reblanir *loc. v.* Tractar amb severitat algú per obligar-lo a cedir, a fer la voluntat d'un altre. DCVB. Rond. Mall.:*I sa gran polissona me digué que primer la farien bocins que ella no renegaria. Jo per posar-hi unguent de reblanir, la faç tancar dins aqueixa barraca. 'Ses tres flors'*

Posar vaselina *loc. v.* Suavitzar el tracte, procurar mantenir la pau. DCVB.

Posar vena *loc. v.* Engreixar, sobretot els tords. DCVB, Mancor.

Posar xeta *loc. v.* Començar a vendre vi a la menuda. DCVB, Mall.

Posar-hi call *loc. v.* Acostumar-se a una cosa que de primer repugnava. DCVB, Mall., Men.

Posar-hi cuiro i corretges *loc. v.* Obrar amb diligència a favor de qualcú, esforçar-se per ell i encara pagar-ne les despeses. DCVB, Cat., Mall.

Posar-hi el bast [Posar-hi es bast] *loc. v.* Quan un diu que certa cosa no li basta, el qui el n'ha proveït o no li'n vol donar més, diu «*Idò, posa-hi es bast*». DCVB, Mall., Men.

Posar-hi el coll *loc. v.* Afirmitat una cosa resoltament com a certa, oferint-se a sofrir càstig si no resulta vera. DCVB.

Posar-hi el muscle *loc. v.* Aportar ajut a un esforç, a una empresa. DCVB.

Posar-hi es coll *loc. v.* Afirmitat una cosa resoltament com a certa, oferint-se a sofrir càstig si no resulta veritat, DCVB. Rond. Mall.:*-Es coll hi va si enlloc del món mai han vist un fil millor per brodar una bandera. 'La Princesa Aineta'*

Posar-hi les mans *loc. v.* Prendre part en un treball amb l'actuació personal. DCVB.

Posar-hi més pa que peix *loc. v.* Exagerar les coses que es contenen. DCVB. **Variants:**
Posar-hi més pa que formatge

Posar-ho tot damunt una carta *loc. v.* Arriscar-ho tot sense reservar res. DCVB, Mall.

Posar-ho tot dins el sac *loc. v.* Rebre les paraules d'altri sense atendre-les, sense fer allò que els altres voldrien. "Aquí darrera tinc un sac, que tot m'hi cap" ho diu el qui voluntàriament desatén allò que altri li diu. DCVB.

Posar-ho tot en esponera *loc. v.* Fig. Cosa abundant i inútil o de poca substància. (Penya Mos. III, 32; *La noblesa de nom no és més que esponera*, Ignor. 35. DCVB.

Posar-ho tot en un peu *loc. v.* Alçurar, avalotar molt. *Eufràcia... hagué de llançar-se als abalots, y a pur esgarrifar ho posà tot en un peu*, Rond. de R. Val. 30. DCVB.

Posar-s'hi la mà [Posar-s'hi sa mà] *loc. v.* Sentir-se'n fortament dolorit. Sentir-ne dolor fort, d'una cosa. *T'assegur que s'hi posarà la mà*, Penya Mos. iii, 132. DCVB, Mall. *Idò vés alerta que aqueix ase no se trega sa cadena i no te'n faça qualcuna que t'hi posis sa mà!*. 'En Joan Carboner'; *Jo n'hi he de fer una que s'hi ha de posar sa mà! Li he de saupar. sa dona!*. 'Es patró Pere'

Posar-se (o estar) fet un dimoni *loc. v.* Estar molt irritat, mogut de gran ira. També es diu donar-se al dimoni (o a tots els dimonis) i dur-se'l-en el dimoni «Etic que el dimoni m'enduu»; «A son pare, el dimoni se l'enduia perquè veia que no el podia dominar». DCVB.

Posar-se (o Fotre's) les coses sota el nas *loc. v.* Menjar-se-les. «Tot s'ho fumen sota el nas» es diu d'una gent que s'empobreix per voler menjar massa bé. DCVB.

Posar-se a la fresca *loc. v.* Alleugerir-se de roba. DCVB.

Posar-se a la raó *loc. v.* Avenir-se a admetre en tot o en part allò que l'adversari sostenia; deixar de barallar-se o de disputar. DCVB. **Variants: Posar-se a coses de raó** *loc. v.* DCVB. **Venir a la raó** *loc. v.* DCVB.

Posar-se a mitja panxa *loc. v.* Alimentar-se a mitges, sense acabar d'omplir-se. DCVB. *Eren tan pobres que casi mai se porien posar a mitja panxa*. 'En Juanet fii de viuda'

Posar-se a tir *loc. v.* Posar-se a l'abast dels trets d'una arma; fig., posar-se en situació de poder ésser atacat, impugnat, refutat, etc. *Aquest animal s'ha posat a tir*, Roq. 6. DCVB.

Posar-se a tir *loc. v.* Posar-se en situació de poder ser atacat, impugnat, refutat DCVB. *Hi hagué a Sineu un escolà que li deien mestre Antoni Llampina, més viu que una centella, més polissardo que un gat negre, que taiava un cabei a l'aire i massa afectat de fer farses a qualsevol que es posava a tir*. 'Mestre Antoni Llampina' **Variants: Estar a tir** *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: *Com foren una trentena de passes lluny, que es soldadet else va creure bé a tir, pega tirada a ses cordellines de tots es gatillos*. 'Un soldat que havia servit deu anys'

Posar-se al davant d'una cosa *loc. v.* prendre-la pel seu compte, assumir-ne la direcció i la responsabilitat. DCVB, Mall., Men.

Posar-se amb algú *loc. v.* Acordar-se, avenir-se amb ell. *E si volien començar altre viatge, los mercaders se deuen posar ab lo senyor de la nau*, Consolat, c. 189; *Lo deutor*

si no's posa ab ell o no'n ferma dret, deu-se'n pujar en la Çuda, Cost. Tort. I, III, 5. DCVB.

Posar-se amb algú *loc. v.* Moure raons a una persona per discutir-hi. DCVB.Rond. Mall.: *I per això negú se posava amb ells, los feien amples i los deixaven córrer. 'Sa fia i sa fíatra d'es moliner'*

Posar-se barres estretes *loc. v.* Pendre una determinació resolta, obstinar-se a qualque cosa. DCVB, Mall.

Posar-se bé amb Déu i amb tots els Sants *loc. v.* Preparar-se per a una empresa difícil o perillosa DCVB. Rond. Mall.: *Aquí En Bernat se posà bé amb Déu i amb tots es sants i santes de sa seua devoció, se revest de coratge, i diu. 'Es pou de sa lluna'*

Posar-se bé amb Déu *loc. v. fig.*, preparar-se per a una empresa difícil o perillosa. DCVB.

Posar-se bé de panxa *loc. v.* [oració]. Menjar abundantament. DCVB. Rond. Mall.: *Li va treure es berenar, s'al·lot se posà bé de panxa, i tot lo dia va fer feina com tot un homo. 'L'amo'n Biel Perxanc i la dona d'aigua'* **Variants: Estar bé de panxa** *loc. v.* Haver menjat bé, haver-se associat. DCVB.Rond. Mall.: *Sa madona se'n va, i ell, com començava a estar bé de panxa amb sa fritada que s'havia engolida. 'L'amo de So Na Moixa'*

Posar-se bé les sabates *loc. v.* Preparar-se, disposar-se així com cal, prevenir-se. DCVB.

Posar-se bon galó *loc. v.* Desacreditar-se; fer una mala acció, una cosa censurable. DCVB.

Posar-se braços en creu *loc. v.* Posar-se amb els braços entravessats formant una espècie de creu. *Un sobrelit de seda cuyta ab randa en creu*, Inv. Pr. Viana 217. *Com els dits de dues mans en creu*, Vayreda Sanch nova, 8. DCVB.

Posar-se com a tudons *loc. v.* Es diu d'una persona que ha menjat molt. *Mesclaren arròs, carn i coní, s'hi abordaren i se varen posar com a tudons. 'Es ca d'En Bua i es moix d'En Pejuli'* **Variants: Més ple que un tudó (estar)** *loc. adj.* DCVB.Rond. Mall.: *Quin perhoc, haver-lo aguiat i no poder-lo tastar! -Sí que la hi hem feta, d'ase i seca! Exclamen tots, més plens que tudons, que no se porien atxafegar. 'En Ferrandí'* **Redó com un tudó (estar)** *loc. adj.* DCVB. *Els ho he aguiat tan bé com he sabut. La s'han passada com a murtons de floquet; i ara, redons com un tudó. 'Es set germans cabotans'*

Posar-se com un cabell de nina *loc. v.* Posar-se molt bé. DCVB, Mall.

Posar-se com un picat d'aranya *loc. v.* Enfadar-se molt, estar molt irritat. Rond. Mall.: *Guipar aquella jaieta aquella flor a's mig d'es jardí, i posar-se com un picat d'aranya, va esser tot u. 'Sa flor de gercial i s'aucellet d'or'*

Posar-se com un pobre de sopes *loc. v.* Menjar molt, sense mesura. DCVB, Mall.

Posar-se com un porc *loc. v.* Embrutar-se molt. Matgencant aquell femer amb un càvec i una senaia, posant-se de fems com un porc.. **Variants: Més brut que un porc**

(**romandre**) *loc.adv.* Molt brut DCVB. Rond. Mall.: *Més que es mal que han fet a sa seua animeta, que roman més bruta que un porc i més oiosa que un viró,*

Posar-se com una geneta *loc. v.* Irritar-se molt. *Sa dona, quan se'l ve amb aquell galambro, es posa feta una geneta,* Rond Eiv. 76. DCVB, Eiv.

Posar-se com unes xeremies *loc. v.* Es diu d'una persona o animal que ha menjat molt; per extensió de volum considerable. DCVB. *Se posa una panxa com unes xeremies, i ja és partit a passetjar la ciutat. 'Es soldadet de sa motxilla'* **Variants: Més inflat que unes xeremies (estar)** *loc. adv.* DCVB. *I ell ja se n'hi va, i s'hi tira, cansat i mort de sa feina de tot el dia i més inflat que unes xeremies, de redó que estava de sa gran panxada de cavall. 'Na Trincafaldetes'; En trobaren un qui bufava cap an es Molinar (...), amb unes galtes més inflades que unes xeremies. 'En Juanet i es set missatges'* **Estar com unes xeremies** *loc. adv.* DCVB. Rond. Mall.: *S'abordaren an ets aglans com a rabiosos, i no se donaven raó a ses barres no les llevia roegar-los. Al punt estigueren com unes xeremies. 'Es fii des pescador'* **Posar-se un ventre com unes xeremies** *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: *N'agafava tantes com en volia, i no li tocaven voreres. Se'n posà un ventre com unes xeremies. 'Es quatre germans'* **Estar redó com unes xeremies** *loc. v.* DCVB. *Aquell animal estava més redó que unes xeremies, i assussuaixí pega premuda, i enfloca tal descàrrega. 'Es canyamet, s'Ase i sa Serra-Porra'*

Posar-se d'una cosa pedres en el fetge *loc. v.* Preocupar-se'n massa, passar-ne pena o intranquil·litat. *Què'n treurias de posarte pedras al fetxe?*, Pons Auca 63. DCVB.

Posar-se damunt es retalons *loc. v.* Posar-se enèrgic, disposar-se a fer-se respectar.. DCVB, Mall.

Posar-se de contrapunt amb qualcú *loc. v.* Posar-s'hi en competència. *Guarnien lo carro de la sàlvia, un carro que era el contrapunt principal del barri, perquè tots feien allò que sabien i una mica més per a presentar-lo ple de cintes,* Serra Cal. folkl. 170. *Quedà establert que aquella botiga de mala mort entrava de contrapunt ab les Amèriques,* Vilanova Obres, iv, 99. DCVB

Posar-se de panxa al sol *loc.v.* posar-se inactiu, inhibir-se d'una activitat. DCVB.

Posar-se dins es sau d'En Foguet *loc. v.* Agafar un , encastellar-se en una idea fixa i no voler-la deixar. DCVB, Men.

Posar-se dins la metla *loc. v.* Enriquir-se o guanyar molt en un negoci. DCVB, Palma.

Posar-se dins la pell, d'algú *loc. v.* Ser ell mateix o trobar-se exactament en el seu cas DCVB. Rond. Mall.: *-No em digueu que no plori! Que tenc massa motiu de plorar! Posauvos totes dins sa meua pell! Viuda amb tants d'infants. 'Un que va fer es mort per no pagar es deutes'*

Posar-se el dogal (o el cabestre) damunt el coll *loc. v.* Prendre llibertat absoluta, deslliurar-se totalment del poder d'altri. DCVB.

Posar-se el dogal al coll un mateix *loc. v.* Fer-se mal a si mateix, dur-se a la perdició. DCVB.

Posar-se el món per barret *loc. v.* Perdre la vergonya, despreocupar.-se del què diran. DCVB.

Posar-se els pèls de punta a algú *loc. v.* Venir-li sobtadament un gran espant. DCVB.

Posar-se els volants *loc. v.* Embriagar-se. DCVB, Pollença.

Posar-se en camí *loc. v.* Començar a caminar. DCVB.

Posar-se en camí *loc. v.* Començar un viatge. *Sabeu si s'es posat en camí o si es arribat,* Ignor. 1. DCVB.

Posar-se en cor una cosa *loc. v.* Proposar-se-la, prendre el determini de fer-la. *En Pere d'Aragó, per honor de la regina sa muller e de sos fills, se posà en cor que aquelles morts venjà,* Muntaner Cròn., c. 35. DCVB.

Posar-se es reganyol darrera s'orella *loc. v.* Tenir gosadia per a tot. DCVB, Men.

Posar-se esquena a paret *loc. v.* Posar-se en bona situació per a defensar-se. *Que'm deixin posar esquena a paret, i que m'investin tots es qui vulguin,* Aurora 259. DCVB, Mall. / DCVB, Bal.Rond. Mall.: *Sa proesa és que em deixin posar esquena a paret, i que m'investin tots es qui vulguin, per molts que sien.* 'S'anellet'

Posar-se fet un dimoni *loc. v.* Estar molt irritat, mogut de gran ira. DCVB. Rond. Mall.: *Com l'amo va veure que deia ver, se posà fet un dimoni. Flastomava, renegava, feia potadetes, treia foc p'es queixals.* 'Un pastor i un missèr' **Variants: Posar-se fet una fúria** *loc. v.* DCVB. *L'homo se posà fet una fúria, treia foc p'es queixals i espires p'ets uis i tot un carrerany de flastomies d'aquelles que alcen terreta.* 'Na Rosa'

Posar-se fort *loc. v.* Entossudir-s'hi, mantenir-la a ultrança. DCVB. **Variants: Fer-se fort en una cosa** *loc. v.* DCVB.

Posar-se la mà al pit *loc. v.* Reflexionar, posar-se a considerar atentament una cosa, especialment d'orde intern o espiritual. DCVB.

Posar-se les cames al coll *loc. v.* Anar-se'n d'un lloc per força o contra el propi gust. DCVB, Mall., Men. Rond. Mall.: *Me pos ses cames an es coll i ja som partit a córrer el món.* 'Sa llampra meravellosa'

Posar-se les celles davant els ulls [Posar-se ses ceies davant ets uis] *loc. v.* Fer molt mala cara, manifestar molta irritació. DCVB, Mall.

Posar-se les sabates a retaló *loc. v.* Desobeir, resistir-se a fer allò que altri mana. DCVB.

Posar-se *loc. v.* Posar-se o estar ajagut amb la panxa dirigida a terra. DCVB. **Variants: Estar de panxa** *loc. v.* DCVB.

Posar-se punt en boca *loc. v.* Callar per prudència o per temor. Rond. Mall.: *La dona, per no esser-hi de més, se posà un punt en boca i no digué res pus.* 'Es dotze mesos i dues jaies' **Variants: Posar-se un punt a la boca** [Posar-se un punt a sa boca] *loc. v.*

DCVB.Rond. Mall.:*Idò ara per càstig, digué el Bon Jesús, tu no faràs mulats. Sa mula se posa un punt a sa boca, i és ver que no en fa, de mulats.* ‘Ecos de la vida de Jesús, Maria i Josep’

Posar-se ses cames dalt es coll *loc. v.* Anar a peu perquè no queda altre remei. DCVB, Mall., Men.

Posar-se tot es cantareranet damunt *loc. v.* Posar-se o portar una dona els vestits i joies millors que té. DCVB, Mall. **Variants:** **Dur tot es cantareranet damunt** *loc. v.* DCVB.

Posar-se un glop d'aigua dins la boca [Posar-se un glop d'aigua dins sa boca] *loc. v.* Abstenir-se de parlar. DCVB (Mall.)

Posar-se un punt a la boca *loc. v.* Callar per prudència o per temor. DCVB. **Variants:**

Posar-se una cosa dins el cap [Posar-se una cosa dins es cap] *loc. v.* Obsessionar-se amb una cosa. DCVB. *Tant s'ho posà dins es cap, an això, que per sortir-ne com més prest millor.* ‘La flor romanial’ **Variants:** **Posar-se unes paraules dins el cap [Posar-se unes paraules dins es cap]** *loc. v.* Rond. Mall.: *Memoritzar-les, retenir-les. També les se posà bé dins es cap, an aquestes paraules, es senyor moro.* ‘S'Hermosura del món’

Posar-se una cosa entre pit i esquena *loc. v.* Menjar-se-la. DCVB, Mall.

Posar-se'n pedres en el fetge *loc. v.* Tenir-ne disgust o preocupar.-se'n. DCVB.

Posar, algú o alguna cosa, fet una làstima *loc. v.* Posar en estat deplorable. DCVB.

Posaria les mans al foc i no em cremaria *loc. v.* Es diu per manifestar la certesa absoluta que es té d'una cosa. DCVB.

Posaria sa mà en es foc i no em cremaria *loc. v.* Ho diu el qui està molt segur d'una cosa. DCVB, Mall.

Posau-vos amb bèsties i vos tiraran coces *par.* DCVB, Mall. **Variants:** **Feis plers a bèsties, i us pagaran a coces** *par.* DCVB, Men.

Pot de mel, tot són mosques *par.* DCVB.

Pot pensar! for. Fòrmula intensiva per a negar o per a corroborar allò que un altre diu. DCVB. **Variants:** **Pots pensar! Podeu pensar!**

Pot petit, aviat és ple *par.* DCVB.

Pot pujar-hi de peus *loc. v.* Es diu a algú per expressar-li que pot obrar ben confiadament, sense recel de cap mena. DCVB.

Potada de pagès, no fa mal a res *par.* Significa que els pagesos poden caminar per dins el sembrat sense perjudicar-lo, perquè saben posar els peus allà on pertoca.. DCVB, Mall.

Predica consciència i ven vinagre *par.* Es diu de qui recomana moralitat i no la practica. DCVB. **Variants: Predicar consciència i vendre vinagre** *loc. v.* Esser hipòcrita, recomanar bones obres i obrar malament. DCVB.

Predica frare, més en faré ara [Predica frare, més ne faré ara] *en.* Es diu referint-se a les predicacions o consells que no són escoltats. DCVB, Mall. **Variants: Predica na Jòrdia que no begui vi** *en.* DCVB, Men. **Predica Na Saura que no begui vi** *en.* Es diu referint-se a algú que dóna consells a qui no els vol seguir. DCVB, Mall., Men.

Predicar en desert *loc. v.* Predicar sense ser escoltat. DCVB. **Variants: Predicar en el desert** *loc. v.* Amonestar o aconsellar a qui no vol seguir consells ni obeir amonestacions; parlar sense eficàcia. DCVB. **Predicar a la paret** *loc. v.* DCVB.

Pregar per sants, més no per tants *par.* Significa que la generositat té un límit. DCVB.

Preguntant preguntant, van a Roma *par.* DCVB.

Preguntar no és errar *par.* DCVB.

Prem, i trauràs cera! *en.* Es diu a un que fa esforços excessius per una cosa que els altres consideren impossible o innecessària.. DCVB, Mall., Men.

Prémer la gata *loc. v.* Esforçar-se a fer coses difícils o llargues, que lleven la paciència. «Què has d'anar a prémer la gata!» (Mall.). DCVB, Manacor

Pren llum de Na Pintora! *en.* Es diu per recomanar que es prengui exemple del que ha passat a algú i que pot passar-nos a nosaltres. DCVB, Mall.

Prendre una veta *loc. v.* Prendre un hàbit, una tendència. DCVB. **Variants: Agafar una veta** *loc. v.* DCVB.

Prendre a les dents una cosa *loc. v.* Prendre-la amb ferma voluntat, amb decisió. *Se varen casà..., es capellà los digué que havien de viure com Sant Jusep y Maria, y es jove heu ha pres tant a les dents, que comensà totduna per fugir a Egipte,* Roq. 14. DCVBRond. Mall.: *Ho va prendre a les dents de tot, i va treure tot s'estam.* 'Ressonàncies de l'Antic Testament'

Prendre bandigo *loc. v.* Desaparèixer una cosa sense saber com (Mall.). DCVB, Mall.

Prendre bon (o mal) jaient *loc. v.* Prendre bona o mala inclinació, una cosa en relació a l'altra a la qual ha d'adaptar-se. DCVB.

Prendre bordada *loc. v.* Empendre el camí cap a un punt determinat. DCVB.Rond. Mall.: *Lo que hi ha, que no els porem cridar fins demà dematí abans que ets animalons prenguen bordada.* 'Sa llampria meravellosa'

Prendre cadascú per son vent *loc. v.* Anar-se'n lliurement per un lloc, sense destorbs DCVB. Rond. Mall.: *I aquells corbs, milanes, voltors i àligues varen prendre cadascú per son vent.* 'Es pou de sa lluna' Així quedaren; i cadascú per son vent, camina caminarà, i de d'allà, cerca qui cerca. 'La flor romanial' **Variants: Pendre cadascú pel seu vent**

[Pendre cadascú p'es seu vent] *loc. v.* Anar-se'n lliurament per un lloc DCVB. *Te fermaran a ses coes de quatre cavalls i cadascun prendrà p'es seu vent.* 'S'Hermosura del món'
Prendre per un vent (...) **prendre per un altre vent** *loc. v.* Per una part i per altra part. Rond. Mall.: *Pega costerada a la Reina, i sa caera pren per un vent i es cap per s'altre.*

Prendre color *loc. v.* Colorar-se, i especialment començar les fruites a tenir el color de la maduresa. DCVB.

Prendre coratge *loc. v.* Adquirir valor, perdre la por. DCVB.

Prendre creixença *loc. v.* Adquirir increment, començar a augmentar. DCVB.

Prendre cresta per ballesta *loc. v.* Entendre una cosa malament (Palma). DCVB, Mall.

Prendre de fogó, una cosa *loc. v.* No obtenir-se, no sortir bé. DCVB, Mall.

Prendre el cambussot [Prendre es cambussot] *loc. v.* Anar-se'n. DCVB. Rond. Mall.: *I, mà en cinta coll de gerra, amb sos peus girats per defora i tota xarpada, pren es cambussot cap a ca-seva.* 'L'amor de les tres taronges'

Prendre el cel amb les dents *loc. v.* Irritar-se molt, fer grans crits d'indignació. *Y vosté per què ha de pendre el cel en les dents ara y adés... sense haver de què ni pera què?*, Rond. de R. Val. 37. DCVB.

Prendre el demble a un assumpte, a una persona [Prendre es demble a un assumpte, a una persona] *loc. v.* Agafar-ne el costum, avesar-s'hi. DCVB. Rond. Mall.: *Com era més viu que una centella i pesava es sol abans de sortir, tot d'una va prendre es demble a l'amo.* 'Tres estudiants de la sopa'
Variants: Veure el demble a un assumpte, a una persona [Veure es demble a un assumpte, a una persona] *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: -*Na Comencelis! -deia s'eriçó entre ell mateix-. No li veig es demble!. 'Sa raboa i s'eriçó'*

Prendre el grau *loc. v.* Obtenir la llicenciatura o el doctorat. DCVB.

Prendre el mustii [Prendre es mustii] *loc. v.* Anar passant anys una dona sense arribar a casar-se. DCVB, Manacor.

Prendre el pèl, a algú *loc. v.* Burlar-se d'ell, sobretot procurant que no se n'adoni. DCVB.

Prendre el pols a algú *loc. v.* Observar-lo discretament per deduir el seu estat d'ànim, la seva opinió, les seves intencions. DCVB.

Prendre el pols *loc. v.* Polsar, agafar la munyeca del braç d'una persona per observar-ne el moviment circulatori. *Prenent-li el pols i badant-li les parpelles*, Pons Auca 47. DCVB.

Prendre el rave per les fulles *loc. v.* Entendre una cosa malament, prendre una cosa per una altra. DCVB.

Prendre el trot *loc. v.* Anar-se'n o començar una cosa ràpidament, amb decisió, sense aturar-se. *Son pare li digué que glosàs de cor es den Cuan Portela y aquell cosset prengué es trot*, Roq. 35. DCVB

Prendre el trot, les barres [Prendre es trot, ses barres] *loc. v.* Tenir molta de por. DCVB.Rond. Mall.:*Ses barres li prengueren es trot, i se posà a cridar està fet de mi!...ja no en faré altra!* 'Es fii des pescador'

Prendre el vel *loc. v.* Professar com a religiosa. *En lo die de prendre el vel de monja*, Orlandis, Poes.31. DCVB.

Prendre el vol [Prendre es vol] *loc. v.* Anar-se'n, fugir, desapar.èixer una persona o cosa. DCVB. Rond. Mall.:*Dit això, es cavallet pren el vol i, zas!, ja se planta dins unes altres cases molt de veure dins un grandió bosc.* 'Dues germanes i un Bernadet'

Prendre el vol *loc. v.* Alçar-se començant a volar; fig., anar-se'n, fugir, desaparèixer una persona o cosa. DCVB.

Prendre els tapins [Prendre es tapins] *loc. v.* Anar-se'n. DCVB, Mall.**Variants:Prendre ets atapins [Prendre ets atapins]** *loc. v.* DCVB.

Prendre en consideració *loc. v.* Prestar atenció, fer cabal. DCVB.

Prendre en fuita *loc. v.* Fer fugir. DCVB.

Prendre en un mal llatí *loc. v.* Agafar algú en una errada o falta. *Car si, per una desgràcia, / en un fals llatí us prenien*, Cons. Casada 12. DCVB.

Prendre en vençó *loc. v.* Concebre aversió o malvolença contra algú. DCVB, Mall.Rond. Mall.:*La Senyora Mestra la va prendre tan en vençó, que no la poria veure ni pintada, i tot quant feia s'al·lotona.* 'Na Trincafaldetes'**Variants:Dur en vençó** *loc. v.* DCVB.*Na Francineta que era sa darrera, i ses altres dues la duien molt en vençó, la tractaven a barrades, la feien estar sempre a l'estaqueta dins sa cuina.* 'Na Francineta'

Prendre investida *loc. v.* Prendre impuls, preparar un salt o una correguda. *Els corps...se'n van entre els brescats roquissars per prendre de més amunt l'investida*, Rosselló Many. 136. DCVB.

Prendre es bobiot *loc. v.* Anar-se'n. *Tothom pren es bobiot, cadascú cap a ca-seua*, Alcover Cont.70. DCVB, Mall.Rond. Mall.:*Ara colga't dins es teu llit. I demà, sol sortint, pren es bobiot cap a llevant!* 'En Joanet i sa Donzella Desencantada'

Prendre es lliç [Prendre es lliç] *loc. v.* Adquirir facilitat per a una cosa; adaptar-s'hi. *Ja han pres una micoia es llis a viure sensa ella*, Alcover Cont. 32. DCVB, Mall., Men.

Prendre església *loc. v.* Refugiar-se dins una església per fer ús del dret d'asil; fig., refugiar-se a qualsevol lloc (Eiv.). DCVB.

Prendre ets atapins *loc. v.* Anar-se'n. DCVB. Rond. Mall.:*En Juan lo endemà a mitjan capvespre pren ets atapins cap an aquell bosc.* 'Una gírgola que dugué coa'

Prendre formatat a qualcú *loc. v.* Prendre-la seriosament com a cosa normal. *An aquest homo no li podem prendre formatat.; No prengueu aquest número en formatat,* Ignor 28. DCVB, Mall.

Prendre gatges *loc. v.* Fer-se soldat. DCVB.

Prendre greix *loc. v.* Sentir gran satisfacció. DCVB.Rond. Mall.:*El Rei la fa comparèixer i li diu -Tu que has pres aqueix greix de veure-mos plorar a tots ‘S’Hermosura del món’*

Prendre jurament a algú *loc. v.* Fer-lo jurar, prendre la seva declaració jurada. *Lo rey los féu prendre jurament sobre la creu i los evangelis, que no tenien conjurs ni altres arguments.* Curial, II, 102. DCVB.

Prendre la a per la b *loc. v.* Equivocar-se en el judici d'una cosa, creure's que és una cosa i esser un altra. Confondre les coses o les idees DCVB.

Prendre la colada tendra [Prendre sa colada tendra] *loc. v. fig.,* Començar prest a fer les coses, frissar massa (Mall.). *Es alaronés prengueren sa colada tendra a fer un tranvia,* Ignor. 11. DCVB, Mall.

Prendre la corrent *loc. v.* Prendre el vici de fer alguna cosa. DCVB.

Prendre la davantera *loc. v.* Passar davant als altres. *Los dolia l'afrota de que per incuria...altres erudits externs los prenguessen la devantera,* Obrador Arq. Lit. 80. DCVB.

Prendre la fila (a qualcú) *loc. v.* Prendre'l per la punta, agafar-li malevolença apassionada. *Es que an aquesta nina li heu pres la fila, i per això tot l'hi trobau mal fet.* DCVB, Mall.

Prendre la fresca *loc. v.* Estar a lloc on la temperatura és d'una frescor agradable. *En la galeria de casa, prenien la fresca en la nit de Sant Juan,* (Vidal, Rosada d'estiu, 107. (balari Dicc.). DCVB.

Prendre la mida de l'esquena a algú *loc. v.* Bastonejar-lo, tupar-lo fort. DCVB.

Prendre la mida, a algú *loc. v.* Burlar-se'n sense que se n'adoni. *Devia haver-hi algun tranquil que'ls hi prenia la mida,* E. Girbal (Catalana, ix, 38). DCVB.

Prendre la paraula *loc. v.* Començar a parlar en una reunió. DCVB.

Prendre la santjoanada *loc. v.* Prendre un bany o lavatori en la dita matinada. DCVB.

Prendre la seua *loc. v.* Prendre una resolució sense manifestar-la. DCVB.Rond. Mall.:*El rei, que n'estava gelós ferm, prengué la seua ‘S'hereu de la corona’* **Variants:** **Fer la seua** [Fer sa seua] *loc. v.* Rond. Mall.:*I amb En Bigots-afilats se'n van a fer sa seua. ‘En Joanet Manent’*

Prendre la vitola a algú [Prendre sa vitola a algú] *loc. v.* Endevinar-ne el caràcter per l'observació de la seva cara o del seu obrar (Mall.). «Encara no he pogut prendre sa vitola a sa meva nora». DCVB, Mall.

Prendre les coses a punta de llança *loc. v.* Prendre-les amb gran interès o serietat, al peu de la lletra, sense mitigacions. DCVB.

Prendre les coses per l'ansa que crema [Prendre les coses per s'ansa que crema] *loc. v.* Prendre-les malament, atribuir-los mala intenció o un sentit diferent del que tenen. *Sa gent ha armat una xarradissa... Aquells llatindrums les s'empeltan y los agafan per sa part que crema*, Ignor. 5. DCVB, Mall., Men.

Prendre les messions per algú [Prendre ses messions per algú] *loc. v.* Son pare prenia ses messions per ells, Aguiló Rond. De R. 13. DCVB, Mall.

Prendre llum d'algú, d'alguna cosa *loc. v.* Prendre'n exemple. *Fumadors, preniu llum, que jo me propòs fer-vos entreveure un par.adís delitós*, Roq. 13. DCVB.

Prendre *loc. v.* Disposar-se a observar l'ordre establert i a actuar en venir l'oportunitat o el temps designat. DCVB. **Variants: Agafar tanda** *loc. v.* DCVB.

Prendre oratge *loc. v.* Fugir, desaparèixer. DCVB, Mall.

Prendre pandillo *loc. v.* Anar-se'n furtivament. *Son pare... a les tres pren es pendillo. D'es cafè se'n va a la Rambla*, Tomàs Aguiló, Poes. 166. DCVB, Manacor, Santanyí.

Prendre part en una cosa *loc. v.* Intervenir-hi, actuar-hi, amb altres. *Caçadors... de res que prenguen... no'n són tenguts de par.t a donar*, Cost. Tort. IX, xvi, 8. *Si algú prometrà de fer part a algú en nau o en leny*, Consolat, c. 49. *Jo vos faré part de mos béns, jo partiré mos béns ab vós*, Lacavalleria Gazoph. *Ell no feya part de son dolor a persona alguna*, *ibid.* *Ja podia alabar-se d'haver pres part a alguns concerts*, Roq. 19. *Una conversa en la qual no han de molestar-se a pendre part activa*, Ruyra Parada 97. DCVB.

Prendre partit per algú *loc. v.* Fer-li costat, posar-se al seu favor. *¿Per qui haig de pendre partit?*, Vilanova Obres, xi, 259. DCVB.

Prendre pedres *loc. v.* Prendre exemple d'una cosa, aplicar-se-la a si mateix. DCVB, Manacor. **Variants: Prendre pedretes** *loc. v.* Prendre exemple o escarment d'un fet. DCVB, Men.

Prendre per cucs *loc. v.* No refusar res. DCVB, Mall.

Prendre per son vent *loc. v.* Anar-se'n lliurement per un lloc, sense destorbs. *Fa fermar la reina a ses coes de quatre cavalls... Cada cavall d'aquells pren per son vent i cadascun se'n dugué un tros d'aquelles còrpores pecadores*, Alcover Rond. xiii, 12. DCVB

Prendre peu d'una cosa *loc. v.* Prendre-la com a ocasió o pretext. DCVB.

Prendre portal *loc. v.* Anar-se'n d'una casa. DCVB, Mall.

Prendre possessori *loc. v.* Prendre possessió oficialment d'un càrrec o d'una propietat. DCVB.

Prendre punt d'una cosa *loc. v.* Sentir-se'n ofès. DCVB, Mall.

Prendre qualcú a escarada *loc. v.* Prendre'l com a víctima de mals tractes o de burles, fer-li sofrir moltes incomoditats. «*M'havien pres a escarada, | no em deixaven descansar | uns amb trons, s'altre encalçar, | d'es cans qualche mossegada | quina vida més pesada | sa que m'han feta passar!*» (cançó pop. Mall.). DCVB, Mall.

Prendre raó d'una cosa *loc. v.* Prendre'n nota, informació atenta. DCVB.

Prendre s'emboadura d'una cosa [Prendre s'emboadura d'una cosa] *loc. v.* Agafar els problemes per la part que presenta manco dificultats. (El DCVB no documenta l'expressió amb un sentiu figuratiu) Rond. Mall.: *És que vossa Reial Majestat té molts de mal-de-caps, i s'hi afica massa; i jo si en tenc, los sé prendre s'emboadura.* 'L'Abat de La Real'

Prendre ses tesses *loc. v.* Prendre la paraula per defensar o combatre alguna proposició. DCVB, Mall.

Prendre tasca *loc. v.* Encarregar-se o obligar-se a fer un treball determinat. *Abans de trencar es dia ja havien acabada sa tasca,* Ignor. 30. DCVB.

Prendre tast *loc. v.* Treure vi d'una bóta per a vendre (Pontons, ap. Griera Tresor, xi, 250). DCVB.

Prendre tort *loc. v.* Prendre malament. DCVB. Rond. Mall.: *Sobretot, mon pare i ma mare ho prendrien molt tort. Espera'm aquí.* 'Es castell d'iràs i no tornaràs' **Variants: Prendre de través** *loc. v.* Prendre-la malament, en mal sentit o interpretant-la erradament. *Vós preneu de través lo que jo dich,* Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Prendre un cap de fil *loc. v.* Prendre un assumpte, un discurs; agafar una idea persistent; tenir un pensament obsessionant. DCVB.

Prendre un fasti *loc. v.* Sentir repugnància. DCVB.

Prendre una cosa amb les dues mans *loc. v.* Acceptar-la amb molt de gust. DCVB.

Prendre una cosa amb paciència *loc. v.* Acceptar-la tal com ve, sense perdre la calma. DCVB.

Prendre una cosa amb rialles *loc. v.* Prendre-la alegrement, sense enfadar-s'hi. DCVB.

Prendre una cosa pel seu compte *loc. v.* Encarregar-se'n; fig., prendre una persona o cosa de mal ull, resoldre's a fer-li mal. *Los sinch setzens son de conta vostra e los vintens son de conta meu,* doc. a. 1507 (Boll. Lul. x, 306). *Unes poques vergonyes ordinariotes, me'l van prendre pel seu compte.* Vilanova Obres, xi, 77. DCVB.

Prendre una cosa per jugueta *loc. v.* Prendre-la per entreteniment o distracció. DCVB.

Prendre una cosa per l'altra *loc. v.* Interpretar malament una cosa, confonent-la amb una altra. DCVB.

Prendre una vereda *loc. v.* Prendre un costum, una idea fixa. [Aquesta paraula és un castellanisme]. DCVB, Mall. **Variants: Prendre una verera** *loc. v.* *Sa verera que hem presa, avuy, és que aquesta Roqueta que anam a publicar sia ben arribada per onsevuya vaja*, Roq., DCVB, Mall.

Prendre veus *loc. v.* Adquirir notícies d'un fet. DCVB.

Prendre vol *loc. v.* Progressar. DCVB.

Prendre volada *loc. v.* Prendre el vol, anar-se'n o adquirir llibertat. *Totd'una que poren alsar xella y prende sa volada*, Ignor. 14. DCVB

Prendre-ho a les dents *loc. v.* Reaccionar amb energia, amb constància. DCVB.

Prendre-la amb algú *loc. v.* Concebre mala voluntat contra ell. DCVB
Variants: Prendre-la amb algú *loc. v.* DCVB **Prendre algú de mal ull** *loc. v.* DCVB **Prendre algú d'ull** *loc. v.* *Y la justícia ja los havia pres d'uy*, Aguiló Rond. de R. 15. DCVB. **Prendre algú en vençó** *loc. v.* DCVB

Prendre-s'ho a la serena *loc. v.* Prendre les coses amb serenitat. DCVB.

Prendre, una cosa, en mal sentit *loc. v.* Interpretar-la de la manera més inconvenient o pejorativa. DCVB.

Prendre's a raons *loc. v.* Posar-se a conversar. DCVB.

Prendre's com pesta una cosa *loc. v.* Prendre's molt fàcilment, propagar-se amb gran rapidesa. DCVB.

Prendre's de les mans una cosa *loc. v.* Lluitar entre si els qui la volen posseir. DCVB.

Prendre's la pena de fer tal o tal cosa *loc. v.* Molestar-se a fer-la; fer l'esforç necessari per tal o tal acció. *Les naus e els lenys que uenien entorn de nós foren en gran enbarch e en gran pena de calar*, Jaume I, Cròn. 57. DCVB.

Preniu llum de na Pintora *en.* Es diu per induir a prendre exemple d'una cosa que s'acaba de veure o contar. DCVB, Mall.

Preniu llum de Na Pintora *loc. v.* Es diu per induir a prendre exemple d'una cosa que s'acaba de veure o contar. DCVB. Rond. Mall.: *Es pagès ho va fer així, cuí una anyada orba i romangué ric i ple. Ara, pagesos, preniu llum de Na pintora.* 'Ressonàncies de l'Antic Testament' **Variants: Prendre llum, d'algú, d'alguna cosa** *loc. v.* Rond. Mall.: *Tots aquells que, quant més tenen, més volen, i no estan associats mai, que prenguen llum d'En Juanet de sa gerra, si volen acabar la festa amb pau.* 'En Juanet de sa gerra'

Preparar el jaç *loc. v.* Disposar les coses per a la consecució d'algun fi. DCVB.

Presentar batalla *loc. v.* Moure's contra l'enemic per provocar-lo al combat. DCVB.

Prest és dit lo que és ben dit *par.* Vol dir que allò que es diu clarament no necessita circumloquis. DCVB.

Prest o tard *loc.adv.* Es diu per indicar que una cosa esdevé sens fallar, sia dins breu temps, sia dins un temps més llarg. DCVB. **Variants: Tard o d'hora** *loc.adv.* DCVB.

Prest plourà, com ses bísties juguen [Prest plourà, com ses bísties juguen] *par.* DCVB, Mall.

Prestar el cos *loc. v.* Tenir comerç sexual. *No discernia / ab qui dormia, / altra's cuydava, / no's talayava / sa muller fos, / prestà-li'l cos; / ben contentada / restà prenyada,* Spill 8714. DCVB.

Pretendre de cames primes *loc. v.* Tenir pretensions de fer alguna cosa més bé que els altres. Esser presumtuós, creure's posseir determinades qualitats o mèrits. DCVB, Mall., Men.Rond. Mall.: *Ja ho crec que començaren a presentar-se fadrins i més fadrins, i hi anaven es més desperts i que pretenien més de cames primes.* 'En Pere tort'

Preu per preu, sabates grosses *par.* Vol dir que d'una cosa que no s'ha de pagar segons la quantitat que se n'adquireixi, convé més prendre'n molta que poca. DCVB, Mall., Men.

Prim com un fideu *loc. adj.* Ser molt prim; es diu especialment de les persones molt magres. DCVB. **Semblar un fideu** *loc. adj.* DCVB. **Prim com una anguila** *loc. v.* Ser excessivament prim. DCVB.

Prim com un tel de ceba (ser) *loc. adj.* Ser molt prim. DCVB, or. bal.

Prim com una esquerda (ser) *loc.adj.* D'una estremada magror. *Ja la veu a na Paca prima com una esquerda* Roq. 16.; *Era petit i magre com una esquerda,* Galmés Flor 19. DCVB, Mall. **Variants: Magre com una esquerda (ser)** *loc.adj.* DCVB, Mall. **Prim com un fideu** *loc.adj.* Es diu de persones o coses molt primes. DCVB. **Prim com el dit** *loc.adj.* DCVB. **Prim com una orella de gat** *loc.adj.* DCVB. **Prim com un fus** *loc.adj.* DCVB. **Prim com un tel de ceba** *loc.adj.* DCVB. **Prim com un garrot** *loc.adj.* DCVB. **Prim com un paper de fumar** *loc.adj.* Es diu d'una cosa molt prima. DCVB.

Prim d'escaldums (ser) *loc. adj.* Ser delicat de gust. *May ne faltan de prims d'escaldums qui en es lleu ey troben ossos,* Aguiló Rond. De R. 7. DCVB, Mall.

Prim de barra (ser) *loc. adj.* Ser poc menjador. DCVB, Mall.

Prim de butxaca *loc.adj.* Que té pocs diners. *Venre son vi, qualche sia prim o ayguat,* doc. a. 1470 (BABL, xi, 286). DCVB

Prim de dent *loc.adj.* Poc menjador, menjamiques. DCVB.

Prim de gust *loc.adj.* Que coneix i aprecia les fineses de qualitat de les coses (literàries, artístiques, intel·lectuals, etc.). DCVB.

Prim de morro (ser) *loc. adj.* Ser llépol o molt delicat i remirat en el menjar i en altres coses. DCVB. **Variants: De morro prim (ser)** *loc. adj.* DCVB.

Prim de nas *loc.adj.* fig., que endevina o sospita fàcilment les coses amagades o esdevenidores. DCVB.

Prim de paladar *loc.adj.* Que percep i distingeix les diferències de sabor. DCVB.

Prim de panxa *loc.adj.* Poc alimentat. DCVB.

Prim de salut *loc.adj.* Que malalteja, que té la salut dèbil. DCVB.

Primavera tardana, fa créixer el blat a la sala [Primavera tardana, fa créixer es blat a sa sala] *par.* Significa que convé que hi hagi pluges pel mes d'abril més que no pas que faci molt bon temps. DCVB, Mall.

Primer d'any i llegany, mal any *par.* Referents als accidents meteorològics i agrícoles de l'any. Gomis Meteor. 104. DCVB.

Primer és En Roc que els seus fills *par.* Significa que cal mirar primer per si mateix que pels seus parents. DCVB.

Primer és l'obligació que la devoció *par.* Significa que cal anteposar els dures a les simples accions de cortesia. DCVB. **Variants: Primer són les obligacions que les devocions** *par.* DCVB.

Primer és la camisa que es gipó [Primer és sa camia que es gipó] *par.* Vol dir que primer s'ha d'atendre als parents que als externs. DCVB, Mall.) **Variants:**

Primer és la camisa que es saio [Primer és sa camia que es saio] *par.* DCVB, Mall.

Primer faltará el sol que faré o deixaré de fer tal cosa *en.* Es diu per afirmar la seguretat absoluta d'un fet a venir. DCVB.

Primer ha de passar molta aigua pel riu *loc. v.* Significa que abans han de succeir moltes coses. DCVB

Primer jo, després jo, i sempre jo *en.* És la màxima dels egoistes. DCVB.

Primer màrtir que confessor *par.* Ho diu el qui prefereix morir a descobrir els secrets. DCVB.

Primer mudaran ses muntanyes que es genis [Primer mudaran ses muntanyes que es genis] *par.* Vol dir que el geni o caràcter de les persones no sol mudar. DCVB, Mall. **Variants: Primer muden muntanyes que gènits [Primer muden muntanyes que gènits]** *par.* DCVB.

Primer som jo que mos amics *par.* DCVB, Mall. **Variants: Primer som jo que mos hereus** *par.* Vol dir que cadascú ha de procurar per si mateix abans que pels altres. DCVB, Mall., Men.

Primer som jo que mos parents *par.* DCVB.

Primer són els de missa *loc. v.* Es diu per imposar l'orde de preferència degut quan algú vol avançar-se als de més edat o categoria. DCVB.

Primer són es veïnats que es parents *par.* DCVB, Mall.

Primer tot són roses i flors, després tot són penes i dolors *par.* Es diu referint-se als matrimonis i unions familiars, que al començament van ben avingudes però després s'hi sol ficar la discòrdia. DCVB.

Procura dar adjutori als qui estan en purgatori *par.* Marroig Refr. DCVB.

Procura estar bo, que et pagaré el metge *par.* Es diu humorísticament en acomiadar-se d'algú. DCVB.

Prometre el món i la bolla *loc. v.* Prometre coses que no es poden donar. DCVB.

Prometre més formatge que pa *loc. v.* Prometre coses molt bones i en més quantitat del que es pot donar. DCVB.

Prometre molt, i atènyer poc *par.* Fer grans ofertes sense intenció de complir-les. DCVB.

Prometre muntanyes d'or *loc. v.* Prometre coses excessives, que no es podran donar o complir. DCVB.

Prometre no és donar *par.* Vol dir que molta gent té gran facilitat per a prometre coses, sabent que no les compliran. DCVB. **Variants: El prometre no va amb l'atènyer** *par.* DCVB. . / **De prometre a complir, hi ha molt tros per penedir** *par.* DCVB. **El prometre no fa pobre** *par.* DCVB. **El prometre no fa mal de ventre** *par.* DCVB. **El prometre és com una veta, que s'estira fins que es peta** *par.* DCVB.

Prometre una cosa a fe de (rei, abat, etc.) *loc. v.* Prometre-la amb la força que dóna el títol o càrrec que s'ostenta. *Jo us promet a fe de rey que no passaré un punt la ordinació vostra*, Tirant, c. 10. DCVB.

Prop d'un home descuidat, sempre hi trobaràs un gat *par.* Vol dir que aprofitant-se de les distraccions d'algú, els més eixerits els perjudiquen. DCVB.

Prop del foc, la pega regala *par.* Significa que és perillós el tracte freqüent amb persones de diferent sexe. DCVB.

Propòsits d'alforja *loc. nom.* Propòsits volanders, ineficaços. Mall., ap. Aguiló Dicc. DCVB.

Prou i massa *loc.adv.* En gran manera, amb excés. *Prou e massa satis*, Esteve Eleg. *I hu vaig porer conèixer prou i massa*, Alcover Cont. 5. DCVB. / Fórmula d'afirmació intensiva de molta força. DCVB.

Provar l'arbre [Provar s'arbre] *loc. v.* Provar que una persona té el mateix origen o tronc que una altra. Un Mall. Dicc. DCVB.

Pruir ses dents, a algú *loc. v.* Tenir moltes ganes de fer una cosa DCVB.Rond. Mall.:*En Gostí casi no hi parava esment, a lo que ella deia. Ses dents li pruaven com ja no havia afinada sa cova des lladres.* ‘En Gostí lladre’

Pua verinosa *loc.nom.* Persona molt irascible. DCVB, Men.

Pudir a cremat (o a socarrat) *loc. adj.* Tenir aspecte de cosa amagada, sospitosa, perillosa. DCVB.

Pudir a força *loc. adj.* Fer molt mala olor. DCVB, Eiv.

Pudir a ventre *loc. adj.* Esser molt tendre, massa jove, gairebé un infant. *Ara un taperots que encara poden a bolquers...ya volen fer pinets*, Rond. De R. Val. 24. DCVB, mall.

Pudir com a carn de vas *loc. adj.* Pudir molt. «A sa guerrera diràs, | si la veus i te cau bé, | que s'estimat que ella té | jo ja l'he tengut primer, | i put com a carn de vas» (cançó pop. Manacor). DCVB, Mall. **Variants: Pudir com un carner** *loc. adj.* DCVB, Men. **Pudir com una geneta** *loc. adj.* Esser molt pudent. DCVB.

Pudir la feina a qualcú *loc. v.* Esser-li molt desagradable. *Era un malfenerando qui sa feyna li podia*, Aguiló Rond. de R. 16. DCVB.

Puig l'ase és mort, toquem a festa *par.* Gomis Zool. DCVB.

Puja el xot a la romana, i totd'una diu "Tant val" [Puja es xot a sa romana, i totd'una diu "Tant val"] *par.* Es diu d'algú que té bon ull per a calcular o jutjar les coses, que és prompte a respondre o a resoldre les coses. DCVB, Manacor.

Puja la costa com a vell, i arribaràs com a jove *par.* Significa que anant a poc a poc es conserven millor les forces que anant de pressa. DCVB.

Pujar a cavall, a algú *loc. v.* Abusar d'ell, tractar-lo despectivament o amb massa confiança. Rond. De R. Val. 89. DCVB.

Pujar a corró *loc. v.* Irar-se. Labèrnia Dicc. DCVB.

Pujar a qualcú els fums al nas *loc. v.* Irritar-se molt, encendre's d'ira. DCVB.

Pujar al cap *loc. v.* Fig., pertorbar la raó alguna causa anímica, sobretot l'orgull, els esdeveniments massa pròspers, la riquesa, etc. DCVB.

Pujar dalt la parra *loc. v.* Enfadar-se molt i escridassar. DCVB.

Pujar de punt *loc. v.* Augmentar en intensitat. *L'admiració dels àngels pujà de punt quant veren que d'una costella seua fabricà el Creador la dona*, Penya Mos. III, 82. DCVB

Pujar de to *loc. v.* Parlar amb més força o arrogància que abans. DCVB.

Pujar la mosca al nas d'algú *loc. v.* Sobrevenir-li la irritació, irar-se molt. DCVB.
Variants:**Pujar la mostassa al nas d'algú** *loc. v.* Venir-li la irritació, irar-se molt. DCVB.
Pujar les sangs al cap *loc. v.* Venir a algú un accés d'ira. DCVB.
Pujar-se'n al sostre *loc. v.* Irritar-se molt, amb gran exaltament. DCVB.

Pujar la sang al cap, a algú *loc. v.* Venir-li un accés passional. DCVB.

Pujar més el farciment que el gall *loc. adv.* Predominar les coses accessòries damunt les principals. DCVB.
Pujar més el mort que les antorxes *loc. adv.* DCVB.
Pujar més el suc que els moixons *loc. adv.* DCVB.
Pujar més la salsa que els caragols *loc. adv.* DCVB.
Pujar més la corda que el bou *loc. adv.* DCVB, Mall., Men.
Pujar més el mànec que la paella *loc. adv.* Donar-se més importància a les coses secundàries que a la principal. DCVB.
Pujar més la salsa que el peix *loc. adv.* Esser més voluminosa o costosa la part accessòria que la substancial d'una cosa. DCVB.
Pujar més les avaries que el bacó [Pujar més ses averies que es bacó] *par.* Esser més abundants les coses secundàries que les principals. DCVB, Men.
Pujar o costar més el mall que l'enclusa *loc. v.* Pujar més les coses accidentals que les primàries. DCVB.

Pujar o arribar a galliner *loc. v.* Criar i educar un infant fins a fer-lo home o donar-li una manera de viure. *Y pujar a galliner una caterfa d'infants*. Aguiló Rond. De R. DCVB, Mall.

Pujar o enfilarse com un gat *loc. v.* Enfilarse amb molta agilitat. DCVB.

Pujar o posar qualcú damunt les estrelles (o fins a les estrelles) *loc. v.* Lloar-lo extremadament. DCVB.

Pujar-li els fums al cap, a algú *loc. v.* Envanir-se, enorgullir-se molt. DCVB.

Pujar-se'n al cel *loc. v.* Fer bancarrota. DCVB, Mall.

Punt en boca *loc. nom.* DCVB. .

Punt escapat *loc. nom.* Fig., Falta, manquement a l'obligació o a la correcció. *Sa qüestió és encaminar ho i fer servir sempre es solc, i fora torceres ni punts escapats* (Alcover Cont. 21. DCVB.

Punt per agulla *loc. adv.* Fil per randa, amb tota minuciositat. DCVB. Barc. Eivissa. M'ho ha explicat punt per guya (Eiv.).

Punyir al vespre *loc. v.* Procurar emmaleir les relacions entre diverses persones; provocar baralles o conflictes. DCVB, Mall.

Punyir es vesprer, a algú *loc. v.* Molestar algú, incitar-lo, provocant-lo a obrar iradament. DCVB.Rond. Mall.:*Vaja, idò! Provem-mos; i t'assegur que te n'has de penedir d'esser anat a punyir es vesprer.-Sabeu que hi anau, de calçat per aigo!* 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'

Punyir les nafres, a algú [Punyir ses nafres, a algú] *loc. v.* Ferir algú en els seus sentiments, ofendre'l o disgustar-lo. DCVB. Rond. Mall.:*No sies tan goranenc no vages encara a punyir-li ses nafres, prou emmaleïdes estan.* 'En Gostí lladre'

Pus mai *loc.adv.* Mai més. *Pus mai tornaré a ca vostra.* DCVB.

Pus, amèn Jesús for. Locució amb què es dóna per acabada la narració d'una rondalla, i per ext. la de qualsevol assumpte. *Si no estic content m'afanyaré a vendre barca i barcada així que m'ofereixun un preu enraonat, i sa teua ganga serà finida, pus, amèn Jesús.* Ruyra Pinya, II, 167. DCVB.

Qualcar enrera *loc. v.* Estar en mala situació econòmica. DCVB, Mall.**Variants:Qualcar damunt sa coa** *loc. v.* DCVB.

Qualque cosa és sobrassada *en.* Es diu amb cert humorisme recriminatori quan algú diu "qualque cosa" o "quesvuia" perquè no vol anomenar clarament un objecte..DCVB, Mall.**Variants:Quesvuia és sobrassada** *en.* DCVB, Men.

Qualque cosa té l'aigua, quan la beneeixen [Qualque cosa té s'aigo, quan la beneeixen] *par.* DCVB, Mall.

Qualsevol sia batle o veguer, sols que no l'haja de menester *par.* Marroig Refr. DCVB.

Quan a les sis fa fosca, mor la mosca *par.* vol dir que en començar a escurçar-se el dia per la proximitat de l'hivern, les mosques desapareixen. DCVB.

Quan acabis els diners, compta amb tu i amb ningú més *par.* Griera Tr. DCVB.

Quan amb algú parlaràs, no t'acostis prop d'es nas *par.* Serveix per a blasmar el costum d'acostar-se massa a la persona amb qui es parla. DCVB, Mall.

Quan aniràs de camí, no vages sens pa ni vi *par.* DCVB, Cat., Val., Bal.

Quan cerc una cosa, no la trob; i quan no la cerc, me fa mal d'ulls *par.* DCVB, Mall.

Quan cou cura; quan pica, madura *par.* Es diu referint-se a les ferides o contusions. / Es diu com a conhort al qui es queixa que una ferida o altra malura li cou. DCVB, Mall., Men./ DCVB, Cat., Val., Bal.

Quan de mal just ve l'anyell, mal profit farà la pell *par.* DCVB.

Quan Déu no vol, els sants no poden *par.* Signifiquen que cal obrar segons la voluntat de Déu encara que no sembli concordar amb la de la gent que es considera bona. DCVB, Cat., Val., Bal.

Quan Déu vol, amb tot vent plou *par.* Significa que a vegades es produeixen fets de la manera més insospitada. DCVB. **Variants: Quan Déu vol, sense núvols plou** *par.* DCVB.

Quan Déu vol, s'ennivola i plou *par.* DCVB, Men. **Variants: Quan Déu vol, sense nivolats plou** *par.* DCVB, Men.

Quan dorm, mai plora *par.* Es diu irònicament de qualcú que no obra bé sinó quan dorm, o sia, no mai. DCVB.

Quan el bovo va al mercat, el mercat ja està acabat *par.* DCVB, Val., Men.

Quan el ciri crema, és hora d'arplegar la cera *par.* DCVB, Men.

Quan el ciri crema, és hora de replegar la cera *par.* DCVB.

Quan el diable va a resar, senyal que et vol enganyar *par.* DCVB.

Quan el diable ve a resar, mira que et vol enganyar *par.* Vol dir que cal malfiar-se de les obres aparentment bones de la gent dolenta. DCVB, Cat., Mall. **Variants: Quan el dimoni fa com que resar, llavò pensa com t'ha d'enganar** *par.* DCVB, Mall.

Quan el mal és de mort, sols el morir és remei *par.* DCVB.

Quan el Març fa d'Abril, Abril fa de Març [Quan es Març fa d'Abril, Abril fa de Març] *par.* Indica que si durant el març fa el temps propi del més d'abril, durant l'abril farà el temps propi del març. DCVB. Rond. Mall.: *I llavò hi ha aqueixa partida d'adagis No és tan dolç l'Abril florit/ que no mos gel qualque pic. Si refreda es Bril dolç/ és es més dolent de tots./Quan es març fa d'Abril,/ es Bril fa deMarç./ Dins es Bril/ no et lleus ni un fil.* 'Es dotze mesos i ses dues jaies' **Variants: Quan Març fa d'Abril, Abril fa de Març** *par.* Marroig refr. DCVB.

Quan el març mageja, el maig marceja *par.* Magejar Fer temps propi de maig, primaveral. DCVB. **Variants: Quan març fa de maig, maig fa de març** *par.* DCVB, Men.

Quan el moix no hi és, les rates van per la cuina [Quan es moix no hi és, ses rates van per sa cuina] *par.* vol dir que en flaquejar l'autoritat, la gent baixa va a lloure i comet malvestats. DCVB, Men. **Variants: Quan el gat no hi és, les rates ballen** *par.* Significa que quan l'autoritat no vigila, els súbdits obren així com els plau. DCVB.

Quan el mosso està pagat, té el braç trencat *par.* Es diu referint-se a les persones que quan obtenen beneficis de llur treball ja estan perjudicats en la salut o en els interessos. DCVB.

Quan el mussol canta en gener, un altre hivern ve *par.* DCVB.

Quan el pare peix el fill, riu el pare i riu el fill; quan el fill peix el pare, plora el pare i plora el fill *par.* Significa que els pares fan esforços i sacrificis per mantenir i educar els fills, i aquests no solen sacrificar-se gaire per mantenir llurs pares. DCVB.

Quan el pèl caní floreix, l'ovella pateix; quan el pèl li cau, el pastor s'hi ajau *par.* Ho diuen els pastors referint-se a la malaltia de les ovelles anomenada pèl caní. DCVB.

Quan el porc canta *loc.v.* Molt tard. Es diu principalment referint-se a l'acte de llevar-se del llit molt tard. DCVB.

Quan el riu sona, aigua porta *par.* Vol dir que quan es par.la insistentment d'una cosa, sol esser senyal que almenys parcialment és vera. DCVB.

Quan el seny és vengut, el bé ja és perdut *par.* [Quan es seny és vengut, es bé ja és perdut] *par.* DCVB, Men / DCVB, Mall., Men.

Quan el sol es pon en brut, abans de tres dies ha plogut *par.* DCVB.

Quan el sol fa banyes, ves te'n pastor de la muntanya *par.* DCVB.

Quan el sol fa cluc, no tindràs pa eixut *par.* DCVB.

Quan el Toro du capell, senyal d'aigua *par.* Significa que en aparèixer el cim del Toro cobert de núvols, sol esser senyal de pluja. DCVB, Men. **Variants:Quan el Toro du capot, que se'n posi qui pot** *par.* DCVB, Men.

Quan el vell fa bogeries, no li passen en vuit dies *par.* Indica que les passions senils solen ser males d'esvair. DCVB.

Quan ell riu, el dimoni plora *par.* Es diu d'una persona que no sol riure mai. DCVB.

Quan els fiets dormen, els àngels reposen *par.* DCVB, Men.

Quan els gats miolen pel gener, senyal que busquen cover *par.* Gomis Zool. 116 DCVB.

Quan els sants fan miracles, llicència tenen de Déu *par.* Signifiquen que cal obrar segons la voluntat de Déu encara que no sembli concordar amb la de la gent que es considera bona. DCVB.

Quan en març trona, l'ametlla és bona *par.* DCVB, or.

Quan es barallen es treuen els drapets al sol *par.* DCVB.

Quan es blat pren color, s'ordi es seca; segau-lo *par.* DCVB, Men

Quan es cans lladren qualque cosa hi ha *par.* Indica que el parlar i la murmuració de la gent sempre sol tenir algun fonament. DCVB. Rond. Mall.:Ja fa tres vegades que m'ho han dit! Quan es cans lladren, qualque cosa hi ha! No tendríeu perdó de Déu si no m'ho dèieu!. 'Gregori Papa' **Variants:Qualque cosa hi ha, com els cans lladren** *par.* Ho diuen per significar que quan molta gent diu una cosa, deu haver-hi algun fons de veritat en el que diuen. DCVB, Mall., Men.

Quan és fet el colomar, el colom se mor *par.* DCVB, or.

Quan es gat no hi és, ses rates van per sa cuina *par.* Significa que, en faltar l'autoritat, la gent baixa perd el fre i abusa de la seva llibertat. DCVB, Men.

Quan és menester Maria, vinga Maria; quan no és menester Maria, fora Maria *par.* Al·ludeix a aquells que només fan la bona als altres en haver-se'n de servir. DCVB. **Variants: Quan han de menester Maria, vinga Maria; quan no han de menester Maria, fora Maria** *par.* Vol dir que generalment no ens recordam de les persones sinó quan les necessitam. DCVB.

Quan és mort, no hi valen medecines *par.* Vol dir que els remeis tardans són ineficaços. DCVB.

Quan es préssec floreix i madura, es dia i sa nit van mesura per mesura *par.* DCVB, Eiv.

Quan es tanca una porta, se n'obre una altra *par.* Vol dir que generalment les situacions difícils tenen solucions impensades. DCVB.

Quan és verda se doblega, i quan és seca, se romp *par.* Es refereix als joves, que són fàcils d'educar quan són petits, però no quan han deixat d'esser infants. DCVB.

Quan estàs reconegut, ja estàs perdut *par.* Es diu per aquells que no s'adonen del perill fins que ja no se'n poden alliberar. DCVB.

Quan fan goig, se moren *par.* Es diu referint-se als qui es moren quan han arribat al cim del benestar o han assolit tot el que desitjaven. DCVB, Mall.

Quan fan goig, se moren *par.* Significa que sovint ve la mort quan una persona comença a estar ben situada o a tenir un benestar. DCVB. **Variants: Quan és fet el colomar, el colom se mor** *par.* DCVB.

Quan fonc casada, li sortiren els partits *par.* DCVB, Men.

Quan fonc mort, cridaren credo *par.* Es diuen referint-se a l'actuació tardana respecte d'algú o d'alguna cosa. DCVB./ DCVB, Mall.

Quan ha de fer bon sol, ja comença de bon matí *par.* Vol dir que les coses s'han d'emprendre de bona hora perquè arribin a bon resultat. DCVB.

Quan has cagat ¿Quan has cagat, plores? *en.* Ho diuen a qui es queixa del mal resultat de les seves pròpies obres. DCVB, Mall., Men.

Quan jo ho veig! *fór.* Exclamació de recança davant un fet inevitable. DCVB, Mall.

Quan l'alegria és a la sala, la tristor puja l'escala *par.* Significa que després d'una gran alegria sol venir una desgràcia. DCVB.

Quan l'ase no pot, la somera ajuda [Quan s'ase no pot, sa somera ajuda] *par.* DCVB, Manacor.

Quan l'ase serà mort de rialles [Quan s'ase serà mort de rialles] *loc. adv.* Indica un futur imaginari, un temps que no ha de venir. DCVB, Mall., Men. **Variants:** **L'ase ja serà mort de rialles [S'ase ja serà mort de rialles].** *loc. adv.* Vol dir que serà massa tard (Mall., Men.). *Vaja, vaja, a fé via; que si no, s'ase ja s'haurà mort de riayes*, Ignor. 1. DCVB, Mall., Men. **Quan s'ase traurà banyes** *loc. adv.* DCVB, Men.

Quan l'aucell és vell, s'escup a la pell *par.* Gomis Zool. 294. DCVB.

Quan l'escudella és calenta, no la deixeu refredar [Quan s'escudella és calenta, no la deixeu refredar] *par.* Recomana aprofitar el moment oportú, abans que passi l'oportunitat. DCVB. *I que no li donàs es vent per escampat, sinó que l'abraçàs amb ses dues mans, per allò de què quan s'escudella és calenta, no la deixeu refredar* 'Es missatget petit' **Variants:** **Quan l'escudella és calenta, no la deixis refredar [Quan s'escudella és calenta, no la deixis refredar]** *par.* Significa que convé aprofitar el moment oportú, abans que passi l'oportunitat. DCVB, Mall.

Quan l'home del cel treu banya, brunz lo vent a la muntanya *par.* Gomis Meteor. 69. DCVB.

Quan l'octubre està finit, mor la mosca i el mosquit [Quan s'octubre està finit, mor sa mosca i es mosquit] *par.* DCVB, Mall.

Quan l'octubre fa la fi, Tots-Sants és al dematí *par.* DCVB.

Quan l'ovella ha d'esser per al llop, ella mateixa se n'hi va *par.* Es refereix a aquelles desgràcies que semblen provocades o cercades pel mateix qui les sofreix. DCVB.

Quan la baldufa balla, pegar-li poiada *par.* Marroig Refr. DCVB.

Quan la carn ha d'esser del llop, ella mateixa s'hi porta *par.* Es diu referint-se a casos que semblen ineludibles, en què les circumstàncies contribueixen a la realització d'allò que es voldria evitar. DCVB.

Quan la cera cau, és hora d'aplegar-la *par.* Vol dir que s'han de fer les coses a llur temps oportú. DCVB, Men.

Quan la fadrina és casada, li surten els bons partits *par.* Es diu quan s'ofereixen coses profitoses després que és passada l'ocasió d'utilitzar-les. DCVB, Mall., Men. **Variants:** **Quan sa jove fonc casada, li sortiren es partits** *par.* Es diu d'una cosa que té molta demanda quan ja no és venal o no està disponible. DCVB, Mall., Men. **Quan les filles són casades, surten els gendres** *par.* Vol dir que de vegades les solucions dels problemes es troben quan ja no són oportunes o quan ja no hi ha remei. DCVB. **Els enamorats surten quan la fadrina és vella [Ets enamorats surten quan sa fadrina és vella]** *par.* DCVB, Men.

Quan la fruita és prou madura, per ella mateixa cau *par.* Vol dir que tota cosa arriba a esdevenir-se quan n'és el temps. DCVB.

Quan la gavina fa el caragol, mestral remou *par.* DCVB.

Quan la grua va a castanyar, agafa el parell i posa't a sembrar; quan la grua ve de castanyar, agafa la podadora i ves-te'n a podar *par.* Gomis Met. Agr. 130. DCVB.

Quan la grua va a gruar, pagès, posa't a sembrar *par.* Verdaguer Folkl. 26. DCVB

Quan la guilla no en pot haver, diu que són verdes *par.* Es diu referint-se a algú que fingeix no interessar-se per una cosa quan en realitat no la pot obtenir. DCVB. **Variants: No en vull, que són verdes** *en.* DCVB.

Quan la guineu no les pot haver, diu que són verdes *par.* Es diu pels qui volen dissimular llurs fracassos. DCVB.

Quan la lluna fa dos sols, aigua a dolls *par.* DCVB.

Quan la lluna fa rodona, aigua dóna *par.* DCVB. **Variants: Rotlle a la lluna, pluja segura** *par.* DCVB. **Lluna amb corona, aigua dóna** *par.* DCVB.

Quan la lluna ja ha passat, ven la llana i queda't el ramat *par.* BDC, xviii, 249. DCVB.

Quan la lluna mira a llevant, quart minvant; quan mira a ponent, quart creixent *par.* DCVB.

Quan la lluna porta banya, brunz el vent a la muntanya *par.* DCVB.

Quan la mar va bé, tothom és bon mariner *par.* DCVB. **Variants: En bona mar, tothom és bon mariner** *par.* DCVB.

Quan la misèria entra per la porta, l'amor surt per la finestra *par.* DCVB, Men.

Quan la muntanya plora, la plana riu *par.* Significa que quan plou a la muntanya, els camps del pla en surten beneficiats. DCVB.

Quan la palla és al paller, la dona és al llumener *par.* Es refereix a les feines agrícoles i a les casolanes, i significa que quan ja s'han acabat els treballs de batre i emmagatzemar la palla, el dia ja s'ha escurçat i les dones han de treballar amb el llum encès. DCVB.

Quan la roba és bona, els pedaços també ho són [Quan sa roba és bona, es pedaços també ho són] *par.* Significa que de bon material surten bones mercaderies, o que de bons pares surten bons fills. DCVB.

Quan les boires corren de garbí, gregal fi *par.* BDC, xviii, 229. DCVB.

Quan les filles casaràs, les sobres els donaràs *par.* DCVB.

Quan li ha vist el cul, diu que és femella *par.* Es diu quan algú acaba de descobrir o saber una cosa que tothom ja sabia. / Es diu d'un que diu una vulgaritat, o una cosa molt sabuda, però que ell desconeixia. DCVB.

Quan llampega a marina, procura per blat i farina *par.* DCVB.

Quan m'ha mossegat, me llepa *par.* Es diu referint-se als qui procuren dissimular el mal que han fet. DCVB.

Quan muda un peu, s'altre ja ha posada arrel *loc. v.* Es diu d'una persona que camina molt a poc a poc. DCVB, Bal.

Quan n'hi ha pel camp, n'hi ha pel sant *par.* Indica que quan hi ha abundància de mitjans, n'arriben els beneficis pertot. DCVB.

Quan n'hi ha pel camp, n'hi ha pel sant *par.* Vol dir que en haver-hi abundància d'una cosa en el lloc on es produeix, n'hi ha també per les altres bandes. DCVB, or., occ., bal.

Quan no és per naps, és per cols *loc. v.* Quan no és per una cosa, és per una altra. DCVB.

Quan no hi ha, no en poden demanar *par.* DCVB, Men.

Quan no hi plou, hi degota *par.* Es diu referint-se a una persona, família, etc., que sempre està sofrint desgràcies, que tot just ha sortit d'un estat dolent i ja hi torna caure. DCVB.

Quan no *loc.conj.* D'altra manera; no essent així. *Empenyés pel primer premi; / pel segon o per l'accèssit, / o quant no, / honorífica menció*, Penya Mos. III, 186. DCVB.

Quan no són figues, són raïms *par.* Es diu d'una successió de molèsties o preocupacions de divers caràcter, però que totes fan patir. DCVB.

Quan no té ous, té colomins *loc. v.* Es diu del qui sempre té qualche cosa defectuosa o difícil. DCVB.

Quan parlen els vells, callen els joves *par.* Es diu als infants que es fiquen en la conversa de la gent gran. DCVB.

Quan passa el vent per la flauta, és hora de fer anar els dits *par.* Indica que cal aprofitar les ocasions quan es presenten. DCVB.

Quan passen, fan de bon agafar *par.* Aconsella aprofitar les oportunitats. DCVB
Variants: Quan passen, fan de bon arreplegar *par.* Significa que cal aprofitar les ocasions així com es presenten. DCVB.

Quan passen, fan de bon agafar *par.* Significa que cal aprofitar les ocasions quan es presenten. DCVB.

Quan plou de març, plouen faves *par.* Indica que la pluja de març és molt profitosa per la collita de faves. DCVB, Mall. *Ses saons de març són profitoses per ses faves. Per això diuen en ploure de març, plouen faves,* 'Es dotze mesos i dues jaies'

Quan plou i fa sol, el dimoni tupa sa dona *par.* DCVB, Mall.

Quan plou molt, no hi val paraigua *par.* Significa que contra la força major no hi ha defensa possible. DCVB. **Variants: Quan plou molt, no hi valen paraigües** *par.* DCVB.

Quan plou, plou; quan neva, neva; quan fa vent, aleshores fa mal temps *par.* Significa que el vent és més molest i perjudicial que la pluja i la neu. DCVB.

Quan prediquen l'orgue no sona *par.* Significa que quan *par.* la el qui té autoritat, els altres han de callar. DCVB./ DCVB, Mall.Rond. Mall.:*Perque allà on el Bon Jesús duia la paraula, ell volia posar-se un punt en boca, per allò que va dir aquell senyor Rector Quan jo predic, l'orgue no sona.* 'Es pas d'es jeure davant i d'es jeure darrera'

Quan resa el mariner, és molta la por que té *par.* DCVB.

Quan s'encén la sutza, senyal de pluja *par.* Es diu perquè hi ha la creença que encendre's la sutja del fúnebre és senyal que ha de ploure. DCVB. **Variants:** **Cau sutza, és que sent pluja** *par.* DCVB.

Quan se presenta el marit, no esperis altre partit *par.* DCVB.

Quan sembla que surt el sol, allavors se pon *par.* Es diu per aquells esdeveniments que resulten contraris d'allò que s'esperava. DCVB.

Quan seré frare, et daré un sant *loc. v.* Es diu per expressar humorísticament la intenció de correspondre amb algun obsequi a un favor que s'acaba de rebre. DCVB.

Quan ses gallines trauran dents *loc.adv.* No mai. «Això serà quan ses gallines trauran dents» això no succeirà mai. «Això serà quan ses gallines trauran dents» això no succeirà mai. DCVB, Mall.

Quan som rics, no havem tingut amics *par.* DCVB.

Quan tenen el cap romput, se posen la cervellera *par.* Es diu per aquells que no són previsors, i que quan han sofert les conseqüències de llur imprevisió procuren cercar la protecció que havien d'haver cercada abans. *Com mos hem romput es cap mos posam sa cervellera,* Ignor, 36. DCVB, Mall., Men.

Quan tenim blat no tenim sac, i quan tenim sac no tenim blat *par.* Es diu quan havent-se resolt una dificultat, en sorgeix una altra. DCVB. **Variants:** **Quan tenim sac no tenim blat, i quan tenim blat no tenim sac** *par.* DCVB, Men. **Quan tenim pa, no tenim vi** *par.* Es diu referint-se a un assumpte que presenta diverses dificultats successives. DCVB.

Quan tindràs la meva edat, el teus ossos no serviran per a botons *par.* Ho diu una persona vella però ben conservada, a una altra que és jove però gastada. DCVB.

Quan treballa (o arreplega, o corre) la formiga, no t'asseguis a la biga (o no t'amaguis sota la biga) *par.* Vol dir que cal ésser feiners com ho són les formigues. DCVB.

Quan trona pel febrer, tremola el vinyater *par.* DCVB.

Quan trona, predica *par.* Vol dir que en tronar, generalment sol ploure (Men.). És un joc de paraules entre el verb "tronar" i el substantiu "trona", 'tribuna on prediquen'. DCVB, Men.

Quan tu hi vas, jo ja en torno *loc. v.* Es diu presumint de tenir més vivor o llestesa que un altre. DCVB

Quan un es pensa estar bé, els polls li piquen *par.* Vol dir que la felicitat no sol ser de durada. DCVB.

Quan un es pensa que plourà, el sol traspunta *par.* Es diu per aquells esdeveniments que resulten contraris d'allò que s'esperava. DCVB. .

Quan un es pensa que plourà, surt el sol *par.* Significa que les coses solen succeir de manera molt diferent de la que havíem prevista o imaginada. DCVB.

Quan un hom es pensa estar bé, els polls li piquen *par.* Significa que sovint és de poca durada el benestar aconseguit a força de molt de temps o de treballs. DCVB.

Quan un molí no mol, arri, a un altre *par.* DCVB.

Quan un s'ha de morir, els metges duen una bena davant la vista *par.* DCVB, Mall.

Quan un s'ha de morir, els metges duen una bena davant la vista *par.* DCVB, Mall.

Quan un vol menjar carn, han penjat el carnisser *par.* es diu quan ocorre una contrarietat inesperada que impedeix de fer allò que un volia. DCVB.

Quan una barca va fina, un atxem la despentina *par.* DCVB, Mall.

Quan una cosa està boni bé, la deixen fer *par.* "Boni". adv.: Quasi. Men. DCVB.

Quan uns riuen, els altres ploren *par.* DCVB.

Quan ve coca, coca; i quan ve tallada, tallada *par.* Vol dir que cal adaptar-se a les circumstàncies. DCVB, Mall.

Quan ve Sant Gil , es vespre fil *par.* Es diu perquè Sant Gil és al primer de setembre, i en aquesta època ja comença a esser llarga la nit (Mall). DCVB, Mall.

Quan vegis el peix a l'aigua saltar, estén la bugada, que el bon temps vindrà *par.* Es refereix a la creença que si els peixos salten dins l'aigua, és senyal de bon temps. DCVB.

Quan vegis la barba de ton veí afaitar, posa la teva a remullar *par.* Significa que el mal que sofreixen els altres ens ha de servir d'avís per a evitar-nos el. DCVB.

Quan veuràs la barba de ton veí cremar, posa la teva a remullar *par.* DCVB, Cat., Mall., Men.

Quan veus la barba del teu veí pelar, posa la teva a remullar *par.* Indica que quan els que ens estan acostats han caigut en un perill, nosaltres estem exposats a caure-hi. *Con veus la barba de ton veyn pelar, mit la tua a remullar*, Jahuda Dits, c. 67. DCVB.

Quan voldràs dir mal d'algú, mira primer qui ets tu *par.* DCVB.

Quant i més (dial. mall.) *loc.adv.* Fins i tot. «*Quant i més no l'han volgut veure*» fins i tot no l'han volgut veure, ni tan sols l'han volgut veure. *Estich segur que duen mapats quant y més es forats de ses portes per hont passen es moxos*, Roq. 10. DCVB

Quant i més *loc.adv.* En major grau DCVB. Rond. Mall.:*Que aquesta barraca, per porcellins i tot, és comuna, quant i més per cristians.* 'En Juanet de sa gerra'

Quant més faràs, més enrera seràs *par.* DCVB, Mall.

Quant més frissen, manco en tenen *par.* Vol dir que de vegades la impaciència per obtenir una cosa fa que trigui més o no arribi a assolir-se. DCVB, Mall.

Quant més menuda és la nou, més soroll mou *par.* Es refereix a persones o coses petites que produeixen efectes molt sorollosos. DCVB.

Quant més petit és l'aucell, més bada *par.* Gomis Zool. 294. DCVB.

Quant més petita és la nou, més remor mou *par.* Es diu quan una persona o cosa insignificant mou molt de soroll o dóna molt que fer. DCVB.

Quant més por té el ca, més lladra *par.* Significa que sovint els homes obren amb coratgia més per temor que per impuls natural d'acometre. DCVB.

Quant més xerren, manco s'entenen *par.* DCVB.

Quaresma ventosa, collita granosa; si massa en fa, ni palla ni gra *par.* DCVB.

Quart creixent, serà diferent; quart minvant, serà semblant. *par.* És una fórmula en què les dones expressen la creença que si un infant neix en quart creixent, el seu germanet futur serà de diferent sexe, i si neix en quart minvant, el que naixerà després serà del mateix sexe que l'anterior. DCVB. **Variants:** **Quart creixent, serà diferent** *par.* DCVB. **Quart minvant, part igualant** *par.* DCVB.

Quasi res porta el diari [Casi res porta el diari] *en.* Exclamació amb què s'expressa la gran importància que es dóna a una cosa que acaba d'enunciar-se. DCVB, Or. Occ. Val. **Variants:** **Casi res du es diari** *en.* DCVB, bal.

Quatre doblers de lo mateix *loc.adj.* Aproximadament el mateix que s'ha dit abans DCVB. Rond. Mall.:*I el dimoni cucarell fa quatre doblers de lo mateix està a la gotzó damunt aquella pedra.* 'Es pou de sa lluna' **Variants:** **Dos diners de lo mateix.** *loc. adj.* DCVB. *I jo per dos diners de lo mateix, diu En Bernat.* 'Es cavallet de set colors'

Quatre figues a un brot, bona anyada de tot *par.* Es diu humorísticament pels qui exageren la importància d'una cosa. DCVB, Men.

Quatre filles i una mare, són cinc dimonis per a un pare *par.* DCVB.

Quatre jans i un boi *loc. nom.* Poques persones, quasi ningú. Tal vegada és variant de boig. També és possible que vengui de l'anglès boy, "al·lot", per conducte dels anglesos o que en el segle XVIII ocuparen Menorca. Sembla confirmar aquesta suposició el fet de

dir en menorquí "quatre jans i un boi"; el mot "jan", era el nom que els menorquins aplicaven als mariners anglesos (cfr. La comparança popular "estar més vermell que un jan"). *Tot consistia en quatre gats y un boy que's desfressaven de moro*, Ignor. 34. DCVB, Men.

Quatre jans i un boi *loc. v.* Poca gent, gairebé ningú. DCVB, Men.

Quatre parés *loc.nom.* Casa o cambra o altre espai tancat de paret; es diu despectivament per indicar un lloc excessivament recluds, mancat d'aire, de vida, d'alegria, de comunicació amb el món. «*Es trist haver d'estar sempre entre aquestes quatre parets*». DCVB.

Que basqueig! *en.* Ho diuen de qualcú per manifestar que no se'n volen ocupar, ni ajudar-li (Mall.). *Si s'empobreix y passa misèria y fam , ¡que basqueig o demani almoyna!*. Obrador Arq. Lit. 101. DCVB, Mall.

Que callets! *fór.* Se diu per fer callar a les criatures o nois que tenen comprensió. V. cacallets. Aguiló Dicc. DCVB.

Què demanau ¿Què demanau de part de Déu? *en.* Es deia a una ànima en pena quan apareixia en forma fantasmal. La locució ha quedat en el llenguatge familiar per a demanar a qualcú què vol. DCVB.

Que Déu te guard de perill *for.* Es diu quan algú va a emprendre una cosa difícil o d'èxit dubtós. DCVB.Rond. Mall.:*En Bernadet digué a sa dona-Déu vos pag lo que heu fet per mi; i en coses que sien bones manau i disponeu.-Déu te guard de tot perill, Bernadet, diu ella; i Ell te do tanta ventura com desig per mi mateixa. Amèn i amb Déu siau.*

Que Déu tenga *fór.* Es diu piadosament després d'anomenar una persona difunta. *Lo que era romàs per l'amo'n Miquel, que Déu tenga*, Alcover Cont. 46. DCVB

Que diguin, que de Déu digueren *par.* Es diu per menysprear les murmuracions i el malparlar de la gent. DCVB, Men.**Variants: Més ne digueren a Cristo** *par.* DCVB, Mall.

Que el compri qui no el coneix *en.* Es diu d'una persona dolenta. DCVB, Mall., Men.**Variants: Que et compri qui no et coneix** *par.* Es diu per significar a qualcú que no es fien d'ell, que coneixen les seves males intencions. DCVB, Mall., Men.

Que em tirin d'una passa! *en.* Es diu en afirmar una cosa com a molt segura. *Que em tirin d'una passa si no et faig posar dins sa presó!. Que em tirin d'una passa si aquell no és el teu germà!* (Mall.). DCVB, Mall.Rond. Mall.: *-Me'n vaig a contar tot això a la senyoreta mia, i que em tirin d'una passa si en sentir-me no riu.* 'La Princesa bella'

Què en som jo de sa mort d'En Berga? *en.* Exclamació per a manifestar la nostra innocència o no intervenció en un assumpte del qual es parla. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *-És que tenim un deute damunt aquesta casa -digué sa veu-, i no el mos paguen. -I que en som jo, de sa mort d'En Berga? 'En Pere Poca-por'*

Què en som, jo, ¿Què en som, jo, de sa mort d'En Berga? *en.* Es diu per manifestar que no s'ha intervingut en una cosa, que no se'n té cap culpa. (L'origen de la frase prové de l'assassinat d'un jutge mallorquí del segle XVII, que havia nom Berga, en el qual prengué part molta gent). DCVB, Mall.

Que ens hi hem de fer ¿Que ens hi hem de fer vells, aquí? *en.* Pregunta que fa algú en impacientar-se d'estar molt de temps en el mateix lloc. DCVB.

Que és de bo En Meu, per ase que sia! *en.* Vol dir que la propietat és una cosa molt agradable i que la tenim molt gelosa. DCVB, Men.

Que és de bo es pa d'es jai, si no s'acaba mai! *en.* Vol dir que les coses bones no solen esser de durada. DCVB, Mall.

Què és de...? For. Fórmula per a demanar on és, o com es troba, o què li ha passat a qualcú. Què és d'en Bernat?, Costa Agre terra 152. DCVB.

Què és? Un ou esquès *en.* 'Ou esquès' ou de certa mena o cuit de certa manera, del qual avui es desconeix el significat (Ciutadella). Quan algú demana indiscretament "Què és?", li solen contestar "Un ou esquès". DCVB, Men.

Que està de bé, moixeta, que no t'has de confessar! *en.* Ho diuen les persones que tene fe però estan perseguides de temptacions fortes. DCVB, Mall.

Què estau per bistis? *en.* Es diu a algú que fa una cosa que no toca, una acció incorrecta. Rond. Mall.: *Però cap d'es tres fiis se bategà gens per aclarir lo de s'hereuatge. Es batle a la fi hi compareix, i else diu-¿Que estau per bistis? 'Tres germans peresosos'*

Que ets d'Alaior ¿Que ets d'Alaior? *en.* Ho diuen als qui deixen la porta oberta havent-la trobada tancada. DCVB, Men.

Que fan els ¿Què fan els infants? Lo que veuen fer als grans *en.* DCVB.

Què fan els infants? Allò que veuen fer als grans *par.* DCVB.

Què farà el cec ¿Què farà el cec amb el mirall? *en.* Significa que els assumptes han de posar-se en mans dels professionals, dels qui hi entenen, i no confiar-se als ignorants. DCVB.

Que gira que tomba *loc.adv.* Amb alternatives de diferents coses. DCVB.

Que has d'enfilar ¿Que has d'enfilar perles? *en.* Es diu a un que reclama molta claror sense haver-ne de menester. DCVB.

Què has de prémer? *en.* Es diu per manifestar que no es veu el motiude fer esforços o intervenir en una cosa. Convé que vagis a Madrid. -¿I què has de prémer a Madrid? Te regalaré aquesta cartera.-¿I què l'he de prémer, a sa cartera? DCVB, Mall., Men.

Que has suat; Que has suat? *en.* Es diu a algú irònicament quan li senten dir una vulgaritat o una cosa molt desbaratada. [Expressió sinònima de ¿Qué has suat?]. DCVB, Mall.

Què he de florir; Què he de florir (a tal o tal part)? *en.* Què hi he de fer? quines feines hi tinc?. DCVB, Mall.

Què hem de fer? Vendre ses cases i anar a lloguer *loc. v.* Es diu quan no es pot trobar una bona solució a un problema. DCVB, Empordà, Mall., Men.

Què hem de fer; què hem de fer? Vendre ses cases i anar a lloguer *en.* Quan un demana "¿Què hem de fer?", li solen contestar "Vendre ses cases i anar a lloguer". DCVB, Mall., Men.

Que heu sentit siular; Que heu sentit siular? *en.* Es diu a algú per cridar-li l'atenció sobre una cosa que l'afecta directament, sobretot si el contradia o posa en evidència. DCVB, Mall.

Que heu tengut res de nou? *en.* [oració]. Manera de preguntar si ha succeït algun esdeveniment important. Rond. Mall.: ¿I què és estat això? Li demana, d'un tros enfora. ¿Què heu tengut res de nou?. 'Es conseis del Rei Salomó' **Variants: Què hi ha de nou?** *en.* Es diu per preguntar si ha succeït alguna cosa recentment. DCVB.

Què hi farem? *fór.* es diu en to resignat referint-se a coses a les quals no podem posar remei. DCVB. **Variants: Què s'hi farà?**

Què hi grates, aquí? *loc. v.* Es diu a un que està en un lloc sense tenir-hi feines. DCVB.

Que ho conti al nunci! *en.* Es diu per expressar incredulitat respecte d'allò que un altre afirma. DCVB. **Variants: Que ho faci el nunci!** *en.* Es diu per manifestar la no disposició a fer tal o tal cosa, o a anar a tal o tal lloc. DCVB. **Que ho faci creure al nunci!** *en.* DCVB. **Que hi vagi el nunci!** *en.* DCVB.

Que ho faci En Maneta! *en.* Es diu per indicar que no es vol fer allò que un altre mana. DCVB, Mall.

Que jo sàpiga *for.* Frase amb què volem indicar una limitació en allò que diem d'algú o d'alguna cosa. **Que jo sàpiga, no s'ha passat p'es cap esser diputat, Ignor. 25.** **Variants: Que sapiguem** *for.* DCVB.

Què m'expliques? *en.* Es diu a un que ve a contar-nos coses importunament. *Què m'explicaran a mi?* Vilanova Obres, IV, 12. DCVB. **Variants: Què m'explicaran a mi?** *en.* DCVB.

Què mana; Què mana? *en.* Formula cortesa amb què responem al qui ens crida. DCVB.

Què me'n direu? *fór.* Frase que s'empra en les narracions, per a lligar emfàticament el que s'ha contat abans amb la part de contarella que segueix. DCVB. *Es dolor que tengué d'haver ofès Déu amb tants de pecats, fonc tan viu, tan fort, que el va matar (...)* ¿Que

me'n direu? Ell un frare llec se n'anà a treure aigo des pou, i me troba es poal florit. 'Es poal florit'

Què n'és, es cul ; Què n'és, es cul, de ses témpores? *en.* Es diu per manifestar que no tenen res de comú dues coses a les quals algú atribuïa analogies. DCVB, bal. Variants: Què té a veure; Què té que veure el cul amb les témpores? *loc.* Es diu replicant a un qui vol relacionar coses que no tenen res a veure una amb l'altra. DCVB.

Que naps i que cols *en.* Que tal cosa, i que tal altra; es diu referint-se a un assumpte en què s'al·leguen diferents pretextos i raons. DCVB. **Variants: Que si naps, que si xerevies** *en.* DCVB.

Què pesta! *fór.* Fórmula de reforç de l'interrogatiu "què" , usada quan s'està enfadat o quan es fa referència a una cosa enutjosa, o poc coneguda, o sospitosa. *D'on pestes surts?. No sé que pestes vaig tenir,* *Penya Mos. III, 118.* DCVB, Mall.

Que ploga molt i espès, mentres no em toqui s'escarpó *par.* Vol dir que ens és indiferent si succeeixen coses perilloses, mentre no ens arribin a afectar. DCVB, Mall.

Que plogui, mentre Fluvià no es mogui *par.* Es diu per acceptar les adversitats mentre no siguin molt fortes. DCVB.

Que plori! Ja té es llombrígol nuat! *par.* Es diu referint-se a un nen que ja és grandolàs i encara plora. DCVB, Men.

Què queda per ; Què queda per En Gual? *en.* Ho diuen quan es veu que s'ha fet un repartiment poc equitatiu, en què no s'ha deixat gairebé res per a una persona. DCVB, Sineu

Que s'aclaresquin! *en.* Ho diu un per indicar que es desentén d'algun assumpte, deixant-lo per als qui hi estan compromesos. DCVB. **Variants: Ja s'aclariran, si volen!** *en.* DCVB.

Què sap s'ase d'ensafranar, si no ha menjat espiciat mai? *en.* Es diu al·ludint a una persona que pretén de fer coses que no sap (Mall.). DCVB, Mall. -*¡Bon fodor de ceps som sortit! Però ; què sap s'ase d'ensafranar si no ha menjat mai espiciat?.* 'Ressonàncies de l'Antic Testament' **Variants: Saber fer, una cosa, tant com s'ase d'ensafranar** *loc. v.* *¿Com l'havien d'entendre, si En Pere sabia tant d'escriure com s'ase d'ensafranar? 'En Pere de sa coca'*

Què sap s'ase; Què sap s'ase d'ensafranar, si no ha menjat espiciat mai? *en.* Ho diuen parlant dels qui s'afiquen a tractar o fer coses que no entenen. DCVB, Mall.

Que se'n vagin els anells, sols que romanguen els dits [Que se'n vagen ets anells, sols que romanguen es dits] *en.* Ho diuen com a conhort per la pèrdua de coses poc importants, mentre es conservin les primàries. (Mall.). DCVB, Mall.

Què tal Pasqual? *en.* Es diu per demanar a algú com li va, però amb un to de menyspreu. *Rond. Mall.: Aquí es sol va fer una riaia ben fresca. -Què tal, Pasqual? -digué an es vent en to de fisconada-. ¿Que l'hi he pres o què?.* 'De com es sol i es vent se provaren'

Què tal va ¿Què tal va? o ¿Què tal? *en.* fórmula de salutació per demanar l'estat de salut o de feina, de negoci, etc.. a) ¿*Què tal, Ayna? com va?*, Roq. 26. b) ¿*Què tal, noy?*. Vilanova Obres, iv, 29. DCVB.

Què tal va¿Què tal? A mi em quetala bé *en.* Quetalar verb defectiu i humorístic, que s'usa només en la forma "quetala". DCVB.

Que tanta cotilla! *en.* Es diu despectivament per reprovar la superstició d'algú. Labernia -S.Dicc. DCVB.

Que tiri qui té bon dret! *en.* Significa que convé que faci les coses aquell qui les sap fer. DCVB, Men.

Que torna, que gira! *en.* Insistent en el mateix assumpte importunament. DCVB.

Què vaig haver dit! *en.* Exclamació amb què s'introdueix l'exposició de les conseqüències d'una paraula o frase pronunciada abans. DCVB.

Què vol dir! *en.* Exclamació per a expressar gran sorpresa davant un fet o una notícia. DCVB.

Que vulgui o que no vulgui *en.* Tant si vol com si no vol. DCVB.

Quedar a la lluna de València *loc. v.* Quedar-se sense obtenir allò que s'esperava o sense conservar allò que ja es posseïa. *Al cap y a la fi res traurà... y es quedarà a la lluna de València*, Rond. de R. Val. DCVB

Quedar airós o sortir-se airós *loc. v.* Quedar bé, obtenir resultat favorable a la pròpia reputació. DCVB.

Quedar al seti *loc. v.* Romandre mort sobtadament, sobretot de mort violenta. DCVB.

Quedar al tros *loc. v.* Morir en lluita. DCVB.

Quedar amb la camisa de l'esquena *loc. v.* Quedar desposseït de tot, molt empobrit. DCVB.

Quedar amb les ganés (d'una cosa) *loc. v.* Romandre defraudat, sense arribar a obtenir o a fer allò que es desitjava. DCVB.

Quedar amb ses llànties de Campos [Quedar amb ses llànties de Campos] *loc. adj.* Romandre desposseït de tot o extremadament empobrit. DCVB, Ciutadella.)
.Variants:Quedar amb ses llàgrimes de Campos *loc. adj.* DCVB.**Quedar mb un pam de nas** *loc. v.* Romandre molt sorprès, esglaiat. DCVB.**Quedar amb un peu alt** *loc. v.* Suspès d'admiració. DCVB. *Tota la Cort, i el Rei més que tots, quedaren amb un peu alt com se veren davant aquella al·lota tan garrida, tan gentil* 'Sa muleta de plata' *Com aquells homos veren N'Elionoreta tan agraciada, tan gentil, romangueren amb un peu alt.* 'Es Mèl·lero Rosso'**Variants:Romandre amb un peu alt** *loc. v.* Rond. Mall.:*El Rei i tota la Cort romanen amb un peu alt, amb sos cabeis drets; ara la Reina i sa dida*

quedaren de pedra, tornaren de mil colors, sa cara els queia de vergonya. ‘La Mare Baleneta’

Quedar amb un peu alt *loc. v.* Quedar suspès d'admiració. DCVB, Mall., Men.
Variants: Quedar d'un peu *loc. v.* DCVB, Mall., Men.

Quedar bé *loc. v.* Obrar d'acord amb el deure o amb la correcció. DCVB.

Quedar bé no costa res *par.* Significa que generalment el portar-se el portar-se com cal no dóna cap molèstia. DCVB.

Quedar ben servit *loc. v.* Quedar satisfet, en bona situació; irònic., quedar en mala situació. *Ay, sí, que podries ferir-te!—Y quedaria ben servit!*, Vilanova Obres, XI, 181. DCVB.

Quedar blau *loc. v.* Quedar ple d'estupefacció. DCVB, Cat., Men.

Quedar com es gat d'En Para-Canyes. *loc. v.* [oració]. Quedar molt sorprès i desenganyat. Rond. Mall.: *En Pere va quedar a's mig d'es carrer com es gat d'En Para-canyes.* ‘Un festetjador’

Quedar davall *loc. v.* Esser vençut o esser tractat com a vençut. *Mai me donen la raó, sempre he de quedar davall.* DCVB, Mall., Men.

Quedar de bades *loc. v.* Quedar atxul·lat, sense res del que un esperava. DCVB, Men.

Quedar de pedra *loc. v.* Sense paraula per excés d'espant, de sorpresa, d'admiració DCVB. Rond. Mall.: *Com En Bernadet, el rei i la Reina i tota la cort me veren aquella milana, color d'aram, quedaren de pedra, sense polsos.* ‘L'amor de les tres taronges’
Romandre de pedra *loc. v.* Quedar sense paraula per excés d'espant, de sorpresa, d'admiració. *Tots tres quedaren de pedra*, Alcover Rond. i, 177. *Vaig restar de pedra*, Ruyra Parada 32. DCVB

Quedar de pedra *loc. v.* Quedar sense paraula; romandre amb sa boca badada; quedar sense polsos; quedar fred; quedar mort. DCVB.

Quedar de relleu *loc. v.* Resultar ben visible i apreciable una cosa. DCVB.

Quedar en blanc *loc. v.* Quedar defraudat, sense obtenir allò que s'esperava o desitjava. DCVB.

Quedar en el siti *loc. v.* Romandre mort sobtadament, sobretot de mort violenta. DCVB.

Quedar en es tir *loc. v.* fig., quedar completament inutilitzat, impotent, impossibilitat de fer tal o tal cosa. DCVB, Mall., Men.

Quedar en là, com sa jaia Miquela *loc. v.* Romandre molt sorprès o sense poder aconseguir els seus propòsits. DCVB, Mall.

Quedar en pila *loc. v.* Quedar el darrer dels ramats després d'haver fet la tria de la ramada quan torna aquesta a a la muntanya. DCVB.

Quedar en quadro *loc. v.* Quedar un cos de tropa sense soldats, conservant l'oficialitat i altres elements de comandament. DCVB.

Quedar enmig del carrer *loc. v.* romandre desproveït de tot, sense recursos econòmics. DCVB.

Quedar espantat com es blat de l'any tretze *loc. v.* Perdre sobtosament la força o el poder. DCVB, Mallorca, Menorca.

Quedar espantat com es blat de l'any tretze *loc. v.* Quedar suspens de por, d'admiració, de sorpresa; no saber què fer. L'any tretze al qual s'al·ludeix en aquesta locució és segurament el 1613, en què la collita de balt quedà anul·lada per haver-se assecat prematurament. DCVB, Mall., Men., Eiv.

Quedar fred *loc. v.* Romandre aturat davant una cosa espantosa o inesperada DCVB. Rond. Mall.: *I dins una estona la pobreta va haver badaiat. Na Catalineta, tot d'una quedà freda.* 'N'Estel d'or' **Variants: Romandre fred** *loc. v.* Quedar amb un peu alt; quedar de pedra (i var.); quedar sense paraula; romandre amb sa boca badada; quedar sense polsos; quedar mort. DCVB. Rond. Mall.: *Aquell lladre roman fred i amb sos cabeis drets.* 'Es dos germans serverins'

Quedar malament *loc. v.* Obrar en desacord amb l'obligació o amb la correcció en el tracte dels altres. DCVB.

Quedar més blanc que es referit *loc. v.* Quedar molt esblanqueït de por, d'esglai, d'acubament, etc. Mall. DCVB.

Quedar mort *loc. v.* Quedar molt sorprès o esporuguit. DCVB.

Quedar mort *loc. v.* Quedar sorprès o esporuguit DCVB. *Es pobre pescador quedà mort, li vengueren torns de cap, s'hagué d'asseure.* 'Es fii des pescador'

Quedar net *loc. v.* Romandre sense cap cèntim o sense res d'allò que es posseïa. *Des de llavors que vaig net de butxaca,* Vilanova Obres, xi, 66. DCVB.

Quedar o estar al cabal, o a cabal *loc. v.* Tenir pagat o cobrat el deute. *Si no us ve a compte, restem al cabal.* Proc. Olives, 464.

Quedar o estar com un jonc de fulles *loc. v.* Quedar o estar molt despullat, mancat de tot. Alcover Rond. II, 283. DCVB.

Quedar penjat pel coll *loc. v.* Quedar penjat pel coll quedar en mala situació, fracassat. DCVB.

Quedar per a vestir imatges *loc. v.* Quedar fadrina una dona. DCVB.

Quedar per llavor d'esparraguera *loc. v.* No morir-se mai. DCVB, Mall.

Quedar per punt i hora *loc. v.* Quedar a una hora en concret, en un moment ben assenyalat i precís. Rond. Mall.: *Ell quedaren per punt i hora.* 'Es cavallet de set colors'

Quedar rodó *loc. v.* Fart, sadollat de menjar. DCVB. Rond. Mall.: *Pegaré una espipellada de cada capó i de cada pa, i un glopet de cada carabassa. No hi faré senyal, i me podré enrodonir. Ho va fer d'aquesta manera, i quedà ben rodona.* 'Na Magraneta'

Quedar sense paraula *loc. v.* Espantat. Rond. Mall.: *Quan se va veure sa couota, tot d'una quedà de pedra, sense par.aula.* 'N'Estel d'or'**Variants: Romandre sense paraula** *loc. v.* Rond. Mall.: *Va romandre sense paraula, tot empegueït i tornà de mil colors.* 'Un soldat que havia servit deu anys'; *L'Abat romangué sense paraula; i no vos dic res si n'hi entraren de mal-de-caps, i si li feien ses pessigoies endins.* 'L'Abat de La Real'

Quedar sense paraula *loc. v.* Quedar suspès d'admiració, de por, etc. *Me va deixar sense paraula,* Roq. 8. DCVB.

Quedar sense plosos *loc. v.* Quedar esglaiat, sense saber què fer. *Hi arriba y no veu s'anyell, blanch ni negre; quedà fred, sense polsos,* Alcover Rond. II, 279. DCVB.DCVB. *I veu que és N'Aineta, sa seua esposa estimadíssima. Quedà sense polsos, se creia que ets uis li feien dos, estava com un beneit.* 'Es set ceros'**Variants: Romandre sense polsos** *loc. v.* Rond. Mall.: *Figurau-vos si hi degueren romandre ben escaldats i sense polsos quan En Juanet los donà sa notícia!* 'En Juanet de sa gerra'

Quedar una cosa dins les mans *loc. v.* Rompre's quedant-ne una part entre els dits del qui la sostenia; morir-se algú mentre el metge el curava o operava, o mentre era assistit o sostingut per alguna persona. DCVB

Quedar-se amb sa creu d'ets aubats *loc. v.* Quedar aturat de conseguir alguna cosa. *Ell si vols arribar a cap [neula] i no éts llest de mans, te quedes ab sa creu d'ets aubats,* Alcover Cont. 529. DCVB, Mall.

Quedar-se d'una peça *loc. v.* Quedar tot sorprès, aturat, bocabadat de sorpresa. DCVB.

Qui (verb) + qui + (verb) *loc. v.* Indica la repetició d'actes o la continuació ininterropuda d'una acció. Rond. Mall.: *Es riu m'ha pres es garbellet, es budellets i sa guinaveteta. Corre qui corre, vora vora, riu avall.* 'N'Estel d'or'*En troben un amb un arc i una grapada de fletxes, i en tenia un a s'arc, apunta qui apunta.* 'En Juanet i es set missatges'*Amb una filoa d'or an es costat i un fus d'or en ses mans, fila qui fila.* 'Sa fia del Sol i de la Lluna'. *I l'homo pensa qui pensa per no haver-la de matar.* 'Es Mèl·lero Rosso'

Qui a bodes va, nuvia va a cercar par. Aladern, Dicc. DCVB.

Qui a bon banc seu, bona ventura espera par. DCVB, Men.

Qui a bona cadira seu, bon partit espera par. Indica que el qui està ben situat ha de procurar no perdre la seva posició avantatjosa, perquè amb ella pot obtenir majors beneficis. DCVB, Mall.

Qui a bona cadira seu, bona ventura espera par. DCVB, Mall.

Qui a casa d'altri fa hostel, a ca-seva fa hospital *par.* Vol dir que no convé passar molt de temps a casa d'altri en visites, convits, etc., sinó que cal guardar la casa pròpia (Mall.). DCVB, Mall.

Qui a Déu té, res ha de menester *par.* DCVB, Mall.

Qui a dos amos vol servir, a un o altre ha de fallir *par.* DCVB, Men.

Qui a fora a casar-se va, o s'engana, o va a enganar *par...* DCVB, Men.

Qui a fora se'n va a casar, o s'enganya, o va a enganyar *par.* DCVB.

Qui a fora vila va, hostes va a buscar *par.* DCVB.

Qui a gos d'altre dóna pa, perd el gos i perd el pa *par.* Vol dir que el qui fa beneficis per interès a persones desconegudes, no en sol tenir profit. DCVB.

Qui a l'amo no pot pegar, pega al seu ca [Qui a l'amo no pot pegar, pega an es seu ca] *par.* DCVB, Mall., Men. .

Qui a l'amo no pot pegar, pega al seu ca *par.* Significa que si algú no pot aconseguir tot allò que pretenia, almenys procura obtenir-ne una part. DCVB, Mall. **Variants: Qui no pot pegar en es clau, pega a sa ferradura** *par.* DCVB, Mall.

Qui a l'hivern té prou roba, a l'estiu en té de sobra *par.* Indica que si en les situacions difícils hi ha suficiència de mitjans, en les fàcils n'hi ha superabundància. DCVB.

Qui a la fi no té cervell, no pot donar bon consell *par.* Marroig *par.* DCVB.

Qui a mon fill moca, a mi em besa en la boca *par.* significa que els par.es veuen amb gran complaença que es faci molt de cas als seus fills. DCVB.

Qui a Nadal no té sembrat, a Matines dormirà davall es llantoner *par.* DCVB, Sóller.

Qui a novies va, novii ha de parèixer *par.* Vol dir que convé anar vestit de manera apropiada a la cerimònia o lloc a on s'assisteix. DCVB, Mall.

Qui a poc està avesat, amb poc s'accontenta *par.* Significa que el costum de la sobrietat o de l'escassetesa fa més agradables els casos d'abundància. DCVB. **Variants: Qui té poc, de poc s'alegra** *par.* DCVB. **Qui poc té, amb poc s'aconhorta** *par.* DCVB.

Qui a quaranta no s'atura, i a cinquanta no endevina, a seixanta desatina *par.* Es diu referint-se a les persones que no progressen, quan per manca de seny o d'iniciativa estan en perill de tenir males velleses. DCVB. **Variants: Si a trenta no saps i a quaranta no tens, agafa un cabàs i ves-te'n a plegar fems** *par.* DCVB.

Qui a son enemic plany, a les seves mans mor *par.* DCVB, Cat., Mall.

Qui a son enemic plany, a ses mans mor *par.* Vol dir que no convé tenir consideracions als nostres contraris, perquè aquests se n'aprofiten per a perjudicar-nos més. DCVB.

Qui a sos pares bat, ja té l'infern guanyat *par.* DCVB.

Qui a Tots-Sants no té sembrat, perilla quedar enganat *par.* DCVB, Mall.

Qui a trenta no té seny i als quaranta no té cabal, als cinquanta a l'hospital *par.* Es refereix a les edats de la vida. DCVB. **Variants: Qui a vint anys no té seny i a trenta no té roba, tota la vida serà pobre** *par.* DCVB.

Qui a un castiga, a cent avisa *par.* DCVB.

Qui a vint anys no barba, i a trenta no es casa, i a quaranta no té, ni es casarà, ni barbarà, ni tindrà re *par.* ap. Aguiló Dicc. DCVB.

Qui aguaita pel forat, veu son mal fat *par.* Aladern Dicc. DCVB. **Variants: Qui aguaita pels forats, veu ses maldats** *par.* DCVB.

Qui aigua aboca aviat, no omple i roman banyat [Qui aigo aboca aviat, no umpl i roman banyat] *par.* Vol dir que les feines precipitades no solen sortir bé. (Santanyí). Marroig Refr. DCVB, Mall.

Qui aigua atura, blat mesura *par.* DCVB.

Qui aigua empara davall fulla, dos pics se remulla *par.* DCVB, Mall.

Qui al cel escup, a la cara li cau *par.* DCVB.

Qui alça l'anca, perd la banca *par.* Ho diuen quan qualcú s'és alçat i li han pres el seient (Men.). DCVB, Men.

Qui als trenta no s'assanta, no s'assantarà a maixanta [Qui an es trenta no s'assanta, no s'assantarà a maixanta] *par.* Maixanta. Adj. Numeral indefinit, equivalent a moltíssims (Mallorca, eiv.). DCVB, Mall.

Qui amb al·lots se colga, compixat s'aixeca *par.* Vol dir que qui es refia de nois en el treball o en altra cosa seriosa, en treu un mal resultat. DCVB, Mall. **Variants: Qui es colga amb nins, s'aixeca amb pixerades** *par.* DCVB, Mall. **Qui amb al·lots se colga, concagat s'aixeca** *par.* DCVB, Men.

Qui amb al·lots se colga, concagat s'aixeca *par.* Vol dir que a qui fia una feina a al·lots, li sol sortir malament. DCVB, Men. **Variants: Qui amb al·lots se colga, compixat s'aixeca** *par.* DCVB, Mall.

Qui amb bon mestre va, bon ofici aprèn *par.* DCVB. **Variants: Qui amb bon mestre està, aprendre deu** *par.* DCVB. **Qui amb bon mestre va, se pot ensenyar** *par.* DCVB.

Qui amb cames d'altri camina, d'enfora tot ho afina *par.* DCVB, Mall.

Qui amb dones va i ases mena, tot l'any va en pena *par.* DCVB.

Qui amb espasa mata, amb espasa morirà *par.* DCVB. **Variants: Qui mata, ha de morir** *par.* DCVB.

Qui amb farina pasta, es pa li basta *par.* DCVB, Mall.

Qui amb greixonera cou, amb poc menjar en té prou *par.* DCVB.

Qui amb les sopes beu, quan és mort no hi veu *par.* DCVB.

Qui amb misèries va, misèries l'encalcen *par.* Significa que voler fer coses amb pobresa de mitjans sol esser poc remunerador. DCVB.

Qui amenaça i no pega, per bèstia es queda *par.* DCVB, Barc., Men.

Qui amenaça i no pega, per bèstia queda *par.* DCVB.

Qui apedaça amb pedaços vells perd el fil i perd el temps *par.* Vol dir que les coses s'han de fer amb bons materials si no es vol fracassar. DCVB.

Qui apedaça, son temps passa *par.* DCVB, Cat., Val., Mall.

Qui aprimeries riu, a darrerries plora *par.* Vol dir que sovint les coses que comencen molt favorablement acaben malament. DCVB.

Qui arriba amb sol, s'honra com vol *par.* Recomana arribar abans de la nit. DCVB.

Qui ase va a Roma, ase se'n torna *par.* DCVB, Mall., Val.

Qui assegura dura *par.* És per aconsellar la previsió dels perills. DCVB.

Qui assegura, dura *par.* DCVB, Cat., Bal. DCVB.Rond. Mall.: **Qui assegura, dura,— va dir l'Esperit Sant** *par.* DCVB, Inca.

Qui aviat (o prest) denta, aviat desparenta *par.* Sembla que s'ha d'interpretar que significa qui aviat treu les dents, prest envelleix o perd la bona figura. Hi ha qui interpreta que desparenta significa "perdre els par.ents", i el refrany citat s'ha d'entendre que significa qui aviat treu les dents, prest se mor. DCVB.

Qui bada, cau *par.* DCVB, Men.

Qui balla de pressa, no balla bé *par.* vol dir que la precipitació fa fer malament les coses. DCVB.

Qui balla sense so, no té es cap bo *par.* DCVB, Men.

Qui barata, el cap se grata [Qui barata el cap es grata] *par.* Ho diuen per significar que moltes vegades el fer barates surt malament. / Significa que moltes vegades el qui canvia una cosa amb una altra pensant millorar, es troba enganyat i pitjor que abans DCVB, Cat., Val., Bal.

Qui barba veu, barba honra *par.* DCVB.

Qui barba veu, barba honra *par.* Vol dir que el fer les gestions personalment l'interessat, té més eficàcia que fer-les per escrit o per via d'intermediaris. DCVB.

Qui barca maneja o dona passeja, ha de voler saber de quin peu coixeja *par.* DCVB, Mall

Qui bat la mata, que mengi el conill *par.* DCVB Vol dir que és de justícia que qui treballa tingui el profit del seu treball. Es troba aqueix refrany en el Proc. olives, 1300.

Qui bat la mata, que mengi el conill *par.* Proc. Olives 1300. DCVB.

Qui bat primerenc, bat de franc *par.* DCVB, Mall.

Qui bé ama, bé castiga *par.* DCVB.

Qui bé demana, bé aprèn *par.* Vol dir que per a saber moltes coses convé preguntar molt. DCVB.

Qui bé en té, bé en pot gastar *par.* significa que és natural que el qui posseeix béns de fortuna faci més despesa que el qui no en té. DCVB, Mall. **Variants: Qui les té, que les son** *par.* DCVB.

Qui bé escarada, bé acaba *par.* Vol dir que per a dur a bon terme un contracte o empresa en què intervenen diferents persones, cal posar ben clares les condicions des del primer moment. DCVB, Mall.

Qui bé escolta, bé respon *par.* DCVB.

Qui bé fa, bé trobarà *par.* DCVB, Mall.

Qui bé fa, bé trobarà *par.* DCVB, Mall.

Qui bé fa, bé trobarà *par.* DCVB. **Variants: Qui bé fa, per ell fa** *par.* DCVB.

Qui bé fa, bé trobarà *par.* Les persones que es porten bé amb les altres seran recompensades. -*Fii meu, tén aquesta de mi sempre i aonsevuia sies, fé bé i no mirs an-a qui; que qui bé fa, bé trobarà.* 'Es port de sa cibolla blanca'

Qui bé ferma, bé desferma *par.* Vol dir que el qui posa atenció a lligar bé una cosa, té després el gust de veure que arriba en bon estat. DCVB, Men.

Qui bé ho paga, bé ho pot dur *par.* Significa que el qui paga una cosa, encara que sigui impròpia del seu estament, té dret a posseir-la i a exhibir-la. DCVB, Mall.

Qui bé lliga, bé deslliga *par.* Vol dir que cal fer les coses amb esment des del principi, si volem acabar-les així com cal. DCVB.

Qui bé menja i bé beu, fa molt bé lo que deu *par.* DCVB.

Qui bé nua bé desnua, tant si és fil com filempua *par.* Vol dir que per a portar i acabar bé un negoci cal començar-lo bé des del principi i prendre les precaucions amb temps. DCVB.

Qui bé nua, bé desnua *par.* Vol dir que el qui fa les coses amb l'atenció deguda, troba el seu esforç compensat per la perfecció de la feina i per la facilitat amb què es resolen les operacions subsegüents. DCVB.

Qui bé nua, bé desnua, sia fil o filampua *par.* DCVB, Mall.

Qui bé pensa, bé parla *par.* DCVB.

Qui bé sembra, bé cull *par.* DCVB.

Qui bé tanca, bé obre *par.* Recomana que tanquin bé la casa o els recipients on es guarden coses de valor. DCVB.

Qui bé tanca, bé obri *par.* Recomana que tanquin bé la casa o els recipients on es guarden coses de valor. DCVB. Rond. Mall.:*Lo que hi ha que, com a mi m'ensenyaren que "qui bé tanca, bé obri", duc sa llei de tancar amb clau sempre que surt.* 'Gregori Papa'

Qui bé viu, bé mor *par.* DCVB.

Qui berena dematí, cerca el paner abans de migdia [Qui berena dematí, cerca es paner abans de migdia] *par.* DCVB, Men.

Qui bèstia va a Roma, bèstia en torna *par.* Vol dir que a qui és poc intel·ligent no li valen les ensenyances. DCVB, Cat., Val., Bal.

Qui bèstia va a Roma, bèstia en torna *par.* Vol dir que si una persona és de poc enteniment, no li val de res tenir contacte amb gent sàvia i refinada. DCVB. / DCVB, Cat., Val., Bal.

Qui beu darrer, du sa gerra en es gerrer *par.* DCVB, Mall.

Qui beu darrer, du sa gerra en es gerrer *par.* DCVB, Mall.

Qui bon jornal vol guanyar, de matí s'ha d'aixecar *par.* DCVB, Mall. **Variants: Qui son jornal ha de fer, començar prest li convé** *par.* DCVB, Mall. **Qui bon jornal vol guanyar, dematí s'hi ha de posar** *par.* DCVB, Eiv.

Qui bon maig ha de tenir, primerenc comença *par.* vol dir que per a tenir bon èxit i acabar bé, cal començar de jove o a la primeria a fer les coses degudes. DCVB.

Qui bon peix vol menjar, sa bossa s'ha d'escurar *par.* DCVB, Men.

Qui borina lo que no vol afina *par.* refr, mall. DCVB.

Qui busca el mal, que no el plori *par.* DCVB. **Variants: Qui vol mal, no el s'allunya** *par.* DCVB. **Qui mal fa, no el s'allunya** *par.* DCVB.

Qui calça amb amic o par.ent, calça car i malament *par.* És perquè el proveïdor abusa de l'amistat o parentesc, i el client no gosa queixar-se per respecte al parentesc o a l'amistat. DCVB.

Qui calla hi consent *par.* DCVB, Bal.

Qui calla i fa son joc, no fa pas poc *par.* DCVB.

Qui calla, atorga; i qui atorga, queda penjat *par.* Marroig Refr. DCVB. **Variants: Qui calla, hi consent** *par.* DCVB, Mall. **Qui calla, ho diu tot** *par.* DCVB, Mall., Men. **Qui calla, no diu res** *par.* DCVB, val. bal. **Qui calla, otorga** *par.* Spill, v. 10433. DCVB.

Qui calla, pedres apanya *par.* Vol dir que el qui no contesta quan l'insulten, acumula arguments per a demostrar que té raó. DCVB.

Qui canta a la taula i xiula al llit, no té el seny complit *par.* DCVB./ DCVB, Men. **Variants: Qui canta a la taula i pixa en el llit, no té el seny complit** *par.* Es diu quan se sent algú que canta mentres menja. DCVB, Mall. **Qui canta a sa taula i pixa en es llit, no té s'enteniment complit** *par.* DCVB, Mall.

Qui canta els seus mals espanta *par.* Vol dir que davant les adversitats cal conservar la presència d'ànim i l'humor. En el mateix sentit es diu. DCVB. **Variants: Qui canta, sos mals espanta** *par.* DCVB.

Qui canta quan pasta i quan feny, no té son seny *par.* DCVB, Palma.

Qui canta sense to, no té es cap bo *par.* DCVB, Men.

Qui cau i s'aixeca, pot dir que no ha caigut *par.* DCVB, Marroig, Dicc.

Qui cerca i troba, no perd es temps *par.* DCVB, Men.

Qui cerca porc, ses oreies li grunyen [Qui cerca porc, ses oreies li grunyen] *par.* Vol dir que quan algú du una idea forta a trobar o obtenir una cosa, sempre es pensa veure-la o descobrir-la. DCVB, Mall., Men.

Qui cerca, troba *par.* DCVB, Mall., Men.

Qui cobra, gasta *par.* DCVB, Mall.

Qui comanda a can Ribot son pare o s'al·lot? *par.* Ho diuen quan un menor d'edat o un mancat d'autoritat vol comandar. DCVB, Mall., Men.

Qui comanda a can? Qui comanda a can Ribot? ¿son pare, o s'al·lot? *en.* Ho pregunten quan l'inferior pretén obrar sense subjectar-se a les ordres del superior. DCVB, Mall., Men. **Variants: ¿Qui governa a can Ribot? La truja o el porc** DCVB.

Qui comanda fa la llei *par.* Vol dir que el qui està revestit d'autoritat sol tenir manera de posar la llei a son gust. DCVB, Mall., Men.

Qui comanda, que dugui sa vara *par.* Vol dir que el depositari de l'autoritat n'ha de fer ús i ha d'imposar-la quan pertoca. DCVB, Men.

Qui compra el que no ha mester, vendrà prompte el que té *par.* Significa que el gastar sense necessitat sol esser causa de ruïna. DCVB.

Qui compra en gros i ven en menut, ja cal dir Déu t'ajut *par.* DCVB.

Qui compra i ment a sa bossa ho sent *par.* Vol dir que per pròpia conveniència cal ser voraços. DCVB.

Qui compra lo que no ha mester, ha de vendre lo que té *par.* DCVB, Mall. **Variants:** **Qui compra lo que no ha mester, ven lo que té** *par.* DCVB, Mall.

Qui compra lo que no pot, ven lo que li fa falta *par.* DCVB, Mall

Qui compta s'erra *par.* DCVB, Mall., Men.

Qui compta sense l'hoste, dues vegades té a comptar *par.* Tirant c.164. DCVB.

Qui comptes vol, comptes té *par.* Es diu quan un demana comptes d'una cosa de la qual es pot donar compte detallat. DCVB, Mall. **Variants:** **Comptes vols? Comptes hauràs en.** DCVB, Men.

Qui conversa, queda malament *par.* Vol dir que moltes vegades és millor callar que parlar. DCVB, Mall.

Qui corre, cau *par.* DCVB.

Qui creu paraules afectades, burlat és moltes vegades *par.* Isop Faules, DCVB.

Qui cull l'oliva abans de gener, deixa l'oli a l'oliver *par.* DCVB.

Qui cull palla, i llença el gra, mai té pa *par.* Es refereix als qui atenen més a coses secundàries i d'adorn que a les importants i substancials. DCVB.

Qui dat es conséis, no et darà es remeis [Qui dat es conséis, no et darà es remeis] *par.* Es diu per significar que la gent proposa fàcilment solucions, però poques vegades dóna mitjans els mitjans per aplicar-les. DCVB, Eiv.

Qui de ca seva no se cuida, sa bossa se li buida *par.* DCVB, Mall.

Qui de cantell mata, de cantell mor *par.* DCVB, Eiv.

Qui de Déu fuig, debades corre *par.* DCVB, Cat., Val., Bal./ DCVB, Mall., Men

Qui de Déu fuig, debades corre *par.* DCVB, Val., Bal.

Qui de fam i feina fuig, fam i feina l'encalcen *par.* DCVB, Mall.

Qui de jove fa de vell, de vell fa de jove *par.* significa que el qui quan és jove té moderació i seny, sol arribar a vell mantenint-se en bon delit. DCVB.

Qui de jove no treballa, quan és vell dorm a la palla *par.* DCVB, Mall., Men.

Qui de la muntanya es vol enamorar, per sant Joan hi ha d'anar *par.* DCVB.

Qui de la tenda va i ve, dues cases manté *par.* Significa que els qui van sovint a comprar a la menuda arriben a gastar massa. DCVB.

Qui de les sopes dels altres se refia, sempre se les menja fredes *par.* Indica que no cal refiar-se de l'ajut dels altres, sinó únicament dels propis recursos. DCVB, or.

Qui de roba d'altri es vesteix, a la plaça el despullen *par.* DCVB. **Variants: Qui de roba d'altri es vesteix, al mig del carrer el despullen** *par.* DCVB.

Qui de ruc d'altri es fia, sovint ha d'anar a peu *par.* Indica que no cal confiar massa en les coses que no estan sota el nostre domini. DCVB.

Qui de s'enemic se condol, a ses seves mans mor [Qui de s'enemic se condol, a ses seves mans mor] *par.* Vol dir que si no s'aprofita la superioritat damunt l'enemic quan se'l té subjecte, li donen força per a refer-se i vèncer-nos més tard. DCVB, Men.

Qui deixa el parell i l'animal i deixa anar la dona a les festets, es queda cornut i sense bèsties. *par.* Griera Tr. DCVB.

Qui deixa lo que veu per lo que no veu, és pobre i no s'ho creu *par.* Vol dir que cal adquirir coses ben conegudes i no refiar-se de les qualitats que puguin tenir sense haver-les experimentades. DCVB.

Qui desparteix, molts de pics pateix *par.* DCVB, Mall.

Qui destorba festa, se romp sa testa [Qui destorba festa, se romp sa testa] *par.* Vol dir que el qui s'atansa a interrompre o pertorbar una reunió de molta gent, sol sortir-ne ferit. DCVB.

Qui deu i paga, de lo seu viu *par.* DCVB, Men.

Qui deu, mai té bon temps *par.* DCVB.

Qui deu, no té missèr *par.* Vol dir que el qui no té bens sol tenir difícilment qui el vulgui defensar. DCVB.

Qui dia passa, any empeny *par.* Vol dir que en certes ocasions basta deixar passar el temps, sense fer obra positiva, perquè les coses donin resultat. / Qui dia passa, any empeny *par.* significa que aprofitar el moment present ja és una manera d'assegurar el futur. DCVB Rond. Mall.: *I perllongar la cosa, i qui dia passa, any empeny; i mentrestant, per ventura el Bon Jesús mos obrirà qualche portell.* 'Una pobileta i un Joanet'

Qui dia passa, any empeny *par.* Vol dir que vencent les petites dificultats del moment es venç una part de les dificultats de tota una empresa o de tota la vida. DCVB.

Qui diners d'altri guarda, no se'n va al llit sense sopar *par.* Vol dir que generalment els qui administren béns d'altri se'n solen aprofitar. DCVB.

Qui diners d'altri vol guardar, no va al llit sense sopar *par.* DCVB.

Qui diners té a cobrar, moltes voltes ha de dar *par.* DCVB, Mall.

Qui diu amèn, dóna raó *par.* DCVB, Mall.

Qui diu les veritats, va al cel *par.* DCVB, Mall. **Variants: Qui diu la veritat, el pengem** *par.* DCVB, Men.

Qui diu lo que no hauria de dir, sent lo que no hauria de sentir *par.* DCVB, Eiv.

Qui diu lo que vol, ha de sentir lo que no vol *par.* DCVB, Men.

Qui diu lo que vol, ha de sentir lo que no vol *par.* Indica que el qui par.la sense refrenar la llengua ha de sofrir que els altres malparlin d'ell. DCVB.

Qui diu mal de l'ase, aquell el compra *par.* DCVB, Mall., Men.

Qui diu mal de l'ase, comprar el vol *par.* DCVB.

Qui diu mal de la pera, aquell se la menja *par.* Vol dir que moltes vegades el qui desjecta una cosa ho fa perquè un altre no se l'endugui. DCVB.

Qui diu me'n vaig i no es mou, té més paciència que un bou *par.* DCVB.

Qui diu que sap prou, té el cap més gros que un bou *par.* DCVB. **Variants: Qui es pensa saber massa, té el cap de carabassa** *par.* DCVB.

Qui diu que té enteniment, més que un altre és innocent *par.* DCVB.

Qui dóna i pren, el dimoni l'estreny *par.* Es diu per recriminar els qui s'apoderen d'una cosa que havia estat seva i havien donat o regalat. DCVB, Men. **Variants: Qui pren i dóna, el dimoni l'encona** *par.* DCVB, Men.

Qui dóna lo que té, menja lo que no té *par.* DCVB.

Qui dóna pa, que man feines *par.* Signifiquen que el qui cobra bé el seu treball es subjecta gustós a les ordes del qui el paga, però no el qui treballa de franc o mal pagat. DCVB. **Variants: Qui no em dóna pa, no em pot manar** *par.* DCVB.

Qui dóna per als sants, no pensa donar-ho a tants *par.* Significa que la generositat té un límit. DCVB.

Qui dóna per néixer, dóna per créixer *par.* Significa que la providència de Déu no es limita al començament de les empreses humanes, sinó que les presideix fins que arriben a perfecció. DCVB, Mall., Men.

Qui dóna per néixer, dóna per péixer (o per créixer) *par.* Significa que Déu té providència damunt la vida dels homes. DCVB.

Qui donació en vida faça, que li esclafin es cap amb una maça *par.* DCVB.

Qui dorm, no peca *par.* Es diu per elogiar les virtuts del dormir. DCVB, Mall.

Qui dorm, no pilla peixos *par.* «Qui dorme, no pilla peixo» (variant que mostra el seu origen italià.) DCVB, Mall.

Qui dos amos vol servir, un dels dos ha de patir *par.* DCVB.

Qui du les sabates més velles, és el sabater *par.* Es diu perquè sovint el qui més pot fer una cosa és el qui menys la fa o la frueix. DCVB.

Qui dues boques besa, convé que la una li puda *par.* *Be es ver l'eximpli, que qui dues boques besa, cové que la una li puda,* Metge Somni iii. DCVB.

Qui dues boques besa, convé que la una li puda *par.* *Be es ver l'eximpli, que qui dues boques besa, cové que la una li puda,* Metge Somni III. DCVB.

Qui duu quimera, no dorm *par.* Significa que les idees fixes i les preocupacions no deixen dormir i fan anar molt vius. DCVB.

Qui el carro unta, els seus bous ajuda *par.* Vol dir que subornant algú s'afavoreix l'empresa que un vol portar a terme. DCVB. **Variants:** **Qui el carro unta, el matxo ajuda** *par.* DCVB.

Qui el mal cerca, prest el troba *par.* DCVB, Men.

Qui els dies feners va pompós, els diumenges va pollós *par.* DCVB.

Qui els té, que els tregui *par.* Significa que cal que el qui té diners, els gastí. DCVB.

Qui emmanleva per comprar, haurà de vendre per pagar *par.* Griera Tr. DCVB.

Qui en cartes és sortat, en dones és desgraciat *par.* DCVB, Men.

Qui en fa massa, no n'és (o no és del joc) *par.* Indica que cal fugir dels extremismes. DCVB.

Qui en joies gasta el dot, de sa dona és burinot *par.* DCVB, Men.

Qui en roba gasta massa, té el cap de carabassa *par.* DCVB.

Qui en té, en perd *par.* Significa que el qui posseeix béns o en guanya, està exposat a perdre'ls. DCVB. **Variants: Qui en té, n'ha de perdre** *par.* DCVB.

Qui en té, en perd *par.* Significa que els rics estan exposats a pèrdues a les quals no estan exposats els pobres. DCVB. **Variants: Qui no té, no en pot perdre** *par.* DCVB. **Qui no té, no perd** *par.* DCVB.

Qui en terra d'altri sembra, la llavor perd *par.* DCVB.

Qui en vestits gasta massa, té es cap de carabassa *par.* DCVB, Mall.

Qui en vida donació faça, que li esclafin el cap amb una maça *par.* Sentències que signifiquen els perills que té la donació entre vius, perquè generalment el qui la fa sol esser abandonat del qui la rep. DCVB. **Variants: Qui de vida fa donació, es bat es cap amb un bastó** *par.* DCVB, Men. **A qui en vida fa donació, que li esclafin es cap amb un bastó** *par.* DCVB, Mall. **Qui fa donació com en Rabassa, que li piquin el cap amb una maça** *par.* DCVB, Cat. Bal.

Qui en vol dir, n'ha de sentir *par.* Significa que els qui es prenen molta llibertat de llengua i malparlen dels altres, solen esser també objecte de la murmuració. DCVB, Mall., Men.

Qui en vol dir, també n'ha d'oïr *par.* Significa que el qui malparla d'altri també sol esser malfamat. DCVB.

Qui en vol que en compri *par.* Ho diuen en voler negar un donatiu. DCVB.

Qui en vol, hi va; i qui no en vol, hi envia *par.* Significa que generalment s'obté millor resultat anant personalment a cercar o demanar una cosa que enviant-hi un criat, un noi, etc. DCVB, Men.

Qui en vol, hi va; i qui no en vol, hi envia *par.* Vol dir que moltes vegades les coses surten millor anant-hi personalment l'interessat que enviant-hi un subaltern o qualsevol altre que no hi té tant d'interès. DCVB.

Qui en vol, que cerqui *par.* Es diu per significar que el qui vol obtenir una cosa s'ha de molestar a cercar-la. DCVB, Men.

Qui encalça sa feina, sa feina li fuig *par.* DCVB, Mall.

Qui endavant no mira, endarrere cau *par.* DCVB.

Qui enganya, resta enganyat *par.* DCVB.

Qui ensopega en lloc pla, en lloc aspre què farà? *par.* DCVB.

Qui és afectat de ballar, de festa en festa va *par.* Marroig Refr. DCVB.

Qui és amic d'es sonador, balla sa primera [Qui és amic d'es sonador, balla sa primera] *par.* DCVB, Mall.

Qui és atrevit, se crema es dit *par.* DCVB, Men.

Qui és bo de figues, que no digui mal de sa figuera *par.* DCVB, Men.

Qui és bo de figues, que no digui mal de sa figuera *par.* DCVB, Men.

Qui és bo pels plans, que ho sigui per les costes [Qui és bo p'es plans, que ho sigui per ses costes] *par.* Vol dir que aquell qui vol participar en els avantatges d'una cosa, també ha de tenir part en els inconvenients. DCVB, Men. **Variants: Qui és bo pel pla, que ho sia per la muntanya** *par.* [Qui és bo p'es pla, que ho sia per sa muntanya] DCVB, Mall.

Qui és bo pels plans, que ho sigui per les costes *par.* Significa que el qui té els avantatges d'una cosa, també ha de sofrir-ne els inconvenients. DCVB.

Qui és boig de natura, mai se'n cura *par.* DCVB.

Qui es casa per interès, ja m'ho dirà després *par.* DCVB, Men.

Qui es casa per interès, ja m'ho dirà després *par.* DCVB, Men. **Variants: Qui es casa per interès, moltes voltes se'n penet** *par.* DCVB, Men. **Qui es casa per l'interès, se queda amb los aixingués** *par.* DCVB, Eiv.

Qui es colga amb infants, s'aixeca compixat *par.* DCVB.

Qui és confrare, pren candela *par.* Significa que en parlar d'un fet sense al·ludir expressament a ningú, el qui es considera al·ludit dona prova d'esser culpable d'aquell fet o d'haver-hi intervingut. DCVB, Bal.

Qui és confrare, que prengui candela *par.* Vol dir que en les al·lusions indirectes, l'al·ludit s'adona que van per ell. DCVB, Mall. **Variants: Qui és confrare pren candela** *par.* DCVB, Men. **Qui és davant, camina** *par.* DCVB, Mall.

Qui és de l'art, que el gast *par.* Vol dir que cal comanar els treballs a aquells homes que hi entenen. DCVB, Mall. **Variants: Donau l'art al qui l'ha** *par.* DCVB.

Qui és dolent, no és mon parent *par.* DCVB, Men.

Qui és enemic de la núvia, ¿Com dirà bé de la boda? *par.* DCVB. **Variants: Qui és enemic de la núvia, no diu bé a la boda** *par.* Vol dir que moltes vegades els judicis desfavorables es formulen per apassionament o antipatia personal, més que per visió sincera dels defectes. DCVB.

Qui es fa ovella, el llop se'l menja *par.* Indica que el qui obra amb massa bondat sol ésser víctima dels dolents. DCVB.

Qui es fet per treseta, no arriba mai a pesseta *par.* Es diu per indicar que hi ha persones incapaces de prosperar o de pujar de categoria. DCVB, Mall. **Variants: Qui és nat per treseta, no morirà sou** *par.* DCVB. **Qui és nat ase, no pot morir cavall** *par.* Significa que les deficiències mentals no solen deixar-se amb el temps. DCVB, Mall. **Qui neix sou,**

no morirà treseta par. Vol dir que hi ha persones malsortades, que, per molt que s'esforcin, no arriben mai a fer-se riques o a viure sense estretors.. DCVB, Mall..**Qui és nat per un sou, no n'arriba a tenir dos par.** DCVB, Men..**Qui és nat per un sou, mai arriba a set doblers par.** DCVB, Mall. **Qui va néixer per treseta, no pot morir sou par.** Significa que hi ha gent predestinada a esser pobre tota la vida. DCVB.

Qui es fica a redemptor, ne surt crucificat par. DCVB.

Qui és fill d'ase, una hora al dia brama par. DCVB, Marroig, Refr..**Variants: Qui és fill del gat, li retira de la cua o del cap par.** Vol dir que els fills solen semblar als pares. DCVB..**Qui és parent del gat, li sembla, de la cua o del cap par.** Significa que els parents sempre s'assemblen de qualque defecte o qualitat, sia físic, sia moral. DCVB..**Qui de gat neix, de cap o de cua s'hi pareix par.** DCVB.

Qui es lloga, sos plers se ven par. Vol dir que el qui està a les ordres d'altri no té la llibertat que voldria. DCVB.

Qui és loco de natura, mai en cura par. DCVB.

Qui es menja els talls, que es mengi els ossos par. Vol dir que el qui frueix dels avantatges d'una cosa ha de resignar se a sofrir-ne també els inconvenients. DCVB..**Variants: Qui es menja la carn, que rosegui els ossos [Qui es menja la carn, que rosegui els ossos] par.** Significa que convé que el qui té els beneficis o profit principal d'una cosa, en tingui també els inconvenients, preocupacions o dificultats. DCVB..**Qui es menja la molla, que rosegui l'os par.** Significa que el qui vol tenir els avantatges d'una cosa, cal que també en pateixi la part desagradable. DCVB..**Qui se menja les bones, s'ha de menjar les dolentes par.** Vol dir que és just que el qui frueix els beneficis d'una cosa en tingui també els inconvenients o desavantatges. DCVB..**Qui s'ha menjada sa carn que roegui ets ossos par.** Significa que és just que els qui han tengut els beneficis d'una empresa o d'una altra cosa en tinguin també els inconvenients o perjudicis. DCVB..**Qui s'ha menjades les (figues) flors, s'ha de menjar les agostenques [Qui s'ha menjades ses (figues) flors, s'ha de menjar ses agostenques] par.** Vol dir que el qui s'ha aprofitat de la part bona d'una cosa, no ha de defugir la part més difícil o no tan bona. DCVB, Mall.

Qui és mort, que jegui par. Signifiquen que els sobrevivents solen fer poc cabal dels morts, i procuren donar-se bona vida. DCVB..**Variants: El mort, al sot; i el viu, al rebost par.** DCVB..**El mort, a la fossa, i els vius a la roba par.** DCVB..**El mort, a la fossa, i els vius a la taula par.** DCVB.

Qui és nat ni naixerà, ploure fort de grec no veurà par. Veure llegendes explicatives a l'entrada "Grec". DCVB

Qui és nat per a un dobler, no pot tenir un sou par. Vol dir que hi ha persones que semblen predestinades a esser pobres tota la vida. DCVB.

Qui es nega, no mira què beu par. Significa que el qui es troba en gran perill o en greus dificultats, no mira prim en l'acceptació dels remeis, i sols atén a la idea de salvar-se. DCVB.

Qui és novii, pensa esser rei *par.* Significa que els primers dies de matrimoni solen esser de gran felicitat. DCVB, Mall.

Qui és pastor, que munyi *par.* Significa que cada cosa ha d'esser feta pels qui hi entenen o són de l'ofici. DCVB, Mall., Men.

Qui es paupa en la menja, és paupa amb la feina *par.* DCVB, Mall.

Qui es posa a jugar, s'exposa a perdre i a guanyar *par.* DCVB.

Qui es posa allà on no el demanen paga cinc sous *par.* Indica que no convé intervenir en coses d'altri. DCVB.

Qui es posa en perill de caure apar té ganes de jaure *par.* DCVB.

Qui es posa en perill, perilla *par.* DCVB.

Qui és sabater que faci sabates *par.* Vol dir que cadascú ha de fer allò que sap fer, i no allò que no entén. DCVB.

Qui és ton enemic? El del teu ofici *par.* DCVB.

Qui escolta pels forats, escolta les seves maldats *par.* DCVB. .

Qui escolta pels forats, ou els seus mals fats *par.* DCVB.

Qui escolta pels forats, ou les maldats *par.* DCVB.

Qui escolta pels forats, ou los seus pecats *par.* DCVB.

Qui escolta, el seu mal sent *par.* DCVB. **Variants:**

Qui escudella d'altri espera, freda se la menja *par.* Va contra els qui confien les coses pròpies a l'esforç dels altres. DCVB, Mall., Men. / DCVB, or., occ., val., bal. **Variants: Qui escudella d'altri espera, freda se la menja... i devegades, ni freda ni calenta** *par.* DCVB, Men. **Qui ha de menjar amb el plat d'altres, menja o molt fred o molt calent** *par.* DCVB.

Qui escup al cel, a la cara li cau *par.* vol dir que les injúries dirigides a Déu o a coses santes, es converteixen en dany del qui les profereix. DCVB, Men., Cat., Val.

Qui esmola no perd temps, si no esmola massa temps *par.* vol dir que la fumada com a descans no és perdre el temps, però si la fumada dura massa, representa una minva del rendiment normal del treball (Santanyí). Es parla aquí d'esmolat per al·lusió als segadors, que prenen l'operació d'esmolat la falç com a pretext per a no treballar. DCVB, Santanyí.

Qui espera es desespera *par.* Vol dir que l'esperar llarg temps una cosa que no arriba a venir, causa gran impaciència i pertorbació semblant a la desesperació. DCVB./ DCVB, Cat., Val., Bal. Rond. Mall.: *No em queda altre remei que fer sa mateixa via d'ets altres dies que barca aturada no guanya nòlits i qui espera se desespera..* 'En Pere Poca-por'

Qui espera i alcança, diu que no es cansa *par.* DCVB.

Qui espera peix, espera fam *par.* Significa que no és gens segur agafar peix. DCVB, Mall.

Qui espera totes les matines, no és a temps a les matines *par.* Es diu referint-se a les dones cançoneres, que no acaben mai dispostes per a marxar. DCVB.

Qui espines sembra, descalç no vaja *par.* Spill 3652. DCVB.

Qui està enamorat no hi veu, i cada hora n'hi fan una *par.* DCVB, Mall.

Qui està a peu dret, miri de no caure *par.* DCVB.

Qui està apretat, empeny *par.* DCVB, Mall

Qui està avesat a saltar, quan camina, troteja *par.* DCVB, Mall.

Qui està banyat, que vaja a dur aigo [Qui està banyat, que vaja a dur aigo] *par.* DCVB, Mall

Qui està bé, que no es mogui *par.* DCVB, Cat. Bal.

Qui està bé, que no es mogui *par.* Significa que quan un gaudeix de benestar en un lloc, no cal que vagi a viure a altra banda. DCVB, Cat. Bal. **Variants: Xalic xaloc, estic bé i no em moc** *par.* Forma usada dialectalment. DCVB, Men.

Qui està bo, dóna remei; qui està malalt, el cerca *par.* DCVB.

Qui està davall, para *par.* DCVB, Men.

Qui està davall, pateix, i qui està damunt se deverteix *par.* Es diu per significar que el qui no té mitjans per a defensar-se s'ha de resignar a tenir la part més dolenta en tot. DCVB, Mall.

Qui està de pega, a cada punt ensopega *par.* Vol dir que el qui té mala sort, contínuament topa amb adversitats. DCVB.

Qui està empegueït (o "qui fa s'empegueït"), sa panxa ho paga *par.* Vol dir que el qui s'empegueeix de menjar davant gent, sol quedar amb la panxa buida (Mallorca, Menorca). DCVB, Mallorca, Menorca.

Qui està ferit d'ala que esperoneig *par.* DCVB, Mall.

Qui està gat, que vagi a jeure *par.* Es diu referint-se a algú que parla sense bon sentit. DCVB, Men.

Qui està malalt, que juga *par.* DCVB, Mall..

Qui està maleit, que s'estiri es faldar de sa camia *par.* DCVB, Men.

Qui està més alt, predica *par.* Ho diuen per indicar que el qui està constituït en autoritat té facilitats per pendre la part millor o principal. DCVB, Mall

Qui estima s'olla, estima es tests [Qui estima s'olla, estima es tests] *par.* Significa que el qui fa cabal d'una cosa ha de fer-ne de les seves conseqüències. DCVB, Men.

Qui estima ses rames, estima ses soques *par.* Vol dir que el qui estima una persona, deu estimar les altres de la mateixa família. DCVB.

Qui estima, serà estimat *par.* DCVB.

Qui esveia de gener, esveia de franc *par.* DCVB, Manacor.

Qui esveia de gener, esveia de franc *par.* Indica que durant el mes de gener no és convenient esveiar perquè és una tasca inútil. Rond. Mall.: *Així és que diu s'adagi Qui esveia de gener, esveia de franc.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

Qui et demana quants d'anys tens? *en.* Ho diuen al qui es fica allà on no et demanen. DCVB, Men.

Qui et diu sa glosa, o se'n riu o t'ho posa. *par.*

Qui et fa festes i no te'n sol fer, o et vol traïr, o t'ha de menester *par.* DCVB, Mall.

Qui et vol bé, et farà plorar *par.* DCVB, Cat., Bal. **Variants: Qui et vol mal, et farà riure, i qui et vol bé, et farà plorar** *par.* Significa que els bons pares i amics ens fan un favor quan ens diuen o fan coses que ens desagraden, mentre que els mals amics solen procurar afalagar-nos per fer-nos mal. DCVB. **Qui et vol mal, te farà riure; qui et vol bé, et farà plorar** *par.* Es diu perquè moltes vegades els qui volen bé a algú li han de dir coses desagradables, mentres que els qui li volen mal procuren afalagar-lo per millor enganyar-lo. DCVB.

Qui fa bé al comú, no el fa a ningú *par.* DCVB, Cat, Val., Bal. **Variants: Qui serveix al comú, no serveix a ningú** *par.* DCVB, Cat, Val., Bal. **Qui serveix al comú, serveix a tots i a ningú** *par.* DCVB, Mall. **Qui fa bé al comú, no fa bé a ningú** *par.* DCVB, Men.

Qui fa bé, troba bé *par.* DCVB, Men.

Qui fa carbó i ges, mai té diners *par.* [Ges guix]. DCVB.

Qui fa caritat als sants, no pesa fer-ne a tants *par.* Significa que la generositat té un límit. DCVB.

Qui fa cas dels locos, es temps perdut *par.* DCVB.

Qui fa cent i no fa u, no fa ningú *par.* significa que el qui acostuma obrar bé però no hi obra en una ocasió determinada, perd tot el mèrit. DCVB, Mall.

Qui fa el que pot (o el que sap) no està obligat a més *par.* DCVB.

Qui fa el que pot, no està obligat a més *par.* DCVB.

Qui fa el que sap, no està obligat a més *par.* DCVB.

Qui fa es pecat, que faci sa penitència *par.* Formula simplement la llei de justícia, d'aplicar el càstig al culpable DCVB.Rond. Mall.:*Jo vaig fer es pecat, jo he de fer sa penitència.* 'Es fii des pescador'

Qui fa es primer dijuni i es darrer, no mor dins sa Corema [Qui fa el primer dejuni i el darrer, no mor dins la Quaresma] *par.* Es diu humorísticament, perquè el primer dijuni i el darrer coincideixen amb el primer i el darrer dia de la Quaresma. DCVB, Mall., Men.

Qui fa falta a ca seva, a ca d'altri fa nosa *par.* Es diu per aquells qui abandonen els seus assumptes propis per anar a ocupar.-se dels d'altri. DCVB, Men.

Qui fa falta a ca-seva, a ca-d'altri fa nosa *par.* DCVB, Men.

Qui fa feina en diumenge, no fa cases amb arc *par.* DCVB, Mall.

Qui fa gota, no hi torna *par.* Es diu per fer posar esment als qui treuen mel o altra cosa que goteja. DCVB, Men.

Qui fa la casa prop del riu, no té gaire segur el niu *par.* DCVB.

Qui fa la pega, que se la bega [Qui fa la pega, que la's bega] *par.* Significa que per justícia cal que el culpable d'un fet en sofreixi les males conseqüències. Eiximenis Terç, c. 127.DCVB.

Qui fa la viu-viu és qui més viu *par.* Significa que sovint les persones dèbils o malaltisses viuen més llargament que les sanes i fortes. DCVB.

Qui fa les parts i s'enganya, sant Pere l'escanya *par.* Significa que és molt estúpid el qui no s'aprofita dels avantatges que té damunt els altres. DCVB.**Variants: Qui fa parts i s'engana, Sant Martí li treu un ull *par.*** Vol dir que mereix molta censura el qui fa partions i s'equivoca. DCVB, Mall.

Qui fa lo que pot, no és mal fener *par.* DCVB, Mall.

Qui fa lo que vol, espera lo que li ve *par.* Significa que el qui obra sense escoltar consells, sol tenir mal resultat. DCVB.

Qui fa majordom l'ase, perd la fama i perd la casa *par.* Labèrnia-S. Dicc. DCVB.

Qui fa obra, se fa pobre *par.* Es diu perquè els treballs de construcció i reparació d'edificis sempre resulten més costosos del que s'ha calculat, i solen produir gran desequilibri en el pressupost del qui els paga. DCVB.**Variants: Qui gasta els doblers en obra, rient rient se fa pobre *par.*** DCVB.

Qui fa obres, té diners de sobres *par.* El fer obres de construcció sol esser indicatiu d'abundància de numerari. DCVB.

Qui fa tot el que pot, no està obligat a més *par.* DCVB.

Qui fa tres ase és *par.* Significa que la persona que cau tres vegades en la mateixa falta, deu ser bastant curta d'enteniment i es mereix que l'escarmentin. DCVB, Mall.-*¡Uei! Diu Na Joana tota cremada. ¡Qui fa tres, ase és!* 'Bruixes, bruixots i fullets'

Qui fa un erro, i pot i no en fa altre, perdona-li sa falta *par.* DCVB, Mall.

Qui fa un paner, fa un covó *par.* Significa que el qui fa una acció de certa mena (bona o dolenta), en pot fer d'altres de semblants, encara que siguin més grosses o importants. Tenim que qui ha fet un pané fa un covó, y després una dotzena de covos, Penya Mos. iii, 132. DCVB, Mall., Men. **Variants: Qui fa un covó, fa un paner** *par.* DCVB, Men.

Qui fa un paner, fa un covó *par.* Significa que el qui té habilitat o coratge per a fer una cosa, també en tindrà per a fer-ne una altra de semblant. DCVB. **Variants: Qui sap fer un paner, en sap fer cent** *par.* DCVB.

Qui fa volta, ha d'anar dret *par.* DCVB, Men.

Qui festeja, malalteja *par.* DCVB.

Qui festeja, no té fred *par.* DCVB.

Qui fila estopa, no berena ni sopa; qui fila bri, berena dematí *par.* DCVB.

Qui fuig de sa feina, sa feina l'encalça *par.* DCVB, Mall.

Qui fuig de sa feina, se tira dins sa fam *par.* DCVB, Mall.

Qui furta un ou, furta un bou *par.* Vol dir que els delinqüents solen començar a cometre delictes petits i van per graus fins a les accions més criminals. DCVB. **Variants: De l'ou al sou, del sou al bou, i del bou a la força** *par.* DCVB.

Qui gasta fulles de setge, no necessita metge *par.* DCVB. **Variants:**

Qui gemega, ja ha rebut *par.* Es diu al·ludint a un que es queixa d'una desgràcia ja consumada, que no té remei. DCVB.

Qui gemega, ja ha rebut *par.* Es diu referint-se als qui són víctimes d'un dany i no poden fer res per evitar-ne les conseqüències. Hi ha una forma més completa d'aquest refrany, que diu "Tururut tururut, qui gemega ja ha rebut" (Men). DCVB. **Variants: Tururut tururut, qui gemega ja ha rebut** *par.* DCVB, Men.

Qui grata on li pruu, no fa agravi a ningú *par.* Significa que és ben lícit que cadascú procuri atendre a les necessitats pròpies. DCVB.

Qui grata on li pruu, no fa mal a ningú *par.* DCVB.

Qui grata, qualque pic s'ençata *par.* Vol dir que el qui cerca posar baralles, sovint és víctima de les seves mateixes maquinacions. DCVB, Mall.

Qui guaita per un forat, veu son mal fat *par.* DCVB.

Qui guaita per un forat, veu son mal fat *par.* DCVB.

Qui guanya poc, no perd res *par.* DCVB, Mall.

Qui ha de menester un altre, sempre menja o fred o calent *par.* significa que el qui està subjecte a l'autoritat d'altri no pot tenir les coses així com voldria. DCVB. **Variants: Qui escup al cel, a sa cara li torna** *par.* DCVB, Mall. **Qui al cel escup, s'escup damunt** *par.* DCVB, Mall.

Qui ha de menester un altre, sempre menja o fred o calent *par.* significa que el qui està subjecte a l'autoritat d'altri no pot tenir les coses així com voldria. DCVB.

Qui ha embolicat el ram, que el desemboliqui *par.* Es diu per significar que el qui ha provocat els conflictes els ha de resoldre. DCVB.

Qui ha embolicat el ram, que el desemboliqui *par.* indica que les preocupacions de resoldre les coses difícils, han d'esser per a aquells qui han provocat o produït la dificultat. DCVB.

Qui ha fet avui, farà demà *par.* Es diu per indicar que encara queda temps per a fer allò que no s'ha fet oportunament. DCVB. **Variants: Qui no ha fet avui, ja farà demà** *par.* DCVB.

Qui ha fet avui, farà demà *par.* Es diu per manifestar coratge en les adversitats, amb la reflexió que així com s'ha passat el dia d'avui es passaran els venidors (Cat., Bal.). DCVB.

Qui ha fet avui, farà demà *par.* Ho diuen per expressar indiferència o despreocupació pel que pugui esdevenir. DCVB, Empordà, Gir., Barc., Mall., Men.

Qui ha fet el més, pot fer el menys *par.* Es diu referint-se a una persona que ha fet un esforç major del que actualment se li demana que faci. DCVB.

Qui ha fet el més, que faça el manco *en.* Es diu referint-se a una persona que ha fet un esforç major del que actualment se li demana que faci. DCVB. *Tens raó- diu En Juan-. No res, qui ha fet el més, que faça el manco! Treu-me, si vols, això cuiera, forqueta i guinaveta 'S'anellet'* **Variants: Qui sap fer el més, sap fer el manco!** *en. I qui ha de servir en taula? -Dona-diu En Bernat-, no faltará qui toc matines, vull dir, qui servesca en taula. Qui sap fer el més, sap fer el manco!. 'Sa maneta de plata' (). .*

Qui ha fet el pecat, que faci la penitència *par.* Significa que els responsables d'una cosa són els que n'han de sofrir les conseqüències. DCVB.

Qui ha fet el sant, que faci l'altar *par.* Vol dir que el qui té la culpa o responsabilitat d'una cosa, cal que en sofreixi les conseqüències. DCVB. **Variants: Qui ha fet el sant, que faci la peanya** *par.* DCVB. **Qui ha fet el sant que faci els miracles** *par.* DCVB.

Qui ha fet, ha fet; i qui ha dit, ha dit *par.* DCVB.

Qui ha fet, ha fet; i qui ha dit, ha dit *par.* Es diu al·ludint a coses que ja no tenen remei. DCVB.

Qui ha menester foc amb sos dits lo cerca [**Qui ha menester foc amb sos dits lo cerca**] *par.* Vol dir que les molèsties per a obtenir una cosa difícil les ha de sofrir el mateix interessat a obtenir-la. DCVB.Rond. Mall.:*-I ¿com així topar.es a sa seva ermita? Diu aquell ermità. -És que qui ha mester foc, amb sos dits lo cerca, diu En Juanet. ‘Sa llampria meravellosa’*

Qui ha menester foc, amb so dit el cerca *par.* Vol dir que les molèsties per a obtenir una cosa difícil les ha de sofrir el mateix interessat a obtenir-la. DCVB, Mall.

Qui ha nascut per xavo, no arribarà a doblar *par.* Significa que el qui té poca vàlua positiva, no passa del grau a on pot bonament arribar, o bé que el qui ha nascut per a ser pobre no arriba mai a ser ric. DCVB.

Qui ha perdut l'ovella, busca l'esquella *par.* Es refereix als qui cerquen remeis tardanament, quan la desgràcia ja s'ha esdevingut. DCVB.

Qui ha rebut, ha rebut *par.* Es diu referint-se a aquells danys que afecten a diverses persones sense discriminació, o sia, que tothom hi està exposat. DCVB.

Qui hi ha en casa? Déu i noltros! *For.* DCVB, Mall., Men.

Qui ho demana, s'ho perd *par.* DCVB, Men.

Qui ho encerta, ho endevina! [**Qui ho acerta, ho endevina!**] *en.* Ho diuen per denotar que s'emprèn una cosa sense saber si resultarà bé o malament. Un Mall. Dicc. DCVB.

Qui ho espera pel dissabte, dejuna, manlleva i gasta [**Qui ho espera p'es dissabte, dejuna, manlleva i gasta**] *par.* DCVB, Mall.

Qui ho espera per dissabte, dejuna, manlleva i capta *par.* DCVB, Mall.

Qui ho estoja per demà, ho estoja pel ca [**Qui ho estoja per demà, ho estoja p'es ca**] *par.* Vol dir que sol dur mal resultat demorar o reservar les coses per a més tard. DCVB, Bal.**Variants:****Qui ho guarda per demà, ho guarda pel ca** [**Qui ho guarda per demà, ho guarda p'es ca**] *par.* es diu al·ludint als qui estalvien massa. DCVB, Mall.

Qui ho ha embullat, que ho aclaresca/ aclaresqui *par.* Expressa la resolució de deixar d'intervenir en un assumpte complicat (Mall.). DCVB, Mall., Men.

Qui ho havia de pensar! *For.* Fórmula exclamativa per a manifestar estranyesa davant un esdeveniment que no s'esperava. DCVB.

Qui ho sap espanyar, ho sap arranjar *par.* DCVB, Men.

Qui ho té del néixer, mai ho deixa *par.* Significa que les qualitats inherents al caràcter d'una persona no es solen perdre mai. DCVB. **Variants: Qui ho té al néixer, no ho deixa al créixer** *par.* DCVB.

Qui ho vol veure, s'ho ha de beure *par.* Es diu per reprimir la curiositat d'un infant quan demana per veure quelcom que no convé o no volem que vegi. DCVB, Mall., Men.

Qui infants té massa, mai mor grassa *par.* DCVB.

Qui jau i no treballa, molts cops badalla *par.* Significa que la malfeineria sol esser causa de la fam. DCVB.

Qui jeu i no treballa, molts cops badalla *par.* DCVB.

Qui juga a menut, sempre el veuràs perdut *par.* DCVB.

Qui juga, no dorm *par.* DCVB.

Qui juga, no dorm *par.* Vol dir que en haver-hi perill cal estar ben despert i vigilant. DCVB.

Qui juga, sa bossa s'espluga *par.* DCVB, Mall.

Qui l'altar serveix, de l'altar ha de viure *par.* refranys que signifiquen que tot treball mereix retribució. *Atenent que si serveix altar es rahó visque de altar.* doc. a. 1553 (Hist. Gremis, II). DCVB, Men.

Qui l'ha feta, que l'engrons *par.* Vol dir que el culpable d'una cosa n'ha de sofrir el càstig o les conseqüències. DCVB.

Qui l'ha feta, que l'engrons *par.* Es diu per indicar el propòsit de desentendre's d'un assumpte i deixar-lo en mans d'altri. La frase completa es troba en aquesta cançó popular «*Qui l'ha feta que l'engrons / i que li dón pa sa mare; / no me puc casar per ara / perquè són buits ets orons*». «*Qui l'ha feta que l'engrons / i que li dón pa sa mare; / no me puc casar per ara / perquè són buits ets orons*». DCVB, Mall.

Qui l'ha parit, que l'engrons *par.* Significa que les conseqüències han de recaure sobre els responsables. DCVB.

Qui l'ha vist i el veu! *For.* Exclamació per indicar el gran canvi que s'ha produït en una persona o cosa. La frase se sol completar humorísticament així *Qui l'ha vist i el veu... l'ha vist dues vegades.* DCVB.

Qui la fa la paga *par.* El culpable d'una cosa és qui n'ha de sofrir el càstig o les conseqüències DCVB. Rond. Mall.: *-Ah no! Diu s'animalot; ¿la m'has feta? ... La m'has de pagar ara mateix te menj.* 'Es fii des pescador'

Qui la fa, la paga *par.* DCVB.

Qui la fa, la paga *par.* Vol dir que els culpables arriben a purgar llurs malifetes. DCVB.

Qui la mort d'altre espera, la seva veu primera *par.* DCVB, Mall.

Qui la mort d'altri espera, la seva veu primera (o li és primera) *par.* significa que no podem fer comptes damunt el benefici que puguem tenir de la mort d'altri, perquè estam exposats a morir abans que ell. DCVB.

Qui les cerca les troba *par.* Les persones que provoquen bregues solen sortir-ne perjudicades. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *¿Ah idò? Qui les cerca les troba.* 'L'Abat de La Real'

Qui les vol cuitores, que les sembri a bon lloc *en.* Vol dir que per a estar bé i tenir les coses així com pertoca, cal preparar-les convenientment. DCVB, Mall.**Variants:****Sembra-les a bon lloc i seran cuitores** *en.* DCVB.

Qui li pica, que grati *par.* Significa que cal deixar les preocupacions per als qui se consideren o senten perjudicats. DCVB.**Variants:**

Qui li piqui, que s'ho rasqui *par.* DCVB.

Qui llengua ha, a Roma va *par.* Vol dir que a força de preguntar s'arriben a saber les coses o anar allà on es vol. DCVB.

Qui llepa més que no sol, o t'ha de menester, o trair-te vol *par.* DCVB.

Qui lleva d'ocasió, lleva de pecat *par.* DCVB.**Variants:****Qui fuig de l'ocasió, fuig de la temptació** *par.* DCVB. **Qui lluny se'n va a casar, o s'enganya o se'n va a enganyar** *par.* DCVB, Cat., Val., Bal.

Qui lleva l'ocasió, lleva el pecat *par.* DCVB, Cat., Mall.**Variants:** **Qui lleva d'ocasió, lleva de pecat** *par.* DCVB, Men.

Qui m'apana m'engalana *par.* Vol dir que el tenir de franc l'alimentació necessària, facilita la possessió de les coses supèrflues. Amengual Dicc. DCVB.

Qui maia, menja *par.* Significa que el qui té més força és el qui domina i prospera damunt els altres. DCVB, Men..

Qui mal cerca i mal troba, Déu l'hi endreça *par.* DCVB.

Qui mal cerca, prest el troba *par.* DCVB.

Qui mal desitja, mal té *par.* DCVB, Mall.

Qui mal dina, i sopa pitjor, augmenta ses venes i sa sang no *par.* Marroig, Refr. DCVB.

Qui mal entén, mal respon *par.* DCVB, Mall., Men. **Variants:****Qui mal escolta, mal respon** *par.* DCVB.

Qui mal entén, mal respon *par.* Es diu quan algú contesta equivocadament perquè no ha entès bé el que li deien. DCVB.

Qui mal fa, mal trobarà *par.* Vol dir que el qui obra malament, tard o d'hora és castigat. DCVB. *¡No hi ha remei! ¡Qui mal fa, mal trobarà!. 'Sa titina i sa geneta'*

Qui mal no fa, mal no pensa *par.* DCVB.

Qui mal no fa, mal no pensa *par.* Indica que la persona que obra innocentment sol creure que els altres també hi obren o no sol sospitar que altri li pugui fer mal DCVB.. *Sa fadrineta, com qui mal no fa, mal no pensa, ses darreres que tengué de sospitar-se gens d'ella. 'L'amor de les tres taronges'* **Variants: Qui mal no ha fet, no en pot haver** *par.- Me n'hi vaig a l'acte, que qui mal no ha fet, no en pot haver. 'En Planiol, es glosador'*

Qui mal no fa, mal no pensa *par.* Vol dir que el qui obra innocentment sol creure que els altres també hi obren o no sol sospitar que altri li pugui fer mal. DCVB.

Qui mal no fa, mal no pensa *par.* vol dir que els qui obren amb lleialtat no solen sospitar que els altres vagin amb traïdoria. DCVB.

Qui mal obra, a casa seva ho troba *par.* DCVB.

Qui mal parla, mal obra *par.* DCVB.

Qui mal pensa, mal fa *par.* Significa que els malpensats generalment no mereixen confiança, perquè malpensin dels altres considerant que són com ells. DCVB, Men. **Variants: Ningú pensa mal, sinó es qui en fa** *par.* DCVB, Mall. **Ningú la se pensa, més que aquell que és per a fer-la** *par.* DCVB, Mall.

Qui mal té i mal se dóna, són dos mals *par.* Significa que si a més dels mals que ens sobrevenen, ens preocupam massa per aquests mals, nosaltres mateixos ens els augmentam. DCVB. **Variants: Qui té un mal i s'hi dóna, en té dos** *par.* DCVB. **Qui té mal i se'n dol, té dos mals junts** *par.* DCVB. **Qui té mal i se'n dóna, són dos mals en sa persona** *par.* DCVB.

Qui malgasta, mal pasta *par.* DCVB.

Qui mana, mai té culpa *par.* Vol dir que les equivocacions dels superiors solen esser imputades als súbdits. DCVB. **Variants: Qui mana, mana** *par.* Es diu per justificar la realització de coses que es consideren improcedents o absurdes, però que s'han de fer per obediència. DCVB. **Qui mana, fa el que vol** *par.* DCVB.

Qui manco hi sap, més hi diu *par.* DCVB.

Qui manco hi sap, més hi diu *par.* Significa que els ignorants solen esser els qui parlen més d'allò que no saben. DCVB.

Qui maneja el vidre, el romp *par.* Indica que la persona que treballa amb coses materials naturalment les desgasta. DCVB.

Qui manleva i torna, de lo seu viu *par.* DCVB.

Qui manleva poc, no se mou d'un lloc *par.* DCVB.

Qui mata ha de morir *par.* Indica que el qui ha comès aquesta classe de delictes ha de ser castigat amb el mateix. DCVB. Rond. Mall.: *Es senyor moro confessà que era ell que havia taiat aquell cap, i el Rei digué -Qui mata, ha de morir.* ‘S’Hermosura del món’

Qui mata una mosca a l'abril, en mata mil *par.* Es diu perquè l'abril és el temps en què les mosques tenen tendència a augmentar. DCVB.

Qui mata, ha de morir *par.* DCVB. **Variants: Qui amb espasa mata, amb espasa morirà** *par.* DCVB.

Qui mata, ha de morir *par.* Respon a la teoria favorable a la pena del talió. DCVB.

Qui matina, fa farina *par.* Vol dir que matinant es pot fer molta feina. DCVB.

Qui mel maneja els dits se n'unta *par.* Significa que els qui manegen diners d'altri o de la comunitat, sovint els solen malversar. DCVB, Men. **Variants: Qui oli maneja els dits se n'unta** *par.* Significa que el qui maneja o administra diners d'altri o d'una col·lectivitat, fàcilment cau en la temptació d'usar-los per a coses particulars d'ell. DCVB. **Qui oli mesura els dits se n'unta** *par.* DCVB. **Qui menja oli, els dits se n'unta** *par.* Es diu al·ludint a les persones que es valen de les coses d'altri que administren per a treure'n profit propi. DCVB, Mall.

Qui mena un carro, mena un lladre *par.* DCVB.

Qui menja aviat, s'ofega *par.* DCVB.

Qui menja dolç, caga agre *par.* Significa que el menjar dolç és poc sa. DCVB.

Qui menja fel, no pot escopir mel *par.* DCVB. **Variants: Qui menja fel, no pot escupir mel** *par.* Vol dir que el que es nodreix de males idees no pot fer bones obres. DCVB.

Qui menja gros, s'ofega *par.* Al·ludeix als qui volen fer moltes coses o abraçar molt, sense poder. DCVB, Mall.

Qui menja gros, s'ofega *par.* Significa que el qui vol guanyar massa, s'exposa a perdre-ho tot. DCVB.

Qui menja i no mol, avença lo que vol *par.* DCVB, Mall.

Qui menja la popa, que rosegui els ossos *par.* Significa que el qui gaudeix dels beneficis d'una cosa o d'una situació convé que en sofreixi també la part dolenta o molesta. DCVB.

Qui menja llet i beu vi, de cent anys torna fadrí *par.* DCVB, Mall.

Qui menja llet i beu vi, de cent anys torna fadrí *par.* Es diu per elogiar les virtuts de la llet i del vi. DCVB.

Qui menja massa gros s'entrevessa el bocí *par.* DCVB, Mall.

Qui menja pomes abans de sant Joan, o les plora o les plany o les porta al ventre un any *par.* Significa que les pomes no són ben madures fins al juliol. DCVB.

Qui menja sardina, que cagui l'espina *par.* Significa que el qui s'aprofita de les coses agradables també ha de sofrir les conseqüències desagradables. DCVB.

Qui menja sense treballar, o és molt ric, o ha de robar *par.* DCVB.

Qui menja sense treballar, si no és ric, ha de robar *par.* DCVB.

Qui menja sopes, les entén totes *par.* Es diu als nens per induir-los a menjar sopes quan no en volen menjar. DCVB. **Variants: Qui menja sopes, se les pensa totes** *par.* DCVB.

Qui menja sopes, se les pensa totes *loc. v.* DCVB.

Qui menjant s'escanya, el dimoni l'enganya *par.* Marroig Refr. DCVB.

Qui menteix, se'n penedeix *par.* DCVB.

Qui menysprea l'ase, comprar-lo vol *par.* DCVB.

Qui merda encovona, merda desencovona *par.* Vol dir que el qui provoca mals, és natural que en sofreixi les conseqüències (Men.). DCVB, Men.

Qui merda envia, pets espera *par.* Vol dir que el qui obra ofensivament, provoca també una reacció ofensiva de part dels altres. DCVB. **Variants: Qui pets envia, merda espera** *par.* Es diu despectivament al·ludint a un enviat que no ha complit bé l'encàrrec que li havien donat. DCVB, Mall.

Qui més amunt puja, de més alt cau *par.* Es diu per prevenir sobre la prosperitat massa ràpida o excessiva. DCVB. **Com més amunt pugem, més avall cauen** *par.* DCVB.

Qui més crida, aquell guanya *par.* Vol dir que en el plets el qui no té raó sol cridar més que l'altre, per veure si s'imposa per la por. DCVB.

Qui més crida, té raó *par.* Vol dir que parlant fort en les discussions es dona la impressió de tenir raó. DCVB. **Variants: Qui té raó, vol cridar** *par.* DCVB.

Qui més en vol, manco en té *par.* Significa que sovint l'excés d'ambició fa que s'obtingui menys del que obtenen els altres. DCVB.

Qui més fa, manco guanya *par.* DCVB, Mall.

Qui més fa, manco n'ha *par.* Es diu referint-se als qui veuen mal pagats llurs esforços en benefici d'altri. DCVB, Men.

Qui més fa, manco n'ha *par.* Vol dir que el qui s'esforça pels altres no sol esser remunerat. DCVB, Men.

Qui més hi fa, més hi perd *par.* es refereix als qui s'interessen pel bé de gent estúpida o desagraïda. DCVB.

Qui més hi fa, més hi perd *par.* Vol dir que sovint el qui mereix més retribució pel seu esforç és el qui menys en té. DCVB. **Variants: Qui més fa, manco n'ha** *par.* DCVB.

Qui més hi posa, més hi perd *par.* Es diu referint-se a persones o empreses impossibles de portar per bon camí. DCVB.

Qui més hi sàpiga, que més hi digui *par.* Ho diuen en voler que els altres expressin la seva opinió sobre allò de què estem parlant. DCVB.

Qui més mira, menys veu *par.* Vol dir que sovint el qui més vigila i pretén de no badar, és enganyat més fàcilment que els altres. DCVB.

Qui més no pot, morir se deixa *par.* Significa que en acabar la capacitat de resistència no hi ha altre remei que donar-se per vençut. DCVB, Cat. Men. **Variants: Qui no pot pus, morir-se deixa** *par.* DCVB, Mall.

Qui més té, més vol *par.* Significa que els homes no estan mai associats de riqueses. DCVB.

Qui més té, més vol *par.* Vol dir que l'ambició no té aturador. DCVB. **Variants: Com més tenen, més volen** *par.* DCVB. .

Qui mesura, dura *par.* Vol dir que l'economia i previsió és penyora de llarga durada. DCVB.

Qui mesura, dura, a despit de la mala ventura *par.* Vol dir que l'home previsor es pot defensar contra les adversitats. DCVB.

Qui mira lluny, cau prop *par.* Refrany que indica que l'excés de previsió, o millor dit, la preocupació per les coses a venir, té l'inconvenient de distreure de les coses immediates. DCVB. **Variants: Mira enfora, i cauràs prop** *par.* DCVB.

Qui molt abraça, poc estreny *par.* Es refereix a aquells que volen atendre moltes coses al plegat i no poden donar-hi abast. DCVB.

Qui molt abraça, poc estreny *par.* Refrany que aconsella no emprendre ni voler fer molt en una vegada. DCVB.

Qui molt abraça, poc estreny *par.* Vol dir que en voler fer moltes coses, solem fluixejar en alguna. DCVB.

Qui molt camina, poc camina *par.* DCVB, Mall., Men.

Qui molt corre, alguna cosa atrapa *par.* Significa que la diligència sempre dona algun guany o avantatge. DCVB.

Qui molt dorm, poc aprèn *par.* DCVB.

Qui molt dorm, poc viu *par.* DCVB. **Variants:** **Qui dorm, no viu** *par.* DCVB.

Qui molt en vol, manco en té *par.* DCVB. **Variants:** **Qui molt vol, poc té** *par.* DCVB.

Qui molt estima, sofreix *par.* DCVB. **Variants:**

Qui molt frissa, molt tropissa *par.* Significa que la precipitació sol esser causa d'accidents entrebancadors. DCVB, Manacor. **Variants:** **Com més frissen, més tropissen** *par.* DCVB, Men.

Qui molt llegeix, molt coneix *par.* DCVB.

Qui molt menja, poc menja *par.* DCVB. **Variants:**

Qui molt menja, ve que es desmenja *par.* DCVB.

Qui molt menja, ve que es desmenja *par.* DCVB. **Variant:** **Qui molt menja, poc menja** *par.* DCVB.

Qui molt ofereix, poc o res dóna *par.* DCVB.

Qui molt parla, poc treballa *par.* DCVB. **Variants:** **Qui molt parla, molt ment** *par.* DCVB. **Qui molt parla, molt erra** *par.* DCVB. **Qui molt parla sovint s'erra** *par.* DCVB. **Qui massa par.la, alguna n'erra** *par.* DCVB. **Qui molt parla, poc encerta** *par.* DCVB.

Qui molt riu, no té el seny gaire viu *par.* DCVB.

Qui molt s'acota, es cul mostra *par.* Vol dir que la humiliació pròpia, si és excessiva, resulta degradant i ridícula. DCVB, Men.

Qui molt vetlla, poc matina *par.* DCVB.

Qui molt vol viure, tot s'ha de riure *par.* Suposa que per a viure molts d'anys cal despreocupar.-se de les coses i no prendre-les seriosament. DCVB.

Qui molt xerra, molt ment *par.* DCVB. **Variants:** **Qui molt xerra, molt s'esberra** *par.* DCVB, Mall. **Qui xerra, paga** *par.* Significa que la indiscreció en el parlar porta males conseqüències. DCVB. **Qui xerra, s'erra** *par.* Significa que les persones que parlen molt solen dir disbarats. DCVB. **Qui molt xerra, molt esguerra** *par.* DCVB. **Qui molt xerra, molt erra** *par.* DCVB. **Qui molt xerra, sovint s'erra** *par.* DCVB

Qui mostra cara, treu partit *par.* Significa que el qui mostra cara per un altre s'obliga a defensar-lo, es fa solidari seu. DCVB, Mall.

Qui muda de dona muda de dimoni *par.* Vol significar que totes les dones són dolentes. DCVB, Men.

Qui muda de dona, muda de dimoni *par.* Significar que totes les dones són dolentes DCVB, Men./ DCVB. **Variants: Qui muda de dona, muda de món** *par.* Vol dir que hi ha grans diferències de caràcter entre una dona i una altra. DCVB, Men.

Qui muda molt, guanya poc *par.* DCVB, Mall.

Qui n'ha sabut, sempre en sap *par.* Significa que les coses ben apreses no s'obliden. DCVB.

Qui neda, no s'ofega *par.* Vol dir que mentre es pot treballar hi ha esperança de salvar-se, de sortir de la penúria, de fer negoci. DCVB.

Qui neix ase, no pot morir ruc *par.* Es diu referint-se a persones poc entenimentades, indicant que si ja són estúpides de natural no poden esdevenir sàvies i discretes amb el temps. DCVB, Mall.

Qui no adoba la gotera, ha d'adobar la casa entera *par.* Significa que els adobs fets a temps guarden les coses per a molta estona, i en canvi, si no es fan, arriben les coses a punt de destrucció. DCVB, Cat., Bal. **Variants: Qui no adoba gota, adoba tota** *par.* Marroig DCVB.

Qui no aplega un fesol, no en menja quan vol *par.* Recomana l'estalvi. DCVB.

Qui no arreplega un fesol, no sopa quan vol *par.* Expressa la necessitat de l'estalvi. DCVB.

Qui no arrisca, no pisca *par.* Vol dir que per obtenir coses bones s'han de posar sovint mitjans costosos. DCVB, Cat., Val., Bal. **Variants: Qui no s'arrisca, no pisca** *par.* DCVB, Cat., Val., Bal. **Variants: Qui no arrisca, no pisca** *par.* DCVB, Ross., Men.

Qui no aventura, no té ventura *par.* Labèrnia, Dicc.. DCVB.

Qui no bat pel juliol, no bat quan vol *par.* DCVB.

Qui no castiga l'infant, no el corregeix quan és gran *par.* DCVB.

Qui no cerca, no troba *par.* DCVB, Mall., Men.

Qui no coneix la raó, és perquè no vol *par.* Es diu per aquells qui s'obstinen a no manifestar que l'adversari té raó. DCVB.

Qui no conra, sempre té mal any *par.* DCVB, Mall.

Qui no crema al juliol, no crema quan vol *par.* Tots aquests refranys es refereixen a l'estat de la vinya en aquest mes. DCVB.

Qui no creu el pare i la mare, ha de creure la pell de cabra *par.* Es diu per aquells qui són indòcils a les persones que els volen bé, i després han d'obeir per força als qui els malmenen. DCVB.

Qui no creu en Déu, creu en bruixes *par.* DCVB.

Qui no creu sa mare bona, ha de creure sa madrastra *par.* la pell de cabra es refereix al tambor de l'exèrcit, que obliga inexorablement a obeir. DCVB, Men. **Variants: Qui no vol creure la bona mare, ha de creure la pell de cabra** *par.* DCVB.

Qui no creu un bon pare, ha de creure una mala madrastra *par.* Significa que els fills desobedients solen veure's obligats després a obeir superiors més rigorosos que els seus *par.es.* DCVB. **Variants: El qui no creu pare i mare, ha de creure una pell de cabra** *par.* DCVB. **Qui no creu els pares, ha de creure el bastó** *par.* DCVB.

Qui no dóna lo que dol, no alcança lo que vol *par.* DCVB Qui no da ço que dol, no pren ço que vol, Jaume I, Cròn. 244. DCVB.

Qui no dóna pa, que no mani feines *par.* Vol dir que el treball ha d'esser remunerat condignament, i viceversa que a una paga determinada correspon un treball proporcionat. DCVB, Mall., Men.

Qui no el sap llescar, no el sap guanyar *par.* DCVB.

Qui no en fa, no en compta *par.* DCVB.

Qui no en remena, no en trenca *par.* Significa que el qui no s'esforça, no obté el resultat que desitja. DCVB.

Qui no en té, en cerca; i qui en té, no n'ha de menester *par.* DCVB, Mall.

Qui no en té, no en gasta *par.* Es diu del qui no té vergonya o seny. DCVB. **Variants: Qui no en té, no en pot perdre** *par.* DCVB.

Qui no en ve de natura, no en turulura *par.* Vol dir que el qui no té una capacitat o habilitat de naixença, no sol adquirir-la amb el temps. DCVB.

Qui no entra pel portal, sol sortir per la finestra *par.* Vol dir que les accions il·legals solen dur a mals resultats. DCVB.

Qui no és a ca seva, o l'engeguen o se'n va *par.* Vol dir que no essent a casa nostra no podem posar-nos forts i dir que no ens mourem (Mall.). DCVB, Mall. **Variants: Qui està llogat, o l'engeguen o se'n va** *par.* DCVB, Mall.

Qui no es cansa, alcança *par.* Significa que aquell que és persistent aconsegueix allò que vol. Rond. Mall.: *-Qui no es cansa, alcança. He començada a cercar aquesta al·lota, i o l'arribaré a trobar o cauré 'Na Dent d'or'*

Qui no és convidat, seu en terra *par.* DCVB, Mall., Men.

Qui no és de l'art, el gasta *par.* DCVB.

Qui no és de l'art, el gasta *par.* Vol dir que moltes vegades els menys intel·ligents en una cosa són els qui la manegen. DCVB, Mall.

Qui no es posa el tovalló, embruta més el mocador *par.* DCVB. **Variants:** **A qui tovalló no es posa, se li coneix a la roba** *par.* DCVB. BDC, XX, 292.

Qui no es torba a ses girades, li reten ses llaurades *par.* DCVB, Mall.

Qui no es val de traces, el llop se'l menja *par.* Significa que el qui no s'enginya per obtenir allò que vol o per defensar-se, sol fracassar o ésser vençut. DCVB.

Qui no esca no pesca *par.* DCVB, Mall. **Variants:** **Qui no fa feina, no menja** *par.* DCVB. **Qui no fa feineta no menja coqueta** *par.* Significa que el qui no fa feina no pot menjar. DCVB. Rond. Mall.: *-Però, fii meu! Què has de fer aquí sempre arrufat? ¿Que no saps que qui no fa feineta, no menja coqueta i qui no s'arrisca no pisca?.* 'En Pere de sa vaca'

Qui no està acostumat a bragues, les costures li fan llagues *par.* DCVB, Men. **Variants:** **Qui no està avesat a dur bragues, les vorettes li fan llagues** [Qui no està avesat a dur bragues, ses vorettes li fan llagues] *par.* Vol dir que les dificultats més petites es fan grosses per a qui no està acostumat a vèncer-les.. DCVB, Mall., Men. **Qui no està avesat a dur bragues, quan en duu, tot se concaga** *par.* DCVB, Men.

Qui no està avesat a anar a missa, en el portal s'agenolla *par.* DCVB, Mall.

Qui no està avesat a dur bragues, com en du, s'embarassa *par.* DCVB, Men.

Qui no fa bona lliçó, es cul ho paga *par.* Vol dir que el qui no fa bondat ha de sofrir càstig. DCVB, Men.

Qui no fa cas d'un diner, quan l'ha de menester, no el té *par.* DCVB, Men.

Qui no fa cas d'un dobler, no el té quan l'ha de menester *par.* Es diu al·ludint als malgastadors o als qui no miren prim a guardar els diners. DCVB, Mall. **Variants:** **Qui no mira amb un dobler, quan l'ha de menester no el té** *par.* DCVB, Men.

Qui no fa cas de misèries, ses misèries el se mengien *par.* DCVB, Mall.

Qui no fa creu, no beu *par.* DCVB, Men.

Qui no fa formiguers al juliol, no els fa quan vol *par.* Tots aquests refranys es refereixen a l'estat de la vinya en aquest mes. DCVB.

Qui no fa nuu, es punt perd *par.* Significa que les coses han de deixar-se ben acabades o assegurades contra possibles accidents. DCVB, Men.

Qui no fa un, el diable se l'endú *par.* Es diu quan algú s'oblida de fer nus en cosir. DCVB.

Qui no fia, no és fiat *par.* Significa que els qui no mereixen confiança solen ésser desconfiats. DCVB, Cat. Mall. **Variants:** **Qui no fia, no és de fiar** *par.* DCVB, Men.

Qui no guarda de son pa, no en té per l'endemà *par.* Recomana l'estalvi. DCVB.

Qui no guarda el pa, no en té per l'endemà *par.* DCVB, Men.

Qui no guarda, mai alça barba *par.* Vol dir que sense estalviar no es pot arribar a tenir una posició independent. DCVB.

Qui no ha d'esser venturós, no hauria de néixer *par.* DCVB, Men.

Qui no hereda, no medra *par.* DCVB, Mall.

Qui no hi és no hereta *par.* Es diu per justificar que s'hagi exclòs d'un repartiment o benefici col·lectiu una persona que no estava present en el moment de repartir-se. DCVB.

Qui no hi neix, no hi pot morir *par.* Significa que certes qualitats morals o intel·lectuals no s'adquireixen, sinó que ja vénen de naixença. DCVB.

Qui no ho creu, no peca *en.* Es diu referint-se a alguna cosa que es conta, però de la qual no es garanteix la certesa. DCVB, Mall.

Qui no ho maneja, no ho trenca *loc. v.* Es diu per justificació del qui ha trencat involuntàriament una cosa. DCVB.

Qui no ho vol pelut, que s'ho tongui *par.* Es diu per expressar indiferència o menyspreu envers l'opinió o els desitjos d'altri. DCVB.

Qui no ho vol pelut, que s'ho tongui *par.* Es diu per manifestar indiferència envers el que els altres poden censurar. DCVB.

Qui no ho vulga creure, que ho vagi a veure *par.* DCVB, Cat., Val., Bal.

Qui no la fa de jove, la fa de vell *par.* Vol dir que els qui de joves han estat molt retrets o calmats, solen esser apassionats quan són vells. DCVB, Mall, Men.

Qui no les cerca de dia, no les troba en sa nit *par.* DCVB, Manacor.

Qui no li agrada, que hi posi flocs *par.* Es diu referint-se a una cosa que és inpujada o malvista d'algú. DCVB, Mall.

Qui no llaura en dur i moll, tot l'any va amb el sac al coll *par.* DCVB.

Qui no mata porc, no menja xulla *par.* Es diu per indicar que per a obtenir un profit cal posar-hi l'esforç pertinent. DCVB.

Qui no menja merda, no està gras *par.* Vol dir que els estugosos o llemecs solen estar prims, i en canvi els qui no tenen escrúpols en el menjar solen estar ben grassos. DCVB.

Qui no menja per haver menjat, no és de plànyer *par.* DCVB.

Qui no menja turriburri, no arriba a patriarca (o no entra patriarca) *par.* Sentència amb què s'amenaça els infants que són triats en el menjar, que no volen menjar allò que els ofereixen (Mall.). 'turriburri': sèrie de tribulacions, de desgràcies, de preocupacions,

de cosa que molesta fortament (Men.). **Quin turriburri hem passat, aquest hivern!**. DCVB, Mall. **Variants:** **A turrisburris** *loc. adv.* DCVB, Mall. "*Tot ho fas a turisburris*". **Qui no menja turriburri, no entra patriarca** *par.* Significa que per a assolir la felicitat i tranquil·litat de la vida, cal passar els temps dolents i les molèsties naturals de tota ascensió. DCVB, Mall. **Qui no menja turriburri, no mor patriarca** *par.* DCVB.

Qui no menja, no està gras *par.* Volent significar que al qui menja de bona gana, qualsevol cosa li fa profit. DCVB. **Variants:** **Qui no menja merda, no està gras** *par.* DCVB. **Qui no menja, té pena de la vida** *par.* DCVB.

Qui no mira envant, cau enrera *par.* Recomana la previsió. DCVB, Mall.

Qui no nua, un punt perd *par.* Significa que el qui fa les coses massa de pressa, sense l'atenció deguda, després perd més temps per la imperfecció de la feina feta. DCVB.

Qui no paga amb diners, paga amb dinades *par.* Vol dir que els favors s'han d'agrair d'una manera o altra. DCVB, Men. / DCVB, Cat., Val., Bal. **Variants:** **Lo que no es paga amb berenades, es paga amb besades** *par.* DCVB, Men.

Qui no paga de comptant, ben mirat, paga altre tant *par.* Vol dir que els pagaments a espera solen resultar més cars que els que es fan al comptat. DCVB.

Qui no pel·luca, no manduca *par.* Vol dir que per a guanyar-se el menjar, cal treballar.. DCVB, Mall.

Qui no pensa en demà ha de bagolar *par.* DCVB, Lluçmajor.

Qui no perdona, no és perdonat *par.* DCVB

Qui no plora, no mama *par.* Vol dir que per a obtenir favors cal demanar-los. DCVB.

Qui no posa el ventre en perill, mai mor fart *par.* Vol dir que per a atipar.-se bé cal menjar fins a l'excés. DCVB.

Qui no posa, no treu *par.* Vol dir que per a obtenir beneficis cal arriscar qualche cosa. DCVB.

Qui no pot arribar a l'amo, pedrega el ca [Qui no pot arribar a l'amo, pedrega es ca] *par.* DCVB, Mall.

Qui no pot botar més d'un graó, que no en boti dos *par.* DCVB, Men. **Variants:** **Qui no pot botar més que un graó, i en bota dos, en es darrer cau** *par.* DCVB, Men.

Qui no pot caminar, que es posi a córrer, va dir En Bigorra *par.* DCVB, Mall.

Qui no pot pegar al clau, pega a la ferradura *par.* DCVB, Mall.

Qui no pot pus, morir se deixa *par.* Significa que en no tenir més força o resistència, cal retre's. DCVB, Mall.

Qui no pot segar espigola *par.* Vol dir que el qui no fa una feina, en pot fer una altra que doni també profit. DCVB, Mall.

Qui no pot segar, espigola *par.* Indica que en no poder assolir tot allò que es voldria, cal acontentar-se amb allò que un pot obtenir. DCVB.

Qui no prega, Déu no l'ou *par.* DCVB.

Qui no punyeja, no falceja *par.* Refrany que significa que el qui no sembla no cull. Aguiló Dicc. DCVB.

Qui no reposa, fa poca cosa *par.* Significa que el repòs moderat fa més retent el treball. DCVB.

Qui no roba, és perquè no pot *par.* Vol dir que generalment els homes no deixen d'aprofitar les ocasions d'aprofitar-se de les coses d'altri. DCVB.

Qui no roba, no duu roba *par.* Significa que la prosperitat sovint es deu a la manca d'escrúpols. DCVB. *Perquè s'hortolà le havia dit que anàs a veure si ell seria es venturós, per allò de que qui no s'arrisca no pisca.* 'En Mercè-Mercè'

Qui no s'enginnya, no viu *par.* DCVB, Mallorca.

Qui no s'arrisca, no pisca [Qui no risca, no pisca] *par.* Vol dir que el qui no es vol posar en perill o fer l'esforç necessari, s'exposa a no obtenir res. DCVB.

Qui no sap a Déu pregar, que vagi per mar *par.* Significa que els perills de la navegació fan que l'home es dirigeixi en súplica a Déu. DCVB, Bal.

Qui no sap callar les seves faltes, mal callarà les dels altres *par.* DCVB.

Qui no sap el que és servir, no sap el que és patir *par.* Significa que estar al servei d'un amo sol ésser molt penós. DCVB.

Qui no sap esgrimir, amb ningú vulgui renyir *par.* DCVB.

Qui no sap fer les coses, no les sap manar *par.* DCVB.

Qui no sap sofrir, no sap regir *par.* Significa que per exercir funcions de govern cal ésser tolerants. DCVB.

Qui no sap, és com qui no hi veu *par.* Significa que l'ignorant obra tan a les fosques com un cec. DCVB. **Variants: Tant fa un qui no sap, com un que no hi veu** *par.* DCVB.

Qui no sap, no peca *par.* Significa que la ignorància de la malícia dels actes propis excusa la culpa. DCVB, Mall.

Qui no sembla en eixut i en moll, tot l'any ha d'anar amb so sac an es coll [Qui no sembla en eixut i en moll, tot l'any ha d'anar amb so sac an es coll] *par.* Significa que si no sembren en el temps oportú, tenen mala anyada. DCVB, Mall. **Variants: Qui no**

sembra en fort i moll, tot l'any va sac a coll *par.* DCVB, Men. **Qui no sembla en sec i en moll, tot l'any va amb el sac al coll** *par.* DCVB.

Qui no sembla i cull, tot és negoci *par.* DCVB, Men.

Qui no sembla, no cull *par.* DCVB.

Qui no sent totes les parts, no pot donar sentència *par.* Significa que per a jutjar bé una cosa cal conèixer-ne bé les circumstàncies sense deixar-se guiar per una sola informació interessada. DCVB.

Qui no serva es llum dret, s'oli vessa *par.* Vol dir que el no fer bondat sol perjudicar el mateix qui obra malament. DCVB, Mall.

Qui no té altre gat, amb aquell se combat *par.* DCVB, Mall. DCVB.

Qui no té altre gat, amb aquell se combat! *par.* Es diu referint-se a una cosa que es fa perquè no hi ha altra manera possible d'obrar. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Perque ella per força s'ha d'explicar amb tu, perque no té altra dona ambe qui explicar-se, i ja saps que el qui no té altre gat, amb aquell se combat! Vaja!* 'La Princesa Aineta'

Qui no té brasa, no puja la casa *par.* DCVB.

Qui no té cap, que tenga cames *par.* DCVB, Mall. **Variants: Qui no té bon cap, que tengui bones cames** *par.* DCVB, Men. **Qui no té memòria, ha de tenir cames** *par.* Es diu perquè el qui se'n va d'un lloc i oblida allò que havia d'emportar-se'n, després ha de tornar-hi per recollir-ho. DCVB, or.

Qui no té cap, que tingui cames *par.* Vol dir que qui s'oblida d'una cosa ha de caminar després per anar-la a cercar. DCVB.

Qui no té cor, tot és albega *par.* DCVB, Aguiló, Dicc.

Qui no té creu, se'n cerca *par.* Es diu per aquells qui no saben conèixer quan estan bé, i amb les seves imprudències es posen malament. DCVB, Men. **Variants: Qui no té maldecaps, se'n cerca** DCVB, Mall., Men. **Qui no té delit, no canta** *par.* Vol dir que el qui no té alegria o salut, no pot manifestar-ne. DCVB, Mall., Men.

Qui no té diners en bossa, ha de tenir mel en boca *par.* Vol dir que el qui no pot pagar els deutes ha de saber satisfer el creditor amb bones paraules.. DCVB, Mall., Men. / DCVB, Cat., Mall. **Variants: Qui no té diners en bossa, tenga mel en boca** *par.* DCVB.

Qui no té diners, no té amics *par.* DCVB, Men.

Qui no té diners, que no tengui set *par.* DCVB, Men.

Qui no té diners, que tingui paraula *par.* Denota que el qui deu i no pot pagar, ha de donar satisfacció i bones esperances. DCVB.

Qui no té doblers, que no tengui set *par.* Vol dir que sense diners no es pot aspirar a obtenir res.. DCVB, Men.

Qui no té dona ni bagassa, ell mateix s'apedaça *par.* DCVB, Cat., Val., Bal.

Qui no té farina al sac, ha de tenir seny al cap *par.* Vol dir que el qui no té bens de fortuna s'ha de defensar amb els recursos de l'enteniment. DCVB.

Qui no té fe, no té re *par.* DCVB.

Qui no té força, no alça pes *par.* DCVB, Palma.

Qui no té mal, no té gemec *par.* Es diu al·ludint als qui troben que la vida és delitosa. DCVB, Men.

Qui no té maldecaps, se'n cerca *par.* DCVB.

Qui no té mare, no té amic *par.* DCVB, Mall., Men. **Variants: Qui té mare, té amiga** *par.* DCVB

Qui no té més que un gat (o qui no té altre gat), amb aquell se combat *par.* Es diu referint-se a una cosa que es fa perquè no hi ha altra manera possible d'obrar. DCVB.

Qui no té modos, tot el món és seu *par.* Vol dir que el qui no té escrúpols i obra de cara al negoci, sol fer-se ric i aconseguir els seus objectius. DCVB.

Qui no té nas, de les orelles ha goig *par.* DCVB.

Qui no té nas, de les orelles ha goig *par.* Vol dir que cal acontentar-se amb allò que tenim. DCVB.

Qui no té nou porcs a la salera, bon Nadal se li espera. *par.* DCVB.

Qui no té pa, alguna se n'ha de pensar *par.* Volen dir que el qui està mancat d'aliments ha d'enginyar-se urgentment per resoldre la seva situació. DCVB. **Variants: Qui no té pa, moltes se'n pensa** *par.* DCVB. **Qui no té pa a la pastera, no té espera** *par.* DCVB. **Qui no té pa, no es pot fiar** *par.* Vol dir que no ens podem refiar de l'ajut dels altres, sinó dels mitjans propis. DCVB. **Variants: Si no tens pa, ningú te'n donarà** *par.* DCVB.

Qui no té pa, cal que cerqui coca *par.* Vol dir que en estar mancat d'una cosa, cal cercar-ne el substitutiu així com sigui. DCVB. **Variants: Quan falta el pa, bones són les coques** *par.* DCVB.

Qui no té pa, moltes se'n pensa *par.* Significa que el qui es troba sense recursos, discorre molt per trobar solució. DCVB. **Variants: El qui té gana, una se'n pensa** *par.* DCVB. .

Qui no té pa, no pot tenir gos *par.* Vol dir que el qui no té les coses més indispensables no ha de voler tenir-ne de supèrflues. DCVB. **Variants: Qui no té pa, que no tingui ca** *par.* DCVB.

Qui no té pèl, no va al cel *par.* DCVB.

Qui no té pit, no fa diners *par.* Significa que l'audàcia és una condició important per a enriquir-se. DCVB.

Qui no té prova, no té nora *par.* Significa que cal vèncer la pròpia timidesa i intentar allò que es voldria aconseguir. DCVB. **Variants: Qui no prova, no dorm amb la sogra** *par.* DCVB. **Qui no prova, no es gita amb dona** *par.* DCVB.

Qui no té res que fer, el gat pentina *par.* DCVB. **Variants: Qui no té res que fer, pentina pets** *par.* Significa que quan un home està desocupat i fastidiat, fa qualsevol cosa sols per entretenir-se. DCVB, Mall.

Qui no té ronya, se'n cerca *par.* Vol dir que sovint una persona que està bé es posa en mala situació per la seva imprudència o indiscreció. DCVB.

Qui no té sant Pere, manleva a sant Pau *par.* Vol dir que si no trobam protecció a un lloc cal cercar-ne a un altre. DCVB, Mall.

Qui no té seny, no té fred *par.* DCVB.

Qui no té sinó una filla, la malcasa o la malcria *par.* DCVB.

Qui no té sobres de pa, que no crii ca *par.* Indica que no cal aplicar a coses inútils els mitjans que es necessiten per a coses útils o necessàries. DCVB.

Qui no té sort d'heretar, li costa molt de guanyar *par.* DCVB.

Qui no té vergonya, tot el món és seu *par.* Significa que els homes sense escrúpols solen obtenir gran profit dels altres homes. DCVB. **Variants: La vergonya fa ronya** *par.* DCVB. **La vergonya cria ronya** *par.* DCVB. **Qui té vergonya, es mor de fam** *par.* DCVB. **Qui té vergonya, té mal any** *par.* DCVB. **Qui té vergonya, es mor de fam** *par.* Significa que la vergonya sol ser causa que deixem d'aprofitar bones ocasions d'enriquir-nos o d'obtenir altres beneficis materials. DCVB. **Qui té vergonya, no menja confits** *par.* Indica que la timidesa i empegueïment solen ésser causa que es perdin plaers i beneficis que amb més audàcia no es perdrien. DCVB. **Qui té vergonya, té mal any** *par.* Significa que la vergonya sol ser causa que deixem d'aprofitar bones ocasions d'enriquir-nos o d'obtenir altres beneficis materials. DCVB.

Qui no té, no pot perdre *par.* Significa que aquell que no té res, ja sien béns materials o immaterials, no els pot perdre perquè no els té. DCVB. Rond. Mall.: *Però més pobre de lo que som no hi tornaré; qui no té no pot perdre.* 'Es cavallet de set colors'

Qui no tengui diners, que no tengui set *par.* Vol dir que el qui no té mitjans d'adquirir les coses ha de renunciar al desig de posseir-les. DCVB, Men.

Qui no treballa de pollí, ha de treballar de rossí *par.* Significa que el qui quan és jove no treballa, ha de treballar quan és vell. DCVB. **Variants: Qui no la fa de pollí, la fa de rossí** *par.* DCVB.

Qui no treballa en tot l'any, treballa el dia de cap d'any *par.* DCVB, or. **Variants: Qui no treballa en tota la setmana, treballa el dia de festa** *par.* DCVB.

Qui no treballa, dorm a la palla *par.* DCVB. **Variants: Si treballes, menjaràs; i si no, dejunaràs** *par.* DCVB.

Qui no treballa, no menja *par.* DCVB.

Qui no treballa, no menja, ni va mugat el diumenge *par.* DCVB.

Qui no va a la guerra, no hi mor *par.* Significa que el qui va a un lloc on hi ha perill, està exposat a caure-hi, i al contrari, per no perillar, convé no posar-se a lloc o situació de perill. DCVB. **Variants: Qui va a la guerra, para bales** *par.* DCVB.

Qui no va a la usança, té mala criança *par.* Vol dir que ens cal observar els costums del lloc on habitem. DCVB.

Qui no va del temps, tira-li fems *par.* Significa que cal adaptar-se als costums o modes de l'època en què es viu. DCVB, Men.

Qui no vol banyar-se quan plou, que adob ses teulades quan fa sol *par.* Marroig *par.* DCVB

Qui no vol creure la bona mare, ha de creure la pell de cabra *par.* DCVB. /DCVB, Cat. Bal. **Variants: Qui no creu sa mare bona, ha de creure sa madrastra** *par.* DCVB, Mall., Men.

Qui no vol creure la bona mare, ha de creure la pell de cabra *par.* DCVB.

Qui no vol creure sa mare bona, ha de creure sa mare madastra *par.* DCVB, val., mall., Men.

Qui no vol fer bondat, a mariner o a soldat *par.* DCVB.

Qui no vol pols, que no vagi a l'era *par.* Vol dir que per alliberar-se de desgràcies cal evitar de posar-se en el perill de sofrir-les. *Vullch despachar la sardineta, y qui no vullga pols, que no vaja a la era*, Rond. de R. Val. 49. DCVB.

Qui no vol pols, que no vaja a l'era *par.* Significa que per evitar perills o molèsties cal allunyar-se de les ocasions de caure-hi o de sofrir-les. DCVB.

Qui no vol quan pot, no pot quan vol *par.* DCVB.

Qui no xerruca, no manduca *par.* 'Xerrucar' dir quelcom; parlar (Men.). DCVB.

Qui només pot muntar un escaló que no en munti dos *par.* DCVB.

Qui otorga, penja *par.* Voc. Desc. DCVB.

Qui pa d'altri espera, no el se menjarà ni pastat ni florit *par.* DCVB, Mall.

Qui paga bé, crèdit té *par.* DCVB.

Qui paga endavant, és mal servit *par.* Es diu en sentit propi, perquè les feines pagades per endavant solen ésser executades tard i malament. DCVB, Mall., Men. **Variants:** **Músic pagat, fa mal so** *par.* Men. **Cosa pagada, cosa oblidada** *par.* Men. **Qui paga endavant, paga dues vegades** *par.* Men.

Qui paga endavant, paga dues vegades *par.* Es diu perquè el qui paga per endavant adquireix doble crèdit. DCVB.

Qui paga i ment, a la bossa ho sent *par.* Es refereix a aquelles persones que s'avanen de comprar sempre a bon preu, més barat que les altres, sense ésser veritat. DCVB.

Qui paga la taula, paga l'escot *par.* Vol dir que els generosos sempre paguen més que els altres. DCVB.

Qui paga lo que deu, de tot lo dels altres és hereu *par.* DCVB, Mall.

Qui paga lo que deu, tot lo que resta és seu *par.* Expressa els avantatges que té per a la tranquil·litat i per al crèdit futur el fet de pagar els deutes. DCVB. **Variants:** **Qui paga lo que deu, al cap de l'any està cabal** *par.* DCVB. **Qui paga lo que deu, fa cabal per son hereu** *par.* DCVB. **Qui paga lo que deu, de tot lo dels altres és hereu** *par.* DCVB. **Quan un ha pagat, és franc** *par.* DCVB. **Qui paga al matí, està cabal al vespre** *par.* DCVB. **Qui paga, descansa** *par.* Expressa la satisfacció del qui paga un deute. El refrany es sol completar així « » (o « »). DCVB. **Variants:** **Qui paga, descansa; i qui cobra, més** *par.* Manera de completar l'expressió *Qui paga, descansa*. DCVB. **Qui paga, descansa; i qui cobra, s'alegra** *par.* DCVB.

Qui paga, mana *par.* Indica que no s'han de discutir les ordres del qui paga. DCVB.

Qui paga, mana *par.* Signifiquen que el qui paga així com cal, té dret a ésser atès en les coses que disposa. DCVB. **Variants:** **Qui paga, regeix** *par.* DCVB.

Qui parla clar, no s'embarassa *par.* Indica que convé dir les coses així com són i no anar amb subterfugis o ficcions. DCVB. **Variants:** **Parlant clar s'entenen** *par.* DCVB.

Qui parla en comú, no parla amb ningú *par.* DCVB. **Variants:** **Qui parla en comú, no agravia ningú** *par.* DCVB.

Qui parla en comú, no parla amb ningú *par.* Significa que quan algú diu coses sense anomenar ningú concretament, no cal que es tingui ningú per al·ludit. DCVB.

Qui parla massa, no diu res *par.* DCVB.

Qui parla, sembra; qui escolta, cull *par.* DCVB.

Qui parla! *en.* Exclamació amb què volem indicar que aquell qui acaba de parlar de defectes d'altri pateix dels mateixos. DCVB.

Qui parruca, no manduca *par.* Es diu per aquells qui a l'hora de menjar estan parlant. DCVB, Men.

Qui parteix i s'engana, sant Martí li treu un ull *par.* Significa que és una estúpidesa enganyar-se fent partions i reservar-se la part més petita o més dolenta. DCVB.

Qui pasta i no mol, avença tot quant vol *par.* Significa que no convé portar el blat a moldre, perquè els moliners solen molturar massa. DCVB, Mall.

Qui peca i s'esmena, bona via pren *par.* DCVB.

Qui pega darrer, pega més fort *par.* Vol dir que l'agredit que repel·leix l'agressió sol ésser més dur en la rèplica que el primer agressor. DCVB, Mall., Men.

Qui pega primer, pega dos pics *par.* Significa que en les lluites és un avantatge ésser el primer en l'agressió. DCVB, Mall.

Qui pega, estima *par.* Significa que el qui ens vol bé, no ens afalaga falsament, sinó que ens castiga o ens diu les veritats encara que ens resultin amargues. DCVB.

Qui peix vol menjar, sa coa s'ha de banyar *par.* DCVB, Men.

Qui per altri es descompassa, es bat es cap amb una maça *par.* Vol dir que no convé sacrificar-se ni molestar-se en bé dels altres, perquè no solen agrair-ho. DCVB, Men.

Qui per bon camí va, marrada no fa *par.* DCVB.

Qui per llunes va comptant, tretze mesos troba a l'any *par.* DCVB.

Qui per Nadal s'assoleia, per a Pasqua se torreja *par.* Sanchis Cal 78. DCVB.

Qui perd lo seu, perd el seny *par.* Aquell qui es veu desposseït del que li pertany, perd la serenitat i calma. DCVB.

Qui perd lo seu, perd el seny *par.* Vol dir que quan un home es veu en perill de perdre els seus cabals, és capaç de fer qualsevol disbarat. DCVB.

Qui perd, cerca; i qui troba, amaga *par.* Dita amb què es pretén justificar l'haver-se apoderat d'una cosa trobada (Mall., Men.). DCVB, Mall., Men.

Qui perd, cerca; i qui troba, estoja *par.* DCVB, Men.

Qui perd, no pot pas riure *par.* Significa que el qui té pèrdues o contrarietats serioses no pot estar alegre. DCVB.

Qui persevera, alcança *par.* DCVB.

Qui pixa clar, no ha de menester metge *par.* Es diu referint-se al qui parla clar i diu les veritats sense revolteries. DCVB. **Variants: Qui pixa clar no ha de mester cirugià** *par.* DCVB.

Qui pledeja amb Déu, mai no guanya *par.* DCVB.

Qui pledeja, malalteja *par.* DCVB.

Qui plet vol armar, ha de mester tres sacs sac de paciència, sac de papers i sac de doblers *par.* DCVB, Men.

Qui poc pasta, prest se renta *par.* vol dir que el qui porta pocs negocis entre mans, té pocs maldecaps i aviat està llest de feines. DCVB, Mall.

Qui poc t'atany, poc te plany *par.* DCVB, Mall., Men. **Variants:Mal te plany qui no t'atany** *par.* DCVB, Palma.**Qui poc t'atany, poc te plany** *par.* Significa que els homes solen doldre's poc dels mal dels altres si aquests no són parents propins o grans amics. DCVB.Rond. Mall.:*Si noltros no feim es nostros comptes, ¿qui else farà? Ell ja es sap que " qui poc t'atany, poc te plany".* 'Es reim del rei moro amb set pams de morro'**Qui molt t'atany, poc te plany** *par.* Significa que aquell que mostra molt d'interès per nosaltres és al que més poc li importam.Rond. Mall.:*De sa que era caiguda a la mar, ells també se n'oblidaren, entre altres motius, per allò de que "qui molt t'atany, poc te plany..*
Qui poc te tany, poc te plany *par.* DCVB.

Qui poc té, amb poc s'aconsola *par.* DCVB.

Qui pogués plorar amb els teus ulls! [Qui pogués plorar amb sos teus uis] *en.* Es diu a una persona que es queixa de la seva sort, per indicar-li que no té motiu per a queixar-se. *Calla't a la boca... Ja voldria jo poder plorar ab los teus ulls,* Penya Mos. iii, 125. DCVB.-*¡Fosca! ¡fosca! S'exclamava es de Son Saleta; ¡si tots poguessem plorar amb sos vostros uis!...* 'Ets amos de Son Sales, Son Saleta i Son Salí'

Qui porc cerca, ses orelles li grunyen *par.* DCVB, Men.

Qui posa ses estovalles, ho posa tot [Qui posa ses estovalles, ho posa tot] *par.* Vol dir que el qui té convidats, encara que aquets li aportin una part dels comestibles, sempre ha de gastar molt. DCVB, Mall.**Variants:Qui posa les estovalles duu la post al forn** [Qui posa ses estovalles duu sa post a's forn] DCVB, Mall.

Qui posarà l'esquella al gat? *en.* Es diu per indicar la dificultat que hi ha per a fer una cosa i per a trobar qui la faci. DCVB.

Qui posarà l'esquella ;Qui posarà l'esquella (o el cascavell) al gat? *en.* Es diu referint-se a una acció perillosa que probablement ningú gosarà a fer. DCVB.

Qui pot dir mare, gran boca bada *par.* DCVB.**Variants:Qui té mare, bé la boca bada** *par.* DCVB.

Qui pot el molt, pot el poc *par.* Vol dir que si un ha pogut fer una cosa, bellament pot fer-ne una altra de més fàcil. DCVB.

Qui pregunta, no s'erra *par.* DCVB.

Qui pren i dóna, el diable l'engrona *par.* Camps Folk. Menorca. DCVB.

Qui pren, el seu cos ven *par.* Significa que el qui accepta dons o atencions d'algú, queda obligat amb ell, i perd en certa manera la seva llibertat. DCVB. **Variants: Qui pren, son cos ven** *par.* Vol dir que el qui admet obsequis, es compromet a correspondre-hi i perd una part de la seva llibertat. DCVB, Mall.

Qui prest guanya, prest s'escanya *par.* Fa referència a les oscil·lacions de la sort dels qui duen negocis. DCVB, Mall. **Variants: Qui primer guanya, darrer s'escanya** *par.* DCVB, Mall.

Qui presta, les barbes s'arrenca *par.* Indica els perills que té prestar diners o altres coses, perquè moltes vegades són difícils de recuperar. DCVB.

Qui presum, fa fum *par.* DCVB.

Qui primer arriba al molí, primer mol *par.* DCVB, Cat. Men.

Qui primer arriba, primer engrana *par.* Significa que el matinejar més o arribar primer que els altres és un avantatge damunt ells. DCVB, Men.

Qui primer arriba, primer engrana *par.* Vol dir que el qui arriba a un lloc més prest que els altres, és el primer a entrar en funcions, a treure'n profit. DCVB.

Qui primer arriba, primer mol *par.* Significa que el qui matineja sol tenir tots els avantatges damunt els tocatardans. A Menorca es completa aquest refrany amb un restricció, dient "Qui primer hi és, primer mol, si es moliner vol". DCVB. **Variants: Qui primer hi és, primer mol, si es moliner vol** *par.* Significa que el qui matineja sol tenir tots els avantatges damunt els tocatardans. A Menorca es completa aquest refrany amb un restricció, dient "Qui primer hi és, primer mol, si es moliner vol". DCVB, Men.

Qui primer guanya, darrer s'escanya *par.* Es diu referint-se als qui de tot d'una fan bons negocis sense una base permanent. DCVB, Urgell, Segarra, Mall.

Qui primer l'olor ha sentit, del seu cul li és sortit [Qui primer sa olor ha sentit, d'es seu cul li és sortit] *par.* Vol dir que generalment el primer que dona una notícia sol esser-ne l'inventor. DCVB, Men.

Qui primer neix, primer peix *par.* Significa que en el dret català el primogènit sol esser l'hereu. DCVB.

Qui primer va al molí, primer mol *par.* Significa que el qui arriba primer a un lloc, a una feina, etc. Té avantatge damunt els altres. DCVB. **Variants: Qui primer hi és, primer mol** *par.* DCVB. **Qui primer neix, primer peix** *par.* DCVB.

Qui promet, s'obliga *par.* Sentències que signifiquen la necessitat de complir les promeses. DCVB. **Variants: Qui promet, ho deu** *par.* DCVB. **Lo promès, sia atès** *par.* DCVB.

Qui protesta, ja ha perdut *par.* Significa que generalment el qui es queixa d'una cosa és perquè ja n'ha sofert les conseqüències i no té remei. DCVB.

Qui puto és i puto es fa, són dos putos junts *par.* Es diu referint-se al qui té mala inclinació de natural i no se sap reprimir en el mal camí. DCVB, Men.

Qui renta es cap a s'ase perd es temps i es lleixiu [**Qui renta es cap a s'ase perd es temps i es lleixiu**] *par.* Es diu referint-se a la voluntat de persuadir o de fer entrar en reflexió els estúpids. DCVB, Mall., Men.Rond. Mall.:*No li pogueren fer sang; tot va esser rentar es cap a s'ase, perdre es temps i es lleixiu. I és que ja ho diu s'adagi si sa bístia no va de beure, no hi ha que siular.* 'En Pere tort'

Qui res ha menester, està molt bé *par.* DCVB.

Qui ret, perd lo fet *par.* Vol dir que la manera més segura de perdre, en una contesa, és deixar de resistir. DCVB.

Qui riu massa, té el cap de carabassa *par.* DCVB.

Qui riu sense motiu, te el riure de grosser *par.* DCVB, Mall.

Qui roba a un lladre té deu anys de perdó *par.* DCVB. **Variants: Qui roba a un lladre, guanya cent dies de perdó** *par.* Sentència que justifica el fet de robar a un malfactor. DCVB.Rond. Mall.:*I aquelles males ànimes de lladres, amb so espampolar-li aquella dinerada orba, perquè deien -Qui roba a un lladre, guanya cent dies de perdó!.* 'Un que va fer es mort per no pagar es deutes'

Qui roba a un lladre, té cent anys de perdó *par.* Es diu quan es parla d'algú que ha robat o defraudat a una persona dolenta. DCVB.

Qui roba al comú, no roba a ningú *par.* Indica que la defraudació comesa contra les corporacions públiques no es considera pecat. DCVB.

Qui romp el vidre, el paga *par.* Significa que segons justícia, qui comet una falta ha de sofrir-ne les conseqüències. DCVB.

Qui romp una braga, es patró la paga *par.* DCVB, Mall.

Qui s'aixeca de matí, pixa allà on vol *par.* Vol dir que els matiners tenen molts avantatges damunt els toca-sons. DCVB, Mall., Men. **Variants: Qui s'aixeca dematí té poques noses** *par.* DCVB, Mall. **Qui s'aixeca dematí i se colga dejorn, no se'n penet** *par.* Marroig, Refr. DCVB. **Qui s'aixeca dematí, Déu li surt a camí** *par.* DCVB, Mall. **Qui s'aixeca dematí, el Bon Jesús li surt a camí** *par.* DCVB, Mall. **Qui s'aixeca dematí, engana es batle** *par.* Marroig Refr. DCVB. **Qui s'aixeca dematí, pixa allà on vol** *par.* Vol dir que els matiners tenen molts vantatges damunt els toca-sons. DCVB, Mall., Men. **Qui s'alça dematí, pixa i caga allà on vol** *par.* Labèrnia Dicc, DCVB. **Qui s'aixeca primer, té es cóc més gros** *par.* DCVB, Ciutadella. **Qui s'aixeca tard, ni va a missa ni menja carn** *par.* Marroig, Refr. DCVB.

Qui s'aixeca dematí, el Bon Jesús li surt a camí *par.* «*Qui s'aixeca dematí té poques noses*». DCVB, Mall.

Qui s'allarga més que es llençol, mostra es peus *par.* DCVB, Mall. / DCVB, Mall., Men. **Variants: Qui s'estira més que el llençol, mostra els peus** *par.* DCVB, Mall..

Qui s'aparta del moltó, s'aparta de la raó *par.* Significa que la carn de moltó és la més estimable de totes. DCVB. **Variants: Qui se n'ix de la llenya d'alzina i de la carn de moltó, se n'ix de la raó** *par.* DCVB. **És fora del moltó sortir-se de la raó** *par.* DCVB. **Qui se n'ix del moltó, se n'ix de la raó** *par.* DCVB.

Qui s'arrufa, es fred el se menja *par.* DCVB, Mall. **Variants: Qui s'arrufa, té fred de peus** *par.* Ho diuen per significar ue el qui no té coratge per sortir al mig i vèncer les dificultats, és vençut irremissiblement. (Mall.). DCVB.

Qui s'embarca darrer, té es rem més tort *par.* DCVB, Menorca.

Qui s'embota, no sopa *par.* Significa que qui s'enfada o es disgusta no pot menjar. Ap. Griera. DCVB, Lluçmajor.

Qui s'empenya, es desempenya *par.* Vol dir que el qui s'endeuta, generalment sol tenir manera de pagar els deutes i posar-se cabal. DCVB.

Qui s'esmena, no mereix pena *par.* DCVB.

Qui s'excusa, ell mateix s'acusa *par.* Vol dir que el qui intenta disculpar.-se sense necessitat, sembla indicar que és culpable. *Mas, puix l'excusarme dieu que m'acusa.* Proc Olives 781. DCVB.

Qui s'ha begut la mar, se pot beure s'estany *par.* Significa que el qui ha fet una cosa extraordinària, en pot fer una de més corrent. DCVB, Eiv.

Qui s'ha de refiar d'un altre, menja la sopa molt freda o molt calenta *par.* És inclòs en el mateix apartat que l'anterior. DCVB.

Qui s'ho ha segat, que s'ho espigoli *par.* Es diu per indicar que aquell qui ha provocat un assumpte o hi ha tengut benefici, també ha de resoldre o sofrir-ne les conseqüències dolentes. DCVB. **Variants: Qui se l'ha sembrat, que se'l sigui** *par.* DCVB.

Qui sap pegar, sap governar *par.* Vol dir que per a governar bé cal esser enèrgic. DCVB.

Qui sap! *en.* Locució de dubte o d'ignorància respecte d'una cosa. *Ja devia esser clar. Quina pega!... Però... qui sap? No es veia pas gens la claror,* Ruyra Parada 18. DCVB.

Qui se colga amb cans, s'aixeca amb puces *par.* DCVB, Mall.

Qui se crema, que buf *par.* DCVB, Mall.

Qui se crema, que buf *par.* Es diu per significar que el qui es sent perjudicat és el qui ha de procurar llevar-se el perjudici. DCVB, Mall.

Qui se revenja, se penja *par.* Significa que la venjança sol esser perjudicial per al qui se la pren. DCVB.

Qui se'n calça, no se'n vesteix par. Es diu referint-se a algú que té poca constància o poca fidelitat. DCVB.

Qui sembla a los seus, no fa tort a negú par. [oració]. Es diu per justificar o explicar les qualitats i tendències que algú té per herència. DCVB.Rond. Mall.: *-No hi ha remei! Capar.rut com ton par.e! -deia la pobre, llagrimetjant. -Qui sembla a los seus, no fa tort a negú -deia s'estornell.* 'En Pere Poca-por' **Qui sembla als seus, no fa tort a ningú par.** Es diu per justificar els defectes hereditaris que algú pugui tenir. DCVB, Mall. **Variants: No fa tort qui als seus sembla par.** DCVB, Men.

Qui sembra a camí real, perd el gra i perd el jornal par. Vol dir que esforçar-se pel bé comú o pel bé d'altri, sol ser temps perdut. DCVB.

Qui sembra a terra d'altri, perd sa llavor par. Significa que el qui posa el seu esforç en negocis d'altri, sol sortir-ne perjudicat o mal pagat. DCVB, Mall. **Variants: Qui sembra a terra d'altri, perd feina, producte i llavor par.** DCVB, Men. **Qui sembra a terra d'altri, perd es fruit par.** DCVB, Eiv.

Qui sembra al febrer, collita té par. DCVB.

Qui sembra alls, no cull murtes par. DCVB.

Qui sembra cards, cull espines par. Posa de manifest que de la feina mal feta no se'n treu cap profit. DCVB, Mall.Rond. Mall.: *No hi ha remei es qui estan posats per donar conseis, s'hi ha de mirar en so donar-los, si no volen que los surta qualque floronco com manco s'ho pensaran, que los faça veure estels de bell de dia. Qui sembra cards, cui espines.* 'Un pastor i un missèr'

Qui sembra cards, cull espines par. Vol dir que el qui obra malament, recull després les males conseqüències dels seus actes. DCVB.

Qui sembra mala llavor, no llogarà segador par. DCVB, Mall.

Qui sembra primerenc, sembra de franc par. DCVB, Mall.

Qui sembra sa figuera, no en menja figues par. DCVB, Men.

Qui sembra vents, cull tempestats par. Vol dir que els qui provoquen malvolences, després en són víctimes. DCVB.

Qui sembra, cull par. DCVB, Bal.

Qui sempre fa olor, fa pudor par. Vol dir que els qui es perfumen molt, arriben a donar molèstia o fàtic. DCVB.

Qui sempre ment, mai m'enganya par. Vol dir que al mentider no el creuen ni quan diu la veritat. DCVB.

Qui serà amic del pobret, en el cel tindrà gran dret par. Marroig, Refr. DCVB.

Qui serveix al comú no serveix a ningú *par.* DCVB.

Qui serveix, paga mereix *par.* DCVB.

Qui serveix, paga mereix *par.* Vol dir que cal retribuir dignament els treballs. DCVB.

Qui setmanes va comptant, tretze mesos troba a l'any *par.* Vol dir que, comptant els mesos a raó de quatre setmanes justes cadascun, resulten tretze mesos. DCVB.

Qui seu a ca seva, sa ventura espera *par.* Vol dir que les noies que no surten gaire solen tenir més partits que les vaiveres. DCVB, Mall.

Qui seu a cal barber, s'afaita així com ve, i no qui va i ve [Qui seu a ca es barber, s'afaita així com ve, i no qui va i ve] *par.* Significa que és més eficaç la paciència per a esperar una cosa que la inquietud per a cercar-la. DCVB, Mall.

Qui sol menja el seu gall, sol ensella el seu cavall *par.* DCVB.

Qui sol menja el seu gall, sol ensella el seu cavall *par.* Vol dir que el qui vol tenir tots els avantatges per a ell, també hi ha de tenir els avantatges i els inconvenients. DCVB. **Variants: Qui sol s'aconsella, sol se penedeix** *par.* DCVB. **Qui tot sol s'ho menja, tot sol s'ofega** *par.* DCVB.

Qui sopa de vi, berena d'aigua *par.* Es refereix a les conseqüències desagradables de l'embriaguesa. DCVB, Mall., Men. **Variants: Qui sopa de vi, esmorza d'aigua** *par.* DCVB, Eiv.

Qui sopa massa a la nit, no dorm tranquil al llit *par.* DCVB.

Qui sopa massa, somia molt *par.* DCVB.

Qui t'empeny, que tant redoles? *par.* Es diu a un que pren les coses malament i s'irrita sense fonament. DCVB, Cat., Val., Bal.

Qui t'estima, s'arrima *par.* Vol dir que el qui ens vol bé, se'ns acosta i ens fa els favors que pot. DCVB, Men.

Qui t'ha donat ciri en aquest enterro loc. v. Es diu a aquell que s'afica en coses que no li importen, que no s'hi hauria de mesclar. DCVB.

Qui t'empeny; Qui t'empeny, que tant rodoles? *en.* Es diu a una persona que manifesta suposicions infundades o prematures. DCVB.

Qui tanca la boca, no ensenya les dents *par.* DCVB.

Qui té amics, té fatics *par.* Vol dir que les amistats porten sovint disgusts i preocupacions. DCVB.

Qui té amor, no dorm *par.* DCVB, Mall. **Variants: Qui té amors, té dolors** *par.* DCVB, Men.

Qui té arpes, que les tregui *par.* Ho diuen per excitar a fer ús de tots els recursos per obtenir un fi. DCVB, Men.

Qui té art, va a qualsevol part *par.* Vol dir que moltes vegades els menys intel·ligents en una cosa són els qui la manegen. DCVB, Mall.

Qui té barquera, que li vaja darrera *par.* Es diu per fer referència al fet que qui ha de tenir cura de quelcom és el propietari. DCVB, Mall. *Així no la pogueren enganar pus. Ai idò? Qui té barquera, que livaja darrere. 'Es segador i sa beata'*

Qui té barques a la mar, es gall el sol despertar *par.* DCVB, Mall.

Qui té bé i es cerca mal, vagi a Eivissa a treure sal [Qui té bé i es cerca mal, vagi a Ervissa a treure sal] *par.* DCVB, Men.

Qui té bo amb l'hostaler, jeu amb los llençols nets [Qui té bo amb s'hostaler, jeu amb sos llençols nets] *par.* DCVB, Mall.

Qui té boca s'equivoca *par.* DCVB.

Qui té bon nas, te bon jaç *par.* Signifiquen que les persones que tenen el nas gros solen ésser intel·ligents o simpàtiques. DCVB, Mall. **Variants: Qui té bon nas, té bones velleses** *par.* DCVB, Mall.

Qui té bon vi, se'l beu, i no el dóna al seu veí *par.* Vol dir que el qui té una cosa bona, la vol per a ell i no la cedeix als altres. DCVB.

Qui té bona cama, té bona mama *par.* DCVB, Men

Qui té bossa lleugera, que la se tiri darrera *par.* DCVB, Mall.

Qui té botiga que hi estiga *par.* Ho diuen per recomanar als qui tenen negoci que no s'allunyin de la botiga o obrador, per evitar negligències o malversacions. DCVB. Rond. Mall.: *Aquí es patró Pere diu -No hi ha remei; qui té botiga que hi estiga. Som jo que he de menar sa barca. 'Es patró Pere'*

Qui té botiga, que hi estiga [Qui té botiga, que hi estiga] *par.* Ho diuen per recomanar als qui tenen negoci que no s'allunyin de la botiga o obrador, per evitar negligències o malversacions. (Mall.). DCVB, Mall.

Qui té cabres que se les grati *par.* Vol dir que cadascú ha de tenir esment a desfer-se dels seus maldecaps. DCVB.

Qui té cames, que les trega! *par.* Es diu per recomanar la fugida quan no hi ha resistència possible. DCVB, Mall.

Qui té casa en la moreria i vinya al Montí, lladre fi *par.* DCVB.

Qui té cony, té pa; qui té pixa, va a captar *par.* Vol dir que el qui té filles, pot refiar-se d'elles quan és vell; però el qui només té fills, no en pot esperar gaire auxili. DCVB.

Qui té cuqs, que peli fulla *par.* Vol dir que el qui té un negoci necessita tenir-hi esment i no abandonar-lo. DCVB.

Qui té cul, no pot dir pet a un altre *par.* Vol dir que tots som errables. DCVB, Mall. **Variants: Qui té cul, no pot dir peter a un altre** *par.* Significa que no està bé criticar faltes en què nosaltres mateixos estem exposats a caure. DCVB.

Qui té diners, de tot surt bé *par.* DCVB.

Qui té diners, fa sos afers *par.* Significa que amb força de diners es poden fer moltes coses. DCVB. **Variants: Qui té diners, sempre té raó** *par.* DCVB. **Qui té diners, a tot s'arrapa** *par.* DCVB.

Qui té diners, té sos quefers *par.* Significa que amb diners es poden fer moltes coses. DCVB.

Qui té diners, vola; i qui no en té, rodola *par.* DCVB, Cat. Bal.

Qui té dobbes vola; qui no en té rodola *par.* Els diners donen facilitat per tota cosa, i el no tenir-ne fa impossibles coses relativament fàcils DCVB. Rond. Mall.: -*La t'han presa, li deien. No hi ha remei qui té dobbés, vola; i qui no en té, rodola.* 'En Tià de Sa Real'

Qui té doblers, vola; qui no en té, rodola *par.* Vol dir que els diners donen facilitat per a tota cosa, i el no tenir-ne fa impossibles coses relativament fàcils. DCVB. **Variants: Qui té doblers, vola; qui no en té, o s'assola** *par.* DCVB.

Qui té dona, té de tot *par.* DCVB, Mall.

Qui té edat de pecar, en té de dejunar *par.* DCVB, Mall.

Qui té el cap de cera, que no es posi al sol *par.* DCVB, Mall.

Qui té el cap de vidre, que no jugui a pedrades *par.* DCVB, Mall.

Qui té el cor de perdiu, tot ho xerra, tot ho diu *par.* DCVB, Mall.

Qui té el cul llogat, no seu quan vol *par.* Vol dir que el qui està al servei d'altri no pot fer el que vol. DCVB, Cat. Men. **Variants: Qui té el cul llogat, no pot seure quan vol** *par.* DCVB, Mall.

Qui té el treball, que tingui el profit *par.* DCVB.

Qui té el vol, fa lo que vol *par.* Significa que la persona que disposa de l'autoritat o mitjans d'exercir-la, domina fàcilment les altres. DCVB.

Qui té enemics no dorm *par.* DCVB.

Qui té es ball, balla *par.* Ho diuen d'un que està en una situació difícil i el deixen tot sol sense ajudar-li. DCVB. Rond. Mall.: -*No pot ser tornar a ca nostra! Sobretot, qui té es*

ball, balla! Me som tirada dins s'encallador, i no me queda altre remei que palanquetjar fins que en sia sortida!. 'Una pobileta i un Joanet'

Qui té es ball, balla par. Ho diuen d'un qui està en una situació difícil i el deixen tot sol, sense ajudar-li (Mall.). DCVB, Mall.

Qui té es jornal, que el faça par. Vol dir que la feina assenyalada a un, no l'ha de fer un altre. DCVB, Manacor.

Qui té fam, les pedres li semblen pa par. Vol dir que el desig i la il·lusió ens fan veure les coses diferents d'així com són. DCVB. **Variants: Qui té fam, somia rollos par.** Vol dir que el qui té una idea fixa o un gran desig, és propens a creure's que les coses són així com les pensa o desitja. DCVB, Mall., Men. **Qui té fam, somia truites par.** Es diu per indicar que sovint creiem factible allò de què tenim desig o que voldríem que es realitzés. DCVB. **Qui té fam, somia pa par.** DCVB. **Qui té gana, somia pa par.** DCVB.

Qui té feines, que les faci par. Es diu contra aquells qui sempre manen fer als altres les coses que podrien o deurien fer ells. DCVB.

Qui té fills al costat no morirà enfitat par. Vol dir que els fills sempre solen menjar dels béns dels pares, i que aquests s'ho lleven d'ells per a donar-ho als fills. DCVB, Mall.

Qui té fills, és molt just que aplec par. DCVB, Mall.

Qui té fills, té penes par. DCVB.

Qui té fred de peus, que los s'escalfi (o que el se tregui) par. Es diu volent indicar que no es vol intervenir en un assumpte d'altri, que l'interessat mateix se'l resolgui. DCVB, Mall.

Qui té gana, té manya par. Vol dir que la necessitat desperta les potències i fa anar molt vius. DCVB.

Qui té gent i no hi va, si és ric, pobre es fa par. Es refereix al qui té treballadors que fan feina per ell i no té esment a vigilar-los. DCVB, Men.

Qui té guaret, té pa fet; qui té binat, té pa estojat par. DCVB, Men.

Qui té hisenda i no la veu, se fa pobre i no s'ho creu par. DCVB.

Qui té idea no dorm par. Vol dir que el qui té una preocupació forta no sol tenir son ni distreure's fàcilment. DCVB, Mall., Men.

Qui té infants, que no es mogui par. DCVB.

Qui té jornalers i no els veu, torna pobre i no s'ho creu par. Vol dir que cal vigilar el treball dels assalariats. DCVB.

Qui té la culpa, que pagui la pena par. Es diu der a reclamar per al culpable el càstig, i no desviar-lo cap als innocents. DCVB.

Qui té la mà de palla, no posi foc a la falla *par.* DCVB.

Qui té la mel, que tinga la fel *par.* Significa que cal acceptar les adversitats i desavantatges des del moment que volem gaudir de les propietats i avantatges. DCVB.

Qui té la paella pel mànec fa anar l'oli allà on vol *par.* Significa que el qui disposa dels ressorts o recursos per a dirigir un assumpte, una empresa, una col·lectivitat, etc., els aprofita en la forma que més li convé. DCVB, Cat. Bal.

Qui té la terra, té la guerra *par.* Vol dir que els propietaris tenen molts de mals de cap per l'administració i defensa de llurs béns. /Fa referència al fet que qui té els maldecaps de quelcom és el propietari DCVB. *Perque això ja es sap jo tenc sa terra, qui té la terra* 'Una madona que enganà el dimoni' **Qui mena la terra, paga la guerra** *par.* DCVB. **La terra, al menestral li és guerra** *par.* DCVB.

Qui té la teulada de vidre, que no tiri pedres a la del veïnat *par.* Vol dir que el qui té un defecte no ha de censurar els altres qui el tenen. DCVB.

Qui té llengua, ha de tenir fets *par.* Significa que el qui promet o braveja, ha de complir. DCVB.

Qui té mal al dit i el marit bonic, tot sovint se'l mira *par.* DCVB.

Qui té mal de ventre que cerc vaumes *par.* Qui ha de resoldre un problema és el qui el pateix. Rond. Mall.: *Pensa qui pensa quines li porien esser bones, an aquella mesquina, se recordà de s'adagi que diu* "Qui té mal de ventre, que cerc vaumes. 'Es metge Guinyot'

Qui té mal veí, té mal matí *par.* DCVB.

Qui té mal veí, té mal matí *par.* Es refereix a les molèsties que dona un veí desconsiderat, amb els seus crits, sorolls, etc. DCVB. **Variants: Qui té un mal veí, no pot dormir** *par.* DCVB.

Qui té mal, busca remei *par.* Es diu per justificar els esforços que algú fa per guarir-se. DCVB. **Variants: Qui té mal, el té venal** *par.* Significa que el qui pateix una malaltia o indisposició està disposat a fer qualsevol cosa per alliberar-se'n. DCVB. **Qui té mal, el treu a venal** *par.* DCVB. **Qui té mal, cerca remei** *par.* DCVB.

Qui té mal, que gemegui, i qui és mort, que jegui *par.* Es diu per manifestar indiferència envers els qui sofreixen o qui són morts. DCVB.

Qui té mala condició, mai troba bon companyó *par.* DCVB, Mall.

Qui té maldecaps, que se'ls espassi *par.* DCVB.

Qui té mans, no digui lladre; qui té peus, no digui coix *par.* Vol dir que tots estam exposats a caure en la temptació. DCVB.

Qui té mare, menja coca; i qui no en té, es fa refotre *par.* S'usa molt com a interjecció, en el llenguatge grosser. DCVB.

Qui té més, que sopi dos cops *par.* Es diu referint-se als qui s'avanen d'esser rics i de tenir més que els altres. DCVB.

Qui té molts fills al costat, jamai morirà enfitat *par.* Vol dir que per sostenir els fills s'han de despendre molts diners i no es pot estalviar. DCVB.

Qui té mort a casa seva, que no vagi a plorar a la dels altres *par.* Es diu per excusar els qui no atenen a coses d'altri perquè tenen prou que fer a casa llur. DCVB.

Qui té mosses de soldada (o de faldada), té la casa foradada *par.* Significa que moltes noies de servei solen despullar la casa on serveixen. DCVB.

Qui té mossos i no els veu, se fa pobre i no s'ho creu *par.* Significa que cal vigilar la feina dels empleats si es vol evitar l'explotació de l'amo pels servidors. DCVB.

Qui té negocis i no els veu, es fa pobre i no s'ho creu *par.* DCVB.

Qui té nou porcs a la salera, bon Nadal se li espera *par.* DCVB.

Qui té ocasió, que la prenga *par.* Es diu per recomanar que no es deixin prendre les ocasions d'obtenir alguna cosa. DCVB.

Qui té ofici, té benefici *par.* Significa que el qui sap treballar bé d'un ram determinat, en treu profit. DCVB. **Variants: Qui té bon ofici, té bon benefici** *par.* DCVB. **Qui té ofici, té pa** *par.* DCVB.

Qui té olles, prest té tests (o pot fer tests) *par.* Indica que el qui té diners pot fer moltes coses, o que el qui té bens o crèdit, pot fer-ne diners. DCVB. **Variants: Qui té olles, té tests** *par.* Qui té diners, pot tenir les coses comprables; i qui té bens o coses vendibles, venent-ho pot tenir diners. DCVB. **Qui té plats pot fer tests** *par.* A partir de quelcom sempre es pot obtenir alguna cosa, encara que aquesta sigui de qualitat inferior. Rond. Mall.: *Com vós sempre me dèieu que no teníeu dobbers i jo'n 'via mester prou, he dit qui té plats, pot fer tests.* 'Un pastor i un missèr'

Qui té ovelles, té pells *par.* Vol dir que el qui posseeix mitjans de producció no està mancat dels productes. DCVB.

Qui té pa a la pastera, no té espera *par.* Significa que el qui té negocis entre mans, està impacient per veure'ls ben encaminats. DCVB.

Qui té pa sec, ne pot fer sopes *par.* Significa que el qui té mitjans pot fer moltes coses. DCVB. **Variants: Qui té pa sec, que es faci sopes; qui té pa tou, que faci rostes** *par.* Significa que cadascú ha d'arreglar-se segons els mitjans de què disposa. DCVB. **Qui té pa, fa sopes** *par.* Significa que el qui disposa de mitjans pot fer allò que vol. DCVB.

Qui té pa, que se'l mengi; qui no en té, que en cerqui *par.* DCVB, Men.

Qui té pena, no sap què es diu *par.* Vol dir que les tribulacions traspalsen l'enteniment.. DCVB, Mall.

Qui té per vendre, té per prendre *par.* Vol dir que el tenir coses per vendre sol donar bons negocis i molta influència. DCVB. **Variants: Qui té què vendre, comanda** *par.* DCVB.

Qui té peus i mans, no pot dir lladre a ningú *par.* Significa que tots som flacs i estam exposats a delinquir si la temptació és prou forta. DCVB, Men.

Qui té peus, no digui coix *par.* Vol dir que no hem de murmurar dels defectes d'altri, perquè també hi estam exposats. DCVB, Men.

Qui té prou roba, prest se vesteix *par.* Significa que el qui posseeix riquesa i mitjans abundants, aconsegueix fàcilment el que vol. DCVB. **Variants: Qui té prou roba, aviat se vesteix** *par.* DCVB. **Qui té roba, prest té pedaços** *par.* DCVB.

Qui té ranxo de gent i no hi va, de ric, pobre es fa *par.* DCVB, Men.

Qui té raó, que s'afaiti *par.* Es diu irònicament quan algú presumeix excessivament de tenir raó. Aquesta frase és un joc de paraules entre "raó" i "raor" (ganivet per a afaitar). DCVB, Men.

Qui té ronya, que es grati *par.* Significa que el qui ha de preocupar.-se de cercar solucions és el mateix interessat a qui afecten els problemes a resoldre. DCVB, bal.

Qui té ruda, Déu l'ajuda *par.* DCVB.

Qui té sal a la boca, no coneix la mel *par.* Significa que una persona que té mal gust no pot apreciar o compondre les coses bones. DCVB.

Qui té salut i llibertat, és ric i no ho sap *par.* Són diverses maneres de fer l'elogi de la salut. DCVB. **Variants: Qui té salut, és ric** *par.* Són diverses maneres de fer l'elogi de la salut. DCVB. **Qui té salut, ho té tot** *par.* Són diverses maneres de fer l'elogi de la salut. DCVB. **Qui té sanitat, és ric i no ho sap** *par.* DCVB.

Qui té sant Pere, que no manlevi a sant Pau *par.* DCVB.

Qui té someres, té pollins *par.* DCVB.

Qui té son, que soni *par.* Es diu per manifestar disgust de sentir que algú diu que té son. DCVB.

Qui té soques, pot fer estelles *par.* Significa que el qui té bens immobles, pot pagar el que deu. DCVB, Men.

Qui té talent, tot li sembla pa *par.* Significa que un qui té desig d'una cosa es fa sovint la il·lusió d'obtenir-la. DCVB. **Variants: Qui té talent, somia rollos** *par.* DCVB. **Qui té terra i no la veu, es fa pobre i no s'ho creu** *par.* Indica que el propietari ha de vigilar les seves terres perquè aquestes li donin el rendiment que pertoca. DCVB, or., occ., val.

Qui té tinya, el cap se grata *par.* Significa que el qui té necessitats o problemes a resoldre, posa els mitjans adequats per a sortir-ne. DCVB.

Qui té tions, fa estelles *par.* Significa que el qui té diners, pot adquirir o fer moltes coses, i el qui té bens vendibles pot adquirir diners. DCVB.

Qui té treballs i se'n cerca, en té més *par.* DCVB, Mall.

Qui té un diner, no està sense ell; si tens un diner per vil, mai arribaràs a mil *par.* Significa que una quantitat de moneda, per petita que sigui, té la seva importància perquè ajuda a formar un capital. DCVB.

Qui té un ou, vol un bou *par.* indica que els homes solen esser ambiciosos i no es contenten fàcilment amb el que tenen. DCVB.

Qui té un ruc, té una mala bèstia *par.* Es diu per indicar que els ases són difícils de governar. DCVB.

Qui té una hora bona, no les té totes dolentes (o no en té dues de dolentes) *par.* significa que convé aprofitar les estones de felicitat que es puguin assolir. DCVB. **Variants: Qui té una hora bona, no en té dues de dolentes** *par.* DCVB.

Qui té vinya, té tinya *par.* Indica que la vinya és difícil de fer produir. DCVB.

Qui té, ha de dar al qui no té *par.* Significa que cal tenir caritat amb el proïsme. DCVB.

Qui té, menja; i qui no té, dejuna *par.* DCVB, Mall.

Qui tindrà ungles, les traurà *par.* Indica que qui té qualitats per aconseguir quelcom ho ha de posar de manifest per aconseguir-ho. Rond. Mall.: *Primer farà flamada s'heretat que no consentirem a xapar.-la. Qui tindrà ungles, les traurà.* 'Tres germans desxondits'

Qui tenia cames les treia *par.* Fer tot quan es pot per fugir, per caminar. Rond. Mall.: *I sa gallina darrere ell, i qui tenia cames les treia, per por de no esser-hi de més.* 'La Pomarrina'.

Qui tingui llengüeta, que tregui bosseta *par.* Vol dir que els qui s'avanen de fer o donar molt, cal que ho demostrin amb fets. DCVB.

Qui tira pedretes, tira amoretes *par.* DCVB, Empordà i Men.

Qui tira pedretes, tira amoretes *par.* Significa que les petites baralles entre enamorats, serveixen per augmentar l'amor entre ells. DCVB.

Qui tot ho creu, tot s'ho beu *par.* DCVB, Men.

Qui tot ho vol apurar, apurat arriba a estar *par.* Marroig refr. DCVB.

Qui tot ho vol mirar, de casa seva ha de plegar *par.* DCVB.

Qui tot ho vol, tot ho perd *par.* Va contra els ambiciosos. DCVB.

Qui tot sol s'aconsella, tot sol se'n penedeix *par.* DCVB Men.

Qui tot sol s'ho menja, tot sol s'ofega *par.* Significa que els qui ho volen tot per a ells, solen ésser víctimes de llur mateix egoisme. DCVB.

Qui totes les nits sopa, alguna s'enfita *par.* DCVB, Consell

Qui totes les vol venjar, a la terra s'ha de dar *par.* Significa que no és possible venjar totes les ofenses. DCVB.

Qui treball, a Déu prega *par.* DCVB.

Qui treballa, menja, i va bonic el diumenge *par.* DCVB.

Qui treballa, té pa i palla *par.* DCVB. **Variants:**

Qui treu el profit, que tingui el treball *par.* DCVB.

Qui tria, s'engana *par.* Significa que sovint el qui cerca les coses millors s'equivoca i pren les menys bones. DCVB, Mall., Men.

Qui troba, estoja; i qui perd, cerca *par.* Vol dir que qui té sort està bé, però qui no en té ha de passar pena per viure. DCVB, Men..

Qui tropessa en un lloc pla, en lloc aspre, ¿què farà? *par.* DCVB.

Qui va a la guerra, para bales *par.* Signifiquen que el qui va a un lloc on hi ha perill, està exposat a caure-hi, i al contrari, per no perillar, convé no posar-se a lloc o situació de perill. DCVB. **Variants:** **Qui no va a la guerra, no hi mor** *par.* DCVB.

Qui va a Mallorca i no va a Lluc, se'n va matxo i torna ruc *par.* DCVB, Eiv.

Qui va a missa, no perd el temps *par.* DCVB.

Qui va a vega, no sopa *par.* DCVB, Men.

Qui va al llit tard, no es lleva d'hora *par.* DCVB.

Qui va amb ovelles, al cap de l'any és com elles *par.* Expressa la força de contagi que tenen les bones o males companyies. DCVB.

Qui va amb un coix, al cap de l'any ho són tots dos [Qui va amb un coix, a's cap de s'any ho són tots dos] *par.* Vol dir que es vicis es prenen fàcilment. DCVB, Mall., Men.

Qui va amb un coix, no va tot sol *par.* DCVB, Mall.

Qui va contra la seva sang, va contra Déu *par.* Es diu per recriminar els qui obren en perjudici de llurs parents. DCVB.

Qui va darrera, tanca la barrera *par.* Significa que el qui es retarda, anant amb altres, té la feina de deixar les coses arreglades. DCVB, Cat., Bal., Men.

Qui va davant, camina *par.* DCVB, Mall.

Qui va davant, camina; qui va darrere, trota *par.* DCVB, Mall.

Qui va davant, obre es barranc *loc. v.* Vol dir que el qui va davant els altres té molts avantatges. DCVB, Men.

Qui va de garbejar, es vol esbraonar *par.* Es diu perquè és feina de molt d'estrai (Men.). DCVB, Men.

Qui va de pressa, poc a llum li surt *par.* Té un significat semblant a l'anterior. DCVB.

Qui va descalç és que no té sabates *par.* DCVB.

Qui va i ve, fa es viatge complert *par.* DCVB, Men.

Qui va per davall fulla en doble se remulla *par.* DCVB.

Qui va segons Déu, viu de lo seu *par.* Vol dir que el qui observa els manaments de Déu no s'apropia les coses d'altri ni perjudica el proïsme. DCVB, Mall.

Qui va tot sol, camina com vol *par.* DCVB, Men. **Variants: Qui va tot sol, fa el que vol** *par.* Indica que el fet d'anar tot sol té avantatges. DCVB.

Qui veu menjar i no menja, es penja *par.* DCVB.

Qui veu una agulla i no la cull, és senyal que té molt d'orgull *par.* DCVB.

Qui viu endeutat, viu desesperat *par.* DCVB.

Qui viu, de res s'esquiu *par.* Significa que mentre vivim, veiem coses noves i inesperades. DCVB, Mall.

Qui viu, plora i riu *par.* Significa que la vida és plena d'alternatives de goig i de dolor. DCVB.

Qui vol a son temps arreplegar, a son temps ha de sembrar *par.* Vol dir que per obtenir resultats cal posar els mitjans adients. DCVB.

Qui vol bístia de son servici, l'ha de mantenir *par.* DCVB, Mall.

Qui vol bístia de son servici, l'ha de mantenir *par.* DCVB, Mall.

Qui vol bístia sense vici, que vaja a peu *par.* DCVB, Mall.

Qui vol comprar car que compri barato *par.* DCVB, Men.

Qui vol criats, que criï moixos *par.* Ho diu el qui no es considera obligat a complir les ordres que un altre li dóna (Men.). DCVB, Men.

Qui vol donar favons a secar, té de fer-los per Sant Sebastià *par.* DCVB.

Qui vol entendre aquest art, ha de dur es barret d'espart *par.* Vol dir que per a esser agricultors es necessita practicar l'ofici de les feines més baixes. DCVB, Ciutadella. / DCVB, Men.

Qui vol es bé, ell el té *par.* DCVB, Mall.

Qui vol es bé, que sofresca es mal *par.* Marroig Refr. DCVB

Qui vol es bé, que sofresca es mal *par.* Marroig Refr. DCVB.

Qui vol es bessó, que rompa sa metla *par.* DCVB, Mall.

Qui vol faves cuitores, que les sembri a bon lloc *par.* DCVB, Mall.

Qui vol fer el que no sap, cau a terra i es trenca el cap *par.* DCVB.

Qui vol foc, amb so dit el cerca *par.* Es diu per significar que el qui vol obtenir una cosa s'ha de molestar a cercar-la. DCVB, Mall., Men. **Variants: Qui en vol, que cerqui** *par.* DCVB.

Qui vol la capa de l'amic, no és amic *par.* DCVB.

Qui vol mal an es vesí, li posa per nom Rampí *par.* Refrany menorquí que el diccionari Ferrer Parpal tradueix pel castellà «El que es enemigo de la novia no dirá bien de la boda». DCVB, Men.

Qui vol maldecaps, que compri un ase *par.* DCVB.

Qui vol menjar faves al segar, ha de fer-les per Sant Sebastià *par.* DCVB.

Qui vol menjar que faci feina *par.* Per aconseguir aliment se l'han de guanyar treballant. Roond. Mall.: *-Qualque coseta per amor de Déu, oh jovenet! -A una altra porta en donen dos! -diu En Pau-. Qui vol menjar, que faça feina, com en faig jo!.* 'En Joan des fabiolet'

Qui vol mentir, gran memòria ha de tenir *par.* Significa que el qui diu mentides, necessita recordar bé el que ha dit per evitar d'incórrer en contradiccions. DCVB.

Qui vol mula sense vicis, que vagi a peu *par.* Significa que tots els homes tenen defectes. DCVB.

Qui vol peix, que es banyi es cul *par.* Vol dir que no s'obtenen resultats remuneradors sense exposició ni molèstia. DCVB, Mall., Men. **Variants: Qui vulgui peix, que es mulli el cul** *par.* DCVB. **Qui vol peix, ha d'amollar puu** *par.* DCVB, Mall.

Qui vol ser ric massa aviat, abans de l'any és penjat *par.* Significa que el qui s'afanya a arrebregar diners per mitjans il·lítics, aviat sol acabar malament. DCVB.

Qui vol viure molt, ha de sopar poc *par.* DCVB.

Qui vulga mula sense taca, que vaja a peu *par.* DCVB. **Variants: Qui vulga mula sense taca (o sense vici), que vaja a peu** *par.* DCVB. **Qui vulgui mula sense vivi, que vagi a peu** *par.* Vol dir que no hi ha res que no tengui algun defecte. DCVB.

Qui vulga vi i pa, sembri primerenc i podi tardà *par.* DCVB.

Qui vulgui ser vell llarg temps, que comenci prest *par.* Significa que el qui quan és jove té moderació i seny, sol arribar a vell mantenint-se en bon delit. DCVB.

Qui vulgui tenir bon canemàs, que el sembri pel mes de març; qui vulgui tenir bon bri, que el sembri pel mes d'abril *par.* BDC, xviii, 263. DCVB.

Quietud i bon recapte! *en.* Exclamació momminatòria amb que es tracta d'imposar silenci i atenció a una o algunes persones, sobretot a nens que mouen soroll. DCVB, Ciutadella.

Quimeres i desenganys, fan tornar els cabells blancs *par.* DCVB.

Quimeres poques *loc. v.* Sense pensar mal, sense preocupar.-se ni pensar res. DCVB, Mall.

Quin modo d'enneular *en.* Quina manera d'obrar! Es troba aquesta expressió en l'entremès popular de "En Preciós de sa cabana" (Mallorca, on hi ha aquesta estrofa *¿Que és aquest negociar / que feis amb ses vostres traces? / I a tothom amenaces! / Ai, quin modo d'enneular.* (ap. Alcover Cont. 464). DCVB, Mall.

Quin pebre et fa coure els ulls? *en.* Es diu a una persona que es fica en coses que no li interessin i li poden ésser perjudicials si s'hi fica. *De qui estic picat és de tu...—Sabrer voldria jo ara quin és el pebre qu'et fa coure els ulls,* Penya Mos. iii, 124. *Enquerí y sebre... de quants punts se calsan, quin pebre los cou y quin pa los assacia,* Roq. DCVB, Mall., Men.

Quin pebre li fa ¿Quin pebre li fa coure els ulls? *en.* Es diu al-ludint a algú que es preocupa o s'entremet en coses en què no hauria de posar-se.. DCVB, Mall., Men.

Quin pebre li fa coure ets ulls? *en.* Es demana això volent inquirir quina raó té algú per a ficar-se en un assumpte. DCVB, Mall., Men. **Variants:**

Quin perboc de reia nova és estat aquest! *en.* Cosa desagradable i inesperada per al qui la rep DCVB.Rond. Mall.: *-Aquesta sí que m'és bruta! Diu ell. Quin perboc de reia nova és estat aquest!.* 'En Gostí lladre'

Quin pífol; Quin pífol toca? *en.* Es diu referint-se a una persona de la qual no sabem què fa, en què s'ocupa. DCVB, Mall.

Quin senyal; Quin senyal? *fór.* Fórmula interrogativa per a demanar l'explicació d'un fet considerat estrany. «¿Quin senyal per aquí?» *¿com s'explica que siguis ací?. ¿Quin senyal que corres y vas p'es camp tan de bon dematí?.* Roq. 12. DCVB, Mall., Men.

Quin tabac fumam; Quin tabac fumam? *en.* Es diu en to de reny per demanar a algú que expliqui per què no ha fet allò que havia d'haver fet. DCVB, Manacor.

Quin temps era aquell, que na Marta filava! *en.* Es diu per indicar la gran diferència d'un temps passat amb el temps present. DCVB.

Quin vent l'ha duit? *loc.v.* Es diu per demanar a algú la causa de la seva vinguda DCVB. Rond. Mall.: *¿Vossa Reial Majestat per aquí? ¿I quin vent l'ha duit?.* ‘Sa fia del Sol i de la Lluna’

Quin vent te duu; Quin vent te duu? *en.* Es diu per demanar a algú la causa de la seva vinguda. DCVB. **Variants:** *¿Quin vent us porta?* DCVB.

Quina ceba et ¿Quina ceba et fa coure els ulls? *en.* Vol dir «¿què t'importa? ¿què n'has d'haver? DCVB, Mall.

Quina ceba li fa coure ets ulls? *en.* DCVB.

Quina cuca t'ha picat? *en..* Ho diuen a un qui es fica en allò que no li importa, o a un qui es mostra irritat sense motiu. DCVB.

Quina hora és? Hora de prendre, per qui no ha pres *en..* Quan algú pregunta «Quina hora és?», se li sol contestar familiarment «Hora de prendre, per qui no ha pres» «Hora de beure, per qui té set» (Men.); «L'hora que era ahir a aquesta hora» (pertot);. DCVB, Mall. **Variants:** **Quina hora és?» «Hora de beure, per qui té set** *en.* DCVB, Men. **Quina hora és? «L'hora que era ahir a aquesta hora** *en.* DCVB.

Quina llàstima! *en.* Exclamació per a expressar que es lamenta una cosa. *Llàstima que no s'hi pogués anar!* Ruyra Parada 14. DCVB.

Quina paga n'és; Quina paga n'és bona? *loc. v.* Es diu quan s'ha experimentat una desgràcia per falta de precaució, per negligència. DCVB, Men.

Quines herbes te ¿Quines herbes te fan coure els ulls? *en.* Es diu a un qui es fica en allò que no li interessa o on convindria més que no es ficàs. DCVB.

Quines neus! *loc. v.* Quines solfes, quins romanços. *Vaja quines neus!*, Alcover Rond VII, 25. ; *Amb aquestes neus mos sortiu?* Aurora 256. DCVB, Mall.

Quines vistes, per un cego! *en.* Es diu referint-se a un espectacle lleig o desagradable.. DCVB, Mall.

Quins fideus més clars per menjar amb forqueta! *en..* Exclamació amb què s'expressa menyspreu i desaprovació d'una cosa que altri diu o fa. DCVB. **Variants:** **Quins fideus tan clars!** *loc. v.* Es diu a un qui dóna raons molt poc consistents. DCVB, Mall.

Quins fideus tan clars, per menjar amb forqueta! *par.* Es diu referint-se a una cosa que va de qualsevol manera, que no duu bona marxa. DCVB, Mall.

Rall de dones *loc.nom.* Xafarderies femenines. Això no és més que rall de dones. DCVB, Mall., Men.

Rallar com un cadellet de molí *loc. v.* Xerrar molt, parlar incessantment. DCVB. Rond. Mall.:*Allà les hauríeu vistes fent llatra en es portal de ca seua, rallant de la princesa, just cadellts de molí, aturant i tot la gent que passava.* ‘La Princesa bella’ **Variants: Ser un cadellet de molí** *loc. v.* Rond. Mall.:*Ara en matèria de xerrar, no el tenia en vaga mai era un cadellet de molí, sobretot quan se veinades li movien de ses pescades d'ell.* ‘En Ferrandí’

Rallar com un cadellet de molí *loc. v.* Xerrar molt, parlar incessantment. DCVB, Men.

Rallar més que set taconers *loc. v.* DCVB, Mall.

Ramat de molts, el llop se'l menja *par.* DCVB.

Raó de sobres, raó de pobres *par.* Indica que l'excés d'argumentació treu eficàcia al raonament. DCVB.

Raons fan raons *par.* Significa que una discussió en provoca una altra, i que en començar a barallar-se no es pot preveure fins que durarà la baralla. DCVB.

Raons foradades, o de peu de banc, o del pont de Lleida *par.* Raons inconsistents, que no proven, que no són vàlides. DCVB.

Rapar altars *loc. v.* Anar molt a l'església per falsa devoció. *Si ets cerer, totduna't fas / amich de tots els vicaris, / y has de concorre als rosaris / de mort, y rapà els altàs,* *Penya Poes.* 79. DCVB, Mall.

Rapar-se les celles [Rapar.-se ses ceies] *loc. v.* Fer-se creus d'una cosa, no poder-se'n avenir, trobar-la estranya de tot. DCVB, Mall.

Rata amb vint ungles *loc.nom.* Lladregot. DCVB.

Rata de sacristia o d'església *loc.nom.* Beatot, persona que fa ostentació de devoció o religiositat. DCVB.

Rata traginera *loc.nom.* Persona que procura molt pel seu profit propi. *Madò Catalinayna...és una granereta de rebost o una rata traginera que sempre té una olleta a la casa y una altra a ca seua per dur-se'n brou,* *Maura Aygof.* 117. DCVB, Mall., Men.

Rates, frares i pardals, Déu nos guard d'aquests tres animals *par.* *Gomis Zool.* 356. DCVB

Raure de mal borràs *loc. v.* Anar de mal borràs, portar mal camí, anar de mala manera. *Si per malaventura sentireu dir que nostra llengua...rau de mal borràs,* *Jocs Fl.* 1863, 143. DCVB.

Re-cent mil llamps! *For.* Imprecació violenta DCVB. Rond. Mall.:*Re-cent mil llamps! Digué ell. ¿I què feim aquí davall, no-ninguns?* ‘En Martí Tacó’

Rebatre el clau *loc. v.* fig. acabar una cosa, fer-la més completa. *Ha roegat moltes novel·les, y per rebatre es clau, és molt enamoradís*, Ignor. 40. DCVB. **Variants: Reblar el clau** *loc. v.* Refermar amb noves raons o proves. *Y En Geroni, per més rebatre el clau, seguí contant fil per randa totes les proves d'amor*, Penya Mos. iii, 128. DCVB.

Rebre algú amb els braços oberts *loc. v.* Rebre'l amb grans demostracions d'afecte. DCVB.

Rebre algú amb els braços oberts *loc. v.* Rebre'l amb grans demostracions d'afecte DCVB. Rond. Mall.: *I se n'ho menà tot a ca'l Rei, que else rebé amb sos braços oberts; i visqueren i gaudiren una mala fi d'anys fins que se moriren i els enterraren; i al cel mos vegem tots plegats. Amèn.* 'Un soldat que havia servit deu anys'

Rebre el jornal en fusta *loc. v.* Rebre una tupada (Aguiló Dicc.). DCVB.

Rebre més bastó que el burro de la terraire *loc. v.* Rebre molts cops, ésser víctima de moltes bastonades. DCVB.

Rebut o esperat com l'aigua de maig (ser) *loc. adv.* Ser molt ben rebut. DCVB. **Variants: Esperat com l'aigua de maig (ser)** *loc. adv.* DCVB.

Recobrar la paraula *loc. v.* Tornar a posseir la facultat de parlar. DCVB.

Refia't d'En Magarola, que et traurà de mal si no te n'hi posa. *par.* Significa que cal no fer-se il·lusions sobre coses possibles però insegures. DCVB.

Refia't del que tens *par.* DCVB.

Refia't dels altres, i pobre seràs *par.* Significa que no cal fer-se il·lusions sobre coses possibles però insegures. DCVB.

Refredats de gener, no els cura el vinader, però sí el caliver *par.* DCVB.

Refrescar les nafres a algú *loc. v.* Renovar-li les penes, els disgusts. *Se refresquen ses nafres de son dolor*, Alcover Cont. 44. DCVB.

Rega torta, vianda a la porta *par.* DCVB.

Regalo de monja, quartera de xeixa *par.* Significa que quan una monja tancada fa un obsequi de pastes o flors, cal correspondre-li amb un regal molt millor. DCVB, Mall.

Regalos rompen penyes *par.* Vol dir que els obsequis arriben a trencar la resistència de la voluntat dels obsequiats. DCVB.

Reganyar el pinyol *loc. v.* Reganyar les dents i fig. renyar asprament. Li vaig reganyar el pinyol i va callar. DCVB.

Regla i mesura, tot l'any dura *par.* Significa que la moderació sosté les persones i les coses, evitant-ne la destrucció o malgastament. DCVB.

Rei te volen fer i no ho vols esser par. Es diu per una persona que no accepta o no procura obtenir un càrrec o benefici que altres cercarien afanyosament. DCVB, Mall.

Relliscar com una anguila, o fugir com una anguila *loc. v.* Expressa una gran rapidesa de moviments. "*Poc s'ho pensava en Gomila, / com monja la va tancar, / que havia de renegar / de sa llei de sa família fugint-li com una anguila*" Cançó pop. Men.; *Siats de natura d'anguila en quant farets*, Metge Sermó; *S'afica com una anguila p'es mitx de sa gent*, Roq. 23.

Rellotge de pagès, de la una fa migdia, de les dues fa les tres par. Es diu per aquells patrons o encarregats que procuren que la gent entri al treball abans d'hora i en surti després de l'hora deguda. Hi ha una cançó que completa el refrany "*Es rellotge an es pagès / li serveix per una guia; / de la una fa migdia, / de les dues fa les tres; / ¿i que no sabeu perquè és? / Per sa seua picardia*". (DCVB, Men.) .

Relluir a qualcú les espatlles *loc. v.* Tenir bona bossa, esser ric. *Este jove tenia un tros de pa..., sempre que anava, tots ballaven en un peu... perquè li relluïen les espales y no més que açò del or és més golós que no sé què'm diga*, Rond. de R. Val. 26. DCVB

Remeis per fora, no fan mal par. Es diu per manifestar que els medicaments d'ús extern no són perillosos per a l'organisme. DCVB.

Remenar els ditets *loc. v.* Treballar activament en una feina manual. DCVB, Mall., Men.

Remenar els galindons *loc. v.* Anar molt de pressa. DCVB, bal. **Variants: Remenar els potons** [Remenar es potons] *loc. v.* Caminar molt aviat. DCVB, Mall.

Remenar es galindons *loc. v.* Caminar aviat, bellugant-se molt per anar a un lloc, per obtenir una cosa, etc. DCVB. Rond. Mall.: *En Tacó ho donà a ses cames; i vos assegure que, si no los remenava més an es galindons, era perquè no poria pus.* 'En Martí Tacó' **Variants: Estirar es galindons** *loc. v.* Rond. Mall.: *I ventura d'ell que guanyà a córrer an es sastre, i li pogué fugir, i vos assegure que els estirà fort, an es galindons, per esser escàpol d'aquella barrumbada.* 'Es missatget petit' **Fer navegar es galindons** *loc. v.* Rond. Mall.: *Com feia set setmanes que captaven, cansats i morts de tant de fer navegar es galindons, s'asseuen davall un castanyer per reposar una micoia.* 'Es Duc' **Tenir bons galindons** *loc. v.* Rond. Mall.: *Sols dos o tres se salvaren, a força de tenir bons galindons i de sebre ses tresques dins aquell bosc.* 'Un soldat que havia servit deu anys'

Remenar la coa [Remenar sa coa] *loc. v.* Intervenir d'una manera important i activa en un assumpte. DCVB, Mall., Men.

Remenar les cireres *loc. v.* Tenir poder, obrar sense restriccions d'altri. DCVB.

Remenar les cols *loc. v.* Moure brega. DCVB.

Remenar ses cireres *loc. v.* Intervenir autoritàriament en un assumpte esser-ne l'amo. DCVB, Empordà, Bal.

Remordir la consciència o gratar la consciència *loc. v.* Estar intranquil·la per la convicció d'haver obrat malament. DCVB.

Remoure ses cols [**Remoure ses cols**] *loc. v.* Renovar les discussions o baralles (Mall.). DCVB, Mall.

Renegar com un carreter *loc. v.* Flastomar molt. DCVB. **Variants:** **Renegar com una rata-pinyada** *loc. v.* DCVB. **Renegar com un oriol** *loc. v.* Flastomar molt, amb irritació. DCVB.

Renovar la ferida *loc. v.* Fer sentir de bell nou el dolor d'un disgust passat. DCVB.

Rentar a qualcú sa cara amb un pedaç eixut *loc. v.* Enganyar-lo fent-li veure que l'estimen o que li fan un favor mentre procuren perjudicar-lo. *Me rantaràs, si m'arribes, / sa cara amb un pedaç eixut; / amb altri passes es gust / i a mi em contes ses mentides.* Cançó pop. Mall. DCVB, Mall.

Rentar la cara a algú *loc. v.* Adular-lo. DCVB. **Variants:** **Rentar la cara amb un pedaç eixut** *loc. v.* Procurar enganyar algú amb bones paraules o amb raons que no convencen. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *A mi ni vós ni l'amo m'heu de rentar sa cara amb un pedaç eixut, ni m'heu de dar cresta per ballesta.* 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'

Rentar la cara a un etiop *loc. v.* Pretendre una cosa impossible. DCVB.

Rentar-se les mans *loc. v.* Disculpar.-se, eludir la responsabilitat. *Que los ho pregunt y veurà com tothom s'en rentarà ses mans,* Roq. 41. DCVB.

Rentar-se les mans, d'una cosa *loc. v.* Declarar-se innocent d'una cosa, eludir-ne la responsabilitat. DCVB. **Variants:** **Rentar-se les mans com Pilat** *loc. v.* DCVB.

Renyines d'enamorats són fineses d'amor *par.* [Significa que després de barallar-se fort, sobretot els parents o veïns, solen esser més amics que abans] Expressa la mateixa idea, referida als enamorats. DCVB.

Renyines de marit, de la taula al llit *par.* Vol dir que les baralles o discussions entre marit i muller solen esser de poca durada. DCVB.

Renyines de marit, no duren sinó un xic *par.* Vol dir que les baralles o discussions entre marit i muller solen esser de poca durada. DCVB.

Repicar els alls *loc. v.* fig. importunar algú amb insistència. DCVB.

Res del món *loc.adv.* Absolutament res. DCVB. *Compatí't d'aquest al·lotó que men! Diu sa véia fa un dia que no ha menjadet res del món.* 'Es tres germans i es nou gegants' **Variants:** **Res nat del món** *loc. adv.* Rond. Mall.: *I no ho creien gens gens que ell pogués fer res nat del món, i amb s'anar tan tropell-tropell.* 'S'Aucellet' **Res més** *loc.adv.* Cap altra cosa. DCVB. **Res altre** *loc.adv.* *L'home quedà enteressat, més per l'ànsia que tendrien es de ca seua que per res altre,* Rond. Eiv. 69. DCVB. **Res pus** *loc.adv.* DCVB.

Res més barato que lo que amb doblers se paga *par.* Es diu perquè generalment les coses regalades han d'agrair-se amb obsequis que valen més que allò que s'ha obtingut de regal. DCVB.

Res nat *loc.adv.* Absolutament res. DCVB. **Variants: Res vivent** *loc.adv.* DCVB. **Res nat del món** *loc.adv.* DCVB. **Res del món** *loc.adv.* DCVB.

Respirar per boca d'altri *loc. v.* Repetir el que un altre ha dit, o adoptar servilment l'opinió d'altri. DCVB.

Respondre de través *loc. v.* Respondre fora de lloc, desviant la conversa d'allò de què es tractava. *Quant hom té quelcom a li dire, | escuta pas o bé respon tot de través, Saisset Hist. y Com. 8.* DCVB.

Retallar la casaca, a algú *loc. v.* Fer-lo objecte de murmuració. DCVB.

Retirar la confiança (a qualcú) *loc. v.* Deixar de tenir-n'hi, cessar de confiar-li un càrrec o altra missió delicada. *Sab qu'és homo de confiansa, de bon secret y prudent, Penya Poes. 188. Aburrint-se'n el protector li retirà la confiansa, Pons Com an., 33.* DCVB.

Retirar la paraula *loc. v.* Llevar el permís per a parlar en una reunió. *Tuyt uengren a la cort, e donaren la paraula an G. de Muntcada, e que la mostràs segons que els havién acordat, Jaume I, Cròn. 50. Senyor president, deman sa paraula, Roq. 14.* DCVB.

Retirar les paraules *loc. v.* Desdir-se de les coses ofensives que s'han dit. DCVB.

Retòrcer el coll a un animal *loc. v.* Matar-lo. DCVB.

Retreure la llet de l'enconar [Retreure sa llet de s'enconar] *loc. v.* Fer retret de coses molt íntimes o de fa molt de temps (Mall.). *En brega de dones, se retreu tot quant se sap, fins a sa llet de s'enconar, y a voltes més, Fontanet Conró 8.* DCVB, Mall.

Retxar ses espases *loc. v.* Estar indignadíssim DCVB. Rond. Mall.: *Sa dona retxava ses espases com veia que ella tota sola havia de dur la casa. 'Es fii des pescador'*

Retxar ses espases *loc. v.* Estar indignadíssim. *Com arribà, y sa madona veu allò, retxava ses espases, Alcover Rond. II, 189.* DCVB, mall.

Revenir com la llet dels frares [Revenir com sa llet d'es frares] *loc. v.* Renovar un sentiment, principalment la ràbia o rancor. Conten que un devot dugué llet, com a obsequi, a un convent de frares; la posaren al foc, i quan prengué el bull començà a pujar dins l'olla; el llec que feia de cuiner, veient la llet que pujava, cregué que era un miracle, i anà a contar al prior que la llet havia augmentat de manera prodigiosa; la comunitat anà a donar gràcies a Déu d'aquell miracle; però quan tornaren entrar a la cuina es trobaren amb tota la llet perduda. D'aquí ve l'expressió «revenir com sa llet d'es frares». DCVB, Mall.

Reverdir-li ses nafres, a algú *loc. v.* Renovar-li les penes, els disgusts DCVB. Rond. Mall.: *Estendre-hi la vista el Rei, i reverdir-li totes ses nafres de s'altre pic, fou tot u. Se va presentar cop en sec dins sa seua memòria aquella fadrineta així com la va veure sa primera vegada. 'Sa fia del Sol i de la Lluna'*

Revestir de coratge *loc. v.* Cobrar coratge per fer una determinada cosa. DCVB. Rond. Mall.:*Era que sa por los era tornada i no gosaven passar envant. A la fi un se revest de coratge i diu. 'Es ca d'En Bua i es moix d'En Pejulí'*

Rialletes fan amoretes *par.* Marroig refr. DCVB.

Ric com el grill (ser) *loc. adj.* Ser molt pobre encara que tingui aparença o pretensions de ric.. Es diu al·ludint al soroll característic que fan els grills , que imita el so de ric, ric. DCVB./ Ser aparentment ric, però realment pobre. Es diu per al·lusió al so "ric-ric" produït pels grills i que fa que aquests insectes sien anomenats "ric" en alguns dialectes. DCVB.

Rient i plorant es fa la gent gran *par.* Vol dir que la vida es compon d'alegries i dolors. DCVB.

Rient rient, bat es cul a sa gent *par.* Es diu referint-se a algú que sense fer soroll ni ostentació guanya els altres. DCVB, Men.**Variants:Rient rient, foten la gent** *par.* DCVB. **Rient rient** *loc.adv.* Sense manifestar que es pren seriosament una cosa. *Un cuento que, riguent riguent, conté una veritat com unes cases,* Roq. 46. DCVB.

Riu bé qui riu darrer *par.* Significa que els èxits inicials o intermedis no tenen valor si no s'aconsegueix l'èxit final. DCVB.

Riu, riu, i a ca teva que manxin *loc. v.* Es diu a algú que perd el temps amb coses inútils mentre els seus interessos estan en perill. DCVB, Mall.**Variants:Riu, riu, i ton pare (o "ta mare") et durà un niu** *par.* Ho diuen aquells qui estan despreocupats i alegres davant circumstàncies perilloses. DCVB.

Riure a barballera estesa *loc. adv.* Riure obrint molt la boca. Balancejant-li el cos, rient-hi a barballera estesa, Pons Com an. 179. DCVB.

Riure a l'esquena d'algú *loc. v.* Divertir-se fent-ne burla. DCVB.**Variants:Riure a les costes d'algú** *loc. v.* *No vui que s'engrèixun rient a ses nostres costes,. / Riure a damunt les costelles d'algú* Ruyra Parada 33. DCVB.

Riure de conill *loc. v.* Riure convulsiu, sense soroll, però accentuant els moviments del rostre. *En Xaneta m'anava tocant amb el colze i s'estremia amb un riure de conill,* Ruyra Parada 56. DCVB.

Riure les orelles a algú *loc. v.* Esser una persona molt alegre, de bon humor. DCVB.

Riure les orelles a algú *loc. v.* Començar algú a conèixer les coses del món, de la vida pràctica, i prendre's un xic massa de llibertat. DCVB.

Riure pels colzes *loc. v.* Riure molt. «És un home molt graciós, que ens ha fet riure pels colzes i tot». DCVB, Mall.**Variants:Riure per ses butxaques** *loc. v.* [Riure per ses butxaques] DCVB, Mall.

Riure pels colzes un jac o altra peça de roba *loc. v.* Tenir foradada la part que correspon als colzes. *Un jach que reya p'els colzos,* Penya Mos. iii, 115. DCVB, Mall., Men.

Riure per les butxaques [Riure per ses butxaques] *loc. v.* Riure molt. DCVB.Rond. Mall.:Cadascú que cont un pas gustós. Se'n contaren molts que feren riure per ses butxaques a tothom. ‘Na Magraneta’

Riure per ses butxaques *loc. v.* Riure molt. DCVB, Mall.

Riure per sota el nas *loc. v.* Riure dissimuladament. *A mi m'escapà el riure per sota el nas*, Ruyra Parada 31. DCVB.

Riure s'auga *loc. v.* *Ell s'auga ja riu*, Alcover Rond. iv, 165. DCVB.

Riure's (o fotrese'n) de la violla *loc. v.* Prendre un assumpte amb despreocupació, no prestar-hi atenció o mirar-lo amb indiferència. DCVB.

Riure's d'un enterro *loc. v.* Esser molt burleta, riure's de les coses més serioses. DCVB.**Variants: Riure's del sant i de la festa** *loc. v.* DCVB. **Riure's de sa capeta de Cristo** *loc. v.* DCVB, Eiv.**Riure's del sant i de les xeremies** *loc. v.* DCVB.Rond. Mall.:*En Pere la s'havia tret d'es cap per riure-se d'es sant i ses xeremies*. ‘En Pere tort’**Riure's del mort i de les antorxes** *loc. v.* DCVB.**Riure's del mort i de qui vetlla** *loc. v.* No fer cas de les ordres, recomanacions o consells dels altres. / Burlar-se de tothom DCVB.**Riure's d'un mort** *loc. v.* DCVB.**Riure's del sant i de les matines** *loc. v.* DCVB.**Riure's del ball i dels sonadors** *loc. v.* DCVB..

Riure's de la música *loc. v.* No afectar-se per les adversitats o per qualsevol cosa que passi. DCVB.

Riure's del metge *loc. v.* Estar completament sa. *Té forsas y salut y es riu d'es metje*, Aguiló Poes. 184. DCVB.

Riure's del món i de la bolla *loc. v.* No preocupar-se de l'opinió dels altres, de les convencions socials. *Confia en Déu ab tot el teu cor, riu-te del món y de la bolla*, Peña Mos. iii, 48. DCVB.

Robar (a qualcú) la carn i la sang *loc. v.* DCVB, Men.

Robar a lladres no és pecat par. Es diu quan es par.la d'algú que ha robat o defraudat a una persona dolenta. DCVB.

Robar el cor a una persona *loc. v.* Tenir-la sotmesa per l'amor, atreure-la irresistiblement. Lacavalleria Gazoph. DCVB.**Variants: Tenir el cor robat, a algú** [Tenir es cor robat, a algú] *loc. v.* A cercar aquella gran pitxorina de pastorella que li tenia es cor robat. ‘Sa Muta’

Robar el temps a algú *loc. v.* Fer-l'hi perdre. *Aquell poch temps que robat me haueu Paris e Viana*, 30. DCVB.Rond. Mal.:*I tots botaven de goig de veure de bell nou aquella Reina primera, tan bona dona com era, que robava tots es cors*. ‘S'infant que feia vuit’

Robar hores, a la feina, al descans *loc. v.* Privar d'aquelles hores el treball, el descans. DCVB.

Robar la voluntat a una persona *loc. v.* DCVB.

Robar les entranyes a qualcú *loc. v.* Robar-li tot el que poden. DCVB.

Robatòrum per menjatòrum no és pecatòrum *par.* Es diu humorísticament per justificar els robatoris fets per exigències de la fam.. DCVB, Mall., Men. / DCVB, Pollença, Ciutadella.

Roda adormida, poca feina i mal polida *par.* Significa que el terrisser que no fa voltar veloçment la roda, no treu el treball net ni ben fet. DCVB.

Roda el món i torna al Born *par.* Significa que, per molt que ens allunyem de casa nostra, sempre trobarem millor soplug en el propi país que en terres estranyes. DCVB, or.

Rodar clau *loc. v.* Tancar en fort. Rond. Mall.:*I li girà s'esquena, i partiren totes dues, rodaren clau, i se n'anaren cap a l'església.* 'Un festetjador'

Rodar el bast, a algú *loc. v.* Obrar algú contra llei, sense mirament o en perill de caure en càstig. DCVB, Men.

Rodar el cap *loc. v.* Moure'l repetidament i alternativament d'un costat a l'altre. / Moure el cap horitzontalment per fer senyal que no. *La Rossa rodà el cap*, Pons Auca, 129. DCVB.

Rodar la Seca, la Meca i la Vall d'Andorra *loc. v.* Recórrer molt d'espai, viatjant, cercant alguna cosa, etc. DCVB.

Roig com un pebre *loc.adj.* Comparances que s'apliquen a una persona o cosa molt vermella. DCVB, bal.

Roig mal pèl *loc.nom.* Es diu de les persones que tenen els cabells rojos, perquè són considerades generalment com a dolentes o poc dignes de fiança. DCVB.

Rojor al matí, la pluja és ací; rojor al vespre, sol a la finestra *par.* Proverbi camperol referent a les rojors del cel en sortir el sol o en pondre's. DCVB.

Rojor al vespre, sol a la finestra *par.* DCVB.

Roma no es pogué fer en un dia *par.* Significa que les coses importants necessiten temps per a portar-se a terme. Tirant c. 199. DCVB.

Romandre o quedar de gel *loc. v.* Restar colpit de sorpresa desagradable. DCVB.

Romandre amb sa creu d'ets aubats *loc. v.* Morir-se fadrí. DCVB.Rond. Mall.:*No vull jo deixar perdre aquesta avinantesa, i que llavò hagués de romandre amb sa creu d'ets aubats!* 'Sa cama-rotgera'

Romandre amb un pam de boca *loc. v.* Molt admirat, sorprès d'una cosa inesperada DCVB.Rond. Mall.:*Tothom va romandre amb un pam de boca, com sentiren totes*

aquestes habilitats de tal al·lota. ‘La Mare Baleneta’ **Variants: Romandre amb sa boca badada** *loc. v.* Rond. Mall.: *Sant pere, no vos dic res, va romandre amb sa boca badada mirant tan grandios carabassam.* ‘Ets aglans, ses carabasses i Sant Pere’

Romandre barres altes *loc. v.* No poder parlar ni fer allò que un esperava. DCVB, Mall.

Romandre escaldat *loc. v.* Sorprendre amb un resultat desagradable i diferent del que s'esperava. DCVB. *Figurau-vos si hi degueren romandre ben escaldats i sense polsos quan En Juanet los donà sa notícia!.* ‘En Juanet de sa gerra’ **Variants: Romandre escaldat com el gat d'En Pelacanyes** [Romandre escaldat com es gat d'En Pelacanyes] *loc. v.* Quedar molt sorprès i desenganyat. *Eran deu o dotse nebots, y podria ferne un de content y els altres quedarse... més escaldats que el gat del Pare Canyes,* Penya Mos. iii, 12. DCVB, Mall.

Romandre espantat com es blat de l'any tretze *loc. v.* Perdre sobtosament la força o el poder DCVB. Rond. Mall.: *I no vos cregueu que sant Cristòfol romangués espantat an Es Porrassar, com es blat de l'any tretze.* ‘Llegendes i supersticions’

Romandre tos *loc. v.* Resultar enganyat o perjudicat aquell qui intentava enganyar o perjudicar un altre. Rond. Mall.: *-Vltros veniu per fer-me'n colcuna; però ho veurem qui romandrà tos, si seré jo o si sereu vltros.* ‘En Toni Mig-dimoni i ets Estudiants de sa Cova de Sineu’

Romeria d'apropet, poca cera i molt vinet *par.* Significa que sol haver-hi molta diversió i poca devoció. DCVB.

Rompre el cap a algú *loc. v.* Fer-li mal de cap o pertorbar-lo fortament parlant, cridant, etc. Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Rompre el cor *loc. v.* Produir gran pena, dolor moral intens. DCVB.

Rompre el foc *loc. v.* Iniciar decididament una acció. DCVB.

Rompre el glaç *loc. v.* Fer que cessi una situació de tibantor, de reserva, de recel o retraïment. DCVB.

Rompre els morros o fer els morros nous a algú *loc. v.* Pegar-li fort a la cara. DCVB.

Rompre els oremus *loc. v.* Interrompre inoportunament un acte. *Si no hagués vengut a rompre-li els oremus el pelegrí,* Ruyra Parada, 149. DCVB.

Rompre en flastomies *loc. v.* Començar a flastomar DCVB. Rond. Mall.: *Quan se va veure sa couota, tot d'una quedà de pedra, sense par.aula. Llavò va rompre amb un raig de flastomies.* ‘N'Estel d'or’

Rompre en plors *loc. v.* Començar a plorar. DCVB. Rond. Mall.: *Ell no responia, sinó que se n'anava a un lloc que ningú el vés, i rompia en plors, i es seus uis eren dues fonts.* ‘Es fii des pescador’ **Variants: Esclatar en plors** *loc. v.* Va acabar per esclatar en plors i quedà feta un mar de llàgrimes. ‘N'Estel d'or’

Rompre es foc *loc. v.* Iniciar decididament una acció. DCVB. Rond. Mall.: *Tresca qui tresca per davant ca'l senyor marquès, esperant a rompre es foc que aquest se'n fos anat a caçar.* 'Una pobileta i un Joanet'

Rompre l'ànima *loc.v.* *Hauent resebut los sancts sagraments..., reté l'ànima a Deu* Boades Feyts, 371. *.jQui, com vos, entre sos braços | pogués dar l'ànima a Déu!,* Verdaguer Idilis. DCVB, Bal.

Rompre la banya al dimoni [Rompre sa banya an el dimoni] *loc. v.* Fer una cosa a contracor, contra la pròpia voluntat. DCVB, Mall.

Rompre la botifarra [Rompre sa botifarra] *loc. v.* Irritar-se molt i manifestar-ho a grans crits. DCVB, Mall.

Rompre la crisma a un *loc. v.* Trencar-li el cap, ferir-lo greument o matar-lo. DCVB.

Rompre les oracions a algú *loc. v.* Destorbar-lo, interrompre'l importunament. DCVB.

Rompre les orelles a algú *loc. v.* Importunar lo molt dient-li coses, cantant, fent sorolls desagradables. «Ja tenc ses orelles florides de sentir-vos dir lo mateix». DCVB. **Variants:** **Trencar les orelles a algú** *loc. v.* DCVB. **Florir les orelles a algú** *loc. v.* DCVB.

Rompre o trencar una llança *loc. v.* fig., sostenir una discussió en defensa de qualcú. DCVB.

Rompre per dalt i per baix *loc. v.* Tenir un atac de vòmit i de diarrea. DCVB, Bal.

Rompre per lo més prim *loc. v.* Trencar-se per la part més dèbil; perdre el que té menys poder. DCVB.

Rompre s'auga *loc. v.* *Com a figues bordissots en rompre s'auga.* Ignor. 3. DCVB.

Rompre una llança a favor d'algú *loc. v.* Sortir a defensar-lo. DCVB.

Rompre's el cap *loc. v.* Fer grans esforços mentals, pensar de manera intensa i fatigosa. DCVB.

Rompre's l'ansa del coll [Rompre's s'ansa des coll] *loc. v.* Trencar-se la base del crani. DCVB, Mall., Men.

Rompre's l'ossa *loc. v.* Fatigar-se molt, treballar sense descans. DCVB. **Variants:** **Moldre l'ossa** *loc. v.* DCVB.

Rompre's la cara [Rompre's sa cara] *loc. v.* Demanar una cosa amb vergonya o repugnància. DCVB, Mall., Men.

Rompre's la cara *loc. v.* Violentar la pròpia vergonya natural, esforçar-se a fer una cosa que envergonyeix. DCVB.

Rond. Eiv.: *As primer cabussó, ratetes, gatets, olles, escudelles, aufabietes i tots es altres ormejos anaren a rodar barda avall, tapats de farinetes.* ‘Sa Rateta Polideta’

Rond. Eiv.: *I no en quedà més que una, que fugí com es pet d’en Judes i anà a contar-ho a ses altres rates.* ‘Sa Rateta Polideta’

Rond. Eiv.: *I és de llavonnes ençà, diuen i dic, que es cans, gats i rates no han fet bona lliga mai més.* ‘Sa Rateta Polideta’

Rond. Eiv.: *S’hi acostaren, i aquesta és teua, aquesta és meua, se n’enviaren un parei perhom d’oreietes a sa cinta...* ‘Es Flaons de Mossènyer Pallarès’

Rond. Eiv.: *-Déu vos ho pag, i moltes gràcies de tot!...* ‘Es Flaons de Mossènyer Pallarès’

Rond. Eiv.: *Havia començat sa volta llepant-se es morros només de pensar amb aquells flaons tan bons...* ‘Es Flaons de Mossènyer Pallarès’

Rond. Eiv.: *-No passeu ànsia, que ja sabeu que val més enginy que força –digué ell.* ‘Un, Dos, Tres, Marro És!’

Rond. Eiv.: *-Això ja són figues d’altre paner –digué el rei, mudant de maneres-. ‘Un, Dos, Tres, Marro És!’*

Rond. Eiv.: *No podeu pensar lo content que estava aquell rei. Sa pell li era curta i botava i ballava de cada cama.* ‘Un, Dos, Tres, Marro És!’

Rond. Eiv.: *Es dos al.lotets tremolaven com a dos fuies d’arbre, de s’espant que tenien.* ‘Es Gegant des Vedrà’

Rond. Eiv.: *-Això ja són figues d’altre paner!...* ‘Es Gegant des Vedrà’

Rond. Eiv.: *-Ja ho veurem! De Déu a la ventura!* ‘Es Gegant des Vedrà’

Rond. Eiv.: *En Pepet va fer set sous de lo mateix.* ‘Es Gegant des Vedrà’

Rond. Eiv.: *I no vulgueu sebre com els hi tocaven ses cames an es darreres duguent es manadet de fonoi marí.* ‘Es Gegant des Vedrà’

Rond. Eiv.: *Trobaren sa mareta an es porxo que plorava com una magdalena.* ‘Es Gegant des Vedrà’

Rond. Eiv.: *Ell va ser com posar oli a un llum. As poc temps ja parlava amb tots ells. I el sendemà ja se va aixecar des llit, com si res hagués tengut.* ‘Es Gegant des Vedrà’

Rond. Eiv.: *A sa mare, tanta de fantasia i tant de mirai li queien garrer avall i no li passaven pes coll en cap de ses maneres.* ‘Ses Claveres de Can Fita’

Rond. Eiv.: *Ses al-lotes estufiren a riure; i tant de cas li feren que a sa tarda, en haver dinar, tornaren a momprendre sa mateixa escarada. I venga, pentina que te pentina...* ‘Ses Claveres de Can Fita’

Rond. Eiv.: *Sa mare acabà d’inflar-se de ben de veres i estava que treia espurnes, com solen dir.* ‘Ses Claveres de Can Fita’

Rond. Eiv.: *-Vaja, ma mare! –respongué una de ses al·lotes-. No flastomeu més, que maldament no ho digueu de veres, ja sabeu que sempre hi sol haver un sant que diu amén!* ‘Ses Claveres de Can Fita’

Rond. Eiv.: *-Que no ho dic de veres? –digué sa mare –Mala fi pugui jo fer, ara mateix, si de ben de veres no ho dic!* ‘Ses Claveres de Can Fita’

Rond. Eiv.: *N’hi ha que diuen que sa por en haver-la vist no és res; però...* ‘Ses Claveres de Can Fita’

Rond. Eiv.: *De casat un dia es destepà sa finestra i quan vaig veure ses dos calaveres me va recordar aquell succeït que me contava sa majora, i pensant que allò eren vuit i nous,...* ‘Ses Claveres de Can Fita’

Rond. Eiv.: *-Cinc sous de lo mateix m’aconteix a mi, Pere –respongué el Bon Jesús-. Pareix que tenc ratolins per dins sa panxa!...* ‘Es Pastorells’

Rond. Eiv.: *Sant Pere compregué que an es Mestre, com sempre, li sobrava sa raó pes quatre costats i...* ‘Es Pastorells’

Rond. Eiv.: *-Bon dia que Déu mos do! –digué sant Pere, que casi no podia trencar alè. ‘Es Pastorells’*

Rond. Eiv.: *-Germans, teníem aquesta segaia per afegir a sa vega que hem fet; però com que ja estam tips, vo la rostiré per valtros. ‘Es Pastorells’*

Rond. Eiv.: *-Moltes gràcies –respongué sant Pere, obrint uns uis com a salers i llepant-se es morros, mentres en Xomeu posava es gat damunt es calius. ‘Es Pastorells’*

Rond. Eiv.: *Així que no és d’estranyar que a sant Pere li caiguessin com li caigueren ses baves. ‘Es Pastorells’*

Rond. Eiv.: *-Això és tot lo que tenim. Menjau i begueu finsus que n’hi hagi. I mal viatge faça qui vos ho planyi! ‘Es Pastorells’*

Rond. Eiv.: *-Lo mateix que en Xomeu, poc més poc manco! –respongueren, també riguent i fent-se uiades ells amb ells. ‘Es Pastorells’*

Rond. Eiv.: *En canvi, es geperut, tenia un germà, en Bernat, que estava ric i ple, però era molt cricany i un si és no és curt de gambals. ‘Es Geperut i Ses Fades’*

Rond. Eiv.: *Per no donar, no donava ni es bon dia a ningú. Per paga, no tenien cap infant i això encara els feia més agres de gènit. ‘Es Geperut i Ses Fades’*

Rond. Eiv.: *però com que era de bon tremp, en lloc de posar-se a flastomar o de pigar cotades a ses pedres... ‘Es Geperut i Ses Fades’*

Rond. Eiv.: *I es recolzà lo millor que pogué en es feix de llenya per fer si no més una becada finsus que a punta de sol arriassin es pont i li donassin entrada. ‘Es Geperut i Ses Fades’*

Rond. Eiv.: *Però vei-vos aquí que allà a mitjanit... ‘Es Geperut i Ses Fades’*

Rond. Eiv.: *-Si són fades! –digué fent un alè i badant uns uis com a salers. ‘Es Geperut i Ses Fades’*

Rond. Eiv.: *Tal mal de ventre li entrà per sebre lo que mesurarien a cas seu cunyat que, sense que se’n temés s’al·loteta,... ‘Es Geperut i Ses Fades’*

Rond. Eiv.: *Aquí hi ha cosa... I, a fe de qui m’ha fet, que he de sebre d’on surten aquestes dobles. ‘Es Geperut i Ses Fades’*

Rond. Eiv.: *Vaja si ho sabré! Com dos i dos fan quatre! ‘Es Geperut i Ses Fades’*

Rond. Eiv.: *I li contà, fil per randa, tot es pas. ‘Es Geperut i Ses Fades’*

Rond. Eiv.: *Sa dona, quan se’l ve amb aquell galambro, es posà feta una geneta i li digué: -Ah, tros d’ase! ‘Es Geperut i Ses Fades’*

Rond. Eiv.: *I lo més gros de tot era que ja tenia prop de vint anys i encara no havia anat mai a festejar. Això a sa mare no li cabia dins es cap. ‘En Pere Bambo’*

Rond. Eiv.: *L’home se n’anà coua baixa cap a ca seua i ... ‘En Pere Bambo’*

Rond. Eiv.: *En Pere Bambo, ja cansat de rebre i fet un sant Llätzer, se’n tornà cap a ca seua, més de pressa que aviat. ‘En Pere Bambo’*

Rond. Eiv.: *-Malament de tot –respongué ell-. M’han donat més llenya que a un ase de tragi! ‘En Pere Bambo’*

Rond. Eiv.: *-No tenc més gana –respongué ell... i tenia una fam que l’aixecava en pes. ‘En Pere Bambo’*

Rond. Eiv.: *Quan ja feia una bona estona que eren as llit, en Pere, que estava mort de fam i no es podia dormir en cap de ses maneres, digué:... ‘En Pere Bambo’*

Rond. Eiv.: *Es mossènyer li fé es sord, però en Pere importuní: -Senyor mossènyer, jo tenc set... ‘En Pere Bambo’*

Rond. Eiv.: *- Si aquesta nit no mos engeguen a puntades de peu, tendrem molta sort. ‘En Pere Bambo’*

Rond. Eiv.: *-Fosca... calla! –l’aturà aquest- Que no veus que si mos senten mos faran sa pell? ‘En Pere Bambo’*

Rond. Eiv.: *I sense voler escoltar més, girà cap i coua i se n'anà a dormir.* 'Es Mal Trago'

Rond. Eiv.: *Sa mare, acostumada a fer-li fer sempre arri aquí arri allà i a no sentir mai una parauleta de protesta,...* 'Es Mal Trago'

Rond. Eiv.: *I sa mare veent que sa fia no anava de porfèdia, amb una revogida agafà un altre llumener i va fer cinc sous de lo mateix, amb una remugadissa...I més niga que una abeia.* 'Es Mal Trago'

Rond. Eiv.: *Si hem de ser un per s'altre, ja ho serem. I si no, de Déu a la ventura.* 'Es Mal Trago'

Rond. Eiv.: *I pensar que de fer d'encertidor no en feien pagar res, li pigà darrera.* 'Es Mal Trago'

Rond. Eiv.: *s'entaularen tot d'una que va haver adosat sa cistella as costat des tinell, i dinaren d'un bon arròs i un sofrit de pagès que tirava d'esquena.* 'Es Mal Trago'

Rond. Eiv.: *Na Margalida, que es va tirar sa partida tot d'una, quedà freda i sense paraula.* 'Es Mal Trago'

Rond. Eiv.: *Encara no ho havia acabat de dir, que sa somereta pigà un bram com no n'ha sentit ningú cap mai, se li arreveixinaren ses cerres, badà uns uis com a salers, i amb ses oreies enravanades com a dos banyes pigà quatre brincos...* 'Es Mal Trago'

Rond. Eiv.: *I amb ses ales baixes, emprengué sa retirada, mentre sa mare de na Margalida li responia: -I vós que tengueu més bona mà.* 'Es Mal Trago'

Rond. Eiv.: *Així que s'home de na Mariquita entrà a ca seua, es trobà amb sa dona que plorava com una magdalena i deia:-...* 'Es Talaquet de Ses Dobletes d'Or'

Rond. Eiv.: *En Lorenç se despuià, i quan se dona me'l tengué en conii li va fer posar unes espartenyas negres i un capell...* 'Es Talaquet de Ses Dobletes d'Or'

Rond. Eiv.: *I sa dona, de conseiet de conseiet, a tot conegut que se li acostava a veure allò a què treia cap...* 'Es Talaquet de Ses Dobletes d'Or'

Rond. Eiv.: *En un tancar i obrir d'uis, no quedà ningú més que en Toniet i en Llorenç, que va veure que allí hi havia cosa i no gaire bona.* 'Es Talaquet de Ses Dobletes d'Or'

Rond. Eiv.: *I es trobà sa dona as llit, amb una gemegarioia que pareixia que estava fent ses darreres.* 'Es Talaquet de Ses Dobletes d'Or'

Rond. Eiv.: *Se la posà a les carreguetes i, això que per lo poc pesaria vuit roves, arrancà a córrer cap a Vila.* 'Es Talaquet de Ses Dobletes d'Or'

Rond. Eiv.: *Quan arribà a sa Penya, en Pep no podia ja amb la seua ànima.* 'Es Talaquet de Ses Dobletes d'Or'

Rond. Eiv.: *Quan en Pere s'hi entregà amb sa curandera damunt s'esquena i aglaçat com un porc, me'l rebé de mala volta: -Ara t'entregues?...* 'Es Talaquet de Ses Dobletes d'Or'

Rond. Eiv.: *Ben aviat lligaren caps i veren que els havien fet servir de mànecs de fer trons.* 'Es Talaquet de Ses Dobletes d'Or'

Rond. Eiv.: *I es vesins que se'n guardaren com de caure as foc, de mesclar-s'hi, per molts de crits i trons que sentiren.* 'Es Talaquet de Ses Dobletes d'Or'

Rond. Eiv.: *I així tengueren d'anar-se'n aquelles tres llisses: cara alegre i cul batut, que solen dir. Encara que això de cara alegre no els hi devia caure gaire bé.* 'Es Talaquet de Ses Dobletes d'Or'

Rond. Eiv.: *Però no s'hi trobava a pler allí dins. S'hauria estimat més anar a fer feixets de llenya i estar devora sa mare.* 'S'Animal de Foc'

Rond. Eiv.: *Així ho fé s'al·lot, i tot d'una, darrera ells, sortigué un camp de cards, alts de més de dos braces i espessos com es cabeis des cap.* 'S'Animal de Foc'

Rond. Eiv.: *Però ja sabeu que en aquest món no hi ha mal ni bé que duri cent anys. Així li va aconteyter an el rei, que, sense més ni mancos, li pigà un mal en es uis, i quedà sense vista.* ‘S’Animal de Foc’

Rond. Eiv.: *I com que hi havia es dits per provar-ho, es cunyats tengueren d’acatxar es cap i callar.* ‘S’Animal de Foc’

Rond. Eiv.: *I fort i no et moguis vol entrar a parlar amb vossa reial majestat. Jo per mi se’n va des cap!* ‘S’Animal de Foc’

Rompre's la tudossa [Rompre's sa tudossa] loc. v. Trencar-se el cap, cavil·lar molt. DCVB.

Rompre's les banyes [Rompre's ses banyes] loc. v. Esforçar-se molt per aconseguir una cosa difícil. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Bé s'hi va rompre ses banyes; no la pogué desllatigar, ni va sebre per on hi anaven..* (En Pere tort)

Rompre's les banyes loc. v. Esforçar-se extremadament per aconseguir una cosa. DCVB.

Rondalles i cançons, mentides són par. DCVB / DCVB, Men.

Ronya amb gust, no pica loc. v. Vol dir que les molèsties que es prenen amb gust no se senten gaire. DCVB.

Ronya canera, al cap de set anys revé par. DCVB, Mall.

Rosega més l'enveja que la tinya par. DCVB.

Rosegar altars loc. v. Fer falses o excessives devocions. DCVB. **Variants: Rosegar sants** loc. v. DCVB.

Rosegar l'os loc. v. Fer la feina més feixuga o desagradable; copsar la part de menys profit. DCVB.

Rosegar-se els punys loc. v. Estar en gran desesperació per impotència o remordiment. DCVB.

Rossegar el cul per un lloc o altre loc. v. Anar-hi molt, esser-ne concurrent assidu. *Es Baleu..., es seu bull era rossegar es cul i perdre s'ase i ses magranes per dins tavernes i cassinos, i sobre tot devers ses cases de joc,* Alcover Cont. 598. DCVB.

Ruc de somera vella; i vedell, de vaca jove par. Expressa l'edat convenient de la mare en relació amb aquests animals. DCVB, Men.

Ruc per ruc, més val carregat que buit par. Es diu referint-se a un partit matrimonial, que més val que sigui amb persona rica que amb pobra. DCVB.

Rucs i dones, perdició d'homes par. Es diu per indicar que els ases són difícils de governar. DCVB.

Rugir de ràbia loc. v. Parlar amb veu forta i ronca per la ràbia. DCVB.

S'aferra pels cabells [S'aferra p'es cabeis] *loc. v.* Ho diuen d'un que, no tenint gens de raó, encara vol defensar-se amb raons futils. DCVB, Mall.

S'agalaria a un ferro roent *loc. v.* Es diu d'un desesperat, que faria qualsevol cosa dolorosa o perillosa per tal de salvar-se. DCVB.

S'agafen més mosques amb una cullerada de mel que amb un barril de vinagre *par.* Significa que es capten millor les voluntats amb un tracte amable que amb imperi i imposició. DCVB.

S'altre dia de pagès *loc.adv.* Fa temps, no sé quan (Mall.). *L'altre dia de pagès / era una bastida vella*, Penya Poes. 136. DCVB, Mall.

S'ase va davant *loc. v.* Ho diuen per ridiculitzar aquells qui s'anomenen primer a ells que als altres. DCVB, Men.

S'estrevé més en un dia que en un any *par.* DCVB.

S'ha acabat el bròquil! *en.* Ho diuen autoritàriament per donar per acabada una conversa, unes objeccions, etc. DCVB. **Variants:** **S'ha acabat la comèdia** *loc. v.* N'hi ha prou d'aquest assumpte, no se'n parli és. DCVB.

S'ha de menjar per viure, i no viure per a menjar *par.* DCVB. **Variants:** **Sols s'ha de menjar per gana i beure per set** *par.* DCVB. **No visquis sols per menjar; menja sols per a passar** *par.* DCVB.

S'ha de patir! *fór.* Es diu per recomanar-se resignació davant les coses que no tenen remei. DCVB.

S'ha dit! *fór.* Reforç de frases imperatives com «a ballar!», «a dinar!», etc. «A sopar s'ha dit!» vol dir que cal anar totd'una a sopar. *A callar s'ha dit!* Roq. 42. DCVB.

S'homo comanda, i sa dona fa lo que vol *par.* DCVB, Men.

Sa carn fa carn, i es peix fa cadarn *par.* DCVB, Mall.

Sa com un all *loc. adj.* Es diu d'una persona molt sana, que té molt bona salut. DCVB.CPM: *Garrida, per mirar-vós / no necessitau irai, / perquè teniu ses colors/ tan sanes com un gra d'ai* **Variants:** **Sa com un gra d'all** *loc. adj.* *Es nins estan alegres y sans com un gra d'ay.* Ignor.13 DCVB.Rond. Mall.: *Un al·lotell galanxó, desxondit, sà com un gra d'ai, agosarat, que no l'espantava vent ni aigo.* 'En Pere Poca-por' **Més sa que un gra d'all (estar)** *loc. adj.* Estar molt sa, tenir aspecte de molta sanitat. DCVB, Mall.

Sà com un gra d'all *loc.adj.* Molt sà, que té o manifesta tenir bona salut. DCVB, Mall.

Sa com una poma (estar) *loc. adj.* Estar molt sa. DCVB.

Sa cullera de plata, no fa més bo es menjar [Sa cullera de plata, no fa més bo es menjar] *par.* DCVB, Mall.

Sa dona fa s'homo *par.* Vol dir que la muller pot influir molt damunt el marit i fer-lo anar dret o tort moralment. DCVB, Mall.

Sà i condret *loc.adv.* Que no té defe.cte físic. *Dos homes sans i drets...escometeren a un homenet mesquí,* Vict. Cat. Ombr. 40. DCVB. **Variants:** **Sà i dret** *loc.adv.* DCVB. **Sà i estalvi** *loc.adv.* Il·lès, escapat d'un perill sense haver rebut cap dany. DCVB.

Sa llengo no té os, i el trenca ben gros *par.* Significa que la murmuració pot fer molt de mal. DCVB, Mall.

Sa mare no vol que begui vi, i ell hi fa sopes *par.* DCVB, Men.

Sa raó no vol força *par.* Vol dir que la raó s'imposa per ella mateixa, sense pressió de fora. DCVB, Men.

Sa ventura d'En Bepet, qui pensava escalfar-se i quedava fred *par.* Es diu referint-se a algú que ha obrat pensant obtenir un resultat feliç i n'ha obtingut un de desgraciat. DCVB, Men.

Sabater amic o parent, calça car i més dolent *par.* Significa que els amics o parents abusant de la confiança, a vegades tracten pitjor que els desconeguts. Labèrnia-S. Dicc. DCVB.

Sabater de pega, no mastega *par.* Vol dir que els sabaters solen guanyar poc. DCVB.

Sabem on som nats, però no sabem on hem de morir *par.* DCVB.

Saber (o no saber) per quines aigües navega una cosa *loc. v.* Saber o no per on va, on és. *Per quines aygos navega sa vigilancia.* Roq. 3. DCVB, Mall., Men.

Saber com es mata el peix *loc. v.* Saber com cal obrar per a obtenir una cosa. *Encara que só una bava, sé molt bé aon, com y de quina manera es mata el peix,* Rond. de R. Val. 54. DCVB

Saber de cor *loc. v.* Saber de memòria. «*Saps la lliçó de cor, però no l'entens*». «*Un jove ha recitat de cor una poesia molt llarga*». *Se sabia ja de cor totes les històries y llegendes,* Oller Rur. urb. 30. *El Rei sap les Escripures / i tots els llibres, de cor,* Alcover Cap al tard. DCVB, Cat., Val., Bal.

Saber de quants de punts se calça algú *loc. v.* Conèixer-lo bé, sobretot en l'aspecte de l'enteniment o de la moral. DCVB. Rond. Mall.: *Sempre som estat camarades amb son par.e, i sé massa ses seves tres fies de quants de punts se calcen i quin és es seu demble.* 'El rei de tres reinats'

Saber de quants de punts se calça algú *loc. v.* Conèixer-lo bé, sobretot en l'aspecte de l'enteniment o de la moral. DCVB.

Saber de quants de punts se calça qualcú *loc. v.* Conèixer fins on arriba la seva capacitat (Mall., Men.). *D'una llogo lluny ja sabia quin pa l'assaciava y de quants de punts se calsava,* Ignor. 26. DCVB, Mall., Men. **Variants:** **Veure de quants de punts se calça qualcú** *loc. v.* DCVB.

Saber de quin peu se dol, algú *loc. v.* Saber quin és el seu caràcter o les seves intencions. *Car vehen tantost del peu que us doleu,* Proc. Olives 1118. *La Gica, que era viva com lo pensament, bé coneixia... del peu que coixejava el mesquinot de son pare,* Rond. de R. Val. DCVB. **Variants:** **Saber de quin peu coixeja, algú** *loc. v.* DCVB. **Saber de quin peu salta, algú** *loc. v.* DCVB.

Saber de quines egos ve algú *loc. v.* Es diu par.lant de persones de les quals s'ignora la procedència o nissaga. DCVB. Rond. Mall.: *Bono, diu son par.e, ¿i tu que saps aqueix comte de quines egos ve? ¿de quants de punts se calça?.* 'Es missatget petit'

Saber del llim de les olles [Saber d'es llim de ses olles] *loc. v.* Saber coses molt difícils DCVB.Rond. Mall.:*S'al·lota més llesta i més sabuda que escaufava el sol. Sabia del llim de les olles, tenia llengo per setze, i per coses envitricollades que li diguessen, mai la podien confondre.* 'En Pere tort'**Variants:Cercar del llim de les olles** *loc. v.* Treure coses molt estranyes o difícils de trobar. DCVB. Rond. Mall.:*Comença a cercar del llim de les olles per aclarir-ho, i aviat posà forqueta perquè aclarí massa i hi va tirar terra damunt més que de pressa.* 'Tres germans desxondits'**Variants:Saber més que l'oli ranci** *loc. adj.* Saber molt i de moltes coses, ser molt savi. Es tracta d'un joc de paraules entre el verb saber amb el significat de 'tenir ciència' i el mateix verb amb el sentit de 'fer gust, tenir sabor' *Era un pobre estudiant de medicina que sabia més que l'oli ranci*, Penya Mos. iii, 115. DCVB.**Saber fer dels set oficis** *loc. v.* Saber-ho fer tot, ésser bo per a fer moltes i diverses coses. DCVB, Mall.**Saber més que la Justícia** *loc. adj.* Saber molt. DCVB.**Saber més que Lepe** *loc. adj.* DCVB. **Saber més que l'oli de basses** *loc. adj.* DCVB.**Saber més que l'oli de tenda** *loc. adj.* DCVB.**Saber més que que s'oli de Son Vivot** *loc. adj.* DCVB, Lluçmajor.**Saber molt de llatí** *loc. adj.* Ser molt astut. DCVB.**Saber molta lletra menuda** *loc. adj.* DCVB.

Saber el dimoni on es colga [Saber el dimoni a on se colga] *loc. v.* Ser molt deixondit i saber moltes coses difícils. DCVB, Mall., Men.Rond. Mall.:*Això era una bruixa ciutadana que sabia el dimoni a on se colgava, i no hi havia qui l'hagués a cames* 'Bruixes, bruixots i fullets'**Variants:Saber on jau el dimoni** *loc. v.* DCVB.

Saber el dimoni on se colga *loc. adj.* Saber coses difícils o poc conegudes de l'altra gent. DCVB**Variants:Saber on jau el dimoni** *loc. adj.* DCVB.**Saber un punt més que el dimoni** *loc. v.* Ser molt intel·ligent i astut. DCVB.

Saber el net, o la neta, d'una cosa *loc. v.* Conèixer-la bé, saber-ne tot el que cal saber. *Ja fa temps que en sé la neta, de tot quant de mi escrius*, Roq. 6. DCVB.

Saber el trenc de la casa *loc. v.* Saber-ne el maneig, estar avesat a governar-la. Labèrnia-S. Dicc. DCVB.

Saber el vent i no saber el torrent [Sebre es vent i no sebre es torrent] *loc. v.* Saber una cosa incompletament, amb vaguetat. DCVB, Mall.

Saber el vent i no saber el torrent *loc. v.* Tenir notícia vaga d'una cosa, no saber-ne el net. DCVB.

Saber els alets d'algú [Saber ets alets d'algú] *loc. v.* Conèixer bé les seves idees o intencions. (Aquest significat és dubtós, i potser només és una interpretació errònia del refrany següent "¿Vols que sàpien ton elet? Diga'l a dona en secret"). Amengual Dicc. DCVB.**Variants:¿Vols que sàpien ton elet? Diga'l a dona en secret** *en.* DCVB.

Saber fer de tot, fora culs d'olla *loc. v.* Es diu del qui presumeix de tenir moltes habilitats. DCVB, Mall.**Variants:Saber fer de tot, menos moneies** *loc. v.* Es diu d'algú que pretén de saber moltes coses DCVB, Men.**Saber més que el cul de mestre Vidal** *loc. adj.* Torra Dicc. DCVB.**Saber més que el llibre de les set sivelles** *loc. adj.* DCVB, or. **Saber més que set bisbes** *loc. adj.* DCVB, Men. **Saber més que s'oli d'Artà, que sap i taca** *loc. adj.* Expressió que s'aplica a aquells qui presumeixen, sense motiu, de saber molt. DCVB, Mall.**Saber molt i anar a peu** *loc. adj.* DCVB, Men.

Saber fer niu *loc. v.* Saber pujar la casa o la família a força de treball i estalvis. DCVB, Mall.

Saber greu *loc. v.* Donar disgust. *Aquells hòmens qui són contrets...si hom los escarnex..., pus greu los sabrà e major onta se'n daran que no farien altres hòmens qui afollats no fossen*, Llull Cont. 108, 19. DCVB.

Saber la prima d'una cosa *loc. adj.* Saber-ne tots els detalls, estar-ne ben informat. DCVB. **Variants:** **Saber el net d'una cosa** *loc. adj.* DCVB. **Saber les fites netes d'una cosa** *loc. adj.* DCVB.

Saber les coses clares *loc. v.* Saber-les clarament, sense punts obscurs. DCVB **Variants:** **Saber les coses a la clara** *loc. v.* *Tothom ho sap a la clara*, Milà Rom. 103. DCVB.

Saber més lleis que un advocat *loc. v.* Saber molt de qüestions de Dret. DCVB.

Saber més que una comare *loc. adj.* Esser molt entès en coses de la vida pràctica.. DCVB, Mall., Men.

Saber o tenir una cosa pels caps dels dits *loc. v.* Tenir-la sabuda perfectament. *A la punta de la llengua ho tinch y no puch dir-ho y això que sé pels caps dels dits tota la stòria*, Rond. de R. Val. 61. DCVB

Saber on es penja el llum [Saber on se penja el llum] *loc. v.* Saber bé les tresques, els racons d'una casa, d'un lloc determinat. DCVB. **Variants:** **Saber tots els racons** *loc. v.* Conèixer bé una casa, un terreny, i fig., una organització. DCVB.

Saber on fa la llenya *loc. v.* Saber amb qui tracta i la manera de tractar-lo. DCVB, Mall.

Saber posar les mans en una cosa *loc. v.* Saber-la fer, conèixer-la pràcticament. DCVB.

Saber quants de graus fa l'aiguardent de qualcú [Sebre quants de graus fa s'aigordent de qualcú] *loc. v.* Conèixer-lo, saber quines són les seves intencions. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Al punt los hagué sospesats a tots, i ja va sebre quants de graus feia s'aigordent de cada un.* 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'

Saber que cosa és bona *loc. v.* Es diu a algú per indicar-li que en realitat no sap el què és estar malament DCVB. **Variants:** **Sabrà jo qui som** *en.* Es diu en to d'amenaça contra algú. DCVB. Rond. Mall.: *Si es vespre sa vedella no ve ben rodona i no em dus set fuades de fil, sabràs jo qui som* 'N'Estel d'or' **Sabrà que cosa és bona** *en.* DCVB. *-Bé està vostè, idò! -diu s'homo-. Li assegur que no sap què cosa és bona.* 'Sa coeta de Na Marieta' **Sabrà amb qui se les ha** *en.* DCVB. **Sabrà per què ha vingut** *en.* Es diu per indicar que es farà passar per tribulacions a algú. DCVB. Rond. Mall.: *No li faré mal, porque el pobre no hi ha culpa res, però sabrà per què és vengut i serà ben poca sa clarícia que puga dur-se'n.* 'Es Mèl·lero Rosso' **Sabrà quin sòl té el pa** *en.* Sabràs el que és bo; seràs ben castigat o rebràs molt de dany. DCVB, Mall.

Saber què hi ha davall terra *loc. v.* Ser molt deixondit, saber moltes coses. DCVB.

Saber quelcom de bona tinta *loc. v.* Saber-ho de font verídica, autoritzada. DCVB.

Saber quin pa hi donen *loc. v.* Tenir experiència de les dificultats o tribulacions que s'han passat o s'han de passar. DCVB.

Saber tocar tots els pífol[s] [**Saber tocar tots es pífol[s]**] *loc. v.* Saber fer de tot, ésser molt enginyós. DCVB, Mall.

Saber tot el babet d'una cosa [**Sebre tot es babet d'una cosa**] *loc. v.* Entendre-la bé i saber totes les seves menuderies (Mall.). Totes les notícies d'aqueix mot les dóna Amengual Dicc. DCVB, Mall.

Saber una cosa a les embastes *loc. v.* Saber-la incompletament, damunt-damunt. *Si hi saps alguna cosa, però a ses embastes*, Ruyra Pinya, II, 198. DCVB.

Saber una cosa a ulls clucs *loc. v.* Saber-la perfectament, sense cap dubte, sense desconèixer-ne res. DCVB. **Variants:** **Saber una cosa com el parenostre** *loc. v.* DCVB. **Saber una cosa pel cap dels dits** *loc. v.* DCVB.

Saber una cosa pels caps del dits *loc. v.* Saber-la perfectament, sense vacil·lacions. *An es quinze anys ja sabia pes caps des dits sa clau de fa*, Roq.19. DCVB. **Variants:** **Saber una cosa per les ungles** *loc. v.* Saber-la bé, pels caps dels dits. DCVB.

Saber ventar-se les mosques *loc. v.* Saber-se defensar o alliberar de perills i dificultats. DCVB. **Variants:** **Saber espolsar-se les mosques** *loc. v.* DCVB

Saber viure *loc. v.* Saber-se enginyar per a subsistir còmodament, per a triomfar, per a fer-se ric, etc.. DCVB.

Saber-la llarga *loc. v.* Tenir molta experiència i astúcia. *Ahont hey posan lo que pensan y suan uns quants que la saben llarga*, Ignor. 57. DCVB. **Variants:** **Saber la carta de navegar** *loc. v.* DCVB.

Saber-ne la prima, d'un assumpte *loc. v.* Saber el net, tot el que cal saber d'una cosa. *Es veinats al punt eu ensumaren y en saberen la prima de tot*, Aguiló Rond. De R. 17.; *No hi ha cap homo...que en matèries de aquest art...en sàpiga la prima tant com jo*. Penya Mos. III, 116. DCVB. Rond. Mall.: *I lo que feren per salvar-lo, vos ho diré jo, que som es qui en sé més la prima*. 'Ses tres flors' **Variants:** **Dir-ne la prima, d'una cosa** *loc. v.* Dir-ne tot el que se'n pot saber, declarar-ho tot. Rond. Mall.: *-Jo en puc dir la prima perquè ho he vist tot*. 'Es patró Pere'

Saber-se entendre *loc. v.* Saber-se arreglar per a fer allò que es vol, encara que sigui difícil o que topi amb l'oposició dels altres. DCVB.

Saber-se fer es reganyols [**Saber-se fer es reganyols**] *loc. v.* Saber imposar-se i vèncer les dificultats. *S'alcalde no haja de demostrar axí mateix que se sap fer reganyols y que los té ben posats en dia que convenga*, Roq. 41. DCVB, Mall.

Saber, algú, on té la mà dreita *loc. v.* Saber bé les coses que maneja, saber-se enginyar dins les seves activitats. DCVB.

Saber, algú, quin pa l'assacia *loc. v.* Cada persona sap què li convé perquè només ell sap com estan els seus assumptes. DCVB. Rond. Mall.: *-Sobretot, diu N'Amet, Vossa altesa ja sap quin pa l'assacia, i ja se n'avendrà de lo que li puga venir. 'Es Mèl-lero Rosso'*

Saber, quelcom, els nins que van a dur oli *loc. v.* Ser una cosa molt sabuda, de gran notorietat. DCVB, Mall.

Saber, una cosa, de bona tinta *loc. v.* De font verídica, autoritzada. DCVB. Rond. Mall.: *-¿I ho sabeu de bona tinta?-demanen es de sa barca. 'En Pere de la bona roba'***Variants:****Saber una cosa de bona font** *loc. v.* Saber-la per conducte fidedigne. DCVB.**Saber, una cosa, de bona part** *loc. v.* Saber-la per bon conducte, amb garanties de veritat. *Aquesta nova ve de bona part*, Lacavalleria Gazoph. *Jo sé axò de bona part*, ibid. DCVB **Prendre a bona part**, una cosa *loc. v.* Prendre-la bé, en bon sentit. *Com vós sou bo, pendreu en bona part que se vos done algun avís*, Lacavalleria Gazoph. DCVB.**Prendre a mala part**, una cosa *loc. v.* Prendre-la malament, en mal sentit. *Pèndrer en mala part*, interpretar malicioment, Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Saber, una cosa, millor que l'abecé *loc. v.* Saber-la molt bé. DCVB.**Variants:****Estar, encara, a l'abecé** *loc. adv.* Estar molt endarrerit en una feina o negoci. DCVB.**No saber ni l'abecé** *loc. adj.* Ser molt ignorant. DCVB.

Sac d'ossos *loc. nom.* Persona o animal molt magre. *Un ase o burro... lo qual és un sac de ossos de pèl blanch*, doc. a. 1609 (Aguiló Dicc.). DCVB.

Sac de carn *loc. nom.* Persona molt grassa. DCVB.

Sac de mal profit *loc. nom.* Persona o animal que està magre encara que menja molt. DCVB.

Sac sense cul *loc. nom.* Persona o animal que menja molt. DCVB.

Salar la missa *loc. v.* No assistir-hi tenint-ne obligació. DCVB.**Variants:****Jugar la missa** *loc. v.* DCVB.

Salpa i dona, tot l'any és bona *par.* DCVB, Bal.

Saltar als ulls *loc. v.* Esser evident. DCVB.

Saltar com un cabrit *loc. v.* Saltar amb gran agilitat. DCVB.**Variants:****Saltar com una cabra** *loc. v.* DCVB. **Saltar com un llagost** *loc. v.* DCVB.

Salut i alegria, hermosura cria *par.* Vol dir que la salut es manifesta amb el bon aspecte del qui la té. DCVB.

Salut i gràcia, i un duro en la faixa *par.* Significa que convé tenir salut i gràcia de Déu, però també mitjans materials per a viure bé. DCVB.

Salut i pessetes *fór.* Fórmula familiar de salutació. DCVB. **Variants: Salut i pessetes, que tot lo demás són punyetes** *par.*. DCVB. **Salut i quietud, s'escudella espessa i es sarró feixuc** *par.* Enumeració de les quatre coses que fan viure bé. DCVB, Mall.

Salvar la pell *loc. v.* Salvar la pròpia vida, alliberar-se de perill de mort. DCVB. **Variants: Salvar el cap** *loc. v.* DCVB. **Salvar el número u** *loc. v.* DCVB. **Salvar el pellet** *loc. v.* DCVB.

Salvar-se de bones *loc. v.* Ser escàpol d'un risc greu. DCVB.

Sang al nas, infant al braç *par.* Significa que la dona prenys que té hemorràgia nasal està prop del part. DCVB.

Sanitat val més que riquesa *par.* DCVB.

Sant Agustí, lleva sa bereneta i es dormir *par.* Ho diuen perquè per Sant Agustí (dia 28 d'Agost) el dia ja s'acurça i la gent sopa més prest, i per això supprimeix la bereneta i la dormida del migdia (Men.). DCVB, Men.

Sant Andreu, un mes breu *par.* DCVB, Mall.

Sant Antoni de gener, mitja palla i mig paller *par.* DCVB.

Sant Antoni s'enamorà d'un porc *par.* Ho diuen per disculpar. el fet d'haver-se casat qualcú amb una dona lletja. Aladern Dicc. DCVB.

Sant Benet, flaons no pot menjar; Sant Marc no pot dejunar *par.* Ho diuen perquè la diada de Sant Benet cau sempre dins la quaresma, i la de St. Marc (25 d'abril) cau després de pasqua. DCVB, Men.

Sant Bernat cura de febres i de mal de cap *par.* DCVB, Men.

Sant Bru, tant cada u *par.* DCVB.

Sant Casar és un gran sant, Sant Casat ja no ho és tant *par.* DCVB, Men.

Sant Felip Neri, no hi ha cap sant sense misteri *par.* Es diu per explicar o justificar que en un assumpte esdevinguin coses incomprensibles. DCVB.

Sant Gil menjava sobressada i estojava es fil *par.* DCVB, Men.

Sant Joan i Sant Pere, adéu primavera *par.* Vol dir que en acabar-se el mes de juny ja entrem de ple a l'estiu. DCVB. **Variants: Per Sant Pere i Sant Joan, la calor va en gran** *par.* DCVB.

Sant Joan plovent, fa el vi dolent *par.* DCVB, Mall.

Sant Joan, el dia més llarg de l'any *par.* Fa referència al 24 de juny, dia de sant Joan. DCVB. **Variants: Sant Joan, el dia més gran** *par.* DCVB. **Per Sant Joan, una passa de gegant** *par.* DCVB, Men.

Sant Julià, totes les festes va engegar, menos la Candelera que li va quedar al darrera *par.* Es diu perquè Sant Julià ve immediatament després de les festes de Nadal, cap d'Any i els Reis. DCVB.

Sant Llorenç banyat és ben arribat *par.* DCVB.

Sant Llorenç escura els torrents *par.* Vol dir que pel mes d'agost, en què s'escau la diada de Sant Llorenç, sol haver-hi sequedat. DCVB.

Sant Llorenç figues a querns *par.* Indica que per Sant Llorenç, dia 11 d'agost, hi ha gran abundància de figues. Rond. Mall.: *Dia 10 d'agost és Sant Llorenç, que ja hi comença a haver-hi figues agostenques, i per això diuen Sant Llorenç/ figues a querns.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

Sant Marc no pot dejunar *par.* Es diu perquè mai cau dins la quaresma. DCVB, Men.

Sant Nofre posa taula *loc. v.* Significa que és migdia, o sia, que és hora de dinar, perquè a migdia el sol dóna de ple a una roca molt visible que hi ha en el puig de Sant Nofre. DCVB, Sineu.

Sant porta panera, si no la porta davant, la porta al darrera *par.* Es diu perquè sol fer vent, que fa caure els fruits dels arbres. DCVB.

Sant que dóna, fa miracles *par.* Vol dir que la gent té gran respecte a aquells que són esplèndids donadors. DCVB.

Sant que no és vist, no és adorat *par.* Significa que el qui vol que el respectin, cal que es deixi veure actuar. DCVB.

Sant Roc gloriós! Vós enrocat i jo més que vós *en.* Ho diuen en trobar-se en situació difícil. DCVB, Santanyí

Sant Roc i el ca [Sant Roc i es ca] *loc. nom.* Es diu referint-se a dues persones que van sempre plegades, que semblen inseparable, pel al·lusion a la figura de Sant Roc, que es representa sempre acompanyat del gos que li llepava les nafres de les cames. Sant Roc és invocat contra la pesta. DCVB, Men.

Sant Urbà, lleva vi i no dóna pa *par.* Dites que es refereixen a la diada de Sant Urbà, que escau el 25 de maig i expressen la inoportunitat de la pluja en aquell temps. DCVB.

Santa Agnès, una hora més *par.* Significa que el dia s'allarga una hora més. Gomis Meteor. Agr. 107. DCVB.

Santa bona Maria fòr. Expressió per a indicar que una cosa ja està acabada. DCVB.

Santa bona Maria! fòr. Exclamació per a indicar l'acabament total d'una cosa de la qual no cal parlar més! DCVB.

Santa Caterina clara, tot l'advent emborbollada *par.* Diuen que la temperatura del dia de Santa Caterina dóna la pauta de com serà l'estat del temps durant l'advent. DCVB.

Santa Clara, bona bugada *par.* Al·ludeix al temps de la festa de Santa Clara, que és a 12 d'agost i és molt bo per a fer bugada perquè no hi ha perill que plougui. DCVB, Men.

Santa Maria val! *fór.* Exclamació de gran sorpresa o de protesta. *Ha Sancta Maria val!, dix Tirant, jamás en tota la mia vida pensí fer cas de tració,* Tirant, c. 67. DCVB.

Santa paraula! *fór.* Es diu per manifestar aprovació completa d'allò que algú ha dit. DCVB.

Santa Ponça per pitral i la mar per tafarra *par.* Es diu referint-se a algú que se'n va, per expressar el desig que se'n vagi ben lluny. DCVB, Mall.

Santa Tecla, el ventre en regla *par.* Perquè pel setembre s'acaba la fruita i les indigestions conseqüents d'aquella. DCVB.

Santes Pasqües *fór.* Es diu per indicar que no cal parlar més d'una cosa, que ja s'ha acabat o que ja hi estan tots d'acord. DCVB.

Sap més un boig a ca seva que un savi a ca d'altri *par.* DCVB, Mall. **Variants:** **Sap més un ase a ca seva que cent savis a ca d'altri** *par.* DCVB, Mall. **Sap més un loco a ca-seva que un savi a ca-altri** *par.* DCVB.

Sap més un missèr i un ase que un missèr tot sol *par.* DCVB, Mall.

Sap més un missèr i un ase que un missèr tot sol *par.* Significa que moltes vegades un ignorant pot veure o comprendre coses que un home instruït no havia vist o comprès. DCVB, Mall., Men. **Variants:** **Entre un missèr i un ase, se sap tot** *par.* DCVB, Men.

Sap per als altres i no sap per a ell *par.* Es diu d'algú que procura posar remei als mals d'altri i no se sap guardar dels propis perills. DCVB.

Saps que és de bo En Meu!, ell té tres voltes! *en.* Vol dir que la propietat és una cosa molt agradable i que la tenim molt gelosa. DCVB.

Saps que muda En Toni Reus! *en.* Vol dir que les coses canvien molt d'un temps a un altre. Hi ha una cançó que explica l'origen d'aquest refrany, i diu "*En Toni Reus s'és mudat, / ja no està allà on estava; / estava a sa Calatrava / i ara està an es Mercat*" (Palma). DCVB, Mall., Men.

Saps què? Saps què? *fór.* Abreviació de frases com "¿Saps què farem?" o altres similars, que s'usa quan volem cridar l'atenció d'algú sobre una idea que se'ns ha ocorregut sobtadament. DCVB.

Saps que...! *for.* Fórmula per a introduir una frase afirmativa amb gran èmfasi. *Amb so sò de s'espadella, / saps que fa de bon cantar!* Cançó pop. Mall.; *Ahont estàs? Saps que t'estim!,* *Penya Poes.77.* DCVB. **Variants:** **Sabeu que...!** *for.* *Sabeu que està d'envantet, lo d'es casament!* *Alcover Cont. 22.* DCVB.

Sastre nou, surt lo que surt, i sortiren unes bonetes *par.* Es diu del qui fa les coses malament per inexperiència. DCVB, Men.

Sastre que no fa nuu, el diable se l'enduu; i tant si en fa com si no en fa, lo mateix se l'endurà *par.* Reflecteix la creença de què hem parlat més amunt segons la qual els sastres són poc formals o poc escrupulosos. DCVB.

Savis amb savis, s'entenen *par.* Vol dir que discutint amb prudència arriben a posar-se d'acord. DCVB.

Se seria tornat a un puat *loc. adv.* Es diu d'algú que reacciona violentament i sense aturar-se davant el perill. DCVB. Rond. Mall.: *I el dimoni que feia flamada i se seria tornat a un puat.* 'Ecos de la vida de Jesús, Maria i Josep' **Variants: Se seria tornat a un puat de pentinador de cànyom** *loc. adv.* Rond. Mall.: *Perque En Gregori anava fora corda i se'n seria tornat a un puat de pentinador de cànyom.* 'Gregori Papa' **Se seria aficat a un puat** *loc. adv.* Rond. Mall.: *Aquelles dues altres al·lotes, com ho saberen, cuidaren a tornar botxes d'enuig; se pegaven tocs p'es cap, s'arrabassaven es cabeis, se deien es noms més lletjos que sabien, pegaven potadetes, se serien aficades a un puat.* 'El senyor Jordi des Pont'

Se ven a pes? Quelcom és en. Significa que quan una cosa es ven a pes, sol tenir algun valor o importància. DCVB.

Se'n recull més amb el nas que amb una aixada ampla [Se'n recull més amb so nas que amb una aixada ampla] *en.* Es diu referint-se a una cosa que fa molt mala olor. DCVB.

Sec com un bacallà ranci *loc. adj.* Es diu d'una persona o animal molt magre. DCVB. **Variants: Sec com un clau** *loc. adj.* Es diu d'una persona o animal molt magre. DCVB. **Sec com un gaig** *loc. adj.* Es diu d'una persona o animal molt magre. DCVB. **Sec com un os** *loc. adj.* Es diu d'una cosa molt seca. DCVB. **Més sec que un os** *loc. adj.* DCVB. **Sec com una aresta** *loc. adj.* Molt sec. DCVB, Mall.

Secret de dos, és sospitós *par.* DCVB. **Variants: Secret de tres, del diable és** *par.* DCVB. **Secret de tres, descobert és** *par.* DCVB. **Secrets de tres, no val per res** *par.* DCVB. **Secret de tres, no és bo per res** *par.* DCVB.

Secrets davant la gent, senyal de poc enteniment *par.* Es diu per censurar aquells que es posen a parlar en veu baixa davant altra gent. DCVB.

Sedàs clar i garbell espès, fa ric pagès *par.* Significa que cal fer poques porgues i menys segó, a fi que surti més pa. DCVB, Men.

Segar l'avantatge a algú *loc. v.* Passar-li davant, evitar que guanyi terreny. *Per segar-li millor l'avantatge..., ha calat foc a ses bosquíries,* Atlàntida I. DCVB.

Segar l'herba davall els peus a algú *loc. v.* Procurar de fer-li mal, de perjudicar-lo, de no deixar-lo prosperar. DCVB.

Segona intenció *loc. nom.* Intenció oculta i enganyadora amb què obra algú aparentment voler una altra cosa. DCVB.

Segons bona consciència *loc.adv.* D'acord amb els dictats de la consciència. DCVB. **Variants:** **Per esguard de consciència** *loc.adv.* DCVB. **En consciència** *loc.adv.* DCVB.

Segons canta el rector, respon l'escolà *par.* Vol dir que les persones subordinades solen obrar conforme a l'exemple dels seus superiors. DCVB.

Segons com fôr. Fórmula amb què sortim al pas al que altri diu i li insinuem la possibilitat d'una distinció o d'una objecció. *Homo, assò mai cansa, diu en Queberbes. -Segons i com! Diu en Bebelei, Alcover Cont. 3.* DCVB. **Variants:** **Segons i com fôr.** DCVB.

Segons com pinta el dau *loc. v.* Segons com ve la sort o com es presenten les circumstàncies. DCVB.

Segons el guany, fes el despès *par.* DCVB. **Variants:** **Segons el guany, la despesa** *par.* DCVB.

Segons el quadro, la guarnició *par.* Significa que les coses han d'estar adequades a les circumstàncies. DCVB.

Segons el sant, el cant *par.* Indica que les coses i les accions han de tenir la deguda proporció amb l'objecte al qual s'apliquen. DCVB. **Variants:** **Segons els sants, els encens** *par.* DCVB, Mall., Men. **Segons el sant, fan la festa** *par.* DCVB. **Segons el sant, la peanya** *par.* DCVB.

Segons el sant, els miracles *par.* Vol dir que els homes obren de manera proporcionada a llur capacitat i condicions, bondat o malesa. DCVB.

Segons el teu mal, judiques el dels altres *par.* Es diu per aquells qui malpensen dels altres suposant que tenen els mateixos defectes que tenen ells. DCVB.

Segons el vent s'han de trempar les veles *par.* Vol dir que cal acomodar-se a les circumstàncies. DCVB

Segons i com! fôr. Es diu per expressar reserva en la concessió o afirmació del que altri demana. *Homo, assò mai cansa! diu En Queberbes.—Segons i com! diu En Bebelei, Alcover Cont. 3.* DCVB.

Segons l'al·lot, la jugueta (o les juguetes) [Segons s'al·lot, sa jugueta (o ses juguetes)] *par.* Vol dir que cal guardar proporció entre les coses que han d'anar plegades. DCVB, Mall.

Segons l'ase, l'albardà [Segons l'ase, l'albardà] *par.* DCVB, Mall.

Segons l'aucell, la gàbia *par.* DCVB.

Segons la gent, els encens *par.* Vol dir que a cadascú cal tractar-lo així com mereix. DCVB.

Segons la pagueta, la segadeta *par.* Indica que generalment es treballa més o menys segons la retribució que es rep. DCVB.

Segons la vida, la mort *par.* Vol dir que els homes solen morir bé o malament segons la manera com han viscut. DCVB. **Variants:** **Tal la vida, tal la mort** *par.* DCVB.

Segons tindràs l'estament, faràs bon casament *par.* DCVB.

Segons tu judiques els altres, els altres te judicaran *par.* DCVB, Mall.

Segons veig *loc. adv.* Segons sembla. DCVB. **Variants:** **Pel que es veu** *loc. adv.* DCVB. **Segons se veu** *loc. adv.* DCVB.

Seguem, i ja batrem d'estiu *en.* Joc de paraules humorístic que s'usa per manifestar ganes de seure, fent jugar l'homonímia de "seguem" (subjuntiu de "seure") amb "seguem" (subjuntiu de "segar"). DCVB, Manacor.

Segueu arran, que la palla va cara *par.* Es diu per recomanar l'estalvi o la feina ben feta. DCVB.

Seguir algú com si fos la seva ombra *loc. v.* Seguir-lo pertot, no deixar-lo mai. DCVB.

Seguir amb el cor *loc. v.* Seguir sense reserves. *Vos dich que ab cors e ab haver e ab nostres infants e ab tot ço que hagam en aquest món, som appar.ellats de seguir la vostra voluntat per tots temps,* Desclot Cròn., c. 167. DCVB.

Seguir amb les mateixes cullerades [**Seguir amb ses mateixes cullerades**] *loc. v.* Seguir una cosa de la mateixa manera que anava abans; no sofrir variació. DCVB, Mall., Men. **Seguir camí camí** *loc. v.* Continuar avançant. DCVB. *-Don Martín! Vetallà es barranc. Seguiu camí camí, i no vos poreu perdre. A veure si tornau gendre del Rei.* 'En Martí Tacó'

Seguir el vent *loc. v.* Canviar de partit o de manera d'obrar, segons les conveniències. DCVB. **Variants:** **Girar-se d'allà on ve el vent** *loc. v.* DCVB. **Navegar a tots els vents** *loc. v.* DCVB.

Seguir els passos d'algú *loc. v.* Anar-li darrera, seguir-lo. Imitar-lo, fer allò que ell fa. *Qui són els cortesans de l'infortuni | que segueixen els passos de David?*, Alcover Poem. Bíbl. 47. *Vostres passos vull seguir | ensenyau-me de ben viure, | de ben viure i ben morir,* Verdager Flors Mar. 63. DCVB.

Seguir la llebre *loc. v.* Continuar cercant una cosa o procurant obtenir-ne clarícia. DCVB.

Seguir la veta a algú *loc. v.* Incitar-lo a parlar de les coses que li agraden; donar-li conversa. / Obrar segons el seu gust o donar-li la raó. DCVB. **Variants:** **Seguir la corda a algú** *loc. v.* DCVB.

Seguir la voga *loc. v.* Seguir el moviment, el curs de les coses, la manera usual o acostumada.. DCVB, Mall.

Seguir les passes d'algú *loc. v.* Imitar-lo. *Per seguir ses passes de son pare*, *Penya Mos.* III, 99. DCVB

Seguir, algú, la seva via [Seguir, algú, sa seva via] *loc. v.* Seguir el seu camí, avançar en la direcció proposada. DCVB.Rond. Mall.: *En Barrufet los deixa en banda fent com que seguir sa seva via.* ‘¿Val més matinejar que a missa anar?’

Sembla que el cul no li cap damunt la cadira *loc. v.* Es diu d'una persona molt bellugadissa. DCVB, Eiv.

Sembla que els àngels li fan sopes *loc. v.* Es diu d'una persona molt sortada. DCVB.

Sembla que se li hagi fet la boca un frare *loc. v.* Es diu d'un que sempre demana, que és pidolaire per costum. DCVB.

Semblar Déu i tot lo món *loc. v.* Semblar una gran cosa i no ser-ho. DCVB

Semblar el bou del Corpus *loc. v.* Anar una dona o noia banderejant tot lo dia d'un lloc a un altre. *Aladern Dicc.* DCVB.

Semblar el Déu de la terra *loc. v.* Esser molt superb i ostentós. DCVB.

Semblar l'ase d'En Mora, que de tot s'enamora *loc. v.* Ser una persona molt voluble, tenir tendència a enamorar-se o entusiasmar-se amb totes les coses noves. DCVB, Mall., Men.

Semblar la capseta del bon seny *loc. v.* Semblar molt equanime i recte d'esperit. DCVB.

Semblar la figuera dels nois *loc. v.* Esser una noia fàcil, massa lleugera (*Aguiló Dicc.*). DCVB.

Semblar la muller d'En Tendre, que pujant al llit es va esllomar *loc. v.* Ser una persona molt delicada. DCVB.

Semblar mentida *loc. v.* Ser una cosa molt anormal, semblar que no pot esser vera. *Pareix mentida que sia mallorquí*, *Ignor.* 3. DCVB.

Semblar picat d'abelles *loc. adj.* Estar molt gras, inflat.. DCVB, Cat., Mall.

Semblar picat d'escorpí *loc. adj.* Estar molt irritat. *¿Quin escorpí o taranta t'ha picat?* *Penya Mos.* III, 124. DCVB.

Semblar que el sol és sortit per la mala banda [Semblar que es sol és sortit per sa mala banda] *loc. v.* Començar el dia sota mals signes, amb esdeveniments desgraciats. DCVB, Eiv.

Semblar que es nega i jugar amb l'aigua [Semblar que es nega i jugar amb s'aigua] *loc. v.* Saber sortir de les dificultats quan sembla que aquestes han de vèncer. DCVB, Men.

Semblar que ha llepat la paella *loc. adj.* Estar molt mascarat. DCVB.

Semblar que ha menjat gegantons *loc. adv.* Estar molt irritat. DCVB, Mall.

Semblar que ha menjat llengua *loc. v.* Xerrar molt. DCVB.

Semblar que ha menjat prunes verdes *loc. adv.* Fer cara d'irritat o de mal satisfet. DCVB, Manacor.

Semblar que ha venut a espera *loc. v.* Tenir la cara molt seriosa, com de persona enutjada. DCVB, Mall.

Semblar que no ha trencat cap plat mai *loc. v.* Semblar molt innocent, molt bona persona. DCVB. **Variants:** **Semblar que no ha trencat mai cap plat ni escudella** *loc. v.* Semblar molt bona persona, un santet, sense esser-ho. DCVB.

Semblar que no hi ha d'esser a temps *loc. v.* Fer una cosa amb pressa o abans del temps oportú. DCVB

Semblar que no hi toca *loc. v.* Tenir aspecte de despreocupat, de no adonar-se de les coses. DCVB.

Semblar que va a cercar (o buscar) la mort, o que va a la mort *loc. v.* Anar massa a poc a poc. DCVB.

Semblar que ve de noces *loc. v.* Tenir algú l'aspecte molt alegre com de qui ve d'una festa. DCVB.

Semblar un escarabat entre borres *loc. v.* Estar molt embolicat, sense saber com sortir d'un embolic. *Y més travat que un escarabat entre borres, encara sortia*, Aguiló Rond. de R. 10. *Se travava com un escarabat en mig de borres*, Ignor. 50. DCVB. **Variants:** **Semblar un escarabat dins estopa** *loc. v.* *L'amo En Xech se trobava com un escarabat dins estopa, sense sebre com ho havia de fer*, A. Ruiz Pablo (Catalana, VI, 182). DCVB, Men.

Semblar un garbell *loc. v.* Estar molt foradat. DCVB. **Variants:** **Estar fet un garbell** *loc. v.* DCVB.

Semblar un hostal *loc. v.* Estar una casa molt concorreguda de gent estranya o de fora. DCVB. **Variants:** **Ser com un hostal** *loc. v.* DCVB.

Semblar un niu de picatalons *loc. v.* Ser una reunió de gent menuda o renouera. DCVB, Men.

Semblar un penjat a sa lluna *loc. adj.* Ser molt esquàlid, excessivament demacrat. DCVB, Mall.

Semblar un picaportes *loc. adj.* DCVB.

Semblar una esquella (o una campana) escardada *loc. v.* Fer mal so. DCVB.

Semblar una granera *loc. adj.* Estar mancat de tota gràcia en el gest o en el vestir. DCVB.

Semblar una terrossa *loc. v.* Ser una persona petita i cepada. DCVB.

Semblar una visió *loc. v.* Anar mal vestit, ridículament. DCVB. **Variants:** **Anar fet una visió** *loc. v.* DCVB.

Semblar una xibeca *loc. v.* Beure molt d'oli o amanir les menges amb molt d'oli. Es diu perquè s'atribueix a les xibeques el fet de beure l'oli de les llànties de les esglésies. DCVB.

Semblar, quelcom, argamassa *loc. v.* Ser molt espès. Labèrnia-Dicc. DCVB.

Sembra clar, i colliràs espès *par.* DCVB.

Sembrar a budoixos *loc. v.* Sembrar hortalisses a clotets (Marratxí). DCVB, Marratxí.

Sembrar a l'arena *loc. v.* Treballar en coses inútils. DCVB.

Sembrar de sal un lloc *loc. v.* Escampar.-hi sal com a càstig i símbol de futura improductivitat. Pere IV, Cròn. 288.

Sembrar una figuera *loc. v.* Caure de cap, sobretot un infant. Quan un infant cau i pega una carabassotada, li diuen «No és res, has sembrat una figuera». DCVB, Mall..

Sembrar zitzània *loc. v.* Provocar discòrdies. DCVB.

Sembraràs quan podràs (o "quan voldràs") i per Sant Joan segaràs *par.* Significa que la darrera del juny és el temps adequat per a començar la segada. DCVB. **Variants:** **Per Sant Joan, agafa el volant** *par.* DCVB. **Per Sant Joan, el blat fora del camp** *par.* DCVB.

Sembrat ajagut aixeca l'amo *par.* Significa que el sembrat ajagut és indicatiu de bona anyada. DCVB, Mall.

Sembrau-les a bon lloc, i les collireu cuitores *par.* Vol dir que perquè les cose donin bon resultat cal posar-hi esment des del principi. DCVB.

Sementer que terreja per la Candelera, omple l'era [Sementer que terreja per la Candelera, umpl s'era] *par.* DCVB, Men.

Sempre cau soldat *loc. v.* Se diu d'una persona que sempre és perseguida de la mala sort.. DCVB, Mall.

Sempre és bo que el senyor rector sàpiga de lletra *par.* Vol dir que el qui té càrrec directiu ha de saber treballar en allò que dirigeix. DCVB.

Sempre es peta el fil per la part més flaca *par.* Vol dir que sempre la culpa i les males conseqüències d'una cosa es carreguen damunt el qui té menys força, menys diners, etc. DCVB.

Sempre han tingut bec les oques *par.* Significa que sempre hi ha hagut gent dolenta, que sempre han existit els mateixos mals o defectes o han passat les mateixes coses. DCVB.

Sempre hem de tenir moll a un cap *par.* Sempre ha d'haver-hi algun contratemps o qualque cosa que no vagi bé. DCVB, Mall.

Sempre hi ha àngels que diuen amèn *par.* Ho diuen referint se a una cosa que qualcú pronosticà casualment o per riure, i que s'és acomplida (Manacor). DCVB, Manacor.

Sempre hi ha bo i millor, fins a Nostre Senyor *par.* DCVB.

Sempre hi ha d'haver més doctors que apotecaris *par.* Vol dir que les coses s'han d'estudiar bé i llargament abans de resoldre-les. DCVB.

Sempre hi ha un pitjor *par.* Es diu per a consolar qualcú de la seva desgràcia, fent-li present que encara n'hi ha de més dissortats. DCVB.

Sempre ho paga qui no ho mereix *par.* Expressa que molt sovint els innocents paguen les culpes dels altres. DCVB.

Sempre parla més el qui hauria de callar *par.* DCVB.

Sempre pesca qui en treu un *par.* Significa que per poc profit que es tregui, ja no s'ha fracassat. DCVB.

Sempre plou quan no hi ha escola *par.* Significa que sovint els esdeveniments que no podem controlar ocorren quan són inoportuns i deixen de presentar-se en els moments en què serien oportuns o beneficiosos. DCVB.

Sempre plou sobre mullat *par.* Es diu per significar que les desgràcies solen acumular-se damunt els que ja eren dissortats, i al revés, la bona sort, els diners, etc., solen recaure damunt els que ja eren rics o ben sortats. DCVB. **Variants: Sempre plou a on hi ha més fang** *par.* DCVB.

Sempre s'estira, com sa veta d'es marxando [Sempre s'estira, com sa veta d'es marxando] *par.* es diu d'una cosa elàstica, i principalment de la justícia dels homes. DCVB, Men.

Sempre seràs emmascarat d'una paella *par.* Vol dir que generalment els qui ens critiquen pateixen dels mateixos defectes que censuren. DCVB.

Sempre són polits, quinze anys *par.* DCVB, Men.

Sempre un se fér allà on té mal *loc. v.* DCVB, Men.

Sempre va el llop al de les calces esquinçades *par.* Vol dir que les tribulacions i desgràcies solen caure damunt els més dèbils o els qui ja són més desgraciats d'abans. DCVB.

Sens falta *loc.prep.* Amb seguretat, sense mancar-hi. Sian a defora tirades sens falta, Cauliach Coll., ll. iv, d. 1a, c. 5. Li digué que volia cobrar sens falta, Ignor. 38. DCVB.

Sens més i sens menys *par.* Sense llevar ni afegir res. *E dix-los axí, sens més e sens menys, com los seus missatgers li havien dit*, Muntaner Cròn., c. 72. DCVB.

Sens mesura *loc.prep.* Incommensurable. *Sol piadós e misericordiós sens mesura*, Pere IV, Cròn. 23. DCVB.

Sens nombre *loc.prep.* Que no es pot comptar. *Del bestiar sens nombre*, Alcover Poem. Bíbl. DCVB.

Sens perjudici de tal o tal cosa *loc.adv.* Sense que impliqui dany o menyspreu d'aquella cosa. *Et aço sens perjudici de la jurisdicció del senyor Rey*, (doc.a. 1380 (Col. Bof. XL, 186). DCVB.

Sense alè *loc.adv.* Amb gran cansament d'un moviment massa ràpid o prolongat. (1. *Pujant a peu, un arriba dalt la muntanya sense alè*) (Bal.); *Y en està ja assaciada / sense alè y esbrahonada*, Roq. 4. DCVB, Bal.

Sense all, fan l'allioli [Sense all, fan s'aioli] *par.* Ho diuen per significar que l'abstenció de qualcú no implica la impossibilitat de fer una cosa, perquè poden passar sense ell. DCVB, Palma, Manacor.

Sense cap ni peus (fer quelcom) *loc.adv.* Absurdament, no tenir cap raó que li doni suport DCVB.Rond. Mall.: *Faç néixer dins uns sospites d'ets altres sense cap ni peus. ¿Val més matinejar que a missa anar?*

Sense com va ni com costa *loc.adv.* Sense orde ni reflexió, inconsideradament. DCVB.

Sense comanar-se (encomanar-se) a Déu ni a Santa Maria *loc. adv.* Sense reflexionar, sense meditar les conseqüències. DCVB, Mall., Men.**Variants:****Sense comanar-se (encomanar-se) a Déu ni al dimoni** *loc. adv.* Sense reflexionar abans de fer una cosa. *Resolta com era..., encarà's ab en Lluís, y sens encomanar-se a Déu ni al diable... li etgegà*, Pons Auca 127; *La Pepeta encarà's ab en Lluís, y sense encomanar-se a Déu ni al diable, li etgegà sens cerimònia—Veuràs, noy...*, Pons Auca 127. DCVB, Mall., Men. Rond. Mall.: *I hala, casem-nos, sense comanar-vos a Déu ni a Santa Maria! I llavò molta volta vos ne duis s'aumud p'es cap* 'Na Dent d'or'

Sense deixar titla *loc.adv.* No mancar-hi res, ni la cosa més insignificant. DCVB. Rond. Mall.: *Sa dona prengué la paraula i la hi contà tot, fil per randa, an el senyor doctor, sense deixar titla, demanant-li per amor de Déu i Maria Santissimeta que li curàs aquell homonet seu. 'Ous de somera'***Variants:****No deixar cap titla** *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: *-Digue-ho tot!, sense deixar ni una titla, lo que aquesta senyora te va contar!.* 'Na Catalina' **Faltar una titla** *loc. v.* Faltar només un petit detall. DCVB. *-Bono, ara just falta una titla per romandre la senyora princesa sana i bona*

Sense dir fes-te ençà ni fes-te enllà *loc.adv.* Sense avisar degudament, sense cap cortesia de tracte. DCVB.

Sense dir Jesús *loc.adv.* Morint sobtadament. DCVB.

Sense distinció *loc.adv.* *Nacional y estrangers sense distinció*, Roq. 4. DCVB.

Sense fonaments no hi hauria cases *par.* Es diu per indicar que quan una cosa es diu i es torna a dir, sol ser perquè hi ha part de veritat. DCVB.

Sense llum, ningú hi veu *par.* Vol dir que sense l'estímul del propi interès no es fan grans coses. DCVB.

Sense menjar, no es pot viure *par.* DCVB.

Sense més ni més *loc.adv.* Inconsideradament, sense altra reflexió. *S'altre dia sense més ni pus, n'hi va haver un que se'n volia menar un retgidor*, Ignor. 19..DCVB.

Sense mesura *loc.adv.* Amb excés, sense moderació. *Beneficis que tostemps nos fa sens fi e sens mesura*, Eiximenis II reg., c. 6. DCVB. **Variants:Ultra mesura** *loc.adv.* DCVB.

Sense mirar cara ni ulls *loc.adv.* Sense mirament ni consideració a ningú. DCVB.

Sense moure un peu *loc.adv.* Sense fer cap esforç. DCVB.

Sense orde ni concert *loc.adv.* Desgavelladament, en desorde. DCVB.

Sense pensar-s'ho *loc.adv.* D'improvís, abans que un ho pugui preveure. DCVB. **Variants:Quan menys s'ho pensen** *loc.adv.* DCVB.

Sense perdre un punt *loc.adv.* Obrar activament sense perdre gens de temps, sense interrompre el treball. DCVB. Rond. mall.: *I de d'allà ben atacat, coixeu-coixeu, però sense perdre un punt*. 'En Juanet Cameta-curta i ses tres capsetes'.

Sense peu ni fonament *loc.adv.* Sense cap raó. *Es parlar a l'ayre y sense peu ni fonament*, Rond. de R. Val. 45. *Prenent peu del que va veure*, Aguiló Fochs foll. 100. DCVB.

Sense pipellejar (estar) *loc.adv.* Mirar molt atentament, estar molt atent DCVB.Rond. Mall.:*I En Simonet que hi predicava, i tothom que el s'escoltava, boca badada i sense pipellejar*. 'Sant Vicenç Ferrer'

Sense posar ni llevar punt ni coma *loc.adv.* Exactament, sense afegir ni treure res. DCVB.

Sense raó *loc.adv.* Sense concordança amb la veritat o la justícia. *Del rey de França... que enantàs contra'l Temple sens rahó*, doc. a. 1307 (Miret Templers 369). *Que merex lo jutge que mata alguna persona sens rahó*, Eximplis, i, 171. DCVB.

Sense sabuda *loc. adv.* Sense tenir-ne notícia. *No reba a matrimoni parrochià o parroquiana d'altre parròchia senes sabuda de son clergue parrochial*, doc. segle XIII (BSAL, xiii, 254). *Quan uench altre dia, ans d'alba, menys de sabuda de nós, los almogàuers... anaren pendre Ruçafa*, Jaume I, Cròn. 257. *Sia que se'n vaia ab sabuda del*

senyor de la nau o no, Consolat, c. 89. *Com assò pervengués a sabuda del dit reverend Mestre*, Vida Coet. 23. *No podia venir sens sabuda de alguns*, Muntaner Cròn., c. 65. *Lo qual matrimoni se tractà... ab sabuda e consell del rey de Navarra*, Pere IV, Cròn. 383. *Posat que per aquells a sabuda de qui pervenc ne fos molt lloat*, Decam. i, 27. *No degra haver provehit sens la nostra sabuda*, doc. a. 1408 (An. IEC, v, 631). *No dege tardar de venir a sabude de vostra gran senyoria*, doc. a. 1435 (BSAL, viii, 362). *Pus que no tinch sabuda vertedera*, Lleonard de Sors (Cançon. Univ. 84). DCVB

Sense to ni so *loc.adv.* Sense motiu raonable. *Eren aficionats a gastar sense to ni so*, Roq. 32. *No crech que sies tan flux d'enteniment que sense to ni so te poses a riure*, Peña Mos. III, 143. DCVB.

Sense trencar ous no es fan truites *par.* Vol dir que totes les coses avantatjoses demanen una preparació treballosa. DCVB.

Sentir campanes i no saber de quina parròquia *loc. v.* Tenir coneixença vaga d'un assumpte, simplement per referències. DCVB, Men. **Variants:** **Sentir campanes i no sobre a on** *loc. v.* Saber una cosa a mitges, tenir ne una notícia vaga. DCVB, Mall.

Sentir córrer les rates pel sostre *loc. v.* Tenir por de coses imaginàries. DCVB.

Sentir córrer les rates per la panxa [Sentir córrer ses rates per sa panxa] *loc. v.* Sentir-se la fam. DCVB. Rond. Mall.: *I tots ets habitants d'aquelles casetes se sentien córrer ses rates per dins sa panxa, vull dir que la tenien massa buida i desenfeinada, com un ferrer sense carbó.* N'Aineta, fia de Rei' **Córrer rates dins la panxa** [Córrer rates dins sa panxa] *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: *Devers migdia comença a sentir córrer rates per dins sa panxa.* 'L'amo de So Na Moixa'

Sentir de nas, una cosa *loc. v.* Sospitar, adonar-se, endevinar les coses. *Perills no temen / sentints de nas*, Spill 207; *Hi tostemps les dones lo senten de nas*, Proc. Olives 1906. DCVB. **Variants:** **Sentir de cap de nas** *loc. v.* DCVB.

Sentir el vent de l'aspi [Sentir es vent de s'aspi] *loc. v.* Sentir bronir molt prop un tret que no arriba a ferir (Palma). DCVB, Palma.

Sentir olor de sabatot *loc. v.* Estar a la pubertat, començar a sentir impulsos sexuals. DCVB, Mall.

Sentir ratolins *loc. v.* Tenir fam. DCVB, Mall. **Variants:** **Sentir córrer rates per dins sa panxa** *loc. v.* DCVB, Mall. .

Sentir un so i voler ballar *loc. v.* Voler participar en allò que implica el dit rumor. DCVB. Rond. Mall.: *Bona la va haver dita el Rei! Com la gent sentí aquell so, tothom volgué ballar, perquè trobaven que ho* 'La Princesa bella'

Seny a perdre *loc.adv.* Enamorat extremadament. *Sa petita estava seny a perdre per un menestralet* Aguiló C., Rond. de R. 15. DCVB, Mall.

Seny, seny!; que cervell, en venen *loc. v.* Es diu per recomanar prudència o discreció. DCVB, Mall., Men.

Senyalar amb el dit *loc. v.* Tenir i dur en mala fama. *Perque no vuy que sa gent / a jo'm senyali ab es dit*, Benejam FyF, acte ii, 2a.) DCVB.

Senyals al cel, treballs a la terra *par.* Vol dir que hi ha fenòmens meteorològics estranys, solen esser indicatiu de desgràcies. DCVB, or. Occ.

Senyar-se al revés *loc. v.* Obrar desencertadament i de manera perjudicial. DCVB. **Variants: Senyar-se amb els peus** *loc. v.* DCVB. **Senyar-se amb la mà esquerra** *loc. v.* DCVB.

Senyar-se amb la mà dreta *loc. v.* Obrar encertadament, de manera convenient a l'esdevenidor. DCVB. **Variants: Senyar-se de bona mà** *loc. v.* Obrar encertadament o amb bona sort. DCVB.

Senyor d'estamenya *loc.nom.* Senyor de per riure, que no té cabals o no ve de casta de senyors. DCVB.

Senyor de bandolina *loc. nom.* Malfactor. *Sunyers, D'Oms y Desclapers, senyors tots de bandolina*. Penya Poes. 295. DCVB.

Senyor de si mateix (ser) *loc. nom.* Poder obrar lliurement, no estar subjecte a ningú. DCVB.

Senyor Rector, ¿vol figues?, també les hem de donar al porc *loc. v.* Es diu referint-se als qui només donen allò que no poden aprofitar. DCVB.

Senyora de siurell *loc.nom.* Senyora pobra que vol fer ostentació de senyoriu. DCVB, Mall.

Ser (algú) tot acer *loc. adj.* Ser molt fort. Martí G. Dicc. DCVB.

Ser (una cosa) quatre grapades *loc. v.* Ser una cosa feta ràpidament i sense cura. DCVB. Rond. Mall.: *Se n'hi fa set pans* (de sopes), *hi tira ses faves damunt, s'hi aborda, i foren quatre grapades*. 'L'amor de les tres taronges'

Ser a bous *loc. v.* Arribar a barallar-se o a discutir fortament, o en general al punt crític d'una cosa. DCVB. Rond. Mall.: *Com sa jaia los me colombra, diu amb ella mateixa -Ja hi som, a bous! Ja em puc preparar per una bona barrumbada*. 'Sa jaia gri'

Ser a cames, o estar a cames *loc. adv.* Ésser fora de la dificultat o del perill (or.) *Un cop ja a cames, va respondre*, Oller Rur. Urb. 5.; *Tant sols que li puguis desempescar vuitanta escuts, estarem a cames*, Ruyra Pinya, ii, 185). DCVB. **Variants: Estar a cames** *loc. v.* DCVB.

Ser a tir *loc. v.* Ser possible, estar a l'abast. «No és a tir pagar aquests preus». DCVB, Men.

Ser al sac *loc. v.* Ser mort i enterrat. DCVB.

Ser algú tot mel *loc. adj.* Ser una persona molt suau de tracte, molt amable. DCVB.

Ser altres cinc-centes *loc. v.* Es diu per manifestar que el que acaben de dir és diferent del que abans semblava, i que per tant fa modificar l'opinió que abans se'n tenia. DCVB. Rond. Mall.: *Però com s'espasa d'es jai era de canya, maldament ferís, no feia gaire mal. Ara sa d'En Juanet ja eren altres cinc-centes allà on tocava, feia matx..* 'En Juanet de l'Onso'

Ser anyívol de qualque cosa *loc. adj.* No agradar-se'n, tenir aversió. *No em donis vinagre, em som anyívol.* DCVB, Mall.

Ser baixes les aigües d'algú *loc. adv.* Ser dolent el seu estat. *Les sues aygues son baixes, ell se troba reduhit en apreto.* Lacavalleria Gazoph., DCVB

Ser banya *loc. v.* Ser caparrut. Rond. Mall.: *I tu tan banya i tan encapirronat en què és més donzella que no donzell.* 'Na Dent d'or'

Ser ben fill de son pare *loc. adj.* Semblar molt al pare o a la mare. DCVB. **Variants:** **Ser ben fill de sa mare** *loc. adj.* DCVB.

Ser ben vist *loc. v.* Semblar bo. *Ab alguns prohomes que a ells ben vist serà,* doc. a. 1329 (Col. Bof. viii, 176). *Segons que als procuradors serà vist fahedor,* doc. a. 1381 (Col. Bof. xl, 244). *Ha de elegir dos personas a ell ben vistas,* doc. a. 1628 (BSAL, vi, 38). a) refl. Trobar-se, adonar-se del propi estat. *Molts d'altres perills en què's veyia,* Muntaner Crón., c. 71. *Veeeren-se perduts e faeren senyal de retre,* Pere IV, Cròn. 201. *Lo afligit rey cristià vehent-se ab la sperança perduda,* Tirant, c. 5. DCVB.

Ser blau el fester [Ser blau es fester] *loc. v.* Es diu quan un esdeveniment és tràgic, còmic o extraordinari. Rond. Mall.: *Com prou n'hagueren parlat, resolgueren contar-ho a son par.e, perquè així mateix era blau es fester haver tenguda sa poca altxa, tal fadrineta.* 'Una gírgola que dugué coa'

Ser blau es fester *loc. adj.* Ser molt gran un conflicte. *Y a Inca si qu'es blau es festé,* Ignor. 13. DCVB, Mall., Men.

Ser blava *loc. v.* Ser un pas molt extraordinari. *Ab falses tretes m'ha vençut | aquest traidor ab qui em fiava, | mas io la li faré pus blava, | en ma fe, si jamás lo vei,* Metge Fort. 60.; *¡Aquesta si qu' heu es estada, blava!,* Roq. 42. DCVB, Mall. **Variants:** **La m'ha feta blava** *en.* DCVB, Mall. **¡Aquesta sí que és blava!** *en.* DCVB, Mall.

Ser bo...per adobar *loc. adj.* Una cosa que no és gaire bona solen dir que és bona per adobar. Llofriu, DCVB.

Ser bolla vista *loc. adj.* Ser evident. DCVB, Mall., Men.

Ser bona crosta *loc. adj.* Ser un pòlissa, massa viu d'enteniment. DCVB.

Ser bones comandacions *loc. v.* Ser bona notícia, resultar agradable. *Aviat el rey li va haver dit...que no se casaria ab ningú més que ab ella. A n'ayneta no li varen ser males comandacions aquelles,* Alcover Rond. I, 158. DCVB, Mall.

Ser ca vell [Ser un ca vei] *loc. v.* Ser una persona de molta experiència en una cosa. *Es pastor era ca vei, i no l'espantava un retgiment de soldats.* 'Sa llapassa n'és bon lloc, emperò n'és moratiu'

Ser cans nanells, que lladren d'enfora *loc. adj.* Cridar i amenaçar molt mentre el perill no és imminent o l'enemic és lluny. DCVB. Rond. Mall.: *Acostau-vos, i mos veurem ses caretes! ¿O sou cans nanells, que només lladren d'enfora? Qui sou, dic?.* 'En Pere Poca-por'

Ser capaç de fer covo i paner *loc. v.* Ser capaç de fer qualsevol malifeta. DCVB, Mall.

Ser capaç de no fer-ne a bastament amb una enclusa *loc.v.* Ser un desmanyotat, que amb bones eines encara ho fa malament. DCVB, Mall.

Ser carn i unгла *loc. v.* Ser molt amics, inseparables DCVB. Rond. Mall.: *Un temps, es cans i ses llebres eren amics corals ferm, carn i unгла; no se deixaven mai.* 'Es cans i ses llebres'

Ser carreró fet *loc. v.* Corrua llarga. DCVB. Rond. Mall.: *I començà a predicar a Ciutat, era carreró fet la gent de totes ses viles que venien a sentir-lo.* 'Sant Vicenç Ferrer'

Ser cent cavalls a qualcú *loc. adj.* Ser-li una gran ajuda. DCVB, Mall.

Ser com a bací i cadena *loc. adj.* Ser dues persones molt unides, que sempre van plegades. Avui a les Balears es diu " Ser com sa corda i es poal". *Per ser los dos com a bací y cadena* SomniJ. Joan 779.DCVB.

Ser com a cans nanells, que lladren d'enfora *loc. adj.* Cridar i amenaçar molt mentre el perill no és imminent o l'enemic és lluny. DCVB, Mall.

Ser com a cara i creu *loc. adj.* Ser dues coses molt contràries (Mall.). DCVB, Mall.

Ser com a varquera *loc. adj.* Ser una cosa dura i tirosa. DCVB.

Ser com cotó *loc. adj.* Ser molt fluix. DCVB.

Ser com el ferrer Banyesa, que ferrant ferrant va perdre l'ofici [Ser com es ferrer Banyesa, que ferrant ferrant va perdre s'ofici] *loc. adj.* Endarrerir-se en els estudis, en lloc d'avançar. DCVB, Eiv.

Ser com el mestral [Ser com es mestral] *loc. adj.* Ser molt sorollós o destructor. DCVB, Mall. **Variants:** **Fer més mal que el mestral [Fer més mal que es mestral]** *par.* DCVB, Mall. **Fer més renou que el mestral [Fer més renou que es mestral]** *par.* *Jo vaig Ser lliberal / per donar-te s'amor meva, /i tu, per dar-me sa teva, / fas més renou que es mestral..* (Cançó pop. Mall.) DCVB, Mall.

Ser com els ases d'Artà, que en veure es bast ja suen *loc. adj.* Ser molt malfener, no voler fer gens de feina. DCVB, Mall. **Variants:** **Encara no veu es bast, i ja sua** *loc. v.* DCVB, Men.

Ser com els calàpats, que només veuen allà on boten *loc. adj.* Ser curt d'enteniment, no fixar-se en les coses (Mall.). DCVB, Mall.

Ser com els infants de Nàpols, que ploren i mengen *loc. adj.* Ser un infant molt plorador. Mall., Men. DCVB.

Ser com els lladres de Pisa, que de dia es barallen i de nits van a robar plegats *loc. adj.* Tenir alternatives freqüents d'enemistat i de bona companyonia. DCVB, Mall. / Ser persones aparentment discordants, però en realitat acordades per a fer malifetes. DCVB, Mall., Men.

Ser com en Paretjal, que en sortir fa joia *loc. adj.* En Paretjal és el nom d'un núvol que diuen que porta molta pluja. DCVB, Mall.

Ser com En Paretjal, que en sortir ja fa joia *loc. adj.* Es diu d'una persona o cosa que amenaça de fer destrossa, de causar perjudicis grossos. DCVB. Rond. Mall.: *Me crem, afuu es pal-i-tocs, i llavò és com En Paretjal, que en sortir fa joia.* ‘En Pere d'es Forn’

Ser com En Sem, que dava pau a vespres *loc. adj.* Ser molt grosser o curt d'enteniment. DCVB, Mall.

Ser com es brou de lleu, que ni adoba ni espenya *loc. adj.* Ser ensems inútil i inofensiu. DCVB, Mall.

Ser com es ca d'En Pinyol (o com En Xet), que donava pau a vespres *loc. adj.* Ser molt curt d'enteniment. DCVB, Mall.

Ser com es gafet i sa gafeta *loc. adv.* Anar un matrimoni sempre plegats i agafats del braç. DCVB.

Ser com es milà, que en quatre burcanys fa niu [Ser com es milà, que en quatre burcanys fa niu] *loc. adj.* Ser molt bo d'acontentar, no Ser exigent en la manera de viure (Men.). DCVB, Men.

Ser com es porc d'En Nas de Bota, que tot es va retre en llemugues *loc. v.* Ser una cosa de molta aparença però d'escàs profit. DCVB. Rond. Mall.: *-¿Fer tres parts? Jamai! Prou poc és, ¿i encara ho voldríeu xapar.? Ell seria com es porc d'En Nas de Bóta, qui tot se va retre amb llemugues.* ‘Tres germans desxondits’

Ser com es porc d'En Nas de Bóta, que tot es va retre en llemugues *loc. adj.* Ser una cosa de molta aparença però d'escàs profit. DCVB, Mall.

Ser com la fulla de l'om, que allà d'on ve el vent *loc. v.* Ser una persona molt mudable, molt poc constant (Mall.). DCVB. Mall. Rond. Mall.: *Ni la senyora comtessa ni jo som llunàtics ni tampoc mos assemblam gota a la fuia de l'om.* ‘Es missatget petit’ CPM: *Ets com la fuia de l'om, /que, en tocar-la es vent, se gira; /Margalida Montseriva, tens es cap que et va a l'entorn.* (2029. Vol.I) **Variants: Esser més variable que la fulla de l'om** *loc. v.*

Ser com la pàssia *loc. adj.* Ser molt lent, durar molt o fer les coses amb gran lentitud. DCVB, Men.

Ser com les carretes de Mallorca, que ronquen i porten *loc. adv.* Es diu per expressar que amb pena i rondinant es compleix el deure. Aguiló Dicc. DCVB.

Ser com les cireres, que n agafes una i te'n surten una dotzena *adj.* Ser una qüestió molt complicada, que una dificultat en porta una altra i com més va més s'embulla. DCVB.

Ser com les serves, que amb una ja basta *loc. adj.* Ser una cosa poc agradable. DCVB.

Ser com madò Sinfonsa, que s'estira i s'arronsa *loc. adj.* Ser variable, molt flexible, que s'adapta a totes les situacions. DCVB, Mall.

Ser com pa beneit *loc. adj.* Repartir-se una cosa a molta gent amb gran facilitat. DCVB.

Ser com posar (o com qui posa) oli a un llum *loc. adv.* Ser un remei ràpid i radical. DCVB.

Ser com que donar palla a la mula *loc. v.* Ser una cosa molt fàcil, o que es fa ràpidament. DCVB.

Ser com qui fer botifarrons *loc. adv.* Ser molt fàcil i produir-se sense cap dificultat. (Mall.) *Aquest casament meu es estat com qui fe botifarrons*, Ignor. 26. DCVB, Mall.

Ser com qui tallar rama *loc. adv.* Ser una cosa molt fàcil, que no troba entrebancs. *Al punt fonch com qui tayar rama*, Aguiló Rond. De R. 3. DCVB.

Ser com s'ase d'En Mora, que de tot s'enamora *loc. adj.* Agradar-se de tot el que es veu. DCVB, Empordà, Barc., Vallès, Priorat, Mall., Men.

Ser com sa xuia de verro *loc. v.* Ser una persona de mal gènit cada vegada més mal de sofrir. DCVB, Sineu.

Ser com Sant Roc i la carabasseta *loc. adj.* Ser dos companys d'estatura molt desigual. DCVB.

Ser com ses aranyes, que sempre tenen forat per on sortir *loc. adj.* Tenir molt d'enginy o recursos per sortir-ne amb la seva (Inca). DCVB, Inca.

Ser com ses trompes de Caimari *loc. adj.* Ser difícil de moure a obrar, i després difícil d'aturar d'obrar. DCVB, Mall.

Ser com si l'hospital fes almoina a la Seu *loc. adv.* Donar una persona pobre a una de rica. DCVB, Mall.

Ser com un bou beu aigua *loc. adj.* Ser molt crèdul. DCVB, Mall.

Ser com un cadellet de molí *loc. adj.* El cadellet fa un soroll repetit tot el temps que la mola volta, i per això, d'una persona que xerra molt, solen dir que és com un cadellet de molí. DCVB.

Ser com un cop de puny *loc. adj.* Ser molt petit (un edifici, una habitació, etc.). *Una botiga com un cop de puny y sempre la tenim plena de canalla*, Vilanova, Del meu tros, 151 (ap. Balari Dicc.). DCVB.

Ser com un cuc d'aglà *loc. adj.* Ser una persona raquítica, repulsiva de veure. DCVB, Palma.

Ser com un garroví dins sa boca d'un ase (o d'un cavall) *loc. adv.* Ser molt desproporcionada una cosa amb una altra, no poder-s'hi comparar. DCVB, Mall.

Ser com un gat de revenedora *loc. adj.* Ser molt irritable. DCVB, Men.

Ser com un gat fogoner *loc. adj.* Ser una persona molt afectada d'escalfar-se, d'estar prop del foc. DCVB, Palma.

Ser com un mussol *loc. adv.* Estar capficat i silenciós. DCVB. **Variants: Semblar un mussol** *loc. adj.* DCVB. **Fer es mussol** *loc. v.* DCVB.

Ser com un niu d'arpella *loc. adv.* Ser un conjunt de coses desordenades. DCVB, Palma.

Ser com un poll inflat *loc. adj.* Ser una persona de tipus gras, però va mancat d'agilitat. DCVB, Men.

Ser com un sedàs *loc. adj.* Ser una tela massa clara. DCVB.

Ser com un sòl d'estable *loc. adj.* Ser molt lleig. DCVB.

Ser com un vidre *loc. v.* Ser una cosa molt fràgil. DCVB.

Ser com una mosca dins la llet *loc. adj.* Ser molt negre i vestit de blanc. DCVB, Mall.

Ser com una ortiga *loc. adj.* Ser aspre, poc tractable. DCVB. **Variants: Tenir un geni com una ortiga** *loc. adj.* DCVB.

Ser corda i poal *loc. adj.* Ser dues persones inseparables o anar molt plegades. DCVB.

Ser cosa fór. Locució expletiva que s'usa precedint a la conjunció que. *Si era cosa que so que la volentat ama, amant major fe, fos veritat*, Llull Dem. i, 22. «¿Seria cosa que tinguéssiu unes tisoires per deixar-me?» (Men.). DCVB.

Ser cosa *loc. adj.* Ser autoritat, tenir algun càrrec. *Es un senyor que una vegada no sé què va ser de la cúria de censos, y crech que també és cosa del Sant Ofici*, Penya Mos. iii, 93. *Mentres fan es mossatge, se mostran tractables; però arriba es dia que los fan cosa, que s'umplen bé sa bossa..., ja no parexen es matexos*, Ignor. 23. *Sempre s'ha pensat que jo amb el temps he d'essê cosa de la Sala*, Roq. 36. DCVB, Mall., Men.

Ser cristiana la moneda *loc. adv.* Ser llegítima. DCVB.

Ser cul i merda *loc. adv.* Ser inseparables; es diu principalment dels amics que sempre van plegats, i més encara d'aquells qui van sempre junts per a mal fi. DCVB, Cat., Bal./DCVB, Mall., Men. **Variants: Ser culimelis** *loc. adv.* Ser amics molt íntims, inseparables. DCVB, Maó.

Ser curt de paraules *loc. adj.* Ser poc parlador, no dir més que les coses indispensables. DCVB. **Variants: Ser home de poques paraules** *loc. adj.* DCVB.

Ser curt de vista i llarg de mans *loc. adj.* Ser poc parlador o aparentment poc viu, però saber-se aprofitar bé de les ocasions. DCVB, Mall.

Ser d'algú *loc. adv.* Ser ell, estar en el lloc d'ell. «Si jo fos de tu, no em deixaria comandar». «No voldria pas Ser d'ell; si l'agafen, el tancaran». DCVB.

Ser d'antany i tardà, collit i deixat estar *loc. adj.* Ser xerec (Men.). DCVB, Men.

Ser d'es llim de sa pesta *loc. adj.* Ser molt dolent. DCVB, Mall.

Ser damunt a qualcú *loc. adv.* Estar-li ja molt a prop perseguint-lo. *En veu devallar tres carrera uberta... Aviat los foren demunt, y no s'aturaven de dir: es doblers o la vida!*, Alcover Rond. ii, 275. DCVB.

Ser de bon (o de mal) pedreny *loc. adj.* Tenir bon o mal estómac. DCVB.

Ser de bon llenyam *loc. adj.* Ser robust, de complexió forta. *El senyor avi ja té vuitanta anys i encara camina ben falaguer; se coneix que és de bon llenyam.* DCVB.

Ser de bon partididor o de mal partididor *loc. adv.* Ser fàcil o difícil de partir. *Com axò no era de bon partididor, la cessió va pactar-la anant a setmanes*, Girbal Oratjol 54. DCVB.

Ser de bon prou *loc. adj.* Treure profit de les coses; especialment, aprofitar bé l'aliment, engreixar-se'n. DCVB, Mall.

Ser de bona (o mala) cri *loc. adj.* Ser de bon o mal natural. Escrig-Ll. Dicc. DCVB.

Ser de bona casta *loc. adj.* Ser sà i molt menjador, bon aprofitador de l'aliment que pren. DCVB, Mall., Men.

Ser de bona constitució *loc. adj.* Tenir bona complexió, ser robust i sa. DCVB.

Ser de bona creixença *loc. adv.* Créixer molt. DCVB, Mall.

Ser de bona fusta *loc. adj.* Ser de complexió sana i robusta. DCVB.

Ser de bona pasta o de pasta d'agnus *loc. adj.* Tenir bon natural, ser de bon geni, fàcil de tractar. Ignor. 27. DCVB.

Ser de ca'n Magrinyà *loc. adj.* Estar magre. DCVB

Ser de capbrot *loc. adj.* DCVB.

Ser de carn i os *loc. adj.* Tenir la sensibilitat o les flaqueses pròpies dels homes en general. DCVB.

Ser de casa bona *loc. adj.* Ser de família rica. «Es un dels pagesos bons de Manacor» és dels pagesos benestants (Mall.). DCVB, Mall.

Ser de cera *loc. adj.* Ser de caràcter blan, mancat d'energia. DCVB.

Ser de conseqüència *loc. v.* Ser d'importància, de consideració, ser capaç de produir resultats importants. *Aquestes coses són de gran conseqüència*, Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Ser de creure *loc. adj.* Ser verosímil, merèixer ser cregut. *No és cosa de creure, a null hom que vist no u hagués, les aventures e els desastres que nos són esdevençuts*, Desclo Cròn., c. 167. DCVB.

Ser de crisma *loc. adj.* Ser de bona qualitat. *Era llàstima, que una fadrina, com ella, tan de crisma, qu'era pera ser muller d'un Rey, es malograra de colp*, Rond. de R. Val. 53. DCVB.

Ser de Déu, o estar de Déu, o venir de Déu una cosa *loc. adv.* Ser una cosa inevitable, decretada del cel. DCVB.

Ser de dir (una cosa) *loc. adj.* Poder-se dir, ser digna de manifestar-se. DCVB.

Ser de fiar *loc. adv.* Ser digne de confiança, merèixer que se'n fiïn. «Aquests amics teus no són persones de fiar». DCVB.

Ser de fua *loc. adv.* Tenir molta força per a començar una feina, una empresa, etc., però deixar-la anar aviat. DCVB, Mall.

Ser de gel (una persona) *loc. adj.* Ser insensible. DCVB.

Ser de l'art *loc. adj.* Ser entès en una determinada professió o activitat. *Tant N'Arche com En Sarasate son del art, y motiu tenen de sebre*, Roq. 39. DCVB, Mall., Men.

Ser de l'esca del pecat *loc. adj.* Ser la causa, el culpable d'una cosa; ser molt dolent i induir els altres a fer dolenteries. DCVB.

Ser de la teca *loc. adj.* Ser molt menjador, agradar-li molt menjar bé. DCVB.

Ser de les retalladures de Judes [Ser de ses retaiadures de Judes] *loc. adj.* Molt dolent. DCVB. Rond. Mall.: *Però aquella mala ànima de la senyora Mestra era de ses retaiadures de Judes i més xereca que lo que tiren*. 'Na Trincafaldetes' **Variants: Ser fet de les recoladures de Judes [Ser fet de ses recoladures de Judes]** *loc. adj.* Rond. Mall.: *¿Què no veus que és fet de ses recoladures de Judes i que el dimoni només li guanya de banyes?* 'En Joanet i es gigant'

Ser de pa i calbot *loc. v.* Ser de molt poca importància. DCVB.

Ser de plànyer *loc. v.* Merèixer compassió. DCVB.

Ser de raó o Ser raó *loc. v.* Ser conforme a la veritat o a la justícia. *Dix... que pus lo voler s'esforsa de tot son poder a amar, que raó era que entràs adorar e contemplar so que ama*, Lull Cont. 328, 20.; *Rahó és que qui par.t vol hauer del guany, que par.t deia hauer de la pèrdua*, Consolat, c. 239. *Los jutges del camp digueren que era molta rahó, que axí's deua fer*, Tirant, c. 70. *Ell no demana sinó lo que és de rahó*, Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Ser de savina *loc. adj.* Ser molt forta una persona. DCVB, Eiv.

Ser de ses nou cases *loc. adj.* Ser de família rica i poderosa. DCVB, Mall.

Ser de taula *loc. adj.* Ser una cosa normal, acostumada, que ni cal discutir-la. DCVB, Mall.

Ser de veure *loc. adj.* Digne de ser vist. DCVB. Rond. Mall.: *-Oh quina cosa més guapa! Quina cosa més de veure, que hi destrii! 'La flor romanial'*

Ser del carrer [Ser d'es carrer] *loc. adv.* Ésser xuieta. DCVB, Palma.

Ser del cas o fer al cas *loc. v.* Ser oportú. *Y dir-li lo que fassi al cas com dos y dos són quatre*, Ignor. 1. DCVB

Ser del dineret *loc. adj.* Ser afectat de guanyar molt i de guardar diners. DCVB.

Ser del temps *loc. adv.* haver nat una persona o animal a l'època normal de la gestació. DCVB.

Ser del tres u *loc. adj.* Ser el millor o dels millors de tots. *Ell se pensava ser del tres-ú de Mallorca*, Aguiló C, Rond. De R. 9. DCVB, Mall.

Ser demés o per demés *loc. v.* Ser inútil, superflu, poder-se'n estar. *Es predicar és demés*, Penya Poes, 99. DCVB.

Ser desbordat (pels esdeveniments, per les circumstàncies) *loc. v.* Veure's impotent per a impedir que les coses vagin més enllà del que es volia. DCVB.

Ser dona de fer (o per fer) una cosa *loc. adj.* Ser capaç de fer-la, tenir poder i decisió suficient per a fer-la. «*No et pensis que si no véns, | jo t'envii a demanar; | som dona per a mudar | s'amor i es pensaments*» (cançó pop. Mall.). DCVB, Mall., Men.

Ser dos doblers de tudossa i un de carn negra *loc. adj.* Ser de molt poc valor o profit. DCVB.

Ser dues ànimes dins un cos *loc. v.* Ser molt amics, inseparables DCVB. Rond. Mall.: *I des d'aquell dia amb so seu cunyat foren carn i un gla, dues ànimes dins un cos.* 'Dues germanes i un Bernadet'

Ser el darrer mot del Credo [Ser es darrer mot d'es Credo] *loc. v.* La persona o cosa ínfima, de menys importància. DCVB. Rond. Mall.: *Ara veurem si m'exaltareu tant a mi, que som es darrer, sí, es darrer mot d'es Credo!*. 'Es dotze mesos i dues jaies'

Ser el de davant *loc. adj.* Ser el primer, el principal. DCVB.

Ser el Déu de qualcú *loc. adj.* Ser allò que més estima. *Es meus Déus són es bons trossos*, Ignor. 23. DCVB.

Ser el diable per a les rates *loc. adj.* Pensar-se ser prou deixondit per a enganyar els altres, i en realitat ser ingenu i enganyat. DCVB. **Ser el julivert de tots els guisats** *loc. adj.* Ser una persona molt aficadissa i visible, que es troba en totes les funcions, festes, actes importants. DCVB. **Variants: Ser com el julivert, que en tots els guisats es troba** *loc. adj.* DCVB.

Ser el dimoni *loc. adj.* Tenir capacitat per a fer o resoldre coses difícils. DCVB. Rond. Mall.: *-El dimoni éts! Deien tots, i no n'hi havia cap que se'n pogués avenir.* 'En Gostí lladre' **Variants: Ser el diantre** *loc. adj.* 1. Extremadament viu. Rond. Mall.: *-El diantre és aquesta al.lota! Diu el Rei.* 'Sa fia d'es carboneret' 2. Molt dolent. Rond. Mall.: *-I sempre presentant-se com sa dona més bona dona del món, allà ont era un dimoni en carn humana.* 'En Bernadet i la Reina manllevada'

Ser el pot de la pega *loc. adj.* Tenir molt mala sort. *Mirau que sóc es pot de sa pega, jo! Res no em surt bé, res!*. Ruyra par.ada, 32. DCVB.

Ser el salt d'algú *loc. adj.* Ser el seu fort, la cosa que més li agrada o que més sap fer. *Don Melsion sortia a passejar, després de resades matines, i el seu salt era arribar a son Ginebró*, Pons Llar 65; *Sa carn és es meu salt. Tot es seu salt és jugar.* DCVB.

Ser el serigot del rai [Ser es serigot d'es rai] *loc. adj.* Ser una cosa inútil, no valer res. Per significar que una cosa es considerada amb menyspreu, com a no-res, diuen que "el troben darrera es serigot d'es rai" (Ciutadella). DCVB, Men.

Ser el tot *loc. adj.* Ser allò que constitueix l'essència d'una cosa, allò de què no es pot prescindir. *La resta, taules, taulells i parroquians, és completament secundari; el tot són les dues columnes*, Rusiñol Illa 17. *L'heretatge ancestral que posseïa era el seu tot*, Salvà Ret. 18. DCVB

Ser els baixos de l'olla [Ser es baixos de s'olla] *loc. adj.* Ser tingut per no-res. DCVB, Migjorn-Gran.

Ser els ulls dues fonts *loc. v.* Plorar abundantment. *Es seus uis són dues fonts*, Alcover Cont. 37. DCVB.

Ser En Jordi *loc. adj.* Ser home poderós, predominant. *Si jo no estigués sota mon pare, tendria més sous seria En Jordi* (Eiv.). DCVB, Mall., Eiv.

Ser escarabat en borra *loc. adj.* Cercar pèls als ous, buscar impertinències. (Labèrnia-S., Aladern Dicc. DCVB.

Ser farina d'altre sac *loc. adj.* Ser cosa de molt diferent classe de la que es par.lava; Ser figures d'altre paner. DCVB.

Ser faves comptades *loc. v.* Ser una cosa molt segura, no poder fallar, no tenir rèplica DCVB. Rond. Mall.: *No mos n'escapam; són faves comptades.* 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'

Ser figures d'un altre paner *loc. v.* Ser una cosa molt diferent d'allò que algú es pensava o volia suposar. "*Això són figures d'un altre paner!*" DCVB. **Variants:** **Ser figures d'altre paner** *loc. adj.* DCVB. **Això són figures d'un altre paner!** *en.* DCVB. Rond. Eiv.: *-Ara me pareix que estam en paus, eh? -els hi digué. /Home -respongué en Pepet-; hi estarem si mos torneu a tirar es llaüt a la mar i mos deixeu anar. / -Això són figures d'un altre paner! Aquí no ve ningú que no me'l mengi!* 'Es gegant des Vedrà' **Ser figures d'altre sostre** *loc. v.* Ser cosa molt diferent (d'allò que s'ha dit abans). DCVB.

Ser flor de figuera *loc. adj.* Ser una cosa impossible, mai vista. DCVB.

Ser flors i violes *loc. adj.* Ser cosa fàcil i plaent. *Fins que una té disset o divuit anys, tot són flors i violes,* Oller Pap. DCVB.

Ser fort de morro *loc. v.* Enèrgic i inflexible, de geni difícil de tòrcer. DCVB. Rond. Mall.: *Ben enfangats, que no sabien com sortir-ne; però tots dos eren forts de morro i cap d'ells se volia donar, i hala guerra i més guerra!* 'En Tinyoset'

Ser fruita *loc. adj.* Ser una cosa fugissera, fàcil de perdre o de desaparèixer. DCVB

Ser fum de sabatots *loc. v.* Ser una cosa inútil, insevible. *Això és or de llei..., mentre que els bitllets que us ensenyen són fum de sabatots,* Lluís Rec. 30. DCVB.

Ser fumadora *loc. adj.* Ser hora de fumar, és a dir, de descansar d'un treball interrompent-lo per a reprendre'l després d'una estona de repòs. *Aquesta ja és fumadora!* DCVB, Mall.

Ser gent de qui hi ha dalt *loc. adj.* Esser gent il·lustre, d'autoritat o noblesa. *Deya que a ca seua tots eran estats gent de qui na dalt y que no venian de sas arassas,* Aguiló Rond. de R. 12. *A sa gent de botiga li ha agradat ferm tutetjarse amb sa gent de qui ha dalt,* Ignor. 34. DCVB, Mall.

Ser guinavetada i broll *loc. adv.* Ser una cosa ràpida, feta aviat. DCVB, Mall.

Ser guixa *loc. v.* Faltar-li una mica d'enteniment, estar tocat del bolet. DCVB. Rond. Mall.: *-Homo digué el Rei tot apurat, no sies guixa. Ja s'arreglarà tot...* 'En Juanet i es set missatges'

Ser home de creure *loc. adj.* Ser digne de crèdit. *Un mercader qui va en lo dit leny lo qual jo conech hi és homa de creura,* doc. a. 1435 (Boll. Lul. viii, 361). DCVB.

Ser home de nervi *loc. adj.* Tenir energia, força de voluntat. DCVB.

Ser home de punys *loc. adj.* DCVB.

Ser hora (d'una cosa) *loc. v.* Ser el temps oportú, convenient, per a tal cosa. *Encara no és hora que jo us ho diga*, Comalada Pierres Prov. 22. *De practicar ja és hora | tan amorós consey*, Salvà Poes. DCVB.

Ser hoste en casa *loc. adj.* Aturar-se poc temps en sa casa. DCVB.

Ser joc de poques taules *loc. adj.* Ser cosa fàcil o sense complicacions. *Si la febre no sobrevenia, fóra joc de poques taules*, Pons Com an. 160. DCVB.

Ser l'amo del trull *loc. v.* Tenir molt d'ascendent sobre alguna persona o cosa. (Labèrnia-S. Dicc.). DCVB.

Ser l'escala d'encortinar [Ser s'escala d'encortinar] *loc. v.* Es diu d'algú que s'ha de carregar totes les feines o molèsties. DCVB. Rond. Mall.: *I no sabia dir que no a res que li demanassen, al punt va esser s'escala d'encortinar d'es majordom.* 'S'infant que feia vuit'

Ser l'escuma de la netedat [Ser s'escuma de sa netedat] *loc. adj.* Ser extremadament net. *Una botiga que, encara que de poques taules, era l'escuma de la netedat*, Penya. III, 115. DCVB.

Ser l'estampa d'algú *loc. adj.* Semblar-li molt, tenir la mateixa figura. *Ets la viva estampa de ton pare*. DCVB.

Ser la casa d'En Tuderris [Ser sa casa d'En Tuderris] *loc. nom.* Ser una casa molt abandonada, en que ningú no fa bé els comptes (Mall.). DCVB, Mall.

Ser la flor del ram *loc. adj.* Ser la persona o cosa millor, la més selecta o distingida d'un grup. *Es maca, ben criada y et dich que és sa flor del ram; no en corren de noies com la teva*. Vilanova Obres, IV, 282. DCVB.

Ser la imatge d'algú *loc. adj.* Assemblar-s'hi molt. DCVB.

Ser la mel del sogre (ser) [Ser sa mel d'es sogre (ser)] *loc. nom.* Ser molt estimat i tractat amb gran suavitat. DCVB, Mall.

Ser lè *loc. adj.* Ser una cosa molt bona o molt o molt adequada a allò que s'aplica. *Era un barber lè per mi*, Penya Mos. III, 115. *"Aquest és lè per tocar sa guitarra"*. DCVB, Mall.

Ser llàstima *loc. adv.* Ser lamentable. *Que és llàstima no poder remediari tanta misèria* doc.a. 1628 (Segura HSC 2454); *Es gran llàstima que vós no ajau acabat* Lacavalleria Gazoph; *La llàstima és que totes les dones tenen una corda fluixa*, Ruyra Pinya, II, 22. DCVB.

Ser llevat agre *loc. adj.* Tenir mal caràcter. «A Alaró són llevats agres, / ja ho haureu sentit contar; / ells volien baratar / el Sant Cristó amb pastenagues» (cançó pop. Mall.). DCVB, Mall.

Ser mal casadís *loc. adj.* No deixar-se ginyar a contreure matrimoni. *En Llorenç no va casadís*, Roq. 38. DCVB. **Variants: Semblar En Llorenç mal casadís** *loc. adj.* DCVB.

Ser més el soroll (o la renou) que les nous (ser) *loc. v.* Haver-hi més remor o xerradissa que causa real de soroll, *Puig és lo roydo mayor que les nous*, Proc. Olives 459. DCVB.

Ser molt parpal *loc. adj.* Ser molt alt o llarguerut. *Tan parpal com era, pobre senyor*, Oller Fig. país 41. DCVB.

Ser molt Pere *loc. adj.* Ser molt estúpid. "Li trauria Ser Pere". Es diu d'algú que parla o obra estúpidament. DCVB, Men.

Ser moneda corrent *loc. adj.* Ser una cosa freqüent i admesa de tothom en general. DCVB.

Ser morques *loc. adj.* Ser una cosa molt inferior, comparada amb una altra. *Ses banderes que brodaven eren morques devora sa que es nobles duyen*,. Alcover Rond. II, 78. DCVB, Mall.

Ser morques *loc. v.* Ser una cosa molt inferior, comparada amb una altra. DCVB. Rond. Mall.: *Amb tot i esser ses altres dues tan garrides, devora ella no eren vistables, eren morques.* 'L'amor de les tres taronges'

Ser nat i criat per a tal o tal cosa *loc. adj.* Ser molt apte, estar especialment dotat per a tal cosa. DCVB.

Ser o Estar segur *loc. v.* Tenir certesa, no dubtar. *Car si d'aquell menjava, segur fos de mort*, Llull Doctr. Puer.4.; *Yo devallí en Infern, hon trobé Eurídicés...e som segur d'aquí avant no la perdré*, Metge Somni III; *Estic segura que vaesser Déu que hu va compondre*, Alcover Cont. 18. DCVB.

Ser o fer com es rector de Sant Marçal, que pegà foc a sa païssa perquè parlassen d'ell *par.* Es diu del qui per prurit de fer-se veure fa coses que li són perjudicials. DCVB, Mall.

Ser o no ser sant de la devoció d'algú *loc. v.* Ser-li o no ser-li persona grata. *No vull tractar amb aquest home; no és sant de la meva devoció.* DCVB

Ser o semblar un hospital *loc. v.* Estar una casa plena de malalts. DCVB.

Ser o semblar un niu de puputs *loc. v.* Ser una cosa o un lloc poc endreçat, massa ple de coses desordenades. DCVB, Men.

Ser olleta d'un bull *loc. adj.* Tenir el gènit molt curt, ser fàcilment irritable. DCVB.

Ser pa i mel *loc. adj.* Ser excel·lent, extremadament bo. DCVB.

Ser paret baixa *loc. adj.* Ser poca cosa, no tenir prou categoria. «*Si dius que som par.et baixa, | per tu no em cal remuntar; | ¿que te penses alcançar | un fii d'es Comte de Raixa?*» (cançó pop. Mall.). DCVB, Mall.

Ser part de cuixa *loc. v.* Ser persona molt acostada a una família per parentesc o amistat íntima. DCVB, Binissalem.

Ser passes comptades *loc. v.* Ser una cosa clara, indubtable, de resultat segur. DCVB.

Ser pastat *loc. adj.* En relació a un altre, semblar-li molt, tenir la seva mateixa cara o aspecte. *Serà feta y pastada an el seu pare*, Genís Narr. 61. DCVB. **Variants: Fet i pastat (ser)** *loc. adj.* DCVB.

Ser pedra d'escàndol *loc. adj.* Provocar disturbis, baralles o altra reacció violenta. DCVB.

Ser peix al cove *loc. adj.* Ser una cosa fàcil, de resultat segur. DCVB.

Ser per demés *loc. v.* Ser inútil, superflu, poder-se'n estar DCVB. Rond. Mall.: *Com acabà de veure que es demanar i gremoletjar eren ben per demés.* ‘Sa fia del Sol i de la Lluna’

Ser per En Cotà *loc. adv.* Estar una bístia vella a punt de morir-se, estar a punt per ser portada al carnatge. DCVB, Mall.

Ser pitjor que taca d'oli *loc. adj.* Ser una cosa molt dolenta i difícil d'adobar. DCVB.

Ser plat de segona taula *loc. adj.* Ser o creure's postergat. DCVB.

Ser ploma de pago *loc. adj.* Ser dels primers, dels més distingits. DCVB, Mall.

Ser pluja d'estiu *loc. adj.* Ser cosa una breu, transitòria. *Però són pluges d'estiu / ses làgrimes prest passades.* Costa Trad. 115. DCVB.

Ser pres de moros *loc. adv.* Estar una cosa en poder de qui no la tornarà o no se la deixarà prendre. DCVB.

Ser profeta de mal any *loc. adj.* Ser pessimista, predir coses dolentes. DCVB. **Variants: Ser profeta de mal temps** *loc. adj.* DCVB.

Ser quatre gats *loc. v.* Ser molt poc companys o assistents a un lloc. DCVB.

Ser qui *loc. nom.* Ser algú, tenir personalitat o autoritat per a fer alguna cosa. *Qualsevol dels aludits, especialment...els Marquesos de Camps y de Fortuny, és prou qui per a prendre la iniciativa,* DCVB.

Ser rostit de ballestra *loc. adj.* Ser dur d'enteniment (Mall.) *Gracies a Deu com heu he conegut, y que no som tan rostit de ballestra com altres companeros meus, qui per revolts que hajen fet, ningú may los ha vist caure de s'ase,* Ignor. 12. DCVB, Mall.

Ser senyor de fer tal o tal cosa *loc. v.* Tenir llibertat per a fer-la. *Seria un màrtir complet sense trobar-me senyora de treure cap a carrer,* Roq. 27. DCVB.

Ser sord com un perol *loc. adj.* Ser molt sord. DCVB.

Ser tants com en van darrera dels gegants *loc. adv.* Ser una gran multitud. DCVB.

Ser tap i carabassa *loc. adj.* Ser amics molt íntims, inseparables. Ser com la corda i el poal. DCVB, or.

Ser tot bona presa *loc. adj.* Ser tot lilegítim, acceptable. *Ell pensava que en lo estat en lo qual se trobavan les coses, tot era de bona presa*, Lacavalleria Gazoph. DCVB, Mall.

Ser tot de Déu *loc. adj.* Ser una persona molt piadosa i devota. *Qui és el senyor? Tothom sap | que és un homo tot de Déu*, Penya Poes. 144. DCVB.

Ser tot orelles [Ser tot oreies] *loc. v.* Escoltar molt atentament. DCVB. Rond. Mall.: - *Digau, germaneta, digau! s'exclama Na Juana. Tota som oreies per escoltar-vos. 'La fada Morgana'*

Ser tot u *loc. v.* Ser la mateixa cosa. Rond. Mall.: *Estendre-hi la vista el Rei, i reverdir-li totes ses nafres de s'altre pic, fou tot u. Se va presentar cop en sec dins sa seua memòria aquella fadrineta així com la va veure sa primera vegada. 'Sa fia del Sol i de la Lluna'*

Ser tots de casa *loc. adv.* Ser tots de la família, no haver-hi estranys. DCVB.

Ser traui i botó *loc. adj.* Ser molt amics, estar molt units. DCVB.

Ser un acte de notari *loc. v.* Ser una cosa formal. Martí G. Dicc. DCVB.

Ser un auellet *loc. nom.* Ser molt innocent o ben intencionat. Aladern Dicc. DCVB.

Ser un barres tristes *loc. adj.* Ser d'aspecte trist i macilent. DCVB, Mall.

Ser un barret de rialles *loc. adj.* Ser una persona poc seriosa. DCVB.

Ser un bon gallet *loc. adj.* Ser matiner, despertar-se fàcilment de bona hora. DCVB, Manacor.

Ser un bon punt *loc. v.* Ser un home astut i de pocs escrúpols o poc de fiar. DCVB.

Ser un ca de feina *loc. nom.* Treballar constantment i en feines feixugues. DCVB, Mall., Men.

Ser un cap esflorat *loc. v.* [oració]. Persona que pensa i obra irracionalment. DCVB. Rond. Mall.: *Eren dimonis boiets, que solen esser uns caps esflorats, molt mals d'anar entorn. 'Bruixes, bruixots i fullets'*

Ser un caramull de nirvis *loc. nom.* Ser una persona molt nerviosa. DCVB, Mall.

Ser un clau dins el cor [Ser un clau dins es cor] *loc. v.* Es diu de quelcom que causa gran dolor moral. Rond. Mall.: *Dins un any i un dia havia d'entregar Na Catalineta, allò li era un clau dins es cor. 'Es carboner i sa fia'* **Variants:** **Ser un clau pel cor** [Ser un clau p'es cor] *loc. v.* Rond. Mall.: *El Rei, bé ho poreu creure, cuidà a tornar boig de sa pena. Allò va esser un clau p'es seu cor de pare. 'Es Mèl-lero Rosso'* **Ser un clau al cor** [Ser

un clau an es cor] *loc. v.* Rond. Mall.: *Però son pare mai se poria decantar d'es cap aquella maleïda promesa que feu an es gegant, i allò era un clau an es cor. 'Sa coeta de Na Marieta'*

Ser un colom pel falcó *loc. adj.* Ser un perdut, un que ha de fer mala fi. DCVB, Mall.

Ser un colom sense fel *loc. adj.* Ser de molt bon natural, anar sempre amb bona intenció. DCVB.

Ser un colominot de casta grossa *loc. adj.* Ser una persona de trossades grosses, desproporcionades. DCVB, Palma.

Ser un crit de no moure's al rei *loc. adv.* Ser una cosa demanada a un preu molt excessiu. DCVB.

Ser un crosta *loc. nom.* Ser un beneit, curt d'enteniment. Aladern Dicc. DCVB.

Ser un dimoni *loc. adj.* Ser terrible o extraordinari per qualsevol concepte (dolentia, enginy, gosadia, força, agilitat, ciència, etc.). *Que seran el dimoni per comprar?*, Alcover Cont. 47. *No li he fet cap mica de mal, ni se n'és temut...—Tu, que seràs el dimoni?*, Penya Mos. iii, 189. *És el reverent dimoni! No l'hauran a cames! Hey perdrà ab ell tot quant hey posarà!*, Alcover Rond. ii, 143. DCVB. **Variants:** **Ser el dimoni** *loc. adj.* DCVB. **Ser el reverent dimoni** *loc. adj.* DCVB.

Ser un homo de bé *loc. adj.* El qui obra segons la llei moral. DCVB. Rond. Mall.: *Va dir que tornava desenganat de s'ofici de lladre i que estava resolt a esser un homo de bé tots es dies de sa seua vida. I ho va esser a carta cabal. 'En Gostí lladre'*

Ser un infant *loc. adj.* Ser molt candorós. DCVB.

Ser un llamp que ja ha fet cendra *loc. adv.* Ser una cosa passada. Rond. Mall.: *Si ja he feta sa porcada de carregar-me amb aqueixa mala pell sa creu del Sant Matrimoni? Guardau-vos d'un ja està fet, que és un llamp que ja ha feta cendra! A veure de quin cap feim estelles!..*'Na Trincafaldetes'

Ser un paner foradat *loc. v.* Persona molt xerradora, que no sap guardar cap secret DCVB. Rond. Mall.: *-No en par.lem! Voltros dones sou uns paners foradats tot ho vessau, si vos diuen res..* 'L'amor de les tres taronges'

Ser un pebre que fa coure els ulls [**Ser un pebre que fa coure ets uis**] *loc. v.* Es diu referint-se a quelcom que realment molesta i provoca neguit DCVB. Rond. Mall.: *Sa fia del Rei, perquè era un prebe allò que li feia coure ets uis de casta forta, arribà a obrir boca. 'En Juanet i es set missatges'* **Variants:** **Quin pebre et fa coure els ulls** [Quin pebre et fa coure ets uis] *en.* Rond. Mall.: *I noltros tan beneits, anar-mos a posar en lo que no mos demaneven! ¿Quin pebre mos feia coure ets uis per haver-mos d'anar a prendre aquelles senaies per matgencar aquell femer perquè aquella senyoreta no se soïàs? 'Es Mèl-lero Rosso'* **Coure amb so pebre** *loc. v.* Rond. Mall.: *Ell s'adormí com un sauló. Ara ella, ses darreres que tengué d'aclucar ets uis! Massa ell li covien amb so pebre de l'amor de les tres taronges!.* 'L'amor de les tres taronges'

Ser un sac de pa *loc. adj.* Persona molt benèvola i pacífica. DCVB. Rond. Mall.: *Vaig caure amb un senyor i una senyora que eren un sac de pa cada un, bona gent ferm.* ‘Sa mitja terça de carn’ **Variants:**

Ser un tal i un qual *loc. adj.* Ser una persona d'escassa solvència, de no gaire bon nom. *Xarraven quatre pipiolis xàxares sobre el ball que un comte tal per qual havia donat el vespre abans,* Penya Mos. iii, 114. DCVB. **Variants:** **Ser un tal per qual** *loc. adj.* DCVB.

Ser un tirat *loc. adj.* Haver estat desheretat o engegat de casa seva. DCVB, Palma.

Ser un tros de carn batiada *loc. adj.* Tenir escàs enteniment, i gens de caràcter DCVB. Rond. Mall.: *Això era i no era un bàmbol, un tros de carn batiada que no era bo a res a res, ara per menjar en volia amb qui alenava.* ‘En Gornals’

Ser una bassa d'oli *loc. adv.* Estar la mar (i fig.altra cosa) molt calmada, en completa tranquil·litat. DCVB. Rond. Mall.: *La m'han desembossada, a sa font, i es poble ja torna esser una bassa d'oli..* ‘¿Val més matinejar que a missa anar?’

Ser una boca d'infern *loc. v.* Persona malparlada, que flastoma molt. DCVB. Rond. Mall.: *I allà les hauríeu vistes, aquelles dues males ànimes, flastomant i aspergiant com a carreters! Quines boques d'infern!.* ‘S'aucellet de ses tres llengos’

Ser una campana *loc. nom.* Persona que es dedica a escampar notícies. *Ets una campana.* (Manacor). DCVB, Mall. **Variants:** **Campana de mal so** *loc. nom.* DCVB, Manacor.

Ser una maians *loc. adj.* Una dona esburbada, de poc seny (Manacor). DCVB, Manacor.

Ser una metla que s'adreça *loc. v.* Realització d'una cosa molt difícil. DCVB. Rond. Mall.: *Ja haurà d'esser, per arribar-la a veure mai, una metla que s'adreç, com solen dir!..* ‘Una pobiletta i un Joanet’

Ser una persona així com Déu l'ha feta *loc. adj.* Es diu en to de commiseració com per disculpar les equivocacions o escassetesa d'enteniment de qualcú. DCVB. Rond. Mall.: *Jo vos ho diré -diu aquell botador-. Aquesta dona meua és així com Déu l'ha feta, més caparruda que un forc d'ais.* ‘Ses dones bambes’

Ser una primera *loc. v.* Molt bo, el primer en la seva categoria. DCVB. Rond. Mall.: *-Quan tots es majors el volen per assistent, forçat forçat ha d'esser una primera.* ‘La Mare Baleneta’

Ser-ne *loc. v.* Prendre part en una acció col·lectiva. «¿N'ets amb mi, a córrer?» ¿vols provar-te amb mi?; «Qui n'és amb mi, que véngui!» es diu per invitar els altres a cooperar en una acció. «¿Què en som, jo, de sa mort d'En Berga?» es diu per manifestar que no s'ha intervingut en una cosa, que no se'n té cap culpa (Mall.). *Però si n'ets, messions van,* Roq. 12. DCVB, Mall. Men.

Ser, quelcom, mai vist *loc. v.* Molt rellevant, digne de ser admirat. Rond. Mall.: *Se casaren, i feren unes noces mai vistes.* ‘S'aigo ballant i es canariet parlant’ **Ser, quelcom, pa i fel** *loc. adv.* Problemes, situacions desagradables. Rond. Mall.: *Sobretot, se casaren,*

i sa primeria tot era pa i mel per la pobra Trincafaldetes; però dins poc temps li començà es pa i fel. ‘Na Trincafaldetes’.

Ser, quelcom, tot ois *loc. v.* Tot són gemecs. DCVB, Men.

Ser, una cosa, cent cavalls *loc. v.* De gran ajuda. DCVB. Rond. Mall.: *-No res, faré tres tascons de ferro, que seran bons de dur, i poria esser que em fossen cent cavalls qualque dia.* ‘En Joanet i es gigant’

Ser, una persona, tota de Déu *loc. v.* Ser una persona molt piadosa i devota. DCVB. *La Verònica era una dona tota de Déu.* ‘Ecos de la vida de Jesús, Maria i Josep’

Ser, una persona, traguedora a rotlo *loc. adj.* Digne de parlar-se'n. Rond. Mall.: *¿Cap cap en saps, d'al·lota que sia traguedora a rotlo?* ‘La Mare Baleneta’

Serà lo que Déu voldrà *en.* Es diu en prendre una decisió greu o perillosa, del resultat de la qual no es té seguretat. / Manera de reconèixer com a necessària la voluntat divina perquè pugui esdevenir o fer-se alguna cosa. DCVB. Rond. Mall.: *Morir per morir, m'estim més provar-me amb s'animal, i serà lo que Déu voldrà.* ‘En Martí Tacó’ **Variants:** **Serà lo que el Bon Jesús voldrà** *en.* Rond. Mall.: *L'obriré, i serà lo que el Bon Jesús voldrà!* ‘En Tinyoset’

Serà massa dejorn! (o preguntant irònicament ¿Que serà massa dejorn?) *loc..* Es diu per manifestar incredulitat envers d'allò que un altre diu que succeirà. *¿Que no veus que t'agafaran?—¿A mi agafarme? Serà massa dejorn!,* Alcover Rond. ii, 272. DCVB, Mall.

Serè com un ull de gat *loc.adj.* Molt serè (aplicat al cel, al temps). DCVB.

Seria cosa de... *fór.* Convindria, seria oportú. *An el jovent català... seria cosa de fer-li prendre esment,* Obrador Arq. lit. 20. DCVB.

Serrar les barres [Serrar ses barres] *par.* Desmenjar-se, perdre la gana de menjar res. DCVB, Mall.

Serrat tapat de boira, temps sord *par.* DCVB, Inca.

Servar a les fonts *loc. v.* Ser-li padrí de baptisme. DCVB. **Variants:** **Treure de les fonts algú** *loc. v.* DCVB.

Servar collaret *loc. v.* Tenir excés de respecte, guardar massa consideracions (Mall.). *Arbitre serà llavors de fer la seua santa voluntat y de no tenir consideracions a Meco ni de servir el collaret a ningú,* Penya Mos. III, 127. DCVB, Mall.

Servar el llum dret *loc. v.* Fer bon dat, mantenir-se en bona conducta moral o social. DCVB, Mall. **Variants:** **Servar el solc** *loc. v.* Mantenir-se dins el ben obrar. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *I es més a pler i satisfet del món, servant sempre es llum dret i fent-le-hi servir a tots es que tenia baix d'ell.* ‘En Gostí lladre’

Servar el tafetà [Servar es tafetà] *loc. v.* Fer-li la bona, tenir-li atencions excessives DCVB, Bal. Rond. Mall.: *I ses fies del Rei dins un cotxo amb una par.tida de cambreres i criades per servir-les i servar-los es tafetà.* ‘En Juanet Cameta-curta i ses tres capsetes’

Serveix a senyor, i tindràs dolor *par.* Significa que estar al servei d'un amo sol esser molt penós. DCVB.

Servir i no gaudir, esperar i no venir, i estar al llit sense dormir, són tres coses que fan morir *par.* Es refereix a la impaciència i nerviositat que aquelles tres coses produeixen. DCVB.

Servir qualcú a cavall i a peu *loc. v.* Servir-lo en tot i per tot, fer sempre la seva voluntat. DCVB.

Servir-se o Esser servit (de fer alguna cosa) *loc. v.* Tenir gust a fer-la, complaure-s'hi. Es diu de persones molt respectables. *Suplican a Va. Exca. sia servit... concedir les coses següents*, doc. a. 1599 (Col. Bof. xli, 377); *Per tal que's servís de ajudar-li'n*, Boades Feys 147. DCVB.

Serviu-me, que de bons vénc *en.* Ho diuen d'un que es vol fer servir molt sense tenir categoria per esser servit. DCVB, Mall., Men.

Ses despedides són tristes [Ses despedides són tristes] *par.* DCVB, Men.

Ses eines fan es mestre [Ses eines fan es mestre] *par.* Vol dir que amb bones eines es pot treballar bé, i amb males eines ni els bons mestres poden treure la feina ben feta.. DCVB, Mall.

Ses faves no couen, si no hi afigen *par.* Es diu al·ludint a les persones que en contar una cosa l'exageren i afegixen mentides a les veritats. DCVB, Mall.

Ses raons se sien acabades [Ses raons se sien acabades] *en.* Es diu per donar per acabada una discussió, per indicar que cal posar-se d'acord o no parlar més de la qüestió DCVB. Rond, Mall.: *Ses raons sien acabades jo ja he triat. Triau vos de pressa, i si no, vos invest.* En Juanet de l'Onso.

Ses sopes i ses amors, ses primeres són ses millors [Ses sopes i ses amors, ses primeres són ses millors] *par.* DCVB, Mall. Men.

Set almuds no fan barcella *par.* Ho diuen d'una cosa que ret poc. / Ho diuen d'una cosa formada de parts molt petites, de la qual han de mester un gran nombre per arribar a la mesura deguda. DCVB, Palma / DCVB, Mall.

Set doblers no fer-li un sou, a algú *loc. adj.* Es diu d'una persona que no se sap administrar, que no li basta mai el que guanya per a atendre les seves necessitats DCVB. Rond. Mall.: *Poreu fer comptes quins uis degué badar es sabateró, com sentí aquell reclam, ell que set dobles no li feien mai un sou, i que devia sa sola a s'assaonador.* ‘Es corpet d'es pou d'En Gatell’

Set eren que l'aguantaven i encara pixava tort *loc. v.* Es diu referint-se a una cosa en què intervenen molts però encara surt malament. DCVB, Bal.

Set i les dents, i la barba a sota *en.* Contestació de les noies a les persones que els demanen quants anys tenen. Aguiló Dicc. DCVB.

Set n'han entrades i set n'han d'eixir *loc.v.* Es diu al·ludint als qui s'entossudeixen i volen fer prevaldre la seva voluntat. DCVB, Mall.

Set n'han entrades i set n'han de sortir (o eixir) *en.* Es diu referint-se a un acte de tossuderia DCVB, Mall. Rond. Mall.: *I no és que jo no los ho digués que eren corbs, que los farien mal; però ells, capar.ruts, set n'han entrades i set n'han d'eixir.* 'En Pere tort'

Setembre boirós, graner polsós *par.* DCVB.

Setze jutges mengen fetge d'un penjat *fór.* Frase que es fa dir a algú per comprovar si és català o castellà, puix que els castellans arriben molt difícilment a saber-la pronunciar. Hi ha qui complica més la dita frase, dient-la així "Setze jutges mengen fetge d'un penjat que encara penja". DCVB.

Seu amb el cul, com les senyores! *en.* Ho diuen a un qui no està mai en posa, qui sembre es belluga. DCVB, Mall., Men.

Si a bordo dus dona o dus comanda, posa'ls a bona banda *par.* DCVB, Mall.

Si a cas *loc.adv.* Si per casualitat.. *Amb mi, que no s'hi fiqués, i si de cas...*, Ruyra Parada 17.; *Serà, senyor, si pel cas / arrib a fer cabra coixa*, Penya Poes 266. DCVB. **Variants: Si per cas** *loc.adv.* DCVB. **Si de cas** *loc.adv.* DCVB

Si a Déu plau *loc.adv.* Manera de reconèixer com a necessària la voluntat divina perquè pugui esdevenir o fer-se alguna cosa DCVB. Rond. Mall.: *-Oh!...un llumeneret blau! Hi arribarem si a Déu plau!*. 'L'amor de les tres taronges' **Variants: Si Déu ho vol i Maria** *fór.* Rond. Mall.: *-Demà dematí, si Déu ho vol i Maria! Diu es filador.* 'S'Aucellet' **Si Déu ho vol** *fór.* Rond. Mall.: *-Aviat ho veurem, si Déu ho vol, diu el Rei.* 'Sa fia d'es carboneret'

Si a mà ve *loc.v.* Si es presenta l'ocasió. DCVB.

Si a qui deus no pots pagar, humilment li has de parlar *par.* DCVB, Cat., Val., Mal.

Si a trenta anys no saps i a quaranta no tens, agafa una senalla i cerca fems *par.* DCVB, Men. **Variants: Si a vint no guanyes i a quaranta no tens, pren una senalla i cerca fems** *par.* Vol dir que els guanyes han de fer-se de joves. DCVB, Men.

Si això és guerra, que no vingui mai la pau *par.* Es diu al·ludint a un estat de coses que es considera molt feliç. DCVB, Barc., Bal.

Si al cel no em volen, a l'infern me pregunen *par.* Vol dir que si a una banda som mal rebuts, a una altra ens sol·liciten. DCVB.

Si al cos no li donen el que és seu, s'hi ajeu *par.* Miró Afor. méd. 267. DCVB.

Si amb ton senyor vols partir peres, ell es menjarà les madures i tu les verdes *par.* DCVB.

Si arriba no arriba *loc. adv.* Expressa escassetesa d'una cosa, que amb prou feines pot bastar. DCVB. **Variants: Si arriba no basta** *loc. adv.* DCVB.

Si bé et vol, no et deixarà pel dot *par.* Es diu parlant del qui sap fer més cabal de la persona que dels diners que té. DCVB.

Si cantes a s'ase, te respondrà a coces *par.* DCVB, Men.

Si carregues massa l'ase, se gitarà amb la càrrega *par.* Gomis Zool. DCVB.

Si compres res a censal, no en paguis més del que val *par.* DCVB, Cat., Bal.

Si convé *loc. adv.* Es diu com a expressió de refrenament de la Providència divina. *Aquexa empresa navega vent en popa. Que duri, si convé*, Roq. 17. DCVB.

Si criats t'han de servir, aprèn sempre de sofrir *par.* DCVB, Mall.

Si de companyia vas, sia de ton braç *par.* Recomana que no es cerquin massa les relacions d'amistat amb persones elevades. DCVB, Mall.

Si de mal just ve l'anyell, mal profit farà la pell *par.* Significa que els béns mal adquirits no donen profit al qui els ha obtinguts. DCVB. **Variants: De mal just vingué l'anyell, que el diable se'n va endur la pell** *par.* DCVB.

Si del dot de ta muller te fies, seràs grosser *par.* DCVB.

Si Déu ho vol *fór.* Locucions condicionals en què es reconeix com a necessària la voluntat divina perquè pugui esdevenir o fer-se alguna cosa. DCVB. **Variants: Si Déu vol** *fór.* DCVB. **Déu volent** *fór.* DCVB. **Si a Déu plau** *fór.* DCVB. **Déu mitjançant** *fór.* DCVB.

Sí Déu m'ajut *For.* Fórmula de vot per testificar una afirmació. *E yo catiu / a mon senyor / seré traydor? / Si Deu m'ajut que no hu faré, Spill 5689. De molt bon grat ho faria, si m'ajut Deu*, Tirant, c. 131. DCVB.

Si Déu vol, no hi val que diguis no vull *par.* DCVB.

Si donzella és aplicada, no ho serà sempre casada *par.* Grieria Tr. DCVB.

Si el cel cau, a tots mos agafarà davall *par.* Vol dir que de les grans desgràcies se'n ressent tothom. DCVB, Men.

Si el cor fos d'acer, no el tombaria (o venceria) el diner *par.* DCVB, Val., Mall.

Si el dijous es pon amb capa, de tres dies no s'escapa *par.* Vol dir que si el sol es pon entre núvols el dijous, plourà abans de diumenge (BDC, xviii, 131). DCVB.

Si el dimoni no se'n riu, no és homo de bulla *par.* Es diu referint-se a alguna cosa estrambòtica, ridícula, jocosa. DCVB, Men.

Si el mussol canta al gener, un altre hivern ve *par.* DCVB.

Si el pare és músic, el fill es ballador *par.* Es diu referint-se a pare i fill de tendències o actituds consemblants. DCVB.

Si el Pare Guardià juga a cartes, ¿què faran els frares? *par.* DCVB, Mall.

Si el pecar fos virtut, tots forem sants *par.* Griera Tr. DCVB.

Si el Rei se crema, no ha mester criats *par.* Vol dir que en els grans perills tothom es defensa per ell mateix, sense abandonar-se a la confiança en l'auxili dels altres. DCVB, Mall.

Si el vell pogués i el jove sabés, tot aniria bé *par.* DCVB.

Si els jocs s'haguessin de jugar dues vegades, ningú perdria *par.* Vol dir que les coses es farien de manera molt diferent si en fer-les ja tinguéssim l'experiència d'allò que anem a fer. DCVB.

Si els penedits haguessin d'anar a Roma, les carreteres n'anirien plenes *par.* Vol dir que molta gent es penet d'allò que ha fet o deixat de fer per manca de previsió o de reflexió. DCVB.

Si em perdo, que no m'hi cerquin *par.* Es diu referint-se a un lloc desagradable. DCVB.

Si En Bernat té mal de cap, ell mateix se l'ha cercat *par.* DCVB, Men.

Si en saps, posa-hi les mans, i no et fiis de manyans *par.* Es diu a aquells qui confien a gent poc entesa les coses que ells mateixos podrien fer. DCVB, bal.

Si en ta casa hi ha bonança, no hi serà si fas fermança *par.* Vol dir que és perillós fer fermança, perquè sovint el qui la fa ha de pagar el deute en lloc del vertader deutor. DCVB, Mall.

Si és com el dit, posa braç i tot *par.* Es diu del qui exagera molt les coses que diu. DCVB.

Si és gregal i brusca dura, pescada segura *par.* DCVB, Mall.

Si es patró és vell i sa patrona no, més pesca sa patrona que es patró *par.* DCVB, Palma.

Si es pogués jugar el joc dues vegades, no es perdria mai *par.* Significa que rectificariem la nostra conducta sovint si tinguéssim l'experiència dels fracassos. DCVB.

Si es poguessin fer les coses dues vegades, n'hi hauria poques d'esguerrades *par.* DCVB, Mall.

Si es refreda d'Abril dolç, és el més dolent de tots *par.* Marroig refr. DCVB. Rond. Mall.: *I llavò hi ha aqueixa partida d'adagis No és tan dolç l'Abril florit que no mos gel qualque pic. Si refreda es Bril dolç/ és es més dolent de tots. Quan es Març fa d'Abril,/ es Bril fa de Març. Dins es Bril, no et lleus ni un fil.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

Si és servit *fór.* Fórmula de cortesia amb què s'invita algú a menjar, beure, acceptar alguna cosa. Si sou servits, us convidem a esmorzar, Vilanova Obres, xi, 101. Pari el plat, si és servida, ibid. 150. DCVB. **Variants: Si sou servits** *fór.* DCVB.

Si és tord, si és mèl·lera *loc. v.* Expressa discussió insistent sobre detalls que no arriben a resoldre's. *No'm vengueu després ab xinetes si és tord, si és mètlera*, Penya Mos. III, 111. DCVB, mall.

Si esperes de tos parents, potser et mosseguis les dents *par.* Vol dir que moltes vegades els parents són poc generosos. DCVB.

Si està de Déu que passi, això passarà *par.* DCVB.

Si estar vols mal a ton plaer, ves per mar o pren muller *par.* Indica que el viatjar per la mar i el matrimoni són coses molestes. DCVB.

Si et fa mal, posa-t'hi sal *par.* Es diu a algú quan es queixa sense gaire motiu que alguna cosa li fa mal. DCVB.

Si et sap greu, estira't es lleu *loc. v.* Es diu per indicar a algú que no deixarà de fer-se allò que el disgusta, i que no li queda altre remei que tenir paciència. DCVB, Men.

Si et vols fer ric aviat, sembla més ordi que blat *par.* Es diu perquè l'ordi és més productiu. DCVB.

Si ets bona cosa, veïès què vols *en.* Es diu a algú que presenta un aspecte poc agradable. Rond. Mall.: *-Sa qüestió és que ca teua hi haja una dona, que te cuid sa casa, te faça sa roba neta i la t'aparrús i no vages tan esperellingat, que, en veure't, no hagen de dir Si ets bona cosa, veïès què vols.* 'En Joan Carboner'

Si ets estaca, sofriràs; si ets maça, feriràs *par.* Vol dir que cadascú ha d'obrar segons el seu estat i segons les circumstàncies. DCVB.

Si ets pobre, sempre seràs pobre *par.* Suposa en la pobresa, una mena de fatalisme i una gran dificultat per a sortir-ne. DCVB.

Sí fa *fór.* Fórmula intensiva d'afirmació (Mall., Eiv.). DCVB, Mall. Eiv. **Variants: Si fa no fa** *fór.* Poc més o menys, si arriba no arriba. *Eren quatre ores si fa no fa, quan embestírem la vall de Bianya*, Massó Croq. 59. *Y l'altre que deu ser un si fa no fa com ell*, Genís Quadros 222. DCVB, or., occ., mall. **Si fa o no fa** *fór.* DCVB.

Si fas bé lo que pots fer, a pocs hauràs de menester *par.* DCVB.

Si fas com es nas, demà ho trobaràs *par.* Vol dir que tot allò que obram té conseqüències en la nostra vida. DCVB, Mall.

Si files com es nas, tot açò tindràs par. Significa que no s'ha de perdre gens de temps, que qualsevol moment ben aprofitat contribueix a la tasca total. DCVB, Men.

Si glaça gaire en gener, vinga jaure i no fer re par. DCVB.

Si hagi caigut dins un pou loc. adv. Es diu de la persona o cosa de la qual s'ha perdut tota notícia i no se sap per on para. DCVB.

Si has d'esser mascarat ho seràs d'una paella par. Significa que el qui malpara d'un altre, moltes vegades és un que està tocat del mateix vici que censura. DCVB.

Si ho ha dit al sord, no ho ha dit al peresós par. Es diu referint-se a algú que demostra molta diligència quan li manen o recomanen alguna cosa que li convé. *Del anar no'ns cal par.lar, que si ho dix al sort, no ho dix al pereós.* Muntaner Cròn., c. 106. DCVB.

Si ho saps fer, posa-hi les mans, i no et fiïs de manyans par. Vol dir que en tot convé deixar obrar els tècnics acreditats, i no refiar-se dels aprenents o inhàbils. DCVB, Mall.

Sí i segons loc. prep. Equival a 'tal com', 'segons i conforme'; cast. tal como, conforme. *Lo moliner deurà trempar. la mola de son molí sí y segons lo amo del blat voldrà la farina, sí y segons lo gra és gros, dur, menut,* Agustí Secr. 88. DCVB.

Si l'Abril prou, blat, ordi i sèu de bou par. DCVB (Men).

Si l'ase es posava capell, trobaria dona [Si s'ase es posava capell, trobaria dona] par. DCVB, Mall.

Si l'encerto l'endevino en. Es diu per indicar que es comença una cosa sense saber si s'acabarà o si tindrà mal èxit. DCVB. **Variants: Qui l'encerta l'endevina en.** DCVB.

Si l'enveja fos tinya, n'hi hauria molts que en tindrien par. DCVB, Mall., Men. **Variants: Si l'enveja fos tinya, tothom duria barret par.** DCVB.

Si l'haguessen sainat, no me n'haurien treta gota loc. v. Es diu d'algú que presenta mostres d'esglai o espant. Rond. Mall.: *Trobà el Rei tot trastornat, que no cernia de son sedàs, i que, si l'haguessin sainat, no n'hi haurien treta gota.* 'En Tià d'es forn d'En Mataronyes'

Si l'infant no plora, sa mare no l'entén par. DCVB.

Si la Candelera plora, el fred ja és fora; si la Candelera riu, el fred és viu par. DCVB, or., occ., bal. **Variants: Candelera clara, fred hi ha encara par.** DCVB, Men. **Per la Candelera, es fred, si no és davant, és darrera par.** DCVB, Men. **Si la Candelera plora, es fred és fora; si la candelera riu, lluny és s'estiu par.** DCVB, Manacor, Ciutadella. **Si la Candelera riu, ni hivern ni estiu par.** DCVB, Men. **Si la Candelera plora, es fred és defora; si la Candelera riu, aplegau llenya per s'estiu par.** DCVB, Lluçmajor. **Si la Candelera riu, ja ve s'estiu par.** DCVB, Palma. **Si la Candelera plora, l'hivern és fora, i, si riu, llarg és l'estiu par.** DCVB. Rond. Mall.: *Sobretot, ja sabeu allò que diuen Si la Candelera plora, s'hivern es fora / I si riu, llarg és s'estiu.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

Si la casa vols acabar, deixa la dona governar *par.* DCVB, or.

Si la dona ho vol, Janot, no et cal fer el borinot *par.* Vol dir que la dona sol esser tenaç en les coses que vol, i especialment en les dolentes. DCVB.

Si la fira és dolenta, ¿quina culpa en té el ventre? *par.* Vol dir que encara que els negocis vagin malament, cal satisfer les necessitats naturals. DCVB.

Si la formiga posa son blat al sol, el bon temps vindrà tot sol *par.* DCVB. **Variants: Quan la formiga tanca el niu, el cel plora i el moliner riu** *par.* DCVB. **Quan fa dissabte la formiga, a venir el bon temps no triga** *par.* DCVB. **Quan la formiga treu terra del niu, treu tu el blat de la farinera** *par.* DCVB. **Quan la formiga posa el menjar a secar, senyal que el bon temps vindrà** *par.* DCVB. **Quan la formiga treu terra del niu, adoba la gotera i fuig del riu** *par.* DCVB.

Si la mar buida fort, senyal de vent nord *par.* DCVB, Mall.

Si la mar fa olor de llavor, tot el dia següent bon llevantó *par.* DCVB.

Si la porquera és mestressa, ¿qui guardarà els porcs? *par.* Vol dir que en totes les empreses ha d'haver-hi distinció entre càrrecs directius i serveis subalterns. DCVB

Si la quaresma entra seca, amb secada se'n va *par.* Es diu referint-se a la manca de pluja del temps de quaresma. DCVB. **Variants: Si la Quaresma entra seca, amb secada se'n va** *par.* DCVB.

Si la roba és bona, els pedaços també ho són *par.* Vol dir que amb bons materials, es fan bons treballs. DCVB.

Si les ovelles grufen que han de fer es porcs! [Si ses oveies grufen que han de fer es porcs] *par.* Es diu referint-se a infants que ja tenen vicis o males inclinacions pròpies d'homes madurs. DCVB, Mall.

Si m'haguessin sainat, no me n'haurien tret a gota *loc. v.* Ho diu un per indicar que va quedar molt esglaiat. DCVB, Mall.

Si menges segons gana, posaràs bona mitjana *par.* refr., ap. Miró Afor. 144. DCVB.

Si més no *loc. adv.* Almenys, quan no sia altra cosa. DCVB.

Si mires els estaments, tots els veuràs descontents *par.* DCVB.

Si mires tan prim, a mitja edat no hi veuràs *par.* Es diu a aquelles persones que es preocupen massa per menuderies. DCVB.

Si mon pare em poda de gener i em llaura de febrer, vergonya em serà si no li omplo el celler *par.* Labèrnia-S. Dicc. DCVB,

Si música li fa, no la se'n durà *par.* Vol dir que generalment no és el qui més festeja un dona aquell que n'obté el seu amor. DCVB.

Si Nadal cau en dijous, plega l'arada i ven els bous *par.* Gomis Meteor. 126. DCVB.

Si Nadal fa estiu, Pasco aprop d'es caliu *par.* Marroig Refr. DCVB.

Si no calles lo que fas, si te dic res també ho diràs *par.* DCVB, Mall..

Si no cura, fa lluent *par.* Es diu irònicament d'un remei que inspira poca confiança. DCVB, Val., Bal.

Si no és ara, serà suara *en.* Es diu per indicar que una cosa es farà, sia més prest, sia més tard. DCVB. **Variants: Si no és avui, serà demà** *par.* Es diu per expressar la fe en una cosa que no ha vingut, però que un dia o altre arribarà. DCVB, Mall., Men.

Si no és massa preguntar *fór.* Fórmula de cortesia que serveix de preàmbul a una pregunta que es considera un poc indiscreta.. DCVB, Mall., Men. **Variants: Encara que sigui massa preguntar** *fór.* DCVB, Mall., Men..

Si no és mè (es ca), no basta tallar-li sa coa *par.* Vol dir que si una persona és curta d'enteniment o mancada de gràcia, per molt que l'adornin o l'alabin no li afegiran gràcia ni valor. DCVB, Sineu.

Si no hi ha arracades, no hi ha abraçades *par.* Vol dir que no es permeten certes coses si no hi ha compromís formal (simbolitzat per les arracades que el nuvi regala a na núvia). DCVB. **Variants: Si no hi hagués alcabotes, no hi hauria putes** *par.* Refrany que significa que si no hi hagués qui protegís els dolents, no n'hi hauria tants d'aquests. DCVB.

Si no hi hagués encobridors, no hi hauria lladres *par.* DCVB.

Si no hi hagués lloques, no hi hauria polls *par.* Significa que si no hi hagués encobridors, no hi hauria criminals. DCVB.

Si no hi hagués polls, no hi hauria lloques *par.* DCVB.

Si no ho vols creure, ves-ho a veure *par.* Ho diem a la persona que es resisteix a creure allò que li diem. DCVB.

Si no li ho dic cantant, li ho diré xiulant *loc. v.* es diu per indicar que es té la decisió de parlar clar, sense revolteries. DCVB.

Si no pot anar, que corri *loc. v.* Ho diuen irònicament referint-se a un qui vol que qualcú faci una cosa difícil allà on no pot fer les coses fàcils. Labèrnia-S. Dicc. DCVB.

Si no pots fer el que vols, fes el que pots *par.* DCVB.

Si no pots fer lo que vulguis, fes lo que puguis *par.* DCVB.

Si no t'agrada, no en mengis *par.* Locucions per expressar la intenció d'executar alguna cosa, maldament a un altre li sàpiga greu. DCVB, Balears. **Variants: Qui no li agrada, que no s'hi casi** *par.* DCVB. **Qui no li agradi, que hi posi un foc** *par.* DCVB.

Eivissa. **Qui no li agrada, que es passegi** *par.* DCVB. **Qui no li agrada, que prenga prim** *par.* DCVB. Mall.

Si no tens sol al balcó, sovint tindràs el doctor *par.* DCVB.

Si no vols perdre l'ovella, posa-li esquella *par.* Significa que cal prendre precaucions per evitar les desgràcies. DCVB.

Si no vols que ho sàpiguen, no ho diguis *par.* DCVB. **Variants: Si no vols que ho sàpiguen, no ho facis** *par.* DCVB.

Si pel novembre trona, la collita serà bona *par.* DCVB.

Si per cas ets convidat, menja sols lo acostumat *par.* DCVB, Cat., Mall. **Variants: Si acàs ets convidat, no mengis sinó d'un plat** *par.* DCVB, Mall.

Si per cas *loc. adv.* Si per casualitat; si ocorria que...; si és cas que.. *Que si per cars morrà algun librater, doc. a. 1553 (González-Sugranyes Grem. li.; Sa poesia la guardarem, si per cas, per quant mos arrambem més a s'estiu, Roq. 12. DCVB. DCVB Variants: Si a cas* *loc. adv.* *Si a cas la m'oferissen, diria també No'm basta, Aguiló Poes. 42. DCVB. Si de cas* *loc. adv.* *Amb mi que no s'hi fiqués, i si de cas..., Ruyra Parada. DCVB. Si per de cas* *loc. adv.* DCVB. **Si al cas *loc. adv.* *Per si al cas el patró tenia una recaiguda, Penya Mos. iii, 221. DCVB. Si un cas* *loc. adv.* DCVB. **Si un a cas *loc. adv.* DCVB.****

Si per Nadal al joc, per Pasqua al foc *par.* Significa que si per Nadal fa sol i bon temps, per Pasqua farà mal temps. DCVB. **Variants: A Nadal jocs i a Pasqua focs** *par.* DCVB. **Per Nadal al carrer, per Pasqua al recer** *par.* DCVB. **Per Nadal al sol, per Pasqua al foc** *par.* DCVB. **Si Nadal fa estiu, Pasqua prop del caliu** *par.* DCVB. **Qui per Nadal s'assolella, per Pasqua es torrella** *par.* DCVB. **Si per Nadal s'espardenyeja, per Pasqua s'esclopeja** *par.* Significa que si en hivern fa bon temps, en primavera sol fer-lo dolent. DCVB.

Si per sant Miquel no plou, al pagès li entra dol *par.* DCVB.

Si per santa Àgada plou, quaranta dies més d'hivern *par.* DCVB.

Si per tres són llargues, per quatre són curtes *loc. v.* Es diu al·ludint a algú que en tot troba què dir i no està mai satisfet. DCVB.

Si plou a l'agost, adeu al most *par.* Griera Tr. DCVB.

Si plou a la lluna nova d'agost. plou nou llunes de carrera *par.* DCVB, Mall.

Si plou a migdia, plou tot el dia *par.* DCVB.

Si plou de tramuntana, plou de bona gana *par.* DCVB.

Si plou el febrer, tot va bé *par.* Gomis Meteor. 108. DCVB.

Si plou en el mes d'agost, no gastis diners en most *par.* Griera Tr. DCVB.

Si plou entre dues Mare de Déus, hi ha quaranta dies més d'hivern *par.* Gomis Met. Agr. 82. DCVB.

Si plou molt al mes d'Agost, no gastis diners en most *par.* Gomís, op. cit. DCVB.

Si plou p'es gener, s'anyada sol anar bé [Si plou p'es gener, s'anyada sol anar bé] *par.* DCVB, Men.

Si plou pel febrer, tot va bé *par.* DCVB.

Si plou per sant Antoni, pluja del dimoni *par.* DCVB.

Si plou per sant Jordi, tuturut ordi *par.* DCVB.

Si quan pots no vols, quan voldràs, tal volta no podràs *par.* DCVB.

Sí que acabarem dejorn! *par.* Es diu quan surten entrebancs imprevists que amenacen la consecució d'una cosa.. DCVB, Mall.

Si queia una pedra del cel, m'encontraria *loc. v.* Ho sol dir qualque persona que té moltes desgràcies i que es considera perseguida implacablement de la mala sort. DCVB, Mall.

Si s'enveja fos tinya, tothom duria barret *par.* DCVB, Men.

Si s'enveja fos tinya, tothom duria barret *par.* DCVB, Mall., Men.

Si sa bístia no té set, belles ganes de siular *par.* DCVB, Men.

Si sa bístia no té set, belles ganes de siular *par.* DCVB, Men.

Si sa bístia no va de beure, no hi ha que xiular *par.* Vol dir que per molt que menem o recomenem de fer quelcom, no serem escoltats si el qui ho ha de fer no en té intenció. DCVB. Rond. Mall.: *No li pogueren fer sang; tot va esser rentar es cap a s'ase, perdre es temps i es lleixiu. I és que ja ho diu s'adagi si sa bístia no va de beure, no hi ha que siular.* 'En Pere tort'

Si sant vols ser, els altres t'ho han de fer *par.* Indica que no basta esser bo o tenir mèrits, sinó que cal que els altres els reconegin. DCVB. **Variants: Si sant vols esser, a casa teva t'ho han de fer** *par.* DCVB.

Si som mussol, no som tot sol *par.* Ho diu qui té un defecte o desgràcia, per conhortar-se pensant que altres també el tenen. DCVB.

Si t'agafo, no tindràs fred! *en.* Es diu en to d'amenaça, com volent dir que li donarà una tupada forta, que el calfarà. DCVB.

Si t'he vist no et conec *en.* Es diu al·ludint al qui no es recorda dels favors rebuts, dels compromisos contrets, etc. DCVB.

Si tan prim mires, a mitja edat ja no hi veuràs *par.* Es diu als qui són massa primmirats o escrupulosos. DCVB.

Si te'n vas i tornes, viatge complert *par.* DCVB, Men.

Si te'n vas i tornes, viatge complert *par.* Es diu quan algú anuncia que se'n va. DCVB, Men.

Si tenc calor en es febrer, per Pasqua tremolaré *par.* DCVB, Mall.

Si tens algú agraviat, no vages mai descuidat *par.* Vol dir que el qui ha rebut un agravi sempre espia l'ocasió per venjar-se. DCVB.

Si tens cases a lloguer, mai te faltarà què fer *par.* DCVB, Mall.

Si tens la porta tancada, tindràs la testa guardada *par.* DCVB.

Si tens mal, posa-t'hi sal *par.* Es diu per mostrar indiferència envers el mal o les desgràcies d'altri. DCVB.

Si tens manya, amb un pedàs, cranc i dona agafaràs *par.* DCVB, Mall.

Si tens mosca, posa-t'hi brots *par.* Es diu per demostrar menyspreu vers la irritació o disgust d'algú. DCVB, Mall.

Si tens pa sec, fes te sopes, i si en tens de tou, feste rostes *par.* Es diu per recomanar que aprofitin els mitjans de què disposen. DCVB.

Si tens por, compra't un gos *loc. v.* Es diu al qui mostra tenir por sense motiu. DCVB.

Si tens ràbia, mossega ceba *par.* Es diu per satiritzar algú que està irritat injustificadament. DCVB. **Variants:** **Si tens ràbia, mossega l'àvia** *par.* DCVB.

Si toc no toc *loc. adv.* Ran ran, gairebé arribant una cosa a una altra. DCVB.

Si tot fossin Setmanes Santes i vermades, es matarien capellans i ases *par.* Es diu perquè la Setmana Santa tenen excés de feina els capellans, i durant la veremada en tenen els ases que traginen la collita. DCVB/ DCVB, Men.

Si tothom fos igual ¿qui duria els gegants? *par.* Vol dir que la desigualtat social és útil i fins necessària perquè tots els serveis estiguin ben atesos. DCVB. **Variants:** **Si tots fóssim iguals, ¿qui portaria els gegants?** *par.* DCVB.

Si tots els penedits poguessin anar a Roma! *par.* Es diu referint-se a algú que ha fet malament una cosa per inexperiència. DCVB.

Si treballes menjaràs, i si no, dejunaràs *par.* DCVB.

Si trona d'Abril ve bon estiu *par.* Indica que si durant el mes d'abril fa mal temps l'estiu serà bo. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Això és, s'esplet d'un any. Abril i Maig/componen tots*

es sembrats. Aigos de Bril i de Maig roades/ fan ses anyades. Abril plover i Maig ventós/ fan l'any ric i profitós. Aigo de Bril/ de fil a fil. Si trona de Bril/ ve bon estiu. 'Es dotze mesos i dues jaies'

Si trona entre la Candelera i la Mare de Déu de Març, quaranta dies més d'hivern *par.* DCVB.

Si un fos endeví, no seria mesquí *par.* Vol dir que si sempre poguéssim preveure allò que ha de succeir, no fariem gaire coses desbaratades. DCVB, Men. **Variants: Si un sabés l'endeví, moltes coses no les faria** *par.* Vol dir que si sempre poguéssim preveure allò que ha de succeir, no fariem gaire coses desbaratades. DCVB, Mall.

Si vols adquirir, no siguis mesquí *par.* DCVB.

Si vols amic algú, no sia més ric que tu *par.* DCVB, Mall.

Si vols anar bé, pren el consell d'un ase *par.* DCVB, Mall..

Si vols aprendre de resar, ves per mar *par.* Significa que l'anar per mar és molt perillós. DCVB, Mall.

Si vols arribar a vell, no treguis oli de la teva pell *par.* significa que el qui quan és jove té moderació i seny, sol arribar a vell mantenint-se en bon delit. DCVB. **Variants: Qui vulgui ser vell llarg temps, que comenci prest** *par.* DCVB. **Qui de jove fa de vell, de vell fa de jove** *par.* DCVB.

Si vols ben parlar, aprèn de callar *par.* DCVB. **Variants: Per a saber parlar, s'ha de saber callar** *par.* DCVB. **Molts sabrien de parlar si aprenguessin de callar** *par.* DCVB.

Si vols ceba de dobler, planta-la pel gener *par.* DCVB, Mall

Si vols conèixer el gener, mira l'ametller *par.* DCVB, or., occ.

Si vols esser amic del gat, grata-li el cap *par.* Farnés Parem. DCVB.

Si vols esser ben servit, fes-te tu mateix el llit *par.* Significa que més val fer un mateix les coses que l'interessen, que esperar que altri les faci. DCVB.

Si vols esser ben servit, paga bé sa que et fa es llit *par.* Recomana donar bona soldada a la serventa. DCVB, Men.

Si vols esser malparlada, sigues dida o mossa de soldada *par.* Grieria Tr. DCVB.

Si vols esser Papa, fica-t'ho a la testa *par.* Vol dir que la voluntat ferma aconsegueix coses difícils. DCVB.

Si vols estar ben servit, fes-te tu mateix el llit *par.* Es diu per recomanar que cadascú faci les coses que pugui fer ell mateix, abans que encarregar-les a altri. DCVB.

Si vols fer casa, els comptes repassa *par.* DCVB, or.

Si vols llevar les teranyines, mata l'aranya *par.* Significa que no se suprimeixen els efectes si no se suprimeix la causa. DCVB.

Si vols mal a ta muller, dus-li llenya d'arbocer *par.* Labènis-S. Dicc. DCVB.

Si vols mal a un gos, digues que és rabiós *par.* Significa que quan un home apassionat vol mal a un altre, sol atribuir-li els defectes o malvestats pitjors. DCVB.

Si vols mentir, digues lo que sents a dir *par.* DCVB.

Si vols mentir, parla del temps *par.* DCVB.

Si vols obrar bé, pensa es mal, primer *par.* DCVB, Manacor.

Si vols patir, dóna lo que tens abans de morir *par.* DCVB.

Si vols prendre bon consell, pren-lo sempre d'home vell *par.* DCVB.

Si vols que et duri, fes que et suï *par.* Indica que el qui sap guardar els béns és el qui els ha guanyats amb el seu esforç. DCVB.

Si vols que et segueca el ca, tira-li pa *par.* DCVB.

Si vols que l'amor te prenga, dóna-li un ramet d'orenga *par.* Es diu perquè l'orenga es considera eficaç per a fer enamorar. DCVB.

Si vols ser ben casat, casa't pel mateix veïnat *par.* Significa que més val casar-se amb noia de casa propera i coneguda que amb noia de fora poble i desconeguda. DCVB.

Si vols ser bon senyor, casa't amb dona inferior *par.* DCVB.

Si vols ser honrat, ves-te'n de sa terra on ets nat *par.* DCVB, Men.

Si vols ser ric aviat, sembra més ordi que blat *par.* DCVB.

Si vols tenir bon mallol, vava'l dins es juliol *par.* DCVB, Mall.

Si vols tenir bona col, sembra-la al juliol *par.* DCVB.

Si vols tenir bona vida, posa't a dida si la vols tenir millor, majordoma de rector *par.* Griera Tr. DCVB.

Si vols tenir bons cans, que en vénguin de casta *par.* DCVB, Men.

Si vols tenir enemics, deixa diners als amics *par.* DCVB.

Si vols tenir enemics, deixa diners als amics *par.* DCVB.

Si vols tenir molt, guarda lo poc *par.* DCVB.

Si vols tenir oli vell, guarda (o no vessis) el del sitrell *par.* DCVB.

Si vols trobar la Quaresma curta, manleva doblers per tornar es dia de Pasqua [Si vols trobar sa Corema curta, manleva doblers per tornar es dia de Pasco] *par.* DCVB, Mall. **Variants:** **Fins la Quaresma és curta per a qui està endeutat** *par.* DCVB.

Si vols un moltó, demana un bacó *par.* DCVB, Mall.

Si vols vaixell, ves-hi amb ell *par.* Significa que convé que l'amo d'una nau navegui amb ella per tenir esment a tot l'afer de la navegació. DCVB, Mall.

Si vols veure ton dol? Ves a veure sa vinya dins es juriol. *par.* Refrany que es refereix a l'estat de la vinya durant aquest mes. DCVB. Rond. Mall.: *I ses vinyes també les solen passar molt tristes. Per això diu s'adagi Vols veure ton dol? Ves a veure sa vinya dins es juriol.* 'Es dotze mesos i ses dues jaies'

Si vols viure amb quietud, mira, escolta i fé el mut *par.* DCVB, Mall.

Si vols, pots i no et sap greu *fór.* Fórmula de cortesia. DCVB. Rond. Mall.: *-Porc da'm cerres, si vols, pots i no et sap greu.* 'Sa rateta i s'avellaner'

Sí, com un llop bona bèstia! *en.* Es diu replicant a algú que fa elogis de persona o cosa que sabem que és dolenta. DCVB.

Sia blanc o virat *loc. adv.* Tot, sigui el que sigui. Rond. Mall.: *Li guardassen ben guardat lo que nasqués, fos blanc o virat, fos lo que fos.* 'S'aigo ballant i es canariet parlant'.

Sia d'arròs, sia de faves, estiga jo ple *par.* DCVB, Mall.

Sigui com vulgui *loc. adv.* De totes maneres, tant si és una cosa com si és l'altra. DCVB.

Sigui el que sigui *loc. adv.* Frase que expressa el caràcter general d'una cosa, sense limitació. DCVB. **Variants:** **Sigui el que es vulgui** *loc. adv.* DCVB.

Siular les orelles a algú *loc. v.* Arribar-li notícia del que diuen d'ell en absència seva. Diuen que si ens siula l'orella dreta, és senyal que algú parla bé de nosaltres; i si ens siula l'orella esquerra, indica que ens malfamen o parlen malament de nosaltres. DCVB.

Sobre gusts no hi ha disputes *par.* DCVB. **Variants:** **Sobre gusts no hi ha disputes** *par.* Significa que cadascú té el seu gust i és tan respectable com el d'un altre. DCVB. **De gustos ningú n'ha escrit** *par.* DCVB. **De gustos no hi ha res escrit** *par.* DCVB.

Sobre la testa d'algú *loc. adv.* Amb la garantia de la seva vida. *Que él se fiu e venguen sobre la mia testa de tornar saus y segurs*, Jaume I, Cròn. 76. *Que exissen saus e segurs sobre lurs testes*, ibid. 119. DCVB.

Sobre negre no se tiny *par.* Vol dir que no és possible fer més intenses aquelles coses que ja han arribat al màxim. DCVB.

Sobre pare no hi ha compare par. Vol dir que primer són els vincles de la sang que els de l'amistat. DCVB.

Sobre tot, canyella, que fa bon brou! *en.* Exclamació per manifestar admiració o ponderar una cosa extraordinària. *Sobre tot, canyella! que fa bon brou. ¡Sa diada del Ram! Aquí si que'n tenim molts, de capítols que retreure,* Alcover Cont. 77. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *-No em pensava jo tenir tanta mereixera! Sobretot canyella que fa bon brou! ¿Vol vossa Reial Majestat, Senyor Rei? 'En Juanet i sa fia del Rei'*

Sobre tota ponderació *loc.adv.* En grandíssima manera, en el grau màxim. DCVB.

Sobre totes coses *loc.adv.* Sobre tot, principalment. *Sobre totes coses Evast pregà a sos pares que li cercassen muller ben criada,* Llull Blanq., c. 1. DCVB.

Sobre un ou pon la gallina par. Significa que per a fer coses importants cal tenir una base, encara que sigui modesta. DCVB.

Sofrir les conseqüències d'una cosa *loc. v.* Patir-ne els mals resultats. DCVB.

Sofrir les enzes, de qualcú *loc. v.* Sofrir-ne les exigències, queixes o recriminacions. DCVB, Artà.

Sofrir per embellir par. És diu resignadament davant els sacrificis que s'han de fer per voler tornar més bells. DCVB. Rond. Mall.: *I Na Xeloc que, entre gemec i gemec, només deia-Sofrir per embellir! Suportar per jove tornar!.* 'Sa jaia Xeloc i sa jaia Bigalot'

Sogra i nora, l'una riu i l'altra plora par. DCVB.

Sogra, nora i mal vi, és llegum mal de pair par. DCVB. **Variants:** **Sogres i nores, llegum de mal coure par.** DCVB.

Sogueu-sogueu *loc. adv.* Anar darrera algú, sense deixar de seguir-lo. DCVB. Rond. mall.: *Don Martín tan sols no s'hi girà. D'es cap d'una estona sa veieta, que li anava sogueu-sogueu, li torna dir.* 'En Martí Tacó'.

Sol baix *loc.adv.* El sol quan ja és prop de la posta. *Era ja quasi lo sol baix.*, Tirant, c. 23. DCVB.

Sol blanc, senyal de fang *par.* DCVB.

Sol de forat, pica més que cap par. DCVB. **Variants:** **Sol de forat, plou més que cap par.** DCVB.

Sol de juliol, cura tots els penellons par. Refranys que indiquen particularitats del sol en relació a la temporada o als mesos de l'any. DCVB.

Sol de març, fa pigues i barbs par. Refranys que indiquen particularitats del sol en relació a la temporada o als mesos de l'any. DCVB.

Sol i aigua, temps de març *par.* Refranys que indiquen particularitats del sol en relació a la temporada o als mesos de l'any. DCVB.

Sol ponent *loc.adv.* La posta del sol, o la part de l'horitzó per on se pon el sol. *En un puig que és de sol ponent*, Pere IV, Cròn. 40. DCVB **Variants:****Sol colgant** *loc. adv.* DCVB.**Sol post** *loc. adv.* Quan acaba de pondre's el sol. *Ja és hora-baxa y sol post*, Ignor. 45. DCVB.**Sol colgat** *loc. adv.* Poc després de pondre's el sol. *De sol post del dimecres entrò al sol exit del diluns*, doc. segle XIII (Anuari IEC, i, 305). *E quan nós entram per la ost, podia esser prop del sol post*, Jaume I, Cròn. 61. *Recollida la senyora vers ora de sol post*, doc. a. 1395 (Ardits, i, 52). DCVB.

Soldat de son sou *loc.nom* Persona que no vol estar subjecta, que té un caràcter molt independent. DCVB.

Soldat pollós, quinto ronyós *par.* Vol dir que si els majors tenen defectes, els inferiors també en tindran. DCVB.

Sols no dir "Gelats, vols córrer?" *en.* No donar les gràcies ni dir una paraula de cortesia. *El vaig convidar a dinar, i quan se'n va anar, sols no em va dir Gelats, vols córrer?*. DCVB, Mall.

Sols que m'entenguis! *en.* Es diu en veure que l'interlocutor ha comprès allò que l'altre li deia no del tot clar. DCVB, Mall.

Sols s'ha de menjar per gana i beure per set *par.* Recomana la moderació. DCVB.**Variants:****No visquis sols per menjar; menja sols per a passar** *par.* DCVB.**S'ha de menjar per viure, i no viure per a menjar** *par.* DCVB.

Solsament no em va dir Gelats, vols córrer? *par.* Ho diuen per expressar la gran indiferència i menyspreu de qualcú envers el qui parla. *Yo no sufrixch puses... Hastara ningú m'a dit, Perot vols córrer. Conque si voleu acertar-ho, cadascú passe a son camí*, Rond. de R. Val. 68.— DCVB, Men.

Som al ball, i hem de ballar *par.* Vol dir que en estar enmig de les dificultats és necessari vèncer-les. DCVB.

Som de terra, i terrejam *par.* Vol dir que tots els homes són errables i tenen defectes. DCVB, bal.

Som-hi per lo que hi som *loc. v.* Es diu per a tornar a la qüestió principal quan l'interlocutor se'n desvia. DCVB.

Som-hi! *fór.* Es diu, com l'anterior, per a excitar els altres a cooperar. DCVB.

Somada que plau no pesa *par.* Vol dir que el treball que es fa amb gust, no resulta penós. DCVB, Mall.**Variants:****Somada de gust, no pesa** *par.* DCVB.

Somiar despert *loc. v.* Imaginar com a certes o possibles coses impossibles o irrealis. DCVB.

Somiar ous *loc. v.* Il·lusionar-se amb coses que difícilment s'obtindran. DCVB.

Somiar tresetes *loc. v.* Fer-se il·lusions, ésser excessivament optimista. DCVB.

Somiar truites *loc. v.* Fer-se il·lusions, creure possible allò que no ho és o que és molt difícil de realitzar. DCVB, or., occ., mall. **Variants:** **Somiar rollos** *loc. v.* DCVB, Men.

Són els budells del ventre els que es desavenen *par.* Vol dir que són més freqüents les desavinences entre gent acostada familiarment que entre gent externa. DCVB, Mall.

Son pare lleu i sa mare freixura, ¿què ha de ser sa criatura? *par.* Es diu al·ludint a un qui té defectes que ja li vénen de família. DCVB, Mall.

Sopa bullida, és mig païda *par.* Es diu per indicar que la sopa bullida és molt sana. DCVB. **Variants:** **Sopa bullida, allarga la vida** *par.* DCVB.

Sopa de tres vents qui no hi correrà, no hi serà a temps *par.* Es diu per recomanar la puntualitat en ésser cridats a menjar (Alaró). DCVB.

Sopa escaldada, vida doblada *par.* Vol dir que les sopes escaldades encara són més sanes que les bullides. DCVB.

Sopa poc, i viuràs molt *par.* DCVB.

Sopegant sopegant, aprenen de caminar *par.* DCVB.

Sopes i olives, o cap, o a estibes *par.* significa que cal no menjar-ne o menjar-ne moltes. DCVB.

Sopes i vi, fan bon sagí *par.* Es diu referint-se als efectes de menjar sopes amb vi. DCVB.

Sord com una campana *loc. adj.* Expressions per a indicar una persona o cosa molt sorda. DCVB. **Variants:** **Sord com una maça** *loc. adj.* DCVB, Val. Mall. **Sord com un suro** *loc. adj.* DCVB. **Sord com una tàpia** *loc. adj.* DCVB. **Sord com una caveca** *loc. adj.* DCVB. **Sord com una perola** *loc. adj.* DCVB. **Sord com un roc** *loc. adj.* DCVB. **Sord com una pedra** *loc. adj.* DCVB. **Sord com una caldera** *loc. adj.* DCVB. **Sord com un terròs** *loc. adj.* DCVB. **Sord com una rabassa** *loc. adj.* Es diu d'una persona molt sorda. DCVB.

Sord de conveniència *loc. adj.* El qui fingeix no sentir les coses que no li convenen. DCVB.

Sort de... o Sort que... *fór.* Fórmula amb què s'inicia una frase indicadora de l'acció o fet que ha impedit un mal o conjurat un perill. *Sort de la disposició que hi tenia.* Genís Julita 29; *Sort que m'agrada l'arròs,* Vilanova Obres, iv, 167. *Sort que Déu m'ha tocat el cor,* *al cridar,* Víct. Cat., Ombr. 81. DCVB.

Sortida de cap de marge *loc. nom.* Acudit o sortida poc assenyada. DCVB.

Sortida de peu de banc *loc. nom.* Raó o idea sense fonament ni il·lació. DCVB. **Variants: Raó de peu de banc** *loc. nom*

Sortida de to *loc. v.* Acudit o frase extemporani, inoportú, mancat d'equilibri. DCVB.

Sortir (o fugir) del fang i caure dins l'aigua, o dins el bassiot, o en el barranc *loc. v.* Sortir d'una situació dolenta i ficar-se dins una altra de pitjor. DCVB.

Sortir (o Sortir-ne) amb la seva *loc. v.* Aconseguir algú allò que es proposava. «*Faig el que puc per esser regidor, però no sé si sortiré amb la meva*». *Mogueren plet... i a forsa d'untar ses corrioles en sortiren amb la seva*, Alcover Cont. 49. DCVB.

Sortir a camí (i ant. fer-se a camí) a qualcú *loc. v.* Anar en sentit contrari al seu per reunir-se amb ell més prest que si l'esperassen; *Sentint lo metge venir aquests, encontinent se féu a camí a ells*, Decam., jorn. 8.a, nov. 9. DCVB.

Sortir a camí *loc. v.* Anar en sentit contrari al d'algú altre per reunir-se amb ell més prest que si l'esperassen. DCVB. Rond. Mall.: *No te menjaré si em promets dur-me aquí mateix, d'aquí a un any i un dia, lo primer que et sortirà a camí quant arribes a ca-teua.* 'Es fii des pescador'

Sortir a l'enquantre *loc. v.* Encontre (Mall., Men.). *Li sortí a l'encontre un jove cassador*, Rosselló Many. 94. DCVB.

Sortir a rotlo *loc. v.* Sortir al mig, presentar-se, deixar-se veure públicament. DCVB. Rond. Mall.: *Ja em basta, de viure arraconat; vull sortir a rotlo* 'La Pomarrina'

Sortir a un altre tancat *loc. v.* Canviar de conversa, respondre fora de lloc, fora de l'assumpte de què es feia la pregunta. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Jo me casaria amb ton pare i cada dia per berenar te donaria pa amb mel.-Pa amb fel me donaríeu vós! Deia s'al.lotona, i sortia a altre tancat.* 'N'Estel d'or'

Sortir al pas a algú *loc. v.* Dirigir-se a ell en direcció contrària a la seva. *Per totes parts m'eixien al pas les fantasmes d'aquella nit infernal*, Ruyra Pinya, ii, 111. DCVB.

Sortir amb aquestes neus *loc. v.* Referir-se a assumptes que no vénen al cas. DCVB. Rond. Mall.: *S'és mester tenir-ne ben re-de-poca, de vergonya, per sortir-me encara amb aquestes neus!* 'Sa coeta de Na Marieta'

Sortir amb bon nom d'alguna cosa *loc. v.* Sortir-ne victoriós o tenir-hi bon èxit DCVB. Rond. Mall.: *El Rei trobava que, suposat que n'eren sortits amb bon nom d'aquella, lo millor era...* 'Un soldat que havia servit deu anys'

Sortir amb els peus per davant *loc. adv.* Ser portat a enterrar. DCVB.

Sortir amb males barres *loc. v.* Dir a algú paraules enèrgiques i ofensives. DCVB, Mall. **Variants: Respondre de males barres** *loc. v.* DCVB, Mall.

Sortir amb un ciri trencat *loc. v.* Expressar una idea absurda o fora de lloc. DCVB.

Sortir amb una pata de gall *loc. v.* Dir una cosa extravagant o inoportuna. DCVB. **Variants:** **Sortir amb una pata de cabra** *loc. v.* DCVB.

Sortir com un escorpí *loc. v.* Contestar amb molta malícia o irritació. DCVB.

Sortir com un picat d'aranya *loc. v.* Reaccionar de paraula vivament, amb gran decisió o amb agressivitat. DCVB. **Variants:** **Sortir com un pinyol de cirera** *loc. v.* Reaccionar de paraula vivament, amb gran decisió o amb agressivitat. *Y vos sortiran com un piñol de cirera diguent-vos que tots ells són el diable*, Ignor. 25. DCVB, Mall. **Sortir del poll** [Sortir d'es poi] *loc. v.* Sortir de la misèria. *Tots es cans grossos que feren que feren abat per conte seu an es convents, sortiren d'es poy*, Ignor. 64. DCVB, Mall.

Sortir d'es fang *loc. v.* Sortir feliçment de grans dificultats o de perills. Rond. Mall.: *I no haies por! Ja en sortirem, d'es fang, si Déu ho vol! Me don amb cor de treure encara es caragol bufant!..* 'N'Elionoreta' **Variants:** **Treure de dins es fang** *loc. v.* Rond. Mall.: *I jo et sortiré i te trauré de dins es fang, per enfonyada que hi estigues.* 'Na Juana i la fada Mariana

Sortir de botador *loc. v.* Extralimitar-se, sortir dels límits prudencials. *El que a mos versos responga / no surta des botador / que be el cas será millor / que una altra cosa disponga*, DCVB, Mall.

Sortir de la palamenta d'algú *loc. v.* Sortir del seu domini, lliurar-se'n. *Tot lo dia li feya es saluet que n'i havia de fer una com un covo per sortir de la seua palamenta*, Aguiló C., Rond. De R. 20. DCVB.

Sortir de la parròquia *loc. v.* Complir el precepte pasqual. DCVB, Mall.

Sortir de llevant a ponent *loc. v.* Sortir de la qüestió; contestar lluny de l'assumpte de què es tractava. DCVB, Men.

Sortir de polleguera *loc. v.* Sortir una cosa del seu estat normal, violentar-se, exasperar-se. *Va sortir de polleguera y, encarant-se amb mi va dir reganyosament*. Ruyra Parada 30. DCVB

Sortir de test *loc. v.* Exaltar-se excessivament, fins a perdre la serenitat de judici. DCVB.

Sortir del fang *loc. v.* Sortir feliçment de grans dificultats o perills. DCVB.

Sortir del pas o del mal pas *loc. v.* Aconseguir sortir d'una situació difícil. *Amb quina senzillesa s'eren deseixits del mal pas!*, Ruyra Flames 129. DCVB

Sortir del rotlle *loc. v.* Separar-se dels companys de conversa o de reunió. DCVB.

Sortir del solc *loc. v.* Deixar d'obrar bé. DCVB. **Variants:**

Sortir del solc *loc. v.* Exaltar-se massa, perdre la serenitat. DCVB. **Variants:** **Sortir de polleguera** *loc. v.* DCVB **Sortir de botador** *loc. v.* DCVB **Sortir de cistella** *loc. v.* DCVB **Sortir de fogó** *loc. v.* DCVB **Sortir de test** *loc. v.* DCVB

Sortir el tir per la culata *loc. v.* Resultar una cosa al revés de com s'esperava. DCVB.

Sortir el tret per la culata *loc. v.* Sortir malament una cosa; ésser un fracàs. DCVB.

Sortir en defensa (o a la defensa) de qualcú *loc. v.* DCVB.

Sortir es tir per sa culassa *loc. v.* Resultar una cosa al contrari d'així com era intenció que sortís DCVB. Rond. Mall.: *I n'hi havia qualcun que s'havia aficat dins es carabassot que la faria riure, i es tir li era sortit per sa culassa.* 'La Princesa bella'

Sortir marge o caramull de pedres *loc. v.* Es diu quan ens arriscam a una cosa que no sabem si reeixirà bé o malament DCVB. Rond. Mall.: *¿com voleu que la tenga? Que no li surt marge ni caramull de pedres! Sa cosa més lletja.* 'La Princesa Aineta'

Sortir o Eixir el sol *loc. v.* Començar a aparèixer per damunt l'horitzó. DCVB.

Sortir o respondre a magnificat matines *loc. v.* Parlar amb una sortida fora de l'assumpte que es tractava, dir coses fora de propòsit. DCVB, Mall., Men. **Variants: Magnificat, matines toquen!** *en.* DCVB, Men. **Sortir repicant matines toquen** *loc. v.* Canviar de conversa, d'una manera incongruent; passar d'un a l'altre sense il·lació o motiu. DCVB, Mall

Sortir salat ,un afer, un negoci *loc. v.* Sortir car. Rond. Mall.: *Un poc saladet mos és sortit es fer bé aquesta vegada, fii meu.* 'Es port de sa cibolla blanca'

Sortir tort una cosa *loc. v.* Sortir malament, resultar desencertada. DCVB.

Sortir una cosa de l'ànima *loc. v.* Ser un sentiment sincer (Bal.). DCVB, Bal.

Sortir-ne (o Eixir-ne) amb la seva *loc. v.* Aconseguir algú allò que volia malgrat les dificultats. DCVB. Rond. Mall.: *Sobretot, ell sa pòlissa de sa jaia en sortí amb la seua.* 'Un calatravinetxo'.

Sortirà marge o caramull de pedres! *loc. v.* Es diu quan ens arriscam a una cosa que no sabem si reeixirà bé o malament. DCVB. **Variants: Sortirà rella o picarol** *loc. v.* Es diu d'una cosa que es va fent de qualsevol manera, amb perill que surti malament. DCVB, Mall.

Sospesar les paraules *loc. v.* Pensar-les bé abans de dir-les. DCVB.

Sostenir una cosa a peu i a cavall *loc. v.* Sostenir-la obstinadament. DCVB.

Sota aquest concepte o baix d'aquest concepte *loc. adv.* Considerat des d'aquest punt de vista. *Baix de tal concepte*, Aguiló Poes. II. DCVB

Sota la capa del sol *par.* En tot el món. Es diu amb proposicions negatives o que contenen un superlatiu, com aquestes «*És la noia més bonica que hi ha sota la capa del sol*»; «*No hi ha terra més ufana sota la capa del sol*»; «*No n'hi ha un altre com ell sota la capa del sol*». DCVB.

Soterrar en vida *loc. v.* Tancar dins un lloc o posar en una situació d'ocultació, de la qual és difícil sortir. *Quant veu la donzella...encara que en vida se veu soterrada*, Viudes Donz. 356. DCVB.

Sotja, Toni, que es gall cou! *loc. v.* Es diu a algú per animar-lo a seguir endavant sense escoltar ningú. DCVB, Men.

Sovint paguen justos pels pecadors *par.* Vol dir que moltes vegades reben el càstig o sofreixen les males conseqüències els que no tenen culpa. DCVB.

Suar com un carreter *loc. v.* Suar molt, especialment per efecte de l'excés de treball. DCVB.

Suar el cul a qualcú per fer una cosa *loc. v.* Costar-li molt de treball o fatiga. DCVB, Cat., Val., Mall. **Variants:** **Suar el nas, a algú** *loc. v.* Costar-li molt d'obtenir o aconseguir una cosa. DCVB.

Suar la carcanada *loc. v.* Suar copiosament. DCVB, or. **Variants:** **Suar la gota mortal** *loc. v.* Suar molt. DCVB. **Suar la gota serena** *loc. v.* DCVB. **Suar la llet de l'enconar** *loc. v.* DCVB. **Suar la carsalada** *loc. v.* DCVB. **Suar la carcanada** *loc. v.* DCVB. **Suar la gota gorda** *loc. v.* DCVB. **Suar el sagí** *loc. v.* DCVB. **Suar tanta gota** *loc. v.* Fatigar-se molt en un esforç excessiu. DCVB. **Suar sa llet de s'enconar** *loc. v.* Suar copiosament, i fig., passar molt de treball i fatiga (Mall.). *Penya Mos. III, 107.* DCVB.

Suar les dents a qualcú *loc. v.* Es diu de qualcú que les dents li suen, quan braveja d'haver treballat molt i fingeix estar molt cansat, sense estar-ne ni haver treballat. DCVB.

Suar sa llet de s'enconar *loc. v.* patir molt per l'esforç excessiu. *Deuen suhar la llet del enconar*, *Penya Mos. iii, 107.* DCVB, Mall.

Suar sang i aigua *loc. v.* Esforçar-se molt fatigosament. DCVB. **Variants:** **Suar fel** *loc. v.* DCVB.

Suc de cervell *loc.nom.* Treball intel·lectual. *Molt de such de cervell han d'exprémer els clars enteniments* Obrador Arqueol.. Lit. , 12. DCVB.

Sucar els alls *loc. v.* Insistir excessivament a demanar o repetir una cosa. DCVB, Mall.

Sucar els alls *loc. v.* Insistir excessivament, importunament. DCVB, Mall. *Rond. Mall.: Tant va sucuar ets ais, que per llevar-la-se de damunt, la hi deixaren entrar.* 'Sa jaia Xeloc i sa jaia Bigalot'

Sucre cada dia, amarga *par.* Vol dir que les coses bones, si es prodiguen o repeteixen massa, arriben a desagradar o cansar. DCVB.

Suor de desembre o gener, sedes per febrer *par.* Significa que si pel gener no fa fred, sol fer-ne molt pel febrer. DCVB, Mall.

Surar una família *loc. v.* Fer que els infants d'una família arribin a fer-se grans i tinguin manera pròpia de guanyar-se la vida. *Per tu vaig treure aquell niu / de rossinyols que en*

l'estiu / suraves amb tanta cura, Agre Terra 67. Horts amb tots els arbres surats, Vidal Mirrall, 57. DCVB.

Surti d'allà on surti *loc.adv.* Sigui com sigui, passi el que passi. DCVB. Rond. Mall.: *A festejar has d'anar, surta d'allà on surta!*. 'Un festetjador' **Variants: Surti del llevant, surti del ponent** *loc.adv.* Sigui com sigui, passi el que passi. DCVB.

T'estimaré dos (o cinc, o cent) sous més *loc. v.* Es diu a qualcú a qui demanen un favor o proposen de fer una cosa *Gafa'l-me, Miquelet, an es borino; t'estimaria cent sous més si el m'agafaves*, Alcover Cont. 268. DCVB, Mall., Men.

T'estimo fins al cel; a la bossa no hi toquem *par.* Es diu per aquells que no porten l'amistat més enllà de les pròpies conveniències. DCVB.

T'han fotut i no t'han pagat *loc. v.* Ho diuen al qui no ha cobrat el treball que ha fet per altri. DCVB.

T'has casat, t'has cagat *par.* DCVB, Cat., Mall.

T'hi anava la pell dels diumenges i dels dies feners [T'hi anava sa pell d'es diumenges i d'es dies feners] *en.* DCVB, Mall.

T'hi farà llum amb una palla molla *en.* Es diu al qui vol fer una cosa secreta, perillosa o delictiva, indicant-li que estem disposats a ajudar-lo en el que puguem, però sense comprometre'ns gaire. DCVB.

Taiar com un raor [Taiar com un raor] *loc. v.* Tenir gran agudesesa per tallar DCVB. Rond. Mall.: *Sortiren es Deiols; es criats, amb una espasa que taiava com un raor, se'n van de llit en llit, i taien tots es colls.* 'En Ferrandí'

Taiar les ales, a algú [taiar ses ales, a algú] *loc. v.* Impedir-li o dificultar-li l'activitat en qualque ram. DCVB. Rond. Mall.: *Vaig donar paraula an es drac que dins tres dies tornaria Ser allà, i m'han taiades ses ales; no hi poré ser!*. 'Es murterar del rei de França'

Tal antany, tal enguany *par.* Ho diuen d'una cosa que va tan malament com abans (Mall.). DCVB.

Tal arpella, tal niu *par.* Marroig Refr. DCVB.

Tal bou, tal picarol *par.* DCVB, Mall..

Tal com pagues seràs pagat *par.* Vol dir que segons el nostre comportament, serà el comportament dels altres. DCVB.

Tal com raja *loc.adv.* De la manera més natural, sense preocupació o ornament. *Tot de cop! Sens amaniments! Ca! Ca! Tal com raja*, Pons Auca 324. DCVB.

Tal com sembraràs, colliràs *par.* DCVB.

Tal cul, tal braga *par.* Es diu per significar que els fills solen semblar als pares, i en general les persones semblen a les que van amb elles amb més assiduitat. DCVB, Val., Mall.

Tal cul, tal bragues (Mall.) *par.* DCVB, Mall.

Tal dia com avui *loc.adv.* Avui fa anys. *Tal dia com avui em vaig casar.* DCVB.

Tal dia farà un any *en.* Es diu per expressar indiferència o que no es concedeix cap importància a un fet. «*Si no em conviden a noces, tal dia farà un any!*». DCVB.Rond. Mall.:*Jo te donaré sa bossa, i me'n menaré a casa s'al·lota. ¿No me dus Na Francina? Tal dia farà un any; me'n tornaré per allà on seré vengut, i tu et poràs passetjar i tornaràs airós.* 'Es corpet d'es pou d'En Gatell'.

Tal dit, tal fet *en.* Vol dir que s'ha complert allò que s'havia promès o previst. DCVB.

Tal és En Pere, tal és com era *par.* Es refereix a les persones que no es corregeixen de llurs defectes encara que canviïn d'edat o d'ambient. DCVB, Mall.

Tal és la senyora com és la criada *par.* DCVB.

Tal faràs, tal hauràs *par.* Les nostres accions determinen la nostra sort. DCVB, Mall.

Tal faràs, tal trobaràs *par.* Vol dir que aquell qui obra malament sol ésser víctima de les seves mateixes maldats. DCVB. **Variants:** **Tal faràs, tal hauràs** *par.* DCVB. **Qui mal fa, mal trobarà** *par.* DCVB.

Tal fas Pere, tal t'espera *par.* Vol dir que cadascú és retribuït segons la seva manera d'obrar. DCVB

Tal feina, tal paga *par.* DCVB, Mall.

Tal gent tals coses té *par.* Es diu referint-se als qui fan rareses o grosseries. DCVB, Mall.

Tal hi va qui no s'ho creu *par.* Significa que sovint hem de fer coses que no pensàvem o no volíem fer. DCVB.

Tal la vida, tal la mort *par.* Vol dir que la manera de morir, en quant a l'ànima, sol ésser un reflectiment de la manera com s'ha viscut. DCVB.

Tal mesura com fereu, us serà feta *par.* Vol dir que sereu tractats així com tractareu els altres. DCVB.

Tal n'escup que en menjaria *par.* Es diu per aquells qui fingeixen no voler una cosa de la qual tenen prou ganes. DCVB.

Tal pagat, tal servit *par.* Significa que els homes solen tractar els altres segons la manera com són tractats. DCVB.

Tal pare, tal fill *par.* Es diu referint-se a fills que tenen els mateixos defectes de llurs par.es. DCVB. **Variants: Tal la mare, tal la filla** *par.* DCVB. **Tal és Ali com Camali** *par.* DCVB.

Tal qual *loc.adv.* a) Ben igual, o de gran semblança. «*Aquest jove és tal qual son pare*»: té la mateixa cara o figura de son pare. b) Mediocre, no gaire bo; *adv.*, mediocrement, no gaire bé. *Aquesta reprehensió no deu esser allegada, pensat qui'l reprenia, e de què'l reprenia, car reprenia'l hom tal qual, e de cosa qui és vera a uyl*, Eximenis Terç, c. 957 (Arch. Ib. Am. 1926, p. 27). *Barbers de l'Egipte, a hont n'he trobats de tals quals*, Penya Mos. iii, 120. *Una senyoreta de costums tals quals*, Roq. 37. *De dia ho passava tal qual*, Camps Folkl. ii, 15. «*¿Com està el malalt?—Està tal qual, no millora gens*».DCVB.

Tal vegada *loc.* potser. *Un cop m'haurà sentit, tal vegada l'enternexi*, Vilanova Obres, iv, 22. *En un paratge que, tal vegada, ni tan sols coneixien*, Ruyra Parada 35. DCVB

Tal vegada, no ho escriuen *en.* Es diu per interrompre algú que procura sortir amb evasives, dient «tal vegada...» DCVB, Men.

Tal volta *loc.adv.* a) Tal vegada, potser. *Tal volta fou lo cràter d'un volcà*, Canigó ix. b) qualque vegada, adesiara. *M'embrancava tal volta per altres camins*, Ruyra Parada, 5. DCVB.

Tall de [Tai de] *loc.adv.* Fins a, a l'altura de. DCVB. Rond. Mall.: *Acora s'espasa a tots dos tai de mànec.* 'Es castell d'iràs i no tornaràs'

Tall seguit [tai seguit] *loc.adv.* Seguit seguit, sense interrupció. Rond. Mall.: *És que mos entren dins sa cova i se'n duen ses dobles de vint tai seguit, i no sabem qui és.* 'Es tres germans i es nou gegants' **Variants: Tall tirat [tai tirat]** *loc.adv.* Rond. Mall.: *I St. Vicenç tornà fer miracles, tai tirat.* 'Sant Vicenç Ferrer' *I tai tirat loc. I St. Vicenç tornà fer miracles, tai tirat.* 'Sant Vicenç Ferrer'

Tallant barbes, aprenen d'afaitar *par.* Significa que les coses s'aprenen amb la pràctica. DCVB.

Tallar (o ajustar) un saio a algú *loc. v.* Pegar-li per corregir-lo. DCVB, Mall.

Tallar bé la llenya [Tallar bé sa llenya] *loc. v.* Saltar àgilment les mates un gos de caça quan en calça el conill (Manacor). DCVB, Manacor.

Tallar caps [Taiar caps] *loc. v.* Deixar de fer una cosa. Eliminar resoltament les coses que fan nosa. DCVB. Rond. Mall.: *En Bernat com va veure que la cosa començava a allargar, compregué que li convenia taiar caps per deixar ses fies del rei amb ganes.* 'Fruita fora temps figues per a Nadal'

Tallar caps *loc. v.* Escurçar una feina suprimint-ne la part menys necessària. DCVB, Mall., Men.

Tallar claus *loc. v.* Estar molt irritat, exaltadament irat DCVB. Rond. Mall.: *Tractà s'al·lota de bruixa i de coses pitjors i se n'anà taiant claus i aspergiant com un carreter.* 'Bruixes, bruixots i fullets'

Tallar claus *loc. v.* Estar molt irritat. Es tres señoritos tayaven claus; fins se proposaven saltar en terra, Roq. 53. Y tallas claus y flastomas, *Penya Poes.* 88, DCVB.

Tallar com un raor *loc. v.* Tallar molt, tenir gran agudeses. *L'ayre del matí, tallant com un rasó en aquells cims* *Vict. Cat., Sol 231.* DCVB.

Tallar curt *loc. v.* Posar promptament terme a alguna cosa. DCVB.

Tallar el bacallà *loc. v.* Esser àrbitre absolut, fer la seva voluntat sense oposició. DCVB, **Cat. Variants: Tallar i cosir** *loc. v.* DCVB.

Tallar el cap a algú *loc. v.* Decapitar-lo. DCVB.

Tallar el fil *loc. v.* interrompre el parlament, la conversa, la sèrie encadenada d'idees. DCVB.

Tallar el llombrígol a algú *loc. v.* Emancipar.-lo de tutela o deixar de protegir-lo a enginyar-se per a viure. DCVB, Mall.

Tallar el mateix patró *loc. v.* Fer les coses de la mateixa manera, sense variar de forma o de procediment. DCVB.

Tallar el nas [Taiar es nas] *loc. v.* Abandonar una empresa o un afer, considerar-se perdedor. -*Com és vel.la revenjoli! Que si no en faç molta de carrera, deia ell, me puc taiar es nas!*. 'Es fii des pescador'

Tallar el nus gordià *loc. v.* Obrar resoltament, saltant per damunt una dificultat que no es pot resoldre de manera normal. DCVB.

Tallar el vent *loc. v.* Anar a gran velocitat. DCVB.

Tallar el vent, a algú [Taiar es vent, a algú] *loc. v.* Aturar-li les seves intencions, la seva iniciativa. *Rond. Mall.: Vull dir, que has d'esser tu qui en rudes has de taiar es vent an En Bernadet i li has d'esborrossonar tots es seus.* 'La Mare Baleneta'

Tallar el vent, a algú *loc. v.* interrompre la seva acció, fer li perdre el fil d'allò que deia o d'allò que anava fent. *Ben alerta a obrir boca y a tayar es vent a sa jayeta, que ja tornava descabdellar,* *Alcover Rond. ii, 207.* DCVB.

Tallar en rodó *loc. v.* Tallar una cosa de manera que se separi completament de l'altra part a què estava adherida. *Alçà la spasa e donà-li tan gran coltellada al muscle dret, que tot lo braç li leuà en redó,* *Tiranc, c. 372.;* *Encara que em tallessin lo cap en rodó,* *Vilanova Obres, XI, 134.* DCVB.

Tallar ferramenta *loc. v.* Treure les primeres dents un infant. *Li haguessis ficat es dits a sa boca... Tenia una ferramenta de salvatgina que me'ls hauria ben capolats,* *Ruyra Pinya, I, 54.* DCVB, Eiv.

Tallar i cosir *loc. v.* Fer la pròpia voluntat sense control de ningú. «*Tu ets molt atrevit: talles i cuses sense demanar permís a ningú*». *Que tayin y que cusin ets Ajuntaments que's troban desjuntats del tot*, Ignor. 32. DCVB.

Tallar la corda *loc. v.* Arribar a escapar d'un perill, evitar-lo en el moment crític. DCVB, Mall.

Tallar les ales, a qualcú *loc. v.* Impedir-li o dificultar-li l'activitat en qualque ram. *La meua amó a l'ayre va, | jo li tayaré ses ales; | ell té més enamorades | que peixos no hi*
Variants:**Acopar les ales (a qualcú)** *loc. v.* Per aminvarli'l coratge de ferse avant y per acopar.li les ales. Obrador Arq. lit. 84. DCVB.

Tallar les cames [Taiar ses cames] *loc. v.* [oració]. Posar-li impediments, aturar-lo de fer allò que voldria. DCVB.-*Bono! Diu ell, com sent allò-.Ja la m'han feta! Sí que m'han taiades ses cames! Si ara jo me present, negú me voldrà conèixer.* 'Ses tres flors'

Tallar les cames, a algú *loc. v.* Impedir-li l'acció, fer que no pugui obrar. DCVB.**Variants:****Tallar els braços, a algú** *loc. v.* DCVB.**Tallar les ales a algú** *loc. v.* DCVB

Tallar rama *loc. v.* Enraonar molt, xerrar. DCVB.

Tallar saios *loc. v.* Murmurar, retreure els defectes o males accions reals o imaginades, dels altres. *Demunt un canapè, fumant y tapant sayos*, Ignor 4. DCVB.**Variants:****Tallar vestits** *loc. v.* DCVB.

Tallar un cabell a l'aire *loc. v.* Esser molt viu d'enteniment. DCVB.

Tallar un dit o tallar l'altre, tot és igual *loc. v.* Es diu per manifestar indiferència. DCVB, Manacor.

Tallar un gipó a algú *loc. v.* Tupar-lo, pegar-li. DCVB, Mall.

Tallar una capa a qualcú *loc. v.* Murmurar d'ell. DCVB.

Tallar una cosa amb el mateix patró *loc. v.* Fer-la de la mateixa manera que una altra. *Les festes de Mallorca són tallades amb el mateix patró*, Pons Llar 47. DCVB.

Tallar-se el bastó *loc. v.* Fer-se mal un a ell mateix. *Ells s'an tayllades les vergues ab què seran batuts*, Muntaner Cròn., c. 286.; *Puix ells se tallen lo bastó ab què's castiguen*, Somni J. Joan 3070. DCVB.**Variants:****Tallar-se la verga** *loc. v.* DCVB.

Tallat a l'antiga *loc.adv.* Fet a la manera antiga. DCVB.

Tallat a pic *loc. v.* Tallat verticalment (es diu especialment de les roques). DCVB.

Tallat de lluna (ser) *loc.adj.* Molt bell, en molt bona disposició. DCVB.Rond. Mall.:*I estols de senyorines ben enlestides, moltes d'elles que valien uis per mirar i taiades de lluna per embadalir picapedrers i manobres.* 'Fruita fora temps figues per a Nadal'

Tallat de lluna *loc.adv.* Naturalment apte per a una cosa. *Aquest és tallat de lluna per a fer de criat sempre està a punt de fer feina.* DCVB. **Variants: Tallat de mala lluna** *loc.adv.* Que té mal geni o mala disposició per a una cosa. DCVB.

Tallat de lluna per a una cosa *loc. adj.* Tenir gran disposició o capacitat per a tal cosa. DCVB, Mall.

Tallat de mala lluna *loc. adj.* Ser de mal caràcter, dolent de natural. DCVB.

Tallem aquest, tallem aquest altre *en.* Es diu parlant de dues persones que s'assemblen molt, que tenen els mateixos defectes. DCVB, Men.

Tan amics com abans! *loc.adv.* Ho diuen per manifestar indiferència pel resultat d'una gestió. DCVB.

Tan aviat és figa com raïm *loc. v.* es diu a una persona que ara diu una cosa i suara en diu una altra de contrària. DCVB.

Tan bé està un lladre a la forca com un Sant Cristó a l'altar *par.* DCVB, Mall.

Tan bo, tan bo, vol dir també *par.* DCVB, Cat., Bal.

Tan bon punt *loc.adv.* Tot just, en el moment precís que... DCVB.

Tan bona sou, madò Ainès, que no sou bona per res *en.* DCVB, Mall.

Tan cert com que el sol ha sortit (ser quelcom) *loc. adj.* Es diu com a fórmula d'afirmació molt intensa. DCVB.

Tan cert com s'ha dita missa avui *loc. adv.* Fórmula de jurament, per a afirmar amb gran intensitat una cosa. DCVB, Mall.

Tan mal és passar, com no arribar *par.* Indica que tots els extrems són dolents. DCVB.

Tan poc afectat de feina com un ca de garrotades (ser) *loc.adv.* Molt peresós. *Això era un fadrí vei, tan poc afectat de feina com un ca de garrotades, però que es pedaça no li bastava per poder fer la vida del canot.* 'En Juanet de l'Onso'

Tan poques són ses metzines, que no arriben a metzinar *par.* Poques metzines no maten. DCVB, Mall.

Tan prest com *loc.adv.* Tan aviat com, tot seguit que.. *Tan prest com só estat en terra, ora per ora,*..doc.a. 1478. BSAL, VII, 2. DCVB.

Tan prima té la pell el jove com el vell *par.* Significa que tan exposat a morir-se està un jove com un vell. DCVB.

Tan ver com s'és dita missa avui *loc. adv.* Fórmula de jurament, per a afirmar amb gran intensitat una cosa. DCVB. *-¿Si és ver, Senyor Rei? -digueren aquelles males ànimes-. Tan ver com s'ha dita missa avui!. 'En Juanet i es cavallet conseier'. Tan ver com s'és dita*

missa avui fôr. Només tenc aquest fii i el vos men! Tan ver com s'es dita missa avui! Maldament no ho fos tant!. 'En Gostí lladre' Variants:-jI aquesta m'és vera? Diu N'Elionoreta, agafant aquell llibret i estojant-lo-se, ben estojat 'Es Mèl·lero Rosso' Com han dita missa avui loc. adv. Com han dita missa avui que no venim per fer-li mal!. 'N'Aineta, fia de Rei' Tan cert com s'ha dita missa avui loc. adv.

Tancar com un ca de bou *loc.v.* Mossegar molt fort, ajuntant les dents e dalt amb les de baix. DCVB, Mall.

Tancar els ulls (o l'ull) *loc. v.* Morir. *Ay, casa, el dia que jo acluqui l'ull!*, Vilanova Obres, xi, 185. DCVB **Variants:Cloure els ulls (o l'ull)** *loc. v.* DCVB. **Clucar els ulls (o l'ull) [Aclucar els ulls (o l'ull)]** *loc. v.* DCVB.

Tancar els ulls a la llum *loc. v.* Morir. DCVB.

Tancar els ulls *loc. v.* Procurar no veure o no comprendre. DCVB.

Tancar en fort *loc. v.* Tancar de manera que no s'obri fàcilment. DCVB. Rond. Mall.:*Horabaixa de tot, troben unes cases molt grans. S'hi acosten i les troben tancades en fort.* 'En Joanet Manent'

Tancar l'orella o les orelles *loc. v.* fer el sord; procurar no sentir allò que es diu. DCVB.

Tancar la boca *loc. v.* Abstenir-se de parlar. DCVB. **Variants:Tancar la boca, a algú** *loc. v.* Impedir-li de parlar. *Ell me ha tancat la boca ab aquest mot*, Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Tancar les portes *loc. v.* Esser el darrer d'una sèrie (de fills, etc.). DCVB.

Tancar les portes, a algú *loc. v.* Impedir-li l'entrada o negar-li l'auxili. *Totes les portes li són tancades*, Metge, Somni I. *A tot bon consell ferm tanquen la porta*, Proc. Olives 948. DCVB.

Tancar o Clucar els ulls *loc. v.* dormir; fig., procurar no veure quelcom. DCVB.

Tancar-se a la banda *loc. v.* Obstinar-se, no deixar-se convèncer. *Pareixia tancat a la banda, irreductible*, Pons Llar 97. DCVB. Rond. Mall.:*Lo que féu, tancar-se a la banda sobre aquell endiumenjat i andarivell.* 'Dos patrons i una patrona'

Tancar-se el cor, d'algú *loc. v.* Sofrir un desmai o una gran depressió. *La joveneta... sentí mortal angúnia, el cor se li tancà y rompé en plors amargs*, Rosselló Many. 95. DCVB.

Tancat i barrat *loc.adv.* Tancat molt fort, amb grans mitjans de seguretat. DCVB.

Tant com en plou, el vent n'eixuga *en.* Es diu referint-se a les persones que gasten tot el que guanyen. DCVB. **Variants:Tant com hi plou, el vent ho eixuga** [Tant com hi plou , es vent ho eixuga] *en.* Es diu parlant de gent que despèn tot el que guanya. DCVB, Men. **Tant com n'estén, el vent n'eixuga** *en.* DCVB.

Tant com en poden treure (córrer) loc.adv. A tota velocitat. Rond. Mall.: *Se fa un bon braverol, però torna prendre fua, i de d'allà, tant com en podia treure.* 'Una gírgola que dugué coa'

Tant com la coa de l'ase [Tant com sa coa de s'ase] loc.adv. Expressió que s'utilitza per a refermar una negativa. Rond. Mall.: *Cerca qui cerca p'es llevant, p'es ponent, per sa tramuntana, p'es migjorn, i què havia de trobar ell!... tant com sa coua de s'ase!* 'Es fustet'
Variants: Tant com sa coa d'es moix [Tant com sa coa d'es moix] loc.adv. Rond. Mall.: *Aquells dos que t'han donada sa raó! La t'han donada; però la tens tant com sa coa d'es moix.* '¿Val més matinejar que a missa anar?'
Tant com es moix [Tant com es moix] loc.adv. Rond. Mall.: *¿i que hi havia de tenir terra, ell!...tant com es moix.* 'S'Hortolà de S'Hort des Gabre'
Sa teva coa! [Sa teva coa!] loc.adv. Rond. Mall.: *-Jo ho he vist amb mos propis uis -Sa teva coa!* 'S'Hortolà de S'Hort des Gabre'
Tant com sa coa d'un rave [Tant com sa coa d'un rave] loc.adv. *-Sí! Ja en deu tenir, de virtut!...tant com sa coa d'un rave!* 'Es canyamet, s'Ase i sa Serra-Porra'

Tant com la coa del moix (fer una cosa) [Tant com sa coa d'es moix (fer una cosa)] loc. v. No fer-la, abstenir-se'n, no ser capaç de fer-la. DCVB, Mall.

Tant com loc.adv. Mentre que, tot el temps que. *Portí la dolor tant com vixquí,* Villena Vita Chr., c. 197. *Jo voldria, jo voldria, | jo voldria, jo voldré | estar amb tu tant com viuria | i al cel quan me moriré*» (cançó pop. de Mall.). DCVB.

Tant com te veig te festeig en. Es diu per expressar el gran desig que algú té d'una cosa. DCVB, Men.

Tant costa dir sí com no par. Vol dir que de vegades és bo fer concessions. DCVB.

Tant de bo! fór. Exclamació per expressar viu desig que es realitzi una cosa; cast. ojalá. «*Tant de bo que ploqués força!*» Tant de bo que fos així, Obrador Arq. lit. 67. DCVB.

Tant de bo! loc.adv. Exclamació per expressar desig que succeeixi allò de què es parla. Ruyra Parada 15. *Si ens sortís un llop, prou l'estossariem En Xaneta i jo, Tant de bo ens en sortís un!*, DCVB.

Tant de guanyar esquinça la bossa par. es diu per les males conseqüències que solen tenir els guanys excessius i injustos. DCVB.

Tant de lletres com de pa, no ho fa tot el menjar par. Significa que ni el menjar molt dona greix i salut, ni el llegir molt dona saviesa. DCVB.

Tant de pentinar fa perdre els cabells par. Significa que l'excés d'escrupulositat pot ésser perjudicial per a la mateixa cosa en què s'és escrupulós. DCVB, Mall.
Variants: Massa pentinar, espenya sa cabellera DCVB, Mall.

Tant de Pere vol dir ase par. . Significa que la insistència excessiva és molesta i denota curtor d'enteniment. DCVB, Mall., Men.

Tant de profit li faci com els perdigons a les guatlles loc. v. Es diu per expressar desig que una cosa doni a algú un mal resultat. DCVB.

Tant diràs, que em faràs riure *par.* Ho diem a aquell qui, en el curs d'una discussió, treu a darrera hora proves convincents, que podria haver adduïdes més prest. DCVB, Mall., Men.

Tant donaràs a en Pere, que li hauràs d'anar darrera [**Tant donaràs an en Pere, que li hauràs d'anar darrera**] *par.* Es diu referint-se als qui són massa generosos amb algú que no és gens agraït. DCVB, Men.

Tant en sé com en sabia *par.* Es diu per indicar que malgrat les explicacions i els esforços fets, no s'ha aconseguit treure l'aigua clara d'un assumpte. DCVB.

Tant entrat, tant eixit *en.* Es diu dels qui despenen tot el que guanyen. DCVB, Mall.

Tant és Alis com Camalis *par.* Ho diuen per significar que tant xerec és l'un com l'altre. Escrig-Ll. Dicc. DCVB.

Tant és arròs com fil negre *par.* DCVB, Men.

Tant es bé com es mal, a sa cara surten [**Tant es bé com es mal, a sa cara surten**] *par.* DCVB, Men.

Tant és En Pere com en Berenguera, com el qui li va darrere *par.* Es diu referint-se a diferents persones igualment dolentes. DCVB. **Variants:** **Tant és N'Alí com és Cali** *par.* Marroig Refr. DCVB.

Tant és *loc.adv.* Es diu per expressar indiferència davant dues coses que tenen el mateix valor o vénen a resultar pràcticament iguals. DCVB. **Variants:** **Tant se val** *loc.adv.* DCVB. **Tant li fa** *loc.adv.* DCVB.

Tant es perd per massa, com per massa poc *par.* Vol dir que tots els extrems són dolents. DCVB.

Tant és que que risquis com que rasquis *loc. v.* Es diu a algú per indicar-li que per molt que s'esforci no en sortirà amb la seva. DCVB.

Tant és saltar com córrer *par.* Es diu per indicar que una cosa serà de tal o tal manera, tant si es pren una actitud com una altra. DCVB.

Tant esser pa com peix *loc.adv.* Interessar tant una cosa com l'altra. «Tant m'és pa com peix» tant se me'n dóna, tot m'és igual. DCVB.

Tant estima la gata sos fills, que se'ls menja *par.* Es diu referint-se a un amor excessiu o mal enfocat. DCVB.

Tant estiren la corda, que a la fi es romp *par.* DCVB. **Variants:** **Estirant, se romp** *par.* DCVB.

Tant estrenyen la corda, que es romp *loc.v.* DCVB. **Variant:** **Tant estiren la corda, que se romp**

Tant estrenyen la garba, que el vencill se romp *par.* Significa que les coses violentes o excessives arriben a acabar malament. DCVB.

Tant fa riure una acertada com una mai-surtada *loc. v.* Significa que a vegades fa tantes rialles un acudit agut i graciós com un desbarat o una bajanada. Un Mall. Dicc. DCVB.

Tant fer cuit com cru *loc. adv.* Interessar tant una cosa com una altra, esser igual. DCVB.

Tant filat, tant debanat *par.* Es diu referint-se a les despeses que són inferiors a les entrades. DCVB, Mall., Men.

Tant filat, tant debanat *par.* Vol dir que es gasta tot el que es guanya.. DCVB, Mall., Men.

Tant grata la cabra, que malament jeu *par.* es diu al·ludint a les persones massa exigents, que de tan prim que volen mirar en les coses, aquestes surten esguerrades. DCVB, Mall. **Variants:** **Tant grata la llebre, que mal jeu** *par.* Al·ludeix a les persones que per voler millorar d'estat s'excedeixen i arriben a estar pitjor. DCVB. **Variants:** **Tant grata sa cabra, que jeu malament** *par.* Es diu parlant dels malcontents, que, de tant de procurar-se benestar, arriben a estar pitjor que abans. DCVB, Mall.

Tant guanyat, tant despès *loc. adv.* Es diu referint-se als qui no poden estalviar res. DCVB. **Variants:** **Tant guanyat, tant menjat** *loc. adv.* DCVB.

Tant ha fet, que hi ha cagat *par.* Ho diuen de qui ha volgut intervenir massa en una cosa que no li pertanyia i ha arribat a fer-la anar malament (Mall.). DCVB, Mall.

Tant hi ha ases amb lletra com sense *par.* DCVB, Men.

Tant hi ha d'allà aquí com d'aquí allà *par.* Ho diu el qui és cridat i vol que el qui el crida vaja a ell, en lloc d'ell anar-hi. DCVB, Mall., Men.

Tant hi ha de Petra a Pasco, com de Cincogema a Algaida *par.* Marroig, refr. DCVB.

Tant hi hagi com jo hi sé *par.* Ho diuen per indicar que no sabem res d'allò que es tracta, i sobretot en no voler contestar sobre el que altri demana. DCVB, Mall., Men.

Tant hi va el rei com el papa, com aquell qui no té capa *par.* Vol dir que de la mort no s'escapa ningú. DCVB.

Tant li donaràs a En Pere, que li hauràs d'anar darrere *par.* Ho diuen per aquells que donen molt a un altre, amb perill de romandre desposseïts de tot. DCVB.

Tant li és blanc com negre *loc. adj.* Es diu d'algú a qui una cosa és del tot indiferent. DCVB. **Variants:** **Tant li és buit com carregat** *loc. adj.* Tant li fa una cosa com l'altra; li és indiferent. DCVB, Mall.

Tant li és passejar el gat com fer busques de rellotge [**Tant li és passejar es gat com fer busques de rellotge**] *loc. adj.* Es diu d'una persona informal, que tant se'l pot prendre

en un sentit com en el contrari. DCVB, Manacor. **Variants: Tant li és repicar com tocar la mort** *par.* Es diu d'una persona de caràcter variable, que passa fàcilment d'una opinió o d'una afecció a una altra d'oposada. DCVB.

Tant lladri es ca, sols que no mossec *par.* DCVB, Mall..

Tant m'és buit com carregat *loc.adv.* *Tant m'és buit com carregat | tal és es meu proceir | des que una dona em va dir | Tan vell i no t'has casat? | Qualque treball deus tenir.*(cançó pop. Mallorca). DCVB. **Variants: Tant m'és així com allí** *loc.adv.* D'aquella altra manera. S'usa sols en combinació amb així. *I allà ell xerra qui te xerra, que així i que allí.* DCVB, Mall. Men. **Tant m'és com no m'és** *loc.adv.* M'és igual, indiferent. DCVB. **Tant m'és una cosa com l'altra** *loc.adv.* DCVB. **Tant m'és, moradui com orenga** *en.* Tant me fa una cosa com una altra, tractant-se de coses gairebé idèntiques com són aqueixes dues plantes. DCVB, Mall.

Tant m'estim si cau, com si penja *loc. adv.* Es diu per significar indiferència respecte d'alguna cosa. DCVB. **Variants: Tant m'estimo (o tant se me'n dóna) naps com cols** *loc. adj.* Tant m'és una cosa com una altra. També es diu "Tant m'estimo naps com cols, com xerovies o fesols". DCVB. **Tant m'estimo naps com cols, com xerovies o fesols** *loc. adj.* DCVB. .

Tant mai *loc.adv.* En gran quantitat o en alt grau, com mai s'és vist. «*¿Hi havia gent, així mateix, a l'església?—Ja ho crec! Tanta mai!*». DCVB, Mall..

Tant me fa sis com mitja dotzena *loc. v.* Es diu per significar indiferència entre dues coses. *Tant se me'n dóna sis com mitja dotzena,* Vilanova Obres, XI, 228. DCVB.

Tant me'n fas, tant me'n merec *par.* DCVB, Men.

Tant menjat, tant garbejat *loc. v.* Es diu d'aquelles persones que mengen desmesuradament. DCVB.

Tant mor el Rei com el Papa, com aquell qui no té capa *par.* Significa que tots els homes han de morir. DCVB.

Tant n'hi ha, i bon pes *en.* Es diu per indicar que no hi ha res més que allò que s'ha dit. DCVB.

Tant pagat, tant servit *par.* Es diu referint-se al fet de no estalviar res, de gastar-se tot allò que es guanya. DCVB.

Tant patirem per un all com per una ceba [Tant patirem per un ai com per una ceba] *par.* Significa que en coses de molt de treball o molèstia, no té importància afegir-hi una molèstia més. DCVB, Mall., Men.

Tant per cap *loc.adv.* Corresponent una mateixa quantitat a cada participant. DCVB. **Variants: Tant perhom** *loc.adv.* DCVB.

Tant per tant *loc.adv.* Pel mateix preu. «*Tant per tant, compraré aquests, que són més grossos*». DCVB.

Tant pesa un quintar de palla com un quintar de plom *par.* Es diu al·ludint a dues coses anàlogues que algú pretén de presentar com a diferents. DCVB.

Tant punxen el bou, que a l'endarrereria es mou *par.* Ap. Griera Tr. DCVB.

Tant punxen el bou, que ve que es mou *par.* Significa que a força d'importunar algú, per bo que sia, arriben a irritar-lo. DCVB.

Tant punyen s'ase, que arriba a tirar coces *par.* DCVB, Mall.

Tant put un all com cent cabeces *par.* DCVB.

Tant s'estima queso com formatge *par.* Es diu del qui està indiferent i despreocupat.. (DCVB, Men.) .**Variants:****Tant s'estima pa com peix** *par.* DCVB. **Tant s'estima quatre com dos parells** *par.* DCVB.

Tant s'umpla la mesura que arriba a vessar *par.* Es diu referint-se a coses excessives o abundoses. DCVB.**Variants:****Quan la mesura és plena, tota sola es rau** *par.* DCVB.**Tant s'omple la mesura, que per ella mateixa es rau** *par.* DCVB.

Tant se perd el qui sap massa com el qui sap massa poc *par.* Vol dir que a vegades, per excés de precaucions o d'idees preconcebudes, es fracassa tant com per no tenir cap idea formada. DCVB.Rond. Mall.:*Qui la hi ha deixada és es mestre. Mos obrí massa es cap aquest homo, i tant se perd el qui sap massa, com el qui sap massa poc. Em som sortit en bon nom d'aquesta; però ja no me'n veuran fer* 'S'estudiant de sa cova de Salamanca'**Variants:****Tant se perd per massa, com per massa poc** *par.* vol dir que tots els extrems són dolents. DCVB.

Tant segat, tant garbejat *par.* Es diu per indicar que les despeses són tan grosses com els guanys. DCVB, Manacor.

Tant tant, vol dir ase *par.* Significa que les coses massa repetides o duradores arriben a cansar, per bones que sien. DCVB, Men.

Tant tenim amb sabó com amb fil negre *par.* Tant se val una cosa com l'altra. DCVB, Val., Eiv.

Tant tenim avui com demà *par.* Es diu d'una situació que no millora, sinó que es manté sempre igual. DCVB.

Tant tenim d'es joc com d'es rebato *par.* Es diu per significar que tant d'una manera com de l'altra es troben les mateixes dificultats. DCVB, Men.**Variants:****Tant traurem d'es joc com d'es rebato** *par.* Es diu quan canviant de procediments, no s'obtenen els resultats que s'esperaven del canvi. DCVB, Men.

Tant va la gerra al pou, que a la fi es trenca [**Tant va sa gerra an es pou, que a la fi se trenca**] *par.* DCVB, Mall.**Variants:****Tantes vegades va el càntir a la font, que arriba que es trenca** *par.* DCVB, or., occ., val., bal.**Tant va la rata a la ratera, que acaba per deixar-hi la cua** *par.* Vol dir que el qui es posa sovint en perill, arriba a ésser-ne víctima. DCVB.

Tant, tant, vol dir ase par. Es diu per reprendre la repetició o insistència d'una cosa que arriba a exasperar. DCVB.

Tanta culpa té el qui mata la cabra com el qui li té la garra par. Vol dir que els còmplices tenen tanta culpa com els mateixos executors d'un delictes. DCVB, Mall.

Tanta endreça fa pobresa par. (DCVB, Men.) .

Tanta honra ha de tenir; Tanta honra ha de tenir el porc com el porcater? en. Es diu recriminant el qui no respecta com cal els de més categoria. DCVB.

Tantes gràcies! fór. Fòrmula usual per a regradar. DCVB.

Tantes hores, tants remeis par. Significa que en qualsevol moment pot venir la solució de les dificultats, el millorament, la salvació. DCVB.

Tantes lletres té un si com un no par. Significa que tan fàcil és concedir com negar una cosa. DCVB, Mall.

Tantes me'n diguis, sols que no em feris par. Ho diuen per aquells qui no fan cas de repreensions i d'insults. DCVB, Mall., Men. **Variants: Tantes n'hi diuen, tantes se'n beu par.** Ho diuen d'un qui no fa cas de consells ni d'advertiments. DCVB, Men.

Tants a tants loc.adv. En igualtat de forces, de condicions. *No dormiré tranquil·la fins que estiguem tants a tants, Llor Jocs 98. Obrir tant d'ull o tanta flor d'ull obrir molt els ulls. D'enveja mouen ses ales | y baden tanta flor d'uy, Maura Aygof. 114. Suar tanta gota suar abundantment. Jo suu tanta gota, y... la brusca que se'n ve no em banyarà més de lo que ho estich, Penya Mos. iii, 124.* DCVB

Tants com en mata la guerra, en colga la terra par. Expressa la llei de les compensacions. DCVB.

Tants de caps, tants de barrets loc. v. Ho diuen de les opinions molt dividides. / Vol dir que cada home té la seva opinió pròpia, i que quan són molts qui comanden no hi sol haver unitat de criteri. DCVB. **Variants: Tants de mals, tants de remeis par.** DCVB. **Tants homes, tants parers par.** Vol dir que cada home pensa de manera diferent dels altres. DCVB.

Tapar el cap, a qualcú loc. v. Perdre la confiança en ell, considerar-lo inútil. *Y es mestre ja los havia tapat el cap, Aguiló C., Rond. de R. 13.* DCVB, Mall.

Tapar els ulls, a algú loc. v. Subornar-lo, fer que dissimuli i faci els ulls grossos. DCVB.

Tapar forats loc. v. Atendre a despeses necessàries, pagar deutes. DCVB.

Tapar la boca loc. v. Aturar la maledicència o el parlar d'algú. *Que pensa tapar la boca a la gent, Proc. Olives 594.* DCVB. **Variants: Tapar la boca, a algú loc. v.** fig., obligar-lo a callar, sia per convicció, sia per força. *Que pensa tapar la boca a la gent, Proc. Olives 594; Axí taparà sa boca an es marmuladors, Ignor.22.* DCVB.

Tapar la vista *loc. v. fig.* obcecar, fer que l'enteniment no compregui les coses. *Si l'amor que los teniu arriba a tapar.-vos la vista*, Ignor. 14. DCVB.

Tapar la vista, a algú *loc. v.* Enganyar-lo. DCVB.

Tapar un forat *loc. v.* Reparar una pèrdua. *Si el bisbe ab aqueix fondo de reserva no tapàs es forats*, Aurora, 228. DCVB.

Tapar una aigua *loc. v.* Tapar l'obertura per on entra aigua. DCVB.

Tapar.-se les orelles *loc. v.* Procurar no sentir allò que altri diu, per trobar-ho indecent, insofrible. DCVB

Taranina taranana, s'ha de fer el que l'oncle mana *par.* Es diu referint-se a aquelles coses que cal fer per necessitat o obediència, encara que no vinguin de grat. DCVB. **Variants: Tarannina tarannana, s'ha de fer lo que el metge mana** *par.* DCVB.

Tastar el garrot *loc. v.* Rebre garrotades. DCVB.

Tastar els nusos *loc. v.* Rebre un cop de puny. *Ja li tastaria es nussos es qui tractàs d'embaumar-lo* Ruiz Pablo, Catalana VI, 17. DCVB, Men.

Tastar els punys d'algú *loc. v.* Rebre'n cops de puny. DCVB.

Tastar es cinc ossos de qualcú [Tastar es cinc ossos de qualcú] *loc. v.* Rebre'n un cop amb la mà. *Allà hont ey deixan caure es cinc ossos no ey nexan pèls* Aguiló Rond. De R. 7. ; *Si s'hi acostava ningú li tastarien es cinh ossos que encara no havia fet servir*, Ruiz Pablo (Catalana VI, 135). DCVB, Men.

Tastar sa verga de bou *loc. v.* Ser tupat. Rond. Mall.: *Tu lo que cerques, tastar sa verga de bou! Boveja un poc, i veuràs si ho és saborosa!.. 'L'amor de les tres taronges'*

Taverna que té bon vi, ventura té prop de si *par.* Significa que el comerç ben assortit i ben servit sol prosperar. DCVB.

Té el dot de Cubelles, cul i mamelles *par.* Es diu d'una noia que no aporta res al matrimoni. DCVB

Té el mal al clotell, i li curen el turmell [Té es mal en es clotell, i li curen es turmell] *par.* Es diu referint-se a una cosa que es fa en discordància amb allò a què s'aplica. DCVB, Mall., Men.

Té es mal en es clotell i li curen es turmell *par.* Es diu referint-se a coses desproporcionades o inadequades. DCVB, Men.

Te faran dormir amb sos talons darrera [Te faran dormir amb sos talons darrera] *en.* Es diu als infants per amenaçar-los humorísticament amb un càstig imaginari.. DCVB, Mall.

Té ferotxes *en*. Es diu d'un que en temps de fred va vestit de roba prima, o en cos de camisa, o arromangat, com si tingués excés de calor. DCVB.

Te les pintaràs *en*. Es diu per denegar a algú allò que demana. DCVB.

Té més anys que es cul d'En Banys *par*. Ho diuen d'una persona o cosa molt vella (Mall., Men.). DCVB, Mall. Men.

Te penses amb un dit tocar el cel, i tota sa mà no et basta *par*. Es diu a aquells qui presumeixen molt sense cap fonament. DCVB, Men.

Té ventura qui la procura *par*. Significa que cal fiar més del propi esforç que de la bona sort. DCVB. **Variants:** **Bona ventura, l'home se la procura** *par*. DCVB. **La ventura, cascú la's procura** *par*. Tirant, c. 59. DCVB.

Teixir i desteixir *loc. v*. Fer i desfer, treballar inútilment. DCVB.

Teixir molt i fer la roba clara *loc. v*. Parlar molt sense dir gaire coses de substància. DCVB.

Temprar l'orgue *loc. v*. Preparar una cosa ordenadament per aconseguir un resultat determinat. DCVB

Temprat com un orgue (o com uns orgues) (estar) *loc. adv*. Estar molt bé, de bon humor, xalest. DCVB.

Temps a venir *loc. adv*. En el temps futur. *Totes les canongies y les mitres dels bisbats, temps a venir, seran per vosaltres*, Vilanova Obres, xi, 112. DCVB.

Temps de ferrar ous *loc. v*. Temps molt calorós. DCVB.

Temps era temps, que Marta filava *par*. Es diu referint-se a temps passats i en què les coses eren molt diferents d'ara. DCVB.

Temps fa temps *par*. Significa que les circumstàncies canvien i després d'uns esdeveniments n'ocorren d'altres ben diversos. DCVB, Men.

Temptar Déu *loc. v*. Fer coses perilloses, com si es volgués posar a prova la protecció divina. DCVB.

Ten paciència; que la Mare Priora en tenia, i la batculaven *loc. v*. Es diu per indicar que cal ser pacient. Rond. Mall.: *-Hala, idò, ses faves!... ¡De pressa! -Ja les te duré!... Ten un poc de paciència; que la Mare Priora en tenia, i la batculaven!* 'L'amor de les tres taronges'

Tenc fred butxaquer *loc. v*. Tenir falta de diners (Manacor). DCVB, Manacor.

Tendre com un all *loc. adj*. Es diu de coses molt tendres. DCVB. **Variants:** **Tendre com una verdolaga** *loc. adj*. DCVB.

Tenir (d'una cosa) més que un ca puces *loc. v.* Tenir-ne molt. *Tenc més feines que un ca puces.* **Variants:** **Tenir (d'una cosa) més que un gat puces** *loc. v.* *Aquest home té més diners que un cap gat puces.* DCVB. **Tenir (o donar-se) una esclaxada amb qualcú** *loc. v.* Barallar-se. El DCVB diu que segons Un Mall. Dicc "Donar-se quatre esclaxades ab algú" vol dir conversar agradablement un breu rato ab algú". *Segueixen ses esclaxades entre republicans,* Aurora 275. DCVB.

Tenir (o fer) mala pinta *loc. v.* Tenir mal aspecte, no semblar cosa bona. DCVB.

Tenir (o haver) en cor o a cor una cosa *loc. v.* Tenir-ne intenció. *Quant Déus uos donarà aquest regne que hauets en cor de conquerir,* Jaume I, Cròn. 52. *Guardats-vos que en açò hajats aquella diligència que's pertany, com sia cosa que sobiranament tingam a cor,* doc. a. 1403 (Anuari IEC, v, 519). *Si vós havets a cor que yo don aquets diners a ell o que'ls trameta a vós,* doc. a. 1414 (Roca Medic. 75). *E que auisàs... al senyor de Malvehí de tot lo que'ls turchs tenien al cor de fer,* Tirant, c. 134. DCVB.

Tenir (una cosa) en els talons *loc. v.* No tenir aquella cosa, no tenir-ne gens. "Volen que dormi, i jo tinc la son en els talons"; "Tens la vergonya en els talons". DCVB

Tenir a on agafar *loc. v.* Tenir recursos pecuniaris a bastament per subvenir a les necessitats (Mall). DCVB, Mall.

Tenir a qualcú el punyal al degollador *loc. v.* Tenir-lo amenaçat de manera que no en pot defugir. *Ell me demanà allò tenint-me lo punyal al degollador,* Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Tenir a qui semblar *loc. v.* Tenir qualitats o defectes que ja tenien els pares o avantpassats. DCVB.

Tenir a terra una cosa *loc. v.* Tenir-la llesta, acabada, treta del mig. DCVB.

Tenir a veure (o què veure) amb algú, amb alguna cosa *loc. v.* Tenir-hi relació, estar-hi lligat. DCVB.

Tenir acte de vida *loc. v.* Tenir certesa del temps que un ha de viure. (Mall.). DCVB, Mall.

Tenir agulles a la cadira [Tenir guyes a sa cadira] *loc. adv.* Estar assegut per força, però agitat de la impaciència o del temor. DCVB, Mall., Men. **Tenir l'ànima als peus** *loc. adv.* a) Estar desanat, defallit de fam (Mall.); b) Estar molt acovardit. DCVB, Mall. **Variants b):** **Tenir l'ànima a les dents** *loc. adv.* Tenir molta por d'un perill real o imaginari. (Labèrnia Dicc.). DCVB. **Tenir l'ànima en un fil** *loc. adv.* Estar suspès de por, d'angúnia. DCVB. **Tenir l'ànima penjada amb un fil** *loc. adv.* Estar molt anguniós. ((Labèrnia Dicc.). DCVB.

Tenir agulles a ses anques *loc. v.* No estar tranquil, en seure. DCVB, Mall., Men.

Tenir algú a la butxaca *loc. v.* Tenir-lo conquistat, tenir molta d'influència damunt ell. DCVB.

Tenir algú a ratlla *loc. v.* Tenir-lo aturat dintre dels límits del seu deure o de les possibilitats, no deixar-lo dominar. DCVB.

Tenir algú com un vericle *loc. v.* Tenir-lo molt ben guardat, molt respectat, procurant-li totes les comoditats. DCVB, Palma de Mall.

Tenir algú per la ganya *loc. v.* Tenir-lo agafat, subjecte, subjugat. DCVB, Mall., Men.

Tenir all o ceba *loc. v.* Tenir ara una tribulació ara una altra, sense cessar d'estar malament o de gemegar. Hi ha també aquestes expressions (Eiv.). DCVB. **Variants: Qui no té un all, té una ceba** *loc. v.* Qui no té un mal en té un altre. *De sogres... qui no té un all té una ceba*, Serres Poes. gand. 75. DCVB, Cat. Bal. **Quan no és un all, és una ceba** *loc. v.* DCVB, Eiv. **Quan no tens all, tens ceba** *loc. v.* DCVB, Eiv.

Tenir als ulls o davant els ulls *loc. v.* Tenir a la vista, poder veure (tal cosa o tal altra). DCVB.

Tenir arena a sa ganya *loc. v.* Estar ferit mortalment, o tenir guariment possible. DCVB, Men.

Tenir arguments amb algú *loc. v.* Discutir, disputar (Mall.). *Ells no poden penetrar / els naturals elements / i volen tenir arguments / amb Déu qui else va...* Glosada de l'amo A. Vicens "contraels republicans". DCVB, Mall.

Tenir aspre *loc. v.* Tenir bons protectors. Aladren Dicc. DCVB.

Tenir barra *loc. v.* Esser molt menjador. DCVB, Mall. **Variants: Tenir bona barra** *loc. v.* DCVB, Mall.

Tenir bitllet *loc. v.* Haver rebut, estar en un estat que no té remei o és difícil sortir-ne (Mall.). DCVB, Mall.

Tenir bo amb qualche sant *loc. v.* Es diu per manifestar estranyesa davant el bon resultat que s'ha obtingut d'una cosa perillosa o difícil DCVB. Rond. Mall.: *-I si no te desxuiam de tot -deien altres-, serà que tindràs bo amb qualche sant..* 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig' **Variants: No sé amb quin sant han tengut bo en.** Rond. Mall.: *Es senyor los donà un arrambatge, que les se cuidà a menjar; i no sé amb quin sant tengueren bo, que no los arrambà un venable d'uiastre.* 'Es quatre germans'

Tenir bo *loc. v.* Tenir amistat i influència amb algú. *El meu pare té bo amb l'alcalde; Supòs que devia tenir bo ab sos portés*, Roc. 19. *Tots els matins, de bona aubada, tal com Nausica, tu te'n vas al bany*, López-Picó Espect. 31. DCVB, Cat., Mall. **Variants: Tenir bo amb la Cort** *loc. v.* Tenir-hi relacions de bona amistat. «*Tenc es meu enamorat / en es servici del Rei; / faré bo amb so coronell / que el me trega de soldat*». (cançó pop. Mall.). DCVB, Mall.

Tenir boca i no parlar *loc. adj.* Esser molt discret i remirat per no ofendre, per no molestar. DCVB, Mall..

Tenir boca i no parlar *loc. v.* Esser molt pacient, no queixar-se mai, encara que hi haja motiu. DCVB, Mall.

Tenir bon cap de llengua *loc. adj.* Facultat de parlar clar i ràpidament sense returades DCVB. *Si no fos muta aqueixa, diria que és aquella! Però no ho pot esser, perquè aquella massa bon cap de llengo que...* ‘Sa Muta’

Tenir bon cap per una pedrada *loc. adj.* Iròn. Tenir mal cap. (Mall.). Quan algú afirma que tal o tal persona té bon cap, el qui no opina així contesta "Sí, per a una pedrada". DCVB, Mall.

Tenir bon cop d'ull *loc. adj.* Tenir la virtut de veure clarament les coses o d'endevinar-les. «*Aquest metge té molt bon cop d'ull*». DCVB

Tenir bon cor *loc. v.* Ser bona persona. Rond. Mall.: *Me pareix que aqueixa gent han de tenir bon cor, i no s'han de fer dolents per una coca!*. ‘El Bon Jesús, sant Pere i sa coca’

Tenir bon dret *loc. adj.* Punteria; facilitat per a encertar un objecte en llançar-li qualque cosa. *El meu germà té bon dret; cada vegada que dispara, mata un animal.* DCVB. **Variants:** **Tenir mal dret** *loc. adj.* *Tens mal dret no mates mai cap conill.; No tenc gens de dret; no n'endevín ni un.*

Tenir bon dret *loc. v.* Tenir punteria. Rond. Mall.: *-I si jo, deia En Fletxim, no hagués tengut tan bon dret amb ses fletxes que he tirades.* ‘En Juanet i es set missatge’

Tenir bon jaient *loc. v.* Jeure d'una manera tranquil·la. DCVB.

Tenir bon nas *loc. v.* Percebre fàcilment les olors més subtils; fig. adonar-se fàcilment de les coses, endevinar-les, sospitar-les encertadament. *Gos de bon nas, per a la casa de pèl*, Lacavalleria Gazoph. *Les moneyetes que tenien bon nas...sentiren depressa l'oloreta de les figues*, Penya mos. III, 95. DCVB.

Tenir bon paladar *loc. adj.* Tenir molt agut el sentit del gust. *Voldríem que es públich que té bon paladar favorís aqueix establiment*, Roq. 42. DCVB. **Variants:** **Tenir el paladar fi** *loc. adj.* DCVB.

Tenir bon pols *loc. adj.* Tenir la mà segura per a un treball. DCVB.

Tenir bon ronyó *loc. adj.* Esser ric, posseir abundància de mitjans econòmics. DCVB. **Variants:** **Tenir el ronyó cobert** *loc. adj.* DCVB. **Tenir el ronyó clos** *loc. adj.* DCVB.

Tenir bon sentit *loc. adj.* Tenir bona orella, sentir-hi bé. DCVB. **Variants:** **Tenir bona oïda** *loc. adj.* Tenir molt desenrotllada la dita facultat o sentit. DCVB. **Tenir bona orella** *loc. v.* Tenir fina l'oïda. DCVB.

Tenir bon ull o molt d'ull *loc. adj.* Tenir aptitud especial per a comprendre una cosa o per a fer-la correctament. *Ab quals hulls guardaràs lo temple*, Eximplis, i, 43. *Quina doior és aquesta tan crua per mirar-se ab ulls de mare*, Villena Vita Chr., c. 219. *Vos darà ull profetal*, Ramis Clar. 18. DCVB.

Tenir bon vi *loc. adv.* Estar de bon humor després de beure molt de vi. DCVB.

Tenir bona barra *loc. v.* Ser menjador. Rond. Mall.: *¡I tant com engreixava En Toni Garriguel-lo dins sa bóta, amb tant de recapte com li donaven i amb sa bona barra que ell tenia, que no feia mai roïssos ni deixava res per verd!..* ‘En Toni Garriguel.lo’

Tenir bona cama *loc. v.* Poder caminar molt sense cansar-se. DCVB. Rond. Mall.: *-És que vos, mon Mestre, sabeu que teniu de bones cames! -deia sant Pere!..* ‘El Bon Jesús, sant Pere i sa coca’

Tenir bona esquena *loc. adj.* Estar sempre disposat a carregar-se la culpa o les feines, molèsties, etc. DCVB. **Variants:** **Tenir l'esquena grossa** *loc. adj.* DCVB.

Tenir bona estampa *loc. v.* Tenir bona figura. *Plau als astres veure's lluir en la mar blava / i a un rei sa noble estampa mirar als ulls d'un fill*, Atlàntida IV. *Valencianetes, les dels ulls negres, / d'estampa ayrosa, de infantil peu*, Llorente Versos, I, 146. *En Quim, sens altres dons que la ganduleria..., tenia la ventatja de la estampa: una estampa que ni feta ab motllo*, Víct. Cat., Cayres 7. DCVB. **Variants:** **Tenir mala estampa** Tenir mala figura. *loc. v.* DCVB.

Tenir bona fava de son queixal *loc. adj.* Tenir allò que es desitja o necessita; estar en el seu element, en la situació o circumstàncies més agradables. *Però may tenia millor fava de son caxal que com las havia amb qualche cap-ferro*, Aguiló Rond. de R. 10. DCVB, Mall.

Tenir bona gamba *loc. adj.* Esser molt caminador. «*Quina gamba que tens!*» DCVB, Olot, Val., Mall.

Tenir bona garra *loc. adj.* Esser bon caminador. DCVB, Mall. **Variants:** **Ser llest de la garra** *loc. adj.* DCVB, Men.

Tenir bona grípia *loc. adv.* Tenir assegurat l'aliment abundant; no estar subjecte a restriccions alimentícies. DCVB, Mall.

Tenir bona llengua *loc. adj.* Parlar bé. DCVB.

Tenir bona mà *loc. adj.* Tenir molta habilitat.. DCVB **Variants:** **Tenir bones mans** *loc. adj.* **Tenir les mans beneïdes** *loc. adj.*

Tenir bona memòria *loc. adj.* Tenir molt viva aquella facultat. DCVB.

Tenir bona retroca *loc. adj.* Tenir la veu forta, cridanera. DCVB, Sineu.

Tenir bones admeses *loc. adj.* Tenir bons o mals acostaments, esser molt o poc accessible a la gent. Un Mall.Dicc. DCVB. **Variants:** **Tenir males admeses** *loc. adj.* DCVB.

Tenir bones arpes *loc. adj.* Tenir manya o llestesa (Men.). DCVB, Men.

Tenir bones espatlles *loc. adj.* Carregar-se les conseqüències o la culpa de coses que altres han fetes. DCVB. **Variants:** **Tenir les espatlles grosses** *loc. adj.* DCVB.

Tenir bones ganyes *loc. adj.* Tenir molta paciència, haver de sofrir moltes injustícies o incomoditats per culpa d'altri. DCVB, Mall.

Tenir bones penques *loc. adj.* Tenir bons palpissos, ser carnós. DCVB. **Variants:** **Tenir bones popes** *loc. v.* Estar gras, tenir el cos abundant de carn. DCVB. **Tenir bona muia o bones muies** *loc. adj.* Estar molt gras. *Afavorida d'espertes y més que afavorida de muya*, Maura Aygof. 169. DCVB.

Tenir bons padrins *loc. adj.* Tenir protectors poderosos. DCVB.

Tenir bons perns *loc. adj.* Tenir protecció, influència, bones amistats. DCVB.

Tenir bons pulmons *loc. adj.* Esser capaç de cridar molt fort. DCVB.

Tenir bons quatre quarters *loc. adj.* Esser molt robust. DCVB.

Tenir bons ulls *loc. adj.* Tenir sana la vista, veure-hi bé. DCVB.

Tenir bony o bua *loc. adj.* Tenir un defecte o altre, no estar net d'imperfeció. *N'hi ha tres que tenen bony o bua*, Roq. 36. DCVB, Mall. **Variants:** **Tenir bony o forat** *loc. adj.* DCVB, Men.

Tenir bony o bua *loc. v.* Patir d'un o altre defecte. DCVB. Rond. Mall.: *I ses llestes justament no eren gaire miradores, i ses xerevel·les tenien també bony o bua*. 'La Princesa Aineta'

Tenir butlla de ferro *loc. adj.* Tenir amples facultats per obrar, sense mirament al perjudici que s'ocasiona als altres. *Y aquesta familia sobre tot, sembla que tingui butlla de ferro pera incomodar y fer fugir a la gent pacienta*, Vilanova Obres, IV, 109. DCVB.

Tenir calat algú *loc. adv.* Tenir-lo en observació, vigilar-lo per evitar la seva acció, per fer-li mal, etc.. *El mestre em té calat el mestre em du de cap de llista, em vol mal, m'avorreix*. DCVB, Segarra, Urgell.

Tenir calines *loc. adv.* Tenir calrades, basques de calor ofegadora. *Tanca sa finestra, que fa fred; ¿O tens calines?* DCVB, Alaró.

Tenir cama de foc *loc. v.* Poder caminar molt sense cansar-se. DCVB. Rond. Mall.: *Això era una jaia de l'any u, carn fuita, barra bifa, barra de foc, més pòlissa que ses genetes*. 'Sa jaia gri'

Tenir cara de cullerot *loc. v.* Tenir la cara bonyarruda i malfeta. DCVB, Palma.

Tenir cara i ulls *loc. adj.* Ser una persona formal, decent, així com cal. DCVB. **Variants:** **Esser persona de cara i ulls** *loc. adj.* DCVB.

Tenir carta blanca *loc. adv.* Estar autoritzat per a obrar amb tota llibertat. Tenia carta blanca per fé y desfé, Roq. 52. DCVB.

Tenir casa franca *loc. adv.* Tenir dret d'habitar en una casa sense pagar. DCVB.

Tenir cera del Corpus *loc. adv.* Tenir privilegi, estar exempt de càstig o de les molèsties que els altres sofreixen . La cera del Corpus, o sia, dels ciris que es cremaven en la processó del Corpus, la posaven antigament per lesportes de les cases, i era creença que les defensava de malastrugança. Encara hi ha gent devota que du damunt ella coquetes de cera del Corpus com a preventiu contra mals espirituals i corporals (Mall.). DCVB, Mall. Men.

Tenir cinc ditets a cada mà *loc. adj.* Tenir habilitat o capacitat per a fer una cosa tan bé com un altre. DCVB, Mall.

Tenir compte o sortir a compte *loc. adj.* Ser avantatjós, donar benefici. DCVB.

Tenir coneguda a qualcú *loc. v.* Agrair-li un servei o un benefici, remunerar-l'hi. DCVB, Mancor.

Tenir contemplacions *loc. v.* Guardar consideracions. *Ja ha passat es temps de ses contemplacions*, Roq. 6. *No li van ab moltes contemplacions*, Ignor. 33. *Se decidiren a picar de nou, ja sense contemplacions*, Víct. Cat., Ombr. 22. DCVB.

Tenir cor de tigre *loc. adj.* Esser molt cruel. DCVB.

Tenir cor, de fer una cosa *loc. adj.* Tenir valor, sentir-se capaç de fer-la. *Lo qui vol aconseguir la gòria de paradís li és bé mester que tinga cor e ardiment en batallar contra lo món e la carn*, Tirant, c. 166. *Se hagué de exir del aposento y me digué que no tenia cor pera véurer-la patir tant*, Canyelles Descr. 377. *Ventura que tinch cor de guanyar a aquexos dos tabernacles!*, Vilanova Obres, XI, 233. DCVB. **Variants: Veure's amb cor, de fer una cosa** *loc. adj.* **Donar-se amb cor, de fer una cosa** *loc. adj.* *Que et dónes en cor de pujar?* Peña Mos. III, 200. DCVB.

Tenir corc *loc. adj.* Tenir malura o defectes amagats (Mall.). DCVB, Mall.

Tenir corredisses per dins sa panxa [Tenir corredisses per dins sa panxa] *loc. adv.* Es diu quan es té molta gana de menjar. DCVB, Mall.

Tenir coses *loc. adj.* Tenir estranyeses, fer excentricitats. «Tal com són, tenen ses coses» vol dir que les accions corresponen al geni o manera d'esser de cadascú. DCVB.

Tenir cuc de fer una cosa *loc. adj.* Tenir gosadia de fer-la, ser capaç de fer-la (ho diuen els infants mallorquins). .«*Vaig a sopar dins es cementeri.—No tens cuc d'anar-hi!*». DCVB, Mall.

Tenir d'avall *loc. v.* Tenir diarrea. DCVB, Manacor.

Tenir d'on fer estelles *loc. adv.* Tenir recursos, maneres de treure diners, de procurar-se allò que es vol. *S'ajuntament no paga perque no té d'hon fer estelles*, Ignor. 56. DCVB, Mall.

Tenir Déu en la boca i el diable en el cor *loc. adj.* Esser hipòcrita. DCVB.

Tenir dies *loc. adv.* Tenir diades, estar un dia d'una manera i un altre d'una altra. DCVB. **Variants: Anar a dies** *loc. adv.* DCVB.

Tenir diners tiradors *loc. adv.* Tenir diners disponibles per a gastar-los sense necessitat. DCVB.

Tenir dins el puny algú o alguna cosa *loc. adv.* Tenir algú o alguna cosa completament a la nostra disposició o en el nostre poder. *Yo pensava que aquesta ciutat fos mia, e tu glorieges-te que la tens tota al puny*, Eiximenis II Reg.,c. 48. DCVB.

Tenir dits *loc. adj.* Tenir habilitat i capacitat per a fer una cosa, principalment de caràcter manual. DCVB.

Tenir doblers a call de mà *loc. adv.* Tenir diners disponibles per pagar a l'acte. DCVB, Felanitx.

Tenir dretura *loc. v.* Obrar segons dreta llei. *Que tenga justícia e pau en ma terra*, Lull Felix, pt. i, c. 6. *Déus nos ha mès en son loch per tenir dretura*, Jaume I, Cròn. 33. *Si u denegàvem, trencaríem-li la dita convinença e no li tendríem bona fe*, Pere IV, Cròn. 120. DCVB.

Tenir dura sa tudossa *loc. adj.* Esser dur d'enteniment, esser testarrut. DCVB, Maó.

Tenir edat de mentir *loc. adj.* Tenir prou anys per a saber resoldre les dificultats per pròpia iniciativa. DCVB, Felanitx

Tenir el bessó *loc. adv.* Parlant d'un tros de terra, diuen «Tu tens es bessó», això és, la part de terra millor. «*Dins sa possessió hi ha un parell de bessons de terra que valen més que tot es lloc*». DCVB; Manacor.

Tenir el camí eixermat i sa porta oberta [Tenir es camí eixermat i sa porta oberta] *loc. adv.* DCVB, Mall.

Tenir el cap clar *loc. adj.* Tenir la intel·ligència desperta. DCVB.

Tenir el cap com una ferrada *loc. adv.* Tenir el cap molt carregat, marejat, dolorit. DCVB.

Tenir el cap dins l'aumud [Tenir es cap dins s'aumud] *loc. adv.* No sentir un quan el criden, encara que el criden prou fort. DCVB, Palma, Manacor.

Tenir el cap espès *loc. adv.* Tenir-lo enterbolit, que no coordina bé les idees. *Per espessa y embrollada que fos una matèria*, Genís Julita 32. *Tèrbols propòsits de robo y de mort els passavan per l'espessa imaginació*, Casellas Sots. DCVB.

Tenir el cap ple de grins *loc. adj.* Tenir idees exagerades de la pròpia vàlua, portar moltes pretensions. DCVB, Mall. **Variants: Tenir el cap ple de grius** *loc. adj.* DCVB, Men. **Tenir el cap ple de picarols** *loc. adj.* Tenir poc seny, esser molt eixelebrat. DCVB. **Tenir el cap ple de vent** *loc. adj.* Tenir molt poc seny. DCVB. **Tenir molt de vent al cap** *loc. adj.* DCVB.

Tenir el cor alt *loc. adv.* Estar alçurat, molt irritat. DCVB, Manacor.

Tenir el cor de pedra *loc. adj.* Estar mancat de sentiments humanitaris. *El teu cor de dura pedra*, Metge Somni II. DCVB. **Variants:** **Tenir el cor de penya** *loc. v.* Ser molt insensible a les dolors d'altri. *E donchs no tingau lo cor vós de penya*, Proc. Olives 1317. DCVB.

Tenir el cor dins un puny *loc. adv.* Estar molt temorec, carregat de por. DCVB, Mall., Val. **Variants:** **Tenir el cor amb un fil** *loc. adv.* DCVB, Mall., Val. **Tenir el cor com una lletia** *loc. adv.* (Mall.) DCVB, Mall. **Tenir el cor dins un puny** *loc. adv.* Estar molt esporuguit. DCVB.

Tenir el cor negre *loc. adj.* Tenir mals pressentiments. DCVB.

Tenir el cor prim *loc. adv.* Estar molt trist. DCVB, Mall.

Tenir el cor tancat *loc. adv.* Tenir un dolor intens i concentrat, que no es pot esbravar amb plors. DCVB, Mall.

Tenir el cul llogat *loc. adv.* No esser senyor de si mateix, estar subjecte a les ordres d'altri. DCVB, Val., Bal.

Tenir el cul pelat d'anar per les aules *loc. adj.* Tenir molta experiència de la vida, saber comportar-se enmig del món. DCVB.

Tenir el cul rodó *loc. adj.* No seure mai, estar sempre en moviment. DCVB, Mall. **Variants:** **Tenir el cul amb puntes** [Tenir es cul amb puntes] *loc. adj.* DCVB, Men. **No tenir cul** *loc. adj.* DCVB, Men.

Tenir el dia i la nit *loc. adj.* No tenir béns de fortuna, no tenir més que allò que es porta damunt. «¿En N. no té res?—¿Què vol que tenga? Té el dia i la nit», Mall., ap. Aguiló Dicc. DCVB.

Tenir el dia sis *loc. adv.* Estar de mal humor, en un estat d'ànim que no és bo per a res. DCVB.

Tenir el dimoni dins el cos *loc. adv.* Estar endimoniat, o molt irritat, o també molt enjogassat. DCVB, Mall.

Tenir el dinar a la boca *loc. adv.* Estar encara sadoll d'allò que s'ha menjat en dinar. DCVB.

Tenir el dit ficat a l'ull, a algú *loc. adv.* Tenir-li antipatia, o rancor, o aversió o malfiança. DCVB.

Tenir el gavatx foradat [**Tenir es gavatx foradat**] *loc. adj.* No saber guardar els secrets. DCVB, Mall., Men. **Variants:** **No sobre tenir res dins es gavatx** *loc. adj.* DCVB, Mall., Men.

Tenir el genit molt pastat [Tenir es genit molt pastat] *loc. adj.* Tenir bon caràcter, no irritar-se fàcilment. Rond. Mall.: *Ventura que tenien es gènit molt pastat, i llavò que sa fam no les deixava alçar sa veu..* ‘En Pere de la bona roba’

Tenir el gènit curt *loc. adj.* Rond. Eiv.: *A don Jaume, que, com he dit, era curt de gènit, se li acabà sa paciència.* ‘Es Follet’

Tenir el judici en el clatell *loc. adj.* Esser poc assenyat, irreflexiu. DCVB.

Tenir el llombrígol per amunt [Tenir es llombrígol per amunt] *loc. adj.* Ser persona molt sortada que tot li va bé. DCVB, Mall. **Variants:** **Haver nascut amb so llombrígol cap amunt** *loc. adj.* DCVB, Mall.

Tenir el mal del milà que té el cul malalt i el bec sa [Tenir es mal d'es milà que té es cul malalt i es bec sa] *loc. adj.* Ser afectat de menjar molt i de treballar poc. *Malaltia del milà les ales flaques e lo bec sa*, Quar. 1413, pàg. 23. DCVB, Lluçmajor.

Tenir el menjar de bo i el treballar de malalt *loc. adj.* Menjar molt i treballar poc. DCVB.

Tenir el nas enmig de la cara *loc. adj.* Ser una persona normal, condreta, així com cal. DCVB.

Tenir el pa a l'enfornador [Tenir es pa a s'enfornador] *par.* Estar molt pròxim a l'acabament o consecució d'una cosa. (Mall.). DCVB, Mall.

Tenir el pa assegurat *loc. adv.* Tenir segurs els ingressos necessaris per a viure. DCVB.

Tenir el paner sense ansa [Tenir es paner sense ansa] *loc. adj.* No tenir memòria. DCVB, Men.

Tenir el pare batlle *loc. adv.* Tenir influència, parents o amics poderosos. DCVB.

Tenir el peu a l'estrep *loc. adv.* Estar a punt d'anar-se'n de viatge. DCVB.

Tenir el porcell sadoll [Tenir es porcell sadoll] *loc. v.* Haver menjat a voler. DCVB, Santanyí.

Tenir el sant d'esquena *loc. adv.* Estar de mala sort, tenir la fortuna adversa. DCVB.

Tenir el tel de la llengua ben tallat o ben trencat *loc. adj.* Tenir molta facilitat per a parlar. DCVB.

Tenir el timó *loc. v.* Portar la direcció d'un afer, d'una empresa, evitant que es perdi. DCVB **Variants:** **Tenir les regnes** *loc. v.* DCVB.

Tenir el vent de mura *loc. adv.* No tenir-lo ni de proa ni de popa, sinó d'entremig d'ambdues direccions. DCVB, Mall.

Tenir el ventre a l'esquena *loc. adv.* Estar molt dèbil per escassetesa de menjar. DCVB.

Tenir el ventrell gros contra algú *loc. adv.* Estar irritat. Tenint per aquella rahó lo ventrell gros contra Curial, Curial, III, 86. DCVB

Tenir els conillons a tal o tal part *loc. v.* Tenir-hi la mel, tenir-hi un atractiu poderós (Mall.). DCVB, Mall.

Tenir els diables dins el cos *loc. adv.* Estar molt bellugadís, fer moltes entremaliadures. DCVB.

Tenir els jocs feixucs [Tenir es jocs feixucs] *loc. adj.* [oració]. Tenir mals arrambatges, ser mal de sofrir. DCVB.Rond. Mall.: *I ja s'espitxa a ca aquell altre al·lot, ho conta a sa mare, i aquella mare, que també era una bona dona i menava es jocs ben feixucs an aquell fill seu perquè era massa dastre.* ‘Gregori Papa’

Tenir els ossos morts o capolats *loc. adv.* Estar extremadament cansat o molt copejat. DCVB.

Tenir els passarells al cap *loc. adv.* Tenir moltes il·lusions, poca reflexió. DCVB.

Tenir els ulls al clatell (o al tòs) *loc. v.* No veure allò que està ben a la vista. DCVB.

Tenir els ulls al clatell *loc. adj.* No veure-hi, no fixar-se en les coses. DCVB, or., occ., val., bal.

Tenir els ulls com a tomàtiques *loc. adv.* Tenir-los molt vermells de plorar o d'alguna afecció patològica. DCVB, mall., Men.**Variants:****Tenir els ulls com el puny** *loc. adv.* Tenir els ulls inflats de plorar, de dolor, etc. DCVB.

Tenir els ulls fixos en una cosa *loc. v.* Dirigir insistentment la vista a un mateix lloc. *Aquells ulls que deus als univers sol en ella tens fixos*, Alegre Transf. 30. Pons Com. An., 104. DCVB. **Variants:****Tenir la vista fixa en una cosa** *loc. v.* DCVB.

Tenir ensellat *loc. adv.* Estar preparat per anar-se'n de viatge, d'excursió, etc. (Mall.). DCVB, Mall.

Tenir enteniment de Francina, que tot quant sap endevina *loc. adj.* Ser curt d'enteniment. / Es diu humorísticament al·ludint a aquells qui pretenen endevinar hàbilment coses que són ben clares. DCVB, Mall.

Tenir es ball de sant Vit *loc. v.* Moure's molt i de manera incontrolada una persona o una cosa DCVB.Rond. Mall.: *Cadenes qui rossegaven, bigues qui croixien, ses par.ets com que tenguessen es ball de sant Vit.* ‘Encantaments, tresors, gegants, negrets i por’

Tenir es bo amagat, com ses carxofes [Tenir es bo amagat, com ses carxofes] *loc. adj.* Tenir més mèrits o bones qualitats del que sembla (Mallorca). DCVB, Mall.

Tenir es cap ple de grins *loc. v.* Tenir idees exagerades de la pròpia vàlua, portar moltes pretensions. DCVB. Rond. Mall.: *Sense pensar pus en sa renyada que tenia promesa an En Pere; i amb so cap ple de grins arribà a ca-seva lo més xerevel·lo del món.* ‘S'Hortolà de S'Hort des Gabre’

Tenir es cuiro prim [Tenir es cuiro prim] *loc. v.* Ser molt delicat, tenir amor propi, sentir-se íntimament de l'opinió d'altri. DCVB, Mall.

Tenir es gènit més curt que una moneia *loc. v.* Tenir mal geni, ser irritable fàcilment. Rond. Mall.: *Jo tenc es gènit més curt que una moneia 'S'Hortolà de S'Hort des Gabre' I n'estic content, perquè jo tenc un geni més curt que una moneia, i, en fer-me gens es perquè, me crem.* 'En Pere d'es Forn' **Variants: Tenir un genió de foc** *loc. v.* Ser fàcilment irritable. Rond. Mall.: *La reina, com el me veu, se vola de ràbia, perquè tenia un genió com a foc.* 'En Pere de la bona roba'

Tenir es mal d'En Gorra, que tenia cames i no podia córrer *loc. adv.* Tenir una cosa i no poder-se'n servir. DCVB, Bunyola.

Tenir es morro curt *loc. v.* No poder arribar a una cosa. Rond. Mall.: *-Tots el podreu veure, deia En Ferrandí; però vull que la senyora Princesa sia sa primera. Si ella no ve davant, no hi arribareu; tendreu es morro curt. La princesa ho sap, i no hi fa dos mots.* 'En Ferrandí'

Tenir es paladar enrajolat *loc. v.* Tenir molt escàs el sentit del gust DCVB. Rond. Mall.: *I encara diran que los agrada!... Ell deuen tenir es paladar enratjolat!* 'L'amor de les tres taronges'

Tenir es ram dins es revell *loc. v.* Indicar que una determinada situació no va bé. Rond. Mall.: *-Què serà això? Que ja tornam tenir es ram dins es revell?-Maldament no l'hi tengués tant! Ell ara s'al-lota surt que vol altre vestit de perles i diamants amb la mar pintada.* 'Es fustet'

Tenir escàtils *loc. adv.* Ser capaç, deixondit, difícil d'enganar. DCVB, Mall.

Tenir espècie d'una cosa *loc. adv.* Tenir-ne idea, recordar-se'n. *Ara me par.ex que en tench una mica d'especi,* Ignor. 62. DCVB.

Tenir espècies *loc. adv.* Tenir manies o idees fixes. DCVB, Mall.

Tenir esperit *loc. adj.* Tenir coratge, valor, energia serena. «*Es un lladre que fins davant el jutge té esperit*». DCVB

Tenir esquena d'ase *loc. adj.* Avenir-se a les feines feixugues, a les molèsties causades pels altres. DCVB.

Tenir estada en una casa *loc. v.* Tenir dret d'estar-hi, d'habitar-hi. DCVB.

Tenir ets ulls a es clatell *loc. v.* No veure-hi, no fixar-se en les coses. DCVB. Rond. Mall.: *Però ¿i ara no veus aqueix grandió esbart de peixos? ¿O tens ets uis en es clatell?* 'La Mare Baleneta'

Tenir ets ulls com a tomàtiques *loc. v.* Tenir els ulls molt vermells de plorar. DCVB. Rond. Mall.: *Afina Na Maria-Aina asseguda a una cadira, que tenia ets uis com a tomàtiques, de plorar.* 'Un festetjador'

Tenir fluixes les corrioles [**Tenir fluixes ses corrioles**] *loc. v.* Estar fluix de les cames. DCVB, Palma.

Tenir foc dins les sabates [**Tenir foc dins ses sabates**] *loc. v.* Anar tot seguit a fer una gestió, a comprovar una notícia, a veure una cosa de què s'ha sentit parlar, etc.. DCVB, Mall. *Aquella al-lota tengué foc dins ses sabates, i aquell mateix dia, tocada la queda, s'espitxa a ca sa bruixa..* 'Bruixes, bruixots i fullets'

Tenir follet *loc. adj.* Tenir virtut o habilitat per a fer coses meravelloses, inexplicables. DCVB, Eiv. **Variants:** **Donar follet** *loc. adj.* Rond. Eiv.: *-Vénc –li digué en Llorenç amb molt de misteri- perquè vostè me dongui follet.* 'Es Follet'

Tenir fred als peus *loc. adv.* Sentir enveja. DCVB.

Tenir fus i filosa *loc. adv.* Tenir ocupació, manera d'entretenir-se o de treballar. «No tinc fus ni filosa». Estic ocios per força, no tinc manera de fer res. DCVB, Val., Mall.

Tenir gànguils *loc. adj.* Tenir valor, no acovardir-se o avergonyir-se fàcilment. en llenguatge vulgarot i baix. DCVB, Ciutadella.

Tenir goig sense alegria *loc. adv.* Pensar haver obtingut una cosa que es desitjava, i resultar fallada aquesta esperança. DCVB.

Tenir grapada *loc. adj.* Tenir força, agafar fort. DCVB.

Tenir intenció de ca de bou *loc. v.* Esser molt mal intencionat. DCVB, Palma.

Tenir l'envit *loc. v.* Acceptar un envit, una provocació. *Si emuidau, ¿té-us may l'envit?*, Somni J. Joan 270. DCVB

Tenir l'esperit viu *loc. v.* Conservar la força vital. *Encara tenia aquell pobre animal ets esperits vius*, Roq. 6. DCVB. **Variants:** **Tenir els esperits vius** *loc. v.* DCVB.

Tenir l'ham agafat *loc. v.* Tenir el fil d'un assumpte, posseir-ne el secret o la pista. DCVB.

Tenir l'os bertran molt dret *loc. adj.* Ser malfeiner, molt peresós. DCVB.

Tenir la boca de plata *loc. v.* Tenir molt bona conversa, paraules molt amables i ben enraonades. DCVB.

Tenir la boca per mesura *loc. adv.* Ser atès en el que es demana, per molt que sigui. / Tenir facultat per demanar i obtenir qualsevol cosa *Lo que es per espay, de terrats en amunt, la boca per mesura*, Pons Auca 21. DCVB.

Tenir la boca per mesura *loc. v.* Tenir facultat per demanar i obtenir qualsevol cosa. *Lo que es per espay, de terrats en amunt, la boca per mesura*, Pons Auca 21. DCVB.

Tenir la bota plena i la dona borratxa, no pot ser [**Tenir sa bota plena i sa dona borratxa, no pot ser**] *par.* Ho diuen per aquells qui volen tenir tots els avantatges d'una cosa i no tenir els inconvenients. DCVB, Mall.

Tenir la bruta *loc. adv.* Estar de mal tremp, de mal humor. DCVB, Mall.

Tenir la calor d'En Ramis, que suava de gener *loc. adv.* Es diu en sentit propi, referint-se a algú que té calor quan fa fred. DCVB.

Tenir la cara com un pop *loc. adj.* Tenir la cara molt grossa. DCVB.

Tenir la cara d'en Rocaguinard *loc. adj.* Tenir la cara ferrenya. Aguiló Dicc. DCVB

Tenir la cara gruixuda *loc. adj.* No tenir vergonya. DCVB.

Tenir la carn d'ase *loc. adj.* Ser poc sensible corporalment. DCVB, Mall.

Tenir la closca dura *loc. adj.* Esser curt d'enteniment. *Malevetjarem a ficarnos dins sa closca lo que volien dir aquelles retxes*, Ignor. 5. DCVB.

Tenir la coa de palla [Tenir sa coa de paia] *loc. v.* Ser fàcilment irritable. Sentir-se fàcilment al·ludit. DCVB.Rond. Mall.:*No vos dic res amb aquesta si se va encendre sa coa de paia d'es criat, i ben encesa.* 'En Pere Gri'

Tenir la coa de palla *loc. adj.* Demostrar amb el gest o amb els fets la pròpia culpabilitat o la por de quedar en descobert. *Tu vas fugent, no ausas far batalla, / por has del foch, la coha tens de palla*, Arnau d'Erill (Cançon. Univ. 237). DCVB.

Tenir la consciència bruta *loc. adv.* estar en pecat. DCVB.**Variants:****Tenir la consciència neta** *loc. adj.* Estar sense pecat. DCVB.

Tenir la consciència tranquil·la *loc. adv.* Tenir la convicció íntima d'haver obrat bé. DCVB.

Tenir la cua de palla *loc. adj.* Ser fàcilment irritable o sentir-se fàcilment al·ludit. DCVB.

Tenir la dent (o les dents) sobre algú *loc. v.* Tenir-li mala voluntat, procurar contínuament perjudicar-lo. DCVB.

Tenir la guixa girada per amunt *loc. adj.* Esser una persona molt sortada. DCVB, Mall.**Variants:****Haver nascut amb la guixa per amunt** *loc. adj.* DCVB.

Tenir la llengua aferrada al paladar *loc. adv.* Estar molt assedegat. DCVB.

Tenir la llengua bruta *loc. v.* Flastomar, esser malparlat. DCVB.

Tenir la llengua curta *loc. v.* Parlar travat, amb returades. DCVB.

Tenir la llengua grossa, o llengua de draps, o de pedàs *loc. v.* Parlar sense claredat, confusament. DCVB. *L'alcalde..., com era farfallós, en aquella llengua de draps que Déu li havia dat*, Rond. de R. Val. 88..**Variants:****Tenir la llengua de draps** *loc. v.* DCVB.**Tenir la llengua de pedàs** *loc. v.* DCVB.

Tenir la llengua més llarga que els cans *loc. v.* Esser molt xerrador. DCVB, Mall.

Tenir la llet als morros *loc. adj.* Ser molt tendre, excessivament jove. *Un nin amb la llet an els morros*, Penya Mos. III, 167. DCVB.

Tenir la mà trencada en una cosa *loc. adj.* Tenir-hi molta pràctica, molta habilitat. DCVB.

Tenir la mala gamba [Tenir sa mala gamba] *loc. v.* Tenir una mala tretxa, una ocurrència poc feliç. DCVB, Men.

Tenir la mala *loc. adv.* Estar de mal humor, tenir la mala lluna. DCVB.

Tenir la mort a la gola *loc. adv.* Estar en perill imminent de mort o en gran estretor de recursos. DCVB. **Variants:** **Anar amb la mort a la gola** *loc. adv.* DCVB.

Tenir la paella pel mànec *loc. adv.* Poder disposar arbitràriament d'una cosa, poder fer i desfer en un assumpte. DCVB.

Tenir la panxa aferrada a l'esquena *loc. adv.* Tenir molta fam. DCVB.

Tenir la partida guanyadora *loc. adv.* Tenir grans probabilitats de guanyar. *Sa partida guanyadora / tens, i no la vols guanyar;/ quan te deman per casar, / dius que no vas casadora"*. Cançó Pop. Mall. DCVB.

Tenir la pell gruixuda *loc. adj.* No avergonyir-se fàcilment. DCVB. **Variants:** **Tenir la pell dura** *loc. adj.* Esser poc sensible als efectes de la intempèrie, de les injúries, de la dissort, etc. DCVB.

Tenir la pia a algú *loc. adv.* Tenir-li bona voluntat o simpatia, mirar-lo amb benevolença. *Es senyors no li tenian massa la pia*, Aguiló Rond. De R. 12. DCVB, Solsona, Mallorca.

Tenir la pipa plena *loc. adv.* Estar irritat fins al punt de perdre completament la paciència. DCVB.

Tenir la rana *loc. adv.* Tenir un mal dia, estar de mal humor, manifestat sobretot amb plors o gemecs o queixes insistents. DCVB, Ciutadella.

Tenir la roba a l'estenedor *loc. adv.* Estar en el mateix cas de perill, de defectes, etc. que els altres. DCVB.

Tenir la sang calenta *loc. adj.* Ser molt irascible o apassionat. DCVB. **Variants:** **Ser de sang calenta** *loc. adj.* DCVB.

Tenir la sang de peix *loc. adj.* Ser molt fred, difícilment irritable. DCVB.

Tenir la serva viva *loc. adj.* Conservar la claredat d'enteniment. *Hi vay muntar pel dret fa anys, y vay perillar de perdre la serva*, Víct. Cat., Sol. 231. *Tots els seus membres tremolaven; però, home de la solitud, no perdia fàcilment la serva, i àdhuc en aquells*

moments de trastorn sabé capténir-se per no causar immotivades alarmes, Ruyra Pinya, ii, 195.

Tenir la Seu plena d'ous *loc. adv.* Es diu irònicament per indicar la vanitat o ineficàcia d'allò que algú considerava com una gran cosa. DCVB.Rond. Mall.: *Pensa qui pensa com ho havia de fer per escalivar fort aquell capesflorat, que se creia que essent lladre ja tendria la Seu plena d'ous.* 'En Gostí lladre'

Tenir la teulada de vidre o de palla *loc. adj.* Tenir una persona els mateixos defectes que ella critica o voldria criticar en els altres. DCVB.

Tenir la vida a l'encant *loc. adv.* Estar en perill greu i continuat. *Ni ell ni jo'ns hi casarem...Tindriam la vida al encant*, Vilanova Obres, XI, 95. DCVB.

Tenir la vida avorrida *loc. adv.* Posar-se despreocupadament en perill de morir. DCVB.

Tenir la vida en un fil *loc. adv.* Estar en greu perill de morir. DCVB.

Tenir la vista girada *loc. adj.* Mirar a la torta. DCVB.

Tenir les dents ben amolades *loc. adv.* Tenir molta fam. DCVB.

Tenir les dents llargues *loc. adv.* Tenir fam. DCVB. **Variants:** **Tenir les dents molt llargues** *loc. v.* Tenir molta fam. DCVB.

Tenir les dents que pruen per una cosa *loc. adv.* Tenir grans desitjos d'una cosa. *Sempre 'm contan coses de Ciutat, y tanta curolla d'anar-hi han moguda en mi, que tench les dents que 'm pruen per veurer la mar de prop*, Penya Mos. iii, 88. DCVB.

Tenir les formigues al cap del tíó [Tenir ses formigues en es cap d'es tíó] *loc. v.* Estar molt indignat, a punt d'esclatar en dicteris o recriminacions. «*Catanyet de Lluçmajor, / posa oli per ses llovigues; / que de prest té ses formigues / a's cap d'amunt d'es tíó!*» (cançó pop. Mall.). DCVB, Mall.Rond. Mall.: *Arribà sa granera d'aquella dona tan bona d'enfadar i que al punt tenia ses formigues en es cap d'es tíó.* 'Es ciurons que tornaren minyons'

Tenir les hores comptades *loc. adv.* Estar pròxim a la mort o a la desaparició. DCVB.

Tenir les lletres grosses *loc. adj.* Esser molt ignorant. DCVB.

Tenir les mans a la farinera *loc. adv.* Disposar d'una cosa a lliure voluntat, tenir la paella pel mànec. DCVB.

Tenir les mans blanques *loc. adj.* Esser massa tolerant o indulgent. DCVB. **Variants:** **Portar la mà blana** *loc. adj.* DCVB.

Tenir les mans estretes *loc. v.* Esser molt avar. DCVB.

Tenir les mans falagueres o lleugeres *loc. adj.* Esser molt prompte per a pegar. DCVB.

Tenir les orelles a adobar *loc. adj.* Sordejar, no sentir allò que li diuen , per distracció o per conveniència. DCVB.

Tenir les orelles a compondre *loc. adj.* No sentir o fingir no sentir allò que li diuen.. DCVB **Variants: Tenir les orelles a ca'l ferrer** *loc. adj.* DCVB. **Tenir les orelles plenes de cotó** *loc. adj.* No sentir allò que li diuen. DCVB. **Variants: Tenir les orelles de suro.** *loc. adj.* Tenir les orelles de suro. DCVB.

Tenir les orelles florides d'una cosa [Tenir ses orelles florides d'una cosa] *loc. v.* Estar cansat de sentir-la, repetir. DCVB, Mall.

Tenir les ovelles de baciva [Tenir ses ovelles de baciva] *loc. v.* Sofrir contrarietats en un negoci, no anar-li bé. DCVB, Migjorn-Gran.

Tenir llana en el clatell *loc. adj.* Esser excessivament crèdul, fàcil d'enganyar. DCVB, Cat., Bal. **Tenir llana en el clatell** *loc. v.* Esser molt ignorant o excessivament crèdul. *Però casi te'n rius d'ell / -Si té llana en es clotell!*, Benejam FyF, acte I. DCVB.

Tenir llengua per setze *loc. adj.* Persona dotada de qualitats oradores. Rond. Mall.: *S'al·lota més llesta i més sabuda que escaufava el sol. Sabia del llim de les olles, tenia llengo per setze, i per coses envitricollades que li diguessen, mai la podien confondre.* 'En Pere tort' **Variants: Tenir més llengua que setze** *loc. adj.* Esser molt llenguerut. DCVB, Bal.

Tenir llevat posat *loc. adv.* Tenir coses en preparació o en elaboració. *De sang viril, tempestuosa, / on fermenta el llevat del temps futur*, Alcover Poem. Bíbl. 47. *El llevat de quelcom gran ja tova*, Riber Sol ixent 92. *De novel·les... les que varen deixar més llevat a la meua imaginació foren l'Atala, els Viatges de Gulliver i principalment la Corina*, Ruyra Pinya, ii, 10..

Tenir lligat a dos caps *loc. adv.* Dur entre mans dos o més negocis, per treure profit d'un si l'altre no dona bé. DCVB

Tenir llunes *loc. adj.* Tenir l'humor desigual, estar uns dies de bon tremp i altres de mal tremp. *Es tan fatigant de seguir totes les llunes d'un individu que no t'interessa gens*, Soldevila Fanny 102. DCVB.

Tenir mà a caixa o a calaix *loc. adv.* Disposar de molts de diners. DCVB.

Tenir mà amb algú *loc. adv.* Tenir influència, poder, damunt ell. DCVB.

Tenir mà de ferro *loc. adj.* Ser inflexible en les seves decisions envers els altres. DCVB.

Tenir mà de Judes *loc. adj.* Esser traïdor. DCVB.

Tenir mà esquerra *loc. adj.* Tenir habilitat per a aconseguir les coses indirectament. *No s'havia vist caràcter més flexible ni xicot de més mà esquerra*, Querol Her. cab. 107. DCVB.

Tenir mal acalar es gep [Tenir mal acalar es gep] *loc. v.* No estar avesat o afectat de fer feina.(Mall.). DCVB, Mall.

Tenir mal calçoner *loc. v.* Anar vestit sense gust, amb un aspecte malgarbat o ridícul. DCVB.

Tenir mal consol *loc. adv.* Rebre'n maltracte, mala vida. Ribes ap. Aguiló Dicc. DCVB.

Tenir mal cor *loc. v.* Ser dolent DCVB. Rond. Mall.: *-Jesús! -diu Na Margalida- Quin mal cor que tens!*. 'N'Espar.danyeta'

Tenir mal dau *loc. v.* Tenir mala sort. DCVB.

Tenir mal de pipella *loc. v.* Tenir molta son. DCVB, Palma.

Tenir mal de ventre d'algú o d'alguna cosa *loc. adj.* Tenir-ne molta ràbia, sentir-se'n molt ofès, o estar-hi molt preocupat. DCVB.**Variants:****Tenir mal de ventre del cagar d'altri** *loc. adj.* Preocupar-se massa per les coses que atanyen els altres. DCVB, Mall.

Tenir mal de ventre, d'una cosa *loc. v.* Estar en darrer d'una cosa, tenir-ne curiositat DCVB.Rond. Mall.:*Ell al punt dormí com un tronc. Ara ella, girada d'un vent i girada de s'altre, i com més anava, més poca son tenia, i més mal de ventre sobre allò que es gegant no li havia volgut dir.* 'L'amor de les tres taronges'

Tenir mal fel *loc.v.* Mala intenció, sentiment rancorós. DCVB. *El Rei i la Reina l'estimaven com si fos estat un fii seu; i com eren una gent sense cap mal fel.* 'Na Dent d'or'

Tenir mal jaient *loc. v.* Jeure desficiosament, movent-se sovint. DCVB.

Tenir mal vi *loc. adv.* Estar malhumorat o irritable després de beure molt de vi. DCVB.

Tenir mala barra *loc. v.* No tenir gana de menjar. *Fa una temporada que he perdut sa barra, i tot lo que menj ho menj per força* (Manacor). DCVB, Mall.

Tenir mala boca *loc. v.* Sentir mal gust en menjar, per causa patològica. DCVB, Mall., Men.

Tenir mala còrpora *loc. adj.* Esser de mala construcció. Ferrer Dicc. DCVB.

Tenir mala mirada *loc. adj.* Esser estràbic, mirar guerxo. DCVB.

Tenir mala peça al teler *loc. adv.* Estar ficat en una situació molt difícil. DCVB.

Tenir mala saliva *loc. adj.* Parlar malament d'algú; parlar en to pessimista, peròncertadament. DCVB, Mall.

Tenir mala sang *loc. adj.* Tenir mals sentiments, no tenir pietat. DCVB.**Variants:****No tenir sang de cristià** *loc. adj.* DCVB.

Tenir mala testa *loc. adj.* Tenir mal cap, esser poc intel·ligent o fer mal ús de l'enteniment. DCVB.

Tenir malabonança *loc. v.* Desfavorir o perjudicar el temps, les plantes o animals.. (Aguiló Dicc., DCVB).

Tenir males grapes *loc. adj.* Tenir maneres d'obrar grosseres o danyoses. DCVB.

Tenir males hores *loc. v.* Tenir dificultats, passar per mals moments. Rond. Mall.: *Per cap vent del món s'hi poria casar, perquè tothom s'alçaria contra ell, i tendria males hores ferm.* 'Sa fia del Sol i de la Lluna'

Tenir males puces *loc. adj.* Tenir poca paciència, esser fàcilment irritable. DCVB.

Tenir males voltes *loc. adj.* Tenir mal caràcter. Rond. Mall.: *I no hi bovetgeu, amb mi, que vos assegur que tenc males voltes!* 'En Pere Beneit'

Tenir mals arrambaments *loc. adj.* Esser desagradable. "*Una setmana cossera / té mals arrambaments, / com un ca que treu ses dents / girades a la xisclera*". (Cançó pop. Manacor). **Variants:** **Tenir mals arrambatges** *loc. adj.* *Na Tonina p'els fadrins té mals arrambatges*, Aguiló Poes. 184; *Per pò de sa mare, que tenia mals arrambatges*, Roq 2.; *Un homo forsarrut i de dolents arrambatges com en Massot*, Rond II, 287. DCVB, Mall., Men.

Tenir mals fetges *loc. adj.* Tenir mals sentiments, estar mancat de compassió. DCVB.

Tenir mare i tenir-la morta *loc. adv.* Posseir una cosa i no servir-se'n. DCVB, Mall.

Tenir mateixa *loc. adv.* Sofrir reiteradament una mateixa molèstia. *Sempre tenim mateixa*. DCVB, Men.

Tenir màximes *loc. adj.* (vulgarment) tenir manies, singularitats. Aguiló Dicc. DCVB.

Tenir mel a la boca i fel al cor *loc. adj.* Esser hipòcrita. DCVB. Rond. Mall.: *Ella tota sorpresa li correspon amb mel a sa boca, i rallen una estona com si fossin estats amics veis.* 'Bruixes, bruixots i fullets'

Tenir mel a la boca *loc. adj.* Esser molt amable i agradós de paraules, tenir gran suavitat de tracte. DCVB.

Tenir melsa *loc. adv.* Estar en una situació precària. (Griera Tr.). DCVB.

Tenir més a l'ombra que al sol *loc. adv.* Tenir possibilitat o capacitat per a fer més d'allò que es veu o que s'ha fet. DCVB.

Tenir més bo que l'emperador de la Xina *loc. adv.* Tenir molta d'influència o poder.. DCVB, Mall.

Tenir més coratge que en Prim *loc. adj.* Esser molt valent. DCVB, Mall.

Tenir més coratge que setze *loc. v.* Tenir molt de coratge. Rond. Mall.: *I no fa gens de cara de tenir por ni ànsia, sinó de més coratge que setze. És més clar que sa llum d'es sol que aqueixa ratolina no és com ses altres!..* ‘La Princesa Aineta’

Tenir més corda que un rellotge *loc. adj.* Rendir molta facilitat de paraula o moltes ganes de parlar. DCVB.

Tenir més deutes que es Govern *loc. adv.* Estar molt endeutat. DCVB, Mall., Val.

Tenir més doblers que cabells *loc. adj.* Posseir gran riquesa en moneda. DCVB **Variants: Manejar els doblers a palades** *loc. adj.* DCVB.

Tenir més fetge que una rajada *loc. adj.* Esser molt tranquil o despreocupat, no perdre la calma per res. DCVB

Tenir més gana que un ganivet nou *loc. adj.* Estar molt afamegat. DCVB.

Tenir més gana que un trinxet nou *loc. adj.* Estar molt afamegat. DCVB, Pollença.

Tenir més lletres que un breviari *loc. adj.* Esser molt lletraferit. DCVB.

Tenir més memòria que un filicomís *loc. adj.* Tenir-ne molta, recordar coses molt llargues de contar. DCVB, Felanitx.

Tenir més orelles que un ca mè *loc. adj.* Tenir les orelles molt grosses. DCVB, Mall.

Tenir més paciència que Job *loc. adj.* Esser molt pacient. DCVB. **Variants: Més paciència que un mestre d'escola, o més paciència que un sant** *loc. adj.* DCVB. **Més paciència que un mestre d'escola, o més paciència que un sant** *loc. adj.* DCVB.

Tenir més paraules que un breviari *loc. adj.* Esser molt xerraire, parlar amb gran facilitat. DCVB.

Tenir més paraules que un breviari *loc. v.* Parlar molt i bé. DCVB. Rond. Mall.: *Sa cama-rotjera era una veieta bifa, més seca que l'ídol, que sabia el dimoni aont se colgava, i tenia més paraules que un breviari.* ‘Sa cama-rotjera’

Tenir més paraules que un saig *loc. adj.* Esser molt xerraire. DCVB, Mall. **Variants: Tenir més llengua que un saig** *loc. adj.* DCVB, Mall. **Xerrar més que un saig** *loc. adj.* DCVB, Mall.

Tenir més picardia que noblesa el Rei *loc. adj.* Esser molt picardiós. DCVB.

Tenir més poca força que un llimac *loc. adj.* Esser molt dèbil. DCVB, Mall.

Tenir més por que un dragó *loc. v.* Esser molt poruc, tenir molta por. DCVB. **Variants: Tenir més por que una oruga** *loc. v.* DCVB.

Tenir més por que vergonya *loc. v.* Esser ensems tímida i desvergonyida. DCVB.

Tenir més por, d'algú o d'alguna cosa, que el diable de les creus *loc. v.* Tenir-ne molta por, fugir-ne amb gran temor. DCVB. **Variants:** **Fugir, d'algú o d'alguna cosa, com el diable de la creu** *loc. v.* DCVB.

Tenir més pues que un eriçó *loc. adj.* Esser molt aspre de gènit (Mall.). DCVB, Mall

Tenir més pues que un eriçó *loc. adj.* Tenir molt mal, geni, esser molt irascible. DCVB.

Tenir més punts que una albarda vella *loc. adj.* Esser molt puntós, tenir molt d'amor propi. DCVB.

Tenir més set que es bril *loc. v.* Tenir molta de set. Rond. Mall.: *Per dir que un té molta de set, passa fretura de clopinsos o de remeis, al punt ja diuen Ell té més set que no es Brill!.. 'Es dotze mesos i dues jaies'*

Tenir més son que un lladre *loc. v.* Tenir moltes ganes de dormir. DCVB. **Variants:** **Tenir una son de boig** *loc. v.* DCVB. **Tenir més talent que un ganivet nou** *loc. adv.* Tenir molta gana de menjar. DCVB, Mall.

Tenir més sort que les bruixes *loc. v.* Esser molt sortat. DCVB. **Variants:** **Tenir més sort que els que assoten** *loc. v.* DCVB. **Tenir més sort que els que pengem** *loc. v.* DCVB. Aquesta frase es completa dient «Té més sort que un que el pengem i la corda se romp».

Tenir més sort que un gat que es nega *loc. v.* Tenir mala sort. DCVB, Mall.

Tenir més ulls que un covo d'alatxa *loc. adj.* Tenir els ulls molt oberts, anar molt viu, vigilar bé. *Ni ab tots els ulls d'un covo d'alatxa haurias estat capàs d'afinar un sol pèl,* Penya Mos. iii, 115. «*No puc fer res davant aquest infant té més ull que un covo d'alatxa.*» DCVB, Mall.

Tenir moixonets al cap *loc. v.* Tenir pretensions, fer-se il·lusions. DCVB.

Tenir molt de cuiro *loc. adj.* Esser poc delicat, tenir poca preocupació del que els altres diuen o pensen d'ell. DCVB, Mall. **Variants:** **Tenir es cuiro d'ase** [Tenir es cuiro d'ase] *loc. adj.* DCVB

Tenir molt de fetge *loc. adj.* Tenir molta calma o esser molt despreocupat, no perdre la tranquil·litat. *Sembla que no pugui ser que hi hagi aquest fetge!*, Pous Nosa 24. DCVB. **Variants:** **Tenir bon fetge** *loc. adj.* DCVB. **Tenir el fetge gros** *loc. adj.* DCVB. **Tenir fetge de bou** *loc. adj.* DCVB. **Tenir fetge de llus** *loc. adj.* DCVB. **Tenir un fetge com una rajada** *loc. adj.* DCVB. **Tenir un fetge com una romeguera** *loc. adj.* DCVB.

Tenir molt de pa a l'ull *loc. v.* Tenir poca comprensió, esser curt d'enteniment. DCVB.

Tenir molt de sentit *loc. v.* Tenir bona orella per a la música. DCVB.

Tenir molt de temps per endavant *loc. adv.* Disposar de molt de temps venidor per a fer una cosa. *Ventatge de partir de bon' hora y comptar amb llarga jornada per endavant,* Obrador Arq. lit. 21. DCVB

Tenir molt de tupè *loc. adj.* Tenir molt d'atreviment, de desvergonya. DCVB.

Tenir molta clovella i poc bessó *loc. adj.* Tenir més males qualitats que bones. DCVB, Mall.

Tenir molta coneguda *loc. v.* Conèixer molta gent, estar molt relacionat. *Si vostès tenen coneguda amb s'alcalde*, Roq. 51. DCVB

Tenir molta coneixença *loc. v.* Conèixer molta gent, estar molt relacionat. DCVB.

Tenir molta d'investida *loc. v.* Tenir molta força en el primer impuls, en el moviment inicial d'una escomesa, d'una correguda. *Aquest cavall només té s'investida bona* (Mall.). DCVB, Mall.

Tenir molta grapa *loc. v.* Tenir molta força als dits; agafar fort. DCVB.

Tenir molta llengua i pocs fets *loc. adj.* Esser bravejador, o informal en les promeses. DCVB. **Variants:** **No tenir més que llengua** *loc. adj.* Parlar molt, esser massa xerrador; dir més del que caldria, o exagerar de paraula les coses, i especialment la pròpia valor. DCVB. **Tenir molta llengua** *loc. adj.* DCVB. **Tenir la llengua llarga** *loc. adj.* DCVB. **Ser llarg de llengua** *loc. adj.* DCVB.

Tenir molta lletra menuda *loc. adj.* Ser molt sagaç. DCVB.

Tenir molta pala *loc. adj.* Tenir molta grandària o molta feina d'enfornar o desenfornar; es diu d'un forn o d'una pastisseria. DCVB.

Tenir molta pressa i poca llevada *loc. adv.* Frissar molt. *Sa meva guerrera té / gran pressa i poca llevada; / si se veu a esser casada / amb un viudo estarà bé* Cançó pop. Mall. DCVB.

Tenir molta pupil·la *loc. v.* Esser molt perspicaç. DCVB.

Tenir molta rusca *loc. v.* Tenir molta fam. *Sa rusca y sa set el petxucaven*,. Ignor. 2. DCVB. **Variants:** **Dur molta rusca** *loc. v.* *L'homo duia molta rusca, y pega un parey de cuyerades a cada ribell*, Alcover Rond. I, 134. DCVB. **Patir molta rusca** *loc. v.* DCVB.

Tenir molta terra a l'Havana *loc. v.* Bravejar de ric, pretendre d'ostentar riquesa. DCVB.

Tenir molta tosca *loc. adj.* Esser molt curt de gambals, tenir molta llana al clatell. DCVB.

Tenir molta veta *loc. v.* Tenir moltes coses a contar. DCVB.

Tenir moltes ales *loc. adj.* Tenir molt d'orgull o excessiva llibertat. DCVB.

Tenir moltes mans *loc. adj.* Tenir molta habilitat o moltes maneres d'actuar. DCVB.

Tenir moltes paraules i pocs fets *loc. v.* Prometre o amenaçar molt, però complir poques promeses o amenaces. «*A cada mà tenc cinc dits, / ¿que et penses que siguin faules? / Jo tenc fets i tenc paraules / pels homos grans i petits*» (cançó pop. Mall.). DCVB.

Tenir moltes tecles *loc. v.* Tenir molts d'aspectes diferents, moltes dificultats. DCVB.

Tenir moltes terrosses *loc. adj.* Tenir molta propietat rústica. DCVB.

Tenir molts d'anys de barrequetes *loc. adj.* Tenir molta pràctica i experiència. DCVB.

Tenir molts pinyons *loc. adj.* Esser molt ric. *No se'n porien avenir que un desconegut hagués tenguts pinyons per fer una obra tan meravellosa i magnífica*, Alcover Rond. X, 131. DCVB.

Tenir mort de cigala *loc. v.* Es diu del qui s'escarrassa molt; vol dir que morirà rebentat. DCVB.

Tenir mosca *loc. v.* Sentir-se un animal picat de mosca, especialment els bous i altres bísties grosses; manifestar irritació o espantar-se els animals per la picada d'aqueixes mosques. DCVB.

Tenir músiques *loc.v.* Tenir baralles, disputes acalorades, o bé assumptes difícils, trastorns, embolics. DCVB.

Tenir Na Pelada fresca *loc. v.* Tenir molta facilitat o poca timidesa per a parlar. DCVB, Mall.

Tenir nas, una cosa *loc. v.* Esser aprofitable o suficientment gran. DCVB.

Tenir nervi *loc. adj.* Tenir energia, força de voluntat. DCVB.

Tenir nirvis *loc. v.* Sofrir un atac de nirvis.. DCVB, Mall., Men.

Tenir només sa pell i ets ossos *loc. v.* Estar extremadament magre. DCVB.Rond. Mall.:*Se'n van dins aquella torre i menen la reina, que només tenia sa pell i ets ossos.* 'La bona Reina i la mala cunyada'**Variants:****Tenir just la pell i els ossos** *loc. adv.* Rond. Mall.:*Sa seva dona estimadíssima, allà dins tota soleta, tancada amb pany i clau, just amb sa pell i ets ossos, sense fesomia.* 'Sa llampria meravellosa'

Tenir noni *loc. v.* Tenir son. DCVB.

Tenir o dur follet *loc. v.* Anar-se'n molt de pressa, no poder esser agafat; no poder esser trobat un animal, una persona o una cosa que se cerca; desaparèixer misteriosament. *Tot es matí cerc sa meva ploma, i no la puc trobar. -Haurà tengut follet!* DCVB, Mall.

Tenir o haver-hi set deus d'una cosa *loc. v.* Tenir-ne o haver-n'hi en gran abundància (Mall., Men.). DCVB, Mall., Men.

Tenir o Haver-n'hi per vendre, d'una cosa *loc. v.* Tenir-ne o haver-n'hi molt, més del que es necessita. *De delit, en tenen per vendre, i pocs maldecaps ferm*, Alcover Cont. 10. DCVB.

Tenir o manejar els diners a palades *loc. adj.* tenir molts diners, ésser molt ric. DCVB.

Tenir o Patir més fam que els soldats de Tarragona *loc. adv.* Patir gran fam. DCVB.

Tenir o Pegar quatre quixalades *loc. v.* Barallar-se un poc, desavenir-se. DCVB.

Tenir o portar el mix *loc. v.* Estar embriac. *Lo marit que li han donat / diuen que és bellíssim home /.../ exceptat que té lo mix / cada dia que el sol ix*,. Cançó pop. (ap. Milà Rom. 387). DCVB.

Tenir o portar o dur un gat *loc. adv.* Estar embriac. DCVB. **Variants:Portar un gat com un temple** *loc. adv.* DCVB.

Tenir on posar mà *loc. v.* Posseir béns suficients. DCVB.

Tenir orelles de llebre *loc. adj.* Ésser molt fi d'orella, sentir-hi molt bé. DCVB.

Tenir orelles *loc. v.* Tenir béns, possibilitats de pagar; literalment, possibilitat d'ésser agafat. Es diu irònicament referint-se als qui tenen solvència per a pagar els advocats, per a ésser multats en gros, etc. DCVB, Mall.

Tenir ous o colomins *loc. adv.* Tenir una cosa o una altra que molesta, que entrebanca, que fa nosa. DCVB, Mall., Men.

Tenir pa a l'ull *loc. v.* No veure allò que apareix ben clar. DCVB. **Variants:Tenir paparres als ulls** *loc. v.* No veure-hi bé, no observar les coses que ens passen per davant. DCVB.

Tenir pa per a dies, o per a estona *loc. adv.* Estar subjecte a un mal, a una tribulació o dificultat molt duradora. (Men.). DCVB. **Variants:Tenir prou pa tallat** *loc. adv.* DCVB, Men.

Tenir pacte amb el dimoni *loc. adj.* Tenir molta habilitat o molta sort per a obtenir coses difícils. DCVB.

Tenir palla a l'ull *loc. adv.* Ésser poc intel·ligent. DCVB.

Tenir paraula de rei *loc. adj.* Ésser home molt complidor de les seves promeses, o que en haver donat un preu o dit una cosa ja no torna arrera per rectificar. DCVB. **Variants:Tenir paraula** *loc. v.* Ésser bon complidor d'allò que ha promès. DCVB. **Ser home de paraula** *loc. v.* DCVB. **Tenir paraules amb algú** *loc. v.* Discutir-hi agrament, gairebé barallant-s'hi. *Per paraules que hac don Nuno Sanxes ab en G. de Cerueyló per un auctor terçol que no li uolch dar*, Jaume I, Cròn. 20. *He tengut paraules amb en Gaspar y l'he mort*, Roq. 39. DCVB.

Tenir paraules amb algú *loc. v.* Discutir-hi agrament, gairebé barallant-s'hi.

Tenir paraules de sant i obres de diable *loc. adj.* Esser molt hipòcrita. DCVB.

Tenir pardals al cap *loc. adj.* Esser molt frívol o carregat d'il·lusions. DCVB. **Variants:** **Ser un cap de pardals** *loc. adj.* DCVB

Tenir part amb el dimoni *loc. v.* Estar en relacions amicals amb el mal esperit; tenir una bona sort extraordinària en totes les coses. DCVB.

Tenir part amb el dimoni *loc. v.* Tenir molta habilitat o molta sort per obtenir coses difícils DCVB. Rond. Mall.: *I se malpensaren si haurien pegat salt a part o banda o si tendrien part amb el dimoni.* 'En Pere de la bona roba'

Tenir part en una cosa *loc. v.* Tenir dret a una porció d'ella, intervenir-hi amb altres. DCVB.

Tenir pega als ulls *loc. v.* No veure allò que està ben prop, i ben visible. DCVB.

Tenir pell de pessic *loc. v.* Tenir la bona sort de veure una persona que es desitjava i no s'esperava veure. DCVB.

Tenir pell morta *loc. v.* Estar avesat a sofrir. DCVB.

Tenir pepida *loc. v.* Parlar engargussat o amb mitges paraules. DCVB.

Tenir per bé o tenir a bé *loc. v.* Tenir per convenient o agradable. *E la poblàs de qui ell tengués per bé*, Muntaner Cròn. 16. ; *Han tingut a bé y han deliberat*, doc. a. 1653 (Hist. Sta. Col. 108); *Teniu a bé que jo vos diga lo que sento*, Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Tenir per màxima, una cosa *loc. v.* Tenir-la per norma. DCVB.

Tenir per rebut quelcom *loc. v.* Considerar-ho com a rebut, com a fet (sobretot tractant-se d'obres de cortesia). DCVB.

Tenir pessigolles *loc. v.* Esser propens a dita sensació. DCVB.

Tenir peu *loc. v.* Arribar amb el peu al fons de l'aigua sense enfonsar-s'hi completament. DCVB.

Tenir peus de santjoaner *loc. v.* Tenir els peus amples i grossos. DCVB, Sineu.

Tenir pi *loc. v.* Tenir ganes d'orinar en el llengautge infantil. DCVB.

Tenir pit per a fer una cosa *loc. v.* Tenir coratge, gosar fer-la. *El pit que tindria el reu quan fos davant el pal*, Caselles Mult.14. *Si ho compreguessis no tindries pit*, Sagarra Comte 129. *Antoni Mates... no tindrà pit per procedir contra mi*, Sagarra Vida, i, 116. DCVB.

Tenir poc esperit *loc. adj.* Estar mancat d'energia interior, de coratge davant les dificultats o perills. DCVB. **Variants:** **Esser pobre d'esperit** *loc. adj.* DCVB.

Tenir poc formatge en es front *loc. adj.* Tenir poc enteniment. DCVB, Mall.

Tenir poc món *loc. v.* Tenir poca experiència dels homes. *Es gent que sab lo món, és gent que sab viurer a la usansa del món*, Lacavalleria Gazoph. *El món parlava d'ell amb gran respecte*, Rosselló Many. 85. *No té gens de món aquesta noia*, Soldevila Fanny 42. *Creia que el meu fill tenia més món*, Llor Jocs 19. DCVB.

Tenir poc temps *loc. v.* Tenir poca edat, ésser molt jove. «¿*Quin temps té, el nen?*»: ¿quina edat té? *No és la feruor ne la deuoció que ésser solia en temps dels apòstols*, Llull Felix, pròl. *Membra'ns... les grans gràcies que Ell moltes uegades nos hauia feytes en temps de nostra uida*, Jaume I, Cròn. 1. *Com li membrava del tems de la batalla*, Muntaner Cròn., c. 75. *Més pecca hom en temps de coresma... que no en altre temps*, Eximenis Conf. 5. *En lo temps del gran emperador Carles, Paris e Viana* 2. *Com cresqués, per son temps sobrapujaua a tots*, Isop Faules 3. DCVB.

Tenir poca alatxa *loc. v.* Tenir poca vergonya. DCVB.Rond. Mall.:‘*Sa jaia gri’ -¿I encara tendreu sa poca alatxa, diuen aquells dos, de parlar-mos d'aquella casa, jaia del dimoni? ‘Sa jaia gri’.*

Tenir poca memòria *loc. v.* Tenir la dita facultat poc desenvolupada, oblidar fàcilment les coses. DCVB. **Variants:** **Tenir memòria fluixa** *loc. v.* DCVB. **Tenir memòria de gall** *loc. v.* DCVB.

Tenir poca política *loc. v.* Tenir pocs miraments en el tracte, ésser mal educat. *Les va treure ab política*, Vilanova Obres, IV, 85. DCVB.

Tenir poca solta *loc. v.* Obrar amb poc seny. *Sembla mentida que tingues tan poca solta*, Vilanova Obres, IV, 33. DCVB.

Tenir poca son *loc. v.* Ésser molt dililigent. DCVB.Rond. Mall.:*Un estornell de poca son i de poca consciència fonc es primer que arribà a ses casotes d'es gegant. ‘En Tià d'es forn d'En Mata-ronyes’*

Tenir poques barbes *loc. v.* Tenir poca experiència o poca força de caràcter. Labèrnia-S. Dicc. DCVB.

Tenir poques rialles *loc. v.* Tenir por, temor. Rond. Mall.:*I vos assegur que en tenien poques de riaies, i que hi anaven ben alisos. ‘Es Mèl·lero Rosso’*

Tenir poques ruques *loc. v.* No fer compliments, ésser enèrgic en el par.lar i en l'obrar. DCVB, Mall. **Variants:**

Tenir por de morir vestit *loc. adj.* Ésser excessivament suspicaç, prendre massa precaucions. DCVB.

Tenir por de morir vestit *loc. v.* Ésser molt recelós o excessivament previsor fins al punt de tenir por de coses improbables. DCVB, Mall., Men.

Tenir por de ses cuques *loc. v.* Tenir por sense causa suficient. DCVB. **Variants:** **Tenir por de ses cuques de Manacor** *loc. v.* DCVB, Mall., Men.

Tenir prou *loc. v.* Fer profit, esser d'utilitat. *Les bèsties veg que per paor de les gents s'amaguen en los caus e en les coves, emperò veg que no'ls té prou, car hom ab altres bèsties los en trau*, Llull Cont. 108, 14. *Si l'om és benigne, ell [lo dimoni] li dirà que és fembritxola e que no té prou a res*, Eximenis Angels 84 (ap. Aguiló Dicc.). *Morir me plau, car no'm té prou lo viure*, Ausiàs March xxxv. DCVB.

Tenir puces *loc. v.* Sentir-se mal a pler, estar inquiet i tenir ganes d'anar-se'n. DCVB.

Tenir punt en una cosa *loc. v.* Tenir-hi interès per dignitat o per amor propi. DCVB.

Tenir punt *loc. v.* Tenir vacances. DCVB.

Tenir punys *loc. v.* Tenir molta força física. DCVB. **Variants:** **Tenir bons punys** *loc. v.* DCVB.

Tenir puput *loc. v.* Tenir molta peresa. DCVB.

Tenir qualcú dins una campana de vidre *loc. v.* Tenir-lo molt gelós o ben guardat (Palma). DCVB, Palma.

Tenir qualcú o qualche cosa a tret d'escopeta *loc. adv.* Tenir-ho a punt, poder-ne disposar o poder-ho dominar fàcilment. DCVB.

Tenir queixals *loc. adj.* Esser molt difícil, presentar grans dificultats. DCVB.

Tenir quimera que (passarà tal cosa) *loc. adv.* Tinc la idea, la presumpció o pressentiment que passarà això o això altre. DCVB.

Tenir reganyols *loc. adj.* Saber-se imposar. DCVB. Rond. Mall.: *-Sobre tot, diu En Juanet, ho haurà d'esser, de pèl arreveixinat i n'hurà de tenir de reguinyols, es qui mos embrut sa pesquera a noltros quatre i mos menj sopes damunt es cap!*. 'En Juanet de l'Onso'

Tenir ronyó tapat *loc. adj.* Estar molt gras. DCVB, Mall.

Tenir ronyons *loc. v.* Tenir coratge. DCVB.

Tenir s'esquena a dos aigovessos *loc. v.* Tenir gep, tenir l'esquena amb dos pendants. *Jo ja teng s'esquena a dos aygovessos*, Aguiló C., Rond. De R. 8. DCVB, Mall.

Tenir sa boca per mesura [Tenir sa boca per mesura] *loc. v.* Ser atès en el que es demana, per molt que sigui. DCVB. Rond. Mall.: *Senyor Doctor, vostè m'ha curada sa meua fia; diga què ha gonyat, i sa seua boca serà mesura*. 'Es metge Guinyot'

Tenir sa candela encesa [Tenir sa candela encesa] *loc. v.* Estar als ulls de Déu, a punt de morir. DCVB, Mall. **Variants:** **Estar amb sa candela en sa mà** *loc. v.* DCVB, Mall.

Tenir sa clovella gruixada *loc. v.* Esser capclòs, mal entenedor (Mall.). DCVB, Mall.

Tenir sa llengo prima de tant de dir una cosa *loc. adj.* DCVB, Fornalutx.

Tenir sa panxa que lladra *loc. v.* Tenir fam. DCVB, Mall.

Tenir sa pell en un assumpte *loc. v.* Estar-hi implicat. Rond. Mall.: *Ells ja veien que, com tots hi tenien sa pell perquè tots hi havia convengut.* ‘Ses tres flors’

Tenir sa pella pel mànec *loc. v.* Poder disposar arbitràriament d'una cosa, poder fer i desfer en un assumpte. DCVB. Rond. Mall.: *Es moliners sempre són estats es més enginyosos i destres per no romandre sense cobrar sa feina; és que tenen sa pella p'es mànec, en tornar sa farina.* ‘Es corpet d'es pou d'En Gatell’

Tenir sa roba (o sa pell) a s'estenedor *loc. v.* Estar esposats a un perill. DCVB, Mall.

Tenir sa rua cap amunt [Tenir sa rua cap amunt] *loc. adv.* Esser molt sortat. En aquesta frase, "rua" equival a llombrígol. DCVB, Mall.

Tenir sa sang de peix *loc. v.* Ser molt fred, difícilment irritable. DCVB. Rond. Mall.: *Aquell tenia sa sang de peix, i el deixà en banda, com si res fos estat.* ‘¿Val més matinejar que a missa anar?’

Tenir sa vida avorrida [Tenir sa vida avorrida] *loc. v.* No apreciar la pròpia vida (Mall.). *¿Quin escorpí o taranta t'ha picat avuy, per tenir tan avorrida la vida?,* *Penya Mos. III, 124.* DCVB.

Tenir sa vida avorrida *loc. v.* Posar-se despreocupadament en perill de morir. DCVB. Rond. Mall.: *No t'entretengues gaire per aquí, si no tens sa vida avorrida.* ‘En Juanet de l'Onso’

Tenir sabuda d'una cosa *loc. v.* Adquirir-ne notícia. DCVB.

Tenir salut per vendre *loc. v.* Estar molt sa. DCVB. **Variants:** **Tenir salut per donar i vendre** *loc. v.* DCVB.

Tenir sang a l'ull *loc. adj.* Esser irascible o puntós.. *Alscuns hòmens maliciosos hi'a que, si conexen que sien entre persones benignes, que's fan gran gallegos, mas si veen que y haja negú que'ls tingua l'ast al foch o que haja sanch en l'ull, tantost baxen lur* *Eiximenis Terç, c. 121.* DCVB.

Tenir sempre all o ceba [Tenir sempre ai o ceba] *loc. v.* Tenir sempre coses de què queixar-se (Men., Eiv.). DCVB, Men., Eiv.

Tenir sempre dos doblers per tocar raons *loc. v.* Insistir a defensar-se amb arguments, no deixar-se persuadir. DCVB, Mall.

Tenir ses rialles enfora *loc. v.* No tenir cap gana de riure. DCVB, Mall., Men. **Variants:** **Tenir ses rialles endins** *loc. v.* DCVB.

Tenir set (o nou) vides, com els gats *loc. v.* Tenir molta vitalitat, viure molt de temps i malgrat molts de perills. DCVB.

Tenir set clovelles *loc. v.* Tenir molts de defectes. DCVB, Mall.

Tenir set vides com es moixos *loc. v.* Tenir molta vitalitat, viure molt de temps i malgrat molts de perills. DCVB. Rond. Mall.: *Sobretot o tenen set vides com es moixos o crien més que ses conies.* ‘En Pere Poca-por’

Tenir set vides, com els moixos *loc. v.* Tenir molta vitalitat. DCVB.

Tenir son temps (una dona) *loc. v.* Tenir la menstruació. *La sanc de dona, can ha de son temps..., donada a beure, maraueyllosament hi ual,* Tres. Pobr. 64. DCVB.

Tenir sort *loc. v.* Esser objecte de successos feliços sense cercar-los. *Oh amic, qui la sort teniu / de conservar aqueix viu / record d'un dols sentiment,* Ruiz Poes. 45. DCVB.

Tenir sortida de cavall i arribada d'ase *loc. v.* Començar les empreses amb gran impetu i perdre prest el coratge o l'activitat. DCVB, Men. **Variants:** **Fer entrada de cavall sicilià** *loc. v.* DCVB, Mall.

Tenir tancat amb cent claus *loc. v.* Tenir una cosa molt ben guardada. DCVB.

Tenir tant de gust com fava parada freda *loc. v.* esser molt poc gustós. Sortirà un patracol qui tindrà tant de gust y sabor com fava parada freda, Aguiló Rond. de R. 6. DCVB, Mall..

Tenir tant de gust com fava parada freda *loc. v.* Ser molt poc gustós. DCVB. ‘Rond. Mall.: *I figurau-vos quins divertiments han de sortir! Tan saborosa com fava parada freda.* ‘¿Val més matinejar que a missa anar?’

Tenir tant de seny com una garba d'ordi *loc. v.* Esser molt irreflexiu. DCVB, Men.

Tenir tant de seny o tant de suc com la granera *loc. adj.* Esser molt curt d'enteniment. DCVB.

Tenir tanta bondat com les cabres *loc. v.* Esser molt dolent. DCVB. **Variants:** **Tenir tanta bondat com Nostre Senyor germans** *loc. v.* DCVB.

Tenir tanta vergonya com el ca d'En Pinyol [Tenir tanta vergonya com es ca d'En Pinyol] *loc. v.* Tenir molt poca vergonya o no tenir-ne gens. DCVB, Mall. **Variants:** **Tenir tanta vergonya com una granota pèls** *loc. v.* Esser molt desvergonyat. DCVB.

Tenir tantes feines a un lloc com es cans a l'església *loc. v.* Es diu quan una persona és a un lloc que no li és adequat. Rond. Mall.: *- ¡A veure si l'estigues! N'hi té tantes, de feines a la vila, com es cans a l'església.* En Tià de Sa Real’

Tenir tants diners com Nostre Senyor germans *loc. adj.* Esser molt pobre, no tenir cap diner. DCVB.

Tenir teranyines als ulls *loc. v.* No veure allò que està ben aprop i és ben visible. DCVB.

Tenir tots els caires fogaters *loc. v.* Esser hàbil o bo per a tota cosa. DCVB, Eiv. **Variants:** **Tenir tots els caires foguers** *loc. v.* Tenir habilitat per a tot (Mall.). DCVB, Mall. DCVB.

Tenir tovalló en una cosa *loc. v.* Tenir-hi entrada franca, intervenció lliure. DCVB.

Tenir tres pams de barba *loc. v.* Esser una notícia molt vella o molt sabuda. DCVB.

Tenir ull o Tenir l'ull a una cosa *loc. v.* Tenir-hi esment, prestar-hi atenció, vigilància. *Tota la terra era nostra si romanir hic poguéssim, cor tuyt tenien l'uyl a Cobliure*, Epist. Pere 71. *Tenint ull en Sóller de fer tenir bonas guardas*, doc. a. 1558 (Hist. Sóller, ii, 72). DCVB

Tenir ulls de gat *loc. v.* Tenir els ulls de color blau clar. DCVB.

Tenir ulls de poll al cervell *loc. v.* Tenir poc seny. DCVB.

Tenir un blau que tira en verd *loc. adj.* Tenir idees rares. DCVB, Men.

Tenir un bon estament *loc. v.* Campar bé, tenir bona posició econòmica, estar en bona situació. DCVB, Men

Tenir un bon passar *loc. v.* Tenir mitjans per a viure còmodament. DCVB.

Tenir un bon racó *loc. v.* Tenir guardats doblers abundants. DCVB.

Tenir un bon viure *loc. v.* Tenir una existència còmoda, de bona posició econòmica o sanitària o moral. DCVB.

Tenir un budell buit *loc. v.* Tenir gana de menjar. DCVB. **Variants:** **Quedar dues canes de budell per omplir** *loc. v.* DCVB.

Tenir un cap bo per a un pom d'escala *loc. v.* Tenir el cap buit, no tenir seny. DCVB.

Tenir un cap com un tabal *loc. v.* Estar marejat o tenir el cap adolorit i confús. DCVB.

Tenir un cap com una magrana *loc. v.* Tenir mal de cap, poc enteniment. DCVB, Mall..

Tenir un cap com uns tres quartans *loc. v.* Tenir el cap torbat per mareig o per excés de soroll. DCVB.

Tenir un cop de sang *loc. v.* Tenir un accés d'irritació o d'altra passió forta. *Com que els dicta la passió, el cop de sangs del moment*, Pons Com an. 206. DCVB.

Tenir un cor com la Seu *loc. v.* Esser molt coratjós. DCVB, Mall., Val.

Tenir un coret com una lletia *loc. v.* Estar molt acovardit. DCVB. Rond. Mall.: *I el Rei i la Reina, amb un coret com una lletia i perdudes casi totes ses esperances, que és lo darrer que se perd.* 'La Princesa bella'

Tenir un coret com una llentilla *loc. v.* Estar molt acovardit. DCVB, Mall. **Variants:** **Tenir un coret com una puça** *loc. v.* DCVB, Eiv.

Tenir un cullerot dins el cos *loc. v.* Anar molt empinat, ple d'orgull. DCVB, Palma. **Variants:** **Haver-se enviat un cullerot** *loc. v.* DCVB.

Tenir un deliri per una cosa, per una persona *loc. v.* Estimar-la amb passió ardent, estar-hi obsessionat. DCVB.

Tenir un disgust *loc. v.* Sofrir un greu perjudici. *Mira, si no estudies un poc més, tindràs un disgust, no et podré aprovar.* DCVB

Tenir un dogal al coll *loc. v.* Estar en un gran destret, en situació molt perillosa. DCVB. **Variants:** **Estar amb el dogal al coll** *loc. v.* DCVB.

Tenir un endarrer *loc. v.* Quedar amb desig de tenir o de saber una cosa. DCVB.

Tenir un enteniment que es pot tallar *loc. v.* Esser molt grosser d'intel·ligència. DCVB.

Tenir un enteniment que vola *loc. v.* Tenir-lo molt agut, esser molt intel·ligent.. *Pera alabar a algú de gran discurs, dihuen que té un enteniment que li vola; qui ha vist volar enteniments?*, Rond. de R. Val. DCVB

Tenir un gastament *loc. v.* Avortar. DCVB.

Tenir un gènit de foc *loc. v.* Esser molt irritable. *Està en lo geni de les persones*, *Penya Mos.* iii, 36. *Del cavall... remarca'n, doncs, ben bé l'edat i el gènit*, *Riber Geòrg.* 65. *Li conec el gènit*, *Ruyra Pinya*, ii, 92. DCVB

Tenir un llobí al camp *loc. v.* Tenir una idea fixa, una obsessió. *Aguiló Dicc.* DCVB.

Tenir un mal final *loc. v.* Acabar malament. DCVB.

Tenir un mal gam *loc. v.* Tenir una malaltia llarga que consumeix. *Ruyra Pinya*, I, 166. DCVB.

Tenir un mal os a roegar *loc. v.* Haver de lluitar amb grans dificultats.. DCVB, Mall., Men.

Tenir un mal punt *loc. v.* Tenir un mal moment, una hora d'irreflexió, d'error. *May ningú n'ha tingut res a dir, fora d'allò, que si era cert, fou un mal punt*, *Vict., Cat., Film* (Catalana I, 215)). DCVB.

Tenir un nus a la gola *loc. v.* Sentir-se la gola obstruïda per un cos estrany, per la contracció mateixa muscular, etc. *Y un nus a la gola no'l deixà acabar*, *Oller Fig.* pais. 134. DCVB.

Tenir un os a sa panxa *loc. v.* Esser molt peresós, no voler fer feina.. DCVB, Bal. **Variants:** **Fer-li mal l'os bertran** *loc. v.* DCVB. **No poder doblegar l'os de l'esquena** *loc. v.* DCVB, or. **Tenir els ossos molls** *loc. v.* DCVB, Men.

Tenir un perdigó a l'ala *loc. v.* Estar una mica tocat del cap, una mica boig;. DCVB.

Tenir un peu a l'estrep *loc. v.* Estar a punt d'emprendre un viatge. DCVB.

Tenir un peu a la fossa *loc. v.* Estar pròxima a la mort. DCVB. **Variants:** **Estar amb un peu dins la fossa** *loc. v.* Estar en perill imminent de morir. DCVB. **Tenir un peu a la sepultura** *loc. v.* Estar pròxim a la mort. DCVB. **Tenir un peu a la tomba** *loc. v.* DCVB. **Tenir un peu en el clot** *loc. v.* DCVB.

Tenir un peu dins *loc. adv.* DCVB. **Variants:** **Estar amb un peu dins** *loc. adv.* Estar a punt d'ingressar a un lloc, a un càrrec, etc.. DCVB.

Tenir un pis per llogar *loc. v.* No tenir el seny complet. També es diu "El teu cap és un pis per arrendar". DCVB.

Tenir un racó al ventre *loc. adv.* Estar sempre amb gana de menjar. DCVB.

Tenir un sac de paciència *loc. adj.* Esser extremadament pacient. DCVB.

Tenir un sis o un as *loc. v.* Tenir un mal o un altre. *El que no té un sis té un as*, Pous Nosa 221. DCVB.

Tenir un tornet *loc. v.* Haver de ser restituïda una cosa que hom deixa a una altre. Es diu familiarment "Miri, que té un tornet", fent un joc de paraules entre "tornet" i "tornar". DCVB. **Variants:** **Haver-hi un tornet al capdavall** *loc. v.* DCVB.

Tenir un tros de pa *loc. v.* Tenir uns guanys o uns béns que permeten viure, encara que modestament. *Este jove... havia de casar-se, perquè tenia un tros de pa, y no era rahó que visquera sense sombra*, Rond. de R. Val. 19. DCVB.

Tenir un ventrell que tot ho paeix *loc. v.* Esser molt sofert, no manifestar indignació davant les ofenses o perjudicis. DCVB.

Tenir una aferrada (amb algú) *loc. v.* Tenir una discussió. *En es carré den Camaró hey ha guinavetades, trompades, aferrades, escarrinxades y tira-muxells per llarch* Ignor. 48. DCVB.

Tenir una barra d'or dins es cap *loc. v.* Esser molt savi. DCVB, Mall.

Tenir una bena davant els ulls *loc. v.* Anar enganyat o obcecat. DCVB, Cat., Val., Bal.

Tenir una bena davant ets uis *loc. v.* Anar enganyat o obcecat. DCVB. Rond. Mall.: *I com si li hagués caiguda una bena de davant ets uis, ho va veure tot. 'Es castell d'iràs i no tornaràs'*

Tenir una braça d'espatlles *loc. v.* Tenir-les molt amples, esser molt robust. DCVB, Mall., Men.

Tenir una cama a l'altre món *loc. adv.* Esser molt vell, estar pròxim a la mort. DCVB. **Variants:** **Tenir una cama al cementeri** *loc. adv.* DCVB.

Tenir una cama de foc *loc. v.* Esser caminador, poder caminar molt sense cansar-se. DCVB, Mall.

Tenir una cosa a cobro *loc. v.* Tenir-la a lloc segur, abrigat, ben defensat. DCVB.

Tenir una cosa a la punta de la llengua *loc. v.* Estar a punt de recordar-se'n, però no arribar a aconseguir-ho. *A la punta de la llengua ho tench y no puch dir-ho*, Rond. De R. Val. 61. DCVB.

Tenir una cosa a la sola d'es peus *loc. v.* No tenir-ne gens DCVB.Rond. Mall.: *I vos assegure que la tenia a sa sola d'es peus, a sa son, sa gran mesquina*. 'Na Trincafaldetes':

Tenir una cosa a la vista *loc. v.* Tenir-la a l'abast de la capacitat visiva; poder-la veure. DCVB.

Tenir una cosa a les soles dels peus [Tenir una cosa a ses soles d'es peus] *loc. v.* No tenir-ne gens, d'aquella cosa. Es diu especialment de coses de caràcter moral, emocional o intel·lectual, v.gr. "*Tens sa vergonya a ses soles de ses sabates*"; "*tenc ses rialles a ses soles d'es peus*"; "*Aquesta dona té es senya a se soles d'es peus*". DCVB, Bal.

Tenir una cosa a mida *loc. v.* Tenir-la mesurada i sense abundància. *Sabent que té lo temps a mida*, Somni J. Joan 2988. *Se pot bé conèixer... que deu tenir l'oli escàs hi a mida*, Proc. olives 439. DCVB.

Tenir una cosa al cap *loc. v.* Estar a punt de recordar-la, però no arribar a tenir-la en la memòria. DCVB. **Variants:** **Tenir una cosa a la punta de la llengua** *loc. v.* DCVB.

Tenir una cosa als nassos, o devora el nas *loc. v.* Tenir-la molt a prop. *Ves, no trobava el setrill, y el tenia als mateixos nassos!*, Pons Auca 12. DCVB.

Tenir una cosa damunt l'ànima *loc. v.* tenir una cosa carregosa, que fa passar pena. DCVB, Bal.

Tenir una cosa dins la mà *loc. v.* Tenir-la segura. DCVB.

Tenir una cosa en el teler *loc. v.* Tenir-la començada i a mig fer. DCVB.

Tenir una cosa entre cap i coll *loc. v.* Tenir-la quasi llesta, envant d'acabada. DCVB, Mall.

Tenir una cosa per mà *loc. v.* Tenir-la ben sabuda i practicada. DCVB.

Tenir una cosa pit avall *loc. v.* Tenir-la per molt segura, confiar hi molt. DCVB.

Tenir una cosa sobre cor *loc. v.* Tenir-la a la memòria, recordar-se'n. DCVB, Mall.

Tenir una esponja al clatell o als ulls *loc. v.* Esser molt ploraner, tenir excessiva facilitat per al plor. DCVB.

Tenir una gana que treu foc *loc. v.* Tenir molta fam. DCVB. **Variants:** **Tenir una gana de destraler** *loc. v.* DCVB. **Tenir més gana que els soldats de Tarragona** *loc. v.* DCVB. **Tenir més gana que un empleat de nou** *loc. v.* DCVB. . / **Tenir una gana com un bou** *loc. v.* DCVB. **Tenir més gana que l'espirtutuò** *loc. v.* DCVB.

Tenir una gleva en es cor *loc. v.* Guardar rancor o el record d'alguna ofensa soferta. DCVB, Manacor.

Tenir una hora tonta o bèstia *loc. v.* Cometre una imprudència o indiscreció. DCVB, Mall., Men.

Tenir una mala hora *loc. v.* Cometre una imprudència o indiscreció. DCVB. Rond. Mall.: *Perquè veig que fonc una mala hora que tengué, a lo que tots estam exposats.* 'Dos patrons i una patrona'

Tenir una paraula al cap de la llengua *loc. v.* Estar a punt de recordar una paraula, i no arribar a recordar-la. DCVB.

Tenir una persona o cosa entre celles, o entre cella i cella *loc. v.* Tenir-la en oi, avorri-la. DCVB.

Tenir unes mans beneïdes *loc. v.* Ser molt destre per a fer coses. *I de ses altres feines d'una casa no en parlem.* *Tenia per tot unes mans beneïdes.* 'La Bella Ventura o Es Ca Negre sense nas'

Tenir ungles de gat *loc. v.* Esser lladre. DCVB.

Tenir ungles *loc. v.* Tenir molta habilitat. DCVB.

Tenir uns bons deiols *loc. v.* Tenir molta calma o molt de valor (Mall.). *Ta mare té uns bons deiols, de consentir que et retiris tan tard,* DCVB, Mall.

Tenir uns bons tretzes *loc. v.* Tenir unes idees ben peregrines. DCVB, Mall.

Tenir uns ulls com uns platets *loc. v.* Tenir els ulls molt oberts. Rond. Mall.: *I entorn d'es taronger es dotze gigantassos ajagudots, amb uns uis com uns platets, de badats.* 'S'aigo ballant i es canariet parlant'

Tenir vena de boig *loc. v.* Tenir rams de bogeria, estar una mica tocat del cervell. DCVB.

Tenir ventre de gitano *loc. v.* No esser delicat en el menjar. DCVB.

Tenir ventrell *loc. v.* Tenir paciència o molta tranquil·litat davant les injúries, els treballs. «Per a aguantar això se necessita molt de ventrell». DCVB

Tenir ventura d'una cosa *loc. v.* Salvar-se per aquella cosa. *Té ventura que som aquí; si no, el confirmava,* Vilanova Obres, xi, 131. DCVB

Tenir veta per a una cosa *loc. v.* Tenir talent o capacitat especial per a aquella. DCVB.

Tenir vetes *loc. v.* tenir poca regularitat en les coses; obrar de manera desigual, segons els moments i les reaccions sentimentals. DCVB.

Tenir veu de regadora *loc. v.* Tenir la veu molt ronca. DCVB.

Tenir veu *loc. v.* Tenir dret a parlar i a votar. *Totes les dones qui havien veu a elecció foren en lo capítol*, Lull Blanq. 24. *No sé que'n capítol pugau tenir veu*, Proc. Olives 539. *Ses autoridats que tenen veu y vot en tot lo referent a cementeris*, Roq. 44. *Ell ha guanyat de dos veus o vots Gemino suffragio superior fuit*, Lacavalleria Gazoph. DCVB.

Tenir veus damunt algú o quelcom *loc. v.* Tenir-hi dret. . «*Jo no t'hauria privada / de lo que tu em vols trair, / perquè no tenc veus encara / dalt tu ni dalt cap d'aquí*» (fragment de codolada, Lluçmajor). DCVB, Mall.

Tenir vint-i quatre hores de renda tots els dies *loc. v.* No tenir res, ésser molt pobre. DCVB.

Tenir-hi call *loc. v.* Estar avesat a una cosa, haver-li perdut la repugnància.. (Tenir-hi call) .

Tenir-hi tanta traça com un porc a fer escalfetes *loc. v.* No saber res d'allò en què un es vol posar. DCVB.

Tenir-ho tot ben pastat *loc. v.* Tenir les coses ben preparades. DCVB.

Tenir-ho tot daurat i amb vaseta *loc. v.* Pretenir de tenir-ho tot millor que els altres (Mall.). DCVB, Mall.

Tenir-la a su els morros *loc. v.* Tenir una cosa molt a prop. DCVB, Men.

Tenir-la pensada *loc. v.* Tenir previstes les coses i estar disposat a vèncer les dificultats que es presentin. DCVB.

Tenir-les o Tenir-se-les *loc. v.* Tenir raons, disputes, baralles. «*Ens les hem tingudes fortes*» hem discutit enèrgicament. *Les hem tengudes ja dues vegades perquè no mos avenim*, Ignor. 34. DCVB

Tenir-los ben aferrats *loc. v.* Ésser molt avar, tenir els diners molt reguardats (Mall.). (DCVB (Mall.)) **Variants: Tenir-los ben agarrats** *loc. v.* Ser avar, tenir ben guardats els doblers. DCVB. Cat., Val., Bal.

Tenir-ne (d'una cosa) per a dur-ne a la plaça *loc. v.* Tenir-ne molta abundància. DCVB. **Variants: Tenir-ne (d'una cosa) per vendre** *loc. v.* Tenir-ne gran quantitat. DCVB.

Tenir-ne per estona *loc. v.* trobar matèria suficient per a conversar o pensar llargament. *Y amb aquella parauleta, / com aquell que res li dóna, / en va tenir per estona*, Benejam FyF, a. iii. DCVB.

Tenir-ne, de quelcom, unes ganes que rosequen *loc. v.* Tenir-ne moltes de ganes.. – Rond. Mall.:*Ma mare , jo vull venir amb vós, tenc unes ganes que em roeguen de trescar*

i veure coses. ‘Sa fia del Sol i de la Lluna’ **Variants: Tenir una son que roega** *loc. v.* Tenir molta de son. Rond. Mall.: *I el Rei se n'alegrà molt, perquè estava cansat i mort, i tenia una son que el roegava.*

Tenir-se amb algú *loc. v.* Estar unit amb algú, esser-ne partidari i obrar conjuntament amb ell. *Aquels de la uila tenien-se ab ells e eren contra nós, Jaume I, Cròn. 27. Lo par.e tindrà per lo duch e fill serà rebelle,* Turmeda Prof., decl. xx. DCVB **Variants: Tenir per algú** *loc. v.* DCVB.

Tenir-se per mort *loc. v.* Tenir gran por de morir; creure's en perill imminent de morir. *Tirant se tingué per mort e demanà confessió,* Tirant, c. 452. DCVB **Tenir-se per tengut par.** Considerar-se obligat. DCVB *Fortment se tench per tengut a la dona e als infants,* Lluïl Felix, pt. i, c. 7. *Emperò sobre totes [les esglésies] nos tenim per tenguts a la esgleya de Saragoça,* Epist. Pere 81. *Que's tenga per tengut de fer lexa en son testament,* doc. a. 1380 (Col. Bof. xl, 201). *Lo soldà se tench per tengut a ell, e féu ço que ell volia,* Decam. i, 104. DCVB.

Tenir-se per un fil *loc. v.* Estar en perill imminent. DCVB. **Variants: Agafar-se per un fil** *loc. v.* DCVB. **Estar penjat per un fil** *loc. v.* DCVB.

Tenir, algú, una fam que alça *loc. v.* Ho diuen per expressar que algú està molt afamegat (Mall., Men.). DCVB, Mall. Men. **Variants: Tenir, algú, una fam que es menjaria el ble del llum** [Tenir, algú, una fam que es menjaria es ble d'es llum] *par.* Es diu d'una persona molt afamegada o molt menjadora. DCVB, Eiv.

Tenir, d'una cosa, per vendre *loc. v.* Tenir-ne molt, més del que es necessita. DCVB. Rond. Mall.: *Deixau-me fer, que no estic per moixonies! Tenc son per vendre, i necessit dormir!.* ‘En Pere Poca-por’

Tenir, quelcom, de mal just *loc. v.* Injustament, contra justícia. Rond. Mall.: *-Patró Gaspar, jo vos tornaré ses mil lliures, perquè no les vull tenir de mal just.* ‘Dos patrons i una patrona’

Terra a què vas, usança que trobes *par.* DCVB, Mall., Men.

Terra d'ugons (o de trepons), no en venguis ni en dons *par.* Es diu perquè aquestes terres solen esser molt grasses i bones, puix que aquelles plantes enfondeixen molt amb les arrels. DCVB, Mall. **Variants: Terra de trepons, no en venguis ni en dons** *par.* DCVB. **Terra d'ugons, ni la vengues, ni la dons** *par.* Diuen que els ugons es fan dins terres bones.. DCVB, Mall.

Terra de calcides, no la dons a tes filles *par.* Significa que la terra on creixen plantes espinoses no s'ha de donar a netejar a persones que no siguin ben experimentades. DCVB.

Terra negra fa bon blat; terra blanca el fa escaimat (o el fa migrat) *par.* Es diu sobretot referint-se a persones morenes o a coses de color molt fosc. DCVB.

Terra per conrar, i casa per estar *par.* significa que no convé posseir més terra que la que un mateix pot conrar.. DCVB, Mall.

Terra terra *loc.adv.* Sense alçar-se gens sobre la terra, sense perdre el contacte amb ella. *Terra a terra, sens elevar-se de terra*, Lacavalleria Gazoph. DCVB. **Variants:** **A ras de terra** *loc.adv.* *Casa demolida a ras de terra*, *ibid.*.

Timoner que està alerta, no banya sa coberta *par.* DCVB, Mall.

Tinguem (o acabem) la festa en pau *en.* Es diu per recomanar que s'acabi bé una cosa que s'hi ha començat. DCVB.

Tip jo, tip tothom *par.* Es diu per censurar els egoistes. DCVB.

Tira es gerret *en.* Es diu als infants per fer-los mocar. DCVB, Mall. **Variants:** **Toma't es gerret** *en.* DCVB, Mall.

Tira peixet! *fór.* Exclamacions amb què s'expressa alegria, eufòria, entusiasme per una bona notícia, per un bon resultat, etc. DCVB. **Variants:** **Tira que et toc!** *fór.* DCVB.

Tirà per tirà, abans un lleó que un marrà *par.* Gomis Zool. 209. DCVB.

Tirar a algú la camisa al coll *loc. v.* Subjectar-lo, dominar-lo i abusar d'ell; reduir-lo a la impotència. *Mariners*, 3. DCVB.

Tirar a algú una cosa entre cap i orelles *loc. v.* Llançar-l'hi pel cap, amb intenció de fer-li mal. DCVB.

Tirar a algú una olla d'aigua calenta (o bullenta) *loc. v.* Donar-li una gran sorpresa, generalment desagradable, que el deixa sense paraula o sense saber què fer. DCVB.

Tirar a ferir *loc. v.* Llançar trets, insults, etc., contra algú, amb intenció de ferir-lo, de fer-li mal. DCVB.

Tirar a la cara *loc. v.* Dir tot dret a qualcú coses injurioses o que li donen disgust. DCVB. *Rond. Mall.: En guerrejava dues, de pitxorines. Una d'elles, sempre que ell anava a s'altra, le hi tirava a la cara tot d'una que el veia. 'Bruixes, bruixots i fullets'*

Tirar a pico *loc. v.* Fer afonar un vaixell. a) fig. Afonar o destruir en sentit moral. *Y p'es banyons va jurar / d'en Banyaverda es seu avi, / tirar a pico s'homo savi,..* Roq. 40. DCVB.

Tirar a qualcú ses darreres [Tirar a qualcú ses darreres] *loc. v.* Dir-li paraules ofensives o que tallen radicalment la discussió. DCVB, Mall.

Tirar a terra *loc. v.* Llançar algú o quelcom de manera que no s'alci de terra. *Que en terra'l més ell e la senyera*, *Muntaner Cròn.*, c. 192. DCVB. **Variants:** **Tirar en terra** *loc. v.* DCVB.

Tirar a un es cuietó dalt s'olivera *loc. v.* Tirar-li les darreres, parlar-li de manera enèrgica i contundent, que provoqui la ruptura. DCVB, Mall.

Tirar aigua a la mar *loc. v.* Fer una cosa completament inútil; esforçar-se inútilment. DCVB.

Tirar al dret *loc. v. fig.* Obrar resoludament, sense miraments. DCVB. **Variants:** **Tirar pel dret** *loc. v.* DCVB.

Tirar al vol *loc. v.* Tirar a un ocell mentre vola. *Vist que, si tiren mal de sest, pijor de vol*, Somni J. Joan 2778. DCVB.

Tirar amb pólvora d'altri *loc. v.* Gastar diners d'altri o jugar amb diners d'altri. DCVB.

Tirar barra *loc. v.* 1. Pendre part a un esforç col·lectiu. 2. ant., fer un gran esforç per obtenir alguna cosa difícil. 1. *Es nostro periòdich... surt a tirà barra a ses arenes de sa Prensa*, Ignor. 1. *Tenim per cert que Vs. Ms. allargarian la ma y tirarian la barra tant quant los seria possible en affavorir y donar a dita tant santa obra*, .doc. a. 1609 (Boll. Lul. ii, 299). DCVB, Mall.

Tirar barra par. Joc que consisteix a provar-se a veure qui tira més lluny una barra. DCVB, Mall.

Tirar cameta *loc. v.* Tenir semblança amb qualcú. DCVB, Palma.

Tirar coces *loc. v.* Rebel·lar-se. DCVB. Rond. Mall.: *Si no la'm dóna, no se n'escapa ho passaré an es jutge, i serà fora de s'heretat no tirarà cap coça*. 'En Gostí lladre'

Tirar coces *loc. v.* Rebel·lar-se, no voler-se subjectar a l'exigència d'altri i manifestar-se violentament contra ell. DCVB.

Tirar cordeta *loc. v.* Ser del mateix partit o facció. DCVB, Mall.

Tirar d'esquena *loc. v.* Causar gran estupefacció, admiració profunda, sorpresa enorme. «*Es un artista que tira d'esquena*». DCVB. Rond. Mall.: *En sortí un arròs d'aquells que tiren d'esquena ets homos*. 'En Tià de Sa Real'

Tirar d'un coll *loc. v.* Obrar conjuntament i amb bon acord dues o més persones. DCVB.

Tirar d'una passa *loc. v.* Disparar contra algú des de molt prop. DCVB.

Tirar dau fals *loc. v.* Enganar, obrar amb falsedat. DCVB.

Tirar de camella *loc. v.* Fer força damunt la camella d'una bístia, en lloc de fer-la damunt el jou.; met., obrar de mala gana (Mall.) DCVB, Mall.

Tirar de ganya *loc. v.* Anar de mala gana amb els altres; no estar conforme amb els companys. DCVB, Manacor.

Tirar del tros *loc. v.* Fer despeses damunt el capital o mota, no limitant-se a gastar els guanys o interessos. DCVB.

Tirar dret *loc. v.* Llançar una cosa contra un altre objecte i ferir-lo. DCVB.

Tirar el cap per les parets *loc. v.* Fer grans demostracions de disgust o de desesperació. DCVB.

Tirar el dau *loc. v.* Resoldre una cosa definitivament, venent la indecisió. DCVB.

Tirar el mal a la paret [Tirar es mal a sa paret] *loc. v.* Guarir-se completament. DCVB. *Na Susaina anava per bé i que aviat hauria tirat es mal a sa par.et; però al punt se tornà desbaratar. 'Bruixes, bruixots i fullets'*

Tirar el mal a la paret *loc. v.* Guarir-se completament d'una malaltia. DCVB, Mall.

Tirar el ronsal a l'esquena a algú *loc. v.* Donar-li llibertat, treure'l de la subjecció. DCVB.

Tirar en cara *loc. v.* Dir tot dret a qualcú coses injurioses o que li donen disgust. DCVB. **Variants:** **Tirar a la cara** *loc. v.* DCVB.

Tirar gats en mar, per algú *loc. v.* Estar disposat a fer qualsevol cosa per algú. *Mestressa, jo, per vós, tiraria gats en mar!*, Ruyra Pinya, ii, 66. DCVB.

Tirar golatxades *loc. v.* Dir a la cara d'algú coses que el fan empegueir (Palma). DCVB, Palma.

Tirar i amollar *loc. v.* Mantenir-se ferm i cedir alternativament. *Perque poch a poch / tirant hi mollant pogués avenir-los*, Proc. Olives 564. DCVB

Tirar junta *loc. v.* Celebrar una reunió per a deliberar. DCVB. Rond. Mall.: *Després de tirar junta una bona estona sobre lo que convenia fer. 'Es quatre germans'*

Tirar l'aranya [Tirar s'aranya] *loc. v.* Posar-se bo d'una malaltia. DCVB, Santanyí.

Tirar l'ull a quelcom *loc. v.* Veure, posar-hi els ulls. DCVB.

Tirar la capa al toro *loc. v.* Decidir-se a obrar sense por del perill i de les conseqüències. DCVB.

Tirar la casa per la finestra *loc. v.* Fer despeses o demostracions extraordinàries d'alegria, de festa. DCVB.

Tirar la cavalleria damunt qualcú *loc. v.* Dirigir contra ell tota la força disponible, especialment de reconvencions o arguments. *Volia tirar la cavalleria damunt d'en Carlets*, Vilanova Obres, iv, DCVB

Tirar la pedra i amagar la mà *loc. v.* Obrar hipòcritament. / Causar perjudici ocultament, fingint no causar-ne. DCVB.

Tirar la porta pels nassos o pels bigotis, a algú *loc. v.* No deixar-lo entrar, privar-li el pas per una porta. DCVB.

Tirar la via de tal o tal lloc *loc. v.* Dirigir-se a tal o tal lloc. *Volgueren tirar la via de huiusa*, doc. a. 1452 (BSAL, ix, 333). DCVB

Tirar les cartes *loc. v.* Tractar d'endevinar l'esdevenidor mitjançant les cartes de joc. DCVB.

Tirar les darreres, a qualcú [Tirar ses darreres, a qualcú] *loc. v.* Dir-li paraules ofensives o que tallen radicalment la discussió DCVB. Rond. Mall.: *I, si los trobàs sense haver segat gens, tirar-los ses darreres, dir-los es nom d'es porc i engegar-los* 'El Bon Jesús i Sant pere i en Bruixa'

Tirar les portes a baix *loc. v.* Picar a les portes molt fort, amb violència. DCVB. **Variants:** **Tirar les portes a terra** *loc. v.* DCVB.

Tirar llagots a qualcú *loc. v.* Dir-li a la cara les coses que ha fetes malament, retreure-li els seus defectes. *Si fos tan llengua-llarga com tu, als teus llagots respondria*,.Moreira Folk. 218. DCVB, Tortosa, Mallorca.

Tirar llamps forcats, pesta cernuda i gota coral *loc. v.* Maleir, parlar amb paraules de gran irritació contra algú o alguna cosa. DCVB. Rond. Mall.: *I ací En Panel·lo tornà esser partit a flastomar, tirant llamps forcats i pesta cernuda i gota coral a s'hora que prengué sa dreuera*. 'Es consells del Rei Salomó' **Variants:** **Tirar gotes, pestes i llamps** *loc. v.* Rond. Mall. *Tirant-li gotes, pestes i llamps de totes ses classes que es flastomadors se saben treure*. 'En Ferrandí' **Tirar llamps i pestes** *loc. v.* Rond. Mall.: *Arribà a un punt que, tirant llamps i pestes, se'n varen haver d'estrènyer es cap*. 'Sa bossa buida i es canyom'

Tirar llamps i pestes *loc. v.* Maleir, parlar amb paraules de gran irritació contra algú o alguna cosa. DCVB.

Tirar llongues *loc. v.* Desjunyar de l'arada el parell, per anar a dinar o per deixar la feina (Mall.). DCVB, Mall.

Tirar mocadors *loc. v.* Llançar indirectes, sol·licitacions dissimulades. *Teniu una manera de tirar mocadors!* DCVB.

Tirar pedres a la mar *loc. v.* Esforçar-se inútilment. DCVB.

Tirar pel dret o al dret *loc. v.* Anar directament, sense torceres ni aturades.. Des de Rubió baixàrem a Sant Joan de l'Erm pel dret, això és, pel camí que hauria seguit un gros penyal que hi fessin rodolar des de la cima, Verdaguer Exc. 7. DCVB. **Variants:**

Tirar per alt *loc. v.* Calcular en proporció major que la que és més probable, per prevenir una equivocació i per no fer curt. Escrig-Ll. Dicc., DCVB.

Tirar per alt *loc. v.* fig., calcular una quantitat més elevada de la vertadera o normal. *Tu mateix compta; tirem per alt tres viatges al dematí y altres tres a la tarde*, Pons Auca 238. DCVB.

Tirar puu *loc. v.* Tirar-ne a la mar per atreure els peixos; fig., oferir obsequis o avantatges a algú per atreure's la seva simpatia o el seu ajut. DCVB.

Tirar rel *loc. v.* Tenir semblança de caràcter amb els seus antecessors, semblar a la família pròpia. DCVB, Mall.

Tirar sa casa per sa finestra [Tirar sa casa per sa finestra] *loc. v.* Fer gran festa sense reparar en despeses DCVB. Rond. Mall.: *Com es seus vassalls saberem qui era que havien cremat, tothom tirà sa casa per sa finestra se varen fer tres dies de festa.* 'En Ferrandí'

Tirar sa pedra i amagar sa mà *loc. v.* Causar perjudici ocultant, fingint no causar-ne DCVB.. Rond. Mall.: *Tanta de betzèrria n'arribaren a dur que resolgueren llevar-la d'es vent, però tirant sa pedra i amagant sa mà.* 'Sa Rondaia de Son Roig'

Tirar sense engaltar *loc. v.* Obrar inconsideradament, amb precipitació. DCVB.

Tirar terra a una cosa *loc. v.* No parlar-ne més i procurar que sia oblidada. *Posaren draps calents y es tirà terra per damunt*, Rond. de R. Val. 84. DCVB. **Variants:** **Tirar terra per damunt una cosa** *loc. v.* DCVB. **Tirar un vel sobre una cosa** *loc. v.* No parlar-ne més, procurar oblidar-la. DCVB.

Tirar terra a una cosa *loc. v.* No parlar-ne pus i procurar que sia oblidada. DCVB. Rond. Mall.: *Comença a cercar del llim de les olles per aclarir-ho, i aviat posà forqueta perque aclarí massa i hi va tirar terra damunt més que de pressa.* 'Tres germans desxondits'

Tirar un aglà per agafar un porc singlar *loc. v.* Donar o deixar perdre una cosa petita per aconseguir-ne una de grossa o valuosa. DCVB. **Variants:** **Donar una gla per fer cagar un roure** *loc. v.* DCVB.

Tirar un llamp *loc. v.* Descarregar la seva ira damunt algú, sia de paraula, sia de fets. DCVB. **Variants:** **Tirar un llamp forcat** *loc. v.* DCVB.

Tirar una cosa a qualcú entre cap i orelles *loc. v.* Tirar-li una cosa pel cap, procurant ferir-lo. DCVB, Empordà, Bal.

Tirar-ho pels nassos d'algú *loc. v.* Dir ho sense eufemismes, sense contemplacions. «Tot l'hi he clavat pels nassos; no he deixat res per dir». DCVB. **Variants:** **Clavar-ho pels nassos d'algú** *loc. v.* DCVB.

Tirar-ho tot a rodar *loc. v.* Enviar-ho a mal viatge, maleir-ho o desentendre-se'n, no voler-ne saber res. DCVB. **Variants:** **Enviar-ho tot a rodar** *loc. v.* DCVB.

Tirar-s'hi de cap o de cec *loc. v.* Emprendre una activitat enèrgicament i sense reflexionar. DCVB. **Variants:** **Tirar-s'hi de cec** *loc. v.* DCVB.

Tirar-s'ho a l'esquena *loc. v.* Despreocupar.-se'n. DCVB. **Variants:** **Tirar-s'ho a les espatlles** *loc. v.* No fer-ne cabal, menysprear-ho, oblidar-se'n fàcilment, no preocupar.-se'n. DCVB. **Tirar-s'ho darrere** *loc. v.* Tirar-s'ho a l'esquena, no fer-ne cabal. DCVB, Mall., Men. **Tirar-s'ho tot a les alforges** *loc. v.* Tirar-s'ho tot a l'esquena, no fer cas de res. DCVB.

Tirar-se dins un avenc loc. v. Incórrer en desgràcia o malestar greu. DCVB, Palma. **Variants:** **Tirar-se dins un pou** loc. v. Fer un acte de desesperació. DCVB, Mall., Men.

Tirar-se dins un pou loc. v. Fer un acte de desesperació. DCVB. Rond. Mall.: *I que, per aglapir un bon partit, se serien tirades de cap dins un pou.* ‘El Príncep Corb’

Tirar-se el capell [Tirar-se es capell] loc. v. Disputar, discutir violentament, fins a barallar-se. DCVB, Un Mall. Dicc.

Tirar-se els plats pel cap loc. v. Barallar-se marit i muller o dues persones que anaven molt unides. DCVB. **Variants:** **Tirar-se els trastos pel cap** loc. v. Barallar-se fort dos amics, dos casats, dos amants. DCVB.

Tirar-se o espolçar-se les puces de damunt loc. v. Procurar alliberar-se de les feines, molèsties o preocupacions. *L'alcalde... es volgué espolsar les puces, y llevar-se la càrrega de damunt,* Rond. de R. Val. 88. DCVB.

Tirar-se pedres a la teulada loc. v. Obrar en perjudici propi. DCVB. **Variants:** **Tirar-se terra als ulls** loc. v. DCVB. **Tirar-se terra a les figues** loc. v. DCVB.

Tirar-se sa partida [Tirar-se sa partida] loc. v. Adonar-se d'una cosa feta amb segona intenció o dissimuladament. *Na Margalida, que es va tirar sa partida tot d'una, quedà freda i sense paraula,* Rond. Eiv. 94. DCVB, Eiv.

Tirar-se terra als ulls loc. v. Obrar contra les pròpies conveniències, perjudicar-se a si mateix. *Com vosté prosequixca en eixa rufla..., no farà més que tirarse terra als ulls,* Rond. de R. Val. 51. DCVB **Variants:** **Tirar-se terra damunt** loc. v. Perjudicar-se a si mateix fent coses il·lícites o inconvenients. DCVB. Rond. Mall.: *-I ben grosses totes dues! -diu el rei, no veient que ell mateix amb allò se tirava terra damunt.* ‘Ses sabates de pell de poi’

Tirar-se una cosa dins el cos loc. v. Menjar-se-la. DCVB.

Tirar, a algú, l'escandalosa loc. v. Moure un escàndol de crits, donar una reprensió forta. *Perquè li cobra lo que es fa pagar per tot..., el tracta de farsant i li tira s'escandalosa,* Aurora 254. DCVB.

Tiràs els daus dalt sa teulada encara faria devuit! [Tiràs els daus dalt sa teulada encara faria devuit!] loc. adj. Es diu d'una persona que té molta sort i a qui tot surt bé. DCVB, Men.

Toc de sogra loc. nom. Cop donat de punta amb el colze. DCVB. **Variants:** **Cop de sogra** loc. nom. DCVB.

Toca-la fòr. Fórmula per a demanar una encaixada de mans com a senyal d'amistat, de felicitació, de conformitat absoluta, etc. DCVB. **Variants:** **Toqui-la fòr.** DCVB.

Tocar a algú lo que tocà a Na Maians set carretades de nines i set d'infants loc. v. Tocar-li una desgràcia o molèstia molt grossa. / Tocar-li una desgràcia o molèstia molt

grossa (Manacor). Cf. Alcover Cont. 312. DCVB.Rond. Mall.:*-Mal llamp s'ase! -deia es senyor-. Mal li toc lo que tocà a Na Maians set carretades de nines i set d'infants!* 'Tres estudiants de la sopa'

Tocar a temps *loc. v.* Tocar les campanes, quan venia una tempesta, per conjurar el perill amb el so dels bronzes sagrats. DCVB.

Tocar a totes les portes *loc. v.* Sol·licitar l'ajut de tots. DCVB.

Tocar algú a la cama del mal *loc. v.* Ferir-lo en el punt flac, dir-li allò que més greu li sap. DCVB. **Variants:** **Tocar algú en el viu** *loc. v.* Ferir-lo en allò que té de més sensible. DCVB.

Tocar amb les mans una cosa *loc. v.* Experimentar-la, convèncer-se'n per l'experiència. DCVB.Rond. Mall.:*M'heu fet tocar amb ses mans lo que mu mare i es blonco em deien.* 'En Gostí lladre'

Tocar amb un dit el cel *loc. v.* Creure's haver arribat a un gran resultat. *Desconexensa del inexpert editor y del impressor manyefla, que creguent tal volta tocar amb un dit al cel, hajen fet una ignocentada,* Obrador Arq. lit. 106. DCVB.

Tocar comparició *loc. v.* Comparèixer, presentar-se. *Se fa hora de tocar comparació,* Alcover Cont. 78. DCVB, Mall., Men.

Tocar de fi *loc. v.* Tocar de mort les campanes. DCVB, Men. Eiv.

Tocar de peus a terra *loc. v.* Tenir present la realitat de les coses, tenir sentit pràctic. DCVB.

Tocar el carpó *loc. v.* Tupar.-lo, pegar-li per les anques. DCVB, or. **Variants:** **Tocar l'escarpó** [Tocar s'escarpó] *loc. v.* DCVB.

Tocar el cor a algú *loc. v.* Desvetllar-hi sentiments de pietat, de tendresa, de penediment, etc. *Axí li tocaren del cor les anelles / batent-li la galta ab molt cruel mà, Passi cobles 23. Sort que Déu m'ha tocat el cor,* Víct. Cat., Ombr. 81. DCVB.

Tocar el corn *loc. v.* Anar-se'n. DCVB, Mall.Rond. Mall.:*I toca el corn amb tota sa tropa cap a sa guerra.* 'Sa muleta de plata' **Variants:** **Tocar el dos** *loc. v.* Amb el mateix significat de 'anar-se'n', s'usa tocar en combinació amb complements formant locucions com tocar el dos, tocar el pirandó, etc., que són molt vulgars o familiars o gairebé d'argot. DCVB.Rond. Mall.:*Aquells paratges no li agradaven, i resolgué tocar el dos altra vegada cap al cel.* 'Es jai de sa barraqueta' **Tocar soletes** *loc. v.* Rond. Mall.:*I mare i fia rodaren clau, i tocaren soletes cap an es ball.* 'N'Estel d'or' **Tocar el trepant** *loc. v.* Tocar el dos, anar-se'n (Segons Aguiló Dicc.). DCVB. **Tocar el trot** *loc. v.* Anar-se'n ràpidament, resoltament. DCVB. **Tocar el xoquí** [Tocar es xoquí] *loc. v.* Anar-se'n. DCVB. **Tocar el corn** [Tocar es corn] *loc. v.* Anar-se'n. **Tocar pipa o Tocar ruixola o Tocar-ne una** *loc. v.* DCVB.

Tocar el pirandó *loc. v.* Amb el mateix significat de ‘anar-se'n’, s'usa tocar en combinació amb complements formant locucions com tocar el dos, tocar el pirandó, etc., que són molt vulgars o familiars o gairebé d'argot. DCVB.

Tocar el pontet, a algú [Tocar es pontet a algú] *loc. v.* Moure-li una qüestió, un assumpte. *Tocau es pontet an aquestes fadrines veyardes que han quedat per ties*, Ignor. 25. DCVB, Mall.

Tocar el viu *loc. v.* Ferir algú en la part més sensible, o endevinar-li allò que procurava tenir ocult o dissimulat. DCVB. **Variants: Tocar la nafra, a algú** *loc. v.* Ferir-lo en els seus sentiments, ofendre'l o disgustar-lo. DCVB.

Tocar ferro *loc. v.* Prevenir-se contra la mala sort. DCVB.

Tocar l'ase *loc. v.* Fer un soroll sec amb la llengua aplicada al paladar i separant-la'n brusquement, cosa que se sol fer per incitar les bísties a caminar, per expulsar algú o per manifestar disgust per una cosa que no ha resultat així com s'esperava o es volia. DCVB.

Tocar l'orgue *loc. v.* Plorar sorollosament, sobretot els infants menuts. DCVB.

Tocar la tanda a algú *loc. v.* Arribar-li el moment d'actuar. DCVB. **Variants: Venir la tanda a algú** *loc. v.* DCVB.

Tocar les costelles, a algú *loc. v.* Donar-li una bona tupada. DCVB. **Variants: Ablanir les costelles, a algú** *loc. v.* DCVB. **Escalfar l'esquena a qualcú** *loc. v.* DCVB. **Espolsar l'esquena a qualcú** *loc. v.* DCVB. **Midar l'esquena a qualcú** *loc. v.* DCVB. **Tocar a algú es sarander** *loc. v.* Tupar-lo, pegar-li fort. DCVB, Manacor. **Tocar el clotell, a qualcú [Tocar es clotell a qualcú]** *loc. v.* Pegar-li clatellades. DCVB, Mall. Men. **Tocar el crostó, a algú [Tocar es crostó a algú]** *loc. v.* Tupar-lo, pegar-li (Palma). DCVB, Palma. **Tocar el gerret, a qualcú [Tocar es gerret a qualcú]** *loc. v.* Tupar-lo, donar-li llenya. *Veure quin estar hi fa / en venir s'homo alegret, / com vos tocarà es gerret / i si hi voleu tenir net, / amb sa raó heu de callar*, Gloses d'en Roegó-florit. DCVB, Mall. **Tocar el piano, a algú** *loc. v.* Pegar-li, tupar-lo, especialment dels infants. DCVB. **Tocar la badana a algú** *loc. v.* Tupar. López Rel. 49. DCVB. **Tocar la pavana, a algú** *loc. v.* Maltractar-lo d'obra, pegar-li. DCVB. **Tocar l'albernús, a qualcú [Tocar s'aubernús a qualcú]** *loc. v.* Tupar.-lo, pegar-li fort. *Li tocà s'aubernús de casta forta fins que el me posà com un pobre de sopas*, Aguiló i C. Rond. De R., 27. DCVB, Mall. **Tocar l'arnès a qualcú [Tocar s'arnès a qualcú]** *loc. v.* Tupar.-lo, donar-li ventim (Mall.). *Vaja idò si'lse tocam s'arnès qualche poch*. Aurora 260. DCVB, Mall. **Tocar l'esquena a qualcú** *loc. v.* Pegar-li, tupar.-lo. DCVB. **Tocar l'os a algú** *loc. v.* Tupar.-lo. DCVB.

Tocar moltes tecles *loc. v.* Tractar molts d'assumptes o intervenir en moltes coses. DCVB.

Tocar pèl *loc. v.* Caçar. Rond. Mall.: *¿Que tanmateix tocarem pèl? Diu es moix.* ‘Es ca d'En Bua i es moix d'En Pejulí’

Tocar punts *loc. v.* Parlar encertadament, endevinant allò que cal dir. DCVB, Mall.

Tocar sempre a algú ballar amb la més lletja *loc. v.* Perseguir-lo la mala sort. DCVB, Cat., Bal.

Tocar ses anques *loc. v.* Tupar. DCVB, Mall., Men.

Tocar totes les tecles *loc. v.* Posar tots els mitjans o ocupar-se en tota mena de coses. DCVB. **Variants: Tocar tots els registres** *loc. v.* Fer molts d'esforços o posar tots els mitjans per aconseguir quelcom. *Se van tocant tots es registres per aplegar recursos*, Ignor. 21; *Vaig esforçar-me...a temptar tots els registres de la meva memòria*, Ruyra Parada 83. DCVB. **Tocar tots els ressorts** *loc. v.* Provar tots els mitjans per obtenir una cosa. DCVB. **Tentar tots tots els resorts** *loc. v.* DCVB.

Tocar-se el cul amb els talons *loc. v.* Córrer molt, a carrera oberta. *Com pedra disparada per una fona, tocant-los els talons a cul, ixqueren els dos valents*, Martínez Folkl. i, 46. DCVB

Tocar, a qualcú, un bon callar *loc. v.* Ser-li convenient callar sobre un assumpte determinat, perquè té culpa o no està autoritzat per parlar. *Qu'en ses modes, també a voltros vos pertoca un bon callà*, Ignor. 21. DCVB.

Tocat d'olivera grossa (ser) *loc.adj.* Ser molt beneïtot, curt d'enteniment. DCVB.

Tocat de l'ala *loc. v.* Haver tornat boig, haver perdut l'enteniment./ Desequilibrat mentalment; que pateix cert grau de bogeria. DCVB. **Variants: Tocat del bolet** *loc. v.* Que té incompletes les facultats mentals (Cat., Bal.). DCVB, Mall. Rond. Eiv.: *Aquest home està més de mig tocat des bolet!.. 'Es Follet'*; **Tocar-se** *loc. v.* *Els metges... digueren que sí, que s'havia tocat i que tot lo que explicava eren fantasies i desvaris*, Ruyra Pinya. DCVB. **Tocat del quest (estar)** [Tocat d'es quest (estar)] *loc. v.* Estar una mica malament de l'enteniment. DCVB, Mall. **Tocat de la caixa de St. Pere (estar)** [Tocat de sa caixa de St. Pere (estar)] *loc. v.* Ser curt de gambals, tenir l'enteniment pertorbat o escàs (Mall.). *S'era mester no badar gota, no patir gens de sa caixa de St. Pere*, Alcover Rond. viii, 8. DCVB, Mall. **Tocat de la caixa de St. Bernat (estar)** [Estar tocat de sa caixa de St. Bernat (estar)] DCVB, Mall. **Tocat del cap** *loc. v.* Desequilibrat mentalment; que pateix cert grau de bogeria. DCVB. **Tocat del fred** *loc. v.* Desequilibrat mentalment; que pateix cert grau de bogeria. En aquest sentit, l'adjectiu "tocat" pot anar acompanyat de complements explicatius, alguns d'ells irònics, com ara aquets. DCVB; **Tocat del poncem** *loc. v.* Desequilibrat mentalment; que pateix cert grau de bogeria. En aquest sentit, l'adjectiu "tocat" pot anar acompanyat de complements explicatius, alguns d'ells irònics, com ara aquets. DCVB

Tocat de la caixa de Sant Pere (ser) [Tocat de sa caixa de Sant Pere (ser)] *loc. adj.* Tenir l'enteniment pertorbat o escàs. DCVB. Rond. Mall.: *És ver que aquell amo i aquell hortolà eren un poc tocats de sa caixa de Sant pere i no acabaven de tenir sa vivor que s'és menester per anar pel món.* 'Sa jaia gri' **Variants: Patir de la caixa de Sant Pere** [Patir de sa caixa de Sant Pere] *loc. v.* Rond. Mall.: *I, per ser-ho conforme l'aubarà canta, s'era mester no badar gota, no patir gens de sa caixa de Sant Pere, anar ben uis espolsats i ben destravat.* 'Sa llampra meravellosa'

Tocat i posat (ser o anar) *loc. adj.* Ser o anar molt primmirat, molt exigent per a ell mateix o per als altres. Ignor. 73.

Tocat i posat *loc.adv.* Remirat, que va amb molt de compte, que es mira molt amb la manera d'obrar; *Tocat o posat Cautus, prudens, justus, aequus*, Torra Dicc.; *Ses polles de carn y os...molt compostes, molt toca des y posades*, Ignor 40. DCVB.

Tombar el coll a una cosa *loc. v.* Resignar-s'hi, accedir-hi sense ganes. DCVB, Mall.

Tondre sense estisores *loc. v.* Enganyar algú o produir-li voluntàriament un perjudici. DCVB, Mall.

Topar bé (o simplement "topar.") *loc. v.* Tenir sort, encertar a trobar cosa bona o convenient. *"Na Maria ha ben topat en el casament un marit ric i bon home"; Ara arriben es cassadors i veurem què contem; veiam si han topat!* Alcover Cont. 427.; *Quin dia que has topat, tan bo!* Penya Poes. 112. DCVB.

Topar l'alatxa *loc. v.* Anar bé un negoci, esser profitós. DCVB, Orient de Mall.

Topar malament *loc. v.* Tenir mala sort. DCVB. **Variants: Mal topar** *loc. v.* DCVB.

Topar-se es Carnal i sa Corema *loc. v.* Topar.-se dues persones o coses molt oposades (Mallorca). DCVB, Mall.

Toquem i toquem *fór.* Lliurant una cosa contra lliurament del seu valor, sense fiar. *A les notaries s'hi va a passar l'escriptura, a pactar, a contractar, a santificar el toca i tocaré*, Pla Pagesos 84. DCVB. **Variants: Toni i a toca i tocaré** *fór.* DCVB.

Torca't els morros *fór.* Es diu per indicar que no hi ha res més a menjar. *"¿De què soparé anit? -De sopes, i torca't els morros"*. DCVB, Mall.

Torcar-se el cul amb una cosa *loc. v.* Tenir-la en gran menyspreu. DCVB.

Torcau-li les baves! [Torcau-li ses baves!] *loc. v.* Es diu irònicament referint-se a una persona de qui s'acaba de fer una lloança exagerada. DCVB, Mall.

Tòrcer el coll *loc. v.* Perdre els sentits, desmaiar-se; morir-se. DCVB. Rond. Mall.: *Com sa fadrineta veu allò, sa pena l'estrangola, torç es coll, i cau tan llarga com era, lo mateix de morta.* 'En Juanet de l'Onso'

Tòrcer el coll, a algú *loc. v.* Matar-lo per estrangolació. DCVB.

Tòrcer l'orella a qualcú *loc. v.* Doblegar-lo, fer-li fer una cosa que no volia fer. *Arribà a ser tant fort de morro, que ningú li podia tòrcer sa oreya*, Aguiló Rond. de R. 15. DCVB.

Torna-te'n al llit, que això és la lluna *loc. v.* Es diu a algú per indicar-li que està completament equivoccat, que confon les coses. DCVB.

Tornar a Balafi *loc. v.* Tornar al punt de partida. DCVB, Menorca.

Tornar a néixer *loc. v.* Salvar-se d'un perill gravíssim. DCVB.

Tornar a qualcú la fama i l'honra [Tornar a qualcú sa fama i s'honra] *loc. v.* Desdir-se d'una suposició o afirmació que s'havia fet abans en desprestigi d'algú. DCVB, Mall., Men.

Tornar a solc *loc. v.* Tornar a ben obrar. DCVB.

Tornar a tenir Nadal amb cinc festes *loc. v.* Expressa la presència de problemes en una determinada situació que ja havien aparegut en una altra situació. DCVB, Mall.Rond. Mall.:*-Bono! -pensà en si mateixa Na Marieta-. Ell ja hi tornam esser a bous! Ell ja tornam tenir Nadal amb cinc festes!* 'Sa coeta de Na Marieta'

Tornar aigo el cervell, a qualcú [Tornar aigo es cervell, a qualcú] *loc. v.* Afluixar-se-li l'enteniment a algú DCVB. Rond. Mall.:*Que si no t'expliques, mos faràs pensar si ets tornada botxa, si es cervell t'és tornat aigo!* 'Mestre Antoni Llampina'

Tornar algú al solc *loc. v.* Fer que torni obrar bé. DCVB.

Tornar arrere la paraula *loc. v.* Decidir no complir allò que s'ha promès. DCVB.

Tornar de mil colors *loc. v.* Envermellir-se molt i tornar a perdre i recobrar la color per una impressió forta. DCVB.Rond. Mall.:*Aquell senyor tornà de mil colors; se va haver d'asseure; no hi veia de cap bolla.* 'S'hereu de la corona'

Tornar de mil colors *loc. v.* Envermellir-se molt i tornar a perdre i recobrar la color per una impressió forta. DCVB.

Tornar de mort a vida *loc. v.* Refer-se d'una malaltia greu, o d'un estat ruïnós, d'una gran depressió, etc.. DCVB.

Tornar de mort a vida *loc. v.* Ressuscitar, i fig., passar d'un estat de gran debilitat o depressió a un de fortalesa o bon ànim. *Aquí 'ls donà bé a menjar, e a ells par.egué esser tornats de mort a vida,* Tirant, c. 90. *Quan t'he vist, só tornat de mort a vida,* Ruyra Parada 25. DCVB.

Tornar de mort a vida *loc. v.* Sentir-se reviure després d'un greu perill o d'una situació molt anguniosa. DCVB.

Tornar el jornal *loc. v.* Correspondre a allò que ens han fet, sia un favor, sia una ofensa o perjudici. DCVB, Mall., Men.

Tornar el peu arrere *loc. v.* Desistir del propòsit que es portava. En mos tretze tinch de estar, y avejam qui'm farà tornar un peu arrere, Rond. de R. Val. 32. DCVB.

Tornar els ossos a lloc *loc. v.* Refer-se, posar-se bé d'una malaltia, d'un estat precari. DCVB.

Tornar els peus arrera, a algú *loc. v.* Sentir repugnància d'anar a un lloc; tenir ganes de tornar arrera. DCVB, Mall., Men.

Tornar en compte *loc. v.* Recobrar els sentits o la força vital. DCVB, Eiv.

Tornar en si *loc. v.* Tornar a l'estat anterior i normal. *No acertava Da Catalina a fer-la tornar en si*, Maura Aygof. 32.; *Mirau-li es clotell mai més tornarà en si*, A. Ruiz Pablo (Catalana, i, 410). DCVB.Rond. Mall.:*Però encara no fonc tornat en si, com acudeix a s'enginy d'En Pere. 'S'Hortolà de S'Hort des Gabre'* **Variants:Entrar en si** *loc. v.* Reflexionar seriosament i fer propòsit d'esmena. Rond. Mall.:*Se'n va aquell gran polissardo, i aquella al·lota entra un poc en si; i pensa qui pensa en tota aquella cosa que li acabava de passar, comença a estar mal a pler, i se posa a dir. 'Na Dent d'or'*.

Tornar l'ànima al cos d'algú *loc. v.* Tornar-li la tranquil·litat. DCVB.

Tornar les pilotes en el joc (o al joc), a algú *loc. v.* Correspondre adequadament a la seva agressió o a la seva acció. DCVB.Rond. Mall.:*Es gigant s'acovardà de tot, i va trobar que estava bé sa llengo dins sa boca, i s'estimà més gemegar, que tornar ses pilotes en es joc. 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'*

Tornar sa fama i s'honra a algú [Tornar sa fama i s'honra a algú] *loc. v.* Rectificar la mala opinió que se n'havia format o desdir-se del mal que n'havien dit. DCVB, Mall., Men.

Tornar sobre els seus passos *loc. v.* Reprendre una acció, tornar a començar. DCVB.

Tornar un bon jai *loc. v.* Fer molt poca feina. DCVB, Bunyola.

Tornar una cosa en compte *loc. v.* Compondre-la, posar la de nou en bon estat. «*Aquest rellogte, no sé si el podran tornar en compte*». DCVB, Eiv.

Tornar vermell *loc. v.* Enrojolar-se. DCVB. **Variants:Fer-se vermell** *loc. v.* DCVB.

Tornar-s'hi, com una repalassa *loc. v.* Repel·lir vigorosament un atac. DCVB.

Tornar-se mona *loc. v.* Desdir-se o faltar a la paraula donada. DCVB.

Tornar-se'n camús *loc. v.* Quedar enganyat, anar-se'n sense poder obtenir el que es provocava;. *Pens que haguera vanament treballat, e me'n fora tornat camus*, Curial, II, 33. DCVB.

Torne-hi, cap vermei! *en.* Es diu per manifestar disgust per la repetició importuna d'una cosa (Mall.). DCVB, Mall. **Variants:Tornem-hi!** *en.* Exclamació que pròpiament s'usa per a manifestar decisió i orde de reprendre una acció, i figuradament s'usa en to de reny o d'impaciència davant una cosa que es repeteix inoportunament. DCVB. **Tornem-hi, Tonina!** *en.* Exclamació que es fa per manifestar disgust o impaciència per la repetició d'un fet desagradable. DCVB, Mall. **Tornem-hi, Tonina, que bo m'ha sabut!** *en.* Es diu en to d'impaciència davant una cosa molesta que es repeteix.. DCVB, Mall. **Tornem-hi, Tonina, si no t'has fet mal!** *en.* DCVB, Mall.

Torne-hi, cap vermei! *fór.* Exclamació que es fa per manifestar disgust o impaciència per la repetició d'un fet desagradable. DCVB. Rond. Mall.: *Si ets campat bé, torne-hi, cap vermei, i te faré sauvatge s'altre, si tan mal-apler el tens.* 'Es voltor i es busqueret' **Variants: Tornem-hi Tonina!** *fór.* Rond. Mall.: *-Perque no sé -diu sa fia del rei- com has d'esser capaç de fer o de basquejar-te tots aqueixs aguiats i darrerries que t'he anomenades! -Tornem-hi Tonina! -diu En Bernat-. 'Sa maneta de plata'*

Torneu-me el ral, que no vull més comèdia *loc. v.* Es diu per manifestar intenció de tornar arrere un tracte perquè es veu que hi ha engany. DCVB.

Torrar-se la padrina *loc. v.* Torrar-se l'esquena. DCVB.

Torres més altes hem vist caure par. DCVB.

Torta o no torta, davant la porta *par.* Aconsella casar-se amb una dona del veinat. DCVB.

Tos de gat *loc. nom.* Una tosseta curta i seca. DCVB.

Tos de gener alegre el fossar *par.* DCVB.

Tossir fort *loc. v.* Parlar enèrgicament, amb pretensió de dominar, d'esporguir. *Si sabem fer-nos valer, veurà com may més tussen fort,* Oller Reny. 41. DCVB.

Tossut com un ase *loc. adj.* Es diu de persones o animals molt testarruts. DCVB. **Variants: Mes tossut que un aragonès** *loc. adj.* DCVB. **Més tossut que un ase** *loc. adj.* DCVB. **Més tossut que un marrà** *loc. adj.* DCVB. **Més tossut que una banya de bou** *loc. adj.* DCVB. **Més tossut que una mula guita** *loc. adj.* DCVB. **Tossut com un aragonès** *loc. adj.* DCVB. **Tossut com un ase** *loc. adj.* DCVB. **Tossut com un marrà** *loc. adj.* DCVB. **Tossut com una banya de bou** *loc. adj.* DCVB. **Tossut com una mula guita** *loc. adj.* DCVB.

Tot amb u *loc. adv.* De sobte, de cop. *Tot amb u en veu devallar tres,* Alcover Rond. ii, 275. DCVB, Mall., Eiv. Rond. Mall.: *En Juanet i es set missatges, que ja estaven convenguts, tot amb u peguen grapada a sa fia del Rei.* 'En Juanet i es set missatges'

Tot anar (+substantiu) *loc. adv.* Ser-ne ple. *Tot anava fems* (era ple de fems). DCVB.

Tot animal sap deixar el lloc on no pot campar *par.* Labèrnia Dicc. DCVB.

Tot bé que no ve de Déu, se fon com se fon la neu *par.* DCVB, Mall.

Tot bon ase s'aixeca *par.* DCVB, Inca.

Tot bon camí és drecera *par.* «Tot camí és drecera per al qui sap de caminar». DCVB.

Tot bon camí, du a bon portal *par.* Indica que, mentre es vagi per la llei, se sol acabar bé. DCVB.

Tot bon cavall ensopega *par.* Vol dir que tots som errables. DCVB.

Tot bon cavaller cau *par.* Signifiquen que tothom té flaqueses i que ningú es pot considerar superior als altres. DCVB, Mall., Men. / DCVB, or., occ., val., bal. **Variants: Qui cau i s'aixeca, és tan alt com era** *par.* DCVB, Mall. **.Qui cau i s'aixeca, una passa avença** *par.* DCVB, Mall. **Tot bon cavaller cau, i tota bona bèstia s'aixeca** *par.* DCVB, Mall.

Tot bon ministre rellisca *par.* Significa que tothom, per entès qui sigui, està exposat a equivocar-se. DCVB.

Tot camí és drecera per al qui sap de caminar *par.* DCVB.

Tot cau i tot penja *loc.adv.* Tot està descuidat, enmig de gran indiferència. DCVB, Mall.

Tot Cristo *loc.nom.* Tothom (dit emfàticament). «Si es dóna una llei, tot Cristo l'ha de complir». És expressió poc respectuosa i que no usa tothom. DCVB, Cat., Val., Bal.

Tot d'una *loc.adv.* Tot seguit, immediatament. *Y tot d'una en mes palpebres | los raigs donen d'un estel*, Aguiló Fochs follets 24. DCVB, bal. Rond. Mall.: *Tot d'una convé que digues ¿com va?. 'Un festetjador'*

Tot d'una peça *loc.adv.* Íntegrament i en un sol cop. *Fa el saludo militar, se tomba tot d'una pessa y marcha*, Vilanova Obres, XI, 187. DCVB

Tot damunt en Banyota *loc.adv.* Ho diuen per significar que a un tot sol li carreguen el que hauria d'anar compartit entre tots. Amengual Dicc. DCVB.

Tot de pressa *loc.adv.* Molt ràpidament, tan aviat com és possible. *A tota pressa a la porta acudí*, Ruiz Poes. 66. *Dels braços de sa esposa | desfà's a tota pressa*, Collell Flor. 74. *Venia a gran pressa*, Graal 95. DCVB **Variants: A tota pressa** *loc.adv.* DCVB. **A gran pressa** *loc.adv.* DCVB.

Tot Déu *loc.adv.* Tothom (en llenguatge vulgar o familiar). «*Tot Déu te coneix*». «*No té por de ningú; planta cara a tot Déu*»; *Mai he pogut sofrir que algú em manara; | fer la llei a tot déu era el meu goig*, Maragall Obres, i, 135. DCVB.

Tot dolent pensa mal de tota gent *par.* DCVB.

Tot dret *loc.adv.* En direcció recta. DCVB. Rond. Mall.: *Aquí ella tira sa filoa, i el Rei la veu que se'n va tot dret an es fogons*. 'Sa fia del Sol i de la Lluna'

Tot el món és món, fora Montuïri *par.* Dita humorística mallorquina, a base del joc de paraules entre el substantiu món i la síl·laba inicial de Montuïri. DCVB.

Tot el que dura, cansa *par.* DCVB.

Tot en gros *loc.adv.* En total, com a màxim. DCVB, Mall.

Tot és bo el que amb olla es cou *par.* Significa que no hi ha res que no tengui alguna qualitat. DCVB.

Tot és bo si amb olla cou *par.* DCVB, Mall.

Tot és carnassa *loc. v.* Es diu d'una persona molt grassa però dèbil. DCVB.

Tot es compondrà amb una bona aigua [Tot se compondrà amb una bona aigo] *par.* Ho diuen per expressar optimisme, però sense saber concretament quina serà la solució. DCVB, Mall., Men.

Tot és estat brou i fideus *par.* Es diu referint-se a una cos que semblava de gran importància o que anava molt bé, i a la fi s'ha resolt en no-res o ha fracassat. DCVB, Mall.

Tot és festa! *en.* Es diu per justificar algun excés comès en dia de diversió. DCVB.

Tot es mal fa en Banyota *en.* Ho diuen d'una persona a qui se sol atribuir tot lo dolent que succeix, encara que digui culpa d'altri. Amengual Dicc. DCVB.

Tot és u *loc.adv.* Tot és una mateixa cosa, tant se val. *Sàpias que lo pes de Tripoll e de Domàs és tot hu, Conex. spic. 61 vo. Oh catalans que a l'altre mar sou junts..., s'acosta el dia que serem tot uns, Maragall Enllà 22. No era cert que totes les dones fossin unes, com sostenia l'lbo, Vayreda Puny. 112. Per córrer a la batalla, | tot és hu, llança o rastell, Picó Engl. 22. Collir una pedra i etzibar-la dret al turó, fou tot u, Ruyra Parada 33.* DCVB.

Tot és u, formatge o queso *par.* Es diu parlant de coses indiferents, d'igual interès o resultat. DCVB, Mall. **Variants: Tant és queso com formatge** *par.* DCVB, Men.

Tot és u, haver menjat o estar dejú *par.* Es diu per indicar que algú fa confusió de coses que són ben distintes. DCVB. **Variants: Tot és u, portar banyes o fer-ne dur** *par.* DCVB.

Tot és u, portar llenya o fer-la dur *par.* Vol dir que les coses són molt diferents vistes per qui les sofreix o pel qui n'és causa. DCVB. **Variants: Tot és u dur banyes o fer-les dur** *par.* DCVB, Men

Tot és vei i mal de coure *loc. v.* Es diu contestant a un qui pregunta què hi ha de nou. DCVB. Rond. Mall.: *Res- diu En Pere-. Tot estava pla i igual; tot era vei i mal de coure. 'Es pas d'es xoric'*

Tot és vell i mal de coure *en.* Es diu contestant a un qui pregunta què hi ha de nou.. DCVB, Mall., Men.

Tot està en un bon acabar *par.* DCVB, Mall., Men.

Tot ho paga el cul del frare *par.* Es diu al·ludint a qualcú damunt qui es carrega sempre la culpa o les conseqüències de les faltes d'altri. DCVB.

Tot ho sàpies fer, i a ningú hakis de menester *par.* DCVB. **Variants: Tot ho sàpies fer, i res hages menester** *par.* DCVB.

Tot just ha sortit de l'ou, ja es pensa que és un bou *par.* Es refereix als qui pretenen d'esser molta cosa o de saber molt quan encara són aprenents. DCVB.

Tot just, carabassa i ceba! *en.* Es diu quan qualcú intervé en la conversa fora de propòsit, dient coses que no lliguen gens amb les que s'han dit abans. DCVB, Mall.

Tot li és barri *loc. v.* Ho diuen d'un que surt de casa amb el vestit ordinari, sense vestir-se decorosament. Labèrnia Dicc. DCVB.

Tot li és pàtria *loc. v.* Es diu d'algú que pertot arreu es troba bé, que no es preocupa perquè no li manquin les coses pròpies de l'ambient on va néixer. DCVB.

Tot lo bo, costa *par.* DCVB, Val., Bal.

Tot lo contrari loc.adv. Completament oposat.. DCVB I no vos cregueu que vulguen cap paga; és tot lo contrari tots solen donar poc o molt, Alcover Cont. 93. DCVB.

Tot lo d'Espanya és dels espanyols *par.* Es diu humorísticament per justificar un furt o usurpació. DCVB.

Tot lo de dins la mar, qui ho agafa és seu, no hi ha teu ni meu *par.* DCVB, Mall.

Tot lo món *loc.adv.* Tothom, i antigament també significava una multitud de qualsevol cosa. *Item tot lo món de ferramentes que pesaren XX lliures*, doc. a. 1411 (arx. par.r. de Sta. Col. de Q.). *Aquell qui en si mateix aporta rahó, tot lo món venç*, Cons. Prov. 5. *Jo no temo res, ho diré devant tot lo món o devant tothom*, Lacavalleria Gazoph..DCVB.

Tot lo nat ha de morir *par.* DCVB.

Tot lo nat ha de morir *par.* DCVB.

Tot lo novell és bell *par.* Vol dir que les coses noves solen agradar, només pel fet de llur novetat. DCVB, Mall., Men.

Tot lo que Déu vol, és salvat *par.* DCVB.

Tot lo que put, té virtut *par.* Es refereix als adobs o femades per a l'agricultura. DCVB.

Tot lo que ve de gust engreixa *par.* Vol dir que els aliments que agraden al paladar solen fer profit. DCVB.

Tot mal és febre *par.* Vol dir que tota malaltia és perillosa, encara que els seus símptomes no sien gaire visibles o alarmants. DCVB.

Tot mariner de puny clos, creix dins s'aigo com s'arròs *par.* DCVB, Mall.

Tot p'En Xumba *loc.adv.* En Xumba sobrenom que s'usa en la locució «Tot p'En Xumba», que es diu en to de reconvenció a un infant quan manifesta massa egoisme (Alaró). DCVB, Alaró.

Tot passa, en aquest món, fora l'amor de Déu *par.* DCVB.

Tot passa, fora l'amor de Déu *par.* Marroig Refr. DCVB.

Tot plegat *loc.adv.* En conjunt, en resum, en definitiva. «*Tot plegat no haurà estat res*». *Anava per la vinya; tot plegat sento soroll i veig córrer una llebre*». *Se remou tot plegat com una fera*, Canigó x DCVB. **Variants:** **D'un plegat** *loc. adv.* De sobte, repentinament, al mateix temps. **Tot d'un plegat** *loc. adv.* *El jayo havia desaparegut tot d'un plegat, com si el dimoni se l'hagués endut*, Casellas Sots 15. *Tots tres l'indicàrem d'un plegat*, Ruyra Parada 14. *Es fonen d'un plegat com una bombolla de sabó*, Ruyra Parada 150.

Tot quant penja, pot caure *par.* Significa que tot és possible si les circumstàncies afavoreixen..DCVB, Mall. **Variants:** **Tot lo que penja, va a mà de caure** *par.* DCVB, Men.

Tot s'encomana, fora l'hermosura *par.* DCVB.

Tot s'ho amanya i tot s'ho guanya *loc.adj.* Ho diuen d'aquell qui fa tot ço que li cal sense ajuda de ningú. Amengual Dicc. DCVB, Mall.

Tot se cansa de durar *par.* DCVB.

Tot seguit *loc.adv.* Immediatament després. *Lo cor lo vull tot seguit, la videta un altre dia*, Verdager Idilis. *Y com per a escórrer el bulto..., el vell girava cua desseguit*, Casellas Sots 8. *El cor restava tremolós un moment, però tot seguit es temprava*, Ruyra Parada 26. DCVB.

Tot so-l'any *loc.adv.* Tot l'any (Mall.). *Y l'agonia consola | cantant cantant tot sol any*, Riber Sol ixent 4. DCVB.

Tot sol com una òliba *loc.adj.* Es diu de la persona que viu tota sola o que és amiga de la soledat. DCVB.

Tot sol, vol dir mussol *par.* Es diu per recriminar els qui es donen massa a la soledat. DCVB. **Variants:** **Qui viu tot sol, sembla un mussol** *par.* DCVB.

Tot té compostura en aquest món, fora la mort *loc. v.* Manifesta que davant l'única cosa que no tenim res a fer és davant la mort. DCVB. Rond. Mall.: *Però veis, germaneta, tot té compostura en aquest món, fora la mort..* 'En Juanet Cameta-curta i ses tres capsetes'

Tot té fi en aquest món, fora l'amor de Déu *par.* DCVB. **Variants:** **Tot té fi, fora el poder de Déu** *par.* Es diu comentant l'acabament d'una cosa que semblava que havia de durar més del que ha durat. DCVB. **Tot té fi, manco el poder de Déu** *par.* DCVB.

Tot té fi en aquest món, fora l'amor de Déu *par.* DCVB, Mall.

Tot té remei, fora la mort *par.* DCVB. **Variants:** **Per a tot hi ha remei, menys per a la mort** *par.* DCVB. .

Tot temps *loc.adv.* Sempre, sense cessar. *Durable per totz temps*, Hom. Org. 4 vo. *Fem pau et amor perdurable per totz temps*, doc. a. 1274 (Bofarull Mar. 76). DCVB **Variants:** **Tots temps** *loc.adv.* DCVB.

Tot vol mida *par.* Significa que totes les coses han de fer-se amb moderació. DCVB.

Tota bona pastadora, per fer la pasta hi passa estona *par.* DCVB.

Tota cosa regalada, surt més cara que comprada *par.* Vol dir que les coses regalades cal agrair-les amb obsequis més valuosos que aquelles. DCVB.

Tota fruita té un corc *par.* Vol dir que tota persona i tota cosa té defectes. DCVB. **Variants:** **Tota fusta té el seu corc** *par.* Refranys que volen dir que tothom té defectes. DCVB, Mall. **Cada fava té el seu corc, i de vegades dos** *par.* DCVB, Mall., Eiv.

Tota hora *loc.adv.* Sempre, en tot temps. *La boca tota hora no diu veritat*, Llull Cavall. 18. *Es tanta la mercè que él nos feya, que tota hora'ns feya honrar*, Jaume I, Cròn., 3. *Só prest per entrar en la batalla, ara o tota hora que'ls jutges m'o manaran*, Tirant, c. 73. DCVB. **Variants:** **Totes hores** *loc.adv.* Sempre. *Pusqués mortifficar dubitació e temptació totes hores que vengués en mi*, Llull Felix, pt. i, c. 4. DCVB

Tota la cort celestial *loc.nom.* Es diu humorísticament per significar molta gent que acompanya qualcú «*Mira Na Juanaina, que va amb tota la cort celestial*» (Mall.). DCVB, Mall.

Tota la resta són violes *en.* Es diu per indicar que fora d'allò que s'acaba d'anomenar, totes les altres coses no tenen importància. DCVB, Mall.

Tota píndola daurada té l'amargor amagada *par.* Significa que les coses de bella aparença solen portar els defectes ocults. DCVB.

Tota vegada (i ant. totes vegades) *loc.adv.* Sempre. *Tota vegada haguem mercè e misericòrdia d'ells*, Desclot Cròn., c. 167. *Lla on era lo pus estret feyt d'armes, lla era ell tota vegada*, Muntaner Cròn., c. 14. *En mi gran abundament / de peix ha tota vegada*, Turmeda Diuis. *Sia tengut de fer aiustar los pròmens... tota vagada que'n sia request*, doc. a. 1380 (Col. Bof. xl, 181). *Creu bé que tu ho saps, car tota vegada eres ab mi*, Genebreda Cons. 42. *Totes vegades que faràs peix gros bullit, que y metes una bona tassa de vinagre*, Robert. DCVB

Tota vegada *loc.adv.* Sempre. *Molts mestres e grans doctors / ha en mi tota vegada*, Turmeda Diuis. 41.

Tota volta *loc.adv.* Sempre. *Los piadosos ulls ab los quals tota volta mostrauen esser vists ab làgremes*, Tirant, c. 279. DCVB.

Totes les masses fan mal *par.* Vol dir que tots els extrems són dolents. DCVB. **Variants:** **Totes les maces piquen** *par.* DCVB.

Totes les mosques volen prendre tabac *loc. v.* Es diu quan tothom vol saber allò que no convé que sàpiguen o vol intervenir en coses en què no cal que intervinguin. DCVB. **Variants: Totes les mosques prenen tabaco** *loc. v.* DCVB **Totes les mosques tenen tos** *loc. v.* Es diu referint-se a una cosa en què tots volen intervenir i especialment a coses d'home en què volen intervenir criatures. DCVB. **Tots els mosquits volen prendre tabac** *loc. v.* DCVB.

Totes les pregàries puguen al cel [**Totes ses pregàries puguen al cel**] *par.* DCVB, Men.

Totes les pujades tenen davallada *par.* DCVB.

Totes li ponen *en.* Es diu d'una persona molt sortada o que passa una gran prosperitat. DCVB. **Variants: Totes li ponen, fins i tot la més rossa** *en.* Es diu d'una persona molt sortada, a qui totes les coses surten bé. DCVB. **Totes me ponen i na Rossa me'n fa dos** *en.* Aquesta frase pot usar-se irònicament, quan un vol indicar que té molt mala sort o que passa per moltes tribulacions DCVB, Mall.

Totes li ponen *loc. v.* Es diu d'una persona molt sortada o que passa una gran prosperitat. DCVB. Rond. Mall.: *I noltros que el tenim per beneit! Sa questió és que totes li ponen! Ja ho veurem En Gelat a on s'ajaurà, amb tota aquesta guarda de bous!.* 'En Pere Beneit'

Totes ses maces rompen es cap *par.* Expressió en què es juga amb l'homonímia de "maça" i "massa" (=excessiu) per indicar que tots els excessos són dolents. DCVB, Mall. **Variants: Totes ses maces fan mal** *par.* DCVB, Men.

Totes ses puces tenen tos *par.* Es diu referint-se als vanitosos i presumptuosos. DCVB, Men.

Tothom és fra Daça; ningú és fra Jas *en.* Vol dir que a tothom li agrada que li donin coses, i a ningú li agrada desposseir-se de les seves per donar-les als altres. DCVB, Men.

Tothom estira cap a ell *par.* Vol dir que generalment regna l'egoisme. DCVB.

Tothom grata allà on li pica *par.* Significa que cadascú obra mirant les conveniències pròpies i no les dels altres. DCVB. **Variants: Cadascú grata allà on li pica** *par.* DCVB.

Tothom té; i Sant Joan té es xot *par.* Es diu per indicar que tots tenim malalties o tribulacions. DCVB, Mall.

Tothom vol justícia i que no passi per ca-seva *par.* DCVB, Men. **Variants: Ningú vol Justícia que pas per ca-seva** *par.* DCVB, Mall. **Justícia, senyor; a ca meva no** *par.* DCVB, Mall.

Tots anirem al cel, si Déu ens hi vol *par.* se sol dir quan se comenten mals costums del món. DCVB, Mall.

Tots concordants *loc. adv.* Amb acord de tots, unànimament.. *Tots en una concordants o la maior partida*, Consolat, c. 1. DCVB.

Tots contra en Banyota *en.* Conjuració o lluita de molts contra pocs. Amengual Dicc. DCVB.

Tots dos s'espluguen a un mateix llum *par.* Es diu de dos que van d'acord per una acció comuna. DCVB, Mall.

Tots duim una campana dalt es cap *loc. v.* Vol dir que tots demostram amb les nostres obres el nostre caràcter, encara que no vulguem.. DCVB, Mall..

Tots el jocs que duren, poden *par.* Vol dir que les coses persistents arriben a cansar. DCVB.

Tots els camins van a Roma *par.* DCVB.

Tots els coloms tenen fel *par.* Vol dir que totes les persones i. coses, per bones que siguin, tenen qualche defecte. DCVB.

Tots els dies són sants i bons per a qui està en gràcia de Déu *par.* DCVB, Men.

Tots els dits caben en es nas *par.* DCVB, Mall.

Tots els extrems són dolents *par.* Recomana la moderació i mitjanía. DCVB.

Tots els gats tenen catarro, menos el meu que té tos *par.* Es diu referint-se a aquells qui es volen ficar en coses que no els pertanyen. DCVB.

Tots els jocs que duren, poden *par.* Vol dir que una cosa, per agradable o simpàtica que sigui, si es prolonga molt, arriba a molestar. DCVB.

Tots els mals són mals, manco Malbúger *par.* Malbúger és un possessió situada en el terme de sant Lluís (Men.). DCVB, Men.

Tots els mestres han estat aprenents *par.* Significa que tothom ha tengut una temporada de manca d'habilitat o d'ignorància, per entès que hagi arribat a ser. DCVB.

Tots els sants tenen capvuitada *par.* Es diu en sentit propi, volent significar que fins a la vuitada hi ha temps de felicitar pel sant del nom. DCVB.

Tots els savis tenen un perdigó a l'ala *par.* Indica que els homes molt donats a la ciència solen tenir coses estranyes o algun desequilibri psíquic. DCVB.

Tots es Peres són ases *par.* Es diu perquè vulgarment es considera el nom de Pere com a indicatiu de curtor d'enteniment en el qui el porta, segurament per influència de les anècdotes que abunden sobre la poca discreció de Sant Pere.. DCVB, Mall., Men.
.Variants:**Tots els Peres són ases , sinó jo i mon pare** *par.* A Menorca es posen restriccions egoistes a la idea de l'estupidesa dels Peres, dient "Tots els Peres són ases , sinó jo i mon pare". DCVB, Men.**Dos Peres i un Bernat fan un ase acabat** *par.* DCVB, Mall. **Peres, Joans i ases, n'hi ha per totes ses cases** *par.* DCVB, Empordà, Bal.

Tots ets estugosos són bruts *par.* DCVB, Mall.

Tots fills d'un ventre, i cada un d'un temple *par.* Vol dir que entre germans sol haver-hi grans diferències de caràcter. DCVB.

Tots naixem despullats *par.* DCVB.

Tots som fills d'Adam i Eva *par.* Vol dir que tots som germans, o que tots tenim els mateixos defectes i flaqueses. DCVB.

Tots som iguals, en estar a les fosques *par.* Es diu per frenar el bravejament d'algú que es considera superior als altres. DCVB.

Tots són d'un ventre, però no d'un temple *par.* Significa que encara que siguin germans, les persones són molt diferents de temperament, de caràcter, etc. DCVB, bal.

Tots tenim murta *par.* Vol dir que tots tenim defectes, o que a tot arreu succeeixen les mateixes coses. DCVB, Mall..

Tots tenim què oferir a Déu *par.* Vol dir que tothom té tribulacions. DCVB, Mall., Val.

Tots tenim una hora d'ase *par.* DCVB, Men.

Tots tenim, i Sant Joan té es xot *par.* Vol dir que tots patim un mal o altre, o tenim un defecte o altre. DCVB, Mall.

Tots veuen el gep dels altres i no veuen el seu *par.* Es diu pels qui critiquen els defectes d'altri i no consideren els propis. *Ses dones de Sineu veuen es gep d'ets altres i no veuen es seu.* DCVB, Mall.

Tots-Sants el primer, Sant Andreu el darrer *par.* Es refereix al mes de novembre, que comença amb la festa de Tots-Sants i acaba amb la de Sant Andreu. DCVB.

Tou com un mató *loc. v.* Molt estovat, vessant satisfacció. *Prou que't vagarà, filla!-li deya sa mare, toba com un mató,* Pons Auca 17. DCVB.

Trabucar el seny o l'enteniment *loc. v.* Sofrir greu trastorn l'enteniment d'algú.. *Tenen molta por que es seny no li trabuc,* Alcover Cont. 349. DCVB.

Tractar (o manejar) una cosa com a roba de corsari *loc. v.* Tractar-la o manejar-la molt malament, sense mirar-s'hi (Men.). DCVB, Men.

Tractar (o par.lar) de tu *loc. v.* Donar a algú aquest tractament. DCVB.

Tractar (o parlar) a Déu de tu *loc. v.* Esser massa franc, prendre's massa llibertats en tractar les persones. DCVB.

Tractar a barrades *loc. v.* Tractar de mala manera, sense moderació. DCVB. Rond. Mall.: *I Na Francineta que era sa darrera, i ses altres dues la duien molt en vençó, la tractaven a barrades, la feien estar sempre a l'estaqueta dins sa cuina.* 'Na Francineta'

Tractar a barrades *loc. v.* Tractar de mala manera, sense moderació (Mall.). DCVB, Mall..

Tractar a coces *loc. v.* Tractar amb menyspreus i grosseries. DCVB.

Tractar de potència a potència *loc. v.* Discutir o tenir tractes una persona o institució amb una altra igualment poderosa. DCVB.

Tractar qualcú d'igual a igual *loc. v.* Tractar-lo de la manera com es tracten dues persones de la mateixa categoria. DCVB.

Tractes rompen lleis *par.* Indica que si s'ha fet un tracte en determinades condicions, no s'ha de desfer perquè hi hagi disposicions legals que s'hi oposin. DCVB.

Tractes són tractes *par.* Significa que els tractes s'han de complir encara que siguin perjudicials per a un dels qui els han fet. DCVB.

Tractes trenquen lleis *par.* Vol dir que es poden fer pactes no conformes amb les prescripcions legals, mentres els contractants estiguin d'acord. DCVB.

Tramuntana al matí, a la tarda garbí *par.* DCVB.

Tramuntana al matí, pluja a la tarda *par.* DCVB.

Tramuntana de primavera, pluja al darrera *par.* DCVB.

Tramuntana no té abric, i home pobre no té amic *par.* DCVB.

Tramuntana per Sant Miquel, tot l'any miraràs el cel *par.* DCVB.

Tramuntana reganyosa, als tres dies plujosa *par.* DCVB.

Tramuntana, aigua sana *par.* Signifiquen que després del vent de tramuntana sol venir pluja. DCVB. **Variants: Si plou de tramuntana, plou de bona gana** *par.* DCVB. **La tramuntana sempre porta la cua molla** *par.* DCVB.

Tramuntana, bergantana *par.* Vol dir que la tramuntana és dolenta per a la salut. DCVB.

Tramuntana, la mar plana *par.* es diu a certes regions on el vent de tramuntana no sol fer alçar la mar. DCVB.

Tramuntana, tramuntanell, s'enduu la camisa o la pell *par.* DCVB. **Variants: Tramuntana, tramuntanot, mata l'ovella i el pastor si pot** *par.* DCVB.

Tramuntanell morta, llebeig a la porta *par.* DCVB, Altea, Eiv.

Traure el Sant Crist gros *loc. v.* Obrar amb la màxima energia. DCVB.

Traure o tirar per ballesteria *loc. v.* Atacar algú sense mostrar cara, dissimuladament. *Tuyt li traen per balesteria e ladren contra ell en absència, així com ca de vil coerdia ple.*, Arn. Vil. I. 212. DCVB.

Travar-se la llengua *loc. v.* Embalbir-se fins al punt de no poder parlar o de parlar molt confús. *Comensà son brindeig...fins que travant-se-li la llengua al rompre un mot que no se li acudia...* Pons Auca 149. DCVB.

Travelant travelant, aprenen de caminar *par.* DCVB, Mall.

Treballar a l'ombra *loc. v.* Obrar d'amagat, fora de la vista de la gent. DCVB.

Treballar a tall obert *loc. v.* Fer una feina del camp duent-la arreu, sense deixar res endarrera. DCVB.

Treballar amb envestides, o a envestides *loc. v.* Treballar o fer una cosa amb interrupcions i repeses. DCVB. **Variants: Treballar a envestides** *loc. v.* DCVB.

Treballar com una fada *loc. v.* Tenir meravellosa habilitat per a cert treball. DCVB.

Treballar per al diable *loc. v.* Treballar sense gens de profit o sense saber per a qui. DCVB.

Treballs amb pa, són bons de passar (o "fan de bon passar") *par.* Significa que el treball i les preocupacions resulten mitigats si el qui els passa té un bon guany o rendes segures. DCVB.

Tremolar com una fulla de poll *loc. v.* Tremolar molt intensament, sia de fred, sia de por, de fam, etc. *Quin fret!...Jo som per assí en aquestes hores, tremolant com una fulla de poll.* Alcover Cont. 11. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Volta cama, encés es llum, alça sa davantera, i me troba aquells quatre malanats, que tremolaven com una fuia de poll.* 'En Martí Tacó' **Variants: Tremolar com la fulla d'un arbre** *loc. v.* DCVB. **Tremolar com un gragó** *loc. v.* DCVB.

Tremolar-li a algú totes les popes *loc. v.* Ho diu el qui tremola intensament per efecte d'un gran esglai. DCVB

Trempar l'orgue *loc. v.* Preparar una cosa ordenadament per aconseguir un resultat determinat .DCVB.. Rond. Mall.: *-Vull sa vostra fia per casar; però per trempar. els orgues, demà mateix la vos heu de carregar an es coll.* 'La fada Morgana'

Trenc d'alba *loc. adv.* A trench d'alba dins la cova / tornava a deixar la pila, Ruiz Poes. 18. DCVB

Trencar al davant, a algú *loc. v.* Sortir-li davant, anant de través. DCVB, Mall.

Trencar el cor *loc. v. fig.* Produir una gran impressió de dolor, amb tendència al plor. *Tornad-uos a mi de tot uostre cor en ieiuni et en oracions et en plorar et en plàiner et en trencar uostres cors,* Hom. Org. 5 vo. *Aquella quietut trencava el cor dels amants,* Vilanova Obres, iv, 90. DCVB.

Trencar el glaç o el gel *loc. v.* Suavitzar les relacions d'amistat o interrompre un llarg silenci. DCVB.

Trencar l'alba *loc. adv.* *Molt abans de trencar l'aurora / vetlava l'amo'n Climent*, *Penya Poes.* p. 189. DCVB

Trencar l'alè *loc. v.* Interrompre la respiració. *Ja m'entren unes basques somerines, d'aquelles que trenquen s'alè*, *Roq.* 29. DCVB.

Trencar la paraula *loc. v.* Deixar-la incomplida. DCVB. **Variants:** **Mancar a la paraula** *loc. v.* DCVB.

Trencar la rosca a algú *loc. v.* Contrariar-lo, oposar-se als seus intents. DCVB.

Trencar les cames a la núvia *loc. v.* Fer les amonestacions per al casament. DCVB. **Variants:** **Trencar les cames al dimoni** *loc. v.* Rompre el parany d'un enemic, alliberar-se dels seus aguaitos. DCVB, *Inca*.

Trencar les oracions, a algú *loc. v.* Interrompre'l, molestar-lo amb intervencions inoportunes. DCVB.

Trencar o rompre les oracions a algú *loc. v.* Destorbar-lo interrompent-li el treball o l'ocupació. DCVB.

Trencar ses cames a una llengua *loc. v.* Parlar-la malament. *Aquesta dona trenca ses cames an es castellà*». DCVB, *Inca*.

Trencar-se de riure *loc. v.* Riure desmesuradament. DCVB. **Variants:** **Cruixir-se de riure** *loc. v.* DCVB **Deixar-se anar de riure** DCVB **Desfer-se de riure** *loc. v.* DCVB **Esclatar-se de riure** *loc. v.* DCVB **Esqueixar-se de riure** *loc. v.* DCVB **Morir-se de riure** *loc. v.* DCVB **Partir-se de riure** *loc. v.* DCVB **Pixar-se de riure** *loc. v.* DCVB **Trencar-se de riure** *loc. v.* hiperb., riure amb grans contorsions. DCVB. **Rebentar-se de riure** *loc. v.* DCVB

Trencar-se el cap *loc. v.* fig., pensar intensament, fatigar-se el cervell. *No't trenquis el cap*, *Penya Mos.* iii, 121. DCVB.

Trencar-se el coll el diable *loc. v.* Succeir que s'obtenen coses desitjades de temps i que no s'havien aconseguit mai. DCVB.

Trencar-se el coll *loc. v.* fig., fracassar, sofrir grans pèrdues, quedar anorreat físicament o moral. *El seguien a risc de trencar-se el coll*, *Massó Cróq.* 43. DCVB.

Trencar-se la mà a una cosa *loc. v.* Fer-se la mà hàbil i lleugera, a força de pràctica, per a algun treball. *«Per a fer paners cal tenir-hi la mà trencada*». DCVB.

Tres (o set) al sac, i el sac en terra *loc. v.* Es diu quan algunes persones plegades fan menys feina que una sola persona normal. DCVB.

Tres coses treuen l'home de casa el fum, la gotera i la dona baladrera *par.* (BDC, XX, 196. DCVB.

Tres dies de gelada, aigua assegurada *par.* DCVB.

Tres quintars fan dotze arroves; contes vells, baralles noves *par.* Vol dir que per evitar discussions cal pagar els comptes tan aviat tan aviat com sia possible. Labèrnia-S. Dicc. DCVB.

Tres, es ball encès *par.* Significa que en haver-hi tres infants petits a una casa, ja donen feina i molèsties terribles. DCVB, Men.

Trescar més que En Boira *loc. v.* Anar d'ací d'allà sense tenir-hi feines. DCVB, Mall.

Trescar més que la xinxa *loc. v.* Trescar molt, anar d'ací d'allà repetidament.. DCVB, Mall.

Trescar més que un sebel·lí *loc. v.* Trescar molt. DCVB.

Tretze són tretze *par.* Porfidiosament, insistint en una cosa sense escoltar raons. *Y ab «tretze són tretze» hi porfidiar*, Proc. Olives 719. DCVB. **Variants: Tretze són tretze el punt de les dones** *par.* Es diu perquè se sol atribuir a les dones el defecte de la caparrudesa. DCVB.

Treure (a qualcú) la carn de l'olla [Treure (a qualcú) sa carn de s'olla] *loc. v.* Apoderar-se d'allò que ell pensava obtenir. «*Si te'n vas a festejar, | no te'n menis companyia, | que encara que germà sia, | sa carn de s'olla et traurà*» (cançó pop. de Mall.) Rond. Mall.: *Lo que m'interessa és trompitjar, que ja hauria d'esser a Ciutat, no fos cosa que un altre me tragués sa carn de s'olla.* 'La Princesa bella'

Treure (o estendre) els drapets al sol *loc. v.* Retreure i declarar els defectes, els vicis o malvestats de qualcú. DCVB, or. Occ. Bal., val.

Treure (o fer) salivera *loc. v.* Fer grans manifestacions de ràbia. *Haguéssiu vist salivera! Haguéssiu vist tayar claus!*. Roq. 19. DCVB.

Treure a algú la son de les orelles *loc. v.* Fer-lo deixondir, treure-li la indolència, la peresa. DCVB.

Treure a algú tots els pelleringos *loc. v.* Treure els seus defectes, publicar-los. DCVB.

Treure a la vergonya *loc. v.* Fer aparèixer algú davant la gent de manera que resti exposat a la vergonya pública. DCVB.

Treure a llum *loc. v.* Publicar, declarar; fer aparèixer. DCVB.

Treure a rotlo *loc. v.* Fer aparèixer, anomenar, citar, fer que es par.li d'una cosa. *Per sortir a rotlo tota aquesta faramalla de mallorquinadas*, Aguiló Rond. De Rond. 5. *Cada tres paraules s'onclo Pep sortia a rotlo*, Roq. 39; *Res de treure a rotlo tots es seus escrits*, Ignor.2. DCVB.

Treure a sac *loc. v.* Elegir pel sistema d'insaculació. *Que los sobreposats e pròmens e los faedors los quals se havien a traure a sort e a sach...*, doc. a. 1499 (BSAL, vii, 156). *Hajen de traurer los Jurats a sort de sachs o bosses*, doc. a. 1643 (Segura HSC 259). *Aquest dia foren trets de sach en la forma acostumada per consellers los següents*, doc. a. 1500 (Ardits, iii, 169). DCVB. **Variants:** **Treure a sac i a sort** *loc. v.* DCVB. **Treure a sort i a sac** *loc. v.* DCVB. **Treure de sac** *loc. v.* DCVB.

Treure aguller, de qualque cosa *loc. v.* Treure la clarícia, sortir d'un embull o dificultat. *Havien de pendre un caminoy de cabres que donava una mala fi de voltes, que ningú, en no esser aquells lladres en poria treure aguyer*, Alcover Rond. II, 277. DCVB, Mall., Men.

Treure al coll *loc. v.* Treure qualcú d'un perill greu, salvar-lo. DCVB, Mall.

Treure al sol més del que hi ha a l'ombra *loc. v.* Gastar més del que es té. DCVB.

Treure algú de botador *loc. v.* Treure'l de punt, produir-li una irritació molt intensa que li fa perdre la serenitat. *Bé podria estrevenirse que arribasseu a ferme curt o el cuch de l'orella malalt ò á traure'm de solch y de botador*, Penya Mos. iii, 111. DCVB, Mall.

Treure algú del solc *loc. v.* Excitar-lo molt, fer-li perdre la serenitat, la paciència. DCVB.

Treure algú pels cabells *loc. v.* Defensar-lo encara que no tingui defensa possible. *Ja n'embuyà de fil per treure En Lerroux i es lerrouxistes p'es cabeyes*, Aurora 226. DCVB, Mall.

Treure biaixos *loc. v.* Treure profit de diverses maneres. *Y lo qu'es per trèure biaxos, ja hu som trempat per axò*, Roq. 22.; *Ja treurem es biaxos per un altre cayre*, Alcover Rond. ii, 283. DCVB, Mall.

Treure biaixos *loc. v.* Treure profit de diverses maneres. *Y lo qu'es per trèure biaxos, ja hu som trempat per axò*, Roq.22; *Ja treurem es biaxos per un altre cayre*, Alcover Rond. II, 283. DCVB, Mall.

Treure biaixos *loc. v.* Treure profit de diverses maneres. DCVB. Rond. Mall.: *Me'n duré un altre; que sense anyell no vull jo nocés a sa casa. Ja traurem es biaixos per un altre caire.* 'En Gostí lladre'

Treure busca *loc. v.* Treure sorts entre alguns per jugar o repartir-se alguna cosa, guanyant aquells a qui toca busca llarga o curta, segons quins sien els pactes. DCVB. Rond. Mall.: *-Amollem-li, digueren, ara que el tenim tan amunt, i caurà mort; i traurem busca quins de noltros tres se casa amb aquesta.* 'En Juanet de l'Onso' **Variants:** **Treure sorts** *loc. v.*

Treure cabal *loc. v.* Treure profit, obtenir guany. DCVB.

Treure cap a tal o tal lloc *loc. v.* Arribar-hi un camí, carrer, etc. DCVB.

Treure centelles pels uis [Treure centelles p'ets uis] *loc. v.* Manifestar gran ira per l'expressió dels ulls. *Mirant-me fixo, que treya centelles de la vista*, Vilanova Obres, iv,

223. DCVB.Rond. Mall.: -¿I tu, gran polissó? Li diu el dimoni, llançant centelles p'ets uis. ¿Val més matinejar que a missa anar?**Variants:Treure espines p'ets uis** [Treure espines p'ets uis] *loc. v.* Rond. Mall.:-¿I qui és aquesta mala fembra? S'exclama la reina, traquent espines p'ets uis i foc p'es queixals. 'Na Magraneta'

Treure d'entre potes *loc. v.* DCVB.

Treure d'es llim de ses olles *loc. v.* Treure coses molt estranyes o difícils de trobar. DCVB, Mall.

Treure d'es cap una cosa *loc. v.* Deixar de pensar-hi. DCVB.Rond. Mall.:*Ni el Rei ni la Reina, cadascú p'es seu vent, s'ho porien treure d'es cap an allò.* 'Sa Muta'

Treure d'es solc *loc. v.* Excitar-lo molt, fer-li perdre la serenitat, la paciència. DCVB.Rond. Mall.:*Ses al·lotes comencen a socarrar-lo amb estopa devers ses oreies i p'es clotell, i el varen treure d'es solc.* 'Es dotze mesos i dues jaies'

Treure de la boca una cosa a algú *loc. v.* Dir una cosa en el moment que l'altre anava a dir-la. DCVB.

Treure de pena algú *loc. v.* Alliberar lo d'una inquietud o preocupació. DCVB.

Treure de polleguera *loc. v.* Fer sortir una cosa del seu curs natural, del seu estat normal; violentar-se, exasperar, fer perdre la calma. *Lo que noltros volem és que sa Lley matexa no mos resulti treta de polleguera*, Roq. 38; *Mai s'enfadava amb ningú, tot traïen els altres de polleguera amb la seva mitja rialla.* Oller Pap.II. DCVB.

Treure de potes *loc. v.* Sostreure una cosa a algú malgrat la seva vigilància o resistència. DCVB. Rond. Mall.:*Direu a la senyora marqueseta que no hi ha doblers valents per treure'm de potes aquest anell. Es preu de s'anell és que la senyoreta marqueseta m'ha de deixar besar just una vegadeta sa seua maneta.* 'Una pobiletta i un Joanet'

Treure de potes una cosa a algú *loc. v.* Sostreure una cosa a algú malgrat la seva vigilància o resistència. *Ningí m'ha de treure les mil lliures de potes, més que una dona*, Penya Mos III, 121. DCVB.**Variants:**

Treure de seny o de raó *loc. v.* fig. fer perdre el seny. *Ira qui axí trau l'ome en qui és, de seny e de rahó*, Villena Vita Chr., c. 45. DCVB.

Treure de test *loc. v.* Fer perdre la serenitat de judici, causar un exaltament extremat. DCVB.

Treure del bec *loc. v.* Obligar algú a dir el que no voldria declarar. DCVB, Cat., Val., Men.

Treure del bec *loc. v.* Obligar algú a dir el que no voldria declarar. DCVB, Cat., Val., Men.

Treure del solc *loc. v.* Exasperar algú fent-li perdre el bon capteniment. *Bé podria estrevenir-se que arribàsseu a treure'm del solch y de botador*, Penya Mos. III, 111.

Verinosas expressions que enquimeravan a la Tuyas fins a treure-la de pollaguera, Pons Auca 136. DCVB. **Variants: Treure de polleguera** *loc. v.* DCVB. **Treure de botador** *loc. v.* DCVB.

Treure el barram [Treure es barram] *loc. v.* Treure dents els infants. DCVB, Mal.

Treure el caragol bufant [Treure es caragol bufant] *loc. v.* Fer o obtenir una cosa difícil amb relativa facilitat, esquivant les dificultats majors. *Qu'un homo sàpia tant / que en cent assumtos que du / tenga sempre per segú / treure el caragol bufant*, Penya Poes. 178. DCVB Mall., Men.

Treure el carro [Treure es carro] *loc. v.* Vèncer grans dificultats, arribar a sortir d'una situació difícil (Mall.). DCVB, Mall.

Treure el corbam *loc. v.* Treure els diners, fer despeses. *Qui vol la joya trega el corbam*, Penya Poes. 224. DCVB, Mall.

Treure el corpus *loc. v.* Sortir vestit amb la millor roba que es té. *Avui has tret el corpus*, (Manacor). DCVB, Mall.

Treure el fetge *loc. v.* Fer un esforç molt gros, com ara treballant, caminant molt de pressa, rient desmesuradament, irritant-se amb excés, etc. DCVB. **Variants: Fer el fetge pels ulls** *loc. v.* DCVB. **Fer el fetge per la boca** *loc. v.* DCVB. **Treure el geni** *loc. v.* Manifestar el mal geni, mostrar-se irritat. DCVB. **Treure el gènit** *loc. v.* Manifestar la irritació, deixar-se dur de la ira. DCVB. **Treure el lleu a algú** *loc. v.* Fer-li fer un gran esforç. DCVB. **Treure el nas** *loc. v.* Guaitar, deixar-se veure per una obertura, per damunt un obstacle, etc. Vict. Cat., Ombr. 73. DCVB. **Treure el sancristo gros** *loc. v.* Acudir a remeis extrems o molt enèrgics. DCVB. **Treure el ventre de lloc** *loc. v.* Atipar.-se excessivament. DCVB. **Treure el ventre de mal any** *loc. v.* Espassar-se la fam o sortir de la misèria. *S'en seria anada amb un negre sols per treurerse sa panxa de mal any*, Aguiló C., Rond. de Rond. 17. DCVB, Cat., Bal. **Treure els fetges** *loc. v.* DCVB.

Treure el gat del sac [Treure es gat d'es sac] *loc. v.* Sortir de dubtes. DCVB. Rond. Mall.: *-Ja no puc pus! M'he de treure es gat d'es sac sobre lo que és aqueix corpet!* 'Es corpet d'es pou d'En Gatell'

Treure el peu del solc [Treure es peu d'es solc] *loc. v.* Obrar de manera incorrecta DCVB. Rond. Mall.: *Però ja no me'n veuran fer pus, de proeses consemblants vull esser com ets altres homos, i fora treure pus cap peu d'es solc.* 'S'estudiant de sa cova de Salamanca' **Variants: Treure un peu del solc [Treure un peu d'es solc]** *loc. v.* Rond. Mall.: *Que n'era ben neta, de tot allò, perquè en tot aquell temps era anada tan alerta a treure cap peu d'es solc que només era sortida de ca seua per anar a missa.* 'Na Catalina'

Treure el quern [Treure es quern] *loc. v.* Treure el profit que pertoca d'una cosa. *Llavores mos fermaven s'altre cap des tros de fil a un botó, y hala petit, a treure'n un quern de sa caçada.* Ruiz Pablo (Catalana I, 410). DCVB, Men.

Treure el ventre de mal any o de guerxesa *loc. v.* Menjar abundantment i de manera desacostumada. DCVB.

Treure els braons *loc. v.* Donar proves de força o de valentia. DCVB, Mall.

Treure els pedacets d'algú al sol *loc. v.* Retreure escandalosament els defectes o les males accions que s'atribueixen a algú. DCVB.

Treure els peus del solc *loc. v.* Extralimitar-se. *Es qui per totes ses riqueses del món no treurien un peu des solc*, Aurora 227. DCVB.

Treure els ulls a algú *loc. v.* Privar lo dels òrgans de la visió extraient-los de llur òrbita. *Féu ordenació que tothom qui fahés adulteri que li fossen trets los ulls*, Scachs 28. DCVB.

Treure en dansa o a ballar *loc. v.* Fer sortir algú a ballar oferint-se-li com a par.ella o acompanyant. Per ext., Treure dansa o treure ball iniciar la dansa, esser el primer a ballar.. DCVB Car per açò me trasch amor en dança, Francesc Oliver (Cançon. Univ. 279). DCVB.

Treure en net *loc. v.* Obtenir un resultat positiu (d'una investigació, recerca, intent.). DCVB. *Bé le hi vaig demanar, però no vaig poder treure en net mes que sa mare es blanca i son pare és ros, i fe't si et vols fer!*. 'Sa fia del Sol i de la Lluna'

Treure en net *loc. v.* Obtenir un resultat positiu (d'una investigació, recerca, intent). *Es fumador vulgar fuma y fuma y no treu res en net*, Roq. 13. DCVB.

Treure en roda *loc. v.* Retreure en la conversa. "No treguis en roda aquestes coses, que no ens interessen". DCVB.

Treure es caragol bufant *loc. v.* Fer o obtenir una cosa difícil, amb relativa facilitat, esquivant les dificultats majors. DCVB. Rond. Mall.: *I no haies por! Ja en sortirem, d'es fang, si Déu ho vol! Me don amb cor de treure encara es caragol bufant!..* 'N'Elionoreta'

Treure es carro *loc. v.* Vèncer grans dificultats, arribar a sortir d'una situació difícil. DCVB. Rond. Mall.: *Si ells s'han de presentar cop en sec, no farem res. Si a vostè li bastàs veure'ls sense que ells se temessen de vostè, així encara me sembla que podríem treure es carro.* 'Sa jaia gri'

Treure es lleu per sa boca [Treure es lleu per sa boca] *loc. v.* Estar molt fatigat i respirar difícilment per haver fet gran esforç. DCVB, Men., Val.

Treure estella (de qualcú, d'alguna cosa) *loc. v.* Treure profit. DCVB.

Treure estella d'algú, d'alguna cosa *loc. v.* Treure'n profit. DCVB. Rond. Mall.: *Però davant li fan de l'amic i s'hi acosten tant com poren, per treure'n estella, com se suposa.* 'Sa llampria meravellosa'.

Treure faves d'olla *loc. v.* Començar a refer-se d'una malaltia, d'un soscaire econòmic, etc. DCVB, Mall.

Treure faves d'olla *loc. v.* Revifar-se, refer-se d'una malaltia, d'un estat ruïnós, d'un defecte greu, etc. DCVB. Rond. Mall.: *I es veis, com que tornassen joves; i es malaltissos*

treien faves d'olla; i es qui s'emmalaltien, al punt havien tirat es mal a sa par.et. 'El Bon Jesús i Sant Pere i l'amo d'es Tossals Verds'

Treure foc *loc. v.* Obtenir allò que es volia, a força d'enginy, habilitat o esforç. DCVB.

Treure foc pels queixals *loc. v.* Manifestar una irritació molt forta, estar molt irat. DCVB. Rond. Mall.: *Era un bovot com un elefant, amb un recoll com un cossi, amb unes banyes que duïen tres braces d'orde. Treia foc p'es queixals, foc p'ets uis, foc per tot el cos.* 'En Juanet de l'Onso' **Variants:** **Treure foc pels uis** *loc. v.* Rond. Mall.: *Era un bovot com un elefant, amb un recoll com un cossi, amb unes banyes que duïen tres braces d'orde. Treia foc p'es queixals, foc p'ets uis, foc per tot el cos.* 'En Juanet de l'Onso'

Treure foc pels queixals *loc. v.* Manifestar una irritació molt forta, estar molt irat *Treia foc pels queixals l'ostaler*, Vict. Cat., Ombr. 81. DCVB. **Variants:** **Treure foc pels ulls** *loc. v.* Manifestar gran irritació. DCVB. **Treure foc per la boca** *loc. v.* Manifestar gran irritació. DCVB.

Treure forces de flaquesa *loc. v.* Fer els esforços supremes, quan ja s'està molt dèbil. *He arribat a curar-me, però m'ha quedat una gran flaquesa que no puc caminar.* DCVB.

Treure gatons vius de gata morta *loc. v.* Treure profit d'allò que semblava inaprofitable (Mall.). *No sabs tu bé que yo sé traure de gata morta gatons vius.*, Tirant, c. 205. DCVB, Mall.

Treure i no posar, a poc a poc ve a acabar par. Es refereix als qui despenen sense tenir ingressos. DCVB.

Treure l'entrellat *loc. v.* Desxifrar l'enigma, adquirir coneixença clara, resoldre un misteri. *Després d'explicar-me el fet molta gent, encara no n'he pogut treure l'entrellat.* DCVB.

Treure l'espasa per qualcú, per qualche cosa *loc. v.* Sortir a la defensa d'algú, d'alguna cosa. DCVB.

Treure l'espina *loc. v.* Irritar-se, manifestar el gènit.. *A vegades se desavenen i treuen un poc d'espina*, Pons Llar 53. DCVB, Mall..

Treure la cuca del forat amb les mans dels altres *loc. v.* Fer fer a altres allò que un troba perillós de fer per ell mateix. DCVB. **Variants:** **Treure el conill del cau amb les mans d'altri** *loc. v.* Obtenir una cosa valent-se de l'esforç d'altri. DCVB

Treure la freixura a algú *loc. v.* Fer-li un excés de treball, de crits, d'irritació. DCVB. **Variants:** **Fer sortir la freixura a algú** *loc. v.* DCVB.

Treure la freixura per la boca *loc. v.* Estar molt fatigat. DCVB.

Treure la moca *loc. v.* Fatigar-se molt. DCVB. **Variants:** **Fer la moca** *loc. v.* DCVB.

Treure la prima *loc. v.* Sortir amb la seva, tenir èxit, aconseguir allò que es volia. DCVB, Orient, Mall.

Treure la rifa sense posar-hi *loc. v.* Tenir una bona sort extraordinària, fer un bon negoci casualment i sense haver-s'hi arriscat. DCVB.

Treure la vessa [Treure sa vessa] *loc. v.* Estirar i treure un nerviet que tenen els moixos dins la coa, després de tallar-los aquesta; diuen que aquell nerviet és sa vessa. DCVB, Mall.

Treure les arnes *loc. v.* Espolsar i estendre la roba, per llevar les arnes (Mall.). DCVB, Mall.

Treure les braguetes *loc. v.* Retreure defectes i faltes passades de qualcú; bescantar. *Per sobre vida i miracles de sos amics i coneguts i... treure-los totes ses braguetes!*. Alcover Cont. 316. DCVB, Mall.

Treure les castanyes del foc sense cremar-se *loc. v.* Fer una cosa perillosa per ma d'altri. DCVB.

Treure les colors *loc. v.* Envermellir-se de cara, per vergonya, cansament, calor, etc. DCVB.

Treure les paparrusques a qualcú [Treure ses papar.rusques a qualcú] *loc. v.* Treure-li la peresa, fer-lo deixondir. DCVB, Manacor.

Treure les ungles *loc. v.* a Començar a actuar amb habilitat o amb violència contra algú. *Qui tendrà ungles les treurà*, Alcover Rond. ii, 292. DCVB.

Treure llana neta d'alguna cosa *loc. v.* Treure'n l'aigua clara, aclarir bé un assumpte o qüestió. DCVB

Treure noms a algú *loc. v.* Designar-lo amb sobrenoms, amb noms ofensius. DCVB. **Variants: Posar noms a algú** *loc. v.* DCVB.

Treure penyores *loc. v.* Embargar. DCVB, Mall.

Treure qualcú amb una coça pel cul *loc. v.* Engegar-lo de mala manera, enviar-lo a mala part. DCVB.

Treure qualcú de les arpes d'un altre *loc. v.* Alliberar-lo del poder violent d'aquest (Mall., Men.). DCVB, Mall., Men.

Treure qualcú del fang *loc. v.* Treure'l d'una situació difícil. DCVB.

Treure raca *loc. v.* Treure guany, profit. DCVB. Rond. Mall.: *Pensa que li convenia fer una prova an aquell gegantot per si en poria treure raca.* 'S'anellet'

Treure s'aixanguer de s'esquena *loc. v.* Tupar fort (Mall., Men.). DCVB, Mall., Men.

Treure s'estam [Treure l'estam] *loc. v.* Esforçar-se molt, fer tot lo que un pot o sap per conseguir un objecte. *Maldament siga precís descalsar-m'i y treure tot s'estam per aquest assumto*, Aguiló Rond. De R. 11. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Ho va prendre a les dents de*

tot, i va treure tot s'estam 'Ressonàncies de l'Antic Testament' **Variants: Treure s'estament** *loc. v.* Posar-se el vestit de gala. DCVB, Mall.

Treure s'estiu [Treure s'estiu] *loc. v.* Vestir-se de roba prima, pròpia de l'estiu. DCVB, Mall.

Treure s'hivern [Treure s'hivern] *loc. v.* Vestir-se de roba gruixuda, pròpia de l'hivern. DCVB, Mall.

Treure sa carn de s'olla, a algú *loc. v.* Apoderar-se d'allò que hom pensava obtenir. DCVB. Rond. Mall.: *Lo que m'interessa és trompitxar, que ja hauria d'esser a Ciutat, no fos cosa que un altre me tragués sa carn de s'olla.* 'La Princesa bella'

Treure sang d'un cos mort *loc. v.* Tenir habilitat per a treure profit de les coses més poc propícies a donar-ne. DCVB.

Treure ses arpes *loc. v.* DCVB, Men.

Treure ses ungles *loc. v.* Actuar amb malícia. Començar a actuar amb habilitat o amb violència contra algú. DCVB. *Ignorant que sabés treure tan granat ses ungles.* 'Ressonàncies de l'Antic Testament'

Treure sorts *loc. v.* Deixar a l'atzar a qui pertany o pertoca quelcom. DCVB. Rond. Mall.: *Tragueren sorts, tocà a un; i quan es demés se n'anaren.* 'Na Magraneta'

Treure sorts *loc. v.* Procurar de decidir a qui una cosa pertany, pertoca, etc., sia tirant daus, sia traient redolins, sia comptant fins a cert nombre, etc. *Tregueren sorts, tocà a un,* Alcover Rond. i, 101.; *Arriba sa diada, i... cataplum!, li toca sa sort grossa,* Ruyra Pinya, II, 174. DCVB.

Treure un caragol bufant *loc. v.* Aconseguir fàcilment, per casualitat, una cosa difícil (Mall., Men.). *Qu'un homo sàpia tant | qu'en cent assuntos que du | tenga sempre per segú | treure el caragol bufant,* Penya Poes. 178. DCVB, Mall., Men.

Treure un nom a algú *loc. v.* Posar-li un nom nou *Una chicota homenenca, que li tragueren «mich-home»,* Ensisam 259. DCVB

Treure un peu del solc *loc. v.* DCVB.

Treure una ànima de pena *loc. v.* Satisfer un desig molt vehement de qualcú. DCVB, Bal.

Treure una cosa a plaça *loc. v.* Publicar-la, fer-la saber a tothom. DCVB.

Treure una cosa de nàccia *loc. v.* Tenir-la de nissaga, de naixement. 'Nàccia' Raça, conjunt de persones o animals d'un mateix origen (mall., Men., Eiv.). DCVB.

Treure venal una cosa *loc. v.* Declarar-la venal, exposar-la per a vendre-la. *Un carnicer vench guardar lo bou si era gras, car lo senyor del bou lo hi hauia tret venal,* Lluïl Felix, pt. vii, c. 1. DCVB.

Treure-ho del car i posar-ho a la pena, tot queda a l'antena [Treure-ho des car i posar-ho a sa pena, tot queda a s'antena] *par.* Es diu parlant de coses que poden sofrir cert canvi sense perdre res ni mudar gaire. DCVB, Men.

Treure-la llarga *loc. v.* Sortir-ne amb la seva, aconseguir allò que un volia, malgrat les dificultats. DCVB, mall.

Treure-la llüida *loc. v.* Tenir bon èxit, lluir-se en allò que es tractava d'obtenir. *D'altres treballs més dificultosos n'han sortit llüits*, Ignor 16. DCVB.

Treure-la neta *loc. v.* Aconseguir allò que es volia. *Havia de sortir amb la seva la volgué treure neta*, Pons Llar 54. DCVB, Mall..

Treure-la proveïda *loc. v.* Guanyar un plet o competència; sortir-ne amb la seva. *Ell hu veurem qui la treurà provehida!*, Alcover Cont. 228. DCVB, Mall.

Treure-li ses paparrusques (o ses paparrugues) a algú *loc. v.* Retreure-li els defectes, les falles morals. *Comensaren a posar-li calseta y a treure-li ses papar.rugas que no li dexavan os condret*, Aguiló Rond. De R. 17. DCVB.

Treure, algú, amb caixes destrempades *loc. v.* Expulsar qualcú violentament a crits, amb energia. *Un sacerdot treu de dins l'iglesia amb caxes destrempades una criada que duya una panera de* Ignor. 17. DCVB. **Variants:Engegar, algú, amb caixes destrempades** *loc. v.* *Que no l'engigàs ab caixes destrempades*, Penya Mos. iii, 96. DCVB.

Treure'n el cap net *loc. v.* Escapar d'una situació difícil sense sofrir-ne perjudici. DCVB, Mall.

Treure'n pua *loc. v.* Treure profit d'una cosa, obtenir el resultat que es desitjava.. DCVB, Mall.

Treure's del cap una cosa *loc. v.* Inventar-la. DCVB.

Treure's el gat del sac *loc. v.* Sortir de dubtes, arribar a saber amb certesa una cosa.. *Els rotllos de curiosos... se pogueren treure aviat el gat del sach*, Oliver Obres, ii, 61. *Ara s'haurà pogut treure es gat des sach*, Roq. 4. *Ja pot esser par.tit a escoltar, i se porà treure es gat des sac*, Alcover Cont. 2. DCVB.

Treure's el jou a coces *loc. v.* Sostreure's violentament a l'opressió. DCVB.

Treure's els draps al sol *loc. v.* Barallar-se de paraules insultant-se molt. DCVB, Men.

Treure's els ulls *loc. v.* Barallar-se amb gran odi, fent-se tot el mal que poden. DCVB.

Treure's es bast a coces [Treure's es bast a coces] *loc. v.* Alliberar-se d'una cosa molesta, per mitjans violents o contraris a la voluntat d'altri. DCVB, Mall.

Treure's es bast a coces *loc. v.* Alliberar-se d'una cosa molesta, per mitjans violents o contraris a la voluntat d'altri. DCVB, Mall.

Treure's es cambuix [**Treure's es cambuix**] *loc. v.* Barallar-se fort les dones. DCVB, Mall., Men.

Treure's l'ull pensant senyar-se *loc. v.* Obrar en perjudici propi quan hom pensava obrar en propi benefici. *Pensant-vos senyar a vós traheu l'ull*, Proc. Olives 478. DCVB.

Treure's la mosca del nas *loc. v.* Alliberar-se hàbilment dels perills o molèsties. DCVB.

Treure's la panxa de mal any *loc. v.* Omplir-se la panxa, cessar de patir fam. DCVB.

Treure's les cames de polleguera *loc. v.* Córrer molt o caminar excessivament per aconseguir algú o alguna cosa. DCVB, Santanyí.

Treure's sa camia des batiar *par.* Treure's els drapets al sol, bescantar-se mútuament. DCVB, Men.

Treure's una cosa d'es cap *loc. v.* No pensar-hi pus, oblidar-se'n. Rond. Mall.: *Seguí trescant tot lo sant dia per dins es jardí, sense porer-se treure d'es cap aquells alens que havia sentit en sa nit.* 'La Bella Ventura o Es Ca Negre sense nas'

Treure's una cosa del pensament *loc. v.* Procurar i aconseguir no pensar-hi. *No me la puc treure mai del pensament*, Maragall Enllà 16. DCVB.

Treure'n agüier, de qualque cosa *loc. v.* Treure clarícia, sortir d'un embull o dificultat. DCVB. Rond. Mall.: *Som anat a demanar an es carboneret si los havia vists, i m'és sortit a una altra par.t i no n'he pogut treure agüier* 'Es castell d'iràs i no tornaràs'

Treure's ets uis *loc. v.* Mirar amb gran fixesa i atenció. DCVB. Rond. Mall.: *No sabia què li passava. I el se mirava i el se tornava mirar, i se cuidava a treure ets uis.* 'S'Hermosura del món' *I s'al.lotó se cuidava a treure ets uis, mira qui mira aquelles figures d'homos i dones, animals i aucells, i no se'n poria avenir.* 'Es llum de la terra'

Triant triant, ha fet com sa paparra, que s'agafa a lo més dolent *par.* Es diu d'una persona que per voler triar massa s'ha enganyat. DCVB, Men.

Triar a ulls clucs *loc. v.* Triar sense mirar què es tria. DCVB.

Trobar a faltar una cosa, una persona *loc. v.* Notar la seva absència, sentir-se'n; enyorar-la. *Ja suposareu piadosament que lo que trobava jo a faltar era sa dona*, Roq. 44. DCVB.

Trobar algú amb les mans a la pasta *loc. v.* Descobrir-lo en el moment de cometre una mala acció, un delicte. DCVB.

Trobar barra de cap *loc. v.* Trobar resistència forta. DCVB, Mall., Men.

Trobar bo en alguna cosa *loc. v.* Però hi trobava un bo, una dolçura...!. Víct. Cat., Cayres 194. DCVB.

Trobar bona pastera *loc. v.* Trobar cabals, bens de fortuna o possibilitats de menjar en abundància. DCVB.

Trobar davall cada terròs un calàpat *loc. v.* Trobar davall cada terròs un calàpat trobar dificultats o mala sort per tot (Mall.). DCVB, Mall.

Trobar el jaç *loc. v.* Descobrir a algú una cosa amagada; descobrir el lloc on s'amaga o on caplleva algú. DCVB.

Trobar el verb *loc. v.* Trobar la solució. DCVB.

Trobar en averany *loc. v.* Atrapar algú en delicte o malifeta. Amengual Dicc. DCVB.

Trobar fluix *loc. v.* No trobar dificultats o oposició. *Vejent n'Erill que encare no troba fluix, ja pactes ben honrosos proposa al punt.*, Costa Agre terra 175. DCVB.

Trobar fressa *loc. v.* Descobrir senyals de de caça. DCVB.

Trobar la llebre en el jaç *loc. v.* Trobar qualcú en el moment que comet un delicte o una falta; agafar-lo de manera que no pot fugir. DCVB.

Trobar les Índies *loc. v.* Trobar una manera d'enriquir-se. DCVB.

Trobar negret *loc. v.* Trobar un tresor ocult. *Perd l'ase y les magranes allà ahont pensava trobar-hi un negret*, Penya Mos. III, 119. DCVB, mall.

Trobar ossos en el lleu *loc. v.* Esser molt exigent, trobar defectes en tot. *May ne faltan de prims d'escaldums qui en es lleu ey troban ossos*. Aguiló Ronr. De R. 7. DCVB.

Trobar pèls en els ous *loc. v.* Trobar defectes en tot. *A manera de aquells qui cerquen pèl en l'ou e nuu en lo jonch*, Curial, ii, 78. DCVB.

Trobar pèls *loc. v.* Trobar defectes pertot. *Tan mal profit, | tal pertinàcia, | tan gran audàcia, | pèls e repels, | tant de recels | les dones tenen*, Spill 6657. DCVB. **Variants:** **Trobar pèls en els ous** *loc. v.* Trobar defectes a les coses més pures. DCVB.

Trobar qualcú amb sa fusta en ses mans *loc. v.* Trobar-lo en el moment de cometre un delicte o una falta; agafar-lo in fraganti. *Perque no la trobàs amb sa fusta en ses mans, zas! buida es ribell a un rec de corral*, Alcover Cont. 133. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Espera tancarem en fort perquè ningú mos entr i no mos trobassen amb sa fusta amb ses mans*. 'Amics de barret i amics vers'

Trobar sa mata lletisclera *loc. v.* Trobar allò que hom cerca. Rond. Mall.: *I no les ne presentaven cap que les ne retiràs gens sempre feien calada buida; no la porien trobar, a sa mata lletisclera*. 'Es port de sa cibolla blanca'.

Trobar sabata de son peu *loc. v.* Donar a algú allò que es mereix o allò que ell mateix es procura amb el seu comportament. DCVB. Rond. Mall.: *L'enviaré a l'infern a dur es*

dimoni més gros de tots. Allà trobarà sabata de son peu i el posaran a ca-seva, i no mos farà rentar pus llana negra. 'En Pere Catorze'

Trobar sabata de son peu *loc. v.* Trobar allò que hom cercava o les conseqüències normals d'allò que hom feia. / Trobar escarment, trobar allò que es mereixia, el càstig condigne. *En esta vida cascú troba çabata a son peu, ço és, que per mal que l'hom sia, si'n troba pigor qui'l paga*, Eiximenis Terç, c.16. DCVB. **Variants:** **Trobar sabata a son peu** *loc. v.* *Aquest pic haurà trobat sabata a son peu!*, Pons Llar 51. DCVB.

Trobar si fat, si salat *loc. v.* Trobar sempre què dir, no estar satisfet mai. DCVB, Men.

Trobar terrossos *loc. v.* Trobar o haver-hi moltes dificultats. «*Si em voleu, vos vui a vós / i no vui més festejar. / Saps quins terrossos hi ha / com me'n vaig a confessar / amb los pares confessors!*» (cançó pop. Mall.). DCVB, Mall. **Variants:** **Haver-hi terrossos** *loc. v.* DCVB.

Trobar un sis o un as *loc. v.* Trobar què dir, tenir sempre motiu de queixa. *Aquexos hereus de patrimoni tan rics...pertot troben un sis o un as*, Vilanova Obres, IV, 128. DCVB.

Trobar una cosa per necessari *loc. v.* Trobar o haver-hi una cosa, una sola cosa, per un cas de necessitat. *Encara tench esperansa de trobar-ne un per necessari*, Maura Aygof, 47. DCVB. **Variants:** **Haver-n'hi un per necessari** *loc. v.* DCVB.

Trobar-ho tot molt pla *loc. v.* Trobar-ho molt fàcil. DCVB.

Trobar-ho tot molt pla *loc. v.* Trobar-ho molt fàcil. DCVB.

Trobar-se a tres sous i onze *loc. v.* Trobar-se pobre, endarrerit econòmicament. Aguiló Dicc. DCVB.

Trons de cul, tempestat de merda prop *loc. v.* Es diu quan algú llança una ventositat sorollosa. DCVB. **Variants:** **Trons de cul, tempestat de merda** *par.* DCVB.

Trons en s'hivern, pa per vuit dies *par.* Aconsella que es faci previsió de pa quan ve el temps plujós. DCVB, Men.

Trons en s'hivern, pa per vuit dies *par.* DCVB, Men.

Trons enfora, aigua prop *par.* DCVB, Mall., Men.

Trons pel gener, desembarassa el graner *par.* DCVB.

Trons pel gener, desembarassa el graner *par.* DCVB.

Tros de carn batejada *loc.nom.* Persona molt innocent, excessivament ingènua, un xic curta d'enteniment. *Quina culpa en tinc... que aqueix sigu un tros de carn mal batiada?*, Ruyra *par.* 49. DCVB.

Tros de rusca *loc.nom.* Persona molt esquerpa o poc amable. DCVB.

Trot-trot *loc.adv.* Trotant, anant ben de pressa. *Fuig de ben lluny d'ella / de trot de trot*, Ferrà Com. Poes. 30. *Y parteix trot trot per avall*, Alcover Rond. II, 281. *Va veure sa mare tan carregada, amb aquell trot i per aquells paratges*, Rond. Eiv. 92. DCVB. **Variants: De trot de trot** *loc.adv.* DCVB.

Truc, retruc que et casis amb somera que dugui ruc *par.* DCVB, Men.

Truges a mitges no fan porcells *par.* Significa que els negocis portats a mitges no solen ésser gaire productius per a cadascun dels participants. DCVB.

Tu ho diràs! *fór.* Es diu contestant al qui ha fet una pregunta o una observació excusable per massa òbvia. DCVB. **Variants: Vós direu!** *fór.* DCVB. **Vostè dirà!** *fór.* DCVB.

Tu pagaràs, peix menut, l'oli que t'has begut *par.* Significa que a les persones pobres o de baixa categoria se'ls carreguen fàcilment les culpes que no tenen. DCVB.

Tu per tu *loc.adv.* Cara a cara. «Ens hem trobat tu per tu i no ens hem coneguts». DCVB. **Variants: Estar a tu per tu** *loc.adv.* Estar dues persones en oposició una amb l'altra. *Y ab tu vinga en l'ayre yo, a tu per tu*, Proc. Olives 747. DCVB.

Tu que l'has mort, porta'l al coll *par.* Es diu per indicar que cal carregar la responsabilitat i els resultats d'una acció damunt el qui l'ha executada. DCVB.

Tu tens la teva i jo tinc la meva *par.* Ho diu el qui no es deixa convèncer o no vol cedir al que un altre proposa. DCVB.

Tupí petit, amb poc és ple *par.* Es diu d'una persona petita que fàcilment s'irrita. DCVB.

Tururut, tururut! Qui gemega ja ha rebut *par.* Es diu per indicar que una cosa no té remei. DCVB.

Tut-tururut; qui va néixer ase, no pot morir ruc *par.* DCVB, Mall., Men.

Ull de bidoix *loc. nom.* Ull girat, o que mira de través. DCVB, Men. **Variants: Quin ull de bidoix!** *en.* DCVB, Mall.

Ulls com a gots *loc. nom.* Ulls molt oberts, principalment d'admiració. *En Xech, ab uns ulls com a gots, s'ho mirava*, Ruiz Pablo (Catalana VI, 18). DCVB, Men.

Ulls com salers *loc. nom.* Ulls molt oberts. *Sant Pere qui badava uns uys com uns salers*, Ignor. 2. **Variants: Ulls com a gots:** ulls molt oberts, principalment d'admiració (Men.). *En Xech, ab uns ulls com a gots, s'ho mirava*, Ruiz Pablo (Catalana, vi, 18). **Obrir uns ulls com uns salers** *loc. v.* Estar molt atent o vigilant. DCVB. Rond. Mall.: *El rei, com la va veure tan galanxona i etxerevida, va badar uns uis com uns salers, i romangué abitatlat.* 'Es set ceros' **Badar uns ulls com a gots** *loc. v.* DCVB. **Badar uns ulls com uns salers** *loc. v.* DCVB. **Obrir uns ulls com a gots** *loc. v.* DCVB.

Ulls com salers *loc. nom.* Ulls molt oberts. *Sant Pere qui badava uns uys com uns salers*, Ignor. 2. DCVB.

Ulls de babalisco *loc.nom.* Ulls inflats o de mirar esglaiat com els d'un adormissat o d'un que no hi veu gaire. *Tenia sa vista cansada...y si bé d'enfora tenia ulls de bebelisco, de prop no hi veia de cap bolla..* A. Ruiz Pablo (Catalana VI, 553). DCVB, Men.

Ulls de bòtil *loc.adv.* Ulls inflats o molt sortits. DCVB.

Ulls de paparrí *loc.nom.* Ulls petits i de mirada somorta. DCVB.

Ulls de piulos-miulos *loc.nom.* Ulls carregats de son. DCVB, Mall.

Ulls de voga estantissa *loc.nom.* Ulls badats però mancats de vivor. *Mirant-me amb uys de voga estantissa*, Roq. 49. DCVB, Mall.

Ulls espolsats i fora son! *fór.* Estar molt atent, vigilant. DCVB.Rond. Mall.:*I alerta que no la te fassen sauvatge! Uis espolsats i fora son!*. 'Dos fiis de viuda'**Variants: Anar uis espolsats!** *fór.* Rond. Mall.:*En Juanet anava molt uis espolsats, i li vetlava bé es ble a l'amo.* 'En Juanet fii de viuda'

Un aire *loc.adv.* Una quantitat o diferència molt petita. S'usen molt les formes diminutives un airet, un airó, un aireu, un aironet, etc.. *Això posau-ho un aire més amunt.* DCVB, Mall., Men.

Un amb altre *loc.adv.* Per terme mitjà. *Les rendes... valen cascun any, segons que son acostumades de vendre uns anys ab altres, lll milia D solidos;*. (Col. Bof. XXXIX, 60.). DCVB.

Un angelet del cel *loc.nom.* Ho diuen quan un infant se mor (Mall.). DCVB, Mall.

Un any part altre *loc.adv.* Un any sí i altre no, successivament (Maestrat, Val., Bal.) *L'ample sementer... que un any par.t l'altre sembren de xeixa o de blat roveyó*, Pons Llar 24. DCVB, Maestrat, Val., Bal.

Un ase amb quatre cames ja pot portar bast *par.* DCVB, Men.

Un ase carregat de lletres (ser) *loc. nom.* Ser molt lletraferit, però sense intel·ligència. DCVB, Mall.

Un ase coneix quan està bé *par.* Ho diuen per recriminar els qui fan excessos de menjar o beure. DCVB, Mall.**Variants:S'ase és ase, i coneix quan en té prou** *par.* DCVB, Men.

Un aucell sense ales és bo d'agafar *par.* DCVB, Mall.

Un avisat val per dos *par.* DCVB, Barc., Mall.

Un avisat val per cent *par.* DCVB, Men.

Un avisat val per dos *par.* DCVB, Barc., Mall.

Un batre d'ulls *loc. adv.* Un instant, un temps molt curt. DCVB. **Variants: Un girar d'ulls** *loc. adv.* DCVB. **Un girant d'ulls** *loc. adv.* DCVB. **Un tancar i obrir d'ulls** *loc. adv.* *Yo són esperit qui en tancar e en obrir l'ull vaig de Orient a Occident*, Metge Somni III.; *No és àls sinó un tancar d'ull, un sompni falaç*, Malla Pec. Rem. 98. *Fauor, goig, poch nos ha durat un tancar d'ull*, Carbonell Dança Mort. *Amb un tancar y obrir d'uys romangueren vestits*, Roq. 15. DCVB.

Un bon amic no és pagat a cap preu *par.* DCVB, Mall. **Variants: Un bon amic no es pot pagar** *par.* Farnés Parem. 319. DCVB.

Un bon callar *loc.nom.* L'acte de callar per prudència. DCVB.

Un bon consell val molts diners *par.* DCVB, Mall.

Un bon exemple mai és perdut *par.* DCVB.

Un bon gener du dos mesos endarrer *par.* DCVB.

Un bon partit *loc.nom.* Una ocasió convenient per al matrimoni. *Na Margalida és un bon partit*, Penya Mos. iii, 127. DCVB.

Un ca se'n morí, de gràcies *par.* Ho diuen quan un que ha rebut un servei d'un altre se limita a donar-li les gràcies, sense donar-li retribució condigna (Mall., Men.). Per explicar aquest proverbi contem que hi havia un home que tenia una font a la qual hi anava tothom a cercar aigua; l'amo, perquè no li robassen la corda ni el poal, hi posà un ca perquè guardàs. Tots els qui anaven a treure aigua donaven les gràcies al ca, però no li donaven res de menjar; i el pobre arribà a morir-se de fam. DCVB, Mall., Men.

Un calaix de sastre (ser) *loc. nom.* Ser una persona de moltes aptituds, de diverses habilitats o de coneixements molt variats. DCVB.

Un cap com un bosc de pins *loc.adj.* Cap molt abundós de cabells o molt despentinat. DCVB.

Un clau treu l'altre *par.* Vol dir que una dificultat en resol una altra, un mal sol llevar-ne un altre. Hi ha una versió més pessimista d'aquest refrany, que diu «*Un clau treu l'altre... si no s'hi queden tots dos*» (Llofriu).

Un consell, per a ésser escoltat, ha d'ésser demanat *par.* DCVB, Mall.

Un cop de bossa no mata *par.* Vol dir que despendre diners no és cosa que perjudiqui gaire, mentres no es repeteixin massa les despeses. DCVB.

Un cop de destrat no fa caure un roure *par.* Significa que les empreses importants demanen temps i constància per a realitzar-se. DCVB.

Un cop tips, Déu ens do son *par.* Significa que després de menjar bé, convé fer una bona dormida. DCVB.

Un corn (ser quelcom) *loc. nom.* Divulgació molt ràpida d'una notícia interessant (Men.). DCVB, Men.

Un desorde porta un orde *par.* DCVB.

Un desordre porta un ordre *par.* Vol dir que després d'una revolta sol venir una reacció de disciplina exemplar. DCVB.

Un despullat encalça un tot nuu *par.* DCVB, Palma.

Un dia a l'any *loc.adv.* Qualque vegada, però molt poques. *Si un dia al any a un ballet / mos convidavan per sort.* Benejam FyF, acte iii, esc. 5a. DCVB, Mall, Men.

Un dia a l'any, s'olla es crema *par.* Significa que en circumstàncies extraordinàries és oportú fer gran festa o despeses anormals. DCVB, Mall., Men.

Un dia d'àngels *loc. nom.* Un dia molt bo, de temperatura agradable. DCVB, Tortosa, Bal.

Un dia i altre dia, tot ho destria *par.* DCVB, Mall., Men.

Un dia *loc.adv.* Indica un temps indeterminat, sia passat o futur. DCVB. Rond. Mall.: *Un dia, el Rei, caçant caçant, passa per davant sa barraca.* 'Sa fia d'es carboneret'

Un dia part altre i dos arreu *loc. adv.* Cada dia o quasi cada dia. DCVB. **Variants:** **Un dia sí i l'altre també** *loc.adv.* DCVB.

Un dia que altre *loc.adv.* Alguns dies separats sense intervals regulars. *Jo, fora d'un dia qu'altre qu'exís ab en Vicens, romania a casa,* Joaquim Riera (Jocs Fl. 1869, p. 218). DCVB

Un dia que volia menjar carn, penjaren el carnisser *par.* Ho diuen quan un incident casual impedeix complir un propòsit (Mall.). DCVB.

Un dia serà bon dia *par.* Vol dir que qualque dia serà oportú o hi haurà possibilitat de fer allò que ara no és possible o convenient. DCVB.

Un dia sí i l'altre no *loc.adv.* Cada dos dies. *Anaban los vehins a portar-li novas de las malifetas de son hereu; cosa que succehia lo menys un dia si y un altre no,* Vidal Vida en *lo camp* 219 (ap. Balari Dicc.). DCVB.

Un diable coneix l'altre *par.* Vol dir que gent de la mateixa mena procura no perjudicar-se mútuament. DCVB.

Un diable sembla a un altre *par.* Vol dir que cada home mostra la mateixa manera d'esser i els mateixos costums dels homes de la seva mena, posició, categoria, professió, etc. DCVB.

Un diner de mal i cinc sous d'emplastre *loc. nom.* Es diu per censurar l'exageració en les lamentacions o en les precaucions per coses de poca importància. DCVB.

Un diner de mal, cinc sous d'emplastre *par.* Es diu per fer burla dels exagerats en la petició de remeis extraordinaris per a mals petits. DCVB.

Un diner perquè canti i un diner perquè calli *par.* Ho diuen dels qui demanen coses contradictòries. DCVB. / DCVB, Mall.

Un dóna-li-brou (ser) *loc. nom.* Cercar la pròpia conveniència sense cap preocupació. DCVB, Mall.

Un dos per tres *loc.adv.* Un no res. Rond. Mall.:*Aquella al·lota ja no poria aguantar pus i estava un dos per tres per donar-los un aixabuc d'aquells més salats.* 'El Bon Jesús i Sant pere i en Bruixa'**Variants: Dos per tres** *loc. adv.* Rond. Mall.:*Com estava dos per tres per donar-li clau, passen el Bon Jesús i Sant Pere.* 'En Pere de sa coca'

Un duu el jou, i l'altre l'escolla [Un duu es jou, i s'altre s'escolla] *par.* Es diu significant que devegades una persona comet una acció i una altra en sofreix les conseqüències. DCVB, St. Lloreç des C.

Un em deia aigua de mar, i l'altre ceba marina [Un me deia aigua de mar, i s'altre ceba marina] *par.* Es diu al·ludint a parers contradictoris. «*Uns diuen ceba marina; / altres aigo de la mar. / No hi ha millor medecina / que, es qui té ronya, gratar*» (cançó pop. Men.).DCVB, Mall., Men.

Un embolic de cordes (ser) *loc. adv.* Ser una cosa molt intricada i difícil. DCVB, Mall.

Un engany fan al prudent, però dos a l'innocent. *par.* DCVB.

Un escalivat val per deu (o per cent, o per mil) *par.* Vol dir que el qui ha sofert experiències desagradables sol estar previngut contra altres esdeveniments perillosos. DCVB, Mall.

Un escapulari amagat (ser) *loc. nom.* Ser un hipòcrita. DCVB.

Un escolt val cinc sous (o cent sous, o cent lliures) *par.* Ho diem quan un ens diu «Escolt!» per a parlar-nos de coses que no ens agrada sentir o que no ens interessin. DCVB, Mall.

Un esplet de *loc.adv.* Abundància, gran quantitat (Mall.). DCVB, Mall.

Un esquit *loc.adv.* Molt poc, una quantitat mínima. *Teniu molt d'oli, enguany?-En tenim un esquit.*. DCVB, Eiv.

Un fart de *loc.nom.* Riure molt. *Xiques a bracet se fan farts de riure,* Berga MT 139. DCVB.

Un fetge i s'altre freixura, ¿quina serà sa criatura? *en.* Ho diuen al·ludint a qualcú que sembla a son pare i a sa mare, sobretot en els defectes d'un i altre. DCVB, Mall.**Variants:Son pare lleu i sa mare freixura, què vols de sa criatura** *par.* DCVB.

Un foc etern (semblar, ser) loc. nom. Ser un foc molt gros, una flamada molt ardent. DCVB.

Un foc treu l'altre [Un foc treu s'altre] par. Significa que les coses es succeeixen indefinidament, essent unes substituïdes per altres de semblants. DCVB, Men. **Variants: Foc amb foc se mata par.** DCVB. **Foc mata foc par.** DCVB.

Un fòtil mort loc.nom. Una cosa mínima DCVB. Rond. Mall.: *Ni sa pella se despenjà d'es clau a on estava penjada, ni sa setria sortí d'es rebost, ni un fòtil mort.* 'Sa fia del Sol i de la Lluna'

Un frare manco i una pitança més en. Es diu per manifestar satisfacció quan algú se'n va o deixa de venir. DCVB, Mall.

Un frare no és bo per a amic, ni dolent per a enemic par. DCVB.

Un gallet de garbera (ser) loc.nom. Ser molt deixondit, viu d'enteniment. DCVB, Manacor.

Un garroví dins sa boca d'un ase (ser) loc.nom. Ser massa poca cosa, desproporcionat a l'aplicació que li donen. DCVB, Mall.

Un gat que no té sinó un forat, prest és agafat par. Significa que no convé tenir un sol estatge o refugi. DCVB, Mall.

Un gran què (ser) loc.nom.. Ser una cosa molt important. DCVB.

Un gros (ser) loc.nom. Ser una cosa molt gran, o valuosa, o desmesurada, etc. «*Es un gros el que gastem; arribarem a no poder viure*». DCVB

Un ho aplega i s'altre ho escampa par. Vol dir que els successors d'un home estalviador solen esser molt gastadors. DCVB, Mall.

Un home no és més que un home par. Significa que les forces d'una persona són limitades i que no convé carregar-li massa feix. DCVB, Mall.

Un jan Farina (ser) loc. nom. Ser excessivament bo, amb bondat que gairebé és beneitura. DCVB.

Un Joan Planelles (ser) loc. nom. Ser un home pusil·lànim. DCVB.

Un joc de d'al·lots (ser) loc. nom. Ser una cosa poc seriosa, mancada de formalitat. (DCVB, Bal.) .

Un jove amb una vella, mala parella par. Griera Tr. DCVB.

Un jove molt peça (ser) loc. nom. Ser molt plantós, de bona figura. DCVB.

Un li fa la corda, i l'altre el ferma [Un li fa sa corda, i s'altre el ferma] loc. v. Es diu de dos que tracten d'enganar-ne un altre valent-se de diferents enginys. DCVB, Mall.

Un lladre de pa (ser) *loc. nom.* No guanyar-se l'aliment, no fer la feina que pertoca. DCVB, Mall., Men.

Un llum encès al es sol, no fa claror [Un llum encès an es sol, no fa claror] *par.* DCVB, Mall.

Un loco, en fa cent *par.* DCVB.

Un mal any no és mal per tothom *par.* (DCVB, Felanitx) .

Un mal coucovat és un mal doblat *par.* Significa que una persona que té un mal sigui de la classe que sigui i no ho pot revelar a ningú el patiment li és molt superior. DCVB. Rond. Mall.: *-No, tu tens cosa! -deia sa dona-. Tens cosa i no goses dir-ho! I ja ho saps que un mal coucovat és un mal doblat.* 'Sa coeta de Na Marieta.'

Un mal de ventre, cagant se trempa *par.* DCVB.

Un mal no ve tot sol *par.* DCVB. **Variants: Ben vinguis, mal, si véns sol** *par.* DCVB.

Un mal soldat (ser) *loc. nom.* Ser un pillastre, un brètol. També es diu "*Quin soldat n'hi ha, amb tu*", per dir a algú que el consideren poc digne de confiança. DCVB.

Un mal te toc pesta no és mal per tothom *par.* Significa que les malediccions o adversitats que perjudiquen unes persones, poden resultar beneficioses per a altres. DCVB, Mall.

Un manat d'alga (ser) *loc. nom.* Ser poca cosa, valer poc. DCVB.

Un manat de nirvis(ser) *loc. nom.* Ser molt nerviós. DCVB, Mall. **Variants: Un feix de nervis (ser)** *loc. nom.* Ser fàcilment exitable de nervis. *En Jaumet era un manat de nirvis*, Galmés Flor 12. DCVB.

Un mentider ha de tenir bon cap *par.* Es diu perquè el qui ha mentit necessita recordar-se d'allò que ha dit, per evitar de dir el contrari impensadament. DCVB. Rond. Mall.: *-Fieta, hem de tenir es pla ben fet, per allò de que "un mentider ha de tenir bon cap.* 'La Mare Baleneta'

Un mentider ha de tenir bon cap *par.* Es diu perquè el qui ha mentit necessita recordar-se d'allò que ha dit, per evitar de dir el contrari impensadament. DCVB. **Variants: Un mentider cal que tingui bona memòria** *par.* DCVB.

Un mentider, quan diu ver, no el creuen *par.* DCVB.

Un metge, cura; dos, espatllen; i tres, maten *par.* Significa que com més metges té un malalt, més mal servit n'està. DCVB. **Variants: Qui té metge, en té un; qui en té dos en té mig; i qui en té tres, no en té cap** *par.* DCVB.

Un missèr de solei (ser) *loc. nom.* Ser un ignorant amb pretensions de savi. DCVB, Mall. **Variants: Misser de solei i doctor de beca torta (ser)** *loc. nom.* DCVB, Felanitx.

Un mort a la primeria gasta més diners que en vida *par.* vol dir que les despeses produïdes per una defunció són molt grosses. DCVB.

Un mosquit, espatlla un orgue *par.* Significa que causes petites produeixen efectes grans. DCVB.

Un motlle de fer caretes (ser) *loc. nom.* Ser una persona molt lletja. DCVB. **Variants: Un motlle de fer dimonis (ser)** *loc. nom.* DCVB.

Un munt *loc. adv.* Gran nombre, gran quantitat. *Davant me veig de grans dolors un munt, Ausiàs March, lxxxix. Havent malaltejat un munt de temps, guariren després de remeiar-los amb medicacions diverses, Roig Flama 157.* DCVB.

Un Nadal no espenya *par.* Significa que una despesa extraordinària feta en ocasió solemne i que no es repeteixi, no sol ocasionar gran trastorn econòmic. DCVB, Mall. **Variants: Un Nadal no enderroca una casa** *par.* DCVB, Mall. **Un Nadal no fa mal** *par.* DCVB, Men.

Un nan (ser) *loc. nom.* Ser molt poca cosa en comparació amb algú altre. DCVB.

Un net de ple (ser) *loc. nom.* Ser un egoista. DCVB, Alaró.

Un ningú o un no-ningú (ser) *loc. nom.* Ser una persona menyspreable, de vàlua nul·la (especialment en l'ordre intel·lectual o moral). *Vostè és un ignorant, un ningú, un explotador indigne, Oller Bogeria 93. S'homo que no sap de ballar és un ningú, Ruyra Pinya, i, 125.* DCVB. **Variants: Un no-ningú (ser)** *loc. nom.* DCVB.

Un no és ningun (o U no és ningú) *par.* Vol dir que una persona sola no basta per a certes coses, o que una excepció no destrueix la regla general. DCVB.

Un no hi pot escopir, i un altre hi pot cagar *par.* Es diu al·ludint a un cas de favoritisme o desigualtat de tracte. DCVB, Men.

Un no m'ho pensava *loc. nom.* Un cas d'imprevisió, d'inconsciència del perill. «Això ha estat un no m'ho pensava». DCVB.

Un no res *loc. nom.* Una cosa petitíssima, insignificant. *Per un no res que ma senyora vos ha dit, stau ja smayat? Tirant, c. 199.* DCVB.

Un nuvi amb cabells blancs fa carnestoltes *par.* Significa que un que es casa quan ja es vell, s'exposa a fer el ridícul. DCVB.

Un orgue de gats (ser) *loc. nom.* Estar un lloc ple de soroll, de crits, de desorde. DCVB.

Un os fora de lloc (ser) *loc. nom.* Trobar-se una persona o cosa desplaçada del seu lloc vertader, Pons Auca 161. DCVB.

Un ou bullit, i a jeure! *en.* Es diu a un al·lot que vol homenejar. DCVB, Mall.

Un ou, i encara covat! *en.* Es diu referint-se a una cosa que ha resultat molt inferior al que suposaven que seria. DCVB.

Un pallàs amunt i una panera avall *loc. adj.* Es diu d'una persona molt menjadora, perquè fa anar avall la panera i fa pujar el pallàs o femer.. (DCVB, Lluçmajor) .

Un pamparruana (ser) *loc. nom.* Ser un vagabund, un perdut, que tresca d'ací d'allà sense necessitat. DCVB.

Un paner foradat (ser) *loc. nom.* Ser molt xerrim, no saber guardar cap secret. DCVB, Mall.

Un pare conveniències (ser) *loc. nom.* Ser molt cercador del propi benestar. DCVB.

Un pare és per a cent fills, i cent fills no són per a un pare *par.* Significa que els pares fan esforços i sacrificis per mantenir i educar els fills, i aquests no solen sacrificar-se gaire per mantenir llurs pares. DCVB. **Variants: Quan el pare peix el fill, riu el pare i riu el fill; quan el fill peix el pare, plora el pare i plora el fill** *par.* DCVB. **Un pare manté molts de fills, i molts de fills no mantenen un pare** *par.* DCVB. **Un pare per a cent fills, i no cent fills per a un pare** *par.* DCVB.

Un pare és per a cent fills, i cent fills no són per a un pare Significa que els pares fan esforços i sacrificis per mantenir i educar els fills, i aquests no solen sacrificar-se gaire per mantenir llurs pares. DCVB.

Un part altre *loc. adv.* Un sí i l'altre no, alternant. *Tenim escola un dia part altre*, Mall., Men.; *Lo iutge si muda quascun any. Mas aquells qui son stats cònsols e iutge, hi poden esser elets un any part altre* *Lo iutge si muda quascun any. Mas aquells qui son stats cònsols e iutge, hi poden esser elets un any part* Consolat, cap. 6. DCVB, Mall., Men.

Un pedaç d'altre panyo (ser) *loc. nom.* Ser una cosa diferent d'així com abans semblava. DCVB.

Un pegat a un banc *loc. nom.* una cosa ineficaç, inútil per a l'aplicació que li volen donar. *Que tot quant pot fer, pegat es al banch*, Proc. Olives 1242. DCVB.

Un peix que es porta l'oli (ser) *loc. nom.* Ser molt viu o ben dotat per a reeixir. DCVB.

Un pèl *loc. adv.* Molt poc. **No haver-hi un pèl, d'una cosa a una altra** *loc. v.* No haver-hi a penes distància o diferència entre les dues coses. «Estrenyeu un pèl més!» «Tireu-vos un pèl més enllà, i hi cabrem tots». «No m'agrada un pèl la teva conducta». «Ha vingut d'un pèl» o «Hi ha mancat un pèl per a haver-hi una desgràcia» ha estat a punt d'ocórrer una desgràcia. No faltar un pèl de conill» no mancar-hi gairebé res. «Entre tu i ell no hi ha un pèl de dona vella» no hi ha gairebé gens de diferència. DCVB. **Ni un pèl** *loc. adv.* Gens ni mica. *Digues a qui roman la riquesa ab aquest món, car no se'n portarà un pèl*, Sermo septem art. *May pus levaria un pèl a la Església*, Carbonell Ex. Joan II, c. 20. *Curial és molt apte, e no és hom al món que li pusca avançar d'un pèl*, Curial, ii, 94. *Hi no us guastarà un pèl les geniues*, Proc. olives 1323. *La model va somriure sense moure un pèl el cap*, Oller Febre, i, 114. *La teniu ensenyada d'allò de l'u; fins us vaig a dir que un pèl massa*, Ruyra Pinya, ii, 57. DCVB.

Un pèl *loc.adv.* Quantitat mínima, una cosa insignificant. DCVB. Rond. Mall. :*Però no es rendia ni desmaiava un pèl, sempre tira-tira de d'allà* ‘En Juanet i es cavallet conseier’

Un Pere i un Bernat fan un ase acabat par. DCVB, Mall. **Variants: Dos Peres i un Joan, fan un ase gran par.** DCVB, Mall. **Dos Peres i un Bernat, fan un ase acabat par.** DCVB, Men.

Un pet viciat (ser) *loc. nom.* Ser un infant molt ben tractat a qui es consent tot. DCVB.

Un pet, és l'alegria del pobret par. DCVB.

Un petit *loc.adv.* Un poc, una mica. *M'he passejat un petit.; Con hac anat un petit, ell hoí que la pastoressa cridava,* Llull Fèlix, pt I, c. 1.; *Adonchs consirà un petit e dix A Sènyer Déus,* Llull Cavall., pròl. DCVB, Mall.

Un pic jeuen amb sa mare par. Vol dir que una falta es pot perdonar, però si es repeteix, no mereix ser perdonada. DCVB, Mall. **Variants: Una vegada dormen amb sa mare par.** Vol dir que les coses inconvenients o equivocades no s'han de repetir. DCVB, Mall., Men.

Un plet clar, no ha de menester defensar; i un d'embullat, no troba advocat par. DCVB.

Un poc de vi, fa pair el verí par. DCVB.

Un poc *loc.adv.* En quantitat o intensitat no gaire considerable. *Prest replicà / hun tant torbada,* Spill 11363. *M'incomoda un poch,* Penya Poes. 113. DCVB. **Variants: Un tant** *loc.adv.* DCVB.

Un poc perhom, en Jordi va a plaça par. Significa que els treballs i molèsties, i també els plaers i avantatges, han de compartir-se, no han de caure sempre damunt les mateixes persones. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *-Ni jo tampoc! Deia el Rei-Tortuga. Per això, un poc perhom En Jordi va a plaça! No sigueu tan golafres que ho volgueu tot per voltros!* ‘Es Mèl·lero Rosso’. **Variants: Un poc perhom, com els serradors par.** DCVB.

Un poc té aire par. DCVB.

Un poc té aire par. Significa que en tot convé tenir moderació. DCVB, Men.

Un poll inflat (ser) *loc. nom.* Ser una persona molt presumida. DCVB, Mall.

Un polvorí (ser) *loc. nom.* Ser molt irascible. DCVB.

Un porc gros, ne porta un altre al cos par. Significa que el porc és un animal molt profitós com a aliment. DCVB.

Un pot anar per mar i l'altre per la vorera [Un pot anar per mar i s'altre per sa vorera] par. es diu de dues persones vicioses o que tenen els mateixos defectes. DCVB, Santanyí.

Un pregadéu de rostoll (ser, semblar) *loc. nom.* Un encantat, tot distret, que sembla beneitó. DCVB

Un pren sa purga, i s'altra la caga *par.* Es diu quan una acció dirigida a una persona determinada provoca efecte o reacció a una altra persona (Men.). DCVB, Men.

Un real no és bo per tothom *par.* Vol dir que cadascú té el seu gust, i que una cosa que és bona o agradable per a un no ho és per a un altre. DCVB, Men. **Variants: Un real de plata no és bo per tothom** *par.* DCVB, Mall.

Un regany ben donat, és obra de caritat *par.* DCVB, Men.

Un rellotge de repetició (ser) *loc. nom.* Tenir el costum de repetir sovint allò que ja ha dit o que ha sentit dir als altres. DCVB.

Un rellotge de temps (ser) *loc. nom.* Ser algú molt sensible a les variacions atmosfèriques. DCVB.

Un remei, per amarg que sia, sempre és remei *par.* Vol dir que les coses útils, s'han d'acceptar encara que no siguin agradables. DCVB.

Un sac buit no es serva *par.* Significa que una persona que no ha menjat no pot dur a terme les accions que la vida quotidiana li exigeix. DCVB. Rond. Mall.: *Al·lots, va dir En Juanet, un sac buit no's serva. Aturem-mos a un hostel d'aquests i pegarem una bocinada.* 'En Juanet i es set missatges'

Un sac buit no se serva *par.* Significa que una persona que no menja, o que menja massa poc, no pot viure sana. DCVB, Mall. **Variants: Sac buit no s'aguanta dret** *par.* DCVB. **Cap sac buit s'aguanta dret** *par.* DCVB. **Un sac buit, no s'aguanta dret** *par.* Ho diuen referint-se a un que menja massa poc. (Mall., Men.) DCVB, Mall. I Men.

Un sac d'ossos (ser) *loc. nom.* Estar molt magre. DCVB. **Variants: No tenir més que els ossos** *loc. v.* DCVB.

Un sac de pa (ser) *loc. nom.* Ser una persona molt benèvola i pacífica. DCVB. **Variants: Un sac de bondat (ser)** *loc. nom.* DCVB.

Un sac i ganxo (ser) *loc. nom.* Ser avar, pidolar, cercar sempre de guanyar o retenir diners. DCVB.

Un sarró *loc. adv.* Una gran quantitat. *Ne sabia un sarró, de rondalles,* Ruyra Pinya, I, 50. DCVB.

Un segar de naps (ser) *loc. nom.* Ser una feina fàcil i profitosa. DCVB.

Un sens fi (ant. una sens fi) *loc. adv.* Una gran quantitat. *Lansols, toualles, huna sens fi!*, Coll. Dames 148. ; *Es cego y sa seua dona y un sens fi d'èmulos seus,* Roq. 21. DCVB.

Un si és no és *loc. adv.* Una mica, un poc. DCVB.

Un sol Déu i un sol marit *par.* Ho diuen els qui reproven les segones núpcies. DCVB. Rond. Mall.: *I ella feia de resposta que ella ja ho era, casada, i que un sol Déu i un sol marit.* ‘Sa maneta de plata’

Un son (o un so) en duu un altre *par.* Es diu dels nens o altres persones molt dormidores. DCVB.

Un sopes(ser) *loc. nom.* Ser un home curt d'enteniment o d'iniciatives. DCVB.

Un sou no és bo per tots *par.* Significa que una mateixa cosa sembla bona a unes persones i dolenta a les altres. DCVB.

Un tassó de vi i una brusca prima, enganen un homo *par.* Vol dir que hi ha coses aparentment insignificants que produeixen efectes més importants que no es feien comptes. DCVB, Mall.

Un té, vol un do *par.* Significa que el fer obsequis o regals implica certa obligació de correspondència per part d'aquell qui els rep. DCVB.

Un tercer en discòrdia *loc. nom.* La persona que intervé en una desavinença complicant-la en lloc de resoldre-la. *L'aparició d'un tercer en discòrdia vingué a torbar totduna aquell esperit d'intel·ligència que la Rossa y en Lluís s'havien comunicat,* Pons Auca 29. DCVB.

Un tíó no fa foc; dos, tampoc; tres l'encenen, quatre cremen, i cinc fan foc *par.* Frases que, amb diferents graus, vénen a significar que un home tot sol té poc poder, però quan són molts, tenen força considerable. DCVB, Mall. **Variants: Un tíó tot sol, no crema; i dos fan fogatera** *par.* DCVB.

Un tíó tot sol no crema *par.* Vol dir que un sol guanyador és massa poc per a sostenir una família. DCVB, Mall.

Un tirat de pedra *loc. adv.* Una distància equivalent o aproximada a la que recorre una pedra llançada per un home normal. *Apar. tà's d'ells tant quant és un tret de pedra,* Gerson Passio, c. 6. DCVB.

Un tot llengua (ser) *loc. nom.* Ser molt xerraire. DCVB. **Variants: Un setze llengües (ser)** *loc. nom.* DCVB. **Tenir llengua per setze** *loc. v.* DCVB.

Un tot nuu encalçava un despullat *par.* Es diu quan un infeliç que no té béns s'ajunta amb un altre que és tan pobre com ell. DCVB, Mall.

Un tot sol, ni pena ni dol *par.* Vol dir que el qui viu sol no té gaire tribulacions. DCVB, Men.

Un través de dit *loc. adv.* Dimensió d'un cos en sentit perpendicular a la llargària; gruix; cast. canto. Es diu principalment en la locució un través de dit el gruix d'un dit. *Ne donareu a beure dos travessos de dits petits al febrós,* Agustí Secr. 9. *Hi tiraria dos travessos de dit d'aigua,* Oller Llapis ploma 97. *La neboda pobra s'empassa d'un glop el través de dit de ratafia,* Llor Laura 78. DCVB.

Un tres i no res *loc.adv.* Una cosa insignificant. "He venut les cabres per un tres i no res" (= per un preu molt baix). "L'he cridat i ha vengut en un tres i no res" (=en un moment, en molt poc temps). "Aquesta gent es baralla per un tres i nores" (=per un motiu qualsevol). DCVB. Rond. Mall.: *Però no hi tornà; perquè un altre Rei, veïnat seu, per un tres i no res li mou guerra, i hala es dos Reis.* 'En Tinyoset'

Un tros de carn batiada (ser) *loc. nom.* Tenir escàs enteniment i gens de caràcter. *No vull que'm prenguin per un troç de carn batejada*, P. Aldavert (Catalana, i, 442). DCVB, bal.

Un tros de pa (ser) *loc. nom.* Ser una persona de gran bondat, excessivament bona. DCVB. **Variants:** **Més bo que el pa** *loc. adj.* DCVB. **Més bo que el pa blanc** *loc. adj.* DCVB. **Més bo que el pa de fleca** *loc. adj.* DCVB.

Un tros de terra (ser) *loc. nom.* Estar prop de la mort per excés de vellesa. DCVB.

Un ull a l'hort i altre a la vinya *par.* Indica vigilància simultània cap a dos indrets diferents. DCVB, or.

Un ull al gat, i l'altre al plat *par.* Es diu referint-se a la conveniència de no mirar a una sola cosa, sinó que cal atendre a diverses. DCVB. **Variants:** **Un ull al camp, i l'altre a la vinya** *par.* DCVB.

Un ull al gat, i un altre al plat *par.* Significa que cal vigilar tots els aspectes de les coses. DCVB.

Un ull de la cara *loc.adv.* Un preu molt car. DCVB *S'o feya pagar a un uy*, Aguiló C., Rond. de R. 11. *Sa feyna està a un uy*, Roq. 15. *Y es fondistes que heu feyan pagar a un uy*, Ignor. 69. *Una miserable sotana costa avui un ull de la cara*, Pla Pagesos 53. DCVB. **Variants:** **Un ullloc** *adv.* DCVB.

Un ventre fart no coneix un dejú (o un de buit) *par.* Indica que la gent rica no sol pensar en els pobres. DCVB.

Un vestit ne tinc a França, i aquí em moro de fred *par.* Al·ludeix als qui s'avanen de posseir coses que no els poden esser útils. DCVB.

Un xot de bon past *loc.nom.* Una persona de gran bondat. DCVB, Mall. **Variants:** **Un xot de pa** *loc.nom.* DCVB.

Un zero a l'esquerra *loc.nom.* Una persona o cosa sense importància, que no fa cap paper. *S'esperansa és per ells un zero a l'esquerra*, Ignor. 33. DCVB.

Un, mai pensa en tot *loc. v.* Es diu per excusar algú o per excusar-se d'haver tingut un oblit. DCVB.

Una al clau i tres en la ferradura *loc.adv.* Encertant alguna cosa entre d'altres que no s'encerten. DCVB. **Variants:** **Una al mall, l'altra a l'enclusa** *loc. adv.* Endevinant poques vegades. DCVB.

Una al·lota és per un rei *par.* Una dona jove, bella i honesta mereix ser la muller del personatge més enlairat. DCVB. Rond. Mall.: *La Reina no la poria veure, amb uis que tengués, la Reina jove, perquè venia de baixa mà, i no estava gens conforme en que una al·lota és per un rei.* ‘La Reina Catalineta’

Una altra empenta i ja hi som *fór.* Es diu quan manca poc per a arribar a un lloch, per a acabar una feina, etc. DCVB.

Una ametla s'adreça, i un quern no *par.* Vol dir que una sola dificultat es pot vèncer, però moltes no (Manacor). Al·ludeix al joc infantil del quernet, en el qual posen quatre ametlles capoll avall i amb una tella els tiren i les escampen, i és mal de fer que així s'adrecin. DCVB, Manacor. DCVB, Manacor.

Una ànima sola ni canta ni plora *par.* Labèrnia Dicc. DCVB.

Una babilònia (ser) *loc. nom.* Ser un conjunt de gent que crida i no s'entenen. DCVB, Men.

Una bassa d'oli *loc. nom.* La mar molt calmada. met., empresa o reunió de gent que va amb molta quietud, sense discòrdies. *La mar pareix una bassa d'oli,* Aguiló Poes. 176. DCVB

Una bona cara, sempre és una dot *par.* DCVB, Mall

Una campana esquerdada (ser) *loc. nom.* Ser malparlat, difamador o brut en el par.lar. DCVB, Lluçmajor.

Una cara com un sedàs *loc. v.* Es diu d'una cara molt grossa. DCVB.

Una casa amb dues portes és mala de guardar *par.* DCVB.

Una casa és un avenc *par.* Ho diuen per significar que les despeses familiars no acabe mai i s'engoleixen tots els diners. DCVB, Mall.

Una clau d'or obre qualsevol pany *par.* DCVB, Mall.

Una cosa com aquesta *loc. nom.* Això mateix, això és la cosa, d'això es tracta!. DCVB.

Una cosa de no dir *loc. nom.* Una cosa extraordinària. DCVB. Rond. Mall.: *Però si ells feien via, molta més en feia es cotxo, i sempre los reprenia una cosa de no dir.* ‘N'Estel d'or’

Una cosa és Addaia i s'altra Cala-Molí [**Una cosa és Addaia i s'altra Cala-Molí**] *par.* S'aplica a un qui confon idees diferents. Camps Folk. DCVB. **Variants:** **Pensant anar a Addaia ha anat a Cala-Molí** *par.* Camps Folk. DCVB.

Una cosa és cremar i una altra és donar ventoses *par.* Ho diuen parlant de coses exageradas o alterades indègudament. DCVB. **Variants:** **Una cosa és socarrar, i l'altra dar ventoses** *par.* DCVB.

Una cosa grossa *loc.adv.* Quelcom abundós o molt notable. DCVB.Rond. Mall.:*En Bernadet se gira, i veu que li reprehen una cosa grossa, i que prompte li seran damunt. 'L'amor de les tres taronges'*

Una cucavela de puça *loc.nom.* Una cosa insignificant. *Per una cucavela de puça hi ets anat mil vegades, i ara no hi vols anar per ajudar de bon de veres?.* DCVB

Una de calda i una de freda *loc.nom.* Es diu de diverses coses contradictòries. (Men.). DCVB, Men.

Una de dues *loc.adv.* Es diu per introduir una contraposició d'idees mitjançant una disjuntiva. DCVB.

Una de freda i una de calenta *loc.nom.* Es diu de qui parla contradictòriament, que després de dir una cosa en diu una altra de contrària. DCVB, Cat. Bal.

Una desgràcia no ve mai sola *par.* DCVB.

Una dona en es portal, fa tanta planta com un ca a l'església *par.* DCVB, Men.

Una dona en estat interessant *loc.nom.* Una dona embarassada. DCVB.

Una dona fa la casa i una dona la desfà *par.* La prosperitat d'una família depèn de les bones o males qualitats de la dona que la regeix. DCVB. Rond. Mall., Men. ∴ *¿Qué no deis que "una dona fa la casa i una dona la desfà"?*. 'Sa llampria meravellosa'

Una dona lletja no té més que un defecte *par.* DCVB, Men.

Una eina que no mereix mànec (ser) *loc. nom.* Ser una persona inútil, que no se'n pot treure cap bon profit (Mall.). DCVB, Mall.

Una errada, prest és feta *par.* Vol dir que és molt fàcil cometre un error i que tots hi estam exposats. DCVB

Una escopeta buida fa por a dos *par.* Vol dir que una cosa materialment ineficaç, pot esser eficaç pel fet de tenir fama de perillosa o de semblar-ho. DCVB, Men.

Una escopinada d'algú (ser) *loc. nom.* Ser la seva imatge, ser com ell. DCVB.

Una escultura (ser) *loc. nom.* Ser una persona molt ben formada, de figura escultural. DCVB.

Una fadrina és per a un rei *par.* Vol dir que en qüestions d'amor no hi valen jerarquies.. DCVB, Mall.

Una fadrina guapa té set defectes *par.* DCVB, Mall.

Una falta confessada, queda mig perdonada *par.* DCVB.

Una festa no espanya un sant *par.* Vol dir que una despesa important, però que no es repeteix, no arruïna ningú.. DCVB, Mall.

Una fi de món *loc.nom.* Un gran renou, cridòria, aldarull. «N'hi ha hagut, de crits i fi de món!». DCVB, Men.

Una figa flor *loc. nom.* Flux, extremadament delicat. DCVB. Rond. Mall.: *I ara veig que sou tres molletes, tres figues flors, tres mosquits.* ‘En Juanet de l’Onso’ **Variants:Una molleta** *loc. nom.* Dèbil d’esperit, que no té duresa. DCVB. Rond. Mall.: *I ara veig que sou tres molletes, tres figues flors, tres mosquits...* ‘En Juanet de l’Onso’ **Una gallina banyada** *loc.nom.* Molt pusil·lànim o mancat d’iniciativa i d’energia per a resoldre les dificultats. DCVB. Rond. Mall.: *-Aquest Juanet, digueren es gegants, no pot esser cap gallina banyada ni cap escaravat bovetxo. Per força ha d’esser de s’ui des vent.* ‘Es tres germans i es nou gegants’.

Una filla és per un rei, si el rei la vol *par.* DCVB.

Una flor no fa estiu *par.* Vol dir que un objecte o fet isolat no es pot prendre com a norma o regla general. DCVB, Mall., Men. **Variants:Una flor no fa estiu, ni dues primavera** *par.* DCVB. **Una oroneta no fa estiu** *par.* *Y almenys ab rahó per ell's diria /Una horoneta tan poch no fa estiu,* Proc. Olives 392. DCVB, Cat., Val., Bal. **Una flor no fa maig** *par.* Vol dir que una excepció confirma la regla. DCVB. **Una flor no fa primavera** *par.* Significa que un cas isolat no pot prendre's com a norma general. *E una flor no fa primavera* Metge Somni IV. DCVB.

Una fulla de poll (ser) *loc. nom.* Ser una persona molt mudable o inconstant. DCVB.

Una gàbia d’orats (o de boigs) (ser, semblar) *loc. nom.* Ser una casa o lloc ple de crits, baralles, desordre. *Que parexia una gàbia d’orats y que el dimoni ey ballava p’en mitj,* Aguiló Rond. De R. 14. DCVB. **Semblar o parèixer l’obra de la Seu** *loc. v.* Ser una feina o empresa de molta durada. DCVB.

Una gana crida l’altra, com la son a la canalla *par.* DCVB.

Una gerra quan se trenca, a qualche lloc deu ferir *par.* Significa que les coses violentes sempre porten conseqüències inesperades. DCVB, Mall.

Una gla fa un roure *par.* Es diu per significar que de causes petites neixen efectes grans. DCVB. **Variants:D’una gla surt un roure** *par.* DCVB.

Una gota fa vessar un got *par.* Vol dir que una causa petita pot produir grans efectes quan ja hi ha una preparació suficient. DCVB.

Una gran testa(ser) *loc. nom.* Ser una persona de gran intel·ligència. DCVB.

Una granera nova, agrena arreu *par.* Vol dir que les coses noves fan més bon servei (Mall.). DCVB, Mall.

Una hora de vida és bona par. Vol dir que encara que ens trobem en perill imminentíssim, convé que fem tot el possible per salvar-nos o per retardar la desgràcia. DCVB. **Variants: Fins a la mort, tot és vida par.** DCVB.

Una hora no té mida par. Vol dir que el temps ben aprofitat pot portar beneficis o malvestats incalculables. DCVB.

Una hora no té mida par. Vol dir que en una hora poden succeir moltes coses impensades. DCVB.

Una i oli *loc. nom.* Es diu per indicar que ha romàs escarmentat d'una cosa i que no tornarà a caure-hi. *Ja has conseguit lo que volies; però te dich, Llorens, que una y oli,* Penya Mos. iii, 194. DCVB, Mall., Men. Rond. Mall.: *I com son pare va esser mort, reinaren ells dos una mala fi d'anys amb molta de pau i concòrdia i alegria dels seus vassalls.* 'En Martí Tacó'

Una i oli! *fór.* Hom ho diu en haver romàs escarmentat d'una cosa posant de manifest que no ho tornarà a repetir. DCVB. Rond. Mall.: *Sobretot, mar torn jo, si jo torn a la mar en tots es dies de sa meua vida!... Una i oli!... me valdrà per vegada!..* 'Es fii des pescador'

Una imatge (ser) *loc. nom.* Ser bellíssim. DCVB.

Una mà amb cinc dits ja pot portar guants par. vol dir que qualsevol persona pot arribar a ocupar. alts càrrecs si té capacitat natural per a arribar-hi. DCVB.

Una mà renta l'altra i totes dues la cara par. Significa que les persones han d'ajudar-se mútuament, i que no hi ha ningú que no degui algun favor a un altre. DCVB, or., bal.

Una mà renta l'altra, i totes dues la cara par. Vol dir que el fer favors afavoreix al mateix que els fa. DCVB.

Una mala herba (ser) *loc. nom.* Ser mala persona. DCVB.

Una mala notícia, el vent la porta par. Significa que les males notícies es propaguen amb molta celeritat. DCVB.

Una mala pell (ser) *loc. nom.* Ser dolent, una mala persona. *I malgrat ser mal cor i mala pell,* Sagarra Comte 202. DCVB.

Una màrrega sense punts (ser) *loc. nom.* Anar molt malvestit. DCVB.

Una menja de reis (ser) *loc. nom.* Ser una cosa molt bona. Rond. Mall.: *Ja hi ha xítxeros i faves tenres, que són una menja de reis* 'Es dotze mesos i dues jaies'

Una menjada de figues de moro, a ningú es plany par. Vol dir que de les coses que valen poc, no cal mostrar-se'n avars. DCVB, Men.

Una metla que s'adreça *loc. nom.* realització d'una cosa molt difícil (Mall., Men.). DCVB, Mall., Men. .

Una mica *loc.adv.* Un poc (en tots els sentits materials i immaterials). «*Espera'm una mica*». «*El nen està una mica febrós*». *Al vespre tanca una mica més d'hora que els altres dies*, Catllar, 1921. *La corda s'afluixa una mica*, Víct. Cat., Ombr. 40. DCVB. **Variants:** **Una petita mica** *loc.adv.* DCVB. **Una mica mica** *loc.adv.* DCVB. **Una miqueta** *loc.adv.* *Ja fa estona que manxa una miqueta*, Ignor. 2.; *S'alsa una miqueta de vent*, Roq. 11. DCVB

Una mica, al cor se fica par. Significa que una concessió, encara que sigui petita, té el seu valor. DCVB.

Una mitja punyeta (ser) *loc. nom.* Ser una persona petita i pretensiosa, que vol obrar com si fos un home de pes. DCVB.

Una mosca no fa estiu par. Significa que un cas especial, isolat, no desment una regla, sinó que la confirma. DCVB.

Una muntanya es pot aplanar, però un gènit no es pot canviar par. Es diu perquè generalment el geni d'una persona no varia fins a la mort. DCVB.

Una nit a l'hospital, de tota manera es passa par. Significa que les tribulacions o molèsties, si són curtes, són de bon passar. DCVB.

Una no és ninguna par. Significa que una sola vegada de succeir una cosa o de cometre una errada no és suficient per a condemnar o castigar el qui n'és culpable. DCVB.

Una noia és per un rei, si el rei la vol par. Significa que una dona jove, bella i honesta mereix ésser la muller del personatge més enlairat. DCVB.

Una olla de caragols (ser quelcom) *loc. nom.* Desordre i confusió. DCVB. Rond. Mall.: *Perque sa seua panxa era una olla de caragols, i com que hagués d'esclatar. 'Es tit i sa tita'*. **Variants:** **Bullir el cap com una olla de caragols** *loc. adv.* DCVB. Rond. Mall.: *Camina caminaràs i cap envant te faràs, aquell capet seu bullia com una olla de caragols, i no s'aturava de dir.*

Una olla de caragols (ser) *loc. nom.* Ser una cosa plena de desordre i confusió. DCVB, Mall., Men.

Una olla de grills (ser) *loc. nom.* Ser una cosa molt embullada, difícil d'entendre o d'ordenar. *Menjeu y calleu! -feu la Pepa; -Sembla una olla de grills!*, Pons Auca 146. DCVB.

Una oronella no fa estiu par. Significa que un sol cas no pot ésser pres coma a norma general.. DCVB. **Variants:** **Una oroneta no fa estiu par.** DCVB.

Una paraula d'enguany aprofita per a l'any qui ve par. Significa que les promeses han de mantenir-se sempre. DCVB.

Una paraula dita a temps, val més que després cent par. Denota que és necessari parlar amb oportunitat i no de qualsevol manera. DCVB.

Una paraula en porta d'altres *par.* Significa que quan es comença a discutir o parlar no es sap fins a on arribarà la conversa, perquè un assumpte en suscita un altre. DCVB. **Variants:** **Les paraules són com les cireres, que una en porta d'altres** *par.* DCVB.

Una passa de mercader, no val un doblar; i a vegades val un sou *par.* Significa que el qui es dedica als negocis no ha de plànyer els esforços i caminades, perquè a vegades l'èxit depèn de la seva activitat. DCVB.

Una perhom, com els serradors *par.* Significa que cal acceptar les alternatives d'avantatges i desavantatges, que unes vegades afecten unes persones i altres vegades les altres. DCVB, Mall.

Una pesseta mai és bona per tothom *par.* Significa que totes les coses poden tenir algun aspecte desagradable per a certa gent. DCVB. **Variants:** **Una pesseta columnària no és bona per a tots** *par.* DCVB. **Una poma mai és bona per tothom** *par.* Significa que les persones i coses, per bones que siguin, sempre desagraden a qualcú. DCVB.

Una poma per a la set *loc.nom.* Allò que es guarda per un cas de necessitat. DCVB.

Una poma podrida en fa podrir d'altres *par.* Vol dir que les males companyies perverteixen. DCVB.

Una ponderació no té cap d'allà *par.* Significa que les exageracions són il·limitades, que no tenen mesura. DCVB.

Una sens fi *loc.adv.* Una gran multitud o quantitat, un excés. «*Hi havia una mala fi de soldats*». *Fent ballar alhora un sens fi d'instrumentets*, Pons Auca 15. «*Enamorat un sens fi | estic de Na Catalina; | per davall terra, una mina | faria per anar-hi*» (cançó pop. Mall.). DCVB. **Variants:** **Una mala fi** *loc.adv.* DCVB.

Una sogra, l'ha de dir petita i l'entenen grossa *par.* Significa que les sogres són mal mirades per principi, i sovint se'ls atribueix mala intenció quan no es tenen. DCVB, Mall.

Una tramuntanada és una afemada *par.* DCVB, Men.

Una unça toma un quintar *par.* Significa que els diners arriben a fer caure grans voluntats i reputacions. DCVB, Mall.

Una vegada (que) *loc.conj.* Tot seguit que. «*Una vegada que haurem sortit de l'oficina, anirem a dinar*»; *Una vegada casats, vindran a prendre una caxalada*, Vilanova Obres, xi, 73. DCVB. **Variants:** **Una volta (que)** *loc.conj.* Una vegada, tot seguit que. *L'instruï de lo que havia de fer, y una volta entès de tot se'n tornà a ca-seua*, *Penya Mos. III, 16.* DCVB

Una vegada fôr. Es diu en començar una narració, indicant un cert temps passat, una època distinta de l'actual. *Sàpies... que una vegada se sdeuench que'l sant par.e apostoli mès en lesta a un sant hom...*, Lull Felix, pt. i, c. 11. *Hey hagué una vegada en la pagesia un fadrí...*, *Penya Mos. iii, 11.* DCVB. *Rond. Mall.: Una vegada el Rei se passejava. Devora unes casetes me troba un jai qui plorava com un nin petit. 'Tres jovenets'*

Una vela(ser) *loc. nom.* Ser un home de mala conducta moral, degenerat. DCVB, Mall., Men.

Una veritat com el puny o com un temple *loc.nom.* Una proposició absolutament vera, indubtable. DCVB.

Una veritat com un temple *loc.nom.* Una veritat molt gran, absoluta, innegable. DCVB.

Ungles de gat i cara de beat *par.* Es diu referint-se als hipòcrites, als que fingeixen una bondat que no tenen. DCVB.**Variants:**No et fiis de beat, que té ungles de gat *par.* DCVB.

Ungüent de juliol mata els penellons *par.* DCVB.

Uns agafen la fama i els altres carden llana *loc. v.* Vol dir que uns tenen el treball o les molèsties, i altres l'honor o el profit. DCVB.

Uns comptes fa l'ase i uns altres el traginer [Uns comptes fa s'ase i uns altres es traginer] *par.* Vol dir que moltes vegades el qui fa projectes d'acció queda defraudat perquè hi ha una altra persona poderosa que els fa fracassar. DCVB / DCVB, Mall., Men.**Variants:**Un compte fa s'ase, i altre es traginer [Un compte fa s'ase, i altre es traginer] *par.* DCVB.

Uns comptes fa s'ase i uns altres es traginer *par.* Vol dir que moltes vegades el qui fa projectes d'acció queda defraudat perquè hi ha una altra persona poderosa que els fa fracassar. DCVB.Rond. Mall.:*Però com uns comptes fa s'ase i uns altres fa es traginer, succeí que el Bon Jesús no va voler que aquells marinerots la traguessen proveïda. 'Ses tres flors'*

Uns fan el mal, i altres ho paguen *par.* Es refereix als casos en què els justos paguen les culpes dels pecadors. DCVB.**Variants:**El mal de les rates, el fan uns i ho paguen altres *par.* DCVB

Uns manen i altres creuen *par.* DCVB.

Uns neixen amb estrella i uns altres amb esquella *par.* Vol dir que uns són sempre sortats i altres sempre dissortats. DCVB.**Variants:**Uns neixen amb estrella, i altres estrellats *par.* Vol dir que uns neixen amb bona sort i altres amb dolenta. DCVB.

Uns prenen el treball, i altres treuen el profit *par.* DCVB.

Uns pugen i altres davallen, i això és el món *par.* DCVB.

Uns pugen i altres davallen, i açò és el món *par.* Es diu referint-se a la diversitat de fortunes entre els homes. DCVB, Men.

Uns se prenen el treball, i els altres en treuen el profit *par.* DCVB.

Uns tenen la fama i altres els doblers *par.* Vol dir que uns tenen l'anomenada bona o dolenta, i altres en treuen profit o en sofreixen les conseqüències.. DCVB,

Mall. Variants: Uns tenen la fama i altres carden la llana *par.* Es diu referint-se als qui reben els honors o els premis que altri ha merescut amb el seu esforç. Cat., Val., Bal.

Uns treballen, i altres en tenen el profit *par.* DCVB.

Uns treuen les castanyes del foc, i altres se les mengen *par.* DCVB.

Untar el palmell de la mà *loc. v.* Subornar amb diners. DCVB.

Untar les currioles *loc. v.* Obsequiar amb diners o altres donatius els encarregats d'administrar justícia o altres assumptes, perquè els resolguin o encaminin en sentit favorable al donador. *Qui unta més ses currioles / sol essé es més preferit*, Ignor.; *Dins es caxonet de llimosnes de La Sanch hey han trobat un dècim de sa rifa de Nadal. Es qui le hi posà, pretenia per ventura untar currioles*, Roq. 1. DCVB, Cat., Bal.

Untar-se els dits *loc. v.* Retenir fraudulentament una part d'allò que s'administra per compte d'altri. DCVB, Mall., Men.

Untar-se les mans *loc. v.* Rebre diners o regals i deixar-se subornar. DCVB.

Ús de raó *loc.nom.* Capacitat per a discórrer. DCVB.

Va com qui vaja a agafar sa mare *loc. v.* D'un que va a poc a poc, amb molta pausa, com si anés a agafar l'ocella mare dins el niu, diuen que «va com qui vaja a agafar sa mare» (Llucmajor). DCVB, Llucmajor.

Va de callada *loc.v.* Es sobreentén, es dóna per suposat. DCVB.

Vagi com vagi, sa mesura que vagi plena *par.* Es diu als qui fan mala mesura o procuren enganyar en mesurar allò que venen. DCVB, Men.

Vagin les verdes per les madures *par.* Vol dir que cal acceptar les incomoditats a canvi de les comoditats o avantatges. DCVB.

Vagis dret, vagis tort, sempre de cara a la mort *par.* DCVB.

Val més amics de lluny que baralles de prop *par.* Vol dir que l'excessiva freqüència de tracte sol rompre l'amistat. DCVB, Mall. **Variants: Més val amics d'enfora que barallats de prop** *par.* DCVB, Men.

Val més anar i venir, que penar i morir *par.* DCVB, Manacor.

Val més apedaçat que foradat *par.* DCVB.

Val més beure que escopir *par.* DCVB, Men.

Val més bon soldat, que mal sacerdot *par.* Es diu perquè no convé obligar els nois a fer-se capellans. DCVB.

Val més bona anyada que terra conrada *par.* DCVB, Mall., Men.

Val més bona gana que bona vianda *par.* DCVB.

Val més bona son, que bon llit *par.* Vol dir que dorm millor un qui té son que un qui té molta comoditat en jeure. DCVB.

Val més callar que amb bèsties conversar *par.* DCVB, Mall.

Val més callar que mal contestar *par.* DCVB, Manacor.

Val més callar que no amb burros parlar *par.* DCVB, Palma.

Val més casat que condemnat *par.* DCVB, Men.

Val més casat que esguerrat *par.* DCVB, Mall.

Val més caure en gràcia que esser graciós *par.* DCVB, or., occ., val., bal.

Val més dejunar que a l'infern anar *par.* DCVB, Mall.

Val més desig que fastig *par.* Vol dir que val més acabar-se el menjar que s'havia guisat i quedar amb gana, que si n'ha de quadr sense menjar o se n'ha de menjar massa. DCVB, Eiv.

Val més Déu ajudar que matinejar *par.* DCVB. **Variants:** **Més fa aquell a qui Déu ajuda que qui molt matina** *par.* DCVB.

Val més dir arrera que arri *par.* Marroig Refr. DCVB.

Val més dir madona mengem, que senyora dejunem *par.* Es diu al·ludint als qui volen figurar com a senyors i no tenen mitjans econòmics proporcionats a llur pretensió. DCVB, Men.

Val més donar guany an es carnisser que an es potecari [Val més donar guany an es carnisser que an es potecari] *par.* DCVB, Mall.

Val més espatllar sabates que llençols *par.* Es diu per significar que és preferible treballar i trescar molt, encara que sigui per necessitat de guanyar-se la vida, que estar-se a casa seva per malaltia. DCVB.

Val més esser cap d'arengada que coa de pagell *par.* Vol dir que convé més tenir un domini petit que estar sota les ordes d'un dominador, encara que aquest sigui molt brillant. DCVB, Cat. Mall.

Val més esser pobre honrat que ric i mal mirat *par.* DCVB.

Val més estar al cul d'un ferrer que a's costat d'un sabater [Val més estar al cul d'un ferrer que a's costat d'un sabater] *par.* Es diu per desjectar l'ofici d'un sabater. DCVB, Men.

Val més faves a ca-seva, que pollastres a ca-d'altri *par.* DCVB, Men. **Variants:** **Val més faves a ca-seva que capons i gallines a fora casa** *par.* DCVB, Mall. .

Val més fortuna que esser fill de rei *par.* DCVB.

Val més guardar el pa, que, en no tenir-ne, anar-ne a cercar [**Val més guardar es pa, que, en no tenir-ne, anar-ne a cercar**] *par.* Recomana l'estalvi. DCVB.

Val més haver-les amb cent savis que amb una bèstia *par.* DCVB, Mall. **Variants:** **Val més home sense diners que diners sense home** *par.* DCVB, Mall.

Val més jeure un dia de més que una hora de manco *par.* DCVB, Men.

Val més la vida que el menjar *par.* DCVB.

Val més lo dolent conegut que lo bo a conèixer *par.* Es tracta d'un refrany que recomana no fer canvis, en el sentit que cal valorar el que tenim. DCVB, Bal. Rond. Mall.: *Aviat varen veure es desbarat que havien fet de no casar-se a Mallorca, fos amb qui fos, per allò que diu s'adagi val més lo dolent conegut que lo bo a conèixer.* 'Es reim del rei moro amb set pams de morro'

Val més lo dolent conegut que lo bo a conèixer *par.* DCVB, Mall., Men.

Val més mala compostura que bon plet *par.* Vol dir que es preferible compondre les desavinences privadament abans de donar-los estat legal i dur plet. DCVB, Mall. **Variants:** **Més val compostura magra que sentència grassa** *par.* DCVB, Mall.

Val més manar que esser manat *par.* DCVB.

Val més matar un homo que posar un mal costum *par.* DCVB, Mall. **Variants:** **Val més penjar un homo que posar una mala costum** *par.* DCVB, Mall. **Val més penjar un home que posar un mal estil** *par.* DCVB, Mall., Eiv.

Val més matinejar que a missa anar *par.* Destaca la importància de la feina per damunt la pràctica religiosa. Rond. Mall.: *P'es camí de Manacor a Sineu m'he trobats dos traginers que argumentaven si valia més matinejar que a missa anar. Un deia que sí s'altre que no; han posades tres voltes messions.* '¿Val més matinejar que a missa anar?'

Val més mendicar que en la forca gambejar *par.* DCVB.

Val més menjar ceba amb amor que llonganissa amb dolor *par.* DCVB.

Val més menjar poc i pair bé *par.* Significa que és preferible la moderació a l'excés. DCVB.

Val més menjar que anar d'apotecaris *par.* Vol dir que no s'han de plànyer les despeses per alimentar-se bé, car aquestes serveixen per estalviar les d'una malaltia. (Mall.) DCVB, Mall.

Val més morir amb honra que viure amb desonra *par.* DCVB. **Variants:** **Val més morir honrat que viure afrontat** *par.* Marroig Refr. DCVB.

Val més oir que dir *par.* Significa que és més convenient escoltar que parlar. DCVB.

Val més pa de munició, que bons talls sent desertor *par.* Vol dir que és preferible estar subjecte sense grans preocupacions, que tenir llibertat però sense tranquil·litat. DCVB.

Val més pa eixut amb amor, que gallines amb remor (o amb dolor) *par.* Vol dir que la pau i concòrdia és preferible a la bona alimentació. DCVB. **Variants:** **Val més un tros de pa sec amb gust, que capons i gallines amb disgust** *par.* DCVB. .

Val més pa fort que pa poc *par.* Significa que de vegades convé no mirar massa prim en la qualitat d'una cosa, i conformar-nos de tenir-ne, encara que no sigui molt bona. DCVB.

Val més perdre que més perdre *par.* Vol dir que cal resignar-se a una pèrdua immediata per assegurar un major guany a venir. DCVB.

Val més petit i ardit que gran i ase; i ase per ase, més val gros que petit *par.* DCVB, Ciutadella.

Val més petit i ardit, que gran i ase *par.* DCVB, Mall. **Variants:** **Més val petit i ardit que gran i ase; i ase per ase, més val gros que petit** *par.* DCVB, Ciutadella.

Val més pobre que mesquí *par.* DCVB, Men.

Val més poc i bo que molt i dolent *par.* DCVB.

Val més poc, que no res (o que gens) *par.* Vol dir que cal aconhortar-se quan una cosa és escassa, pensant que encara ho podria ésser més o no existir en absolut. DCVB.

Val més prevenir que curar *par.* DCVB.

Val més qualche cosa que no res *par.* DCVB, Mall.

Val més qualche cosa que no-res *par.* DCVB, Mall.

Val més que diguin per aquí passa un ase, que per aquí passa un ètic *par.* DCVB, Men.

Val més riure que plorar *par.* DCVB.

Val més sa que guarda que sa que cura *par.* Vol dir que és millor prevenir el mal que guarir-lo. DCVB, Mall., Men.

Val més segur que salvatge *par.* Significa que una cosa petita però segura és preferible a una de gran però incerta. DCVB, Men.

Val més sentència de metge que de jutge *par.* DCVB.

Val més ser cap de lluç que cua d'austruç *par.* DCVB.

Val més sort, que esser fill de Rei *par.* DCVB, Mall.

Val més talent que pa de forment *par.* Vol dir que el qui té molta gana no repara en delicadeses del menjar. DCVB.

Val més tanca de pagès que estable de senyor *par.* Indica la preferència per les coses productives damunt les de simple adorn o entreteniment. DCVB.

Val més tenir bo amb so saig que amb so batle *par.* DCVB, Mall.

Val més tenir mala mare que bona madrastra *par.* DCVB.

Val més tenir que penedir *par.* DCVB. **Variants:** **Val més tenir que desitjar** *par.* DCVB.

Val més tort que cego *par.* Vol dir que de dos mals cal triar el mal menor. DCVB, Mall.

Val més un aucell en sa mà, que mil i cinc-cents que volen *par.* DCVB, Mall. **Variants:** **Val més un aucell en sa mà, que deu mil qui volen** *par.* (Men.). DCVB, Men. **Més val un aucell al puny que una grua lluny** *par.* (doc. a. 1410), DCVB. **Val més ocell al puny que grua al cel** *par.* (Jahuda Dits, c. 42), DCVB.

Val més un bon cap que una ciutat *par.* DCVB, Men.

Val més un bon hereu que molts de llegats *par.* Significa que convé més per poques partions que moltes, perquè les parts molt petites arriben a no tenir gens de valor. DCVB.

Val més un bon veí que un mal parent *par.* Significa que sovint hem de tenir més confiança en l'ajut dels nostres veïns que en el dels nostres parents. DCVB. **Variants:** **Val més un veí a la porta que un parent a Mallorca** *par.* DCVB.

Val més un ca que una mata *par.* DCVB, Men.

Val més un de mort que molts de ferits *par.* Vol dir que cal resignar-se a un mal petit per evitar mals més grossos. DCVB.

Val més un dit de cervell que una quarterada a l'Horta *par.* Vol dir que és molt millor la intel·ligència que la riquesa (Mall.). DCVB, Mall.

Val més un forat a la roba que una arruga a la panxa *par.* Significa que convé més anar mal vestit que mal alimentat. DCVB.

Val més un gust que totes ses taronges de Sóller *par.* DCVB, Mall.

Val més un gust que una possessió *par.* DCVB, Men. **Variants:** **Val més un gust, que totes ses taronges de Sóller** *par.* DCVB, Mall.

Val més un té que dos te daré *par.* Indica que és preferible acceptar allò de què es pot disposar actualment que deixar-ho per esperar coses més valuoses però no tan segures. DCVB, or., occ.

Val més una bona llengua que una bona hisenda *par.* Significa que el qui sap expressar-se bé i de manera persuasiva té grans mitjans per a fer fortuna. DCVB.

Val més una bufada de vent, que tots els remes de Nàpols *par.* DCVB, Mall.

Val més una costelleta que una arengadeta *par.* Gomis Zool. 413. DCVB.

Val més una mala compostura que un bon plet *par.* Significa que sempre és millor avenir-se i pactar amb el contrincant que portar l'assumpte a mans d'advocats i procuradors. **Variants:** **Plet tinguis i el guanyis** *par.* DCVB. **En els plets, el qui guanya n'ix en camisa** *par.* DCVB. **De disputes i de plets, ben haja qui me n'ha tret** *par.* DCVB. **Val més mala compostura que bon plet** *par.* DCVB, Mall. **Més val compostura magra que sentència grassa** *par.* DCVB, Mall.

Val més una pasterada esguerrada, que una filla mal casada *par.* DCVB, Eiv.

Valen més forces malles, que pocs diners *par.* DCVB.

València no s'ha fet en un dia *par.* Significa que no cal precipitar els esdeveniments ni perdre la paciència perquè es torba a arribar allò que s'espera. DCVB.

Valent de dents (ser) *loc. adj.* Es diu del qui braveja de valentia, i en realitat no és bo sinó per a menjar (per a fer servir les dents). DCVB.

Valent un botó *loc. adv.* Cosa de mínima valor. *No consentí que negú faés damnatge a Sgleya, ne li llevàs valent de un botó,* Muntaner Cròn., c. 152

Valer la pena *loc. v.* Tenir prou importància per a justificar la molèstia que s'hi pren. Una cosa que val la pena d'esser sèriament considerada, Roq. 21. DCVB

Valer més diners que no pesa *loc. v.* Esser molt bo, molt valuós. DCVB. **Variant:** **Valer, algú o quelcom, tant com pesa** *loc. v.*

Valer més el suc que les tallades o que els moixons *loc. adv.* Abundar més la part accidental que la substancial. DCVB.

Valer més or que no pesa *loc. adj.* Esser boníssim, immillorable. DCVB. **Variants:** **Valer més plata que no pesa** *loc. adj.* Ser molt bona una persona o cosa. DCVB.

Valer o costar un sentit *loc. v.* Costar molt, esser molt car. DCVB.

Valer sa barba d'un soldat [Valer sa barba d'un soldat] *loc. adj.* Valer molt, esser molt bo (Mall.). DCVB, Mall.

Valer tant com un niu buit *loc. adj.* No tenir cap valor. DCVB, Mall.

Valer tant o quant com una malla *loc. adj.* Valer allò que es diu, sense exageració. DCVB.

Valer totes les peles *loc. adj.* Esser molt bo, valer molt. DCVB.

Valer ulls per mirar [Valer, una cosa, uis per mirar] *loc. v.* Ser una cosa molt bella. DCVB. Rond. Mall.: *Li havia duites moltes de coses, sobretot un anell d'or i diamants que valia uis per mirar i que ja li lluia a un dit.* 'En Pere de la bona roba'

Valer ulls per mirar *loc. v.* Esser una cosa molt bella. DCVB.

Valer un imperi *loc. adj.* aler moltíssim. *Envidrada galeria tan ampla i esbarjosa que, segons dita de don Ramon, valia un imperi,* Pons Com an. 79. DCVB. **Variants: Valer la barba d'un soldat** *loc. adj.* DCVB. **Valer tant com pesa** *loc. adj.* DCVB. Rond. Mall.: *Allò és una al·lota, deia ell, que en val de milies val tot quant pesa i set* 'Sa fia del Sol i de la Lluna' **Valer tots els diners del món** *loc. adj.* DCVB. **Valer un marimon** *loc. adj.* Valer molt. [Etim.incerta. Sembla possible que vingui de mar i món i que originàriament s'hauria usat en frases com "córrer mar i món", "passar mar i món" amb el sentit de viatjar molt, córrer molta de terra o moltes peripècies]. *Tinch en l'estable un ase vigatà / que val un marimon,* Caseponce Faules 132. DCVB. **Valer un món** *loc. adj.* Expressions per a indicar que una cosa és molt valuosa. DCVB. **Valer un Perú** *loc. adj.* *Un adreç de perles i diamants que valia un Perú,* Santamaria Vida 110. DCVB. **Valer un món** *loc. adj.* Expressió per indicar que una cosa és molt valuosa. DCVB. Rond. Mall.: *Aquesta fia vostra val un món.* 'Es reim del rei moro amb set pams de morro' **Valer una Índia** *loc. adj.* Ser molt valuós. DCVB.

Valer-ho o No valer-ho la peça [Valer-ho o No valer-ho sa peça] *loc. v.* Esser digne o no, d'una cosa; valer la pena. «No t'hi enfadis, amb aquest, que sa peça no ho val». DCVB, Mall.

Valer, quelcom, sa barba d'un soldat *loc. v.* Valer molt, ser molt bo. (Sa llapassa n'és bon lloc, emperò n'és moratiu) *Se conta un altre pas d'un oguer que hi havia que no us faceu comptes que no ho sia, gustós, i que no valga sa barba d'un soldat.* DCVB.

Valga'm Déu! *fór.* Exclamació per a expressar esglai, gran sorpresa, temor, etc. .; *¿Què és això, valga'ns Déu?,* Verdaguer Exc. 62. ;*Sóc, de moro, valga'm Déu!,* Pons Com an. 198. *Valga'm Déu, y quin esglay!,* Picó Engl. 47. DCVB. **Variants: Val Déu!** *fór.* *E qui serà lo menyspreat? Martínez 85. Volent dir O, val Déu! ¿Tu sols és tan estrany en la ciutat...?,* Villena Vita Chr., c. 246. DCVB. **O val Jesús!** *fór.* DCVB.

Valia més es lluïsmes que sa compra *loc. v.* Tenir més valor o pujar més les coses accidentals que les substancials. DCVB, Mall

Van les lleis per on volen els reis *par.* Significa que els poderosos de la terra obren com si les lleis no existissin. DCVB.

ve (substantiu) + ve + (substantiu) + va *loc.adv.* Manera de marcar amb insistència la realització d'una determinada acció. DCVB. Rond. Mall.: *Ses pedres comencen a botar; i cop ve cop va, se posen unes damunt ses altres, fent filades i filades.* 'Es castell d'iràs i no tornaràs' *I ja se varen esser desferrats, s'aborden a ell, i xisquet ve xisquet va, fins que*

s'hagueren espassada tota sa ràbia que duien. 'En Pere de sa butza'; Deixa s'encallat, i pega fua an En Pere; i matalofada ve i matalofada va, amb un poc més l'esbalteix. 'En Pere de sa butza'

Ve com ve, baralla de barques *par.* Significa que les coses de la sort succeeixen de manera desigual i ineludible. DCVB, Men.

Vedella manyaga, de totes les vaques mama *par.* Significa que una persona de bon geni pot conviure amb qualsevol mena de gent. DCVB.

Veiam; Veiam qui guanyarà? s'ase o s'aubardà? *par.* Ho diuen parlant de l'autoritat dèbil DCVB, Mall.

Vell, pobre i boig, són tres mals que no fan goig *par.* DCVB.

Vel·la llissa *fór.* Fórmula de jurament. Deformació eufèmica de "missa", que s'usa en l'exclamació "Com es vel·la llissa!", en lloc de "com es vera la missa". DCVB. Rond. Mall.: -*¡Vel·la llissa! Responia es de Son Salí; jo encara les pas més tristes que voltros. 'Ets amos de Son Sales, Son Saleta i Son Salí'* **Variants: Com és vel·la cresta!** *fór.* -*Com es vel·la cresta! Diu quan veu En Lau d'aquella manera. I jo que te feia passat Petra! ¿I què diantre és estat?..* **Com és vel·la veraveu** *fór.* Rond. Mall.: -*De bona me som escapat! Com és vel·la veraveu, que no sé com som viu!* **Com és vel·la llissa!** *fór.* -*Com és vel·la llissa! Deia ell, que tanmateix es gros que aquests tres homos m'hagen endevinats es tres defectes de sa meua mula.. 'Tres germans desxondits'* **Com és vel·la revenjoli!** *fór.* Deformació del mot "evangeli", usada en l'exclamació vulgar "Com es vetla revenjoli!" (=com és vera l'evangeli!) DCVB. Rond. Mall.: -*Com és vel·la revenjoli! Que si no en faç molta de carrera, deia ell, me puc taiar es nas!* **Com és vel·la vera creu** *fór.* Rond. Mall.: *L'amo surt damunt es portal i diu com és vel·la vera!; -¿I aquest Pare Abat que se'n deu voler riure de mi? ¡Com és vel·la vera! Que n'hi he de fer una.* **Com és vel·la-vera-creu!** *fór.*

Vells i tarats, quan cau la fulla, colgats *par.* Vol dir que les persones velles, en venir la tardor, estan en perill de morir. DCVB.

Vendre (jugar, perdre, etc.) fins les estaques *loc. v.* Vendre-ho o perdre-ho tot. *No li ha restada estaca en casa, o no li ha restat rifa ni rafa* *Redactus est ad summam paupertatem, ad extremam inopiam*, Torra Dicc. DCVB.

Vendre (o fer veure) garses per perdius *loc. v.* Donar entenent una cosa per una altra; enganyar amb les aprenes d'una cosa. DCVB.

Vendre a espera *loc. v.* Vendre sense cobrar al mateix moment, sinó al cap de cert temps DCVB. Rond. Mall.: *Sa mare comença a esqueinar perquè havia venuda sa vaca a espera, fins que En Pere arriba a dir. 'En Pere de sa vaca'*

Vendre a fiar *loc. adv.* Vendre sense cobrar immediatament, sinó esperant que el comprador pagarà. *En els quals jochs no gosen ninguna persona jugar a fiar ni sobre paraula*, doc. a. 1565 (Hist. Sóller, I.) DCVB.

Vendre a tall *loc. v.* Vendre a la menuda, no a peces senceres. *Ningun parayre puga vendre draps a tall* Rúbr. Bruniquer, v, 191. DCVB.

Vendre cara la vida *loc. v.* defensar-se acarnissadament, fins a morir però perjudicant greument els enemics. *Ben cara tots la venen, sa vida*, Collell Flor. 78. DCVB.

Vendre gat per llebre *loc. v.* Enganyar, donar entenent una cosa per una altra. DCVB. **Variants:** **Vendre garses per perdius** DCVB.

Vendre la sang d'algú *loc. v.* Fer-li traïció. DCVB.

Vendre sa canavera *loc. v.* Llogar-se, començar a fer feina per altri . DCVB, Sineu.

Vendre vi a raig d'aixeta *loc. v.* Vendre'l de la bota estant. Marroig, Dicc. DCVB.

Venir (tornar, quedar, etc.) amb ses mans darrera *loc. v.* Quedar molt pobre. DCVB, Mall.

Venir a algú d'avior (una cosa) *loc. adv.* Venir-li de temps antic, d'atavisme. DCVB, Mall.

Venir a bé *loc. v.* Donar conformitat, estar d'acord amb una cosa. DCVB.

Venir a bé *loc. v.* Accedir, assentir. Merèixer assentiment, esser grat. *No ha vengut a bé de tots* (Manacor). *Si es teus veys venen a bé o no que mos casem*, Roq. 28. DCVB. Rond. Mall.: *El Rei va dir que sí, i los envià a demanar-la es comte hi vengué a bé, tornaren amb s'al·lota.* 'Sa fia del Sol i de la Lluna'

Venir a menys (d'una cosa) *loc. v.* Faltar, deixar de complir. *Si tu no'm véns a menys de açò que dius*, Serra Gèn. 56. *Vehent que los de Empúries li venian a menys de ço que li hauien promès*, Tomic Hist. DCVB

Venir a pactes *loc. v.* Entaular negociacions per a un conveni. *Aprés són vinguts a pactes ab los de Campos tractant de rescat.* (doc. A. 1494 (BSAL, X, 128)). DCVB.

Venir a reramà *loc. v.* Venir una cosa a desgrat, resultar incòmoda. DCVB.

Venir a ser tot un cul de sac *loc. v.* Ser tot la mateixa cosa. DCVB, Mall. **Variants:** **Venir a ser tot un mateix cul de sac** *loc. v.* DCVB.

Venir a tall *loc. adv.* Venir a tomb, venir bé, oportunament. *E dixem-li una cosa per tal con nos semblaua que vengués a tayl e en raó de dir-la*, Jaume I, Cròn. 496. *Per moltes rahons era senyor qui'ns venia molt bé a tayll*, Muntaner Cròn., c. 230. DCVB. **Variants:** **Venir a tomb** *loc. adv.* Venir a propòsit, esser oportú. *Encara que aquí no ve gaire a tom dir-ho, aqueix és l'indret de Catalunya en què he vist gent de més alta vida*, Verdager Exc. 51. *La conversa vingué a tomb per parlar de la meua vida*, Santamaria Narr. 15. DCVB

Venir a un través de cabell [Venir a un través de cabej] *loc. adv.* Venir molt prim, mancar-hi molt poc per esdevenir-se quelcom. *Per acabar de cloure sa nou, un dia*

vengué a un través de cabey s'haver-hi un dia de judici, Aguiló C., Rond. de R. 15. DCVB, Mall., Men. Rond. Mall.: Fa es tercer viatge, i vengué a un través de cabei anarse'n a fons barcada, barca i mariners. 'Es patró Pere'

Venir a un través de dit, o a dos dits, el fer una cosa *loc. v.* Estar a punt de fer-se, no mancar-hi gairebé res. DCVB.

Venir al cap [Venir an es cap] *loc. v.* Tenir una pensada, una idea. Rond. Mall.: *I tan fortes arribaren a esser ses ganes que tenia de sabre-hu, que n'hi vengué an es cap una de feresta* 'L'amor de les tres taronges'

Venir al món *loc. v.* Néixer. DCVB.

Venir amb merques *loc. adv.* Venir amb romanços, amb coses a tractar que no interessin. DCVB.

Venir com l'anell al dit *loc. adv.* Venir molt bé, molt ajustadament o apropiada. *Y ey vengan a plom y justas com l'anell al dit, Aguiló Rond. de R., 5. DCVB.* **Variants:** **Caure com l'anell al dit** *loc. adv.* Escaure molt, venir bé, esser molt oportú. DCVB, Mall.

Venir com un ase amb un billet dins s'orella *loc. adv.* Venir algú sense saber explicar el que li havien comanat que digués. DCVB, Mall.

Venir coronat *loc. adv.* Venir oportunament, a moment favorable. *Digué que tornessin a recullir-los al cap d'una estona. Oy que ve d'allò més coronat!, digué la dona, La Renaixença, 1872, 314 (Ap Aguiló Dicc.) DCVB*

Venir d'un badall de gri *loc. adv.* Venir molt prim, mancar molt poc perquè succeeixi una cosa.. *Els d'Alf...seguien de prop les petjades dels llivissencs; a la vora del Segre vingué d'un badall Verdager Rond. 46. DCVB.* **Variants:** **Venir d'un badall de griva** *loc. adv.* Venir molt prim, estar a punt de succeir una cosa. DCVB. **Venir d'un fil** *loc. adv.* Manca un no-res perquè succeeixi una cosa. *Es passà la campanya saltant per les finestres, escalant par.ets i venint-li tot sempre d'un fil, Pla SB 37. DCVB.*

Venir damunt a qualcú *loc. v.* Acostar-s'hi molt perseguint-lo. DCVB.

Venir de ca l'Alabau *loc. adj.* Ser molt afectat d'alabar-se. *Y si no fa gala de l'estimació que't porta, es perque no'n vé de mena... No tots ne venim, de cal Alabau!. Pons Auca 76. DCVB.*

Venir de galta en buit *loc. adv.* Venir malament una cosa, resultar incòmoda. DCVB, Mall.

Venir de l'aire del cel *loc. v.* Venir a qualcú una cosa bona que no esperava. (DCVB, Mal., Men).

Venir de l'hort *loc. v.* Ignorar una notícia coneguda de tothom. DCVB.

Venir de la lluna *loc. adv.* Estar en dejú o ignorant d'allò que els altres saben sense dificultat. DCVB.

Venir de nou *loc. adj.* Causar estranyesa, resultar nou a algú que no en tenia cap notícia o no s'ho esperava DCVB. Rond. Mall.: *Se presenten an el Rei, le hi entreguen, li contenen lo que ha passat, i li va venir molt de...* 'N'Estel d'or'

Venir de nou *loc. v.* Causar estranyesa, resultar nou a algú que no en tenia cap notícia o no s'ho esperava. *A la beòcia gent, de nou tot li venia*, Oliver Obres, i, 196. DCVB.

Venir de pau *loc.adv.* Comparèixer a un lloc sense intencions bel·licoses. DCVB. **Variants:** **Venir en so de pau** *loc.adv.* DCVB.

Venir de S'Aranjassa *loc. adj.* Ser com a beneit, ignorar el que pertoca saber (Menorca). És el que a Mallorca diuen venir de Ses Erasses. DCVB, Men **Variants:** **Venir de ses Erasses** *loc. adj.* Estar embamat o ignorar allò que tothom sap o que caldria saber. *Que veniu de les Arasses, germanet? Tan enrera d'osques vos trobau, que no sabeu que...*, Penya Mos. iii, 91.; *O quin homo tan bobià! Y vós sou mercader!... o veniu de Ses Arasses?*, Alcover Cont. 225. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *I això demanau? ¿Que sou nat d'avui i batiat d'ahir, o veniu de Ses Erasses?*. 'Es port de sa cibolla blanca' **Venir de Sa Marjal** *loc. adj.* Tenir aspecte o donar mostres de curtor d'enteniment, de gran incultura. DCVB, Mall.

Venir de totes quatre potes *loc. adv.* Venir molt al cas, esser molt adient. DCVB.

Venir dreta mà (una cosa) *loc. v.* Venir bé, sense dificultat o agradosament. DCVB, Mall.

Venir el cor a un fil *loc. adv.* Estar extremadament dèbil, semblar que ha de desmaiar-se, sia per desnutrició, sia per un sentiment moral molt intens. *Obrint la letra... los ulls se li ompliren d'aygua e venint-li lo cor en un fil, se li engendrà en lo cor un desig tan gran de veure-la*, Curial, i, 23. DCVB

Venir en coneixement d'una cosa *loc. v.* Adquirir-ne notícia. *Les moltes regles y coneixements teorichs y pràctichs*, Penya Mos. III, 15. DCVB.

Venir en cru *loc. adv.* Venir malament, fer mal efecte, esser desagradable. *Tot li fa nosa, / pren la gran basca, / grata's e rasca / hon no li pru, / tot li ve'n cru*, Spill 5318. DCVB.

Venir en pipenda una cosa *loc. adv.* Venir oportunament, venir de camí. *Me n'anava a Sant Agustí; trob una figuera carregada de figues molt bones; com me venia en pipenda me'n mengí un parei*. DCVB.

Venir en salvament *loc. v.* Venir (arribar, etc.) en bon estat de salut i sense haver caigut en els perills durant el viatge. *Sia arribat, per voluntat divina, ab bon salvament en la ciutat de Barchinona*, doc. a. 1430 (arx. mun. d'Igualada). *Era arribat al port ab bon saluament*, Tirant, c. 380. *Axí que en tot salvament haien esser descarregades en la plaia de Barcelona*, doc. a. 1441 (Capmany Mem. ii, 242). *Glòria al Senyor, que en salvament us torna!*, Alcover Poem. Bíbl. 64. DCVB

Venir es corpet *loc. v.* Venir auxili a qualcú quan al necessita, principalment si és un socors repetit o habitual. DCVB, Mall.

Venir esquerra mà (una cosa) *loc.adv.* Venir malament, amb dificultat o de manera desagradable. DCVB.

Venir just *loc. adv.* A penes arribar; gairebé no ser suficient. *Elze venia tan just tan just no morir-se de fam*, Alcover Rond. VIII, 1. DCVB.

Venir la feina a tudoixos *loc. adv.* Venir a glopades, d'una manera desigual. Podria ser una errada de còpia per "budoixos". Segons Aguiló Dicc. DCVB, Mall.

Venir més just que la pell del nas *loc. v.* Ser excessivament just, escàs, que tot just basta. DCVB.

Venir més just que sa pell d'es nas *loc. v.* Venir molt just, gairebé escàs. DCVB, Mall., Men.

Venir o acudir a qualcú l'espècie d'una cosa *loc. v.* Acudir-li la idea. *Lo sabater, fent com aquell que li acut la espècie, les crida*, Vilanova Obres, iv, 123. *Bé, ja'm faré entendre si no'm ve l'espècie*, ibid. DCVB

Venir o arribar l'hora *loc.adv.* Arribar el moment, el temps adequat a una cosa. DCVB.

Venir o Donar-se a partit d'algú *loc. v.* Donar-se, cedir, pactar amb ell. *La ciutat vench ab ell a partit dels sarrahins*, Muntaner Cròn., c. 16. DCVB.

Venir o esser de Déu dóna (o de Déu dó) *loc. v.* Venir una cosa gratuïtament i sense demanar-la o esperar-la. (V. déu-dóna). DCVB.

Venir o fer-se costa amunt *par.* Fer-se difícil o resultar molest. *A mi sempre m'ha vengut costa amunt axò de pensar y creure que Déu hagués creat el món tal com el conexem avuy en dia*, Penya Mos. DCVB

Venir o Sortir a llum *loc. v.* Néixer; produir-se. *Si són prenyades / e ve a lum*, Spill 5486. *No sortia a llum més que els dissaptes*, Penya Mos. iii, 117. DCVB.

Venir pel revés *loc. adv.* Venir malament, a contracor. DCVB, Mall.

Venir prim *loc. adv.* Estar a punt, mancar-hi molt poc. *M'ha vengut prim que no em caigués la cafetera; A la senyora li vengué molt prim que no li agafàs un baticor*, Riber Miny. 74. ; DCVB. **Variants:** **Venir d'un no-res** *loc. adv.* *Li va venir d'un no-res com no em poso a cridar*, Ruyra Parada 21. DCVB. **Penjar prim** *loc. adv.* DCVB. **Anar prim** *loc. adv.* DCVB. **Venir rinxo-rinxo** *loc. v.* Venir molt just, a penes arribar a una cosa, estar en perill molt imminent d'arribar-hi. DCVB.

Venir prim, o Anar prim, o Penjar prim *loc.v.* Estar a punt, mancar-hi molt poc. *A la senyora li vengué molt prim que no li agafàs un baticor*, Riber Miny. 74. «*M'ha vingut prim que no em caigués la cafetera*. DCVB.

Venir tan just com sa llàntia de Campos *loc. v.* Venir molt just, escafit. DCVB, Palma.

Venir una cosa com un cop de pistola *loc. v.* Venir sobtadament, amb certa violència. DCVB.

Venir una cosa dins les mans *loc. v.* Deixar-se agafar o obtenir sense esforç, sense cercar-la. DCVB.

Venir una cosa esquerra mà *loc. v.* Venir malament, contra gust o mancada de facilitat. DCVB, Mall., Men.

Venir-ne de mena *loc. v.* Venir-ne de raça, de casta. DCVB.

Venir, quelcom, com l'anell al dit *loc. adv.* Escaure molt, venir bé, ser molt oportú . DCVB. Rond. Mall.: *Jo que vaig tan endarrer d'un fabiol, m'hi vendrà com l'anell al dit, aquesta canya.* 'La flor romanial'

Venir, quelcom, de l'aire del cel *loc. adv.* Venir a qualcú una cosa bona que no esperava DCVB. Rond. Mall.: *Tots contents i gojosos de que los sortís tan acertat aquell al·lotó que los era vengut, com aquell qui diu, de l'aire del cel.*

Venir, una cosa, esquerra mà *loc. v.* Venir malament, contra gust o mancada de facilitat. DCVB. Rond. Mall.: *A sa madona li venia esquerra-mà aquella pasterda, però hi va haver d'allargar es coll.* 'El Bon Jesús i Sant Pere i l'amo d'es Tossals Verds'

Vent arrabassador *loc.nom.* Vent molt fort. DCVB, Eiv.

Vent d'Aragó, aigua al balcó *par.* DCVB.

Vent de dalt, mal. *par.* DCVB.

Vent de fora i sense lluna, fuig de sa costa tot d'una *par.* DCVB, Mall.

Vent de fora, aigua a terra *par.* DCVB.

Vent de gregal, mal! *par.* BDC, xviii, 229. DCVB.

Vent de llebeig, molta mar i peix fresc *par.* DCVB, Men.

Vent de Pallars, aigua (o pluja) al detràs *par.* DCVB.

Vent de ponent, vent de fam *par.* Tots aquests refranys indiquen la mala fama que té el vent ponentí i en general les coses que vénen d'occident. DCVB.

Vent de ponent, vent dolent *par.* Tots aquests refranys indiquen la mala fama que té el vent ponentí i en general les coses que vénen d'occident. DCVB.

Vent de port per Sant Miquel, tot l'any mirarà el cel *par.* Significa que si bufa la Tramuntana per Sant Miquel, sol esser senyal de pluges abundants. DCVB.

Vent de tramuntana, si no mor en es tres dies, dura una setmana *par.* DCVB, Men.

Vent llebeig, molta mar i peix fresc *par.* DCVB.

Vent llevant fa fugir la gent del camp [Vent llevant fa fugir sa gent del camp] *par.* Es diu també perquè el llevant és un vent plujós. DCVB, Mall. **Variants:** **Vent llevant fa fugir s'ombra del camp** *par.* DCVB.

Vent marí sobre gelada, pluja o nevada *par.* DCVB.

Vent mestral, entra per la porta i surt pel fúmeral *par.* DCVB.

Vent mestral, no acaba el jornal [Vent mestral, no acaba es jornal] *par.* DCVB, Men.

Vent mestral, peix de tall *par.* DCVB, Men.

Vent mestral, vent d'empenta *par.* DCVB, Menorca.

Vent mestral, vent real *par.* Ho diuen els pescadors. Griera Tr. DCVB.

Vent migjorn, no hi torn *par.* Ho diuen els pagesos i els mariners, perquè aquest vent és dolent per als seus treballs. DCVB, Mall., Men.

Vent narbonès, ni plou ni aclareix, i quan s'hi posa, s'hi coneix. *par.* DCVB.

Vent ponent, fa fugir tota sa gent *par.* Tots aquests refranys indiquen la mala fama que té el vent ponentí i en general les coses que vénen d'occident. DCVB, Men.

Vent xaloc, molta mar i peix poc *par.* DCVB.

Vent xaloc, vent avorrit a les mars basques i a la terra humit *par.* DCVB, Mall.

Vent, de marina; i llenya, d'alzina *par.* DCVB.

Ventar el cop [Ventar es cop] *loc. v.* Esquivar un cop. fer per manera d'evitar-lo (Mall.); met., fer el desentès, fer com si no entengués el que diuen i passar a par.lar d'altra cosa. DCVB, Mall. / DCVB, Santanyí.

Ventar l'espasa *loc. v.* Amenaçar sense ferir; fig., contemporitzar, fer la farina blana. DCVB.

Ventar la cama *loc. v.* Andoiar, anar d'ací d'allà. (DCVB, Palma).

Ventar la mosca a algú *loc. v.* Tupar.-lo, pegar-li. DCVB, Palma.

Ventre com un tabal *loc.nom.* Ventre gros o molt ple. DCVB. **Variants:** **Ventre com un tambor** *loc.nom.* DCVB. **Ventre com una cuba** *loc.nom.* Ventre molt gros o molt ple. DCVB. **Ventre com una guitarra** *loc.nom.* DCVB.

Ventre ple, enteniment gros *par.* Significa que després d'una gran menjada el cap no està gaire per a pensar. DCVB, Mall.

Ventura que... *fór.* Fórmula amb què s'inicia una frase indicadora d'una acció o fet que ha evitat un mal o conjurat un perill. *Ventura que al meu Gervasi cap dona se'l mirava*, Vilanova Obres, XI, 77. DCVB.

Ver com el Credo (ser) *loc. adj.* Ser la pura veritat. *Lo que he depositat és ver com lo credo y és pura veritat*, doc. a. 1636 (Hist. Sóller, ii, 988). DCVB.

Verbena ajupida, aigua de seguida *par.* DCVB.

Verd com la porrassa *loc.adj.* Es diu d'una cosa molt verda. DCVB.

Verema en temps eixut, i colliràs vi pur *par.* DCVB.

Vermei com la grana *loc.adj.* De color vermell encès. DCVB. Rond. Mall.: *Arriba a ca-seua. Sa madastra i Na Juanota la veuen amb aquella resplendor a sa cara, vermeia com la grana, més garrida que mai.* 'N'Estel d'or' **Variants: Vermell com un Jan** *loc. adj.* Molt vermell de cara. DCVB, Men. **Vermell com un pebre** *loc.adj.* Es diu d'una persona o cosa molt vermella. DCVB. **Variants: Més vermell que un pebrot** *loc.adj.* DCVB. **Més vermell que un pebre** *loc.adj.* DCVB. **Més vermell que un tomàquet** *loc.adj.* Es diu d'una persona o cosa envermellida de manera anormal, més vermella del que pertoca. DCVB. **Més vermell que una cirera** *loc.adj.* Molt vermell. DCVB **Vermell com un bitxo** *loc.adj.* DCVB. **Vermell com un pebrot** *loc.adj.* DCVB. **Vermell com un perdigot** *loc.adj.* DCVB. **Vermell com un tomàtec** *loc.adj.* DCVB. **Vermell com una cirera** *loc.adj.* *Se donaven cop d'ull, quedaven vermells com cireres.* Víct. Cat., Ombr. 93. DCVB. **Vermell com una magrana** *loc.adj.* Molt vermell. *Madona de Sa Cabana, / aixecau-vos dematí, / i veureu es sol sortir / vermell com una magrana.* Cançó pop. Mall. DCVB. **Vermella com una Jana** *loc.adj.* Molt vermella de cara. DCVB, Men.

Ves a cobrar a ca'n Cresta *loc. v.* Es diu quan no es vol pagar allò que un altre demana. DCVB. **Variants: Ves a cobrar a la Sala** *loc. v.* Ho diuen per indicar que no volen pagar. DCVB, Bal. **Vés a cobrar a la Seca** *loc..* Es diu d'una persona que intenta cobrar i a qui no hi ha intenció de pagar. DCVB, Palma.

Ves a pastar fang! *en.* Es diu per acomiadar algú de mala manera. DCVB, or., occ., val. **Variants: Ves-te'n a Ginebra!** *en.* Exclamació per a engegar a mal viatge una persona que molesta.. DCVB, Mall. **Ves-te'n a la forca!** *en.* Expressió amb què s'envia qualcú a mal viatge. DCVB. **Ves-te'n a Liorna!** *en.* Es diu per enviar a mal viatge. DCVB, Mall., Men.

Ves amb el cor damunt la mà, però no el te deixis robar *par.* Recomana que no es dugui la sinceritat i la ingenuïtat a extrems que puguin esser perjudicials. DCVB, Mall.

Ves per bon camí, i trobaràs bona fi *par.* DCVB, Mall.

Ves què tal! *en.* Expressió per indicar sorpresa, neguit o admiració davant un fet inexplicable o sorprenent. Rond. Mall.: *I l'homo deia amb ell mateix - ¡Ves quètal, si li són entrats es mal-de-caps! Lo que és s'emboadura no els ho ha sabuda prendre, aquest pic! ¡Me sembla que li servirà per vegada!.* 'L'Abat de la Real'

Ves-te'n a fer trons! o Fe't trons!, o Vols-te fer trons? *en.* Exclamacions per a enviar algú a mal viatge, per a acomiadar-lo de mala manera. *Que es fassa trons es fabiol*, Alcover Rond. i, 168. DCVB, Mall., Men.

Ves-te'n al bordell *en.* Ho diuen per engegar algú que fa nosa. (DCVB, Cat., Men.).

Ves-te'n, Anton , que el qui queda ja es compon *par.* Significa que encara que una persona es mori o se'n vagi definitivament és fàcil de substituir. DCVB.

Vessar a algú la raó per damunt el cap *loc. v.* Ser evident que té tota la raó , que pensa o par.la conforme a veritat. DCVB. **Variants:****Vessar a algú la raó per damunt les espatlles** *loc. v.* DCVB. Rond. Mall.: *-És ver, mon pare -diu N'Andreu-. Sa raó vos vessa per damunt ses espatles.* 'Amics de barret i amics vers'

Vessar com un paner *loc. v.* Vessar molt, deixar perdre abundantment el líquid o altra cosa que conté. DCVB, Mall.

Vest un fust, semblarà un senyor *par.* DCVB, Men.**Variants:****Vesteix un tió i semblarà un baró** *par.* DCVB, Men.**Vesteix un bastó i semblarà un senyor** *par.* DCVB, Cat.,Mall.

Vestir com un garballó *loc. v.* Vestir molt bé, amb profusió d'adorns. *No li faran falta vestits ni joyes, porque jo la vestiré milló qu'un garbayó*, Roq. 28. DCVB, Mall.

Vestir de moda i casar de gust *par.* DCVB, Mall.

Vestit a la pollencina *loc.adj.* Vestit amb calçons amb bufes, com anaven els pollencins fins als primers anys del segle XX.. *Dotze homos... vestits a la pollencina, en calsons amb bufes i cota*,.Alcover Cont. 164. DCVB.

Vestit apedaçat n'estalvia un de nou *par.* DCVB.

Vestit com un pallasso *loc.adv.* Malvestit. DCVB, Men.

Vet aquí o veus aquí, o heus aquí *loc.v.* Serveix per fer fixar l'atenció en la presència d'una cosa. *Hi veus aquí'l grony hi la desventura*.Proc. Olives 1117; *Qui billets vulga, vatne-t'aquí.* Penya Poes. 225. *Vatmos t'aquí entre voltros*, Roq., prosp. *Heu-vos aquí una trampa*,.Ruyra Parada 34. *Vet-em aquí fora de casa*, Ruya par.ada 23.

Vet aquí per què no plou! *en.* Es diu quan algú fa o diu una cosa molt estranya. DCVB, Bal.

Vetlar els batuts a algú *loc. v.* Estar-li molt alerta, vigilar-li els moviments o les accions per evitar-ne les conseqüències. *En Bernat li vetlava es batuts una cosa de no dir*, Alcover Rond. II, 30. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *-Ell això serà bo de fer- diu es gigant. En Bernat li vetlava es batuts una cosa de no dir.* 'Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig'**Variants:****Vetlar el ble** [Vetlar es ble] *loc. v.* Estar alerta a un perill. DCVB, Mallorca, Menorca. Rond. Mall.: *No era estat capaç el Rei de safalcas En Bernat, sinó que havia de vetlar-li bé es ble perquè no el safalcàs a ell.* 'Es cavallet de set colors' **Vetlar les caigudes** [Vetlar ses caigudes] *loc. v.* Estar molt alerta, controlar

totes les accions. DCVB. Rond. Mall.: *Ben resolta a fer-li aquella an En Miquelet i vetlant bé totes ses caigudes, un dia dematí.* ‘Ses tres flors’ **Vetlar l'estel** [Vetlar s'estel] *loc. v.* Anar alerta, procurar evitar un perill o un càstig. DCVB, Mall., Men.

Vetlar ses caigudes *loc. v.* Estar molt alerta, controlar totes les accions. *Ben resolta a fer-li aquella an En Miquelet i vetlant bé totes ses caigudes, un dia dematí.* DCVB.

Vetlar ses desertes *loc. v.* Procurar enganyar la gent aprofitant-ne les distraccions. DCVB, Santanyí.

Veü de poble, veü de Déu *par.* Suposa que les notícies o opinions que tenen molta difusió expressen la veritat. DCVB.

Veure bellumes *loc. v.* Estar molt dèbil per falta d'aliment. *Per axò tots veym bellumes; y tant hem perdut es greix que prest servirem d'obleas.* Roq. 10. DCVB, Mall.) **Variants: Veure llumenerets** *loc. v.* Tenir la vista insegura a causa de la debilitat, i principalment la fam. *"Era migdia i jo ja començava a veure llumenerets".* DCVB, Men.

Veure bellumes *loc. v.* Estar molt dèbil per falta d'aliment. Rond. Mall.: *Encara no m'es passat res p'es canyó, i ja començ a veure bellumes.* ‘Es llop i s'euveia’

Veure cent llegües de mal camí *loc. v.* Considerar grans dificultats. DCVB. Rond. Mall.: *Fila que fila es seu cap aquells set dies, no sabia per on prendre per tot veia cent llegos de mal camí.* ‘Es Mèl·lero Rosso’

Veure de quin cap hem de fer osques *loc. v.* Mirar quin remei hi ha, com pot resoldre's una dificultat greu. DCVB, Mall..

Veure el cel obert *loc. v.* Veure amb gran satisfacció que es resol inesperadament una greu dificultat. DCVB.

Veure el cel per un forat *loc. v.* Estar en lloc reclòs, des del qual es veu poc cel, com entre muntanyes. DCVB

Veure el cul a la taleca *loc. v.* Veure les acaballes d'un assumpte. *Ya és hora que vejам el cul a la taleca y que anem donant carena a la Rondalla,* Rond. de R. val. 81. DCVB.

Veure el joc mal parat *loc. v.* Veure's en situació perillosa. DCVB.

Veure el món per un forat *loc. v.* Adquirir un poc d'experiència de la vida. *Jo no he sortit may del terme; may he vist el món, ni per un forat,* Penya Mos. iii, 88. DCVB.

Veure el plet malparat *loc. v.* Veure's amb dificultat per a sortir vencedor d'una lluita, per a triomfar en una empresa. DCVB. **Variants: Veure el queixal al llop** *loc. v.* Veure venir el perill. DCVB. **Veure el joc mal parat** [Veure es joc mal parat] *loc. v.* Veure's en situació perillosa. DCVB. Rond. Mall.: *L'amo, veent es joc malparat i per por d'un fas de llenya que no el pogués arribar a Sa Canova, deixa es fogueró, i cametes me valguen!.* ‘S'estudiant de sa cova de Salamanca’ **Veure el joc mal entaulat** [Veure es joc mal entaulat] *loc. v.* *Mestre Nadal, veent es joc tan mal entaulat, fa un pegadet de cerol.* ‘Mestre Nadal de sa placeta del Socós’ **Veure-ho tot molt negre** *loc. v.* Veure-ho tot

diffícil o ple de perills i de malaurança. DCVB. **Veure la mar bruta** loc. v. Veure males expectatives. Rond. Mall.: *En Manent va veure la mar bruta, i mudà es caire de sa pedra. No contestà an En Bigots-afilats, sinó que s'exclamà..* 'En Joanet Manent' **Veure les orelles al llop** [Veure ses oreies an es llop] loc. v. Trobar-se en greu perill, veure's en situació anguniosa. DCVB, Mall. **Veure moros a la costa** loc. v. Adonar-se del perill o creure que n'hi ha. DCVB. Rond. Mall.: *-Idò bada un poc, i per ventura te'n duràs qualque oblada...-Ca, homo! No plourà d'aquest tro... Ell lo que es diu tu sempre veus moros a la costa.* 'S'estudiant de sa cova de Salamanca'

Veure els estels loc. v. Sofrir un dolor molt intens. DCVB.

Veure estels loc. v. Perdre el control dels sentits a causa de la por, la sorpresa, el dolor, la fam, etc. DCVB. Rond. Mall.: *Tot d'una que es va veure davant sa bubota i que ell agafava ses oreies de ses mules i que ses mules partien de quatres com a dimonis, se sentí ses ales d'es cor que s'acopaven, començà a veure estels.* 'Encantaments, tresors, gegants, negrets i por' Jo, amb aquella fam que me feia veure estels, dic. 'La Princesa bella'

Veure la busca dins l'ull dels altres i no veure la biga dins el seu loc. v. Veure els petits defectes d'altri i no veure els grans defectes propis (comparança presa de l'Evangeli). DCVB. **Variants: Veure una palla en els ulls dels altres i no veure la biga en els seus** loc. v. Veure els defectes petits d'altri i no adonar-se dels grans defectes propis. DCVB.

Veure la feta loc. v. Veure allò que altri fa, sense prendre-hi part activa. «Els qui només han vingut per veure la feta. se'n poden anar». DCVB.

Veure la fi d'una cosa loc. v. Treure'n l'entrellat. Rond. Mall.: *I n'he de veure la fi, de tot això! Ja ho veurem què serà tot això, en esser cuit! Aquí he d'agontar la mestra enc que el dimoni en pas!* 'Es corpet d'es pou d'En Gatell'

Veure la partida guanyadora loc. v. Veure possibilitat o tenir esperança fundada de guanyar. DCVB, Mall.

Veure la partida perduda loc. v. No tenir esperances de guanyar, d'obtenir el que es voldria. DCVB.

Veure les coses color de rosa loc. v. Esser massa optimista, veure-ho tot molt bell o molt fàcil. DCVB.

Veure les estrelles loc. v. Sofrir un dolor molt intens. *Eixe dimoni de dona... que Déu m'ha dat, pera ferme veure les estreles, y no més,* Rond. de R. Val. 33. DCVB.

Veure miloques volar loc. v. Estar molt distret. DCVB, Mall..

Veure món loc. v. Anar per terres on no hem estat mai. *Veuria més món que no veig,* Penya Mos. iii, 108. DCVB. Rond. Eiv.: *Elles si que n'hauran vist de món, tan amunt com estan i redolant sempre d'una banda a s'altra!...* 'Es Follet'

Veure o afinar la tela a algú loc. v. Veure quina és la seva intenció oculta. DCVB.

Veure o conèixer-se a la llegua una cosa loc. v. Veure's de molt lluny o amb gran facilitat. DCVB.

Veure o saber de quin peu se dol qualcú *loc. v.* Veure o saber de què es queixa, o què desitja. *Car vehen tantost del peu que us doleu*, Proc. olives 1118. *Mos crèyam que aquesta llengua nostra l'havian inventada les monjes velles perquè cap persona externa pogués sebre de quin peu mos dolíam*, Peña Mos. iii, 218. «Com la flor del gira-sol | és s'amor de lo meu bé | no pren ni deixa ni té, | ni sé de quin peu se dol» (cançó pop. Mall.). DCVB.

Veure quin so fa algú *loc. v.* Veure quina és la seva reacció. Rond. Mall.: *Li dius de part meua amb tot secret lo que has dit an aqueixs tres amics teus, i veurem quin so fa.* 'Amics de barret i amics vers'

Veure ses canyes a qualcú *loc. v.* Veure-li la tela, descobrir les seves intencions, no deixar-se enganyar d'ell. Aquesta locució prové de la terminologia dels caçadors de tords, que, si no amaguen bé les canyes dels filats, els tords ja no s'hi acosten i no es deixen agafar. DCVB, Mall.

Veure-hi a través dels gruixos *loc. v.* Ser molt deixondit, veure allò que està ocult. *Lo pare que era un homo que hi veia a través dels gruixos y endevina les cases de lluny*, Vilanova Obres, IV, 219. DCVB.

Veure-hi més que una àliga *loc. v.* Tenir molta perspicàcia. DCVB, Cat., Val. Bal.

Veure-ho els més cegos *loc. v.* Ser una cosa molt clara, evident. *Y no saben que es més cegos conxen de quants de punts se calsan*, Roq. 12. DCVB

Veure-ho tot color de rosa *loc. v.* Aquesta expressió com a tal no apareix. Apareix "color de rosa" amb el sentit d'aspecte molt plaent. Però dels exemples "Els joves ho veuen tot color de rosa" en deduïm aquesta expressió. *Disposada a veure ho tot color de color de rosa*, Massó Croq. 129. DCVB.

Veure-ho tot per la bragueta com els gegants *loc. v.* Veure les coses malament, diferent d'així com són. DCVB.

Veure'n de blanques i de negres *loc. v.* Veure coses extraordinàries, de tota mena. DCVB.

Veure's amb feines per a fer una cosa *loc. v.* Topar amb dificultats serioses. «*Estimat meu, dues eines | són males de manejar; | dues en vols festejar, | i amb una t'hi veig amb feines*» (cançó pop. Mall.). DCVB.

Veure's amb la soga al coll *loc. v.* Veure's en gran perill o en situació difícil. DCVB. **Variants:** **Veure's com un ou entre dues pedres** *loc. v.* Veure's en gran estretor o dificultat. DCVB.

Veure's el llautó (d'algú, d'alguna cosa) *loc. v.* Deixar-se veure o endevinar allò que hi ha de fals o de dolent sota una bona aparença. DCVB.

Veure's l'arruixada damunt [Veure's s'arruixada damunt] *loc. v.* Preveure algú, que l'han de renyar o maltractar. *S'atlot se veia s'arruixada demunt*. Roq. 14. DCVB, Mall., Men. Rond. Mall.: *Es moros, que sempre atalaiaven perquè massa se veien sa ruixada*

damunt, 'El Rei En Jaume' **Variants: Veure's venir sa ruixada** [Veure's venir sa ruixada] *loc. v.* DCVB.

Veure's la mort darrera l'orella *loc. v.* Veure's en perill greu de mort. DCVB.

Veure's la mort darrera l'orella [Veure's sa mort darrera s'oreia] *loc. v.* Veure's en perill greu de mort. DCVB. Rond. Mall.: *Es patró Melcion topa una maror molt grossa, se veia ja sa mort darrera s'oreia.* 'Dos patrons i una patrona'

Veure's les cares *loc. v.* Provar-se les forces dos contraris. *Ara ens veurem les cares y qui pot mes*, Vilanova Obres, xi, 232. DCVB. **Variants: Veure's les caretetes** *loc. v.* Topar-se dos contraris, combatre cara a cara, sia materialment, sia en discussió o en competència. DCVB.

Veure's les caretetes [Veure's ses caretetes] *loc. v.* Barallar-se, provar-se a veure qui guanya, sia a cops, sia amb arguments. DCVB. Rond. Mall.: *-Mira, ara mos hem de veure ses caretetes jo i tu.* 'En Juanet Manent'

Veure's les orelles *loc. v.* Començar a sentir-se fort, salvat, després d'una malaltia greu o d'una altra situació perillosa. DCVB.

Vi de bon sabor, no fretura pregó *par.* DCVB, Artà.

Vi embutant i aigua rajant, totes les bótes s'ompliran *par.* Ho diuen els pagesos en anys de poca collita de vi, per significar que malgrat tot, aconseguiran omplir les bótes barrejant-hi aigua. DCVB.

Vi massa dolç fa el cor agre *par.* DCVB.

Via fa qui no s'atura *par.* Ho diuen per significar l'eficàcia de la perseverança (Mall.). DCVB, Mall.

Vianda d'estiu, vol regadiu *par.* BDC, XVIII. 218. DCVB.

Vianda forta, s'ofega amb vi *par.* Significa que per ajudar a pair una menjada abundant convé beure vi també en abundància. DCVB.

Viatge amb dones, mal temps assegurat *par.* Recomana no fer viatges amb dones. Rond. Mall.: *¿Però que no ho sap, que "viatge amb dones, mal temps assegurat"? ¿Qui no ho sap, que "dones per mar no hi poren anar"?.* 'Es patró Pere'

Viatge de pererós (fer) *loc. nom.* Portar en una vegada massa coses per evitar fer un altre viatge. DCVB.

Viatge de pererós, qui no pot dur-ne un i n'agafa dos *par.* Es diu per censurar aquells que volen portar molta cosa d'una vegada per no haver de repetir el viatge, i després es cansen o tarden més a arribar. DCVB, Men.

Viatge esguerrat, a casa aviat *par.* Es diu quan s'ha fet un viatge inútilment. DCVB.

Viatge esguerrat, cap a casa *par.* Es diu quan s'ha anat a un lloc que no hi ha ningú o on no s'ha trobat la persona que es cercava. DCVB, Men.

Viatge que plau, no pesa *par.* Vol dir que allò que es fa amb gust, resulta agradable encara que costi esforç. DCVB, Men.

Vici arrelat, tard arrancat *par.* DCVB.

Vida alegre *loc.nom.* Vida luxuriosa. *Una dona de vida alegre* (Mall.); *Donar-se a la vida alegre.* DCVB, Mall.

Vida ampla (fer) *loc. nom.* Passar la vida amb comoditat i sense treballar (Men.). *M'agrada una vida ampla; / fumar puros, no sê esclau.* Benjam FyF, acte I, esc. 3a. DCVB, Men.

Vida de burgès *loc. nom.* Viure sense treballar. DCVB.

Vida de burgès menjar, jeure i no fer res *loc. v.* Viure sense treballar. Rond. Mall.: *Lo que és tu, sa vida de burgès menjar i beure, i no fer res... més que capbuitades, bel.landines i matx.* 'En Gostí lladre'

Vida de canonge *loc.nom.* Vida molt còmoda. DCVB.

Vida de canonge *loc.nom.* Vida tranquil·la i opulenta. DCVB.

Vida de gos (fer) *loc. nom.* Viure apartat del tracte social i en unes condicions pròpies de gent primitiva. DCVB. **Variants:** **Vida de bandejat (fer)** *loc. nom.* DCVB. **Vida de salvatge (fer)** *loc. nom.* DCVB.

Vida de marquès (fer) *loc. nom.* Viure opulentament. DCVB.

Vida de negres *loc.nom.* Vida molt carregosa o desagradable. DCVB. **Variants:** **Vida de moros** *loc.nom.* Vida molt carregosa o desagradable. DCVB.

Vida del camp, vida sana *par.* DCVB.

Vida ermitana (fer) *loc. nom.* Fer vida de clausura, sense excessos ni concessions, etc.

Vida i miracles *loc.adv.* Sèrie d'accions realitzades per algú durant un llarg temps, i especialment d'accions poc recomanables. *Fent inventari de la vida i miracles de parents i coneguts,* Llor Jocs 114. DCVB.

Vingui el que vingui! *en.* Expressió per a indicar decisió ferma de fer una cosa, encara que sigui perillosa. DCVB.

Vint sous de julivert *en.* Es diu quan algú presenta comptes exorbitants en què demana gran quantitat de diners per coses insignificants. DCVB, Mall.

Vinya a vora de camí, i dona finestrera, tenen mala fi *par.* DCVB.

Vinya per son menester, podada i cavada amb sa lluna de gener *par.* DCVB, Men.

Vinya pomposa, mal per les bótes *par.* DCVB.

Vinya torta, raïm porta *par.* Significa que sovint cal mirar les coses més sota l'aspecte de llur utilitat que de llur presentació. DCVB.

Vinya vora de camí, hort vora de ribera i donzella finestrera, tenen sempre mala fi *par.* DCVB.

Visca la gallina, amb sa pepida *par.* Vol dir que la cosa realment important és viure, encara que sigui amb dolors o dificultats. DCVB.

Visquem i vegem, que morirem vells *par.* Significa que mentre vivim sabem o veiem coses noves. DCVB. **Variants:** **Mai hauria de morir la vella** *par.* DCVB.

Vista la porta, sabuda la gent *par.* Significa que per l'aspecte exterior d'una casa, es pot jutjar la manera d'esser dels seus habitants. DCVB.

Vista llarga i llengua curta *par.* Es diu per recomanar que observin molt i parlin poc. DCVB.

Viu com la tinya *loc. adj.* Es diu d'una persona molt viva d'enteniment. DCVB. **Variants:** **Més viu que la tinya** *loc. adj.* DCVB. **Viu com una centella** (ser) *loc. adj.* Que té una vivor extraordinària. *Els ulls vius com una centella*, Salvà Poes. 82. *Era més viu que una centella y tayava un cabell a l'ayre*, Alcover Rond. i, 167. DCVB. Rond. Mall.: *Tengueren una fia, garrida, gentil, resplendent com ells, viva com una centella, plena d'etcís i d'encant robava es cor de tots es qui la veien.* 'Sa fia del Sol i de la Lluna' **Variants:** **Etxerevit com una centella** (ser) *loc. adj.* Totes tres etxerevides com una centella, i garrides una molt i s'altra més. 'Fruita fora temps figures per a Nadal' **Desxondit com una centella** (ser) *loc. adj.* Això era una viuda que només tenia una fia, que havia nom Catalineta, garrida com el sol, desxondida com una centella. 'Sa Muta' (II. **Llest com una centella** (ser) *loc. adj.* Hi torna a's cap de mitja hora, i ja ho crec que li hagué buidat N'Aineta més viva que una centella. 'Sa muleta de plata' **Viu més el qui piula que el qui xiula** *par.* Vol dir que les persones dèbils o malaltisses sovint viuen llargament perquè es tenen gran esment, mentre que les persones sanes estan exposades a morir per una malaltia qualsevol. DCVB.

Viu com una espurna de gatosa(ser) *loc. adj.* Ser molt viu, agut, picant. DCVB.

Viuda d'un marit viu (ser) *loc. adj.* Estar una dona separada del seu marit. *Va ser la viuda d'un marit vivent* Alcover Poem. Bíbl. 69. DCVB.

Viuda que festeja, cranqueja *par.* DCVB, Mall.

Viuda rica, amb un ull plora i amb l'altre repica *par.* Es diu referint-se a la dona que ha quedat viuda de marit ric. DCVB.

Viure (algú) dels seus braços *loc. v.* Viure de la seva feina. DCVB, Mall.

Viure a les costelles (o damunt les costelles) d'algú *loc. v.* Viure a despeses d'ell. *No sols mantenen es falcó, sinó aquesta par.tida d'esbartés que s'umplen sa bossa y es gavatx damunt ses seves costelles*, Roq. 42. DCVB.

Viure a Sant Just *loc. v.* Viure amb escassetesa, posseint a penes les coses més necessàries. DCVB. **Variants: Viure estret** *loc. v.* Viure en escassetesa. DCVB.

Viure com a reis *loc. v.* Amb gran comoditat, gran abundància de benestar. *No captaren pus, no. Compraren una partida de possessions i visqueren com a reis*. DCVB.

Viure com Josep i Maria *loc. v.* Viure plàcidament en el matrimoni. DCVB. *Varen tenir una partida d'infants, i visqueren com Josep i Maria anys i més anys; i encara són vius si no són morts. I al cel mos vegem tots plegats. Amèn 'En Ferrandí'*. **Viure com un gentil** *loc. v.* Viure brutalment. Figuera Dicc. DCVB.

Viure d'admeses *loc. v.* Pagar-se d'adulacions i compliments. Un Mall.Dicc. DCVB. **Variants: Menjar i beure d'admeses** *loc. v.* DCVB.

Viure d'aire com es camaleons *loc. adv.* Viure sense menjar. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *-Però dona! Per què no has de menjar, ara? ¿O et penses porer viure de l'aire del cel? Ell només són es camaleons que hi viven i ...'Sa coeta de Na Marieta'* **Variants: Viure de l'aire del cel** *loc. adv.* Viure sense menjar. DCVB, Empordà.

Viure d'aire, com els camaleons *loc. v.* No tenir mitjans suficients per a viure així com cal. DCVB.

Viure de la ploma *loc. v.* Guanyar-se la vida escrivint. DCVB.

Viure de miracle *loc. v.* Viure sense saber com, sense recursos o defensa visible contra la malaltia o la indigència. DCVB.

Viure esquena dreta *loc. v.* Sense treballar DCVB. Rond. Mall.: *A sa feina falta gent, i fora malfenerandos! ¿No trobau que n'hi ha prou de mans fentes i d'esquenes dretes? ¿Val més matinejar que a missa anar?; Hi ha una escola a on mostren de pispar. an el germà proïsme tot lo que s'és menester per porer viure esquena dreta, 'Un par.e i quatre fiis'*

Viure fora *loc. v.* Viure en el camp. DCVB.

Viure més que coes de cullera [Viure més que coes de cuiera] *loc. v.* Durar molts anys, arribar a gran vellesa. DCVB, Mall. **Variants: Viure o durar més que mànecs de cullera** *loc. v.* Durar molt, viure molts d'anys. DCVB, Mall., Men.

Viva la Pepa! *en.* Es diu per indicar molta eufòria i despreocupació. Al·ludeix a la Constitució del 1812, que fou promulgada el dia de Sant Josep. DCVB.

Vivim, i veurem coses par. Significa que el qui viu molt té ocasió de veure moltes coses estranyes **Variants: Visquem i vegem, que morirem vells par.** DCVB. **Visquem i coses veurem par.** DCVB. **Qui viurà, veurà par.** DCVB. **Qui viu, moltes coses veu par.** DCVB. **Qui molt viu, molt veu par.** DCVB. **Viure per a veure par.** DCVB. **Visquem, i coses veurem par.** DCVB. **Viviu i apreniu par.** DCVB, Mall

Vol de mosquit, pluja tot seguit *par.* Es diu perquè la presència de mosquits és considerada com a senyal de pluja. DCVB.

Vol dir? (o Vols dir? o Voleu dir?) *en.* Interrogació amb què manifestam estranyesa i algun dubte sobre el que un altre acaba de manifestar. *¿Veus? Són allí.—¿Vols dir?—va fer ell, avançant alguns passos,* Ruyra Parada 32. DCVB.

Vol dir... *fór.* Expressió equivalent a ‘de manera que’ i que serveix per a demanar confirmació d'una cosa que hem arribat a saber. «¿Vol dir ja no ets soldat?» «Vol dir que vosaltres gasteu el que jo havia arreplegat!». DCVB.

Vol donar consell, i la casa li cau *par.* Es diu d'aquells qui pretenen encaminar els altres, i no es saben regir a ells mateixos. DCVB.

Volar baixos els tords [Volar baixos es tords] *loc. v.* Indica que hi ha escassetesa de mitjans econòmics DCVB. Rond. Mall.: *I hi havia baldor dins aquella casa; però aviat la cosa mudà de verd en blau, i ella, com va veure que es tords començaven a volar tan baixos, l'agafà a ell i li diu. 'Un calatravinetxo'*

Volar baixos es tords (o ets estornells) *loc. v.* Haver-hi pocs diners. *P'es serenos qu'han de cobrà sa paga d'es Jané volan baixos ets estornells,* Ignor. 46. DCVB.

Voldria sa dona borratxa i sa bóta plena *par.* Es diu d'aquells qui voldrien donar-se bona vida i divertir-se sense gastar. DCVB, Mall.

Voldria un Sant m'ho digués *en.* Es diu per indicar que es desitja saber l'explicació d'una cosa a la qual no se n'hi troba. Rond. Mall.: *I ¿què he de fer, jo, ara? Vaja! Voldria que un sant m'ho digués, què he de fer, d'aquests dos angelets de Déu! 'Sa flor de gercial i s'aucellet d'or'*

Volen saber més els ous que les gallines *par.* Es diu referint-se als nois o joves que volen donar lliçons als vells o als més experimentats. DCVB.

Voler (esperar, creure, etc.) que li facin un fill canonge *par.* Voler (esperar, etc.) obtenir molts beneficis de qualcú (Mall.) «*No em prenc aquesta molèstia perquè em facin cap fill canonge, sinó perquè em consider obligat a cooperar.*» DCVB, Mall.

Voler (o Pensar) senyar-se, i treure's els ulls *loc. v.* Proposar-se o creure fer una cosa encertada quan s'obra desencertadament. *Pensant-vos senyar, a vós traheu l'ull,* Proc. Olives 478. Ignor. DCVB.

Voler aclarir butzes *loc. v.* Ficar-se a aclarir qüestions sense necessitat (Inca). DCVB, Inca.

Voler anar al cel amb carro envelat *loc. v.* Voler obtenir grans coses amb poc o gens d'esforç. DCVB, Mall.

Voler bé *loc. v.* Tenir bona inclinació de la voluntat a favor d'algú. *Si vostra altesa sabia lo que diu de vos, jamás li deuriu voler bé,* Tirant, c. 200.; *Vaja, que't vull bé; vésten a distreure't,* Vilanova Obres, xi, 73. DCVB.

Voler comptar les estrelles *loc. v.* Voler fer una cosa impossible o molt difícil. DCVB.

Voler dits *loc. v.* Requerir habilitat. *Tu te figuras que l'afeytar és una feyna que la sab fer qualsevol; el fer una barba ben feta vol dits*, *Penya Mos.* iii, 119. DCVB.

Voler entrar al cel a despit dels sants *loc. v.* Voler fer coses per força, massa difícils o inconvenients. DCVB.

Voler és poder *par.* DCVB. **Voler es sac i ses peres** *loc. v.* Voler tenir tots els avantatges.. DCVB, Mall., Men. **Voler esser l'abat** (Mall.) *loc. v.* [oració]. Voler comandar. DCVB. **Voler esser més que la reina Ester** *loc. v.* Esser molt vanitós o presumptuós. DCVB, Mall. **Voler esser oli sobre aigua** *loc. v.* Voler esser el primer, ocupar. el lloc principal. DCVB. **Voler fer entrar el clau per la cabota** *loc. v.* Esser molt capar.rut, voler-ne sortir amb la seva a totes pasades.. **Voler fer la prova, com la monja** [Voler fer sa prova, com sa monja] *loc. v.* Voler provar una cosa que du mal resultat. DCVB, Mall., Men.

Voler i doler *en.* Es diu de qui desitja una cosa i al mateix temps la tem o voldria que no esdevingués. *Y la pobra dona, volia y dolia; en Carlets era un par.tit que millor no se'l podia esperar... y dexar-lo córrer... li sabia molt greu*, *Vilanova Obres*, iv, 37. *Per què? féu l'aludida, volent y dolent que li formulessin ab mots ben clars y precisos aquella acusació*, *Oller Pil.* Prim 261. DCVB. **Variants: Ni vol ni dol** *en.* DCVB. **Ni vol ni dol** *en.* DCVB. **Vol i dol** *en.* DCVB.

Voler la mar i les arenes *loc. v.* Esser molt cobejós, no assaciar-se mai. DCVB.

Voler matar i degollar *loc. v.* Estar molt irritat, voler obrar violentament. DCVB.

Voler morir amb tots els sagraments *loc. v.* No voler-se privar de cap gust o comoditat.. DCVB, Mall.

Voler pujar al cel amb carro envelat *loc. v.* Voler guanyar molt sense treballar ni molestar-se gaire (Mall.).

Voler que li aguantin el front *loc. v.* Voler-se fer respectar. DCVB (Manacaor).

Voler saber el què *loc. v.* Voler saber l'essència, la realitat d'una cosa. DCVB.

Voler sopes *loc. v.* Declarar-se impotent per a endevinar o descobrir una cosa, i demanar a un altre que la declari o expliqui. DCVB, Mall. **Variants: Demanar sopes** *loc. v.* DCVB, Mall.

Voler treure suc d'un suro o d'una penya *loc. v.* Pretendre d'obtenir resultats sense posar els mitjans que pertocuen. DCVB.

Voler-hi un arrap, amb algú *loc. v.* Voler insistir en una cosa, especialment en una discussió o provatura. DCVB. *Rond. Mall.: Mercaders, conrradors, veis, joves, fadrins, casats, viudos tothom hi volia un arrap.* 'La Princesa bella'

Voler-ho tot, el sac i les peres *loc. v.* Ser massa exigent, pretendre obtenir-ho tot. DCVB.

Voler-la eixancada *loc. v.* Voler-ho tot a punt sense haver-se de molestar per res; voler el profit i no el treball. DCVB, Mall.

Voler-ne amb qui alena *loc. v.* Ser molt destre per a fer alguna cosa, tenir coratge de guanyar a qualsevol en aquell ram (Mall.). *Per valenties d'aquestes en vol ab qui alena.*, Aurora 228. DCVB, Mall. Rond. Mall.: *Ses balladores felanitxeres, que llavò ja en volien amb qui alenava per ballar fi i garrít.* 'Llegendes i supersticions' **Variants: Donar-se per qui alena** *loc. v.* Rond. Mall.: *Vós qui pareixeu un homo de bé...-Lo que es diu envers d'això, no em don per qui alena.* '¿Val més matinejar que a missa anar?'

Voler-ne un arrap *loc. v.* Voler insistir en una cosa, especialment en una discussió o provatura (Mall., Men.). *Deixa que el vegi! Jo en vull un arrapa, amb ell.* (Men.); *Jo, en que sia petit y roí, hi voldria un arrap ab vós,* Alcover Rond. II, 30; DCVB, Mall., Men

Voler-ne una maneta *loc. v.* Ser molt humorista i estar sempre disposat a fer brometa. DCVB, Men.

Voleu cans ¿Voleu cans eriçoners? Que en vénguen de casta *en.* DCVB, Mall.

Voleu engreixar s'ase? donau-li palla *en.* DCVB, Mall.

Voleu sebre de què ¿Voleu sebre de què és, un, afectat? Mirau lo que ha fet i lo que ha parlat. *en.* Un Mall.Dicc. DCVB.

Vols aturar ¿Vols aturar es cans? Ferma sa cadella *en.* DCVB, Mall.

Vols callar! *en.* Ho diuen per rebutjar una suposició que un altre fa. *Dispensi'm, eh?—Vol callar....*, Pons Auca 84. DCVB.

Vols dir ¿Vols (o voleu) dir que...? fór. Es diu per consultar a un altre sobre una cosa dubtosa. «¿Voleu dir que tindrem prou cadires per a tanta gent?». DCVB.

Vols que et diga, que bon bocí és sa figa... per qui la se menja *par.* DCVB, Mall..

Vols que sàpien ton elet? Digue'l a dona en secret *en.* DCVB, Mall.

Vols tindre dona modesta? No la busquis de finestra *en.* DCVB.

Voltar la cama a qualcú *loc. v.* Dominar-lo. DCVB, Mall.. **Variants: Posar-li la cama damunt** *loc. v.* DCVB, Mall..

Vomitar l'ossa *loc. v.* Perdre molt en el joc. DCVB, Palma.

Vora de convent ni riu, aucellet, no facis niu *par.* Aconsella que no es posin habitualment prop de gent poderosa. Labèrnia-S. Dicc. DCVB.

Vora vora *loc.adv.* Resseguint la vora (del mar, d'un riu, d'una paret, etc.). *Es riu m'ha pres es garbellet, es budellets i sa guinaveteta. Corre qui corre, vora vora, riu avall.* 'N'Estel d'or'. DCVB.

Vos casau i altri vos casa, més valdria estar en casa par. Marroig Dicc. DCVB.

Vos ne podeu tornar per aquí on sou venguts en. És una manera de dir a algú que marxi amb certa irritació i enuig. Rond. Mall.: *En Juan, en arribar amb sos conís, que les hi contarien, i n'hi mancaria un, i li dirien tots tres a la una -Te'n pots tornar per allà on éts vengut!..* 'En Juanet i sa barca que anava per terra i per mar'

Vuits i nous i cartes que no lliguen loc. nom. Raons futils. «*No facis cabal d'això que diuen; no són més que vuits i nous i cartes que no lliguen*».; *Tot assò són vuits i nous i cartes que no lliguen*, Alcover Cont. 26. DCVB. Rond. Mall.: *-Bono!- diu En Pere-. Tot això són vuits i nous i cartes que no lliguen. Ja estic cansat de sebre tot això que me deis. 'Ses sabates de pell de poi'; Rond. Eiv.: -Això són vuit i nous, germà! No hi ha tal follet. 'Es Follet'*

Vulgues no vulgues loc. adv. Tant si vol com si no vol. Rond. Mall.: *I espera qui espera, los agarrota un xubec tan maleit, que los doblegà tots, vulgues no vulgues, i se dormiren com a troncs. 'Es tres germans i es nou gegants'*

Xafar-se les orelles loc. v. Ser molt beneit. DCVB.

Xaloc, molta mar i peix poc par. Significa que aquest vent fa difícil la pesca. DCVB.

Xaloc, ni molt ni poc par. Ho diuen els mariners perquè el xaloc és un vent inconstant i que produeix gran moviment a la mar. DCVB.

Xaloc, per la mar no és bo, i pel camp tampoc par. (DCVB, Men.) .

Xam xam, so d'aram en. Ho diu St. Vicenç Ferrer per significar la manera rutinària de resar sense atenció. *Altre faxot de mals clergues simples, perquè no dien Matines ne Hores, e si'u fan, xam, xam, so d'aram.* Sermó de St. Vicenç (ap. Bol Ac. Hist. LXXXIX, 437). DCVB.

Xapar el cor [Xapar es cor] loc. v. Commoure molt de pena o pietat DCVB. Rond. Mall.: *I cop en sec los envest suau, dolça, argentina, aquella veu mateixa, que xapava es cor de trista i funesta. 'Na Roseta'* **Variants: Xapar pedres loc. v.** Rond. Mall.: *Deia amb una veu que hauria xapades pedres, de llastimosa i adolorida. 'La Princesa bella'*

Xapar el cor loc. v. Produir dolor o pena intensíssima. *Amb una piuladissa que xapava es cor*, Alcover Cont. 149. *Si no voleu que es vostro cor se xap*, ibid. 40. DCVB.

Xapar un cabell a l'aire loc. v. Esser molt viu d'enteniment, tenir gran perspicàcia. DCVB.

Xapar un cabell a l'aire loc. v. Ser molt intel·ligent o viu de potències. DCVB, Mall.

Xarop de llençol loc. nom. Estada en el llit per a guarir-se d'una malaltia, especialment de refredat. DCVB, Mall., Men.

Xeix, y grega, zeta; pel cul entra la lletra par. Significa que els pedagogs antics estimulaven l'aplicació dels deixebles a força de cops. DCVB.

Xerrar amb les mans *loc. v.* Manotejar molt en parlar. DCVB.

Xerrar com un papagai *loc. v.* Xerrar molt, amb excés. DCVB. **Variants:** **Enraonar com un papagai** *loc. v.* DCVB. **Xerrar més que un breviari** *loc. v.* Parlar molt i bé. DCVB, Mall. **Variants:** **Tenir més paraules que un breviari** *loc. v.* DCVB, Mall. **Xerrar més que un sac de nous** *loc. v.* Xerrar molt, insistentment. DCVB. **Xerrar més que una cotorra** *loc. v.* Xerrar molt, parlar amb massa insistència. DCVB. **Xerrar per les butxaques** *loc. v.* DCVB. **Xerrar més que el vi** *loc. v.* DCVB. **Xerrar més que setze** *loc. v.* DCVB. **Xerrar més que no donen per amor de Déu** *loc. v.* DCVB. **Xerrar pels colzes** *loc. v.* DCVB. **Xerrar més que un advocat** *loc. v.* DCVB. **Xerrar més que una garsa** *loc. v.* DCVB. **Xerrar o rallar més que un cul de vinyòvol** *loc. v.* DCVB, Men.

Xerrar més que el vi *loc. v.* Enraonar molt i sense discreció. DCVB.

Xerrar més que una garsa *loc. v.* Esser molt xerraire. DCVB.

Xerrar pels colzos *loc. v.* Xerrar molt, no parar de rallar. DCVB, Mall., Men.

Xiular les orelles a algú *loc. v.* Produir-se-li un soroll com de xiulet dins les orelles. Es diu, humorísticament, que quan sentim aquest xiulet, és senyal que algú parla de nosaltres en absència nostra. DCVB.

Xot o xotet de cordeta *loc. nom. fig.,* persona que es deixa dur o influir massa per les altres, que no té voluntat pròpia. DCVB, Mall. Rond. Mal.: *I aquell cavall, com un xotet de cordeta, sense bategar peu ni cama.* Ecos de la vida de Jesús, Maria i Josep; *Es boveret agafa sa cerra, i se'n mena es brau com si fos estat un xotet de cordeta.* 'En Tià de Sa Real' **Variants:** **Menet de cordeta** (ser) *loc. nom.* Rond. Mall.: *I tu, cap a ca mon par.e, i aquells pins darrera tu com a menets de cordeta!* 'Na Blancaflor'

Xuclar la sang a algú *loc. v.* Prendre-li tot quant té, treure'n el profit major, desposseint-lo de coses necessàries. DCVB.

Xuclar-se els dits, d'una cosa *loc. v.* Trobar-la molt bona, prendre gran gust de menjar-la o de beure-la.. DCVB.

Xumar molt i anar dret, és raret *par.* DCVB, Men.

Xupar s'espina a una cosa *loc. v.* Treure'n tot el profit possible, encara que sia poc. *Un que s'havia fet sócio poch dies abans, y li xupava s'espina,* Ignor. 6. DCVB, Mall.

8. Annex: Fonts utilitzades per a l'elaboració del DCVB que exemplifiquen UF del nostre Corpus³³

[Aguiló Cançon.] Cançoneret d'obres vulgars. *Cançoner de les obretes en nostra llengua materna mes divulgades durant los segles XIV, XV e XVI*, recullit e ordenat per Marià Aguiló y Fuster.

[Aguiló C. Rond. de R.] *Rundaya de Rundayas* de D. Tomàs Aguiló y Cortés (1775-1856).-1.ª ed., Palma, Felip Guasp, 1815; 4.ª ed., Guasp, 1881.

[Aguiló Dicc.] *Diccionari Aguiló*. Materials lexicogràfics aplegats per Marià Aguiló i Fuster, revisats i publicats sota la cura de Pompeu Fabra i Manuel de Montoliu. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.

[Aguiló Fochs Foll.] Marià Aguiló, *Fochs Follets*. Obreta en dotze glosades. Barcelona, F. Giró, 190

9.-178 pàg.

[Aguiló Poes.] *Obras en prosa y en verso de D. Tomás Aguiló*. Tomo III. *Poesias en mallorquín*. Palma, Tipogr. Católica Balear. 1883.-VI + 350 pàgs.

[Aladern Dicc.] *Obra Nacional, Diccionari Popular de la Llengua Catalana...* per Joseph Aladern. Barcelona. Francisco Baixarías, Editor, 1904-1906. Tres toms (I, 1209; II, 1127; III, 1399 pàg.).

[Alcover Cont.] *Contarelles d'En Jordi des Recó* (Mn. Antoni M.ª Alcover). Segona edició. Ciutat de Mallorca, Est. Amengual y Muntaner, 1915.-XII + 608 pàg.

[Alcover Rond.] *Aplec de Rundayes Mallorquines* d'En Jordi des Recó (Mn. Antoni M.ª Alcover, Pre.).-Hi ha 22 toms publicats, alguns en diverses edicions. Totes les cites que en fem dins el *Diccionari* són de les primeres edicions, si no fem constar res en contra.

[Alegre Transf.] *Quinze Llibres de les Transformacions del poeta Ovidi e los quinze llibres de alegories e morals exposicions sobre ells*. Estampats en Barcelona per Pere Miquel. Any 1494.-Versió catalana d'En Francesc Alegre, ciutadà de Barcelona.-Incunable de la Biblioteca Universitària de Barcelona.

[Amengual Dicc.] *Nuevo Diccionario Mallorquín-Castellano-Latín* por el Doctor en ambos Derechos D. Juan José Amengual.-Palma, 1858-1878.-Dos toms en fol.

[Atlàntida] *L'Atlàntida*, poema de Mn. Jacinto Verdaguer.

[Aurora] *La Aurora*. Setmanari de polèmica, mallorquí, de 4 pàgines. Se publicà, amb qualque interrupció, des de l'any 1905 fins al desembre de 1910, a Manacor; de l'any 1911 fins al 1916 se publicà a la Ciutat de Mallorca.

[BDC] V. Butll. Dial. Cat.

³³ Extret de «Bibliografia. Explicació de les abreviatures amb què són citades les obres que s'han utilitzat en la redacció d'aquest Diccionari.» dins DCVB, vol.I. XXIX-LXXVIII

[Balari Oríg.] *Orígenes históricos de Cataluña*, por el Doctor D. José Balari y Jovany. Premio Martorell (20.000 pesetas) del Concurso de 1897. Barcelona, Tip. J. Jepús, 1899.-XXXVII + 751 pàg.

[Benejam FyF] *!Foch y Fum!* Quadro de costums en forma de zarzuela en tres actes i en vers per Joan Benejam. Segona edició corregida. Ciutadella, 1930.-57 pàgs.

[Benejam Ciutad.] Joan Benejam. *Ciutadella véya*. Recorts d'un quant temps enrera. Ciutadella, 1909.-138 pàgs.

[Canigó] *Canigó*, llegenda pirenaica del temps de la Reconquesta, per Mn. Jacinto Verdaguer.

[Camps Folkl. Men.] *Folk-lore Menorquín* (de la Pagesia) por D. Francisco Camps y Mercadal. Maó, M. Sintes Rotger.-Dos toms: el I (1918) de XIII+343 pàgs. i el II (1921) de 129.

[Corbatxo] *El "Corbatxo" de Boccaccio, traduït en català per Narcís Franch (segle XIV)*. Edició, pròleg i notes de Francesc de B. Moll. Ciutat de Mallorca, Edicions de l'Obra del Diccionari, 1935.-Extret del BDLIC, volum XVII (1935).

[Curial] *Curial y Guelfa*. Novela catalana del XV segle, publicada a despeses y per encàrrech de la "Real Academia de Buenas Letras" per Antoni Rubió y Lluch. Barcelona, E. Redondo, 1901,-XVI + 532 pàgs.

[Decam.] Joan Boccaccio. *Decameró*. Versió catalana de 1429.-Les cites que en fem són de dues edicions diferents: les cites de les dues primeres jornades són tretes de la col·lecció "Els Nostres Clàssics", volums 8 i 17; les de les altres vuit jornades s'han tret de l'edició de la Hispanic Society of America, New York 1910.

[Desclot Cròn.] *Crònica del Rey En Pere e dels seus antecessors passats*, per Bernat Desclot; ab un prefaci sobre'l cronistas catalans per Joseph Coroleu, Imp. "La Renaixensa", 1885.-383 pàg.

[Escrig-Ll. Dicc.] *Diccionario Valenciano-Castellano* de D. José Escrig y Martínez, 3.ª ed. corregida y aumentada por una sociedad de literatos, bajo la dirección de D. Constantino Llombart, Valencia, 1887.-Un vol. de 1231 pàgs.

Eximenis Angel. Nat.] *Libre d'Angelical naturalesa*, de Fr. Francesc Eximeniç, Ms. n. 462, Biblioteca de Catalunya. Lletra del segle XV.

[Eximenis Breu Conf.] *Breu confessionari, en lo qual se contenen moltes coses necessaries e profitoses per induir els simples e ignorants en via de saluacio e regonexença de lurs peccats, ab altres questions pertanyents a la materia*. Tractat compost o traduït de Francesc Eximenis i estampat a València (l'any 1491?) darrera l'*Art de bé morir*. És dividit en tretze capítols, dels quals son reproduïts els nou primers ap. Ribelles Bibliogr. Val., I, 176-178.

[Eximenis Cercapou] Francesc Eiximenis. *Cercapou*. Barcelona, Els Nostres Clàssics. Dos volums, 1957-1958.

[Eximenis Conf.] *Tractat de Confessio* ordenat per lo Mestre Francesc Eximeniç, com a complement a la art de bé morir, stampat a València any MCCCCXCVII. En Barcelona, "Stampa Elzeviriana", any MDCCCCVI.

[Eximenis Doctr. Comp.] *Doctrina Compendiosa* de Fr. Francesc Eximeniç. Ms. n. 12 de la Biblioteca de Catalunya, de XCV fols paper de 274 &mul. 202 mm. a dues cols. Lletra del segle XV.-Dins el codi hi ha obres de diferents autors; la *Doctrina* d'Eximeniç umpl els fols XLII-XCV.

[Eximenis, I Crestià] *Libre appellat lo primer del Crestià*. Obra de Francesc Eximenis, estampada a València, en l'imprenta d'En Lambert Palmart, l'any 1483.

[Eximenis, I Reg.] *Regiment de Príncipe* de Fr. Eximeniç. Ms. de l'Arx. Capitular de València, de l'any 1453, de pergami. Parts V-VIII.

[Eximenis, XII Crestià] Primer volum del XII Libre appellat Crestià.-Incunable estampat a València l'any 1484. Arx. Capitular de València.

[Eximenis Lux.] *Tractat de Luxuria*. Capítols trets de "Lo terç del Crestià". Ms. inèdit, en lo XIV segle, compost per lo molt reverent mestre Francesch Eximeniç. Nova traducció de les histories de Loth e de Susanna. Barcelona, Stampa "Elzeviriana", 1906.

[Eximenis Reg.] Francesc Eximenis. *Regiment de la cosa pública*. Editorial Barcino, Barcelona, 1927.

[Eximenis, II Reg.] *Tractat de Regiment dels Príncipe e de Comunitats*. Lo dotzè llibre del Crestià compost en lo XIV segle per lo R. M. Fr. Francesch Eximènis, are novament reproduhit per Antoni Bulbena. Primera part. Barcelona, F. Clos, 1904.-130 pàgs.

[Eximenis Scala] *Libre intitulat Scala Dei*; ordenat per lo Reuerent mestre Francesch Eximenes, mestre en sacra theologia del orde dels frares menors. Nouament traduït de Lemosi en nostra lengua vulgar valenciana, util y molt profitos pera contemplar les coses diuines. Obra estampada a Barcelona, per Dimas Balestar y Joan Giglo, l'any 1523.

[Eximenis Terç] Francesc Eximenis. *Terç del Crestià*. Edició "Els Nostres Clàssics", col·lecció B. Editorial Barcino. Barcelona, 1929 i ss.

[Eximplis] *Recull de Eximplis e Miracles, Gestes e Faules e altres ligendes* ordenades per A-B-C, tretes d'un manuscrit en pergami del començament del segle XV, ara per primera volta estampades.-Ed. Marian Aguiló, Biblioteca Catalana.

[Farnés Parem.] Sebastià Farnés, *Assaig de Paremiologia Catalana comparada*. Volum I (abarcar-amich). Barcelona, Il·lustració Catalana, 1913.

[Faules Isòp.] *Faules Isòpiques* de Aviano, Alfonso, Poggio y altres autors. Text català y gravats reproduhits de dues edicions gòtiques del segle XVI (Barcelona, 1550 y 1576) per R. Miquel i Planas. Barcelona, MCMVIII.

[Febrer Dicc.] *Diccionari Menorquí, Español, Francés y Llatí*. Ms. de 646 pàgs., sense nom d'autor, però escrit de lletra de l'escriptor menorquí Antoni Febrer (primèria del segle XIX).

[Febrer Dicc.] *Diccionari Menorquí, Español, Francés y Llatí*. Ms. de 646 pàgs., sense nom d'autor, però escrit de lletra de l'escriptor menorquí Antoni Febrer (primèria del segle XIX).

[Ferrer Canç.] Folk-lore Balear. Volum II. *Cançonetes Menorquines* recullides y anotades per Andreu Ferrer Ginart. Artà, 1922.

[Ferrer Dicc.] *Diccionari Menorquí-Castellano* por D. Jaime Ferrer y Parpal, Mahón, M. Parpal. Dos toms (1883-1887).

[Ferrer Rond.] Folk-lore Balear. Volum I. *Rondaies de Menorca* recullides y anotades per Andreu Ferrer Ginart. Ciutadella, Imp. Fàbregues, 1914.

[Figuera Dicc.] *Diccionari Mallorquí-Castellà* y el primer que s'ha donat a llum, compost per Don Pere Antoni Figuera, franciscano esclaustrad. Palma, E. Trias, 1840.-Un tom de 626 pàgines.

[Galmés Flor] *Flor de Cart*, contarella (1891-1899) per Salvador Galmés i Sanxo. Sóller, "La Sinceridad", 1911.

[Gomis Bot.] *Botànica Popular* per D. Cels Gomis. Barcelona, A. Verdaguer, 1891.

[Gomis Meteor. Agr.] *Meteorologia y Agricultura populars*, per D. Cels Gomis. Barcelona, A. Verdaguer. 1888.-176 pàgs.

[Gomis Zool.] *Zoologia Popular Catalana* per Cels Gomis. Barcelona. "L'Avenç", 1910.-489 pàgs.

[Griera Tr.] *Tresor de la Llengua, de les Tradicions i de la Cultura popular de Catalunya*, per A. Griera. Barcelona.-Catorze volums.

[Guinot Capolls] *Capolls mustigats* (aplech de contalles de la meua terra) per Salvador Guinot y Vilar. Valencia, 1900.-100 pàgs.

[Hom. Org.] *Les Homilies d'Organyà*, transcripció diplomàtica per Antoni Griera. Barcelona, tip. E. Subirana, 1917.-Aquestes *Homilies* són considerades com de la darrerria del segle XII o primeria del XIII.

[Ignor.] *L'Ignorancia*, Revista Crònica. Orga y Xeremies d'una Societat de Mallorquins.-Ciutat de Mallorca.-Començà a sortir dia 21 de juny de 1879 i acabà dia 25 de juliol de 1885, formant 4 volums.

[Isop Faules] *Les Faules d'Isop*. Text català i gravats reproduïts de dues edicions gòtiques del segle XVI (Barcelona, 1550? i 1576) afegida una notícia preliminar per R. Miquel i Planas. Barcelona, MCMVIII.

[Jaume I, Cròn.] *Libre dels feyts esdeuenguts en la uida del molt alt senyor Rey En Jacme lo Conqueridor*: tret del Ms. que lonrat en Ponç de Copons, per la gracia de Deu abbat del Monestir de Sancta Maria de Poblet, feu escriure de la ma den Celesti Destorrens: e fo acabat lo dia de sent Lambert, a. xvij. del mes de setembre en lany M.CCC.XL.III. Ed. "Biblioteca Catalana" d'En M. Aguiló; 535 pàgs.-Citam per capítols.

[Jordi de St. Jordi] *Obres poètiques de Jordi de Sant Jordit* (Segles XIV-XV) recullides i publicades per J. Massó Torrents. Barcelona, "L'Avenç". 1902.-Citam per la numeració de les composicions.

[Labèrnia-S. Dicc.] *Diccionari de la Llengua Catalana* ab la correspondencia castellana. Nova edició, enciclopèdica il·lustrada. Barcelona, Salvat y Comp.^a edit.-Tres volums. Aquest Diccionari té com a fonament principal el Diccionari d'En Pere Labèrnia.

[Lacavalleria Dicc. o Gazoph.] *Gazophylacium Catalano-Latinum*, dictiones phrasibus illustratas, ordine literario comprehendens, cui subjicitur irregularium verborum elenchus. Auctore Joanne Lacavalleria et Dulach V. I. D. Anno 1696. Barcinone, apud Antonium Lacavalleria, in viâ Librariâ.

[Libre de tres] *Lo libre de tres*. Recull de proverbis, sentències i berbes, del segle XIV o XV. El trobà Morel-Fatio en el ms. 377 de la biblioteca de Carpentras i el publicà a Rom., XII, 230-242.

[Libre de tres] *Lo libre de tres*. Recull de proverbis, sentències i berbes, del segle XIV o XV. El trobà Morel-Fatio en el ms. 377 de la biblioteca de Carpentras i el publicà a Rom., XII, 230-242.

[Marroig Refr.] *Refrans, Ditxos y Modismos Mallorquins*, replegats per B[artomeu] M[arroig] M[esquida] (de la Ciutat de Mallorca, segona meitat del segle XIX). Manuscrit.

[Marsili Cròn.] *Crònica de la vida del Rey En Jaume lo Conqueridor*, escrita de Fr. Pere Marsili, dominic del segle XIV. Es una traducció amplificada en llatí que Fr. Marsili féu del "Libre dels Feyts" del Rei En Jaume, tornada a girar en català per un mallorquí del mateix segle XIV. La primera part (caps. 1-49), relativa a la conquesta de Mallorca, fou publicada ap. Quadrado Conq. Mall., 17-146.

[Martí G., Dicc.] *Diccionario General Valenciano-Castellano*, por D. Joaquín Martí y Gadea, Pbro. Valencia, 1891.-1975 pàgines.

[Martí G., Tip. mod.] *Tipos, modismes y cosas raras y curiosas de la terra del Ge*, arreplegades y ordenades per un aficionat (J. Martí y Gadea).-Dos toms: el primer de 410 pàgs. en quart menor, + 12 de taula + 166 del primer afegitó, + 140 del segon afegitó. Estampat a València l'any 1912.- El segon tom, estampat a València l'any 1918, de 335 pàgs. del mateix tamany.

[Massó Croquis] J. Massó Torrents. *Croquis Pirenencs*. Barcelona, "L'Avenç", 1896.-203 pàgines.

[Maura Ayg.] Gabriel Maura y Montaner. *Aygo-forts*. Nova edició aumentada amb poesies. Tip. J. Tous, Palma, 1913.-XVIII+211 pàgs.

[Miró Afor.] *Aforística médica popular catalana confrontada ab la de altres llengues*, per Oleguer Miró y Borràs. Barcelona, Llibr. Verdager, 1900.-473 pàgs.

[Muntaner Cròn.] *Crónica d'En Ramón Muntaner (1265-1336)*, ab un prefaci per Joseph Coroleu. Barcelona, "La Renaixença", 1886.-638 pàgs.

[Obrador Arq. lit.] *La nostra Arqueología Literaria*. Conferència donada a l'Ateneu Barcelonés dia 14 de Maig de 1904, y seguida de Comentaris y Notes bibliogràfiques den M. Obrador y Bennassar. Palma de Mallorca, Imp. filles Colomar, 1905.-115 pàgs.

[Oller Pap.] *La Papallona*. Novel·la per Narcís Oller.-N'hi ha diverses edicions.

[Oller Pil. Pr.] Narcís Oller, *Pilar Prim*. Novela de costums del nostre temps. Segona edició. Barcelona, Ilustració Catalana, 1906.-387 pàgs.

[Oller Rur. Urb.] Narcís Oller. *Rurals y Urbanes*. Barcelona, Ilustració Catalana.-250 pàgs.

[Oller Vilaniu] Narcís Oller. *Vilaniu*. Barcelona, G. Gili.

[Paladi] *Libre de Agricultura segons Paladi*. Obra del segle XIV o XV, dividida en sis llibres, el primer dels quals fou reproduït per G. Llabrés en Boll. Llul. VI, 151-153.

[Penya Com.] *Comèdies d'en Pere d'A. Penya*. Mallorca. Biblioteca "Les Illes d'Or", n.º 1. 152 pàgs.

[Penya Cuyna Mall.] *La Cuyna Mallorquina*, colecció de receptes de cok, de cuynera, de pastissé, de rebosté, de licorista, de cafeté, de curandero y de doctó de soley; que per la conveniencia d'aquelles persones que vulgan cuynar bé y barato y viure per menjar, publica un aficionat a menjar per viure. Felanitx, Imprenta d'En Bartomeu Reus, any 1905.-174 pàgs. L'autor és D. Pere d'A. Penya.

[Penya Mos.] *El Mosaico*, colección de escritos literarios en verso y en prosa de Pedro de Alcántara Peña y Nicolau. Felanitx, Imp. B. Reus.-Tres volums.

[Penya Poes.] *Poesies en mallorquí popular d'En Pere A. Penya*. Palma, 1892.

[Picó Engl.] *Tres Englantines* (1874-1884-1885). Poesies de Ramón Picó y Campamar. Barcelona, Tip. Fidel Giró, 1886.-76 pàgs.

[Pons Auca] *L'Auca de la Pepa*. Noveleta de barri per Joan Pons y Massaveu. Barcelona, 1893.-327 pàgs.

[Pons Llar] Jeroni Pons, Pvre. *La llar dels Avis*. Novel·la de costums mallorquines. Sóller, 1921.-117 [Riber Miny.] Llorenç Riber. *La minyonia d'un infant orat*. Mallorca, Biblioteca "Les Illes d'Or", n.º 7. 1935.

[Riber Poes.] Llorenç Riber. *Poesies. (A sol ixent. Les coronas. A sol alt)*. Associació per la Cultura de Mallorca, 1931. pàgs.

[Rond. de R. Val.] *Rondalla de Rondalles*, a imitació del Cuento de Cuentos de Don Francisco de Quevedo y de la Història de Històries de Don Diego de Torres; composta per un curiós apassionat de la Llengua Llemosina y treta a llum per Carles Ros. En València, per Benet Monfort, any 1776.-94 pàgs.

[Rond. Eiv.] Joan Castelló Guasch. *Rondaies Eivissenques*. Palma, 1953.

[Roq.] *La Roqueta*. Periòdich independent. Ciutat de Mallorca. Estampa de Vda. y fills de P. J. Gelabert.-Eixí tot l'any 1887, des de 1889 fins 1892, i l'any 1902.

[Ros Dicc.] *Diccionario Valenciano-Castellano* escrito por Carlos Ros... Valencia, Imp. Benito Monfort, 1764.-46 + 350 pàgs.

[Rosselló Many.] *Manyoc de fruyta mallorquina* per Joan Rosselló de Son Forteza.-242 pàgs.

[Ruiz Nov.] *Novel·letes Menorquines*, per Àngel Ruiz i Pablo. Mallorca, Biblioteca "Les Illes d'Or", n.º 3. 1934.-156 pàgs.

[Ruiz Poes.] Angel Ruiz Pablo. *Poesies*. Mahón, Imp. Parpal, 1911.-94 pàgs.

[Ruyra E-CH] Erkmann-Chatrian. *Rondalles de poble*. Traducció de J. Ruyra, Barcelona, Biblioteca Popular de "L'Avenç", 1908.-108 pàgs.

- [Ruyra Parada] Joaquim Ruyra. *La Parada*. Barcelona, Editorial Catalana, 1919.
- [Sagarra Comte] Josep M.ª de Sagarra. *El Comte-Arnau*. Poema. Barcelona, Editorial Selecta.
- [Salvà Poes.] Maria-Antonia Salvà. *Poesies*. Palma, Estampa filles J. Colomar.
- [Saura Dicc.] *Novíssim Diccionari manual de las Llenguas Catalana-Castellana...* per D. Jaume Angel Saura. Sèptima edició, Barcelona, Llibr. E. Pujal, 1894.
- [Tirant] *Libre del valerós e strenu caualler Tirant lo Blanch*, per Mossèn Joanot Martorell.-Ed. M. Aguiló, Barcelona. 4 volums.
- [Torres Poes.] Màrius Torres. *Poesies*. Segona edició. Barcelona, Óssa Menor, 1950.
- [Turmeda Amon.] *Libre de bons amonestaments*, compost en Tuniç per fra Encelm Turmeda (en altra manera appellat Abdala) nadiu de Mallorca. Abril del any mil trescents noranta vuit (ap. Cançon. Aguiló).
- [Un Mall. Dicc.] *Diccionari Mallorquí-Castellà* ordenat en vista de tots els qui s'han publicat fins es dia d'avuy, considerablement augmentat amb totes ses vèus de us modèrn y antic que no's troben en ningún d'ells: contenguent ses paraules més usuals de sa llengua catalana, valenciana y antiga llemosina: totes ses locals y particulars de sas illas de Menorca e Ivissa, sas de cièncias, arts, oficis, professions, comèrs, nàutica, industria y agricultura: ses estrangeras adoptadas y ses de's castellà, admesas en ses conversacions y literatura balear, ab ses respectives definicions, acepcions, significat y correspondencia castellana per Un Mallorquí [Mn. Jusep Tarongí], aficionat a sa seva llengua, ab col·laboració de varios literats entesos y cultivadors de s'hermós idioma de sas Balears. Palma de Mallorca. Imprenta d'En Bartomeu Rotger, 1878.-Just se publicà un volum en fol menor de 784 pàgines, que inclou les lletres A-F.
- [Vayreda Puny.] Marian Vayreda. *La Punyalada*. Barcelona, Editorial Selecta
- [Verdaguer Flors] Jacinto Verdaguer. *Flors de Maria*. 2.ª ed. Barcelona, 1910.-104 pàgs.
- [Verdaguer Fug.] Jesús infant. *La fugida a Egipte*, per Mossèn Jacinto Verdaguer. Barcelona, Llib. Bastinos, 1893.
- [Verdaguer Idilis] *Idilis y cants místichs* per Mossèn Jacinto Verdaguer. Barcelona, J. Agustí, 1908.
- [Víct. Cat., Cayres] Víctor Català. *Cayres vius*. Barcelona, Biblioteca "Joventut". 1907.-XXXVI-295 pàgs.
- [Víct.Cat., Sol.] Víctor Català. *Solitud*. Novela. Tercera edició (text definitiu). Barcelona, Biblioteca "Joventut", 1909.-336 pàgs.
- [Vilanova Obres] Emili Vilanova. *Obres completes*. Barcelona, Ilustració Catalana.-12 toms (1906-1907). L'orde dels volums i de les obres que contenen és: I: *Del meu tros*. II: *Quadros populars*. III: *Entre família*. IV: *Escenes barcelonines*. V: *Monólechs y quadros*. VI: *Pobrets y alegrets*. VII: *Gent de casa*. VIII: *Plorant y rient*. IX: *Noveles*. X: *Ultims quadros*. XI i XII: *Teatre*.

[Villena Vita Chr.] Llibre anomenat *Vita Christi* compost per Sor Isabel de Vilena, Abadessa de la Trinitat de Valencia, ara novament publicat segons l'edició de l'any 1497 per R. Miquel y Planas. Barcelona MCMXVI.-Tres toms.

9. Bibliografia

AGUILÓ, C. (2013): «Presentació del llibre *Bon profit! i Barruguets, fameliars i follet*» dins *Llibres, pròlegs i pregons*. Palma. Documenta Balear.

ALCOVER, A. M. (1925): «Glosari», *Aplech de Rondayes Mallorquines*, Tom I, 162-204, Ciutat de Mallorca, Estampa de Mn.Alcover.

— (1936-1972): *Rondaies Mallorquines d'en Jordi d'es Racó*, Palma. Ed. Moll.

— *Lletra de convit que a tots els amichs d'aquesta llengua envia Mossen Antoni M.ª Alcover*, Pre. Edició facsimil de l'original de 1901. Consell de Mallorca (2001)

ALCOVER, A.M. & MOLL, F. De B. (1926-1968): *Diccionari Català-Valencià Balear*, I-X, Ciutat de Mallorca, Moll.

ALVAR, M.; G. CORPAS (eds.) (1998): *Diccionarios, frases, palabras*. Universidad de Málaga. Málaga.

ALZAMORA BISBAL, J (2008): *Espigolant dins l'antigor. Refranys i dites de la nostra terra*. Pròleg de Miquel Sbert i Garau. Ed. Moll. Palma.

ARGENTE, J. A. (1984): *De poètica i lingüística*. Eumo. Barcelona.

ARNAU, P. (2012): «Aproximació succinta a Francesc d'Albranca (Francesc Camps i Mercadal), metge i folklorista menorquí», dins Josep Temporal i Laura Villalba (ed.) *La recerca folklòrica: persones i institucions*. Ed. Institut Alacantí de Cultura Juan Gil-Albert, Arxiu de Tradicions de l'Alguer i Grup d'Estudis Etnopoètics de la Societat Catalana de Llengua i Literatura. 257-265.

ARXIDUC LLUÍS SALVADOR (1895 i 1896): *Rondayes de Mallorca*. Mallorca. Ed. José J. De Olañeta. [Edició de 1982]

BADIA, A. M. (1984): «Pròleg» *Diccionari de locucions i frases fetes*. Raspall, J. & Martí, J. (1984). Barcelona, Edicions 62. 5-7 [Edició de 1994]

BARGALLÓ, M.; O. CUBELLS; J. GINEBRA (2003): «Lexicografia i fraseologismes verbals: el *Diccionari Català-Valencià-Balear*» dins *Actes del Congrés Internacional Antoni M. Alcover*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona. 422-435.

BASSA, R; M. CABOT; R. DÍAZ; J. LLADONET (2000): *Qui barata, el cap es grata. Els refranys i les frases fetes a l'escola*. Palma. Ed. Moll.

BASSA I MARTÍN, R. (2003) «L'aportació didàctica i educativa de l'obra folklòrica d'Antoni Maria Alcover» dins *Actes del Congrés Internacional Antoni M. Alcover*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona. 626-640.

—(2014): «Els jocs lingüístics orals populars des del punt de vista de l'etnopoètica. La seva aplicació didàctica» dins Alexandre Ballester i Margalida Coll (ed.). *Literatura oral i educació: simbiosi i complicitats*. L'Alguer. Grup d'Estudis Etnopoètics de la Societat Catalana de Llengua i Literatura. Arxiu de Tradicions de l'Alguer. 115-128.

BASTARDAS I PARERA, J.; M. R. BASTARDAS I RUFAT (1997): «El diccionari mallorquí-castellà de Pere Antoni Figuera (1840) i la fraseologia mallorquina» dins *Estudis de llengua i literatura en honor de Joan Veny*. Volum I. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona. 119-151.

BECH, S.; J. BORRELL (1989): *Com es comenta un text literari*. Ed. Barcanova. Barcelona.

BLADAS, O. (1997): «Expressions lexicalitzades: anàlisi i comparació», *Els Marges*, 59. 23-44.

BORJA, J.: (2005): «Fraseologia i transmissió de coneixement» dins *Fraseologia i educació discursiva*, 36. Articles de Didàctica de la Llengua i de la Literatura. Barcelona. Graó. 65-74.

CABRÉ, M. T. (1994): *A l'entorn de la paraula I-II*. València. Servei de publicacions de la Universitat de València.

CALATAYUD, J.V. ; X. LLUNA (1995): «Fonts per a l'estudi de la fraseologia catalana», *Caplletra*, 18, pp.221-231.

CALATAYUD, J. V. (1994): *Fraseologisme i metaforització: processos de metaforització del cos humà en les unitats fraseològiques catalanes*. Memòria de Llicenciatura, València, Universitat de València.

CAMPS, F.(Francesc d'Albranca) (1986): *Folklore menorquí. De la pagesia*, vol. I; edició i pròleg a cura de Francesc Florit Nin, Menorca, Consell Insular de Menorca / Entitat Local d'es Migjorn Gran.

—(1987): *Folklore menorquí. De la pagesia*, vol. II; edició i pròleg a cura de Francesc Florit Nin, Menorca, Consell Insular de Menorca / Entitat Local d'es Migjorn Gran.

CARNEADO, Z. ; A.M. TRISTÀ (eds.) (1993): *Estudios de fraseologia*, L'Havana, Instituto de Literatura y Lingüística de la Academia de Ciencias de Cuba.

CASTELLÀ, J. M. (1992): *De la frase al text. Teories de l'ús lingüístic*, Barcelona, Empúries.

CASTELLÓ, J. (1993): *Barriguets, Familiars i Follet. Rondaies*. Institut d'Estudis Eivissencs

— (1994): *Rondaies de Formentera*, Institut d'Estudis Eivissencs

— (1995): *Rondaies Eivissenques*, Institut d'Estudis Eivissencs

— (1999): *Rondaies i contes d'Eivissa*, Institut d'Estudis Eivissencs

— (2004): *Rondaies Eivissenques de quan el Bon Jesús anava pel món*, Institut d'Estudis Eivissencs

CAVALLÉ, X. (1985): «Sobre el carácter local de la cultura popular», J. Llompart, J. Prat, L. Prats (eds.). *La cultura popular a debat* Cultura Popular 3. Barcelona. Ed. Altafulla. 58-64.

CIRER, F. (1993): «Pròleg» dins *Barruguets, familiars i follet* de Joan Castelló Guasch. Eivissa. Institut d'Estudis eivissencs.

COLOMINA I CASTANYER, J.; M. I. GUARDIOLA I SAVALL (2003): «La transmissió de la fraseologia del tresor lexicogràfic valencià al *Diccionari Català-Valencià-Balear*» dins *Actes del Congrés Internacional Antoni M. Alcover*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona.

COLON, G.; A. SOBERANAS (1986) *Panorama de la lexicografia catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana.

COLL, M. (2012): «La revista *Tresor dels Avis* i la tasca d'Andreu Ferrer Ginard», Josep Temporal i Laura Villalba.(ed.). *La recerca folklòrica: persones i institucions*. Institut Alacantí de Cultura Juan Gil-Albert, Arxiu de Tradicions de l'Alguer i Grup d'Estudis Etnopoètics de la Societat Catalana de Llengua i Literatura. 217-231.

CONCA, M.; J. GUIA (1993): «L'ús dels termes paremiològics en la història de la literatura catalana», *Els Marges*, 48. 23-52.

—(1995): «D'un complex d'inferioritat proverbial», *Caplletra*, 18. 177-210.

—(1995): «Els orígens de la paremiologia catalana comparada», *Caplletra*, 31. 101-114

— (2000): «La idiomacitat de les unitats fraseològiques (UFs) en relació amb el sistema conceptual metafòric de uns llengua i cultura», *Cahiers de P.R.O.H.E.M.I.O*, núm. 3, Université d'Orléans, Presses Universitaires d'Orléans, 31-48.

CONCA, M. (1996): «Aproximació al text i al context del refrany», dins *Els refranys catalans*. València. Ed. Tres i quatre.

—(1999): «Els orígens de la paremiologia catalana comparada», *Parèmia*, 8, 137-141.

— (2000): «Característiques lingüístiques comparades entre locucions i parèmies», Vicent Salvador, Adolf Piquer (eds.). *El discurs prefabricat. Estudis de fraseologia teòrica i aplicada*. Col·lecció Estudis Filològics, núm.4. Publicacions de la Universitat Jaume I. Castelló de la Plana. 49-64.

— (2005): «Les unitats fraseològiques en el discurs argumentatiu» dins *Fraseologia i educació discursiva*, 36. Articles de Didàctica de la Llengua i de la Literatura. Barcelona. Graó. 32-42

CONCA, M / S. J. PÍNTER: «Analogies i contrastes entre unitats fraseològiques antroponímiques en llengües europees». www.academia.edu/2433772.

CORBERA POU, J. (1999): «La interferència castellana en el mallorquí del segle XIX segons la llengua de les *Rondaies* d'Antoni Maria Alcover». Actes de l'XI Col·loqui

Internacional de Llengua i Literatura Catalanes. Ed. A.I.L.L.C-UIB-PAM. Palma. Vol.II, 463-484.

— (2006): *Crònica de l'obra del Diccionari*, Palma, Ed. Moll.

CORPAS, Gloria (1996) *Manual de fraseologia española*. Gredos. Madrid.

— (2003): *Diez años de investigación en fraseología: análisis sintáctico-semánticos, contrastivos y traductológicos*. Lingüística Iberoamericana, 20. Madrid.

COSERIU, Eugenio (1973) *Lecciones de lingüística general*. Traducció a cura de José M. Azáceta y García de Albéniz. Madrid. Editorial Gredos 1986 (2ª edición).

CUENCA, M. J. (1996): *Comentari de texts*, València, Tàndem.

— (2005): *Sintaxi catalana*. Ed. UOC. Barcelona.

CUYÀS GIBERT, M. (1984): Tesi de llicenciatura dirigida pel doctor Joan Solà: *Locucions verbals. Aplicació d'uns criteris d'identificació a vint-i-cinc blocs de seqüències extretes dels reculls de fraseologia catalana*. Facultat de Filologia, Universitat de Barcelona.

Diccionari de frases fetes, refranys, i locucions (2000) Barcelona, Enciclopèdia Catalana.

DOLS SALAS, N. (2003) «Els inicis del diccionari: l'estratègia metodològica» dins *Actes del Congrés Internacional Antoni M. Alcover*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona. 291-303.

ESPINAL, M. T. (2004): *Diccionari de sinònims de frases fetes*. Barcelona/ València. Universitat Autònoma de Barcelona. Sevei de Publicacions. Publicacions de la Universitat de València. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

ESPINAL, M. T.; J. MATEU (2005): «La llengua a les frases fetes» dins *Fraseologia i educació discursiva*, 36. Articles de Didàctica de la Llengua i de la Literatura. Barcelona. Graó. 20-31

ESPINAL, M. T.; J. MACIÀ; J. MATEU; J. QUER; M.T. YNGLÈS (2002): *Semàntica. Del significat del mot al significat de l'oració*. Barcelona. Ariel.

FARNÉS, S. (1992): *Paremiologia catalana comparada*, Barcelona, Columna.

FERRER, A. (1979): *Rondaies de Menorca*; pròleg de Francesc de B. Moll. Edicions Nura. Ciutadella.

GEERAETS, D. (1995): «Especialització i reinterpretació en les expressions idiomàtiques», *Caplletra*, 18. 45-63.

GINARD, R. (1966-1975): *Cançoner popular de Mallorca*, Mallorca, Editorial Moll.

Vol.I (1966); Vol.II (1967); Vol.III (1970); Vol. IV(1975)

—(1981) : *El Cançoner popular de Mallorca*, Mallorca, Editorial Moll.

GINEBRA, J. (2002): «Sintaxi i fraseologia: els límits de les unitats fraseològiques verbals», Vicent Salvador, Adolf Piquer (eds.). *El discurs prefabricat. Estudis de*

fraseologia teòrica i aplicada. Col·lecció Estudis Filològics, núm.4. Publicacions de la Universitat Jaume I. Castelló de la Plana. 65-80.

—(2003): «Fraseologia, concurrències lèxiques i llengua estàndard», Miquel Àngel Padilla (ed.). *Identitat lingüística i estandardització*. Valls. Cossetània Edicions. 7-55.

GRIMALT, J.A. / J. GUISCAFRÈ (1996): «Introducció» a *Aplec de rondaies Mallorquines d'En Jordi d'es Racó*. Ed. Moll. Palma.

GRIMALT, J.A. (2006): «Aproximació a les Rondalles Mallorquines d'Antoni Maria Alcover», *La narrativa oral: rondalles i llegendes en l'imaginari col·lectiu contemporani*. Joan Borja ed. et al. Alacant. 121-129.

GUISCAFRÈ, J. (2008): *El rondallari Aguiló. Transcripció, catalogació i estudi introductori*. Barcelona. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

JANER MANILA, G. (1986): *Pedagogia de la imaginació poètica*. Cultura Popular 4. Ed. Altafulla. Barcelona.

LAKOFF, G./ M. JOHNSON (1986): *Metáforas de la vida cotidiana*. Madrid. Cátedra.

LÓPEZ, A. (1990): «La estructura formal del modismo», dins *Nuevos estudios de Lingüística española*, pp. 193-205.

LLULL MARTÍ, A. (2008): *Diccionari d'expressions lingüístiques, recollides de les Rondaies Mallorquines d'En Jordi des Racó*. Ed. Moll. Palma.

MAINGUENEAU, D.; SALVADOR, V. (1995): *Elements de lingüística per al discurs literari*. Tàndem Edicions. València.

MARTÍNEZ MARÍN, J. (1996): *Estudios de fraseologia espanyola*, Ágora. Málaga.

MASSOT I MUNTANER, J. (1985): *Antoni Maria Alcover i la llengua catalana*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona.

—(2001): *Per la llengua. Antoni M. Alcover*. Biblioteca Marian Aguiló, 2. Publicacions de l'Abadia de Montserrat

MENDÍVIL GIRÓ, J. L. (1999): *Las palabras disgregadas: Sintaxis de las expresiones idiomáticas y los predicados complejos*. Zaragoza. Prensas Universitarias de Zaragoza.

MOLL, Francesc de B. (1987): *Gramàtica catalana referida especialment a les Illes Balears*. Editorial Moll. Palma.

—(1979): «Assaig d'estudi preliminar». *Cançoner popular de Mallorca*, Rafel Ginard Bauçà. Palma. Ed. Moll.

MORVAY, K. (1995): «Problemes de fraseologia i fraseografia catalanes», *Caplletra*, 18, pp. 211-220.

—(2003) «El DCVB i la fraseologia rosellonesa (notes fraseogràfiques sobre el projecte d'un *Petit Diccionari fraseològic Cerdanià*» dins *Actes del Congrés Internacional Antoni M. Alcover*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona. 343-370.

PÀMIES I RIUDOR, V. (2011): *Amb cara i ulla. Diccionari de dites i refranys sobre l'ull*. Vallromanes: Ed. l'autor. Col·lecció «Enciclopèdia paremiològica del cos humà», núm. 1.

— (2012) *En cap cap cap. Diccionari de dites i refranys sobre el cap*. Vallromanes: Ed. l'autor. Col·lecció «Enciclopèdia paremiològica del cos humà», núm. 2.

—(2012) *Dites.cat. Locucions, frases fetes i refranys del català*. Barcelona: Barcanova. Col·lecció «El català portàtil».

PÀMIES I RIUDOR, V. / J. PALOU (2013): *Els 100 refranys més populars*. Valls: Cossetània Edicions, col·lecció «De cent en cent», 16.

PARÉS I PUNTAS, A. (1999): *Tots els refranys catalans. 25.000 refranys d'arreu de les terres catalanes*, Edicions 62, Barcelona.

PAYRATÓ, L. (2003): *Pragmàtica, discurs i llengua oral. Introducció a l'anàlisi funcional de textos*. Ed. UOC. Barcelona.

PERAIRE, J. (2005): «Unitats fraseològiques i ideologia en el discurs publicitari», dins *Fraseologia i educació discursiva*, 36. Articles de Didàctica de la Llengua i de la Literatura. Barcelona. Graó.43-55.

PEREA, M.P. (2001): *Els dietaris de les eixides filològiques de Mossèn Alcover*. Patronat de l'Escola Municipal de Mallorca. Manacor.

—(ed.).(2001): *Mostra de diccionari mallorquí*. Biblioteca Marian Aguiló 31. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

PÍNTER, S. J. (2004): *Estudi de les unitats fraseològiques antroponímiques catalanes: aplicació al fràsic del Diccionari Català-Valencià- Balear*. Tesis doctoral dirigida per la doctora Maria Conca. València. Universitat de València.

PUJOL, Josep Maria (1989) «La crisi del folklore». *Serra d'Or* 359. 20-23

RAMIS PUIG-GROS, Andreu (2002): *El folklore i l'etnografia a les Balears (segles XIX i XX)*. Palma. Edicions Documenta Balear.

RIERA JAUME, A. (1999): *Així xerram a Mallorca. Aplec d'expressions populars en sentit figurat*. Manacor. Hora Nova, S.A.

ROBLES I SABATER, F. (2006): *La fraseologia metalingüística amb verbs de llengua en alemany i català. Estudi comparat d'un corpus de locucions verbals*. Tesis doctoral dirigida per la doctora Karen Andresen i el doctor Hang Ferrer. <http://roderic.uv.es/bitstream/handle/10550/15297/robles.pdf?sequence=1>

—(2004): «Las unidades fraseológicas en la narrativa oral: tres versiones españolas de un cuento de Grimm». *Estudios filológicos alemanes*. 335-342.

ROVIRÓ, Ignasi (2007) «El folklore i les formes col·loquials de comunicació». Dins *Els gèneres etnopoètics. Competència i actuació*. Grup d'Estudis Etnopoètics de la Societat Catalana de Llengua i Literatura. Arxiu de Tradicions de l'Alguer-Sèrie actes 8. 117-131.

RAMOS, J. R. (1992): *Introducció a la sintaxi*, València, Tàndem.

RASPALL, J. & MARTÍ, J. (1995): *Diccionari de locucions*, Barcelona, Edicions 62 [Edició de 1996]

RASPALL, J. & MARTÍ, J. (1996): *Diccionari de frases fetes*, Barcelona, Edicions 62 [Edició de 1997]

ROSSELLÓ BOVER, P. (1999): *Els camins de la cançó: vida i obra del P. Rafel Ginard Bauçà*. Biblioteca Miquel dels Sants Oliver/11. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

RUIZ, L. (1997): *Aspectos de fraseologia teórica española* [Edició de 1993], València, Universitat de València, Quaderns de Filologia, annex XXIV.

—(2002): «¿Puede la fraseologia ser relevante en cualquier situación?», Vicent Salvador, Adolf Piquer (eds.). *El discurs prefabricat. Estudis de fraseologia teòrica i aplicada*. Col·lecció Estudis Filològics, núm.4. Publicacions de la Universitat Jaume I. Castelló de la Plana. 81-103.

SAGRERA, B. (2006) «Els refranys a les rondalles mallorquines: recursivitat i ideologia». *Randa* 57. 187-204.

—(2007) «Els refranys a les rondalles mallorquines: aspectes formals i estructurals». *La poesia oral: gèneres, funcionalitat i pervivència*. Biblioteca Miquel dels Sants Oliver/11. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 217-230.

—(2007): *Les cançons populars del Diccionari Català-Valencià-Balear*. Palma. Ed. Moll.

— (2009) «La classificació de les unitats d'un corpus de fraseologia representatiu del parlar de les Illes Balears». *Illes i insularitat en el folklore dels Països Catalans*. L'Alguer. Grup d'Estudis Etnopoètics de la Societat Catalana de Llengua i Literatura. Arxiu de Tradicions de l'Alguer. 155-165.

SALVADOR, V. (1995): «De la fraseologia a la lingüística aplicada», *Caplletra*, 18, pp. 11-29.

SALVADOR, V. (2000): «Idiomacitat i discurs prefabricat», Vicent Salvador, Adolf Piquer (eds.). *El discurs prefabricat. Estudis de fraseologia teòrica i aplicada*. Col·lecció Estudis Filològics, núm.4. Publicacions de la Universitat Jaume I. Castelló de la Plana. 19-33.

SANCHO, Pelegrí (1999) *Introducció a la fraseologia. Aplicació al valencià col·loquial*. Ed. Denes, S.L. València.

SAUSSURE, F. (1990): *Curs de lingüística general*, Edicions 62, Barcelona.

SBERT I GARAU, M. (1992): *La poesia de tradició oral: aportació al catàleg de glosadors de Mallorca (els glosadors de Lluçmajor i de la seva comarca)*. Tesis doctoral.

—(2000): «La performance en poesía de tradición oral». Dins Joan Mas, Joan Miralles i Pere Rosselló (ed.). *Actes de l'Onzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, 3. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona. 85-107.

SERRANO, S. (1985): «Oralitat i vida quotidiana», J. Llompart, J. Prat, L. Prats (eds.). *La cultura popular a debat* Cultura Popular 3. Barcelona. Ed. Altafulla.54-57.

TRISTÁ, A.M. (1976/ 1977): «La fraseología como disciplina lingüística». *Anuario L/L*, 7-8. L'Havana, Instituto de Literatura y Lingüística de la Academia de Ciencias de Cuba, pp. 153-160.

TUSSON, J. (1994): *Introducció a la lingüística*. Ed. Columna. Barcelona

VAN DIJK, T. A. (2003): *Ideología y discurso*. Ariel Lingüística. Barcelona.

VENY, Joan. 1989. *Els parlars catalans*. Ed.Moll. Palma.

— (1991): *Mots d'ahir i mots d'avui*. Ed. Empúries. Barcelona

— (2003): *Esriptura i oralitat a Mallorca*. Ed. Moll. Palma.

VIDAL PIZÀ, T. (2004): *Una vida d'Era i no era. Mossèn Alcover*. Fundació Casa Museu llorenç Villalonga / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

ZULUAGA, A. (1980): *Introducción al estudio de las expresiones fijas*, Frankfurt am Main, Verlag Peter D.Lang.

ZUMTHOR, P. (1991): *Introducción a la poesía oral*. Taurus Humanidades. Madrid
Llocs web:

<http://vpamies.dites.cat/>

www.refranys.com

Paremiom: Paremiologia románica: refranes meteorológicos y territorio:
<http://stel.ub.edu/paremio-rom/es/refranes>